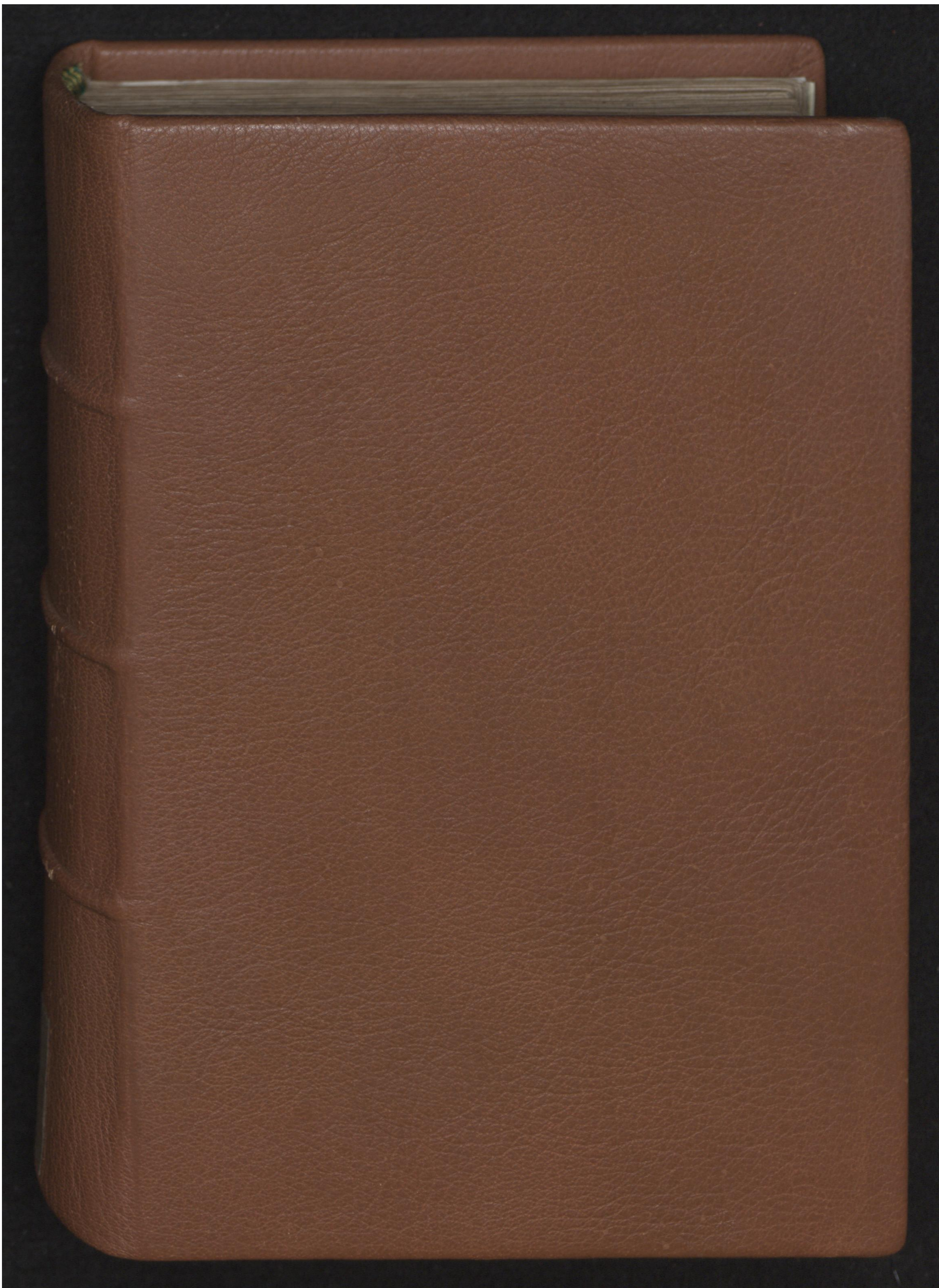

1
7
227

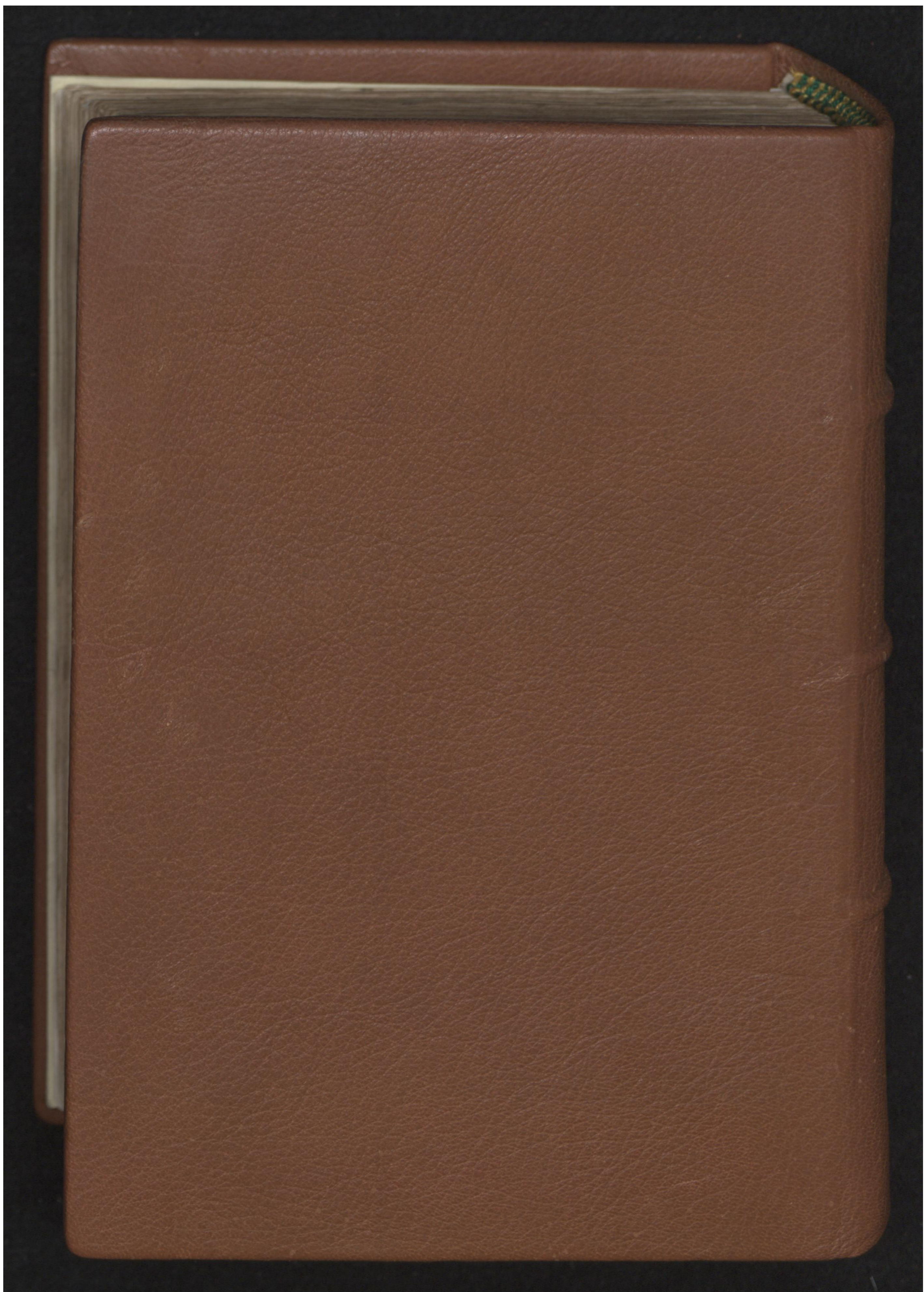

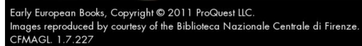

PHILOSOPHIA NATVRALIS IOAN. DVNS SCOTI,

EX QVATTVOR LIBRIS SENTENTIARVM, ET QVODLIBETIS COLLECTA,

In Theoremata distributa, & contra Aduersarios omnes tam Veteres quam Recentiores, impugnationibus, & defensionibus illustrata, ac dilucidata.

Quorum decemnouem priora, præcipuas difficultates Logices complectuntur.

ET IN CVIVS FINE ADDITVS EST TRACTATVS BREVIS facilis, & necessarius in Formalitates Scoti.

AVCTORE FRATRE PHILIPPO FABRO FAVENTINO, *Ord. Min. Conuent. In Vniuersitate Patauina Sacræ Theologiæ publico professore.*

QVINTA EDITIO

Ab Auctore ab innumeris mendis, quæ in priores editiones irrepserant, & quibus vndequaque scatebant, omni meliori, & accuratiori sedulitate castigata, atque expurgata.

Insuper hinc inde sparsim varijs Additionibus cum Opinionum, tum Responsionum, ac Dilucidationum eorum, quæ fortasse aliquibus videbantur abstrusa, nimisq. obscura, ad clariorem rerum omnium intelligendarum explicationem valde quidem vtilibus, & accommodatissimis, aucta, locupletata, pristinoq. ad mentem ipsius auctoris suo candori restituta.

Cum duplici Indice, Theorematum scilicet, & rerum præ alijs notabilium.

AD ILLVSTRISSIMVM D. LEONARDVM MOCENICVM.

Cum Priuilegio, & Licentia Superiorum.

VENETIIS, M DC XXII.

Apud Hæredes Io. Baptistæ Bertoni, sub Signo Peregrini.

ILLVSTRISSIMO VIRO AC DOMINO, DOMINO LEONARDO MOCENICO PATRITIO VENETO,

Io. Baptistæ Bertoni relicti hæredes minores filij S. D.

Nter omnes Philosophorum, & Theologorum illustres nobilesq. familias, quę vt principes, cęteris vel ex hominum memoria obliteratis, vel extinctis, eruditorum studio excolantur, Angelici Doctoris D. Thomæ, & subtilissimi Scoti celebriores nostra hac ætate, & maiorum nostrorum memoria extitisse, omnium testimonio est comprobatum. Sunt enim illæ velut duo lumina, & accensæ faces, quæ fulgorem in profundum illud veritatis, in quo demersam asserit eloquentiæ Parens, maximũ euibrent; vt, qui horum duorum insignium Doctorum disciplinam secuti sunt, vel egregijs editis Commentarijs illustrarunt, illi semper nobis visi sint omnium commendatione dignissimi. Et quidem vt semper eo animo fuimus, vt litterarum canditatis operam typographia nostra commodaremus, tum præcipuè in eam curam mentem intendimus, vt probatissimos quosque Auctores, qui vel D. Tho. vel Scoti doctrinam suis scriptis locupletassent, impensa typorum nostra, emendatissimos vulgaremus. Idem nunc saxum, vt in prouerbio est, euoluimus, dum maximè egregia Philippi Fabri Scoticæ disciplinæ celeberrimi Alumni, acerrimi Defensoris, doctissimi Viri Commentaria in Philosophiam Scoti, quæ semel, atque iterum à nobis impressa fuerant, multò auctiora, & locupletiora quàm antea, denuo typis damus, vt ab ijs, qui Philosophicis in castris stipendia merent, & beneuolentiam ineamus, & gratiam. Atque cum velut litterariæ militiæ donarium

† 2 alicui

alicui veterano militi, vel potius Heroi dicandum esset, non fuit nobis diutius deliberandum, cuinam illud consecraremus. Quid enim? cum omnium in te oculos Nobilissime, & Generosissime Heros in Philosophica arena superioribus annis strenuissimè decertares, admiratione virtutis conuerteris, in spemq. erexeris omnes, qui te nouerant, magnæ expectationis, nos etiam vernas antiquos nobilissimæ Familiæ tuæ obseruantissimos, in tui non dicam solum admirationem non raperes, sed ad obseruātiam impelleres? Ter campum subijsti Philosophię in celeberrimis Italiæ Gymnasiis, primū Romæ, excellētissimo illo ingeniorum Asylo, tum Patauij Theatro illo sapientum maximo, per duos dies, demum Venetijs honestissimo Circo purpuratorum Patrum. Atque tua cumprimis laus extitit, quod nullus tecum fructum gloriæ de certaminibus illis decerpserit; Solus ter pugnasti; solus ter laudis triumphum, & gloriæ reuexisti, nullo alio auspice, quā virtute, nullo alio duce, quàm doctrina, & ingenij excellentia: ipse dux, ipse miles omniū qui testes, & spectatores interfuerunt, linguis celebreris, vt non modò dum dubia distingueres, obscura declarares, perplexa dissolueres, qui te disserentem eruditi viri audierunt, ingenium suspexerint, & eruditionem iuuenili illa ætate è Lycei fontibus haustam, sed facundiam, animiq. moderationem, mira quadam comitate conditam, coluerint, vt natus ad honestatem, ad gloriam educatus, ad maiorum laudem augendam comparatus, Reipublicæ verò ornamentum futurus maximum, iudicareris. Neque verò hic nobis percurrendum erit per Maiorum tuorum laudes, qui segetem habemus copiosissimam, non amplissima familiæ trophæa, non illa decora recensebimus, quæ non tam familiæ, quàm Venetæ Reipublicæ ornamento foris, & domi, pace, ac bello semper extitere conspicua. Quo etiam nomine tibi debebatur hoc munus, vt veterem obseruantiam, qua Illustrissimum Thomam Serenissimi Principis Aloysii Mocenici Nepotem, Parētem tuum, Virum Sapientissimum, & Grauissimum Senatorem, & Lucretiam Priulam Matrem, Antonij nostra hac ætate Augustissimi Principis sororem, clarissimam, & lectissimam Feminam summo semper studio complexi sumus, hæreditario tamquam

iure

iure traducamus in seros etiam Nepotes. Horùm tu vestigia prèmis, tuorum præclaras imagines mente infixas cum teneas, per virtutis arduum iter, quod illi summa cum laude contriuerunt, æquis & magnis passibus contendis; elucent in te singulares maiorum dotes, animi ornamenta & Maiestas, adeo, vt spires vnus ipse viua omnium simulacra, gloriosas omnium imagines vna tui imagine adumbres, qui in adolescentia, penè dixerim pubertate, præteruectus ætatem, tam præclarum argumentum, specimenq. virtutis edideris. Accipe ergò munus hoc nostrum, veteris in Familiam tuam nostrę obseruantiæ testimonium, pignus beneuolentiæ, tuæ virtutis Trophæum, Philosophicum litterarium, Philosopho Laureato litterarum amantissimo erectum. Humanissime illud accipe, impar gloriæ, meritis, virtuti, par studio deuouentium; foue, & nos, qui seruitutis tuæ ære promeremur, beneuolentia complectere, vt interim incrementa honorum, quos tibi præparat virtus, cuius in stadio desudas, recognoscentes, maioribus in posterum exornemus laudis, & gloriæ monumentis. Vale. Venetijs

Tibi Addictissimi

Quondam Ioan. Bap. Bertoni minores filij.

AD LECTOREM.

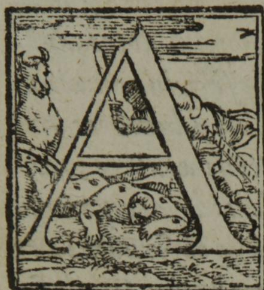

Nimaduerti sæpè (æquissime Lector) multos Philosophiæ amatores, non parum cupidos inspiciendi lucu enter, & clarè mentē Scoti in abditioribus, & difficilioribus controuersijs, quæ in Peripatetica Schola continuò emergunt, vt tanti viri perspecta doctrina, suis studijs satius cōsulerent; perspexi quoque multos alios Scoti sectatores, laborasse multum, vt mentem Scoti aperirent, & in medium eius doctrinam proponerent, & defenderent; sed vt quod sentio, apertè dicam, id ita inuolutè præstiterunt, vt potius doctrinæ Scoti obnubilatores, quam dilucidatores sese præbuerint; etenim pulchriores difficultates diligenter discussas a Scoto, omiserūt, & eas paucas, quas tractauerunt, vt plurimum alio intellectu sanè quam ipse Scotus intenderet, & obscuriori, & difficiliori modo tradiderunt: quò factum est, vt sæpè in scholis, & apud auctores probatos, opinio, quam nec Scotus somniauit, pro opinione Scoti defendatur, vel impugnetur; Propterea decreui ipsā germanam mentem Scoti pro nūc in materijs spectantibus ad Philosophiam naturalem, ex quattuor libris Sententiarum, & Quodlibetis colligere, vbi seriò, & clarè loquitur Scotus, & seorsum in hoc libro studiosis proponere, & nè quis arguat in me, quod in alijs reprehendo, locos (quod in alijs semper desideraui) in quibus vnusquisque perspicere poterit, an ego germanam mentem Scoti attulerim, & dilucidauerim, copiosissimè, & fideliter assignabo; & quoniam parum admodum esset, solam, & nudam mentem Scoti adducere, volui etiam ad eius doctrinæ maiorem dilucidationem, de proposita materia aliorum opiniones, & Aduersariorum omnium, quos nouerim, in medium adferre, & refellere, non quidem, quòd iurauerim in verba Scoti, sed quia re vera in ijs difficultatibus, quas pertractat Scotus, mihi eius opinio alijs probabilior longè videtur; Quod verò aliqui dānant hanc emulationem inter Philosophos, & Theologos Scholasticos, puto non rectè sentire: dimissa enim hac concertatione intellectus nostri, nulla occasione habita disputādi, vel acuendi seipsos, otio tabescerent; & ita cum contra Hæreticos, Philosophos, & alios fidei Catholicæ Aduersarios esset disputandum, imbecilles, & eneruati omnino existerent. Accipe igitur (studiosissime Lector) susceptum Opus, & meum omnes studiosos iuuandi cupidum animum obserues. Cæterum, quia hoc Opus in prioribus editionibus adeò mendis, & erroribus scatebat, vt multis in locis nec verus sensus percipi posset, ipse iterum opus idem diligenter perlegi, & ita purgaui, vt nihil sit quod desiderare habeas, nihilq. quod acutiem ingenij tui lædere valeat: Nonnulla etiam hac occasione sparsim addidi ad maiorem elucidationem eorum, quæ tractamus, quæ tibi non paruæ vtilitatis futura spero. Vale.

F. PHILIPPVS GESVALDVS MINISTER Generalis, & seruus totius Ordinis Minorum Conuentualium.

Opus inscriptum, Philosophia Naturalis Io. Duns Scoti, Doctoris subtilis per P. Fratrem Philippum Fabrum, Fauentinum, Doctorem Theologum, nostri Ordinis Parmæ in Gymnasio nostro Regentem, elaboratum, examini, atque censuræ PP. Theologorũ, scilicet Magistri Guidi Bartolucij Assisiensis, in Schola nostra Cœnobij Veneti Regentis, & Magistri Francisci Mariæ Castellani à Tosciniano, eiusdem Scholæ primæ Philosophiæ Interpretis, à nobis commissum, ac per eos diligenter recognitum, cum ex eorum attestatione liqueat, nihil aduersum doctrinæ Catholicæ, sacrisue dogmatibus, nec bonis moribus, continere; vt imprimatur, seruatis seruandis, concedimus.

Romæ. Die 19. Septembris. 1601.

F. Philippus Gesualdus.
Minister Generalis.

OPERE DIVERSE

Stampate alla Libraria del Pellegrino.

Miracoli del santiss. Sacramento, raccolti dal R.D. Nicola Laghi da Lugano; Aggiuntoui in questa nuoua impressione la Seconda Parte di altri simili Miracoli, con l'Historia de' Sacri Corporali di Daroca. Dal R. D. Girolamo Canini d'Anghiari D. di S.T. & il Propugnacolo della vera, e real presenza di Cristo nell'Eucaristia Santiss. Del R. D. Giorgio Polacco, in quarto.

Scala di salire con la mente a Dio per mezo delle cose create, composta dall'Illustriss. & Reu. Sig. Car. Bellarmino, della Compagnia di Giesù. Volgarizata dal Sig. Abbatte Angelo della Ciaia, Nipote del'Auttore in dodese.

Filosofia Morale del Doni, Stampata in quarto, con figure.

Marmi, prima, secũda, terza, & quarta parte del Doni, in quarto, cõ figure.

Discorsi di Hercole Vdine sopra l'oratione Dominicale, in quarto.

Herone Alessandrino delle Machine se mouenti, tradotto dal Greco da Bernardino Balbi Abbate di Guastalla, in quarto, con figure in rame.

Inuentione Noua, & Arte del ricordarsi per luoghi, & imagini, & per segni, & figure poste nelle mani del Reuer. Padre Girolamo Marasioto Teologo dell'Ordine de' Minori Osseruanti, in ottauo, volgare, e latina.

Lettere di Annibal Guasco, con aggiunta della seconda parte fatta dall'istesso Autore, scritte in diuerse materie, in quarto.

Opus Aureum in librum D. Thomæ Aquinatis de Ente, & Essentia, Commentarijs Reuer. D. Hieronymi Contareni Episcopi Iustinopolitani illustratum, in octauo.

Profetie dell'Abbate Gioachimo, & di Anselmo Vescouo di Marsico, con l'aggiunta di vn'oracolo Turchesco, in quarto, con figure in rame, volgari, e latine.

Rosario della Sacratissima Vergine Maria, raccolto da altri Rosarij per il R. P. D. Teseo Mansueti Canonico Regolare di San. Saluatore, in ottauo, con figure in rame.

Vaticinij della succesione de' Sommi Pontefici Romani, compresi in sei ruote, intagliata in rame, con Dichiarationi, & Annotationi di Girolamo Giouannini, in quarto, volgari, e latini.

Vite de i Filosofi, con l'aggiunta delle Vite de' più illustri Oratori, & Poeti antichi, in quarto, con figure.

Opere Iacobi Sanazarij, in octauo.

INDEX THEOREMATVM.

THEOREMA I.

THEOREMA II.

THEOREMA III.

THEOREMA IV.

THEOREMA V.

THEOREMA VI.

THEOREMA VII.

THEOREMA VIII.

THEOREMA IX.

THEOREMA XXI.

THEOREMA XXII.

THEOREMA XXIII.

THEOREMA XXIV.

THEOREMA XXV.

THEOREMA XXVI.

THEOREMA XXVII.

THEOREMA XXVIII.

THEOREMA XXIX.

THEOREMA XXX.

THEOREMA XXXI.

THEOREMA XXXII.

THEOREMA XXXIII.

THEOREMA XXXIV.

THEOREMA XXXV.

THEOREMA XXXVI.

THEOREMA XXXVII.

THEOREMA XXXVIII.

THEOREMA XXXIX.

THEOREMA XL.

THEOREMA XLI.

THEOREMA XLII.

THEOREMA XLIII.

THEOREMA XLIV.

THEOREMA XLV.

THEOREMA XLVI.

THEOREMA XLVII.

THEOREMA XLVIII.

THEOREMA XLIX.

THEOREMA L.

THEO-

THEOREMA LXX.

THEOREMA LXXI.

THEOREMA LXXII.

THEOREMA LXXIII.

THEOREMA LXIV.

THEOREMA LXXV.

THEOREMA LXXVI.

THEOREMA LXXVII.

THEOREMA LXXVIII.

Exponitur

Re-

FINIS THEOREMATVM.

TRACTATVS FORMALITATVM.

FINIS.

INDEX AVCTORVM OMNIVM.

Qui in hoc toto opere citantur.

FINIS.

INDEX
RERVM INSIGNIORVM,
ET NOTATV DIGNISSIMARVM,
QVAE IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR,
vberrimus atque locupletissimus.

In quo primus numerus Theorema; alter Capitulum; & tertius Paginam significat.

defi-

XIV

apti-

causa

cogni-

XVII

90.c.

condi-

conti-

non

defini-

 ſet

diffe-

E

effe-

ens

essen-

facul-

 XXVI

forma

formam

Genera-

G

corrum-

H

indi-

M

mate-

materia

materia

tissima

modus

motus

N

nomen,

O

P

præ-

princi-

requi-

S

ſecundæ

T

Varie-

V

FINIS.

THEOREMATA LOGICA.

THEOREMA PRIMVM.

Logica est scientia.

Positio opinionis Scoti cum suis rationibus. Caput Primum.

Cotus in prima quæstione Vniuersalium sustinet, quod Logica est Scientia, sed distinguit, quod duplex est Logica scilicet docens, & vtens. Docens est illa cognitio, quæ traditur de hac facultate, & habitu logico in lib. logicis, vtens est eadem Logica quatenus applicatur alijs Scientijs per vsum. Quoniam autem hic vsus, & applicatio potest esse duplex, hinc oritur ambiguitas de Logica vtente; Ideo sciendum est, quod Logica potest considerari quatenus tota inseruit alijs Scientijs, quia eius subiectum inseruit omnibus scientijs, & secundum hunc modum applicationis Logica vtēs est tota Logica docens quatenus tota inseruit alijs. Altero modo Logica applicatur quatenus largitur scientijs omnibus quasdam rationes communes, & argumentationes, quæ communiter dicuntur rationes Logicæ, & Dialecticæ, quia procedunt per locos Topicos, & communes, & inuentæ sunt à Logica propter disputationem, & hoc modo etiam Logica dicitur vtens, & hæc Logica verè est Logica in vsu posita, & qui periti sunt in illa solent cōmuniter dici boni Logici; procedunt enim per quasdam regulas Logicas, quæ quandoque doctorum virorum ingenia defatigant magis, quam rationes ex re ipsa deductæ, ita quod potest constitui talis diuisio. Logica duplex. Docēs, & Vtens, Vtens iterum duplex, vel vtens pro tota Logica in vsu posita, vel vtens pro rationibus Logicis, quibus vtuntur omnes scientiæ, & tunc ad mentem Scoti sunt tres conclusiones.

Prima Logica docens est scientia, secunda Logica vtens primo modo non est scientia, tertia Logica vtens secundo modo non est scientia. Prima conclusio primo probatur sic. Scientia est effectus demonstrationis, in Logica multa demōstratiuè concluduntur, ergo Logica est sciētia. Maior est clara ex primo lib. post. in 2. cap. in initio. Minor probatur, quia ab Aristotele fiunt multa argumenta ad ostendendum multas conclusiones in lib. post. & in alijs. Vnde hæc conclusio demonstratio est ex propositionibus per se, & vniuersalibus probatur ab Arist. in 6. cap. primi post. Item principia sunt certiora conclusione. Item non potest fieri transitus de Genere in genus in demonstrationibus, & aliæ quamplurimæ conclusiones ab Aristotele in illis probantur ex quibus integratur habitus Logicæ cognitionis, ergo hic habitus Logicę cognitionis est ille, qui dicitur scientia, & sic Logica est scientia. Secundo Logicus est sciens, ergo Logica est sciētia, quia à concretis ad abstracta vbi est prædicatio per se, tenet consequentia, vt si dico album est coloratum, ergo albedo est color. Valet ergo consequentia. Antecedens probatur, quia Logicus scit causam conclusionum, quas cognoscit, ergo est sciens.

Tertio in Logica sunt requisita ad sciētiam, ergo est scientia. Consequentia probatur; quia illa facultas, quæ habet conditiones requisitas ad scientiam est scientia. Antecedens probatur; quia in Logica est subiectum & passio demōstrabilis de subiecto, & principia, per quæ potest demonstrari, vt definitio subiecti.

Secunda conclusio non habetur explicite à Scoto, tamen deducitur, & est clara: quoniam Logica vtens primo modo nil aliud est nisi Logica docens vt applicatur, siuè vsus instrumentorum Logicæ do-

Prima cō clusio · *Prima rō* · *Secūda rō* · *Tertia rō* · *Secū da cō clusio*

cæ docentis? modò clarum est, quod talis vsus, & applicatio non est ratio constituens aliquid in genere sciẽtiarum, quod declaratur, quia cum ponimus aliquam conditionem specificantem super rẽ consideratam restringimus rem, & cõsiderationem eius tantum sub tali conditione, vt si quæramus, an homo vt Piscator sit disciplinæ capax? considero hominem precisè vt est Piscator, abiungendo ab ipso & rationale, & animal, & alia, quæ in eo sunt; ita quod homo in hac consideratione est precisè Piscator, & considero an hæc ratio vt piscator, sit homini ratio essendi disciplinæ capax. Ita in proposito cum quærimus an Logica vt in vsu posita sit scientia; Intelligimus præcise Logicam sub applicatione suorum instrumentorum ad alias scientias, & prescindimus habitum, cognitionẽ, & omnia alia, quæ sunt in Logica; ita quod remanet tantum Logica sub applicatione illa, & vsu, & sic est quærere an hic vsus, & applicatio sit ratio ipsi Logicæ essendi scientiam. sed hoc est impossibile. Probatur quia nulla qualitas ponitur in esse qualitatis per aliquid alterius generis; sed scientia omnis est qualitas, ergo nulla facultas constituitur in esse scientiæ, & qualitatis per aliquid alterius generis. Subinfero, sed vsus, & applicatio est vel de genere actionis, vel de genere relationis; non est autem de genere qualitatis, ergo talis vsus, vel applicatio non potest esse ratio constitutiua Logicæ in genere scientiæ, & qualitatis. Probatur antecedens, quia vsus est exercitium, exercitium est actio, vel vsus est applicatio Syllogismi, & applicatio est habitudo syllogismi instrumenti Logici ad aliam scientiam; sed hec habitudo est relatio vt patet, ergo hic vsus est de genere relationis, & sic apparet, quod hæc applicatio non est ratio constitutiua scientiæ.

Tertia cõclusio Tertia conclusio probatur à Scoto, quia Logica vtens secundo modo non procedit per media necessaria, sed communia. Quod autem hæc sit intentio Scoti conspicitur ex hoc, quia in prima quæstione dicit, quod Logica vt vtimur ea applicando eam ad alias scientias, non est scientia: quia procedit ex communibus, in secunda quæstione vero dicit Logicã esse scientiam communem, quia illa vtimur, & applicamus ad alias scientias: vbi apertẽ sibi contradiceret, nisi dicamus quod in prima quæstione loquitur de Logica vtente secundo modo. In secunda verò loquitur de Logica vtente primo modo, quæ in se est scientia, sed scientia communis; non autem propter illum vsum & applicationem, hic enim non habet talem vim, sed est scientia communis: quia est de subiecto, quod est commune instrumentum inseruiens omnibus scientijs.

Rationes, & positiones aduersariorum. Cap. II.

Prima rõ GRæci omnes, & Zabarella lib. 1. de natura Logicæ cap. 3. tenent, quod logica docens non sit scientia. Prima ratio, omnis facultas, quæ scientia dici debet, est de obiecto necessario, & æterno, ex Arist. 6. lib. ad Nicomachium cap. 3. & ex 1. post. cap. 2. in definitione scire; At logica versatur circa ens rationis, quod solummodò est cum fit ab intellectu, & illo cessante, cessat, & sic est contingens, quod pro nostro arbitratu fit, ergo logica non est scientia. Hæc minor est concessa communiter.

Secũda. Secundò arguunt, à Scopo, & fine; Scopus scientiæ est cognitio rerum contemplatarum, artium verò scopus non est cognitio, sed effectio, quia omnis cognitio artis dirigitur ad effectionem; at scopus logicæ non est cognitio syllogismi, sed effectio syllogismi; docet enim efficere syllogismum, & tota cognitio, quæ in logica habetur, dirigitur ad effectionem syllogismi, ergo logica non est scientia, sed potius Ars; quia scientia habet pro scopo cognitionem, non effectionem; Ars verò effectionem, non cognitionem.

Tertia. Tertiò Arist. 1. lib. Priorum in principio secundæ, & tertiæ sectionis asserit se generationem syllogismorum docere, scilicet quomodo faciendi sint, & quomodo à nobis facilè fieri possint, ergo hic est modus tradendi artem, non scientiam;

quia & si quis vellet docere artem edificatoriam nil aliud doceret, nisi quomodo sit facilè, & bene edificanda domus.

Quartò. Quartò Aristo. 1. Topicorum cap. 9. tria genera problematum enumerat, scilicet actiuum, contemplatiuum, & logicum, & ait, actiuum problema est vtrum voluptas sit bona, contemplatiuum an mundus sit æternus. Logicum an detur quarta syllogismorum figura. Deinde ponens discrimen inter illa problemata, illud desumit à fine & à scopo; Vnde ait, quod actiuum per se respicit fugam, vel electionem. Contemplatiuum cognitionem; Logicum verò vtrique parti Philosophiæ inseruit, ait ergo quod problema logicum non parit scientiam cum ipsum à contemplatiuo, & scientifico distingua tur ab Aristotele per hoc quod tantum contemplatiuum faciat scientiam, & con firmatur ex alijs verbis Aristotelis in eodem cap. quæ sunt, quædam enim problemata vtile est scire tantum ad eligendum, vel fugiendum, vt an voluptas sit eligenda nec ne; quædam autem ad sciendum tantum, vt an Mundus sit Æternus nec ne; quædam verò per se ad neutrum horum; adminiculantia autem sunt ad aliqua tantum, pleraque enim ipsa cognoscere per se non volumus, sed aliorum gratia, vt per illa aliud quidpiam cognoscamus.

Contra secūdā cōclusionē. Contra secundam cōclusionem arguit Zabarella cap. 5. de natura logicæ 1. lib. & sustinet logicam vtentem, siuè in vsu positam, & Philosophiæ applicatam esse scientiam, & probat sic. Logica eatenus est scientia quatenus parit scientiam, at logica non per se, sed solùm cum applicatur scientijs, & Philosophiæ, facit scientiam ex Aristotele in citato loco, ergo logica scientijs applicata, & in vsu posita est scientia, & est eademmet scientia, cui applicatur, vt logica applicata Philosophiæ naturali nil aliud est nisi Philosophia naturalis, nil enim aliud est Philosophia naturalis, nisi congeries demonstrationum, syllogismorum, & propositionum in rebus naturalibus formatarum, & ita logica applicata non amplius nomen logicæ retinet, sed fit illa scientia, cui applicatur.

Ad rationes Scoti. Ad rationes Scoti Respondet ca. 6. & quia innituntur omnes ferè eodem medio, ad omnes simul respondet quod si valerent, sequeretur, quod ars edificatoria esset scientia, & omnes Artes effectrices essent sciētiæ, quia si statuatur aliqua ars docens, vt Medica, vel ædificatoria, illa quoque habebit proprium subiectum, de quo multa demonstrabit per propria illius principia, quia omnis doctrina fit ex præcognitis per discursum à noto ad ignotum; falsum autem est dicere, quod Medica, & cæteræ artes sint scientiæ, ergo licèt in logica fiant demonstrationes, non propter hoc logica est scientia; quod ergo ait Scotus logicus est sciens, logicus demonstrat conclusiones in logica, negādum est illud fundamentum: quia non habet logica subiectum æternum per se cognoscibile, quale requirit scientia speculatiua, & consequenter non habet ea omnia, quæ requiruntur ad veram demōstrationem, nec valet si quis dicat, quod Aristoteles habet in logica multas propositiones necessarias, ex quibus facit demonstrationes, quia illæ propositiones non sunt necessariæ per se, sed solùm ex suppositione, scilicet ex constitutione finis, sicuti & in alijs artibus, nam constituto hoc siue scientiam esse indagandam, multæ propositiones sunt adducendæ, quæ postea sunt necessariæ.

Ad rationē 3 tertia cōclusione. Ad rationem pro tertia conclusione respondet, quod Scotus deceptus est, vel alios fallaci ratione decipere voluit: verum enim est quod Topica procedit ex communibus, non autem logica in vsu posita: putauit enim, quod quando Scotus dixit logicam vt applicatam scientijs non esse scientiam, & probauit per hoc, quod talis logica procedit per media communia, intelligeret de logica vtente primo modo, quod tamen existimare non debebat, si rectè considerasset Scotum, & non pingui minerua: clara enim est sententia sua, quod intellexit de logica vtente secundo modo, quæ est logica, quæ disputat, & ratiocinatur de omnibus entibus per media communia vt diximus.

Tandem ponit propriam opinionem,

Opinio Zabarellæ. quæ est opinio Græcorum, & consistit in hoc quod logica est instrumentum, & sic logica est disciplina instrumentalis, quæ opinio probatur ex confutatione aliorū opinionum; nam cum non sit scientia, neque Ars, neque facultas, & scopus eius sit in ordine ad alias scientias, & doceat instrumentum, quod est syllogismus, debet dici instrumentalis, & continetur sub habitu scientiæ cui inseruit, nam Aristoteles solùm numerauit habitus principales in sexto libro ad Nicomachium ca. 3. & quia logica est habitus minus principalis, ideo non debuit nominari per se, tamen subintelligitur contineri sub suo habitu principali, cui inseruit, qui est sciẽtia, vt si quis interrogatur discedens Patauio, quo eat, respondeat Romam, intelligit etiam se velle ire Florentiam, & Bononiam; licet illas non nominet, quia per illas Ciuitates necessariò transire debet; non nominat autem, quia non sunt eius scopus præcipuus. Ita Aristoteles inter habitus intellectus nominauit sciẽtiam, & sub illa intellexit suum instrumentum, quo acquiritur; ita quod logica licet sit instrumentum, continetur tamen sub habitu scientiæ.

Prima ratio Balduini. Balduinus quoque in sua quæstione an logica sit scientia arguit contra Scotum hac ratione. Logica docens, & vtens sunt idem, ergo si vtens non est scientia nec docens erit scientia. Antecedens probatur, quia logica docens est vt actus primus; Vtens vt actus secūdus, modo actus primus, & secundus non differunt nisi ratione, sed conueniunt subiecto, ergo & logica vtens, & docens sunt idem subiecto, idest sunt vnus, & idem habitus, sed differunt ratione, ergo si vtens non est scientia, neque docens erit scientia. Secundo Secūda ratio. Aristoteles primo Topicorum cap. 9. (est etiam argumentum Zabarellę) distinguit scientias à fine, & ait quod finis logicæ non est operari, neque scire, sed alijs adminiculari, & verba sunt hæc (quædam enim problemata ad neutrum horum valent) Vbi apertè dicit, quod problema logicum non est, neque propter scire, neque propter operari, sed propter vtrique adminiculari, & addit quod sic sunt multa, quæ non scimus propter se, sed alia; quare apertè dicit quod problema logicum non parit scientiam. Tertio si logica Tertia rō. docens est scientia, est maximè, quia in ipsa fiunt demonstrationes, vt ait Scotus, sed hoc est falsum; probatur falsitas, quia illa demonstrantur quæ per se sunt ignota ex primo Posteriorum, quia scientia est de nouo, idest de rebus, quas prius nō noueramus: sed res logicæ non sunt vniuersaliter ignotæ; probatur; quia fiūt ab intellectu; at, quæ facit Artifex sunt nota illi, ergo res logicæ non prius sunt quam noscantur, & sic non sunt vniuersaliter ignotæ, sed semper notę, ergo non est sciẽtia de illis. Quarto modus considerandi Quarta rō. sumitur à modo definiendi; sed quæcunque definiuntur in logica docente ab Aristotele per modum instrumenti definiuntur, ergo modus considerandi logicam est vt instrumentum, ergo non est scientia. Maior est Aristotelis ex Auerroe sexto Metaphysices textu secundo, minor patet inductione in omnibus definitionibus Aristotelis in logica. Quinto. Quinta rō. Modus sciendi non est scientia, logica est modus sciendi, ergo non est scientia, Maior patet a simili, quia modus videndi non est visus: Minor est Aristotelis secundo Metaphysices textu primo absurdum est quærere simul scientiam, & modum sciendi; vbi Auerroes per modum sciendi exponit logicam; Nec valet dicere quod logica est modus sciendi non formaliter, sed materialiter: quia eius materia est syllogismus, qui est modus sciẽdi; illud enim inest formaliter alicui, quod est ratio formalis illius; sed instrumentum est ratio formalis ipsius logicæ, ergo esse instrumentum per se, & formaliter, conuenit logicæ, & sic illa propositio logica est modus sciendi, est vera formaliter, maior patet. Minor est Aristotelis primo Topicorum, capite nono. Vbi ait Aristoteles, quod, quæ docentur in logica sunt instrumenta adminiculantia alijs scientijs, ex hoc habet, quod modus considerandi logices est instrumentum; tunc arguit: sed modus considerandi logices, est ratio formalis logices, ergo a primo ad vltimum illa propositio logica est modus sciendi est vera formaliter. Sexto. Scientia non est ex communibus, sed ex proprijs;

Sextarō. prijs; Logica est ex communibus, ergo non est scientia. Respondetur a Scoto, quod vtens est ex communibus, non docens, contra, quia vtens, & docēs sunt idē, vt supra ostensum est, ergo si vtens est ex communibus, docens quoque.

Opiniones aduersariorum reijciuntur. Cap. III.

Quot et qui sint habitus in intellectus. PRo clara notitia opinionis Scoti, & veritatis, opus est videre quot, & qui sint habitus intellectus; nam logicā certum est quod est habitus non corporis, neque sensus, neque appetitus, sed intellectus, (loquor de logica docente de illa cognitione, quam tradit Philosophus in libris logicis) ideo opus est quod reponatur sub aliquo illorū; Aristoteles autem diuidit in cap. 3. sexti libri ad Nicomachium habitus intellectus, in quibus est veritas, in quinque species, scilicet in Intellectum, Scientiam, Artem, Prudentiam, & Sapientiam, & declarat vnumquemque. *Primarō* Ex hoc colligo, quod superuacaneus est alius habitus intellectualis, quem ponunt moderni quidam, volentes saluare logicam esse habitum intellectus, neque tamen esse scientiam, nec artem, & dicunt quod illi quinque enumerati ab Aristotele sunt habitus principales, sed præter eos dantur alij habitus instrumentarij, qui continent logicam, & grammaticam. Contra hos ego arguo sic. Vel isti habitus instrumentarij continent in se veritatem, vel non; non dices quod non; quia huiusmodi sunt solum suspicio, & opinio, vt dicit Aristoteles ibidem: in his enim duobus contingit quandoque esse falsum; illi ergo habitus instrumentarij sunt de numero eorum, qui continent veritatem; si sic, ergo continentur in illis quinque, quos enumerauit Aristoteles; quia ibi propriè Aristoteles enumerauit omnes habitus, in quibus est veritas affirmando, vel negando; vel ergo est diminutus, vel sub illis reponuntur. *Respōsio aduersariorū.* At respondent, quod numerauit solum principales, non instrumentarios, & minus principales; tamen numerando principales quoque quo pacto, & instrumentarios numerauit, sicuti qui discedens Patauio, diceret, vado Romam, diceret quoque implicitè vado Florentiam, & Bononiam, licet non nominaret, quia subintelliguntur; per has enim vrbes transire debet. *Reijcitur.* Contra, accipiatur vnus habitus instrumentarius istorum, vt puta hic, qui dicitur logica, vel iste habitus instrumentarius continens in se veritatem, est eiusdem speciei cum altero horum habituum principalium, & habet omnes conditiones, quas habet ille principalis, vt scientia, vel est alterius speciei, & conditionis; si primo modo, habeo intentum: quia sic non debet statuere aliam speciem per se; si enim habet easdem conditiones, & naturam, est frustra multiplicare habitus; si verò est conditionis diuersæ, non potest contineri sub illo principali, neque nominando alterum illorum habituum, vt scientiam, intelligeremus istum habitum instrumentarium diuersum, sicuti, qui dicit hominē, non dicit equum, quia equus non cōtinetur sub homine, & sic male fecisset Aristoteles nō enumerando ipsum explicitè cū sub nullo illorū prædictorū reperiri possit. Ex quo colligo, quod hæc noua species habitus intellectus, quam vocāt habitum instrumentarium, vel est idem quod alter illorum habituum, vel Aristoteles fuit diminutus in enumeratione habituum intellectus. Si quis dicat parum differunt ab altero illorum, dico, quod quæcumque sit illa differentia, sequitur idem; quia vel illa differentia est essentialis, & sic facit habitū diuersum specie, vel est accidentalis, & sic erit idem specie; quia accidentalia non variant speciem. Exemplum illud de eo qui dicit, vado Romam, non est ad propositum, vt ex dictis quilibet perspicere potest; quia illæ Ciuitates clauduntur necessario in itinere, quod facere intendit, sed illi habitus instrumentarij, vel non sunt quid diuersum ab habitibus principalibus, vel sunt quid diuersum; & sic non necessariò clauduntur sub illis, & sic particulariter debebat illos nominare. *Secūdaratio.* Sed vlterius ostendamus, Grammaticam quam ponunt sub hoc habitu instru-

mētatio esse idem cum altero illorum ab Aristotele enumeratorum, scilicet cum Arte. Definit Aristoteles 6. libro ad Nicomachium cap. 4. Artem sic. Ars est habitus recta cum ratione effectiuus, & declarat, quod Ars versatur circa illa, quę possunt generari, & fieri, & docet quomodo rectè fieri possit, & distinguitur ab habitu morali, quia ille est actiuus, Ars verò effectiuus: vnde effectio propriè, vt ibi tradit, est generatio eorum quæ sunt extra nos, & est transiens; actio autē est immanens, & intra nos. Ex hoc colligo quod omnis habitus intellectualis docēs cum recta ratione efficere aliquid, quod sit extra nos, est Ars, vt Medica, Ædificatoria &c. Modò Grāmatica docet efficere locutionem rectam & scribere rectè, & certè illud rectè pertinet ad effectionem: licet enim non sit res, quæ manibus, pedibusue efficiatur, vt Gladius &c. efficitur tamē lingua, & sic est effectio materialis, non mentalis, quia est extra intellectum; vnde Musica nulla alia de causa est Ars, nisi quia docet modulari vocem: sic Grāmatica dum docet locutionem congruā, nil aliud docet, si rectè consideretur, nisi modulare linguam, vt accordet, nō autē dissonet in pronunciando, quod pertinet ad effectionem; vnde iurè ab Antiquis semper Grammatica dicta est Ars. Docet quoque scribere, quę est effectio Characteris: neque em̄ cognitio rectè scribendi potest reduci ad alium habitum, nisi ad Artem. Ars autem per se non est, sed pars Grāmaticæ, vt omnes fatentur. Ex his satis patet, quod illi habitus instrumentarij non dantur. Cum ergo logica sit habitus intellectus, & non instrumentarius, sed principalis, necessariò erit, vel Intellectus, vel Prudentia, vel Sapientia, vel Ars, vel scientia, at nemo dicit quod logica sit Sapientia, vel Prudentia, vel intellectus, nos addimus non est ars, ergo erit scientia; quod autem logica non sit Ars sic ostendo: Ars versatur circa res effectibiles: illæ autem sunt, quæ extra nos fiūt, & materialia, & corporalia sūt, siuè, quæ ab aliqua virtute corporea fiunt, vt patet de Arte Medica, Ædificatoria, & Grammatica, &c. quia vt dictum est, Ars est habitus recta cum ratione effectiuus; dictū

Logica nō est Ars.

est autè ex Aristotele vbi supra, quod effectio est rerum, quæ extra animū nostrū sūt, & sunt in corporibus. Hinc patet, qđ logica non sit Ars, nam logica docet syllogismum, siue conficere syllogismū; at cōfectio syllogismi non est effectio, quia syllogismus non est res corporea, neque fit à virtute corporea, sed à mente, & remanet in mente, non ergo logica est Ars; relinquitur ergo, quod logica sit habitus intellectus, qui dicitur scientia.

Secundò principaliter probo, quod logica contineatur sub scientia, ita quod sit vna species eius, quod facilè patebit, si quid sit scientia cognoscemus; sciētia igitur, vt docet Aristoteles 1. Posteriorum in definitione scire, habet quatuor conditiones. Prima, quod res cognoscatur per causam. Secundam propter quam causam ipsa res est, scilicet causam proximam. Tertiā, & quoniam illius est causa. Quartam demonstrantem quod sit certum rem aliter se habere non posse: ex qua definitione, & maximè ex vltima conditione (vt etiam libr. 6. de Moribus apertè explanat Aristoteles) desumitur, quod obiectū scientiæ est res necessaria, & æterna, quia res contingens non potest sciri, & cognitio ipsius non potest habere has conditiones, quia nunquam animus sciēria potest esse certus, quod illa res non possit se aliter habere, quia cū sit contingens, potest esse, & non esse, & mutari. Hæc sunt, quæ dicit Aristoteles de scientia, tū lib. 6. de Moribus ca. 4. tùm 1. Posteriorum. Addūt aliqui, quod scibile sciatur propter seipsum, & non in ordine ad aliud: sed hæc conditio non apponitur ab Aristotele, neque debet apponi, quia cum est aliqua res necessaria, & eam cognosco per causam, & causam proximam, & per discursum syllogisticū, idest scio talē causam esse talis effectus causa, & sum certus quod illa res non potest se aliter habere, dicor scire illā rem, & talis cognitio rei, est scientia vocanda, siuè illa res ordinetur, siuè nō ordinetur ad aliud, nihil refert; nam nō requiritur quod omne, quod scitur, propter se sciatur; immò sunt vilia quædā, quorum cognitio si spectetur dicēda est indigna, licet ipsa cognitio in se sit perfectio intellectus. Ad propositum

Secūdarō prīcipali.

Cōditiones scientia.

positum nostrum logicæ videtur deficere hæc principalis conditio quod non est de obiecto necessario, quia est de syllogismo, qui est secunda intentio: at secunda intentio est tantum dum fit, & arbitratu nostro potest esse, & non esse, ergo obiectum eius est contingens, & sic cognitio ipsius non est scientia, quia non habet cõditiones requisitas ad scientiã. Sed ego arguo in oppositum; Logica est de obiecto necessario, ergo est scientia; vndè cũ hæc sola conditio videatur ei deficere, neque hæc ei deficiat, certè erit scientia. Pro intelligẽdo hoc, sciendum est, quod rerum necessariarum sunt varij gradus; nõ enim omnes sunt eodem gradu necessitatis necessariæ. Substantia est in primo gradu necessitatis, quia ipsa est fundamentum omnium entium: Accidentia verò non sunt ita necessaria, immò per se non sunt necessaria, quia non habent esse, nisi quia sunt in substantia, vt habet Aristoteles in 7. Met. tex. 3. vndè si substantia deficeret, non essent, & tamen de accidentibus, vt de quantitate est vna scientia, quæ est certissima, vt Mathematica. In tertio gradu necessitatis possumus ponere secũdas intẽtiones (nunc mirabile dicere videor, sed si probetur nõ erit amplius mirabile) declaro. Certum est quod lata est differẽtia inter figmẽtum, & ens rationis, quod est secunda intentio: nã figmẽtum, vt imaginatio Hircocerui nullum fundamentum habet ĩ re reali, & necessaria, sed est mera fictio, & imaginatio, & hæc est merè contingens, quia stat in arbitrio mentis meæ fingere, quod volo: At secundæ intẽtiones nõ sunt sic, sed habent fundamẽtum reale, & necessarium, nã cũ dico species, non dico q̃d merè fictitiũ, vt est Hircoceruus, sed dico relationem factã à ratione fundatã in homine, leone & cæteris, q̃ sunt entia realia, & necessaria, quę quidẽ relatio ẽt si meus intellectus non laboraret, esset ĩ homine, leone, &c. fundamentaliter, licet non esset completa, & perfecta: quod perspicitur, si cognouerimus quomodo fiant secũdæ intẽtiones, fiunt autẽ hoc modo; intellectus primò intelligit rẽ realẽ, vt hominẽ quo ad quid est, & hæc est prima intentio: quia est prima notio illius rei necessariæ, & realis; mox eãdem rem contemplatur iterum, & hæc est secunda notio, & stãte prima notione, quã habet de homine, cõsiderat in hac secunda, notione, quod habet aliqua inferiora, & superiora, vt homo habet Franciscum sub se, & animal supra se; tunc intellectus considerans huiusmodi respectum, vocat hoc nomine, species, quod nomẽ notat in homine duos respectus, superioris, & inferioris; vnde species est, quæ prædicatur de indiuiduis, & est sub genere: ergo species est nomen secundæ notionis, illa secunda notio, quæ notatur per hanc vocẽ species, est ille duplex respectus superioris, & inferioris in homine. Modò videri potest an ille respectus sit præcisè opus nostrę mentis, certè nõ: quia etiam consideratione secunda intellectus cessante, stãte prima, ille respectus duplex insurgit in homine fundamentaliter, licet nõ completè, & perfectè; ergo secunda intentio, siuè secunda notio, est res realis, & consequẽter est necessaria, sicuti homo est necessarius, Idem dicendum est de alijs. Si ergo iste respectus est secũda intentio, nõ video quomodo non sit necessaria secunda intentio. Sed vndè est quod istæ rationes, &; si respectus dicũtur entia rationis? dico, quod euenit, quia perficiũtur ab intellectu; non enim perfectè sic sunt in re, sed solum fundamẽtaliter, intellectus postea illas per secũdam notionem obiectorum perficit, & ordinat, & proprijs nominibus significat, & ideò dicũtur opus nostri intellectus, & hoc est quod dicitur cõmuniter, q̃ secũdę intẽtiones fundãtur in primis, ideò non sunt merè opus intellectus, vt sunt fictiones, vt Hircoceruus. Quod si quis obijciat nullam esse differẽtiã inter figmentum, & secũdas intentiones, quia etiã figmentũ habet fundamentum in re, etenim Hircoceruus fundatur in Hirco, & Ceruo, & Chimera, vt puta imaginatio animalis, quod habeat caput hominis, brachia leonis, vẽtrẽ bouis, &c. fundatur in animalibus istis, quæ sunt entia realia. Respondetur, quod fundamentum quidem figmenti est reale, sed figmentum non est reale, sed quoniam figmentum est illa compositio, siue ille respectus, & ordo partium ad inuicem: at ille ordo, & cõpositio illa, nõ oritur ex

Quõ fiant secũdæ ĩtẽtiones.

Obiectio.

Responsio

natura illarum partium, immò ex natura partium oritur repugnantia, & impossibilitas, figmentum ergo secundum suam rationem formalem non habet fundamentum in re, sed negationem, & repugnantiam: at secunda intentio secundum suam rationem formalem, & entitatem propriam, habet fundamentum in entibus realibus. Quia re vera in homine, leone &c. ex natura eorum exsurgit respectus ille superioritatis ad indiuidua, & inferioritatis ad animal, & ideo distinguitur a figmento. His sic stantibus, possumus nos sic arguere. Quod est ens necessarium, potest esse obiectum scientiæ; secundæ intentiones sunt ens necessarium, ergo sunt obiectum scientiæ, ergo logica est scientia, quia est de secundis intentionibus tamquam de obiecto. Nota quod non dico, quod secundæ intentiones sint communiter subiectum in logica; sed dico sic, quia syllogismus, qui est subiectum in logica, est secunda intentio. Probo minorem, quia secundæ intentiones exsurgunt, & pullulant à rebus necessarijs, & illis perpetuò insunt; ergo & illæ sunt necessariæ, sicuti risibilitas est necessaria, quia homini, cui inest, est res necessaria. Hinc patet quod rationes Scoti habent vigorem, & reijcitur solutio Zabarellæ allata ad eas, quia logica est de subiecto necessario, & cum in logica sit subiectum necessarium, sunt omnia requisita ad demonstrationem, quia sub iectum habet definitionem, per quam ostenduntur multæ passiones de ipso syllogismo, &c.

Soluuntur rationes aduersariorum. Cap. IIII.

Ad primam. AD obiectionem primam Zabarellæ patet solutio, quia assumit falsum, quod logica non sit de ente necessario; *Ad secūdā.* Ad secundam de scopo, dico, quod si valeret secundum sua principia probaret logicam esse artem; quod nec tamen ipse concedit; dico ergo quod logica docens docet formare syllogismum; sed formatio syllogismi non est effectio. Quia non est actio materialis, neque erit extra limites intellectus; talis autem effectio est sciētia de syllogismo; vnde dicere, docet efficere syllogismum, est dicere, docet cognoscere bonum, & malum syllogismum; nā certè nil aliud facit in libris Posteriorum, nisi quod docet cognoscere quæ sit bona demonstratio, qua habita cognitione, nos postea formamus illas demonstrationes, & hęc omnia in mente fiunt, vt cognitio aliarum scientiarum. Adest hæc differentia, quod hæc cognitio non est ita necessaria; per hoc idem patet ad tertiam. *Ad tertiā.*

Ad quartam. Ad quartam de primo Topicorum 9. dico, quod ibi Philosophus non negat logicæ cognitionem esse scientiam absolutè; non enim excludit à Theoremate logico scientiam: sed solum dicit quod eius finis est Philosophiæ inseruire; ait ergo solum quod non est propter se eius scientia & cognitio, sed propter aliud; dictum est autem supra, quod ordinari ad aliud, non impedit quin talis cognitio sit scientia; sufficit enim quod scientia habeat cō ditiones requisitas supra enumeratas; scilicet, quod sit de obiecto necessario, licet postea illud obiectum non sit propter se expetibile, sed propter aliud; hoc nihil refert quin scientia dicatur. Solum efficit, quod scientia non est ita honorabilis, sicuti aliæ, vt naturalis, & Metaphysica. Quod si respiciamus obiectū, quænā est dignitas quantitatis vt per se eius cognitio expetatur, & tamen de ipsa est sciētia perfectissima, & magis certa, quā sciētia de corpore naturali, & de Deo vt Metaphysica; licet ergo obiectum logicæ sit propter aliud, & eius cognitio non sit expetibilis per se, sed propter aliud, nō tamē restat quin sit sciētia, & sic vbi dicit Aristoteles, quod logica non parit scientiā, intelligit quod non parit scientiam per se expetibilem, sed propter aliud; non tamē vult dicere quod non pariat scientiam ab solutè. Possumus etiam dicere, quod negat Problema logicum parere scientiam, quia non est de rebus nobilibus, vti scientiæ reales, sed de ente rationis, quod est valde ignobile neque per se apetitur eius cognitio, vti sciētia rerum realium. Vnde subinfert, quod earum rerum appetitur cognitio propter aliud, & tantum in hoc respectu negat Theorema logicum pare-

parere ſcientiam, ſed non negat abſolutè.

Ad primam Balduini

Ad rationes Balduini ad primam omittendo multas abſurditates, quæ in ea sũt, dico, quod non bene perſpexit Scotum; putat enim quod Scotus quando dixit logicã, vt applicatur, non eſſe ſcientiam, intelligat de logica vtente primo modo, quod eſt falſum (licet neque illa ſit ſcientia, vt dictum eſt in concluſione ſecunda, capite primo) loquitur enim de logica vtente ſecũdo modo dicta, ſcilicet de rationibus Dialecticis, & de facultate Topica, quæ proculdubio etiam ipſo aſſerente eſt diuerſa à tota logica docente, licet ſæpe vſurpetur pro tota logica.

Ad ſecũdã.

Ad ſecundam Balduini iam dictũ eſt reſpondendo ad quartam Zabarellæ.

Ad tertiã

Ad tertiam dico, quod in logica fiunt, demonſtrationes, & concluſiones multę quæ viuaciſſimis rationibus probãtur ab Ariſtot. vt patet in proceſſu omniũ illorũ librorum, & maximè Poſteriorum, vt hæc concluſio; Principia magis ſciuntur, quã concluſio; Item non fieri debet tranſitus de genere in genus. Item propoſitiones demonſtrationis debent eſſe per ſe; & vniuerſales, ſicuti fit in alijs ſcientijs; neque enim concluſiones aliarum ſcientiarũ, vt Philoſophiæ naturalis per demonſtrationes probantur; ſufficit ſi in multis. Sic euenit quoque in logica, cum arguit quod in logica non poſſunt fieri demonſtrationes, quia illæ fiunt de rebus naturaliter ignotis, & ſecundæ notiones ſunt naturaliter notæ. Reſpondetur negando quod omnes intentiones ſint naturaliter notæ. Vbi pro intelligentia eſt notandũ, quod in omnibus ſcientijs ſunt aliqua, quæ prænoſcuntur, & aliqua, quæ ignorãtur, in quorum cognitionem per prius nota venimus. Ita in logica euenit, ſunt aliquæ intentiones ſecundæ, quæ habitis primis facilè gignuntur ab intellectu; vt Genus, Species, Propoſitio, &c. ſunt autem quædam aliæ intentiones in quorum cognitionẽ paulatim deuenimus per prius nota. Vndè licet demonſtratio conficiatur ab intellectu, nõ tamen ſtatim ſcit illam conficere, ſed poſt cognitionem multorum diſcit conficere illam; logicæ cognitio igitur fit ex præcognitis.

Ad quartam.

Ad quartam poſſumus dicere, quod in eo multæ ſunt æquiuocationes; & quod nihil concludit, & quod egeret multa declaratione; ſed breuiter dicamus, omnia cætera cõcedentes, quod logicus nõ definit vt inſtrumentum, quia talis modus definiendi non datur; eſt enim impropriè loqui, ſed definit inſtrumentum: ſi enim illa ſunt materia circa quam verſatur, debet illa definire, & ſic dicere, logici modus conſiderandi eſt vt inſtrumentum, eſt impropriè loqui, debet dicere, logicus conſiderat inſtrumẽta, & tunc negamus, quod propter hoc logica non ſit ſcientia.

Ad quintam.

Ad quintam dico, quod logica eſt modus ſciendi materialiter, non formaliter. Ad impugnationem contra hoc nego minorem. Ad probationem per Ariſtotelem 1. Topicorm 9. dico, quod Ariſtoteles nõ ait ibi, quod inſtrumentum ſit ratio formalis logicæ, ſed quod eſt eius materia, quia ait quod logica docet inſtrumentũ, quod alijs ſcientijs inſeruit.

Ad ſextã

Ad vltimam concedo diſtinctionem illam; ad impugnationem iam dictum eſt, quod ęquiuocat de logica vtente, nam ipſe intelligit de logica vt applicatur primo modo; nos verò loquimur de logica vt applicatur ſecũdo modo, quod magis patebit in ſequenti capite.

De logica Vtente agitur. Cap. V.

QVò ad logicam vtentem, ſi loquamur de logica vt applicatur ſecundo modo, non eſt difficultas vlla, quia neque Zabarella, nec vllus logicus aſſerit logicam, quæ diſputat de omnibus ſcientijs per illas rationes Topicas, & Dialecticas eſſe ſcientiam; & ratio eſt: quia nõ procedit per propria, ſed per communia; At difficultas eſt de logica vt applicatur primo modo dicta: de hac Scotus non loquitur, vt dixi in expoſitione ſuę ſententiæ, quia ridiculum videtur quærere an logica ſub hac conſideratione ſit ſcientia, cum hoc ſit impoſſibile, vt ſupra dixi: Tamen Zabarella de mente Grecorum hoc ſuſtinet, & eam probat primò libro de natura logicę, capite quinto, vt ſupra diximus; quia Ariſtoteles 9. Topi-

Opinio Zabarellæ.

corum

corum aſſerit logicā partim parere ſcientia & partim non; per ſe non parit ſcientiam, ſed ſolum quatenus applicatur alijs ſcientijs, cuius auxilio ſcientiā habēt, ergo ex hoc loco habetur quod logica per ſe ſūpta, vt eſt docens, non eſt per ſe ſcientia; quia ſic non parit ſcientiam, ſed quatenus eſt alijs applicata, quia ſic parit ſcientiam. Deinde declarat quomodo hæc logica applicata ſit ſcientia, & ait eſſe ſcientiā illam, cui applicatur, vt puta logica applicata Philoſophiæ naturali, eſt Philoſophia naturalis, quia nihil aliud eſt tota Philoſophia naturalis niſi cōgeries quædam ſyllogiſmorum, propoſitionum, & inductionū in rebus naturalibus formatarum. *Reijcitur. Primo notandū.* Pro detegenda veritate in hac re notandū eſt primò, quod inſtrumentum numquā fit illa res, cui inſeruit; vt exēpli gratia Gladius eſt inſtrumentū ad ſecādum lignum, tamen in ſecando ligno nō fit lignū, & ſi aliquando poſſit eſſe idē materialiter cū re, cuius eſt inſtrumētum vt Gladius ferreus poteſt ſecare ferrum, vti ſunt quidam gladij, quibus vtuntur fabri ferrarij; non tamen idē formaliter & numero erit vmquam cū illo ferro, diſtincto ab inſtrumento, neque ex vſu illo poteſt fieri idem realiter diſtinctū ab inſtrumento, quia inſtrumentū eſt res externa, quæ inſeruit artifici ad fabricandum illud opus, vnde ſi vtitur malleo ad faciēdū alium maleū, malleus, qui eſt inſtrumentū ex vſu illo nō euadit malleus, qui eſt, opus factum, ſed ſemper remanet per ſe inſtrumētum diſtinctum a malleo facto. *Secūdo notandū.* Secundo notandū, quod ſcientia, & cognitio quæcūque, habet denominationē ab obiecto, ſi propriè loqui volumus, vt patet. Ad propoſitū quādo iſti dicūt, logicā applicatā ſcientię naturali eſſe ſciētiā naturalē, vel intelligunt per logicā applicatam ipſum ſyllogiſmū, qui eſt inſtrumētum, quo vtimur in Philoſophia naturali ad cognoſcēdas illas cōcluſiones, vel intelligunt cognitionem ſyllogiſmi conficiendi, quę habetur in libris logicis, quatenus illa vtor ad conficiendū demonſtrationes in Philoſophia naturali. Neutro modo logica vtens, & applicata, eſt Philoſophia naturalis; non primo modo, quia ex primo notādo inſtrumentum nunquā eſt res, neque per vſum ſit illa, cui inſeruit, ergo ſyllogiſmus licet inſeruiat Philoſophię naturali, nō eſt Philoſophia naturalis, ſed eſt ſyllogiſmus, & inſtrumētum logicum, quia hoc eſt contra naturam, & conditionem inſtrumēti: poterit quidem dici materialiter Philoſophia naturalis, quatenus materia ex qua eſt ſyllogiſmꝰ, eſt Philoſophia naturalis, ſed formaliter, & per ſe, minimè, ſicuti malleus ferreus eſt idē materialiter cum malleo effecto, ſed formaliter, & vt inſtrumentū nequaquā. Neque ſecundo modo quia ex ſecūdo notando cognitio de ſyllogiſmo eſt logica docens, quę habet pro obiecto ipſū ſyllogiſmum; licet ergo ego hac cognitione vtar in Philoſophia naturali ad eliciēdum cognitionē concluſionum vniuerſalium, talis cognitio non amittit ſuā naturam, & eſſentiā, ſed ſemper erit cognitio logica, quia eſt de ſyllogiſmo; illa autem ſcientia, quā ego acquiro de corpore naturali, dicitur Philoſophia naturalis, quia erit cognitio de obiecto, quod parit cognitionē Philoſophiā naturalem appellatam; itaque vſus illius ſcientię, cum ſit quid accidentale ipſi ſcientię externum, nō poteſt mutare eſſentiam ſcientię: logica cognitio ergo, quę nobis inſeruit in Philoſophia naturali, eſt ſemper cognitio logica, neque fieri poteſt Philoſophia naturalis. Ad rationes Zabarellę dictum eſt, quod logica docens parit ſcientiam, quia in libris logicis proceditur demonſtratiue, & ſcientia illorum librorum eſt per ſuas cauſas, ſicuti alię: vnde negatur minor. *Ad rōnes Zabarellæ.* Ad probationē ex 1. Topicorū 9. dictum eſt, ſupra cap. 4. ad quartū quod non negat logicā docentē eſſe ſcientiam, ſed dicit non eſſe propter ſe, quia eſt de ſyllogiſmo, qui eſt propter aliud & ſyllogiſmus non eſt ita nobilis, qui propter ſe ſit dignus ſcitu: ſicuti nec ſciētia aulicis eſt propter ſe digna, tamen ſyllogiſmum ſcimus cum ait Ariſt. ibi dicere logicam partim parere ſcientiā, partim nō &c. nego Ariſt. ibi hoc dicere, vt patet legenti textum. Cum dicit logica applicata parit ſcientiā, dico quod parit vt inſtrumentū, ſed pręter hoc, & etiā per ſe conſiderata parit ſcientiā. Vnde poſſum ſic arguere. Logica eatenus eſt ſcientia quatenus eſt

habitus cõcluſionum acquiſitus, per de-
monſtrationes, & ſic parit ſcientiam; at
logica docens eſt huiuſmodi, ergo. At il-
lud quod Philoſophia naturalis nil aliud
eſt niſi aggregatio ſyllogiſmorum, indu-
ctionum, propoſitionum, &c. dico quod
concludit ſolum quod ſyllogiſmus, & a-
lia inſtrumenta logica ſunt Philoſophia
naturalis materialiter, non formaliter,
& ſecundum propriam eſſentiam.

Ex dictis quorundam aliorum ſententiæ reijciuntur, & declaratur quod logica eſt ſcientia ſpeculatiua. Cap. VI.

HAnc ſententiã quod logica ſit ſcien
tia, vltra Scotum, ſequuntur ferè
omnes Latini, eam ſuſtinet D. Thom. 4.
Met. textu 4. Auicennas in ſua logica. Al-
bertus Magnus in ſua logica cap. 1.

Caietanus autẽ in Prooemio Cathego-
tiarum aſſerit, logicã eſſe artẽ directiuã
actuũ, ſiue operationum intellectus, ſed
hæc ſententia eſt ſine fundamento, quia
non poteſt eſſe ars propriè dicta, quoniã
ars, vt diximus ſupra, verſatur circa res ef
fectibiles, quæ ſunt extra intellectum; at
ea, circa quæ verſatur logica, remanẽt in
intellectu, vt patet de ſyllogiſmo. Si dicat
eſſe artem impropriè dictã, tunc duplici
ter errat, primo quia in definitione quid-
ditatiua rerum debemus aſſignare genus
per ſe rei, non genus per accidens, & im-
propriè dictum: at dicẽdo logicam eſſe ar
tem impropriè dictã, eſt aſſignare genus
impropriè dictum: nos autem quærimus
genus propriè dictum. Secundo: quia cũ
ſit ars impropriè dicta, quærimus adhuc
quod ſit proximũ eius genus, & ad quod
genus propriè reducatur hæc ars impro-
priè dicta, an ad inſtrumentũ, an ad ſcien
tiã, vel ad aliquid aliud. Conſtituto ergo,
quod ſit ſciẽtia, ſolet diſputari an ſit vna
ſcientia, vel plures. Ad quod patet breui-
ter dicẽdum, quod cum vnitas ſciẽtiæ ſu-
matur ab vnitate obiecti, & logica ſit de
ſyllogiſmo tamquã de ſubiecto totali ad-
æquato eſt vnica ſcientia, quia eſt vnius
generis ſubiecti, habentis ſuas partes, &
paſſiones, de quibus in vnoquoque libro
agitur: poteſt tamen dici ſciẽtia commu
nis per applicationem, quia eſt de Syllo-
giſmo, qui applicatur omnibus alijs ſciẽ-
tijs. Eſſet altera difficultas an logica ſit
ſcientia practica, vel ſpeculatiua, de qua
multi contendunt: ſed eſt breuiter dicen-
dum, quod licet logica ſit directiua ope-
rationum intellectus noſtri, quæ perti-
nent ad diſcurſum, & ſyllogiſmum, non
tamen dici poteſt ſcientia practica eſt,
quia, vt in ſuo loco dicemus, ſcientia pra
ctica eſt, quæ eſt directiua praxis, praxis
verò eſt operatio alterius potentiæ ab in-
tellectu, & ſic operationes intellectus nõ
ſunt praxes propriè loquendo, ſed ope-
rationes aliarum potentiarum, & ſic lo-
gica non poteſt eſſe ſcientia practica, e-
rit ergo ſcientia ſpeculatiua. Inſuper, vt
ſuo loco dicemus, quod ſciẽtia ſit practi-
ca, oritur ex obiecto, non aliunde, & cum
dicitur, quod practica differt à ſpecula-
tiua fine, debet intelligi de fine interno,
qui eſt idem quod obiectum, non de fine
externo: at patet, quod obiectum logicæ
ſcilicet ſyllogiſmus, non eſt quid operabi
le vel agibile, & ſic patet quod logica nõ
eſt ſcientia practica, & denique ſcientia
practica vel eſt actiua, vel factiua: at a-
ctio, & factio ſunt circa res extra intelle-
ctum exiſtentes, non intra intellectũ ma-
nentes, ergo logica non eſt ſcientia pra-
ctica. Relinquitur itaque quod ſit ſpecu-
latiua, & hæc eſt opinio Scoti in prolo-
go primi Sententiarum quæſt. de praxi, a.
prim.

Opinio Caietani reijcitur.

An logica ſit vna ſcientia.

An logica ſit practica.

THEOREMA II.

De ſubiecto præcognoſcitur quod eſt, tamen à poſteriori in ſcientia poteſt demonſtrari. Cap. I.

Exponitur Opinio Scoti cum ſuis fundamentis.

SCotus primo Sent. in prologo quæ-
ſtione de ſubiecto, ſoluendo tertium
principale ad ſecũdam quæſtionem vide
tur aſſerere quod ſubiectum licet nõ poſ
ſit probari in ſciẽtia quod ſit a priori, nil
tamen impedire quin poſſit probari à po
ſteriori, & quod hoc aſſeruerit patet:

quia adducit argumentum pro parte falsum ad probandum, quod Deus absolutè in Sacra Theologia nō possit esse subiectū, quod innititur eo medio, quia Deus est subiectū in Metaphysica; nihil autem potest esse subiectum adæquatū in duabus scientijs; quod verò Deus sit subiectū in Metaphysica probat per Auerroē, qui primo Physicorum Comment. vltimo dicit, quod Auicennas multū peccauit ponendo Metaphysicam probare dari substantias separatas, quia genus substantiarum abstractarum est ibi subiectū, & nulla scientia probat dari subiectū, sed illud supponit. Soluendo hoc argumentū Scotus ait, quod malè dixit Auerroes, & benè Auicennas, & statim probat, quod substantias abstractas dari probatur in Metaphysica, & prima ratio est hæc. Si Physica probaret dari substantias separatas, ita quod esset cōclusio Physicalis. Substantiæ separatæ dantur, & esset suppositum in Metaphysica, sequeretur, quod Physica esset prior Metaphysica; tota ratio est, quia Philosophia naturalis ostenderet de subiecto Metaphysicę quod est, asserere autem Philosophiam naturalē esse priorem Metaphysica, est absurdū. Ex hac ratione colligitur, quod dato etiā, quod substantiæ abstractæ essent subiectum in Metaphysica, posset probari dari illas, Physica verò nequaquā, sicuti dicebat Auicēnas, & sic videtur Scotus velle, quod subiectum in scientia possit demōstrari quod est. Sed clarius idem asserit in secundo argumento eodē loco contra Auerroem, quod est hoc. Per omnē conditionem effectus quā impossibile est inesse effectui nisi causa sit, potest demōstrari de causa quod est; sed multę passiones cōsiderātur in Metaphysica, quas impossibile est inesse reb. absque causa taliū entiū, ergo ex illis passionibus Metaphysicis potest demōstrari aliquā primā causam istorū entium dari. Minor probatur: quia multitudo entiū, dependentia, compositio, ostendunt dari aliquod ens simplex, independens necesse esse; & quia omnis multitudo reducitur ad vnitatem, dependentia ad independens, & contingens ad necesse esse, ergo Metaphysicus potest probare dari aliquod ens simplex, independēs necesse esse: istud autem est genus substantiarum abstractarum. Ex hac ratione simpliciter probat, quod Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas, & vt videtur, dato etiam, quod in Metaphysica substantiæ abstractæ essent subiectum; nam non ait Scotus Auerroem errasse, quia posuit genus substantiarum abstractarum esse subiectum (licet Scotus etiam Auerroem in hoc errasse credat, vt alibi dicam) sed ait errasse asserendo Metaphysicum non posse probare dari substātias abstractas; vnde si iudicaret subiectum non posse ostendi in scientia a posteriori, dixisset Metaphysicus ostendit dari substantias abstractas, sed substantiæ abstractæ non sunt ibi subiectum, & rectè dicit Auicennas, & malè tu ò Auerroes, cum impugnas ostendi posse à Metaphysico substantias abstractas dari, & vteris hoc medio, quod substantiæ abstractæ sunt subiectum in Metaphysica, quia hoc medium est falsum; nam alibi Scotus pluries dixit Metaphysicæ subiectum esse ens, non Deum, neque genus substantiarū abstractarum. Ad argumentum autem nil aliud dicit: quia cum commendat Auicennā soluit argumentum, negabat enim Auicennas genus substantiarū abstractarum esse subiectum in Metaphysica, sed dicebat esse ens; Cū ergo Scotus cōmendat Auicennam, negat consequenter Deum esse subiectū in Metaphysica; adeò quod in duobus est contra Auerroem. Primò, quia Deus non est subiectum in Metaphysica. Secundò, dato quod esset subiectum, tamen Metaphysicus illud posset probare, non Physicus: hoc idē repetit in quæstione prima primi Metaphysicæ; & idē habet Antonius Andreas in illa quęstione primi Metaph. Itaque deduco Scotū existimasse de subiecto demōstrari posse qđ est in sciētia a posteriori, non autē a priori: q̄a demōstratio à priori, procedit per definitionem subiecti, & ideo illud supponi quo ad si est, nam quid est pręsupponit quod est, & quādo Aristoteles dixit de subiecto præcognosci quod est, intellexit à priori, non à posteriori, quod verò hæc opinio sit vera, probatur per illam secundam rationem.

Prima ratio.

Secunda.

tionẽ Scoti factã contra Auerroem, quia datur sẽper aliquis effectus in sciẽtia necessariò cõnexus subiecto per quẽ potest demõstrari de subiecto tali quod datur.

Ratio principalis.

Opinio opposita. Cap. II.

Zabarella ratio.

Contra hanc opinionem insurgit Zabarella libro de tribus præcognitis cap. 9. & probat, quod nullo modo subiectum potest probari in scientia quod sit, neque à priori, neque a posteriori, & hęc est eius ratio: subiectum est basis, & fundamentũ scientiæ, & radix, à qua omnia, quę in scientia considerantur exoriũtur; cum ergo subiectum omnibus in sciẽtia cõsideratis substernatur eo sublato, omnia reliqua auferre necesse est, & eo ignorato omnia ignorari similiter necesse est, & ideo si reuocetur in dubium an sit, omnia, quæ sunt in scientia in dubium quoque reuocantur. Ex his formatur talis ratio. Subiectum est prius, & magis notũ, quòd sit in scientia; at omnis demõstratio, quæ ostendit aliquid, debet ostendere per notius, ergo subiectum non potest ostendi esse in sciẽtia, quia illi deficit medium, nam medium debet esse notius, & non debet esse alienum; nihil autem in scientia est notius ipso subiecto, ergo non potest ostendi à priori, nec à posteriori.

Suessani rō prima.

Suessanus quoque aduersus Scotũ arguit primo Metaphysices quęstio. 1. ca. solutionum quinto, primò sic. Quod est præcognitum in scientia, nõ est quæsitũ; sed subiectum in scientia est pręcognitũ, ergo nõ est quęsitum, ergo non potest ostendi esse, quia solùm hoc ostẽditur de quęsito. Secũdo, subiectum si ostenditur esse, in sciẽtia, vel hoc fit per eius proprietatem, vel per eius principia, vel per eius speciem, non primum, quia oporteret prius supponere, quod talis proprietas insit tali subiecto, sed hoc supponi nõ potest, nisi supponatur prius dari subiectũ, ergo est petitio principij probare subiectũ per suã proprietatẽ, neque secũdum, quia esset demõstratio propter quid, quo subiectum ostendi etiã negat Scotus; neque tertium potest admitti, quia non potest supponi speciẽ esse, nisi supponatur genus esse, & sic species eius non potest esse medium ad illud ostendendũ. Tertio, propositio de secundo adiacente nõ potest probari nisi syllogismo Hypothetico ex primo Priorum; sed per syllogismum Hypotheticũ nihil probatur, vt ibi Aristoteles docet, ergo non potest demonstrari subiectum esse aliqua species syllogismi.

Ratio secunda.

Ratio tertia

Balduinus in proprio quęsito de hac re arguit contra Scotum primò sic. Si subiectum posset demonstrari in scientia, ergo naturaliter esset ignotum, quod naturaliter est ignotum, est contrarium suppositioni, ergo non posset supponi. Secundò Aristoteles primo posteriorum c. 25. ait inter tria requisita ad demonstrationem vnum esse genus subiectum, quod ponimus esse in omni genere demonstrationis. Tertiò pertinet ad illum Artificẽ demonstrare propositionem, ad quẽ pertinet eius prędicatum; sed sic est, quod ens est prędicatũ pertinens ad Metaphysicum, ergo hęc propositio, subiectũ est, siuè corpus naturale est, nõ potest demõstrari ab aliqua sciẽtia particulari, sed solùm à Metaphysica, ergo nulla sciẽtia particularis potest demõstrare suũ subiectũ. Quartò, Aristoteles primo posteriorum tex. 69. dicit, quod quãdo probamus subiectum esse, vt numerũ esse in Arithmetica, probamus tale subiectum, & numerũ esse ens extra animã; sed esse extra animã est esse simpliciter, quod pertinet ad Metaphysicũ, ergo nulla sciẽtia particularis potest ostẽdere de subiecto quod sit, nisi mittat manũ in messem alienã. Quintò, demõstrare de aliquo subiecto quod est, est demonstrare, quod sit species entis, & pars entis, sed probare aliquid esse partẽ entis pertinet ad Metaphysicũ, ergo nulla sciẽtia particularis potest demõstrare de subiecto an sit: sed hoc est munus Metaphysici respectu aliarũ sciẽntiarum particularium. Sextò, Definitiones substãtiarũ sunt indemonstrabiles, quia sunt suppositiones in scientia, ergo neque si est de subiecto poterit demõstrari, Cõsequẽtia est Aristot. 6. Metaphysices primo textu, & primo post. textu 45. Septimo tertio Ethicorum c. 6. intentio, & finis semper supponitur, & non probatur; sed subiectum

Balduini. Ratio prima Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

est in-

est intentio, & finis in scientia solum ratione differens, ergo subiectum supponitur, & non probatur in scientia.

Confutatio huius opinionis, & solutio suarum rationum. Cap. III.

PRo clara notitia istius difficultatis breuiter quędam hic adnotanda sũt, quæ fusius declarabuntur, & probabuntur in sequentibus, & maximè in quæsitis de regressu, & in quæsito an definitio sit instrumentum logicum; sunt autem hęc. Duæ sunt Methodi ad omnẽ rem cognoscendam necessariæ, & sufficientes, scilicet Methodus compositiua, & resolutiua; quatuor enim sunt species argumentationis, scilicet Syllogismus, Enthymema, Inductio, & Exemplum, tria hæc vltima sunt syllogismi imperfecti, & reducuntur ad syllogismum perfectum, vt patet ex libris Priorum; syllogismus autem est methodus propriè dicta; quia methodus significat processum ex noto ad ignotum cum vi illatiua: huiusmodi autem solum est syllogismus. Hic autem processus est duplex, vel compositiuus, vel resolutiuus, idest vel à causa nota ad effectũ ignotum, vel ab effectu noto ad causam ignotam: & sic sunt duæ methodi, prima dicitur demonstratio propter quid, scilicet processus à causa ad effectum; secunda demõstratio quia, scilicet processus ab effectu ad causam; inductio autem, & exẽplum, quod est inductio imperfecta, sunt species methodi resolutiuæ, quia procedunt à singularibus notis, ad vniuersale ignotũ, licet inductio sit parum efficax, & illa vti soleamus solum in ijs, quæ parum ignota sunt. Sciẽdum est etiã, quod cum quatuor quæstiones fieri possint de vnaquaque re, duæ primæ scilicet si est, & quid est, pertinent propriè ad demonstrationem quia, & ad inductionem: duæ posteriores ad demõstrationem propter quid: manifestum est enim quod de vnaquaque re scire possimus q͂d est, & quid est: hoc fieri non potest per definitionẽ, quia illa non est instrumentum notificatiuum, vt in proprio quæsito ostendam, neque per demõstrationẽ propter quid quia hæc ostẽdit inhærentiã propriæ passionis cum subiecto per causam propriã, & sic satisfacit duobus quæsitis vltimis; an insit, & propter quid insit: quando etiam conuertuntur in definitione satisfacit quæsitis quod est, & quid est: sed hoc solum cõpetit eis respectu accidẽtiũ, non respectu substantiæ, quia non notificat vnquã de substãtia quid sit, neque an sit substantia. Relinquitur ergo, quod de substantia an sit, & quid sit ostendatur per demõstrationẽ quia, & per inductionem, & hoc cõspicitur ex eo, quod cognito de effectu quod est, statim cognoscimus causam, & ex plurima consideratione eiusdem effectus, venimus paulatim in cognitionem conditionis causæ, & sic cognoscimus, quod est, & quid est de causa, vt fecit Aristoteles 8. Physicorum, nã via motus venit in cognitionem, quod datur causa motus scilicet motor, & ex plurima cognitione eiusdem motus venit in cognitionem plurium prædicatorũ motoris, & sic adeptus est quod est, & quid est primus motor, vt puta quod est ens æternum incorruptibile, patet ergo, quod demonstratione quia, satisfacimus questioni quid est de substantia: de inductione etiam patet ex ijs, quæ dicit Aristoteles 2. Post. cap. de definitione, vbi ait non sufficere diuisionem ad venandum definitionem, sed requiri viam compositiuam scilicet inductionem, vt ibi se exponit: sed de hoc vberius in quæsito an definitio sit instrumentum logicum. Ex his mihi videtur dicendum optimam esse sententiam Scoti, quod subiectum potest ostendi in scientia à posteriori, idest per demonstrationem quia, non à priori: clarũ est enim quod de subiecto sciri potest quod est, hoc autem præstare non potest demonstratio propter quid, vt dictum est, quia satisfacit solum duabus quæstionibus cõplexis, & supponit simplices, neque versatur circa substantiam, sed circa propria accidentia, neque definitio, quia non est instrumentum logicum, neque diuisio, quia ista non habet vim illatiuam: neque vlla alia species argumẽtationis, quia reducuntur ad illas duas principales. Relinquitur ergo, quod sciatur, & demonstretur per

Duæ sunt methodi.

tur per demonstrationem quia. Sed aliquis forsan dicet.

Obiectio.

Concedo, quod subiectum est scibile quod est; sed non in ea scientia, in qua est subiectum, sed in superiori.

Euersio.

Contra quero de illa superiori quæ statuatur Metaphysica, certè illa habet proprium subiectum, & illud est scibile quod est, & nō per aliam scientiam superiorem, quia non datur, ergo in Metaphysica poterit eius subiectum ostendi quod est. Quoniam autem in scientijs semper quærimus passiones de subiecto per propriam causam; hinc est, quod cōmuniter dicimus, quod de subiecto præsupponitur quod est, & quid est, cū enim in sciētia tractetur de passionibus subiecti. Quę sunt effectus eius: sequitur quod illæ sint notiores subiecto, & consequēter poterūt ostendere de subiecto quod est, demonstratione quia. Verùm est notandū, quod hoc non est in vsu, quia in scientijs sēper procedimus per causas ad ostendēdū passiones de subiecto, & in hoc incūbimus, & sic subiectum semper supponimus: sed tamen si quis vellet probare contra obstinatum quod est, hoc efficere valeret.

Ad primum Zabarellæ.

Hinc ad obiectiones respondeo, & primò ad Zabarellā dico, quod illa concludit, quod de subiecto demōstratione propter quid non potest ostendi quod est, quia subiectum respectu demonstrationis propter quid, est substratum scientię, de ipso enim passiones quæruntur, & demonstrantur per sua principia: vnde si illud auferatur, & vertatur in dubium, aufertur scientia illa propter quid: at nō ob hoc sequitur, quod si quis vellet demonstrare de subiecto illo, quod est per passiones subiecti demonstratione quia, in illa scientia nō possit: & hoc est, quod dicit Scotus: quia omnis causa potest ostendi quod est per suos effectus, & maximè, quia effectus sunt notiores causa.

Ad primum Suessani.

Per hoc idem patet ad argumēta Suessani. Ad primum dico ad minorem, quod subiectum in scientia est præcognitum respectu demonstrationis propter quid, non respectu demonstrationis quia.

Ad secūdū.

Ad secundum dico, quod subiectum probatur quod est n sciētia per suas passiones, ad impugnationē contra hoc dico, quod non propter hoc supponitur esse, sed probatur esse per eas, quia cognito de passione, & effectu quod est, statim cognoscitur, quod datur causa propter quàm talis passio est, & per multam considerationem effectus, & collationem eius ad causam, cognoscitur, quod talis effectus prouenit à tali causa, vt in quæstione de regressu dicam: immò his demonstrationib. vtimur ad inuestigandum quod est de causis, sūt enim faciliores cognitu effectus, & notiores, quā causæ; & istæ sunt origines nostrarum scientiarum.

Ad tertiū

Ad tertiū multum peccat, sed dicamus, quod si concludit, non concludit solum de subiecto, sed de quacumque re, & sic de nulla re possēt ostendi quod est per aliquos syllogismos, qd quam sit absurdum cuilibet patet; neganda est ergo maior, & minor, sed maior præcipuè est falsa: quia Aristoteles 8. Physicorum ostendit de primo motore quod est, & tamen illæ sunt rationes cathegoricæ, vt ibi est videre, & cogentes. Quod autem ait Aristot. hoc dicere, falsum est.

Ad primum Balduini

Ad argumenta Balduini per eadē fundamenta patet. Ad primū dico, quod subiectum respectu scientiæ propter quid, est notum, quod est: sed respectu sciētiæ quia, est ignotum; & ideo potest ostendi: & sic cōcedo, quod respectu sciētiæ propter quid, potest esse suppositio, at nō respectu quia.

Ad secūdū.

Ad secundum dico, quod Aristoteles ibi loquitur de demonstratione propter quid, nō quia.

Ad tertium.

Ad tertium multa dici possent, sed pro nunc dicamus, quod aliud est cōsiderare q; ens est, & aliud est considerare an res sit in rerum natura, & habeat existētiam: primum quidem pertinet ad Metaphysicum: sed cōsiderare rē an habeat existentiam in rerum natura vt pertinet ad quæstionem an sit, non est prędicatum Metaphysicum, sed vnaquęque scientia de illo agit. Vnde quatuor illæ quæstiones, an sit, quid sit &c. pertinēt ad omnes scientias vt supra diximus.

Ad quartū, & quintū, & [...]

Ad quartum, & quintum argumentum Balduini patet per nunc dicta. Ad sextum respondeo quod concludit subiectum esse indemonstrabile respectu demonstrationis propter quid, non quia.

Ad primū

Per hoc idem patet ad septimum, quia in scientia propter quid,

pter quid, supponitur: nõ tamen propter hoc sequitur, quod non possit demonstrari a posteriori. Per hæc eadem patet confutatio & solutio eorum, quæ contra Scotum in hac materia dicit Zimara Theoremate 52. Per hæc eadẽ, patet ea, quæ dicit Caiet. 2. Post. cap. 1. contra nos nullius esse momẽti: quia nos quidem non distinguimus inter subiectum scientiæ, & demonstrationis: quia omnis sciẽtia per demõstrationem acquiritur: ideo si per demõstrationem propter quid acquiritur, subiectum est præcognitum: si per demõstrationem quia, potest probari. Reliqua ex dictis quoque reijci possunt facile.

Zimara. Caietan⁹.

THEOREMA III.

De subiecto præcognoscitur quid rei, & quid nominis. Cap. Vnicum.

Exponitur mens Scoti, & Opiniones Aduersariorum reijciuntur.

Opinio Scoti.

Cotus tertio libro sentẽt. distin. 14. quæst. 2. post literã H. apertè tenet, quod de subiecto in scientia semper debeat præcognosci quid rei, & hanc ait mentẽ Philosophi esse in 1. Post. dum inquit de subiecto debere præcognosci quid est: ait enim, quod intelligit de quid est rei. Ratio eius vnica est, & deducta ex natura rei, quæ est hęc. In ratione, & quidditate subiecti includitur virtualiter tota ratio scientię, neque per demonstrationem vllo modo acquiritur cognitio de subiecto quid est: sed supponitur, & solùm per demonstrationem propter quid acquiritur cognitio passionũ inhęrentium subiecto: ideò cum definitio subiecti sit mediũ, & vnum pręcipuum principium cognoscendi passiones inhęrentes necessariò subiecto, debet pręcognosci in scientia. Hæc est opinio Scoti firmissimo innixa fundamento.

Ratio Scoti.

Contra hanc opinionẽ insurgit Zabarella in libro de tribus præcognitis, prima ratio habetur cap. 2. & est hæc. Inquit Aristoteles, quod de subiecto præcognoscitur quid significet, non inquit de subiecto præcognoscitur quid sit: modò significatio pertinet ad nomen, non ad rẽ, ergo dum inquit Philosophus, quod de subiecto præcognoscitur quid significet, intelligit, quod de ipso præcognoscitur quid nominis.

Zabarella. Primarõ

Secundò arguo ipse, vt res magis declaretur, ait Aristoteles 2. textu primi posteriorum, quod tria sunt præcognita, passio, dignitas, & subiectum, & de passione præcognoscitur quid nominis, de dignitate quod est, de subiecto vtrumque, tũc subinfero in eodem sensu, accipitur præcognoscere quid, tam respectu passionis, quàm subiecti vt patet, quia ait, quod de subiecto vtrumque præcognoscitur; ideo vtraque præcognitio, quæ diuisim competit passioni, & dignitati, simul competit subiecto: sed sic est quod passio solum præcognoscitur quo ad quid nominis, ergo cum Aristoteles ait de subiecto pręcognosci quid est, intelligit de quid nominis.

Secũdarã.

Tertia ratio habetur ex eodem Zabarella eodem lib. cap. 4. quæ est hęc. Subiectum non potest pręcognosci in scientia, nisi sua principia essendi præcognoscantur: sed sic est, quod quandoque principia essendi subiecti non præcognoscuntur, sed probantur, ergo neque subiectũ potest præcognosci quo ad quid rei. Maior probatur, quia definitio quid rei subiecti conflatur ex proprijs principijs rei vt definitio essentialis hominis cõflatur ex animali, & rationali. sic est dicendũ de alijs: ergo ignoratis principijs essendi subiecti; necesse est quod subiectum quoque ignoretur quo ad quid rei: minorẽ verò scilicet, quod quandoque principia essendi subiecti ignorẽtur, probat exemplo de principijs corporis naturalis: nam materia, & forma non pręcognoscuntur, sed inuestigãtur quid, & quòd sint in primo Physicorum, ergo quandoque contingit, quod principia essendi ignorentur, & cõsequenter ignorari quoque de subiecto quid est, non igitur de subiecto semper pręcognoscitur quid rei. Verùm istę rationes non cogunt, opposita enim conclusio nimis forti fundamẽto roboratur. Tamen pro intelligentia argumentorũ est explicanda intentio, & sensus Aristotelis in illo secundo textu primi Posteriorum.

Tertiarã.

Reijciuntur.

Est igi-

Notādum. Eſt igitur notandū, quòd Ariſtoteles ibi
dicit tria eſſe præcognita ſcilicet paſſio,
dignitas ſiue principia, & ſubiectum: di-
cit quoque duas eſſe præcognitiones ſcili-
cet quod eſt, & quid eſt, ſub iſtis duabus
cōprehendens alias duas: nā ſub quid eſt,
comprehēdit quid rei, & quid nominis:
ſub quod eſt, intelligit ſimplicē, & cōpo-
ſitam: applicando poſtea præcognitiones
ad præcognita, aſſerit paſſionē præcogno
ſci ſolùm quid eſt, ideſt quid nominis, vt
omnes exponūt, & de hoc non eſt lis: prin
cipia verò, & dignitates ait præcognoſci
quod ſunt; & de ſubiecto ait præcogno-
ſci quod eſt, & quid eſt, quæ duo ſunt dif-
ficilia intellectu; ideò eſt ſciendum, quod
principia ſcientiarum ſunt duplicis gene
ris; quædā ſunt complexa, vt ſunt dignita
tes, & ſuppoſitiones, quæ dicuntur princi
pia cognoſcendi; quædam alia dicuntur
principia eſſendi, & hæc ſunt illa, quæ cō-
ſtituunt ſubiectum, vt materia, & forma
in corpore naturali; modò principia co-
gnoſcendi ſunt illa, de quibus ait Ariſto-
teles præcognoſci quod ſunt; vndè exem-
plificat de dignitate, & præcognitio illa
quod ſūt, eſt precognitio cōplexa, quia de
bent præcognoſci quod ſunt, id eſt, quod
prædicatū inhæret ſubiecto, & vera ſunt,
principia vero eſſendi non habēt particu
larē præcognitionem, quia illa per ſe non
ſunt; ſed cū ſint partes eſſentiales ſubiecti
præcognoſcuntur præcognitionibus, quę
competunt ſubiecto, de ſubiecto autē ait
Philoſophus; quod dupliciter præcogno-
ſcitur, ſcilicet qđ eſt, & quid eſt: vbi per
qđ eſt, certum eſt ꝙ non intelligit præco-
gnitionem cōpoſitā; quia cum ſubiectum
ſit incōplexum & in incōplexis non ſit ve-
ritas, neque falſitas, non poteſt dici quod
præcognoſcatur eſſe verùm, quod eſt prę
cognoſci, quod eſt complexè. Relinquitur
ergo, quod de ſubiecto præcognoſcatur
quod eſt incōplexè, ſcilicèt quod eſt in re-
rum natura: & ſic etiā præcognoſcitur de
ſuis principijs eſsēdi cum idē ſint. Ex quo
patet, quod Ariſtoteles in primo Poſterio
rum non diſtinxit hos duos modos præco
gnoſcendi quod eſt incomplexè, & com-
plexè; ſed ſolùm in ſecundo libro, quæ
pręcognitio, vt diximus ī ſuperiori Theo-
remate eſt præcognitio reſpectu ſcientię
propter, quid, non quia. Quo vero ad prę
cognitionem quid eſt, certum eſt, quod
non intelligit ſolum de quid nominis,
quia hęc eſt cōmunis omnibus ingredien
tibus demōſtrationē tā paſſioni, quā prin
cipijs, & ſubiecto, ideò opus eſt quod ſub
iectum præcognoſcatur quo ad quid rei,
quia eius definitio eſt principium, & cau-
ſa ad inueſtigandam cognitionem paſſio-
nis, & inhærentiæ eiuſdem paſſionis cum
ſubiecto; neceſſe eſt ergo, quod in demon
ſtratione propter quid, tale ſubiectum ſit
præcognitum quid rei. Si vero loquamur
de demonſtratione quia, ſic dico, quod
poteſt eſſe ignotum ſubiectum, & quod
eius definitio poteſt inueſtigari; & hac de
cauſa ſæpe videmus, qđ quando ſubiecti
definitio non eſt ſatis nota; licet deberet
præſupponi, vt nota; tamē ſciētificè illam
probant à poſteriori, vt illa habita, & co-
gnita, firmior ſit ſcientia propter quid, &
ſic Ariſtoteles in primo Phyſicorum vo-
luit inueſtigare definitionē principiorum
eſſendi corporis naturalis, & cōſequenter
probationē definitionis corporis natura-
lis; & ſic in libris de anima voluit inueſti-
gare definitionem animæ, & ſic in alijs,
ſed hoc facit demonſtrationibus à poſte-
riori, non à priori, quòd nos concedimus,
ſed negamus in ſcientia à priori. Ex his
patet ſolutio ad argumenta in contra-
rium. Ad primum dico, quod ſignificatio *Ad primum argumentum.*
pertinet etiā ad definitionem, quia defi-
nitio ſignificat diſtinctè id, quod ſignifi-
cat cōfusè nomē, vt alibi fatetur ipſemet
Zabarella; etiam ſeipſum exponit Philoſo
phus, vt in 1. Poſteriorum text. 75. vbi ait
definitionē ſubiecti eſſe ſuppoſitionem ī
ſcientia, in qua eſt ſubiectum. Ad ſecun- *Ad ſecūdū.*
dum patet reſponſio ex dictis, quia Ari-
ſtoteles ſub quid eſt, cōprehēdit quid rei,
& quid nominis, nō tamen vult, quod eo
dem modo intelligatur præcognitio quid
eſt, reſpectu paſſionis, & reſpectu ſubiecti.
Ad tertium patet ſimiliter, quod de ſubie *Ad tertiū.*
cto non præcognoſcitur quid rei, quando
ſcientia eius traditur per demonſtratio-
nem, quia, & modo indiſtincto, & confu-
ſo, vt eſt ſcientia illorum principiorum
corporis naturalis, quæ traditur modo cō
fuſo: vtitur enim demōſtrationibus quia,
deductis ex noſtra facili cognitione, &

ex sensibilibus; tamen vbi de subiecto traditur scientia distinctè, & per demonstrationem propter quid, semper cognoscitur de subiecto quid rei.

Balduinus. Balduinus in quæsito de logicæ subiecto, asserit aperte, qđ de subiecto nunquã præcognoscitur quid rei. *Prima rõ* Primò sic. Ens est subiectũ in Metaphysica, & tamẽ non habet definitionem, ergo de ipso non potest præcognosci quid rei. *Secũda rõ.* Secũdò arguit, qđ definitio subiecti non possit esse principium, & mediũ ad ostendẽdum passiones de subiecto, multis modis; sed de hoc in quęstione de medio demonstrationis.

Ad primũ. Ad primum dico, quod ens, licet nõ habeat definitionem, tamen habet cõceptũ quidditatiuum, qui gerit vicem definitionis, sicuti nec substantia habet definitionem, quia nõ habet genus, nec differentiã supra se; tamen habet conceptum quidditatiuum, qui gerit vicem definitionis; vnde ens, quod est subiectum in Metaphysica est ens reale, quod non est purum nomen, sed est conceptus vniuocus, & sic habet propriam rationem, quam pręcognoscere opus est; immò illa ignorata, non esset possibile facere vllam rationẽ in Metaphysica; spernit autem illã Aristoteles expresse ponere, quia est notissima, nam omnes sciunt, quod ens reale est illud, qđ habet esse in rerum natura, neque hæc est descriptio quid nominis, vt latè patebit ĩ quæsito de vniuocatione entis; nihil itaque habet Balduinus aduersus Scotum.

THEOREMA IIII.

Non est cõditio necessaria subiecti, quod habeat partes: sed qđ habeat principia & passiones, & sit Vniuocũ. Caput Vnicũ.

Propositum Theorema explicatur.

Scot⁹. Cotus primo Sent. in prologo quæstione tertia, soluendo tertium principale, aperte ait, esse necessarium, quod quodlibet subiectum habeat principia cognoscendi, quia hæc principia sunt illa, per quæ demostrantur passiones de subiecto; vnde absque illis non posset haberi scientia de inhærentia passionum in subiecto. Quod verò quodlibet subiectum nõ debeat habere principia essendi, probatur ibi: quia ens ponitur subiectum in Metaphysica, & tamen non habet principia essendi, sed solùm cognoscendi; vnde miror Antoniũ Andreã, qui in illa quæstione de subiecto Metaphysicæ tantum laborat, vt inueniat principia essendi in ente: adde tu, quod corpus naturale, siue substantia corporea naturalis, quod idem est, etiam secundũ Scotum, vt suo loco ostẽdam, est subiectũ in Philosophia naturali, & tamen non habet principia essendi, quia materia, & forma sunt principia essendi corporis generabilis, & corruptibilis, nõ naturalis, vnde Cęlum est corpus naturale, & tamen non cõstat ex materia, & forma, & maximè secundũ Scotum; clara autem est differẽtia inter principia essendi, & cognoscendi; nã principia cognoscẽdi sunt solum dignitates, & suppositiones, quæ in scientia non probantur, sed supponuntur notæ, & certæ; principia verò essendi sunt res, ex quibus constat subiectum, vt materia, & forma respectu corporis naturalis, generabilis & corruptibilis, quia constituunt illud; etiam causa efficiens, & finalis sunt principia essendi, quia sunt causæ esse illius subiecti: verùm est, quod hęc principia essendi quoque possunt quoquo pacto dici principia cognoscendi, quia necesse est illa præcognoscere, si volumus subiectum cognoscere, vt diximus in superiori quæsito; non tamen propriè dicuntur principia cognoscendi, sed solùm essendi. *ratio.*

Opinio Zabarella. Hanc sentẽtiam secutus est Zabarella quoque in libro de constitutione Philosophiæ naturalis cap. 11. Ex his patet, quod subiectũ quoque debet habere passiones, quæ per hæc principia ostendantur; nihil enim aliud acquiritur per scientiam, nisi cognitio certa inhærentiæ passionis cum subiecto: sed circa illam conditionem an subiectum habeat partes, est dubium.

Scotus primo Sent. in prologo quæstione de subiecto, soluẽdo idem tertiũ principale in principio aperte dicit, quod sciẽtiæ naturaliter adinuẽtæ habent pro subiecto semper aliquod vniuersale; ideò cũ tale vniuersale sit genus, quod necessariò

habet

habet sub se species, quæ sunt partes subiectiuæ, vt patet in Philosophia naturali, in qua statuitur subiectum corpus naturale, qđ est vniuersale, & habet sub se multas species; verùm est, quod tale subiectũ habet partes; Sacræ Theologiæ verò subiectũ nõ habet partes, quia nõ est aliquod vniuersale; sed eius subiectum est Deus, qui est simplicissimus, & vnus numero.

Ex solutione autem secundi argumenti facti aduersus definitionem subiecti, quã ponit in initio illius quęstionis ad D. habetur, quod duplex est scientia; scilicet generica, & specifica; verum est de sciẽtia generica, quod habet partes ratione nũc dicta, vt sunt omnes sciẽtię naturaliter adinuentæ; tamen scientię specificæ; illę scilicet in quibus subiectum est, species non habent partes, quia species non habet partes subiectiuas vniuersales, sed singulares, de quibus nõ est sciẽtia; vndè breuiter dicere possumus, quod habere partes, nõ est conditio subiecti, vt subiectum est, sed cõditio subiecti, scientiæ genericæ; constat autẽ, quod de specie, vt de homine, potest esse scientia, & tamẽ non habet partes, vt dictum est, quia habet principia, & passiones demonstrabiles de seipso p illa principia. Ideò illa auctoritas Aristotelis de primo Posteriorũ textu 179. quæ est (vna autem scientia, quæ vnius generis subiecti quæcumque ex primis componuntur, & partes sunt, & affectiones horum per se) loquitur de vnitate sciẽtiæ, non de conditionibus subiecti; ita quod Aristoteles ibi vult dicere, quod illa scientia est vna, quę est vnius generis habentis partes, principia & passiones: quasi dicat nihil impedire, licet in aliqua facultate multa sint, vt affectiones, pricipia, & species varię: quia sufficit, quod habeant vnam radicem, & reducantur ad vnum genus; hoc enim sufficit ad dandum illi scientiæ vnitatẽ, vbi apertè conspicitur loqui de scientia generica & de vnitate scientiæ genericæ.

Dup. scia.

Hanc eandem sententiam sequitur, & egregiè explicat Zabarella lib. de tribus pręcognitis cap. 2. quam multis temporibus ante ipsum Scotus adinuenit, vt patet ex prędictis locis, & multo magis ex declaratione sequentis definitionis subiecti assignatę à Scoto.

Quo ad illam conditionem, an sit Vniuocum, multa dicunt Scotistæ; sed nos ijs omissis dicamus consequenter ad dicta, quod subiectum debet esse vniuocum, ad hoc vt sit vnum, & scientia, quæ est de eo sit vna, quod patet: quia debet esse vel genus, vel species, & genus, & species semper sunt Vniuoca; sed hæc conditio non est conditio subiecti, vt est subiectũ; sed vt est vnũ; ita quod nõ est interna: sed ad subiectum: consequitur semper. Aliqui dicũt vt Zabarella libro de cõstitutione Philosophiæ naturalis, quod subiectum potest esse Analogum; quod nos quoque admittimus; quia sustinemus Analogũ, siue ab vno, stare cũ Vniuocatione, vt in proprio q̃sito ad mẽtẽ Scoti cõtra multos ostẽdãt.

An subiectũ sit vniuocum.

Possumus itaque concludere, quod cõditiones necessariæ, & consequentes necessariò essentiã subiecti sunt tres. Prima, qđ de ipso præcognoscatur quod est, & quid est. Secũda, quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demõstrãtur de subiecto per hæc principia. Tertia desumitur ex ratione ipsius subiecti, & est, quod subiectum sit basis, & fundamentum totius scientiæ adæquatum; ita quod omnia, quę considerantur in scientia ad ipsum reducantur, & nihil omittatur in scientia spectans ad ipsum, vt patet ex prædictis. Vnde Scotus etiam in quæstione tertia Vniuersalium, assignando conditiones subiecti, has tres numerauit. Istæ sunt conditiones subiecti absolutè, vt est commune ad subiectum genericũ, & specificum, & subiecti sciẽtiarum naturaliter adinuentarũ; quia in subiecto Theologiæ aliter est procedẽdũ vt suo loco, Deo dante, aliàs dicã.

THEOREMA V.

Definitio ista subiecti est bona, subiectũ est, quod continet primò in se virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum.

Exponitur Opinio Scoti, & Aduersariorũ obiectiones adducuntur. Caput Primũ.

Scotus primo Sentent. quæstione tertia prologi, definit subiectũ, dicens, quod ratio primi, & adæquati subiecti est, in se

Scot.

continere primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectũ. Hoc probat duabus rationibus. *Prima ratiõ* Prima ratio est hæc. Obiectum primum continet propositiones immediatas; quia est subiectũ illarum, propositiones immediatæ continent mediatas, quia sunt suę cõclusiones, ergo cõtinet omnes veritates sui habitus, quia omnes ꝓpositiones alicuius habitus sunt mediatæ, vel immediatæ, ergo obiectum cõtinet omnes propositiones, & veritates sui habitus virtualiter. *Secunda ratiõ* Secunda ratio est hæc. Obiectũ respectu scientię se habet vt causa efficiẽs respectu sui effect⁹; sed causa nõ dicitur adęquata suo effectui, nisi cõtineat in se virtualiter totũ effectum, ergo obiectũ adęquatũ debet cõtinere virtualiter totã scientiã in seipso; Maior supponitur vera ex quęstione illa: an obiectũ cõcurrat cum intellectu ad generandum intellectionem: minor quoque est clara.

Caietan⁹. Caietan⁹ prima parte quæstione prima articulo 7. circa definitionẽ subiecti dissẽtit à Scoto, ait enim, quod licet illa sit bona definitio, q̃ assignat Scotus, scilicet, qđ subiectum virtualiter continet omnes veritates, tamẽ hanc virtualem continentiã Scotus nõ rectè intelligit: ait enim Scot⁹ quod subiectum debet ita virtualiter cõtinere veritates, quod ex se solo possit, & sit sufficiens producere scientiam omniũ veritatum habitus, in quo est subiectũ, quæ intelligentia est falsa, ait Caietanus, quia sic in nulla scientia subiectum cõtinet virtualiter notitiam, & scientiam omnium veritatum illius scientiæ; quia in scientia de numero, numerus est subiectum, & tamẽ ex se solo nõ potest producere omnes veritates in Arithmetica; vt veritates de binario, & ternario, quia passiones binarij non continentur in numero virtualiter adęquate, & sufficiẽter, sed ad scientiam de binario requiritur pręter numerum aliqua alia causa proxima, quæ adiuncta numero, qui est subiectum causet sciẽtiã adęquate: hęc autem dicitur esse ratio formalis, secundum quam illa res est scibilis, vt sic; adeò quod secundũ eum, subiectũ est tãtùm causa radicalis scientiæ & continentia illa virtualis est continentia radicalis, quia est causa prima; sed in suo ordine tantum: pręter illam autem ad hoc, vt subiectum sit sufficiens parere scientiam, requiritur causa ꝓxima, scilicet ratio formalis, sub qua illud est scibile; sunt enim duæ rationes formales subiecti secundum Caietanũ, prima parte, quęstione prima, articulo tertio. Altera per quam subiectũ est res, altera per quã est scibile, ita vt in Philosophia naturali ens quod est subiectũ, habet duas rationes formales, scilicet mobilẽ, per hanc est res; altera est vt est in materia sensibili, & hoc est scibile: subiectum ergo sine hac ratione formali vt scibile nõ est causa sufficiens virtualiter cõtinens suũ effectum. Hãc suam opinionem probat exemplo omnium scientiarũ: ait enim in Mathematicis, & vniuersalibus cõstat, quod tradũtur, & docentur passiones multarũ specierũ, quæ nõ possunt virtualiter, & sufficienter, & adæquatè contineri in subiecto, vt dicebat Scotus: ita quod subiectũ ex se sit sufficiens causare scientiã de illis. *Exẽplum.* Dat exemplum de passionib. Triãguli, quarũ scientiã non potest producere subiectũ Geometriæ. Ex his respõdet ad primã rationẽ Scoti, quod nõ concludit: *Ad primum Scoti.* quia est verũ, quod subiectũ continet virtualiter habitum, & est causa habitus; sed non sequitur quod sit causa adæquata, & sufficiẽs absque ratione formali, qua scibile: sed est solũ causa radicalis, & prima in suo ordine. *Ad secũdũ.* Similiter ex dictis ad secũdum argumẽtũ respondet, quod subiectũ cõtinere virtualiter habitum, stat dupliciter, scilicet primo, & adæquate, & hoc est falsum. Secũdo modo vt prima sit causa ĩ suo ordine, & hoc modo est verum; vt sol est causa hominis prima ĩ suo ordine; sed non adæquatè, & totalis, quia alia requiruntur. Ex his deducit, quod vna scientia specifica potest esse de genere, & diuersis speciebus; quia sufficit, quod subiectũ illud generis sit radix scientię aliorum, quę sub se continentur; ideo illæ species licet habeãt diuersas rationes formales, vt res, quæ in genere non continentur; quia tamen genus est prima causa & radix scientiæ eorum, & conueniunt in eadem ratione; qua scibile, vt dictum est, illa scientia diuersarum specierum, & illius generis erit vnius speciei.

Gregori⁹ de Gregorius de Arimino primo sentẽtiarũ quæstione quarta prologi articulo primo,

Arimino. mo, aduerſus Scotum longa ſerie rationū inſurgit, & poſtea aſſignat aliam rationē ſubiecti. Pro impugnanda opinione Scoti diſtinguit, quod ſubiectū & paſſio poteſt accipi in propoſito dupliciter, primo modo prout ſunt termini mentales, & vt ſūt in mente, & ſignificant res ipſas. Secundo modo prout ſunt res ipſæ extra mentē ſignificatæ p illos terminos. Hoc facto ponit ſex cōcluſiones, per quarū quinque cōfutat mentem Scoti, per ſextam ponit ſuā opinionem. *Prima cōclusio.* Prima cōcluſio, accipiēdo ſubiectum, & paſſionem ſecundo modo, ſubiectum non continet virtualiter ſuā propriam paſſionē. *Secunda.* Secunda, notitia ſubiecti incōplexa non continet virtualiter primò notitiam incomplexam, & quidditatiuā paſſionis. *Tertia.* Tertia, ſubiectum, & paſſio non continēt virtualiter propoſitiones immediatas, ſcilicet nō poſſunt cōſtituere propoſitiones immediatas. *Quarta.* Quarta, quod vna propoſitio, vel præmiſſa non continet aliā primò virtualiter. *Quinta.* Quinta deducitur, qđ ſubiectum ſcientiæ non continet virtualiter primò omnes veritates illius ſcientiæ, cuius eſt ſubiectum, quod eſt oppoſitum opinionis Scoti. *Probat primā cōclusionē.* Probat primam cōcluſionem. Primò, ſi ſubiectum cōtineret ſic virtualiter ſuam paſſionem, tunc paſſio eſſet alia res à ſuo ſubiecto; conſequens eſt falſum; conſequentia patet: quia cauſa, & cauſatum diſtinguuntur realiter, quia nihil cauſat ſeipſum; at continere virtualiter, eſt cauſare, ergo paſſio cauſaretur a ſubiecto, & ſic eſſet alia res, quod eſt falſum. Falſitatem cōſequentis probat multipliciter; vide apud ipſum; quia non faciunt ad meum propoſitum. Secundò eādem concluſionem ſic probat. Nulla res ſic contenta a creatura virtualiter, eſt in Deo; at multæ paſſiones dicuntur de homine, quæ etiam ſunt in Deo, vt incorruptibile, & creatiuum, ergo Deus non continet illas, ergo non omne ſubiectum continet paſſiones primo modo dictas de ſe. Tertiò, nulla creatura primò virtualiter continet aliquam rem, quia diuina eſſentia ſaltem partialiter concurrit, ergo non omne ſubiectum continet omnes paſſiones primò virtualiter. Quartò, Sphericitas eſt paſſio Cæli ex Philoſopho ſecundo Cæli com. 22. & tamen non continet illam virtualiter, quia illā nō efficit, quia eſt æterna. *Secūdā cōclusionē probat.* Secundā concluſionē probat. Omnis notitia, quæ primò virtualiter cōtinet aliquā notitiam, ſic continet, quòd ſine illa eſt impoſſibile haberi cognitionē de illa alia notitia: ſed nō omnis notitia ſubiecti ſic continet notitiā paſſionis, quod illa notitia paſſionis nō poſſit haberi ſine notitia ſubiecti ergo notitia ſubiecti non cōtinet primò virtualiter notitiam paſſionis, maior patet ex dictis Scoti, dū declarat cōtinētiā virtualē; minor probatur in multis paſſionibus, quę denotāt res diſtinctas à ſubiecto; vt eſſe informabile in materia in homine eſſe beatificabile, &c. nā quis poteſt hanc paſſionem beatificabilē cognoſcere abſque eo quod cognoſcat qđ ſit homo. Similiter quid ſit informabilitas abſque eo quod cognoſcat quid ſit materia. Item corpus radioſum poteſt cauſare calorem in corpore calefactibili, & tamen quis poteſt cognoſcere calorem, & non habere notitiam corporis radioſi? & Reubarbarum eſt purgatiuum coleræ, at quis poteſt cognoſcere coleram non cognoſcendo Reubarbarum, & econuerſo. Item ad hominem ſi notitia ſubiecti contineret virtualiter notitiam cuiuſcumque paſſionis cognoſcendo ſubiectum, haberet notitiā cuiuſcumque notitiæ abſque notitia paſſionis, qđ eſt ridiculum; conſequentia patet ex ſe, falſitas conſequentis probatur: quia quis habens notitiā de ſole, nō tamē ſcit quid ſit calefactiuum; ſed ſi ſcit, ex aliqua notitia priori ſciret, vt ex notitia caloris, & aliorum. *Tertia cōclusio.* Tertiā concluſionem probat, quia quis pōt habere notitiā ſubiecti, & paſſionis, & neſcit conficere propoſitionē, vt ſi quis cognoſcat quid ſit Reubarbarum, & quid ſit colera; tñ neſciet facere hāc propoſitionē, omne Reubarbarū eſt purgatiuum coleræ, quia hæc fit ab experientia ex Ariſtotele in Procœmio Metaphyſices, & ſic de alijs, ergo notitia ſubiecti, & paſſionis non cōtinet virtualiter hāc ꝓpoſitionē, & veritatē immediatā. *Quarta cōclusio.* Quartā cōcluſionē probat, quia alicuius demonſtrationis propoſitiones oēs poſſunt eſſe immediatę, ergo vna nō probat aliā. Quintam ex his deducit aduerſus Scotū, quod ratio prioris obiecti nō ſit cōtinere primò virtualiter oēs veritates il-

lius habitus, cuius est obiectũ, probat sic. Subiectum non continet veritates immediatas, ergo nec cõclusionẽ illarum, & sic nec immediatas, & ita nullam veritatem, cõsequentia patet: antecedens probatur. Subiectũ principij, siue propositionis immediatæ nõ continet primò passionem; vt probatum est in 1. conclusione, nec notitia subiecti notitiam passionis, nec notitia subiecti simul cũ notitia passionis cõtinet notitiã propositionis immediatæ, vt probatum est in 3. conclusione, ergo subiectum non continet virtualiter notitiã propositionis immediatæ; quãdoque etiã continet omnes propositiones immediatas, quarum vna non probat aliã, vt ex 4. conclusione, ergo relinquitur, quod subiectũ virtualiter non possit cõtinere veritates scientiæ, cuius est subiectum.

Secũdarõ. Secundò sic. Si subiectum contineret virtualiter omnem veritatem scientiæ, sequeretur, quod contineret in se omnes causas, & effectus, vel nõ esset sciẽtia per causas, & effectus; hæc secunda pars consequentis patet omnibus, quod est falsa; relinquitur ergo prima pars; scilicet, quod subiectum continet virtualiter omnes causas, & effectus; sed hoc est falsum, vt patet ex dictis, quia nulla res creata continet notitiã alterius rei creatæ: alioquin, qui cognosceret solem, cognosceret omnia producibilia à sole. Ex his ergo habetur, quod subiectũ non continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectũ.

Contra rationẽ formale subiecti assignatã à Scoto. Ex hoc deducit, quod etiã est falsum, quod Scotus dicit de subiecto pro formali, scilicet, quod ratio formalis subiecti debet continere omnes veritates illius sciẽtię: falsitas enim huius patet ex dictis, quia si nihil continet virtualiter notitiã alterius, ergo nec sub hac, vel illa ratione hæc continebit; hoc cõprobat multis exemplis de homine, qui est subiectũ in medicina, & de alijs subiectis, quæ non cõtinent veritates primò illius scientiæ, in qua est subiectũ. Itẽ sequeretur, quod omnis scientia demonstraret suam conclusionem à priori, quod ait ipse est falsum apud omnes, datur enim scientia à posteriori.

Ad 1. rãnẽ Scoti. Ex his ad rationes Scoti respondet. Ad primam assumit falsum, scilicet quod subiectum contineat propositiones immediatas virtualiter, quod falsum est, vt fuit probatũ in 5. conclusione, ergo nulla est illa ratio.

Ad 2. Ad secũdam dicit quoque, quod assumit falsum, scilicet, quod subiectum adæquatum contineat habitum virtualiter, quod falsũ est: quia ille habitus causatur ex cõclusionibus, cõclusiones causãtur ex principijs, siue ex propositionibus immediatis; & ille non continentur in subiecto, vt dictum est, ergo.

Opinio Greg. Tandem ponit suam opinionẽ, dicens, quod ratio propria subiecti prioris sciẽtię est hęc, si loquimur de sciẽtia prout est scientia vnius conclusionis, subiectum scientiæ est illud, qđ scitur per illam esse tale; ita quod ratio subiecti nõ est cõtinere virtualiter veritates scientię, sed sciri esse tale, vel tale: si verò loquamur de sciẽtia, vt est collectio pluriũ habituum conclusionum diuersarum: tunc sicut sunt plures cõclusiones, sic sunt plura obiecta scita: illud tamẽ, ad quod cætera alia habẽt ordinem, & reducũtur, sunt enim illa plura ordinata, potest dici subiectum. Hoc secundũ probat à simili de alijs scientijs de subiecto Physicæ, Medicinæ, &c. in quibus assignatur communiter aliquid cõmune pro subiecto, quod dat vnitatem scientię. Primam conclusionẽ probat: quia cõmuniter dicitur illud, cuius demõstrantur partes, & passiones esse subiectum; hoc autem est illud, quod scitur esse tale. Præterea, hoc solo posito, scilicet, quod scitur esse tale, & de quo ostẽduntur passiones, & hoc ablato nõ remanet scientia, ergo hæc definitio est vera, & propria definitio subiecti.

Bacconi primarõ. Ioannes Bacchonus quoque aduersus Scoti definitionẽ insurgit quæstione tertia Prologi a. 2. primò sic. Si subiectũ est, &c. ergo materia erit subiectum in Philosophia naturali, quia continet virtualiter omnia scibilia illius scientiæ.

Secũda. Secundò sequeretur, quod Deus esset subiectũ omniũ sub ratione infinitatis, quia sic solus Deus continet omnia virtualiter.

Tertia. Tertio forma substantialis erit subiectum in Philosophia naturali, qa ipsa effectiue cõtinet omnia in Philosophia naturali; dat enim esse cuilibet.

Quarta. Quartò subiectũ est causa cognitionis accidẽtiũ virtualiter, vt patet quarto Metaphysices, ergo substantia erit subiectum in Metaphysica. Item adducit

ducit

ducit argumẽta Aureoli, ex Aristotele 1. *Primum argu. Aur.* Post. 22. Vna est scientia totus, & partis, dicit enim Aristoteles, vna est scientia vnius generis subiecti, partes, & passiones habentis, sed omnes veritates cognoscibiles de subiecto partibus, & passionibus eius in nullo vno primo cõtinentur virtualiter; nam veritates passionum non continentur in subiecto primo, quia nõ insunt passionibus per rationem totius, sed per rationem partium, vt risibilitas in homine non inest per rationẽ animalis, sed per rationem rationalis, ergo subiectum non continet omnes veritates. *Secũdum.* Secundò tunc sequeretur, quod effectus essent subiectũ in scientia, quia effectus virtualiter continent omnes veritates in sciẽtijs quia. *Tertium.* Tertiò sola scientia propter quid, haberet subiectum nõ quia, quia solum subiectum in scientia propter quid, cõtinet virtualiter, consequens est falsum, vt patet (aiunt ipsi) in 1. Post. tex. 4. Itẽ 1. Post. tex. 43. dicit, quod illud est subiectum, quod habet partes, & passiones, sed partes, & passiones nõ cõtinentur virtualiter in subiecto, sed potentialiter, ergo continere virtualiter non est ratio subiecti ex Philosopho. *Quartum.* Quartò, primum subiectum respicit effectum, vt causa, sed respectu vnius scientiæ, possunt dari plures scientiæ. *Opin Aur.* Tandem ponit Aureolus definitionem subiecti dicens (vt refert Bacchonus) quod ratio subiecti est esse genus subiecti habens passiones, & proprietates, seu partes determinans sibi vnum genus, & vnum modum cognoscendi, & addit, quod non sequitur, quod illæ partes & passiones contineãtur virtualiter in subiecto, sed sufficit, quod reducantur aliquo modo ad ipsum, & hæc opinio potest probari ex 1. Post. text. 43. vbi Aristoteles ait, quod subiectum est id, cuius principia, partes, & passiones, demonstrantur.

Exponitur, & dilucidatur opinio Scoti, ex qua Aduersariorum sententiæ falsæ deprehenduntur. Cap. 11.

VErũ vt appareat, quàm sit vera opinio Scoti, primò duo præmittenda sũt. *Primum* Primum quod duplex est subiectũ in scientijs, scilicet subiectum specificum, & genericum, sicuti & scientiarũ, alia dicitur specifica, alia generica, subiectum specificum, *notãdum.* & species particularis, de qua instituimus scientiã, vt si instituamus scientiam de homine præcisè, quæ de nulla alia re ptractet, quàm de homine, illa sciẽtia erit specifica, quia subiectum eius erit hæc species homo, sic de alijs. Subiectum genericum est genus, de quo instituimus sciẽtiam tam quo ad ipsum, quã quo ad suas partes, & species. Subiectum specificum est illud, quod definitur à Scoto; dũ ait, quod ratio subiecti est virtualiter, primò continere in se omnes veritates illius habitus, cuius est subiectũ, hęc enim definitio competit tantum subiecto specifico, vt ipse doctissime docet ĩ citato loco, soluendo secundum argumentum cõtra hanc definitionẽ factum; *Definitio. Scoti intelligitur de subiecto specifico.* hoc enim obiectum, siue subiectum (pro eodem enim accipio nunc) est illud solũ, quod cũ intellectu facit notitiã (supponit enim quod cognitio partim fit ab obiecto, partim ab intellectu, & quod intellectus concurrit ad intellectionẽ partialiter, sed principaliter, & obiectũ partialiter etiam, sed minus principaliter, vt in proprio quęsito ostendit; adeo quod subiectũ etiã se habet in ratione causę efficientis respectu scientiæ.) Cum ergo obiectum sit illud, quod gignit scientiam causaliter, debet illam cõtinere virtualiter; si enim nõ contineat illam virtualiter, nõ poterit illam gignere; nemo enim dat, quod non habet, si etiã sit adęquatum, debet cõtinere omnes veritates illius obiecti, scilicet debet esse potens gignere cũ intellectu omnes veritates, & cõclusiones habitus, & sciẽtiæ de se ipso obiecto. Hoc cõfirmatur: quia intellectus debet intelligere rẽ, & obiectũ eo modo, quo est, si debet esse bona sciẽtia, & vera; alioquin si intelligat aliquam cõclusionẽ de aliquo obiecto, quæ vere non sit in illo obiecto falsò, & male intelliget illud obiectũ, & illa non erit scientia, se[d] mendacium, & ignorãtia: obiectum ergo specificum vere sic definitur. Subiectum, est, quod virtualiter cõtinet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectũ, id est subiectũ est illud, ex quo vere intellectus deducit omnes veritates illius habitus; at hæc definitio nõ potest cõpetere subie-

cto generico, q a huiusmodi subiectū cū intellectu non potest gignere notitiā omnium veritatum illius scientiæ, in qua statuitur subiectum; si quidē statuitur subiectum propriæ sciētiæ, & propriarū specierum, ac veritates specierum tantum continet potētialiter, & in cōmuni quatenus cōtinet easdē species in aliquo conceptu vniuersali, & cōi, sicuti genus cōtinet species in se: vt exēpli gratia, substātia continet animal, corpus, leonē, & multa alia potētialiter, nō autem actu, ideo intellectus apprehēdendo hoc subiectum substantię nō potest gignere cognitionem huius cōclusionis: Homo est risibilis, quia illa continetur tātū in potentia, in substantia, nō actu; at homo, qui est subiectū specificū, potest gignere ex se notitiā huius cōclusionis, homo est risibilis, quia illa passio actu cōtinetur in homine, & sic homo virtualiter cōtinet hāc veritatem, homo est risibilis, quia potest gignere notitiam huius veritatis. Homo est risibilis.

Zabarella Eandē distinctionem posuit Zabarella in suo lib. de trib. præcognitis, cap. 2. vbi reprobat opinionē illorū, qui volebant inter conditiones subiecti scientiæ speculatiuæ poni hāc, quod habeat partes, siue species, & per hāc rationē potissime reijcit, quia inquit pōt esse aliqua species specialissima, de qua fit sciētia, in hac scientia non erunt partes, nec species, & dat exemplum, vt si esset scientia de homine; vnde concludit solum in scientijs genericis requiri illam conditionem, quæ est, quod subiectum habeat partes, quod ipse appellat subiectum totius; & ne tibi hoc videatur grāde quoddam, est hæc distinctio eadem cum illa, qua cōmuniter vtimur; subiectum duplex totius, & partis, qđ est, ac si dicamus genericū, & specificum. *Cōtra quosdam Scotistas.* Hæc dixisse volui propter multos ex nostris, qui volūt applicare illā definitionē Scoti subiectis genericis, vt sunt subiecta sciētiarū naturaliter adinuentarū, & putat de illis verificari, quod falsū est, cū illa sint semper generica, & propterea nō possunt gignere notitiam veritatū, in quib. statuitur subiectū, vt dictū est. His visis aduersariorū dicta cōsideranda sūt. *Caietani* In primis in dictis Caietani multa falsa sunt. Primò falsum est, quod continentia vt ratio subiecti intelligatur eo modo, *opinio reijcitur.* quo explicatur ipse, scilicet, quod ad hoc, vt subiectum sit causa sufficiēs pariēdi cognitionē veritatū illius habitus, cuius est subiectū, requiratur illa ratio, qua est scibile, præter rationē formalē, qua est res. Secundò dato quod cōtinētia virtualis intelligatur, vt ait ipse, falsum est, quod subiectum genericū cōtineat oēs veritates illius habitus, cuius est subiectum, vt ipse vult, & alia quæ breuitatis causa omitto. *Primaratio.* Primū patet ex ijs, quę dixit Scotus in probatione definitionis subiecti, certum est .n. quod solum intellectus, & obiectum causant notitiā, vt suo loco explicabitur; hæc ratio formalis obiecti, qua est scibile, nō requiritur ex parte intellectus, quia intellectus est sufficiens causa quantum est ex se, & in suo ordine, ergo requiritur ex parte obiecti solum, tunc sic. Si obiectū ex se, quantū est ex parte obiecti, non pōt producere scientiā de seipso, sed requiritur aliquid aliud ad hoc, vt sufficiat ad producendū hanc notitiā, sequitur, quod illa sciētia nō erit totaliter, nec adæquatè de illo obiecto, vt exēpli gratia, Homo sit subiectum in scientia de semetipso: si homo ex se nō sit sufficiens parere sui notitiam in ratione obiecti, sed requiratur aliquid in ratione obiecti, iam non erit illa scientia de homine solum, sed de duobus scilicet de homine; & de illo alio adiuncto homini, & sic sequeretur, quod nulla scientia esse posset de vno obiecto, de quo statuitur: sed semper esset de aliquo alio simul. Est ergo ridiculum dicere, quod obiectum sit causa prima in suo ordine, sed non sufficiens, quia si non est sufficiens in ratione obiecti causare sui notitiam, sed aliud requiritur etiam in ratione obiecti, amplius non est scientia de illo, sed etiam de eo adiuncto simul. Confirmatur: quia hæc ratio, qua subiectum est scibile, vel est aliquid distinctum à subiecto realiter, vel est idem realiter, si est idem realiter, ergo ipsa quoque erit ratio, qua subiectum est res, quod negat ipse Caietanus, & vlterius tunc superfluerent tot rationes formales positæ à Caietano constituentes subiectum in esse. Si est quid distinctum, ergo ex illo, & subiecto fiet vnum per accidens, & sic scien-

tia

tia esset de vno obiecto per accidens; at de ente per accidens non est scientia, & cõsequenter nullum tale ens potest poni subiectum in aliqua sciẽtia. Præterea hęc ratio formalis subiecti, qua est scibile, adinuenta à Caietano, nõ est res, de qua habetur scientia, sed est modus, quo cõsideramus subiectũ; adeo quod potius est contractio quædã obiecti materialis, mediante qua protestamur nos nõ absolutè considerare illud obiectũ, sed solum sub hac ratione, vt exẽpli gratia secundũ Caietanũ cũ dicit, Physicus considerat ens nobile, sed solũ, vt est in rebus sensibilibus; ecce quod hæc ratio formalis, sub qua ens mobile est scibile, in scientia naturali nõ est res, de qua habeamus conclusiones, & scientiã: sed est modus, & cõtractio quædã, sub qua cõsideramus ens mobile, vnde Caietan⁹, nõ diceret, qđ veritates Physicæ sint de hac ratione formali, vt in reb. sensibilibus, sed de ente mobili sub hac ratione, vt est in rebus sẽsibilibus, quod est dictũ de ente mobili quo ad hunc modũ tãtum, vt est in materia sensibili, & hoc fatetur ipsemet Caietanus, dum inquit, ꝙ in quolibet subiecto est duplex ratio formalis, altera, qua subiectum est res, altera, qua est scibile; Hęc ergo ratio formalis, qua subiectum est scibile, nõ est quid ꝑtinens ad subiectum quatenus est res, de qua habetur scientia, sed ad modum, quo est scibile. Tunc sic: ratio pręcisè limitans considerationem subiecti non tribuit illi subiecto virtualem continentiam illius considerationis, hæc de se patet: at hęc ratio, qua subiectum est scibile, solum limitat considerationem subiecti, ut dictum est, ergo non est ratio, propter quam subiectum cõtineat oẽs veritates illius habitus, & cõsiderationis; sed solùm est ratio cur illud subiectum & illa scientia sint adæquata. Insuper sic arguo. Subiectum scientię cõtinet veritates in se virtualiter quatenus est res talis, nõ autem quia sub hoc modo consideratur: ergo continentia virtualis inest subiecto, vt res, non ut hoc modo scibile, ergo si ex se quatenus est res non est sufficiẽs causa veritatum de se scibilium neque erit causa sufficiẽs per illã rationẽ formalẽ, qua est scibile, quia illa non est pertinẽs ad rẽ subiecti, sed ad modum quo cognoscit. Confirmatur exempli gratia: si quis vellet instituere sciẽtiam de aliquo obiecto sub aliqua ratione formali, quę nõ esset in subiecto realiter, sed esset extrinseca, nulla esset sciẽtia, vt si qs vellet instituere scientiã de homine, vt est incorporeus, nulla posset esse sciẽtia, quia homo non est res incorporea, & ideò nullam põt gignere veritatẽ cõficientem talem habitum, patet ergo, quod ratio formalis, qua quid est scibile, non est quid diuersum ab ea, quæ continet veritates, sed est ipsamet res, quæ est obiectum.

Secũda ratio. · *Tertia ratio.*

Ex his colligitur, ꝙ ratio formalis subiecti, qua est scibile, nõ est quid diuersũ à ratione formali, qua est res, sed idẽ sũt, & quod ratio formalis non dat subiecto virtualẽ cõtinentiam, sed solum facit sciẽtiam adęquari subiecto, vt dixit ẽt in materia de subiecto logicæ. Præterea, non vitat rationes factus à cõtrarijs, scilicet Gregorio, & Baccono; quia nullum genus, ẽt cũ hac rõne, qua est scibile, potest continere virtualiter veritates specierum, quia species actu nõ cõtinentur in genere, sed potẽtia; & ideò cognitio generis non potest gignere cognitionẽ specierum; & ita ens mobile etiam cum hac rõne, vt in materia sensibili, nõ cõtinet in se actu omnes species, & passiones, quæ sunt in Philosophia, vt elementa, mixta, mineralia, & cętera: & qui perfectè cognosceret ens mobile, vt in materia sensibili ĩ comuni tãtũ, vt est genus non posset habere totum habitum Philosophiæ naturalis; sed esset necesse, quod nedum cognosceret in cõmuni ens mobile, ut in materia sensibili; sed etiam esset necesse, quod cognosceret omnes species eius. Ex dictis etiã apparet, ꝙ Aureolus, Gregorius, & Bacconus non rectè perceperunt mentem Scoti; neque enim Scotus spreuit illam definitionem subiecti, quam assignat sępius Aristoteles. Subiectum sciẽtiæ est, de quo pręcognoscitur quod est, & cętera; immo Scot⁹ eã admittit pluribus in locis in suis scriptis, & eam declarat, ut uisum est in præcedenti quęsito; sed quia illa erat communis tã subiecto generico, quã specifico, ipse adduxit hãc definitionẽ de subiecto specifico, quæ non est diuersa ab illa cõmuni; sed solũ est particula addita definitioni in

Quarta rõ. · *Reiciũtur Greg. Bacconus, & Aureol.*

in communi, quæ contrahit illam ad definitionem subiecti specifici hoc modo. Subiectum specificum est, de quo præcognoscitur, quod est, & quid est, cuius sũt principia, & passiones, & virtualiter continet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum; per hanc vltimã conditionem differt à generico; hæc autẽ conditio deducitur ex natura ipsa subiecti specifici, vt probauit Scotus. Subiectum verò genericum sic definiri potest: subiectum genericũ est illud, de quo in scientia, in qua est subiectum, præcognoscitur, quod est, et quid est, habẽs partes, principia, & passiones; quod autem hęc definitio competat subiecto scientiarum naturaliter adinuentarum, ac Philosophiæ naturali, & Metaphysicæ patet: quia omnia, quę in illis sũt, vel sunt partes, vel passiones, vel principia subiecti, & in illis semper de subiecto suo precognoscitur, quod est, & quid est.

Definitio subie. ti specifici.

Definitio subiecti generici

Solutio rationum aduersariorum. Cap. III.

PRo solutione igitur rationum Aduersariorum notandũ est Primò, qđ Scotus dicit, quod subiectum continet virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum; non dicit autẽ, quod subiectum cõtineat virtualiter esse passionis, ita qđ causet passionẽ in esse, licet etiã hoc sit verũ; nec minus ait, quod subiectum contineat virtualiter, notitiam passionis, vt est quid incõplexum; ita, vt velit inferre, quod subiectum est causa virtualis cognoscendi, quid est passio in se, licet etiam hoc verũ sit, quia definitio propter quid pfecta versa in demonstrationem est definitio accidentis proprij; & ideo sicuti subiecti definitio est causa, & principium demonstrationis, est etiam causa cognoscendi, quid est passio, vt diximus in Theoremate an omnia per demonstrationem cognoscantur: sed intelligit Scot⁹, quod subiectũ est causa, vt verificẽtur propositiones, in quibus ponitur inhærẽtia passionum cum subiecto, vt quod hæc sit vera. Homo est risibilis, quod. n. hæc sit vera prouenit ex subiecto, quia hæc veritas est in illo, & cum sit in illo est causa, quod intellectus intelligendo subiectum simul cum subiecto veritatem illam producit in actu. Secundò notãdum est, quod duplex est subiectum, scilicet genericum, & specificum, vt supra dictum est. Ex his ad argumenta, ex primo notandum patet ad argumenta Gregorij de Arimino; nam argumenta facta in sua prima conclusione non concludũt aduersus Scotum: quia illa probant, quòd subiectum non continet virtualiter passionem, quo ad esse simpliciter, de quo non loquitur modo Scotus; solum enim dicit, quod continet virtualiter veritates habitus, vel notitiã veritatum habitus, quod idem est, vt dictum est nuper in primo notando; ideo cum non sint ad propositum dimittuntur; de subiecto autem, & passione, quomodo se habeant ad inuicem, an sint idem, vel non, sed vnum contineat aliud, declarabo in proprio quæsito.

Primum notandum

Theore. 17.

Secũdũ notãdũ.

Ad rãnes Greg.

Similiter argumenta facta pro secunda conclusione non cõcludunt aduersus Scotum; quia Scotus non dicit, quod notitia subiecti cõtineat virtualiter notitiam passionis secũdum se, vt est quid completum, vt dictum est in principio notando; sed dicit, quòd subiectum continet virtualiter notitiam inhærentiæ passionis in subiecto; subiectum enim est causa, quod propositio, in qua dicitur, quod passio inhęret subiecto, sit vera, & sic est causa virtualis veritatis illius propositionis (& nota, quod in proposito dicere continet virtualiter veritates habitus, est dicere continet virtualiter propositiones veras illius habitus, quia veritates hic idẽ sunt, quod propositiones veræ.) Præterea, illa argumenta non concludunt propositũ suum, nam vt aliàs videbitur non potest cognosci passio secundum propriam quidditatem perfectam, nisi per subiectum. Vndè argumentum primũ non concludit: quia falsum est, quod quis possit habere cognitionẽ passionis proprij subiecti, nec sciat, quid est subiectum: quia implicat loquendo de cognitione quidditatiua, quietatiua, non de cognitione, quid nominis, ergo enim non cognoscam, quid sit risibilitas cognitione, quid rei, nisi cognouero, quid est subiectum, à cuius principijs ipsa propria passio habet esse, ideò dicebat Aristoteles in 1. Posteriorum, declarando secundum modum dicendi per se, & in 7.

Ad argumẽta pro 2. cõclusione.

Meta-

Metaphysices,& alibi, vt in quæstionibus Metaphysicalibus dicam, quòd in definitione propriæ passionis necessariò ingreditur subiectum, partes autem definiti sunt notiores definito, ergo per hoc patet ad exempla corporis radij,& Reubarbari,quòd si ille sint propriæ passiones,& non accidentia communia, non possunt cognosci sine cognitione subiecti. Argumenta pro 3.conclusione faciunt ad propositum, sed non concludunt, quia est impossibile, quod quis cognoscat terminos, & si habet intellectum sanum, non faciat compositionem; & cũ probat quia quis cognoscet Reubarbarum, & coleram, tamen nesciet facere hanc complexionem. Reubarbarum est purgatiuum coleræ, dico quod hoc erit quia cognoscet tantum quid nominis illorum termi norum Reubarbari,& coleræ;sed si sciat, quid rei,est impossibile, quòd nesciat cõponere, vt dictum est, experientia autem sciũtur illæ propositiones,quia solum cognoscimus quid nominis terminorum:ex experientia postea venimus in cognitionem effectuum illius rei,cuius nomen scimus ex effectibus; deinde venimus in cognitiouem paulatim naturæ,& sic per viã experientiæ, & per sensum venimus in cognitionem quid rei rerum,& deinde complexionis earum,& sic paritur scientia.

Ad argumẽta pro 3 conclusione.

Ad argumenta pro quarta cõclusione dico,quod non sunt ad propositum:quia non dicit Scotus, quod propositio immediata probetur per aliã immediatam, sed mediata per immediatã; illa autem argumenta probant,quod immediata nõ probat aliam immediatã;ideò conceduntur. Per hæc patet ad argumẽta quintæ cõclusionis.Ad primum negatur antecedẽs;ad probationẽ,quæ innititur cõclusionibus illis quinque responsum est, quod partim nõ sunt ad propositium,& quæ ad propositum,non concludunt, vt visum est in vnaquaque; dicimus enim nos, quod notitia subiecti continet virtualiter notitiã inhærentiæ subiecti,& passionis. Ad secũdum nego consequentiã,ad probationem dictum est, quomodo intelligatur continẽtia virtualis subiecti in propositione;nõ enim dicimus,quod cõtineat virtualiter, quo ad esse, sed quo ad notitiam, nec dicitur, quòd continet omnes passiones, vt sunt res, sed quod continet veritates, & propositiones veras tantũ,quæ integrant habitum illius,cuius est subiectum. Ex hoc sequitur,quod falsum est,quod dicit de subiecto formali;sicuti enim impugnatio,innitebatur his fundamentis falsis;ita ijs destructis peribit. Ex his etiam apparet, quod rationes Scoti non soluuntur, quia per hæc fundamenta ad illas respondeba ;ita,vt in suo robore maneant. Per dicta etiã impugnatur positio ipsius Gregorij,stãte enim veritate opinionis Scoti, remanet falsa opinio Gregorij. Præterea, hæc definitio Gregorij non declarat quid rei subiecti,sed solum quid nominis,ergo non est bona definitio, quia in proposito quærimus definitionem quid rei. Antecedẽs probatur,quia dicere,subiectum est, quod scitur esse tale, est dicere, subiectũ est illud, de quo prædicatur talis passio, vel talis; modo apparet, quod sic dicere, non est dare,& assignare naturam subiecti,sed quo ad nomẽ notificare; sic enim notificamus,quisnam terminus sit,qui dicatur subiectum, & dicimus,quod est ille, de quo talis passio scitur, & quod scitur esse tale: sed hic quærimus definitionem,quid rei, quia scito quisnam sit terminus, quid dicatur subiectum, vlterius quærimus naturam huius, quod dicitur subiectum, propter quam ei competat, quod talis scientia de ipso dicatur: cui quęsito optimè Scotus satisfacit ex Aristotele, quòd natura subiecti est continere primò virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum, vt dictum est supra, et propter hanc continentiam virtualem de illo est talis,& talis scientia. Ad rationes Bacconij patet quoque ex primo notãdo, quia hic non loquitur de continentia virtuali, quo ad esse reale, vt supponunt omnia sua argumenta:sed loquitur de cõtinentia virtuali veritatum scientiæ,vt dictum est supra;ideò nihil cõcludunt. Ad quartũ dicendum,quod falsum est,quod substantia contineat virtualiter notitiam accidentium communium, vt facit obiectum veritates scientiæ. Ad probationem dico,quod non possunt sciri quietatiuè ipsa accidentia sine subiecto, quia substãtia est subiectum inhęsionis eorum, vt ibi dicit Ari-

Ad argumẽta pro 4. conclusione.

Resp. ad argumẽta 5. concl.

Ad 1.

Ad 2.

Rationes Scoti sũt efficaces.

Ad rationes Bacconi.

cit Aristoteles, tamen per seipsa possunt quidditatiuè cognosci absque subiecto, vt suo loco dicā. Ad Aureolum patet per secundum notandum, quod duplex est subiectum, scilicet genericum, & specificum: concludunt argumenta de subiecto generico, non de specifico; nos autem loquimur de specifico, & sic patet ad primum; maior enim, quæ est Aristotelis loquitur de subiecto generico. Ad secundū respondetur, quod cognitio habita à posteriori non est scientia, sed reducitur ad intellectum. Præterea, scientia propter quid, respicit effectus, & passiones, & de hac propriè loquitur Scotus; sciētia à posteriori, respicit cognitionem substantiæ, vt dicam in Theoremate, An omnia per demonstrationem cognoscantur. Ad tertium concedo, quod sola scientia propter quid, est scientia verè, & propriè; impropriè autem dicitur scientia cognitio à posteriori, vt dictum est. Ad alia argumenta patet per responsionem allatam. Ad primum. De opinione Aureoli dicitur, quod est vera de subiecto generico, quod cōcedo, & hanc tenet Scotus, vt visum est.

ad Aureol.

Theo. 17.

Opinio Ochā, & Biel.

Ocham, & Biel 9. quæstione Prologi contra Scoti definitionem arguunt; sed suæ rationes, & positio est eadem, quæ est Gregorij: ideò impugnationes, & solutiones rationum Gregorij satisfaciunt Occham.

THEOREMA VI.

Subiectum logicæ est syllogismus.

Exponitur sententia Scoti, & quorundam aliorum. Cap. Primum.

Scot⁹

Scotus in tertia quęstione Vniuersaliū, recitat multas opiniones, sed tamen ipse approbat, quod syllogismus sit subiectum in tota logica, & intelligit, quod est subiectum considerationis adæquatū; Præcipua ratio est: quia tres sunt cōditiones requisitæ ad subiectum, prima quod de ipso præsupponatur quod est, & quid est, ex primo Posteriorum textu secundo. Secūda, quod habeat principia, & passiones, per quæ principia tales passiones ostē dantur de subiecto; hæc desumitur ex primo Posteriorum text. 43. Vna scientia est vnius subiecti habentis principia, & passiones. Tertia est, quòd omnia tractata in scientia ad ipsum reducantur, quæ desumitur ex natura propria subiecti, quia subiectum est, quod substratur toti sciētiæ, & de quo scientia est, & à quo habet vnitatem, & distinctionem ab alijs, ideo oportet, quod omnia reducantur ad subiectū, tunc sic arguit. Hæ omnes conditiones cōpetunt syllogismo, ergo syllogismus est subiectum. Probatur antecedens, quia Aristoteles post tractationem de partibus syllogismi, siue de principijs essendi syllogismi, tā remotis, quàm proximis, statim in primo Priorum præmittit definitionē syllogismi, & sic supponit quod est, quia cum assignamus de aliqua re quid est, supponimus quod est, quia quid est, sequitur ad quod est; deinde per definitionem illam; tāquam per principium cognoscendi (nam definitio subiecti est vnum principium cognoscendi in scientia. Vnde Aristoteles in primo Posteriorum, cap. secundo appellat definitionem, suppositionem; quia definitio subiecti in scientia semper supponitur pro vera, & inseruit pro principio ad cognoscendum passiones de subiecto) procedit ad ostendendū multas passiones de syllogismo. Habet secundam conditionem, sunt enim in logica multæ passiones syllogismi, quæ de illo ostenduntur tam in libris Priorum, quā in alijs. Habet etiam tertiā, quia omnia, quæ tractantur in logica, vel sunt partes syllogismi, vt termini, & propositiones, de quibus in prædicamentis, vel species syllogismorum, de quibus in alijs libris, quæ omnes reducuntur ad syllogismum in cōmuni; sicuti, & in Philosophia naturali agitur de varijs speciebus corporis naturalis, & de eorum principijs, quæ tamen omnia reducuntur ad corpus naturale, tamquam ad subiectū totale; nam in his scientijs naturaliter adinuentis subiectum est genericum, non specificum, vt dictum est in quæstione de conditionibus subiecti. Et ex his fundamentis confutat etiam opinionem Diui Thomæ, & Aegidij, qui dicunt, quod conceptus mentis, siue ens rationis, est subiectum in logica; ratio est: quia illis deficiunt tres enumeratæ conditiones:

Primarō

Theo. 4.

D Thom. et Aeg.

tiones: de prima patet, quia nullibi assignatur definitio entis rationis. Iterum de secunda patet, quia si non habeat definitionem, non poterunt ostendi passiones de illo per definitionem: deficit etiam ei tertia, quia est nimis commune, licet de hac non loquatur Scotus, quia extēditur ad grammaticam, nam & ipsa est de ente rationis. Cæteræ opiniones diuersæ a Scoto per hæc eadem fundamenta confutantur, vt, quilibet videre potest in eadem met quæstione tertia vniuersalium.

Zabarella. Zabarella lib. 1. de natura logicæ c. 14. deridet laborātes circa hoc quæsitum: ait enim horū pugnam esse veluti cæcorū cōtentionem, & frustra laborare, dum quærūt subiectum propriè dictū in logica, cū tale minime reperiatur, & post multa dicta ab eo, in ca. 16. & in ca. 17. cōtra hanc sententia vnico argumēto insurgit, quod est hoc, Logica non est scientiæ, ergo non habet subiectum propriè dictum: antecedens, & consequens satis in eo libro probauit, dum ostendit, quod logica docens nō est scientia, dum etiam ostēdit quod tale subiectum propriè dictum est illud, quod habet illas conditiones, scilicet, quod est ens reale existēs, quod remanet etiam cessante operatione nostri intellectus, quod ex propria natura habet principia, & effectiones, huiusmodi autem subiectum solū habent scientiæ speculatiuæ. Syllogismus autē est ens rationis tantum, concedit tamē, quod si accipiamus subiectū pro fine vniuersali totius logicę, quod syllogismus sit finis, & subiectum logicæ; sed tunc erramus assignantes illi illas tres conditiones, siquidem illæ solum competunt subiecto reali, & propriè dicto, cuiusmodi est subiectum scientiarum cōtemplatiuarum tantū. *Reÿcitur.* Sed hæc obiectio faciliter tollitur per ea, quæ diximus in precedentibus; ostendimus enim, quod logica est scientia, & quod est de syllogismo, qui licet nō sit omnino ens necessarium; tamen fundamentaliter est ens necessarium sicuti aliç secūdæ intentiones, vt prędiximus: fundantur enim in primis, & a primis pullulant; licet perfectè, & complete habeāt esse ab intellectu, & talis necessitas sufficit ad esse subiectum in aliqua sciētia & hinc est, quòd scientia logica est vilis scientia, quia eius subiectum est quoddam ens exiguum, sed non tamen propter hoc sequitur, sed ipsa non sit scientia, & eius subiectum non sit sufficiens subiectum.

Adducuntur argumenta Balduini contra Scotum, & eiusdem opinio. Cap. II.

Balduinus. BAlduinus in proprio quęsito de subiecto logicæ aduersus Scotū insurgit, & primo probat, quod eius opinio est diminuta. Secūndo quod est falsa. *Primarō.* Primum probat, quia in subiecto sunt duo, scilicet materiale, & formale, vt sciunt periti. Scotus assignat tantummodo subiectum materiale, quod dicit esse syllogismum, tamē nō assignat vllam rationem formalem, neque modum, quo talis syllogismus cōsideretur in logica, & sic est diminutus. Secundū, quod sit falsa probatur primo sic: quia Aristotel. primo Post. tex. 179. dixit, quod subiectum totale debet esse vnum cōprehendens omnia, vel vt species, vel vt principia, vel vt passiones, sed multa sunt in logica, quæ non reducuntur ad syllogismū tamquam species ad genus, nec vt passiones: sed tantum, vt imperfectum ad perfectum, ergo syllogismus non potest esse subiectum; minor probatur, quoniam Inductio, Enthimema, & Exemplum considerantur in logica, & tamen nō sunt principia, nec species, nec passiones syllogismi ergo. *Secūda.* Secundo neque etiam omnia tractata in logica reducuntur ad syllogismum, siue nō tractantur in gratiam syllogismi, sed in gratiam definitionis, vt ipse in proprio quęsitio ostendit: ergo non est subiectum. *Tertia.* Tertio Scotus sibi ipsi contradicit, quia in libro Priorū quęstione secūda ait, quod syllogismus non est subiectum, quia deficit ei tertia conditio: nā in logica agitur de diuisione, definitione, &c. quæ non reducuntur ad syllogismum. *Quarta.* Quarto iterum sibi contradicit, quia in illamet quæstione primi Priorū ait, quod subiectū in logica est instrumentum cognoscendi. *Quinta.* Quinto errat Scotus, quia pro eodem accipit subiectū proprium, & primū, quod facere nō debet; quia in Metaphysica substantiæ abstractę sunt primū & principale subiectū: non tamē proprium; sed illud *Sexta.* est ens. Impugnat etiā fundamentum Scoti, per

ti, per quod arguit contra Diuum Thomam, & Aegidium sic; malè assignat cõditiones subiecti, quia non semper de subiecto oportet pręcognosci, quod est, & quid est; quia Aristoteles primo Posteriorum tex. 25. ait, quod de subiecto non semper pręcognoscitur esse, neque quid nominis, quãdo est notum, & subinfert ridiculum esse talem præcognitionem præmittere secundum Themistium, quia quicumque illam à domo secum defert. Secundo ens secundum Scotum est subiectũ adæquatum in Metaphysica, & tamen de eo non præcognoscitur quod est, neque quid est, quia ens non definitur, ergo hęc conditio non rectè assignatur à Scoto, vel ens non est subiectum in Metaphysica, quod est cõtra ipsum. Tertio quãdo subiectum est per se notũ non oportet præcognosci quid nominis, quia ars versatur circa difficilia, non circa facilia: quod etiã male assignet secundam conditionem probat: quia ens est subiectum in Metaphysica, & tamen non possunt demonstrari passiones de eo, per eius definitionẽ, quia eam non habet. Secundo falsum est, quod per definitionẽ subiecti possit ostendi passio de subiecto: quia ex Aristotele, & Auerroe multis in locis, sed præcipuè vndecimo Metaphysices cap. 6. & 6. Metaphysices textu primo, definitio facit scire substantiã, demonstratio verò accidens, ergo falsum est, quod definitio subiecti facit scire passiones inhærere subiecto, quia tunc definitio faceret scire accidens, non substantiam, quod est contra Aristotelem, vt dictum est. Tertio falsum est, quod definitio subiecti sit medium ad ostendendam passionem de subiecto, quia Aristoteles in secũdo Post. tex. 41. dixit, quod mediũ est definitio maioris extremi, scilicet passionis ad ostendẽdum, passionẽ inhærere subiecto. Quod etiam malè assignauerit tertiam cõditionem probat; quia illa conditio, quod omnia reducantur ad ipsum, non est cõditio subiecti adæquati, sed subiecti principalis dumtaxat. Ex his concludit Scotum errasse assignando conditiones subiecti, & cõsequenter nulla est cõfutatio sua aduersus D. Thomam, & Aegidium, ac alios, quę tali fundamento innititur. Ex his etiam soluit rationes Scoti, quia innititur falso fundamento, scilicet illi conditioni subiecti malè assignatæ.

Septima. *Octaua.* *Nona* *Decima.* *Vndecima.* *Duodecima.* *Ad rõnes Scoti.*

Ponit deinde propriam opinionẽ, quę consistit in duabus conclusionibus. Prima, quod subiectum totale, & adæquatum in logica sunt secundò intellecta, vt sunt instrumenta notificandi. Secunda cõclusio; subiectũ principale est definitio. Ad probandam primam conclusionem multa dicit de cõditionibus subiecti, & de diuisione subiecti, quæ multa falsa, & implicita continent, sed de hac re in proprio quæsito de conditionibus subiecti egimus. Sed cum sit difficile satis videre quomodo cõditiones declaratæ ab ipso de subiecto applicentur huic suę conclusioni; ideò laborent in hoc sui sequaces; nam in illo suo quęsito multa dicit, & nihil ad propositũ. Secunda conclusio probatur ab eo, quia ait definitionem esse nobilius instrumentum, quod pertractetur in logica, vt ait se diffusè probare in proprio quęsito, an definitio sit nobilior demonstratione.

Opinio Balduini *Prima cõclusio* *Secũda cõclusio Theo. 4.*

Confutatio huius opinionis, & istarum obiectionum solutio. Cap. III.

PRo ostendenda vanitate huius opinionis, & rationũ, quas facit contra Scotũ sufficiunt ea, quæ dicta sunt in superioribus de cõditionibus subiecti. Tamen pro nunc præter rationẽ Scoti, quæ probat, q̃d secundæ notiones non possunt esse subiectũ, quia non habent cõditiones ad subiectũ requisitas, possumus ita argumentari specialiter contra hanc opinionem. Secundæ notiones, sicut ens rationis, extenduntur ad alias facultates, quam ad logicam, ergo sunt nimis communes, & propter hoc nõ sunt subiectum adæquatũ in logica; consequentia patet, & etiam conceditur ab ipso, quia subiectum adæquatũ est, quod non excedit, neque exceditur à scientia, cuius est subiectum. Antecedens probatur, quia etiam Rhetorica, Grammatica, & Poetica, sunt de secundis intentionibus; probo: quia Rhetorica tradit præcepta ornatæ locutionis, vt sunt illæ figuræ, & regulæ, quæ ab illa docentur, at hæ regulę, & instrumenta ornatè loquẽdi, sunt entia formata à ratione, & intellectu, sicuti, & species syllogismi, & iure dicuntur

Reijcitur. *Prima rõ.*

cuntur ſecundæ notiones,quia intellectus noſter cognitis terminis, & vocibus , quæ eſt prima notio; poſte illos terminos , & voces conſiderat quomodo ornatã elocutionem faciant,& ſic facit regulas,& præcepta , quæſunt inſtrumenta notionis. Idem de Grammatica, num grammatica docet regulas congrue loquendi , & Poetica regulas formandi Poema,quę omnia ſunt inuenta , & formata à ratione, & ſic ſunt entia rationis. Sed aliquis dicet, ſunt facultates ſermocinales,non autem de entibus rationis:ſed cõtra à pari ego dicam. Logica eſt ſcientia ſermocinalis, quia verſatur circa ſermonem,quę eſt diſputatio, ergo non eſt de ſecundis intentionibus, & ita ſi ſuum argumentum valet,& meum; Ideò hoc eſt declarandum.Grammatica, Rhetorica, & Poetica,non dicuntur ſermocinales , quia eius obiectum primum ſit ſermo, & doceant ſermonem, quia loqui habetur à natura,ſed quia verſantur circa accidẽtia ſermonis , quæ accidentia ſunt formata ab intellectu , & hæc ſunt proxima eorum materia, & obiectum, vt dictũ eſt nunc; nam Poetica verſatur circa regulas Poematis,Rhetorica circa orationem ornatam , Grammatica circa ſermonem congruum ; Ita logica verſatur circa argumentationem,quæ eſt accidens quoddam locutionis .

Vnde ſi dicatur facultas rationalis , id eſt diſcurſiua proprio nomine appellatur, verum eſt ergo,quod omnes iſtæ facultates ſub hoc communi genere continẽtur, ſcilicet,ſub ente rationis,ſiue ſub ſecundis intentionibus,& ita dicere ens rationis eſſe ſubiectum in logica , eſt ponere nimis cõmune ſubiectum. Sed dicet Balduinus *Reſpõſio.* hæc non concladunt contra me;quia,addo rationem formalem reſtringentẽ, quæ *Reijcitur.* eſt vt inſtrumentum notificandi;Sed contra tunc coincidis in opinionem Scoti , quam refutas,quia ſecunda intentio,quæ eſt inſtrumentum ſciendi , & quæ habet *Theo. 16.* vim notificandi,ſolum eſt ſyllogiſmus , vt in quæſito an definitio ſit inſtrumentum logicum demonſtrabo : ergo idem dicis quod Scotus.Balduinus autem in hoc deceptus eſt cum alijs multis, qui exiſtimãt definitionem eſſe inſtrumentum logicũ , *Secũ* & ratiocinatiuum.Secunda concluſio cõfutatur in eodem quæſito.An definitio ſit *da cõcluſio impugnatur* inſtrumentum logicum ; dicimus enim nos,quod ſolùm demonſtratio eſt inſtrumentum logicũ, ad quod omnia reducuntur,non definitio. Ex his patet confutatio opinionis D Thomæ , qui quarto Meta- *D. Thoma.* phyſicæ lectione quarta , & opuſc. 42. ait ens rationis eſſe ſubiectũ in logica, neque *Soto.* ea,quæ dicit Soto pro eo in hac queſtione habent aliquid momenti ; ex his enim omnia cõfutantur facillimè ſed declarata, vti ea declarat Iauellus in ſua logica; nem- *Iauellus.* pè,quod hoc intellexit D. Thomas de logica in communi,vt ſe extendit ad Grammaticam, Rhetoricam,&c. & quod accipiẽdo logicã proprie,ſubiectũ eius eſt ens rationis ſub diſcurſu intellectus,coincidit cũ opinione Scoti : quia ens rationis cum hac cõtractione eſt ſolus ſyllogiſmus. Nũc ad Balduinum redeamus.Quattuor dicit *Quattuor dicit Bal. cõtra Scotum.* Balduinus aduerſum Scotũ. Primo, quod eſt diminutus in aſſignatione ſubiecti logicæ. Secundo , quod hęc opinio Scoti eſt etiam falſa. Tertio, quod ſibi Scotus contradicit. Quarto quod male aſſignat conditiones ſubiecti,& quod ideò nõ concludunt ſuæ rationes contra D. Thomam. In hoc quarto conſiſtit tota difficultas, quia hoc eſt fundamentum Scoti , & quia eſt validiſſimum, eget ſolum declaratione ; ideò nunc breuibus , de illo agam vberius in proprio quęſito,vt dictũ eſt. Sed prius *Notãdum.* incipiamus à primo. Pro intelligentia eſt notandum , quod nõ alia ratione additur *Cur ratio formalis additur ſubiecto* ratio formalis & modus cõſiderandi ſubiecto,niſi vt adæquetur ſubiectum ſcientię:nam ſubiectum materiale,vt plurimũ eſt valde extenſum,& amplum ; ita quod multum excedit ſcientiam , exempli gratia.Ens in Metaphyſica, ſi ſic abſolute cõſideretur , complectitur omnes ſcientias , & ſic nulla alia ſcientia præter Metaphyſicam daretur;ideò additur ei modus formalis,qui reſtringit conſideratione entis, & reddit illud ęquale ſcientiæ Metaphyſicæ, qui eſt , vt ens eſt; dicimus enim ens eſt ſubiectum in Metaphyſica ſub hac ratione formali,vt ens eſt. Idem dicendum de corpore naturali in Philoſophia naturali;nam per rationem formalem,vt naturale , reſtringimus conſiderationem corporis,& illud æquale reddimus, quia non

agit de

agit de corpore naturali, nisi vt est naturale; non autem vt est quantum, vel sub multis alijs rationibus, sub quibus considerari potest. Ex hoc elicio, quod quando subiectum materiale absque ratione formali, & modo considerandi est ęquale scientiæ, non debemus apponere rationem formalem ad restringendam illius considerationem; propterea quod si est ęquale ex se, non eget conditione restringente, & ducente ipsum ad ęqualitatem, quod exemplo declaro. Si esset scientia de homine, quę cōsideraret de homine omnibus modis, quibus est cognoscibilis, vtpotè cognosceret ipsū vt est homo, vt animal, vt substantia, vt capax virtutis, & omnibus modis, quibus est cognoscibilis, homo in tali scientia non deberet poni subiectum sub aliquo respectu, siuè sub aliquo modo cōsiderandi, sed absolutè, quia absque vlla ratione formali, & restrictione esset ęqualis tali scientię; immò si quis apponeret aliquam rationem formalem illud restringeret, & faceret nimis angustum. Vndè postea non esset ęquale, at si sit scientia, quę consideret hominem solùm vt rationalis, siue vt homo, non autem vt animal, vel vt moraliter educandus, &c. debet apponi modus, quo consideratur, vt sit ęqualis scientię, in qua consideratur. Hęc libēter annotaui, quia multi ignorant causam propter quam ratio formalis apponitur subiecto materiali. Ad propositum dicimus, quod logica considerat absolutè syllogismum omnibus modis, quibus est cōsiderabilis, neque enim syllogismus est ens ita amplum quod innumeras habeat rationes sub quibus possit considerari; sed est quoddam instrumētum artificiosum, quod fit ab intellectu ad inuestigandam scientiam. Ideò in scientia, quę eius essentiam, & naturam contemplatur, quę est logica, nihil quod pertinet ad eius cognitionem omittitur; nō enim agit solum de syllogismo sub vno respectu, vtpotè quatenus constat ex materia necessaria, vel quouis alio, sed absolutè: ideò nō erat adducenda illa ratio formalis, siuè modus cōsiderandi, quia illa apponitur ad hoc, vt subiectum ęquale reddatur scientię, quod si est ęquale spernitur. Vndè in libro Post. assignantes subiectum, apponimus rem consideratam, & modum considerādi; dicimus enim syllogismū vt est ex materia necessaria esse subiectū siue demonstrationem, quod idē est, quia in illis libris agitur de syllogismo sub illa ratione formali, & ideò illam ponimus, vt subiectum sit æquale scientię, & sic Scotus non est diminutus in assignando subiectum logicę syllogismum, licet non apposuerit modū, quo consideratur in logica. Ex hoc patet ad primam rationem Balduini, qua probat Scotum esse diminutum. Quò ad secundam notandum est, vt ipse in proprio quęsito ostendam, quod omnia instrumēta logica ad syllogismum reducuntur, & nedum instrumenta logica, quę ab omnibus logica instrumenta esse concedūtur; sed etiam definitio, & diuisio, de quibus est maxima dubitatio an sint logica instrumenta; nam & inductio, enthimema, & exemplum, reducūtur ad syllogismū, quia totam vim colligendi, & inferendi, quam habent, eam habent à syllogismo, quem virtute continent licet non actu; vnde omnia hæc possunt transformari in aliquem syllogismū, vt apertè docet Arist. in postrema parte 2. libri Prior. Analiticorum, vbi tractat de enthimemate, de inductione, & exēplo, & ostendit quomodo ad aliquā trium figurarum reducantur; quomodo autem enthimema reducatur ad syllogismum est clarum, quia tacetur in ipso altera præmissarum: illa scilicet, quę est nota, quæ si explicitè apponitur, est syllogismus perfectus. Inductio verò reducitur ad syllogismum, cum vniuersale de quo aliquid cōcludere volumꝰ in sua singularia distribuitur, quæ distributio postea fit minor propositio syllogismi; vt si dicatur, Cæsar currit, Plato currit, Socrates currit; at omnis homo vel est Cæsar, vel Plato, vel Socrates, ergo omnis homo currit. Exemplū reducitur ad syllogismum sic, hoc est exēplum. Pisistrates acceptis copijs tirannizauit, ergo Dionysius acceptis copijs tiranizabit, reducitur ad syllogismum explicando maiorem, quæ virtute est in hoc exemplo, scilicet quod euenit in Pisistrate acceptis copijs, idem eueniet in Dionysio acceptis copijs; sed Pisistrates acceptis copijs tirannizauit, ergo Dionysius tirannizabit acceptis copijs. De definitione est difficul-

Ad primā rationē Balduini.

Notā dum.

Oīa instrumēta logica ad syllogismū reducūtur.

Definit.

Diuisio & ordo.

tas, & de diuisione, & ideò expetunt proprium quæsitum; sed pro nunc dicamus quod licet definitio non habeat vim illatiuam, & propterea non sit aliqua species syllogismi perfecta, vel imperfecta; tamen reducitur ad syllogismũ, vt pars, & principium, est enim medium, vel conclusio, vel tota demonstratio solo situ terminorum differens, vt alibi clarius dicam. Ex hoc apparet satis inconsultè locutum esse Balduinum, dum dixit enthimema, exemplum, & inductionem, non reduci ad syllogismum, & propterea falsam esse opinionẽ Scoti, dum dicit syllogismum esse subiectum in logica. De diuisione possumus dicere, quod diuisio, & ordo sunt instrumenta logica, quia diuisio, & ordo sũt seruæ syllogismi quasi Ancillæ pręcedentes, & præparantes ei viam, nam vti solemus diuisionibus, & ordine, antequam vtamur argumentationibus, vt argumentum magis suam efficaciam ostendat; vnde licet non pertineant ad naturam internam syllogismi; pertinẽt tamen ad ipsius ornatum, & adiutorium externum, & sic reducuntur ipsa quoque ad syllogismum, & quia faciliter quid sit ordo patet; ideo eius tractationem spernit: de diuisione verò quædam pauca dixit in 2. Post. quæ sufficiunt ad eius essentiam cognoscendum, spernit etiam quia quicumque vel parum eruditus accedens ad scientiam illam, cognoscit, & Philosophi illius temporis hęc optimè nouerunt, & maximè Platonici. Ex his patet ad secundam obiectionẽ.

Ad primā rōnem Bald.

Ad 3. Ad 3. & 4.

Quò ad tertiam, & quartam ego semper fui opinionis illorum, qui asserunt libros illos non esse Scoti, & si sunt Scoti, erant forsan scripta quædam, quę dum erat iuuenis pro seipso scriptitabat, quæ postea ab alijs collecta, & adaucta sunt, & ratio est: quia in illis quæstionibus non procedit eo modo, quo in alijs, sed est stylus diuersissimus a Scoti stylo: multa etiam ibi dicuntur, quæ non consonant dictis suis in libris Sententiarum, quę modo adducere longum esset; attamen ad contradictionem cum dicit in 1. Priorum syllogismum non esse subiectum, sed instrumentum sciendi, dicendum, quod hoc intelligit non in logica Aristotelis, sed vt tota logica extenditur ad omnia opera adiuncta in complementum logicæ Aristot. ab expositoribus, vt est liber sex principiorum, & liber Diuisionum Boetij, &c. vt ibi se exponit: & cum dixit in logica Aristotelis argumentationem esse subiectum, est ac si dicat esse syllogismũ, quia argumentatio est Analogum, vt ait in q. 3. Vniuersalium, & sic primum Analogatum est syllogismus; cum ergo ait argumentationem esse subiectum, hoc verificatur de primo Analogato, & sic syllogismus est subiectum. Quo ad quintum, patet quod. Scotus loquitur de subiecto adæquato a

Ad quintam.

Quò ad rationes factas contra conditiones subiecti, illas tres conditiones assignatas à Scoto esse veras conditiones subiecti totalis scientiæ supra in proprio quæsito ostendimus. Ad omnes obiectiones contra prima conditionem possumus dicere, quod quando sunt expressè notæ, non ponitur expressè eorum præcognitio, vt patet de ente in Metaphysica, de quo nõ habetur expressè quod sit, & quid sit, quia est adeo clarum, vt non egeat declaratione; non tamen sequitur, quin eorum præcognitio non habeatur in mente; & quod dicitur, quod ens non habet definitionem: dico quod habet conceptum quidditatiuum, qui gerit vicem definitionis, vt dictum est in quæsito proprio. Per idem ad argumenta contra secundam cõditionem: quia etsi ens non habeat definitionem, habet conceptum quidditatiuũ, de quo fiet sermo in quæstione de Vniuocatione entis. Ad aliam dico, quod definitio vt inseruit demonstrationi, facit scire accidens: ipsa autem per se neque facit scire substantiam, neque accidens, sed solum significat vel substantiam, vel accidens. Ad aliud petit difficultatem de medio demonstrationis: Nos autem sustinemus, quod illud sit definitio subiecti in demonstratione potissima, & ad argumẽtum tunc respondebimus. Ad rationes cõtra tertiam conditionem respondemus, quod aliud est loqui de primitate nobilitatis, & aliud loqui de primitate attributionis. Dico quod reducuntur ad subiectum principale quo ad nobilitatem: quo verò ad considerationem dico, quod debent reduci ad subiectum attributionis, vt scientia sit vna.

Ad oēs alisas rōnes.

Theo. 65.

Ex dictis variæ aliorum sententiæ considerantur. Cap. IV.

EX dictis patet quid sit dicendũ de reliquis opinionibus de subiecto logicę, vel enim coincidunt cum nostra, vel differunt, & confutantur per fundaměta posita. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse argumětationem, quæ communiter tribuitur Auicennæ, Algazeli, Alberto Magno, Amonio, & alijs reducitur ad opinionem Scoti, quia vel est idem quod syllogismus, vel quid communius: si est idem quod syllogismus, vt re vera est, quia omnis argumentatio recta debet regulari regulis syllogisticis, & sic est idem quod syllogismus, & tunc est cum Scoto, vel est quid cõmunius syllogismo, & tunc debent aduersarij explicare quid contineat vltra species syllogismi; nullam enim speciem argumětationis ego video, quæ non reducatur ad aliquã speciem syllogismi, quod si aliquid aliud contineat, tunc patet quod non est subiectum adæquatum logicæ Aristotelis, quia in ea solùm de syllogismo agitur, vt superius probatum est. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse orationem, vt est ignoti manifestatiua, & volunt eam extendi ad syllogismum, definitionem, & diuisionem, quas dicunt instrumenta notificatiua, absolutè est vera, & coincidit cum opinione Scoti, quia re vera oratio ignoti manifestatiua per vim illatiuam est solus syllogismus, & sic absolutè sumpta est nobiscum; sed etiam accepta in sensu quo eã illi accipiunt, vt extěditur ad definitioně, & diuisionem, est nobiscum: quia diuisio, & definitio non sunt instrumenta diuersa à syllogismo, sed reducuntur ad syllogismum, vt supra c. 3. ostědimus, licet ipsi existiment diuisionem, & definitionem esse instrumenta logica diuersa à syllogismo, & speciem subiecti vniuersalis, & adæquati logicæ, quo postea admisso, oratio non esset subiectum adæquatum logicæ Aristotelis, sed nimis amplum, sed esset subiectum logicæ in vniuersum sumptæ, vt amplectitur logicam Aristotelis, & scripta aliorum expositorum, vt librum Diuisionum Boetij, & aliorum. Opinio eorũ, qui dicunt subiectum esse ens rationis, quę est D. Thomę, & sequacium 4. Metaphysices, si accipiatur sic communiter, & in vniuersali, patet quod est nimis ampla, quia vt diximus supra Grãmatica, & Rhetorica etiam versantur circa ens rationis: & postea in logica Aristotelis non considerantur principia, & passiones entis rationis in communi, sed syllogismi: nec definitio entis rationis in communi assignatur, sed syllogismi, vt patet 1. Priorum, in principio. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse opus rationis dirigibile, quod triplex est, scilicet simplicium apprehensio, diuisio, & discursus, vt videtur velle Caietanus in proœmio Cathegoriarum, vbi asserit scopum logicæ esse opus rationis, vel coincidit cum opinione D. Thomæ, quia ens rationis, & opus rationis, idě sunt, & sic est nimis commune, & patitur difficultates, quas dicebamus de D. Thoma: vel intelligit per opus rationis ipsum syllogismum, & sic ens rationis restrictũ reducitur ad syllogismum, & coincidit cum opinione Scoti. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica, esse ens reale, quia Arist. 4. Metaphysices tex. 5. ait circa idem versari Logicum, & Metaphysicum, est penitus falsa, quia patet, quod tota logica versatur circa syllogismum, & partes, ac species eius, quæ sunt entia rationis, & insuper, quia est scientia rationalis, non realis. Ad auctoritatem verò illam de 4. Metaphysicæ, cum dicitur Logicam, & Metaphysicam versari circa idem, Respõdetur, illud verbum, idem, potest notare duo, vel subiectum, vel modum subiecti, non notat subiectum, vt sumitur in suo argumento, sed modum subiecti, quia syllogismus est communis omnibus scientijs, & rebus sicut Metaphysica est de ente, quod comprehendit omnia entia, & est commune ad omnes scientias.

Opinio Auicennæ Alberti, & Amonij.

Opinio eorũ qui dicũt orationě esse subiectũ in logica.

Opinio.

Opinio eorũ qui ponũt subiectũ in logica est opus rõnis dirigibile.

Opinio eorũ qui ponũt subiectũ in logica esse ens reale.

THEOREMA VII.

Propoſitio per ſe nota eſt, quæ ex proprijs terminis, vt ſunt eius, nata eſt habere euidentem complexionem.

Exponitur opinio Scoti, & reijcitur opinio D. Tho. Cap. I.

HOC Theorema ex profeſſo pertractatur à Scoto in primo Sent. diſt. 2. q. 2. quia eius cognitio eſt ſatis vtilis, & non eſt ita clarum apud omnes, quæ ſit propoſitio per ſe nota; ideò eſt diligenter aduertẽdum. *Scot⁹.* Scotus igitur ſuſtinet, quod illa eſt propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis confusè cognitis, & notis, quo ad quid nominis eſt euidens; adeo quod ad euidentiã eius complexionis, non opus eſt inquirere conceptum diſtinctum illorum terminorum, vt explicatur per definitionem, ſed ſufficit illa cognitio terminorum ſic confuſa, vt explicatur per nomen; vt omne totum eſt maius ſua parte; complexio iſtius propoſitionis eſt euidens ſtatim cum cognitionem confuſam, & nominalẽ habemus de his terminis, abſque eo quod inquiramus eorũdẽ terminorũ cognitionem diſtinctam. *Primum ſuppoſitũ.* Pro probatione autẽ huius ſententiæ primo ſupponit, quod ratio propoſitionis per ſe notæ eſt iſta. Propoſitio per ſe nota eſt, quæ excludit quamcumque cauſam, & notionem, quæ eſt extra per ſe conceptum terminorum propoſitionis, ſed ex prima cognitione terminorũ habet euidentiam; quæ definitio, & ratio probatur ex Ariſtotele primo Poſteriorũ tex. 21. dicente principia prima cognoſcimus in quantum terminos cognoſcimus; ex quo patet, quod propoſitio per ſe nota non excludit quãcumque cauſam, & notitiam, quia non excludit cognitionem terminorum: ſed excludit quamcumque cauſam, & cognitionem, quæ eſt extra conceptum terminorũ ſuorum. *Secũdum ſuppoſitũ.* Facit aliud fundamẽtum nempe iſtud, quod definitum, & definitio ſint diuerſi termini, & hoc, ſiue iſti termini accipiantur pro vocibus ſignificantibus, ſiue pro conceptibus ſignificatis; & hoc ſuppoſitũ probat dupliciter: *Primò.* primò ſic. In demõſtratione potiſſima definitio alterius termini, id eſt ſubiecti eſt mediũ; in tali autẽ demonſtrationẽ oſtenditur propriã paſſionem inhærere ſubiecto, & definito per definitionem tamquã per medium, ergo ſi definitio nõ eſt alius terminus à ſubiecto, & definito, ſed ſunt penitus idem, ſequitur, quod in tali demõſtratione, quæ eſt potiſſima, erit petitio principij, quod eſt maximum abſurdum; dicendum eſt ergo, quod termini iſti definitum, & definitio ſunt diuerſi; hæc ratio concludit propoſitum, quia in tali demonſtratione altera præmiſſarum nõ differt à concluſione, niſi vt definitio, & definitũ, vt in iſta. Omne animal rationale eſt riſibile; Homo eſt animal rationale, ergo homo eſt riſibilis; maior nõ differt à concluſione, niſi vt definitio à definito, quia iſta: omne animal rationale eſt riſibile nõ differt ab iſta, homo eſt riſibilis, niſi, vt definitio, & definitum; nã in maiori ſubiectũ eſt definitio, in concluſione ſubiectum eſt definitum, & tamẽ maior eſt nota per ſe; (hoc ſupponatur cauſa exempli) concluſio vero non eſt nota per ſe, ſed demõſtrata; ergo iſti termini differunt, & quãtum ad rationem propoſitionis per ſe notæ, alius termin⁹ eſt definitio à definito, quia definitio eſt per ſe nota, definitũ eſt ignotũ, quia in cõcluſione clauditur, quæ eſt ignota, ſed notificatur ex præmiſſis, vt dictũ ẽ.

Confirmatur hæc ratio: quia ſi definitum, & definitio non ſunt diſtincti termini, ergo in tali demonſtratione potiſſima, erunt tãtum duo termini, quia in ea ſunt ſolum definitũ ſiue ſubiectum, definitio, & paſſio demonſtrata; modò ſi definitũ, & definitio ſunt idẽ, patet quod ſunt tantum duo termini. *Cõfirmatio prima.* Secundo ſic, ex Ariſtotele primo Phyſicorum tex. 5. nomina ſuſtinent ad definitionem hoc, quod totum ad partes, id eſt nomen eſt prius notũ definitione. *Confirmatio ſecũda.* Ex hoc arguit ſic. Impoſſibile eſt eundem cõceptum eſſe priorem, & poſteriorem, haberi, & nõ haberi de eadem re; at eadem res poteſt prius concipi ſecundũ nomen, quàm ſecũdum definitionem, nomen autem importat confusè illam rem, quam definitio ſignificat diſtinctè, ergo conceptus quidditatis rei prout importatur per nomen confusè eſt prius notus naturaliter, quam conceptus eius, vt importatur diſtinctè per definitionem, & ita eſt

alius conceptus, & in demonſtratione poteſt eſſe aliud extremũ diuerſum à definitione. Ex his duobus ſuppoſitis infert intentum, ſcilicet quod propoſitio per ſe nota eſt illa, in qua terminis confusè cognitis ſiue per nomen cognitis, ſtatim manifeſta eſt complexio eorum terminorum abſque quod iſti termini, & quidditates eorum cognoſcantur diſtinctè per definitionem. Iſta concluſio ex illis duobus ſuppoſitis patet: quia ex primo ſuppoſito propoſitio per ſe nota eſt, quæ excludit quamcumque aliam cognitionem extra terminos, & nota eſt ex cognitione præciſa terminorum; ex ſecundo vero ſuppoſito alius terminus eſt conceptus definitionis à conceptu definitij, & conſequenter illa non erit propoſitio per ſe nota, ad cuius complexionis cognitionem non ſufficit cognitio terminorum ſimplicium, ſed requiritur cognitio definitionis eorundẽ terminorum, & hæc eſt prima ratio integra pro hac ſua ſententia.

Prima rō principalis.

Secunda ratio eſt hæc; niſi dicamus hoc modo, ſed aſſeramus, quod omnis propoſitio, quæ cognitis terminis diſtinctè, eſt per ſe nota, ſequeretur, quod quælibet propoſitio neceſſaria, quæ eſt vera in primo modo dicẽdi per ſe, eſſet per ſe nota, vt iſta, Homo eſt animal, & iſta. Homo eſt corpus, Homo eſt ſubſtantia; quod tamen non eſt verũ; falſitas conſequentis non probatur à Scoto, ſed relinquitur vt manifeſtè falſa, nam iſtę propoſitiones ſępe ſunt ignotæ, & de ipſis quandoque eſt non leuis diſputatio, conſequentia verò eſt clara, quia ſi aſſignetur ratio diſtincta vtriuſque extremi, patebit, quod vnum extremum includit alterum, vt quod homo includit animal, & conſequenter, quod iſta eſt neceſſaria, homo eſt animal. Tertiò etiam ſequeretur, quod in ſcientijs ſpecialibus quælibet propoſitio eſſet per ſe nota, quã Metaphyſicus ex definitionibus extremorum haberet; hæc enim tũc ſecundũ illos eſſet per ſe nota, ſed hoc eſt falsũ; quia Geometra non vtitur aliquibus principijs tãquã per ſe notis, niſi quæ habent euidẽtem veritatem ex terminis confusè cognitis, puta concipiendo lineã confusè, eſt euidens, quod linea eſt longitudo ſine latitudine, non cõcipiendo adhuc diſtinctè ad quod genus pertineat linea, ſicut conſiderat Metaphyſicus: ſimiliter, multę propoſitiones quas Metaphyſicus poteſt cognoſcere, puta quod linea eſt ſpecies quantitatis continuæ, diſtincta cõtra ſuperficiem, corpus, & huiuſmodi, non ſunt per ſe notæ apud Geometrã.

Secũda rō principalis.

Quartò in vſu eſt, & rectè fit, quod ſæpe demonſtramus aliquod prædicatum de definito, quod quidẽ prædicatum erat per ſe notum ineſſe definitioni, vt habere tres demonſtratur de triãgulo, quod tamen prædicatum eſt per ſe notũ ineſſe definitioni trianguli. Ex his patet propoſitionem per ſe notam eſſe illam, in qua ex ſola cognitione confuſa terminorum, quæ per nomẽ explicatur, abſque cognitione vlla alia eſt euidens cõplexio terminorum.

Quarta.

Hinc confutat opiniones aliorum quorũdam, & præcipuè D. Thomæ, qui dicit propoſitionem per ſe notam eſſe duplicis generis; quædã enim dicitur eſſe per ſe nota; quædã verò dicitur eſſe per ſe noſcibilis; hęc diſtinctio eſt nulla, quia primum membrum, vel coincidit cũ ſecundo, vel non datur: quia propoſitio nõ dicitur per ſe nota, quia actu cognoſcatur ab intellectu; tunc enim nullo intellectu conſiderante, nulla eſſet propoſitio per ſe nota, & etiam quæcumque propoſito, quam actu cognoſceret intellectus, poſſet dici per ſe nota, quæ omnia ſunt abſurda, ſed illa eſt propoſitio per ſe nota, quæ quãtũ eſt ex natura terminorũ, nata eſt habere euidentem veritatem contentam in illis terminis.

Opinio D. Tho. reijcitur.

Confutat etiam opinionem D. Thomæ prima parte quæſtione prima, articulo primo, quod nulla eſt diſtinctio illa, duplex eſt propoſitio per ſe nota, ſcilicet in ſe, & in nobis: hæc enim diſtinctio coincidit cum præcedenti, & per eandem rationem reijcitur, quia ſecundum membrum non datur, nam quæcũque propoſitio, quę eſt in ſe, & per ſe nota, eſt nota cuicũque intellectui, quoniam dicitur per ſe nota, quia eſt apta nata cognoſci eius cõplexio euidenter à quocũque cognoſcẽte termino, dicitur ergo per ſe nota, licet nõ ſit actu cognita, ſed ſufficit, quod ex natura terminorũ ſit apta nata cognoſci à quocũque ĩtellectu, qui cognoſcat terminos, ſicuti ẽt ſyllogiſmus neceſſarius dicitur ille, qui ſecundum ſe eſt neceſſarius, & nul-

lo

Io alio indiget, vt sit necessarius, & licet à nullo cognosceretur, esset necessarius, Per idē confutat aliam distinctionē eiusdē D. Thomæ in præcitato loco, scilicet, quod nulla est illa distinctio; alia est propositio per se nota sapientibus, & alia est per se nota insipientibus; quia propositio per se nota est, quæ cognoscitur cognitis terminis, vt dictū est; quicūque ergo cognoscit terminos siue sit insipiēs, siue non, cognoscit illam propositionem esse verā; vt etiā rusticus cognoscit illam esse veram. Omne totum est maius sua parte; quò ad propositionem per se notam, igitur non differt esse sapiētē, vel insipiētē, quia sufficit cognitio terminorum confusa, licet nullam aliam cognitionem vel sapientiā habeat, vide nostras disp. 1. Sent. dist. 2. q. 2.

Adducitur defensio Caietani, & reijcitur. Cap. II.

Opinio D. Tho. secundum Caie.

CAietanus prima parte Summæ, quæstione secunda, articulo primo, sed exactè in primo Posteriorū, capitulo tertio, nititur tueri, & defendere opinionem D. Thomæ. Primò itaque videbimus opinionem D. Thomę, vt ipse illam declarat, & probationem, & solutionem ad rationes Scoti, deinde omnia considerabimus. Sustinet ergo D. Thomas secūdum Caietanum, quod illa est propositio per se nota, quę est immediata; & ideò asserit triplicem esse propositionem per se notā. Alia est per se nota secundum se tantum; alia est per se nota secundū se, & quo ad nos; & alia est per se nota, sed quo ad nos tantum; ratio istius diuisionis est: quia quot modis dicitur vnum oppositorū, tot modis dicitur & reliquum, oppositio autem mediata, quę opponitur propositioni immediatę, siue per se notæ, est triplex, sicuti triplex est medium, aliud medium est notum nobis tantum, vt cum procedimus ab effectu ad causā, & sic propositio, quæ caret medio tali, est p se nota quo ad nos tantum. Aliud est medium in se notum tātum, vt cū procedimus per causam, quæ tamen est ignota nobis, & sic propositio, quæ est nota sine medio tali, est per se nota secundum se tantū; tertio modo est medium, quod est notū secundum se, & quo ad nos, & ita propositio, quæ caret hoc medio, dicitur propositio per se nota secū dum se, & quo ad nos: hæc autem est duplex; vel enim caret medio, quod est notū secundum se, & secundum nos omnes, & talis propositio dicitur dignitas; vel hoc mediū est notum secundū se, & secūdum nos; sed solum sapiētes, & hæc dicitur cōmunis animi conceptio. Hi sunt varij gradus propositionis per se notę, secundū hāc opinionē; qui omnes fundantur in vno primo fundamento, quod idē sit propositio per se nota, & propositio, quæ caret medio; adeo quod omnis ꝓpositio immediata, & in qua prędicatū inest subiecto in ratione subiecti, est per se nota. Est insuper notādum, quod cum ait, quod istę propositiones sine medio, sunt per se notæ, quia ex proprijs terminis sine vllo medio sunt notæ, ibi per proprios terminos intelligit terminos secundū sua significata, siue sint sumpta distinctè, siue confusè: arbitratur enim quod definitum, & definitio, siue cōceptus confusus, & distinctus definiti, sint vnic⁹ terminus. Propositio ergo per se nota, secūdū hāc viā, est quęcūque ꝓpositio, q̄ ex ꝓprijs terminis; siue cōfusè acceptis, siue distinctè acceptis, est nota sine vllo medio. In hoc ergo differt hæc opinio à Scoto, quia ista opinio vult, qđ quęcūque propositio immediata sit per se nota, et si nō sit euidēs ex terminis nisi distinctè conceptis; Scotus verò vult, quod illa tātummodo sit ꝓpositio per se nota, quę ex terminis tantum cōfusè cognitis est euidēs, siue ex terminis illius absque recursu ad alios terminos habet euidentiam.

Fundamētum. Caie.

Notādum.

Scop⁹ Caie. Primarō Caie.

Caietanus itaque vt suam opinionē veram esse ostendat, nititur probare, quod conceptus confusus, qui explicatur per nomen, & conceptus distinctus, qui explicatur per definitionem, siue definitum, & definitio, non sunt diuersi termini secundum se, sed solum secūdū nostrum modū concipiendi, & quod ideò propositio per se nota, dēt dici illa, quæ, est nota ex terminis sine vllo medio, siue isti termini cōfusè accipiantur, siue distinctè; Hoc ergo ꝓbat primò sic. Definitio, & definitū differunt solùm secundū confusè cōcipi, & distinctè concipi, ergo secūdū se, nullam habēt differentiam. Antecedens est euidens:

quia non poſſumus fingere aliquam differentiã, quæ illam prȩueniat, aut maior illa ſit, conſequentia probatur, quia cõcipi nihil reale ponit ſupra rem conceptam, ergo differentia ſecundum concipi non eſt differentia quidditatis ſignificatæ per ſe, ſecundum ſe, ergo concipi diſtinctè, vel confusè, non ponit diſtinctionem in re cõcepta ſecundum ſe, ſed ſolùm ſecundum noſtrum modum intelligendi. *Secũda rõ.* Secundò in proceſſu, in quo probatur aliquod prædicatum ineſſe definito, & ſubiecto, quia ineſt eius definitioni, committitur fallatia petitionis principij ex parte rei, ergo definitio, & definitum ſunt idem ex parte rei. Conſequẽtia eſt euidens. Antecedens probatur auctoritate D. Thomȩ in fallacijs, & Alberti magni ibidem: quia ſi negatur, ꝙ homo currit, non minus negatur, quod animal rationale currit. *Ad rõnes Scoti reſpõdet Caietani.* Ex his quoque ad rationes Scoti reſpõdet, quæ probant, quod illa non eſt propoſitio per ſe nota, quæ habet euidentiam ex rationibus, & definitionibus terminorum. Ad primam rationem negat ſecundum ſuppoſitũ, nẽpè quod definitum, & definitio differant. *Ad primã* Ad primam probationem reſpõdet, quod ſi definitum, & definitio accipiantur ſecundum rem, ibi eſt petitio principij; ſed ſi accipiantur ſecundum noſtrum modũ concipiendi, diſtinguuntur; & ſic non cõmittitur fallatia petitionis principij, & hoc ſecundo modo accipiuntur; *Ad cõfirmationẽ.* Eodem modo reſpondet ad confirmationem: ibi ſunt tantum duo termini ſecundũ ſe, ſed ratione noſtri, ſunt tres, quia ſecundum nos, definitio, & definitum, differunt. *Ad ſecũdã.* Ad ſecundã probationem illius fundamenti gratis cõcedit, quod alius eſt cõceptus definiti, & definitionis, ſed nõ in ſe, ſed ſecũdum nos? *Ad tertiã* Ad tertium principale negat cõſequentiam; quia ſequitur, quod illæ propoſitiones erunt per ſe notæ Metaphyſico, qui eorum terminorum definitiones cognoſcit, non in ſcientijs ſpecialibus. *Ad quartam.* Ad quartum reſpondet, vt ad primum, quod ſcilicet ſtat, quod aliquod prædicatum ſit notum ineſſe definitioni ratione noſtri, non autem ſecundum ſe, & ideo poteſt demonſtrari de definito per definitionem, nec fit petitio principij. *Ad rationes* Hinc ad obiectiones contra diuiſiones propoſitionis per ſe notæ factas à D. Thoma, reſpõdet, *cõtra diuiſionẽ propoſitionis ꝑ ſe nota.* quod prima iure facta eſt ſicuti propoſitio mediata, alia eſt mediata ſecundum ſe ſola, & alia quo ad nos, vt dicit Ariſtoteles in libris Poſt. vnde per hoc diſtinguitur demonſtratio propter quid, à demonſtratione quia. Vltima autem diuiſio quo ad nos omnes, vel quo ad nos ſapientes, eſt data per eaſdem differentias magis cõtractas; Ad rationem autem contra, reſpondet, quod illa propoſitio aſſumptus, quȩcumque propoſitio in ſe, & per ſe nota, eſt nota cuicumque intellectui debet ſic modificari, propoſitio in ſe, & per ſe nota, eſt nota cuicumque intellectui cognoſcenti illos terminos diſtinctè, aliter eſt falſa; quia licet aliquãdo habendo cognitionẽ cõfuſam terminorũ illa cõplexio ſit euidẽs, ſȩpe ẽt euenit, quod niſi habeamꝰ cognitionẽ illorũ diſtictã, nõ eſt nota.

Pro euertẽda hac defenſione Caietani nõ ſunt inquirẽda alia media, quã ea, quȩ *Reijcitur. Caietani.* adducta ſunt à Scoto, quibus clare intellectis, veritas in hac re eſt quoque nota. Dimittã etiã argumenta adducta à formaliſtis, quæ quãtum concludant, nolo in præſenti conſiderare; & licet hæc diſputatio ſit potius nominalis, & de terminis, quæ deberet ſupponi; tamẽ quia in diſputationibus ſæpe euenit æquiuocatio propter diuerſum intellectũ propoſitionis per ſe notæ, opus eſt eã declarare. Antequã autem oſtendam vim rationum Scoti, eſt notandum *Notãdum.* pro intelligentia, quod licet res, quȩ explicatur per nomen definiti, & per definitionem ipſam, ſi vna, & eadẽ, tamẽ nemo vnquã dicet, qđ nomẽ definiti, & definitio definiti ſit vnus, & idẽ terminus, vt homo, & animal rationale; licet enim eadẽ res per illos terminos explicetur; ſunt tamen varij, & diuerſi termini, & ſunt diuerſi non ſolũ propter noſtrum modũ cõcipiendi, ſed ſecundũ ſe, & ceſsãte quauis noſtra operatione intellectus; homo enim eſt vna vox, & dictio; & animal rationale eſt alia vox, & dictio; hic autẽ accipimus terminũ propriè ĩ propria ſignificatione, quod idem eſt, quod vox, & dictio illa ſignificatiue, in quã reſoluitur propoſitio, & ex qua propoſitio cõponitur, & propterea ſi fiat talis propoſitio, homo eſt riſibilis, & animal rationale eſt riſibile, nemo

vn-

Notā dub. vnquam dicet quod sit vnica propositio, sed erunt duæ, licet significent eandem rem. Notandum est insuper, quod termini diuersi, licet significent quandoque eã dem rem, tamen significant semper cum aliqua diuersitate, quæ diuersitas consequitur illos terminos ex natura sua, non propter nostrum intellectum (non loquor modo de prima impositione nominum, quia scio, quòd illa facta est ab intellectu, & ad placitum primi instituentis) sed loquor de vsu nostro quotidiano illorũ terminorum; in eorũ enim vsu communi, intellectus noster non ponit diuersitatem, sed illis vtitur in significato illis imposito, vt homo, & vir, sunt duo termini, & significãt eamdẽ rem realiter, tamen adest aliqua diuersitas in significato istorum terminorũ ex natura terminorũ ipsorũ sine operatione nostri intellectus, vt patet ex Etimologia horum nominum; adeo quod nedũ vox est diuersa, sed cõceptus significatus est diuersus, licet sit de eadẽ re: hęc adeò clara sunt, vt qui ea neget, errare videatur in ianuis. In proposito ergo definitũ, idest nomẽ definiti est vnus terminus, definitio ipsa definiti est alius terminus, accipiẽdo propriè terminum, vt terminus est, quia sunt diuersæ voces, & licet idẽ significent, tamẽ diuerso modo significant, q̃a definiti nomẽ cõfusè, definitio distinctè, & hoc ex natura taliũ terminorũ, non per opus nostri intellectus, & sic sunt duę voces habentes diuersa significata, & cõceptus ex natura sua, quam adepti sunt in *Efficacia primæ rõnis Scoti.* prima institutione. Ex his patet efficacia rationis primæ Scoti, & veritates eius opinionis, quia ait Aristoteles principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus; cũ ergo offertur mihi propositio ista, homo est risibilis, si cognoscendo hos duos terminos, vti sunt termini illius propositionis, nõ cognosco complexionem illius propositionis, sed est necesse quod recurrã ad alium terminum, scilicet ad animal rationale; hæc propositio nõ erit nota ex terminis suis, vt termini eius sunt, sed erit nota per alios terminos, nẽpè per animal rationale, quod est cõtra id, quod dicit Aristoteles, quod principia prima cognoscimus in quantũ terminos cognoscimus, & sic hęc non erit propositio per se nota. Ex hoc patet impugnatio distinctionis allatę à Caietano, quã ait esse eorũ fundamentum, vti re vera est, scilicet, q̃d definitum & definitio sunt idẽ termini secundum se, non tamen quo ad nos; certum est enim quod definitum, & definitio, licet significent eandẽ rem realiter, tamen extra operationẽ nostri intellectus sunt diuersi termini, & voces; & insuper, licet significent eandẽ rem realiter, eam tamen significãt vario modo, quia nomen definiti cõfusè, definitio distinctè, & hæc varietas significationis inest illis terminis ex natura terminorum, non ex operatione nostri intellectus tunc laborãtis, quia cessante quacumque operatione nostri intellectus animal rationale significat distinctè hominẽ; homo verò significabit confusè, quia hãc significationẽ habuerunt ab impositione nominum, non à nostro intellectu in eorũ apprehensione; vnde vt clarum est ex primo Perihermenias, prius concipimus res, deinde illas per voces explicamus; prius ergo concipimus hominẽ confusè, deinde per nomẽ illud explicamus, deinde concipimus hominẽ distinctè, & deinde per definitionem eum explicamus; definitio ergo, & definitum sunt diuersi termini, quia sunt diuersę voces, & licet significent eãdem rem, significant tamen illam cum aliqua diuersitate ex propria natura, quia vnum confusè, & aliud distinctè, vt dictum est, ergo ex propria natura habent diuersos conceptus, ergo est certum, quod sunt duo termini distincti, definitio, & definitũ, ex natura rei, & secũdum se, quia sunt diuersæ voces aliquos diuersos cõceptus significantes de eadem re. Ex hoc ergo fundamento, & illo alio, quod propositio per se nota, ex communi sententia est illa, cuius cõplexio est euidẽs ex cognitione terminorũ illius propositionis, ita quod non requiritur alia extranea cognitio. Ex his duobus fundamentis inquam sequitur, quod propositio per se nota, est illa, ĩ qua complexio est euidens ex confusa cognitione terminorum, & non requiritur cognitio definitionis, quia tunc requireretur alia cognitio vltra cognitionem propriorum terminorum. Ad rationes Caietani, quibus probat, quod definitum, & definitio differunt solùm per opus nostri

Impugnatur fundamẽtum Caietani.

Ad primam

 intel-

Caietani. intellectus,& quod sunt idem terminus secundum se. Ad primam nego consequentiam;ad probationem dico, quod concipi distinctè,& confusè non addit quidem aliquid reale supra rem conceptam , sed tamen importat terminum ex propria natura diuersum,quia conceptus distinctus est diuersus conceptus à confuso ex natura sua,& ideò requirit diuersam vocem,qua exprimatur ; & sic est terminus diuersus ex natura rei à confuso , tam quo ad vocem,quam quo ad conceptum;argumentum autem concludit,quod res,quæ explicatur per nomē, & per definitionem non est diuersa,quod nos quoque cōcedimus; sed non probat,quod termini illi nomē definiti,& definitio,qui illam rē diuerso modo significant,non sint diuersi,quod est illud, quod intendit Scotus ; Vndè Scotus non dixit,quod alia res sit, quæ explicatur per nomen definiti,& alia quæ explicatur per definitionem; sed dixit quod alius terminus est definitum,& alius est definitio , & sic semper loquitur Scotus. *Ad secūdā.* Secundum argumentum quoque cōcludit,quod res, quæ significatur per definitum, non est alia res ab ea , quæ significatur per definitionem,quod concedimus;non tamen probat,quod non sint diuersi termini ex natura rei definitum,& definitio. *Reijciuntur responsiones ad argumētum Scoti.* Per idem patet,quod responsio ad primum argumentum nulla est,secundum enim fundamentum verissimum esse ostensum est, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini,tam quo ad voces significantes, quam quo ad cōceptus,& sunt distincti ex natura sua absque opere itellectus nostri; quod si quis dicat, concipi confusè,& distinctè, est operatio intellectus nostri,ergo hęc distinctio est per opus nostri intellectus;Dico,quod licet concipere distinctè, & cōcipere confusè sit opus nostri intellectus:tamen termini significantes conceptus confusos,& distinctos,nō sunt opus nostri intellectus , quoniam termini significant ad placitum primi instituentis , & ideò licet illa prima institutio fuerit per opus intellectus instituentis; attamen nunc termini sunt vti res,& significant talem, & talem conceptum ex natura sua , non ex nostra imaginatione ; & ideò isti termini ex natura sua cum diuersos conceptus significent,vt dictum est,sunt etiam diuersi in se.

Ratio cōtra Caietanū. Per rationem etiam illam reijcitur ista responsio:quia si isti termini distinguerentur ratione tantum,tunc cum vnus terminus est notus, & alius quoque esset notus, quia sunt idem,ergo vnum non potest esse causa alterius notificatiua, quia semper ignotum demōstratur per notius non per ignotius; si autem æqualiter sint noti, fit petitio principij,quæ fallacia fit,cum supponimus esse notum illud , quod probare debemus. Confirmatur, & validissimè : quia in demonstratione non sufficit,quod termini sint distincti per nostrum modū intelligendi , sed debent esse distincti ex natura rei , quia termini ingredientes demonstrationem sunt subiectum , passio , & medium siue causa ; modo isti termini non distinguuntur per solam rationem nostram cogitantem, sed ex sua natura , etiā cessante operatione intellectus;quæ distinctio probatur, q̄a habēt diuersas proprietates,& de illis varia prædicata verificantur cessāte operatione intellectus,quia de subiecto ostenditur passio, nō de medio , medium est causa inhęrentię passionis cū subiecto,non subiectū. *Impugnatur responsio ad secūdū.* Per idem patet impugnatio responsionis ad secundum; si enim nomen,& definitio solū secundū nostrā operationem intellectus distinguuntur,& secundū se sunt vnus, & idem terminus,& conceptns, ergo intellectus noster non potest cognoscere prius vnum, q̄ aliud,vt prius nomē,quàm definitionem, quia intellectus intelligit res sicuti sunt , & non prius illas distinguit,quam cognouerit; in prima igitur intellectione nō potest illa separare , sed solùm postquam illas cognouit,ergo in illa prima intellectione nō sunt diuersæ: sed idem,ergo nō potest vnus esse prior,& alius posterior secūdum operationem nostri intellectus;Si ergo vnus est prior, & alius est posterior in illa prima intellectione , est secundum se; Aristoteles etiā ibi loquitur de conceptibus secundū se,& ait,quod intellectus noster prius cognoscit terminos, quā definitiones; loquitur enim de ordine nostrę cognitionis primæ ex parte rerum, & docet quod magis confusa prius à nobis cognoscuntur,& cōsequēter nomina rerū prius cognoscuntur, quàm definitiones ipsæ rerum,

rum, & hoc est etiã verum secundum expositionem D. Thomæ, conceptus ergo significatus per nomen, est alius à conceptu significato per definitionem. Secundum argumentum principale probat intentum egregiè, scilicet quod propositio illa, quę ex terminis distinctè cognitis per definitionem est nota, non debeat dici per se nota, quia tunc omnis propositio primi modi esset per se nota, quod est falsum. Sed Caietanus negat falsitatem consequentis; adeò quod iudicat propositiones omnes de primo modo esse per se notas, sed hoc est exclusum supra formando argumentum. Præterea omnes differentię rerum paterent, quod tamen est cõspicuè falsum, consequentia patet, quia illæ pertinent ad primum modum dicẽdi per se, statim etiam prolata vna propositione cognosceremus an esset in primo modo dicẽdi per se, vel nõ, quod tamẽ est falsum; est enim difficultas, an hęc sit ĩ primo modo, vel secũdo, Asinus est rudibilis; consequẽtia patet, qa propositio de primo modo est p se nota p te. Pręterea, tunc omnes ꝓpositiones primi modi essẽt prima principia, & notissima, vt ista: Omne totũ est maius sua parte; at videmus, quod admodũ paucæ sunt nobis notę, & multæ ignotissimæ. Tandẽ confirmatur opinio Scoti ex Aristotele secũdo Metaphysices, in initio, vbi propositiones per se notas vocat principia prima, in quib. nullus errare potest, sed sunt nobis naturaliter nota; ait enim, quod in inueniẽda veritate sunt quędã propositiones, in quibus errare nõ possimus, & sunt prima principia, quorũ cõplexio cognitis terminis simplicibus, statim est euidẽs, nõ ergo quęlibet ꝓpositio immediata potest dici per se nota, quia nõ sẽper illa est ita euidẽs, quod in ipsa errare nõ possimus, & quod nulla sit disputatio, immò plurimæ illorũ nos latent, & de multis alijs est maxima difficultas; illæ ergo solũ sunt ꝓpositiones per se notæ, quæ quidem sunt immediatę, sed adeò sunt nobis euidẽtes, quod in illis errare non possumus; istæ autẽ sunt illæ solùm, quæ ex cognitione cõfusa terminorũ habent euidentiam, vt totum est maius sua parte. Ex dictis potest elici impugnatio respõsionis ad tertiũ, & quartum. Est ergo dicẽdum, quod nõ sufficit, qđ propositio sit immediata ad hoc, vt sit per se nota, sed op⁹ est, quod cognitis extremis confusè, siue per nomina, statim complexo sit euidens. Per hoc idem patet confutatio respõsionis ad illam deductionẽ contra diuisionem Diui Thomæ, qa si est necesse habere cognitionem definitionis ad hoc, vt illa propositio sit nota, non erit per se nota, quia non erit nota ex proprijs terminis, vt dictum est. Præterea, diuisio illa propositionum reijcitur, quia innititur illo falso fundamento, quod propositio per se nota sit idẽ, quod propositio immediata, quod esse falsum est ostensum.

Efficacia secũdi argumẽti principalis Scoti.

Alia ratio.

Alia ratio.

Impugnatio respõsionis ad 3. & 4.

THEOREMA VIII.

Propositio per se, non conuertitur in propositionem per se.

Exponitur sententia Scoti, & obiectiones contrariæ reijciuntur. Cap. I.

SCotus primo Sent. dist. 3. quęstione tertia G. ad probandum, quod ens non est vniuocum dictum in quid de suis passionib⁹, adducit duas rationes. Prima est, propria passio prædicatur de subiecto in secũdo modo dicẽdi per se, ex primo Post. cap. 4. tex. 31. ergo subiectum ponitur in definitione passionis vt additum, quia secũdus modus dicẽdi per se, est ille, in quo subiectum est de definitione prædicati, vt homo est risibilis: Homo enim est de definitione risibilis: constat autẽ quod non est de definitione risibilis, nisi vt additũ, quia homo nõ est genus, neque differẽtia risibilis, neque vniuersaliter aliqđ subiectũ alicui⁹ accidẽtis proprij ingreditur definitionem accidẽtis proprij, nisi vt additum. Ex hoc deducit Scotus, ergo nõ prædicatur in primo modo p se, de proprijs passionib⁹, quia quod prædicatur de aliquo in primo modo, est genus, vel differentia, vel tota definitio, vt patet ex declaratione illorum modorum, & sic subiectum nõ est vniuocum dictũ in quid, de suis passionib. & cõsequenter ens nõ est vniuocum dictum in quid, de suis passionibus. Secũda ratio est, quia ex Aristotele primo Post. cap. 18. vbi loquitur de statu in principijs, ait, quod propo-

Scot⁹.

propositio per se, non conuertitur in propositioné per se, siue prædicatio per se, nó conuertitur in prædicationem per se; ita quod si prædicatum dicitur per se de subiecto, non conuertitur, subiectum per se dicitur de prædicato, sed per accidens; Ex hoc deducit, ista est per se secundo modo, ens est vnum, ergo hæc non est per se secundo modo, vnũ est ens: sed quasi per accidens, sicuti hæc risibile est homo, est per accidens. Ex his duabus rationibus concludit, quod ens non prædicatur in quid, de suis passionibus. Hinc oritur disputatio inter quosdam Scotistas, & Caietanum; nũquid sit vera naturaliter hæc propositio, nulla propositio per se, conuertitur in propositionem per se. Quidã Scotistæ tenent eam esse veram vniuersaliter; Caietanus tenet eam esse veram particulariter; in aliquibus enim valet, in aliquibus non valet. Rationes, quas pro se adducit Caietanus primo Post. cap. 4. sũt istę, primò ista est propositio per se in primo modo, homo est rationalis, eius cõuersa est, rationale est homo, & hęc quoque est per se, ergo in aliquibus propositionibus propositio per se cõuertitur in propositionem per se: quod autem hęc propositio rationale est homo, sit per se, probatur, quia est necessaria, & omnis propositio necessaria est per se. Secũdo probatur hoc, quia illæ sunt propositiones per se, quibus competunt modi perseitatum secundum definitiones datas ab Aristotele, huic autem, rationale est homo, & similibus conuenit definitio secũdi modi per se, quia in his subiectum ponitur in ratione prædicati, ista verò, par, & impar est numerus, est in primo modò, quia illi, & similibus competit definitio primi modi. Verùm hæc sententia Caietani, sicuti & multæ aliæ in illis libris Post. repugnat nedum Scoto, sed Aristoteli, & veritati de præsenti quidem est cõspicuum, cum Aristoteles in 18. capite primi Post. in alio fere non laboret, nisi in probando, quod in prædicatione vniuersali, & per se, nó datur conuertentia; probat enim ibi principaliter, quod non est processus in infinitum in prędicatis extremis; ad hoc autem comprobandum iacit inter alia hoc fundamẽtum, quod prædicationes per se vniuersales, non conuertuntur: de his enim prædicationibus loquitur, quia aliæ prædicationes sunt prædicationes per accidens, vt disertè docet textu 148. in textu etiam 150. vt ibi exponit egregiè Ioannes Grammaticus, & Zabarella docet, quod non potest esse reciproca prędicatio speciei de genere, nec de differentia; quia licet genus, & differentia prædicentur de specie, non tamen vult Aristoteles, quod hæc prædicatio sit reciproca, probat enim ibi intentum principale duabus rationibus; prima est per fiducialem reprobationẽ, scilicet dato etiam, quod daretur hæc reciproca prædicatio, non tamen sequeretur, quod detur processus in infinitum in prædicatis, neque in subiectis. Secunda ratio est: quia si daretur hęc reciproca prędicatio in quid, & esset per se, & vniuersalis, sequeretur, quod genus esset sui generis genus; si enim hęc est per se, & vniuersalis, animal est homo, sequitur, quod homo sit genus animalis, quia in naturali prædicatione superiora prædicantur de suis inferioribus, & consequenter esset quoque genus suijpsius, quod est absurdum euidés. Similiter si species posset prædicari vniuersaliter de differentia, species esset differentia suæ differentiæ; Idem probat de prædicatis accidentalibus in tex. 151. & nos breuiter ostendemus, quia clarum est, quod si dicimus risibile est homo, est prædicatio contra naturã, quia subiectum est homo, & risibile est accidens, & consequenter risibile inest homini, nõ homo risibili: est ergo prædicatio contra naturam, risibile est homo; & denique hæc omnia clara sunt apud Aristotelem in præcitato loco; Quod etiam cõspicuè apparet ex ratione, & definitione modorum per se: nam primus, & secundus modus per se, habẽt hanc cõmunem conditionem, quod prædicatum inest subiecto; adeo quod prædicatio debet esse naturalis, non contra naturam, & probatur ex verbis textus, nam in primo modo ait: ***per se autem quæcumque insunt in eo, quod quid est, vbi per verbum illud*** insunt, ***denotat prædicatum inesse subiecto: dum verò ait*** in eo quod quid est, ***declarat secundam conditionem scilicet modum quo inest in secundo modo; cum verò ait***, & quibus-

Origo difficultatis.

Prima rõ Caie.

Reijciutur.

Prima rõ

quibuscumque eorum, *scilicet prædicatis quæ insunt ipsis subiectis, hæc est prima conditio*, ipsa subiecta insunt in definitione, *ecce aliam conditionem*: conueniunt ergo vterque modus in prima cōditioue, quod prædicatum debet inesse subiecto, & ita prædicatio est natualis; differunt verò in secunda conditione, quia in primo prædicatum est de definitione subiecti; in secundo verò subiectum est de definitione prędicati, quæ omnia, quia diligenter declarantur à Iacobo Zabarella, & alijs, qui serio Aristotelem ipsum exponunt, non immoror; at in propositis propositionibus à Caietano, cum dicimus, rationale est homo, par, & impar est numerus, prædicatū non inest subiecto. Sed econuerso; adeo quod prædicatio est contra naturam. Ad rationem Caietani dico, quod falsa est illa propositio, quod omnis propositio necessaria est per se, quia propositio de omni, est necessaria, & tamen, non est per se, quia propositio per se est magis necessaria propositione de omni. Sed hoc dimisso dico, quod hæc propositio, & similes, rationale est homo est vera, & necessaria, quia ista homo, est rationalis nedum est per se, sed est vniuersalis, & secundum quod ipsum, quod est vltimus gradus necessitatis; propositio autem, quæ est vniuersalis, est de terminis omnino æqualibus, & ideo sunt cōuertibiles, & ideò istæ propositiones cōuersim prædicātur propter eorum terminorum perfectā æqualitatem, & sic licet prædicatio non sit naturalis, tamen propositio est vera, & necessaria, quia eius conuersa est secūdum quod ipsum, non ergo sunt necessariæ istæ, quia sint per se, sed quia eius conuersæ sunt secundum quod ipsum; vnde Porphyrius capite de Specie, duplicem prædicationē solùm admittit, superiorū de inferioribus & æqualium de æqualibus, idem dicendum de illis propositionibus, omne necessarium est ęternum, quod si non sint secundum quod ipsum, erunt falsæ, vel non necessariò veræ; Quæ autem dicit Caietanus de definitione accidentium, quod subiectum non ponitur, vt additū, sunt falsa, sed alibi ea examinabuntur, scilicet in Meth. lib. 7.

Ad primā rationē Caietani.

THEOREMA IX.

Datur regressus.

Probatur quod datur regressus de mente Scoti, & secundum veritatem. Cap. I.

Licet apud antiquos de demonstratione circulari fuerit disputatio, nūquā tamen de regressu fuit controuersia. Vnde Scotus liberè loquitur de eo, ac si de hoc nunquā dubitatum esset: vt autē veritas in hac re dilucida fiat, primò declarabo quid sit regressus, & quomodo à circulari demonstratione (quam confutat Aristoteles) differat. Secundò ponam Opinionem Scoti cum suis fundamentis. Tertio rationes aduersariorum adducam, & soluam. Quo ad primum est tale discrimen inter circulū, & regressum, quod circulus est, quo ostendimus conclusionem per præmissas, deinde præmissas per cōclusionem eadem via, scilicet propter quid; ita quod vtraque est demōstratio propter quid, vt si ex A. demonstremus B. & iterum ex B. demōstremus A. & vtraque sit demōstratio propter quid, siue per causam est, demōstratio circularis, quā Aristoteles 3. c. 1. Poster. reijcit; regressus verò est, quando per effectum ostendimus causā, deinde reuertimur, & per causam ostendimus effectum, & ita hoc est discrimen inter regressum, & circulū, quod in circulo vterque processus est propter quid; at in regressu prior processus est ab effectu, & à posteriori; secūdus est propter quid, & à priori, & ita argumenta, quę fiunt contra circulum, non valent cōtra regressum, neque admittentes regressum admittūt circulum. Quo ad secundum ex multis locis Scoti in libris Sent. potest talis sententia colligi, licet nullibi (quod viderim) de hoc expresse loquatur, præcipuè tamen elicitur eius sententia ex 1. Sent. in Prologo quæstione de subiecto soluēdo tertiū principale; ait enim quod ex passionibus possumus venire in cognitionē causę illarum passionū, demōstratione qa. Hoc admisso, clarū est, quod postea per tales causas possumus cognoscere illas passiones, quæ sūt effectus talis esse causarum; etenim si sint

Discrimē inter circulū, & regressum.

Opinio Scoti.

cogno-

cognoſcibiles, diſtinctè debent cognoſci
per cauſas proprias, & ſic habito per de-
monſtrationem quia, quod cauſa eſt, poſ-
ſumus regredi ad oſtendēdum effectum
diſtinctè per eandem cauſam, ſiquidem
ille effectus nō poteſt diſtinctè cognoſci,
niſi per ſuam cauſam proximam: & hoc
confirmatur, quia vult quod ſubiectum
in ſcientia poteſt demonſtrari demōſtra-
tione quia, & tamen cum hoc vult, quod
definitio eiuſdem ſit medium, & cauſa ad
oſtendendum paſſiones, & effectus de ſub-
iecto. Sed clarius ī quodlibetis q. 7. ad A.
admittit regreſſum: dicit enim ibi aper-
te, quod duplex eſt demonſtratio: vna eſt
per cauſam, & alia per effectū, & ibi pro-
bat dari hoc duplex demonſtrationis ge-
nus: quia veritas, neceſſaria, ſed non eui-
dens, ex ſe habet euidentiam, & probatur
ex alia veritate euidente ſumpta ex cau-
ſa, vel ab alia ſumpta ex effectu, & ſubin-
fert, quod veritates de cauſis non poſſunt
eſſe ſine quibuſdam veritatibus de effecti
bus, & è conuerſo veritates de effectibus
nō poſſunt haberi ſine veritatibus dedu-
ctis ex cauſis; ita quod in illis eſt cōnexio
neceſſaria, & mutua. Ex quo loco elicitur
apertè ipſum admittere regreſſum; nam
vult, quod per cauſam cognoſcamus effe
ctum, & per effectum cauſam, ſiue quod
idem eſt, quod per veritates deductas ex
effectu, veniamus in cognitionem verita
Quō fiat Regreſ⁹
tum deductarum ex cauſis, & per verita-
tes ſumptas ex cauſa, veniamus in cogni-
tionem effectuum neceſſariorum. Vlte-
rius declarat quomodo ſit poſſibile, qđ
aliqua propoſitio vera deducta ex effe-
ctu, ſit euidens, & non ſit nota per cauſā;
& declarat hoc modo: quia vt patet ex
Proęmio Metaphyſicæ acquirim⁹ ſciētiā
per experiētiā, q̄ experiētia fit ſēſu, & ſic
cognoſcimus effectus, licet nō cognoſca-
mus cauſam diſtinctè, & conſequenter
poſſumus cognoſcere aliquam propoſi-
tionem veram deductam ex effectu non
cognoſcendo cauſam diſtinctam, & ſub-
infert vlterius inquirendo; poſtea etiam
Notādum.
cognoſcimus diſtinctè cauſam; vbi decla-
rat quomodo detur Regreſſus. Pro cuius
clariori notitia notandum eſt, quod hæc
ſe habent in regreſſu, vt colligitur ex prę-
dicta quęſtione ſeptima quodlibetali A.
quando in primo proceſſu ab effectu no-
to tendimus ad cauſam; tunc notum eſt
nobis effectum ineſſe ſubiecto; ſed cogni-
tione confuſa, quia tunc cognoſcimus nō
per propriam cauſam, ſed per experien-
tiam, & ſenſum effectum ineſſe tali ſubie-
cto, & ſic nos deducit quoque in cogni-
tionem confuſam cauſæ; ſed habita cogni
tione confuſa cauſæ, per effectum notum
confuſo modo, non ſtatim procedimus à
cauſa ad effectum, ſed prius diſtinctè co-
gnoſcimus cauſam eſſe cauſam talis effe-
ctus; cognoſcimus autem diſtincte per
multiplicem collationem cauſæ ad illum
effectum, ſic enim ex cognitione confuſa
vnius effectus, venimus in cognitionem
diſtinctam cauſæ, & hoc eſt, quod dixit
Scotus ibi in calce, mediante vlteriori
inquiſitione; vt exempli gratia, experien-
tia, & ſenſu cognoſcimus generationem
ineſſe rebus materialibus, & prodire à ma
teria; modò per multiplicem collationē
generationis ad materiam, venimus in co
gnitionem conditionum materiæ, vt pa-
tet in primo Phyſicorum, vbi Philoſophus
per generationē, quæ eſt effectus materiæ
venit in cognitionē materiæ; primò enim
ꝓbat dari materiā in corpore naturali ſic.
Vbicumque eſt generatio, eſt materia ſu
biecta, in corpore naturali eſt generatio,
ergo in eo eſt materia; inde paulatim pro
cedit ad cognoſcendum exactè ipſam ma
teriam per multiplicem comparationem
materiæ ad generationem; & ſic adinue-
nit quod ſi materia eſt cauſa generatio-
nis, debet eſſe priuata forma, & eſſe in po-
tentia, & habere annexam priuationem,
& multas alias conditiones, ita quod ve-
nit in perfectam cognitionem materiæ.
Habita hac perfecta, & diſtincta cogni-
tione materię, tunc regreſſum facit, & per
cauſam oſtendit effectum ineſſe ſubiecto,
ſcilicet generationem ineſſe corpori natu
rali per materiam ſic; Vbicumque eſt ma
teria, ibi eſt generatio, in corpore natura-
li eſt materia, ergo in corpore naturali eſt
generatio. Hæc tria ergo in regreſſu ſunt
cognitio confuſa effectus, conſideratio, &
examinatio cauſæ per illam collationem
ad effectum, qua acquiritur cognitio di-
ſtincta ipſiuſmet cauſæ: tertio regreſſus à
cauſa ad effectum: & licet iſta tria tempo

re in quolibet regreſſu non reperiantur ſic ordinata, tamẽ natura ſic ſunt diſpoſita, & ſe pręcedunt. Quod modo detur talis regreſſus, probatur primò auctoritate Ariſtotelis primo Poſt. c. 3. nam poſtquã confutauit circularem demonſtrationem per illam rationem, qua idẽ eſset notius, & ignotius ſemetipſo; ſubiungit, hoc tamen non eſse inconueniens ſi diuerſis modis accipiatur notius, & ignotius, vt vna demonſtratio ſit propter quid, alia quia. Hęc autẽ sũt verba text. (Circulo quoq. quod impoſſibile ſit demonſtrare ſimpliciter planum: ſiquidem ex prioribus oportet demonſtrationem eſse, vt notioribus, impoſſibile enim eſt eadem eiſdem ſimul priora, & poſteriora eſse, niſi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero ſimpliciter quo modo inductio faciat notũ.)

Dari regreſſus. Primarō

Ex his manifeſtè apparet, quod reſpuit circulum, tamen regreſſum admitti; Secundo clarius primo Poſt. tex. 97. habetur, vbi ponit diſcrimen inter demonſtrationem propter quid, & quia, dicẽs, quod quando cauſa eſt medium, eſt propter quid: quando autem mediũ eſt effectus, eſt demonſtratio quia; & dat hoc exemplũ ſi formemus hũc ſyllogiſmum. Quod propè eſt, non ſcintillat, Planetæ propè ſunt, ergò non ſcintillant; hæc eſt demonſtratio propter quid, quia propè eſse, qđ eſt cauſa non ſcintillandi, eſt medium in hac demonſtratione; ſi verò formemus ſic: omne non ſcintillas prope eſt, Planetę non ſciutillant, ergo propè ſunt, eſt demõſtratio quia, nã mediũ eſt effectus, ſcilicet nõ ſcintillare (nã cauſa cur Planetę nõ ſcĩtillant, eſt prope eſse) ecce qđ ſicuti in priori demõſtratione demõſtrauimus effectũ per cauſam, ita in hac ſecunda per eundẽ effectum demõſtrauimus cauſam, qui eſt regreſsus, quia vnus eſt propter quid, ali⁹ propter quia; ait autẽ ĩ tex. quãdoque euenire, vt hac reciprocata demõſtratione vtamur; hæc enim sũt verba textus (euenit autem, & per alterũ monſtrari alterũ) & hoc clarius docet ĩ tex. 98. & 99. nã ĩ fine illius tex. 99. monet, nõ poſse fieri ſemper huiuſmodi regreſsum; ſed ſolum quando cauſa, & effectus ſunt reciproci: ita quod cauſa eſt cauſa immediata talis effectus; ſed quãdo effectus non ſunt reciproci, per

Secũdarō.

effectũ poterit oſtẽdi cauſa, at per causã nõ poterit oſtẽdi talis effectus, qa effect⁹ non põt oſtẽdi propter quid, niſi per cauſam proximã, & immediatã. Tertiò ratione: ſi talis regreſsus eſt circulus, & nõ admittẽdus, ſequitur quod nulla datur ſciẽtia, quod eſt abſurdũ; Probo conſequentiã, quia ex notioribus nobis deuenerunt Philoſophi in cognitionẽ eorũ, quæ ſunt nobis ignota, & nota natura: notiores aũt in nobis ſunt effectus; cauſæ autẽ ſunt notæ natura, ergo ſi habita cognitione cauſarũ tantũ per effectus, ex cognitione illarũ cauſarũ non poſsumus venire in cognitionẽ effectuũ, nulla datur ſcientia; nec valet ſi quis reſpõdeat, ex effectu deuenim⁹ in cognitionem cauſę, tamẽ per cansã poſtea nõ cognoſcimus illu effectũ, ſed alios effectus, & cognitio de his eſt, quæ poſtea facit ſciẽtias; non valet inquã, quoniã hic effectus eſt cognoſcibilis cognitione diſtincta, quę eſt per cauſam propriã: nõ poteſt enim cognoſci diſtĩctè per causã, niſi cognoſcatur per illammet causã, quã ipſemet oſtẽdit à poſteriori; vel ergo dicendũ eſt, quod talis effectus immediatus nõ eſt cognoſcibilis diſtinctè per causã, vel quod debet admitti regreſsus iſte, etenim qñ per effectũ notum oſtendimus causã, effectus eſt notus ſolum confuſo modo; per cauſam autem cognoſcitur diſtinctè,

Tertiarõ

Adducuntur rationes contra Regreſſum, & ſoluuntur. Cap. 11.

PRimò illi, qui negant regreſſum duobus illis argumentis arguunt quibus vtitur Ariſtoteles aduerſus circulum; quorum primum eſt; Si datur circulus idẽ eſset notius, & ignotius eodem, ſcilicet cauſa eſset notior, & ignotior effectu; nam in proceſsu vno eſset cauſa ignotior effectu, in alio eſſet cauſa notior effectu, & ita idem eſset notius, & ignotius eodem; nec valet ſi quis dicat: hoc non ſequitur in propoſito, quia alio, & alio modo ſumitur notius, & ignotius: nam in vna demõſtratione cauſa eſt notior natura, ĩ alia eſt notior quo ad nos. Non valet dicũt: quia vtraque demonſtratio eſt propter nos, non propter naturam, & ideò vtraque de

Primarõ

bet

bet fieri à notioribus nobis. Vnde cum effectus sit notior nobis, possumus quidem per illum ostendere causam, at non possumus regredi à causa ad ostendendum effectum, quia semper effectus erit notior nobis causa. Secundo dato regressu nihil aliud probamus, nisi idem per seipsum, qui est processus inutilis; nam priori processu ostendimns ex A. effectu causam B. in secundo processu ostendimus ex B. causa A. effectum; adeò quod à primo ad vltimum nihil aliud probamus, quod si A. est; A, est. Hæc duo argumenta conficit Arist. 1. Post. cap. 2. aduersus Circulum.

Secūdarō.

Tertia.

Tertio. Arguunt aliqui, & putant demonstrare quando ab effectu ad causam procedimus, vel cognoscimus illum effectum pendere ab illa causa, vel non, si nō, non possumus etiam facere demonstrationem illam, & per illum effectum adinuenire illam causam, quia maior propositio illius demonstrationis esset falsa: vt si quis arguere vellet quod datur ignis in ligno, quia in ligno est fumus, deberet sic formare demonstrationem. Vbicumque est fumus, ibi est ignis, at in ligno est fumus, ergo in ligno est ignis, modo si ignotum esset quod fumus pendeat ab igne, nulla esset talis demonstratio, quia maior esset ignota: si verò scimus quod effectus ille pendet ab illa causa; ergo superfluus est secundus processus, in quo ostendimus effectum per caussam: nam per demonstrationem propter quid, quærimus scire propter quid talis effectus: siue causam talis effectus: hoc autem iam consequimur per priorem processum, ergo superflua est secunda demonstratio, ergo iste regressus non est admittendus, quia vel est vitiosus, vel superfluus.

Argumēta Balduini Quarta.

Varia argumenta aduersus hūc regressum adducuntur à Balduino, & illa probant secundum processum a causa ad effectum non esse demōstratiuum, & ideò non posse fieri talem regressum. Primò sic. Omnis demōstratio est ex notioribus nobis: sed demonstratio in secundo processu non est ex notioribus nobis, ergo. Maior est Aristotelis primo Posteriorū, capitulo secundo, Minor probatur ex Aristotele primo Post. cap. 2. tex. 15. vbi ait Aristoteles, id quod est causa notitiæ alicuius, est magis notum illo, propter enim vnumquodque tale & illud magis: sed esse effectus est causa notitiæ esse causæ, ergo notitia esse effectus est maior, & certior notitia esse causæ. Secundo, demōstratio fit ex præmissis necessarijs, sed præmissæ talis processus non sunt necessariæ, ergo; maior est nota; minor probatur: quia præmissæ istius processus sunt necessarię ex suppositione, quia si effectus est, causa est; ergo si effectus non esset, neque causa esset, & hæc minor habetur ex Aristotele 2. Post. cap. 15. Tertio, si daretur hic regressus, quælibet scientia posset ostendere suum subiectum à priori, consequens est falsum, ergo; consequentia probatur hoc exēplo; datur corpus compositum, ergo est corruptibile, ergo est materia. Hoc processu adinuenimus materiam ab effectu. Regrediamur à causa ad effectū, datur materia, ergo datur corpus corruptibile, ergo datur corpus compositum, quod est subiectum in Philosophia naturali: sic in alijs possumus arguere.

Quinta.

Sexta.

Ex dictis in præcedēti capite facilè soluuntur rationes adductæ. Ad primam, cō cedo quod idē est notius, & ignotius respectu eiusdem, vt dictum est, neque hoc est incōueniens accipendo diuerso modo notius, & ignotius; vnde argumentū procedit contra circulum, non contra regressum, quia in regressu effectus est notior causa, cognitione confusa; sed est postea ignotior ipsamet causa cognitione distincta, & cum arguit cōtra hoc, quia in vtroque processu debemus procedere à notioribus nobis, quia demonstratio est propter nos, non propter naturā, dico, quod in vtroque processu procedimus à notioribus nobis, sed in vno cognitione confusa, vt cum procedimus ab effectu ad causam; in alio verò processu procedimus a notioribus nobis cognitione distincta, vt cum à causa procedimus ad effectum; neque enim dicimus alium processum esse à notioribus nobis, & alium à notioribus naturæ, sed vterque est à notioribus nobis, alio tamen, & alio modo, vt dictum est: Ad secundum iam dictum est, quod concludit aduersus demonstrationē circularem, non contra regressum, quia in regressu non est processus ab eodem ad idem,

Prædicta rōnes soluūtur.

Ad primam.

Ad secūdā.

idem, eodem modo, vt contingit in circulo. Ad 3. Ad tertium dico, quòd ex primo processu cum procedimus ab effectu ad causam, ignoramus causam esse causam illius effectus, & etiam scimus esse causam illius effectus, scimus illam causam esse causam illius effectus confuso modo; sed ignoramus distincto modo; Ideò cum obijciunt, ergo superfluit ille secūdus processus a causa ad effectum; dico, quod nō superfluit; immò est necessarius, vt cognoscam distinctè talem effectum esse à tali causa. Vndè isti decipiuntur simili deceptione Memnonis, & Sophistarum 1. Post. cap. 1. arguentium, quod non datur scientia; quia enim non concedebant mediam cognitionem inter perfectam scientiam, & meram ignorantiam, quæ est cognitio confusa, ideo illos cauillos, vt etiā isti soluere nesciebant; nos autem illa adinuenta faciliter cum Aristotele soluimus. Ad 4. Ad quartum, negatur minor, profectò verum est, quòd effectus est causa notiæ causæ in cognitione confusa, tamen in cognitione distincta effectus non est causa notitiæ causæ, sed talis cognitio distincta habetur ex examine, & labore intellectus circa cognitionem illiusmet causæ; & hæc responsio confirmatur ex hoc, quod omnes concedunt cognitionem cōfusam semper præcedere distinctam; immò distincta habet originem a confusa; tamen si quis argueret, ergo certior est cognitio confusa, quàm distincta: quia propter vnumquodque tale, & illud magis; nihil concluderet, quia vtique locum habet ratio in eodem ordine, at in diuersis ordinibus nequaquam. Ad 5. Ad quintum negatur minor; ad probationem dico, quod in secūdo processu propositiones sunt necessariæ per se, non ex suppositione, quia prædicatum inest subiecto necessario; ideò licet eorum cognitio originetur à cognitione effectus confusa, tamen habita illa, venimus postea in cognitionem distinctam causæ, & sic formamus propositiones necessarias per se, quia sunt veræ, & necessariæ, licet euidentiam habeant ex illis: neque sequitur, quod sint necessariæ ex alio, & ex suppositione, licet earū cognitio distincta præsupponat aliquam cognitionem confusam. Ad 6. Ad sextum negatur consequentia; ad probationem per illud exemplum, dico, quod concludit, quod subiectum potest ostendi à posteriori, & hoc nos concedimus; immò si cognitio, quæ præsupponit aliā, non esset necessaria, nulla cognitio intellectus esset necessaria absolutè, quia illa præsupponit cognitionem sensitiuam; ab illa enim originatur; hoc autem dicere, est absurdum, & si hoc dicere non est absurdum, neque est absurdum hoc, quod ipse pro absurdo assumit; falsitatem autem consequentiæ ostendo per hoc, quia in regressu in primo processu ostendo causam per effectū, in secundo processu ostendo effectum per causam, modò si per talem regressum possum ostēdere dari subiectū propter quid, hoc continget in primo processu, in quo per effectum ostendo subiectum, & causam, & tunc hoc non est probare dari subiectum à priori, sed a posteriori, quod nos concedimus, vt in proprio quæsito dictū est; in secūdo verò processu, qui est à priori, non ostendimus dari casum, neque subiectum, sed effectum, & passionem per causam, ita quod nulla est hæc ratio.

THEOREMA X.

Dantur tantum duæ species demonstrationis.

Positio Scoti, & comprobatio. *Cap. I.*

DE hac materia loquitur Scotus in Quodlib. quæst. 7. i principio ad A. *Scot.* & apertè asserit Aristotelem tantummodo duas species demonstrationis admittere, scilicet, propter quid, & quia, quarum vna est per causam, alia est per effectum; quod autem sufficiant duæ species demonstrationis tantum, probat: quia omne verum necessarium non euidens ex terminis, habens tamen necessariam connexionem, & euidentem ad aliud verum necessarium, & euidens, potest probari per illud verum necessarium, & euidens. Hoc non probat Scotus, tamen ex se facillimè patet: nam sicuti ex propositionibus euidentibus ex terminis probamus propositiones veras, sed non euidentes ex terminis, quæ habent necessariam connexionē

ad illas,

ad illas, ita poſſumus probare propoſitiones veras; ſed non euidentes ex alijs veritatibus neceſſarijs, & euidentibus, ad quas habet neceſſariam connexionem. Hæc omnia vera, & clara per ſe ſunt. Subinfert Scotus, at veritates neceſſariæ, & euidentes accipiuntur vel à cauſa, vel ab effectu, & ſic veritates neceſſariæ, ſed non euidentes, vt ſunt concluſiones neceſſariæ, poſſunt probari, vel per veritatem neceſſariã euidentem deductam ex cauſa, vel per veritatem neceſſariam euidentem deductã ex effectu; ſi primo modo, habetur demõſtratio propter quid, ſi ſecundo modo, habetur demonſtratio quia: ita quod in demonſtratione propter quid, oſtendimus concluſionem veram, ſed non euidentem ex veritate neceſſaria, & euidenti deducta ex cauſa; in demonſtratione quia, oſtendimus concluſionem veram, & non euidentem per veritatem euidentem deductam ex effectu. Hinc patet, cur ſint tãtum duæ ſpecies demonſtrationis, & hoc confirmatur ex 2. Sent. d. 3. q. 6. ſoluendo vltimum principale ad M. vbi demonſtrationem potiſſimã appellat propter quid; dicit enim, quod definitio ſubiecti eſt medium in demonſtratione potiſſima, at definitio ſubiecti eſt medium in demonſtratione propter quid, ergo propter quid eſt demonſtratio potiſſima, & ita ſecundum Scotum nulla eſt differentia inter demonſtrationem propter quid, & potiſſimam; ſed cum eſt propter quid, eſt etiam potiſſima. Cur autem ſolum detur demonſtratio ex cauſa ad effectum, & ex effectu ad cauſam, eſt: quia ſolum inter has datur eſſentialis connexio, & vis illationis.

Notãdum. Notandum eſt autem, quod duplex eſt cauſa, & effectus, ſcilicet cauſa remota, & effectus remotus, & ſic poſſent eſſe aliæ duæ ſpecies demonſtrationis; vna per cauſam remotam, alia per effectum remotum; de hac prima loquitur Philoſophus in cap. 10. primi Poſt. & eam appellat demonſtrationem quod; vnde ait quòd duplex eſt demonſtratio quod; vna per effectum, alia per cauſam remotam, & hanc quæ eſt per cauſam remotam, ait fieri tantum in ſecunda figura, ratio eſt: quia cauſæ ad effectum non eſt neceſſaria connexio; vnde poſita cauſa remota, non ponitur effectus, & ſic ſolum in ſecunda figura fit; quia è conuerſo negata cauſa remota, remouetur effectus, & ſic ſolum habet locum in ſecunda figura, in qua concluſio eſt ſemper negatiua, vt patet per exemplum adductum ibi, quod eſt hoc, reductum in figura Cameſtres. Omne reſpirans eſt animal, nullus paries eſt animal; ergo nullus paries reſpirat. Ecce cauſam remotam, quæ eſt eſſe animal (nam eſſe animal non eſt cauſa proxima reſpirandi, ſed remota: quia ſunt multa animalia non reſpirantia, vt quæ carent pulmone) cauſa ergo proxima eſt pulmo: ſed quia tales demonſtrationes ſunt viles: ideo indignæ ſunt nomine demonſtrationis; ſimiliter demonſtratio ab effectu remoto, eſt adeo plena defectuum, quod illa in ſcientijs non venit in vſum: nam ab effectu remoto non poſſumus procedere ad cognitionem cauſæ remotæ, niſi prius habita cauſa proxima; & hac de cauſa Ariſtoteles de ea ne vnum quidem verbum facit. Solum ergo ſunt duæ ſpecies demonſtrationis, vna per cauſam proximam, quæ eſt propter quid, & habet omnes conditiones enumeratas ab Ariſt. 1. Poſt. 2. & 4. cap. & dicitur potiſſima demonſtratio. Altera ab effectu proximo, quia ſolum inter cauſam proximam, & effectum proximum eſt eſſentialis connexus, & hæc dicitur demonſtratio quia, Ex quo apparet, quod illa tertia ſpecies demonſtrationis adinuenta à Themiſtio non eſt admittenda, quæ vt ipſe ait, eſt non ab effectu ad cauſam, neque à cauſa ad effectum, ſed ab effectu ad effectum, & ab æquali ad æquale; non à priori, neque à poſteriori, & hæc fit quando duo effectus æqualiter prodeunt ab eadem cauſa: tunc enim ait ipſe, poſſumus vnum oſtendere per alterum; vt exempli gratia febris putrida habet duos effectus alterationem pulſus, & certum calorem in ægroto: Vnde ſi quis ex eo, quod eſt in ægroto certus talis calor, inferat: ergo eſt inæqualitas pulſus: ait quod erit demonſtratio ab æquali ad æquale diuerſa à duabus primis: Sed iure confutatur hæc ſpecies ab omnibus ferè, quia in demonſtratione requiritur connexio neceſſaria, quæ ſolum eſt inter cauſã, & effectum: modo illi duo effectus, cum

Demonſtrat. Themiſt. nõ admittitur.

vnus non

vnus non sit causa alterius nō habent necessarium connexum;sed quod sint simul semper, & quod posito vno,ponatur alterum est ex accidente,non prouenit ex necessaria, & interna natura eorum,' sed ab extrinseco,scilicet à febri;quod si illi effectus ita se habent, quod vnus dependeat ab altero,tunc se habent vt causa,& vt effectus, non vt effectus,& effectus. Hanc eandē sententiā secuti sunt omnes Græci expositores,& Latini,qui omnes dicunt, quod dătur tantum duę species demonstrationis,vna,quę ostēdit,quod est,alia, propter quid est,vt diximus.

Græci & Latini.

Confirmatur autē hæc positio primò testimonio Arist.cap.10.1.Post.vbi colligit omnes species demonstrationis,& earum discrimen assignat,& tamen enumerat solùm demōstrationē propter quid, & quia.Et confirmatur:quia Arist.ibi diuidit demonstrationem quia,in duas partes,scilicet in demonstrationē, quia, per causam remotam,& in demonstrationē, quia,ab effectu:ergo si datur alia species demonstrationis debebat illam assignare:neque solùm eo in loco de alijs speciebus demonstrationis non facit mentionem, sed neque in vllo alio loco habetur specialis tractatus, qui tamen requiri videbatur.

Probatio.

Opiniones aduersariorum adducuntur. Cap. II.

Auerroes.

AVerroes tamē,& eius sectatores cōtrariam opinionem sustinēt, & asserunt tres esse demonstrationis species, vna,quæ ostendit,quod est tantum,vt demonstratio quia,alia,quæ ostēdit propter quid est solùm;nō autem,quod est,vt demōstratio propter quid,quam etiam appellant demonstrationem causæ,& alia, quæ ostēdit,quod est, & propter quid est simul, & hāc appellant demostrationem potissimam, & demonstrationem simpliciter, & sic sunt tres species demonstrationis, quia,propter quid, & potissima: ab effectu prodit demonstratio, quia: à causa verò duplex prouenit, scilicet demonstratio propter quid, & demonstratio potissima, & sic demonstratio propter quid, est duplex alia, propter quid solùm,& alia potissima. Tota itaque difficultas inter Auerroem, & eius sectatores,& Scotum, & Græcos,ac Latinos omnes,est,an demonstratio propter quid, & potissima, sint duæ species demonstrationis,quarum potissima sit excellentior demonstratione propter quid,vel potius illæ sint vna & eadem species demonstrationis.Hoc asserunt Scotus & Latini, & Græci;illud Auerroes, & sectatores eius. Cum itaque Auerroistæ dicant demonstrationem propter quid,& potissimam, esse duas species demonstrationis, declarant etiam differentias,propter quas istæ species ab inuicē distinguantur:sed,circa assignationem differentiarum nō conueniunt.Aliqui dicunt,quod tres sunt differentiæ,quibus,distinguūtur:prima est ratione medij: vnde dicunt,quod medium in demonstratione potissima, est semper causa formalis:sed in demōstratione propter quid, medium est, vel causa efficiēs, vel materialis,vel finalis,nūquam formalis: Secunda est ratione terminorū;vnde dicunt,quod demōstratio potissima semper fit in terminis cōuertibilibus, sed propter quid,nō fit in terminis conuertibilibus;Tertia est,quod demonstratio potissima,ostendit quod est,& propter quid est simul:sed demōstratio propter quid,ostēdit solū propter quid est:nō autem quod est. Hæc opinio tribuitur M. Antonio Ianuæ,& Thomitano. Aliqui alij, vt Bernardinus Petrella,lib.6.suarum logicarū disputationum,c.7. adducit quattuor cōditiones;prima quod in potissima,mediū est solū causa formalis, in propter quid, omnia quattuor genera;Secūdā,quod in potissima,termini sūt reciproci,vt mediū cum effectu:in propter quid verò, nequaquam,Tertiā,quod in potissima, mediū & causa est nota natura', & nobis immediatè per sensum, & sine demonstratione, quia: sed in demonstratione propter quid,mediū, & causa est nota solum natura,non nobis; sed venimus in cognitionem illius causæ,& medij per demonstrationē quia:vnde solum illæ causę, quę nobis innotescunt per demonstrationem, quia', efficiunt demonstrationem propter quid,nō potissimam,sed causæ,quæ sunt notæ natura, & nobis immediatè,

Variæ opiniōes Auerroistarum. Prima opinio.

Secūda opinio.

absque demonstratione, quia efficiunt demonstrationem potissimã. Quartã, quod demonstratio potissima facit scire quod est, & propter quid est : & sic satisfacit duobus quæsitis, sed propter quid, facit scire solum quid est, non quod est, quia iam scitur, quod est, per demonstrationem, quia quæ semper in talibus præcedit. Aliqui alij, vt Balduinus in sua quæstione de regressu, duas tantum, vt videtur ponit differentias; prima est ratione medij, quia in demonstratione potissima, medium est notum natura, & nobis primò & immediatè, absque demonstratione, quia; sed in demonstratione propter quid, causa, & medium est notum solùm natura, non nobis; nobis verò innotescit per demonstrationẽ, quia; Secunda, quod demonstratio potissima, facit scire quod est, & quid est simul; sed propter quid, facit scire solum propter quid est; & desumitur, & acquiritur ex priori; nam ex eo, quod medium in demonstratione potissima, est notum natura, & nobis, illa demõstratio facit scire quod est, & propter quid est; in demõstratione verò propter quid, quia medium, & causa est nobis ignota, licet sit nota natura, non facit scire, quod est, sed solum propter quid est; quod est autem, innotescit nobis per demonstrationem quia; Has differentias Auerroistæ ex varijs locis Auerrois colligunt. Prima ratio pro hac opinione, quã putant validissimam, est hæc, Demonstratio, quę ostendit solum quid est, differt à demonstratione, quæ ostendit quod est, & secundum omnes sunt duę species, ergo etiam illa, quæ solum ostendit propter quid est, debet esse alia species à demonstratione, quæ ostondit, quod est solum, & ab ea, quæ ostendit, quod est, & propter quid est, propter eandem rationem; sicuti enim demonstratio, quia, ostendit solum quæsitum quod est; ita propter quid, ostendit solum quęsitum propter quid est; potissima verò vtrũque; & sic realiter istæ species distinguuntur ab inuicẽ, Et hæc differẽtia desumitur à quęsitis. Secũda ratio desumitur ex auctoritate Arist. in 1. Post. text. 178. vbi ait, quod certior, & præstãtior est scientia illa, qua cognoscimus, qđ cũ propter quid, quã illa, qua cognoscimus quod solũ, vel propter quid solũ, ergo videtur, quod Arist. etiam ponat talẽ distinctionem inter species demonstrationis, qualem illi assignauerũt. Tertio Arist. in 2. Post. tex. 39. ait, euenire interdum, vt cum cognoscamus rem esse quæramus solum propter quid; euenire etiam aliquando, vt manifesta ambo simul fiant; & ita videtur quod tres species demonstrationis admittat: vnam, qua solùm scimus quod est: aliam, qua solùm scimus propter quid est; tertia, qua scimus vtrumque. Bernardinus Petrella lib. 6. suarum disputationum logicarum, cap. 4. multa dicit pro cõfirmatione huius opinionis, ex quibus præter supra dicta duæ rationes tales colligi possunt; Prima, illæ sunt diuersæ species demonstrationis, quæ habent diuersa media, & diuersas causas; at demonstratio propter quid, & demonstratio potissima, habent diuersas causas, & diuersa media, ergo; minor probatur ex Arist. 2. Post. tex. 11. & 2. Physicorum tex. 71. vbi ait Arist. in demonstrationem propter quid ingredi quattuor genera causarum; & ita colligitur quod demonstrationem propter quid, ingreditur quartus modus dicendi per se, qui propriè est causa efficiẽs; at demonstrationem potissimam ingreditur solum primus, & secundus modus dicẽdi per se, & excluditur tertius, & quartus ab Arist. 1. Post. c. 4. Secunda ratio; Sunt quædã causæ, quæ ignotæ nobis sũt, & habent effectus notos, in his fit demõstratio quia, solùm; sunt etiam quædam causæ ignotæ nobis, tamen notæ natura; ex his solum possumus facere scire propter quid; non autem quia; denique sunt causæ notæ natura, & nobis. Ex his possumus facere demonstrationem potissimã, quæ facit scire quod est, & propter quid est, ergo cũ sint media triplicia; tres quoque demonstrationum species dantur.

Tertia. Prima rõ. Secunda. Tertia. Quarta Petrelle. Quinta.

Confutatio huius opinionis. Cap. III.

VErum cum omnes hę conditiones commentitiæ sint, & apud Arist. vt suprà dictum est, tantum duæ species demõstrationis dẽtur, propter quid, & quia, & propter quid sit potissima, & præcipua de-

demonstratio, facilè est omnes has diffe-
rentias, quibus nituntur ostendere potis-
simam, & propter quid esse diuersas spe-
cies reijcere, & confutare; ego tamen bre
uibus ago, quia plura de his quilibet le-
gere potest apud Zabarellam de specie-
bus demonstrationis cap. 13. & infra, v-
bi has omnes egregiè confutat. Contra
primam differentiam hanc vnicam ra-
tionem adduco; dicunt quod demonstra-
tio potissima, solum fit per causam for-
malem; propter quid verò, per alias cau-
sas nunquam per formalem, Contra de-
monstratio propter quid, fit per causam
formalem, ergo hæc differentia est nulla,
& sic non sunt duæ species demonstratio
nis, sed vnica. Antecedens probatur; Con-
tingere potest quod causa formalis sit i-
gnota nobis, effectus autem illius, vt pu-
ta accidens aliquod sit nobis notum, vt
apertè asserit Aristoteles in primo de A-
nima, tex. 11. tunc per effectum possum
venire in cognitionẽ causæ formalis de-
monstratione quia; & hoc facto possum
regredi, & per illam causam demonstra-
re effectum propter quid, tunc erit de-
monstratio propter quid, & non facit
scire quod de effectu, quia iã illud est no-
tum; sed facit scire solum propter quid
est, & sicnõ est potissima demõstratio, &
tamen est per causam formalẽ, ergo non
est bona differentia; Hęc omnia quæ sunt
ĩ hac ratione, admittũtur ab Auerroistis;
nã ipsi admittũt regressũ. Alias rõnes vi-
de apud Zabarellam loco citato. Cõtra se
cundam differentiã, quam dicebant esse
terminorũ reciprocationẽ in potissima,
non autẽ in propter quid. In omni demõ
stratione, ĩ qua præmissæ sũt immediatæ
est terminorũ reciprocatio, sed in demõ-
stratione propter quid, & causæ (vt vo-
cant) tãtum sunt propositiones immedia-
tæ, ergo & in illa sunt termini reciproci;
ergo nulla est hæc secũda differentia; ma
ior probatur: quia causa cur termini sint
reciproci, est, quia immediatè vnus sequi
tur ad alterũ, vt causa ad effectum proxi
mũ; ideò enim posito homine ponitur ri-
sibile, quia homo est causa ꝓxima risibi-
lis, & quãdo sunt immediatę, sunt de om
ni, per se, & secundum quod ipsum. Ex
quibus conditionibus sequitur reciproca

Contra primam differentiã.

Contra secũdã.

tio terminorũ; idem enim est propositio
immediata, quod propositio de omni, ꝑ
se, & secundum quod ipsum, quia illæ cõ
ditiones de 4. cap. 1. Post. sunt eędem con
ditiones secundi cap. sed magis illarum
declaratiuę; est ergo vera maior; minor
est concessa ab omnibus; nam clarum est
quod demonstrationẽ propter quid, non
ingreditur causa remota, quia illa facit
demonstrationem quod, vt patet ex 10.
cap. primi Post. ergo si tunc causa prox i-
ma ingreditur hanc demonstrationem,
vt etiam ipse Auerroes concedit, sequi-
tur quod eius propositiones sunt imme-
diatę; nã cum effectus proximus demon-
stratur per causam proximam de subie-
cto in aliqua demonstratione, necesse est,
quod propositiones omnes sint imme-
diatæ; etiam sequitur, quod in demon-
stratione propter q d, termini sunt cõuer
tibiles, ergo demõstratio ꝓpter quid, est
potissima, & sic vna species demõstratio
nis sunt, non duæ. Alias rationes vide a-
pud Zabarellam, vt supra. Præterea acci-
piantur causa, & effectus reciproci, &
effectus sit nobis notus, tunc poterimus
in regressu per effectum ostẽdere causã,
& erit demonstratio propter quid tantũ,
secundum eos, & tamen erit in terminis
conuertibilibus, ergo non est bona diffe-
rentia. Contra tertiam differentiã, quæ
desumitur à medio, & erat, quod mediũ
in demonstratione potissima, est notum
natura, & nobis; sed mediũ in demõstra-
tione propter quid est notũ natura solũ,
non nobis, & in hac differentia maximè
innitũtur; ideò hac refutata clara erit nõ
stra positio. Ex hac etiam patebit confu-
tatio alterius conditionis sequentis, scili-
cet quartæ, q̃a ex hac desumitur. Arguo
itaque in hunc modum. Illa est demõstra
tio potissima, & omnib. numeris absolu-
ta, quæ habet omnes conditiones assigna
tas ab Aristotele in 2. capit. & 4. primi Po
ster. sed hæc cõditio medij, quod debeat
esse notum nobis, & natura, non ponitur
inter illas, ergo nõ est cõditio necessaria
ad potissimam demonstrationem, & con
sequẽter cum solùm hæc differentia po-
natur inter propter quid, & potissimã de
monstrationem, & demonstratio propter
quid, habeat omnes alias conditiones, sci-

Contra 3.

quitur quod ſit demonſtratio potiſſima: non ergo differt propter quid, à potiſſima, maior probatur. Alioquin Ariſtoteles eſſet diminutus: hoc autem non eſt dicendum, neque illud dicerent aduerſarij; Minor probatur, cõditiones aſſignatę in definitione demonſtrationis 2. cap. ſunt iſtæ quinque; quod præmiſſæ ſint veræ, immediatæ, priores, notiores, & cauſę concluſionis; declarans autem illam conditionẽ notiores, ait duplex eſſe aliquid notius, natura, & nobis, & explicat ſe intelligere, quod debent eſſe notiores natura, non nobis; ſic enim eſt demoſtratio quia; conditiones autem de quarto cap. ſunt declaratiuæ illarum, & in nullo differunt; non ergo eſt inter conditiones demonſtrationis potiſſimæ, quod medium ſit nobis notius, & natura, ſed ſolũ, quod ſit notius natura; conditiones autem præmiſſarum ſunt conditiones medij, vt patet ex textu, & alijs capitibus. Nec valet communis Auerroiſtarum reſponſio, qđ quãdo Ariſtoteles dixit principia eſſe notiora, intellexit eſſe notiora natura, & nobis, non autẽ ſolùm notiora natura, quia demonſtratio eſt opus noſtrum, & propter nos inuentum; ideò debent illa principia eſse notiora etiam nobis: non valet inquam, quoniã Ariſtoteles aptè ait debere eſse notiora natura ſolum; & reddit rationem: quia ſunt cauſæ, cauſæ autem sũt priores, & notiores concluſione natura; quod autem dicunt principia demonſtrationis debere eſse notiora nobis, quia demonſtratio propter nos eſt adinuenta. Reſpondeo, quod iſta reſponſio prouenit ex quadam deceptione, vt optimè notauit Zabarella: quia credunt, quod nota natura, non ſint nota nobis, ſed ſint nota naturę, quaſi natura ſit quædã vis cognoſcens: nos verò illa non cognoſcamus; ſed decipiuntur, quia & nota natura, & nota nobis, ſunt nota nobis; ſed aliqua dicũtur nota natura, quia ſunt nota nobis eo ordine, quo natura procedit, ſcilicet cognitione diſtincta: & ideò dicuntur nota natura, id eſt nobis ordine diſtincto, quo natura procedit. Alia verò ſunt nota nobis, qa illa cognoſcimus ordine cõfuſo, & oppoſito ordini naturæ; & eo modo, quo nos procedimus ad cognitionem, rerum: non

Reſpõſio Auerroiſt. reijcitur.

ergo valet, debet medium demonſtrationis potiſſimæ eſse notũ natura, & nobis: quia demõſtratio eſt inuẽta propter nos, nam etiã nos concedimus, quod eſt notum nobis, ſed cognitione diſtincta. Præter ea fortiꝰ arguo. Eſt impoſſibile, quod idem medium ſit notum natura, & etiã nobis, ſiue ordine diſtincto, & ordine cõfuſo, vt illi dicunt eſse mediũ demonſtrationis potiſſimæ, quia vel illud medium eſt cauſa, vel effectus; ſi eſt cauſa, eſt impoſſibile, quod ſit notum nobis ordine confuſo; quia nõ eadem ſunt nobis nota, & natura: ſi eſt effectus eſt impoſſibile, ꝙ ſit nobis notũ ordine diſtincto, propter eandẽ rationem. Pręterea, ſtante hac eorum reſponſione, demonſtratio propter quid, non eſset propter nos, neque vllo pacto vtilis, quia illa ſolum per illos procedit per medium notum natura tantũ, ergo nullo pacto tale medium eſset nobis notũ. Fortaſse dicent per ſe eſt ignotum, ſed nobis fit notum per demonſtrationem, quia, confuſo modo: at vt eſt medium in demonſtratione propter quid, eſt notum natura. Contra, ſi ergo tali modo, ſcilicet diſtinctè eſt ignotum nobis, ſequitur, quod talis demonſtratio nobis eſt inutilis, ſecundum ſe, quod eſt euidenter abſurdum. Itaque dicendum, quod quando Ariſtoteles ait præmiſsas, & medium eſse notiora natura, intellexit, mediũ, & præmiſsas eſse nota, natura, id eſt nobis diſtincto modo, & ſic demonſtratio propter quid, cum habet hanc conditionem cum alijs, eſt potiſſima: quomodo autem veniamus in hanc cognitionẽ diſtinctam cauſæ, dictum eſt in Theoremate de regreſsu; venimus enim per multam collationem effectus ad cauſam.

Theorema 9.

Bernardinus Petrella lib. 6. ſuarum diſputationum cap. 11. reſpondet his rationibus: primò, quod falſum eſt, qđ demõſtratio propter quid, habeat cauſã immediatã: immò dicit, quod ſit per cauſã mediatam, quia in talibus ſemper eſt cauſa cauſata: vnde propoſitio immediata eſt illa, in qua nedum nullũ eſt medium inter medium, & paſſionem; ſed etiam requiritur, quod nullum ſit mediũ inter cauſã, & ſubiectum. Sed cõtra, conditiones principiorum demõſtrationis ſunt conditio-

Reſp. B. Petrella.

Reijcitur.

nes

nes medij, vt etiam ipse Petrella fatetur in eodem loco, ergo cum dicit principia debere esse immediata: dicit medium debere esse causam immediatam maioris extremi, siue passionis, & effectus: nam cum scimus passionem propter causam proximam, propter quam res est, habemus optimam scientiam, siuè postea illa causa, & medium sit causatum, & habeat esse ab alio, nihil impedit quin propositiones confectæ ex tali medio sint immediatæ. Quod etiã causa immediatè insit subiecto, probo: quia in demonstratione propter quid, propositiones debent esse per se, minor autẽ necessariò est semper in primo modo: at constat, quod propositiones de primo modo dicendi per se, sunt immediatæ, quia in his prædicatũ, vel est tota definitio, vel pars definitionis subiecti; at nec definitio, neque partes definitionis sunt demonstrabiles de definito per aliquam causam, quia quod quid est non demonstratur de eo, cuius est, vt probat Aristoteles in 2. Post. licet à posteriori illas adinuenire possimus, vt suo loco dicam; sed hæc nõ est probatio, quæ faciat propositionem mediatã, quia sic etiam prima principia declarãtur: Cũ itaque in demonstratione propter quid, causa sit immediata, & causa per se primo modo insit subiecto, est dicẽdũ, quod etiam sit potissima, & habeat omnes conditiones potissimæ, & perfectissimæ demonstrationis. Dat aliam responsionem: & inquit, quod demonstratio propter quid, & potissima, non habent principia nota eodem modo, quia potissima habet illa nota per sensum absque vlla demonstratione quia, sed demonstratio propter quid, habet illa nota per demonstrationem quia. Contra, vel iste vir intelligit, quod in demõstratione potissima principia sint nota nobis sensu, idest cõfuso modo, & hoc esset maximum absurdum; vel intelligit, quod sunt nobis nota distinctè, & tunc eodẽ modo nota sunt in vtraque demonstratione, vt dictum est; quod si velit dicere, quod intellectus noster percipiat hanc cognitionẽ distinctã principiorum immediatè ex sensu, hoc falsum est: quia cognitio distincta, habetur non necessario post confusam: confusa autem

Secũda responsio.

Reijcitur.

originatur in nobis quidem per ministerium sensuum, attamẽ sensus causas ostendere non potest; quia ad affectus sensibiles se extendit: sed intellectus mediante demonstratione, quia illas causas adinuenit, & tandem actu facta multa collatione effectus ad causã, distinctè cognoscit causam, & sic progreditur ad demonstrandum effectus per causam, & facit illa principia. Verùm illud profectò est, quod principia distincto modo cognita, quãdoque ipsomet sensu comprobãtur, sed hoc sic intelligitur, quod sensu cõprobantur, idest experientia, & demonstratione quia, quæ est per sensata media; attamen solo sensu non possunt sic sciri. Respondet etiam, quod falsum est, in omni demonstratione propter quid, principia esse secundum quod ipsum, vt patet quãdo posita causa ponitur effectus, non è cõuerso, nam in his potest fieri demonstratio propter quid, quæ tamen non erit potissima, & exemplificat de igne, & illuminatione, nam posito igne ponitur illuminatio, non è conuerso, & sic per ignem tãquam per causam, possumus demõstrare illuminationem; hæc non erit demõstratio potissima, quia termini non sunt pares, neque reciprocantur. Ad hoc argumẽtum, & responsionem respondetur ex Arist. 2. Poster. à textu 90. vsque ad 97. vbi apertè Arist. tractat hanc quæstionem, vtrum reciprocetur cum effectu, & concludit in textu 94. quod cum causa est immediata semper effectus, & causa reciprocantur. Vnde ad propositum, cũ ipsi dicunt, quod demõstratio propter quid, est per immediatam, & proximam causam (neque enim dicere possunt, quod sit per causam remotam: quia sic est demonstratio, quod) sequitur, quod in ipsa sunt termini reciproci. Ad exempla illa, quod posito igne, ponitur illuminatio, nõ è cõuerso, respondeo ex eodemmet Arist. 2. Post. textu 97. vbi apertè soluens dubitationem, cur quãdoque non videatur causa reciprocari cum effectu, ait, quod est, quia non assignamus propriã causã proprio effectui, neque facim⁹ problema vniuersale, sed assignamus passionẽ generis alicui speciei illius generis, queadmodũ euenit in propositis exemplis; nã illuminatio

Alia resp.

Reijcitur.

natio non est propria passio ignis, sed alicuius vniuersalioris, quod est genus ad ignem, & ad astra, quod forsan est ignotum; hinc fit, quod non est reciprocatio.

Confutatur quarta differentia, & rationes pro Auerroistis soluuntur. Cap. IV.

Contra 4. differentiã. ADuersus vltimam differentiã, quæ desumitur a quæsito, arguitur primo ex dictis in præcedenti cap. cum demonstratio propter quid, & potissima, sint vnam et species demonstrationis, & habeant eadem principia, & medium, eandem conclusionem parere est necesse; & sic non possumus dicere, quod potissima facit scire quod, & propter quid, & demonstratio propter quid; Secunda ratio est contra hanc differentiam propriè. Nulla demonstratio potest ostendere propter quid, de effectu, nisi etiam ostendat; quod est de illo effectu, ergo si demonstratio propter quid, ostendit de effectu propter quid, etiam ostẽdit quod est; Antecedens probatur: quia quæstio quid est, includit si est, & secundum propriã naturã quid est, presupponit quod est. Sed forsan dicet, quod iam erat notũ ꝙ est; ideo talis cognitio per demonstrationẽ propter quid, nõ acquiritur. Cõtra, quãdo scimus rem per causam, quod est, tunc scimus perfectè, & distinctè; sed cũ scimus rẽ, nõ autem per causam, scimus confusè. Ad propositum cum ante demõstrationẽ propter quid, scimus de re qđ est, scimus cõfusè; cum verò habemus demonstrationẽ propter quid, tunc scimus distinctè. Ecce quod demonstratio propter quid, facit scire, quod est; licet prius quoquo pacto, idest cõfusè scirem⁹ ꝙ est.

Resp. Petr. Bernardin⁹ Petrella loco supra citato, cap. 13. his rationibus respõdet; ad primã quod nullius est roboris, quoniã ipse probauit quod differentia à medio sumpta sit vera differẽtia, & propterea ex illa colligitur hæc vltima, & ita sicuti nos ex illius cõditionis destructione destruximus hanc vltimam; ille ex cõstructione illius, exstruxit hanc vltimam; sed cum nos iã supra ostenderimus illam conditionem esse nullam, & rationes Petrellæ in respõsione refutauerimus, remanet hæc nostra positio clara, & hæc ratio in suo robore. Ad secundam respondet, quod demostratio est adinuenta propter nos, vt illa mediante cognoscamus illud, quod est nobis ignotum, & hic fuit scopus sapientum, qui demonstrationem adinuenerũt; si ergo quod est, prius notũ nobis est, absurdum est dicere, quod illud per demõstrationem acquiramus; nam si est iam notum, quomodo per demonstrationem innotescit? & quod dicitur, si est, includi in quid est, intelligendum est, quod non possumus quærere quid est, nisi prius sciamus, quod est, non autem, quod cognoscendo quid est, cognoscamus etiam quod est. Cõtra hanc responsionem accipio pro argumẽto, & sic reflecto. Sapientes adinuenerũt demonstrationem, vt sciremus distinctè, ꝙ vel ignorabamus omnino, vel tantum confuso modo sciebamus; sed sic est, quod ꝑ demonstrationẽ propter quid, & causæ tantũ venimus in cognitionem distinctam de effectu, quod est, ꝙ prius ignorabamus distincto modo, licet confusè sciremus; ergo demõstratio propter quid, facit scire quod est; maior nõ potest negari: neque enim diceret, quod demonstratio adinuẽta sit propter cognitionem confusam; minor etiam patet; quia licet per sensum cognoscam, qđ effectus est, tamẽ quo ad nos scio per causam, scio confuso modo, neque sum omninò certus. *Reijcitur.*

Ad 1. rõnẽ Auerroist. Ad primũ pro Aduersarijs negatur illa differẽtia, scilicet ꝙ demonstratio propter quid, ostẽdat solum propter quid, & demonstratio potissima, quod est, & propter quid est, quia iã dixi, quod hæc differentia est nulla. Ad secundam rationẽ ex Aristotele textu 178. primi libri Post. respondeo, quod Aristoteles ibi non ponit 3. membrũ, sed inquit solũ, ꝙ præstantior est illa scientia, qua cognoscimus simul quod est, & quid est, quam illa, qua solum cognoscimus, quod est; & nihil aliud dicit, hoc autem nihil nobis obest; non enim apponit aliud membrum, vt illi dicunt, scilicet, quod scientia qua cognoscim⁹, quod & propter quid simul, sit præstãtior scientia, qua cognoscimus solũ propter quid est; ideo hęc demõstratio non habetur. Ad tertiã dico, quod Aristo- *Ad secũdã.*

teles

teles ibi ait quod aliquãdo scimus quod est solum, & tunc quærimus vlterius propter quid; sed quãdoque contingit, quod dum quærimus an sit, simul cognoscamus propter quid; quia dum quærimus, an sit, inuenimus causam propter quam res sit, & sic simul scimus vtrumque. Modò ex hoc non habemus, quod quandoque sciamus solum propter quid, & ignoremus quod est. Ad aliud Petrellæ dico, quod Aristoteles ait ĩ vtroque loco quattuor genera causarum ingredi demostrationem propter quid, & sic in vtraque sunt eadem media; Quomodo autem distinguãtur demõstrationes ꝓpter quid, & vna sit perfectior alia, dicetur in proprio Theoremate de hac re. Cũ ait ĩ quarto cap. primi Posteriorũ includi quartũ modũ, dico quod immò excluditur tam à demõstratione propter quid, quã à potissima, quia licet sit causa efficiẽs, nõ tamẽ est causa efficiẽs interna, & necessaria, vt clarius dicemus in quæstione de medio demõstrationis. Ad quintã dico, quod nõ datur illa causa, quæ sit nota natura, & nõ sit nota nobis, ex qua possit fieri demõstratio; sed omnis causa quæ est mediũ in demõstratione propter quid, est nota natura, id est nota nobis distincto modo, & sic est eadem, quę est mediũ in demõstratione potissima; sed hæc, quæ pertinẽt ad mediũ demonstrationis; clarius habẽtur in quæstione de medio demonstrationis.

Ad tertiam. Ad quartam. Theo. 14. Ad quintam.

THEOREMA XI.

Demonstratio quia, siue ab effectu, debet dici demonstratio.

Explicatur, & comprobatur propositum. Cap. I.

EX dictis à Scoto quæstione 7. quodlibet. in initio, vt supra diximus, dũ de regressu, & speciebus demonstrationis locuti sumus, elici potest quid senserit Scotus de hoc quæsito, licet illud ex professo non tractauerit; Eodem etiam loco habemus rationem efficacissimam ad tuendã suam opinionem, Ait, quod duæ sunt species demonstrationis, scilicet demonstratio per causam, & demonstratio per effectum, & rationem adducit; quia omnis veritas non euidens, probatur per veritatem euidentem deductam ex causa, vel ex effectu; nam vt etiam Scotus ibi dicit, contingere potest, quod effectus sit mihi notus per experientiam, & tamen nescio propter quid, & sic ex hac cognitione experimentali habeo cognitionem alicuius veritatis euidenter de illo effectu, & ex hac veritate deducta ex hoc effectu possum procedere ad cognitionem causæ; vndè per multam inquisitionem sic solemus venire in cognitionem distinctam causę illius effectus; aliquando etiam habita cognitione causæ, vel per demonstrationem quia, vel ex aliqua cognitione alicuius alterius rei, scimus aliquas veritates euidẽter de illa causa, scilicet, aliquas propositiones, ex quibus postea venimus in cognitionem effectus distinctè, & propositionum notificantium effectum distinctè. Ex his deduco Scotum sensisse demonstrationem ab effectu esse veram demonstrationem, quia in ipsa est necessarius connexus, & illatio vnius veritatis ad aliam; etenim in ipsa veritas non euidens de causa proxima, demonstratur ex veritate euidẽti deducta ex effectu proximo; omnis autem syllogismus in quo est connexus necessarius propositionum, & veritatum, est vera demonstratio. Vndè Aristoteles in primo Post. adinuenit tot conditiones in demõstratione propter quid, vt quod esset ex veris, primis, & cætera, & quod essent de omni, per se, & cætera vt essent necessariæ; nam cum principia habent illas conditiones, sunt necessaria, & illatio in illis est vera, & necessaria; si itaque in demonstratione ab effectu ad causam illatio est necessaria, vt dictum est, sequitur, quod demonstratio sit vera demonstratio, quia est necessaria ratione materiæ; non est tamen ita excellẽs sicuti demonstratio propter quid, quia non parit tam nobilem scientiam: nobilior enim cognitio est cum scimus per veritatẽ deductam ex causa, quam cum scimus per veritatem deductã ab effectu, licet vtrinque sint connexus necessarius. Possumus itaque in hunc modum argumentari. Ille syllogismus est demonstratio; qui est ex euidenter veris, & necesarijs inferentib.

Opin. Scot. p. Ratio prima.

conclusionem veram ; demonstratio ab effectu est huiusmodi, ergo. Maior probatur: quia non alia de causa demonstratio propter quid est demonstratio, nisi quia est ex veris euidenter, & necessariò inferentibus conclusionem : cum enim habent omnes illas conditiones, sunt necessariæ causæ conclusionis. Minor probatur, quia propositiones demonstrationis, quia, sunt experientia notę, & cognitę habent etiam necessarium connexum cum veritate demõstrata, quia ab effectu proximo ad causam proximam est necessarius connexus, vt patet de exemplo Aristotelis in 10. ca. primi Posteriorũ, quod est hoc, Omne non scintillans est prope, Planetæ non scintillant, ergo Planetæ propè sunt; maior est propositio vera deducta ex effectu, scilicet ex non scintillare, quod est medium, similiter, & minor, quæ nobis ambæ experientia notæ sunt; per has veritates probamus hanc veritatẽ de Planetis, quod propè sunt, quæ est veritas pertinens ad causam; nam propè esse, est causa non scintillandi.

Notandum est autem hic, quod illæ duæ propositiones maior, & minor sunt certissimæ, quia notæ sunt experientia, ex qua generatur scientia; in illis etiam est euidens illatio quando vna sumitur sub altera, & sic apparet, quod talis syllogismus est demonstratio verissima. Hanc opinionem sequuntur omnes Latini, & Auerroistæ.

Auicẽnas oppositam sententiam tenet.

Auicennas tamen contrariam partem tutatus est duabus rationibus; prima est hęc; *Prima rõ* Omnis demonstratio est argumentum necessarium, & constans ex propositionibus necessarijs; at syllogismus ab effectu non est ex necessarijs, ergo non est demonstratio, maior patet; nam solum illos syllogismos appellamus demonstrationes, qui sunt necessarij, & ex propositionibus necessarijs; minor probatur in demonstratione ab effectu accipimus effectum siue proprium accidens inhęrere subiecto, & per hunc effectum probamus causam inesse subiecto; at quod effectus inhęreat subiecto necessariò, est nobis ignotum, quia non possumus hoc scire certè, nisi cognoscamus causam (causa enim est ratio cur accidens proprium necessariò insit subiecto) ergo demonstratio ab effectu non est ex certissimis, & necessarijs, & sic non est demonstratio. *Secunda.* Secundò sic. Demonstratio est syllogismus faciens scire; at hic syllogismus ab effectu non facit scire; ergo non est demonstratio, maior patet ex definitione formali demonstrationis assignata ab Aristotele secundo cap. primi Post. quæ est, Demonstratio est syllogismus faciens scire, minor probatur ex definitione scire; nam scire est rem per causam cognoscere; at in tali demonstratione non scimus per causam, sed per effectum, ergo non est demonstratio. *Ad primam.* Ad primum argumentum, ad minorem dico, quod accipimus quidem effectum inhęrere subiecto: sed cum subinfert, quod hoc est nobis ignotum, quia solum hoc scitur per causam: dico quod scimus per experientiam talem effectum inesse tali subiecto, licet nõ sciamus per causam; experientia autem est certior cognitio, quam si sciremus per causam: est etenim radix sciẽtię experiẽtia: & ideò tales propositiones notæ experientia sunt certissimę, & fundamentum scientiarum.

Obiectio. Contra hãc responsionem potest quis dicere, quod non valet, quod illæ præmissæ sint notæ experientia, quia non omnes propositiones notæ experientia sunt necessariæ, & essentiales: nam experientia notum est omnem Coruum esse nigrum, non tamen hæc propositio est necessaria, sed accidentalis. *Responsio.* Respondeo, quod experientia notum est Coruum esse nigrum, sed non est notum hanc esse proprietatem Corui esse nigrum; immò scimus experientia, quod est ei accidens commune; non enim soli Coruo competit nigredo, sed alijs, modo in demonstratione ab effectu, quando ab effectu procedimus ad causam, experientia notum est tale accidẽs esse propriũ tali subiecto, ita quod illi soli, & semper cõpetit, & hæc cognitio est certissima, & fundamẽtum sciẽtiæ; vnde cum experiẽtia est nobis notum, ꝙ aliquod accidẽs inest alicui subiecto soli, & semper, certiori modo scim⁹, quã si sciremus per causam, licet non sit nobilior; vnde ex talibus experientijs fit sciẽtia, & talis cognitio ęquiualet cognitioni per

cau-

Ad secundam. causam. Ad secundũ argumentũ negatur minor, ad probationem dicitur, quod duplex est scientia strictè accepta, & largo modo sumpta, prima est cognitio per causam certam, at secunda est cognitio certa, sed non per causam, & ideò non ita perfecta; tunc dico, quod syllogismus ab effectu non parit scientiam primo modo dictam, tamen parit scientiam secundo modo dictam, quę pro tanto potest dici scientia, quia est cognitio certa.

THEOREMA XII.

Scientiæ subalternatæ præsertim habent duas conditiones; primã, quod notitia principiorum scientiæ subalternantis sunt causa notitiæ scientiæ subalternatæ; secundã, quod conclusiones subalternatæ sunt diuersæ à conclusionibus subalternantis.

Exponitur scientia Scoti, & Aristotelis. Cap. I.

Scot⁹. SCotus in primo Sent. in prologo q. 4. an Theologia sit scientia, & 3. dist. 24. quę. 1. multa de his scientijs dicit, & multa etiam supponit tãquam communiter concessa, sed præcipuè duas conditiones habere dicit, primã, quod notitia principiorũ scientiæ subalternantis debet esse causa notitię principiorũ sciẽtię subalternatæ. Secũdã, quod cõclusiones subalternatæ sunt diuersæ à cõclusionib. subalternantis: nõ. n. sunt de ijsdem cõclusionib⁹, quia sũt diuersę. Supperaddit, quod ad hoc vt aliqua sciẽtia dicatur subalternata, nõ sufficit si subiectum eius cõtineatur aliquo pacto sub subiecto alteri⁹ sciẽtiæ, sed requiritur, quod sumat principia ab illa scientia superiori ad probãdũ suas conclusiones. Addit insuper, ꝙ maioris momẽti est, quod nihil refert, neque spectat ad subalternationem, si principiũ aliquod in aliqua scientia perfectius, & clarius cognoscatur ab alia cõmuniori sciẽtia, quam illamet sciẽtia, in qua est principium, quia hoc nõ facit scientiam clarius cognoscẽtem subalternatę sibi scientiam obscurius cognoscẽtem illud principiũ; exempli gratia, Metaphysicus cognoscẽs distinctè quidditatẽ lineæ, perfectius cognoscet aliquod principium immediatũ lineę, quàm Geometra obscure, & in cõfuso cognoscens lineæ quidditatem, non tamẽ per hoc Metaphysica subalternat sibi Geometriam, vt communiter conceditur; Hæc, & multa alia dicit, quæ quoniã apud sectatores D. Thomæ suspecta sũt, vt cognoscantur esse vera, oportet videre quæ sint cõditiones, & q̃ sit natura scientiarũ subalternatarum secundũ quod de illis locutus est Arist. Tres cõditiones explicant naturam, & conditionem sciẽtiarum subalternarũ; Prima est, quod subiectum scientiæ subalternatæ sit sub subiecto sciẽtię subalternantis, quæ colligitur ex text. 100. & 101. primi Post. sed clari⁹ ex tex. 69. dũ enim ibi docet Arist. quod in sciẽtijs nõ debet fieri transitus de vna sciẽtia ad aliã, sed quod quælibet scientia debet habere ꝓpria principia; excipit ab hac regula scientias subalternas; dicit enim ibi, ꝙ quãdo sũt sciẽtiæ eiusdẽ cognationis, & eiusdẽ generis, tunc habẽt principia cõmunia; sed quãdo nõ sunt eiusdẽ cognationis, sed diuersæ nõ sũt tamẽ omninò diuersę, sed sũt, vt Musica, & Arithmetica, eodẽ modo se habẽt, ac si essẽt eiusdẽ cognationis, solum differunt in hoc quod sciẽtia superior habet ꝓpter quid, inferior verò habet solũ quia, & rationẽ adducit: quia subiectũ inferioris est idẽ, quod subiectum superioris; solum differt in hoc, quod est alteratũ, id est differt solùm hoc subiectũ inferioris à superiori, quia est contractum per differentiã accidentalem ad illam inferiorem scientiam, adeò quod nõ est mutatũ illud subiectũ, sed solum alteratum in scientia inferiori.

Tres conditiones scientiarũ subalternarum.

Ex eo itaque tex. colligitur, quod subiectum scientiæ subalternatæ est sub subiecto scientiæ subalternantis: colligitur etiam secunda conditio scientiarum subalternarum, quæ est, quod subiectum inferioris addat differentiam accidẽtalem subiecto superioris, & illud contrahat per illam differentiam. Tertia conditio est, quod inferior accipiat principia à superiori, scilicet à subalternante, quia in eodem tex. vt dixi, ait in talib. scientijs, quæ sic sunt cognatæ principia esse eadem, solum intercedere hãc differentiã

quod

quod superiori facit scire propter quid conclusiones inferioris: sed inferior facit eas scire tantum quia: ex quo clare habetur, quod subalternans largitur principia ad ostendendum conclusiones a priori scientiæ subalternatæ: Vnde Musica per se non ostendit suas conclusiones à priori; sed per principia Arithmeticę, cui subalternatur; solum illas ostendit à posteriori; Istæ conditiones conceduntur ab omnibus, sunt enim expresse ab Aristotele assignatę: tamen circa earum intelligentiam est aliqua defensio, & maximè circa secundam conditionem, & difficultas est hęc, an illa differentia accidentalis, per quam subalternata contrahit, & alterat subiectum subalternātis se teneat ex parte materiali subiecti, vel potius ex parte formali subiecti: ita quod dum dicimus Musicam accipere ab Arithmetica numerum, & illum contrahere per differentiam hanc, vt in sonis versatur illa differentia, vt in sonis sit modus considerandi numerum in Musica, & propterea sit ratio formalis Musicæ, vt dicamus Musica versatur circa numerum, vt in sonis est: vel potius illa differentia non se teneat ex parte modi considerandi, sed ex parte materiali, & rei consideratæ, ita quod dicamus; Musica considerat numerum sonorum, vt numerum: sic enim illa conditio accidentalis habebit rationem materiæ, & rei consideratæ, non rationem modi considerandi, quia Musica habet pro re considerata numerum cum alteratione, vt sonorus, & sic differt accidentaliter ab Arithmetica, sed habet eundem modum considerandi, quia considerat numerum sonorum, vt est numerus. Zabarella libro de tribus præcognitis, sustinet secundam opinionem hac ratione; quia si illa differentia sensibilis haberet rationem modi considerandi, tunc sequeretur, quod scientia subalternata Mathematicæ non esset Mathematica, sed pars scientiæ naturalis. Probatur consequentia, quia sicuti omnis res à forma constituitur, ita omnis scientia constituitur in esse à modo considerandi; sonus autem, qui est differentia contrahens numerum, est res naturalis, ergo Musica esset scientia naturalis, non Mathematica, & sic non posset verificari id, quòd dicit Aristoteles Demonstrationes Musicas, & aliarum scientiarum subalternatarū fieri ex principijs desumptis ex superioribus scientijs subalternantibus: quia tunc fieret transitus de genere in genus.

Difficultas.

Opinio Zab. & eius ratio.

Sed hæc opinio non mihi videtur sustinenda, quia certum est, quòd illa differentia adueniens subiecto subalternantis, illud subiectum restringit, & contrahit: ita quod in subalternata non est amplius subiectum in illa latitudine, & cōmunitate, sub qua erat in superiori; modò contrahere est officium differentiæ, & modi considerandi: non autem materiæ, ergo illa differentia se tenet ex parte formę, & modi considerandi. Ad illam rationem dico, quod illę scientiæ subalternatæ, vt Musica, & Perspectiua, quæ per differentias sensibiles contrahunt subiectum superioris appellantur ab Aristotele secundo Physicorum text. 20. magis naturales, quàm Mathematicæ; ideò dico, quod sunt partim Physicæ, & partim Mathematicæ, quia res considerata est Mathematica modus considerandi est naturalis, quia res Mathematica contrahitur per differentiam sensibilem, quæ est naturalis, vt numerus per sonum; & quia principalius est modus considerandi, hinc ait Aristoteles, quod sunt magis naturales, quam Mathematicæ; & magis confirmatur hæc positio, quia certum est, quòd scientia subalternata distincta est à subalternante, sunt enim diuersæ scientiæ, licet sint cognatę, sed distinctio est à forma, & à modo considerandi, vt Zabarella quoque loco citato ait, sed sic est, quòd differentia, per quam differunt istę scientię ab inuicem est illa differentia accidentalis, ergo illa habet rationem formę, & se tenet ex parte modi considerandi, nō ex parte materię. Ad illam obiectionem, quia tunc non videtur, quod scientiæ subalternatę possint accipere principia à subalternantibus, quia sunt diuersę, nam in his duabus Musica, & Arithmetica, vna esset naturalis, altera Mathematica, ergo fieret transitus de genere in genus; Respondeo, quod licet sint diuersæ scientię, non tamen sunt omninò diuersę, sed sunt cognatę, quia sunt de eadem

Reijcitur.

Ad rōnē Zab.

Ad rōnē in se.

re considerata, quę in inferiori quoquo pacto alteratur; & quia hęc differentia est parua, & accidentalis, hinc fit, quod non sunt penitus diuersæ, & quo ad rem, & quo ad modum sicut sunt scientię non subalternatę, vt Geometria est de linea, Arithmetica de numero, Metaphysica de ente, vt ens est, naturalis Philosophia de corpore naturali, vt naturale; de his enim patet, quod sunt maximè differentes, & nullo pacto cognatę. Verùm circa dicta oritur non leuis dubitatio: nam non videtur reperiri aliquod discrimen inter sciẽtias subalternas, & non subalternas, nam & illæ scientię non subalternæ, sæpè considerant subiectum superioris scientiæ, sed sub alio modo, & alia ratione, vt Mathematica considerat ens, vt quantum, & sic considerat idem subiectum materiale, quod Metaphysica, sed sub alio modo, quia Metaphysica considerat ens, vt ens, Mathematica, vt quantum, & hæc differentia videtur accidentalis, quia quãtitas est accidens, & sic Mathematica videtur esse subalternata Metaphysicæ, quod tamen falsum est; idem diceret possumus de naturali Philosophia, & de alijs. Ad hoc dubium breuiter respondet Zabarella, quod licet versentur circa eandem rem, tamen habent diuersum modum considerandi, & sic sunt scientiæ diuersæ; subalternæ autem retinẽt eundem modum considerandi, ideò hoc est verum discrimen, & regula seiungendi subalternas, à non subalternis. Nos verò, qui iudicamus illam differentiam accidentalem se tenere ex parte formæ, & modi cõsiderandi, non possumus respondere eo modo; ideò dicendum, quod sicut non quælibet differentia adueniens generi illud facit speciem, sed solum essentialis, ita nõ quælibet differentia adueniens rei consideratæ in aliqua scientia variat illã, & facit aliam speciem subiecti, & consequenter aliam scientiam de illo; sed solùm differẽtia essentialis. Ideò dico, quod scientiæ non subalrernæ si habent rem eãdem consideratam, addunt illi differentiam essentialem, & sic variant illam, & contrahunt illam rem consideratam ad aliam speciem entis, & ideò sunt postea diuersæ scientiæ, sed subalternæ solùm addunt accidentalem, quæ non variat essentiam rei, & sic nõ sunt diuersæ omninò, sed solùm accidentaliter diuersę. Hinc patet discrimen inter scientias sub alternas, & non subalternas, quia non subalternæ, vel sunt de rebus consideratis, & modo considerandi diuerso, vt Arithmetica, & Geometria, vel si sunt de eadem re considerata, tamen sunt de diuerso modo considerandi: sed hic modus est differentia essentialis diuidens illam rem consideratam, & faciẽs illam aliam speciem. Vnde superior erit de genere, inferior de specie, vt patet de Metaphysica, & Philosophia naturali, quia Metaphysica est de ente in communi, naturalis est de specie vna entis, scilicet de corpore naturali, & quia diuersa est scientia generis à scientia speciei, vt scientia de animali, à scientia de homine, & pendet à diuersis principijs, vt patet, hinc fit, quod istæ scientiæ non sunt subalternatæ, sed omnino diuersæ, at scientiæ subalternæ sunt de eadem re, solum ei addũt illam differentiam accidentalem modo prædicto, quæ differẽtia virtualiter continetur in subiecto superioris, & sic virtualiter quoque in sciẽtia superiori cõtinetur cognitio inferioris scientię. Genus autem non continet virtualiter inferius, sed potentia: ideò scientia de genere non potest gignere scientiam de specie, licet prerequiratur, sed per se solum non potest, quia species pendet ab alio, quàm à genere, scilicet à differentia; ideò scientię non subalternæ, nõ possunt prębere sua principia alijs scientijs, quia nullo modo cognitæ sunt, sed solùm subalternæ. Hinc fit, quod subalternans largitur principia subalternatæ, quia sunt de eodem ferè subiecto aliqualiter alterato, vt visum est.

Dubium.

Solutio Zab.

Alia solutio.

Ostenditur veram esse opinionem Scoti. Cap. II.

DEclarata natura scientiarum subalternarum secundum opinionẽ Aristotelis veram, patet conditiones à Scoto assignatas esse rectè assignatas: prima erat, quod scientia subalternans probare debet principia subalternatæ, siue quod notitia principiorũ scientiæ subalternantis debet esse causa notitiæ principiorum subalter-

Cõditiones scientiarũ subalternarũ se-

cũdũ Scotũ subalternatæ. Hæc conditio patet ex secunda conditione Aristotelis assignata de his scientijs, quæ erat, quod subalternata accipit principia à subalternãte, & ratio istius conditionis patet ex dictis in declaratione naturæ harum scientiarum: nam inferior non potest ostendere propter quid de suis conditionibus, sed solùm quia, & ratio est: quia subiectum inferioris pullulat à superiori, immò nihil aliud est, nisi subiectum ipsum superioris cum aliqua parua alteratione. Hinc apparet quoque cõfutatio opinionis illorum, qui asserunt subalternatam scientiam posse dari quæ sit cognitio per principia sua tantum credita, non tamen euidenter cognita, vt est opinio D. Thomæ in materia *D. Tho.* de subalternatione Sacræ Theologię: nã si scientia subalternata non potest ostendere suas conclusiones à priori, nisi per principia subalternantis, habens scientiam subalternatam necessariò euidenter cognoscere debet illa principia subalternantis: alioquin non cognoscens talia principia, non poterit scire propter quid, de conclusionibus subalternatæ: vel ergo scientia subalternata non erit scientia, sed fides, vel si est scientia, necessariò oportet quòd euidenter sciat illa principia subalternantis, quòd si quis dicat: *Respõsio.* Subalternata suponit illa principia vera ex subalternante, in qua probantur, & ideò illa credit, sicuti euenit de alijs scientijs, quæ supponunt pro veris sua principiá, & illa credunt, & tamen sunt scientiæ. Contra nulla cognitio vnquam erit scientia si non habeat euidentiam principiorum, quia magis scire debemus principia, quàm conclusiones: conclusio autẽ est cognitio necessaria, quod res aliter nõ se possit habere, ergo multo magis scire debemus principia ex Aristotele primo Post. c. 2. propter vnumquodque tale, & illud magis: ideo dico ad argumentum, quod licet addiscens aliquam scientiam ipse supponat illa principia, tamen oportet, quod illa principia habeant euidentiam ex terminis in illa scientia, in qua supponuntur: alioquin non poterunt parere scientiam, quia euidentia ex terminis necessariò comitatur habitum illum cognitionis, qui dicitur scientia. Ad propositum licet subalternata supponat suæ principia: tamen oportet, quod illa habeant euidentiam ex terminis in superiori scientia, in qua supponuntur, scilicet in subalternante, alioquin non esset scientia hæc inferior scilicet subalternata, & habens scientiam subalternatam, & non cognoscens euidenter principia supposita in scientia superiori, non potest dici propriè sciens: dicitur tamen talis communiter sciens, quia si vellet scire hæc principia subalternatæ, potest discere subalternantem: ex qua postea euidenter potest cognoscere principia subalternatæ, & sic contingere potest, quod quis sæpe sciat subalternatam, & etiam subalternantẽ scientiam: at non potest fieri, quod verè, & propriè sciat subalternantem, & ignoret principia subalternantis. Dicendum est itaque, quod sicut scientia subalternata non est scientia, nisi sua principia habeant euidentiam in superiori scientia; ita neque sciens scientiam subalternatam vnquam verè dici potest sciens, nisi cognoscat principia subalternatæ euidenter, scilicet ex notitia terminorum: sed ille habitus erit fides, quia scilicet vera esse principia illius scientiæ credit. Hinc manifesta redditur secunda conditio Scoti, *Secũda cõditio.* quæ erat, quod subalternans, & subalternata non sunt de eisdem conclusionibus, quia si inferior est diuersa à superiori, quia est de subiecto eodem, sed sub differentia accidentali, sequitur, quod conclusiones quoque erunt diuersæ. Patet etiam veritas tertiæ conditionis: non enim *Tertia cõditio.* sufficit ad subalternationem, quod subiectum vnius scientiæ sit sub subiecto alterius, quia hoc quoque reperitur in non subalternis, sed aliæ duæ conditiones assignatæ ab Aristotele quoque requiruntur. Patet etiam quarta conditio, quod *Quarta cõditio.* clarius cognoscere non facit subalternationem, quia subalternans non cognoscit clarius conclusiones subalternatæ, quàm ipsamet subalternata, nam vtraque per eadem principia cognoscit illas conclusiones, & sciens conclusiones subalternatas, si debet esse verè sciens, & non habere fidem, oportet quod cognoscat euidentiã principiorum ex terminis, sicuti sciens subalternãtem. Præterea probatur, quod

clarius

clarius cognoscere non sit conditio scientiarum subalternarum, quia Metaphysica clarius, & distinctius cognoscit principia scientiæ naturalis, quam ipsa Philosophia naturalis, quæ illa cognoscit tantum in confuso, & tamen non dicimus, quod Metaphysica sit scientia subalternans respectu Philosophiæ naturalis.

THEOREMA VII.

In demonstratione potissima solùm definitio subiecti est medium.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scot. EX varijs locis super quarto Sent. elicitur sententiam Scoti fuisse definitionē subiecti esse medium in potissima demonstratione, & etiam 2. Sent. dist. 3. quæstione 6. soluendo vltimum principale ad M. ait apertè, quod definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Item in 3. dist. 14. quæst. 2. ait ex Aristot. 1. Post. quod de subiecto debemus præsupponere quid est, & adducit rationem, quia in ratione, & quidditate subiecti virtualiter includitur tota scientia de subiecto. Hæc eadem sententia habetur in Prologo quæstione de subiecto in principio, vbi ostendit, quod subiectum virtualiter continet omnes veritates sciētiæ, cuius est subiectum, & multis alijs in locis eadem sententia habetur: ex quibus apparet secundum Scotum, quod definitio subiecti est medium in demonstratione propter quid, & potissima, siquidem à medio pendet scientia: ipse autem ait sciētiam pendere à definitione subiecti, tamquam à causa propria. Item in prologo quæst. 1. tertio argumento contra Philosophos: vbi probat quod nō possumus cognoscere proprietates substantiarum abstractarum, adducit hāc rationem, quòd non possumus illas proprietates cognoscere à priori, & propter quid, idest per causam, quia non cognoscimus substantiam illarum proprietatum: vndè si cognosceremus illam substantiam quidditatiuè: tunc etiam propter quid cognosceremus illas proprietates: Per hoc autem vult dicere, quod definitio substātiarum abstractarum est causa cognitionis suarū proprietatum, & est medium in demonstratione propter quid, & quia ignoramus talem definitionem, ideò tales passiones non possunt sciri à nobis propter quid. Hanc sententiam clarè habemus in quæstione illa de medio demonstrationis in illis quæstionibus super libros Posteriorum, quæ editæ sunt sub nomine Scoti; has enim potius esse alicuius Scotistæ existimo, quam ipsiusmet Scoti; sed vtcumque sit, hæc est Opinio Scoti, quod medium in demonstratione potissima sit definitio subiecti, quæ comprobatur hac potissima ratione, & desumitur ex dictis varijs Scoti supra citatis. In demonstratione potissima semper demōstratur propria passio de subiecto, siue inhærere subiecto; Hoc stante sic arguitur. Illud est medium in demonstratione potissima, quod est causa proxima inhęrentiæ passionis propriè cum subiecto; sed sic est, quod definitio subiecti est causa inhęrentiæ talis passionis propriæ cum subiecto, ergo definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Suppositum in hac ratione est clarum, quia accidentia communia non demonstrātur de aliquo per demonstrationem, quia non pertinēt ad scientiam, solùm ergo accidentia propria demonstrātur, maior rationis patet ex definitione scire, & ex conditionibus demonstrationis; minor probatur: quia propria passio fluit à principijs intrinsecis subiecti, ergo solū principia intrinseca subiecti, scilicet materia, et forma, quę integrant definitionē sunt mediū, & causa simul istius passionis, & consequenter solùm definitio subiecti est mediū in demōstratione potissima. Hinc possumus etiam arguere, quod definitio passionis non potest esse medium, quia tàm passio, quam definitio passionis, cum sint vnū, & idem definitio, & definitum, pendent à definitione subiecti. Tertia ratio est, quia tunc esset petitio principij in demōstratione potissima, si definitio passionis esset medium; ratio est: quia idem est definitio passionis, quod ipsamet passio, & sic non est notius, quod definitio passionis īsit subiecto, quā quod passio ipsamet insit.

(Margin: Prima rō. — Secūda rō. — Tertia rō.)

insit. Hæc est positio certè Scoti, quæ etiã mihi re vera verissima videtur; sed quia à multis reijcitur, & variæ positiones adinuentæ sunt; ideò quomodo eam labefactare laborauerint alij, & quas opiniones veras asseruerint, in medium adducere oportet vt quilibet studiosus iudicium proferre possit.

Rationes Aduersariorum contra sententiam Scoti. Cap. II.

Zab. Primarõ Suppositũ

CONtra hanc opinionem arguit Zabarella libro primo de medio demonstrationis cap. 3. primò sic. Scientia, quæ acquiritur in demonstratione potissima est scientia effectionis non subiecti, quia subiectũ omnino præcognoscitur; hoc supposito tunc sic, ergo medium in demonstratione, quæ parit scientiam passionis debet esse causa passionis; at definitio passionis includit causam passionis, ergo definitio passionis est medium, non definitio subiecti. Suppositum primum est clarum per se; maior etiã patet ex definitione scire, nam scire est rem per causam cognoscere. Oportet ergo, quod res cognoscatur per causam, & sic medium debet esse causa, minor probatur à Zabarella lib. 4. de Methodis, cap. 14. nam definitio accidentis si debet esse perfecta, necessariò includit causam, per quam affectio est. Vbi notat definitionem accidẽtis esse triplicem; vnã, quæ dicitur formalis, secundã quæ causalis, tertiam, quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens; formalis, & essentialis est illa, in qua ponitur proprium genus passionis, & proprium subiectum, vt diffiniendo Eclypsim, si dicamus. Eclypsis est priuatio luminis in luna, & licet hæc definitio sit essentialis, non est tamẽ perfecta, quia non adest causa Eclypsis, & sic non quietat animum sapiẽtis, qui adhuc quæret causam talis Eclypsis. Secunda definitio est causalis, & est quãdo definimus passionem per causam propriã, vt si dicam. Eclypsis est interpositio terræ inter solem, & lunam: hæc enim solũ est per propriam causam Eclypsis; neque est perfecta, sed valdè imperfecta. Tertia integratur ex his duabus, & est perfecta definitio, quæ conuertitur cum demonstratione; solumq. ab illa differt terminorum situ, vt si dicamus. Eclypsis est priuatio luminis in Luna, propter interpositionem terræ inter Solem, & Lunam. Ad propositum, quando ait Zabarella in proposito, quod definitio passionis est medium in demonstratione potissima, non intelligit de definitione formali, quia illa est conclusio demonstrationis ex Aristotele, neque de definitione perfecta, quia hæc est tota demonstratio; sed intelligit de definitione causali, quam etiam sępe Aristoteles ait esse principium demonstrationis, & hæc ait expresse Zabarella libro primo de medio demonstrationis capit. 21. hacq. ratione ostendit, quod non est definitio subiecti medium in demonstratione, sed passionis. Secunda ratio est hæc; Aristoteles secundo Posteriorum tex. 41. 95. & 97. ait, quod medium demonstrationis est ratio primi termini, idest affectionis, vt videre est in locis citatis. Item in omnibus demonstrationibus, quas conficit in illo secundo sẽper medium est definitio causalis passionis, illæ autem sunt potissimæ, ergo definitio passionis est medium in demonstratione potissima; quod autem in illis exẽplis definitio passionis, & non subiecti sit medium patet, nam ait Aristoteles locis citatis, quod interpositio terræ est mediũ ad ostendendum Eclypsim inesse Lunæ; modo interpositio terræ nõ est definitio, neque causa Lunæ, sed Eclypsis: mediũ ad ostendendum tonitruum inesse nubi ait esse extinctionem ignis in nube, modò extinctio ignis in nube non est definitio, neque causa nubis, sed tonitrui, probat casum foliorum inesse arboribus propter congelationem humoris in arbore: at congelatio humoris in arbore non est definitio, nec causa arboris; sed casus foliorum. Ecce ergo quod in omnibus demonstrationibus Aristotelis definitio passionis est medium, ergo falsum est, quod definitio subiecti sit medium. Quarta ratio Zabarellæ contra Scotum est, quia multa sunt accidentia, quæ habent esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, vt patet de accretione luminis in Luna, quod inest per sphæricam figurã,

Secũdarõ.

Tertiarõ

Quartarõ.

quod est

quod est accidens; hoc accidens accretio luminis est scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causam, & sic potest sciri per demonstrationem potissimam, & tamen in hac demonstratione non potest esse medium definitio subiecti: quia hæc non est causa, sed erit illud accidens, quod est causa accretionis luminis, scilicet sphærica figura; non ergo definitio subiecti erit medium.

Opinio Iacobi Zabarellæ. Cap. III.

HIs habitis ponit Zabarella propriá opinionem, quàm asserit esse Auerrois in multis locis; & hoc est, qd medium in demonstratione potissima sit causa, & definitio maioris extremi, definitio vero, & causa minoris extremi, idest subiecti tantum, numquam; neque talis syllogismus, inquit, est appellandus demonstratio, in aliquibus vero, sed paucis admodum contingit, quod causa, & definitio vtriusque extremi, scilicet maioris, & minoris sit medium; adeo quòd cum hæc raro eueniant, in disciplinis non sunt considerenda, & non sunt tradenda præcepta de talibus demonstrationibus. (Nota, quod Auerroes, & Zabarella dicunt formam subiecti esse causam vtriusque extremi, scilicet maioris, & minoris, quia constituit subiectum in esse, & est causa etiam passionis, & quoniam nulla est forma subiecti, quæ non sit etiam causa passionis, ideò dicit, quod numquam causa minoris extremi solum est medium, quia opus est, quod etiá sit causa maioris extremi.) Ideò Zabarella cum Auerroe ad propositam quæstionem nil aliud respõdendum esse arbitrantur, nisi quod medium in omni potissima demonstratione ex necessitate est causa, & definitio maioris extremi, scilicet passionis: non auté causa, & definitio minoris, quia hoc est accidentale, immò definitio minoris, scilicet subiecti, sola nunquam medium esse potest. Pro declaratione, & probatione huius opinionis supponit Zabarella, quod duo sunt genera accidentium, quæ ex suis causis demonstrari, & sciri per demonstrationem possunt, alia namque accidentia habent causam externam, alia

Sup-positū

verò internam, causa externa est illa, quæ loco, & subiecto distincta est à subiecto illiusmet accidentis, vt interpositio terræ inter Solem, & Lunam est causa huius accidentis Eclypsis in Luna, & tamen est loco distincta à Luna, quæ est subiectum Eclypsis; causa vero interna est, quæ non est loco, & subiecto distincta à subiecto accidentis, vt figura sphærica est causa accretionis luminis in Luna; hæc accidentia ait ipse primo de medio demonstrationis c. 11. habent hoc discrimen, quod, quæ pendent a causa externa perpetuò comittantur causam, & cum ea reciprocantur, sed non perpetuò comittantur subiectum, neque cum ipso reciprocantur, non enim Eclypsis semper est in Luna, neque reciprocatur cùm Luna in paucis contingit, quod semper comitentur suas causas, vt motus Cælum, & hæc pertinere ad demonstrationem, & posse sciri per eandem probat lib. 1. de propositionibus necessarijs, c. 15. accidentia verò quæ pendent à causa interna, perpetuò comitantur subiectum, atque cum illo reciprocátur, quia fluũt à forma subiecti, quæ perpetuò inest subiecto, & sic ipsa perpetuò, & inseparabiliter insunt subiecto. Hoc supposito facto, suam opinionem sic declarat. In illis demonstrationibus, in quibus ostenditur de subiecto, illud accidés, quod pendet à causa externa, necessariò mediũ est causa externa, scilicet illa causa, à qua tale accidens pendet, & in his est omninò falsa positio Scoti, quia cum illud accidens pendeat à causa externa, definitio subiecti non potest esse mediũ; hæ autem sunt demonstrationes potissimæ, ergo in demonstratione potissima medium non est semper definitio subiecti; sed passionis (sed de his demonstrationibus an sint potissimæ, erit particularis quæstio) in demonstrationibus verò, in quibus ostenditur accidens de subiecto, quod pédet à causa interna, scilicet à causa non distincta loco, neque subiecto ab ipso subiecto ait; quod hic ordo seruatur, quia omnia ista accidentia pendent quidem, & prouenium à forma subiecti, sed ordine quodam: aliquod enim accidens prouenit à forma, sed illud postea producit aliud accidens, & illud aliud, &

sic dein-

sic deinceps, & sic forma quidem subiecti est radix omnium istorum accidentium, sed non est causa immediata omnium illorum, sed solum primi, qui ab ipsa prodit: illud vero est postea causa immediata alterius accidētis, & illud est causa immediata alterius, & sic forma subiecti solum potest esse medium ad ostendendum illud accidēs primum, quod ab ipsa prodit immediatè, & in his solum habet veritatem opinio Scoti, Sed hæc adeò pauca sunt, vt sint de illis, quæ raro eueniant, & ideo non pertinent ad scientiā; in alijs verò accidentibus forma subiecti non potest esse medium, quia non est causa immediata, & proxima; sed est illud accidens, quod est causa proxima: patet autem, quod tale accidens est causa solū maioris extremi, id est passionis, ergo definitio causalis, siue causa maioris, etiam in his accidentibus est medium quando de subiecto ostenduntur. Hoc manifestat exemplo, quia per rotunditatem Lunæ ostendimus Lunam paulatim augeri, paulatim augeri est accidens, quod pendet immediatè a figura sphęrica Lunæ, quia enim Luna est rotunda, ideo non statim illuminatur, sed paulatim, figura verò est accidens Lunæ, quod pēdet a substantiali forma Lunæ; hoc ergo accidens accretio luminis est accidens pendens à causa interna, quod est accidens illud sphęrica figura, & sic Aristoteles ostendit Lunam esse paulatim augmentabilem, quia est rotunda; medium ergo est accidens, quòd est causa immediata, non autē forma subiecti; & ita ex his habemus, quod etiam in accidentibus, quę pēdent à causa interna, medium est causa maioris, nō autem minoris. Hęc opinio probatur primò per rationes adductas contra Scotū.

Ratio prima. Secundò, quia in scientijs Mathematicis non demonstrantur omnia Theoremata ex definitionibus, & ex primis principijs earum scientiarum, sed aliqua pauca tantum, quę postea sumuntur vt propositiones ad aliorum Theorematum demonstrationem, & sic accidens demōstratum sumitur vt medium ad aliud accidens ostendendum, & illud ad aliud, & sic deinceps.

Secūdarō. Secunda ratio, ait Aristoteles primo de Anima tex. 11. quod quod quid est, est vtile ad cognoscendum causas accidentium substantię; quo in loco vult quidem significare definitionem subiecti esse causam primam, & radicem omnium accidētium, non tamen esse causam proximam singulorum accidētium; distinguit enim definitionem à causis accidentium, quia inquit, quod quod quid est esse vtile ad cognoscendum causas accidentium, ergo præter ipsam definitionem subiecti, accidentia habent alias causas, adeo quod ille locus intelligitur; quod definitio est vtilis ad cognoscendum causas, quia est prima causa, & radix omnium accidentiū, sed non proxima causa.

Tertia. Tertiò multa sunt accidentia quæ habent esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, vt patet de accretione luminis in Luna; quæ adest propter Sphęricam figuram, quod est accidens scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causam, & sic sciri potest per demonstrationem potissimā, & tamen in demonstratione ista mediū nō potest esse definitio subiecti, quia hęc non est causa, ergo erit accidēs illud quod est causa accretionis luminis in Luna: non ergo semper definitio subiecti est medium in demonstratione potissima.

Confutatur prædicta opinio, & defenditur Opinio Scoti. Cap. IV.

HAec Opinio diligenter est consideranda, quia ex ostensione falsitatis eius, patebit falsitas aliarum opinionum, quæ dissentiūt ab opinione Scoti, & pro vidēda veritate suppono vnum, quod etiam conceditur ab ipso multis in locis, & pręcipuè in primo libro de medio demonstrationis, capitulo vigesimo, & vigesimoprimo, scilicet, quod cum dicimus definitionem subiecti esse medium in potissima demōstratione, per definitionem intelligimus formam subiecti, quæ est pręcipua pars definitionis, & sic cum dicimus, quod definitio hominis est medium ad demonstrandum hominem esse risibilem, intelligimus, quod rationale, quę est præcipua pars definitionis, est mediū, vltima enim pars definitionis ex Aristotele 7. Metaphysicę, est tota definitio, quia continet alias priores differentias, & sic *Primum suppositum.*

sæpe

ſæpe illã vltimam differentiam appellamus definitionem: ita etiam cum Zabarella dicit, quod definitio paſſionis eſt medium, intelligit, quod vltima differentia definitionis accidentis perfectæ, quæ eſt cauſa ipſius accidentis eſt medium, non tota definitio, ſed illa vltima particula, quæ eſt definitio cauſalis. Secundo ſuppono, quod in omni demonſtratione potiſſima oſtenditur ſemper propria paſſio de ſuo ſubiecto, numquam autem accidens commune de ſubiecto communi. Hoc ſuppoſitum, præterquam quod eſt commune, & conceſſum ab omnibus, quod ego viderim, etiam eſt Ariſtotelis apertè primo Poſteriorum, cap. 4. tex. 37. vbi probat, quod concluſio demonſtrationis debet eſſe ſecundum quod ipſum, & æqualis, ita quod paſſio debet reciprocari cum ſuo ſubiecto, & ſubiectum cum ſua paſſione, & hoc apertè, & egregiè declarat in declaratione eiuſdem loci Zabarella, & etiam vberius ſecundo libro de propoſitione neceſſaria capitulo ſecundo, tertio, & maximè in quinto capitulo eiuſdem libri, vbi confutat errorem Alexandri, & Tehmiſtij, qui ſoli dixerunt concluſionem non eſſe vniuerſalem, & ſecundum quod ipſum, & probat egregiè, quod etiam concluſio debet eſſe vniuerſalis, & ſecundum quod ipſum, hoc facto ſuppoſito veriſſimo, arguo tali pacto. Illud eſt medium in potiſſima demõſtratione, quod eſt cauſa proxima, immediata, & per ſe, propriæ affectionis, quæ demonſtratur, ſed ſolum definitio ſubiecti, ſiue forma ſubiecti eſt cauſa proxima, & immediata, & per ſe propriæ affectionis, & paſſionis: ergo ſolum definitio ſubiecti, ſiue forma ſubiecti, quæ ab Auerroiſtis, & Zabarella appellatur cauſa vtriuſque extremi, vt ſupra dixi, quia eſt cauſa cõſtitutiua ſubiecti, & effectiua paſſionis, eſt mediũ in demonſtratione potiſſima. Maior eſt clara, & certiſſima: quia deducitur ex definitione ſcire; tunc enim ſcire arbitramur vnũquodque; cum cognoſcimus cauſam propter quam res eſt, vbi intelligit de cauſa proxima, vt etiam ipſe Zabarella exponit; probatur etiã ex cõditionibus principiorum demõſtrationis, quæ debet eſſe prima, immediata cauſæ, & cætera, at conditiones principiorũ ſunt conditiones medij, vt ipſemet Zabarella ſuſtinet in pluribus locis, & maximè libro quarto de Methodis, vbi confutat opinionem illorum, qui dicunt conſilium Ariſtotelis in Poſterioribus Analyticis eſſe agere in primo de principijs, in ſecundò de medio; ait enim, quod tractatio de principijs eſt tractatio de medio; & idem habet pluribus in locis ſuæ doctrinæ paſſim; Tandem hanc maiorem expreſsè cõfitetur libro primo de medio demonſtrationis, capitulo decimotertio, vbi probat contra Scotum accidentia interna mediata nõ poſſe probari per formam ſubiecti, quia etſi illa accidentia pẽdeant à forma ſubiecti, non tamen immediatè omnia ab illa prodeunt, ſed ordine quodam, & ſic cum forma ſubiecti nõ ſit proxima, & immediata cauſa illorum accidentium, neque etiam poteſt eſſe medium ad demonſtrandum illa de ſubiecto; eſt ergo maior vera, & conceſſa; tota difficultas conſiſtit in minori, quæ ſi clarè probetur, vt facilè probabo, tota veritas quoque patebit; hęc ratio mihi efficaciſſima videtur; adeo quod ſolus Scotus, & ſequaces eius, & etiam quidã Thomiſtę in hac materia veritatem attigiſſe mihi videntur; minor itaque ita probatur. Illud eſt cauſa proxima, per ſe, & immediata propriæ affectionis, quo poſito ponitur propria affectio, & quo ablato, aufertur propria affectio; ſed ſic eſt, quod poſita forma ſubiecti, ponitur propria paſſio, & illa ablata aufertur propria affectio: ergo forma ſubiecti eſt propria immediata, & per ſe cauſa affectionis proprię, maior eſt euidẽs: quãdo enim cauſa nõ eſt per ſe, proxima, & immediata, ſed remota, poſita cauſa nõ ponitur effectus, vt animal ẽ cauſa remota riſibilitatis, & ideò poſito animali non ponitur riſibile: ſed quia rationale eſt cauſa, proxima riſibilitatis, ideò poſito rationali ponitur riſibile: propria affectio igitur perpetuò comitatur ſuã cauſã proximã, & immediatã: Minor probatur: quia poſita forma ſubiecti, ſtatim cõſequitur propria affectio immediatè abſque vlla alia cauſa, quod ſi acquireretur aliqua alia cauſa ad hoc vt paſſio ineſſet ſubiecto, illa paſſio nõ eſſet

Secũdum ſuppoſitũ.

1. Ratio.

propria paſſio illius ſubiecti, ſed eſset illi accidens commune, nam proprium eſt illud, quod ineſt alicui ſubiecto ſoli, omni, & ſemper, ideo ſi poſito illo ſubiecto, & forma eſsentiali illius ſubiecti non ineſt ei paſſio propria, non ineſt ſemper, & ſic eſt accidens commune non proprium.

Secundò probatur eadem minor principalis argumenti, quod fluit à principijs internis ſubiecti per ſe, & immediatè, habet pro cauſa interna principia ſubiecti, ſed propria paſſio fluit ab internis principijs ſubiecti, ergo propria principia ſubiecti erunt cauſæ propriæ affectionis, maior eſt euidens, minor probatur, quia affectus ſemper conſequitur ſuam cauſam immediatam: propria paſſio autem ſemper conſequitur proprium ſubiectum, quia ineſt vni, & ſoli ſubiecto, & ſemper, ergo opus eſt, quod fluat à principijs internis illius ſubiecti.

3° Tertiò, quod inhęret inſeparabiliter alicui ſubiecto nullam aliam cauſam habet quã ipſum ſubiectũ; ſed paſſio propria inhęret inſeparabiliter ſuo ſubiecto, ergo nullam aliam cauſam habet quam ipſum ſubiectum; maior probatur, quia ſi penderet ab aliqua alia cauſa, quàm ab ipſo ſubiecto, contingeret quandoque illam paſſionem eſse ſine ſubiecto, vt putà deſtructa tali cauſa; hoc autem de propria paſſione non poſsumus dicere, quia data forma ſubſtãtiali ſubiecti, eſt impoſſibile qđ propria paſſio nõ ſequatur, vt poſito rationali, & homine, eſt impoſſibile, quod riſibilitas ei non inſit; Ex hoc etiã minor patet, quia cũ paſſio intrinſecè ſequatur principia ſubiecti, neceſsariũ eſt, qđ poſitis principijs ſubiecti, paſſio, quoque ponatur, neque poſsemꝰ intelligere, quod ſubiectũ poſſit eſse diuiſum, & ſine proprio, quia ſi poſsemꝰ ĩtelligere ſubiectũ abſque proprio, & diuisũ ſic ĩ re eſse, accidẽs proprium nõ eſset proprium, ſed commune, poſsum quidẽ cõcipere vnũ, nõ cõcipiendo aliud: ſed nõ poſsum concipere ſubiectũ exiſtere ſine ꝓprio. Hinc patet falſitas dicti illius Zabarellæ, quod accidẽtia externa ſubiecti, quæ nõ concomittãtur ſemper ſubiectũ, poſſint demonſtrari demõſtratione potiſſima, qa patet, quod non ſunt propria accidentia ſubiecti, & hoc etiam ipſe cõfitetur; ſi enim nõ ſemper committantur ſubiectum, neque etiam ſunt propria; patet etiam, quod accidentia, quæ vocat ipſe interna, quæ tamen non procedunt immediatè à forma ſubiecti, ſed ab alio accidente prouueniente à forma ſubiecti, non poſsunt eſse concluſio demonſtrationis, quia illa non ſunt propria accidentia: non enim inſunt ſubiecto ſecundum quod ipſum, neque ſecũdum propriam formam ſubiecti, ſed ſecundum cauſam accidentalem; vnde ſi contingeret ſeparari a ſubiecto illud accidens primum, ſcilicet rotunditas Lunæ, neque illud accidens ſecundum, vt accretio luminis, ineſset Lunæ; ineſt ergo accidentaliter, & ſic nõ eſt concluſio neceſsaria, nec vniuerſalis, qualis requiritur in demonſtratione potiſſima, neque iſtæ paſſiones ſunt propriæ; Sed hæc clarius patebunt in proprio quæſito, vbi oſtendam, quod illæ demonſtrationes de accidentibus illis tam internis, quam externis, non ſunt potiſſimę demonſtrationes. Præterea Zabarella lib. 4. de Methodis c. 13. & 14. apertè aſserit definitionem ſubſtantiæ eſse principium demonſtrationis, & duobus modis conſiderari in libro Poſteriorum, ſcilicet, vt principium demonſtrationis ꝓpter quid, & vt finis Methodi reſolutiuę, & in primo libro per tractari de definitione ſubſtantiæ secũdũ primum modũ, ac Ariſtotelem, dũ in primo libro agit de principijs demõſtrationis, agere de medio, & quod illud eſt definitio ſubſtãtię, ergo velit nolit fatetur definitionẽ ſubiecti, quod eſt ſubſtantia, eſſe mediũ in demõſtratione potiſſima. Ex his omnibus rationibus conſpicuè apparet, quod eſt ſolùm demõſtratio propter quid, & potiſſima; in qua paſſio propria oſtẽditur de ſuo ſubiecto ꝑ principia ſubiecti, quæ ſunt incluſa in definitione ſubiecti, & quod reliquæ demõſtrationes, in quibus definitio ſubiecti nõ eſt mediũ nõ ſunt perfectę demõſtrationes: quia nõ habẽt cõditiones aſſignatas ab Ariſtotele, & ita patet; quod definitio paſſionis non eſt mediũ vnquã in perfecta demonſtratione, ſed definitio ſubiecti, quæ poteſt dici cauſa paſſionis, vt expoſuimꝰ, vera eſt ergo opi-

Dictum Zabarellæ falsũ.

Theo. 17.

Secũda rõ.

go opi-

go opinio Scoti, & falsa opinio Zabarellæ, sed hoc magis patebit in sequẽti Theoremate, vbi ostendemus, quod illæ demonstrationes, quas putat potissimas, nõ sunt potissimæ. Sed aliquis dicet, ergo demonstrationes potissimæ erunt admodũ paucæ: Hoc cõcedo, immò assero, quia & illud asserit Aristoteles primo Poster. tex. 72. & ratio est; quia causæ, & formę subiectorum valde latent, vndè magnus numerus demonstrationum per causas remotas habetur, sed per proximas exiguus, multas etiam per effectus habemus.

Ad rationes Zabarellæ. Ad primum. Ad rationes Zabarellæ, ad primum cõcedo, quod definitio causalis accidentis, siue causa accidentis est medium in demonstratione potissima, sed dico, quod illud est semper forma subiecti, quia illa ponitur in definitione propriæ passionis, tanquam causa ipsius ad perfectè quietãdum intellectum nostrum, vt ipsemet cõcedit, & ego aliàs in Metaphysica ostendam; Ratio huius est superius dicta, quia in demonstratione potissima, semper ostenditur passio de proprio subiecto per causam proximam, & immediatam passionis, talis autem causa est forma subiecti; in demonstratiobus verò non potissimis, vt est illa de Eclypsi non est opus, quod definitio causalis sit forma subiecti, quia in illis non ostenditur accidens proprium de subiecto, sed accidens commune, quod pendet ab alia causa, quam à forma subiecti, ideò in illis non debet forma subiecti esse medium, sed causa passionis quæcumque illa sit. *Ad secundũ.* Ad secundum, ad auctoritates Aristotelis de secundo Post. in quibus dicit, quod in demonstratione mediũ est ratio primi termini, dico, quod est verum, sed per rationẽ intelligit definitionem causalem, vt supra exposuimus, siue causam passionis, quam diximus esse definitionem subiecti; quando autem nos dicimus quod definitio subiecti est medium, loquimur de definitione formali subiecti, quæ definitio formalis est definitio causalis passionis; si enim definiretur passio per propriã causã, in tali definitione poneretur forma subiecti, quæ est vera causa eius. *Ad tertiũ.* Ad tertiam rationẽ dico, quod illæ demõstrationes nõ sunt potissimæ, vt ipse in proprio quęsito ostendam; Ad illam rationem ex Mathematicis dico, quod demonstrationes Mathematicæ, in quibus propria passio non ostenditur de proprio subiecto, non sunt demonstrationes potissimæ, vt dictum est, neque illæ sunt certissimæ, quia non habent summam necessitatẽ, neque earum conclusio est secũdum quod ipsum, quod magis patebit in quæsito an tales demonstrationes sint potissimæ. *Ad quartum.* Ad rationem illam Aristotelis ex primo de anima tex. 11. dico, quod Aristoteles ibi dicit, quod definitio subiecti siue substantiæ est medium in demonstratione; vndè in calce textus ait, quod definitio est principiũ demonstrationis, &, quod illa definitio quæ non facit scire accidentia non est bona definitio, & licet dicat, quod definitio facit scire causas accidentium in numero plurali, nõ propter hoc vult inferre, quod definitio ipsa non sit medium proximũ, & causa immediata accidentis, sed per hoc innuit solum, quod definitiones subiecti sunt causæ accidentium, & causæ immediatę; vndè in calce textus asserit, quod illæ definitiones, quæ non faciunt innotescere accidentia, non sunt bonæ definitiones, sed vanæ, & in eodẽ textu ait, quod sicuti quod quid est, est vtile ad cognoscendum accidẽtia ita accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est; oportet ergo quod hæc accidentia immediatè fluant ab ipso quod quid est substantiæ, alioquin non possent conferre maximè ad cognitionẽ definitionis substantiæ, quia effectus remoti nihil ferè conferunt ad cognoscendum definitionem subiecti à qua radicaliter prodeunt. Præterea ait, quod quod quid est, est principium demonstrationis respectu accidentium; non ergo hæc accidentia debent esse remota, quia tunc respectu illorum definitio subiecti non posset esse principium demonstrationis, quia principia demonstrationis non debent esse remota, sed proxima, & immediata. *Ad quintum.* Ad vltimum respondetur, vt supra dictũ est, quod tales nõ sunt demonstrationes potissimæ, nec propter quid, vt patebit in proprio quæsito de his demõstrationibus: ratio est, quia ĩ potissima demõstratione semper ostẽditur propria passio

de subiecto, hæc autem solùm habet pro causa formam subiecti: illa verò accidentia, quæ ab alia causa quàm à forma subiecti prodeunt non sunt propriæ passiones, neque accidentia propria, sed communia, ideò licet habeant proprias causas proximas, per quas sciri possunt, non tamen cadunt sub demonstrationem potissimam, vt clarius suo loco ostendam, sed sunt syllogismi probabiles per causam remotam.

Adducuntur aliæ opiniones, & confutantur. Cap. V.

Balduini opinio reijcitur. EX cõfutatione huius opinionis patet cõfutatio opinionũ aliorum, vt Balduini, qui in quæstione de medio demonstrationis sustinet, quod causa maioris extremi sit mediũ, nõ vt definitio, sed vt causa, nã & nos dicimus, quod mediũ in demonstratione est causa maioris extremi, sed cũ hoc dicimus etiã illud esse definitionem subiecti, vt supra dictum est, & ex dictis patet etiam solutio ad rationes pro sua opinione, probant enim solùm, quod causa maioris extremi est mediũ, & hoc nos concedimus, sed dicimus, quod illud est forma, & causa subiecti: illa ratio de similitudine nihil valet. Ad illas tres rationes, quas cõficit aduers⁹ Alpharabiũ, quas ait Balduinus valere cõtra Scotum, quidquid sit de opinione Alpharabij dico pro nunc, quod contra Scotũ nihil cõcludunt, non prima, quia non dicit Scotus, quod mediũ in potissima demõstratione sit tantum causa minoris, & non maioris extremi, sed ait quod est causa maioris; immò hoc est totum suũ fundamentum: vndè illa sequela, quæ est stante opinione Alpharabij, & Scoti (putat enim, qđ sint eiusdẽ opinionis) sequitur, qđ præmisſæ demonstrationis potissimæ nõ sint per se, de omni, & secundum quod ipsum, negatur; & ad illud exemplũ adductum, quod Alpharabiũ admisisse ait Balduin⁹, quod est hoc, omne animal est corpus, omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus, dico, quod hoc non admitteret Scotus, neque hanc esse verã, & perfectã demõstrationẽ sequitur ex opinione Scoti, quia secundũ opinionem Scoti necesse *Rationes Balduini soluũtur.*

est, quòd omnes propositiones sint vniuersales, & secundum quod ipsum, & cõclusio debet esse in secũdo modo dicendi per se, vt egregie patebit in quæstione an demonstratio de Eclypsi cum cæteris de 2. Posteriorum sint potissimæ, hoc autem non verificatur in exemplo allato; nam homo, quod est medium, nõ est causa corporis, nec animalis, nec corpus inest primo homini: ideo conclusio non est secundum quod ipsum, neque in secundo modo. Ex his patet, quod neque secunda, neque tertia, aliquid officiunt opinioni Scoti, procedunt enim ex eodem medio. Patet etiam, quod malè reprehendit Scotum, quod proposuerit cum alijs Latius hoc quæsitum sub nomine definitionis, quia nos per definitionem intelligimus præcipuam partem definitionis accidentis, quæ est causa ipsiusmet: vel dico, vt credo existimasse Scotum, quod quæsiuit an definitio subiecti sit medium, & statuit quod sic, quia definitio subiecti, id est partes definitionis subiecti sunt medium, & causa passionis, vt re vera sunt. Multę alię nugę sunt apud virum istum, quas nolo recensere; multa enim tribuit Scoto, quæ nec somniauit, & illas cõfutando, & respondendo multa maiora addidit, quæ vnusquisque per semetipsum videre potest. Hinc patet etiam falsitas opinionis Aegidij, qui dixit medium in demonstratione potissima semper esse definitionem passionis, numquam subiecti, & ipse intelligit de definitione formali accidentis, non de causali, patet enim, quod propria passio nõ pendet à propria definitione formali passionis, sed à forma subiecti, vt supra ostẽdimus. Præterea, est petitio principij, & maximè secũdum ipsum, quia refutat opinionẽ Scoti p hoc, quod definitio subiecti nõ potest esse medium, quia est idem cum subiecto, & sic peteremus principiũ; à pari; ego dico qđ definitio passionis, & passio sunt idẽ, & maximè definitio formalis; ergo si in demõstratione potissima definitio passionis est mediũ, committitur petitio principij; & hæc ratio optimè concludit aduersus Aegidiũ, sed aduersus Scotũ nequaquã, vt infra clarè ostẽdam in solutione rationis ꝑ Aegidio. Tertiò definitio passionis *Opinio Aegidij reijcitur 1.* *2.* *3.*

constat

constat ex proprio genere, & ex proprio subiecto, quod ponitur loco differentiæ, & ex causa, si debet esse perfecta, vt si quis definiat Eclypsim, dicet. Eclypsis est priuatio luminis in Luna ob interpositionē terræ; & si quis definiat risibile, dicet, risibilitas est passio hominis propter rationalitatem; sic definiūtur omnes passiones, & accidentia quęcumque sint, vt habetur ex Aristotele 7. Metaphysices, & vt est per se clarum. Hoc stante, quæro, quodnam sit illud, quod est medium in hac definitione ad demonstrandum passionem de subiecto, si dicas, quod est causa, quæ est vltima particula definitionis, coincidit cum opinione Zabarellæ, & tunc nos concedimus hoc, sed dicimus illud esse formam subiecti, & sic erit definitio subiecti eo modo, quo nos supra diximus definitionem esse medium, & sic ad ostendendum quamlibet passionem, oportebit pro medio sumere formam subiecti, quia est illa à qua ipsa dependet; vel erit ipsum subiectum; sed si hoc; habeo intentum, quia tunc medium erit subiectum, & sic etiam definitio subiecti, vt dictum est, vel erit genus ipsius passionis; sed hoc non potest esse, quia species non causantur à genere, neque ab ipso dependent, nisi remotè: non enim homo habet esse hominem ab animali, & sic accidens proprium nō habet esse à suo genere, sed habet esse à suo subiecto, à quo fluit; non ergo genus accidentis proprij potest esse medium ad ostendendum propriam passionem de subiecto, cum propria passio nō pendeat à genere suo quò ad esse proprium, & specificum: si dicat à tota definitione simul, nihil est, quia non tota definitio est causa passionis, sed sola defini-

Quarto. tio causalis. Pręterea, propria passio est accidens, & sic est forma simplex: non ergo pendere potest à propria definitione formali, cum nullam habeat formam per quā habeat esse formale, solum pendet à subiecto, cuius est forma accidentalis, sed ei necessariò cōnexa, & ab illo pullulans.

Ad rationi Aegidij. Rationes Aegidij nullius roboris sunt, innituntur enim præcipuè auctoritati Aristotelis, qui ī 2. Post. dicit, quod ratio primi termini est mediū, nūquā dicit quod ratio minoris. Itē exēpla omnia, quæ adducit Aristoteles de demonstratione potissima, habent pro medio rationem passionis, vt patet in demonstratione de Eclypsi, & alijs. Ad has auctoritates dico, quod illæ demonstrationes non sunt potissimæ, vt ostendam in proprio quęsito, & quando Aristoteles ait, quod medium in demonstratione est ratio primi termini, pro ratione intelligit causalē definitionem, quę datur per formā subiecti, & sic est pro nobis. Secunda ratio: si definitio *Secūda rō.* subiecti eßet medium, esset petitio principij, quia subiectum, & propria definitio sunt idem; Respondeo, quòd non cōmittitur petitio principij pro nunc, quia per definitionem possumus intelligere, vel definitionem totam continentem materiam et formam subiecti, vel possumus intelligere formam subiecti tātum, & sic intelligimus in proposito; modò definitio vt includit totum, & forma subiecti, non sunt idem, vt patet, quia definitio explicat totum definitum; forma autem dicit partem subiecti; scilicet formam ipsam. Pręterea definitio, & definitum, licet sint idem realiter, non tamen sunt idem ex natura rei, quia definitum dicit compositum, & totum, sed definitio dicit partes componentes totum, & sic non est mirum; immò omninò exigit ratio distinctę cognitionis, vt ex partibus veniamus in cognitionem totius, sicuti dicebat Aristoteles 1. Physicorum textu 5. quod aliud est definitio circuli, & circulus: est enim notior nobis cognitione confusa circulus, quam definitio circuli; sed cognitione distincta est notior definitio circuli, quam circulus, quia partes sunt notiores toto cognitione distincta, & sic per definitionem possumus ostendere aliquid de definito, vt per notius de ignoto; ostendimus etiā in Theoremate de propositione per *Theore. 7.* se nota, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini, pręter opus intellectus.

Ad tertiā rōnē. Tertia ratio pro Aegidio est hęc. Si definitio subiecti est mediū in potissima demonstratione, sequitur, quòd demonstrationis principia nō erunt ex proprijs, sed ex communibus, sed hoc est inconueniēs, vt ostendit Arist. cōtra Brisonem 1. Post. Consequētia probatur: quia exēpli gratia animal rationale, siue rationale est me-

dium ad ostendendum de homine, quod est risibilis; erit etiam medium ad probãdum, quod homo est disciplinæ capax, & ad demonstrandum alias proprias passio nes; non ergo vnaquæque passio erit ex causa propria, quæ sibi soli competat demonstrata, & sic non erit ex proprijs. Ad hanc rationem nego consequentiam; ad probationem dico, quod Aristoteles quã do dixit principia debere esse propria, & non communia intelligebat, quod principia deberēt esse causæ per se immedia tæ, & necessariæ, & proximæ passionis, & conclusionis, quia tunc sunt propria, non autem remota, & mediata, quia tuuc non sunt propria; si autem contingat, quod ab vna causa pendeant immediate plures passiones, non est inconueniēs, quod omnes illæ passiones demonstrentur per illã causam, cum sit sua proxima, & vera causa, & sic nos dicimus, quod non est inconueniēs, quod risibile, & disciplinæ capax, & aliæ proprietates quæ insunt homini propter rationale demonstrentur de homine per rationale, neque propter hoc est dicendum; quod rationale sit mediũ

Ad 4. commune, nõ proprium. Quarta ratio; si definitio subiecti esset medium in demõ stratione potissima, se queretur, quod maior esset demonstrabilis, contra sententiam Aristotelis, qui 1. Post. cap. 2. ait principia debere esse immediata; consequentia probatur: quia inter subiecti definitionem, & passionem demonstrandam, mediat definitio passionis, per quam poterit passio demonstrari de subiecti definitione. Hęc ratio nihil concludit, & est ineptissima; quæro enim qua nã definitio passionis est hęc, quæ erit medium, vel enim erit definitio formalis, & hæc non, quia ex Aristotele semper est conclusio demõstrationis, numquam principium; si dicat erit causalis, iam dictũ est, quod hæc est forma subiecti, neque tota, & perfecta definitio, quia hęc nõ est medium, sed tota demonstratio sola positione terminorum differens. Ex his patet confutatio aliarum opinionum, & solutio suarũ rationum, vel enim coincidunt cum opinionibus prædictis, vel parum ab illis distant, ita vt ex dictis quilibet, vel parum eruditus sciat cognoscere quid dicendũ

Aliorũ opinionẽs cõfutãtur.

sit; omnia autem dicta, & rationes recensere esset longum, cum nonnulli duos libros, alij longissimas quæstiones confecerint de hac materia.

THEOREMA XIIII.

Demonstrationes, in quibus medium non est definitio subiecti, non sunt potissimæ.

Opinio Scoti, & Zabarellæ cum suis fundamentis. Cap. I.

EX dictis à Scoto, & ad mentem eius in præcedenti Theoremate patet resolutè veritas huius Theorematis, ratio iam dicta est: quia in potissima demonstratione ostenditur semper propria passio de proprio subiecto, quia conclusio debet esse vniuersalis, & secundum quod ipsum; at si accipiatur accidens commune de aliquo subiecto, vt contingit in proposito, non erit conclusio vniuersalis, & secũdum quod ipsum; patet etiam, quod propria passio solùm pendet a definitione subiecti, vt supra declarauim9, ergo solùm definitio snbiecti est medium in potissima demonstratione, & consequenter illæ demõstrationes, in quibus mediũ nõ est definitio subiecti, sed vel causa externa, vel aliud accidēs, nõ sũt potissimę; sed hoc magis patebit ex cõfuratione contrariæ opinionis. Zabarella cum multis alijs opinionē cõtrariam sustinet in multis locis ĩ suis operib. logicis; sed pręsertim lib. 1. de medio demonstrationis, & in lib. 2. de propositionib. necessarijs. In primo itaque libro de medio demonstrationis c. 3. probat, quod hæ demonstrationes, in qui bus medium est causa externa, vt cũ ostē dimus Eclypsim inesse Lunæ per interpositionem terræ inter Solē, & Lunã, & cum probamus tonitruũ inesse nubi ꝓpter extinctionem ignis, & casum foliorũ inesse arbori propter humoris congelationem, sint potissimæ, & in cap. 4. eiusdem aliam demonstrationem adducit, sæpe adductã ab Aristotele, quæ nõ est per causã externam, sed per causam internam, quæ inest subiecto, non tamen est definitio subiecti,

Opinio Zabarellæ, & aliorũ.

cti, sed accidens quoddam, quod est causa proxima illius effectus, vt cum probamus, quod Lunæ inest accretio luminis propter sphęricã figuram, quod ergo hæ omnes demõstrationes, & similes sint demonstrationes potissimæ, probat primò hac ratione, quã ipse putat efficacissimã, & est totum suum fundamentum. Illa demonstratio est appellanda potissima, quæ perfectam rei scientiam tradit, ita vt nihil amplius de ea re quæri, vel cognosci possit; at demõstratio Eclypsis Lunæ per obiectionem terræ, plenã ipsius Eclypsis scientiam tradit, ita vt nihil amplius de Eclypsi sciendum, vel quęrendum remaneat, ergo hæc demonstratio est potissima appellanda; idem dicit de alijs memoratis demonstrationibus, ergo omnes illæ sunt potissimæ, & potissimæ appellandæ sunt, maior propositio à nullo sanæ mentis (ait ipse negari debet) probatur, quia quæ, & qualis sit demonstratio conspicitur ex fine, quæ est scientia; demonstratio ergo, quæ præstantissimam parit scientiam, est præstantissima demonstratio, & præstantissima appellari debet; pręstantissima autem scientia est, quæ omninò satisfacit omni quæsito, ac toti desiderio animi nostri, ita vt nihil amplius quærendum remaneat, vel desiderãdum. Minor probantur quoque, quia ex Aristotile in 2. lib. Post. 1. cap. & contextu 40. & 41. eiusdem asserit quod ea, quæ ad summũ quęri possunt, sũt quattuor. An sit, Quid sit, An insit, & Cur insit, & postea ostendit has omnes vnius, & eiusdem medij esse quęstiones: ita vt eo vno medio inuento, ijs omnibus quæstionibus simul satisfacimus, quod etiam ipsemet Aristoteles ostendit in exemplo de Eclypsi Lunæ; possumus enim quęrere an Eclypsis sit, quid sit Eclypsis, an insit Eclypsis Lunæ, & propter quid insit Lunæ Eclypsis; hæ omnes quęstiones eãdem causam quærunt, quę est interpositio terræ inter Solem, & Lunam; hoc enim inuento, cessat omnis quæstio, & ita perfectè, vt de Eclypsi nihil amplius quęrendum remaneat; vndè ait, quod si essemus supra Lunam, ita quod terram interpositam intueremur inter Solem, & Lunam, sensũ cognosceremus causam Eclypsis, & sic non quęreremus an Eclypsis sit, neque an insit, neque tandem propter quid sit. Ex his patet probatio minoris, quia in hac demonstratione de Eclypsi habemus medium, quod optimam scientiam inducit, quia satisfacit omni quęsito, quod facere possumus de Eclypsi, & omni nostro desiderio satisfacit, ita vt eo habito, nihil amplius de Eclypsi remaneat quęrendum, neque cognoscendum, ergo hæc demonstratio debet dici potissima; & hoc idem assere possumus de alijs demonstrationibus supra citatis, quia earum medium eodem modo se habet, quo medium demonstrationis de Eclypsi; Demonstratio Eclypsis ergo, & illæ omnes sunt potissimæ. Secunda ratio. Secundus liber Poster. est omnium librorum logices scopus, & finis, & ideò dicendum est, quod illa demonstratio, de qua loquitur Aristoteles in eo libro, est quoque præstantissima demonstratio; cum itaque in eo libro adducat has demonstrationes, & præcepta de demonstratione tradita in illis accõmodet, & declaret; iure etiam est dicẽdum, quod illę demonstrationes sunt potisimę. Tertia ratio. Eclypsis in Luna est scibilis non nisi per causam propter quam est; cognoscit per causam propter quam res est, proximè est demonstrari, ergo syllogismi, quibus Eclypsis, & similia per suas causas cognoscuntur, sunt demonstrationes, sed Lunę Eclypsis est propter obiectionem terrę, & cętera, ergo demonstratio, qua probamus Lunæ inesse Eclypsim propter terræ obiectionem est demonstratio potissima. Quarta ratio. Istę demonstrationes vertuntur in definitionẽ, ergo sunt potissimæ: Multę alię rationes pro hac opinione elici possunt ex varijs dictis, sed hęc prima est totũ suum fundamentum, & ex dicendis omnia, quæ pro hac opinione adduci posśunt soluentur.

Pri- ma rõ — Secũ- da rõ. — Ter- tia rõ — Quar ta rõ

Opinio Zabarellæ reijcitur. Cap. II.

PRo cognoscẽda veritate in hoc quæsito duo præcipuè animaduertere debemus, quæ sunt verissima, & communiter concessa, etiam ab ipso Zabarella pluribus in locis suorum operum logicorũ, & expositionis suæ super librum Poster.

Primum suppositũ.

primum est, quod Arist. in 1. Post. tradit pręcepta de demonstratione via resolutiua, & propterea in 2. c. à definitione scire simpliciter exorditur, & ex definitione scire inuestigat posteà definitionẽ materialem demonstrationis, vndè ait: si itaque scire est, vt definiuimus, demõstratio est ex principijs veris, &c. adeò quod concludit, quod si demonstratio debet esse syllogismus faciens scire simpliciter, oportet, quod sit ex principijs veris, & quod habeat omnes illas conditiones ibi nominatas, quas postea magis declarat in 4. c. dum docet hæc principia debere esse per se, de omni, & vniuersalia, ex hoc deduco quod illa demonstratio, siuè ille syllogismus solùm facit scire simpliciter, & parit propriam, & veram scientiam, qui habet illas conditiones assignatas ab Aristotele; quod si aliquis syllogismus sine illis conditionibus posset perfectissimam sciẽtiam parere, frustra assignasset illas conditiones; & argumentatio Aristotelis nõ esset bona, dum à definitione scire, probat definitionem demonstrationis, dicens text. 9. si scire igitur est, vt posuimus, necesse est & demonstratiuã scientiam ex veris esse, &c. Ex quo loco patet apertè, Aristotelem dicere, quod certa scientia, & perfectissima, & simpliciter, non potest esse, nisi ex propositionibus veris, & habẽtibus omnes illas conditiones; quòd si aliquis assignetur syllogismus carens aliqua illarum conditionum, non pariet scire simpliciter, & perfectum. Secundũ, quod notare debemus est, & deducitur ex pręcedenti, quod non possumus dicere de vlla conclusione, est verissima, & certissima scientia, nisi illa deducatur ex principijs primis, veris, &c. quæ habeant illas conditiones assignatas ab Aristotele tam in 2. quam in 4. c. 1. Post. Hoc suppositum comprobatur ex priori, quia scientia simpliciter, necessariò est ex principijs veris, & cætera, ergo non possum ego esse certus, & scire, quod illa conclusio sit necessaria, & certissima, nisi videro quod deducatur ex propositionibus verissimis, & certissimis, cuiusmodi sunt solùm propositiones constantes ex conditionibus assignatis ab Aristotele locis citatis. Hæc sunt adeò clara per se quod non egent probatione. Tunc arguo ex primo supposito. Ille syllogismus, & demõstratio illa est potissima, & præstãtissima demonstratio, quæ facit perfectissimam, & præstantissimã scientiam, vt est scire simpliciter; sed sic est, quod demonstrationes allatæ, & omnes aliæ, in quibus medium non est definitio subiecti, non pariunt perfectissimam scientiam, ergo non sunt demonstrationes potissimæ, & perfectissimę: maior patet ex primo supposito, & ab Aduersarijs conceditur, immò accipitur pro maiori ad probandum suam opinionem. Minor ita probatur. Illa demonstratio facit scire simpliciter, & perfectissimam scientiam; quæ constat ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus: sed demonstrationes allatæ, & similes non constant ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus, ergo non pariunt veram & perfectissimam scientiam: maior etiam in hoc syllogismo est verissima, & patet ex primo supposito, & est concessa; tota difficultas est in minori, qnam probo primò in vniuersali vna ratione validissima deducta ex præcedentibus; deinde probabo in speciali de vnaquaque; ratio vniuersalis est hæc. In omnibus demonstrationibus, in quibus medium est causa externa, ostenditur de subiecto aliqua passio, quæ non est propria passio subiecti, sed est illi accidens commune, nam passio propria subiecti pendet causaliter ab ipso subiecto, nõ ab aliqua causa externa, ergo vniuersaliter in his demõstrationibus cõclusio nõ est vniuersalis: at illa non est demonstratio potissima, in qua conclusio nõ est vniuersalis, vt dictũ est supra. Insuper minor nõ erit per se, quia ĩ minori causa illa externa, quæ est mediũ prædicatur de subiecto: non est autẽ definitio, nec pars definitionis subiecti, q̃a est quid externũ à subiecto, & sic nõ est in primo modo, neque est in secũdo, quia in illo propria passio prædicatur de subiecto, mediũ autem non est passio subiecti: quòd si dicas, pertinet ad quartũ modũ, hoc infra confutatur capite tertio, sed in particulari de vnaquaque demonstratione hoc ostendamus, & primò in demonstratione de Eclypsi, & primò ostẽdo, quod propositiones

1. Ratio generalis.

2. Ratio.

Secũdum suppositum

3. Ratio q̃ est in particulari cõ-

nes eius non sunt vniuersales, & secundum quod ipsum; deinde ostẽdam, quod non sunt per se, neque de omni. Quo ad primum formemus demonstrationem in hunc modum, quomodo etiam Zabarella formandam esse asserit lib. 2. de propositionibus necessarijs c. 17. Quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur, at Luna prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, ergo Luna obscuratur. Consideremus has propositiones: maior quidem nedum non est vniuersalis, sed neque per se, neque de omni: sed nũc ostendamus, quod non est vniuersalis. In propositione vniuersali termini debent esse æquales, ita quod vnus non sit vniuersalior altero, & debent esse cõuertibiles, ita quòd posito vno, ponatur & reliquum, vt patet ex declaratione Aristotelis secundum omnes, quid sit vniuersale, & secundum quòd ipsum; at in hac propositione termini neque sunt æquales, neque sunt conuertibiles: nam hoc subiectum, quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, latius est, quàm prædicatum illud, obscuratur: non enim omne illud quod priuatur radijs solaribus propter terram obiectam, obscuratur, vt patet de alijs stellis, in quibus euenit sæpè, quod inter illas, & Solem interponatur terra, sicuti interponitur inter Solem, & Lunam, & tamen illæ Stellæ ob talem interpositionem non obscurantur; lucent enim propria luce, non luce recepta à Sole; Idem dicendum, si aliquis in aliquo subterraneo thalamo ponat carbũculũ pretiosum, ille priuatur radijs Solis propter obiectam terram inter ipsum, & Solem, & tamen non obscuratur: non ergo isti termini sunt æquales, immò hæc propositio est falsa, sic vniuersaliter prolata, vt patet ex instãtijs adductis. Nec valet si quis dicat, quod hæc demonstratio de Eclypsi supponit aliam priorem demõstrationem, per quam noscamus, quod lumẽ, qd habet Luna à Sole recipit, qua habita tunc optimè nouerimus Lunam Eclypsari, si aliquod corpus dẽsum interponatur: quia priuatio nõ cognoscitur nisi per suum oppositum positiuum, vt per habitum, Eclypsis autem est priuatio quædã. Dico, quod hæc respõsio est nulla: quoniam etsi per aliquam demonstrationem certam ego scio, quod Luna recipit lumẽ à Sole, tamen non propter hoc sciam hãc propositionẽ esse veram, & certam, & vniuersalem, omne quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur: quia stante illa demõstratione, quod Luna recipiat lumen à Sole, nõ probatur per illam hæc propositio vniuersalis, omne quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur; sed etiam stante illa demõstratione, hæc maior non est vera, saltem non est vniuersalis, vt necesse est quod sit, ex suppositis. Probo etiam quod non sit per se, quia nõ est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, vt patet; non enim prędicatũ est de definitione subiecti, neque è conuerso: sed isti sunt soli modi, qui inseruiunt demonstrationi, ergo hæc propositio non est per se; Sed hic respondet Zabarella in 2. libro de propositione necessaria, c. 17. quod hęc propositio est in quarto modo dicendi per se, & ideò est per se, sed infra hãc responsionem infringam: quia quartus modus dicendi per se, nõ ingreditur demonstrationem. Neque hæc propositio maior est de omni, quia propositio de omni, habet duplicem vniuersalitatem, scilicet subiecti, & temporis, at hic non est vniuersalitas subiecti, quia obscurari non competit omnibus quæ priuantur radijs solaribus ob terram interpositam, sed solum illis, quæ recipiunt lumen à Sole, & cum desit hæc vniuersalitas, quæ est præcipua, deest & secunda, & sic non est vniuersalis. Ex his itaque habemus, quod maior huius demonstrationis non est vniuersalis, neque per se, neque de omni; quomodo ergo talis demonstratio potest esse potissima? Sed idem ostendamus de minori; minor est hęc: sed Luna prohibetur radijs solaribus à terra obiecta. Hæc minor neque est vniuersalis, neque per se, neque de omni. Non est vniuersalis, quia isti termini non sunt æquales, neque conuertuntur; non sunt æquales, nam latius patet prædicatũ, quàm subiectum; latius enim patet prohiberi radijs solarib. à terra obiecta, quàm Luna, quia hoc prædicatum multis alijs conuenit, quàm Lunæ, omnia enim ĩter quę, & Solem

Ira de monstratione de Eclypsi Arguitur cõtra maiorẽ propositionẽ. *Respõsio.* *Reie-* *ctio.* *Respõsio Zabarellæ.* *Reijcitur.* *Contra minorem.*

Solem interponitur terra, prohibentur radijs Solis, vt animalia in nocte, &c. neque iſti termini conuertuntnr: nam poſita Luna, non ponitur prohibitio radiorum Solis à terra, neque poſita prohibitione radiorum ſolis à terra, ponitur Luna, quia dato caſu, quod Luna non eſſet, eſſet adhuc prohibitio radiorum Solis in alijs ob terram interpoſitam, non eſt ergo vniuerſalis, neque eſt per ſe, quia non eſt in primo, neque in ſecundo modo dicendi per ſe: neque enim Luna eſt de prohibitionis radiorum definitione, neque è conuerſo, neque eſt de omni, quia licet competat Lnnæ, non tamen ſemper, & ſic deficit ei vniuerſalitas temporis, quomodo ergo eſt de omni? ſi ergo maior, & minor non ſunt de omni, neque per ſe, neque vniuerſales, non video quomodo talis demonſtratio ſit potiſſima, & miror viros grauiſſimos hoc aſſeruiſſe, neque rationem ipſam per ſe loquentem animaduertiſſe.

Obiectio. Sed aliquis dicet, ergo videtur quod tales propoſitiones ſint falſæ, quod non eſt aſſerendum, cum eas admiſerit pro veris tantus vir, qui fuit Ariſt.

Reſpõſio. Dico quod iſtæ propoſitiones ſic abſolutè prolatæ ſunt falſæ, & non concludunt, ſed tenent rationes aliquorum ſingularium, quæ eſſe vera compertum eſt per experientiam, neque Ariſt. dixit illas propoſitiones vniuerſales eſſe veras vniuerſaliter. Patet ergo, quod concluſio deducta ex his præmiſſis non eſt certiſſima, & ſimpliciter, omnes iſti defectus facilè conſpici poſſunt in alijs memoratis demonſtrationibus ex cauſa externa;

Demonſtratio ex cauſa interna reijcitur Nunc oſtendamus, quod demonſtrationes per cauſam internam, in quibus medium non eſt definitio ſubiecti, ſed accidens, non conſtãt ex propoſitionibus de omni, neque per ſe, neque vniuerſalibus; & hoc facilè conſequimur conſiderando illam demonſtrationem, quam habet Ariſtoteles præ manibus, dum oſtendit accretionem luminis in Luna propter Sphęricam figuram; demonſtratio ſic formatur ex Zabarella. Omne corpus ſphæricum paulatim illuminatur, Luna eſt ſphærica figura, ergo Luna paulatim illuminatur; Maior non videtur eſſe vniuerſalis, ratio eſt: quia iſti termini non ſunt pares, neque reciproci, corpus ſphæricum, & paulatim illuminari, nam latius patet paulatim illuminari, quàm corpus ſphæricum, nam omne corpus ſphæricũ paulatim illuminatur, ſed nõ omne, quod paulatim illuminatur eſt corpus ſphæricum; Præterea, non eſt per ſe, non enim eſt in primo, neque in ſecundo modo, quia prædicatum ſcilicet paulatim illuminari, non eſt de definitione corporis ſphęrici, neque corpus ſphæricũ eſt de definitione paulatim illuminari, ſed dato, quod hæc eſſet per ſe, & maior ſit vniuerſalis, minor non eſt per ſe, neque vniuerſalis, minor eſt hæc. Luna eſt ſphærica figura; quod nõ ſit vniuerſalis patet: quia ſphærica figura eſt accidens commune nedum Lunæ, ſed alijs orbibus; & alijs corporibus; latius ergo patet ſphærica figura, quàm Luna, neque illi termini ſunt conuertibiles, Luna, & ſphęrica figura, quia licet valeat, eſt Luna, ergo eſt ſphærica figura: non tamen valet, eſt ſphęrica figura, ergo eſt Luna, quia poteſt eſſe Sol, vel aliud ſydus, ſiue aliquod aliud corpus; eſſe ergo ſphæricæ figuræ competit Lunæ, non quatenus Luna, ſed quatenus corpus ſphæricum, & ſic non ineſt Lunæ ſecundum quod ipſum, & propterea non eſt vniuerſalis; neque eſt per ſe, quia neque eſt in primo, neque in ſecundo modo dicendi per ſe, non in primo, quia in definitione eſſentiali Lunæ nõ ponitur ſphærica figura, quia hoc eſt accidẽs, & extraneum à natura Lunæ, neque in definitione ſphæricæ figuræ ponitur Luna, ergo non eſt per ſe, neque poteſt dicere, quod ſit in quarto modo dicendi per ſe, quia ille non pertinet ad demonſtrationem; & poſtea hęc demonſtratio ſecundum ipſum, non eſt per cauſam externam, ſed per internam, ergo debet eſſe in primo, vel in ſecundo modo dicendi per ſe; Cum ergo minor propoſitio non ſit per ſe, non eſt demonſtratio potiſſima, & præſtantiſſima, cum potiſſima illa ſolum ſit, quæ conſtat ex principijs omnibus per ſe, & vniuerſalibus. Sed forſan hic aliquis dicet, quod non eſt neceſſe, quod minor ſemper ſit per ſe, vt dicit Zabarella libro ſecundo de propoſitione neceſſaria Poſt. c. 17. Sed hanc reſponſionem abſurdiſſimam eſſe infra oſtendam, dum

ostendam maiorem, & minorem debere esse per se, de omni, & vniuersales.

Aliæ rationes adducuntur contra prædictam opinionem. Cap. III.

Secũda rõ principalis. SEcunda ratio principalis. Apertè asserit Aristoteles in primo Post. cap. 14. quod conclusio demonstrationis debet esse vniuersalis, vt supra in quæstione de medio demonstrationis abundè probatũ est, sed nulla conclusio istarum demõstrationum, quæ fiunt per causam externã, vel per aliquod accidens etiam connexu subiecto est vniuersalis, ergo illæ nõ sunt demonstrationes perfectissimæ, & potissimæ: maior, vt dicebam, est Aristotelis; minor probatur primò in demonstratione de Eclypsi, concludimus enim ergo Eclypsis est in Luna: at hæc passio Eclypsis, siue priuari lumine, non competit Lunę, vt Luna est, sed quatenus est corpus tale, quod recipit lumen à Sole: vnde si daretur aliquod aliud corpus quod reciperet lumen à Sole obiecta terra inter illud, & Solem, eclypsaretur, nõ ergo hæc proprietas inest Lunæ quatenus Luna, & secundum quod est Luna, sed secũdum genus Lunæ, quod est corpus receptiuum luminis ab alio. Idem patet de demonstratione, in qua cõcludimus tonitruum esse in nube propter exstinctionem ignis, nam tonitruus non est propria passio nubis, quia non inest soli nubi, sed cuicumque corpori, in quo exstinguitur ignis est tonitruus, & rumor, ergo, neque inest semper, vt per se patet, non enim semper in nube est tonitruus, ergo conclusio ista nõ est vniuersalis. Idem dicẽdum de illa alia demonstratione, in qua ostendimus casum foliorum arboribus propter congelationem humoris inesse, neque enim casus foliorum inest omni arbori, nam laurus nõ habet casum foliorum in hyeme, & neque multis alijs inest casus foliorũ, neque inest arbori, vt arbor, sed secundũ aliquam speciem arboris. Idem dicẽdum de illa demonstratione, in qua ostendimus Lunam suscipere accretionem luminis propter sphęricam figuram, nõ enim acretio luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus est sphęricũ corpus, sicut ergo sensibile non inest homini quatenus homo, sed quatenus animal, ita neque suscipere accretionem luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus est corpus sphęricum, quod est genus ad Lunam, vt animal ad hominem, & forsan cõmunius: & sic non est secundum quod ipsum hæc conclusio. Tertiò particulariter arguo contra demonstrationes ex causa externa, & probo quod illæ demonstrationes non sunt potissimæ. *Tertia rõ* Demonstrationes constantes ex propositionibus per se quarto modo, non sunt potissimæ: sed omnes demõstrationes, in quibus ostenditur effectus externus ex causa externa, omnes constant ex propositionibus de quarto modo, ergo illæ non sunt potissimæ; Minor conceditur ab Aduersarijs, & patet inspiciendo vnamquamque demonstrationem assignatam, nam si causa est externa, & effectus est externus, nõ possunt esse nisi in quarto modo dicendi per se, &, quæ non sunt per se quarto modo, nullo modo sunt per se, vt videbimus. *Propositiones per se ex 4. modo nõ pertinent ad demonstrationẽ.* Maior probatur: quia ponitur expresè ab Aristotele, in primo Poster. cap. 4. text. 35. & est opinio fere omnium; & eandem sententiam Aristot. esse testatur ipsemet Zabarella, libro primo de propositione necessaria, cap. 11. vbi ait apertè quartum modum reijci ab Aristotele, neque esse vtilem ad demonstrationem, quia nõ habet necessitatem; & idem testatur in secũdo de propositione necessaria, cap. 14. Ex his ergo patet, quod tales demonstrationes, in quibus propositiones sunt per se quarto modo, non sunt potissimæ, quia non habent necessitatem. Ad hoc argumentum respondet, sicut innuit respõsionem libro 2. de propositione necessaria cap. 14. vbi longo sermone declarat quomodo quartus modus dicẽdi per se, quãdoque sit vtilis ad demonstrationem; *Responsio.* dicit enim ex Auerroe, quod causa propter quam quartus modus reijcitur ab Aristotele est, quia raro causa effectus externa est æqualis suo effectui, & rarò est simul cum effectu, & ideò rarò potest esse medium in demonstratione; sed solùm tunc est medium, quãdo ipsa cum suo effectu reciprocatur: hoc enim quandoque euenit, & ex accidenti, vt patet de Eclypsi, &

obiectio-

obiectione terræ: hæc enim est causa externa, & tamē est æqualis, & cōuertitur: quia posita obiectione terræ, Eclypsis ponitur, & ablata obiectione terræ, aufertur Eclypsis; est ergo æqualis, & sic quartus modus per se, quandoque est vtilis, sed per accidens; & subinfert, quod ideò vera est sententia communis multorum, quod solùm duo priores modi dicendi per se, sunt vtiles ad demonstrationem, & quod Aristoteles iure hunc quartum modum reiecit, quia non est semper, & perpetuò vtilis, sed aliquando, & ex accidenti est vtilis; illa verò quæ rarò eueniunt, & ex accidenti, non pertinent ad scientiam; ideo Aristoteles hunc quartū modum reiecit, non tamen propter hoc negat, quod aliquando nō sit vtilis, vt patet in hac demonstratione de Eclypsi, quam 2. Post. vult esse potissimam; & verti in definitionem, & hic vnum est aduertendum, quod ipse vt declaret multum laborat, scilicet quomodo intelligatur, cū ipse, & Auerroes dicunt, quod ex accidenti causa externa est medium in demonstratione: non enim volunt dicere, quod causa externa, quæ sumitur in demonstratione ostendat effectum accidentaliter, quasi nō sit vera, & necessaria causa: quia demonstratio Eclypsis in Luna per obiectionem terræ, est ita vt necessariò ostendat, vt melius non possit demōstrari, neque per magis necessariam causam, sed dicunt, quod genus causæ efficientis per accidens, euenit quod sit medium in demonstratione: quia tale genus causæ efficientis per accidens, cum suo effectu rarò habet necessariam connexionem, & conuertibilitatem; sed cum loquimur de causa particulari, vt obiectio terræ, dicit, quod huic non euenit per accidēs quod sit medium, sed per se, & necessariò inest esse medium, quia est vera, & necessaria causa. Per hæc patet responsio formalis ad argumentū, cū dicitur quod propositiones de quarto modo non sunt necessariæ, &c. Respondetur, quod verum est vniuersaliter, tamen quandoque sunt vtiles, vt contingit in allatis demonstrationibus; hanc suam sententiam confirmat auctoritate Arist. 1. Post. tex. 65. vbi Aristoteles hanc sententiam expresse ponere

Notand.

Dictum Zabarellæ notabile] reijcitur.

videtur; declarat etiam quomodo fieri possit in cap. 16. eiusdem libri secundi de propositionibus necessarijs, hoc modo; Accidens proprium duobus modis pendet à subiecto, vt risibilitas ab homine, Primò ab eo tamquam à causa subiecti, quia risibilitas recipitur in homine tamquam in materia. Secūdò ab eodem tamquam à causa efficiente, quia rationabilitas est causa efficiens risibilitatis: verum hęc secunda pendentia, est quæ facit hominem necessariò risibilem, quia dato casu quod homo non esset rationalis, non esset risibilis, quia non adesset causa efficiens risibilitatis; ita in proposito, accidēs externum vt Eclypsis pendet à causa efficiente, & à subiecto, sed adest hæc differentia, quod istæ duæ causæ sunt loco distinctæ, & subiecto, in homine autem sūt in eodem subiecto: vndè si accipiamus subiectum, vt Lunam non solam, & nudam, sed cum causa externa, vt cum obiectione terræ, tunc hoc accidēs necessariò inest illi subiecto, est Eclypsis Lunæ propter causam efficientem iam inexistētem Lunæ cogentem tale accidens, illi subiecto inesse. In proposito ergo licet causa efficiens Eclypsis non semper concomitetur Lunam, & consequenter non semper insit Eclypsis Lunæ, tamen quando talis causa inest Lunæ, est causa necessaria Eclypsis. Hæc sūt, quæ pro sua defensione, ni fallor, diceret Zabarella, vel aliquis alius pro eo.

Contra hanc responsionem; si valeret, sequeretur etiam, quod hæc demōstratio esset potissima; cum ergo probo in me esse calorem, quia me calefacio ad ignem; ita quod corpus meum erit subiectum, calor erit passio, & accidens, calefactio erit medium, nam hic effectus, & accidens est externum, & est cum causa efficiente, quæ est calefactio, & posita calefactione, ponitur calor in me, & hæc calefactio est etiā causa per se caloris in me, neque vlla alia causa efficiens assignari potest; qui ergo scit in me esse calorem propter calefactionem certissimè scit, & hæc erit demonstratio potissima, sicuti illa, qua scio Eclypsim inesse Lunæ propter obiectionem terrę; est enim omnino similis. Sed quis dicet vnquā hanc esse de-

Reijcitur.

monſtrationem, cũ de accidentibus communibus nulla poſſit dari ſcientia; calor autem eſt accidens commune, quod corpori meo adeſt quandoque, & quandoque non; Sicut etiam Eclypſis eſt accidẽs commune, quod ineſt Lunæ quãdoque, & quandoque non, & etiam alijs corporibus propter eamdem cauſam ineſſet; ſi enim daretur aliquod aliud corp⁹, quod reciperet lumẽ à Sole, & non eſſet Luna, etiam in ipſo propter eamdem cauſam fieret Eclypſis, ſicuti eadẽ calefactio induceret in aliud corpus calorem, ſi illud calefaceret. Similiter, ſi ego oſtẽderem, quod Socrates interijt propter iugulationem, eſset demonſtratio; at quis non videat has demonſtrationes, neque bonos ſyllogiſmos eſse, quia ſunt de accidentibus, quæ non habent certam, vniuerſalẽ, & determinatam cauſam, ſed particularem, quæ non cadit ſub ſcientia. Præterea, ſi illæ demonſtrationes formentur, videbimus, quod propoſitiones vniuerſales erunt falſæ, vt ego ſupra oſtẽdi de illa demonſtratione Eclypſis, ſolùm concluſio eſt vera, quia aliqua particularis propoſitio eſt nota experientia, vel ſenſu, ſed non virtute alicuius illationis vniuerſalis, quę ſit in demonſtratione; Iure ergo dixit Ariſtoteles, quod quartus modus dicendi per ſe, non eſt vtilis, quia in illis non eſt aliqua illatio neceſsaria, quia cauſa, & effectus non habent nexum neceſsarium in illis, & ſi quandoque cauſa efficiens inducat effectum, hoc non prouenit ratione & natura illius cauſæ: ſed illi accidit, quod talem effectum producat: vnde Eclypſis nõ prouenit ex natura, & eſſentia terræ, ſed accidit terræ, quod Eclypſim producat: cum enim ſit corpus opacum, & Sol voluatur circa ipſam, accidit terrę vt interponatur inter Solem, & Lunã, & ſic cauſat vmbram, & obſcurat Lunã, & ſic fit Eclypſis. Idẽ dicendum de alijs cauſis externis. Cum ergo dicit, quod obectio terræ eſt cauſa Eclypſis, dico, quòd eſt cauſa, ſed eſt cauſa particularis, & accidentalis eo modo, quo nũc dictum eſt, quæ non pertinet ad demonſtrationem; cauſa enim, quę ingreditur demõſtrationem debet eſse vniuerſalis, & propria; & per ſe debet talem effectum intẽdere, ita

Præterea 2.

quod talis effectus ab illa intẽdatur, & nõ poſſit eſse illa cauſa deſtructa; at ſi fieri poſset, quod aliud corpus denſum, quod nõ eſset terra interponeretur inter Solẽ, & Lunã, etiã illud cauſaret Eclypſim. Præterea, iſta cauſa, ſcilicet obiectio terræ, nõ eſt cauſa neceſsaria Eclypſis neceſſitate conſequentis, ſed conſequentiæ, de qua Ariſtot. in lib. Peryhermenias ait hanc eſſe neceſsariam; Homo quando eſt; neceſſe eſt eſſe; ſic in propoſito, quando obiectio terræ cauſat Eclypſim, neceſſariò cauſat Eclypſim, eſt neceſsaria in ſenſu cõpoſito, non in ſenſu diuiſo: quia alio tempore poteſt eſſe Eclypſis, & non eſse per obiectionem terrę, vt dictum eſt. Tertiò in talibus demonſtrationibus eſt altera pręmiſsarum, quæ non eſt neceſsaria, vt in demonſtratione de Eclypſi patet de minori, quæ eſt: Luna priuatur radijs ſolaribus à terra obiecta, neque enim eſt in primo, neque in ſecundo, ergo non eſt per ſe, neque talis demonſtratio eſt potiſſima, quia neuter terminorum iſtius propoſitionis eſt cauſa alterius termini.

Præterea 3.

Tertio principaliter.

Ad hanc rationẽ apertè reſpondet Zabarella lib. 2. de propoſitione neceſsaria, cap. 17. & concedit, quod non eſt per ſe illa minor, ſed ait non eſse hoc incõueniẽs: quia non eſt neceſse ſemper, quod in demõſtratione minor ſit neceſsaria, & hoc declarat hoc pacto. Finis demonſtrationis eſt ſola cognitio effectionis; ideò in demõſtratione attẽdenda præcipuè ſunt illa, quæ ducunt nos ad cognitionem affectionis: hæc autem duo ſunt: primum eſt quod talis affectio demonſtretur de ſubiecto, cui primo ineſt, vt riſibile de homine. Secundũ per cauſam proximam & æquatam, non per communem, & remotã, cum hæc duo in demonſtratione ſunt, demonſtratio eſt præſtantiſſima, & potiſſima; ex hoc inſpicitur, quod in demonſtratione potiſſima debet eſse eſsentialis connexus affectionis cũ medio, per quod demonſtratur, & cum ſubiecto, cui ineſſe demonſtratur, ſed medij cum ſubiecto non eſt neceſse, quod ſit vllus eſsentialis connexus, quia poteſt euenire, quod nulla ſit affinitas cauſæ affectionis cũ ſubiecto, cui ineſse demonſtratur, vt contingit in præſenti demonſtratione de Eclypſi;

Reſpõſio Zabarel.

Minor demõſtrationis debet eſſe neceſſaria.

certum

certum est enim, quod hoc accidens, & passio Eclypsis potest sciri, quia quod habet causam certam, proximam & adæquatam, sicuti ab ea habet vt sit, ita habet vt possit cognosci, cognosci autẽ per talem causam, est demonstrari, ergo dicẽdum, quod hæc est demonstratio potissima, licet hæc minor non sit per se: quia hoc non necessatio requiritur.

Reÿcitur. Contra hanc responsionem Zabarellæ non est opus laborare multum, cum ipsa omnino aduersetur regulis veræ demõstrationis, & ipsimet Aristoteli artifici huius instrumenti; & miror de hoc viro, quidem doctissimo, qui ita ingeniosè de rebus logicis locutus est, quod vt tueretur hoc falsum dogma, quod hæ demonstrationes sint potissimæ, voluerit incidere in hoc absurdum, quod ex suismet operibus elicitur esse maximum; In primis contra hanc responsionem est Arist. in 1. Post. tex. 44. vbi probans, quod principia demonstrationis debent esse necessaria, ait, quod non possunt esse necessaria, nisi sint per se; ex hoc arguo. Quæro à Zabarella, an minor in demonstratione debeat esse necesaria; si dicat quod sic, ergo, debet esse per se, quia nisi sit per se, non est necesaria, vt ait Aristoteles, & per se patet ex rationib. Aristotelis; si non est necesaria, neque conclusio erit necessaria, quia necessarium deducitur ex necessario, non ex contingenti, & non necessario, nisi per accidens, vt ibi docet Aristoteles; est autem clarum, quod minor in demonstratione habet vim illatiuam: ita quod conclusio pendet etiam à minori; si ergo minor non sit necessaria, neque conclusio erit necesaria, & eo magis, quia conclusio semper sequitur debiliorẽ partẽ; Neque valet dicere, qđ est vera, qa hoc non sufficit, vt ibidem docet Aristoteles, sed requiruntur aliæ conditiones, quia etsi sit vera, non tamen facit conclusionẽ veram necesario, sed solum inducit conclusionem veram casu, vt etiam syllogismus topicus quandoque, sed non erit vera necesario; hoc patet clarè per totum illud cap. 6. ex quo etiam patet, quod Aristot. nedum loquitur de maiori, sed de minori, & maiori simul, & maximè hoc elicitur ex textu 46. vbi probat a signo, quod demonstratio est ex propositionibus necesarijs, quia solemus ferre instantias, quando ambo principia non sunt necessaria, vel alterum, & illud solemus negare, ergo debent omnia esse necessaria, & per se; Sed hæc clariora sunt, quam ipse explicare valeam: ratio ista mihi videtur efficacissima, quia præter quam est Aristotelis, est etiam euidentissima. Item 2. c. Arist. ait, quod demonstratio debet esse ex primis, veris, &c. ecce quod loquitur in plurali, ergo omnia principia demonstrationis debent habere illas conditiones, non alteram illarum, at principia non possunt esse prima; &c. nisi sint per se: vnde istæ conditiones de omni, per se, & vniuersales, non sunt diuersæ ab illis positis in definitione, sed illæ eodem magis explicatæ, vt docet ipsemet Zabarella in initio 4. c. 1. Post. Accedit, quod frustra laborasset Arist. ostendendo, quod principia demõstrationis debent esse necessaria, & per se, quia hoc non esset necesse verificari de minori: Ad rationem autem, qua hanc suam responsionẽ probat, dico, quod nedum in demonstratione requiritur connexus causæ cum affectione, & affectionis cum subiecto, sed requiritur connexio necessaria causæ cum subiecto; alioquin numquam ostendere potero affectionem illam necessariò inhærere illi subiecto, quia licet cognoscã quod rationalitas est causa risibilitatis, non tamen cognoscere potero, quod risibilitas inest homini, nisi prius certè cognouero, quod rationale necessariò inest homini, ita quod connexus affectionis cũ subiecto, non potest cognosci, nisi prius cognouero connexum medij cum subiecto: vnde in maiori cognosco connexionem medij cum affectione, in minori cognoscitur connexio medij cum subiecto; & hæc ita clara sunt, quod omnes id asserunt, & ipsemet pluribus in locis idem fatetur: adeò quod alio modo res sese habet, atque ille iudicauerit; exempli gratia, cognosco, quod omne animal rationale est risibile, deinde cognosco, quod omnis homo est rationalis; ecce quod requiritur hæc connexio, deinde ex eo quod cognosco, quod rationale, quod est causa risibilitatis, inest homini, cognosco etiã, quod ho-

Ad rõnẽ Zab.

quod homo est risibilis, nec valet si dicat hoc habere locum tantum in demonstra tione à causa interna: quia hæc est regula vniuersalis, quod conclusio deducitur ex maiori,& minori,& quando est necessaria ratione materiæ, necessariò debet vtraque propositio esse necessaria, alioquin illa cóclusio non erit necessaria: sed si est vera, est accidentaliter vera; quod autem dicit huiusmodi affectioné Eclypsis esse scibilem de Luna,& per causam propter quam est, infra respondebitur.

Impugnatur demonstratio habens pro medio accidens inhærens subiecto. Cap. IV.

Contra demonstrationem illam ex causa interna, quæ non est definitio subiecti, sed accidens aliquod inhærens subiecto, vt est illa, qua ostendimus accretionem luminis in Luna propter sphęricam figuram, primo sic arguo. Hęc demonstratio,& similes, non sunt ex propositionibus vniuersalibus, neque per se, ergo talis demonstratio,& similes, non sunt potissimæ; consequentia patet, quia ex dictis in calce præcedentis capitis cum propositiones non sunt vniuersales, & per se, non sunt necessariæ, & consequenter conclusio deducta ex illis præmissis, non est necessaria, & sic neque talis demonstratio est necessaria. Antecedens probatur: quia in huiusmodi demonstrationibus accipitur pro medio accidés aliquod commune, quod semper inest subiecto, & propter hoc saltem minor non erit vniuersalis, neque per se, in qua accipitur hoc accidens inesse tali subiecto, vt in assignata demonstratione; Minor est hæc, Luna est sphærica figura, hęc non est per se in primo modo, quia sphærica figura non est de definitione Lunæ, quia sphęrica figura est accidens,& Luna est substantia; neque est in secúdo modo, quia sphęrica figura non est propria passio Lunæ, quia inest alijs corporibus à Luna, ideò deceptus est Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, c. 12. & 15. neque est in 4. modo, quia quod ibi dicit, valet de accidente proprio, non de communi; sed hoc est commune, quod etiam ipsi concedũt, & etiam, quia Luna non est causa efficiens adæquata figuræ sphęricæ, sed est aliquod genus commune ad Lunam, & alia corpora sphærica, quod est innominatum, quod est causa talis accidentis. Præterea, iam est dictum, quod hic quartus modus non est vtilis ad demóstrationem. Secundò, conclusio non est vniuersalis, neque secũdum quod ipsum, quia accretio luminis non inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus corpus sphæricum, sicuti sensibile inest homini, non quatenus homo, sed quatenus est animal; at in demonstrationibus potissimis conclusio debet esse vniuersalis, & passio demonstrata debet esse propria. Tertiò maior non est per se vllo modo, quæ est hæc. Omne corpus sphæricum suscipit accretionem luminis, prædicatum hoc non est genus, vel differentia corporis sphærici, sed effectus eius: nam in maiori semper prædicatur passio, & effectus de propria causa, & ideo non est in primò modo, neque est in secundo modo, vt vult Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, quia accretio luminis non est proprietas figuræ sphęricæ, sed accidens commune cópetens multis alijs corporibus; at in secũdo modo passio prædicatur de proprio subiecto, ergo non est in secundo modo; Nec valet, quod ait Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, népe quod in talibus demonstrationibus in maiori explicatur solum pendentia effectus à causa explicite, sed implicite etiam est pendentia effectus à subiecto, vt dum dicimus rationale est risibile, explicamus causam actu risibilitatis, non autem subiectum, scilicet hominem, sed tamen potestate,& implicitè subintelligitur, quia cum dicimus rationabile est risibile, idem est ac si dicamus, homo rationalis est risibilis, & sic hæc propositio maior est in secundo modo implicitè. Sed hæc licet aliquo pacto possint accommodari demonstrationibus, in quibus medium est forma subiecti, vt est illa demonstratio, qua probamus, quod homo est risibilis, quia est rationalis, de qua etiam ipse exemplificat, nó tamen vllo pacto potest accommodari demóstrationibus, in quibus medium est causa accidentalis, quia hoc accidens implicitè nó potest intelligi inhærere illi subiecto, quia non est illi necessariò connexum.

Prima rō. *Secũda rō.* *Tertia.*

Dubium. *Ad quam speciē demōstrationis iſtæ reducātur. Reſpōſio.*

nexum. Prætèrea, propoſitiones debēt eſſe explicitè per ſe, non implicitè, & propterea, minor debet etiā eſſe per ſe explicitè. Sed hic eſt maxima dubitatio: ſi iſtæ demonſtrationes non ſunt potiſſimæ, & tamen ſunt per cauſam, & omnis demonſtratio per cauſam, vel eſt proxima, vel remota, quia diximus in quæſtione de ſpeciebus demonſtrationis, quod nō datur demonſtratio potiſſima diſtincta à demōſtratione propter quid, in quorum numero debent reponi? Dico quod debent reponi in numero demonſtrationū per cauſam remotā, licet enim talis cauſa videatur nobis vera, & proxima cauſa, tamē non eſt, quia tunc eſſet cauſa neceſſaria, & ſic illius propoſitiones eſſent neceſſariæ: vnde ſi perfectè cognoſceremus eſſentiam, & naturam rerum, videremus, quod multæ cauſæ, quas putamus eſſe proximas, & immediatas, reuera nō ſunt cauſæ proximæ; vel dicamus, quod ſunt demonſtrationes quia, primæ ſpeciei, de qua Ariſt. in 1. Poſt. cap. 10. quia licet ſint per cauſam, non habēt tamen omnes conditiones requiſitas ad demonſtrationem propter quid, & ſic non pariunt ſcientiā propter quid, ſed quia.

Rationes Zabarellæ ſoluuntur. Cap. V.

Ad primum.

AD rationes Zabarellæ reſpondetur & primò ad primum argumentū patet ex dictis in primo ſuppoſito, & in confutatione, ſuæ opinionis; maior quidē eſt vera, ſed debet addi hæc particula, neceſſariò, ita quod hæc ſit maior. Illa demonſtratio eſt potiſſima, quæ perfectiſſimam, & neceſſariam rei ſcientiam neceſſariò tradit, ita vt nihil amplius quęri, vel cognoſci poſſit: hoc modo eſt vera maior, & in hoc ſenſu illā pro nobis accepimus contra Zabarellam: ſed minor tunc eſt falſa, quia illæ demonſtrationes non pariunt ſcientiam neceſſariò; ratio eſt: quia vt dictum eſt ſæpe ſupra in primo ſuppoſito concluſio, & ſcientia neceſſaria eſt ex propoſitionibus neceſſarijs, & per ſe, non ex accidentibus, & hæc ſcientia, quę deducta eſt ex propoſitionibus per ſe, & neceſſarijs, ſola dicitur perfectiſſima, & abſolutiſſima, quæ aliter eſſe non poteſt, vt Ariſtoteles illam definiuit, ſed hę demonſtrationes non ſunt ex propoſitionibus per ſe, & neceſſarijs, ideo non poſſunt parere perfectiſſimam ſcientiā. Ad probationem minoris dico, quod illud medium, vt terra obiecta, ſatisfacit quidem omnibus quęſtionibus de Eclypſi, non tamen ſatisfacit neceſſario, ſed accidentaliter, quia non eſt medium neceſſarium, ſed accidentale, & eſt veluti mediū in ſyllogiſmo Topico vero, quod etiam ſatisfacit omni quæſtioni de problemate propoſito, quia eſt verum, at nō neceſſariò, ſed ex accidenti. Pręter dicta in præcedenti, adduco exemplum ad hoc declarandum. Cadit lapis è domo, & occidit Franciſcum me vidente, tūc ego perfectiſſimè ſcio an ſit occiſio in Franciſco, & quid ſit occiſio in Franciſco, an inſit occiſio Franciſco, & propter quid inſit, quia omnibus his quęſtionibus ſatisfacit caſus lapidis, hęc enim omnia ſunt à caſu lapidis, ergo hęc cognitio eſt cognitio certa, & perfectiſſima, qua melior haberi nō poteſt, quia eſt propter cauſam proximā, propter quam res eſt, non tamen dicitur ſcientia, quia hoc medium, eſt mediū accidentale, accidit enim lapidi cadenti, quod occideret Franciſcum; non enim caſus lapidis neceſſariò producit hunc effectum, ſcilicet occiſionem Franciſci: at in demonſtratione opus eſt quod mediū ſit cauſa neceſſaria neceſſariò inducens talem effectum, itaquod non poſſit aliter euenire, ità euenit de obiectione terrę reſpectu Eclypſis, accidit enim obiectioni terræ quod cauſet Eclypſim; vndè ſi obijceretur alicui alij corpori recipienti lumē à radijs Solis, etiam in illud Eclypſim induceret, & etiā Eclypſis induceretur in Lunā à quocumque alio corpore opaco, ſi daretur quod poſſet interponi inter Solem, & ipſam Lunam. Minor ergo eſt falſa; & hic eſt notandum vnū ſcitu digniſſimum, quod ſi Zabarella, & alij animaduerterēt, non offenderēt in huiuſmodi errores, quod cum medium eſt neceſſariū, & habet illas conditiones, quas explicauit Philoſophus in definitione ſcire, ſemper demonſtratio eius eſt ex propoſitionibus per ſe neceſſarijs, & vniuerſalibus, vt declaratur ī primo ſuppoſito, ita quod

Exemplum. *Notandum.*

hęc conuertuntur, medium eſt neceſſarium, & præmiſſæ ſunt neceſſarię, pręmiſſæ ſunt neceſſarię, & medium eſt neceſſarium. Quoniam autem difficile eſt cognoſcere quando medium ſit neceſſarium, ideò Ariſt. docuit nos formare demonſtrationem; quando enim habemus demonſtrationem conſtantem ex propoſitionibus neceſſarijs, quæ ſunt per ſe, & vniuerſales, ſumus certi, quod habemus etiam medium neceſſarium, & hæc eſt vnica via cognoſcẽdi quando medium eſt neceſſarium, & parit mihi ſcientiam neceſſariam; vnde etiam habito medio neceſſario, niſi ordinetur in forma ſyllogiſtica, non facit fidem mihi quod ſit medium neceſſarium, neque me omnino certificat; non valet ergo dicere, hoc mediũ eſt cauſa huius effectus, ergo demonſtratio facta ex hoc medio, eſt potiſſima, quia non poſſum ſcire vnquam (non loquor de cognitione ſenſitiua) quod hoc medium ſit cauſa huius effectus, niſi ſit ordinatũ per demonſtrationem habentem conditiones requiſitas, vndè tũc aſſũmo, quod probare debeo; ſed bene valet hæc demõſtratio eſt potiſſima, & habet omnes conditiones requiſitas, ergo medium huius demonſtrationis eſt neceſſarium, & habet omnes conditiones aſſignatas ab Ariſt. in definitione ſcire, & ſic patet error argumenti Zabarellæ, ſic enim arguit. obiectio terræ eſt cauſa proxima Eclypſis; ergo demonſtratio in qua eſt medim, eſt neceſſaria, & potiſſima; nego hanc conſequẽtiam propter rationem dictam: quia non poſsũ cognoſcere, quod hoc mediũ ſit medium neceſſarium, niſi per demonſtrationẽ rectam, & omnibus conditionibus abſolutam, & quando eius demonſtratio non eſt ex neceſarijs, cognoſco, quod hoc medium non eſt cauſa neceſſaria, & ſic non mihi facit ſcientiam, vndè in antecedenti deberet addere eſt neceſſaria cauſa; demõſtrationes ergo hę ſũt verę ſed nõ neceſſarię; ſed propoſitiones notę ſunt experiẽtia, & obſeruatione lõga, nõ per viã demonſtratiuam, & ſcientificam.

Ad ſecũdũ. Ad ſecundũ dico, quod Ariſt. vſus eſt exemplis nobis notioribus, & quę ſępè præ manib. habemus, & præſertim, q̃a quando vſus eſt his exemplis declarabat cuius extremi definitio ſit medium & dixit, quod eſt ratio maioris extremi, ſcilicet cauſa, vel definitio paſſionis, & adduxit exemplum de Eclypſi, dicens, quod medium ad demonſtrandum Eclypſim de Luna, eſt cauſa Eclypſis quæcumque illa ſit, adduxitque illam cauſam, quàm omnes vulgò exiſtimabant eſſe cauſam propriam, non tamen propter hoc dicendum eſt, quod Ariſt. voluerit aſſerere hãc demonſtrationem eſſe potiſſimam, cum omnino aduerſetur ſuis regulis, & documentis, hæc tamen demonſtratio eſt ſecundi gradus, & licet non ſit per cauſam neceſſariam, eſt tamen per cauſam verã, & ſic non eſt inutilis, nec vana.

Ad tertiũ. Ad tertium reſpondeo, quod Eclypſis non eſt ſcibilis ineſſe Lunæ via ſcientifica, & demonſtratiua, quia accidentia cõmunia non ſunt ſcibilia, Eclypſis autem eſt accidens commune, vnde maior eſt falſa, vt dictum eſt ſuprà; vel dicamus, quod eſt ſcibilis, ſed non per tale mediũ, ſed per aliud, quod nos latet.

Ad quartum. Ad quartum non valet conſequentia, poteſt enim quælibet demonſtratio per cauſam remotam verti in definitionem, ſed tunc ſicuti non eſt potiſſima demonſtratio, ita non eſt perfecta definitio.

THEOREMA XV.

Sola cauſa formalis eſt medium in demonſtratione potiſſima.

Exponitur, & declaratur ſententia Scoti. Cap. I.

EX dictis in præcedentibus patet reſpondendum eſſe ad quæſtionem illam, qua quæritur quodnam genus cauſæ ſit illud, quod eſt medium in demonſtratione potiſſima, eſſe cauſam formalem; ratio præcipua eſt: quia ſupra diximus formam ſubiecti eſſe cauſam efficiẽtem proximã paſſionis, & neceſſariam; Sola autem paſſio propria oſtenditur de ſubiecto in demonſtratione; alia verò accidentia communia nequaquã; ideò ſola forma ſubiecti eſt mediũ in demõſtratione potiſſima, non autem aliæ cauſæ, quia paſſio habet effectiuè à forma ſubiecti, &

ſic etiam ab ipſa habet cognoſcibilitatẽ, & ideò forma eſt proxima cauſa paſſionis; habet etiam paſſio eſſe à materia, id-eſt à ſubiecto, & à fine, ſed iſtæ non ſunt præcipuè cauſæ, & propriæ, vti eſt forma ſubiecti; vnde licet ſubiectum, & paſſio conuertantur, hoc euenit ſolùm, quia in ſubiecto neceſſariò eſt talis forma, quæ eſt cauſatiua talis paſſionis neceſſariò: cauſa autem finalis non habet propriè cauſalitatem realem, ſed ſolum metaphoricam, quia eſt vltima in eſſe, & eſt poſt rem; forma igitur eſt medium in demonſtratione potiſſima ſolùm, reliquæ autẽ cauſæ per ſe ſolæ nequaquam.

Notãdum Et notandum eſt, quod cum dicimus medium eſſe cauſam formalem, non intelligimus quod hoc medium, & cauſa ſit forma ipſius paſſionis, quia paſſio cum non ſit aliquod compoſitum, eſt quædã pura forma, & ſic nullam aliam habet formam, per quam ſit, niſi ſeipſam; cum ergo dicimus medium eſſe cauſam formalẽ, non intelligimus eſſe ipſam formã, quæ eſt paſſio, quia tũc idẽ oſtenderetur per ſeipſum, quod nihil eſt, ſed intelligimus per formam ſubiecti, formam, quæ eſt cauſa efficiens ipſius paſſionis; forma ergo eſt mediũ; ſed tamen hic notandum eſt, quod cũ forma eſt mediũ ĩ demõſtratione, non eſt amplius forma, ſed eſt efficiens, & ideò medium licet ſit forma, habet tamen rationem efficientis, quia efficit concluſionem. Cõfirmatur hæc poſitio, quia ſi accipiatur aliqua alia cauſa pro medio, ſiue ſit materialis, ſiue efficiẽs, ſiue finalis, ſi non eſt propria forma ſubiecti, numquam erit cauſa neceſſaria, & ſic neque cõcluſio erit neceſſaria, neque vniuerſalis, neque præmiſſæ erunt neceſſariæ, & vniuerſales, vt in exẽplis vidimus, & in alijs ab Ariſt. in 2. Poſter. adductis videre poſſumus.

Rationes Aduerſariorum adducuntur, & ſoluuntur. Cap. 11.

Primarò Contra hãc ſentẽtiã eſt Ariſt. 2. Poſt. c. de cauſis, quod eſt 11. vbi ait, quod poſſumus demõſtrare ꝑ omnia quattuor genera cauſarum, ergo videtur quod medium in potiſſima demonſtratione poſſit eſſe nedum cauſa efficiens, quæ eſt forma ſubiecti, ſed cauſa materialis, & finalis, quæcumque, à qua aliquis effectus proueniat. Ad hanc rationẽ, & auctoritatem *Solutio.* ego iudico reſpondendum eſſe, vt multi reſpõdent, & ipſe nunc ſupra tetigi, quod in demonſtratione propter quid, perfecta & potiſſima ſolum cauſa formalis eſt medium, vt nunc declaraui, in alijs verò demõſtrationibus propter quid, quæ nõ ſunt potiſſimæ, & perfectæ, medium poteſt eſſe cauſa materialis, efficiens, & finalis, quia vnaquęque iſtarũ habet aliquos effectus, & hi per illas cauſas demonſtrari poſſunt; quando ergo Ariſtoteles ait ꝑ omnia quattuor genera cauſarum poſſe demõſtrari, concedo, ſed tamen nõ ſequitur quod omnes illæ demõſtrationes ſint potiſſimæ, vt dictum eſt, & quod hæc fuerit mens Ariſtotelis conſpicitur in lectione 2. Poſt. ĩ illo c. de cauſis abſque tot ſubtilitatibus, & nugis, nam poſtquam dixit, quod per omne genus cauſæ poteſt fieri demonſtratio, diſtinxit cauſas, quia aliæ ſunt, ad quas cõſequitur effectus ſemper, aliæ ad quas quãdoque, & alię ſunt neceſſariæ, & aliæ accidentales, & denique enumerat omnes modos cauſarũ & poſtea declarat quomodo vnuſquiſque effectus poſſit demõſtrari per ſuã cauſã; vnde tãdẽ in tex. 56. & 57. ait quod illa cauſa eſt mediũ in demõſtratione, quę reſpondet ſuo effectui, & ſic vnuſquiſque effectus oſtẽditur ꝑ propriã cauſã, ita vt ille effect⁹, qui eſt, ſæpe debet mõſtrari ꝑ cauſã quę eſt ſępe effectus, qui eſt ſẽper, per cauſã, quę eſt ſẽper, qui raro, per cauſã quę eſt raro. Conſtat autem, quod multæ demonſtrationũ harũ non ſunt potiſſimæ, neque habent omnes conditiones aſſignatas ab Ariſtot. perfectæ demõſtrationis propter quid, & tamẽ in illis cauſa erit quãdoque materialis. Idẽ clarius exprimit in c. 16. & 17. 2. Poſteriorũ, poſtquã enim cõpleuit tractationẽ de definitione, quã iſeruit tractationi de cauſis, eſt enim definitio medium, & cõſequẽter cauſa, & ſic pertinebat ad eã tractationẽ in tex. 90. qui eſt principiũ Capituli 17. & in ſequẽtibus, & maximè ĩ tex. 94. docet cauſam debere reciprocari cũ ſuo effectu, & ratio eſt: quia problema debet eſſe vniuerſale, & ꝓpria

affectio debet apponi proprio subiecto, & hoc etiam asserit in præcedenti capite 16. scilicet, quod problema debet esse vniuersale, & quod affectio debet apponi proprio subiecto, alioquin non poterit demonstrari; Clarum est, quod hoc asserit de demonstratione potissima, in textu vero 96. mouet dubitationem an si problema non sit vniuersale, medium debeat esse vniuersale, & respondet quod non, sed quale est problema, tale debet esse medium. Ex his locis conspicitur, quod licet Aristot. in cap. de causis, dicat posse demonstrari per omne genus causæ, non tamen intelligit, quod per omne genus causæ fiat demonstratio vniuersalis, & necessaria, quæ sola est potissima, vndè demonstrationes à signo, & à posteriori, & etiam per causam remotam, quę tamē nobis proxima videtur, appellat demonstrationes, & re vera in scientijs paucę admodum sunt demōstrationes potissimę, sed plurimę à posteriori, & per causam remotam; vnde per accidentia generū sępè ostendimus passiones de speciebus, quia natura specierum est ignota.

Rationes Zab. in cōtrariū

Sed contra hanc sententiam arguit Zabarella lib. 2. de medio demonstrationis, capitulo tertio, primò: quia tunc facimus distinctionem inter demōstrationem propter quid, & demonstrationem potissimam, quæ tamen nō distinguuntur, vt vidimus in quęstione de speciebus demonstrationis, & ex eodem Aristotele in illo secundo, dicente per eandem demonstrationem notificari quid est, & propter quid est, & eam esse potissimam. *Secūda.* Secundò in eodem libro Aristoteles ait, quod vnius rei est vnica causa, quæ tradit cognitionem propter quid est, eamq. vult cum effectu suo reciprocari, ergo fieri non potest, quod idem effectus per causam formalem potissimè demonstretur, per aliā verò causam demonstretur propter quid tantum, quia tunc vnius rei essent plures causæ, per quas posset demonstrari. *Tertia.* Tertiò cum dicimus causam formalē esse medium in demonstratione, vel intelligimus de causa formali subiecti, vel de causa formali passionis, primum non potest dici, quia rarò euenit, quod forma subiecti sit causa passionis; neque secundum esse potest; quia forma passionis est ipsamet essentia passionis, vnde si passio per suam formam demonstraretur, idem demonstraretur per seipsum. Ad has obiectiones respondeo, & ad primam quidem 1. dico, quod vt dixi in quæstione de speciebus demonstrationis, demonstratio propter quid est eadem quod demonstratio potissima; quia demonstratio propter quid, quæ habet omnes conditiones assignatas ab Arist. 1. Post. c. 2. & 4. est vera demonstratio, & potissima, & facit scire quid est, & propter quid est, & vertitur in definitionem, sed sunt alię demonstrationes, quæ non sunt sic perfectæ, neque habent omnes conditiones illas, & ideò non sunt omninò necessariæ, vt sunt istæ de Eclypsi, & aliæ, & dico, quod istæ possunt dici demonstrationes propter quid, quia sunt per causam, non tamen potissimæ, quia non sunt per causam omninò necessariam; vnde dato, quod sit vera, & proxima causa, quia tamen est accidentaliter causa, vt supra ostendi, ideò non est necessaria, & hę reduci debent propriè ad demonstrationem per causam remotā, quia re vera, illæ fiunt per causam remotā, licet nobis videantur per causam proximam, & hoc prouenit, quia naturas rerū nō optimè cognoscimus; si enim optimè cognosceremus Lunā, videremus aliam esse immediatiorē, & proximiorē causam in Luna propter quam Luna eclypsatur, quā īterpositio terræ, hęc enim est accidentalis, & remota: sed quia potiorem non habemus, eam vt proximam iudicamus. Ad secundam concedo, quod *Ad 2.* vnius effectus est vnica causa proxima, & necessaria, & per eā solā potest demōstrari potissimè; non tamen est inconueniēs, quod demōstratione min⁹ perfecta possit demonstrari per alias nō ita proximas, & maximè cum multę causę requirātur ad vnum effectum causandum; Illę ergo possūt esse mediū eo modo, quo sūt causæ, vt diximus nunc supra. Ad tertiū *Ad 3.* dico, quod cum dicimus causam formalē esse mediū in demōstratione potissima, loquimur de forma subiecti, vt dixi ī quę *The. 13.* stione de medio demonstrationis; cum autem ait hoc esse incōueniēs, quia illa causa rarò est mediū, patet esse falsum ex ea-

demmet disputatione de medio demonstrationis, vbi formam subiecti esse causā passionis ostendimus, & cōsequenter esse medium in demonstratione potissima.

THEOREMA XVI.

Definitio non est instrumentum Logicū.

Exponitur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. I.

Opinio Scoti. EX ijs, quæ diximus in quæstione de subiecto Logicæ ad mentem Scoti, apertè mihi dicendum videtur, quod definitio non sit instrumentum logicum diuersum à demonstratione, vt aliqui enixè sustinent; *Prima ratio.* ratio est: quia tunc logica nō esset vna scientia, neque haberet vnum subiectum, sed duo, scilicet syllogismum, & definitionem, hoc autem est falsum. ergo non est dicendum, quod definitio sit instrumentum logicum diuersum à demonstratione, & syllogismo; Consequētis falsitas patet: consequentia probatur; quia si definitio sit instrumentum re distinctum à demonstratione, non poterit cōtineri sub syllogismo, quem statuimus subiectum in tota logica; ratio est: quia non est pars, neque passio syllogismi, & sic non continebitur sub syllogismo, sed habebit propriam tractationē per se diuersam à syllogismo; ita quod, vel erunt duo subiecta in logica, vel erit statuendū pro subiecto in logica aliud aliquid commune illis, scilicet instrumentum sciendi, vt aliqui dicūt, quod nos cōfutauimus in quæstione de subiecto. Quod si quis dicat, licet definitio sit instrumentum logicū, tamē reducitur ad demonstrationem: *The. 6.* quia est principiū demonstrationis, & medium, & cōclusio, & tota demonstratio sola positione terminorū differēs. *Solutio.* Dico, quod dū hoc dicimus, nō statuim⁹ definitionē instrumentum diuersum à demōstratione, cuius munus sit notificare substantiā, *Cōfutatio.* sed facimus definitionem partem demōstrationis, & hoc quidem concedo; sed tunc recedunt ab opinione cōtraria; Quę autem pars sit, & quomodo pertineat ad demonstrationē inferius patebit; *Secūda.* Hoc etiam cōfirmo; quia, qui dicunt definitionem esse instrumentum logicum, hoc dicunt, quia asserunt definitionem notificare substantiam, demonstrationem verò accidens: at nos diximus in Theoremate de regressu, quod substantia, & causæ notificantur per demonstrationem, quia, & per inductionem, accidentia verò, & effectus per demōstrationem propter quid, vt abundantius ostendemus in proprio Theoremate; *The. 9.* non ergo est opus dicere, quod definitio sit instrumentum notificatiuum substantiæ. Hoc etiam confirmatur ex consideratione logicæ Aristotelis; si enim eam totā spectemus, videbimus, quod solum in illa agit de instrumentis, quæ habent vim illatiuam, & pertinēt ad discursum, & sic prout varias species habent, varios libros confecit, vt libros Priorum, Topicorum, Posteriorum, Elenchorum, in quibus de forma, vel aliqua specie syllogismi egit, & libros Perihermenias, in quibus de propositionibus egit, & librum Prædicamentorū, in quo de terminis simplicibus egit; *Tertia.* Voluit ergo logicam facultatem solum esse de instrumento discursiuo, at definitio non habet discursum, neque vim illatiuam, & ideò nō est instrumētum logicum; Quod verò definitio non habeat vim illatiuā, patet ex se, quia tunc Aristoteles de hac specie syllogistica verba faceret in aliquo libro, vel facere debuisset, alioquin esset diminutus: hoc non est dicendum, & præsertim in facultate, quam ipse proprio marte si non adinuenit, saltem maximè exornauit; Quod verò Aristoteles in nullo libro agat de definitione, vt est instrumentum habens vim illatiuam notificādi subiectum, patet; quod si quis dicat, quod hæc tractatio habetur in secundo Posteriorum, hoc nō est verū: quia vt concedamus, quod in secundo Arist. agat de definitione, non tamen agit quomodo per definitionem via discursus, & cū illatione notificare possimus substātiā, & quidditatem substantiæ, nam à text. 82. vsque ad 47. ptractat illa quattuor de definitione, quæ in illo 8. tex. proponit, scilicet, quo modo possimus venire in cognitionē de quod quid est. Secūdum quomodo quod q̄d est, reducatur ad demōstrationē. Tertium quid sit definitio, & quod quid est.

Quar-

Quartum quorum sit definitio, sed ferè in tota hac tractatione ostendit quod quod quid est, non potest demõstrari de eo cuius est, & tãdem circa tex. 44. & 45. illius 2. Post. concludit, quod sola demonstratio perfecta, quæ vertitur in definitione, ostendit quid est, quia causa, quę facit scire, propter quid est, facit etiam scire quid est: sed illud pertinet ad definitionem accidentis, non substantiæ, de quibus causis agit vsque ad 68. deinde reuertitur ad tractandum de definitione, & de illa agit vsque ad tex. 85. & in hac secunda tractatione docet, quomodo possimus venari quod quid substantiæ, siue prædicata essentialia substantiæ, quæ sunt ipsamet definitio, & in processu illo ostendit, quod adinueniuntur nõ via diuisiua solum, vt voluit Plato, sed etiam via compositiua, quæ est demonstratio a signo, & inductio, vt videbimus, non ergo agit de definitione quatenus ipsa habet vim notificandi substãtiam, & quidditatem rei, sed docet quomodo quidditas, & essentia rei, quæ est idem quod ipsa definitio venetur, & noscatur a nobis; & hoc ait fieri via compositiua, quæ est quid diuersum ab ipsamet definitione, scilicet demonstratio à signo, & inductio.

Zab. opin. Zabarella hanc eandẽ sententiã multis in locis in suis Operibus logicis sustinet, scilicet, quod definitio non sit instrumentũ logicum, & primò arguit sic. In 3. lib. de Method. c. 13. Omne instrumentũ logicũ est discursus à noto ad ignotum: sed definitio non est discursus à noto ad ignotũ, ergo definitio nõ est instrumentũ logicũ: maior probatur ex nomine facultatis logicæ, logica enim dicitur ἀπὸ τοῦ λόγου Græcè, idest à ratione, & discursu; vnde ipsa est ratiocinatiua, & qui diceret logicã sine ratione, & discursu esse, esset ac si diceret calidum sine calore; de ratione ergo logicæ est, quod sit discursiua, & cõsequenter instrumenta logica si debẽt reuera esse logica, debent habere discursum à noto ad ignotũ; Minor probatur: quia in definitione non est discursus, neque est instrumentũ discursiuũ manifestãs ignotũ ex noto; Hoc autẽ probat Zabarella lõgo discursu in c. 12. 13. & 14. eiusdẽ tertij de Methodis, non enim in definitione fit

Prima ratio.

discursus à parte ad partẽ, vt à parte definitionis notæ ad partẽ definitionis ignotã, quia omnes illæ particulæ definitionis nõ sunt quid plura, sed quid vnum integrũ, veluti definitum est vnum integrũ. Præterea, si esset illatio, oporteret à genere arguere ad differentiã, quia genus semper priori loco ponitur, sed hęc illatio est nulla; non enim valet: Franciscus est animal, ergo, est rationalis; neque possumus dicere, quod sit illatio à definito noto ad definitionem ignotã: quia tunc esset illatio ab eodem in idẽ, quia definitio, & definitum sunt idem. Sed præter hoc possumus nos confirmare, quia talis illatio est contra naturã, nam definitio est, quæ notificat definitum, non quæ notificatur à re; neque est processus, & discursus à tota definitione ad definitum: quia definitio est idem re cum definito, sicuti nomẽ est idem re cum re nominata, & significata per ipsum, & sic cum sint idem, si definitio est nota, necessariò quoque definitum est notũ, & si definitio sit ignota, & definitum ignotum esse necesse est, sicuti, & nomen si est notũ, est quoque res ipsa nota, si nomẽ ignotũ, est res ignota; solùm differt in hoc definitio, & nomen, quod nomen significat rẽ confusè, definitio significat rem distinctè, quia significat quidditatẽ; si ergo definitio est ignota, & quidditas est ignota, si est ignota quidditas, & definitio est ignota; vnde potest sic formari ratio. Si definitio est instrumentũ logicum, & nomen, & verbum sunt instrumẽta logica; cõsequens est falsum, vt omnes concederent; consequẽtia probatur: quia sicuti se habet nomen ad rẽ, ita definitio ad quidditatem, quia sicuti nomen significat rem confusè, ita definitio significat quidditatem rei distinctè, neque potest esse discursus à partibus definitionis ad totam definitionem, vt ostendit Zabarella libro eodem, cap. 14. quia partes definitionis sunt ipsamet tota definitio, partes autem simul collectæ non differunt à toto; non ergo à partibus definitionis ad totam definitionem est illatio, quia esset illatio ab eodem ad idem: verum est quidem partes definitionis cognosci posse, antequam cognoscantur inesse definito, vt partes essentiales, & vt definitio,

deinde cognosci, vt predicata essentialia, & constituentia definitionem definiti, sed hęc secunda cognitio non illatiuè deducitur ex prima, quia vt Arist. ostendit in 2. Post. quod quid est non potest ostendi de eo, cuius est; non enim possumus vlla methodo ostẽdere hoc prædicatum rationale inesse homini in eo quod quid est, sed per se nobis innotescit, vel ab experientia, vel ab effectibus, vel alia via, vt inductione, & denique via resolutiua, vt proprio loco dicam. Quando autem ignorantur partes definitionis substantiæ omnes, vel aliquæ, cõfugere debemus ad methodum resolutiuam, quæ illas notificat, & inuenit definitiones substantiæ, vt ipse in 3. lib. de Methodis ostendit, cap. 17. sed tamen cum sint notæ non habent vim illatiuam ad definitionẽ totam, quia cum ipsæ sunt notæ, est quoque nota tota definitio, quia ipsæ sunt tota definitio.

Secũda rõ. Secundò sic arguit ibidem Arist. 1. de Anima, tex. 4. & 5. vbi quærit, an sit vna cõmunis methodus inuestigandi substantiam, & quid est in omnibus substantijs, & nominat aliquas methodos; subiungit enim, an demonstratio, & diuisio, an aliqua alia methodus; quęrit itaque, an methodus inuestigandi substãtiam, & quid est rei, sit demonstratio, vel diuisio, vel aliqua alia; ex hoc sic arguit. Si definitio est communis, methodus inuestigandi substantiam rei, ad quid Arist. quæreret, an sit demonstratio, vel diuisio, vel aliquid aliud? certè ex hoc innuit Arist. quod definitio nõ est instrumentum notificandi quid est substantiæ, Sed potius, quod ipsa est finis, & scopus demonstrationum, & aliarum methodorum.

Tertia ratio. Prętera, substantia cognoscitur à nobis per demonstrationem quia, & per methodum resolutiuam: ergo definitio non est instrumentum notificandi substantiam: antecedens probatur in proprio quæsito, consequentia probatur: quia tunc alterum superflueret.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. 11.

Petrella. Contra hãc opinionẽ arguitur à multis, & præcipuè à Bernardino Petrella, 2. libro suarum disputationum logicarum cap. 2. qui sustinet definitionem esse instrumentum logicum, sed sine vi illatiua; ait enim, quod duplex est instrumentum logicum, scilicet notificans cum ratione, vt demonstratio, & notificãs sine ratione, vt definitio; arguit autem sic De- 1. rõ. finitio consideratur à logico, ergo definitio est instrumentum logicum; antecedẽs clarissimum est ex Aristot. in 7. Metaph. tex. 42. & ex Auerroe ibidem, consequentia probatur; modus considerandi logici est vt instrumẽtum, ita quod omnia, quæ considerat logicus, considerat vt instrumenta sciendi, & notificandi, & hoc habetur ex Auerroe in prologo primi Post. er- 2. rõ. go definitio est instrumentum logicum. Secundò Aristoteles in 6. Top. cap. 1. & 3. ait definitionem facere, vt cognoscatur substantia, siuè substantia accipiatur pro essentia rei, siue sit accidens, siue sit substantia, siuè accipiatur pro ipsamet substantia contradistincta ab accidentibus. Tertiò, Philosophus in 2. Post. capitulo 2. 3. rõ. habet hæc verba. Amplius si definitio substantiæ quædam cognitio est, & cætera) vult denotare Aristoteles per illud verbum, quædam cognitio est, quod cognitio acquiritur nedum per rationem, sed etiam sine, & sic cognitio substantię potest acquiri per definitionem, licet definitio non sit instrumentum cum ratione, & discursiuum. Quartò, in eodẽ loco pro 4. rõ. ponit, an idẽ possit sciri per definitionẽ, & per demõstrationẽ, ergo videtur velle Aristoteles, quod definitio sit instrumẽtũ faciens scire, alioquin esset vanum talem quęstionẽ proponere. Quintò septimo di 5. rõ. uinorum ex Aristotele tex. 4. nulla est melior, atque pręstantior scientia ea quę est acquisita per definitionem, Sextò, Philo- 6. rõ. soph⁹ 1. de Anima, & 1. Metaph. tex. 48. vtrobique vult omnes disciplinas vti pro instrumento, definitione, & demonstratione; (hęc n. sunt verba Philosophi.) Atqui omnis disciplina per pręcognita omnia, aut aliqua est, & aut per definitionẽ, aut per demonstrationem, & sic concludi potest, quod etsi definitio non sit instrumentum habens vim illatiuam, est tamen instrumentum logicum pariens scientiam.

Hieronymus Balduinus in suo quęsito, Bald.

vtrum nobilius instrumentum sit definitio, vel demonstratio, duab. rationibus ostendere nititur definitionem esse nobilius instrumentum demonstratione: supponit autem, quod definitio sit instrumẽtum cognoscendi, & notificandi substantiam, sicuti demonstratio notificat accidens.
1. rō. Prima eius ratio est hęc. Illud est nobilius instrumentum logicum, ad quod omnia logica instrumenta reducuntur, sed omnia instrumẽta logica reducuntur ad definitionem; ergo; Hæc minor probatur ab eo multis auctoritatibus Auerrois, qui multis in locis dicit demonstrationem reduci ad definitionem; ex hac ratione potest sic argui. Si ergo demonstratio reducitur ad definitionem tamquam ad nobilius instrumentum logicum: ergo
2. rō. definitio est instrumentum logicum. Secunda ratio est hæc. Illud instrumentum est nobilius, quod versatur circa nobilius subiectum, & quod causat scientiam de nobiliori subiecto, & etiam quod habet nobilius medium, sed definitio versatur circa nobilius subiectũ, quia circa substãtiam, & habet nobilius medium, quia notificat per causam formalem, ergo. Hæc minor non probatur ab ipso; ex hoc arguitur, ergo si definitio notificat substantiã, & per causam formalem definitio est instrumentum logicum. Balduinus itaque sustinet definitionem esse instrumentũ, & ratiocinatiuum; Sed Petrella, & nonnulli alij, esse instrumentum logicum sine ratione. Pro nunc tamen possumus vnica ratione contra Petrellam arguere; ait, quod datur aliquod instrumentum logicum, quod parit scientiam absque ratione: hæc enim sunt verba eius 1. 2. lib. cap. 1. (pars autem instrumentaria sciẽtię notificãdo inseruiens, id præstat, vel cum ratione, vel sine ratione, si cũ ratione, appellatur instrumentum demõstratiuum, si sine ratione, appellatur instrumentum definitiuum, vel definitio) quæro ab ipso quomodo aliqua propositio sciri possit absque ratione? quænam potest esse scientia absque ratione? & consequenter, quã instrumentum erit illud, quod notificat aliqd absque ratione? certè omne, quod sine ratione profertur, videtur insulsũ, & stultum dictũ; si autẽ velit dicere, vt nos

Reijcitur. Opinio Petr.

dicimus, quod datur aliquod instrumentum logicum, quod notificat aliquid, id est significat, & explicat aliquid sine ratione, hoc vltrò damus, neque enim talia instrumenta nata sunt notificare aliquid ratione; sed negamus huiusmodi instrumentum debere dici logicum: quia tunc nomen, verbũ, propositio, oratio, & multa alia, erunt instrumẽta logica, quod est absurdum. Sed hęc opinio satis confutata est ex his, quæ dicta sunt suprà in præcedenti c. ideò ad Rationes respondetur.
Ad primam nego consequentiam, & probatio est nulla, quia logicus cõsiderat decem prędicamenta, propositiones, principia demonstrationis, considerat quęstiones, & multa alia, quæ tamen nõ sunt instrumenta notificandi, & sciendi, sed partes, vel principia instrumenti ratiocinatiui; ideò bene sequitur, logica est scientia instrumentalis? ergo quidquid consideratur à logico, vel est instrumentum sciẽdi, vel pars eius, vel principium, vel finis, sed non sequitur, ergo quidquid consideratur à logico, est instrumentum per se distinctũ ab alijs, definitio autem est pars demonstrationis. Ad secũdam dico, quod Aristoteles in illo 6. lib. cap. 1. ait, quod definitio debet dari p verba magis nota, & perspicua, & quæ sint propria, & clarè declarantia quidditatẽ, & essentiam rei, non tamen propter hoc dicit, quod illa verba, per quæ explicatur, & ex quibus cõstituitur definitio habeãt vim illatiuã, solùm sunt declaratiua definiti, veluti vna vox est notior, & clarior altera voce; & sic ex hoc loco habemus, quod definitio est oratio complexa, & instrumentum significatiuum essentię rei, siue illa res sit substantia, siue sit accidens, non autem est instrumentum notificatiuum, & sic non est instrumentum logicum. Ad tertium dico: quod illa verba dicunt, quod definitio est cognitio substantiæ, siue oratio significatiua substantiæ, & hoc ego concedo, non tamen propter hoc sequitur, quod habeat vim illatiuam, & vim notificandi, solum significat substantiam: tale autem instrumentum non est instrumentum logicum. Ad quartum dico, quod Aristoteles ibi proponit, an omne definibile sit demonstrabile, &

Ad 1 Ad 2. Ad 3. Ad 4.

omne demonstrabile sit definibile,& propterea verum est, quod Aristoteles proponit, an idem sciri possit per definitionem,& per demonstrationem,sed postea concludit in tex. 19. postquam ad vtramque partem multum disputauit,quod nō potest idem sciri per definitionem,& per demonstrationem;& ratio est in hoc posita: quia definitio non ostendit aliquid de aliquo,sed illud est demonstratio;definitio verò solùm significat, & declarat quid, & propterea non est instrumentū notificatiuum; proposuit autem hoc in quæstionem, quia aliqui existimabant, quod idem possit sciri per definitionem, & per demonstrationem.

Ad 5. Ad quintam dico,quod Aristoteles 7. Metaph.tex.4.nō ait scientiam acquisitam definitione esse præstantiorem, vt videre est in textu sed dato, quod hoc dicat ibi, vel alibi,sensus est,quod illa cognitio,quæ est per definitionem,est omnium præstantissima,quia est cognitio essentię rei,tamen hęc cognitio non habetur vi definitionis,sed ratione demonstrationis à signo,vel inductionis, definitio solùm significat essentiam, non autem notificat.

Ad 6. Ad sextam dico in 1.Metaph.tex.48.& primo de Anima loqui contra Antiquos, vnde sæpè accipit propositiones ab illis concessas:& quia aliqui eorum iudicabant definitionem parere scientiam, propter hoc dicit, quod omnis scientia acquiritur,vel per demonstrationem, vel per definitionem; tamen cum ipse loquitur secundum propriam mentem,nunquam dicit, quod definitio pariat scientiam, est enim ridiculum dicere definitionem parere scientiam, sed sine ratione.

Ad 1. Ad rationes Balduini patet,quod cōtra nos nihil cōcludunt.Ad primā, negamus, quod omnia,quę tractātur in logica,reducantur ad definitionē tamquam ad nobilius instrumētum,quod nō probatur nisi auctoritatib. Auerrois male itellectis,& quas non sustinemus.

Ad 2. Ad secūdā falsa est maior,& minor; maior est vera, tātum in sciētijs realibus in quib. attenditur nobilitas ratione subiecti;sed in logicis instrumētis,in quib. consideratur nobilitas pęnes vim illationis,& efficacitatē cōcludēdi,nō est vera; in proposito autem fit sermo de demōstratione,& definitione,quę sunt logica instrumenta; minor etiam est falsa,quia definitio nō notificat substantiā,neque vtitur causa formali, cum ipsa nō vtatur medio, sed ipsa est medium in demonstratione potissima,& sic definitio reducitur ad demonstrationem, vt pars ad totum.

THEOREMA XVII.

Omnia per demonstrationem cognoscimus, scilicet tàm substantiam, quàm accidens.

Exponitur propositum Theorema, & confirmatur, & declaratur quid sit definitio. Caput vnicum.

Occurit quædam difficultas non leuis ex dictis:nam si definitio nō est instrumentum logicum,& nobis non notificat substātiam, quodnam ergo instrumentum erit istud, quod nobis notificat substantiam? *Dubitatio.* Respondeo absolutè, quod per solam viam ratiocinatiuam venire possumus in cognitionem tam substantiæ,quàm accidentis,quia sola instrumēta,quæ habent vim illatiuam, ex noto ad ignotum possunt notificare nobis, & parere cognitionem; *Responsio.* duæ autem sunt species methodorum,siue argumentationū, & instrumentorum notificantium rem ignotam; scilicet methodus compositiua,& methodus resolutiua, methodus cōpositiua est syllogismus procedens per causā ad effectū,methodus resolutiua est syllogismus procedens ab effectu ad causam,methodus cōpositiua nō diuiditur ī plures species, sed methodus resolutiua diuiditur in duas species,s.in demōstrationē,quia,& ī inductionē;modò,q hę duę method⁹ sufficiāt,probatur ex reb.cognoscēdis,duo enim sunt,quę à nobis cognosci possunt, scilicet substātia,& accidens, accidēs cognoscitur solum per causā propriam, quia accidētia cōmunia non pertinēt ad scientiam, sed solum accidentia propria, hæc autem solùm cognosci possunt per causam propriā,& ita solùm possunt cognosci per demōstrationem propter quid,vt abundè dictū est supra. Substantia

Quõ sub-stan-tia co-gno-sca-tur.

stantia autem non potest cognosci per
causam, quia non habet causam, solùm
ergo cognosci potest per effectus, & ideò
potest notificari solum per demonstratio
nem quia, & per inductionem, quæ pro-
cedunt ab effectibus ad causam, cogno-
scitur autem substantia hoc modo. Sub-
stantia perfectè cognoscitur, cum cogno-
scitur eius definitio, definitio autem tunc
cognoscitur, & habetur, cum habentur
prædicata quidditatiua integrantia ipsã
definitionem; hæc autem prædicata es-
sentialia non possunt cognosci per demõ
strationem propter quid; quod patet ex
Aristotele in secundo Posteriorum, vbi
ostendit, quod quid est non posse demon
strari de eo cuius est. Reliquum est ita-
que quod à posteriori siue per aliquos ef-
fectus, & per accidentia, substantię co-
gnoscantur, vt ait Aristoteles primo de
anima, textu 11. accidentia magnam par-
tem conferunt ad cognoscendum quod
quid est, & sic per signa venimus in cogni
tionem prædicatorum essentialium, &
consequenter quidditatis, & essentiæ sub
stantiæ, quæ est causa illorum acciden-
tiũ, vti fecit Aristoteles in 8. Phys. qui per
effectus primi motoris, & præsertim per
motum venit in cognitionem essentiæ pri
mi motoris; & alibi sæpè idẽ effecit. Quo-
modo autem propositiones demonstra-
tionis ab effectu sint veræ, & necessariæ,
dictum est in quæstione de regressu c. 1.
Theo-re 9. & 2. Et in Theoremate 11. Possumus etiã
dicere pro nunc, quod propositiones de-
mõstrationis ab effectu sunt necessariæ,
quia illæ constant ex effectu, & causa pro
xima, inter quas est cõnexus necessarius,
sed talis connexus notificatur experiẽtia;
vndè per multum examen effectus, & cõl
lationẽ eius ad causam, cognoscitur cau-
sa distinctè; Venamur etiã prædicata essẽ
tialia, & definitionẽ substantiæ per indu-
ctionẽ, quæ est species ipsius methodi re-
solutiuæ, vt docet Arist. in 2. Post. à textu
69. & infra; postquã enim refutauit opi-
nionem Platonis, qui dicebat definitionẽ
adinueniri via diuisiua, vt patet ĩ tex. 73.
docet diuisionem cũ inductione, quã ibi
appellat viã compositiuam esse vtilẽ; Di-
uisio enim sola nihil probat, quia non ha
bet vim illatiuã, sed inductio habet vim
illatiuam, quia reducitur ad syllogismũ,
& ex singularibus notis inducit cognitio-
nem vniuersalis; ex eo enim quod aliqua
prædicata experimur inesse multis singu
laribus, inferimus illa inesse vniuersali;
vnde via cognoscendi prædicata essentia-
lia speciei, est accipere prædicata, quæ cõ
petunt omnibus indiuiduis illius speciei,
& solis indiuiduis illius speciei, vt dicere
sic. Franciscus est rationalis, Antonius est
rationalis, Socrates est rationalis, sed isti
sunt homines, ergo omnis homo est ratio
nalis; ecce quod inductione cognoscimus
prædicata essentialia speciei, & sic veni-
mus in cognitionem definitionis substan
tiæ per inductionem. Ex his patet indu-
ctionem ducere nos in cognitionem sub-
stantiæ, quia inductio ducit nos in cogni-
tionem prædicatorum substantiæ vniuer
salis, ex eo quod noscimus illa prædicata
inesse singularibus illius vniuersalis; co-
gnoscimus autẽ illa prædicata quiddita-
tiua inesse illis singularibus ex effectibus
singularium, & ita per experientiam ve-
nimus in cognitionẽ substantiæ singula-
rium, & ex cognitione substantiæ singula
rium, postea per inductionẽ venimus in
cognitionem vniuersalium substantiarũ;
adeò, quod experientia est radix, & fun-
damẽtũ scientiæ, & præcedit inductionẽ;
vndè hic est ordo nostræ cognitionis, ad
sunt singularia in rerũ natura, ista pro-
ducunt suos effectus per suas proprias
formas substantiales, cognoscimus effe-
ctus illos experientia, illos incipimus exa
minare, & comparare ad suas causas per
experientiã, & sic venimus in cognitionẽ
causarũ illorũ effectuum in illis singula-
ribus, deinde inductione causas illas, &
formas, quę sunt in singularibus conclu-
dimus inesse vniuersalibus, vt speciei, &
gñri, & facimus propositiones vniuersa-
les, quę postea sunt principia Demonstra
tionis, quia exemplũ ex Arist. 1. Post. cap.
10. Omne nõ scintillans prope est, Plane-
tæ non scintillãt, ergo Planetæ prope sũt.
maior, & minor experientia notæ sunt,
quia enim experientia compertum est,
quod hæc stella, quando est prope, non
scintillat, & similiter illa, & illa, & sic
de alijs, inductione facta est hæc proposi-
tio maior, omne sydus nõ scintillãs pro-

pe est,

pe est, eodem modo nota facta est minor; per hanc demonstrationem colligitur hoc prædicatum de Planeta esse prope nos, quod est prædicatum essentiale ingrediens eius definitionem, vel saltem gerit vicem prædicari essentialis, quia nõ habere possumus essentialiorem; aliud exemplum; volo probare, quod homo est rationalis, dico sic: Omne animal quod proficit in cognitione, est discursiuum, homo proficit in cognitione, ergo homo est discursiuus, siue rationalis; maior est ex terminis euidens, minor patet inductione; ecce quod per demonstrationem quia, inuestigaui prædicatum essentiale, & quidditatiuum hominis, ergo experiẽtia fit inductio, per inductionem fiunt propositiones vniuersales, quæ sunt principia demonstrationum à posteriori, & ita per demonstrationem quia, inuestigamus prædicata essentialia substantiæ constituentia definitionem ipsius: vide Theoremate 88. deinde postea fit regressus ab illis causis distinctè cognitis, ad illos effectus.

Tamẽ inductio, ꝑ se sola cum diuisione sufficit eo modo, quo explicat Arist. 2. Post. tex. *69*. nam exempli gratia; accipio genus hominis notissimum, vt quod est substantia, & deinde diuido illud, dicens: substantia alia animata, alia inanimata, cognosco quod homo est substantia animata, quia inductione fundata super experiẽtiam video quod Socrates est animatus, Petrus est animatus, & sic de alijs, ideo concludo, ergo homo est animatus. Sed vt hoc melius intelligatur, nota, quod ex Aristotele in proęmio Metaphysicæ experientia differt ab arte: quia experientia versatur circa singularia, vt singularia sunt, ars verò versatur circa singularia, nõ vt singularia sunt, sed vt sunt vniuersalia; experimentum enim vnum fit ex multis memorijs particularibus, vt quia recordor hoc reubarbarum purgasse coleram in hoc, & in hoc, &c. fit hoc experimentum, quod reubarbarum purgat coleram, persistendo tantum in consideratione reubarbari, & coleræ, vt singularia sunt absque vlla abstractione naturæ vniuersalis: Ars verò fit ex illis singularibus, quatenus intellectus procedit vlterius ex multa collatione illorum singularium; & conditionum adinuicem, ad cognitionem alicuius naturæ vniuersalis in illis singularibus, quod fit instrumento inductionis; hæc enim ex multis singularibus eodem modo se habentibus colligit vniuersale; & hoc est, quod Aristoteles in eodem proęmio dicit, artem, siue scientiam fieri ex experientia, experientia ergo est fundamentum scientiæ, & per ipsam probãtur principia demõstrationis quia, in quibus assumitur effectum inesse causæ, & subiecto, & etiam eadem experientia probãtnt propositiones singulares inductionis, quæ similiter assumunt effectus inesse suis causis, vel proprijs subiectis. Ex hoc etiam apparet, quid sit definitio; ego quidem existimo, quod definitio substantiæ nil aliud sit, nisi quoddã principium, quod appellatur suppositio, vt apertè Aristoteles pronunciauit in primo Post. tex. 14. vbi ait, quod definitio quædam positio est, & cõfirmatur: quia eodem modo eius cognitio acquiritur, quo docuit Arist. vlt. cap. 2. Post. acquiri cognitionem principiorum; nam sicuti experientia principia cognoscũtur, ita definitionis cognitio mediante experiẽtia habetur; per experientiam enim nobis notæ fiũt propositiones demonstrationis ab effectu, qua venimus in cognitionẽ prædicatorum essentialiũ substãtiæ, vt dictũ est suprà. Similiter notificatur inductione, vt dictum est; adeò quod non est laborandum quomodo ipsa sit instrumẽtum logicum, cum non notificet, sed solùm sit instrumentum significandi, veluti cęterę orationes complexę, & hoc maximè verificatur de definitione, substantiæ, quæ sola est principium demonstrationis, est enim medium, loquendo verò de definitione in communi ad definitionem substantiæ, & accidentis, est dicendũ, quod est instrumentum significandi, vt cęteræ voces simplices, vel complexæ, & ita genus proprium definitionis est instrumentum significandi, differentia faciẽs ipsam differre ab alijs vocibus est significare quidditatem rei distinctè; per hanc enim differentiam differt ab alijs vocibus, & maximè à nomine: quia cæteræ voces cõplexæ non significant quidditatem rerũ,

nomen verò significat quidditatem, sed in confuso.

Ex hoc patet etiam, quod definitio est vltimus scopus demonstrationis: nam scopus demõstrationis propter quid, est definitio perfecta accidentis, quia est tota demõstratio sola positione terminorum differens: scopus demonstrationis quia, est definitio substãtiæ, quę postea est principium in demonstratione propter quid; nihil enim tandem scire quærimus per instrumenta syllogistica, nisi scire omne scibile per rationem, scibile autem est duplex, scilicet, substantia, & accidens; cum ergo scimus quid sit substantia, & quid sit accidens, per rationem habemus omnem sciẽtiam possibilem, & quiescimus. Vndè Aristoteles postquam in 1. Posteriorũ & 2. maxima in parte docuit quomodo definitionem accidentium per demonstrationem propter quid inuestigare possimus; in secundo à tex. 69. vsque ad 84. docet, quomodo definitionem substantiæ, quæ est indemonstrabilis à priori inuestigare possimus; & docet quod à posteriori præter alios multos locos, vt supra diximus.

Obiectio Petrella. Sed quo ad id quod diximus demonstrationem quia, ostendere, & inuestigare definitionem substantiæ, arguit Petrella hoc modo. Demonstratio quia, ostendit solùm principia demõstrationis propter quid, quando sunt ignota, nõ autem prædicata quidditatiua substantiæ, ergo demonstratio, quia, non potest notificare quidditatem substantiæ. Respondeo,

Solutio. quod hæc obiectio confirmat meam sententiam: quia si demonstratio, quia, ostẽdit principia demonstrationis propter quid, hæc sunt ipsum met medium, vt diximus in Theoremate de medio demonstrationis, medium est definitio subiecti, vt dictum est in eodem Theoremate de medio demonstrationis, ergo demonstratio, quia, dum ostendit principia propter quid, ostendit prædicata quidditatiua, & ipsam definitionem subiecti, quæ est sub-

Obiectio. stãtia. Sed cõtra, definitio non potest demonstrari de definito per vllum syllogis-

Solutio. mum, ex 2. Post. Respondeo, quod hoc dicit Aristot. de demonstratione, propter quid, nõ tamen negat hoc fieri posse per demonstrationem, quia, & per inductionem: immò in 2. lib. Posteriorum, vt dictum est, docet definitionem venari non posse sola diuisione, sine compositione, quæ est inductio, vt ibi manifestat. Sed

Obiectio. hic est aliud dubium: dicitur comuniter, quod agere de definitione, pertinet ad Metaphys. & hoc est verum, vt videre est apud ipsum 7. Metaphys. vbi longo sermone tractat de quod quid est rerum, ergo non pertinet ad logicum agere de definitione.

Solutio. Breuiter respondetur, quod definitio consideratur à Logico, & à Metaphysico, sed diuerso modo. Pro cuius intelligentia est notandum, quod definitio nõ potest considerari, quod simul non consideretur quidditas, quæ explicatur per definitionem, nec potest cõsiderari quidditas, quod simul non cõsideretur definitio, quæ est vox complexa explicatiua quidditatis, quia sunt simul maximè cõnexa. Ad propositum dico, quod Metaphysicus considerat quidditates rerum, & consequenter considerat definitionẽ, sed primò quidditatem, secundario definitionem; logicus è conuerso considerat principaliter definitionem, vt est vox cõplexa, sed secundariò quidditatem explicatam per definitionem; ratio huius est: quia Metaphysicus agit de omni ente vt ens est, & sic agit de quidditate, & essentia rerum in communi; logicus autem cõsiderat instrumenta explicantia res, vt sunt nomen, verbum, oratio, &c. & etiam considerat instrumenta notificantia per discursum, vt est syllogismus, definitio pertinet ad instrumenta primi generis, & hoc modo non est inconueniens, quod definitio dicatur instrumentum logicũ, sed secundo modo est inconueniens; communiter autem instrumenta logica illa so la dicuntur, quæ sunt discursiua, & habent vim illatiuam, & illa principaliter considerantur à logica, & propriè logica instrumenta dicuntur.

THEO-

THEOREMA XVIII.

Facilior modus nostræ cognitionis est norma ordinis doctrinæ.

Opinio Scoti, & aliorum. Cap. I.

COmmuniter omnes dicunt, ordinē doctrinæ esse habitum instrumentalem, quo docemur partes cuiusque disciplinæ conuenienter disponere, & ordinare, sed quænam sit norma, & regula conuenienter disponendi partes scientiæ, in qua consistit tota essentia ordinis, est valdè dubium: nam si ignoramus normam, & regulam secundum quam partes sciētiæ, vel scientiæ ad inuicem debent disponi, ignorabimus, an partes illæ sint rectè dispositæ, vel non, & ignorabimus verum ordinem, & ideò his temporibus non leuis controuersia orta est inter viros doctos de hac norma.

Scot⁹. Scotus de hac re parum loquitur: quia suo tempore non vertebatur in dubium, vnde simul cum Auerroe, & Aristotele sustinet, quod hæc norma sit facilior modus nostræ cognitionis, & existimat tunc partes scientiæ esse rectè dispositas, cum primo loco ponuntur illæ partes, quas facilius addiscimus, & ex quibus faciliorē aditum habemus ad alias partes sciētiæ adipiscendas; non itaque naturalis ordo rerū sed facilior, & melior nostra cognitio erit norma ordinis doctrinæ. Hāc esse opinionem Scoti desumitur ex 1. Sent. dist. 2. quæstione secunda, vbi loquitur de primo cognito, nam secundum argumentum pro sua opinione est hoc. Metaphysica ordine doctrinæ est vltima scientia, & tamen ipsa agit de principijs omnium aliarum scientiarum, est enim veluti Regina: & aliæ scientiæ non probant propria principia, sed relinquūt hoc munus Metaphysicæ, quæ probat principia aliarum scientiarum: Philosophia naturalis itaque ordine doctrinæ est prior; si ergo quæratur quare Aristoteles primo loco ipsam proposuit, certè non est dicēdum, quia naturalis ordo rerum hoc expostulabat, quia naturalis ordo rerum ex postularet, quod primò ageretur de Metaphysica, quæ agit de principijs primis omnium rerum communissimis, non de Physica, in qua agitur de rebus sensibilibus. Dicendum est ergo, quod hoc factū est, quia Philosophia naturalis est facilior, vt quæ est de rebus sensibilibus, quas facilè addiscere possumus, & postea ex illa cognitione ad Metaphysicam ascendere quisque potest facilè. Ex hoc deducitur ergo, quod norma recti ordinis doctrinæ est facilior nostra cognitio, ita quod cum primò tractamus res faciliores cognitu, & ascendimus ad difficiliores, seruamus ordinem rectum doctrinę, licet non seruetur ordo naturalis rerum: hæc est intentio Scoti.

Mercenarius hanc eādem opinionem sustinet in suis Dilucidationibus, & Zabarella lib. 2. de Methodis, cap. 6. *Opinio Mercenarij.*

Mercenarius adducit has rationes. Aristoteles 1. Phys. tex. 4. assignans ordinem procedendi in principijs scientiæ naturalis, ait ab vniuersalioribus esse incipiendum, & rationem huius adducēs, inquit, quia sunt nobis notiora, ergo ordinis norma est facilior nostra cognitio, non ordo naturalis rerum; Quod si quis dicat illam propositionem pertinere ad viam doctrinæ, & esse conclusionem syllogismi de via facti in 2. & 3. tex. hoc impugnat, quia tunc Aristoteles prætermisisset ordinem doctrinæ, quod tamen non est dicendū: Præterea, vt patet, ibi loquitur de ordine doctrinæ, non de via. Secunda, si ordo doctrinę à naturali rerum ordine esset desumendus, debuisset Philosophus prius agere de plantis, quàm de animalibus, quia plantæ sunt communiores, & priores, tamen voluit agere prius de animalibus, quia sunt notiora, vt dixit in lib. de longitudine, & breuitate vitæ, ergo. Tertia Philosophus 5. Metaph. tex. 1. ait principium doctrinę non semper est principium rei, sed vndè quis facilè adiscere potest, ergo norma ordinis doctrinę est facilitas nostrę cognitionis. *1. rōe.* *2. rōe.* *3. rōe.*

Zabarella alias rationes adducit. Prima; si norma ordinis doctrinę esset naturalis ordo rerum, sequeretur dari solū ordinem compositiuum, sed consequēs est falsum. Probatur consequentia: quia in omnibus rebus principia, & simplicia sūt priora natura effectibus, ergo in cognitio- *Opin. Zab. 1. rōe.*

ne cuiuscumque rei erit incipiendum à causis, & simplicibus nunquam ab effectibus compositis, & sic solum compositiuus ordo haberetur, nō resolutiuus, falsitas consequentis probatur; quia omnes admittunt ordinem resolutiuum, & Aristoteles multa scripsit ordine resolutiuo, vt libros Priorum, & Posteriorum Analyticorum, libros Philosophiæ moralis, & alios. Secundò illa est vera causa alicuius rei, qua habita conquiescimus; at si quæramus ab Aristotele in Proœmio Physicorum, qua de causa prius vult agere de principijs rerum naturalium, & aliquis dicat, quia illa sunt priora in ordine naturali, non conquiescimus, sed adhuc quæri mus, quare vult agere prius de his, quę ordine naturali sunt potiora? Vnde cogitur respōdere, quia faciliorē, & meliorem cognitionem habemus seruando hunc ordinem, hæc ergo causa, scilicet modus facilioris nostræ cognitionis, quietat intellectum nostrum. Tertiò hęc positio confirmatur ex multis locis Aristotelis, vbi sæpè spernit ordinē naturę, & sequitur faciliorē modum nostrę cognitionis, sicuti dixit faciendū esse in 5. lib. Metaph. tex. 1. vbi ait principium doctrinæ non semper esse principiū rei, sed vnde quis facilius addiscere potest; Habes multa alia apud Zabarellam 1. de Methodis, cap. 6. & 7.

2. rō. (margin, at "alios. Secundò")

3. rō. (margin, at "ctum nostrum")

Opinio Picolomin. Probatur p auctoritates. Franciscus Picolomineus in sua Morali in Introductione cap. 14. contrariam opinionem sustinet, scilicet, quod ordo naturalis rerum sit regula, & norma ordinis doctrinæ, & hanc opinionem probat cap. 14. & capit. 15. primò Aristoteles in initio primi Elenchorum, inquit, incipiētes secundum naturam à principijs, & in initio primi Rhetoricorum ait, primum igitur quæsitum est secundum naturam, quòd natura primum est, & in 1. Physicorum 57. est enim secundum naturam cōmunia prius dicentes, ita circa vnūquodque speculari; & in libro de sensu, & sensili. De reliquis primum dicamus, ac primum de primis, & in secundo de generatione animalium c. 4. nunc à primis incipiendum est, prima autem sunt perfecta, & eiusmodi sunt, quæ animal generant, eorumq. principiū homo 2. lib. de Anima tex. 34. primum de alimento, & generatione dicendum est, quia hæc facultas, & prima est, & communissima aliarum.

1. rō. Rationibus sic arguit primo. Scientiæ sunt res ipsę per repræsentationem in esse cognito, ergo debent repræsentare res, eo modo, quo sunt, ergo in distributione, & ordine partium debent imitari ipsas res, ergo naturalis ordo rerum est norma ordinis doctrinæ. Secundò semper principia, & simplicissima primò tractantur, vt in 1. Physicorum patet, vbi primò de prima materia, & forma in communi agit, ergo. Tertiò Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus secundum naturam, vndè licet ordinamur à Physica, non tamen dicitur Metaphysica vltima, sed prima. Quartò omnes tractantes de sensibus semper seruāt naturæ ordinem, vel originis, vel dignitatis, Aristoteles seruauit ordinem dignitatis, ideò incepit à visu, & à nobiliori, Plato, & Auicennas seruauerūt ordinem originis, ideò pertractauerunt prius de tactu, ergo ordo naturalis rerum, siue originis, siue dignitatis est norma ordinis recti, non autem nostra facilior cognitio.

2. rō. 3. rō. 4. rō. (margin)

Ad rōnes p viæ Scoti. Ad rationes pro opinione, quā sequitur Scotus, ad primam Mercenarij, de 1. Physicorum tex. 4. dicit, quod illa non est sufficiens ratio, neque primaria, scilicet, quia ex vniuersalium cognitione facilius habeamus cognitionem aliarum rerum naturalium, sed primaria ratio est, quia sunt priora, ideò illis cognitis facilius aliæ res cognoscuntur. *Ad 2.* Ad secundum de Plantis, & ad omnes auctoritates Aristotelis, in quibus probatur quod quandoque prætermisit ordinem naturalem rerum, & secutus est ordine nostræ facilioris cognitionis, dicit, quod hoc factum est ex accidenti, quod nihil refert, sufficit, quod vt plurimū, & in reb. grauibus egit de rebus secūdū ordinē naturalē rerum.

Ad 1. Zab. Ad primam rationem Zabarellæ respondet, quod ordo naturæ est duplex, scilicet compositiuus, & resolutiuus, & ideò non sequitur, dabitur solùm ordo compositiuus.

Ad 2. Ad secundam rationē inquit, quod vera causa propter quā conquiescimus, est, quādo dicimus quia hic est ordo naturæ, vnde si quis quærat cur Aristoteles prius

agit de

agit de principijs: Respondet, quia illa sunt priora, & illis ignoratis non possumus alia scire, & quia sunt priora in ordine ipsarum rerum, est causa quietans intellectum nostrum. Ad auctoritatem illam de 5. Metaphysices tex. 1. ait, quod ibi Philosophus loquitur de via doctrinæ, non de ordine doctrinæ.

Confirmatio prioris opinionis, & confutatio istius secundæ. Cap. II.

Primarō VErùm hæc opinio non est sustinenda, vt probant rationes, & auctoritates superius adductæ pro prima opinione, & præcipuè ex ratione deducta ex Scoto, & ex prima ratione Mercenarij, nam apertè Aristoteles in 4. textu primi Physicorum ait, se velle agere prius de vniuersalibus, quia illa notiora sunt, vt probat in 5. textu, & in illo 4. ergo norma illius ordinis est facilior cognitio, non ordo naturalis rerum, neque enim dixit Aristoteles se velle incipere ab vniuersalibus, quia illa sunt priora secundum naturam; sed quia sunt faciliora; nec solutio, quam affert huic argumento, est vllius valoris, quoniam dicere, quòd hæc non est præcipua ratio, & quòd Aristoteles hic non assignat primariam rationem, sed secūdariam: est dicere Philosophum esse valde inconsideratum in re tam principali, nam vbi aggreditur nobilissimam scientiam, si reddens rationem ordinis non assignaret veram, & præcipuam causam, sed secundariam, multum peccaret. Adde, quod si Philosophus non existimaret hanc esse præcipuam rationem, non laboraret ostendere per tres illas rationes de quarto, & quinto textu, quod vniuersalia sunt nobis notiora, & ꝙ ideo iure ab vniuersalib. est inchoandum. Secūdū argumentum etiam est efficax, neque valet dicere, quod quando Aristoteles ordinando partes scientiæ, sæpè proposuit partes faciliores cognitu, hoc fuit per accidens, quia non est arbitrandum Aristotelem aliquid efficere, & maximè euidens contra rectitudinem, & ita sæpè, & eo magis, quia sæpè adducit hanc rationem talis ordinis, quæ est nostra facilior cognitio. Tertia est etiam præ omnibus efficax, & responsio quam affert, quod ibi, scilicet in quinto Metaphysices textu primo intelligat de via doctrinæ, est omninò falsa: quoniam eo loco Aristoteles ponit varias acceptiones principij, & tandem ait, quod vno modo dicitur, vnde res moueri incipit, secundum quam acceptionem solemus dicere principium viæ, vnde incipit via. Deinde ponit aliam acceptionem principij, quæ est, quod illud dicitur principium, etiam a quo facilius res cognoscitur, & exemplificat vt principium doctrinæ, non a primo rei principio aliquādo est inchoandum, sed vndè facillimè quis addisceret, ecce quod apertè loquitur de ordine, non de methodo, & demonstratione, quia inquit, quod doctrinæ inchoatio aliquādo non fit a primo rei principio, modo inchoare pertinet ad ordinem, non ad viam doctrinæ, & hoc magis patet: quia inferius in eodē capitulo paulo postponit præter alias significationes principij, etiam hanc, quòd principium quandoque accipitur pro medio demonstrationis, his verbis (Præterea, cum cognoscibilis res est, principium hoc quoque dicitur vt demonstrationum suppositiones) non ergo in priori loco loquitur de methodo, sed de ordine. Ad quartùm respondet, quod duplex est ordo naturæ, compositiuus, & resolutiuus, ideo etiam datur ordo resolutiuus; Hęc responsio est vana: quia si natura procedit ex ordine cōpositiuo, & resolutiuo, nisi adsit aliqua norma, erimus perplexi quem ordinem seruare debeamus; est ergo dicendum, quod datur norma, quæ est nostra facilior cognitio, quod ipsemet fatetur coactus ratione, dum dicit, quod vno, vel altero modo imitamur naturam pro varijs institutis nostris. Ad vltimum ait, veram normā esse ordinem naturalem rerum; & hanc esse sufficientem ad quietandum nos. Sed contra hanc responsionem superius argutum est, ideò ad rationes Picolominei est respondendum, & pro solutione notandum, quod licet quandoque, & vt plurimum in scientijs ordo doctrinæ sequatur ordinem rerum, hoc non euenit, quia ordo naturalis rei sit norma veri ordinis doctrinæ, sed quia facilior nostra cognitio tunc expostulat, vt disponamus rei secundum illum ordinem, vt putà,

Quarta.

Quinta.

Notādum Ad rationes Picolominei.

quia illa priora secundum naturam sunt ita necessaria, quod non potest haberi cognitio de alijs posterioribus, nisi prius illa declarentur, vt exempli gratia non possumus loqui, nec cognoscere mixtum, nisi prius cognoscamus elementa, ideò prius agit de elementis, quam de mixto, per hoc respondemus ad omnes auctoritates Aristotelis, quod quando ait incipiendum esse à prioribus secundum naturam, hoc efficit propter nostram faciliorem cognitionem; quando etiam omittit ordinem rerum, id facit propter nostram faciliorem cognitionem.

Ad primã. Ad rationes; ad primã dico, quod probat nos debere scire res eo modo, quo inter se dispositæ sunt, & hoc cõcedo: quia res sicuti se habet ad esse, ita ad cognosci; vnde si quis cognoscendo hominem non sciret, quod cor est prior pars, sed existimaret esse pedes, hæc non esset sciẽtia recta, oportet enim quod ego cognoscam res in eo ordine, quo sunt, non in opposito ordine, sed non propter hoc sequitur, quod ego in addiscendo has res non possim incipere a parte rei, quæ est mihi notior, per quam facilius possum venire in cognitionem rei, & deserere ordinem naturalem rerum. *Ad secundam.* Ad secundam rationem dicendum est, quod id factũ est propter nostram faciliorem cognitionem. *Ad tertiam.* Ad tertiam, responsio patet ex prima ratione Scoti, nam hoc argumentum facit pro nobis, non pro ipso, quia Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus, & tamen non locatur in primo loco, sed post Physicam, vndè inscribitur ab ordine quem obtinet, Metaphysica, si ergo ordo doctrinæ semper debet sumi ab ordine rerum, Metaphysica primo loco esset collocanda, non Physica. *Ad quartam.* Ad quartum de ordine sensuum dico, quod variauit etiam Aristoteles ordinem ipsorum sensuum, quia diuersos scopos intendebat, & ideò quia modo vnus sensus, modo alius magis manifestabat illum, ideò variauit ordinem, sed tamen semper secutus est faciliorem modũ nostræ cognitionis, quod modò explicare esset lõgum; De hac re vide Iacobum Zabarellam in Apologia sua. *Resolutio* ¶ Resolutio huius quæstionis itaque consistit in hoc, quod norma ordinis doctrinæ est nostra facilior cognitio, & quod ideò debemus semper incipere a notioribus nobis; Sed nota, quod hic per notiora nobis non intelligimus illa, quę contra distinguuntur a notis natura, sed appello notiora illa nobis, quæ facilius alijs in initio illius scientiæ disco, & ex quorum cognitione facilius alia addisco, siue illa sint per propriam naturam nota natura, vel nota nobis. *Nota.*

Disputatur vtrum in ordine doctrinæ semper incipere debeamus à notioribus nobis cognitione distincta, & ab vniuersalibus, & ordo compositiuus semper seruari debeat in scientijs. Cap. III.

EX determinatione præcedẽtis Theorematis elicitur declaratio alterius conclusionis, quæ ex illo deducitur, & est, an in ordine doctrinæ sẽper incipiamus à notioribus nobis cognitione distincta? Scotus loco citato paulo infrà asserit Metaphysicam, * licet sit prima in ordine cognitionis distinctæ, quia ipsa probat principia omnium aliarum scientiarum, tamen esse vltimam in ordine doctrinæ. Itaque sustinet Scotus in ordine doctrinæ non esse semper incipiendum a notioribus cognitione distincta, neque semper esse seruandum ordinem compositiuum, sed semper incipiendium esse ab illis, à quibus facilius addiscimus, & sunt nobis faciliora cognitu, vt supra dixi in conclusione quæsiti præcedẽtis; & sic possumus quandoque omittere ordinem compositiuum, & seruare ordinem resolutiuum. *Opinio Scoti.* Probatio istius Theorematis patet ex probatione antecedentis: quia hæc conclusio sequitur ex illo, non semper in ordine doctrinæ est incipiendum à notioribus nobis, id est ab his vnde facilius discimus: at notiora nobis cognitione distincta, & cau sæ non sunt semper faciliores cognitu, neque incipiendo ab illis semper facilius illam scientiam addiscimus, vnde diximus nos quandoque negligere ordinem naturæ.

Sed cõtra hoc est Zabarella: nam asserit oppositum libro 1. de Methodis, c. 9. inquit enim semper esse incipiẽdum à notioribus nobis secundum nostram cognitionem *Zab. opin. cõtraria.*

tionem

tionem distinctam simpliciter, vel saltem in generę, quam particulā addit propter ordinem resolutiuum, qui seruatur in artibus, qui incipit ab effectu, & fine, qui non est notus nobis secundum cognitionem nostram distinctam, sed solum in genere, est enim notus finis exquisitè per se, absque vlla probatione; vnde de fine nulla fit consultatio, sed de medijs ad finem; Idem dicit 2. libro de Methodis capite 7. vbi probat, quòd scientiæ non possunt ordinari alio ordine, quàm compositiuo, compositiuus autē ordo semper est à distinctis, & simplicibus & causis; est etiam aliud dictum Zabarellę in primo de Methodis, cap. 12. nempè, quod commune est omnibus ordinibus, tàm compositiuo, quàm resolutiuo, incipere ab vniuersalibus, & tendere ad particularia: quia vniuersaliora sunt notiora; ratio pręcipua istius assertionis est, quia ordo debet tradere cognitionem distinctam rei, ergo debet incipere à simplicibus, & principijs, & causis, quæ sunt notiora nobis cognitione distincta. Sustinet ergo Zabarella quod in scientijs debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere à principijs, & magis simplicibus, quæ sunt nobis notiora cognitione distincta.

Ratio Zab.

Contra hanc opinionem arguo primò sic; Quandoque contingit, quod facilius addiscamus incipiēdo à minus vniuersalibus, & à compositis; ergo non debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere à notioribus cognitione distincta, id est causis, & magis vniuersalibus: Antecedens probatur, primò ab ipso Zabarella multis in locis; & probatur etiam: quia aliter non esset vera norma ordinis doctrinæ ea, quam nos assignauimus, scilicet nostra facilior, & melior cognitio, sed norma assignata à Picolomineo, scilicet ordo naturalis rerū, nam dicere, quod debemus semper seruare ordinem compositiuum in scientijs, & incipere à magis vniuersalibus, & principijs, est dicere, quod debemus seruare ordinem naturalem rerum, quia hinc incipit à principijs, & à magis simplicibus, quia natura procedit à principijs ad effectus semper; diximus autem suprà, & ipse nobiscum, quòd ordo doctrinæ incipit ab eo, vnde melius & facilius addiscimus etiam spreto ordine naturæ; vnde si minus vniuersalia: & posteriora natura sint talia, quod nos facilius ducant in cognitionē rei, debemus incipere ab illis, ergo confitente etiam ipsomet Zabarella, non debemus seruare semper in scientijs ordinem compositiuum, & incipere à principijs, & magis simplicibus.

Reijcitur. 1. rō.

Secundò videmus sępe Aristotelē agere prius de multis, quæ sunt posteriora secundum naturam alijs prioribus natura etiam in scientia speculatiua, nam in libris Physicis, vt dicebamus agit prius de animalibus quàm de plantis, & tamē est prior, & vniuersalior secundum naturam tractatio de plantis, quàm tractatio de animalibus. Item in octo libris Physicorum etiam ex mente ipsius Zabarellæ in libro de Constitutione Philosophiæ naturalis, prius agit de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, cuiusmodi sunt materia, forma, & priuatio, de quibus 1. Physicorum, quàm de principijs corporis naturalis, de quibus in secundo, & sic pręponit principia speciei principijs generis, ergo non semper incipit à notioribus nobis cognitione distincta; Quod si dicat Zabarella, vt dicit in libro de Constitutione Philosophię naturalis, Aristot. hoc fecisse aliquando propter nostram faciliorem cognitionem; Hęc responsio cōfirmat nostram sententiam, quia iam diximus ordinem doctrinę respicere nostrā faciliorem, & meliorem cognitionem; non ergo verum est, quòd semper à simplicibus & cognitione distincta notis sit inchoandum: sed solum tunc hoc est verum, quando à talibus simplicibus inchoando facilius addiscimus, & sic tunc seruamus ordinem compositiuum: quod si sit secus, etiam hunc ordinem compositiuum negligemus; & ita illæ duæ conclusiones primæ sunt falsæ, quod semper in ordine doctrinę incipiamus à notioribus nobis cognitione distincta, & quod in scientijs contemplatiuis vtamur semper ordine compositiuo: quia de directo repugnat dicere, Ordo doctrinę, est ab his vnde facilius addiscere possumus, & dicere, est à notioribus cognitione distincta semper, & semper est compositiuus.

Secūda rō.

3. resp̄ōsio.

Reijcitur.

Ad ra-

Ad rōne Zab. Ad ratioнē suam dico, quod non spectat ad ordinem inducere cognitionē distinctā, sed ad methodū; vnde sicuti duplex est scientia nostra, confusa, & distincta, ita duplex est methodus, perfecta, & imperfecta: Methodus perfecta propter quid, facit scientiam distinctam, similiter Methodus perfecta quia, facit scientiam distinctam de causa, & de an sit, & quid sit: sed Methodus propter quid, per causam remotā, vel quia, per effectū remotū causat scientiam imperfectam, Ordo autem inseruit solum facilitati scientiæ, vnde sæpè euenit, quod priori loco ponimus aliqua, de quibus habemus solum cognitionem quandam rudem, & per rationes parum efficaces: quia hæc rudis cognitio nos adiuuat ad claram cognitionem alia rum rerum, non igitur pertinet ad ordinem, vt cognitio sit distincta, vel confusa. *Aliud assertum impugnatur.* Ex quo colligitur etiam falsam esse illam conclusionem Zabarellæ, quam habet primo de Methodis, capite 3. quod illæ duæ particulæ melius, & facilius declarent ordinem doctrinæ, quia sola secunda requiritur, vnde Philosophus in quinto Metaphysices solum secundam posuit, ait enim; Non enim semper principium rei in doctrina est principium, sed vnde quis facilius addiscit; & quādo in primo textu primi Physicorum ait incipiendum esse à principijs, non hoc dixit, quia ordo faciat distinctam cognitionē: sed quia facilius acquirimus cognitionē rerum naturalium incipiendo à principijs, iuxta dictū in quinto Metaphysices textu primo, quia in ordine doctrinæ, licet non semper principiū in doctrina sit principium rei, tamen quādoque, & vt plurimum principium est, vt in loco primi Physicorum, quia incipiendo à principijs in Philosophia naturali, addiscimus facilius.

THEOREMA XIX.

Demonstratio est subiectum in libris Posteriorum.

Aliorum opiniones adducuntur, & reijciuntur. Cap. I.

Ex determinatione facta in præcedentib. oritur determinatio alterius quæsiti, quod est valde controuersum inter Doctores; & est de subiecto, siue scopo principali Arist. in libris Post. Ego tamen prius aliorum opiniones considerabo; deinde opinionem, quam puto Scoti, & conformem veritati adducam. Prima opinio est Linconiensis, & communiter tribuitur Auer. & Them. quam etiam sequitur, & tuetur Bernardinus Petrella in suis Disputationibus logicis, lib. 2. c. 9. qui dicunt, quod Arist. agit in primo quidem lib. de demonstratione; in secundo autē de definitione, vt est instrumentū distinctū à demonstratione, & sic voluit, quod in libris Poster. agatur de duobus instrumentis distinctis, scilicet de demonstratione in primo, & de definitione in secundo. *Opinio Linconiēsis Auerro. & Petr.*

1. argumētum. Hanc opinionem probant primo sic. Duo sunt, quæ cognoscenda sunt in vnaquaque re, scilicet substantia, & accidentia rei; Accidentia propria cognoscuntur per demonstrationem, substantia, & essentia subiecti per definitionem; tunc sic; Logica est scientia instrumentalis, ergo debet docere instrumenta, quæ docent cognoscere substantiam, & accidens alioquin non esset perfecta; sed de definitione, qua cognoscimus substantiam, in nullo alio libro logicę agitur; nisi in secundo Posteriorum, ergo in secundo Posteriorū agitur de definitione, vt est instrumentum cognoscendi substantiam.

Secūdum. Secundò, quidquid tractatur à logico, est instrumentum sciendi, at à logico in secundo Posteriorum tractatur de definitione, ergo vt est instrumentum sciendi. Maior propositio probatur: quia à logica est scientia instrumentalis, & quidquid docet, vt instrumentum sciendi docet, minor est clara.

Tertium. Tertiò, definitio duobus modis potest considerari, vno modo, vt est essentia rei, alio modo, vt est instrumētum sciendi, & cognoscēdi quid est; primo quidē modo cōsideratur à Metaphysico, ergo secundo modo cōsideratur à Logico; sed hæc consideratio, est cōsideratio definitionis, vt est instrumētum cognoscendi quid est, ergo logicus agit de definitione, vt est instrumētum cognoscendi quid est; de definitione autem solum agit in secundo Posteriorū, ergo definitio, vt instrumentum cognoscē-

di est subiectum in secūdo Posteriorum; & confirmatur hæc ratio: quia definitio solum illis duobus modis potest considerari, secundo modo autem non potest cōsiderari à Philosopho diuino, quia tūc metaphysica esset scientia instrumentalis, ergo hoc secundo modo consideratur à logico.

Quarto. Quartò; Quæ sciuntur aliquo instrumento sciri necesse est; at quattuor sunt, quæ queruntur, vt sciantur, an sit, quid sit, an insit, & propter quid insit. Tribus satisfacit demonstratio, scilicet an sit, an insit & propter quid insit; questioni verò quid sit, solum definitio satisfacit: at ad logicum spectat in libris Posteriorum agere de instrumentis sciendi omnes questiones, vt instrumenta sunt, & in primo agit de demonstratione, ergo in secundo de definitione agere debet, vt est instrumentum sciendi.

Reijcitur. Hæc opinio non est sustinenda, quoniā suprà nos ostendimus, quod definitio nō est instrumentum logicum, cum ipsa nō habeat vim illatiuam, & propterea licet Arist. agat de definitione in secūdo Posteriorum, non agit tamen de illa, vt est instrumentum sciendi, cum tale instrumentum ipsa non sit, & propterea talis consideratio ei non competere potest; Quod si dicant, vt Bernardinus Petrella, quod est instrumentū notificādi, sed sine ratione:

Respōsio tacita reijcitur. Hæc responsio suam absurditatem secū defert: nam si procedit sine ratione, quomodo notificare, & facere scire potest? nā vbi nō est vis illatiua, nulla est certitudo, neque cognitio, si quidem cognitio procedit à noto ad ignotum per vim illatiuā, vt supra diximus, immò tūc fieret petitio principij; Vnde propter hāc rationem Aristot. secundo Posteriorum, vbi docet methodum inuestigādi definitionem substantiæ, reijcit diuisionem, quia diuisio sola nihil probat; quia nō habet vim illatiuam. Secunda ratio, Si Arist. ageret in secundo libro de definitione, tāquam de instrumento re distincto à demōstratione, liber Posteriorum non est vnus liber, sed duo, quia haberet duo subiecta principalia, quod tamē esse falsum conspicitur ex inscriptione, & connexione illorum librorum, quia vterque est de posteriori resolutione; Neque valet si qs dicat, quod licet definitio, & demonstratio sint diuersa, tamen in idem redeūt; quia definitio est demonstratio sola positione terminorum differens quia illa definitio, quæ est demonstratio sola positione terminorū differens, non est definitio substantiæ, sed accidentis, vt patet 2. Post. à tex. 39. vsque ad 42.

Resp. tacita reijcitur.

Alia tacita resp reijcitur. Nec valet si quis dicat, quod isti duo libri habēt vnitatem à genere superiore ad demonstrationem, & definitionem, quod est instrumētum sciendi: quia vt diximus in quæst. de subiecto logicæ, instrumentum cognoscendi non est subiectum in logica, sed syllogismus, syllogismus autem solum est genus demonstrationis; & ideò non competit definitioni; quia definitio non est syllogismus, neque etiam definitio est instrumentum logicū, vt ostendimus; & sic isti duo libri in hoc genere non possunt conuenire, neque ab eo habere vnitatē; Pręterea, dicere, quod libri Posteriorum, sunt vnus, quia agunt de instrumento sciendi, est ex se absurdū; quia sic etiam liber Topicorum, Priorū, & Posteriorum, sunt vnus liber: quia in omnibus agitur de instrumentis cognoscendi:

Reijcitur resp. Petr. Neque denique valet responsio Petrellæ ad hoc argumentum, quæ proximè accedit ad responsionem assignatā: dicit enim, quod liber Posteriorū habet vnitatem non à materia considerata: sed à modo considerandi, vnde licet in primo agat de demonstratione, & in secundo de definitione, tamen, quia de vtraque agit sub eadem ratione formali, quæ est, vt instrumentum sciendi, agit enim de demōstratione, & definitione, vt sunt instrumenta sciendi, habent vnitatem non à materia considerata, sed à modo considerandi, qui est vnus, & idem in vtroque, & sic liber Posteriorum est vnus, non valet inquam, Primò, quia iam ostendimus, quod definitio non est instrumentum logicum, neque est aptum, ex natura sua notificare, ideò talis cōsideratio vt instrumentum logicum, illi non competit; Pręterea, hęc ratio formalis competit omnibus alijs speciebus syllogismi, vt formali, & topico: nam ita dicere possumus, quod Aristoteles in libris logices agit de Topicis, de syllogismo formali, de enthimemate,

mate, de exemplo, vt ſunt inſtrumenta ſciendi; ergo liber Poſteriorum, & Topicorum, & Priorum, ſunt vnus liber, quia habent eandem rationem formalem, quæ eſt vt inſtrumentum ſciendi, nam in his omnibus agit de ſyllogiſmis, vt ſunt inſtrumenta ſciendi; hoc tamen dicere eſt magnum abſurdum, vt omnes confitetur. Prætereà, dictum eſt ſupra, quod ſubiectum in tota logica non eſt inſtrumentum ſciendi, neque materiale, neque formale, ſed ſyllogiſmus; ideo hęc reſponſio eſt nulla.

Opin. Iac. Zab. Iacobus Zabarella lib. 4. de Meth. longo ſermone, & in expoſitione primi, & ſecundi libri Poſteriorum in initio, declarat ſuam intentionem multis verbis, quæ eſt. Scopus Ariſt. in vtroque libro Poſteriorum eſt agere de demonſtratione potiſſima, duplex eſt enim method⁹, ſcilicet demonſtratiua, & reſolutiua; demonſtratiua eſt propter quid, reſolutiua eſt demonſtratio quia, & inductio; de vtraque quidem agit in libris Poſteriorum: ſed quia reſolutiua reducitur, & ordinatur ad demonſtratiuam, ea enim vtimur vt cauſas adinueniamus, quibus poſtea vtimur ad oſtendendum effectus, per quas cauſas formãtur demõſtrationes propter quid; vndè ſi cauſæ notæ ſint, deſpicimus demõſtrationem quia; & inductionẽ; hac ratione dicit in libris Poſteriorum ſubiectum eſſe methodũ demõſtratiuam; ſiue ſcopum Ariſtot. eſſe methodũ demõſtratiuam (non vult enim tale ſubiectũ poſſe dici verè ſubiectum in libro de trib. pręcognitis.) Verum quia in 2. lib. Poſteriorũ agit Philoſophus de definitione, declarãs quomodo reducatur ad demõſtrationẽ: cũ enim definitio non ſit inſtrumentũ logicũ, non poteſt agere de ea vt de inſtrumento diſtincto à demõſtratione (agit ergo de illa vt reducitur ad demõſtrationẽ) ait, ꝙ tribus modis definitio reducitur ad demonſtrationẽ, ſcilicet vt principiũ, vt concluſio, & vt tota demõſtratio, ſola poſitione terminorum differẽs: hæc autẽ vltima eſt pręcipua conſideratio, & videtur eſſe vltimus demõſtrantiũ finis; vndè dicẽdũ quod Ariſtoteles agit in ſecundo de demonſtratione, vt conuertitur in definitionẽ, & facit ſcire quid eſt de paſſione demonſtrata; Breuiter ergo hæc eſt ſententia Zabarellæ, quod Philoſophus agit in primo de demonſtratione, vt facit ſcire propter quid; in ſecundo verò de demonſtratione vt facit ſcire quid eſt: docet enim in primo, quomodo per demonſtrationem poſſimus cognoſcere paſſionem per cauſam, quod eſt ſcire propter quid; in ſecundo verò quomodo per demonſtrationem poſſimus cognoſcere quid eſt paſſio: Demonſtratio enim conuerſa in definitionem, eſt definitio paſſionis, & ſic in ſecundo libro Poſteriorum agit de demonſtratione quatenus conuerſa in definitionem facit ſcire quid eſt de paſſione dèmonſtrata, & ſic finis methodi demonſtratiuæ eſt definitio accidentis, finis methodi reſolutiuæ eſt definitio ſubſtantiæ: ſed hæc ſecunda ordinatur ad primam, & propter hoc abſolutè eſt dicendum, quod ſubiectum in libris Poſteriorum eſt demonſtratio propter quid, ſiue potiſſima. Hæc opinio ab ipſo longo ſermone probatur, præcipuè tamen hoc modo: Hęc poſitio habet duas partes. Primã, quod demonſtratio potiſſima eſt ſubiectum, & ſcopus Ariſtotelis in vtroque libro: quia duæ ſolum ſunt methodi reſolutiua ſcilicet & demonſtratiua; & demõſtratiua eſt principalis: ideo ea eſt præcipuus ſcopus Ariſt. Secunda pars, eſt quod in 1. lib. agit de ea vt facit ſcire propter quid eſt, in ſecũdo, vt facit ſcire quid eſt; quæ probatur: quia vltimus demonſtrantium ſcopus eſt ſcire quid eſt: vndè demonſtratio eſt motus quidem, & terminus ad quem eſt definitio paſsionis, ideò iure dicit Ariſt. agere in ſecundo de demonſtratione, vt facit ſcire quid eſt. *Ratio poſitionis*

Reijcitur opinio Zabarellæ. Hęc opinio quo ad primam partem mihi ſummè probatur, exiſtimo enim quod ſubiectum in vtroque libro ſit demonſtratio, ſed quo ad ſecundam partem, in qua dicit in ſecundo libro Ariſtotelem agere de demonſtratione, vt facit ſcire quid eſt, & vt notificat definitionem accidentium, & hac ratione conſiderari definitionem in ſecundo Poſteriorum quatenus ſcilicet eſt finis, & ſcopus demonſtrationis propter quid, non mihi probatur; Ratio eſt: quia ſi Ariſt. in ſecũdo Poſter. ageret de demonſtratione vt *1. ratio.*

facit scire quid est, sequeretur quod in secundo ageret de definitione, vt definitio est tota demonstratio sola positione terminorum differens: consequentia est clara, & concessa, sed consequens est falsum: quia definitio habet triplicem respectũ ad demonstrationem; est enim principiũ demonstrationis, est conclusio, & est tota demonstratio sola positione terminorum differens; cũ ergo habeat hunc triplicem respectum ad demonstrationem, & Arist. in illo secundo agat de definitione, vt ordinatur ad demonstrationem, debet Aristoteles agere de definitione secũdum hunc triplicem respectũ, non ergo agit in secundo de definitione solum, vt est finis demonstrationis. Quod si dicat Aristotelem etiam de definitione secundum alios duos respectus agere, sed quia hic est præcipuus, & scopus aliorũ, ideò omnia sub eo comprehendi; Hæc responsio non valet: quia illa definitio, quæ est principium demonstrationis, est definitio substantiæ, hæc enim est medium, sed hęc est multum diuersa a definitione, quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens; quia ista est definitio substantiæ; illa accidentis; Præterea, principalior consideratio est respectu medij, quam finis: quia medium est causa interna, finis externa, neque valet si quis dicat, quod in 1. lib. Aristoteles agit de definitione, vt est principium, & cõclusio demonstrationis: dum declarauit conditiones principiorum, & conclusionis: non valet inquam, quoniam licet dixerit in primo, principia debere esse vniuersalia, & per se, & similiter conclusionem, non tamen propter hoc, mentionem facit de definitione, neque de hoc respectu, quem habet definitio ad demonstrationem: sed in secundo libro hoc explicauit, & explicare debuit, vbi de definitione locutus est explicitè, non in primo, in quo ne vllum quidem verbum de definitione fecit; Sed his omissis, secundo arguo sic, & hæc est efficacissima ratio. Stante opinione Zabarellæ, sequeretur quod Aristot. in secundo Posteriorum non ageret de definitione substantiæ, consequens autem est apertè falsum, vt patet discurrendo per totum secundum librum, nam tex. 8. illius secundi, inter cæteras quęstiones, proponit quærendum, an, quod quid est, possit demonstrari de eo cuius est, at clarum est quod tũc loquitur de definitione substantiæ, hæc enim sola definitio demonstrari non potest; sed definitio accidentis demonstratur de accidente: si quidem est terminus, & finis demõstrationis propter quid, & hoc determinat, postea à textu 39. vsque ad 42. Præterea, à textu 69. vsque ad 84. vbi tractat de inuentione quod quid est, & definitionis: clarum est, quod loquitur de inuentione definitionis substantiæ: ait enim, quod diuisio non est sufficiens, sed requiritur etiam via compositiua, quæ est inductio: at talis definitio, non est definitio accidentium; quia horum definitio acquiritur per demonstrationem propter quid, vt dictum est, & ipse fatetur, quia scopus demonstrationis propter quid, est definitio perfecta accidentis proprij; consequentia probatur: quia si in 2. lib. agit de definitione, vt est tota demonstratio sola positione terminorum differens, non poterit agere de definitione substãtiæ; quia hæc nõ est scopus demonstrationis, neque vertitur in demonstrationem, neque per hanc demonstrationem satisfacimus quæstioni quid est accidentis, neque est tota demonstratio sola positione terminorum differens.

Respõsio tacita reijcitur.

Secũda ratio.

Exponitur sententia Scoti, & rationes in contrarium soluuntur. Cap. II.

Græcorũ & Latinorũ opinio.

EGo veram puto opinionẽ Græcorũ, & Latinorũ ferè omnium, qui dicũt in vtroque lib. Posteriorũ subiectum esse demonstrationem, & quod in primo agit Aristoteles de principijs demonstrationis in secundo vero de medio demonstrationis, quod est ipsa definitio; quæ opinio rectè declarata, omnes difficultates tollit. Quòd in primo Philosophus agat de principijs demonstrationis, ac de conditionibus eorum, non est dubium: quia id omnes fatentur, & licet tractando de principijs demonstrationis, tractet quoque necessario de medio, quia mediũ est inclusum in ipsis principijs, immò est ipsamet principia, quia illa ex eo constantur, nõ tamen explicitè locutus est de medio,

dio,neque declarauit quænã res ſit hæc, quæ poteſt eſſe mediũ, ſed de principijs ſolùm,at in ſecundo explicitè loquitur de medio,& quia hoc medium eſt definitio, ferè in toto ſecundo agit de definitione, & declarat quomodo venari illam poſſimus, & quomodo ordinetur ad demonſtrationem, & quid ſit,& quorum ſit, & in his declarandis verſatur in toto ſecundo libro excepto vltimo cap.Cum itaque agat in ſecundo de definitione, & definitio ſit medium in demonſtratione, iure dicimus,quod in ſecundo agit de medio demonſtrationis. Sed vt plenius hæc res intelligatur,eſt notãdum,quod vt probauimus in Theoremate de medio demonſtrationis, ex cõditionibus præmiſſarum aſſignatis in primo libro Poſteriorum, ſequitur,quod medium in demonſtratione eſt definitio ſubiecti, & propterea erat neceſſaria diligens cognitio definitionis ſubiecti,quod eſt ſubſtantia, vt eã ad medium aptare poſſemus in demonſtrationibus,ideò Philoſophus in ſecundo libro Poſteriorum,voluit diligenter loqui de definitione illa ſubiecti, & vt magis eluceſceret, diſputauit in communi de definitione,quorum ſit,quotuplex ſit, quomodo reducatur ad demonſtrationem,in qua parte maximè detexit nobis ſuam intentionem eſſe, quod non agebat in eo ſecundo de definitione propter ſe,ſed in ordine ad demonſtrationẽ; Docuit etiam quomodo definitio ſit cauſa, & medium, quomodo illam venari poſſimus,& denique circa illam nihil intactum reliquit,vt patet ex lectione 2.Poſt. & licet ſola definitio ſubiecti, & ſubſtantiæ, ſit medium in demonſtratione potiſſima, tamen loquutus eſt in genere de definitione,vt nobis pateret magis definitio ſubſtantiæ, quæ eſt principium demonſtrationis, & medium; & quomodo definitiones accidentium differant à definitione ſubſtantiæ,& ordinentur ad demonſtrationẽ;vel ex illa educantur, & quoniam ipſa definitio eſt medium, & propterea ſatisfacit omni quæſtioni,ideò in initio ſecũdi propoſuit numerum quæſitorũ, quæ omnia eſſe quæſita medij,& quib. omnibus medium idem ſatisfacere docuit,deinde ſtatim de definitione tractare incepit.Quoniam ergo definitio ſubſtantiæ eſt principaliter,& eſſentialiter pars demõſtrationis,quia eſt medium,facimus denominationem ab ipſa,& diſcimus Ariſt.in ſecundo lib.agere de medio,licet agat quoque de definitione quæ eſt concluſio demonſtrationis, & de definitione quæ eſt tota demonſtratio ſola poſitione terminorum differens.Rurſus quia ſunt ignobiliores, ea quæ eſt medium facimus denominationem ab ea,quæ eſt mediũ,vt diximus, agit igitur Ariſt.in vtroque lib.de demõſtratione, ſed in primo de principijs demõſtrationis,& de ſuis conditionibns explicitè,in ſecundo verò de medio eiuſdẽ, ſcilicet de definitione, vnde non dico q͏̃d agat de medio ſub hac reduplicatione,vt medium,in quo ſenſu impugnatur à Zabarella,ſed de definitione,quę eſt mediũ, ſiue de definitione ſecundum naturã abſolutam,quæ poſtea inſeruit pro medio, talis enim cognitio erat omninò neceſſaria,vt perfectam cognitionem de demonſtratione,& de medio ipſius haberemus, ſcio, quod hęc opinio non conſonat dictis multorum Latinorũ omnino,ſed hęc mihi verior videtur, & minus defectibus referta,neque repugnat dictis Scoti.

Scoti opinio. 1. rō.

Hæc opinio ſatis probata eſt ex dictis tamen poſſumus ſic arguere; Certum eſt quod in ſecundo Poſteriorum agitur de definitione, at definitio eſt medium demonſtrationis,ergo in ſecundo agitur de medio demonſtrationis; Maior eſt clara, Minor ètiam eſt fundata in Theoremate de medio demonſtratinnis; neque valet ſi quis dicat, quod in ſecundo agitur de definitione, vt eſt inſtrumentum notificandi quid eſt, & diſtinctum à demonſtratione: quia iam oſtenſum eſt, quod definitio non eſt inſtrumentum logicũ; Neque valet etiã ſi quis dicat,quod agirur de definitione,vt eſt finis demonſtrationis: quia definitio ſubſtantiæ non eſt finis demonſtrationis propter quid, & potiſſimæ,ſed principium,ſiue mediũ: in ſecundo autem plurimum agit de definitione ſubſtantiæ,vt doceat venari illam.

Secũda.

Præterea;in primo agit de præmiſſis, ergo in ſecundo agere debebat de medio; licet enim agendo de præmiſſis, egerit de medio implicitè, non tamen egit

explicitè, ideo in secundo agere debebat de medio explicitè. Sed hæc sententia magis confirmatur ex solutione rationum in oppositum. Rationes autem in contrariũ præcipuæ sunt istæ.

Prima rõ in oppositũ Primò, si Arist. agit in 2. de medio demonstrationis, vel agit de eo, vt facit scire quid est, vel vt facit scire propter quid est, at neutrum est verum, ergo; Minor probatur: quia si primo modo ageretur de definitione, vt definitio est instrumentum cognoscendi res, & tunc non ageretur de definitione, vt de medio, sed vt de instrumento separato; si secundo modo, de hoc loquutus est Arist. in 1. libro, dũ assignauit conditiones propositionum demonstrationis; illæ enim sunt etiam cõditiones medij demonstrationis propter quid, ergo in secundo non debebat agere de medio hoc modo. *Secũda.* Secundo sequeretur, quod ars logica esset mãca & diminuta, quia non daretur medium, quod nos ducat in cognitionem quid est: nam si definitio consideratur solùm vt mediũ demonstrationis, sic solùm notificat propter quid est, ergo non est dicendum, quod agat de definitione, vt est medium demonstrationis in secundo libro, sed de ea vt notificat quid est. *Tertia.* Tertiò stante hac opinione, non habemus instrumentum quod notificet substantiam, at logica est scientia instrumentalis, ideo debet docere nos omne cognoscibile, scilicet tàm substantiam quam accidens, demonstratio autem propter quid, solum notificat accidens, non autem substantiam: ergo nisi agat in 2. lib. Poster. de definitione, vt est instrumentum notificandi substantiam, logica esset diminuta, & manca.

Ad primũ Ad primum argumentum Respon. quod Arist. in secundo non agit de medio, vt medium est, & propterea nõ agit de eo, vt facit scire propter quid est, neque vt facit scire quid est, sed agit de definitione absolutè secundum suam essentiam, quæ postea est medium, & docet cũ hoc quomodo reducatur ad demonstrationem, reducitur autem præcipuè, quia est medium, ideo à principali respectu facta denominatione dico, quod agit in secundo de medio demonstrationis, quod est dictum: agit in secundo de medio demonstrationis materialiter, non formaliter. Sed dices definitio, vt definitio, satisfacit quęstioni quid est, ergo si agit de definitione vt definitio, agit de ea vt instrumentum notificandi quid est.

Respondeo quod satisfacere quæstioni quid est, potest duobus modis intelligi, vno modo cum ratione, alio modo sine ratione, sicuti etiam quęstioni propter quid, duobus modis possumus satisfacere, sine ratione, & cum ratione: sine ratione satisfacimus: si quis quærat propter quid eclypsatur Luna? & ego Respondeo propter interpositionem terræ, satisfacio quęstioni, quia quęritur causa eclypsis, & ego adduco causam; sed hęc satisfactio licet sit per veram causam, tamen est sine ratione necessaria, & illatiua, non enim ostendo ratione aliqua hanc esse veram causam eclypsis; vnde posset ille eam negare: at cum per demonstrationem propter quid, satisfacio huic quęsttoni, & accepta causam formo demonstratianem secũdum regulas assignatas, satisfacio quęstioni propter quid, cum ratione, & omne dubium aufero, existentibus enim veris omnibus propositionibus, & per se, & vniuersalibus, scio, quod hæc causa est causa talis effectus; causa ergo satisfacit quęstioni sine ratione, sed demonstratio ex ipsamet causa satisfacit quęstioni cum ratione: vnde dicimus demonstrationem esse instrumẽtum notificãs propter quid est. Et ita quæstioni quid est, satisfacit definitio, sed sine ratione; nam quando ad quid est quærentem essentiam, & quidditatem rei satisfacio adducendo definitionem declarantem essentiã rei, satisfacio illi quęstioni quid est, sed satisfacio sine ratione, vnde remanet dubius animus quærẽtis, an hæc sit definitio vera; si quis enim quærat: quid est Cęlum? & ego Respondeo, est corpus æternum, satisfacio quæstioni quidem, sed non certifico animum quærentis: sed adhuc dubitabit, numquid verum sit quod cælum sit corpus ęternum, vel aliquid aliud, quia non adduco vllam rationem mei dicti, at si demonstratione quia, & ab effectu ostendo cęlum esse corpus æternum, satisfacio quæstioni quid est, & cũ ratione, & quieto animum quærentis. Possumus ergo dicere,

cere, quod definitio satisfacit quæstioni quid est, sed tamen non est instrumentũ logicum satisfaciens tali quæsito perfectè, quia non certificat animum querentis;sed hoc est demonstratio ab effectu,& inductio loquendo de substantia ; sed loquendo de accidente , est demonstratio propter quid;quia hæc satisfacit istis quę sitis cum ratione,& ideo propriè loquendo definitio non est instrumentũ satisfaciendi quæsito quid est substantiæ,vt dicitur communiter;sed demõstratio quia; Ad propositum dico, quod licet Arist. agat in secundo de definitione absolutè , non tamen propter hoc sequitur quod agat de definitione vt est instrumentum satisfaciendi quęsito quid est: quia ipsa non est tale instrumentum, sed agit de illa secundum suam esentiã,cui postea accidit quod sit medium , & pars demonstrationis , & talis cognitio erat omninò necessaria ad perfectam demonstrationis cognitionem sicuti ad cognitionem totius requiritur cognitio omnium partium.

Ad secundũ,& quartum. Ex his patet quid dicendnm sit ad alia duo,non enim sequitur quod ars logica sit manca;quia licet definitio non satisfaciat quæstioni quid est, substantiæ,tamen illi satisfacit demonstratio à posteriori,& inductio,& quæstioni quid est de accidẽte,satisfacit demonstratio propter quid,vt dictum est in proprio quæsito.

Ad primum ꝓ prima opinione. Ad argumenta pro prima opinione , Respondeo ad primum , quod definitio non est instrumentum cognoscendi substantiam,vt visum est; & ideò licet in secundo libro Posteriorum de definitione tractet,non tamen tractat de ea vt est instrumentum cognoscendi substantiam , sed agit de definitione, modo quo superius diximus.

Ad secũdũ. Ad secundum nego Maiorem , & ad probationem dico , quod licet logica sit scientia instrumentalis , non tamen propter hoc sequitur,quod quidquid tractatur in logica sit insturmentum cognoscẽdi: quoniam in logica agitur de quattuor quæstionibus,de cognitione principiorũ, de vocibus incomplexis,& complexis, & de multis alijs quæ non sunt instrumenta cognoscendi,&notificandi,sed sufficit si reducantur ad instrumenta cognoscendi aliquo modo.

Ad tertiũ Ad tertium dico,quod maior est falsa:quia non est verum quod definitio pos sit considerari vt instrumentum tale, sed solum potest considerari , vt instrumentum significandi substantiam,vt dictum est ; quomodo autem consideretur , & à logico , & à Metaphysico diuerso modo iã dictum est in Theoremate, quod definitio non est instrumentum logicum . *Theo. 16.*

Ad quartum. Ad quartum Respondetur, vt ad primum dictum est.

Ad argumẽtũ Zabarellæ. Ad argumentum Zabarellæ,concedo eius opinionem quo ad primam partẽ , quia sumus cõcordes ; quo ad secundam eam non teneo , ideò ad rationem pro ea dico , quod licet demonstratio propter quid,resoluatur in definitionem accidentis perfectam,& quod finis demonstrationis propter quid,sit illa definitio,non tamen propter hoc sequitur, quod in toto secundo libro agat de tali definitione solum,vel de demonstratione, vt resoluitur in talem definitionem , & vt facit scire quid est de accidente proprio, quia iam visum est, quod agit etiam de definitione substantiæ , quæ non est finis demonstrationis propter quid,agit etiam de definitione in communi,agit de quæstionibus de medio, & agit de ipsamet definitione absolutè,vt refertur ad demonstrationem,non refertur autem solum vt cõclusio , sed etiam vt principium demonstrationis,ideò dicimus,quod absolutè agat in secundo de definitione,& quia pręcipuus respectus definitionis ad demonstrationem est inseruire pro medio, dicimus in secundo lib. agi de definitione vt est medium,sed illud,vt;non accipitur reduplicatiuè,sed specificatiuè,quatenus denotat proprium respectum consequẽs definitionem,ita quod est sensus,agit Arist.in secundo Posteriorum de definitione,quia munus definitionis principale est ingredi demonstrationem propter quid, vt medium.

THEOREMATA PHILOSOPHICA.

THEOREMA XX.

Corpus naturale eſt ſubiectum in Philoſophia naturali.

Exponitur opinio Scoti, & aliorum, cum ſuis fundamentis. Cap. I.

SCotus multis in locis de hac re loquitur, ſed præcipue 6. Meth.q. 1. ſuam ſententiam apertè explicat, & comprobat, quæ eſt, quod ſubiectum in Philoſophia naturali eſt ſubſtantia corporea naturalis, quod eſt ac ſi dicat, corpus naturale eſſe ſubiectum. Clarū eſt enim, quod corpus naturale, non eſt aliud, quam ſubſtantia corporea naturalis; etenim cum dicimus corpus eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali, certum eſt quod non intelligimus de corpore Mathematico; & quãto, quia hoc à Mathematico conſideratur, ſed loquimur de corpore, quod eſt ſubſtantia, & cùm addimus illam particulam, naturalē, hoc apertè declaramus; nam corpus naturale certum eſt, quod eſt ſubſtantia, non accidens; itaque cum dicimus ſubſtantiam naturalem, ſignificamus corpus naturale; & licet ſubſtantia ſit quid abſtractius corpore, tamen dum contrahitur per hanc particulam, naturalis, idem eſt quod corpus naturale, quia nulla ſubſtantia eſt naturalis, nec habet principium motus, niſi corpus naturale. Hanc opinionem probat Scotus ex ſufficienti diuiſione ſcientiarum facta ab Ariſt. in eo loco, ait enim, quod tres ſunt tãtum ſcientiæ ſpeculatiuæ, Metaphyſica, Mathematica, & Philoſophia naturalis, quia etiam ſunt ſolùm tria ſubiecta generica virtualiter, & in cōmuni continentia cognitionē omniū rerum ſpeculabiliū, & ſic ſunt tantum tres ſcientiæ ſpeculatiuę. Pobatur autem hoc ab eo ſic. Ab omnib. rebus ſpeculabilibus poteſt vnū cōmune abſtrahi ſcilicet ens, de cuius cōmunitate dicta ſunt multa ĩ queſtione de vniuocatione entis, hoc habet proprias paſſiones, & hoc cōſtituit Metaphyſicam; ſed quia

Probat Scot⁹ ſuã opinionem.

ens complectitur omnia ſpeculabilia in vniuerſali, non autem in ſpeciali, debemus quærere ſubiecta ſpecialia, ſub ente autem prima diuidētia ſunt decem prędicamenta, ſed de his non poteſt eſſe alia ſcienria, niſi Metaphyſica, quia illa non habent alias paſſiones ſcibiles diuerſas à paſſionibus entis; oportet ergo inferius deſcendere diuidendo volentes inuenire alia ſubiecta ſpecialia, & ſic deſcendentes diuidendo non poſſumus diuidere aliquod genus accidentis, quia quodlibet illorum continetur virtualiter in ſubſtantia mediatè, vel immediatè, & ſic licet genus accidentis habeat aliquas paſſiones, quia tamen ipſum dependet ab alio, non poteſt eſſe primum ſubiectum, oportet ergo diuidere præcisè ſubſtantiam, vt habeatur ſubiectū primum ſc entię alterius à metaphyſica. Diuiditur autem ſubſtantia in corporeā, & in incorpoream, incorporea pertinet ad Metaphyſicum, quia de ipſa nobis notæ ſūt ſolùm pro hoc ſtatu paſſiones entis; vt aliàs in rebus Metaphyſicalibus declarabo contra quoſdam modernos; corporea verò eſt talis conditionis, quod ei primò conſideratę, abſolutè ineſt quãntitas, ad quam poſtea multa alia conſequuntur, quæ omnia ſunt ſcibilia, & ſic ſubſtantia corporea quanta eſt ſcibilis, & ſic ipſa conſtituit aliam ſcientiā diuerſam à Metaphyſica, quæ dicitur Mathematica. Et licet communiter Mathematica dicatur eſſe ſolùm de quantitate, hoc nihil refert, vt ibi declarat Scotus, & Anton. Andręas, q. 3. quia hoc non prouenit, quia quantitas ſit ſubiectum in Mathematica ſed hoc prouenit, quia in Mathematica non oſtenditur, quantitatē ineſſe ſubſtantiæ corporeæ, ſed ſupponitur quaſi medium ad probandum poſteriores paſſiones quę cōſequuntur quãtitatem neque in Mathematica oſtenditur aliquid de ſubſtãtia corporea niſi per naturam quantitatis tamquam primæ paſſionis: ideò videtur eſſe quaſi ratio propria ſubiecti illius ſcientię, & quaſi ponitur ſubiectū, licet ſit ibi paſſio, quia includitur in ſubiecto priori, ſcilicet ſubſtantia corporea. Vlterius eadem ſubſtantia corporea non contracta ad aliquod inferius, ſed aliter conſiderata, ſcilicet

licet in quantum habet formam, quę est principium determinatę operationis, scilicet motus, & quietis, habet multas passiones sibi inhærentes, & scibiles via sensus, & sic potest cōstituere aliā scientiam speculatiuam, quæ Physica, siue Philosophia naturalis dicitur. Præter istas tres scientias, non potest reperiri aliqua sciētia speculatiua, quæ non contineatur sub aliqua istarum, quia erit de aliqua substantia inferiori, vel de aliquo accidente, quę omnia sub his continebuntur necessariò. Ex hac sufficientia diuisionis scientiarum tradita ab Aristot. Scotus probat, quod substantia naturalis corporea sit subiectum in Philosophia naturali, dictū est autem, quod substantia corporea naturalis idem est quod corpus naturale, ergo Scotus iudicauit, quod corpus naturale sit subiectum; elicitur etiam quod iudicauit subiectum formale esse, vt naturale: quia dixit, quod substantia naturalis est subiectum quatenus habet formam, quę est principium motus, & quietis, quod est dicere corpus naturale esse subiectum, vt naturale, est enim principium motus solum quatenus est naturale; Hęc igitur est vera opinio Scoti, & coincidit cum opinione ferè omnium Philosophorum huius ætatis, qui sustinent, quod corpus naturale in tota Philosophia naturali est subiectum adęquatum sub hac consideratione quatenus est naturale. Hęc opinio probatur ex conditionibus subiecti assignatis ab Arist. varijs in locis in libris Posteriorum. Prima, quod de eo præcognoscatur quod est, & quid est; Secunda, quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demonstrentur de ipso subiecto per eius principia; Tertia, quæ desumitur ex his, quod sit adæquatum scientiæ, ita quod nihil contineatur in scientia, quod non contineatur etiam in subiecto, & nihil sit in subiecto, quod nō explicetur in scientia; modo clarum est, quod istæ conditiones competunt corpori naturali, nam Aristoteles in 2. Phys. ponit statim definitionem corporis naturalis, & ex hoc pręsupponit, quod sit, quia nunquam quærimus de re quid sit, nisi præsupponatur, quod sit; Secunda conditio patet: nam principia subiecti sunt in duplici consideratione: alia sunt principia essendi, & alia sunt principia cognoscendi; principia essendi sunt, quæ constituunt subiectum, vt respectu hominis materia, & forma; principia cognoscendi sunt propositiones quædā maximæ, ex quibus deuenimus in cognitionem subiecti, non est necesse, quod quodlibet subiectum habeat principia essendi, sed necessarium est, quod semper habeat principia cognoscendi; in secūdo autē Physic. Philosophus ponit multas propositiones, quæ sunt principia cognoscendi corpus naturale, vt est definitio corporis naturalis, definitio naturæ, & aliæ multæ propositiones. De passionibus, patet: quia in reliquis sex vltimis libris agit de motu, loco, tempore, infinito, & vacuo, quæ sunt passiones corporis naturalis, vt etiam amplectitur Cęlum. Confirmatur ex primo de Cælo, textu primo, vbi Arist. apertè ait, Philosophiam naturalem versari circa corpora, & rursus circa passiones, & motum talium corporū, etiam circa principia corporum, quæ sunt substantię; & probat hac ratione; quia quæ natura constant, sunt corpora, & magnitudines, & horum passiones, & principia. Item 6. Metaph. tex. 1. ait Philosophiam naturalem considerare substantias sensibiles, quæ cum motu sunt. Patet etiam tertia conditio, quia nihil consideratur in Philosophiā naturali, nisi vt habet naturam, siue principium motus in seipso, & nihil omittitur, quod habet principium motus, & quietis in semetipso, & sic est adęquatum; vnde breuiter sic potest cōstitui ratio. Illud est subiectum in tota Philosophia naturali, cuius principia, & passiones considerantur in octo libris Phys. sed sic est, quod ī istis octo libris Phys. agitur de principijs, & passionibus corporis naturalis, ergo corpus naturale est subiectum; Maior, & Minor patent ex prædictis. Hæc est sententia Scoti, ideò veri Scotistæ naturaliter loquuntur, non innaturaliter, vt inquit Caietanus in quæstione de subiecto Philosopiæ naturalis, quod dico propter Ioan. Canonicum, & nonnullos alios, qui ad mentem Scoti ponunt subiectum in Philosophia naturali esse substantiam finitam, quatenus complectitur *Caietani calūnia reijcitur.*

Ange-

Angelos quoque; hæc enim opinio non est ad mentem Scoti, nec Arist. quia licet Angeli moueantur verè de loco ad locũ, secundum substantiam, tamen hoc ignorauit Aristot. quia voluit motum esse passionem corporis non substantiarum abstractarum; neque Scotus hoc imposuit, vel imponere intendit Aristoteli. Aliæ rationes, & auctoritates haberi possunt apud alios auctores pro hac opinione. Sed hæc opinio magis confirmatur ex confutatione aliarum opinionum contrariarum, ideo illas examinare oportet.

Præter hanc, quam nos sustinemus sunt aliæ tres opiniones de hoc subiecto Philosophiæ naturalis. Prima opinio est D. Thomæ, & suorum sequaciũ, qui in 1. Phys. asserit subiectum esse ens mobile; sed hæc opinio diuersimodè explicatur à Thomistis; quidam accipiunt ens mobile absolutè, sic, vt est quid communius ad corpus naturale, & in hoc sensu eam probare nituntur; eorum autem fundamentum est, quod putant materiam, & formam esse mobiles per se aliquo pacto, modo materia, & forma non continentur sub corpore, sed sub ente, & ideo statuunt pro subiecto ens mobile, non corpus mobile, siue naturale; vnde pro ipsis sic possumus arguere. Illud est subiectum in aliqua facultate, quod complectitur omnia, quæ tractantur in illa facultate, sed sic est quod ens mobile, & non corpus mobile complectitur omnia tractata in Philosophia naturali, ergo ens mobile est subiectum. Maior est euidens, Minor probatur: quia materia, & forma sunt per se aliquo modo mobiles; & ille non continentur sub alio conceptu, quã cõceptu entis, vt est mobile, ergo ens mobile est subiectum D. Thomas autem probat, quod corpus mobile non possit esse subiectum in Philosophia naturali, vnica ratione, quæ talis est. Nulla scientia probat suum subiectũ dari, sed sic est, quod in 6. lib. Phys. Aristoteles probat dari corpus mobile (probat enim omne illud, quod mouetur esse corpus,) ergo corpus mobile non potest esse subiectum, vnde ex hoc possumus elicere confirmationem opinionis D. Thomæ sic deducendo. Subiectum in tota Philosophia naturali necessariò est ens mobile, vel corpus mobile: quia non videtur aliquid aliud posse poni subiectum, sed sic est, quod corpus mobile non est subiectum, quod probauimus, ergo relinquitur quod subiectum sit ens mobile. Tertiò arguitur pro hac opinione D. Thomæ. Illud est subiectum in tota Philosophia naturali, quod est subiectum primæ passionis consideratæ in Philosophia naturali: sed sic est quod prima passio, quæ consideratur in Philosophia naturali est mobilitas, ergo subiectum primum mobilitatis erit subiectum in tota Philosophia; subinferas minorem; sed sic est, quod subiectum mobilitatis est ens mobile, ergo ens mobile est subiectum in tota Philosophia naturali; Probatur hæc vltima minor per definitionem motus assignatam ab Arist. tertio Phys. vbi dicit, quod motus est actus entis mobilis, vt mobile, non dicit corporis, sed entis, ergo.

Opinio D. Tho. *Secũdo.* *Tertio.*

Et cõfirmatur a Iauello in primo Phy. q. 1. quia Arist. ibi declarans definitionẽ motus, exẽplificat de generatione, & corruptione, quarum subiectum est materia prima; ergo materia prima est mobilis, siue subiectum motus, & consequenter primum subiectum mobilitatis est ens.

Caietanus autem in proprio quæsito de subiecto Philosophiæ naturalis, hanc opinionem diligentius examinat, & tandem asserit, quod D. Thomas quando ait ens mobile esse subiectum Philosophiæ naturalis, per ens intelligit ens propriè, quod est illud, quod fit scilicet compositum, adeo quod per ens non intelligit quodcumque, quod habeat esse quocũque modo, sed intelligit ens verum quod proprium habet esse, vt est compositum, quod habet esse per generationem, siue sit substãtiale, vt homo, siue accidentale, vt homo albus, & sic colligit, quod quælibet pars, subiectiua entis mobilis (quod est subiectum) debet esse propria ens idest compositum, & mutabile mutatione Physica: & ideo subinfert, quod nec materia prima, nec forma substãtialis, nec accidentalis, sunt ens mobile, sed solũ sunt principia entis mobilis. Per mobile verò post longum sermonem intellligi ait, fun-

Opinio Caietani.

damen-

ens nali e statuend. sub phia

damentum aptitudinis ad motum; & tādem ait, quod hæc mobilitas est quod quid est rerum naturalium præcedens naturalitatem, & mobilitatem passionis earum; Quæ sententia si habet vllum sensum, significare videtur, quod mobilitas, quæ est ratio formalis entis, (quod est subiectum) non est passio entis, sed quid intimius, & essentiale enti, quod clarius dixerat, dum asseruit mobilitatem hanc esse fundamentum aptitudinis ad motum. Recolligens autem hanc suam sententiā, ne quis existimaret propter has restrictiones eum declinare ad eam sententiam, quod corpus naturale, vel substantia naturalis, sit subiectum, declarat quomodo differat ab his sententijs hoc modo; Ens mobile se extendit ad omnia naturalia composita, quæ sunt mutabilia, siue sint substantialia, siue accidentalia, siue sint mutabilia secūdum formam absolutam, siue secundum Vbi, & insuper ens mobile hoc modo est tanto quid abstractius corpore mobili, & substantia naturali, quanto ens aliquem gradum concomitans est prius corpore mobili, & substantia naturali, & licet ens coarctetur per mobile (ait Caietanus) hoc nihil obstat: quia licet ens mobile, & substantia mobilis, quo ad ly mobile, conueniant, & sint æqualis abstractionis, tamen remanet maior abstractio ex parte entis respectu substantiæ, & corporis; vnde sicut substantia rationalis est quid abstractius, quàm animal rationale, ita ens mobile est quid abstractius substantia naturali, & corpore mobili, quod declarat exemplo. Si quis concederet esse substantiam rationalem, adhuc esset locus disputandi, an illa substātia rationalis esset corpus, aut animal, & tunc quæstio à magis abstracto, ad minus abstractum, descenderet; ita in proposito sub ente mobili remanet quæstio, an ens sit substantia, & an sit corpus, & sic ens est quid abstractius corpore mobili, & substantia naturali, & sic cōcludit quod de mente Diui Thomæ res, quæ sunt in Philosophia naturali, induunt rationem subiecti Philosophiæ naturalis, nō quatenus sunt substātiæ mutabiles, & naturales, neque quatenus corpora mobilia sūt, sed quatenus sunt entia mobilia.

Hanc sententiā probat tribus medijs. *1. rō.* Primum est. Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum in Philosophia naturali: sed ens mobile, & nō substantia mobilis, vel naturalis, est adæquatum subiectum passionum naturalium, ergo, maior est per se nota; minor probatur: supponendo, quod transmutabilitas sit prima passio Physica, sic. Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiā, formam, & priuationem pro adæquatis principijs, sed tantum ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs, ergo nihil aliud ab ente est subiectum. Adhuc probat minorem ex 12. Metaph. textu 19. vsque ad 29. vbi ostenditur, quòd materia, forma, & priuatio non arctantur ad genus substantiæ, sed sunt in alijs prædicamentis; adeo quod materia, forma, & priuatio, generis substantiæ, sunt principia propria substantiæ mutabilis, materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt principia propria quanti mutabilis, & sic de qualitate; Secundò arguit au- *2. rō.* ctoritate Arist. in 3. Phys. qui definiens motum, dixit: motus est actus entis in potentia, id est, est actus entis mobilis. Arist. nòn dixit, quòd motus sit actus corporis, vel substantiæ, sed entis; ex hoc arguitur sic. Illud est subiectū Philosophiæ, quod ponitur in definitione primorum accidētium naturalium, quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet ex 7. Metaph. tex. 15. sed non corpus, neque substantia ponitur in definitione motus, qui est præcipua passio naturalis, ergo ens mobile est subiectum in Philosophia naturali. Confirmatur ex primo Phys. textu 11. vbi Aristoteles ait, supponendum esse omnia, aut quædam moueri, non dicit corpora, vel substantias, ergo.

Aegidius Romanus aliam opinionem *Opinio Aegidij.* sustinet, & est, quod subiectum in tota Philosophia naturali sit corpus mobile, & supponit hanc propositionem esse veram, quod subiectum in Philosophia naturali, vel sit ens mobile, vel corpus mobile; stante hoc supposito, sic arguit: sed sic est, quod ens mobile non est subiectū, ergo corpus mobile erit subiectum; Probat hanc minorem tali pacto: quia si Phi-

losophia

losophia naturalis contemplaretur ens mobile, subalternaretur Metaph. quod est falsum, Probatur consequentia: quia illa est scientia subalternata, quæ considerat idem subiectum, quod considerat superior addita tantum differentia accidentali, at Metaph. contemplatur ens, vt ens est, ergo si Philosophia naturalis contemplatur ens, vt mobile, considerat idē subiectum, quod Metaphysica, addita ei tantum differentia accidentali, quæ est mobile; hac ratione iudicat subiectum esse corpus mobile, non autem ens mobile.

3 opinio. Tertia opinio est quorundā recentiorum, qui dicunt subiectum Philosophiæ naturalis esse corpus generabile, & corruptibile; hanc suam opinionem comprobant tali ratione. Illud est subiectum in Philosophia naturali, cuius principia cōsiderantur in primo libro Physic. at in primo libro Phys. considerātur solùm principia corporis generabilis, & corruptibilis, ergo corpus generabile, & corruptibile est subiectum. Maior probatur: quia illud est subiectum in aliqua facultate, cuius principia in illa considerantur; minor autem probatur: quia in primo lib. Phys. agitur de materia, forma, & priuatione, quæ sunt principia corporis generabilis, & corruptibilis solum, patet enim quod Cælum non constat ex materia, & forma.

Secundo subiectum debet esse vniuocum; at corpus vniuersale, vt complectitur cæleste, & generabile corpus, non est vniuocum, sed æquiuocum, ergo. Maior est clara. Minor probatur: quia ex Arist. 10. Met. tex. vltimo, æternum, & corruptibile inter se genere differunt, ergo non habent vnam naturam communem vniuocam. Nec valet responsio cōmunis, quod corpus naturale est analogum, quoniam analogia non mediat inter vniuocum, & æquiuocum, vniuocum enim, & æquiuocum contradictoriè opponuntur: inter cōtradictoria autem non datur medium, ergo analogum erit, vel vniuocum, vel æquiuocum, ergo admisso, quod corpus naturale, vt sic, commune sit analogum, adhuc necessario æquiuocum, vel vniuocum erit, non est vniuocum, ex argumento allato, ergo erit æquiuocum, & sic non potest esse subiectum.

Tertio si Cælum esset pars corporis naturalis, quod est subiectum in Philosophia naturali, sequeretur Cælo competere definitionem corporis naturalis, quod est subiectum Philosophiæ naturalis; sed hoc est falsum, ergo. Consequentia est euidens, quia prędicata, quæ competunt generi, debent competere quoque speciebus, iuxta illam Regulam Antepredicamentalem: Quæcumque de prædicato dicuntur, & de subiecto. Falsitas consequētis probatur: quia corpus naturale, quod est subiectum in Philosophia naturali, ex Arist. 2. Physicorum tex. 1. est, quod habet in seipso principium internum motus; at Cęlum nullum habet internum principium motus, sed externum tantū; scilicet ab intelligentia, quæ est motrix illius, ergo.

Cæteræ opiniones reijciuntur, & confirmatur opinio Scoti. Cap. II.

PRo intelligentia istius materiæ animaduertendum est illud commune, quod duplex est subiectum, scilicet materiale, & formale, materiale est res considerata, formale verò est modus considerandi, quò ad vtrumque errauerunt opiniones istę, tamen possunt redigi ad bonum sensum D. Thomas pro subiecto materiali posuit ens, & modum considerandi voluit esse mobile; tamen si rectè consideremus quid sit ens mobile, videbimus, quod nihil aliud est, nisi corpus naturale, propterea quod solum corpus naturale est mobile; materia enim per se, & forma per se, non sunt mobiles, sed compositum solum est per se mobile, quia habet in seipso principia motus, quæ sunt materia, & forma; vnde dum dixit ens mobile esse subiectum in Philosophia naturali, est, ac si dixisset corpus naturale esse subiectum, & sic opinio D. Thomę potest redigi ad bonum sensum; Quò ad formale opinio D. Thomæ similiter, & opinio Aegidij possunt redigi ad bonum sensum. Aegidius autem non errauit circa subiectum materiale, quia posuit illud esse corpus, sed cum D. Thom. Opiniones adductæ oppositæ sunt reduci ad bonū sensū.

errauit

errauit circa formale, quia posuit corpus vt mobile: possunt tamen istæ duæ opiniones redigi ad bonum sensum, hoc modo. Mobile potest duobus modis accipi; vno modo pro aptitudine illa ad moueri, quę est qualitas, & accidens, de Prædicamento Qualitatis, alio modo potest accipi pro principio istius aptitudinis ad moueri, scilicet pro illa vi, & principio interno ad moueri: si accipiatur hoc secundo modo, sunt nobiscũ, quia tunc tantũ est ac si dicant, quod corpus, vt est principium motus, est subiectum, at illud, quod est principium motus, est tantum corpus naturale, vt habetur in 2. lib. Phys. tex. 1. & 2. nã corpus naturale est illud, quod habet internum principiũ motus; si verò accipiatur mobile pro aptitudine illa ad moueri, quæ est accidẽs de Prædicamẽto Qualitatis, tunc eorum opinio est falsa; & quoniã Thomistæ Moderni, & sectatores Aegidij nolunt has accipere interpretationes, quibus istę opiniones possunt redigi ad bonum sensum, sed illas volunt sustinere secundũ eum sensum, quo proferũtur, ideò illas vt falsas impugnare debemus.

Contra D. Tho. 1. rō. Contra itaque opinionẽ D. Tho. vt illã sustinent Thomistæ cõmuniter, Primò sic arguitur. Illud est subiectum in Philosophia naturali, quod potest moueri, (& hęc ratio probat aduersus subiectũ materiale) sed solùm corpus, non autẽ materia, & forma, nec quid abstractius corpore potest moueri, ergo corpus est subiectũ materiale, non autem aliquid cõmunius corpore, & communiter ens mobile non est subiectum. Minor probatur ex Arist. 3. Phys. tex. 8. & etiã 5. lib. text. 7. 8. & 9. vbi probat, quod omne illud quod mouetur, debet esse actu, quia, quod nõ est actu, nõ potest moueri, & præsertim 3. Phys. postquã assignauit definitionem motus, & dixit, quod est actus entis in potẽtia, in tex. 8. declarat quomodo sit entis in potentia, ne quis existimaret, quod motus esset actus entis, quod est omnino in potentia, distinxit, quod motus est actus illius entis, quod est partim actu, & partim potẽtia, & quod motus est actus illius entis nõ ea parte, qua est actus, sed ea parte qua est potentia: vnde postea statuit illã propositionum vniuersalẽ, quod illa sunt entia Physica, quæ mota, mouent: quia partim sunt actu, & partim potentia: at materia, & forma, per se considerata ante compositionem non sunt actu, sed solum corpus, ergo nihil quod est communius corpore, potest moueri. Secundò probatur idem. Aristoteles in secundo Phys. tex. 12. ait, quod materia est terminus à quo, generationis, forma verò terminus ad quẽ, sed illud, quod est terminus à quo, motus, non mouetur: quia ab illo incipit motus, ipsum autem excluditur à motu: ait autẽ Aristoteles quod materia est terminus à quo, generationis, ergo materia nõ generatur, & sic non mouetur, ergo nihil commune ad materiam, veluti est ens, debet poni subiectum. *Secũdarō.*

Tertia rō. Tertiò arguo sic. Materia, & forma nulla specie motus possunt moueri, ergo non possunt esse subiectum motus. Antecedẽs probatur ex Aristotele primo Phys. tex. 82. materia est ingenerabilis, & incorruptibilis, similiter forma, quia est principium, & causa, non causata, neque principiata, ergo materia, & forma, non possũt moueri motu generationis, neque motu corruptionis, quæ est prima species mutationis; neque moueri possunt motu augmẽtationis: quia hic fit in Prædicamento Quantitatis, sed materia, & forma non sunt quantitates, sed substantia; neque motu alterationis: quia hic fit solùm in Qualitate, materia, & forma non sunt qualitates; neque fit in Prædicamento Vbi: quia, quod mouetur ad Vbi, est corpus, materia autem per se, & forma per se, non sunt corpus, sed principia corporis. Corpus ergo est illud, quod per se mouetur, materia verò, & forma, solùm per accidens mouentur, scilicet, ad motum corporis. Subiectum ergo motus propriè, & per se est corpus, non quid cõmunius corpore. Sed fortasse quis dicet: materia, & forma dicuntur moueri, sed vario modo, atque corpus; corpus enim est subiectum motus adæquatum, materia est subiectum motus radicaliter, quia materia est radix omnis passionis: forma verò est subiectum motus terminatiuè, quia motus terminatur ad formam. Contra, tunc sequeretur quod quidquid coniunctũ est cum motu, vel quod habet aliquã *Respõsio quorũdã.* *Reÿcitur.*

relationem

relationem ad motum, esset subiectum motus, & aliqua species subiecti, quod est falsum; falsitas consequentis patet: quia tunc nulla erunt principia distincta à subiecto, nullæ passiones, sed omnia tacta in Philosophia naturali erunt partes integrales subiecti; Consequentia patet: quia, & principia, & passiones, & accidentia naturalia, sunt aliquo pacto mobilia, si enim essent immobilia, non pertinerent ad Philosophiam naturalem; si ergo materia, & forma, quia aliquo modo sunt mobilia, sunt partes integrales subiecti, eadem ratione, & principia, & passiones erunt partes integrales subiecti. Præterea, cum motus propriè, & principaliter dicatur de motu locali, deinde de alijs motibus, illa quæ habent relationẽ ad motum localem, dici debebunt mobilia motu locali, & sic locus cum sit terminus motus localis, vt forma substantialis, est terminus generationis, erit mobilis, quod tamen Aristoteles expressè negat in quinto Phys. in definitione loci, vbi apertè dicit, quod locus est vltimum corporis continentis immobile primum; ex quo loco apertè patet Aristotelem dicere locum esse immobilem. Tempus quoque quia est numerus motus, erit mobile; habet enim relationem ad motum; non est ergo dicendum, aliquid communius corpore naturali esse subiectum adæquatum motus.

Contra subiectum formale. Contra subiectum formale arguo. Nulla scientia potest probare de suo subiecto quod sit à priori, neque potest ostendere subiectum formale inesse subiecto materiali à priori, sed sic est quod in Philosophia naturali possumus probare à priori, quod mobilitas sit, & quod mobilitas insit corpori, ergo mobilitas non potest esse subiectum formale Philosophiæ naturalis; Maior est euidens ex dictis ab Aristotele in lib. Posteriorum: nam subiectum præsupponitur, & quæritur de passione ipsius; Minor probatur: quia possumus sic arguere. Illud, quod habet principium internum motus, est mobile, sed corpus naturale habet internũ principium motus, nempe naturam, siue materiam, & formam, ergo Corpus naturale est mobile. Tertiò arguitur contra v- *Contra vtrumque.* trumque, scilicet tàm contra subiectum materiale, quàm formale. Nullum aggregatum per accidẽs potest esse subiectum in aliqua scientia, sed corpus mobile est aggregatum per accidens, ergo non potest esse subiectum. Maior probatur: quia aggregatum per accidens, non est scibile, non enim de ipso potest assignari definitio, vt inquit Aristoteles in septimo Metaph. post tex. 12. vsque ad 20. neque de ipso potest haberi scientia, quia non est vna res, vt homo albus, sed duæ res distinctæ. Minor probatur: quia corpus est substantia, mobilitas verò est accidens, ergo corpus mobile est aggregatum per accidens. Respondet huic rationi Iauellus in 4. Metaph. quòd mobile licet sit accidens, tamen gerit vicem differentiæ, & sic non est inconueniẽs, quod assignetur pro formali subiecto Philosophiæ naturalis; Sed hæc responsio est nulla: quia primo non tollitur per hoc, quin corpus mobile sit aggregatum per accidens, de quo negatur ab Arist. posse haberi scientia; secundo falsum est, quod non possit haberi differentia Substantialis secundum quam cõsideratur corpus in Philosophia naturali, quia illa est naturale, vt ostendimus.

Ad rationes D. Thomæ. Ad rationes D. Tho. Resp. & primo, ad primum quod maior propositio deficit, non enim solùm requiritur ad subiectum quod amplectatur omnia considerata, sed debet esse etiam adæquatum, ita quod non excedat scientiam; modo ens est nimis commune, & propterea non est adæquatũ. Præterea est falsum, quod omnia reducantur ad ens mobile tamquàm subiectum proximum, quia illud est corpus naturale, & fundamentum rationis suæ, quod erat, quod materia, & forma erant mobiles; iam visum est esse falsum, nam nec materia, nec forma per se sunt mobiles, quia non sunt actu, sed solum corpus per se est mobile. *Ad secundã rationem.* Ad secundam rationem negatur illa propositio, quæ subintelligitur, videlicet, quod in Philosophia naturali subiectum sit, vel ens mobile, vel corpus mobile: ostendimus enim, quod neutrum est subiectum. *Ad 3.* Ad tertiam negatur minor scilicet quod primum subiectum motus sit ens mobile, quia,

se, quia, vt dictum, est primum subiectũ motus est corpus naturale, non enim materia, & forma sunt mobiles per se. Ad definitionem Arist. de motu, dictum est, quod motus est actus entis non omnino in potentia, sed partim actu, partim potentia, & quod motus est actus entis, non ex ea parte, qua est actus, sed ex ea parte, qua est potentia, hoc autem est corpus naturale. *Ad rationē Iauelli.* Ad rationem Iauelli dico, quod materiam esse subiectum generationis, duobus modis potest considerari, vno modo pro fundamēto, super quo fit motus generationis, & corruptionis, & hoc modo verum est, quod materia est subiectum generationis: sed in hoc sensu non accipitur in proposito; alio modo subiectum accipitur pro mobili, quod subijcitur motui, & mutatur, & hoc modo subiectum accipitur ab Arist. in definitione motus, & sic materia non est subiectum: quia non est mobilis; non enim generatur, vel corrumpitur, sed corpus naturale solùm est sic subiectum. Ex his patet confutatio opinionis Ægidij, & solutio suarum rationum.

Reijcitur sententia Caietani, & Recentiorum. Cap. III.

1. ratio cōtra Caietanū. OPinio verò D. Tho. secundum explicationē Caiet. impugnatur hoc modo. Primò, quia non est ad mentem D. Tho. vt colligi potest ex dictis suprà, vbi explicauimus quomodo sentētia D. Tho. possit redigi ab bonum sensum. Secundò, illa opinio, vt consideratur à Caieta. necessario in re coincidit cum nostra sententia, licet secundum eius mentem diuersa sit, quod ostenditur breuiter: Primò per mobile se declarat, quod intelligit fundamentum aptitudinis ad motum rei mobili; at hoc fundamentum aptitudinis ad moueri, est naturalitas, quia ratio propter quam aliquid est mobile, est natura, vt declarauimus, neque aliquid est in re mobili, quod præcedat naturam, mobile ergo idem est quod naturale, accipiendo mobile secundum declarationem Caiet. declarando verò quid intelligat per ens, quod est subiectum materiale sit, se intelligere compositum ex materia, & forma, nō quodcumque ens, quod sub se comprehendit materiam, & formam tamquam partes integrales: at ens compositum ex materia, & forma, est idem quod corpus naturale; probatur: quia omne ens compositum ex materia, & forma, est corpus naturale, & licet hoc sit de se clarum, & nullus sanæ mentis negaret, tamen probatur, quod hoc ens cōpositum ex materia, & forma, vel sit idē quod corpus naturale, vel sit figmentũ. Hoc ens compositum ex materia, & forma, positum à Caiet. quod est commune substantiæ, & accidenti, & enti per accidens, necessariò est quid communius decem prædicamentis, alioquin non extenderetur ad compositum substantiale, & accidentale simul, vt vult Caietanus, tūc sic arguitur. *arguitur 1.* Nullum compositum ex materia, & forma, datur, quod sit supra Prędicamentum substantiæ, sed omne tale compositum idem est, quod corpus naturale de Prædicamento substātiæ, ergo idem est ens mobile expositum pro composito ex materia & forma, quod corpus naturale, vel tale ens compositum est commentum, consequentia patet: antecedens probatur. Si daretur hoc ens compositum distinctum, & commune substātiæ, & accidenti, sequeretur quod omnis substantia Prædicamentalis, & omne accidens esset compositum ex materia, & forma, consequens est falsum, vt patet de substantia incorporea, quæ est in Prædicamento, etiam secundum D. Tho. qui cum alijs Latinis vult, quod supremum genus de Prædicamento substantiæ sit substantia, & quod ęterno, & corruptibili sit aliquid vniuocum, & de accidentibus quæ sunt formæ simplices, vt infra dicam; consequentia probatur. Omne superius includitur in suis inferioribus, sed compositum illud est superius ad substantiam, & accidens, ergo includitur in substantia, & accidente, & sic omnis substantia, & omne accidens, essent composita ex materia, & forma; & nota quod hanc rationem non potest vitare Caiet. quia tenet, quod ens mobile hoc modo est quid abstractius substantia naturali, & quid commune accidentibus; modo quod est commune substantiæ, & accidentibus, est transcen-

transcendés, & cum transcendentia claudantur in omnibus suis inferioribus, hoc ens mobile compositum, claudetur in Prædicamento Substantiæ, & sic totum Prædicamentum Substantiæ erit compositum; & ita intelligentiæ cum reponantur in Prędicamento Substantiæ secundũ D. Tho. erunt compositæ ex materia, & forma; quia quidquid est in superiori, est quoque in inferiori; & hæc ratio habet vim, siue istud ens mobile compositum dicat conceptum Vniuocum, vel Analogum: nam certum est, quod cum verum sit dicere, ens mobile, est compositum ex materia, & forma, & est superius ad substantiam, & accidens, etiam est verum dicere, quod substantia quoque, & accidés sunt cõposita ex materia, & forma, quia quidquid prædicatur de superiori, illud idem prædicatur de inferiori, ex regula Antepredicamentorum. Cum itaque nõ detur hoc compositum ex materia, & forma, quod sit abstractius corpore naturali, dicendum est quod cõpositum ex materia, & forma, est idem quod corpus naturale: vel quod tale compositum est cõmentum. Præterea, dum restringit ens, per mobile, contrahit ens ad corpus, nec eius respõsio valet, quod ostenditur exẽplo adducto ex eo. Si quis concedat, Socratẽ esse substantiam rationalem, etiam concedit Socratẽ esse hominem; & falsũ est quod remaneat adhuc inquirendum, an Socrates sit corpus, & animal: quia est impossibile, quod Socrates sit rationalis, & non sit animal. Cõcedendo ergo quod Socrates sit rationalis, conceditur quoque Socratem esse animal. Sic in proposito, dicendo ens mobile, mobile contrahit ens ad illud, quod est verè mobile, vt ostendimus contra alteram sententiam Thomistarum; ergo dicendo subiectum esse ens mobile, est dicere, subiectum esse corpus naturale.

Sed his dimissis, opinio Caiet. est in se falsa: nã Caiet. non vult concedere, quod corpus naturale, siue substantia naturalis, quod idem est, sit subiectum, vt includat accidentia, quæ putat per se sola esse mobilia, & tamen illa non sunt substantiæ, neque corpora; & hoc colligitur expressè ex sua sententia, & ex prima ratione sua. Sed arguo contra, & quæro à Caiet. an accidentia sint composita, an non: si non sunt composita, sed formæ simplices, ergo non possunt esse partes integrales, & subiectiuæ entis mobilis, quia ipse intelligit per ens mobile compositum ex materia, & forma; Si verò dicit accidẽtia esse composita, vt Quãtitatẽ, & Qualitatẽ, &c. hoc est falsum: quia omne accidés est forma simplex apud omnes, immò aliqui Thomistæ, & alij existimantes Scotũ statuere accidẽtia esse composita, illum reprehendunt, vt patet ex Paulo Soncinate 12. Metaph. (sed ego in Theoremate, quod Deus non est in genere, respondendo ad argumenta Gregorij de Arimino, ostendi mentem Scoti, & declaraui quomodo non sit verum accidentia esse composita) Præterea, est expressa sententia D. Tho. 2. 2. q. 55. art. 4. in corpore, vbi ait nulla accidentia constare ex materia, ex qua, sed in qua, & circa quam; attamẽ si accidens est compositum ex materia, & forma, vt ipse vult, constabit accidens ex materia ex qua, & forma, quæ faciẽ cõpositum, & hoc vitare non potest Caiet. nisi sua verba neget; accidens ergo per se, non est compositum, & sic non potest moueri: vt verò iungitur substantiæ, facit ens per accidens, quod sicut non est ens per se, neque est mobile per se, sed per accidens, & pro tanto est mobile, quia subiectum cui adhæret mouetur; modo ea quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam, & in præsenti loquimur de eo, quod per se mouetur, & quod est subiectum in Philosophia naturali, quod est propriè per se mobile. Præterea, si accidens est compositum, quæro ex qua materia sit compositum, vel ex materia prima, vel ex alia diuersa: si ex materia prima, ergo est compositum ex substantia, vel vltrà materiam primam est alia materia prima vniuersalior, quæ est communis materia substantiæ, & accidentis: si est diuersæ rationis, ergo sunt plures materiæ primæ. Præterea, illud debet statui subiectum in Philosophia naturali, quod mouetur vt quod, non vt quo, sed si est quod accidens mouetur solum, vt quo, corpus verò substantiale, vt quod, ergo non debet statui pro subiecto aliquid cõmune.

arguitur 2.

Theoremate 95.

mune ſubſtantię,& accidenti,ſed pręcisè aliquid ſubſtantiale. Maior conceditur; Minor probatur:quia Ariſt. in 3. Phyſic. tex.4.& 5. Phyſ.à tex. 9.& inde inquit, quod motus fit in Quantitate,Qualitate, Vbi, non dicit quod Quantitas, Qualitas,& Vbi,moueantur,quoniam illa non mouetur vt quod, ſed eſt corpus ſubſtantiale, quod mouetur ſecundum Quantitatem,Qualitatem,vel Vbi.Præterea probo, ex conceſſis quod corpus naturale,ſiue ſubſtantia naturalis,quod idem eſt,vt declaraui in 1.cap.ſit ſubiectum.Illud eſt ſubiectum in Philoſophia naturali, cuius principia sũt illa materia,forma,& priuatio, de quibus loquitur Ariſt. in 1.Phyſ. hæc maior aſſumitur quoque à Caiet. & conceditur,ſed materia, & forma,quæ in 1.Phyſ.tractantur, ſunt principia ſubſtãtiæ tantum,non accidentium, neque entis per accidens,neque entis,quod cõmune eſt ſubãſtiæ, & accidẽti,ergo ſubiectũ in Philoſophia naturali eſt ſubſtãtia naturalis,ſiue corpus de Prædicamẽto ſubſtãtiæ tantũ,nõ quid cõmunius. Minor probatur: quia materia prima eſt ſubſtantia imperfecta, vt dicitur toties in primo Phyſ. tex.81.& 7.Metaph. textu 7.& forma eſt ſubſtantia pfecta,dãs eſſe materię, exſtat etiã Ariſt. diuiſio 2. de Anima tex. 2.&7.Metaph.quod triplex eſt ſubſtãtia, ſcilicet materia,forma,&cõpoſitũ,qđ eſt ex illis.Rationes ſuę nullius momẽti ſunt.

Ad 1. rõnẽ Caietani. Ad primã rationẽ Caiet.dico, quod in eodẽ loco ſcilicet in 12.lib. tex.19. vſque ad 29.Ariſt.docet,quomodo eadem ſunt principia omnium Prædicamentorũ non abſolutè,ſed quadã proportione,quia in quolibet ente, tã in ſubſtãtia,quam accidente, eſt aliquid quod habet rationem actus,& aliquid quod potentiæ, in ſubſtãtia materia eſt potẽtia,forma eſt actus,in accidẽte verò materia eſt ſubſtãtia, accidẽs ipſum eſt forma.Secundò ait ſimpliciter eſſe eadẽ principia omnium Prędicamẽtorũ,quia quę ſunt principia ſubſtantiæ,tam extrinſeca,quã intrinſeca,ſunt etiam principia accidentiũ; quia accidentia fluunt à ſubſtãtia. Tertiò,quia omne ens eſt prius in potentia, deinde in actu, & ſic actus, & forma ſunt principia omnium entium,loquendo de principijs vniuerſaliter. Ad ſecũdũ dico,quod Ariſt.in definitione motus, per ens intelligit ens actu, & cõpletũ, quod eſt in potentia ad terminũ, ad quẽ, ſed hoc eſt ſolum compoſitum ſubſtantiale, hoc enim eſt quod generatur, & corrumpitur,alteratur, augetur,& mouetur de loco ad locum, & hæc clara per ſe ſunt. Alia auctoritas nõ facit ad propoſitũ,quia ibi facit Ariſt.quãdã ſuppoſitionẽ, qđ omnia aut ſaltem aliqua mouẽtur,quę ſuppoſitio accipitur in ſua communitate maxima, & eſt veriſſima;ſed illa,quæ mouentur ſunt corpora. *Ad ſecũdũ.*

Opin. 3. reijcitur. Tertia opinio ſuperius adducta,nec etiã eſt ſuſtinenda:dicebat enim quod ſubiectũ in tota Philoſophia naturali,eſt corpus generabile, & corruptibile,verum ſi hęc opinio eſſet vera,ſequeretur quod Cęlũ nõ eſſet de cõſideratione Phyſ.hoc autem eſt falsũ: nã clarũ eſt, quod Cæ ũ eſt corpus naturale,& de ipſo agit Phyſicus, probatur cõſequẽtia,nã Cælũ nõ eſt generablie, nec corruptibile, vt probat Philoſophus in 1.de Cælo. Prætevea, ſequeretur,quod libri de Cælo non deberent cõnumerari inter libros Philoſophiæ naturalis,& tamen videmus Ariſt. poſt libros Phyſ.poſuiſse libros de Cælo. Tertiò omne mobile pertinet ad Phyſicum,nam mobilitas eſt paſſio,quę pertinet ad Philoſophum naturalem, ſed Cælum eſt mobile motu locali, ergo Cælum eſt de conſideratione Philoſophiæ naturalis.

Recentiorũ reſpõſio. Sed quidam ſequentes hanc opinionẽ reſpondent, quod etſi Cęlum ſit corpus mobile,& conſideretur à Phyſico,non tamen ſequitur illud cõtineri ſub ſubiecto Philoſophiæ naturalis, ſed tractationem eius eſse quaſi appendicem quandam ad Philoſophiam naturalem, aiunt, renera requirere propriam ſcientiam,nec contineri ſub aliquo illorum trium membrorum ſcientiarum quas enumerat Ariſt.6. Metaph.tamen Ariſtot. ne multiplicaret ſcientias ſine neceſſitate, de eo tractauit inter tractandũ de corporibus naturalib.

Reijcitur. Cæterum,hæc reſponſio non ſatisfacit: nã in primis,dicere,quod illa diuiſio ſciẽtiarum facta ab Ariſt, nõ comprehendat ſub ſe omne ens,eſt facere Ariſt.diminutum, & negare diuiſionem communiſſimam ſcientiarum, qua negata, ad libitũ

poterimus multiplicare genera ſcientiarum:nam ſi eo quia Cælum, & ſublunaria differunt per corruptibile, & incorruptibile,exigunt diuerſas ſcientias;ita cum animata corpora differant ab inanimatis per viuere,& non viuere,quæ ſunt differentiæ euidentiſſimę, & maximę, dicere poterimus exigere diuerſas ſcientias, & alterum illorum non contineri ſub Philoſophia naturali,& ſic de alijs.

Prȩterea, dicunt Ariſt. non conſtituiſſe proprium genus ſciẽtię corpori cęleſti; ne multiplicaret ſcientias ſine neceſſitate;at hoc eſt vanum:quia cum Cęlum ſit pars prȩſtantiſſima entis,& per eos nõ contineatur per ſe ſub aliquo trium mẽbrorum ſcientiarum,erat neceſſitas multiplicandi ſcientias,alioquin fuiſset diminutus Ariſt.

Præterea,ibi Ariſtot.ait Philoſophiam naturalem verſari circa mobilia, & inſeparabilia,& per hoc differe à Metaph. & Mathematica, at Cęlum eſt mobile,ergo ad Phyſicam ſpectat.

2. rõ. reflectitur cõtra adu. Quod magis confirmatur ex ſolutione rationum recentiorum,maximè ex ſolutione ſecũdæ,& tertiæ. Secundam enim reflectere poſſumus ſic. Corpus naturale latè ſumptum, vt complectitur æternũ, & mortale,eſt vniuocum, ergo. Antecedens probatur: quia definitio corporis naturalis eſt hæc, ex primo textu ſecundi Phyſicorũ. Corpus naturale eſt, quod habet in ſeipſo principiũ motus, & quietis per ſe primo, & non per accidens, & hæc competit ſublunaribus, & Cælo, vt patet;vnde de facto continuo mouetur; quod verò Cælum eſt incorruptibile,ſublunaria corruptibilia,hoc non facit,quod corpus naturale in communi non ſit illis vniuocum, ſed facit, quod differant genere proximo;ſicut non ſequitur, quod etſi animal diuidatur per rationale,& irrationale, animal non ſit vniuocum homini,& bruto: ſufficit enim quod in definitione animalis conueniant, ergo ſufficit,quod Cælum, & corruptibilia corpora conueniant in hac definitione, quod eſt habere principium motus, & quietis per ſe primo,& non per accidens. Ad text.ante dictum ex 10.Metaph. Reſpondetur, eum loqui de genere phyſico proximo, non de remoto.

Tertia ratio verò omninò eſt pro nobis; Minor enim eſt falſa, & oppoſita eſt vera, ſcilicet quod Cęlum habet internũ principium motus,nam ibi per principiũ non intelligitur principium actiuũ, quia tunc inanimata non eſſent corpora naturalia, ſed ĩtelligitur de principio paſſiuo, hoc autem poteſt eſſe in Cælo cum de facto ab intelligentia moueatur,& naturaliter,non violenter. 3. rõ reflectitur.

1. rõ ſoluitur. Ad primam rationẽ verò,quæ eſt fundamentum eorum,licet poſsent multa dici,ſatis ſit hoc,quod Ariſt. voluit in principio Philoſophiæ naturalis agere de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, non quia corpus generabile, & corruptibile ſit adæquatum ſubiectum philoſophiæ, ſed quia illud genus corporum eſt notius,& ex eius principijs parabatur magis via ad alias res naturales intelligendas,& ideo ad formam argumenti dico, quod maior eſt falſa, dicebat enim maior. Illud eſt ſubiectum in tota Philoſophia naturali, cuius principia naturalia, conſiderãtur in 1. Phyſ.hæc perpetuò eſt falſa,deberet ſic dicere,illud eſt ſubiectũ in tota Philoſophia naturali,cuius principia & paſſiones cõſiderãtur in octo libris Phyſicorum, & tunc eſset vera;verum poſita hac maiori, minor illa non ſequitur, ſed potius ſequitur hoc, at in octo libris Phyſicorum agitur de principijs, & paſſionibus corporis naturalis vt complectitur etiam Cælum,ergo corpus naturale, quod etiam complectitur Cælum,eſt ſubiectum in tota Philoſophia naturali,in 2. enim lib. agitur de principijs cognoſcendi corporis naturalis, quæ eſt neceſse habere quod libet ſubiectum; non eſt autẽ neceſse quodlibet ſubiectũ habere principia eſſendi, vt dictum eſt The.4. materia autem, & forma ſunt principia eſsendi corporis generabilis & corruptibilis. Corpus autem naturale,non habet principia eſsendi, ſed ſolum cognoſcendi, vt dictum eſt.

THEOREMA XXI.

Totum essentiale est aliud ens ab omnibus partibus suis coniunctim, & diuisim.

Positio opinionis Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Auerroes. DE hac materia loquitur ex professo Scot. 3. Sent. dist. 2. q. 2. art. 1. litera C. vbi primo refert opin. Auerrois, secundò eam confutat, & ponit propriam sententiam. Auerroes 1. Phys. com. 17. videtur dicere, quod totum licet sit aliud à partibus, siue à qualibet parte seorsum; non tamen ab omnibus simul; ita quod Auerroes sustinet, quod totum non est aliquod ens reale aliud à partib. suis simul sumptis, sed est eadem entitas partium.

Scoti 3. rō. Scotus ex opposito sustinet, quod totum est aliud ens à suis partibus seiunctim, & coniunctim sumptis. Hanc sententiam probat multis rationibus; primò, nisi totum essentiale esset aliud ens à suis partibus, sequeretur, quod non esset differentia totius, quod est per se vnum, à toto, quod est vnum aggregatione, vt cumulus lapidum, consequens est falsum; probatur consequentia: quia omne totum, quod est vnum aggregatione, non est aliud, quàm suæ partes vnitæ, vt cumulus lapidum nihil aliud est, nisi ipsimet lapides cumulati, & vniti, falsitas consequentiæ probatur: quia vnum per accidens est magis vnum, quàm vnum aggregatione, & minus vnum, quàm totum vnum per se, & tamen totum vnum per accidens non est suæ partes, ergo multo minus totum essentiale; quod totum vnum per accidens non sit suæ partes, patet ex Arist. 7. Metaph. ca. 11. & 12. ibi enim ait Arist. homo albus est vnum aliquid, quia albedo inest homini, & informat hominem, & facit hominē aliud, scilicet album, vnde ait, quod homo albus est vnum aliquid; non ergo sunt duo; at si totum illud esset solum suę partes, non esset vnum, sed duo, quia partes sunt duæ entitates. Sed fortius secundò sic arguit.

2. rō. Terminus generationis est ens, habens propriam entitatem, quia generatio producit in esse proprium terminum, sed totum est primus terminus generationis, ad quem, non altera pars, ergo totum est aliud ens à suis partibus, siue coniunctim, siue diuisim. Tertiò, sic arguit à simili, de corruptione ex Philosopho 7. Metaph. in fine. Corruptionis terminus est, non esse, siue destructio alicuius entis realis, at in quacumque corruptione terminus est non esse compositi, non autem nō esse partium, quia partes quandoque remanere possunt destructo composito, vt dicunt Theologi de anima, & corpore hominis, & persistendo in Philosophia Aristotelis, cum destruitur hæc syllaba, ab, remanet, a. & b. & tamen non manet ab. ergo ab, est aliud realiter à suis partibus scilicet ab a. & b. idem dicendum de alijs totis essentialibus. *Tertio.* Quartò sequeretur, quod causæ intrinsecæ nihil causarent, scilicet materia, neque forma, quia istæ causæ causant hoc compositum, quia sūt partes causati, sed istę non sunt partes, neque alterius earum, neque ambarū, quia neutra est causata; neque ambæ: quia sūt primæ causæ, & prima principia rei, igitur opus est, quod si sunt causæ reales, & effectus est realis quod compositū sit ens reale aliud à materia, & forma. *4. rō.* Quintò sequeretur quod nullum ens esset, cui inesset propria passio per se, & propria passio speciei, quia nec propria passio, neque propria operatio sunt materiæ, vel formę, sed cōpositi. Relinquitur ergo, quod compositum sit aliud ens à partibus quocumque modo sumptis. *5. rō.*

Pro hac eadē opinione arguūt alij Arist. secundo de Anima, tex. 20. & septimo Metaph. textu 7. & alibi sæpe, diuidit substantiā in materiā, formā, & compositum, & ait esse tres substantias; cùm autē membra diuidētia nō debeant ad inuicē coincidere, sed esse diuersa, sequitur, qd totū sit aliud ens, & substantia à materia, & forma. Septimò, possumus arguere ex dictis efficacissimo modo. Si totū nil aliud est quàm suæ partes vnitę, sequitur quod terminus generationis substantialis est vnio, hoc est falsum, ergo, probatur consequentia: quia tunc in generatione nil aliud fit, nisi quod partes simul vniuntur *6. rō.*

vt forma materiæ; falsitas consequentis patet ex se, quia vnio est relatio, at terminus generationis substantialis debet esse substantia, non accidens, generaretur enim tunc vnio partium, non substantia compositi.

Vlterius Scotus in eodem loco declarat quænam entitas sit hæc entitas compositi, quæ est alia ab entitate partium, & ait, quod non est entitas respectiua, sed entitas absoluta; hoc patet ex rationibus adductis, quia nulla generatio est per se ad respectum: si autem entitas totius essentialis esset respectus, illud absurdum admittere cogeremur.

Qualis entitas sit entitas compositi. Quid sit forma totius, & materia toti⁹.

Vlterius etiam docet, non esse imaginandum quod hoc totum (quod dicimus esse aliud ens reale à suis partibus, etiam simul sumptis) constituatur in hoc esse tertiæ entitatis ab aliqua alia forma superueniente illi vltra formam partis, quę dicatur forma totius; quia hic intellectus est falsus; nam tunc in homine pręter animam intellectiuam, esset alia forma perfectior constituens eum in esse hominis, quod est absurdissimum; est ergo dicendum, quod totum constituitur in hac tertia entitate per formam partis, & præter illam non est ponenda alia vlterior forma, quæ perficiat materiam, & formam vltimatè, quia materia, & forma non sunt elementa perfectibilia ab alio tertio actu, & forma; sed vnum illorum est proprium perfectibile, scilicet materia, & aliud proprium perfectiuum, scilicet forma; & hęc est precisa ratio, propter quam faciunt vnum per se, quod est ens aliud ab ipsis realiter distinctum; Et si quæras, vnde est, quod tales causæ causent, & cõstituant entitatem tertiã aliã à se, quæ sit per se vna, & aliæ causę non, vt homo, & albus, nõ est assignanda alia ratio, nisi q̃a istæ entitates illarum causarum sunt tales, & aliæ sunt alterius rationis, quod innuit Philosophus 8. Met. tex. 15. vbi respõdẽs ad quæstionẽ de vnitate compositi quomodo fiat vnũ per se ex materia, & forma, assignat pro causa: quia hoc per se est actus, hoc verò per se est potẽtia, & sicut hoc est per se actus, illud verò p̄ se potentia, ita hoc totum est vnum per se, & sicut illud est actus per accidens, & potẽtia per accidens, ita totum, quod fit ex illis, est vnum per accidens; quare autem ista entitas sit per se actus respectu vnius, & alia sit tantum actus per accidens respectu alterius, non est ratio, nisi quia hæc entitas est hęc entitas, sicuti calidum est calefactiuum, quia est talis entitas, neque vlla ratio assignari potest; possumus tamen admittere in composito formã totius, sed in hoc sensu, non quod hæc forma sit quid constituens, sed quod sit solũ ipsa natura tota totius, quæ quidditas dicitur, & in hoc sensu in homine forma totius erit humanitas, & hic sensus est bonus, & hæc forma est diuersa à forma partis, sicut totum est aliud à forma partis, & ei respõdet materia toti⁹, quæ est ipsũmet cõpositũ, nõ quod informetur à forma totius, quia iam dixit, quod ea non est forma informans, sed est forma compositi: quia est forma, qua compositum est ens quidditatiuè, vt hoc compositum homo, est homo humanitate; sicuti enim in generatione generatur ens reale aliud à partibus, ita generatur natura alia à natura partiũ, hæc potest dici forma totius, illud materia totius. Ex his apparet, quot ineptias dicant illi Scotistæ, qui de hac materia totius, & forma totius tantum laborant, & tot quinternos scribunt: neque enim Scotus multum laborat, vt illam ostendat dari, sed solum ait, quod in composito non est opus ponere aliam formã à forma partis, neque aliam materiam à materia partis, quæ sit informans, sed si aliquam formam in toto esse velimus, possumus dicere, illam esse naturam totius, quæ etiã quandoque ab Arist. & alijs Auctoribus, vt ab Auicenna, appellatur forma, vt Equinitas dicitur forma totius equi ab Auicenna, & compositum ipsum dicitur materia talis formę totius, non quod informetur ab ipsa, sed quia ea natura quidditatiuè est compositum. *Error quorundã Scotistarũ.*

Mercen. Sed Mercenarius in suis Dilucidationibus, aduersus hanc formã totius, & materiam totius, arguit: & quia vt patet ex dictis, non asserimus formam totius esse quidditatem totius resultantem ex partibus, vt in homine humanitatem, ipse assumit probandum, quod non datur quidditas talis resultans ex partibus, sed

quod quidditas, & essentia totius est sola forma, materiam autē omnino à quidditate excludit, & sic solam formam partis esse quidditatem probare nititur: sed quia hoc est aliud quæsitum, & illud suo loco pertractauimus, & ostendimus quod materia quoque est pars quidditatis, ideò ibi etiam rationes Mercenarij soluimus; quæ verò dicit aduersus materiam totius, soluimus abundè in Theoremate de principio indiuiduationis, vbi declarauimus, qua ratione Scotus appellet differentiam indiuidualem materiam; ostendimus etiam non rectè dici ad mētem Scoti, materiam totius esse principium indiuiduationis. Præterea, ratio Mercenarij, quam adducit contra materiam totius, non concludit contra eam in sensu quo nunc nos illam declarauimus, nam dicit ipse, quod apud Aristotelem materia sēper est potentialis, & passiua; nos autem dicimus, & concedimus hanc materiam totius esse actualem, & constitutiuā, hoc enim est falsum: quia dicimus esse potentialem, & passiuam, siquidem respondet formæ totius, vt visum est; alia ratio non militat contra propositum nostrum.

Thes. 20.

Theo. 90.

Ex his etiam patet, quod non rectè Piccolomineus exposuit mentem Scoti libro de materia rerum naturalium, capite secundo, dum tribuit Scoto cum alijs, quod materia totius sit principium indiuiduationis, neque enim hoc dicit Scotus, vt ostendimus in Theoremate de principio indiuiduationis, cap. 2. & ideò rationes eius contra Scotum nullius sunt momenti.

Piccolom.

Rationes aduersariorum contra hanc sententiam, & solutio rationum pro Scoto. Cap. I. I.

Contra hanc opinionē Scoti arguunt multis ex Antiquis, & modernis & præcipuè Aureolus Durandus 3. Sent. distinct. 2. q. 2. & Gregorius de Arimino, primo Sent. dist. 24. quæstione prima, articulo primo, sed pauca dicit; rationes autē, quæ contra hanc opinionem adduci solent, sunt istæ præcipuæ. Primò arguit Aureolus; Omne absolutum potest esse sine quocumque alio, à quo distinguitur realiter per diuinam potentiam, sed sic est, quod per Scotū compositum est ens absolutum; ergo si est realiter distinctum à suis partibus, poterit esse per diuinam potentiam sine suis partibus subinfert, at implicat contradictionem dicere, quod totum possit esse sine suis partibus essentialibus, vt quod homo sit sine materia, & forma, siue anima & corpore, ergo est impossibile, quod totum distinguatur realiter à suis partibus, siue quod sit alia entitas realis a suis partibus. Alij verò sic. Si totum distinguitur à partibus suis, vel distinguitur à partibus secundum se totum, vel secundum aliquam partem sui. Si primo modo, ergo secundum omnes partes suas distinguitur ab omnibus partibus suis, quod implicat contradictionem; si secundo modo, illud, vel erit passio, vel aliqua pars totius, nō potest esse passio; quia est posterior, ergo pars, & sic secundum partem distinguetur realiter ab omnib. partibus, quod similiter implicat contradictionem. Tertia ratio, Si totum distinguitur realiter à suis partibus ergo ternarius erit quaternarius, consequens est euidenter falsum, consequentia probatur; quia præter tres vnitates partiales, esset quarta vnitas, nempe entitas totius ternarij, quæ cum illis tribus constitueret quaternarium. Quarta, tota aliqua quantitas esset maior, quàm omnes partes suę simul sumptæ: probatur consequentia vt suprà, quia illa quantitas habet omnes quantitates partium, & præter illas habet entitatem totius, quæ non potest esse aliud quàm quantitas, ergo est maior quam omnes partes suæ simul sumptæ, quod est apertè falsum. Quinta ratio cuiuslibet generationis essent duo termini, vnus forma, alius entitas totius, at vnius motus numero vnus terminus tantum est, ille est forma, ex Aristotele sæpè, ergo hæc entitas totius non datur. Sextò, Quidquid aduenit enti in actu, est accidens, sed ista entitas totius aduenit formæ vnitæ cum materia, quæ forma est actus: ergo illa entitas totius est accidens; non ergo poterit esse terminus generationis substantialis. Septimò secundum Aristotelem forma est tota quidditas rei, at si datur hęc entitas totius, hæc erit quid-

Pri. ma rō

2. rō.

3. rō.

4. rō.

5. rō.

6. rō.

7. rō.

de causis. 8. rō. ditas, & sic quidditas non esset forma, quod est contra Aristotelem, vt dictum est. Octauo, Si hęc entitas est aliud ab entitate partium, ergo simul cum entitate illarum partium facit compositionem & vnum ens per se, & sic in quolibet composito præter materiam, & formam, erit alia compositio in materia, & forma, cum ista entitate tertia, & rursus aliud tertiũ compositum constans ex entitate materiæ, & formæ, ex vna parte, & ex hac entitate totius ex altera parte, quod est absurdissimũ. 9. rō. Nona, Ista tertia entitas si separetur ab entitate omnium partium, tunc quæro an in entitate totius separatim a partibus considerata, includantur partes, nec ne; non includi eas est contra rationem totius, includi autem, est contra suppositionem. Nec valet si quis dicat, quod non potest mente hæc entitas separari ab entitate partium: quia cum entitas totius sit absoluta, & distincta realiter ab entitate partium, nulla causa est, quin mente vnum sine altero intelligi 10. rō. possit. Decima, Erit triplex natura, scilicet materia, forma, & hæc entitas totius, quod est contra Aristotelem, qui ponit solum duplicem naturam, scilicet materiã, & formam; probatur consequentia: quia omnis substantia physica est natura; etiã ad hoc postea consequuntur multa absurda, quia non est facile videre quo modo ei possit competere definitio naturæ, quomodo sit principium motus, quodq. principium sit, an actiuum, an passiuum. His rationibus moti multi, existimant totum nil aliud esse, quàm suæ partes simul sumptæ.

Ad rōnes ꝑ Scoto Ad 1. Ad rationes vero adductas ꝑ Scoto respondẽt Aduersarij. Ad primam dicunt, quod totũ nihil aliud est, quàm aggregatio partium, sicuti ternarius nil aliud est, quàm vnio, ac determinata collectio triũ vnitatũ; vnde non est species numeri per aliquam vnã entitatẽ distinctam ab vnitatibus illis re; sicuti etiã domus est vna, propter vnam compositionem, & figurã partium, non propter aliquã entitatẽ distinctam à partibus. Ad argumentũ autẽ dicũt, quod in hoc stat differẽtia inter totum vnum aggregatione, & per accidẽs, & inter totum essentiale, quia in hoc est essentialis connexio dependentiæ, & ordo inter partes, in illis vero est ordo, & connexio accidentalis. Ad secundum aiunt Ad 2. quod terminus generationis substantialis est forma substantialis non per se, sed in materia, vnde ait Aristot. 7. Metaph. textu 27. non generatur hoc, vel hoc, sed hoc in hoc, id est non generatur materia, vel forma, sed forma in materia, & quia compositum nihil aliud est, quam forma in materia, ideò dicitur generari compositum. Ad tertium dicunt, quod essentia Ad 3. compositi est forma in materia, ideò cũ corrumpitur forma in materia, destruitur essentia compositi, & sic est terminus corruptionis. Ad quartum dicunt, quod Ad 4. materia, & forma, sunt sibi inuicem causæ; quia materia causat formam, quatenus forma educitur de potentia materię, forma verò est causa materię, quia actuat materiã; ex hac autẽ causalitate mutua oritur vnio naturalis, propter quam terminatur, & est compositum naturale; cũ verò dicitur, quod sunt prima principia, & primę causæ, ideo sunt incausatę, hoc valet de prima causa efficiẽte extrinseca; non de intrinsecis, vt est materia, & forma, alioquin etiam valeret de partibus quantitatiuis, quia sicuti partes essentiales constituunt totum essentiale, sic partes quantitatiuę constituunt totum quantitatiuum, & tamẽ hę non distinguuntur a suo toto. Ad quintum dicunt, quod pro Ad 5. priæ passiones dicuntur esse passiones cõpositi: quia sunt formæ solum quatenus est in materia, & materię, prout est actuata a forma. Ad sextum respondent, quod Ad 6. Aristoteles pro tanto appellat compositum tertiam quandam substantiam à materia, & forma, quia forma coniuncta materię habet quendam modum essendi, qui est diuersus a modo essendi materiæ per se, & à modo essendi formæ per se, & hac de causa dicit compositum esse tertiam substantiam ab illis. Ad septimum Ad 7. respondent, quod terminus generationis non est vnio, sed forma in materia, vt dictum est supra ad secundum.

Zim. Zimara cùm multũ opinionem Scoti cõsiderauerit in præsenti materia, & similiter rationes Aduersariorũ, venit in hãc sententiam, quod opinio Scoti sit vera, &

ideò

ideò in concordantijs inter Auerroem, & Aristotelem in primo Physicorum solutione septima, & etiam Theoremate 75. apertè nititur probare Auerroem habuisse eandem sententiam cum Scoto, atq. eos leuiter considerare Auerrois dicta, qui manifestum hoc absurdum Auerroi ascripserunt, quod multis rationibus, & auctoritatibus comprobat, & sic ait Scot. iniuria tribuisse Auerroi hanc opinionem, quod existimauerit totum nihil aliud esse, quàm suæ partes simul sumptę, cum oppositum habeatur ex doctrina Auerrois multis in locis; vnde respondet ad auctoritates Auerrois in contrarium, dicens, quod quando Auerroes ait, quod totum non est aliud, nisi suæ partes simul sumptæ, debet hoc intelligi, quod hoc est verum constitutiuè, & integratiuè, quia nihil aliud per se intrinsecè concurrit ad constitutionem totius, quàm suæ partes simul iunctæ: cum hoc tamen stat, quod entitas sit alia ab entitate partium simul sumptarum, & vniuersaliter cum dicitur, totum nō est aliud à partibus simul sumptis, verum est aliud distinctum loco, & subiecto, sed est aliud secundum rem ipsam, Hæc Zimara.

Confutatio huius opinionis, & responsionum ad rationes Scoti. Cap. III.

PRo clara, & dilucida cognitione huius Theorematis est cōsiderandus titulus quæstionis: ex declaratione enim & recto intellectu eius, patebit rationes Scoti esse validas, & Theorema verissimum esse, habebimus quoque falsam esse solutionem allatam ab aduersarijs rationibus Scoti.

Notā dum. Notandum est ergo, quod Auerroes in textu 17. primi Physicorum, apertè dicere videtur, quod ad constituendum aliquod totum, nil aliud requiritur, nisi quod partes vniantur ad inuicem, nam illę partes sic vnitæ ad inuicem, nil aliud sunt, nisi totum, & sic videtur velle, quod in generatione totius non fiat mutatio, & transitio partium in tertiam quandam naturam, sed quod solum vniantur ad inuicem, si enim vnitæ partes præcisè sunt totum, & sic totum non est alia entitas secūdum se, nisi entitas illarum partium vnitarum. Scotus autem ex altera parte iudicat, quod in generatione totius, partes quidem prius vniantur, sed quod postea transeant in tertiam entitatem; non enim vult, quod vnio illa partium sit esse totius, sed quod tertia entitas, in quam materia, & forma transeunt, sit esse totius; ad quam tamen necessariò prærequiritur vnio illa partium, sicuti ad causationem alicuius effectus necessariò prærequiritur ordo causarum efficientium, & approximatio illarum, quando sunt multæ ordinatæ, nec tamen illa approximatio, neque ordo est essentialis effectus illarum, quia illæ est respectus tantum, effectus vero est quid absolutum. Vult ergo Scotus ostendere, quod entitas totius essentialis non est pręcisè illa vnio partium, sed quod entitas totius essentialis est entitas realis absoluta alia ab illa vnione, siue à partibus illis vnitis tantum; & hęc declaratio habetur exprefsè ab eodemmet Scoto in calce illius articuli 3. Sentent. loco iam citato, ideò proponit hanc conclusionem, quod totum essentiale est aliud ens ab omnibus partibus coniunctim & diuisim, quæ facit hunc sensum, quod entitas totius est alia, & re distincta ab entitate partium, siue sint simul iunctæ, siue sint diuisim sumptæ. Habita hac declaratione, patet quomodo sit intelligendum illud dictum, quod communiter pronunciamus. Totum realiter distinguitur ab omnibus partibus suis simul sumptis, non volumus enim dicere, quod totum distinguatur à suis partibus, vt à materia, & forma, vt sunt vnitæ, & iam transierunt in tertiam entitatem, quia dicere hoc, est dicere, quod totum distinguitur à seipso realiter, siue totum est aliud realiter à seipso, quod implicat contradictionem; si quidem materia, & forma, vt transierunt in tertiam entitatem, sunt ipsummet totum realiter, sed volumus dicere, quod totum distinguitur à suis partibus simul vnitis tantum, non autem transactis in tertiam entitatem, quia partes simul vnitæ tantum sunt aliud ens ab entitate totius; cū enim partes sunt tantū simul vnitæ, non amittunt propriam naturam, sed eam seruant

solum illi addunt respectum illum vnionis; sed partes, quæ sunt simul vnitæ, & fecerunt compositum, non amplius seruant suam entitatem, sed transierunt in aliam entitatem, quæ est totum, vnde totum non est amplius materia, neque forma, sed compositum resultans ex materia, & forma, & propter hoc Aristoteles dixit, quod compositum est alia substantia à materia, & forma, quia materia, & forma in generatione substantiali, mutantur in totum, & sic amittunt proprias entitates, & vertuntur in compositum. Hic clamant nonnulli: materia, & forma manēt in composito, ergo materia, & forma non corrumpuntur; nec amittunt suam entitatem, dum ingrediuntur compositum; sed isti crassa Minerua philosophantur; legāt Arist. 12. Metaph. tex. 20. & 7. Met. tex. 60. vbi expressè dicit, Principia interna compositi esse diuersa à composito, & dat exē plum de A. & B. quæ differunt à syllaba AB, cuius tamen principia interna sunt, & loquitur de differentia reali. Hanc rē fusius explicaui in disputationibus meis in lib. quattuor Sent. lib. 3. disp. 9. cap. 3. ideo hic eadem non sunt repetenda; tamen pro nunc nota, quod materia, & forma, habent suam causalitatem, sed earū causalitas realis, nō est effectiua, ita vt efficiant suum effectum distinctū à seipsis, vt pater efficit filium distinctū à seipso, sed causant causalitate sibi conueniente, scilicet intrinsecè per actionē causę efficientis, ita vt eueniat quædam tertia substantia, quæ dicitur compositum; Vndè dicuntur causæ intrinsecæ compositi, nō quia maneant in composito in esse suo, quod habent, vt sunt materia, & forma absolutè, & quod habebant ante causalitatem compositi, sed quia compositi entitas coalescit, & consurgit intrinsecè ex entitate materiæ, & formæ, quæ per actionem agentis vertuntur in totum; vndè desinunt esse, & tamen manent in composito, desinunt esse in suo esse, quod prius habebant, & manent in esse, & entitate compositi, in quod ab agente mutantur. Et hac ratione compositum est substātia diuersa à materia, & forma, & perfectius vtraque, non quatenus inexistunt sibi vt dictum est; sed secundum illud esse pręcisè, quod prius habebant antequam vnirentur, & mutarentur ab agente, sed erāt tantum approximatæ. Dat exemplum Arist. 7. Metaph. tex. 60. vt caro est compositum ex terra, & igne, & syllaba AB. ex A. & B. Ecce terra, & ignis vt ingrediuntur carnem, non remanent in esse ignis, & terræ, & tamen manent secundum essentiam in carne, quia caro constat intrinsecè ex terra, & igne: ita corpus, & anima faciunt hominem & essentiam hominis, sed anima, & corpus non sunt pręcisè anima, & corpus, dum sic sunt in composito, sed quid tertium, quod est homo, & essentia hominis; manent ergo, & non manēt, non manēt in priori esse, manent in esse compositi, & esse hominis.

Hæc doctrina est expressè Scoti in primo Dist. 17. q. 3. in illo extra incipiente: *Supposito charitatem* &c. circa mediū, versiculo, *Cōcedo Conclusionem istarum rationum*, &c. confirmatur efficaciter: quia si partes essentiales materia, & forma, non conuertuntur in totum, sed in sua entitate formali manent, ita quod in toto sint tres entitates realiter distinctæ, sequitur, qđ totum nihil erit: Consequentia probatur: quia non erit anima, quoniā realiter distinguitur ab ipsa; non corpus; quia ab ipso realiter distinguitur; non erit viuens quia hoc cōpetit animæ, quæ ab ipso realiter est distincta; quod autē cōpetit vni distincto realiter; nō potest competere alteri distincto realiter: esset enim contradictio. Item homo non haberet ossa nec carnē: quia hæc sūt partes corporis à quo realiter homo distingueretur per aduersarios. Sed notandū est adhuc pro clariori notitia, quod non omnis distinctio realis est inter rem, & rē, quarū vnaquæque existat, & est inter Socratem, & Petrum; sed etiā datur aliqua distinctio realis, quę est inter positiuum, & priuatiuum; vt inter motum, & quietem, vt diximus in Formalitatibus cap. vltimo, respondendo ad obiectiones contra identitatem, & distinctionē realem. Et hoc modo distinguitur realiter caro ab igne, & terra, ex quibus generatur, & caro à cibo, & a nutrimento, ex quo fit, ideo ita euenit in proposito: nam totum distinguitur realiter à partibus suis simul sumptis precisè; quia illæ

mutan-

mutantur in totum,& sic desinunt in se, & euadunt entitas totius,sicut cibus euadit caro;& terra,& ignis fiunt caro;& sic hæc distinctio realis inter partes, & totum, non est inter positiuum, & positiuum,actu existens; sed inter positiuum, & priuatiuum:partes enim,quæ prius simul sumptæ erant, & constituebant vnã entitatem, post generationem qua transeunt in totum,amittunt suam entitatẽ, & fiunt entitas totius; & sic deinde totum distinguitur ab illis realiter,sed priuatiuè,vt caro distinguitur a cibo ex quo genita est. Ex his apparet, quomodo rationes Scoti concludunt veram esse eius opinionem,& falsam aduersariorũ. Habemus quoque facilem responsionem ad rationes aduersariorum. Prima quidem ratio Scoti efficax est: quia si totum nil aliud sit nisi vnio partium, vt dictum est sentire Auerroem,nulla erit differentia inter totum, quod est vnum aggregatione, & totum essentiale, quia totum quod est vnum aggregatione, nil aliud est,nisi vnio partium,vt patet de cumulo lapidum; hoc autem quàm sit absurdum dictu, ex se patet. Nec valet eorum responsio, quod in toto essentiali sit dependentia essentialis inter partes eius, in toto vero per aggregationem,sit dependentia,& ordo accidentalis inter partes eius, quia quicunque sit ordo, & dependentia inter partes,siue essentialis, siue accidentalis, si entitas totius est vnio præcisè partium ad inuicem,& nil aliud;sequitur quod entitas totius compositi essentialis, erit relatio,siquidem vnio est relatio, & sic erit hæc differentia inter totum essentiale,& totum aggregatione,quod totum essentiale erit relatio essentialis,totum aggregatione relatio accidentalis. Insuper entitas totius essentialis, erit accidens, scilicet illa vnio, nam vnio est accidens, quia est relatio;Quæ omnia cum sint absurda,patet,cum clarum sit compositum substantiale esse absolutum, & esse primam, & maximam substantiam. Illud exemplum de ternario, quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis, non est ad propositum; quia ternarius est vnum totum aggregatione,& ideò verum est, quod non est nisi vnio suarum partium,nos autem loquimur de toto essentiali vno. Secunda ratio etiam est efficacissima,quia certum est, quod terminus generationis est substantia,non accidens, terminus autem totalis, & adæquatus, est compositum,siue entitas compositi,ergo entitas compositi, per se considerata, quæ habetur per generationem, non est vnio,quia illa est relatio. Nec valet responsio,nempè,quod terminus generationis est forma,non per se,sed in materia; quia sic dicere, est dicere, quod vnio illa sola est, quæ habetur per generationem, non enim forma per se generatur,sed forma in materia,quod est dictum, generatur vnio formæ ad materiam, hoc autem est impugnatum directè ab argumento: terminus enim totalis adæquatus generationis esset accidens, non substantia; etiam magis confutatur hæc respõsio per auctoritatem Aristotelis in illo eodem textu,qui apertè dicit,quod nec materia, nec forma generatur, ergo nemo poterit dicere, quod terminus proprius generationis sit forma tantum,sed forma in materia, quod est compositum. Vnde notandum est, quod licet Aristoteles ibi dicat, quod generatur forma in materia,non tamen propter hoc vult dicere, quod vnio illa formæ ad materiam, sit terminus generationis, quia hoc est contra sua fundamenta, vt dictum est: sed vult dicere, quod terminus generationis est compositum, quod resultat ex vnione formę in materia;vnde in illo septimo, & alibi,milies dixit, hoc aliquid, & compositum generari, & hoc esse diuersum substantiam à materia, & forma. Per hoc idem patet vis, & robur tertij argumenti. Quarta ratio quoque efficacissima est; Certum est enim quod materia, & forma, sunt causæ per se reales, neque vna est causa alterius, quia principia prima non sunt sibi inuicem principia quo ad entitatem, quia tunc non essent prima principia, sed principiata, & hoc confirmatur auctoritate Aristoteles ex 7. Metaphysices textu 27. nunc adducta ab aduersarijs, vbi dicit Aristoteles, quod materia per se, non causatur, neque forma per se, si igitur in causatione compositi, nil aliud

fit,nisi

Prima rõ Scoti est efficax.

Respõsionis reiectio.

Secũda rõ.

Respõsionis reiectio.

Notãdum.

Tertiã et quartã, argum.

fit, nisi vnio istarum causarum, terminus productus ab istis causis, erit vnio illa ipsarum, & sic causabunt solam relationem: immò nihil causabunt, quia illa ratio vnionis non fit, neque producitur à materia, vel forma, sed ab efficiente, ex quo enim efficiens coniungit simul formam cum materia, insurgit illa relatio vnionis, & sic materia, & forma nullum effectum proprium producerent. Neque valet responsio, quod solum primũ principium efficiens est incausatum, non autem de materia, & forma; primò, quia hæc propositio probatur ab Aristotele 1. Physicorum à textu 41. & inde de omnibus primis principijs, immò magis de materia, & forma, quàm de efficiente intendit, scilicet, quod non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed omnia ex illis, modo materia, & forma sunt principia prima, vt in eodem primo longo sermone probat Arist. & est concessum apud omnes, ergo non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed alia ex illis, ecce quod causatio materiæ, & formæ, non est respectu se inuicem, sed respectu tertij ab illis, ait enim: sed omnia ex illis, id est composita fiunt ex illis. Ex quo etiam deducitur validum argumentum, quod compositum est aliud ens à partibus, cum dicat omnia alia fieri ex illis; Confirmatur; causa, & causatum distinguuntur realiter, forma, & materia sunt causæ, compositum est causatum, ergo: minor est clara, maior probatur: quia efficiens non causat seipsum, sed aliud: Similiter, forma non format seipsam, nec materia fit ex seipsa, quia nihil facit seipsum, neque fit ex seipso: quia nunc materia fieret ex seipsa, & vnaquæque causa esset causa sui realiter, quod implicat contradictionem, quia esset, antequam esset, non possunt autem materia & forma causare aliquid realiter distinctum à se, quia intrinsecè ingrediuntur suum causatum, quod est compositum, ergo necesse est, quod hoc verificetur hac ratione: quia materia, & forma aliter se habeant quando sunt approximatæ tantum, & antequam causent, & postquam causauerunt; non possunt autem aliter, & aliter se habere, nisi quia mutantur in tertiam illam entitatem, & sic causant causatum realiter distinctum à seipsis vnitis, & approximatis tantum, non autem à seipsis transactis in tertiam entitatem. Cum itaque materia non possit esse causa entitatis formę, nec è conuerso, & dato quod esset possibile, cum secundum Arist. causatio formę non sit respectu entitatis materiæ, neque è conuerso, sed respectu alterius entitatis, oportet quod terminus causationis harum causarum sit alia entitas realis ab entitate partium, quæ non potest esse alia entitas, quam compositi. Exemplum illud quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis de toto quantitatiuo, & partibus, dico, quod non est ad propositum, quia illud est totum integrale, quod concedimus non esse aliud à partibus suis simul sumptis, nos autem loquimur de toto essentiali.

Responsionis reiectio.

Quintum argumentum etiam est efficax, etenim certum est, quod propria passio est alicuius entis vnius, & operatio vnius speciei prouenit ab ente vno numero perfecto, & completo, modò forma vnita tantum materiæ non est ens vnum numero simul cũ materia, sed duo: quia illa vnio cum sit accidens, non est tantæ virtutis, quod faciat illas duas substãtias distinctas, scilicet materiam & formam, vnam substãtiam numero; non enim duæ substantiæ distinctæ realiter per aliquod accidens, fiunt vna substantia numero: quia substantia prima non constituitur in suo esse per aliquod accidens: quia accidens est posterius substantia, non dabitur ergo aliquod ens vnum, quod sit proprium subiectum propriæ passionis, & propria operatio non prodibit à subiecto vno numero, sed erunt duo, scilicet materia, & forma. Neque valet eorum responsio, quod propria passio pro tanto dicatur passio compositi, quia est passio formæ in materia; etenim contra sic arguo. Certum est, quod operationes compositi non competunt formæ per se, vt etiam ipsi concedunt: quia qui dixerit animam texere, & filare, vel generare, diceret ridiculum, ergo illi competunt vt est in materia: at si competunt illi, vt est in materia, competunt illi per accidens, & sic nõ dabitur aliquod subiectum, & ens, cui proprie, & per se competat operatio compositi,

Quintũ argum.

Responsionis reiectio.

positi,& propria passio; Probatur consequētia; quia si competit operatio aliqua formæ prout est vnita materię, competit illi per illam vnionem, quæ est accidens, ergo propria operatio, & propria passio competit formæ, & suo proprio principio mediante accidente externo; quod dicere, quam sit absurdum, ex se patet. Nec valet dicere; Hæc vnio inter materiam,& formam est essentialis: quia quæcumque vnio est relatio, siue sit essentialis, siue accidentalis; relatio enim habet multas species, inter quas vna est vnio, hęc rursus habet multas species, vt vnio essentialis,& vnio accidentalis; cum ergo hæc vnio sit species relationis, est accidens,& sic si hæc est ratio propter quam operatio competat formæ, talis operatio tali formæ competere dicetur ex accidenti, non per se,& sic per se nullum erit ens, cui competat propria passio, & operatio compositi. Ex dictis etiam patet efficacia *Sextum.* sexti argumenti: nam si compositum non sit aliud quàm vnio formæ, & materiæ, patet quod compositum non est alia substantia à materia,& forma: quia in composito tunc præter entitatem materiæ,& formæ, non est alia entitas substantialis, sed solùm illa vnio; quæ est entitas acci- *Responsionis reiectio.* dentalis; Nec responsio aliquid valet: quia tunc forma in composito non habet alium modum essendi substantialem, sed accidentalem, scilicet, esse vnitum, non ergo propter hunc modum, forma in materia debet dici tertia substantia, & compositum.

Rationes aduersariorum soluuntur. Cap. IV.

Distinctio notanda. NVnc soluendæ sunt rationes aduersariorum; & pro solutione notanda est vna distinctio, quæ desumitur ex dictis, & est, quod totum realiter distingui à partibus suis simul sumptis, potest intelligi duobus modis, vno modo quod totum distinguatur ab omnibus suis partibus simul sumptis, vnitis tantum, sed non transactis in tertiam entitatem per generationē, & hoc modo totum distinguitur realiter à partibus suis, & potest esse sine illis, immò de factò est sine illis: quia est aliud ens substantiale ab illis; sicuti dicimus, quod accidēs distinguitur à subiecto realiter, quia est aliud ens, & quod effectus est distinctus ab approximatione causarum illum producentiū. Alio modo potest intelligi, quod totum distinguatur à suis partibus simul sumptis,& etiam transactis in tertiam entitatem per generationem,& hoc modo non dicimus quod totum distinguatur à suis partibus: quia illæ partes sic sumptæ, nil aliud sunt nisi entitas ipsiusmet totius essentialis; vnde dicere, quod totum distinguatur à suis partibus sic sumptis, est dicere, quod totum distinguatur à seipso, quod implicat. Per hanc distinctionem, quæ desumitur ex clara intelligētia Theorematis, soluuntur omnes rationes aduersariorum, & per hanc distinctionem patet ad primam rationem, omittendo responsionem Antonij Andreæ 7. Metaph. *Ad 1.* q. 18. quam non puto ad mentem Scoti, quam in tertio Sent. loco citato nouissime confutaui propter quosdam Scotistas, quibus illa mirum in modum placet, compositum enim potest esse sine suis partibus tantum vnitis, siue approximatis tantum, sed nō potest esse sine suis partibus simul vnitis,& transactis in tertiam entitatem, cuiusmodi est materia, & forma, anima,& corpus, quando constituūt compositum; sunt enim tunc compositū, & euasetunt entitas compositi, neque amplius retinent proprias entitates, vt dictū est. Ad secundam rationem dico, quod *Ad 2.* distinguitur secūdum se totam à suis partibus simul vnitis tantum, non à partibus simul vnitis,& transactis in tertiam entitatem; argumentum currit secundo modo, nos autem intelligimus primo modo. Ad tertiā, negatur consequentia, ad pro- *Ad 3.* bationem dico, quod entitas ternarij non est alia ab entitate partium, sed illa met: quia iam versæ sunt in ternarium, ideò non ponit in numerum. Argumentum etiam non est ad propositum, quia illud est totum aggregatione, nos loquimur de toto essentiali. Ad quartam similiter di- *Ad 4.* co, quod non est ad propositum: quia innititur exemplo de toto integrali, de quo nos non loquimur, sed loquimur de toto essentiali. Ad quintam nego consequen- *Ad 5.* tiam, ad

tiam, ad probationem dico, quod duplex est terminus generationis; scilicet formalis, & totalis, vel terminus quo, terminus quod, forma est terminus quo, entitas cõpositi terminus totalis, & quod. Ad sextã dico, quod non est ad propositum; non enim dicimus, quod entitas compositi sit entitas adueniens entitatibus materiæ, vel formæ; sed dicimus, quod entitates materiæ, & formæ, vertuntur in entitatem tertiam, quæ est entitas compositi.

Ad 6.

Ad 7. Ad septimam dico, quòd pro tãto Arist. appellat formam quidditatem rei, quia illa est quæ constituit compositum in esse, atque in hac tertia entitate, non tamẽ negat quin illa entitas compositi sit entitas diuersa à forma; & materia tantum vnitis, vt dictum est, neque negat formã illam totius, vt declarauimus.

Ad 8. Ad octauam respõdetur vt ad sextam, quòd hæc tertia entitas non est entitas superueniẽs entitati partium, sed resultans ex illis.

Ad 9. Ad Nonam dico, quod non potest considerari totum sine suis partibus essentialibus simul vnitis, & transactis in tertiam entitatem: quia istæ tunc factæ sunt entitas totius, & sũt veluti partes integrales, sed quidem potest intelligi entitas totius absque entitate suarum partium tantum simul vnitarum, sicuti etiam entitas totius est alia eb entitate partium simul sumptarum tantùm.

Ad 10. Ad decimam dico, quod cõpositum non est natura, sed habens naturam, vt docet Aristoteles in 2. Physicorũ, tex. 4. ideò non valet consequẽtia, & propositio assumpra ad illius probationem est falsa; quia compositum est substantia Physica, & tamen non est natura, sed habens naturam, vt docet ibi Aristoteles.

Ad Zimaram. Ad Zimaram dico, quod licet Auerroes alibi oppositum dicat, tamen in illo 17. textu primi Physicorum ait, quod totum nihil aliud est, quàm suæ partes simul sumptæ, ideò iure Scotus hanc opinionem illi tribuit, neque Scotus hanc opinionẽ Auerroi ex professo tribuit, sed inquit, quod videtur Auerroes dicere, quod totum non est aliud nisi suæ partes simul sumptæ, quod si consentiat nobiscum, vt tuetur Zimara, nulla est contentio. Quomodo autem rationes aduersariorum soluere debeamus, docuimus alia clariori distinctione, quam Zimara fecit. Hanc opinionem Scoti multi se sequi profitentur, qui eã non intelligunt: & qui similiter eam impugnant, hunc sensum non percipiunt: vndè non parum fecisse videbimur, si huic disputationi claram lucem attulerimus. Ex dictis habes quomodo ad auctoritates & rationes Physicas respondere possis. Ad rationes Theologicas aliàs respondebitur.

THEOREMA XXII.

Materia prima habet actum entitatiuum.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

QVoniam materia hæc est difficilis, & multi perperam mentem Scoti intelligunt, eam clarè exponere, & dilucidare decreui. *Scoti.* Scotus secundo Sententiarum, distinctione 12. quæst. prima, proponit hoc quæsitum: Vtrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta à forma, (hæc enim sunt verba eius formalia) deinde adducit vnam opinionem quæ à Marginistis tribuitur Richardo de media villa, & Alberto, quæ dicebat, rem generabilem, & corruptibilem habere in se tantum vnam realitatem positiuam, & hanc aliqui dicebant esse materiam, alij formam. Scotus hanc opinionem confutat, & probat necessariò in quacumque re naturali generabili, & corruptibili, esse duas realitates positiuas, multis rationibus, sed præcipuè sic ex Arist. 1. Primò de generatione tex. 23. *Primarō.* In generatione naturali semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur, & hoc est oppositum, quia ex opposito fit oppositum in generatione naturali; præter hoc datur aliquid quod est cõmune vtrique termino, quod est materia, ergo in quacumque re naturali genita, est oppositũ, quod fit ex opposito, scilicet forma, quæ fit ex priuatione, eo modo quo doctisciũt tamquam ex termino à quo, adest etiam materia quę est subiectum vtrique termino, & semper remanet in generatione, &

ne, & re generata, ergo materia, & forma, sunt realitates positiuæ. Præterea, substantia per se existens, diuiditur in substantiam simplicem, & compositam; sed composita non potest esse diuisa per se contra simplicem, nisi habeat partem per se differentem, & realiter distinctam à forma, ergo in re naturali composita, sunt duæ realitates positiuæ distinctæ. Alias rationes efficaciores vide apud Scotum citato loco; has duas faciliores adduxi, quia res hæc est clarior quam probari possit secundum omnes Peripateticos. Hoc habito, determinat quale ens sit materia, & pro declaratione ponit hanc distinctionem de potentia, quod aliquid potest esse in potentia dupliciter; Vno modo, vt terminus actionis agentis, & sic dicitur esse in potentia illud quod ex se nihil est, sed est in virtute, & potentia agentis, vt mundus antequam crearetur erat in potentia, & virtute agentis Dei: sed in seipso nihil erat, & hanc potentiam appellat potentiam obiectiuã; Alio modo aliquid est in potentia quatenus est subiectũ capax, & receptiuum alicuius formæ, & hæc est potentia subiectiua: istæ duæ potentiæ quandoque se concomitãtur, immò sunt vnam et potentia realiter, sed comparatæ ad diuersa, sunt duæ potentiæ; vt exempli gratia: semen est in potentia ad recipiẽdum formam corporis animalis, quia est subiectum capax talis formæ, & sic est in potentia subiectiua, idem semen est in potentia, vt per actionem agẽtis fiat corpus animalis, & sic est in potentia obiectiua, quatenus ergo est subiectum informabile forma corporis animalis, est in potẽtia subiectiua, quatenus verò semen considératur non vt est subiectum, sed vt est obiectum actionis agentis, per quam fit corpus animalis, est in potentia obiectiua, & recipit agens vt per actionem eius fiat corpus animalis, & sic eadem potentia realis seminis est subiectiua, & obiectiua; subiectiua respectu agentis. Quandoque hæ potentiæ sunt seiunctæ, ita quod potentia obiectiua erit in aliqua re, sed in ea non erit potentia subiectiua, vt in creabili, est solum potentia obiectiua, non subiectiua, quia creabile habet esse tantum in potentia, & virtute agentis, in se verò nihil

Secũda potẽtia.

est: nullum enim est subiectum in creatione, quod subijciatur, & ita in creabili non est potentia subiectiua.

Opinio quorũdam reijcetur.

Habita hac distinctione ait, quod aliqui dicũt, quod materia est in potẽtia obiectiua tantũ; sicut albedo est in potentia obiectiua quando nõ est, quæ tamen secũdũ quid est, quia est in virtute causæ, vel causarũ suarum, adeò quod hæc opinio videtur dicere, quòd materia ex se nihil sit, & quod nullã habeat entitatem in se, sed quod solum habeat entitatem in causis suis, sicuti mundus antequã crearetur, ex se nihil erat, & nullã habebat entitatẽ, sed solũ habebat entitatem in sua causa, scilicet Deo; & ita secũdum hanc opinione materia prima est tantum in potentia obiectiua, non autẽ subiectiua, quia ex se nõ est entitas, quæ sit apta nata esse subiectũ formæ, veluti sunt ea, quæ sunt in potentia subiectiua. Scotus contra hanc opinionem insurgit, & probat, quod materia non est tantum in potentia obiectiua; sed quod ex se est entitas positiua apta suscipere omnes formas, quod est entitas positiua, extra suas causas, & consequenter, quod est in potentia subiectiua non obiectiua. Hinc apparet intellectus quæsiti: quando quærimus, an materia prima habeat actũ entitatiuũ, nam quærimus, an materia prima sit entitas positiua ex se, extra suas causas; vel an potius materia ex se nihil sit, sed tota sua entitas sit in potentia, & potentia agentis, & suarum causarum. Hanc suam opinionem probat, & simul oppositam cõfutat, his rationibus. Cõtra hanc opinionem valent duæ rationes nunc supra adductæ, & aliæ omnes quas in præcitato loco fecit Scotus cõtra opinionem illam dicentem, quod in generabili, & corruptibili est vnica entitas positiua, sed præter illas specialiter, ita arguit; Stante positione aduersariorum, nec ignis, nec quodque generandum, vel generatum, erit realiter compositum ex diuersis entibus, sed quoddam simplex; quòd est contra omnem Philosophiam. 1. rõ.

Secũda.

Secundò eadem stante opinione, non saluatur mutatio substantialis, quod pariter est contra omnem Philosophiã; probatur consequẽtia: quia mutari, est aliter se habere nũc quam prius, aliquo modo

mãnens

manens in eſſe poſitiuo, at ſi materia ex ſe nullam habet entitatem poſitiuam, dum aliqua ſubſtantia mutatur, ipſa manere non poteſt, forma autem patet quod nõ manet in mutatione ſubſtantiali, ergo mutatio ſubſtantialis eſt impoſſibilis; quia nihil datur poſitiuum, quod in ipſa maneat. Sed fortaſſe aliquis dicet, quod hoc non eſt inconueniens, quia dum ſubſtantia vna corrũpitur, fit alia noua ſubſtantia. Contra, hoc nihil eſt, quia licet in corruptione ſubſtantiali vna ſubſtantia deſtruatur, non tamen annihilatur, ſed ex ipſa aliud generatur: quia corruptio vnius, eſt generatio alterius; non poſset autem ex illa ſubſtantia corrupta generari alia ſubſtantia noua, niſi aliquid ſubſtantiæ corruptæ remaneret in hac mutatione, ex qua generatur ſubſtantia noua: hoc autem ait Ariſtoteles, quod eſt materia; modo, ſi materia non eſt quid poſitiuum ex ſe, ſed ſolum habet eſse in ſuis cauſis, nihil remanet in mutatione ſubſtantiali, & ſic erit impoſſibilis.

Reſp. tacita reijcitur.

Tertia.

Tertiò patet, quod hæc via aufert omnem compoſitionem, quia ſicut quando albedo de potentia obiectiua redit ad actum, non fit compoſitio realis in albedine, ita cum ex igne in potentia fit ignis actu, non fit realis compoſitio, & ideo qui ponunt materiam ſolum in potentia obiectiua, & non ſubiectiua, deſtruunt omnem rationem Philoſophi de materia, & euertũt totam doctrinam allatam ab eo de materia. Propter has, & alias rationes, Scotus determinat, quod materia nõ eſt in potentia obiectiua tantum, ſed eſt entitas poſitiua extra ſuas cauſas, quæ poteſt eſse ſubiectum omnium formarum, & ſic ſecundum Scotum materia habet actum entitatiuum, ideſt, eſt entitas realis poſitiua extra ſuas cauſas, & eſt in potentia ſubiectiua, ideo in corpore quæſiti hanc ſuam ſententiam ſic explicat, & confirmat: materia eſt per ſe vnum principium naturæ, vt dicit Philoſophus primo Phyſicorum, tex. 52. & inde, & ſecundo tex. 8. eſt per ſe cauſa, vt dicit ſecundo Phyſicorum tex. 28. & quinto Metaphyſices tex. 2. eſt pars compoſiti 7. Metaphyſices tex. 24. & 34. eſt fundamentum formarum per ſe. 1. Metaphyſices tex. 17. eſt ſubiectum mutationum ſubſtantialium. quinto Phyſicorum tex. 7. & 8. & ſecundum Theologos eſt terminus creationis. Idem habetur 1. de generat. tex. 1. & 23. & primo Phyſ. tex. 60. & 82. & 8. Metaph. tex. 3. & 4. & 12. Metaph. tex. 6. & 10. Ex his omnibus, quæ veriſſima ſunt, neceſſariò ſequitur, quod materia non eſt aliquid in potentia obiectiua tantùm, ſed eſt neceſſe, quod ſit in potentia ſubiectiua exiſtens actu, vel ſit actus, & vt intelligatur, quòd ipſe intelligat per hũc actum, in quo materiam per ſe exiſtere dicit, ſubinfert hæc verba formalia, (ſed oportet tunc quod ſit in potentia ſubiectiua exiſtens in actu, vel actus, non curo quodcumque dicatur ſecundum quod, omne illud dicitur eſſe actu, vel actus, quod eſt extra cauſam ſuam) ecce quod ſe declarat, quid intelligat per actum entitatiuum. Deinde ex his hãc ſententiam ſic confirmat; cum materia ſit principiũ, & cauſa entis, oportet neceſſariò quod ſit aliquod ens: quia cum principiatum, & cauſatum dependeant à ſua cauſa, & à ſuo principio; ſi eſset nihil, vel non ens, dependeret ens à nihilo, vel non ente, quod eſt impoſſibile. Præterea, materia eadem manet ſub terminis oppoſitis, & ſub potentijs numero diuerſis, quæ in ipſa corrumpuntur. Ex his apparet, quod eſt realitas diſtincta à forma, & quod eſt quid poſitiuum ex eiſdem cauſis, quia eſt receptiua formæ. Tamen his non obſtantibus, dicitur ens in potentia, quia quanto aliquid habet minus de actu, tanto magis eſt in potentia, & quia materia eſt receptiua omnium formarum ſubſtãtialium, & accidentalium; ideo maximè eſt in potentia reſpectu earum, & ideò materia definitur per eſse in potentia ab Ariſtot. non enim materia habet actum diſtinguentem, vel diuidentem, vel receptum, vel informantem, & dantem ſibi eſse ſpecificum, cuiuſmodi eſt actus formalis, & tamen materia eſt receptiuum illius actus, ſcilicet formalis, per nunc dicta, & eſt cauſa compoſiti, ergo non poteſt eſse nihil: quia nihil non eſt receptiuum alicuius, erit igitur aliquid, ſcilicet entitas poſitiua realis. Cum Scoto ſunt Henricus de Gandauo, Gregorius

Opin. Scoti.

Her. Greg.

Mercen. Perr. gorius de Arimino, Mercenarius,& Pererius.

Adducuntur rationes contra Scotum. Cap. 11.

CONtra hanc suam determinatã sententiam Scotus adducit varias rationes, quibus aduersarij vtuntur, & probat quòd materia ex se, non sit entitas positiua, sed quòd solum sit in potentia obiectiua; siue quòd habeat solùm esse in suis causis. *Prima ratio.* Prima ratio ex septimò Metaphysices tex. 8. Materia nõ est quid, nec quale, nec quantum, & sic de alijs Prædicamentis, ergo non continetur sub aliquo illorum, in quæ ens diuiditur, ergo ipsa non est ens, & si est ens, non est aliud ens à forma, quæ est substantia. *Obiectio.* Quod si quis dicat, quod materia non est ens actu, & hoc ibi vult Philosophus, tamen est ens in potentia. Arguit contra, si est ens in potentia, vel esset materia in potentia, vel forma in potẽtia, vel compositum in potentia; at neutrum istorum est, ergo non est ens in potentia, non primũ, quia materia tunc non esset materia, nihil enim est in potentia ad seipsum, aliquoquin esset, & non esset simul, neque est potentia forma, quia materia nõ fit forma, neque tertium, quia materia non fit, neque euadit compositum, licet ingrediatur compositum, & maneat in eo. *Secunda.* Secundò, materia non est ens per se intelligibile, quia ex Aristotele primo Physicorum, tex. 69. materia est cognoscibilis solùm in Analogia ad formam; vel vt habet textus in Analogia ad Arte facta, ergo non est ens in se, quia omne ens positiuum est per se intelligibile. *Tertia.* Tertiò dixit Scotus, quod materia est in potẽtia subiectiua, & quod est extra suas causas actu, prout illud dicitur esse actu, quod est ens positiuum extra suas causas, quod nos appellamus actum entitatiuum, siue actum entis. Contra. Omnis act⁹ diuidit, & distinguit, sed materia non diuidit, neque distinguit, quia ipsa est fundamentum naturæ, & in fundamento naturæ nihil est distinctum, ergo materia nõ est actus, neque habens hunc actum. *Quarta.* Quartò si materia esset actus, compositum non esset per se vnum, consequens est falsum, probatur consequentia: quia ex duobus entibus in actu, non fit vnum per se, modo forma est actus, ergo si materia quoque sit actus, erunt duo actus. *Quinta.* Quintò, si esset actus, vel esset actus, qui est forma, vel ens in actu, quod est compositum, neutrum potest dici etiam per Scotum, ergo materia non est actus. *Sexta.* Sextò Philosophus primo de generatione tex. 1. & 23. arguit contra illos qui ponebant subiectum generationis aliquod corpus actu, per hanc rationem: quia tunc generatio esset tantum alteratio, quia omne quod aduenit enti in actu, est accidens: ita in proposito, si materia de se sit aliqua entitas positiua ĩ actu, actualiter distincta à forma, sequitur idẽ inconueniens: quia materia tunc erit in potentia solùm, quatenus est receptiua actus completiui speciei; quidquid ergo est aduenens materiæ, constituit vnum per accidens cum ea, & sic non dabitur generatio substantialis, sed alteratio tantum. *Septima.* Septimò potentiale in omnibus alijs generibus à substantia non est actu illius generis, patet discurrendo per omne genus accidentium: nam susceptiuum coloris, non est color actu, neque in genere coloris, ergo in genere substantiæ receptiuum substantiæ nihil erit generis substantiæ; cum autem tale receptiuum non ponatur in aliquo alio genere, nec possit reduci ad aliud genus, quàm ad substantiam, dicendum est quod non distinguitur realiter à forma substantiali, cuius est susceptiuum, & sic materia nõ est entitas positiua per se existens distincta à forma.

Thomistæ. Bacconus, & Zabarel. Præter hæc Thomistæ omnes Ioannes Bacconus, & Zabarella arguunt contra hanc sententiam Scoti, multis rationibus. Sed nota, quod isti omnes dicunt, & concedunt, quod materia est realitas positiua, & quod est ens, & sic saluant compositionem: sed cum hoc dicunt, quod materia est ens, siue entitas potentialis, quod de se nullam habet existentiam, sed eam habet solum à forma, ideò impugnãt Scotum quo ad id quod dicit, quod materia est entitas positiua, sed in actu existens extra suas causas, hoc enim falsum esse aiunt; quia materia non est actus, neque in actu. Præter ergo allatas

rationes

rationes à Scoto, quarum multæ addu-
cuntur ab illis, quia videtur illis impu-
gnare hunc actum entitatiuum, ſic ar-
Paul. Sonc. guunt, Paulus Soncinas 7. Metaphyſices,
quæſtione 17. nullibi legitur apud Philo
ſophum, quod materia ſit actualitas quę-
Auct. dam, ſed quod eſt pura potentia; ergo nõ
habet actum entitatiuum; antecedens
probatur 2. de Anima tex. 8. & 8. Meta-
phyſ. aſſignans Ariſtoteles cauſam, qua-
re ex materia, & forma ſit vnum per ſe,
dicit, quia materia eſt potentia, & forma
eſt actus; Item 7. Metaphyſices textu 8.
poſtquam dixit, quod materia non eſt
quid, nec quale, nec quantum, declarans
naturam materiæ, ait, quod eſt potentia
omnia hæc; Item Ariſt. in quinto Meta-
phyſices tex. 14. diuidit quodlibet genus
entis in potentiam, & actum, ſed ſubſtan
tia eſt vnum genus, ergo aliquid eſt in ea
vt potentia, & aliquid vt actus, at forma
1. rõ. eſt actus, ergo materia erit potentia. De-
inde rationibus arguit, & primo ſic; Si
materia haberet actum entitatiuum, eſ-
ſet per ſe cognoſcibilis, quæ ratio ſupe-
Secũda. rius à Scoto eſt adducta. Secundo ſeque-
retur, quod quælibet ſubſtantia materia-
lis, eſſet ſecũdum ſe totam actus: ſed hoc
eſt falſum, ergo; probatur conſequentia:
quia quælibet pars eius eſt actus, nam pa
tet, quod forma eſt actus, ſi etiam mate-
ria eſt actus, quælibet pars eius eſt actus,
& ſic tota eſt actus; Si quis dicat quod
eſt tota actus entitatiuus, ſed non tota a-
Reſpõſio. ctus formalis. Contra arguit: ſequitur ex
hac reſponſione, quod ſubſtantia ſepa-
rata non ſit magis quàm ſubſtantia ma-
terialis; probatur conſequentia: quia ſub
ſtantia ſeparata non eſt tota actus forma
lis, quia eius eſſentia eſt potentia ad eſſe
ſimpliciter, recipit enim eſſe ſubſtantia-
le, & ei ſubſternitur, ergo illa eſſentia eſt
potentia ſubiectiua, ſicut & materia. Ter
Tertia. tio, materia eſt ſic prope nihil, quòd ni-
hil propinquius poteſt imaginari, ſed ſi
ſit aliquo modo actus, poſſibile eſt ima-
ginari aliquid quòd ſit propinquius ni-
hilo materia, puta ſi materia eſſet tãtum
potentia ergo materia nullo modo eſt a-
Quarta. ctus. Quarto de quolibet actu verè poteſt
dici per propoſitionem de ineſſe, quod
ſit actus, dicendo hoc eſt actus; ſed eſſe a-
ctum non poteſt verè enunciari de mate-
ria; Et ſic dicamus, materia poteſt eſſe ſi-
ne forma, hoc eſt dicere, quod materia
poteſt eſſe in actu, non actus; ex hoc ar-
guit; Si materia eſſet ſeparata a forma,
materia non eſſet actus, ergo multo mi-
nus quando eſt in compoſito, eſt actus,
tenet conſequentia: quia tunc haberet eſ
ſe per ſe, in compoſito autem habet il-
lud ſolum a forma. Quintò, quidam alij Quinta.
ſic arguunt. In tota latitudine entis ſunt
duo extrema oppoſita inter ſe, nimirum
Deus, & materia prima, ſed Deus eſt pu-
rus actus, ex ſe habens eſſe ſuum, ergo
materia prima eſt pura potentia, eſſe
ſuum accipiens ab alio; cõſequentia pro-
batur: quia oppoſitorum eſt eadem ra-
tio. Sextò, Zabarella tandem mordicus Sexta.
opinionem Scoti euertere nititur, & in 2. Zab.
lib. de Materia, cap. 2. ſic arguit. Iſte a- &
ctus entitatiuus quem ponit Scotus in Baccon.
materia prima, vel eſt aliquid, vel nihil,
ſi nihil, ergo non datur, ſi aliquid, vel erit
ſubſtantia, vel accidens, quia omne ens;
vel eſt ſubſtantia, vel accidens, non eſt
accidens ſecundum Scotum, quia iſte a-
ctus entitatiuus eſt actus materię primę;
vndè ſi iſte actus eſſet accidens, materia
prima eſſet accidens, quod Scotus non di
ceret, ergo eſt ſubſtantia, atqui ſubſtan-
tia ſecundum Ariſt. diuiditur in materiã,
formam, & compoſitum; ſed iſte actus
non eſt forma, quia Scotus contradiſtin-
guit hunc actum entitatiuum, ab actu
formali, multo minus eſt compoſitum:
quia ſequeretur, quod in entitate mate-
riæ eſſet compoſitio materiæ cum for-
ma; ſi autem iſte actus eſt materia, ſequi
tur quod erit materia materiæ, & ſic ma
teria conſtabit ex alia materia, vel erit ip-
ſamet materia, quod omninò confiten-
dum eſt Scoto, ſicuti entitas hominis nil
aliud eſt, quam homo, ita entitas mate-
riæ nil aliud eſt quàm materia, & ſic relin
quitur, quòd actus entitatiuus ſit ipſa-
met materia: at entitatem materiæ voca-
re actum, eſt ita vanum, vt ne mente qui-
dem concipi poſſit, cum potius omnes
Philoſophi naturæ materiæ contrarium
nomen attribuerint, nempè, nomen po-
tentiæ, & dixerint eius naturam in hoc
eſſe conſtitutam, vt ſit ens poteſtate, &

ſic aſſe-

Prima ratio, ex Baccono.

ſic aſſerit Zabarella, quòd materia non eſt actus. Primam rationem ad hoc deſumit ex Baccono in ſecundo Sententiarũ, diſtin. 12. quæ eſt, vel potentialitas materiæ eſt actualitas, vel re diſtincta ab actualitate. Primum nõ poteſt dici; quia implicat contradictionem; nec ſecundũ: quia tunc natura materiæ non eſſet ſimplex, quia tunc per vtrumque, ſcilicet per potentiam, & per actum, natura materiæ denotaretur, ergo non eſt dicendum, quod materia ſit actus. Sed Ioannes Bacconus hanc rationem ſic conficit; dicimus nos, quod in materia eſt potentialitas, & actualitas, eſt actualitas, quatenus eſt ens poſitiuum, eſt potentialitas, quatenus eſt in potentia ad formam recipiendam. Cõtra inquit Ioannes Bacconus, ſi materia includit in ſua quidditate actualitatẽ, & potentialitatem, vt vos Scotiſtæ dictis, & neutra includit aliam, ſupple, quia eſſet, contradictio, ergo potentialitas, vt præciſè accepta, non eſt ipſa actualitas, ſed aliud ſecundum rem; ergo qua ratione prima materia ponitur quædam actualitas, quia eſt quædam eſſentia, eadem ratione potentia ipſa nuda, quæ in materia diſtinguitur contra actualitatem, eſt actualitas, cum ſit res, & quidditas, & ita quod primò diſtinguitur contra actualitatem, erit actualitas, quod eſt contradictio; & vltra: ſi potentia pura præciſè accepta, ſit actualitas, ipſa pura potentia, & præciſa, poterit eſſe terminus creationis. Alia argumenta, quę adducit Ioann. Baccon. ſuperius adducta ſunt, à Scoto, & à Thomiſtis. Zabarella quoque pro ſe adducit auctoritates Ariſtot. ſuprà adductas, vt ex 2. de Anima, textu 2. ait, quod materia eſt potentia, & in tex. 8. & 7. Metaphyſices, tex. 8. quod materia non eſt vllũ ens determinatũ, ergo materia non eſt ens actu. Itẽ, omne ens diuiditur per potẽtiã, & actum. His rationibus concludit Zabarella, ꝙ materia nõ eſt actus neque actu, immò nõ eſt ens propriè, ſed ſolũ eſt principium, & materia entium; quia non eſt aliqua ſpecies entis determinata, ſed inchoamentum omnium entium; ſi ergo poſſemus appellare materiam actum, quatenus eſt ens, eadem ratione poſſemus appellare materiam Aſinum, & dicere, nos accipere Aſinum alio modo quàm accipiatur Aſinus.

Cõtra Potẽtiã obiectiuam.

Præter has rationes arguunt Thomiſtę, vt Paulus Soncinas, & Iauellus, 9. Metaphyſices, & Zabarella in hoc citato loco, aduerſus illam diſtinctionem, quam adduxit Scotus de duplici potentia, obiectiua, & ſubiectiua; quia dicunt, quod tota poſitio Scoti innititur huic fundamento, quo deſtructo, ruit actus entitatiuus, vtuntur autem omnes eiſdem ferè rationibus.

Prima ratio eſt hæc. Apud Ariſt. legimus tantùm duas potentias, ſcilicet actiuam, & paſſiuam, vt patet 9. Metaphyſices, tex. 1. & duos actus, ſcilicet, primum, & ſecundum, vt notauit Ariſt. 2. de Anima, tex. 6. & inde, potentia paſſiua refertur ad actum primum, potẽtia actiua ad actum ſecundum, tunc arguunt; Vel iſta potentia obiectiua (hoc enim membrum eſt quod impugnant) eſt potentia actiua, vel paſſiua, vel non datur. Probatur hæc propoſitio; homo qui nondum eſt genitus, per vos Scotiſtas eſt in potentia obiectiua; quod enim eſt in ſuis cauſis tantũ, eſt in potentia obiectiua; quæro in quo iſta potentia obiectiua, ſi eſt quid reale, inhæreat, certè in ipſo homine fundari, & inhęrere non poteſt; quia homo ille nõdum eſt, in quo fundabitur ergo? certè dicendum eſt, quod fundatur ſolùm in materia prima hominis generandi; nihil enim hominis generandi exiſtit, niſi materia, quæ prius pars futura eſt, at potentia, quæ exiſtit in materia, eſt ſolũ potentia ſubiectiua, & ſic cum dicimus, homo generandus eſt in potentia, illa potentia eſt potẽtia materiæ; hæc eſt ſolùm ſubiectiua, ergo homo generandus eſt in potẽtia ſubiectiua, ergo potẽtia obiectiua non diſtinguitur à ſubiectiua; hæc potẽtia ſubiectiua eſt potẽtia paſſiua, ergo potẽtia obiectiua non diſtinguitur à potẽtia paſſiua, & potẽtia obiectiua, & ſubiectiua sũt eadem.

Contra potẽtiã obiectiuã & ſubiectiuam.

Probat etiam Zabarella quod potẽtia obiectiua, nõ differat ab actiua, hoc modo; quãdo dicimus, Mundus antequã crearetur, erat in potẽtia obiectiua reſpectu agentis, tunc non ſignificamus aliquã potentiam exiſtẽtem, quia cum mundus non ſit, non poteſt fundare iſtam potẽtiã,

neque hæc potentia prout mundo attribuitur habet aliquid positiuum cui inhę reat, & sic non est potentia existens; sed hæc potentia nil aliud dicit, nisi non repugnantiam terminorum, hoc est negationem impossibilitatis huius propositionis; Possibile est mundum creari; modo patet, quod potentia hæc non est potentia realis, ex Aristotele 5. Metaph. tex. 17. ideò vanum est hanc potentiam, quæ nihil est nisi ens rationis statuere, vt re distinctam ab alijs potentijs, quæ sunt entia realia; subinfert deinde Zabarella, quòd si hæc potentia obiectiua est aliquid reale, non est quid diuersum à potentia actiua agentis; & sic cum dicimus, mundus est in potentia obiectiua, si quid reale dicimus, nil aliud dicimus, nisi quod est in potentia actiua Dei, ita quod dicere mūdum fuisse in potentia obiectiua Dei, est dicere, Deum habuisse potentiam actiuam creandi mundum; potentia ergo obiectiua non est quid reale, distinctum à potentia actiua; Ex his concluditur, quod non datur potentia obiectiua distincta à passiua, & actiua, & consequenter non datur actus entitatiuus, & propter hoc Diuus Thomas, & isti omnes dicunt, quod materia non habet actum entitatiuum; sed est ens in pura potentia nullam habens existentiam. Præterea, omnis existentia est à forma, & propter hoc materia ex se, nullam habere potest existentiam, licet sit entitas substantialis, & inchoamentum omnium specierum substantialium.

Reijciuntur rationes aduersæ, & confirmatur sententia Scoti. Cap. III.

Quàm sint absurda, & vana hæc, quę dicuntur ab istis, tàm pro confirmatione suæ opinionis, quàm contra Scotum, facilè quilibet studiosus inspicere potest, si rectè sententiam Scoti perceperit, quam suprà retulimus oportet tamen euidenter eorum vanitatem ostendere; nam verbis, & animo dissentiunt à Scoto; re vera cogēte veritate id ipsum quod Scotus sentiunt; oportet ergo primum videre quænam sit eorum sententia, non enim sibi constare videntur, primum pleno ore omnes fatentur quod materia est *Incōstantia aduersariorū.* pura potentia, nullā habens existentiam extra suas causas, & per seipsam; ex alia parte dicunt, quod materia est ens, & substantia, & inchoamentum omnium formarum, & subiectum earundem, & hæc expressè dicit Zabarella, & in præcitato libro secundo de materia cap. 4. in declaratione quintæ Conclusionis; hoc etiam fatentur omnes Thomistæ, & Ioānes Bacconius. Nunc arguo contra hanc opinionem, vel isti pugnantia dicunt, vel dicunt idem quod Scotus, & admittunt actum entitatiuum; nam quæro ab illis, quando dicunt, quod materia est pura potentia, siue ens purè potentiale, nullo pacto existens per se, sine forma, an intelligant de potentia passiua, vel actiua; nam secundum eos, omnis potentia, vel est actiua, vel passiua; non possunt dicere se intelligere de actiua, quia hæc potentia est in agente; etenim potentia actiua est facultas transmutandi aliquid in aliud, quod non competit materię: quæ solùm est passiua, intelligunt ergo de potentia passiua: & hoc illi admittunt: potentia passiua autem est potentia transmutandi aliquid ab aliquo; cum ergo dicunt quod materia est ens potentiale, & in potentia pura, volunt dicere, quod materia est ens, quod potest transmutari in aliud ab agente; tunc quæro cum dicunt quod materia est ens in pura potentia passiua, an velint dicere, quod materia est in potentia veluti mundus antequam crearetur (ne vtar terminis suspectis) erat in potentia passiua ad creari, & veluti homo generandus, antequam generetur, est in potentia passiua ad generari; nam mundus in seipso antequam creatur, nihil est, & homo generādus similiter nihil est existens extra suas causas; sed est tantum in suis causis; vel velint dicere quòd materia est ens potentiale, veluti est aes respectu formarum artificialium, quarū vllam nōdum recepit, sed recipere potest; vndè æs respectu formarum artificialium est merè, & purè potentiale, quia nihil actus artificiati habet; sed solùm recipere, & transmutari, ad illas formas potest ab agente. Præter hos duos modos essendi in potētia passiua nullus alius reperitur; vel enim res secundùm totum est in potē- *Primarō cōtra aduersarios.*

tia

tia paſſiua ad eſſe, vel ſecundum partem: Primo modo eſt in potentia ſecundum totum. Secundo modo eſt in potentia ſecundum partem ad eſſe; ſi intelligunt primo modo, ſunt contra Scotum, & eſt opinio quam ore pronunciant, & animò tenent, & eſt falſa, vt mox ex eorum dictis oſtendam. Si ſecundò modo, conſentiunt cum Scoto, & admittunt actum entitatiuum; oſtendo primum; Mundus antequam creetur, ex ſe nihil eſt; Neque poteſt dici, quod ſit ens, habet enim ſolùm eſſe in cauſis ſuis, & eſſe iſtud non eſt entitas realis mundi diſtincta ab entitate cauſarũ, vel cauſæ Dei: ſed eſt illamet entitas cauſæ Dei, ideò nemo poteſt dicere, quod mundus antequam creetur, ſit ſubiectum alicuius formæ: neque quod ſit inchoamentum formarum: neque quòd poſſit eſſe pars componens aliquod reale: neque quod ſit ſubſtãtia etiam imperfectiſſima, quia ſubſtantia aliquid in ſe eſt, at mundus in ſe tunc nihil eſt, iõ non eſt ſubſtantia, ſed neque accidens: quia & accidens aliquid reale poſitiuum in ſe ipſo eſt, at mundus antequam creetur, nihil eſt; Similiter de homine generando, ſed nondum genito dicendum eſt: nam in ſe nihil eſt, ideò non poteſt dici, quod homo generandus ſit entitas realis alia à ſuis cauſis; Neque poteſt eſse ſubiectum alicuius formæ: neque poteſt eſse pars alicuius rei realis, quia in ſe nihil eſt, ſed habet ſolùm eſse in cauſis ſuis: ſed illud eſſe ſiue illa entitas, eſt entitas realis cauſę, nõ autẽ hominis generandi: ſi ergo dicãt materiã hoc modo eſse in potentia, & ens potentiale purũ, patet eos aſserere quod materia prima eſt purum nihil ſecundũ propriam entitatẽ, ſicuti mundus erat nihil antequã generaretur, & homo generandus ſimiliter ſecundũ propriã entitatem eſt nihil, & ſic materia prima non poteſt eſse ſubſtãtia ẽt imperfectiſſima, q̃a ſubſtãtia eſt aliqua entitas ex ſe, ſed materia hoc modo eſt nihil: neque ſimiliter eſt accidẽs eadẽ ratione; quia accidẽs eſt entitas poſitiua: modò hæc erat ſententia illius opinionis, quã Scotus cõfutat, & cõtra hanc opinionem ſecundum hunc ſenſum, militãt omnia argumẽta Scoti, quia ſic dicere, eſt aſserere materiã eſse in potẽtia obiectiua, quos terminos rectè aſſignatos eſse à Scoto infra oſtendam: Quæ opinio quam falſa ſit ſufficienter per ſe patet, cum ſtatuat materiam eſse nihil, ſi verò Thomiſtæ intelligant ſecundum poſteriorem ſenſum, ſcilicet quòd materia eſt quidem ens, ſed purum potentiale, id, eſt denudatum ab omni forma; vti æs reſpectu omnium formarum artificialiũ; æs enim eſt in potentia ad recipiendum omnes formas, ſed earum nullam habet, & tamen in ſe eſt aliqua entitas realis poſitiua, in qua entitate nõ dependet a forma vlla artificiata, ſed eſt ex ſe ens poſitiuum; rectè dicunt, & cum Ariſtotele, & cum veritate; ſed hæc eſt opinio Scoti, & hæc admittit actum entitatiuum, nam ſic dicere, eſt dicere, materiam eſse in potentia ſubiectiua, & eſse in pura potentia reſpectu formarum; ſed non abſolutè in pura potentia reſpectu proprię entitatis; eſt etiam dicere, quod eſt entitas poſitiua extra ſuas cauſas, quia niſi eſset extra cauſas quæcũque illæ ſint (ſecundum Theologos enim cauſa eius eſt Deus; & ſecundum aduerſarios eſt forma; ſiquidẽ dicunt materiam habere à forma exiſtere, & eſse, & denique cum ponant illam eſſe in potẽtia obiectiua, cogũtur dicere, illã eſse in cauſis aliquibus, vt dicebat prima opinio. Deinde dicim⁹ materiã eſse extra cauſas ſuas, non quia putemus eam habere cauſas in via Ariſtotelis, ſed hoc modo loquendi vtimur, vt manifeſtemus materiam habere eſſe verum in rerum natura, non autem in cauſis aliquibus tãtũ, vt volunt aduerſarij) Iã materia prima in ſe non eſset entitas poſitiua realis, vt ſupra dictum eſt, & ſic non poſſet eſſe ſubiectum, & inchoamentum formarum ſubſtantialium, quod tamen conſtat eſſe falſum ſecundum hunc ſenſum, ergo materia prima eſt entitas poſitiua extra ſuas cauſas, & in hac entitate non dependent à forma, ſed ex ſemetipſa eſt tale ens, dicitur tamen purã potentia, quia nullam formam actu habet, ſed eſt receptiua omnium.

Secundò confirmatur ex Ariſtotele 1. Phyſ. tex. 69. hæc impugnatio, Vbi docẽs methodum inueniẽdi materiam primã, ait, quod materia cognoſcitur per analogiam

giam ad materiam arte factorum, vt eſt ibi videre in tex.& hoc declarans, ait:ſicuti ſe habet materia arte factorum, vt æs ad ſtatuam, & lignum ad lectulum, ita ſeſe habet materia rerum naturalium ad formas naturales: iam vero materia arte factorum prius quam formas recipiat,informis eſt, vacuaq. omni forma artificioſa,ſed tamen ipſa ex ſe aliquid eſt, licet non ſit aliquid determinati generis artificiatorum,ita materia rerum naturalium priuſquam recipiat formas naturales,eſt informis,ſed tamen non eſt nõ ens, & nihil: ſed aliquid poſitiuum in potentia ad recipiendum formas naturales,ſed non eſt aliquid determinati generis formarum, ſed in ſe eſt entitas poſitiua realis determinata, alioquin non poſſet eſſe inchoamentum formarum. Præterea, Zabarella in 1.libro de Materia,ſuſtinet, quod potentia non eſt de eſſentia materię in primo modo dicendi per ſe, ſed in ſecundo modo,ita quod potentia eſt paſſio materię. Ex hoc arguo ſic: Quod eſt nihil, & habet eſſe ſolùm in cauſis ſuis, nullam habet paſsionem, at materia habet paſsionem,fluentem ab ipſa,ergo materia prima eſt ens reale poſitiuum extra ſuas cauſas; infra etiam oſtendam potentiam eſſe propriam paſſionem materiæ,non differentiam eſſentialem. Contra hanc aduerſariorum opinionem militant omnes rationes Mercenarij qui ſuſtinet opinionem Scoti, in ſecũdo Tomo ſuarum Dilucidationum. *Mercenarius*

Reſpõſio Thomiſtarum. Sed fortaſſe reſponderent Thomiſtæ, & maximè Zabarella,in hoc maximè addictus Diuo Thomæ. Rationes iſtæ probant quod materia prima eſt entitas poſitiua; & hoc nos concedimus: ſed non propter hoc probant quod ſit in actu, & quod habeat hunc actum entitatiuum, quem ponit Scotus,& materia per ſe exiſtat,quia exiſtere,eſt a forma ſolùm;ideò licet materiæ prima ſit entitas poſitiua, non tamen ſequitur quod exiſtat in actu ſine forma. Contra hoc ex hac reſponſione habeo, quod iam quò ad rem conſentiunt cum Scoto: ſed ſolùm eſt contentio de voce, & de nomine:concedunt enim, quod materia eſt entitas poſitiua, & ſic non eſt pura potentia, vt mundus antequam generetur; ſed cum hoc dicunt, quod materia licet ſit entitas poſitiua, tamen cum ex ſe nullam habeat formã, non poteſt dici habere actum,quia actus eſt forma,vel operatio formæ, & ſic neuter actus poteſt eſſe in materia;neque materia ſimiliter exiſtere per ſe poteſt, quia exiſtentia eſt effectus formæ; materia ergo per ſe,ſine forma exiſtere non poteſt. *Cõfutatio.* Quò igitur ad hanc partem,quæ ſpectat: ad vocem, ſi rectè conſideremus ſtatum quæſtionis, videbimus quod iure Scotus vſus eſt hoc termino,actus entitatiuus,& ſimiliter nos Scotiſtæ. Erat difficultas an materia prima ſit aliqua entitas poſitiua, quæ faciat compoſitionem cum forma; Dicebant aduerſarij, quòd nequaquam, ſed quod erat pura potentia, & habebat ſolùm eſſe in ſuis cauſis. Scotus contra, probat quod neceſſariò eſt entitas poſitiua extra ſuas cauſas, & quod non eſt in potentia obiectiua, vt autem clarius explicaret eam eſſe quid poſitiuũ extra ſuas cauſas,& extra potentiam obiectiuam, dixit, quòd eſt ens exiſtens in actu; vel actus per ſe; declarauit quid intelligat per hunc actum, dicens, non curo quodcumque dicatur,ſcilicet actus, vel actu,ſecundum quod omne illud dicitur eſſe actu,vel actus,quod eſt extra ſuas cauſas, adeò quod Scotus per actum entitatiuum nil aliud intelligit, niſi eſſe extra ſuam cauſam, & eſſe ens poſitiuum, quatenus contradiſtinguitur à nihilo, omne autem quod eſt ens, actu eſt,alioquin nõ eſſet ens,quia quod actu nõ eſt, nõ poteſt dici ens,vt dixi ſuprà,ideò iure, cũ materia ſit ens, dixit illã eſſe in actu. *Diſputatio de voce.*

Quò ad id verò,quod aiũt materiã, licet ſit ens,non tamẽ habere exiſtẽtiã ꝓpriã, pro intelligentia notãdũ eſt, ꝙ exiſtentia: eſt paſſio entis;ſiue modus entis realis:nã omne ẽs reale,ꝑ hoc cõtradiſtinguitur ab ente rationis,& à figmẽtis, quia exiſtit in rerũ natura,& ꝙ nõ exiſtit,nõ eſt ens reale:q̃a ꝙ eſt in cauſis ſuis,eo ꝙ in ſeipſo nõ habet exiſtentiã,nõ eſt ens reale, vt ſupra dictũ eſt de mũdo antequã crearetur; Vndè vis vocabuli hoc oſtẽdit nã exiſtere,eſt extra ſtare,id eſt extra ſuas cauſas ſtare, & eſſe in ſeipſo aliquid. Sed hic eſt modo aduertendũ,ꝙ entia realia quæ exiſtunt, *De exiſtentia materia. Notãdum.*

non

non semper sola existunt, sed multa necessario cum alio existunt: licet enim habeat propriam existentiam, non tamen per se sola existere possunt, sed necessariò cum alio ente reali iunguntur, & cum illo existunt, vt contingit de forma substantiali naturali: nam nec aduersarij negabunt, quod forma habeat propriam existentiã, tamen per se sola non existit: quod autem forma habeat existentiam, probo: quia nisi haberet existentiam per se, non posset illam dare composito, nemo enim dat, quod non habet. Praeterea, est ens reale per se, ergo habet propriam existentiam: quòd si contendant de forma, probemus alio clariori exemplo. Accidentia habent propriam existentiam, non tamen per se solum potest manere accidẽs, sed semper est iunctum substantiae; non valet dicere, illud ens reale non potest reperiri per se solùm, & existere sine alio, ergo non habet propriam existentiam, tunc enim solum primae substantiae existere dicerentur, immò neque ipsae, quia substantia per se sola non existit, sed semper existit cum accidentibus; neque possibile est, quòd substantia sit existens absque accidentibus, nec tamen propter hoc erit dicendum, quòd non habeat propriam existentiam extra suas causas, licet non habeat illam solitariè, & seiunctim ab accidentibus; idem de propria passione dicendum est, existit enim, sed non sola, sed cũ alio ente existente, scilicet, subiecto. Ad propositum, materia prima cum sit ens reale, habet propriam existentiam, alioquin esset nihil; sed hanc existentiam nõ habet per se sola, sed habet iunctã formae semper. Vndè per se materia sola nũquã reperitur sine forma, sed sẽper est sub forma: sed non tamen propter hoc dicẽdum est, quod nõ habeat propriam existentiã distinctam ab existentia formae, & cõpositi, ista autem entia simul iuncta in composito, faciunt aliam entitatẽ, quae postea subsistere dicitur: proprius enim modus essendi substantiae primae, & cõpositi, est subsistẽtia, & subsistere. Possumus itaque in hunc modum argumentari. Quod est ens reale, extra suas causas existit in se; at materia prima, vt supra probatum est, est ens reale extra suas causas, ergo existit per se; Maior est probata satis nunc, quia nisi existeret non esset ens, sed nihil, quia implicat cõtradictionem; Minor quoque suprà est satis probata. Praeterea, debebat aduersarij necessariò fateri, quod materia est ens reale extra suas causas, quaero quo nomine, vel termino velint appellare istud esse rei extra suas causas: si velint illud appellare nomine esse, dicent, materia est, at hic est terminus nimis communis, se enim extendit ad ens quoque rationis: nam de syllogismo, quem ego formo, verum est dicere, syllogismus est, ergo hic terminus, est, siue esse, est commune enti reali, & rationis, oportet ergo adinuenire terminũ proprium explicandi esse rei realis diuersum ab ente rationis; & hic est existere; nam de syllogismo, quẽ in mente habeo, non est verum dicere, syllogismus iste existit per se, quia nõ est extra suam causam; scilicet, extra intellectum, & intellectionem, quae sunt causae suae, sed in illis est realiter, non enim est nisi ipsamet intellectio. Dicamus ergo, quod existere, est modus, & passio entis realis, & subsistere, est modus essendi cõpositi substantialis, & quod omne illud quod est ens positiuum, extra suas causas existit, licet ex se solo non existat, sed simul cum alio coexistat: quod, enim cũ altero simul existit, coexistit; etiam potest esse principalis ratio, ait enim Zabarella quod materia, & forma coexistunt composito, tunc sic: quod coexistit simul existit, quod simul cum altero existit, necessariò habet propriam existentiam: quia sicuti qui cohabitant in domo, & simul habitant, vterque habitat, & qui simul viuunt, quilibet habet propriã vitã, etiã sic cõcludimus, quod materia est existens in se, licet, ex se sola existere non possit, propter ordinem, & dispositionem vniuersi; & sic secundum se habet actum entitatiuum. *Alia ratio.*

Solutio rationum aduersariorum.
Cap. IV.

Ad argumẽta in oppositum facillimè patet ex dictis.

Ad primam respondet Scotus loco citato duobus modis; Primò ait Arist. eo in loco loqui ad mentem antiquorum, & *Ad primũ.*

fortaſse hæc eſt melior expoſitio, quæ illi loco congruat, ſed hoc contemplentur Metaphyſici. Secũda reſponſio eſt, quod dato quod ibi Ariſtoteles loquatur ad propriam mentem, auctoritas non eſt cõtra nos qua ibi ponit illa, quibus determinatur, & diſtinguitur, hæc autem determinatio fit à forma; dicit ergo Scotus, quod materia non eſt aliquod ens huiuſmodi determinatum, quia caret forma actuante, & determinãte, non tamen propter hoc ſequitur quod materia ſit nihil, ſed ſolùm ſequitur, quod non eſt aliquid determinatum.

Ad ſecũdum. Ad ſecundum dico, quod materia eſt per ſe cognoſcibilis, etiam abſque Analogia ad aliud, vt in proprio quæſito oſtendam; ſed pro nunc ad argumentum dico, quod materia duobus modis poteſt conſiderari: vno modo vt eſt entitas abſoluta; alio modo vt eſt ſubiectum generationis, & mutationis; Ariſtoteles in primo Phyſicorũ conſiderat ſolùm materiã vt eſt ſubiectum generationis, & mutationis, & hoc modo concedo quod non eſt cognoſcibilis niſi per Analogiam ad formam, vel ad arte facta: at alio modo, ſcilicet, vt eſt ens, eſt per ſe cognoſcibilis abſque analogia, vt dicam.

Ad obiectionem dico, quod materia eſt in genere ſubſtantiæ, ſed eſt indeterminata actu formali, quia omni forma caret, & eſt in potentia ſubiectiua ad formam, cum arguitur contra, quia materia non ſit forma, nec compoſitum, ergo non eſt in potẽtia ad formam, nec ad cõpoſitũ: Reſponſ. quod materiã eſſe in potentia ad formam, contingit duobus modis; Vno modo vt fiat forma, & compoſitum ipſum ſimpliciter. Alio modo vt determinetur à forma ad eſſe compoſiti. materia prima eſt in potentia ad formã, non vt fiat forma ſimpliciter, ſed vt determinetur à forma, ad hoc, vel illud cõpoſitũ, quod ex materia, & forma conſurgit.

Ad tertium. Ad tertium dico, quod actus duobus modis poteſt accipi; Vno modo pro actu actuante, & hic eſt forma, & ſecundum hunc ſenſum dico, quod materia non eſt actus, ideò non diſtinguit, neque ſeparat; Alio modo accipitur actus pro omni eo quod eſt extra ſuas cauſas, & ſic concedo, quod materia eſt actus vel in actu, dic vt vis.

Ad quartum. Ad quintum. Ad ſextũ. Ad quartum per idem, & ex dictis patet ad quintum. Ad ſextum dico quod aduenit enti in actu formali conſtituto, eſt accidens, ſed hoc non concludit de actu entitatiuo: immò eſt neceſſe, quod id, quod eſt ſubiectũ in generatione ſubſtantiali, ſit aliquid exiſtens extra ſuas cauſas, ex quo ſimul poſtea fit compoſitum; antiqui autem ponebant ſubiectum generationis eſſe corpus habens formam ſubſtantialem, alij terram, alij aquam, & alij aliquid aliud ſtatuebant: ideò concludit contra eos, non contra nos.

Ad 7. Ad ſeptimum dicit Scotus, quod potentiale receptiuum accidentium, non eſt quid illius generis, quod recipit: ſed tamẽ eſt quid actuale alterius generis prioris, vt ſuperficies eſt receptiuum coloris, ideò non eſt de genere coloris, tamen eſt prioris generis, ſcilicet, Quãtitatis, & ſic habeo quod receptiuum alicuius, ſemper eſt actu alicuius generis, modo receptiuũ ſubſtantię cum ſit primum genus, ſubſtãtia non poteſt eſſe in aliquo priori genere, ideò eſt in genere ſubſtantiæ eo modo, quo dictum eſt.

Ad primum Pauli Soncinatis auctoritates. Ad primũ Pauli Soncinatis dico, quod apud Ariſtotelem ſæpiſſimè legimus materiam primã habere actum entitatiuũ: nam vt ſupra diximus, ait illam eſſe ſubiectum generationis; eſſe partem compoſiti ingenerabilem, &c. ideò ad auctoritates in contrarium dico, quod Ariſtoteles non vult dicere, quod materia ſit pura potentia, vt illi intelligunt: ſed intelligit quod eſt in potentia ſubiectiua. Ad auctoritatem de ſeptimo Metaphyſices, iam dictum eſt ſupra, reſpondendo ad primum. Ad aliam auctoritatem de quinto Metaphyſices, dico, quod ens in potentia, non eſt ens, neque ens prædicatur de illo per ſe, ſed ſolùm per accidens. Vnde dico, vt dicit Scotus in expoſitione ſuper illũ locum, quòd illa diuiſio entis, in actum, & potentiam, eſt diuiſio diſtrahens, vt hæc: homo alius verus, alius pictus, nam homo pictus non eſt homo, neque prædicatur de hoc membro, quia diſtrahit; ideò ens in potentia, omninò non eſt ens; & ſic ſi materia eſſet omninò in potentia,

quod

quod eſt, eſſe in potentia obiectiua], non eſſet ens reale; dico ergo, quod materia continetur ſub membro illo, quod eſt actus], ſed communiter dicitur in potentia, quia eſt in potentia ſubiectiua.

Ad primā rōnem Pauli, & ſecundam. Ad primam rationem iam reſponſum eſt ſupra.

Ad ſecundam dico, quod ſubſtantia materialis eſt tota actus entitatiuus. Ad rationem contra hoc, dico, quod ſubſtantiæ ſeparatę ſunt magis actus, quàm materiales: quia illæ non ſunt compoſitæ ex re, & re; ſed ſunt ſimpliciſſimæ entitates, & propter hoc dicuntur eſſe magis actu, quàm materiales, quia ſunt formæ ſimplices impermixtæ materiæ.

Ad 3. Ad tertiam dico, quod materia eſt propè nihil, quia non habet eſſe formatū, ſed informe, at ſi eſſet pura potentia, vt dictū eſt ſuprà, non eſset propè nihil, ſed eſset nihil, eſt ſolùm ergo potentia pura ſubiectiua.

Ad 4. Ad quartā dico, quod parū refert appellare materiam actum, vel in actu: diximus enim, quod pro tanto dicimus materiam eſse actum, vel in actu, vt denotemus materiam eſse ens extra ſuas cauſas, reale, poſitiuum, niſi ergo velis eam appellare actum, appella in actu.

Ad 5. Ad quintum dico, quod hoc argumentum eſt pro nobis: ſi enim in tota latitudine entis reperitur materia, ergo materia non eſt nihil, ſed aliquod ens poſitiuum extra ſuas cauſas, alioquin non eſſet in latitudine entis, & tunc concedo, quod ſicut vnum eſt puriſſimus actus, nihil habens potentialitatis materiæ, ſed pura, & ſimpliciſſima forma, vt Deus: ſic eſt alterum quod nihil habet actualitatis formæ: ſed in pura potentia reſpectu talis actualitatis, & hoc eſt materia prima, ſed hoc non concludit amplius, quàm quod materia eſt in potētia ſubiectiua, non obiectiua: quia ſi eſset in potētia obiectiua, iam non eſset in latitudine entis realis.

Ad primam Zabarellæ dico, quod actus entitatiuus non eſt ſubſtantia, neque accidens, ſed eſt paſſio entis, & eſt tranſcendens, quia actus entitatiuus, & exiſtētia, eſt paſſio entis realis, ſiue modus ītrinſecus, & ſic nō eſt materia, neque forma, neque compoſitū, ſed exiſtentia materię. Vnde cum dicimus materiam habere actum entitatiuum, eſt, ac ſi dicamus materia habet exiſtentiam, & ſic ceſsant eius rationes; exiſtentia autem eſt idem realiter cum eo, cuius eſt exiſtentia; diſtinguitur verò formaliter, ſicut cæteræ paſſiones entis ſunt idem realiter cum eo, non formaliter.

Ad rationem deſumptam ex Baccono, vt eam format Zabarella, dico, quod actualis materia eſt re diſtincta à potentialitate materiæ, neque tamen propter hoc ſequitur, quod in materia ſit compoſitio, ſicut priuatio nō facit cōpoſitionem cum materia, quia illa potentialitas eſt paſſio materiæ poſterior exiſtentia, & actualitate materiæ, ex eo enim quod materia eſt ens exiſtens, eſt etiam potentialis, & receptiua formæ. *Ad primū Zab.*

Ad rationem, vt eam format Bacconus, cum inquit potentialitas poterit dici quædam actualitas, quia eſt quędam eſſentia, & res, ſicut materia ponitur quædam actualitas, quia eſt quædam eſſentia; Dico quod potentia importat duo.

Primò notat aptitudinem in ſubiecto patiente.

Secundò notat carentiam formæ recipiendæ: id enim dicitur eſſe in potentia, quod eſt aptum recipere formam aliquam, ſed illam non habet; Dico ergo, quod potentialitas duobus modis poteſt conſiderari; Vno modo vt eſt quædam aptitudo, & ſic eſt quędam entitas, & conſequenter poteſt dici actualitas entitatiua, & hoc modo non opponitur actualitati; Alio modo poteſt accipi pro negatione formæ, & actus, & ſic opponitur actualitati, & ſecundum hunc ſenſum potentialitas non eſt entitas, & ſic non diſtinguitur re ab actualitate, tamquam poſitiuū à poſitiuo, ſed tamquam negatiuum, & non ens à poſitiuo, & ente, & tunc cum dicimus potentialitas diſtinguitur re ab actualitate, volumus dicere, quod diſtinguitur re, id eſt non ſola ratione, ſed ex parte rei; patet ergo quòd potentialitas poteſt dici actualitas, & quando eſt contradictio, & quando nō. Per hoc idem ad ſecundum patet; quia potentialitas pura, id eſt illa negatio formę, nō eſt actualitas, ſed potentialitas, pro aptitudine eſt entitas,

tas, hæc tamen non poteſt eſſe terminus creationis ex ſe ſola, quia cum ſit paſſio, neceſſariò requirit ſuum ſubiectum; vndè ſicut riſibilitas non poſſet produci, neque creari ſine homine, ita nec potentialitas materiæ poſſet eſſe terminus creationis abſque materia. Ad auctoritates Ariſtotelis iam dictum eſt.

Ad rationes contra potentiam obiectiuam. Cap. V.

AD rationes quibus impugnabãt potentiam obiectiuam, eſt reſpondẽdum: ſed primo notandum eſt, quòd valde Aduerſarij decipiuntur in hoc: putant enim Scotum exiſtimaſſe potentiam obiectiuam eſse quid reale, ſiue potentiam realem, cui neceſsariò reſpondeat actus entitatiuus, & ita volunt, quod ex poſitione potentię obiectiuæ, arguat dari actum entitatiuum: Vnde dicunt, fundamentũ Scoti eſse potentiam obiectiuam, qua destructa, deſtruitur actus entitatiuus; ſed eos decipi, patet ex opinione Scoti, quam ſupra retulimus; nam ponit actum entitatiuum quia detur potentia obiectiua; ſed probat materiam habere actum entitatiuũ, rationibus adductis, quia eſset nihil, quod nõ eſt aſserendum. Præterea, non eſt Scotus, qui adinuenerit hanc potentiam obiectiuam, ſed eſt terminus cõmunis neceſsarius pro declaratione quæſtionis huius, & aliarum ſimilium: & hoc vſi ſunt prius Aduerſarij, dum dicunt, quod illud, quod habet eſse tantum in cauſis ſuis, eſt in potentia obiectiua: vnde impugnare hanc diſtinctionem, eſt arguere tam contra ſeipſos, quam contra nos.

Pręterea, non dixit Scotus, quod hæc potentia obiectiua ſit diſtincta à potentia paſſiua, vel actiua, vt ſuprà diximus; aſſeruit enim, quod hæc potentia obiectiua eſt idem quod potẽtia ſubiectiua quãdoque, vt quando ſe concomitantur in eodem ſubiecto, vt dixi de ſemine, & tũc potentia obiectiua eſt potentia paſſiua realiter, quia eſt potentia vna, quæ ad diuerſa cõparata dicitur obiectiua, vel ſubiectiua, ſed quãdo vna eſt ſine altera vt in mundo creabili: tunc potentia obiectiua eſt idem quod potentia actiua agẽtis realiter, formaliter autem eſt non repugnantia, & negatio impoſſibilitatatis rei creãdæ. Sunt ergo admittẽdi iſti termini; Neque argumenta aduerſariorum ſunt vllius valoris contra Scotum. Vnde ad rationes Zabarellæ formaliter dico, quod potentia obiectiua duobus modis poteſt accipi, vno modo propriè, & per ſe ſola, vt contradiſtinguitur à potentia ſubiectiua, & ſic dico, quod ſi conſideretur quò ad eſse reale, eſt idem quod potentia actiua agentis: ſi verò conſideratur ſecundum ſuum eſse formale, eſt non repugnantia termini producibilis, quæ ab Ariſtotele appellatur potentia Logica. Alio modo poteſt conſiderari vt eſt idem cum potentia ſubiectiua, & ſic dico, quod realiter eſt potentia ſubiectiua, ſed formaliter eſt non repugnantia productionis termini illius ab agente; & ſic patet, quod potẽtia ſubiectiua, & potentia obiectiua, continentur ſub illa diſtinctione Ariſtotelis de duplici potentia, ſcilicet actiua, & paſſiua: nam potentia ſubiectiua, eſt paſſiua realiter, & formaliter: potentia verò obiectiua, realiter eſt potentia actiua agentis, vel potentia ſubiectiua, ſed formaliter eſt non repugnãtia, ſiue potentia Logica, quæ ab Ariſtotele proculdubio conceditur. *Ad rationes Zab.*

Per hęc eadem patet ad Zimarã Theoremate 15. & alibi, vbi hanc materiam pertractat, & reprobat actum entitatiuũ, eo principali fundamento nixus, quod omnis exiſtentia ſit à forma, quod tamen falſum eſse oſtendimus. Applicationem ad ſingula propter prolixitatem nimiam omitto. *Reijcitur Zimara.*

THEOREMA XXIII.

Potentia non eſt de eſsentia materiæ.

Theorema declaratur. Cap. Vnicum.

EX determinatione præcedẽtis Theorematis, patet huius quoque determinatio; etenim, cum viſum ſit, quod materia ſecundum ſuũ eſse abſolutum, eſt ens reale, extra ſuas cauſas exiſtens; patet conſequenter, quod potentia non

eſt de

est de essentia ipsius in primo modo dicendi per se: sed solum in secundo modo. Vnde pro solutione omnium obiectionum contrarium dico, quod potentiam esse de essentia materiæ potest intelligi duobus modi; Vno modo, quod sit de essentia materiæ, in primo modo dicendi per se; Alio modo, in secundo modo dicẽdi per se. Concedimus, quòd potentia est de essentia materiæ in secundo modo dicendi per se, non autem in primo: quod patet per dicta; ostendimus enim iam, quod materia est in potentia subiectiua respectu formæ, & sic cum sit ens, quod est aptum natũ suscipere varias formas, hinc fit, quod talis potentia est passio propria ipsius materiæ, & sic ei competit in secundo modo dicendi per se. Rationes, quæ solent adduci in contrarium, solutæ sunt in præcedenti Theoremate.

THEOREMA XXIV.

Materia per Diuinam potentiam potest exist ere sine forma.

Theorema declaratur. Cap. vnicum.

HVius Theorematis veritas pendet ex determinatione præcedẽtiũ; nã cum materia sit ens per se absolutum, existens extra suas causas, non est conrradictio ipsam esse sine forma; Deus autẽ potest omne illud, quod non implicat contradictionem; Omnia clara sunt: Sed hoc Theorema est merè Theologicum, Philosophus enim licet asserat materiam esse entitatem absolutam, extra suas causas, non tamen diceret, illam posse existere p se actu sine forma: sicuti nec diceret, accidens posse sine substantia existere, neque substantiam sine accidente, & hoc propter ordinem vniuersi, & quia modo sumus in Philosophia, de hoc satis.

THEOREMA XXV.

Materia est per se cognoscibilis.

Adducitur opinio Scoti cum suis fundamentis, & obiectiones Aduersariorum adferuntur. Cap. I.

Scoti prima ratio. SCotus 2. Sent. dist. 12. q. 1. respondẽdo ad tertiũ principale, & q. 2. respondẽdo ad tertiũ pro opinione, & 2. Metaph. q. 2. sed hoc loco confusè, ex duobus autem præcitatis locis de 2. Sent. clarè dicit, quod materia est per se intelligibilis absque forma, siue absque relatione ad formam. Hæc conclusio probatur ab eo in eodem loco, tali ratione; Omnis entitas absoluta, in se est cognoscibilis, materia est huiusmodi, ergo. Maior est clara ex Theoremate de obiecto intellectus: quia intelligibilitas est passio entis. Minor etiam patet ex Theoremate de actu entitatiuo materiæ, vbi ostendimus, quod materia est ens absolutum: & sic tenet, quòd materia in se habet Ideam in mente Diuina: sed de hac Idea, quia est negocium. Theologicum, nõ loquemur modo; Quoniam autem de materia potest esse duplex consideratio, de ipsa quoque duplicem cognitionem assignat; Potest enim considerari materia, vt est entitas absoluta, & sic ipsa est per se cognoscibilis ab intellectu, vt dictum est. Alio modo considerari potest, vt est subiectum mutationis, & transmutationis, & sic ait, quod cognoscitur per Analogiam ad formam; *Duplex cognitio de materia.* Prima quidem cognitio materię à nobis haberi non potest pro hoc statu, licet materia sit in se hoc modo cognoscibilis, ratione superius adducta; & ratio est: quia valdè distat à sensibus nostris; Diximus autem in Theoremate de obiecto intellectus, quod intellectus noster non potest cognoscere nisi ea, quæ sunt sensibilia in se, vel in suis effectibus, propter ordinem naturalem potentiarum; materia autem non est sensibilis in se, secundum suam entitatem absolutam; neque est sensibilis per effectus; quia vt est entitas absoluta, ab ea circumscribuntur omnes effectus, sed vt subiectum rerum generabilium, est cognoscibilis; quia vt sic, habet effectus, & sic est sensibilis per suos effectus, scilicet, per sustentationem formæ; vnde cognoscitur per transmutationes, & mutationes, quæ fiunt in ipsa: & sic materia est cognoscibilis tantùm per Analogiam ad formam, siue per comparationem ad formam, cuius est subiectum pro hoc statu à nobis; adeò quod sunt duæ Conclusiones. Materia in se, vt est entitas absoluta, est cognoscibilis, licet eam pro

hoc

hoc ſtatu ſic non cognoſcamus. Secunda, Materia eſt cognoſcibilis pro hoc ſtatu per Analogiam ad formam; Prima Conclusio patet ex ratione adducta. Hanc verò concluſionem ſecundam ſic probat; forma eſt magis cognoſcibilis à nobis quàm materia, ſed forma non cognoſcitur niſi ex operationibus, ergo nec materia; ſed effectus materiæ eſt ſuſtentare formam, ergo materia eſt cognoſcibilis ſolum per habitudinem ad formam. Maior eſt clara, & communiter cōceſſas. Minor probatur: quia ex noua operatione arguimus nouam formam; ſic etiam, ex noua mutatione, cum videamus ſubiectum manere, venimus in cognitionem materiæ, & ſic materia eſt cognoſcibilis ſolum, quatenus habet habitudinem ad formam. Ariſtoteles autem dixit ſæpè materiam cognoſci per Analogiam ad formam, non tamen propter hoc voluit excludere, quod materia in ſe non ſit cognoſcibilis: ſed quia nos pro hoc ſtatu, quę ſolùm nouit Ariſtoteles, cognoſcimus materiam hoc ſecundo modo, hinc fit, quod illam ſic cognoſci ſæpè dicit; nō eſt autem inconueniens, quod aliqua vna res duobus modis cognoſcatur: etenim, ignis vt tranſmutatur localiter, non eſt cognoſcibilis, niſi per comparationē ad locum, tamen abſolutè in ſe eſt cognoſcibilis alio nobiliori modo, ſcilicet, vt eſt ignis; ita materia vt eſt ſubiectum mutationis, non eſt cognoſcibilis, niſi per comparationem ad formam; cuius eſt ſubiectum, ſed non tamen ſequitur propter hoc, quod non ſit cognoſcibilis in ſe, quatenus eſt entitas abſoluta, & ſine relatione ad formam.

Duæ Cōcluſiones

Aduerſariorum poſitio cum ſuis fundamentis. Cap. 11.

COntra hanc ſententiam Scoti ſunt obiectiones duplici ex parte; Primò, quia in ſecunda cōcluſione dicit Scotus, quod Methodus inueniēdi cognitionem materiæ primæ, eſt Analogia ad formā; quæ tamē ſētētia videtur falſa, & Mercenarius contra eam ſic arguit in ſecundo Tomo ſuarum Dilucidationum, in præſenti Dilucidatione. Primò confundit hæc opinio Scoti methodum, & viām inueniendi cognitionem materiæ, quò ad, ſi eſt, & quò ad, quid eſt; hoc eſt abſurdum, ergo. Abſurditas conſequentis patet: quia an ſit, & quid ſit, ſunt diuerſæ quæſtiones, & ideo requirunt diuerſas Methodos; probat aſſumptum, quoniam iſta opinio non diſtinguit de cognitione materiæ an ſit, & quid ſit, ſed abſolutè ait materiam cognoſci per analogiam ad formam, quod eſt falſum quò ad cognitionem an ſit, & probatur: quoniam Methodus per analogiam non eſt methodus inueniendi materiam, quò ad ſi eſt, ſed tantum quò ad quid eſt, quod conſpicitur ex hoc: quia cum Ariſtoteles tex. illo 69. primi Phyſ. ſtatuiſſet materiam cognoſci per analogiā, ex hac analogia deduxit definitionem materiæ primæ, dicens, quod materia ſuaptè natura eſt ſubſtantia quædam informis in potentia ad omnes formas. Præterea, methodus per analogiam, ſupponit materiam eſſe, quod cōſpicitur ex Ariſt. loco citato, inquit enim ſic. Sicut ſe habet æs ad ſtatuam, ita materia ad formam, & ad res naturales; iam verò diſcurſus iſte materiam præſupponit eſſe, quia naturalis materia ſic ſe habet ad res naturales vti materia arte factorum ad res arte factas; iam verò clarum eſt, quod hæc comparatio ſupponit materiam eſſe, non autem probat illam dari; errant ergo dum dicunt analogiam eſſe methodum cognoſcendi materiam quo ad ſi eſt. Hæc opinio errat tertiò, dū interpretatur analogiam, qua Ariſtoteles ait cognoſci materiam pro habitudine ad formam, quoniam Ariſtoteles ibi per analogiam non intelligit talem habitudinem, ſed ſolum intelligit proportionem, & ſimilitudinem ad materiam arte factorum; vnde declarans quomodo materia per analogiam cognoſcatur, inquit, quod ſicut æs ad ſtatuam, & lignum ad lectum, ita materia rerum naturalium ad res naturales; iam verò illa materiā rerū artificialium informis eſt, potentiaq. ad formas artificioſas, ergo, & materia rerū naturalium ſubſtantia quędam informis eſt, potentiaq. ad formas omnes naturales recipiendas. Hinc ponit ſuam ſententiam, quæ eſt, quod methodus cognoſcendi ma-

Mercenarius cōtra

Primam cōcluſionē. *Prima rō* *Secūda rō.* *Tertia rō*

scendi materiam primam quò ad si est, est contrarietas existens in transmutatione, vnde tex. 51. primi Phys. via transmutationis ostendit dari materiam primam sic: Omnis transmutatio fit ex contrario, sed vnum contrarium non recipit, neque alterum contrarium transmutat: quia mutuò se perdunt, ergo sola contraria in generatione non sufficiunt, sed opus est dare aliquod subiectum quod recipiat contraria, & ex eo simul cum altero contrario alterum generetur, in tex. 52. ostendendo quod principia non sunt contraria, materiam dari demonstrauit: quia cum hæ duæ propositiones non possint de eisdem verificari, principia non sunt contraria, & principia sunt contraria; necesse est adinuenire aliquod principium, quod nulli sit contrarium; hoc est materia; contrarietas ergo existens in transmutatione, est methodus ad inuestigandum si est de materia; methodus autem inuestigandi cognitionem materiæ quò ad quid est, est analogia, non quidem ad formam, vt Auerroes, & Scotus, & D. Thomas dicunt, sed analogia ad materiam artefactorum. Contra primam conclusionem verò ex professo arguit Achillinus lib. 1. de Elementis, dubio 10. Illud non est intelligibile per se, quod nō est actus, vel habens actum, at materia prima non est actus, neque includit essentialiter actum, ideo non est per se intelligibilis. Ambas propositiones veras esse supponit: relinquitur ergo, quod materia solum cognoscatur ex accidenti, scilicet ex analogia ad arte facta, vel ex subiecto generationis accidentalis; & hoc modo ait Arist. 1. Phys. tex 69. cognosci materiam. Secundò, potentia est quędam latentia, & occultatio, ideò quæ sunt potentialia, sunt latentia aliquo modo, sic, quod non se ostendunt intellectui ex se, sed per aliud ostenduntur, vt per similitudinem, &c. at materia est potentialis, ergo per se non est nota, sed ignota: & si cognoscitur, per aliud necessariò cognoscitur. Zimara Theoremate 36. eandem opinionem, quæ est omnium Auerroistarum, sustinet, & eandem rationem adducit. Thomistæ similiter in hoc cum Auerroistis conueniunt, propter idem fundamentum:

Opinio Mercenarij. *Achillinus cōtra primam concl. Prima rō* *2. rō.* *Zim. & Th. 1. Thomistæ*

cum enim dicant essentiam materiæ esse potentiam, & potentia sit respectus ad formam, dicunt quod materia non potest cognosci sine forma.

Excellentissimus Piccolomineus lib. 2. de Materia, c. 2. impugnat opinionē Scoti primò sic. Quod est proprium formæ, non est tribuendum materiæ, sed propria notione formare mentem, siue percipi à mente, est proprium formæ, ergo non est tribuendum materiæ. Minor probatur: quia recipi in alio, terminare, & formare aliud, est proprium formæ, hinc dixit Arist. 3. de Anima, tex. 6. quod mens est locus formarum. Secundò sicut sensus 2. de Anima, tex. 121. dicitur recipere species sine materia, ita longè magis mens dicitur recipere species sine materia, non materiam, vnde Arist. 3. de Anima, tex. 38. docens quomodo anima fiat omnia, ait, non lapis est in anima, sed species lapidis. Tertio Arist. 3. de Anima tex. 9. loquens de aptis intelligi a mente, numerat carnem, & esse carnis, scilicet compositū, & formam, non autem materiam, ergo materia non est per se intelligibilis. Quartò 3. Physic. capite de infinito, infinitum dicitur secundum se ignotum, at materia est quoddam infinitum, & indeterminatum carens termino, ergo, nedū est ignota per se, sed causa ignorantiæ. Quintò. Sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci: at materia non est quid, nec pars quid est sed vehiculū ipsius quid est, vt asseritur in calce 2. Physic. ergo materia non est per se cognoscibilis.

Piccolom. Prima rō *2.* *3.* *4.* *5.*

Declaratio opinionis Scoti, et Aduersariorum confutatio. Cap. III.

VT veritas in hac re sit manifesta, primò dilucidabimus secundam conclusionem, deinde primam; Quò ad secūdam igitur est notandum, quod materia prima tam quò ad si est, quàm quo ad quid est, cognoscitur via transmutationis, & corruptionis: hac enim Methodo Aristoteles adinuenit materiam primā dari in 1. Phys. tex. 51. & eadem methodo adinuenit definitionem materię, ex eo enim quod videmus cōtinuò aliquid corrumpi, & in illa corruptione aliquid deperdi, *Not.*

perdi,

perdi, scilicet formam, & aliquid remanere, arguimus dari subiectum illorum contrariorum, & eadem via, & methodo inuenimus essentiam materiæ: ex eo enim quod ipsa remanet in corruptione, & modo hanc formam recipit, & modo aliam, dicimus quod materia est ens ex se informe, sed in potentia ad omnes formas recipiendas; & ita hac methodo à posteriori, & ab effectu, satisfacimus quæsito, an sit, & quid sit materia prima; At hęc methodus includit habitudinem ad formam, vt patet: quia transmutatio fit in subiecto, ergo hanc etiam in Theorematibus Logicis diximus esse methodum inuestigandi definitionem substantiæ, scilicet demonstrationem quia: vt ibi explicauimus, & probauimus; quomodo hoc etiam fiat, declarauimus in Theoremate de regressu, quere in his duobus locis. Hinc facilè possumus ostẽdere, quomodo opinio Scoti sit verissima: patet enim quod eadem methodus inseruit ad venandum de materia prima quod est, & quid est: non autem vt dicebat Mercenarius, ad an sit inseruit methodus, & demõstratio ex contrarietate, & ad quid est analogia ad arte facta; immò particulariter contra hoc, quod analogia ad arte facta non sit methodus, & via sufficiẽs ad inuestigandum quid est, de materia ostendo. Hæc similitudo ex se non facit fidem, sed præsupponit methodum ex transmutatione substantiali, ergo per se non est sufficiens. Antecedens probatur: quia si quis arguat; Sicuti se habet materia respectu artificialium, ita materia respectu formarum naturaliũ: sed materia artificialiũ, &c. Statim quis posset negare Maiorem, scilicet, illam similitudinem, scilicet, quod sicuti se habet materia artificialium respectu formarum artificialium, ita materia formarum naturalium se habeat respectu formarum naturalium: nisi enim probetur, ex se nihil valet; pro tanto ergo valet, quia ex transmutatione substantiali apparet hæc similitudo, & proportio: quia enim in corruptione naturali destruitur forma, & remanet materia, & illa materia est informis de se, & potentialis ad omnes formas, hinc cognoscimus materiam rerum naturalium esse similem materiæ artificialium; non ergo hæc similitudo est vera, & propria methodus inuestigandi quid est de materia prima, sed est transmutatio substantialis. Hinc patet ad duas primas obiectiones Mercenarij, non enim valent contra Scotum: non enim dicit Scotus, neque eius opinio asserit analogiam esse methodum inuestigandi cognitionem de materia prima an sit; immò diximus, quod Analogia, neque est methodus ad inuestigandum quid est, de materia, vt ipse falsò arbitratur. Secunda verò ratio facit pro nobis; quia dicimus, quod via generationis ostendit quod est, deinde addimus, quod etiam facit scire quid est, vt longo sermone declarauimus in Theoremate Logico, quod demonstratio, quia, notificat substãtiã. Ad Aristotelem verò dico, quod illa Cõclusio non deducitur ex illa Analogia præcisè, sed ex rationibus superius adductis ex ratione transmutationis, quibus Aristoteles probauerat materiam esse subiectum contrariorum, sed in se nullũ contrarium habere, sed esse susceptiuam illorum; ex hac enim efficaciter deducitur, quod materia est informis, & in potentia ad omnes formas; illa autem analogia inseruit pro maiori declaratione; sed ex se non habet vim demonstrandi, & per hoc patet ad secundum. Ad tertiã rationem pro solutione est notandum, quod duobus modis potest exponi ille textus. Vno modo, vt exponit Mercenarius, scilicet, quod ibi dicat subiectã materiam cognosci per analogiam ad arte facta, & expositio est satis conformis verbis textus, sed tamen non propter hoc dicitur, quod Aristoteles voluerit hanc analogiam esse methodũ cognoscendi quid est materia prima: sed esse quandam leuem argumentationem, quæ simul cum methodo ex generatione, & corruptione deducta, deducit nos in cognitionẽ quid est materia prima. Alio modo potest exponi conformiter expositioni Auerrois, scilicet, quod subiecta materia cognoscitur in analogia, id est in habitudine ad formam, ex se enim habet ordinem, & relationem essentialem ad formam; est enim subiectum formæ ex propria natura, &

Marginalia: Theo. 17. — Theo. 2. — Ad duas primas rõnes Mercenarij. — Ad 2. — Theo. 17. — Ad 3.

ra, &

ra,& ideò cum includat talem habitudinem,non poteſt cognoſci, niſi in hac habitudine,& analogia ad formā: hanc autem habitudinem materiæ ad formā declarauit per ſimilitudinem materiæ artefactorum,æs enim non eſt forma, neque aliquid formæ, ſed potentia omnes formas artificiatas includit; & etiam materia de ſe nō eſt forma,nec habent formā, ſed potentia omnes formas includit; & ſic conſpicitur, quòd materia habet habitudinem ad formam;& ſic poteſt exponi ille tex.Sed Auer. errauit in eo,quod vlterius progrediens,dixit materiā nullo alio modo eſſe cognoſcibilem,niſi in hac habitudine;quod falſum eſt,vt in prima Cōclusione declarauit Scotus:porrò verū eſt, quod materia,vt eſt ſubiectū,& tertium principiū rerum naturaliū,nō eſt cognoſcibilis,niſi in hac analogia, ſed vt eſt ens abſolutū per ſe,vt oſtendimus in Theoremate de actu entitatiuo,eſt p ſe intelligibilis ſine hac habitudine,& analogia: qa eſt ens,& ītelligibilitas eſt paſſio entis,& ſic hęc ratio cōtra nos nullum hēt robur.

Cōfirmatur.

1. Cōclusio

Pro corroboratione verò primæ Conclusionis non ſunt alia fundamenta conſtruenda,quam illud,quòd Scotus adduxit, nempe, quia materia ſecundum ſe, eſt ens abſolutum: omne autē ens eſt intelligibile per ſe, quia intelligibilitas eſt paſſio entis: quòd fundamētū adhuc probatur:quia ens eſt obiectum adæquatum intellectus,vt dictum eſt in proprio quæſito,& ſic omne ens per ſe intelligibile,ſicut omnis color eſt per ſe viſibilis, dato quòd color ſit obiectum adæquatū viſus; tamen ſpecialiter cōtra fundamentū Aduerſariorum arguo,& probo,quòd actus formalis non ſit cauſa intelligibilitatis rei. Quando iſti dicunt, quod actus eſt cauſa intelligibilitatis, vel intelligunt ex parte rei,vel ex parte intellectus:ſi ex parte rei,hic eſt ſenſus,quòd actus eſt cauſa ꝓpter qua res eſt intelligibilis. Si ſecūdo modo,hic eſt ſēſus,act⁹ eſt cauſa propter quam intellectus intelligit rem:Si primo modo, adhuc duobus modis intelligere poſſunt,vel enim intelligunt,quod actus eſt cauſa propter quàm res eſt intelligibilis materialiter, & obiectiuè, id eſt actus formalis ſolus eſt obiectum intelligibile ſiue materia intellectionis, & nihil aliud: vel intelligunt,quod actus eſt cauſa,& ratio propter quā res eſt intelligibilis formaliter, adeo quod actus eſt ratio formalis, qua res eſt intelligibilis; ita qđ ſūt tres ſenſus;Primus eſt,actus eſt cauſa propter quā intellectus intelligit rem,Secūdus, actus eſt cauſa, propter quam res eſt intelligibilis obiectiue;Tertius: actus eſt cauſa propter quam res eſt intelligibilis formaliter. Aduerſarij non intelligūt primo modo,quia tunc nulla eſſet diſputatio inter nos,quia non loquimur de intellectu noſtro, an poſſit materiā nec ne intelligere,ſed loquimur de materia ipſa in ſe an ſit ītelligibilis; & ſi hoc modo intelligerēt, eſſet omninò quoque falsū, quia intelligētiæ abſtractæ ſunt maximè actus,& tamen ex ſecundo Met. & alibi, ſunt difficillimè cognitu ab intellectu noſtro:quia ſe habet reſpectu illarū vti oculus Nicticoracis reſpectu ſolis. Reſtat ergo, quod intelligant ſecundo, vel tertio modo;ſed neque ſecūdo modo eſt vera: quia ſi ſolum actus formalis eſſet obiectū,& materia intellectionis,cętera entia non eſſent intelligibilia,vt materia,cōpoſitū,actus ſecundus,ſcilicet operationes, itē entia,de quib.loquitur Ariſt. 2.Phyſ. tex.4.quæ nō ſūt naturalia neque habēt naturā,& ſic nō ſunt forma,nec materia, nec cōpoſitum,ſed ſunt ſecundū naturā, quod tamē eſt falſum;immò hæc cognoſcimus, & illis mediantibus aſcendimus in cognitionem formæ compoſiti.Præterea, tunc materia prima nullo modo eſſet intelligibilis, quia quod eſt extra obiectum alicuius potentiæ, nō poteſt vllo modo percipi ab illa potentia, vt ſonus, quia eſt extra obiectū viſus, nullo modo eſt viſibilis,ergo ſi actus formalis eſt obiectum intellectus,materia nullo pacto poterit intelligi;niſi forſan dicant per accidēs,vt dicimus,quod albedo in ædificato re ædificāte ædificat;ſed quæ ſunt per accidens,non pertinent ad ſciētiam.Relinquitur ergo tertius ſenſus, in quo ipſi loquūtur:ſed hic quoque eſt falſus,quia ſimiliter tunc ſequeretur,quod actus ſecūdus,& entia ſecundum naturam,non eſſent per ſe intelligibilia:probatur conſequentia: quia illud, à quo aufertur ratio

Contra fūdamētū aduerſariorum.

formalis

formali, intelligibilitatis, redditur inintelligibile, sed actus secundus, & entia secundum naturam, secundum se sunt denudata ab actu primo, & forma, quia forma non clauditur in eorum entitate, vt patet, sed sunt entia distincta. Similiter materiæ primæ tunc repugnaret intelligibilitas, quia ei repugnat actus, & forma, & sic neque vllo modò posset intelligi, & tamen Aduersarij concedunt ipsam intelligi: nam eius definitionem, & proprietates assignant. Nec valet dicere, cognoscitur per formam, quia cui repugnat ratio formalis intelligibilitatis, est penitus inintelligibile, sicuti id, cui repugnat ratio formalis entitatis nullo pacto est ens, etiam sonus, quia ei repugnat ratio visibilitatis, nullo modo nec per se, nec per accidens est visibilis; neque est, quod dicant esse intelligibile per accidēs: quia hoc est falsum, vt visum est; deinde, quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam. Ex his patet, quod hæc propositio, quæ est fundamentum Aduersariorum, actus est causa intelligentiæ, est falsa secundum intellectum eorum. Sed est hic notandū, ne decipiamur, vt decepti sunt Aduersarij, quod quidem omne ens reale est intelligibile, siue sit substantia, siue sit accidens, siue materia, siue forma, siue perfectum, siue imperfectum, sed tamen vnum ens nō est ita perfectè intelligibile, vt alterū, sed illud, quod habet nobiliorem entitatem, est perfectius intelligibile, & quoniam forma est perfectius ens quàm materia, ideò forma est magis intelligibilis. Insuper cum forma sit causa, dans entitatem rebus, forma quoque dicitur causa intelligibilitatis rerum, quod enim tribuit rei entitatem, tribuit quoque intelligibilitatem, quia intelligibilitas est passio entis; Cum itaque forma sit causa entitatis, est quoque causa intelligibilitatis; & in hoc sensu vera est illa propositio actus & forma, est ratio intelligibilitatis, sed sic non officit nobis, vt dictum est: quia nos concedimus, quod illud est magis intelligibile, quod habet nobiliorem actum; vndè substantiæ abstractè propter hoc sunt maximè intelligibiles, id est perfectissima intelligibilia, non tamen sequitur, quod res paruæ entitatis, & res, quæ nihil habet actus formalis, dummodo sit ens, non sit per se intelligibilis, vt dictum est; Ad quod vberius declarandum, valde est vtilis illa disputatio, quod difficultas cognoscendi res non prouenit ex parte rerum, sed ex parte nostri intellectus, de qua suo loco; licet enim vnum intelligibile non sit ita perfectum vti alterum, tamen vnumquodque quantum est ex se est æquè facile intelligibile, vt reliquum. Hinc patet quomodo potentia sit causa ignorantiæ, & occultationis, quia quod est potentiale, est paruæ entitatis, & sic est parum intelligibile, & propter hoc materia prima dicitur parum intelligibilis, quia est maximè potentialis, & intelligentiæ maximè intelligibiles, quia nihil participant de potentia, sed sunt entia perfectissima.

Notādum.

Hinc ad primam rationem nego Maiorem: quia omnibus modis est falsa. Ad secundam concedo, quod potentia est causa occultationis, quia minuit entitatem, & perfectionem eius, & ideò dico, quod materia est intelligibilis satis exiguo modo: quia habet multum de potentia, cum hoc tamen stat, quod materia est per se intelligibilis, tamen quia materia per se insensibilis, ideò pro hoc statu cognoscitur per res sensibiles propter ordinem, & connexionem nostram potentiarum, & communiter dicitur materia inintelligibilis, quia est insensibilis, vt diximus in Theoremate de obiecto intellectus. Ad rationem Thomistarum patet, quòd procedit ex falso fundamento, scilicet quod materia nō habet entitatem absolutam. Ex his facilis est respōsio ad rationes Piccolominei, Ad primā negatur Minor; ad probationem respōdeo, quod aliquid recipi in alio, & formare aliud, potest intelligi duob. modis, vel vt actus in materia, vel vt obiectum in intelligente; primum est munus proprium formæ, sed secundum est munus omnis entis: istæ autem receptiones patet quod magis distant ab inuicem, quàm Cælum à terra; quod conspicuè patet ex auctoritate, & exemplo. Arist. in 3. de Anima, tex. 6. quod mens est locus formarum, neque enim hoc intelligitur de formis realibus

Ad 1. *Ad 2.* *Ad rōnem Thomistarum.* *Ad 1.*

libus realiter, sed de speciebus formarũ, que intentionaliter in intellectu, & mente recipiuntur; quodlibet autem ens habet huiusmodi species, & formas. Per
Ad 2. hoc patet ad secundam, vult enim dicere Arist. quod non recipitur in anima lapis materialiter, sed spiritualiter per suam speciem, ideò non sequitur propter hoc, quod materia in se non sit intelligibilis, ipsa quoque per propriam speciem non
Ad 3. possit, intelligi. Ad tertiam aliàs ille textus est explicatus in Theoremate de primo cognito, pro nunc dicatur, quod locus ab auctoritate negatiuus non valet.

Ad 4. Ad quartum dico, quod concludit materiam esse paruæ entitatis, quia plurimum potentialitatis habet, & sic est parum intelligibilis; concludit etiam valde esse remotã a sensu, quia distat ab actu formali, & sic est insensibilis, & ideo pro hoc statu per se est parum intelligibilis, sicut etiam intelligentiæ, non ratione entitatis, sed ratione ordinis, & connexio-
Ad 5. Theo 26. nis nostrarum potentiarum. Ad quintũ negatur Minor. Ad probationem iã probata est aliàs in proprio Theoremate, quod materia est pars quidditatis, & habet suum quid.

THEOREMA XXVI.

In materia prima non datur forma corporeitatis, siue ratio seminalis coæterna ei.

Positio Alberti Magni, & aliorum. Cap. 1.

SCotus secundo Sẽtentiarum d. 18. q. vnica, recenset quandam opinionẽ, quæ à Marginistis tribuitur Alberto Magno, & Henrico, & ab alijs tribuitur Auicennæ, & alijs, quæ asserit in materia prima esse formam corporeitatis æternam. Circa hanc materiam tria sunt facienda; Primò declarabimus, quid intelligant per hanc formam corporeitatis; Secundò eorum rationes adducemus;
1. rõ. Tertiò examinabimus illam. Quo ad primum, existimant isti, in materia prima esse quandam formam substantialem æternam, quam appellant formam corporeitatis, quæ quidem per seipsa non est perfecta forma, sed imperfecta: dat tamen materiæ, vt sit receptiua omnium formarum; Hæc forma appellatur ratio seminalis, siue inchoatio formarum: quia ex illa educuntur omnes formæ tamquã ex seminario, & radice; & dicunt, quod licet sit imperfecta, coagit tamen generãti extrinseco in prima generatione cuiuscumque rei. Pro hac opinione adducit Scotus varias rationes, & sunt istæ; Nisi hæc forma admittatur in materia, sequi- 1. rõ.
tur quod dabitur creatio, immò quod hæc, quæ generatio appellari solet ab omnibus, erit creatio. Cõsequens est falsum, tam secundum Philosophos, quam Theologos; quia Philosophus nõ admittit creationẽ, neque Theologus admittit, quòd agens naturale possit creare. Consequentia probatur: Quia creatio est productio alicuius nulla illius rei productæ parte supposita; sed sic est, quod si forma producitur ab agente sine hac forma æterna in materia, producit illam rem totaliter, nulla sui parte supposita, ergo agens naturale creat, & sic illa, quam nos appellamus generationem erit creatio: at si admittamus illam formam corporeitatis, patet, quod non sequitur hoc inconueniens, quia illa præsupponitur tamquam pars formæ inducendæ.

Secunda ratio, sequeretur quod nulla 2. rõ.
generatio esset naturalis, consequens est falsum, vt patet: consequentia probatur. Ille motus est violentus, & non naturalis, qui est totaliter ab agente extrinseco, nullo autem pacto ab intrinseco, sed sic est quod si non admittatur hęc forma æterna in materia, quæ coagat agenti extrinseco, omne agens in motu generationis est extrinsecum: quia materia non potest agere, neque forma inducenda, quia nõdum est, nil aliud autẽ internũ adest; Relinquitur ergo, quod omnis generatio sit violenta. Hæc ratio cõfirmatur, ex Arist. 3. rõ.
in 2. Physicorum, tex. 2. vbi ait, quod naturalia differũt ab artificialibus per hoc, quòd naturalia habent principium internum motus, artificialia verò nequaquã; per quod principium patet, quòd vult intelligere principium actiuum, non passiuum, artificialia enim quoque habent princi-

principium passiuum. At si hæc forma perpetuò annexa materiæ negetur, res naturales nullum habebunt principium actiuum internum.

4. Quartò ait Aristoteles, 6. Metaph. tex. 1. quod principium artificialium est in cognoscente, & principium naturalium est in motu; certum est quod in hac authoritate vniformiter loquitur de principio, alioquin non valeret argumentum quod ibi facit: probat enim ibi, quod Philosophia naturalis distinguitur à practicis; quia naturalis est circa ea, quæ habēt principium in re mota, practicæ verò sūt circa ea, quorum principium est in operante, siue in intellectu. Necesse est ergo quod intelligat vniformiter de principio, scilicet de illo, per quod scientiæ illæ distinguuntur; tunc sic: sed principium artificialium est actiuum, ergo principium, quod est in natura, debet quoque esse actiuum; at tale nil aliud esse potest, quàm illa forma corporeitatis, ergo.

5. Quintò, tertio Ethicorum violentum est, cuius principium est extra non conferente vim passo; ergo per oppositum passum naturale est illud, quod nō mouetur totaliter ab extrinseco, sed ipsum quoque passum aliquam vim confert; ergo hoc quod in passo naturali conferat hanc vim, nil aliud esse potest quā forma hæc, vt dictum est, ergo datur forma corporeitatis æterna materiæ quæ est inchoamentum, & ratio seminalis omnium formarum.

6. Sextò arguūt alij pro hac opinione sic. Tria supponendo, Primò quòd supremū genus in cathegoria substātiæ vniuocum est corpus, quod sola caduca corpora cōplectitur. Secundò, genus vniuocū illud solum dicitur, cui aliqua vna natura communis extra animam respondet. Tertiò, quòd hæc natura communis à qua sumitur vniuocatio, non potest esse sine forma. Tunc ita argumentantur; Corpus quod est supremum genus cathegoriæ substantiæ, est vniuocum genus omnium caducorum corporum, ergo ei respondet in rebus aliqua vna forma ab omnibus talibus corporibus participata, datur ergo forma corporis, si ergo datur, ergo æterna est, quia quod est in re intereunte, debet quoque esse in re generanda, non debet interire, at corporis natura, siue forma nulli rei generandæ repugnat, immò est omnibus necessaria, & est in omnibus rebus, ergo nunquam interire debet, ergo est æterna; sola autem materia est æterna, ergo in materia solum inesse potest, & sic concludunt quod forma corporis sit æterna.

Huius opinionis confutatio. Cap. II.

HÆc opinio communiter ferè reijcitur, ab omnibus, Scotus tamen præcipuè contra eam loco suprà citato argumentatur, & impugnat fundamenta huius opinionis.

Primò sic. Illi ponunt hunc actū, & formam in materia ad vitandam creationem, & dicunt quod si hæc forma admittatur in materia, optimè saluatur, quod generatio naturalis non sit creatio. Contra hoc non saluatur: quia quæro vtrum illa pars formæ de nouo adueniens, per generationem præfuerit, an non: si dicas quòd non, ergo cum illa forma non sit à se, sed ab alio agente illam producente, & nihil illius præfuerit, creatur: si dicas quòd præfuit, ergo nihil noui acquiritur per generationem, & sic nihil est totaliter nouum, sed quodlibet erit in quolibet; quod repugnat Philosopho 1. Physicorum, tex. 37. Huic rationi forsā aliquis responderet, quod licet pars generanda non præexistat, præexistit tamen forma illa æterna, quæ est pars eius imperfecta, & sic non creatur. Hæc responsio est contra ipsos: quia ipsi aiunt, quòd illud creatur, quòd producitur in esse, nulla eius parte præsupposita; si hoc est verum, sequitur quòd illa pars quæ de nouo in generatione aduenit, creatur: quia ipsa non præfuit, neque aliud illius partis; illa enim præexistens forma æterna, non est pars formæ quæ de nouo aduenit, alioquin hæc pars de nouo adueniens, esset prius quam esset; si autem dicat, quòd hæc pars præfuit, ergo nō datur aliquod nouum in generatione, vt supra. Ratio itaque est efficacissima, quia procedit ex supposito falso aduersariorum, & est ad hominem: falsum, est enim quòd illud dicatur

Prima rō

dicatur

dicatur creari, quod producitur in esse, nulla parte sui prçexistente: sed illud creari dicitur, quod producitur de nihilo, scilicet, nulla prçsupposita materia, adeo quod id, quod producitur in esse, licet nulla pars ipsius prçexistat, dummodo de aliqua materia producatur in esse, nõ dicitur creari, sed generari: & sic in proposito, cum omnis forma naturalis educatur de materia, licet nihil formæ præexistat, non dicitur creari, sed generari.

Secũda. Secundò quòd talis forma quæ sit ratio seminalis, non præexistat in materia, probat sic. Supponendum est vt etiam dicunt Aduersarij; quod forma illa çterna existens in materia, & forma adueniens, sint eiusdem rationis, alioquin illa forma esset ex diuersis rebus diuersarum rationum, tunc sic agens quod (in virtute sua actiua) habet formam perfectiorem; habet quoque imperfectiorem eiusdem rationis, ergo sicuti perfectior ponitur in esse per generans, sic & imperfectior, ergo non est opus ratione seminali perpetua in materia.

Tertia. Tertiò, pars formæ per generationem inducitur, aut educitur de potẽtia materiæ immediatè, & tunc frustra ponitur ratio seminalis, & hçc forma in materia; aut non educitur de materia, sed de illa ratione seminali, vel de materia quatenus est sub ratione illa seminali, & forma illa corporeitatis; sed ambo hæc etiam absurda sunt, quia vtrobique sequitur quod aliquid deducatur ad actũ de aliquo eiusdem rationis cũ ipso. Consequẽtia patet: quia ratio illa seminalis, vel materia, vt est sub illa ratione, & forma, est eiusdem rationis cum forma inducenda, vt illi cõcedunt, & concedere habẽt ratione superius adducta; falsitas consequẽtis probatur: quia nihil fit ex alio eiusdem rationis cum seipso; non enim aqua fit ex aqua; neque bos ex boue (nisi ratione agentis,) sed omne quod fit, ex suo contrario fit, vel ex medio, vt dicit Philosophus primo Physicorum tex. 42. & inde.

Quarta. Quartò, si hæc forma corporeitatis datur in materia prima, aut est eadẽ respectu contrarium formarum, aut in materia prima sunt singulæ rationes seminales singularum formarum specificarum; Non potest esse eadem: quia tunc idem numero erit pars formarum cõtrariarũ, quod est inconueniens. Præterea, Illæ formæ contrariç ex quo sunt contrariç, differunt; non differunt autem per rationẽ illam seminalem, quia illa est illis vniuoca, & est eadem secundum aduersarios omnibus; ex Hypothesi ergo per aliud differunt, & sic sunt compositæ ex partibus diuersarum rationum, quod est falsum, cum illæ sint simplices. Si verò in materia sint singulæ rationes seminales singularum formarum, tunc vel vna informabit materiam, & aliæ non, & sic erunt per se subsistentes, aut omnes informant, & sic cum sint diuersç specie illa materia, vna erit informata diuersis formis specificis substantialibus, quod quàm sit impossibile ex se patet; non ergo admittenda est aliqua ratio seminalis in materia, neque forma corporeitatis vna, neque plures. Impugnat etiam aliud fundamentũ desumptũ ex naturalitate generationis: *Quinta.* quia falsum est, quod naturalitas generationis desumatur à principio actiuo, & hic probat, quod natura non sit principium actiuum, sed passiuum, de quo suo loco, ideò non est quærendum principiũ actiuum, in generatione ad hoc vt generatio sit naturalis, sed sufficit principiũ passiuũ, & sic propter hoc nõ est opus ponere hanc formã corporeitatis, quæ sit principium actiuum generationis coadiuuãs agẽs externum, sed pro principio actiuo sufficit agens externum, internum verò omne principium naturale est passiuum.

Rationes aliorũ. Alij arguunt contra hanc opinionem vt Auerroes; Si hæc forma çterna esset in materia, non posset vlla alia forma recipi in materia, consequens est falsum, quia tolleretur generatio substantialis continua. Consequentia probatur: quia materiã per hanc formam constituerunt in actu, & sic omnis forma illi adueniens esset accidentalis, siquidem omne adueniens alicui in actu, est accidens.

Quidam respondet, quod duplex est forma, alia specifica, & alia generica, specifica quidem constituit in esse actuali, & quodcumque aduenit enti existenti in actu per talem formam, est accidens: sed forma generica non constituit in actu

existentiæ,& ideò forma illi aduenire potest quæ ipsum constituat in esse actuali existentiæ,& sic in proposito.

Cum hæc forma corporeitatis sit generica, non constituit materiam in esse actuali existētiæ,& sic formę specificę materiæ aduenire possunt,& illam constituere in esse specifico actuali, neque sunt accidentia.

Contra hanc responsionem arguit Zabarella; quia vel forma corporeitatis est coæterna materię,ita quod intrinsecus inhæreat essentię materię,& sit inseparabilis ab ipsa, vel illi inest potentialiter, ita quod materia respectu illius est in forma contradictionis. Non est dicendum hoc secundo modo, quia cum frustra sit forma,quę non reducitur ad actum,posset contingere,quod quandoque materia esset sine hac forma,& sic illa forma esset corruptibilis, neque esset ęterna; Si verò dicatur primum, vt dicere habent, valet argumentum factum: quia cum talis forma intrinsecè inhęreat essentię materiæ, sequitur, quod nulla alia forma substantialis illi aduenire possit: quia intus existens prohibet extraneū, Sed neque hęc impugnatio est valida,quia dicunt,quod intus existens specificum, prohibet aliud eiusdem speciei, & sic si illa forma esset specifica, vtique non posset materia recipere alias formas specificas:sed,quia hæc est generica,non sequitur. Vndè dicerēt, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti specifica, non generica,de quo aliàs.

Positio opinionis Scoti, & solutio rationum Aduersariorum. Cap. III.

PRopter rationes adductas, Scotus apertè sustinet, quod in materia non datur talis inchoatio formæ, neque forma corporeitatis; quid autem sit ratio seminalis,& in quibus sit,declarat; sed nos suo loco tractabimus de illa;Nunc ad rationes Aduersariorum respondendum est. Ad primum patet ex dictis in confutatione opinionis aduersariorum,non valet enim cōsequētia, quia generatio fit ex subiecta materia, & hoc sufficit ad saluādam generationem non esse creationem. *Ad 1.*

Ad secundum similiter negatur consequentia; Ad probationē dico,quod principium naturale nō est actiuum,sed passiuū, & motus nō dicitur naturalis à principio actiuo,sed à passiuo;quia natura est principium passiuum tantum motus; & quietis,vt dicam,ideo licet aliquis motus totaliter sit à principio actiuo externo, tamen si sit conformis principio passiuo interno rei materiatæ, est naturalis, si verò sit contrarium principio passiuo motus, non est naturalis,sed violentus, vt in quæstione. An natura sit principium passiuū motus tantum,dicam. *Ad 2.* *The. 33.*

Ad tertium,quod est confirmatio precedentis rationis,dico pro nunc.Quod artificialia differunt à naturalibus, nedum per principium actiuum, sed per principium passiuum: quia naturalia habent principium passiuum inclinans ad talem motum,sed artificialia nequaquam, sed meram non repugnantiam. *Ad 3.*

Ad quartum dico,quod Aristoteles ibi non loquitur vniformiter in omnibus, sed solum quantum ad distinctionem obiectorum,vt dicam infra nunc.Sed quando dicit, quod principium artificialium est in cognoscente, intelligit de principio actiuo:sed cum ait,quod principium naturalium est in moto, intelligit de principio passiuo. Ad impugnationem Respōdetur,falsum esse, ibi loqui de principio vniformiter omnibus modis; nam principium rerum naturalium est passiuum, vt dictum est principium, artificialium, siue obiectorum scientiarum practicarū est actiuum principiū tamen vtrinque vniformiter se habent quo ad hoc, quod sunt distinctiua suorum obiectorum & scientiarum; non sunt autem vniformia quo ad rationes proprias; quia vnum est actiuum aliud passiuum, vnum est in intellectu, aliud in re mota, vtrumque tamen est distinctiuum sui obiecti ab alio obiecto,& ab alia scientia. *Ad 4.*

Ad quintum, authoritas illa, violentum est illud,cuius principium est extra, non conferente vim passo; debet sic exponi, quod violentus motus est ille, qui fit à principio externo, passo non conferente vim, scilicet passo non præbente inclinationem, & tendentiam ad talem motum, *Ad 5.*

tum, sed potius præbente repugnantiã, vt motus terræ sursum.

Ad 6. Ad sextum quidquid sit de illis suppositis quorum primum est falsum, vt infra ostendam, ad argumentum dico, quod datur forma vna correspondens corpori, quod est genus vniuocum substantijs caducis, & mortalibus, sed est vna genere, non numero; & ideò hæc non potest in materia nuda coexistere perpetuò, & ideò in argumento est fallacia æquiuocationis ab vnitate generica ad vnitatem numeralem. Vnde concedo, quod forma generica sit æterna, quia vniuersalia sunt æterna, sed forma vna numero nulla est æterna, & nihil numero vnum est æternum, nisi Cælum, cætera sunt fluxibilia, hoc modo etiam rationale est forma æterna hominis, ex hoc autem inferre, quod in materia debeat dari vna forma numero æterna, est absurdum.

THEOREMA XXVII.

Materia non est vna numero, sed specie.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & aduersa reijcitur. Cap. Vnicum.

SCotus in quarto distinctione vndecima, quæst. 3. artic. secundo, contra Aegidium sustinet, quod materia prima non est vna numero, sed diuersa; at sustinere videtur eam esse vnam specie, & essentia, quod est idem, quod esse vnius rationis, vt quid. Pro hac opinione varias
1. rō. rationes adducit, sed præsertim has; Dicere, quod materia sit vna numero in omnibus compositis, est contra Philosophũ, & contra rationem, ergo non est asserendum; Quod sit contra Philosophum probatur: quoniam Philosophus in duodecimo Metaphysic. tex. 27. loquens de per se principijs, ait, quod sicut principiata sunt alia, sic eorum per se principia, & hoc secundum genus, & speciem, & numerum; & ad propositum expresè dicit: horum, quæ sunt in eadem specie diuersa, supple sunt principia, non præcisè, sed quia singularium alia est tua materia, & mouens, & species, & mea, ratione autem vniuersali eadem. Ex hoc loco clarè deducitur, quòd ex intentione vult, quòd materia mea, & tua, vt est per se principium meum, & tuum, est diuersa
numero. Secundò ex processu Aristot. in 2. rō.
primo Physic. tex. 82. & primo de gen. tex. 24. ac secundo tex. 51. de generatione in inuestiganda materia, patet materiam non esse vnam numero, in omnibus enim his locis Aristoteles ait materiam esse eãdem substantiam toti transmutationi, & vtrique termino, ex hoc deducitur, ergo materia est eadem in genito & corrupto aliquo modo, quo modo non est eadem in duobus simul genitis, quia si esset eadẽ eodem modo generatio, & corruptio, non magis concluderent materiam in genito, & corrupto esse vnam, quam diuersorũ existentium simul, subinfero, sed est eadẽ numero in igne genito, & in aere corrupto in ignem, ergo non potest esse eadem numero in aere, & igne simul existentibus. Tertiò, si materia eadem nume
ro esset simul sub forma aeris, & ignis, 3. rō.
non requireretur transmutatio corrumpens præcedens ad hoc vt materia fieret sub alia forma.

Quartò est contra rationem, quoniam 4. rō.
materia est prior ordine naturæ, quàm forma recepta, quia materia est fundamentum, omnium, at prius vt est prius essentialiter non variatur propter variationem posterioris, ergo materia per aduentum formarum, non posset plurificari numero si ipsa per se esset essentialiter vna numero, & sic eadem materia numero reciperet diuersas formas substãtiales contrarias, vel saltem incompossibiles, vt aeris, & ignis, & tũc vlterius sequeretur, quod generans posset generare nihil corrumpendo, etiã eadem materia numero posset esse sub forma hominis, & asini, & sic nullæ duæ formæ substantiales repugnarent perficiendo eandem materiam.

Ex omnibus his rationib. cõuincitur, 5. rō.
materiam primã non esse vnam numero, sed cũ necesario materia sit vna, quia vnitas est passio entis, & ideo cõpetit omnibus entibus, necesariò debet esse aliquo modo vna, & cum vnum solum tribus modis dicatur ex Aristotele 5. Phys. textu 31. vnum numero, vnum specie &

vnum genere, necessario materia erit vna aliquo horum trium modorum; dictum est autem, quòd non est vna numero, erit ergo vna vel specie, vel genere: non videtur autem posse dici, quòd sit vna genere, quia non habet differentias specificas, per quas distinguatur in suas species, neque habet species, vt patet, erit ergo vna specie, quia est vna species entis; diuiditur autem in plura numero per vltimas realitates suas. Vel dicamus, per vltimas realitates formæ, neque enim reperitur materia vna numero distincta ab altera, nisi in composito, & sic quod est ratio indiuidualis compositi, est etiam indiuidualis ratio materiæ.

Tamen Gandauensis lib. 1. Physic. q. 24. Conclusione secunda, & Zimara ex Auerroe Theoremate 96. apertè sustinet, quòd materia prima sit vna numero. distinguit enim de materia prima, & proxima, compositi, & hanc fatetur esse plures numero, materiam verò remotam esse vnam numero asserit omnium generabilium, & corruptiliũ; & probat primò sic: quia omnium quæ transmutantur ad inuicem, est vnum subiectum numero, cũ trasmutatio requirat subiectum vnum numero sub vtroque termino transmutationis, ex 1. Physſ. tex. 62. & 5. tex. 8. at omnia naturalia sunt trasmutabilia ad inuicem, vt patet ad sensum, ergo materia est vna numero in omnibus entibus generabilibus, & corruptibilibus. Secundò materia prima de se non est distincta, oportet ergo eam habere aliquam vnitaté: quia vniuersaliter quæcumque diuisionem nõ habent, vt sic, vnum dicuntur, sed materia non est speciei vnius, neque est vna genere, neque vna analogia, ergo relinquitur, quod sit vna numero; Modus autem dicẽdi eius est hic; Aliquid dicitur vnum numero duobus modis; Primò positiuè, & hoc modo illud dicitur vnum numero, quod habet formam vnam numero per quam est indiuiduum, vt contingit, de quolibet indiuiduo; Alio modo aliquid dicitur vnum numero priuatiuè, quia est vnum per priuationem omnium formarũ indidualium, à quibus est multitudo numeralis, materia non est vna numero primo modo, sed secundo: quia ipsa non habet aliquam forma actu per quam sit vna numero, sed caret omnibus quantum est ex se, non quod careat omnibus simul, sed quia ipsa materia in essentia sola nullam formam claudit. Pro hac etiam opinione videtur esse Aristot. qui 1. Metaph. tex. 11. ait, quod in fundamento naturæ nihil est distinctum, at materia est fundamentum naturæ, ergo in illa nulla est distinctio, ergo est vna numero.

Opin. Gandauẽsis & Zim. — *1. rõ.* — *2. rõ.* — *Mod⁹ dicendi huius opin. desumitur ex Auerroe 12. Met. tex. 14.* — *3. rõ.*

Verum hæc opinio non est vera, nec Aristoteli consentanea, & ideò contra eam argumenta Scoti facta sunt efficacissima, quæ non oportet repetere; Sed contra modum assignatum, ita argumentor. Omnis priuatio reducitur ad positiuum, sed materia per vos est vna numero priuatiuè, ergo debet hæc vnitas numeralis reduci ad aliquam rationem vnitatis positiuam: antecedens est concessum communiter, & consequentia est euidens. Sed quod decepit aduersarios omnes, est non rectè percipere quid sit vnitas specifica, vel generica, & quomodo hæ differant ab vnitate numerali; nam quia vident materiam esse, & habere vnicam essentiam, ideò existimant eam esse vnam numero; quod tamen est falsum: nam sic etiam videmus naturam specificam esse vnicam essentiam, & esse vnum ens in rerũ natura; nec tamen dicimus esse vnum ens numero, sed specie, ita in proposito, licet materia sit vnica essentia, & vnum ens in rerum natura; non tamen est existimandũ eam esse vnam numero: quia quod est vnum numero, est incommunicabile pluribus, vt quod, & vt quo; materia verò cõmunicatur plurib⁹, vt quod, vt patet; prędicatur enim de hac, & illa materia; & actu diuiditur in hãc, & illã materiam, sicut homo diuiditur in Socraté & Petrũ.

Reijcitur.

Præterea, distinctio illa de materia proxima, & materia remota, nullius est momenti: quia materia proxima est quę sub forma actio; at hæc materia proxima non est diuersa ab alia materia proxima ex se, & quatenus est materia, sed ex forma, proprietates enim, & rationes propter quas materia proxima est diuersa ab alia materia proxima, in sunt sibi à forma; & verè sunt proprietates compositi, & formæ, non materię.

Ideò

Ad primū. Ideò ad rationes pro opinione aduersariorum adductas, ad primá dico, quod in locis assignatis Arist. dicit in omni generatione debere reperiri aliquod subiectum, sed tamen non dicit Aristot. quod illud subiectum debeat esse vnum numero, neque potest colligi, sed vltro damus in aliquibus generationibus eandem materiam, quæ erat in corrupto, manere in genito, vt materiam, quæ erat sub forma aeris, eamdem numero manere in igne genito ex aere de nouo; sed ex hoc non sequitur, quod eadem numero sit materia omnium generabilium, & corruptibiliū, vt deducunt aduersarij, immò ex hoc deducitur argumentum in oppositum, vt patet ex secundo argumento Scoti, nūc ducto, quia cum sit eadem numero in genito, & corrupto, sequitur, quod non est eadem numero in vtroque illorum existentibus in esse suo, quia sic simul duo numero existerent in materia eadem numero, quod est absurdum.

Ad secūdum. Ad secundam rationem dico, quod est vna specie, vt declaratum est.

Ad tertium. Ad tertiam dico, quod ex illa authoritate tantum habetur, quod materia non est ratio, & causa distinctionis, & quod abstrahendo à materia formas, nulla datur distinctio rerum, quia omnis distinctio rerum compositarum est à forma, non tamen sequitur, quod materia prima secundum suam essentiam, non sit distincta ab alijs entibus specificè; & quòd non plurificetur numero a forma; quod tamen materiæ repugnaret, si materia esset vna numero, ex propria natura.

Aduersarij, etiam hoc fateri videntur dum asserunt materiā esse vnam numero, non positiuè, sed priuatiuè; hoc enim est dicere, quòd materia est quędam essentia, cui non competit ex se multiplicari numero, sed à forma multiplicatur. Non potest autem materia esse vnum genere; quia non dantur plures species materiæ primæ; tamen apud D. Thomam, qui dicit altam esse materiā rerum generabilium, & corruptibilium, & aliam esse materiam corporum Cælestium, posset dici, quod materia prima sit vnum genere, sed apud nos, qui sustinemus materiam primam esse vnius rationis in omnibus, & quod in Cælo non est materia, cogimur etiā dicere materiam primam esse vnam specie, non genere.

THEOREMA XXVIII.

Materia est pars quidditatis substantiæ materialis.

Positio Scoti cū suis fundamentis. Cap. I.

SCotus 3. Sententiarum, dist. 22. q. vnica, art. 1. ex professo disputat de hac materia, & sustinet materiam esse partē quidditatis rei materialis, vt ignis, vel hominis, & huiusmodi, & prò hac sua sententia varias rationes efficacissimas quidem habet. Prima est, essentia substantiæ materialis, vt exempli gratia essentia ignis, est sufficiens ratio intrinseca igni essendi substantiam, circumscripta quacumque alia re ab essentia ipsa ignis, igitur si essentia ignis est forma circumscripta quacumque alia re ab igne, forma ignis erit sufficiens ratio ipsi igni essendi ignem, & substantiam, ergo ignis esset verè ignis, si eset sola forma ignis, hoc autem est falsum: quia tunc destruitur omnis materia, si enim sola forma circumscripta materia est ignis, materia superflua est, & sic ignis erit ignis, & substantia absque materia; primum antecedens est clarum, quia essentia rei est principiū internum sufficiens essendi ipsi rei, reliqua enim, quæ requiruntur ad esse rei, sunt externa. Prima consequentia de se est euidens, similiter secunda consequentia est euidens de se. Secundò cuius essentia est, secundum se incausata, ipsum quoque est incausatū, quia essentia, & id cuius est essentia, sunt eadē res realiter, tunc sic; Id cuius essentia est incausata à causis intrinsecis, ipsū quoque est incausatū à causis intrinsecis, sed sic est, quod si quidditas, & essētia rerum materialiū nō includit materiā, esset incausata, à causa materiali, quia non habet materiā causam, sic ergo id, cuius est quidditas, est similiter incausatū materialiter: sed hoc ē impossibile, qa tūc frustra poneretur ab Arist. materia causa substātiæ materialis. Tertiò, ens completum in genere, nulli alteri

1. rō. *Secūda.* *Tertia.*

teri vnitur, vt faciat vnum per se cum eo, sed solum faciet vnum cum eo per accidens, vel vnum aggregatione, & ratio huius est: quia quæ faciunt vnum per se, nõ sunt entia completa in genere per se, sed sunt principia rei cõpletæ per se in genere, tunc sic, ergo si forma ignis est quidditas completa in genere, vt dicunt aduersarij, forma ignis nulli alteri vniri poterit, cum quo faciat vnum per se, sed faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione, vt est aceruus lapidum, & ita cũ forma ignis vnitur materię ignis, non faciet vnum per se, sed vt dictum est faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione. Quartò, quod non includit aliquam quidditatem, quæ sit in genere; vel non includitur ab aliqua quidditate existente in genere, id nõ est i genere, neque per se, neque per accidẽs, materia autem certum est, quod non includit quidditatem hominis, ergo si nõ includitur in quidditate hominis, & aliorum, ipsa non est in genere, neque per se, neque per accidens; quod autem non est in genere, nihil est, nisi sit Deus, quia solus Deus non est in genere, materia autem non est Deus. Maior patet: quia solum illa sunt in genere per se, quæ includunt quidditatem, vt indiuidua, vel sunt ipsamet quidditas, vt homo, & humanitas; illa verò sunt in genere per reductionem, & per accidens, quæ clauduntur in aliquo, quod est per se in genere; Minor quoque patet, quo ad primam partem, & quo ad secundam partem est positio aduersariorum. Quintò, sicut hic actus siue hæc forma, & hæc materia faciunt vnum per se signatum, vt hunc hominem, ita forma in communi, & materia in communi faciũt vnum per se abstractum in genere, vt hominem, ergo in illo vno abstracto in communi clauditur forma, & materia, ergo entitas eius constat ex materia, & forma, & consequẽter quidditas illius includit materiam, & formã; Antecedẽs primũ patet ex se, consequẽtia prima probatur: quia ex 2. Phys. tex. 38. causę & effectus proportionãtur, si genere genere, si numero numero; igitur sicut compositum singulare constat ex materia, & forma, ita compositum in genere abstractum ab illis particularibus constabit ex materia, & formã. Secunda consequentia est etiam eiusdem, quia illud, & entitas eius vnum, & idem realiter sunt. Sexto Philosophus 7. Metaphysices textu 39. vult, quod sicut ex hac materia contracta cum hac forma fit hoc indiuiduum vltimatè, ita ex materia communi, & forma communi resultat quidditas cõmũnis, ergo materia est pars quidditatis in communi; ratio autem huius deductionis Philosophi est: quia ex hac materia, & ex hac forma, ideò fit vnũ, quia hic est actus, illa verò potentia, sed esse actum, & esse potentiam conuenit per se pluribus, ergo per aliquid commune eis competit huic materiæ potentia, & huic formæ actus, illud commune non est nisi forma, & materia, quæ primò faciunt vnum: sed omne per se, vnum habet per se suum, quod quid est, ergo & quidditatem, & sic materia in communi, & forma in communi, faciunt quidditatem; hæc Scotus loco citato, & alibi habes alias rationes, etiam apud Antonium Andręam in hoc quæsito 7. Metaph. q. 12. sed pro nunc ista sint satis.

Quarta. Quintum. Sexto

Ponitur opinio Aduersariorum cum suis fundamentis, quibus impugnatur opinio Scoti, & eadem reijcitur. Cap. II.

Ex aduerso sunt multi alij, qui sustinent, quod forma est tota quidditas rei materialis; sed hi diuisi sunt in duas partes. Aliqui enim vt Hugo de Sancto Victore, Albertus Magnus, & Auerroes, vt eis imponitur à Marginistis Scoti, sustinent, quod materia non est pars quidditatis, accipiendo quidditatem pro essentia, & substantia, & natura materialis compositi, vti accipit Scotus, Diuus Thoma, & vti communiter accipitur apud recentiores Philosophos, & Theologos. Alij verò sustinent eandem conclusionem, sed alio modo: quia distinguũt inter quidditatem, & essentiam compositi substantiæ materialis, & pro quidditate intelligunt solam formam, quæ est perfectiua compositi, & completiua eius. Pro essentia verò intelligunt naturam, & substantiam compositi, & quo ad istos quæstio solũ erit de nomine. Prisci itaque pro se habent

Hugo Alb. Mag. Auerroes.

habent has rationes, quas pro illis adducit Scotus loco citato, & ferè omnes ex Auerroe deducuntur. *Primò.* Primò ex septimo Metaphysices cap. 5. materia est, qua res potest esse, & non esse, & propter hoc Aristoteles ibi vult quod quæcumque generata sunt, siue sint generata ab arte, siue ab alia causa, quia habent materiam, sint possibilia; ex hoc deducitur sic: ergo si materia esset pars quidditatis, quidditas posset generari, & corrumpi, quod est contra Philosophum in eodem 7. tex. 34. capit. de partibus definitionis, vbi vult, quod quæcumque concipiuntur sine materia, vt rationes speciei, hæc solum non corrumpuntur. *Secūdò.* Secundò, quod quid est, est principium per se cognoscendi illud cuius est: ergo quod secūdum se est ignotum, non includitur in ratione ipsius quod quid est, materia est per se ignota ex Philosopho 7. Metaphysices cap. de partibus definitionis, tex. 35. ergo materia non potest esse pars, quod quid est, neque quidditatis, cum idē sint. *Tertiò.* Tertiò, in per se habentibus quidditatem, quidditas est idem cum eo, cuius est quidditas, vt expresè dicit Philosophus in 7. Metaphysices cap. 4. tex. 20. tunc sic arguitur, quod prohibet quidditatem esse idem cum eo cuius est quidditas, nō est per se de ratione quidditatis, at materia est huiusmodi, ex eodem Philosopho ibidem c. 4. vbi ait, quod in conceptis cum materia non est idem quod quid est cum eo, cuius est. *Quartò.* Quartò arguitur auctoritate Aristot. nam eodem 7. Metaphysices, cap. de partibus definitionis tex. 35. dicit, quod anima est substātia animati, & species, & quod quid erat esse, ergo quidditas est tantum anima. *Quintò.* Quintò in eodem 7. Metaphysices cap. 2. tex. 9. Aristoteles habet hęc verba: Compositum ex materia, & forma dimittendū est, quia huius substātia posterior est quidditate rei; vbi apertè excludit materiā a quidditate rei, & in epilogo illius capitis ait, quod partes, & materia non insunt quidditati substantię, ergo auctoritates expressæ sunt, quod materia non est pars quidditatis rerum. *Reijcitur.* Hac opinionem falsam esse conspicitur faciliter ex argumentis factis à Scoto: Si enim sola forma esset tota quidditas, & essentia rei, & compositi materialis, sufficeret in definitione substantiæ materialis assignare formam: quia quidditas est, quæ explicatur per definitionem; *Secūdò.* Præterea, frustra poneretur materia pars, & principium materialis substantiæ, neque substantiæ materiales possent dici materiales, neque compositæ, sed essent simplices, eo quia dicuntur materiales, & compositæ, quia habent materiam partem sui, quod si illa non est pars entitatis, & substantiæ earum non debent dici materiales, neque compositæ. *Tertiò.* Præterea, Arist. 1. Physicorum tex. 52. asserit, materiam esse subiectum, quia ex ipsa componitur substantia composita; substantia autem non potest fieri ex non substantia. *Quartò.* Præterea, sæpè, & maximè 7. Metaphysices, textu 7. ait, quod triplex est substantia, scilicet, materia, & forma, & quod ex vtrisque est, scilicet, compositum: si ergo compositum sit ex materia, & forma, ergo entitas, & substantia compositi sit ex materia, & forma, & sic necesse est dicere, quod sit pars substantiæ eius. *Quintò.* Præterea, in toto 1. Physicorum dicit tria esse principia rerum naturaliū, duo per se, & vnum per accidens, scilicet priuationem; materia verò, & forma sunt principia per se, ergo non est dubitandū materiam esse partem quidditatis rei materialis, quæ quidditas nihil aliud est nisi essentia, & substantia ipsiusmet compositi. *Ad rōnes in oppositum.* Ad rationes pro hac opinione facilè respondetur; immò Scotus aliquas illarum ducit in oppositum, & ostendit, quod concludunt pro ipsomet Scoto: sed rationes adductæ sufficiunt, qui eas videre voluerit, legat ipsum Scotum loco citato. *Ad 1.* Ad primam itaque rationem dico, quod aliquid esse passibile, & corruptibile, intelligi potest duobus modis, vno modo de potentia proxima, alio modo de potentia remota, concedo quod quidditas substantiæ materialis est corruptibllis de potentia remota, nō proxima licet enim secundum se sit corruptibilis, non tamen actu corrumpitur in se, sed solum in suis singularibus, quidditatem autem substātiæ materialis esse corruptibilem de potentia remota, non est inconueniens, immò est necesarium, quia per hoc distinguitur ab abstractis, insuper, quia corru-

ptibilitas est passio propria corporis naturalis, & debet necessariò ostendi inesse alicui vniuersali, non enim scientia est de particularibus; & ideo verum est dicere, corpus naturale in communi est corruptibile; & verificatur talis propositio, nõ quidem de potentia proxima, sed de potentia remota: ita etiam corruptibilitas, quo ad potentiã remotam, inest quidditati, & essentiæ rei materialis, & inest per materiam, & ita argumentum concludit pro nobis, quia cum talis quidditas in communi sit corruptibilis, & omnis corruptibilitas sit propter materiam, sequitur, quod quidditas substantiæ materialis, includat materiam. *Ad 2.* Ad secundum cõcedimus, quod quod quid est, principiũ cognoscendi illud, cuius est, & ideò cum substantia materialis non possit cognosci sine materia, necessariò in quod quid est eius clauditur materia; & argumentum concludit pro nobis; Cum dicitur, quod materia est ignota, dico, quod pro tanto materia dicitur ignota, quia non est perpetua ratio, nec potissima cognoscendi illud, cuius est, sed forma; tamen ipsa quoque est necessaria, alioquin cognitio substantiæ materialis numquam haberetur à nobis; insuper omnis cognitio scientifica esset rerum immaterialium; & simplicium, non autem compositarum, quod est absurdum, vt patet: quia ad hãc cognitionem requiritur cognitio partiũ substantiæ compositæ. Possumus etiam dicere, quod materia dicitur ignota, quia forma est aliquo modo ratio cognoscendi materiam, hoc tamen nihil refert, quia sufficit nobis quod ipsa cognosci debeat, an postea per se, vel per aliud, hoc nihil refert. *Ad 3.* Ad tertium, cum dicitur, quod in conceptis cum materia, non est idem quod quid est, cum illo cuius est; Dico q̃d Philosophus nõ vult negare ibi quod q̇d est esse idem cũ illo cuius est in conceptis cũ materia, cum probet aduersus Platonẽ esse idem in 7. Metaphysices, tex. 20. sed vult negare quod non est idem primò, vt clarius dicam in proprio Theoremate, de hoc. Dicat quidquid velit Zimara. *Theo. sequ.*

Ad 4. Ad quartũ ad auctoritatẽ Aristotelis, quando dicit quod anima est substantia animalis, & quod quid erat esse; Dico, quod accipit ibi substantiam, & quod quid est, pro notiori parte definitionis, quæ est forma: non pro tota definitione; quòd probatur per eundem Philosophũ glossantem se, infra in eodem capite, & dicentem, siquidem est altera, & non est anima animal, & sic quid dicendum; hoc autem non dicendum sicuti dictum est, vbi apertè se declarat, quod anima non est substantia animalis, sed altera pars.

Ad quintum dico, quod in illa auctoritate loquitur non de illa materia, quæ est materia partis, sed de differentia indiuiduali, quæ dicitur materia ratione qua diximus in materia de indiuiduatione declarando positionem Scoti, & sic ad omnes alias auctoritates Aristotelis vbi videtur dicere, quod forma est quidditas, & quod quod quid est rei, respondendum est, quòd non vult dicere, quòd forma sit tota quidditas, & quod quid est, quia hæc includit materiam: sed loquitur sic: quia forma est principalior pars, & cum negat materiã esse partem quidditatis, vel loquitur de differentia indiuiduali, vel de materia, si loquitur de materia, quæ est pars intelligit quod non est pars principalis, neque æqualis, sed minus principalis; Propter has rationes hæc opinio his temporibus derelinquitur ab omnibus ferè. *Ad 5. Theo. 90.*

Ponitur alius modus sustinendi formam esse totam quidditatem rei, & reijcitur. Cap. III.

VIdẽtes quidã alij Auerroistæ, quod ista opinio secundum hunc sensum suprà expositum, non potest sustineri in alio sensu illam sustinere nituntur. Ideò Achillinus libro 1. de Elementis, dubio 22. Zimara Theoremate 39. Zabarella libro de Natura Cæli, cap. 8. Mercenarius in suis Dilucidationibus, & alij. Isti omnes distinguunt inter quidditatem, & essentiam, siue substantiam rei, & dicunt, quod quidditas rei est sola forma, & ideò cum materia non sit de essentia formæ materialis, neque etiam materia potest esse pars quidditatis materialis, cum illa quidditas nil aliud sit, nisi forma substantiæ materialis; tamen dicunt materiam *Achillin. Zimara, Zabarella. Mercenarius.*

esse partem substantiæ, & essentiæ rei materialis, & ingredi definitionem eius, quia essentia substantiæ materialis componitur ex materia, & forma, ideò materia est pars eius; Et hæc quidem sententia exponitur clarè à Zimara in Theoremate illo 39. Per hanc distinctionem respondet ad argumenta Scoti; Hæc etiam ponitur expressè ab Achillino loco supra citato, vbi dubio principali respondens, asserit, quod materia non est pars quidditatis quia de natura quidditatis est, esse quid, & id quo aliquid est quid, hoc autem soli formæ conuenit; ex quo apparet, quod pro quidditate non intelligit essentiam, & substantiam rei, sed solum id, quod dat esse, & perficit rē, quod est forma. Vnde inferius concludit, quod materia licet sit pars substantiæ cō positæ, non tamen est pars quidditatis.

Primaratio. Eandem sententiam sequuntur Zabarella, & Mercenarius, vt est videre apud eos locis citatis. Mercenarius in suis Dilucidationibus, ita argumentatur. Arist. 2. Physic. tex. 28. definiens formam, dixit, quod forma est quod quid est rei: at ibi Aristoteles loquitur de forma partis, & non de forma totius, ergo forma partis est quod quid est, & quidditas rei; Confirmatur: quia in eodem textu in calce ait, quod partes definitionis sunt formæ, ex quo deducit, quod cum partes definitionis sint solū formæ partis, quod quid est, est solùm forma partis. *Secūda.* Secundò illud est tota quidditas rei quòd rem ipsam constituit in esse specifico, à quo totum esse rei dependet, & id solùm est forma partis, ergo. Pro hac opinione adducuntur multæ auctoritates, & rationes; & primo, auctoritas omnium antiquorum Peripateticorum, vt Alexandri Aphrodisei, Themistij, Simplicij, Auerrois, & Alberti, qui omnes per quidditates intellexerunt formam, non essentiam rei; *Alexan. Themist. Simplicius.* sed reuera Albertus Magnus fuit prioris opinionis, vt etiā cōspicitur ex verbis ei⁹, quæ adducūtur à quodā moderno sectatore huius opinionis. Insuper adsunt auctoritates Aristotelis claræ, nam tertio de Anima, textu 9. affirmat aliud esse carnē, & aliud carnis esse, ibi autem, vt exponūt Themistius, & Simplicius per carnē intel- *Trima auctoritas.*

ligit formam cum materia, per esse carnis verò, intelligit formam simplicem: esse autem carnis, est quidditas carnis, ergo quidditas est simplex. Item Arist. 7. Metaphysices, textu 9. cum diuisisset substantia in materiam, & formam, & compositum, subiungit prætermittendā esse materiam, & compositum, & solum esse cōsiderandum esse formæ, mox verò textu 10. proponit ibi agendū esse de ipsa quidditate, ergo ex hoc dicit Arist. habere pro eodem formam, & quidditatem: quia iā dixit se velle agere in posterū de forma, & incipit agere de quidditate, siue, de quod quid est, ergo quidditas apud eum est idem quod forma. Tertia, item in 8. Metaphysices tex. 12. inquit Aristoteles, si quis interroget, quæ sit materia hominis, Respondendum est esse menstrua, si quod mouens, siue efficiens, Respondendum est semen, quæ sit forma, Respondendum est ipsum, quod quid erat rei. Quarta, item Aristoteles in secundo Physicorum, tex. 19. etiam 6. Metaphysices, & alijs locis ait, quod ita definiuntur res naturales, per materiam sensibilem, sicuti simitas per nasum; adeo quod Aristoteles vtitur hoc exemplo ad rem declarandam, ergo sicuti nasus non pertinet ad definitionem simitatis, tamquā pars eius, sed tamquam subiectum, ita materia nō vt pars, sed vt subiectum, debet ingredi quidditatem substantiæ materialis. Arguitur etiam rationibus. Primo sic, materia prohibet, quod quid est, esse idem cū illo, cuius est, vt recitauim⁹ suprà cap. 2. Secundo verè dicimus aliam esse quidditatem hominis, aliam leonis, aliam equi, &c. quæritur nunc vnde nascatur hæc diuersitas quidditatū, non ex accidentib. quia illa sunt extra quidditatem rei, non ex materia, quia illa est vna ī omnib. sublunaribus, ergo ex sola forma substātiali, ergo forma substātialis est tota qdditas. Tertiò quidquid ponitur in definitione rei, debet illā distinguere ab aliquo alio, sed distīguere, & reparare est ꝓpriū act⁹, & formę, vt docet Aristoteles 7. Metaphysices, tex. 49. materia autem nō est actus, neque forma, ergo non est pars quidditatis, neque definitionis, sed si ponitur ī his definitionibus, ponitur tāquam vehiculum,

lum, ſubiectum forma, non tamquam pars quidditatis.

Reijcitur. Hæc opinio non diſſentit ab opinione Scoti in re, ſed ſolum verbis: vnde eſſet in his diſputandū de nomine, non de re; non diſſentit quidem re, quoniam ait materiam eſſe partem eſſentiæ, & ſubſtantiæ compoſiti materialis, ſed non vult, quod hæc eſſentia, & ſubſtantia compoſiti materialis appelletur quidditas, ſed ſolum volunt per nomen quidditatis nominari formam ſimplicē, & clarum eſt, quòd nos non dicimus materiam eſſe partem formæ: ſed aſſerimus eſſe partem eſſentiæ compoſiti, quæ fit ex materia, & forma, & hanc nos appellamus quidditatem, ergo habemus hucuſque, quòd quo ad rem conſentiunt cum opinione Scoti. Contentio modò eſt de nomine. Hæc quidem diſputatio de nomine eſſet ſpernenda, quoniam cum Philoſophi circa rem conueniunt, non videtur decere, eos de nominibus certare: ſed quia in diſputationibus multum refert vti vocabulis, & terminis, ſecundum proprias ſignificationes ad æquiuocationes tollendas, volo etiam oſtendere, quòd rectius eſſentia, & ſubſtantia rei appellatur quidditas, quam ſola forma, & ſic patebit, quòd rectiori modo locutus eſt Scotus, quam aduerſarij. Certum eſt, quòd nullibi Ariſt. aſſerit formam eſſe quidditatem, nuſquā enim vſus eſt hoc nomine quidditas, ſed eſt nomen inuentum à ſuis Commentatoribus, ſolum autem Ariſt. vſus eſt hoc nomine, quod quid eſt rei, vnde in 2. Phyſicorum definiens formam, non dixit, forma eſt quidditas rei, ſed dixit forma eſt quod quid eſt rei, & 7. Metaph. vbique ſemper vtitur hoc nomine, quod quid eſt, non quidditas. Videamus modo vnde Philoſophi ſumpſerint hoc nomen quidditas; certè habent dicere aduerſarij, quod deriuat à quod quid eſt, vnde quod quid eſt rei, & quidditas rei, apud Philoſophos ſunt idem, & apud ipſos etiam ſunt idem, quia ipſi dicunt, quòd quidditas ſignificat ſolam formam, quod quid eſt, etiam ſignificat formam, ſiquidem Ariſtoteles appellat formam, quod quid eſt rei; Relinquitur itaque clarum, quod hoc nomen quidditas, deſcendit à quod quid eſt, & ſi quis hoc neget, dicat ipſe à quo nomine deriuetur, ſi dicat à quid, at quid, & quid eſt, idem ſunt, ſed hoc clarius eſt, quàm quod probari poſſit Facto hoc ſuppoſito veriſſimo, probo, quod hoc nomen quidditas, ſi propriè accipiatur, ſignificat eſſentiam, & naturam ſpecificam compoſiti ſubſtātialis, quam clarum eſt continere in ſe materiam, & formam, non autem formam ſolū; quidditas ſignificat id, quod ſignificat, quod quid eſt: ſed quod quid eſt, ſignificat eſſentiam, & ſubſtantiam ſpecificam compoſiti materialis, ergo quidditas ſignificat ſubſtantiam, & eſſentiam compoſiti materialis. Maior patet ex ſuppoſito. Minor probatur: quia quòd quid eſt, & definitio explicat non ſolum formam compoſiti, ſed totam eſſentiam, & naturam compoſiti ſubſtantialis, ergo quòd quid eſt, ſignificat totam eſſentiam, & naturam compoſiti ſubſtantialis.

Maior probatur ex Ariſt. 7. Metaphyſices tex. 11. ibi enim declarans, quid ſit, quòd quid eſt, ait, quod eſt vnumquodque quod dicitur ſecundum ſe, id eſt, quod quid eſt, eſt ratio, quę conſtat ex prędicatis per ſe, non ex prædicatis accidentalibus, ratio autem conſtat ex prædicatis per ſe rei eſt definitio rei. Hæc oppoſitio eſt Auerrois, & omnium ſuper illū textum; neque poteſt negari, quia in eodem textu hoc modo ſe apertè declarat. Inſuper in tex. 12. & 18. declarans quorum ſit quod quid eſt, ait, quòd non eſt entis per accidens, vt eſt veſtis alba adducit rationem, quia ens per accidens, non eſt vnum per ſe; & concludit, quod quod quid eſt, propriè eſt ſpeciei, quod verificatur de definitione, quia definitio propriè competit ſpeciei, vt ipſe alibi, & ibidem docet pluries. Inſuper in textu 13. dicit, quod illa ſolum habent quòd quid eſt, quæ habent definitionem, non autem omnis oratio ſignificans rem aliquam eſt definitio, quia & Ilias eſſet definitio belli Troiani: ſed ait, quod eſt oratio, quæ ſolum conſtat ex prædicatis per ſe; Præterea, etiam eſt argumentum validiſſimum contra aduerſarios, ait in tex. 12. quòd, quod quid eſt, ſolum eſt ſubſtātiarum, non accidentium; Deinde in 14.

& alijs ſequentibus declarat quomodo etiam aliqualiter dicere poſſimus, quod accidentia, & entia per accidens, habent quod quid eſt, tamen propriè quod quid eſt, eſt ſolum ſubſtantiæ; Tunc ſic. Accidētia ſunt formæ ſimplices, ſi ergo quidditas, & quod quid eſt, ſignificat formam tātum, illa potius debent dici, quod quid eſt, & quidditates, quàm ſubſtantia materialis, quæ eſt compoſita, & tamen ipſe ait, quod ſolum eſt ſubſtantia.

Minor autem principalis argumenti, non eget probatione: quia definitio eſt oratio indicans eſſentiam rei, & indicans entitatem & naturam rei, ſi autem in definitione non poneretur materia, non ſignificaret eſſentiam, & entitatem rei, eo modo quo eſt, ſed alio modo, & ſic eſſet falſa explicatio. Preterea, eſt clarum præceptum, quòd in definitione debet poni genus, & differentia, ſed differentia explicat formam, genus materiam; de differentia patet. Quod genus explicet materiam probo. Dum dico, homo eſt animal rationale, animal includit corpus, quia ſi definiemus animal dicemus. Animal eſt corpus animatum ſenſibile, modò corpus eſt materia animalis, animatum explicat formam; cum ergo in definitione hominis ponimus animal loco generis, ponimus implicitè materiam hominis, ſcilicet corpus. Vnde eſt ac ſi dicamus: homo eſt corpus animatum ſenſibile, rationale; Sed hæc ita clara ſunt in eo ſeptimo, quod quilibet ex ſeipſo illa legere poterit. Secundò principaliter in eodem 7. tex. 20. ait contra Platonem, quòd quod quid eſt, non eſt ſeparatum ab eo, cuius eſt in his rebus materialibus, quia ſi eſſet ſeparatum; cognoſcendo illud quod quid eſt, non cognoſceremus has ſubſtantias materiales, ſi quidem, quod quid eſt, eſſet ſeiunctum ab illis; ex hoc arguo ſic: cognoſcendo, quod quid eſt, rei materialis rem vniuerſalem cognoſcimus: at ſi quod quid eſt, diceret ſolū formam ipſius ſubſtantiæ materialis, cognoſcendo, quod quid eſt, ſubſtantiam materialem non cognoſceremus, quia ad eius veram cognitionem requiritur vera cognitio materiæ, quæ concurrit ad eius entitatem ſubſtantialem, vt pars.

Secū-da.

Sed hoc clarius habetur in 7. Metaphyſices textu 35. vbi concludit Ariſtoteles, quod materia eſt pars ſpeciei, ſpeciem autem dicit, quod quid eſt, & 8. Metaphyſices tex. 9. ait, definitionem eſſe orationē longam, in qua aliquid eſt hoc, vt materia, illud verò, vt forma; quibus in locis apertè hoc docet, ſed qui hæc clarius vellet noſcere, Ariſtotelem legat 7. Metaph. vbi tex. 35. hoc clarè docet, quod ego breuitatis cauſa omitto. Ex his itaque conſpicitur, quòd ſi Scotus, & alij Theol. & Moderni omnes, per quidditatem intelligunt eſſentiam rei, quæ explicatur per definitionem rectè, & propriè loquūtur, & ſic nedum quo ad rem, ſed quo ad nomen quoque vera eſt opinio Scoti; licet autem Ariſt. ſæpè appellet formam, quòd quid eſt, hoc non fecit, quia reuera ipſa ſola ſit quod quid eſt, & quidditas, & eſſentia rei, ſed quia eſt principalis pars conſtituens hanc quidditatem, & eſſentiam, materia enim eſt ex ſe turpis, & purum vehiculum, forma verò eſt quid diuinum, perficiens materiam formaliter, virtute cuius reſultat ex ipſa, & materia, entitas tertia compoſiti, quæ propriè dicitur quidditas, vt humanitas, equinitas, &c. ſed hoc clarius dicamus.

Quòd quidditas ſignificet formam totius, & ſolutio rationum opinionum pro hac ſecunda opinione, & Mercenarij. Cap. IV.

Ex his quæ in præcedenti capite diximus apparet, quòd propriè hoc nomen, quidditas, ſignificat formam totius; quod oſtenditur breuiter ſic. Forma totius, vt diximus in Theoremate de toto, an diſtinguatur realiter a ſuis partibus cap. 1. nihil aliud eſt, niſi natura, & eſſentia compoſiti, quæ reſultat ex vnione partium, ſcilicet materiæ, & formæ in generatione ſubſtantiali. Diximus enim quod ſicut ex materia, & forma fit compoſitum, quod eſt entitas alia ab entitate partium realiter, ita quoque totum habet eſſentiam, & naturam aliam ab eſſentia, & natura partium, vt exemplificauimus de humanitate, ex anima enim & corpore fit homo, qui eſt quid tertium ab anima, &

corpore,

corpore, & cõsequenter habet essentiam propriam, & naturam aliam ab essentia partium, quæ dicitur humanitas, neque enim humanitas significat solùm rationalem animã, sed naturam resultantem ex anima, & corpore; vnde sicut hæc essentia, & natura tertia dicitur forma totius, ita quoque entitas compositi, cuius est hæc natura, & essentia dicitur materia totius, vt supra loco citato explicauimus. Ex quo apparet per formam totius, quod nos non intelligimus aliquam formam dantem esse toto præter formam partis, immò hoc reprobat Scotus in præcitato loco: sed intelligimus naturam, & essentiam compositi; & licet huiusmodi termini non sint in vsu apud Aristotelem, non est tamen inconueniens ad declarandas difficultates rationabiliter aliquando ipsos fingere, siquidem nomina sunt ad placitum, quoniam sępe legimus Auerroẽ, & Græcos finxisse multos terminos, quibus non est vsus Arist. vt est forma informans, & forma assistens, licet Alexander dicat quędam verba, ex quibus rationabiliter deducũtur isti termini, & multi alij, qui apud viros doctos sunt in vsu. Hinc cum ab Arist. quod quid est, & essentia rei sæpè dicatur forma, atque cum essentia, & natura rei compositæ, vt suprà vidimus, non sit sola forma partis, sed natura resultans ex materia, & forma, voluit Scotus hanc naturam, & essentiam appellare formam; & vt distingueretur à forma qua est pars compositi, & constituens talem essentiam, & naturam compositi, appellauit eam formam totius, hãc verò formam partis. Hinc modò videant docti, nunquid hæc forma totius sit chimera quædam, vel quoddam monstrum in Philosophia, quod nec intelligi, nec percipi possit ab intellectu absque omni ratione confectum; similiter an materia totius sit quid chimericum; ex hoc etiam apparet satis inconsulto illos Scotistas loqui (quod dixerim pace Antonij Andrææ Scotistæ fidelissimi, à quo in hac re 5. Met. q. 5. & clara verba Scoti in 3. Sentẽtiarum, vt demonstraui in Theoremate de toto, an distinguatur realiter a suis partibus, & in Theoremate de principio indiuiduationis me dissentire cogunt) qui dicunt materiam totius esse principium indiuiduationis, hoc enim est falsum: quia materia totius est ipsummet compositum quod indiuiduatur, vt ex dictis patet, neque vnquam dixit Scotus in lib. Sentẽtiarum, vbi ex professo de hac re locutus est, materiam totius esse principium indiuiduationis, vt declaraui in Theoremate ipsomet de principio indiuiduationis; declarata in hunc modum forma totius, facile patet principale intentum, scilicet, quod forma totius, est quidditas rei, & quod quid est, siquidem quod quid est, idem est quod definitio, & quod per, definitionem explicatur; iam verò definitio explicat essentiam, & naturam speciei compositi, quia definitio ex Arist. in 7. Metaph. loco citato; & ex aduersarijs millies est solius speciei propria, & natura, & essentia speciei substantiæ materialis, non est sola forma, vt ostendimus 2. cap. in hoc Theoremate, sed requiritur materia quoque, ex quibus postea in generatione fit compositũ, quòd est ens reale tertium, habens propriam essentiam, & naturam, quæ est ea, quę per definitionem explicatur; Per hoc patet, quòd rationes Mercenarij, quas facit aduersus hanc formam totius, & materiam totius, nullius sunt momenti; licet nec Sarnanus aduersarius eius, rectè mentem Scoti perceperit, vt ex dictis patet. Concedimus enim nos, quòd Arist. appellat formam partis, quod quid est, & ipsam definit, dicẽs, quod est, quod quid est, sed nõ propter hoc vult dicere, quod ipsa secũdũ se sit quòd quid est, sed quod est, constitutiua, & formatiua quod quid est, & essentiæ rei compositę, ita quòd ipsa est principalis: sed hoc non potest efficere sine materia, quæ ipsam associatur, vt pars, vt docet ipsemet Aristoteles in 1. Phys. & 7. Metaph. & vbique. Quòd confirmatur: quia in 7. Metaph. tex. 10. & inde, declarans Aristot. ex professò quòd quid est, per quòd quid est, non accipit amplius solùm formam, sed essentiam compositi materialis, vt nunc in præcedenti capite declarauimus. Sed contra; In definitionibus non sumitur denominatio à præstantiori, sed definitur res, vt est simpliciter, ideò cum Aristoteles definiat

Theo. 92.

Obiectio.

finiat formam esse quod quid est, dicendum est, formam esse quòd quid est simpliciter. Respondetur, quòd cum Arist. reperitur varius in dictis de aliqua re, debet exponi iuxta sua principia, & suam doctrinam, & conciliari: ideò cum alibi, vt ostendimus in 7. Metaph. dicat, quod, quod quid est, est essentia rei, quæ explicatur per definitionem, & alibi, vt in citatis locis, dicat formã esse, quòd quid est, conciliandus est, quod forma est, quod quid est effectiuè, non totaliter, essentia verò totaliter. Ad argumentum autem dico, quod definitio non est recta, cum in ea est æquiuocatio, vel non explicatur rei essentia: at in proposita definitione ostẽdendo, quod forma est, quod quid est rei, non est æquiuocatio, & explicatur essentia formę, quia forma est perfectio, & essẽtia rei, at non totaliter, sed principaliter; ideò & rectè etiã Arist. in definitione motus, ait, quòd motus est actus entis, nec tamẽ motus est propriè actus, sed actus imperfectus, tamen non dicimus, quòd definitio illa sit malè assignata, sed exponimus, & declaramus: Ita in proposito. Neque alia ratio nobis obest, quæ dicit, quod tota quidditas rei est illud qđ rem ipsam cõstituit: quia hæc propositio est falsa: licet enim forma sit quod quid est rei principaliter, nõ tamẽ est tota quidditas rei. Rationes verò quas facit cõtra materiã totius, nihil obsunt: quia laborãt in æquiuoco, etiam appellat ipse materiã totius differentiam indiuidualem, vti alij multi Scotistæ: sed hoc esse falsum ostensum est; & quomodo loci Aristotelis intelligendi sint, exposuimus in Theoremate de principio indiuiduationis. Ad auctoritates pro hac secunda opinione c. 3. adductas, possemus vltrò concedere (quia etiam secundum ipsos concludunt formam appellari quidditatem) quod nos quoque admittimus: non tamen propter hoc sequitur, quod solùm forma appelletur quod quid est, & quidditas rei ab Arist. sed multis alijs in locis appellat essentiam rei, & substantiam cõpositi quod quid est, & nos dicimus hanc secundam appellationem esse magis propriã, vt ostẽdimus; tamen ordinatim respondeo ad omnes. Ad primam dico, quod in illo 9. textu tertij de Anima, loquitur de singulari, & vniuersali: & sic per esse carnis, non intelligit formam solam, sed essentiam carnis, per carnem singulare ipsius essentię carnis, vt exponemus infrà in proprio Theoremate de hoc. Ad illud de septimo Metaphys. concedo quidem quod diuisit substantiam in materiam, formã, & compositum, & textu 9. dicit dimittendum esse compositum, & agẽdum de forma, & quod postea textu 10. ait, agendũ esse de quod quid est; sed est bene textus considerandus, quia interponit quædam verba, in quibus manifestat se omninò non habere pro eodem formam, & quod quid est; Nam postquam dixit agendum esse de forma, subiungit hæc verba. Confitentur autem substantias esse sensibiliũ quidem, quare in his quærendum prius; quoniam autem in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiã, & quorum vnum esse quod quid, erat esse, speculandum est de ipso; hæc Aristot. Modò, si Aristot. pro eodem haberet omnino formam, & quod quid est, debebat statim cum dixit agendum esse de forma, incipere tractationem de quod quid est, tamen hoc non fecit, immò adduxit aliã diuisionem suprà allatam textu 7. quod substantia quattuor modis dicitur; Vno modo, & maximè, quòd quid erat esse. Secundo modo Vniuersale. Tertio modo Genus. Quartò modo subiectum; & dicit se velle agere de substantia, quæ est, quod quid est; signum est ergo, quod non est idem omnino forma, & quod quid est & Quid: Confirmatur: quia incipiens tractationem de quod quid est, in textu 11. & sequentibus, assignat quæ sint prædicata, quod quid est, & quorum sit, quod quid est, ex quibus locis vt diximus, clarè concipitur, quod loquitur de quod quid est, quod explicatur per definitionẽ quæ est essentia, & natura rei compositæ, non autem formæ tantum; & reuera hic est scopus Arist. ibi, disputat enim contra Platonẽ: vterque autem dicebat, quod quid est, id est essentiam rei esse maximã substantiam. Præterea, Aristot. prius Logicè, deinde Metaphysicè agit de ipso quod quid est, & ostendit, quod ex prædicatis per se, fit, & quod competit solum speciei

substan-

substantiæ proprie; Deinde vlterius, tex. 21. & 22. ostendit, quod non est separatum à substanria corruptibili, quia tunc illa non esset, quia habet esse per quòd quid est; quod si ilud esset separatum ab ea, iam illa non esset, neque similiter esset intelligibilis, quia est intelligibilis per quòd quid est, & per essentiam, quòd si illud est separatum ab ea, sequitur quòd non possit cognosci: & concludit sic contra Platonem, quòd illæ Ideę separatæ nō possunt esse constitutiuæ essentiæ substantiæ materialis, & quòd sunt superfluæ, sed quòd essentia talium substantiarum materialium constituitur à forma, quæ est idem realiter cum illis.

Ad auctoritatem de 8 Metaph. Resp. quòd posset exponi de forma totius, potest etiam exponi de forma partis, eo mo do quo suprà dictum est.

Ad auctoritatem de 2. Phys. textu 28. quæ eadem adducitur 5. Metaph. cap. de causa, concedo quòd partes definitionis sunt formæ, & ita materia quoque prout est pars definitionis, est forma, quia est pars speciei, species autem quandoque dicitur forma ab Arist. nec obstat si quis dicat, ergo materia erit pars formæ: quia hoc non sequitur, ait enim Arist. 7. Metaph. tex. 2. quòd forma est species, & exemplar, & quod quid est rei: & quòd partes rationis sunt similiter species, & exemplar: dixi autem, quòd forma dicitur, quod quid est, quia forma est constitutiua quidditatis, & quod quid est, & essentiæ rei, quæ essentia verè est species, non quod ipsa forma sit tota quidditas; materia ergo cum sit pars essentiæ, & speciei rei materialis, quæ est forma totius, dicitur pars quod quid est, & forma, nec tamen est pars formæ partis, quæ opponitur materiæ.

Ad exemplum illud 6. Metaph. illa ratio facit pro nobis: quia res sensibiles non possunt intelligi sine materia; exemplum autem non debet esse omnino simile, sed sufficit quòd sit simile, quo ad propositū declarandum: propositum autem Arist. ibi est, quod forma rei materialis, non potest intelligi sine materia, vt simitas sine naso, & quo ad hoc solum valet, vt patet intuenti textum, & quo ad hoc, facit pro nobis: Ad primam rationem responsum est supra, cap. 2.

Ad primam rōnē.

Ad secundam rationem dico, quòd originatiua quidditatum differentia prouenit à forma partis, non tamen sequitur propter hoc, quòd ipsa sit tota quidditas.

Ad secundam.

Ad tertiam Respondetur, quod etiam materia, vt est pars essentiæ, habet rationem distinguendi, & ideò distinguit substantiam materialem ab æterna, & hæc distinctio sufficit, & sic potest dici actus vt est pars quidditatis.

Ad tertiam.

THEOREMA XXIX.

In abstractis à materia idem est quod quid est, cum illo cuius est; in conceptis verò cum materia, quod quid est, est idem cum illo cuius est, sed non per se primo.

Declaratio, & dilucidatio huius propositionis. Cap. Vnicum.

EXtat auctoritas Arist. 7. Metaph. tex tu 20. 21. & 41. & alibi sæpè, in quibus locis dicit, quod in his quæ sunt sine materia, idem est quod quid est, cum illo, cuius est; in conceptis verò cum materia, non est idem quod quid est, cum eo, cuius est. Scotus autem eam declarat pluribus in locis, sed præcipuè 2. Sent. dist. 3. q. 6. Respondendo ad 5. q. in solutione 4. argumenti, & 3. Sent. dist. 22. q. 1. deducendo ad oppositum tertiam rationem aduersariorum. Exponit ergo Scotus hāc propositionem hoc modo; Quod quid est, & quidditas, potest comparari ad duo, scilicet ad naturam & indiuiduum; nam & natura specifica dicitur habere quidditatem, & essentiam, similiter indiuiduum talis naturæ specificæ, dicitur habere quidditatem, & essentiam: si quidditas itaque comparetur ad naturam specificam, quod quid est, & quidditas est idem cum illa natura per se primò, & hoc tam in natura abstracta, quàm in natura coniuncta materiæ; ratio huius est: quia huic competit primò, & per se talis quidditas, & essentia, quæ per definitionem explicatur; si verò comparetur indiuiduo,

uiduo, vel ſuppoſito, tunc quidditas, & quod quid eſt, non eſt idem illi primo; ſed per ſe ſecundo, quia ſuppoſito competit quidem quod quid eſt, & eſſentia, ſed nõ primo, ſed primo ſuæ naturæ ſpecificæ, deinde ſibi, immò ſibi ineſt, quia includitur in natura ſpecifica illa cõmuni; quoniam autem ſubſtantiæ abſtractæ nõ differunt numero, ſed vnicum indiuiduum vnicam ſpeciem conſtituit in illis abſolutè, dicit Ariſtoteles, quod idẽ eſt quod quid eſt & illud cuius eſt. In coniunctis verò cum materia, quia indiuiduum differt à ſpecie per illam vltimam realitatem formæ, vt diximus in materia de indiuiduatione, ait, quod quod quid eſt, nõ eſt idem cum illo cuius eſt, intelligendo per id, cuius eſt, non naturam ſpecificã, ſed ſuppoſitum, cui non primo, ſed ſecundo, competit talis eſſentia, & quod quid eſt; adeò, quod vult dicere, quod in ſuppoſitis naturæ materiatæ, non eſt idem quod quid eſt & ipſum indiuiduum: nõ quia reuera nõ ſint idem per ſe, ſed quia non eſt idem primò, ſed ſecundo: quia eſt idem primo cum natura ſpecifica, deinde ſecundo cum indiuiduo. Hoc eodem modo eſt exponenda Auctoritas illa de tertio de Anima tex. 9. vbi dicitur, quod aliud eſt magnitudo, & magnitudinis eſſe, ſed non in omnibus, ſed in quibuſdam idem eſt caro, & carnis eſſe. Nam Ariſtoteles per magnitudinis eſſe, intelligit naturam, & eſſentiam rei materialis, per magnitudinem verò, ſingulare, & indiuiduum illius naturæ; in aliquibus igitur ait eſſe idem natura, & quidditas, & indiuiduum illius naturæ, ſcilicet in abſtractis: in alijs verò ſcilicet in non ſeparatis à materia, aliud eſt eſſẽtia, & natura ſpecifica ab indiuiduo, quia indiuiduũ diſtinguitur à natura per differentiam indiuidualem.

Non vult autem dicere, quòd in coniunctis cum materia, non ſit idem, quod quid eſt, & eſſentia cum indiuiduo naturæ per ſe, ſed vult dicere, quod licet ſit idem per ſe, non tamen eſt idem per ſe primo, ſed per ſe ſecundo, vt diximus.

Ratio autem huius expoſitionis eſſe poteſt: quia iam Ariſt. 7. Metaph. tex. 20. & alibi, diſputans contra Platonem, probauit, quòd, quod quid eſt, id eſt eſſentia, & natura rei materialis, eſt idem cum indiuiduo rei materialis, neque eſt ſeparata ab illo, vti volebat Plato: dicebat enim Plato, quod quidditas, & eſſentia harum rerum naturalium, erant illæ Ideæ ſeparatæ, æternæ.

Hoc autem confutat Ariſtoteles, tum quia ſi illæ Ideæ ſint eſſentia, & quidditas harum rerum ſenſibilium, iſtæ res ſenſibiles non erunt entitates, quia omne ens eſt ens per ſuam eſſentiam, ergo ſi illæ Ideæ ſunt ſeparatæ ab his ſenſibilibus, quo modo poſſunt eſſe eſſentia harum rerum ſenſibilium? Similiter de his rebus non eſſet ſcientia: quia ſcientia eſt cognitio eſſentiæ rei, ſi autem eſſentia iſtarum rerũ ſenſibilium eſſet ſeparata ab his rebus, qui cognoſceret eſſentias illas, non cognoſceret res illas materiales, cum hæ ab iſtis ſeiunctæ, & omninò ſeparatæ eſſent. Propter has rationes concludit Ariſtoteles, quod, quod quid eſt, & eſſentia, eſt idem cum illo, cuius eſt, etiam in his materialibus; ideò cũ dicit, in his diſtingui quod quid eſt, ab illo cuius eſt, intelligi debet, quòd non eſt idem per ſe primo, ſed per ſe ſecundo, vt dictum eſt. Ex his, & ex dictis in ſuperioribus, apparet, quòd ea, quæ dicit Zimara Theoremate 39. contra expoſitionem allatam à Scoto de hac propoſitione, nullius ſunt valoris.

THEOREMA XXX.

In materia non ſunt dimenſiones interminatæ.

Poſitio Auerrois. Cap. I.

DE mente Auerrois in præſenti materia eſt contentio inter Auerroiſtas. Quidam, vt Achillinus, lib. 1. de Elementis, dubio 17. & Zabarella in 2. lib. de Materia, cap. 8. dicunt exiſtimaſse Auerroem in tex. 63. 1. Phyſ. & in 3. cap. de Subſtantia Orbis, & alibi, quòd materia prima ante receptionem formæ, ſit quanta, & habeat tres dimenſiones, ſcilicet, lõgitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ tamen dimenſiones ſunt interminatæ, ſiue ſine determinatis terminis, & limi- *Achillinus Zabarella.*

& limitibus: sed adueniente postea forma, ipsa præfigit limites quantitati materiæ, & sic dimensiones prius interminatas terminat.

Econuerso Scotus, D. Thomas, & alij Latini, sustinent, quod materia prima ante aduentum formæ, non sit quanta, ac nullas habeat dimensiones, vel interminatas, vel terminatas: sed quod quantitas insequatur substantiam completam, & perfectam, quæ est substantia composita, sicuti faciunt alia accidentia. Pro Auerroe sunt multæ rationes, sed istæ præcipuę. Arguit Zabarella in libris de Philosophia naturali, lib. 2. de Materia prima, cap. 8. Primò; Si quantitas non est generabilis, ergo æterna, at sola materia est æterna, ergo quantitas solùm est in prima materia; Antecedens quod quantitas sit ingenerabilis, probatur: quia non habet generans, non enim potest generari à forma, neque a Quantitate, neque à Qualitate, ergo: non à forma, quia forma non est quanta, & quod non est quantum, non potest producere quantum; forma autem de se est indiuisibilis vt forma, alioquin anima intellectiua, qua forma esset diuisibilis; non a Quãtitate, quia quãtitas non agit, non à Qualitate, quia est posterior ea. Secundò, si materia prima per se non esset quanta, quòd constat ex materia, & forma, non esset quantum, consequens falsum apparet; consequentia probatur per duo fundamenta: primum habetur 5. Metaphys. textu 18. vbi Philosophus ait, diuisibilitatem esse propriam quantitatis, & aliarum rerum per ipsam; Secundum Philosophus 6. Physicorum, tex. 2. ait, quantum neque diuiduum fieri ex pluribus indiuiduis, & non quantis, tunc sic: materia nõ est diuidua, neque forma, ergo neque quod constat ex materia, & forma, quia nemo dat, quod non habet; neque valet si quis dicat, quantitatem sequi ad substantiam compositam, quoniam aduersaretur hæc responsio Philosopho, tunc enim sequeretur, quod ex non quanto fieret quantum. Tertiò, si quantitas interiret haberet contrarium, quia omne quod interit interimitur à suo contrario, & quantitati nihil est contrarium ex Aristotele in prædicamentis, ergo. Quartò ex ipso sensu: quia videmus, quod quando ex aqua generatur aer, quantitas aquę non perit, sed crescit, & fit maior moles, ad terminos enim ampliores se extendit. Quintò, materia non potest retinere existentiam sine quantitate, sed sic est, quod materia est per se existens, non autem per formã, & maximè per Scotum, ergo est per se quanta, & habet has dimensiones interminatas. Sextò, forma non dat materiæ esse subiectum, sed suppon it illam esse subiectum, ergo sopponit etiam materiã habere id per quod est subiectum, sed est subiectum per quantitatem, non enim habet materia partes distinctas citra quã titatem, & sic non potest esse subiectum diuersarum formarum citra quantitatem, ergo in materia datur quantitas prę cedens formam. Septimò si quãtitas insit composito tamquam in subiecto, non autem materiæ, sequitur hoc absurdum, quod forma substantialis sit subiectum quantitatis, & sic anima rationalis, quæ est diuisibilis, erit subiectum quantitatis, est autem impossibile, quòd aliquid sit subiectum quantitatis, & non sit quantum. Adsunt multæ aliæ rationes, sed hæ sunt potissimæ.

Zab. pro Auerroe — Primò. — Secundò. — Tertiò. — Quartò. — Quintò. — Sextò — Septimò.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamẽtis, & allata reijcitur. *Cap. 11.*

SCotus 2. Sent. d. 3. q. 4. in impugnatione opinionis Gotofredi, & Aegidij, via 2. 3. & 4. & in solutione rationum pro opinione, quæ sustinebat Quantitatem esse principium indiuiduationis, apertè negat in materia prima hanc quãtitatem interminatam, & quod hæc sit mens eius, cõspicitur: quia probat, quod Quantitas, quæ est accidens, est posterior substantia, & nedum substantia, quæ est materia, vel forma, sed substantia, quæ est compositum ex toto Prædicamento substantiæ, & loquitur nedum de quantitate terminata, sed etiã de interminata, vt patet ex tertia via, & ex solutione ad confirmationem pro secunda ratione Gotofredi, in calce enim apertè reijcit rationes Auerrois, & quo ad hoc, ait, se esse cum Aegidio, quod, scilicet nullum accidens

dens ante formam , vel post corruptionē
formæ possit remanere in materia, quòd
est contra Auerroem, qui dicebat, quan-
titatem eandem numero scilicet intermi-
natam remanere in genito, & corrupto ,
& licet Mauritius in margine dicat, Sco-
tum illud dicere non asserendo, tamen nō
est verum , vt conspicitur ex alijs locis .
Errat etiam Antonius Andreas 4. Meta-
ph.q.vltima, dist.3. vbi videtur asserere,
quod quantitas est medium præsupposi-
tionis inter materiam, & formam, hoc e-
nim expresse confutat Scotus loco cita-
to ad M. dicens, quod forma immediate,
perficit materiam absque quantitate, vbi
confutat illam propositionem, quod agēs
particulare non attingit ad subiectū ma-
teriæ , sed attingit illam præcisè in quātū
est quāta, alibi etiā ex Scoto habem⁹ idē,
nā 2. Sent. d. 12. q. 2. ad D. & 4. d. 11. q. 2.
soluēdo secūdū principale, apertè asserit ,
quod materia per se, vt habet actū entita
tiuū, si daretur per potētia Diuinam sine
forma, nō esset in loco circūscriptiuè, sed
definitiuè, quemadmodū Angelus: Ange
lus autē nō est quātus , & ideò est in loco
definitiuè, ergò mens Scoti fuit , quod
materia prima per se considerata , ante
aduentū formæ nō sit quāta, sed indiuisi-
bilis, quātitas verò ad eā sequatur, sicuti
reliqua accidētia sequūtur ad substantiā
perfectam. Pro hac opinione arguitur ex
Ri rō. Scoto vbi supra, Primò sic; Substātia prę
cedit accidens, ex Arist. 7. Metaph tex. 4.
vbi ait, quod substātia est prior accidēte
natura, tempore, & cognitione, ergo quā-
titas nō potest præcedere formā substan-
tialem, & sic quātitas interminata nō po-
test esse in materia prima ante aduentū
Respō- formæ substātialis. Ad hoc argumētū re-
sio. spondet Zabarella loco supra citato c. 9.
& exponit auctoritatē illā Arist. & inquit
cum Zimara Theor. 9. quando Arist. ait,
quod substantia est prior accidentibus tē
pore, natura, & cognitione, pro substātia
debemus intelligere substātiā in commu-
ni præcedere propriū accidens , quælibet
enim substantia communiter præcedit
omne accidēs proprium: cum verò dicit ,
tempore, natura, & cognitione non est le
gendus textus coniunctiuè, ita quo intel-
ligamus, quòd quælibet substantia debet
pręcedere suum accidēs his omnibus mo
dis, & ita est: quoniam substantia non prę
cedit accidens proprium tempore, vt ho-
mo risibile: sed est intelligendus sic: quod
Arist. dicit substantiam præcedere acci-
dens, modi autem quibus præcedit, sunt
isti: scilicet tempore, natura, & cognitio-
ne, sed nō omnibus simul, sed modo vno ,
modo alio, vt in accidente proprio, substā
tia præcedit solum natura, & cognitione,
non tempore , in alijs verò accidentibus
tempore, & natura; & ita ad argumentū ,
substātia pręcedit accidens, intelligitur, q̄
quælibet substātia præcedit suū propriū
accidēs, & ita substātia cōposita præcedit
dimēsiones terminatas, quia quātitas ter
minata est propriū accidens substātiæ cō-
positę, materia verò interminatas, quia in
terminata est accidens proprium mate-
riæ in se, sic enim quælibet substantia dēt
præcedere propriū accidens, & non acci-
dentia aliarū substātiarū: nā substātia ho
minis præcedere accidentia hominis de-
bet, nō accidētia cæli; nō est ergo inconue
niēs, quod aliquod accidēs præcedat sub
stātiam cōpositam: quia Arist. nō dicit, q̄
omnis substantia debeat pręcedere quod
libet accidens, etiā alterius substantiæ, sed
solùm, q̄d quęlibet substātia pręcedit pro
prium accidēs, & hoc modo soluitur hæc
ratio Scoti, immo subdūt aduersarij, quod
ibi Arist. loquitur solum de substantia cō
posita, cuius accidentia existūt, & ideò nō
licet arguere de materia, cuius accidētia ,
vt est quantitas interminata nō existunt.

Sed hæc solutio nulla est; & optimè cō- Reÿ-
futatur, per ea quæ dicit Scotus loco cita citur.
to: clarum est enim inspicienti diligenter
tex. Arist. quod ibi loquitur de substan-
tia secundum quod est vnnm eorum, quæ
diuidunt ens , ita quod vult, quod substā-
tia secundum suā totā coordinationē , sit
prior accidētibus & quod ideo debemus
prius habere cognitionē de substantia, à
qua pēdet cognitio accidentium, quæ illi
inhærent, & inexistunt, ergo ex intētione
Arist. in hac coordinatione nō debet mi-
sceri accidens, ita quod sit aliqua substan
tia prior accidēte, & aliquod accidēs pri⁹
substātia , quia tunc non præcederet tota
substātia omnia accidētia, sed illæ coordi
nationes essēt permixtę. Hęc expositio cō

firmatur ex continuatione primi textus cum sequẽtibus, diuidit enim primo ens, dicens, quod multis modis dicitur, nam quandoque significat quod est, quandoque quale, & quantum, & subdit, quod substantia est prior omnibus his modis, & probat, quod substantia sit prior primitate prædicationis & primitate causalitatis accidentibus; hoc autem verificatur de tota coordinatione substantiæ; & in tex. 5. determinat, quod vult prius agere de substantia, quia ex eius cognitione venimus in cognitionem accidentium, ergo de tota coordinatione substantiæ intelligit. Præterea, substantia præcedit accidens, ergo prima substantia debet præcedere primum accidens: sed prima substantia est substantia composita, ergo substantia composita debet præcedere quodcumque accidens, ita quod ante primam substantiam, nullum omninò potest esse accidens. Quod si quis dicat substantia composita est prima substantia completa, sed materia est prima substantia incompleta. Contra hæc, substantia incompleta per se manens distincta à forma, non datur in rerum natura, ergo nec seiuncta a substantia completa, ergo non potest ex se sola materia præcedere accidens, non ergo dari possunt hæ dimensiões interminatæ præcedentes formam in materia; Quòd vero dicit, quod substantia non præcedit omne accidens tempore, in proprio quæsito discutiam.

Præterea, sequeretur, quod forma substantialis penderet ab accidentibus quia prior inesset materiæ quantitas, quam forma substantialis; nec forma substantialis posset dare esse sine quantitate, ergo non accidens a substantia, sed substantia ab accidente pẽderet, & tamen Arist. 7. tex. ait, quod forma est prior materia, & cõposito, quod nõ potest intelligi nisi de perfectionis prioritate, quia ipsa dat perfectionẽ materiæ, ergo nõ pẽdet a quãtitate. Item substanria prima, quæ est precipua substantia, non haberet suum esse precisè a substantia, sed penderet in essẽdo ab accidentib. quia ab illa quantitate ĩterminata, ergo. Quod si quis diceret, est prior in essendo non indiuisibilitate; Hæc responsio tollit dimẽsiones interminatas præcedere formam in materia, & hoc est quod volo.

Secundum argumentum principale sic potest formari; Materia ex se sola, non existit existentia singulari, at nihil potest esse subiectum accidentis, nisi existat existentia singulari, ergo materia ex se sola, non potest esse subiectum accidentis, & ita non dimensionis interminatæ, quia est accidens. Pro intelligentia istius rationis notandum est, quod existentia est duplex, alia est existentia simplex, & alia est existentia singularis. Existentia simplex est, habere esse extra suas causas, ita quòd sit in rerum natura, & hoc pacto materia prima habet existentiam ex se sola, quia est pars compositi, forma quoque habet existentiam hoc modo, quia & ipsa est pars compositi. Verùm hæc existentia non est sufficiens ad hoc vt sit subiectum accidentium: quia sic est ens incõpletum, non potest autem ens esse subiectum alterius entis diuisi genere, & in suo genere completi, antequam in seipso sit completũ, & perfectũ, alioquin etiam forma sine materia posset operari: quia est ens per se existens, distinctum à materia, licet actu numquam reperiatur sine materia, sicut nec materia reperitur sine forma. Alio modo consideratur, vt est singularis existentia, & hoc modo quod existit est capax accidẽtiũ, modo materia prima ex se sola, & sine forma non existit hac existentia particulari, quæ est subsistentia, vt patet, ergo non potest recipere in se accidentia, & ita nec quantitatem. Zabarella dicit, quòd hoc est verum de accidentibus terminatis, non interminatis, nam ens potestate, potest esse subiectũ accidẽtis interminati; Contra quæro, quomodo potest aliquid subijci accidẽti, & sustẽtare accidẽns, si illud sustentans non subsistat actu, profecto hoc est impossibile, ergo si materia prima nõ subsistit actu, pfectò nõ potest esse subiectũ: at materia per se sola, actu non subsistit sine forma in rerũ natura, licet enim habeat actũ entitatiuũ p se, nõ tamẽ sequitur, quòd reperiatur in natura sine forma, nõ est autẽ subiectum accidentis, vt habet actum entitatiuũ, quia cũ hoc actu solo nõ reperitur, licet per Dei potẽtiam absolutam posset repe-

2. (margin, beside "Secundum argumentum principale")

Respõsio Zabarel. (margin)

Reijcitur. (margin)

repetiri, ſed eſt ſubiectum accidentiũ eo modo, quo ipſa reperitur in rerum natura: hoc modo autem reperitur ſolum ſub actu formali, & in ſubſtantia completa, quod eſt compoſitum, ergo materia per ſe, non poteſt eſſe ſubiectum accidentis, & multo magis valet contra Zabarellã: quia tenet, quod materia in ſe eſt pura potentia, non habens exiſtentiam, ergo non poteſt eſſe ſubiectum accidentis. Si quis enim diceret, quod roſa, quæ eſt in ſpinis, in virtute eſt ſubiectum albedinis, diceret expreſſum mendacium; ſi ergo materia ſolum hābet eſſe in ſuis cauſis, & non extra, quia non exiſtit, non poteſt eſſe ſubiectum quantitatis interminatæ.

Solutio rationum aduerſariorum. Cap. II.

Ad. AD argumenta Zabarellæ, ad ſecundum, quod habet aliquam difficultatem, dico, quòd diuiduum non poſſe fieri ex indiuiduis, poteſt intelligi duobus modis; Vno modo ex additione, ita quod addendo indiuidua ſimul, non poteſt fieri aliquod diuiduum, & hoc intendit Ariſt. ibi: quia oſtendit, quod linea, quæ eſt diuidua, non poteſt conſtare ex punctis, quæ ſunt indiuidua. Alio modo diuiduũ poteſt fieri ex indiuiduis originatiuè, & conſecutiuè, & hoc modo diuiduum poteſt fieri ex indiuiduis, & ſic quantitas inſequitur ſubſtantiam compoſitam, ſicuti etiam alia accidentia; vel dicas, quòd materia virtualiter eſt quanta, non actu, ſicuti, neque materia eſt qualis actu, nec relatiua, ſed virtualiter ſolùm, vndè cum eſt completa per formam, ſtatim conſurgunt accidentia, ſcilicet quantitas, qualitas, & alia quæ propterea dicuntur procedere à ſubſtantia vt à cauſa pullulatiua. Cũ dicebatur nemo dat quod nõ habet, dico quod habet virtualiter, non formaliter. Hæc diſtinctio ſoluit multas obiectionnes, Vel dicas ſic, quod ſicuti agẽs poteſt generare ſubſtantiã, de nõ ſubſtãtia, ita poteſt generare quãtũ, de nõ quãto, quia poteſt generare ſubſtãtiã ad quã cõſequitur quantitas, quæ eſt paſſio quãtitatis compoſitæ. Porrò verũ eſt ꝙ de eo quòd nullo pacto eſt quãtũ, agẽs naturale nõ poteſt generare quãtũ, ſicuti nec de eo quod nihil penitus eſt, non poteſt generare ſubſtantiam, ſed ſolum Deus, ſed de eo quod eſt res aliquo modo quanta, & fuit corruptum, poteſt generare aliud quantum, quia generat aliud ens, quod eſt quantum alia quantitate, & hæc ſumitur ex Scoto, vbi ſuprà.

Ad primũ, & tertium dico, quod quãtitas per ſe, non interit, ſed ad interitum ſubiecti, ſicuti nec color, nec alia accidentia in genere corrumpuntur, ſed numero; quod autem corrumpit ſubiectum, corrumpit quoque quantitatem conſequenter. *Ad primũ, & tertium.*

Ad quartum, & ad ſimilia dico, quod quando non remanet ſubſtantia, neque eadem accidentia remanent, ſed generãs, quod producit nouam ſubſtantiam, producit quoque noua accidentia conſequẽtia iſtam ſubſtantiam. *Ad 4.*

Ad quintum, negatur quod materia non poſſit exiſtere ſine quantitate: quia exiſtentia, eſt paſſio entis realis, vt diximus in Theoremate de actu entitatiuo materiæ, materia autem per ſe, ſine forma, & quouis accidente, eſt ens reale, & ſubſtantia, ideò per ſe habet exiſtentiam, licet non habeat quantitatem. *Ad 5.*

Ad ſextũ, negatur quod materia ſit ſubiectum per quãtitatem; Ad probationẽ dico, quod materia habet partes ſubſtãtiales citra quantitatem, & ſic poteſt eſſe ſubiectum diuerſarum formarum ſubſtantialium ſine quantitate. *Ad 6.*

Ad ſeptimum, negatur conſequentia; ad probationem dico, quod forma non eſt ſubiectum quantitatis, ſed compoſitum, quod reſultat ex materia, & forma, & illa tertia entitas eſt ſubiectum quantitatis, ſicut & aliorum accidẽtium; quod autem forma ſit ſubiectum quantitatis, hoc modo, non eſt inconueniens. *Ad 7.*

Opinio Buccaferrei reijcitur. Cap. IV.

LVdouicus Buccaferreus vir doctiſſimus in primo de generatione, textu. 24. in dubitationibus exponit alio modo mentem Auerrois circa has dimenſiones, & ait, quod Auerroes non voluit intelligere, quod hæc trina dimenſio quantitatis præcedat formam ſubſtantialem

in composito, quia actus substantialis precedit accidentalem, & vltra hoc materia non existit sine forma, & sic nõ potest esse subiectum accidentis sine forma, sed intellexit, quod quantitas, quæ est in rebus naturalibus, est æterna, ac potest dici terminata, & interminata, & terminata vt est sub forma, vt exempli gratia, quantitas, quæ est in corpore Socratis dicitur terminata respectu formæ Socratis, sed respectu aliarum formarum quæ possunt aduenire illi materiæ, est interminata, quia illæ formę possunt exigere maiorẽ, vel minorem extensionem, & quantitatẽ, & ideo respectu illarum dicitur interminata, adeò quod eadẽ secũdũ rem est quãtitas terminata, & interminata differt solũ quo ad terminationẽ, & interminationem, hæc autem quãtitas nõ inhæret materiæ ante formã substantialem, sed post formam sustantialem. Hanc eandem sententiã videtur sequi Franciscus Piccolomineus 3. lib. de Materia, cap. 10. quòd si hæc est opinio Auerrois, vt credo, est recta, & cõsentit cum Scoto, & est optima, & verissima, sic enim quantitas in communi est ingenerabilis, & incorruptibilis, sed hæc quantitas, & illa est generabilis sicuti etiam materia in communi est ingenerabilis: sed hæc materia, & illa, est generabilis, & corruptibilis, & quod hæc responsio consentiat cum Scoto, patet ex responsione ad secundum argumentum adductum à Zabarella pro Auerroe.

Frãciscus Piccolomineus.

THEOREMA XXXI.

Materia prima non est corpus de Prædicamento substantiæ.

Positio Zabarellæ. Cap. I.

Zabarella libro secũdo, de prima Materia, c. 17. sustinet materiam primã esse de sui natura corpus, *vbi est notandum, quod nõ vult, quòd sit corpus per aliquam formam corporeitatis existentis in ipsa, vt putauit Auicennas, contra quem supra disputatum est, quàm etiam vt falsã ipse reijcit, neque sustinet, quod materia prima sit corpus secundum se, scilicet ipsamet trina dimẽsio, vt putauit Ioannes Grammaticus, sed existimat materiam primam secundum propriam naturam seclusa quacumque forma esse corpus de Cathegoria Substantiæ, & esse supremum genus vniuocum in ea, & vtitur multis rationibus, sed his præcipuè. Ab omnibus conceditur, quòd corpus est supremum genus de Cathegoria substantiæ, & quòd est vniuocum suis inferioribus, quemadmodum alia genera illius Prædicamenti, at omne, quod est vniuocum, est vniuocum, quia habet aliquam naturam communem æque participatã à suis inferioribus, propter quam est vniuocum, ergo corpus debet habere hanc naturam communem, quæ participetur ab his inferioribus, vt anima est genus vniuocum, quia habet animam sensitiuã, quæ participatur æquè ab omnibus animalibus. Tunc sic quæro, quæ est hæc natura, propter quam corpus est vniuocum cæteris corporibus caducis, vel est materia, vel accidens, accidens esse non potest, quia accidens non potest constituere substantiam, neque est forma, quia forma corporeitatis ab omnibus reprobatur, & ab ipso in eodem libro paulo supra, restat ergo, vt sit vel nexus materię cum forma, vt existimarunt multi Latini, vel materia solum vt ipse, at nexus nõ potest esse; Hæc ratio corporis, ergo materia, antecedens multis rationibus hoc comprobat. Primò ex componentibus incorporeis nõ potest constitui corporeum, quia nemo dat quod non habet, sed materia, & forma per Latinos sunt incorporea entia, ergo nexus eorum non potest esse causa corporeitatis. Secũdò, ratio quia aliquid esse vniuocum debet esse aliquod reale extra animam, vt animal est vniuocum cæteris animalibus per animam sensitiuã, quę est ratio realis extra animam, tũc sic: hęc ratio propter quam aliquid est vniuocũ, non potest esse composita, quia si hoc esset ratio speciei, per quã species est vniuoca, esset maximè composita, quia species est compositior genere, attamen ratio speciei est simplex, vt ratio, qua homo est vniuoc⁹, est anima rationalis, ergo ratio qua corpus est vniuocũ, debet esse simplex, at nihil simplex datur prẹter materiã, & formam, ergo ratio vniuocationis corporis debet

1. ra. Zab.

2.

debet esse materia, vel forma, sed non est forma, quia vel esset forma generalis, vel forma particularis, illa generalis esse non potest, quia ab omnibus refutatur, nec etiam illa particularis, quia illa non esset communis, & per consequens non esset vniuoca, vel constitueret corpus in communi, sed constitueret hoc corpus particulare, & tunc nullum corpus vniuocũ daretur, quod est falsum; ergo materia erit ratio corporis, quia corpus est v-
3. niuocum, & sic ipsa erit corpus. Tertiò, Arist. in primo de generatione, textu 54. dixit materiam primam esse liberam ad oppositos actus veluti genus, ergo videtur, quòd materia sit aliquod genus, at
4. nõ est aliud, quã est dictum, ergo. Quartò illud est primum corpus de Cathegoria Substantiæ via originis, à quo primo emanat corpus de genere quãti, & in quo primo inhæret, tamquã primum illius accidens: at prima materia est primum subiectũ corporis de Cathegoria Quanti, quia emanat à prima materia; primo ergo ipsa materia prima est primum corpus de Cathegoria Substãtiæ, Maior probatur: quia corpus de genere Quanti, nõ potest per se existere, sed necessario prerequirit corpus de genere Substantiæ cui inhæret per trinã dimensionem; substantia ergo est primũ corpus cui inhæret quantitas, scilicet trina dimensio, sed hæc substantia corporea est ipsa materia prima, ergo materia prima est corpus de genere substantiæ; hæc minor probata est in alia parte diffu-
5. sè. Confirmatur: quia nos ipso intellectu dũ concipimus ipsam materiam primam absque forma, non possumus non cõcipere quãdam molem indistinctã, cum verò intelligimus formam, intelligimus quoddam incorporeum, & indiuisibile, ergo patet, quod materia est corpus per se.

Huius opinionis confutatio. Cap. II.

Primo. HAec opinio non est sustinenda, & contra ipsam ita argumentor; Corpus quod ponitur de Prædicamento Substantiæ est cõpositũ ex materia, & forma; at materia prima nõ est composita, ergo materia prima non est illud corpus; Minor est euidẽs; Maior probatur; quia corpus de Prædicamento Substantiæ, est species generis generalissimi substantiæ, diuiditur enim in corpoream, & incorpoream, & hæc differẽtia corporea constituit corpus, at omnis species est composita, & est substantia cõposita, ergo, Ad hãc rationem responderent, quòd est falsum, quòd substantia sit genus generalissimũ vniuocum, nam ait ipse cum Zimara, & Auerroe, quòd supremum genus de cathegoria substantia vniuocũ est corpus, & non substantiæ, & ideò est simplex, & sic congruè dicitur. Contra sic arguo pro nunc (de hoc enim erit particularis disputatio) si substantia non est genus vniuocum, hoc erit, quia non est vna natura communis extra animam, quia hæc est ratio vniuoci, sed erit conceptus fictus tantũ ab intellectu, sed hoc est falsum, quia tunc distinctio, quam facit Arist. in 5. Metaph. textu 14. Entis in decem Prædicamenta; & similiter in Prædicamentis, c. 3. & 7. Metaph. tex. 1. nõ esset distinctio realis, neque inter res reales, sed inter entia rationis. Similiter distinctio substãtiæ ab accidente, non esset distinctio inter rẽ realem, & rem realẽ, sed inter ens rationis, & ens rationis. Præterea, prioritas quam ait Aristot. 7. Metaph. tex. 4. & alibi, esse inter substantiam, & accidens, non esset prioritas realis, sed rationis, quia est inter ens reale, & ens rationis, & tandẽ dicere, quòd substantia sit purum nomẽ æquiuocum, est auferre omnem doctrinam Aristotelis, quã tradidit de substãtia in communi, siquidem de æquiuocis non datur sciẽtia, quæ omnia, quam sint absurda, ex se patet; Vel ergo est dicendũ, quòd substantia in communi vt contradistinguitur ab accidẽte, & includit æternũ, & corruptibile, est vna entitas realis communis, & sic potest esse genus vniuocũ, cũ hæc sit ratio vniuoci, vel omnia prædicta absurda admittẽda sunt. Secũdò, nomen æqui- 2.
uocum non habet quod quid est, substantia in communi habet quod quid est, quã contradistinguitur ab accidẽte, substãtia enim est, quæ per se stare potest, accidens verò quod est in alio. Tertiò, quãdo sub- 3.
stãtia diuiditur per corporeã, & incorporeã, certum est quòd substãtia quæ diuiditur, est substãtia completa, non pars sub-

stātiæ,quod patet,dum exemplificamus, dicimus enim ſubſtantia incorporea, vt intelligentiæ,corporea,vt animalia,& plā tę,& huiuſmodi,ergo ſubſtātia corporea, quę eſt de Prędicamento Subſtantię non eſt nec materia,nec forma,ſed ſubſtantia completa; at ſubſtantia completa eſt cō poſita ex materia,& forma; ergo ſola materia non eſt hæc ſubſtantia completa, &
4. corporea.Quartò ſi materia prima per ſe eſſet corpus, quod eſt genus de Prædicamento Subſtantiæ,tunc cum corpus diuiditur in corpus animatum, & inanimatū, ſola materia ſic diuideretur, non forma, hoc eſt falſum: quia & forma alia eſt anima,& alia non eſt anima;ex qua fit,quod corpus aliud eſt animatum, & aliud inanimatum, cum ergo diuiditur corpus aliud eſt animatum,& aliud inanimatum, diuiditur nedum materia,ſed materia,& forma,& ſic ſubſtantia completa eſt quę diuiditur, non ergo materia eſt tale corpus.Confirmatur:Si materia eſt genus generaliſſimum,ſequitur,quod hæc prædicatio erit naturalis, & in recto. Animal eſt materia,homo eſt materia, & ſimilia: conſequens eſt abſurdum, vt patet. Conſequentia probatur: quia generaliſſimū in recto, & directè prædicatur de ſuis inferioribus in linea recta. Præterea, vera eſſet quoque iſta propoſitio:materia alia eſt animata,& alia inanimata: conſequēs eſt abſurdum: quia anima non eſt actus materiæ.Conſequentia probatur:quia genus prædicatur in recto, de ſuis ſpeciebus: at ex hac opinione materia eſſet genus, ſpecies eius eſſet animatum, & inanimatum, ergo materia poſſet prædicari
5. de animato,& inanimato.Quintò,quando diuiditur ſubſtantia,quod alia eſt corporea,alia incorporea, ſi per corpoream itelligitur materia prima,ſequitur, quòd forma materialis cadat ſub alio membro, ſcilicet incorporea; materia enim realiter diſtinguitur à forma;tunc ſic:ex oppoſitis differentijs non fit vnum per ſe, materia,& forma ſunt ſub oppoſitis differentijs, ergo ex illis non fit vnum per ſe, quod eſt abſurdum. Sextò, quæ ſunt di-
6. uerſa genere,ſunt etiā diuerſa ſpecie, & numero,& conſequenter vnum nō poteſt cōſtitui in eſſe per alterum;at ſpecies corporis,quod per te eſt materia, & ſpecies formæ, ſunt diuerſæ genere,quia ſubſtātia diuiditur per corpoream, & incorpoream,materia eſt ſubſtantia corporea,forma autem eſt ſubſtantia incorporea, ergo ſpecies formæ non poſſunt conſtituere in eſſe ſpecies materiæ, & ſic non poteſt conſtituere in eſſe animal, nec hominē; Sed cum omnes iſtæ ſint ſpecies materię, debent habere eſſe per materiam, non per formam. Hoc declaratur exemplo. Corpus diuiditur per animatum, & inanimatum,& certum eſt,quòd ſpecies corporis animati non conſtituuntur in eſſe per ſpecies corporis inanimati, vt homo, qui eſt ſpecies corporis animati, ſiue animalis,non conſtituitur in eſſe per lapidē, qui eſt ſpecies corporis inanimati. Ad propoſitum, ſubſtantia diuiditur per corpoream,& incorpoream, & corporea eſt materia,& incorporea eſt forma,ergo ſpecies corporis non poterunt conſtitui in eſſe per ſpecies formæ, quia ſunt diuerſa genere.Ad hanc rationem forſan reſpōderent, quòd materia includit in ſe formas materiales, potentia, non immateriales,vti genus continet ſpecies. Contra, tunc ſequeretur, quod hæc eſſet prædicatio recta,& per ſe, anima eſt materia; ſicuti valet dicere,homo eſt ſubſtantia, ſiue Socrates eſt animal, nam Socrates, & alia inferiora,includunt actu ſua ſuperiora, & ideo ſua ſuperiora prædicantur de illis per ſe, in recto,& ſic, ſi materia eſſet genus, & contineret formas materiales, vt ſpecies ſub ſe potentia,poſſet prædicari de illis per ſe in recto, quod tamen eſt falſum,vt patet inductione: non enim eſt vera,ſenſitiua eſt materia, rationalis eſt materia.Septimò,illud corpus de Prædi- 7.
camento ſubſtantiæ eſt genus, & conſequenter vniuerſale, tūc ſic:vniuerſale eſt quod abſtrahitur à ſingularibus,& ſingularibus completis,quia nō datur ſingulare in ſubſtantia,niſi habeat materiam, & formam ſecūdum omnes opiniones,ergo hoc vniuerſale nō cōtinet in ſe ſolā materiam,vel formā Socratis,ſed totum,ſcilicet materiam,& formam. Idem dicendum eſt de alijs;ex hoc vlterius, ergo corpus de genere ſubſtātiæ eſt vniuerſale abſtractum à corpore animato,& inanima-

to,

to, ergo per corpus intelligitur ibi, nedũ materia, sed intelligitur materia, & forma. Vltimò Franciscus Piccolomineus libro de Materia, cap. 6. Omne corpus, vel est Mathematicum, vel Artificiosum, vel Physicum, at materia non est corpus Mathematicum, nec Artificiosum vt patet, nec Physicum, quia illud est in loco per se, sed materia per se, non est in loco, ergo. Item cadit sub sensu, quod repugnat materiæ.

Picco lomineus.

Positio Scoti, & solutio rationum Zabarellæ. Cap. III.

EX his quæ habet Scotus 6. Metaph. quæstione 1. vbi assignat sufficientiam, & rationem sufficientiæ scientiarũ speculatiuarum, & alibi passim, ex eius doctrina elicitur Scotum existimasse corpus, quod ponitur in Cathegoria Substãtię, esse substantiam compositam, sustinet enim quod substantia, quæ est genus generalissimum, sit vniuocum, & quod diuidatur prima diuisione in substantiã incorpoream, & corpoream, incorporea pertinet ad Metaphysicum, corporea duobus modis considerari potest: vel vt est quanta, & sic pertinet ad Mathematicũ, qui considerat purã quantitatem substãtiæ. Alio modo potest considerari, vt habet principium motus, & sic pertinet ad Physicũ; Ex hac diuisione habetur, quod dum substantia diuiditur in substantiam corpoream, substantia corporea est vna species substantiæ, sicuti & substantia incorporea est alia species substãtiæ, & cõsequenter, quod corpus illud non est quid simplex, sed compositum, siquidem est cõpositũ ex realitate generis, scilicet substãtiæ, & illud differentiæ corporeæ; vbi est notãdũ, quod per differentiã corpoream nõ debemus hic intelligere quãtitatẽ, quę est accidẽs, quia substantia non constituitur in esse per accidẽs aliquod, sed intelligere debemus aptitudinẽ illã, quæ est in substãtia ad recipiendã quantitatem, quã nescimus alio nomine vocare, nisi per nomẽ corporeitatis: hæc enim substantia caduca, differt ab illa æterna: quia hæc est materiata, & apta nata recipere hæc accidentia, vt quantitatẽ, qualitatẽ, &c. Sed illa æterna nequaquam; & hæc sententia confirmatur ex his rationibus, quibus opinionẽ Zabarellæ confutauimus; possumus etiam confirmare hanc nostram sententiam, quod Arist. diuidit 7. tex. 7. Metaph. & alibi sæpè substantiã hanc corpoream in materiã, formam, & compositũ, & si hæc est bona diuisio, mẽbra non debent coincidere; modo in hac diuisione videmus, quod materia est vnũ ex mẽbris diuisis, non autẽ est illud quod diuiditur, at si materia esset genus, & illud corpus, quod est genus esset id, quod diuiditur, non autẽ alterum membrũ illorum, quæ diuiduntur; vnde ex hac diuisione habemus duo; primum, quod materia nõ est genus vniuocum, quod est corpus de Cathegoria Substantiæ, vt dictũ est. Secundò, quod dato, quod esset, non posset cõtinere sub se formam, neque compositũ, vt partes subiectiuas, quod tamen esset necessarium, quia hæc contradistinguũtur à materia, nullum autem oppositum continet suum oppositum sub se tãquam speciem; Insuper si substantia non sit genus vniuocũ, hæc duo, scilicet forma, & compositũ non habebunt genus vniuocũ supra se, & sic erunt generalissima; quæ omnia, quam sint absurda ex se patet.

Ad primam ergo rationem Zabarellę, concedo quod corpus est genus vniuocũ de Prædicamento Substantiæ, licet non sit supremum, & est vniuocum per aliquam naturam, & rationem participatam ab inferioribus: sed hæc non est materia, neque nexus materiæ, neque accidens, sed illa differentia, qua constituitur in esse distincto ab intelligentijs, quæ circumscribitur per corporeum, quam nominare proprio nomine nescimus, vt infra hic dicitur. Cum dicitur forma est indiuisibilis, ergo non potest esse causa, quod aliqua substantia sit corporea, siue capax corporeitatis. Respondetur, quod licet actu sit indiuisibilis, in se tamen cõtinet virtualiter rationem diuisibilitatis, scilicet, quantitatem, sicuti & alia accidentia, per hoc ad primam, & secũdam.

Ad 1.

Ad 2.

Ad tertiam dico, quod Aristoteles ibi dixit materiam esse veluti genus, non tamen dixit esse genus; ideo solum infert, quod est similis generi in hoc tantum,

Ad 3.

quod genus est indifferens ad oppositas differentias, vt ad rationale, & irrationale, ita materia de se est indifferens ad hominem, & ad non hominem, scilicet brutum, loquendo de materia prima in prima notione.

Ad 4. Ad quartam in alio quæsito ostensum est esse falsam minorem.

Ad vltimam dico, quod non est mirũ quod non possumus intelligere materiã, nisi sub quadam mole, quia hoc euenit propter phantasmata, quę sunt in phantasia, quæ solum sunt corporea, & quia oportet intelligentem phantasmata speculari, ideò omnia imaginamur cum corpore, etiam Deum, & Angelos; ita de materia euenit, non tamen est corporea, sicuti nec Deus.

THEOREMA XXXII.

Esse existentiæ actualis non distinguitur realiter ab essentia.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

APertè Scotus pluribus in locis asserit esse idem realiter essentiam rei, & ipsius esse actualis existentiæ, & pręcipuè 4. Sent. d. 13. q. 1. art. 3. circa mediũ soluendo quoddam argumentum, & 2. dist. 16. q. 1. soluẽdo rationes pro D. Thoma, circa finem, sed ex professo primo Sent. d. 36. q. 1. contra Henricum, qui volebat, quod creaturæ ab æterno haberẽt in Deo esse essentiæ, licet non haberent esse actualis existentiæ, in tempore postea volebat, quod reciperent esse actualis existentiæ. Scotus autem ostendit, quod hoc est impossibile: quia hæc positio auferret creationem, & alijs multis medijs theologicis eandẽ impugnat. Vnde concludit Scotus, quod creatura tunc recipit esse reale, cum recipit actualem existentiam per creationem, esse autem, quod habet in Deo ab æterno, est esse cognitum, quod nihil est entitatis creaturę, sed realiter est solum ipsamet scientia Dei, hic tamen non adducit nisi rationes Theologicas. Item 2. d. 3. quæst. 3. & dist. 1. quæst. 2. in corpore quæstionis. Item 3. Sent. dist. 6. quæst. 1. idem apertè asserit, vbi probat, quod in Christo sunt plura esse existentię, & licet argumenta illa directè non probent, quòd non est aliud essentia, ab esse actualis existẽtię, sed quòd natura humana ĩ Christo habet propriũ esse existentiæ distinctum realiter ab esse existentiæ increatæ naturæ diuinæ, & illæ rationes sunt Theologicæ, tamen ex his, quæ ibi dicit, facile elicitur esse idem essentiam, & eius actualem existentiam; & possumus quoque habere rationes ad probandum hoc, ex varijs locis suæ doctrinæ, in Theologia facillimè probatur ab ipso: in philosophia autem rationes ex ipso venabimur nos. Possumus primo ex secundo Sententiarum distinct. 1. quæst. 5. ita argumentari. Illa sunt idem realiter, quorum vnum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo non sit inter illa essentialis dependentia; & impossibilitas proueniat ex causa interna non ab externa, sed essentia, & existentia actualis rei sic se habent, quod vna non potest esse sine altera sine contradictione, ergo sunt idem realiter. Maiori apposui illam particulam, dummodo nõ sit essentialis dependentia: quia substantia, & accidens sunt distincta realiter, & tamen vnum non potest esse sine altero, quia accidens essentialiter dependet à substantia, sed in his est manifesta distinctio; apposui quod impossibilitas proueniat intrinsecus, quia quandoque licet distincta sint realiter, vnũ nõ potest esse sine altero propter aliquod agens externũ illa connectens ad inuicem, vt cælum, & motus eius: neque enim cælũ potest esse sine motu, & tamẽ cælũ, & motus, distinguũtur realiter, Maior autẽ sic declarata probatur: quia dato opposito, duo prædicata cõtradictoria de eodẽ respectu eiusdẽ verificabũtur: nã accipiatur Socrates, & Plato, si Plato sit Socrates realiter, & tamẽ possit esse, nõ existente Socrate, ergo de Socrate, & Platone, qui ex hypothesi supponuntur esse vna res realiter; verificabũtur hæc duo prædicata contradictoria, est, & nõ est. Dicãtur enim Socrates, & Plato, q. supponũtur esse vna res realiter. A. erit verũ dicere de A. existente Socrate, A. est non existente Platone. A. nõ est;

& sic de A. in eodem tempore verificabũtur duo prædicata contradictoria, quòd est impossibile; quod sint circa idem, patet: quia sunt circa A. tamquam circa subiectum; sunt de esse, & sunt in eodem tẽpore ex hypothesi, supponimus enim, quod Socrates, & Plato, sunt vna res realiter, & quod pro eo tempore quo Socrates est, Plato non sit, hac via sæpè vsus est Philosophus ad ostendẽdum aliquod diuersificari realiter ab alio, vt secũdo Physicorum textu 67. & primo Phys. tex. 51. & inde probauit, quod materia est aliud à forma, quia materia manet sub vtroque termino generationis, forma verò corrumpitur. In quarto Physic. tex. 34. & 7. Topicorum c. 1. loco 16. & 12. & 4. Physic. tex. 3. probauit locum distingui realiter à locato, quia idem locus manet sub diuersis locatis; Denique hæc propositio non potest negari, nisi à proteruo, contra quem non est disputandum. Minor principalis probatur: quia omnis essentia realis est, aliquid habens esse præter opus intellectus, alioquin non esset ens reale, sed rationis, si per solum intellectum haberet esse; etiam essentia est aliquod ens extra suas causas: quia quod habet esse tantũ in suis causis, in se, nihil est, vt Rosa in hieme nihil est reale in se, ergo essentia est aliquid realiter extra suas causas, & præter opus intellectus; sed tale ens est impossibile quòd possit separari ab existentia absque contradictione: quia implicat contradictionem, quod talis essentia sit essentia realis, & non existat; cum ergo sit impossibile esse extra suas causas, & non existere, & hæc impossibilitas non proueniat ab aliqua causa externa, sed intrinsecus ab ipsamet essentia, sequitur, quòd esse essentiæ, sit idem quod esse existentiæ, & ipsamet existentia: neque in his est dependentia essentialis, quia illa inter quæ est dependentia essentialis, vnum habet rationem producentis, siue dantis esse, alterum verò effectus: at in proposito hoc esse non potest, quia si in his esset dependentia, esse existentiæ dependeret ab essentia, & sic essentia daret illi esse, sed nihil dat, quòd non habet, essentia per Aduersarios, non habet esse existentiæ, ergo non potest dare esse existentiæ ipsimet existentiæ. Præterea, nihil potest esse causa productiua realiter, nisi habeat esse reale, & existat extra suas causas; Rosa enim in spinis existens, tempore hiemis non potest afficere olfactum, & producere odoramentum, ergo essentia, vt est distincta ab existentia, non potest esse causa existẽtiæ, & sic inter essentiam, & existentiam, non potest esse essentialis dependentia; & hæc ratio valde concludit contra aduersarios: quia tenent, quòd existentia sit accidens realiter distinctum ab essentia, vnde sequitur quòd essentia si est causa existentiæ, & est causa realis, necesse est quod habeat in se proprium esse, cum causa præcedat saltem natura, effectum, & sit aliud ens ab eo.

Neque illud esse actualis existẽtiæ, potest esse essentia: quia iam ponitur effectus realis, distinctus realiter ab essentia; oportebit ergo quòd essentia habeat aliud esse extra causas proprium, absque esse existentiæ, quod in se est falsum, & etiam ab aduersarijs negatur.

Secundò principaliter. Impossibilitas quod aliquod vnum non possit esse sine altero, prouenit, vel quia est idem illi realiter, vel quia sunt simul natura, vel quia est posterius illo, sed sic est, quòd essentia non potest esse absque existentia, neque existentia est simul natura cum essentia, neque essentia est posterior natura existentia, sed è conuerso, ergo hoc prouenit quia essentia, & existentia sunt vnum, & idem. Maior est clara, nulla enim alia causa videtur posse assignari propter quam vnum non possit esse sine alio præter prædictas. Minor probatur quo ad primam partem: quia non est reperire essentiam realem absque reali existẽtia; quod probatur: quia implicat contradictionem. Quò ad secundam partem etiam probatur: quia existentia non est prior essentia, neque simul natura cũ illa, sed si est aliud ab ea, est posterior, vt dicũt aduersarij, & habent dicere, sed hoc dici non potest: quia tunc essentia posset esse sine existẽtia, quia omne prius potest absque contradictione esse sine suo posteriori, cum prius nullo pacto dependeat à posteriori in esse, omne autẽ ens reale potest esse absque eo, quod est aliud ab eo, 2. rõ.

& à

& à quo non dependet in esse, neque hęc propositio negari potest nisi à proteruo, hoc autem est absurdum, quia implicat contradictionem dicere, est essentia realis, & non est, si enim est ens reale, & extra suas causas, & extra intellectum, non est intelligibile, quomodo non habeat esse, ac non existat, cum tale esse extra suas causas, sit existere.

Positio D. Thomæ, cum suis fundamentis. Cap. II.

DIuus Thomas, ex altera parte multis in locis, sed præsertim in secundo contra Gentiles, c. 52. & lib. de Ente, & essentia, cap. 5. sustinet, quòd in omni creatura quidditas, siue essentia, & esse eius actualis existentiæ, distinguuntur realiter; & hanc quoque esse mentem D. Thomæ testatur Caietanus, in Commento libri de Ente, & essentia, cap. 8. tenet enim D. Thomas, in rebus creatis duplicẽ compositionem, alteram ex materia, & forma, & hæc est in rebus creatis materialibus tantum; altera est ex essentia, & ipsamet existentia, & vult, quod essentia respectu existentiæ, se habeat veluti potentia: existentia verò vt actus; essentia enim secundum eum, habet potentiam recipiendi existentiam; per priorem compositionem, res acquirit esse quidditatiuum specificum, & intelligibile abstractum à singularitate, & à causalitate efficientis, & finis; per posteriorem verò compositionem res acquirit esse existentiæ singulare, sensibile, generabile, & corruptibile, dependens à causis externis, & internis; & ita vult, quod essentia, & quidditas rei, sit realis, & tamen distinguatur realiter à suo esse, & quod quamquam sit sine suo esse existentiæ actualis, vt in Theologia, quod humana natura Christi, quæ vnita erat Verbo, esset sine existentia, & esse creato, tamen sit realis, & habeat esse reale. Sed nos nunc non procedemus contra hanc opinionem ex fundamentis Theologicis, quia sumus in Philosophia, sed solùm ex medijs naturalibus, licet in Theologia multo facilius hanc sententiam reijcere sit.

1. rõ. Caie. Pro hac opinione Caietanus loco citato adducit tres rationes, desumptas à D. Thoma, quæ satis tediosæ sunt in forma; sunt autem istæ. Prima. Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum præter suum esse, nullum esse irreceptum habet aliquid sibi realiter coniunctum præter se, ergo nullum esse irreceptum est essentia creata; ex hoc infert, ergo esse, & essentia, non sunt idem. Not. pro Intelligentia illius rationis, quod apud ipsum in hoc loco esse irreceptum, est esse independens, vti esse Dei, qui non producitur ab aliquo, ideò neque recipitur ab aliquo alio; esse autem creaturæ, appellatur esse receptum: quia prouenit à Deo, & recipitur à creatura; In Deo idẽ est esse, & essentia eius, & sic esse irreceptum, & essentia sunt idem, sed in esse recepto, essentia, & esse, non sunt idem. Per hoc argumentum itaque cõcludere vult, quòd esse creaturæ est esse receptum, nõ irreceptum, & consequenter, quòd esse creaturæ, & essentia creaturæ, non sunt idem realiter. Maior est nota per se, quia Socrates includit aliquid pręter suum esse, videlicet, quantitatem, albedinem, &c. Minor probatur: Quia sicut præcisa causa propter quam esse habet aliquid sibi annexum, est, quia est receptũ in alio, quod potest recipere aliud, ita si esse non sit receptum, non poterit habere aliquid aliud sibi annexum. Minor ergo est vera, quod nullum esse irreceptum, habet aliquid sibi annxeum præter se. Consequentia verò patet: quia tunc essentia creata esset irrecepta. Confirmatur hæc probatio: quia esse substantiale Socratis adunatur cum alijs, vt patet, quia Socrates est substãtia, deinde quantus, albus, &c. Cum ergo adunatur cum alijs, quæ non sunt ipsum, aut adunatur cum illis identicè, & hoc est manifestè falsum: Quia esse substantiale Socratis non est esse album: aut est sicut forma, & actus, ita quod esse substãtiale sit forma, & esse accidentale sit actus eius, & hoc non; quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alterius, cum sit vltima actualitas, remanet igitur, quod ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertiò, scilicet in essentia, ideo ablato ab esse existentię, quod sit receptum, aufertur etiam quod

possit

possit habere aliquid sibi annexum, & sic remanet probata minor principalis, quod nullum esse irreceptum habet aliquid sibi annexum.

2. rō. Secunda ratio, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter, nullū esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptum; probat maiorem (quia minor patet) longo sermone, quia omne esse purum, est infinitum, esse irreceptum est purum, ergo est infinitum; Maior est nota, minor autem ait ipse patet ex ratione antecendenti, & ratione facta in textu quæ est, quod sicut id, quod recipit aliud, est compositū ex recipiente, & recepto, ita quod non recipit aliud est purum, & simplex, ergo esse irreceptum est esse purum, & simplex. Declarat etiam exemplo: Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo, & nihil haberet nisi seipsam, & insuper esset infinita in specie albedinis, quia albedo separata non potest intelligi ab aliquo sano intellectu, quod sit finita, & terminata ad aliquem terminum, & gradum.

3. rō. Tertia ratio est hæc. Quod conuenit naturæ specificæ absque omni causa efficiente, distinguitur realiter ab eo quod cōuenit illi non nisi per causam efficiētē: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei, absque omni causa effectiua, existentia autem non conuenit, nisi per causam efficientem, ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota; Minor etiam quò ad secundam partem, quo ad primā verò declaratur: quia seclusa omni causa effectiua respectu rosæ, verum est dicere, rosa est substantia corporea, quia si hæc non sit vera, ergo rosa absolutè sumpta, non est in Prædicamento, & prędicata primi modi per se, non inessent rei, & definitio separaretur à definito: quæ omnia sūt absurda. Paulus Soncinas 4. Metaph. q. 12. pro eadem opinione ita arguit; Essentia est indifferens ad esse, & non esse, quia aliquando est, & aliquando non est, ergo distinguitur essentia ab esse; consequentia patet quia illud: quod successiuè subijcitur oppositis, distinguitur à quolibet

Sōci. 1. rō. eorum: Vnde per hanc rationem probat Philosophus, quod materia distinguitur à forma, & priuatione, quia remanet modo sub forma, & modo sub priuatione. Secundo, si esset idem cum essentia, sequeretur, quod esse (scilicet creaturarum) esset per se subsistens, hoc est falsum, ergo. 2. rō. Probatur consequentia; essentia cuiuslibet substantiæ separatæ, est per se subsistens, quia sunt formæ abstractæ, ergo quidquid est idem cum tali essentia, est per se subsistens; Falsitas consequentis probatur: quia omne esse per se subsistēs, est infinitum in ratione essendi, sed esse substantię creatę non est infinitum in ratione essendi, alioquin haberet in se omnes perfectiones rerum; Minor est euidens. Maior probatur: quia vbi non est ratio limitationis, ibi nulla est limitatio, ratio autem limitationis vel est subiectū, in quo recipitur vel sunt differentiæ, per quas contrahitur: sed esse per se subsistens, non est limitatum primo modo, quia non recipitur in aliquo subiecto; neque secundo modo: quia non habet vllas differentias, ergo est infinitum. Tertia 3. ratio est eadem cum tertia Caietani. Quartò. Nulla res participat essentiam 4. suam, sed habet eam quantum haberi potest, homo enim habet humanitatem perfectissimo modo: nec possibile est, quod magis sit in vno, quam in alio; sed quælibet creatura participat esse, cum non habeat existentiam perfectissimo modo, ergo est, & essentia non sunt idem. Quintò. 5. Nihil est in potentia ad seipsum, alioquin esset prior, & posterior se, sed quælibet essentia citrà Deum, est in potentia ad esse, ergo distinguitur ab esse. Sextò, nulla 6. res potest intelligi sub opposito eius, cui est idem realiter, non enim potest intelligi, quod homo sit non animal: sed essentia potest intelligi sub opposito existentiæ; Intelligo enim essentiam rosæ non existere, ergo essentia distinguitur ab existentia.

Septimò. Arguitur authoritate Arist. 7. 2. Posteriorum textu 1. vbi distinguit si est, a quid est, quid est, explicat essentiam, si est, existentiam, ergo essentia, & existentia distinguuntur.

Confu-

Confutatio huius opinionis, & solutio rationum pro ea. Cap. III.

VErùm falsitas huius opinionis facilè patet ex rationibus suprà allatis cap. 1. pro opinione Scoti; cum enim essentia non possit esse sine existentia, neque in his nulla sit depedētia, neque hęc impossibilitas proueniat à causa externa, necessariò dicendum est quod essentia, & existeutia eius actualis sint idem realiter. Neque valet Responsio Caietani ad primum argumentum, quam innuit respondendo ad secundum argumentum. Antonij Trombettæ, vbi negat minorē, scilicet, quòd essentia non possit esse sine existentia, quam negationem confirmat exemplo de humanitate Christi, quæ erat in Christo, & tamen non habebat existentiam propriam; hæc enim responsio facilè confutatur ex probatione minoris, quam supra adduximus: quia certum est, quod essentia, & quidditas rei creatæ, est ens reale extra suas causas, & actu, alioquin si sit in causis suis, & in pura potentia, nihil est, vt diximus in Theoremate de actu entitatiuo materiæ, filius enim, qui est in lumbis patris, in se nihil est, sed est solum entitas patris, & de illo non est verum enunciare, filius ille est ens, quia in se nihil est, similiter res, quæ est in potentia actiua agentis, vt creaturæ, quas Deus potest creare in seipsis, nihil sunt, quia non sunt extra suas causas, vnde de Antichristo non est verum dicere, nūc Antichristus est ens, quia nihil est, & certè hæc omnia ita vera sunt, quòd probatione non egent: neque vllus rationis cōpos rationabiliter hęc negare poterit; modò si essentia, & quidditas rei creatæ est ens reale, & extra suas causas, est impossibile quod non existat, cum existere nil aliud sit, nisi esse ens in se reale, extra suas causas quòd si quis dicat, existere nō dicit solùm esse extra suas causas, sed dicit esse singulare, & sensibile, hoc autem non est idem cum essentia. Contra, Hæc Responsio non est ad argumētum: quia nos hic intelligimus per existere esse actuale reale essentiæ, quod ei competit vt est essentia, non vt est singularis, & sensibilis; vndè quærimus. An essentia, & esse eius actuale sint idem, non autem quærimus an essentia, & esse singulare sint idem: quia nos scimus, quòd essentia, & quidditas contrahitur ad esse singulare, per aliquid, quodcumque illud sit, de quo contendunt Philosophi, vt suo loco disputauimus; sed sustinemus, quod essentia, vt quidditas, & vt essentia, habet proprium esse, & hoc dicimus non esse quid reale distinctum ab ipsamet essentia, vt probauimus.

Respōsio Caietani ad primum reijcitur.

Neque valet Responsio Caietani ad secundam rationem quàm loco supra citato innuit, scilicet, quod falsa sit illa propositio quòd omne prius possit esse absque posteriori, cuius tamen nullam rationem assignat: etenim hæc propositio est verissima, Omnis res realis potest esse sine quocumque alio, à quo ipsa in esse nō dependet, nam Angelus potest esse sine homine, quia Angelus non dependet ab homine in esse.

Respōsio ad secundum reijcitur.

Neque vlla alia ratio potest assignari cur vnum esse possit absque altero, præter hanc, at prius in esse non dependet à posteriori in esse, cur ergo non poterit illud prius absolutè esse sine contradictione absque altero posteriore, Sed fortè dices, hoc prouenit propter ordinem vniuersi, qui disponit sic, vndè non videmus substantiam esse sine accidente, & tamē est prior in esse, accidente. Contra, hæc ratio non adducit impossibilitatem internam, sed externam, nam si substantia non potest esse sine accidente, propter vniuersi ordinem, hoc prouenit ex causa externa, non interna, & consequenter nō est contradictio, quòd substantia possit esse sine accidente, sed quantum est ex se ipsa posset esse siue accidente, nisi extrinsecus impediretur; vera est ergo illa propositio, quòd prius potest esse absque suo posteriori; sed quod essentia possit esse sine suo esse actuali existentiæ, est impossibile impossibilitate quæ intrinsecus prouenit, ergo sunt idem.

Possumus etiam arguere alijs medijs contra hanc opinionem. Nam isti videntur asserere essentiam esse ens rationis tantùm, quòd tamen, & ipsi falsum esse assererent. Nam Caietanus libro de Ente, &

Prima rō cōtra Caietanū.

te, &

te,& eſsentia. Reſpondendo ad quartum argumentum Trombettæ, dicit, quòd eſſentia hominis abſolutè reponitur in reali Prædicamento Subſtantiæ, ſed vt eſt in rerum natura, fit realis realitate exiſtentiæ, tunc ſic contra eum, ergo eſsentia hominis, vt eſt eſſentia, & quidditas hominis, & vt eſt in Prædicamento Subſtantiæ, non eſt in rerum natura, ergo quæ ſunt in Prædicamento Subſtantiæ nou ſunt in rerum natura, ergo nihil ſunt, ergo non ſunt entia realia, quia quod non eſt in rerum natura non eſt ens reale, ergo eſſentia, vt eſt diſtincta, ab exiſtentia, non eſt ens reale, ſed rationis. Præterea

Secũda. ipſi ſuſtinent contra Scotum, quod natura communis nõ eſt quid reale, ſed quod omne ens reale eſt ſingulare, ergo quæ ſunt in Prædicamẽto niſi ſint ſingularia, non ſunt entia realia, eſſentia, & quidditas hominis ſine exiſtentia non eſt ſingularis, ergo eſsentia hominis vt eſt ſeparata ab exiſtentia, non eſt ens reale; Si dicant, quod eſſentia hominis non eſt ens reale, præterquàm quod hoc eſt ex ſe falſum, ſibi contradicunt : quia tunc non poſset diſtingui realiter ab exiſtentia, neque cum illa facere compoſitionem realem, quia compoſitio realis eſt ex extremis realibus; ſi dicant verò quod eſsentia, & quidditas hominis eſt ſingularis, preterquàm quod eſt falſum, quia tunc non poſset ſciri neque definiri, quia ſciẽtia, & definitio eſt ſolùm vniuerſalium, ſibi contradicunt, quia volunt, quod exiſtẽtia ſit ſolum ſingulariũ, ergo quidditas, vt quidditas exiſteret, non ergo quidditas, & eſsẽtia hominis diſtingueretur ab eſſe eiuſdem quidditatis, & eſsentiæ hominis.

Tertia. Hoc confirmari poteſt ſic, per hoc diſtinguitur ens reale, ab ente rationis, quod ens reale eſt in rerum natura preter opus intellectus: ens verò rationis nequaquam: at eſſe in rerum natura, eſt exiſtere ex dictis nunc à Caietano, reſpondendo ad argumentum quartum Trombettę, & eſſentia, vt eſt ſecluſa per ens ab exiſtẽntia, eſt ens reale; quia realiter diſtinguitur ab exiſtentia, ergo eſsenria per

Quarta. ſe eſt exiſtens; Alij etiam ſic arguunt, exiſtẽtia ſi eſt quid diuerſum ab eſſentia, vel eſt ſubſtantia, vel eſt accidẽs: non eſt accidens, quia ex eſsentia, & exiſtentia tunc non fieret vnum per ſe neque eſt ſubſtantia, quia vel eſset forma, vel materia, vel compoſitum, neutrum eſt. Reſpondet Caietanus, quòd exiſtentia ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia, & exiſtentia accidentis eſt accidens, ſed exiſtentia ſubſtantiæ non eſt materia neque forma, neque compoſitũ, ſed actualitas omnium illorum, & ſic reductiuè eſt in genere ſubſtantiæ, & eſt principiũ formale vltimum ſubſtantiæ. *Reſpõſio Caietan.*

Sed hæc reſponſio admittit, quòd exiſtẽtia ſit forma, dicere enim quòd ſit principiũ formale vltimum, eſt dicere, quod eſt forma vltima, cum forma ſit principium formale, ſed hoc poſtea eſt falſum, quia forma pertinet ad eſsentiam rei, iſte autẽ actus eſt extra eſsentiam, & ſic erit accidentalis, vnde faciet vnum per accidens, cum eſsentia, & maximè concludit hoc contra eos, qui in eodem compoſito negant plures formas ſubſtantiales; hac autem opinione ſtante, in quolibet compoſito erit actus ſubſtantialis eſsentiæ, & actus ſubſtantialis exiſtentiæ. *Reijcitur.*

Item ſecundum Ariſtotelem duplex eſt actus (& hanc propoſitionẽ valdè exagerant ipſi in materia de actu entitatiuo materiæ) ſcilicet primus, & ſecũdus; quero de hac exiſtentia, quam dicunt eſſe actum, vel eſt primus, vel ſecundus: non ſecundus, quia hæc eſt operatio, ergo primus, ſed hæc eſt forma conſtituens eſsentiam, ergo exiſtentia erit forma eſſentiæ. Præterea, dicunt quod eſsentia: eſt in potentia ad exiſtentiam, tunc ſic ex Ariſt. in 8. Phyſ. tex. 32. & 2. de Anima 55. & ſecũdum veritatem, duplex eſt potentia, ſcilicet eſsentialis, & accidentalis, at eſsentia non eſt in potentia eſſentiali ad exiſtentiam; quia tunc in ſe non eſset completa, & perfecta, quod eſt cõtra ipſos: neque eſt in potẽtia accidentali, quia exiſtentia ſubſtantiæ nõ eſt accidẽs, vt nunc ex Caietano dicebatur, neque fit ex illis duobus vnum per accidens ſecũdum ipſos, quòd tamen fateri eſset neceſse ſi poneretur in potentia accidentali, ergo eſsentia nõ eſt in potentia ad exiſtentiam, & ſic non diſtinguitur eſsentia ab exiſtentia realiter.

Ex his apparet itaque dicẽdum, quod exiſtẽtia eſt realiter eſsentia, & quod eſt

modus

modus eius intrinſecus, ſicut finitas eſt modus intrinſecus creaturæ, & infinitas Creatoris, vnde hæc exiſtentia ſequitur eſſentiam, qualis enim eſt eſſentia, talis eſt exiſtentia eius, ſi eſt eſſentia ſubſtantialis, exiſtentia eius eſt per ſe exiſtentia, ſi eſt eſſentia non per ſe manens, neque eius exiſtentia eſt per ſe exiſtentia, ſed inexiſtentia, & ita iſta nomina ſunt diuerſa ſubſiſtentia, quæ denotat per ſe exiſtentiam, competit ſubſtantiæ ſolùm, inexiſtētia, quæ ſignificat exiſtere in alio, competit eſſentiæ accidentium, & ſic exiſtentia identificatur cum quacumque eſſentia rei, cuius eſt, & qualis eſt eſſentia, talis eſt exiſtentia, & quia triplex eſt ſubſtātia, ſcilicet materia, forma, & compoſitum, quælibet ſubſtantia habet ſuam exiſtentiam, materia cum ſit imperfecta habet ſuam exiſtentiam, cum ſit ens reale, ſed eſt exiſtentia imperfecta, forma verò habet propriam exiſtentiam, quæ eſt perfecta, ſed tamen per ſe non poteſt manere, tamen eſt talis conditionis, quòd iuncta materia, facit compoſitum, quòd per ſe poſtea exiſtit, & hinc cum forma det eſſentiam compoſito, dat etiam illi exiſtentiam perfectam, quæ dicitur ſubſiſtentia, compoſitum enim ſubſiſtit.

Ad rō nē in cōtrariū. Ad rationes aduerſariorum ex dictis facilis eſt Reſponſio, procedunt enim ferè omnes ex falſa ſuppoſitione, ſcilicet, quòd eſse ſubſtantiæ creatæ, & eſse accidentale eiuſdem, recipiantur in aliquo tertio ſcilicet in eſsentia, & ſic ſupponitur id quòd probare deberent, nempè quòd eſsentia ſit diſtincta ab eſse ſuo, & quòd illud recipiat ſimul cum eſse accidentali. *Ad 1. Caie.* Ideò ad primam rationem Caietani Reſpondeo, quòd minor poteſt habere duplicem ſenſum, vel enim intelligit per eſse irreceptum eſse independens, & inproductum, veluti eſt eſse Dei, & tunc concedo illam minorem, quia tale nihil habet realiter annexum præter ſuū eſse, ſed tunc non ſequitur concluſio ab aduerſario intenta, ſed ſequitur, quòd eſſe creaturæ, non eſt eſse irreceptum, ſcilicet independens, quòd concedo, ſed cum infert illam conſequentiam, ergo eſse, & eſsentia in creatura, non ſunt idem, nego hanc conſequentiam: quia licet eſse creaturæ non ſit independens, tamen non diſtinguitur realiter ab eſsentia; & hanc cōſequentiam Caiet. probare debet: ſupponit enim, quod ſolum in eſse independenti ſit idem eſse, & eſsentia: nos autem dicimus, quòd nedum in eſse independenti, ſed etiam in eſse dependenti ſunt idem. Alius ſenſus minoris poteſt eſse, quòd intelligat per eſse irreceptum, eſse, quòd non recipitur in aliquo alio a ſeipſo diſtincto realiter, & in hoc ſenſu accipit Caietanus, tūc nego minorem ſcilicet, quòd tale eſse irreceptum non habeat aliquid ſibi annexum. Ad primam probationem, nego quòd cauſa præciſa propter quam eſse habet aliquid ſibi annexum, ſit, quia recipitur in alio, hoc enim non eſt cauſa, quia eſse ſubſtantiæ creatæ non recipitur in alio, & tamen habet annexum accidēs, ſed cauſa eſt, quia eſt ens imperfectum, quod in ſe non habet omnem perfectionem, & ſic ab alijs rebus ornatur, & perficitur. Ad confirmationem dico, quòd eſse ſubſtantiæ Socratis adunatur cum eſſe accidentali eiuſdem Socratis; concedo ergo quod ſubſtantia, & accidens adunātur ad inuicem, eſt enim ſubſtantia, & eſſentia rei in potentia accidentali ad recipiendum accidens in ſe, cum ſit ſubiectū eius, & conſequenter quoque eſse accidentis, vt patet.

Ad ſecundam rationem reſpōdeo per eandem diſtinctionem de eſse irrecepto, ſi enim accipit eſse irreceptū primo modo, concedo maiorem, ſed argumentum tunc concludit, quod eſse creaturæ non eſt independens, non tamen propter hoc ſequitur, quòd diſtinguatur ab eſsentia creaturæ; ſi accipit in ſecundo ſenſu, vti illam accipit, nego illam maiorē; ad probationem nego minorem; ad probationem minoris, nego illam propoſitionem, quæ in ratione ſubintelligitur, ſcilicet, quòd eſſe irreceptum in ſecundo ſenſu, non ſit compoſitum, licet enim eſse ſubſtantiale creaturæ non recipiatur in eſsētia tamquam in aliquo tertio diſtincto realiter, tamen eſt compoſitum, ſicuti eſſentia eius eſt compoſita ex materia, & forma, & ex accidentibus, ideò ratio eſt nulla: Sed Caietanus, vel eſt deceptus in illa æquiuocatione de eſse irrecepto, vel *Ad 2.*

voluit nos decipere. Ad illud exemplum de albedine, concedo, quòd si albedo sit per se, erit simplex, non tamen sequitur propter hoc modò, quia inhæret substantiæ, sit composita ex esse, & essentia, vt dictum est. Insuper falsum est, quod esset infinita, quia sibi repugnat intrinsecus infinitas, sicuti alijs rebus creatis, finitas enim in creaturis est modus eius intrinsecus, sicuti infinitas in Deo, de quibus rebus suo loco; Ad tertium Negatur Minor, quo ad primam partem, quòd prædicata quidditatiua conueniant rei absque omni causa effectiua, & ratio negationis est: quia essentia, & quidditas hominis, est compositum, modò ad compositum constituendum non requiruntur solùm causæ internæ, sed externæ, forma enim ex se sine agente non dat esse composito, sed virtute agẽtis; cum ergo quidditas hominis, & essentia eius sit ens reale constitutum ex materia & forma, habet quoque causam efficiẽtem. Illud quidem verum est quòd talis quidditas, & essentia non reperitur sine singularibus actu, tamen ipsa per se, est ens reale, quòd contrahitur ad singulare & indiuiduationem, per differentiam indiuidualem. *Ad 3.*

Ad probationem dico, quòd falsum supponit, nempè rosam posse esse ens reale absque causa efficiente; quia si rosa nõ habet causam efficientem, ipsa in se nihil est, quia si esset, & esset sine causa efficiente, esset ens incausatũ effectiuè, vti Deus, quòd non potest dici de creatura: seclusa ergo causa efficiente, non est verum dicere, quod Rosa sit substantia corporea, quia si Rosa non est, quomodo ei competere possunt illa prædicata? quòd enim est non ens, nullum in se claudit prædicatum, alioquin possemus dicere etiam, chimera est substantia corporea, verificantur ergo talia prædicata de rosa, quia rosa in se est ens reale, & natura quædam communis, vti cæteræ species entium effectiuè producta à suis causis efficientibus. Nota tamen, quod si actu nulla rosa particularis reperiretur, quod non esset verum dicere, quòd rosa sit substantia corporea, quia destructis illis particularibus, etiam natura communis euanescit; *Notandum.*

Competunt ergo prædicata per se, & definitio ipsi rosæ, quia est ens reale extra suas causas efficientes, licet non reperiatur diuisa à singularibus. Ad primam rationem Pauli Soncinatis, negatur, quod essentia sit indifferens ad esse, & ad non esse: quia implicat contradictionem; potest quidem intelligi essentia, non considerando, an existat, vel non, sed non potest intelligi esse sine existentia, quod est dictũ (vt dicunt nostrates) potest intelligi essentia sine existentia præcisiuè, nõ diuisiuè. Ad secundam negatur falsitas cõsequentis. Ad probationem negatur Maior; ad probationem dico, quod ratio limitationis creaturarum est finitas interna, finitas enim est modus intrinsecus in creatura, vt suo loco dicam. *Ad 1. Soncinatis.* *Ad 2.*

Ad tertiam supra responsum est. *Ad 3.*

Ad quartã nego, quod quælibet creatura non participet essentiam, esse enim, & essentia, est propria Dei, creaturarum verò est per participationem; quod autem dicit, quod nulla creatura participet essentiam suam, concedo: quia iam habet totam suam essẽtiam: sed neque hoc modo participat esse suum, sed habet illud totum, at participat esse, & essentiã accipiendo esse, & essentiam in communi, quia creatura non est essentia per seipsam, sed per participationem non enim creatura est totum ens; sed pars entis, & essentiæ in communi. *Ad 4.*

Ad quintam negatur Minor, quæ ab ipso non probatur, si intelligat, quod essentia prius sit essentia, & postea sit in potentia ad esse, vt ipsi dicunt: si verò intelligunt, quod quęlibet essentia creata est in potentia ad esse, scilicet prius est possibilis esse, & postea actu est, hoc modo cõcedo, sed tunc non concludit aliquid pro aduersario. *Ad 5.*

Ad sextam dico, quod falsum est, nos posse intelligere rosam absque existentia diuisiuè, concedo quidem præcisiuè, vt dictum est ad primam. *Ad 6.*

Ad septimam dico, quod illæ authoritates solum concludunt existentiam distingui formaliter, & ex natura rei ab essentia, non realiter, &c. *Ad 7.*

THEO-

THEOREMA XXXIII.

Natura est principium motus passiuum tantum.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scot⁹. SCotus multis in locis asserit naturam esse principium passiuum tantum motus, sed præcipuè 2. Sent. dist. 18. quæst. vnica, in confutatione opinionis Alberti, de rationibus seminalibus, & 4. Sentent. dist. 43. q. 4. & 5. Metaph. capite de materia in expositione. Rationes eius ex 2. Sent. sunt istæ. Primò. Illa est naturalis

1. rõ. mutatio, in qua passum mutatur sicut aptum natum est mutari à quocumque agente fiat illa mutatio; sed passum nunquam dicitur sic aptum natum propter principium actiuum, sed propter principium passiuum internum. Ex hoc colligitur, quod natura est principium passiuũ internum non actiuum. Secunda propositio probatur ex 2. Physicorum textu 5. vbi Aristotel. declarans quæ sint illa quæ sunt secundum naturam, ait, quod sunt illa, quæ insunt rebus naturalibus per se, vt ignem ferri sursum, possumus addere, & vt terrã ferri deorsum, &c. Ecce, quòd ait illa esse secundam naturam, quæ insunt rebus secundum principium passiuum, non actiuum, non enim ait ferre sursum in igne esse secundum naturam, sed ferri sursum, ergo natura est principium passiuum, non actiuum; probatur eadem propositio ex 8. Physic. tex. 27. & infrà, vbi Aristot. facit illam diuisionem de mouentibus, declarans enim, quod mouentia alia sunt secundum naturam, alia violenta, & extra naturam, ait, quod illa quæ mouentur contra principium passiuum, non mouentur naturaliter, sed violenter; & exemplificat, vt cum terra mouetur sursum, & ignis deorsum, hic motus est contra naturam, & partes animalium multoties mouentur extra naturam, vt cum extollit homo manum, &c. Ecce quod hoc in loco determinat naturalitatem motus penes principium passiuum, non penes principium actiuum. Prima propositio est per se clara, mutatio enim, in qua passum mutatur aliter quàm sit aptum mutari dicitur violenta, vt motus terræ sursum. Conclusionis sequela est clara: quia si motus dicitur naturalis propter principium passiuum tantum, sequitur clarè, quod natura sit principium motus non actiuum, sed passiuum.

Secunda ratio. Natura est principium motus internum rei, non externum: sed natura est principium passiuum internũ solum quo ad principium, non quo ad actiuum, ergo natura est principium tantum. 2. rõ.

Maior est clara ex definitione naturæ, Minor probatur per Arist. 2. Phys. tex. 3. in declaratione definitionis naturæ, vbi declarans, quod natura non est principium accidentale, ait, quod infirmo accidit esse medicum, & per medicinam sanari, duo enim sunt in infirmo medico, principium actiuum sanitatis, nempè esse medicum, & principium passiuum, in infirmo, vult Arist. quod illud principiũ actiuum sanitatis scilicet esse medicum sit accidentale, non per se, & consequenter vult, quòd sit quid externum, solum ergo natura quo ad passiuitatem, est internum principium non quo ad actiuitatem, quod si etiam illud principium actiuum inesset infirmo per se, non posset dici natura: quia tunc infirmus sanaretur in quantum medicus, non in quantum infirmus, sed hoc est falsum, quia sanatur in quantum infirmus, & sic illi infirmo cõpetit motus sanitatis ratione principij passiui, non autem actiui.

Tertia ratio. Internum illud principiũ actiuum, & vis, non potest esse natura: quia illa non agit nisi agens extrinsecum agat prius, quia si ageret ante per vnum diem, eadem ratione, & per quattuor, & sic semper ascendendo, & ita perpetuò illa ratio egisset in materiã; clarum est ergo, quod agens extrinsecum prius agit, & prius illam excitat, sed in illo instanti, in quo prius agit agens extrinsecum, est actio naturalis, aliter quam esset naturalis, quia omnis transmutatio causatur ab agente extrinseco; has easdem rationes habet in 5. Metaph. c. de natura, clarius. 3. rõ.

Aduer-

Aduersariorum positio cum suis fundamentis. Cap. II.

ADuersus hanc sententiam Scoti sũt ferè omniũ Philosophorum Scholæ, qui omnes sustinent, quod natura est tam principium actiuum quam passiuũ motus: vno excepto Simplicio, qui in 2. Physicorum tenet, quod natura est solũ principium passiuum: sed vlterius progreditur, & ait, quòd Anima nullo modo est natura, neque sub natura continetur. Ex quo apparet, quòd Simplicius partim est cum Scoto, & partim non est cum Scoto; dum dicit, quòd natura est solum principium passiuum, est cum Scoto, dissentit verò à Scoto dum negat Animam esse naturam, nam Scotus vult, quod Anima cum sit forma, sit natura, & tamen natura est principium passiuum, vt videbimus.

Simplicius.

Multi ergo aduersus Simplicium arguunt & probant, quòd natura sit principium actiuum; & hæc argumenta militãt quoque aduersus Scotum, ideò oportet illa adducere & considerare ad claram cognitionem opinionis Scoti.

Zab. 1. Primò itaque arguit Zabarella, libro de Natura, cap. 3. & hæc sunt potiora argumẽta, quæ ab Aduersarijs adduci possunt. Primo Anima ab Arist. pluribus in locis appellatur natura, at Anima est forma, & principium actiuum, ergo natura est principium actiuum, Minor est clara, maior probatur, primo auctoritate Arist. qui in 2. Physic. tex. 7. & 13. eiusdem ait, quod si effodiatur lectus ita vt germinet, produceret lignum, non autem lectum, & ait eam esse operationem naturæ, sed illa operatio, scilicet germinare, est operatio animæ vegetantis, ergo appellat Animam naturam. Item 8. Physs. tex. 27. ait animalia habere in seipsis principium motus sui, cumque dicit fieri à natura modò motus illi fiunt ab anima, ergo anima ab Arist. appellatur natura. Item primo de partibus animalium c. 1. ait animã esse naturam, licet dubitet de mente, sed de nutriente & sentiente, concedit, quòd sunt natura, quia sunt principium motus. Vltimò cui competit definitio, eidem cõpetit nomen definiti, & natura definiti, sed animæ competit definitio naturæ; est enim verum, quod anima est principium motus & quietis illius, in quo inest primo & per se, non per accidens, ergo anima est natura.

Secundò ex Arist. in 2. Physic. à textu 2.
7. vsque ad 15. habemus, quòd forma est natura, & magis natura, quàm materia; tunc sic: sed forma est principium actiuum motus (vt patet) ergo natura est principium, nedum passiuum, sed etiam actiuum motus. Tertiò Arist. in 3. tex. 2. Phys. declarans definitionem natura, ait se ap- 3.
posuisse illam particulam per se, & non per accidens propter medicum sanantẽ seipsum, qui licet per artẽ sanet seipsum, non tamen ars potest dici natura, quia nõ est principium per se, sed per accidens, modò certum est artem medicam in medico esse principium actiuum sanitatis, ergo naturam quoque esse principium actiuum sanationis intellexit, sed per se, vbi Ars erat per accidens.

Quartò Arist. ibi clarè dicit arte facta 4.
non habere in se principium factionis, ibi autem vult affirmare de naturalibus id, quòd de artificialibus negat, sed arte facta non habent in se principium actiuum motus, ergo vult, quòd naturalia illud habeant, & sic natura erit principiũ motus, & quietis.

Mercenarius. 1. Mercenarius quoque in suis Dilucidationibus in declaratione definitionis naturæ, aduersus Simplicium, probat quod anima est natura, quia Arist. postquam diuisit ea, quæ sunt, alia in constantia natura, alia in constantia arte, inter constantia natura numerat simplicia corporea, stirpes, & animalia, at animalia habent esse, & motum per animam, ergo anima est natura, & sic natura erit principium actiuum, cum anima sit principium actiuum. Secundo, Mercenarius contra Sim- 2.
plicium adducit auctoritatem Aristot. ex 86. text. 2. Phys. vbi Arist. dicit, quòd si ars nauis factiua esset in ligno, ageret sicut & natura agit in eo in quo est, ex his verbis apertè colligitur, quod natura est causa agens motus.

Scotus. Scotus etiam ex aduersarijs aduersus se adducit nonnullas rationes, quarũ aliquæ

quæ superius adductæ sunt, præter illas adducit has duas. Primam, Arist. 6. Metaph. dicit, quod principium artificialiũ est in cognoscente, & principium natnralium in motu tex. 1. ibi autem accipit principium vniformiter, aliter argumentum non valeret, sed principium artificialiũ, quod est in cognoscente, non est passiuũ principium sed actiuum, ergo principiũ naturalium, quod est in motu, erit quoque actiuum. Secundam, Violentum est, cuius principium est extra non conferrēte vim passo 3. Ethic. cap. 1. id est passo non concursante per actionem, ergo per oppositum passum naturale est, quod nõ mouetur totaliter ab extrinseco, sed passum concurrit agēdo, oportet ergo quòd in re naturali sit principium actiuum motus, illud non potest esse aliud quam natura, ergo natura erit principium actiuũ motus. Vltimo ego dubito sic: A principio actiuo denominatur actio naturalis, sed actio naturalis dicitur naturalis à natura, ergo natura est principium actiuum motus, Maior probatur: quia dicimus, quod ignire in igne est actio naturalis eius, neque enim quis diceret, quod sit actio violenta, vt prouenit ab igne, ecce, ergo, quod ignitio dicitur naturalis vt prouenit ab igne actiuè, Minor est euident.

Allata opinio reijcitur. Cap. III.

AD confutandum hanc opinionem, quod natura sit principium actiuum, & passiuum, sufficiunt profectò rationes allatæ à Scoto, quibus neminem respondere vidi. Cum enim actio naturalis dicatur à principio passiuo, non actiuo, sequitur, quod natura sit principium passiuum tantum, non actiuum, possumus addere, quod si forma, vt est principium actiuum, esset natura, sequeretur, quòd omnis motus factus à forma actiuè, esset naturalis, quia prodiret à natura, attamē hoc est falsum, quia omnes concedunt, quod cum animal mouet se sursum, videlicet cum saltat, ille motus est violentus, & contra naturam, vt expresse dicit Aristot. in 8. Physicorum loco suprà citato, & tamen ille motus est ab anima, quæ est forma. Secundò omnis motus tam internus, quàm exteruns fit à forma tamquã à principio actiuo, ergo omnis motus esset naturalis, & sic nullus daretur motus violentus. Preterea Arist. 2. Physic. tex. 71. & 73. quærens discrimen inter mouentia naturalia, & non naturalia, ponit ipsum penes principium passiuum, ait enim, quod mouentia mota sunt Physicæ considerationis, sed moueutia, non mota, nõ sunt Physicæ considerationis; ecce quod Arist. apertè discernit mouentia physica à mouentibus non physicis, per principium passiuum, non per actiuum, ergo signum est, quod natura est principium passiuũ tantum, & hoc confirmatur: quia ibi reddens rationem cur mouentia mota sint physicę cõsiderationis, ait: quia in seipsis habent principium motus; & hæc sunt verba textus (non enim in seipsis habentia motum, aut principium motus, mouent, sed mobilia sunt) quæro modo quid intelligat ibi per principium motus, non potest dici, quod intelligat principium actiuum, quia illud habent mouentia immobilia, mouent enim ex interna natura, licet ipsa non moueantur; oportet ergo intelligere de principio passiuo, scilicet quod illa, quę quidem mouent, sed tamē ipsa in se sunt susceptiua motus, sunt naturalia, & sic naturalitas sumitur penes principium passiuum; & hic locus certè efficacissimus est. Idem clarius dicit in tex. 73. sub his verbis, duo sunt principia physicè mouentia, quorum alterum non est physicum, quia non habet principiũ motus in seipso, hæc Arist. at certum est, quod mouens non physicum, habet principium actiuum, & caret ptincipio passiuo, ergo mouens physicum distinguitur à non physico per principium passiuum.

Quartò possimus etiam confirmare ex 3. Phys. in definitione vtraque motus, clarum est enim, quod natura maximè ignoratur ignorato motu, & consequēter maximè cognoscitur cognito motu, vt habetur in initio illius tertij; ex cognitione ergo motus facilè veniemus in cognitionē naturæ, modò Arist. in definiendo motũ, ait (Motus est actus entis in potentia, vt in potentia) & in secunda definitione ait Motus est actus mobilis, vt mobilis; omnes in expositione illius definitionis dicunt,

cũt,quod ponitur illa particula (vt in potẽtia) ad denotandum, quod motus eſt actus entis non ex ea parte, qua mobile eſt ens, ſed qua eſt potentia; ex hoc habemus validam comprobationem noſtræ opinionis, quoniam motus ineſt enti non ratione actus, & principij actiui, ſed ratione potentiæ, & principij paſſiui; ſignum eſt ergo, quod ens eſt naturale propter principium paſſiuum motus, non actiuum; Sed hæc opinio magis apparebit ex declaratione ipſius, & ſolutione rationum aduerſariorum.

Dilucidatio opinonis Scoti, & ſolutio rationum allatarum in oppoſitum. Cap. IV.

NOtandum eſt itaque Primò, quòd natura dicitur tam de materia, quàm de froma, vt optimè docet Ariſt. in 2. Phyſic. ſed quomodo dicatur de forma, non rectè intelligitur ab aduerſarijs, quia dicunt, quod dicitur de forma, vt eſt principium actiuum, hoc autem falſum eſt, vt probauimus; Nos autem dicimus, quod dicitur de forma quatenus forma eſt principium paſſiuum, & ſic natura dicitur de materia, & forma, & de vtraque, quatenus ſunt principium paſſiuum. Pro cuius intelligentia ſciendũ eſt, quod materia non dicitur eſſe principium paſſiuũ motus, ſecundũ illam vniuerſalem potentiã, quæ eſt in materia prima, quæ eſt capax omniũ formarum; vt perperam intelligunt multi ex aduerſarijs, quia tunc nullus eſſet motus violẽtus, ſi quidẽ materia eſt in potentia paſſiua ad omnes formas, & ſic ignẽ ferri deorſum, nõ eſset motus violentus, nec cõtra inclinationem paſſiuam ignis, quia materia eſt capax omniũ formarum, & motuum, eſt ergo dicendũ, quòd materia eſt principium paſſiuũ indeterminatũ, quãtum eſt ex ſe, ſed potentia paſſiua ſibi determinatur a forma, materia enim ex ſe nõ eſt magis determinata ad motũ ad hũc locũ, quàm ad alium, & cõſequenter res naturalis non habet a materiã inclinationem paſſiuam ad hunc locum, & non ad illum, ſed a forma; ignis enim aptus natus eſt ferri ſurſum, nõ per materiã, ſed per formam ignis, ſic de terra, & de alijs, res ergo naturalis habet inclinationẽ paſſiuam à materia quidem, ſed illa determinatur à forma, & hoc modo forma dicitur principium paſſiuum, quia ipſa eſt quæ dat eſſe tale rei compoſitæ, & conſequenter dat talẽ & talẽ inclinationem paſſiuam, & quia hæc inclinatio magis pendet à forma, quàm à materia, vt patet, quia forma eſt, quæ determinat rem ad hanc, & illam inclinationem; hinc fit, quod appellat Ariſtoteles formã magis naturam, quàm materiam; hæc eſt clara mens Scoti, vt patet ſoluendo rationes aduerſariorum 2. Sent. diſt. 18. Ideo perperam Zabarella carpit Scotum tribuendo ei, quòd aſſerat materiã eſſe principium paſſium ſecundum illam potentiam vniuerſalem materiæ: hoc enim nõ dicit Scotus, ſed dicit ſicuti declaraui, vt videre eſt apud eum loco citato.

Secundò notandum eſt, quòd res naturales (vt omnes norunt) conſtituuntur ĩ eſſe ex materia, & forma, ita quod ex materia, & forma reſultat compoſitũ, quod habet ſuam quidditatem, & eſſentiam, qua eſt tale compoſitum, de qua locuti ſumus in Theoremate de toto, & partibus an diſtinguantur realiter, hæc autem eſſentia, & quidditas compoſiti, principaliter habet eſſe à forma, vt patet. Inſuper, hæc quidditas, & eſsentia eſt talis conditionis, quòd habet ſuas proprietates, & inclinationes per quas eſt capax diuerſorum motuũ, & variæ quietis, & has omnes illi largitur forma: ſed iſtæ proprietates ſunt principaliter paſſiuę, quia iſtę res naturales ſunt ſubiectæ motui, & mutationi, & per hoc dicuntur naturales ad differentiam intelligentiarum, quæ non habent has inclinationes paſſiuas ad perfici, vel ad corrumpi, iſtæ verò naturales illas maximè habẽt, ergo eorũ eſsentia, & quidditas eſt in potẽtia paſſiua ad varios motus, & quietis, & ſic principaliter hẽnt propriũ pati, agere verò eſt illis quodammodo accidẽtale, quaten⁹ naturalia ſũt, vndè non agũt niſi moueantur ab alio, & motus originatur ab intelligẽtijs, quę nõ ſunt naturales, cũ ergo paſſio ſit maximè propria rei naturalis, vel ſaltẽ magis quã actio, hinc iure dicimus naturã eſſe principium paſſiuum, non actiuũ, ſiquidẽ natura nil aliud eſt, niſi illa proprietas, incli- Thе. 21.

 natio,

natio,& propensio ad motum, quæ est in essentia,& quidditate rei naturali,illa autem,vt dictum est,est passiua præcipuè, actiua verò quodammodo secundariò,& ideò dicimus naturam esse principium passiuum,& hinc soluitur illud dubium, quod multos turbat, nec benè soluitur, quod natura videtur quid absolutum, & substantiale,siquidem est materia,& forma;quæ sunt absolutæ,& substantiæ,Aristoteles autem definit naturã per principium,quòd est relatiuum,dicit enim,natura est principium motus,&c. Ad hoc enim dicimus nos,quod re vera natura nõ est propriè illa quidditas,& essẽtia cõpositi,quæ resultat ex materia,& forma: nã illa est habens naturam,vt dicit Aristoteles in secũdo Physicorũ:sed quia hæc quidditas habet suam proprietatẽ,qua inclinatur ad diuersos motus,hæc propensio, & proprietas est natura, & est illa,quæ definitur ab Aristotele,cum dicit: natura est principium motus, &c. id est, natura est proprietas,& inclinatio essentię rei ad motum,& quietẽ;& hæc non est substantia, sed qualitas supra quam fundatur relatio principij, & ideò iure definitur per principiũ. Vel dicamus, quod natura est substãtia,quia nos Scotistæ dicim⁹,quod propria passio est eiusdem Prædicamenti cũ eo cuius est passio,& sic hæc proprietas erit de Prædicamento substãtiæ,cũ sit passio essentiæ compositi substãtialis. Definitur autem per principium,quia super ipsam fundatur relatio principij, est enim vt diximus principium,quo quidditas talis compositi est susceptiua talis motus, hæc ergo proprietas est natura, & sic omnes essentiæ,quæ tale principium passiuũ motus habẽt,sunt naturales,quæ verò eo carẽt,non sunt naturales; Ex his omnib. clarè apparet, quòd natura est principiũ passiuũ tãtũ; alioquin si natura esset principiũ actiuũ,res naturales non differrẽt à Diuinis,& carentibus materia, materia verò,& forma dicuntur natura, quia constituunt essentiam,& quidditatẽ compositam,quæ habet naturam,& quia forma magis operatur in constitutione talis essentiæ,ideò forma dicitur magis natura, quam materia. Hinc facilè respondere possumus ad rationes aduersariorum.

Soluitur dubium.

Ad 1. Ad primam, concedo, quod anima sit natura,quia est forma, & forma est natura,& magis natura,quam materia:sed dico, quod forma est natura ratione principij passiui,non actiui, vt dictum est supra,& hoc confirmatur:quia operationes animæ præcipuè consistunt in pati; iam intelligere est pati, sentire est pati,similiter vegetare,augeri,nutriri,est pati; istæ enim operationes competunt composito propter formam,quæ est anima, quæ cõstituit essentiam,& quidditatem compositi; quædam autem operationes insunt animæ,respectu quarum est merè actiua, vt mouere corpus de loco ad locum, sed respectu harum forma non dicitur natura,sed agens,& similis est agentibus æternis, & vt sic est indifferens ad esse agens naturale,& violentum:si enim mouet cõformiter inclinationi passiuæ rei motæ,est agens naturale,si è contra, est agens violentum. Pro tanto ergo forma est natura, pro quanto ipsa est dans principium passiuum rei,quàm constituit in esse.

Ad 2. Ad secundam per idem respondetur. Concedo enim,quod forma est natura,& magis natura quam materia, sed solum prout est principium passiuum,non actiuum.

Ad 3. Ad tertiam dico, quòd apposuit Aristoteles illam particulam, per se, & non per accidens, ad denotandum quod natura est principium internum per se, & non per accidens,huiusmodi autem esse, solum principium passiuum,denotat,nõ actiuum:quia infirmo qui sanatur, accidit quod sit medicus, & tamen in quantum medicus, est principium actiuum suæ sanitatis,sed esse susceptiuum sanitatis,inest sibi per se, & sic principium passiuum motus inest ei per se, actiuum per accidens, & sic natura cum sit principiũ internum, erit solum principium passiuum,vt deducebat Scotus in sua secunda ratione: quæ expositio etiam valdè congruit textui,si diligenter inspiciatur.

Ad 4. Ad quartam dico, quod ibi intelligit de principio passiuo,artificialia enim habent nullum principium internum passiuum motus;quia artificiale vt artificiale,non magis tendit ad hunc motum,quã ad alium: at naturalia omnia habent

pro-

propriam inclinationem passiuam ad suũ motum, & hæc est differentia, quam intendit ibi Aristoteles.

Ad 1. Ad primum Mercenarij dicitur, vt ad primam Zabarellæ, concedimus enim, quod anima est natura, sed quatenus est principium passiuum, non actiuum.

Ad 2. Ad secũdam rationẽ dimissis aliarum respõsionibus, dico, quod natura duobus modis accipitur: vno modo pro principio motus secundum quam in præsenti locuti sumus; alio modo prout contradistinguitur ab arte, & secundum hanc acceptionem agens, quod est liberum, & principium artis, quod dicitur agens à proposito distinguitur ab agente naturali, quod est illud, quod agit sine libertate, & proposito. Tunc ad Arist. quando ait, quòd natura agit propter finem, dico, quod ibi accipit naturam prout contradistinguitur ab arte, scilicet pro agẽte determinato ad vnum; hoc enim quoque agit propter finem, nos autem in præsenti non loquimur de natura in tali acceptione, & hęc est ęquiuocatio, quę decepit multos.

Ad 1. Ad primum Scoti, respõdet ipse, quod principium artificialium est in cognoscẽte, verũ est de principio actiuo, sed principium naturalium est in moto, verũ est de principio passiuo; neque verum est, quòd accipiat principium vniformiter in vtroque, vt aliàs dicam.

Ad 2. Ad secundum respondet, quod auctoritas illa debet sic exponi, quod violentũ est illud, quod est contra inclinationem passiuam passi, & ideò agenti externo nõ præbet inclinationem passiuam, neque tendentiam, sed potius inclinationem cõtrariam. Vndè ad formam argumenti respondetur, differentiam inter naturale & violentum consistere per se in hoc, quod passum naturale mouetur ab agente, sed secundum inclinationem passiuam, & hac ratione passum dicitur concurrere cum principio externo, violentum vero mouetur contra inclinationem passiuã, & hac ratione dicitur non concurrere cũ agente. Ex hoc autem non sequitur passum naturale, vt naturale, habere principium internum actiuum sui motus, sed solum passiuum: quod autem habeat actiuum, accidit sibi vt naturale est.

Ad 3. Ad vltimam difficultatem respondeo per distinctionem, quæ omnem ambiguitatem aufert in hac re, quod aliquid esse naturale, potest accipi tribus modis; vno modo id dicitur naturale, quod est conforme principio passiuo rei, vt terræ ferri deorsum est naturale, & hoc modo aliquid dicitur propriè naturale, quia denominatur à natura propriè dicta, de qua locuti sumus; alio modo aliquid dicitur naturale, quia est ab agente sine proposito, vt calefacere in igne, est actio naturalis, quia ignis agit sine discursu.

Tertiò modo aliquid dicitur naturale, quia est proprium alicui, vt risibile dicitur esse naturale homini, quia est proprium homini.

Ad propositum cum dicimus ignire in igne est naturale ei, dico, quod hic naturale accipitur pro eo, quod est proprium, & sic ignire est naturale igni, idest proprium igni, non tamen sequitur propter hoc, quod natura propriè dicta sit principium actiuum; vel dic, quod est naturale secundo modo.

THEOREMA XXXIV.

Accidẽs non potest producere substantiã.

Opinio Scoti, & eiusdem impugnatio cum opinione quorumdam aduersariorum, ex modernis. Cap. I.

SCotus 4. Sententiarum dist. 12. q. 3. in initio, & dist. 1. q. 1. apertè asserit, & probat, accidens non posse producere substantiam neque principaliter, neque instrumentaliter: sed vult, quod substantia producatur non nisi à substantiali forma; concedit quidem accidens dispositiuè agere ad productionem substantiæ, & producere quasdam præuias dispositiones ad formam substantialem: sed non vult, quòd actio accidentis attingat ad productionem substantiæ: sed solum hanc attingat forma substantialis. Vndè hoc modo exponit authoritatem illam ex secundo de Anima textu 50. calor naturalis est quo anima agit, inquit enim, quod non plus concludit, nisi quòd calor est instrumentum: hoc mo- Scot.

do, quia ſcilicet digerit, & alteras nutrimentum, vt in termino illius alterationis poſſit ex ipſo generari ſubſtantia carnis, vnde ſunt ibi duæ actiones, & duo principia agendi: quia reſpectu alterationis prę uiæ, principium agendi eſt calor, reſpectu autem formæ carnis inducendæ, principium eſt anima, vel forma ſubſtantialis carnis, & primum agens in hoc ſenſu dici poteſt inſtrumentum reſpectu ſecundi, quia eſt agens diſpoſitiuum ad ſecundũ agens, quòd eſt forma ſubſtantialis, & licet Scotus multa dicat ibi de accidente ſeparato à ſubſtantia, & probet contra D. Thomam, quod tale accidens ſeparatũ, non poteſt producere ſubſtãtiam, neque principaliter, neque inſtrumentaliter, & hæc ſit diſputatio Theologica, tamen reſpondendo ad quæſitum etiam apertè oſtendit, quòd accidens coniunctum non poteſt producere ſubſtantiam, & hoc probat in via naturali; nos autem loquimur nunc de accidente cõiuncto, quia ſumus in philoſophia Ariſtotelis, ſecũdũ quàm, accidens nũquam ſeparatur à ſubſtantia. Pro hac opinione ſunt multæ rationes, quas in confutatione aliarum opinionũ adducam, ne idem pluries repetamus.

1. rõ. cõtra opin. Scoti. Aduerſus hanc opinionem Scoti inſurgunt quidam his rationibus. Primò ex Ariſtotele, deinde ex experientia. Ex Ariſtotele, quia in libro de ſenſu, & ſenſili, cap. de ſapore, ait ignem non agere vt ignis eſt, ſed vt calidus eſt, ergo principalis actio ignis, quæ productio ſubſtantiæ eſt, non eſt ab igne vt ignis eſt, ſed, vt eſt calidus, ergo caliditas in igne, eſt principium producendi ſubſtantiam, ſed caliditas eſt accidens, ergo accidens producit ſubſtantiam.

2. Secundò. In primo libro de generatione ſcriptum eſt, actionem non poſſe fieri, niſi vbi eſt contrarietas, quia debet agens eſſe contrarium patienti, at contrarietas non eſt propriè in ſubſtantia, ergo, ſubſtantia non poteſt generare ſubſtantiam.

3. Tertiò, experientia compertum eſt, ſubſtantiam produci ab accidente: nam videmus calorem, qui eſt in ferro ignito, ignire ſtupam, & à lumine aeris ob reflexionem radiorum produci ignem, ſimiliter per motum localem, vt per attritionẽ duorum corporum ignem procreari.

His rationibus moti iſti, aſſerunt quod ſubſtantia non generat ſubſtantiam, ſed accidens, & ſuſtinet, quod accidens abſolutè ſua virtute poteſt producere ſubſtantiam, cum enim ſubſtantia, vt viſum eſt nunc non poſſit producere ſubſtantiam, neque accidens in virtute ſubſtantiæ ſubſtantiam producere poſſit, vt oſtendetur nunc cõtra Thomiſtas, relinquitur, quod accidens propria virtute poſſit producere ſubſtantiam. Reſpondent etiam rationibus quibuſdam Scoti, ſed eorum reſpõſiones nunc videbimus, dum hanc opinionem confutabimus. Opin. Perery lib de cauſis ca. 5. & inde.

Confutatio huius opinionis, & ſolutio rationum contra Scotum. Cap. 11.

SCotus aduerſus hanc opinionẽ ex profeſſo arguit loco ſuprà citato, concluſione ſecunda reſpondendo ad quæſtionem. Prima ratio eſt hæc. Omne agens 1. rõ. totale, vel eſt vniuocum, & ita eſt æquè perfectum vti effectus; vel eſt æquiuocum, & tunc eſt perfectius effectu, ſed accidẽs non eſt æquè perfectum, vt ſubſtantia, neque perfectius ſubſtantia, ergo accidens non poteſt efficere, & producere ſubſtantiam. Minor propoſitio eſt clara; Maior etiam eſt nota; attamen, quia forſan negaretur à proteruo adducendo inſtantiam, quòd aliquod agens æquiuocũ eſt ignobilius aliquando ſuo effectu, ſicut albedo reſpectu intellectionis albedinis, & ſimiliter vis formatiua fœtus, quam vocat Galenus diuinam, eſt accidens, & ſic eſt ignobilior fętu, & tamen producit fętũ: ideò Scotus hãc propoſitionẽ declarat, & probat ſic. Hæc propoſitio eſt per ſe nota: qa negata hãc propoſitione, non poteſt probari primũ ens eſſe perfectiſſimum, & tollitur omnis ordo in nobilitate, & perfectione: nã negata hac propoſitione, poſſet proteruus dicere, quod totus mundus, & quodlibet in eo, factũ eſt à muſica, & certè hoc veriſſimũ eſt, ſi enim cauſa æquiuoca poteſt eſſe ignobilior, cur volet dicere Ariſtoteles, quod primum ens, à quo cælum pendet, & tota natura, ſit perfectius ens iſtis reb. factis? nõne poteſt eſſe quid ignobiliſſimũ, ſtante hac hypotheſi, quod illa propoſitio ſit falſa? Præterea hanc

propoſitionẽ multis alijs rationibus probat, ſed innituntur aliqua propoſitione credita, ideò adduco hanc vltimam, quæ eſt tota naturalis; Si effectus poteſt eſſe perfectior cauſa, diuidatur cognitione ille effectus in duo (neque enim hoc implicat) nempe, in id, in quo ſecundum perfectionem æquatur cauſæ ſuæ, & in id, in quo ſuperat cauſam ſuã, & quæratur, vnde habeat effectus id, in quo ſuperat, & excedit cauſam ſuam; non à ſe, vt patet: quia ſi entitatem nõ habet à ſe, neque id in quo ſuperat cauſam ſuam; Non a cauſa: quia nihil dat, quod non habet, & cauſa hæc vltra effectum ſuum non habet quid excellentius in ſeipſa, quia iam conceditur ex ſe eſſe imperfectionẽ effectu, ergo à nullo, ſed à nullo nihil prouenit, ergo non eſt ponenda in effectu vlla excellentia, & perfectio, quæ excedat cauſam. Inſtãtia autẽ illa de albedine nihil valet: quia vt dicam in proprio quæſito, intellectio fit ex obiecto, & intellectu, vnde poſſibile eſt talẽ effectũ excellere alterã cauſam in perfectione, vt puta obiectum, quia reliquam perfectionem habet ex alia cauſa partiali, ſcilicet ex intellectu; Neque alia inſtantia de fetu valet: quia in proprio quæſito dicam quænã ſit illa virtus formatiua fœtus, & animæ, ſecundũ Ariſtotelem. Huic rationi Reſpõdent iſti moderni, & cũ cognoſcãt maiorẽ eſſe in-
Reſp. adu. dubitanter veram, ad minorẽ dupliciter reſpondent. Primò, quòd inter ſubſtãtiã, & accidẽs poteſt fieri comparatio, vel in ratione ẽtis, & ſic clarũ eſt, quod accidẽs eſt ignobilius ſubſtãtia. Secundò, in ratione ꝓductiui, & producibilis, & ſic eſt proportio inter ea, quia ſicut accidẽs naturaliter eſt productiuum ſubſtantiæ, ita ſubſtãtia naturaliter eſt producibilis ab acci-
2. Reſp dente; Alio modo poteſt reſpõderi. Quòd duplex eſt effectus agentis, vnus intrinſecꝰ actui agentis, ſcilicet ille, qui per actionem eius attingitur; Alterũ eſt externus, qui quoniã habet naturalẽ, & neceſſariã connexionem cum primo illo intrinſeco effectu, cũ ille primus producitur, hic ſecundus quoque producitur per modum naturalis ſequelæ, illæ autẽ prior effectus neceſſariò eſt imperfectior cauſa; quia ſequitur menſurã, & modum virtutis agentis, quãdo producitur per ſe ab illo agente: illæ verò effectus ſecundus nihil prohibet quin ſit nobilior, vel ignobilior: quia per ſe non producitur ab illa cauſa, ſed ex accidente per modum naturalis ſequelę; Ad propoſitum, ſubſtantia eſt effectus accidentis non primus, ſed ſecundus: quia prius exempli gratia eſt in materia calor, vt octo, & poſtea erumpit forma ignis, calor vt octo eſt effectus primus caloris, eruptio, & generatio formæ ignis, eſt effectus ſecundus; ideò nihil prohibet hunc effectum eſſe nobiliorem cauſa. Sed neutra harum reſponſionum tollit argumentum Scoti; non prima, quia ex negatione proportionis in entitate, ſequitur negatio ſecũdæ proportionis in productione, Maior enim quæ conceditur, dicit, quod omne efficiens eſt æquale, vel excellentius in entitate cum effectu, ſi ergo accidens in entitate eſt imperfectius ſubſtantia, ſequitur, quod non poſſit eſſe produ- *Reij-*
ctiuum ſubſtantiæ, cũ ergo iſti concedũt, *citur*
quòd inter ſubſtantiam, & accidens non *1.*
eſt proportio entitatis, & quod ſubſtãtia eſt præſtantior accidente, debent etiam cõcedere, quod inter ſubſtãtiã, & accidẽs nõ eſt proportio producti, & productiui, ſiue efficiẽtis, & effecti; Neque ſecũda reſpõſio valet: quia illa reſpõſio videtur cõ- *Reij-*
cedere, quod accidẽs ſit cauſa efficiẽs ſub *citur*
ſtãtiæ per accidẽs, nõ ꝑ ſe, ait enim, quod *2.*
ſubſtãtia eſt poſterior effectꝰ externus accidẽtis, & quod talis effectus producatur nõ per ſe, ſed per naturalẽ quãdam ſequelã, & accidẽtaliter, nõ per ſe, ab accidẽte, hoc autẽ eſt, quod intẽdit cõcludere Scotus, non ergo accidẽs eſt cauſa abſoluta ꝑ ſe ſubſtantiæ, ſed ſolũ accidentaliter; Iſti autẽ tenẽt, quod accidẽs eſt cauſa totalis per ſe, & adęquata ſubſtãtiæ, vt patet ex eorum poſitione, & ſuis rationibus, quas ſupra retulimus, & ſic ſibi contradicunt. Præterea, hic nos loquimur de cauſa per ſe effectiua ſubſtãtiæ, nõ de cauſa accidẽtali, & diſpoſitiuą; Cõcedit enim Scotus, vt diximus, quod accidẽtia ſunt cauſæ diſpoſitiuæ, ad generationem formæ ſubſtãtialis, cum ergo accidens non ſit talis cauſa ꝑ ſe, & de hac nos loquamur, & rurſus Omne, quod generatur, ab aliqua cauſa per ſe generetur, ſequitur, quod ſubſtãtia

erit causa, quia nulla alia assignatur ab aduersarijs, neque vllæ alia assignari potest: quia omne ens efficiens per se, vel est substantia, vel est accidens, non est accidens ex hac responsione, ergo erit substãtia; & ita tantum abest vt hæ responsiones soluant rationem Scoti, quod, potius illa inconfirment.

2. rō principalis. Secundò, ex quadam ratione Scoti possumus ita argumentari; Si accidens daret esse formaliter alicui rei, non daret perfectius esse illi seipso, ergo si det alicui esse imperfectiori modo, quàm si daret esse formaliter, non dabit esse perfectius seipso, sed sic est, quod efficere est dare esse imperfectiori modo, quam dare esse formaliter, ergo cum accidens dando esse formaliter, non possit producere ens nobilius seipso, neque efficiẽdo poterit producere ens nobilius seipso. Maior propositio patet: quia innititur huic propositioni: quidquid non potest agens agendo nobilissimo modo, quo potest, non poterit agendo ignobiliori modo, quæ est verissima, vt patet. Minor quoque probatur: quia dare esse effectiuè, præsupponit esse formaliter, forma enim prius dat esse formaliter, & postea efficienter, & sic modus dandi esse efficienter, pendet à modo dãdi esse formaliter. Insuper forma dando esse formaliter, dat esse per vnionem propriæ entitatis, vniendo se materiæ, & constituendo compositum, sed dando esse efficienter, non vnit propriam entitatem rei, cui dat esse, & ita nõ ita est perfectus hic modus dandi esse, sicuti modus dandi esse formaliter.

3. rō principalis. Tertiò si substantia non potest producere substantiam, hoc euenit, quia ipsa non habet virtutem producendi immediatè, sed sic est, quòd hoc est falsum; substantia enim producit accidens immediatè, patet de accidente proprio, quod fluit immediatè à subiecto proprio, quod est substantia.

Resp. adu. an accidẽs propriũ produ-catur. Huic rationi respondent aduersarij negando, quod accidens proprium producatur à proprio subiecto: quia si accidens proprium produceretur à proprio subiecto, vel produceretur eadẽ actione, qua ipsum subiectum producitur, sed hoc implicat: quia producere præsupponit esse, in illa autem actione subiectum non est; à subiecto sed recipit esse, vel alia actione, & hoc non: quia tunc accidens proprium esset posterius tempore substantia, quod est falsum; Insuper tunc accidens nedum flueret à quidditate subiecti, sed à quidditate existente, hoc autem non est possibile, quia non est necessaria connexio in rebus corruptibilibus existentiæ ad quidditatem, sed hæc potest esse sine illa, non potest autem esse subiectum sine passione, relinquitur ergo, quod propria passio subiecti producatur ab agente producente subiectum, & eadem actione, qua producit subiectum cum hoc discrimine, quod subiectum primò producitur, propria passio verò secundariò.

Reÿcitur. Sed contra hanc responsionem facilè arguere possumus, nam quæro ab illis, quænam sit proxima, & immediata causa caloris ignis, certè millies in sua doctrina habetur, quod est ignis, Similiter, quæ est causa proxima, & immediata luminis solis, certè dicere habent esse solem. Sed respondent aliqui quod est efficiẽs, quod produxit ignem, certè hæc responsio non satisfacit, quia illud est causa remota, non proxima, & immediata; vnde, dato quod esset illud agens, & ignis substantia non esset, nec calor ignis esset. Præterea, illa est causa proxima, & immediata, ac totalis alicuius effectus, qua posita, & circumscripta quacumque alia causa, effectus ponitur, & qua ablata, effectus aufertur: sed sic est, quod posita substantia ignis, & circumscripta quacumque alia causa, calor ponitur, & ablato igne, calor aufertur, ergo causa proxima, & immediata, & totalis caloris ignis, est substantia ignis. Idem est dicendum de alijs proprietatibus substantiæ, ergo accidens proprium pendet, & causatur à subiecto, cui est proprium; vtraque propositio est clara. Præterea, illi dicunt, quod proprium accidens sequitur ad esse subiecti, per quandam naturalem, & necessariam sequelam; quæro 2. rō ab illis, quid sit naturalis, & necessaria consequentia inesse ad aliud, certè nil aliud est, nisi pendentia causalis inesse ab illo, si enim hoc ens necessariò habẽt esse posito illo, est quia causatur ab illo necessariò, nisi enim causaretur ab illo, & non

pende-

penderet ab illo, in ratione causæ efficientis, proculdubio illud subiectum posset esse sine illo accidente, neque hęc necessitas essendi accidens cum subiecto, est externa subiecto, sed interna, nisi enim esset interna, contingeret per aliquam potentiā, vt puta diuinā, subiectū esse sine passione: sed hoc omninò repugnat, ergo factis fatentur accidens proprium prouenire à proprio subiecto causaliter.

3. rō. Prętereа, probo vniuersaliter, quod substantia sit causatiua accidentis tàm proprij, quàm communis, & etiam substantiæ. Certum est, quod forma substantialis est principium actiuum, & efficiendi, at effectio respicit vel substantiam, vel accidens, ergo forma substantialis est effectiua, vel substantiæ, vel accidentis; Minor est clara: Maior propositio est communiter concessa, Arist. enim sæpè ait materiam pati, formam verò agere; & aduersarij sustinent Naturam esse principium actiuum, & passiuum, & dicunt naturam esse principium actiuum propter formā, cuius est agere, sicuti materiæ est pati. Neque valet si quis dicat, forma est actiua tantum respectu materiæ, quia eam actuat: quoniam hæc expositio manifestè aduersatur illis in præcitato loco, volunt enim, quod forma sit principium effectiuum actionum, quæ proueniunt à composito, & respectu harum dicimus formam esse principium actiuū, neque causa effectiua illarum est materia, ergo est forma. Insuper Anima producit motus locales, intellectiones, &c. Insuper, forma respectu materiæ non habet rationem causæ efficientis, sed formæ, quia actuat, format, & perficit materiam, non autem efficit materiam, vt patet; manifestum est ergo quod forma substantialis est causa effectiua in agentibus, & sic producet aliquod ens, illud autem est vel substantia, vel accidens; vnde ad minus producet accidens; neque isti possunt dicere, quod substantia producit accidēs, sed mediāte accidente: quia ipsa dat accidenti virtutē inducēdi, quia tunc recedūt à propria opinione, sustinent enim quod accidens producat substantiam, & accidens se solo, & sic inciderent in opinionem D. Tho. qui sustinet, quod substantia producitur ab accidente, in virtute substantiæ. Hæc ergo ratio Scoti est efficacissima; cum ergo substantia sit productiua immediatè, quare non producere potest substantiam? Neque eorum ratio aliquid concludit, dico enim quod accidens proprium producitur à substantia alia actione ab ea, qua ipsum producitur. Ad rationem contra hoc nego consequentiam, quo ad 1. partem sequitur enim solùm, quod accidens erit posterius subiecto natura; nam subiectū in eo instanti temporis, quo recipit esse, emittit, & propriam passionem, vndè inter esse subiecti, & propriæ passionis cadit solum ordo naturæ, quia præsupponitur esse subiecti ad esse accidētis, sed nō præexistit subiectum sine passione per aliquod tempus, hæc autem actio, qua subiectum producit passionem, est alia actio ab ea, qua producitur subiectum, quæ (illa prima completa) incipit, vnde prima actio natura præcedit secundam hanç: nō tamen sequitur, quod subiectum præcedat tempore passionem, quia subiectum recipit esse per primam actionem, sed in eodē instāti, quo illa cōpletur, incipit hæc secunda; ita quòd nō mediat aliquod instans temporis inter esse completum subiecti, & productionē passionis, sed solum istans naturæ; ꝙ si quis arguat istæ duæ actiones nō fiunt in eodem instanti temporis, sed in duobus, ergo prima præcedit secundā tempore. Ad hoc iam responsum est, qđ fiūt in vnico instanti temporis, nō naturæ: Differt tamen prioritas tēporis à prioritate naturæ, quia plura instantia naturæ possunt esse in eodem instanti tēporis: exemplo est Aristoteles in capite de priori in Postprædicamentis: nam ad esse hominis, sequitur verā esse orationē, homo est; ita qđ res est causa veritatis orationis, & tamē īter ipsas est conuertētia, homo est, ergo vera est oratio homo est. Et è cōuerso. At si hæc non esseut in eodē instanti temporis, non valeret hęc mutua conuertentia; quia pro instanti temporis quo esset homo, non esset veritas orationis. In secūda cōfirmatione cōceditur cōsequentia, neque cōsequēs est falsum, immò ī hoc isti sibi aduersantur: quia tenēt alibi, quod existentia actualis sit idē realiter cum essentia: in hoc loco autē tenēt

Ad rō nē ad uersariorū.

quod

quod existentia potest separari a quidditate, & essentia in creaturis, falsum est autem, quòd essentia, & quidditas possit esse sine existentia, licet enim essentia, & quidditas rerum corruptibilium non necessariò sint, & existant, tamen quando talis essentia producitur necessariò tunc existit, quia existentia est idem realiter, quòd essentia, vt diximus in proprio quęsito: non ergo est absurdum, quòd accidens proprium fluat a quidditate existente, immò hoc est necessariũ, nisi enim existeret quidditas, & essentia talis, non posset emittere, & efficere proprium accidens.

4. rõ. principalis. Quartò principaliter probatur, etiam quod substantia producat accidens, quia licet in ordine accidentali accidentium, vnum accidens producatur ab alio, tamẽ totus ordo accidentalis accidentium, vt puta singularium accidentium in specie caloris, pendet ab aliqua causa essentiali extra illum ordinẽ immediatè, quia omnis ordo accidentalis reducitur ad aliquã causam immediatam in ordine essentiali: in causis autem essentialiter ordinatis non datur processus in infinitum, ex Arist. 2. Metaph. & vt declarat optimè Scotus in 1. Sent. d. 2. q. 1. art. 1. ex quo loco tota hæc ratio habet efficaciam; hæc autem causa essẽtialis ad quam reducitur totus ordo accidentalis productionis accidentium singularium in aliqua specie, non potest esse nisi substantia, quia omne ens, quod non est accidens, est substantia, ergo substantia est productiua, & sic cũ sit productiua accidentis, nulla videtur
5. rõ. ratio cur non producat substantiam. Præterea, sequeretur, quod substantia vniuersaliter penderet ab accidente in esse; consequens est falsum, vt patet, omnes enim dicunt accidentia esse entia imperfecta, quæ a substantijs pendent, sunt enim entia, quia entis, Consequentia probatur: quia si substantia hæc fit ab accidente, & illa; item, & de alijs substantijs particularibus, ergo & substantia in communi pendet ab accidentibus in esse; Quia substantia in communi nihil est præter particulares substantias, ergo si particulares pendent ab accidente, & substantia in communi pendent ab accidente, & insuper accidens in communi erit prius substantia, quia causa est prior causato.

Ad rationes in contrarium. Ad primã dico, quòd in igne duplex est actio, vna est calefacere, altera est ignire, prima cõpetit igni ratione caliditatis, & de hac loquitur Aristoteles; altera verò competit igni, vt ignis est, & substantia, & de hac non loquitur Arist. Ad secundam dico, quod pro tanto dixit Arist. actionem non posse fieri nisi vbi est contrarietas, quia in qualibet generatione substantiali requiritur actio accidentium prę uia, & dispositiua, illa autem est semper inter contraria, sed illa habita, substantia postea producit substantiam immediatè per se; Ad experientiam dico, quod ferrum ignitũ calefacit stupam mediante calore ignis existentis in ipso, forma verò ignis inducitur in stupam ab igne existente in ferro; Ad illud de lumine, & motu, dico, quod illæ sunt generationes æquiuocæ, ideò ignis inductus per motum, & a lumine aeris per reflectionem dispositiuè inducitur ab illis motibus. Sed per se ab illis corporibus motis, & à corpore luminoso, vt Rana a Sole, præuio calore, & humiditate terræ.

Ad rõnẽ aduersariorũ. Ad 2.

Opinio Diui Thomæ reijcitur. Cap. III.

Alia est opinio D. Thomæ, qui 3. parte Summæ, quæst. 77. art. 3. respondendo ad tertium, sustinet, quòd forma substantialis non sit principium immediatum, & proximum agendi, & producendi substantiam, sed dicit, quod forma substantialis agit, & producit substantiã mediantibus accidentibus, & ita vult, quod accidens agat in virtute formę substantialis, & propterea accidens producat formam substantialem in virtute substantiæ; & ita hæc opinio discrepat a præcedenti, quia præcedens volebat quod accidens ex se solo per propriam virtutem producat substantiam; Sed hæc D. Tho. opinio vult, quod accidens quidẽ producat substantiam, sed in virtute substantię, cuius est instrumentum. Pro hac opinione adducitur authoritas Arist. in 2. de Anima, tex. 41. vbi dicit, quod calor naturalis est, quo anima agit, ergo substantia non

Rõnes p̃ D. Tho.

tia nō agit immediatè, ſed mediātibus accidētib⁹, illa aūt nō poſsūt producere ſubſtantiā in propria virtute, ergo in virtute ſubſtantiæ cuius ſunt inſtrumenta; Pro eadem opinione adducuntur a nonnullis rationes factæ ſupra contra Scotum, illis enim probatur, quod accidens producit ſubſtantiam, ſed hoc non poteſt accidens propria virtute, ergo hoc efficit in virtute ſubſtantiæ, & ita D. Thomas reſpondet huic argumento 3. par. Summæ quę. 77. ar. 13. ad tertium. Nihil agit vltra ſuā ſpeciem, quia effectus non poteſt eſſe potior cauſa, ergo accidens non poteſt producere ſubſtantiam Reſpondet, inquam, quod accidens propria virtute non poteſt producere ſubſtantiam, ſed bene virtute ſubſtantiæ id poteſt, nihil enim propria virtute poteſt vltra ſpeciem ſuam, ſed virtute principalis agentis nihil prohibet.

Opin. D. Tho. reyciitur.

Contra opinionem iſtam arguit Scotus Theologicè, & Phyſicè nos phyſicas eius rationes adducemus, & primo repetam hanc rationem D. Thomæ adductam; Nihil agit vltra ſpeciem ſuam, &c. cui reſpondet, quòd verum eſt propria virtute, nihil autem impedit quin in virtute principalis agentis illud producere valeat; Cōtra hanc reſponſionem, ſi accidens agit in virtute ſubſtantiæ, vel hæc virtus eſt in accidente, vel extra accidens, ſi eſt extra accidens, non poteſt accidens agere virtute illa, quia nullum agens efficit aliquid virtute exiſtente diſtincta a ſe ſubiecto, & realiter, non enim Socrates currit, vel aliquid aliud agit virtute quæ eſt in Franciſco. Præterea ipſe D. Thomas ait, quod hæc eſt cauſata a ſubiecto in accidentibus: ex quo apparet, quòd intelligit hanc virtutem exiſtere in accidente: ſed hoc eſſe non poteſt, quia in accidente nihil eſt nobilius ipſo, tum quia virtus ſubiecti alicuius non migrat de ſubiecto in ſubiectum: tum quia omne quod eſt in accidente, eſt accidens, alioquin accidens eſſet compoſitum ex ſubſtantia, & accidente, vel accidens eſſet ſubiectum inhæſionis virtutis ſubſtantiæ, & ſic ſubſtantia ſubiectaretur in accidente; Præterea, virtus, & vis efficiendi aliquid, eſt inſeparabilis à radice à qua prouenit, talis enim virtus eſt effectus formalis formæ ſubſtātialis, & eius proprietas, at effectus formalis, & proprietas eſt inſeparabilis à forma ſubſtantiali, non ergo virtus, & vis productiua, quæ prodit a forma ſubſtantiali, poteſt recipi in accidente: ſicuti riſibilitas non poteſt recipi in aliquo alio ab homine:

Reſp. Caie.

Caietanus prima parte, quęſt. 79. artic. 1. ſupra reſponſionem ad tertiū gloſſat poſitionem hanc D. Thomę, & inquit aduertendum eſſe, quod quando D. Thomas ait accidens agere in virtute ſubſtantiæ, eſt conſtructio intranſitiua, vnde dicere accidens agit in virtute ſubſtantiæ, eſt, ac ſi dicat: accidēs, quod eſt virtus ſubſtantiæ, agit, non ergo fingere debemus aliquam formam intentionalem ſecundum quam accidens agat in virtute ſubſtantiæ, vt quibuſdam placuit, ait Caietanus: ſed illa vis, & virtus eſt ipſum accidens, quo tanquam virtute ſubſtantia operatur, adeo quod ſecundum Caietanum cum dicit D. Tho. accidens agit, & producit ſubſtantiam in virtute ſubſtantiæ, eſt, ac ſi dicat, accidens quòd eſt vis ſubſtantiæ, producit, & efficit ſubſtantiam.

Reyicitur.

Sed contra. Hæc expoſitio eſt cōtra formam, & proceſſum D. Thomæ, qui, vt patet ex verbis eius allatis, per hanc virtutem ſubſtantiæ non intelligit ipſum accidens, ſed aliquid aliud exiſtens in accidente, cauſatum à ſubſtantia; ſed hoc omitto quidquid ſit de mente eius, ſi hæc eſt opinio D. Thomæ, ſequitur, quòd D. Thom. coincidat cum prima opinione, nempè, illorum, qui dicunt accidens producere ſubſtantiam propria virtute: nam ſi dicit, quod accidens, quod eſt virtus ſubſtantiæ, agit, & producit immediatè, ergo accidens per ſe producit ſubſtantiam, ratio eſt: quia ipſum ſecundum ſe eſt virtus ſubſtātiæ, vnde licet originetur à ſubſtantia, tamen recepto eſſe, poſtea per ſe producit, quia producit quatenus eſt ens tale, eſt autem ens formaliter à ſeipſo, licet originaliter à ſubſtantia, & ſic à ſeipſo producet ſubſtantiam. Sed ea opinio eſt ſupra ſatis confutata, eſt enim ens nimis ignobile accidens, & ideò non poteſt producere ſubſtantiam.

2. rō.

Secundò principaliter ita argumentor contra poſitionem, accipiendo eam in hoc ſenſu, quod accidens producat

ſubſtan-

substantiam in virtute substantiæ tamquam eius instrumentum, quæ videtur esse germana opinio Diui Thomæ, Nihil est instrumentum alicuius causę, nisi superioris causæ in genere causę efficiētis, ergo si accidens coniunctum est instrumentum substantiæ, substantia erit superius agens: tunc subsumo, sed superius agēs prius naturaliter agit, quàm instrumentum, licet in eodem instanti temporis, & sic vt est agēs naturale, agit quidquid potest, & quantum potest, ergo substantia prius naturaliter, quàm accidens in eodem instanti temporis producens suum terminum, producet ipsa suum: potest autem producere totam substantiā, quia perfectio substantiæ productæ, nō excedit perfectionem substantiæ agentis, ergo in secundo instanti naturæ, accidēs non producet substantiam, quia illa iam est producta à substantia, vel si producit, substantia illa bis produceretur scilicet à substantia, & accidente. Prima propositio patet: quia omnis causa instrumētalis pertinet ad causam efficiētem: Omne autem instrumentum est alicuius agētis instrumentum, vt experientia patet de serra, gladio, &c. & prima consequentia similiter ex hoc patet. Secunda etiam propositio patet: quia nullum instrumentum agit aliquid, nisi moueatur à principali agente, prius ergo principale agens agit, quàm instrumentum; secunda pars patet: quia agens naturale, agit quidquid potest, & quantum potest; Secūda consequentia patet etiam, quia substantia est agens naturale, ideò agit quidquid potest, potest autem producere substantiā, agit enim ad substantiam principaliter, sicut etiam accidens instrumentaliter agit, potest etiam producere totam, quia si potest producere aliquid substantiæ etiam potest producere totam substantiā, quia tota perfectio substantiæ productæ non excedit perfectionem substantiæ agentis; est ergo efficax hæc ratio, efficacissima autem est ad concludendum, quod substantia est immediatum principium agendi, ad quàm probandam, Scotus adduxit, clarum est enim, quòd principale agens prius agit, quàm instrumētum, & sic sequitur, quod substantia necessariò prius naturaliter agit, quàm accidens, ergo est immediatum principium agendi, quòd est contra fundamentum D. Thomæ, sustinet enim, quod accidens producit substantiam in virtute substātiæ, qui arbitratur substantiam non esse immediatum principium agendi, hoc autem fundamentum euertitur hac ratione.

Tertiò, omnis potentia merè passiua est contradictionis, ex Arist. 9. Metaph. subiectum autem non est in potentia cōtradictionis ad propriam passionē: quia passio non potest adesse, & abesse à subiecto, ergo illa est potentia actiua, hæc potentia actiua reducitur ad causalitatem efficientem, non enim ad aliud genus causę reduci posse videtur, ergo substantia est principium immediatum propriæ passionis; falsum est ergo illud fundamentum, quod substantia non sit principium immediatum agendi; Hoc idem probatur per rationes factas contra præcedentes opiniones, vbi ostensum est substantiam producere accidens. 3.

Quartò, confirmatur hoc ex Aristotele, septimo Metaphysices, textu 32. vbi dicit, quòd proprium est substantiæ, ex his accipere esse: quia necesse est præexistere aliquam aliam substantiam actu existentem, quæ facit, vt si animal sit, fit animal, quale verò, & quantum non necessarium, nisi potestate solum; vult ergo, quod ad hoc quod substantia fiat, præexistat aliqua alia substantia, quæ producat; sed ad hoc quòd quantum, & quale producatur, nō oportet quòd præexistat aliquod quale, vel quantum actu, sed solum potestate, ergo quantum, & quale, quę sunt accidentia, producuntur à substantia. 4.

Quintò, 4. Metaph. tex. vlt. dicitur, singulum est id, quod est, dum potest in propriam operationem, ergo substantia tunc est id quod est, quando potest in propriā operationem, ergo substantia potest operari, & agere. 5.

Sextò, secundum D. Thomam illa forma est principium agendi, in qua generans, & genitum assimilantur, sed generatum assimilatur principaliter generanti in forma substantiali, secundum quia autem assimilatur in accidentibus, ergo substantia est principium agendi, nec potest 6.

test euadi hæc ratio, respondendo quòd forma substantialis est principium agendi remotum, tam respectu substantię, quã accidentis: quia omnes concedunt, & maximè ipse D. Thomas, qui Theologus est, quod Deus est forma, quę est principium proximum agendi in suo ordine, licet agat quod mediãtibus causis secundis, ergo dato, & non concesso, vt supra improbatum est, quod accidens habeat aliquã causalitatem respectu substantiæ posteriorum actione substantiæ, substantia tamen per suam propriam formam erit principiũ actionis propriè & immediatè in suo ordine; & certè hoc est mirabile, quod substãtia, quæ est nobilissimum in genere inter creata, careat actione. Nullum Thomistam, vel alium respondentẽ vidi his rationibus. Paulus Sonc. 7. Met. tenet, quod accidens per se nõ potest producere substantiam, an verò id possit virtute substantię, & instrumentaliter, nec verbum quidem facit, similiter Caiet. in 3. par. Summę q. 77. art. 3. nihil dicit.

Pro hac sententia confirmanda valẽt rationes, quas facit Scotus 2. Sent. d. 16. in comprobanda sua sententia, de potentijs animæ, quibus probat, quod substãtia est immediatum principiũ suarum operationum quas nititur soluere Cai. 1. p. q. 54. art. 3. sed nihil facit, vt ostẽdimus ĩ Theoremate de distinctione potentiarum à se, & ab essentia animæ. Quomodo autẽ substantia distans possit pręuijs dispositionibus in accidẽtibus factis inducere formã substantialẽ in substantiã distantẽ, dictũ est nouissimè in 1. Sẽt. disp. 52. c. 4. ad hoc enim vt substãtia agat in substãtiã, nõ requiritur necessariò approximatio localis sed sufficit proportio agẽtis ad passum, vt ibi abundè etiam ex Arist. ostẽdimus.

THEOREMA XXXV.

Forma substantialis immediatè informat materiam absque vlla qualitate mediante.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

QVæ sit mens Scoti circa hoc Theorema non habetur expressè apud Scotum; attamen ex his quę dicit in multis locis, colligitur ipsum sensisse formam substantialem immediatè sine vllis accidentibus vniri materię; colligitur autem hoc maximè ex 4. Sententiarum, dist. 12. quæ. 3. per totam; probat enim ibi, quod accidens non producit substantiam, neque per se, neque instrumentaliter, sed quòd substantia est immediatum principium efficiens substantiæ, & accidentis; Deinde arguens aduersus se multipliciter, & præsertim, quia qualitates pręuię alterant, & corrumpunt substantiam. Respondet, quod qualitates corrumpunt substantiam solum dispositiuè, quia illæ qualitates alterant qualitates substantię, ad quàm alterationem sequitur postea generatio alterius substantię nisi adueniat aliquod impedimentum. Deinde declarans quomodo hęc pręuia dispositio, & alteratio fiat ab his qualitatibus, & quando. Respondet Scotus non explicitè, sed implicitè in pręcitato loco, quod cũ substantia generans agit ad productionem substantię, etiam accidentia agunt ad productionem accidentium cõtrariorũ accidentibus substantię corrumpẽdę; sed effectus causatus ab accidentibus, nẽpe alteratio, est prior generatione substantię genitæ; Si quidem habita illa alteratione, tã quã dispositione pręuia, statim sequitur generatio substantię facta à substantia efficiente. Sed est hic notãdum, quod non vult, quod accidentia illa, scilicet, qualitates, inducant alterationẽ quo ad gradum incõpossibilem formę corrumpendę, sed vult, quod solum disponãt, & alterent vsque ad terminum vltimũ, & gradũ compossibilẽ, substantię corrũpendę, gradus autem primus incompossibilis substantię genitę non inducitur ab accidẽtibus, neque qualitatibus illis alterantibus, sed à substantia genita, vt infra dicam; Cum ergo accidentia alterando perueniunt ad vltimum gradum qualitatis cõpossibilis substantię corrumpendę, tunc substantia generans inducit formam substantialem nouam immediatè in materia, quę postea producta in esse, ipsa est, quę producit qualitatem incompossibilem substantię corruptę, sed ante aduentum ipsius formę substantialis de nouo ge-

nitæ in materia, non præcedit qualitas in gradu incompossibili formæ corrumpendæ, vel corruptæ. Facta ergo alteratione præuia ab accidentibus, illa accidentia non expellunt formam à materia, sed cum perueniunt ad vltimum terminum suarum virium, substantia generans immediatè producit substantiam & sic forma substantialis immediatè iungitur materiæ. Vndè dicit Scotus in præcitato loco, quòd hæc propositio est manifestè falsa. Omnis substantia ideò corrumpitur, quia inducitur ab alterante aliquis gradus incompossibilis propriæ qualitati substantiæ; ratio falsitatis est: quia alterans non habet tantam virtutem, quòd possit inducere gradum incompossibilem qualitati substantiæ, & corrumpere substantiam: quia nullum posterius secundum genus, potest esse principium corrumpendi aliquid prius secundum genus: accidens autem alterans est posterius substātiā secundum genus, ideò non potest corrumpere substantiam; quòd probatum est in altera quæstione, vbi ostendimus substantiam generare substantiam, est ergo substantia generans, quæ corrumpit formam substantialem, dum in eandem materiam inducit aliam formam; accidentia verò substantiæ generantis agunt, & inducunt qualitates contrarias formæ corrumpendæ, & conformes formæ generandæ; Sed non inducitur vnquam gradus alterationis incōpossibilis formæ corrumpendæ: quia tunc incompossibilia essent in eodem subiecto, sed solùm diminuunt, & remittunt qualitates priores vsque ad quendam gradum; Quo habito, postea substantia agens inducit formam de nouo genitam, adeò, quod ex his colligitur, quod Scotus non vult, quòd præuiæ qualitates prius tempore, vel natura sint in materia, & illam disponant ad recipiendum formam substantialem, & sic forma substantialis illi materiæ vniatur mediantibus his accidentibus, & dispositionibus, sed vult, quòd forma substantialis immediatè inducatur à substantia agente, & generante; ipsa enim est quæ immediatè expellit, & corrumpit substantialem formam, & inducit nouam formā in illa materia; accidentia verò quoddā modo prius alterando, & corrumpendo accidentia, & qualitates contrarias, sed non corrumpunt formam substantialem corrumpendam; vndè habito effectu alterationis, sequitur generatio substantiæ: sed hæc non attingitur per actionem accidentium, vt dictum est, sed à substantia efficiente, & generante, forma autem substantialis de nouo genita est, quæ postea inducit in composito proprias qualitates incompossibiles substātiæ corruptæ, vnde accidentia, quæ manēt in composito nouo, non præcedunt formam substantialem, sed illam sequuntur. Hæc sententia potest probari.

Primò, quia si qualitates dispositiuæ, & illa accidentia informarent materiam ante aduentum formæ substantialis, sequeretur, quòd aliquando materia esset sine vlla forma substantiali actu, hoc autem est impossibile, probatur consequentia, quia in illo priori, in quo materia esset informata, & disposita qualitatibus illis, est per aduersarios sine forma substantiali: si enim illæ dispositiones præuiæ præcedunt formam substantialem, & disponunt illam materiam ad recipiēdum formam, manifestum est, quòd præcedunt prioritate temporis illam, cum talis dispositio non fiat nisi in tempore, & hoc videtur clarum. Falsitas consequentis probatur: quia sicuti in materia est potentia ad suscipiendum omnes formas, ita nunquam est denudata à quacūque forma, sed semper actu est sub aliqua forma substantiali, & hoc est clarum; & confirmatur: quia corruptio vnius est generatio alterius, vndè ad corruptionem vnius formæ substantialis, statim inducitur alia forma substantialis. 1. rō.

Secundò, certum est, quòd qualitates proueniunt à forma substantiali, sequuntur enim formam sicuti quantitates materiam, & sunt effectus formales formæ substantialis, & sic inseparabiles à sua forma; Vnde calor est inseparabilis ab igne, saltem naturaliter; ita argumētor. Si qualitates dispositiuæ materiæ sunt in materia ante aduentum formæ generandæ, quæro, à quo causentur, & conseruentur in illa, non potest dici, quòd causentur à materia, quia qualitates non causantur à 2.

materia,

materia, sed à forma, tunc quæro, quæ sit hæc forma, non forma corrupta, quia illa non adest, non forma generanda, quia illa nondum est in materia, in quam induci debet ipsamet forma substantialis, non a generante, quia generans, & genitum sunt distincta realiter; & sic forma generans est distincta à materia formæ generandæ, & consequenter qualitates existentes in materia, sunt distinctæ realiter à generante; at in supposito statutum est, quòd qualitas est inseparabilis à forma à qua fluit, & sic qualitates fluentes à forma generante, sunt inseparabiles ab ipsa; Sed dices, agens generans semper retinet proprias qualitates, sed efficit alias qualitates, & illæ sunt quæ in materia manent. Contra, hoc est impossibile: quia vt dictum est, qualitas insequitur formam substantialem, & ab illa fluit sic est impossibile, quòd reperiatur qualitas in aliquo subiecto sine forma sua substantiali, à qua pendet sicuti est impossibile, quòd propria passio sit sine suo subiecto à quo fluit: etenim quælibet qualitas est propria alicui substantiali formę, à qua est impossibile quod separetur. Præterea, istæ qualitates si proueniunt, & habēt esse in materia a generante, ergo destructo generante, & illæ destruentur; consequentia patet: quia remota causa, remouetur effectus, at istæ qualitates per aduersarios ponuntur remanere cum forma genita, etiam destructo generante, ergo non proueniunt à generante; & ita vel est dicendum, quòd istæ qualitates sunt in materia sine vlla causa illis dāte esse, sed per se, quod est inconueniens: sunt accidentia, quę per se sine causa à qua pendēt manere nō possunt, vel quod in materia non sunt vlla accidentia ante formam substantialem, sed post illam, atque illa pendent, & fluunt à forma substantiali, quod est nostrum intentum.

Resp. Verùm hæc ratio non videtur concludere, quia experientia videmus, quòd calor ignis inducit caliditatem in lignum, & tamen ignis est distinctus realiter à ligno, & illa caliditas recepta in ligno, est etiam distincta a caliditate ignis, ergo similiter in materiam potest sic euenire, quòd ab accidente disponente, & alterāte inducatur qualitas à se distincta in materiam substantiæ generandæ, licet ipsa qualitas agentis alterantis non recipiatur in materia. Respondeo, quòd non est simile hic, & ibi: nam ideò ignis agens, &c. induc it caliditatem in lignum, quia lignum approximatur igni, omnis enim actio Physica fit per contactum, ex primo de generatione; & ideò cum ignis approximetur ligno, & ipsum tangat, forma ignis agens, agit in lignum, quia fit quodammodo eius materia per illum contactum, & ideò sicut agit in propriam materiam, ita etiam agit in lignum quòd sibi per contactum inhæret: & hoc idem dicendum est de omnibus agentibus Physicis, quæ in proportionata passa agunt; at hoc dici non potest de materia nudā absque forma substantiali: neque enim materia sic nuda potest tangi ab aliquo, quia ipsa sine forma non habet esse subsistentiæ, sed solum compositum est quod tangitur, vnde ex proœmio Metaphysices, actiones sunt singularium, & propterea cum materia nuda non possit tangi, neque in ipsam induci possunt per illud agens qualitates vllæ, sed opus est, quod prius informetur forma substantiali, tūc enim est tactibilis, & si approximetur tūc alicui agenti fortiori propria forma substantiali, alteratur, & corrumpitur, vel verius loquendo, alteratur, & corrumpitur compositum ex ipsa, & forma conflatū, & tunc habet euidentiam confirmatio nūc supra adducta: quia si istæ dispositiones, & qualitates, quas dicunt in materia pręcedere formam substantialem, essent inductæ ab agente, cessante, & destructo agente, ipsæ quoque destruerentur, sicuti cessante igne, cessat calor productus ab ipso in lignum; ipsi autem sustinent, quòd illæ dispositiones manēt cum forma substantiali de nouo genita, etiam destructo generante. Præterea, si istæ qualitates dispositiuæ introducerentur in materiam ante aduentum formæ, sequeretur, quòd accidentia, & qualitates dispositiuæ agentes, & introducentes istas, corrumperent formam substantialem corrumpendam; sed hoc est falsum: quia in alio Theoremate ostensum est, quòd substantia generatur solùm a substantia, & consequenter

Reijcitur.

2. rō.

ter

ter etiam corrumpitur à ſubſtantia: & confirmatur adhuc: quia nih l poſterius ſecundum genus, poteſt corrumpere ens prius ſecundum genus; & ratio huius eſt: quia virtus ſequitur entitatem, & qualis eſt entitas, talis eſt virtus; at præſtantior eſt entitas rei prioris ſecundum genus, & ita præſtantior eſt entitas ſubſtantiæ, ideò non poteſt corrumpi à virtute accidentis, cum ſit vilior, ſicuti & entitas accidentis, eſt vilior entitate ſubſtantiæ; conſequentia verò probatur: quia huiuſmodi qualitati diſpoſitiuæ in gradu incompos ſibili formæ corrumpendæ, non poſſunt inhærere materiæ, & diſponere materiam ad recipiēdum nouam formam, niſi corrumpant primam formam ſubſtantialem, vt patet, quia eſt illis incompoſſibilis: oportet ergo, quòd qualitates alterantes corrumpant formam ſubſtantialem priorem corrumpendam, quòd eſt falſum, vt dictum eſt.

Rationes aduerſariorum cum ſua poſitione, & eiuſdem confutatio, & rationum ſolutio. Cap. 11.

Græci, & Arabes. EX altera parte moderni ferè omnes, & Græci, & Arabes ſuſtinent, quòd in materia præcedant diſpoſitiones præuiæ, & qualitates, quæ diſponunt materiam ad recipiendum formam ſubſtantialem. Pro hac opinione ita argumentantur, & rationes pro hac opinione deſtru-
1. ra. unt opinionē Scoti; Omnis forma requirit determinatam materiam in qua inſit, & introducatur, at hæc determinatio fit per præuias qualitates diſponentes materiam ad talem formam ſuſcipiendam, ergo ſi forma non reperiat in materia has diſpoſitiones, ipſa non poterit informare materiam, neque recipi in eam.

2. Secundò, in vnoquoque potentia præcedit actum, ergo potentia determinata materiæ, præcedit determinatum actum ſubſtantialem formæ; ſeu potentia materiæ determinatur per diſpoſitiones præuias in materia exiſtentes, ergo huiuſmodi diſpoſitiones præcedunt formam ſubſtantialem in materia.

Tertiò, ſubſtantialis forma non poteſt
3. immediatè produci à ſubſtātia: quia ſubſtantia vel nihil agit, vel nō agit immediatè per ſe, ſed mediante accidente, ergo generatio ſubſtantiæ neceſſariò conſequitur productionem alicuius accidentis in materia, quæ eſt vltima, & perfectiſſima diſpoſitio inducta ab agente, virtute cuius inducitur forma ſubſtantialis de nouo.

Quartò, Omnes rationes quæ fiunt ad 4.
oſtendendum primas qualitates immediatè inhærere materiæ primæ, & in corruptione nō fieri reſolutionem vſque ad materiam primam, & in quolibet elemento, cum vnum generatur ex alio, contrarias qualitates interire, ſingulas verò remanere; Hanc opinionem comprobant, & ita iſti his omnibus rationibus moti, ſuſtinent formam ſubſtantialem inhærere materiæ, medijs qualitatibus, & diſpoſitionibus in materia receptis ante aduentum formæ. Verùm hæc opinio non eſt ſu Reijcitur
ſtinenda, propter rationes adductas, quas neminem ſoluere vidi; & vltra illas po- 1.
teſt ſic confutari hæc opinio: quia hæc opinio negat omnem virtutem à forma ſubſtantiali, & eam ita vili facit, quòd eam ſubmittit formæ accidentali, etenim ſtāte hac opinione, forma ſubſtantialis pendet ab accidentali, in eſſe, & operari, quoniam ipſa producitur in eſſe, ab accidente, & ipſa per ſe in materia nullam actionem, neque operationem habet. Inſuper forma ſubſtantialis, ſtante hac opinione, cum inducitur in materia, iam materia eſt diſpoſita, & perfecta, & ſic materia non recipit à forma adueniente, niſi ipſam informationem, ſed iā accidentia, & propēſiones, & paſſiones ipſa materia receperat, & ita paſſiones, & proprietates materiæ informatæ immò compoſiti nō eſſent à forma ſubſtantiali, ſed ab accidētibus, quæ tamen omnia falſa ſunt, & cōtraria naturæ formæ ſubſtantiali, vndè omnes qualitates, & paſſiones, quæ ſunt in materia, & compoſito, proueniunt à forma ſubſtantiali, quæ cum dat eſſe, dat etiam tale, & tale eſſe: vndè ſi homo habet proprietates alias à planta, ab animali bruto, & ab alijs rebus; ratio, & cauſa eſt aſſignanda ex parte formę ſubſtantialis, quia ſcilicet habet diuerſam formam ſubſtantialem, quæ etiam diuerſas proprieta-

prietates ei tribuit; non ergo materia est sic, vel sic disposita ante aduẽtum formę substantialis, sed per aduentum formæ substantialis disponitur sic, & sic, & recipit tale, & tale esse, cum talibus, & talibus proprietatibus, & accidentibus: materia enim de se est apta nata recipere quamlibet formã; neque quantum est ex se, magis inclinatur ad vnam, quam ad alterã passionem, & proprietatem. Vanum est ergo dicere, quod materia debeat disponi per accidentia, ad hoc, vt recipiat formam substantialem. Quæ impugnatio etiam confirmatur ratione D. Thomæ prima parte Summæ, quæst. 76. artic. 6. quia esse substantiale est esse simpliciter, esse quod dat accidens, est esse secũdum quid, præcedit autem semper esse simpliciter esse secundum quid; non ergo dicendum est, quod forma accidentalis prius habeat esse in materia quàm substantialis forma.

Ad 1. in oppositũ Ad rationes pro hac opinione. Ad primam respondeo, quod formam recipi in determinata materia, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod recipiatur in materia alterata, & disposita per accidentia formæ substantialis ad debitum terminum quo substantia generantis potest generare, & producere nouam substãtiam, & corrumpere veterem, & hoc modo est vera, vt dictum est. Alio modo potest intelligi, quod in materia prius recipiantur dispositiones, & qualitates incõpossibiles formæ corrumpendæ, & postea forma substantialis noua inducatur ab agente, manentibus his qualitatibus, & dispositionibus tamquam medio, sine quo non posset induci forma substantialis; & hoc modo est falsa: quia tales dispositiones incompossibiles formæ corrumpẽdæ inducũtur à forma de nouo genita in materia, & ideò nõ possunt præcedere in materia aduentum formæ substãtialis nouę.

Obiectio. Sed contra quis dicet, ergo forma hominis potest induci in quãcũque materiam, vt in aquam, lignum, &c. Respondeo, qđ
Solu. non valet consequentia: quia non negamus prçuias dispositiones, sed negamus dispositiones incompossibiles formæ corrumpendæ præcedere in materia formã substantialem de nouo genitam, vt dictũ est. Sed pro intelligentia notandum est, quod formæ in composito sunt subordinatę, & quando compositum est perfectum, in ipso sunt plures formæ substantiales, quarum vna est perfectior altera, vltima autem est perfectior omnibus prçcedentibus, illa autem non inducitur nisi alijs præsuppositis; vnde ad propositum, forma hominis non potest induci in aquam, quia prçsupponit alias formas substantiales, vt formam mixti, & formam corporeitatis, & alias, vt dicam in Theoremate de pluralitate formarum, vnde hinc euenit, quod generans videtur inducere formam in materia determinata, quia in cõposito sunt plures formæ substantiales, quarum vltima destructa, cęterę remanent, vt corrupta anima, remanet forma corporeitatis, & quia statim agens inducit nouam formam ideò videtur, quod generans inducat formam in materiam determinatam, & hoc quidem verum est in compositis, in quibus sunt plures formę substantiales, sed non in composito, vbi est vnica forma substantialis, qua corrupta, fit resolutio vsque ad materiam primam: sed in hac forma est, quæ sibi materiam determinat, in composito etiam vbi sunt plures formæ, vltima forma determinat adhuc sibi illam materiã perfectè, licet sit aliquo modo determinata per formam, vel formas præcedentes. Propositio autem illa: forma requirit materiam eiusdem rationis, vera est de materia, vt est pars compositi, quia tunc materia per formam fit eiusdem rationis cum forma, non autem verificatur de materia antequam sit facta pars compositi, vnde ignis non semper fit ex materia eiusdem rationis, sed modo fit ex terra corrupta, modo ex aere corrupto, modo ex aliqua alia re.

Notandum.

The. 72.

Ad 2. Ad secundam concedo primam, & secundam propositionem scilicet, quod in vnoquoque potentia pręcedit actum, & quod determinata potentia præcedit determinatum actum: sed cum infertur, quod hęc determinatio potentię fit ab accidentibus, hoc negatur; ratio est: quia determinata potentia in materia ad actũ, est priuatio formæ in materia: priuatio enim non est carentia illa vniuersalis in ma-

in materia omnium formarum sed est ca rētia formæ particularis aptę natæ inesse materiæ; vnde potētia particularis materiæ, & priuatio in materia, idē sunt realiter, differunt solùm formaliter; manifestum est autem, quod hæc priuatio non adest materiæ per aliqua accidentia, sed ex se ipsa ex propria natura materiæ, quæ est, quod semper sit sub forma, vel sub priuatione formæ, siue sub potentia ad formam; hæc ergo determinatio potentiæ in materia non prouenit ab accidentibus, sed inest materiæ ex ratione materiæ. Vel dicamus, quòd cum dicitur potentia pręcedit actum, vera est in istis generabilibus, sed cum infertur, determinata potentia præcedit determinatum actum, hoc negatur, quia potentia est de se indeterminata, & determinatur solum ab actu, necesse est ergo, quòd actus determinatus præcedat determinatam potentiam, siquidem est actus qui determinat potentiam. Si autem actus sit in se determinatus, clarum est, quòd non determinat potentiam.

Ad propositum igitur falsa est illa propositio, quòd determinata potentia præcedat determinatum actum, quoniam est actus determinatus, qui præcedit potentiam determinatam; duplex autem est actus, scilicet accidentalis, & substantialis. Actus accidentalis determinat dispositiue, & instrumentaliter quo ad potest, & vsque ad certum gradum; actus substantialis verò complete, & perfectè determinat potentiam, & materiam conformiter ad proprium esse, & operari.

Ad 3. Ad tertium dictum est in præcedenti Theoremate.

Ad 4. Ad quartum ex dictis patet, & in proprijs locis de vnoquoque dictum est.

THEOREMA XXXVI.

Non datur minimum naturale per se existens in substantijs homogenijs, quo non possit aliud minus dari per se existens.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. *Cap. I.*

PRo intelligentia istius Theorematis est notandum, quod de hac materia loquitur Scotus 2. Sententiarum, dist. 2. q. 9. F. & tractatio huius difficultatis habuit occasionem ex Theoremate examinando nunc infra de successiuo an componatur ex indiuisibilibus: nam postquā Scotus in illa quæstione respondendo ad secundum principale, illis rationibus Metaphysicis ostēdit, quod successiuum nō componitur ex indiuisibilibus, adducit responsionem quorundam (vt supra dixi) in litera C. qui dicebant has rationes Scoti, & illas Philosophi, valere contra minimum secundum materiam, non cōtra minimum secundum formam; quę responsio potest habere (aiebat Scotus) triplicem sensum: quorum secundus sensus redit in quoddam dictum antiquum, quod datur minimum, quod potest per se existere, non autem datur minimum in toto, quo non est minus existens in eo in potentia, id est datur aliqua portio materiæ sub minori qua forma substantialis existere non potest, & hoc dicitur minimum naturale, siue minimum secundū formam, dicunt enim, quod forma substātialis determinat sibi certam quantitatē in minus sub minori qua ipsa existere nō potest: sed non datur minima pars in alio toto qua non possit esse alia minor ea in potentia; dicunt enim quod quacumque minima parte in actu data, deueniendum est ad aliquam aliam minimam partem minorem ea in potentia; & hęc dicitur minimum naturale secundum materiam; cōcedit ergo hæc responsio dari minimum primo modo, sed negat dari minimum secundo modo. Scotus autem vult, quòd quocumque minimo dato tam secundum formam, quàm secundum materiam, detur aliud minimum in potētia, minus illo potens existere: & quoniam hoc aduersarij concedunt de minimo secundum materiam, & negant de minimo secūdum formam, Scotus illud idem probat de minimo secundum formam, & maximè in substantia homogenea.

Probat ergo, quod quocumque minimo dato secundum formam, datur aliud minimum minus in eo potētia, quod est, ac si dicamus, Scotus probat, quod in homogeneis forma substantialis non determinat sibi certam quantitatem ex intrin-

The. 52.

Scot.

Opinio Thomist.

ſeco ſub qua, & non minori exiſtere poſſit, ſed quacumque minima parte data, adhuc minor ea dari poteſt, ſub qua forma eſſe poterit intrinſecè.

Et nota, quod Scotus nō incidit in redargutionem; quia licet prius probaret, quod non datur minimum, & videatur hic probare, quod datur minimum, nō tamen contradicit ſibi; quia ſupra oſtendit non dari minimum, id eſt indiuiſibile; hic autem oſtendit dari minimum, minus quouis alio minimo; ſed tamen hoc minimum eſt diuiſibile. Sed hic eſt dubium: quia ſi datur minimum minus minimo in toto homogeneo, ergo totum homogeneum componitur ex minimis, quod eſt contra determinata à Scoto in præcedentibus. Reſpondeo, quod probat dari minimum minus minimo in potentia, non actu; vnde & hoc confirmatur, quod totũ continuum conſtat ex ſemper diuiſibilibus, quia non eſt deuenire ad vltimum minimum actu; ſed quocunque minimo dato, ſemper aliud datur in potentia in infinitum. Probat ergo Scotus, quod in toto, & præſertim in ſubſtantia homogenea non detur minimum, quo non poſſit eſſe aliud minimum minus eo per ſe exiſtens; ſed quòd quocumque minimo dato, aliud minus dari poteſt.

Opinio Thomiſt. Thomiſtæ autẽ, vt patet ex Caiet. P. p. q. 7. art. 3. & ex Iauello 1. Phyſ. q. 19. tenent oppoſitum, nempè, quòd in toto homogeneo, ſit deueniendum ad aliquod minimum, quo non poſſit dari aliud minimum minus eo; & nota, quòd hoc minimum non eſt abſolutè minimum, id eſt indiuiſibile, ſed eſt pars quædam totius, ſub qua ſi minoraretur, non poſſet eſſe forma ſubſtantiæ homogeneę, vt dictum eſt; illa ergo pars vltima in quantitate, ſub qua, & non ſub minori poteſt eſſe forma ſubſtantialis, appellatur minimum, licet etiam in ſe eſſet diuiſibile, quia volũt, quod forma ſubſtãtialis in homogeneis, habeat determinatam quantitatem, tam in maius, quàm in minus, ſub qua, & non ſub minori, vel maiori ipſa forma eſſe poſſit; & hoc eſt minimum, & maximũ naturale, de quo loquimur. Scotus autem vult, quod forma ſubſtantialis nõ habeat determinatã quãtitatem ſub qua ſit; ſed vult, quòd ſicut quantitas eſſet ex ſe diuiſibilis in partes minimas (ſi ex ſe eſſet) ita id ſibi competere poſſit dum eſt in toto homogeneo ſubſtãtiali; neque vult, quòd forma ſubſtantialis impediat hanc diuiſibilitatem; & ideo ſicuti in quantitate non datur minimum, quo non poſſit aliud minus dari, cum ipſa ſit ſemper diuiſibilis, & quacumque minima quantitate data, alia minor dari poſſit, quia illa adhuc eſt diuiſibilis; ita vult, quod in toto homogeneo quocumque minimo dato aliud minus dari poſſit. Poſſumus itaque in hunc modum argumentari, & hæc ratio optimè mentem, & poſitionem Scoti declarat. 1. rõ. Sicuti forma ſubſtantialis naturalis non tollit à toto naturali, quin ita ſit totum ſemper diuiſibile per quantitatẽ, ſicuti quantitas eſſet, ſi ſola eſſet: ita etiã forma naturalis non tollit, quin quodlibet diuiſum poſſit per ſe eſſe, quantum eſt ex ſe, & ex parte ſui, ſicuti quęlibet pars quantitatiua, in quam diuideretur quantum, per ſe eſſe poſſet. Sed ſic eſt, quod in quanto ſecundum ſe, quocũque minimo dato, adhuc aliud minus datur, quia eſt diuiſibile in infinitum, & non poſſumus deuenire ad minimum indiuiſibile, ſed quodlibet minimum eſt ſemper diuiſibile, ergo apparet, quod eſt dabile aliud minimũ minus quocũque minimo dato per ſe exiſtere potens, ergo ſicuti in quãtitate per ſe nõ eſt deueniendum ad minimum, quo aliud minus nõ detur, ita neque in toto naturali, vt homogeneo eſt deueniendũ ad aliquod minimũ, quo aliud minus nõ detur, neque forma naturalis aliud aſſerere nos cogit. Scotus autẽ ad idẽ arguit loco citato F. primo ſic. 2. Sicut eſt eſſẽtiale quãto, poſſe diuidi in partes, ita eſt ei eſſẽtiale, quòd ſingulũ eorũ, in quæ diuiditur, poſſit eſſe hoc aliquid, ergo nulli parti quãtitatis repugnat p ſe eſſe, & ſic cũ quãtum ſit diuiſibile in partes, & quælibet pars ſit diuiſibilis, illa in quæ eſt diuiſibilis, ſunt poſſibilia ad eſſe, & exiſtere; cũ ergo quãtũ, & res naturalis quanta, nõ poſſit reſolui in indiuiſibilia; ſed ſolũ in diuiſibilia; ſequitur, qđ quodlibet minimũ habet aliud minimũ minus ſe, poſt ſeipſum, & illi minimo non repugnat p ſe eſſe, & exiſtere. Cõfirmatur hęc

ratio,& prima consequentia,primò,quia illæ partes sunt eiusdem rationis, quantum ad formam,& materiam cum toto, ergo possunt habere existentiam per se,
2. sicuti & totum per se existit. Secundò: quia si illę partes essent,per se essent indiuidua eiusdem speciei cuius suum totũ est indiuiduum; at absurdum videtur, quod aliquid habeat in se naturam, propter quam potest esse indiuiduũ alicuius speciei,ita quod sibi non repugnat esse indiuiduum illius speciei, & tamen sibi repugnat absolutè esse non posse; sicuti esset absurdum, quod alicui non repugnaret esse partem, & tamen repugnaret sibi esse simpliciter; & hoc maximè valet in substantijs homogeneis,quæ per se sunt,
3. neque egent altero ad hoc,vt sint. Tertiò, quia partes sunt naturaliter priores toto, ergo eis nõ repugnat prius duratione posse esse sine toto,absque contradictione,sicuti repugnat ipsi toti esse prius partib⁹.
4. Quartò circumscribamus omne cõtinẽs, & omne corruptiuum,& ponatur, quòd aqua sola sit in vniuerso; tunc quæcũque aqua datur,diuidatur,quia hoc est possibile ex dicendis infrà Theoremate 52.vbi ostendimus, continuum diuidi in semper diuisibilia,& non posse deueniri ad indiuisibile;ista,in quæ fit diuisio, non erũt nihil, quia hoc est contra rationem diuisionis, nec erunt non aqua, quia tunc aqua componeretur ex non aquis; non etiam repugnabit formæ aquæ ista paruitas, quæ iam est in actu, quia ita parua præfuit,licet in toto,neque per ipsam diuisionem corrumpitur aqua, quia ex hypothesi iam circumscripsimus omne corruptiuum,ergo non videtur assignari aliqua ratio intrisecè,propter quam enti naturali repugnet,quin quocumque aliquo per se existente etiam minimo, non possit aliud minus eo p se existere;potest quidẽ assignari ratio extrinseca,& virtus cõtraria corrũpentis, & hæc etiam est causa propter quã talia minima actu nõ dentur: sed ab intrinseco nulla ratio assignari potest. Aduersarij autẽ dicunt,ex intrinseco repugnare toti naturali, quod quocũque minimo dato detur aliud minus eo p se existẽs. His rationibus probatur, quòd quocũque minimo naturali dato, potest dari minus,& quod illud potest per se existere,& quod hoc non repugnat intrinsecè illi toti naturali, sed solum extrinsecè;hoc tamen minimum non est indiuisibile,quia tunc infrà ostendemus,non dari minimum indiuisibile.

Rationes Aduersariorum, & responsiones ad ratiooes Scoti, & eorundem omnium confutatio. Cap. II.

CAietanus 1.p.quæst.7.art.3.nititur soluere rationes adductas à Scoto, & primò iacit quoddam fundamentum, ex quo contra determinatam sententiam posset argui.Fundamẽtum est hoc;Quod cuilibet formæ naturali respondet determinata quantitas, quòd fundamentum probatur ex doctrina Philosophi 5. Metaph.tex.3.& 1.Phys.tex.38. quibus in locis ait Philos.quod causæ comparãtur effectibus,& commensurantur eis,& è conuerso; ex hoc sequitur, quod si formam substantialem naturaliter in communi, sequitur quãtitas,ergo determinatam formam sequitur determinata quãtitas:sed quantitas determinatur secundum terminos;vnde corporeitates hominis,& leonis differunt,quia habẽt diuersos terminos, non quia sint diuersæ speciei.Ex hoc fundamento habetur,quod omne corpus naturale habet determinatam quantitatẽ in maius,& in minus;Ex hoc cõtra opinionẽ Scoti sic arguitur.Quælibet forma naturalis requirit determinatã quantitatẽ, ergo sub minori quantitate illa requisita, non poterit manere illa forma naturalis, ergo quocumque minimo naturali dato, non datur aliud minus, sed est standũ ad aliquod ens naturale minimum, siue ita paruum,quòd nõ detur aliud minus illo, in quo seruari possit forma illa naturalis; Hac eadẽ ratione vtitur Iauellus 1. Phys. q.19.sub alijs verbis.Præterea,si non da- 2.
tur minimum secundum suum sensum, vt toties declaraui,siue si quocumque minimo dato, datur aliud minus,ergo forma elephantis poterit saluari sub grano sinapis,quod est absurdum. Tertiò,est in 3.
tentio Philosophi 1.Phys.tex.38.qđ detur minimũ,quo aliud minus dari nõ possit, ait enim,qđ est dare minimã carnẽ,& minimam

Caietan.

Resp. ad rõnes Scoti.

nimam aquam. Eandem sententiam sequitur Achillinus Bononiensis 3. lib. de Elementis dubio primo, propter eandem rationem D.Thomæ, ait enim, quod res naturalis sub aliquanta magnitudine, potest per se existere, & sub aliquanta magnitudine res naturalis esse non potest, & sic datur terminus in magnitudine, sub quo res naturalis, vel forma naturalis esse potest, & quo minor esse non potest. Illud autem dicitur minimum naturale, quo minus dari non potest, quia illi formæ naturali repugnat esse sub minori

Achillinus.

4. quantitate. Pro eadem opinione arguunt quidam Moderni, eadem ratione: quia virtus, & potentia, actiones, & motus, & denique forma naturalis, omnia hæc sūt definita, & determinata, ergo & quantitas, quæ propter hæc datur rebus naturalibus debet esse definita, & determinata.

5. Secundò videmus in quacumque specie rerum naturalium determinatā esse paruitatem, & magnitudinē, quam nunquā excellunt indiuidua illius speciei. V.g. homo nunquam attingit magnitudinē Cypressi: nec diminuitur ad paruitatem for

6. micæ. Pro hac eadē opinione adducitur quoque illa auctoritas Aristotelis ex 2. de Anima tex. 41. omnium natura constātium est determinata ratio magnitudinis, & augmenti, & ex 1. Phys. tex. 38. vbi Aristoteles ait contra Anaxagoram dari minimam carnem. Caietanus autem Respondet ad rationes Scoti. Ad secundam (primā enim nō vidit) cōcedit antecedēs; sed negat consequentiā; ratio negationis est: quia diuidi in partes, & illas posse esse hoc aliquid, non competit quanto per se positiuè, sed non repugnanter, vt pātet de quantitate Cæli, quæ est verè quanta, & non est diuisibilis in partes: nec aliqua illarū partium potest seorsum per se manere, & ideò quantitas coniuncta formæ naturali, potest impediri à forma naturali, ne exerceatur, id est quod non diuidatur in partes, & quod illę partes nō maneant seorsum. Adducit etiam aliam responsionem, quod illæ conditiones, scilicet, quantō diuidi in partes, & illę posse per se existere, non intelligūtur secūdum actualem diuisionem, sed secundum designationem, & tūc ait, quod hoc modo

Resp. ad rōnes Scoti.

omne quantum est diuisibile, & quælibet pars potest esse hoc aliquid, sed non secundum diuisionem actualem.

Ad primam confirmationem negat sequelam: quia forma aquæ requirit aliquā conditionem, quæ est in toto, non autem in parte, vti est tanta quantitas, quæ non est in parte.

Ad secundum Respondetur similiter, quod ad posse esse indiuiduum alicuius speciei non sufficit communicare in natura: sed debet habere etiam conditiones requisitas, quantum altera est, quod habeat determinatam quantitatem. Ad tertium negat consequentiam quo ad partes inexistentes.

Ad quartum Respondet, quod si poneretur minima aqua, vel minimus ignis, & quod ille diuideretur, non solum corrumperetur, sed annihilaretur, & corrumperetur à diuisione, quia licet diuisio, vt sic, non sit corruptiua, tamen diuisio talis minimi naturalis, esset corruptiua, & annihilatiua in tali casu.

Confutatio harum responsionum. Cap. III.

VErum rationes istæ nullius valoris sunt, & sententia Scoti firmissima manet; neque responsiones istæ tollunt vim rationum Scoti, firmissima manet opinio Scoti, quoniam certum est, quod 1. rō.
causa positiua per se diuisibilitatis, est quantitas, & hoc licet in præsenti loco negetur à Caietano, tamen alibi millies fatetur, & præcipue in materia indiuiduationis, vbi ait requiri quantitatem propter diuisibilitatem, & distinctionem: sed hoc dimisso, hæc propositio probatur: quia diuisibilitas est effectus positiuus per se, ergo debet habere causam per se positiuā, quia effectus positiuus requirit causam positiuam, alioquin positiuum esset à non ente; at causa huius diuisibilitatis, vel diuisionis per se, nulla alia assignari potest, quam quātitas: dicere enim, quod sit aliquod aliud accidens, vt qualitatem, vel relationem, esset ridiculum: quia sunt posteriora quantitate; neque potest esse substantia, quia vel esset materia, vel forma, vel compositum, at non est forma, quia multæ formæ sunt indiuisibiles, ne-

que materia: quia circumscripta quantitate, est indiuisibilis; similiter & compositum; relinquitur ergo quod quantitas sit causa positiua, & per se diuisibilitatis. Præterea 5. Metaph. tex. 18. & sępè alibi Aristoteles ait, proprium esse quantitati secundum ipsam esse diuisibile, vel ergo intelligit, quod ei positiuè competit diuisibilitas, vel solum non repugnanter; si secundo modo, adhuc quęritur cui per
2. se, & positiuè diuisibilitas competat. Pręterea, etiam formę, & materię, & substantię, & alijs competit diuisibilitas non repugnanter, vnde materia, & compositum substantiale addita sibi quantitate, diuidũtur; oportet ergo adinuenire aliquod, cui competat diuisibilitas per se, illud est sola quantitas, est ergo verissimum; quòd quantitas est per se, & positiuè diuisibilis, ex quo sequitur contra Caietanum, quod hæ conditiones, diuidi in partes, & partes per se existere, competit quantitati per se realiter, & positiuè, & consequenter in quocumque est quantitas per se, illud est diuisibile per se in partes potentes per se existere, quia in quocumque est ratio, & causa formalis alicuius effectus, in illo quoque est effectus formalis illius
3. causæ. Præterea, verum est illud quidem, quod forma naturalis potest impedire hunc effectum quantitatis, quod non reducatur ad actum, vt contingit in corpore Cælesti, quòd quamuis sit quantum, tamen actu non potest diuidi, quia illa forma est incorruptibilis, & dat esse incorruptibile Celo, & consequenter quoque esse indiuisibile: sed secundo forma naturalis, non tollit à toto naturali, cui dat esse, quin illud totum sit diuisibile, secundum quòd ipsa quantitas, si per se esset, est diuisibilis, illud totum per se est diuisibile in semper diuisibilia, sicuti quantum per se separatũ est diuisibile in semper diuisibilia. Ad propositum forma naturalis non aufert à toto homogeneo, quin sit diuisibile secundum se totum, sicuti quantum, si per se esset diuisibile, probatur: quia in toto homogeneo non est dare aliquam partem secundum quã non sit diuisibile; vt aqua in quacumque parte est diuisibilis, sicuti & ipsamet linea mathematica, ergo ex hoc deducitur, quod forma illa naturalis homogenea saluari potest sub quocumque minimo dato; quia si non posset saluari, impediret totum, ne esset semper diuisibile: secundum enim aliquam partem illud totum non esset diuisibile, nempè secundũ illam partem minimam sub qua saluari non posset eius forma, sicuti eueniet in toto Heterogeneo; quia enim forma totius Heterogenei non potest saluari sub quocũque minimo dato, sed requirit determinatã quantitatem, ideò forma illius impedit, quòd totum non est diuisibile secundum quamcumque partem: quia ipsa destrueretur. Possumus itaque in hunc modum argumentari ex hoc medio. Si forma naturalis substantia homogenea, vt in elementis, non posset esse quocumque minimo dato, ipsa impediret, & tolleret a toto homogeneo esse diuisibile secundum quãcumque partem semper per quantitatem: sed sic est, quòd forma naturalis in homogeneis non impedit totum, quin secundũ quantitatem sit semper diuisibile secundum quamcumque partem, ergo forma naturalis homogenea potest esse sub quacumque minima parte data. Maior probatur: quia illa forma sibi determinaret tãtã quantitatẽ in toto sub minori, qua esse nõ posset; sicuti contingit in toto Heterogeneo: quia enim forma naturalis in toto Heterogeneõ determinat sibi in toto tantã quantitatẽ sub minori, quã esse non potest, ideò impedit totum, & ab ipso tollit, quòd nõ possit diuidi secundum quamcũque partem v. g. forma elephãtis determinat sibi in suo toto tantam quantitatẽ, sub qua minori esse nõ potest; & ideò tollit ab illo toto quãto Heterogeneo, vt a corpore elephantis, quòd non possit diuidi secundum quãcũque partẽ, neque enim est diuisibile secũdum partem mediã, &c. quia si diuideretur elephas per medium, forma elephãtis destrueretur; ita dicẽdum est de quocumque toto Heterogeneo; & ratio huius est: quia illa forma requirit diuersas partes simul, quæ si diuidãtur ab inuicẽ, ipsa corrumpitur, vt patet; Minor probatur, at in toto homogeneo non sic euenit; neque enim forma naturalis in tali toto tollit à toto, quod secundum aliquam partem nõ

sit di-

sit diuisibile, & quòd si diuidatur secun-
dum illã, forma illa corrumpatur, sed se-
cundum quamcumque partem illud to-
tum est diuisibile; nam accipiatur hoc to-
tum aqua, secundum quamcumque par-
tem diuidatur, vt circa medium, & extre-
ma, est diuisibilis; neque diuisibilitate da-
ta in quauis parte forma aquæ euanescit,
sed remanet semper aqua: at si forma a-
quæ determinaret sibi in toto certã quã-
titatem, esset assignare aliquam partem
in illo toto homogeneo, secundum quã il-
lud non esset diuisibile, & forma ab illo
diuisibilitatem tolleret, vti facit forma in
Heterogeneo. Ex his sequitur, quòd for-
ma in toto homogeneo non determinat
sibi certam quantitatem, & sic sub quo-
cumque minimo dato ipsa manere po-
test, & communiter cum illa forma natu-
ralis non impediat quantitatis diuisibili-
tatem, & quantum sit semper diuisibile,
& quocumque minimo quanto detur a-
liud minus, ita quocumque minimo na-
turali homogeneo dato, datur aliud mi-
nus. Sed aliquis dicet, licet totũ homoge-
neum secundum quamcumque partem
sit diuisibile, & forma naturalis homoge-
nei hanc diuisibilitatem non impediat, ta
men totum illud nõ est diuisibile simul,
secũdũ aliquas partes omnes, adeò quod
remaneat aliqua pars minima illius to-
tius, & sub ea sit forma naturalis, quia
hoc repugnat illi formæ naturali: licet e-
nim nõ impediat diuisibilitatẽ in toto se-
cundum quãcũque partẽ, impedit tamen
qd simul fiat diuisio in tot partes, vt par-
tes sint minimæ: quia sub illis non potest
manere forma naturalis. Sed hæc respon-
sio est nulla: quia in diuisione totius ho-
mogenei, non est deuenire ad minimũ in-
diuisibile, & hoc conceditur: quia cũ sit
quantũ continuũ, non cõstat ex indiuisibi
libus, & sic nõ est resolubile in indiuisibi-
lia, sed in semper diuisibilia: illud ergo mi
nimũ, in quod possit diuidi, habebit par-
tes, quæ erunt diuisibiles in aliud minus
quantum ex se, licet talis processus tolla-
tur a contrarijs corrumpentibus, cum e-
nim corpus quantum diuisum est in quas
dã paruas partes, cõtrariũ eius ambiens,
illas partes destruit, & corrumpit, cum
minimã virtutẽ habeãt; sed quantum est
ex se, & ex intrinseco possent diuidi, quia
illis non repugnat diuidi; & ita illi formę
ex intrinseco non repugnat, sub illo mini-
mo reperiri, & hoc asserere cogimur, quia
non videmus talem formam naturalem
habere vllam determinationem in quan-
titate in tali toto. Præterea, accipiamus a-
liquod totum homogeneum, vt aquam,
& statuamus formam aquæ requirere in
illo toto determinatam quantitatem, &
illa ponatur quantitas bicubita, poterit er
go forma aquæ esse sub aqua bicubitali,
& non sub minori: tunc diuidatur aqua
illa bicubitalis iterum (hoc enim non re-
pugnat) quia licet secũdum aduersarios,
vt naturalis non possit diuidi, tamen vt
quanta potest diuidi, sicuti totum Hete-
rogeneum, licet vt naturale non possit di-
uidi, quia forma naturalis corrumpetur,
tamen vt quantum, potest diuidi: (nihil e-
nim impedit diuidi corpus Elephantis
in multas partes) quæro an illa pars aquæ
diuisa, habeat formã aquæ, vel non; si di-
cas, quod habeat formam aquæ, habeo
intentum, ergo forma aquæ non deter-
minat sibi certam quantitatem; si dicas,
quòd non habet formam aquæ. Contra,
non erit annihilata, vt ait Caietanus, quia
annihilatio non est terminus agentis na-
turalis, sed solius Dei, quam etiam non
nouit Philosophus, ergo erit materia sine
forma actu, quod repugnat; vel habebit
aliam formam, & sic per simplicem diui-
sionem fiet generatio, quę erat opinio A-
naxagoræ, quam confutat Aristoteles 1.
Phys. tex. 38. qui volebat, quòd generatio,
fieret p̄ segregationẽ. Et postea quæro de
illa forma de nouo accidẽte illi materiæ,
vel est homogenea, vel heterogenea; non
erit heterogenea, quia illa semper requi-
rit maiorẽ quantitatẽ quàm homogenea,
vt etiam ex se patet, & experientia vide-
mus; & ideo forma heterogenea existere
non potest sub quantitate ita parua, sub
qua potest esse forma homogenea: Si di-
cas quòd est homogenea, iterũ eodẽ mo-
do quæro de ea: vel enim habet determi-
natã q̃titatẽ, vel nõ; si non, habeo propo
sitũ; si sic, habita illa, iterum diuidatur in
suas partes, quia nõ repugnat, vt dictum
est, & sic semper: cum ergo sit impossibile
quòd statuatur quãtitas determinata for

mę naturali homogeneæ, ſequitur dicendum, quòd ſub quocumque minimo naturali homogeneo dato, forma naturalis reperitur.
3. Tertio, vt quidam Moderni arguunt, cogitetur portio materiæ minor ea paruitate, qua iſti dicunt corpus homogeneum, vt elementum ſibi intrinſecè determinare, & applicetur ei ignis; aut ille ignis producet in illam portionem materiæ formam ignis, & calorem, vel non; ſi dicas, quòd ſic, habeo intentum, quia ergo forma ignis, non determinat ſibi certam quantitatem, ſi non, hoc eſt impoſſibile: quia tota materia prima eſt vnius rationis, & ſic omnes partes eius: materia autem prima eſt in potentia proxima ad omnes qualitates, & formas elementares recipiendas; videtur ergo inconueniens, quod adſit aliqua portio materiæ, cui ab agente applicetur forma ignis, & non poſſit in eam recipi forma ignis; & quod dicitur de forma ignis, dicitur de alijs elementis.
4. Quartò, quæro, ſi in elementis, quæ ſunt corpora homogenea requiritur determinata quãtitas in minus, ita quod in minori eſse non poſsunt, hoc euenit, vel ex ratione materiæ vel ex ratione quãtitatis, vel formæ ſubſtantialis, non primum, quia quantitas in materia non determinatur à materia, ſed à forma; non ſecundum, quia ipſa quantitas eſt indeterminata: eſt enim in infinitum diuiſibilis. At dicent, eſt determinata propter formã: ſed neque hoc eſse poteſt, quia forma elementi immediatè ineſt primæ materiæ, & eſt comes quãtitatis, & induit rationẽ materiæ, & quantitatis: non itaque hæc forma requirit determinatã quãtitatem in materia. Hinc ad reſponſiones Caietani accedendo, patet, quòd vanæ ſunt. Reſponſio ad ſecundum patet: quòd non ſoluit, quia oſtendi ſupra, quod quantitati per ſe poſitiuè competit diuiſibilitas in partes, & in partes potentes per ſe exiſtere, non autem ſolum non repugnanter; cum autem ait, quod repugnat partibus illis quanti diuiſis per ſe exiſtere, propter formam, quia forma requirit determinatã quãtitatem, iam oſtẽſum eſt, quod hoc fundamẽtũ eſt falſum; videmus enim, qđ in homogeneis forma naturalis non determinat ſibi certam quantitatem, vt dictum eſt. Secunda etiã illa reſponſio per hoc idẽ infringitur: quia iã oſtendi, quod partes illæ diuiſæ poſſunt per ſe exiſtere actuali diuiſione, & quod hoc ſibi intrinſecè non repugnat, licet, extrinſecè repugnet propter contraria: Reſponſio ad primam confirmationem rationis nulla eſt; immò ratio illa efficaciſſima eſt, exiſtentia enim rei pendet à materia, & forma: quæ ergo habent materiam, & formam eiuſdem rationis, ſi vnum exiſtit, ſiue ſi vni extrinſecè exiſtere non repugnat, neque alteri; at in toto homogeneo partes habent materiam, & formam eiuſdem rationis, vt patet de tota aqua, & partib. eius, ergo ſicuti nõ repugnat per ſe exiſtere toti, neque partibus per ſe; Cum autẽ dicit, hoc non ſequitur, quia vltra materiam, & formam eiuſdem rationis requiritur illa conditio, habere tantam quantitatem, quæ quia eſt in toto, exiſtit per ſe, ſed quia non eſt in partibus per ſe exiſtere non poſſunt. Hoc nihil eſt: quia forma ſubſtantialis non determinatur ab accidente, ſed accidens à forma ſubſtantiali, ſi ergo in toto, & in partibus eſt forma eiuſdem rationis, neceſſe eſt quod adſint accidẽtia reqſita, alioquin ſi requireretur aliquod accidens ad eſſe formæ, & illud in partibus non eſset, neque forma ſubſtantialis eiuſdem rationis eſse poſset in illis partibus: patet autẽ, quod in partib. aquę eſt forma ſubſtãtialis aquæ, ſicuti in toto, & omnino eiuſdẽ rationis, ergo ſimiliter reſponſio ad ſecundã confirmationẽ nulla eſt, propter prædictas rationes, & iſup ratio illa efficaciſſima eſt, nã ſtãte hac reſponſione Caietani, ſequeretur, quod nõ omnis pars aquæ poſset eſse indiuiduum aquæ, ſed ſolũ aliquæ partes: nẽpe, illę ſolæ, quæ haberent certam quãtitatẽ, & ita principiũ diſtinctiuũ numeralis in indiuiduis ſubſtãtiæ, & conſtitutiuum eorundẽ nõ eſset quid ſubſtantiale, ſed quantitas, neque ſufficeret ad cõſtitutionem indiuidui forma ſubſtãntialis, & materia, ſed requirere accidẽs, & ſic ſubſtãtia prima pẽderet ab accidente: ſed hoc forſan apud eos nõ eſset incõueniens, de qua re loquitur in Theoremate de principio indiuiduationis ſubſtãtię materialis. Tertia cõfirmatio ſimiliter eſt efficax: nã valet etiã

Reſp. Caie. reijcitur.

Theo. 50.

de par-

de partibus inexistentibus toto; prius enim quam esset totum, illæ existebant per se: quod perspicitur: si nos accipiam° aliquas partes aquę seorsum, & postea illas omnes in vnum vas ponamus, illę partes aquæ facient vnum totum, in quo erũt inexistentes; quæro nũquid prius illæ partes duratione per se extiterunt? non potes negare, ergo verum est quod partes inexistentes possunt esse prius duratione toto, ergo etiam posterius duratioue manere illis non repugnat intrinsecè. Respõsio ad quartũ est penitus voluntaria, & sine ratione: diximus enim, quod minimũ indiuisibile non datur, sed datur minimum quod partes habet, & est semper diuisibile; quod autẽ tale minimum habens partes non possit diuidi, & quod diuisio in tali minimo sit corruptiua, immo annihilatiua, nulla ratio persuadet: quod enim habet partes intrinsecè, sibi non repugnat diuidi in illas, illud minimum habet partes, ergo sibi non repugnat intrinsecè, licet extrinsecè, vt iam dictum est sibi repugnet. Ad rationem fundamentalem Caietani respondetur, quod falsum est, quod cuique formæ respondeat determinata quãtitas, vt probatum est; ad probationẽ ex Arist. 5. Metaph. tex. 3. & 1. Phys. textu 38. causæ commensurantur effectibus, & ecõuerso. Respondetur, quod intelligitur secundum hunc sensum, quod causę propriæ proprius respondet effectus, id est causæ vniuersali vniuersalis effectus respõdet, & causæ particulari effectus particularis: & in hoc sensu loquitur ibi Arist. ideo ex illa propositione non habetur, qđ determinatę formę respõdeat determinata quãtitas. Ad secundum patet: quia nos non loquimur de toto heterogeneo, sed de homogeneo. Ad tertium dictum est Theoremate 52. & per hæc eadẽ patet ad Achillinũ. Ad primum ex Modernis possumus dicere, quod verum est antecedẽs de formis heterogeneis naturalibus, & ideo consequens etiam de illis veritatem habet tam extrinsecè, quã intrinsecè, sed in toto homogeneo, verum est tantum extrinsecè, nõ intrinsecè; quia cum ignis sit augmentabilis in infinitum intrinsecè, habet etiam virtutem, motum, &c. intrinsecè interminatam. Ad aliam dico, quod concludit de toto heterogeneo, non de homo geneo. Ad illam auctoritatem Arist. 2. de Anima, & 1. Physic. dictum est Theoremate 52. c. 2. respondendo ad 2. rationem.

Ad fundamẽta Caietani.

Ad 2.

Ad 3.

Datur maximum in homogeneis maius quocumque maximo dato intrinsecè. Cap. IV.

EX declaratione præcedentis Theorematis patet declaratio etiam istius; innititur enim ijsdem fundamentis: quia scilicet forma naturalis in homogeneis, non est determinata ad certam quantitatem in maius, neque in minus: sed quocumque maximo dato, datur aliud maius: sicut quocumque minimo dato, datur aliud minus; tamen Scotus apponit rationem particularem deductam ex Arist. 2. de Anima tex. 41. in loco suprà citato ad literam N. quæ est, quod apposito combustibili igni, augebitur, & ita si apponatur combustibile in infinitũ, ignis augebitur in infinitum; hæc etiam est ratio Aristotelis in citato loco, ad probandum, quod auctio ignis, non est propriè auctio. Huic rationi respondet Caietanus loco citato suprà, quod hic ignis auctus in infinitum ex infinito combustibili apposito, non esset vnus numero ignis, sed aggregatione vnus, & quædã fingit, quæ ex se suam inanitatem ostendunt, vnum enim aggregatione est vnum per accidens, continens plura distincta numero, vt patet de aceruo tritici, & cumulo lapidũ; dicere autẽ maximum ignem quendam, esse plures numero ignes, sed vnũ p'accidens, est dictum voluntarium. Insuper in vno aggregatione, sunt plures materię diuersæ, & plures formæ similiter diuersę numero actu, vt patet in cumulo lapidũ, ergo in illo igne aucto in infinitum, ex infinito combustibili apposito, non erit vnica forma numero actu, sed plures formę, & plures materiæ actu, quod videtur ridiculum. Præterea, si ille ignis non esset vnus ignis, sed plures numero, nõ dixisset Aristoteles ignis ex combustibili infinito apposito augetur in infinitum, sed dixisset multiplicatur ignis in infinitũ: hoc etiam cõuincitur ex continuatione textus ibidẽ, confutat enim ibi antiquos, qui dicebant,

Responsio Caiet. Reÿcitur.

cebāt, quòd ignis erat causa augmenti cuiuslibet viuentis, Aristoteles verò hanc sententiam confutat per hoc: quia si ignis esset causa augmenti in viuente, posset augere quodlibet viuens in infinitum, quòd est inconueniens: quia omnium natura constantium determinata est ratio magnitudinis, & augmenti: at ignis augens viuens vnum numero, est vnus numero quoque; illam autem ait posse crescere in infinitum, ergo ignis qui esset infinitus, est vnus numero; datur ergo quocumque maximo aliud maius intrinsecè in homogeneis: sed extrinsecè expugnat: quia ī natura infinitū esse, est impossibile.

THEOREMA XXXVII.

Indiuisibile vt nunc, & punctum, est quid positiuum.

Positio Scoti. *Cap. I.*

SCotus 2. Sent. dist. 2. q. 9. L. respondendo ad argumentum secundum, scilicet ad secundam probationem illius antecedentis, successiuum constat ex indiuisibilibus, adducit prius quandam responsionem, quam Marginistæ ascribunt Nominalibus, quæ dicit, quòd indiuisibile est quid priuatiuum tantum, ideo ibi digreditur, & probat quod indiuisibile sit quid positiuum, non autem priuatiuum
1. rō. tantum. Prima ratio est hæc. Si indiuisibile esset tantum carentia diuisibilitatis, & non esset quid positiuum, sequeretur hoc inconueniens, quod generatio substantiæ, quæ non est per se terminus continui temporis, non haberet mensuram vllam positiuam, & sic erit in nihilo: hoc autem videtur absurdum. Idem esset dicendum de alijs mutationibus subitis, quæ non sunt per se termini motus, vt de illuminatione, quæ fit in istanti: & licet aduersarij quoquo pacto possent euadere, & se saluare in mutationibus, quæ sūt termini motuum, & fiunt in instanti, sūt enim quædam mutationes, quæ habent esse tantum in termino motus continui, vt priuatio continuitatis fit in terminatione continuitatis: licet inquam quoquo pacto in his mutationibus possent se saluare, dicentes, quod talia instantia sint pura priuatio, & carentia continuationis, tamen in mutationibus prædictis, quæ non sunt termini motus continui, vt est generatio, & illuminatio, tales enim mutationes nihil sunt continui, neque positiuè, neque priuatiuè, sed fiunt in vno nunc indiuisibili, non possunt euadere: quia tale nunc, nullo pacto potest poni quid priuatiuum purum, & pura carentia diuisibilitatis. Secundò, 1. Post. declarando pri- 2. rō.
mum modum dicendi per se, c. 4. ait Philosophus, quòd ratio lineæ est ex punctis, id est in ratione essentiali lineæ cadit punctus: quæ ratio dicitur de linea in primo modo dicēdi per se; at nulla priuatio pertinet per se ad rationem essentialem positiui, ergo punctus non est præcisè quid priuatiuum. Tertiò, si verum est quod 3. rō.
punctus sit priuatio, eadem ratione quoque possemus inferre, quod linea, superficies, & corpus sint quid priuatiuum tantum; sed hoc est falsum, vt patet, ergo; cōsequentia probatur: quia omne terminatum definitur per terminans, sed linea terminatur per puncta, ergo definitur per puncta. Rursus, superficies terminatur lineis, ergo definitur per lineas; & sic cum corpus terminetur superficiebus, definitur per superficies; at quod definitur per priuatiuum, nō est quid positiuum, quia positiuum non includit essentialiter priuatiuum, quia est eius oppositum priuatiuum, ergo si punctus est priuatio quędam, linea quoque erit priuatio quædā; & si linea est priuatio; ergo & superficies; & consequenter corpus. Quartò, ex hoc 4. rō.
sequitur vlterius inconueniens: quia si superficies est tantùm priuatio profunditatis, sequitur, quòd punctus erit tantum priuatio priuationis, siquidem punctus est priuatio longitudinis, quæ erit pura priuatio, at nihil videtur priuare priuationem, nisi sit formaliter positiuum. Quintò insunt corporibus multæ qua- 5. rō.
litates sensibiles, & corporales secundum superficiem, vt videtur, ergo superficies non est tantum priuatio, sed quid positiuum. Antecedens probatur de coloribus, & figuris, quorum vtrumque est in superficie tamquam in subiecto, & vtrūque est per se visibile, & per consequens est posi-

est positiuum; non ergo dicendũ est, quòd eorum subiectum immediatum sit priuatio. His rationib. Scotus probat, quod indiuisibile vt nunc, & punctus, non est quid priuatiuum, sed quid positiuum; quam sententiam ferè omnes nunc sequuntur.

Rationes aduersariorum, & solutiones.
Cap. II.

EX altera parte Nominales aiunt, quod indiuisibile formaliter est carentia sola continuæ successionis, & punctus est carentia longitudinis, & nihil positiui dicit; quòd probatur Primò: quia si
1. rō. ponatur sola ratio continui, & ponamus, quod non sit infinitum, & circumscribamus quodcumque aliud absolutum, continuum erit terminatum, non ergo puncti, per quos terminatur continuum, sunt quid absolutum, & positiui quia circumscripto quocumque positiuo absoluto, & relicta sola ratione continui, continuum erit finitum, nisi ponamus illud esse infinitum. Dicendum est ergo, quòd puncta nihil aliud sunt, nisi carentia cõtinui, vel continuæ successionis, & sic sunt pu-
2. ra priuatio. Secundò, videtur quòd Deus non possit separare finitatem à linea, sed Deus potest separare quodcumque absolutum ab altero absoluto, ergo punctus non est quid absolutum à linea;
3. rō. hæc ratio est Theologica. Tertiò, si punctus esset quid positiuum, sequeretur, quòd punctus & linea, essent duę essentię absolutæ: duæ autem essentiæ absolutæ nõ possunt fieri vnum, nisi vna accidat alteri, & tunc linea esset vnum per accidens; neque sunt vnum secundum identitatẽ perfectam, vt videtur; neque sunt vnum tertium compositum ex eis: quia neutra respectu alterius habet rationem actus, vel potentię; requiritur ergo quòd
4. rō. punctus sit priuatiuum purum. Quartò, Indiuisibile haberet esse, & non esse absque generatione, & corruptione; probatur consequentia: quia in medio lineæ est tantum vnus punctus: at diuisa linea, sũt duo puncta in actu, ergo est ibi aliquis pũctus, qui prius non erat, & ibi est sine generatione, quia non videtur esse probabile, quòd diuidens generauerit ibi aliquã essentiam absolutam. Hanc opinionem sequitur Gulielmus Ocham, vt citant Marginistæ his ferè rationibus. Opin. Ochã.

Verum ex dictis à Scoto hanc opinionem esse falsam conspicitur, & ab omnibus fere hæc opinio derelinquitur his tẽporibus. Pro intelligentia autem clariori rationum est notandum, quod indiuisibile nihil aliud est, nisi terminus continui, vti est punctus, & propterea formaliter distinguitur à continuo, & diuisibili: sed non distinguitur realiter, non enim est quid subiecto diuisum, & seiunctum à continuo, vt à linea, sed est terminus cõtinui, & lineæ, & sic apparet quomodo sit quid positiuum, quia est vltimum, & terminus indiuisibilis continui, & sic est quid positiuum; sed connotat carentiam continuationis, & diuisibilitatis, & per hoc formaliter distinguitur à continuo, sed non realiter, neque subiecto. Ex hoc ad primam rationem possumus negare, quod posita sola ratione continui, continuum sit terminatum: quia de ratione continui non est esse terminatum, vel interminatum, quia si de ratione continui esset esse terminatum, quodlibet continuum esset terminatum, & sic tempus quoque esset terminatum, & tamen scimus, quod est infinitum, & sine limitibus, secundum Arist. Si etiam de ratione continui esset, esse non terminatum, nullum continuum esset terminatum; vnde linea, &c. non essent terminata, ergo de ratione continui est, quod componatur ex partibus diuisibilibus, quæ terminentur ad vnum terminum communem, vt dicitur in Prædicamento Quãtitatis, & nihil amplius requiritur. Vnde ad argumentum esset dicendum, quod continuum terminatur per aliud absolutum, scilicet per pũctum, & sic falsum est assumptum, quod non habeat partes, &c. Secũdò possumus dicere, quod circumscripto quocumque absoluto distincto realiter, & subiecto, à cõtinuo, continuum est terminatum: sed tunc neganda est Minor, quia punctus licet formaliter distinguatur à continuo, non tamen distinguitur realiter, neque subiecto, vt dictum est. Ad secundũ, quod est argumentum Theologicum dico, quod

Reijcitur. Fũdamẽtũ pro solutione. Ad i. rõnẽ. Ad 2.

quod Deus potest, quæ non implicant cõtradictionem: ideò si posset esse infinitum cõtinuum, posset Deus facere illud, & sic esset continuum sine punctis, quia esset interminatum; modò, quia omne continuum est finitum, & terminatum, ideò implicat dari continuum terminatum sine terminis, & ideò non potest Deus seiungere punctum à linea, non tamen propter hoc sequitur, quod punctum, & indiuisibile, non sit quid positiuum. Ad tertium patet, quare ex puncto, & linea non fiat compositio, quia non distinguũtur realiter, & subiecto; sed solum formaliter; Vel dicamus, quod non fit compositio, quia terminus, & res terminata non faciunt compositionem, non enim sunt duæ res, neque partes essentiales, sed vna est res, & alia est terminus, & vltimum illius rei. Ad quartam dico, quod non datur indiuisibile actu in continuo, vt in linea, quia supra ostensum est, quod continuum nõ componitur ex indiuisibilibus, sed ibi est tantum in potentia, quia omnis linea secundũ quamcumque partem est diuisibilis, & sic terminabilis punctis; vndè illa duo puncta, qui actu adsunt dũ diuiditur linea, aderant prius actu, nec alter, nec ambo, sed vterque potentia; per diuisionem autem fiunt in linea actu; neque hæc est generatio, quia, vt dixi, punctus non est re, & subiecto diuersus à continuo, sed solum formaliter: re autem est terminus, & vltimum ipsiusmet cõtinui. Hoc modo solui possunt illa argumenta, licet Scotus illa insoluta reliquerit, forsan obliuione captus, dum multa alia perquirebat in illa quæstione, quæ non sine causa ab Antiquis Scotistis difficillima semper habita fuit.

Ad 3.

Ad 4.

THEOREMA XXXVIII.

Non datur minimus motus indiuisibilis; siue non fit motus in instanti.

Propositum Theorema dilucidatur. *Cap. 1.*

SCotus 2. Sent. d. 2. q. 9. post G. & post N. multis rationibus probat esse impossibile, quod fiat motus in instanti; ratio præcipua, & demonstratiua est hæc: Omnis motus alius à motu locali pendet à motu locali, neque fieri potest sine motu locali, vt probat ipsemet Philosophus 8. Phys. tex. 53. sed motus localis non potest fieri in instanti, ergo nullus motus fieri potest in instanti. Minor probatur: quia omnis motus est de genere continuorũ, & est successiuus; vt patet ex 6. Phys. & 3. Physic. omne ens mobile necessariò habet partes: quia indiuisibile non mouetur; non potest ergo totum mobile pertrãsire spatium, nisi prius vna pars transeat spatium illud, & ita in vno instanti transit vna pars, & in alio instanti alia pars; non ergo totum potest pertransire illud spatium in vno instanti. Præterea, motus localis fit super quantitatem, & medium diuisibile: quia super indiuisibile nihil mouetur, ergo mobile in transeundo illud medium, prius est in vna parte, deinde in alia, & sic non potest fieri in instanti. Sed hic est dubitatio, quia generatio, & corruptio, similiter & illuminatio, sunt mutationes instãtaneæ, & subitæ, vt elicitur ex ipsomet Arist. 5. Phys. tex. 7. quia generatio, & interitus versantur inter contradictoria, vt ait ibi Arist. inter contradictoria autem non datur medium, ergo mutatio inter ea fit momento; & ipsemet Scot. in 2. Sent. d. 2. q. 9. post L. contra eos, qui dicunt punctum, & instans esse quid priuatiuum tantum; ergo datur aliquis motus, qui est in instanti. Item Arist. ait guttas aquæ in instanti siue tempore indiuisibili cauare lapidem, 8. Phys. tex. 23. & lib. de sensu, & sensibili, c. 8. ait sensum posse subito alterari, & non dimidium prius; & subinfert exemplum, vt aquam omnem simul coagulari. Pro intelligentia obiectionum notanda sunt ea, quæ habet Scot. in Metaph. 11. 8. q. 3. in initio illarũ additionum, qui declarat ea quæ dicit Arist. 6. Phys. lib. de successione motus; ait enim Arist. 6. Phys. tex. 7. 32. & 87. quod omne quod transmutatur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quẽ, & sic necessario videtur omne quod transmutatur, habere partes. Hoc argumentum adducitur ad probandum formam substantialem suscipere magis, & minus: sed non valet ad hoc: quia hoc argumen-

Dubiũ primũ.

Secũdum.

Solutio.

gumentum non concludit de diuiſibilita
te mobilis ſecundum magis,& minus,ſed
ſecundum diuiſibilitatem mobilis in par
tes quantitatiuas.Omiſſa ergo illa diſpu-
tatione de ſuſcipere magis , & minus , o-
portet videre quomodo mobile eſt ſem-
per partim in termino à quo , & partim
in termino ad quem:quia vt ſupra obieci-
mus,videtur quod aliqua mutatio ſit ſu-
bita,& conſequenter,videtur falsũ,quod
omnis motus ſit ſucceſſiuus , vt videtur
velle argumentũ,& ratio hic adducta ab
Ariſt. Dicẽdum eſt ergo, quod hæc ratio
Ariſt.eſt veriſſima,& concludit,quod in
rebus cõtinuis nõ poteſt ſubito fieri gene
ratio; ſed id quod tranſmutatur, partim
eſt in termino à quo,& partim in termi-
no ad quẽ:oẽ illud.n.quod generatᷣ prius
diſponitur,diſponitur autẽ per alteratio-
nẽ,non alteratur aũt ſimul totum,quia ſi
ſubiectũ eſt cõtinuũ,eſt diuiſibilẽ in par-
tes,& ſic cũ forma inducatᷣ tm̃,qñ ſubie-
ctũ eſt ſummè diſpoſitũ,nõ põt fièri gene
ratio continui tota ſimul, ſed aliud, & a-
liud:& ſic forma ſubſtãtialis prius induci
tur in aliã partẽ, & aliam , donec cõpletè
inducta eſt;& hoc cõſonat dictis Ariſt.7.
Phy.tex. 34. vbi cõparat generationes ad
inuicẽ ſecundũ velocitatem . Hoc itaqne
argumentũ concludit de extẽſione forma
rũ,non de intẽſione,& remiſſione forma
rum.Sed eſt videndũ quomodo hoc ſit ve
rum, & intelligatur hæc ſucceſſio in mo-
tu,quia quædã alterationes vidẽtur poſſe
fieri in inſtanti, ſi circumſcribatur motus
localis, qui neceſſariò fit in tẽpore,vt con
tingeret de multiplicatione ſoni, ſi nõ eſ-
ſet impedimentũ medij per quòd debẽt
localiter deferri ſpecies ſoni ; ideò dicen-
dum eſt,quòd nulli formę quãtum eſt ex
ſe, repugnat ſubita mutatio: poſſet enim
in inſtanti induci, ſed ratione ſubiecti,qđ
eſt diuiſibile,omni formę,cõpetere poteſt
ſucceſſio,& hoc eſt quod intendit Philoſ.
6. Phyſ. ſucceſſio quoque in motu poteſt
eſſe ratione formæ,quia forma habet gra
dus , & ſic paulatim , & ſucceſſiuè poteſt
induci,vt cõtingit ĩ qualitatibus; ſed hoc
non verificatur de omnibus formis: quia
non omnes formæ habent gradus,vt ſunt
formæ ſubſtantiales;& propter hoc Ariſt.
diſtinxit 5.Phyſ.motum à mutatione. Eſt
ergo dicendum , quod ſuccesſio in motu
vbique eſt poſſibilis ratione ſubiecti, ſed
non vbique ratione formæ , ſed ſolum in
illis, in quibus formæ habent varios gra-
dus;ſed ſi accipiatur ſubiectum per ſe,&
forma per ſe, in neutra iſtarum mutatio-
num eſt neceſſaria ſucceſſio , propter ra-
tionem adductam de multiplicatione ſo-
ni,ſi circumſcribatur motus localis;ſi au-
tem iſtæ formæ per motum inducantur,
id eſt, non ſubito inducantur,neceſſe eſt,
quod ſit ſucceſſio : & tunc eſt neceſſe,
quod ſit, vel ratione ſubiecti , vel ratione
formæ, vt dictum eſt . Sed arguitur con-
tra vtrumque membrum. Arguitur con-
tra primum,ſcilicet, quod non poſſit fie-
ri ſucceſſio ex parte mobilis, quia alterãs
non minus eſt potens in principio,quam
poſt , & agit ſecundum vltimum virtutis
ſuæ,ergo agit tantum in paſſum à princi-
pio in quantum poſt.

Contra 1. membrum

Contra ſecundum
membrum, quod ſcilicet non poſſit fieri
diuiſio ſecundum gradus formæ : quia
hoc videtur eſſe contra ſenſum,quod pri-
ma medietas mobilis ſit in ſummo diſpo-
ſita per præuiam alterationem, quia ha-
bet gradum formæ , & ſecunda medietas
nullo modo ſit alterata .

Contra ſecũdũ membrum

Contra vtrum-
que : quia tunc non eſſet vna alteratio ,
ſed plures .

Contra vtrumque.

Pro ſolutione iſtorum argu-
mentorum eſt notandum,quod aliud eſt
ponere ſucceſſionem in alteratione ſecũ-
dum partes mobilis proportionati agen-
ti , & aliud ſecundum partes mobilis in-
porportionati ad agens, quarum tamen
quælibet ſit proportionata mobili agen-
ti:nam ſi accipiamus primum membrũ ,
poſſumus dicere,quod prima pars mobi-
lis alterata ab agente alterat ſecundum
partem,vel quod non alterat, & hoc vel
principaliter vel inſtrumẽtaliter: ſi dicas,
quod alterat ſecundũ partẽ principaliter,
tũc alterans extrinſecũ nihil agit;Si dica-
mus,ꝙ alterat illã ſecũdam partẽ inſtru-
mẽtaliter,tũc agens extrinſecũ erit agens
principale alterãs , & prima pars agẽs in-
ſtrumẽtale:& tũc patet ad argumẽtũ con
tra primũ mẽbrũ,ꝙ licet agẽs ſit æquè po
tẽs,tñ neceſſe eſt,quod ſucceſſiuè agat in
paſsũ,& mobile ſibi proportionatũ,& ſic
prius in vnã partẽ,poſtea in aliã;Si loqua
mur ſecũdũ alterũ mẽbrũ,põt dici, quod

Tertia ſolutio.

agens

agẽs prius necessariò agit in vna partẽ, & tunc illa pars alterata agit in secundum, & sic etiam patet ad idem argumentum contra primum membrum. Notandum est insuper, pro solutione argumentorum contra secundum membrum, de successione ex parte formę, quòd si alteratum secundum vtrumque membrum modo prædicto, alterat, vel alterat statim cum incipit habere aliquid formæ; aut tunc tantum, cum habet formam in summo; aut quando habet eam in certo gradu, vt puta in 10. ita quod citra illum nihil faciat; Horum trium membrorum secundus gradus est impossibilis, tam in absolutè summo, quàm in summo possibili induci ab illo agente: quia dato, quod illud agens cesset citra gradum summũ, tunc illud alteratũ ab ipso, nihil vnquàm posset facere, quod est contra sensum: etiam primum membrum non est verum: quia posset esse aliqua forma ita remissè inducta, idest inducta ita secundum paucos gradus, quod mobile alteratum secũdum illam non poterit agere. Vltimum membrum est verũ, quòd scilicet agit cũ peruenit ad determinatos gradus, & tũc patet ad argumentum contra secundum membrum de successione ratione formę: quis autem sit ille gradus in formis nõ est facilè assignare: fortè minor sufficit in forma magis actiua, vt calore, quam frigiditate; & ex his patet ad omnes instantias; quanto enim alterans magis intenditur, tanto velocius mouet; & quanto magis remittitur, tanto debilius fit; & minus agit; tot etiam sunt alterationes, quot alterantia; & per hoc patet ad argumẽtum contra vtrumque medium. Arguit etiam Scotus, quod non sit successio in motu, quia vna pars mobilis non potest mouere aliam ibi (sed primum argumentum contra vtrumque membrum quærit de prima substantia, &c.) sed illa argumenta soluit, & probat, quòd necessariò est successio in motu secundum Philosophum; & illam positionem reijcit, & soluit argumenta illa, & hoc facit vsque ad illa verba (Nota quòd via tenens successionem alterationis, &c.) Inquit ergò, quod secundum Aristotelem successio in motu potest esse secundum partes mobilis, & consequenter, quod vna pars mobilis, est causa motiua alterius partis, quia omne ens actiuè potest omne ens in potentia reddere sibi simile actu; & prior pars est prior in actu, quàm secunda pars; Et licet aliquando hæc successio actu non sit secundum partes, tamen illa causalitas adest, quia pars prior prius natura habet formam, quàm posterior, licet non tempore; & hoc modo euenit in illuminatione: si autem est successio secundum formam, tunc pars prior aget, non secunda a principio, sed secunda tunc agit quando habet illam formam secundum gradum actiuum. Sed hic est difficultas, quia secundum dicta, forma substantialis successiuè inducetur ratione mobilis, licet non ratione suimetipsius; quia ipsa forma substantialis non habet varios gradus, vti forma accidentalis; Hoc autem est contra Arist. 5. Phys. tex. 10. vbi vult, quod in substantia non sit motus, sed mutatio: & distinguit mutationem à motu tex. 7. quia mutatio transit de non esse, ad esse, siue de non substantia, in substantiam; à priuatione autem ad habitum non fit transitus per gradus; ergo videtur, quòd substantia non posit generari successiuè, neque etiam ex parte mobilis. Ad hoc Scotus dat duplicem responsionem, dimissa prima, secunda est hæc; Quod forma substãtialis non perficit materiã mediante quantitate, ideò suum primum susceptiuum in quantum huius, non habet partem extra partem, & in inductione formæ substantialis non est successio secundum partes sui susceptiui: quia suum susceptiuũ non habet partes, sed habet partes per accidens: quia nunquam est sine quantitate; & ideò in generatione, & inductione formæ substantialis, est successio non per se: quia neque ratione ipsius formæ substantialis, cum illa non habeat partes, neque ratione susceptiui, in quantum est susceptiuum: quia vt est susceptiuum formæ substantialis, non est quantum: sed solum per accidens habet partes, quia non potest esse sine quantitate. Alteratio autem per se habet successionem, quia qualitas per se est in quantitate, & necessariò prærequirit quantitatem in subiecto, & etiam ipsa qualitas habet gradus varios,

Notãdum.

Quõ successio fiat in motu

Dubium

Dubium

Resp. Scoti. Solutio.

varios, & ideò in illa per ſe eſt ſucceſſio, quod eſt verum communiter, vt videtur. Iure ergo in ſubſtantia non eſt motus, ſed mutatio, quæ eſt ſubita: ſed in alteratione, & alijs Prædicamentis, eſt ſucceſſio, & motus.

Quomodo autem fiat hæc ſucceſſio in alteratione, & quare aliquod quantum motum, prius habeat calorem remiſſum, poſtea intenſum, patet ex hoc: quia cum aliquod corpus incidit calefieri, incipit calor induci paulatim ſic quod vnus gradus minimus inducitur prius in vnā partem, deinde alius gradu per alium motum inducitur in illam eandem partem, prior verò alteratio continuatur in partibus alijs mobilis ſequentibus, quarum vna completa, vel quantulacūque parte eius, poteſt incipere alia; & ſic cum illa alia tertia alteratio; vnde prior pars alteratur etiam ſecunda alteratione, quando poſterior pars alteratur prima alteratione; & ſic in fine, prior pars eſt intenſius calida, quàm poſterior; quia pluribus alterationibus ſuperuenientibus alteratur magis prior, quàm poſterior. Ex his omnibus patet, quomodo in quolibet motu ſit ſucceſſio, & eſt impoſſibile, quòd motus fiat in inſtāti, quia eſt ſucceſſio in quolibet motu, vel ratione ſubiecti, vel ratione formę: quia omnis motus ſit ſuper mobile, vel ſubiectum quantum: non ſuper indiuiſibile, vt habetur 6. Phyſ. habetur etiam quomodo generatio ſubſtantialis ſit ſucceſſiuè, non ratione formæ ſubſtantialis, quæ non habet gradus; neque ratione ſui ſubiecti, vt eſt eius ſubiectum; ſed ratione ſui ſubiecti per accidens: quia illud ſemper eſt quantum, & ſic per accidens ſucceſſiuè in illud inducitur forma ſubſtantialis.

Solutio aliorū. Reijcitur.

Ex quo apparet, quod non ſatisfaciunt queſtioni; qui diſtinguunt de generatione, dicentes, quòd generatio duobus modis accipi poteſt; Vel pro alteratione præuia ad inductionem formæ ſubſtantialis; Vel pro ipſamet inductione formę ſubſtantialis; & dicunt generationem primo modo acceptam eſſe ſucceſſiuam, non ſecundo modo: quoniam hæc diſtinctio non ſufficit: quia adhuc quæro, in illa inductione formæ ſubſtantialis cu ſubiectum ſit quantum, an inducatur ſtatim in quālibet partem ſubiecti, an non; & ideò eſt dicendum, vt ſuprà, quòd ſucceſſiuè inducitur non per ſe, ſed per accidens, vt dictum eſt.

Ad Arg. de guttis. The. 52.

Ad illud de guttis cauantibus lapidem, dictum eſt ſupra in Theoremate illo, quòd continuum conſtat ex ſemper diuiſibilibus; ideò nunc breuiter dico, quod Ariſt. non ait illam excauationem lapidum fieri in inſtanti; ſed ait fieri in tempore admodum pauco.

Ad illud d' illuminatione.

Ad illud de illuminatione dico, quòd non ſit ſucceſſiuè, quia ad multiplicationem coloris non requiritur motus localis; vnde omnes alij motus neceſsariò ſunt ſucceſſiui, quia interuenit motus localis, quod ſi alteratio fieri poſſet ſine motu locali, nō repugnaret fieri in inſtanti, & ſic de alijs motib. ſucceſſiuis: vnde ſupra dixi, quod eſt poſſibile omnem motum fieri ſucceſſiuè: non tamen eſt neceſſarium, ſi enim circumſcribatur motus localis, non erit neceſſe quod ſit ſucceſſiuus.

Ad illud d' sēſu.

Ad illud de ſenſu, loquitur de alteratione intētionali, vbi ſubiectum eſt ſummè diſpoſitum ad formam. Ad illud, quòd aqua ſubito coagulatur, dico, quod ait Scotus in antiquis textibus illa verba non reperiſſe, attamen intelligatur, ſimul, id eſt paruo tempore, & inperceptibili, vnde ſi ſit multa aqua, videmus etiam ſenſu, quod non tota ſimul, ſed paulatim coagulatur.

An detur mutatio inſtantanea

An detur mutatio inſtantanea diſputatur a Philoſopho 6. Phyſ. tex. 32. D. Thomas, Auerroes, & alij, concedunt eam dari: ſed hoc eſt intelligendum eo modo, quo Scotus ſuprà expoſuit, ſcilicet, vbi non intercedit motus localis. Alia loca citauimus, 2. Sēt. diſt. 21. cap. 1. quæ ſunt 1. Phyſ. tex. 23. & vndecimus Metaph. cap. 10.

THEOREMA XXXIX.

Corruptio vnius eſt generatio alterius, & generatio vnius, eſt corruptio alterius.

Opinio Scoti. *Cap. I.*

SCotus 2. Sent. d. 1. q. 3. reſpondendo ad tertium principale L. hanc propoſitionem declarat: & facit differentiam inter has propoſitiones. Corruptio vnius, eſt generatio alterius, & generatio vnius, eſt cor-

est corruptio alterius;prima enim propositio est verior secundum intentionem agentis:quia nunquam agens intendit primo corruptionem,sed primo intendit generationem:& quia vt plurimum non potest agens inducere formam intentam in materiam, nisi corrumpat compositum præexistens, ideo prius corrumpit, & postea inducit formam intentam in materiam illam; adeò quod primo & per se,agens intendit generationem,per accidens verò corruptionem.Secunda verò propositio non est ita per se vera ad intentionē agentis, sicuti prima, propter rationem adductā:quia accidit generāti quod corrumpat propter incompossibilitatem termini corrumpendi cum termino quē intendit,quia non potest producere formā, quam intendit, nisi in materiam præexistentem,&illa materia præexistens, communiter est sub forma incompossibili formæ quam intendit inducere: & propter hoc opportet,quod corrumpat compositum præexistens,vt inducat intentum.Ex qua declaratione colligitur, quod hæc propositio non est formaliter vera: Generatio vnius, est corruptio alterius:quia generatio,&corruptio sunt secundum propriam rationem formalem opposita priuatiuè,ex 5.Phys.tex.7.sed est vera concomitanter,quòd scilicet ad corruptionem vnius,concomitatur generatio alterius,& generationem vnius concomitatur corruptio alterius,attamen hæc est differētia, quod ad corruptionem vnius per se,& secundum intentionem agentis, sequitur generatio alterius: quia generatio prius intenditur, sed ad generationem vnius non concomitatur corruptio alterius per se,sed solum per accidens:quia generans per accidens corrumpit.Ex quo loco patet, quàm parum accuratè Ludouicus Buccaferreus in 1.de gen.tex.17.& Mercenarius in suis Dilucidationibus, in Dilucidatione huius propositionis, citant Scotum, cum illum non viderint, & ei tribuant opinionem quàm nec somniauit, quod sæpe illis accidit, citant enim Scotum in 4.Sent.d.10.q.3.& 3.d.4.q.1. & tamen vt videre est, Scotus ibi nec nominat hanc propositionem;& aiunt Scotum dicere hanc propositionem esse ve-

Scot° vanè citatur.

ram quandoque mediate, quādoque immediatè, propter pluralitatē formarum in composito,quod tamē non est verum, licet enim teneat in composito pluralitatem formarum, non tamen hanc propositionem sic glossat; & ad difficultatem illam,quod dum generatur homo interit forma mixti, alio modo est respondendum,vt infrà patebit.

Ex hoc etiam habetur, quænam istarū propositionum prior sit; an generatio vnius,& postea corruptio;an prius sit, corruptio vnius, & postea generatio alterius; Nam si loquimur quo ad ordinem naturæ, prior est corruptio vnius, quam generatio alterius,non enim generans potest inducere formam in materiam, nisi prius corrumpatur compositum præexistens. Si verò loquamur quo ad finem agentis, prior est generatio, quàm corruptio: si quidem generans intendit solum generationem compositi per se; per accidens verò corruptionem præexistentis compositi. Ex quo etiam apparet,quòd secundum Scotum generatio, & corruptio non sunt vna mutatio numero, quæ diuersorum terminorum respectu dicatur generatio,& interitus,sed re vera sunt duæ mutationes, adeò quod vna potest esse sine altera quantum est ex se, & intrinsecè: potest enim esse generatio absque corruptione, vt ipsemet Scotus dicit in eodem 2. Sent. d.2.q.7. respondendo ad vltimum principale; & in præsenti loco ait, quod generans generando corrumpit per accidens, quia forma educenda est incompossibilis formæ præexistenti in materia; adeò, quod si illa forma existēs in materia non sit incompossibilis formę educendæ, non corrumpet illam, & tunc erit generatio sine corruptione. Apparet etiam,quod perpetuitas generationis assignatur ex causa efficiente,& generante; ex eo enim quod generans semper intendit generationem per se,& corruptionem per accidens, hinc fit quod generatio perpetuatur; neque enim generās per se corrumpit,sed per accidens, per se autem generat; quæ autem sunt per se,sunt æterna per se,quæ per accidens,sunt æterna per accidens, & sic generatio est æterna per se; corruptio est æterna quoque,

Generatio & corruptio an sint vna mutatio numero.

ſed per accidens ſcilicet reſpectu generationis; quando enim agens inducit aliquã formam incompoſſibilem alicui, corrumpit vt dictum eſt, & ſic corruptio per accidens eſt æterna. Ex quo apparet vndè hæc propoſitio habeat veritatem, pendet enim ex duabus propoſitionibus, quæ veriſſimę ſunt apud Philoſophum. Prima eſt, quòd generans inducit formã in materiam, quæ nuda ſine vlla forma manere non poteſt, propter internam pendentiam; & inclinationem, quam habet ad formam. Secunda eſt, quod duæ formæ numero non ſunt compoſſibiles in eadem materia numero, & ideò opus eſt qđ agens corrumpat præexiſtentem formá in materia; & hinc fit, ꝙ vnius corruptio, eſt generatio alterius, & vnius generatio, eſt corruptio alterius, vt etiam Moderni quidã optimè declarant; quæ propoſitio eſt fundamentum in Phyſica, & radix multarum concluſionũ, & maximè mundi æternitatis, ideò apud Theologum non eſt vera, neque in ſe, ſed nunc Phyſicè loquimur, & in via Ariſtotelis.

Aliorũ obiectiones circa prædictam declarationem, & earundem ſolutio. Cap. II.

CIrca prædictã declarationẽ duæ præſertim ſũt obiectiones. Prima eſt ex Zabarella, in lib. de Cõmuni rerum generatione, & interitu, c. 5. ibi enim ſuſtinet, qđ generatio, & corruptio nõ ſũt duæ mutationes numero diſtinctæ, vt diximꝰ, ſed ait generationẽ, & corruptionẽ eſse eãdẽ numero mutationem, quæ reſpectu duorũ terminorũ dicantur interitus vnius, & alterius generatio. Hanc ſententiam pro-
1. rō. bat primò, ſi ignis agens in aquam vertat eam in aerem, erit interitus aquæ, & generatio aeris, & tunc erit vna mutatio, & facta ab vno, & eodem agente, & per vnam, & eandem actionem, ab vnó autem quatenus vnum, non prouenit niſi vnum, ergo illa eſt vnica mutatio numero re, ſecundum diuerſas conſiderationes, & re-
2. ſpectus dicta generatio, & corruptio; Secundò omnis mutatio vna numero, eſt à termino ad terminũ; neque vlla eſt, quæ duobus terminis non ſit concluſa, quorũ vnius eſt amiſſio, & alterius eſt acquiſitio: ſed cum corrumpitur e. g. per actionem ignis aqua in aerem, ſunt duo termini, quorum vnus deperditur, & alter acquiritur, ergo nihil obſtat, quin ille tranſitus motus inter hos dũos terminos ſit vnus motus numero, ſiue mutatio vna numero. Confirmatur exemplo motus localis: nam ſi deſcendat lapis de ſumma turri ad ima, tranſit à loco ad locum, & eſt vnus numero motus re, ratione duo, qui dicitur receſſio ab altero loco, & acceſſio ad alterum; quod patet: quia in eo ſunt omnes conditiones requiſitæ ad vnitatem numeralem motus, eſt enim vnius mobilis; & in vno tempore, & per ſpatium vnum, & à motore vno, ergo, quòd de motu locali negari non poteſt, non debemus negare de alijs motibus; Itaque ſimili modo dicendum eſt in generatione ſubſtantiali, vna enim eſt mutatio aquæ in aerẽ, quæ eſt aquæ interitus, & generatio aeris. *Cõfirmatur*

Verum hæc opinio non eſt vera, neque conformis dictis Ariſt. clarum eſt enim quod Ariſt. 5. Phyſ. tex. 7. & inde, fecit diſtinctionem inter motum, & mutationẽ, *Reijcitur.*
quia motus eſt trãſitio de ſubiecto in ſubiectum, ſed mutatio eſt duplex, vel enim eſt de non ſubiecto in ſubiectum, & hanc appellat generationem, vel eſt tranſitio de ſubiecto in non ſubiectum, & hæc eſt corruptio, ergo ex Ariſt. patet, quod alia mutatio eſt generatio, & alia eſt corruptio. Sed huic rationi innuit reſponſionẽ, *1. rō.*
quod generatio, & corruptio duobus modis conſiderari poſſunt; Vel ſecũdũ realitatẽ; Vel ſecũdũ rationẽ, ſi ſecundũ realitatẽ conſiderẽtur ſunt vnus motus, & vna mutatio; neque habẽt diuerſas definitiones, ſed vnã cõmunẽ, quæ eſt, generatio eſt mutatio totius in totũ, & qđ voluerit cõprehendere in hac definitione generationem, & interitũ: oſtenditur ex illis verbis (huius generatio, illius verò interitus,) ſi verò conſiderentur ſecundum rationẽ, ſic diſtinguuntur, & tunc habent vnaquęque propriam definitionem. Generatio eſt trãſitio de nõ eſſe ad eſſe; & corruptio eſt mutatio de eſſe ad non eſſe; ſed quod hæc reſponſio ſit voluntaria & ſine ratione ex eo patet: quia ibi Ariſt. ponit quattuor ſpecies mutationis, quarũ Prima eſt *Reſp.*
de nõ ſubiecto in nõ ſubiectũ, quæ nõ datur. Secũda de non ſubiecto in ſubiectũ. 1.
2.

3. Tertia de subiecto in non subiectū. Quar-
4. ta de subiecto in subiectū; modo, si tertia, & secunda est distinctio secundum rationem, ergo etiam distinctio inter secundā, & tertiam cum 4. est secundum rationē, & sic motus distinguitur à mutatione solum ratione, quod quam absurdum sit dictu quilibet videre potest ex differentijs quas ibi Arist. ponit inter motum, & mutationem, vult enim quod mutatio solū fiat in substantia, motus verò in alijs tribus Pręedicamētis; sed hoc clarius est, quā vt ostendi possit; sed ex eo facilè cōijci potest falsitas eiusdem responsionis, quod motus vn⁹ numero, vt ait Arist. 5. Phys. tex. 34. est ille, cuius est vnum mobile, vnū tempus, & vnus terminus ad quem, siue qui est ad eandē speciem, & formam, at in hoc motu, qui est transitus ex aqua in aerem, non est vnum mobile, immò sunt duo mobilia; vel nullū est mobile, nā hic mouetur aqua, & aer; aqua enim corrumpitur, & mouetur ab esse ad non esse; aer verò mouetur à non esse ad esse, sed verius est hic nullum vnū mobile esse; quia ex Arist. in 5. Phys. tex. 7. & 8. quod generatur non est, & quod corrumpitur similiter non est, & ideò non possunt dici moueri; quomodo ergo hic trāsitus, & mutatio potest dici vnus numero; insup termini ad quē, siue formæ, ad quas tēdunt, sūt omnino diuersæ, quia vnius est forma, & esse positiuū; alterius est non esse, & pri-
5. uatio. Præterea, cum dicit, quòd definitiones illæ de generatione, & corruptione de 5. Phys. cōpetunt illis vt ratione distinguuntur, vel intelligit, quòd competit illis quatenus per solam operationē intellectus nostri distinguuntur, vel accipit ibi per rationem, essentiam, & naturam generationis; si secundo modo, habeo intentū: quia nos dicimus, qđ generatio, & mutatio sunt mutationes secundum propriā essentiam realem distinctæ, & sic vna non est alia, & ita mutatio aquæ in aerem nō est vna mutatio numero, sed duæ. Si verò primo modo intelligat. Cōtra, ergo cessāte operatione intellectus, nō differt interitus à generatione cōsiderando interitum, & generationē absolutè, absque cōparatione illarum ad hāc, vel illam rem genitā, vel corruptā: ꝙ asserere, quàm vanū sit, non est qui non videat; sed vanitas huius opinionis patet etiam ex solutione suarum rationum. Ad primū nego quòd illa mutatio aquæ in aerem proueniens ab vno agente, sit vna numero; ad probationem, quia ab vno in quantum &c. nego illam propositionem, est enim falsa, vt optimè declarat Scotus 4. Sentent. distinctione 1. q. 1. B. B. sępè enim videmus, quòd ab vno in quantum vnum, proueniunt plura. Præterea, nego quòd hæc sit vna actio, sunt enim duæ actiones, quia est circa duas res, scilicet, circa aquam, & aerē, & ad diuersos terminos ad quem, & in diuerso tempore: quia agens primò corrūpit aquam, deinde generat aerem. *Ad 1. rōnē.*

Ad 2. Ad secundam nego, quòd in præsenti sint tātum duo termini: quia re vera sunt quattuor; est enim primo transitus aquę, ab esse aquæ ad nō esse aquæ, deinde est alius transitus nō esse ignis, ad esse ignis; immò hoc potest esse validum argumentum contra ipsum; sunt quattuor termini, & quilibet motus vnus numero, siue mutatio concluditur duobus terminis tātùm, ergo hic non est vnus motus numero solum, sed duo: licet enim fiat transitus, & mutatio ab aqua in aerem, non tamen propter hoc isti sunt termini mutationum; quia mutatio non est ex positiuo in positiuum, vt patet ex 5. Physicorū, sed talis mutatio est motus propriè dictus.

Ad confirmatiōnem. Ad confirmationem de exemplo motus localis, patet ex dictis, quòd non currit similitudo, multum enim diuersa est hæc mutatio aquæ in aerem ab illo motu lapidis à turri ad ima; quia in illo motu locali sunt omnia requisita ad motum localem vnum numero: quia adest vnum mobile, vnum spatium, vnus terminus ad quem, quæ in proposito non adsunt; Est ergo dicendum, quod generatio, & corruptio sunt duæ mutationes naturaliter distinctæ, quæ tamen se concomitantur in eodem instanti temporis.

Secūda difficultas. Secunda difficultas aduersus propositionem assignatam ab omnibus tangitur, & est, quia videtur falsa, videtur enim qđ quālibet corruptionē vnius, nō sequatur generatio alterius; nam in corruptione animalis nihil generatur, quia nulla alia

forma

forma noua acquiritur, siquidem illa forma cadaueris, est illamet forma, mixtionis quæ in viuente præfuit, ergo datur alicuius corruptio, quæ non est alicuius generatio. Idem dicendum est de generatione: nam adueniens intellectiua corpori humano organizato, generatur homo, & nihil corrumpitur: quia præexistens forma mixtionis, siue corporeitatis, manet; quæ ratio militat contra nos præcipuè, qui tenemus pluralitatem formarum in eodem composito. Huic difficultati respondent Zabarella, & Mercenarius, coincidit enim, & rectè, & hæc responsio colligitur ex Scoto in 2. Sent. d. 12. q. 1. A. & 4. Sent. d. 11. q. 1. A. quibus in locis declarat definitionem generationis assignatã 1. de generatione. Generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente. Ad argumentum itaque negant assumptum, scilicet, quòd ad corruptionẽ animalis, non sequatur generatio; sequitur enim generatio mixti, corrũpitur enim totum illud animal, & succedit mixtum, siue cadauer, quòd est aliud totum; & cum obijcitur nullam formam produci, dicimus, quòd generatur nouum totũ, & noua forma, quia illa forma mixti, quę prius non gerebat vicem formæ, sed materiæ, nunc gerit vicem formæ, & constituit compositum, & illi nomen imponit, quod prius non faciebat; & cum dicitur quòd generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente, id est, non remanente vllo accidente, intelligitur de accidentibus consequentibus formam illam totalem, quæ corrumpitur, non de alijs accidentibus consequentibus alias formas, vt diximus in Theoremate de qualitate formarum, capite vltimo; est ergo verum, quòd ad corruptionem vnius totius, sequitur generatio alterius totius, etiam secundum nos, ponentes pluralitatem formarum in eodem composito, sed hoc melius patebit in disputatione de pluralitate formarum in eodem iam dicta, quia non possunt se simul compati duæ totales formæ in eadem materia numero. Sed hæc omnia, & obiectiones Buccaferrei expendemus diligenter in disputatione de pluralitate formarum. Asserẽdum est insuper propositionem hanc veritatem habere solum in substantijs, non in accidentibus, & hoc omnes concedunt, & est expressè sententia Aristotelis in tex. 20. primi de generatione; non enim semper vera est in accidentibus: quia cũ accidens non det esse materiæ, sed ipsa per formam substantialem iam actu sit, potest accidens vnum recedere à subiecto absque eo, quod vllum aliud accidẽs generetur in ipsa, vti accidit, quando accidens non habet contrarium, vt recedente lumine nullum aliud accidens aduenit materiæ; possunt etiam plura accidentia diuersa specie inesse ipsimet subiecto, idem enim potest esse dulce, album, &c. quare non est necesse, quod vno accidente adueniente, alia recedant. In solis ergo substantijs est vera semper.

Resp.

THEOREMA XL.

In nutritione est generatio aliqua nouæ formæ.

Opinio Scoti, & Aduersariorum reiectio. Cap. 1.

SCotus de augmentatione loquitur in 4. Sent. distin. 44. q. 1. & recitata opinione Magistri, & Henrici, suam sententiam ponit, quattuor Conclusiones ostendendo, & probando: quarum duas tantum in præsenti adducam, quia illæ solũ sunt ad propositum nostrum. Prima Cõclusio est hæc. In nutritione est aliqua generatio, extendendo generationem ad omnem inductionem formæ substantialis in materiam post priuationem. Exponit autem hanc Conclusionem, quòd hęc generatio facta in nutritione, non est propriè generatio, sed potius aggeneratio: quoniam generatio terminatur ad per se ens, prout illud dicitur per se ens, quod non est pars alicuius: sed hæc generatio in nutritione facta, potest dici aggeneratio: quia est generatio alicuius, quòd per generationem fit idem alicui præexistenti, cui aggeneratur; potest etiam dici ingeneratio, quia est generatio partis in toto, cuius non fuit pars. Secunda Conclusio: Forma, quæ per hanc generationem in materiam nutrimenti inducitur, est for-

1 Conclus. *2 Conclus.*

ma noua, non antiqua. Comprobatio istarum duarum Conclusione pendet ex confutatione duarum opinionum contrariarum; rationes enim, quibus istæ duæ Conclusiones comprobantur etiam illas duas opiniones reijciunt. Pro intelligentia clara conclusionum istarum est vidēdus modus nutritionis; hoc enim cognitio, patebit veritas istarum Conclusionū. Prima opinio est Magistri Sentent. in 2. distinct. 3. vbi declarans modum nutritionis, ait, quòd nihil de nutrimento transit in veritatem naturæ humanæ, sed tantum illud est de veritate naturę humanę, quod contrahitur à parentibus, quòd autem generatur ex nutrimento, quasi fomentum adhæret calori naturali, ne extinguatur, sicut oleum adhęret lichno; & hac de causa requiritur nutrimentum, licet illud non conuertatur in veritatem naturæ humanæ. Hanc opinionem Scotus confutat multis medijs, sed præcipuè, quia non minus est perfecta vegetatiua, in homine, quàm in bruto, sed sic est, quòd vegetatiua in bruto conuertit nutrimentum in substantiam aliti, ergo, & vegetatiua in homine poterit quoque habere hanc operationem, vt conuertat nutrimentum in substantiam aliti. Confirmatur; ita enim generatur homo imperfectæ quantitatis, quam brutum, & ita in eo fit continua deperditio partium, sicut in bruto, ergo oportet, quòd in homine ita fit augmentatio, & restauratio sicut in bruto; in bruto autem est augmentatio, & restauratio per hoc, quia terminus augmentationis est aliquid ipsius substantiæ nutriendi, & augmentandi, ergo necesse est etiam quòd augmentatio, & restauratio fiat in homine per hoc, quod terminus augmētationis in homine sit aliquid ipsius substantiæ hominis. Tertiò, quia stante hac opinione, sequeretur, quod in homine esset aliqua caro, quæ simpliciter esset incorruptibilis per totam vitam suam, vel si corrumperetur, numquam posset restaurari, quorum vtrumque est inconueniens; primum quidem est inconueniens: quia illa pars incorruptibilis esset alterius speciei à cæteris partibus carnis corruptibilibus: dicere autem in homine esse diuersas species carnis tali diuersitate, nemo est qui non videat esse absurdum. Secundum quoque est inconueniens: quia tunc semper in homine esset minus de veritate carnis humanæ, quia cum aliqua portio deperdatur semper, & non possit restaurari, semper minus erit; vnde non solum non augebitur, sed semper diminuetur. Propter has rationes, & alias, quas vide ibi, tenet Scotus, quòd nutrimentum transit in veritatem naturæ humanæ: & hoc etiam communiter à philosophis conceditur, & ab alijs Theologis, cum nutrimentum transeat in veritatem naturæ humanæ, oportet videre quomodo hæc conuersio nutrimenti in naturam humanam fiat. Duo autem modi dicendi solum exstant. Primus est Henrici de Gandauo, vt imponunt ei Marginistæ Scoti, quem D. Thomas, & multi ex Philosophis modernis sequuntur, qui dicunt, quòd nutrimentum conuertitur in præexistentem carnem acceptam à parentibus, sed conuertitur non recipiendo nouam formam, neque secundum totum, neque secundum partem, sed tantummodo, per hoc, quod deficiente in nutrimento forma nutrimenti, succedit in materia nutrimenti forma carnis præexistens, ideo quod hæc opinio vult, quod per calorem naturalem partes carnis resoluuntur, & per fluxum deperduntur illæ partes, fluant, & deperdantur secundum materiam solum, non secundum formam; adeo quod volunt formam eandem penitus, & quo ad totum, & quo ad partem manere, & solum fieri fluxum in materia, & consequenter cum alimentum conuertitur in carnem præexistentem, non acquiritur noua forma, vel noua pars formæ in materiam nutrimenti, sed solum illa materia nutrimenti amittit propriam formam, & induitur forma carnis præexistentis; quod declarant exemplo animæ intellectiuæ, quæ de nouo perficit materiam, quæ fuit sub forma alimenti, neque tamen ipsa in se est noua, neque quo ad totum, neque quoad partē. Confirmatur etiam per auctoritatē Aristotelis, in 1. de gen. capite de augmentatione, textu 34. vbi Aristoteles ait: Caro secundum speciē manet, caro autem secundum materiam fluit,

De modo nutritionis variæ opin.

Opin. Mag. sent.

Reijcitur. 1. rō.

2.

3.

Opin. Hen. D. Tho. & aliorū.

1. rō.

2.

fluit,& refluit; ex hac auctoritate ita argumentatur;hac in perditione carnis portio carnis secundum formam deperderetur, & etiam in nutritione acquireretur,non esset verum, quod caro maneret secundum speciem, & flueret secundum materiam; sed etiam flueret, ac reflueret
3. secundum formam. Tertiò probatur hæc opinio per rationem: quia si in nutritione, nutrimenti materia reciperet aliam formam carnis,quæ non præfuit in carne præexistente,ergo illa caro addita per nutrimentum carni præexistenti, non faceret vnam carnem cum preexistenti,sed faceret quoddam contiguum, vel quoddā cōtinuum cum illa, & tunc nutritio esset iuxtapositio carnis nouæ ad carnem veterem, quod negat Philosophus in primo de generatione,cap. de augmentatione; ex hoc etiam sequeretur aliud absurdū; scilicet,quòd non quælibet pars nutriti esset nutrita: neque omnis pars aucti,esset aucta:nam solum augeretur illa pars carnis preexistentis,cui iuxtaponitur caro no
Reij. citur. ua.Hanc sententiam confutat Scotus primo sic. Forma extensa,& diuisibilis, non recipit materiam indiuisibiliter,& modo inextenso,sed diuisibiliter, & modo extēso,ita quod cum materia vario modo extenditur, vario quoque modo forma illa extēsa extenditur, at in proposito forma carnis est forma extensa:vnde cum materia aliti augetur, & extenditur, ipsa forma quoque necessariò augetur,& extenditur, tunc subinfert; sed partes priores formæ manēt,ergo oportet,quod in augmentatione aliqua pars formę noua producatur,& generetur, alioquin non esset extensior nūc,quam prius,maior propositio probatur: quia ex Arist. in prædicamento de quātitate,quāta est superficies tanta est albedo,ita quāta est materia, tāta est forma eius extēsa;Cōfirmatur:quia pars formæ est in parte materiæ,& ita maior pars formæ est in maiori parte materiæ;cum ergo maioratur materia,maioratur forma,& consequenter forma illa nō potest maiorari, nisi maioretur materia, neque materia sine maioratione formæ: quia tūc aliqua pars materię esset sine forma sua, sicut si maioraretur quātitas, & nō maioraretur albedo,aliqua pars quātitatis esset sine albedine,quod est inconueniens ratione formæ substātialis,sine qua materia nūquam esse potest. Minor quoque probatur:quia forma carnis si nō est extēsa,ergo est simplex,vt est anima intellectiua,quod non conceditur,sed ad diuisionem carnis ipsa forma carnis quoque
diuiditur. Secundò conceditur ab hac opinione,quod post nutritionem plures sunt partes materiæ in toto, quàm prius; aut ergo pars noua materiæ est in toto sine forma,quod est inconueniens, aut est ibi sub forma noua, & hoc est propositū nostrum,quod intendimus; aut est sub forma præexistenti,sed hoc est impossibile: quia tunc vel illa forma præexistens desinit informare partē materiæ, quàm prius informabat, & tūc eadem pars formæ migrauit à parte materiæ ad partē aliā materiæ,quod est inconueniēs;aut illa pars formæ prior eadē perficiet simul partē materiæ veterē,& materiā nouā,quod est incōueniens: quia est impossibile, quòd duo perfectibilia ab vno quorum vtrumque seorsum est adæquatum perfectibile illi perfectiuo simul ab eadem perficiantur; vtraque autē pars illa materiæ scilicet veteris,& nouæ,est adæquatū perfectibile illi parti formæ,ergo illa pars formæ nō potest simul vtramque partē materiæ perficere, quod tamen contingeret stante hac opinione,vt dictum est. Tertio, corrupta 3.
materia, siue fluente parte materiæ, necessariò etiam fluit pars formæ, quæ illā partem materiæ informabat: sed per eos materiæ pars fluit,& restauratur,ergo,& pars formæ, quæ illā materiā informat, fluit, & restauratur. Minor est clara ex concessis; Maior probatur quia illa pars formæ depēdet ab illa parte materiæ,quā informat,sicuti tota forma illa pēdet à tota materia,cum educatur de forma materię. Præterea,si illa materia corrūpitur,necessariò quoque pars ea formæ,quæ illam partē materiæ informabat,fluit,& corrūpitur,quia destructo eius subiecto manere nequit;& cōsequenter cū alia materia generatur, nouā formā per generationē acquirit,adeò,quod dicendū est compositùm esse illud quod fluit,& per cōsequēs compositum est,quod redit per nutritionē,non materia pura sine forma. Ex cōsu-

tatione harum duarum opinionum habetur comprobatio opinionis Scoti de modo nutritionis, & de quidditate, & definitione eius, quæ est explicata per illas duas Conclusiones, quia ostésum est, quod nutrimentum transit in veritatem naturæ humanę contra primam opinionem, & contra secundam ostensum est, quod hæc transitio, & conuersio non potest fieri per solam additionem materiæ absque generatione nouæ formæ; sed quòd est necesse nouam formam generari in nutritione: ita quod cum nutrimentum transit in naturam aliti generatur ex nutrimento noua caro, tàm quò ad materiã, quàm quò ad formam, & hæc caro de nouo manet per se, sed aggeneratur præexistēti carni; ita quòd nutritio non est simplex generatio, sed aggeneratio, vel potius ingeneratio, quia nutritio est generatio partis in aliquo toto. Hanc eandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella in suo libro de accret. & nut. c. 18. licet differat à Scoto, immò ei contrarius sit in modo nutritionis, qua in re esse sibimet contrarium infra ostendam, cap. 4. dum disputabimus, an idē indiuiduum numero permaneat à principio vsque ad finem augmentationis, & ibi etiam soluemus rationes adductas pro opinione Henrici, quàm Zabarella, & quidam alij sequuntur: istæ enim quæstiones, quid sit nutritio, quomodo fiat, & quomodo idem numero compositum permaneat à principio vsque ad finē in nutritione, & augmētatione, habēt easdem difficultates, & simul soluūtur; quoniam autē nutritio, & augmentatio maximam affinitatem habēt ad inuicem, & parum distinguuntur, oportet prius videre quid sit augmentatio, deinde ad alias quæstiones soluendas accedemus.

Probatur opin. Scoti.

Zab.

Quid sit augmentatio, aliorum opiniones, & earundem confutatio. Cap. II.

CIrca definitionem augmentationis est maxima disputatio inter viros graues, & quidem res est plena dubijs, attamen tres opiniones principes exstant; sed antequam opiniones de hac re adducamus, notandum est, vt communiter omnes asserunt, quod vt inquit Auerroes primo de Cęlo com. 22. accretio est nomen æquiuocum, & ideo est prius distinguendum, ne disputatio confundatur. Vno modo itaque accipitur accretio pro aggregatione siue accumulatione corporis ex simili corpore, vt cum aqua maior fit ex appositione alterius aquæ, illa prior aqua augeri dicitur diminutio ei oppósita dicitur. Secundo modo accipitur, augmentatio pro rarefactione, absque nouæ particulæ alicuius accessione, & similiter condensatio dicitur diminutio illi opposita, vt aqua cum valde calefit dicitur augeri, quia rarefit. Tertio modo accipitur augmentatio pro incremento viuentium corporum, quo incipiunt augeri statim cum orta sunt, & hæc accretio est propriè augmentatio siue accretio, & de hac accretione hoc tertio modo accepta loquimur in proposito, cui accretioni tres conditiones competunt ex Arist. in 1. de gen. tex. 32. & 33. Prima est, vt id, quod augetur, idem numero maneat cum auctum est, quod erat ante accretionem; 2. Secunda est, quòd res maior fiat ex materia aliqua accedēte extrinsecus; Tertia, quòd 3. auctio fiat, & secundum totum, & secundum omnes partes. Per has tres conditiones secernitur augmētatio propriè dicta ab alijs augmentationibus impropriè dictis. His ita præmissis, aliorum sententiæ considerandæ sunt. Prima opinio est Marsilij 1. de generatione, quæst. 10. & Caietani 5. Phys. qui dicunt, quod accretio nil aliud est, quàm generatio substantialis, accretio enim est cōuersio nutrimenti in substantiã nutriti, secundũ maiores partes, quàm sint partes deperditæ, & resolutæ; sed conuersio nutrimenti in substãtiã nutriti est generatio, vt patet, ergo secundum rem auctio nil aliud est, quàm generatio substãtialis, & cum hoc addit, quòd auctio, & nutritio non differunt re, sed solùm ratione, quia auctio appellatur auctio, quatenus est conuersio nutrimenti in rem nutritam, secundum plures partes eius, quàm fuerint partes resolutę; dicitur verò nutritio, quatenus reparat, & restaurat substantiam deperditam nutriti, vt carnis; Marsilius, & Caietanus postea quoquo modo dissident inter se, de qua re vide Ludouicum Buccaferreum.

Accretio ẽ nomẽ æquiuocũ.

Cōditiones accretionis 1.

Opin. Marsilij, & Caieti.

Verum

Verum hæc opinio reijcitur a multis, quia vt inquit Buccaferreus Arist. 5. Phys. tex. 7. & 8. & inde, distinxit motũ auctionis à generatione substantiali ex tribus, primo ex termino, quia generatio terminatur ad substantiam, quod enim per generationem acquiritur est substantia, terminus verò ad quem augmentationis est quantitas hæc talis, vel talis; secundò ex subiecto, quia subiectum generationis est materia in pura potentia; at subiectum augmentationis est substantia actu, sicuti quoque sunt subiecta aliorum motuum, vt patet ex eodem 5. Phys. sub initio tertio differunt ratione mensuræ, quia generatio fit in instanti, augmentatio verò fit in tempore, quia est motus, & omnis motus est successiuus. Adiungit Zabarella aliud argumentum efficax, quòd si dicamus essentiam augmentationis esse præcisè illam generationem, non habemus augmentationem; ratio est: quia in accretione non solùm partes, sed etiam totum debet acquirere maiorem quãtitatem: at si fiat tantum generatio nouæ carnis, & nulla alia mutatio in quantitate fiat, illud totum nõ acquiret maiorem quantitatẽ, & sic non extendetur magis totum, quàm prius, & ita consequenter non augebitur, augmentatio igitur non erit augmentatio: Neque hãc sententiã approbaret Scotus, qui 4. sent. d. 44. q. 1. apertè ait nutritionem differre ab augmentatione, quia nutritio fit in instanti, augmentatio verò in tempore cum sit motus, insuper ait nutritionem semper durare, auctionem verò tantùm ad determinatum tempus, nõ ergo vult Scotus, quòd augmentatio sit penitus reipsamet nutritio.

2. opin. Gandauẽsis & Burlei. Secunda opinio est Ioannis Gãdauẽsis 4. Phys. quæst. 10. & alibi, & Burlei in 3. Physic. & 8. isti dicunt, quòd accretio nõ est formaliter illa generatio, siue aggeneratio nutrimenti in rem nutritam, quę dicitur assimilatio, vel nutritio; sed dicunt quòd est extensio rei auctæ, quæ illam assimilationem, siue generationem, & nutritionem consequitur. Pro hac opinione 1. rõ. arguit, quia statuendo accretionem esse hanc extensionem, saluamus ipsam verè esse motum, & motum in quantitate cũ successione, & in tempore factam, nam hæc extensio fit ad maiorem quantitatẽ nulla facta mutatione in subiecto. Præterea, secundum hanc sententiam seruatur 2. in accretione id, quod ait Aristoteles primo de Gen. tex. 25. nempè, quòd id, quod augetur mutat locum, ita vt toto manẽte in eodem loco, partes de loco ad locũ moueantur, quòd fieri conspicitur clarè in extensione. Hanc sententiam confutãt Reÿcitur Buccaferreus, & Iacobus Zabarella ex Petro Pomponatio. Primò, quia extensio est 1. rõ. motus ad raritatem, est enim rarefactio quædam extensio: at raritas est qualitas, non quantitas, vt ait Auerroes 4. Physic. comm. 87. & 7. com. 15. at accretio est motus ad quantitatem, non autem ad qualitatem, ergo accretio, non est extensio formaliter. Præterea Arist. primo de genera- 2. tione c. de accretione, volens accuratè definire quid sit accretio, numquam nominauit extensionem; sed nominauit solum nutritionem ad maiorem substantiam. C. de accretione 3. rõ. Tertio dicit Aristot. primo de gen. tex. 41. accretionem, & nutritionem esse idem subiecto, modo si accretio esset extensio, non esset idem quod nutritio subiecto, quia nutritio non est extensio formaliter.

3. opinio quæ ẽ Põpon. Tertia opinio est ipsius Pomponatij, vt refert Zabarella, quod accretio est adeptio maioris quantitatis, quæ fieri non potest absque aduentu quantitatis externæ. Hanc eandem sententiam videtur sequi Ludouicus Buccaferreus in primo de Gen. duas enim definitiones assignat, quarum alteram appellat Logicam, alteram Naturalem; sed in idem coincidunt, Prima est. Accretio est per se motus viuentis ad maiorem quantitatem. Secũda accretio est per se motus viuentis ad maiorem quantitatem, & perfectam, factus ab anima mediante calore naturali ipsius viuentis. In hac secunda apposuit causam efficientem, quam in prima reticuit, sed ambæ in vnam coincidunt. Ex his mihi videtur, quod definitio Pomponatij, & istæ Buccaferrei in vnam conueniunt, nã illa adeptio maioris quantitatis, nil aliud est nisi motus per se ad maiorem quantitatem. Hanc opinionẽ comprobat Buccaferreus, quia habet illas tres conditiones assignatas ab Aristotele, primo manet idẽ

mobile à principio vſque ad finem: quia
eſt motus, & in quolibet motu vno nume
ro manet idem ſubiectum numero. Secũ
dò, quia cum auctio fit motus per ſe fit ſe
cundum quãlibet partem nutriti, quòd
enim mouetur per ſe ſecundum omnem
partem mouetur. Tertiam conditionem
quoque habet, quia dicunt, quod eſt ad
maiorem quantitatem, non poteſt autem
fieri acquiſitio maioris quantitatis, niſi
Reijcitur. extrinſecus aliud accedat. Hanc opinio-
nem reijcit Zabarella, quia ait quod non
ſatisfacit quæſito, verum eſt enim vt qui-
libet fatetur, augmentationem eſſe mo-
tum ad maiorem quantitatem, ſed cum
in augmentatione ſint plures mutationes,
vt generatio, nutritio, & extenſio, quæri-
tur, quænam illarum mutationum ſit in
qua conſiſtat acquiſitio maioris quanti-
tatis, ita vt illa mutatio dicatur eſſe muta
Opin. Zab. tio ad maiorem quantitatem. Ponit dein-
de ſuam opinionem, quæ eſt, quòd accre-
tio non conſiſtit in ſola nutritione, neque
in ſola extenſione, ſed in vtraque; eandẽ
probat, quia Ariſtoteles in primo de ge-
neratione vtramque conditionem poſuit,
dixit enim accretionem fieri ex materia
extrinſecus adueniente, vnde non in ſolã
extenſione conſiſtit; ſed in generatione,
& conuerſione alimenti in maiores par-
tes ſubſtantiæ, in tex. verò 25. eiuſdem ſe-
cundam expreſsè poſuit, quando dixit il-
la, quæ augetur locum mutare, ſicut illa,
quæ extenduntur; ecce quod ſenſit in ac-
cretione fieri extenſionem, ex hoc loco
apparet accretionem conſiſtere etiam in
extenſione. Hanc quoque fuiſſe Auerrois
ſententiam aſſerit, & multis alijs ſuaſioni-
bus eandem ſententiam confirmat.

Exponitur opinio vera, quæ eſt quoque opinio Scoti, & rationes aliorum ſoluuntur. Cap. III.

Sent. Põp. & Buccaferrei ẽ vera. EGo hac in re exiſtimo veram eſſe ſen
tentiam Pomponatij, & Buccafer-
rei, ſi rectè intelligatur, & etiam opinio-
nem Zabarellæ; verum eſt enim, quod ſi
conſideremus omnia quæ concurrunt
ad accretionem, quod in accretione clau-
ditur nutritio, & nutritio accretioni præ-
ſupponitur, nõ enim poteſt viuens ex ma-
teria externa augeri, niſi illa materia vt
alimentum vertatur in materiam aliti,
hæc autem verſio fit per nutritionem, ad
quàm verſionem ſtatim ſequitur poſtea
maioratio quantitatis præexiſtentis viuẽ-
tis, & ideo quo ad hoc rectè dicit Zaba-
rella accretionem conſiſtere non in ſola
nutritione, neque in ſola extenſione, ſed
in vtraque ſimul; ſed profectò ſi conſide-
remus formaliter accretionem, & ſecun-
dum propriã quidditatem, vti conſidera-
uerunt Pomponatius, & Buccaferreus,
non poſſumus dicere, quod nutritio ſit de
eſſentia eius, immò nutritio eſt diſtincta
ab accretione, quod facilè probatur, quia *Scot.*
vt inquit Scotus 4. Sentent. d. 44. art. 1. in *1.*
fine, & vt ex ſe clarum eſt, & omnes faten
tur, nutritio eſt mutatio, quæ ſit in mo-
mento, & reducitur ad generationem,
immo eſt generatio, ſiue aggeneratio, vt
ſupra dicebamus, at accretio non eſt mu-
tatio, ſed motus in quantitate, qui fit in
tempore. Inſuper nutritio diſtingui po- *2.*
teſt ab accretione, immò de facto diſtin-
guitur, quia cum viuens peruenit ad pe-
riodum accretionis, ceſſat accretio, & ta-
men nutritur quo ad viuit, non ergo in eſ
ſentia accretionis clauditur nutritio, quia
eſſentia rei permanet deſtructa re, cuius
eſt eſſentia; ſed ſolùm eſt cauſa neceſſa-
riò requiſita ad accretionem, vt diximus.
Adiungimus argumentum illud, quòd *3.*
affert Buccaferreus aduerſus Marſilium,
quia Ariſtoteles 5. Phyſ. tex. 18. dicit aug-
mentationem eſſe motum, & illam diſtin
guit a generatione per illas tres cauſas ſu
perius adductas, ergo non eſt nutritio, cũ
nutritio ſit generatio ſiue aggeneratio.
Præterea tunc augmentatio eſſet quod- *4.*
dam aggregatum ex mutatione, & motu,
ſcilicet ex nutritione, & illa extenſione
ad quantitatem maiorẽ, quod tamen vi-
detur falſum: quia Ariſtoteles voluit ac-
cretionem eſſe vnam partẽ motus diſtin-
ctam ab alijs, vt patet ex 5. Phyſ. tex. 18.
vbi ex actè diſtinguit, vnãquãque ſpeciẽ
motus; & licet huic argumẽto nitatur re- *Resp.*
ſpondere Zabarella, dicẽs, quòd nutritio *Zab.*
eſt principiũ ſequẽtis extẽſionis, vti pun-
ctus eſt principiũ lineæ, & ideò ſicuti pũ-
ctus accipitur in definitione, & eſsẽtia li-
neæ, ita nutritio eſt concluſa in eſsentia ac

cre-

Reijcitur. cretionis. Hæc ſolutio non eſt bona, quia ex ea habetur, quòd nutritio eſt terminus a quo accretionis, modo terminus a quo, non eſt eſſentialiter motus, qui fit ab eo: vndè cum homo diſcedit a caliditate ad frigiditatem, & ſic mouetur frigidatione, calor non dicitur eſſentia frigidationis, ſed eſt quid diſtinctum eſſentialiter, quod tamen neceſſariò requiritur ad talem motum; argumentum etiam eſt pro nobis, licet enim punctus claudatur in eſſentia lineæ, non tamen ſequitur, quod eſſentia puncti formaliter ſit eſſentia lineæ, licet etiam in propoſito ſit multum diſcrimen, quia non eſt tanta neceſſitas inter accretionem, & nutritionem, ſicuti inter punctum, & lineam: nam iſta non poſſunt ſeiungi ab inuicem, neque vnum eſſe poteſt ſine altero, at nutritio poteſt eſſe ſine accretione. Quare ſi formaliter conſideremus accretionem, & nutritionem, dicendum eſt proculdubio, quod ſunt diſtinctæ, quia nutritio eſt mutatio, accretio verò eſt motus, & nutritio eſt ag generatio nouæ ſubſtantiæ ad præexiſtẽtem ſubſtãtiã loco deperditarũ partium, accretio autem eſt motus per ſe viuentis, ſiue adeptio maioris quãtitatis in viuẽte. Hoc modo optimè ſaluatur quod Accretio eſt motus ad quantitatem, vt optimè dicit Philoſophus in 5. Phyſ. tex. 18. & diſtinguitur à nutritione, & generatione. Hoc modo etiã ſaluãtur in accretione illæ tres conditiones, quas Philoſophus accretioni aſſignat, ſcilicet; quod maneat idẽ numero auctum à principio vſque ad finẽ; hæc eſt clara, quia in omni motu numero vno, ſemper manet mobile idẽ numero. Saluatur ſecũda, quia cũ ſit motus per ſe, ſecundum totum mobile augetur, & ſecundum omnes partes. Saluatur quoque tertia, quia cum ſit motus ad maiorem quantitatẽ, non poteſt fieri, niſi alia quantitas exrrinſecus adueniat. Ex hoc etiam habetur quomodo nutritio, & accretio ſimul conueniant, & differant; conueniunt quidem, vt inquit Ariſtoteles 1. de Gen. tex. 41. quia verſantur circa idẽ ſubiectum, ſcilicet viuens, & circa eandẽ materiam, ſcilicet nutrimentum, nutritio enim ex nutrimento reſtaurat partes deperditas, & ideo reſpicit nutrimentum, ſed non vt quantum, accretio verò reſpicit nutrimentum, ſed vt quantum, quia reſpicit nutrimentum, vt auget nutritum ad perfectum, & ſic differunt ex fine, & etiam formaliter. Ex quo loco apparet rectè Scotum in 4. diſt. 11. q. 3. reſpondendo ad ſecundum E E. refutare Ægidium, quem aſſerere ait ſubiectum accretionis eſſe quantitatem; hoc enim eſt falſum, tum propter rationem, & auctoritatem Ariſtotelis nunc adductam: quia accretio verſatur circa viuens, & eſt in viuente tamquam in ſubiecto, viuens enim eſt, quod motu accretionis mouetur, quantitas autem eſt forma, circa quã mouetur; quod etiam confirmatur ratione Scoti ibi adducta. Nulla quantitas omnino eadem manet in toto motu, & ſub vtroque termino, ſubiectum autem manet idem, ergo quantũ non eſt ſubiectum augmentationis.

Hæc etiam, quam explicauimus, ſentẽtia de definitione auctionis eſt Scoti; licet enim de auctione parum dicat in præcitato loco, & alibi, tamen ex ijs, quæ dicit ibi in calce primi Articuli, patet ipſum exiſtimaſſe accretionẽ eſſe motũ diuerſũ à nutritione, vt ſupra diximus; tũ, quia nutritio eſt mutatio, & fit in inſtãti, & accretio eſt motus qui fit in tempore, tũ quia manet nutritio deſtructa accretione; exiſtimauit tamẽ accretionem fieri non poſſe ſine nutritione; & verſari circa idem ſubiectum, & materiam, nõ tamen habere eundẽ finem, quia accretio eſt propter perfectionem viuẽtis, nutritio propter cõſeruationem eiuſdem; neque eſſe formaliter idem, quia nutritio eſt mutatio, accretio eſt motus, vt dictum eſt; ſi tamen velimus aſſignare perfectã definitionẽ accretionis complectentem omnes cauſas, poterit eſſe hæc. Accretio eſt motus viuẽtis corporis quo totũ, & omnes partes ſimul ſecundũ omnes dimẽſiones extẽduntur ad maiorẽ quãtitatem, factus ab anima per calorem naturalẽ, ex alimẽto extrinſecus aſſumpto, & conuerſo in ſubſtantiam, vt ipſum viuẽs debitam ſibi magnitudinem aſſequatur ad exercẽdas omnes operationes vitæ. Reliquæ particulæ huius definitionis ex dicẽdis patebunt; apparet ẽt ex dictis quomodo fiat accretio, de qua re

Opin. Scoti.

Perfecta definitio accretionis

Quomodo

nihil

fiat accretio. nihil dicit Scotus; fit enim hoc modo; prius enim alimentum per nutritionem vertitur in ſubſtantiam nutriti, deinde facta illa verſione cum illud nutrimentum conuerſum ſit quantum, & ſit additum enti, & cum illo ſit factum idem, illud viuens magis extenditur tunc, & ſic augetur, ita quòd nutritio quidem fit in momento temporis; ſed auctio cum ſit motus, & communiter ſucceſſiuus fit in tempore; neque enim tranſitus ille à minori ad maiorem quantitatem factus poſt nutritionem, fieri poteſt in momento; cur autem cum fiat nutritio ſemper, ſemper nō fiat accretio, infrà dicam.

Ad rationes aliorū. Ad rationes aliorum, ad rationem illā Marſilij negatur maior: formaliter enim illa eſt falſa, quia auctio formaliter non eſt conuerſio nutrimenti in naturam aliti, quia auctio non eſt motus ſecundum quantitatem, vt diximus, licet conuerſio nutrimenti in alitum quoque requiratur, vt dictum eſt, per hoc patet ad alias rationes; & ex dictis faciliter omnia argumenta contraria ſoluuntur, quæ propter breuitatem omitto.

Quomodo maneat idem numero, quod augetur à principio vſque ad finem. Opinio aliorum, & reiectio. Poſitio Scoti, & ſolutio rationum in contrarium. Cap. IV.

VIdimus definitiones nutritionis, & accretionis, ex quibus ſoluere quędam alia dubia facilè poterimus. Primò eſt maxima difficultas circa cōditionem illam auctionis, quod auctum, & nutritum permaneat idem numero per totam vitam, certum eſt quod animal idem numero, & caro, & corpus idem numero permanet in tota vita, vt omnes arbitrātur; quomodo autem hoc fieri poſſit, eſt difficile cognitu; ideò de hac re duæ ſunt opiniones, quarum alteri omnino eſt adhærendum niſi velimus ſequi ſententiā Magiſtri de nutritione, quam ſupra cap. 1. reiecimus; ſed ſuſtinendo, quod in nutrito ſemper aliqua pars deperdatur, & quod loco illius ex nutrimento alia acquiratur, quæ tranſit in veritatem materiæ nutritæ, alteram duarum viarum amplecti eſt neceſſe. *Duæ opin.* Prima opinio eſt Alberti, D. Thomæ, vt Buccaferreus, & Zabarella eis tribuunt, & Henrici, quā etiam multi alij ſequuntur, & tuetur, quod ideò animal idē numero in tota vita ſeruetur, quia continua deperditio, & acquiſitio fit ſecundum materiam, non ſecundum formam, anima enim vegetans ſemper permanet eadem numero, & ſecundum totum, & ſecundum ſuas partes, & quoniā eſſe eſt a forma, cum permanet eadē numero anima in animali in tota vita, neceſſario quoque permanet idem numero animal; Si verò quæratur quomodo hæc anima ſe habeat reſpectu nouæ materiæ additæ animali per nutritionem, & accretionem. Reſpondent quod illa forma ſe extendit ad informandam de nouo illam materiam ſicut informabat priorem materiam, quæ fluxit, vt ſup. cap. 1. diximus exponendo opinionem Henrici. Verùm eſt hic notandum quod loquendo de forma inextenſa, & ſimplici qualis eſt anima intellectiua, comprehendens vegetatiuā, & ſenſitiuam in homine, eſt vera hæc opinio, & quo ad hoc non diſſentiret Scotus: idem enim Franciſcus permanet à principio vitæ vſque ad finem, quia anima eius permanet eadem numero, licet in carne eius, & corpore fiat continuus fluxus, & refluxus partium: ſed loquendo de forma extenſa, vt carnis, & oſſis, & vt eſt forma partium homogenearum ſecūdum quas primo fit accretio, & nutritio, & quę ſunt formæ extenſæ, & diuiduæ: non eſt vera opinio iſtorum. *Hæc opin. reijcitur.* Difficultas autem in hac diſputatione non eſt circa formam ſimplicem, ſed circa formam extenſam qualis eſt forma carnis, oſſis, & partium homogenearum, quæ primo, & per ſe augentur; eſt enim difficultas cum continuò aliqua pars carnis fluat, & refluat, quomodo eadem illa caro numero maneat à principio vitæ animalis vſque ad finem; idem de oſſe, & partibus homogeneis: neque poſſumus dicere, quod permaneat eadem caro, quia permanet eadem anima vegetans, vt Zabarella ait, & alij opinionis contrariæ: quia caro non eſt caro per animam, ſed eſt caro per propriam formam carnis, quia nos ſuſtinemus plures formas ſubſtantiales in com-

poſito:

posito: vnde cum in composito sit forma corporeitatis, quæ est diuersa ab anima, etiam forma carnis, quæ pertinet ad formam corporeitatis erit diuersa ab anima, & hoc debet fateri Zabarella, qui nobiscum in composito fatetur plures formas substantiales, & maximè formã mixti diuersam ab anima. Prima ergo opinio ad hanc quæstionem est Henrici, qui dicit quod caro eadem manet: quia licet materia carnis fluat, & refluat: non tamẽ forma carnis fluit, & refluit, neque secundum totum, neque secũdum partem, sed eadem forma numero manens extendit se, & succedit in materia nutrimenti corrupta forma nutrimenti: quam opinionem confirmat rationibus adductis supra primo capite. Verùm hęc opinio nõ est vera: quia forma carnis & partiũ homogenearum, est forma extensa, & diuidua ad diuisionem materiæ (nolo modo disputare an vegetalis sit diuidua, nec ne, & an hæc sit propria forma carnis, quia de hoc erit sermo in materia de pluralitate formarum in eodem composito) cum ergo corpus siue materia carnis, & corpus fluat, necesse est, quòd fluat pars illa formæ carnis, quæ illam partem materiæ informabat; & cum de nouo aggeneratur pars carnis præexistenti carni, etiam noua forma, siue noua pars formæ in illa aggeneratur, quia præexistentes partes formæ non possunt extendi, quæ omnia rectè, & efficaciter illis tribus rationibus 1. cap. adductis contra opinionem Hẽrici probatur, solutio enim istius dubitationis pendet ex solutione illius: neque responsio Zabarellæ ad argumentum de migratione formæ soluit, quia non est ad argumentum eo modo, quo illud conficit Scotus. Ideò est alia opinio, quæ colligitur ex Scoto in 4. dist. 44. q. 1. ex declaratione quid sit nutritio, quæ est quod ideo eadem caro numero, & os numero, dicuntur permanere eadem à principio vsque ad finem: quia licet fiat deperditio in eis secundum partem materiæ, & secundum partem formæ, non tamen fit deperditio secundum totam materiam, & secũdum totam formam, & ita nunquam illa caro corrumpitur secundum totum, & quoniam illud, quod manet secundum totũ, licet secundum aliquam partem continuo fluat, & refluat, dicitur idem numerò; ideo etiam caro, os, & omnis pars homogenea, & denique totum corpus dicitur manere idem numero, quia secũdum totum semper manet, licet secundum partes fluat. Sed contra hanc opinionem Scoti sunt rationes superius cap. 1. adductæ pro opinione Henrici, quas non soluimus ibi: & vltrà eas arguit Zabarella contra eandem multipliciter; Primò sic. Hæc opinio videtur aduersari communi hominum existimationi: quia omnes eandem numero plantam, & idem numero animal permanere existimant à principio vsque in finem; modò, si cõtinuo particulæ nedum materiæ (huic opinioni Piccolomineus libro de Accretione cap. 8. & inde, consentire videtur) sed etiam formæ fluant, sequitur, quod tandem caro animalis, & illud corpus plantæ, non erit idẽ numero, sed solum per æquiualentiam: quod etiam esse falsum statuitur, quia canis, qui tũc per multos annos absens fuit, rediens dominum non agnosceret, quod tamen est contra experientiam: consequẽtia probatur; quia iã anima canis esset mutata, & consequenter species quæ erant in memoria canis, essent deletę, non ergo potest recordari effigiei domini sui.

Opinio Henrici. | Reÿcitur. | Opinio Scoti. | Sed cõtra hanc opin.

2. Secunda ratio, si de noua particula carnis noua animæ particula educeretur, anima esset primò actus corporis homogenei, non corporis Physici instrumentarij.

3. Tertiò sequeretur, quod nullum esset in animali præcipuum membrum: sed omnes partes corporis essent æquè præcipuæ consequentia probatur: quia prima pars iudicatur illa, in qua primò oritur anima, & in qua præcipuè residet, & sic falsa erit sententia Aristot. qui dixit cor habere primatum, quia est sedes animæ.

4. Quartò, sequeretur etiam quodlibet membrum animalis ab animali separatum viuere: si enim habet animã primò exortam in ipso, non autem fluentem à corde, poterit per se viuere aliquamdiu.

5. Quintò, sequeretur non vnam esse animam in viuente, sed plures, quia in singula aggenerata carnis particula esset propria anima, sed istæ rationes non cogunt.

Ad

Her. Ad 1. ca. 1. adductam.

Ad rationes Henrici, ad primam de exemplo animæ intellectiuæ, dico, quod hoc exemplum de intellectiua, est ad oppositum, quia intellectiua modo inextensibili informat materiam, sed oppositum sequitur de forma extensibili, & diuidua in materia de qua nunc est sermo.

Ad 2.

Ad secundam rationem ex auctoritate Arist. 1. de generatione, textu 34. Scotus exponit illam auctoritatem Arist. caro secundum speciem augetur, non caro secundum materiam, quoniam non debet intelligi, vt aliqui intelligunt, non enim intelligit, quod materia tantum fluat, & refluat, & forma secundum se totam, & secundum quamlibet partem sui maneat, quia iam vidimus, quod hic sensus est falsus; est ergo sciendum, quod aliquæ partes sunt in carne, & viuente, quæ sunt compositæ ex materia, & forma, & tamen dicuntur partes secundum materiam, & aliæ sunt simpliciter compositæ ex materia & forma, & tamen dicuntur partes secundum formam: & hoc tribus modis contingit: pars enim vna potest dici pars secundum formam tribus modis, & pars secundum materiam etiam tribus modis.

Quid sit pars secũdũ materiã, et pars secundum formã.

Pars secundum formam primo modo dicitur pars, quamdiu habet esse secundum formam. Secundo modo quamdiu habet nedum esse, sed etiam operari secundũ formam; tamen in hoc secundo modo est aduertendum, quod ad hoc vt aliqua pars habeat operari secundum formam, requiritur, quod habeat determinatam virtutem intensiuam, & extensiuam; contingit autem, quòd pars quandoque habebit esse secundum formam, & virtutem extensiuam ad operari, quia erit sufficientis quantitatis ad agere: sed deficiet ei virtus intensiua propter cuius carentiam ipsa operari non potest secũdum formam: pars ergo habens esse secundum formam, & quãtitatem sufficientem, & virtutem intensiuam ad posse operari, dicitur pars secundum formam secundò modo: quando verò pars habet esse secundum formã, & habet quantitatem sufficientem, sed deficit ei virtus ad posse operari, dicitur pars secundum formã tertio modo: pars verò secundum materiam, dicitur triplici modo his opposito. Primò modo pars secundum materiam est pars, quæ non habet esse secundum formam, sed fluit, & corrumpitur, & hæc non opponitur propriè parti secundum formam, nisi priuatiuè, vt homo mortuus opponitur homini viuo. Secũdo modo pars secundum materiam dicitur pars illa, quæ habet esse in toto, sed nullam potest habere operationem, quia non habet quantitatem, nec extensiuam, nec intensiuam requisitam ad posse operari. Tertio modo pars secundum materiam dicitur pars, quæ habet esse in toto secundum formam, sed non habet virtutem ad operari, nec quantitatem requisitam ad operari; sed tamen habet aliquam paruam quantitatem; cui tamen non potest fieri additio, quia vt infra videbimus, non cuilibet paruæ quãtitati fieri potest additio.

Rejicitur expositio Zab.

Tunc ad propositum respondet Scotus ad citatam auctoritatem, quod pars secundum speciẽ primo modo ait Philosophus, quòd non fluit, quia manet in toto, non quo ad secundum intellectum, quia habet virtutem conseruandi se in toto, neque quo ad tertium intellectum: quia habet sufficientem quantitatem, vt aliqua pars sibi aggeneretur ad sui conseruationem: at pars secundum materiam fluit, & refluit tripliciter: quia pars secundum materiam primo modo corrumpitur, & euanescit, vt patet, & alia aggeneratur: pars secundum materiam secundo modo fluit non quidem actu, sed quia est in proxima dispositione ad fluendum, quia non habet propriam virtutem, qua possit se conseruare: pars secundum materiam etiam tertio modo est in fluxu, quia illa nõ est augmentabilis, nam, vt dicam: non quæuis minima pars potest augeri. Adeo quod sensus est, illa pars aucti augetur, quæ habet sufficientem quantitatem ad se conseruandum, vel virtutem ad operãdum, vel quæ habet saltem esse secundum formam, id est nõ fluit; pars verò aucti, quæ non habet has conditiones, non augetur. Hoc modo intelligitur auctoritas Arist. ideò non concludit pro opinione aduerrarij, quam expositionem olfecit aliquantulum Zabarella lib. prædicto cap. 19. loquendo de materia aucti. Ex his apparet malè fuisse intellectam propositionem

Arist.

Reijcitur expositio Zab.

Arist. ab alijs, quos iure confutat Zabarella in suo libro de auctione capite 22. Sed neque ipse verum sensum istius propositionis assequutus est, quod patet ex dictis: asserit enim ipse in cap. 21. euisdem libri, quod anima cum per se sit indiuisibilis, per se non potest fieri maior, vel minor, neque augeri, neque minui. Quomodo ergo dixit Aristot. auctionem fieri secundum speciem, non autem secundum materiam, sed materiam fluere, & refluere? Respondet, quod anima est quanta per accidens, quia est incorporea, & ideò potest penetrare per omnes partes corporis, quod non est inconueniens, quia ipsa est incorporea: impossibilis enim est penetratio corporum, non autem rei incorporeæ in rem corpoream: cum ergo materia augeatur ex alimento apposito, ita etiam dicere debemus animam augeri, & speciem non per se, sed per accidens, scilicet ratione materiæ; Sed hæc expositio est contra sensum Aristot. directè: quia ipse negat materiam per se augeri posse, sed solum speciem per se; ait enim quòd auctio fit secundum speciem; materia verò fluit, & refluit, adeò quod opposito modo res sese habet, atqui dicit Zabarella, sic enim auctio esset penes materiã per se, non penes formam nisi per accidẽs. Relinquitur ergo, quod expositio Scoti cæteris preponatur; etenim certum est Aristot. eo loco non posse negare agmentationem fieri secundum materiam, si quidem totum compositum, quòd constat ex materia, & forma, augetur, vt rectè in hoc Zabarella dixit in eodem lib. c. 19. & secutus est expositionem Scoti, de partibus secundum materiam quoquo pacto, & quoad id, quòd valdè refert; materia autem augeri non potest, nisi forma, quæ est extensa augeatur, vt dictum est; necesse est ergo & materiam, & formam augeri: quomodo ergo verificatur dictum Arist. dico, quòd verificatur in sensu, quem exposuit Scotus, quia compositum secundnm illas minimas partes, quæ dicuntur partes secũdum materiam non augetur, & sic secundum materiam non augetur, sed secundum illas partes dictas secundum formam augetur, & sic auctio fit secundum formam.

Ad 3.

Ad tertiam rationem clarius infrà patebit; pro nunc dico, quòd in nutritione adest iuxtapositio, sed etiam generatio, siuè aggeneratio, quia est iuxtapositio quo ad partes minimas, quæ non nutriuntur, sed est aggeneratio respectu partium quæ nutriuntur.

Ad 4.

Ad quartum dictum est, & infrà dicam, quod adsunt aliquæ partes minimę, quæ non nutriuntur, quia, quæ nutriuntur requirunt determinatam quantitatem, & illæ omnes, quæ sunt determinatę quantitatis, sunt quę nutriuntur, non omnes absolutè;

Sol. rõnũ Zab.

Ad 1.

Ad primam rationem Zabarellę dico, quod compositum, quod augetur, manet idem numero à principio vsque ad finem, quia numquam eadem forma tota corrumpitur simul, licet modo vna pars, vel alia mutetur: etenim cum pars noua aduenit non manet seiuncta, sed pręxistentibus partibus formę aggeneratur, ita, quod cum iterum alia pars fluit, non est dicendum esse partem illius formę, quę amplius non fluxerat, & sic, quod paulatim, & alternatim omnes partes illius formę mutentur, vt illi dicunt, sed est pars illiusmet formę, vt constat ex partibus veteribus, & nouis, quę vnum & idem factę sunt: nõ ergo est eadem forma, & communiter compositum in fine per ęquiualentiam, sed idem numero realiter; sed bene hoc accidit ei, quod semper impurior euadit caro illa in fine, quia pars, quę adiungitur est minus pura, quã ea, quę recessit, & hoc euenit, quia eadem caro numero ex accidente deterioratur, scilicet ratione agentis naturalis, quod agendo repatitur, & semper debilius fit.

Ad alia argumẽta.

Ad alia omnia argumenta nulla nunc habita consideratione an vegetatiua sit forma extensa, vel non, dico, quod supponũt Scotum dicere formã indiuisibilem paulatim augeri, & diminui, quod falsum est: loquimur enim de forma extensa, qualis est forma carnis, & partium homogenearum, hę enim sunt extensę, & diuiduę ad diuisionem materię; & ita non est inconueniens partem illius corrumpi, & partem generari in materia, siue prę̨existenti parti aggenerari.

Quomo-

Quomodo vnaquæque pars aucti augeatur, quæ est tertia conditio auctionis.
Cap. V.

NOn est parua lis inter Philosophos, quomodo hæc conditio seruetur in nutritione, & auctione, scilicet, quomodo quælibet pars aucti augeatur, videtur enim falsa; quia tunc omne quod augeretur, augeretur in duplum, quod tamen videtur esse falsum experientia ipsa: non enim quod augetur crescit in duplum, quia fieret immensæ magnitudinis; oportet ergo videre quomodo fiat hoc. Scotus itaque in præcitata dist. & quæstione, soluendo tertiam rationem pro Henrico R. declarat in hunc modum. Sciendum est, quod in viuente sunt partes duplicis generis: quædam enim sunt partes maiores, siue partes sensibiles, quædam verò sunt partes minimæ. Partes maiores, & sensibiles sunt illæ, quæ extenduntur, & in quibus pori oriũtur ex fluxu partium secundum materiam, qui in illa parte sensibili fit. Partes verò minimæ sunt illæ partes carnis, vel ossis, quæ non extendũtur, & sunt ita paruę quantitatis, quod sunt insensibiles: non enim sunt minimę id est indiuisibiles, quia tale minimum non datur, sed sunt minimæ, id est ita paruę quantitatis, quod sunt insensibiles, in his non fiunt pori: sed ipsę sunt partes partium in quibus pori fiunt; modo appelletur pars sensibilis, & maior A. quę habeat partes minimas decem, & dicantur B. C. &c. tunc nutrimentum cum per depurationes, & sequestrationes quęcumque illæ sint, deductum est ad hoc, vt iam sit sub forma proxima formæ nutriendi, vt puta sub forma glutini, vel roris, & est approximatum per virtutem regitiuam corporis parti nutriendæ, & receptum in poris, illis relictis ex fluxu partis secundum materiam, (qui pori antè aduentum hũc nutrimenti erant pleni humore subtiliori; vndè totum erat carẽs densitate in partibus requisita ad benè esse eius) tunc nutrimentum existens in his porris, conuertitur in ipsum nutriendum, tunc ergo illa pars A. recipit in poro suas partes nutrimenti, & ibi existentes aggenerantur partibus B. C. & alijs partibus præexistentibus illis iuxtaponuntur, non tamen dicuntur iuxtaponi toti: quia sunt aliquid intra ipsum totum, licet nulla pars de nouo genita sit; aliquid intrà aliam partem illius partis nutritæ, sed est pars per se noua loco partis antiquæ, quæ fluxit. Sic ergo apparet, quòd in nutritione, & auctione, est iuxtapositio alicuius partis: quia fit iuxtapositio partibus minimis, quæ non nutriuntur; sed non est iuxtapositio partibus sensibilibus, quæ nutriuntur, sed est ingeneratio, siue aggeneratio illis, id est est intrinsecam generatio partis nouæ loco partis antiquę, quæ fluxit; defertur autem nutrimentum ad partem nutriendam per quasdam vias subtiles deseruientes tali missioni, cuiusmodi sũt venæ in corpore animalis, & alia huiusmodi correspondentia in plantis; postquam enim alimentum est ore contritũ, traijcitur in ventriculum, & ibi concoquitur primo, postquam contritum est ore, & tunc cibus, & alimentum ex hac concoctione euadit Chilus, & ita interit cibus, & generatur Chilus: deinde defertur Chilus ad intestina, & deinde ad iecur per venas, & in iecore iterum concoquitur, & vertitur in sanguinem: deinde per venas ille sanguis defertur ad omnes partes nutriendas, & tunc ex venis transmittitur per illos minutissimos poros, quos diximus, & tunc est sub forma proxima formæ nutriendi: tunc nutrimentum existẽs in illis poris alteratur iterum, & condensatur, & conuertitur tandem in substantiam similem: & hęc vltima concoctio, & mutatio, est generatio illa, quæ dicitur nutritio, ad quam sequitur accretio, vt supra dictum est. Ex his apparet, quomodo vnaquæque pars aucti augeatur: non enim augetur quęlibet pars minima, quia tũc quodlibet quod augeretur, augeretur in duplũ: sed augentur partes maiores tãtum. Sed est dubium quomodo extendatur illud auctum, siue illi fiat additio nouæ quantitatis: cum enim forma substantialis nutrimenti corrumpatur, corrumpuntur quoque eius accidentia, & communiter quantitas, quomodo ergo alimẽtum vt quantum auget nutritum, vt ait Aristoteles primo de generatione, & est verum?

Opin. Scoti.

Dub.

Solutio. verum? Respondeo quod ficuti cum cor-
rumpitur forma substantialis in materia
illa nutrimẽti, generatur noua forma sub
stantialis: ita licet corrumpantur acciden
tia consequentia formam alimenti, tamẽ
sequũtur alia accidentia cõsequentia for-
mam de nouo genitam in illa materia, &
sic generatur noua quantitas, quę postea
fit vna, & eadem cum quantitate partiũ
auctarum, sicuti etiam forma noua geni-
ta in nutrimento fit vna, & eadem nume-
ro forma cum præexistenti. Difficultates
contra hanc tolluntur ex illa quæstione,
an in materia sint dimensiones intermi-
natæ. Hanc sententiam sequitur etiam
Pompon. est eiusdẽ opin. Pomponatius. Hinc etiam habemus, quo-
modo totum compositum augetur; quia
ad accretionem partium homogenearũ
qualis est caro, ossa, & nerui, partes He-
terogeneæ, quæ sunt membra ipsius viuẽ-
tis, quoque augentur, & ita totum com-
positum augetur; Sed vnde est quod vi-
uens semper nutritur, non tamen semper
Propter quam causã augetur? Respondeo: duplex est causa fi-
nalis, & formalis. Finalis, quia natura prin
cipaliter intendit accretionem, sed non
principaliter intendit nutritionem, sed ex
accidente, scilicet ex occasione conseruã-
di viuens: cum ergo principaliter inten-
dat accretionem, cum animal peruenit
ad perfectam quantitatem, adest impedi
mentum propter quod amplius non po-
test augeri; & hæc est causa formalis, quæ
ab aliquibus asseritur esse exsiccation,
& durities ossium, propter actionem ca-
loris naturalis in illas; animal enim in
principio vitæ vsque quo augetur, est mol
le, & valdè humidum, ideò facilè auge-
tur: sed cum ossa facta sunt sicca, non pos
sunt amplius extendi; & nota, quòd ad ac-
Notãdum. cretionem opus est, quod fiat secundum
omnes dimensiones; vndè licet iuuenis
cum peruenit ad perfectam ætatem, pin-
guior fiat, non tamẽ dicitur augeri, quia
illa extensio non est secundum omnes di-
mensiones, neque ossa extenduntur, ne-
que enim propter illam pinguedinem su-
Dub. 1. mit incrementum secundum longitudi-
nem. Sed hic est dubium circa id, quod
dictum est, scilicet quòd partes minimæ
non augentur, quòd tamen videtur fal-
sum: quia illæ partes minimę nutriun-
tur, vt videtur, ergo quoque augentur.
Pręterea, si illis fiat iuxtapositio, ergo par *Dub. 2.*
tes carnis erunt, vt aceruus lapidum. Re-
spondetur ad Primum, quòd illæ partes *Ad 1.*
minimæ non nutriuntur, vt dictum est:
sed solum partes sensibiles sunt quæ nu-
triuntur. Ad secundum dico, quod adest *Ad 2.*
multa differentia, quia vltra iuxtapositio-
nem habent eandem formam substantia
lem numero, quòd non est verum de lapi
dibus in cumulo, ideò multæ partes car-
nis faciunt vnam carnem.

An aliqua sit pars materiæ in viuente, quæ non fluat: sed eadem per totam vitam seruetur, vt humidum radicale. Cap. VI.

PRo exacta cognitione huius materię,
remanet considerandum, nunquid
in viuente sit aliqua pars materiæ, quę nõ
fluat, sed eadem per totam vitam serue-
tur. Circa quod variæ sunt opiniones; Est
vna opinio, quæ à Marginistis Scoti loco *Opin. Mag. Sentẽtiarũ*
citato tribuitur Magistro Sent. de quo lo
cuti sumus in primo cap. huius Theore-
matis, quæ dicit, quòd in viuente reperi-
tur duplex humidum; scilicet vnũ, quòd
radicale, & naturale dicitur; aliud verò ci
bale dicitur; primum contrahitur a pa-
rentibus in generatione, & hoc solum es-
se de veritate naturæ humanæ dicitur; ci-
bale verò humidum contrahitur ex nu-
trimento; primũ durante vita secundum
istos, nunquam consumitur: quia eius cõ
sumptio est mors; secundum verò conti-
nuè generatur, & fluit, & hoc est quasi
fomentum, & adhęret calori naturali, ne
extinguatur, sicuti oleum adhæret lich-
nò, & propter hoc requiritur nutrimen-
tum secundum istos, licet secundum eos
non conuertatur in naturam viuentis.
Hinc eandem sententiam aliqui tribuũt
Alexandro Afrodisiensi, & Io. Gramma- *Alexãder Afrodisc⁹. Philopon⁹.*
tico: sed nunquid isti viri huius opinionis
extiterint, non est clarum; sed hoc dimis
so consideremus opinionem in se, cuius-
cumque illa sit. Pro hac opinione sunt va-
riæ rationes.

Prima est; Si tota materia flueret, & re- *1. rõ.*
ficeretur, tunc animal posset seruari im-
mortale, consequens est falsum apertè;
conse-

consequentia probatur; quia anima per sensum non debilitatur, materia autem tota potest semper renouari, ergo tota anima potest semper manere, & viuere, & si nunquam animal senesceret, nullum detrimentum pateretur, quæ omnia absurda sunt.

2. rō. Secundò, si tota materia flueret, & tota renouaretur, sequeretur posse formã materialem separari à tota simul materia, consequens est apertè absurdum; consequentia probatur: si enim eadem forma potest à tota materia separari per partem, & per partem, ergo tota simul materia ab eadem forma potest separari, quia est eadem ratio vtrobique.

3. rō. Tertiò, si nulla materię pars seruaretur eadem, non seruaretur idem numero indiuiduum à principio vsque ad finem; consequentia probatur: quia vnum numero est, cuius materia est vna. 5. Metaphys. tex. 12. Item. Idem numero est cuius materia est eadem,
4. rō. ergo si materia tota mutatur, non erit idem indiuiduum, quod oritur, & obit. Insuper non esset
5. rō. idem, qui generatur, & augetur, & minuitur, nomen etiam æquiuocè diceretur de illo indiuiduo, essent enim plura indiuidua, & haberent vniuocum nomen. Forma etiam migraret de subiecto in subiectum, quia forma eadem manet, materia verò tota mutatur.

Reijcitur. Verùm hęc opinio ab omnibus fere reijcitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinionem, adest hæc præcipua, quæ facit ad no-
1. rō. strum propositum, sequeretur stante hac opinione, quod in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsũ, quoniam tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, imò generis, à reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliquando corrumperetur, nunquam posset amplius restaurari, & sic in homine semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, quòd est inconueniens; consequentia patet: quia caro adepta per mutationem ex alimento, non fit eadem cum carne illa naturali, neque humidum illud cibale fit idem cum humido radicali, sed est diuersum, & inseruit pro fomento humido radicali.

Secundò, omne humidum est aptum natum pati à calore, sed humidum radicale est verè humidum, alioquin esset abusiuè, & æquiuocè humidum, ergo illud debet esse aptum natum pati à calore. 2. rō.

Tertiò aiunt isti. Illud humidum radicale, quod viuens trahit à parentibus, multiplicari, & diffundi in totum animal perfectum, & seruari ad ætatem vsque perfectam: sed hoc est impossibile, quia illud humidum in initio ortus est admodum paruum, quomodo ergo potest diffundi per tantam molem, quantam videmus esse animalis perfecti, & plantæ? Magister Sent. inquit hoc fieri miraculosè, ad modũ, quo legitur in Euangelio Christum Dominum multiplicasse quinque panes, & duos pisces, sed apud Philosophum, qui non nouit miracula, hoc non potest dici. Tandem videmus ex paruo admodum semine generari arborem admodum grandem. Falsum est ergo in semine illo, siue in germine primo pullulãte, quod admodum exiguum est, esse totum humidum, quòd diffunditur per omnes partes illius magni arboris, per quod illa viuit. 3. rō. 4. rō.

Ideò Zabarella propter has rationes habuit aliam sententiam, quæ tamen ab hac parum distat, inquit enim quod quidem asserendum est in viuente non fluere totam materiam, ita quòd nulla pars materiæ, quæ erat in infante, remaneat in sene: sed esse asserendum aliquam remanere, quæ à calore naturali non consumitur, sicuti aliqua pars à calore naturali consumitur; sed hæc differentia non sumitur ex eo, quod alia pars sit radicalis, & alia cibalis, & aduentitia, vt præcedens opinio dicebat: sed sumitur ex eo, quòd alia pars est humida, alia verò sicca, & terrestris: modo humidum consumitur a calore naturali, quia est eius proprium pabulum, pars verò terrestris remanet, vt etiam patet de ijs, quæ cõburuntur, quod toto humido consumpto ab igne, remanet cinis, quæ est pars terrestris, quàm ob eius maximam resistentiam non potest ignis absumere; modo viuentia omnia in initio sui ortus sunt humidissima, & pro- Zab. opin.

cedente ætate fiunt ſicciora; & licet adueniat humidum radicale, ſemper tamen aduenit quoque cum eo aliqua pars ſicca, & terreſtris, quæ poſtea permanet ſimul cum ſicco ducto ab ortu, & ſemper ætate procedente indureſcit. Hæc eſt opinio Zabarellæ, quam profert libro ſuo de accretione, & nutritione, c. 23. quæ conſiſtit in hoc quod pars, quæ remanet in viuente à principio vſque ad finem, eſt pars terreſtris; neque eſt aliquod humidũ, quod non corrumpitur à calore naturali; vnde vana eſt illa diſtinctio de duplici humido, ſcilicet radicali, vel naturali, vel cibali: ſed totum humidum tam quod ducitur a parentibus, quàm acquiſitum per cibum, dicitur radicale, ad differentiam humidi excrementitij, quòd non eſt aptum

Reÿcitur. 1. rõ. pabulum caloris naturalis. Verum hæc opinio Zabarellæ, neque ipſa eſt ſuſtinenda, ſi velit aſſerere, quòd eadem pars terreſtris, quæ à principio eſt in viuente, permaneat vſque in finem abſque vlla alteratione, vt ipſe velle videtur: nam ſequeretur tunc, quòd illa pars eſſet incorruptibilis, vt argutum eſt ſupra contra præce-

2. rõ. dentem opinionem Magiſtri. Præterea in diminutione, & deperditione non corrũpitur ſolum humidum, vt videtur ſupponere Zabarella: ſed eſt pars mixta, quæ fluit, vt pars carnis, modo illa pars mixta conſtat etiam ex portione ſicca, & terreſtri ergo ſequitur, quod etiam pars terre-

3. ſtris corrumpatur. Item concedit, quod id, quod in nutritione acquiritur, eſt etiã humidum, & ſiccũ, ergo ſi nutritio eſt reparatio deperditi, eſt neceſſe, quod in diminutione, & deperditione, etiam aliqua

Scoti opin. pars ſicci deperdatur. Iudico itaque dicendum eſſe, vt videtur aſſerere Scotus, ꝙ nõ reperitur aliqua pars materiæ in viuẽte, quæ eadem ſola abſque vlla alteratione, & fluxu permaneat in viuente à principio vſque ad finem; ratio, & fundamentũ huius poſitionis ſuperius sũt explicata cap. 3. vbi oſtenſum eſt, in viuente fieri fluxũ, tã ſecundum partes materiæ, quã ſecundũ partes formæ, & tamen idem numero ſeruari à principio vſque ad finem: cum enim omnes partes carnis, nerui, & oſſis, & denique partes homogeneę ſint eiuſdem rationis omnes, æquè ſunt aptæ natæ fluere, & reſtaurari, & ſic omnes patiuntur, & reſoluuntur: cum autem caro, quæ ab ortu ducitur ſit parua, & continuo vſque ad ſenium fluat, & refluat, & ſic de alijs partibus homogeneis, eſt neceſſe quòd in ſenio tota ſit mutata, & alterata, quoniam omne agens repatitur, & debilitatur: omnis ergo pars materiæ viuentis, vel tota eſt mutata, vel ſaltem eſt alterata, & facta impurior propter reacionem, & repaſſionem, vt dictum eſt, quoniam omne agens naturale agendo repatitur, quoniam omnis pars eſt fluxibilis, & alterabilis, & nulla incorruptibilis. Hanc opinionem apertè ponit Scotus in 4. diſtinctione 44. quæſtione prima, artic. primo, concluſione tertia. Eandem opinionem ſequitur Franciſcus Piccolomineus libro de accretione, cap. vltimo, cum hac diſtinctione, quòd in viuentibus imperfectis nulla pars remanet eadem, in viuentibus verò perfectis, vt ſunt animalia, & prȩſertim homo, manet aliqua pars eadem, ſed manet alterata. Pro hac opinione ſunt rationes ſuperius adductæ. Reliquum eſt ergo, vt rationes Aduerſariorum ſoluamus. Piccolomineus.

Ad primam rationẽ pro opinione Magiſtri, quæ erat ratio Philoponi, negatur conſequentia ab omnibus, ad probationem dicitur, quòd licet forma, ſcilicet anima, permaneat eadem, & tota materia renouetur, tamen non eſt materia renouata eiuſdem perfectionis, ſed ſemper eſt impurior, & imperfectior, quia agendo in alimentum, repatitur, & ſic tãdẽ conſumeretur, & ſic viuens non poſſet ſeruari immortale. Ad 1.

Ad ſecundã rationem dictum eſt in 3. c. quod nõ fluit pars materię ſola: ſed pars compoſita ex materia, & forma, & ſic negatur antecedens, & conſequentia, nunquam enim forma permanet abſque materia, neque ſecundum partem, neque ſecundum totum, vt ibi dictum eſt; declaratum eſt etiam, quæ ſit pars ſecundum materiam, & quæ ſecundum formam. Ad 2.

Ad tertiam reſpondetur negando cõſequentiam, ad probationem iam dictum eſt in 3. cap. quomodo idem indiuiduũ, manet idem a principio vſque ad finem, quoniam licet materia ſecundum partes Ad 3.

mutetur, nunquam tamen mutatur secundum omnes partes simul, & similiter forma non mutatur secundum omnes partes simul, & sic permanet idem. Ad probationem ex Aristotele, quia vnū numero est, cuius materia est vna, patet, quòd materia illius indiuidui secundum totum semper est vna, quia secundum totum non mutatur, licet eius partes fluant.

Ad 4. & 5. Ad quartum per idem patet. Ad quintum iam dictum est suprà, quòd nedum partes materiæ fluunt, sed etiam partes formæ, & ideò non sequitur migratio formæ de subiecto in subiectum.

THEOREMA XLI.

Actio est in agente tamquam in subiecto.

Opinio Scoti quid sit actio, & in quo sit tamquam in subiecto. Cap. I.

Opin. Scoti. SCotus in 4. Sent. d. 13. q. 1. in principio quæstionis longo sermone agit de actione, multaq. dicit digna scitu; breuiter tamen ait; quòd Actio, vt est vnum ex decem Prædicamentis, scilicet quintū, non potest pòni aliquid absolutum: quia tunc sequerentur duo inconuenientia, vnum generale, & est, quòd ad actionem esset actio, & sic in infinitum, quod est impossibile, & contra philosophum 5. Metaphysicæ probatur consequentia: quia actio si est quid absolutum, est forma, hæc autem non est à se, quia nihil gignit se, neque à nihilo, ergo ab aliquo agente, & sic ad actionem esset actio, quòd, vt dictum est, est impossibile. *Actione ẽ esse qd absolutū.* Secundum incōueniens speciale est respectu subiecti, in quo poneretur: vel enim actio ponitur in agente, vel in patiente: si in agente, ergo omne agens mutaretur per formam absolutè, antequam passum mutaretur ab ipso, quia passum non mutatur ab agente nisi iam habente actionem; si ergo actio est forma noua absoluta in agente, agēs illam non potest recipere nisi mutetur ad ipsam; si est in patiente similiter sequitur hoc inconueniens, quòd non potest aliquod passum pati secundum formam de genere qualitatis, vel quantitatis, quin simul duratione, & fortè prius non patiatur secundum formam alterius generis scilicet secundum actionem, quæ ponitur esse forma absoluta distincta à quantitate, & qualitate. Consequens est inconueniens, vt patet, ecce ex his habemus, quod hæc propositio negatiua est vera, quod actio vt est vnum Prædicamentum distinctum ab alijs nouem, non est forma noua absoluta, neque in agente, neque in patiente. Ostendit insuper, quod non potest esse forma absoluta non noua, sed coæua subiecto in quo est: quia tunc præter alias rationes sequeretur, quòd actio esset, & non esset circa passum, quòd est contra rationem actionis. Consequentia patet: quia si sit in agente, non semper agens agit; si sit in patiente, non semper patiens patitur; clarum est ergo quòd actio non est forma absoluta coæua subiecto. Ex his vlterius deducitur, quòd si actio non est forma absoluta, & est genus distinctū, sequitur quod sit quid respectiuum per se. Vlterius etiam deducitur, quod est respectus alterius rationis à relatione, quæ constituit quartum Prædicamentum, si enim omnis respectus est vnius rationis quidditatiuæ, non poneretur nisi vnum genus respectiuum, & sic solum essent quattuor Prædicamenta; falsum est autē dicere, quod sint solum quattuor Prædicamenta: quia debet supponi vera illa famosa diuisio Prædicamentorum in decē, quia ipsa est Arist. in Prædicamentis, & in 5. Metaph. & alibi sæpè, & vt Auicen. dicit 3. Metaph. cogimur illam diuisionē obseruare, quòd sunt decem, propter anctoritatē Philosophorum, cui non debet facilè contradici. *Prædicamēta sūt 10.* Oportet ergo dicere ꝙ in respectibus datur aliqua sufficiens differentia per quam diuidantur, & constituatur hic numerus; hæc autem differentia sufficiens vt colligitur probabilius ex dictis auctorū, est respect⁹ extrinsecus adueniens, & intrinsecus adueniens, respectus intrinsecus adueniens est ille, qui positis extremis consurgit statim virtute extremorū: respectus extrinsecus aduenics, est, qui positis extremis non simul actu insurgit virtute extremorū, sed requiritur aliquid aliud externū ad hoc, vt sic insur-

surgat relatio. Relatiua quæ constituunt quartum prædicamentum, sunt respectus intrinsecus aduenientes. Reliqua scilicet sex vltima Prædicamenta sunt respectus extrinsecus aduenientes. Actio itaque cũ sit quintum Prædicamentum diuersum à quarto, necesse est dicere, quod non sit respectus intrinsecus adueniens, sed erit respectus extrinsecus adueniens. Verum cõtra hanc sententiam Scoti quod actio sit Relatio, est hoc argumentum. Agens actione agit; ergo, actio mediat inter agẽs, & terminum seu passum; at relatio subsequitur extrema, non autem mediat inter illa, ergo actio non est relatio, sed forma absoluta media inter agens, & passum.

Obiectio quod actio non sit relatio.

Solutio.

Respondetur cum Scoto in 4. Sent. d. 13. q. 1. ar. 1. in respõsione ad secudũ ꝓpositionem quod ablatiuus in similibus propositionibus potest dupliciter constitui; Vno modo in ratione formæ proximè denominantis, vt in hac propositione: Simile similitudine est simile. secundo modo in ratione formæ propriè in genere causæ formalis, vt in hac propositione: Simile qualitate est simile, forma autem propriè sumpta, est quidem ratio proxima agendi, sed non est ratio proxima denominandi, sed solum remota. Ad argumentum ergo Respõdetur, quod ille ablatiuus in antecedente, actione constituitur in ratione formę proximè denominantis, non in ratione formæ propriè in genere causæ formalis, illa enim est forma agentis. His habitis, respondet ad propositum, nostrum, & statuit Theorema propositum, scilicet quod actio est in agente, & passio in patiente, & sic actio, & passio distincta sunt subiecto, & realiter. Pro hoc Theoremate adducit has rationes. Prima, in eodem est respectus & fundamentum eius, sed potentia actiua, quæ est fundamentum actionis est in agente, ergo & actio, quæ est respectus erit in agente. Secundò; in eodem non sunt respectus oppositi saltem ad idem, neque vniuersaliter necesario sunt simul, passio autem vniuersaliter est in passo, non ergo necessariò in eodem passo est actio, quæ est respectus oppositus passioni ipsi. Tertiò, in quocumque est forma aliqua, illud est simpliciter tale secundum illam formam, quia omninò irrationabile videtur quòd aliqua forma ponatur in aliquo, & non constituat illud informatum secundum ipsam, ergo si actio est formaliter in passo, passum erit formaliter agens, hoc non est dicendum, ergo est asserendum quod actio est in agente formaliter tamquam in subiecto. Pro hac ratione habes alias rationes apud Antoniũ Andream in 7. Metaph. in quæstione de hac materia.

Opin. Scoti.

1. rõ.

Tertio.

His rationibus Scotus ductus statutit actionem esse in agente tamquam in subiecto, in potentia verò actiua agentis, vt in fundamento proximo; similiter passio dicit respectum oppositum correspondẽtẽ isti, & est in passo vt in subiecto: & in potentia passiua vt in fundamento proximo, & specialius quoniam in agente sunt multi respectus, declarat quinam sit ille respectus agentis; qui dicitur actio; & est respectus extrinsecus adueniens; & inquit quòd in agente est triplex respectus, scilicet ad productum, vt ad genitum, secundo ad inductum, vt ad formam inductam in aliquod subiectum, e. g. ad calorem inductum in lignum, tertio ad subiectum illius formæ, vt ad lignum. Primi duo respectus sunt intrinsecus aduenientes, quia positis terminis statim insurgunt in fundamento relationes: posito enim in esse filio, statim in patre insurgit relatio paternitatis, vel generantis, & sic in alijs: at posito in esse subiecto, vt ligno, & posito in esse agente, non statim insurgit relatio in agente: potest enim agens impediri, quòd non agat in illud subiectum; vt posito igne, & ligno, potest contingere quod ignis non agat in lignum propter aliquod impedimentum, vt puta, propter distantiam, vel aliquid aliud, & tunc in agente non est relatio vlla respectu illius subiecti; quando ergo talis relatio inest tali subiecto, hoc euenit ex aliqua causa externa, & sic illa relatio dicitur extrinsecus adueniens, & hæc relatio propriè dicitur actio, quæ vt ex his colligitur est in agente tamquam in subiecto.

Scotus.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam Scoti: & eorundem positio, & confutatio.. Cap. II.

1. rō. ADuersus opinionem Scoti insurgit Heruæus quarto quodlibet.quæst. quarta, hac ratione, quam aliqui demonstrationem appellant. Si actio est in agente, vel est principium actiuum agentis; vel respectus agentis ad passum; vel aliqua entitas absoluta de nouo producta in agente dum agit; & certè actio est alterum horum trium; at actio nihil horum esse potest, ergo actio non est in agente; Minor probatur quo ad omnes partes, & quo ad primam partem probatur primò, quia principium actiuum est principium actionis, ergo si actio est principium actiuum, actio erit principium actionis, & idem erit principium suiipsius, quòd est impossibile. Secundò, vbi est actio, semper agens actu agit, at agens non semper agit actu, licet semper habeat actu principium actiuum, vt patet de igne, qui habet semper actu principium calefactiuum, neque tamen semper actu agit. Secunda pars minoris probatur: quia respectus pertinet ad Prædicamentum relationis, actio vero constituit Prædicamētum distinctum à relatione, ergo neque valet responsio Scoti, quod actio est respectus exrrinsecus adueniens; tum, quia hic respectus extrinsecus est fictio Scoti; tum, quia ratio formalis relationis, quæ traditur ab Aristotele, est esse ad aliud: quidquid ergo refertur per se ad aliud, siue intrinsecè, siue extrinsecè, pertinebit ad Cathegoriam Relationis; Tertia pars minoris probatur: quia si actio est quid absolutum de nouo inductum in agente, sequitur, quod producatur per actionē, illa iterum per aliam actionem, & sic dabitur processus in infinitum. Secundò, quia tunc agens prius pateretur, quàm ageret, quòd videtur inconueniens. Alij verò contra Scotum arguunt, & probant simul, quòd actio sit idem realiter, quod passio, & propterea sit in passo, sicuti passio est in passo. Primò, hæc positio Scoti repugnat Philosopho in tertio Physicorum textu 20. ait enim Aristoteles ibi, non esse inconueniens, vt idem actu sit commune duobus, scilicet, agenti, & patienti: nam agentis est tamquam à quo, patientis tamquam in quo, vt doctio est in docente, quia est actus docentis, at non est decisus, sed est in ipso discente. at doctio est actio, ergo secundum Aristotelem actio est in agente tam quam in principio à quo, & in patiente tamquam in termino in quo; ecce quod Aristot. non vult quod actio sit in agente tamquam in quo, siuè vt in subiecto, sed in passo tamquam in subiecto, actio ergo est in patiente. Secundò Aristoteles 2. secundo Physicorum textu 22. volens declarare quomodo idem motus sit actio, & passio, diuersas soluit rationes, & inquit motum esse actionem prout est actus huius in hoc; vbi per [in hoc] indicat actionem subiectiuè esse in passo. Tertiò 3. 9. Metaph. tex. 16. habet hæc verba. Quorumcumque præter actionem est aliud, quod fit, horum actio in eo, quod fit, est, vt ædificatio in eo, quod ędificatur, & cōtexio in eo, quod contexitur, similiter etiam de alijs, & omnino motus in motu. Ex his apparet, quod actio est in patiente. Quartò, Aristot. 2. de Anima tex. 139. 4. habet hæc verba; Si igitur motus est actio, & passio, & est in eo, quod mouetur, & patitur, actiui enim & motiui act⁹ in patiente fit, at non necesse est mouens moueri; & 1 tex. seq. ait: Sicut enim actio, & passio in patiente est, non in agente, sic & ipsius sensibilis actus in ipso sensitiuo existit. Quintò, arguunt ratione. Si om 5. nis actio est in agēte, ergo nulla actio est trāsiēs, sed omnis acto est immanens, qđ est cōtra Arist. lib. 9. Metaph. tex. 16. vbi facit duplicem actionē, immanentem, & transeuntē, etiā est cōtra omnes Philosophos, qui talem distinctionem admittūt. Sexto, omnis actio est motus, si est mo- 6. tus, nō est in agente, ergo actio non est in agente. Antecedens ꝓbatur per Arist. 3. Phys. tex. 19. vbi habet hæc verba; Cū igitur vtraque sit motus. (loquendo de actione, & passione) & textu 22. ait: neque actio cum passione idem propriè sunt, sed cui insunt hæc motus, & ratione probatur: nam agere est mouere, & esse agens, est esse mouēs, ergo actio est mot⁹

Pererius.

Præ-

Præterea, actio est ens successiuum: quia agens per actionem successiuè agit, consequentia probatur, primo, quia omnis motus subiectiuè est in mobili, vt ait Arist. 3. Phys. tex. 18. tum ex definitione motus, in qua dicitur, quod motus est actus mobilis, ergo motus est in mobili tamquam in subiecto; tum, quia agens moueretur eo motu, quo mouet, quod est inconueniens. Septimò, si actio est motus; passio etiam est motus, ergo vnum numero mouens simul producit duos motus, quòd est inconueniens, neque re ipsa possunt distingui isti motus; quia omnis motus distinguitur à termino; in actione autem, & passione est idem terminus, ergo actio,
8. rō. & passio sunt vnus motus. Præterea sequeretur, quòd agens esset prius, & posterius actione: prius, quia producit actionem: posterius, quia secundum Scotum agens est formaliter agens per actionem inhærētem in ipso; & sic idem esset prius, & posterius eodem, quòd implicat. His rationibus moti asserunt isti, quòd actio, & passio sunt idem realiter; & quòd sicuti passio est in patiente, ita actio quoque est in patiente. Rationes quoque Scoti, & pro Scoto adductas nituntur soluere, sed quia non rectè adducuntur ab illis, & fortiores dimittunt, ideò pro nunc illas omitto.

Reijcitur. Quòd hęc opinio non sit vera, clarè cōspicitur in ijs, quę diximus in declaratione opinionis Scoti, & ex rationibus eius, quas non oportet modo repetere. Prima ratio quæ est Scoti, est efficax, nā relatio est in eo in quo est eius fundamentum, & in quo ipsa fundatur: neque hoc negari potest; fundamentum autem respectu actionis est potentia actiua, vt patet; potentia autem actiua est in agente tamquam in subiecto, non in passo, ergo actio est in agente; At responsionem innuere videntur ad hanc rationem, quod potentia actiua, quæ est in agente, fundat duplicem relationem diuersa ratione, scilicet relationem, quæ est motiui ad mobile, & eā, quæ est mouentis ad motum; Sed hæc responsio non est ad propositum; & ratio est: quia ipse non intellexit rationem Scoti, deinde confirmat rationem Scoti, hoc enim admisso, quod potentia actiua fundet duas relationes illas, habemus quòd semper fundantur in potentia actiua, & consequēter quòd sunt in agente, in quo etiam est potentia actiua, tamquam in fundamento, quod est intentum Scoti. Secunda ratio est etiam efficax, cui non assignatur vlla responsio. Tertia quoque cui nec similiter vlla responsio assignatur. Possumus etiam arguere ratione quorundam Scotistarum. Si actio non est in agente, ergo in patiente, ergo patiens, vt patiens aget. Huic rationi respondent, quòd actio realiter est in patiente, sed non formaliter, hoc est, res, quæ est actio, nempe motus, est in patiente, sed illud, quòd est exire ab agente, in quo consistit ratio actionis, non est in patiente, sed in agente, hæc sunt eorum verba formaliter; ex qua responsione confirmatur validissimè nostra positio: nam quæro, quid sit actio secundum propriam essentiam, & naturam, & formaliter dicunt, quòd est illud exire ab agente, siue ille respectus agentis ad subiectum patiens, quod fatentur, dum dicunt formaliter illud exire, esse actionem: at hoc per se non est in patiente, sed in agente, ergo habemus, quòd actio secundum propriam essentiam & naturam, est in agente, non in passo. Præterea, actio, & passio differunt genere, quia sunt diuersa Prædicamenta, & consequenter re, cum decem Prædicamenta differant re; tum etiam, quia si non differant re, ergo citrà operationem intellectus, idem erit docere, & doceri, verberare, & verberari. Ad hoc respondent Aduersarij, quod decem Prædicamenta non necesse est quod distinguantur re, sed ratione, id est definitione: nam licet actio sit idem re cum passione, tamen etiam citrà operationem cuiusuis intellectus actio non est passio. Hęc responsio admittit distinctionē formalem inter actionem, & passionem, & consequenter; inter Prędicamenta, quod est contra famosam illam diuisionem Aristotelis, quę ab omnibus reputatur realis: sicuti clarè conspicitur de Substantia, Quantitate, Qualitate, & etiam talem omnes Philosophi existimauerunt: cui auctoritati Scotus non ausus est contradicere; de qua diuisione, & distin-

Rō efficax quorūdā Scotistarū.

distinctione aliàs erit sermo; actio autē, & passio], nedum sunt diuersæ formaliter, sed realiter, quia sunt duæ res, nempè duo respectus reales: sicuti paternitas, & filiatio fundati in diuersis duabus substantijs; quòd probatur: quia idem subiectum non est agens, & patiens respectu eiusdem, sed vnu n agit, & aliud patitur, ergo & relationes fundatæ in illis subiectis sunt diuersæ realiter.

Solutio rationum Aduersariorum. Cap. III.

PRo intelligentia veritatis, & solutione rationum Aduersariorum, notandum est, quod vt inquit Scotus, huius nominis actio est multiplex æquiuocatio
1. Vno modo accipitur actio pro operatione, & hoc modo intellectio, & volitio, dicuntur actiones: & tamen re vera sunt Quali-
2. tates. Secundo modo actio per se, dicit habitudinem, & respectum, & sic duobus modis potest accipi; Vno modo pro respectu producentis ad productum, & in hoc sensu pater dicitur esse agens filij; siue habere actionem circa filium. Alio modo accipitur pro respectu inducentis ad inductum, siue educentis ad eductum id est pro respectu mouentis quocumque alio motu à generatione ad rem motam, & hoc modo calidum dicitur causa agēs caloris in ligno. Tertio modo accipitur actio pro re acta includendo respectum ab alio: & hoc modo Arist. 3. Phys. tex. 15. 18. & 22. appellat motum actionem. Quarto modo actio propriè accipitur, & est respectus extrinsecus adueniens transmutātis ad subiectum transmutatum, vt supra diximus declarādo opinionem Scoti. Habita hac distinctione, patet declaratio auctoritatum Aristotelis, & solutio rationū: secundū enim, quòd vario modo accepit Aristoteles nomen actionis, sic vario modo de illa loquutus est: attamen loquendo propriè de actione, vt actio est, nūquā dixit eam esse in alio, quàm in agente: neque esse idem quod passio, sed quid diuersum; quoniam autem aduersarij hanc æquiuocationē distinguere nescierunt, ad pauca respicientes dixerunt actione esse passionem, & esse in passo tamquā in subiecto. Ad rationes ergo Aduersariorum, ad primam, quæ est Heruei, dico quòd actio est respectus agentis ad patiens. Ad probationem contra hoc dico, quòd est relatio extrinsecus adueniens; Ad impugnationem contra hoc dico, quod illa distinctio de duplici relatione intrinsecus adueniens, & extrinsecus adueniens, est necessaria, vt visum est, & probatū recitando opinionem Scoti, quam hic non oporret repetere propter prolixitatem; & certè quilibet studiosus poterit iudicare, an illa distinctio sit ficta, & voluntaria, vel potius deducta ex re ipsa, & necessariò. Ad rationes aliorum, ad primam deductam ex auctoritate Arist. 3. Phys. tex. 20. respondeo, quod actio multis modis accipi potest, vt supra diximus, in eo autem loco accipitur actio non propriè, sed pro operatione, & motu prouenientē ab agēte ad patiens, & ideò accipiendo hoc modo actionem, valet argumentum; nos autem accipimus actionem propriè, vt est in proprio genere, & quid diuersum ab alijs; actio enim pro operatione, est forma absoluta pertinens ad qualitatem, non autem ad actionem: sed actio propriè, & formaliter, est ille respectus extrinsecus insurgens in agente, dum agit in passum, vt diximus suprà. Per hoc patet ad omnes alias auctoritates, & rationes adductas, in omnibus enim illis locis Aristotelis accipit pro actione motum, siue operationem; de quo iam clarum est esse in agente, mouente, vt à quo, & in mobili, & passo vt in quo, sic enim hæc qualitas doctio, est in docente, vt à quo, & in docto, vt in quo; at doctio non est propriè actio, sed Qualitas, quæ fluit à docente in doctum, motus enim realiter est forma fluens, vt dicemus ex Commentatore in Theoremate, quòd motus non est genus per se distinctum. Ad quintam rationem dico, quod illa distinctio de actione immanente, & transeunte, fit de actione nō propriè dicta; quia illa est semper immanens, sed fit de actione accepta pro operatione producta ab agente, talis enim operatio, vel immanet agenti, vt volitio, & intellectio in nobis, vel transit in aliud, vt combustio, verberatio, &c. ideò prima dicitur actio immanens, 2. actio transiens.

Ad 1. rōnē aduer sariorum.

Ad 2. 3. & 4.

Theo. 45.

Ad 5.

Ad

6. Ad sextam dico, quòd antecedens est verum accipiendo actionem non propriè, sed pro actione, vt est operatio, sicut dictum est,& de hac procedunt omnes suæ probationes: nos autem loquimur de actione propriè dicta, vt supra declaratũ
7. est. Ad septimam concedo, quod actio pro operatione est motus, & sic est passio,quia sunt vnus,& idem motus:sed accipiendo actionem pro actione propriè
8. dicta;dico,quod actio non est motus. Ad octauam negatur consequentia; ad probationem dico, quod fit æquiuocatio de actione:nam actio pro operatione producitur ab agente,& ita agens est prius, sed actio propriè dicta,est,qua formaliter dicitur agens:& hæc insurgit extrinsecus in ipso agente, dum se accingit ad operandum, & ad agendum ratione potentiæ suæ actiuæ, quæ est proximum fundamẽtum illius actionis.

THEOREMA XLII.

Idem indiuiduum numero potest produci à diuersis generantibus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

SCotus 2.Sent.d.20.q.2. vbi loquitur, An in statu innocentiæ illi soli tunc fuissent geniti,qui nunc sunt electi?in corpore quæsiti sustinet, quòd idem indiuiduum numero potuit esse filius Adæ, & filius Abrahæ,& similiter, quod quodlibet indiuiduum numero potest esse à diuersis agentibus, non autem ex diuersis materijs;quia vult,quòd ad vnitatem numeralem requiratur vnitas materiæ, non autem vnitas agentis, & producentis. Hanc suam sentẽtiam probat ibi primo, quia sit ignis A.tantæ virtutis, & quantitatis, quod possit ex materia G.generare ignem,etiam alius ignis B. similiter tantæ virtutis, & quantitatis agat in illam materiam G. poterit generare ex illa eadem materia illum met ignem, quem generauit ignis A.in eodem instanti,& ita idem ignis numero produceretur, licet agentia sint diuersa. Sustinet ergo Scotus, quod ad vnitatem numeralem geniti,requiratur vnitas materiæ, non autem vnitas generantis;neque temporis, sed à diuersis agentibus, in diuersis temporib. possit idem numero indiuiduum produci ex eadem materia; ratio fundamentalis huius assertionis, vt dicit ibi,patet ex dictis in eo loco,& alibi esse hæc: quia ad vnitatem numeralem indiuidui sufficit vnitas partium essentialium internarum, scilicet materiæ,& formæ;dummodo ergo sit eadem materia numero, & forma numero, indiuiduum semper erit idem numero,licet causæ extrinsecæ varientur, scilicet agens, & finis, & alia accidentia concurrentia ad eius generationẽ,& esse.

Pro hac opinione multa adduci possunt, quæ habet ipse in 4. Sent.dist.43.q.1.vbi loquitur de possibilitate resurrectionis,quorũ aliqua in seq. cap. tangemus. Hinc apparet Ludouicum Buccaferreũ in 1. de generatione, non rectè,percepisse mentem Scoti; tribuit enim Scoto, quòd asserat idem indiuiduum numero posse generari à diuersis agentibus in diuerso tempore,& ex diuersa materia:hoc autem vltimum est falsum, quia certè vult, quod idem indiuiduum numero possit produci à diuersis agentibus & in diuerso tempore, sed non ex diuersa materia, vt nunc dictum est,& in præcitato loco Scoti videre est. *Lud. Bucc.*

Rationes Aduersariorum contra Scotum, & eorundem positio,& confutatio C.II.

ADuersus Scotum insurgunt multi, quos refert Ludouicus Buccaferreus in primo de generatione, & Primò sic.Est auctoritas Arist.8.Metaph.tex.12. vbi habet cum materia fuerit diuersa, & agens fuerit diuersum, quod generatur etiam erit diuersum,ergo. Item 12.Metaphysices tex.11.& 12.dicit, quòd multitudo diuersa entiũ est ex multitudine, & agentium, & materiæ. Ex his locis habetur, quòd agens requiritur ad vnitatẽ numeralem geniti: vbicumque ergo est diuersitas agentis, est etiam diuersitas numeralis geniti,& sic idem numero nõ potest produci à diuersis agentibus. Secundò arguitur ratione sic: Omnis effectus debet proportionari causæ,& è contra,ergo de- 1. r7. 2. r7.

go determinati effectus debet etiam es-
ſe determinatum agens, & determinatū
tempus: ſed indiuiduum eſt determina-
tus effectus, ergo habet determinatam
cauſam; ergo huius indiuidui eſt ita de-
3. rõ. terminata cauſa, quòd non alia. Tertiò
fortius Ariſt. 5. Phyſic. tex. 34. & 35. dicit,
quòd ad vnitatem numeralē motus tria
requiruntur, ſcilicet vnitas temporis, vni-
tas formæ, & vnitas materiæ, 8. autem
Phyſic. tex. 49. addit quartum, ſcilicet vni
tatem motoris, ex hoc arguunt ſic; Hæc
requiruntur ad vnitatem motus, ergo hęc
etiam requiruntur ad vnitatem nume-
ralem mutationis, ſed per vnam mutatio
nem numero, habetur vnum indiuiduū,
ergo vnum indiuiduum numero, non po
teſt generari à diuerſis agentibus. Addu-
cit Buccaferreus nonnullas alias ratio-
nes; ſed quia illæ probant, quod non po-
teſt idem indiuiduum produci ex mate-
ria diuerſa, illas non adduco, quia non
ſunt contra nos, vt diximus. Hanc ſenten-
4. rõ. tiam ſequitur Buccaferreus. Pro eadem
opinione arguunt alij præter rationes ſu-
pra allatas ſic; Effectus particularis per
ſe, dependet à Cælo, quare variato Cæli
aſpectu, & ſyderum, quem omni puncto
temporis variari neceſſe eſt, non poteſt i-
dem numero effectus produci.

Verùm hæc opinio facilè confutatur
ex ijs quæ diximus in explicatione opinio
nis Scoti: nam de ratione entitatis nume-
ralis indiuidui non eſt agens, neque tem-
pus, quia poſita materia, & forma, & om-
nibus alijs circumſcriptis, ſemper idem
numero indiuiduum manebit, ergo illa
entitas eadem numero manere poteſt va
riato agente, & tempore, ergo de ratio-
ne huius entitatis numeralis nō eſt, quòd
ſit ab hoc agente, & in hoc tempore ma-
gis, quàm in alio, & alio tempore; quod
confirmatur: quia pereunte illo agente,
& tempore variato, manet idem numero
iudiuiduum, quia manet eadē materia,
& forma, ex quibus eſt illa tertia entitas;
quantum eſt ergo ex ratione entitatis in-
diuidui, non repugnat, quòd illud indiui-
duum, quòd eſt ab vno agente, potuerit
eſſe ab alio agente in alio tempore, quia
propter varietatem temporis, & agentis,
non variatur entitas indiuidui numerali-
ter: ſed ſemper eadem numero manet.
Sed forſan aliquis dicet, repugnat indi- Reſp.
uiduo ex ratione externa, ſcilicet ex habi-
tudine neceſſaria indiuidui ad agens de-
terminatum, & ex ratione temporis, &
actionis; vnica enim actione fit vnum in-
diuiduum numero tantum ab vno agen-
te, qua actione variata, non poteſt idem
numero amplius fieri, vt dicebatur in ar-
gumentis. Contra, hæc reſponſio non tol- Reijcitur.
lit argumentum, quia vel habitudo indi-
uidui ad agens, & ad tempus, eſt neceſſa-
ria, vel accidentalis, & contingens, ſi con-
tingens, & accidentalis, habeo intentum:
ſi neceſſaria, ergo eſt inſeparabilis ab in-
diuiduo, & ſic indiuiduum non poterit eſ
ſe ſine habitudine, & relatione ad hoc a-
gens, & ad hanc actionem; ſed hoc eſt fal
ſum, quia deſtructo agente, & tempore
eo, perit illa habitudo, & tamen rema-
net entitas numeralis indiuidui. Reſpōde Reſp.
bit quis forſan, quod illa habitudo eſt in
indiuiduo in fieri, non in facto eſſe; vnde
poſtquam factum eſt, poteſt eſſe ſine a-
gente, & ſine illa actione, ſed non poterit
fieri ſine illo agente, & ſine illa actione.
Contra, ſi indiuiduum in fieri pendet ſo- Reijcitur.
lùm ab hoc agente, neceſſe eſt, quod hoc
eueniat, quia hoc agens ſolum habet re-
quiſita ad producendum hoc indiuiduū:
ſed hoc tollitur, quia ponimus, quod a-
liud agens ſit eiuſdem ſpeciei, & virtutis,
& habeat eadē omnia requiſita, quæ ha-
bet agens, quòd iam produxit, hæc autē
requiſita ſunt eſſe eiuſdem ſpeciei; & ha-
bere eandem quantitatē, qualitatem, &
virtutem; non eſt autem impoſſibile repe
rire diuerſa agentia habentia has eaſdē
conditiones, vt patet de duobus ignibus,
quos eſt reperirire eiuſdem ſpeciei quāti-
tatis, & virtutis; Actio autem eſt quid ac-
cidentale; non variatur autem eſſentiale
ad variationem accidētalis. Præterea, idē 2.
numero, vbi diuerſis motib. poteſt acqui
ri, vt motu circulari, & motu recto, ergo
& idem numero indiuiduū poteſt acqui-
ri diuerſis mutationibus; Præterea, acci- 3.
dit huic indiuiduo, quòd producatur in
hoc, vel illo tēpore, ergo varietas tempo-
ris cū ſit accidentalis, non poteſt variare
entitatē numeralē indiuidui. Antecedens
probatur: quia aliter ſequeretur, quòd

Anto-

Antonius eſſet determinatus ad oriri tali
die,& Aſcanius tali;quod eſt abſurdum ;
tum,quia ſic tolleretur contingentia,non
enim Socrates poſſet generare Aſcanium
cum ſibi placeret , ſed tempore determi-
nato;ſequeretur etiam, quod Socrates &
Aſcanius in propria eſſentia includerent
illud tempus determinatum , ſicut inclu-
dit propriam materiam,& propriam for-
mam,quòd eſt falſum. Præterea, ab om-
nibus conceditur , quod ordo indiuiduo-
rum eſt accidentalis,accidit enim , quòd
prius ſit genitus Antonius , quam Aſca-
nius; at ſi quodlibet genitũ neceſſariò eſt
a proprio agente, hic ordo non erit acci-
dentalis,ſed eſſẽtialis,& neceſſarius,quia
dicendum erit, quod prius ſit genitus An
tonius,quàm Aſcanius,quia ſuum agens
non potuit producere prius Aſcanium ,
quam Antonium, ſi ambo ſint ab eodem
agente: vel ſi ſint à diuerſis agentibus , &
parẽtibus, dicemus,quòd neceſſe fuit An
tonium eſſe prius genitum , quàm Aſca-
nium, quia ſuum agens præceſſit agens ,
& parentem Aſcanij;ipſe autem pater An
tonij non potuit producere Aſcaniũ, ſed
ſolum Antonium;hæc tamen videntur ab
ſurda:quia omnes concedunt contingen-
ter euenire , quòd Cæſar Imperator præ-
ceſſerit Neronem,&c.

Sol. rónũ. Hinc ad rationes Aduerſariorum Re-
ſpondetur facilè , ad primam rationem ,
Ad1. quæ initur auctoritatibus Ariſtotelis,re
ſpondeo concedendo,quòd vbi eſt diuer-
ſitas materiæ,ibi quoque eſt diuerſitas in
diuiduorũ,& hoc eſt quod nos dicimus ,
& Ariſtotel.in prædictis locis, quòd autẽ
Ariſt.ait ad diuerſitatem numeralem ge-
niti requiri etiam agentis diuerſitatem ,
non eſt abſolutè verum:quia,vt experien
tia videmus idem agens numero , poteſt
diuerſis actionibus diuerſa genita produ-
cere,vt idem pater diuerſos filios;quomo
do ergo verificatur dictum Ariſt. dico ,
quod diuerſitas agentis,& diuerſitas ma-
teriæ proximæ , eſt cauſa adæquata diuer
ſitatis geniti,& effectus,ſed diuerſitas a-
gentis tantum non ſufficit,ſed benè diuer
ſitas materiæ ſolum ſufficit,vnde,vt dixi,
idem pater poteſt producere ex varijs ſe-
minibus ſuis diuerſos filios , poteſt ergo
formari hæc diſtinctio:diuerſitatem agẽ-
tis requiri ad diuerſitatem numeralem
geniti,poteſt intelligi dupliciter, vel ſim-
pliciter, & hoc eſt falſum , vel ſecundum
quid, & hoc conceditur,ſola enim diuer-
ſitas agentis,nullã facit diuerſitatem. Ad Ad1.
ſecundam dico , quòd determinati effe-
ctus debet eſſe determinata , & propor-
tionata cauſa,& agens,ſed ſufficit, quòd
habeat determinatam cauſam,& propor
tionatã in ſpecie,nõ numero:ſimiliter de
tempore debet habere determinatum tẽ-
pus, non numero, ſed in ſpecie, debet e-
nim ei correſpondere hora , vel dies, vel
annus,in quo generatur , ſed non magis
hic dies,quã ille,& ideo a varijs agẽtibus
numero,& in varijs tẽporib. numero po-
teſt produci idẽ ignis numero. Ad tertiũ Ad3.
dico, quòd illa ratio cõcludit,quòd vnus
motus numero,eſt vnus effectus numero,
non plures: quod concedo,ſed non tamẽ
propter hoc ſequitur,qđ ille effectus nu-
mero, qui modo productus eſt per talem
motum, non poſſit produci ab alio agen-
te in alio motu;Vnde ad argumentũ for-
maliter reſpõdendo,cõcedo illa quattuor
requiri ad vnitatem numeralem motus :
& cum infertur per vnam mutationem
numero habetur vnum indiuiduum nu-
mero,cõcedo:ſed cũ infertur vlterius, er-
go vnũ indiuiduũ numero nõ poteſt pro
duci a diuerſis agentibus, nego hanc ſe-
quelam : quia ratio illa concludit ſolum
hoc;quod per vnam mutationem nume
ro, habetur vnũ indiuiduum numero ſo-
lũ,non plura,attamen,quod illud indiui-
uiduũ numero, quod per hanc mutatio-
nem habetur, non potuerit haberi ab a-
lio agente,in alia mutatione, hoc non ha-
betur. Sed dices, diuerſæ mutationes nu- Reſp.
mero, habẽt diuerſos terminos numero : taci-
negatur hoc de poſſibili, de facto hoc eſt ta ſol
verũ,& experiẽtia ꝓbamꝰ, attamẽ nõ eſt uitur
impoſſibile,ꝙ idem numero,ſit ab alio a-
gente in alia actione. Et nota, ꝙ nõ dico ,
qđ poſtquã habuit eſſe per hanc mutatio
nem,poſſit iterũ habere eſſe per aliã mu-
tationem;quia hoc eſt falsũ, bis.n. idem
ꝓduceretur; Sed dico quod ſicuti habuit
eſſe hac ꝓductione ab hoc agente eiuſ-
dem ſpeciei , etiam ita potuit habere eſſe
alia productione ab alio agẽte,& rõ huiꝰ
dicti eſt, qa hæc mutatio,& hoc agẽs sũt

quid extrinsecum ad genitum, ideo licet illa varientur, nō tamen necesse est quod varietur entitas numeralis geniti: vnde etiam idem numero vbi, diuersis mutationibus localibus numero, & etiam specie potest acquiri, vt diximus supra, vt A. pūctus potest acquiri via recta, & circulari.

Ad 4. Ad quartum dico, quod varij aspectus Cæli producunt varios effectus, quia illi aspectus nedum differunt numero, sed specie, & ideo eorum diuersitas est causa diuersitatis specificæ, vel potius diuersitatis mutationum, & alterationum in specie, & hoc concludit argumentum, non tamen propter hoc sequitur, quod si sit agens eiusdem speciei, & virtutis & qualitatis cum alio agente, & agat in eandem materiam, non possit eundem illum effectum numero producere, quomodo produxit illud agens.

THEOREMA XLIII.

Datur reactio.

Positio Scoti. Cap. I.

HAec quæstio est satis difficilis; neque Scotus de ea multum differit, forsan, quia suis temporibus non erat in controuersia; ideò loquitur de reactione, ac eam admittit, veluti si de ea nullum esset dubium. Suppono autem, quod reactio sit retributa actio, hoc est, quod cum agens agit in passum, etiam passum reagit in agens, & sic reactio est passio reciprocata: dum enim aqua patitur ab igne, etiam ignis patitur ab aqua; sustinet ergo Scotus, quod detur reactio, vt patet ex 2. Sent. dist. 19. quæstione vnica, vbi loquens de statu Adæ in paradiso terrestri, stante statu innocentiæ, asserit, quòd Adam etiam stante illo statu, nisi præuentus fuisset à Diuina virtute, mortuus fuisset; reddit rationem: quia per continuam nutritionem eius calor naturalis ita debilitatus fuisset, quod non amplius potuisset conuertere nutrimentum in rem nutritam; & huius rationem dixit esse: quia omne agens Physicum agendo patitur, & repatiendo debilitatur, & citat Aristotelem in 2. de generatione eandem sententiam expresse habet 4. Sent. dist. 44. q. 1. art. 1. in declaratione suæ opinionis de augmentatione, conclusione 3. Item tertio Sent. dist. 16. quæst. 1. respondendo ad quęst. & etiam primo d. 17. q. 4. tertia via, & 2. dist. 15. & alibi, adeò, quod certissimum est, ipsum admittere reactionem, & repassionem, sed pro hoc nullam adducit rationem, solùm auctoritatem Philosophorum.

Rationes eorum qui negant reactionem. Cap. II.

DE hac re non erat mihi agendum, quoniam de ea non est difficultas particularis contra Scotum, sed inter alios de hac re satis abundè locuti sunt Excellentissimi Philosophi, vt est Pomponatius, Franciscus Piccolomineus, Iacobus Zabarella, Ludouicus Buccaferreus, & alij optimi Philosophi: attamen cum variæ existant opiniones eorum qui sustinent dari reactionem, opportunum duxi etiam mentem Scoti aperire in hac re. Statuamus ergo prius dari reactionem, & postea modum afferemus. Burlæus itaque, Gregorius, Ocham, Suessanus, & multi, sustinentes non dari reactionem, his argumentis suum intentum probant. Primò 1. ō. est supponendum, quod actio, vt ait Arist. in lib. de motu animalium non prouenit nisi à victoria, & excessu agentis respectu passi; facto hoc fundamento, ita argumentantur. Sumantur duæ res, in quibus actio, & passio esse debeat; hæ vel æquales habent vires, vel non, si æquales, ergo neutra agit in aliam, quia dictum est, quod actio prouenit ex victoria, & excessu agentis, at in his neutra vincit alteram: si verò sunt inæquales, illa, quæ validior est, aget in reliquam, sed hæc altera in illam non aget vicissim, quoniam debilius non agit in validius, ergo non datur reactio. Secundò si daretur reactio, se 2. quęretur idem moueri motibus contrarijs: hoc est falsum, ergo non datur reactio. Falsitas consequentis patet; consequentia probatur, quia si ignis calefaciat aquam mediante aere, & ignis frigefiat etiam ab aqua mediante aere, sequitur, quod idem aer calefiet, & frigefiet.

Secundo

Secundo probatur eadem consequentia: quia ignis, dato, quod calefaciat aquam sine vllo medio, si refrigeretur ab aqua, necesse est quòd illa pars, quæ est propinquior aquæ; prius frigefiat quàm remotior illa, ergo pars ignis propinquior aquæ frigefiet ab aqua, & calefiet ab alia parte ignis, & sic mouebitur motibus con
3. trarijs. Tertiò, Si daretur reactio, sequeretur, quod agens non posset sibi reddere simile patiens, cōsequens est falsum, quia hic est scopus agentis, vt reddat sibi simile patiens; consequentia probatur: quia statuatur agens calidum, vt quattuor, quòd agat in frigidum, vt duo, scopus illius agentis est reddere illud frigidum calidum, vt quattuor, vt fit sibi simile, at, si statuatur calidum in hac actione pati, refrigerabitur, & sic non amplius erit calidum, vt quattuor, sed vt tria, deinde, vt duo, & deinde in fine illius pugnæ non erit amplius calidum, vt quattuor, & ita cum nihil agat supra vires suas, non poterit agens illud calidum, reddere sibi simi-
4. le illud patiens. Quarta nititur exemplo; Statuantur duo contraria agētia, vt ignis, & nix; & ignis statuatur posse calefacere per distantiam decem pedum ad summum, nix verò agat ad distantiam solum duorum pedum, ergo si statuantur distare solum quattuor pedibus, ignis aget in niuem, non autem nix in ignem, ergo nō omne agens Physicum agendo patitur.
5. Quinta ratio, Si talis reactio daretur, sequeretur, quod idem secundum idem, & respectu eiusdem esset actu, & potestate, quod implicat contradictionem; consequentia probatur: quia si ignis agat in aquam, & ipsam calefaciat, & calefaciendo eam, ignis frigefiat, ignis aget quatenus calidus, & patietur etiam quatenus calidus, & ita eadem ratione, qua est calidus, erit actu, & potestate. Hæc argumenta contra reactionem adducuntur à Lu-
6. douico Buccaferreo, 2. de generatione, tex. 48. & à Zabarella, libro proprio de reactione. Buccaferreus præter has rationes adducit experientiam, quia videmus, quod si gutta aquæ superinfundatur maximo igni, aqua patitur, quia ignis conuertit ipsam aquam in suam propriam naturam ignis: aqua tamen non reagit in ignem: neque enim hoc apparet, ergo aliquod agens agit, & non repatitur. Idem apparet de magnete, magnes enim trahit ad seipsum ferrum, & tamen magnes nō mouetur a ferro, ergo non omne ages a- 7.
gendo repatitur. Septimò, Si datur reactio, sequitur, quod duo contraria inesse possunt eidem subiecto: sed hoc est falsum, quia contraria mutuo se expellunt, nedum ab eodem subiecto, sed à diuersis subiectis, & hoc est expressè concessū. Consequentia probatur: quia si ignis calefaciendo aquam frigescit, in igne erit caliditas, & frigiditas, quæ sunt contraria tā in gradu intenso, quàm in gradu remis- 8.
so. Octauo, duo contradictoria verificarentur de eodem, quod est impossibile. Consequentia probatur, quia vnum contrarium est semper priuatio alterius contrarij, ex 10. Metaph. tex. 9. Si ergo in aliquo subiecto est calor, in eo est priuatio frigoris: at si illud subiectum si calidum, & frigidum, vti contingit per reactionē, ergo simul in eodem subiecto erit habitus frigoris, & priuatio frigoris, & ita de eodem subiecto duo prædicata contradictoria verificarentur, esse frigidum, & nō frigidum, quod est impossibile. Multæ aliæ rationes afferuntur contra reactionē: sed quia ferè coincidunt cum his, & ex solutione istarum illæ quoque facilè soluūtur, breuitatis causa illas omitto; Propter has rationes Auctores prædicti, & multi alij, recesserunt ab Arist. & reactionem veram negauerunt.

Probatur dari reactionem. Cap. III.

VErum ex altera parte sunt auctoritates expresſæ Arist. qui admittit reactionem; Adsunt etiam rationes efficacissimæ; quia, vt inquit Buccaferreus, si tollatur reactio, tota Philosophia rueret. Prima auctoritas Arist. est ex 3. Phys. tex- *Prima auct.*
tu 8. vbi apertè ait, quod omne agens Physicum agendo patitur, & mouendo mouetur; & rationem adducit ibi; quia agēs Physic. est partim actu, & partim potentia, vnde ex ea parte qua est actu, agit, ex ea parte qua est potentia, patitur. Item habetur auctoritas Arist. expressa 1. de generatione tex. 53. & 55. in quibus locis apertè Arist.

tè Arist. ait, quod omne agens Physicum communicans in materia cum passo, agẽdo repatitur, qui est locus citatus à Scoto, & etiam eodem 1. de generatione, textu 41. & 42. reddens rationem Aristot. augmentationis, & diminutionis, dicebat, quòd calor naturalis sicut agit in nutrimentum, & illud conuertit in naturam aliti, ita etiam, patitur à nutrimento, in tantum, quod aliquando debilitatur adeò, vt non possit amplius agere, & tunc moritur homo; & dat exemplum de aqua infusa vino, quæ licet patiatur à calore vini, tamen vinum etiam patitur ab ipsa aqua, & in tantum patitur, quòd vinum fit aqueum.

Resp. ad has auctoritates. Ad has auctoritates, qui negant reactionem respondere nituntur; & primo dicunt aliqui, quod datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, vt putà si ignis agit in aquam per caliditatem non repatitur per qualitatem contrariam, scilicet per frigiditatem, sed repatitur in alia contrarietate, scilicet in siccitate, vt puta ignis, vt siccus, patitur ab humiditate aquæ, & ita datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, sed secundũ diuersas. *Reijcitur.* Sed hæc responsio nulla est, & impugnatur optimè à Buccaferreo, & Zabarella, quoniam apparet, quod Aristot. in citatis locis, si rectè intelligatur, loquitur de reactione in eadem contrarietate, & maximè ex tex. 42. vbi reddens rationem diminutionis, ait, quòd calor naturalis agendo in nutrimentum, ille calor remittitur in tantum vt aliquando non possit amplius agere; calor ergo agit, & idem patitur, siquidem debilitatur. Insuper Arist. se declarat in 4. de generatione animalium, cap. 3. quæ auctoritas non fuit considerata ab aduersarijs, eo enim in loco Arist. citat eum locum ex primo de generatione, & habet hæc verba: (Causa autem quòd motus soluatur, est, quod omne agens etiam patitur à patiente, vt quod secat hebetatur ab eo, qđ secatur, quod frigefacit, refrigeratur à calefaciente; denique, quæcumque mouent, [excepto primo motore, mouentur aliquo motu; verbi gratia, quod pellit pellitur quodammodo; quod premit, reprimitur: interdum etiam fit, vt quod agit, magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calescat, quod frigefacit,) Ex hac auctoritate apertè patet, quod Arist. intelligit reactionem in eadem contrarietate.

Alia resp. Videntes alij, quòd hæc expositio non est bona; adducunt aliam expositionem ad verba Arist. & est: quod reactio quidem est primò, & per se secundum diuersas contrarietates, secundariò tamen, & per accidens, est in eadem contrarietate: nam dicunt, quod dum ignis vt calidus agit in aquam, vt frigidam: ignis vt siccus repatitur ab humiditate aquæ, & sic siccitas ignis remittitur ab aqua, sequitur etiã postea remissio in calore ignis, & sic per accidens & secundariò sequitur reactio in eadem contrarietate. *Reijcitur.* Sed hæc expositio optimè reijcitur à Zabarella, tũ, quia hoc dictum est voluntarium, sine vlla ratione; tum, quia ex verbis Arist. apparet, quod loquitur de reactione per se, cũ inquit: quod calefacit refrigeratur, quia quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam. *Alia resp.* Alij alio modo responderunt, quod datur reactio priuatiua in eadem contrarietate, non positiua. Positiua autem reactio in eadem contrarietate secundum eos est, quando calidum agit in frigidum, imprimẽdo in eo aliquid caloris, & frigidum imprimit aliquid frigoris in calidum. Reactio verò priuatiua est, quãdo calidum agendo in frigidum, non patitur aliquid à frigido, sed frigidum resistit calido quantum potest, hæc enim resistentia frigidi, est reactio quædam, sed priuatiua.

Sed neque hæc expositio aliquid veritatis habet, & egregiè impugnatur à Ludouico Buccaferreo, & à Zabarella: nam Aristoteles non dicit tantum patiens resistere agenti, sed dicit, calefaciens refrigerari, quæ absque dubio est reactio positiua. Præterea, vt inquiunt ambo, omne patiens resistit agenti, etiam non physico; Cælum enim resistit quoque intelligentiæ, ergo si reactio est solum resistentia, possumus dicere, quod reactio nedum est in agentibus communicantibus in materia, sed etiam in agentibus non communicantibus in materia, quod tamen est contra eos,

tra eos,& Arist. qui ait, quòd agens communicans in materia cum passo, in agendo repatitur, & hoc negat de agente separato à materia. Si plura contra hanc sententiam cupis, lege prædictos auctores locis citatis. Probatur quod detur reactio etiam rationibus. Prima est hæc,& sumitur ab experientia: videmus quod si quis manu calida rem aliquam frigidã apprehendat, vt glaciem manu calida, illam glatiem calefacit,& simul manus refrigeratur à glatie, & hæc experientia est ita nota, quòd nullus de hac re minimã dubitationem habere deberet. Secunda ratio est efficacissima. Si tollatur reactio, tollitur etiam mixtio, sed consequens est falsum, etiam secundum aduersarios. Consequentia probatur: quia in mixtione, miscibilia debent alterari, si enim permaneant in sua summitate, vt caliditas ignis non remittatur à frigore,& siccitas ab humiditate, ergo ignis non poterit misceri, quia non alteraretur, neque reduceretur ad temperamentum. Idem dicendum de alijs,& opus est quòd fiat alteratio secundum omnem partem: quia quælibet pars mixti est mixta: at si non detur reactio mutua, excellentiæ elementorum non corrumperentur,& sic fieri non posset mixtio; Hęc ratio est efficacissima contra Aduersarios.

1. rō. Pro ratione. *2. rō.*

Solutio rationum contra reactionem. Cap. IV.

Ad 1. AD primam rationem dico, quod actio est duplex; perfecta,& imperfecta; Actio perfecta est, quæ est cum victoria, & excessu agentis aduersus patiens; actio vero imperfecta est, quæ imprimit aliquam contrariam qualitatem passo, sed tamen non obtinet victoriam. Ad propositum quando Aristoteles ait, quòd actio est cum victoria,& excessu agẽtis ad passum, loquitur de actione perfecta, non tamen propter hoc sequitur, quod contrarium non possit agere in suũ contrarium actione imperfecta, licet sit minus validum suo contrario, & sic patet ad primum.

Ad 2. Ad secundum Respondetur, quod nõ est inconueniens, quod idem secundum diuersa diuersis motibus moueatur; nam ignis calefacit ratione suæ formæ,& quatenus est actu, patitur vero & refrigeratur quatenus est in potentia ad formam aquę; cum infertur, quòd tunc duo cõtraria inerunt eidem subiecto, quia idẽ aer calefiet, & frigefiet, & eadem pars ignis calefiet,& frigefiet. Respondent aliqui, vt Buccaferreus,& Zabarella, quòd duo contraria non possunt esse in eodem subiecto in esse summo: quia summus calor, & summum frigus non se compatiuntur in eodem subiecto, sed in esse remisso se compatiuntur; vt contingit in aqua; si enim pars aquæ sit frigidissima, & super infundatur alia pars aquæ calidissima, tunc aqua illa fit tepida; & sic sunt simul in aqua caliditas,& frigiditas, nõ in summo, sed in esse remisso,& refracto; ita ergo non est inconueniens, quod ignis agendo in frigidum, remittatur, & sic in eius subiecto maneat caliditas,& frigiditas; & hæc responsio certè est bona: & videtur eam quoque concedere Scotus in 1. d. 17. q. 4. & altera sequenti ei addita arguẽdo contra Gotfredum, dicit enim, quod calidum antequam corrumpat frigidũ, illud remittit, & concedit ibidem quod calidum,& frigidum in summo, non manent simul; & ita videtur admittere contraria in esse imperfecto,& remisso, posse esse simul in eodem subiecto. Hoc idẽ dicit in 2. Sent. d. 2. q. 9. O. Tamen possemus nos dicere,& facilius, quod illa propositio, contraria non possunt esse simul in eodem subiecto, est vera in esse quieto, non in pugna, scilicet contraria non possũt quiescere simul,& manere sine pugna in eodem subiecto, quia vnum expellit aliud, attamen in pugna hoc nõ est inconueniẽs: immò necessariò si inter ipsa debet esse pugna, opus est quòd ipsa sint in eodem subiecto; si enim calidũ sit in vno subiecto,& frigidũ in alio, non pugnabunt inter se propter instantiã: sed quando sunt in eodẽ subiecto, tũc pugnãt, donec vnũ expellat suũ contrariũ, vel ambo vertantur in tertiũ, & ita fit in alteratione,& in reactione, dum ignis agit in frigidum, frigidum agit in calidum, id est, dũ calor expellere vult frigidũ ab aliquo subiecto, frigidum quoque vult expellere

Scot. *Limitatio propositionis.*

calidum

calidum ab eodem subiecto, & ita existentia in eodem subiecto pugnet donec validius vincat, vel resoluatur in temperamentum, & in mediam quandam qualitatem si sint æqualia; & sic non est inconueniens, quod in reactione, & alteratione contraria simul sint in eodem subiecto, immò est necessarium. Aliam responsionem habes infra ad octauum.

Ad 3. Ad tertium Respondetur, quòd dato, quòd scopus agentis sit reddere patiens sibi simile, agens non frustratur hoc suo fine, quia reddit patiens sibi simile quo ad potest, ideo si per pugnam sit debilitatum, assimilat sibi patiens imperfectè, si vero excedat assimilat sibi passum perfectè, vel forsan dicendum est, vt inquit Zabarella; quod scopus naturæ vniuersalis est, quod hæc agentia se inuicem retardent, & alterent propter generationem, quæ principaliter intenditur a natura, neque sine hac retractione fieri posset.

Ad 4. Ad quartum Respondetur, quod concedimus nullam esse reactionem, vbi nimia distantia intercedit, quæ prohibet reactionem fieri.

Ad 5. Ad quintum negatur consequentia, ad probationem dicitur, vt supra ad secundum, non enim ignis agit, & patitur secũdum idem, sed secundum diuersa, quia agit vt calidus, & per formam, patitur vero, vt potestate frigidus, & per materiã, sic enim omnia mouentia Physica, quæ mouent, & mouentur se habent, vt dixit Arist. 3. Physic. textu 8.

Ad 6. Ad sextum, quod initiur experientiæ dico, quod reactio requirit proportionẽ aliquam in passo, modo si accipiatur gutta aquæ, & immittatur in fornacem, est adeò paruæ virtutis, quod nõ est mirum, si non potens est agere in ignem fornacis; vel potest dici etiam, quod reagit illa gutta: sed quia vis ignis est maxima, & vis aquæ parua, ideo illa reactio non conspicitur propter suam paruitatem. Ad aliã experientiam dicit Buccaferreus, quod illa non est ad propositum: quia illa actio non est per alterationem, & sic non est mirum, si non adest reactio, est enim actio magnetis in ferrum subita, quia non habet contrarium: admittimus autem nos reactionem in actione inter qualitates; vel dicamus cũ Piccolomineo, quod magnes agit per propriam formam, & etiam repatitur. *Piccolom.*

Ad 7. Ad septimum responsum est suprà ad secundum, vbi declarauimus quomodo in reactione duo contraria maneant in eodem subiecto.

Ad 8. Ad octauum dico, quòd non verificantur contradictoria, quia non sunt in eodem subiecto respectu eiusdem, quia ignis non agit, & patitur secundum idem, sed agit vt est actu, & patitur vt est potentia.

Vel ad hæc duo argumenta vltima dicere possumus, quod nunquam duo contraria sunt in eodem subiecto, neque etiam in pugna, sed quando ignis per reactionem frigidi patitur, non recipitur in ipso frigiditas distincta à caliditate, ita quod in eadem materia ignis sit caliditas & frigiditas distinctè: sed solum caliditas ignis remittitur per actionem frigiditatis, ita quod frigiditas non remanet in igne actu, sed solum effectus eius, qui est remissio caliditatis ignis: licet enim extinguatur frigiditas, tamen remanet effectus eius: & sic semper caliditas ignis remanet in materia ignis donec tota corrupta sit: sed remanet alterata, & remissa, & sic consequenter, neque duo contradictoria verificari possunt de eodem subiecto: quia nunquam in subiecto ignis est priuatio ignis, & forma ignis, & forma frigoris, & habitus frigoris: quia nunquam ambo contraria insunt eidem subiecto, sed vnum post corruptionem totalem alterius succedit, sicut dictum est; & licet fiat pugna, & alteratio, & reactio in illis, nunquàm tamen alterum est in eodem subiecto cum altero, licet illud remittat, & contundat; & hæc responsio multa dubia vitat.

Quid sit resistentia, & an in motu locali sit reactio. Cap. V.

AD perfectam cognitionem reactionis requiritur cognitio resistentiæ, vndè ferè omnes agentes de reactione, agunt quoque de resistentia; quoniam autem de hac re habentur multa apud Põponatium,

ponatium, & Zabarellam in materia de reactione; ideò breuiter mentem Scoti aperiam.

Opin. Scoti.

Scotus itaque in 2. Sent. dist. 2. q. 9. respondendo ad quartum, vbi declarat causam propter quam fiat successio in motu, ait, quòd est resistentia mobilis ad mouens; & declarans, vnde proueniat hæc resistentia; inquit, quòd prouenit ex defectu virtutis mouentis: ex eo enim quod mouens non est perfectæ virtutis, hinc fit, quod non potest statim inducere terminum intentum, & sic illi media resistunt; sed si esset agens infinitæ virtutis, statim induceret formam intentam, neque media illa resistere possent;

Arguit cõtra Piccolom.

Contra hoc arguit Piccolomineus libro de Elementis, cap. 25. quia implicat contradictionem, quòd idem corpus in instanti sit in termino ad quem: quod autem implicat contradictionem, non subest virtuti finitæ, neque infinitæ.

Solu.

Respondeo, quòd non implicat contradictionem; quia quòd mobile transeundo à termino à quo, ad quem, transeat per media, est lex constituta à Deo agentibus naturalibus, at Deus, & agens infinitum, illi legi non subest, ideò potest in instanti inducere mobile ad terminum ad quem. Inquit ergo Scotus redeũdo ad propositum, quod resistentia prouenit ex defectu virtutis agentis: vnde hinc prouenit successio in motu, quia agens cum sit virtutis debilis, non potest statim inducere terminum intentum, quia media existentia inter ipsum mouens, & mobile, non potest motor statim vincere, & superare; & propter hoc addit Scotus, quod successio in motu prouenit nedum ex defectu virtutis agentis, sed etiam ex medijs, quæ resistunt; ex quo loco mihi videtur fuisse intentionem Scoti, quòd resistentia secundum se, & formaliter, nil aliud sit, quàm priuatio passionis: nam resistere est non pati; adeo quod resistentia formaliter est non passio ab agente, & secundum se, est quid priuatiuum, quia autem priuatio reducitur ad positiuum, causa huius priuationis est duplex secundum Scotũ, scilicet defectus virtutis agentis: nam ideò passum quandoque non patitur ab agente, quia agens non habet tantam virtutem, vt possit mouere passum. Alia causa est forma passi; quæcumque enim forma desiderat sui esse, & conseruationem; ideo dat esse quo ad pellitur, vel corrumpitur; & sic non dat locum aduersario quo ad non cogitur; & ita ex his duabus causis oritur resistẽtia. Hinc oritur, quod quandoque patiens perfectè resistit agenti, quia scilicet agens est valde debile in agendo, & passum habet formam valde radicatam: quandoque resistit aliquo pacto, vt puta, quia agens habet multas vires: sed tamen non habet tantam virtutem, quod possit statim corrumpere passum, & inducere terminum, & formam intentam; & ideò paulatim agit.

Zab. est cũ Scoto

Ex hoc elicio, quod Zabarella iure opiniones omnes, & alias resistẽtias confutauit, quæ dissentiunt ab hac, quas ego non recenseo breuitatis causa, cum apud ipsum legi possint; Similiterq. eius opinio est comprobanda, sed deficit aliquo modo:

Defectus opin. Zab.

dicit enim, quòd resistentia est quid priuatiuũ, & hoc est verum; dicit etiam, quod causatur à forma passi (certũ est enim, quod non potest causari à materia, cum materiæ proprium sit pati) & in hoc quoque verum asserit: sed hoc non sufficit, quia si agens sit maximæ virtutis, statim mouet passum, neque passum licet habeat formam cupidam conseruandi suum esse, resistere poterit; non ergo totalis causa resistentiæ est forma passi: sed requiritur etiam defectus virtutis agentis, qui defectus positiuè est limitatio virtutis agentis, vnde quodlibet agens habet determinatam virtutem; & hinc est, quòd non quodlibet potest agere in quodlibet.

An in motu locali sit reactio.

Hinc apparet solutio alterius dubij an scilicet in motu locali fiat reactio.

Opin. Buc. & Zabar.

Buccaferreus, & Zabarella citatis locis tenent, in motu locali dari reactionem, sed solum in his, quę communicant in materia proxima, & corporea, veluti hæc inferiora, quòd probatur. Primo anctoritate Arist. 3. Phys. tex. 8. & 16. qui vniuersè loquens de mouentibus Physicis, inquit, quod omne mouens Physicè in mouendo mouetur. Secundò experientia: nam si trabs erecta stet, ita vt leui facto ictu cadere possit, si tunc saxo, vel pila lignea percutiatur, trabs cadit, & pila, vel saxum repercutitur, adeo quod pila pellens trabem

repelli-

repellitur à trabe, ergo in motu locali datur reactio. Item duo gladij mutuo se percutientes, se mutuo secant, & obtundunt. Item sera secans lignum, hebetatur à ligno, & ita aliquid repatitur à ligno.

Reijcitur. Sed ego nunquam hanc sententiam probare potui: quia vbi non est actio, ibi non potest esse reactio: at actio propriè loquendo, quæ constituit alterationem, est solum in qualitatibus, quia illæ propriè sunt actiuæ; & consequenter actio est solum in Prædicamento Qualitatis; Vbi autem cum sit Prædicamentum diuersum, in eo non est actio; sicut neque in Quantitate; an autem actio sit in Substantia, iam dictum est in proprio loco; sed extendendo hoc nomen actionis ad quæcumque motum materiatum, & quamcumque operationem, motus localis potest dici actio, sicut & intelligere dicitur actio, sed in talibus non fit reactio, nisi per accidens.

Ad rōnē in oppositum. Ideo ad rationes in contrarium; ad auctoritatem Arist. dico, quod illa propositio: Omne mouens mouetur ab alio, habet hunc sensum, quod omne mouens Physicum cum mouet aliquid, mouetur ab aliquo, sed non ab ipso moto, vt si manus mouet baculum, non vult dicere Arist. quod manus iterum moueatur a baculo, sed vult dicere, quod manus dum mouet baculum mouetur ab alio, scilicet ab anima.

Instātia. Sed contra hoc, quia Arist. 4. lib. de ortu animalium, cap. 3. inquit: pellens pellitur quodammodo, & quod premit premitur, vbi videtur velle significare, quod mouens mouetur à moto. Sed respondendum est, quod propositio Arist. est vniuersaliter vera eo modo quo exposuimus, scilicet, quod mouens Physicum mouetur ab alio, dum mouet, non à moto, si quando autem mouetur à moto, hoc est per accidens, scilicet ratione quarundam qualitatum inexistentium tàm agenti, quàm patienti, vt verbi gratia, quia pellens est durum, sed non ita durū vti est res quę pellitur, vt cum manus mouet lapidem; hinc fit quod pellens quodā modo pellitur; sed hoc non est verum ratione motus localis, re vera enim manus mouet lapidem, quia mouet eum de loco ad locum, sed lapis non mouet localiter manum, sed solum, quia lapis est durus, & caro manus est mollis, ideò caro manus cedit lapidi, & hæc reuera potest dici actio, quia est inter qualitates, durū enim agit in molle; *Resp.* Similiter cum duo gladij se percutientes obtunduntur, & serra cum secat lignum; concedo quidē, sed hæc non sic repatiuntur ad inuicem, vt mouentur motu locali, sed vt prædita sūt qualitatibus oppositis, inter quas certum est, quòd est actio, durum enim agit in molle: vnde cum gladius agit in gladium, si vnus est durior alio, illum obtundit, & quoniam in illo altero est etiam durities, sed simul est aliqua mollities, repatitur, & obtunditur ab alio gladio. Ad illud exemplum de trabe, & de ludo pilarum in tabula dico, quod pila percutiens trabem pellatur à trabe non ei competit ratione motus localis, quia non est de essentia motus localis, quod moueatur à moto, vt dictum est: sed competit eis per accidens, scilicet, quia mouens intendit inducere pilam in locum intentū: & quia reperit impedimentum, scilicet corpus durum in medio, neque illud pertrāsire potest, fit ictus, & collisio, & quia ambo dura sunt, vel franguntur, vel retrocedunt; ita ergo retrocessio competit illis ratione duriciei, quæ inexistit vtrique, & quod est magis durum, magis agit in alterum, & si ambo sint æqualiter dura, æqualis fit retrocessio. Fit ergo in motu locali repassio, sed non ratione Vbi, & motus localis, sed ratione qualitatum existentium in mobilibus, & sic in Vbi, non datur actio, neque reactio, accipiendo propriè reactionem: sed extendendo actionem ad quemcumque motum materiatum, & passionem motus localis, potest dici actio: sed in tali actione, & motu, non est reactio, nisi per accidens, scilicet ratione qualitatum existentium in mobilibus, quæ se pellunt, vt dictum est.

THEO-

THEOREMA XLIV.

Raritas fit per acquisitionem nouę quantitatis,& condēsatio per deperditionē.

Adducuntur variæ aliorum sententiæ de rarefactione,& condensatione, & reijciuntur. Cap. I.

DIfficilis est admodum hæc materia de rarefactione,neque satis apertè patet,quam partem sustineat Scotus; Vt autem materia hæc dilucida fiat, notandum est,quod rarefactio,& condensatio dupliciter capiuntur; Vno modo pro maioratione alicuius corporis in quantitate sua per extrinsecum corpus adueniens, vt per intromissionem extrinseci,& condensatio pro minoratione alicuius corporis quantitate sua per aliquod recedens; exemplum de vtroque potest esse in spōgia, cuius constringuntur pori manibus, illa constrictio appellatur condensatio, & cum dimittitur spongia in natura sua, & pori implentur aere, dicitur rarefieri. Sed hæc rarefactio, & condensatio impropriè dicitur. Alio pacto accipitur rarefactio pro maioratione alicuius quanti, sine aliquo extrinsecus adueniente, & sic condensatio erit minoratio alicuius quāti sine alicuius alterius expulsione,& hæc est rarefactio propriè dicta, & de hac loquimur in proposito.

Notādum.

Tres opin. Circa hoc, tres sunt opiniones celebriores. Quidam existimant in rarefactione totam priorem quantitatem corrumpi, & aliam de nouo generari:scilicet, corrūpi minorem, & produci de nouo maiorē, & hæc tribuitur a Marginistis Scoti 4. Sententiarum dist. 12.q.4. Gofredo, & Burlęo,sed re vera Burlæus in 4. Physicorum,hanc sententiam non habet; Alij dicunt,quod rarum fit, nulla quantitate extrinsecus accedenre, sed sola noua extensione prioris quantitatis accedente; & hanc opinionē sequitur Ludouicus Buccaferreus in 1.de de generatione,tex.42. in examine,quam desumpsit ex Auerroe 4.Physicorum,tex. 84. & in eo loco 2. de generatione, & ex Ioanne Grammatico ibi; Hanc eandem sententiam apertè tenet Burlæus in 4.Physicorum, textu 84.

Opin. Thomist. Thomistæ quid sentiant in hac re, non est multum clarum,tamen vt patet ex ijs, quæ habet Iauellus in 4. Physicorum, q. 19.& Paulus Soncinas, 8.Metaphysices, parum distant ab hac opinione,sustinere enim videntur, quod non acquiritur noua quantitas in rarefactione, sed solum noua extensio quantitatis eiusdem dantis esse eidem materiæ magis extensum, quàm prius daret,& condensatio non est deperditio quantitatis prioris, sed est eadem quantitas alio modo dans esse quantum eidem materiæ, scilicet minus extensum. Tertia opinio est communis,quæ dicit, quod raritas fit per acquisitionem quantitatis nouæ,non quo ad totum, sed solum quo ad partem,& condensatio est deperditio partis prioris quantitatis. *3.opi.*

Nunc istæ opiniones sunt examinādæ. Pro prima opinione sunt variæ rationes præsertim istæ, quas adducit Scotus 4. Sentent.distinct. 12.q.4.Primò, termini motus sunt incōpossibiles, tex. 5.Physicorum textu 26.Sed rarefactio est motus à quantitate ad quātitatem,ergo nihil prioris quantitatis, à qua incipit motus rarefactionis, manet cum posteriori quantitate, quæ de nouo per motum acquiritur. *1.opi. probatur. 1.rō.*

Quòd si quis dicat, quantitatem manere eandem in hoc motu,sed solum mutari terminos quantitatis, modo enim quantitas terminatur ad maiorem,modo ad minorem. Contra, quia termini motus,& subiectum motus, realiter differre debent,sed subiectum motus rarefactionis,& eius termini realiter non differunt, quia quantitas, & termini eius, scilicet maius,& minus in quātitate,nō differunt realiter. Secundò, quælibet pars rarioris est rarior, ergo quælibet pars rarioris est maior secūdū quātitatē,ergo quælibet est quāta noua quantitate. Tertiò, quantitas illa,quæ præfuit,si manet, quæro, in quo subiecto manet,nō nisi in eodem, in quo prius,quia accidens non migrat, ergo illud,ꝙ prius fuit quantum hac quātitate, modo erit quantum quantitate eadem, ergo non potest esse quantum,nec secundum se totum, nec secundum partem alia noua quantitate, nisi idem esset simul *2.* *3.*

quantum duabus quantitatibus, quod est absurdum, & impossibile; vel nisi in rarefactione sit aggeneratio nouarum partium substantiæ sub noua quantitate, & ista aggeneratio partium quantarum ad quantitates præexistentes, fit rarefactio; Sed hoc nihil est: quia tunc non quælibet rarioris pars esset rarior formaliter, illa enim pars antiqua non esset rarior formaliter per hoc quod sibi cōtinuaretur pars alia noua.

Reijcitur prædicta opin. 1. rō. Contra hanc sententiam arguit Scotus 4. Sent. d. 12. q. 4. primò, quia si tota quātitas corrūperetur, sequeretur, quod corrumperentur omnia accidentia reliqua quæ insunt illi subiecto, quod est falsum; cōsequentia probatur: quia corrupto subiecto, corrumpuntur omnia accidentia, quæ illi subiecto insunt: sed quantitas est subiectum omnium accidentium, quæ insunt composito, quantitas enim prius, & immediatè inest subiecto, & reliqua accidentia, vt qualitates consequuntur post quantitatem, secundum omnes, immò secundum Auerroistas quantitas inest materiæ prius quam forma substantialis, licet hoc non sit verum. Falsitas consequentis patet ad sensum; nam idem sapor numero, manet in re rarefacta, idem color &c. Et si dicatur, quòd non debet sensus hoc iudicium ferre, sed ratio. Contra secundum Aristotelem 8. Physicorum, tex. 26. fatuum est ibi quærere rationem, vbi habemus aliquid certius ratione; Præterea, numerus secundum Philosophum 2. de Anima, tex. 64. est sensibilis; vnde sensus potest iudicare de numero suorū propriorum sensibilium, ideo sensus potest iudicare an aliquod accidens, quod est obiectum eius proprium, sit idem numero, vel diuersum ante, & post rarefactionem; tamen Scotus nō multum innititur huic rationi: quoniam innititur fundamēto satis dubio. *2. rō.* Secūdò, non est possibile, quòd quantumcumque diuersa agentia regulariter inducant eādem formam post corruptionem eiusdem corrupti, sed à quocumque rarefiat corpus rarefactibile, siue ab igne, siue à sole, inducitur regulariter talis sapor, & talis color, ergo manēt eadem, & consequenter manet etiam eadem quantitas; quod si concedant omnia accidentia in rarefactione esse noua, clarius, & efficacius cōtra hanc opinionem arguitur: quia talia accidentia non possūt inesse post rarefactionem illi subiecto rarefacto, nisi inducantur de nouo ab agente inducente rarefactionem (neque enim ab alio agente induci posse videtur) quia nullum agens aliud hic operatur, sed agens rarefaciens non potest inducere illas quantitates, & accidentia, ergo ibi non erunt post rarefactionem; Probatur Minor: quia ignis quidem potest rarefacere, sed non potest inducere has qualitates, quia ignis non continet in se virtualitates mixti, neque continet in se virtualiter quæcumque, & quantumcumque diuersa accidentia secundum genus, vel speciem, vt per se patet.

Secūda opin. est Auerroistarū probatur. 1. rō. Alia opinio est Auerroistarū, quæ innititur his rationibus præsertim, quoniam quātitas est inseparabilis à materia, ideò non potest acquiri noua quantitas, nisi acquiratur noua materia, in rarefactione autem non acquiritur noua materia, quia tunc corpus rarefactum non esset idem quo ad omnem entitatem quod prius, quia haberet nouam materiam, ergo. Præterea, additio secūdum materiam ad formam præexistentem, videtur reduci quoquo pacto ad accretionem, differt autem rarefactio ab augmentatione, & diminutione, vt omnes concedunt, ergo. Secundò, rarefactio distinguitur ab augmentatione, ex Arist. in 1. de gener. c. de accretione, per hoc, quòd accretio fit ex aliqua materia extrinsecus accedente: sed rarefactio nequaquam, ergo in rarefactione non accedit noua quantitas. *2.* Pro hac opinione faciunt etiam rationes, quas infra adducemus contra opinionem communem, quam sequitur Scotus, & quas suprà adduximus contra præcedentem opinionem, cum enim rarefactio non fiat per mutationem totalem quantitatis, vt dicebat prima opinio, nec fiat per mutationem alicuius partis quantitatis de nouo accedentis, vt dicit Scotus, & alij tertiæ opinionis, nec accedat noua materia, quia est contra naturam rarefactionis, sequitur, quòd rarefactio solum fiat per nouam extensionem quantitatis.

Verùm hæc opinio non est sustinenda,

dicunt

Reij-citur. dicunt enim quod rarefactio fit per nouam extensionem, non per nouã quantitatem. Contra, at noua extensio, est noua quantitas, ergo rarefactio fit per nouam quantitatem; assumptum probatur: Illud formaliter est quantitas, quo aliquid formaliter est quantum, sed aliquid dicitur esse quantum formaliter per aliquam extensionem longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis, ergo extensio formaliter est quantitas.
2. rõ. Præterea, si extensio non esset formaliter quantitas, sequeretur quod magis extensum non haberet maiorem quantitatem, quam minus extẽsum, & sic homo longus non esset magis quãtus, nec haberet maiorem quantitatem homine paruo; quia ego possem dicere quantitatem hominis longi, esse magis extensam, quàm quantitatem hominis minoris, sed tamen quantitatem in vtroque esse æqualem.
Resp. Quod si quis dicat est maior quantitas in homine longo, quia est plus de materia quam in homine paruo.
Instatur. Contra ex hac responsione sequitur quod vbi est plus de materia, ibi quoque sit plus de quantitate, sed hoc est falsum; consequentia est euidens: falsitas consequentis probatur: quia si accipiamus pugillum terræ pedale, & pugillum aeris pedalis, est plus de materia in pugillo terræ quam in illo pugillo aeris secũdum istos, at si vbi est plus de materia, ibi est plus de quantitate, sequeretur quod pugillũ terræ pedale, deberet excedere multũ in magnitudine pugillum aeris pedale, cum in illo pugillo terræ sit multum plus de materia, quam in pugillo aeris pedale, quod tamen est absurdũ. Quòd si quis dicat, ibi esse quantitatẽ, sed non extẽdi, est ridiculũ, sicut esset dicere, hic est homo, sed caret intellectu, quia repugnat, quòd hic sit tanta quantitas, & non sit tanta extẽsio; & probatur: alioquin deficeret nobis medium cognoscendi maiorẽ, & minorẽ quantitatẽ in rebus, hęc enim innotescit ex dimẽsione extẽsionis, linea.n. quæ est magis extẽsa in lõgitudine est maior quãtitas altera linea minus extensa;
3. rõ. Per hoc etiam impugnatur eorũ fundamentum, quod quantitas sequatur materiam, quoniã densum pedale, habet plus de materia, quàm rarum pedale, ergo densum pedale debet habere plus de quãtitate, quàm rarum pedale, & tamen hoc est ridiculum dictu, nullus enim Mathematicus dicet vnquam, quòd densum pedale habeat plus de quantitate, quam rarum pedale, cum vtrumque sit pedale.

Quartò, quantitas continua ab Aristotele in Prædicamentis definitur, quod est illa, cuius partes copulantur ad inuicem, & ad vnum terminũ communem, adeò, quod hæc est differentia essentialis constituens quantitatem continuam in esse differentem à discreta, scilicet partes eius copulari ad inuicem, & ad vnum terminum communem, at copulari ad inuicẽ, & ad vnum terminum communem, nil aliud est, nisi partes extendi, alteram extra alteram, secundum dimensionem longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis sine diuisione, ergo extensio secundum aliquã dimensionem, est essentialis differentia quantitatis continuæ, & consequẽter extensio est essentialiter quantitas. 4. rõ.

Ponitur opinio Scoti, & comprobatur, ac aliorum rationes soluuntur. Cap. 11.

SCotus agit de hac materia in quarto Sent. dist. 12. q. 3. per totam, sed nullibi apertè suam sententiam aperit: nam soluendo rationes pro prima opinione post B. videtur velle, quod raritas sit appositio quorundam corporum subtiliorum de nouo generatorum ex aliquibus partibus rei rarefactæ ab agente rarefaciente, adeo quod rarefaciens de aliquibus partibus substantiæ rarefactibilis, generat aliqua corpora subtiliora quam sint partes illius corporis rarefactibilis, & ita quia non possunt esse simul cum alijs partibus adhuc remanentibus in specie sua (nam duo corpora non possunt esse simul) ideo illæ partes expellunt alias grossiores de loco suo, & per consequens totum corpus occupat locum maiorẽ, & sic rarius esse, nihil est aliud, quàm habere plura corpora subtiliora permixta secundum iuxtapositionem cum partibus suis proprijs. Sed hanc opinionem reijcit in corpore quæsiti, respondendo ad quæstionem post F. varijs rationibus, sed præcipuè, quia videtur mirum, quòd nulla substan

tia manens omnino eadem, possit transmutari à raro in densum in quodam: extra autem in responsione ad secundũ, pro prima opinione dicitur, quod verior est opinio, quòd rarefactio non inferat nouã quantitatem, sed solùm fit extensionis extensio; quæ est opinio Auerroistarũ; Sed neque Scotus hanc opinionem sequitur: quia auctor illius extra munit suam sententiam ex responsione Scoti ad tertium principale; at responsio illa potius est contraria: quia dicitur ibi, quòd licet species Sacramentales non possint augeri nec minui propriè, quia hic motus competit animatis tantùm, tamen possunt à quantitate minori ad quantitatem maiorem transmutari, & è conuerso.

Opin. vera Scoti. Dicendum est itaque, Scotum sentire cum opinione, quam ipse dicit esse communem, quod in rarefactione fiat acquisitio alicuius nouæ partis quantitatis; qđ patet: quia reijciendo primam opinionẽ ibi, quantum ad istam opinionem paulò infra apertè dicit, quòd licet non sit verum, quod in rarefactione fiat acquisitio totius nouæ quantitatis, tamen omnis opinio cogitur dicere, q̃ fiat acquisitio alicuius partis quantitatis, & probat: quia alioquin corpus rarefactum non esset post rarefactionem maius. Quòd si quis dicat est maius, quia habet maiorem extensionem, iam in præcedenti capite hanc sententiam reiecimus disputando aduersus Auerroistas, insuper respondendo ad quęstionem post F.

Rationes ꝓ opin. Scoti. Pro hac sententia non adducuntur rationes aliæ præter eas, quas adduximus reijciendo alias opiniones: cum enim ad sensum pateat, in rarefactione fieri nouam extensionem, patet etiam produci nouam quantitatem, vt disputauimus contra Auerroistas, non fit autem inductio quantitatis nouæ, quo ad totum, vt ostendimus contra primam opinionem, ergo erit noua solum secundum aliquam partem.

Ad rõnes pro 1. opin. Ad 1. Ideo ad Rationes pro prima opinione respondetur ad primam de incompossibilitate terminorum motus, & mutationis, ex 5. Physicorum, dicitur, quòd illa propositio est vera de primis terminis, qui sunt semper priuatio, & forma, sed non est vera vniuersaliter de terminis concomitantibus illos terminos, vt diximus in Theoremate de pluralitate formarũ: neque enim prima forma est incompossibilis sequenti, & de nouo inductæ per mutationem, & motum; Item maior quantitas, & minor, quatenus vna est priuatio alterius, sunt incompossibiles: sed quatenus denotant aliquid positiuum ipsius quantitatis, sic sunt compossibiles. The. 73.

Ad 2. Ad secundam, cum dicitur, quòd quælibet pars est rarior, & consequenter maior secundum quantitatem, conceditur sed cum dicitur, ergo quælibet est quanta noua quantitate, negatur consequentia: quia sequitur solum, quod quælibet pars recipit nouam quantitatem non secundum totum, sed solum secundum partem aliquã, neque enim vlla pars est indiuisibilis, sed diuisibilis, & sic cum extenditur, recipit nouam quantitatem secundum illam partem, secundum quam fit extensio. Ad tertium respondetur, quòd illa pars corporis quæ rarefit, recipit alterationem per rarefactionem, vt nunc in sequenti capite dicam, & ideò cum recipiat nouam qualitatem, recipit etiam nouam quantitatem, remanet ergo antiqua, & prior quantitas, sed noua quantitas illi additur ab agente rarefaciente, quæ quantitas de nouo educitur ex illa eadem materia, & composito per alterationem: alterando enim illud corpus, per rarefactionem noua insurgit quantitas in extensione, subtiliatur enim corpus illud per calefactionem; & sic extenditur, adeò quod noua quantitas inducitur absque noua materia: ideò cum dicitur in argumento, illud, quòd fuit quantum, vel est quantum eadem quantitate antiqua, & sic non potest fieri quantum noua quantitate, nisi sit quantum duplici quantitate, dico quod est quantum priori, & antiqua quantitate, sed nõ est quantum tanta quantitate, quanta postea est quanũ cum posteriori quantitate post rarefactionem est quantum priori tate, quia illa non deperditur, nec mutat subiectum, sed non est quantum tanta quantitate quanta in posteriori, quia quælibet pars quantitatis extenditur, & crescit per additionẽ nouæ quantitatis, Ad 3.

secun-

secundum quod alteratur pars corporis, cui ipsa quantitas inest, & sic si quælibet pars corporis alteratur, & rarefit, quælibet pars quantitatis dilatatur per nouam quantitatem accedentem illi.

Ad rõnes pro Auerr. *Ad 1.* Ad rationes pro Auerroistis, ad primã concedendo, quod quantitas est inseparabilis à materia, nego propter hoc sequi non posse nouam quantitatem, sine noua materia, nam ex præexistenti illa materia ab agente rarefatiente: & extenuante corpus illud rarefactibile, educitur noua quantitas in eadem præexistenti materia; verum est ergo, quòd quantitas non potest esse sine materia, non tamen sequitur, quòd in determinata materia sit determinata quantitas, ita quod portio eadem materiæ non possit modo sub maiori, modo sub minori quantitate esse, sustinendo etiam quantitatem consequi materiam post aduentum formæ substantialis, vt sustinuimus, loquendo de dimensionibus interminatis, dicimus, quòd absque aduentu nouæ materiæ compositum illud potest rarefieri, & condensari, intendi, & remitti in quantitate, sicut intenditur, & remittitur in qualitatibus, quia forma talis compositi non est determinata ad hanc, vel ad illam quantitatem in certo, & determinato gradu, sed intra quandam latitudinem. *Ad 2.* Ad secundam respondetur, rarefactionem fieri ex aliquo extrinsecus accedente, potest intelligi duobus modis; Vno modo ex materia aliqua noua, vel ex aliqua substãtia noua, & sic augmẽtatio fit ex aliquo extrinsecus accedẽte, scilicet ex alimento, & hoc modo rarefactio nõ fit ex aliquo extrinsecus accedẽte, & in hoc differt accretio à rarefactione; Alio modo ex aliqua quãtitate noua, & sic concedo: quòd rarefactio fit ex aliquo extrinsecus accedente, Arist. loquitur primo modo, non secundo modo. *Ad 3.* Ad tertiã patet quomodo verã esse diximus opinionem asserentem rarefactionem fieri per nouam quantitatem superadditã.

Dub. Verum adhuc circa hanc opinionẽ tertiam, quàm dicimus esse Scoti, est dubiũ: quia ad eam videtur sequi penetratio corporum, quæ est impossibilis; consequentia probatur: quia stante hac opinione, habetur, quod cum magnitudine præexistenti acquiritur noua magnitudo, & simul extẽditur in eadẽ materia, dimensiones ergo illæ se penetrãt. *Solu.* Respõdetur negãdo cõsequentiã: tunc enim sequeretur hæc penetratio corporũ, quãdo plures dimensiones, & quãtitates essent in eadem materia, & illa non esset magis extensa quàm prius, quia tunc illæ dimẽsiones se penetrarẽt, quoniã vna non esset extra aliã: in præsenti nõ sic se habet res, quia dicimus, per nouam quantitatem eandem materiam magis extendi dum rarefit, & deperditum condensatur, & remittitur.

Exponitur in quo Prædicamento sit rarefactio, & condensatio, & qui motus ad eam concurrant. Cap. III.

Non est consentaneum apud omnes in quo Prædicamẽto sit rarefactio, & condensatio. Quidã putant esse de Prędicamento Qualitatis, vt Burleus 4. Phys. tex. 84. Et D. Thomas, primo de generatione, capite, de accretione, licet obscurè loquatur; *Opin. D. T. & Burl.* isti dicunt, quòd raritas & densitas est Qualitas de tertia specie Qualitatis, & quod nil aliud est nisi ipsamet extensio quãtitatis, adeo quod volũt, quòd ipsa extensio, & remissio quantitatis, sit qualitas de tertia specie, & differat realiter à quantitate, cum sint in diuersis Prædicamentis, sunt enim passiones, & termini ipsius quantitatis. Insuper aiunt, raritatem, & densitatem esse qualitates sequentes ad calidum, & frigidum, & certè hanc *1. rõ.* esse opinionem Burlæi non est dubitandum, licet de Diuo Thoma non sit ita euidens. Pro hac opinione est Auerroes qui 4. Phys. 84. dicit, quod in rarefactione acquiritur qualitas, non quantitas noua: & idem repetit alibi sæpè. Secundo, *2. rõ.* quia Aristoteles 7. Physicorum, tex. 11. dicit, quod differentiæ corporis naturalis sunt, rarum, & densum, ergo rarum, & densum, non sunt quantitates, sed qualitates, alioquin nõ insequerentur corpus naturale, vt naturale, sed corpus Mathematicũ, quod non est verùm: quia Mathematicus abstrahit à raritate, & densitate.

Hæc sententia rẽ Hæc opinio nõ est approbanda, quia si quantitas secundũ se, est non extẽsa, sed est extensa per qualitatem superadditã, sequi-

ci- tur. 1. rō. sequitur quod quantitas no nhabebit partem extra partem, nec ipsa erit diuisibilis in partes per se, sed per accidens, scilicet, per qualitatem, hoc autem videtur absurdum maximum & contra essentiam quātitatis, vnde Aristoteles in Prædicamentis, capite de Quantitate, enumeratis speciebus quantitatis, dixit illas esse propriè quantas, alia verò per ipsas dici quanta, vt actionem esse annuam, & albedinem esse magnā, quia superficies est magna. At stante hac opinione qualitas esset illa, secundum quam aliquid diceretur quan-
2. tum, magnum, & paruū. Præterea, ostendimus superiori capite, extensionem non distingui à quantitate, sed esse vnum, &
3. idem formaliter. Tertio Aristoteles in prędicamentis capite de qualitate, apertè dicit, quòd rarum & densum non sunt qualitates, sed positiones, quia rarum dicit distantiam partium, & densum proximitatem partium, modo hæc proximatio, & distantia, dicunt ordinem, & positionem
4. partium, non ergo sunt qualitates. Quarto Aristoteles 5. Metaphysic. tex. 19. enumerando species qualitatis, non enume-
5. rat rarum, & densum, ergo. Quinto tunc materia esset extensa formaliter per qualitates, scilicet per extensionem, ergo frustra ponitur quantitas in materia, quia non per aliud ponitur quantitas in materia, nisi propter hoc, vt extendatur materia, at si materia est extensa per extensionem, quæ est qualitas, frustra ponitur extensa per quantitatem, & frustra quoque datur quantitas, nullo ergo modo sustineri potest illa opinio, quæ dicit, quòd extensio est distincta realiter à quantitate, maximè hac ratione, quia tunc quantitas non esset diuisibilis, nec haberet partem extra partem, quod est contra communem animi conceptionem de quantitate.

Opin. Greg. Ar. reijc. Alia est opinio quæ tribuitur à Buccaferreo Gregorio Ariminēsi in primo Sēt. dist. 17. q. 4. & reuera soluēdo ibi quoddā argumentum, videtur hanc opinionem sequi, licet parum de hac re loquatur; Hæc opinio itaque ait, quod raritas, & densitas, sunt de Prædicamento Quantitatis, quoniam raritas, & densitas sunt ex tensio ipsius quantitatis, extēsio autē est ipsamet quantitas, adeo, quod hæc opinio vult raritatem, & densitatem esse ipsamet quantitatem.

Sed hęc sentētia reijcitur ex hoc, quòd in pedali quantitate terræ, & in pedali quantitate aeris, est æqualis extensio, & tamen non est æqualis raritas, ergo raritas, & densitas non sunt extensio ipsa. Secundò, raritas, & densitas ex 7. Phys. tex. 11. sunt differentiæ corporis naturalis, ergo non conueniunt alteri à naturali, ergo non conueniunt corpori Mathematico, at extensio conuenit corpori Mathematico, ergo raritas, & densitas non sunt idem quod extensio.

Ideò cum alijs rectius dicendum est, quòd raritas est aggregatum ex multis motibus, & secundum hos motus poni potest in varijs Prædicamentis. Opin. vera.

Ideò pro intelligenda veritate est notandum, quòd in raritate, & densitate propriè dicta, cōcurrit alteratio, fit enim raritas per calefactionem, & densitas per infrigidationem, & quoniam alteratio fit in qualitate, & semper raritas, & densitas consequitur hanc alterationem factam in qualitatibus, hinc fit, quòd dicitur qualitas, & numeratur inter secundas qualitates; accedit, quod secundum ipsas corpus dicitur quale, & qualificat corpus, & propter hoc raritas, & densitas dicuntur qualitates; ad hanc autem alterationem mox sequitur extensio, & productio nouæ quantitatis in materia rarefacta, vel deperditur aliqua portio quantitatis in materia condensata, & hic motus est propriè in quantitate, quia est productio nouæ quantitatis, & ideo secundum hanc considerationem raritas, & densitas debent poni in Prædicamento Quantitatis. Notā dum.

Sed est hic notandum, quòd aliqui arbitrantur raritatem essentialiter esse qualitatem, & primario, secundario autem, & concomitanter esse quantitatem, vt Zimara in Contradictionibus, Auerroes 4. Phys. super tex. 84. & Zabarella libro de accretione, c. 10. quoniam raritas consequitur motum factum ad calorem, & dēsitas motum ad frigus; Sed iudicio meo decipiuntur, quoniam essentia raritatis consistit in extensione quantitatis in eadem materia, absque noua materia adue- Opin. Zimaræ & Zab. reijcitur.

nien-

niente, vnde quantumcumque corpus alteraretur per calorem, vel frigus, tamen si non sequatur extensio maior in quantitate, numquam dicetur corpus illud esse rarefactum vel condensatum; Videtur ergo mihi dicendum, quòd raritas, & densitas, est motus factus in quantitate formaliter, causaliter autem est in qualitate: quia raritas prouenit ex alteratione facta in qualitate, & ratione huius causalitatis dicitur raritas esse in Prædicamento quantitatis per accidens, fit enim in quantitate hic motus per alium motum factum in qualitate: quatenus etiam in corpore rarefacto est, quædam variatio partium ab eo, quod prius erat, & simul in denso; hinc fit quod etiam ab Aristotele remouetur à Qualitate, & ponitur in Prædicamanto Situs. Vel dicamus cum alijs, quod tunc Aristoteles non loquitur de raritate propriè dicta, sed de raritate impropriè dicta, qualis est raritas, & densitas spógiæ de qua suprà loquuti sumus capite 1. in initio, & sic possumus conciliare omnia dicta Arist. & etiam quodam modo opiniones allatas, prima enim scilicet D. Tho. & Burlæi loquitur de raritate, vt in ea fit alteratio. Secunda opinio loquitur de raritate, & densitate, vt in ea fit acquisitio vel deperditio nouæ quantitatis; quando Aristot. illas ponit in Prædicamento Situs, considerat ordinem motuū inter se, & ad locum, vt dictum est. Vel dicamus, quod loquitur de raritate impropriè dicta. Hanc sententiam videtur sequi Scotus, qui in 4. d. 12. q. 4. soluendo tertium principale, dicit in quantitate vltra augmentum & diminutionem, reperitur alia transinutatio, vt diuisio, & continuatio, qui proculdubio sunt duo motus, & sunt in quātitate per se, vnde à Mathematicis considerātur: per accidēs autē ait in quātitate esse rarefactionē, & condensationem, vbi dicēdo ꝙ rarefactio est in quantitate secundum accidens, vult ostendere, quòd raritas propriè, & absolutè nō est quātitas, licet fiat in quantitate, quoniā licet fiat in quantitate, tamen fit per accidens, scilicet interueniendo alterationem in quantitate, & ita dicere possumus, quod rarefactio, vt est acquisitio nouæ quantitatis, est formaliter in quantitate, vt autem denotat alterationem factam per caliditatem, vel frigiditatem, est in Prædicamento Qualitatis, vt tandē denotat distantiam partium secundū varium situm, & habitudinē partium, est in Prædicamento Situs. Ad rationes. Ad primam pro opinione Auerrois potest dici, quòd si velimus eam trahere ad bonū sensum, quòd pro tanto dicit raritatem, & densitatem esse qualitates, quia ponūtur inesse per alterationem, quę fit in qualitate. Ad secundam patet, quod pro tanto dixit raritatem, & densitatem esse differētias corporis naturalis, quia fiunt per alterationem, quæ competit solum corpori naturali. Ad rationem pro secunda opinione patet, quomodo concludit accipiendo raritatem, & densitatē pro productione nouæ quantitatis, vel deperditione eiusdem.

Cōciliātur oēs opiniones. *Opin. Scoti.* *Ad 1. rōnē pro Auerroe.* *Ad rōnē pro 2. opi.*

THEOREMA XLV.

Motus non est genus per se distinctum, sed est in illo genere Prædicamētali in quo fit, & fit quoque in Prædicamento Relationis.

Positio Scoti. *Cap. I.*

DE hac re est maxima lis inter expositores Aristot. in pluribus locis, sed præcipuè in 4. text. 3. Physicorum. Scotus pluribus in locis loquitur de hac re, in 4. distin. 12. quæst. 4. ad D. in fine, & in solutione argumētorum principalium; sed clarius loquitur de hac re in 4. Sent. dist. 13. q. 1. art. 1. ad M. & supra, vbi videtur probare sententiam Auerrois, qui plurib. in locis loquens de motu, & maximè 3. Phys. tex. 4. ait, quod motus nil aliud est realiter, nisi forma fluēs; & ita vult, quòd motus sit in illo Prædicamento, in quo est forma quæ fluit, & acquiritur per motū, vnde mot⁹ ad Qualitatē, nil aliud est, nisi qualitas mota; motus ad Quantitatē, nil aliud est, quàm quantitas mota; hoc idē Scotus asserit: ait enim, quod motus nil aliud est, quàm forma producta, vel educta ab agente; quod est idem ac si dicat, motus est forma fluens, & tendens ad esse perfectū. Sed se declarat Auerroes, quòd duob. modis potest cōsiderari mot⁹; Vno

modo materialiter, & sic nihil aliud est, nisi forma fluēs, sed formaliter ait, quòd est passio, quia Arist. ait in Prædicamentis, quod mot⁹, est passio, sed quo ad hoc, videtur dissentire à Cōmētatore Scotus, quòd enim vno modò motus sit forma fluens, apertè Scotus fatetur vltimo loco citato; quod autem formaliter consideratus motus, sit passio, negare videtur; declarans enim ibi quid sit actio, inquit, quod sæpè actio accipitur non propriè pro actione, sed pro re acta, & forma fluente, cum hoc respectu esse ab alio, vnde in hac forma fluente duo sunt; Vnum vt absolutum, scilicet illa forma fluens; est etiam aliud nempè, esse ab alio; de absoluto non est dubium quod est in determinato genere, scilicet, vel in Qualitate, vel in Quātitate, vel alio; de illo verò esse ab alio, est dubium in quo genere sit; & inquit, quòd si illud esse ab alio, significat respectum ab agente, & producente, à quo forma fluit, pertinet ad genus Relationis, vt supra ibidem declarauit; Si vero dicit respectum ad transmutatum, pertinet ad genus passionis: vbi mihi videtur velle dicere Scotus, quod si ille fluxus, siue illa via, & progressio, quę denotatur per esse ab alio, in hac forma fluente, respiciat agens quòd sit inducens, vel producens (id est, si respicit agens quod det illi totale esse, vt est producens, vel det esse secundum aliquam partem, vti est inducens) ille fluxus est Relatio, quia insurgit intrinsecus in illa forma; posita illa forma, & re fluente in esse: si verò ille fluxus, qui denotatur per esse ab alio, respiciat transmutantem (ꝙ est illud agēs, quo posito, & posito passo, in quod forma illa iducitur, forma illa acta per motū, & fluxum, nō statim ponitur in esse) ille fluxus erit passio, quia extrinsecus insurgit in illa forma fluente, dictum est autem, quòd talis respectus extrinsecus insurgens in passo ad agens est passio propriè, quæ est sextū Prædicamentū, vt diximus in proprio Theor. 41. de actione, clarū est autem quod ille fluxus in forma fluente, vel respicit agēs producēs, vt in mutatione, & corruptione, quia in his mutationib. res acta recipit totale esse, vel non esse; vel respicit agens educēs, vt in alijs tribus motib. propriè dictis, quia res acta per illos recipit nouam formā, non autem totale esse, ideo cum motus omnis, & mutatio sit forma fluens ab alio, & forma sit materiale motus, esse autem ab alio, siue fluxus sit formale motus, & hic fluxus sit habitudo ad agens inducens, vel educens, sequitur quod motus formaliter sit relatio, & sic motus formaliter erit in Prædicamento Relationis, forma enim quæ habet esse per generationē, non potest poni in esse, nisi cum habitudine ad generans, quia per generans ponitur in esse, similiter quantitas, quæ augetur, non potest poni in esse quo ad illam partem auctam, nisi cum habitudine ad augens; Qualitas, quæ alteratur, non potest poni in esse, nisi cum habitudine ad alterum, & Vbi ad quod corpus mouetur nō potest poni in esse quò ad tale, nisi cum habitudine ad sui mouens; Cum ergo hæc forma fluens quo ad illud esse, quod recipit, siue sit totale, siue partiale, non possit poni in esse sine habitudine ad mouens, sequitur quod illa habituto sit Relatio intrinsecus adueniens. Hæc dixi, vt Scotus intelligatur in præcitato loco, vbi sicuti pulcherrimam doctrinam tradit, ita est difficilimus, attamen aliquo lumine percepto, facilè intelligi potest. Breuiter itaque dicere possumus, quod in motu duo sunt, scilicet forma fluens, & fluxus formæ, forma fluēs est materia motus, & hæc nō est dubiū, qđ est in Prædicamento illo, in quo sit talis motus, vt puta in Quātitate, vel Qualitate, vel Vbi vel in Substantia. Adest postea aliud, scilicet fluxus formæ, & hoc est formale motus, & hic fluxus significat pendētiā formæ fluētis ab agente, nā dicere formā fluentē, est dicere, formā prouenietem ab aliquo agēte, ad suum terminū: quia autem hic fluxus est in forma fluēte, quia ea posita, statim insurgit hæc relatio, ideò est respect⁹ itrinsecus aduenies, & hic est in Prædicamēto Relationis, nō Passionis: quia passio est respectus extrinsecus adueniens, vt in suo loco dixim⁹; vnde si hæc forma fluēs posset esse, & non habere hunc respectū fluxus ab agente, sed sequeretur aliquid externū, hic fluxus esset respectus extrinsecus adueniens, & sic esset propriè passio formaliter, ergo motus, scilicet illa via, &

pro-

progressio formæ ex potentia ad esse a-
ctu, est relatio, materialiter verò est for-
ma fluens, vel acquisita per motum, &
est in genere illo, in quo est illa forma
fluens, vel acquisita. Hæc itaque positio
habet duas partes, Prima est, quod mo-
tus pro materiali est forma fluens. Secũ-
da, quod motus pro formali est relatio.
1. cõ- Prima conclusio potest probari; quia ma
clus. teria, siue res, quæ mouetur, & secundũ
quam sit fluxus, est forma, quæ tendit à
termino à quo, ad terminum ad quem; in
quocumque motu, quæ est imperfecta,
donec perueniat ad terminum ad quem,
2. cõ- & perficiatur motus. Secunda, etiam faci
clus. liter probatur ex dictis, quia fluxus for-
mæ, siue illa via, & progressio formæ ad
perfectionem, nihil aliud est, quam pen-
dẽtia, & respectus formæ ad agens, à quo
fluit, & prouenit, & est respectus intrinse
cus adueniens, vt patet, & consequenter
est in Prædicamẽto Relationis, quod con
firmatur: quia non est Substantia, neque
Quantitas, vt patet, nec est Qualitas, quia
esset sub aliqua illarum quattuor spe-
cierum Quãtitatis, quod autem sub neu-
tra illarũ sit, patet per se intuenti; neque
est respectus extrinsecus adueniens, vti
sunt illa sex vltima Prædicamenta, est er-
go Relatio de 4. Prędicamento. Ex hoc vl
terius deducitur, quod motus pro mate-
riali, non est genus per se distinctum ab a-
lijs; sed est in illo Prædicamento, in quo
est forma fluens, quod erit alterum illorũ
quattuor, quæ nominat Philosophus 3.
Phys. textu 4. scilicet Substantia, Quanti-
tas, Qualitas, & Vbi, & hoc probatur: qa,
forma perfecta, & imperfecta, non diffe-
runt genere, quia perfectum, & imperfe-
ctum, non variant speciem: forma autem
fluens, in principio motus est imperfe-
cta, sed in fine motus est perfecta, & est
alicuius determinati Prædicamenti, ergo
etiam forma fluens imperfecta, est illius
determinati Prædicamenti: pro formali
est in Prædicamento relationis, vt di-
ctum est.

Rationes aliorum contra determinatam sententiam. Cap. 11.

Con- CONtra secundam Concl. sunt varię
tra 2. rationes, quidam enim sustinentes
motum per se, in nullo Pradicamento re
poni, ita arguunt. Tantum motus ab Ari cõcl. 1.
stotele ponitur in Postprædicamentis, nõ 1. rõ.
autem in aliquo Prædicamento, ergo si-
gnum est quod Arist. voluit, quod perua-
garet omnia Prædicamenta, in nullo ve-
rò determinatè esset; item omnes inter-
pretes exponentes 4. textum tertij Phys. 2.
aiunt motum non dici vniuocè, ergo mo-
tus non est in aliquo determinato Prædi-
camento, quia Aequiuoca, & Analoga re
mouentur à Prædicamentis. Tertia, mo- 3.
tus est idem cum termino ad quem, quo-
niam ab ipso accipit vnitatem, & distin-
ctionem, vt dicitur 5. Phys. textu 18. nihil
autem cõmunem est vniuocum, vt genus
terminis motus, vt Quantitati, Qualitati,
& Vbi, quia sunt genera per se primo di-
uersa. Quartò, si motus esset in aliquo de- 4.
terminato genere, sequeretur, quod aug-
mentatio, diminutio, alteratio, & latio, es-
sent vnius generis, quod est falsum. Con-
sequentia patet: quia essent in vno gene-
re, videlicet in motu. Falsitas consequen-
tis probatur per Arist. 5. Phys. tex. 31. vbi
tradit tres modos, secũdum quod motus
dicitur esse vnus; ait enim vel motus est
vnus genere, vti sunt omnes motus eiusdẽ
generis, vt omnes alterationes, vel dicitur
vnus specie, quoniã terminus ad quẽ, est
vnius speciei, vt omnes calefactiones sũt
vnius specie, quia fiunt ad calorem, qui
est vna species qualitatis, vel est vnus nu-
mero. Quintò specialiter arguitur, quod 5.
motus nõ sit in Prædicamẽto Relationis,
nã si motus est relatiuũ, necessario habe-
bit vnũ correlatiuũ, hoc autẽ, vel erit mo-
bile, vel mouens, quid enim aliud sit, ne
fingi quidẽ potest. At nõ potest esse relati-
uũ ad mobile: quia ille est respectus acci-
dẽtalis ad suũ subiectũ, ꝙ nõ pertinet ad
Cathegoriam Relationis alioquin omne
accidẽs deberet poni in Prædicamẽto Re
lationis, quod tamẽ est falsum: neque est
respectus ad mouens: quia hic est respe-
ctus effectus ad causam; at hic respectus
est respectus secũdũ dici, nõ secũdũ esse,
& sic nõ est in Prædicamento Relationis,
alioquin omnes res quæ productæ sunt à
Deo, deberent conijci in Prædicamentũ
Relationis; his rationibus nonnulli di- Opin
cunt, quod motus per se nõ est in aliquo quo-
de-

rum-dam. determinato genere: sed quod est in Prædicamento reductiuè, scilicet in Prædicamento illius rei, ad quam fit motus.

Reijcitur. Verum hæc opinio partim est vera, & partim est falsa: partim est vera, quia si intelligit de motu pro materiali, verum est, quòd motus hoc modo sumptus non est in aliquo genere per se determinato, sed est reductiuè in illis Prædicamentis, ad quæ fit motus, vt declarauimus: at de motu pro formali non est vera, quia certum est, quod motus est accidens reale, realiter distinctum ab alijs accidentibus; oportet ergo, quòd vel sit genus per se distinctum ab alijs decem Prædicamentis, vel quod contineatur in aliquo illorum decem Prædicamentorum, alioquin esset nihil, non potest autem dici, quod sit genus diuersum ab illis decem Prædicamentis stando iu doctrina Arist. quia illa decem Prædicamenta amplectuntur omnes res, ergo, motus pro formali, scilicet ille actus entis in potentia, siue illa via ad perfectionem, & fluxus formæ est aliquid alicuius determinati generis, non est autem alterius, nisi Relationis, vt vidimus, & sic motus pro formali, est in Prædicamento Relationis.

Ad rōnes adductas. Ad rationes in oppositum, patet per hanc distinctionem, Motus duobus modis considerari potest; Vel pro materiali, vel pro formali, allata argumenta concludunt de motu primo modo, non secundo.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quòd motus pro formali est respectus fundatus in forma fluente, sicut filiatio in filio, correlatiuum eius est respectus fundatus in mouente, & producente fluxum, sicut correlatiuum filiationis est paternitas, quæ fundatur in patre, ideò probationes in contrarium non sunt ad propositum, neque enim est relatio causati ad causam, licet illa concomitetur, sed est relatio specialis denominans mouens, vt capite præcedenti declarauimus, & Theor. 41.

An Ad aliquid sit motus. Cap. vlt.

Est dubium circa dicta, quia dictum est, quod motus materialiter est tantummodò in quattuor Prædicamētis, scilicet Substantia, Quantitate, Qualitate, & Vbi, quia solum in his fieri potest motus, & forma fluens, & apta moueri est tātum in altero horum quattuor Prædicamentorum; & hoc idem apertè dicit Arist. in 5. Phys. tex. 10. vbi dicit in his quattuor solum reperiri motum, (accipio nunc motum in communi, vt amplectitur motum, & mutationem.) Insuper dicit ibidem Arist. quòd motus non est in Prædicamento Relationis, & adducit hāc rationem, quia relatio potest aduenire termino absque termini mutatione, vt si quis, qui prius erat seruus Antonij, fiat Princeps, fit dominus Antonij, qui Antonius prius erat dominus, & sic Antonius ex domino fit seruus absque vlla mutatione, vel motu in seipso. Ex altera parte videtur, quòd in Relatione sit motus: nā mutari est aliter se habere; modo Antoni⁹ aliter se habet nunc, quam prius, quia prius erat dominus, nunc est seruus: ergo videtur, quòd in Relatione sit motus. Scotus ad hanc difficultatem respondet in 2. Sent. dist. 1. q. 5. respondendo ad secundum pro prima opinione, ad G. & cōcedit expositionem Simplicij, quam affert huic dubitationi, inquit enim Simplicius, quòd mutari duobus modis accipi potest, primo modo mutari significat aliter se habere in se nunc, quam prius, & sic illud mutatur hoc modo, quod se aliter habet in se nunc, quàm prius, & hoc dicitur mutari per se primo; Alio modo mutari potest accipi largius pro omni, quòd aliter se habet, siue in se, siue ad aliud, & hoc modo dicimus, quod in Ad aliquid, siue in Relatiuo, est motus, quia cum relatio aduenit fundamento, licet fundamentum in se non moueatur, neque mutetur, tamē mutatur in ordine ad aliud; se enim aliter habet nunc respectu sui correlatiui, quàm prius se haberet, & sic respōdetur ad dubium quod affert Arist. quando ait, solum in quattuor Prædicamentis esse motum, loquitur de illis Prædicamentis, in quibus per se est motus, quia formæ, & res existentes in illis Prædicamentis per se, & in se mutantur, at res, quæ sunt in Prædicamento Relationis, non per se primo mutantur, nō enim in se mutantur, sed solum secundariò, & in ordine ad aliud, & ratio huius est, quia

quia Relatio, quæ illis aduenit per motum, non est forma ad se, sed ad aliud, & sic fundamentum relationis illius nõ mutatur in se per illam formam, sed in ordine ad aliud, & hoc est, quod etiam dicit Arist. in 5. Phys. in eodem tex. 19. dum inquit, quod in ad aliquid est motus ex accidenti, scilicet non per se primò, sed secundariò, neque in se, sed in ordine ad aliud. Præterea, aliter responderi potest: nã Scotus in 4. Sent. d. 6. q. 10. B. prima ratione aduersus D. Th. & 3. Sent. d. 1. q. 1. R. in omnibus his locis probat, quod Relatio extrinsecus adueniens, potest esse terminus mutationis absque vlla productione formæ absolutæ. Vnde vbi est Relatio extrinsecus adueniens, quia posito corpore, & loco, in esse, non statim ponitur hoc Vbi, vnde posito corpore, & platea, non ponitur corpus meum esse in platea, sed causa externa accedente, quæ moueat corpus meum ad locum plateæ, producitur Vbi nouum, scilicet esse in platea; ecce, quod terminus illius motus est Vbi, scilicet illa præsentia corporis mei ad plateã, quæ est circumscriptio passiua corporis locati ad locum; quod autem talis relatio extrinsecus detur, ibi latè probat Scotus, & nos in 4. Sent. distinct. 25. diximus. Ideo dictum Arist. verificatur de relatione intrinsecus adueniente, non de relatione extrinsecus accedente.

THEOREMA XLVI.

Si daretur vacuum, motus fieri posset in eo in tempore.

Positio Auerrois, & Scoti, cum suis fundamentis. Cap. I.

Auerrois opin. Scotus 2. Sent. distinct. 2. quæst. 9. respondendo ad quartum principale, declarat, quod in vacuo, si daretur, posset fieri motus, & hoc aduersus Auerroem. Et quoniam res hæc difficilis est, diligen-
1. rõ. ter est perpendenda. Auerroes 4. Phys. textu 71. asserit, quod si in vacuo daretur graue, moueretur in eo in non tempore, hoc autem est impossibile: quia motus omnis mensuratur tempore, & fit in tempore, tempus enim est mensura motus. Consequentia vero tenet apud ipsum, quia sustinet, quòd successio in motu, fiat ex resistentia medij, cum autem in vacuo nullum sit medium, nulla potest esse resistentia: & sic, cum graui nihil resistat in vacuo, si moueatur, mouebitur in instanti. Hæc etiam videtur esse intentio Aristotelis in prædicto loco, nam tex. 71. conficit hanc rationem; quæ est proportio medij ad medium in subtilitate & densitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, sed nulla est proportio vacui ad plenum in subtilitate; igitur nec motus in vacuo ad motũ in pleno in velocitate, & tarditate; sed omnis motus possibilis ad omnem motum possibilem potest esse aliqua proportio in velocitate, ergo nullus motus est possibilis in vacuo, sed aliquis est possibilis in pleno. Hæc ratio est demonstratio, & optimè concludit, sed est benè intelligenda. Maior propositio supponit, quod quale est medium, talis sit motus, vndè ex similitudine medij oritur similitudo, & proportio motus: si enim medium est densum, motus est tardus, si medium est subtile, motus est velox. Minor est vera: quia vacui ad plenum nulla est similitudo, neque proportio. Ex his sequitur Cõclusio, quod motus, qui est in vacuo, nullam habet similitudinem in velocitate: neque in tarditate ad motum qui fit in pleno, at omnis motus possibilis habet aliquam proportionem in velocitate cum alio motu possibili, cum ergo hic motus factus in vacuo, nullam habeat similitudinem cum motu facto in pleno, sequitur, quod motus in vacuo non detur. Aliam rationem cõficit Aristoteles ad hoc *2. rõ.*
in 4. Phys. textu 72. quæ est ducens ad impossibile: est impossibile apud Philosophum, quòd motus factus in pleno sit æqualis motui facto in vacuo; at si admittatur, quòd motus fieri possit in vacuo, sequitur hoc impossibile; quòd autem sequatur probat sic. Accipiatur aliquod corpus plenum, quod sit subtile in tanta proportione, quod excedat aliud corpus plenum subtile tantum, quantum tempus motus facti in vacuo excedit tempus motus facti in pleno, tunc si fiat motus in hoc pleno subtiliori, erit æqualis mo-

tui facto in vacuo, quod vt diximus est impossibile. Consequentia autem patet: quia si corpus illud subtilius sit subtile in tanta proportione, quod sit æquale proportionaliter tempori, in quo fit motus in vacuo, sequitur, quòd æqualis erit motus factus in tali pleno, & in vacuo, & hæc ratio ducit ad impossibile, qua ratione etiam probatum est, quod impossibilis est motus in vacuo propter hoc inconueniens.

Hæc dicit Scotus de mente Aristot. in 2. Sentent. dist. 2. q. 9. in 4. Arg. principali. Respondendo postea Scotus his rationibus in eodem loco ad quartum dicit. Ad Auerroem, quod pro tanto secũdum Philosophum in vacuo non posset moueri graue, quia vacuum non posset cedere graui, ratio huius est, quia secũdum Philosophum vacuum est nihil, & nullum habet spatium, & ideò graue non potest prius esse in vna parte, deinde in alia, & sic vacuum non potest cedere graui; at si vacuum statuatur aliquod spatium quantum, habens latera distantia, inter quæ nullum sit corpus, sed sit penitus vacuũ, vt exempli gratia si esset quædam Aula magna vacua, dicit Scotus, quod in tali vacuo possit fieri motus, & esset in tempore, & non in instanti; Ratio est: quia in motu duplex est successio; Alia est successio essentialis; & alia est successio accidentalis (hanc successionem alij appellant resistentiam internam, & externam, externa est successio accidentalis, interna est essentialis) successio essentialis in motu, est ex spatio quanto, inquantum quanto, si enim graue moueatur à recto Aulæ vacuæ ad pauimentum, necesse est, quòd prius sit in priori parte illius spatij, deinde in media, tandem in vltima, hæc est successio essẽtialis. Ex hoc apparet, quòd talis motus non posset fieri in instanti: quia in instanti non posset has partes spatij pertransire successio verò accidentalis prouenit ex subtilitate, & densitate medij, & hæc successio nõ posset esse in motu facto in medio; vnde quia medium vacui nihil est, & sic neque est densum, neque subtile successio; itaque essentialis prodit ex duplici causa, scilicet ex diuisibilitate spatij, & ex impotentia agentis, & hæc secunda est propriè resistentia, vt dixi in Theoremate de reactione, cap. 3. sed diuisibilis spatij non est propriè resistentia, quia in illa præcisè considerata, non est agens, neque patiens. At Franciscus Piccolomineus lib. de Elem. cap. 23. ait hanc impotentiam agentis non requiri ad successionem, sed sufficere primam causam nunc assignatam, quia limitatio agentis potius constituit determinatum terminum formæ acquirendæ, quàm determinatum tempus, vnde agens si contrarium non pugnaret, induceret formã in instanti, sicuti sol sine tempore illuminat, quia lumini contrarium non competit; Sed hæc ratio nihil concludit, & eius expositio est falsa: quia resistentia prodit ex impotentia agentis quoque, alioquin sequeretur, quòd idem passũ in eodem tempore cæteris paribus immutaretur ab agente validissimo, & ab agente valdè remisso, vt quòd idem lignum ita cito comburatur ab igne intenso ad centum, sicuti ab igne intenso ad decem, quòd tamen experientia patet esse falsum, consequentia est clara: quia eadem est forma, patiens, & eodem modo resistit vtrique. Falsa quoque est in proposito: quia successio in motu, est principaliter ex impotentia agentis, quia in motu locali in vacuo non est contrarium repugnans formaliter, quod impediat mouẽs, ideò successio in illo motu, quod in instanti non perueniat à termino à quo, ad terminũ ad quem, est ex impotentia agentis; Vnde quo debilius erit agens, eo maior erit tarditas in illo motu: Ratio autem eius non concludit, quia solis illuminatio est actio spiritualis, & non corporalis, ideò non concludit in proposito, de quo aliàs plura.

Piccolomineus.

Reijcitur.

Ad rõnem Piccolominei.

Ex hoc ergo apparet, quòd in vacuo posset fieri motus successiuus, & tamen cum hoc, rationes Philosophi concludũt, quia Philosophus considerauit nedũ successionem essentialem in motu, sed etiam accidentalem, motus autem successiuus successione accidentali in vacuo fieri nõ potest, vt dictum est: quia hæc prouenit ratione densitatis, vel subtilitatis medij, quæ densitas, vel subtilitas non est in medio vacui: aduenit etiam velocitas, & tarditas

Sol. rõnes & Arist.

ditas motui ratione densitatis, vel subtilitatis medij, quia impedit, vel promouet graue: vnde motus in vacuo non haberet talem velocitatem, vel tarditatē. Ex quo patet Piccolomineum lib. de Elementis cap. 24. non rectè carpere Scotum, debebat enim totum textum Scoti legere in responsione ad quartum principale, & tunc vidisset, quæ sit germana mens Scoti. Per hoc patet responsio ad omnes obiectiones contra Aristotelem, & patet quomodo suæ rationes concludant, immò (vt videtur) omnia ferè quæ dicit Piccolomineus ad saluandum Aristotelem in proportionibus motuum fere ex Scoto in hoc loco desumpsisse videtur.

Piccolomineus male carpit Scotū

Rationes ergo Philosophi concludūt, quod in vacuo nō posset esse motus cum successione accidentali, scilicet, tarditate, & velocitate, vti est in motu facto in pleno, quia nō adest proportio medij inter vaccum, & plenum, vt dictum est in illis rationibus, non tamen propter hoc cōcludunt, quòd in vacuo non possit fieri motus successiuus successione essentiali, vt dictum est, quia esset proportio inter talem motum essentialem in vacuo, & motum factum in pleno, quò ad successionem essentialem, licet non quoad accidentalem, quia & in motu facto in pleno, successio essentialis fit ex spatio quanto, & impotentia agentis, & sic ad primā rationem, quæ est demonstratio dicendum est ad maiorem, quòd vera est de motu quò ad successionem accidentalem, non quo ad essentialem; nos autem dicimus in vacuo possibile esse solum fieri motum quo ad successionem essentialem, non accidentalem. Similiter ad secundam rationem dicimus, quòd illud non est impossibile, quia medium vacuū, & medium plenum possunr æquari quo ad successionem essentialem, non quo ad accidentalem. Et sic ex his patet, quod in vacuo potest fieri motus successiuus, quia essentialis successio in motu est ex spatio quanto, quòd virtus finita in instāti pertransire non potest; mouens ergo posset se mouere in vacuo, & mouere in tempore, vt dictum est.

Ad 1.

Ad 2.

Pro hac opinione arguitur ab alijs, & huic medio ferè omnes rationes innituntur, Ponatur lapis in concauo lunæ, & reliquum spatium vsque ad centrum ponatur vacuum, non est dubium, quin ille lapis mouebitur deorsum, quia natura est grauis, & est extra suum locum, & nihil obstat; vel igitur mouebitur successiuè, & sic habeo quod volo, vel in instanti, & sic erit simul in supremo, medio, & in vltimo loco, quòd est impossibile, nam ait Arist. in 6. Phys. omne mobile, quod mouetur per aliquod spatiū, prius pertransit priores partes quam posteriores illius spatij. Præterea, omnis successio prouenit ex distantia extremorum, at hæc distantia potest esse tam in spatio vacuo, quàm in pleno, ergo in vacuo potest esse motus. Alij alias rationes adducunt, se hæ sunt potiores.

Rōnes aliorū pro hac opin.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam, & eorum solutio. Cap. II.

PRimo Iādunus 4. Phys. q. 11. cū Auerroe sustinet, quod in vacuo nō fit possibilis motus localis, & arguit primò sic. Si datur vacuum, & in eo fiat motus localis, aut mobile existens in vacuo mouetur ad vnam partem solum, vel ad omnes simul, non est dicendum quod ad omnes simul, quia implicat, quod vnum & idē corpus tendat ad plures partes simul secundum idem sui; neque potest moueri ad vnam partem tantum, quia vacuum si esset, esset vniusmet dispositionis per totum, & nullā partium diuersitatem haberet, neque virtutum, vt omnes concedunt, & sic qua ratione moueretur mobile ad vnam partem, eadē ratione moueretur ad aliam oppositā. Secundò, si in vacuo fieret motus, sequeretur hoc impossibile, quod in vacuo æqualiter moueretur corpus graue, & leue cæteris paribus, scilicet figura, & magnitudine existente eadem. Cōsequentis falsitas patet: est enim incōueniēs, quòd graue eiusdē figuræ, & magnitudinis, cū alio leui eiusdē figuræ, & magnitudinis æquali motu moueātur deorsū. Cōsequentia probatur: quia ratio quod vnū mobile eiusdē figure & magnitudinis velocius moueat alio, est, quia velocius, & fortius diuidit mediū per quod fit motus: si autem detur vacuum, mediū illud

1.

2.

illud cum sit inane, non potest fortius diuidi ab vno, quam ab alio, ergo æqualiter mouebuntur.
3. *Achillinus.* Alij verò, vt Auicenna, Achillinus, & alij probant: si motus fieret in vacuo, ille motus esset in non tempore, & maximè de corpore simplici sic: omnis successio, & mora in motu, prouenit ex resistentia interna mobilis, vel ex externa resistentia; sed si moueretur corpus simplex in vacuo, nullam haberet resistentiam, ergo motus in vacuo non poterit fieri in tempore, nec erit successiuus. Maior probatur: quia successio non prouenit ex mouente, quia mouens quantum est ex se, vellet quamprimum inducere terminum intentum. Confirmatur: mora in motu est propter aliquam resistentiam, quam mouens reperit, etiam mouens sibi ipsi non repugnat, ergo. Confirmatur: quia videmus eandem virtutem actiuam modo mouere tardius, modo velocius, secundum quod reperit maiorem, vel minorem resistentiam; agens etiam naturale in principio paulatim, & successiuè agit, ob qualitates sibi repugnantes; sed vbi eas expulit, agit in instanti, tunc enim puncto temporis producit formam substantialem, non ergo ex mouente prouenit mora, & successio in motu. Relinquitur ergo, quod successio in motu, proueniat ex resistentia interna mobilis, vel ex resistentia externa medij, quia non potest fingi, quòd proueniat ab alio. Minor verò probatur; Corpus simplex in vacuo si moueretur, non haberet resistentiam externam, quæ est à medio, scilicet à densitate medij, neque haberet resistentiam internam mobilis, quia vel illa proueniret à materia, vel à forma, nõ à materia, q̃a materia est indifferẽs ad quẽlibet motũ; non à forma, quia illa est principium motiuum: ergo ipsa non resistet sibi in motu, quem facit; cum itaque in tali motu facto in vacuo, nulla fit resistentia, nulla quoque erit successio, & consequenter talis motus erit sine vlla mora, & in non tempore.

Zab. Hanc rationem valdè exaggerat Zabarella lib. 1. de Motu grauium, & leuiũ, cap. 10. & eam confirmat: quia ait omnem resistentiam prouenire ab actu, vndè compositum, in quo sunt plures actus, vt est animal, si esset in vacuo, ait Zabarella ex Auerroe, moueretur motu continuò, quia adest resistentia interna; anima enim, & forma corporis sibi resistunt: sed negat elementa posse moueri in vacuo in tempore, quia ista cum sint simplicia, habent vnicum actum, & sic non possunt habere internam resistentiam. Potentia enim nulli resistit, actus verò sibi ipsi in actione quam facit non resistit, ideò in vacuo non possunt moueri: quia mouerentur in instanti. Quod confirmat exemplo illuminationis, quæ fit in instãti, eo quòd non habet contrarium actũ, qui lumini resistat in illuminando. Quar- 4. *Nota*
to sic; Si successio motus in vacuo nõ prouenit ex resistentia medij, sed successio quę medium affert est accidentalis, sequitur, quod corpus simplex graue, magis naturaliter, & magis velociter mouea tur in vacuo, quam in pleno, quia nullum habet impedimentum, sed hoc est contra Arist. 3. de Cælo, tex. 28. vbi ait naturam vti medio tamquam instrumento, ad faciendum motum naturalem, vel violentum, & motum naturalem iuuari, atque promoueri à medio, ergo sine medio pleno non potest fieri motus neque naturalis, neque violentus. Sed nota quòd hæc *Notãdum.* ratio non probat motum factum in vacuo corporis simplicis, fieri in non tempore, ad quod adducitur ab istis: sed solum probat, si quid probat, quod motus in vacuo fieri non potest: quia non habet requisita, quorum vnum est plenitudo medij secundum eos. Quintò, seque- 5.
retur, quod corpus simplex nunquã posset moueri purè naturaliter, neque tanta velocitate, quanta est aptum moueri in pleno, sed solum sic fieret in vacuo; Consequens est absurdum: quia nullum corpus simplex modò moueretur naturaliter, quoniam vacuum non datur: sed omne medium est plenum; cõsequentia probatur: quia naturalis velocitas corporis simplicis, semper impediretur, & retardaretur à medio. Hæc ratio concludit vt præcedens nunc assignata. Sextò probant 6.
etiam, quod in vacuo nullo modò possit fieri motus. Omnis motus localis dependet a motu locali Cæli, ex Aristot. 8. Phys. textu 56. & in 12. Metaph. tex. 38. sed sic

est, quod

est, quod posito vacuo aufertur motus Cælorum, ergo in vacuo nullus motus localis fieri potest. 7. Septimò, motus localis non potest fieri sine loco, neque locus potest esse sine superficie corporis continentis, vt patet ex 4. Phys. tex. 41. sed in vacuo nulla est superficies corporis continentis, quia nullum corpus, ergo in vacuo non fieri posset motus localis.

Solu. rõnũ adductarũ

Verùm rationes istæ nullius sunt momenti, & sen tentia Scoti est satis declarata in cap. superiori, & est exposita mens Arist. & est efficacia suarum demonstrationum in hac materia; Nunc relinquitur, vt has rationes dissoluamus.

Ad 1. rõnẽ.

Ad primam quidem rationem Ianduni dico, quod mobile in vacuo moueretur ad vnam partem determinatè, scilicet ad illam ad quam moueretur a mouente, vt si mobile esset graue, tenderet deorsum, quia forma grauis mouens, moueret illud deorsum determinatè, ideò ratio assumit falsum, scilicet quod determinatio motus ad vnam partem magis, quàm ad aliam proueniat ex medio.

Ad 2.

Ad secundam nego consequentiam. Ad probationem dico, quod duplex est velocitas, & tarditas in motu, vna essentialis quæ prouenit ex virtute mouentis, alia accidẽtalis, quæ prouenit ex medio, & sic ad propositum dico, quod mobile in vacuo licet careret velocitate, & tarditate accidentali quę prouenit à medio, haberet tamen tarditatem & velocitatem prouenientem à mouente, & tunc quia mobile graue habet mouẽtem fortiorem, quàm mobile leue, ideò velocius moueretur mobile graue, quàm mobile leue, licet esset in medio vacuo.

Ad 3.

Ad tertiam nego maiorem. Concedo enim quod successio in motu est ex resistentia, sed dico, quòd resistentia nedum prouenit ex medio, & ex mobili, sed dico, quod oritur quoque ex defectu virtutis mouentis, quia enim mouens est virtute exiguum, ideò hinc fit, quod non potest inducere statim mobile ad terminum intentum, quoniam in vacuo licet non adsit resistentia ex parte mobilis, neque ex parte medij, tamen adest resistentia ex virtute mouentis, quod quidem cum sit corporeum, & virtutis finitæ, non potest inducere mobile ab vno extremo spatij vacui ad aliud extremum spatij vacui in instanti, sed fiet necessariò in tempore. Maior itaque est falsa, quia est diminuta, & tunc quoque minor est falsa, dico enim quod in mobili est resistentia intrinseca ex parte formæ, non quia forma sibi resistat, sed quia habet virtutem limitatam, & sic non potest mouere in instanti mobile, licet nullum medium sibi resistat.

Ad rõnes pro-bãtes maiorem.

Ad rationes probantes Maiorem, ad primam dico, quod mouens vellet inducere in instanti si posset, at non potest, quia spatium est quantũ ex Hypothesi, & ideò necesse est quòd prius sit in medio quàm in fine, & dato, quod nullum aliud impedimẽtum adesset, adest hoc, quod est limitatæ, & determinatæ virtutis, & sic non potest in quocumque minimo tempore mouere, sed necessariò mouet in tempore determinato. Ad secũdam iã dictum est, quòd resistentia quoque prouenit ex defectu virtutis mouentis. Ad confirmationem dico, quòd hoc accidit, quando vltra resistentiam prouenientem ex defectu suæ virtutis, adest resistentia accidentalis proueniens ex medio, tunc enim secundum quod medium est, vel subtilius, vel densius, velocius, & tardius mouetur. Ad aliam confirmationem dico, quod etiam in motu locali in vacuo adest impedimẽtum, nempè partes spatij pertransibiles, remoto autem hoc impedimento, etiam mouens localiter ducit statim mobile ad locum intentum.

Ad cõfirmationem minoris.

Ad cõfirmationem Minoris dico, quod corpus simplex non moueret se ex resistentia interna proueniente ex defectu virtutis mouentis, & ex continuitate spatij, vt dictum est. Ad illam confirmationem de illuminatione, respõdeo, vt Piccolomineus, quod non est ad propositum: quia illa est actio spiritualis, non corporalis; Vel dicamus, quod illuminatio fit in instanti, quia non habet vllum impedimentum externum, at in motu locali adest impedimentum, scilicet distantia localis, qua ablata in instanti corpus fit in loco, lux enim non defertur de loco ad locum, vt res mobilis motu locali, sed actuat corpus diaphanum sibi iunctum, quod quia est in actu in pluribus locis, in instanti etiam simul illumi-

natio

natio sit pluribus in locis.

Ad3. Ad tertiam pro intelligentia dico, quod Arist. in 3. de Cælo textu 28. ait aerem seruire motori violento, & naturali, quia aer est grauis, & leuis, grauis respectu ignis, leuis respectu terræ, & aquę, ad ea ergo quæ mouentur deorsum inseruit motori, quia cum ipse aer quoque sit grauis, impellit, & promouet rem deorsum. Similiter inseruit mouenti dum mouet aliquid sursum: quia aer est leuis, vt dictum est, & sic promouet sua leuitate rē illam sursum, & hic re vera est sensus Aristot. vt quilibet videre potest. Ex quo patet responsio.

Ad4. Ad quartam, nego enim consequentiam: quia medium, vt inquit in citato loco Arist. est, vel graue, vel leue, & sic vt leue, adiuuat mouētem dum mouet rem sursum, vt verò est graue, adiuuat mouentem rem deorsum, mouet vt aer, quia est leuis respectu terræ, & aquæ, sua leuitate promouet rem, quæ mouetur sursum, & grauitate rem, quæ mouetur deorsum. Si autem à medio circumscriberetur grauitas, & leuitas, & remaneret solùm densitas, non est dubium, quod tunc graue moueretur velocius in vacuo, quam in pleno.

Ad5. Ad quintam patet ex dictis similiter, quia consequentia valeret si à medio circumscriberetur grauitas, & leuitas, & remaneret tantum densitas: at quia mediū semper: vel est graue, vel leue, ideò vbi impediret densitas, suppleret grauitas, vel leuitas medij, & sic res in medio pleno mouetur naturaliter, & sua velocitate naturali.

Ad6. Ad sextam dico, quod hic quærimus facta hypothesi si vacuum esset, & esset virtus motiua in eo, an posset mouere in tempore, & dicimus, quod sic, vndè licet nunc re vera, Cæli motus sit causa omnium motuum, tamē facta illa Hypothesi, non esset causa omnium: quia illa virtus esset primum principium motus sui.

Ad7. Ad septimam dico, quod si daretur vacuum, vt loquimur, adhuc darentur corpora, dato enim, quod aer esset vacuus, adesset terra, & ciuitas vna distaret ab alia, & sic quodcūque moueretur ab vna ciuitate ad aliam, moueretur super superficiem terræ, & transiret per vacuum, vti est aer. Vel dicamus, quod ad motum localem sufficit corpus vnum, quod sit terminus à quo, & aliud, quod sit terminus ad quem, licet enim medium sit vacuum, nihil refert, immò hoc non esse impossibile ostendimus supponendo dari vacuum.

THEOREMA XLVII.

Locus est vltimum corporis continentis immobile primum.

Declaratio huius definitionis loci secundum mentem Scoti. Cap. I.

HAec est definitio loci, quam ponit Arist. 4. Phys. tex. 41. Locus est vltimum corporis continentis immobile primum, cuius duas particulas declarat Scotus 2. Sent. d. 2. q. 6. respondendo ad quæstionem; prima particula est, vltimum inquit enim definitio, Locus est vltimum corporis continentis, &c. per vltimum intelligit Philosophus vltimam superficiē corporis continentis; rationem adducit Scotus, propter quam locus dicitur vltimum, & est hęc: quia nullum diuisibile, secundum illam dimensionem, secundū quam est diuisibile, potest applicari alicui immediatè, vt continens ipsum, quia non potest totum immediatè inhærere contento: sed solùm inhæret contento secundum vnam partem illius dimēsionis, secundum quam est diuisibile, vt vas continens aquam, non potest immediatè totum inhærere aquæ, quia vas est diuisibile secundum profunditatem in diuersas superficies, ideò vas inhæret aquæ secundum ultimam superficiem vasis, & hæc est, quæ continet aquam præcisè. Illud ergo est locus solum, quod est præcisè cōntinens; hoc autem est ultimum corporis continentis, scilicet ultima superficies corporis continentis; Ex hoc habemus, quòd præcisum continens, quod est re uera locus, est indiuisibile ratione nunc dicta; nullum autem indiuisibile de genere quantitatis per se existit sed est in aliquo diuisibili, & ideò sequitur quod illud præcisè continens, quod est locus, sit ultimum alicuius corporis cōtinētis, subinfert autem hanc ultimitatem non esse de ra-

Quo locus sit vltimū.

de ratione loci, ficuti de ratione loci eſt continere præcisè; & ratio huius eſt; quia ſi fieri poſſet, quod illud indiuiſibile, qd inhæret immediatè,& continet locatum, vt puta illa ſuperficies,per ſe maneret, & non eſſet vltimum alicuius diuiſibilis, ipſa per ſe eſset locus & præcisè contineret, & non eſset vltimum alicuius corporis continentis; hæc ergo vltimitas, competit loco, non vt locus eſt, ſiue non vt continens eſt; ſed quia tale continens præcisè non poteſt eſse niſi aliquod vltimum corporis continentis. Secunda particula declaranda in definitione loci eſt, immobile,in cuius declaratione primò ponit opinionem D. Thomæ, & illam reijcit: Secũdo, ponit propriam declarationem, quã nos primo loco ponemus. Duo dicit de loco quo ad hanc immobilitatem; primum eſt, quòd locus eſt omnino immobilis immobilitate oppoſita motui locali, ſecundum quod etiam dicere poſsumus locũ eſse incorruptibilem, & æternum ſpecie, ſiue ſecundum æquiualentiam; re vera enim locus idem numero eſt corruptibilis, ſed ſpecie, & per æquiualentiam poteſt dici incorruptibilis, & hoc ſecundũ adiecit ad declarandum quomodo locus

Nota dicatur incorruptibilis. Vbi notandum eſt, quòd aliud eſt dicere, locum eſse immobilem, & aliud dicere, eſse incorruptibilem, vnde Ariſtoteles ait locum eſse immobilem, non tamen dicit eſse incorruptibilem; Scotus ergo declarat primum, ſcilicet quomodo locus ſit immobilis, & inquit quòd locus eſt immobilis motu locali, quia locus non poteſt moueri de loco ad locum, ſiue per ſe, ſiue per accidens, quia ſi moueretur de loco ad locum, ſiue per ſe, ſiue per accidens ſequeretur, quod locus eſset in loco per ſe, ſiue per accidẽs, quorum vtrumque eſt incõueniens: quia tunc loco poſsemus aſſignare alium, & alium locum. Confirmatur; quia tunc etiã ſequeretur, quod quieſcens moueretur, vel moueri poſset de loco ad locum, vt quieſcens, quod implicat. Conſequentia probatur, quia quod habet ſucceſſiuè alium, & alium locum, mouetur localiter; fixum autem, & quieſcẽs in aliquo loco, ſi locus ille moueretur haberet alium, & alium locum ſucceſſiuè, mutaretur enim locus dum ipſe quieſcit: & ſic apparet cõſequentia. Implicatio autem cõtradictionis in cõſequente eſt manifeſta: quia quieſcens, pro tanto eſt quieſcens, quia manet in eodem loco numero; non poteſt ergo mutari locus per ſe, neque per accidens: quia tunc quieſcẽs vt quieſcens, non quieſceret, ſed mutaretur, qd implicat; quòd ſi quis contendat locum moueri per accidens, quia videtur moueri ad motum corporis, cuius eſt vltimum. Reſpondetur ex Ariſt. 4. Phyſic. tex. 41. quod non mouetur vt locus, quia hoc implicat; ſed mouetur vt accidens illius corporis, & quod in eo, vt mouetur non eſt in eo, vt in loco, ſed vt in vaſe, vt nauis in fluuio. Hoc ergo modo ait Scotus locũ eſſe immobilem; quæ explicatio equidem eſt veriſſima, & fortiſſimis nixa fundamentis, & ſecundum mentem Ariſtotelis. Ex quo apparet, Benedictum Pererium non rectè Scotum intellexiſſe; dum id, quod ait Scotus de incorruptibilitate putat Scotum dixiſſe de immobilitate. *Pererius.* Nunc videamus ſecundũ, ſcilicet, quomodo locus ſit incorruptibilis. Inquit Scotus locus idem numero abſque dubio eſt corruptibilis, & de facto corrumpitur: *Loc⁹ ẽ corruptibilis.* quia ſi ſubiectum non maneat idem, nullum accidens abſolutum, vel reſpectiuum exiſtens in ipſo, manet idem; at clarum eſt, quod ſubiectum loci, ſiue ſuperficiei vltimæ corrumpitur, & mouetur localiter, ergo locus ille numero corrumpitur, quia non manet eadem ratio loci in eo ſubiecto, quæ prius erat; Neque poſſumus dicere, quod maneat eadem ratio loci in corpore ſuccedẽte; vt exempli gratia, aqua ſuccedit aquæ, ſed eadem ratio loci numero, quæ erat in priori aqua, non poteſt manere eadem in ſubſequente aqua: quia accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum, corrumpitur ergo locus idem numero, quomodo ergo locus eſt incorruptibilis? quia dicimus, quod Turris exiſtens in aqua, quę continuo fluit, ſemper manet in eodem loco, & tamen locus ille ambiens turrim ſcilicet ſuperficies aquæ continuò mouetur, & corrumpitur, quia ſemper aqua fluit. Reſpondet Scotus quod ille locus turris non permanet idem numero re vera, quia vt probatum eſt, cum continuò ſubie-

subiectum scilicet aqua fluat, superficies, & locus continuo mutatur, & corrumpitur; sed dicitur idem locus manere per ęquiualētiam, quia illi loco succedit alius locus eiusdem speciei, & quoniam inter illum locum priorem, & hunc posteriorem subsequētem nullum intercedit spatium videntur esse vnus numero locus; & ratio huius apparentię est, quia motus localis est ad duo Vbi diuersa, quo ad respectum ad totum vniuersum, inter quæ intercedat spatium, & quia inter hæc duo Vbi non intercedit spatium, neque habēt diuersum respectum ad totum vniuersū, non potest in ijs fieri motus localis, & cōsequenter videntur vnum Vbi, & vnus locus numero. Dat pulchrum exēplum in nominibus significatiuis, quia hæc vox homo, quotiescumque prolata, dicitur cōmuniter vna vox numero, & distinguitur ab hac voce, lapis, numero, cum tamen non possit eadem vox numero bis proferri, ita quòd quot sunt prolationes, tot sūt voces distinctæ numero, & hęc vox, homo, & hæc vox lapis, non tantum numero, sed etiam specie distinguuntur, & tamen quia ad finem vocis, scilicet ad exprimendum conceptum, sunt idem; ideo per æquiualentiam dicuntur vnum numero, homo, & homo, lapis, & lapis; sic loci illi licet sint diuersi numero, tamen quia sunt circa idem locatum, sine intermedio spatio, & nō variat respectus spatij ad vniuersum, dicuntur vnus locus numero. Ex his apparet, quomodo verificetur dictum illud: turris manens in flumine continuo fluenti, manet semper in eodem loco, & vniuersaliter de quacumque re, apparet etiam quomodo locus sit immobilis, & tamen est corruptibilis numero, incorruptibilis per æquiualentiam. Alij autem omnes decipiuntur, non distinguendo immobilitatem ab incorruptibilitate.

Obiectiones aliorum contra dicta à Scoto, & eorumdem passiones. Cap. II.

QVidam Moderni arguunt aduersus Scotū, dixit enim Scotus, quod locus est incorruptibilis per æquiualentiā, non numero, ipsi verò arbitrantes locum esse incorruptibilem etiam numero, ita argumentantur. Primò Aristoteles 4. Physicorum, textu 41. negat nauim quæ est in aqua, quæ continenter labitur, esse in loco; hac ratione: quia scilicet locus est immobilis: aqua vero mutatur: at si esset vera positio Scotistarum, facilè huic rationi Aristotelis posset occurri, dicendo aquā fluminis in quo est nauis mutari quidem per se, tamen manere eandem secundum æquiualentiam, & hoc sufficeret ad tuendum loci immobilitatem. 1. 1. Secundò, diuersæ superficies diuersorum corporum cōtinentium aliquod locatum, non possunt æquiualere in idem numero, sed in idem specie; hic autem quæritur immobilitas loci numeralis, quia illa turris existens in flumine, vel aere, dicitur esse in eodem loco numero, licet superficies ambiens non semper sit eadem numero. 2. Tertiò, si quis transeat ex vna parte aeris ad aliam secūdum Scotistas diceretur esse in eodem loco, quia licet mutauerit varias superficies aeris, tamen cum illæ sibi inuicem sint æquiualentes, & eadem penitus ratione idem contineant, deberent dici esse in eodem loco. 3. Cum itaque isti Moderni cognoscere non posent quomodo locus omnis sit immobilis, deuenerunt in hanc sententiam, quòd hæc conditio competat solum loco naturali, nec cuicumque loco naturali, sed solum loco naturali elementorum: solum enim ille locus est perpetuus, & immobilis. Ad obiectionem illam de turri in flumine, Respondent, quod est in loco eodem actiuè, quia ipsa non mutat locum, sed passiuè non: quia ipsa deseritur à diuersis locis. Vel aliter, locus duobus modus vsurpari potest; Vno modo propositione, & situ, & ita aiūt, quod turris est in eodem loco, id est in eadem positione, & situ semper. Alio modo accipitur locus propriè pro superficie vltima corporis continentis, & sic turris nō est in eodem loco numero, sed diuerso. Sed quod hæc positio sit falsa, probatur faciliter per ea quæ dixit Scotus declarando immobilitatem loci; clarum est enim, quòd Aristoteles loquitur 4. Physicorum de loco in communi, sicuti loquitur de tempore, & motu in communi; dicuntur enim isti sex vltimi libri, communes *Reijcitur.*

libri:

libri: quia in illis agit de paſſionibus cõmunibus corporis naturalis, ſicuti in duobus primis agit de principijs communib. corporis naturalis, non ergo arctatur illa conditio ad locum particularem, & ad locum elementorum tantum. Præterea, re vera omnis locus eſt immobilis, vt probauit Scotus, ergo immobilitas eſt conditio competens vniuerſaliter loco. Ad rationes contra Scotum facilè eſt reſpondere;

Ad 1. Rõnẽ cõtra Scotũ

Ad primam dico, quod, vt eſt videre legenti textum in præcitato loco, Ariſt. ibi declarat locum ex ſimilitudine ad vas: ait enim locum eſse veluti vas, ſed adeſt hæc differentia, quod vas eſt mobile, locus verò immobilis, quod eſt in aliquo, quod mouetur, non eſt in eo tamquam in loco, ſed tamquam in vaſe, vt nauigiũ in fluuio, non eſt in fluuio tamquam in loco, quia fluuius non eſt immobilis, ſed eſt in fluuio tamquam in vaſe, & hæc omnia vera ſunt, quia re vera nauis non eſt in fluuio tamquam in loco, quia non cõtinetur nauigium primo a fluuio, ſed a ſuperficiè fluuij, quæ poſtea eſt immobilis. vnde ſubinfert, quòd non vas, ſed ſuperficies vltima vaſis eſt locus; dico ergo, quod Ariſt. ait nauigium in fluuio non eſse in eo tamquam in loco, tamen non negare eum (dum eſt in fluuio) habere aliquem locum: quia cum ſit corpus, neceſſario eſt in aliquo loco, hic autem eſt ſuperficies fluentis aquæ, & illa ſuperficies eſt immobilis per ęquiualentiam.

Ad 2.

Ad ſecundam patet ex dictis iam, quod locus turris idẽ numero non permanet, ſed idem ſpecie, qui tamen dicitur vnus numero ratione ſuperius aſſignata, ſcilicet per æquiualẽtiã.

Ad 3.

Ad tertiã ſimiliter patet reſp. ex dictis, quia qui tranſiret ab vno Vbi, ad aliud Vbi, nõ haberet eundem locum, neque numero, neque ſpecie, neque in ordine ad vniuerſum totum, ſed omninò diuerſum, inter quæ etiam daretur ſpaciũ; & poſset fieri motus localis: Vnde illi duo loci non poſſunt apparere vt vnus, & ideo non ſequitur ſecundũ poſitionẽ Scoti illum ſic trãſeuntem debere eſse in eodem loco.

Opin. D.T.

D. T. multis in locis ſed præcipuè 4. Phyſic. tex. 41. ponit ſuam opinionẽ quomodo locus ſit immobilis, quæ tamen à nonnullis Thomiſtis nõ recte explicatur, neque intelligitur; inquit ergo, quod locus materialiter eſt mobilis; ſed formaliter non, hoc declarat exemplo, nauis eſt in flumine, totus fluuius, vt eſt immobilis, eſt locus nauis: ſed quia totus fluuius reſpectu nauis eſt locus communis, oportet reperire locum proprium nauis, hic neceſſariò erit aliqua pars fluminis inquantum habet ordinem ad totum fluuium, vt eſt immobilis, volentes igitur accipere proprium locum nauis in flumine, non debemus accipere locum ſecundum aquam, quæ fluit, ſed ſecundum ordinem, & ſitum, quem habet hæc aqua fluens ad totum flumen vt eſt immobile, qui quidem ordo, vel ſitus, remanet in aqua ſuccedente, & ſic eſt immobilis: vnde licet aqua materialiter fluat, non tamen quatenus habet rationem loci fluit, adeò quod aqua materialiter fluit, ſed ille ordo, & ſitus aquæ, qui eſt locus formaliter, ſemper manet in aqua ſuccedente, & ſic locus eſt immobilis. Hoc eodem modo D. Tho. ait ſumendum eſſe locum in corporibus mobilibus naturalibus per reſpectum ad totum corpus ſphæricum Cęli, quod habet immobilitatem propter immobilitatem Centri, & Polorum; nam ordo, & ſitus, quem habet quodlibet corpus naturale reſpectu Cæli, & Centri, eſt eius proprius locus, vndè licet illud corpus, vt putà aer ambiens turrim, varietur, & corrumpatur, non corrumpitur tamẽ ordo ille, & ſitus, quem habebat reſpectu Centri, & Polorũ mundi, ſed ille remanet in aere ſuccedente ſibi; & hoc modo reſpondet ad obiectionẽ illam, quæ fieri poſſet, quia dicimus, quod locus eſt terminus, & ſuperficies vltima cõtinentis, ſed cõtinens mouetur, ergo locus, qui eſt terminus cõtinentis, mouebitur quoque; Reſpondet.n. quòd hæc ſuperficies, & terminus continentis, non erat locus in quantũ erat terminus, & ſuperficies illius corporis mobilis, ſed ſecundũ ordinem, vel ſitum, quẽ habet in toto immobili. Ex quo apparet opinionẽ D.T. eſſe, quod licet ſuperficies cõtinentis corporis vt aquæ, vel aeris moueatur, tamẽ quia ſitus vel ordo illius ſuperficiei ad vniuerſum, vt eſt immobile nõ mouetur, ſed ſp remanet ĩ corpore ſuccedẽte, hinc fit quòd locus eſt immobilis.

Hæc eſt germana opinio D.T. vt eſt videre in loco citato textu 41.4. Phyſicorum. Hanc eandem ſententiam ſequitur Franciſcus Piccolomineus, libro de communibus affectionibus. *Piccolomineus.*

Scotus, autem loco citato in 2. Sent.d. 2.q.6.in corpore, tangit hanc opinionẽ, & eam confutat hac vnica ratione, quia corrupto ſubiecto, corrumpitur quodcũque accidens ipſius, ſiue ſit abſolutum, ſiue reſpectiuum, ſed ſuperficies eſt accidens abſolutum corporis continentis, ordo verò, & ſitus illius ſuperficiei reſpectu vniuerſi, vt eſt immobile, eſt accidens reſpectiuum, eſt enim reſpectus quidam, ergo, & ille corrumpitur: non ergo manet idem locus numero. Quod ſi dicat Iauellus eſſe eundem ordinem, & ſitum ſpecie, non numero. Contra ergo ſimiliter poſſemus dicere, quòd ſuperficies eſt immobilis, quia licet nõ maneat eadem numero, manet eadem ſpecie, & ſic fruſtra confugimus ad hunc ſitum, & ordinem. *Opin. D.T. reijcitur.*

Sed D.T. exiſtimauit, quòd idem ſitus numero maneret ſemper, vndè dixit quidem ſuperficiem aquæ, & aeris fluere, ſed ſitum, & ordinem eius ad vniuerſum non moueri. Et nota quod iſte ſitus, & ordo non poteſt eſſe idem numero, licet reſpiciat eundem terminum etiam ſecundum Thomiſtas; quia habet varia fundamenta, ſcilicet varias ſuperficies, at eadem relatio non poteſt fundari in diuerſis fundamentis, etiam ſecundum ipſos, vt aliàs dicemus; quod ſi dicãt, vt Iauellus, quod iſtæ ſuperficies ſunt termini relationum; ſed primum continens, ſcilicet Cælum, eſt fundamentum. Contra, quia tunc Cælum eſſet locus materialiter non illa ſuperficies, quia relatio denominat fundamentum, non terminum. Secundò contra hanc opinionem arguunt quidam Moderni validiſſimè quia ſi ratio formalis ſit hic ordo, & ſitus, locus erit de genere relatiuorum, vt patet, locus autem eſt ens abſolutum. Tertiò, quia ſecundum hanc ſententiam ſuperficies non eſſet de eſſentia loci, nam ipſa ablata adhuc remanet ratio formalis loci; quod tamen eſt inconueniens, cum ponatur ab Ariſt. in definitione loci ſuperficies pro genere. Multas alias rationes habes contra hanc ſententiam apud alios, quas hic adducere eſſet ſuperfluum. *Nota. Ad 2. Ad 3.*

Scotus in eodem loco cõfutat quandam reſponſionem vel opinionem quorundam aliorum, qui dicebãt locum eſſe vltimum nedum corporis continentis, ſed vniuerſi, & ſecundum hoc, locum eſſe immobilem. Hanc reſponſionem, vel opinionem impugnat per hoc, quia locus non poteſt eſſe vltimum totius vniuerſi, niſi quia primò eſt vltimum alicuius partis vniuerſi, partes autem vniuerſi ſunt aliæ, & aliæ, ergo vltimum vniuerſi eſt aliud, & aliud, vt eſt vltimum illarum partium, & ſic non eſt vnum, & idem numero vltimum, ſed plura numero, & ſic neque poteſt ſaluari locum eſſe immobilem hac via, ſed eſt alius, & alius & variabilis, vt ſunt illæ partes vniuerſi. *Aliorum opin. reijcitur.*

Alia eſt opinio Auerroiſtarum quorundam, qui dicunt, quod locus eſt immobilis, quia non eſt neceſſe, quòd locus moueatur ad motum locati: etiam quia locus eſt immobilis per ſe, licet per accidẽs poſſit moueri; Sed hæc opinio rectè confutatur à quibuſdam Modernis, primò: quia licet non moueatur locus ad motũ locati, attamen moueri poteſt ad motum corporis locantis, & ſic non eſt immobilis. Inſuper hoc modo vas poſſet dici immobile, quia non mouetur ſemper ad motum aquæ, vel rei locatæ, ſed per ſe, & tamen Ariſtoteles ait vas eſſe mobile, & hac de cauſa non poſſe eſſe locum. Alias rationes quære apud alios. Et per hoc idem confutatur Piccolomineus, qui loco nunc citato, etiam hanc rationem adducit pro immobilitate loci. Quo ad 2. rationem autem dicunt locum eſſe immobilẽ, quia eſt immobilis per ſe, rectè dicunt: ſed rationem huius non adducunt, Scotus autem eam egregiè explicauit, vt vidimus, locus enim eſt immobilis nedum per ſe, ſed etiam per accidens, quia tunc locus mutaretur de loco ad locum per accidens, quod repugnat loco, tamen poteſt dimitti: quia quæ ſunt per accidens, non pertinent ad ſcientiam. *Opin. Auerroiſt. reijcitur. Reijcitur Piccolomineus.*

THEO-

THEOREMA XLVIII.

Vltima Sphæra non est in loco.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

SCotus in Quodlibetis q. 11. in initio apertè asserit primum Cælum, siuè vltimam sphæram non esse in loco; aitq. non esse contradictionem, dari aliquod corpus, quod sit sine aliquo alio corpore continente. Hæc positio non probatur a Scoto alia ratione, nisi quia ex Aristot. 4. Phys. & primò Cęli, & alibi, dicit vltrà vltimam sphæram non dari aliud corpus continens; cum autē vltra vltimam sphæram non detur aliud corpus continens, neque vltima sphæra esse potest in loco, quia locus est vltimum corporis continētis. Hanc suam positionem confirmat soluendo rationes in oppositum, vt videbimus. At quoniam Cælum mouetur localiter, & nihil dicitur posse moueri localiter, nisi sit in loco, videtur dicendū, quod primum Cælum sit in loco. Respondet Scotus, quod primum Cælum est in loco quò ad locare, non quò ad locari, quia ipsum primum Cælum non locatur, cum neque contineatur ab aliquo, cum non habeat aliquod corpus extra se, sic non est modo in alio, licet moueatur localiter, sed mouetur secundum locare; quia nūc aliter locat corpus contentum, quàm prius locauerit, & isto modo ait intelligi dictum Auerrois, 4. Physic. Cōment. 43. vbi dicit Cælum esse in loco per Centrū, nam Cælum esse in loco, est locare locabile fixum in loco, Cælum enim voluitur continuo circa Centrum, & sic aliter, & aliter locat Centrum; & quoniam Centrum est fixum, & est immobile, ideò primum Cælum est immobile quò ad totū, quia numquam mutat locùm quò ad totum, non ergo vltima sphæra est in loco propriè, scilicet passiuè, sed pro tanto dici potest esse in loco, quia locat alia, non quia locetur, quia ipsa non locatur; & licet moueatur localiter, non mouetur localiter, quia modo sit in vno loco passiuè, modo in alio; sed quia modo locat locatum hoc modo, modo alio modo, voluitur enim circa locatum, & sic aliter, & aliter locat. Hanc suam sententiam confirmat Scotus soluendo rationes, quę contra ipsum fieri possent; primò arguit sic, 1. rō.
Istud locare non potest poni in aliquo genere, ergo iste motus localis non pertinet ad aliquod genus Prædicamentale, & consequenter non datur. Antecedens probatur; quia non potest poni in genere Vbi, quia Vbi est circumscriptio passiua, locare autem est circumscriptio actiua, vt patet: neque potest esse in vllo alio genere, quia tunc motus esset in alijs pluribus generib. quàm ponat Philosophus 5. Physic. textu 18. omnis enim motus localis ab ipso ponitur in Vbi, quòd si hic motus locare non ponitur in Vbi, neque etiam poni debet in Quantitate, vel Qualitate: ergo vel ponetur in alio Prædicamento, & sic motus erit in pluribus Prædicamentis, quàm posuerit Aristot. vel in nullo genere Prædicamentali ponetur, & sic talis motus non dabitur. Secunda ratio, Sicut Cælum potest circulare, licet non contineatur a corpore, ita 2. rō.
posset circulare licet non contineret corpus, & sic illa forma fluens, secundum quam est motus circulationis, posset per se esse sine respectu ad continens, & ad contentum, & sic esset merè absoluta, & tunc neque esset in loco per locare, quia nihil locaret, & tamen moueretur localiter: moueri ergo circulariter in prima sphęra non esset locare aliter, & aliter Cētrum. Tertiò, probat vniuersaliter omne 3. rō.
corpus necessariò esse in loco passiuè, & consequenter sphęra vltima cū sit corpus erit in loco passiuè sic; Quod cōpetit generi, cōpetit quoque omni speciei, sed esse in loco passiuè cōpetit corpori in communi, ergo cōpetit cuilibet speciei corporis. Maior probatur: quia corporeitas est ratio per se essendi in loco; sed contradictio est, rationem formalem esse absque eo, cuius est ratio formalis: ergo contradictio est corporeitatem esse siue esse in loco, cum corporeitas sit ratio essendi in loco. Quartò, arguit specialiter de pri- 4.
mo Cælo. Illud corpus mouetur, & nō nisi motu locali; sed moueri localiter requirit esse in loco, quia moueri localiter, est

aliter se habere in loco, quàm prius, ergo primum Cælum erit in loco passiuè: si dicatur, quod primum Cælum quiescit, prę terquam, quod est contra Philosophum, & veritatem, non vitamus etiam instantiam, quia omne quod quiescit, in loco quiescit, ergo primum Cælũ in loco erit.

Ad 1. Ad primam rationem non respondet Scotus, neque ad secundam, sed quidam alij ex dictis à Scoto in 4. Sent. d. 10. q. 1. Respondetur, & rectè ad primum: quod illud locare ponitur in Prædicamento, Vbi, cum obijcitur, quia Vbi ex philosopho est tantum circumscriptio passiua; dico, quòd si respiciamus definitiones illorum generum generalissimorum, & maximè sex vltimorum, multa reperiuntur, quæ in nullo genere Prædicamentali essent, quòd tamen est falsum, quia illa decem genera sufficienter euacuant omne ens. Dicendum est ergo, quòd Vbi, sicuti & alia genera, non assignantur sub ratione communi, & adæquata, sicut possent assignari, sed sub ratione nimis stricta: & ideò si assignaretur ratio communis Vbi quæ sibi competit, illa includeret Vbi passiuum, & Vbi actiuum.

Ad 2. Ad secundam, dimissa responsione aliorum negatur assumptum, quia omnis motus est à medio, vel ad medium, vel circa medium, ex primo de Cælo sæpè, & motus circularis est circa medium, est ergo impossibile, quòd aliquid moueatur circulariter, nisi versetur circa medium immobile: vel dicas, vt illi dicunt, quod admisso casu, erit ille motus circa mediũ imaginarium, non reale, & hoc sufficit ad solutionem rationis; sed stante ordine naturæ talis motus est impossibilis.

Ad 3. Ad tertiam respondet ipsemet Scotus loco citato; sed responsio breuiter consistit in hoc, quòd corporeitatis, siuè dimensio, est ratio formalis corporis essendi in loco aptitudine, non tamen actu, vndè sequitur quidem, quòd corpus per corporeitatem, & dimensionem sit aptum esse in loco, non tamen sequitur, quod actu sit in loco; quia ad esse actu in loco, requiritur agens externum deducens ad actum, sicuti albedo est ratio formalis albo essendi simile, non tamen sequitur, quod album actu sit semper simile, sed bene aptitudine; Similiter hæc quidem est necessaria in secundo modo dicendi per se, homo est risibilis, sed hæc non est per se, homo ridet, quia est purè contingens. Ita in proposito corpus est locabile in aliquo, est per se necessaria in secundo modo; sed hæc, corpus est in loco actu, est purè contingens, non ergo est contradictio, quod sit aliquod corpus, & quod sit sine loco actu, & sic Cælum primum, est quidem locabile aptitudine, id est illi non repugnat locari, hæc enim non est potentia, & aptitudo Physica, sed Logica, sed tamen actu non est in loco, quia extra se non habet corpus.

Ad 4. Ad quartam respondetur, vt supra dictum est, quòd primum Cælum mouetur quo ad locare, non quò ad locari, & sic possumus dicere, quòd est in loco non passiuè, sed actiuè, vt dictum est supra.

Opin. Alexandri. Hanc eandem sententiam optimè tuetur Alexander Aphrodiseus, vt ei tribuit D. Thomas, & eandem rationem adducit, quàm Scotus, nempè quia non est necesse, quòd omne corpus sit in loco, & alij quidam huic opinioni suffragantur, quia dicunt, quod locus Cæli esse debet Cælo conueniens, & suo motui locali, motus autem localis Cæli est circa medium, & centrum, non à medio sursum vel deorsum, ideò Cælo non debet assignari locus continens, vti fit elementis, sed congruus locus suo motui, qualis est locus contentus scilicet medium, & Centrum. Sed hæc ratio non est tuta: quia à pari cæteræ sphęræ ab vltima, essent in centro, & medio tamquam in loco, quia & illæ mouentur in orbem, & tamen Arist. dicit, illas omnes esse in loco, non quia sint in Centro, sed quia sunt in continente, & habent aliud corpus extra, à quo continentur; est ergo dicendum, quòd primum Cælum nõ est in loco passiuè, vt communiter accipitur esse in loco, quia non habet aliud corpus extrà se, neque per se, neque per accidens, sed potest dici esse in loco actiuè, quia locat Centrum, & alia corpora, & quiescit quò ad totum in Centro, quod fixum manet.

Opin. Themistij Huic opinioni etiam proximè accedit Themistius 4. Physicorũ textu 45. qui ait vltimam sphęram esse in loco ratione pro

ximi orbis, quem tangit secundum superficiem concauam, quia est sphęra Saturni; ecce, quòd ait esse in loco quò ad locare, non quò ad locari; Hanc eandem sententiam videtur sequi Auerroes, qui 4. Physic. Com. 43. dixit primum Cælum esse in loco per accidẽs, scilicet per Centrũ: nã Cælum est in Centro tamquam in loco per se, scilicet in corpore continente: id enim est in loco per accidens, quod est in corpore alio, quod est in loco per se: patet autem, quòd primum Cælum non est in centro quò ad locari, sed quo ad locare; si hoc modo sentit Auerroes, est cum Scoto, quò ad hoc, quidquid sit de eius sententia. Franciscus Piccolomineus quoque huic sententiæ acquiescit in libro de Communibus affectionibus, cap. 18.

Auerroes.

Positiones Aduersariorum, & eorundem euersio. Cap. II.

ALij dixerunt primum Cælum esse in loco per se, passiuè, sed inter se sunt valdè discrepantes, quos omnes nolo recensere, & confutare, cum passim ab alijs adducantur; sed solum adducam opinionem D. Thomæ, quæ cæteris videtur probabilior, qui 4. Phys. tex. 43. ait, primũ Cælum contineri à loco, modus positionis est hic. Supposuit D. Thomas, quòd vniuersum sit aggregatum ex primo Cælo, & alijs orbibus, & quattuor elementis; hæ enim sunt principales partes mundi; dixit ergo, quod vniuersum totum est in loco, sed differenter: quia orbes inferiores sunt in loco per se, quia vnus orbis est in alio, & alius in alio vsque ad primum Cælum, quod quoniam non habet Cælum supremum à quo contineatur, non est in loco per se, sed est in loco ratione partium internarum tantum; habet enim prima sphæra suas partes, quæ mouentur circa sphęram Saturni, dum tota prima sphæra voluitur; & sic partes primi Cęli sibi inuicem succedunt, & correspondent diuersis partibus connexis Saturni, quæ est sphæra proxima vltimæ; & hoc modo dicit primum Cælum esse in loco, non per se, sed per partes internas, & continuas, quas continet, quarum vna est

Opin. D. T.

locus respectu sequentis, & sic deinceps dum mouentur. Hanc suam sententiam D. Thomas probat: quia locus quæritur propter motum localem, vt habetur 4. Phys. tex. 32. quod ergo secundum se totum mutatur localiter, etiam secundum se totum est in loco, quia secundum se totum transit ex vno loco ad alium; sed quæ mouentur de loco ad locum secundum partem, etiam sunt in loco non secundum totum, sed secundum partes, huiusmodi est Cælum; nam licet secundum totum immobile maneat, tamen secundum partes mutat locum, quia partes illius sphæræ sibi inuicem succedunt, & sic vna est locus respectu sequentis, quam cõtinere videtur. Quòd si quis obijciat partes Cęli non sunt in loco per se, neque per se mouentur secundum locum, quia Cælum est corpus continuum, & totum corpus continuum per se est in loco, & per se mouetur. Respondet, quod partes continui corporis, licet actu per se non sint in loco, neque moueantur in loco, tamen in potentia sunt in loco, & mouentur in loco, & hoc sufficit, quia si diuiderẽtur à se inuicem, essent in loco per se. Pro hac sententia est expressè Arist. 4. Phys. tex. 45. vbi apertè ait Cælum esse in loco per accidens, scilicet per partes.

1. rõ.

Reijcitur.

2. rõ.

Sed hæc opinio D. Thomę non est sustinenda, neque enim saluat primum Cęlũ esse in loco passiuè, vt profitetur: quia neque partes primi Cęli continentur a sphęra Saturni, sed potius continent sphęram Saturni, & licet mou[...]tur circa sphęram Saturni, & sibi inuicem succedant, non sibi inuicem succedunt in loco passiuè, a quo vicissim contineantur, sed sibi succedunt in locare; cum enim primũ Cęlum voluatur circa sphęram Saturni, aliter, & aliter illam locat, non tamen locatur ab ipsa; D. Thomas autem ait, & rectè, essentialem conditionem loci esse cõtinere locatum; istę partes primę non cõtinentur à loco vllo, sed solm continent, ergo dicendum est, quod illę non sunt in loco per se passiuè, & consequenter neque Cęlum est in loco per illas. Secundò, essentialis conditio loci est, quòd locus distinguatur a locato, & quod sit extremum continentis, sed in partibus Cęli v-

Reijcitur.

2.

na non est distincta ab altera, neque inter illas mediat superficies, quæ dicatur
3. locus sequentis partis. Præterea, aliud est esse in aliquo, vt pars in toto, & vt aliquid in loco, quia quod est in aliquo, & non est indistinctum ab illo, vt ait Aristot. textu 34.4. Physic. illud est in illo, vt pars in toto, non vt locatum in loco; istæ partes ab inuicem non sunt distinctæ, ergo sunt in toto Cælo, vt partes in toto, non
4. vt corpus in loco. Quarto, est etiam impossibilis hæc opinio in seipsa, quia inquit D. Thomas, quod partes primi Cæli sunt in loco potentia, non actu, ergo Cælum non erit in loco actu, sed potentia; at Cælum actu mouetur localiter, ergo actu est in loco. Insuper hæc potentia non est Physica, nempè, quod partes sint in loco per se in potentia: immò est impossibile, quòd diuidantur, & seiungantur à toto; potentia ergo hæc est solum imaginaria, adeo quod Cælum erit in loco solum per imaginationem, quod etiam est contra ipsum D. Thomã. Alias rationes vide apud alios, vt apud Perrerium.

1. Ad rationes pro hac opinione, ad primam dico, quòd partes primi Cæli non sunt in loco, neque mouentur localiter passiuè, siue quo ad locari, sed actiuè, scilicet, quò ad locare, vt dictum est; ideo falsa est minor.

2. Ad secundam, quæ innititur authoritati Arist. & validissima videtur, quia expresse Arist. dicit primum Cælum esse in loco per accidens, quia est in loco per partes, quatenus v[illegible] continet aliam. Respondeo, quòd authoritas defert secum solutionem; ait enim Arist. ibi, quod Cælum est in loco quidem per partes, quia vna pars continet aliam; sed ait tale esse in loco, esse per accidens in loco, id est impropriè, & apparenter: propriè enim locus est continens, & est quid diuersum à contento, quorum neutrum verificari potest de partibus Cæli, vt ostendimus contra D. Thomam, re vera ergo prima sphæra nõ est in loco propriè passiuè, neque per se, neque per accidens; sed est in loco per accidens, id est apparẽter quatenus scilicet mouetur in orbem, & hic motus videtur esse secundum partes (licet reuera sit secundum totum, vt vidimus contra D. Thomam, quia illæ partes non sunt seiunctæ, neque aptę natæ seiungi ab inuicem) ideo videntur partes esse in alio, & alio loco, & sic consequenter primum Cælum videtur esse in loco per partes, sed re vera non est in loco per partes passiuè, vt diximus, sed solum potest dici esse in loco actiuè. Reliquæ rationes, quæ fieri possunt pro hac sententia, per ea, quæ dicta sunt, facilimè solui possunt.

THEOREMA XLIX.

Tempus non est quantitas realiter distincta à motu.

Opinio Scoti. Cap. I.

Licet Scotus in 2. Sent. dist. 2. quæst. 2. & 3. videatur hac in re problematicus, tamen apertè in quarto Sentent. distinct. 48. quæstione 2. in corpore soluendo primam rationem contra opinionem Theologorum G. apertè dixit, tempus nõ esse aliam quantitatem realiter distinctam à motu, ita quòd vna fundetur in alia, vt puta tempus in motu: sed ait tempus, & motum esse vnam quantitatem realiter, & solum distingui formaliter. Certum est enim, quod tempus est mensura motus octauæ sphæræ, quæ voluit vniuersum motu diurno, qui motus est regulatissimus, & maximè vniformis; est etiam velocissimus omnium aliorum motuum; hæc enim est sententia Arist. aperta in 4. Physic. textu 133. inquit ergo Scotus, quod non est imaginandum, quod tempus sit in motu Cæli, vt quantitas in alia quantitate, & adducit rationem: quia in eodem subiecto permanente, non oportet ponere duas quantitates, quarum vna sit subiectum, alia sit propria passio illius; hoc enim videtur esse maximè inconueniens; at si poneremus tempus esse quantitatem realiter diuersam à motu, sequeretur quod in Cælo prius esset motus, qui est vna quantitas, deinde in motu tamquam in subiecto esset tẽpus, vt eius ꝓpria passio. Inquit ergo Scotus, quòd tẽpus nil aliud est realiter, nisi motus includens suam successionem, & vltra motum tempus realiter nil addit, sed formaliter

tempus differt à motu, quia est mensura motus; & sic formaliter differt à motu, motus enim primi Cæli est fluxus illius corporis cælestis, tempus autē est ille fluxus, vt mensurat alios motus, & etiam illummet motum primi Cæli, & sic secundum hanc mensuram formaliter motus ille est tempus; vnde conditiones quæ requiruntur ad mensuram fundamentaliter sunt in motu primi Cæli, quæ sunt vniformitas, siue regularitas motus illius primi Cæli, & velocitas: nam de ratione mensuræ duo sunt, scilicet certitudo mensuræ, debet enim quantitas, & numerus mensuræ esse certus, inuariabilis, & notus, & sic cum inter motus locales motus Cælorum sit regularis, & vniformis, & notissimus apud omnes gentes, necesse est quòd motus localis Cælorum sit mēsura aliorum motuum: inter motus autem Cælorū præsertim motus primi mobilis habet has conditiones: ergo motus primi mobilis erit mensura aliorū. Secūdò, de ratione mensuræ est, quòd sit primum omnium illorum, quæ sunt in illo genere, vt inquit Aristoteles in 4. Physicorum textu 133. & quòd sit æquabile ab alijs illius generis; ita quòd comparando, siue æquādo alia illius generis illi primo cognoscatur numerus, & mensura illorum: modo circulatio, & motus primi Cæli est primus omnium motuum aliorum orbium, & est minus, id est velocior; ita quòd alij motus possunt illi æquari, & comensurari, & ex hac æquabilitate potest cognosci numerus, & quantitas illorum motuum, sicuti ex æquatione panni ad vlnam, cognoscitur quantitas panni. Cum ergo id, quod est primum, & æquabile, & summè notum in aliquo genere, sit mensura eorum, quæ sunt in illo genere, iure motus primi Cæli cum sit primus in genere motus localis, & sit summè notus, quia est vniformis, & sit minimus, quia æquabilis, certum est, quod est mensura omnium aliorum motuum, & consequenter fundamentaliter ille motus habet rationes, & conditiones mensuræ, & sic iure ille motus statuitur tempus; patet ergo, quod tempus nil aliud est realiter, nisi motus primi Cæli; formaliter vero ille motus non est tempus, quia ille motus sic absolutè consideratus, secundum suā rationem formalem, sine ratione mensuræ non est tempus, quia tempus formaliter dicit mensuram, sed ille motus primi Cæli consideratus, vt est mensura aliorū motuum, propter conditiones quas habet, vt diximus, est tempus, tempus ergo est primus motus realiter, formaliter est diuersum; hæc absque dubio est mēs Scoti, quę est maximè conformis doctrinæ Arist. in 4. Physicorum in fine, textu 133.

Sed hic est obiectio: quia si tempus est primus motus, siue motus primi Cęli quomodo mēsurabitur motus ille primi Cæli? Respondet Scotus in 2. Sententiarum dist. 2. quęst. 3. B. ex Arist. 4. Physicorum textu 114. vbi dicit, tempus posse mensurare se, non quidem primo, sed determinando partem vnam motus, quę postea cum nota est, est nata mensurare totum; sicuti enim solemus longitudinem aliquam, vt pannum mensurare cubito, vel vlna, quæ est longitudo determinata, & nota, sic possumus mensurare tempus, scilicet primum motum determinando aliquam partem illius motus, & postea per ipsam mensurare illum totum motum primi Cęli, quod est tempus. *Obiectio.*

Pro hac opinione, quę est Alexandri, Themistij, Gręcorum, & etiā Zimarę in Contradictionibus super 4. Physic. arguitur multipliciter, & primo sic Arist. postquam in 4. Physic. tex. 102. definiēdo tempus, dixit tēpus esse numerum motus, & quietis, se declarauit de quo numero intelligeret, dicens, quod intelligit de numero numerato: adeo quod vult, quod tēpus sit numerus numeratus: at numer⁹ numeratus est motus, nā inquit ibi, q̄ tēpus est numerus motus, ergo motus est res numerata: sed res numerata est numer⁹ numerat⁹, ergo dū dicit tempus esse numerū numeratū, est ac si dicat tēpus esse motū. *1. ro.*

Secundò, si tēpus esset quid distinctū à motu, esset etiā notius motu, quia mensura debet esse notior mensurato, nisi.n. prius cognoscamus quantitatē vlnę, non poterimus per eam mensurare pannum, at tēpus non est notius motu: immò est oppositū, quia tempus cognoscitur per motū; vt patet ex ijs, quę dicit Arist. in 4. Phys. tex. 97. de illis, q in Sardo dormire fabulabantur, ex eo.n. *2.*

quòd

quòd nullum motum perspexerunt dormientes, nullum tempus præterijsse existimabant, & tamen quingenti anni, vt dicunt iam præterierant, ergo signum est, quod tempus cognoscitur ex priori, & posteriori in motu, igitur tempus non potest esse mensura distincta realiter à motu. Alias rationes habes apud alios: sed hæc opinio est ita conformis menti Aristotelis, vt suprà in hoc capite hanc sententiam aperiendo demonstrauimus, quod non eget alijs rationibus, ideo aliorum opinionem, & rationes in oppositum videamus.

Rationes contra determinatam opinionem. Cap. 11.

SCotus 2. Sententiarum, distin. 2. quæstione 2. videtur problematicus hac in re, loquitur enim dubitatiuè, & inquit, si tempus differt à motu, & quæstione 3. eiusdem distinct. post B. similiter videtur problematicus esse, & videtur magis declinare ad partem affirmatiuã, quàm ad negatiuam: adducit enim rationem, qua probat tempus esse distinctum à motu, quæ videtur efficacissima; pro opposita autem parte nihil dicit; ratio est hæc.
1. rō. Illæ quantitates sunt eædem realiter, in quibus partes eiusdem proportionis, & quantitatis sunt æquales in vtraque quãtitate secundum numerum, & secundum magnitudinem; cum autem partes eiusdem proportionis, & quantitatis nõ sunt æquales in numero, & magnitudine in vtraque quantitate, clarum est, quod illæ quantitates non sunt eædem realiter hæc est Maior. Minor est hæc: sed partes eiusdem proportionis in motu non sunt æquales in numero, & magnitudine cum partibus eiusdem proportionis in tempore, ergo tempus, & motus non sunt eadẽ quantitas realis, sed diuersa. Maior propositio ex se vera videtur: non enim videtur intelligibile, quòd quantitates in quibus partes eiusdem proportionis nõ sunt æquales in numero, neque in magnitudine, sint vna quantitas, quia in eadem quã titate partes eiusdem proportionis non sunt diuersæ, sed eædem. Minor verò probatur sic: cum eisdem partibus temporis possunt esse plures partes motus, æquales prioribus partibus temporis, vel tot inæquales: exempli gratia, sit virtus mouens aliquod mobile velocius in duplo altera virtute mouente idem mobile, vt puta Socrates moueat lapidem per milliarium in vna hora, Angelus verò ponatur mouere in dimidia hora eundem lapidem per milliarium (pono enim, quòd Angelus habeat velociorem virtutem in duplo Socrate) tunc omnes partes magnitudinis, quæ sunt in motu tardiori, sunt etiam in motu velociori, mouens enim velocius, non facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis, sed præcisè alteram post alteram, ergo tot, & tantæ sũt partes in motu tardiori, quot, & quantæ in motu velociori; nõ potest autem idem tempus, & habens easdem partes, esse cũ hoc motu, & cum illo, vt patet in exemplo adducto; vnus enim motus fiet in hora, alius in dimidia, & hoc est necessarium, si alterum mouens sit velocius mouens in duplo, ergo partes eiusdem proportionis illius temporis, vt puta horæ, non possunt esse eædem partibus velocioris motus, neque partibus tardioris motus, quia illæ sunt inæquales, vt apparet in exemplo, & consequenter tempus illud totum non est idem illis motibus secundum totum, neque secundum partes, & sic tempus erit quantitas diuersa à motu.

2. Pro hac eadem opinione arguitur ab alijs ita. Motus non est vnus in omni loco, sed tempus est vnum in omni loco, ergo tempus non est motus; Maior patet: quia sicut sunt diuersa Vbi, & diuersæ res motæ, ergo & diuersi motus. Minor verò est euidens: quia omnes motus eodem tempore mensurantur, vt fatentur omnes. 3. Terita ratio desumitur ex Aristotele, 4. Physic. tex. 96. vbi ita arguit: Omnis motus, vel est velocior, vel tardior alio motu; sed tempus non est tardius, neque velocius, ergo motus non est tempus. Maior patet experientia. Minor probatur: quia velox, & tardum determinãtur tempore; nam velox est, quod in pauco tempore multum mouetur, & tardum est, quòd in multo tempore parum mouetur, sed tempus non determinatur tempore.

4. pore. Alij ita arguunt, mensura differt à mensurato; sed tempus est mensura, motus est mensuratum, ergo tempus differt
5. à motu; Quinto Arist. 4. Phys. reprehẽdit eos, qui dicebant motum Cæli esse tempus, vel alium quemlibet motum, & statuit tempus non esse motum, sed tamen non esse sine motu, quia est passio, vt ait
6. Philosophus idem 12. Metaph. Sexto, Cũ definit Aristoteles tempus 4. Phys. dicit, quod tempus est numerus motus; ibi accipitur numerus actiuè, adeo quod est sensus, quòd tempus est numerus, quo numeramus motum, & hoc probatur: quia postquam Aristot. assignauit definitionẽ motus, probat tempus esse numerũ motus, sic. Id quo metimur plus, & minus, est numerus, sed tempore metimur maiorem, & minorem motum, ergo tempus est numerus. Hæc probatio vim habet, si numerus accipiatur actiuè, non autem si accipiatur passiuè: at si tempus est numerus mensurans, non erit motus, quia motus est numerus numeratus, siue numerus passiuè; motus enim est ille, qui numeratur.

Verùm quæ sit mens Scoti iam suprà ostendimus, & licet videatur problematicus, tamen vt diximus in 4. Sent. apertè se determinat, ideo soluendæ sunt rationes supra adductæ.

Ad 1. Ad primam, quæ est Scoti, patet respõsio ex determinatione facta in capite præcedenti: nam dictum est, quòd tempus est motus realiter primi Cæli, ideò differt realiter a quocumque alio motu particulari, & sic concedimus totam rationem; sed ratio concludit quod tempus non est eadem quantitas numero cum motibus particularibus, & hoc nos concedimus, quia vt dictum est, tempus est motus primi Cæli: at motus primi Cæli est quantitas diuersa numero ab omnibus alijs motibus particularibus, vt dictum est, & hoc concludit ratio: sed non propter hoc sequitur, quod tempus sit quantitas diuersa à motu in communi, vel à quocumque motu particulari, vt à motu primi Cæli, vt intendunt Aduersarij.

Ad 2. Ad secundam rationem similiter respondetur, quòd concludit motus particulares esse diuersas quantitates a tempore, & hoc concedimus, sed non concludit, quòd tempus sit quantitas diuersa, à quolibet motu particulari, quia non probat quòd tempus sit quantitas diuersa à motu primi Cęli, tempus enim est vnum numero apud omnes, quia motus primi Cęli est vnus apud omnes; sed alij motus particulares sunt diuersi, quia sunt circa mobilia diuersa numero; licet ergò tempus sit vnum numerò apud omnes, & motus sint plures, non tamen sequitur, quod tempus non sit motus.

Ad tertiam dico, quòd concludit tempus esse quid diuersum à mòtu formaliter, non materialiter, nam motus primi Cæli, vt motus, dicitur velocissimus, tamen vt est mensura motuum aliarum rerum, non dicitur velox, neque tardus, tẽpus ergo duobus modis considerari potest: materialiter, vel formaliter, vera est minor accipiendo tempus formaliter, non materialiter. Ad 3.

Ad quartam Respondetur, quòd sufficit si mensura distinguatur à mensurato formaliter, non materialiter, quomodo concedimus in præsenti; vel concedere possumus totum argumentum, dicimus enim tempus, scilicet motum primi Cæli differre numero ab omnibus alijs motibus, & sic mensura differt à mensurato realiter; quomodo autem tempus possit seipsum mensurare, iam dictum est, & tunc non est necesse, quòd mensura realiter distinguatur à mensurato, sed formaliter. Ad 4.

Ad quintam respondeo, quod licet Arist. 4. Phys. tex. 95. reprehendat eos, qui dixerunt motum esse tempus, tamen in calce illius libri tex. 133. eos veritati accessisse proximos fatetur, vbi apertè declarauit naturam temporis: eos autem reprehendit superius, quia non declarauerant exactè tempus, & rationem formalem temporis: non sufficit enim dicere, tempus esse motum, sed oportebat declarare quomodo, & qualis sit motus, & per hoc illos reprehendit. Ad 5.

Ad sextam dico, quod ibi se declarat Arist. quòd intelligit tempus esse numerum numeratum. Ad rationem Arist. dico, quod accipit ibi tempus pro formali, & sic ei competit mensurare, & esse quo mensu- Ad 6.

mensuramus, tamen materialiter nõ est quid diuersum à motu.

THEOREMA L.

Quies, & substãtiæ rerum generabilium, & corruptibilium mẽsurãtur tempore.

Opinio Scoti, cũ suis fundamẽtis. Ca. vnicũ.

SCotus 2. Sent. dist. 2. q. 4. in corpore ad A. soluendo primam obiectionem, docet apertè quietem mensurari tempore, & etiam declarat modum, quo mensuratur tempore; & ne Theologica misceamus humanis, & Philosophicis, prætereo ea quæ dixit ibi de æuo, de qua mensura, & æternitate aliàs Deo dante in Theologia differam. Statuit ergo in primis Scotus, quod omnia, quæ actu mutantur, vel sunt mutabilia, mensurantur tempore; & licet aliam opinionem adducat, quæ asserit, quòd æuo mensurantur omnia, quæ actu non mutantur, licet sint mutabilia, & variabilia, tamen magis primam opinionem commendat, scilicet quòd non æuo, sed tempore mensurantur omnia variabilia, licet actu non mutentur, neque varientur. Hinc ad propositum nostrum ait Scotus, quando forma, quæ est apta nata fluere, & moueri actu, quiescit, quies illa non potest mensurari alia mensura nisi tempore, quia est ex Hypothesi tẽpore mensuratur forma nedum fluens, sed quæ est nata fluere: sic autem est forma dum actu quiescit.

Adducit aliam rationem ex Aristot. 5. Phys. tex. 52. & 53. vbi asserit, quòd quies est priuatio motus, modo priuatio mensuratur suo habitu semper, tantum enim malum est cæcitas in oculo apto nato ad videndum in determinato tempore, quãtum bonum est visio, & sic mensura, qua habitus mensuratur, eadem mensuratur priuatio, licet secundariò, & quoddammodo per accidens: at habitus oppositus quieti est motus, hic autem mensuratur tempore, ergo quies mensuratur tempore. Declarat autem hoc per exemplum de vacuo: nam si daretur vacuum in aliqua domo, maior esset distantia mei ad vnum parietem, quam ad alium, sicut natum est esse maius plenum inter me, & illum parietem, quàm inter me, & alium, vnde tunc diceretur vacuum esse tãtum quantum corpus illud, quod esset interceptũ in vacuo, si vacuum non esset. Ita in proposito, tanta est quies, siue priuatio successionis in forma, quæ est apta moueri, quanta esset successio, & motus partium illius formæ si moueretur. Hanc eandem sententiam repetit, & confirmat in eadem dist. quæst. 11. in corpore quæsiti, vbi asserit, quòd si quiesceret Cælum, quies eius mensuraretur tempore illo, quo motus primus mensuraretur, si esset positiue, & actualiter. Et hæc opinio est Aristot. 3. Phys. tex. 118. quando enim ibi dicit Philosophus, quòd quies mensuratur per accidens tempore, hoc idem voluit innuere, quod Scotus dixit, habitus enim quietis est motus, & hic primò mensuratur tempore; & quia priuatio mensuratur mensura, qua habitus sibi oppositus, etiam consequenter per accidens dicitur quies mensurari tempore; possumus tamen dicere, quòd quies etiam per se mensuratur tempore, accipiendo per se pro eo quod competit alicui secundum propriam naturam, sic enim quies mensuratur per se tempore, quia naturæ quietis non competit alia mensura, quam tempus, licet ei primo non competat, sed suo habitui, nempè motui. Eodem in loco disputat Scotus, qua mensura mensuraretur substantia rerum generabiliũ, & corruptibilium, & inquit, quod per se mensuratur æuo, per accidens verò tempore, quatenus scilicet eam consequitur quantitas naturalis, hoc autem dicit ibi Scotus loquendo secundum veritatem, & Theologicè, non autem secundum mentem Aristotelis, Arist. enim non distinxit inter æuum, & æternitatem, vt patet in primo de Cælo post tex. 100. vbi ostendit Intelligentias esse entia carentia loco, tẽpore, & alijs passionibus corporis, cum sint incorporeæ, & mensurari æuo, & æternitate, vbi pro eodem videtur accipere æuum, & æternitatem, res verò generabiles, & corruptibiles dixit Arist. mensurari tempore; & ratio eius fuit: quia non seiunxit motum à substantia earum: si enim seiunxisset motum à substantia earum, & nouisset mẽsuram æui, quomodo distin-

do diſtinguitur ab æternitate, non dixiſ-
ſet ſubſtantiã mẽſurari tempore:ſed quia
accepit cõiunctim ſubſtantiam generabi
lem,& quantitatem conſequentẽ ipſam,
quæ eſt motus, ideò dixit ſubſtãtias gene
rabiles,& corruptibiles menſurari tempo
re;& hoc quoque ſenſit Scotus, vt expo-
ſitum eſt;quare Pererius non rectè intel-
lexit Scotum; de qua re aliàs in Theolo-
gia fuſius diſſeremus Deo dante: hæc e-
nim concluſio,ſubſtantia generabilis per
ſe menſuratur æuo,non eſt Ariſtotelica,
ſed Theologica, quia ſecundum Ariſto-
telem menſuratur tempore.

THEOREMA LI.

Idem nunc ſecundum ſubſtantiam,nõ permanet idem in toto tempore. Cap. vnicũ.

HAnc difficultatem exactè pertra-
ctat Scotus 2. Sent. diſt. 2. quæſt. 2.
C.& probat multis rationibus ad mentẽ
Philoſophi,quod idem nunc,non perma
net idem ſecundum ſubſtantiam in toto
1. rō. tempore. Prima ratio ſumitur ex Philo-
ſopho 4. Phyſ. textu 104. eo enim in loco
Philoſophus, vt etiam Vicomercatus in
ſua expoſitione ſuper illum locum tan-
git, comparat nunc, ad mobile, ſicuti e-
nim mobile, ſiue id, quòd fertur in mo-
tu maximè notũ eſt, & eo cognoſcimus
prius,& poſterius in motu,ita, per nunc,
tamquam per partem temporis notiſſi-
mam,cognoſcimus prius, & poſterius in
tempore;hæc ait Ariſt. loco citato. Sub-
infert Scotus,ſed nõ cognoſcimus prius,
& poſterius in motu per mobile acce-
ptum ſecundum ſubſtantiam, ſed per
mobile quatenus eſt ſub alia,& alia mu-
tatione;ergo neque cognoſcimus prius,
& poſterius in tempore per nunc idem
ſecundum ſubſtantiam, ſed per nunc a-
liud, & aliud, ſecundum ſubſtantiam.
Aſſumptum probatur; quia ſi accipia-
tur mobile ſecundum ſubſtantiam, non
cognoſcitur eo prius, & poſterius in mo-
tu, ſed ſolum quatenus mobile eſt ſub
mutatione alia, & alia, indicat nobis
2. rō. prius,& poſterius in motu. Secunda ratio
ad idem deſumitur ex textu 105. eiuſ-
dem quarti Phyſ. loquendo enim de ter-
tia proprietate nunc, ait Philoſophus,
quòd ſicuti motus localis non poteſt eſ-
ſe ſine mobili, & è conuerſo: ita neque
tempus poteſt eſſe ſine nunc,neque nunc
ſine tempore, & ſubinfert Philoſophus,
quod ſicut ſe habet mobile ad motum,
ita nunc,ad tempus,ſicuti mobile, & mo
tus ſunt ſimul,ſic etiam nunc,& tempus
ſunt ſimul:Hæc Ariſtot. Tũc Scotus ſub-
infert, ſed mobile in toto motu eſt alte-
rum, & alterum, quia ſemper mutatur,
ergo & nunc in toto motu ſemper eſt al-
terum,& alterum. Tertia ratio efficaciſ- 3. rō.
ſima eſt: Ariſt. 6. Phyſ. textu 89. probat,
quod indiuiſibile nõ poteſt moueri,quia
tunc motus eius componerentur ex in-
diuiſibilibus; ergo ſi nunc idem in toto
tempore manet idem ſecundum ſubſtan
tiam,ſequitur, quod idem nunc fluat ſe-
cundum diuerſa eſſe,quæ etiam ſunt in-
diuiſibilia;& ſic totus fluxus eius compo-
neretur ex indiuiſibilibus: quod eſt con-
tra Philoſophum in prædicto loco,vt di-
ctum eſt. Quartò, ad hanc eandem con- 4. rō.
cluſionem adducit duas rationes Philo-
ſophi,quarum altera ſumitur ex 4. Phyſ.
tex. 92. illa ſunt ſimul quæ ſunt in eodem
indiuiſibili, ergo ſi nunc, eſt idem ſecun-
dum ſubſtantiam in toto tempore, ergo
omnia ſunt æquè præſentia,& ſimul,tam
ea,quæ ſunt nunc,quã ea,quæ in milleſi-
mo anno. Alia ratio eiuſdem Philoſophi 5. rō.
habetur in eodẽ 4. Phyſ. tex. 91. ſi nunc ſit
aliquod diuerſum à mobili, & ſit aliquid
indiuiſibile de genere quantitatis vti cõ-
muniter conceditur,neceſſariò erit alicu
ius continui terminus,vel alicuius diſcre
tũ pars; at ſi ponatur pars diſcreti: ergo
dabitur tempus diſcretum, quod Philo-
ſophus non conceſſit;ſecundum enim ip
ſum tẽpus eſt quãtitas cõtinua:ſi vero eſt
terminus cõtinui, ergo opus eſt,quod ſit
aliud,& aliud ſecundum ſubſtantiã,ſecũ-
dum quod terminat aliam, & aliã partẽ
continui temporis, quia eſt impoſſibile,
quod idẽ nunc ſecundum ſubſtantiam ſit
principium alicuins quantitatis, & eiuſ-
dem terminus. Quod ſi quis reſpondeat
huic rationi,quod idẽ nunc ſecundũ ſub
ſtantiã terminat ſecundum diuerſa eſſe,
multipliciter hanc reſponſionem tollit
Scotus,vide ibi,& præcipuè,quia non eſt
intelligi-

intelligibile, quod ipsum nunc mutetur ad diuersa esse, & tamen non mutetur secundum substātiam. Præterea hoc vnum nunc secundum substantiam, aut idem est secundum substantiam in quolibet mobili, aut præcisè in vno, non in quolibet; quia nunc vnum accidens numero esse in pluribus subiectis diuersis; neque est in vno mobili præcisè, vt patet, quia mensuraret illud mobile solum.

Obiectio. Sed contra hanc sententiam videtur esse Arist. ex professo 4. Phys. tex. 104. vbi soluens quæst. de nunc, an sit idem in toto tempore, videtur dicere, quod est vnū, & idem secundum substantiam; sed ad hoc respōdet Scotus, quod Philosophus *Solu.* ibi intelligit tantum concludere, quod quodlibet nunc est vnum, & idem secundum substantiam; tamen consideratum in ordine ad præteritum, & futurum, est diuersum, quia est principium futuri, & finis præteriti: & sic quodlibet nunc est vnum, idem re, & substantia; diuersum ratione: non vult autem dicere, quod idem numero nunc, permaneat in toto tempore: quia hoc esse falsum patet ex dictis; & etiam, quia tempus est quantitas continua, & successiua, & sic habet partē post *Dub.* partem? Sed hoc non videtur soluere difficultatem, quia licet quodlibet nunc, sit idem secundum rem, diuersum ratione, adhuc remanet, quomodo respondendū sit ad quæst. propositam à Philosopho, an idem nunc, permaneat in toto tempore.

Resp. Respondet Scotus, quod Arist. hanc difficultatem nunquam expressè soluit, sicut neque illam, an tempus detur; sed multa dicit ex quibus illæ solui possunt. Inquit ergo Scotus, quod sicut mobile secundum se, in quocumque motu est idē secundum substantiam, idest comparatum ad se, sed aliud, & aliud secundum esse, id est secundum quod reperitur sub alio, & alio motu; ita nunc, secundum se est idem, sed comparatum ad præsens, & ad futurum, est aliud & aliud: subinfert, sed non est tanta identitas instantis in toto tempore, quanta est vnius instantis, vt comparatur ad vnum mobile, & hoc per se patet, ideo in toto tempore est aliud, & aliud nunc, secundum substantiam; & certè hoc modo debet intelligi Philosophus, neque enim vult dicere, quod idē nunc numero, percurrat modo hoc mobile, modo illud, quia sic migraret accidens de subiecto in subiectum, sed pro tanto dicit esse idem nunc secundum substantiam, quia vnum nunc, non secernitur ab altero nunc: sed est illi continuum, quia tempus est quantitas continua; vnde imaginamur contingere in tempore, vt imaginantur Mathematici, dum protrahunt lineam; fingunt enim lineam fieri ex fluxu puncti, in qua generatione lineæ manet semper idem punctus; hoc etiam modo videtur contingere in tempore, sed non est ita; sed semper est aliud, & aliud nunc, non discretum, sed continuum, neque seiunctum ab altero puncto; & ideo Arist. dixit manere idem nunc secundum substantiam, sed diuersum secundum esse; & hanc solutionem innuit Simplicius, qui dixit non manere idem nunc numero in toto tempore, sed idem specie, quæ est vera; vt colligitur ex alijs locis apud Aristotelem licet ille textu 104. videatur verbis aliquam vim inferre.

THEOREMA LII.

Omne successiuum componitur ex semper diuisibilibus, & consequenter est continuum.

Rationes Scoti pro sua opinione Cap. I.

HAnc propositionem diffusè tractat Scotus 2. Sent. dist. 2. q. 9. soluendo secundum argumentum principale, qua in re est adeo obscurus, & prolixus, vt egeat multo studio, & patientia. Primo enim arguendo ad oppositum; In secundo argumento principali multis rationibus ostendit, quod nullum successiuum est continuum, quia componitur ex indiuisibilibus, & minimis: sed soluendo hoc secundum argumentum principale, prius probat, quod successiuum non componitur ex indiuisibilibus, & minimis; deinde soluit rationes in oppositum adductas in illo secundo argumento ab eo loco (Ad secundum nego illud, quod assumitur, &c.) incipit disputare, & probare,

quod

quod ſucce.ſiuum non componitur ex indiuiſibilibus neque minimis, & durat vſque ad illa verba.[ad primum dicitur, quòd licet poſſibile ſit continuum poſſe diuidi ſecundum omne ſignum, &c.] quæ eſt parum poſt literam H ab hoc loco poſtea vſque illuc.[Ad tertium principale,&c.]ſoluit rationes adductas in contrarium; ſed hæc obſcura ſunt, quia digreditur, & loquitur de minimo vniuerſali,de minimo motu,de indiuiſibili,quæ omnia difficilia ſunt. Nos breuibus agemus aliquantulum veritatem aperientes; qui diſputationem exactam vult videre,legat Scotum loco citato,cui maximum lumen præbebit hæc noſtra breuis explicatio; quòd ergo ſucceſſiuum non componatur ex indiuiſibilibus, probat multis rationibus; prima deſumitur ex
1. rō. Ariſtot.6.Phyſ.tex. 23. ibi enim Ariſtot. hanc propoſitionem multis rationibus oſtendit; ſed hac demonſtratione præcipuè,quæ eſt ducens ad impoſſibile; ſi ſucceſſiuum,vt tempus,de quo ibi loquitur, componatur ex Atomis, ſiue ex indiuiſibilibus, ſequitur quod illud indiuiſibile diuidatur, probatur hæc conſequentia ſic, primò ſupponit, quòd velocius, & tardius in omni tempore inuenitur, & quòd id quod velocius eſt, maius ſpatiũ tranſire poteſt,quàm id,quod eſt tardius in tempore æquali: quæ omnia iam eſſe vera ſupra oſtenderat; tunc etiam ex his ſupponit,quod in quacumque proportione poſſit accipi motus velocior omni motu dato, & conſequenter ſi detur aliquis motus, qui menſuratur tribus inſtantibus, erit accipere motum velociorem illo in duplo,qui menſurabitur inſtanti, & dimidio: ecce quòd tunc inſtans, quod ponitur indiuiſibile,diuidetur;cum ergo hoc ſit inconueniens,non eſt dicendum, quod ſucceſſiuum, vt tempus, componatur ex indiuiſibilibus, ſed ex diuiſibilibus.

2. rō. Adducit aliam rationem,quod eſt permanens,eſt continuum,ergo & ſucceſſiuum;probatur conſequentia. Sed pro intelligentia probationis notandum eſt, quod ſupponit Scotus id, quod habet Ariſt.6.Phyſ.tex.3. & inde: quòd continuum non poteſt confici ex indiuiſibilibus quia partes componentes continuũ, neceſſe eſt quòd habeant duo extrema, quorum vnum tangat extremum antecedens,alterum extremum; ſubſequens ex quo ſequitur poſtea extenſio: alioquin oontinuum non poſſet extendi. Hoc ſuppoſito,tacitè probat conſequentiam ſic: ſi m ɔtus, (qui eſt de genere ſucceſſiuorũ) conſtat ex indiuiſibilibus, vel hæc indiuiſibilia in motu ſunt immediata, vel mediata,vtrumque eſt abſurdum,ergo motus non conſtat ex indiuiſibilibus:probatur abſurditas; ſi in motu iſta indiuiſibilia ſunt immediata, quæro de mobili, & ipſis Vbi,quæ mobile habet in illis inſtantibus immediatis, vel inter vltimum vnius Vbi,& vltimum alterius Vbi,eſt medium,vel non, ſi non eſt medium,ergo vltimum vnius Vbi eſt immediatum vltimo alterius Vbi,& conſequenter inſtans, in quo mobile eſt in illo Vbi, habet vltimum per quòd eſt immediatum alteri inſtanti, ergo in iſtis inſtantibus erunt duæ partes per quarum vnam tangit vnum inſtans antecedens, & per alteram aliud inſtans ſequens, ſicuti quodlibet Vbi in magnitudine locali habet duas partes,vt dictum eſt in ſuppoſito,& tunc ſequitur, quod hæc inſtantia non erunt indiuiſibilia, & ſic motus non conſtabit ex indiuiſibilibus; ſi vero inter illa duo Vbi ſit medium,quęro in quo tempore vltimum illius mobilis ſit in illo medio; nõ eſt dicendum, quòd ſit in altero inſtanti illorum duorum,quæ cõpetunt illis duobus Vbi, quia ſicuti non eſt in illis duobus Vbi, ita neque in inſtantibus reſpondentibus illis duobus Vbi, ergo erit in aliquo medio inter illa duo inſtantia, ergo illa duo inſtantia non erunt immediata, & ſic motus non componitur ex inſtantibus indiuiſibilibus, ſed ex partibus diuiſibilibus. Hęc eſt probatio Scoti, Sed vltrà hanc rationem iſta conſequentia ſimiliter, quòd ſi permanens eſt continuum, ſucceſſiuum quoque eſt continuum;probatur difusè ab Ariſt. 6. Phyſicorum ſub initium, vnde textu 4.habet hæc verba. [Eiuſdem rationis eſt, motum, & magnitudinem,& tempus,componi ex indiuiſibilibus vel non]antecedens etiam probatur ab Ariſt. eod.6. diffusè. Scotus ta-

men

men illud probat per duas propositiones Geometricas , quas propter obscuritatem,& prolixitatem omitto .

Rationes in oppositum, & eorundem solutio. Cap. II.

ADuersus hanc veritatem multipliciter arguit Scotus loco citato secundo argumento principali, Primo sic,
1. rō. successiuum diuiditur in indiuisibilia, ergo componitur ex indiuisibilibus , consequentia patet. Antecedens probatur. Possibile est successiuum diuidi in omnia, in quę est diuisibile, ergo possibile est ipsum esse diuisum in omnia in quæ est diuisibile, sed hæc possibilis si ponatur in esse , sequetur , ergo est diuisum in indiuisibilia , quia si non , ergo non est diuisum in
2. rō. omnia in quæ est diuisibile. Secundo probat idem antecedens, quia successiui nihil est actu nisi indiuisibile, hoc probatur , quia si aliquid diuisibile successiui existeret, successiuum simul esset, & non esset successiuum , quoquo pacto enim permaneret: modo illud indiuisiblle transit raptim, tunc quæro quid illi succedit ? si aliquid indiuisibile , habeo propositũ , quia tunc continuum componitur ex indiuisibilibus ; si vero succedit diuisibile , tunc successiuum actu non est ; quia iam dictum est, tunc successiuum actu esse solum, cum eius indiuisibile existit. Secunda ratio principalis, successiuum componitur ex minimis, ergo non est continuũ . Consequentia probatur: quia minimum quo non est minus, non habet partem, ex qua sit, & sic est minimum, non quãtum : at non quantum , non potest continuari non quanto , ergo minimum non potest continuari, & sic constans ex minimis, nõ est continuum . Antecedens verò probatur auctoritate Philosophi 1. Physicorũ, tex. 38. vbi arguendo contra Anaxagorã, suæ rationes videntur initi hoc fundamẽto, quòd datur minimum naturale, vt minima caro, vel minimus ignis: ergo si datur permanens minimum, debet quoque dari minimum successiuum, scilicet minimum tempus, minimus motus, & sic motus debet componi ex illis, & diuidi in illa. Item 2. de Anima, tex. 41. ait Philosophus , quòd omnium natura cõstantium determinata est ratio magnitudinis , & augmenti, ergo deueniendum est ad minimum vniuersale: at nõ solum naturalia sunt permanentia, sed etiam successiua , ergo habent determinatam paruitatem , & magnitudinem . Item in de sensu , & sensato, c. 7. in illa prima dubitatione, videtur velle, quod passiones naturales nõ sint diuisibiles in infinitum , & videtur probare per hoc: quia tunc videretur sensus posse intendi in infinitum , quia ad percipiendum minimum indiuisibile, requiritur acutior sensus in infinitum; Ratione etiam probatur idem antecedens ; 1 rō.
primo sic, datur prima pars motus, ergo datur minima ; consequentia probatur , quia si quælibet pars haberet partem minorem se , aliquid sui esset prius aliquo sui in infinitum ; processus in infinitum non datur, ergo standum est ad aliquam partem minimã , quæ est illa prima pars motus. Antecedens probatur auctoritate Philosophi, octauo Physicorum textu 23. vbi Philosophus dicit (non enim si partibile in infinitum est, quod alteratur propter hoc , & alteratio , sed velox fit, sicut multoties densatio.) Ecce, quod ait, alterationem non esse partibilem in infinitũ , sed fieri velociter, ergo in illa potest reperiri prima pars motus illius , qui dicitur alteratio ; & quia videtur hoc repugnare ei, quod prius dixit in sexto, nempè, quod ante omne moueri, est mutatum esse, & ante omne mutatum esse est moueri. Respondet Auerroes, quod illud in sexto intelligitur de motu inquantum est continuus, esset diuisibilis; hic autem intelligitur de motu in quantum est actu productus, & generatus; quòd confirmat exemplo de guttis pluribus, quæ cadentes non cauant quælibet gutta partem lapidis , sed vltima gutta cauat lapidem ; ecce quod motus ille simul totus est. Sed nota, quòd Auerroes pro velociter, habet subito, ideo putat, quòd motus fiat in instanti , & totus motus sit simul , & hoc comprobari putat per exemplum de guttis aquæ , & idem dicit de alteratione, & trahentibus nauim. Hoc idem dicit de alteratione, libro, de sensu, & sensato, vbi ait contingere totum simul alterari , & totum si-

tum simul cōdensari; & non partem post partem. Hoc idem antecedens probatur ratione; quia inter contradictoria non datur medium; inter non esse ipsius formæ inducendæ per motum, & esse ipsius, non est medium, cum sint contradictoria; nō esse autem ipsius formæ inducendæ fuit in vltimo instanti formæ præcedentis; cum enim illa forma est corrupta, statim incipit non esse formæ inducendæ, ergo inter illud instans, in quo est non esse formæ inducendæ, & instans in quo est esse formæ inducendæ, non est medium, sed si nullum esset primum inter esse formæ inducendæ, & non esse ipsius, esset medium, ergo ibi est dare primum, illud primum est minima pars, quia non esset prima nisi esset indiuisibilis.

Solu. harū rōnū. Ad has obiectiones respondet Scotus parum post H. *Ad 1.* Ad primam negatur antecedens, ad probationem, respondetur, quòd continuum est possibile diuidi in indiuisibilia; non tamen est possibile actu esse diuisum in indiuisibilia; quia ista diuisio est solum in potentia, & in fieri, non in facto esse tota, & ita ista de possibili, non potest vnquam tota simul poni in esse. *Obiectio.* Contra hanc responsionem arguit. Per nos hæc est vera, continuum potest diuidi in infinita, ergo possibile est diuisionem iam factam esse in actu in infinita. Hæc Scotus, subinfert tunc ergo a simili, idem dicendum successiuo: quia successiuum est continuum. *Solu.* Dimissis responsionibus aliorum, respōdet Scotus, quòd consequentia est impossibilis: quia quando fit diuisio actu continui secundum vnam partem, vt puta secundum A. nō fit secundum B. quia cum reductiones vnius potentiæ ad actum stat alia potentia non reducta ad actum, vt si reducitur ad actum potentia ad diuidi secundum A. non reducitur potentia ad diuidi secūdū B. quia necesse est diuisione existēte in fieri, vel in facto esse, secūdū A. aliquid cōtinuū terminari per A. & ita potentiā, quæ est in illa parte cōtinui ad diuidi, non reduco ad actū, est ergo impossibile, quod cōtinuum actu, simul diuidatur secundū omnes partes, in quas est diuisibile, vnde illa propositio vniuersalis: Continuū est diuisibile secundum quodcumque signum, siue secundum quācūque partem, est vera recepta in hoc sensu, quod continuum est diuisibile secundum omnem partem non simul, sed seiunctim, quia vnaquęque pars indifferenter est diuisibilis, sed non omnes simul, & hac de causa illa consequentia non valet, continuum est diuisibile secundum quamcumque partem, ergo actu poterit esse diuisum in omnes partes, non valet inquam, erit diuisum secundū omnes partes simul, sed solùm erit diuisum secundum omnes partes, sed non simul, quia nulli parti repugnat diuidi, sed repugnat omnibus simul, vt dictum est. Hic est sensus intentus ibi à Scoto, licet propter magnam rationum perplexitatē, & multitudinem, sit obscurus; & hic est sensus in quo intelligitur hæc propositio cōtinuum est diuisibile in infinitum; continuum enim est infinitū, & quia est infinitum, est diuisibile in infinitum, tamen non potest actu esse diuisum in infinitum; tum, quia non est possibile esse actu diuisum in omnes partes, in quas est diuisibile; tum quia continuum est infinitum solum in potentia, non actu, quia infinitum actu non datur.

Ad secundam probationem illius antecedentis, primo præmittit responsionem Nominalium, & eam confutat; deinde ponit propriam, quę est, cum quærit, quid succedat illi indiuisibili raptim transeunti. Respondet, quòd succedit pars continua fluens, non autem indiuisibile, & hæc pars fluens succedit, quia continuū est immediatum indiuisibili, & ideo falsa est etiam illa propositio, quòd successiuum tunc tantum sit, cum eius indiuisibile est, quia etiam successiuum est, cum eius pars diuisibilis est; sed tantum valet successiuum non est eodem modo, & vniformiter; hoc autem non est inconueniens; sicuti nec etiam linea habet esse vniformiter vbique, quia linea habet esse in partibus suis diuisibilibus, vt in vltimis, & in punctis, quibus terminatur, vt in terminis. Ita tempus, & aliud quoduis successiuum, non habet esse vniformiter semper, prout semper distribuit, & pro partibus fluentibus, & pro indiuisibilibus. *Ad 2.*

Ad 2. principalem rōnē. Ad secūdam rationem principalē pro illo antecedente de minimis, negat antecedens. Ad primam probationem ex primo Physicorum textu 38. contra Anaxagoram; Respōdet, quòd Philosophus ibi non intendit dari minimum: sed sufficit ei contra Anaxagoram ostendere, quod in diminutione ita totū minoratur, quod non semper de eo æquale abstrahi potest, & consequenter toties caro diuidetur, quod non poterit tamdiu amplius ab ea æquale diuidi, & sic non fieri poterit generatio, vt volebat Anaxagoras, qui dicebat, quòd generatio fiebat ex segregatione vnius ab altero: & sic volebat, quòd caro generaretur ex alia carne segregata ab aliquo toto; hoc autem est impossibile, quia diuidendo deueniendum est ad carnem, a qua non potest accipi caro in tanta quantitate, quòd ex ea alia caro posset generari; caro autem, ex qua debet fieri generatio, debet esse determinatæ quantitatis, non minima; non admittit ergo Philosophus minimum naturale, sed minimum tale, quòd non est aptum, vt ex eo fiat generatio.

Ad 3. Ad illud ex secundo de anima dicit, quòd ibi Philosophus loquitur de quantitate naturali augmentabilis, & diminuibilis, & hoc conceditur: quia determinata est ratio magnitudinis, & augmenti, secundum quam vnaquæque res produci debet, & secundum quam debet augeri, & minui, non enim potest augeri supra montem Olympum, neque in ortu est ita parua, vt formica; sed ex hoc loco nihil habetur contra nos.

Ad 4. Ad illud ex libro de sensu, & sensibili, Respondet, quòd concluditur, quòd sensus cresceret in infinitum, si sensibile in quantum est perceptibile à sensu, esset diuisibile in infinitum; sed illud est impossibile, quia minimum sensibile, non est perceptibile à sensu, vt etiam Philosophus ibi dicit, ergo sensus non potest intendi in infinitum.

Ad 1. rōnē. Ad primam rationem ait, posse negari consequentiā: quia qui dixerunt dari primum in motu, dixerunt mutationem primam esse partem motus, tamen negāt dari primum motum, & primam mutationem: quia Philosophus, 6. Physicorum textu 52. ex intentione ostendit oppositū; scilicet, quòd omne moueri præcedit mutatum esse in infinitum, & è conuerso: & de hac re aggreditur disputationem, de qua suo loco. Ad auctoritatem autem Aristotelis ex 8. Physicorum, textu vigesimotertio, quæ in oppositum adducitur, Respondet, quòd Philosophus ibi intendit solum ostendere, quòd non omnia semper mouentur, vt nonnulli antiqui putabant, & conuincit illos ex ijs motibus, quibus in talem opinionem inciderunt: quia enim videbant animal augmentatum esse perceptibiliter in magno tempore, vt puta in anno, putabant quòd illud animal semper augeretur in toto tempore, licet imperceptibiliter: Philosophus autem illis obuiat, quia bene potest tale mobile quiescere per aliquod tēpus, & postea moueri in aliquo paruo tēpore illo motu: ita quod non oportet semper illum moueri illo motu; & ad hoc adducit exemplum de guttis aquæ cadentibus, & cauantibus lapidem, quarum multæ cadunt, & nihil mouent, vna tandem vt puta centesima cauat in virtute aliarum, non tamen vult dicere Philosophus, quòd ablatio partis lapidis fiat in instanti, & tota simul, quia hoc est impossibile; nam illa ablatio est motus localis, qui necessario fit in tempore; sed vult tantum dicere, quod hic motus non fit successiuè; ita vt secundum, quod vna gutta aquæ cadit, fiat aliquis motus in illa cauatione; sed ait, quòd hic motus cauatio fit in casu vltimæ guttæ, sed tamen illa cauatio non est instantanea, sed successiua, quia est impossibile, quod fiat in instanti, vt aliàs dicam, & secundum hunc sensum postea subinfert, quòd alteratio non est partibilis in infinitum, sed velox. Ita etiam expositio Comentatoris non est bona: quia est contra litteram; vbi enim nostra expositio habet velox; illa Comentatoris habet subito; & ideo ipse exponit in instanti, sed debet exponi velox, id est repente; siue in tempore paruo, & imperceptibili; vult ergo dicere Philosoph⁹, quod licet alterabile posset in infinitum alterari non tamen est necesse, quod alteratio illi correspondeat; ita quod illa alteratio continuo fiat, quia ipsa fiet in aliquo

paruo

paruo tempore.

Ad vltimam rationem de contradictorijs, concedit Scotus, quòd inter non esse formæ iuducendæ, & esse eiusdem, non datur medium; sed quod esse formæ inducendæ immediatè sequitur non esse eiusdem: quia inter illud non esse, & esse formæ inducendæ, nihil mediat; non tamen sequitur, quòd esse formæ inducendæ, quòd tempore mensuratur, vniatur primo, secundum totum illi non esse, quòd mensuratur indiuisibili, sed vnitur illi immediatè per partem vnam, deinde per alteram; ideo non sequitur, quòd illud primum sit minimum, & indiuisibile, sed est pars prima totius diuisibilis, & sic habetur quomodo successiuum non componatur ex indiuisibilibus.

Ex hoc etiam patet quomodo vera sit illa propositio, continuum est diuisibile in infinitum; intelligitur enim in potentia, non actu, immò illi repugnat verificari actu, vt dictum est suprà soluendo primam rationem; est enim vera solùm in hoc sensu. Continuum est diuisibile secundum quamcumque partem non simul, sed seiunctum; & ita in infinitum est diuisibile, quia in diuidendo continuum, secundum partem seiunctum nō possumus deuenire ad finem, quia cum secatur secundum vnam partem, secundum aliam terminatur, & sic in infinitum, & veritas eius pendet ex veritate præcedentis, quòd continuum non componitur ex indiuisibilibus, sed ex diuisibilibus: ideo neque potest resolui in indiuisibilia; Hinc patet, quàm absurda sint, quæ alij dicunt de diuisibilitate continui.

Dub. Sed circa illam propositionem est difficultas: quia omne finitum per ablationem finiti, tandem consumitur, ergo cōtinuum corpus tandem consumitur, ergo non est diuisibile in infinitum in sem per diuisibilia.

Respondetur, iam dixi, quòd illa propositio est vera in potentia, non in actu; certum est enim, quòd omne corpus finitum continuum actu non diuiditur in infinitas partes, quia est deuenire ad aliquas partes ita paucas, quas contraria illius corporis facilè corrumpant; tamen in potentia illæ partes essent diuisibiles in infinitum, quia non sunt indiuisibiles, neque constant ex indiuisibilibus vt dictum est, & ideo illis repugnat diuidi vsque ad indiuisibilia; adeo quod sunt semper diuisibiles: quæcumque enim pars minima data, illa habebit partes, & ita erit diuisibilis, tamen actu propter agentia contraria, cum corpus continuum est diuisum in quasdam paruas partes consumitur, quia illæ partes corrumpuntur à contrarijs, & ita verificatur illa propositio: Omne corpus finitum per ablationem partium tandem consumitur, id est per ablationem actualem partium paruarum, quæ à contrarijs facilè corrumpuntur, illud quoque corrūpitur, tamen secundum se, & in potentia, & intrinsecè, illi non repugnat diuisibilitas in infinitum, quod etiam declaratur in Theoremate, vbi loquar de minimo naturali.

Et nota, quod illa responsio, quæ communiter ad hanc propositionem adducitur, quòd continuum est diuisibile in infinitum secundum partes eiusdem proportionis, non autem secundum partes eiusdem quantitatis, in se est falsa; licet sit Philosophi in tertio Physicorum, textū 59. quia etiam facta diuisione secundum partes eiusdem proportionis, illud continuum finitum consumitur, vel non fiet processus in infinitum, quòd patet; nam detur magnitudo decem pedum, auferatur ab ea dimidia pars, deinde ab illa dimidia parte iterum auferatur dimidia: hæc enim erit diuisio per partes eiusdem proportionis, non eiusdem quantitatis: quia prima pars dimidia, & hæc secunda pars dimidia, non sunt eiusdem quantitatis, sed eiusdem proportionis, tamen patet cuique, quòd facien te talem diuisionem in toto finito non fiet processus in infinitum, sed illud tandem consumabitur. Est ergo dicendum: quod in se non est sufficiens ratio, sed fundatur in hac primaradice, quia magnitudo est continua, & continuum est diuisibile in infinitum, vt dixi; & hanc præcipuam rationem esse asserit Aristoteles tertio Physicorum textu 69. vt in vtroque loco notauit Vico- *Error Aliquorũ*

mercatus, & Burlæus rectè in eo textu 59.

THEOREMA LIII.

Metaphyſicus poteſt probare dari ſubſtantias abſtractas.

Opinio Scoti cum ſuis fundamentis, & reiectio Aduerſariorum.
Cap. vnicum.

Scot. SCotus primo Sententiarium in prologo quæſtione de ſubiecto, quæſtiuncula ſecunda, reſpondendo ad tertium, approbat opinionem Auicennæ, qui dicebat Metaphyſicam poſſe oſtendere dari ſubſtantias abſtractas, & reprobat Auerroem in hoc contradicentem Auicennæ; dicebat ergo Auerroes 1. Phyſicorum textu 83. quod ad phyſicum ſolùm ſpectat oſtendere dari ſubſtantias abſtractas, & non ad Metaphyſicum, & quòd nullum aliud medium eſt efficax ad hoc oſtendendum, præter motum. Scotus è contra ſuſtinet cum Auicenna, quod etiam Metaphyſicus poteſt oſtendere dari ſubſtantias abſtractas.

1. rō. Prima ratio eſt hæc; Si aliquas ſubſtantias ſeparatas eſſe, eſſet ſuppoſitum in Metaphyſica, & probatum in Philoſophia naturali, ſequeretur, quòd Phyſica eſſet prior Metaphyſica, quod eſt abſurdum. Falſitas conſequentis patet; conſequentia probatur: quia tunc Philoſophia naturalis oſtenderet ſi eſt de ſubiecto Metaphyſicæ, quòd quidem ſubiectum præſupponitur toti cognitioni ſciẽtiæ Metaphyſicæ.

2. rō. Secunda ratio; per omnem conditionem effectus, quàm impoſſibile eſt ineſſe effectui, niſi ab aliqua cauſa prima, talium entium, poteſt demonſtrari de illa cauſa, quòd eſt. At ſic eſt, quòd in Metaphyſica conſiderantur multæ paſſiones, quas impoſſibile eſt ineſſe entibus niſi a cauſa talium entium, quæ ſunt ſubſtantiæ abſtractæ, ergo per illas poteſt demonſtrari de ſubſtantijs abſtractis, quòd ſunt. Maior eſt nota per ſe. Minor vero probatur: quia multitudo entium, dependentia, compoſitio, & huiuſmodi, ſunt conditiones entium, quæ illis ineſſe non poſſunt niſi ab aliqua prima cauſa illorũ, quia multitudo pendet a ſimplicitate, dependentia ab independentibus, fluxibilitas, & corruptibilitas, a neceſſitate, ergo per hæc media poteſt Metaphyſicus probare dari ſubſtantiam ſimplicem, independentem, neceſſe eſse; talis eſt ſubſtantia abſtracta, ergo multa media habet Metaphyſicus per quæ poteſt demonſtrare de ſubſtantijs ſeparatis, quod ſunt. Adiungit Scotus, quòd multo perfectius Metaphyſicus oſtendit primam cauſam eſſe ex paſſionibus Metaphyſicalibus cauſatorum, quàm ex paſſionibus Phyſicis, ſcilicet motu, quia paſſiones Metaphyſicæ oſtendunt perfectiora prædicata de prima ſubſtantia, quàm Phyſica, quia Phyſica oſtendit ſolum primam cauſam eſſe mouentem, ſed Metaphyſica oſtendit primam cauſam eſſe neceſſe, eſſe primum ens, & cætera, perfectior autem cognitio, & immediatior de primo ente, eſt cognoſcere, quòd ſit primum ens, & neceſſe eſse, quàm quòd ſit primum mouens.

Contrarium ſententiam habet Zimara Theoremate 52. circa finem, & 60. Zabarella etiam libro de Inuentione æterni motoris, capite primo. Omnes aduerſus hanc ſententiam ita arguunt. Omnia alia media præter motum, nullius ſunt valoris, neque neceſſaria ſunt, ergo ſolus Phyſicus poteſt oſtendere ſubſtantias abſtractas dari. Conſequentia eſt clara; Antecedens probatur: nam cum argumentamur, datur ens dependens, quòd à nullo dependet, hic eſt Deus, ergo. Item datur bonum, ergo melius, ergo optimum, & cætera. Antiqui Philoſophi illi, qui præter res corporeas, & ſenſibiles, nil aliud exiſtere concedebant, dicerent, illud ſummum, & optimum, & perfectiſſimum eſſe Cælum, nec vltra præter illud dari Deum; niſi ergo confugiamus ad motum, non poterimus probare dari ſubſtantias ſeparatas. *Oppoſita ſent. Zim. & Zabarel. 1. rō.*

Fráciſcus Piccolomineus, libro de Motoribus Cælorum, capitulo ſeptimo conuenit in concluſione cum Scoto, ſcilicet, quòd alijs medijs quàm per motum, *Piccolomineus.*

poteſt

potest probari dari substantias separa-
1. rō. tas, sed tamen repræhendit Scotum. Pri-
mò, quia Scotus non assignat quibus ra-
2. rō. tionibus Arist. sit vsus. Secundò, quia non
est verum quod alia media sint potiora,
quàm æternitas motus.

3. rō. Tertiò, quia alia media, vel supponunt
æternitatem motus, vt videtur dicere
glossa Scoti in margine, & tunc solus mo
tus est medium necessarium, & alia me-
dia non sunt potiora illo, sed debiliora;
Vel si non supponunt, ergo errauit Ari-
stoteles, qui tum in Physica, tum in Me-
taphysica ostensurus dari substantias se-
paratas, semper incipit ab æternitate mo
tus, in eoq. moratur, non in alijs.

4. rō. Quartò retorquet ratione͞ Scoti quam
adducit contra Auerroem, contra ipsū-
met Scotum. Rationes Metaphysicæ
supponunt rationem Physicam, ergo Me
taphysica est posterior Physica, consequē-
tia valet, si consequentia Scoti valet con-
tra Auerroem; Antecedens est Scoti, te-
nendo, vt glossa illa marginis Scoti ait,
quod rationes Metaphysicæ supponant
rationes Physicas.

5. rō. Quintò arguunt alij, quia omne quod
consideratur à Metaphysica est abstra-
ctum. Media ergo omnia Metaphysica
sunt abstracta; at per medium abstractū
non potest ostendi dari abstractum, quia
esset petitio principij.

Verum obiectiones istæ nullæ sunt, &
cōclusio Scoti manet in suo robore, quod
etiam probatur optimè per rationes su-
Opin. Scoti confirmatur. perius adductas ex Scoto; Et confirma-
tur multis auctoritatibus Aristotelis, A-
ristoteles 3. de Cælo, textu secundo, ait,
magis esse alterius, & prioris Philoso-
phiæ, quàm sit naturalis, ostendere es-
1. se quædam ingenerabilia, & omnino
immobilia; in Metaphysica autem sæ-
2. pè pollicetur se ostensurum dari substan
tias separatas, vt 3. Metaph. textu 7. sex-
to Metaph. textu 2. & 3. in 7. Metaph. tex
tu 5. & 6. & alibi, in principio tertij libri
eiusdem Metaphysices asserit ad Meta-
physicam pertinere ostendere dari sub-
stantias separatas, his verbis, textu 2. &
hoc idem quoque necessariò est quære-
re, vtrum sensibiles substantiæ esse so-
lum, dicendæ sint, aut preter has aliæ (&
paulò infra in eodem textu 5. habet hæc
verba (quinto est & etiam illud quæren-
dum necessariò, vtrum oporteat necessa-
riò dicere, quod substantiæ sunt sensibi-
lia tantum, aut sunt aliæ substantiæ ab il
lis sensibilibus) vbi apertè dicit pertine-
re ad Metaphysicam ostendere de sub-
stantijs abstractis, an sint & deinde quæ-
nam sint; & alibi sæpè. Nec valet respon-
sio communis Zabarellæ, quod Aristote-
les in prædictis locis loquitur de quid
est, non de an sit, & quod in omnibus præ
dictis locis iure dicit Aristoteles substan-
tias immobiles esse ignotas, quia Aristo-
teles in 8. Physicorum, non docuit Pri-
mum motorem esse substantiam immo-
bilem, sed motorem immobilem: vnde
hoc prædicatum, quod Primus motor
sit substantia immobilis, probatur in
Metaphysica, sicut & alia prædicata per-
tinentia ad quid est, non autem proba-
tur quod sit; non valet inquàm hæc re-
sponsio: quoniam patet legentibus tex-
tum, quod Aristoteles loquitur de, si est,
non de, quid est, quoniam in Metaphy-
sica disputat aduersus Antiquos, inter
quos non erat leuis contentio de nume-
ro substantiarum: Aliqui enim ponebant
Ideas; aliqui res Mathematicas; aliqui so
lum res sensibiles esse substantias, ideo
semper pollicetur se velle determinare
quot genera substantiarum dentur, &
presertim 7. Metaph. textu 6. inquit, quæ
rendum esse, an dentur aliȩ substantiæ
preter sensibiles, & istæ quomodo sint,
per quod denotat vtramque quȩstione͞,
an sint, & quid sint. Idem habetur 3. de
Cȩlo textu 2. vbi habet Aristot. hæc ver-
ba. Esse enim quædam entium ingene-
rabilia, & totaliter immobilia magis est
alterius, & prioris, quam Physicæ conside
rationis; at illud verbum, esse, significat
existentiam & sensus est ostendere, quod
in rerum natura sit aliquod ens ingenitū,
& totaliter immobile magis est Metaphy
sicæ, quàm Physicæ: nō ergo in illis verbis
asserit Aristot. ad primum Philosophum
spectare probare immobilitatem primi
motoris, vt vult Zabarella: sed loquitur
de existentia entis immobilis, & ibi vult
magis spectare ad primum Philosophū
declarare existentiam entis ingeniti, &

immobilis, quam ad Physicum.

3. Rationes etiam illæ, quas Scotus adducit ex Metaphysica sunt efficaces: nam ex Arist. 8. Phys. quòd melius est, semper arbitramur in natura esse, si possibile est, stā te hoc principio, sic sequitur. Datur aliqua substantia irrationalis, & corporea; datur alia substantia, quæ partim est corporea, & partim intellectualis, vt homo; ergo debet dari aliqua substantia merè intellectualis, & incorporea seiuncta à materia; quia hoc est optimum. Hæc ratio est efficax deducta ex illo principio. Præterea, in causis essentialiter ordinatis, non datur processus in infinitum, ex 8. Physicorum, & 2. Metaphysices, textu 5. & inde. Ex hoc principio sic infertur: at datur effectus dependens ab alio; ergo deueniēdum est ad vnum ptimum; quod sit independens, illud est substantia abstracta. Item datur ens compositum, ergo debet

4. dari aliquod ens simplex, cum illud sit perfectius, & quod est perfectius, est ad-

5. mittendum in rerum natura. Item ordo accidentalis rerum, vt generatio, est contingens, at omne contingens pendet ab aliquo necessario, alioquin non esset permanens; ergo deueniendum est ad aliquam causam necessariā, qualis est Deus;

6. Omnes istæ rationes cōcludunt, vt patet; responsiones autem aduersariorum nunc reijcientur.

Ad 1. Zab. Ad primum autem Zabarellæ dico, quod dicere hoc optimum, independens, primum efficiens esse cælum, vel corpus, est vanum; quoniam corpus omne depēdet à loco: non est etiam optimum, quia videmus, quod intellectus est perfectior corpore apud nos; ergo illud, quod est perfectissimum omnium, & optimum, nō potest esse corpus, sed erit intellectus. Præterea omne corpus participat potentiam, saltem ad Vbi; at quod participat potentiam, non est optimum, sed solum purus actus. Illud quidem est verissimum, quod motus æternitas, est medium euidētius, quod habere possumus; quia quod substantia separata sit, non potest cognosci à priori; quia non habet causam supra se; innotescit ergo solum per effectus. Inter omnes effectus autem substantiarum separatarum, clarior, & notior est motus, cum omnia efficiantur per motum; non tamē propter hoc sequitur, quin alia media sint efficacia, licet non sint ita euidentia vti motus; conspicuum est enim, quòd Cælum, & corpus simplex, non est optimum, cum musca propter vitam sit excellentior Cælo.

Ad 1. Picc. Ad primum Piccolominei dico, quòd Scotus adducit alias rationes, quibus vti potest Metaph. vt visum est, licet non percurrat per omnes, & hoc sufficit.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd Scotus non ait, quòd cæteræ rationes sint potiores, & efficatiores ratione desumpta à motu, sed quod sunt perfectiora media; & quod Metaph. ostendit de prima causa, quòd est perfectiori modo, quàm Physicus; quia Physicus per motum ostendit, quod datur vnum mouens primum, at Metaph. ostendit per illa media, quòd datur vnum primum, quòd est necesse esse; & quòd datur vnum primum quod est simplex; quod est intelligens, &c. quæ omnia sunt prædicata excellentiora. Ait ergo Scotus, quòd media Metaphysica sunt perfectiora, & perfectiori modo ostendunt primam causam, vt dictum est; non tamen ait, quòd sint efficaciora.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd illæ rationes Metaphys. non supponunt motum, sed sunt media diuersa; sed eas neglexit Aristotel. quia ratio desumpta ex motu, erat euidētior, & satis per se efficax: glossa autēm illa Scoti, pro tanto ait rationes illas præsupponere physicas rationes: quia aliqui aduersarij Scoti ex eo loco arbitrabantur Scotum negare motum esse sufficiens medium ad ostendendum dari primū motorem; & physicam hoc præstare non posse, quod est falsum: quia Scotus non negat Physicam per motum posse probare dari substantias separatas, sed ait id quoque posse Metaphys. & media Metaph. ducere nos in excellentiorem cognitionem primæ causæ; ideo illa glossa ait aduersarios Scoti decipi, putantes Scotum asserere Metaphysicam probare substantias abstractas dari, non supposita probatione Physica, id est solum Metaph. probare dari substantias abstractas, & excludere penitus probationem Physicam tamquam inualidam.

Ad

Ad 4. Ad quartum per idem patet: quia rationes illæ Metaphysices ex Scoto, nõ præsupponunt rationem physicam, sed sunt penitus diuersæ rationes. Præterea, ratio Scoti est efficax contra Auerroem: quia Auerroes dicebat, quòd genus substantiarum separatarum est subiectum in Metaphysica. modo sciẽtia, quæ probat de subiecto alterius scientiæ, quòd est, est prior illa; & ideò verè sequeretur, quòd Physica esset prior Metaphysica; at si vna scientia accipiat medium vnum ab alia scientia, non propter hoc sequitur, quòd sit posterior illa, quia non propter hoc sequitur, quod sit de subiecto posteriori illa.

Ad 5. Ad quintũ possumus dicere, quòd media Metaphysicalia sunt abstracta à motu, & mutatione; sed abstracta tamen omnia non sunt eiusdem rationis; quædam enim sunt notiora, & quædam minus nota, & sic per magis nota deuenimus in cognitionem eorum, quæ sunt minus nota; quædam enim licet sint abstracta, tamen sunt notiora nobis alijs abstractis, & per illa ascendendo ad cognitione istorum, non fit petitio principij. Nunquid autem hæc demonstratio, quod datur primus motor per viam motus sit dicenda Physica, vel Metaphysica, satis doctè disserit Zabarella in libro de Inuentione æterni motoris. Ego breuiter puto dicendum, hanc demonstrationem esse naturalem: quia media, & quæsitum sunt naturalia; est enim clara doctrina Aristoteles primo Posteriorum, quòd non debet fieri transitus de genere in genus; & quòd medium, subiectum, & passio debent esse in eadem scientia: & sic frustra à nõnullis quæritur, an demonstratio denominanda sit à medio, vel à subiecto; quia, & media, & subiectum, debent esse eiusdem generis. Quòd autem in hac demonstratione, media, & quæsitum sint naturalia, patet: quia hæc est demonstratio: Omne quod mouetur, ab alio mouetur: sed in mouentibus non datur processus in infinitum, ergo deueniendum est ad vnum primum motorem immobilem. Ecce quòd Conclusio est de prædicato naturali, & medium similiter, & sic tota demonstratio est naturalis. Quòd autẽ hic primus motor sit substantia à materia separata incorporea, &c. sunt prædicata Metaphysicalia, & sunt aliæ conclusiones deductæ, ex hac conclusione: datur motor æternus, accepta pro medio: Metaphysicus enim conclusionem, & demonstrationem Physicam accipit pro medio ad alia prædicata inuestiganda de primo motore.

An demõstratio qua ostenditur sub stantiæ abstractas dari p motũ sit naturalis, vel Metaph.

Possumus etiam dicere, quod Metaphysica est scientia vniuersalissima, & ideo medijs vniuersalibus, & notioribus vtitur, & quia motus est effectus notissimus, ideo dicendum est, pertinere magis ad Metaph. quam ad Physicam: immò Physicam accipere hoc medium à Metaph. & vti illo, & considerare contractè, scilicet, quatenus est passio corporis naturalis; sicuti etiam à Metaph. accipit solum subiectum, scilicet corpus naturale, & illud contractè considerat, scilicet vt est principium motus, quod non facit Metaph. quæ motum considerat, vt est passio entis. Vnde videmus in 12. loqui multum de motu substantiarum abstractarum, in 8. & 9. multum loqui de generatione, & corruptione, & alijs motibus; ideo non est mirum, quod Metaphys. vtatur motu tamquam medio, ad probandum dari substantias abstractas, & eorum prædicata.

THEOREMA LIV.

Deus est infiniti vigoris, etiam secundum Aristotelem.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. 1.

Illud in primis est notandum in tractatu de Intelligentijs, quòd Scotus protestatur in 1. Sent. d. 8. q. 6. & 7. q. quodlibetali, nempè, quod cum ex dictis Philosophi possit elici opinio rationabilior, & verior, & quæ est conformis fidei, quæ est summa veritas, nõ vult imponere ipsi Arist. opinionem irrationabiliorem, sed ex eius dictis vult elicere rationabiliorem sententiam quàm possit. Scot.

In quæstione igitur septima quodlibetali, respondẽdo ad primum principale, probat de mente Phylosophi Deum esse infiniti vigoris; Sed antequam adducam

rationes, ſciendum eſt, quod Scotus per infinitum vigorem, non intelligit omnipotentiam eo modo, quo Theologi ponunt omnipotentiam in Deo, quæ eſt infinita potentia actiua efficiendi quodcũque etiam immediatè, ſine cauſis ſecundis: talem enim omnipotentiã in Deo, & infinitum vigorem, non nouit Ariſt. quia poſuit neceſſarium eſſe ordinem, & connexionem cauſarum ſecundarum; ſed per infinitum vigorem intelligit potentiam actiuam infinitam in ſe, in efficiẽdo quod cumque, tamen alligatam cauſis ſecundis, vt infrà manifeſtabitur: adeo quod Scotus probare intendit, quod prima Intelligentia ſecundum Ariſtotelem, habet infinitam potentiam in ſe, ſed actu illam non exercet, propter imperfectionem effectuum, propter quàm dantur cauſæ ſecundæ, quib. illa potentia infinita eſt alligata. Probat ergo Scotus, quod Deus 1. rō ſit infiniti vigoris ex Ariſt. Primo ſic. Ariſtoteles 8. Phyſic. tex. 78. & 12. Metaph. tex. 41. probat Deum carere magnitudine, & vtitur hac demonſtratione, quæ in formam reducta, continetur in duobus Syllogiſmis hoc modo.

Omne illud, quòd mouet per infinitum tempus, habet infinitam potentiam; At Deus mouet per infinitum tempus, ergo Deus habet infinitam potentiam; Subſumit, ſed quod habet infinitam potentiam, caret magnitudine: At Deus habet infinitam potẽtiam, ergo Deus caret magnitudine. Maior primi ſyllogiſmi probatur: quia ſi eſſet finitæ potentiæ, illa conſumeretur, & ita non poſſet mouere per infinitum tempus; Minor eſt probata in 8. Phyſic. vbi iam concluſerat, quod motus eſt æternus. Maior 2. Syllogiſmi probatur ab Ariſt. ibidem ſic: quia vel haberet magnitudinẽ infinitã, & hoc eſſe non poteſt, quia non datur magnitudo infinita, neque habere poteſt magnitudinẽ finitã, quia in magnitudine finita, non poteſt eſſe virtus infinita, ſed quacumque potẽtia in magnitudine finita data, poſſet dari aliqua maior.

Ex hac ratione Ariſt. colligitur ipſum exiſtimaſſe primam Intelligentiam eſſe infinitæ potentiæ; quoniã in Maiori propoſitione 1. Syllogiſmi, & 2. certum eſt, quod per potentiam infinitam intelligit talẽ infinitatem potentiæ, quæ non poteſt ſtare cum oppoſito conſequentis, ſcilicet eum habere magnitudinem, vel eſſe in magnitudine: quia hoc eſſet dicere, quod faceret conſequentiam, quæ ſecundum intentionem eius non teneret: nam ex eo, quod primus motor habet potentiam infinitam, infert, quod primus motor caret magnitudine. Modo, ſi illa infinita potẽtia motoris poſſet ſtare cum magnitudine, conſequentia Ariſt. eſſet nulla: quia nõ valeret dicere, habet potentiam infinitã, ergo caret magnitudine; Relinquitur ergo, quod Ariſt. in vtraque illa Maiori, per infinitam potentiam, intelligat potentiã, quæ ſtare non poteſt cum magnitudine; Ex hoc arguo ſic; ſed potentia infinita in duratione poteſt ſtare, & actu eſt ſecundum Philoſophum cum magnitudine, ergo dum ait Philoſophus, primum motorem eſſe infinitæ potentiæ, non intelligit de infinitate in duratione: ſed intelligit de infinitate vigoris; Antecedens probatur: quia Cælum eſt actiuum, agit enim ſecundum omnes, lumine, & calore in mortalia, & eſt præditum magnitudine, & tamen eſt æternum, & habet infinitam potentiam actiuam in duratione. Conſequẽtia probatur: quia non datur alia potentia infinita, niſi durationis, vel vigoris; Potentia motoris non eſt infinita in duratione, ergo in vigore. Hæc ratio mihi videtur efficaciſſima, niſi enim Ariſt. intelligeret de potentia infinita in vigore, ſed in duratione, vt Aduerſarij volunt, faceret ipſe Ariſt. conſequentiam, quæ ſecundum ipſummet Ariſtotelem non valeret; Ex hac ergo demonſtratione Ariſt. deducit Scotus, quod mẽs Ariſt. eſt, quod Primus motor ſit infiniti vigoris; Vnde non curat, an ratio illa Ariſtotelis concludat propoſitũ ipſius Ariſt. necnè, ſufficit ſibi colligere mentem Ariſtotelis eſſe, quod primus motor ſit infinitæ potentiæ in vigore.

Solu. Picc. Huic rationi reſpondere nititur Franciſcus Piccolomineus, lib. de Cælorum motoribus, c. 34. & 35. ſed neque eam adducit, vt eam format Scotus, neque vim illius perpendit; tamen reſponſio eius conſiſtit in hoc, ꝙ Ariſtot. eo in loco intendit probare æternũ motũ, nõ poſſe produci à moto-

à motore, & virtute materiata, & habente magnitudinẽ, siue illa virtus sit finita, siue infinita, adeo quod tota Conclusio est ista.

Primus motor non est habens magnitudinem finitam, vel infinitam; quam postea probat: quia magnitudo infinita nõ datur, in magnitudine verò finita virtus existens, non potest mouere per infinitũ tẽpus, ex dictis in tex. 78. Insuper, ex hoc ait patet, quod loquitur ibi Arist. de finita, & infinita virtute, quæ competit formis materialibus, quod est finitum, & infinitum extensione, & motu, talis autem finitas, & infinitas, non competit formis abstractis; vnde ipse sustinet, quod Deus non est finitus, nec infinitus ea acceptione, qua finitum, & infinitum accipitur in illo 8. Physic. & propterea ait perperam multos formare illam demonstrationem, sic enim esse formandam ait; Nulla virtus materiata mouet semper: At primus motor mouet semper, ergo non est virtus materiata; Maior probatur: quia virtus materiata, vel est infinita extensione, mora, & actione, vel est finita, & in magnitudine finita; non infinita: quia non datur; non finita: quia talis per ostensa in textu 78. illius 8. non valet semper mouere; Hęc ex dictis Piccolominei habentur; ex quibus ad rationem Scoti patet esse respondendum, quod Arist. per potentiam infinitam, intelligit, non potentiam infinitã in vigore, sed in dnratione, siue mora, & extensione.

Reijcitur. Verùm hæc solutio nullius est momẽti, & roboris; Primum: quia dato, quod sit aliqua difficultas de hac demonstratione, vt ponitur in 8. Phys. tamen à nobis explicato modo formatur ad vnguẽ in 12. Metaph. tex. 41. sed etiam hoc eodem modo cõficitur in 8. Phys. licet difficiliori modo. Dico igitur, qđ hæc responsio Piccolominei, vel coincidit cũ sẽtẽtia nũc relata de mẽte Scoti, vel est falsa: primũ quidẽ clarũ est institutũ. Arist. in illo tex. 78. & 79. 8. Pysic. esse, velle ostẽdere, qđ primus motor est carẽs materia, & magnitudine: qđ lucidè cõspicitur ex primis verbis illius tex. 78. quæ sũt ista [Quod autẽ hoc necesse est impassibile esse, & nullã habere magnitudinem, nunc dicamus] Modo si dum Piccolomineus ait Arist. institutum esse, ibi velle ostendere motum æternũ non posse effici à motore, & virtute materiata, hoc idem si vult intelligere, est nobiscum: quia est idẽ dicere, motus æternus non potest effici a motore materiato, & motor æternus caret magnitudine, & materia; Cũ deinde inquit, quod Arist. institutum est ostendere, quod motus æternus effici nõ potest a motore materiato, siue finito, siue infinito, hanc infinitatẽ, & finitatem, vel accipit pro medio, ita quod illa finitas, & infinitas sit medium, quo cõcludit motorẽ primũ esse sine magnitudine; vel ponit eã ex parte quæsiti, & conclusionis non pro medio, ita quod hic sit sensus, quod Arist. intendit ostẽdere, quod motus æternus effici nõ potest a motore materiato finito, neque infinito, si intelligit primum sensum, est nobiscũ, & tũc currit ratio vti supra ipsam formaui: quia tunc opus est, quod intelligat Arist. per potentiam finitam, & infinitam potentiã vigoris, & nõ durationis, siue moræ; si aũt intelligit secũdo modo, vti videtur intelligere Piccolomineus, est sensus manifestè repugnãs Arist. apertè .n. Arist. intẽdit ꝓbare, qđ prim⁹ motor caret magnitudine: qnia in magnitudine nõ potest esse potẽtia infinita, vnde ad hoc ꝓbãdũ, facit duo fũdamẽta; Primũ in tex. 78. qđ nulla virt⁹ finita põt mouere p infinitũ tẽpus; Secũdũ in tex. 79. qđ in magnitudine finita, nulla virt⁹ infinita esse põt, ex qb. duob. fundamẽtis, postea elicitur demõstratio, qd prim⁹ mo or careat magnitudine, quia prim⁹ motor mouet per infinitũ tẽpus, ergo est virt⁹ infinita ex primo fundamẽto: sed virtus infinita ex secũdo fundamẽto nõ est in magnitudine finita, infinita aũt magnitudo ex 4. Phys. nõ datur, ergo primus motor non est virtus in magnitudine; Ex his lucidè patet finitatem, & infinitatẽ virtutis esse medium in hac ratione, non quæsitum, vel conclusionem probãdã, quæ est, quod primus motor per æternum tempus mouens, est sine magnitudine; & tunc patet, quomodo optimè currit ratio Scoti: quia cum dicitur in Maiori, prim⁹ motor mouet per infinitum tempus, ergo est virtus infinita ex primo fundamento; necessario debet Arist.

intelligere de infinita potentia in vigore, quia si intelligeret de infinita potentia in mora, tunc minor esset falsa, cum dicitur, At virtus infinita non est in magnitune finita, quia Cęlum est magnitudo finita, & tamen habet virtutem infinitam in duratione; Ex quo patet Aristotelem intelligere, & loqui in illo octauo, de virtute, & potentia, & finitate, & infinitate, quæ competit formis abstractis, & consequenter falsam esse illam conclusionem Piccolominei, quod primus motor non est finitus, nec infinitus infinitate, de qua loquitur Arist. in 8. Physicorum. Quòd etiam Aristoteles ibi potentiam finitam, & infinitam accipiat pro medio, & non pro Conclusione, conuincitur formando demonstrationem, eo modo, quo ipsam Piccolomineus format: nam conclusio est ista; Primus motor non est virtus materiata, nec habens magnitudinem, quæ deducitur ex illa Maiori: Nulla virtus materiata mouet semper, & ex Minori illa, primus motor mouet semper, medium est mouere semper; Probat ergo Aristoteles, quòd primus motor est sine magnitudine, & sine materia, quia mouet semper, & nulla virtus materiata mouet semper. Probat deinde maiorem; quia virtus materiata, vel est finita, vel infinita, & infinita non datur, finita verò non mouet semper, ex textu 78. Modo conspicuum est, quòd in hoc discursu subintelligitur propositio illa: quod mouet semper est virtus infinita, quia causa propter quam virtus materiata non mouet semper, est, quia ad mouere semper, requiritur virtus infinita, & virtus infinita non potest esse in magnitudine; & tunc postea subsequitur illa probatio Maioris, quia si in magnitudine esset virtus infinita, vel illa magnitudo esset finita, vel infinita; quorum vtrũque est impossibile; Ecce quòd omnino cogitur fateri medium in hac demonstratione, esse potentiam infinitam.

Greg. de Arim. Gregorius Ariminensis, primo Sent. dist. 42. quæst. 3. art. 1. huic rationi Scoti, aliter respondens, inquit, quod Philosophus nunquam fecit istam consequentiam, Deus est infinitus, ergo non est virtus in magnitudine, sed arguit sic: nullum finitum mouet tẽpore infinito; Omnis virtus in magnitudine, est virtus finita, ergo nulla virtus in magnitudine, mouet tempore infinito. Ex quo postea potest subsumi, Deus mouet tempore infinito, ergo non est virtus in magnitudine; Quomodo autem in præmissis accipitur finitum, non vult considerare, sed inquit, dato, quòd fiat hæc consequentia, Deus est infinitus, ergo non est virtus in magnitudine, intelligendo in antecedente de infinitate durationis, non vigoris, valet consequentia secundum Philosophum: quia talis infinitas motionis localis in duratione secundum Philosophum, repugnat virtuti cuicumque existenti in magnitudine: quia nulla virtus in magnitudine potest mouere motu locali per infinitum tempus, quia quælibet talis virtus, ex hoc motu locali defatigatur. Vnde licet aliqua virtus in duratione posset per infinitum tempus alterare, non posset tamen mouere localiter, quia in hoc motu locali defatigatur, non in illo motu alterationis.

Verùm hæc responsio Gregorij, est nulla; Primo, falsum est, quòd illa consequentia non habeatur in Aristotele, licet enim non sit in Aristotelis verbis formaliter, tamẽ habetur virtualiter, quoniam ex illo medio, mouet per infinitum tempus concludit, quòd primus motor est sine magnitudine, vt suprà diximus: nam ex Primo fundamento probato ab Aristotele, nulla virtus finita mouet semper, relinquitur, quòd virtus, quæ mouet semper sit infinita; & ex secundo fundamento, quod nulla virtus infinita esse potest in magnitudine infinita; sequitur, si primus motor mouet semper, & est infinitus in virtute mouendi, non est in magnitudine; ecce consequentia clara in octauo. Hæc eadem lucidè patet inspicienti tex. 41. 12. Metaph. & denique quocumque se vertant, clarum est, quod medium, quo vtitur Arist. ad probãdum primum motorem esse sine magnitudine, est mouere semper, siue infinitas potentiæ mouendi, quod idem est; quocumque modo postea formetur, hoc nihil refert, hoc vidit & intellexit Gregorius, ideo dicit se non velle pro tunc considerare præmissas; *Reijcitur.*

sas; Quod verò ait, quod etiam accipiendo in antecedente siue in medio pro potentia infinita, infinitatem in duratione, ratio Arist. concluderet, quia talis infinitas motionis localis in duratione, repugnat virtuti in magnitudine existenti, propter hoc quòd quælibet virtus infinita in magnitudine in suo motu locali est fatigabilis, est penitus ridiculum: nam si daretur virtus infinita in duratione, in magnitudine, certum est, quod non laxaretur, neque fatigaretur, quia esset infinita; non ergo quælibet virtus in magnitudine in motu locali est fatigabilis, sed solum finita; infinita autem non potest esse in magnitudine: quia magnitudo infinita, non datur, neque in magnitudine finita, virtus infinita existere potest. Præterea, probatum est suprà, quod consequétia, & ratio Arist. non concluderet si intelligeret de infinitate in duratione, propter Cęlum, in quo est potentia infinita in duratione, & tamen habet magnitudinem.

Aliorũ responsi. Alij dicunt, quod ex illa ratione non colligitur Deum esse infiniti vigoris, sed esse sine magnitudine, & quod postea illã assumit Scotus ad probandum Deum esse infiniti vigoris.

Hæc responsio non tollit rationẽ Scoti: quia nos quoque concedimus Aristot. concludere per illam demonstrationem, quòd Primus motor caret magnitudine, sed dicimus, quod hoc intentum habere non potest, nisi intelligat in antecedente, siuè in medio, de infinitate vigoris, quia infinitas durationis, non sufficit ad probandum Deum carere magnitudine.

Zim. Tandem Zimara Theoremate 60. in principio, & fine, de mente Auerrois, Respondens huic rationi, concedit Arist. intelligere re vera in illa demonstratione de finitate & in finitate vigoris, non tamen sequitur ex illa ratione, quod Deus sit infiniti vigoris: quia illa ratio, vt eam pertractat Auerroes, procedit de virtute naturali, & concludit quòd cum Primus motor sit mouens ęterno tempore, sequitur, quòd non est virtus in corpore, siue virtus naturalis, nam omnis virtus in corpore, & naturalis, est finita, quia in corpore finito, non potest esse virtus infinita, & corpus infinitum non datur: & ita est impossibile, quod virtus infinita naturalis & corporea detur, primus motor autem cum semper moueat, est virtutis infinitæ, ergò primus motor non est virtus naturalis, & corporea, sed alterius generis abstracta, non tamen ait Zimara, ex hac ratione secundum Auerroem, sequitur, quòd Primus motor sit virtutis infinitæ in vigore: quia secundum Auerroẽ, finitas vigoris sequitur formã; vnde omnis forma tam corporea, quàm abstracta, secundum Auerroem, est finita, quia de ratione formæ est terminare, & finire: Infinitas vero vigoris, sequitur corpus, & materiam, & cum non detur corpus infinitum, neque etiam datur in rerum natura virtus infinita in vigore: primus mótor itaque cum sit forma, licet sit formã abstracta, non tamen est virtutis infinitæ, sed finitæ; Verum solutio ista Zimaræ, nihil officit rationi Scoti, immò conficiendo eam rationem hoc modo quomodo expressè eam conficit Auerroes 12. Metaph. tex. 41. concludit mẽtem Scoti: quia si hæc ratio concludit, quòd Primus motor non est virtus naturalis: quia semper mouet, & quod mòuet semper, habet infinitam potentiam, & non finitam, & hic per finitam potentiam intelligit potentiam finitam in vigore, ergo per potentiã infinitam etiam intelligit potentiam infinitam in vigore. Et sic concludit Primũ motorem esse immaterialem, quia est virtutis infinitæ in vigore, quomodò ergo Zimara dicit, quòd licet demonstratio concludat Primum motorem esse immaterialem, tamen non sequi, quod concludat illum esse infiniti vigoris, si accipit infinitum vigorem pro medio ad probandum Primum motorem esse immaterialem; Certè non sequitur ex demonstratione illa hęc conclusio Primum motorem esse infiniti vigoris; sed præsupponitur, quia est medium in illa demonstratione. Et hoc nobis sufficit, Quod autem ait nõ valere illam consequentiam, quoniam de mente Auerrois finitas sequitur formã, & omnis forma est finita, in vigore, & infinitas vigoris sequitur materiam; Vel non est verum illud esse de mente Auerrois, vel sibi apertè contradiceret, & Aristoteli, & veritati, si quidem ipse Auerroes ex- *Reÿcitur.*

roes ex-

roes explicans illam demonstrationem. Aristot. ex eo, quod Primus motor mouet semper, ait esse potentiæ infinitæ, & ex eo, quod non est virtus in corpore, quia in corpore finito, non est virtus infinita, in corpore autem infinito, esset virtus infinita; sed tale corpus infinitum non datur, ait, quòd Primus motor est virtus seiuncta à materia, & corpore, ergo de mente Auerrois non est, quod virtus infinita sequatur corpus, & non formam, quia iam statuit Primum motorem esse formã abstractam à corpore, quia est virtutis infinitæ, non in duratione, vt tu ipse Zimara exposuisti, & sæpius suprà probatum est, sed quia est virtutis infinitæ in vigore.

Adducuntur aliæ rationes ad idem, ex Scoto. Cap. 11.

Alia ratio potest desumi ex Scoto in præcitato loco; nam postquam ostẽdit Scotus, quòd Aristoteles in illa demonstratione per potentiam infinitam intelligit potentiam infinitam in vigore, non in duratione; prosequitur declarare quomodo ratio Aristotelis concludat absolutè non amplius secundum mentem ipsius Aristotelis (quia per rationem nũc allatam ostensum est, quomodo Aristoteles hanc rationem fecit, & quomodo existimauit concludere) in ratione autem Aristotelis, adderant illæ consequentiæ per ordinem, Primus motor mouet infinito tempore, ergo habet potentiam infinitam, ergo caret magnitudine; quærit ergo Scotus, quomodo ex primo antecedẽte deducatur secundum, scilicet, ex ista: Deus mouet semper, ergo habet potentiam infinitam, & inquit, quod licet illud antecedens secundum Theologos sit falsum, scilicet, quod Deus mouet semper, tamen multi eorum concedunt, quòd potest mouere per infinitum tempus à parte ante, sicuti omnes Theologi dicunt posse mouere per infinitum tempus à parte post. Modo, ex hac possibilitate concluditur infinitas potentiæ sicuti ex motione actu, quod enim potest aliquid facere, licet illud non faciat actu, concluditur habere virtutem, quam poneretur habere si actu illud efficeret; Ex hoc vltrò quærit, an ex hoc antecedente concludi possit potentia infinita intensiuè, & ostendit quod sic; & ipse adducit rationem quomodo concludat, non secundum intentionem Aristotelis, sed absolutè. Vnde supra in eodem loco adducendo primam rationem, quam nunc in pręcedenti capite adduxi, postquam ostẽdit Aristotelem intelligere de potentia vigoris, dixit (Concedo, quòd Aristoteles siue sufficienter probauerit intentum suum, siue non, intellexit de infinitate potentiæ intensiua) ex quo patet, quòd Caietanus in quæstione de infinitate Dei, non rectè percepit Scotum: putauit enim quòd Scotus dicat rationem Aristotelis de mente ipsius Aristotelis concludere eo modo, quo Scotus ait, & ego nunc explicabo; quod non est verum, sed est Scotus qui illud antecedẽs primum Aristotelis perpendit: Primus motor est mouens per infinitum tempus; & considerat an ex illo possit deduci hæc consequentia, ergo habet infinitam potentiam in vigore, & Scotus ait, quòd sic: sed cum additione, scilicet, quod mouet per infinitum tempus, & à se habet infinitam potentiam intensiuam, & in hoc sensu accepit illud Aristoteles, quia loquitur de Primo motore, qui mouet à se, Ratio autem est hæc, quæ nobis pro principali ratione inseruire potest; Omne, quod habet à se potentiam actiuam, à se quoque habet entitatem, quod habet entitatem à se, habet illam in tota plenitudine, quæ sibi competere potest, sed entitas in tota plenitudine, quæ alicui competere potest, est solum entitas infinita, ergo Primus motor ex eo, quòd mouet à se, concluditur habere entitatem infinitam, & potentiam actiuam infinitam. Caie.

Propositiones istius rationis probãtur; Prima quidem patet: quia potentia sequitur entitatem, & ideò nihil potest mouere à se, nisi habeat entitatem à se, si autẽ haberet entitatem ab alio, nõ mouere se, à se, sed ab alio haberet, quod moueret; Et denique concessum est ab Aristotele, quod Primus motor à nullo dependet in entitate, neque in virtute, & potentia mouendi, sed omnia alia ab ipso pendent.

Secundæ

Secũda propositio probatur quoque; quia quod habet aliquid à se, habet illud illimitatè, & sic in tota plenitudine, ita quod maior dari non potest; Probatur: quoniam nihil habetur limitatè in aliquo, nisi illud accipiatur ab aliquo superiori agente determinante illud ad certum gradum; Si enim aliquod ens haberet virtutem illimitatam ex se, & aliud haberet ex se virtutẽ limitatam, nulla posset assignari ratio, propter quam illud haberet virtutem illimitatam, & illud non, quia vtrumque est a se; sed esset a casu, quod non est dicendum in ijs, quæ sunt a se, & sunt entia necessaria; Est ergo vera ista propositio; id, quod habet entitatem à se, habet illam illimitatam, siue illimitatè, & in tota plenitudine, quia maior dari non potest; Ex qua sequitur necessariò, quòd Primus motor habeat entitatem, & virtutem illimitatam, & infinitam intensiuè.

Ex his quoque apparet, quod si ex illo antecedente Aristotelis puro, scilicet, quod mouet semper, non deducitur hoc consequens, habet potentiam infinitam, tamen cum ista additione, quod mouet semper, & a se deducitur, Aristoteles antem, vel arbitratus est solum illud antecedens sufficere ad inducendum hoc consequens, vel hanc additionem subintelligi voluit.

Resp. Picc. Huic rationi respõdet Piccolomineus loco vbi supra, quòd prima Intelligentia, de se est limitata, & finita, quia ex Aristotele octauo Metaphysices, formæ sunt sicuti numeri, & ideò omnis forma consistit in indiuisibili, & est aliquid definitum, & terminus sequitur eius conditionem, Deus itaque est essentia optima, quæ secum defert terminos sibi competentes, quia est optimum vltra quod nihil aptum est ei competere, & à nobis excogitari.

Reijcitur. Alij respondent, quod virtus, quæ est à se, habet totam potentiam, quæ sibi non repugnat, at infinita potentia ei repugnat, quia tunc primus motor mouere posset in non tempore, quòd est impossibile.

Verum responsiones istæ nullæ sunt, Prima quidem responsio nihil obest rationi, immo Scoti ratio directè est contra illam: nam ratio adducta directè probat, quod prima forma, scilicet Intelligentia, est sine limitibus in entitate, & in vigore quo ad intensionem: & propositiones assumptæ sunt probatæ; & ad eas nihil respondetur, non ergo sufficit negare conclusionem, nisi ostendatur, vel falsitas propositionum, vel æquiuocatio in illis propter quam non sequatur talis conclusio, quæ per aliquam distinctionem patefieret, sed neque negat propositionem, neque aliquid ad rationem dicit, sed solum negat conclusionem Propterea hoc respondere, est nihil dicere. Quod autem præmissæ assumptæ sint veræ, & directè impugnent hanc responsionem, patet; Prima quidem propositio est euidens ex se: secunda autem, in qua difficultas tota consistit, probatur: quia si nullum habet agens supra se, à quo ei limitetur entitas, proculdubio in est sine limitibus; Vnde si in eo esset virtus, & entitas limitata ex se, & quælibet res entitatem limitatam, quam habet, haberet ex se, sic limitatam non possemus habere rationem, propter quam intelligentiæ haberent entitatem limitatam tot gradibus, & alia res, tot gradibus, sed omnia essent casu. Est ergo dicendum, quod detur aliqua res, quæ habet entitatem limitatam, & perfectissimam in maiori gradu, quo nulla maior dari possit: quia si haberet illa res determinatam entitatẽ, non possemus assignare causam, propter quam illa habet entitatem limitatam, quia causam superiorem non habet, ergo esset dicendum, hoc deuenisse casu, vt dictum est, quod est inconueniens, sed posita tali re, habere entitatem infinitam, & illimitatam, habemus postea rationem, propter quam possumus assignare propter quid cæteræ res sic sunt limitatæ. At dicunt quod hæc virtus infinita primæ intelligẽtiæ repugnat, propter multa inconuenientia, quæ sequerentur.

Contra, adducere inconueniens, non est soluere rationem; Dicere ergo, quod non potest esse illimitatæ entitatis prima intelligentia; quia moueret in instanti, &c. non est respondere rationi, sed arguere,

guere, At opus est propositionibus respondere.

Cum ego Aduersariorum obiectionibus respondebo, hæc inconuenientia tollam. Sed aliquis dicet: Respondent propositionibus rationis, quia negant secundum, scilicet quod virtus mouens ex se, sit infinitæ potentiæ. Contra, hæc iam est probata. Iterum Respondebunt, illa probatio non valet: quia nõ est necesse, quòd omnis virtus limitata, limitetur ab alio, quia aliqua per se est limitata, & hoc modo est ista prima intelligentia; Contra, quia nulla potest assignari ratio, & causa istius limitationis, ergo erit sic limitata casu, quòd est absurdum ponere in ijs, quæ sunt à se, & maximè necessaria; Consequentia clara est: quia hic nullam possumus assignare causam per se, ergo recurrendum est ad causam accidentalem; Præterea, quæro, cur est limitata ad tot gradus, & non ad plures; cum enim sit finita, certum est, quòd poterat sortiri plures gradus entitatis, quia quocumque gradu limitato dato, maior dari potest alio, quia non esset limitatum. Præterea, limitari, & determinari, est quid priuatiuum, quia dicit defectum, & omne priuatiuum reducitur ad positiuum, ergo opus est assignare causam positiuã istius limitationis, & determinationis extrinsecam, vel intrinsecam; intrinseca nulla datur: quia illa substantia est simplex: neque extrinseca: quia nulla datur superior illa, ergo videtur, quòd nullo pacto prima substantia possit dici limitata, & determinata. Præterea, in Prima intelligentia esset aliqua compositio scilicet entitatis illius, & istius priuationis, esset quoque aliquo modo imperfecta, quæ omnia negat, Arist. 12. Metaph. textu 30. & inde dici de prima substantia, quam vult esse perfectissimam, & simplicissimam; Præterea, stat ratio suprà facta, quia dato casu, quòd esset aliquod ens, quod haberet plenitudinem entitatis à se, aliud verò haberet à se entitatem limitatam, tunc cum vtrumque istorum habeat entitatẽ, nulla potest assignari ratio propter quã illud habeat plenitudinem entitatis, istud verò limitatam, nisi casus, qui non est ponendus in his, quæ sunt à se, ergo dicendum est, quod esse à se, est causa propter quam hoc haberet plenitudinem entitatis, illud verò non, illud ergo, quod est à se, & habet entitatem a se, habet quoque plenitudinem entitatis: quia per hoc differt illud, quod est à se, ab eo, quod non est a se.

Gregorius autem de Arimino loco supra citato, huic rationi respõdet; Primo, quod plenitudo entitatis, & potentiæ, est sine infinitate intensiua, ita quod concedit Primum motorem, quia est ex se habere entitatem, & virtutem in tota plenitudine, non tamen habere infinitam intensiuè; Secundo negat id, quod habet entitatem, & potentiam ex se, habere entitatem, & potentiam intẽsiuè infinitam, quia cæteræ Intelligentiæ etiam secundum Scotum, non habent entitatem infinitam, & illimitatam. Verùm illa respõsio nihil obest rationi Scoti: nam & ille negat vnam propositionem, quæ probatur à Scoto, & ad probationem Scoti nihil dicit; propositio, quã negat, est, quod virtus habens entitatem, & virtutem in tota plenitudine, habet virtutem infinitam intensiuè: At hæc probata est, & etiã per se patet; quia si est finita intẽsiuè, adhuc maior virtus haberi potest. Et illa potest intendi, non ergo est in tota plenitudine. *Greg. solut.* *Reijcitur.*

Alia propositio etiam quàm negat; scilicet quod illud, quod est à se, nõ habeat entitatem, & virtutem infinitam intensiuè, est probata à Scoto; Ipse verò ad probationem nihil dicit; probauit eam Scotus: quia nullus est qui illi primo enti limitet, & determinet entitatem, & virtutem, & ideò habet in maiori plenitudine, quæ possit haberi, hæc autem maior plenitudo est infinitas intensiua, quia ea maior dari non potest, quæ propositio etiam confirmata est nunc superius, reijciendo responsionem Piccolominei, ea ratione præcipuè, quia dato casu, siuè facta hypothesi, quod aliquod ens haberet entitatem infinitam, & aliud entitatem limitatam, & vtrumque esset à se, non posset assignari ratio istius diuersitatis, cum vtrumque sit à se, sed essent casu sic distincta; Ratio ergo præcisa infinitatis entitatis, & virtutis, est esse à se, & sic, quod est

a se,

a se, necessariò habet virtutem infinitam intensiuè, quod verò non est a se, non potest illam habere; Quod si quis dicat, casus est impossibilis, dico, quòd ad inuestigandam veritatem, etiam supponimus aliqua falsa, & impossibilia, quod Aristoteles sæpè facit, vt patet 4. Physicor. vbi disputat, an si vacuum daretur, in eo fieri posset motus, vacuum est impossibile dari, tamen supponit quod detur, vt veritatem clarius elucidet, & hoc apud Philosophos sæpè est in vsu; Ideò etiam in proposito, licet sit impossibile, quòd duo quorum vnum sit virtutis infinitæ, & aliud virtutis finitæ, sint ambo à se, tamen pro inuestiganda natura, & virtute eorum, quæ sunt à se, potest supponi, quia illa hypothesi facta innotescit eorum differentia ab alijs, & natura, & virtus; quod autem ait Scotum asserere secundas Intelligentias esse à se, & improductas, est falsum, vt suo loco dicemus.

Tertio principaliter. Tertiò principaliter arguit Scotus ad ostendendum primum motorem esse infinitum in vigore 1. Sent. dist. 2. quæstione 2. ratio eius ab eo conficitur ad ostendendum valere hanc consequentiã, quã facit Aristoteles 8. Physicorum, & 12. Metaph. Primus motor mouet motu infinito; ergo habet potentiam infinitam in vigore; arguit ergo sic. Quodcumque agens habens virtutem, qua quãtum est de se posset in infinita simul, licet incompossibilitas effectuum impediat ista simul poni, est virtutis infinitæ: Primum mouens est huiusmodi, ergo est infinitæ virtutis; Maior propositio declaratur: quia si esset aliquod agens quod posset simul producere album, & nigrum, quantum est ex se, istud non esset minus perfectum, si non posset actu ea simul causare; quia ista non sunt simul causabilia, quia hæc non simultas, est ex repugnantia eorum, & non ex defectu agentis, quia agẽs simul habet virtutem respectu amborum, si illa ex se essent compossibilia. Minor quoque probatur: si Primum mouens haberet omnem causabilitatem omnis causæ possibilis formaliter, & simul, proculdubio esset virtutis infinitæ, licet illa causabilia non possent actu simul poni in esse, quia quantum esset ex se, posset simul infinita producere. Sed Primũ mouens perfectiori modo habet in se omnem causabilitatem, quàm si eam haberet formaliter: quia illam habet eminenter, ergo si habendo illam formaliter, esset infinitum in vigore, multo magis si habet illam perfectiori, & excellentiori modo, erit infinitum in vigore. Minor illa probatur in 7. quodlibeto, & in eadem quæstione in principio, & etiã alibi: quia Arist. in 2. Metaph. textu 5. probat, quod datur status in causis efficiẽtibus, & probatio Arist. breuiter consistit in hoc; Tota vniuersitas causatorum causam habet, non autem quæ sit aliquid istius vniuersitatis, quia tunc idem esset causa sui, ergo est aliquid extra totam vniuersitatem causatorum: si ergo in causis non datur infinitas, est deueniendum ad vnam primam causam, in qua erit status tamquam in primo principaliter, & simpliciter causante. Ex hoc arguitur sic; Omnes aliæ causæ secundæ habẽt esse ab ista prima causa, ergo prima causa eminenter in se continet causabilitatem istarum secundarum causarum, si enim illa prima est, quæ illis causis secũdis dat esse, & causare, necesse est quod nobiliori modo illa prima causa contineat in se illã causabilitatem; Ex hoc patet minor, scilicet, quod primum mouens continet in se eminenter causabilitatem omnis causæ possibilis; quia omnis alia causa ab illa prima dependet in esse; At aliquis dicet, quod licet primum mouens eminenter contineat causabilitatem causarum secundarum, non tamen potest ex se, & totaliter in omnes effectus sine causis secundis, quia non est probatum, quòd sit totalis causa, & proxima omnium effectuum, quod tamen requiritur ad concludendum, quod sit virtutis infinitæ.

Scotus hanc obiectionem esse nullam probat: quia prima causa est ita perfecta modo, sicuti si esset totalis causa formaliter: dato enim quod esset formaliter causa omnium, nihil perfectius esset, quàm sit nunc: quia non plus esse potest quàm esse primam causam; dat enim esse, & causare omnibus alijs causis. Præterea, causæ secũdæ non requiruntur propter perfectionem addendam in causando

quia

quia tunc remotius a prima causa esset perfectius, quia perfectiorem requireret causam, cum requirat plures causas secundas: sed causæ secundæ secundum Philosophos requiruntur propter imperfectionem effectus; vt prima causa cum alia causa imperfecta possit causare effectum imperfectum, qui secundum ipsos non potest immediatè causari a prima causa; Confirmatur vt dictum est: quia causa secũda proxima primæ, totam perfectionem illam causatiuam, habet a sola prima causa, ergo tota illa perfectio a prima est, & sic habet illam perfectionem eminentius quàm secunda: quia etiam respectu secundæ, est totaliter causa, & causa æquiuoca, similiter arguitur de tertia causa respectu secundæ, vel respectu primæ, & sic de omnibus alijs est dicendum; ergo ex his patet, quod prima causa est virtutis infinitæ; quia habet in se omnem perfectionem aliarum causarum secundarum.

Quòd si quis huic rationi respondeat, quòd prima causa, est causa conseruans omnium, non efficiens; hæc responsio est nulla dupliciter; Primò, quia Aristoteles 2. Metaph. tex. 5. & indè, quando probat non dari processum in causis in infinitũ, neque ascendendo, neque descendendo, sed deueniendum esse ad vnam primam causam, à qua omnes aliæ dependent, loquitur de omnibus quattuor generibus causarum, & præcipuè de efficiente, vt patet ex se, ergo in causis efficientibus est deueniendum ad causam primam incausatam, à qua omnia alia causantur. Secundò, quia causa conseruans, reduci debet ad aliquod genus illarum quattuor causarum; non potest autem reduci ad materiam, neque ad formam, neque ad finem, vt patet, ergo reducitur ad efficiens; Et confirmatur: quia conseruare in esse, est continuò dare esse, quod est continuò producere, & efficere, quod enim conseruat aliquid, manutenet illud ne deficiat in esse, istud autem manutenere, est dare esse, quod clarius infrà dilucidabitur, licet per se sit clarum. Præterea, quod eget conseruatione, est in se, & in suo esse dependens, ergo habet esse illud ab alio efficiente, neque enim prima causa posset conseruare illud esse, nisi tali rei dedisset tale esse.

Si quis alius verò dicat, Primam intelligentiam non esse causam primam productiuam aliarum omnium causarum, quia non est causa productiua Intelligẽtiarum aliarum à prima, vt solent dicere Gregorius, & alij, qui negant alias intelligentias prouenire à prima, manifestè aduersatur rationi Aristotelis prædictæ, in qua ostenditur deueniendum esse ad vnam primam causam efficientem incausatam, a qua omnia pendent: quia tunc non esset vna prima causa efficiens, sed plures, quod est inconueniens, & contra ipsum manifeste in eodem loco: sicuti enim non sunt plures primæ materiæ, neque plures vltimi fines, neque plures vltimæ formę, ita nec plures causę efficientes.

Varię aliæ rationes ab alijs adducuntur; sed istæ sunt rationes Scoti, & efficaciores mihi videntur, quæ in hac materia adduci possint, ideò patet, quòd non sine ratione Scotus vult Aristotelem fuisse huius opinionis; De mente Auerrois nolo modo disputare, sed quòd accesserit ad hanc opinionem, & quòd rationabiliter possit ei imponi hæc opinio, conspici potest ex ijs, quę dicit Zimara Theoremate 60. Hanc eandem sententiam secuti sunt multi viri docti, vti Philoponus, Simplicius 8. Phys. tex. 84. Amonius in initio capitis de Substantia, Alexander Aphrodisæus, & alij multi, quos commemorat Franciscus Piccolomineus libro de Motoribus, cap. 33.

Alia responsio reijcitur. *Alia responsio reijcitur.* *Auer.* *Philoponus Simplici. Amonius. Alexander. Piccolomineus.*

Adducuntur rationes Aduersariorum, & soluuntur. Cap. III.

Aduersus hanc sententiã Scoti Aduersarij multis rationibus instant; Franciscus Piccolomineus libro de Cęlorum motoribus c. 34. arguit Primò sic, & ratio ista adducitur quoque a Zimara, & multis alijs. Deus mouet immediatè, vt efficiens proximum, & pro viribus definito tempore, ergo non est infiniti roboris. *1. rõ.*

Antecedens probatur ab eo alibi, quo ad illam partem, quòd immediatè mouet, vt

uet, vt

net, vt efficiens, & definito tempore. Consequentia deducitur per regulas proportionis motuum: quia motoris ad mobile debet esse aliqua proportio; nam qualis est ratio motoris, talis est velocitas motus: sed si motor est infinitus, cum mobile sit finitum, nulla erit proportio, & sic nullum assignari poterit tempus in quo moueat, ergo Primus motor non est infiniti roboris; Hæc consequentia ab alijs formatur sic: sequeretur quod moueret in non tempore, quod est absurdum manifestum; *Confirmatur.* Confirmatur consequentia ex Arist. 8. Phys. tex. 79. vbi ait, quod si in magnitudine finita esset vis infinita, moueret in non tempore: quia si assignaretur aliquod tempus in quo moueret, reperiretur aliqua vis finita, quæ in eodem tempore moueret, & sic eodem tempore moueret vis finita, & infinita, quod destruit Aristoteles vt conspicuè absurdum.

Confirmatur. Confirmatur, quia vel potest primus motor velocius mouere, quam mouet, vel non, si non, ergo non est infiniti vigoris, si sic, in ęternis idem est esse, & posse, ergo si potest mouere, mouet actu; & hác rationem putant insolubilem in principijs Aristolelis.

2. rō. Secundò, Motor Cæli ex sentētia Arist. est infinitus, eo modo quo colligi potest ex medio, quo vtitur Arist. at Arist. vtitur pro medio motu infinito duratione, & mora, non velocitate, ergo Primus motor ex Aristot. sententia est infinitus duratione, non virtute.

3. rō. Tertiò, Media, quę nos ducūt in cognitionem vigoris infiniti, sunt tria, scilicet, Reuelatio, Creatio, & Miracula, sed ista media sunt incognita Aristot. & viribus naturalibus, ergo nec ab Arist. neque à natura potest cognosci immensitas roboris in Primo motore.

4. rō. Quartò, si Primus motor ex sententia Aristot. esset infiniti roboris, omnes Cęli motores essent infiniti roboris: Cōsequēs est absurdum, ergo & Antecedens Consequētia probatur: quia Arist. ad Primi motoris notitiam eleuatur per motum ęternum; De quo autem verum est medium, vera quoque est Conclusio: at verum est de omnibus Motoribus Cæli quod semper mouent, ergo etiam verùm est, quod sunt ęterni roboris; si ergo ex motu ęterno, siue ex mouere semper, deducitur infinitas vigoris, necessariò fateri cogimur omnes Cęli motores cū semper moueant, esse infiniti vigoris; & confirmatur hęc ratio ex eo quòd Arist. in 8. Phys. & 12. Metaphys. textu 43. quod enunciat de Primo motore, de omni Cælorum motore putat esse enunciandum, vnde in 12. Metaph. loco citato, cum ostendisset per æternum motum Primum motorem esse abiunctum à materia: quærit, an huiusmodi motor sit vnus, vel plures? & ait esse plures, & de omnibus esse verùm id, quod ostensum est propter idem medium. Quintò, cuilibet agenti respondet proprium patiens, ex 3. de Anima textu 17. ergo si primus motor esset roboris infiniti, deberet ei respondere mobile infinitum: sed hoc est impossibile; ergo & Antecedēs; Quod confirmatur; ex Arist. sententia Deus est agens necessarium, ergo produxisset mūdum infinitæ molis. 5. rō. Sextò, ex sententia Arist. repugnat dari infinitum actu, sed Deus est prima forma ex calce primi Phys. & purus actus. ex 12. Metaphys. tex. 47. ergo non est infiniti roboris; Aristot. autem primo Phys. cumulatim reijcit infinitum ex parte formæ, & solum concedit infinitum in potentia ad materiam. 6. rō. Septimò, Omnis nostra cognitio ortum habet ex phantasmatibus: sed phantasmata sunt finita, ergo non possunt ducere nos in cognitionem infiniti. 7. rō. Octauò, Infinitum est ignotum, ergo Deus erit ignotus, sed si Deus est ignotus, cum sit principium primum omnium rerum, omnes res essent ignotę. 8. rō.

Greg. Gregorius de Arimino aduersus eandem sententiam arguit 1. Sent. dist. 42. q. 3. artic. 1. & Primò, supponit duo: 1. Primum, quòd Deus immediatè est motor orbis, & hoc ait nedum verum esse ex mēte Arist. sed etiam esse concessum à Scoto; Secundum fundamentum est, quod de mente Aristotelis Deus mouet necessariò; ex his duobus fundamentis manifestè sequitur, quod Primus motor non est infiniti roboris, quia moueret in instāti. Consequentia est clara: quia mouet immediatè ex primo supposito, & necessariò ex secundo, ergo secundū vltimū suę

2. potentię, ergo mouet in instanti. Secunda ratio: Si Deus esset infinitus in vigore, posset mouere quodcumque mobile quãtumcumque magnum: At ex sententia Arist. hoc non potest efficere, quia ait Arist. 2. Cęli, tex. 70. quòd si in aliquo Orbium erraticorum essent plures stellę, Orbis vltimus esset in labore, cum mouet Orbes motu diurno, At si potentia motoris primi mobilis esset infinita, non moueret cũ labore, vt iam dictum est; Quod cõfirmatur ex Auer. 12. Metaph. tex. 40. vbi ait de mente Arist. quòd si in primo Cęlo essent plures stellę, aut maiores, orbis ille aut tardius moueretur, aut non moueretur penitus.

Zimara. Zimara Theoremate sexto, nititur opinionem Auerrois defendere, & satis prolixus est, tamen ea, quæ faciunt ad rem, sũt hæc breuiter collecta; In principio illius Theorematis ait Scotum sustinere de mẽte Auerrois Primum motorem esse infiniti vigoris: qua in re ostendit ipse Zimara, se non vidisse Scotum, cum Scotus hanc disputationem sumat propriè contra Auerroem, vt patet ex eo loco, respondendo ad primum principale; quòd autem Primus motor non sit infiniti vigoris, probat prius factis duobus fundamẽtis: quo-
1. rum Primum est, quod finitas in vigore sequitur formam; adeò quòd quæcumque forma quantum est de se, est finita in vigore, siue illa forma sit iuncta materiæ,
2. siue sit abstracta à materia. Secundum, infinitas vigoris sequitur corpus infinitũ,
1. vt infinitum, Primum fundamentum probatur auctoritate Arist. in 8. Metaph. tex. 10. dicentis, quod formæ sunt sicuti numeri, numerus autem quilibet est limitatus, & finitus, de ratione etiam formæ est limitare, & determinare. Quod confirmatur ex Arist. 3. Phys. tex. 60. & 65. vbi Philosophus dicit, quod finitas est a forma sicuti illuminatio, & infinitas est à Materia; & ait hanc esse communem viam Philosophorum. Secundum fundamentum probat ijsdẽ medijs: quia si forma est causa limitationis, necessariò materia est causa illimitationis, & consequenter corpus infinitum, quia habet materiam infinitã, erit infinitum in vigore; Sed specialiter probat: quia in maiori quanto est maior virtus, cæteris paribus. Hæc propositio conceditur ab omnibus Philosophis, & ideò si virtus illa augetur in infinitũ, est, quia corpus augetur in infinitum; Ex his patet dicendum, Primum motorem non esse vigoris infiniti: quia non est corpus, nec virtus in corpore, sed forma abstracta à materia; Quæ etiam confirmatur: quia admisso vigore infinito, non esset proportio inter motorẽ, & mobile, vt supra Piccolomineus, & Gregorius arguebant.

Solu. Verum rationes istæ non cogunt, & ex
Ad 1. dictis facilè soluuntur. Ad primam respõdeo, quod Primus motor mouet mediatè, non immediatè. Ad rationes contra hanc responsionem in sequentibus respõdebitur; & per idem patet ad primam confirmationem, tenet enim de motore infinitæ virtutis mouente immediatè, de hoc enim sequeretur, quod moueret in non tempore; Ad aliam confirmationẽ dico, quod Primum motorem posse mouere velocius, quã mouet, potest intelligi duobus modis; vel ratione sui; vel ratione effectuum; ratione sui potest velocius mouere: quia habet vim infinitam in vigore: sed ratione effectuum, non potest: quia est necesse quod vtatur causis secundis, & illis mediãtibus agat, vt dictũ est in præcedentibus. Ad secundam concedo, quod me- *Ad 2.* dium quo vtitur Arist. ad inuestigandam Primi motoris infinitatem, est æternus motus: sed nego propositionem, quæ subintelligitur pro formando subsyllogismo, quod ex hoc medio, Motus æternus, non possit colligi infinitas vigoris: quia vt ostendimus in prima ratione, Arist. ex eo, quod motor Primus mouet in æternum, concludit, quod est potentiæ infinitæ; & ex hoc vlterius cõcludit, quod est sine magnitudine, & impartibilis; Dũ autẽ ex æterno motu deducit primum motorẽ esse infinitæ potẽtiæ, dictum est, qd necessariò intelligit de infinita potentia in vigore, non in duratione, propter instantiã de Cælo; Ad tertiam dico, qd illa tria media *Ad 3.* ducunt nos in cognitionem omnipotentis Dei, eo modo quo asserunt Theologi Deũ esse omnipotentem, & infinitũ in vigore; at eo modo, quo intelligũt Philosophi, ad sunt media naturalia, vt vidim⁹. Ad quar- *Ad 4.*
tam

tam rationem ſpecialiter reſpondebitur
in proprio quæſito. An cæteræ Intelligen-
tiæ ſint infinitæ in vigore; tamen pro nūc
nego conſequentiam; Ad probationem
dico, quod æternus motus ſic abſolutè
ſumptus, non eſt ſufficiens medium ad
concludendam infinitatem vigoris, ſed
requiritur alia particula, ſcilicet a ſe, qđ
enim mouet à ſe æterno tempore, eſt in-
finitæ potentiæ in vigore, vt pertractaui-
mus in ſecūda ratione principali pro Sco-
to, Ariſt. autem non fecit mentionem de
hac particula expreſsè, ſed forſan ſubin-
tellexit, & credēdum eſt ipſum; illam ſub-
intellexiſſe: quia loquebatur de Primo
motore, quia à ſe mouet: quia tamen ex-
preſsè in illa ratione non ponitur, dixit
Scotus nolle diſputare, An ratio Philoſo-
phi concluderet, nec ne, intentum, quòd
quidem intentum, proculdubio erat oſtē
dere quod Primus motor caret magnitu
dine, quæ carentia magnitudinis non po-
teſt probari per infinitatem durationis
propter inſtantiam de Cælo; Ad confir-
mationem, ex Ariſt. in 12. Metaphyſ. cla-
rius etiam dicam; pro nunc dico, quòd vſ
que ad tex. 42. loquitur de Subſtantijs ab
ſtractis in communi, & ibi multa prædica
ta inueſtigat, quæ competunt ſubſtantijs
in communi, attamen nō omnia illa præ-
dicata competunt cuicumque Intelligen
tiæ, ſed aliqua tantum primæ Intelligen-
tiæ, aliqua alia tantum alijs, A tex. verò
42. incipit diſtinctius agere de illis, & do-
cet quomodo ordinem habeant ad vnam
primam, a qua aliæ dependent, & multa
in particulari de prima docet, & de alijs,
quæ illis ſolis competuut, & ideo falſa eſt
illa propoſitio, quod quę enunciat Ariſt.
de Primo motore, de alijs quoque velit in
telligi, vndè cum in 12. Metaph. textu 43.
quærit, an vna, vel plures ſint tales ſubſtā
tiæ, illud verbum (tales) non refert omnia
prædicata enumerata de ſubſtanrijs ab-
ſtractis, ſed refert ſolùm genus Subſtan-
tiarum abſtractarum, adeò quòd eſt, ac
ſi quærat, an vna, vel plures ſint ſubſtan-
tiæ generis illius, ſcilicet, abſtractarum a
materia; quæ expoſitio in proprio loco in-
5. rō fra confirmabitur. Ad quintam reſponde
tur, quod illa propoſitio Ariſtotelis ex
3. de Anima, vt in Theorematibus ani-
maſticis dicam, non debet intelligi, quod
cuicumque agenti debeat reſpōdere pro
prium paſsum adęquatum: quia in hoc
ſenſu eſt falſa; nam materia prima eſt paſ
ſum proportionatum multis formis, im-
mò eadem portio materiæ eſt proportio-
natū paſsum multis formis, ſed ſufficit, ꝙ
in tota coordinatione entiū, cuilibet agē-
ti reſpōdeat propriū paſſum. Ad propoſi
tū, ſufficit, quod agenti primo reſpondeat
totus mundus, vt paſsum, non poteſt au-
tem ei reſpondere mundus infinitus, quia
repugnat ex parte effectus, & poſtea non
agit ſecundū totam ſuam virtutem, quia
agit mediatè, vt dictum eſt, & dicemus in
frà, Ad ſextam dico, quod Ariſt. negat in- 6. rō.
finitum in quantitate molis actu; & de
hoc loquitur in 3. Phyſic. loquitur etiā de
formis materiatis, & quātis, nō negat au-
tem de infinito virtutis, & perfectionis,
& de formis ſeiunctis à materia, de quo e-
tiam infrà reſpondendo ad Zimaram.

Ad ſeptimam ſi ratio illa concludit, ſe- 7. rō.
quitur, quod nullam poſsumus habere
cognitionem Subſtantiarum abſtracta-
rum; Conſequentia probatur: quia no-
ſtra cognitio eſt per phantaſmata, phan-
taſmata autem omnia noſtra ſunt corpo-
rea, ergo non poſsumus venire in cognitio
nē abſtractorū; Si ergo, quia phantaſma-
ta ſunt finita, nō poſsunt nos ducere in co
gnitionē infiniti, neque quia ſunt corpo-
rea, poſsunt nos ducere in cognitionē in-
corporeorum, dicēdum eſt ergo, quod li-
cet effectus, & res iſtę ex quibus phantaſ-
mata gignuntur, ſint finita, tamen quia
habēt quaſdā conditiones, quę non poſ-
ſunt prouenire à cauſa finita, argumenta
mur dari cauſam infinitam, vti ex conti-
nua generatione, coſeruatione, & ęterno
motu, ex Ariſt. argumentamur dari cau-
ſam infinitam agentē infinitè. Ad 8. ſi illa 8. rō.
ratio concludit contra nos, cōcludit quo-
que cōtra eos, quia ſuſtinēt, qđ prim⁹ mo-
tor eſt infinitus in mora, & duratione; er-
go ſi infinitū eſt ignotum, primns motor
ſecūdū eos etiam erit ignotus; ideò eſt re-
ſpōdendū, quod infinitum, vt infinitū, eſt
ignotū: quia nūquā poſsumus pertingere
ad cognitionem totalē illius, quia habita
cognitione eius, ex vna parte remanent
infinitę cognoſcendę, & ſic Deus quò ad

omnes gradus suæ virtutis infinitæ, est
nobis ignotus etiam secundum Theol.
quia Deus solum comprehenditur ab in-
tellectu Diuino modo infinito: At infini-
tum pro aliqua sui conditione cognosci-
tur à nobis, & sic infinitum in duratione,
& in vigore cognoscitur, sed non infinito
1. modò. Ad primam rationem Gregorij, di
Greg. co, quòd primum fundamentum est fal-
sum, & etiam negatur à Scoto, vt infrà di
cam: Primus enim motor mouet media-
tè, non immediatè: & sic ratio illa non cō
cludit, vt superius dictum est. Ad secun-
2. dam rationem, dico, quod Arist. in eo lo-
co, scilicet 2. de Cælo, non loquitur de
Primo motore, sed loquitur de prima
sphæra, quæ motu suo mouet alias sphæ-
ras, soluit enim illam dubitationem mo-
tam superius, quæ est, vndè est, quod cū
in sphæra superiori sint innumeræ stellæ,
in Planetis est tantum vnica stella; & post
quàm dedit duas solutiones, ponit ter-
tiam in eo textu 70. quæ consistit in hoc,
quod cum prima sphæra superior mo-
ueat omnes inferiores, si cum hoc habe-
ret mouere plures stellas, esset ei laborio-
sum: quia cuiuslibet corporis est virtus fi-
nita, hoc est, quod dicit Aristotel. vbi a-
pertè patet, quòd facit comparationem
inter corpora mota, & sphæram mouen-
tem, & dicit sphæram mouentem excede
re in potentia corpora mota, sed finita,
quia illa sphęra superior est corpus, in
corpore autem non est virtus infinita.
Quòd etiam confirmatur: quia cum di-
cit, quòd prima sphęra moueret cum
difficultate, si in illis orbibus esent plu-
res stellæ, non debet intelligi, quod in
stellis esset ponderositas, aut aliquid re-
sistēs motui, quia nihil tale est in illis: sed
vult dicere, quod debet esse excessus cor-
poris mouentis ad mobile in virtute, quę
illis corporibus cælestibus competit, qui
excessus non esset, si in inferioribus simul
cum multitudine sphærarum esset multi-
tudo stellarum, tunc enim sphæra illa su-
perior non esset corpus aptum mouere
corpora illa inferiora. Quòd etiam loqua
tur de corpore, non de motore separato,
patet ex verbis textus ait enim: Omnis au
tem finiti corporis ad finitum virtus est;
vndèlicet Auerroes hoc intelligat de mo-
tore separato, & abstracto non tamen ve-
rum est.

Ad Zimaram, primum, & secundum Ad Zim.
fundamenta falsa sunt; Primò, quia ma-
teria non est actiua, sed passiua, non agit,
sed patitur, ergo materia de se, non est ha
bens vigorem, & virtutem agendi, & cō-
sequenter non potest habere vigorem fi-
nitum: à quo autem remouetur genus, re
mouentur quoque eius differētiæ, & spe-
cies: sed à materia remouetur virtus agē-
di, ergo & finitas, & infinitas, quæ sunt
partes eius; econuerso, sola forma est quę
agit, & habet virtutem operandi, ergo so-
li formæ competere potest virtus finita,
& infinita: si est forma limitata in entita-
te, est quoque limitata in potentia, & vi-
gore; si verò est illimitata in entitate, ne-
cessariò quoque est illimitata in potētia,
& vigore; quemadmodum dictum est de
Primo motore. Ad probationem ex 8. Me-
taphys. dico, quòd dum ait Aristoteles qđ
formæ sunt sicut numeri, non vult dice-
re quod quælibet forma sit determina-
ta in entitate, & virtute, ita quod sit fini-
ta: sed vult dicere, quod sunt determinatę
in specie, sunt enim ex se specie distinctæ
& diuersæ, vndè formæ materiatæ sunt,
quæ membris diuersis dant esse, & illa
determinant, & specificant: formæ vero
abstractæ sicut per se sunt species distin-
ctæ, & diuersæ, habent etiam similitudi-
nem aliam formæ cū numeris, & de ea lo
quitur ibi Aristoteles, quæ est, quod sicut
numerus nō suscipit magis, & minus, ita
formæ non suscipiunt magis, & minus, vt
diximus in disputatione: An forma substā
tialis suscipiat magis, & minus. Ex hoc pa
tet ad rationem, cū dicit, quòd formæ est
limitare, & finire, verum est, qđ est limita
re, & finire esse, & naturā rei, quo ad esse
specificum, & qualitatem substantialem,
non tamē propter, hoc sequitur, quòd es-
se finiti vigoris, & virtutis,, sequatur for-
mam: quia hæc est alia finitas, & determi
natio. Vel dicas, quod formæ finitæ est li-
mitare, & finire, nō formæ infinitæ, vti est
Primus motor. Ad illud de tertio Physico
rum dico, quod Aristoteles confutat infi-
nitum in actu, & admittit infinitū in po-
tentia, loquēdo de infinito in magnitudi-
ne molis, non de infinito in magnitudine
perfe-

perfectionis, & virtutis; non est ergo verum, quòd ille neget infinitum à forma, & concedat infinitatem materiæ.

Ad probationem secundi fundamenti, ex illa propositione in maiori quanto, est maior virtus ceteris paribus, dico, quòd hæc propositio fert secum solutionem, ait enim, quod est vera cæteris paribus, ergo non sufficit, quod materia augeatur, ad hoc, vt augeatur virtus alicuius: sed opus est, quod omnia sint paria, inter hæc autem requiritur præcipuè intensio formæ, nam in maiori quanto, in quo etiam est intensior forma, est maior virtus: sed si assumas maius quantum, in quo sit forma minus intensa, quàm formæ alterius quanti minoris, in illo quanto maiori, non erit maior virtus, sed minor, vt patet de Asino, & Leone, Asinus est maior Leone, quantitate molis, sed non est maior virtute, &c.

THEOREMA LV.

Primus motor mouet mediatè primum mobile.

Exponitur, & probatur opinio Scoti. Cap. I.

Scot. SCotus 1. Sent. dist. 8. quæst. 5. sed præcipuè in quodlib. q. 7. G. tenet consequenter ad dicta, quod Primus motor secundum intentionem Arist. moueat mediatè primum mobile, ita quod respectu primi mobilis est duplex motor, sicuti & respectu aliorum orbium, scilicet propria Intelligentia, quæ primum mobile mouet immediatè, & primus motor, qui mouet idem primum mobile per propriam Intelligentiam, appropriatam primo mobili, reliqui orbes etiam habēt propriam Intelligentiam motricem, vltra Primum motorem, qui omnibus illis Intelligentijs dat esse, & operari, ita, quòd Primus motor nullum orbem immediatè mouet, sed omnes mediatè, primum tamen principaliter, & appropriate mouere dicitur, propter nobilitatem, & principalitatem eius. Hanc suam sententiam paucis probat Scotus, immò videtur eam supponere, quasi de illa nulla sit controuersia, cum videatur Auerroes in hanc sententiam declinare, licet Zimara, & alij Auerroistæ oppositum de mente eius sustinere nitantur. Sed quidquid sit, de hoc videamus rationes Scoti, & rem ipsam consideremus. Arguit primò Scotus ex auctoritate Aristotelis, in 8. Physic. textu 78. & 79. & licet Scotus in eo quodlib. intendat probare, quòd aliæ Intelligentiæ à prima sint productæ, à prima tamen assumit pro medio, quòd Primus motor, qui est infinitę potentię, non mouet immediatè: & illud ex sententia Aristotelis in 8. Physic. probari ait. Videamus ergo hoc medium; Aristoteles in pręcitato loco, tex. 79. probat, quod virtus infinita in vigore, non potest mouere immediatè aliquod mobile, quia moueret in non tempore; hoc consequens est impossibile, ergo etiam antecedens est impossibile, scilicet, quòd motor, qui est infinitæ potentię in vigore, moueat immediatè aliquod mobile. Hæc argumentatione, quæ tota est Aristotelis, sumpta pro Maiori deducitur: sed Primus motor est infinitæ potētiæ in vigore, ergo non mouet immediatè Cælum, sed mediatè tantum; Maiorem illam, quæ est argumentū Aristotelis, probatur esse de mente Aristotelis: Probat in citato textu Aristoteles propositionem illam, quam secūdo loco assumpsit ad probandum quod Primus motor caret magnitudine, nempè, quod virtus infinita nō potest esse in magnitudine finita; probat inquam hoc modo. Primo assumit, quod maior virtus mouet in minori tempore, quàm minor virtus; Vndè videmus, quòd maior virtus calefactiua, citius calefacit aquam, quàm minor virtus. Ex hoc fundamento deducit si in magnitudine finita sit virtus infinita, sequitur alterū horum duorū absurdorum: nēpè, vel quod non detur tempus vllum in quo talis virtus mouere possit; vel quod finita virtus æquali tēpore mouebit cum virtute infinita: Dimisso hoc secundo absurdo, quod non facit pro nobis, probat primum absurdum consequi, quia iam suppositum est, quod maior virtus mouet in minori tempore, quàm minor virtus, ergo infinita virtus in tempore minori in infinitum mouebit quia infinitum excedit finitum

nitum per exuberantiam infinitam, at nō datur vllum tempus minus tempore finito, in infinitum: quia tale tempus est non tempus, ergo virtus infinita in vigore, nō potest mouere: quia si moueret, moueret in non tempore; ex quo absurdo, & alio, quod dimisi, postea sequitur, quod talis virtute infinita, non possit esse in magnitudine finita, vt ibi egregiè Vicomercatus exponit. Modo ad propositum nostrū ex probatione consequentiæ istius absurdi facta ab Aristotele, conspicuè patet ex Aristotele, quòd virtus infinita in vigore, non potest mouere immediatè; sed si mouet aliquod mobile, mouebit mediatè; & quod primus motus, qui prodit ab illa infinita virtuet, non est motus localis alicuius mobilis: quia illud moueret in non tempore; est ergo ille primus motus alterius rationis; nos autem dicimus, quod ille primus motus est productio Intelligentiæ, ideò dixit Aristoteles quod Primus motor moueat vt amatum, & desideratum, de quo infrà. Ex his patet Maior nostræ rationis; Minor verò probata est in superiori Theoremate, de vigore infiniti primi motoris; Ex hac ratione coadiuuatur etiam prima ratio facta pro infinitate vigoris: quia dum Aristot. in illa demonstratione vult ostendere, quod Primus motor caret magnitudine, & probat per hoc: quia mouet infinito tempore, & quòd ideò habet infinitam potentiam, potentia autem infinita, non potest esse in magnitudine, neque infinita, neque finita, loquitur Aristot. de infinitate potentię in vigore, non in duratione, vt aduersarij exponunt; vt conspicuè patet ex probatione consequentiæ istius absurdi; conspicuè enim patet ipsum loqui de infinitate in vigore: quia loquitur de virtute infinita, ad quam sequitur hoc absurdum; hoc autem sequitur de virtute infinita in vigore: quia si adesset virtus infinita in vigore, moueret in non tempore, non autē sequitur hoc absurdum de virtute infinita in duratione; loquitur ergo Aristot. in eo loco de virtute infinita in vigore. Confirmatur: in eodem 8. textu 78. vult Aristoteles, quod motor infiniti vigoris, moueat cælum infinito motu, id est tempore infinito. Subinfert Scotus, ergo non mo-

Confirmatur primum motorē esse Infinitæ virtutis in vigore.

uet immediatè, sed mediatè, scilicet mediante aliqua Intelligentia alia à prima; Antecedens est clarum: quia Arist. in illo textu supponit ex probationibus prius factis, quod Primus motor mouet ęterno tempore, cum motus sit æternus; quòd autem existimet Primum motorem, qui infinito tempore mouet, esse infiniti vigoris, iam ostendimus in Theoremate proprio: quia quod mouet infinito tempore, habet potentiam infinitam, & caret magnitudine; Consequentia verò deducitur: quia si moueret immediatè moueret in non tempore, quod est inconueniens, vt dictum est suprà; ideò necesse est quod moueat mediatè. Hanc etiam esse sententiam Arist. scilicet, quod Primus motor moueat mediatè, asseritur ab Auerroe 12. Metaph. tex. 41. & reuera illud apertè asserit Arist. loco citato.

Resp. Piccolominei.

Franciscus Piccolomineus libro de Cęlorum motoribus, cap. 18. huic rationi respondet, primo eam reflectit contra Scotum, deinde illam soluit: reflectit hoc modo; ab eo sine medio mouetur primum mobile de quo Arist. in 8. Physic. tex. 79. format ostensionem, vt ostendat, quòd caret magnitudine, at format ostensionem illam de Primo motore, & primo principio, etiam secundum Scotum, ergo primum mobile mouetur à primo principio sine medio. Secundò, illa ostensio vera est de omni motore Cæli, non de solo primo, ergo si ex ea colligeretur debere dari aliquē mediū motorē etiam colligeretur in quolibet motu Planetarum dari duplicem motorem, quod ipse Scotus inficiatur. Tandem rationem ipsam soluit: quia institutum Aristot. eo loci est, ostendere motum Cæli non posse effici à motore materiato, nec finito, neque infinito, & de illo habent vim ostensiones assignatæ.

Reijcitur.

Sed ex dictis patet, quod istæ reflexiones nullæ sunt, nec minus solutio; Prima, quidē reflexio re vera non potest dici reflexio: quia est ratio penitus diuersa à ratione Scoti, vt patet inspicienti formationem vtriusque; Scotus enim probat, qđ primus motor non mouet immediatè: quia moueret in non tempore; quæ est ratio Aristotelis in illo 79. textu vt visum est: Pic-

Reijcitur.

est: Piccolomineus autem probat, quod Primus motor mouet immediatè, quia ostensio illa, qua Aristoteles probat Primum motorem carere magnitudine, fit de Primo motore; ecce, quòd sumit penitus diuersum medium. Neque etiam cõcludit hæc ratio aliquid contra Scotum, nego enim Maiorem; ad probationem verò, quæ erat, quia nunc conclusio non responderet principijs; nego hoc sequi: quia vt diximus in materia de vigore infinito, conclusio illa, quod Primus motor careat magnitudine, procedit ex duobus illis fundamentis, quòd nulla virtus finita mouet per infinitum tempus, sed solum virtus infinita, & quod virtus infinita non potest esse in magnitudine; Ex his duobus sequitur, quod Primus motor caret magnitudine; Sed iste forsan vult dicere, quòd conclusio non responderet principijs, id est medio: vult enim quod mediũ, quo ostenditur dari Primum motorem abiunctum à materia, sit motus localis, adeò quod si Primus motor immediatè non moueat primum mobile motu locali, motus non erit sufficiens medium; sed si hoc intendit in præsenti ratione, non est ad propositum: quia in eo loco non habetur talis ratio; huic autem rationi infrà in solutione rationum oppositarum satisfaciam, est enim Achilles Zimaræ, & aduersariorum. Secunda reflexio nihil valet: nego enim, quod ratio illa concludat de alijs Intelligentijs, vt suprà in materia de vigore infinito ostendimus, cap. 3. soluendo quartum; & dicam infra in solutione obiectionum aduersariorum. Solutio autem, quam adducit, nullius est momenti: quia in Theoremate de vigore infinito, cap. 1. perpendendo primam rationem Scoti, ostendimus falsum esse, quod institutum Aristotelis ibi sit ostẽdere motum Cæli non posse effici à motore materiato, sed esse ostendere motorem Cæli carere magnitudine. Secundò probatur eadem conclusio efficacissima ratione, quæ adducitur a Scoto in præcitato loco septimo quodlibeto, & ab Antonio Andrea 12. Metaph. quæst. 2. & a Ianduno 12. Metaph. quæst. 17. & est ista. Prima Intelligentia mouet in ratione appetibilis, & intelligibilis. Hæc propositio habe- *2. rõ. principalis.*

tur ab Aristotele 12. Metaphysicę textu 36. Subinfero: sed intelligibile, & appetibile; mouet tantum intellectum, & appetitum, non autem illud quod caret intellectu, & appetitu, ergo Primus motor mouet tantum intellectum, & appetitũ; Maior, vt dixi, est Aristotelis; Minor verò probatur: quia omne agens, & mouens, agit, & mouet passum sibi proportionatum; Hæc est clara de se, sed corpus carens intellectu, & appetitu, non est passum proportionatum ad pati ab isto intelligibili, & appetibili, ergo solum intellectus, & appetitus: Subinfero: sed Orbis cælestis seclusa intelligentia neque est intellectus, neque habet intellectum siue appetitum, ergo Orbis non mouetur à Primo motore, qui est Deus immediatè, Hæc ratio proculdubio est efficacissima. Huic rationi respondet Zimara de triplici causalitate, & concedit, quod Deus mouet vt finis, & vt intelligibile: sed cum sub inferimus, ergo non mouet effectiuè Cælum, sed debet dari alius intellectus, qui moueat immediatè ipsum Orbem; Respondet, quod non sequitur hoc: quia illemet Primus sicuti est mouens in ratione finis, ita illemet Primus motor effectiuè mouet Orbem, quia in separatis à materia, idem est efficiens, & finis. Hæc responsio non soluit: quia Aristoteles ibi declarat modũ, quo Primus motor mouet, & inquit, quod mouet vt appetibile, & desiderabile; & adducit rationem: quia hæc solum non mota mouent, non ergo mouere potest pellendo, vel trahendo sine efficiente motu locali, vt inquit Zimara, quia talia mouentia etiam mouentur, sed mouet solùm intellectum, scilicet Intelligentiam sibi proximã, (quæ dicitur anima Cæli, non ratione informationis, sed ratione propriæ existentiæ,) & sic Primus motor est mouens, non motus: quia talia mouentia solum mouent, & non mouentur. Præterea, nos nõ negamus Primũ motorem mouere primum mobile, sed dicimus, quod illud mouet mediãte anima, & intelligẽtia appropriata ipsi primo mobili. Præterea, cõcedit, quod in separatis à materia, idẽ est efficiens, & finis, ergo efficientia primi mouentis, non est alterius rationis a causalitate finis; Consequentia *Resp. Zim.* *Reijcitur.*

probatur, quia tunc non esset vera ista propositio: In separatis à materia, idē est efficiens, & finis; sed esset quid diuersum; & confirmatur exemplo de balneo, quod mouet appetitum, & sic efficit, quod homo tendat ad balneum, & sic est causa finalis, & efficiens, ergo dum Primus motor mouet Intelligentiam sibi proximam in ratione finis, & illa mota à fine mouet Orbem, vt assimiletur primo mouenti, non distinguitur in primo mouente efficientia à causalitate finis. Per hæc eadem reijciuntur ea, per quæ respondet Piccolomineus ad hanc rationem in cap. 18.
3. rō. de Cælorum motoribus. Tertio principaliter adduco rationem ipsiusmet Arist. in illo 12. Metaph. textu 36. assignat enim rationem, propter quam cogimur dicere, quod Primus motor mouet vt appetibile, & intelligibile; & est ista: quia ista sola mouent non mota, tunc arguitur sic: eo modo mouet Primus motor, quo mouent illa, quæ dum mouent, non mouentur ab alio: sed sic est, quod illa, quæ dum mouent, non mouentur ab alio solùm sunt quæ mouent, vt appetibile; ergo Primus motor solum mouet in ratione appetibilis, & desiderabilis, quod autem mouet solum vt appetibile, & intelligibile mouet solum intellectum, & appetitū, propter rationem nunc suprà dictam, ergo non mouet Orbem, qui caret intellectu, & appetitu, sed ipsum intellectum, & appetitum; Maior, & Minor huius Syllogismi sunt Aristotelis expresè. Præterea, conspicuum est ex 8. & ex 12. Metaphys. textu 43. quod Primus motor est immobilis per se, & per accidens, Minor etiam ponitur ab eo in præcitato tex. 41. Præterea, Deus est infiniti vigoris, sed quod est infiniti vigoris, non potest mouere aliquod mobile immediate motu locali, quia moueret in instanti, tamen Primus motor mouet ex Aristotele primum mobile, ergo mouet mediatè.

Adducuntur rationes Aduersariorum, & soluuntur. Cap. 11.

ADuersus hanc opinionem insurgūt multis rationibus: quarum princi-
1. rō. paliores hic adducam; Arguit Zimara q.
Zim. de triplici causalitate, & Theoremate 60. primò sic; Nullum datur medium ad probandum dari Primum motorem, nisi motus: quia solus naturalis demonstrat dari Primum motorem via motus: at si Primus motor non mouet immediatè primum mobile, & vt efficiens, hoc medium erit insufficiens: neque naturalis poterit ostendere dari Primum motorem. Hanc rationem tanti fecit Zimara, quod eam putarit insolubilem; Eadem vtitur Gregorius de Arimino, 2. Sent. dist. 1. quæst. 1. artic. 2. vbi nititur probare, quod Primus motor mouet immediatè. Secundò, 2.
Arist. in 12. Metaph. textu 43. inuestigat numerum Intelligentiarum ex numero Orbium; & ita tot esse statuit Intelligentias, quot Orbes. Ratio autem hæc non valeret, nisi omnes Intelligentiæ mouerent immediatè Orbes: nam si vnus Orbis haberet duas Intelligentias, profectò non esent tot Intelligentiæ quot Orbes: sed essent plures Intelligentiæ quam Orbes. Tertiò, sæpè habetur apud Aristo- 3.
telem, & est verissimum, quòd Intelligētiæ agunt in duplici genere causæ, scilicet, finalis, & efficientis: ergo nedum mouent in ratione appetibilis, & intelligibilis, sed etiam in ratione efficientis, & ita mouent cælum immediate; plures alias rationes adducit ad ostendendum hanc fuisse mentem Auerrois: sed de hoc parum est curandum. Pro hac sentētia quar 4.
to loco adducitur auctoritas expressa Philosophi, in 12. Metaph. tex. 38. vbi apertè Philosophis ait, quòd Primus motor mouet primum mobile motu lationis, quo primo mobili moto, reliqua mouentur, ergo Primus motor mouet immediate; & in eodem, 12. tex. 43. ait Arist. quòd præter simplicem lationem vniuersi, qua mouere dicimus substantiam immobilem, scilicet primam, cæteræ lationes Planetarū sunt æternæ; Ecce, quòd apertè ait Arist. primam lationem fieri a Primo motore. Quinto Franciscus Piccol. lib. de Cæ- 5. Rō
lorum motoribus, cap. 17. Ille motus, qui nes.
sæpe ab Arist. nuncupatur motus totius, in quem cuncta conspirant, qui est regula, & mensura, & tamquam vita aliorum motuum, ab eo solo motore prodire potest, qui obtinet conditionem totius, est

princeps

princeps cunctorum, ex quo cuncta pendent, & per quem cuncta perficiuntur: sed hic solus est Deus, ergo Deus mouet effectiuè, & immediatè primum mobile. Confirmatur: quia Aristot. resoluens corpora cælestia in 8. Phys. & 12. Metaphys. nunquam ea in plura resoluit quàm in duo, scilicet, in mentem secretam à mole mouentem; & in corpus mobile; ergo cuilibet corpori mobili cælesti solùm competit vnus motor, ergo primum cælum habet vnicum motorem, qui est Deus. Sextò, Alij, vt Gregorius; nisi primum mouens moueret effectiuè primum mobile, esset otiosum, secundum Arist. & esset superfluum in mundo. Septimò, Alij ita arguunt, Aristot. in 8. Physicorum textu 78. probat Primum motorem esse impartibilem, ista demonstratione: quia si esset in magnitudine, vel illa esset finita, vel infinita: non infinita, quia illa non datur; non finita, tum, quia tunc moueret in non tẽpore: tum, quia virtus finita moueret in æquali tempore cũ virtute infinita; at deductio illa, quod primũ mouẽs, moueret in nõ tẽpore: non sequitur, si ipse moueat in ratione finis, sed tantum si dicamus ipsum mouere in ratione causæ efficientis.

Ratio Greg. de Arim. 6. 7.

Verùm rationes istæ nullius sunt momenti; Ad primam quæ est Zimaræ, respondetur, quòd sufficit Physico via motus deuenire ad vnum primum mouens immobile: sed ad ipsum Physicum non spectat cognoscere quomodo primus motor moueat, sed hoc pertinet ad Metaphysicũ, qui etiam secũdũ Zimaram considerat quid est, de ipso primo motore; Vnde in Physicis nunquam dixit Philosophus quomodo primus motor moueat, sed in Metaph. dicendo, quòd mouet, vt appetibile, & desiderabile, ideò non elicitur ex hoc medio motus, an Primus motor moueat mediatè, vel immediatè, sed sat est, quòd per motum æternum scimus deueniendum esse ad vnum Primum motorem immobilem; vnde nos negamus Primum motorem esse causam efficientem motus: sed dicimus, quòd non est applicatus Orbi, ita, qđ immediatè moueat: sed dicimus, quòd mouet mediatè efficiẽter; dicimus insuper, quòd hæc efficientia, & causalitas motus, non est distincta à causalitate finis: neque enim arbitrari debemus, quòd Deus moueat primum mobile, vt homo mouet lapidem, & vt manus baculum, hoc enim esset valde stultum, & tamen hoc modo aduersarij videntur velle Primum motorem mouere, cum enixè sustineant, ipsum pellere, & trahere primum mobile: sed dicimus, quòd mouet vt obiectum intelligibile, & appetibile mouet, hoc enim genus motionis est nobilius, & hæc sola non mota mouent; sed de hac efficientia primi mouentis, in sequenti plura dicemus. Quòd autem hæc fit intentio Arist. in 8. Phys. patet: quia sic procedit ibi ostendẽdo, quòd omne qđ mouetur, ab alio mouetur, in quocũque genere motus: & sic in mouentibus localiter, deueniendum esse ad vnum mouẽs, quod sit immobile per se, & per accidẽs; quomodo autem illud primum mouens immobile, moueat, non disquirit Physicus: quia sufficit illi ostendere de Primo motore quod est; Per hoc idem patet respondendum esse hoc modo ad alias auctoritates probantes Deum esse motorẽ, vt ad illam ex 3. Phys. Mouentia, alia sunt mota, & sunt Physicæ considerationis; alia mouentia non mota, & hæc non sunt Physicæ considerationis: istæ enim auctoritates, & similes, non plus concludunt, quàm quod Deus, & Primus motor, est mouens: sed quomodo moueat, non habetur ex illis: quia hoc ad Physicum non spectat, sed ad Metaphysicum.

Soluuntur. Ad 1

Ad secundam in qua aduersarij faciũt maximam vim, Respondet Antonius Andræas, in 12. Metaphys. quod ibi Philosophus accipit pro vno, & eodem motore Primum mouens immobile, & Intelligentiam immediatè mouentem primum mobile, & ideo primo mobili vnicum videtur assignare motorem; Et hæc responsio potest sustineri: quia Arist. ibi enumerat motores per se, licet autem primum mobile moueatur à duplici motore, quia tamen intelligentia recipit virtutem mouẽtem à primo motore, ideo Primus motor enumeratur tamquam proprius motor; Quòd si quis dicat, etiam cæteræ Intelligentiæ aliorum Orbium recipiũt virtutẽ à prima, ergo nõ sunt per se mouẽtes. Respondeo, quod idẽ est iudicãdũ de prima *Ad 2.*

Intelli-

Intelligentia, & alijs, respectu Primi motoris, tamen, quia primum mobile est alijs Orbibus nobilius, motus eius ab Aristot. tribuitur Primo motori. Tamen ego puto melius respondendum esse, quòd Aristot. per primum mobile intelligit aggregatum ex Orbe & Intelligentia, adeo quod cum dicit Primum motorem mouere Cælum, per Cælum intelligit Intelligentiam & Orbem, & sic primo mobili assignat vnicum motorem; Et quod hæc sit intentio Arist. probatur: quia Arist. in textu 36. ait Primum motorem mouere, vt appetibile, & intelligibile, modo, Orbis ille, & primum mobile, circumscripta Intelligentia, non habet intellectum, neque appetitum, & ita non potest moueri ab appetibili, neque ab intelligibili, ergo illud, quod mouetur à Primo motore, est aggregatum ex Intellectu, & Orbe. Item in calce textus 37. ait, quòd Primus motor mouet primum mobile, vt amatum, & desideratum, Cælum verò siue primũ mobile motum, reliqua mouet; Ecce apertè, quòd per primum mobile, & Cælum accipit aggregatum ex Intelligentia, & Orbe; Et hæc fuit causa, propter quam Alexander, & alij dixerunt Cælos esse animatos. Quod si quis dicat, hoc etiam dici posset de alijs Intelligentijs & Orbibus, quòd mouentur à Primo motore, dico: quòd verum est: nam Primus motor non solum mouet primum mobile, sed alios Orbes; vnde inquit: Cælum vero motum, alia mouentur, & mouet illos in ratione amati, quia semper accipitur aggregatum ex Intelligentia & Orbe; mouet ergo Primus motor omnes Orbes, quia mouet Intelligentias assistentes Orbibus illis: dicitur tamen appropriatè mouere primum mobile, quia cum ab illo cæteri motus pendeant, & sit nobilius illis, iure eius motio tribuitur ipsi Primo motori: & ita, quot sunt Orbes, tot sunt Intelligentiæ; Primus motor verò superest, vt diximus. Quod etiam primus motor non sit appropriatus alicui Orbi, Sed super omnia, & alijs omnibus tribuat vitam, patet ex ijs, quæ in calce 12. Metaph. textu 52. dicit Arist. vbi illas Intelligentias & mundum comparat familiæ, in qua alij serui sunt, alij filij, ipsum verò Primũ motorem comparat Patrifamilias, & Duci, & Principi, non ergo proprium eius munus est aliquam sphæram voluere, sed omnibus alijs Intelligentijs præbere virtutem & potentiam. Confirmatur etiam: quia nunquam Aristot. dixit de alijs Intelligentijs, quòd moueant in ratione amati, & desiderati; sed solum dixit hoc de Primo motore.

Alia ratio cur primo motor nõ moueat immediatè.

Cõfirmatio.

Ad 3. Ad tertiam, non negamus in Primo motore efficientiam; sed dicimus, quòd non efficit immediatè motum localem primi mobilis: quia eius efficientia non distinguitur ab eius causalitate finali, seu sunt idem, sicuti, & efficiens, & finis sunt idem in separatis à materia, quòd clarius infrà patebit dum loquemur de modo, quo Deus producit Intelligentias secundum Arist.

Ad 4. Ad quartam, ad illas duas auctoritates patet ex dictis; ad secundam rationẽ dicit quidem Aristot. Primum motorem mouere primum mobile motu lationis, sed per primum mobile, & per Cælum non intelligit corpus cæleste exclusa Intelligentia, sed aggregatum ex Intelligentia, & Orbe, vnde iste mouet Intelligentiam dando illi esse, & virtutem mouendi, sed ipsa postea immediatè mouet Orbem.

Ad 5. Ad quintam dico, quòd illa ratio Piccolominei cõcludit illum nobilissimum, & præstantissimum motum primi mobilis prouenire à Primo motore; & hoc nos gratis concedimus; sed non concludit, quòd proueniat immediatè.

Ad confirmationem dicimus, quòd quodlibet corpus cæleste habet propriã Intelligentiam assistentem, & ideo iure Arist. resoluit illa in Mentem, & Corpus, tamen non propter hoc sequitur, quod Primus motor sit applicatus primo mobili, quia est cæteris Intelligentijs excellentior, quippè qui illis vitam, & esse tribuit. Possumus etiam dicere, quòd Arist. dum loquitur de primo mobili, & diuidit illud in Mentem secretam à materia, & Orbem, per Orbem intelligit aggregatum ex Intelligentia, & Orbe, cum ipsum aggregatum habeat rationem passiui, & solum Primus motor actiui absque vlla passione, cum neque esse, neque virtutem

tutem

tutem ab vllo alio recipiat.

Ad 5. Ad sextam dico, quòd non est otiosus Primus motor, licet non moueat motu lo cali, asserit enim Arist. 12. Metaph. textu 39. quòd est vita felicissima, & quòd in contemplatione sui beatus; & certè, qui huic argumento nituntur, videntur 12. Metaph. non legisse: quia ibi Aristot. expresse dicit, vitam Primi motoris esse bea tissimam, eamq. consistere in contempla tione suijpsius, non in rerum, extra seipsum, ne vilesceret intellectus ille; & aper tè in illo textu 39. ait, quod ipso idem est intellectus, intelligens, intelligibile: & subinfert, quod est speculatio suijpsius, & est delectabilissima, & optima: munus ergo primi motoris, & Dei Benedicti nõ est voluere, vel pellere corpus illud cæleste, sed speculatio suijpsius, etiam secundum Arist. quod est maximè congruum veritati Christianæ; & mirum est, quod dum Aristotel. veritatem ipsam attingit, sui expositores illum peruertere volunt.

Ad 7. Ad septimam dico, quòd ratio illa concludit, motorem habentem infinitam virtutem mouendi, carere magnitudine, vt diximus in Theoremate de primi motoris infinitate in vigore; de modo verò, quo ille motor moueat, ex illa ratione nihil habetur, ideò negatur consequentia, scilicet, quod inconueniens illud non sequatur, si moueat in ratione finis, quia illa est motio effectiua, quæ intenditur secundum vim mouentis.

THEOREMA LVI.

Omne aliud citra primam intelligẽtiam est causatum, ita quod secunda Intelligentia Cælum, & Materia prima sunt causata.

Explicatur opinio Scoti, & eius prima ratio adducitur, & contra Aduersarios dilucidatur, & confirmatur. Cap. I.

Scot⁹ DE opinione Philosophorum, & maximè Aristot. & Auicennæ, est maxima disputatio, quid de hac re dixerint; tamen Scotus 7. quæst. quodlib. & 1. Sententiarum dist. 8. q. 5. in initio, ait se non velle imponere absurdiorem sententiam illis, quam eliciatur ex dictis eorum. Aliqui ergo dicunt ipsum Aristotel. sensisse Intelligentias, & entia æterna, necessaria esse incausata vt Henricus, & alij, cum quibus multi ex modernis concordant: Henricus. tamen cum hoc dicunt aliquo modo pẽdere à prima, quia videtur illis, quod sit contradictio, dicere, Intelligentiæ sunt æternæ, & necessariæ, & tamen sunt ab alio; Scotus verò ait Philosophum existimasse entia æterna, & necessaria esse causata, & producta à prima Intelligẽtia per emanationem; neque hoc est contradictio apud ipsum: quia tenet hoc falsum principium, quod Deus agat necessariò ex natura sua; ad hoc autem consequitur, quod effectus immediatè proximus Deo, sit æternus: quia non potest non esse, & tamen est causatus; Hanc ergo esse mentem Aristotelis probat Scotus primo in 12. Metaphysices textu 52. vbi declarat omnia I. rõ Scoti. entia licet non similiter, essentialem habere ordinem inter se, sed magis ad vnũ primum, ita quod in entibus vnum pendet ab altero, & omnia à primo; & dat exemplum de familia, in qua serui, liberi, & iumenta habent ordinem ad patremfamilias, & ab illo dependent, sed non similiter; dat etiã exemplum de exercitu, in quo est vnum supremum caput, ita in toto vniuerso euenire ait, & tãdem inquit, entia nolũt male disponi, vnus ergo Princeps. Ex his omnibus apparet, quod omnes etiam Intelligentiæ pendent in esse a Primo Motore, & consequenter omnia sunt causata præter primum: sicuti in familia omnes pendent à Patrefamilias. Confirmatur: si enim aliquid aliud, vt In- Cõfirmatur. telligentiæ secundæ, essent infinitæ, & incausatæ, & æquales primæ, non possent ordinari essentialiter ad aliud, quia infinitum intensiuè, non potest subordinari essentialiter alteri, nec sicut ad finem; quia vnum infinitum non est propter aliud bonum: neque ad aliud bonum, vt ad principalius, quia nihil est principalius bono infinito; si ergo cęteræ Intelligentiæ essent infinitæ, & improductæ, nõ haberent ordinem essentialem ad primũ, quod est inconueniens: quia bonum Vniuersi consistit in vtroque ordine, sed maximè

ximè in ordine ad primum, vt explicat Philosophus, in 12. Metaph. tex. 52. Ratio ista adducitur a Scoto de Intelligentijs; sed concludit etiam de alijs, quia si Intelligentiæ pendēt in esse a Primo motore, magis Cælum, & materia prima, & ego eam confirmo authoritate Arist. in eodem 12. textu 38. in calce, vbi habet hæc verba. A tali ergo principio tum Cælum, tum natura dependet; & primo de Cælo, textu 100. inter multa habet hæc verba. Vnde & alijs communicatum est, his quidem exactius, his autem obscurius, esse, & viuere. Ex quibus locis apertè patet, quod omnia præter primum ens, & primam causam, habent entitatē causatam, & dependentem ab illo Primo motore.

Cōfirmatio alia.

Resp. Hērici. Respondetur hic ab Henrico, quod in Intelligentijs est ordo, non tamen est causalitas, sicuti in numeris, & figuris est ordo, & ita vna dependet ab alia, & omnes à prima, & tamen non causantur ab illa;

Reijcitur. Contra; Hic ordo est essentialis, vel accidentalis, non est dicendum quod sit accidentalis, quia in causis accidentaliter ordinatis, causa secunda inquantum causat, non dependet à causa prima, ex Scoto, in primo Sent. dist. 2. q. 2. sed potest per se effectum producere: sed in causis essentialiter ordinatis, secunda inquantum causat, dependet a prima. Item in causis accidentaliter causantibus, causalitas est eiusdem rationis; nam Socrates, & Cicero eius filius, habent causalitatem eiusdem rationis; sed in causis essentialiter ordinatis, causalitas est alterius rationis: quia prima est perfectior secunda. Tandem causæ accidentaliter ordinatæ, non omnes requiruntur simul ad causandum, sed vnaquæque per se sufficit, Socrates enim ex se generat sine Platone Patre suo, sed causæ essentialiter ordinatæ necessariò omnes simul requiruntur. Ex his patet, quod Intelligentiæ, & prima causa, quæ sunt causa horum inferiorum, sunt essentialiter, non accidentaliter ordinatæ: quia omnes simul requiruntur cum prima ad causandum; quod si quis dicere vellet illas esse accidentaliter ordinatas, vti sunt Indiuidua specierum, cogeretur dicere, quod etiam essent causatæ, quia vniuersus ordo causarum accidentaliter ordinatarum, pendet ab ordine causarum essentialiter ordinatarum, & insuper vnaquæque causa accidentalis, ab alia dependet in esse, Indiuidua enim perpetuantur, quia Cælum, & Intelligentiæ, & aliæ causæ essentialiter ordinatæ, sunt perpetuæ, & dant esse; & vltrà hoc vnumquodque Indiuiduum recipit esse ab alio Indiuiduo. Ad propositum ordo essentialis sic se habet, quòd ea, quę à tali ordine depēdent, ab alio depēdent in essendo; quia destructo primo illius ordinis, reliqua collaberentur; & si destructo primo, non ruerent alia, esset ordo accidentalis non essentialis ad illum primū; modo, si primum mouens non esset, nihil aliorum esset, si quidem ab eo dependent omnia: ergo aliæ Intelligentiæ pendent in esse à prima. Præterea, etiam est vt Princeps & paterfamilias, ergo secundæ causæ habent dependentiam in esse ab illo, quia habent ordinem essentialem ad illam. Præterea, stat argumentum in robore, satis enim est nobis, quòd secundæ Intelligentiæ ordinantur, & dependent à prima, sed incausatum, & inproductum est a se, & ad nullum ordinatur, alioquin etiam prima Intelligētia, vt Deus, posset ordinari ad aliud, & dependere ad aliud; at hoc negatur in Deo, hac sola ratione: quia est incausatus, ergo ceteræ Intelligētiæ sunt causatæ; Quod verò dicitur de numero, non est ad propositum: quia maior numerus dependet a minori, quia minor materialiter acceptus, est pars maioris, & sic maior in essendo dependet à minori, tamquam totum à parte; sed minor numerus formaliter acceptus, non est aliquid maioris numeri, & sic maior nō dependet à minori, neque minor à maiori: in his autem Intelligentijs, nihil est quod habeat rationem totius, & partis: sed omnes sunt actus: est ergo necesse si habent ordinem, & dependentiam ad primum, quòd dependeant in esse, & in causari: quia circumscripta hac causalitate à prima, non remanet vlla ratio propter quā aliæ Intelligentiæ ordinentur, & dependeant à prima.

Alij respondent ad hoc argumentum, & has authoritates, quòd intelligentiæ *Resp. alio.*

dependent

rũ reij- citur. dependent a prima quo ad operationem tantum. Contra, vel intelligunt, quod secundæ intelligentiæ nullam habent operationem nisi à prima; vel intelligunt, quod intelligentiæ secundæ habent propriam operationem, vt mouere immediatè Cælum: sed tamen hanc suam operationem exercere non possunt absque auxilio primæ; primum non potest dici: quia quod à se habet entitatem, habet etiam operationem à se, & quod nõ habet operationem à se, neque etiam entitatẽ: siquidem operatio indicat entitatem, & qualis est operatio, talis est entitas causatiua illius operationis, quia operatio prodit à principijs internis subiecti; si ergo secundæ intelligẽtiæ sunt à se, est mirum, quod nullam habeant per se operationẽ. Essent etiam entia inferiora quocumque ente materiali, cum nullum tale sit, quod non habeat propriam operationem; si dicamus secundum, ergo non sunt ex se incausatæ, quo ad esse, quia tunc possẽt per se operari, sed egent auxilio primę, ergo prima est prior illis, non potest autem assignari ratio illius maioritatis nisi hæc, quod prima est a se, reliquæ ab alio, alioquin hæc diuersitas esset à casu.

Resp. alio- rum. Alij respondent ab has authoritates, quòd aliæ intelligentiæ, & entia æterna, solum pendent à prima quo ad conseruationem, nõn quo ad causam efficientem, vt Piccolomineus in duobus libris de Creatione, sed maximè in secundo libro c. 7. & 11. ait etiam pendere à prima tamquam a forma, & à fine. Contra. Hęc *Reij- citur.* conseruatio siue sit respectu esse, ita quod esse intelligentiarum secundarum non possit perpetuari nisi à virtute, & influxu primæ intelligentiæ, in quo sensu ipsi loquuntur; siue hæc conseruatio fit respectu operationis, ita quod secundæ intelligentiæ solum dependent à prima, vt possint operari, nulla est: nam hoc secundum reducitur ad primum, quia quod dependet in operari, non est à se, sed ab alio, vt nunc supra dicebamus; & sic conseruantur, quo ad esse, tunc sic: Conseruatio quo ad esse, est continua datio esse: nã quod conseruat entitatẽ rei, continuò dat entitatem rei, vt de se patet inspiciendo quid sit cõseruatio, vt optimè docet Scotus 2. Sent. dist. 2. q. 1. Respõdendo ad primum principale; & etiã declaratur: quia in his corruptibilibus cõseruare est vitare contraria rem corrumpentia, vt subministrare alimẽtum, quo res perpetuatur; at hoc est dare esse: in illis vero quæ non corrumpuntur per motum, & mutationem, sed per desitionem, si adsit conseruans, opus est, quod perpetuet esse per quãdam manutenentiã illius entitatis in esse, ne deficiat hæc talis manutenentia, quæ est continua datio esse, quod enim conseruat sic esse, dat esse. Confirmatur: quia si illa entitas eget conseruante, de se est fluxibilis, & possibilis non esse, per conseruantem autem remanet in esse, ergo de se est causata, & non summè necessaria, quia tunc nullius auxilio in essendo indigeret. Preterea, quæro qua de causa egent conseruante? certè quia per se esse non possunt, alioquin frustra diceretur illas pẽdere a primo tamquã a conseruãte, ergo intelligentię ex eo, quòd pendent à prima causa, sunt causatę; patet itaque, quod sic respondendo nihil dicunt.

Alij vt Achillinus quodlib. secundo loquens de intelligentijs, soluens quoddam argumentum in calce secundę vię, qua arguit contra Philosophum, dicit quod Philosophus non concedit intelligentias, neque alia entia necessaria conseruari a Prima, sed quòd ipsę intelligentię seipsas conseruant laborando vt illi primę se assimilent, sicuti illa intendit operari id, in quo consistit eius perfectio: ita intelligentię se conseruant, quia intendunt assimilari primæ, & in hac operatione consistit earum perfectio, ita quod ipsę se conseruant. *Aliorũ responsio.*

Contra, quod est possibile de se, non potest perpetuari à se, at intelligentiæ per se sunt possibiles de se, ita quod egent conseruatione, ergo non possunt a semetipsis conseruari. Minor conceditur ab ipso: nam non negat Achillinus, quod non conseruentur, sed inquit, quod a seipsis conseruantur per operationem, ita quod operatio est causa conseruatiua, quod si non operarentur, non se conseruarent, & deficerent, ergo. *Reij- citur.*

Minor est concessa; Maior probatur: quod à se habet possibilitatem, nõ habet perpetui-

perpetuitatem; quia hoc implicat contradictionem, esset enim per se corruptibile, & non corruptibile. Item tunc non haberent dependentiam à prima, nam prima nullam haberet actionem circa secundas, & tamen Philosophus ait, quòd à prima pendet Cælum, & tota natura, &c.

1. responsio recentiorũ. Quidam respondent tripliciter. Primo, quòd locus ille ex primo de Cælo textu 100. non intelligitur de prima intelligentia; sed de corpore cęlesti, vt exponit Alexander, quod probant: quia attributa illa, vt esse, quod habet significare ibi situm, & habere optimam vitam, & sufficientissimam, non competunt intelligentijs, quia ista, inquiunt, non tribuit Deus intelligentijs secundum essentiam, neque enim habent situm, sed neque habẽt vitam à prima, sed à se; quod patet ex illis verbis superioribus, quod toto æuo viuunt, & habent vitam sufficientissimã, ergo illam non habent à prima, saltẽ quo ad essentiam.

2. respõsio Secunda responsio. Esto illud intelligatur de intelligentijs, hoc verificatur de illis, quatenus effectiuè applicantur Cęlo, & mouent Cælum, Cęlum enim tunc viuere, & habere esse dicitur, cum mouetur; & ab eo alia mouentur, & tunc communicare esse, non competit soli Primæ intelligentiæ, sed alijs omnibus, quia omnes mouent, & dant esse. Tertia responsio. Prima intelligentia dicitur dare esse, quia sua præsentia adest omnibus rebus, & est causa, vt sint secundum suos gradus ordinis in vniuerso.

Reijcitur. 2. respõsio Verum istæ responsiones non soluunt, non prima, quia clarum est Aristotelem ibi loqui de primo, & summo ente, etiam secundum Aphrodiseum, prout referunt Simplicius, & Auerroes ex Themistio ibi: licet dicat posse intelligi quoque de Cælo: sed quod loquatur de Primo mouente patet, loquitur enim de ente, quod est extra Cęlum, & est in extrema latione, vt patet ex verbis textus; illud ens autem secundum omnes, est Deus solus; & confirmatur: quia postquam dixit, illa etiã quæ sunt in extima latione sempiterno æuo frui; subiungit, quod hoc nomen æuum antiquis habitum est significare quid diuinum, nam significat quidem spatium vitæ, quod à natura vnicuique rei tributum est: vnde æuum quandoque significat idem quod sæculum, & hac ratione tota duratio Cæli dicitur æuum; tamen propriè significat omne tempus siuè tempus infinitum, quia sumit denominationem ab eo, quod est semper, & est idem quod immortale, & diuinum: & tunc postea subiungit, ab hoc, quod est semper immortale, & diuinum, communicatur alijs esse, & viuere, his quidem clarius, his verò obscurius. Ex his ergo patet, quod intelligit primam intelligentiam esse eã, quæ propriè sempiterno fruitur æuo; & confirmatur; quia vlterius reddens rationem dictorum, scilicet, quod primũ ens sempiterno æuo fruatur, non recipiat esse, sed alijs communicet, inquit, quia secundum omnes, omne diuinũ est intransmutabile, præsertim autem primum, ac maximè summum necesse est esse huiusmodi; & reddit rationem: quia non habet aliud quod ipsum moueat, quia non esset primum, neque habet prauitatem vllam, neque indigentiam. Ex his ergo patet, quod loquitur de primo ente; & licet prius loqueretur in plurali, & dixerit entia, quæ sunt extra Cælum, non senescere, &c. tamen se declarat postea loqui in particulari de primo ente, atque ait, ab illo tamquam à maximè diuino, & maximè perpetuo pendere esse, & vitam aliorum; Cum ergo aliæ intelligentiæ sint entia distincta à Deo, necesse est, quod eorum esse, & viuere, pendeat à prima.

Ad rõnẽ aduersar. Et per hoc confutatur ratio Aduersariorum: patet enim ibi Arist. per esse non intelligere situm, sed essentiam rerum, neque enim ibi vllum est propositum de situ, neque de ordine vniuersi; sed de pendentia rerum in esse à primo ente; falsum est etiam illa prædicata habere vitam à Deo, non competere intelligentijs alijs à prima, nam hoc apertè ait Arist. ergo magis debemus credere Arist. se explicanti, quam istis. Nec valet ratio sempiterno æuo intelligentiæ fruuntur, ergo non habent esse à prima: non enim valet consequentia: quia vt colligitur ex eo loco, æuum non eodem modo dicitur de omnibus, nam in temporalibus vita cuiusque ani-

que animalis dicitur æuum eius: ergo duratio aliarum intelligentiarum, licet sit ab alio illis communicata, potest dici æuum, & æternum, non tamen eo modo, quo est in primo, quia in eo non solum est æterna duratio: sed etiam à se, quia ipse est fons, & radix omnis æui: in intelligentijs, verò est ab alio, scilicet a prima.

Reijcitur. 2. respõsio Neque secunda responsio valet, tum, quia Arist. loquitur absolutè, ait enim alijs à primo communicatur esse, & viuere, his quidem clarius, his verò obscurius. Præterea, si Deus effectiuè applicat intelligentias Cælo, ergo efficit aliquid; nam illa applicatio est aliquis effectus, non formalis, ergo effectiuus, siue per modum causæ efficientis; sed patet Aristotelem ibi loqui de esse absolutè, non de applicatione ad motum.

Tertia etiam responsio est vana: quomodo enim Deus præsentia sua potest esse causa, vt sint secundum suos gradus, ordinis vniuersi: nisi habeat aliquam efficientiam in ipsa entia, non est intelligibile.

Bacconij. Resp. Ioannes Bacconus 2. Sentent. distinct. 3. quæstione prima, artic. 4. respondet, quòd dependent à prima, non in ratione causę efficientis, sed in ratione causæ finalis: sustinet autem, quòd causa finalis dat esse, & nobiliori modo quàm efficiens, & concedit apertè, quod etiam æterna, vt Cęlum, & Intelligentiæ habent esse post non esse, & quòd hoc concesserit Philosophus. Hoc legitur clare in calce articuli quarti, soluendo rationes; Causa autem propter quam negat verã causalitatem in ipsis, est: quia reputat, quòd omnis causalitas vera, sit per motum, & mutationem, & quia hæc entia non habent esse per motum, & mutationem, ideò negauit, quòd sint efficienter à prima, tamen concessit, quod habeant esse ab ipsa tamquam à causa finali, & ait, quòd hic modus est excellentissimus, & hic modus est modus emanationis, quem nos concedimus: & hoc pacto ait Philosophum concedere creationem, conuenit ergo nobiscum re, solùm differt in modo loquendi, & in obstinatione.

Greg. de Arim. Gregorius de Arimino in 2. Sentent. distinct. 1. quæst. 1. artic. 1 in solutione difficultatis similiter facit hanc distinctionem, de efficiente verò, quem appellat agens verum, & de efficiente per similitudinem, qui est hic, quem nos appellamus agens per emanationem; concedit primam Intelligentiam esse efficiens per similitudinem; dat exemplum de forma, quæ est causa productiua suorum accidentium, & proprietatum consecutiuè, vt forma ignis respectu leuitatis: & hoc modo concedit Deum producere Intelligentias; patet autem, quòd hic modus cõcordat nobiscum, solùm differt in verbis, nam & ipse confitetur, quòd re vera habent esse post nõ esse, & sic de se sunt causabiles quò ad entitatem, sicuti accidentia, & proprietates formarum substantialium sunt effectæ, & productæ post nõ esse à forma, nunquam prima forma habet esse sine Intelligentijs secundis per aliquod tempus, sed solùm prioritatem naturæ, ita nos dicimus de prima Intelligentia respectu secundarum. Eadem videtur esse sententia Francisci Piccolominei in secundo lib. de Creatione, adeo quod nobiscum re sunt, sed verbis discrepant, & voluntate. *Piccolom.*

Secundò principaliter pro confirmatione huius rationis Scoti arguo ad conclusionem ex exemplo allato ab Aristotele de exercitu, loquens enim Aristoteles de ordine vniuersi, & de entibus in ipso, ait, quòd se habet veluti exercitus, in quo vnus est supremus, alij inferiores, & minores, & tandem aliqui qui solùm obediunt; & supponit, quòd in hoc exemplo entia non considerantur, vt entia sunt, & vt homines sunt, neque vllo alio modo, sed solùm, vt milites sunt, & vt personæ belli, quia aliæ considerationes non sunt ad propositum; tũc sic arguo; Omnes qui sunt in exercitu, vt milites sunt, pendent à primo Duce, nam ipse est qui inferiores milites pecunia ducit, & sic dat illis esse milites, Centuriones, & Duces cuiuscumque cohortis, habent ergo esse à supremo Duce, qui illos instituit, vel de eius mandato instituuntur à maioribus Ducibus in tali gradu; tandem omnes Duces inferiores, & etiam superiores, vt Duces legionum, ac Vices gerentes in tali esse, à primo Duce constituuntur; Hoc ergo est ve- *2. rõ.*

eſt verum, quòd omnes perſonæ exercitus in tali eſſe dependent à primo; tunc ſic: ergo in ordine mundi, omnia entia pendent in tali eſſe, quod habent à primi cauſa, & ita Intelligentiæ quę ſunt primæ, & vna eſt maior altera, pendent à prima in tali eſſe, ab ipſa enim habent eſſe tale, & ſic de Cælo, & de alijs, alioquin ſimilitudo non valeret; vnde ſicuti in exercitu pereunte Duce, nihil remanet; Ita in mundo ſi periret primus motor (dicebat Philoſophus) omnia perirent: nam niſi daretur ſubſtantia æterna neceſſaria (dicebat Philoſophus in 12. Metaphyſices, textu 29.) motus deſtrueretur. Hoc etiam apertè voluit innuere in illo exemplo de exercitu, & de patrefamilias, apud quē dicebat alios eſſe propinquiores, & propter hoc maioris nobilitatis, alios remotiores, & propter hoc minoris nobilitatis.

3. rō. Tertiò, Nobilius dominium eſt tribuendum Deo, at dominium Monarchicum eſt nobilius, quam Ariſtocraticum, ergo Deo tribuendum. Sed aduerſarij ponentes omnes intelligentias eſſe incauſatas, & ſolùm quandam paruam relationem habitudinis reſpectu primæ, vt reuerentię amantes, faciunt dominium mundi Ariſtocraticum: nam in Ariſtocratia vera, Princeps ſolùm ordine eſt primus, & quadam reuerentia, ſed in uigore, & potētia, non plus valet quam alius Senator; Ita iſti dicant de Deo; at hoc dominium ab Ariſtotele non reputatur optimum, ſed ſolùm Monarchicum, in quo tota poteſtas eſt apud Principem vnum, & hoc voluit innuere Philoſophus, dum exemplificauit de exercitu, & patrefamilias: nā apparet, quod in his eſt dominium Monarchicum, non Ariſtocraticum: dixit enim entia nolunt malè diſponi, vnus ergo Princeps.

Adducuntur aliæ rationes Scoti ad idem probandum, & dilucidantur. Cap. II.

4. rō. PRo eadem Concluſione arguit Scotus in eodem quodlib. ſic. Ariſtoteles 12. Metaphyſices tex. 36. ait, quòd Primus motor mouet vt appetibile, & amabile; modò tali motione non poteſt mouere niſi intelligentiam ſibi proximam, ergo cauſat intelligere ipſius intelligentiæ, ſed illud intelligere eſt ipſamet ſubſtantia intelligentiæ, ergo intelligentia ſecunda eſt producta. Hæc ratio eſt efficax, & melius patebit cum declarabimus modum, quò intelligentię producuntur; Pro nūc tamē ſic declaratur: Deus eſt obiectū appetibile & intelligibile, obiectum autem mouet ad intelligere ſeipſum, iſte autem actus Dei mouendi ad intelligere Dei, eſt productio intelligentiæ ſecundæ, & ſic prima intelligentia ad extra communicat ſuam bonitatem; non ergo mouet vt intelligibile, ita quod quaſi præſupponat intellectum ſecundæ intelligentiæ eſſe vti euenit apud nos, ſed ita mouet quod illa motio eſt ꝓductio ſubſtātiæ intellectualis, quæ intelligētia ſecunda dicitur, & ſic de alijs; Hic ergo eſt modus productionis intelligentiarum: & ita habet vim hæc ratio, & concludit; quia ſecundum aduerſarium iſta motio qua Deus mouet, vt intelligibile, ſiuè intelligere in ſecunda intelligentia eſt ſubſtantia ipſiuſmet ſecundæ intelligentiæ; nam ſecundum Philoſophum, intelligere in abſtractis non eſt accidens, ideò valet ratio, quia illud intelligere cauſatur à Deo, qui eſt obiectum mouens, ergo & ſubſtantia illius intelligentiæ cauſatur à Deo. Quis autem ſit iſte aduerſarius, contra quem ibi loquitur Scotus, non habetur; Marginiſtæ in illa quæſt. 7. quodlib. notant D. Thom. par. 1. quæſt. 66. art. 2. ſed ibi D. Thomas de hac re non loquitur; Caietanus libro de Ente, & eſſentia, de hac re loquitur, ſed eſt nobiſcum. Ad hanc rationem reſpondent aliqui, quòd nunquā dixit Ariſtoteles, quòd prima intelligentia ſit cauſa intelligentis, ſed intellectionis, ait enim, quòd mouet, vt intelligibile, ergo eſt cauſa intellectionis, non intelligentis, & ſic non ſequitur, quod intelligentia ſit producta. *Reſp. aliquorum.* Contra verum eſt, quòd in his inferioribus diſtinguitur intellectio ab intelligente, tamen obiectum eſt cauſa effectiua intelligentis, in quantum eſt intelligens: ſed in ſeparatis à materia, idem eſt intelligens, & intellectio ſua, ita quod ſi tu concedis primum cauſare intellectionem ſecundæ, cum hęc in- *Reijcitur.*

tellectio

tellectio sit eadem cum essentia Intelligentiæ, hinc fit, quòd concedis essentiam secundæ esse causatum. Aliqui alij, vt Gregorius, respondent, quòd concedunt Philosophi primam esse causam secundæ Intelligentiæ, & aliarum, vt obiectum est causa intelligentis, sed obiectum non est causa efficiens intelligentis, ergo neque prima est causa efficiens Intelligentiæ secundæ, quò ad substantiam. Sed contra, obiectum est causa efficiens intelligentis vt intelligens est, nam obiectum est quòd efficit intellectionem, & nullam aliam habet causalitatem, nisi mouere, & efficere, ergo in separatis à materia, in quibus idem est intellectio & intelligens, obiectum, quod est causa intellectionis, etiā est causa efficiens intelligentis, idem enim sunt.

Resp. aliorum.

Reij. citur.

Sed adest instātia ipsius Gregorij: quia prima intelligentia non producit secundā per suum intelligere, quia intelligere primæ, est substantia primæ; Respondetur, quod primus motor Deus, non causat secundam intelligentiam per suum intelligere: neque hoc dicimus nos, sed dicimus, quod causat secundam intelligentiam, & alias mouendo ad intelligere se, qui est obiectum intelligibile, & sic dū prima mouet, ad intelligēdū producit, quia illa motio est productio intelligentiæ, siue intellectionis, quæ est substantia, appellata secunda intelligentia, &c. & eatenus dicitur mouere, vt intelligibile, & appetibile, quatenus producit intellectionem sui, quæ est substantia intelligens, & appetēs ipsam primam; Aliud ergo est intellectio primæ, qua se intelligit, & aliud est motio qua extra se vt intelligibile mouet: quia nos concedimus, quod eius intellectio est substantia ipsius primæ, qua prima in ea est idem intelligens, & intellectio, & intellectum: sed motio illa, qua, vt intelligibile extra se mouet, est productio intelligentiæ, vt infra dicam. Confirmatur: quia de ratione obiecti in his inferioribus est, quòd producat, excitat enim potentiam: modò obiectum illud diuinum est quid longè excellens, ergo actus eius & motio, debet esse longè nobilior, ergo debet esse productiuus intellectionis, quæ sit substantia, si quidem hic inferius obiectum producit intellectionem, quæ est accidens.

Alij Respondent, quòd talis actio non est vera efficientia, sed similitudinaria, & metaphorica; Contra, omnis intellectio siue intelligentia quæ non est eadem obiecto, causatur ab obiecto, & non nisi effectiuè, & realiter, recipit enim esse suū, quod est reale ab obiecto: sed hæc intellectio quæ ponitur secunda Intelligentia, est diuersa ab obiecto, quia est ad extra, & causatur ab obiecto, ergo est effectiuè, verè, & realiter à prima, accipiendo hic causam efficientem pro causa quæ dat verè esse, de non esse, licet sit sine motu, & mutatione, & sine prioritate temporis.

Alia resp. reijcitur.

Quintò arguit Scotus sic; Secundum Aristotelē primus motor est infinitæ virtutis, & ideo non potest mouere immediatè, ergo mouet mediante aliqua alia intelligentia, quæ est finita: sed quod est finitum non est à se; ergo intelligentia secunda est ab alio. Hæc ratio habet vim ex eo, quod Primus Motor est infinitæ virtutis, quod supra est probatum. *5. rō.*

Sextò determinatum est, quod respectu Cæli sunt duo mouentia, & hoc est verum siue sustineat nobiscum, quod primus motor mouet mediatè Cælum primum, siue cum alijs immediatè: quia habent dicere, quòd præter vnumquemque motorem assistentem cuilibet Orbi, etiā Primus Motor illis Orbibus virtute assistit: si enim nihil operaretur primùm mouens circa orbes alios, nulla esset dependentia ad primum, neque inter illos esset ordo essentialis ad vnum primum, quòd esse falsum supra ostendimus. Tūc sic arguit Scotus. Quandocumque sunt plura agentia essentialiter ordinata, aut secundum accipit esse à primò, exemplum de Cælo, & igne: nam ignis habet esse a Cælo; aut licet non accipiat esse a primo, accipit tamen aliquam influentiam, exēplum, Baculus accipit à manu motum, vt possit mouere pilam; aut tertio, ambo agentia attingunt eundem effectum immediatè, sed ordine quodam, quia primum principalius, secundum minus principaliter, exemplum de Patre, & Matre respectu prolis, secundum opinionem, *6. rō.*

quòd mulier actiuè concurrat; Ad propositum : vel ergo hæc duo mouentia se habent tertio modo, & hoc est impossibile: quia tunc in æquali tempore, immò in eodem moueret virtus maior quo minor, quòd est absurdum : nam in eodem spatio temporis mouet & Primus motor sphæram primi mobilis, scilicet spatio 24. horarum, & illa intelligentia assistens, & sic de alijs; Aut secundo modo, sed hoc est inconueniens, quia illa entia æterna nihil recipiunt vltrà suum esse, essent enim alterabilia, si reciperent influentiam aliquā à prima, quæ non esset essentia earum. Hæc ergo Influentia, & virtus, non poterit esse aliquid aliud ab eius essentia; Relinquitur ergo, quod se habeant primo modo, & tunc habemus propositum.

Resp. Achillini reijc. Ad hoc argumentum respondet Achillinus illo 2. quodlib. dicens, quòd istæ duæ intelligentiæ non distinguntur re, sed ratione. Sed hæc responsio non eget impugnatione, tunc enim vnica in omnibus Orbibus esset intelligentia re, sed plures ratione.

Auerroes idem sentit. Probat etiam Scotus hoc fuisse de mēte Auerrois, sed de hoc nolo disputare, qui vult hanc rem in via Commentatoris videre, videat Zimaram quæst. illa de triplici causalitate.

Sept. Septimo Scotus in primo d. 8. q. 5. arguit alia efficacissima ratione. Philosophus in 12. Metaphysices, tex. 52. concludit vnitatem vniuersi ex vnitate finis : ergo omne aliud ab illo fine, tendit ad illū vltimum finem, Hoc etiam ab omnibus aduersarijs cōceditur, subinfert, quod habet causam finalem, habet quoque causam efficientem, intelligentiæ habent causam finalem, vt dictum est, ergo habent causam efficientem. Maior in qua est tota difficultas, probatur ex 5. Metaphys. cap. 2. quia finis nō est causa nisi inquantum mouet efficiens ad agendum, vel dādum esse alicui, propter seipsum finem amatum, hæc est Arist. loco citato. nam finis est id, gratia cuius aliquid fit; mouet ergo solum agens ad agendum, & ad dandum esse alicui, propter seipsum finem, adeò quod causalitas finis respectu agentis, & efficientis: quia hoc solum mouetur à fine; res ergo quæ ordinatur ad aliquem finem extra se, necessariò habet efficiens, quòd mouetur a fine, & producit rem ipsam ad esse, propter illum finem, quoniam res quæ est propter finem, pro tanto mouetur à fine, quia finis mouet suum efficiens ad dandum illi esse, & nisi haberet tale efficiens dans illi esse, non esset illa res ad finem; exemplum: sanitas, vt finis mouet hominem ad ambulandum; ecce ambulatio habet causam finalem scilicet sanitatem, ideò habet etiā efficientem, scilicet animam hominis facientem ambulationem ipsam, quæ anima mouetur à sanitate. Tunc ad propositum omnes intelligentiæ preter primam ordinantur ad primam vt ad finem ergo habent causam efficientem dantem illis esse propter illam primam, quę causa efficiens est postea ipsa prima, quia ipsa est finis, & efficiens.

Quorundā reijcitur resp. Verùm hęc ratio non videtur concludere, quia dicet aduersarius, ex hoc nō sequitur, quod omne quod habet causam finalem, habeat efficientē, qa illud agens, quod agit propter finem, vel producit aliquid propter finem, nō est factū per talem actionem à fine, ergo à pari intelligentię mouentur quidem ad efficiendum aliud ab vltimo fine, non tamē sequitur, quòd ipsę sint effectę tali motione. Hęc responsio est nulla: quia tunc secundę intelligētię essent ordinatę ad primam quò ad operationē tātum, non quò ad entitatē suā, at hoc est absurdum, quia quò ad entitatem, & operationē ordinātur ad primam, & ideò sequitur ratio, ꝙ cum sint ordinatę ad aliud secundum entitatem sunt causati. Preterea ratio Scoti consistit in hac propositione, quòd habet causam finalem, factum est propter illum finē, quia finis est gratia cuius aliqd est, vel fit, non potest autem aliquid esse propter aliquid aliud nisi sit posterius illo fine, & ab aliquo efficiente sit ei tributus ille ordo, & pendentia ad illum finem, qđ quidem efficiens efficit illā rem propter illum finem : quod autem est in suo esse absque vllo fine, est incausatum, & sic est solus Deus; Tunc ergo sic arguitur.

Si secundæ Intelligentiæ quātū ad propriā entitatē non sunt effectæ propter finem, non sunt ad finem, sicuti nec primū efficiens est ad finem, quia non ordinatur ad alium, ipse enim est suus finis, ergo & secun-

ſecundæ intelligentiæ erunt finis, & non ad finem, non ergo erit vnus finis omniũ entium in mundo; & hæc eſt vera ratio Scoti. Præterea, cum dicimus efficiens habere finem, non intelligimus quòd efficiens habeat finem ita quòd illa entitas quæ eſt effectiua ſit ad finem propter illud efficere, ſed dicitur efficere propter finem, quia entitas quæ producitur ab ipſa eſt ad finem; vnde ſi fieri poſſet, quod efficiens produceret aliquam entitatem, quæ non ordinaretur ad aliquem finem, tunc efficiens illud non diceretur agere propter finem, quia eius effectus ad nullum finem ordinaretur: ſolum itaque illud dicitur eſse ad finem, quod habet entitatem propter aliud, omne ergo quod habet cauſam finalem, neceſſario habet cauſam efficientem, quæ cauſa efficiens propter illum finem efficit talem entitatem; Si itaque ſecundæ intelligentiæ non ſunt cauſatæ, neque habent cauſam efficientem, ſequitur, quod neque etiam habent cauſam finalem, etiam ſi ponantur producere hæc inferiora propret primũ finem, non enim ſolum quatenus efficiũt, ſunt ad finem, ſed etiam vt habent eſſe, ſunt propter finem; Vnde finis definitur 2. Metaph. textu 2. & 2. Phyſic. textu 28. quod eſt cuius cauſa aliquid fit. Pręterea, pro tanto res dicitur habere cauſam finalem, quia propter finem habet eſſe; finis ergo dat illi eſse, ſed finis nulli rei dat eſſe ſine cauſa efficiente, ſed per cauſam efficientem, ergo, quod habet cauſam finalem, habet quoque neceſsariò efficientẽ, & ita ſi intelligentiæ habent cauſam finalem, habent quoque efficientem.

rõ formata à recẽtioribus. Hinc rationem formant quidam in hunc modum. Si Deus eſt finis rei, ergo dat rei finem: at finis, & forma ſunt idẽ: ergo ſi Deus eſt finis rei, dat formam rei, quod dat formam eſt efficiens, ergo Deus eſt efficiens.

Reſpondent argumentum concludere de fine cuius, non de fine cui, Deus eſt finis cui, non cuius.

Resp. recentiorũ reijcit. Contra. Finis cui, eſt ſpecies finis cuius: at conditio generis cõpetit quoque ſpeciebus, ergo ſi finis cuiꝰ, dat eſse illi, quod eſt ad finem, etiam finis cui, dabit eſse illi, quod eſt ad ſeipſum vt ad finem; prima propoſitio probatur ex Ariſt. 2. de Anima tex. 27. vbi in vltimis verbis habet, dupliciter autem dicitur ipſum gratia cuius, & cuius, & cui. Secunda propoſitio patet: quia 2. Phyſ. tex. 27. cauſa finalis definitur ſic: finis eſt gratia cuius; ergo hæc diſtinctio non ſuffragatur. Confirmatur: quia finis cui, maximè continet rationem cauſæ finalis, eſt enim illud principale gratia cuius aliquid fit, nam finis gratia cuius deambulationis, eſt ſanitas, ſed finis cui, ſiue vltimus eſt Socrates, cui inſit ſanitas, & propter hoc Ariſtot. 2. de anima tex. 37. dixit animam eſse gratia cuius, & gratia cui, omnium inſtrumentorum naturalium; quia omnia licet habeant diuerſos fines, tamen omnes vltimatè ordinantur ad animam. Ex quo ſic arguitur per aduerſarios; finis gratia cuius, dat finem, & formam. ergo finis cui, magis dat finem, & formam: Deus eſt finis cui; intelligentiarum, ergo dat illis finem, & formam, ergò Deus eſt cauſa efficiens illarum. Præterea, ratio hæc formata, vt ſupra à Scoto, valet contra hoc: quia quod non eſt ab alio, ſed à ſe, non poteſt ordinari ad aliud, vt ad finem, implicat enim quod ſit à ſe, & ſimul ſit ad aliud.

alia rõ prĩcipal. Ad hoc valet ratio adducta à Scoto infra cap. 4. quod Deus eſt primum efficiẽs ſecundum Ariſt. & ſecundum omnes philoſoph. at nó poteſt eſſe primum efficiẽs, niſi efficiat aliquid immediatè, ergo debet aliquid efficere immediatè, iſtud non poteſt eſſe aliud, quàm Intelligentiæ, Cælũ, & materia prima, ergo omnia iſta immediatè fiũt à Deo. Minor probatur: quia ſi Deus nihil efficiat immediatè, ſed omnia mediatè: ergo non erit primum efficiens, ſed dabitur aliud efficiens prius eo, illud ſcilicet mediante quo efficiet. Et cõfirmatur: quia ſine illo primum efficiens efficere non poſset: illo autem poſito efficit, ergo primum efficiens, non erit primum efficiens. Aſſumptum in ſubſyllogiſmo probatur: quia cætera ab Intelligẽtijs, Cælo, & materia prima, producuntur à Deo mediantib. Cælo, & cauſis ſecũdis.

Reſpondent recentiores, falſum eſse Deum ſecundum philoſophos præcipuè Platonem, & Ariſtotelem eſse cauſam efficientẽ, propter rationes quas infra cap.

Deũ esse causã efficiẽtẽ probatur

vltimo adducemus,& soluemus.

Contra, dimisso Platone,cui competit definitio, competit & definitũ: primo enti competit definitio causæ efficientis, ergo.Minor probatur ex Arist.2.Physic.tex. 27.efficiens est principium vndè motus: sed ex Arist. & aduersarijs Deus est Primus motor Cæli,ergo. Respondent concedendo Minorem: sed dicunt argumentum esse contra nos, quia motus præsupponit mobile, ex 3.Phys.tex.9. ergo mouens efficienter præsupponit materiam: ergo non efficitur ex nihilo, vt est productio per emanationem.Contra,adducere inconueniens, non est soluere rationem; ex hac ratione habemus,quòd Deo competit ratio causæ efficientis: quia est principiũ,vndè motus, ergo falsum est, quod illi assumunt pro fundamento, quod genus causæ efficientis sit causa dicens imperfectionem à toto genere, propter quã rationem, maximè aiunt non competere Deo,ergo non dicit imperfectionem à toto genere: sed si habet imperfectionem aliquam, est à subiecto,materia, vel ratione modi efficiendi aliquorum particularium,vt instrumentorum, & causarum materialium; sed absolutè in se dicit perfectionem; & certè hoc negare, est negare principium naturale, nedũ Aristotelicum. Vndè reflecto argumentum,& ostẽdo vim argumenti Scoti. Deus est principium vndè motus:sed esse principium vndè motus,ex subiecta materia, siue principium vndè motus Physicum non dicit perfectionem absolutè, nec primam efficientiam, sed secundariã,quia præsupponit causam mediam aliam concurrentẽ, scilicet materiam, & mobile, ergo debet dari aliud principium vndè motus, & aliqua alia efficientia,quæ sit prima,& consequenter quæ efficiat nullo præsupposito,& requisito ad hoc, vt saluemus Deũ esse primum efficiens,& sine imperfectione. Sed tunc aduersarij negabunt Minorem, scilicet, quod Deus sit principium vndè motus, & dicent omnes authoritates Aristot. quibus ait primum ens esse primum mouens, & mouere Cælum primum,&c.intelligi de causa,& dependentia finali, non de efficiente. Sed contra; Certum est, quod Deus secundum Arist. est etiam causa efficiens horum inferiorum,cum Cælo ipso concurrens;vndè isti recentiores concedunt Deum,vt applicatum Cælo, esse causam æternitatis in generatione, & hoc modo intelligunt illud ex primo de gener.tex.14.vbi Arist.etiam ex confessione Alex. Aphrodisæi fatetur Deum esse causam effectricẽ motus æterni corporis.Tunc sic: Deus est causa efficiens nõ prima,sed secundaria,& efficit, quia aliud efficit, scilicet Cælum: ergo Deus in genere causæ efficientis efficit, sed non primo,at secundariò,& mediatè, quòd est apertè absurdum:quia primum ens penderet ab alijs in efficiendo, & operando, quod est absurdum, & hic locus est valdè obseruandus: quia eodem 1. de generat. tex.14. apertè dicit primum ens immobile,esse causam vndè motus æternæ generationis, non enim dicit esse causam finalem Cæli,& Intelligentiarum, & illas postea efficere generationem:sed ait apertè Primum mouens immobile, esse causam vndè motus, id est efficientem & generationis; & quod magis vrget, est, quia subiungit, quod distinguere de immobili principio,pertinet ad primam philosoph.signum est ergo, quod causa efficiens dicitur de principio alio modo quã in his inferioribus, & ideo nos rationabiliter distinguimus efficiens in efficiens per motum,& mutationem, & in efficiẽs per emanationem.Cõfirmatur ex 12.Metaph.tex.38.& alijs in Metaph.vbi appellat primum ens principium primum, & dicit cessante eius motu,nihil moueri posse,ergo motus illius est causa efficiens prima omnium entium istorum causatorum simul cum Cælo: at nisi habeat alium modum efficiendi ex se solo non erit primum efficiens independens; sed dependet à Cælo in efficiendo, & sic non erit sibi sufficientissimum, nec verum erit ipsum nullo indigere, vt dicebat primo de Cælo tex. 100. vt videbimus, sed egebit Cælo,& causis secundis, quod est absurdum,& contra Philosophum ipsum.

Confirmatur.

Hoc idem repetit 12.Metaph. tex. 55. & 56.nam cũ tex.52.ostendisset dari vnũ primum principium vniuersi,& illud declarasset exemplo familiæ, & exercitus, ostendit in textibus sequentibus, quàm

rationabilius alijs antiquis hanc doctrinam tradiderit, & præsertim, quod posuit hoc vnum primum principium dari, ad quod omnia, & à quo omnia pendeant; & quia potuisset aliquis obijcere, quod etiam Anaxagoras posuit intellectum esse primum principium, quia dixit, quod quidem intellectus primus mouet omnia. Respondet philosophus, quod rectè Anaxagoras posuit primum principium mouens esse intellectum, tamé deficit, quia hoc non declarauit benè, absolutè enim hæc sententia prolata est falsa; quia si primus intellectus mouet, non poterit esse primum principium, quia omne mouens propter aliud mouet, scilicet propter finem: ergo primus intellectus habebit aliud principium ante se, & sic non erit primum principium; subiungit deinde Arist. Si autem Anaxagoras intellexisset vti ipse Arist. scilicet, quod moueat non propter aliud distinctũ a se, sed propter semetipsum, ita quod ipse intellectus sit mouens, & motum, sicut est intelligens, & intellectum, rectè dicit, & dat exemplum, dicens: medicina est quodammodo sanitas ipsa, quia medicina est forma quodammodo sanitatis, inducit enim sanitatem. Vndè Alexander Aphrodiseus ibidem in Commentario dicit, quòd si Anaxagoras in hunc modum de intellectu primo disseruit, vt idem faciat mouens, idem cuius gratia mouet, & omne, quod mouet gratia ipsius, rem motam mouere dicat, rationi consentanea dicere videri possit; ergo ex Arist. & Alexandro primus intellectus est simul vltimus finis, & primum efficiens, quod omnia propter semetipsum mouet, & hic locus est multum notandus.

Præterea, ibidem paulò inferius ait, quod tã ij philosophi, qui posuerunt duo principia quam ij, qui posuerunt formas, coacti sunt ponere aliud principiũ prius: quia non potest haberi, quomodo materia fiat particeps Idearum, nisi sit aliquod principium efficiens, quod moueat materiam, & defluxum à formis in materiam, illud autem primum principium ait Alexander ex Aristotele est hic primus intellectus, qui est principium primum. Ex hoc loco habetur expresè, quod primũ immobile est primum efficiens; idem habetur in verbis sequentibus, quibus ait, nisi vnum principium primum, incorporeum, & intelligibile, quod sit principiũ omnium, ponatur, non poterit saluari ordo vniuersi, nec generatio, nec cælestia corpora: quia dabitur processus in infinitum in principijs, vt dixerunt quidam antiqui, quod tamen est absurdum; patet autem, quod loquitur de principio effectiuo, vt patet ex expositione ipsius Alexandri Aphrodisæi, vel Egei, vt alij volũt, verba autem tex. sunt hæc; Præterea, si non sint alia præter res sensibiles, non erit principium, nec ordo, nec generatio, nec Cęlestia corpora erunt, sed semper principium principij erit, vt Theologis omnibus naturalibus accidit.

Tandem eodem textu vltimo reprehendit Pithagoricos, eo quia posuerunt numeros esse principia rerum: quia si illud esset verum, non vnum esset principium omnium rerum, sed multa, & diuersa, & sic res non possent rectè vniri inter se; necesse est ergo ait Arist. ponere vnum principium omnium, vt nos posuimus: quia entia nolunt malè disponi, malè autẽ disponerentur, si essent plura principia prima: ergo vnus princeps, & vnum principium est ponendum: clarum est autem, quod Pithagorici ponebant numeros esse principia efficientia: ergo dum loco illorum numerorum Arist. ponit vnum principium immobile, loquitur de principio non solum finali, sed efficiente.

Multæ aliæ rationes adducuntur ab alijs, & ab eo, sed hæ mihi videntur potissimæ. Franciscus Piccolomineus in suo libro 4. de Creatione, multa dicit contra hanc sententiam: sed tamen in nostram sententiam deuenit reipsa, vt patet ex dictis ab eo in cap. 5. illius libri, solum discrepat verbis. Hęc est ergo opinio Philosophorum, quòd entia necessaria præter primum, sunt causata; neque apud illos hoc implicat contradictionem: quia existimant primum agens agere necesariò, & consequenter dare illis entibus esse necessariò, & propter hoc sustinent æterna esse causata.

Explicatur modus productionis Intelligentiarum secundum Arist. Cap. III.

QVò ad modum productionis Intelligentiarum, sunt duo modi dicendi præcipui, vnus verus, & est Arist. quem explicauit Auerroes, & Zimara Theoremate 12. Alius est Auicennæ, qui in modo productionis concordat cum Aristot. & Auerroe, scilicet, quòd non producuntur istæ Intelligentiæ per motum, & mutationem, sed per emanationem: at differt in ordine, quia Aristot. voluit, quòd omnes proueniant à prima, Auicenna voluit, quòd vna ab altera proueniret, & à prima solum vnicam prouenire: sed in hoc errauit; Videamus ergo modum verum, & ordinem productionis Intelligentiarum, quem probat Scotus quoque in illo septimo quodlibeto: nam licet re vera modus, quo intelligentiæ, & alia entia efficiuntur à Deo, in via philosophorum sit valdè difficilis ad explicandum: vndè Auer. 11. disput. in solutione primi dubij, (quod etiã declarat Zimara Theor. 12) dixit esse verum secũdum Peripateticos, quod entia procedunt à Deo, sed modo altiori quàm sit natura, & quàm humana voluntas: sed iste modus clarè non potest comprehendi nisi ab ipso, attamen rationabilius ex dictis suis simul cum ratione philosophantes, sic potest explicari. Necesse est si prima Intelligentia habet aliquam efficientiam, vt diximus, hanc esse emanationem, necesse est enim, quod efficiat, & producat, veluti obiectum intelligibile producit, & efficit intellectionem de se, hæc enim est productio, & causatio spiritualis, quæ tamen dat verũ esse reale, quoniam producit rem de non esse, ad esse reale, & hoc cõfirmatur: quia dixit Arist. quòd primum mouet, vt appetibile, & intelligibile, itaque si mouet, mouet, & efficit in ratione obiecti, quot ergo modis mouet immediatè, tot producit Intelligentias, quia vnusquisque actus talis, est vna Intelligentia: nam sicuti obiectum intelligibile apud nos dum mouet intellectum meum, producit vnam intellectionem, sed dum mouet alium, aliam intellectionem producit: ita quod quot actus mouendi habet, tot producit intelligentias, quia vnusquisque motus est vna intelligentia: ita primum appetibile quot motiones efficit, tot intelligentias producit, differt in hoc ab obiecto nostro: quia obiectum apud nos, ex se non sufficit producere perfectè intellectionẽ, sed ipsum simul cum intellectu, tamen quantum est ex se, producit suam intelligentiam, sed obiectum illud diuinum cum sit excellentius, producit intelligentiam perfectè per seipsum absque alio intellectu, & hæc est distincta ab ipso, & est substantia quæ, appellatur secunda intelligentia, &c. Vndè etiam adest alia differentia, quòd obiectum apud nos præsupponit intellectum in esse, sed obiectum diuinum, quod est primum, non præsupponit intellectum vllum alterius intelligentiæ, sed per talem actum mouendi producit intelligentiam, quæ est ipsa substantia secunda intelligens, & quot motiones efficit, tot intelligentias producit. Vndè non est imaginandum, quòd intelligendo se, producat alias intelligentias, vt ait Bacconus, quia, intellectus, intelligere, & intellectio, sunt idem, in prima, & in abstractis à materia, & sic prima produceret semetipsam, & secunda intelligentia esset idem realiter cum prima, quod est falsum; Hæc verò secunda intelligentia pro tanto intelligit primam, pro quanto intelligit seipsam, quæ est similitudo, & imago primæ, & sic cognoscunt omnes per suam essentiam, & ita cognoscunt primam intelligentiam, quia cognoscunt seipsas, quæ sunt imagines ipsius: vnaquęque autem inferiora cognoscit, quia cognoscit se, quæ est quoquo pacto causa illorum, siue pro tanto, quia cum sit perfectior alijs inferioribus, quoquo pacto illas in se continet eminenter; non tamen ita perfectè sicuti prima, & ita apparet quomodo intelligentiæ sic se habent, quod in vnaquaque intellectus, intellectio, & intelligens, sunt vnum, & idem.

Bacconus reijcitur.

Sed aliquis dicet: non est intelligibile, quod obiectum solum producat intellectionem, & moueat vt appetibile, & intelligibile, non præsupposito concursu alicuius intellectus sui, vel alterius: vnde

videtur probabilior modus Bacconi, neque Scotus in illo quodlibeto hũc modũ damnat. Respondetur: quod non possumus dicere concurrere ad causalitatem huius intelligentiæ intellectum Dei, neque aliarum intelligentiarum, propter rationes dictas nunc; cogimur autem dicere, quod causat intelligentias per emanationem, hęc emanatio est per aliquem modum, & nullus videtur accommodatior isto; Vndè sicut radij emanant naturaliter à Sole, nulla alia causa concurrente; ita intelligentiæ emanant à Deo, nulla alia causa concurrente; ista autem entia dicũtur intelligentiæ, ergo debent produci eo modo, quo intelligentia producitur, illa producitur partim ab obiecto, partim ab intellectu in nobis: ibi autem cũ non possit concurrere intellectus, dicendum est produci per emanationem à solo obiecto. sicut radius à Sole, & hunc esse eius modũ producendi naturalem: & hic modus dicendi est Auerrois, vt declarat Zimara pulchrè, allegato Theoremate 12. qui etsi sit difficilis, est tamen rationabilior, sustinendo efficientiam in primo motore, quã iam supra, & auctoritatibus, & rationib. efficacissimis probauimus.

Intelligentias effici a prima adhuc probatur. Et confirmatur nunc quoque, intelligẽtiæ omnes secundum aduersarios pẽdent à prima tamquam à fine; Tunc sic: Quidquid est propter aliud, non est propter se: sed quod habet pro causa finali aliud à se, non est propter se, sed propter illud aliud, ad quod tamquam ad finem ordinatur, ergo quidquid ordinatur ad aliud tamquam ad finem, non est propter se. Maior est euidens ex terminis, opposita enim implicat contradictionem; Minor quoque patet, repugnat enim qđ aliquid ordinetur ad aliud tamquam ad finem, & tamen sit propter se; tunc subsummo, sed quidquid nõ est propter se, sed ꝓpter aliud, non habet ex se esse, sed habet illud ab alio: ergo intelligentię, nõ habent esse à se, sed ab alio; Assumptũ probatur: quia circumscripto illo, propter quod sunt, nõ habent esse; hoc probatur: quia circũscripta causa per se alicuius rei, res illa nõ habet esse, finis est causa per se illi⁹ cuius est causa, ergo ablato fine, illud quod est ad finem, non esset: sequitur ergo, qđ ablata prima intelligentia, nõ essent secundæ, ergo secundæ esse suum non habent à se, ergo habent esse causatum, & dependens efficienter ab alio: quia si non habent esse à se, habent illud ab alio, hoc autem est effici ab alio.

De inæqualitate. De inæqualitate est difficultas, propter quam causam videlicet sint inæquales, & quo ad hoc est respondendum, quod proueniunt à prima ordine quodam, omnes quidem proueniunt immediatè, tamen non in eadem perfectione, quia entia non possunt æqualiter participare esse diuinum; Vnde ait 100. Cæli, quod ab ipso cõmunicatum est esse, his quidem clarius, his verò obscurius; Vnde se habent sicut numeri: nam sicut omnes numeri proueniunt ab vnitate, ordine quodam, ita entia illa æterna à quibus postea hæc omnia inferiora causaliter emanant.

De pluralitate De pluralitate cur tot sint, & non plures, non habemus causam à priori, sed à posteriori, & est: quia nõ sunt plures sphęrę, & quia primum agens est necessariũ, operatur entia, quæ sunt necessaria ad regimen mundi, & ideò tot producit intelligentias, quot Orbes necessariò mouendi sunt; Hinc etiam vnum Cælum, & vna materia, & non plures dantur. Hinc patet defectus opinionis Auicẽnę: quoniam

Opin. Auicẽna. prima Intelligentia non habet alium modum mouendi, nisi vt appetibile, & desiderabile: manifestum est autem, quod à tali obiecto plura prouenire possunt immediatè, nam vnum obiectum plura mouere potest, & ita ruit fundamentum Auicennæ, quod erat illa propositio. Ab vno, in quantum vnum, non prouenit nisi vnum, ea enim non est absolutè vera: sed debet sic glossari, ab vno in quantum vnum secundum essentiam, & virtutem, non prouenit nisi vnum: sed ab vno in quantum vnum secundum essentiam, & non secundum virtutem, possunt prouenire plura, vt est in proposito. Scotus autem 4. Sentent. distinct. 1. quæst. 1. Respõdet ad rationes pro Auicenna, & dicit, quòd hęc propositio si intelligatur de omnino vno in re, est falsa: quia ab vno omnino in re operãte per intellectum, & voluntatem, possunt prouenire multa, dũ modo habeat distinctam cognitionẽ co-

gnitorum: Angelus enim secũdum Theologos, diuersas intellectiones producit, quæ glossa non repugnat primæ, sed illa propositio recipit vtrãque; quod verò ait Zimara, hanc glossam non esse ad mentem Peripateticorum, quia illi nolunt, q; Intelligentiæ intelligãt aliud à se; pro nũc dico, quòd Scotus tunc loquitur secundum Theologos, tamen sufficit quod illa propositio non est vera nisi cum glossa illa, licet probatio Scoti sit Theologica, nos possemus varias probationes naturales adducere, sed in re clara non oportet immorari, probent ipsi.

Explicatur quod detur, & quomodo detur Creatio in via philosophorum. Cap. IV.

SCotus de hac re loquitur in 2. Sent. d. 1. q. 2. in principio, & etiam Zimara 12. Theoremate, & quæstio. de triplici causalitate. Piccolomineus in duobus lib. de Creatione. Pro intelligentia sciendum est, quod creatio est productio alicuius rei de nihilo in effectu; & de hoc consentiunt omnes Theologi, licet diuersi varijs verbis illam assignent, essentia enim creationis consistit in hoc, quod est productio rei in esse reale de nihilo, sine nulla alia re præsupposita, per quod distinguitur à generatione, & alijs mutationibus, quia generatio semper præsupponit aliquod subiectum, ex quo ab agente generante res generata educitur: at quod creatur, ex nihilo penitus producitur; hoc exactè declarat Scotus in 2. Sent. d. 1. q. 2. & hoc idem sonat illa definitio quam assignat in eadem dist. q. 3. respondendo ad secundum principale, dum dixit Creatio est productio totius creati in esse, non præsupposita aliqua parte eius. Franciscus Piccolomineus primo libro de Creatione, cap. 1. reprehendit hanc definitionem: quia videtur competere productioni omnium formarum, quia omnis forma adeò tota producitur, vt nil eius antecesserit, ideoq. dicit ipse esse assignandam talem definitionem. Creatio est actus perfectus creatoris, quo creabile ex non esse penitus constituitur in esse. Ratio huius definitionis est: quia creatio habet commune cum motu, quod sit actus: distinguitur postea in

Quid sit creatio.

Picc.

reliquis, quia motus est actus imperfectus, creatio verò est actus perfectus, & tota simul. Verum, vt breuiter agam, res enim Theologica potius est quam Physica. Pro determinatione præsentis speculationis, obiter pro nunc dico, quod definitio communis Theologorum est rectè assignata, illa verò Piccolominei est satis vana, neque explicat essentiam creationis, falsum est enim quod Creatio conueniat cum motu in actu, quia actus qui sumitur in definitione motus, significat viam ad perfectionem, & significat viam entis imperfecti, tendentis ad perfectionem; Vndè motus dicitur actus mobilis, vt mobilis, & entis in potentia, ita, quod actus qui accipitur in motu, est progressio, & via ipsius entis in potentia, adeò q; talis actus præsupponit subiectum aliqđ, scilicet illud ens potẽtiale tendens ad perfectionem: at Creatio non est via, neque progressio aliqua alicuius entis, sed pura productio entis realis ex nihilo simpliciter facta à creante. Ad rationem in oppositum, dico, quòd omnis forma materialis, quæ continuo generatur, educitur de potentia materiæ, & sic aliquid sui præsupponitur, scilicet materia, at quod creatur, nihil sui præsupponi debet, neque in se, neque in alio, sed fit ex nihilo penitus.

Reijcitur.

Est etiam obiter alia difficultas determinanda, quam pertractat Franciscus Piccolomineus primo libro de Creatione, cap. 3. scilicet An creatio sit mutatio; quo in loco imponit Scoto, quod dixerit creationem simplicium, vt Animæ, & Angelorum, non esse mutationem, sed creationẽ compositorum, vt terræ, ignis, &c. esse aliquo modo mutationem.

An creatio sit mutatio.

Sed Franciscus Piccolomineus nõ rectè percepit Scotum. Sciẽdum est ergo, quòd vt inquit ipsemet Scotus, in 3. dist. 11. q. 1. in corpore quæsiti A. creari, & creatura, duobus modis potest accipi, scilicet strictè, & generaliter, strictè, creari illud dicitur, quod de nihilo penitus immediatè a Deo producitur, & sic Angelus, Anima, gratia, &c. dicuntur Creaturæ Dei, & productio istorum in esse, est creatio strictè dicta. Creari verò generaliter est, quod recipit esse quidem à primo efficiente de nihilo, at nõ immediatè, sed mediatè scilicet,

Reijcitur.

licet, quoniam habet esse ex materia, quæ primo à Deo immediatè fuit producta ex nihilo, & ab efficiēte, quod etiam habuit esse a primo immediatè, & sic animalia, plantę, &c. quę modo sunt in mundo cōmuniter dicuntur Creaturę, quoniam licet non proueniant immediatè à Deo ex nihilo, sed per generationem ab alijs, & ex alijs, tamen habent habitudinem ad primum, à quo illa immediatè habuerunt esse, ex quibus illa producta sunt. Modò ad propositum, quando Scotus in 2. Sent. dist. 1. q. 5. respondendo ad quintum, dicit, quod nulla Creatio est mutatio, vel saltem creatio simplicium, non est mutatio; & facit hāc distinctionē, & ponit differētiam inter creationem rerum simpliciū, & compositarum, respicit id, quod diximus, quia creatio strictè, & propriè accepta, vti est productio animę, non est mutatio, propter rationē quam ibi assignat, quæ est: quia in tali productione res non mutatur, neque transit de vno esse ad aliud esse; neque a potentia reali, ad actū, quia prius non fuit sub materia, & postea sub forma: sed primo recipit totum esse, transiens à pura negatione ad esse reale, & sic vniuersaliter est dicendum de Creatione propriè loquendo. Hęc est opinio Scoti, vt patet ex his, quę dicit in illo 2. Sentent. dist. 1. quęst. 2. in corpore, vbi est proprius locus; loquendo verò de Creatione secundo modo, possumus dicere, quòd ista est mutatio: quia productio illarum rerum est per generationē, vnde transeunt de potentia reali ad actū, & prius habent esse in materia: deinde per formam; & licet in se non pręexistat, præexistit tamen in sua materia, & nouiter actuatur per formam aliam ab agente; Sed his dimissis, de quibus diffusè in Theologia alias disputabimus. Pro intelligentia, an Philosophus concesserit Creationem, accipiendum est, quòd creare est producere aliquid de nihilo in effectu, vt diximus; & in hac definitione omnes conueniunt: illud autem (de.) vt inquit Scotus in principio illius secundæ quæstionis primæ distinctionis secundi, potest duplicem habere sensum: vel enim dicit ordinem naturæ, vel durationis; primo modo facit hunc sensum; Creatio est productio de non esse ad esse, ita quod non esse, solum præsupponitur ipsi rei productæ; non tamen notatur, quòd per aliquod tempus non esse, præexistat rei effectæ; exemplum est de Sole, & radijs, nā non esse radiorum, solum natura præcedit esse ipsorum radiorum, non autem tempore. Secundo modo facit hunc sensum; creatio est productio de non esse, ad esse, ita quod non esse simpliciter, per aliquod tempus præcessit esse. Ad propositum secundo modo, Philosophi non concedunt Creationem: quia secundo modo est creatio temporalis, & ipsi tenent mundum esse æternum. Adducit Scotus talē rationem ad hoc: Deus de mente Philosophorum est agens necessarium, ideo posito Deo, statim ponitur operatio, ergo res habuerunt esse statim, & sic esse Dei, non præcessit non esse creaturarum per aliqđ tempus, quia nullum fuit tempus in quo mundus, & aliqua res non esset: & in hoc Philosophi discordant à Theologis; Quo ad primum modū Scotus sustinet, quod Philosophi concesserint creationem. Sensus Conclusionis est hic; Philosophi concesserunt res habere esse post non esse simpliciter, ita quod prius habuerunt nō esse, quàm esse, non quidem prius tempore, ita quod per aliquod tempus extiterit non esse rei, ante ipsum esse rei, sed solummodo primitate naturæ præsupponitur non esse, ad esse, sicuti dictum est; quod Sol præcedit radios non tempore, sed primitate naturæ; vnde sol dat esse radijs, & tamen sunt simul tempore cum Sole; Scotus ergo primo adducit rationē Aegidij ad hoc, & illam confutat; deinde ipse Scotus sic arguit: Deus potest immediatè aliquid efficere, & causare, ergo potest creare. Antecedēs probatur: quia De⁹ est primum efficiens secundum omnes Philosophos, ergo si non potest immediatè aliquid causare, & efficere, tunc nec etiam mediatè, quia tunc ille non esset primum efficiens, sed illud aliud, quo mediante efficeret; Est ergo dicendum, quod aliquid immediatè efficiat, alioquin non esset efficiens: nam circumscripto illo alio, non esset efficiens; consequentia verò probatur: quia illud quod recipit esse à primo efficiente, nō est ex se formaliter necessa-

An philosoph⁹ cōcesserit creationem.

Quō philosophi cōcesserint creationē.

1. rō. Scoti.

neceſſarium, & habet eſſe a cauſa, ergo
habet eſſe poſt non eſſe, poſterioritate
naturæ, ergo eſt creatum; probat etiam,
quòd agat immediatè nullo præſuppoſi-
to: quia omne aliud ab eo eſt cauſatum,
& productum, ergo in illa prima produ-
ctione, & efficientia immediatè, & nullo
præſuppoſito egit, & effecit, ergo crea-
uit; Quod ſi dicatur ab aduerſarijs, quod
Deus non agit immediatè, ſed præſuppo-
ſito Cęlo, & Intelligentijs, & materia pri-
ma, quæ ſunt incauſabilia, & ingenerabi
lia, hoc nunc impugnatum eſt: quia oſten
dimus Intelligentias, Cælum, materiam
primam, & omnia entia neceſſaria, pro-
uenire immediatè a Deo.

Tota hæc quæſtio pendet ab hac pro-
poſitione: Omnia præter Deum ſunt cau-
ſata ab ipſo Deo, quia hac exiſtente ve-
ra, etiam eſt verum, quod primum pro-
ductum fuit productum nullo præſup-
poſito, & conſequenter fuit creatum, il-
la autem propoſitio iam probata eſt in
ſuperioribus.

Rationes in contrarium explicantur, & ſoluuntur. Cap. V.

1. rō. GRegorius de Arimino 2. Sent. d. 1.
q. 1. arguit contra hanc poſitionem
per duo fundamenta. Primum eſt, quòd
ex nihilo nihil fit, in hoc enim conueniũt
omnes, qui de Natura loquuti ſunt, vt
ait Philoſophus 1. Phyſ. tex. 34. Secũdum
eſt, quòd motus Cęli nunquam recipit
eſſe, vt patet ex 8. Phyſ. His ſtantibus, pro
batur, quod entia æterna alia à Primo
motore non ſint facta, vt eſt materia pri-
ma, Cælum, & Intelligentiæ; primo de
materia, quia ſi materia eſſet facta, mate
ria eſſet antequam eſſet, per primum ſup
poſitum: quia ſi facta eſt, opus eſt quod
ſit facta ex alia materia, & hæc eſt argu-
mentatio Ariſt. 1. Phyſic. textu 82. & 12.
Metaph. tex. 12. vbi probatur, quod ma-
teria eſt ingenerabilis; Hæc eadem ratio-
2. ne probat de Cælo, quia tunc Cælum eſ-
3. ſet factum ex nihilo, & ſimiliter Intelli-
4. gentiæ. Secundo Cælum non eſſet æter-
num, quod eſt contra ſecundum ſuppo-
ſitum. Confirmatur ab alijs, quia tunc Cę
lum eſſet poſſibile, & ſic eſſet corruptibi-
le, Item cui non competit ratio, & defini-
tio cauſæ efficientis, neque etiam cauſa
efficiens, at Cælo non competit ratio cau-
ſæ efficientis, quia ex 2. Phyſ. tex. 29. Cau-
ſa efficiens eſt vnde motus: at Prima In-
telligentia reſpectu æternorum, non eſt
vnde motus, quia illa non producitur per
motum. Item æterna haberent potẽtiam,
quia quod eſt poſſibile, & effici poteſt,
habet potentiam, ergo in æternis, vt ſunt
Intelligentiæ, eſſet potentia, quod eſt con 5.
tra Philoſophum in 12. Metaph. tex. 30.
& inde. Itẽ de eo quod producitur verũ
eſt dicere quod producitur; vel fuit ve-
rum dicere, quod aliquando producitur, 6.
tunc ſicut entia æterna producuntur quã
do ſunt, aut aliquando producuntur, &
non ſemper, non ſecundum: quia non
fuiſſent ſemper, ſi aliquando producun-
tur; neque primum, quia tunc eſſent ſem
per in fieri, & ſic nunquàm eſſent perfe- 7.
cta. Item 12. Metaph. textu 42. ait Ariſt.
Vtrum vna, vel plures ſint tales ſubſtan-
tiæ, ergo ſi prima eſt improducta, & reli-
quæ multæ. Aliæ ſimiles ſunt rationes,
quibus inixi Gregorius de Arimino, Bac-
conus, & Henricus de Gandauo, ſuſtinẽt,
non dari productionem in æternis.

Contra hanc ſententiam arguit ex alio
rum opinione Scotus. Primò ſic. Intelligẽ 8.
tiæ ſecundum Philoſophum ſunt forma-
liter neceſſariæ, ergo non ſunt cauſatæ.
Secundò, quod eſt cauſatum eſt de ſe poſ 9.
ſibile eſſe, & eſt non ens, at Intelligentię
ſunt ſimpliciter neceſſe eſſe, ergo non
ſunt cauſatæ, quia Ariſt. poneret contra-
dictoria. Tertiò, Franciſcus Piccolomi- 10.
neus lib. 2. de Creatione cap. 3. ſic arguit.
Creatio expoſuit vim infinitam Creato-
ris, Ariſt. immenſam Dei virtutem nõ no
uit, ergo. Item quòd non poteſt fieri non
poteſt factũ eſſe, at non poteſt fieri Crea- 11.
tio noua: quia illa non datur, ergo neque
æterna. Quintò, Ariſt. probauit materiã, 12.
& mundum eſſe æternum, ergo iſtæ oſten
ſiones eſſent inanes. Sextò ponere crea- 13.
tionem æternam, eſt dicere pugnantia;
Probatur: nam omnis creatio expoſcit ali
quod creatum primum, ſi ergo ab æterno
humana ſpecies exempli gratia, manauit
ex Deo, vel datur aliquis homo primus
qui manauit à Deo, vel conſimiliter ſe ha

bet de

bet de omnibus, est euertere Creationẽ, quia modo homines non creantur, sed gignuntur; Dicere vero dari primum hominem creatum, est euertere emanationem æternam, quia in æternitate non datur primum, nec secundum; Hanc rationem arbitratur magni ponderis; Reliquæ rationes adductæ sunt à Gregorio, & alijs.

Solu. Pro solutione istarum rationum, & omnium, quæ fieri possunt, notandæ sunt duæ distin. *Prima distinct.* Prima est, quod duplex est agens, scilicet alterum per motum, & mutationem & alterum per simplicem emanationem, sicuti dicimus solem producere radios solis, non per mutationem aliquam, sed quia quodammodo ab ipso emanant, sicuti etiam accidentia a subiecto, & satis compertum est, quod omnes dicunt solem esse causam efficientem radiorum suorum, & subiectum accidentium, est ergo vera talis distinct. de agentibus; *2. distinct.* Secunda distinct. est, quod agens producens effectum duobus modis potest præcedere, vel tempore, vel natura: tempore, vt sunt agentia per motum, vt pater generans filium: natura verò vt agentia per productionem, & emanationem, vt sol respectu radiorum suorum. Tunc ad propositum dico, quod cum dicimus nos æterna esse producta, non intelligimus, quod sint producta per motũ, & mutationem, neque dicimus quod agens primum, vt puta, Deus, tẽpore præcesserit illa entia æterna, ita quod per aliquod tempus præextiterit eorum non esse, sed dicimus, quod producta sunt per emanationem, sicuti radij solis à sole, & quod agens præcessit illa non tempore, sed Natura, sicuti sol radios, & ita non esse, præcessit esse, natura, non tempore: omnes autem obiectiones probant, quod æterna non sint facta, & producta productione quæ est per motum, & mutationem, & quod agens non præcessit tempore illa entia, quæ nos concedimus, non tamen probant, quod non sint producta secundo modo.

Ad primam rationem. Tamen applicando omnia ad propositum ad illa duo supposita Gregorij. Ad primum ex nihilo nihil fit, Respondetur, verum est factione, quæ est per motum, & mutationẽ, & de hac loquebatur Philosophus in 1. Phys. & in 12. & in hoc omnes antiqui conueniebant: tamen fallit de actione, quę est per emanationem, & quo ad hoc nõ conueniebant omnes antiqui: quia hanc concessit Plato; & sic patet, quod materia est ingenita, & æterna, & Cælum est æternum: quia non est generabile tali generatione, & sic etiam Intelligentię. Ad secundum suppositum Motus Cæli est æternus, ergo Cęlum nunquam est factum, quia fuit semper; dico, quod est æternum in duratione, & numquam fuit aliquod instans temporis, in quo non fuit, & de hac duratione concludunt rationes Arist. non tamen sequitur, quod in aliquo instanti naturæ non fuerit, cũ habeat efficiens, à quo dependet in esse; & per hoc patet ad secundam, nego enim, quod Cęlum non sit ęternum. Ad tertiã dico, quod id quod est possibile possibilitate quę correspondet generationi per motum & mutationem, est corruptibile, sed quod est possibile possibilitate, quæ correspondet emanationi non est corruptibile, Cælum est possibile secundo modo, non primo. Ad quartam dico, quod *Ad 4.* ibi desinit efficiens, vt est in rebus generabilibus, & corruptibilibus; vel quod efficiens est vnde motus, adeo quod motus accipitur pro ipsa actione, ita quod est sẽsus, quod illud est efficiens à quo est actio dans esse, & ita motus ibi accipitur in communi ad motum verum, & ad metaphoricum, qui est hic motus emanationis. Ad quintam, negatur consequentia, *Ad 5.* quia potentia est solum in illis quæ producuntur per motum, & mutationem, & hanc negat: sed potentia pro non repugnantia, vt est in Intelligentijs, non negatur ab illo, quia hæc non est causa corruptibilitatis. Ad sextam dico, quod entia *Ad 6.* æterna aliquando sunt producta, sed hoc aliquando fuit ab æterno, & sic non sequitur quod aliquando non fuerint, sed semper sunt, & fuerunt modo prædicto. Ad septimam dico, quod illud verbum, tale, *Ad 7.* refertur ad vltimam conclusionem, scilicet, An vna vel plures sint substantiæ inalterabiles, & incorruptibiles, quod si tu illud referas ad aliam conclusionem, vt sit sensus: An vna uel plures, quæ careant

magnitu-

magnitudine, ergo debes refferre etiam ad superiores conclusiones de eadem substantia, vt quod mouet in ratione finis, vt appetibile, & vt intelligibile, quod mouet primum Cælum, & sic cum cõcludat Philosophus, quod tales sunt plures, habebis concedere quod sunt plures, quæ mouent in ratione finis, & quod plures mouent primum Cælum, & sic de alijs, quæ sunt absurda.

Ad 8. Ad octauam; Respondet Scotus quod Philosophus non iudicauit hanc esse repugnantiam, aliquid esse causatum, & esse formaliter necessarium: sed mouere simul, vt suprà diximus.

Ad 9. Ad nonam, Respõdetur. Quod causatum non est de se non ens, ita quod causato non competat entitas, quia causatum tunc esset nihil, sed causato nõ competit modus essendi, qui est esse a se, potest ergo esse entitas necessaria formaliter, non à se, sed ab alio; est etiam possibile, & potentiale, sed illa potentia præcedit esse, non tempore, sed natura tantum.

Ad 10. Ad 10. ex Piccolomineo, dimisso pro nunc an ad veram creationem requiratur virtus immensa, & omnipotentia propriè dicta: dico, quod Arist. concessit Primum motorem esse vigoris infiniti, vt diximus in proprio loco.

Ad 11. Ad vndecimam, dico, quod hæc creatio, & emanatio secundum Philosophum continuo fit, & semper est facta, cum sit æternus mundus.

Ad 12. Ad duodecimam. Dictum est quomodo ille ostensiones Arist. concludunt.

Ad 13. Ad 13. Nego, quod creatio, & æternum dicant pugnantia. Ad probationem dico, quod sicuti res tunc emanant à Deo, sic semper emanarunt; Cum arguitur contra: quia nunc res generantur non creantur, dico, quod Intelligentiæ, & alia æterna, quæ immediatè a Deo pendent, non generantur, quia continuo à Deo conseruantur in esse, & hoc conseruare, est continuo creare, quia conseruat, & manutenet illud primum esse, quod habuerunt, post non esse, non posterioritate temporis, sed naturæ ab æterno: & ista sunt Intelligentiæ, Cælum, materia prima, a quibus postea ex materia prima ista fluxibilia continuo generantur; generatio ergo habet esse mediante emanatione, & propter hoc generatio est æterna, quia emanatio primorum principiorum est æterna, & hoc est quod ipsi quoque fatentur, dum dicunt omnia continuo conseruari à Deo; Reliqua verò entia, quæ continuo à Deo, & ab alijs agentibus producuntur ex aliquo præsupposito, illa dicuntur generari, hoc enim est discrimen inter creationem, & generationem, quod Creatio est productio rei in esse nihilo præsupposito; Generatio est productio rei in esse aliquo præsupposito: non ergo modo omnia generantur, sed quædam emanant cõtinuo, vt æterna, quædam verò continuo generantur, vt fluxibilia, quæ ab æternis ponuntur in esse, & corrumpuntur continuo.

Quædam rationes aliorum considerantur, & reijciuntur. Cap. VI.

QVidam, & doctissimi quidem, adducunt alias rationes contra ea, quæ diximus, ideo opus est eas considerare, & adhuc magis declarare.

Primo ergo arguunt sic. Causa efficiẽs est causa detrahens, & diminuens, quia pendet à fine: ergo si Deus ponatur causa efficiens, detrahitur Deo, quod est absurdum. 1. rõ.

Præterea, Deus tunc esset dependens, & independens in sua essentia, independens, quia vltimi finis; dependens: quia esset efficiens; hoc autem implicat contradictionem. 2. rõ.

Præterea, Potentia actiua non potest dari sine passiua: quia potentia actiua definitur per passiuam; radix autem potentiæ passiuæ est materia, ergo omnis potentia actiua supponit potentiam passiuam, in quàm agat, potentia passiua præsupponit materiam, ergo si Deus est causa efficiens, non efficiet per emanationem, & ex nihilo, sed ex subiecta materia. 3. rõ.

Præterea, Arist. in Moralibus 10. remouet à Deo omnem actionem, ergo. 4. rõ.

Præterea, Si Deus est causa efficiẽs, cur aliqua entia sunt æterna, aliqua non? 5. rõ.

Præterea, aduersus duas distinct. allatas pro solutione rationum arguunt recentiores, & simul aduersus tertiam, quæ

ex illis

ex illis ſequitur:primam enim diſtinctio-
nē ſequitur hæc alia diſtinctio quod pro-
ductio rei eſt duplex:alia per motū,& mu
tationē,hæc habet nouitatem,& fit ex ali-
quo ſubiecto: alia eſt ſine mutatione, &
nouitate,& non ex aliquo ſubiecto. Alij
adiungunt aliam diſtinct.quod non eſſe,
præcedere eſſe, poteſt contingere duobus
modis,ſcilicet poſitiuè,& negatiuè;poſiti
uè,quando aliquod ens in aliquo inſtanti
naturæ poſitiuo habet non eſſe,in alio ha
bet eſſe;priuatiuè,quando aliquod ens in
quolibet inſtanti naturæ habet eſſe,tamē
ſi aliquod ens non eſſet, à quo ipsū eſſen-
tialiter dependeret, aptū eſſet ei cōpetere
non eſſe;Sed hæc diſtinctio videtur ſuper
flua:quia quæcumque ſaluātur per eā,ſal
uantur quoque per ſecundā diſtinctionē.

1. rō cōtra 1. diſtinctionem.

1. Recentiores has diſtinctiones impu-
gnāt,primò in his diſtinct.eſt petitio prin
cipij,probatur:quia vnum membrum di
ſtinctionis ſemper præſupponit illud, de
quo eſt quæſtio,aut mediatè, aut imme-
diatè;aſſumptum hoc probatur de prima
diſtinct.nā in ipſa ſupponitur dari agens,
quod agat ſine motu, & ſine ſubiecto,
hoc autem eſt quod in controuerſia poſi-
tum eſt, an ſcilicet detur tale agens.
2. Præterea, Ariſt.nunquam conceſſit da
ri efficiens aliquod efficere aliquid ſine
motu, & mutatione: quia hoc repugnat
cauſæ efficienti,dicitur enim 2.Phyſ.tex.
3. 29. efficiens eſt vnde motus. Præterea, ſi
daretur efficiens ſine motu, ruerent om-
4. nes demonſtrationes Ariſt.1.Phyſ.ſcilicet
vbi dicit: ſi factum eſt, per motū factum
eſt. Preterea,falſum eſt dari efficiens ſine
5. ſubiecto,quia ex Ariſtot.1.Phyſ.ex nihilo
nihil fit,nam tex.71.ait, ex non ente autē
nihil fieri,ſubijci enim quidpiā oportet.
6. Præterea,hic modus producendi aliquid
per emanationem,implicat contradictio
nem:nā arguunt ſic.Quod habet eſſe per
emanationē, habet in ſua intima natura
hanc naturā, vt aptum ſit habere nō eſſe,
ante eſſe, ergo in ſua intima natura ha-
bet, vt ſit aliquando ens, aliquando non
7. ens.Præterea,illud ens productū per ema
nationem,eſt æternū, æternū aūt eſt ſem
per ens,ergo illud productum per emana
tionem,eſſet ſēper ens,& nō ſemper ens,
quæ implicāt cōtradictionem. Præterea,
quod detur agens reſpiciens terminū, &
non ſubiectū, eſt cōtra rationē termini:
nā terminus ad quē, relatiuè opponitur
termino à quo,qui terminus à quo,requi
rit ſubiectū,quo nō eſſe ſuſtineatur.Tan
dē,iſta facere,& feciſſe,quāuis ab æterno 8.
ponantur in Deo,ponunt mutabilitatem
in Deo, etſi ſemper dicamus fieri, ſaltem
iſta ſenſibilia dicentur fientia,vt Plato ſta
tuebat, & ducimur in Heraclitеam.

Contra ſecūdam diſtinctionē quoque
arguunt ex Ariſt.2.& 12.Metaph.tex.16.
vbi Ariſt.ait,quod efficiens,eſt prius tem
pore facto,& loquitur de efficiente ſimpli
citer.Quod ſi quis obijciat,Cæli motum,
qui eſt æternus,& ideo motor tēpore non
poteſt ipsū præcedere. Reſpōdent, quod
efficiēs motus æterni,eſt prius tēpore,ſin
gulis partibus, nō toto motu, ſicut ſol eſt
prius tēpore ſingulis illuminationib.non
omnibus ſimul;quā expoſitionē adiuuant
authoritate Simplicij 8.Phyſ. in 1.digreſ-
ſione contra Ioannē Grāmaticū arguen-
tem contra Proclum,qui tenebat mundū
ab æterno prodijſſe à Deo,vt radij à Sole.

Rationes iſtæ,licet reuera in Ariſt. do- *Solutio.*
ctrina videantur habere maximū funda-
mentū,inanes tamē dubio procul ſunt,ex
dictis enim ſuperioribus capitibus præſer
tim 2.vbi ex Ariſt. oſtendimus primū ens
immobile eſſe nedum finem vltimum, &
mouere ratione finis, ſed etiā eſſe primū
efficiēs,& in ratione efficiētis efficere:ne
ceſſe eſt diſtinguere de efficiente, vt dice-
bat Philoſ.1.de generatione, tex. 14. hoc
enim ſpectat ad Metaph. & debemus di-
cere,qđ efficiēs eſt duplex: aliud per mo-
tū,& mutationē, & ex ſubiecta materia,
vt eſt mouēs phyſicū;aliud verò alio emi
nētiori modo:& hūc dicimus eſſe per mo
dū ſimplicis emanationis,& ex nihilo.Vn
de formari pōt ſic ratio; Deus eſt efficiēs
immediatè,& primū; at immediatè non
mouet hæc inferiora, ſed intelligētias, &
Cælū primū,ergo primū ens immobile,ef
ficit immediatè intelligētias,& Cælū pri-
mū,ac alia æterna;& hoc pacto intelligen-
dæ sūt auctoritates illæ;ab hoc pēdet Cæ
lū,& tota natura; ab hoc cōicatū eſt eſſe
omnibus,his quidē clarius,his qdē obſcu
rius.Cōſequentia in Cōcluſione debere in
telligi de vera efficiētia ſupra ꝓbatū eſt.
Pro ſol-

Pro soluendis autem rationibus in oppositum, & recta intelligentia illarum, notandum est, quod licet prima, & omnes intelligentiæ, & Cælum sint æterna, non tamen eodem modo, & eadem necessitate: nam certum est, quod prima intelligentia, quæ est immobilis, est magis æterna, quam aliæ; probatur: quia illa non indiget alijs, sed est sibi sufficientissima; at cæteræ indigent illa, ergo non sunt ita necesse esse, sicut illa prima; Minor probatur ex Aristot. 1. de Cælo tex. 100. ibi enim dixit, quod omne diuinum est intransmutabile, maximè autem primū, & maximè summum; & probat: quia non habet prauitatem vllam, nec est indigēs bonorum suorum, nec alicuius: sed operatur, & mouet ex sua summa perfectione; tunc sic: at cæteræ intelligentiæ indigent prima, quia pendent ab illa saltem tamquam à causa finali, ergo indigent illa tamquam suo vltimo bono: ergo non sunt ita independentes sicut prima, & cōsequenter neque ita æternæ, & incorruptibiles, vt prima.

Ad rōnes recentiorū. Hinc ad rationes recentiorum. Ad primum negatur hanc distinctionem petere principium: non enim supponimus dari principium per emanationem, sed iam probauimus illud dari, & esse distinctū à principio effectiuo per motum, & mutationem, & ex subiecta materia: & ideo ad argumentū dicimus, illa non infringere dari hoc agens per emanationem: sed probare solum hoc agens non agere per motum, & mutationem, quod concedimus. *Ad primum cōtra 1. distinctionem.* Ad primam autem rationem probantem non dari secundum Arist. Agens, quod agat sine motu, & mutatione, & sine subiecto, negatur antecedens; ad probationem ex Aristot. ex definitione causæ efficientis, dico, quod motus ibi accipitur largè, non pro motu, & mutatione propriè dicta, qui est motus physicus: sed pro motu in communi ad motum physicum, & ad motum per emanationem, qui potest dici mutatio ad terminum, non ad subiectum: quia per ipsum subiectū nullum mutatur, sed terminus nouus totaliter producitur; & ideo Arist. 1. de generatione tex. 14. dixit pertinere ad Metaphysic. distinguere de immobili, quod est causa vnde motus æternitatis; ergo signum est ex Arist. immobile primum nō esse causam, vnde motus, vno tantū modo, quia tunc Metaph. non posset de illo distinguere, & pertinet ad causam, vnde motus.

Ad secundum Respondetur per idem, vt suprà, quòd vera est illa propositio de motu physico, non de motu per emanationem. Vel dicamus, quod factio potest comparari ad agens materiale, vel ad agens abstractum à materia, & æternum, quod est simul agens primum & vltimus finis, vera est illa propositio de agente materiali, non de abstracto, & primum. *Ad 2.*

Ad tertium negatur modum habendi esse per emanationem, implicare contradictionem; ad probationem concedo, id, quod est per emanationem, includere in sua natura habere esse, & non habere esse respectu diuersorum, habet enim esse, quia est in rerum natura: sed non habet esse à se, ideo circumscripto primo non haberet esse: sicuti radij solis habent esse in se, & tamen illud habent ab alio, quo circumscripto, non haberent esse; quantū ergo ex illis est, aliquando possent non esse, & aliquando possent esse, & hoc nō implicat contradictionem. *Ad 3.*

Ad quartum respondet, quod æternū est semper ens, aliud membrum, quod sit semper non ens, non sequitur: sed solum sequitur, quod semper possit esse nō ens. Debet ergo sic inferri. Aeternum per emanationem, est semper ens, & semper potest esse non ens, quod cōceditur: quia dictum est suprà, quod non omne æternum, est eodem modo æternum: quia vnum est æternum à se, aliud ab alio: Deus est æternum primo modo, cæteræ intelligentiæ sunt æternæ secundo modo; istud autem æternum, quod est ab alio, possit non esse circumscripto alio primo à quo dependet, licet illa circumscriptio sit impossibilis: & ideò verè sit æternum. Dices, ergo intelligentiæ sunt in potentia. Respondetur intrinsecè sunt potentiales, sed extrinsecè sunt necesse esse, quia à Deo agente necessario non liberè producunt, vt aiunt ipsi Cælum esse æternum, & tamen constare ex materia, & forma. Vide Scotum 1. Sent. distinct. 2. quæst. 2. *Ad 4.*

Respon-

Responsione ad primum principale.

Ad 5. Ad quintũ Respondetur, quod terminus ad quem, respondet termino à quo, qui est non esse rei productæ per emanationem, transit enim de non esse, ad esse, non ordine durationis, sed naturæ, vt dictum est supra: terminus autem, à quo, non requirit subiectum, quo sustineatur non esse, nisi in motu naturali, & transmutationis ex subiecto in subiectũ, non in motu, quo res totaliter accipit esse, vt est motus per emanationem.

Ad 6. Ad sextam negamus nos incidere in Heracliteam: nã Heraclitus dicebat omnia continuo mutari: vnde volebat omnem propositionem esse falsam, quia dicebat rem mutari antequàm propositio sit completa; at nos statuendo omnia effici à Deo per emanationem dicimus entia æterna esse perfecta, & ab æterno emanare in esse perfecto, quę emanatio, vt coexistit nunc, æternitatis est productio, vt coexistit alijs partibus temporis, dicitur conseruatio: non ergo secundum nos continuo mutantur; sed æterna semper manent perfecta, & à Deo conseruantur. Entia verò sensibilia donec durant in suo esse, quod habent per generationem semper sunt eadem, & à Deo, & alijs causis secundis in illo conseruantur, donec corrumpantur à suis contrarijs; non ergo secundum nos hęc sensibilia sunt fientia: & hoc tenentur concedere aduersarij: nam & ipsi premuntur eadem difficultate respectu causæ finalis, æterna enim semper mouẽtur à fine: ergo semper sunt in fieri, nunquàm in facto esse. Respondetur ergo, quod semper mouentur, & tamen semper sunt in quiete, & possessione obiecti amati: quia motus ille semper est perfectus, sed vt coexistit nunc æternitatis, apprehenditur sub ratione perfectè facti, in alijs autem sequentibus apprehenditur sub ratione conseruati.

Ad rõnẽ cõtra 2. distinct. Ad rationem contra secundam distinctionem, Respondetur non esse nouam illam dist. alia esse priora natura, & alia tẽpore, est enim Arist. in Postprædicamentis, c. de Priori & 5. Metaph. cap. de Priori, tex. 16. ideo secundum Arist. non omne, quod est prius altero, est prius illo tẽpore; sed aliqua sunt priora aliquo natura non tempore, & ideo melius dicitur, quod primus motor præcedit motum æternum natura, non tempore, quàm dicere, quod sit prius tempore singulis partibus, non toto motu: quia quod est prius omnibus partibus, est prius toto, cũ omnes partes sint idem, quod totum, qui enim est prior singulis diebus vnius mensis, est prior toto illo mense, Quod autem adducit Arist. 12. Metaph. tex. 16. Respõdetur, Arist. ibi dicere causam efficiẽtem præcedere factum, non tamen ait tempore, vt arguens imponit. Vnde potest intelligi de prioritate temporis, & naturæ, & tunc est intelligendum secundum subiectam materiam, Physica præcedit tempore, Metaph. natura. Quod verò aiunt de disputatione Ioan. Grammatici aduersus Proclum, non facit ad rem nostram: quia nolumus modo disputare, an mundus potuerit esse ab æterno, vt illi duo philosophi disputant, de quare in Theologia Eginius; supponimus enim nunc mundum fuisse ab æterno, iuxta placitum Arist.

Quæ dicunt aduersus instantia naturæ, quæ plura possunt esse in vno instanti temporis, non egent refutatione, clara enim sunt in Arist. qui admisit prioritatem naturæ, non est autem inconueniens aliqua esse priora natura alijs diuersis modis, & in diuersis signis; vt si dicamus homo simul tempore est animal, rationale, risibile, tamen prius natura est animal, quàm rationale, & prius natura rationale, quàm risibile, ecce duo instantia naturæ in vno instanti temporis, quòd ista sic natura se præcedant, patet ex definitione prioritatis naturæ, assignata ab Aristot. 5. Metaph. tex. 16. Quæcumque possunt esse sine alijs, & alia non sine illis, sunt priora natura: at animal potest esse sine rationali, & rationale sine risibili, quantum ex se, risibile non sine rationali, & animali, ergo illa sunt priora natura risibili.

Ad alia argumenta. Ad primum respõdetur, quod immò causa efficiens est nobilissima causa: quia est causa realis, finis verò est causa Metaphysica; & ideo negare hoc genus causę à Deo, est auferre ab eo nobilissimam perfectionem. Quod autem aiunt esse imperfectum, quia pendet à fine; respondetur: quod si valeret, concluderet Ad 1.

cluderet quoque eam esse imperfectiorem materia: quia efficiens dependet à materia, neque enim causa efficiens secundum eos, aliquid efficere potest sine materia, & subiecto, quod tamen non puto eos concessuros. Insuper, si efficiens pendet à fine, quia ab ipso mouetur Metaphysicè, etiam finis pendet ab efficiente in esse reali: quia finis est vltimum in executione, & effectione, licet vt mouet, sit in mente, & praecedat: at est finis, & optimum, non vt mouet, sed vt est obtentus. Respondetur ergo, quod non inconuenit, causas esse sibi inuicem causas, ex Arist. 2. Phys. textu 30. in diuerso genere causae, & proinde penes hoc non attendi nobilitatem vnius causae super aliam, sed penes modum agendi, constat autem efficientis modum esse nobilissimum, efficiens enim est quod connectit materiam cum forma, & dat esse rebus, ideo miror, hos viros dicere, genus causae efficientis esse genus causae imperfectum, & maximè, quando idem est simul efficiens & finis. Quod autem dicunt ex Aristot. 2. de Caelo, primum habet optimum sine actione. Respondetur, Arist. ibi loqui de actione morali, non de actione, vt est causa efficiens, vt dicam infra ad quartum.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd dependet à semetipso: quia est simul efficiens, & finis, sicut est intelligens, & intellectum, ideo sicut non est inconueniens, quod dependeat à semetipso tamquam ab obiecto, ita non est inconueniēs, vt dependeat à seipso, vt à fine; neque implicat contradictionem: quia non est dependentia, & independentia respectu eiusdē.

Ad 3. Ad tertium, vera est Maior de potentia actiua iuncta materiae, non de potentia agentis abstracti à materia, vt suprà diximus.

Ad 4. Ad quartum ex moralibus, respondetur minimè ad rem facere, etenim Arist. ibi negat à Dijs actionem omnem moralem, vt actum temperantiae, fortitudinis, iustitiae, & huiusmodi: quia eorum felicitas est speculatiua, quae consistit in speculatione, non in actione, at non negat ab eis actionem effectiuam, de ea enim nullum habet ibi verbum.

Ad 5. Ad quintum respondetur, nos non dicere omnia immediatè prouenire à Deo, sed solū aeterna ideoq. à seipso quę immediatè producit, sunt aeterna, vt Intelligentiae, Caelum, Materia prima; at verò illa, quę producuntur à Deo mediantibus his causis secundis, scilicet Caelo, & Materia prima, ista sunt corruptibilia, & fluxibilia.

THEOREMA LVII.

Deus ex sententia Philosophorum ad extra necessariò agit, sed secundum veritatem agit contingenter.

Exponitur obiter sententia Scoti, tam in via Aristotelis, quam in via veritatis, circa contingentiam rerum, ex qua variae obiectiones Aduersariorum soluuntur. Cap. Vnicum.

Scotus vbique in Operibus suis fatetur Aristotel. posuisse Deum agere necessario ad extra; sed proprius locus est in 8. distinctione 1. Sent. quaest. 5. vbi nedum hanc esse Arist. mentem ait, sed etiam pro Philosophis in hac materia adducit varias rationes; sed cum hoc concessum sit ab omnibus Peripateticis, de hoc non est laborandum, & praesertim, quia rationes quas ibi Scotus ex Philosophis, & pro Philosophis conficit, etiam soluit, ostendens secundum veritatem Deum agere liberè; Cum itaque ibi disputet cum Philosophis, & pro veritate ipsa, & nos hic solū secundum placita Arist. loquamur, deferēda est hęc disputatio ad Theologiam, de qua aliàs (Deo dante) agam; Nunc vnum tangamus obiter, & prçmo nebo solum de radice, & causa contingentiae rerum ad extra, secundum rei veritatem, licet hoc sit purè Theologicum: quoniam quidam Moderni in operibus Philosophicis agentes de contingentia secundum rei veritatem, carpunt Scotum, Scotus enim primo Sententiarum, distinct. 2. quaest. 2. post R. & distinct. 8. quaest. 5. arguendo contra Philosophos, & alibi, assignans radicem contingentium, ait illam esse libertatem diuinae voluntatis: quia enim Deus liberè, & contingenter agit, & operatur, ideò adest contingentia in rebus: sed *De radice cōtingētiū.*

bus: sed

bus:sed si ipse ageret necessariò, non esset contingentia in rebus. Impugnant hanc opinionem inferendo, quod tunc omnes res essent contingentes, quia omnes res producuntur liberè à Deo, ergo nulla res dabitur quę sit necessaria, quòd tamen est falsum. Item, nihil prohibet quod Deus dum vult res liberè, quòd alias velit esse liberas, id est contingenter producantur; alias necessarias esse, id est necessariò producantur; & similibus rationibus: sed quia de hac re est grauissima disputatio inter Scotum, & D. Thomam, & sequaces, & alios Theologos, & ex determinatione huius quęstionis pendent alię difficilimę disputationes pertinentes ad salutem nostram, nolo hic immorari; sed Deo dante omnia apertè dilucidabo in operibus Theologicis; pro nunc solum dico, quòd iste vir non percepit mentem Scoti, sicuti nec multi alij: non enim Scotus vult totalem causam contingentię rerum esse libertatem diuinę voluntatis, sed vult contingentiam pendere primo ex libera Dei voluntate, & deinde etiam ex rebus ipsis creatis: vnde ponit voluntatem nostram liberam esse, & multa casu, & fortuna euenire; Scoti mens ergo est, quòd si prima causa, scilicet Deus, necessariò agat, necessariò omnia quoque euenient, & nulla dabitur contingentia: & ideo dixit Aristotelem non potuisse sustinere has duas propositiones. Deus necessariò agit, & datur contingentia: loquendo secundum veritatem. Ratio est: quia Deus est prima causa, quę mouet immediatè sibi proximam causam; si ergo illam mouet necessariò, & illa aliam necessariò quoque mouebit, & sic omnia quę mouent, necessariò mouebunt; vnde, sic totus motus erit necessariò causatus, ergo quęlibet pars illius motus, erit necessariò causata, & sic nihil contingenter causabitur, cum omnia per motum causentur in his inferioribus: & ita cum dicamus omne agens particulare recipere vim ab illo maiori; & primo, (ponimus enim Deum habere perfectam causalitatem) voluntas mea in operando ab illa prima causa dependet, ergo si illa causa necessariò agit, & ista particularis necessariò aget, vel in agendo non pendebit ab illa prima, quod est absurdum; & insuper, hæc particularis aliter operando quã prima intendat, erit potentior prima causa; causa prima quoque frustaretur suo fine, & impediretur à particulari; quæ omnia absurda sunt. Quòd autem dicunt actionem primæ causæ recipi in secundis causis, non secundum conditionem primæ causæ, sed secundum dispositionem causarum secundarum, est ridiculum: quia causa secunda, esse, substantiam, & dispositiones recipit à prima causa; & maximè secundum veritatem, ergo causa prima est quæ determinat causam secundam, non causa secunda est quæ determinat primam; ambæ causæ etiam simul concurrunt ad eundem effectum, sed potentialiori modo causa prima, quomodo ergo si causa prima naturaliter, & necessariò agat ad vnum effectum, causa secunda poterit resistere, & eam à fine naturali auertere, & dirigere ad proprium scopum? est ergo mens Scoti, quòd prima radix contingentiæ est libertas Diuinæ voluntatis, ex eo enim quod Deus liberè agit, condidit res in suis naturis alias liberas, & alias necessarias, & tunc illas operari sinit secundum suas naturas: & propterea quæ contingenter producuntur, sic producuntur, quia ita sibi placuit, & quæ necessariò producuntur hoc modo producuntur, quia ita ei placuit. Ex his patet, quòd rationes illæ non concludunt contra Scotum: quia supponunt, quòd de mente Scoti contingentia solum proueniat ex Diuina libertate, & non ex causis secundis: quòd non dixit Scotus, sed solùm dixit, quòd prima radix contingentiæ est libertas Diuinæ voluntatis, cum qua postea ad hoc vt res contingentes sint, concurrunt aliæ causæ, vt voluntas nostra, & aliæ difformitates in motibus, quæ per se nihil efficere possent, si prima causa omnibus dans esse, & operari, operaretur necessariò, & ab his causis secundis liberis, dicuntur contingentes; quę verò proueniunt a causis secundis necessarijs, & naturalib*, necessariæ, & naturales dicũtur ab his causis. Nũquid autẽ hęc opinio sit vera, & rationes adductę, & alię pro veritate ipsius concludant, patet: tamen

1. rõ. aduersariorum.

aliàs considerabitur, quia res est magni momenti.

Aristot. Quo ad Aristotel.autem, non ait Scotus quòd sibi contradicat, sed solum ait, quòd Aristot.sustinendo hoc antecedēs, quòd Deus agat necessario, & sit perfectum agens, vt tenent Catholici, non potest sustinere hoc consequens, quòd datur contingentia, propter causam nunc adductam. De opinione autem Arist.clarum est, quòd, vt dixi, posuit Deum agere necessariò ad extra, tamen posuit actionem suam solum esse circa Intelligentias,& mundum superiorem, cui per emanationem dat esse, vt diximus suprà: sic enim immediatè pendent ab ipso Intelligentię, Cęlum, & Aeterna, fluxibilia vero, & hæc inferiora, non pendent ab ipso immediatè, sed mediantibus causis secundis, quæ in hæc inferiora agunt necessariò per motum Orbium Cælorum: & sic continuo fit generatio, & corruptio; Verum, quia in his inferioribus adsunt causæ particulares quæ simul cum causis illis vniuersalibus producunt suos effectus,& illæ causæ sæpè sunt imperfectæ, propter varios defectus quos habent propter suā imperfectionem, non semper attingunt finem,& scopum intentum à natura, vnde multa per accidens fiunt: causæ enim vniuersales naturaliter agunt,& necessariò tendunt ad suum finem, & scopum: sed quia causa particularis deficit euenit alius effectus ab eo, quem communiter intendit illa causa particularis cum vniuersali causando,& ista sunt monstra, & alia, quæ casu, & fortuna euenire solent. Vnde talia ab Arist. appellantur contingentia, 6.Metaph.tex.7.dicit enim contingentia siue talia entia per accidens, reduci ad causam per accidens. Ex quo loco etiam colligitur secundum Arist. non dari fatum, vt nonnulli Philosophi dicebāt, asserentes illa quæ per accidens hic videntur fieri, produci à quadam virtute corporis cælestis, cum quodam ordine operantis, tunc enim non essent ista contingentia, neque penderent à causa per accidens, sed à causa per se; Propter eandem rationem, apud Aristotelem non datur prouidentia in Deo, quia tunc hæc omnia, quæ per accidens eueniunt, non essēt contingentia, non enim haberent causam per accidens, sed per se, & non possent esse ad vtrum libet; nisi dicamus cū Francisco Piccolomineo lib. de Mundo, cap.vlt.& ante, quòd Deus apud Peripateticos pro tanto dicitur habere prouidētiam, quia omnibus in communi largitur necessaria; sed quo ad particularia, non habet prouidentiam, quia neque distinctam cognitionem omnium, sicuti nec Princeps omnia particularia distinctè cognoscit, & prouidet, sed solum quæ ad vniuersalia spectant; Et per hæc consequēter dicitur habere prouidentiam de singularibus: sed hæc prouidentia cum sit per actionem necessariam, non est propriè prouidentia. Dicit insuper Scotus 1. Sent.dist.39. in principio solutionis quæstionum, quòd ista propositio: datur contingens, non potest demonstrari a priori. Vnde Arist.primo Perihermenias, & alibi, disputans contra necessitatem futurorum, non deducit ad aliquid impossibilius Hypothesi (id est, hoc, quòd datur contingens) sed ad aliquod impossibilius nobis, manifestius scilicet, quòd nō oportet nec consiliari, nec negociari, & ideo negantes talia manifesta, indigent pœna, & exponendi sunt tormentis donec concedant, quòd possunt torquere, & non torqueri. Contra hoc etiam arguunt isti Moderni: quoniam possumus à priori ita ostendere, quòd datur contingentia in rebus, præsertim in sublunaribus; quidquid habet materiam, & contrarium, est contingens: sed omnes res sublunares habent materiam, & contrarium, ergo in illis est contingentia; & alijs similibus rationibus vtuntur. Sed disertè isti viri decipiuntur, aliud enim est probare dari ens possibile, & corruptibile, & aliud est probare, quod res possibilis, & corruptibilis quādo causatur, causetur contingenter, ita quod possit non causari; argumentum quidem probat, quòd ens possibile, & corruptibile datur, sed non probat, quòd tale ens dum causatur, liberè causetur: immò videmus, quod omnia ferè sublunaria necessariò causantur, & tamen in se sunt corruptibilia. Scotus autem loquitur de contingentia in causatione rei. Vnde appositè distinxit in 1. Sent. dist. 3. q. illa secun-

Non datur fatū apud Aristot.

Apud Arist. nō datur p̄uidētia.

An cōtingens dari possit ostenditur opin. Scoti.

Obiectio aduersariorum.

Solutio.

ſecunda, ante R. quod vocat hic contingenter cauſatum, non quodcumque non ſempiternum, & non neceſſarium, ſed illud cuius oppoſitum fieri poſset quando illud fit.

THEOREMA LVIII.

Intelligentiæ non ſunt formæ informantes Cælum, ſed aſſiſtentes.

Exponitur mens Scoti, & Aduerſariorum rationes ſoluuntur. Caput vnicum.

SCotus 2. Sent. d. 14. q. vnica, in corpore, apertè ſuſtinet, quòd Cælum ſecundum Philoſophos non eſt animatum formaliter, ſed quòd Intelligentia eſt forma aſſiſtens ei, vt nauta naui; Pro hac opinione ita argumentatur. Si dicamus Cælum eſſe animatum formaliter, vel eſt dicendum, quod Cælum erit tantum anima intellectiua: quia Philoſophi non poſuerunt in Cælo niſi intellectiuam, & ita intellectus erit quantus, quod non eſt intelligibile, quia Cælum, vt patet, eſt quātum formaliter, vel Cælum erit aliquid perfectibile ab anima intellectiua, & hoc eſt inconueniens quoque: quia tunc in Cęlo erit potentia contradictionis, & ita Cęlum non erit neceſſarium, & ſempiternum, quod eſt inconueniens, vt oſtendimus in Theoremate, quod in Cælo non eſt materia; Conſequētia eſt euidens: quia ſi Intelligentia eſt forma dans eſſe formaliter corpori Cæleſti, neceſſe eſt, quod in Cælo ſit materia perfectibilis ab illa forma. Nec valet reſponſio quorundam recentiorum, vt inquit Mercenarius in ſuis Dilucidationibus, qui rationi huic maximè initūtur, quam nouit eſſe validiſſimā. Non valet inquam reſponſio recentiorū, qui dicunt, quod potentia eſt duplex, vna ad eſſe tantum, & ad dimidium contradictionis; alia verò ad vtrumque; & quod materia Cæli eſt in potētia ad eſſe tantū, & ad dimidiū cntradictionis, & per hāc recipit Intelligētiam ipſam cū qua facit vnum per ſe; Hæc inquam reſponſio eſt nulla: quia in illo Theoremate de materia Cæli oſtendimus aduerſus Caietanū, quod omnis potentia paſſiua, eſt potētia contradictionis; & Confirmatur nūc per alias rationes: quia tunc ratio Ariſt. quam facit 9. Metaph. textu 17. ad probandum, quod æterna non habent potentiam ad eſſe, eſſet nulla, vtitur enim hoc medio: ſi æterna haberent potentiam ad eſſe, haberent etiam potentiam ad non eſſe; & 12. Metaph. tex. 30. vbi probat, quod Intelligentiæ in ſua eſſentia non habent potentiam, per hoc idem medium: quoniam haberēt quoque potentiam ad non eſse, nā aliquis poſset his rationibus reſpondere, quod habent potentiam ad eſse, & ad dimidium contradictionis, non ad totā contradictionem. Neque etiā valet quorundam aliorum reſponſio, aſserentium, quod materia Cæli non eſt quidem in potentia, tamen ex ipſa, & Intelligentia fit vnum per ſe, quia eſt talis conditionis, vt ex ipſa & Orbe, poſſit fieri vnum per ſe, licet non ſit potentia. Hæc enim reſponſio eſt ſine ratione, immò rationi contraria: nam ratio compoſitionis, propter quam ex duobus fit vnum, eſt, quia vnum eſt potentia, & aliud eſt actus, at ex duobus in actu nunquam fit vnum per ſe, vt inquit Ariſt. in 8. Metaph. textu 15. & 2. de Anima, textu 8. & alibi ſæpè; Præterea, re ipſa fatentur iſti, materiam Cæli eſse potentialem, dum dicunt eam actuari à forma: nā equidem ſi actuatur materia Cæli per ſeipſam, eſt in potentia, & carens actu, & ſic habet in ſe priuationem; Præterea, ſi in Cælo Intelligētia eſt forma informans Cælum, neceſsariò illa quoque moueb itur per accidens ad motum Cæli, ſicuti anima noſtra mouetur ad motum corporis moti: ſed hoc eſt contra Ariſtotelē in 8. Phyſic. vbi ait, quod Intelligentiæ non mouentnr per ſe, neque per accidens, ſed ſolùm mouent. At aliqui reſpondent, qd duplex eſt forma informās, alia enim eſt forma informans, & conſtituens ſubiectū in eſse, & ſimul conſtituitur in eſse per ſubiectum, quomodo ſunt iſtæ formæ materiales; alia verò eſt forma informans, & conſtituens in eſse ſubiectū, ſed non cōſtitnitur in eſse per ſubiectum: tunc ad argumentum dicunt, quod forma primo modo mouetur per accidens ad motum ſui ſubiecti, non autem forma ſecundo modo accepta: Intelligentiæ autem ſunt

[Marginal notes, left: *1. rō.* — *Reſp. quorūdā.* — *Reijcitur. 1. rō.* Right: *Alia reſp. reijc.* — *2. rō.* — *Reſp. quorūdā. Reijcitur.*]

formæ informantes secundo modo, non primo. Dimissa impugnatione Mercenarij, de qua in rebus animasticis, cum alijs arguitur, quod per hanc distinctionem non soluitur argumentum: quoniam dato, quod sit vera illa distinctio, non tamẽ sequitur, quod forma informans, quæ cõstituit subiectum, & non est constituta, non moueatur per accidens ad motum sui subiecti: quia dum mouetur Cælum, quæro, vel mouetur sola materia Cæli, vel aggregatum ex materia, & forma; non sola materia: quia per eos est potestate tantum, & eget termino, & actualitate, subiectum autem motus est actu, & determinatum, ergo id, quod mouetur, est aggregatum: sed illud constat ex materia, & forma, ergo materia, & forma mouentur: & sic Intelligentia mouetur per accideus saltem; & confirmatur exemplo Solis, qui modo est in occasu, modo in ortu, si ergo Sol est compositus ex Intelligentia tamquam ex forma informante, Intelligentia quoque erit modo in ortu, modo in occasu.

3. rõ. Tertia ratio desumitur ex eodem 8. Physicorum, multis in locis, sed maximè ex textu 40. & inde, & adducitur à Scoto complicata cum præcedenti; Aristoteles distinguit id quod mouetur, in duas partes, in partem per se motam, & partem per se mouentem: at si Cælum constat ex Intelligentia tamquam ex forma informante, non constabit Cælum ex parte per se mota, & parte per se mouente: quia materia per se, sine Intelligentia, est pura potentia, & non est actu, & ideo non potest esse subiectum motus; Intelligentia quoque non poterit esse per se mouens, quia forma informans non mouet per se, sed est ratio mouendi, vt anima in nobis, & ipsa mouetur; necesse est ergo inuenire alium motorem, qui moueat Cælum per se diuersum ab intelligentia. Hæc sunt rationes Scoti, quæ maximam euidentiam habent. Pro hac eadẽ sententia multipliciter arguit Franciscus Piccolomineus, in libro de Cælo, ca. 19. & hanc plurimi viri clari sequuntur, & multi sectatores Auerrois, adeo quod est fere communis his temporibus apud grauiores Philosophos.

Piccolomineus.

Contra hanc sententiam nõnulli arguunt, sustinentes oppositam sententiam, vt Suessanus, Balduinus, Achillinus, & alij, Achillinus lib. 3. de Orbibus, dubio primo, per totum, sed maximè Conclusione 5. probat Intelligentiam dare esse formaliter Cælo, sic Forma vt habetur ex 2. Physicorum, textu 28. est quod quid est rei, & dat esse rei, Intelligentia est forma Cęli, ergo est quod quid est Cæli, siue dat esse Cælo formaliter. *1. rõ. in oppositũ.*

Secundò, quandocumque forma substantialis est realiter vnita materiæ, informat materiam, & dat illi esse substantiale: sed Intelligentia est forma Cæli substantialis, ex 12. Metaph. textu 37. ergo. Maior probatur: quia negata hac propositione, non probaretur dari formam substantialem, dantem esse substantiale composito substantiali. 2.

Tertiò, ex Aristotele 2. de Anima, 3. tex. 37. Anima est qua viuimus, & viuere est viuentibus: esse sed Intelligentia est anima Cæli, ergo. Alij rationem hanc formant sic. Aiunt Aristotelem in illo secundo ita argumentari. Anima est forma, ergo est causa vt viuentia sint: à pari, Intelligentia est forma, ergo est causa vt cæleste corpus sit actu.

Quartò, in separatis à materia, idem 4. est efficiens, forma, & finis: cum ergo Intelligentia sit efficiens, & finis, ergo etiã est forma Cæli.

Quintò, Omne quod mouetur includit in se quattuor genera causarũ: sed Cęlum mouetur, ergo claudit in se quattuor genera causarum, sed si excludas Intelligentiam esse formam informantem cęlo, in cęlo non erit formalis causa. Sexto: 5. Intelligentia est natura cęli, ergo est causa intrinseca cęli, quia natura est intrinseca rei, at non est materia, ergo est forma. 6.

Septimò. Alij arguunt ex Arist. in 2. de 7. Anima tex. 24. vbi probat animam esse actum corporis, hac ratione, Omne, per ꝙ alicui propria operatio inest, corporis actus est: sed per Intelligentiam Cælo propria operatio inest, igitur Intelligentia cęlestis corporis actus est. Octauò, Quod 8. largitur alicui vnitatem, largitur eidẽ esse sed Intelligentia largitur Cęlo vnitatẽ, quia ex Orbe, & Intelligentia, magis fit

vnum

vnum quã ex materia,& forma,ergo. No
no Arist.in 2.de Cælo tex. 13. ait,in Cælo
nedum per relationem ad nos,sed absolu
tè,& ratione sui,inueniri differentias posi-
tionis, cum sit animatum:ergo,si Cælum
est ex se animatum; igitur ab anima reci-
pit esse,& formatur ab ea:hæc autem ani
ma est Intelligentia ipsa.

10, Decimò, corpora Cælestia inuicẽ com
parata, vel sunt eiusdem,vel distinctæ spe
ciei:quodcumque dicatur,semper infer-
tur Intelligentiam dare esse:quoniam spe
cies constituitur in esse per formam, er-
go per Intelligentiam diuersam specie,
distinguuntur specie; vel sunt eiusdem
speciei;quia ab Intelligentia eiusdem spe
ciei sunt constituta in esse.

Ad 1. Ad rationes istas facilis est solutio. Ad
primam dico, quòd forma est duplex;sci
licet, propriè dicta, & impropriè dicta.
Intelligentiæ non sunt formæ propriè di-
ctæ,sed potius agentes;quia tantum mo-
uent,vt nauta nauim,at non dant actu es
se:pro tanto autem dicuntur formæ,quia
dant Cęlo motum, qui est vnus ex quat-
tuor gradibus vitæ. Possumus itaque di-
cere, quòd duplex est forma, scilicet in-
formans,quæ est verè,& propriè forma;
Alia est assistens, quæ est impropriè for-
ma,definitio Arist.in 2. Phys.intelligitur
de informãte,non de assistẽte,vti sunt In-
telligentiæ,forma enim assistens non dat
esse substantiale,sed dat solùm aliquem
gradum vitæ,nempè, mouere.

Ad 2. Ad secũdum dico, quòd Intelligentia
est forma Cæli assistens,nõ informans,&
hoc est quod dicit Aristot. 12. Metaphys.
tex. 37. & vbique; Maior autem est vera
de forma informante.

Ad 3. Ad tertiam dico,quòd Intelligentia di
citur Anima Cæli, & est qua Cælum vi-
uit,sed viuit solùm quarto gradu vitæ,sci
licet, motu locali, non tamen ex hoc solo
gradu vitæ sequitur,quod ipsa sit anima
perfecta informans, & dans esse substan-
tiale per informationem; Si verò confi-
ciatur alio modo, dico vt Mercenarius,
quòd non argumentatur Arist. eo modo
in illo loco, sed opposito modo, nẽpè sic:
Id quod est causa vt res sit, forma est: at
anima est causa vt viuens sit,ergo anima
est causa vt forma; Vnde ibi probat Mi-
norem, scilicet, quod anima est causa in
triplici genere causæ, scilicet, efficientis,
formalis,& finalis; valeret ergo ita:Intel-
ligentia est causa vt cælum sit actu, ergo
Intelligentia est forma informans Cælũ;
sed tunc antecedens est falsum,nec valet,
nisi quo ad mobile.

Ad quartam dico, quòd Intelligentia *Ad 4.*
est efficiens, quatenus est principium
motus; est finis,quatenus Cælum est pro-
pter Intelligentiam; est forma, non quia
det esse formæ,sed quia dat quartum gra
dum vitæ, ideo in separatis à materia
finis,forma, & efficiens, sunt vnum. Per
hoc idem patet ad quintum. Ad sex- *Ad 6.*
tam dico, quòd Intelligentia non est
natura Cæli, declarauimus enim in
proprio Theoremate, quomodo in Cæ-
lo sit natura, & quomodo motus Cæli
sit naturalis. Ad septimam dico, quòd *Ad 7.*
Maior est vera secundum proportionem,
verum est quidem quòd id per quod in-
est alicui propria operatio substantia-
lis, est actus eius, sed quòd est causa vt
alicui insit tantum motus localis, non
autem aliæ operationes, non est actus e-
ius, & forma informans, sed solùm as-
sistens. Præterea, possumus negare,
quòd Intelligentia sit ratio, & causa
propter quam propria operatio insit Cæ-
lo; nam propria operatio Cæli est age-
re in hæc inferiora, saltem lumine, &
calore; at hæc operatio non inest Cælo
per Intelligentiam, sed ex propria na-
tura Cæli: moueri autem est quodam-
modo ei accidentale: quia est opera-
tio, quæ illi inest ab alio extrinsecus, sci-
licet, ab Intelligentia.

Ad octauam, negatur quòd Intelligen
tia det vnitatem Cælo. Ad Auerroem di- *Ad 8.*
centem ex Orbe, & Intelligentia magis
fieri vnum, quam ex materia, & forma,
dico,quòd non vult asserere quod ex Or
be,& Intelligentia fiat vnum compositũ,
vt illi perperam intelligunt: sed vult dice
re,quod ex Intelligentia, & Orbe fit vnũ
magis indiuisibile, quam ex materia, &
forma materiali. Ad nonam Respondet
Piccolomineus, Cælum dici absolutè, & *Ad 9.*
ratione sui, animatum: quia habet vita-
lem actum, & vitalem contactum vir-
tutis, ex quo vitali contactu prodeunt

differentiæ:non tamen propter hoc ſequitur,quòd ſit verè animatum anima informante; quòd vt breuiter dicatur,eſt animatum effectiuè, non formaliter. Ad decimam dico,quod ſicuti illa corpora ſunt actu entia per ſeipſa, ita etiam per ſeipſa ab inuicem differunt, non per aliquam formam informantem, & dantè illis eſſe ſubſtantiale.

Ad decimam.

THEOREMA LIX.

Cælum eſt corpus ſimplex.

Ponuntur opiniones Aegidij, & D. Thomæ,cum ſuis rationibus:& reijcitur opinio Aegidij. Cap. I.

QVoniã in hac materia Opinio Scoti non poteſt comprobari,niſi ex cõfutatione Opinionũ Aduerſariorum, ideò prius apponam Opiniones aliorum, deinde Opinionem Scoti patefaciam. Aegidius primo loco putauit in Cęlo eſſe materiam,& eam eſſe eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum. Pro hac opinione ipſe, & multi alij, varias rationes adduxerunt. Prima ratio ſumitur ex Ariſtotele 1. de Cælo, textu 92. Omne indiuiduum ſenſibile, & per ſe exiſtens, conſtat ex materia,& forma,Corpus Cæleſte eſt huiuſmodi, ergo Corpus Cæleſte conſtat ex materia,& forma. Minor eſt per ſe nota; Maior eſt Ariſtotelis in aſſignato loco; immò totum argumentum; ibi enim expreſsè ponens hanc Maiorem, colligit aliud eſſe rem abſolutè ſumptam, vt Cælum, aliud eſſe eandem vt ſingulare,vt hoc Cælum: Cælum enim abſolutè pronunciatum, ſignificat formam, at hoc Cælum ſignificat formam in materia; Ait ergo Ariſtoteles apertè, quod Cælum conſtat ex materia, & forma. Subinfert Aegidius; at nulla alia materia datur apud Ariſtotelem niſi illa prima materia, quæ inuenta eſt primo Phyſicorum, quæ eſt materia horum inferiorum,ergo eadem eſt materia Cæli, & horum inferiorum.

1. rõ.

Secundò,eadem accidentia ſunt communia Vniuerſo Orbi,Cælo, & Mortalibus, & accidentia eadem, eandem materiã conſequuntur, ergo habent eandem materiam. Antecedens patet: quia lumẽ, perſpicuum,rarum & denſum,ſunt communia mortalibus, & Cælo. Et confirmatur: quia ex Ariſtotele ſecundo de ortu, & interitu: quæ comparantur ſecundũ molem,& dimenſiones,habent communem materiam ait Ariſtoteles,Cælum,& mortalia ſunt huiuſmodi,ergo. Nã dicimus, ſolem maiorem terra, lunam minorem, ergo communem materiam includunt.

2. rõ.

Tertiò,ait Ariſtoteles 2. de ortu, & interitu,eſſe genere eadem, & numero ęqualia principia Cæli,& mortalium, ergo materia eſt eadem in Cælo, & mortalibus.

3. rõ.

Quartò, vnica eſt forma mundi, ergo vnica materia. Item, vnum primum efficiens omnium, ergo vnica prima materia omnium, vt cuilibet patienti reſpondeat proprium efficiens. Item vnus eſt mundus, ergo vnicam habet materiam: quia vnius operis eſt vnica materia, & confirmatur 5. Metaphyſices; Vnum numero eſt id, cuius materia eſt vna, Mundus eſt vnus numero, ergo materia eius eſt vna: & ſic Cæli, & inferiorum vnica eſt materia.

4. rõ.

Quintò, Cælum,vel eſt pura potentia, vel eſt purus actus,vel compoſitum ex actu & potentia: ſed non eſt purus actus, quia Cælum eſt quantum, & habet alia accidentia; neque eſt pura potentia,quia non eſt prima materia, ergo eſt compoſitum ex potentia, & actu. His omnibus rationibus probatur in Cælo eſſe materiam, & iſtam materiam eſſe eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum; & quia videbat contra hanc ſuam ſententiam valere argumentum Diui Thomæ, & Auerrois,quia tunc Cęlum eſſet corruptibile. Reſpondet, quòd hoc non ſequitur:quia ait, quod ſunt duo genera formarum,quę materiam informant; alia enim forma habet contrariam aliam formam,& propter hoc materia illi ſubiecta habet poteſtatem recipiendi aliam formam contrariam, & propter hoc in tali materia eſt priuatio; alia verò forma nullam formam contrarium habet: ſed

5. rõ.

satiat omnem capacitatem materiæ, quã informat, & tunc materia illi subiecta nõ est in potentia ad aliam formam recipiendam, quia tota eius capacitas satiatur hac forma; Hoc modo contingit in proposito de materia Cæli, cum enim nullam aliam formam contrariam habeat, satiat omnem capacitatem materiæ, quam informat, & ita non est in potentia ad vllam aliam formam, & sic Cælum licet habeat materiam eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, tamen Cælum est incorruptibile. Duo itaque dicit Aegidius, Primò quòd in Cęlo est materia. Secundò, quod illa materia est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

Opin. Aeg. duo continet.

Pro hac eadem opinione audiui quosdam adducere ex 3. libro de Cęlo verba illa: *Dico autem substantias quidem simplicia corpora, vt ignem, & terram, & quæ eiusdem cum his ordinis, & quæcumque ex his, veluti & totum Cęlum, & partes eius, & rursum animalia, & Plantas, &c.* Nam videtur hic Aristot. dicere, quod totum Cælum sit compositum ex Elementis, sicut alia composita materialia corruptibilia, & consequenter videtur velle, quod Cęlum constat ex materia eiusdem rationis cũ materia horum inferiorũ. Id autem colligitur ex illis verbis: *& quod ex his, velut totum Cælum, & partes eius.*

6. rõ.

Opin. D. Tho.

D. Thomas prima parte quæstione 66. articulo 2. partim conuenit cum Aegidio, partim dissentit; conuenit in hoc, quòd in Cælo est materia, & quod Cælum est compositum verè ex materia, & forma; dissentit verò, quia D. Thomas ait hanc materiam esse alterius rationis à materia horum inferiorum: quomodo autem sit diuersa declarat, & hoc est notandum, vt cognoscatur, quomodo differat ab opinione Auerrois; est ergo diuersa secundum D. Thomam in hoc tantùm, quia materia horum inferiorum est in potentia ad diuersas formas, neque vnquam recipere potest vnam formam, quę sit ei perfectio integra, & sit totum eius obiectum receptibile, sed omnis forma, quam recipit, est pars obiecti adęquati, ex quo fit, quòd in materia horum inferiorum necessariò semper relinquitur potentia ad aliam formam, qua est priuata, & ita in materia horum inferiorum hac de causa est priuatio, & corruptibilitas: at in materia Cęli, nulla est priuatio, neque potentia ad aliam formam, quàm ad eam, quam habet: quia illa forma satiat totam capacitatem materię, si quidem illa materia est tantum in potentia ad illam formam, & non ad aliam, & propter hoc in Cęlo non est corruptibilitas; Vult ergo quòd materia Cęli sit in potentia ad esse, quòd recipit à forma Cęli, & non ad Vbi, solùm; & in hoc differt ab Auerroe, qui vult, quòd materia Cæli sit solum in potentia ad Vbi; sed non ad esse; & vltra D. Thomas vult, quod materia Cæli sit solùm in potentia ad hanc formam Cæli, non ad aliam: per quòd distinguitur a materia horum inferiorum, & in hoc discrepat ab Aegidio.

Discrimen D. Tho. ab Auerr. & ab Aegidio.

Primam partem huius positionis, qua conuenit cum Aegidio, scilicet, quod materia Cæli sit in potentia ad esse, & ad formam Cæli, & ita sit pars, ex qua simul cum forma Cæli componatur Cælum, probat hoc argumento. Omne ens actu, vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam, at Cælum seclusa Intelligentia, est ens actu, vt patet, ergo vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formã: at non est totum actus, & forma, quia omne tale est intellectum in actu, quod non potest dici de corpore Cęlesti, quia est sensibile, relinquitur ergo, quod sit habens actum: sed habere actum, est componi ex forma, & subiectò formæ, ergo Cælum constat ex materia, & forma. Pro hac parte etiam valent rationes adductæ pro sententia Aegidij quò ad id, in quo conueniunt.

1. rõ. D. Tho.

Secundam partem probat, in qua discrepat ab Aegidio. Cælum apud Aristotelem est ingenitum, & incorruptibile, ergo eius materia nõ habet annexam priuationem; Antecedens est clarum; Consequentia quoque est clara: quia priuatio est causa corruptibilitatis; subinfert: at materia horum inferiorum habet annexam priuationem, quia est in potentia contradictionis, ergo hæc, & illa differunt, & sunt alterius naturę, quæ alteritas

Secũda pars, ĩ qua discrepat ab Aegidio probatur à D. Tho.

ritas consistit in hoc, quod hæc materia inferior est in potentia ad diuersas formas oppositas, ideò habet annexam semper potentiam, & priuationem, etiam cum est actu sub vna forma: at materia Cæli est in potentia solùm ad vnam formam, quam actu habet, ideò non est in eo priuatio, neque potentia ad alias formas, & ita non est in Cęlo corruptibilitas.

1. rō. ex recentioribus. Pro eadem opinione arguunt recentiores, & acutissimè quidem Theophrastus lib. quem scripsit de Natura, Albertus Magnus in Summa, p.p. ex Rabbi Moyse Aegyptio, putant hanc propositionem: Corpus naturale est compositum ex materia, & forma, esse per se notam; quod etiam videtur de mente Aristotelis secundò de Anima, textu 2. nam ibi Aristoteles diuidit substantiam in materiam, formam, & compositum. Deindè textu 3. faciens diuisionem compositi, quod dixerat constare ex materia, & forma, in naturale, & artificiale; deindè naturale in vitam habens, & non habens vitam, &c. compositum non nominat amplius nomine compositi, sed nomine corporis, & dicit corpus, id est compositum comparatum alijs substantijs, scilicet, materiæ, & formæ, esse maximè substantiā, & subiungit maximè omnium corporum tale esse corpus naturale; ergo Aristoteles apertè videtur supponere corpus naturale, & compositum ex materia & forma, esse idem, & proinde omne corpus esse compositum, maximè autem corpus naturale (Mathematicum enim corpus, & Artificiale ibi accipiuntur vt substantiæ, quatenus existunt sola existentia substantiali, non accidentali. Hac ergo Maiori sic constituta, sic formatur ratio. Corpus naturale est compositum ex materia, & forma, Cælum est corpus naturale; ergo Cælum constat ex materia, & forma; Minor supponitur vera ex dictis alibi.

2. rō. Secundò ex Arist. secundo Physicorū. Omnis res naturalis ad tria membra reducitur; vel enim est natura; vel habens naturam; vel secundum naturam. Cælum est res naturalis, vt patet: at non est natura, quia natura est in alio, scilicet in eo, cuius est principium, Cælum verò non est in alio, sed per semetipsum existit; non est principium motus, sed corpus mobile; neque est secundum naturam: quoniā non est affectio, nec proprietas corporis naturalis; ista autem sola propriè dicuntur secundum naturam, ergo relinquitur, quod Cælum sit habens naturam: at habens naturam, est compositum ex materia, & forma, ergo Cælum est compositū ex materia, & forma. Assumptum probatur ex discursu Aristotelis in secūdo Physicorum à tex. 6. vsque ad textū 20. ibi enim Aristoteles loquitur de naturis inexistentibus habenti naturam, scilicet composito naturali, quæ sunt materia, & forma: ergo supponit, habens naturam esse compositum ex materia, & forma: istæ enim sunt naturæ, quæ insunt habenti naturam.

Tertiò natura ex Aristotele secundo Physicorum textu 3. est in alio: quia est principium motus in eo, in quo est, &c. tunc facto hoc supposito sic arguunt: Naturam esse in alio, duobus modis fieri potest; vel vt sit in alio tamquam superueniens; vel sit in alio tamquā constituens; si primo modo, erit accidens, ergo secundo modo: at si natura est in Cælo secundo modo, scilicet, vt constituens, necesse est Cęlum esse compositum; Consequentia probatur: quia simplex materia, & simplex forma, non sunt in alio, sed ambę sunt in composito: si ergo in Cęlo est natura, & natura est in Cęlo tamquam in re constituta ab ea, necesse est quod Cęlum sit compositum ex materia, & forma: quia hoc modo solum verificatur naturam esse in Cęlo, vt in constituente. 3. rō.

Quartò, ex Alberto Magno sic arguunt: Posterius non abstrahit à suo priori, compositio accidentalis est posterior substantiali, ergo hęc non abstrahit ab illa; ergo vbi est compositio accidentalis, ibi est compositio substantialis: in Cęlo est compositio accidentalis, vt patet: est enim compositum ex substantia, & quantitate, figura, &c. ergo Cęlum est compositum ex materia, & forma. Confirmatur: non est posterius sine suo priori, forma est natura prior materia, materia est 4. rō.

poste-

posterior, ergo materia naturalis est vbi, est forma naturalis: at in Cælo est forma naturalis per Auerroistas, ergo ibi quoque est materia naturalis, ergo Cęlum est compositum.

5. rō. Quintò Aristotele 8. Metaphysices textu primo, proponit substantias ab omnibus concessas, inter quas enumerat Cælum, & partes Cæli; in textu 3. deinde ponit hanc propositionem: omnes substantiæ sensibiles habent materiam, & subdit ibi diuisionem illam, substantia est triplex, materia, forma, & quod ex his. Hinc patet, quod Celum continetur sub his substantijs; constat etiam, quòd Cælum est sensibilis substantia, & quod non est materia, nec forma, ergo habetur, quod est substantia composita ex materia & forma.

6. rō. Sextò, Aristoteles 1. de Cælo textu 92. ait omne sensibile esse singulare, & in omni singulari aliud esse formam simpliciter, & aliud esse formam in materia; tunc sic: Cælum est sensibile, & singulare, ergo Cælum est compositum ex materia & forma. Confirmatur: Aristoteles tertio de Anima, textu 9. scribit, in nonnullis rem esse, & esse rei, esse idem: in alijs verò non esse idem; illa in quibus sunt idem, sunt quidditates, & simplices essentiæ; illa in quibus non sunt idem, sunt composita ex materia, & forma; tunc sic: Cælum est res, vel ergo est primi generis, & hoc non: quia Cælum est singulare quoddam, non quid vniuersale, ergo est de numero illorum, in quibus differunt esse rem, & esse rei: omnia talia sunt composita ex materia, & forma, ergo Cælum est compositum ex materia, & forma, coincidit cum primo Aegidij.

7. rō. Septimò, Nisi Cælum sit compositum ex materia, & forma, non dabitur primũ efficiens naturale: consequens est absurdum, ergo; Consequentia probatur: quia si Cælum sit mtaeria actu, quæ moueatur ab Intelligentia, Cælum non habebit aliam formam, quam intelligentiam; at intelligentia non est forma naturalis, ergo Cælum non erit principium efficiens naturale: quia in Cęlo non erit vis effectiua naturalis, quę est forma naturalis pręter intelligentiam.

Octauo arguitur ex Aristot. 2. de Cælo textu 46. vbi habet, circulum maiorem velocius ferri minore: quia in maiori est maior virtus; tunc sic: virtus in alio potest esse maior ex duplici causa; primò, quia maior virtus additur mouenti, vt contingit in grauibus, quę in fine velocius mouentur, quia augetur grauitas ex minori resistentia medij, quod semper diminuitur quo magis res approximatur Centro. Secundò, quia virtus augetur ex multiplicatione materię sub eadem forma, vt fit de igne in ferro, & palea, in ferro enim est maior caliditas propter materię multiplicitatem; in Cęlo non potest esse additio virtutis primo modo, ergo erit secundo modo: at multiplicatio, & condensatio materiæ sub eadem forma, supponit materiam esse sub illa forma, ergo in Cælo est materia. 8. rō.

Nonò. Rarum aut est multiplicatio materiæ sub eadem forma, aut formæ in eadẽ materia, ergo vbi est raritas, & densitas ibi est materia, in Cælo est raritas, & densitas, ergo in Cælo est materia sub forma. 9. rō.

Vtraque istarum opinionum est falsa secundum Scotum, & communibus vrgentur difficultatibus, & etiam proprijs; nos tamen primo reijciamus opinionem Aegidij. Aduersus eam arguit Scotus 2. Sententiarum, distinctione 14. quæstione 1. argumento eodem, quo etiam vtitur aduersus Diuũ Thomam, vt infra videbimus, & est illud idem argumentum, quo vtitur Diuus Thomas contra Aegidij sententiam, propter quod vitandum, Diuus Thomas dixit materiam Cæli esse alterius rationis à materia horũ inferiorũ, quod est istud. Stãte opinione Aegidij, sequeretur Cælum esse corruptibile, consequens est falsum, ergo & antecedens; Cõsequentia probatur: quia in quocumque est potentia contradictionis, in eo est corruptibilitas, quia potentia contradictionis est ratio corruptibilitatis, at in materia prima est potẽtia passiua, quę est potẽtia contradictionis, ergo in Cęlo non est materia prima. Huic rationi respondet Aegidius, quòd licet in Cęlo sit materia prima passiua, quæ est contradictionis, non 1. rō. cõtra Aeg. Resp.

tamen

tamen sequitur, quòd Cælum sit corruptibile, quia forma Cæli est adeò perfecta, quod satiat omnem appetitum, & capacitatem materiæ, & potentiæ eius, & ideò Cælum non est corruptibile, licet includat materiam primam: nulla enim manet priuatio in illa materia amplius respectu cuius remaneat appetitus in materia. Hanc responsionem reijcit Scotus: quia nulla forma complet totum appetitum materiæ suæ respectu alterius formę, nisi det actum oppositum priuationi alterius formæ: vt putà, forma ignis nō potest satiare appetitum suæ materię, & potentię eius, quam habet ad formam aquę, nisi det esse illi materię, quod daret formam aquę; Hęc propositio est euidēs: quia aliter semper manebit appetitus ille in materia illa ad illud esse, & actum, sed forma Cęli non dat suę materiæ actū oppositum priuationi cuiuscumque formæ alterius à se, ergo non potest satiare omnem appetitum materiæ suæ, sed in illa materia remanet priuatio formæ ignis, aquæ, &c. Minor hęc probatur: quia nulla forma dat actum oppositum priuationi cuiuscumque formæ, nisi in se contineat omnes formas saltem virtualiter: sed forma Cæli non sic continet omnes formas, quia non continet intellectiuā, vt patet, ergo saltem in materia Cęli est priuatio formę intellectiuę, ergo materia Cæli est in potentia ad illam, & ita Cęlum est corruptibile. Hæc ratio est efficacissima, & potest ampliari: quia certum est, quod forma Cęli non continet in se formas mixtorum, neque formas elementorum, cum sint diuersæ formæ etiam generis; clarum est autem, quod si materia Cęli est materia prima, siue eiusdem rationis cum materia prima, quod est in potētia ad recipiendum huiusmodi formas actu, & licet forma Cęli sit nobilior formis mixtorum, & concurrat ad generationem ipsarum, non tamen illas virtualiter continet: quia tunc forma Cęli per se posset producere omnes effectus, & efficere omnia, quæ efficiunt formę mixtorum, sicuti Deus, quia virtualiter in se continet omnes causas inferiores, & creaturas potest per se producere, & efficere omnes effectus, quos ipsęmet creaturæ producere possunt; at secundum Arist. Cęlum est vnum genus substantiæ, quod habet suas operationes, & effectus proprios, distinctos, ac diuersos ab alijs agentibus, quo fit, vt forma Cæli sit pars obiecti adæquati materiæ primæ: obiectum verò totale, & adæquatum, receptibile à materia, est genus vniuersum formarum, vti color in vniuersum est obiectum visus: sicuti ergo licet potentia visiua actu sit sub vno perfecto colore, vt putà, sub albo, non propter hoc negatur quin sit in potentia ad alios colores videndos, neque ab illio colore perfecto satiatur potentia, & appetitus potentiæ visiuæ: ita materia prima licet sit sub forma Cęli, quę est forma perfectissima, non tamen propter hoc dici debet, quod sit penitus satiata, & quod in ea amplius non sit appetitus ad alias formas. Quod si quis dicat, rationem corruptibilitatis in his inferioribus prouenire non ratione materiæ, sed ratione formarum horum inferiorum, quæ sibi inuicem sunt contrariæ, forma autem Cęli nullum habet contrarium, & ideò nō est corruptibilitas in Cęlo; Hæc responsio est nulla, quia potentia, & priuatio, non insunt materiæ primæ ratione formarum: sed ex propria natura materiæ, vndè ait Arist. 1. Phys. tex. 59. & inde: quod priuatio, & materia sunt idem, & vnum numero, licet sint diuersæ ratione: & in hoc est valde insistendum; nonnulli enim volentes defendere Aegidium, distinguunt sic. Materia potest considerari dupliciter; Vno modo secundum essentiam, & sic nō est in potentia ad vllam formam, nec habet priuationem vllam, sed est pura potentia; Alio modo, quatenus est sub forma, & tunc si est sub forma habente cōtrarium, in materia ipsa insurgit potentia ad aliam formam, & priuatio, si verò sit sub forma, quæ non habet contrarium, non insurgit potentia ad aliam formam, nec priuatio: & quia materia, vt est in Cęlo, est sub forma, quæ non habet contrarium, ideò non habet potentiam ad aliam formam, nec priuationem: sed quatenus est sub formis his sublunaribus, quæ habent contrarium, recipit potentiam, & priuationem.

Reÿcitur.

Reÿcitur.

Recētiorū quorūdā distinctio reijcitur.

Verum hoc Aegidij fundamentum, quod

quod materia prima secundum essentiã sit potentia, & tamen non sit in potentia ad formas, & quod non appetat formas omnes, sed hęc potentia, & appetitus, & consequenter priuatio insit materiæ à formis habentibus contrarium, est omnino falsum; Primò enim repugnat dicere, quod materia sit secundum essentiam potentia, & tamen non sit in potentia ad formas; nam potentia dicit relationem ad formam, tamquam ad terminum, ergo non potest esse potentia, nisi respectu formæ. Præterea, si est essentialiter potentia respectu formarum, ergo essentialiter est priuata formis, & habet aptitudinem ad illas recipiendas, ergo implicat repugnantiam, quod habeat hanc potentiam, & priuationem extrinsecè à forma, quod enim inest alicui essentialiter non inest extrinsecè. Confirmatur: quia secũdum Aegidium, potentia inest materiæ in primo modo dicendi per se, potentia autem, & priuatio, sunt idem realiter, ergo priuatio inest materiæ in primo modo dicendi per se, non à forma; tandem forma dat materiæ actum, non potentiam; immò, determinat potentiam, quàm reperit in materia. Vltimò, vt dictum est ex Aristot. Priuatio, & materia sunt idem, & vnum numero, sola ratione diuersa, ergo priuatio inest materię ex se, non à forma habente contrarium; est ergo verum, quod materia prima habet essentialiter annexam potentiam, quæ quia nunquam vniuersaliter ab aliqua forma expletur, semper remanet priuata aliqua alia forma, & sic priuationes, & potentiæ particulares remanent in materia, propter quas fit continua corruptio, & generatio: quia potentia vniuersalis, nunquam tota satiatur.

2. rō. Secundò arguere possumus vt Zabarella, & alij. Si materia Cęli est eiusdem rationis cum materia horum inferiorũ, ergo ei competit definitio materiæ primæ, patet consequentia; sed hoc est falsum, quia in calce primi Physs. tex. 72. & inde, ait Aristot. quod materia prima est primum subiectum, ex quo fit aliquid, ergo materia Cæli erit subiectum ex quo aliquid poterit generari, ergo Cælum erit corruptibile. Neque valet dicere, ibi materiam definiri vt est in corporibus inferioribus tantum, quia esse in corporibus inferioribus, esset ei accidentale, si est cõmunis ad omnes formas, sicuti est accidentale potentiæ visiuæ, quod videat colorem album, & sic hæc definitio esset per accidentalia: at clarum est, quod hæc est conditio essentialis materię, quod ex ipsa fiat aliquid, cum ergo hæc sit essentialis conditio materiæ, necesse est etiam quod competat Cęlo, ergo Cęlũ erit corruptibile. Tertiò, Methodus inueniendi materiam primam est transmutatio, at in Cęlo non est transmutatio, ergo non possumus cognoscere in Cælo an sit materia; Maior probatur in quodam nostro Theoremate de cognitione materię, & co[...]r-matur; quia illa sola visus est Aristoteles 1. Phys. tex. 51. & inde, Vel ergo illa sola datur; vel est notior, vel efficacior via, sine qua non possumus cognoscere an detur materia prima. Alias rationes require apud alios, vt apud Franciscum Piccolomineum; hæ mihi videntur potiores, sed multę rationes contra opinionem D. Thomę, etiam valent contra hanc sententiam. 3. rō.

Reijcitur opinio D. Thomæ. Cap. II.

IN eodem loco Scotus reijcit opinionem D. Thomę, & opinio adducit rationem primam, quam adduximus contra Aegidium, quam repetere non erit inutile, propter responsiones Thomistarum. 1. rō.

Nullum incorruptibile constat ex materia, Cęlum ex Arist. 8. Phys. 1. de Cęlo, & alibi, est incorruptibile, ergo Cęlum nõ constat ex materia, Minor est clara, & cõcessa; Maior probatur. In quocumque est materia, in eo est potentia passiua, Hęc propositio patet, quia materia habet annexam potentiam, quę est propria passio materiæ; immò secundum D. Thomam, & Aegidium, potentia est de essentia materiæ in primo modo dicendi per se; at ex Arist. 9. Metaph. tex. 17. omnis potentia passiua est potentia contradictionis, ergo in Cælo si sit materia, Cælum erit in potentia contradictionis: sed quod est in potentia contradictionis, potest esse, & non esse: quod potest esse, & non esse, est corrupti-

corruptibile, ergo à primo ad vltimum si Cælum constat ex materia, Cælum non erit incorruptibile, sed formaliter corruptibile, sicuti ignis, & quodlibet aliud corpus naturale; & dato quod non esset aliquod agens externum, quod posset ipsum corrumpere, tamen intrinsecè esset corruptibile in se, quia haberet materiã, quæ est principium internum corruptionis. Caietanus prima parte Summę, quęstione 66. art. 2. nititur soluere rationem hanc Scoti, & pro declaratione opinionis D. Thomæ, & solutione rationis huius, & aliarum, ponit hanc distinctionẽ. Materia secundum se, non est aliquod ens, sed solùm substantialis potentia ad formam, & hæc est quidditas materię: sed esse substantialem potentiam ad formã, contigit duobus modis; Vel enim est ad formam secundum genus, vel secundum speciem; differunt autem isti modi, quia potentia ad formam vnam genere tantum, est ad plures species simul: sed potentia ad formam vnam specie tantũ, non est ad plura, nisi per accidens, vt ad plura indiuidua, in qua est multiplicabilis: sed hæc non pertinent ad artem. Ex hac differentia consurgit alia differentia, quæ est, quòd potentia ad formam vnam secundum genus, habet priuationem annexam, sed potentia ad formam vnam secundum speciem, nequaquam; & hæc secunda differentia patet: quia potentia, quæ est ad plura, dum habet actu, vnum illorum est in potentia ad reliquum, ac per hoc priuatur illo, & sic habet annexam priuationem, materia verò habens potentiam ad formam vnam specie, siue potentia ad formam vnam specie, cum illam habet, nullo caret, quod sit apta habere, & sic illa potentia non habet annexam priuationem; & monet huic fundamento esse standum: quia hoc est clarissimum, quod nihil appetit negationem, aut malum, nisi quia appetit vnum, cui est annexa negatio alterius, vt calefactibile appetendo calorem, appetit priuationem frigoris; potentia ergo secundum genus, habet annexam priuationem, non potentia secundum speciem; tunc ad propositum ait, quod materia horum sublunarium est potentia ad formam secundum genus, scilicet ad formam substantiæ generabilis, & corruptibilis, quam respicit, vt actum adæquatum, & quia sub forma hac generica sunt multæ species, oportet quod cum est sub vna specie, sit in potentia ad alteram, & sic est priuata illa, ideò materia horum inferiorum habet annexam priuationem: sed materia Cælestis corporis non est potentia ad formam vnam genere, sed ad formam vnam specie; ita, quod non est putandum (ait ipse) quod materia Cęli respiciat formam Cęlestem in communi, & vt actum in genere adęquatum: quia sic sequeretur esse in ea potentiam ad plura, & priuationẽ, & corruptibilitatem ab intrinseco, vti cõtingit in materia horum inferiorum. Sed dicendum est, quòd materia lunę, est in potentia secundum se ad formam lunę tantum, & materia solis ad formam solis tantum, & sic de alijs; & ita quot sunt species corporum Cęlestium, tot sunt genera Physica eorum; & ait, quòd quando dicit, materia Cęli, non dicit, neque significat aliquam vnam materiam, sed quoddam analogum omnibus materijs Corporum Cælestium.

Resp. Caietani.

Hac habita distinctione, vt respõdeat ad Rationem Scoti, quæ etiam est Auerrois, format aliam distinctionem, quæ coincidit cum ista, scilicet, quòd potentia est duplex; Quædam est purè receptiua, quæ scilicet nulla passione media recipit formam, vti est potentia ad vnicam formam specie; Quędam autem est potentia receptiua, & simul passiua, ita, quod & agitur ab agente, & recipit formam, vti est potentia ad formam secundum genus: modo prima potentia non est potentia contradictionis, sed hæc secunda.

Ad propositum ait, quod luna constat ex materia, quę est purè receptiua; quia nulla passione media, aut actione, recipit illam formam; & sic dicendum est, de alijs corporibus Cęlestibus; Quod confirmatur: quia luna est in potentia ad figuram sphęricam, & tamen non est in potentia cõtradictionis respectu illius: quia est tantum illius receptiua, sed non est passiua respectu illius; Quod si quis instet, quòd potentia secundum se, est indifferens ad actum, & negationem, &

consequenter inferatur, ergo materia Cæli potest esse sine actu, neganda est consequentia, vel similis illatio, quocumque modo aliter formetur Ratio; ratio negationis est, quia ista propositio negatiua est vera, potentia non ex se habet actum; sed ex ea non infertur affirmatiua, ergo ex se habet non actum, quod est esse in potentia contradictionis secundum se ad actum, & ad non actum; similiter ista propositio affirmatiua. Potentia ex se habet non actum, est falsa; Similiter ista. Potentia ex se non magis habet actum, quam non actum: quoniam hæc materia Cæli, quæ est potentia substantialis formæ Cæli, ita vendicat sibi actum talem, & talem formam, quod non aliam; Hæc est Prima responsio. Secundò respondet ad hominem, id est ad intentionem Arist. 9. Metaph. dicens; quod cum Arist. ait, quod omnis potentia est potentia contradictionis, ibi loquitur de potentia, vt potentia est, at quando potentia iam est sub actu non est potentia, vt potentia, & ita potentia purè receptiua non clauditur sub illa propositione; quòd autem potentia, vt est sub actu, non sit potentia, probat ex Arist. in eodem tex. 17. 9. Metaph. vbi Arist. negat in Cælo esse potentiam ad motum, & tamen clarum est, quod in Cælo est potentia ad motum: quia motus est actus entis in potentia, vt in potentia; cum ergo motus sit in Cælo, in Cælo est potentia ad motum localem, cum ergo negat in Cælo potentiam ad motum, non alia de causa negat, nisi quia Cælum semper actu est sub motu.

2. responsio.

Reijcitur. Verùm hæc defensio Caietani videtur tota verbalis: attamen contra eam arguo, & dimissa disputatione, an materia sit pura potentia substantialis, quæ alibi est discussa, probo, quòd illa distinctio de duplici potentia, scilicet purè receptiua, & receptiua, & passiua simul sit nulla, quia tam primum, quam secundum membrum est potentia contradictionis (dato gratis quod in materia reperiatur ista duplex potentia ad formam secundum genus, & ad formam secundum speciem, quod est apertè falsum: quia determinatio omnis est à forma, nulla à materia; & ideo in materia ex natura sua non reperitur distinctio potentiæ: sed distinctio ista potentiarum prouenit à formis informantibus ipsam materiam, & a formis illis postea euenit, quòd materia illa determinetur ad formam vnam secundum speciem, & illa ad aliam) Probo itaque quod potentia, quam ipse dicit purè receptiuam, siuè potentia quæ est ad vnicam formam specie, habeat priuationem annexam, & sit potentia contradictionis, primo sic. Potentia secundum se, est indifferens ad actum, & negationem; Hæc propositio ex se est vera, & non eget probatione; quia si esset determinata ad alteram partem, non esset potentia, sed esset vel purus actus, vel pura negatio; potentia ergo est indifferens ad vtrumque, quia potest recipere vtrumque, & carere vtroque successiuè; & hæc propositio etiam admittitur à Caietano, vt visum est: sed negat postea consequentiam; tunc ergo arguitur hoc modo. Potentia de se est indifferens ad actum, & negationem actus, at materia per vos, est potentia, ergo est indifferens ad actum, & negationem actus; totum hucusque conceditur: at ex hoc sequitur, quod in potentia est priuatio actus, & ita potentia contradictionis, hæc est consequentia, quam negat Caietanus, quia inquit solum sequi hanc propositionem; quod potentia non ex se habet actum, non autem istam, potentia non habet actum ex se; Ego autem probo hanc esse bonam consequentiam: nam omnis potentia indifferens ad duo extrema, æqualiter illa duo extrema respicit, alioquin non esset indifferens ad illa, sed ex concessis, & nunc probatis, materia, & potẽtia est indifferens ad actũ, & negationẽ actus, ergo æqualiter respicit actũ, & negationẽ actus, ergo nõ minus repugnat illi materiæ, & potentiæ ex se, negatio actus, quam actus ipse: quia tunc non esset indifferens ex se, ad vtrumque: sed actus ei non repugnat, immò competit, & illi inest actu, ergo negatio quoque illi materiæ, & potentiæ inesse potest actu, quantum est ex natura potentiæ, alioquin vt dictum est, potentia illa non respiceret indifferenter vtrumque, at potentia contradictionis est ea, cui ex se

1. r. 5.

non re-

non repugnat esse sub extremis contradictorijs, ergo omnis potentia est potentia contradictionis,& sic potentia purè receptiua,quoque erit potentia contradictionis.Secundo,Caietanus ait,quod hęc propositio est vera,& sequitur ex illa: potentia non ex se habet actum; tunc sic. Hæc propositio est propositio Cathegorica de subiecto infinito,vt patet:at ex Arist.in 2. Perihermenias, ad propositionem affirmatiuam de subiecto infinito, sequitur affirmatiua de prędicato infinito: vt ad hanc;non homo est iustus, sequitur ista; homo est iniustus, ergo in proposito, si hæc est vera:potentia non est ex se habés actum(quę est eadem,prior enim resoluitur in hanc)etiam ista erit vera: potentia est non habens actum ex se; siue potentia est inhabens actum ex se,ergo priuatio actus potentię ex se inest;& certè hęc ratio est efficacissima,& euidentissima. Quòd si quis dicat, hanc propositioné esse modalem, non absolutam, hoc admisso, adhuc remanet vis rationis:quia ex Aristot. in 2.Perihermenias,ad faciendam propositionem modalem negatiuam,debet negatio apponi modo, non verbo. Itaque si hæc propositio: potentia non ex se habet actum,est modalis,erit negatiua,quia negatio est apposita modo,scilicet ex se,quæ est conditio modificans propositionem: vndè opposita ei affirmatiua est hæc: potentia ex se habet actum,& re vera potest dici modalis, quia non negat absolutè actum inesse potentiæ, sed negat modum inessendi,scilicet ex se.Tunc arguitur sic. Quando propositio negatiua est vera, id, quod negatur inesse alteri,per talem propositionem re vera non inest, sed per te hæc propositio negatiua est vera: potentia non ex se habet actum, ergo id quod negatur potentiæ per hanc propositioné, re vera non inest potentiæ; subinfero, at negatur actus ex se inesse ipsi potentiæ, ergo actus re vera non inest ex se potentiæ,sed vbi non est actus,ibi est priuatio: quia opposita priuatiua sunt immediata, ergo cum in potentia ex se non insit actus,qui est habitus,inerit priuatio ex se, & ita ista potentia erit potentia contradictionis; immo hoc argumento concluditur, quod priuatio prius inest ipsi potentiæ,quàm actus, vt patet. Tertiò, priuatio, & potentia materiæ sunt idem realiter, differunt formaliter solùm: quia priuatio primo dicit carentiam, secundo aptitudinem:sed potentia prius dicit aptitudinem, secundo carentiam: tunc sic. Potentia, & priuatio, sunt idem realiter, ergo potentia est priuatio actus; consequentia patet:quia potentia,& priuatio, sunt idem realiter. Vlterius,ergo in quocumque subiecto,& materia,est potētia, in eo est priuatio actus sibi oppositi,ergo implicat dicere,in aliquo esse potentiam, & non inesse priuationem,cum priuatio, & illa potentia, sint idem re vera; est ergo vniuersaliter propositio Arist. quod omnis potentia passiua, est contradictionis:quia illud subiectum, quod est in potentia, potest esse sub actu, & sub priuatione illi opposita. Quartò ait, quod potentia hæc, scilicet, materia Cæli non ex *4. rō.* se habet actum,tunc arguo: ergo ab alio habet actum; consequentia est clara, sed quod habet actum ab alio, habet illum ab agente,& ab illo agitur,& per illud recipit formam:per te autem potentia,quę agitur ab agente, est potentia receptiua, & passiua simul, quam etiam fateris esse potentiam contradictionis, ergo materia Cęli,non erit potentia purè receptiua,sed receptiua,& passiua,& consequenter erit potentia contradictionis. Vide infra in fine huius capitis responsionem etiam recentiorum ad hoc argumentum.

Contra hanc sententiam etiam est ef- *2. rō prin.* ficacissima ratio Aegidij, quæ est: materia Cæli secundum eos,seclusa forma Cęli,est solum pura potentia:at pura potentia,non distinguitur à pura potentia:quia omnis distinctio est ab actu; cum ergo materia Cæli, & horum inferiorum non possint distingui,sunt idem; sed etiam ostensum est,& conceditur, quod materia horum inferiorum non est in Cælo: ergo nulla materia est in Cælo.Huic rationi re- *Resp. Caie.* spondet Caietanus,quod Maior est vera, quòd omnis distinctio est ab actu. Ad Minorem ait, quod istæ potentiæ distinguūtur per actus,quos per se primo respiciunt,& per quos definiūtur;si vero quęras intrinsecum distinctiuum ipsarum, ait,quod est interna cōmensuratio vniuscuiusque

cuiuſque materiæ ad propriam formam ſibi adæquatam, quæ cōmenſuratio eſt ipſamet eſſentia materiæ identicè, & formaliter. Verum hæc reſponſio eſt nulla: & eam ſatis confutauimus in Theorem. de Indiuiduatione animæ intellectiuæ: pro nunc autem poſſumus ita argumentari; quia tunc ſequitur, quod eſſentia materiæ erit formaliter relatio quędam, non quid abſolutum; conſequentia probatur: quia omnis habitudo eſſentialis ad aliquem, eſt relatio realis, materia per te eſt commenſuratio illa ad formam, & ad propriam formam, ergo eſsentia materiæ erit pura relatio; & nota, quod non dico materia erit relatiuum; ſed dico, relatio: quia relatiuum vltra relationem, notat fundamentum relationis, quia eſt concretum: at in eſſentia materiæ primæ ſecundum iſtos nil aliud eſt, niſi iſta ſubſtantialis cōmenſuratio, quia hæc eſt idēticè, & formaliter eſſentia materiæ, ergo materia prima, & iſta materia Cæli, eſt ſimplex relatio; ſed iſti concedunt, quod materia ſit quid reſpectiuum, non abſolutum, quod eſt adeò abſurdum, vt non egeat confutatione, tunc enim ſubſtantia erit relatio, vel materia iſta non erit ſubſtantia, immò materia iſta non erit res abſoluta: quia aiunt, quod eſt pura potentia, cuius eſſentia eſt cōmēſuratio ad proprium actū, ergo eſt pura relatio; Quod confirmatur: quia ſi præter relationem materia aliquid abſolutum dicat, iſta habitudo, & cōmenſuratio, erit ei accidens proprium, non ratio conſtituens eam in eſſe in primo modo dicendi per ſe, & tūc coincident cum opinione Scoti, quā blaſphemiam in Philoſophia putant; & certe hæc ratio eſt efficaciſſima. Alias rationes habes apud Franciſcum Piccolomin. Zabarellam, Mercenarium, & alios.

Recētiorū quorū dam reſp. Nonnulli ex Alexandro 1. Quæſtionū naturalium c. 10. & 15. reſpondent materiam horum inferiorum, & materiam Cæli, ſeipſis differre, ſunt enim entia ſimplicia, ſimplicia autem non differunt à ſe inuicem per aliquid additum, vt per differentiam: quia hoc ſolum competit ſimplicibus, vt ſeipſis differant, ſic enim materia, & forma differunt, ſic prædicamenta inter ſe ſic ens, & non ens; Verum quia contra hoc eſt, quia actus eſt qui diſtinguit non potentia, ergò duæ puræ potentiæ non poſſunt diſtingui ab inuicem ſeipſis. Reſpondent, quod iſtæ materiæ habent modos, ratione quorum diſtinguantur: nam materia Cæli, eſt potentia habens modum cauſandi determinatum, & definitum: materia autem ſublunarium eſt potentia habens modum cauſandi indeterminatum & indefinitum: iſti modi non ſunt differentiæ ſuperadditæ iſtis materijs, ſed ſunt eſsentia ipſa vtriuſcuiuſque materiæ; Cum ergo dicitur in argumento: omnis differentia eſt per actum, conceditur, ſed dicitur actus has materias diſtinguentes eſſe illos modos, quibus ipſe ſufficienter ſunt in actu; Quod ſi contendat quis, differentiam eſſe ab actu formali, reſpondent, quod etiam differūt per actum formalem, quatenus poteſt illis adeſſe differenter tamen, ſcilicet, quia vnius poteſt adeſſe accidentaliter, vt materia ſublunaris, altera quatenus poteſt adeſſe eſsentialiter, ſcilicet materia Cæli.

Reijcitur. Reſponſio iſta facilè ex dictis refellitur, in primis habetur, quod iſtæ materiæ, vt ſunt puræ potentiæ, non poſſunt ſeipſis diſtingui, quia diſtinctio eſt ab actu: vnde confugiunt ad modos illos tam quam ad actus, quibus iſtæ materiæ diſtinguantur. Sed neque hoc habet quid momenti: quæro enim, quid intelligant per iſtum modum cauſandi? non puto eos intelligere de aliqua cauſalitate effectiua, quia hæc eſt à forma, intelligere ergo habent de cauſalitate materiali, & tūc materiam Cæli habere modum cauſandi definitum, & determinatum, eſt idem, quòd materiam Cæli eſse determinatam ad faciendum compoſitionem cum forma Cæli, & non cum alia forma; materia verò ſublunarium eſt indeterminata ad faciendum compoſitionem cum hac, vel illa forma materiali. Sic autem dicere, eſt dicere, quod materia ſublunarium, & materia Cæli, diſtinguantur, & habitudine, & commenſuratione ad formam, ad quā ſunt in potentia, & ſic redit reſponſio Caietani, & ſimiliter reijcitur; quia illa habitudo, ſiue ille modus, eſt relatio: relatio autem eſt accidens externum, quod

proinde non poteſt facere differre ſubſtātiam à ſubſtantia intrinſecè,& eſſentialiter. Si verò dicas, quòd modus ille cauſandi, nō eſt relatio, ſed eſt ipſamet eſſentia materiæ, (licet hoc non ſit intelligibile: quia ille modus eſſentialiter eſt ordo ad forma,& ideo eſt relatio ſecundū propriam ſuam formalitatem) adhuc ſtat ratio in ſuo robore: quia potentia pura haberet ex ſe diſtinctionē non ab alio, quod eſt abſurdum: quia ex Ariſtotele diſtinctio & maximè eſſentialis eſt ab actu, non à pura potentia.

Confirmatur: quia inauditum in Philoſophia eſt, quòd potentia pura determinet ſibi modum agendi: hæc enim eſt proprietas actus, & ſi ſemel concedatur aliquam potentiā determinare ſibi modum agendi,& eſſentiam ſuam in qualibet re, poterimus dicere, proprietates,& modos agendi, eſſe à materia, non à forma: & hoc eſt peruertere prima principia Philoſophiæ, quæ ſunt, quòd materia ſit principium primum patiendi, forma, agendi. Tandem ex hoc modo dicendi potius habetur cōfirmatio opinionis noſtræ, quàm eius deſtructio: quia cum hæc materia habeat modum agendi determinatum, & ſit ſimplex ſubſtantia, videtur eſſe quinta eſſentia, & corpus ex ſe ſimpliciter actu, & nullo modo ex materia, & forma compoſitum.

Quod ait deinde has materias diſtingui quoque per habitudinē ad actū formalem, reijcitur, vt reſponſio Caietani, in eam enim recidit,& per dicta nunc.

3. rō princ. Tertio principaliter arguit Scotus contra hanc opinionem Diui Thomæ particulariter; ratio enim adducta, probat quod materia nullo modo eſt in Cælo, quia habet potētiam; Hæc ratio verò probat, quod non poteſt fingi alia materia diuerſa à materia horum inferiorum, & illam dici eſſe materiam Cæli, vti dicebat Diuus Thomas, & Thomiſtæ dicunt, vt patet ex dictis à Caietano nunc. Probat ergo, quod in Cælo non eſt materia, neque etiam alterius rationis à materia horum inferiorum. Si in Cælo eſt materia alterius rationis à materia horum inferiorum, ſequitur, quod ſint duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis. Conſequentia patet: Conſequens eſt falſum, ergo & Antecedens, falſitas conſequentis probatur: quia non ſunt duo fines primi, nec duo efficientes primi, alterius, & alterius rationis, ergo neque ſimiliter duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis.

Conſequentia probatur: quia cauſæ ſibi inuicem ſunt proportionatę,& eodem modo multiplicantur, ex Ariſtotele ſæcundo Phyſicorum, textu 32. ergo ſi darētur plures materiæ primæ, darentur quoque plures vltimi fines; at non dantur plures vltimi fines, nec plures primi efficientes: ergo nec plures materiæ primæ. Et cōfirmatur ex ſecundo Metaphyſicæ, textu 2. in vnoquoque genere deueniēdum eſt ad vnum primum; ergo ſicut in genere cauſæ efficientis deuenitur ad vnum primum, ita in genere cauſæ materialis deueniendum eſt ad vnam primam materiam.

Huic rationi reſpondet Caietanus vbi ſuprà, negando falſitatem conſequentis. Ad probationem, negat conſequentiam, quia non eſt par ratio, de cauſis extrinſecis,& cauſis intrinſecis: nam cauſæ extrinſecę non ingrediuntur compoſitionem rei, vt partes rei: ſed intrinſecæ intrant cōpoſitionem rerum, vt partes, & ideo debent variari iuxta rerum varietates. Reſp. Caie.

Contra. Si hęc reſponſio valeret, ſequeretur, quod quot ſunt varietates rerū, tot eſſent materię primę,& ita nedum materia Cæli, & horum inferiorum eſſent diuerſę, ſed in his inferioribus eſſent plures materiæ primæ: conſequens eſt apertè falſum, conſequentia verò probatur: quia in his inferioribus ſunt variæ ſpecies, & variæ naturæ rerum, & maximè differentes, vt animatum, & inanimatum: ergo materia, quę eſt pars illarum, debet eſſe alterius,& alterius rationis. Pręterea, etiā verificatur de cauſis extrinſecis, quod multiplicantur, & variantur ad variationem rerum: nam videmus diuerſas cauſas efficientes,& diuerſos fines; neque enim omnia ab eadem cauſa efficiēte procedunt, neque ad eundem finem, ſed prout varię res ſunt, varios quoque fines, & cauſas requirunt, & tamen propter hoc non dicimus, quod ſint plures primi effi-

cientes, & vltimi fines; ergo neque debemus dicere, quòd ſint plures materiæ primæ. Præterea, vt inquit Scotus, quæro à quo iſtę materię diſtinguantur, vel ab alio, vel à ſeipſis; ſi ab alio, quodcunque illud ſit, per aliquam differentiam, vel aliquam formam illas ad inuicem diſtinxit, & ſi hoc eſt verũ, ergo prius cōueniebant in aliqua vna natura, & ſic datur vna materia prior duabus materijs, ex quibus iſtę deductę ſunt; vel illas immediatè produxit, & creauit, quod non admittitur in Philoſophia; ſi dicas ex ſeipſis diſtingui, vt videtur dicere Caietanus, cum ait diſtingui per internam commenſurationem, eſt impoſſibile: quia tunc eſſent actus, non materię, & potentię, quia actus eſt qui ſeipſo eſt diſtinctus ab alio, & qui diſtinguit, & ſeparat, non materia, vel potentia; Cum ergo non poſſimus aſſignare diſtinctionem, relinquitur quod non poſſint eſſe diuerſę.

[*Aliorum resp. reijcitur.*] Reſpondet quidam, concedendo eſſe duas materias primas, & negant falſitatẽ conſequentis; Ad probationem reſpondent ad illud pręſertim 2. Metaphyſ. eſſe vnam tantum materiam primam in ratione communi potentialitatis, principij componentis, & principij mouentis: iſtę enim ſunt pręcipuè conditiones materię. Videtur ſenſus huius reſponſionis eſſe, quòd in genere cauſę materialis, deueniendum eſt ad vnam primam rationem cauſalitatis materialis, quę eſt hęc, vt ſit vna prima potentialitas quę ſit principium compoſitionis, & mouendi, ſed cō tra Ariſt. ibi non intendit inueſtigare rationem formalem cauſarum: ſed intendit inuenire vnam primam cauſam numero in vnoquoque genere cauſę, intendit enim ibi oſtendere, non eſſe procedendum in infinitũ in cauſis: ſed in vnoquoque genere deueniendum eſſe ad vnum primũ in illo genere, & ita in genere cauſę efficientis deueniendum eſſe ad vnum primum efficiens, in genere cauſę materialis, eſſe deueniendum ad vnam primam materiam: non ergo intendit concludere, deueniendum eſſe ad vnam primam potentiam in communi, quę poſtea ſit diuiſibilis in duas ſpecies, ſed ad vnam eſſentiam, quę ſit prima in illo genere, ſicut in genere cauſæ finalis non intendit concludere deueniendum eſſe ad rationem vltimi finis, vel ad rationem primi efficiẽtis; ſed eſſe deueniendum ad vnum ens, quod ſit primũ efficiẽs, & vltim⁹ finis, & in illo dari ſtatum; & hoc eſt euidentiſſimum, & ab aduerſarijs indubitanter alibi conceſſum.

[*Quarta principal. rō.*] Quartò, principaliter arguit Scotus. Data hac alteritate, quod materia Cæli, ſit alterius rationis à materia horum inferiorum, adhuc non poteſt ſaluari, quòd Cælum ſit incorruptibile ab intrinſeco; probatur aſſumptum: quia hæc materia ſaltem erit in potentia ad hanc formam Cæli, & ad priuationem illius, & ita erit hæc materia de ſe in potentia contradictionis: ſed materia eſt cauſa corruptibilitatis inquantum eſt in potentia ad priuationem formæ, quàm habet; ergo. Minor probatur: quia ratio propter quã Ariſtoteles poſuit, & adinuenit materiã, fuit potentialitas ad mutationẽ, vnde ipſa mutatio fuit via, & methodus inueſtigandi materiam primam; vbi ergo nulla eſt mutatio, videtur quod neque debeat poni materia.

[*Resp. Caie.*] Caietanus vbi ſupra, huic rationi reſpondet ex dictis negando, quòd materia Cæli, vt putà Solis, ſit in potentia ad priuationem illius formæ: quia, vt dictum eſt ab eo ſuprà, ſolùm ea materia eſt in potentia, quæ reſpicit diuerſas formas, ſed illa quæ vnicam formam reſpicit, non habet annexam priuationem. Verùm hoc fundamentum Caietani ſuperius eſt reiectum, vbi oſtendimus, omnem potentiam includere vtramque partem contradictionis: immò potentiam eſſe ipſammet priuationem realiter, ſolum differre ratione, vel formaliter.

[*Reijcitur.*] Contra quam reſponſionem maximè militat confirmatio, quam nunc adduxi ex Scoto; nunc enim loquimur philoſophicè, & ideò debemus vti terminis eo modo quò vſus eſt Ariſtoteles at Ariſtoteles adinuenit materiam ſolùm ratione mutationis, vbi ergo non eſt mutatio, vanum eſt ponere materiam, & multo magis vanum eſt fingere nouam aliam materiam omninò diuerſæ rationis, & conditionis à materia prima, quam adinuenit Ariſt.

[*1. rō.*] Poſſumus etiam ſic arguere. Vel illi po

tentiæ materiæ Cæli ex se repugnat priuatio formæ, quam habet, vel non, si non, ergo intrinsecè, & quantum est ex se, potest esse sub priuatione, & sic Cælum est corruptibile; Si dicas, quòd ei repugnat, contra omnis repugnantia est ab actu, non à potentia, quia potentia, vt potentia, patitur, non agit, neque reijcit aliquid à se, sed solum patitur, & recipit, ergo materiæ Cæli, & illi potentiæ non repugnat negatio quantum est ex se; quia ipsa non est actus. Quòd si dicas ei repugnat propter formam quam habet: quia solum ad eã est in potentia, contra; ergo hæc repugnãtia est ab extrinseco, non ex natura materiæ, siuè potentię, & ita deducitur quòd intrinsecè quantum est ex ratione materię, Cælum erit corruptibile. Rationes autem Aristot. sunt plures, quæ aduersarios conuincunt, & præcipuè ex Arist. 9. Metaph. textu 17. vbi apertè ait quod omnis potentia passiua est contradictionis, & quòd propter hoc æterna non habent huiusmodi potentiam, quia tunc possent nõ esse, quod illis repugnat, & ratio, quam ibi adducit Aristoteles est: quia sicuti qđ non est possibile esse, vtique nunquam existit actu: quia non possibile, æquipollet impossibili, & sic, quod non est possibile, est impossibile, & quod est impossibile, numquam est actu, ita quod est possibile, contingit actu esse, & non esse, & ita concludit, quod id, quod est impossibile esse, contingit actu esse, & non esse (illud autem solum sic possibile dicitur, quód est in potentia passiua, non actiua, quòd patet) tale ergo possibile, in quocumque illud dicatur, siue in substãtia, siue in quãto, siue in quali, semper contingit esse, & non esse, ideò cum Substantiæ ęternæ sint penitus incorruptibiles, non possunt esse passibiles, neque in potentia; si ergo in Cælo est potentia materiæ, erit passiua potentia (neque enim illam potentiam materiæ Cæli actiuam, esse quis dicet) & sic sequitur, quod sit potentia contradictionis; vel ergo erit potentia passiua respectu esse ipsius materiæ Cæli, & sic ipsa materia Cæli poterit non esse actu: vel erit potentia passiua in materia respectu esse formæ Cæli, & ita quoque illa materia poterit esse, & non esse actu sub illa forma. Hinc apparet, nullam esse responsionem quam affert Caietanus huic authoritati, ait enim Arist. loqui de potentia, vt potentia est, non vt est sub actu; vndè vult Caietanus, vt videtur, quod potentia passiua, quæ est sub actu, non sit potentią passiua; quod est expressè falsum: quia semper manet potentia secundum propriam essentiam, alioquin si eius natura mutaretur, Cælum, non constaret ex materia illa, quæ est potentia, sed differt solum, quia tunc est sub actu; potest ergo esse sine illo actu: vndè hæc inferiora licet sint sub actu, dicuntur habere in se potentiam passiuam, non solum quia possunt recipere alios actus, sed quia possunt amittere actum quem habent, & ideò si materia Cæli est passiua, non amittit suã naturam, licet fiat sub actu: sed semper est passiua, & sic cum omnis potentia passiua sit contradictionis, illa potentia materiæ Cæli erit contradictionis. Præterea, Arist. loquitur de natura, & essentia potentiæ in se, & etiam de illo, in quo ipsa est, ait enim, quod possibile id quod est in potentia passiua contingit esse, & non esse actu, possibile etenim, quod est actu, & est sub forma actu, ad quam prius erat in potentia, habet potentiam passiuam, quia potest esse, & non esse actu; Vnde ait, quod nullum æternorum est sic in actu: quia tunc posset esse, & non esse, sed eorum actus est omninò exclusus à potentia passiua, & sic nullo modo sunt possibilia, siue sub potentia passiua; loquitur ergo Arist. ibi de potentia, vt est sub actu: immò Arist. ibi per possibile intelligit id, quod prius erat in potentia passiua, & postea est sub actu, hoc enim contingit non esse; quod probo: quia ponit discrimen inter æterna, & caduca; modo per caduca intelligit, quæ actu sunt sub forma, vt res naturalis actu, non præcisè ea quæ futura sunt, & non sunt actu; differentia autem est; quia hæc caduca possibilia sunt, quia contingit ea non esse, sempiterna verò nequaquam; loquitur ergo Arist. de potentia passiua, vt est sub actu.

Caietani expositio reÿcitur.

2. rõõ

Ad illud verò quod ait Arist. ibi negare in Cælo esse potentiam ad motum, cũ tamen motus sit actus entis in potentia: respondeo, quòd Caietanus non rectè intellexit

Ad rõnẽ Caietani.

tellexit

tellexit eum locum, vel si intellexit, vt credo, quia est facilis, voluit illum peruertere; postquam Arist. dixit sempiterna carere potentia passiua, hoc etiam determinat de motu æterno Cæli, & de ipsomet Cælo, dicens, quòd etiam motus, qui est æternus, caret potentia passiua, quia non contingit illum motum non esse: & sic est necesse esse; similiter Cælum non est in potentia passiua, quia non potest non esse; sed ait in tali motu, qui est tantummodo motus localis, & in Cælo esse potentiam vndè, & quo; vult ergo dicere Philosophus, quòd ille motus non potest deficere, & non esse, & sic non habet potentiam passiuam, tamen habet potentiam, quæ requiritur ad ipsum vt motus, quæ est quod mobile sit potentia ab vno Vbi, ad aliud Vbi, & vtique in Cælo admittit hanc potentiam: quia in Cælo est potentia ab vno Vbi, ad aliud Vbi, secundum partes Cæli; & hęc est potentia, quę in motu includitur, dum definitur 3. Phys. Motus est actus entis in potentia, vt in potentia, sed non est potentia passiua ad esse, vel non esse.

Sed aliquis dicet: Hęc potentia Cęli ad motum, est passiua, & tamen non est contradictionis: quia Cęlum non potest esse sine motu, ergo non omnis potentia passiua est contradictionis? Respondeo, licet non opus sit propter Aduersarios, hoc enim est aliud dubium, dico, quod est potentia passiua, & ideo est contradictionis, vnde Corpus Cęleste quantum est ex se, posset non moueri, patet enim quod illa ęternitas motus in Cęlo, est ab Intelligentia extrinsecus mouente; negat ergo Philosophus in motu potentiam passiuam ad esse absolutè, quia motus est ęternus, & sempiternus secundum esse simpliciter, quod habet, (est enim esse suum ab Intelligentia, quę est ęterna, & naturaliter mouet, & ita motus secundum esse, quod habet est ęternus) non ergo est in potentia passiua ad esse absolutè (& hic nota, quòd valet in via Philosophi, apud Theologũ nõ valet: quia omnis natura est defectibilis) mobile etiam non est in potentia ad esse absolutè; sed solum est in potẽtia passiua intrinsecè ad Vbi hoc, & illud, quia posset quantum est ex se, non moueri, sed extrinsecè impeditur, & sic conceditur esse in potentia contradictionis quã tum est ex se, non absolutè secundum Philosophum. Ex his patet impugnatio omniũ eorũ, quę dicit Iauellus, 8. & 9. Metaphys. in hac materia, procedit enim secundum fundamentum Caietani. *Iau. reijci tur.*

Per hęc impugnatur responsio quorundam, qui dicunt, quod potentia contradictionis, quę est in Cęlo, est potentia contradictionis secundum quid, non simpliciter; potentia contradictionis simpliciter, est, qua substantia Cęli possit esse, & non esse, & hęc non est in Cęlo: potentia contradictionis secundum quid, est, quę in Cęlo est respectu partium motus: quia motus quo ad illas partes corrumpitur; Ad illud verò de Intelligentijs, quas esse incorruptibiles diximus, propter carentiam materię, dicunt carentiam materię esse necessariã, non ad esse ęternum substantia solum; sed ad esse ęternum substantia, & actione; nam Intelligentię sunt ęternę, non solum substantia, sed operatione, quia sunt substantia, actio ideo debet carere materia. Quantum enim spectat ad primum, patet Arist. asserere potẽtiam omnem esse contradictionis, simpliciter, & non solum secundum quid, id est potentiam passiuam, in quocumque esse ad vtramque partem contradictionis. Vndè, si in essentia Cęli est potentia passiua necesse est in illa essentia esse potentiam ad esse, & non esse, secundum substantiam. Vndè respondere illam potentiam passiuam materię Cęli ponere in Cęlo solum potentiam contradictionis, quo ad partem motus, non est respondere ad argumentum, quia iam conceditur, quod Cęlum non solum habet potentiam, quo ad moueri secundum partes, sed quod habet potentiam passiuam, quo ad essentiam, quia componitur ex materia prima, quę est potentia essentialiter passiua, & reducitur ad actum à forma Cęli: ergo in essentia Cęli, est potentia ad esse, & non esse; & sic Cęlum ab intrinseco est corruptibile, Quantum ad secundum, de Intelligentijs eodem modo arguitur, nam Aristot. loquitur ibi de substantia Intelligentiarum, non de operatione illarum; & illas distinguit à mortalib. per hoc, quod *Resp. rec. imp.* *Solutio.*

carent materia: quia inquit, quod habet materiam, est corruptibile: ergo non negat potentiam materię ab intelligentijs ratione ęternitatis operationis, sed pręsertim ratione essentię earum; ad quam postea sequitur etiam æternitas operationum. Habes alia argumenta Theorema superiori cap. 1. an cælum sit animatum, quod potentia passiua sit ad esse, & ad nõ esse; vide ibi.

Ponitur opinio Scoti, & soluuntur rationes Aduersariorum.
Cap. III.

EX confutatione opinionum præcedẽtium, patet veritas Opinionis Auerrois, quam Scotus loco præcitato laudat, & sequitur: quæ est, quod Cælum est corpus simplex, neque componitur ex materia, & forma, sed est quædam substantia diuersa ab elementaribus, simplex per se actu, quæ ab Aristot. appellatur quinta essentia: sed pro intelligentia variarum auctoritatum Arist. & Philosophorum, est notandum, quod substantia Cæli appellatur quandoque materia, sed materia alterius rationis à materia horum inferiorum; neque tamen coincidimus cum opinione D. Thomæ: quia D. Thomas ponit materiam Cæli differre à materia horum inferiorum, solum in hoc, quòd materia horum inferiorum est in potentia ad plures formas, vt vidimus, sed materia Cęli (ait ipse) est solum in potentia ad vnicã formam, sed in reliquis vult, quod conueniat materia Cæli, & horum inferiorum, & maximè in hoc, quod sicuti ex materia, & forma in his inferioribus fit compositum, ita vult quòd ex materia Cæli, & forma Cæli Cælum componatur, & fiat, quod postea sit compositum vnum immortale, & incorruptibile. Auerroes verò, & nos cum illo, dicimus, substantiam corporis Cælestis esse simplicem, non constantem ex materia, & forma, tamquam ex partibus: sed eatenus componi ex materia, & forma, quatenus Intelligentia motrix dicitur forma eius, Orbis verò dicitur materia, quę non habet potentiam esse sub actu, sed solum ad Vbi: sed D. Thomas præter Intelligentiam ponit aliam formam, qua corpus Cæleste habet esse. Secundum Auerroem ergo, & Scotum, materia Cæli, est ipse Orbis, & corpus Cæleste, respectu cuius Intelligentia non est forma informans, sed assistens; est ergo in Cælo materia, non propriè, quæ habet annexam potentiam: sed materia impropriè dicta, quæ est locus Intelligentiæ; ex quo sequitur, vt inquit Piccolomineus, nos rectius loqui dicendo in Cęlo non esse materiam, quàm asserendo in Cęlo esse materiam: quia vox absolutè prolata, debet accipi in potiore significatione; materia autem significat alteram partẽ potentialem compositi principaliter, vt patet ex communi vsu loquendi. Hæc autem opinio ex dictis contra D. Thomam, & Ægidium satis patet: potest tamen adhuc aliquibus authoritatibus confirmari. Primò, Arist. 8. Metaphys. textu 12. ait, quod res debent cognosci per omnes causas; & etiam ibi enumerat quattuor genera causarum, etiam materiam: deinde monet, non omnes res habere omnes has causas; & reddit rationem: quoniam naturales substantię, & ęternę, non habent causam materialem: vel, si habent, non habẽt talem, qualem habent substantię corruptibiles: sed habent materiam solum mobilem de loco ad locum; ecce, quòd ait, in Cęlo non esse materiam; vel si sit, quod non est talis materia qualis est materia substantiarum inferiorum, quæ habet potentiam ad esse; & assignat discrimen: quia illa habet solùm potentiam ad moueri de loco ad locum, sed non ad esse, est ergo illa materia, substantia actus simplex, per se existens. Secundò, Aristot. 12. Metaph. textu 5. & 29. ait, triplicem esse substantiam, scilicet, sensibilem, corruptibilem, vt hæc inferiora; sensibilem incorruptibilem, vt Cælum; insensibilem, & incorruptibilem, vt Intelligentias; ergo Cælum est alterius generis substantiæ, à substantia horum inferiorum; non ergo debet participare compositionem, materialitatem; & potentialitatem, quam habent hæ substantię inferiores: quia tunc non esset genus alterum substantiæ.

Tertiò,

Margin notes: *Notã dum.* — *Piccolomineus.* — *1. rō. pro opin. Scoti.* — *2. rō.*

3. rõ. Tertiò. Aristoteles 1. de Cælo tex. 20. disertè probat, cælum non esse compositũ ex subiecto, & forma, per hoc medium: quia tunc esset corruptibile; quæ est ratio efficacissima; Vide infrà in Responsione ad primam rationem Mercenarij; & eius confirmationem. Ad rationes pro Aduersarijs.

Ad primam aduersariorum. Ad primam Aegidij; pro intelligentia est notandum illud quod habetur sæpè apud Scotum, quod forma, duobus modis accipi potest; Vno modo pro forma illa, quæ est altera pars compositi, & re distinguitur à materia, in qua inhæret, & talis forma non est in corpore Cælesti, vt dictum est, cum non sit corpus compositum, sed simplex. Alio modo accipitur forma pro quidditate, & essentia rei, omnis enim res habet essentiam propriam, & proprium, quod quid est, & hoc modo Cælum habet formam; quia habet propriam quidditatem, & essentiam; forma primo modo, dicitur à Scotistis forma partis; forma secundo modo, dicitur forma totius, de qua diximus in Theoremate, de toto, & partibus, cap. 1. Sed hoc est verum solum in rebus materialibus, quę sunt compositæ; nam eorũ quidditas est forma totius, sed in abstractis à materia, vbi non est totum, neque pars, non dicitur eorum quidditas forma totius, sed essentia simplex; differunt autem istæ duæ formæ, siue forma his duobus modis capta: nam forma primo modo accepta, scilicet, forma partis, distinguitur re à materia, & composito: quia sicuti aliud est materia, & aliud forma, ita aliud est forma, & aliud forma, & materia simul, quæ iã transierunt in compositum: sed forma secundo modo accepta, scilicet pro quidditate, non sic se habet: quia hæc non distinguitur re à materia propria, siue ab eo, cuius est quidditas, sed est idem: vt ego aliàs ostendi in proprio Theoremate de hac re, sed distinguitur ratione solum: nam homo re idem est quod animal rationale, quæ est eius essentia, & distingui tur sola ratione; & per hoc vitamus nugationem, dum dicimus, homo habet quidditatem; ad propositum, Cælum est indiuiduum, materiale, & sensibile, quod habet suam quidditatẽ, à qua distinguitur non re, sed ratione. Cum ergo dicimus Cælum, dicimus quidditatem, & essentiã per se, quæ est secundum se intelligibilis tantum, non sensibilis: cum dicimus hoc Cælum, dicimus quidditatem in composito sensibili, & materiali, ita Aristot. cum ait in 1. de Cælo, cum dico Cælũ, dico formam: ibi per formam non intelligit formam partis, vt perperam contendit Mercenarius cõtra Sarnanum; neque per materiam intelligit materiam partis, sed per formam intelligit quidditatem ipsam intellectilem; per materiã verò ipsum indiuiduum sensibile, habẽs quidditatẽ. Hinc ad formam argumenti Aegidij, Maior admittitur de indiuiduò materiali, corruptibili, non de æterno, vt est Cælum; Ad probationem Maioris ex Arist. desumptam 1. de Cælo, tex. 92. patet, quòd Aristotel. ibi non loquitur de materia, neque de forma partis, sed de forma pro quidditate accepta, & de materia pro ipsomet composito: quæ verò ait Mercenarius contra hanc distinctionem, aliàs reiecimus in præcitato Theoremate. *Ad form. argu.*

Ad 2. Ad secundam respondet Franciscus Piccolomineus, quod accidentia Cæli, & horum inferiorum, non sunt communia vniuocè, sed per quãdam similitudinem, & proportionem: & ita quantitas Cæli, & mortalium, non dicitur vniuocè, sed per proportionem. Alij dicunt, quòd est eadem Mathematicè, non Physicè. Idem dicendum de luce, perspicuo, claritate, & densitate; & rationem adducit Piccolomineus, cap. 27. quia cum substantia Cæli sit alterius naturæ, & conditionis à substantia mortali, opus est quoque, quod accidentia eius sint alterius generis ab accidentibus horum inferiorum, & cum arguitur; quia quantitati Cęli cõpetit eadem definitio, eodem enim modo definitur superficies Cæli, quo superficies corporum inferiorum: Respondetur, quod est eadem definitio, proportione, & similitudine, non vniuocè, superficies enim Cæli, & alia accidentia eius, sunt diuersa ab accidentibus his inferioribus, sicuti & substantia Cæli est diuersa à substantia hac inferiori; tamen similitudinẽ habent in aliquibus, vt etiam substantia Cæli, habet aliquam similitudinem cum sub-

substantia horum inferirorũ, vt quia substat accidentibus, sicuti & ista, sed adsunt multę alię differentię: quoniam autem Cęlum valdè distat à nobis, hanc diuersitatem non valemus cognoscere, nisi in aliquibus, & cum difficultate maxima; De qualitatibus autem, vt quod est rarum, & densum, diuerso modo se habent in cælo, & in his inferioribus, patet: quia in his inferioribus fiunt per admistionem partium materiæ, sed in cælo sunt ex conditione suæ essentiæ, vt inseruiat Intelligentiæ, & Vniuerso: & sic stella est densior portio cæli, non ex maiori parte materiæ, sed ex conditione suæ essentiæ, etiã cælũ est perspicuum, & opacũ, perspicuitas sequitur raritatem, opacitas densitatem; habet etiam lumen, quia multa corpora sũt lucida ex sui conditione, vt sol, & stellæ;

Alia resp. Vel dicam⁹, vt inquit Mercenarius, quòd quantitas Cæli, & horum inferiorum, & alia accidentia, sunt idem vniuocè vniuocatione Metaphysica, non Physica, quo modo etiam substantia ęterna, & corruptibilis verè vniuocè conueniunt; & super hac responsione fundatur prior: quia omnis proportio fundatur super aliqua vnitate vniuocationis.

Ad 3. Ad tertium respondetur ex Aristotele in verbis sequentibus, quòd ęternorum, & mortalium principia sunt eadem proportione: nam in ęternis est aliud, quòd habet rationem materię, vt corpus Cęli; aliud, quòd habet rationem formæ, vt Intelligẽtia; vnde subinfert Philosophus ibidem, hoc quidem, vt materia, id verò, vt forma.

Ad 4. Ad quartum respõdetur, quòd forma mundi, est ordo mundi, siue essentia mũdi, consurgens ex omnibus entibus illum integrantibus, ita concedo, quòd est vna materia totius, illi respondens, quæ est moles mundi, habens esse per formam illam vniuersalem; quæ est forma totius mundi, sed formæ partis sunt variæ, & variæ materiæ, non vna, licet sint subordinatæ; Ad illud de efficiente, respondetur, quòd est vnum primum efficiẽs, at ei respondet pro materia vnus mundus; est vnus primus motor, & ei respõdet vnum primum mobile, & vnus motus quò omnia mouentur; Ad aliud de vnitate operis, quòd operis vnius est vna materia, iã dictum est, quod mundus est vnus vnitate ordinis, & similiter materia eius est vna vnitate ordinis.

Ad 5. Ad quintum respondetur eadem responsione, qua ad argumentum D. Thomæ, cum dicitur, quòd Cælum, vel est actus, vel habens actum: distinguo, vel sumit in hac Maiori, actum pro altera parte compositi, vel actum pro quidditate, & essentia rei; si primo modo, negatur illa Maior, quia est insufficiens: dicimus enim quod datur aliquod ẽs extra animam, quod neque est talis actus, neque habet talem actum, & hoc est Cælum, quod neque habet formam partis, neque est forma partis, sed est essentia quædam quinta, & simplex, quæ non constat ex partibus. Si verò accipiat actum secundo modo, concedimus totũ argumentum: quia Maior, & Minor sunt veræ, nã Cælum est habens actum, est enim indiuiduum, habens propriam essentiam, à qua distinguitur solum ratione. Nec obstat aliud argumentum Thomistarum, scilicet, q̃d nihil dicitur habere semetipsum, Arist. autẽ multis in locis dicit Cælum habere materiam; Respondetur, quòd hic modus loquendi est vulgatus, & tritus in Philosophia, dicimus enim homo habet definitionem suam. Homo est animal rationale, & tamen hic non est distinctio realis, sed solũ rationis; Possumus etiam dicere, quòd Cælum est actus, scilicet, essentia simplex, & pura.

Ad argumẽtũ D.T. Neque improbatio D. Thomæ valet cum dicit, quòd tunc esset intellectus in actu, id est Intelligentia seiuncta à corpore, & non esset sensibile, peccat enim per insufficientem diuisionẽ, vt supra diximus, quia datur quidditas, & essentia, quæ est actus, & non est Intelligentia separata à corpore; Quæ verò dicit Caietanus pro ostendenda efficacia huius rationis, nullius sunt roboris, ait enim rationem D. Thomę habere vim ex resolutione substantiæ, quę secundum Aristot. est solum triplex, scilicet materia, & forma, & compositum; materia ergo Cęli cum non sit compositum, neque materia, ergo erit forma, quę est altera pars compositi, quę est de numero eorum, quę sunt intellecta in actu, Vt enim cętera o-

mittam,

Caietani ratio ſoluitur.

mittam, fallitur Caietanus, dum arbitratur non dari aliam ſubſtantiam, præter iſtas tres, nã ſupra in hoc capite diximus, dari etiam apud Ariſtot. diuiſionem ſubſtantiæ in ſenſibilem, & corruptibilem, vt eſt ſubſtãtia horum inferiorum; in ſubſtantiam ſenſibilem, ſed incorruptibilem, vt eſt Cælum; & in ſubſtantiam inſẽſibilem, & incorruptibilem vt ſunt Intelligentiæ; Diſtinctio autem illa Caietani ex 7. Metaph. & alibi, in materiam, formam, & compoſitum, eſt diuiſio ſubſtantiæ ſenſibilis, & corruptibilis, non ſubſtantiæ in communi: ideo cum ratio D. Thomæ habeat vim ex hac diſtinctione, peccat ex inſufficienti diuiſione, & nullam vim habet.

Ad 6. rōnē.

Reſpondetur ad ſextam, textum illum nullo modo facere ad propoſitum: quod patet euidenter: nam ibi Ariſtot. per Cælum non intelligit corpus cæleſte; nam ſi hoc intelligeret, ſequeretur ex illo loco plus colligi, quam velit Aegidius; colligeretur enim Cælũ conſtare non ſolum ex materia eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum, ſed ex quattuor Elemẽtis ita quod non eſſet corpus ſimplex, ſed compoſitum, ſicuti ſunt hæc inferiora ex quattuor Elementis, quod non admitteret Aegidius. Dicendum eſt ergo cũ Simplicio & alijs, ibidem Ariſt. intelligere Mundum ipſum totum, & per partes eius intelligere partes principales mundi, quæ ſunt illa quinque Corpora ſimplicia quattuor Elementa, & corpus ipſum Cęleſte ſimplex: totus enim mundus quãdoque appellat Cælum, & ex illis quinque corporibus ſimplicibus tamquam ex partibus principalibus conſtat: Vnde ſenſus totius illius textus eſt hic.. Quæ natura conſtant, alia ſunt Subſtantiæ, alia ſunt paſſiones horum Subſtantias autem dico (inquit Ariſt.) ſimplicia corpora puta, Ignem; & Terrã, & his coniugata (nimirũ duo reliqua Elementa, Aerem & Aquam & Cælum, ꝙ eſt quinta eſſentia) & quæcũque ex his, vt eſt totus ipſe Mundus, qui ex his quinque corporibus componitur; & partes principales eius, quæ ſunt illas quinque corpora ſimplicia dico eſſe ſubſtantias. Rurſus dico, Subſtantias, Animalia, & Plantas, & partes ipſarũ; Paſſiones autem, & operationes ſunt motus vniuſcuiuſque horum, &c.

Rationes à recentioribus adductæ ex dictis facilè diſſolui poſſent, nihilominus ad maiorem declarationem reſpondetur ſingillatim ad vnamquamque.

Ad 1. rōnē recentiorũ.

Ad primam ergo reſpondetur, illam propoſitionem; Corpus naturale eſſe cõpoſitum ex materia, & forma, eſſe propoſitionem per ſe notã poſſe intelligi dupliciter; Vno modo, intelligendo eam vniuerſaliter, vt ſit vera de omni corpore naturali, & in hoc ſenſu illa negamus, & fortaſſe nõ eſt ad intentionem illorũ Doctorum; Alio modo poteſt intelligi indefinitè, vt ſit vera de aliquo corpore naturali, ſcilicet, de generabili, & corruptibili, & ſic conceditur, ſed non facit contra nos.

Ad cõfirmationẽ.

Ad cõfirmationẽ ex Ariſt. 2. de anima Reſpõdetur, cõcedẽdo quòd per corpus intelligit ibi cõpoſitũ, & pro eodẽ ibi accipit corpus naturale, & cõpoſitũ: ſed dico, quod illa diuiſio ſubſtãtiæ in materiã, formã, & cõpoſitũ, eſt diuiſio ſubſtãtię ſẽſibilis, generabilis, & corruptibilis; nõ eſt ſiut diuiſio ſubſtantiæ ſenſibilis in cõmuni: nã Ariſt. 12. Metaph. tex. 5. facit aliã diuiſionẽ ſubſtãtiæ, ſic: Subſtantiæ ſunt tres, vna quæ eſt ſenſibilis corruptibilis, alia quæ eſt ſenſibilis incorruptibilis, alia in ſenſibilis, & incorruptibilis; Quam diuiſionẽ repetit eodẽ 12. tex. 29. ad propoſitũ, quãdo diuidit ſubſtantiã in materiã, formã, & cõpoſitũ, loquitur de ſubſtantia ſenſibili, generabili, & corruptibili. Vnde 1. de Cælo tex. 20. excepit Cælum ab hac cõpoſitione, quia inquit, compoſitum, quod fit ex hac compoſitione, ſcilicet ex materia, & forma, eſt corruptibile, & generabile; Cælum autem eſt incorruptibile, ideo caret hac compoſitione; & manifeſtum eſt, ibi Ariſtotelẽ intendere eximere Cælum a materia illa, & forma, de qua dixit in Phyſicis, compoſitum naturale conſtare ex materia, & forma, ait enim: Omne, quod componitur ex ſubiecto quodã, & cõtrario eſſe corruptibile, vt dictum eſt in primis ſermonibꝰ, id eſt in Phyſicis.

Ad 2. rōnē.

Ad ſecundam, per idem reſpondetur; concedo ergo Cælum eſſe habens naturã. Ad rationem contra hoc, nego omne habens naturam, eſſe compoſitum ex mate-

ria, & forma; Ad probationem ex discursu Arist. in 2. Physic. respondetur, quòd natura potest duobus modis considerari; Vno modo pro formali, alio modo pro materiali, natura pro formali est principium motus, & quietis, pro materiali est ipsa materia, & forma, vel illud à quo manat illud principium, ita habens naturam, est duplex: aliud habens naturam pro formali, & est illud, quod habet in se principiũ motus, vel quietis; aliud est, quod habet naturam pro materiali, & est illud, quod habet materiam, & formam pro principijs internis. Cælum habet naturam pro formali, non pro materiali. Pro materiali enim habet quintam essentiam, à qua manat eius motus. Aristot. loquitur in 2. de habente naturam pro materiali. Præterea, potest negari minor vniuersaliter. Ad probationem negatur illa consequentia; Aristot. loquitur de naturis inexistentib. habenti naturam, quæ sunt materia, & forma, ergo supponit omne habens naturam, constare ex his, non enim consequẽtia valet vniuersaliter accepta, sed indefinitè accepta: quia 1. de Cælo, vt dixi, eximit corpus Cæleste ab his naturis pro materiali acceptis: quia dixit Cælum esse corpus immune a subiecto, & contrario, qđ non potest esse, nisi materia, & forma, priuatio enim non componit corpus, vel cõpositum Physicum positiuè.

Ad 3. rõnẽ. Ad tertiam, concedo quod natura est in alio, & quod natura est in Cælo, non vt accidens in subiecto, sed vt principiũ cõstitutiuum in constituto; cum infert, ergo Cælum est compositum ex materia, & forma: negatur consequenita; Ad probationem respondetur, quod natura duobus modis accipi potest, vt supta dictum est, vel pro formali, vel pro materiali, pro formali est ipsa quidditas naturę, quæ est principium motus &c. pro materiali est illud à quo prouenit hoc principium motus & quietis, vt materia, vel forma, in his sublunaribus, tunc dico, quod natura pro formali, & pro quidditate, est in Cælo, non natura pro materiali, vt est materia, & forma, quæ sunt partes essentiales compositi: sed natura pro materiali in Cælo est ipsa quinta essentia, quæ est principium motus in Orbem, natura verò pro formali non facit compositionem cum eo, cuius est natura, vt quidditas hominis cum homine, & quidditas lunæ cũ indiuiduo lunæ: ita natura non facit compositionem cum illo, quòd habet naturam: quia est in illo, vt quidditas in eo, cuius est quidditas.

Ad quartam respondetur, quod duplex est posterius; Aliud, quod essentialiter dependet à priori; Aliud, quod non dependet essentialiter à priori, Maior est vera de posteriori quod depẽdet essentialiter à priori, non de eo, quod dependet accidentaliter ab eo, compositio accidentalis est posterius, quod dependet à composito substantiali tamquam à priori, nõ essentialiter, sed accidentaliter: vndè datur aliquod compositum accidentale, quod non dependet à composito substãtiali, vt materia prima simul cum priuatione est compositum accidentale, & intellectus cum specie intelligibili, vel secundum eos essentia animæ cum potentijs, quæ secundum eos sunt accidentia & tamen non dependet ab aliquo alio cõposito substantiali, quia nullum tale prius datur; est ergo accidentale, quod compositum accidentale præsupponat compositum substantiale; potest enim sequi ad simplicem essentiam, & maximè quando illa essentia non est forma, sed materia in actu, siue quinta essentia. *Ad 4. rõnẽ.*

Ad confirmationẽ dico, quod illa procedit contra Auerroistas illos, qui tenent materiam Cęli aliqua forma formari siue sit intelligentia, siue anima, siue aliqua alia forma materiata, sed non valet contra nos, qui sustinemus quod Cælum est corpus simplex, omnino carens forma aliqua informante, sed solum assistente. *Ad cõfirmationem.*

Ad quintam respondetur, quod Arist. 8. Metaph. tex. 1. & 4. & 12. Metaph. tex. 10. & alibi appellat corpus Cæleste, & illã quintam essentiam eius materiã, eo quia est subiectum motui locali, & accidentibus, vt quantitati, &c. non tamen intelligit quod sit materia eiusdem rationis vniuocè, cũ materia horum inferiorum, vt ipsi quoque tenent contra Aegidium: quia ibi apertè, & maximè 12. tex. 10. dicit esse diuersam à materia horum inferiorũ, neque est materia diuersa à materia horum *Ad 5.*

rum inferiorum, eo quia ſit in potentia tantum ad formam corporis Cæleſtis, quia tunc eſſet generabilis,& corruptibilis, quia omnis potentia paſſiua eſt contradictionis,& illud, in quo eſt, eſt generabile,& corruptibile intrinſecè, vt ſupra oſtendimus: materia autem Cæli ex Ariſtot. eodem 12. tex. 16. non eſt generabilis, ſed mobilis vnde quo, pro tanto ergo appellatur materia, quia eſt ſubiectum motus localis,& hac ratione omnes ſubſtantiæ ſenſibiles poſſent dici habere materiam.

Ad 6. Ad Sextam reſpōdetur Ariſt. ibi diſtinguere quidditatem, & eſſentiã à ſingulari: vndè concedimus, aliud eſſe quidditatem hominis in communi, & quidditatẽ cõtractã ad eſſe indiuiduale; Aliud enim eſt quidditas Cæli,& aliud eſſe particulare huius Cæli; & ita concedimus Cælum conſtare ex eſſentia,& eſſe ſuo indiuiduali,& particulari, non autem concedimus, ex hoc eſſe compoſitũ ex materia, & forma partis. Per hoc idem patet ad cõfirmationem,& per dicta ſupra, ad primum argumentum Aegidij.

Ad 7. Ad ſeptimã negatur conſequentia. Ad probationem reſpōdetur, Cælum non eſſe actiuum propter aliquam formam naturalem, ex qua ſimul cum materia componatur: ſed quia eſt quædam quinta eſſentia,& quoddam corpus ſimplex, quod de ſua natura habet propriam efficientiam, & actiuitatem, ab intelligentia autem habet ſolum motum in orbem.

Ad 8. Ad octauam multa poſſent dici. Sed quantum ſufficit ad argumentum reſpondetur, quod (vt ſupra diximus) raritas eſt in Cælo, ſed alterius rationis à raritate in corporibus ſublunaribus; Ideo ad propoſitum in Orbe maiori, eſt multiplicatio materiæ magis quàm in Orbe minori, ſicut in vno ſydere eſt magis condenſata materia, quàm in reliqua parte Orbis: ſed hæc materia eſt ſubſtantia illa quinta, actu corporis Cęleſtis, non materia potentialis actuata per formam.

Ad 9. Ad nonam iam dictum eſt ſupra quod raritas,& denſitas in Cælo, non vniuocè dicitur; ſed per quandam proportionem,& ſimilitudine, ideo ratio non concludit.

THEOREMA LX.

Elementa manent in mixto virtualiter.

Opinio Auicennæ cum ſuis fundamentis, & reiectio. Cap. I.

HOc Theorema habetur ex profeſſo à Scoto in 2. Sent. diſt. 15. in corpore, vbi exactè hanc materiam pertractat, & recitatis aliorum opinionibus, ſuam ſententiam ponit, quæ ex confutatione aliarum, habet ſuum robur; Ideò prius aliorum opiniones adducemus, quia ex cõfutatione illarum, clarius patebit quæ ſit mens Scoti, & quibus fundamentis innitatur.

Primò loco Scotus adducit opinionem Auicennæ, ex Commentatore, qui eam refert,& confutat 3. lib. de Cælo, textu 67. & 1. de generatione, cap. de mixtione; qui quidem Auicenna ſuſtinet, quod Elementa manent in mixto ſecundum ſubſtantiam, ita quod formæ elementorum manent in mixto,& conſequenter, etiam qualitates elementorum, Sed formæ elementorum manent integræ, & ſine vlla remiſſione, ſed qualitates elementorum remanent in eſſe remiſſo, caſtigato, & refracto. *Auicenas*

Pro hac opinione Scotus nullam rationem adducit, ſed ſolum ponit diſputationem Auerrois contra Auicennam, quam nullius eſſe valoris oſtendit, vnde poſtea Auicennam proprijs rationibus impugnat, tamen à ſectatoribus Auicennæ, pro hac opinione referuntur huiuſmodi rationes. Ariſt. 1. de generatione, tex. 84. dixit in mixtione, neque ambo miſcibilia interire, neque alterum, ſed remanere vtrũque,& in tex. 88. eiuſdem libri, dixit guttam vini non admiſceri multę aquæ, quia gutta deſtruitur, cum ergo primo loco dicat miſcibilia remanere in mixto,& in ſecundo loco neget guttam aquæ miſceri: quia corrumpitur, ſequitur, quod ipſe iudicet elementa manere in mixto, At non dicitur res manere, & ſeruari, niſi maneat, & ſeruetur eius forma ſubſtantialis, ergo formæ elemẽtorũ debẽt manere in mixto; Hoc etiã cõcluditur ex nomine 1. rõ.

mixtio-

mixtionis, quę enim miscentur manent,
At formæ elementorum cum sint substan
tię, non possunt remitti, quia substantia
non intenditur, neque remittitur, ergo
manent integrę; qualitates autem cum
suscipiant magis, & minus, remanent in
2. rō. mixto, sed in esse refracto. Secundo. Ari-
stot. 5. Metaph. tex. 3. ait elementum esse
id ex quo inexistente, res fit, ergo Aristot.
vult, quod elementa inexistant mixto: at
non inexisterent, nisi remanerent formę
elementorum, ergo formę substantiales
3. rō. elementorum remanent in mixto. Tertia,
definiens Arist. mixtionem primo de ge-
neratione, ait mixtionem miscibilium al-
teratorum vnionem esse, non dixit cor-
ruptorum, at alteratio pertinet ad quali-
tatem, ergo elementa ingrediendo mix-
tum, non corrumpuntur, sed solùm alte-
rantur, ergo formæ substantiales elemen-
4. rō. torum manent. Quarta Arist. 3. lib. de Cę
lo, tex. 67. disputans contra Platonem, do
cet Elementa non habere figuram aliquā
propriam; & vtitur hoc argumento; quia
si haberent aliquam figuram, non pos-
sent remanere in mixto, & hoc conse-
quens habet pro inconuenienti, ergo pu-
tat elementa manere in mixto secundum
5. rō. substantiam. Quinta, In initio 1. de Cęlo,
ait mixta moueri ab elemento prędomi-
nante, vult ergo quòd elementa maneant
in mixto, alioquin prędominans mouere
non posset, nisi actu esset in mixto secun-
dum substantiam, & si remanet elemen-
tum prędominans, ergo & reliqua qui-
6. rō. bus prędominatur. Sexta, nisi elementa
seruentur in mixto, mixtio nō differret à
generatione, & corruptione, quia tunc nil
7. rō. aliud esset mixtio, quàm generatio mixti,
& interitus elemētorum. Septima, mixtū
in elementa dissoluitur, nam Arist. tex.
84. primi de generatione, ait miscibilia ite
rum posse separari à mixto, & mixtum
resolui in elementa, ergo mixtum constat
ex elementis, alioquin non posset resolui
in elementa.

Mercenarius. Archangelus Mercenarius quoque in
secundo Tomo suarum Dilucidationum,
eandem opinionem sustinet, & addit has
1. rō. rationes. Primā, si elementa non manent
in mixto secundum substantiam, necesse
est assignare corrumpens, à quo eorum
substantia, & forma substātialis destrua-
tur, cum ingrediuntur mixtionem, dicere
enim elementa corrumpi dum ingrediū-
tur mixtum, & non assignare corrumpēs,
est ridiculum: at nullum datur tale cor-
rumpens, ergo manent formaliter in mix
to. Probatur: quia non corrumpuntur ad
corruptionem eorum termini, quia hic
modus corruptionis competit tātum Re-
latiuis, vt corrupto patre, corrumpitur
filius: at elementa non sunt relatiua, sed
substantiæ; neque corrumpuntur ad cor-
ruptionem subiecti, quia sic accidentia
corrumpuntur: at elementa sunt substan-
tiæ, & licet eorum formæ sint in materia,
non possunt tamen corrumpi, quia eo-
rum subiectum, quod est materia prima,
est incorruptibile; si ergo corrumpuntur,
ab aliquo corrumpuntur, aut ergo inter
se corrumpuntur, aut ab alio, non pri-
mum, quia cum elementa habeant quo-
dammodo pares vires ex Arist. 1. de ge-
neratione, tex. 89. vnum non potest cor-
rumpere aliud, quia corrumpens semper
alteri dominatur, neque ab alio corrum-
pi possunt, vel enim à Cælo, vel a generan
te, vel à forma mixti generanda, non à
Cęlo, quia quod corrumpit aliud, illud
corrumpit qualitate contraria ei in quod
agit, Ignis enim qualitate contrarij frigo
ris corrumpitur: at si Cęlum corrumpe-
ret ignem frigore, & humore, his qualita
tibus non corrumperet aquam, quia a-
qua his conseruatur, non corrumpitur.
Si verò siccitate corrumperet aquam, ea
qualitate non corrumperet ignem, quia
siccitate conseruatur, ergo Cęlum non po
test esse corrumpens, neque ob eandem
rationem, generans, corrumpens esse po-
test, neque possunt corrumpi à forma
mixti generanda, quia forma mixti est fi-
nis istorum Elementorum, iam verò finis
non est contrarius ijs quæ sunt ad finem,
neque incompossibilis ijs; Præterea, finis
non mouet nisi Metaphoricè, ex Arist. 1.
de generatione, textu 5. ergo forma mixti
non potest esse corrumpens. Secundò 2. rō.
principaliter, mixtum nō potest corrum-
pi nisi combustione, vel putredine: at
cum corrumpitur mixtum combustione,
& resoluitur in terram, vel est dicēdum,
quod illa terra erat iam in mixto, & tunç
habeo

hābeo intentum; vel eſt dicendum, quod de nouo ſit genita, at hoc ſecundum dici non poteſt, quia ſi generaretur de nouo, generaretur ab igne, quia quod eſt corrumpens, eſt etiam generans. Vnde cum ignis comburit lignum, producit ignem: at ignis non poteſt producere terram, quia terra eſt frigida, & ſicca, quę qualitates neque ſunt in igne, neque produci poſſunt ab igne, ergo terra, in quam reſoluitur mixtum, erat in mixto ſubſtantialiter.

3. rō.

Tertio Ariſt. 1. de generatione, tex. 54. inquit (videntur enim, quę miſcentur prius ex ſeparatis conuenientia, & poſſibilia rurſus ſeparari) ecce, quod ait elementa eſse poſſibilia rurſus ſeparari, ergo ſecundum ſubſtantiam ſunt in mixto integra, alioquin ſeparari non poſsent.

4. rō.

Quarto, Ariſt. 3. Cęli tex. 31. contra Anaxagoram probans non partes conſimiles eſſe primordia, & elementa rerum, ſed ignem, terram, aquam, & aerem, vtitur hoc argumento; quoniam mixta cum intereunt, in quattuor elementa diſsoluuntur, ex quo concludit quattuor elementa habere rationem principij, & ſubiecti.

Auerrois diſputatio cō tra Auicēnā.

Auerroes, Auicennam arguit quo ad illud, quod ait formas elementorum remanere in mixto in eſse integro, & nulla ex parte læſas; in reliquis conuenit cum Auicenna, ſcilicet, formas ſubſtantiales, & qualitates remanere, ſed vult, quod omnes remaneant in eſse refracto, tam formæ ſubſtantiales, quam qualitates; vtitur autem tali argumento. Idem eſt iudicium de toto, & partibus, ergo ſi qualitas poteſt remitti ſecundum partem abſque eo quòd remittatur forma ſubſtantialis, ergo etiam poſset remanere elemētum integrum ſecundum ſubſtantiam amiſsa tota qualitate, & ſic pateret eſse ignis, & non calidus, quòd omnes concedunt eſse impoſſibile.

Scot⁹ impugnat hīc Auerrois rōnē.

Verùm Scotus hāc rationem Auerrois, nullam eſse oſtendit, quoniam illa propoſitio quàm aſſumit pro fundamento, in hac ratione, non eſt vera abſolutè: verum eſt quidem, quod eadem eſt ratio totius & partis, ſi inter ſe comparentur: quia eo modo quò ſe habet tota pars qualitatis, eodem modo ſe habet tota qualitas: at ſi conſideretur reſpectu tertij, vt reſpectu ſubiecti, non eſt eadem ratio totius, & partis, quia quodlibet elementum habet qualitatem in quadam latitudine, ſed non præcisè ſub tali & tali gradu: vnde licet qualitas neceſſariò concomitetur ſubiectum, non tamen ſub hoc, vel illo gradu. Vndè contingere poſset, quòd gradus qualitatis intendatur, vel remittatur, neque tamen forma ſubſtātialis neceſsariò intendatur, neque remittatur: Vnde ſicut non ſequitur: hoc corpus non poteſt eſse ſine hoc loco, & ſine illo, ergo pari ratione ſine omni; Sic in propoſito non valet ratio Comētatoris: ignis poteſt eſse ſine hoc, & illo gradu caliditatis: ergo ſine quocumque gradu caliditatis, non valet. Ex quo loco deſumitur opinionem Scoti, de ſuſcipere magis, & minus in forma ſubſtantiali, eſſe eam, quam nos addduximus in Theoremate de hac materia; ſuſtinet enim vnam formam ſubſtantialem ſuſcipere magis, & minus in generatione: ſed poſtquam recipit eſse, non amplius remittitur, neque intenditur, per quod diſtinguitur ab accidentibus.

Ratio Scoti cōtra Auicen.

Arguit ergo ipſe contra Auicennam multis rationibus, quas cōtra Auerroem videbimus, quia valent contra vtrūque; Sed nunc ſufficit adducere iſtam. Forma ſubſtantialis ſimul cum materia, nata eſt conſtituere ſuppoſitum per ſe ſubſiſtens in genere ſubſtantiæ, ergo ſi ſint plures formæ ſubſtantiales elementorum in mixto, quęlibet cōſtituet vnum ſuppoſitum, & ſic in omni mixto eſsent plura ſuppoſita: quia ibi erit ſuppoſitum aquæ, & ſuppoſitum ignis, quorum quodlibet natum eſt per ſe ſubſiſtere; hoc autem eſt maximum inconueniens: quia ſic in mixto eſſet iuxtapoſitio.

2. rō.

Præterea, mixtum non eſset vnum, quia nullum ens per ſe vnum ſubſiſtens, poteſt habere duas formas ſpecificas, quarum vna non ſit nata perfici ab alia: at ſtante hac opinione, in mixto vno eſsent quattuor formę ſpecificæ, neque vna eſset natà perfici per aliam ergo mixtum non erit vnum ſed quattuor. Alias rationes nunc cōntra Auerroem adducemus; Alias etiam rationes aduerſus hanc ſententiam habes apud Bucaferreum in 1. de generatione, & apud Franc. Piccolom.

libris suis de Mixtione; Ad rationes Auicennæ respondebimus infrà.

Opinio Auerrois cum suis fundamentis. Cap. II.

AVerroes in præcitato loco 3. de Cælo cõmento 67. postquam confutauit Auicennam, ponit suam opinionem, quæ est quod elementa manent actu in mixto secundum substantiam, & secundum qualitates: sed in esse fracto, & castigato, tam quò ad qualitates, quàm quò ad formas substantiales, & ita conuenit cum Auic. quò ad qualitates, sed quò ad formas substantiales dissẽtit, quia Auicẽnas illas in mixto remanere dicebat in esse integro, Auerroes autem ait illas remitti, & frangi, & ad quandam mediocritatem redigi; Vbi est notandum duo dicere Auerroem in hac sua opinione; Primum quòd elementa manent in mixto secundum formas substantiales, & in hoc consentit cum Auicenna. Secundum est, quod ait has formas substantiales manere in esse fracto; & in hoc discrepat ab Auicenna. Pro primo dicto faciunt omnia argumenta, quæ adducta sunt pro Auicẽna: ipse tamen hæc duo addit referente
1. rō. Scoto: Primo, ex Arist. in 5. Metaph. tex. 4. Elementum est ex quo componitur res, & manet in eo, ergo substantia elementi
2. rō. manet in mixto, licet in esse refracto; Secundò, si elementa non manerent in mixto, sed omninò corrumperentur aduenientе forma mixti, sequeretur, quod materia prima susciperet omnem formam sine ordine, quod est inconueniens.
2. rō. Secundum dictum probat per rationem, quàm superiori cap. ex eo adduximus aduersus Auicennam, & reiecimus.
3. rō. Præterea, Auerroistæ adiungunt ex eo, nisi dicimus formas substantiales remitti, sequitur mixtionem esse tantum congregationem, & iuxtapositionem, quem modum mixtionis reiecit Arist. Insuper mix-
4. rō. tum non esse vnum, sed plura, vt ostendebat argumentum Scoti: sequeretur etiam, quod quælibet particula mixti, non esset mixta: quia aliqua particula ignis esset purus ignis, aliqua purus aer, &c. & tamen Arist. voluit, quod quælibet particula mixti, esset mixta: At si dicamus for- 5. rō.
mas elementorum posse remitti, & frangi, hæc omnia inconuenientia tolluntur, quia tunc non sunt amplius plures formæ specificæ, sed vna, quam etiam sequitur vna qualitas media, oriens ex congressu, & mutua alteratione, & castigatione excellentiarum qualitatum elementariũ, hoc modo etiam non sequitur generationẽ mixti, esse puram alterationem, quod sequebatur ad Auicennam, quia secundũ hanc sententiam, fit noua forma substantialis specifica, quæ est forma mixti, & elementa non seruant amplius nomen, definitiones, nec species, quia per illa castigationem desierunt ignis, aer, aqua, terra, & totum incepit esse aurum, ferrum, vel huiusmodi, & sic in mixtione habetur noua forma substantialis specifica, & nouum esse substantiale: denique saluatur mixtum esse vnum, & quàmlibet mixti particulam esse mixtam.

Hucusque consentiunt omnes Auerroistæ: sed postea valdè dissentiunt in declarando quomodo hæ formæ elementorum maneant in mixto in esse refracto, quorum multas opiniones refert Franciscus Piccolomineus suo lib. de Mixtione, cap. 8. & iure etiam confutat. Alexander Achillinus, lib. de elementis 3. artic. cum quo multi alij, dicit elementa primo diuidi in partes minimas, & eas iuxta se poni, & tunc deinde forma, & qualitates, refranguntur, & consurgit temperamentum, hoc modo tamen, quod forma mixti effunditur per omnes particulas, adeo quod in qualibet particula reperitur forma mixti, cum forma elementi, forma enim mixti superuenit illis formis elementorum; cuius mixti ipsæ formæ elementorum sunt portiones, propter quam formam mixti etiam illæ particulæ positæ sub formis elementorum prohibentur dici, & nominari formæ elementorum. Sed hæc opinio iure confutatur à Piccolomineo: quia hæc mixtio esset minimarum partium iuxtapositio: quam mixtionem sæpe reiecit Arist. 1. de generatione; Alias multas rationes adducit, quas apud eum quilibet legere potest; Alij, vt Pomponatius, & Suessanus, dicunt necesse esse iuxtapositionem partium elementorum mu-

Cõsẽsus & assẽsus Auerroistarum.

Opin. Achillini.

Reijcitur.

Opin. Põponatij.

tuam

tuam actionem, & passionem, ad quam sequitur extensio formarum cum remissione, ita quod in quolibet minimo ente naturali, sunt quattuor formæ elementorum, quibus aduenit quinta forma, quæ est forma mixti, & sic in quolibet mixto sunt quinque formæ, quam sententiam quoque iure Piccolomineus reijcit: quia etiam hoc modo sequitur, quod mixtio erit coaceruatio, & confusio quædam entium, & iuxtapositio, non mixtio; Alij dicunt vt Aureolus, & alij, quod in mixto sunt tantum illæ quattuor formæ elementorum, sed in esse remisso, & castigato, & quòd forma mixti non est quinta forma illi aduenions, sed quod mixtum nil aliud est nisi quattuor formæ contemperatæ, definitaq. proportione simul ligatæ, vti est harmonia, quæ est congruens proportio variarum vocũ; quæ opinio neque est vera: quia tunc mixtum esset quoddã accidens, si formaliter accipiatur, proportio enim est accidens, si verò fundamentaliter accipitur, non erit vna forma simplex, neque vna essentia, sed multæ iuxtapositæ; Alia etiam multa habes apud eũ. Alij quoque vt etiam Cardanus, dicunt quòd mixtũ est forma elementi prædominantis in mixto: in quo quidem sunt quattuor formæ substãtiales, sed illa, quæ prędominatur, dicitur forma mixti; Sed neque hæc opinio est sustinenda, quia tunc mixtũ non differt specie ab elemento prędominante. His itaque opinionibus dimissis, quæ ab omnibus reijciuntur, est his tẽporibus alia opinio, quam sequuntur duo Philosophi celebres, Franciscus Piccol. in suo lib. de Mixtione, c. 9. & Iacobus Zab. similiter lib. de Mixtione, c. 7. quam etiã esse veram Auerrois opinionem sustinẽt; Piccolomineus ponit duas Conclusiones; Prima est: in mixto est vnica forma specifica, siue vnica forma constitués mixtum in species. Secundum illa forma specifica mixti, consurgit ex formis elementorum remissis, nõ tamquam ex termino à quo, vt volunt Latini, & etiam Scotus, sed tãquam ex partibus, vti medij colores, & medij sapores consurgunt ex extremis: adeò quod forma mixti est quidem essentia simplex, vti est omnis forma: sed tamẽ formæ elementorum fiunt gradus formæ mixti, adeò quod formæ elementorum sunt partes formæ mixti, & in hoc ait se dissentire à Latinis, qui nolunt formas elementorum esse partes mixti, vt putà qui volunt illas interire. Hæc opinio est penitus eadem cum opinionem Zabarellæ, nã cap. 7. Conclusione 2. ponit vnam distinctionem de intẽdi, & remitti, & ait, quod duobus modis potest fieri remissio, & intensio; Vel cum variatione speciei; Vel absque variatione speciei: remissio cum variatione speciei est, quæ constituit medium, quod specie differt ab extremis, vt si album ita remitteretur quod fieret rubedo; alia est remissio, quæ non est cum mutatione speciei, & hæc constituit medium, quo non differt specie ab altero extremorum, vt si album quò ad aliquos gradus remittatur pro admistione nigri, ita tamen quòd non amittat speciem, sed solum non sit ita album vti extremum album: tunc ponit duas Cõclusiones, quod formæ elementorum non suscipiunt magis, & minus secundo modo; & hoc modo dixit Aristoteles substantiam non suscipere magis, & minus: sed primo modo, ait formas elementorum suscipere magis, & minus; & ita per hanc secundam Conclusionem, declarat opinionem Auerrois, quod formæ elementorum substantiales intenduntur, & remittuntur illa remissione, qua variatur species: adeò quod in mixtione elementa admiscentur ad inuicem; & quia sunt contraria, remittũtur ad inuicem, & hac remissione mutãt speciem, & ita ignis desinit esse ignis, & terra desinit esse terra, & aqua, & aer, sed fiunt noua species, vt caro, vel aurum, quod rectè ab Aristotele vocatum est medium, & diuersũ, miscibilibus: quia est tale medium, quod specie differt ab extremis, & ita hoc medium est ipsum mixtum, siuè forma mixti. Amplius declarans rationẽ huius positionis, ait, quod natura horum corporum, quæ debebant esse materia aliorum corporum, debebat esse talis, vt eorum formæ varijs modis remissæ possent euadere formæ omnium mixtorũ & horum species constituere, adeò, vt omnes mixtorũ formæ, nil aliud re ipsa sint quã gradus aliqui omnium formarum elemẽtariũ, diuersæ tamen formaliter à formis elemen-

Reijcitur. *Opin. Aureoli.* *Reijcitur.* *Opin. Piccolominei & aliorũ.*

elementorum, quia non amplius constituunt elementa, sed mixtum, & dāt aliud esse specificum. Ex his patet, quod ambo isti viri grauissimi, conueniunt in hoc, quod in mixto manent elementa secundum formas substantiales, & tamen est vnica forma specifica in mixto, quæ est forma mixti, cuius gradus, & partes sunt ipsæ formæ elementorum, quæ tamen formæ elementorum non sunt amplius formæ elementorum, sed mutatæ sunt in tertiam formam substantialem, nempè in formam mixti; Hanc eandem sententiam sequitur Ioannes Bacconus 3. Sent. d. 16. vbi diffusè eam declarat, vbi habentur hæc propria eius verba post allatam quādam distinctionem (Et illo tertio modo debet concedi, quod aliquid elementorum manet in mixto, non duobus primis modis, vt sic dicatur, quòd elementa, siue formæ elementorum manent in mixto secundum gradus suos medios, aut remissos transmutatos in formam mixti) & infra se declarat, vt per hoc, quòd dico, quod manent secundum gradus suos, intelligatur, quod aliqua realitas media illarum formarum elemētarium manet in mixto (& infra, & probo, quod duo trāsmutantes, excluduntur, quod illi non remanent infra proprias species.) Ex quibus verbis, & alijs multis, patet ipsum quoque sensisse, quod formæ elementorum remanent iu mixto in esse refracto, ita, quod nō amplius sunt in propria specie, neque amplius sunt terra, ignis, &c. sed mutatæ sunt in tertiam formam, nēpè mixti, cuius sunt realitates, vel partes; & ita secundum eos, in mixto est vnica forma specifica simplex, cuius tamen formæ elementorum, hoc modo refractæ, sunt gradus. Pro hac opinione Auerrois hoc modo declarata, sunt variæ rationes; Zabarella habet hoc fundamentum. Nisi dicamus hoc modo elementa manere in mixto, nullam possumus afferre rationē cur elemēta magis dicantur materia mixti, quam mixtum mixti, nec magis elemēta dicerentur materia hominis, quàm semen materia hominis, & homo materia cadaueris; nam si formæ elementorū interirent penitus, ita mixtum fieret ex elementis, vt homo ex semine. At lata est differentia quia elementa dicuntur materia mixti, quia remanent in mixto, sed semen dicitur materia hominis, quia fit ex semine non remanente, sed corrupta forma seminis, neque satis est dicere, quod elementa remanent per qualitates, quia quod corrumpitur per formam substantialem, non dicitur remanere in aliquo. Neque valet dicere, quòd remanent potestate, quatenus possunt iterum elementa generari ex ipso mixto, quia hoc modo possumus etiam dicere, mixtum manere in alio, quod ex eo generatur, & sic possemus dicere, quod caro est in pane, quia caro potest generari ex pane; est ergo dicendum, quod remanent in mixto, ita quod seruant aliquid sui actus, vt dictum est.

Bacconi opin.

1. ro.

Secunda ratio desumitur ex Aristot. 1. de generatione, textu 89. vbi ait, miscibilia non mutari alterum in alterum, sed vtrumque in alterum, ita vt non alterum ipsorum generetur, sed medium, & commune, At Arist. non appellaret mixtum medium, & commune, nisi aliqua ex parte retineret vtriusque materiam, hoc autem nullo alio modo potest intelligi nisi prædicto modo. 2. ro.

Tertia ratio. In eodem libro textu 84. ait miscibilia nec omnino remanere, sicut corpus, & album, quæ integra penitus coniunguntur, neque etiam interire, sed seruari vt res ipsorum, vbi per vires, patet ipsum intelligere realitates, siue gradus formæ, quia statim subiungit inde fieri, vt possint iterum separari; si ergo possunt separari, signum est, quod prius in actu erant in mixto, non enim alio modo nisi ex proteruia potest interpretari illud separari; separantur enim illa solum quæ sunt actu coniuncta. 3. ro. Quarta ratio. Item textu 48. secundi libri de generatione, ait, quando in duorum elementorum congressu, vnum est absolutè actu, & alterum potestate, non est mixtio, sed huius generatio, istius verò interitus; at quando neutrum interijt omninò, sed modo aliquo calidum, factum est frigidum, & frigidum factum est calidum, & neutrum factum est actu absolutè, sed transit vtrūque in quoddam medium, tunc est mixtio, vult ergo Aristot. elementa in mixto 4. ro.

remanere actu, sed in esse fracto, vnde ibi dem dicit, elementa in mixtione solùm amittere excellentias, & frangi, sed non penitus interire.

5. rō. Quinto, ex Baccono, 1. de generatione textu 83. probat Arist. quod mixtio non est generatio : quia in generatione alterum corrumpitur : at si in mixtione omnia elementa corrumpuntur, ita vt non remaneant aliquæ realitates, ergo mixtio non erit mixtio, sed erit corruptio, & generatio, quod negatur ab Aristotele.

Reÿcitur sententia Auerroistarum. Cap. III.

VErum contra hanc opinionem validissimæ sunt rationes Scoti, quas 1. rō. in præcitato loco tùm contra Auicenam, tùm contra Auerroem facit, primo itaque arguit sic: Forma elementaris nata est cum materia constituere suppositum per se subsistens in genere substantiæ, ergo si sint plures formæ elementares in mixto, quælibet constituet suppositum proprium, & sic in omni mixto erunt plura supposita: quia ibi erit suppositum aquæ, & suppositum ignis, &c. quorum quodlibet est natum per se subsistere: hoc autem est inconueniens, quia tunc mixtio esset iuxtapositio, & mixtum non esset vnum; Hæc quidem ratio est validissima, & absque dubio concludit aduersus Auicennam, & aduersus illos Auerroistas, qui ponunt in mixto formas quidem remissas, sed esse separatas, & formam mixti esse formam superuenientem illis quattuor formis elementorum, vti supra ostendimus. *Resp. quorūdā.* Sed isti moderni Auerroistæ vti Piccolomineus, & Zabarella, sequentes opinionem Bacconij, respondent huic rationi, vt est videre apud Zabarellam in lib. de Mixtione, cap. 12. quòd aduersus eos *Reÿcitur.* hæc ratio non concludit: quia ipsi non dicunt, quòd formæ elementorũ maneant in mixto, vt quattuor formæ, sed vt vna forma: quia iam transierunt in aliam formam specificam, scilicet, in formam mixti, ideò non possunt constituere vnaquæque suum suppositum in esse specifico. Et sic ad argumentum negant consequentiam; Sed isti dum volunt vitare argumentum Scoti, in maximum absurdum incidunt, immò in apertam contradictionẽ; & certe hoc argumentum Scoti est nodus indissolubilis. Ex opinione nunc recitata istorum, & ex responsione ad hoc argumentum, habetur, quòd nullo modo formæ elementorum manent in mixto, actu, ita quod hac in re consentiunt cum Latinis, discrepant tantum verbis; aperto ore in primis omnes fatentur formas elementorum in mixtione non seruare suum esse specificũ, sed remitti, ita quod transeunt in tertiam formam; scilicet in formam mixti, tunc sic argumentor. Forma, quæ amittit proprium esse specificũ, & transit in aliam specificam formam, penitus corrumpitur: sed per vos, formæ elementares amittunt in mixtione proprium esse specificum, & transeunt in aliam formam specificam diuersam à qua cumque illarum, ergo formæ elementorum secundum substantiam, & actu, non remanent in mixto, vt contenditis defendere: sed nihil penitus illarum actu manet, cum penitus corrupantur. Minorem confitentur aperto ore; difficultas ergo erit in Maiore: sed Maior est ita clara, quòd eam neque proteruus negare potest: quia esse specificum, est propria essentia & substantia formæ; vnde, si anima rationalis huius hominis, amitteret esse specificum hominis, & reciperet esse specificũ Angeli, quis non videt, quòd illa anima esset penitus corrupta, & ex ea genita esset alia essentia, & forma. Præterea, isti dicunt quod manent forma terræ, aeris, &c. in mixto, sed non est amplius terra, neque aer, &c. quia factæ sũt forma mixti; tunc sic arguo: at vbi non 2. rō. est terra, ibi non est forma terræ; vbi non est aqua, non est forma aquæ, tunc enim maneret forma absque subiecto, ergo formæ substantiales elementorum, non manent in mixto secundum substantiam; & denique si desinit esse forma aquæ, non debemus dicere, quòd forma aquæ maneat in mixto. Dices, manent realitates formarum; contra tunc quæro, quid sunt illæ realitates secundum substantiam, an formæ elementorum, vel formę mixti? Si primum, ergo non corrumpuntur secundum esse specificum, & sunt forma terræ, aeris,

ræ,aeris,

ræ, aeris, &c. Si secundum: ergo substantiæ formarum elementorum, non manent in mixto, sed penitus corrumpuntur.

3. rõ. Præterea, quod amittit esse specificum alicuius speciei, nihil est illius speciei, sed sic sunt formæ elementorum per vos, ergo in mixto formę tales nihil sunt speciei aquæ, vel terræ, &c. Si ergo terra, vel aqua, siue gradus terrę, vel gradus aquę, non possunt dici formę elementorum substantiales, nihil sunt specierum elementorum; Maior assumpta probatur: quia à quo remouetur totū, remouetur & quęlibet pars totius: at ab eo, quòd amittit esse specificum, remouetur tota natura speciei, ergo id quod amittit esse specificum, amittit totam naturam speciei, & sic nihil est illius speciei; Si ergo formæ substantiales elementorum amittunt esse specificum, amittunt totam naturam speciei, & sic non potest dici, quod amplius maneant in mixto formæ elementorum: quia iam per vos sunt corruptę. Denique, dicere quod formæ elementorum corrumpuntur quò ad esse specificum, & postea dicere quod formę elemētorum secundum substantiam, siue gradus, & realitates, dum ingrediuntur mixtum, actu manent in mixto, est contradictio, quia realitates siue gradus formę substantialis, actu manere non possunt in mixto, si corrumpuntur, & mutant speciem, ipsęmet formæ substantiales; si enim dum vinum amittit formam specificam, & fit aqua, diceret quis realitatē, & gradus formæ vini manere actu in aqua, diceret contradictionem: quia si iam corrupta est forma specifica vini, quomodo actu manet realitas vini? Præterea, forma ignis, & sic de alijs, vel corrumpitur penitus in mixtione, vel non (hæc est contradictio in qua non est dare medium:) si dicas, quod penitus corrumpitur, ergo formæ elementorum, neque realitates, neque gradus remanent actu in mixto. Si dicas, quod non penitus corrumpuntur, sed remanent realitates, & gradus, vt dicitis, ergo non mutant esse specificum: quia transitus de vno esse specifico, ad aliud, abijcit primum esse penitus, quia formæ sunt simplices, sed paulatim remittuntur; quæ remissio non mutat speciē, sicut album remissum est semper album, neque amittit esse album; & ita in mixto illæ realitates formarum, cum habeant esse specificum proprium, licet remissum, specie distinctę erunt ab inuicem, & à forma mixti; & ita in mixto non erit vnica forma specifica, & mixtio erit iuxtapositio, vt à principio argumentabamur; Præterea, terminus à quò generationis formæ mixti, quæro à vobis quid sit? vos cogimini dicere, quod sint formæ elementorum: quia forma mixti etiam per vos fit ex formis elementorum, vel ergo forma mixti fit ex illis realitatibus formarum, ita quod illæ corrumpuntur, & transeunt in formam mixti, vti sanguis, & caro ex cibo, & tunc desinunt esse, & sic amplius in mixto actu non manent: sicuti, neque cibus actu manet in carne; vel fit ex illis; ita quod non corrumpuntur, sed in suo esse manent, & sic forma mixti illis superuenit, vt forma, & tunc non corrumpuntur secundum esse specificum, & sic in mixto vltra formam mixti, erunt isti gradus formarum elementarium, quæ facient iuxtapositionem, non mixtionem, erit enim mixtio aggregatio realitatum formarum elementarium, simul cum forma mixti, neque enim inseruire possunt pro materia ipsius formæ mixti, quia tūc forma mixti non esset forma simplex, sed quædam compositio, vel agregatum; ex his omnibus apparet istos, cum Latinis conuenire re ipsa, quod non intendunt, & repugnantia dicere.

Secundò arguit Scotus est inconueniens quod aliquod subsistens, possit habere duas formas specificas, quarum vna non est nata perfici ab alia: at si ponatur elemēta manere in mixto secundum formas substantiales, poneretur dari subsistens per se, habens duas formas specificas, quarum vna non est nata perfici ab alia, ergo in mixto non possunt manere formæ substantiales actu. Maior est euidens; nam & illi qui ponunt in composito plures formas substantiales, non ponunt plures formas contrarias, sed ponūt illas esse subordinatas ad vnam, respectu cuius aliæ se habent vti materia, & hoc etiam fatetur Zabarella; Minor probatur: quia vel formæ elementorum reti- 2. rõ princ.

nent suam essentiam; vel illam amittunt; si illam amittunt, nihil eorum remanet, neque realitas, neque gradus illarum formarum: quia tunc adesset realitas formæ ignis absque natura, & essentia ignis, quod implicat: quia realitas formæ ignis, siue gradus formæ ignis, pro tanto est realitas, & gradus formæ ignis, quia est realitas essentiæ, & formæ specificæ ignis; si ergo manet realitas, & gradus formæ ignis, manet quoque essentia, & forma specifica ignis; immò vltrà, si manet realitas ignis, & gradus ignis, & manet absque forma specifica ignis, sequitur hoc inconueniens, quòd erit realitas, & gradus formæ ignis, sed diuersæ speciei a forma ignis: quis autem audebit dicere, quòd realitas formæ ignis sit diuersæ speciei a forma specifica ignis; si enim est diuersæ speciei à forma ignis perfecti, non est amplius realitas formę ignis: sed est corrupta; sicuti panis cum recipit esse specificum carnis, non potest dici amplius gradus vel realitas formæ panis, sed potius gradus, vel realitas carnis, siue formæ carnis. Relinquitur ergo ex hoc, quòd si formæ elementorum amittunt in mixtione esse specificum, in mixto non maneant: si verò manent, ergo in mixto sunt duæ formæ specificæ, & earũ vna nõ est apta nata perfici ab altera. Hoc vltimum probatur: quia formæ elementorum sunt formæ contrariæ, quarum vna non est nata perfici ab altera. Huic rationi respondet Zabarella, vt supra, quòd non concludit aduersus eũ: quia non dicit formas elementorum remanere in esse integro, sed in esse fracto: quia remanent realitates, quibus aduenit noua formalitas, & sic realitas formæ elementaris fit alia forma; sic semper respondet Zabarella soluendo argumenta Scoti, & maximè quartũ, & quintum, secundum suam enumerationem. *Resp. Zab.*

Sed hoc pluries est confutatum: quia illa realitas formæ ignis, certè est alicuius vnius speciei, nihil enim est in mundo, quòd non sit alicuius vnius speciei, vna enim res, vnius est speciei; vel ergo est speciei ignis, vel speciei formæ mixti; si est speciei ignis, ergo non amittit esse specificum ignis, quòd est contra te, & sic sunt in mixto quattuor specificæ formæ cõtra riæ; vel est speciei formę mixti, ergo non est amplius realitas formæ ignis: quia nihil est simul duarum specierum diuersarum, & ita elementorũ formæ non remanent in mixto, sed corrumpuntur; & certè velle hac in re proteruiare, est in manifestissima pertinacia manere, quam quilibet ingenuus Philosophus vitare debet. *Reijcitur.*

Hoc etiam cõfirmatur ex eo, quòd ipsi adducunt de medijs coloribus; certè cum ex albo, & nigro fit color medi⁹, vt rube⁹, nõ manẽt in rubedine realitas albedinis, & realitas nigredinis; quia tũc rubedo nõ esset qualitas, & forma simplex, vti ipsa albedo: sed esset quędam mixtio realitatum extremorum colorum; immò ex illis si manerẽt realitates extremorũ, non fieret vna tertia forma p se, sed solum fieret quædam iuxtapositio: quia ex realitatibus diuersis, & contrarijs, si maneãt in suo esse, fit tantũ aggregatio, nõ generatio; non potest generari noua forma diuersa à prima, ex prima, nisi prima corrũpatur, & sic mutetur in illam; non ergo manent realitates formarum elementorum. Cõcludit etiam efficaciter contra eos, qui ponũt in mixto manere gradus formarũ in esse specifico suo: quia tunc clarè concludit, quod quattuor formæ, quarum vna non est perfectibilis ab alia, manebunt in mixto. Dicent, q̄ manẽt gradus formarũ, non formæ. Cõtra, vel illi gradus amittunt esse specificũ suæ formæ elemẽtaris, vel non si amittũt, ergo non remanent, quod est contra te, si non amittunt, ergo manent in suo esse specifico, & sic licet sint refracti, & remissi, tamen habebunt esse specificum, & sic in mixto erunt quattuor formæ specificæ remissæ, quarum vna nõ est nata perfici ab alia, quòd itidem est inconueniens. *Confirm.*

Præterea, contra istos omnes valet ratio illa, quòd tunc quælibet particula mixti, non erit mixta: nam vel isti gradus, & realitates formæ ignis manent distincti, & tunc non fit mixtio; vel miscentur perfectè, ita quod in qualibet minima portione mixti, est realitas formæ aquæ, ignis, terræ, & aeris, sed sunt confusæ simul, & tunc eadem portio materiæ mixti, simul informabitur à realitate formæ ignis, & simul à realitate formæ aquæ, aeris, & terræ, & sic eadem portio *3. prĩcipaliter.*

materiæ numero, informabitur simul ab oppositis realitatibus formarũ, quod est impossibile: quia nullum subiectum simul,& semel, potest manere sub contrarijs. Præterea, si maneant istæ realitates actu,& sunt sic comixtæ, realitas formæ aquæ, erit comixta realitati formæ ignis, & sic medium non erit forma mixti simplex, sed quædam iuxtapositio realitatũ minutissima. Præterea, vel isti gradus & realitates gerunt officium materiæ, vel formæ, vel intereunt, si intereunt, habeo intentum; si funguntur officio formæ, ergo dant esse, quia officium formæ est dare esse, & sic quælibet realitas dabit esse per se subsistens, cum sit realitas substantialis; vel si funguntur officio materiæ, erit materia formę mixti,& sic forma mixti erit ex realitatibus elementorum, tamquam ex materia, & sic forma mixti erit compositum quoddam, non simplex essentia, qualis est omnis forma.

4. rõ. princip. Quarta ratio Scoti est efficacissima, Mixtum generatur ex elemento, vel ex elementis,& corrumpitur in illa, ergo talis incompossibilitas est inter formam mixti,& inter formas elementorum, qualis est inter terminũ generationis à quo, & inter terminum generationis ad quem; At terminus à quo, & ad quem, non se compatiuntur in eodem subiecto, ergo neque forma elementorum, & forma mixti, se compatiuntur in eodem mixto subiecto; vnde sicuti est impossibile, quod quando ex aqua fit ignis, materia simul perficiatur forma aquæ, & etiam forma ignis; ita in proposito est impossibile, quod materia mixti simul perficiatur formis elementorum,& forma mixti.

Resp. Ad hoc argumentum efficacissimũ, respondet Zabarella consequenter, & concedit totum argumentum: quia ait contra se non concludere, quia non dicit formas elementorum remanere, sed esse re vera terminum à quo, & formam mixti esse terminum ad quem, neque hæ possunt esse simul, neque eadem res potest esse simul mixta, & elementum (hæc sunt verba eius formalia) est tamen eadem realitas formæ elementorum, & formæ mixti.

Reijcitur. Sed hæc responsio est penitus vana; nam videtur concedere, has realitates formarum, quas ponit remanere, se habere eo modo quo ponit materiam remanere in generatione, ait enim, quod remanet sub vtroque termino generationis, quia remanet sub termino corruptionis formarum elementarium, quia dum corrũpitur eorum esse specificum,& forma elementi, remanent realitates, quę etiam seruatur in generatione formæ mixti; At hoc est ridiculũ asserere de gradibus formæ, cum ipsa sit quæ corrumpantur in materia,& generantur in materia, non autem sit materia,& subiectum generationis. Insuper forma substantialis elementi esset composita ex materia, & forma: quia in corruptione eorum desinit esse specificũ, & remanet realitas, quæ subit aliam formam specificam,& realitas, quæ gerit vicem materiæ.

Quinta ratio. Omne subiectum corporeum consequitur quantitas, quæ est propria passio substantiæ corporeę. At forma elementi quantumcũque remissa, constituit substantiam compositam, ergo ipsam consequitur propria quantitas, sicuti passio propria: sed eadem propria passio, nõ est plurium subiectorum, ergo in vno subiecto erunt plures quantitates, vt quãtitas mixti, quantitas ignis, terræ, aeris,&c. & ita tunc vel duo corpora erunt simul, & dabitur penetratio corporum, vel mixtio erit tantum iuxtapositio. Hoc argumentum euitare non possunt Auerroistę, dum asserunt gradus formarum elementarium retinere officium formæ in mixto, vt patet: quia tunc vnaquæque dat esse subsistens per se, ad quod sequitur propria passio, quæ est quantitas propria; Si verò dicant realitates gerere officium materiæ, incidunt in errorem peiorem, vt dictum est; Si corrumpuntur penitus, habemus propositum,&c. 5. rõ. princip.

Ponitur opinio Scoti, & probatur ex dictis, & declaratur, quomodo discrepet à cæteris Latinis, quorum opinio reijcitur. C. IV.

EX confutatione istarum opinionum apparet comprobatio opinionis Scoti, quæ sicut à nemine est explicata, & intellecta, ita omniũ est verissima, eam ponit in præcitato loco 2. distinct. 15. quęst. vnica, Opin. Scoti.

vnica, in corpore, quæ est: elementa non manent in mixto, secundum formas substantiales; neque in esse remisso, neque in esse summo, vt probatum est: & cum non maneant secundum formas substantiales, manifestum est, quòd neque manere possunt, quò ad accidētia, quia, accidētia manere non possunt eadem numero destructis eorum subiectis, nihil ergo elementorum manet in mixto, & in hoc vltimo differt à Latinis alijs, cum quibus tenent ferè omnes Scotum conuenire; Sed tunc quomodo saluabitur id quod Arist. ait elementa manere in mixto? Respondet Scotus, & declarat quomodo elementa manent in mixto; & certè est egregia declaratio, & pro declaratione adducit illam distinctionem de duplici medio, quā etiam adducunt Zabarella, & Piccolomineus; sed Scotus considerat tātum vnum membrum, scilicet medium per participationem extremorum, dimittens medium per abnegationem extremorum, ait ergo, quod medium per participationem extremorum, dicitur componi ex extremis, vt color rubeus ex albo, & nigro; sed ista compositio non est vera compositio, ita, quod media illa qualitas integretur ex partibus extremorum, & partes extremæ sint partes rubedinis: quia illa qualitas est ita simplex, sicuti sunt extrema, adeo quod rubedo est ita simplex, sicuti albedo, & nigredo, sed pro tanto illa qualitas media dicitur componi ex extremis: quia habet naturalem conuenientiam cum extremis, quam non habet extremum ad aliud extremum; propter ergo hanc conuenientiam naturalem cum vtroque extremo, dicitur componi ex extremis: tamen re vera non est composita, sed est qualitas simplex, vti sunt extrema. Hoc etiam hucusque fateri debent, & fatentur Piccolomineus, & Zabarella, & ideo dicunt, quod forma mixti, quæ est tale medium, est forma simplex: ita ad propositum, cū Arist. dicit formas elementorum manere in mixto, ita quod corrumpuntur excellentiæ, & refranguntur, & manent in medio, vult dicere, quod forma mixti habet naturalem conuenientiam cum formis elementorum, quam non habent formæ elementorum ad se inuicem, sicuti dici-

Dub. *Solu.*

mus rubedinem continere in se albedinem, & nigredinem, quia habet conuenientiam cum vtroque: sed hoc non sufficit ad rectam intelligentiam opinionis Scoti, sed opus est declarare quomodo ex elementis fiat mixtum, quia nondum patet quomodo ex elementis fiat mixtum.

Inquit ergo Scotus, quod quando elementa concurrunt ad generationem non generatur mixtum per actionem illorum mutuo se corrumpentium, sed quod agunt in virtute vniuersalis agentis, adeo, quod secundum Scotum agens vniuersale vtitur elementis & ex illorum actione, & mutua corruptione, inducit aliam formam substantialem, quæ est forma mixti, in qua forma mixti non remanēt amplius formæ substantiales elementorum, neque eorum accidentia, quia iam corrupta sunt: sed dicuntur manere in mixto in virtute, siue secundum vires: quia illa forma mixti producta ex elementis ab agente vniuersali, habet quandam mediam naturam, quæ retinet vires, & qualitates similes virtutibus formarum substantialium elementorum, adeo, quod euenit sicuti si ex albedine, & nigredine ab aliquo agente per actionem illorum ad inuicem, & corruptionem induceretur rubedo, tunc rubedo fieret ex albo, & nigro, & vires albedinis, & nigredinis dicerentur manere in albedine in esse refracto, & in medio, non quia re vera gradus albedinis, vel rubedinis manerent in rubedine, quia est simplex, vt dictum est: sed dicerentur manere secundum virtutes, quia ex illis producta est rubedo, quę continet qualitates, & virtutes similes virtutibus, & qualitatibus elementorum in esse medio, & refracto. Hæc proculdubio est mēs Scoti, vnde declarans verba Aristotelis, quibus dicit, quod elementa manent in mixto virtualiter, ait, quod forma mixti est perfectior sine dubio formis elemētorū, & ideo dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, sicuti imperfecta, & inferiora, in suis superioribus, & perfectis, & sicuti sensitiua, & vegetatiua manent in intellectiua: non quia intellectiua componatur ex sensitiua, & vegetatiua, tā quam ex partibus, quia intellectiua est

Z 2 forma

forma simplicissima, sed quia intellectiua est forma continēs virtutes similes virtutibus vegetatiuæ, & sensitiuæ. Et respōdendo ad secundum argumentum ait, quòd in mixto sūt qualitates similes qualitatibus elementi, non eędem; & in fine corporis quęstionis Respondet resolutè, & ponit conclusionem suæ opinionis his verbis.

Dico ergo, quod quattuor elemēta manēt ĩ vno mixto, virtualiter habēte formā substantialē continentē in virtute formas elementorū, non tamen secundū substantiam, vt partes sui: sed propter prædictā conuenientiam, & cōtinentiā virtualem; & pro hoc videtur esse Philosophus, qui dicit, qđ manent potentia, & virtute. Hæc sunt verba Scoti. Ex quibus apparet, in hac opinione Scoti duo esse: Primò declarat, quo modo elementa maneant in mixto. Secūdò declarat quomodo ex elementis fiat mixtum; Mixtum autem fit ex elementis ab agente vniuersali, quod agens ex elementis per actionē eorum, & corruptionem mutuā, producit formam mixti; Ecce secundum dictum. Elementa verò nō manent in mixto, neque secundum substantiam, siue in esse remisso, siue in summo, neque realitates eorum: quia iam corrupta sunt, & forma mixti est simplex, sed manent secundum vires in esse medio: quia illa forma mixti habet virtutes similes virtutibus elementorum in esse fracto, & medio; Hoc est primum dictum quod probatum remanet per rationes contra Auerroistas, & Auicennam, & per auctoritatem Aristotelis, dicētis elementa manere in mixto virtute, & per exemplum illud de medio. Secundum dictum, quod scilicet elementa ex se non producant formam mixti, sed quod agant in virtute vniuersalis agentis, probat dupliciter. Primò, quia quæro de instanti, in quo generatur mixtum, vtrum in illo sint omnia elemēta corrupta; vel adhuc maneāt; si omnia sunt corrupta, & in illo instanti, in quo inducitur forma substantialis mixti, est vera actio, & productio, & generatio, ergo mixtum generatur à non ente; si aliquod illorum maneat, ergo non corrumpunt se mutuo in generatione mixti, & tunc etiam non generaretur mixtum, nisi ab illo vno. Ex hac ratione apparet, quod mixtum non potest generari ex sola actione, & mutua corruptione elementorum: sed requiritur aliquod agens efficiens, diuersum ab elementis; neque tamen excludit corruptionem, & mutuam actionem elementorum, quia hæc necessariò requiritur. Vnde respondendo ad primum, apertè ait, quod cum mixtio sit quædam generatio, per cōsequens est corruptio alterius: at non potest esse corruptio nisi elementorum, neque possunt corrumpi nisi agant ad inuicem: ergo actio mutua elementorum requiritur; & sic probat, quod per solam actionem elemētorum, non potest generari mixtum, sed requiritur virtus agentis vniuersalis. Secunda ratio est clarior, Causa æquiuoca est nobilior suo causato: sed elementa in instanti, in quo corrumpuntur, & in quolibet instanti, sunt imperfectiora ipso mixto, ergo non causant, nec generant ipsum mixtum per actionem suam. Opinio Piccolominei, & Zabarellæ huic prope accedit, & non differunt nisi in obstinatione, sed in re est eadem: aiunt enim, formas substantiales elementorum corrumpi specificè; & fieri vnam tertiam formam simplicem, quæ est forma mixti; ecce, quòd dicunt idem: quia si formæ quo ad esse specificum corrumpuntur, & euadunt tertia forma, scilicet mixti, ergo secundum substantiam non remanent, neque secūdum realitates siue gradus: quia tunc non mutarent esse specificum illi gradus, & realitates, vt supra probatum est: neque forma mixti constans ex illis gradibus, & realitatibus diuersarum formarum, esset simplex essentia, vti est, & ipsi fatētur: quia dicūt in mixto esse vnicum esse formale, & vnicā formā specificā, & sic, si volunt vitare implicationē cōtradictionis, incidunt in opinionē Scoti, sed inciderunt in hanc contradictionem propter duas rationes oppositas, quæ illos vrgebant, ex vna parte est Aristot. qui dicit ex elementis fieri mixtum, & elemēta manere in mixto, & corrumpi excellētias; hoc autem non videtur posse saluari, nisi formæ remaneant aliquo modo in mixto; ideò dixerunt eas manere secundum realitates: quia verò ex alia parte

Opin. Picc. et Zabar. Accedit ꝓpè opin. Scoti.

plures formæ substantiales specificæ, quæ non sint subordinatæ, non possunt statui in vno supposito, vt valide ostendunt rationes Scoti, dixerunt formas corrumpi, secundum esse specificum, & sic putabant se omnia saluare: sed non animaduerterunt tunc se incidere in contradictionem; ideò melius est si dicamus cum Scoto, ex elementis fieri mixti formam ab agente vniuersali per eorum corruptionem ad inuicē, in qua remanent per proportionem, & similitudinem viriū in medio, non in summo, sic enim saluatur vnitas mixti, & elementa manere in mixto virtute, decipit etiam eos mixtio sensibilis: sicuti enim in nostris mixtionib. quas sensu cernimus, videmus realitates, siue partes minimas miscibilium remanere, ita non potuit capere Zabarella quomodo ex elementis fiat mixtio, & elementa realiter non maneant; sed debebat aduertere, quod hæc mixtio sensibilis, non est vera mixtio, sed iuxtapositio, quàm reijcit Aristot. toties, ideò non debet esse talis mixtio ex elementis.

Opin. aliorū Latinorum. Ex his apparet in quò differant cæteri Latini à Scoto; quam differentiam rectè notauit Zabarella; quia cæteri vt D. Thomas, Aegidius, Marsilius, & Ludouicus Buccaferreus, dicunt quidem formas elementorum interire in mixtione penitus, sed qualitates illorum remanere in esse fracto: Scotus autem neque substantiales formas, neque virtutes eorum vult remanere, vt patet apud eum, respondendo ad secundum, vt supra diximus, & per totam suam positionem. *1. rō. pro opin. Latinorū.* Pro hac opinione duas auctoritates adducunt, quia Arist. 84. primi de ortu, & interitu, vbi ait miscibilia nō manere actu in mixto, vt corpus, & album, neque etiam interire, sed manere vires eorum, istæ sunt qualitates, ergo.

Secundo Arist. 2. de partibus animaliū, c. 1. dicit, tres in animali esse compositiones, & primam esse ex ijs corporibus quæ à nonnullis elementa vocantur, scilicet, aqua, terra, aere, igni, sed statim subiungit, melius fortasse esse vt dicamus corpora constare ex virtutibus elementorum, quam ex elementis ipsis; & virium nomine statim ait se intelligere qualitates, ergo clara est auctoritas Arist. quod elemēta maneant in mixto tantum secundum qualitates.

Sed hæc opinio non est sustinenda, quia cum forma substantialis corrumpitur, etiam accidentia corrumpuntur; non ergo eædem qualitates elementi numero remanent in mixto, sed sunt eadem proportione, & similitudine; & hoc modo respondemus ad illa duo argumenta: concludunt enim, quòd virtutes elementorum manent in mixto, eædem proportione, non realiter, & secundum substantiam. *Reijcitur.* *ad rōnes pro Latin.*

Solutio rationum Aduersariorum, & declaratio quomodo mixtio sit idem, quod generatio mixti. Cap. V.

PRo solutione rationum Aduersariorum, & intelligendis auctoritatibus Arist. quæ in contrarium adducuntur, notandū est Primò, quod generatio mixti, & mixtio, non differunt re, sed re sunt idem: quoniam mixtio nunquam est perfecta nisi cum acquisiuit suum terminū, scilicet formam mixti: sed differunt solū ratione, quia mixtio, vel respicit formam mixti productā, vel elementa, ex quibus producitur: si primum, dicitur generatio: quia est productio formæ substantialis mixti; si respicit elementa, dicitur mixtio: quia illa simul miscentur, & corrumpuntur, & sic sunt principia mixtionis, & generationis formæ substantialis; & ita non est inconueniens, quod mixtio diuersimodè considerata, dicatur mixtio, & generatio mixti; & etiam secundum has varias considerationes habeat duas definitiones, quæ verè vna sint. Notandum est insuper, quod in mixtione, & generatione mixti, sunt tria per ordinem, Primum est alteratio mutua per actionem, & passionem mutuam contrariarum qualitatum; Secundum est actio actiuarum qualitatum in passiuas: Tertium est productio mixti, quæ in definitione mixtionis, dicitur vnio; & hoc tertium est mixtio, & mixti generatio; quia reliqua duo sunt dispositiones ad mixtionem, & ad generationem mixti, & præcedunt tempore ipsam generationem mixti; Quod autem hæc vnio, siuè generatio *Notādum.*

mixti, sit re vera mixtio, & quòd Aristot. quando definiuit mixtionem, dicens Mixtio: est miscibilium alteratorum vnio, per vnionem intelligat generationem formæ mixti, & non vnionem elementorum tantummodo alteratorum, vt volebat Mercenarius, patet ex eo: quia tunc mixto esset iuxtapositio elementorum, quia illa integra cum suis formis adhuc permanerent, quod genus mixtionis sæpè Aristoteles reijcit, disputans contra Antiquos. Et confirmatur: quia inquit Arist. Mixtio est miscibilium alteratorum vnio; vbi illud participium præteriti temporis, alteratorum, vt exposuit Scotus, significat alterationem iam præcessisse mixtionem, & à mixtione præsupponi, non autem in ea formaliter consistere naturam mixtionis; Sunt ergo idem definitio mixtionis, & definitio generationis mixti, quarum prima est: Mixtio est miscibilium alteratorum vnio; Secunda est, quam affert Arist. 4. Meteororum, & est Transmutatio patientium qualitatum ab agentibus super illas dominantibus; in vtraque ponitur substantia ipsamet mixtionis, & generationis mixti; & ponuntur etiam prçuię dispositiones substantiæ subiectæ, cum dicitur in definitione mixtionis, quod est vnio, & in definitione generationis mixti cum dicitur quod est transmutatio, dispositiones verò, cum dicitur in definitione mixtionis, Miscibilium alteratorum, in definitione generationis, cum dicitur patientium qualitatum ab agentibus super illas dominantibus; differunt verò ratione: quia vna respicit elementa, alia formam mixti, quæ omnia abundè, & egregiè declarat Zabarella, libro primo de generatione mixti, cap. quinto, & eandem opinionem sustinet Franciscus Piccolomineus, libro de Mixtione, cap. 11. quæ omnia sunt consona doctrinæ Scoti; immò puto, quòd Zabarella hanc sententiam mediandi inter Mercenarium, & Erastum magna ex parte acceperit ex Scoto multam vim enim facit super expositione illius particulæ, alteratorum, quę proculdubio est Scoti, vt videre est apud eum, respondendo ad primum; super quam expositionem, vltra alias rationes, maximè fundat se, quòd mixtio sit generatio formę substantialis; non simplex vnio elementorum alteratorum. Ex quo etiam patet, quod apud nos, nulla est illa difficultas, An forma mixti, sit forma superaddita formis elementorum in mixto; & rationes Zimaræ non concludunt contra nos: quia supponunt, quòd formæ elementorum remaneant secundum substantiam in mixto, licet in esse fracto: & ideo postea quærunt Auerroistæ, an forma mixti, sit forma, superaddita illis formis elementorum. At nos dicimus, formas elementorum solum remanere proportione, non actu; Secundo, Notandæ sunt duæ distinctiones; Prima, quòd cum dicitur elementa manent in mixto, potest intelligi duobus modis; Primò, secundum esse reale, & substantiale, & hoc modo non manent in mixto, neque secundum substantiam, neque secundum qualitates, vt ostendimus. Alio modo potest intelligi quòd maneant secundum proportionem virtutum, & qualitatum, & hoc modo, elementa manent in mixto. Secundo Elementa secundum hanc proportionem virtutis manere in mixto, potest duobus modis intelligi; Vno modo quòd maneant secundum proportionem virtutis in summo; Alio modo quòd maneant secundum proportionem virtutis in esse refracto, & remisso, manent hoc secundo modo, non primo. Ex his ad primam rationem, quæ innititur Aristot. auctoritati, primo de generatione, textu 84. Respondetur, quòd ait vtrũque remanere: quia vtrumque secundum proportionem virtutis manet, non autem secundum substantiam, si enim generaretur aliquod mixtum, quòd non haberet conuenientiam vllam cum virtute ignis, diceretur interire ignis penitus in illo mixto: quia forma mixti nullam haberet proportionem cum forma ignis: at forma mixti debet habere proportionem cum omnibus formis elementorum, & sic est medium resultans ex illis. Ad illud de tex. 88. dico, quòd Arist. adducit illud exemplum de gutta aquæ, ad declarandum, quòd elementa debent manere omnia in forma mixti, secundum proportionem, non secundum rem, non autem alterum corrumpi secundum proportionem virtutis;

An forma mixti sit superaddita formis elemẽtorũ. Secũdum. Notãdum. Ad 1.

tutis; Vndè, ſicut gutta vini non dicitur miſceri amphoræ aquæ, quia corrumpitur, ita, ſi aliqua forma elementi intereat, ita, quòd forma mixti nullo modo illi ſimilis ſit, neque vllam cum illa habeat cō uenientiam, non dicetur illud elementū manere, & eſſe in illo mixto ſimilitudine, neque illud elementum eſſe mixtum illi formæ mixti, ſicuti neque gutta aquæ eſt mixta amphoræ vini, quia corrumpitur, & quo ad hoc valet tantum ſimilitudo: neque enim exempla quattuor pedibus currere debent, & ideò omnes auctoritates exponendæ ſunt de hac remanentia, ſecundum proportionem, & ſimilitudinem virtutis, non ſecundum ſubſtantiam elementorum.

Dub. Sed contra: quia ait Ariſt. ſicuti ſyllabæ ex litteris conſtant, ita mixtum ex elementis: at litteræ manent in ſyllabis actu, & ſecundum ſubſtantiam, ergo & elemēta.

Solu. Reſpondetur, quòd hoc exemplum non eſt omninò ſimile: quia ſubinfert ibidem Ariſtot. Nunquid autem hæc elementa inſint actu, vel potentia, alibi ſoluendum eſt, & ſoluit poſtea, dicens, quòd manent virtute; tenet ergo ſimilitudo, quòd ſicuti ex litteris fit ſyllaba, ita mixtum ex elementis: *Rō ꝯ opin. Scoti.* immò hæc auctoritas facit pro nobis: nā ſyllaba fit quidem ex litteris, ſed facta ſyllaba, litteræ non ſunt amplius litteræ, ſed ſyllaba, ſicuti dixit Ariſt. 7. Metaph. textu vltimo, de ſyllaba (AB) quæ fit ex A. & B. ſed poſtea non eſt amplius neque A. neque B. ſed AB; ita mixtum fit ex elementis, ſed non ea amplius ſunt elementa, ſed mixtum.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondet Scotus, quòd Ariſt. ibi loquitur de materia prima.

Ad 3. Ad tertium reſpondet Scotus, quòd omnis mixtio eſt quædam generatio, & per conſequens eſt neceſſe quòd ad ipſam præcedat corruptio alterius, quæ ſunt elementa, quòd autem corrūpitur, prius alteratur, & ſic elementa, & miſcibilia prius alterātur, deinde corrumpūtur; Vndè Ariſt. ait, quod Mixtio eſt vnitio miſcibilium alteratorum, deinde corruptorū, non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundū virtutem, vel ſimilitudinem virtutis; Poſſumus etiam dicere, quòd Mixtio eſt vnio miſcibilium alteratorum, id eſt Mixtio eſt vnio elementorum ſecundum ſimilitudinem virtutis, non in ſummo, ſed in eſſe fracto, & alterato, quem eſſe ſenſum neceſſarium illius definitionis, ex dictis oſtendimus.

Ad 4. Ad quartum egregiè reſpondet Ludouicus Buccaferreus, nempè, quòd Ariſt. ibi loquitur ad hominem, ſcilicet ad Platonem dicentem, quòd mixtum conſtat ex compoſitione elementorum; ſed cum hoc dicebat, quod elementa habent proprias figuras, Ariſt. autem ait: quòd ſi elementa haberent proprias figuras, cum maneant in mixto, ſecundum Platonem, in mixto dabitur vacuum: quia hæc corpora cum proprijs figuris, non poſſunt verè contineri in mixto, niſi intercipiatur vacuum, & ſic concludit Argumentum quòd elementa non poſſunt habere proprias figuras ex hoc medio, quod manent in mixto ſecundum ſubſtantiam, ſed hoc medium, quod maneant in mixto ſecundum ſubſtantiam, accepit à Platone, & arguit ad hominem, non ex propria ſententia.

Ad 5. Ad quintum reſpondet Scotus, quod prædominium elementi in mixto, attenditur penes illā qualitatem mixti in qua mixtum aſſimilatur vni elemento magis, quam alij. Vndè ſecūdum diuerſam mixtionem elementorum concurrentium in generatione illa, aliquando mixtum magis conuenit in forma cum vno elemento, quam cum alio, & ſic in qualitate ſimili, quæ eſt qualitas mixti, non elementi: & ideò habet ſimilem modum, conſequēter etiam ſimilem actionem: non ergo hoc prædominium arguit ſubſtantiam elementi eſſe in mixto, ſed mixtum magis aſſimilari illi elemento, ſecundum cuius motum mouetur naturaliter.

Ad 6. Ad ſextum duplex eſt generatio; Vna qua genitū nullo modo aſſimilatur priori corrupto, vt, cum ex aqua fit aer; Alia in qua genitum de nouo, aliquam conuenientiam habet cum eo, quòd eſt corruptum, vt cum fit ex nigro rubeum, tunc dico, quòd Ariſt. negat mixtionem eſſe generationem primo modo, ſed concedit ſecundo modo, vt declaratum eſt.

Ad 7. Ad ſeptimum habemus reſponſionē ex ipſomet Zab. eodem lib. cap. 10. exponen-

do sententiam Alexandri, inquit enim, Alexandrum rectè annotasse, cum dicit Arist. elementa iterum ex mixto posse separari, hoc non debere intelligi ità, vt illa elementa penitus eadem redeant numero, quæ prius in mixtionem venerant, sed, quòd non redeunt eadem numero, sed solum specie; hoc modo dicimus ad rationem, quod equidem mixtum potest resolui in elementa, & elementa possunt separari à mixto, sed non eadem numero, quæ ingressa sunt, sed solum eadem specie; hoc autem concludit pro nobis, elementa non manere in mixto secundum substantiam, sed corrumpi, & manere secundum similitudinem tantum, & hoc nobis potest inseruire pro argumēto principali: quia si non separantur ex mixto eadem numero, sed solum eadem specie, ergo realitas eadem numero ignis, non manet in mixto, sed corrumpitur, & tunc nihil penitus elementi, quod pertinet ad vnitatem numeralem manet in mixto.

Ad 1. Mercen. Ad primum Mercenarij dico, quòd elementa corrūpuntur à se inuicem, & ab vniuersali agente, quòd inducit mixtum. Cum dicitur, quòd hoc esse non potest, qa habent pares vires ex Arist. dico, quòd dicuntur habere virtutes pares, quia vnū nō potest conuertere aliud in suam naturam: sed propter hoc non sequitur, quòd non adsit intensior virtus in vno quàm in alio: sed quia parum vnum excedit aliud, hinc fit, quòd dū agit in aliud, repatitur, & sic corrumpuntur omnia, & resoluuntur in tertiam formam, scilicet formam mixti; Si etiam hoc argumentum concluderet, sequeretur elementa esse corpora incorruptibilia, cum nullum corrumpēs habeant.

Ad 2. Ad secundum dicimus, quòd nulli dubium est, quod terra, in quam resoluitur mixtum per combustionem, actu nō erat in mixto, & eadem numero, vt supra diximus respondendo ad septimum pro Auicenna: sed de nouo generatur. Cum arguitur, quia ignis non producit terram, sed ignem; respondetur, quod agit quantum potest ignis, vt vertat mixtum in ignem, sed quia tale mixtum multum assimilatur terræ, & qualitatibus terræ, hinc fit, quòd reperit ignis maximam resistentiam, & cum non possit vertere in ignem, vertit in terram, affectam tamen calore igneo.

Ad 3. & 4. Ad tertium iam responsum est supra ad septimum. Ad quartum, concedimus mixtum cum corrumpitur corrumpi in quattuor elementa, non tamen propter hoc sequitur, quòd elementa sint in mixto actu secundum substantiam.

Ad 1. Zab. Ad primum Zabarellæ dicitur, quod non debemus decipi à mixtione sensibili, in qua videmus res iuxtapositas, seruari realiter, quàm respicit ipse, ex cuius similitudine videtur decipi: sed cum mixtio sit generatio ipsa mixti secundum rē, non alio modo, dicere debemus elementa esse materiam mixti, quam dicamus sensus esse materiam hominis, ostendimus enim, quod elementa penitus corrumpūtur. Vel possumus dicere, quod elementa secundum proportionem, sunt materia mixti, siquidem tantum secundum proportionem remanent in mixto, vt vidimus.

Ad 2. Ad secundum ex Baccono patet ex dictis supra, quomodo mixtio, & generatio sunt idem realiter, sed differunt ratione.

Ad alia. Ad alia tria, quæ auctoritatibus Arist. innituntur, iam dictum est, quomodo illę auctoritates intelligendæ sint, cum enim loquantur de remanentia elementorū in mixto, intelligendæ sunt secundum similitudinem qualitatum, non secundum realitatem, & substantiam: & sic elementa cum veniunt ad mixtionem, vnum non corrumpitur omninò in aliud: sed ex ambobus fit medium mixtum, quòd virtutes illorum in esse remisso retinet in similitudine, quia habet virtutes in se, similes virtutibus elementorum in esse remisso; Et cum facit vim super illud verbum, separari, quia nisi elementa essent actu in mixto, non possent separari, iam supra responsum est, respondendo ad septimum pro Auicenna, fatetur enim loco citato etiam Zabarella cum Alexandro, elementa nō manere in mixto actu eadem numero, sed eadem specie, quod sic est pro nobis, non contra nos, &c.

THEO-

THEOREMA LXI.

Elementa dum naturaliter mouentur, à seipsis mouentur.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

DIsputatio ista plena est dubijs, quod patet ex varijs opinionibus virorũ grauissimorum; Hanc autem ex professo examinat Scotus secundo Sent. d. 2. q. 10. per totam, Primo itaque ponam opinionem Scoti; Secundò rationes aliorum cõtra Scotom adducam, & soluam, opinionesq. aliorum euertam, quantum in me fuerit; Asserit ergo apertè Scotus loco citato, quod in grauibus, & leuibus est potentia actiua ad illud Vbi, cuius sunt receptiua naturaliter, id est habent principiũ internum actiuum mouendi se ad proprium locum naturalem, quæ est propria forma substantialis elementorum; quam esse veram opinionem Scoti, colligitur ex rationibus quas adducit; quæ omnes probant allatam sententiam. Primò itaque Scotus arguit auctoritatibus Aristotelis. Secundo rationibus; authoritas prima sumitur ab Aristot. 8. Physic. textu 32. & inde, vbi Aristoteles soluens hanc dubitationem de principio efficiente motus grauium, & leuium, Primo distinguit potentiam dupliciter, scilicet in potentiam ad actum primum, & in potentiam ad actum secundum; primam communiter expositores vocant essentialem, secundam vocant accidentalem; prima potentia est, quæ respicit actum primum, & formam, vt cum quis non habet scientiam, sed potest illam habere, siue acquirere, antequam illam acquisiuerit, dicitur esse in potentia essentiali ad illam scientiam; hęc est potentia essentialis; Secunda potentia respicit actum secundũ, scilicet operationem rei, cum enim aliquid est adeptum actum primum, vt cum aliquis adeptus est scientiam, potest exire in actum secundùm, scilicet operari, vt considerare, & cum aliquis adeptus est animam, quæ est actus primus, est in potentia ad sentire, & intelligere: quia potest operari actu; Hæc ergo est potentia accidentalis; quæ distinctio, nedum ab Arist. in 8. Physic. textu 32. sed & in libris de Anima, scilicet 3. textu 8. & alibi, sæpè, & apud omnes est frequenter in vsu. Habita hac distinctione, ad propositum eam applicando, dicit, quòd ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus; quod patet: quia ex igne potest fieri aqua, & hæc potentia in igne dicitur potentia ad actum primum, siue potentia essentialis, quia respicit actum primum aquæ: postquam vero genita fuerit aqua ex igne, & sic potentia prima redacta fuerit ad actum primum, tunc insurgit potentia accidentalis, siue potentia ad actum secundum, quia ignis factus aqua habet potentiam infrigidandi, & potest infrigidare actu, nisi impediatur. His habitis, hanc distinctionem applicat proposito de motu grauium, & leuium: nam leue fit ex graui, & tunc antequam graue fiat leue, graue est in potentia ad leue; cum verò ex graui factum est actu leue, ita quod illa potentia essentialis, quæ erat in graui deducta est ad actum primum, tunc in leui insurgit potentia accidentalis, scilicet ad actum secundum, scilicet ad moueri sursum, nisi impediatur; Vnde verba formalia Arist. sunt hæc [Cum autem est iam leue actu, operabitur mox, nisi prohibeatur prohibetur autem, cum leue est in aliquo loco contrario, vt cum est deorsum, & actu in illo detinetur ab agente aliquo externo, ne possit sursum ascendere] Ex hoc loco conspicitur Arist. velle, quod elementum cum recepit actum primum, habeat in se potentiam, & virtutem exeundi ad actum secundum, & ad operationẽ, & de facto exire ex se, & sicuti ignis, vt factus est ignis actu, & habet calorem actu, verè, & effectiuè efficit calefactionẽ, quæ est eius operatio, ita ignis actu existens leuis, effectiuè se habet ad esse sursum, siue ad ferri sursum, quæ est operatio eius, se ergo elementa mouent, quo ad actum secundum ex Aristot. Subinfert etiam Arist. in eodem tex. hæc verba [Et iam leue operabitur mox, nisi aliquid prohibeatur; actus autem leuis est alicubi esse, vt sursum, prohibetur autem cum in contrario loco sit] Vbi notanda sunt illa

verba

verba (actus autem leuis est alicubi esse, & sursum) nam per istud verbum, actus, clarum est, quod non intelligit actum primum, sed actum secundum: quasi dicat, actio leuis, id est operatio leuis, est tendere ad aliquem locum, scilicet sursum: nã si velimus exponere de actu primo, est falsum quod ait Aristot. quia licet leue sit in loco contrario, non tamen prohibetur ab actu primo, quia adhuc habet actum primum, sed prohibetur ab actu secundo, quia non habet actum secũdum, scilicet suam operationem; cum ergo dicit, actus leuis est alicubi esse, scilicet sursum, est, ac si dicat, operatio leuis, est esse sursum, siue tendere sursum. Si etiam exponamus actus leuis est esse alicubi, scilicet cum est in actu leue, est actu leue, ita quod leuis est ascendere, nihil impedit nostram opinionem: quia tunc est dicere, quod leue, quia actu leue est, ascendit, quod est dictum causale, quod nobis manifestat leue esse causam ascendendi sursum, quod nos fatemur, & asserimus.

Secunda auctoritas desumitur ex 4. Phys. cap. de vacuo, tex. 85. vbi ait aperte, quod ad rarum, & densum, concomitantur duæ contrarietates, scilicet graue, & leue, durum, & molle, loquens verò de contrarietate graui, & leui in tex. 86. eiusdem libri, apertè asserit, quod rarum, & densum, secundum hanc contrarietatem grauis, & leuis, sunt actiua motus, secundum autem durum, & molle, sunt passiua. Ex hac auctoritate clarè patet, grauia, & leuia per seipsa esse principia effe-

Obiectio. ctiua motus. Sed hic occurrit obiectio Aduersariorum, quam reflectit Scotus aduersus eos, deinde illam soluit.

Resp. Respondent Aduersarij, quod ista non est intentio Aristotel. licet hoc modo sonent verba. Ratio est: quia in 2. de generat. textu 8. Arist. enumerans qualitates actiuas, excludit qualitates, grauitatem, & leuitatem à qualitatibus verè actiuis,

Cõfutatio. & passiuis. Respondet Scotus, quod si valet hæc obiectio, & Aristot. eodem modo intelligat in 2. de generat. loco citato, & in 8. Phys. etiam obiectio valet contra Aduersarios, & sibijpsi Arist. aduersaretur, etiam secundum Aduersarios: nam Aduersarij dicunt, quod in 8. Phys. ait, grauia, & leuia habere in se principium patiendi, non agendi: in secundo autem de generat. ait, quod graue, & leue, nec sunt actiua, nec passiua, & etiam hoc probat ibi; Hæc ergo auctoritas non solum est cõtra Scotum, si intelligatur eodem modo, qui dicit grauia, & leuia habere in se principium actiuum, sed etiam contra Aduersarios, qui dicunt grauia, & leuia, habere in seipsis principium passiuum; ex 8. siquidem Arist. in 2. de gener. negat à grauibus, & leuibus principium agendi, & patiendi; quoque oportet ergo dicere ad tollendam hanc contradictioné, quod Arist. non loquitur eodem modo in vtroque loco: sed sicuti loquitur in libris Physicor. de motu in generali, & vniuersali, in libris autem de gener. loquitur de motu ad formam, ita in 4. Phys. loquitur de actione, & passione in communi, & in vniuersali, & ita verum est, quod dicit 8. Phys. quod nedum habent principium patiendi, respectu motus localis, sed etiã agendi: in libris autem de generat. loquitur de actione ad formam, vbi agens, & & patiens sunt contraria in principio, similia in fine, & loquitur de actione, quæ est productio actiua, & passione, quæ est productio passiua; & hoc modo negat grauia, & leuia esse actiua, vel passiua, quia neque sunt principium faciendi alia, neque patiendi ab alijs, & hoc expressè sonat ratio sua ibi: non tamen propter hoc sequitur, quod non sint principia actiua aliquo modo respectu motus localis, vt dictum est.

Tertiò, arguit Scotus rationibus. Omnis effectus, quando in actu causatur, habet causam in actu; Hæc propositio est Arist. apertè 2. Phys. textu 37. & 5. Metaphy. cap. de causa, vbi dicit efficiens in actu, & causatum in actu, simul sunt, & nõ sunt; probatur etiam vltra auctoritatem Arist. hæc propositio per rationem: quia quod non est, quando non est, non producit aliquid ad esse, hæc ergo propositio est manifesta per se. Stante hoc fundaméto, sic arguitur. Cum graue mouetur deorsum actu, necesse est quod adsit aliqua causa actu producens illum motum deorsum. Hæc propositio manifestè deducitur ex fundamento allato, subinfert: at 3. rõ.

tunc

tunc non causatur actu iste motus, à remouente prohibente: quia remouens prohibens, postquam remouit impedimentum, nil amplius efficit: vt patet exẽplo; est lapis in turri positus super aliquo ligno, ego aufero lignum, statim lapis cadit deorsum, ego non amplius ago in illo motu, sed solum egi in principio, quando abstuli impedimentum, quo lapis ille nõ poterat ferri deorsum; motus ergo ille lapidis deorsum, post ablationem impedimenti, non fit à remouente prohibens; Hoc idem, ait Scotus dicendum esse de impellente graue deorsum, quia expellens videtur esse remouens, prohibens; vt cum quis pellit lignum vel aliquod graue deorsum, quod per se moueri deorsum nõ posset, nihil aliud facit, nisi quod remouet prohibens, & impedimentum; & confirmatur: quia hoc agens remouens impedimentum, est agens, per accidens, vt videtur dicere Arist. 8. Phys. tex. 32. at præter mouens per accidens, opus est dare mouens per se: de hoc autem loquimur in proposito. Neque talis motus effici potest à centro trahente; quia dato per impossibile, quod nullum graue esset in centro, sed tota terra esset amota à centro, ita quod nullum corpus esset in centro, & tamen remaneret centrum sub ratione centri, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum, & tamen per Hypothesim datam, nullum corpus esset in cẽtro, quod posset trahere graue; manifestum est autem, quod actio illa tractionis, necessariò debet fieri ab aliquo corpore; Neque est Vbi Mathematicum, id est illud centrum purum, quod est Vbi Mathematicum, potest esse causa talis motus, quia cõstat, quod talis forma Mathematica, non est forma actiua, quia est de genere quanti, at quantitas non est de genere actiuorum; Neque potest esse Cælum; quia est fuga, recurrere ad agens vniuersale, & negare causas particulares, & effectus particulares. Preterea, influentia Cæli, quantum est de se, est vniformis in toto, & in medio, quare ergo vnam partem in toto medio moueret sursum, & aliam deorsum; nisi poneretur agens particulare determinans. Neque potest esse generans; quia accidere potest quod generans actu non sit, cum graue mouetur deorsum; neque potest dici, quod graue actu motum, sit causa talis sui motus in actu: quia nihil mouet se vniuocè ad illud, quod habet: nam ignis non calefacit se. Præterea, motus est quid extrinsecũ graui, & rei motæ, est enim accidens quoddam, oportet ergo dicere, quod causa efficiens motus, sit aliquid intrinsecum ipsi graui, vel ipsummet graue per aliquid intrinsecum. Hæc ratio potest confirmari ex his, quæ dicit Aristot. 2. Post. circa textũ 56. & inde, de causa, & effectu, inquit enim effectus præteriti, esse causam præteritam, præsentis præsentem, & futuri futuram; actu existentis actu existentem, potestate existentis, potestate existentem; Vnde cum effectus existit, opus est quod causa eodem modo existat.

Huic rationi respondet Gotfredus, cõcedens totam illam, & cum concluditur, quod hæc causa est aliquid intrinsecum, dicit quod generans manet virtute in graui, & per hoc generans mouet ipsum graue. *Resp. aliquorum.*

Sed hæc responsio reijcitur à Scoto, quia generans manet virtute in genito, vt causa in suo effectu: at quod manet sic in aliquo, ipsum per se nihil est, pater enim qui genuit filium, si non habet aliud esse, nisi esse quod habet in filio, per se erit non ens, vt patet; Vnde omne quod est in filio, est entitas filij, non entitas patris, solum est illa relatio, quod habuit esse a patre: at virtus quæ efficit motum grauis deorsum, debet esse ens actu per se: quia reducitur ad causam efficientem, causa autem efficiens si non est actu, non potest efficere actu; sequitur ergo, quod hoc intrinsecum existens in graui, quod est principium motus, non sit generans in virtute existens in graui genito, sed quod sit aliquid actu, existens in graui genito. *Reiectio.*

Quarto, Illud, quod mouet aliud tantum, quia mouetur prius vniuersaliter ab alio, ab eodem habet quid moueat, & moueatur; Hæc propositio de se patet: sed graue, cui alligatum est aliquid leue, cuius leuitas non excedit grauitatem eius, mouet leue trahendo illud ad centrum secum, vt patet experientia; tunc sub sumo: at graue illud cum mouet illud leue, *4. rõ.*

prius

prius vniuersaliter mouetur; quod patet: quia ex suo motu trahit secum leue, ab eodem autem habet, quod moueat illud leue, & quod ipsum moueatur, ex propositione dicta; at mouet illud leue deorsū ex sua grauitate, vt videntur omnes fateri, ergo & graue ipsū mouetur à sua grauitate; Hæc ratio confirmatur: quia quando aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius formæ, potest eam causare in quocumque proportionato, & debitè approximato, sed graue habet potentiam actiuam respectu Vbi deorsum, vt patet respectu leuis, quod secum trahit deorsum, ergo quando graue est extra locum deorsum, cum sit receptiuum illius Vbi, poterit causare istam formam Vbi, deorsum in seipso, quia est patiens proportionatum, & approximatum sibi.

5. rō. Quintò, Quies ita requirit causam in actu causantem, sicuti motus in actu, & hæc causa debet esse coæua ipsi graui quiescenti, at nulla alia causa coæua ipsi graui, causans quietem, assignari potest nisi ipsa grauitas, cæteræ enim causæ cum distinguantur à graui, possunt seiungi, & separari à graui, ergo grauitas ipsa est quæ mouet graue deorsum effectiuè ad illam quietem; & confirmatur: quia ab eadem causa efficitur quies, & motus ad quietem, quies enim est finis intentus à causa mouente graue deorsum, & ideò causa mouens graue ad centrum, facit quoque graue manere in centro, at grauitas facit quiescere graue in centro, ergo grauitas est quæ mouet graue deorsum.

6. rō. Sextò, graue impeditum à motu deorsum, si grauitas eius vincit virtutē illius impedientis, vel resistentis, remouet illud prohibens semetipsum graue à motu deorsum; Hæc propositio est manifesta per exemplum; Accipiatur aliquod graue in aere alligatum filo, & suspensum, postea verò suo pondere filum frangatur, & feratur deorsum, certum est filum fuisse impedimentum, idq. à nullo alio sublatum esse quàm à grauitate illius grauis deorsum tendentis, remotio autem illa impedimenti, siue fractio illa fili, certum est quòd est motus violentus, & sic habet causam externā, quam nullā aliam esse fingere possumus, nisi grauitatem, at graue illud non alia de causa frangit, & aufert illud impedimentum, nisi vt se faciat in centro, ergo ab eodem principio habet se facere in centro, à quo habet illud impediens remouere, per grauitatem remouet impediens, ergo per grauitatem tendit deorsum.

Septimò, ab eodem generante posset generari aliquid grauius, & aliud minus graue, & possent ista duo esse in eadē distantia à Centro, & in eadem influentia Cæli, & tamen grauius velocius mouebitur quàm graue, ergo difformitas motuum in istis, est ab aliquo principio interno. 7. rō. Octauo, motus naturalis intenditur in fine secundum Philosophū in primo de Celo textu 88. & 89. at huius est difficile assignare causam, si causa effectuum istius motus esset præcisè aliquid extrinsecum. 8. rō. Ex his omnibus colligitur, quod elementum mouetur à seipso, scilicet à propria forma; quomodo autē hoc se habeat, & ad mentem Philosophi declarat per vnam pulchram, & veram distinctionē, quòd agēs est duplex; scilicet, vniuocum, & æquiuocum, Agens Vniuocum est, quod inducit formam in passo eiusdem rationis cū forma per quā agit; Agens æquiuocum est illud, quod agit non per formam eiusdem rationis cum forma quam producit; Siue agens æquiuocum est illud, quod non inducit formam in passum eiusdem rationis cū forma, quàm actu habet; exemplum primi, vt homo generans hominem: exemplum secundi, vt Sol producens ranam; inquit modo Scotus, sicuti agens vniuocum potest per suam formam agere in passum, & receptiuum sibi proportionatum, & proximum, ita agens æquiuocum per suam formam potest agere in passum sibi proportionatum, & approximatum, & si ipsummet sit receptiuum illius actionis, & effectus, potest producere illum effectum in seipso si sit carens illo, immo tunc causabit hunc effectum in seipso, ex quo est sibi approximatum, ita in proposito, lapis existens sursum, est in potentia ad Vbi deorsum, & caret illo; grauitas autem est principium effectiuum æquiuocum illius Vbi, in eo, in quo est aptum natum

Modus positionis Scoti. Agēs vniuocū, & æquiuocū.

natum recipi, ergo in seipso poterit producere, & efficere illud Vbi, immo prius producit hoc Vbi, in seipso, deinde in alijs, mediante seipso; Causare ergo Vbi deorsum, est operatio grauis, sicuti calefacere, est operatio calidi, sed quod causet hoc Vbi in seipso, est ei accidentale, ac cidit enim sibi in quantum est causatiuum huius Vbi, quod ipsum sit receptiuum huius Vbi, vt dictum est. Addit Scotus; hic motus factus à forma grauis, non est naturalis in se, in quantum habet principium actiuum in se, sed solum ex hoc, quod habet principium passiuum intrinsecum naturaliter inclinans ad motum hunc, natura enim est principium passiuum, ex 2. Phys. tex. 3. non actiuum, intelligendo tam de materia, quàm de forma, vt aliàs diximus in proprio Theoremate de hac re, & hoc probat in hoc eodem loco Scotus; Sed quia de hoc aliàs loco citato diximus, hic non est immorandum, forma ergo elementi non est natura, vt est principium actiuum talis motus, sed quatenus largitur graui inclinationem, & proportionem passiuā ad hunc motū; hæc est germana mens Scoti, fideliter relata, vt quilibet videre poterit conferendo cum littera Scoti.

Theo. 33.

Adducuntur rationes Aduersariorum, ac eorum opinio explicatur, per quam reijcitur opinio Scoti. *Cap. 11.*

Aliquorum opin.

DImissis opinionibus antiquorum, loquar solum de Peripateticis, multi sunt, qui ex opposito asserunt elementa nullum habere internum motorem per se in suis motibus naturalibus, sed solum motorem externum, & aiunt, quod illud est, vel generans, vel remouens prohibēs; & statuunt duplicem esse motorem; quia mouere est ducere rem de potestate ad actum, duplex autem est potestas in elemento, prima quidem est qua graue est in potestate ad ascendendum, quæ dicitur essentialis, quia ad hoc vt ascendat, ne cesse est quod essentiā mutet, & fiat leue, talis enim ascensus repugnat graui, nisi mutet essētiam, vt cum ex terra fit ignis, statim facta hac essentiali mutatione, quòd erat prius graue, ascendit, nisi impediatur: quia est actu leue; Hic ascensus, & motus, fit à generante, quia dans formam, dat consequentia formę, & ideò quia generans dedit graui leuitatem, dedit quoque ascensum sursum, Alia est potestas ascendendi in elemento, qua elementum iam factum leue ascenderet sursum: sed quia impeditur, non potest ferri sursum, & hæc est potestas accidentalis, quia accidit leui extra suum locum existenti, quòd non ascendat cum habeat naturalem inclinationem ad ascendendum; ab hac potestate accidentali ducitur ad actum, & mouetur sursum à remouente prohibēs; vt si vas aere plenum detineatur in fundo aquę ab aliquo saxo superposito, & aliquis remoueat saxum superpositum, ascendit aer, tunc aer ille dicitur moueri sursum ab eo, à quo abductum est impedimentum; Hanc sententiam probant auctoritate clara Arist. in pluribus locis, hæc enim quæ dicta sunt modò, dicuntur ab ipsomet Aristot. in 8. Phys. tex. 32. & 4. de Cælo tex. 24. & 25. ergo elementa nullum habent internum motorem, sed solùm externum, & illum duplicem, modo prædicto. 1. rō.

Secundò Arist. 8. Phys. tex. 29. & 30. expresè distinguit grauia, & leuia ab animalibus, per hoc, quòd animalia mouentur à seipsis, & a motore interno, nempè ab anima, grauia verò, & leuia non mouentur à se, sed semper ab æterno motore. 2. rō.

Tertiò addit Aristot. aliam rationem, quæ est: id, quod mouet se, etiam sistit se, & mouet se contrarijs motibus; At elementum neque se sistere potest, neque se mouere motibus contrarijs, ergo non mouetur a seipso. 3. rō.

Quartò, Arist. in calce tex. 33. 8. Physic. soluit quandam tacitam obiectionem, ex qua solutione videtur apertè confirmare prædictam sententiam; Dicere aliquis poterat, si elementa ab æterno motore mouentur, cur ergo illum motum naturalē appellamus; vt cum ignis mouetur sursū? videtur enim potius violentus, respondet Aristot. grauia, & leuia habere in seipsis principium passiuum motus, non actiuum, & ab illo principio passiuo, motus ille dici- 4. rō.

ille dicitur naturalis, quia est conformis inclinationi, & propensioni passiuæ, quã habent, ideò licet non moueãtur a se, sed ab alio, non tamen dicendum est, quòd non sit naturalis.

5. rõ. Quintò, Nullum continuum potest seipsum mouere ex 8. Physic. textu 28. sed elementa sunt de genere continuorum, ergo.

6. rõ. Sextò, Arist. ipse adducit rationem pro hac opinione efficacem; non potest idem secundum idem agere, & pati, quia idem secundum idem, esset simul potestate & actu, ergo non potest idem mouere seipsum, nisi habeat duas partes re distinctas vnam mouentem, alteram motam, vt in animali videmus, quod distinguitur in animam mouentem, & corpus motum, at in elemento nõ possumus reperire partem per se mouentem distinctam à re mota: quia distinguitur solùm in materiam primam, & in formam elementarem, at concesso, quòd forma sit per se mouens, tamen materia non potest per se mouere, neque moueri; quia non est actu, omne autem quod mouetur, debet esse actu, ex 5. Phys. tex. 7. ergo. Hæ omnes sunt rationes ipsiusmet Aristotel. ergo videtur, quod hæc sit sententia clara, & aperta Aristotelis.

Opin. D.T. Hanc sententiam sequitur D. Thom. p. p. q. 18. art. 1. respondendo ad secundum, nullam aliam rationem assignat, forsan supponens hanc esse veram, propter rationes adductas ex Arist. nunc supra. Iauellus tamen 8. Physic. q. 9. pro Diuo Thoma arguit primo sic;

1. rõ. Si duo ita se habeant, vt remoto impedimento vnum necessariò sequatur aliud, dans primum dicitur quoque dare secundum; sed generans dat formam elementorum ad quam proximè sequitur latio, nisi sit impedimẽtum, ergo generans, quod dat formam elementorum, dat quoque lationem eorum; Confirmatur: quoniam ex Arist. 4.

2. rõ. 3. rõ. de Cælo, tendere in suum locum, est tendere ad formam, at motus ad formam rei prodit à generante, ergo à generante prodit motus ad suum locum in elementis.

Tertiò exemplo proiectorum confirmatur: nam proiecta solùm recipiũt principium motus à proijciente, & tamen pereunte postea proijciẽte, dicũtur illa proiecta moueri à proijciente, ergo similiter elementa cum primo recipiant à generante formam, per quam mouentur, licet generans pereat, non tangat elementa, tamen dicuntur moueri à generante. Hanc eandem sententiam videtur sequi Simplicius 8. Phys. tex. 33. & alibi; Item Themistius in 8. Phys. tex. 32. omnes isti, dicunt, elementa moueri à generante, licet diuersificẽtur postea in assignãdo, quodnam sit istud generans: Alij enim dicunt esse Cælum; Alij generans proximum, diuersificantur quoque multi in assignando quomodo forma elementi concurrat; Alij enim dicunt, quod generans est Princeps mouens, forma verò substantialis elementi, & grauitas, sunt instrumenta inseruientia generanti ad motum, Alij verò dicunt formam esse causam motiuam per accidens, non per se, sed per se esse generans. & hanc esse opinionem Auerrois, aliqui dicunt, quam exponunt per exemplum; Sicuti enim remex mouendo triremẽ, seipsum mouet, sic etiam corpus simplex pellendo medium, producit seipsum vsque ad locum suum naturalem; Alij adducunt exemplum nautæ, qui se mouet mouendo nauim, quod est mouere se per accidens, ex eo enim quòd mouet nauim in qua est, mouet quoque seipsum, ita corpus simplex mouet medium, medium autem motum, mouet corpus simplex, & sic graue mouendo medium, mouet seipsum, sed per accidens.

Sim. Themist. Auerrois. Opin.

Hanc sententiam refert Zimara esse Auerrois in quadam sua quæstione manuscripta, vt inquit Franciscus Piccolomineus, & alij Moderni eiusdem esse sententiæ Auerroem fatentur in 4. de Cælo, com. 22. immò eam esse Arist. nituntur probare, quia Arist. 3. de Cęlo tex. 28. ait naturam ad efficiendum motum localem corporum simplicium, siue naturalem, siue violentum, vti medio aere tamquam instrumento, atque eo sublato, neutrum effici, vel constare posse, & 4. Phys. tex. 72. ait, in vacuo nullum motum corporum simplicium fieri posse: quia non adest medium; videtur ergo Arist. velle, quod elementa moueant medium, & ad

Zim.

motum aeris se moueant, adeò quod se mouent per accidens; Iacobus Zabarella conciliare nititur omnia dicta Auerrois; Zab. & vult ipsum asseruisse idem quod Scotus, & ait malè Scotum reprehendere Auerroem de inconstantia, quia Auerroes semper sibi constitit, sed de Auerroe nobis non est curandum, si consentit nobiscum, quia de hoc non est lis, sed an consentiat nobiscum, est dubium, cum eius dicta varia sint, etiam teste ipso Zabarella, & præcipuè sui sectatores, ei aliam opinionem tribuant, & propter hoc iustè dicit Scotus quod auctoritatibus Auerrois non est multum innitendum; Opinio autem adducta a Zimara, non est vera, vt tunc infra patebit cuiuscumque illa sit.

Prædictæ opiniones reijciuntur, & rationes pro eis soluuntur.
Cap. III.

1. rō. VErùm opinionem D. Thomæ, nō esse approbandam, satis apertè patet ex rationibus supra adductis à Scoto pro sua opinione, quibus clarè ostensum est, quod nec generans, neque remouens impedimentum, sunt principium per se proximum effectiuum motus naturalis elementorum, præsertim, quia effectus in actu, & maxime ille cuius esse consistit in fieri, requirit causam per se in actu, motus autem est effectus in actu, & eius esse cōsistit in fieri, ergo requirit causam in actu quando est, at generans, & remouens impedimentum, possunt non esse quando motus est, ergo neque generans, neque remouens impedimentum, sunt principium effectiuum per se motus
2. naturalis elemētorum; Præterea, Franciscus Piccolomineus adducit aliam rationem efficacissimam, quæ desumpta est ex Scoto, in materia de virtute seminali, vt ibi patebit; Quando dicunt elementa moueri naturaliter a generante, clarum est quod per generans, intelligunt generans proximum, non Cælum; quia Cælum est agens commune, & remotum, At generans proximum, & res genita, sunt duo particularia, quæ ad inuicem accidētaliter sunt ordinata; at causæ ordinatæ accidentaliter, sunt huius conditionis, quod posterior non agit in virtute prioris, vt Socrates genitus à Platone, non operatur, neque mouet in virtute Platonis, sed per propriam virtutem, & per seipsum, ergo elementum genitum, vt leue, ex graui, non operatur, neque mouetur in virtute grauis, sed ipsa forma leuis per seipsa est causa effectiua sui motus.

Ex ijsdem rationibus patet opinionem Auerrois, & aliorum, quocumque modo explicatæ sint, dummodo asserant principium per se, proximum effectiuum motus naturalis, esse generans, vel aliquid aliud, vt remouens impedimentum, formam verò nequaquam: sed esse principium mouens per accidens, esse falsas, & præsertim contra opinionem explicatam à Zimara, arguunt Zabarella, Piccolom. Cōtra & Gregorius de Arimino, quoniam graue Zim. mouet aerem per se vt isti dicunt, ergo prius mouetur graue, antequam mouet medium, neque enim prius potest mouere aerem medium, nisi prius moueat se, sicuti nec remus potest mouere triremem, nisi prius moueatur, & nauta non potest mouere nauim, nisi prius moueat se saltem natura, ergo in illo priori motu, non mouetur ab aere moto, sicuti nec primus motus nautæ est à naui; Tūc quæro de illo moto, à quo proueniat per se; certè à seipso, vel à generante; at quod à generante, siue à quocumque alio externo, est iam impugnatum, ergo à seipso mouetur per se, non ergo per accidens; Præterea, hęc opinio tunc est penitus eadem cum opinione D. Thomæ quò ad principium mouens per se, quia nullum assignat mouens per se, nisi generans, vel remouens prohibens, quæ tamē non sunt mouentia per se, sed per accidens; Nos autem in proposito loquimur de principio effectiuo motus naturalis per se, non per accidens.

Ad rationes in oppositum, facilè est respondere. Ad intentionem Aristotelis ex Ad rōnē dictis à Scoto facilè elicitur responsio: nā in opposi- inspiciendus est scopus principalis Aristotelis in 8. Physicorum, maximè enim tum. intēndit ostēdere, Quòd om e quod mouetur, ab alio mouetur, vsquequo deueniretur ad primum motorē immobilem; sed

hoc

hoc non ostendit de quocumque motu cuiuscumque rei, non enim est necesse, quod omnis motus rei, sit ab alio, sed sufficit quod quo ad actum primum, fiat ab alio; inquit ergo Aristoteles, quòd elemẽta mouentur à generante, quia à generante habent actum primum, à quo pendet actus secundus; & hoc quidem est verissimum: quia nõ potest negari quin grauia à proprijs formis moueantur, tamquam ab agente proximo per se efficiente talem motum, vt patet ex rationibus allatis, tamen quoniam elementa hanc formam non habent à se, sed ab alio, scilicet à generante, dicit Aristot. quod mouentur à generante, possumus itaque ita distinguere grauia, & leuia moueri à generante, cõtingit duobus modis; Vno modo, quod moueantur à generãte tamquam à principio proximo, & per se, & hoc est falsũ; quia sic mouentur à propria forma; Alio modo elementa dicuntur moueri à generante tamquam à principio dante elemẽtis actum primum, quo habito, postea se mouent, & sic Aristot. loquitur, & asserit grauia moueri à generante; & hanc causam præcipuè assignat in octauo, quia est ad suum intentum ibi, non tamen negat quin moueantur à seipsis, vt dictum est. Ad id verò quod ait moueri à remouente prohibens, patet, quòd hoc dicit esse principium mouens per accidens, de quo non loquimur modo; Præterea, illa efficientia videtur pertinere quoque ad actum primum; nam cum graue impeditur à motu deorsum, videtur quodammodo non habere actum primum, cum ad actum primum sequatur semper actus secundus, remouens ergo impedimentum, dicitur quodammodo dare actum primum elemento, cum remouet illud impedimentum, quo ablato, est solutum, & suæ naturæ restitutum, vt possit operari secundum illam, patet per hoc ad intentionem Arist. & ad primam rationem. Ad secundam Respondet Scotus, quòd ratio illa Philosophi concludit, quòd grauia, & leuia non mouent se, sicuti faciunt agentia operantia per cognitionem; & per hoc habet intentum suum, quod grauia, & leuia, non sunt primus motor, quod ibi intendit: quia primus motor operatur, & mouet per cognitionem: inquit ergo grauia, & leuia non mouere se, quia non possunt sistere se, neque mouere se quocumque volunt, vti animalia: quia non sunt agentia operantia per cognitionem; & propter hoc dicuntur moueri ab alio, quia illum motum, quem efficiunt, non habent ex se vti animalia habent suos motus, sed illum habent à generante, quod dedit illis talem, & talem formam efficientem talem, & talem motum: vndè non possunt aliter mouere se, sed animalia maximè: non tamẽ propter hoc sequitur, quin moueant se naturaliter; Per hoc patet etiam ad tertiam. Ad quartam Respondet similiter Scotus, quod per illud innuit Aristot. motum illum elementorum non dici naturalem à principio actiuo: quia vt aliàs dictum est, natura non est principium actiuum, sed passiuum, non tamen propter hoc negat, quin actiuè se moueant; neque Arist. ibi dicit, quod non habeant in se principium actiuum, sed quod ab actiuo principio motus ille non dicitur naturalis. Ad quintam Respondet Scotus, quod non concludit de continuo, quatenus quantum, sed de cõtinuo, quod est eiusdem dispositionis in omni parte; & concludit, quod non potest mouere se per partem, non autem concludit, quod non possit mouere se primò secundum totum; probat enim Arist. quòd graue non mouet se effectiuè, quia nõ habet partem vnam in actu, quæ possit facere aliam in actu, secundum eandem qualitatẽ; & hoc modo conceditur, quòd vna pars grauis existens in actu, non causat motũ in alia parte: sed dicimus nos, quod totum graue est in actu secundum actum primum, & ita mouet se totum, secundum actum secundum, non pars, partem.

Ad sextum, quod est difficilius, Respõdet Scotus, quod illa propositio quod nihil potest mouere seipsum, est tantummodo vera in agentibus vniuocis, non æquiuocis, vt diximus suprà, cap. 1. in calce. Ad probationem: quia idem esset simul in actu, & in potentia, similiter non valet, nisi quando agens ageret vniuocè, tunc enim sequeretur, quòd idem haberet actu formam eiusdem rationis, ad

quam

Ad 2. & 3.

Ad 4.

Ad 5.

Ad 6.

quam moueretur actu, quod implicat cõtradictionem; sed hoc non valet, loquendo de agente æquiuoco, quia hoc agens habet virtualiter tantum illam formam, ad quam mouetur, sed non habet eam formaliter, immò est in potentia ad eam formaliter, esse autem in actu virtualiter, respectu alicuius formæ, & carere illa formaliter, & consequenter esse in potentia ad illam formaliter non est contradictio.

Ad rationes Iauelli respondetur vnica responsione; Generans & remouens prohibens, efficere motum in grauibus, & leuibus contingit duobus modis; vel proximè, vel remotè, concludunt, quod generans, & remouens, prohibens efficiunt motum remotè, quia in hoc sensu est vera illa propositio: Dans formam dat consequentia formam; vnde pater generans filium, cum dat ei actum primum, dat quoque actum secundum, scilicet generare alios filios, sed tamen pater non dicitur generare illos filios, nisi remotè, quatenus dedit formam, & actum primum, quo exire possit in actum secundum. At in proposito loquimur de mouente proximo, non de remoto.

Adducuntur quædam obiectiones contra sententiam Scoti, & diluuntur. Cap. IV.

Picc. HÆc opinio Scoti, videtur dubia in aliquibus, & propterea Franciscus Piccolom. in lib. 2. de Elementis cap. 21. aduersus eam arguit, conuenit quidem Piccolomineus cum Scoto in conclusione, scilicet, quod grauia, & leuia à seipsis moueantur, siue à proprijs formis, sed differt in modo à Scoto, quia Scotus videtur dicere, vt elicitur ex dictis supra, quod nõ requiritur distinctio realis inter mouens, & motum: sed sufficit distinctio rationis, siquidem idem mouet seipsum: vtitur etiam illa distinctione, quod agens vniuocum non potest in seipsum agere, sed bene agens æquiuocum; Arguit ergo Piccolomineus contra hæc duo dicta, quæ redeunt in idem, & probat, quod necessaria sit distinctio realis inter mouens, &
1. rō. motum, & primo sic. Hæc positio aduersatur Aristoteli 8. Phys. post 40. text. Vbi latissimè probat aliquid solum ex se moueri, quia constat ex parte mouente, & ex parte mobili, adeo quod constituit differentiam realem, & ex natura rei inter mouentem, & motum. Secunda ratio, si 2. rō.
sufficeret distinctio rationis inter moués, & motum, & mobile, vt inquit Scotus, tunc Arist. in 8. Phys. suis rationibus non assequeretur intentum: nam sibi proposuit in mouentibus, & mobilib. deueniendum esse ad primum, quod ita ex se mouet, vt constet ex motore immobili, & parte mobili, at si sufficit distinctio rationis sola, dicere possemus, Cœlum æternum, 3. rō.
& ingenitum, moueri ex se, sine alio motore immobili per se, & præsertim, quia mouens motu locali est motor æquiuocus, quod etiam fatetur Scotus. Insuper Scot.
ait ex Aristot. 8. Physic. textu 32. haberi, quod motus elementorum dicitur naturalis à principio passiuo, non actiuo. Contra hoc quia Arist. in 8. Physic. tex. 32. de hac re nec verbum quidem facit. Præterea, si motus iste est a forma, & forma est natura, & est principium actiuum, motus ille debet dici naturalis ratione principij actiui, non passiui, quod est materia. Præterea, conspicua est sententia Arist. 8. Physic. textu 72. asserentis totum animal, quia ab anima interno principio mouetur, moueri secundum naturam, quamuis corpus contra propriam naturam moueatur.

Iacobus Zabarella quoque libro de 4. rō.
motu grauium, & leuium c. 13. comendat Scotum in conclusione, quod elementa moueãt se a proprijs formis, & quòd nulla requiratur distinctio realis inter mouens, & motum: sed primo reprehendit ipsum Scotum, quia dicit Auerroem hac 1. ob.
in re fuisse inconstantem, cum sibi maximè constiterit semper. Sed hac in re ipsemet Zabarella, ait Auerroem variè locutum fuisse, licet modo ipse diligenter cõsiderans Auerroem, faciat eum esse determinatæ sententiæ, sed omnes aliorum Auerroistarum opiniones testantur sententiam Scoti esse veram; Reprehendit secundo Scotum ipse quoque, quo ad illam distinctionem de agente vniuoco, & æquiuoco, qua Scotus suam sententiam confirmat, & Aduersariorum rationem

ſoluit; nam falſum eſt ait, quod omne agens æquiuocum, poſſit agere in ſeipſum abſque diſtinctione reali: ſiquidem dantur multa agentia æquiuoca, quæ agunt per tranſmutationem extra ſe, vti eſt Cælum, reſpectu iſtorum inferiorum, in talibus autem nihil poteſt tranſmutare ſeipſum, & quod nihil poteſtatem habet tribuẽdi ſibi actum, niſi habeat partem per ſe mouentem, & partem per ſe motam; quod probat etiam alijs exemplis: nam vinum eſt virtute calidum, & actu frigidũ, ſed in potentia ad fieri calidum actu, & formaliter, attamen non poteſt calefacere ſeipſum; motus etiam ſecundum Ariſt. generat calorem, quo liqueſcit plumbeus mucro ſagittæ, hoc modo quòd mucro ſagittæ per motum agit primo in aerem, & ipſum atterendo accendit, quo accẽſo poſtea calefit ipſe mucro; ecce quod mucro, & ſagitta habet virtutem calefaciendi ſe, & eſt in potentia formali, & tamen non poteſt ſeipſum immediatè mutare; non ergo eſt idonea ratio Scoti, neque hæc diſtinctio ipſiuſmet Scoti, ad probandam hanc concluſionem valet.

3. ob. Præterea, hæc ratio eſt agens æquiuocum, & habet potentiam recipiendi formam, ergo poteſt mutare ſeipſum, eſt falſa, & implicat contradictionem: quia ſi hoc eſſet verum, ſequeretur, quod tale agens, non eſſet in potentia formali ad habendam illam formam; ſed eſſet ſub actu ſemper, quia ſi habet virtutem operãdi, & eſt diſpoſitum, & eſt ſibi præſens, cum ſit agens naturale, ſemper erit in actu; Quartò, viget contra Scotum ratio Aduerſariorum, quòd admiſſa hac ſententia Scoti, ruit proceſſus Ariſtotel. in 7. Phyſic. ad inueniendum primum motorem immobilem: nam Aduerſarius diceret, deueniri ad primum mouens, quòd ſeipſum mouet abſque diſtinctione motoris, & moti, & ſic non daretur primum mouens immobile.

4. ob. Verùm, quia iſta obiecto vltima militat etiam contra eos, qui ſuſtinent, quòd elementa moueantur à ſeipſis, ipſi Aduerſarij aliter reſpondent, & declarant hunc motum quo elementa ſe mouent alio modo, quàm faciat Scotus.

Picc. Franciſcus Piccolomineus itaque reſpondet, elementa moueri per eſſentialẽ diſtinctionem originis, actionis, & paſſionis, nam corpus graue, totum mouet, & totum mouetur, ita tamen, vt origines, & primæ rationes agendi, & patiendi, ſint diſtinctæ: nam quamuis ſola forma non moueat, eſt tamen prima, & integra ratio agendi; ſimiliter quamuis ſola materia nõ moueatur, eſt tamen integra ratio patiendi, & ita non ſequitur abſurdum, quod idem, relatum ad idem, fit actu, & potentia; Cum itaque elementum ſit compoſitum ex materia, & forma, poteſt habere hanc diſtinctionem, quod ſi eſſet ſimplex, vti eſt Angelus, non poſſet ei competere talis diſtinctio, nec poſſet mouere ſe ſecũdum Ariſtot. ſicut ipſe Ariſtot. de alijs Intelligentijs dicit. Iacobus Zabarella accipit diſtinctionem de agente operante per motum, & mutationem, & operante per emanationem; verum eſt, ait, quod in agente operante per motum, & mutationem, neceſſe eſt mouens, & motum diſtingui, at in operante per emanationem, non eſt neceſſe; & per hoc ſoluitur obiectio facta ab alijs contra Scotum, quam ipſe Scotus ſoluere poteſt, nempè, quòd ſtante ſententia hac deſtrueretur proceſſus Ariſtot. in 8. Phyſic. ad inueniendum dari primum mototem immobilem, quia Aduerſarius dicere poſſet, primum ſeipſum mouens, eſſe mouens per emanationem, proinde non requiri diſtinctionem realẽ mouentis, & moti, cum à ſemetipſo moueatur; & proinde poſſemus dicere, Cælum ſeipſum mouere. Reſpondet enim, quòd nullus motor per emanationem poteſt dici primus; quo fit vt cum peruenerimus ad hunc, neceſſario prodeat à motore alio priore, talis enim motor per emanationem, non poteſt eſſe niſi forma naturalis; & ideo hæc obiectio contra eũ non valet. Præterea, ipſemet Scotus aduerſus ſe duas rationes admodum difficiles adducit, quas non oportet latere, quia huic materiæ maximum lumen præbet earum ſolutio.

Zab.

Scot. cõtra ſe arguit.

1. rõ. Scoti cõtra ſe. Prima eſt, aliqua diuidentia entis ſunt incompoſſibilia in aliquo vno, vt Subſtãtia, & Quãtitas: nam diuiditur ens in Subſtantiam, & Quantitatem: at videmus, quòd id quod eſt Subſtantia, non eſt Quã-

titas,

titas, & quod est Quantitas non est Substantia, sed actus, & potentia diuidunt omne ens,(Substantia enim, & Quantitas non diuidunt omne ens)ergo potentia, & actus sunt incompossibilia in quocumque eodem:non ergo est possibile, quod idem sit in actu,& in potentia.

2. rō. Secundò. Omne quod mouet se, diuiditur in duo, quorum alterum est primo mouens,alterum primo motum,ex 8.Physic.tex.30.& 40.& probatur ex 1.Concl.7.Physicorũ, quod nihil mouet se primo: quia tunc quiesceret ad quietem partis,& non quiesceret, quòd implicat contradictionem.

Solutio. Antequam dissoluam obiectiones istorum,ostendendum est, quod modus istorum,quo declarant hanc Conclusionem, & rationi respondent, non est admittendus; *Reijcitur mō dicendi Picc.* responsio quidem Piccolominei est falsa:quia falsum est,quòd rationes agendi,& patiendi in graui,sint distinctæ realiter: quia eadem forma, quæ est principium agendi motum deorsum,est principium, & ratio patiendi, non materia;primum conceditur,& secundum probatur: quia materia de se, nullam habet determinatam propensionem ad hunc, vel ad illum motum,vt ad sursum,vel deorsum; vnde in leui est apta moueri sursum, in graui deorsum; tota ergo determinato illius inclinationis passiuæ,est à forma,quę dat esse graui,ergo eadem ratio,& origo, quæ est principium agendi,est etiam principium patiendi:hoc autem abundè probatur in Theoremate, quod natura est principium passiuum motus tantum, & sic falsum est quod materià sit integra ratio patiendi, & forma integra ratio agendi;Concedo quidem formam esse integrã rationem agendi, sed cum hoc etiam est ratio patiendi:materia enim solum habet potentiam indeterminatam patiendi, à forma verò illa determinatur; Præterea materia,& forma, vt sunt in composito, non sunt realiter distinctę, sed vnum numero reale,& magis vnum,qd esse possit, ergo nõ est distinctio realis inter illas; & eo magis hoc sequitur:quia videmᵘ,& cõcedunt,quod nõ sola materia mouetur,& non sola forma agit,sed totum mouet, & mouetur,vbi est ergo hæc distinctio realis mouentis,& moti;Certè nõ video quomodo possit saluare hanc distinctionem realem,nisi fortè dicat,quod grauia, & leuia mouent se,vt faciunt animalia,quod quia est nimis vanũ,non credo ipsum asserere.

Ad 1. Ad rationes ergo eius, dico;quòd sufficit aliquando sola distinctio rationis in aliquibus agentibus æquiuocis, vt in proposito. Ad Aristot.in 8.Physicorum,textũ 40.dico,quòd ibi Arist.loquitur de agente vniuoco,quòd paret ex exemplis adductis:ait enim,quòd tũc sequeretur, quòd idem doceret,& doceretur,alteraret,& alteraretur,quæ sunt incompossibilia. *Imp. Picc.* Contra hanc responsionem arguit Piccolomineus,& probat,quòd Aristot.ibi loquatur etiam de motore æquiuoco: quia motor secundum locum, est æquiuocus motor, & tamen ait Arist.ibi,quod idem non potest moueri,& mouere motu locali, ait enim;Si idem moueret se, idem ferret, & ferreretur,quod est incõueniẽs,ergo;Rursus,omnes rationes Arist.in 8.Physic.ruerent, quibus ostendit deueniendum esse ad vnum motorem immobilem latione: quia possemus dicere cum Scoto, quod satis est distinctio rationis inter mouens, & mobile, & quod ideo possumus sistere ad mouens, quod etiam moueatur a se; Præterea,est conspicua Arist.sententia 1. de generat. textu 73.vbi disputans cõtra Democritum, asserentem Athomos descendere, inquit Arist. vel diuiduntur in motorem, & mobile, & ita non erunt Athomi, vel secundum idem, contraria ipsis inerunt,quæ ratio inanis esset, si sat esset distinctio rationis inter mouens,& motum;Respondetur,quod(vt supra dictum est)ibi Arist. loquitur solum de mouente vniuoco,non æquiuoco, vt ipsemet Arist. testatur in calce textu 40. ait enim; id ꝙ ipse dixit, quod nihil se mouere potest secundum totum,verum est solum in agentibus vniuocis; At illud de motu locali, dico, quod mouens motu locali, potest comparari ad duo; primo potest comparari ad Vbi, quod est quid extra ipsum agens, & tunc respectu illius, est agens æquiuocum, quia inducit in se Vbi, quod est forma alterius rationis à forma, per quam agit, & hoc modo non negat Aristoteles quòd mouens motu locali, non

possit seipsum mouere: quia videmus, quòd animal seipsum mouet ad Vbi hoc, vel illud. Alio modo potest considerari mouens motu locali in ordine ad formam internam, per quam mouet localiter, & tunc non potest mouere illa forma, & ad illam formam moueri: quia sequeretur, quòd tunc haberet formam, per quam mouet, & non haberet, quod implicat contradictionem; & in hoc sensu dixit Aristoteles quod non potest idem mouere, & moueri, quia ferret, & ferretur, quod implicat contradictionem, & in hoc sensu, mouens motu locali, esset agens vniuocum: quia induceret formam in se, per quam operaretur, quod implicat contradictionem, & certè hic est sensus in quo loquitur Aristoteles ibi, vt patet intuenti literam, alioquin Aristoteles ipse mentiretur, dum ait: Id, quod dixit totum non posse mouere seipsum, verum esse solum de agente vniuoco, quibus verbis ostendit se locutum esse de mouente motu locali, vt est agens vniuocum, non vt est agens æquiuocum. Per hoc idem patet illud ex primo de generatione.

Ad 2. Ad secundam impugnationem, dico, quod processus Aristoteles non ruit, quia dato, quod inter aliquod agens, & patiens æquiocum, solum requiratur distinctio rationis, & quod illud idem posset mouere seipsum, non tamen propter hoc dabitur status in tali mouente, quia huiusmodi mouens, non est immobile, & ideo non potest esse primum, Aristoteles autem probat necessariò deueniendum esse ad vnum primum mouens immobile, vnde etiam in animalibus in 8. Physicorum textu 20. docet, quòd mouent seipsa motu locali, & animal mouetur ab anima in motu locali: at anima à nullo amplius mouetur motu locali, licet moueatur ab obiecto motu metaphorico, & tamen non propter hoc sequitur, quòd anima sit primum mouens; & ratio est: quia licet ipsa moueat seipsam motu locali, & sit immobilis ab alio motu locali, non tamen est immobilis quocumque motu ab alio, quia mouetur ab obiecto, & alijs; ita de grauibus, licet seipsa moueant grauia motu locali, non tamen graue est immobile quocumque motu, quia mouetur ab alio, vt a generante ad actum primum, & ideo nō potest esse primum mouens: non ergo datur status in illo; licet ergo solummodo cadat distinctio rationis in aliquibus mouentibus, & motis tantum, non tamen propter hoc sequitur quòd tollatur processus Arist. in 8. Physicorum.

Per hoc patet etiam ad secundam obiectionem principalem, falsum est enim, quòd ex hac nostra positione sequatur, Cælum posse statui primum motorem: quia Cælum, id est corpus illud æternum, non est immobile per se, sed mouetur, ergo ipsum dato, quod esset seipsum mouens, sine intelligentia, non esset primum mouens: quia non est immobile; at primum mouens debet esse immobile, ideo statuit Arist. dari Intelligentiam, quæ est tantum mouens, non mota, Cælum verò est motum: *Ad 2. prin. obie.* Ad aliam obiectionem, quòd elementa dicuntur naturaliter moueri, à principio passiuo, non actiuo, iā dictū est in Theoremate, de Natura, quòd est principiū passiuū tantū; *Ad 3.* Ad obiectionē illam, quod Arist. in 8. Physic. tex. 32. nec verbū facit de hac materia, scilicet, an motus elementorū dicatur naturalis a principio passiuo, dicitur, quod Piccolomineus non rectè considerauit illū textu: nā, vt patet cuique intuēti illū textū, clarū est, quòd in medio illius textus Arist. mouet hanc dubitationē, quam etiam Antiqui quidam mouebant, scilicet, propter quid grauia, & leuia in sua loca mouentur; & respondet, quod causa est, quia ipsa apta sunt secundum propriā naturā ad illa loca moueri, vt leue sursum, & graue deorsum; ex his deducit Scotus, quod motus elementorū ad propria loca, est naturalis, vt patet: at causa, & principium huius motus ex Arist. est inclinatio naturalis, siue aptitudo passiua ipsorum elemētorum, ergo motus naturalis dicitur naturalis à principio passiuo eorū, scilicet ab illa inclinatione passiua, non ab actiuo principio; Hæc dicit Aristot. & hæc eadem Aristot. dicere ait Scotus; & ita patet, quod nullius valoris est hæc obiectio Piccolominei. *Ad 4.* Ad aliā obiectionem iam dictum est in proprio quæsito, quòd forma est natura, sed non dicitur natura quatenus est principium

actiuum,

actiuum, ſed quatenus eſt principium paſſiuum, quod quomodo intelligatur, ibi diffusè oſtendimus; Ad obiectionem aliá ex eo loco Ariſt.breuiter dico, quòd ibi Ariſtot.facit generalem quandam diuiſionem mobilium,& inter multas diuiſiones, ponit hanc: quod aliqua mouentur natura,aliqua præter naturam,& declarans, quæ moueantur natura, ait eſſe illa, quæ habent internum principiũ motus,non externum: & exemplificat de Animali ſecundum ſe totum, cum enim habeat internum principium, moueri naturaliter dicitur: ſi tamen loquamur ait Ariſtot.de corpore naturali per ſe,poſſumus dicere,quod mouetur naturaliter, & præter naturam;ſi mouetur contra inclinationem paſſiuam, etiam ſi ille motus fiat ab anima, eſt contra naturam; ſi verò ſit ſecundum inclinationem naturalem,eſt naturalis;ex quo colligitur, hunc locum facere pro nobis,vt patet: quia inquit motum corporis animalis, ſi ſit contra inclinationem paſſiuam, non eſſe naturalem,ſed præter naturam. Ad illud ergo,quod ait animal totum cum mouetur à ſeipſo,naturaliter moueri: reſpondeo, per hoc denotare naturam eſſe principiũ motus internum,non externum,pro tanto enim quæ à ſeipſis mouentur, dicuntur naturaliter moueri: quia habent internum principium motus; ſed cum duplex ſit internum principium, ſcilicet actiuum,& paſſiuum, ex his non apparet, quodnam principium ſit illud, quod natura dicitur,ſcilicet, an actiuum, vel paſſiuum: immò illud eſſe solùm paſſiuum, colligitur ex verbis ſequentibus, in quibus determinat, quod ſi corpus moueatur ab anima, contra inclinationem paſſiuam, non natura, ſed præter naturam mouebitur.

Cõfutatio Zab. Ad Zabarellam verò dico,quod reſpõſio ſua coincidit cum reſponſione Scoti, quam putat falſam: nã dum dicit, quod graue eſt agens per emanationem, quæro an ſit agens vniuocum, vel æquiuocum,certum eſt(vt etiã fatetur ipſe)quòd eſt agens æquiuocum; quia inducit formam,ſcilicet, Vbi,quæ eſt forma alterius rationis à forma,per quam operatur; ait etiam, quòd inter tale agens, & patiens, non requiritur diſtinctio realis, ſed rationis; hoc eſt id,quod dicit Scotus, ſcilicet,quòd inter agens æquiuocum,& paſſiuum ſibi reſpondens, ſufficit diſtinctio rationis; cum etiam reſpondet ad rationem Aduerſariorũ, quòd tolleretur proceſſus Ariſtot. in 8.Phyſic.& ait,quod ad ſuam ſententiam hoc non ſequitur; quia tale mouens per emanationem, non poteſt eſſe primum,eſt eadem reſpõſio,quæ Scoti; quare enim tale agens non poteſt eſſe primum,inquit: quia ſemper mouetur ab alio,ſcilicet à generante; & hoc eſt quòd ait Scotus, huiuſmodi mouens æquiuocum, non poſſe ſtatui primum: quia non eſt immobile, ſed ab alio mouetur, ſcilicet, à generante, motu alterationis, & generationis, & etiam ab alijs: proceſſus autem Ariſtotelis, & rationis ibi adductæ,probant dari vnum primum motorem immobilem omnino;non ſufficeret ergo dicere:datur ſtatus ad mouẽs, quod moueat ſe, quia primum mouens debet eſſe immobile per ſe, & per accidens,vt dictum eſt ſuprà: ſed Zabarella deceptus eſt in cognoſcenda ratione fundamentali opinionis Scoti, optauit enim quod Scotus adduxerit illam diſtinctionem de agente vniuoco, & æquiuoco pro fundamento ad probandum grauia mouere ſe,& vti hac ratione, agens æquiuocum non requirit diſtinctionem realem inter ſe,& paſſum,& poteſt mouere ſe, elementa ſunt agentia æquiuoca,ergo poſſunt mouere ſe, vndè in obiectione ait Scotum deficere in adducenda ratione ſuæ poſitionis, quia falſa eſt iſta propoſitio: quòd omne agens æquiuocum, agat in ſeipſum, & quod nullum agat in paſſum diſtinctum à ſe realiter,quia licet vera ſit de aliquibus agentibus æquiuocis, vt de ijs, quæ agunt per emanationem, vt Cælum cum agit in hæc inferiora, non eſt tamen vera de omnibus; Sed fallitur Zabarella: quia hæc diſtinctio non inſeruit Scoto ad probandam ſuam Concluſionem, ſed ad eam probandam ſufficiunt rationes adductæ pro Concluſione in primo capite,& maximè,quia effectus actu requirit cauſam actu;ſed hæc diſtinctio inſeruit Scoto ad declarãdam ſuam poſitionem, quomodo grauia moueant

ſe: & ad ſoluendam illam obiectionem, quod nihil mouet ſe, quia illa vera eſt in agentibus vniuocis, non in æquiuocis. Vndè, ſat eſt Scoto, quòd aliqua agentia ęquiuoca moueant ſe, & quòd in illis non requiratur diſtinctio realis mouentis, & moti; & per hoc patet ad ſuam ſecundam obiectionem principalem contra Scotũ, & ad tertiam: neque enim Scotus confecit talem rationem, qualem ibi colligit Zabarella. Per idem patet ad quartam obiectionem, cui eodem modo ſatisfacit Scotus, quia tale mouens non eſt primum: quia eſt motum. Rationes autem Ariſtot. Omne, quod mouetur ab alio moueri &c. probant deueniendum eſſe ad vnum primum mouens, quod ſit immobile, & quod illud mouens, quod mouetur, non poteſt eſſe primum, ſiue illud moueatur à ſe, ſiue ab alio, quia ante ſe habet alium motorem: primum ergo mouens debet eſſe immobile quocumque motu, cuiuſmodi non ſunt grauia.

Ad 2. 3. & 4.

Ad 1. obiec. q̃ est contra se

Ad primam obiectionem Stoti contra ſe, reſpõdet: quod actus & potentia duobus modis cõſiderari poſſunt; Vno modo vt ſunt modi entis, & ſic ſunt incompoſſibilia in eodem ente, ſicuti rationale, & irrationale in eadem re; Alio modo, vt accipiũtur pro principio actiuo, & paſſiuo, & hoc modo non ſunt incompoſſibilia in eodem, quia non ſic diuidunt ens, quia idem intellectus præſente obiecto, poteſt inducere in ſe intellectionem, & ita eſt actiuum, & paſſiuum.

Ad 2.

Ad ſecundam reſpondet: quòd illa propoſitio: Omne mouens ſe, diuiditur, &c. valet in mouentibus per cognitionem, & mouentibus ſe organicè: quia illæ partes organicæ, nedum requirunt diſtinctionẽ inter ſe, & animam, ſed etiam inter ſe, ad hoc, vt moueant: ſed hoc non valet in mouentibus ſe non organicè, quia totum eſt vniformę quantum ad actum primum, & totum in potentia quantum ad actum ſecundum; Ad probationem ex ſeptimo Phyſicorum reſpondet: quòd ratio illa Ariſtot. non probat, quòd nullum totum poſſit ſe primo mouere, id eſt ſecundum omnes partes ſimul: ſed probat, quòd nulli toti competit mouere ſe ſecundum totum primò, & ſecundum quamlibet partem primò, ità quòd cauſalitas adæquata mouendi, competat ſimul toti primo, & cuilibet parti illius totius primo, quia hoc implicat: ſequeretur enim quo ad quietem partis totum quieſceret, & non quieſceret: at ſi dicamus totum mouere ſe primò, quia ſecundum quamlibet partem ſe mouet, & mouetur, licet mouere ſe non competat primò cuilibet parti, ſed ſolùm toti, non implicat contradictionẽ, nec ſequitur, quod ſi pars quieſcat, totum quieſcat, & non quieſcat.

THEOREMA LXII.

In mixto principium motus naturalis ſecundum elementum prædominans eſt forma mixti. Cap. Vnicum.

CVm experientia conſtet, & Ariſtot. expreſsè aſſerat in initio primi libri de Cælo, omnia mixta moueri ſecundum prædominium elementi prædominantis, eſt difficultas, quodnam ſit principium actiuum iſtius motus; & de hoc eſt contentio apud Philoſophos. Scotus 2. Sent. diſt. 15. quæſt. 1. ſoluendo tertium argumentum, ait hoc principium actiuum eſſe qualitatem quandã mixti, reſultantem ex mixtione elementorum ſimilis qualitatis elementi prædominãtis: nã dũ ſit mixtio ex elementis, vt diximus ſemper, vel ſaltem vt plurimum, forma mixti magis conuenit cum vno elemento, quàm cum alio: & ſic conuenit etiam cum qualitate illius elementi, magis quam cum qualitate aliorum, & ita illa qualitas eſt principium actiuũ motus naturalis in illo mixto, quæ qualitas non eſt qualitas elementi, cum non adſint elementa in mixto, ſed qualitas formæ mixti, quæ ſequitur conditionem elementi, cum quo forma mixti magis conuenit.

Ad hanc opinionem comprobandam Scotus nullam adducit rationem, ſed ex ijs, quæ habet in quæſito, & quæ nos ſupra diximus exponendo quomodo elemẽta maneãt in mixto, poteſt probari; quia principiũ motus localis in elemẽtis ſunt qualitates, ideò enim terra mouetur deorſũ, qa eſt grauis & ignis ſurſum, qa eſt leuis; ergo & in mixto cauſa motus ad hũc,

vel illum

vel illum locum naturalem, eſt qualitas
ipſius mixti,ſi ſit graue,tendit deorſum ,
ſi leue,tendit ſurſum, & ſic de alijs, ergo
qualitas eſt principium actiuum motus ;
Not. & Notandum eſt,quod hæc qualitas non
eſt prima cauſa , & radix motus natura-
lis mixti:ſed eſt forma mixti;Neque valet
Obie. contra Scotum obiectio quam adducit
Zab. Zabarella libro 2. de Motu grauium, &
ſolu. leuium,capitulo 2. & 3. contra Latinos ,
ſcilicet , quia forma mixti eſt alterius ra-
tionis à formis elementorum , & quòd
propterea non poteſt efficere motum ſim
plicem , qui dicatur ſecundum præua-
lens elementum:quæ enim diuerſa ſunt ,
diuerſos motus quoque producunt.Non
valet inquam: quia licet ſint diuerſæ, ta-
men, vt dictum eſt, elementa remanent
virtute,& proportione in mixto, & ſic for
ma mixti ſemper conuenit magis cum a-
liquo vno elemento, & ideo cum ſit ma-
gis ſimilis vni elemento,quam alteri,mo-
tus illius formæ dicitur factus ſecundum
elementum dominans,non quod re inſit ,
& dominetur,ſed proportione,& ſimilitu
dine: forma ergo mixti eſt cauſa, & radix
principalis motus , qualitas autem inſer-
uit pro inſtrumento:ſicuti etiam diximus
de motu elementorum . Ex hoc patet
quod in mixto eſt vnicum tantum prin-
No- cipium motus actiuum naturale,non plu
min. ra. Sed contra hanc ſententiam arguunt
argu. Nominales qui ſuſtinent, quòd elemen-
tum non mouetur ab vnica forma, ſed a
pluribus; quam opinionem probant : &
1. primò faciunt duo fundamenta.Primum
ex Ariſtotel.4.de Cælo, graue in ſuo loco
non grauitat,nec leue in ſuo loco leuitat;
id eſt graue in ſuo loco non mouet , ne-
que mouetur; ſimiliter nec leue, ſed ſo-
lum quando ſunt extra propria loca. Se-
cundum fundamentum eſt, quod graue
tunc ſecundum naturam dicitur eſſe lo-
catum,quando eſt infra leuius ſeipſo;tūc
fingunt exemplum ; Sit mixtum habens
quinque gradus igneæ qualitatis, tres ae-
reæ,tres aqueæ,tres terreæ, certum eſt, in
hoc dominari qualitatem igneam , atta-
men non ſemper mouerur ab illa: quia ſi
tale mixtum ponatur in igne, deſcendet,
quia illi gradus qualitatis igneæ in pro-
prio loco non mouent ex primo ſuppoſi-
to , inſuper nouem alij gradus elemento-
rum grauium præualent:cum etiam fue-
rit in aere,deſcendet,quia tres gradus ae-
reæ qualitatis erunt otioſi,ex primo fun-
damento , illi autem ſex gradus grauio-
rum , præualebunt quinque gradibus i-
gneis, at cum fuerit in aqua tale mixtum
aſcendet,quia gradus aquei erunt otioſi,
reliqui octo leuiores præualebunt tribus
terreis,& ſic aſcendet,& ſic illud mixtum
quieſcet inter aerem , & aquam, quod o-
leo, & ſimilibus competere videtur . In
hoc ergo exemplo apparet ; quòd non
ſemper mixtum mouetur ab elemento
prædominante:ſed etiam ab alijs non prę
dominantibus . Verùm hæc opinio iure *Reij-*
reijcitur a Zabarella, tum , quia falſum *citur.*
eſt,quod qualitates eędem elementorum
maneant in mixto , vt diſputauimus con-
tra Latinos alios; tum quia ſequeretur ,
quòd idem moueretur motibus contra-
rijs naturaliter, quod eſt abſurdum, mo-
tus enim ſecundum vnam qualitatem il-
li eſſet naturalis , ſed alij elemento eſſet
contrarius,& violentus. Inſuper ſequere-
tur, quòd elementum prædominans , vt
terra,quantumcumque excederet , non
poſſet vnquam facere mixtum quieſce-
re in ſuo loco, vt in Centro , quia iſti di-
cunt , quod elementum in ſuo loco non
mouet,reliqui octo gradus qualitatum le
uium dominabuntur , & illud mixtum a-
ſcendere faciēt; eſt ergo dicendum,quod
in vnico mixto,Eſt vnica forma, & ſic eſt
vnicum principium motus , non plura ,
quod vt diximus maiorem ſimilitudinē
habet cum vno elemento quā cū alio ; &
hac de cauſa dicitur moueri ſecūdum e-
lemētū prædominans : quia tale elemen-
tū,cui magis aſſimilatur videtur domina
ri in illo mixto. Ad rationes iſtorum, ad *Ad*
illa exēpla dicēdū eſt,quòd talia exempla *rõnes*
ſunt impoſſibilia : quia ſupponunt in ali- *in op-*
quo mixto reperiri varios actus , & gra- *poſit.*
dus diſtinctos formarum:nos autem dici
mus eſſe vnicam formam , quæ naturali-
ter mouet ſecundum eſſentiam,quam ac-
quirit in ſua generatione. Ad primum fun
damētum dicitur,quod eſt verū de elemē
tis per ſe exiſtētibus,ſed non exiſtentibus
in mixto.Secūdū fundamētum eſt omni-
no falſum:quod patet,ſi accipiamus vtrē

 plenum

plenum aqua, cui aer ſupernatet, & ponamus vtrem in loco ignis, non tamen propter hoc dicetur aqua exiſtens in illo vtre eſſe in ſuo loco, licet ſit infra leuius ſe, ſcilicet infra aerem, quia non eſt in loco naturali in vniuerſo ſibi a natura conſtituto, & determinato. Alia eſt difficultas, quia motus mixti factus ſecundum elementum prædominans, videtur eſſe duplex: at forma mixti eſt complexa, ergo non videtur poſſe producere motum ſimplicem. Pro Intelligentia iſtius argumenti videndum eſt quid ſit motus ſimplex, & quis compoſitus. Ad quod eſt reſpondendum breuiter, quòd ex Ariſt. 1. de Cælo, textu 6. motus ſimplex eſt ille, qui non eſt compoſitus ex motibus diuerſis, vt ex recto, & ex circulari, ita, quod ſolum rectus, & circularis ſunt ſimplices, hæc autem ſimplicitas in motu, tantum oritur ex vnitate lineæ, ſuper quam fit, ſiue fiat à cauſa ſimplici, ſiue à mixto, nã ratio ſimplicitatis, vel compoſitionis in motu ſemper eſt petenda à ſimplicitate lineæ ſuper quam fit motus. Videndum eſt modò, quæ ſit linea ſimplex, & quæ mixta, hæc autem poteſt eſſe mixta duobus modis; Vno modo eſt mixta Mathematicę, quę ſcilicet partim eſt recta, partim verò circularis: ſed alio modo apud naturalem dicitur ſimplex, vel mixta; ſimplex eſt linea protracta a cẽtro terræ, ſiue aſcendendo, ſiue deſcendendo: quia non deſcendit ad latera, ideò non eſt mixta; mixta verò eſt, cum partim vergit ad latera, & tamen tendit ad centrum, vel ducitur à cenrro; Modò ad propoſitum, cum mixtum naturaliter ſecundum elementũ prædominãs mouetur ad centrum, vel recedit à cẽtro per rectam lineam (Nã omnis motus mixti, vel eſt ſurſum, vel deorſum) quia natura ſuperflua reiecit, & cũ tunc mixtum appetat proprium locum, mouetur ad illum per breuiorem viam, quam per longiorem, breuior autem eſt via recta, quàm mixta, ergo colligitur ex hoc, quod motus naturalis elementorum, & etiam mixtorum, ille ſcilicet qui factus eſt ſecundum elementum prædominans, eſt ſimplex: quia fit per lineam rectam naturalem; mixtum etiam mouetur alio motu, qui mixtus dicetur, & eſt ille qui fit à mixto, vt mixtum eſt, vt qui fit ab animali cum quærit cibum, quia hic motus non fit ſuper lineam rectam; Ideo ad propoſitum patet, quod licet forma mixti ſit cõpoſita, tamen motus factus ab ea ſecundum elementum prædominans, eſt ſimplex, quia fit ſuper lineam rectam ſimplicem, motus verò mixti factus ab anima, eſt mixtus, quia non fit per lineam rectã, ſed per mixtam.

An mot⁹ mixti ſit ſimp.

Sed cõtra hoc arguitur, quia ad ſimplicitatẽ motus tria requiruntur; Vnitas naturæ mouẽtis; Simplicitas corporis, quod mouetur; & Simplicitas ſpatij; ſicuti è cõuerſo ad compoſitionem motus requirũtur illa tria, ſcilicet, Pluralitas principiorũ mouentium; Secundò, compoſitio corporis; Tertio, compoſitio ſpatij: at in mixto, principium nõ eſt ſimplex, nec mobile eſt ſimplex, ergo neque motus mixti ſecundũ elemẽtum prædominans eſt ſimplex. Maior probatur: quia mouentia diuerſa, diuerſos motus efficiunt, & modo ſurſum, & modo deorſum mouent, vt contingit in motu ventorum; ſimplex etiam corpus vno motu ſimplici mouetur, & mixtum motu mixto, ex Ariſtot. 1. de Cęlo, textu 7. Motus etiam factus per ſpatium, & lineam ſimplicem, eſt ſimplex, ſicuti factus per mixtam lineam, eſt mixtus, vt nunc dictum eſt. *Contra 1.*

Secunda ratio, ſequeretur eundem effectum produci à tali abſolutè, & tali ſecũdum quid; Conſequens eſt falsũ: quia idẽ effectus non poteſt produci à ſummè calido, & leuiter calido. Conſequentia probatur: quia terra abſolutè per ſe eſt ſummè grauis, & illa producit motum deorſum, ergo ſi mixtum, in quo terra prædominatur, producet motũ deorſum rectũ, ſequitur, quod idẽ effectus producitur ab abſolutè graui, & à ſecundum quid graui. *2. R.*

Ad primum argumentu reſpondetur, negando Maiorem: quia ad ſimplicitatẽ motus ſufficit ſimplicitas lineæ, & ſpatij ſuper quam fit. Ad probationem, quo ad primam partem dico, quòd forma mixti eſt duplex, & ideo duobus modis mouere poteſt, vel motu ſimplici, vel motu mixto illa, quæ mouet ratione qualitatis ſimplicis, vt grauitate, vel leuitate, quam acquirit in generatione, talis motus eſt ſim- *Ad 1.*

plex,

plex, quia fit super lineã rectam, vt dictũ est, & hoc modo mouent formæ mixtorum inanimatorum; Vel forma mixta nõ mouet aliqua simplici qualitate, sed per se, vti est anima: & tũc hic motus est mixtus, quia non fit super lineam rectam, sed est compositus ex mixto, & circulari. Et nota quod omnis forma tam mixtorum, quàm elementorum est simplex, quia est vna simplex essentia, quoniam nullam habet compositionem: sed forma mixtorum dicitur mixta, quia præsupponit alias formas in materia eadem priores se, siue illæ remaneant post aduentum suũ, siue recedant: & sic anima licet sit essentia simplex, dicitur mixta: quia pręsupponit alias formas in materia; formæ vero elementorum dicuntur simplices: quia nullam priorem formam pręsupponunt in eadem materia priorem se: & sic etiam patet, propter quid forma mixti dicatur mediare inter formas elementorum, & animam: quia anima pręsupponit formam mixti, forma verò mixti pręsupponit formas elementorum. Differunt: quia anima est addita formę mixti, quia forma mixti in aduentu animę non corrumpitur, sed formę elementorum in aduentu formę mixti non remanent actu, sed solum proportione, vt dictum est; forma ergo mixti cum semper assimiletur alicui elemento, recipit similem qualitatem, & per illam mouet, & sic ille motus dicitur factus secundum pędominium illius elementi, & est simplex, quia mouet qualitate, & principio simplici: anima verò, quia mouet per se, non qualitate illa, ideò facit motum mixtum. Ad probationem secundę partis, quę innititur auctoritati Aristotelis primo de Cęlo, textu 7. Respondeo, quod Aristoteles loquitur de mixtis quando mouent vt mixta, vti solum sunt mixta animata, & de his mixtis propriè verificatur dictum Aristotelis vt dictum est. Ad secundum argumẽtum maior est vera cum hac conditione, quod nullum tale secundum quid, potest producere eundem effectum omnibus modis, quod producit tale simpliciter, & ideò argumentum concludit, quod mixtum graue non potest mouere se ita fortiter, vti graue simplex, & quod ideo nõ potest occupare locum ita infimũ, sicuti graue simplex. Corporea enim grauia habẽt loca ordinata in mundo, secundum quod sunt magis, & minus grauia, sed non sequitur, quod non possit moueri motu simplici, &c.

Ad 2.

THEOREMA LXIII.

Motus Cęli est neuter.

Exponitur mens Scoti, ac aliorum, obiectiones soluuntur, & declaratur quomodo in Cęlo sit natura. Caput vnicum.

SCotus 2. Sentent. d. 2. quęst. 6. in fine corporis quęsiti O. & 4. dist. 48. quęst. 2. E. Respondendo ad vltimum principale O. asserit apertè, motum Cęli non esse naturalem; & pro se citat Auicennam 9. suę Metaph. vbi idem asserit: & rationem ad hoc adducit: quia si motus Cęli esset naturalis, esset terminabilis ad aliquem locum, in quo postea deberet quiescere, & si moueretur ab illo loco, ille motus esset sibi violentus: at videmus, quod in Cęlo nullus est motus violentus, quia tunc Cęlum esset corruptibile, quo ad motum, neque eius motus ęternus esset. Hoc potest confirmari à simili. Ignis naturaliter mouetur, ideo habet proprium locum sursum, ad quem tendit, & in quo naturaliter quiescit: quod si ab illo loco moueatur deorsum, hic motus est illi violentus, ergo etiam si Cælum moueretur naturaliter, haberet proprium locum ad quem moueretur naturaliter, à quo postea non posset remoueri, nisi violenter. Similiter in 4. dist. 48. quæst. 2. idem asserit, & nullam aliam rationem adducit, nisi quia motus naturalis est ad aliquem terminum in aliquo Vbi, ad quiescendum; sed motus Cæli non terminatur ad quietem in vllo Vbi, quod patet: quia tunc cum recederet ab illo Vbi, ad aliud, violenter moueretur, & hac de causa ait Scotus non est naturalis, neque violentus, sed neuter.

Scot. *Auicen.*

Perrerius libro de Natura, cap. 6. recẽset opinionem Scoti, & tres rationes pro eius opinione adducit, quæ re vera non sunt apud Scotum, vt est videre eum in

Perrerius

locis citatis;nullibi autem de hac re præterquam in ijs locis loquitur Scotus, sed solum affert illam rationem, quàm ego adduxi, illa enim est totum eius fundamentum.

Zabarella quoque lib.de Nat. Cæli,c.10.ait Scotum fuisse huius opinionis, sed nihil de illa dicit,solum approbat Perrerium.Arguit Perrerius aduersus Scotum

1. rō. 1.ex Aristot.1.de Cælo, tex.5.vbi probat Arist.Cælum habere aliquem motum naturalem,quoniam est corpus naturale habens naturam. Item ex 3.libro de Cælo, tex.1.de partibus animalium cap. quinto, & octauo Metaphysices textu 1. & 2. & alibi,ait Cælū esse corpus naturale;sed corpus naturale habet principium motus,& quietis,ergo habet motum naturalem.

2. Secundò, Motus circularis, quò Cælum mouetur,vel est ei naturalis, vel violentus; sed patet quòd non est violentus: quia est perpetuus,nullum autem violentum est perpetuum.

3. Tertiò, Omnis res naturalis habet naturalem propensionem ad suam operationem,& perfectionem:sed propria Cęli operatio, & perfectio est motus circularis, ergo Cęlum habet naturalem inclinationem ad motum circularem. Tandem,quæ sunt necessaria ad efficiendum motum circularem, ea omnia sunt in Cælo naturaliter,ergo etiam motus circularis est ei naturalis.Antecedens patet:quia adest figura orbicularis, adest grauitas, & leuitas, est substantia incorruptibilis carens contrario,quę omnia requiruntur ad motum circularem faciendum. Fran-

Picc. ciscus Piccolomineus quoque libro de Cælo, cap. 34. ait Scotum dicere Cælum non esse procliue ad motum, sed esse indifferens cum ad motum,tum ad quietem: quod falsum esse probare nititur, sed quia hoc non dicit Scotus,vt patet ex dictis,neque ipse Piccolomineus assignat locum, in quo hoc dicat Scotus, ideo rationes eius omitto. Pro intelligentia ergo opinionis Scoti,& veritatis,sciendum est, quod motus localis duobus modis potest esse naturalis. Vno modo quia fit à principio naturali, absque consideratione termini ad quem est.

Alio modo dicitur motus naturalis, quia tendit ad quietem in aliquo Vbi, vt motus terræ deorsum, est naturalis, quia tendit ad Vbi deorsum,vt ibi quiescat;ita quod distinctio in hoc consistit,quod motum esse naturalem cōtingit duobus modis; Vel ratione principij; Vel ratione termini. Tunc dico,quòd quando Scotus ait motum Cæli non esse naturalem, intelligit ratione termini, non ratione principij: quod conspicitur ex suo fundamento;ait enim,non esse naturalem,quia tūc haberet aliquod Vbi, in quo quiesceret, & à quo non posset moueri nisi violenter: clarum est autem, quod Cælum non habet aliquod Vbi determinatū, in quo quiescat, non est ergo naturalis motus Cæli ratione termini: quia ad nullum Vbi inclinatur,vt ibi quiescat,& sic est neuter; ratione verò principij, nulli dubium est,quod motus Cæli est naturalis;neque hoc negat Scotus: nam in 12. Metaph. tex.29.dicit,tres esse substantias,quarum duas, scilicet substantiam sensibilem, & generabilem, & sensibilem, & ingenerabilem pertinere ad Physicum: insensibilem verò,& incorruptibilem,ad Metaph. per substantiam autem sensibilem,sed æternam,intelligit Cælum,ergo cum concedat pertinere ad Physicum, & alibi concesserit corpus naturale esse subiectum in Philosophia naturali, sequitur, quod iudicauerit esse corpus naturale; & consequenter eius motum esse naturalem, & hoc corpus in se habere naturam. Item concedit naturam esse principium motus passiuum, at in Cælo est principium passiuum motus, quia est aptum natum moueri motu circulari, ergo iudicauit in Cælo esse naturam, & illum motum esse naturalem, quia est conformis suæ inclinationi,& naturæ;quo ergo ad principiū, motus Cæli est naturalis,nō quod ad terminum. Hanc etiam esse mentem Scoti conspicitur:quia cum dicit Scotus respōdendo ad vltimum principale, quod in Cælo est habilitas quædam ad moueri circulariter, propter figuram sphæricam; sed quod talis habilitas non sufficit ad naturalitatem, ostendit apertè Cęlum habere in se principium passiuum, & consequenter naturam, & motum Cæli circu-

Notandum.

larem:

larem: hac ratione posse dici naturalem, sed ait non posse dici perfectè naturalem, quia omnis motus naturalis est ad aliquem terminum naturalem: hoc deficit motui Cæli, & hac de causa ait, quod non est motus naturalis, scilicet ratione principij, & termini, seu solum ratione principij. Quod autem hæc opinio Scoti sit vera, probatur. Et quod Cęli motus nõ possit appellari naturalis absolutè probatur: quia omnis motus naturalis habet motũ violentum sibi oppositum, vt patet: at nullum possumus assignare motum violentum in Cælo, neque enim in motu circulari possumus assignare motum violentum, quia talis motus non est ad aliquod Vbi determinatum, ad quod accedendo mobile dicatur moueri naturaliter, & à quo recedendo, dicatur moueri violenter. Hinc patet solutio rationum Perrerij, neque enim militant contra Scotum, sed sunt pro Scoto; quia probant motum Cęli esse naturalem ratione principij, non ratione termini, vt dictum est: nos autem hoc concedimus. Per hoc idem patet ad omnes alias rationes; Per eandem patet ad rationes Francisci Piccolominei, Neque enim verum est quod Scotus asserat Cælum non esse procliue ad motum; ait Scotus quod non est procliue ad aliquod Vbi determinatum, sed indifferens, vt diximus; ideo quæ dicit, nullius sunt valoris contra Scotum.

1a rõ. *Ad rõnes Perr.* *Ad Picc.*

Obiectio cõis. Sed contra hanc determinationem est communis obiectio, quia dictũ est, quòd in Cælo non est materia, neque forma, Aristoteles autem 2. Physic. ait, quòd natura dicitur de materia, & forma, ergo videtur, quòd in Cælo non sit natura, & quòd consequenter motus Cæli non sit naturalis ratione principij. *Solu.* Respondetur etiam communi responsione, quòd natura analogicè dicitur de corporibus Cælestibus, & sublunaribus, ideò sicut materia, & forma in mortalibus dicuntur natura, quia sunt principium passiuum motus corporum corruptibilium, ita essentia, & quidditas corporis Cælestis dicitur natura Cęli, quia est principium passiuũ motus circularis in Cælo; Sicuti enim ex materia, & forma, in his inferioribus constituitur res naturalis habens talem, & talem inclinationem passiuam, ita in Cælo quidditas eius, cum sit simplex, per seipsam est determinata ad talem aptitudinem, & propensionem motus; non ergo debemus in Cælo quærere formam distinctam à materia, quà Cælum recipiat talem, & talem inclinationem, vti contingit in his inferioribus; sed ipsa quidditas solum per se habet talem propensionem. Ex quo etiã patet, quòd in Cælo (loquor de Orbe) nullum est principium actiuum internum respectu motus, ad quem est inclinatum, & habet propensionem: sed principium est externum, id est intelligẽtia, & tamen Orbis per se dicitur naturale corpus, & habere naturam. Ex quo confirmatur, veram esse opinionem Scoti, quòd natura est principium passiuum tãtum, non actiuum, cum Cælum dicatur habere naturam, & tamen habet solum principium passiuum motus internum, non actiuum, &c.

THEOREMA LXIV.

Substantiæ abstractæ præter primam sunt in genere.

Exponitur sententia Scoti, & declaratur propositio illa, æterno, & corruptibili nihil est commune vniuocum. Cap. I.

EX Theoremate, quòd Deus non est in genere, patet qua de causa asserere debeamus secundas substantias esse in genere; Ratio siquidem est: quia illæ sunt finitæ, & licet sint necessariæ secundum Philosophum, non tamen sunt necessariæ ex se, sed ab alio, vt diximus; Modo cõceptus generis repugnat tantũ conceptui infinito, & necesse ex se, vel conceptui de se indifferenti ad infinitum, & finitum ad necesse esse, & contingens esse, vt vidimus supra. Dicendum est ergo, illas esse in genere, & in genere Substantiæ: quoniam ens diuiditur infinitum, & infinitũ, Substantiæ abstractæ pręter primam, continentur sub ente finito, modo ens finitũ diuiditur in decem Prædicamenta per modos intrinsecos, & sic ens per se subsistens est Substantia, & primum Prędicamentum: Substantiæ abstractæ continentur sub *The. 96.*

tur sub

tur sub hoc genere Substantiæ; quia, & illæ per se subsistũt; diuiditur postea Substantia, & in Substantiam corpoream, & incorpoream, Substantia incorporea continet Substantias abstractas excepta prima, ita quod Substantiæ abstractæ sunt vna species Substantiæ, & sic continentur sub genere. Sed est difficultas, quia non videntur esse potentiales, neque compositæ, quomodo ergo sunt species? Respondetur, quod Substantiæ abstractæ limitatæ, non sunt compositæ ex re, & re, neque ex realitate, & realitate actualiter, sed tantum potentialiter (vt etiam sunt formæ actuales, licet diuersa ratione, vt infra patebit) quia vt inquit Scotus in 1. d. 8. q. 2. per totam, quælibet Creatura cũ sit finita, licet actu non sit composita, tamen est composita potentia: quia habet entitatem cum priuatione alicuius gradus entitatis, quia nulla Creatura habet entitatem secundum totam perfectionẽ, quæ nata est esse entitas in se, quia tunc esset infinita, & ideo caret semper aliqua perfectione, & sic est componibilis; Substantia itaque quatenus est genus generalissimum, est potentialis, & est contrahibilis, & de facto contrahitur per has differentias esse actu compositam, & cõponibilem: ita quod Substantia alia est componibilis tantum, alia est composita actu: componibilis est Substantia incorporea, composita actu est Substantia corporea, quæ postea diuiditur in animatũ, & inanimatum; & ita primæ species Substantiæ, & vt est genus generalissimum, sunt Substantia componibilis tantum, & Substantia composita actu. Thomistę autem tenent etiam, quod secundæ Substãtiæ abstractæ sint actu compositæ ex actu, & potentia, scilicet ex esse, & essentia, vt patet ex Caietano in libro de Ente, & essentia; sed aliàs ostendimus, quod nõ differt esse ab essentia, ideò nõ possunt esse cõpositæ actu, ex actu & potentia, & ex rebus realiter diuersis. Sed cõtra hanc determinationem est propositio illa Arist. 10. Metaph. Corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, quomodo ergo possumus dicere, quòd substantiæ abstractæ secũdæ sunt in genere; Hæc propositio debet exponi, & declarari ad totalem cognitionẽ huius materiæ. Ideò Respondet 4. Sent. d. 6. q. 10. ad M. & apertè asserit, corruptibile, & incorruptibile differre quidem genere Physico, non autem genere Logico: vbi declarans hanc propositionem Arist. ex 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, ait, quòd corruptibile, & incorruptibile, non possunt esse eiusdem generis Physici: quæ enim sunt talis generis, sunt transmutabilia, incorruptibile autem non est transmutabile: quia caret materia: immò differunt genere Physico, quia non conueniunt in mutabilitate, & transmutatione; causa huius est: quia non conueniunt in materia: sed inquit nihil prohibere quin conueniant in vno genere Logico, tale enim genus potest continere multa, quæ non pertinent ad idem genus Physicum, & exemplificat (vt patet) de Substantia, quæ continet corpoream, & incorpoream, & de Quantitate, quæ continet corporalem, & spiritualem. Hãc eandem sententiam defendit Antonius Andreas 10. Metaph. quæst. vltima. Hanc opinionem tuentur omnes Latini. Pro hac opinione adducta sunt fundamenta in Theoremate, quòd Deus non est in genere, & præsertim, quia omne quod est potentiale, & componibile est in genere: secundæ Intelligentiæ sunt potentiales, quia licet actu non sint compositæ, sunt tamen componibiles non ex alio actu, sed ex alijs gradibus perfectionis: quia compositæ sunt ex positiuo, & priuatiuo; Sustinet itaque Scotus, quòd Substãtia quæ est genus generalissimum, est vniuocum genus, & quòd continet sub se Substantias æternas, & corruptibiles.

Ex altera parte Auer. in cap. super Porphyrium, & multis alijs in locis, & cũ eo sui sequaces, vt Iandunus 10. Metaphys. quæstione vltima, & Zimara Theoremate 62. qui sequitur Iandunum, & Zabarella lib. 2. de Materia, cap. 15. qui Zimaræ sententiam in hoc approbat: tenent isti omnes, quòd corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, & negant, quòd Substantia prædicetur vniuocè de æterno, & corruptibili, & innituntur huic authoritati Arist. ex 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam

Diffi cult. | Solu. | Scot. | Theo. 96. | Aduersariorũ obiectiones.

plus quam genere. Vnde volunt, quod supremum genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ sit corpus, quòd amplectitur solùm Substantias compositas ex materia,& forma, & sic neque Intelligentia, neque Cęlum continetur sub Substantia, tamquam sub genere vniuoco: sed Substantia respectu illorum omnium est genus multipliciter dictum, siuè analogum: & quia Scotus,& Latini exponunt, quòd differunt genere Physico, non genere Logico. Contra hanc expositionem, & sententiam sic arguunt.

Ler. Primò sic, Iandunus,& Zimara in prę citatis locis, si Arist. intelligeret de genere Physico, non de genere Logico, dum dicit, quod corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, sequeretur quòd ratio eius peteret principium,& nihil concluderet contra Platonem; Probatur consequentia: quia Plato dicebat, Ideam hominis, & hominem singularem, esse eiusdem speciei Logicę: quia volebat, quod haberet eandem rationem, & definitionem vtrũque; sed nõ volebat quòd essent eiusdem generis Physici; quia ponebat Ideam sine materia, hominem verò singularem ponebat cum materia, & sic non volebat, quod essent eiusdem generis Physici. Modò Arist. arguit aduersus Platonem; quæ differunt genere, differũt etiam specie, corruptibile, vt hic homo, & incorruptibile, vt Idea, differunt plus quam genere, ergo differunt specie; ecce quod si Arist. intelligeret de genere Physico, Plato negaret illam propositionem, quod quæ differunt genere, differant specie, & Aristot. peteret principium, quia hoc est, quod probare debet Arist. scilicet, quod quæ differunt genere Physico, differant etiam specie Logica: quia Plato hoc non habet pro inconuenienti; at si dicamus Arist. intelligere de genere vniuoco, ita quod hic sit sensus, quod quæ differunt genere, id est in nullo vniuoco conueniunt, differunt etiam specie, corruptibile,& incorruptibile, differunt genere, neque in vllo vniuoco conueniunt, ratio eius est efficax; quia tunc sequitur, ergo corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem speciei, quod est intentum Aristotelis in illa ratione.

Pro hac opinione adducit Zimara aliam rationem, quæ est hæc, ex 12. Metaph. tex. 26. Actus,& potentia sunt principia omnium decem Prædicamẽtorum: quia quæ sunt in Prædicamento, quandoque sunt in potentia, quandoque sunt in actu: quæ autem sunt quandoque in actu,& quandoque in potentia, sunt corruptibilia, & generabilia; ergo quæ sunt in Prædicamento, sunt solùm res generabiles,& corruptibiles, ergo supremũ genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ est Corpus, quod continet solum Substãtias generabiles,& corruptibiles. 2.

Tertiò Zabarella in præcitato loco ita argumentatur,& probat, quod huiusmodi genus Logicum vniuocum, non detur quod sit distinctum re à Physico; arguit autem sic, genus Logicum siuè genus prędicabile, non potest esse vniuocum, nisi ei respondeat natura communis extra animam, vanus est enim ille conceptus, cui non respondet extra animam Natura communis: genus autem cui extra animam correspondet communis natura, est genus Physicum, ergo genus Logicum vel est idem re quòd genus Physicum, vel est figmentum. Tunc ad propositum. Cũ æternum, & corruptibile, non conueniãt in aliqua natura communi extra animã, si enim aliquam participarent, illa esset materia, sequitur, quod non conueniant in aliquo genere vniuoco, & sic supremũ genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ est corpus, quod complectitur omnia inferiora corpora, & est illis vniuocũ per materiam, quam omnia participant. His eisdem rationibus vtitur Franciscus Piccolomineus libro de Cælo, cap. 14. 3. Picc.

Huius opinionis confutatio,& solutio rationum pro ea. Cap. II.

Contra hanc opinionem facilè possumus arguere ex dictis supra, Isti enim negant Substantias abstractas esse in genere Substantiæ: sed neque illis esse aliquid commune vniuocum cum his inferioribus, quod plus est; ideò ijsdem medijs, quibus probatum est ens esse vniuocũ Deo,& Creaturæ, Substantiæ,& Accidenti,

denti, similiter potest argui, quòd Substantia dicit conceptum vniuocum Substantijs abstractis, & mortalibus; sed specialiter nunc sic arguo. Isti concedunt
1. rõ.
quod Substantia, vt comprehendit sub se æternam, & corruptibilem, est genus analogum, vt visum est ex Zimara, & Auerroe: at tale analogum, vt probauimus in Theoremate, de vniuocatione entis, stat
The. 95.
cum vniuoco, ergo si Substantia vt est genus analogum, continet sub se Substantiam æternam, & corruptibilem, Substantia est genus vniuocum, & vniuocè dicitur de substantia æterna, & corruptibili.

2. Præterea, Omnis scientia est de vniuersalibus vniuocis, non de æquiuocis, & quæ non sunt vniuoca, non pertinent ad scientiam, de Substantia in communi ad æternam, & corruptibilem est scientia, ergo Substantia in communi, est genus vniuocum, alioquin non esset scientia de illa: & hæc ratio vitari non potest contradistinguendo analogum ab vniuoco; Maior est Arist. vbique, de eo enim quod nõ habet vnam rationem communem, non potest esse scientia; & ideò si analogum non dicit vnam rationem communem, non est vniuocum, & de eo non potest esse scienda; si verò dicit vnam rationem, quæcumque illa sit, est vniuocum, vt diximus supra; Minor conceditur: quia Aristot. à 7. Metaph. vsque ad 12. multa disserit de Substantia in communi, & maximè, cum ipsam diuidit ab Accidentibus, quam postea diuidit in tres species, scilicet in sensibilem, & corruptibilem, in sensibilem sed incorruptibilem, in insensibilem æternam, & incorruptibilem.

3. rõ. The. 4. Tertiò principaliter in Theorematibus Logicis ostendimus, quòd genus sciẽtiæ necessariò est vniuocum, licet de Metaphysica possint proteruiare, dicentes, quòd ens est analogum, tamen de Mathematica hoc non potest dici, quæ est de Quantitate, quæ non est analogum, sed vniuocum. Præterea, sequitur secundum Zabarellam, quòd omne genus vniuocũ sit Physicum. Contra, si omne genus vniuocum est Physicum, ergo Substantiæ abstractæ in nullo genere vniuoco conueniunt. Consequentia est de se manifesta; Falsitas consequentis probatur: quia quæ differunt specie, conueniunt in aliquo genere; sed Substantiæ separatæ inter se differunt specie secundum Aduersarios, & omnes, in via Arist. vt suo loco dicam, ergo debent conuenire in aliquo genere, & hoc genus debet esse vniuocum quia species specialissimæ, continentur sub genere vniuoco, Substantiæ autem abstractæ sunt veluti species specialissimæ, ergo nõ omne genus est Physicum. Quartò, vni- 4. rõ.
uocum est illud, quòd includitur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem; sed Substantia includitur in Substantia æterna, & corruptibili, secundum nomen, & secundum rationem, ergo. Maior est Arist. in Antepræedicamẽtis, & vbique vbi de hac re loquitur. Minor probatur: quia per se existere, & non esse in alio, est conceptus, & ratio Substãtiæ, hic autem conceptus est præter opus intellectus; quia per hoc distinguitur Substantia ab Accidente; at tam Substantia æterna, quàm corruptibilis, per se existit, neque est in alio tamquam in subiecto, ergo conceptus Substantiæ est vniuocè inclusus in illis. Quod autem conceptus Substantiæ in communi, sit genus, probatur: quia contrahitur per differentias, nõ per modos intrinsecos; quia æternum, & corruptibile variant essentiam Substantiæ, neque sunt solum gradus, & modi intrinseci, vt gradus albedinis: sed habent rationem extrinseci, quia additi rei, variant essentiam, & faciunt aliam speciem Substantiæ, quod non verificatur de infinito, & finito contrahentibus ens, vt ostendimus in Theor. An Deus sit in genere declarando modos intrinsecos.

Ad rationes aduersariorum. Ad primã multa essent dicenda pro declaratione illius text. sed pro nunc dico, quod ratio Aristot. optimè concludit contra Platonem, neque petit principium, & tamen intelligit de genere Physico: nam in principio illius textus ostendit, quòd corruptibile, & incorruptibile opponuntur secundum potentiam, & impotentiam; quę autem sic opponuntur differunt genere. Ex hoc in calce textus concludit, quòd si datur species illa hominis æterna, quam ponebat Plato, est impossibile quod sit eiusdem speciei, & rationis cum homine Ad 1. aduersariorum rõnẽ.

singulari,

singulari, vt dicebat Plato; Ratio est: quia quæ differunt genere, differũt etiam specie; corruptibile, & incorruptibile differunt genere, vt supra ostenderat, ergo illa species æterna, quæ est incorruptibilis, non est eiusdem speciei cum homine singulari, qui est corruptibilis. Illa autem propositio super quam innititur ratio, scilicet, quæ differunt genere, differunt etiam specie, est per se clara, neque probatur ab Arist. quæ enim aliquo genere differunt, siue illud sit Physicum, siue sit Logicum, certum est quòd non possunt esse vnius eiusdem speciei, quæ continetur sub illo genere, in quo non conueniunt; modò Idea hominis, & hic homo, non conueniunt in genere Physico, quomodo ergo possunt esse idem in specie vna, quæ continetur sub illo genere Physico. Porrò si in tali specie conuenirent, etiam in tali genere conuenirent, hic autem homo est speciei animalis, quòd est genus Physicum, ergo si Idea hominis est eiusdem speciei cum hoc homine, erit quoque ipsa species animalis, & sic conuenient in genere Physico quoque. Vera ergo est propositio per se, quæ differunt genere, differunt etiam specie. Hæc pro solutione præsenti. Sed pro nobis facit ratio Aristot. in eo loco: probat enim in principio illius textus, quod corruptibile, & incorruptibile differunt solum genere Physico: quia differunt secundum potẽtiam, & impotentiam, sed quæ differunt secundum potentiam, & impotentiam in aliquo vniuoco genere conueniunt, scilicet in Substantia, conueniunt etiam in transcendenti, scilicet in ente, ergo.

Ad 2. Ad secundam rationem dico, quod Arist. ait quòd actus, & potentia circumeunt decem Prædicamenta, non quidem actus, & potentia realis: sed ait quòd actus, & potentia circumeunt omnia Prædicamenta secundum similitudinem, vt patet expressè in textu ibidem; & sic vult inferre, quod omnia quæ sunt in Prædicamento, constant ex actu, & potentia, vel reali, vel ex similitudine; Substantiæ corruptibiles constant ex actu, & potentia reali, substantiæ verò æternæ constant ex actu, & potentia secundum similitudinem, quia in illis est aliquid quod habet rationem actus, & aliquid quod habet rationem potentiæ: quia constant ex priuatiuo, & negatiuo, vt dictum est. Ad tertiam rationem dico, quod supponit falsum: nempè, nullam naturam esse realem, & extra animam, à qua possit sumi vniuocatio, & non sit Physica: hoc enim est falsissimum, vt ostendimus contra eius opinionem. Concedimus quidẽ, quòd talis naturã, quàm ipse dicit, facit vniuocationem Physicam, at non propter hoc sequitur, quòd non detur vniuocatio Metaph. siue Logica, quæ est per conuenientiam in aliqua vna natura reali extra animam seiunctam à motu, & mutatione, quam appellamus Metaph. siue Logicam, de qua tractat Metaphyca. Immò si talis vniuocatio non daretur, necessariò esset tollenda de medio Metaphysica, &c. *Ad 3.*

THEOREMA LXV.

Substantia suscipit magis, & minus.

Exponitur quid sit suscipere magis, & minus, & variæ aliorum adducuntur opiniones, & reijciuntur. Cap. I.

SCotus de hac re loquutus est plurimũ 8. Metaph. q. 3. sed adeo obscurè, vt nõ parum sit laboris in inuestiganda eius sententia; aliqua etiam dicit 1. Sent. d. 17. q. 5. vt dicemus: sed quia magis propriè loquitur in 8. Metaph. ideo consideranda sunt ea, quæ dicit eodem octauo. Prius autem oportet declarare, quid sit suscipere magis, & minus; deinde videbimus quomodo Substantia suscipiat magis, & minus. Quo ad primum itaque; variæ sunt opiniones, vt ipse in eodem 8. Metaph. dicit loco citato, & Antonius Andræas 8. Metaph. q. 6. & super Sex Principia, cap. vltimo; Aliqui enim dicunt, quòd suscipere magis, & minus, est suscipere incremẽtum, & decrementum, quo ad subiectũ, vel quo ad accidens, vel quo ad vtrumque. Hanc sententiam probat: quia illud dicitur grauius, siue magis graue, quod habet maiorem grauitatem extensiuè, id est maiorem quantitatem grauitatis. Sed hæc opinio est falsa, & reprobatur ab Au-

Quid sit suscipere magis, & min⁹ 1. rõ.

ctore Sex Principiorum : quia tunc eadẽ substantia numero, susciperet magis, & minus: quia eadem substantia numero, augetur, & diminuitur, vt Antonius est maior cum est vir, quàm cum erat puer; quod tamen negatur ab Arist. in Prædicamentis. [2. rō.] Item, quia quantitates solæ per se susciperent magis, & minus: quia illæ per se crescunt, quod tamen negatur ab Arist. cùm in capite de Quantitate, tùm in capite de Qualitate. Item tunc maius album esset albius, quod est falsum, vt patet experientia. Aliqui alij dicebant, quod suscipere magis, est magis recedere à contrario; suscipere minus, est admisceri contrario multum; adeo quod dicebãt, [2. opinio.] solùm inter contraria reperiri susceptionem magis, & minus; & hanc opinionem videtur sequi Ammonius in Prędicamentis, c. de Substan. [Reijcitur.] Sed hæc opinio improbatur: quia lumen in medio suscipit magis, & minus, & tamen nullum contrariũ miscetur sibi; similiter virtus intenditur, & remittitur absque admixtione vitij. [3. opinio.] Aliqui alij dicebant, quòd suscipere magis, & minus, est, formam habere esse in subiecto secundum maiorem, & minorẽ dispositionem eius, remanente essentia eius immutata. [D.T. opin.] Hęc opinio est D. Thomæ, prima secundæ, q. 52. artic. 1. & 2. vbi apertè ait, quod forma secundum se remanet immutata: sed dicitur suscipere magis, & minus, secundum quod participatur à subiecto in maiori dispositione, vel minori, & hæc est opinio, quàm refert Scotus 1. Sent. quæst. vltima, distinct. 17. post V. V. vbi loquitur de augmento Charitatis.

Pro hac opinione est auctoritas Arist. 8. Metaph. qui ait, quòd formæ sunt sicut numeri, id est in se indiuisibiles. Sunt etiam aliæ rationes, quas infrà adducam ex Scoto pro eadem opinione; per easdẽ enim rationes tenet D. Thom. quod nulla forma neque Accidentalis, neque Substantialis suscipiat magis, vel minus secundum participationem graduum formæ, sed solum ratione receptionis in subiecto.

[Reijcitur.] Contra hanc sententiam arguit Scotus primo Sent. distin. 17. q. vltima. [1. rō.] Primò sic. Contraria in summo sunt incompossibilia in eodem, sed in gradibus remissis non sunt incompossibilia, ergo necesse est quòd hoc proueniat ex aliquo, quod est in contrario, dum est intensum in summo, quod non est in contrario, dum est in esse remisso; quia aliter essent etiam incompossibilia in esse remisso; subinfert: sed illa incompossibilitas non est habitudo ad subiectum, neque ex habitudine ad subiectum: prior enim est incompossibilitas formarum in se, quam sit formarum in subiecto recipiẽte: quia enim sunt incompossibiles in se, ideo sunt incompossibiles in eodem subiecto, non è conuerso. Ex his deducit, ergo illud, quod est ratio incompossibilitatis in formis intensis oppositis, est aliquid positiuum in eis secundum se, non in ordine ad subiectũ, & consequenter quando in eis fit remissio, vel intensio, fit respectu alicuius intrinseci ipsarum formarum, non ratione dispositionis, & esse quod habent in subiecto: illud autem intrinsecum postea nil aliud esse potest, nisi gradus ipsarum formarum.

Si forma est indiuisibilis, dat subiecto [2. rō.] esse indiuisibile, & indiuisibiliter: non enim subiectum est tale secundum formã, nisi quia forma est talis in seipsa, ergo si forma est talis, quod in ipsa secundum se non sit aliqua maioritas perfectionis, & non habeat varios gradus perfectionis in se, nec subiectum secundum eam dicetur magis tale.

Præterea, quæro de illa dispositione, [3. rō.] vel esse, an sit idem realiter; quod forma illa, vel non: si idem, ergo sicuti illa dispositio, & esse recipit magis, & minus, & habet varios gradus, etiam illa forma secundum essentiam recipiet magis, & minus, cum idem sint. Si est quid diuersum, quæro de illo vtrum secundum suam essentiam suscipiat magis, & minus, si sic: habeo propositum, scilicet, quòd suscipere magis, & minus, contingit secundum essentiam. Si dicas non, sed per aliud, ergo dabitur processus in infinitum, quia eodem modo quæram de illo alio. Prætere- [4. rō.] rea, Habito termino ĩ ratione termini, cessat motus; quia habitibus præsentibus, cessat motus, & generatio, vt habetur ex 1. de Generatione; sed per te in principio

calefa-

calefactionis habetur tota caliditas secũdum rationem, quæ est terminus calefactionis, ergo in principio calefactionis cessabit motus. Probatur Minor; quia in principio calefactionis est aliquid de essentia caloris: si ergo essentia caloris non suscipit magis, & minus, sequitur, quòd in principio erit calor perfectissimus secundum modum, quo est terminus, quia iam adest essentia caloris tota; Hæc autẽ conclusio est falsa, & contra sensum: quis enim non uidet, quòd caliditas augetur semper magis, & consequenter essentia caloris recipit magis, & etiam minus.

Cai. defensio. Caietanus, prima secundæ, quæ. 83. artic. 2. nititur defendere D. Thomam, & ait Scotum putare Diuum Thomam dicere duo. Primum, quòd formæ intendantur propriè, & remittantur secundum habitudinem ad subiectum. Secundum est, quod res illa, quæ est forma, quando intenditur, & remittiur, nihil sibi reale acquirat absolutum, vel disperdat, sed solùm aliquid in ordine ad subiectum; & ait, quòd hoc secundum dictum, secundum veritatem non est D. Thomæ, sed solùm primum; Sed quilibet, vel cęcus poterit iudicare, an hoc dicat D. Thomas, vel non: nam apertè D. Thomas in illis duobus articulis ait, quòd forma secundum se, non mutatur: quia formæ non fit additio, sed solum in forma fit additio secundum materiales dispositiones; & adducit rationem in secundo articulo: quia si fieret additio, vel detractio ex parte formæ, hæc additio, vel detractio mutaret speciem. Item, primum dictum includit necessariò secundum; quia dicit, formæ intenduntur tantum secundum habitudinem ad subiectum: ecce, dicit tantum, ergo nullo alio modo. *Reijcitur.*

Resp. Cai. ad 1. rõnẽ Scoti. Ad primam rationem autem Scoti solum respondet Caietanus, primò negãdo Antecedens, scilicet, quod cõtraria remissa se compatiantur in eodem subiecto; ait enim, quod semper pugnant proportionabiliter, sicuti faciuut quando essent in summo, quòd si maneant in mixto simul, hoc est propter formam mixti.

2. res. Secundò respondet, dato Antecedenti Consequentia illa non valet, quæ erat; ergo hæc repugnantia competit illis contrarijs absque habitudine ad subiectum; ratio est: quia illa incompossibilitas competit formis in ordine ad subiectum, quia habitudo formæ ad subiectum, præcedit incompossibilitatem illorum graduum inter se.

Sed hæc defensio est inanis; Primò patet quod Antecedens est verum, licet enim in mixto contraria sibi contrarientur: tamen certum est, quod in mixto simul manent, & se compatiuntur in codẽ subiecto, quòd tamen in esse summo fieri non poterat, & hoc sufficit nobis. *Reijcitur. 1. Responsf.*

Secunda responsio est falsa; quia iam ostendi contra Caietanum in Materia de principio indiuiduationis animæ intellectiuæ, quod illa participabilitas, vel commensuratio formæ ad subiectum materiale, non est principium constitutiuum talis formæ, & consequenter talis participabilitas, non est prior gradibus formæ, & consequentibus naturaliter tales gradus, vt est incompossibilitas eorum ad inuicem, vt latè dixi in Materia de indiuiduatione substantiæ materialis. *Reijcitur. 2. responsf.*

Præterea non soluitur ratio; quia incompossibilitas formarum cõtrariarum est propter gradus, qui in summo non se compatiuntur in eodem subiecto, sed cũ remittuntur, se compatiuntur, ergo in illa remissione non fit variatio tota solum in dispositionibus formæ subiecti, sed fit quoque variatio in gradibus formæ, quia aliqui illorum disperduntur, ergo remissio non fit solum ratione participationis, & dispositionis formæ in subiecto, sed secundum essentiam ipsiusmet formæ in qua fit deperditio graduum. *2. rõ.*

Aliqui alij dicunt, quod suscipere magis, & minus, prouenit à maiori, vel minori radicatione formæ in materia, ita quod ipsa forma per se non intenditur in essentia, sed dicitur esse magis, vel minus, quatenus magis, vel minus radicatur in subiecto. Sed hæc opinio neque ipsa est vera: quia illa radicatio, vel est quid distinctum ab ipsa forma, vel non: si non est quid distinctum, habeo intentum; quia si cuti radicatio est maior, vel minor, ita illa forma. Si est quid diuersum, tunc quæro, vel est quid absolutum, vel quid respectiuum: si quid absolutum, habeo inten- *Aliorũ opinio. Reijcitur. 1. rõ.*

ten-

tentum: quia illud est forma aliqua, & habet magis, & minus; si est quid respectiuum, similiter est forma, relatio est forma accidentalis, & sic forma secundum essentiam habet varios gradus. Præterea, se 2. rō. quereretur stante hac opinione, quod vbi forma est magis radicata, ibi subiectum sit magis tale: sed hoc est falsum; probatur falsitas Consequentis: quia verecundus quandoque est rubicundior aliquo homine naturaliter rubeo, & tamen in eo est minus radicatus rubor, quam in alio, qui 3. rō. est sanguineus naturaliter. Dicunt etiam Medici, quod febris Hectica est magis radicata, quã Tertiana, & tamen Tertiana est magis intensa. *Aliorum opin.* Aliqui alij, vt Auctor Sex Principiorum dicunt, quod magis, & minus, est per accessum ad terminum, vel ad formam, à qua aliquid denominatur; quod enim propius accedit ad illam formam, dicitur magis, quod autem magis recedit, dicitur minus; Supponit autẽ, quòd illa forma accidentalis, quam aliqua subiecta recipiunt, habeat nomen impositum ab vltimo suo gradu perfectissimo, & ita vult, quòd illud dicatur album, quod est perfectissimum, & purissimum album; per album itaque intelligitur albedo in perfectissimo gradu, illud subiectũ ergo, quod propius accedit, & de pluribus gradibus albedinis participat, dicitur suscipere magis, & quod remotius manet, dicitur suscipere minus; & quoniam imponitur nomen, vt supponit ab vltimo gradu formæ, ideo dicit, quòd illud recipit magis, quod propius accedit ad rationem nominis: quod minus recedit, suscipiet minus. *Reijcitur.* Hęc positio videtur falsa tã tum quo ad id, quod supponit, scilicet quod impositio nominis fiat ab vltimo gradu formæ: tunc enim nihil esset album albedine, nisi albissimum; nam si nomen album imponitur ab vltimo, & perfectissimo gradu albedinis, significat tantum perfectissimam albedinem in subiecto; subiectum ergo album remissè, non poterit dici album; tamen in re, est vera: quia admittit gradus in formis accidẽtalibus, & ait subiectũ recipere magis, & minus, cum recipit plures, vel paucio res gradus illius formæ.

Opin. Scoti. Tandem est sententia propria Scoti in eodem 8. loco citato, & 1. Sententiarum distinct. 17. quæst. vltima, quæ est, quod suscipere magis, & minus in quacumque forma, quæ sit apta suscipere magis, & minus, siue sit Substantialis, siue Accidentalis, est esse maius, vel minus alio, non maioritate molis, sed maioritate perfectionis in natura rei, siue in complemento perfectionis: vel esse maius in potentia, siue in vigore actionis. Prima dicitur naturalis bonitas; Secunda naturalis vigor: adeo, quod illud est magis, quod habet maiorem bonitatem naturalem, vel maiorẽ vigorem naturalem: sed hoc secundum sequitur primum; vbi enim est maior bonitas naturalis, siue, vbi est completior ratio perfectionis naturæ rei, ibi etiam est maior vigor. Ex qua sententia apparet, quòd secundum Scotum, vti etiam fatetur Antonius Andræas super librum Sex Principiorum, capite vltimo, forma omnis specifica habet quandam latitudinem in gradibus, ita quod in se continet multos gradus perfectionis naturalis, & propter hoc participatur ab indiuiduis secundũ magis, & minus: quia vnum indiuiduum participat illam secundum aliquos gradus, aliud secundum plures: & propter hoc datur magis, & minus in indiuiduis; quod si in quidditate, & illa forma specifica non darentur illi gradus, non posset esse magis, & minus; Dat exemplum in 1. Sententiarum dist. 17. quæst. vltima, littera x. Sicut quantitas molis si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectũ, per se esset maior, vel minor, absque alia habitudine ad subiectum. Vnde hic notandum est, vt infrà etiam dicemus, q̃ *Notandum.* in forma, & quidditate specifica sunt isti gradus prædicti, q̃ sunt gradus indiuiduales, sed in illa non dantur varij, nec plures grad⁹ specifici, immò si plures essẽt grad⁹ specifici, nõ esset vna species, sed plures: quia quilibet gradus specificus constituit speciem, sicuti quælibet vnitas addita numero, variat numerum, & aliam speciem constituit; sed in ea sunt plures gradus perfectionis, quos indiuisibiles nominamus, & illud indiuiduum, quod plures continet, est magis, & quod minus habet, dicitur minus. Sic ergo patet, quid sit suscipere magis, & minus.

Opinio

Opinio Scoti, an substantia suscipiat magis, & minus. Cap. 11.

Opin. Scoti. HIs pręmissis, oportet determinare principalem dubitationem, an scilicet forma substantialis suscipiat magis, & minus, de forma accidentali non est vt differamus: quia ex dictis in præcedenti cap. patet, ipsam suscipere magis, & minus: quòd & omnes concedunt, licet discrepent in modo positionis; de suscipere magis, & minus loquitur Scotus in 1. Sententiarum, dist. 17. q. vltima, & inde, sed in communi loquitur, tam de forma Accidentali, quàm de Substantiali, immò magis de Accidentali. Quo autem ad formam Substantialem (loquimur de forma Substantiali, quia si forma Substantialis suscipit magis, & minus, consequenter etiā Substantia suscipit magis, & minus) loquitur in 8. Metaph. q. 3. loco citato, & in additionib. & ante additiones, vbi Scotus ponit tres Cōclusiones: Prima est in initio quæstionis, & est, quod si accipiatur Substantia in communi, & pro quidditate, Substantia non suscipit magis, nec minus: quia ei, vt sic, non competit suscipere magis, & minus: sed quatenus est in indiuiduis tantum; Si verò consideratur quatenus participatur ab indiuiduis, tunc ponit duas Conclusiones. Prima est, quod vna forma Substantialis est maior alia eiusdem speciei, & intelligit quod sit maior maioritate perfectionis id est, est magis Substātia alia forma eiusdem speciei. Et hanc Conclusionem vniuersaliter sustinet cum Henrico contra Auerroem, de quacumque forma Substantiali, Auerroes enim eam sustinet tantum in formis elementorum.

Scot' ponit tres cōcl. 1. cō-cl. de qua nō est serm. 1. cō-cl. de 2. mē-bro diuisionis.

2 cō-clus. Secūda Conclusio est, quòd eadem forma numero, nō intenditur, neque remittitur; quā Conclusionem etiam sustinet cū Henrico cōtra Auerroem, qui sustinet aliquam formam Substantialem eandē numero intendi, & remitti, vt patet de formis elementorum. Quo ad primam Conclusionem secūdi membri, distinctionis, in eodem loco ait Scotus, nullam esse rationem cogentem pro, nec contra: tamen ipse magis adhæret conclusioni positæ, quam oppositæ, & rationes pro ea adducit.

Primò sic. Pro ea Conclusione est articulus secundus Parisiensis, igitur de intellectiua, & cætera, sed hoc cogeret apud Theologos, non Philosophos. *1. rō & cō-cl. 1.*

Secundò adducit vnam rationem efficacem, quæ est. Quandocumque aliqua vna Substantia numero eiusdem speciei habet aliquam qualitatem conuenientem necessariò speciei intensiorem, quàm alia forma eiusdem speciei, forma prioris Substantiæ est perfectior, & consequēter magis Substantia, quàm forma secundæ Substantiæ habentis minus intensam qualitatem: sed sic est, quod vna Substantia numero eiusdem speciei, habet qualitatem necessariò consequentem speciei intensionem tamquam alia forma eiusdē speciei, ergo illa est perfectior, & magis Substantia alia. Minor probatur inductione: quia vnum indiuiduum ignis, est calidius alio indiuiduo ignis, quantitate materiæ eadem vtrinque existente, & vnum indiuiduum vini, & carnis est dulcius alio indiuiduo eiusdē speciei, & sic de alijs. Maior patet ex duobus suppositis. Primū, quòd qualitates emanant ab illa forma Substantiæ excluso quocumque alio extrinseco agente, vt patet de frigiditate aquæ: nam cum frigiditas aquæ per contrarium remittitur, si postea Substantia illa aquæ sibi relinquatur, redit ad pristinum statum, & gradum frigiditatis, ergo videtur, quod causa efficiens reditus frigiditatis, non sit alia, quàm forma Substantialis aquæ. Secundum suppositum, Causa naturalis non impedita, agit secundum vltimum potentiæ. Ex his duabus propositionibus sequitur, quòd si qualitas producta ab vna Substantia eiusdem speciei, sit minus intensa qualitate proueniente ab alia Substantia eiusdem speciei, etiam forma Substantialis imperfectior, & minus substantia, quia præstantia effectus arguit nobilitatem causæ, maximè quando agūt causæ secundum vltimum potentiæ suæ, & non sunt impeditæ, & sunt in suo esse quieto, & non pugnant cum contrario. Hoc autem etiam fatetur D. Thomas 1. parte Summæ, quæst. 85. art. 7. ait enim, quod corpus quanto est perfectius dispositum, *2.*

situm, tanto meliorem sortitur animam. Ecce quod ponit magis, & minus ex parte animæ, non in ordine solum ad corpus: vbi videtur contradicere sibi in 1.2.quęst. 52.art.1.& 2.dicat quidquid velit Caietanus, alibi enim illam commensurationem confutauimus, & etiam confirmatur per articulum allegatum; quid autem valeāt responsiones aliorum ad hoc, infra considerabimus.

Alias rationes adducit Scotus pro hac Conclusione in principio illius quæstionis: sed quia illæ non concludunt magis, & minus in Substantia, sed diuisibilitatem subiecti, vt dixi in Theoremate, quod non datur minimus motus, ideo illas omitto, aliter arguendo sic.

Ex Arist.8.Metaph.textu 10.habetur, quod Substantia, quæ est secundum speciem, non suscipit magis, & minus, sed si quidem in materia; quæ auctoritas est clarissima, ibi enim comparat formas numeris, & ait, quod sicut numerus non habet magis, vel minus, ita Substantia, quæ est secundum speciem non suscipit magis, vel minus, sed quæ, cum materia; quod autem intelligat hoc, patet: quia intelligit Substantiam secundum esse indiuidua se, siue secundum quod recipitur in indiuidua, hæc enim est Substantia in materia, non abstracta à materia; Hoc modo igitur Substātia suscipit magis, & minus, quia recipitur in indiuidua secūdum magis, & minus.

2. cō. cl. ꝓbatur Quo verò ad secundam conclusionem tenet contra Auerroem, scililicet, quod eadem forma substantialis numero, non suscipiat magis, vel minus, nec intendatur, vel remittatur; & probatur ab eo sic, ex eodem medio ferè. Si remissa qualitate remittatur forma substantialis, igitur a moto contrario remittente, nulla est causa intrinseca redeundi ad gradum intensum, vtputa est aqua in summo frigida, accedit ignis, & remittit frigiditatē aquæ per quinque gradus, deinde cessat agere, tunc est manifestum, quod aqua redit ad pristinam frigiditatem scilicet ad gradum intensum: modo si forma substātialis aquę tunc remissa fuisset, quando illa frigiditas est remissa, manifestum est, quod aqua non potuisset redire ad gradum intensum in summo, quia forma substantialis, quæ remansit tunc, non potest vltra suas vires, & sic nō potest producere qualitatem intensiorem, quia illa non est sibi proportionalis: illa etiam forma remissa non potest esse principium sufficiens, nullum ergo erit principium effectiuum reditus illorum quinque graduum ablatorum, oportet ergo dicere, quod eadem forma substantialis numero non intenditur, neque remittitur. Confirmatur: quia cum aliqua qualitas innaturaliter est intensa per contrarium præsens, vt cum aer calefit contra gradum naturalem suū, non est dicendum, quod tunc forma aeris intendatur: quia amoto igne, non daretur causa intrinseca, per quam aer rediret ad perfectum calorem remissum, & tamen videmus, quod ablato igne agente extrinseco, & relicto aere sibi, redit ad calorē naturalē, hoc autem est clarissimū de forma animaliū, scilicet, quod nulla intenditur, neque remittitur, de quibus est articulus in speciali. Tertia est auctoritas Arist.5.Phys.vbi negat motum in substantia; & concedit illum in qualitate; non negat autem motum in substantia penes partem mobilis: quia sic generatio est successiua, vt ostendimus supra Theor.37.& 6.Physic. ergo negat motum penes partes, vel partibilitatem formarum. 2.

Hic nota, quod Antonius Andręas in hac Conclusione non est cum Scoto, sustinet enim in Prædicamentis, capite de Substantia, & in 11.Metaph. q.1. quod eadē substantia numero, non omnis, sed aliqua intenditur, & remittitur, & maximè de formis elemētorū, & in animabus hoc sustinet: & ita est cum Auerroe: immò plus dicit, quàm Auerroes, sed rationes, quas pro se adducit, illas easdem adducit Scotus, & soluit, vt videbimus infra. Ant. Andręas dissētit à Scoto

Notandum est etiam, quod in his dictis videtur contradictio; nam diximus supra, quod in forma substantiali, non sunt gradus, sed in forma accidentali; deinde diximus, q̄d suscipere magis, & minus est participare magis, vel minus gradus perfectionales formæ, ergo si forma substantialis non habet gradus, nō potest suscipere magis, vel minus. Ad hoc respōdetur, quod non negamus omnino esse Not.

gradus

gradus in forma ſubſtantiali, immò illos
admittimus, nępè indiuiduales, vt ſupra
diximus in 1. Concluſione de forma ſub-
ſtantiali: ſed negamus gradus eo modo,
quo ſunt in forma accidentali; forma e-
nim accidentalis paulatim inducitur per
gradus, vt patet de caliditate in aqua, &
ſecundum illos gradus eſt in continuo flu
xu; non ſic eſt de forma ſubſtantiali, quia
tota ſimul in inſtanti inducitur, neque cũ
eſt inducta, & generata, modo intendi-
tur, & modo remittitur, vt forma acciden
talis; attamen non propter hoc ſequitur,
quod in generatione indiuiduali vna for-
ma non recipiat plures gradus perfectio-
nales altera, & hinc fit, quod ſuſcipit ma-
gis, & minus.

Rationes Aduerſariorum contra primam Concluſionem Scoti; & reſponſio ad fundamenta Scoti, & eorundem ſolutio, & confutatio. Cap. III.

D.T. rõnes
DIuus Tho. 1. 2. quæſt. 52. art. 1. & 2.
videtur negare, quod forma ſubſtã-
tialis ſuſcipiat magis, & minus: ſed hoc di
cit in ſenſu 2. concluſionis, aſſerit enim
ipſe quoque, formam ſubſtantialem ſuſci
pere magis, & minus. Quod confirmatur
ex 1. parte, quæſtione 85. articulo 7. vt ſu-
prà diximus; ſed eſt diuerſus à nobis, quo
ad modum: ſuſtinet enim, quòd forma
ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus ra-
tione diſpoſitionis in ſubiecto, quod ſu-
prà confutauimus. Hoc etiam intendit Ia
uellus in 8. Metaph. quæſt. 6. ſi rectè nota
ueris. Eandem ſententiam ſequitur Mer-
cenarius in ſuis Dilucidationib. Pro hac
opinione præter rationes ſupra pro D.T.
adductas, ſunt iſtæ. Ariſt. 8. Metaph. textu
10. habet, quod formæ ſunt ſicuti numeri
quò ad hoc, quod ſi numero addatur v-
nitas, variatur numerus, vt ſi addatur v-
nitas denario, fit vndenarius, & binarius,
fit ternarius: ita forma ſubſtantialis ſi ei
addatur aliquis gradus, vel detrahatur,
variatur eſſentia, & natura eius, ergo for-
ma ſubſtantialis non ſuſcipit magis, vel
2. minus. Secundò, Ariſt. 10. Metaphyſ. ca-
pite penult. textu 25. dicit, quod differen-
tiæ formales mutant ſpeciem, at ſi eſſent
gradus in eſſentia formæ ſubſtantialis,
tunc illi gradus eſſent differentiæ forma-
les, ergo ſi addatur gradus formæ, varia-
tur ſpecies eius. Tertio Porphirius dicit 3.
capite de Differentia, quòd differentia
formalis non ſuſcipit magis, nec minus,
ergo.

Quartò, Auctor Sex Principiorum ait,
quod forma eſt conſiſtens in ſimplici, & 4.
inuariabili eſſentia.

Quintò, Ex Iauello 8. Metaph. quæſt. 5.
6. quodlibet indiuiduũ conſtituitur in eſ-
ſe per formam indiuiſibilem, ergo illa nõ
habet varios gradus, ergo illa non poteſt
ſuſcipere magis, & minus.

Archangelus aliam adducit. Ariſtot. in
Prædicamentis dicit, quòd Subſtantia nõ
ſuſcip it magis, & minus, ergo. Neque va-
let reſpondere, quod verum eſt dictum
Ariſtotelis quo ad eſſe ſpecificum, non
quo ad eſſe indiuiſibile, quoniam ibi A-
riſtotel. intendit per illam proprietatem
demonſtrare, quod ſubſtantia differt ab
accidente per hoc, quod accidens ſuſci-
pit magis, & minus, ſubſtantia verò mi-
nimè, ſed accidens non ſuſcipit magis, vel
minus quo ad eſſe ſpecificum, ſed quo
ad eſſe indiuiſibile: quia vt ibi ait Ariſtot.
hic homo eſt magis albus alio homine: ſi
ergo intelligatur Ariſtoteles quo ad eſſe
ſpecificum, non habebit Ariſtoteles inten
tum ſuum. Addunt aliam auctoritatem
Ariſtot. in 1. de Anima, tex. 65. vbi ait Phi
loſophus, quòd intellectus eſt incorrupti
bilis, & quod ſi corrumperetur, maximè
corrumpereretur ab illa debilitate, quæ eſt
in ſenio; hoc autem ait non contingit: ſed
ſibi accidit, ſicuti virtuti ſentienti, & po-
tentiæ viſiuæ, quæ quidem non minuitur
quo ad ſubſtantiam, neque remittitur:
ſed ſi quid prima patitur, ita vt deterius
operetur, id ſibi contingit ratione organi
malè diſpoſiti; vnde ſi ſenex acciperet ocu
lũ iuuenis, videret vt iuuenis. Ex hoc loco
habet Philoſoph. quod sẽſitiua ſe habet ve
luti intellectiua, quo ad intendi, & remit-
ti: at hæc ſecundum Scotum eſt indiuiſi-
bilis omnino, ergo forma ſubſtãtialis non
ſuſcipit magis, nec minus, tam quo ad eſ-
ſe ſpecificum, quam quo ad eſſe indiui-
duale. Ex his ad rationem Scoti reſpõdẽt.

Ad primã dicitur, quod vnus ignis eſt
magis, vel minus intenſius alio, non pro-

pter formam ignis magis, vel minus intensam, sed propter materiam, & propterea cum dicitur remissio effectus denotat remissionem causæ, negant hoc: quia dicunt, hoc prouenire ratione materiæ, vel dispositionum subiecti.

Ad 2. Ad secundam ex Arist. 8. Metaph. tex. 10. dicitur, quod non concludit formam suscipere magis, vel minus: sed tantum, quòd vna forma est perfectior altera: sed ratio non assignatur ab Arist. Archangelus autem dicit, quòd ibi Arist. non loquitur affirmatiuè, sed sub conditione, vt sit sensus: Forma substantialis non suscipit magis, vel minus, sed si susciperet vllo pacto, tunc susciperet in materia, sed nec hoc, nec illud supplendum est, ergo non valet illa auctoritas pro Scoto.

Reijcitur opin. adducta. Verum quod ista opinio sit falsa, patet ex rationibus Scoti adductis, quæ non soluuntur per responsiones illas, primum argumentum Scoti manet in suo robore: quia materia habet esse à forma, & materia in composito est talis conditionis: quia forma dat ei tale esse, ideò si operatio indiuidui vnius est perfectior, quàm alterius, hoc non est ascribendum materiæ, sed formę: quia forma dat esse, nec pēdet a materia, sed materia à forma. Nec est dicendum, quod proueniat propter dispositiones in materia, quia dispositiones consequuntur formam, ergo non sunt cōtrariæ formæ. Maioritas ergo intensionis, vel remissionis non est ascribenda dispositionibꝰ, sed formæ, quę est causa prima.

2. rō. Præterea, illę dispositiones, quę sunt in materia, non sunt contrarię formę, quia contrarię formæ ad aduentum nouę formę recedunt, ideo non possunt impedire operationes formę inductę de nouo.

Secunda ratio similiter manet in suo robore, dictum est enim quòd substantia non potest dici suscipere magis, vel minus ratione materię, sed ratione formę. Responsio Archangeli est mera fictio: quia patet legenti textum, quòd Arist. affirmatiuè loquitur, ait enim [Et quemadmodum nec numerus habet magis, nec minus, nec quę secundum speciem substantia, sed si quidem cum materia] Ecce ait: sed si quidem cum materia, loquitur ergo affirmatiuè.

Pręter rationes adductas pro opinione Scoti, opinio aduersariorum impugnatur sic. Ipsi admittunt, quòd vna forma intensius operatur alia, quod etiam experientia patet: sed confugiunt ad modum sųę positionis, dicentes hoc prouenire propter materiam & dispositiones eius, ideò hoc eorum fundamentum est confutandum. Et quidem cōtra illud sunt illa duo argumenta superius secundo capite facta contra D. Thomam, desumpta ex Scoto in primo Sententiarum, dist. 17. q. vltima. *1. rō aucto ris.*

Sed præter illa, adhuc ex eodem loco argumentor. Forma huius ignis, & huius, sunt formę eiusdem speciei, species secundum se totam habet dispositiones eiusdem rationis in susceptiuo, ergo omnia indiuidua illius habent dispositiones eiusdem rationis, & sic vnum indiuiduum nō habet maiorem dispositionem altero, cū sint eiusdem speciei, & tamen vnum indiuiduum est magis intensum, vel remissum altero, ergo maioritas, vel minoritas nō prouenit ex dispositionibus, sed ex gradibus formarum. Secunda propositio probatur: quia data veritate eius oppositæ, sequeretur, quòd quando lignum est dispositum ad recipiendum hoc indiuiduū ignis, non esset dispositum ad recipiendum aliud indiuiduū ignis eiusdem speciei, quod tamen est ridiculum; quia cum lignum est calefactum ad gradus debitos, recipit indifferenter hanc, vel illam formam ignis. Secundo. Si pręcedant tales dispositiones ad magis, & minus, tunc non erit vnus motus ab intenso ad remissum, quod est absurdum. Consequentia probatur: quia nihil mouetur ad remissum, nisi quatenus habet dispositionem istam conuenientem receptioni remissi: non potest autem hęc dispositio haberi nisi per motū factum in hac dispositione, adeò, quod intercedit motus factus in illa dispositione, ergo motus ab intenso ad remissum non esset vnus motus, sed duo. Idem dicendum de motu à remisso ad intensum. *Arguitur opinio.*

Contra eandem opinionem habes rationes apud Gregorium de Arimino. 1. Sent. distinc. 17. & apud Bacconum 1. Sentent. distinct. 14. sed prima ratio adducta contra responsionem Aduersariorum ad primum Scoti est validior omnibus, quia est fun-

est fundamentum huius positionis.

ad 1. aduersariorum. Ad rationes aduersariorum. Ad primã Formæ sunt sicut numeri, etiam dicitur quod forma substantialis accepta pro quidditate, vt abstrahit ab indiuiduis, nõ suscipit magis vel minus, sed forma substantialis vt participatur ab indiuiduis suscipit magis, & minus, vt dictum est, Auctoritas intelligitur primo modo, non secundo.

Ad 2. Ad secundum per idem Respondetur quod est verum de gradibus quidditatiuis, id est de differentijs specificis, quæ variant speciem, non de gradibus indiuidualibus, qui non variant speciem, vt dictum est.

Ad 3. Ad tertium dicitur eodem modo.

Ad 4. Ad quartum de Auctore Sex Principiorum dicitur, quod probat formam esse indiuisibilem, quo ad quantitatem molis, non quo ad quantitatem perfectionis; nos autem loquimur secundo modo, non primo. Ad rationes Mercenarij patet per secundam distinctionem infra assignandam.

Ad rõnes. Mercenarij. Ad primam dico, quod Arist. in Prædicamentis ait, proprium esse substantiæ non suscipere magis, vel minus motu continuo; non tamen negat quin suscipiat magis, & minus motu indiuiduali, seu indiuisibili, vt dictum est; & iuxta hoc Aristot. ponit differentiam inter substantiã, & accidens, adeo quod est sensus Arist. in Prædicamentis, quod substantia non suscipit magis, vel minus motu continuo, vt facit accidens; vnde exemplificat, Socrates non est magis, homo nunc, quàm prius, quia habet semper idem esse, quod a principio habuit, sed bene est modo magis albus quam prius, quia accidens motu continuo intenditur, & remittitur; His tamen non obstantibus Plato potuit habere perfectiorem formam in generatione, quàm Socrates.

Ad 1.

Ad 2. Ad secundam auctoritatem ex 1. de Anima textu 65. dico, quod nihil aliud probat, nisi quòd forma substantialis non suscipit magis, vel minus motu continuo, & ideo est ita perfecta in puero, quam in sene, quod concedimus; sed propter hoc nõ aufertur, quin in motu indiuiduali suscipiat magis, & minus.

Sed pro breui, & dilucida solutione rationum in contrarium adductarum, & adducendarum, & pro declaratione auctoritatum Aristot. notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est, quod substãtia duobus modis accipi potest; Vno modo pro quidditate, vt abstrahit à suppositis, & indiuiduis; Alio modo potest accipi substãtia pro quidditate, vt includitur in indiuiduis; substantia primo modo considerata nõ suscipit magis, nec minus, quia quodcũque additur quidditati, est differentia specifica, quæ variat quidditatem contrahendo illam, & ideo hoc modo non suscipit magis, nec minus. Secundo modo, quidditas substantiæ suscipit magis, & minus, quia hoc indiuiduum perfectius habet naturam specificam, quàm aliud. *Fundamẽtum omnium positionũ adductarum 1. distinctio.*

Secunda distinctio est, quòd aliter contingit suscipere magis, & minus in Accidentibus, & aliter in Substantijs, quia in Accidentibus magis, & minus inducitur motu continuo: nam eadem caliditas numero, modo est in quattuor gradibus, modo in octo, modo in sex, & semper in motu continuo absque quòd corrumpatur, intendatur, & remittatur ad prædictos, & similes gradus: in substantia autem magis, & minus inducitur solum in mutatione indiuiduali, quæ est generatio, quam appellamus mutationem indiuidualem, quia terminatur ad indiuiduum; quando autem indiuiduum generatur, tunc participat magis, vel minus alio indiuiduo, de sua natura specifica, sed postea amplius non remittitur, neque intenditur quo ad substantialem illam formam quam recepit, sed semper in eodem gradu permanet, & in hoc consistit differentia inter Substantiam, & Accidens. Notandum etiã, quod differentiæ specificæ ex quarũ additione variatur quidditas, dicũtur gradus specifici: gradus verò illi, qui in latitudine eiusdẽ speciei reperiuntur, secundũ quos magis, vel minus participatur ab indiuiduis, dicuntur indiuiduales. Per has duas distinctiones respõdetur communiter ad omnes auctoritates: concludunt enim, quòd substãtia accepta pro quidditate, & vt abstrahit ab indiuiduis, non suscipit magis, vel minus. Itẽ auctoritates negãt substãtiã suscipere magis, vel minus, *2. distin.* *Not.*

motu continuò, non autem motu indiui-
sibili; & ita omnes illæ auctoritates faciũt
pro secũda Conclusione, nec contradicũt
primæ. Nos tamen ad vnamquamque su-
Ad rõ nẽ Iauelli. pra respondimus. Per hæc patet ad aucto
ritatem adductam à Iauello, quod indiui
duum cõstituitur in esse per formã indiui
dualẽ motu continuo; vt patet ex dictis.

Rationes aduersariorum contra secundam conclusionem, & earundem solutio. Cap. IV.

CONtra secundam Conclusionem est
Auer. qui sustinet formas elemento
rum continuò intendi, & remitti, sicuti e-
tiam euenit in qualitatibus. Hanc sent.
probat primo sic, tertio Cæli, Com. 67. Si
formæ elementorum non suscipiunt ma-
gis, & minus, non potest saluari genera-
tio mixti; consequentia probatur: quia e-
lementa certum est, quod manent in mix-
to, nõ possunt autem manere in esse sum-
mo, & perfecto: quia tunc generatio mix-
ti adueniret enti perfecto, & materiæ iam
existenti in actu; quòd autem aduenit en-
ti existenti in actu, est Accidens, ergo for-
ma mixti habita per generationem, esset
Confirm. accidens, quòd est inconueniens. Confir-
matur: quia mixtum non esset vnũ, quia
vnaquæque forma elemẽtorũ dat esse sim
pliciter; quattuor autem sunt elementa, er
go quattuor cõposita, ergo mixtũ non es-
set vnum. Secundò, ibi aduersus Auicẽnã
sic arguit. Si formæ elementorum non re-
mitterentur ad remissionem suarum qua
litatum, formæ elementorum possent con
seruari in materia sine dispositionib. suis;
Consequens est falsum; Cõsequentia pro-
batur: quia qua ratione duo, vel tres gra-
dus caliditatis remitti possunt absque re-
missione formæ, pariter & omnes, cum
sint eiusdem rationis, & sic forma ignis
poterit manere in igne, & tamen ignis nõ
erit calidus. Vltra adiungit Scotus alias
rationes pro hac opinione, quas pro se
Antonius Andræas adducit.
1. rõ Scoti ad- uers. Prima, Calidum intenditur, & remitti-
tur: igitur ignis; Antecedẽs est manifestũ;
consequentia probatur: quia propria pas-
sio sequitur formam tamquam per se, cau
sam, ergo cum propria passio intenditur,
signum est, quòd forma quoque intendi-
tur per se. Secunda. Si in alteratione præ- 2.
cedente corruptionem aquæ in ignem, in-
ducitur calor in aquam ipsam, igitur &
forma ignis, non perfecta, ergo imperfe-
cta, & remissa. Antecedens patet: quia a-
qua per calorem disponitur ad corruptio
nem, & receptionem formæ ignis. Proba-
tur consequentia: quia calor est propria
passio formæ ignis, & propria passio non
potest esse sine subiecto. Insuper, quia si
posset induci vnus, vel duo gradus caloris
absque forma ignis, pariter possent indu-
ci omnes sine forma ignis, & sic esset to-
tus igneus calor in aqua, & maneret a-
qua, & non esset ibi forma ignis, quod est
absurdum.
Tertiò, ignis remisso calore non æquè 3.
ignis, & vinum aquaticum nõ conuertit
semper aquam in vinum; & tamen illæ
generationes fiunt per formam substan-
tialem generantis, ergo signum est, quòd
illa forma remittitur, & consequenter e-
tiam intenditur.
Quartò, Ex Arist. 6. Phys. Omne quod 4.
trãsmutatur, partim est in termino à quo,
& partim in termino ad quem, ergo opor-
tet transmutantem habere partes, & secũ
dum illas partim esse in vno loco, & par-
tim in alio; hoc nõ potest intelligi nisi for-
ma sit diuisibilis, ergo successiuè induci-
tur, & sic intenditur, & remittitur.
Quintò, si duo ignes numero vniantur, 5.
& fiat vnus ignis, certum est, quòd ille est
intensior, ergo certum est, quòd ille ignis
compositus habet perfectiorem formã,
quàm vnusquisque illorum per se seiun-
ctus; quia ardentius vrit.
Ad rõnẽ adu. His rationibus omnibus respondet Sco
tus loco citato. Vidẽtur istæ rationes pro-
bare, quòd vna forma numero est intẽsior
altera, vt diximus in prima Conclusione
de forma substantiali; & si in hoc sensu,
adduxisset Antonius Andrças, non esset
contrarius Scoto, & illas concederemus;
sed videntur vlterius probare quòd eadẽ
forma substantialis numero intẽdatur, &
remittatur, vt facit albedo, & hoc est, qđ
negat Scot⁹, & propter hoc soluit illas ra-
tiones, neque enim hoc vltimum probãt:
Antonius Andrças autem videtur eas ad-
duxisse in hoc sensu, sed quidquid sit de
mente

mente eius, ad rationes respondetur.

Ad 1. Ad primam dico, quòd supponit falsum, scilicet, quòd elementa maneant in mixto, vel secundum esse remissum, vel secundum esse summum, quorum vtrumque falsum est, vt diximus in materia de mixtione.

Ad 2. Ad secundam est notandum pro intelligentia, quòd multa entia ad hoc vt sint simpliciter, necessariò requirunt aliquam qualitatem, infra latitudinem aliquam graduum, nō tamen necessariò in hoc gradu vel in illo: exempli gratia; Vita hominis requirit sanitatem aliquam, non tamen requirit hanc proportionem humorum præcisam in hoc gradu, vel illo ad hoc, vt sit, quia si vita requireret determinatum gradum sanitatis, vt hanc proportionem humorum præcisam, sequeretur, quòd corpore meo aliqualiter infirmato anima mea periret, & vita destrueretur; dicendum est ergo, quòd forma substantialis requirit aliquam qualitatem infra aliquam latitudinem, sine qua existere non potest, & tunc illa qualitas intra illam latitudinem, licet intendatur, & remittatur, dummodo non exeat illam latitudinem, forma semper manet in eodem statu: cum verò qualitas exit extra illam latitudinem, forma statim corrumpitur; ita in propósito, forma ignis ad hoc vt sit, requirit caliditatem in quadam latitudine graduum; vt exempli gratia, requirit caliditatem quinque graduum, scilicet, à quinto ad decimum, adeo quod supremus gradus ignei caloris est decimus, infimus est quintus; quando ignis est in esse quieto, quia tunc est in summo, ignis habet caliditatem in decimo gradu, cum verò alteratur à contrario, paulatim deperdit gradus istos, sed non statim cum amittit decimum gradum caloris, forma ignis alteratur, sed neque cum amittit octauum, & sextum; vnde videmus, quod si auferatur contrarium, redit ad pristinam caliditatem decem graduum; quod si forma esset remissa, euenire non posset, vt dictum est supra; neque etiam corrumpitur: quia non requirit præcisè decimum gradum caloris, vel octauum ad suum esse: sed cum corrumpitur quintus gradus, tunc & forma ignis corrumpitur, quia exit extra latitudinem determinatam, & sic ignis cum conuertitur in aquam, necesse est quod amittat caliditatem, & remittatur, ita quod ignis tendens ad corruptionem, est remissior igne in esse quieto, licet habeat eandem formam aquæ perfectam. Ex quo sequitur etiam, quod ignis tendens ad corruptionem in aquam, sit aliquādo minus calidus aqua, quæ corrumpitur in ignem, nam, & aqua ipsa, dum corrumpitur in ignem, amittit frigiditatem, & recipit caliditatem: non potest enim forma aquæ corrumpi, nisi cum est inducta caliditas in tot gradibus, quòd sit incompossibilis formæ aquæ, & sic caliditas debet excedere frigiditatem in aqua multum, antequam forma aquæ corrumpatur. E conuerso, in igne corrumpendo in aquam, frigiditas debet excedere caliditatem, ad hoc, vt forma ignis corrumpatur, & inducatur forma aquæ; alioquin non esset bene disposita aqua cum conuertitur in ignem, neque ignis, cum conuertitur in aquam; ignis ergo in via ad corruptionem in aquam, est minus calidus aqua in via ad corruptionem in ignem, tamen in esse quieto clarum est, quod ignis est calidior aqua, & aqua frigidior est igne. Ad argumentum ergo negatur consequentia: Ad probationē dicitur, quod vnus, & duo gradus non sunt necessarij simpliciter ad hoc vt forma sit, sed cæteri intra latitudinem. Per hoc soluuntur duo acgumenta Scoti, quæ videntur probare, qđ dū intenditur calor in aqua corrūpenda in ignē, etiam forma ignis paulatim inducatur, quorū primū est. Si paulatim non inducitur forma ignis in aquā, dum aqua conuertitur in ignem, sequitur, quòd aqua manens aqua, erit calidior igne manente igne, quod est absurdum. Ad hoc respondetur, & negatur falsitas consequētis in aqua, & igne in via ad corruptionem. In esse quieto vero, consequēs est falsum. Secundum argumentum; est Ignis corrūpēdus frigescit, igitur ante corruptionē deuenit ad vnicum gradum caliditatis tantū, quia alias non summè disponeretur ad corruptionem, ergo aqua corrumpenda in ignē, excedit ignem corrumpendum in 8. gradibus caloris, & ita erit nouies calidior igne. Respondetur

Duo argumēta Scoti aduersarijs.

Soluūtur.

(non

(non disputando modo, an forma ignis possit manere cum vno gradu caloris, nec ne; forsan enim cum ignis admisit plus quam medietatem graduum caliditatis, forma ignis est incompossibilis illi materiæ propter frigiditatem oppositam, hoc autem non facit ad præsens quæsitum) vt suprà, quod admissa forma ignis manere cum vnico gradu caliditatis, & nouem frigiditatis, hoc consequens non est absurdum de igne, & aqua in via ad corruptionem, sed esset inconueniens de illis in esse quieto: sed sustinendo latitudinem graduum, dicimus, quod ignis corrumpendus frigescit, & cum amisit vltimum gradum suæ latitudinis est sufficienter dispositus ad corruptioné in aquam, ita quod numquam permanet ignis in tali gradu, quod sit minus calidus aqua corrumpenda in ignem; idem dicendum de igne corrumpendo in aquam.

Ad 1. Scoti Ad primum ex Scoto, negatur consequentia; potest enim esse, quod causa naturalis impediatur a cótrario agente præsente, & agente, & ita per illud contrariũ potest eius effectus remitti, licet ipsa causa non remittatur, quod hic patet: quia causa sibi derelicta ablato contrario causat effectum perfectum, vt prius, non ergo remittitur causa in se, licet remittatur effectus. Valeret quidem consequentia arguendo ex effectibus causatis a diuersis causis sibi derelictis in esse quieto, quia si illi effectus sic se haberent, quòd vnus esset magis intensior alio, valeret quidem tunc inferre, ergo vna causa est intensior alia, vti nos argumentabamur pro prima conclusione de forma substantiali; pro ea enim rectè concludit, non pro hac secunda. Ex hoc apparet, quod replica Antonij Andreæ ad hanc responsionem nulla est; Ad probationem consequentiæ, negatur quod caliditas sit propria passio ignis: quia nec indiuisibiliter est sequens, nec soli inhærens, sed est qualitas necessariò consequens formam ignis necessitate absoluta, secundum aliquem gradum determinatum in illa latitudine.

Ad 2. Ad secundam rationem de alteratione negatur similiter consequentia; nam non est verum, quòd cuilibet gradui qualitatis, qui inest per actionem agentis extrinseci correspódeat proprius gradus formę.

Ad primam probationem consequentiæ dictum est, quòd caliditas non est propria passio ignis. Ad secundam similiter dico, quod non valet: vnus gradus caloris potest esse ab agente extrinseco, scilicet ab igne in aquam sine forma ignis, ergo omnes gradus ignis possunt inesse aquæ sine aquæ corruptione, & introductione formæ ignis; non valet: quia forma ignis requirit quandam latitudinem graduum indeterminatam, ad quam postea ipsa forma ignis subsequitur.

Ad tertium respondetur, quod intensio, & remissio in huiusmodi effectibus, prouenit ex contrario impediente, de forma autem sibi derelicta in esse quieto, nó valet. *Ad 3.*

Ad quartum, dictum est supra in Theoremate, quod datur minimus motus, illam rationem concludere extensionem quantitatiuam molis, non extensionem virtutis, & perfectionis, de qua núc loquimur. *Ad 4.*

Ad quintum dico, quòd tunc fit generatio noui indiuidui habentis formam intensioré; ex duobus enim illis indiuiduis debilibus generatur ab agente vnum indiuiduum habens formam intensiorem; ideo concludit hoc argumentũ pro 1. conclusione de forma substantiali, non contra hanc secundam. *Ad 5.*

THEOREMA LXVI.

Lumen est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis.

Ponitur quæstio Scoti ad literam ex secundo Sententiarum dist. 13. quæst. vnica, quia in ea sunt multa pulchra scitu de hac materia. Cap. I.

Circa istam distinctionem decimamtertiam quæro simul de luce, & lumine.

Et primo quæro, Vtrum lux gignat lumen tamquam propriam speciem sensibilem sui? Quod non. August. 7. super Genesim ad literam. Anima ministrat corpus per lucem, & aerem, &c.

Præterea. Lumen gignit substantiam, vt patet

vt patet de igne, ergo est substantia.

Præterea. Lumen frangitur, & reflectitur, ergo est corpus. quia ista sunt passiones corporis.

Præterea. Quod non sit species, quia denominat medium, non sit species coloris.

Excludit etiam oppositum. scilicet, tenebram, non ita species: simul enim sunt species oppositorum, vt simul sunt species albi, & nigri in medio.

Tertiò quia habet effectum realem in medio, & organo, scilicet, visum corrumpere, & gignere colorem, effectus realis non conuenit speciei, &c.

Contra, Lux est de sensibilibus ex 2. de Anima tex. 68. ergo habet aliquam speciem sensibilem, non aliam à lumine, ergo, &c.

Hic tria sunt videnda. Primo quid sit lux, secundo quid lumen, Tertio qualiter lumen à luce gignatur.

De primo dico, quòd lux non potest poni substantia: quia est per se sensibilis: non sic substantia, ergo, &c. Lux etiam in aliquo est accidens, ergo in nullo est substantia, quod enim verè est nulla, accidit, ex primo Physic. tex. 27. Antecedens patet: quia si in igne esset lux forma substantialis, vel esset vltima differentia specifica, vel aliqua imperfectior; quæ essent in potentia ad formam specificam. Non primo modo: quia tunc quæcumque haberent lucem, essent eiusdem speciei. Non secundo modo. quia tunc ista forma esset imperfectior forma specifica ignis, & ita non esset forma substantialis alicuius corporis cælestis in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari.

Tertio est probabile formam substantialem corporis cælestis consequi aliquam formam actiuam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ. Non est autem alia qualitas consequens formam substantialem corporis cælestis quàm lux.

Confirmatur per Damasc. libro 2. cap. 8. quære.

2. de aïa t. 69. De secundo dico, quòd lumen non est substantia completa: hoc est per se subsistens, quia nec spiritualis: cum sit extensibilis, nec corporalis quia tunc duo corpora essent simul, est enim lumen cum toto aere, nec oportet aerem moueri localiter adueniente lumine, & non moueri recedente, vel non adueniente lumine, quia tunc in medio illuminato non esset respiratio aeris: si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis, quia illud, cui aduenit, manet perfectũ in specie illo recedente: sicut apparet in aere quandoque illuminato quandoque tenebroso. Nec est materia. Patet. Nec aliquid pertinens ad genus substantiæ. Nec est verisimile, quod ad aliquid aliud genus pertineat, præterquam ad genus Qualitatis.

Cum autem quãtum ad tertiam speciem distinguatur qualitas in qualitatem sensibilem, & in qualitatem, quæ est species, siue intentio qualitatis sensibilis.

Notandum est, quod intentio non dicitur hic illud, in quo tendit sensus: quia hoc modo ipsum obiectum esset intentio; sed intentio hic dicitur illud, per quod tamquam, per principium formale, in obiectum tendit sensus, & sic quidquid est signum, est res secundum August. de doctr. Christiana: licet non è conuerso, & ideo in distinctione rei, & signi: res accipitur pro illa re, quæ non est signum, licet illa, quæ est signum sit etiam res: ita in distinctione rei, & intentionis licet intentio sit res, & forte sensibiles res, in quam possit sensus tendere; tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in alterum cuius est propria similitudo.

Hoc modo dico, quòd lumen propriè est intentio siue species sensibilis ipsius lucis: quod probatur. Tum quia si non esset intentio, tunc positum supra sensum prohiberet sensum, quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi, si ponatur supra sensum impedit sensationem: quia sensibile supra sensum positum non sentitur, & ita lumen supra positum oculo impediret ipsum videre.

Hoc autem est falsum, & contra Commentatorem supra de Sensu, & Sensato, vbi vult quòd necesse est lumen proprium in oculo esse ad hoc, vt recipiat species colorum & videat. 2. de aïa 73. & 75.

Modus ponitur iste, quòd sicut lux, vt visibile est prius naturaliter colore: ita & species

ſpecies eius eſt naturaliter prior ſpecie coloris. & ita tam in perficiendo medium, ita quòd medium non illuminatum non ſit capax ad percipiendum colores, quàm in perficiendo viſum: ita quòd organum non illuminatum non ſit viſiuum proximè.

Quantum ad Tertium articulum, qui declarat iſtum ſecundum, notandũ eſt, quòd eſt dare triplicem radium, videlicet, radium rectum, & fractum, & reflexum, ſecundum ipſum Auicen. in Perſpectiua ſua. Rectus radius eſt, qui diffunditur à luminoſo in medio eiuſdem diaphaneitatis quantum durat virtus luminoſi.

Radius reflexus eſt, qui occurrente opaco, ante quam terminetur virtus actiua luminoſi, diffunditur in partem oppoſitam, non ex electione, ſed quia naturale agens, cuius virtus actiua non eſt totaliter exhauſta, in directum agit quantum poteſt, & quod non poteſt in directum, agit in obliquum.

Radius fractus eſt, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen omnino opaco, multiplicatur in illo medio, ſed non ſecundum lineam rectam, ſed incidit ibi angulus: quando autem occurrit medium denſius, frangitur radius ad perpendicularem: quia ex quo eſt perpendicularis, eſt fortiſſimus in agendo.

Vnde, cum frangitur ad agendum in medium denſius, requiritur ſitus propinquior perpendiculari radio: talis eſt ſitus radij fracti ad perpendicularem; quando autem occurrit medium rarius, frangitur radius à perpendiculari: propter oppoſitam cauſam.

Dico tunc, quòd lumen multiplicatum ſecundum iſtos tres radios, immediatè gignitur ab ipſa luce, & etiam immediatè eſt ſpecies ſenſibilis ipſius lucis. De recto patet; De reflexo probatur: tum, quia per illum radium videtur res in ſe, non autem aliqua ſpecies impreſſa ſpeculo reflectente. Tum, quia quære Commentatorem de hoc, qui dicit, quòd radius egreditur à corpore radioſo, & effunditur in ſpeculum, & inde reflectitur in eodem.

Eodem modo etiam per radium fractũ, videtur ipſa res multiplicans ſe, & non ſpecies aliqua ipſius rei viſæ: & ſicut iſta lumina primaria multiplicatione diffuſa ſunt immediatè ſpecies lucis gignentis, fortè ita immediatè gignuntur ab ea, loquendo de immediatione ad cauſam; non excludendo ordinem effectuum ordinatorum, reſpectu eiuſdem cauſæ.

Sed præter iſta, eſt aliud lumen ſecundarium, quod dicitur lumen accidentale, quale eſt vbi eſt vmbra. In hoc enim diſtinguitur vmbra in actu à tenebra, quia tenebra eſt priuatio luminis, tam primarij, quàm ſecundarij; vmbra eſt priuatio luminis primarij. Iſtud autem ſecundarium lumen, licet quandoque diffundatur per reflexionem, non tamen à corpore polito, quia reflexio à tali corpore eſt gignitio radij primarij, quia eſt immediata ſpecies ipſius lucis gignentis, non autem ſic iſtud lumen ſecundarium, immo gignitur ab ipſo lumine primario, ita quòd ſi per impoſſibile reflexio remaneret ſine lumine radij imprimentis, gigneret ſphæricè, vel hemiſphæricè iſtud lumen ſecundarium, non ſit autem gigneretur lumen reflexum à radio primario, qualis eſt reflexio à corpore polito, eſt ergo omne lumen ſpecies, ſed lumen primarium eſt ſpecies lucis gignentis, lumen ſecundarium ſpecies luminis primarij.

Et ex hoc patet ad argumenta, quæ poſſunt fieri contra iſtam partem; quia cum lumen videatur, non erit ſpecies viſibilis.

Reſpondeo ſpecies aliqua intenſa non obſtante, quod ſit intentio, & ſpecies alterius viſibilis poteſt tamen in ſe eſſe viſibilis, ſicut dicit Comment. ſuper de Senſu, & ſenſato, capitulo 1. quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, colorantur parietes. Similiter ſpecies non ſunt viſibiles, niſi quando terminantur ad opaca, ita quòd non contiguatæ opacis, non poſſunt gignere ſpecies ſui, quibus videantur: ſicut ſpecies coloris dum eſt in medio, non videtur, ſed quando contiguatur opaco tunc videri, poteſt; ſicut patet de radio tranſeunte per vitrum coloratum, apparet color in pariete, vbi terminatur radius ille, & videtur coloratus ſimiliter ſicut vitrum, & tamen in medio non erit ille radius coloratus viſibilis: nec tamen propter hoc negatur ille rubor eſſe ſpecies, qui apparet in pariete: quia oculus ibi exiſtens, cui ſi ſupponeretur ille rubor, videret rubeum vitrũ, vel ruborem vitri. Vnde hæc eſt falſa: illud, quod eſt intentio obiecti viſibilis, nõ eſt

visibile, sed ista est vera. Omnis intentio non tantum est visibilis, sed est etiam ratio videndi. Vnde forma illuminans Lunam, lumen est, & non lux: quia non est corpus terminatum in Luna: & tamen est sensibilis, & species lucis, similiter per Aristot. in de Sensu, & Sen ato cap. 2. Fulgor emissus ab oculo moto in tenebris visibilis est: & tamen est species lucis tantum. Et eodem modo lumen non terminatum ad opacum, non videtur, quod patet: tũ quia radij Solares, de nocte non apparent, qui tamen intercipiuntur inter nos, et cælum, & supra conum pyramidis vmbræ terræ. Tum, quia existens in carcere opaco, & tenebroso, vbi per opposita foramina transiret radius Solaris, non videret: ita, quòd nusquam reflectente se ad opacum, non videret illum radium, si corpuscula illa non frangantur.

Similiter si medium illuminatum esset infinitum, & non terminatum ad corpus opacum, Sole existente super Horizontem nihil videretur, quia non esset terminans.

Eandem ergo conditionem habet lumẽ, quam habent aliæ species principales colorum, quantum ad videri, & non videri, sicut principales species colorum: quæ scilicet, radiosè multiplicantur, possunt generare alias secundarias accidentales non radiosè multiplicatas, & per illa videri, & tamen non negatur illas primas esse intentiones pro eo, quòd simpliciter sunt similitudines illorum primorum colorum gignentium, ita in proposito.

Ad primum dico, quod Augustin. accipit ibi lucem pro corpore subtili, puta forte pro igne qui est corpus subtilius in mixto, vel pro aliquo corpore subtili multum conueniente cum igne in natura: sicut & scriptura dicit, lucẽ factam fuisse prima die: non quòd tunc fieret accidẽs sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cuius forma notior erat lux: & ideo describitur subiectum ignotum per terminum notiorem.

Ad secundum dico quòd alterans in fine alterationis generat, non autem illa qualitas, qua alterauit.

Ad tertium dico, quòd ista sunt metaphoricè dicta de lumine: sicut patet per Auicen. 6. naturalium, par. 3. non enim aliquid idem procedit rectè, quasi motu locali, & tamen quandoque obliquatur frangendo, vel reflectendo: sed quando virtus actiua non est totaliter exhausta, id est, nõ tantum causauit, quantum potest causare, tunc vlterius, si non potest secundum lineã rectam agere, secundum quam natura maximè agit, quia illa est breuissima, & efficacissima ad operandum, agit secundum aliam lineam isti propinquiorem, & hanc fractam, vel reflexam, si nihil potest agere vlterius, reagendo in idẽ passum, in quod prius egit, causando tamen ibi cũ illo prius causato aliquid simpliciter imperfectius.

Et si obijcias, quòd cum perfectiori causato priori non potest esse causatum imperfectius posterius, & ita cum toto medio illuminato radio primario, nõ potest esse lux, nec etiam cum medio illuminato radio recto, potest esse radius reflexus.

Dico, quod falsitas Conclusionis apparet ad sensum.

Patet enim si radius Solis incidat in aquam, & reflectatur in aliquem locum tenebrosum, vbi non est radius rectus, sensus dicit reflexionem fieri, vsque in locum illum tenebrosum. Non autem illic fieret, nisi prius esset radius reflexus in medio illuminato radio recto. Eodem modo dicit Sensus lumen secundarium siue speciem luminis primarij diffundi à lumine primario cõtiguato alicui corpori opaco, vsque ad oculum: alioquin non videretur illud lumen primarium, & tamen per totum illud medium est lumen primarium.

Tunc ergo illa propositio est neganda, vbi est forma perfectior, ibi non potest multiplicari aliqua imperfectior, siue species, quæ sit forma imperfectior.

Ad alia, quæ sunt contra speciem, siue intentionem. Dico ad primum, quòd omne accidens fortè, posset denominare subiectum suum, in quo est, si esset denominans: vel nomen impositum, quod significaret denominationem conuenientem formæ, respectu talis subiecti.

Hoc modo non est denominatiuum impositum à speciebus colorum, quia denominatiua imposita à coloribus, denominãt subiectũ habent colores, secundũ esse reale.

Si autem esset denominatiuum impositum, quod denominaret subiectum habere formam, secundum esse intentionale, nõ secundum esse reale, bene posset mediũ denominari

minari à tale nomine albi, & tale est impositū à lumine, & fortè magis hic, quàm in coloribus, propter maiorem perfectionē, & euidentiam huius intentionis, quàm aliarum intentionum visibilium.

Quod additur secundò de opposito dico, quod lumen vnum non excludit aliud lumen alterius rationis, sicut lumen Solis nō excludit lumen Lunæ in eadem parte medij, vel alterius stellæ; sicut nec species nigri excludit speciem albi, vel è conuerso in eadem parte medij, sed sicut lumen quodcumque excludit à medio tenebram: quæ est eius priuatio, non contrarium, vel dispa ratam, ita species cuiuscumque coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Ad tertium concedo, quòd res est, & effectum realem habere potest: non tamen ita res, quòd possit non esse intentio: quia cum ratione sua stat, quòd ipsa per se sit ratio tendendi in obiectum. Et hoc sufficit ad rationem intentionis. Quòd autem totus radius gignatur immediatè ab ipsa luce, & non pars radij à parte, probatur: quia si ponatur, quòd lumen in aliqua parte medij gignat lumen ex se, quilibet punctus lucis multiplicat se sphæricè, quia omne actiuum naturale agit in medium circumstās sphæricè: si sit ex omni parte aquæ dispositum, & si habeat opacum obstans ex vna parte sui, saltem multiplicat se hemisphæricè, ergo modo si lumen esset igneus respectu alterius luminis, ex quo non habet opacum impediens ex aliqua parte sui sphæricè se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumen vlterius secundarium indirectum: ita gigneretur ex omni parte radij distantis, quod est contra sensum.

Præterea. Aliquod luminare potest agere in distans localiter: quia si non posset agere nisi vbi est localiter, tantum posset illuminare aliquod indiuisibile, quòd si præsens est in ratione agentis alicui distanti localiter, ergo & pari ratione toti medio vsque ad tantam distantiam, ad quantam sufficit virtus eius, & si præsens est illi toti, & potest in toto causare lumen, ergo causat; quia ipsum lumen genitum ab ipso dato, quòd posset causare aliud lumen: tamen luminare præsēs est maioris virtutis, quàm lumen genitum, & ita præuenit ipsum lumen in agendo in partem remotam.

Declaratur sententia Scoti breuiter; & opiniones Aduersariorum reijciuntur, cum suis fundamentis. Cap. II.

EX allata quæstione Scoti, patet quid sit dicendum secundum Scotum de allato Theoremate. De luce quidem asserit, quòd non est dicendum, quòd ipsa sit substantia. Ratio est: quia ipsa lux est per se sensibilis, at substantia non est sensibilis per se: ergo lux non est substantia; sed est dicendum, quòd est forma accidentalis actiua consequens formam substantialem cœlestis corporis; sicuti formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ, quæ sunt formæ accidentales; De lumine verò ait, quòd non est substantia: quia nō est substantia completa, quia nec spiritualis, nec corporalis, vti probat; neque est substantia incompleta, vt materia, vel forma, vt etiam ibidem probat: relinquitur ergo, quòd lumen sit accidens. Non videtur autem verisimile, quòd pertineat ad aliud genus, quàm ad Qualitatem; Est ergo dicendum, quod lumen sit Qualitas, & sit de tertia specie Qualitatis, tertia autem species Qualitatis, scilicet, sensibilis Qualitas, diuiditur in duas partes, scilicet in Qualitatem sensibilem, & in Qualitatem, quæ est species, siue intentio Qualitatis sensibilis, lumen est species Qualitatis sensibilis, quæ dicitur species, & intentio Qualitatis per se sensibilis.

Sed pro clara intelligentia huius rei explicare debemus, quid sit Intentio, & Intentionale: hoc enim cognito, cognita erit natura luminis, & opiniones falsæ facilè reijcientur.

Porro hoc nomen Intentio, nil aliud significat, nisi attentionem, & diligentiā animæ in alicuius rei consideratione. Vnde qui diligenter aliquid considerat dicitur attentus, scilicet valdè intentus, sed in hac significatione non accipitur in præsenti. Alio modo accipitur Intentio, pro actu potentiæ tendentis in aliquod obiectum, siue illa potentia sit intellectus, siue

sit sen-

sit sensus; & hoc modo consideratio, & cognitio quam habet Intellectus de rebus realibus, videlicet de homine, animali, &c. à Philosophis dicitur Intentio; & dicitur prima Intentio: quia est prima consideratio Intellectus circa illud obiectum reale, quando postea Intellectus iterum considerat illa obiecta realia, & format secundas Intentiones, vt diximus in Theoremate, quod Logica est scientia, illa secunda consideratio Intellectus dicitur secunda intentio: & intentio, in hac significatione cõmuniter accipitur à Philosophis. Vnde scientiæ reales dicuntur esse de primis Intentionibus; Logica quæ est scientia rationalis, dicitur esse de secundis Intentionibus: tamen in præsenti Intentio non accipitur in hac significatione. The. 1.

Tertio modo accipitur Intentio pro illa ratione formali, per quam potentia tendit in obiectum, & sic species intelligibiles, & species sensibiles, cum sint rationes formales, quibus intellectus tendit in obiectum intelligibile; & sensus in obiectũ sensibile, illæ species dicuntur Intẽtiones, & entia Intentionalia: quoniam enim illæ species habent esse spirituale, & repræsentant obiecta sua, dicuntur esse intentiones illorum obiectorum, id est imagines, & similitudines in anima illorum obiectorum. Ad propositum dicit Scotus, quod lumen est intentio, & species lucis: quoniam lumen est species, & imago, per quam sensus tendit in lucem, & illam cognoscit, & sic lumen habet esse intentionale.

Sed subinfert Scotus, quod lumen nedum habet esse intentionale, sed etiam habet esse reale. Pro cuius intelligentia notandum est, quòd illud dicitur habere solum esse Reale, & non Intentionale, quòd solum est per se sensibile, sed non est ratio sentiendi alicui; vt in proposito, lux est solum sensibilis; tamen non est ratio, qua sensus videat; & color est solum visibilis, non ratio, qua visus videat; & ita lux, & color, & similia, habent solum esse Reale, nõ Intentionale; sed illud, quod potest sentiri, & quod etiam est ratio sentiendi alicui, dicitur habere esse Reale, & esse Intentionale; & hoc modo inquit Scotus, quòd se habet lumen: quia lumen est species, & imago lucis, & sic habet esse Intentionale, est etiam per se visibile, quia potest terminare visum, & sic habet quoque esse Reale. Tenet ergò Scotus, quòd lumen habet esse Intentionale, & esse Reale. Quomodo autem lumẽ sit per se visibile, & terminet sensum, non declarat Scotus, neque etiam assertiue dicit, quod sit per se sensibile: sed inquit, forte: sed tamen dicit, quod lumen, & vniuersaliter illa species, & intentio est res, & ideò habet esse Reale; & ita patet quomodo lumen habet esse Reale, & Intentionale; quomodo autem lumen sit per se visibile, & terminet visum, infrà manifestabitur nunc. Ex his patet discrimen inter lucem, & lumen, nam lux est obiectum per se visibile, & est forma accidentalis consequens corpora cælestia; vt Solẽ, & Stellas; sed lumen est species, & imago ipsius lucis, ab illa manans, vti aliæ species sensibiles emanant, & producuntur à suis obiectis sensibilibus. Quomodo autem lumen possit habere esse Reale, & Intentionale Scotus declarat exemplo Theologico, ex D. Augustino, de doctrina Christiana; sed nos possumus hoc declarare exemplo naturali, nam sæpè videmus à lumine per ampullam vino plenã transeunte, produci speciem, & imaginẽ coloris vini in panno linteo subiecto; illa enim rubedo, quæ est in vino, est color realis, & mouetur ad motum vini, quod est eius subiectum: sed color, qui est in panno linteo, est color intentionalis, qui non mouetur ad motum subiecti panni, sed ad motum vini, & ad motum luminis causantis, à quo producitur; iste ergo color intentionalis est species, & imago coloris realis vini; & sic habet esse intentionale, & quia etiã est res in se, & sensibilis, terminatur enim visus ad eum, dicitur quoque habere esse reale, licet illius esse reale sit esse valde ignobile, & exiguum. Lib. 1. c. 1.

Hanc sententiam probat Scotus, & præsertim probat, quod lumen habeat esse intentionale hoc argumento; quia si lumen non esset intentio, tunc positum supra sensum, prohiberet sensationem: quia quod est tantum sensibile, & non ratio 1. rõ.

sentiendi, si ponatur supra sensum, impedit sensationem: quia sensibile positum suprà sensum, non sentitur, ex Aristotele 2. de Anima, tex. 68. & ita lumen positum supra oculum, impediret visionem oculi, quod opposito modo se habet.

Zab. Picc. Hanc eandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella libro 1. de Visu, capite 6. & Franciscus Piccolomineus, in libro de Visu, capite 8. quòd verò dicit Piccolomineus capite 9. ex Scoto nō haberi quid sit esse spirituale luminis, est falsum; nam ex dictis constat, quod esse spirituale luminis est esse Intentionale, & ita cum lumen habeat esse Intentionale, & sit imago, & species lucis, habet esse spirituale; & hoc idē dicit ipsemet Piccolomineus, neque tamen sequitur, quod lumen creetur, quia creatio est productio ex nihilo: sed lumen, & omnes species spirituales, producuntur ex obiecto principali, & ab eodem quoque emanant, ita quod non educuntur ex nihilo, & sic non creantur.

D. Tho. D. Thomas 2. de Anima, textu 70. & 1. parte, quæstione 67. articulo 3. arguit contra hanc sententiam Scoti, & probat, quod lumen in medio non habeat esse intentionale, sed reale, & naturale, duabus rationibus.

1. rō. Prima, quia lumen denominat aerem actu, quia aer fit luminosus actu, ergo lumen est forma naturalis: & habet esse naturale, & secundum tale esse, est in medio, & diaphano: probatur Consequentia: quoniam forma intentionalis non denominat subiectum, non enim oculus dicitur albus per speciem sensibilem coloris albi, sed forma realis, & naturalis.

2. rō. Secunda, quia per radios solis calefiūt corpora: at intentiones non causant trāsmutationes naturales, ergo signum est, quod lumen non est species intentionalis, sed est forma realis, atque habet esse reale, & non intentionale. *Reij- citur.* Ex quo loco videtur D. Thomas non distinguere inter lumē, & lucem, sed arbitrari idem esse lucem, & lumen, & hoc certè ipsum arbitrari quilibet considerans ea quæ dicunt ibi D. Thomas, & Caietanus, apertè cognoscet, & hanc esse intentionem Thomistarum conspicitur quoque ex ijs, quæ dicit Iauellus 2. de Anima, quæst. 29. ait enim, quod lux, & lumen idem sunt, sed ratione differunt: quia dicitur lux, vt est in corpore luminoso, vt in Sole; dicitur verò lumen, vt est in medio, & diaphano; Ecce quod asserit lucem, & lumen esse idem secundum rem, sola ratione differre. Sed hæc sententia Diui Thomæ optimè impugnatur per argumenta Scoti: *Reij- citur.* quia si lumen esset aliquid reale solum, & non intentionale positum supra sensum visus, oculus nō videret: quia sensibile, quòd non est intentionale positum supra sensum, non facit sensationem. Et hæc ratio est efficacissima etiam confitente ipsomet Caietano.

Secunda ratio Scoti desumitur ex Arist. in libro de sensu, & sensibili, non longe à principio; Vbi Arist. ait, necesse esse lumen proprium esse in oculo, ad hoc, vt recipiat species colorum, & videat; & ponit hunc modum; quod sicut lux, vt visibile, est prior naturaliter colore, ita species lucis, est naturaliter prior specie coloris, etiam prius naturaliter species lucis perficit medium quàm species coloris, ita quod medium non potest recipere speciem coloris, nisi prius receperit speciem lucis: & ita similiter species lucis, prius perficit organum, quàm species coloris, adeò, quod organum visus, non est proximè visiuum, antequam receperit speciem lucis; modo, ex hoc loco conspicuè patet, quòd lumen est species lucis, & quod consequenter habet esse intentionale in medio. Est etiam falsa opinio Diui Thomæ in eo, quod non distinguit lucem a lumine, nam, vt patet ex Arist. in hoc loco, & alibi, lumen est species, & imago lucis, producitur enim lumen à luce corporis lucidi, tamquam ab obiecto reali, adeò, quod negare lumen non distingui a luce, est negare rem manifestam. Caietanus in Comentario illius articuli tertij 67. quæstionis, propter vim primi argumenti Scoti, nititur conciliare D. Thomā cum Scoto, & trahit D. Thomam in sententiam Scoti, & inquit, quod luminis esse, non est purè intentionale, neque purè naturale; sed est quid altius, præhabens in se virtualiter id, quod spectat ad esse intentionale, & ad esse naturale, & ita ait, quod est vtrumque, & neutrum; & ita ait *Lux distinguitur à lumine Caiet.*

D. Tho-

D. Thomam, & Scotum aliquo modo verum dicere. Sed in hac sententia Caietani sunt multi errores. Primo confundit lucem, & lumen, credit enim, & lucem, & lumen esse eandem rem realiter, vt patet ex declaratione suæ sententiæ in illo Commentario; & hoc fuit causa, quod non intelligere potuit quid sit lumen. Secundo expressè repugnat D. Thomam, qui ibi in corpore articuli adducit opinionem dicẽtium lumen esse intentionem, & illam recipit per illas duas rationes superius adductas: non enim vult, quòd lumen sit aliquo modo intentio, & sententia D. Thomæ est ita clara, quod nõ eget manifestatione. Tertio est falsa: quia non est verũ, quod esse luminis virtualiter contineat, id quod pertinet ad esse intentionale, & esse naturale, siue reale: sed formaliter habet esse intentionale, & reale, vt ostendimus; est enim intentionale formaliter, quia est species, & similitudo lucis; habet etiam esse reale formaliter: quia lumen est ens reale sensibile, terminatiuum visus; non ergo continet esse intentionale, & reale virtualiter, sed formaliter hi vero duo modi cõtinendi, sunt diuersi, & incompossibiles, vt communiter conceditur.

Error 1. Cai.

2. Reijcitur.

3.

Ex altera parte Aegidius 2. de Anima, textu 76. tenet, quòd lumen in medio, & diaphano habeat esse intentionale tantum, non reale, & hoc probat duplici ratione.

Opin. Aeg.

1. rõ. Prima: quia sensibile positũ suprà sensum, non facit sensationem, ergo si lumen haberet esse reale in medio, aer illuminatus positus supra oculum, non faceret sensationem, vt facit, sed impediret sensationem.

2. Secunda; Omnis forma recepta in materia secundum esse reale, si materia habet contrariam, & illa forma habet contrarium; Hæc propositio probatur: quia omne quòd recipitur, per modum recipientis recipitur: modo, omnia corpora inferiora diaphana habent contrarium: quia vel sunt elementum, vel elementatũ, ergo si lumen recipitur in diaphano secũdum esse reale, habebit contrarium; sed hoc est falsum: quia lumini opponitur solum tenebra, quæ est contrarium priuatiuum.

Sed hæc Aegidij sentẽtia falsa est, quoniam nos supra ostendimus, quòd lumen habet esse reale: quia est Qualitas de tertia specie qualitatis, & non est nihil; & hoc confirmatur argumento illo: quia lumen producit effectus reales, quia lumen vehemens destruit temperiem oculi, qui est effectus realis; producit quoque calorem, vt dicemus infra: at effectus realis est à causa reali; Sed causa erroris Aegidij, & multorũ, vt inquit Zabarella, fuit, quòd existimauerunt, non posse aliquid esse simul intentionem, & rem, cum tamen è contratiò res sese habeat, & hoc negare, sit pugnantia dicere: quoniam si aliquid est species, & intentio alicuius obiecti, ergo est res aliqua: quomodo enim esset intentio, & species, si esset in se nihil; & ideò optimè hoc declarauit Scotus exemplo desumpto ex Diuo Augustino de Doctrina Cristiana, scilicet, de re, & signo, quoniam quando distinguimus rem à signo, non propterea dicimus signum non esse rem, sic enim esset nihil; proinde signum appellari non posset; sed cum rem à signo distinguimus, nil aliud significare volumus, nisi aliquid esse rem tantum, non signum, quid vero esse rem, & signum rei; & ita hoc modo distinguitur res, & intentio: aliquid enim est res tantum, & non intentio rei; aliquid autem est intentio, & res simul: quia non potest esse intentio rei, quin sit aliqua res, & ita habeat esse reale; quòd etiam decepit multos, quia existimauerunt, quòd illa quæ spiritualia sunt, nihil sint, quod tamen est falsum: quia dantur substantiæ spirituales, quæ nobilissimæ sunt; dantur etiam accidentia spiritualia, quæ habent veram entitatem, licet minorem, quàm accidentia realia, à quibus producuntur, vt diximus in Theoremate de sensu agente; istæ ergo species habent esse reale, sed debile; Ex his duobus erroribus processit etiam sententia Diui Thomæ, quoniam non potuit cogitare, quòd lumen habere posset simul esse spirituale, & reale; & existimauit, quòd si haberet tantum esse spirituale, & intentionale, non posset agere actione reali, quasi esse spirituale, non sit esse reale. Ad rationes Diui Thomæ, & Aegidij ex dictis facilis est solutio.

Reijcitur Aeg. sententia.

lib. 1. cap. 1.

The. 76.

Ad 1. rōnē. D.T. Ad primam Diui Thomæ habetur reſponſio ex Scoto, ſoluẽdo quartum principale; nego igitur conſequentiam. Ad probationem dico, quòd quodlibet accidens poſſet denominare ſuum ſubiectum, & ſic lumen, & quodlibet accidens intentionale, poſset denominare ſuum ſubiectum: tamen quoniam non habent denominatiua propria, ideo non denominant ſubiecta ſua, denominatiua enim impoſita à coloribus, & alijs, denominant ſubiectum habens colores ſecundum eſse reale, non intentionale: ſi autem eſset denominatiuum impoſitum, quod denominaret ſubiectum habens formam ſecundũ eſse intentionale, non ſecundum eſse reale, bene ſpecies, & intentio poſset denomi nare ſubiectum, & ſic ſpecies coloris albi in oculo, poſset denominare oculum album.

Ad 2. Secunda ratio concludit, quòd lumen eſt res, & hoc nos concedimus: non tamen ſequitur, quòd etiam non ſit intentio, vt declaratum eſt; & ſic negatur, quòd ſpecies intentionalis non agat Phyſicè; Nec obſtat, quòd ſint diuerſæ rationis: quia hoc concludit ſolum quòd non cauſet vniuocè, tamen negari non poteſt quin cauſet æquiuocè.

Ad 1. Aegidij. Ad primum Ægidij reſpõdetur, quod authoritas illa Ariſtotelis (Senſibile poſitum ſuprà ſenſum, nõ facit ſenſationem) vera eſt, & Ariſtoteles eam intelligit ſolum de obiecto ſenſibili reali, terminante ſenſationem tantum, non de eius ſpecie; quinimò neceſse eſt, ſpeciem ad contactum vſque organi peruenire, ſi fieri debet ſenſatio; ideò hoc argumentum quo abuſus eſt Ægidius, optimè vſus eſt Scotus, vt notauit Zabarella.

Ad 2. Ad ſecundum maior eſt falſa: quia materia de ſe, non habet contrarium, ſed quidquid habet, illud habet à forma; Ad probationem per illam Maximam dico, quod non eſt ad propoſitum: quia ſenſus illius Maximæ (Quidquid recipitur, per modũ recipientis recipitur) eſt hic; Quidquid recipitur in aliquo, recipitur ſecundum capacitatem, & modum, quo recipiens recipere poteſt: hoc autem ſenſus non eſt ad propoſitum, vt patet.

Si autem Maxima faceret ad propoſitum, ſenſus eius eſſe deberet iſtæ: Quidquid recipitur in recipiente, induit naturam recipientis: tunc enim ſequeretur, quod cum lumen recipiatur in corporibus diaphanis inferioribus, quæ habent contrarium, ipſum quoque induerent cõtrarium: at propoſitio illa Maxima in hoc ſenſu eſt falſa ſimpliciter, & ſecundum Aegidium. Simpliciter: quia quod recipitur in alio, habet rationem actus, & formæ, recipiens verò habet rationem paſſi: actus antem eſt qui determinat paſſum, & illum actuat, vt patet de forma reſpectu materiæ, non autem actuatur, & determinatur à paſſo, & recipiente. Secundum Aegidium verò eſt falſa illa propoſitio: quoniam ſuſtinet, quòd formæ corruptibiles receptæ in materia, faciant in illa contrarietatem, quam ex ſe non habent: forma Cæli verò nequaquam, vt vidimus ſupradicto Theor. de materia Cæli. Senſum autem verum illius Maximæ hunc eſſe: Omne quod recipitur, in recipiente eo modo quo competit ipſi recipienti, recipitur, patet: quia quod eſt Spirituale, non recipit Materiale; Quale non recipit Quantũ; Accidens non recipit Subſtãtiam, & huiuſmodi: ſed Accidẽs recipitur in Subſtãtia; Qualitas in Quãtitate; Quãtitas vna in alia Quantitate ſibi proportionata, & ſic de alijs: vnumquodque enim recipitur in ſubiecto, & recipiente apto nato. Quod autem ſecundum hunc ſenſum non faciat ad propoſitum, patet: quia etſi corpora diaphana inferiora, quæ habent contraria, apta nata ſint recipere lumen, non tamen ex hoc ſequitur, quod ipſum lumen debeat induere naturam contrariam ipſorum corporum: quia Qualitas, quæ recipitur in Quantitate, & Accidens in Subſtantia, non induunt naturam, & modum ipſorum ſubiectorum, vt diximus: ſed potius oppoſito modo ſe habent.

Quomodo generetur lumẽ Quomodo autem generetur lumen à luce, & etiam lumen ſit viſibile, licet ſit ſpecies lucis, optimè eſt declaratum à Scoto in 3. Articulo. Ex prædicta quæſtione habetur quoque quid ipſe Scotus ſenſerit de neceſſitate luminis in viſione: certum eſt enim, quod lumen requiritur ad viſionem, quoniam ſine lumine non poteſt fie- *neceſſitas lum.*

test fieri visio, sed an requiratur ad illuminandum medium perspicuum, an ad illuminandum obiectum colorem, an etiam propter organum, est difficultas apud expositores Aristotelis. Auempaces enim, & Auicennas ex vna parte sustinent, quod lumen requiratur solum ex parte coloris, scilicet, ad hoc, vt color illuminetur, & fiat actu visibilis, & motiuus diaphani. Auerroes ex altera parte sustinet, quod requiratur lumen nō propter colorem, sed ad illuminandum medium solum, sed Auerroes quoque nō negaret requiri lumē propter organum. Vnde Gandauensis in 2. de Anima, quæstione 19. de mente Auerrois sustinet requiri lumen, tam ex parte medij, quàm organi. Alij, vt Albertus, quem sequitur Zabarella, sustinent, quod requiratur lumen tam ex parte coloris, quam medij, & organi.

Auicenn. & Auempaces.

Alb.

Scotus expresse dicit in 2. Articulo recitatę quæstionis, requiri lumen ex parte medij, & organi, & hoc etiam de mente Auerrois, adeo, quòd videtur approbare sententiam Auerrois, tamen non negat requiri ex parte coloris quoque: sed de hac re non loquitur ex proposito; ideò quilibet teneat sententiam, quæ sibi rationabilior videtur: mihi probatur opinio Alberti, & Zabarellæ, qui sustinent, quòd lumē requiratur, & propter colorem, & propter organum, & propter medium, quam optimè tuetur Zabarella 1. libro de Visu, & aliorum obiectiones optimè tollit; & huic opinioni mihi maximè accedere videtur Scotus. Qui verò vult tueri opinionem Auerrois, soluat obiectiones in contrarium. Quòd lumen requiratur propter medium, expresse dicitur in libro 2. de Anima, capite, de Visu, Aristot. assignando enim definitionem luminis, dixit: Lumen est actus perspicui; neque enim perspicuum posset recipere species colorum, nisi illuminaretur à lumine; modo propter eandem rationem organum visus, scilicet oculus, requirit lumen: quia & ipse est perspicuus, ideo sine lumine non posset recipere species colorum; quòd verò requiratur etiam propter colorem, patet experientia: quia si color sit in tenebris, licet medium sit illuminatum, & organum oculi, tamen color nō videtur: quia sine lumine non potest mouere perspicuū. At econuerso, si color sit illuminatus, etiam medio existente tenebroso, color videtur: vt patet de aliquo existente in speluca tenebrosa, qui videt colorem illuminatū existentem extra illam speluncam; Nō tamen dicendum est, quod color possit videri absque eo, quod medium illuminetur: quoniam medio existente omninò tenenebroso, nō potest recipere species colorum: sed dicēdum est, quod lumen illuminans colorē est, quod postea quoquo pacto illuminat medium, & etiam organum, ita, quod potest recipere species illius coloris, & illas deferre ad visum, adeo, quod lumen tunc gerit vicē lucis, & illuminat. per hanc experientiam itaque cōprobatur, quòd est necesse ad visionem colorem illuminari, sed tamen non sequitur, quod medio omnino existente tenebroso, possit color videri; requiritur ergo lumen propter colorem medium, & organum. Obiectiones in contrarium optimè soluuntur à Zabarella, & alijs, quæ quia diffusè apud illos habentur, hic omitto. Quomodo fiat color, non dicit Scotus, sed ex dictis eius in hac quæstione possumus conijcere sententiā Zabarellæ positam 2. capite 1. libri de Visu, esse probabilem, &c.

Scot.

THEOREMA LXVII.

Anima rationalis est forma informans.

Exponitur sententia Auerrois cum suis fundamentis. Cap. I.

INter omnes difficultates Philosophicas, omnium cōsensu maxima est illa, An anima rationalis sit immortalis, cui aliæ tres coniunctæ sunt in eodem discrimine, nēpè, An anima rationalis sit forma informans hominis; Secunda, an sit vna, vel plures; Tertia, de origine ipsius. Sed sicut sunt valdè difficiles in doctrina Aristotelis, ita quod à multis multa, & valdè prolixè scripta sint, quæ quemlibet legentem tædio afficere possint, ita sunt valde vtiles: ideo dimissa prolixitate, & confusione, quæ in alijs mihi displicet, de his sermonem habiturus, breuiter difficultates potiores aperiam, & maximè quæ sit

mens Scoti. Primò oſtendam, quòd Anima rationalis eſt forma informans. Secundò, quod nõ eſt vnicus intellectus in omnibus hominibus, ſed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. Tertiò, examinabo quid ſecundum Ariſt. dicendum ſit de immortalitate intellectus hominis. Quartò loquar de origine intellectus, & aliarum animarum ſecundum Ariſt. *Scot⁹* Quo ad præſens Theorema, Scotus 4. Sent. diſt. 46. quæſt. 2. in principio corporis quæſtionis, apertè ſuſtinet animam intellectiuam ſiue intellectum eſſe formam informantem hominis: & hoc comprobat enixè aduerſus Auerroem, ideo, vt rectè percipiantur rationes Scoti, prius adducam opinionem aſſerentium intellectum eſſe aſſiſtentem tantum homini, non informantem, neque dantem eſſe ſpecificum, cum ſuis rationibus.

Auerrois opin. Auerroem præſertim hanc ſententiam ſecutum eſſe, ſcilicet intellectum eſſe aſſiſtentem, non informantem actum, clarè conſpicitur ex Commentario eius in 5. textu 3. libri de Anima, & multis alijs in locis, & hanc fuiſſe mentem eius, omnes eius ſectatores, & etiam oppoſitæ ſententiæ auctores aſſerunt: *Ach.* quidquid dicat Achillinus in 3. quodlibeto, dubio 8. Eandem ſecuti ſunt Themiſtius (licet Diuus Thomas oppoſitam ſententiam ei tribuat) vt videre eſt in 3. de Anima, textu 20. vbi tuetur vnicum eſſe intellectum in omnibus hominibus, vt Auerroes. *Philoponus. Picc. et alij* Philoponus in 2. de Anima, in præfatione, & in declaratione primi tex. Simplicius & inter Latinos Gandauenſis, Viccomercatus. Franciſcus Piccolomineus, libro de Humana mente, cap. 17. & multi ex Modernis. Hi omnes dicunt, intellectum non dare eſſe ſpecificum homini, neque eſſe formam informantem; *Fūd. opin.* Si verò quæratur ab eis, quæ ſit forma informans, & dans eſſe ſpecificum homini, dicunt eſſe cogitatiuam.

Pro hac Opinione rationes præcipuæ, quæ adducuntur ſunt illæmet, quæ adducuntur pro immortalitate animæ; omnes enim (excepto D. Thoma cum ſuis ſectatoribus) de mente Ariſt. ſuſtinentes intellectum immortalem eſſe, ſuſtinent quoque non eſſe informantem, ſed aſſiſtentem, & vnicum eſſe in omnibus: quia putant in via Ariſt. hæc duo eſſe incompoſſibilia: ſcilicet, quòd intellectus ſit immortalis, & quod ſit forma informans, & multiplicatus ad multiplicationẽ indiuiduorum: quia tunc ſequeretur, quod actu eſſent infiniti intellectus, cum Mundus, & generatio ex Ariſ. ſint ęterna à parte ante, & à parte poſt, quod eſt maximum abſurdum; Illi ergo, qui ſuſtinent immortalitatem, ſuſtinent etiam vnitatem, excepto D. Thoma, vt dixi.

Ideo Franciſcus Viccomercatus in ſua quæſtione de Anima rationali, hanc vnicam rationem adducit. Ariſt. in 2. de Anima, textu 11. apertè aſſerit quaſdam partes animæ non eſſe ſeparabiles, quia ſunt actus ipſius corporis, vt vegetatiua, & ſenſitiua; quaſdam verò nihil prohibet ſeparari à corpore, quia non ſunt actus corporis; & hæc ſunt verba Ariſtotelis. *Quaſdam autem nihil prohibet ſeparari, propter id, quod nullius corporis ſunt actus.* Ex quo loco habetur, quod apud Ariſt. intellectus, qui eſt hæc pars ſeparabilis, non eſt forma informans corporis; & conſequenter eſt aſſiſtens, & quoniam nondũ hoc erat explicatum, ſubiungit hæc verba. *Amplius autem immanifeſtum eſt, ſi ſit corporis anima actus, vt nauta nauis.* Hanc difficultatem poſtea Ariſt. explicauit, dum oſtendit, quòd intellectus eſt immortalis; & ſeparabilis a corpore; ſic enim oſtendit, quòd non eſt forma informans, adeo quòd ſic poteſt formari ratio. Forma informans non eſt ſeparabilis à corpore, at intellectus eſt ſeparabilis à corpore, ergo intellectus non eſt forma informans, ſed aſſiſtens. Maior habetur in illo textu 11. in verbis adductis. Minor probatur per rationes, quibus probant intellectus immortalitatem.

Franciſcus Piccolomineus libro 2. de Humana mente, cap. 18. nonnullas alias rationes adducit, quarum prima eſt. *Picc. 1. rō.* Omnis forma dans eſſe corporis, eſt finis generationis, per Ariſt. 2. Phyſ. textu 70. vbi dicit, quod finis, & forma generationis, in idem venit: at mens, id eſt intellectus, non eſt finis generationis: quia finis generationis eſt natura, ex 2. Phyſ. tex. 14. Mens autẽ nõ eſt natura, ex 1. de partib. animaliũ:

ergo

ergo intellectus, & mens, non informant hominem.

Secundo. Ea forma cõstituit corpus naturale, ad quam materia est in potentia; at materia cum sit natura, est in potentia ad formas, quæ solum per naturalem transmutationem ex ea educuntur, non ad eas, quę extrinsecus adueniunt, & sunt æternæ, vt est intellectus, ergo intellectus non dat esse hominis per informationem.

3. Tertiò, forma non attinens ad Physicum non dat esse corpori Physico, mens ex 1. de partibus animalium, non est Physicæ considerationis, ergo.

Quarta, & amplectitur omnes alias; Forma, & formatum, terminus, & terminatum debent esse eiusdem conditionis: sed mens est immaterialis, & incorruptibilis, & consequenter diuersæ conditionis, ideo non potest formare, & dare esse materiæ siue composito materiali, neque materia ipsa potest terminari ab huiusmodi formis. His fere rationibus nituntur ostendere intellectum non esse formam informantem.

Alias rationes pro hac Opinione habes in calce sequentis capitis.

Hæc sententia reijcitur, & explicatur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. II.

Scot. HAec Opinio est adeo impia, & inepta, vt suam ineptiam in ipsamet fronte deferat: nam, vt inquit Scotus, in 4. Sent. dist. 43. quæst. 2. secundum ipsum Auerroem huius sententiæ defensorem, & alios eiusdem sectæ, homo non esset formaliter, nisi quoddam animal irrationale: tamen per quandam animam irrationalem, & sensitiuam excellentiorem animabus aliorum brutorum, haberet esse, quod quàm sit impium, & ineptum, consensus communis omnium hominũ manifestat, qui asserunt hominem in hoc excellere alia bruta, quia homo est rationalis, & intellectiuus, quod alijs brutis non competit. Ideo Alexander Aphrodisæus excellentissimus Peripateticus D. Thomas, Scotus, & multi ex Modernis, vt Pomponatius, Zabarella, & multi alij, enixè tuentur intellectum esse formam informantem: sed opus est hanc sententiam contra proteruos comprobare. Rationes autem omnes erunt à posteriori, vt inquit ipsemet Scotus, loco citato: quia à priori nulla datur ex operatione, ipsa itaque probatur, quòd anima rationalis, & intellectus sit forma informans ipsum hominem.

Ratio prima communis omnibus Doctoribus huius sentẽtiæ, sumitur ex intelligere, quę ratio à D. Thoma formatur in hũc modum, prima parte, quæst. 70. art. primo. Intelligere est propria operatio hominis, ergo est a propria forma hominis, sed intelligere est ab intellectiua, ergo intellectiua est propria forma hominis. Hanc rationem ex principijs D. Th. ait Scotus nihil valere: quia D. Th. sustinet, quod intellectus intellectione se habeat passiuè, non actiuè, ideò Minor secũdum hoc principium esset falsa: si quidem stante hoc principio, intelligere non esset opus prodiens ab intellectiua, sed ex obiecto. Huic obiectioni respondere nituntur Caietanus, & alij; sed de hac re loquemur in proprio loco, dum disputabimus de causis producentibus intellectionem; pro nunc satis est nobis, quod ratio satis in se est efficax, quam Scotus sic format; Homo intelligit formaliter, & propriè, ergo anima intellectiua, est propriè forma hominis. Antecedens est manifestum ex Philosopho, 3. de Anima, tex. 1. vbi dicit Philosophus. *De parte autem animæ qua homo intelligit, & sapit*, & 1. Ethicor. capite 9. in his locis expressè dicit Philosophus, intelligere esse propriam operationem hominis, & hominem formaliter intelligere, operatio etiam, vt contradistinguitur contra actionem, seu factionem, formaliter inest operanti, & non est actio transiens in alterum, sed in ipso manens, ex 9. Metaph. tex. 17. Confirmatur: quia 10. Ethicorum Aristot. ponit felicitatem hominis in intelligere; manifestum est autem, quod illa felicitas inest homini formaliter, ergo intelligere quoque inest homini formaliter; quoniam felicitas consistit in intelligere; licet ergo hoc antecedens sit de se euidens, & verum, attamen contra proteruum Scotus illud probat efficaciter; & notandum est quod in ante-

[Marginal notes: *1. rõ. ex D. Tho.* — *resp. Caie.* — *Rõ propriæ Scoti.*]

antecedente intelligit Scotus, de intellige re propriè accepto, vt contradistinguitur à toto genere cognitionis sensitiuæ;& primo adducit probationes D. Thomæ, quas in aliquo deficere ostendit; Sed his dimissis, adducamus rationes proprias Scoti, quæ sunt efficaces. Prima ratio. Habemus in nobis aliquam cognitionem obiecti, sub aliqua ratione, sub qua non potest cognosci à sensitiua, ergo habemus in nobis formaliter hanc operationem, quæ est intelligere; antecedens probatur primò: quia experimur in nobis, quod actu cognoscimus vniuersale. Secundo experimur nos intelligere ens, siue qualitatem, vel aliquod aliud ens, sub ratione communiori, quam sit ratio primi, & adæquati obiecti sensus, includendo etiam supremam sensitiuam. Tertio experimur, quod distinguimus genus sensibilium ab aliquo, quod non est illius generis. Quarto experimur, quòd cognoscimus relationes rationis, scilicet secundas intentiones, vt intentionem generis, & speciei, & oppositionis, & aliarum intentionum Logicalium. Quinto experimur, quod assentimus complexis principijs absque dubio errandi, vt primis principijs. Sexto experimur in nobis discursum a noto ad ignotum, & illi assentimus necessariò modo cognitio istorum non potest attribui parti sensitiuæ, ergo necessario in nobis præter potentias sensitiuas est intellectus. Si quis autem proteruus negaret Maiorem, scilicet, hos actus, quos diximus inesse nobis, non est cum eo vlterius disputandum, ait Scotus: sed est illi dicendum, quòd est Brutum; sicuti non esset disputandum cum eo, qui habet oculos, & negaret se videre colorem: sed est illi dicendum, quod eget sensu, & quod cęcus est. Assumptum verò, siue Minorem, scilicet, quod nullus istorum actuum possit cognosci secundum aliquam potentiam sensitiuam, probatur, & primo de vniuersali: quia vniuersale cognoscitur à nobis sub illa vniuersalitate, vt dicitur de omnibus singularibus in quibus continetur, & sub hac vniuersalitate sensus non cognoscit, quia communi consensione sensus est singularium, intellectus vero vniuersalium, sed de secundo res est euidentior, scilicet, quòd cognitio rerum sub communiori ratione, quàm est obiectum adequatum sensitiuę potentiæ, non possit haberi à sensu, quoniam nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione vniuersaliori, quàm sit ratio adæquata sui obiecti; cognitio ergo, quæ est in nobis, de rebus, quæ excedunt rationem obiecti sensus, etiam sensus principalis, non potest fieri, & generari in nobis per potentiam sensitiuam; & certè hoc argumentũ est efficax; at experimur in nobis, quod de albedine cognoscimus, quod est species coloris, & quòd color est eius genus, experimur etiã, quòd cognoscimus albedinem esse Qualitatem, & quòd continetur sub Qualitate, non sub Quantitate: assignamus quoque definitiones Qualitatis, &c. qui omnes actus non possunt esse alicuius sensus, siue interni, siue externi: de externis patet. Si quis verò dicat, hos actus esse cogitatiuę, vel imaginatiuæ: Contra, quia tunc superflua est virtus intellectiua, cum ipsa non habeat nobiliores actus: cognoscere enim prædicatur quidditatiuè, assignare definitiones rerum, discurrere, sunt nobiliores operationes, quæ intellectiui ascribantur, ideo si ille competunt cogitatiuæ, superfluus est intellectus. *Resp. tacita reij citur.* De tertio patet ex dictis in hoc secundo: quia virtus ponẽs discrimen inter aliqua duo, debet cognoscere vtrumque: at virtus sensitiua non potest exire extra obiectum sensibile, ergo non potest distinguere, & dignoscere id, quod est sẽsibile ab eo, quod non est sensibile, cum non sensibile, non cognoscatur ab eo. De quarto patet per idem: cum enim illę relationes sint extra res sensibiles, immò sint tantum in rebus intelligibilibus, sequitur, quod sensus illas cognoscere non possit, quia sunt extra limites sui obiecti. Confirmatur istud etiam primum, scilicet de vniuersali, per hoc: quia sensus est rerum existentium tãtum, at vniuersale actu, & ista relationes rationis, non possunt existere per se, ergo non potest sensus illas cognoscere. De quinto, & sexto patet quod non possunt haberi à sensu, quia fiunt per relationem rationis, est enim ratio nostra, & mens, quę illa simul connectit, & perinde cognoscit, & iudicat, & denique discursus,

& com-

& comparatio propositionum est peculiaris operatio intellectus secundum omnes, & ex Aristotel. 3. de Anima, vbi enumerans operationes intellectus, dixit illas esse tres, scilicet, simplicium apprehensionem, & diuisionem , & denique discursum. Si ergo discursus haberi possit à sensitiua virtute, superfluus est intellectus. Ex his omnibus apparet clarum esse antecedens primum, scilicet, quòd homo formaliter, & propriè intelligit, id est, homo habet in se formaliter cognitionem excellentiorem cognitione sensitiua: Consequentia verò primi enthimematis, quæ erat: ergo Anima intellectiua est forma hominis, probatur sic; talis actus, qui est intelligere, non est substantia nostra: quia modo adest, modo abest à nobis, ergo est accidens, ergo oportet dare sibi aliquod receptiuum proprium: quia omne accidens propriè in aliquo subiecto proprio recipitur: at hoc subiectum receptiuum, non potest esse aliquod extensum, neque organicum, vti sunt omnes sensus: quia tunc intelligere esset actus extēsus, quod est impossibile, & conceditur ab aduersarijs; quia intellectus non vtitur organo; probauimus etiam, nullam talem cognitionem posse cadere sub aliqua potentia sensitiua, si autem reciperetur in sensu, sensus cognosceret ea, quia cognoscere est pati, ergo eius subiectum erit aliquid inextensum, at illud subiectum debet inesse nobis, quia iam diximus, quod in nobis experimur huiusmodi actus intelligendi; at reliquæ formæ, quæ sunt in nobis, & reliqua omnia sunt extensa, & sunt sensus, ergo illud subiectum erit solum anima intellectiua, & consequenter anima intellectiua est forma informans hominis, & intrinsecus dans esse, non extrinsecus, vt nauta naui, quia tunc in nobis non experiremur huiusmodi actus; Si enim intellectus est qui intelligit, & est subiectum receptiuum istorum actuum, sed postea est extra hominem, ergo homo non intelligit formaliter sicuti cum nauta intelligit, vel loquitur, nauis non dicitur loqui neque intelligere quia nauta est extra essentiam nauis, at si intellectio reciperetur in forma essentiæ nauis, nauis diceretur loqui; & hæc ratio absque dubio est efficacissima.

Cōs. primi enthimematis probatur

Huic rationi videtur Auerroes quodammodo innuisse responsionem in illo quinto textu in digressione, quæ tamen vt inquit Scotus est fictio, quæ nec ei, nec alijs est intelligibilis. Videtur ergo ex Auerroe posse responderi, quod ideo homo intelligere dicitur, licet intellectus non informet eum, quia intellectus coniungitur homini per phantasmata, & sic cum intellectus intelligit, homo dicitur intelligere.

Resp. Auer.

Verum quæ nā sit hæc coniunctio, nec ipse Auerroes, nec aliquis alius eius sectator explicare potuit, vt inquit Scotus in prædicto loco, & experientia discimus: nā coniunctio phātasmatis cum ipso intellectu, est coniunctio obiecti intelligibilis cum potentia intelligente, ideo licet phantasmata sint in homine, vt in phantasia & illis vtatur intellectus, non propter hoc fit, quòd homo, vel illa phantasmata intelligant, sicuti color existens in pariete, & mouens oculum meum, non facit quòd paries videat: quia phantasma habet semper rationem cogniti, non cognoscentis, & hoc est verum secundum omnes, est ergo mera fictio ista coniunctio.

Reijcitur.

Sed alij aliter declarant hanc coniunctionem, vt Franciscus Piccolomineus, in 2. libro de Mente, cap. 17. ait enim, quòd intellectus dupliciter nectitur cum homine, scilicet primo per naturam, secundo per operationem, nexus per operationem est coniunctio per phantasmata, vt nunc diximus, licet non explicetur ab eo: nexus verò per naturam, in quo ipse facit maximam vim, quis sit, & quomodo fiat, non docet: solum dicit, quòd hic nexus intellectus cum homine per naturam, est intimior, quàm nexus materiæ, & formę, & subinfert hæc verba. Homo constitutus per phantasiam, dicitur per mentem cum eo iunctam intelligere; tandem ad argumentum dicit: cum dicitur, quòd homo formaliter non intelligeret, non esset beatus, &c. Respondetur, quòd hoc non sequitur: quia homo per phantasiam cui iuncta est mens, intelligit, & est capax summi boni, &c. Hæc vir iste maximæ existimationis. Sed hæc declaratio est verbosa, & nihil momenti in se habet, ita vt verum sit, quod dicit Scotus, scilicet, quòd ista coniunctio

Resp. Picc.

intellectus cum homine, ficta ab Auerroe, non est intelligibilis, & quod nullus eius sectator eam explicare valet.

Reijcitur. 1. rō. Sed breuiter reijcitur: quia dicit iste vir, quòd intellectus iungitur phantasiæ, & homini, & quod iste nexus est intimior, quàm nexus formæ cum materia; tunc argumentor: ergo intellectus non est forma assistens, sed est plus quam forma informans, & consequenter non est separabilis ab homine; probo consequentiam: quia actus informans, vt est forma iuncta materiæ, non est separabilis a materia per eos, ergo si intellectus maiori nexu vnitur homini, quàm forma materiæ, multo minus intellectus erit separabilis ab homine.

2. rō. Præterea, debent explicare quomodo fiat, & quæ vnio sit iste nexus intimior; porrò ex Aristotele non datur maior nexus, quàm actus, & potentiæ, cum ex his duobus constituatur vnum per se, si ergo vnio intellectus ad hominem est maior, ergo multo magis ex intellectu, & homine fiet vnum per se, & sic vnum habebit rationem actus, aliud potentiæ, sed excellentiori modo, & sic erit informans, & plus quam informans, si hæc maior informatio est possibilis.

3. Præterea, non est intelligibile apud Aristotelem quomodo ex duobus actibus fiat vnum per se: intellectus est actus, homo per eos iam est in actu per phantasiam, phantasia est actus, & nullo modo potentia, respectu intellectus, ergo falsum est quod ex intellectu, & homine, fiat vnum intimius, & magis, quàm ex forma cum materia, sed erunt distincta, & duo entia segregata tantum sibi præsentia.

4. Denique, concesso quòd intellectus nō sit informans hominem, licet sit virtus cogitatiuæ hominis, non sequitur, quod homo formaliter intelligat. Consequentia probatur: quia sicut nauis non intelligit, licet nauta, qui sibi assistit intelligat: ita hominis essentia non intelliget, licet assistat sibi intellectus, qui formaliter intelligit: quia ille intellectus non est forma, & essentia hominis, dans illi esse, sed est forma extrinsecus illi annexa, & aggregata.

Alij voluerunt explicare hanc coniunctionem per exemplum luminis in perspicuo, lumen enim aduenit aeri extrinsecus, neque est eius forma, & tamen est ratio ipsi aeri recipiendi coloris: sic intellectus licet non sit forma hominis, sed extrinsecus homini adueniat, tamen est ratio propter quam homo est intelligens. *Aliorum resp.*

Sed hoc exemplum, vt optimè inquit Zabarella, non est ad propositum: quia aer inquantum aer, non recipit colores, sed quatenus perspicuum, fit verò perspicuum per lumen, quia lumen est actus, & forma perspicui, & lumen dat esse perspicuo, & sic postea perspicuum recipit colores: at in proposito intellectus respectu hominis non se habet vt lumen, respectu perspicui secundum Auerroem; quia intellectus non dat esse homini secundum eum, sed lumen dat esse perspicuo. *Reijcitur 1. rō.*

Præterea intellectus ipse absque corpore recipit intellectionem, quia est inorganicus, at in perspicuo non euenit sic: quia non est lumen quod recipiat colores, sed perspicuum constitutum in tali esse per lumen, & sic lumen non recipit, sed est ratio, quia perspicuum recipit colores, ideo exemplum non est ad propositum. 2.

Secundo principaliter arguit Scotus in eodem loco per eandem Conclusionem, ex operatione voluntatis, siue appetitus, quam experimur in nobis, sic. Homo est Dominus suorum actuum, ita quod in potestate eius est determinare se ad hoc, & ad oppositos actus, & hanc propositionē concedit Aristotel. passim in sua Philosophia, vt primo Perihermenias, capite, de futuris contingentibus, & 2. Physic. cap. de fortuna, & casu; & maximè 6. Metaph. vbi probat, dari entia contingentia; probat etiam multa pertinere ad prudentiā, in moralibus admittens consilium, quod est de futuro, & de eo, quod nos vitare possumus; & denique hoc est clarū in Philosophia Arist. & sensu ipso patet; Cum hac propositione assumit aliam, quæ quoque est euidentissima, scilicet, quòd hæc libertas, & indeterminatio nō potest prouenire ab aliquo appetitu materiali, & extēso, siue ab aliqua virtute sensitiua: quia omnis virtus appetitiua, sensitiua, & extēsa, *2. rō princ. Scoti.*

deter-

determinatur ad certum genus appetibilium sibi conueniens, ita quod illud apprehensum non potest non conuenire, nec appetitus non approbare; quæ propositio confirmatur: quia agere secundum electionem, & à proposito, competit soli homini, vt experientia patet: quòd si talis electio competat homini secundum potentiam sensitiuam aliquam, ergo posset competere brutis, ergo & per impossibile ablato intellectu ab homine, posset homo liberè agere, eligere hoc, & non illud, quod est inconueniens: quia superfluus esset intellectus. Quod si quis dicat, actio ista libera prouenit ab intellectu, sed recipitur in cogitatiua, hoc improbatur: quia actio illa, quæ est ab intellectu, est inextensa, & inorganica: sed omnes sensus sunt organici, & eorum operatio recipitur in ipsis, mediantibus organis: actio autem illa intellectus, est inextẽsa, & inorganica, ergo nõ potest recipi in cogitatiua, vel in aliqua alia virtute organica, & extensa. Præterea, si prouenirent ab intellectu, & intellectus non sit forma informans, homo formaliter vellet, vt supra argumentabamur de intellectu. Ex his duabus propositionibus sequitur hæc tertia: quòd electio, & determinatio inest nobis per animam intellectiuam: tunc sic: experientia videmus nos habere hanc actionem liberam, hæc nobis non potest inesse per aliquam virtutem sensitiuam, quia illæ sunt organicæ, & extensæ, ergo inest nobis per intellectiuam, & consequenter anima intellectiua est forma nostra; quæ omnia probata sunt ex dictis.

3. Tertiò, principaliter arguitur ex vnitate specifica hominis: homo per rationale cõstituitur in esse, & distinguitur à brutis: sed rationale denotat nobis animam intellectiuam, ergo anima intellectiua dat esse specificum homini, & est eius forma informans; Hæc ratio communiter adducitur à sectatoribus istius sententiæ; & cõfirmatur: quia certum est, quod homo distinguitur à brutis: non potest autẽ distingui, nisi per aliquam formã substantialẽ: vel ergo ista forma est anima intellectiua, vel illa cogitatiua Auerrois: at nõ potest esse illa cogitatiua, quia vel illa cogitatiua est illamet imaginatiua, siue Phantasia, de qua loquitur Arist. in calce 2. de Anima; vel est alia forma: si est eadem, homo à brutis non differt specie, quia etiam bruta habent phantasiam. Nec valet dicere, quòd in homine est excellentior, quia magis, & minus non variant speciẽ, & Aristot. ibi agens de ea, nullum in ea discrimen ponit, sed de ea agit communiter, vt omnibus animalibus competit; si verò est alia forma substantialis à Phantasia illa, Arist. debebat de illa verba facere, cur enim Arist. de tali forma substantiali ita necessaria, & digna non est locutus, & tamen est locutus de Phantasia, & forma substantiali dante esse specificum brutis? ergo dicendum est, quòd forma dans esse specificum homini, est anima rationalis. Quarto, est Argumentum Aristot. de Anima tex. 24. vbi volens Aristot. 4.
probare, quòd anima est forma corporis, ita argumentatur; Anima est id, quo primo viuimus, sẽtimus, mouemur, & ratiocinamur, ergo anima est forma viuentis, sentientis, mouentis, & ratiocinantis; ex quo loco apertè patet, quòd fatetur animam esse formam ratiocinantis: sicuti anima sentiens est forma sentientis animalis; iam verò illa est forma informans, ergo anima rationalis, qua ratiocinamur, est forma informans. Hæc ratio in se est efficax: ex eo enim, quòd homo ratiocinatur, probat animam, per quam ratiocinatur homo, quæ est intellectiua esse formam, per quam constituimur in esse.

Quinto, Scotus tangit aliud argumentum, quod est: quia intellectio est actio 5.
immanens, non transiens, omnium consensione, at si intellectus est assistens, erit transiens, quia transit ab intellectu in hominem, sicut actio intelligentiæ, qua mouet Orbem, est transiens ab Intelligentia in Orbem. Sexta ratio, Arist. 2. de Anima definiens animam, dixit. Anima est actus corporis Physici organici, &c. & ibi assignat definitionem de anima in communi, vt protestatur in primo textu, vbi pollicetur se velle assignare rationem communissimam de anima, ergo etiã anima intellectiua est forma dans esse specificũ homini. Respõdet Frãciscus Piccolomineus *Resp. Picc.*
vbi suprà, quod Arist. ibi respexit totã animã, nõ partes eius, ideo verũ est, quòd tota ani-

ta anima est forma informãs, sed nõ quęlibet pars, vt est intellectiua. Hęc respõsio dicit pugnantia: si enim tota anima in cõmuni est forma informans, quomodo nõ est forma informans quælibet eius pars, profectò si aliqua pars non est informãs, falsum est quod tota sit informans: quia quod competit generi, competit etiam cuilibet speciei. Secundo respõdet, quod genus in hac definitione, scilicet, actus, non dicitur vniuocè, sed ab vno, & sic est commune ad actum informantem, & assistentem; & hæc responsio est communiter omnium Auerroistarum: sed impugnatur ex ipsomet Arist. nam in 2. de Anima tex. 2. postquam pollicitus est se velle assignare definitionem communissimã animæ, diuidit substantiam (supponit enim ex disputatione habita contra Antiquos animam esse substãtiam) distinguit ergo substantiam in tres partes, s. in materiam, formam, & compositum, & materiam dicit esse potentiam, & formam esse actum perficientem materiam; dicit enim ibi, quod forma facit hoc aliquid; deinde eliciens definitionem animæ in quarto textu, ait, quòd anima non est corpus, neque materia, sed quod est actus, & forma corporis Physici, ergo actus qui sumitur in definitione animæ, est forma, & actus dans esse, non autem in communi sumptus ad actum assistentem, & informantem. Hoc idem confirmatur ex eodem 2. textu 7. ibi enim Arist. ait, non esse quærendum an ex anima & corpore fiat vnum, sicuti non est quærendum, an ex cera, & figura fiat vnum, quoniam ex potestate, & actu non fiunt duæ res, sed vna: ecce, quòd actus iste, qui est anima, est qui informat, & dat esse potentiæ. Idem colligitur ex tex. 8. eiusdem libri, vbi dicit, quod anima est quod quid est corporis, modo forma assistens, non est, quod quid est rei, sed hoc, verificatur solum de causa formali dante esse specificum, quę est vnum genus causæ per se; vnde forma in 2. Phys. textu 28. definitur, quod est, quod quid est rei. In eodem etiam tex. cõparat corpus animatum securi, & animã figuræ securis, at figura securis est, quæ constituit in esse securim, non autem illi assistit. Idem docent Arist. in tex. 9. & 10.

Reijcitur.

comparando corpus oculo, & animã potentiæ visiuæ: dicit enim potentiam visiuam esse, quod quid est oculi, sine ea enim esset oculus æquiuocè: ita quoque anima est quod quid est corporis Physici, illi dans esse, non assistens, sicuti potentia visiua non assistit oculo, sed informat, & dat esse. Responsio Viccomercati ad hæc omnia argumenta non est responsio, sed repetitio suæ positionis: ait responderi vnico verbo ad omnia argumenta, nempè, quòd stante, quòd anima rationalis sit assistens, nihilominus homo est intelligens, est vnus per se, viuere potest, & differt ab alijs per rationale: quia in homine est vnica anima, quæ est eius vera forma informans, sed non secũdum omnem partem, quia non secũdum intellectum. Sed hæc responsio, vt dixi, est repetitio suæ opinionis, & per rationes adductas reiecta est: quia si anima rationalis nõ est informans, homo non intelligeret formaliter, vt ostendit prima ratio, non operaretur liberè, vt ostendit secunda; non differret à brutis, vt ostendit tertia, & quarta; intellectio non esset immanẽs, vt quinta; neque hoc congruit definitioni ab Arist. assignatæ, vt ostendit sexta ratio. De his multa alia legi possunt apud Alexandrum, Pomponatium, & alios viros doctos. Hæc satis sint ex dictis à Scoto. Præterea, vt nunc dictum est contra Piccol. hæc responsio dicit repugnantia: quia repugnat, quod aliqua vna forma secundũ totam essentiam sit informans, & eius aliqua pars non sit informans, sed assistẽs: non enim esset vnica essentia numero, sed aggregata ex pluribus animabus, quarum illa, quæ est assistens, non est vera forma hominis, quia non est quod quid est eius.

Resp. Viccomerc. reijc.

Rationes variæ pro opinione Auerrois, præter adductas, in primo capite adducuntur: quarum quasdam præcipuas ego adducam: longissimæ enim disputationes de hac re habentur. Gandauensis 3. de Anima, q. 5. multipliciter arguit: & nota quod eius rationes supponunt, quod omnis forma informans materiam, & corpus, sit materialis. Primò inquit sequeretur, quod anima rationalis esset mortalis: consequens est falsum, ergo. Ibi habet

Aliæ rõnes pro opinione Auer.

1\.

alia

alia argumenta, ſed ego ex eius dictis ita
2. arguo. Si anima rationalis eſt forma in-
formans, ergo anima rationalis eſt mate-
rialis: conſequens eſt falſum, ergo & ante-
cedens; Conſequentia probatur: quia for-
ma immaterialis non poteſt dare eſſe ma
teriale; ſi ergo rationalis eſt forma imma
terialis, non poteſt dare eſſe materiale ho
mini, & informare materiam, & ex aduer
ſo, ſi dat eſſe materiale, ipſa eſt materia-
lis, & corporea; falſitas conſequentis pro-
batur: quia ſi eſſet materialis, ipſa non re-
ciperet omnes formas materiales, nec for
mas rerum materialium, quia nihil reci-
pit ſeipſum, neque ſpeciem ſui: at intelle-
ctus recipit omnes formas materiales quã
tum ad earum ſpecies, ergo non eſt mate
3. rialis. Sequeretur etiam, quòd ſi intelle-
ctus eſt informans corpus, quod ſit exten
ſus, quia eſt ſubiectum figuræ corporis, &
aliorum accidentium: nam materia per
ſe non poteſt eſſe ſubiectum accidẽtium,
eſt ergo ſubiectum accidentium per ani-
mam dantem illi eſse ſpecificum, ergo ſi
illa eſt intellectiua, anima intellectiua e-
rit ſubiectum figuræ, quæ eſt quantitas,
& ſic ipſa erit quanta ſaltẽ per accidens,
4. quod eſt abſurdum. Quarto, ſi anima ra-
tionalis eſset materialis, non poſſet intel-
ligere vniuerſalia, quia vniuerſalia intel-
liguntur cum abſtractione à materia, er-
go ſolùm competit facultati abiunctæ à
5. materia. Quinto, Alij arguunt ex Ariſt. 3.
de Anima, tex. 4. & 6. vbi dicit intellectũ
humanum eſſe immixtum, id eſt non cõ-
mixtum cum materia, ergo intellectus
non eſt forma informans.

6. Sexto Ariſt. in 1. de Anima, textu 92.
ait non poſſe quidem fingi quam partẽ
corporis occupet intellectus, ergo intelle
ctus non eſt forma corporis, ergo eſt abiũ
7. ctus à materia. Septimo, Ariſt. 2. de gene-
ratione animalium, cap. 3. ait, quod in-
tellectus extrinſecus accedit, ergo nõ eſt
forma informans, ſed aſſiſtens homini.

Proponuntur quædam digna ſcitu pro intelligentia veritatis, & rationes Aduerſariorum ſoluuntur. Cap. III.

PRo ſolutione rationum Aduerſariorum ſciendum eſt, quod Ariſt. ſemper fuit dubius, an omnis forma informans ſit corruptibilis: vel potius aliqua ſit corruptibilis tantùm, aliqua verò non; Quòd aliquæ formæ informãtes ſint corruptibiles, non dubitauit, ſed pro certo habuit; & patet ratione, & experientia; per continuam corruptionem rerum, ſed de anima rationali fuit valde dubius, & modo in hãc partem, modo in aliam declinauit, vt dicemus in ſequentibus, dum de immortalitate tractabimus. Adeò quod tres ſunt propoſitiones apud Ariſtot. Prima; Anima rationalis eſt forma informans hominem. Secunda, Anima rationalis eſt inorganica, incorporea, & immaterialis ſecundum ſuam eſsentiam, neque alicui organo adicta, & operatur ſine organo. Tertia; Anima rationalis in ſe, & quo ad eſsentiam ſuam, eſt incorruptibilis. De duabus primis fuit ſemper certus: quia per rationes probari poſsunt, & ab eo probantur, quòd clarum eſt ex dictis: nam in præcedentibus viſum eſt de prima; de ſecunda quoque habetur intentio Ariſtotelis in 3. de Anima, textu 6. vbi apertè probat, quod anima rationalis non eſt organica, neque commixta corpori: nam in operando nõn vtitur organo, quia eſset qualis, eſset enim calida, vel frigida. De tertia verò propoſitione fuit dubius, & ſecundum varia principia variè locutus eſt. Si inſpiciebat operationem animæ rationalis, quæ eſt ſine organo, Item ſi inſpiciebat eius excellentiam, ſibi, videbatur incorruptibilis, & immortalis: ideò aliquando dixit intellectum eſſe quid Diuinum forſan eſse ſeparabilem à corpore, extrinſecus aduenire, & alia huiuſmodi. Si verò conſiderabat, quod intellectus operatio non eſt ſine corpore, quia non eſt ſine phantaſmate, & quod eſt actus corporis, & quod alij huiuſmodi actus ſunt corruptibiles, & multa alia, quæ infrà tangentur declinabat ad mortalitatem. Et certè niſi nos Chriſtianæ fidei lumine eſſemus adiuti, hoc lumen immortalitatis animæ ignorauiſsemus, & ſi illam admiſiſsemus, illam admiſiſsemus cum multis erroribus, vt fecerunt Auerroes, & Platonici, qui etſi dixerunt animam rationalem eſse immortalem, tamen illi multas impietates adiunxerunt,

Tres propoſitiones notabiles apud Ariſt

vt po-

vt ponendo numerum determinatum ab initio mundi, vt Platonici, aut vnicam, vt Auerroes, & alia multa absurda. Stante hoc fundamento, facilè est respondere ad rationes in oppositum allatas.

Ad 1. Ad primam Gandauensis, negatur cõsequentia; Ratio negationis est: quia consequẽtia innititur illi propositioni, quod omnis forma informãs materiam, sit materialis, & corruptibilis, quam diximus vniuersaliter non esse certam apud Arist. sed solum quo ad aliquas formas, nõ autem quo ad rationalem, de qua in pręsenti loquimur.

Ad 2. Ad secundam, negatur consequentia; ad probationem negatur illa propositio, quod forma immaterialis non possit dare esse materiale, id est informare corpus, & dare vitam, non potest quidem dare esse corporeum, & extensum, & sic currit argumentum, sed potest dare vitam intellectiuam, & esse inextensum.

Ad 3. Ad tertiam respondetur, negando consequentiam: quia intellectus dat esse homini vitale, non corporeum, & extensum; iam enim corpus per formam corporis est quantum, & extensum, per animam verò habet esse intellectuale, & vitam, & sic non sequitur quòd sit quanta; extensa, & organica, licet det esse homini per informationem.

Ad 4. Ad quartam, respondent Alexandrei negando consequentiam, quia ad intellectionem vniuersalium sufficit abstractio ab organo secundum operationem, non secundum esse; nos insuper possemus respondere, concedendo totum argumentum: sed negamus suppositum, scilicet, quod anima rationalis sit materialis.

Ad 5. Ad quintam respondetur, quod intellectus duobus modis potest dici commixtus corpori, vel quo ad esse, vel quo ad operationem, quo ad esse affirmatur ab Arist. vt visum est, quia illi dat esse, sed quo ad operationẽ est immixtus, & quia commixtio intellectus cum corpore quo ad operationem, poterat duobus modis esse; Vel quo ad obiectum recipiendum, vel quo ad corpus, vt illo vtatur ad intelligendum tamquam organo, & eius instrumento, Arist. in illo 3. de Anima tex. 4. refutat primam Conclusionem quo ad obiectum, & inquit: quòd intellectus est immixtus ab omnibus obiectis, quia in sua natura nullum obiectum habet: quia intus existens, prohibet extraneum; Secũdum verò reijcit in 6. tex. vbi apertè ait, quod intellectus in operando non vtitur organo, quia tunc intellectus esset calidus, vel frigidus, adeo quod Arist. ibi vult ostendere, quod intellectus non vtitur organo corporeo ad intelligendum, vt sensus, sed est immixtus ab eo.

Ad fextam per idem patet: nil aliud enim Arist. vult dicere ibi, nisi quod intellectus in corpore non habet determinatum locum id est organum, non enim est colligatus alicui parti corporis, qua vtitur vt instrumento, vt cæteræ partes animæ, sed est inorganica virtus. Ad 6.

Ad septimam dicemus, dum loquemur de origine animæ rationalis infra. Ad 7.

Ad rationem Viccomercati dico, quod rectè debet considerari ille textus, & tunc patebit, quod ille tex. 11. facit disertè pro nobis: nam in illo tex. Arist. statim in initio ex dictis colligit, quod anima non est separabilis à corpore, sed statim Aristot. venit in mẽtem anima rationalis, de qua erat ipse dubius, & erat apud Philosophos tanta controuersia, ideò statim quodammodo restrinxit sermonẽ, & restrinxit se, vndè hæc sunt verba eius. (***Quod quidem igitur non sit anima separabilis à corpore, aut partes quædam eius, si partibilis apta nata est, non immanifestum est.***) Ecce, quòd prius ait manifestum esse animam non esse separabilem à corpore: deinde propter dubium de anima intellectiua, quæ est pars animæ in communi, quam prius definiuerat, se restrinxit dicens; aut quædam partes eius, & aliam rationem adducit propter quã aliquæ partes sunt separabiles, quædam vero non, & inquit: quia aliquæ sunt actus quarundam partium corporis: quædam vero nõ: id est, ideo aliquæ partes non sunt separabiles, quia alligatæ sunt aliquibus partibus corporis, quibus egent ad eorum operationes obeundas: & quia absque illis operari non possunt, ideò ne otio sæ sint, non possunt separari. Sed quædam scilicet intellectiua, quia non sunt alligatæ alicui organo, non enim in operando Ad Viccomer. q̃ est 1. tõ ex 1. cap.

vtuntur

vtuntur organo, nullum habent impedimentum ex hac parte, quin sint separabiles: & cursus, quia ista separabilitas ipsi erat dubia, nec volebat se determinare adhuc, eam obscuritate inuoluit, subinferens. Amplius immanifestum si sit corporis actus anima, sicut nauta nauis: videbatur enim sequi, quod si anima rationalis est separabilis à corpore, anima rationalis assisteret corpori, vt etiam aliqui Antiqui forsan existimabant; Ideò hanc sententiam reprimit, dicens; immanifestum est autem, an anima sit corporis actus, vt nauta nauis: id est, sed ex dictis non est manifestum, an anima sit actus corpori assistens, vt nauta nauis, quasi dicat, sed potius oppositum est manifestũ, quod est actus corporis per informationem; quod item supra probauerat, vti ostendimus perpendendo textum 9. & 10. cap. præcedentis; & cõfirmatur hæc expositio; quia si Arist. iudicasset animam intellectiuam esse formam assistentem, & hoc colligeret ex eo, quod intellectus nõ est actus alicuius partis corporis, debuisset colligere sic manifestũ est, quod anima est actus corporis, vt nauta nauis, & non oppositum: at ipse colligit oppositũ, scilicet, non esse manifestum an sit actus corporis, vt nauta nauis, textus ergo ille attestatur egregiè dubitationem Aristot. in materia de separabilitate, & incorruptibilitate animæ intellectiuæ.

Ad Picc. Ad primam rationem Piccolominei, respondeo primo, quod anima duobus modis considerari potest; vel secundum quidditatem; vel vt est forma; secundo modo est natura, non primo modo, Arist. dicit loco citato Animam in prima significatione non esse naturam, non in secunda; Vide infrà Theoremate sequenti, capite 3. Secundo possumus dicere, quòd re vera anima rationalis est natura, quia est forma hominis, vt vidimus; sed quia, vt dictum est, Arist. fuit dubius de æternitate animæ rationalis, secundum varia principia vario modo locutus est de ea: & quia communiter forma naturalis est corruptibilis, & de anima rationali erat dubium, an esset mortalis, vel potius immortalis, tunc declinans ad immortalitatem dixit intellectum non esse naturam, non quidem, quòd voluerit dicere, quod anima non sit forma non informans: sed voluit dicere, quod non est natura, id est, & mortalis vti communiter sunt formæ naturales, & fateor, & fatetur Scotus apud Arist. reperiri auctoritates magis expressas pro immortalitate, quam pro mortalitate: sed rationes sunt efficaciores pro mortalitate, quàm pro immortalitate; & mirum si arbitratus est Arist. animam rationalem esse immortalem, quod illam nullibi saltem aliqua ratione suaserit, cum esset res tanti momenti.

Ad 2. Ad secundum respondetur per idem, tamen infra declarabimus quomodo anima quælibet nedum rationalis extrinsecus educatur, & tamen sit forma informans: quia Scotus de mente Arist. tenet, quod Deus sit productiuus animæ cuiuslibet ex semine, ideo dato, quod anima ex trinsecus accedat, id est ab vniuersali agẽte ex virtute seminis producatur, non tamen sequitur, quod non sit forma informans, & quod materia ad eam non sit in potentia. *Ad 3.* Ad tertium dico, quod variæ sunt expositiones illarum trium rationũ Arist. scilicet, quomodo anima rationalis pertineat ad Physicum; Pro nunc dico, quòd non ait, quod rationalis non pertineat ad Physicum, sed quod non pertinet ad Physicum, secundum omnem suam considerationem; non enim pertinet ad Physicum quatenus est Ens, sed ad Metaphysicum; Vel dicas, quòd tunc declinat ad immortalitatem, vt suprà, & sic ait, nõ pertinere ad Physicum. *Ad 4.* Ad quartam respondetur, quod Maior est falsa absolutè prolata: quia non est inconueniens, quod forma secundum suam essentiam sit immaterialis, & informet corpus Physicum, & det illi vitam; concedimus ergo, quòd intellectus est immaterialis, & immixtus organo corporeo, quia per se, est receptiuus specierum absque aliquo instrumento corporeo, sed quãdo ait, quod intellectus est incorruptibilis, negatur hoc assumptum: quia hoc est dubium; & dato, quòd esset immortalis, non propter hoc sequitur, quod non possit informare corpus, & negatur, quod hæc forma non sit proportionata corpori; est enim actus, corpus vero potentia.

THEOREMA LXVIII.

Anima rationalis secundum veritatem, est immortalis, sed de hac veritate fuit dubius Aristoteles.

Exponitur Sententia Scoti. Cap. I.

Scot. SCotus 4.Sent.d.43.quæst.2.declarando secundam propositionem, quæ est ista; An animam rationalem esse immortalem, ratione naturali possit probari; Respondet, quod naturaliter non possumus habere rationes necessarias, atque demõstratiuas, ad illam probandam; sed solum probabiles; & loquens de Philosophis, maximè de Aristotele, ait, quòd auctoritates eius, quæ videntur asserere immortalitatem, possunt solui duobus modis; vno modo, quia dubium est, quid ipse Arist. circa hoc senserit; variè enim loquitur in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quorum aliquibus videtur sequi vnum oppositum, & ex alijs aliud; vnde probabile est, quod Aristot. in illa Conclusione semper fuerit dubius, & nunc magis accedere ad vnam partem, nunc magis ad aliam, iuxta hoc, quòd tractabat materiã consonam magis vni parti, quàm alteri; neque sibi contradicit in quodlib. 21. sed habet eandem doctrinam, quàm habet in eo.4. Sent. loco citato; & nos declaramus in seq. Theor. cap. 1. declarando authoritatem illam Arist. Intellectus de foris aduenit; docet enim secundum principia Arist. animam intellectiuam esse immediatè à Deo: sed non dicit secundum omnia principia Arist. esse immortalem. Quòd si quis obijciat, ait Scotus in eo quodlibeto, quod ratio naturalis potest attingere ad probandam animam intellectiuã esse immediatè à Deo, quia est immortalis, ergo secundum principia Aristot. vult Scotus, animam intellectiuam esse immortalem. Respõdeo, quòd aliud est asserere animam intellectiuam esse immortalem probari posse ratione naturali, aliud est secundum principia omnia Arist. esse immortalẽ, ex illa ratione Scoti potest inferri primum, non secundum. Vnde etiam Scot. in 4. Sent. loco citato, dicit, quod ad probandum animam intellectiuam esse immortalem, sunt rationes probabiles, licet non sint demonstratiuæ, neque necessariæ, tamen authoritates Arist. ait posse dupliciter solui; scilicet, vel quia fuit dubius, vel quia si asserit animã rationalem esse immortalem, non probauit: nulla ergo est contradictio in Scoto, sed idem vtroque loco dicit; & hoc elicitur quoque ex 7. q. quodl. sub P. vbi citat quodlib. 21. quo in loco apertè ostendit, se ibi loqui de productione animæ intellectiuæ, non de immortalitate animæ; Quod si quis obstinate hanc expositionẽ reijciat, dicamus, quòd secundum aliqua principia Arist. anima intellectiua est immortalis, vt nunc infra patebit, & de his loquitur ibi Scotus; Hanc eandem sententiam habet Scotus in 3. Sententiarum, distinct. 27. quæstione vnica, articulo 3. sub G.

Quòd autem hoc verum sit, facilè ostenditur Arist. 7. Metaph. tex. vlt. vult, quod quando compositum resoluitur, solùm partes materiales remaneant, scilicet, elementa, sed forma nequaquam: vnde dicit ibi, quod compositum constituitur ex partibus materialibus, vt ex terra, & igne, sicuti syllaba componitur ex elementis; sed vltra hoc adest forma totalis resultans, & dans esse toti. Vnde syllaba AB, non est solum A, & B, sed aliquid aliud, & caro non est solum ignis, & terra, aut calidum & frigidum, sed & alterum aliquid: per illud, aliquid alterum, innuens formam substantialem, & totalem; & hoc probat: quia dissolutis his, id est elementis, vti A, & B, & terra, & igne; elemẽta quidem manent, sed caro, & syllaba non manẽt, id est forma substantialis totalis, quæ dabat esse carni, nõ manet post totum; & ex hoc elicitur, quòd forma substantialis, qua totum habet esse, non manet separata à toto suo materiali; sed hæc forma totius non est alia forma à forma partis, vt declaraui in Theoremate, An totum distinguatur realiter à suis partibus, quia forma partis est quę dat esse rei, & constituit essentiam rei, vt ibi declaraui: at anima rationalis est, quæ dat esse homini, vt probauimus: & est quod quid est hominis, ergo ipsa iuxta principia Arist. *1. rõ.*

non remanet seiuncta à toto materiali, siuè à partibus materialibus. Et ex hoc confutatur responsio Iauelli ad hoc argumentum, qui concedit, formam totius corrumpi, sed negat animam esse formam totius; Rationes autem in dicto Theoremate adductæ cap. 1. hoc probant; & hoc quo ad secundam responsionem; quo ad primam responsionem verò, concedit Iauellus Aristotelem probare ibi, quod totum est aliud à partibus, quia partes remanent post totum, hoc autem non probat rationalem corrumpi, immò remanere: quia ait, partes remanent, rationalis autem est pars hominis. Sed ego quæro à Iauello, quæ sint partes, quas Philosophus ibi dicit remanere post totum; certè dicit esse solùm materiales, non formam, immò formam dicit corrumpi, ergo hæc consequentia est Aristotelis, partes quæ remanent post totum, sunt solum elementares, ergo non forma.

Reijcitur resp. Iau.

Secundò, est principium apud Aristotelem: quòd incipit, desinit esse; vndè hoc vtitur Aristoteles contra Platonem 1. de Cęlo, textu 102. & indè, & textu 126. & indè, & ibi habet pro incōpossibili, quod aliquid receperit esse, & sit perpetuum, & incorruptibile: sed anima rationalis incipit esse, apud Aristotelem, ergo. Item 3. Physicorum cap. de Infinito, textu 60. habet. Cuius est principium, eius est finis; Huic rationi respondet Iauellus eodem 3. de Anima, quæstione 3. dupliciter. Primò, quod argumentum concludit de genito generatione Physica: sed anima non est genita generatione Physica. Sed hæc responsio destruitur per rationes Philosophi, & per suammet declarationem istorum terminorum, ingenitum, & genitū, nam expressè textu 125. se declarat, quid intelligat per ingenitum, & quid per incorruptibile intelligat, & dicit, & quod accipit ingenitum in sua significatione pro eo, quod est nunc: & prius verum nō erat dicere, non esse, id est pro eo, quod semper fuit, & est, & per incorruptibile intelligit id, quod nunc est, & de quo posterius non erit verum dicere, non est; & ostendit, quod hæc duo se consequuntur, ingenitum, & incorruptibile; in tex. verò sequenti probat ex his, quod genitum, & corruptibile se consequuntur: adeò quod omne quod est genitum, est corruptibile; Ex hoc patet falsitas responsionis Iauelli, quia Aristotel. non loquitur de genito, generatione Physica, vel alio modo, sed loquitur absolutè de genito, quod est illud, quod habuit esse post non esse, vti dicunt ipsi de anima, nam sicut ingenitum est, quod semper habuit esse, ita genitum est, quod non semper habuit esse, sed post non esse, habuit esse, & adducit rationē in textu 127. 128. & 129. quæ consistit in hoc; datur aliquid quod semper fuit, semper est, & semper erit, & hoc dicitur semper ens: datur aliud, quod nunquam fuit, neque est, neque vnquam erit, & hoc dicitur semper non ens; inter hęc duo extrema datur medium, quod medium est genitum, & corruptibile: hæc enim non sunt semper, vt semper ens, neque semper non sunt, vt semper nō ens, ergo sunt medium, & sic aliquando sunt, & aliquādo non sunt: genitum enim pro aliquo tēpore determinato est, pro aliquo verò nō est corruptibile, similiter pro aliquo tempore est, & pro aliquo non est, & sic se videntur consequi: & hac ratione probat Arist. corruptibile, & genitum se consequi; Ex hac ratione colligitur, quod Arist. non accipit genitum, quod est corruptibile, pro genito generatione Physica, sed pro eo, quod aliquando habuit esse, post non esse, quocumque modo illud esse recipiat. Ex his etiam patet falsitas secundæ responsionis Iauelli ad hoc argumentum, cui magis ipse assentit, quæ est, quod Aristotel. loquitur de genito, quod habet contrarium, cuiusmodi non est anima, falsum enim est, quod loquatur de genito sub hac contractione particulari, ad genitum habens contrarium, quia, vt dixi, loquitur de genito absolutè, quod habet esse, post non esse, & est medium inter semper esse, & non semper esse. Sed plures aliæ rationes ad hoc in illis textibus habentur, quas vnusquisque videre potest.

1. respōs. Iau. *Reij. citur.* *Reijcitur resp.* *2. resp. Iau. reijc.*

3. His possumus addere tertiò, quod secundum Aristotelem forma est, quod quid est, & essentia rei compositæ, ergo implicat, quod illamet forma sit separabilis ab

bilis ab illa esentia, ita quod destruatur essentia illius compositi, & forma illa maneat: & hæc ratio est, quam magni facit Alexander Aphrodisiensis, quæ re vera est efficacissima: dicere autem animā rationalem non esse formam specificam hominis, est adeò impium, & contra rationem, vt supra diximus, vt nihil magis. Ex his principijs Aristot. declinabat ad mortalitatem intellectus.

4. Quartò, etiam 1. de Anima, tex. 12. ait intellectum non intelligere sine phantasmate, ex quo colligitur non posse separari à corpore, quia esset otiosa.

Reijcitur resp. D. T. Responsio Diui Thomæ nulla est: quia ostendam eius opinionem esse impossibilem apud Aristotelem. Neque responsio Auerroistarum, qui dicunt, vt Viccomercatus, & Franciscus Piccolomineus, quod licet corrumpatur vnius phantasia, alia remanet, cum qua intellectus intelligit semper; est ergo mens separabilis ab hoc, & ab illo corpore, sed non à corpore in communi. Sed hæc responsio est vana: quia ergo incorruptibile, æternum, & diuinum pendet à corpore in sua propria, & peculiari operatione, quia non potest operari sine corpore, siue illo vtatur vt instrumento, siue quocumque alio modo. Præterea, Aristotel. loquitur de corpore particulari vniuscuiusque hominis; quia loquitur de passionibus, vt de timore, ira, desiderio, &c. & quærit de his, an sint illis particularibus corporibus simul cum intellectu communes, vel soli animæ: & cōcludit, quòd si communes sunt toti coniuncto, anima non est separabilis ab illo corpore particulari: certum est autem, quòd timor, confidentia, ira, &c. insunt toti coniuncto, vt ibi dicit etiam de intelligere, quia non est sine phantasia; non ergo confugere debent ad corpus in communi. Mirum est de viris istis, dum Aristoteles dicit videri sibi animam esse abiunctam à corpore, libenter interpretātur de corpore particulari; dum verò Aristoteles dicit sibi videri non posse separari, quia non potest operari sine corpore, interpretantur dè corpore in communi: at Aristoteles loquitur vniformiter, quia de eadem quæstione semper loquitur, & maximè in illo 1. de Anima, textu 12. quia dicit esse dubitationem de passionibus animæ, an sint totius coniuncti, vel solius intellectus: quia si primum, non est separabilis à corpore; si verò secundum, nihil prohiberet: sed primum concedit, & negat secundum, & sic ex hoc principio pendet inseparabilitas.

Præterea, 3. de Anima, textu 20. dicit, quòd intellectus post mortem non reminiscitur; quæro ego ad quem pertineat reminiscentia, an ad homines, & intellectus particulares (suppono enim reminiscentiam esse intellectus in hac vita) certè pertinet ad particulares, non ad vnam vniuersalem Intelligentiam; sed inquit quod non reminiscitur, ergo supponit, quod intellectus remanens post mortem fit ille particularis, qui erat viuentis huius, & quod sint plures, non vnus post mortem.

Aliorum principium ipellens ad imortalitatē. Ex altera parte habebat quædam principia, licet non ita cogentia, quæ ipsum impellebant ad immortalitatem, quæ vt ex eius dictis colligitur, videntur esse dignitas intellectus, qui videtur esse quodammodo quid diuinum, est enim in operatione sua inorganicus, & hoc est maius, & magis cogens principium, quod tamen non ita cogit, vt aduersa, quæ adduximus.

Aderat etiam opinio maximorum, & præcedentium Philosophorum, desiderium naturale hominis, existimatio omnium hominum ferè, pietas legum, & alia huiusmodi, quæ tamen non sunt valdè efficacia vt priora; & hoc cōfirmatur: quia Aristoteles nullam adduxit rationem, neque innuit vnicum medium, quo probaret illam esse immortalem: sed aliquando asseruit quidem esse immortalem, sed sub dubio, & sub ambiguitate, vt expositores eius illas auctoritates in vtrāque partem trahant, & exponant, quæ omnia signa sunt euidentia dubitationis Aristotelis in hac re, qui nesciuit ad alteram partem certam, & euidentem se determinare: & certè nisi lumen supernaturale nos adiuuisset, arbitror innumeros homines hoc dubio inuolutos fuisse: res enim nimis ardua est ex lumine naturali tantum.

Secūd⁹ mo Secundus modus quo possumus soluere aucto-

re auctoritates Aristotelis, est, quia possumus dicere, quod licet existimauerit animam rationalem esse immortalem, hoc tamen rationibus necessarijs non probauit: neque enim omnia dicta à Philosophis assertiuè erant probata ab eis per necessariam rationem naturalem, sed frequenter non habebant nisi quasdam probabiles persuasiones, vel vulgarē opinionem Philosophorum præcedētium; vnde Philosophus 2. de Cælo, textu 60. in quo loco tractat duas difficillimas quęstiones, inquit, tentādū est id dicere, quod videtur signum, reputantes promptitudinem magis imputari verecundiæ, quam audaciæ, si quis propter Philosophiæ sitim etiā paruas sufficientias diligit, de quibus maximas dubitationes habemus.

d° fol uēdi autho rita tes A rist.

Ex quo loco elicitur debere sufficere Philosopho quæuis parua sufficientia de rebus arduis, vbi non poterint peruenire ad maiora, ne contradicerent principijs Philosophiæ, & in eodem capitulo ait: de alijs astris dicunt Aegyptij, & Babylonici, à quibus multas credulitates habemus de vnoquoque astrorum; ex quo loco patet, quòd quandoque Philosophi acquiescunt alicui Conclusioni propter suas persuasiones probabiles, aliquando propter assertiones suorum principiorum, præter rationem necessariam; & ex hoc habetur responsio clara ad omnes auctoritates Philosophi, etiam si essent expressæ, quod licet Aristoteles existimauerit animam immortalem, nunquam hoc rationibus necessarijs probauit: immò ad hanc conclusionem nullam ipse Aristoteles rationem adduxit, vt illam probaret, vt patet ex diligenti inquisitione eorum, qui dicunt indubitanter Aristotelem posuisse animam immortalem, quia nullam rationem nec leuissimam factam ab Aristotele ad ostendendum animam esse immortalem adducunt, licet varias auctoritates eius adducant, ex quibus ipse videtur asseruisse hanc immortalitatem.

Notā dum. Sed hic vnum aduertendum esse notādum est; quod quando Aristoteles videtur dicere animam rationalem esse immortalem, non tenet eam immortalem vt facit Auerroes, & eius sectatores, id est, non tenet eam esse vnam Intelligentiam assistentem omnibus hominibus, quia vt visum est, fatetur eam esse informantem, sed dicit esse immortalem, vt D. Thomas, id est animam rationalem vniuscuiusque esse immortalem. At dicet Aduersarius, hoc non potuit dicere Aristoteles, quia eius principijs aduersatur; & ego respondeo, quòd aliquibus suis principijs aduersatur, ideò quia non habuit rationem sufficientem ad probandum immortalitatem, quæ tamen animę ob alia principia, quæ diximus ei competere videbatur sibi, semper cum dubitatione dixit, eam esse immortalem, certus ergo fuit Aristoteles, quod intellectus est forma hominis, & hoc probauit, sed an esset immortalis fuit dubius; Quòd confirmatur: quia teste Francisco Piccolomineo, 2. libro de Mente humana, cap. 20. Arist. nullibi mentionem fecit de vnitate intellectus, si ergo Arist. existimauit animam rationalem esse quandam intelligentiam vnam numero, hominibus assistentem, certè, vel vnum verbum de hac vnitate dixisset: at quia supponebat eam multiplicari ad multiplicationem indiuiduorum, quia est forma informans, ideò vt de re clara nec verbum fecit.

Opiniones, & rationes Aduersariorum explicantur. Cap. II.

ILli, qui animam esse immortalem absque vllo dubio dixerunt, de mente Aristotelis, in duas partes diuisi sunt; aliqui enim dixerunt illam esse vnicam in omnibus hominibus, vt Auerroistæ omnes, & Vicceomercatus, Franciscus Piccolomineus, & alij. *Auerroistæ Vic. Frāc. Pice.*

Alij verò dixerūt multiplicari ad multiplicationē indiuiduorū, & vnamquamque esse immortalem; atque hæc opinio est vera, & de fide; sed hanc diximus fuisse dubiam Aristoteli, & hanc secutus est D. Thomas. Quæ opiniones licet diuersæ sint, tamen in eo, quod vtraque sustinet animam rationalem esse immortalem, rationes communes habent, quas adducere libet, vt dubietas Aristotel. in hac re, & meritum fidei Christianæ magis appareat. Scotus pro hac opinione adducit varias rationes, & auctoritates. Primò *D.T.*

Philosophus 2. de Anima textu 21. dicit, quòd intellectus separatur à cæteris, sicut perpetuum à corruptibili; hanc eandem adducunt Viccomercatus, & Piccolomineus.

2. Secundo, 3. de Anima textu 7. ponitur differentia inter sensum, & intellectum, quia vehemens intelligibile perficit intellectum, ergo intellectus non debilitatur in operando, & tunc vltrà sequitur, quod sit incorruptibilis in essendo.

3. Tertiò (hæc magnificatur à Francisco Piccolomineo) in 12. Metaphysicæ textu 17. ait Philosophus, si autem posterius aliquid permanet, perscrutandum est; in quibusdam enim nihil prohibet, vt si anima est tale, non omnis, sed intellectus, ergo vult dicere, quod intellectus est forma manens post compositum, ergo est immortalis.

4. Quartò, 2. de generatione animalium, cap. 3. habentur hæc verba; *Relinquitur igitur, vt intellectus de foris adueniat.* Ergo intellectus non accipit esse per generationem, ergo neque potest amittere esse per corruptionem: quia eius esse non subest alicui tali causæ corrumpenti, vel generanti (hanc plurimi faciunt Viccomercatus, & Piccolomineus.)

5. Quintò, ex dictis Aristotelis formatur ratio; est vnum principium apud Aristotelem, quod naturale desiderium non est frustra, nunc autem in anima est naturale desiderium ad semper esse, vt patet, ergo.

6. Sextò, 7. Metaphysices, vult Philosophus, quod materia est, qua res potest esse, & non esse, ergo illud, quod non habet materiam, non habet talem potentiam non essendi, intellectus secundum Philosophum non habet materiam, quia est forma simplex.

7. Septimò, 3. Ethic. vult, quod fortis debet se exponere morti pro Republica, & 9. Ethic. vult idem, etiam secundum iudicium rationis naturalis, ergo secundum rationem naturalem Arist. cognouit immortalitatem animæ; probatur consequẽtia, quia nullus propter quodcumque bonum virtutis, vel in se, vel in alio, potest appetere omnino non esse suum, at si anima non esset immortalis, tunc fortis appeteret esse suum totaliter, ergo.

8. D. Tho. D. Tho. par. 1. quæst. 75. artic. 6. arguit ex verbis Philosophi sic: Quod corrumpitur, corrumpitur per contrarium, aut per defectum alicuius necessariò requisiti ad esse eius: sed anima intellectiua non habet contrarium, nec esse corporis est simpliciter necessarium ad esse eius, quia habet proprium esse per se, & idem in corpore, & extra corpus solum adest hæc differentia, quod in corpore illud communicat corpori, extra corpus non communicat.

Nonò, Nõ Anima est simplex, simplex, 9.
potest separari à simplici, ergo non potest separari a seipsa, ergo neque à suo esse, quia non habet esse per aliam formam à se diuersam, sed per seipsam; secus est de composito, quod habet esse per formam, quæ forma potest separari à materia, & ita esse compositi destrui.

Decimò, ex Piccolomineo lib. 2. de Mẽ 10.
te humana, cap. 4. Arist. 1. de Anima tex. 49. inquit; *Laboriosum est, & mistum esse corpori non potens absolui, & præterea fugiendum, siquidem melius est menti non esse cum corpore, vt dici solet, & multis placet.* Ecce quod commendat sententiam Platonis in hoc, quod dixit animam esse immortalem.

Vndecimò, in eodem 1. tex. 65. ait Phi- 11.
losophus; *Mens quidem videtur irasci substantia quædam existens, & non interire,* & infra. *Ipsum igitur intelligere, & speculari marcescit quodam interius corrupto, ipsa autem impatibilis est;* & paulò infrà; *Mens autem fortassis quid diuinius, & impatibilius est.*

Duodecimo, Aristoteles in 1. de parti- 12.
tibus animalium, cap. 1. probat mentem non esse de consideratione Physica, tribus rationibus; ex quo loco Piccolomineus elicit rationem primò ex Conclusione; Forma omnis ad Physicum non attinens, est immortalis, at mens ex dicto loco non attinet ad Physicum, ergo est immortalis.

Decimotertio, Aristoteles ibi adducit 13.
rationem primam, quæ est: Si naturalis Philosophus loqueretur de omni anima, præter naturalem scientiam nulla relinquere-

quereretur Philosophia.

14. Decimoquarto, forma, quæ non est natura, non attinet ad Physicum, mens non est natura, ergo non attinet ad Physicum; Minor probatur: quia mens non est initium motus acretionis, neque lationis, neque alterationis. &c.

15. Decimoquinto, est tertia ratio Aristotelis ibi. Quæ sunt ex abstractione, nō pertinent ad Physicum, sed mens est ex abstractione, ergo supponit Aristoteles mentem esse de numero abstractorum.

16. Decimosexto, ex 4. textu 3. de Anima, arguitur. Ibi accipit Aristoteles mentem omnia intelligere, ex quo deducit, quod anima est immixta corpori, & in hoc laudat Anaxagoram, qui dixit mentem immixtam esse corpori, quia intus existens prohibet extraneum. Ex quo loco sic arguitur. Arist. hic intelligit mentem esse segregatam, & immixtam corpori, vti posuit Anaxagoras, quem hic laudat: sed Anaxagoras posuit mentem segregatam à corpore omninò, & quo ad esse, & operationem, & esse immortalem, ergo Aristoteles existimauit mentem esse immortalem, & a corpore, quo ad esse, & operari, esse seiunctam.

17. Decimoseptimo, arguitur ex 6. textu vbi dicit Aristotel. mentem non esse mixtam corpori, quia esset calida, vel frigida. Sic arguitur. Forma, quę non fit qualis, neque eget instrumēto corporeo, est immortalis, sed mens est talis; Minor est Aristotelis in eo textu; Maior probatur: quia forma quæ eget materia ad sui esse, etiā pro fungendo suo munere eget aliquo materiato instrumento, ergo quæ non eget pro suo munere fungendo aliquo instrumento materiato, est secreta à materia, & consequenter est immortalis.

18. Decimooctauo, in textu 19. loquens de intellectu agente, dicit, quod est immixtus separabilis, & simplex, sed intellectus agens, & possibilis, re idem sunt, ergo intellectus secundum essentiam est immortalis.

19. Decimonono, 3. de Anima textu 20. ait, quod intellectus post mortem non reminiscitur, quia corrupta est phantasia, ergo intellectus manet post mortem, & est immortalis.

Alias rationes adducunt alij: sed hæ potiores videntur, & ex solutione, & declaratione istarum quilibet poterit de alijs iudicare.

Opinio prædicta reijcitur, & rationes pro ea soluuntur. Cap. III.

VErum ista opinio, quo ad neutram viam est admittenda. Opinio quidem Diui Thomæ in se est vera, & absolutè: sed illa nobis certitudinaliter innotuit per fidem, & reuelationem supernaturalem, ab Arist. autem fuit quidem cognita, sed dubia, vel saltem non habuit rationes efficaces ad illam probandam; immò ex eius principijs sequitur oppositum, omninò: quia ipse negat creationem temporalem, quam tamen sustinendo immortalitatem animæ cum pluralitate, cogimur admittere; Sed hoc admisso, quia possent varia responderi vnum est argumentum, quod est insolubile, quia Arist. posuit mundum esse æternum a parte ante, & à parte post, ideo si animæ rationales sunt immortales, infinitæ animæ actu essent, infinitum autem actu non potest dari ex Arist. 3. Phys. tex. 56. & inde, ideo cū non potuerit Arist. soluere hoc argumentum, nihil de immortalitate animę voluit certò proferre: sed, vel sub dubio, vel sine vlla ratione. *Reijcitur. Opin. D.T.* *Arg. insolubile.*

Nec responsio D. Th. & Iauelli ad hoc argumentum, ipsum tollit: respondent enim quod Philosophus 3. Phys. negat dari infinitum in corporalibus, non autem negat infinitum in intellectualibus & immaterialibus; Sed certè, hæc responsio est falsa: quoniam clarum est apud Arist. pluribus in locis, quòd dicit naturam respuere infinitum; & maximè 8. Physicorum textu 48. vbi dicit, motores orbium, qui sunt separati à materia, non esse infinitos: quia melior est finitas, quam infinitas, & 1. Physicorum textu 50. aduersus Antiquos ponentes infinita principia, inter rationes multas, quibus refutat principia infinita esse, dicit, semper finita melius esse ponenda quàm infinita: & sic semper Arist. renuit infinitatem, ergo maximè renuit in proposito. Sed quod Arist. in 3. Physic. & 11. Metaph. cap. 8. probet *Resp. D.T.* *Reijcitur.*

non dari infinitum actu, etiam in immaterialibus, probatur ex rationibus suis, quas adducit contra Antiquos ponentes infinitum separatum à sensibilibus: probat enim Philosophus absolutè non dari infinitum ibi 11. Metaph. cap. 8. hoc modo. Si datur infinitum actu existens, vel est Substantia, vel Accidens, non est Substantia, quia tunc infinitum non erit multitudo, neque magnitudo, quia ista sunt accidentia: at consequens est falsum, quia multitudo, & magnitudo sunt de essentia infiniti, quia infinitum est diuisibile, diuisibilitas est passio quantitatis, ergo infinitum erit accidés: sed hoc esse falsum, probat primo aduersus Platonicos: quia hoc ipsi dicere non poterant, quia ponebant infinitum esse principium omnium, accidens autem nõ potest esse aliquod huiusmodi: sed infra probat absolutè quod infinitũ non possit esse accidens: quia vel esset magnitudo cõtinua infinita, & tũc daretur corpus infinitũ, quod est absurdũ, & longo sermone in illo 11. cap. 8. probatur, & 3. Phys. vel esset numerus infinitus, sed hoc secundum quod maximè facit ad propositum nostrum (quia Aduersarij ponentes infinitas animas actu, ponunt infinitatem in numero, adeò quod dabitur infinitus numerus actu) cõfutat hac ratione: quia omnis numerus, vel habẽs numerum, est numerabile: si ergo infinitum est numerus per se existẽs, separatum à sensibilibus, vel à quocũque subiecto, erit innumerabile: si etiã inerit alicui subiecto, illud subiectum erit innumerabile: at falsum est vtrumque istorũ esse innumerabile, scilicet quod tã numerus in se quã habens numerũ nõ sit numerabile, patet ergo quod non datur infinitus numerus in se, quod est accidens, neque dantur infinita numerabilia actu, quęcumque illa sint, siue sensibilia, & materialia, siue abiuncta à materia, ergo non dantur infinitæ animæ actu: quia tunc esset numerus infinitus in se, vt est accidens, esset etiam actu infinitũ numerabile innumerabile, quod est inconueniens, quia non posset numerari, & tamen omne numerale est innumerale. Præterea in 3. Phys. à tex. 56. incipit loqui de infinito per modum determinationis, cum eousque determinasset de infinito per modum disputationis; determinat autem ibi, quod omne infinitũ semper est quid potentiale, & non est totum simul, sed quod accipitur pars post partem: & dat exemplum de ludo Agone, & de die, qui numquam est totus simul, sed pars succedit parti, & hoc in tex. 57. in calce autem illius textus, & sequenti, comparat ad inuicem duo infinita, scilicet infinitum generationis hominum, & temporis ad infinitum in magnitudine, & docet in quo conueniant, & in quo differant, inquitq. conuenire, quod in vtroque infinito, id, quod accipitur, semper est finitum, & semper remanet aliquid accipiendum; differunt verò in hoc, quod illud finitum, quod accipimus in magnitudinibus semper permanet, & non corrumpitur, sed illud finitum, quod accipimus in infinito generationis, & temporis, corrumpitur, & deficit; ex hoc loco conspicuè percipitur, quod Arist. non vult res, quæ in continua successione habent esse, remanere, & consequẽter non vult; quòd detur infinitus numerus rerũ actu à parte ante, quod tamen Aduersarij dicunt.

Est etiam falsum, quod dicit Iauellus, nempè, quod Pithagoras ponebat infinitum quantum, non in numero, & quod ideo Arist. reijcit tale infinitum in quantitate, non in numero: quoniam Pithagoras, & Antiqui, vt ibi dicit Philosophus, ponebant infinitum sine quantitate, esse quid separatum: quia si ipsi dixissent infinitum illud, quod arbitrantur dari, esse quantitatem, Arist. in 11. Metaph. non argumentatus fuisset aduersus eos per illã disiunctionẽ: infinitum illud, aut est Substantia, aut est Accidens: quia iam Aduersarij asserebant esse quantitatem; est ergo dicendum, quod Antiqui dicebant absolutè dari infinitum, quid vero illud esset, erat aliud negotium; ideo Philosophus reprobat tale infinitum, quia omne, quod est, est Substantia, vel Accidens, illud autem infinitum non est Substantia, nec Accidens, ergo non datur.

Probat etiam non esse Quantitatem: *2. rũ princ.*
quia vel esset cõtinua, vel discreta, & neutrũ esse ostendit, & sic infinitũ nihil esse. His possumus addere, quòd apud Diuũ Tho. indiuiduatio est propter materiam,

anima autem in ſeipſa eſt ſine materia, quomodo ergo poteſt multiplicari? Opinio autem Caietani quo ad hanc Indiuiduationem, aliàs eſt refutata. Opinio verò Auerroiſtarum eſt impia: quia negat intellectum eſſe formam informantem, & putant Ariſt. dicere animam eſſe abiūctam à corpore per informationem, & ſolum eſſe aſſiſtentem, & propterea eſſe immortalem, & vnicam numero; quod principium eſſe falſum patet ex ijs, quæ ſuprà diximus de informatione animæ intellectiuæ, & rationes, ſiue auctoritates adductę, informationis nihil officiunt: quia auctoritates non dicunt intellectũ ſeparari à corpore, id eſt non informare corpus hominis, dum homo actu viuit: ſed dicunt, animam eſſe ſeparabilem à corpore, id eſt in ſe non eſſe materialem, & corpoream; vel dicunt eſſe ſeparabilem à corpore, nempe poſt mortem, id eſt non eſſe interituram: hoc autem non erat inconueniens expreſſum apud Philoſophos antiquos, quod anima eſſet immortalis, & quod tamen eſſet actus informans hominem, vt patet de Platonicis, qui ponebant quendam determinatum numerum animarum a principio mundi creatarum, quas poſtea informare corpus aſſerebant, dum homo generabatur, & licet Franciſcus Piccolomineus dicat Platonicos poſuiſſe animam eſſe aſſiſtentem, tamen ex ijs, quæ dicit Zabarella libro de Humana mente, cap. 4. colligitur ipſos poſuiſſe illam eſſe informantem: ſed hoc nihil refert pro nunc. Hæc propoſitio ergo erat dubia apud Ariſt. An omnis forma informans eſſet corruptibilis, & ſic ſtant ſimul, quod Ariſt. non dubitauerit de animæ informatione, ſed illam aſſeueranter tenuerit, & probauerit, vt patuit ſuprà, tamen dubitauerit de eius immortalitate: Rationes etiam, quæ videntur probare animam eſſe ſeiunctã à corpore, non eſſe mixtam, &c. non probant animam rationalem non eſſe actum informantem, & dantem eſſe ſpecificum homini, vt ſupra toties diximus, ſed ſolum non eſſe organicam, & operari ſine organo, neque alicui parti corporeæ eſſe addictam, vt ſunt partes ſenſitiuæ: quod magis patebit nunc, dum reſpondebimus ad vnamquamque.

Reijcitur opinio Auerroiſtarum.

Rõnes probãtes aĩam eſſe immortalẽ.

Non faciũt cõtra inform.

Redeundo verò ad immortalitatem, duobus modis poſſumus reſpondere ad omnes has rationes.

Primò, quod Ariſt. nihil certi attulit, & quod ſi aliquando dixit animam eſſe immortalem, illud ſub dubio protulit.

1. reſp generalis.

Sed aduerſus hanc reſponſionem arguit Piccolomineus, dicens, immò Ariſt. de nulla alia re tam clarè, & ſæpè locutus eſt, & ſi de hac re dicendum eſt Ariſt. ſub dubio locutũ fuiſſe, nulla eſt res, de qua clarè locutus ſit. Sed hæc confutatio non eſt confutatio, non enim quia Piccolom. dicit Ariſt. locutum eſſe clarè, ideo Ariſt. locutum eſſe abſque dubio probatur, debebat rationes adducere.

Arguit Vicc.

Reij.

Secundo modo poſſumus dicere, quod etſi forſan Ariſtot. exiſtimauerit animam rationalem eſſe immortalem, & aliquando illud aſſertiuè protulerit, tamen ad hoc nullam adduxit rationem neceſſariam, Ratio autem illa, quæ efficacior Aduerſarijs videtur, quia ipſa rationalis non eſt commixta corpori, vel alicui parti, & quod ideò eſt ſeparabilis, iam dixi, quod probat, animam rationalem non eſſe organicam, id eſt in operando non vti corpore, vel aliqua parte eius determinata ad operandum, vt facit ſenſus; & confirmatur adhuc: quia ſi Ariſtot. ex eo, quod anima rationalis non eſt actus alicuius corporis, deducit ſeparabilitatem à corpore omnino, in textu 11. 2. de Anima, quem locum ipſi tantum magni fecerunt, ergo debebat concludere, quare manifeſtum eſt intellectum eſſe actum, vt nauta, nauis, & ſeparabilem a corpore: ſed Ariſtot. infert oppoſitum, dicẽs. (Amplius autem eſt immanifeſtum, an anima ſit actus corporis, vt nauta nauis;) Ratio ergo illa nihil valet, neque cõtra informationem, neque pro immortalitatis certitudine apud Ariſt. ſed ſolum concludit ſeparabilitatem animæ ab organo determinato in operãdo; at inquit Vic comercatus, Ariſt. ex eo, quod rationalis non eſt organica, concludit eſſe immixtã à corpore, in 3. de anima textu 6. Dico, quod non concludit animam eſſe immixtam corpori ſecundum eſſe, ſed ſolũ probat non eſſe organicam, & materialem, &

2. reſp general.

Rõ Vicc. reijc.

& hoc modo non misceri corpori: quia tunc esset calida, tamen non sequitur, quod probet non dare esse formale. Nūc ad vnamquamque rationem breuiter respondetur, cum etiam Scotus ad multas illarum, & potiores respondeat, in quo magis patebit dubietas Aristot.

Ad 1. rōnē & particul. Ad primum respondetur, quod intelligit ibi Arist. de separabilitate à corpore in operando: quia non vtitur organo, dicit ergo, quod est separabilis, & incorruptibilis corruptione organica, quæ est propter corruptionem organi, potentia enim visiua est corruptibilis, quia eius organum corrumpitur, intellectus ergo est separabilis, & incorruptibilis tali corruptibilitate, non tamen sequitur propter hoc, quod intellectus absolutè sit incorruptibilis in operando, quia tunc esset quoque incorruptibilis in essendo: sed est simpliciter corruptibilis in operando, iuxta illud 3. de Anima, Intellectus corrumpitur nobis quodam intentiori corrupto. Possumus, & aliter dicere, quod ibi Aristotel. loquitur dubitatiuè, hæc enim sunt verba text. *De speculatiua autem potentia nihil manifestum est, sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari, vt perpetuum à corruptibili*; Ecce quod prius inquit de hoc intellectu nihil certi esse, sed videri esse genus aliud; certè si assertiuè loqueretur, non debuisset dicere, de speculatiua nihil est certum: sed debuisset dicere, est certum, & indubitatum, illam esse aliud genus animæ, & esse separabilem; clarum est ergo, quod hoc dixit secundum vulgarem quandam hominum opinionem, qui iudicabant animam esse immortalem: sed ipse nihil certi habebat.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod excellens sensibile corrumpit sensum per accidens: quia corrumpit organum; & per oppositum, quia intellectus non habet organum, non corrumpitur ab excellenti obiecto, non tamen propter hoc sequitur, quod intellectus absolutè sit incorruptibilis.

Ad 3. Ad tertium respondetur quod Aristoteles ibi loquitur sub dubio: quia apponit particulam dubitatiuam (forsan) Vel secundum aliam literam, conditionalem; si sit tamē aliquis qui contendat Arist. illud expressè dicere: dicendum est, quod illud non probauit aliqua ratione necessaria, quod ostendit eum sic locutum esse propter vulgarem quorūdam hominum opinionem communiorem, & propter quasdam persuasiones, de quibus diximus suprà.

Ad quartum, in sequentibus, dum loquemur de origine, respondebitur. Ad 4.

Ad quintum, de desiderio naturali, respondetur, quod æquè concludit de omnibus, nam quodlibet brutum fugit mortem. Ad 5.

Ad sextum respondetur, quod illa est vera descriptio materiæ, sed non debet intelligi sic, quod illa res solum sit corruptibilis, cuius ipsa materia est pars: quia tunc forma ignis non esset corruptibilis, quia est simplex: sed debet intelligi, quod illud est corruptibile, cuius materia ipsa est pars; vel quod recipitur in materia; hoc secundum autem est dubium de intellectu, immò potius videtur oppositum, quia clarum est quod recipitur in materia. Ad 6.

Ad septimum respondetur, quod bonum commune est maius bonum, quàm bonum particulare: & ideo politicus debet magis diligere illud bonum commune, quam suum bonum particulare, etiam si ignoret se esse immortalem. Ad 7.

Ad octauum, quæ est ratio D. Thomæ; respondet Scotus: dum inquit D. Thomas, quod anima rationalis habet propriū esse per se, vel accipit ibi esse, prout contradistinguitur ab inesse accidentis, & hoc modo non valet consequentia: quia etiam forma ignis cum sit substantia, si esset sine materia, esset per se; Vel accipit, esse per se, pro esse, quod conuenit composito in esse substantiæ; hoc modo Antecedens est falsum: quia si anima per se haberet esse hoc modo, nunc non indigeret corpore; Ratio ergo non concludit. Nisi intelligatur illa propositio sic: quòd anima habet per se esse subsistens, absque corpore naturali. Sed hæc propositio non est nota naturaliter, sed credita. Ad 8.

Respondet Caietanus in Commenrario, parte 1. quæstione 75. articulo 6. quod est satis probata ex modo operationis pro- Resp. Cai.

priæ

priæ animæ, quæ est intelligere: probat enim ibi D. Thomas, quod anima est per se subsistens, & independens à corpore, ex modo operandi, sic. Id quod est cognoscitiuum omnium, nullam habet naturam corporis: anima est cognoscitiua omniũ, ergo nullam corporis rationem habet. Minor est clara; Maior probatur: quia intus existens prohiberet extraneum; quod probatur experientia in sensu gustus, qui quãdo est affectus ab aliquo sapore vehementer, non sentit alium; sic contingit in febricitãtibus. Quod etiam sit incorporea, probatur ex operatione: quia operatur sine organo, si enim operaretur per organum, natura illius organi impediret omnium cognitionem; Sed iam diximus supra, quod ratio ista non probat animam esse separabilem à corpore, & per subsistentem. Prima ratio probat animam non esse mixtam obiecto materialiter, vt docet Aristoteles 3. de Anima, textu 4. Secunda autem ratio probat solum animam non vti organo, neque esse determinatam alicui determinatę parti corporis, vt est sensus; & hoc concludit ratio Philosophi, 3. de Anima, textu 6. ait inquit Caietanus ibidem, & 1. de Anima, cap. 1. quod animam esse separatam ab organo, idest à parte corporis, in idem coincidit, quod est esse separatam à toto corpore: quia ratio, quæ probat animam non esse commixtam organo, quæ est, quia esset calida, vel frigida, concludit idem de toto: si enim intellectus non est separabilis à toto corpore, quo ad operari, sed requiritur corpus, in quo recipiatur simul cum intellectu intellectio, & species intelligibilis, sequitur similiter, quod intellectus erit organicus: quia habebit totum corpus pro organo; at ratio eadem Aristotelis cõtra totum corpus valet: quia sequeretur similiter tunc, quod intellectus esset calidus, vel frigidus. Est ergo fuga valde puerilis, declinare à parte ad totum, cum quęritur, an intellectus corpori, vt subiecto vniatur. Respondetur, quod Scotus non dixit species intelligibiles, & cognitionem recipi in corpore partialiter, & partialiter in anima, ita quod ex anima, & corpore fiat integrum, & primarium susceptiuum intellectionis, vt ibi tribuit Caietanus Scoto: sed ait tantum recipi in anima, quæ tamen non est, neque subsistit sine corpore; ideò Caietanus non rectè percepit Scotum: at si intellectus esset organicus, species, & intellectio reciperentur in corpore, scilicet, in organo illo, sicut euenit in potentijs sensitiuis: non recipitur autem in corpore, sed in anima, quæ non est sine corpore, cum intellectus sit actus, & quod quid est corporis; quod autem ratio, qua Aristoteles probat intellectum non esse organicum, probet etiam intellectum nõ esse actum, & formam informantem corporis, sed per se subsistentem, non dicere debet Caietanus, qui secundum Diuum Thomam tenet animam esse immortalem, & tamen formam informantem, contra Auerroem. Vnde ad argumentum respondetur, quòd valet quidem hæc cõsequentia: intellectus non vtitur aliqua parte corporis pro organo, ergo non vtitur toto corpore pro organo; Sed non valet postea hæc alia consequentia: intellectus non vtitur corpore pro organo, ergo est actu non informans corpus. Ad rationem autem in se, propter Auerroistas dictum est, quod Aristoteles probat intellectum non vti organo: quia tunc intellectus esset alicuius temperaturæ, & esset calidus, vel frigidus: hoc autem non possumus dicere de intellectu, qui est forma incorporea, & immaterialis secundũ essentiam; non ergo ex hac ratione probatur, quod intellectus sit immixtus corpori, id est non det esse formale corpori: sed probatur, quòd in se est immixtus, incorporeus, & immaterialis; neque etiam ex hoc postea sequitur, quod si est immaterialis, & incorporeus in se, sit separabilis à corpore: quia est actus, & quod quid est, corporis: non est autem naturaliter certò notum, quod aliquis actus informans materiam sit separabilis ab illa materia, sed hoc est dubium, vt supra diximus.

Reijcitur. *Instantia Caietani.* *Resp.*

Sed Caietanus eadem quæstione, articulo 2. arguit contra Scotum, quod sibi in hac materia, scilicet in hoc quod dicit operationem intellectus, scilicet, intelligere, esse operationem animæ cum corpore aduersetur, tenet enim Scotus duas propositiones, ex quibus videtur sequi oppositum, nam in 4. distinct. 43. quęst. 2. tenet

Aliud argum. Cai. cõtra Scotũ

hanc propositionem, quod in nobis est operatio quædam transcendens omnem operationem sensibilem, & hoc est verū, quia hoc medio vsus est ad ostendendum potissimè, intellectum esse formam informantem, non assistentem. In Quodlibetis autē, quæstione 9. D. & inde, tenet, quod ex hoc, quòd operatio aliqua est sic immaterialis, vt de intelligere dictum est, quod recipitur in anima sola, & non in composito ex anima & corpore, vt proximo receptiuo modo ex his duabus propositionibus sequitur tertia, quòd intelligere recipitur de facto in sola anima, non in composito, vt proximo receptiuo; Ex hac autem benè infertur: ergo anima est separabilis à corpore; & vlterius sequitur quarta propositio, quòd anima sit immortalis: quod tamen Scotus dicit se nescire. Si ergo Scotus, quando dicit, quod intelligere, est operatio animæ, vt est vnita corpori, intelligit, quòd anima sit ratio intelligendi toti composito, ita quod corpus sit correceptiuum proximum, & propter hoc ex hac operatione non potest inferri, anima est per se subsistens, contradicit positioni de 4. Sententiarum: quia tunc intellectio esset sensibilis, non transcendens sensibilem cognitionem; si verò intelligit, quòd anima est ratio operandi ipsi composito, ita quod sit totum suppositum, quod operatur, contradicit positioni de 9. quodlibetali, in qua dicit operationem recipi in sola anima, & ex illa posse inferri, quòd anima est separabilis à corpore. Cogitur ergo Scotus dicere, quòd intelligere, est operatio solius animæ, absque corpore omninò. Ad hoc breuiter dico, quod in dictis Scoti nulla est contradictio, quia idem vbique dicit, scilicet intelligere recipi in anima tamquam in proximo receptiuo: dici tamen operationem totius compositi, quia anima non est quid per se seiunctum subsistens: sed est actus corporis; & sic operatio animæ est operatio totius compositi. Ad illud verò quod videtur facere maiorem difficultatem, & quod decepit Caietanum, nempè quod ex hoc, quod intelligere recipitur in anima, non in toto composito, tamquam in proprio receptiuo, valet inferri separabilitatem animæ à corpore. Respondeo, quòd egregiè ibi se declarat Scotus, dicens, quòd ex hac operatione, quæ sic recipitur in sola anima, valet inferri separabilitatem animæ à corpore, id est, valet inferri ipsius naturæ animæ immaterialitas: quia in esse suo substantiali non pendet à materia; sed inquit Scotus, non propterea inferri immaterialitas vlterior, quæ est impossibilitas informandi materiam. Ecce, quòd stat, quòd anima ipsa habeat propriam operationem absque corpore, non tamen valet inferri ex hoc, quòd ipsa anima non sit actus materiæ, illi dans esse formaliter: sed solum valet inferri, quòd anima in se est potentia immaterialis, quòd nos iam concessimus. Quod verò Caietanus infert, est immaterialis, ergo est immortalis, non sequitur necessariò: quia non est notum ratione naturali, quòd actus, qui de se est immaterialis, sed tamen est actus materiæ, sit immortalis, & maneat post illam materiam, siue compositum cui dat esse.

Resp.

Ad nonam, quæ est secunda ratio Diui Thomæ, Respondet Scotus, quòd non omnis corruptio est per separationem alterius ab altero: sed aliquando est per desitionem esse. Caietanus ait, quòd instantia non valet: quia procedit de annihilatione, ipse Diuus Thomas verò loquitur de corruptione. Sed hæc responsio est nulla: quia verum est quidem de composito, quod desinit esse per separationem formæ à materia, tamen hoc non est verum de forma substantiali; Si quis enim quærat, quomodo forma vegetalis desinit esse, non dicet, quia aliquid separatur ab ea, quia est simplex, & tamen non est in se incorruptibilis: non ergo est sufficiens ratio simplicitas formæ, quia & ceteræ formæ in se corruptibiles, neque absque subiecto manere possunt, & tamen sunt simplices. Sed dices alia est ratio de illis: quia illæ sunt materiales, vel actus materiæ, vel aliquid aliud. Et ex hoc ego arguo, ergo simplicitas formæ non est sufficiens ratio incorruptibilitatis formæ. *Ad 9.* *Cai. defensio rey.*

Ad decimam, patet præcipuè ex hac auctoritate, quòd quando dicit animam esse immortalem, hoc dicit, quia est consonum multis, non quod hoc ipse rationibus *Ad 10.*

nibus

nibus sic esse certum statuat.

Ad 11. Ad vndecimam, patet ipsum loqui cũ dubitatione, quia toties vtitur illo verbo fortassis.

Ad 12. Ad duodecimam, in qua, & in tribus illis rationibus Aristotelis faciunt maximam vim Viccomercatus, Piccolomineus, & cæteri Auerroistæ, licet possem disputare de modo, quo concludant illæ rationes, tamen dimisso hoc, de quo multi viri diserti vtriusque sectæ scripserunt, possumus exponere illas cum Mercenario in suis Dilucidationibus, ipse enim quamuis teneat animam immortalem de mente Aristotelis, tamen illas rationes non i[illegible]are hoc cognouit: ideo Respondetur, distinctionem, qua ipse ad dissoluendas eas vtitur, quod intellectus duobus modis cõsiderari potest: vel vt est forma corporis, vel secũdum suam quidditatem, primo quidem modo intellectus pertinet ad Physicum, secundo modo nequaquam: sicuti, nec vlla alia forma Physica, sed ad Metaphysicum spectat, quia considerat quidditates omnium rerum, vt entia sunt, & sic patet ad duodecimam.

Ad 13. Ad decimamtertiam, quæ est prima ratio Aristotelis, ex dictis patet: quia antecedens est verum cum hac glossa, si Physicus loqueretur de omni anima omnibus modis, non daretur Metaphysica, quia si loqueretur de anima omnibus modis, loqueretur etiam de omni intelligibili omnibus modis, quia correlatiua pertinent ad eandem scientiam, & tunc rectè sequitur, ergo superfluerent aliæ scientiæ.

Ad 14. Ad decimamquartam dicitur, quod intellectus non est natura, consideratus secundum suam quidditatem: sed est natura vt forma, & actus corporis est, ideo secundum primam considerationem, remouet ipsum à consideratione Physica.

Ad 15. Ad decimamquintam Respondetur, quod intellectus vt quidditas, est à materia abstractus, & sic non pertinet ad Physicum: vt forma verò, non est abstractus, & sic pertinet ad Physicum. Ad omnes istas quattuor rationes possemus etiam respondere, quod Aristoteles secundum varia principia, vario modo loquitur: ibi loquitur secũdum opinionem ponentem immortalitatem; in libris verò de Anima, vbi pollicetur se velle loqui de anima in communi, vt in initio 2. de Anima, & in particulari de intellectu, vt in principio 3. de Anima, vbi dicit: *De parte autem animæ*, &c. loquitur secundum eos, qui ponunt animam esse immortalem.

Ad decimãsextam respõsum est, quod ibi Aristoteles loquitur de mixtione ab obiecto, & laudat Anaxagoram nõ absolutè, sed in ratione huius dicti: dicebat enim Anaxagoras, quod erat necesse, quod mens esset immixta ab omnibus, vt imperaret omnibus; ita Aristoteles ait, quod est necesse, quod intellectus sit immixtus ab omnibus obiectis, vt omnia obiecta cognoscat: intus enim existens, prohibet extraneum. Ad 16.

Ad decimamseptimã, iam exposuimus sæpè, quomodo ille textus intelligatur: probat enim Aristoteles ibi tãtum, quod anima non est corporea, & materialis, & organica, sed in se est immaterialis, non tamen propter hoc sequitur, quod non sit actus corporis, & sic quo ad esse, est comixta corpori, sed quo ad essentiam suam, & naturam, nequaquam. Sed contra: quia nulla forma incorporea videtur posse dare esse corpori, quomodo enim forma immaterialis, & incorporea, dabit esse corporeum, & materiale? Respondetur, quod de ratione, & essentia animæ nõ est, quod sit corporea, & materiata: sed solum quod sit actus, & perfectio corporis, cui quidem corpori non dat esse quantũ, & extensum, quia illud habet corpus per propriam formam corporeitatis, sed dat corpori Physico vitam intellectiuam, ideo non est inconueniens, quod anima sit immixta corpori secundum suam naturam, & essentiam, tamen sit mixta corpori, quo ad esse nõ vera mixtione, sed sicut forma miscetur composito, dando illi esse. Ad rationem ergo Piccolominei negatur Maior; Ad probationem negatur Antecedẽs: & hoc est, quod probare debet, quod forma, quæ eget materia ad sui esse, semper egeat organo, & materia ad operandum: quia anima etsi non possit esse sine corpore, non tamen vtitur corporeo organo. Ad 17. Quõ aĩa rõnalis det esse corporeũ.

Ad de-

Ad 18. et 19. Ad decimamoctauã, illud concedimus ab Aristotele dici, tamen non probatur ab eo, & ideo colligitur dicere illud secũdum mentem aliorum; Per idem patet ad vltimum.

Animam rationalem esse immortalem secundum veritatem Philosophorum probatur, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IV.

QVid sentiat Arist. de animæ rationalis immortalitate, vidimus: verum quia res hæc est magni ponderis, & veritas est, quod anima rationalis humana est immortalis: ideo nũc dimissis principijs Aristotelis, & aliorum philosophorum gentilium, quorum multa, quàm vana sint, & falsa, cumulatè ostendit Franciscus Picus Mirandulanus, in libro illo præclaro examinis vanitatis doctrinæ gentium. Nos (dimissa fide, & reuelatione supernaturali, secundum quã de hac veritate dubitare nefas est, dicente Domino Iesu Christo, qui veritas ipsa est apud D. Lucam cap. 22. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt. Timete autem, &c. & in Euangelio, & in sacris literis passim im pijs cõminantem ignem æternum, iustis verò vitam æternam: quod esset frustra, si anima non esset immortalis) in philosophia id est lumine naturali procedentes, exclusa reuelatione supernaturali, hanc veritatem astruamus (neque enim philosophia Arist. est vniuersa philosophia) hãc veritatem igitur præsertim duabus vijs manifestabimus. Prima erit per rationes ostensiuas, si non demonstratiuas, saltem valde cogentes; Secunda per claram, & facilem solutionem rationum in contrarium allatarum.

1. rõ. Quo ad primum, sit hæc ratio; Conspicuum est hominem habere liberum arbitrium, propter quod præsertim eleuatur supra alia animalia, non enim solum excedit animalia bruta, quia discurrat, ipsa verò nequaquam, sed quia liber est in suis operationibus; & sæpius operatur cõtra inclinationem naturæ, vnde hoc beneficio homines construunt vrbes, domos, serunt agros, gubernat se inuicem, scilicet cum cognoscant quid sibi bonum, & quid sibi malum, eligunt illud, hoc fugiunt, quod facere non possunt cætera bruta animalia, licet cognoscant quid sibi bonum, quid sibi malum; quia naturali instinctu ducuntur ad agendum illud, quod agunt; Ex hoc fundamento ita argumentor. Quod corpori, & materiei dominatur, est à materia liberum, & solutum; sed anima rationalis materiæ dominatur, & imperat, ergo est à materia soluta: at quod est à materia solutum, nullam habet causã corruptibilitatis, ergo anima rationalis est incorruptibilis, & æterna. Minor patet ex dictis. Maior verò probatur.

Nam ideo res naturales cognitionis expertes, non sunt separabiles à materia: quia non dominantur materiæ, sed à materia trahuntur, & materiæ imperio subijciuntur, vt forma lapidis, non dominatur suæ materiæ, sed a sua materia trahitur: quòd si materię dominaretur, & traheret materiam, ad libitum, esset quoque soluta à materia. Idem quoque euenit de cæteris animalibus brutis, quoniã enim eorum animæ non dominantur materiæ, sed materiæ imperio subijciuntur, ideo à materia non sunt liberæ & solutæ; Cum igitur anima rationalis materiæ dominetur, proculdubio censenda est immortalis; Asumptũ in sub syllogismo est euidens; quia materia propter potentiam sibi annexam est causa corruptibilitatis, ergo vbi non est materia, non est corruptibilitas, quod etiam nouit Aristot. 12. Metaph. textu 30.

Secundo, suadetur immortalitas ex religione, neque enim sola religio Christiana, quæ est vera Religio, sustinet, & credit Animam rationalem hominis esse im mortalem, sed omnis, & quæcumque religio Gentilium, siue fuerint Græci, siue Chaldæi, siue Arabes, vel alterius gentis, & his temporibus, siue sint Mahumetani, siue Gentiles; & denique omnes nationes, quæ religionem habent, tenent animam rationalem esse immortalem, ac ponunt præmia, & pęnas illi post mortem, & licet discrepent in declarando statum animę rationalis post mortem, ita, vt quidam ridicula affirment, tamen hoc est in 2. rõ.

confesso

confeſſo apud omnes gentes, animam rationalem ſuperſtitem eſſe poſt mortem, & immortalem ſeruari; Hac de cauſa colunt Deum, ſiue Deos iuxta eorum inſtituta, propter futuram felicitatem, quod non eſſet adeo firmum, & ſtabile, ſi mendacium eſſet, & commẽtum hominum; quia figmentum hominum non poteſt eſſe idem apud omnes gentes, & temporis ſpatio euaneſcit; Hoc ergo eſt argumentum euidentiſſimum immortalitatis animæ rationalis.

3. rõ. Tertio, Inſatiabilitas animi, & apetitus noſtri rationalis, oſtendit ipſius immortalitatem; quia videmus hominem quantocumque bono creato adepto, minimè ſatiari, ſed ſemper plura, & perfectiora optare, quod non contingit in brutis, illa enim adepto obiecto naturali, con quieſcunt; ſignum eſt ergo, quod animæ rationalis obiectum & finis vltimus, eſt aliquid infinitum: at in hoc mortali corpore non poteſt conſequi hoc obiectum infinitum, & tamen hæc conſecutio non eſt illi impoſſibilis, quoniam voluntas nõ eſt impoſſibilium, ex 3. Eticorum, capite 5. & tamen anima rationalis tantopere hoc obiectum infinitum exoptat, ergo neceſſe eſt poſt mortem dari alium ſtatum, in quo hunc ſuum appetitum ſaciare poſſit, ac in obiecto, & bono infinito conquieſcat.

4 rõ. Quarto Argumẽtor in hunc modum; Nulli dubium eſt, quod Deus eſt ens nobilius ipſo homine, ergo debet habere totam perfectionem, & nobilitatem hominis, & nobiliori modo: ſed homo eſt agẽs liberum, & libertas in homine dicit maximam perfectionem, & excellentiam, ergo tribuenda eſt Deo; Conſequentia eſt euidens; alioquin Deus non eſſet virtus intellectiua perfectior homine; & confirmatur: quia facere Deum agens neceſſarium, vt eſt ignis, eſt facere illum viliorem homine, immò, & brutis, quia illa habent ſpontaneum.

Hoc ergo iacto fundamento, quod Deus eſt agens liberum, elicitur clarè, quòd Deus habeat prouidentiam vniuerſi huius, & horum inferiorum: cum enim regat liberè cuncta, ea diſponit pro modo ſuæ libertatis; Tunc ſic.

At ſi anima rationalis non eſſet immortalis, ſequeretur hoc maximum abſurdum, quod Deus eſſet impius, & iniuſtus, quod apud omnes gentes eſt nefas dicere.

Conſequentia vero probatur: quoniam in hac vita non agitur cum hominibus ſecundum eorum merita; quinimò, cernitur in rebus humanis magna quædam inæqualitas, & inordinatio, dum improbi magis proſperè viuant, quàm boni, dũ illi plerumque abundant omnibus bonis, iſti verò in calamitate viuunt; niſi ergo hæc inæqualitas, & inordinatio in alia vita, & ſtatu ordinetur, Deus eſſet impius: hoc non eſt dicendum, ergo neceſſe eſt, quod poſt mortem detur ſtatus in quo iuſtis, & malis condigna præmia reddantur.

Quinto Argumentor ratione deſumpta ex Diuo Auguſtino, 13. de Trinitate, capite 8. vbi licet aſſerat viribus naturalibus difficile eſſe aſtruere animæ rationalis immortalitatem, & quod pauci ex Philoſophis illam aſſecuti ſint: tamen facit rationem ad probandum animam rationalem eſſe immortalem, quæ ſufficit ad perſuadendum vnicuique ratione prædito; Omnes naturaliter appetimus beatitudinem, beatitudo autem eſt, viuere vt volumus, dum tamen nihil mali velimus, quia beatus eſt ille, qui viuit vt vult, & nihil mali vult, Hanc eſſe definitionem veræ beatitudinis, poſſet probari ex conſenſu communi hominum; tunc enim vnuſquiſque ſe beatum eſſe exiſtimat, quando habet quidquid vult, & nihil mali vult; Tunc ſic, at nemo poteſt eſſe beatus ſine vita, quia vita eſt fundamentum beatitudinis, ergo ſi anima noſtra rationalis eſt mortalis, non eſt poſſibile nos habere beatitudinem, quam tantopere habemus inſitam, & innatam nobis: quia non habemus vitam; ſi verò anima rationalis eſt immortalis, poſſibile eſt nobis habere beatitudinem, quia poſſibilis eſt vita ſempiterna, quam omnes exoptamus. 5 rõ.

Sexto, Efficaciſſima ratio deſumitur ex illo principio conceſſo, & probato ab Ariſtotele, ſcilicet, quod anima intellectiua non eſt organica, neque materialis, ſecundum 6. rõ.

dum essentiam, quia non est calida, nec frigida, nec corrumpitur à vehementi intelligibili: sed perficitur, vt habetur 3. de Anima, textu 6. & 7. at tale genus formę Physicæ nihil prohibet separari à corpore, & manere post mortem, vt ipsemet Aristoteles habet in eodem 2. de Anima tex. 11. & 12. Metaphysices tex. 17. ergo anima rationalis est immortalis. Quod autem hoc repugnet alijs principijs Aristotelis, vt mundi æternitati, nihil curare debemus: quia fatemur illud principiũ: mundum esse æternum, esse falsum, & Arist. in illo deceptum esse.

Ad rōnē in oppositum.

Vltimò animæ rationalis immortalitas maximè ostenditur ex solutione rationum in oppositum. Cum enim illæ nõ cogant, & habeamus rationes probabilissimas pro animæ immortalitate, & ex Aristot. in 8. Physicorum tex. 56. dignius semper accipiamus in natura si sit possibile, proculdubiò asserere debemus, animam rationalem esse immortalem. Neque enim Philosophi de omnibus veritatibus habent demonstrationem semper: sed sufficit in rebus difficilibus habere persuasiones probabiles, & aliorum sapientum auctoritates, vt ait Aristot. 12. Metaphysices, tex. 35. de numero orbiũ, & alibi sæpè.

Notandum est autem pro solutione rationum in contrarium, quòd anima rationalis etiam ex Aristotele, vt suprà diximus, est forma immaterialis inorganica, & inextensa, ideo ei non repugnat esse sine materia, & corpore. Tunc ad primam rationem, quæ inter efficaciores adduci solet, quę desumitur ex illo principio Aristotelis 7. Metaph. tex. vlt. & alibi sæpè, scilicet, quòd composito corrupto, non remanet forma, sed tantummodo partes elementales, & materiales. Respondetur negando illud principium Aristotelis esse verũ vniuersaliter, & absolutè de quocumque composito, in speciali enim est falsum de composito humano, neque Arist. probat illud esse verum vniuersaliter, sed in aliquibus speciebus compositorum tantum. Vnde ad probationem: cum dicitur caro corrupta, non remanet forma carnis, sed solum remanent partes materiales ipsius carnis; Respondetur, quod duplex est forma dans esse composito materiali: Altera est forma omnino materialis, & extensa; Alia est forma omninò immaterialis, & inextensa; verum est, quòd corrupto composito, quod habet esse per formam materialem, forma ipsa materialis corrumpitur, nec remanet, vt est forma carnis, sed loquendo de composito, quod habet esse à forma immateriali, non est verum, quod corrupto composito, forma corrumpitur: neque oppositum huius probatum est ab Aristotele, anima autem rationalis, etiam teste ipsomet Arist. est immaterialis, inorganica, & inextensa.

Ad 1. rōnem cõtra imortalitatem.

Sed dices, quomodo forma non materialis potest dare esse composito materiali? Dictum est in quæstione de informatione. Prò nunc dico, quod non potest dare esse materiale, & corporeum, sed dare potest esse immateriale, & inextensum, sicut est esse intellectiuum: homo enim præter animam intellectiuam habet formam corporeitatis, per quam est extensus & materialis. Ad secundam rationẽ, quæ est desumpta ex illo principio Aristotelis: Omne quòd incipit esse, desinit quoque esse; Respondetur, quod multa essent dicenda, quę pertinent ad productionem mundi, & intelligentiarum, de quibus suo loco; Pro nunc dico, quòd ista propositio: Omne quod incipit esse, desinit esse, potest habere duplicem sensum; Primus est, quod omne ens productum in esse, est corruptibile quantum est ex se, & desinet esse: quia intrinsecus, & quantum est ex se, non habet necessitatem essendi, & hoc modo propositio est vera, & admittitur à Theologis omnibus: quia creaturæ omnes, siue mortales, siue immortales, vt Angeli intrinsecus, & quantum est ex se, sunt corruptibiles, & defectibiles, quia non sunt ex se necesse esse: sic enim solus Deus est necesse esse, & consequenter absolutè solus ipse est incorruptibilis. Secundus sensus est, quòd omne, quod incipit esse, sit corruptibile de facto, & de facto tendat ad non esse, & pro aliquo tempore sit non futurum: & in hoc sensu est falsa, secundum veritatem: quoniam licet Angeli, & Cælum sint facti à Deo aliquando, cum prius non essent, & nunc

sint ex

ſint ex ſe corruptibiles, & circumſcripta manu deitenentia deſinerent eſſe, tamen hac lege à Deo agente libero cōdita ſunt, vt perpetua, & immortalia ſint, & dedit eis naturam omnino immaterialem, alienam à contrarijs, in ſignum, quod voluit talem naturam eſſe immortalem, & incorruptibilem, & propter hoc Angelus, & Anima ſunt immortales.

Ad 3. ex Aphro. Ad tertiam rationem, quæ deſumitur ex eo, quod Anima eſt forma hominis, qua maximè innitebatur Alexander Aphrodiſæus, Reſpondetur, quod eſſentia rei duobus modis poteſt accipi; Vno modo adæquatè, & totaliter, & hoc modo amplectitur materiam, & formam, & integrat eſſentiam, & compoſitum rei, & hæc proculdubio eſt inſeparabilis à compoſito, quia ablato animali rationali, auffertur quoque homo: ſed hoc modo forma non eſt eſſentia rei; Alio modo accipitur eſſentia rei, pro principali parte quidditatis, & hæc eſt forma: quia hæc conſtituit eſſentiam rei principaliter, licet non ſe ſola; & loquendo de hac quidditate, falſum eſt quod eſſentia, & quidditas, non poſſit ſeparari ab eo, cuius eſt forma, & quidditas, contingit enim ſeparari, quando talis forma eſt immaterialis, & inorganica.

Ad 4. ronē. Ad quartam rationem, quæ deſumitur ex operatione animæ intellectiuæ, reſpondetur, quod intelligere formaliter eſt actus immaterialis, & ideo competit Deo, & Intelligentijs: non eſt ergo de intrinſeca ratione actus intelligendi, quòd pendeat à corpore, ſed ex accidenti, ſcilicet, quia anima intellectiua eſt iuncta corpori pro hoc ſtatu, nec aliquod obiectum poteſt ſibi præſentari ſine ſenſibus: quia nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu; & propter hoc neceſſe eſt intelligētem phantaſmata, ſpeculari pro hoc ſtatu. Ex hoc autem non ſequitur, quod intellectus non poſſit intelligere ſine corpore, & ſenſu, abſolutè loquendo.

aliud arg. efficacius via. Erat aliud argumentum. Si anima rationalis eſt immortalis, & multiplicatur ad multiplicationē indiuiduorū, vt reuera multiplicatur, ſequitur dari infinitum in actu in multitudine, quia Ariſtoteles poſuit mundum eſſe æternum, quo ſuppoſito, infinitæ animæ neceſſariò præceſſerunt.

Aris. ſoluitur. Reſpondetur, quòd hoc concludit apud Ariſtotelem, ſed non concludit ſecūdum veritatem: quia principium illud Ariſtotelis, quod mundus ſit æternus, eſt falſum, neque ratione naturali demonſtratum eſt ab ipſo: vnde rationes illius factæ in 8. Phyſicorum, ſoluuntur à Ioanne Grammatico, & à multis alijs: non eſt autem mirum, quòd ex falſo principio ſequatur falſa Concluſio. Concludamus ergo, verè, & abſolutè Animam rationalem eſſe immortalem, & præter hunc dari alium ſtatum, in quo veram beatitudinem conſequi poterit.

Vbi obiter notandum eſſe duco, non admodum ſcitè facere quoſdam, qui contendunt eos iniuriam veritati, & fidei Catholicæ inferre, qui aſſerunt Ariſtotelem dicere animam rationalem immortalitatis eſſe expertem, vel fuiſſe dubium. Primò, quia fides Catholica non eget noſtris mendacijs, immò hiſce eam velle munire, eſſet maxima impietas, quia exponeretur deriſioni infidelium; Dicere autem Ariſtotelem poſuiſſe animam rationalem eſſe immortalem, non eſt ita clarum, vt maximè, & euidenter diſtet à mendacio, Vnde tot ſunt contentiones de eius mente. Præterea parum eſt curæ Eccleſiæ, quid dicat Ariſtoteles: quia doctrinam ſuam non ex argumentationibus Philoſophorum, ſed ex reuelatione diuina, & fide tenet: & propter hoc tot alias aſſertiones Ariſtoteles, & aliorum philoſophorum reijcit, & damnat, vel eleganter oſtendit D. Auguſtinus in lib. de Trinit. præſertim 13. loquens de beatitudine hominis. Et multo magis eos errare puto, qui dicunt eſſe de fide, tenere Ariſtotel. poſuiſſe animam rationalem eſſe immortalem. Primum enim falſum docent, quia ſacrum Concilium Laterenenſe, ſub Leone X. ſeſſ. 8. decernit quidem eſſe de fide, aſſerere animam rationalem humanam eſſe immortalem, & hanc veritatem profeſſores publicos tamquam veritatem ſynceram debere defendere, aduerſarios, reijcientes, & eorum rationes ſoluentes in ſuis ſcholis contra temere philo-

Quo ſecūdum ſacræ Cōci. imortalitas animæ ſit tractāda a Phil.

philosophantes; temere enim philosophātur, qui assertiones Alex. Aphrodisæi, vel Auerrois, vel Arist. asserunt esse veras in philosophia, quasi philosophia Alex. Auerrois, Aristot. vel alicuius alterius Philosophi sit vniuersa philosophia, vt supra dicebamus. Dicant ergo, illas assertiones deducet ex doctrina illorum philosophorum, quæ cum habeat multa falsa principia, non est mirum, ex illis sequi Conclusiones falsas, quas tamen ipsi veras iudicent: sed non dicant esse veras in philosophia absolutè, quia philosophia absolutè sumpta, vel est sapientia, quam lumine naturali exclusa diuina reuelatione habemus, quæ est vulgaris acceptio huius nominis philosophia; vel est sapientia vera, & hoc modo idem est philosophia, quòd vera philosophia, & tunc coincidit cum sapientia reuelata, quia ipsa sola syncera, & indubitata veritas est. In philosophia autem hoc duplici modo sumpta, falsissimum est, animam intellectiuam hominis esse mortalem, vt iam abundè ostensum est; Sed sacrum Concilium non decernit asserendum esse Aristotelem hanc veritatem cognouisse, vel eam ex principijs Aristotelis necessariò sequi. Satius est ergo non inijcere scrupulos in mentem auditorum: sed in veritate apertè eos docere, explicando, quid Philosophi gentium dixerint, vel dicere existimentur, deinde illorum errata manifestare, & neruosis rationibus veritatem tueri, & cōfirmare, quod ipsi pro virili facere conati sumus.

THEOREMA LXIX.

Omnis Anima animalium habet esse à Deo immediatè, secundum Aristotelem.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & declaratur in quibus sit semen, & quid sit, & quomodo agat in generatione. Cap. 7.

Loquitur Scotus duobus in locis, præcipuè de productione animarum, sed præsertim de intellectiua, in 4. Sent. distinct. 43. quæst. 2. declarādo secundam propositionem: an scilicet, anima sit immortalis, de omnibus verò animabus animalium, quæ per propagationem producuntur, in communi loquitur, in 2. Sent. dist. 18. in calce, & in vtroque loco dicit animas viuentes, non posse produci virtute seminis, sed recurrendum esse ad Deum; Prius explicabimus attinentia ad animam intellectiuam, cum hucusque de ea locuti simus; deinde loquemur de alijs animabus in communi, & de virtute seminis.

Quo ad primum, inquit Scotus in præcitato loco 4. Sent. declarando locum illum Aristotelis; Intellectus de foris aduenit; quod valde dubium est quid Arist. senserit de inceptione animæ intellectiuæ: si enim non ponit Deum immediatè aliquid de nouo agere, sed solum motu sempiterno mouere Cælum, & hoc vt agens remotum, à quo agente separato, poneret illam animam intellectiuam de nouo produci? Si enim dicas, quod ab aliqua intelligentia: duplex est inconueniēs; Vnum, quia illa non potest creare substātiam; Aliud, quia illa non potest magis aliquid nouum producere immediatè, quā Deus, secundum principium Philosophi de inmutabilitate agentis, & de sempiternitate in agendo; Nec potest ipse philosophus, vt videtur secundum principia sua, ponere intellectum esse terminum agentis naturalis: quia vt videtur ex 12. Metaph. ponit eum incorruptibilem, & immortalem (diximus enim suprà, esse varia principia apud Aristotelem, quorū aliqua inducunt ad mortalitatem, aliqua ad immortalitatem; Scotus nunc loquitur de illis principijs, quæ ducunt ad immortalitatem) nulla autem forma, quæ est terminus agentis naturalis, est simpliciter incorruptibilis. His excitatis dubijs, postea subdit suam determinationem, dicens: (Adduco verba Scoti, quia clara sūt, & breuiter aperiunt mentem Scoti) Potest dici, quod Philosophus ponit eam immediatè recipere esse, & nouum esse à Deo; quia quod accipiat esse, satis sequitur ex principijs suis, cum non ponat eam perpetuò præcessisse sine corpore, nec prius in alio corpore, & non est probabile secundum rationem, à quo possit recipere totale esse, nullo præsupposito, nisi à Deo,

Deo ergo concederet creationem, non sequitur: quia non dixit esse aliam productionem compositi, & animæ intellectiuæ, sicut nec in igne, nec in forma ignis, sed illam animationem corporis organici, ponit esse productionem per accidens ipsius animæ; Nos autem Christiani, ponimus duas productiones; Vnam, de non esse animæ, ad eius esse, & illa est creatio; Aliam à non animatione corporis, ad animationem eius, & illa est productio corporis animati, & per mutationem propriè dictam; Qui igitur poneret tantum secundam, scilicet animationem, nullam poneret creationē, & ita Aristoteles; Adhuc Scotus rem magis declarat, dicens: sed licet vites creationem, secundum eū, quomodo potest agens immutabile, vt est Deus, aliquid nouum producere? Respondeo, nullo modo, nisi propter nouitatem passi receptiui, quod enim effectus totaliter & præcisè dependens a causa actiua, esset nouus, reduceretur secundum Aristotelem in aliquam variationem ipsius causæ efficientis: sed quod effectus dependens ab agente, & passo receptiuo, sit nouus, potest reduci in nouitatem ipsius passi, sine nouitate agentis, & ita diceretur hic, quod Deus necessitate naturali transmutat corpus organicum ad animationem, quam citò corpus est susceptiuum istius animationis, & à causis naturalibus fit aliquando de nouo istud susceptiuum, & tunc noua est mutatio ad animationem ab ipso Deo; sed quare reducenda est illa nouitas immediatè in Deum, sicut in causam agentem? Respondeo; Sicut quia est primum agens, ideò secundum Aristot. est semper agens aliqua actione in passum semper eodem modo se habens, ita si aliquod passum potest esse nouum, & susceptiuum alicuius formæ, quæ non potest subesse causalitati illius causæ secundæ; Deus est immediata causa illius, & tamen de nouo; quia omni potentiæ passiuæ in ente, oportet ponere aliam actiuam correspondentem, & ita si potentiæ passiuæ nouæ, non respondet alia potentia actiua creata, correspondebit sibi immediate Diuina; hæc Scotus, Ex quibus clarè patet, Scotum voluisse Aristotelē existimasse animam intellectiuam esse immediatè productam à Deo, & tamen non esse creatam; quia creatio est productio de nihilo; sed ista productio naturalis, est eductio de potentia materiæ, hoc enim idem est quod animatio, vt ipse dicit; habetur etiam ratio huius sententiæ, quia sustinendo quòd rationalis anima habeat esse, post non esse, vt sustinere debemus, sustinendo multiplicationem, & informationem abiecta transmigratione Pythagorica, & numero determinato animarum, secundum Platonem, quæ omnia certum est Aristotelem reiecisse; & insuper sustinendo illa principia Aristotelis, quod anima sit immortalis, necesse est nos dicere, ipsam esse à Deo immediatè productam; Ratio est adducta: quia tunc non potest produci à causa naturali, ergo à Diuina, non ab Intelligentia, vt dictum est, ergo à Deo.

Sed sustinendo etiam animam rationalem esse mortalem, secundum alia principia Aristotelis, quæ magis cogentia apud eum videntur, vt supra diximus, necesse est etiam dicere, quòd immediatè producitur à Deo, & hoc nedum de anima rationali, sed etiam de sentiente dicendum est; Hoc autem diligenter probat Scotus in 2. Sent. distinct. 18. & licet non loquatur de intellectu, tamen quia loquitur in communi de anima animantium, quæ per propagationem producunt sibi simile, comprehenditur quoque anima intellectiua; Scotus ergo in præcitato loco, Tria declarat; Primò, in quibus sit semē; Secundò, quid sit semen; Tertiò, qualiter in eis sit. Quo ad Primum, dicit, quod aliqua producunt sibi dissimilia in specie, *De semine.* & in forma, vt Sol producens Ranam: & agentia æquiuoca, alia sunt quæ producunt sibi similia, & hoc dupliciter, vel immediatè, vt ignis ignem, vel mediante propagatione; in primis duobus non requiritur ratio seminalis mediante qua forma inducatur, sed solum in tertio.

Quod autem in illis duobus non sit semen, probat Primò; quia nihil est dicere, *1. rō.* quod ignis in producēdo ignem de aqua, primo causet sibi rationem seminalem, quæ sibi coagat, vel agēti vniuersali, quia elementa sunt imperfectissima entia secundum Commentatorem 3. Cæli, Comment. 22.

ment. 22. & 67. semen autem cuiuscumque agentis, est imperfectius eo agente, non ergo illa ratio seminalis ageret ad formam perfectam mixti, (si enim ignis non posset agere, multo minus semen ignis ageret ad formam mixti, cum illud semen sit imperfectius igne,) Præterea,
2. rõ. ratio seminalis agit absente agente principali, sed cessante igne à sua actione, nõ continuatur caliditas, vel actio caloris mediãte qua generatur ignis, sed redit aqua
3. rõ. ad frigiditatem, ergo. Præterea, semen ponitur vt sit medium inter generans, & genitum: sed hic est actio immediata sine semine, quia ignis immediatè generat i-
4. rõ. gnem, ergo. Præterea Arist. 7. Metaph. textu 29. & 31. dicit, quod sicut in artificialibus non fit aliquid nisi ab extra, ita in naturalibus fit aliquid tantum ab extra, vt ignis ab igne: igitur non præcessit in materia ratio seminalis, quæ est inchoatio formæ.

Quid sit semen. His habitis, accedit ad secundum, scilicet, ad declarandum, quid sit semen, & quid sit ratio seminalis. Deinde declarabit quomodo, & qualiter hæc ratio seminalis in animalibus, & alijs animantibus se habeat: non enim eodem modo se habet in omnibus; Inquit ergo Scotus, quòd semen est corpus quoddam imperfectũ, cuius forma non est intenta propter se, sed propter aliud vt, scilicet ex illo generetur aliquid simile generanti; & vt hoc melius videatur, potest distingui in natura duplex processus in formis; Vnus ascendendo, vt à forma seminis ad formã sanguinis, à forma sanguinis ad formam aliam, scilicet, Embrionis, vel alterius: & istæ processus est ab imperfecto ad perfectum; Alius processus est descendendo à perfectis ad imperfectiora, resoluendo, scilicet, in cadauer, & in fœces, & sic procedendo vsque ad elementa, vel ad materiam primam: illud autem à quo incipit natura in primo processu, est semen, & constat naturam in illo non sistere, sed vlterius procedere, & ascendere vsque ad vltimam formam perfectam, & è conuerso est in resoluendo, & descendendo, scilicet quòd natura non sistit citrà vltimã, & tota natura astricta est huic ordini, & processui; semen igitur est quoddam corpus imperfectum productum à generante, vt sit via ascendendi ad vlteriores formas perfectas. Ratio autem seminalis est aliqua forma seminis, in quantum semen est, & illud est vel forma substantialis seminis, vel qualitas necessariò consequẽs formam substantialem eius, sicut forma tritici in tritico, vel qualitas consequens formam substantialẽ tritici, est ratio seminalis tritici, semen autem fit ex nutrimento, in quo semine est ratio seminalis tamquam in subiecto, nec semper est semen in seminante, cum fiat de superfluo alimenti. Hæc de secundo. Tertium principale est, ad quid sit semẽ: & hoc est, quod in præsenti quæritur, An scilicet semen sit propter generationem, & hoc certum est, quod semen est propter generationẽ: sed quæritur qualiter conducat ad generationem, scilicet an ita fiat propter generationem, quòd sit principium generationis actiuum; vel potius passiuum. Scotus respondet apertè, quod semen non potest esse principium actiuum generationis attingens formam, & animam generandã; & hoc probatur primo sic: Quod non est, non potest esse principium productiuum substantiæ, sed semen in instanti generationis non est, ergo tunc non est principium productiuum generationis, vel termini generationis. Secundò, neque etiam dum est, potest esse principium tale: quia semen est aliquod de proximo conuertibile in id, quod debet generari: hoc autem habet rationem passiui, non actiui. Tertiò, imperfectius non est causa sufficiens actiua perfectioris: sed semen est imperfectius, quam res generanda, etiã cum omnibus spiritibus suis, ergo etiam si maneret, non posset esse principium actiuum generationis. Ad hoc respondetur, quod semen mouet, & agit in virtute decidentis, & generantis, & ideo sic potest agere ad productionem substantiæ, & geniti, & hoc patet per Galenum, qui dicit in semine esse virtutem Diuinam. Sed contra hoc arguitur. In virtute non entis, eo modo quo est non ens, nihil agit, sed generans, vel decidens semen in proposito, est non ens, cum non sit præsens illi corpori in quod debet agere semen, vel ratio seminalis, & potest non es-

Quid sit rõ seminalis.
Ad quid fiat semen.
Scoti opin.
1. rõ.
2. rõ.
3. rõ.
Resp.
Cõfutatio.

se simpliciter, ergo si semen agit, hoc erit in virtute alicuius in se contenti. Praeterea, licet causae per se, & essentialiter ordinatae simul concurrant ad vnum effectum causandum, sicut patet de Sole, & Homine in generando hominem, causae tamen accidentaliter ordinatae, non requirunt se in causando, sed licet vna sit ab alia, ex quo tamen est, habet, & habere potest propriam causalitatem respectu alicuius effectus, non existente causa, à qua est, sicut patet de Platone generato à Socrate, qui potest generare Ciceronem Socrate non existente, nec causante. Vnaquaeque igitur causarum accidentaliter ordinatarũ agit, & causat propria virtute, sed generans, vel seminans, & semen, sunt accidentaliter ordinata sicut Socrates, & Plato, igitur ad actionem introductiuam formae vltimae, non concurrit forma generantis.

Sed si nec semen, nec generans, sunt principium actiuum formę, & substantię generandae, quodnam erit principium actiuum generationis, & vltimae formae generandae, quae est anima?

Respondet, quod nec semen, nec aliquid in semine, nec pater, nec mater, sunt principium productiuum istius vltimae formae; De semine dictum est, & de ratione seminali est eadem ratio; pater etiam, & mater possunt non existere, quando compositum generatur, ergo illa non sunt quae producunt, neque est forma Cęli, quia multa viuentia sunt perfectiora forma Cęli, neque Angelus, siue Intelligentia, quia Angelus non agit nisi mediante motu Cęli. Relinquitur ergo, quod à Deo.

Vlterius quęrit Scotus, postquam semen non est principium actiuum vltimae formę, an saltem sit principium pręuium alteratiuum corporis organici, quod generatur.

Respondet, quod neque huiusmodi actiuitatem possumus ponere in semine: quia semen est vniforme, & vnigenum, & ideò non potest per aliquem gradum entitatis suę, vel per qualitatem suã seipsum corrumpere, vel promouere ad vlteriorem gradum: sicut patet de igne, & suo calore; Ista etiam qualitas seminis si esset actiua, alteraret se, nihil autem alterat se, quia nihil agit in seipsum; Pręterea, principium vniforme non est principium actiuum difformitatis, nisi passiuum sit difforme: sed semen est vniforme, & vnigeneum, dato etiam quod sit actiuum, & similiter materia, ergo non potest alterare ad tantam diuersitatem, quanta apparet in organis ipsius geniti, scilicet corporis organici; Sed à quo prouenit igitur ista difformitas, & organizatio corporis?

Respondet Scotus, quod recurrendum est hic ad virtutem Diuinam, sicut, & Auerroes facit in dissoluendo quęstiones difficiles, 2. Cęli, & ideò Galenus vocat virtutes seminum diuinas; Dicit ergo, quod virtus quę facit diuersitatem organorum in corpore animalis, debet esse difformis, & huiusmodi est actio caloris Celestis, vel corporis Cęlestis, quae est conformis virtuti Diuinae. Haec habet Scotus de semine, & virtute seminali animalium. Ex quo loco apertè patet, ipsum tenere nedum animam rationalem immediatè prouenire à Deo, sed animam sentientem, & vniuersaliter animas animalium.

In alijs verò ab animalibus, poni potest ratio seminalis hoc modo: quia mixta habere possunt à generante quasdam qualitates, quae sunt viae ad formas vlteriores, & perfectiores, vt in cadauere bouis, potest induci qualitas aliqua à corpore Caelesti, quae est via ad formam. Et haec qualitas dici potest ratio seminalis. Hoc idem potest dici de corporibus non verè mixtis, quia Corpora Caelestia non semper generant de verè mixtis, sed de mixtis per iuxtapositionem, & tale mixtum potest habere qualitatem quae est via ad formam perfectiorem, & sic patet, quid sit dicendum de ratione seminali in animalibus, & alijs ab animalibus, secundum Scotum; Quae opinio cum sit munita rationibus, vt sigillatim ostensum est, iudicanda est vera.

Soluuntur quaedam dubitationes contra praedicta, & eadem sententia magis confirmatur. Cap. II.

EX his habetur, quod locus ille ex secundo de generatione animalium, quamuis *Mentem de fo-*

risve nire Qũo intel ligatur.

quamuis valdè exagitetur à Boetio, Pomponatio, Viccomercato, Piccolomineo, & alijs, potest explicari hoc modo, quo Scotus explicauit, scilicet, quod ibi Aristoteles voluerit dicere, quod mens extrinsecus accedat ratione principij productiui: quia producitur immediatè à Deo, & propterea ille locus nihil iuuat pro immortalitate animæ: quia siuè sit immortalis, siuè mortalis, tamen extrinsecus aduenit hoc modo, non solùm intellectiua, sed quælibet alia anima. Quòd confirmatur ex serie illius capitis: quam optimè ponderauit Zabarella cap. nono de Humana mente; nam Aristoteles proposuit ibi tres quæstiones, sed præcipuè hanc, quæ est trimembris: an omnis anima extrinsecus accedat, vel nulla, vel aliqua: & antequam soluat, disputatiuè procedit, vt sui moris est; & primo probat, quod nō omnis anima extrinsecus accedit, id est nō præexistit ante corpus, quia aliquæ vtuntur organo, & sic non possunt præexistere ante corpus, & postea accedere ad corpus: quia prius fuissent otiosæ; & hanc argumentationē statim sequuntur verba illa [Restat igitur, vt mens sola extrinsecus accedat, eaq. sola Diuina sit, nihil enim cum eius actione cōmunicat actio corporalis,] quasi dicat, omnes animæ partes extrinsecus accedere est impossibile: quia aliquæ sunt organicæ sola relinquitur mēs, quæ extrinsecus accedere possit, ac Diuina esse dicatur, quia ipsa non est organica, id est, quantum est ex vi huius rationis desumpta ab organis, nihil prohibet eam esse Diuinam, & extrinsecus accedere quo ad substantiam. Ecce, quod nihil certi colligit; Et hæc est eadem sententia, quæ est in 11. textu 3. de Anima.

Mox habitis his verbis, soluit quæstionem propositam, & ostendit quomodo omnis anima extrinsecus accedat: nō quia præexistiterit secundum substantiā ante corpus, quia hoc est impossibile; & de organicis probauit; de rationali reliquit sub dubio: sed ratione agentis, & efficientis à quo producuntur, dicuntur extrinsecus accedere: nam ait, quòd formæ inanimatorum educuntur de materia ab agente elementari: sed anima non potest produci à calore elementari, ideo habet principium externum, cæleste, & Diuinum, scilicet, Astrorum vires, in semine enim ait reperiri spiritum, qui proportione respondet elemento stellarum, quas stellas etiā ait nobilitate, & dignitate inter se diffidere, prout etiam animæ producendæ nobilitate discrepant: actiones autem stellarū sunt instrumenta primi mouentis, immò in sequentibus dicit, in semine esse duplicem virtutem; Vnam ab ipso separatam; Alteram verò, non separatam, agit enim semen tamquam agens proximum instrumentale, agit etiam virtute Cælesti, tamquam instrumentum Cælestis agentis; Itaque hic locus egregiè confirmat sententiam Scoti: neque enim Scotus negat in semine omninò actiuitatem, agit enim semen maris, in semen feminæ, qua actione disponitur, & fit potentia animarum, non actu, vt dicit Aristoteles in eodem cap. 2. de generatione animalium, sed actu animatur à Deo producente animam: negat ergo Scotus, solam actiuitatem quo ad vltimam formam quæ est anima, neque illa auctoritas nobis obest: cum inquit Aristoteles, quòd sola mens extrinsecus accedit: quia dictum est, quod in alio sensu accipit extrinsecus accedere, ab eo, in quo accipit, dum soluit quæstionem, nam in eo sensu, quo ibi loquitur, neque intellectiua, neque vlla alia extrinsecus accedit, licet illud de intellectiua ibi non probetur per illam rationem.

Aduersus hanc sententiam arguit Suessanus 7. Metaph. quo ad definitionem seminis, & nititur ostendere, quod semen sit corpus perfectum, & quod malè Scotus dixerit dum asseruit semen esse corpus imperfectum. *Obie. Suess.* Sed hoc nihil est: quia Scotus dixit pro tāto semē esse corpus imperfectum, quia non intenditur à natura propter se, sed propter aliud, ordinatur enim ad animal. *Reie.* Contra Conclusionem verò principalem, scilicet, quod anima quælibet producatur immediatè a Deo, Arguit Iauellus 7. Metaphysic. quæst. 14. & probat, quòd cæteræ animæ, præter animam intellectiuam, virtute seminis producantur, ac ab illo attingantur, hac præsertim ratione, quam cæteri huius sententiæ plurimi faciunt: quia si cæteræ animæ *Obie. Iau.*

produ-

producerentur à Deo, non à virtute semi nis, sequeretur, quod illæ crearẽtur: Creatio autem non admittitur à Philosopho; Probatur Consequentia: quia nulla alia ratione anima intellectiua dicitur creari, & non generari, nisi quia non educitur ab agente naturali de potentia materiæ;

Solu. Sed hoc argumentum nullius est momenti: dicimus enim, vt patet ex dictis, quòd in hoc differt Creatio à Generatione, quia id, quòd creatur producitur ex nihilo de nulla subiecta materia, & nullis prærequisitis dispositionibus in materia, at in præsenti dicimus, animam posse produci à Deo secundum Philosophum, sed de materia subiecta, prærequisitis dispositionibus, & ideo non est Creatio, sed Generatio; quod etiam optimè nouit Franciscus Piccolomineus, libro 5. de Materia, cap. vltimo.

Obie. ex Themist. Ex Themistio alij sic arguũt. Si semen non produceret animam, sed Deus, ergo non magis homo posset generari ex semine hominis, quam equi.

Resp. Respondetur, quod non negamus semen agere dispositiuè, est enim corpus inductum à generante, & à natura, propter animal generandum, & agit ad terminum quendam, quo habito, Deus perficit quod semen attingere non potest: quia Deus est causa vniuersalis, quæ supplet defectus causarum naturalium quando passiuè sunt debitè dispositæ, & nulla causa actiua hoc attingere potest.

Obie. Iãd. Iandunus 7. Metaphysices, quæst. 19. ex Commentatore sic arguit. Si anima inducitur ab agente separato, ergo genitum non est vnum. Probatur Consequentia: quia omne generans terminatur ad actũ, sed datur agens coniunctum materiæ, datur & agens separatum, vtrumque agens producit aliquid in actu, ergo genitum est duo in actu, non vnum.

Resp. Respondetur, quòd Consequentia non valet: quia non sunt duæ formæ vltimæ, sed agens iunctum materiæ, vt forma seminis agit ad dispositionem quandam, sed illa ordinatur ad vlteriorem formam, quæ postea inducitur à Deo, ideo cum istę formæ sint subordinatæ, genitum non est duo, sed vnum.

2. ob. Secundò, Agens separatum non potest transmutare materiã, sed genitum est generatum per transmutationem, ergo non est genitum à Deo; Dico, quod Maior est vera de agẽte separato ex se solo operãte, non de eo operante per causas secundas, vnde in proposito, Deus vtitur motu Cælorum, & motu seminis, tamquam causis instrumentalibus ad inducendas præuias dispositiones: sed vltima forma quæ in instanti inducitur, à solo Deo producitur. *Resp.*

Paulus Soncinas, nonnullas rationes adducit, quæ nullius momenti sunt, ideo eas omitto; sed præsertim arguit: quia generatio omnis naturalis esset æquiuoca, Consequens est falsum; Cõsequentia probatur: quia formæ rerum naturalium, nõ sunt eiusdem speciei cum intelligentia, *Obie. Sonc.*

Respondetur, quod æquè concluderet de anima intellectiua, ideo respondeo, quod est generatio vniuoca, quia generãs, licet nõ attingat productionẽ vltimæ formę, tamen sufficienter disponit materiã, ad quã dispositionem sequitur necessariò secundum Aristotelẽ ipsius animæ productio. Et quòd arguit, quia tunc agens naturale superfluũ esset: quia quidquid potest facere maius, potest facere minus, nihil est: quia hæc propositio valet in effectibus eiusdem rationis: sed in effectibus diuersæ rationis, nequaquam; nam homo potest generare hominem, & tamẽ nõ potest generare pulicem, & tamen homo est effectus nobilior pulice; Ita in proposito, licet Deus secundum Arist. possit producere animam, non tamen potest producere dispositiones, quia istæ sunt effectus viliores, qui Deo competere non possunt, & propter hoc datæ sunt causæ secundæ, vt alibi dictum est. *Resp.*

THEOREMA LXX.

Intellectus non est vnus numero in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum.

Exponitur ex dictis mens Scoti, & rationes Aduersariorum præcipuæ adducuntur, & soluuntur. Cap. vnicum.

VT nonnullæ difficultates tollantur, quæ prædeterminatis aduersari videntur,

dentur,expendere decreui particulariter, an intellectus sit vnus numero in omnibus. Quid verò hac in re sit dicendum,ex dictis facilè patet,&præcipuè ex eo,quòd intellectus est forma informans hominē, atque illi dans esse specificum: nam luce clarius sequi patet,quod intellectus multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum , & quoniam hoc cognouerunt Auerroistæ,dixerunt intellectum esse formam assistentem,non informantem. Solus Achillinus 3. quodlibeto, dubio 2.vt rectè inquit Zabarella, negauit hanc Cōsequentiam . Intellectus est forma informans, ergo multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum:sed rectè confutatur ab eodem Zabarella,& confutatio est per se euidens, sequeretur enim,quod si intellectus est forma informans , & tamē est vnus numero; quod omnes homines particulares essent vnus homo numero , & singularis, & quod vnus homo numero haberet esse alterius hominis particularis, quæ omnia implicant contradictionem,& ipsi sensui aduersantur;At respōdet Achillinus , hæc absurda non sequi, quia intellectus est vna Intelligentia vniuersalis , quę dat esse omnibus hominibus particularibus,quasi dicat: Si intellectus esset forma particularis, non posset dare esse omnibus particularibus hominibus:sed quia est vniuersalis,ideo singulares homines possunt ab illo intellectu sumere esse suum hoc,& vnum;Ratio verò multiplicationis oritur ex materia diuisa ab intellectu informabili cogitatiua, quæ cogitatiua multiplicatur , & sic datur multiplicatio indiuiduorum in natura humana, licet esse specificum , & esse hominem , hunc recipiant ab eodem intellectu.Sed hęc positio est adeo implicita absurditatibus,vt nihil magis. Quæro quomodo forma vniuersalis potest dare esse singulare per sui informationem , forma enim informans est,quod quid est rei,& essentia,& qualis est forma, tale esse dat rei,& non esse oppositum?quomodo ergo forma vniuersalis dare potest esse singulare?Præterea,quādo dicit, quod intellectus est forma vniuersalis,quæro, vel est forma vniuersalis in prædicando , & tunc implicat contradictionem dicere , quod est vna Intelligentia numero, sicuti dicere,quod animal est vnum numero,& hoc dicere non potest:quia omne tale vniuersale,habet sub se indiuidua,est ergo solum vniuersalis in causando: at vniuersale in causando, non dat esse formale causatis: sed per modum efficientis, vt patet de alijs causis vniuersalibus, vt est Deus, Cælum,&c.

1. rō. Zab. cōtra Achillinum.

Resp. Achillini.

Reijcitur.

2.

Præterea, vt inquit Zabarella, singularitas substantiæ, vel pendet à forma, vel à materia;vel adiungamus nos , ab Accidentibus, vt omnes modos Indiuiduationis comprehendamus;si a forma,ergo forma vna numero, constituit vnum singulare,& sic valet nostra Consequentia ; Vel singularitas , & indiuiduatio prouenit a Materia;vel Accidentibus,& tunc forma ipsa est singularizata , & indiuiduata , & sic erit numero distincta ab altera forma. 3.

Secundò communiter adducitur contra hanc vnitatem intellectus, argumentum desumptum ab operatione; & argumentum est hoc. Actus secundus intellectus,scilicet intellectio , multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum, ergo etiam actus primus , scilicet intellectus ; Consequentia est euidens:quia diuersitas operationem indicat diuersitatem formarum, Antecedens est clarum, quia intellectio mea,non est tua: quia ego aliquando dormio,& tu vigilas, & aliquid intelligis,ergo intellectio tua, non est mea.Præterea,vnus discipulus discit , & alius est ignorans. *2 prīcipal.*

Ad hoc argumentum respondet Auerroes,& Auerroistæ,vt Gandauensis , Viccomercatus,&alij, negando Consequentiam.Ratio est,dicunt ipsi:quia ad multiplicationem posterioris , non sequitur multiplicatio prioris : licet enim multiplicentur intellectiones nō tamen propter hoc sequitur , quòd multiplicari debeat intellectus , qui producit huiusmodi intellectiones ; assignant etiam rationem multiplicationis, intellectionum ex parte phantasmatum : cum enim phantasmata sint varia , variæ quoque intellectiones sunt : non enim solus intellectus intelligit, inquit Viccomercatus , sed totus homo , & sic licet intellectio *Resp.* *Quō sīu Auerr.*

in se

multiplicetur intellect. in se sit vna, tamen respectu eorum qui intelligunt, sunt plures, & phantasma illustratum ab intellectu agente, in diuersis hominibus diuersas intellectiones producit. Sed re vera hæc ratio sic ieiunè formata, non est efficax: quia ad multiplicationem posterioris, non sequitur multiplicatio prioris: sed declarata eo modo, quo infrà, est efficax; quod vero ipsi dicũt de multiplicatione intellectionum ratione phantasmatum, est perpetua Auerroistarum cantilena, quam in Theoremate de informatione animæ, ostendimus non esse intelligibilem: mirum est enim, quod intellectus sit productiuus, & receptiuus intellectionis solus, quantum est ex parte potentiæ (neque enim in hoc vtitur corporeo organo, vt dictum est supra,) & tamẽ diuersæ intellectiones in hoc, & in illo homine sint propter diuersitatem phantasmatum, non intellectuum. Quæro enim *Reÿcitur.* ab Auerroistis, sunt ne phantasmata, quę intelligunt, nec ne? profectò dicere, quòd phantasmata sint quæ intelligant, est merum absurdum: quia intelligere est actus vitæ, & ideo est actus alicuius formæ viuentis, scilicet animæ: si autem phantasma non intelligit, relinquitur, quòd solus intellectus sit qui intelligat, cum neque sensus, neque corpus intelligere dicantur, vt ex se patet; tunc vltrà argumentor, & suppono vnam propositionem veram, quam supra ostendimus in Theoremate de Informatione animæ, quod intellectio recipitur in intellectu, & quod pro tanto intellectus intelligit, quia recipit intellectionem in se, quæ infrà probabitur, & est concessa, tunc sic arguo.

Diuersæ intellectiones numero recipiũtur in diuersis subiectis numero, actu, vt in diuersis hominibus, vt alia in Socrate, alia in Platone, &c. vt experientia videmus, ergo diuersi intellectus numero dantur, & nõ vnicus; Cõsequentia patet: quia intellectus est subiectum intellectionis; Antecedens est verum: sed negaretur forsan ab Auerroistis, qui dicunt vnicam esse intellectionẽ numero in omnibus. Sed contra. Quando aliqua duo sic se habent, quod vno destructo remanet aliud, illa distinguuntur numero, sed intellectio Socratis potest destrui illo dormiente, & remanere intellectio Platonis, vt patet: ergo differunt numero; Quod si concedant esse diuersas intellectiones, sed hoc prouenire non à diuersitate numerali intellectuum, sed hominum, in quibus recipiuntur, Contra: Intellectio cum recipitur in hominibus, non recipitur in parte corporea, vel sensitiua; sed in intellectu, ergo si recipitur in diuersis hominibus, est, quia in illis sunt diuersi intellectus, vnde si esset vnus numero intellectus, diuersæ intellectiones non possent recipi in diuersis subiectis numero diuersis. Præterea, è cõuerso, eadem intellectio numero, quæ recipitur in intellectu, cum intellectus intelligat patiendo, erit in omnibus hominibus eadem numero; Consequentia est euidens: quia dicũt, quod in omnibus hominibus est vnicus, & idem intellectus, & sic sequitur, quod eadem erit intellectio omnium hominum numero.

Aliqui dicunt, quod est eadem specie, non numero: sed hoc, vltra quod reprobatur ex argumento facto, quòd concludit, quòd esset eadem numero in omnibus hominibus, si concedatur, est falsum: quia sequeretur, quod omnes homines haberent eandem cognitionem specie, & sic, qui studeret medicinæ, disceret illud, quod discit studens Mathematicæ, &c.

Adsunt multa alia argumẽta apud D. Thomam, Gregorium Ariminensem, Zabarellã, & alios, & maximè illud D. Thomæ, quod intellectus mouetur à phantasmate tamquam ab obiecto, adeo quod cum phantasma mouet intellectũ meũ, necesse est dicere, quod moueat intellectum aliorum hominum, si idem numero intellectus est in omnibus hominibus: at ego nũquam cognoui intellectum meum moueri à phantasmate aliorum, & certè si Auerroistę non dicant suam cogitatiuã esse quæ intelligit, & patitur, & recipit intellectionem, & intellectum esse tantũ causam efficientem intellectionis, non possunt hæc argumenta soluere: dicere autem cogitatiuam recipere intellectionem, & intellectum se habere merè actiuè est falsissimum, vt ostendimus in Theoremate de Informatione, & aliàs in sequentibus manifestabimus. *Alia arg. apud alios.*

1. rō. pro Auerr. Visa veritate, nunc rationes potiores adducendæ sunt, quas Auerroes ipse, & Auerroistæ pro hac vnitate adducunt. In primis ab omnibus adducitur hoc argumentum, quod existimatur magni momenti. Omnis forma substantialis, quæ est multiplicata, & numerabilis, est perfectio inhærens materiæ, extensa ad extensionem materiæ: sed hoc repugnat intellectui, ergo intellectus non est forma muluplicata. Maior probatur ex Aristotele in 12. Metaph. tex. 49. vbi dicit, multitudinem indiuiduorum sub eadem specie à materia prouenire. Minor verò probatur: quia omne materiale est potestate intellectum, vt ait Aristoteles in textu 16. 3. libri de Anima: omne autem potestate intellectum, est obiectum intellectus possibilis, ergo idem intellectus est obiectum sibijpsi, & mouet seipsum, & recipit se: quæ omnia sunt absurda; ergo intellectus non est forma numerabilis, neque multiplicatus.

2. rō. Secundò. Si intellectus esset multiplicatus numeraliter, sequeretur, quod intellectus vnius hominis non esset eiusdem speciei cum intellectu alterius hominis. Probatur Consequentia: quia vel esset indiuiduatus per corpus, vel per seipsum, non per corpus: quia subsistit ante corpus; non per seipsum: quia in eadem specie non sunt differentiæ substantiales, ex libris Posteriorum, sed solum accidentales, ergo si intellectus est multiplicatus numeraliter, & substantialiter, non erit in eadem specie.

3. rō. Tertiò. Si intellectus vnius hominis esset penitus distinctus numero ab intellectu alterius hominis, sequeretur, quod Magister non posset producere scientiam in animam discipuli: Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia scientia non est qualitas, & ideo non potest aliam numero scientiam in alio producere eo modo, quo calor ignis producit in alium, alium calorem numero; igitur idem est intellectus Magistri, & Discipuli; alioquin non habemus modum, quo discipulus possit doceri à magistro. Hinc est etiam ait Themistius, quòd communes animi conceptiones apud omnes sunt eędem.

Quartò. Si intellectus esset multiplicatus, sequeretur, quòd intellectiones essēt multiplicatæ, & si hoc, sequitur etiam quòd erunt multiplicatæ in infinitum: at infinitum non datur, ergo. Secunda consequentia probatur: quia ab hac intellectione mea, & ab hac tua, poterit abstrahi alia vniuersalis, quæ si iterum à pluribus hominibus particularibus intelligatur, erunt plures intellectiones de illa, à quibus alia vniuersalis intellectio abstrahi poterit, & sic in infinitum, ergo. 4. rō.

Sed rationes istæ nullo negotio soluuntur. Ad primam quidem respondetur, quod animam rationalem esse formam materialem, potest duobus modis accipi; Vno modo quatenus materiale idem est, quod corporeum organicum, & extensum: & in hoc sensu accipitur ab ipsis; Alio modo accipitur quatenus materialis forma dicitur, quæ est forma, & quod quid est materiæ, siue corporis materialis: concedimus animam rationalem esse materialem hoc secundo modo, non primo modo, & in hoc sensu conceditur Maior (licet alio modo dicamus nos de indiuiduatione, vt patet in proprio Theoremate) & negatur Minor. Ad probationem respondet Zabarella, & rectissimè, quòd obiectum adęquatum intellectus non est materiale tantum: sed omne ens, & sic intelligentia, & anima, sub eo continentur: sed hoc obiectum postea est duplex: aliud est obiectum intellectus primarium, & aliud secundarium, primarium est omne ens præter ipsum intellectum; secundarium verò obiectum est ipsemet intellectus: dixit enim Aristoteles 3. textu vndecimo de anima, quòd intellectus intelligit se per intellectionem aliorum, & sic non mouet primò intellectum, sed secundariò, scilicet, per alia obiecta primaria; quando autem Aristoteles dixit intus existens prohibet extraneum, est intelligendus de obiecto primario, non secundario. Ad 1. rōnē.

Ad secundum respondetur, quòd indiuiduatur homo, sicuti cætera indiuidua specierum materialium, scilicet, per vltimam realitatem formæ, vt declarauimus in proprio Theoremate, de Principio Indiuiduationis. Ad 2.

Ad ter-

Ad 3. Ad tertium Zabarella optimè retorquet illud in Aduersarios: nam aliqua animalia bruta, vt Psittacus vocem humanam audiens, eam imaginatur, & in memoria figit, & mirabiliter imitatur, nec propter hoc dicimus, quod eadem numero sit phantasia Psittaci, & hominis; Et certè hoc argumentum est indignum illorum. Ad rationem tamen in se, dicitur, quòd intellectus Magistri differt numero ab intellectu discipuli; & cum arguitur, quia scientia non est qualitas actiua: respondetur, quod non agit materialiter, sed spiritualiter, vt etiam quantitas, quæ imprimit speciem suam in oculo, & deinde in imaginatiua, ita scientia explicata per voces, defertur ad auditum, inde ad Phantasiam, & sic imaginatur, & tandem intelligitur, & modum hunc adiscendi docuit Aristot. 1. Perihermenias, dum dixit, vocem esse signum eorum, quæ sunt in animo, & sic nos explicare cõceptus nostros per voces.

Ad 4. Ad quartum, conceditur prima Consequentia, secunda vero negatur; Ad probationem dico, quod ab intellectionibus particularibus, potest abstrahi vna intellectio vniuersalis, & in illa sistimus; Cum dicis iterum: si illa intelligatur a pluribus, erunt plures intellectiones singulares, à quibus abstrahi poterit intellectio vniuersalis; dico, quod intellectio duobus modis potest considerari, Vel subiectiuè; Vel obiectiuè; si obiectiuè, intellectio de obiecto vniuersali, siue sit in vno indiuiduo, siue in pluribus, dicitur vniuersalis: intellectio vero subiectiuè, dicitur singularis, quia est in subiecto singulari. Ad propositum ab intellectionibus singularibus subiectiuè, & vniuersalibus obiectiuè potest abstrahi intellectio, in communi, scilicet consideratio intellectionis illius vniuersalis in se, absque consideratione huius, & illius subiecti particularis intelligentis, & hic datur status: si enim iterum illa intellectio de illo vniuersali obiecto intelligatur à particularibus, non potest abstrahi alia intellectio ab illis intellectionibus particularibus, sed semper eadem abstrahitur quæ prius. Vel dicamus breuius, quod intellectio in communi, est species, & sic quæcumque intellectio cuiusuis de quauis re, est indiuiduum intellectionis in communi, ideo sistimus in abstractione Intelligentiæ in vniuersali: licet enim iterum ego illam intellectionem vniuersalem intelligam, & ille, & ille, istæ omnes intellectiones sunt Indiuidua illius intellectionis vniuersalis; licet ergo dari possit processus in infinitum in intellectionibus particularibus, non tamen datur processus in intellectione in generali: quia illa est veluti species, quæ est vniuersalis, & semper manet, licet indiuidua multiplicentur in infinitum.

2. resp.

THEOREMA LXXI.

Aliquæ species entium naturaliter generabilium possunt produci vniuocè, & æquiuocè.

Exponitur opinio Scoti, & declaratur an genita ex putri, & semine, sint eiusdem in specie. Cap. 1.

Scotus 1. Sent. dist. 2. quæst. 7. soluendo primum principale, de hac re loquitur ex professo, declarãdo propositionẽ illã Auerrois 8. Phys. Commento 46. quod vnius naturæ est vnus modus cõmunicãdi; & inquit, quod ibi Auerroes loquitur expresse de homine, & disputat cõtra Auicennam, cui ipsemet Auerroes imponit, quod existimauerit hominem posse produci æquiuocè; Probat ergo Auerroes, quòd homo nõ possit produci æquiuocè, sed solum vniuocè, id est, per propagationem, per multas rationes. Inquit autem Scotus, quod Cõclusio Auerrois est vera, intelligendo ipsam de homine, & de alijs genitis naturaliter perfectis: si tamẽ Auerroes intelligat vniuersaliter, quod nulla res genita naturaliter etiã imperfecta, potest etiam generari alio modo, scilicet, solum generari vniuocè, & non æquiuocè, ait Scotus Cõclusionem Auerrois esse falsam, & rationes illius non concludere. Primò itaque probat Cõclusionem Auerrois esse falsam de rebus imperfectis naturaliter genitis, neque enim ea vnicum modum generationis, & vniuocum habent: sed etiam æquiuocum, ita quod & producta vniuocè, & æquiuocè, sunt eiusdẽ speciei,

ciei, licet sint diuerso modo producta, & genita; & hoc primo probat auctoritate

1. rō. Sanctorum. Sed illis dimissis, vtamur naturalibus rationibus, & primo sic. Genita ex putri, propagant alia iterum propagantia, propagantia autem sunt vniuoca generatis à se, ergo propagata, & genita per putrefactionem, sunt vniuoca; Quod si ad hoc argumentum, Auerroes, & sectatores contrariæ opinionis, negent assumptum, vt negant, propter instantiam de apibus, & de consimilibus animalibus, quæ genita ex putri, generant, sed diuersam speciem, ait Scotus, quod saltem hoc non potest negari in plantis, quia plantę æquiuocè genitæ, hoc est, non ex semine, sed ex putri postea producunt semen vniuocè, ex quo generantur plantę aliæ eiusdem speciei.

2. rō. Secunda ratio. Multa genera animalium ex terra procreantur, sine parentibus, quæ tamen pariunt coeundo sibi similia; ergo species genitæ vniuocè, possunt etiam produci æquiuocè; probatur antecedens: quia similiter viuunt, & moriuntur, habent easdem operationes, & circa eadem obiecta, & ab eisdem conseruantur, & ab eisdem corrumpuntur, habent eosdem motus, siue quantum ad sursum, siue quantum ad deorsum, siue quantum ad motum progressiuum, & eadem organa motus progressiui, At Arist. ex vnitate motus, concludit vnitatem naturæ, 1. de Cælo, tex. 8. & etiam Arist. ibi, habet motus vnius speciei, non prouenit nisi ex vnitate naturę; habent insuper hæc animalia membra eiusdem speciei, membra enim leonis, non differunt à membris cerui, nisi quia anima leonis, differt ab anima cerui, 1. de Anima, textu 53. & generaliter quæcumque media possunt cõcludere vnitatem specificam, siue sumpta ex accidentibus, siue sumpta ex operibus, concludunt propositum de vniuocatione generatorum sic, & sic in vnitate specifica. Ad hæc duo argumenta respondent Aduersarij.

Resp. ad 1. Ad primum dicit Mercenarius, plantas solum generare alias plantas, quę genitæ sunt ex semine: at illas quæ sunt genitę ex putri, nequaquam, & hoc cõfirmat auctoritate Aristot. præsertim 8. de Historia animalium cap. 1. vbi habet hæc verba: *Plantarum nullum aliud munus esse videtur, nisi, quod sibi alteram faciant, videlicet quæ ex semine procreantur.*

Ad 2. Ad secundam respondent idem Mercenarius, & Franciscus Piccolomineus, negando antecedens; Ad probationem dicunt, quod non habent organa, neque membra, neque motus eiusdem speciei; quod comprobatur: quia orta ex putri, generant quidem, sed illa non sunt mas, neque femina, ergo non habent eadem membra, sed sunt similia, & hæc similitudo est causa deceptionis, sunt ergo eiusdem generis subalterni, sed non eiusdem speciei.

Reijc. ista resp. Istæ responsiones, non possunt reijci, nisi experientia; equidem de plantis satis compertum puto, quòd quædam generãtur ex putri, vt patet de arboribus siluestribus, vt sunt quercus, & castaneæ siluestres, pira quędam, & poma siluestria, quę oriuntur ex putri, & tamen producunt semen ex quo si seratur, producitur alia quercus, & pirus, & malus; & de quercu est quidem certum, satis enim conspicuum est, quod nascuntur aliquæ ex putri, & tamen generant glandes, quas si seminamus, oriuntur aliæ plantæ quercus; Auctoritas autem Aristotelis non dicit, quod solæ plantæ ex semine productæ, producunt sibi similes plantas: sed exemplificat in plantis ex semine productis, quia in illis non est illa difficultas: sed de genitis ex putri, non est ita clarum, immò multa, vt dicemus, non producunt sibi similia in specie, sed diuersa; Similiter de animalibus genitis per coitum, & animalibus genitis ex putri, an omnia sint diuersæ speciei, ita quod neque sint feminæ, neque mares, esset probandum. Aristoteles illud quidem dixit de aliquibus, at non de omnibus, immò in 6. de Historia animalium, capite vltimo ait, *Terræ Persicæ parte quadam, mure femina recisa, fœtus feminæ prægnantes, comperiuntur.*

Ex quo apparet, quod non omnes mures geniti ex mure orto ex putri, sunt nec mares, nec feminæ: sed aliqui sunt qui sunt mares, vel feminæ, quod etiam nos infra ex ipsomet Aristot. magis ostendimus;

mus;& hoc dicit ex propria mente, non ex aliorum sententia; vnde si diceret hoc ex aliorum sententia, illud exprimeret sicuti facit statim infrà, cum ait: Sunt qui vehementer affirment, mures si salem lambant, impleri sine coitu. Ecce, quia hoc dixit ex aliorum sententia, declarauit se hoc dicere ex aliorum sententia: & hoc frequenter habet in vsu, in illis libris, quòd cum aliquid dicit de mente aliorũ, se explicat.

Ad rationem Aristotel. infra responde bitur. Tertiò Aristot. in 7. Metaph. textu 22. & 23. vult, quòd sicut aliqua eadem fiunt ab arte, & à casu, ita vult, quod naturalia eadem, alia fiant à natura, & alia à casu; & Auerroes ibi vult in textu, quod illa possint generari sine semine æquiuocè, in quorum materia potest produci virtute cælesti aliqua virtus similis virtuti seminis in propagatis.

Resp. Mercen. & Picc. Ad hoc respondent Mercenarius, & Piccolomineus, quod intelligit, quod sunt eadem genere, non eadem specie: quia ille locus non est proprius locus de hac materia, sed liber primus de generatione, vt Piccolomineus, vel 5. de Historia animalium, quibus in locis se explicat, hæc genita ex semine, & ex putri esse eadem genere, diuersa verò specie; Sed ista solutio non satisfacit: quia infrà ostendemus, quòd in libris de animalibus, concessit aliqua eadem specie fieri ex putri, & semine: sed auctoritas Aristotelis est intelligenda de identitate in specie, non in genere, quoniam adducit exemplũ, & similitudinem de sanitate; inquit enim, quod sicut eadem sanitas inducitur ab arte, & à natura, ita eadem animalia ex semine, & absque semine oriuntur; Ecce quòd per similitudinem se declarat: sicuti ergo eadem sanitas specie producitur à natura, & ab arte, eadem quoque animalia specie, ex semine, & sine semine producuntur. Nec valet quod inquit Mercenarius, similitudinem tenere in hoc solum, quod sicuti sanitas arte, & natura producitur, ita quoque animalia, quædam ex semine, & sine semine producuntur: nam tunc Aristot. non debebat apponere illud verbum eadem.

Reijcitur.

Præterea, neque expositio ipsiusmet Mercenarij esset bona, dum exponit Aristot. intelligere eadem genere: nam si Aristot. solum intendit, quod sicut sanitas producitur arte, & natura, ita animalia producuntur ex semine, & sine semine, non possumus dicere, quod ipse dicat esse eadẽ genere, sicuti non vult ipse, quod dicamus esse eadem specie. Præterea, quòd hæc expositio non sit admittenda, patet: quoniam quando nos adducimus exempla, & similitudinem ad declarandum aliquid, debemus interpretari rem sicuti similitudo illam nobis patefacit, at ait Aristoteles quod sicuti eadem sanitas producitur ab arte, & à natura, ita eadẽ animalia producuntur ex semine, & sine semine, ergo sicuti eadem sanitas specie producitur à natura, & ab arte, ita eadem animalia specie producuntur ex semine; & sine semine. Quod vero ait Franciscus Piccolomineus, nil obstare, licet sanitas sit eadem specie, quæ producitur arte, & natura, quia in sanitate seruatur principale agens, quia ars est instrumentum, natura verò ex putri, & ex semine variatur principale agens, & quod ideo non sequitur argumentum, nihil est: quia nos hic non dicimus, quod sit eiusdem speciei, & vniuocè respectu principij producentis, sed ratione formæ, & essentiæ productæ.

Præterea, tunc reprehendendus esset Aristotel. qui non fecisset bonam comparationem: nam sanitas ab arte, & à natura facta, esset eadem specie, sed animal ex semine, & ex putri non esset idem specie, ideo prauam comparationem fecisset Aristoteles, dicendo, quod sicut eadem sanitas producitur arte, & natura, ita eadem animalia producuntur ex semine, & putri: immo dictum Aristotelis esset falsum, quia non essent eadem animalia, sed diuersa; asserendo ergo, quod comparatio Aristotelis sit bona, dicere cogimur vbique esse eadem eodem modo.

Quarto arguo ipse auctoritate Aristotelis, vt etiam argumentatur Ludouicus Buccaferreus, ex 6. de Historia animalium, cap. 15. ibi Aristoteles in principio 15. capitis habet hæc verba. *Sed sunt qui ex limo, & arena proueniunt, etiam* 4. rõ.

ex ijs generibus, quæ per coitum, & oui primordio generantur. Verba ista sunt adeo conspicua, & sententia, & probatio Aristot. in illo loco, vt nil magis, in præcedenti capite declarauerit quomodo pisces lacuum, & fluuiorum generentur, & pariant; & in calce capitis dicit, quòd pisces magna ex parte ex ouo generantur: subinfert postea, in initio capitis 15. verba prædicta, quibus asserit apertè, quod sunt quidam pisces etiam ex ijs generibus, quæ ex coitu, & ouo generantur, qui quoque ex limo, & ex arena generantur; & deinde assignat loca in quibus hi pisces, & ex coitu, siue ex ouis, & ex limo, & arena generantur, & producuntur; Ecce ergo, quod apertè Arist. asserit, eandem speciem piscis, quæ generatur ex ouo, & per coitum, generari quoque ex arena; ergo genita ex putri, & ex semine, & per coitum, sunt eiusdem speciei; Deinde in eodem loco procedit, declarans quod in quibusdam stagnis apud Gnidum, sub ortu Canis resiccatis, limo iã arido, vbi primum imbribus restagnare loca cœperunt pisciculi nascebantur, genere Mugilum, quod per coitum procreatur: & hoc idẽ euenire ait in nõnullis Asię auibus; & tandem subinfert, (quòd mirum in modum hanc sententiam cõfirmat) esse quosdam auctores, qui putant omne genus mugilum (quod Græcè dicitur Cephaloe) ex putri, & sponte oriri, sed ait non rectè existimare; & adducit rationem: quia feminæ eorum habere oua cernuntur, & mares genitale; ex quo apparet, quòd etiam aliqua generantur per coitum. Est etiam alius locus in Problematibus, 10. Probl. 66. vbi Aristot. ait, animalia alia ex coitu generari tantùm, vt Homo, & Equus; alia ex coitu, & sine coitu, & semine, sed spontè; qui loc⁹ est clarissimus, patet enim animalia perfecta non posse produci ex semine, & sine semine: sed alia, vt imperfecta, posse vtroque modo produci.

Resp. 1 ico. Respondent Piccolomineus, & alij, quod hæ auctoritates probant genita ex semine, & spontè, esse eadem genere proximo, sed non specie: possumus eorum responsionem adiuuare: quia Arist. in præcitato loco, 6. de historia Animalium, dicit: Mugiles genitos ex putri, & per coitum, esse eiusdem generis; Hæc enim sunt verba eius. *Sunt qui omne Mugilum genus spontè oriri opinentur, sed non rectè*, ergo videtur, quòd Aristot. dicat, esse eadem genere, non specie. Sed hæc responsio non est admittenda: quoniam ibi Aristot. per nomen, genus, intelligit speciem specialissimam, & hoc frequenter est in vsu in illis libris, & ideo non est facienda vis in verbo; Vnde etiam in 1. de generatione animalium, cap. 1. (qui locus est præcipuũ fundamentum Aduersariorum) dum dicit genita ex putri, generare quidem, sed sobolem, quæ nec est mas, neque femina, & ideo est diuersæ speciei, vtitur nomine generis, pro specie, ait enim procreant quidem (scilicet genita ex putri) sed non sui generis prolem: vbi apertè per genus, intelligit speciem specialissimam. Sed vlterius respon io ipsa impugnatur, ex hoc quod Aristoteles ait, illa eadem, quæ ex semine, & coitu procreantur, procreari quoque spontè; Modo, si per eadem, interpretemur eadem genere, sequitur, quòd nedum eadem specie, sed eadem genere, id est, eadem natura generica producatur, & ex semine, & sine semine: sed quod competit generi, competit quoque speciei, ergo si alicui toto generi piscium cõpetit generari ex semine, & sponte, ergo omnibus speciebus illius generis competit generari ex semine, & sine semine; & ita hæc responsio est pro nobis: immò facit nos colligere plus quam volumus; & si per eadem, interpretemur identitatem specificam, vt reuera interpretari debemus, sensus est, quòd ex generibus piciũ, etiam ex ijs, qui ex semine, & coitu nascũtur, sunt quędam species, quæ ex semine, & sine semine procreantur, vt species Mugilis. Et certè hic est germanus sensus illius textus. Hoc eodem modo procedit auctoritas ex Problematibus ællata. Reiectio.

Quintò, arguo ex Arist. 5. de Historia animalium, cap. 1. quem locum Mercenarius pro se adduxit: sed si eum integrũ considerasset, vidisset eum fauere nobis. Inquit Aristoteles ibi, quod animalia, quæ non nisi ex semine ex cognatis progenerantur, omnia ortum habent, & generationem per coitum, dummodo habeant sexus discrimen, ita quòd sit mas, & femina; 5. rō.

& femina: & subinfert, quòd in genere piscium sunt nonnulla quæ gignuntur, nec mas, nec feminæ sunt; & subinfert, hæc quidem sic genita esse quidem eadem genere, sed diuersa specie ab alijs; & subinfert: quædã verò sunt quæ omninò sunt sui generis, Perpendo istam vltimam particulam, pisces, qui generantur ex coitu, & non sunt mas, neque femina, sunt genita, & procreata à genitis ex putri, vt in eodem capite docet Aristoteles, de his dicit, esse genere eadem cum alijs, scilicet, cum suis partibus, vt etiam Aduersarij fatentur; at in vltima particula subinfert: quædam etiam sui generis omninò constituunt, ergo in his verbis manifestat, quòd si aliqua sunt diuersi generis à suis parentibus genitis ex putri, vt quæ nec mas, neque femina sunt: aliqua etiã omninò sunt eiusdem generis cum suis parẽtibus; non ergo dicit Aristoteles, quod omnia progenita à genitis sponte, sint diuersæ speciei; sed aliqua, illa scilicet, quæ nec mas, nec femina sunt: at alia ait esse, quæ sunt omninò eiusdem sui generis, quæ autem sunt omninò eiusdem generis cum aliquo, sunt eiusdem speciei, ergo aliqua soboles genitorum ex putri, est eiusdem speciei cum ipsis parentibus ortis ex putri.

6. rõ. Sextò, Scotus probat propositionem allatam, etiam de mente Auerrois non esse veram vniuersaliter: nam de accidentibus ipsemet Auerroes affirmat, quod generantur æquiuocè, in 2. de Cælo Commento 42. ibi enim concedit, quod in accidentibus non semper generatio est ab vniuoco: & ponit exemplum de calore, qui generatur æquiuocè ex motu, & concursu radiorum, & etiam à calore vniuocè.

7. rõ. Septimò, probat idem in substantijs alijs ab animalibus: quia ignis generatur æquiuocè, & vniuocè, quod æquiuocè, patet 3. Cæli, & Mundi, Commento 56. & ibi per Auerroem exitus ignis de lapide, non est de capitulo translationis, sed de capitulo alterationis, hoc est, non generatur per lationem, sed per alterationem, generatur etiam per motum localem, 1. Meteor. de generatione impressionum ignitarum.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. 11.

EX aduerso multi alij existimarunt allatam propositionem: vnius naturæ est vnus modus producendi, esse vniuersaliter veram de quacumque re naturaliter genitandq. apertè sentit, & probat Auerroes, tum 8. Physic. com. 46. tum 1. de generatione animalium, cap. 1. in paraphrasi, præcipuæ rationes eius sunt. Primò, 1. rõ. quæ sunt eiusdem formæ, sunt ex eadem materia: sed quæ sunt eiusdem speciei specificæ, sunt eiusdem formæ, ergo erunt ex eadem materia. Hoc Syllogismo accepto pro Maiori, subinfert Minorem: sed orta ex putri, & ex semine, sunt ex diuersis materijs, ergo orta ex putri, & ex semine nõ sunt eiusdem formæ, neque eiusdem speciei; Vel vniuersaliter sumatur Minor sic: Sed materiæ correspondentes diuersis agentibus, & producentibus, sunt alterius rationis, ergo idem eiusdem speciei, non potest produci à diuersis agentibus, Minor propositio primi Syllogismi est euidens, Maior verò probatur ab Auerroe: quia alioquin propriæ materiæ non responderet propria forma, & tunc quodlibet generaretur ex quolibet; & vltrà, materiæ vniuersaliter essent otiosæ, & superfluæ. Assumptum in Subsyllogismo probatur in generatione per propagationẽ: nam propagatum generatur ex semine, sed genitum ex putri, non, sed ex alio corpore putrefacto.

Secundò. In eisdem locis si eadem species ex semine, & ex putri posset generari, frustra esset natura, & frustra parasset marem, & feminam pro conseruatione speciei; Consequentia est euidens: quia 2. rõ. tunc homo posset generari à natura, & à casu, ergo absque natura, & semine, homo generari posset: quia illa natura diuersis principijs posset communicari, & sic natura producẽs ex semine esset frustra: at natura minimè est redundans; Sequeretur etiam, quod homo posset fieri à natura, & casu, Consequens est falsum: quia quod fit a casu, est oppositum ei, quod fit a natura. Præterea, nulla species est ex accidenti, & à casu: quia quæ eueniunt a casu, sunt

su, sunt monstruosa; vnaquæque etiam species prædita est proprijs principijs per se, quibus cadit sub natura, ex quibus gignitur, & constituitur.

3. rō. Tertiò, Si homo posset gigni ex terra, vt vermis, aut hoc esset, vt in pluribus, aut raro, aut necessitate: at non est dicendum, quod ex necessitate: quia nunquam fieret ex semine; non frequenter: quia tūc rarò fieret ex semine; Si rarò, ergo contingenter fieret, & casu; talia autem sunt monstruosa, & diuersæ speciei à natura genitis, ergo non sunt eiusdem speciei.

4. rō. Quartò. Arguit Scotus pro Auerroe, diuersorum motuum specie, sunt diuersi termini specie, 3. Phys. textu 48. & infrà: at in proposito, sunt diuersi motus, & diuersæ productiones, ergo etiam termini producti sunt diuersi specie.

5. rō. Quinto. Arguunt Mercenarius in suis Dilucidationibus, & Franciscus Piccolomineus in libro de Ortis ex putri, cap. 11. auctoritate validissima Arist. 1. de generatione animalium, cap. 1. vbi Arist. conspicuè asserit, quæ non ex coitu, sed ex putri materia oriuntur, generare quidem, sed genere diuersum; quodq. gignitur, nec mas est, nec femina; talia sunt nonnulla insectorum: & Aristot. adducit rationem: ait enim, quod iuxta rationem euenit: nam si ex coitu eorum quæ ex animalibus orta sunt, animalia orirentur, hæc si eiusdem generis essent, primum quoque ortum parentum talem esse oporteret, quòd rectè ita censemus, cum ita euenire in cæteris animalibus pateat: sed si dissimilia quidem, & quæ coire inter se possent, generarentur, rursus ex eis alia quædam natura procrearetur, & alia ex ea, idq. in infinitum procederet: at natura infinitum renuit, &c. Ex quo loco patet, Arist. apertè affirmare, orta ex putri, & ex semine, esse diuersæ speciei, & insuper id ratione probauit.

6. rō. Sexto. Adiungit Mercenarius, auctoritatem ex Arist. 5. de Historia animalium, cap. 1. vbi apertè Aristot. inquit, quod in genere piscium, nonnulli sunt, qui ex putrescenti limo oriuntur, qui licet idem genus cum alijs sortiantur, specie tamen differunt.

Septimo. Est locus Aristotel. 2. de Anima tex. 34. vbi Arist. ait, quod naturalissimum est opus viuentiū, sibi simile procreare, quæcumque imperfecta non sunt, neque aborta, aut sponte genita.

Hæc sententia, vt patet ex rationibus assignatis in præcedenti cap. est falsa: & licet habeat aliquā apparentiam de animalibus, propter auctoritates ferè expressas Aristotelis, tamen de alijs substantijs, vt igne, & plantis, & alijs, & de accidentibus, nulla remanet dubitatio: sed & de animalibus non verificari, quoque ex responsione ad auctoritates adductas magis patebit. *Reijcitur hæc sētētia.*

Ad primam rationem Auerrois, Respondet Scotus loco citato, & Maiorem primi Syllogismi glossat; quando dicitur, forma eiusdem rationis requirit materiam eiusdem rationis, ibi materia potest accipi duobus modis; Vel pro materia, quæ est pars rei inexistentis, & hoc modo vera est Maior, sed est falsa Minor assumpti, quòd genita ex semine, & ex putri, sint ex materijs diuersæ rationis à forma; Vel potest accipi ibi materia, pro opposito, scilicet, pro materia, vt est sub opposita forma rei generandæ, & vt est annexa priuationi, & hoc modo accipit Auerroes, & sic est falsa: nam ignis eiusdem speciei generatur, siue ex terra corrupta, siue ex igne corrupto: & hoc modo concedimus, quòd genita ex putri, & ex semine, sunt ex diuersis materijs. Ex hoc patet, quod non quodlibet fit ex quolibet: quia vnumquodque non fit ex quacūque materia, accipiendo materiam primo modo pro, ex materia sibi inexistēte, vt pars, sed ex determinata materia; determinatur enim materia in aduentu formæ per præuias dispositiones, eo modo quo diximus in Theoremate de Modo generationis substantiæ, sed accipiendo materiam secundo modo, scilicet, pro opposito, dicimus, quod quodlibet fit ex quolibet: quia materia de se, est indifferens ad omnes formas, & est eadem in omnibus, & sic quodlibet fieri potest ex materia, vt est sub opposito corrupto; Neque etiam sequitur, quod dentur materiæ quæ sint otiosæ in rerum natura. *Ad 1. Auer. rōnē.* *Thē.*

Ad secundum non respondet Scotus: quia ex responsione ad tertium haberi potest so- *Ad 2.*

test solutio. Respondeo itaque ipse per ordinem, & nego primam consequentiã: quia licet homo tunc posset produci ex semine, & ex terra, tamen natura producẽs ex semine, non esset frustra: quia hæc est producens per se, & per determinatam causam, illæ aliæ causæ verò producunt ex accidenti. Secunda consequentia conceditur, & negatur falsitas consequentis; Pro responsione verò ad probationem, & pro maiori declaratione propositi, notandum est ex Scoto 7. Metaph. tex. 23. in expositione, quòd non inconuenit, quòd aliquid idem numero, sit genitum à casu, & naturaliter, vt cum sanitas in aliquo ægroto euenit ex fricatione, & fricans non habet intentionem sanandi: nam si consideremus naturam, & corpus sanati, sanitas est inducta à natura, quia natura per illam fricationem operata est sanitatem, & sic illa sanitas est naturalis. Si verò consideremus causam agentem fricationis, tunc illa sanitas est à casu: quia illa sanitas est inducta præter intentum fricantis; Ita in proposito euenit de animalibus genitis ex putri: si consideremus causam vniuersalem eorum, ea est Sol, & est causa naturalis, sicuti semen est causa genitorum per propagationem; si verò considerentur quo ad causam particularem inducentem, & producentem animal ex putri, illa est causa per accidens: nam calor, qui est in putrefacto, non intendit generationem illius animalis, sicut virtus, quæ est in spermate: adeo quod animal genitum ex putri, & à casu, est naturaliter productum; quia a causis naturalibus naturaliter agentibus est productum à casu, quia præter intentum causæ proximæ agentis: Quare autem plura fiant per propagationẽ, quàm ex putri, ratio est, quia quæ fiũt per propagationẽ, habẽt causam particularem determinatam: sed quæ fiũt ex putri, habent causam particularem indeterminatam, ideo eueniunt rarò, quia præter intentum causæ particularis, quæ cum non possit aliquando attingere terminum intentum, vel etiam attingendo per accidens, aliud generat, ideò ad probationem falsitatis consequentis, cum dicitur, quod prouenit casu, opponitur ei quod euenit à natura, dico, quod opponitur quo ad modum productionis, ratione causæ particularis, non autem quo ad rem productam, vt declaratum est de sanitate; Cum dicitur secundo, quòd ea quę eueniunt a casu, sunt monstruosa, & non naturalia, negatur consequentia: quia stat, quòd eadem res producatur casu, & etiam sit naturalis, & naturaliter producta. Cum dicitur vlterius, quod vnaquęque species est prędita proprijs principijs, quibus constituitur, verum est, de principijs internis, & etiam externis secundum vsum communem naturę, non est tamen inconueniens, quòd quandoque, & per accidens ab alijs, & diuersis principijs externis constituatur, vt dictum est de causa proxima efficiente. Hæc desumuntur ex Scoto partim ex 7. Metaph. partim ex 1. Sent. loco citato, respondendo ad secundum.

Not.

At tertium respondet Scotus, (sed ipse inquit in textu ad secundum) & pro intelligentia supponit, quod aliquid non dicatur fieri rarò, vel vt in pluribus: quia illa res in se contingat rarò, vel frequenter: sed illud dicatur euenire, vt in pluribus, quòd habet causam determinatã ad suum euentum: illud verò dicitur euenire rarò, quod non habet causam determinatam ad suum euentum, quę vt in pluribus producit effectum suum, sed tãtum euenit ex alia causa ordinata ad aliũ effectum, impedita tamen, quòd non possit producere illum effectum, quem intendit, & tamen ex tali impedimento prouenit istud rarò. Insuper accipitur, rarò, & vt in pluribus duobus modis; Vno modo prout disiungit inter opposita contradictoria, non prout disiungit inter opposita disparata, & sic illa eueniunt rarò, quę nũquam eueniunt: illa eueniunt vt in pluribus, quę aliquando eueniunt, & hoc modo sunt vt cõtradictoria: Alio modo accipitur rarò, prout comparatur ad causam indeterminatam, & vt in pluribus ad causam determinatã, & tunc, vt in pluribus, & rarò sunt opposita disparata. Ad argumẽtum itaque concedit, quod nõ esset ex necessitate, sed esset vt in pluribus, accipiẽdo, vt in pluribus, primo modo: quia orta ex putri, habent causas naturales, licet proxima sit indeterminata, adeo quod sunt

Ad 3.

ſunt extra numquam, & ſic aliquando e-ueniunt, neque eſt impoſſibile quod eue-niant, vt Aduerſarij dicunt. Concedit ita que Scotus, quòd ſi homo generaretur ex putri, quod eueniret vt in pluribus, pro-ut, vt in pluribus, accipitur primo modo, & opponitur, raro, contradictoriæ, vt di-ctum eſt. Sed accipiendo ſecundo modo, eueniunt raro, & non vt in pluribus, quia ſecundo modo, genita ex ſemine, eueniũt vt in pluribus, quia habent cauſas om-nes determinatas: ſed orta ex putri, eue-niunt raro; quia habent cauſam particu-larem indeterminatam, & hoc modo vt in pluribus, & raro, ſunt diſparata, non contradictoria, vt declaratum eſt: neque tamen ex hoc ſequitur, quod genita ex pu tri, ſint monſtra, propter rationem nunc dictam, reſpondendo ad ſecundam ratio nem: quia ſtat ſimul, quòd aliquid natu-raliter producatur, & caſu.

Ad 4. Ad quartam, quam cõficit Scotus pro Auerroe, Reſpõdet ipſemet Scotus, quòd illa propoſitio Maior, non eſt immedia-ta, ſed pendet ex alijs duabus propoſitio-nibus, quarum ſi vna ſit falſa, altera pro-poſitio quoque eſt falſa, propoſitio pri-ma, ex qua pendet, eſt: motus differentes ſpecie ſunt illi, in quibus formæ ſecundũ quas ſunt fluxus, differunt ſpecie, vt deal-batio, & denigratio, ſunt motus ſpecie differentes, quia albedo ſecundum quam eſt fluxus in dealbatione, & nigredo, ſecũ dum quam eſt fluxus in denigratione, dif ferunt ſpecie; Secunda propoſitio, forma fluens, vel forma ſecundum quam fit flu-xus, (idem enim ſũt) eſt eiuſdem rationis cum forma terminata; vbi autem altera iſtarum duarum eſt falſa, propoſitio Ma-ior aſſumpta quoque eſt falſa; Quod au-tem illa Maior pendeat ex illis duabus propoſitionibus, & quod altera illarum exiſtente falſa, ipſa quoque ſit falſa, pro-bat ex Philoſopho 7. Phyſ. Sed illud eſt a-liud negotium: ſatis eſt per ſe manifeſtũ, quod forma fluente exiſtente alterius ra-tionis à forma terminata, non oportet ex diſtinctione motuum concludere diſtin-ctionem terminorum: in propoſito au-tem ſecunda propoſitio eſt falſa: quia for ma inducta per productionem, & genera tionem vtramque, tam ex ſemine, quam ex putri, nempè eſſentia rei productæ eſt alterius rationis à forma quæ eſt fluens, vel ſecundum quam eſt fluxus, & motus: quia forma ſecundum quam fit fluxus, & generatio ex putri, non eſt eſſentia rei pro ductæ: quia haberet eſſe antequam eſſet. Idem dicẽdum de forma ſecundũ quam fit fluxus generationis ex ſemine, quæ-cumque illæ formæ ſint.

Ad quintum, quod eſt difficilius argu-mentum, quod pro Aduerſarijs adduca-tur, Reſpondet Auicennas, quem multi alij ſecuti ſunt, vt Conciliator, Antonius Trombetta, & multi alij, quod Ariſtotel. loquitur particulariter, ſcilicet tãtùm de quibuſdam animalibus, quæ immediatè generant diſſimile ſpecie, vt Ranæ genitę ex putri, generant primo ranunculos, qui videntur piſciculi paruuli, & appellantur Marſiliones, & illę poſtmodum efficiũtur ranæ; idem de vermibus, qui faciunt ſeri-cum, primo generant papiliones, deinde redeunt ad propriam ſpeciem; Sed hæc expoſitio vt inquit Ludouicus Buccafer-reus, eſt extorta, & falſa: quia Ariſtote-les ibi vniuerſaliter loquitur de omnibus genitis ex putri, quia ibi dicit: *In vniuer-ſum vt ita dixerim.* Præterea, tunc iſta poſſent ſe perpetuare, quod tamen Ari-ſtot. in eodem loco in ratione facta, ne-gat; Iudico itaque Reſpondendum cum ipſomet Buccaferreo, qui certè veram re-ſponſionem attulit; & niſi hoc modo di-camus, pugnantia in ipſomet Ariſt. com-periemus. Dicendum eſt ergo, quod Ari-ſtot. poſuit tres gradus animalium, quæ-dam generantur ſolùm ex ſemine, vt ani-malia perfecta; quædam generantur ſo-lum ex putri, vt animalia quædam im-perfectiſſima, vt pediculi, pulices, anguil-læ, &c. quædam verò generantur & ex pu tri, & etiam ex ſemine. Ad propoſitum quando Ariſtot. in 1. de generatione ani-malium, cap. 1. aſſerit genita ex putri, nõ generare ſibi ſimile in ſpecie, loquitur de ſecundo gradu, ſcilicet de ijs, quæ ſolum ex putri generantur: at nos in propoſito non nitimur tueri, quod omnia genita ex putri, & ſua ſoboles, ſint eiuſdem ſpeciei: ſed ſolùm dicimus, dari quædam anima-lia, quæ & ex ſemine, & ex putri produ-cuntur, ſicuti dixit Ariſtot. 6. de Hiſtoria *Ad 5.*

anima-

animalium, cap. 15. de Mugilibus, qui generatur ex semine, & etiam ex arena; potest ergo in proposita quæstione fieri duplex comparatio; Prima inter animal genitum ex putri, & animal genitum ex semine; Secunda inter animal genitum ex putri, & eius prolem. Argumentum, & auctoritas Aristotelis loquitur secundo modo, non primo modo: nos verò loquimur primo modo; & hoc est quod Scotus intendit, sustinet enim Scotus, & probare vult, quòd non est inconueniens, quòd aliqua natura imperfecta communicetur pluribus modis: & quod idem specie, generetur à natura, & casu, vt probant argumenta allata: hoc autem est sustinere, quòd dantur illi tres gradus animalium, non ergo valet contra nos illa auctoritas, & ratio Aristotelis. Sed notandū est quod non omnia genita ex putri sunt huius naturæ, quòd non producant sibi simile: sed hoc est verum Solum de ijs animalibus secundi gradus, qui solum ex putri producuntur: sed de ijs, quæ sunt tertij gradus, scilicet, quæ ex putri, & ex semine producuntur, non valet: quia hæc producunt prolem sibi similem in specie, vt ostendimus ratione secunda, & quinta, in capite præcedenti. Per hoc idem patet ad sextum, & septimum; sed sexta nullius est momenti, vt probauimus ratione quinta, expendendo sensum illius loci, in cap. præcedenti.

Not.

Ad 7. Ad septimum verò patet, quod loquitur de ijs quæ generantur solum ex putri.

THEOREMA LXXII.

In animali vt in homine non sunt tres Animæ realiter distinctæ, scilicet, vegetatiua per se, sensitiua per se, & intellectiua per se, sed sunt vna met & eadem Anima.

Exponitur sententia eorum qui existimant hoc Theorema esse falsum. Cap. 7.

ZAbarella libro de Facultatibus Animæ, cap. 8. & plures alij Auerroistæ, vt Gandauensis, 7. Physicorum quæst. 8. sustinent enixe, in codē animali esse plures animas, vt in homine, esse tres animas realiter distinctas, scilicet vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, & quod istæ tres animæ sint tres diuersæ substantiæ, realiter distinctę, quę hoc modo se habēt, quòd vegetatiua se habet veluti materia respectu sensitiuæ, & sensitiua respectu vegetatiuæ habet rationem actus, & hoc compositum ex vegetatiua, & sensitiua, se habet veluti materia respectu intellectiuæ, & intellectiua habet rationem actus, & sic Aristoteles collectionem illarum animarū solet appellare animam, ipsas verò animas solet appellare partes; Vnde in principio 3. de Anima ait: De parte autem animæ; ita ergo animę istę hoc modo subordinatæ, & colligatę per actum, & potentiam, dicuntur quodammodo vna forma, quia priores omnes sunt veluti materia, vltima verò est vti actus, quas formas Latini appellant gradus, cum vereantur appellare formas.

Primum argumentum pro hac opinione est hoc: Non repugnat in eodem composito esse duas formas substantiales, ergo neque tres, neque decem, neque centum: sed in composito viuente, est forma mixti, & Anima, quę sunt duę formę substantiales realiter distinctę, vt suo loco nos quoque asseruimus, ergo non repugnat, quod in eodem composito sint tres animę, quę sint formę substantiales diuersæ, eadem ratione, & eodem modo ordinatę. Secundum. Ab eadem forma est impossibile prouenire effectus oppositos, sed sępè euenit, quod id quod vult sensus, reijcit intellectus, & ratio, ergo ratio, & sensus sunt duę diuersę formę. Neque valet si quis dicat, quod diuersitas effectuū contrariorum, solum arguit diuersitatem potentiarum, non animarum: quia vt dictum est, eadem potentia realiter, essentialiter non potest simul, & semel producere effectus oppositos.

1. argumētū pro hac opinione.

2. argumētum.

Tertium argumentum. Forma simplex est essentia, & quod quid est rei, & dat esse rei: vna autem forma dat vnicum esse, non plura, ideo forma, quę dat esse homini, & constituit hominem in esse, nō cōstituit in esse animal, nec viuens, id est, illa forma per quam homo est homo, nō efficit vt per eandem homo sit anima: sed

3. argumētum.

per

per aliam, ſcilicet per ſenſitiuam, & per vegetatiua eſt viuens; Cum ergo in homine ſint tria eſſe, & vnica forma det vnicum eſſe, ſequitur, quod in homine ſint tres animæ.

4 argum. Quartum argumentum. Sequitur etiã ſecundum ponentes vnicam formam in animali, vt in homine, quod idem eſſe proueniat à pluribus formis: nam ſi rationalis conſtituit hominem, & rurſus animal, & viuens, & ſimiliter forma equi cõſtituit in eſſe equum, & rurſus animal, & viuens, & idem dicatur de forma leonis, & cætera, ergo eſſe animal prouenit à diuerſis formis, quod eſt ridiculum; ergo dicendum eſt, quod datur propria forma conſtituens hominem, & propria forma conſtituens animal, & propria forma conſtituens viuens, & ſic in eodem animato ſunt tres animæ per ſe diſtinctæ.

5. argum. Quintum. Si ponamus plures animas in eodem compoſito, optimè ſeruamus vniuocationem generis; ſi verò teneatur oppoſitum, minimè ſeruatur. Probatur hoc: quia illa verè dicuntur vniuoca, quæ conueniunt in aliqua natura communi: ſed ſi ponatur, quod vegetatiua ſit vna forma eadem exiſtens in omnibus viuentibus, tunc apparet quod omnia viuentia ſunt vniuoca, quia conueniunt in eadem natura communi, quæ habet eſſe per illam formam; at ſi homo eſt viuens per rationale, & equus eſt viuens per formam propriam equi, &c. non eſt vera vniuocatio: quia naturæ viuenti nulla correſpondet vna natura realis communis in rebus. Neque valet communis reſponſio Latinorum ad hoc, quæ conſiſtit in hoc, quod licet anima rationalis ſit vna, tamẽ habet tres gradus, ſcilicet rationale, ſenſitiuum, & vegetatiuum, & ideò licet anima rationalis, & anima equi ſint realiter animæ diuerſæ, tamen participant gradũ ſenſitiuæ, & in hoc conueniunt, & propter hoc ſeruatur vniuocatio generis ſenſitiuæ in illis; ſimiliter licet anima rationalis, & anima equi, & anima plantarum, ſint diuerſæ animæ, participant tamen gradum vegetatiuæ omnes, & per gradũ ſeruatur vniuocatio in illis, quia ille gradus vegetatiuæ eſt communis illis. Sed contra hos gradus arguitur non enim videtur intelligi poſſe quid illi ſint, & primo ſic; Quæro de his gradibus, vt diſtincti ſunt, vel ſunt ſubſtantiæ, vel accidentia: quia non datur medium; non ſunt accidentia, quia quod conſtituit ſubſtantiam, non eſt accidens, ergo ſubſtantia: ſi ſubſtantia, vel materia, vel forma; non materia, ergo erunt diſtinctę formæ, ergo in homine tres diſtinctæ animæ.

Sextum argumentum ſtatuitur à Latinis, quod vnuſquiſque horum trium graduum, vt vegetalis, ſenſitiua, & rationalis, habent alios gradus, ſiue facultates: dicunt enim, & eſt verum, quod vegetatiua habet generatiuam, auctiuam & nutritiuam; ſentiens, viſiuam, auditiuam, &c. rationalis, intellectum, & voluntatem: ex quo ſequitur magnum abſurdum, ſcilicet, quod facultates, habeant facultates, ſiue potentiæ, potentias; quòd eſt abſurdum; quia ſola ſubſtantia animæ habet varias facultates operandi: quia facultas nihil aliud eſt, niſi aptitudo operãdi; Modo aptitudo ad operandum non habet aliam, & aliam aptitudinem ad operandum, eſſet enim ridiculum hoc, quia illa facultas eſt accidens qualitatis, ſcilicet illa aptitudo ad operandum. Si ergo vegetatiua, & ſenſitiua ſunt facultates, ſiuè potentiæ animæ, non eſt dicendum, quod habeant facultates: at habent ex Ariſtotele, vt clarum eſt, ergo non ſunt facultates, & gradus, ſed animæ, & ſubſtantiæ dantes eſſe. 6. argum.

Septimum, argumentum. Operationes diuerſæ arguunt formas diuerſas realiter; ſed actus vegetalis, & ſenſitiuæ, & rationalis, ſunt diuerſi, ergo ſunt diuerſæ animæ in homine. 7. argum.

Gandauenſis loco citato ſic arguit. Primò ſupponit, quod omne quòd ineſt homini per formam, qua eſt animal, ineſt homini ſecundum quod eſt animal. Secũdum ſuppoſitum eſt, quod omne quod ineſt homini ſecundum quod eſt animal, ineſt omni animali; Tertium ſuppoſitũ, quòd ſi eſt eadem forma, quæ dat eſſe homini, & eſſe animali, non dat eſſe ſecundum diuerſum modum, ſed eodem modo: nam ſi per diuerſos modos, quæro de illis modis, quid ſint; vel enim ſunt ſubſtantię, vel accidentia; nõ accidentia: quia Gandau. 1. rõ.

accidens

accidens non dat esse substantiæ, ergo substantia: sed materia, ergo forma, quod est propositum. Tunc sic arguit. Omne quod inest homini per formam, qua est animal, inest homini secundum quod est animal per primum suppositum, & consequēter inest omni animali per secundum suppositum: sed omne quod inest homini per formam, qua est homo, inest ei per formam, qua est animal, per aduersarium, qui concedit, quòd eadem est forma, per quàm est homo, & per quam est animal: ergo omne quod inest homini per formam, qua est homo, inest homini secundum quod animal, & per consequens omni animali, quod est absurdum.

3. rō. Secundò. Aliquod accidens inest formæ genericæ per se primo, & non formis specificis, ergo forma generica est diuersa à formis specificis. Consequentia patet: quia si essent idem, quod vni inest, inesset quoque alteri. Antecedens probatur: quia sensus inest animali per se primo, & omnibus alijs per formam animalis, non autem inest per se primò sensus homini, vel equo, ergo, &c.

1. Auct. Arist. Aliæ rationes non sunt ad hoc propositum. Auctoritatibus Aristotelis idem probatur. Prima est Aristotel. 1. cap. libri de Vita, & Morte, vbi habet hæc verba; [*Necesse est vnam, & eandem esse particulam in animali, qua & animal est, & viuit, ipso autem esse plures, & diuersas*] vbi per esse, intellexit essentiam; voluit ergo esse diuersas essentias, & animas in eodem animali. Item secundo de generatione animalium, cap. tertio dicit: Conceptum in vtero prius habere animam vegetantem, postea sensibilem, qua animal est, denique rationalē, qua est homo, ergo ex hoc habetur, quòd sint diuersæ animæ, & formæ essentiæ; si quidem prius vna aduenit, quàm alia. Nec valet si quis dicat, quod Philosophus ibi loquitur de ordine naturæ, non de ordine temporis, quia patet ex textu, quòd loquitur de ordine temporis. Nec valet, quod quis dicat, hoc debere intelligi de operationibus animæ, non de essentia: dicunt enim aliqui, quòd anima rationalis in instanti aduenit, sed non statim operatur omnibus modis, sed prius operatur opera vegetatiuæ, deinde sensitiuæ, & rationalis. Hæc responsio non valet inquam, quia Aristoteles ibi loquitur non de operationibus, sed de substantia animæ: clara enim sunt verba eius, quæ sunt. [*Non simul fit animal, & homo, nec simul animal, & equus*] at substantia, non operatio est quæ dat esse rei, & facit esse animal, vel hominem.

Resp. impro batur (margin note beside "nit, quàm alia. Nec valet si quis dicat")

Auer roes, Gal. Zab. Itaque hæc opinio, quæ est Auerrois, & Galeni quoque pluribus in locis, vt refert Zabarella loco citato, ponit, quòd in homine, & in animali, sunt plures formę substantiales, vltra formam mixti, scilicet, tres animę, hoc modo, quòd vna est subordinata alteri, & vna habet rationem potentię respectu alterius, & vltima sola habet rationem actus, & omnes istę dicuntur constituere vnam animam ratione huius potentialitatis, & actus.

Exponitur opinio Scoti, & comprobatur; at recitata opinio Auerroistarum reijcitur. Cap. II.

CErtum est, quod Scotus, licet in composito asseruerit esse plures formas substantiales, vt suo loco diximus: tamen non existimauit in animali esse plures animas realiter distinctas: sed voluit, quòd in homine esset sola anima intellectiua, quæ contineret vegetatiuam, & sensitiuam tamquam potentias: Brutum quoque contineret vegetalem tamquam potentiam, & similiter facultates vegetalis tamquam proprias facultates: has verò potentias continet vnitiuè & realiter, vt dicemus in Theoremate 74. sed remanēt distinctę formaliter, sicuti color, & qualitas vnitiuè continentur in albedine, & sunt distincta formaliter, & tamen albedo est vna forma simplex: ita vegetatiua, & sensitiua, continentur realiter in intellectiua, & vnitiuè, sed formaliter distinctę manent: nihilominus intellectiua est forma simplex, & si hoc modo aduersarij intelligerent, rectè dicerent: sed ipsi volunt, quod in homine sint tres animę realiter distinctę, quarum vna sit velut materia respectu alterius, vt diximus, quod est absurdum.

Opin. Scoti. Quod autem hæc fuerit mens Scoti elicitur ex 4. Sententiarum, dist. 43. littera A. vbi hoc apertè dicit, & declaratum esse affirmat in 2. Sententiarum, dist. 1. q. 6. & distinct. 16. & 4. Sententiarum dist. 11. quæst. 3. articulo 2. in quibus omnibus locis semper dicit vegetatiuam, & sensitiuam, esse eandem animam cum intellectiua in homine, licet quando sunt in diuersis animatis, sint animæ per se diuersæ. Ad hanc sententiam tamen comprobandam nullam rationem adduxit: quia suis temporibus forsan non erat dubia, solum in 16. distinctione 2. probat, quod istæ potentiæ animæ, non sunt accidentia, neque sunt partes animæ, vt dicebant Richardus, & alij: sed nullibi probauit, quod non sint tres animæ separatæ in homine, tamen multa dixit, ex quibus hęc opinio quę mihi verissima videtur, (ex eo maximè, quia rationes aduersariorum nihil concludunt) comprobari potest: rationes autem quibus aduersa reijcitur, hęc nostra comprobatur. Itaque contra hanc opinionem Auerrois sunt rationes, & auctoritates Aristotelis.

1. ro. Primò est auctoritas Aristotelis secundo de Anima textu 31. vbi ex professo hanc dubitationem dissoluit, ait enim ibi, quòd vegetatiuum, est in sensitiuo potentia, vt triangulus in quadrangulo, vel vt Trigonon in Tetragonon, quod idem est: at triangulus non est in quadrato vt alia figura distincta ab ipso quadrato, sed est vnamet figura realiter cum ipso quadrato, ergo anima vegetatiua, vt est in sensitiua, non sunt duæ animæ distinctæ realiter, sed est vnica anima continens animam vegetalem, sicuti quadratus est vna figura tantum simul cum triãgulo: Ex hac ratione colligitur vegetalem secundum essentiam esse in sensitiua realiter, & vnitiuè, vt diximus declarando mentem Scoti, non tamen sequitur, quod sint duæ animæ, sed vnica, & simplex, vt est albedo, licet vnitiuè contineat colorē, & qualitatem, & vti est ens, licet contineat suas passiones.

Not. Sed est hic notandum, quòd antequã dicat vegetatiuam esse in sensitiua, adducit rationem in illo eodem textu, quæ cõsistit in hac comparatione: quod similiter se habet de figuris, & animæ potentijs; quia id quod est prius, semper est potentia in eo quod est posterius, & ex hoc infert, quod vegetatiua est in sensitiua, vt triangulus in quadrato; modo hic est considerandus intellectus istius propositionis: Quod omne prius est in potentia in suo posteriori: si volumus exponere, vt exponit Zabarella, scilicet, quod triangulus est in quadrato potentia, quia est materia quadrati, & materia dicitur potentia illius rei cuius est materia; Hæc expositio est inanis: quia directè est contra sensum literæ; quod enim est materia alicuius rei, non dicitur esse in potentia in illa re, sed actu. Modo, si triangulus est materia quadrati, non possumus dicere, quod triangulus sit in potentia in quadrato, sed erit actu: est ergo exponenda, vt vniuersaliter exponitur illa propositio: Omne prius est in potentia in suo posteriori, quod ad illud consequitur, quod scilicet, licet actu non contineatur semper in suo posteriori, tamen semper potentia continetur, & sic binarius licet non sit semper in ternario, quia quandoque binarius est per se, vt quando non existit ternarius, ita triangulus est in potentia in quadrato, quia quotiescumque quadratus erit, in eo continebitur actu triangulus.

Ita vegetatiua per se, est in potentia in sensitiua, quia quandoque est per se sine sensitiua, tamen quando est anima sensitiua, semper in ipsa est anima vegetatiua, & ex hoc licet inferre, quòd vegetatiua continetur in sensitiua, vt triangulus in quadrato, quia omne prius est in potentia in suo posteriori, quod ad illud sequitur: sed vegetatiua, & triangulus, sunt priora ad sensitiuum, & quadratum, ergo semper vegetatiua est in potentia in sensitiua: si per se consideretur antequã sit actu in illo posteriori, quando postea est actu in illo posteriori fit vna, & eadem cũ illa posteriori realiter: & sic ex hoc sequitur, quòd non sint duæ animæ, sicut nec sunt duæ figuræ quadratus, sed est vna realiter, & duę formaliter: nec sequitur, quod vna habeat rationem actus, alia potentiæ: quia nec triangulus est materia quadrati, ita quod quadratus sit solum actus, quia quadratus nedum addit formam

mam aliam, ſed materiam aliam, nempè alium angulum, eſt ergo vegetatina in ſenſitiua vti pars integralis, licet non ſit re vera integralis, quia anima eſt eſſentia ſimplex, ſed ſimilitudinariè; ex quo patet, quòd iure optimo dicit Scotus has potentias, & animas vnitiuè contineri in ipſa anima, & eſſe vnam eſſentiam realiter, diſtingui verò formaliter, & ſi ſecundum hunc ſenſum loquerentur Zabarella, & Auerroiſtæ, eſſent nobiſcum; & certè eorum opinio poſſet redigi ad bonum ſenſum: quia forſan ipſi dicunt eſſe tres animas, quia vident animas iſtas manere formaliter diſtinctas in eſſentia animæ, quã totam animam dicunt eſſe vnam, ſed ex collectione omnium iſtarum conſtitutã. Vnde ſi intelligant animam eſſe vnam entitatem ſimplicem, conſtantem ex ijs vnitiuè, ſentiunt nobiſcum.

2. rō. Secundò, hæc opinio dicit, quod cuilibet generi correſpondet propria forma, alioquin non eſſet vniuocatio illius reſpectu ſuorum inferiorum, & ita Vegetatiuo reſpondet propria forma, quæ eſt generata, ſenſitiuo reſpondet propria forma, quæ eſt generica, ſed minus communis; Rationali reſpondet propria forma rationalis, quæ eſt forma ſpecifica. Tunc ſic: Si hoc eſt verum, ſequitur hoc abſurdum, quod accidens non erit forma ſimplex, ſed compoſita, & in albedine erunt tres, vel plures formæ realiter diſtinctæ; Conſequentia probatur: quia albedo primo eſt qualitas, deinde color, deinde albedo, ergo in albedine erunt tres formæ realiter diſtinctæ, vna per quam albedo eſt qualitas, ſecunda per quam albedo eſt color, tertia, per quam albedo eſt albedo: ſicuti in homine ſecundum illos eſt vna forma, qua homo eſt viuens; alia, qua eſt animal; & alia, qua eſt homo; conſequentis falſitas per ſe patet: quia omnes fatentur, accidentia eſſe formas ſimplices, neque enim in illis eſt aliquid, quod habeat rationem materiæ, & aliquid quod habeat rationem formæ intrinſecæ. Quod ſi quis dicat, hoc valere ſolum in ſubſtantijs, non in accidentibus; Contra ſaltem ex hac ratione habeo, quod illa propoſitio cuilibet generi ad hoc, quod ſit vniuocum, debet reſpondere propria forma diſtincta à ſpecificis, eſt falſa: quia color vniuocè prædicatur de albedine, & alijs ſpeciebus, & tamen non reſpondet ei propria forma diſtincta à forma albedinis, & alijs ſpeciebus realiter; De hac re egimus in Theoremate de Pluralitate formarum, cap. 4.

Tertiò. Si in homine ſunt tres animæ realiter diſtinctæ, ita quod generi cuilibet, reſpondeat propria forma, ſequitur, quòd in Franciſco erunt tres animæ particulares realiter diſtinctæ, vna faciet Frãciſcum eſſe hoc animal, alia eſſe hoc viuens, & alia eſſe hunc hominem; Conſequentia eſt euidens. Hinc arguo ſic. Omnis forma ſingularis realiter exiſtens eſt alicuius ſpeciei, ſed hæc forma, per quam tu dicis Franciſcum eſſe hoc animal, eſt ſingularis, & realiter exiſtens, ergo debet eſſe alicuius ſpeciei. Sed concluſio eſt falſa, ergo aliqua præmiſſarum, non Maior, ergo Minor, quæ eſt tua Concluſio: ſuſtines enim, quod Franciſcus ſit animal per vnam formam ſingularem exiſtentem in Franciſco; totus hic diſcurſus eſt bonus, vt patet, Maior ab omnibus conceditur, eſt enim impoſſibile, quod ſit aliquod ſingulare exiſtens in natura rerum, & nullius ſit ſpeciei: quod etiam probatur: quia genus non prædicatur immediatè de pluribus differentibus numero, ſed de pluribus differentibus ſpecie, neceſſe eſt ergo, quod ſingulare ſit ſub ſpecie, deinde ſub genere, quod etiam patet ex eo dicto Ariſtot. quod ſecundæ ſubſtantiæ vt genera, & ſpecies fundantur in primis ſubſtantijs. Vnde Ariſt. dicebat in Prædicamentis, quod deſtructis primis ſubſtantijs, eſt impoſſibile aliquid aliorum remanere: non ergo exiſtere poſſunt genera, & ſpecies abſque indiuiduis, & ſic eſt contradictio, quod detur ſingulare generis per ſe exiſtens, & nullius ſit ſpeciei; poteſt quidem intellectus conſiderare ſingulare vnum generis abſque conſideratione cuius ſpeciei ſit: ſed illud non poteſt eſſe in rerum natura, niſi ſit alicuius ſpeciei; Minor eſt eorum poſitio; falſitas Concluſionis eſt patens: quia forma, quæ fecit Franciſcum eſſe viuens, conſtituit Franciſcum in genere viuentium per aduerſarios, non in aliqua ſpecie determinata, eſt ergo im- 3. rō.

poſſibile, quòd detur hæc forma particularis viuens, & nullius ſpeciei viuentium ſit. Item, quod detur vnum particulare animal, & nullius ſpeciei ſit; ſemper enim cum alijs indiuiduis conſtituit vnam ſpeciem, vel ſi ſit vnum numero tantum, cõſtituit propriam ſpeciem, vt patet de Intelligentijs, & de Sole; eſt enim Sol vnicum indiuiduum, & non abijcit ſpeciem, ſed eſt vnius ſpeciei determinatæ; ſimiliter, & vnaqueque Intelligentia vnicam ſpeciem conſtituit in via Ariſtotelis.

4. rō. Quartò, tunc daretur forma generis abſque ſpeciebus: nam illa eſt prior, quia homo viuit prius vita plantæ, neque per aduerſarios dependet à ſpecifica, neque à ſingulari. Conſequens tamen eſt abſurdum, quia genera, & ſpecies, & omnia ſimilia, non habent eſſe per ſe ſeiunctum à ſingularibus, ſed ſolum in ſuis ſingularibus, à quibus abſtrahuntur, & quibus deſtructis deſtruuntur.

5. rō. Quintò, id, quod generatur, & corrumpitur eſt ſingulare, & indiuiduũ, vniuerſale verò eſt ingenerabile, & incorruptibile per ſe, at ſi in Franciſco eſt forma generis exiſtens, & illa generatur, & corrumpitur per vos, ergo vniuerſale per ſe generatur, & corrumpitur, & non ad corruptionem ſingularium: nam ſi in Franciſco eſt forma, per quam eſt viuens, & alia per quam eſt animal, cum viuens, & animal ſint vniuerſalia, quia ſunt genera, viuens & animal per ſe generatur, & corrumpitur, ergo vniuerſale generatur, & corrumpitur per ſe, quòd eſt abſurdum.

6. rō. Sexto arguo, quòd genus non ſit forma diſtincta a ſpecie, clarum eſt, quòd vniuerſalia nihil ſunt præter ſingularia, abſque opere intellectus, ſed intellectus noſter eſt qui facit vniuerſale, videns enim omnes particulares homines in quibuſdam proprietatibus, vt puta, in rationali conuenire, fecit vnum vniuerſale, quod appellauit ſpeciem, & ſic de alijs; Hinc quia vidit multa alia, quæ conueniebant in viuere, fecit aliud vniuerſale, quod appellauit genus, & dixit omnia illa eſſe vnius generis, quæ viuunt, & ſic de alijs, vt patet cuilibet Philoſopho, & eſt quod communiter dicitur, intellectus eſt, qui facit vniuerſalitatem in rebus; ex hoc apparet quod in vno ſingulari compoſito, vt Franciſco, non eſt in rei veritate vna forma particularis, per quam ſit viuens, & alia per quam ſit animal, & alia per quam ſit homo, & ſic de alijs; quia cum omne prius poſſit eſſe ſine poſteriori, potuiſſet natura abſque contradictione facere Franciſcum eſſe viuens, & non eſſe animal, vel alicuius alterius generis viuentium, & eſſe animal, & non eſſe rationale, vel alicuius alterius ſpeciei animalis, quod tamen eſt impoſſibile; Concluditur ergo, quòd in Franciſco eſt vnica forma, loquor modo de anima, non de forma mixtionis, quæ eſt anima rationalis, quæ cum ſit perfectiſſima, & habeat plures gradus perfectionis, continet enim in ſe rationẽ vegetandi, ſentiẽdi, & ratiocinãdi, & ſic viuẽs eſt animal, & eſt homo per eãdẽ formã numero.

Septimò poſſumus adducere argumentum Scoti, quod mihi efficaciſſimum videtur. Dicit Zabarella loco citato, cap. 9. quod iſta collectio animarum in eodem viuente, ſolet appellari tota anima ab Ariſtotele, quia ex actu, & potentia fit vnum per ſe: iſtæ autem animæ ſic ſunt ſubordinatæ, quod vna reſpectu alterius eſt potentia, vt vniuerſalior reſpectu minus vniuerſalis, minus verò vniuerſalis eſt actus, & ſic plures formæ colligatæ, ſimul per actum, & potentiam, dicuntur quodammodo vna forma, quæ habet plures ſubſtantiales formas, & per hoc nititur ſaluare, quod habentes animas ſint vnũ numero, quod quidem eſt, ergo argumentum efficax contra eum; Modo in primis eſt ſtatuẽdum vnum fundamentum quod illi nobiſcum fatentur, ſcilicet, quod licet nos admittamus in cõpoſito plures formas ſubſtantiales, vt formam mixtionis, & animam, tamen compoſitum non poteſt eſſe vnum numero, niſi vltima forma adueniens habeat rationem actus perfectiſſimi, & præexiſtens forma materiæ, ſiuè præexiſtens compoſitum conſtitutum in eſſe per formam mixti reſpectu vltimi actus, non ſe habeat vt potentia, & nullo modo vt actus; niſi enim hoc dicamus, non poſſumus tueri compoſitum, in quo ſunt plures formæ ſubſtantiales eſſe vnum numero, ſed eſſent tot numero quot huiuſmo- 7. rō.

di for-

di formæ essent in eo: vel forma adueniés esset accidentalis. Hoc stante fundamento, ita argumentor; Vel istæ tres animæ in Francisco connectuntur ad inuicem, vt actus, & potétia, vel non: si dicas quod nó, tibi aduersaris: & insuper Franciscus nó esset vnum in diuiduum, & compositum numero, sed plures; vel sensitiua, & rationalis essent formæ accidétales, quę omnia absurda sunt; relinquitur ergo, quod se habeant vt potentia, & actus; Tunc sic: sed quod constat ex duobus, vel pluribus, quorum vnum habet rationem potentiæ, & aliud rationem actus, est totum essentiale, & vnum per se perfectissimo modo, ergo tota anima siuè collectio animarum istarum, non erit quodammodo vna forma, vt dicit Zabarella, sed erit compositum perfectum, & per se vnum, sed hoc est absurdum: quia Anima non est essentia composita, sed simplex; Sed vlterius deduco argumentum vt deducit Scotus; Si iste animæ sunt partes essentiales animæ. Anima ipsa non poterit informare, & dare esse corpori, consequens est manifestè falsum; Consequentia probatur: quia quod constat ex aliqua potentia receptiua, & perfectibili ab alia, & ex perfectiuo simul, non potest inesse alicui informando illud, Hoc assumptum probatur: quia illi parti receptiuæ repugnat, vt ignis non potest inesse alicui informando illud, quia eius parti potentiali, scilicet materiæ, repugnat informare, ita eueniet in proposito; Cum enim ipsa anima aliqua pars sit receptiua, sequitur, quod animæ repugnet ex illa parte inesse alicui illud informando, neque enim est maior ratio de potentia hac in anima quam de materia in alijs compositis; & hoc est diligenter notandum; quia Zabarella est perplexus, dicit enim, quod istæ animæ sunt subordinatæ vt actus, & potentia, & postea inquit, quod sunt quodammodo vna forma, & deinde inquit, quod tamen sunt tres animæ realiter distinctæ, & quod vegetatiua prius tempore aduenit, deinde sensitiua, tandem intellectiua; at hæc pugnant ad inuicem; quia si habent rationem actus, & potentiæ, ergo non sunt quodammodo vna forma, sed simpliciter sũt vna forma, & vna essentia composita per se, & tunc vlterius sequitur, vt rationalis non possit informare corpus, quia constat ex aliqua parte, quæ est potentialis, & receptiua, sicut ignis non potest esse forma alicuius rei.

Octauò, Franciscus Piccolomineus libro de Multitudine formarum arguit ex Aristotele 1. de Anima, textu 58. quo loco Aristoteles habet pro inconuenienti, in eodem corpore esse plures animas: hoc enim ratione probat Arist. quod anima nó potest esse ratio mixtionis, ratio enim mixtionis est multiplex, quia alia est ratio mixtionis ossis, alia carnis: vnde si anima esset ratio mixtionis, anima esset plures, & ita in quolibet corpore essent plures animæ, quod Aristoteles habet pro inconuenienti. 8. r5.

Item 2. de anima textu 20. ait animam extensam, vti est sensitiua, & vegetalis, esse vnam in toto viuente actu, plures autem potentia: ergo ex Aristot. in animali sentiente non sunt duæ animæ. Rationes aliæ apud ipsum videri possunt; ex his clarè colligere possumus in homine non esse plures animas, sed vnicam, in se continentem varias potentias, quæ quidem potentiæ, quia formaliter distinctæ manent, ideò videntur formę seiunctæ, & per se, tamen non est verum, sed est vnica essentia numero, continens potentias, quæ formaliter distinguuntur, vt superius declarauimus.

Rationes aduersariorum soluuntur. Cap. III.

AD rationes in oppositum facilè est ex dictis respondere. Ad primam dico, quod non est par ratio de forma mixti, & de anima: nam forma mixti est particularis, & constituit suum compositum particulare in esse singulari, quod non potest fieri ab alia forma, quàm à forma mixti; sed esse vegetale, & sensibile, potest poni in esse ab anima rationali cõtinente in se vegetalem, & sensitiuam potentiam, & ideo cum non adsit necessitas multiplicandi entia, non debemus ponere multas animas, repugnat etiam, vt diximus arguendo, & maximè in ratione septima. *Ad 1.*

Ad 2. Ad secundam dico, quod pugna, quæ in homine est inter rationem, & sensum, non arguit diuersitatem realem in homine rationalis, & sensitiuæ, sed solum differentiam formalem, vt diximus; insuper rationalis anima est actus corporis, & habet affectiones corporeas, & simul est rationalis, & habet iudicium, quo discernit rectum à malo, non est ergo inconueniēs, quòd diuerso modo affecta, diuersa appetat, & fugiat: quandoque enim contingit, quod obiectum delectabile appetat anima potentia sensitiua cum circumstantia indebita, ita quod ratio, & mens isti aduersabitur; tunc ipsa anima sibi aduersabitur vario modo affecta, affecta ratione æqui, & honesti, aduersabitur sibi affectæ bono delectabili, sed non honesto, neque sunt isti actus oppositi, quia fluunt ab ipsa anima, & forma, sed diuerso modo disposita, & cum reijcit duce ratione, tunc non appetit, & cum appetit sensu non reijcit; quandoque est dubia, & neutrum accipit, licet inclinetur magis ad vnum, quàm ad aliud; Neque est mirum, quòd eadem potentia secundum varios affectus producat oppositos actus, vt sensus quandoque appetit mel propter dulcedinem, sed odit propter intemperiem, quā inducit in stomachum, ecce hic pugna, & est in sensitiua, quia gustus appetit lac propter dulcedinem, sed tactus fugit lac propter intemperiem, & tamen non dicunt aduersarij, quod in sensitiua sint plures animæ.

Ad 3. Ad tertium concedo, quod vnica forma dat vnicum esse, sed cum dicit, quòd in homine sunt tria esse, concedo formaliter, nego realiter, est enim vnicum esse reale, & vnica essentia realis, quæ constituitur in esse per animam rationalem, quæ est ita perfecta, quod dat suo composito illa tres perfectiones, quod sit animal, & viuens, & rationale, sicuti albedo albificans parietem, facit, quòd paries est albus, & coloratus, & est qualificatus, & tamen est vnica forma; Cum ait ex Arist. quòd forma est, quod quid est rei, sed aliud quod quid est viuentis, ergo sunt tres animæ. Respondeo, quod, quodquid est animalis, & quod quid est hominis, &c. est aliud formaliter, non aliud realiter, & propter hoc non sunt tres formæ reales, realiter distinctę in homine, sed solum formaliter, sicut facultas visiua, & auditiua in anima sensitiua, formaliter distinguuntur non realiter, & tamen aliud est quodquid est visus, & aliud est quod quid est auditus.

Ad 4. Ad quartum argumentum patet quid sit dicendum ex Theoremate, quod datur natura communis: tamen pro nunc dico, quod natura communis, tam generica, quam specifica, non est separata à singularibus, quia sic esset idea Platonis: sed est diuisa in singularibus, ita quòd vnumquodque indiuiduum speciei participat vnam partem illius naturæ specificæ, & vnaquequæ species capit partem naturæ genericæ, & sic natura generica, & specialis, licet in se præter operationem intellectus habeāt propriam vnitatem, non tamen habent illam seiunctam à singularibus. Ex quo patet, quòd eadem forma singularis includit in se, & naturam specificam, & genericam, & ideò est alicuius determinatę speciei, & determinati generis, & propter hoc fit abstractio à singularibus, & intellectus dicitur abstrahere vniuersale à singularibus: quia contemplatur postea hanc naturam communem seiunctim à singularibus, vt prædicatur de pluribus & est in pluribus quod est facere vniuersale completum. Tunc ad argumentum dico, quòd plures formæ particulares dant vnum esse vniuersale, & commune, quia sunt subordinatæ, vel dic quod plures formæ formaliter distinctæ sed realiter, idem dant vnum esse reale, quod est plura esse formaliter.

Ad 5. Ad quintum, patet per idem, non enim requiritur ad vniuocationē, quod vniuocata habeant vnam naturam communē per se existentem realiter distinctam à singularibus: sed sufficit si vt modo dicebamus conueniant in aliqua natura communi, vel conceptu vno, qui est diuisus realiter in multis, sed tamen est vnus propria vnitate communi, & hic conceptus est vniuocus, quia non est purum nomen, sed significat aliquam naturam, vel realitatem vnam in se, existentem tamen diuisam in multis, vt albedo, & nigredo conueniunt vniuocè in hoc conceptu color, qui co-

qui color non est quid vnum per se realiter distinctum a coloribus particularibus, sed est vna natura communis, siue realitas diuisa in albedinē, & nigredinē, & alias species coloris, quam cum omnes participent, dicuntur esse vniuoca in illa, sic cum equus, homo, &c. participent animam sentientem, quæ est natura communis diffusa in eis, dicuntur vniuocè contineri sub viuente; vniuocatio ergo optimè seruatur in his potentijs, & gradibus. Cū arguitur contra gradus istos, dico, quod argumentum est efficax contra Diuum Thomam, & Aegidium, tenentes potentias esse accidentia, sed nos faciliter dicimus, quòd illi gradus sunt potentiæ, quæ sunt ipsamet substantia animæ, sed formaliter ab ea, & à se inuicem distinctæ, & sic possunt dare diuersa esse formaliter, licet sint vnum in eadem anima numero, sicuti eadem numero albedo dat albedini esse albedinem, esse colorem, & esse qualitatem; Vnde vltima consequentia negatur; sunt formæ, ergo sunt tres diuersæ formæ realiter, quia non valet.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod vegetatiua, vt est per se, & sensitiua similiter per se, habet duas potentias, sed vegetare, id est nutrire, augere, & generare, sunt facultates rationales, quæ cum contineat in se vegetalem, continet quoque eorum facultates, cum verò vegetatiua est per se, habet etiam suas facultates, & potentias, quæ sunt ipsamet substantia animæ, vt dictum est, & sic substantia habet facultates, & non facultas facultatem; idem dicendum de facultate sentiente. (2 respōs.)

Ad 7. Ad septimum dico, quòd vna forma simplex potest habere diuersas operationes: nam secundum aduersarios anima vegetalis est vnica substantia, & forma simplex, & tamen habet tres operationes distinctas, vt nutrire, generare, & augere, & similiter sensitiua habet quinque sensus, qui diuersas habent operationes, nec tamen propter hoc dicimus, quod sint quinque animæ sensitiuæ; idem dicendū de anima intellectiua, est ergo falsa illa propositio, quòd forma simplex non possit habere diuersas operationes.

Ad 1. Gan. Ad primum Gandauensis nego tertiū suppositum, Ad probationem dico, quod dat esse per varios gradus, siue per varias potentias, quæ sunt substantiæ; neque tamen sunt formę per se realiter distinctę, sed formaliter, vt dictum est; argumentū est efficax contra Thomistas, qui dicunt has potentias esse accidentia. (dauēsis.)

Ad 2. Ad secundùm dico, quòd argumentum illud facit pro nobis; concludit enim has potentias formaliter distingui ab inuicem, sed non realiter: nam cum istæ potentiæ formaliter sint diuersę habent prædicata formalia diuersa, & quę conueniunt vni potentiæ primo, non conueniunt alteri primò; Sed quando sunt idem realiter conueniunt ei per se secundo, & sic quia sensitiua differt formaliter à rationali, sentire competit primo sensitiuę, rationali verò secundario: at si rationalis non esset eadem anima realiter cum sensitiua, nec primo, nec secundo hoc prędicatum illi competeret, sicut prędicata albedinis non competunt primo, nec secundo rationali, quia & formaliter, & realiter distinguuntur.

Ad 1. auctoritatem Aristot. Ad primam auctoritatem dicendum, quod illa authoritas facit pro nobis; hęc enim sunt verba Aristotelis [Necesse est vnam, & eandem esse animę particulam in animali, & qua animal est & viuit, ipsam autem esse plures, & diuersas] Ecce, quòd apertè dicit, quod est vna particula in animali, qua viuit, & est animal, ergo non sunt duę animę quarum altera viuat, & altera sit animal, sed est vna, & eadem, qua viuit, & est animal: quod autem adiungit, ipsam autem esse plures, & diuersas, ideò adiungit, quia aliud est esse viuens, & aliud esse animal, nō realiter, sed formaliter, & sic ostendit, quòd particula eadem dat vtrumque esse, licet illas esse sint distincta non realiter, sed formaliter.

Ad 1. Ad auctoritatem de 2. de generatione animalium, dico, quod dum dicit Aristoteles, quòd homo prius viuit vita plantę, postea animalis, postea rationalis, non vult dicere, quòd in homine prius tempore sit anima vegetalis per se, quantum ad substantiam absque sensitiua, & rationali, quia tunc existeret per aliquod tempus extra suas species forma generis, absque quod esset vllius speciei determinatæ,

quod est impossibile, est ergo dicendum, quòd Aristoteles quidem ibi loquitur de prioritate temporis, sed non loquitur de substantia animæ, sed de operationibus, adeò quod est sensus, quòd in homine prius tempore operatur potentia vegetali, quàm sensitiua, & rationali.

Vbi est notandum, quòd licet anima rationalis in homine sit eadem, quòd vegetalis, & sensitiua realiter, & etiã in instanti quo ad essentiam tota inducatur, tamen quia est forma, & actus corporis Physici organici, quod paulatim perficitur, hinc fit quòd in operationibus paulatim perficitur, Vnde primo vegetalis opera efficit, deinde sensitiuæ, & tandem intellectiuæ. Propter hoc dixit Aristoteles, quòd non simul fit animal, viuens, & homo; Sic etiam saluamus quòd forma generis non existit extra speciem, quod ipse Zabarella saluare non potest; quod enim dicit formam generis existere non posse absque specie, & singularibus, verificari de formis perfectis non autem de imperfectis, cuiusmodi est homo in fieri, est vanum, quoniam compositum substantiale quodcumque esse habeat, habet illud esse per formam, & si est viuens, est per animam, ergo necesse est, quòd illa anima sit alicuius determinatæ speciei, quia omne singulare est alicuius determinatę speciei.

Obiectio. Sed contra opinionem nostram est argumentum validum: quia tunc rationalis contineret in seipsa virtualiter vegetalé quod videtur impossibile: quia nulla forma continens virtualiter aliam formam formaliter operatur sicut illa vt patet de Deo qui virtualiter continet in se omnes potentias naturales, nec producit effectus formaliter, vt illæ potentiæ naturales, sed modo eminentiori; at homo formaliter generat, augetur, & nutritur vt anima tum anima vegetali tantum, ergo vegetalis non continetur virtualiter in rationali, sed formaliter, & actu.

Resp. Respondetur quòd rationalis continet vegetalem, & sensitiuam, non virtualiter eminenter, vt Deus res, sed realiter, & formaliter, id est, continet potentias istas secundum rationes suas formales, & ideò potest operari formaliter, vti operantur vegetatiua, & sensitiua, quando sunt seiunctæ realiter à rationali.

THEOREMA LXXIII.

In eodem composito numero sunt plures formæ substantiales.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Caput primum.

QVòd in composito substantiali animato plures formæ substantiales reperiantur, & maximè duæ, scilicet forma mixti, & anima, sustinet Scotus 4. Sent. d. 11. q. 3. art. 2. in quo loco multa dicit, ex quibus possunt deduci multæ rationes. Prima ratio erit hæc. 1. ra.

Vbicumque sunt plures mutationes substantiales, ibi sunt plures formæ substantiales: sed in composito animato sunt plures mutationes substantiales, ergo in composito sunt plures formæ substantiales. Maior probatur: quia vnaquęque mutatio substantialis terminatur ad formam substantialem, ex Arist. Hęc maior est clara: quia per hoc differt à mutatione accidentali; Minor probatur: alia est mutatio ad corpus, alia ad animam, quia inducitur à diuersis agentibus, nam corpus inducitur à generante, qui producit semẽ; Anima verò à Deo, siue ab vniuersali agente secundum Philosophum, qui illam educit de semine, quod intelligitur nedum de intellectiua, sed de sensitiua quoque, & vegetatiua, vt dixi in materia de virtute seminali, ergo ibi sunt plures formæ substantiales, & tamen homo, vel animal est vnum compositum, Præterea vel inducantur illæ duæ formæ ab vnum, vel diuerso agente, nihil refert: sufficit quòd sint duæ mutationes substantiales. Sed huic rationi forsan Aduersarij responderent, quod verum est quidem in pluribus mutationibus adesse plures formas: sed imperfectior corrumpitur adueniente perfectiori, & sic adueniente anima, corrumpitur forma mixti. Sed contra, operatio arguit formã: si ergo in mixto sit aliqua operatio, quæ non possit prouenire ab anima, necessariò erit ab alia forma ab anima: sed in mixto animato sunt multæ tales *Resp.* *Obiectio.*

tæ tales operationes, ergo. Maior est clara. Minor probatur; Mixtum animatum cum ex turri deijcitur deorsum, præter intentum mouetur naturaliter à seipso, non tamen ab anima, vt patet: quia talis motus est à grauitate, quę grauitas repugnat motui animæ, vnde animal in progrediendo fatigatur, ergo est forma mixti, quæ mouet secundum qualitatem elemēti prædominantis, ergo in mixto præter animam, est alia forma, quæ est causa huius motus.

2. Secundò, certum est, quod corpus habet esse ab aliqua forma: sed hæc non est intellectiua, nec vegetatiua, nec sensitiua; non intellectiua: quia ipsa est inextensa, corpus verò extensum: at nulla forma inextensa, dat esse extensum: quia hoc aduersatur suæ naturæ, ergo habet esse ab aliqua alia forma, quæ sit extensa, hæc non est sensitiua, neque vegetatiua: quia modo inextenso continentur in intellectiua, ergo datur forma corporis substantialis distincta ab anima, & ita sunt plures formæ substantiales saltem in homine.

Resp. 1. Sed huic argumento respondent Thomistæ dupliciter; Primo, quod corpus habet esse quantum à materia, quæ licet non sit subiectum trium dimensionum, est tamen ratio receptiua earum in homine, & non forma, hæc est Iauelli.

2. Secundò dicunt, quod dato, quod forma sit quæ dat esse quantum homini, & corpori, negant tamen hoc non posse efficere animam intellectiuam: quia licet sit spiritualis, æquipollet tamen in substātia, & virtute animæ sensitiuæ, & vegetatiuæ, & formæ mixti, & ita non inconuenit, quod anima intellectiua det esse corporeum, & faciat omnem effectum & operationem formæ mixti: quia licet non sit quanta formaliter, est tamen quanta virtualiter: vnde anima rationalis est media inter substantias penitus incorporeas, & formas penitus corporeas: quia formaliter non est quanta, sed virtualiter.

Contra 1. resp. Hæc est responsio Iauelli 7. Metaph. q. 19. desumpta à Caietano. Sed contra primam responsionem, certum est secundū Thomistas, & veritatem, quod materia de se, non est causa determinationis, & limitationis quantitatis in corpore: quia materia de se, est indeterminata: sed tota limitatio in corpore est a forma, licet enim ratio recipiendi quantitatem in corpore sit materia, tamen ratio recipiendi hanc limitationem quantitatis, & hanc non est materia, sed forma: quia forma est, quæ determinat, & agit, materia verò solum patitur, & est ratio passionis; & probatur insuper: quia si limitatio quantitatis in aliquo corpore prouenirет ratione materiæ, nulla esset ratio, propter quam hoc corpus debeat esse maius alio corpore: at hoc, quòd sit maius allio, non prouenit à materia, sed à forma, quæ requirit tantam, & tantam materiam, & cum talibus organis; & hoc est conspicuum in animatis, non enim forma bouis potest informare corpus formicę: si hoc sit verum, sequitur ergo clarè, quòd ratio, & forma constituens corpus in esse quanto determinato, non est materia, sed forma: quia forma est quæ limitat quantitatem, non materia; & sic tollitur prima responsio: quia licet materia sit ratio fundamentalis, non tamen est ratio formalis limitationis. Neque anima intellectiua potest esse causa talis limitationis quantitatis in corpore, & sic tollitur secunda responsio: quia quod dat alicui esse per informationem, & est inextensum, & spirituale quo ad substantiam, dat esse inextensum, & spirituale tali composito: sed anima dat esse per informationem composito, & est spiritualis, & inextensa secundum substantiam, ergo dat esse composito spirituale, & inextensum. Minor est clara. Maior probatur: quia forma dans esse per informationem alicui composito, dat illi tale esse qualis est essentia talis formæ, quia eadem forma dicitur essentia, & quod quid est compositi, & ita si forma est spiritualis dat esse spirituale, & immateriale composito, non ergo potest limitare quantitatem in materia, & constituere formam corporis, sed illam supponit. Item, nihil dat, quod non habet; anima non habet quantitatem, nec limitationem quantitatiuam, ergo neque potest eam dare corpori; & quod confugiunt ad hoc, quod anima habet hanc vim virtualiter, & non formaliter, est falsum: quia anima dat esse animato p infor- Contra 2. resp.

matio-

mationem actualem, non virtualiter, & ideò si faciat corpus esse quantum, hoc facit per propriam informationem substantialem, non per virtualem influxum; Item anima non continet virtualiter tantum effectus, quos operatur circa corpus: sed etiam formaliter; formaliter enim animat, sentit, vegetat, intelligit; ergo si dat esse quantum, & limitatum, hoc erit formaliter, & per propriam inexistentiam, quam informat corpus, quod ei repugnat, cum sit spiritualis, vt dictum est. Præterea, nulla substantia continet in se virtualiter effectum sibi repugnantem, neque enim ignis continet in se virtutem frigefaciendi, at limitari quantitatem, & extendi ad tantam, & tantam quantitatẽ, repugnat animæ intellectiuæ formaliter, & secundum substantiam, quia ipsa est inextensa, & incorporea, ergo non potest esse causa virtualiter limitationis, & determinationis formæ corporis, tunc enim per se limitaret seipsam ad tantam quantitatem, & tantam; quod est falsum: quia accidit animæ intellectiuæ, quod comprehendatur talibus, & talibus limitibus, cũ sit penitus immaterialis, & expers quantitatis.

3. rō. Tertiò, non potest regulariter idem effectus produci à diuersis quamtumcumque agentibus, sed a quocumque agente corrumpatur anima viuens, semper tamen remanet idem corpus quod erat; siue enim animal gladio, vel morbo pereat, vel suffocetur, vel fulmine percutiatur, est idem corpus, & eiusdẽ rationis, quod erat viuens, ergo hoc corpus non potest esse aliquid de nouo productũ, quia tunc non semper esset idem specie, sed diuersum, secundum diuersitatem agentium, & diuerso modo agentium; ergo relinquitur, quod corpus animalis habeat esse ab alia forma, quàm ab anima viuente: quia si ab anima viuente habuisset esse, tunc illa corrupta defecisset: sed remanet, ergo habebat propriam formam. Sed diceris, quare non permanet diu sub illa forma, sed cito marcescit? Dico, quod hoc prouenit, quia ordinabatur ad illam formam perfectiorem, à qua recipiebat perfectionem: ideo illa deficiente, & ipsum corpus deficit: non tamen propter hoc sequitur, quod à se non habuerit propriam formam.

Huic argumento respondent Iauellus, & Caietanus vbi suprà, quod propositio Maior non est vera, quando effectus est via ad desitionem rei, & ad effectum vilem, vti est cadauer; & eo magis non valet: quia omnia ista agentia inducunt alterationem, qua disponitur anima ad recedere à corpore; Dicit insuper Caietanus, quod est dubium an caduer sit eiusdem rationis, quod educitur à diuersis agentibus, potest enim dici quò sic, & quod non. Resp. 1. 2.

Contra primam responsionem arguo. Si illa propositio Maior non est vera, ergo leo poterit producere culicem, est enim effectus vilis, & vulneratio quæcumque inducet dolorem eiusdem rationis; & denique, quodlibet producere poterit quodlibet vile: quod quam sit absurdum, ex se patet: quia determinata agentia habent determinatos effectus. Præterea inquit, quod agentia ista inducunt alterationem eiusdem rationis; hoc est falsum: quia cum morbi sint diuersi, & modi agendi sint diuersi, etiam alterationes diuersas specie inducunt: alia est enim alteratio, qua per morbum interit animal, & qua gladio. Præterea inquit, quod hic effectus, scilicet forma cadaueris, est forma media, & via ad desitionem rei, ergo hæc corruptio animalis non est generatio alicuius noui compositi per formam de nouo accedentem, vt dicitis, sed tantùm corruptio, si quidem dicitis, quod est via ad desitionem rei. Insuper, natura tenderet ad destructionem in suis generationibus, & à perfecto ad imperfectum, quod est absurdum; Cum ergo agentia inducunt mortem animalis, non generant aliquid, sed solum corrumpunt, & sic cum remaneat corpus cum sua forma corporeitatis, dicendum est illam formam iam in viuente præcessisse, & esse eandem quæ prius, non de nouo productam. Contra 1.

Confirmatur modo quod sit idem numero corpus mortuum quod erat viuẽs, & quod non sit de nouo genitum, quia anima interit per mortem, quæ est caloris vitalis, atque infusi extinctio: forma verò mixtionis interit per putredinem,

quæ est

quæ est extinctio caloris elementaris à calore ambiente, ergo per mortem non corrumpitur forma mixti. Et confirmatur: quia mortuo animali, supersunt ossa, & nerui, si propria eorum forma de nouo gignitur, non potest assignari à quo gignantur: quia per coctionem gignuntur, vt dicitur 4. Meteororum; à quo autem fiat talis coctio in tam breui tempore, nō potest assignari. Ad hoc respondet Gregorius, quod decedente anima, non remanet corpus quod erat prius, sed fit generatio noua cadaueris; Cum arguitur contra, quia à diuersis agentibus non potest prouenire idem effectus, &c. Respondet, quod aliquando verum est, non semper: nam sæpe idem effectus prouenit à diuersis causis, vt calefactio est ab Igne, & a Sole; quandoque sunt à diuersis agentibus diuersi effectus, & hoc aduenit quoque in cadauere: quia aliquando per vnum humorem aliquādo per alium, &c. adeo quod nouum est cadauer, & diuersum ab alio quo ad substantiam: sed quo ad accidentia remanet idem; sed hoc ait prouenire, quia accidentia consequuntur materiam, & cum materia remaneat eadem, accidentia quoque remanent eadem, licet forma recedat. Hæc responsio nulla est; Contra quam sic insurgo. Si accidentia remanent eadem, vt tu concedis, ergo substantia, & forma substantialis corporis; probatur Cōsequentia: quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum; modo, si eadem sunt in corpore viuo, & mortuo, & parte diuisa à subiecto, ergo migrant, quod quam sit falsum patet. Secundum, quod dicit, est falsum, id est, quod accidentia insequantur materiam, quoniam cum materia de se semper se habeat vno modo, sic semper accidentia in quocumque generato essent eadem, quod est falsum. Est ergo dicēdum, quod consequuntur formam, & ideo ad mutationem formæ, & ad diuersitatem eius, sequitur diuersitas accidentium: ideò cum ipsa recedit, recedunt etiam accidentia; quod confirmatur: quia accidētia insequuntur compositum, & non materiam solum, ideo corrupto subiecto, & composito, & ipsa corrumpuntur.

Resp. Greg.

Confutatio.

4 rō. Quartò si in composito non sunt plures formæ substantiales, ergo agens producens animam illam, producit immediatè in materia prima, & sic anima est actus primus materiæ primæ; Consequēs est falsum: quia anima tunc non haberet organum, nec corpus dispositum ad operationes illius, etiam superfluæ essent tot mutationes præuiæ ad formas substantiales, cum per aduētum vltimæ formæ priores recedāt, & fiat resolutio vsque ad materiam primam, quam immediatè postea illa vltima forma informat; Consequentia patet: quia si priores formæ recedunt, manet sola nuda materia prima.

Quinto, & fortius, ex Aristotele 2. de Anima, textu 6. Anima est actus corporis Physici organici, &c. Ex hoc deduco: Anima est perfectio corporis, ergo antequam anima perficiat corpus, iam corpus Physicum, & organicum est: nisi enim esset, nō diceret Philosophus, quod anima sit perfectio corporis Physici organici, sed diceret, quod anima efficit corpus Physicum, & organicū. Colligitur ergo clarè, quod corpus præcedit animam quo ad esse; & hoc etiam concedunt aduersarij. Confirmatur etiam hoc: quia anima non dat esse corpori, sed dat operationes; vt vegetatiua generare, nutrire, augmentare; sensitiua sentire: & ideo etiam in secunda diffinitione ait: Anima est, qua primo nutrimur, sentimus, intelligimus. Ex quo patet, quod anima non dat corpori esse corpus, sed esse animal, & operari opera vitæ: quia ex corpore Physico, & organico, & anima, tamquàm ex materia, & forma, fit compositum, scilicet animal. *5 rō.*

Sextò, Pro hac opinione arguunt Franciscus Piccolomineus, & Zabarella, in libris suis de hac materia; hanc enim sententiam, vt veram declarant, & probant aduersus alios. Arist. 8. Phys. tex. 28. & 29. dicit animalia solum mouere seipsa hac ratione; quia diuiduntur in partē per se mouentem, & in partem per se motam; anima enim est mouens instar nautę, & corpus instar nauis est motū: hoc autem dicere de inanimatis non possumus: quia ipsa solum diuiduntur in materiam primam, & formam: at materia non potest dici mouēs, neque per se mota; quia quod per se mouetur, debet esse actu; quod probatur: *6. rō. Picc. & Zab.*

batur:

batur: quia Arist. in 5. Physs. distinxit id quod mouetur, ab eo quod generatur; quia, quod mouetur, est actu, vt patet de eo quod mouetur de loco ad locum, at quod generatur, non est actu, materia autem non est actu, ergo non potest per se moueri. In animalibus igitur cum sit pars per se mouens, quæ est anima, & pars per se mota, quæ est actu, necesse est, quod hæc pars mota, quæ est corpus, habeat formam substantialem diuersam ab anima, qua sit actu, ergo in animali vltrà animam est forma substantialis dans esse corpori.

7. rō. Septimò idem accidens quod erat in viuente, seruatur in mortuo: nam idem odor, & sapor seruatur in herba demortua, qui erat in viuente, ergo signum est, quod prouenit ab alia forma, quam ab anima, scilicet à forma mixtionis. Respõdetur ad hoc, quod non sunt eadem accidentia, sed similia. Contra, formæ oppositæ, & diuersæ specie, effectus oppositos & diuersos specie producunt, non similes, & eiusdem speciei: sed anima, & forma cadaueris, quam dicunt de nouo produci, est opposita animæ, & speciei diuersæ, immò, & generis diuersi ergo, non potest producere eosdem effectus, quos producit anima ipsa.

8. rō. Vltimò arguit Scotus Theologicè: quia tunc sequeretur, quòd Corpus Christi in sepulchro, non fuisset idem corpus numero, quod erat viuens, quia si iam de nouo aduenit alia forma diuersa numero, & specie à priori, qua erat corpus viuens, non est idem numero.

Caiet. Resp. Respondet Caietanus, quod Corpus Christi in triduo fuit simpliciter idem: quia fuit idem suppositaliter, materialiter, & quo ad esse existentiæ actualis, non autem idem formaliter: & quod hoc sufficit ad verificandas omnes auctoritates sanctorum, & inquit, quòd nos trepidamus timore, vbi non est timor. Sed hoc dimisso, quia Theologicum est, certe verũ est, nos trepidare, & libenter captiuamus intellectum nostrum, vbi lumen supernaturale elucescit: at ipse non trepidat, vt suas opiniones tueatur. Sed ad rem rediens, quomodo Corpus Christi potest esse idem numero in sepulchro, quod erat viuens? si dicamus, quod in morte de nouo generat aliud totum diuersum, & numero, & specie à priori toto? si esse est à forma, & vnicum esse ab vnica forma, & à pluribus formis plura esse, quomodo si in Christo sunt duæ formæ diuersæ numero, & specie altera, qua est viuens corpus; altera, qua est cadauer, potest esse Corpus Christi idem numero, & quò ad entitatem, & esse essentiæ, de qua modo loquimur? Dicunt, est idem suppositaliter, hoc est dicere, est idem numero: at si forma non est eadem numero, quomodo suppositum erit idem numero? Dicitis est idem materialiter, sed hoc non sufficit: quia entitas, & essentia Corporis Christi non constituitur ex sola materia, sed ex forma quoque, ideò, si forma est diuersa, necessario quoque suppositum est diuersum, esse autem actualis existentiæ secundum aduersarios, non pertinet ad esse essentiæ, & entitatem Corporis Christi, nos autem loquimur de hac entitate. Præterea, si non manet eadem essentia, & entitas Corporis Christi, neque manere potest idem esse existentiæ: quia esse, & existentia, non distinguuntur, vt suo loco diximus.

Rationes pro opposita sententia adducuntur. Cap. II.

D. T. EX altera parte est D. Thomas, 1. parte Summæ, q. 76. artic. 3. & 4. vbi sustinet, quod in composito non sint plures formæ substantiales: & arguit multis rationibus; prima est art. 4. Vnius entis est vnum esse, vnum esse est ab vnica forma, 1. rō. ergo vnius entis substantialis est vnica forma. Secunda ratio principalis ibidem 2. rō. in corpore art. 4. est. Si in composito essent plures formæ substantiales, tunc vna adueniret enti completo, & sic daret esse accidentale, & ita non distingueretur à forma accidentali, differũt autem, & maximè: quia forma substantialis dat esse simpliciter, accidentalis secundum quid. Tertiò. In art. 3. Vltrà primam rationem 3. rō. nunc adductam, adducit secundam rationem, quam licet ipse D. Tho. adducat ad probandum quòd in homine est tantum vnica forma, tamen Thomistę, vt Caietanus,

ietanus, illam etiam valere dicunt vniuersaliter cõtra pluralitatem quamcumque formarum in eodem composito; & sumitur ex prædicatione, & est hæc. Quæ sumuntur à diuersis formis, vel prædicãtur ad inuicem per accidens, vel in secundo modò dicendi per se, si formæ non sint subordinatæ, erit prædicatio accidentalis: vt si dicamus album est dulce; si verò sint subordinatæ, erit prædicatio per se, in secundo modo, vt si dicamus superficiatum est coloratum. Ad propositum, ergo si in homine sit vna forma, qua dicatur animal, & alia, qua dicatur homo; vel non erunt subordinatæ, & sic erit prædicatio accidentalis, cum dicimus homo est animal; vel erit prædicatio in secundo modo dicendi per se, vt cum dicimus, homo est animal; vtrumque autem est falsum: quia animal, per se de homine prędicatur, & sic primum est falsum: homo etiã non ponitur in definitione animalis, sed animal in definitione hominis, ergo est in primo modo, non in secundo modo.

4. rõ. Quartò, Generatio vnius est corruptio alterius, ergo cum aduenit anima intellectiua, corrumpitur illa prima forma corporeitatis preexistens.

5. rõ. Quintò, Ex Henrico de Gandauo, qui in brutis negat formam mixti distingui ab anima; si sunt plures formę in eodem subiecto, vel educuntur de vna potentia materiæ, vel de pluribus: non de vna, quia vna potentia est ad vnam formam speciei, secundum Comentatorem, ergo omnes istę formę essent eiusdem speciei, quod est impossibile: tunc etiam duę species, & formæ perficerent vnam potentiam, quod est impossibile; quia ex Arist. potentiæ distinguuntur per actus, ergo quot actus, tot potentiæ. Nec potest dici, quod sint plures potentiæ: quia illæ essent sine ordine in materia, & tunc etiam formæ essent sine ordine.

6. rõ. Sextò, Ludouicus Buccaferreus 1. de generatione inquit: Arist. definiens generationem ait Generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente, ergo in generatione dum noua forma aduenit, præcedens corrumpitur, non ergo manent plures formæ substantiales in eodem composito.

Septimò. Caro viua, & caro mortua essent vnica, quod est absurdum. Præterea, essent duæ formæ completæ, & vltimatæ in composito, quod est absurdum: quia eadem caro vltra propriam formam substantialem, haberet animam, & sic haberet duas formas vltimatas, & completas. 7. rõ.

Octauò. Arguit Iauellus, Si anima intellectiua aduenit formę corporeitatis mixti, quæ est extensa saltem per accidens, anima intellectiua extẽditur, quod patet à simili: quia non alia ratione albedo recepta in quanto, est quanta per accidens, nisi quia recipitur in quanto: sed quod anima sit extensa per accidens, est contra Scotum, & veritatem: quia cõmuniter tenetur, formam extensam educi de potentia materiæ: anima autem intellectiua non educitur de potentia materiæ. 8. rõ.

Nono particulariter, quod forma corporeitatis sit superflua in animalibus brutis, quia in his anima sensitiua, & vegetatiua dat esse extensum, vt patet ex Aristotele 2. de Anima, dum loquitur de animalibus annulosis, & Entomis, incisis, & Plantis, in quibus dicit animam sensitiuam, & vegetatiuam diuidi in partes, ergo in his non est multiplicanda forma corporeitatis, cum per sensitiuam, & vegetalem fiant, quæcumque fiunt à forma mixti. 9. rõ.

Decimò. Paulus Soncinas; Possibile est secundum Scotum, quod materia sit actu sine forma, tunc per diuinam potentiam vniatur materiæ forma leonis, cum quantitate, absque vlla alia forma, tunc certè compositum illud erit animal, ergo etiam est corpus, & tamen non habet nisi vnicam formam substantialem. Consequentia hæc vltima probatur: quia ab inferiori ad superius affirmatiuè valet consequentia; si est homo, ergo est animal, valet, ergo etiam valet si est animal, est corpus. 10. rõ.

Vndecimò. Arguit ibidẽ. Si datur hæc forma corporeitatis in animali, constituet genus, dicitur enim tale animal corpus per talem formam corporeitatis; tũc sic: Omnis forma prior potest esse absque posteriori, sine contradictione: sed sic est, 11. rõ.

quod

quod genus non potest esse absque differentijs specificis, quia nullum est genus, quod non sit in aliqua specie, ergo forma hæc constituens genus, non potest esse absque alijs formis specificis, ergo non distinguitur ab illis.

Istarum rationum solutio. Cap. III.

VErum ad hanc opinionem reijciendam non est opus alijs rationibus, præterquam nunc supra adductis, ex illis enim satis apertè falsitas eius conijcitur. Reliquum est, vt rationes per ea soluantur.

Ad 1. Ad primam rationem respondet Scotus in 4.dist.11.q.3.B. B. Sed pro intelligentia sciendum est, vt suprà diximus, quod in animali licet sint plures formæ substantiales, tamen non faciunt plura entia, quia istæ sunt subordinatæ, ad vltimum, quæ est cæteris perfectior, & quæ dat esse specificum, & vltimatum composito, vt in animali anima, licet enim in cõposito animato sint formæ mixti, & in forma mixti sint aliæ partiales formæ dantes esse substantiale partibus ipsius corporis, tamen omnes istæ formæ ordinantur ad formam mixti, & forma mixti ad animam, adeo quod respectu materiæ, quam informant sunt actus; sed respectu formæ ad quam ordinantur, se habẽt vti materia, adeo quod forma mixti respectu animæ intellectiuæ, se habet vt materia; & hæc est sententia Aristotel. in calce 4. Meteororum, vbi dicit solam postremam formam esse absolutè formam, & actũ, intermedias verò esse materias, & formas ratione nunc dicta; Hoc etiam exposcit ordo naturæ, neque enim anima potest immediatè informare materiam, sed necessariò prærequirit saltem prioritate naturæ loquendo de intellectiua corpus organizatum, vt possit operari.

Ideo his sic stantibus, ad Primam rationem ita respondetur. Vnius entis est vnicum esse completum, & absolutum, sed multa possunt esse partialia; ideò cũ subinfert: sed vnicum esse, est ab vnica forma, Respondeo, quod si hæc propositio absolutè sumatur, & esse vno modo accipiatur, semper est falsa: quia vnicum esse totale, id est, vnica entitas totalis, (pro eodem enim apud Scotum est esse, & essentia, siuè entitas, vt aliàs ostendimus) est à pluribus formis partialibus; Si verò accipiatur difformiter, & cum specificatione, id est, vnum esse partiale est ab vnica forma, & vnicum esse totale, & absolutũ, est ab vnica forma totali, & absoluta, est vera: & ideo tunc concedimus, quod in composito est vnicum esse completum, & perfectum, & quod est ab vnica forma absoluta, & completa nõ tamen propter hoc obstat, quin in composito reperiantur plures formæ substantiales, quæ vt materia se habent respectu illius vltimæ formæ, vt dictum est. Hoc eodem modo respondent huic argumento Franciscus Piccolomineus, & Iacobus Zabarella.

Caietanus 1. parte Summæ, quæstione 76. articulo 3. hanc responsionem reijcere nititur, & inquit eam tripliciter deficere: sed quia duo priores modi nihil obsunt responsioni, adduco tertium, qui est, quod tenemur cęcitate communi, quam tamen in nostris principijs cogimur fateri, & videre, immò semper in ore habemus, nempè, quòd ex duobus in actu, nõ fit vnum per se, sed per accidens: si ergo in composito sunt plures formæ substantiales, sequitur, quod compositum animatum non erit vnum per se, sed per accidens. *Caie. impugnat.* Sed hæc obiectio nulla est: *Resp.* quia verum est, quod ex duobus in actu, non fit vnum per se, sed dicimus, quod in composito substantiali formæ præuię se tenẽt loco materiæ, non formæ: non enim habent rationem actus, sed potentiæ respectu animæ, vt nunc ex Arist. 4. Metaphysices suprà diximus; ex duobus verò in actu per se, & non subordinatis, verum est, quod fit vnũ per accidens, non per se.

Ad secundum argumentum ex dictis facile respondent Piccolomineus, & Zabarella, quod illa propositio: Quidquid aduenit enti in actu, facit vnum per accidens, siue non dat esse substantiale; vera est de illo actu, qui est actus, & forma vltima, & completa, quę alteri formæ non subordinatur: sed de illo actu, & forma, qui etiam est potentia, vt dictum est de forma mixti, non est vera, & hæc est optima solutio.

Sed

Sed quoniam ratio D. Thomæ, videtur inniti rationi, & naturæ formę substantialis, & accidentalis, & facere vim in hoc, quod forma substantialis dat esse simpliciter, & accidentalis secundum quid, siue esse tale.

discrimen inter formam substantialẽ & accidentalẽ. Respõdet Scotus in 4. vbi suprà, quod ille terminus, simpliciter, potest duobus modis accipi; & hæc distinctio habetur ex Aristotele, in 1. de generatione 12. & inde, vbi arguit contra Antiquos, quod ex non ente simpliciter, non potest aliquid fieri: quia ex nihilo nihil fit, & quod ideo debet dari materia; Et eadem habetur in 1. Physicorum, versus finem, textu 76. & indè, vbi de eadem re loquitur cõtra Antiquos. Ait ergo Scotus, quod cum dicimus aliquid esse ens simpliciter, potest duobus modis intelligi. Vno modo prout simpliciter accipitur pro vniuersaliter, & tunc ens simpliciter, est quodcumque ens, quod contradistinguitur à non ente, & nihilo, simpliciter; non ens simpliciter autem est, quod vniuersaliter non est ens, & sic purum non ens, est non ens simpliciter, & ita huic non enti simpliciter, opponitur quodcumque ens, quantumcumque minimam habeat entitatẽ, & sic tã substantia, quàm accidens quodcumque dicitur ens simpliciter, prout opponitur omninò non enti, & puro nihilo; Alio modo accipitur ens simpliciter, prout contradistinguitur ab ente secundum quid, & tunc ens simpliciter, est substantia, & secundum quid, est accidens, & sic esse simpliciter, est primum esse naturale, esse secundum quid, est secundum esse naturale; natura enim dat prius esse per se subsistens, & perfectum, quod dicitur esse substantiale: dat deinde alia consequentia tali substantiæ, & hæc dici possunt esse secundaria naturalia; dat enim prius homini esse substantiale, & hoc est esse primum naturale: dat deinde esse album, & hoc est esse secũdum quid, quod est esse secundum naturale. *Obiectio.* Sed si quęras, vnde est quòd hæc forma dat esse simpliciter, illa secundum quid? vnde distinguuntur.

Respondet Scotus, & egregiè, quod vel tu quæris de re in se, vel in comparatione ad cognitionem nostram: in se, nulla causa assignari potest, quare illa dat esse simpliciter, nisi, quia est forma substantialis, hęc vero dat esse secundum quid, quia est forma accidentalis; sicuti non possumus reddere rationem, quare substantia, est substantia, & accidens, est accidens: si quo ad cognitionem nostram, dicit, quod Philosophi distinxerunt inter formam substantialem, & accidentalem à posteriori, & sic varias causas assignauerunt, vtpote per recipere magis, & minus; per habere contrarietates, sed suum medium principalius, & manifestius dignoscendi formam accidentalem a substantiali, est, quod quãdiu proceditur in substantialibus formis; forma posterior est perfectior: quando proceditur in accidentalibus, posterior est imperfectior; Quando ergo in composito forma adueniens est perfectior priori, signum est quod est substantialis, quando est imperfectior, signum est quod est accidentalis; & sic patet ad formam argumenti, quod videbatur procedere: quasi hæc opinio Scoti, non distingueret inter formam substantialẽ, & accidentalem: nam hęc opinio non destruit hanc distinctionem inter formam substantialem, & accidentalem: sed illam assignat, & ex parte rei, & ex parte nostra.

Hanc responsionem inquit Caietanus loco supra citato, articulo 4. esse voluntariam: quia Scotus ad placitum exponit terminos, & non secundum vsum Philosophorum: quia apud Philosophum, simpliciter, habet tantum duos sensus; Vno modo simpliciter idem est, quod totaliter; & sic intelligitur ex non ente simpliciter, id est totaliter, nihil fit; secundo modo, vt idem est, quod nullo addito, & hoc modo accipitur in proposito; subinfert, quod Scotus, & alij huius opinionis, decepti sunt: quia non discernunt in hoc termino simpliciter, actum exercitum, ab actu signato, cum tamen distent, sicut Cælum à Terra. Exponit autem actum signatum, dicens, quod in actu signato ponitur simpliciter in ipsa re, de qua est sermo, vt cum dicimus: Generatio hominis est generatio simpliciter, generatio hominis albi, est generatio secundum quid; In actu verò exercito, simpliciter est loqui *Caie. impugnat.*

de ipsa

de ipsa re, de qua est sermo, absque adiectiuo aliquo: vt in generatione hominis dicimus, homo fit, id est, simpliciter fit: cum dealbatur verò homo, non dicimus homo fit, sed dicimus, homo fit albus, id est, fit talis. Tunc ait, quòd D. Thomas, & Aristot. ponunt discrimen inter formam substantialem, & accidentalem, penes esse simpliciter, & secundum quid, in actu exercito: & sic forma substantialis dat esse simpliciter, forma verò accidentalis dat esse secundum quid: & ita procedit ratio D. Thomæ: quia cum forma substantialis det esse simpliciter, si alia forma aduenit illi, non dabit amplius esse simpliciter, sed esse tale, id est secundum quid; & sic erit accidentalis.

Resp. Sed quod nihil dicat Caietanus, Primò patet ex dictis, quod Scotus non vtitur ad placitum terminis: sed sicut generatio est accepta ab Arist. 1. de gener. Deinde hoc mirum non esse debebat Caietano, cum notum sit hos terminos simpliciter, & secundum quid, apud Philosophos varijs significationibus accipi; Quod autem ait formam substantialem distingui ab accidentali penes simpliciter, & secundum quid, in actu exercito, si quis diceret hos esse terminos ad placitum, rectè diceret, sunt enim confecti a Caietano; Sed his omissis, dicimus, vt suprà, quod esse simpliciter in actu exercito, potest accipi duobus modis; Vno modo, vt contradistinguitur à penitus nihil; tunc dicimus, quòd per hoc nō distinguitur forma substantialis ab accidentali: quia neque forma substantialis dat esse simpliciter hoc modo. Alio modo potest accipi, vt contra distinguitur ab ente secūdum quid, & ab ente, quod est accidens: & sic concedimus formam substantialem distingui ab accidentali: sed tunc non valet argumentum, vt prius dicebamus: non enim valet, forma substantialis dat esse simpliciter, ergo forma illi adueniens dat esse secundum quid, id est dat esse accidentale: sed si est perfectior: dat esse substantiale simpliciter perfectius.

Caietanus autem arbitratur, esse simpliciter in actu exercito, esse id, quod contradistinguitur ab omnino non ente; & vult, quòd forma substantialis det tale esse simpliciter, quod contradistinguitur ab omnino non ente: hoc enim est totaliter dare esse, & nullo addito, vt exponit ipse, simpliciter; sed hoc est falsum: quia forma substantialis non dat esse totaliter, & nullo addito: sed prærequiritur materia, cum qua simul dat esse composito: non ergo forma substantialis dat esse totaliter, & nullo addito: sed dat ex parte; immò dat tale esse, sicuti accidētalis quoque dat tale esse; & ita apparet, quòd forma substantialis non distinguitur ab accidentali, per dare esse totaliter, & nullo addito: quia non dat tale esse, sed potius conuenit cum forma accidentali, quia vtraque dat esse tale; oportet ergo confugere ad aliam differentiam.

Ad 3. Ad tertium respondet Scotus, quod si respiciamus vim prædicationis, videtur prima facie haberi solum, quod prædicatum acceptum à forma priori, non dicitur per se de eo, quod sumitur à forma posteriori, quòd conceditur; Ratio huius est: quia istarum formarum vna, non includit aliam, quod requiritur ad prædicationem per se; Tamen ad argumentum respondet, negando Maiorem quo ad secundum membrum, scilicet, quòd prædicata, quæ sumuntur à diuersis formis, etiā si sint subordinatæ, cum prædicantur ad inuicem, fiat prædicatio per se, in secundo modo, quoniam prædicatio ista erit semper prædicatio accidentalis, & nō per se, vt est hæc: homo est albus; superficies est colorata; & animal est rationale; &c. Et ratio huius est: quia in propositionibus per se, requiritur, quod vnum includatur per se in alio: at quando accipitur vnum prædicatum præcisè, à forma priori, vt à Genere, & aliud præcisè à forma posteriori, vt à Differentia constituente speciem, neutrum includit alterum per se; & ideo cum prædicantur ad inuicem, nunquam est prædicatio per se: vt si dicā, animal est rationale, non est per se, neque rationale est animal, est per se, & tamen istæ duę formę sunt subordinatę, vt patet, & cum dicitur hęc est per se, homo est animal.

Respondet Scotus, quod ideo valet: quia homo non importat solum differentiam specificam: sed vltrà eam, includit etiam ra-

etiam rationem generis: ideo cum animal includatur in homine, tamquam genus in specie, prædicatio illa est per se: homo est animal, in primo modo, sed ista: Rationale est animal, vel animal est rationale, in nullo modo per se clauditur, quia neutra includit aliam. Cum dicebatur, quod hæc est per se in secundo modo, corpus superficiatum est coloratum: nego consequentiam: sed erit prædicatio accidẽtalis, quia nulla forma intrinsecè clauditur in alia, & sic prædicata sumpta præcisè ab his formis, si prædicantur ad inuicem, erit prædicatio accidentalis.

Caie. imp. Caietanus vbi supra artic. 5. ait Scotũ dissimulare vim rationis D. Thomæ, quæ tamen est conspicua: & ostendit, quod hæc propositio: Homo est animal, stante, quod sint duæ formæ diuersæ, animalis, & hominis, erit vel prædicatio per accidens, vel in secundo modo dicendi per se: at ex dictis patet, Caietanum non percepisse Scotum, hoc enim dixit Scotus respiciendo vim prædicationis super quam fundabatur ratio D. Thomæ, vt supra diximus, soluendo eam: deinde ad rationem D. Thomę respondet, negando Maiorem, vt diximus. Sed probat Caietanus contra responsionem Scoti, quòd illa propositio Maior est vera quo ad secundum membrum quoque, quando prædicatum, & subiectum sumuntur à diuersis formis præcisè: quia ista est vera per se: terra est grauis, & ignis est calidus, & tamen subiectum, vt terra, sumitur ab vna forma, scilicet a forma substantiali terræ, grauis vero sumitur à grauitate, quæ est accidentalis forma. *Resp.* Idem de igne, & caliditate dicendum. Ecce ergo, quod etiam prædicata, & subiecta quando sumuntur à diuersis formis præcisè, si prædicantur ad inuicem, faciunt propositionem per se. Sed hæc probatio est nulla; & exemplum hoc non est ad propositum: quia terra, & grauitas, non sunt duæ formæ distinctæ, dantes esse alicui rei: sed grauitas est propria passio terræ, & inest terræ, siue clauditur in terra, tamquam in proprio subiecto, & ideo talis propositio, & similes, vt illa: Ignis est calidus, sunt in secundo modo dicendi per se; sicuti ista: Homo est risibilis, at quando formę sunt distinctæ, & vna non est de conceptu per se, alterius, vt est illa: Rationale est animal, dico, quod nũquam est prædicatio per se, sed per accidens.

Ex dictis ibidem à Caietano potest formari alia ratio talis; Nos dicimus, quod hæc propositio: Homo est animal, est per se: quia homo includit in se animal; at hoc de facto est verum: quia in homine est vnica forma continens specificum, & genericum: at data Hypothesi, & quod in homine essent duæ formæ, altera qua est homo, & altera, qua est animal, tunc homo aut significaret formam specificam solam per modum totius, non per modum partis, & differentia formã specificam, quæ determinat, & dat esse formaliter, & habet rationem partis, quod non est dicendum; vel significaret habens vtramque formam, genericam, & specificam; & tunc optimè sequitur, quod homo non esset verè id, quod est animal, nisi vel ratione partis, & hoc repugnat prædicationi per se primi modi: vel esset idem, quod animal per accidens, quod etiam repugnat prædicationi directæ per se primi modi, quia prædicatum nullo modo debet esse per accidens. *Alia rõ ad uers.*

Solutio. Ad hoc respondetur breuiter, quod homo significaret habens vtramque formã, genericam, & specificam, sicuti modo animal significat habens animam, & formã corporis, cum dicitur, quod tunc homo non esset verè id, quod est animal, nisi ratione partis. dico, quod hoc est verum: neque enim homo dicit solum animal, sed animal rationale, & sic est animal ratione partis: quia animal est pars eius; Neque contradicit prædicationi directę primi modi, quia in illa prædicatum, vel dicit totam essentiam subiecti, vt cum definitio prædicatur de definito, vel dicit partem, vt cum pars definitionis prædicatur de definito, vt contingit in proposito, & ita homo est animal, est in primo modo dicendi per se: quia animal, quod est prædicatum, clauditur in homine, vt pars in suo toto; Quæ omnia declarata sunt in declaratione illorum modorum per se.

Ad 4. Ad quartum respondetur, vt dictum est in declaratione huius propositionis: quòd generatio vnius totius, est corruptio

alterius, totius corrumpitur enim forma specifica, vt anima, & sic corrumpitur illud totum, & aliud totum per aliam formam, quę remanet, dat aliud esse specificum quia est diuersæ speciei à priori corrupta.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod in materia est duplex potentia; Vniuersalis, & particularis, educuntur omnes formę de eadem potentia vniuersali, non de eadem particulari: Auerroes autem loquitur de potentia particulari; similiter, eadem particularis non potest perfici à pluribus formis: sed vniuersalis non est inconueniens; Et quod dicitur quod potentię distinguũtur per actus, intelligitur similiter de potentijs particularibus; Auctoritas illa non fit ad propositum: quia Arist. loquitur ibi de potentijs animę, quæ sunt facultates: non de potentia, quæ est idem cum priuatione realiter.

Loq. autẽ de potẽtijs. Vel dic, vt Scotus ibi quod educuntur ex diuersis potentijs materiæ, quæ ibi sunt cum ordine, quia ordinantur prius ad vnã, quam ad aliam, vt ad formam mixti, quam ad animam.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod totum in illa definitione accipitur coniunctim, non disiunctim, adeo quod totum corrũpitur, & fit aliud totum per aliam formã vltimam, & completiuam, non tamen quælibet pars corrumpitur, vt dictum est: nullum autem sensibile remanet quod pertineat ad formam, quæ corrumpitur vt infrà cap. vltimo dicetur.

Ad 7. Ad septimum dico, quod caro viua, & mortua, est vniuoca: sed non dicitur quãdoque vniuoca, quia caro viua, vltrà propriam formam mixti, habet animam, à qua perficitur magis, & ad quam ordinatur vt eius organum, & instrumentum, ideo corrupta anima, ipsa quoque perit, neque diu permanet; quod obijcit: quia tunc in carne essent duæ formæ completæ. Hoc negatur: dictum est enim quod prior forma se habet respectu posterioris veluti materia.

Ad 8. Ad octauum dicitur, quòd concluderet, si anima intellectiua esset extensa per se: forma enim extensa per se, educitur de potentia materiæ; immò hoc concludit contra eos: quia cum ipsi non ponant formam corporeitatis diuersam ab intellectiua, intellectiua dabit esse per se extensum, (oportet enim quod corpus aliqua forma formaliter habeat esse extensum,) & sic per se erit extensa, & communiter educta de potentia materiæ.

Ad nonum dico, quod Aristoteles ait animam vegetalem esse materialem, diuiduam, & extensam: non tamen ait, quod det corpori esse extensum: sed dat operari opera vitæ, & sic de sensitiua, non tamen sunt ita materiales, & extensæ, quod possint dare esse corporeum, vt alibi dicam: anima enim, etiam vegetatiua, est tota, in toto, & tota, in qualibet parte: quod non est verum de forma mixti, non enim tota forma mixti est in capite, sed pars, in parte, & ideò, licet anima vegetalis sit diuidua, & extensa ad extensionem corporis, non tamen ipsa potest dare esse corporeum: quia tunc pars daret esse parti vni, & alia pars alij parti: at anima est tota in qualibet parte, & tota dat esse vni parti, & tota toto. Ad 9.

Ad decimum Respondetur, negando vltimam consequentiam. Ad probationem dico, quòd ideo vniuersaliter valet consequentia ab inferiori ad superius affirmatiuè: quia secundum cursum ordinarium naturæ, minus vniuersalia præsupponunt magis vniuersalia, & anima præsupponit formam corporeitatis in animali: at per te, in hoc casu variatur hic ordo naturæ, & ideo non valet consequentia. Est etiam casus hic impossibilis, & includit repugnantiam: quia anima est actus corporis Physici; & ideo nisi corpus prius sit Physicum, & organicum, anima non potest illud informare; vnde Deus non potest facere, quod lapis existens lapis, informetur anima, & generet, quia ad generationem requiruntur organa debita, quæ non essent in lapide, & in materia prima, sine forma corporeitatis. Ad 10.

Ad vndecimum Respondetur, quòd hæc ratio non concludit contra nos, sed contra Iandunum: quia non sustinemus quodlibet genus constitui à propria forma: sed aliqua; & ita respondetur, quod aliud est loqui de genere, quod est conceptus abstractus, & communis pluribus speciebus, & aliud loqui de hac forma particu- Ad 11.

particulari, quæ eſt in hoc compoſito, per quam comprehenditur ſub tali genere; verum eſt, quòd genus non poteſt eſſe ſine ſuis ſpeciebus, & differentijs: ſed hęc forma particularis, per quam comprehenditur ſub genere, poteſt eſſe abſque alijs formis illi adiunctis: quia non clauditur in illis, vti genus in ſpeciebus: ſępè enim euenit, quòd genus abſtrahatur à formis prioribus, & alijs pręcedentibus, & tunc genus poteſt eſſe ſine ſpeciebus ſubſequẽtibus, vt euenit in propoſito: nam hoc genus corpus, abſtrahitur à formis particularibus corporeis, & tales poſſunt eſſe ſine formis ſubſequentibus quæ dant illi corpori aliud eſſe ſpecificum: ſed quando genus ſumitur à realitatibus, realitas, à qua ſumitur genus, non poteſt manere abſque ſuis ſpeciebus: quia includitur in illis vt realitas, & pars earum.

De numero formarum ſubſtantialium in eodem compoſito, explicantur variæ opiniones, & reÿciuntur; & ponitur opinio Scoti, & defenditur. Cap. I V.

Iādunus. OStenſum eſt plures eſſe formas ſubſtantiales in compoſito: de numero verò earum ſunt variæ opiniones. Iandunus 1. de Anima, q. 8. & 2. Metaph. q. 10. tenet in compoſito eſſe tot formas ſubſtãtiales, quot ſunt prædicata quidditatiua, & eſſentialia in primo modo dicendi per ſe, & ſic in homine vult aliam eſſe formã, qua eſt homo, aliam qua eſt animal, aliam, qua eſt corpus, &c. & pro ſe habet multas rationes.

1. rō. Primò. Philoſophus 7. Metaph. cap. de definitione, ait, quod definitio eſt ſermo habens partes, & quod partibus definitionis reſpondẽt partes rei, ergo alia eſt pars à qua homo eſt homo, & alia, à qua homo eſt animal.

2. rō. Secundò. Philoſoph. 2. Metaph. volens probare, quod non datur proceſſus in infinitũ in cauſis formalibus, probat nõ eſſe proceſſum in prædicatis in quid, ergo vult, quod ſecundum diuerſitatem taliũ prædicatorum, ſint diſtinctæ formæ in eodem indiuiduo.

3. rō. Tertiò. Idẽ nõ poteſt eſſe ſimile, & diſſimile alicui ſecundum eandem formã: ſed homo ſecundum quòd animal, eſt ſimilis equo, & ſecundum quod homo, eſt ei diſſimilis, ergo non eſt eadem forma, qua eſt animal, & qua eſt homo.

Quartò. Diuerſa quod quid eſt, ſunt diuerſæ formæ, quia quod quid eſt forma: *4. rō.* ſed in quolibet exiſtente in genere ſunt diuerſa quod quid eſt, ergo diuerſæ formæ. Maior eſt euidens; Minor probatur: quia diuerſa obiecta intellectus, ſunt diuerſa quod quid eſt: ſed genus, & differẽtia ſunt diuerſa obiecta intellectus: quia vnum poteſt intelligi ſine alio, ergo ſunt diuerſa quod quid eſt, & communiter diuerſæ formæ.

Quintò, Arguit ipſe Iādunus ſic. Sequeretur tunc, quod riſibile ineſſet omnibus *5. rō.* animalibus brutis; Conſequentia probatur: quia riſibile ineſt homini per formã hominis, ergo ſi eadem eſt forma, qua homo eſt homo, & qua eſt animal; riſibile ineri: homini ſecũdum quod eſt animal: ſed quod ineſt animali ſecundum quod animal, ineſt omnibus animalibus, ergo riſibile ineſſet omnibus animalibus.

Sextò. Conceptus animalis eſt diuerſus à conceptu hominis, ſecundum omnes; *6. rō.* vel ergo ſumuntur à diuerſis formis, vel a diuerſis modis eſſendi: ſi primum, habetur intentum; ſecundum autem dici non poteſt: quia quo ad modos eſſendi differt animal à ſeipſo: alius enim eſt modus eſſendi animalis, vt animal, & alius eſt modus eſſendi animalis, vt ſentiens.

Septimò. Illæ formæ ſunt diuerſæ realiter, quarum materia recipit vnum mediã *7. rō.* te alia: ſed materia prima recipit prius formas vniuerſales: deinde minus vniuerſales, mediantibus vniuerſalibus, ex Comentatore 1. Metaph. textu 17. ergo.

Verum hęc opinio non eſt admmittenda; licet enim quandoque diuerſa prædi- *Reÿcitur.* cata ſumantur à diuerſis formis, non tamen hoc ſemper verum eſt: quia ſępè ſumuntur diuerſa prædicata à diuerſis realitatibus, & gradibus formæ eiuſdem; quod probatur: quia ſi quodlibet prædicatum ſumeretur à propria forma, ſequeretur, quòd ignis eſſet corpus valdè compoſitum, quia eſt ignis, eſt corpus, eſt inanimatus, eſt ſubſtãtia, &c. & tamen ab Ariſtotele appellatur corpus ſimplex. Simi-

liter albedo nõ esset forma simplex, quia est qualitas: est qualitas patibilis, est color, est accidens, ergo esset valdè complexa; Idem de quattuor primis qualitatibus esset dicendum: quę omnia sunt absurda. Alias rationes habes apud Thomistas in Metaphysica, & apud Piccolomineum libro de Multitudine formarum in eodem composito, cap. 3.

Ad 1. Ad rationes in oppositum facilè respõdetur, quòd partibus definitionis respondent aliquando formæ diuersæ; aliquando realitates diuersę; vt declarat rectè Antonius Andræas, 7. Metaph. q. 14. & ago aliàs declarabo.

Ad 2. Ad secundum Respondetur, quod ibi arguit Aristoteles à maiori ad minus, & probat, quod si non datur processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis per se, quæ sunt plura, multo minus dabitur processus in infinitum in formis, quæ sunt pauciores.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd homo differt ab equo, quia habet formam alterius speciei ab anima equi: non tamen sequitur, quòd in homine præter animam intellectiuam, sit alia forma, qua sit animal: quia anima intellectiua claudit in se virtualiter vegetatiuam, & sensitiuam, & sic per eandem animam est animal, & homo, vt alias dicam in Theoremate an in homine sint tres animæ.

Ad 4. Ad quartum similiter patet, quod non omne quod quid est, est forma, sed sæpè est tantum realitas: quia de realitatibus formæ assignatur quoque quod quid est, & definitio.

Ad 5. Ad quintum, per idem patet, quia risibile inest homini per formam, qua est homo, quæ tamen eadem est cum forma, qua est animal, quia continet eam virtualiter: neque tamen valet consequentia, quod risibilitas insit alijs animalibus, quia animalia reliqua habent animam alterius speciei, cui non competit risibilitas.

Ad 6. Ad sextum concedo, quòd sunt diuersi, & quòd sumuntur quandoque à diuersis formis, quandoque à diuersis realitatib.

Ad 7. Ad septimum concedo, quando in cõposito sunt plures formæ, quòd vniuersalior prius recipitur, quàm minus vniuersa lis, nego tamen, quod cuilibet prædicato essentiali respondeat propria forma, & quod quodlibet genus desumatur à forma, sæpe enim desumitur à realitate, vt dictum est, vt color, in albedine, &c.

Est alia opinio Zabarellæ, & aliorum: qui dicunt in homine esse quattuor est formas substantiales, scilicet formam mixti, quæ resultat ex multitudine formarum particularium mixti; secundo, animam vegetalem; tertio, animam sentientem; quarto animam intellectiuam; volunt enim quod in homine istæ tres animę sint realiter, & essentialiter distinctę; Sed de hac re habebimus propriã disputationem, dum de rebus Animasticis loquemur. Alij vt Franciscus Piccolomineus, secundum Aristotelem ponunt in homine tres formas, scilicet formam mixti; secundò animam, quę organis vtitur, vt sensitiuam, & vegetatiuam; tertia est intellectiua, quę extrinsecus aduenit, quę ab eo appellatur mens; Sed de hac re quoque loquemur in proprio loco, vbi ostendam, quòd intellectus, & mens, est forma informans, & multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorũ; & quòd non distinguitur à vegetatiua, neque à sensitiua in homine, sed illas in se virtualiter claudit. Vltimo loco est difficultas de partibus organicis, an in vnaquaque parte organica corporis, sit vna forma distincta substantialis diuersa ab alijs formis; Quo ad hanc opinionem Thomistæ sustinent partem negatiuam: arbitrantur enim, nullo modo formas multiplicari in aliquo composito. Alij verò vt Piccolomineus, & Zabarella, licet non faciant proprias disputationes de hac re: tamen vt colligitur ex varijs eorum dictis tenent partem affirmatiuam.

Opin. Zab. *The. 72.* *Opin. Picc.* *The. 70. 72.* *Disp. de formis partium organicarũ. Tho.*

Scotus de hac re videtur Problematicus, nam in tertio Sententiarum, distinctione quarta, in principio corporis quęstionis; & in eodem libro distinctione 2. quæstione 3. in corpore videtur Problematicus, in 4. etiam, vbi probat dari multitudinem formarum in eodem composito; videtur se restringere ad formam mixti tantùm, & animam; An verò forma corporis mixti constet ex pluribus formis particularibus specie, & numero distin- *Scot.*

distinctis, non loquitur; attamen, ego puto ipsum sensisse partes organicas corporis habere varias formas specie distinctas; huic enim parti magis accedere videtur Antonius Andræas, 7. Metaphysices q. 17. sustinet quoque partem affirmatiuam: & re vera hæc est rationabilior. Et probatur ab Antonio Andreæ Primò sic; Aliqua pars corporis animalis potest separari ab animali, vt os, vel pes, & tunc illa pars manet, & tamen non manet in esse, neque habet entitatem suam à forma totius animalis: neque etiam generatur de nouo, vt sensu videmus, etiam in tam breui tempore incisionis, nō videtur quomodo possit de nouo generari. *Ant. And. 1. rō.*

Huic rationi Respondent Thomistæ, & assertores opinionis oppositæ, quod os illud habet esse per formam de nouo genitam. Ad improbationem huius dicunt: quod quantumcumque paruo tempore fiat illa incisio, tamen fit alteratione, quæ vt præuia, sufficit pro generatione nouæ formæ in parte incisa, & Confirmatur: quia illa forma est forma cadaueris, quæ est vilis, & est via ad resolutionem in elementa, ad cuius generationem, nec multum temporis, nec multæ dispositiones requiruntur. *Tho. Resp.*

Sed hæc responsio superius est confutata in primò capite: licet enim sit vilis illa forma cadaueris, est tamen substantialis, & est habita per generationem per vos: at scimus, quod generatio prærequirit varias dispositiones, & maximè generatio ossis, prærequirit concoctionem humoris, quæ alterationes, neque vna hora, neque vno die perficiuntur, vt videmus in ordinaria generatione ossis, ergo est impossibile, quod in tam breui tempore cum inciditur pes, vel manus, quod tempus est vix perceptibile, fiat generatio nouæ formæ, quæ requirit tam longam alterationem. Præterea, in membro abscisso a corpore animalis, vt est pes, adest caro, & os, & neruus, quæ habent varia temperamenta, communiter requirunt varias dispositiones: & tamē omnes eodem tempore generarentur, quod videtur absurdum.

2. rō. Secundò. Vna forma mixti nō videtur posse informare materiam dispositam cō trarijs, & repugnantibus mixtionibus: sed in corpore animalis sunt tales mixtiones, ex 1. de Anima, quia cerebrum est frigidum, & cor calidum, &c.

Huic rationi respondent, quod duplex est forma; Vna quę est vnica essentia, & virtute: Alia, quæ est vnica essentia, sed multiplex virtute: vera est Maior de forma primo modo, non secundo modo; Ratio autem currit de forma primo modo accepta: vnde ipsi volunt, quod forma mixti animati æquipolleat in virtute formis quattuor elementorum. *Resp.*

Sed hæc responsio supra etiam 1. capite est exclusa: quia forma, qua corpus est corpus, est forma informans, & dat esse informando, non dat esse virtualiter, vti Sol virtualiter producit ranam; vnde forma quæ dat esse mixto, non dat illi esse virtualiter, sed formaliter quoque: habet enim entitatem mixtam per formam informantem, ergo non sufficit, quod æquipolleat anima in virtute formis elementorum: sed opus est, quòd formaliter det esse tale mixto, non tantum virtualiter, vt Sol dat esse ranæ; anima autem non est talis, vel talis mixtionis, uel temperamenti: quia est forma simplex, ergo anima nō est forma illa dans esse tale, uel tale, parti organicę mixtæ. *Reijcitur.*

Tertio ex Aristotele in libro de Animalibus: Cor prius tempore generatur, quàm alię partes animalis, & hoc modo etiam possumus assignare multas mutationes completas, quarum una pręcedit aliam: sed istę mutationes terminantur ad formam substantialem, ergo in corpore animalis sunt plures formę substantiales. Hic respondet, quod Arist. ibi per generationem cordis intelligit solùm figurationem eius; non tamen est uerè, & essentialiter Cor, nisi in eo instanti, in quo introducitur anima, quæ informat totum, & singulas partes. Contra, Tunc mutatio illa esset mutatio accidentalis, non substantialis: & communiter, in mixti mutatione non essent plures mutationes substantiales, quòd tamen est contra sensum. Pręterea, tunc prius inhęreret accidens Cordi, scilicet illa figuratio, quam forma substantialis, & remaneret post aduentum formę substantialis, quorum *3. rō.* *Responsio.* *Reijcitur.*

vtrumque eſt contra ipſos , quia forma ſubſtantialis eſt , quę primo dat eſse contra Auerroem de Dimenſionibus interminatis , & accidentia quæ requiruntur pro diſpoſitionibus ad formam ſubſtantialem non manent adueniente forma ſubſtantiali. Pręterea, illa figuratio eſt terminatio quantitatis, vt patet: ſed hęc terminatio fit à forma ſubſtantiali, ſecundũ omnes, & ſecundum Thomiſtas ſubſequitur ad formam ſubſtantialem contra Auerroem in materia de dimenſionibus interminatis; ergo opus eſt , quòd antequam Cor figuretur , habeat propriam formam ſubſtantialem.

Contra Scot. Contra ſententiam Scoti ſunt omnes rationes ſuperius adductæ contra pluralitatem formarum in eodem compoſito, quę etiam ſolutę ſunt.

Soncinas. Sed pręter eos arguit Paulus Soncinas 8. Metaphyſ. q. 10. & 1. probat quod forma carnis eſt anima; & communiter idẽ erit dicendum de alijs.

1. rō. Primò arguit ſic. Anima eſt terminus nutritionis; ſed terminus nutritionis per ſe, primo eſt forma carnis, ergo anima eſt forma carnis. Prima propoſitio probatur: quia nutriri conuenit tantum viuentibus, vt dicitur 2. de Anima, ergo eis competit per animam, ergo anima eſt terminus nutritionis.

Soluitur. Hęc ratio ab ipſo ſatis confuſa fit; ſed ſolum concludit, quod anima eſt cauſa efficiens nutritionis, non terminus: & hoc eſt quod dicit Ariſtotel. in 2. de Anima, & hoc nos concedimus: ſed non ſequitur , quòd anima ſit terminus nutritionis: ſed caro, & os, & formæ particulares eorum; neque enim anima nutritur, vel augetur, ſed caro, & corpus per animam, & ideo ſolum animata nutriuntur.

2. rō. Secundò. Caro eſt caro per animam: quia quidquid eſt in animali genitum ex ſemine, illud totum eſt tale per animam: ſed caro eſt generata in animali per virtutem ſeminis, ergo. *Soluitur.* Reſpondetur, quod hæc ratio concludit animam eſſe principium effectiuum corporis, & carnis, quod concedo: non autem ſequitur , quod anima ſit forma carnis , vt eſt pars organica corporis.

3. rō. Tertiò. Si diuerſæ complexiones requirunt diuerſas formas ſubſtantiales , ſequitur quod diuerſæ potentiæ animæ requirunt in ſuis ſubſtantijs diuerſas animas: ſed hoc conſequens eſt falſum, ergo. Probatur Conſequentia: quia quæ ſunt magis intima, magis diſtinguuntur, ſed in animali ſunt magis intimæ potentiæ animæ, quam diuerſæ qualitates elementares, & complexiones, ergo ſi in animali diuerſæ complexiones requirunt diuerſas formas , multo magis hoc requirunt diuerſæ potentiæ animæ.

Ad hoc argumentum nego Conſequentiam. *Soluitur.* Ad probationem negatur Maior: concedo quidem, quod diſtinctio , quæ eſt per intimiora, ſit maior diſtinctione quæ non eſt per intimiora: ſed nego, quod potentiæ animæ diſtinguantur per intimiora, quam diuerſæ complexiones: diſtinguuntur enim formaliter tantum; ſed complexiones diſtinguuntur & realiter, & formaliter , & ideo diſtinguuntur per intimiora; quod autem non ponimus plures animas ſentientes licet videamus plura organa , & diuerſas operationes , euenit, quia non cogimur; nulla enim ſequitur contradictio , quod illi plures effectus prodire poſſunt ab eadem forma , quando habet illa organa diuerſa abſque contradictione; at dare eſſe formale tale , & tale mixto, videmus, quod non poteſt prodire ab eadem forma mixti; ſimiliter eadem pars mixti eſſet, & non eſſet, vt diximus in Prima ratione: quia eſſet, & tamen eſſet ſine propria forma, quod eſt impoſſibile.

Quartò. Si diuidatur animal annuloſum, conſtat, quòd partes diuiſę ſunt eiuſdem ſpeciei, & tamen cauda, & caput habent diuerſas complexiones. *4.*

Reſpondeo. Quòd partes illæ habent animam eiuſdem ſpeciei , ſed per ſe non ſunt partes eiuſdem ſpeciei, ſed diuerſæ ſpecie, propter diuerſas formas mixti ſpecificas dantes illis eſſe. *Solui*

Quintò. Manus mortua non eſt manus niſi æquiuocè ; ergo manus mortua non eſt manus per propriam formam , quia tunc eſſet manus vniuocè viua , & mortua, ergo ſignum eſt quod eſt manus ſolum per animam. Antecedens eſt Ariſt. in 7. Metaphyſices. *5.*

Reſpon-

Solu. Respondet Antonius Andræas, quod manus duobus modis potest considerari; Vel ut manus velut organum officiosum, siue vt organum animæ. Secundo modo est manus æquiuocè, id est, instrumentum æquiuocè, quia non amplius inseruit animæ; sed primo modo est manus vniuocè, per hoc patet ad obiectionem Iauelli contra hoc, quod non stat ratio organi, licet maneat ratio substantialis manus.

Auer. reiic. Cõf. obie. Denique est alia opinio Auerroistarũ, quæ ponit in composito vltrà animam, & formam mixti formas elementorum in mixto: sed hæc opinio iam suprà est confutata in materia de mixtione.

Est ergo dicendum, in quolibet animato composito esse vnicam animam, deinde formam mixti generalem, quæ dicitur forma corporis resultans ex alijs

obie. formis mixti partialibus corporis. Sed contra, quia tunc animal non erit vnum numero.

Solu. Respondetur, quòd licet animal habeat plures formas, non propter hoc sequitur, quòd non sit vnum: sed sequitur, quod non est simplex: vnde compositum est verius vnum in genere, id est, perfectius vnum, sed non indiuisibilius vnum, & ideo sufficit, quod partes istæ organicæ sint in eadem materia ordinatæ ad formam mixti, respectu cuius sunt partes integrales; vnde videmus corpus animalis esse congeriem quandam membrorum, & partium homogenearum, & heterogenearum; vniuntur ergo simul per formã vltimam mixti; aceruus autem lapidum nullam vnam formam communem habet, quæ faciat illos lapides vnum compositum numero. Alia argumenta habes apud Antonium Andræam, & eorum solutiones, vide eum; Quæ autem dicit Suessanus aduersus hanc positionem ex dictis hic, & suprà facile reijci possunt.

An idem accidẽs numero, quod erat in corrupto, permaneat in genito. Aliorum sententiæ expenduntur, & reijciuntur, & opinio Scoti comprobatur. Cap. V.

Suef. AD perfectam cognitionem pluralitatis formarum in eodẽ subiecto, oportet videre, nunquid idem accidens numero, quod fuit in corrupto remaneat in genito: hoc enim erat vnum ex præcipuis fundamentis, quibus nitimur probare, quod forma mixti est forma diuersa ab anima. In hac re duæ sunt extremæ opiniones.

Aliqui dixerunt, quòd idem numero accidens, quod fuit in corrupto non potest manere in genito, quia si hoc esset verum, alterum horum duorum absurdorum accideret; Vel enim accidens idem numero migrabit de subiecto in subiectum; Vel dicendum est, quòd omnia accidentia primò, & immediatè inhærent materiæ primæ.

Consequentia probatur: quia si subiectum accidentis statuitur compositum, cum corrumpitur compositum, corrumpitur subiectum accidentis, si ergo remanet accidens in alio composito, quòd de nouo generatur, patet, quod migrabit de composito in compositum, & de subiecto in subiectum, quòd ad omnibus Philosophis impossibile esse censetur; Vel si volumus vitare migrationem de subiecto in subiectum, debemus dicere, quòd subiectum immediatum accidentium est materia prima, quia eadem semper manet sub vtroque termino generationis: sed hoc est contra Aristotelem 1. de generat. textu 24. vbi dicit, subiectum accidentiũ esse sensibile, & 8. Metaph. textu 8. ait materiam prius recipere formas substantiales, deinde accidentales; Ex quo patet, quòd subiectum accidentis est compositum, constans ex materia, & forma substantiali. Alij verò, vt Ludouicus Buccaferreus 1. de Generat. Marsilius, & Gregorius Ariminensis 2. Sent. dist. 12. quæst. 2. artic. 2. tenent, quòd idem numero accidens, potest seruari in genito, quod fuit in corrupto; quam opinionem sensu ratione, & auctoritate Aristotelis probant; sensu: quia videmus in cadauere eandem cicatricem, quæ fuit in viuente, & hoc omnes homines fatentur. Ratione: quia si est alia cicatrix ab ea, quæ fuerat in viuente, quæro, à quonam agente sit producta, oportet certè, quod in puncto temporis fuerit impressa cadaueri, quod nec immaginabile quidem est, cum nul- *Aliorũ opin.*

lum appareat agens, à quo potuerit imprimi. Auctoritate, quia Arist. 1. de gener. tex. 24. affirmat in mutatione aquę in aerem seruari eandem perspicuitatem, & humiditatem, & apertè fatetur, posse in genito aliquod accidens sensibile manere: sed negat solum remanere posse, vt subiectum. Et in 2. de generatione textu 34. ait in elementis symbolam qualitatem habentibus, faciliorem esse mutationem: quia symbola qualitas eadem manet in genito, quæ fuit in corrupto. Zabarella libro de Communi rerum generat. cap. 8. hanc secundam sententiam sequitur, & nos quoque eandem sustinere videmur cogi, cum maximè hoc argumento vsi simus ad probandum formam mixti esse diuersam ab anima: quia eadem seruantur accidentia in cadauere, quę in viuente, vt dictum est de cicatrice.

Zab.

Tamen ex aduerso Scotus 2. Sent. dist. 3. quæst. 4. respondendo ad secundam rationem pro opinione, apertè dicit, quod si corrumpitur forma corporeitatis, non manet vllum accidens in genito, quod præfuit in corrupto; quid ergo dicendū? dico, quod vtrumque dicere possumus, & quod idem accidens numero manet, & quod non manet; primum patet per rationes adductas a Buccaferreo, & alijs, quæ sensibus patent; Non manet etiam, vt dicit prima opinio Pomponatij, & eius rationes ostendunt; veritas autem patebit, si considerabimus solutiones quas afferunt aliqui rationi Pomponatij, Buccaferrei, & alij ad rationem illam concedunt accidentia inhærere materiæ primæ immediatè, & sic volunt materiam primam esse immediatū subiectum accidentium. Ad probationem contra hoc ex Arist. 1. de generat. distinguunt, quod subiectum est duplex, inhærentiæ, & denominationis; materia prima est subiectum inhærentię; compositum verò denominationis. Ad illud ex 7. Metaph. dicūt, quod ille est ordo recipiendorum, non recipientis, formæ enim sunt, quę hunc ordinem postulant, vt prius substantialis, deinde accidentalis recipiatur; sed materia quantum est ex seipsa, est apta recipere immediatam formam accidentalem, atque substantialem; Sed huiusmodi responsiones iure confutat Zabarella loco suprà citato: prima enim distinctio non soluit argumentum: quia Arist. eo loco vult ponere discrimen inter formam substantialem, & accidentalem, & ponit per hoc: quia forma substantialis non habet subiectum sensibile, sed accidentalis; at stante hac responsione, subiectum formæ substantialis, & accidentalis est eiusdem rationis, si quidem est materia prima, & sic compositum erit subiectum denominationis respectu vtriusque. Secunda responsio quoque est nulla, tum, quia est falsa, quia nihil est frustra in natura, neque datur receptibile, quin detur receptiuum, & sic est maxima consonantia: at stante hac responsione, daretur receptibile, scilicet ordo formarum, nec tamen daretur ordo receptiuæ potentiæ, immò consentaneum est materiæ primæ, quod primo appetat formam substantialem, à qua perficitur; vnde dicebat Aristoteles 1. Physicorum, quod sicut appetit femina marem, ita materia formā, quod intelligitur de forma substantiali; tum, quia non tollitur præsens difficultas: nam stante etiam hoc ordine formarum recipiendarum, sequitur, quod formæ accidentales non possint inhærere materiæ primæ nudæ, sed necessariò inhærent composito. Proinde ipse Zabarella aliam solutionem excogitauit, quæ est; Primum statuendum est præ omnibus potestatem patiendi esse propriam materiæ primæ, & omnibus alijs competere per seipsam, & sic ipsa est subiectum receptiuum omnium formarum tam substantialium, quam accidentalium. Cæterum, etsi ipsa sit tale subiectum, negari tamen non potest, ipsam esse aptam eas recipere ordine quodam, ita quod eo ordine perturbato, non reciperentur, & hic ordo est, quòd prius recipit substantiales, quàm accidentales, & inter substantiales prius recipit vnam, deinde aliam; tamen per huius ordinis constitutionem non stat, quin proprium sit materiæ pati, & ipsa sola sit receptaculum omnium formarum, adeo quod ad omnem difficultatem tollendā cogimur dicere aliud esse subiectum receptiuum formarum, & aliud esse conditionem illi necessariam ad recipiendum formas,

Solu.

mas, subiectum receptiuum materia prima, conditio recipiendi formas accidentales est forma substantialis: non tamen forma substantialis est subiectum receptiuum; sicuti quantitas est conditio recipiẽdi qualitatem in substantia: non tamen quantitas est subiectum qualitatis, sed solum conditio necessaria ad hoc, vt recipiatur in materia. Ex his respondet ad auctoritates Arist. quod quando Aristot. ait accidentia habere subiectum sensibile, & Auerroes dixit accidentia habere subiectum actu, non solum subiectum inhærẽtiæ respexerunt, sed aggregatum ex eo, & conditione necessaria ad recipiendum: per hoc enim distinguuntur formæ accidentales à substantialibus, quia accidentales requirunt prius receptas substantiales, non econuerso: & ideo dicuntur accidentia habere subiectum sensibile, & actu: ex hoc etiam patet, quod auctoritas Arist. ex 7. Metaph. non est contraria: sed pro hac opinione: & ideo cum accidentia inhęreant materiæ primę, licet inhęreant mediante forma substantiali, quia tamen materia prima est eorum primum subiectum, patet, quod cum eadem materia maneat eadem in corrupto, & genito, quod accidentia illis inhęrentia non migrant de subiecto in subiectum.

Reijcitur. Verum neque hęc responsio tollit argumentum: ex hac enim responsione habetur, quod licet accidens propriè inhęreat materię primę, tamen non potest inhęrere ei, nisi prius illa materia sit informata forma substantiali, ergo luce clarius apparet, quod si destruitur forma substantialis, quę est conditio, & ratio propter quàm tale accidens inhęret materię, quod illud accidens amplius illi materię non inhęrebit; ergo dum corrumpitur compositum, accidentia in illa materia remanere non possunt: ablata enim causa per se, & proxima alicuius effectus, tollitur talis effectus, causa autem inhęrentię accidentis in materia prima per se est forma substantialis, ergo illa destructa per corruptionem, non potest in ea materia amplius remanere illud accidẽs: quòd si remaneret, sequeretur, quòd forma substantialis non esset causa talis inhęrentię.

Iudico itaque dicendum, quod accidentia inhæreant composito proprio: nã inhærere materiæ primæ mediante forma substantiali, est inhærere composito, cum materia prima cum forma substantiali si compositum ipsum: certum est autem, quod non quodlibet accidens inhæret cuilibet composito: sicuti nec quodlibet fit a quolibet, sed vnumquodque à causa determinata, ex Arist. 1. Physicorũ; Quòd ergo hoc accidens inhæreat huic subiecto, non prouenit ratione materiæ, cum ipsa indeterminatè sit apta recipere quæcumque accidentia, ergo prouenit ratione formæ, quæ quia est talis, ad ipsam quoque consequitur tale accidens. *Propria solutio rationis adu.* Cum ergo dictum sit, quod in composito sunt plures formæ substantiales, vt in animali anima, & forma mixti; in mixto quoque erunt accidentia varia: alia, quæ insequuntur animam, alia, quæ insequuntur formam mixti; Cum ergo corrumpitur in animali anima, & remanet forma mixti, corrumpũtur accidentia consequẽtia animam, & remanent accidentia consequentia formam mixti; propter hoc cicatrix eadem numero, quæ erat in viuente remanet in mortuo, quia cicatrix insequitur formam mixti, non animam: & ita apparet quomodo possimus dicere, quod idem accidens numero, manet in genito, quod erat in corrupto, & quomodo non: nam corrumpitur accidens consequens formam corruptam, non corrumpitur accidens consequens formam remanentem; & ita cum dixit Scotus, quòd corrupta forma substantiali, corrumpitur accidens quoque, intelligit primo modo: cũ ait, quod idem accidens, quod erat in corrupto manet in genito, intelligit secundo modo. *Adi. & Lrone.*

Nota Et nota, quod quodlibet accidens habet aliquam causam dantem illi esse, vel saltem conseruantem, qua destructa ruit illud accidens, & illa est semper aliqua forma substantialis: nam si accidentia consistunt in fieri, vt ambulatio, & locutio, pendent ab anima, & ideo illa destructa destruentur, vel eorum natura consistit in facto esse, vt sunt artificiata, & ista vltra causam efficientem, quæ est artifex, habent etiam causam conseruantem,

quæ

quæ reducitur quoque ad efficientem, quæ est forma dans esse materiæ, in qua producuntur, vt figura in ligno pendet ab artifice, & forma mixti ligni, tamquã à conseruante: vnde licet possit talis figura esse sine efficiente causa, non tamen potest esse sine causa alia conseruante: vnde si auferatur forma ligni à ligno, in quo est figura, figura quoque corrũpetur. Ecce, ergo quod omne accidens inhæret alicui composito ratione alicuius formæ, qua destructa, destruitur & illud.

Ex hoc etiam habetur, quod in corpore puro mixto, vbi est vnica forma mixti, cum corrumpitur illud mixtum, & fit aliud, accidens, quod erat in priori mixto, non remanet in mixto de nouo genito: quia nulla forma remanet eadem numero in genito, & corrupto; Idem dicendum *Ad 3.* de elementis, quæ sunt corpora simplicia; cùm enim ex aere fit ignis, nullum accidens idem numero, quod erat in aere, remanet in igne, sed solum idem specie; & hoc modo intellexit Arist. quando dixit in 2. de gen. in elementis habentibus symbolam qualitatẽ, faciliorem esse mutationem, quia in mutatione aquæ in aerem seruatur eadem humiditas, intelligitur eadem non numero, sed specie, vt etiam pulchrè explicat Zab. lib. 2. de Qualitatibus elementalibus cap. 5. & 9.

THEOREMA LXXIV.

Potentiæ animæ distinguuntur formaliter ab anima, & à se inuicem.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti. Cap. I.

Dist. declaratiua The. DE hac re loquitur Scotus 4. Sent. d. 44. q. 2. respondendo ad quæstionem, & 2. dist. 16. q. vnica, magis ex professo; ex ambobus his locis possumus colligere vnam distinctionem, quæ est declaratiua Theorematis; Cum enim quæritur de potentijs animæ, an distinguantur ab inuicem, vel quæritur de istis præcisè, vt sunt potentiæ animæ, vel, vt sunt totius compositi potentiæ; primo modo potentia est illa pars animæ, quæ est principium operandi; secundo modo est totum coniunctum, ex illa parte animæ, & organo, non enim anima potest tristari, vel gaudere per se, quia istæ formaliter sunt operationes totius coniuncti, & sic potentia visiua potest accipi pro hoc coniuncto includente essentialiter illam perfectionem animæ, & aliam perfectionem corporis mixti sibi correspondentem: & sic visio est totius coniuncti primo: ita quod proximum receptiuum, & ratio suscipiendi, non est anima, vel aliquid quod præcisè est in anima, nec forma mixtionis in organo, sed forma totius compositi ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio est ratio proxima recipiendi sensationem, & in hoc differt intellectus à sensu; quia intellectiua primo est susceptiua intellectionis, non enim est organica: non totum: sed sensitiua potentia non est primo receptiua sensationis, sed totum coniunctum, vt dictum est. Propositũ Theorema intelligitur secundum primum sensum; in secundo verò sensu possumus dicere, quod potentiæ sensitiuæ distinguuntur realiter; Probatur: potentia hoc modo nil aliud est nisi compositum ex corpore illo mixto, & potentia animæ, vt potentia visiua est quoddam totum essentialiter constans ex perfectione animæ sensitiuæ, qua animal videt, & ex perfectione illius corporis mixti, nempè oculi, qui quidem oculus est organum illius potentiæ. Ideò hoc modo consideratæ potentiæ animæ quatenus sunt illud totum coniunctum, dico, quod distinguuntur realiter ab ipsa anima, & probatur sic. Illa quorum vnum potest esse sine altero, absque contradictione, distinguuntur realiter: at sic est, quod anima sensitiua potest esse sine potentia visiua, quæ est illud cõiunctum, vt patet in cęco, ergo similiter vna potentia potest esse sine altera, vt auditus, sine visu: ergo distinguuntur realiter. Sed aliquis forsan dicet: hoc quidem *Dub.* concludit, quod istæ potentiæ distinguuntur ab inuicem realiter, sed non concludit, quod distinguantur realiter ab anima tota, quia illæ potentiæ non possunt esse sine essentia animæ, licet essentia possit esse sine illo coniuncto; Respondetur, *Solu.* quod hoc prouenit, quia anima est quid prius essentialiter illo coniuncto, ideò illud con-

lud coniunctum non potest esse sine anima, quia ab illa dependet: hoc autem non impedit distinctionem realem, vt dictum est declarando hanc distinctionem realem in Theoremate de esse, & essentia.

Opin. Scoti explicatur. Considerando verò ipsas potẽtias, quatenus sunt precisè ipsius animę, & non totius coniuncti, apertè Scotus secundo Sent. distinct. 16. quęstione vnica, sustinet, quòd non distinguuntur ab anima, nec à se inuicem realiter, sed solum formaliter contra D. Thomam, Henricum, & alios, adeo quod vegetatiua, sensitiua, & intellectus, vt sunt potentiæ, & facultates præcisè ipsius animę intellectiuæ, non distinguuntur realiter, sed formaliter ab essentia animæ, & inter se: similiter potentiæ istæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua, vt sunt potentiæ animæ vegetatiuæ; similiter visus, auditus, &c. vt sunt præcisè potentię animę sensitiuæ, solum formaliter ab ipsa anima, & inter se distinguuntur.

Hęc est positio Scoti: Hanc suam sententiam explicat Scotus in præcitato secundo Sent. dist. 16. quęst. vnica, in corpore, hoc modo. Assumit, quòd illa, quæ continentur vnitiuè in aliquo, non sunt omninò idem, quia quę sunt omninò idem, non dicuntur vnitiuè contineri in aliquo: quia illa non vniuntur, vnitio enim connotat aliqualem distinctionem, qualem non possumus ponere in ijs, quæ sunt omninò idem; illa etiam sic vnita non manent distincta ea distinctione, qua prius distinguebantur antequam vnitiuè continerentur in illo, sed remanent solum distincta formaliter, & fiunt idem realiter; hæc autem, quæ sic vnitiuè continentur in aliquo, & sunt idem realiter, & distincta formaliter, sunt duplicis generis: quia quædam sunt de natura continentis, vt quæcumque sunt superiora ad continẽs; exempli gratia, ab eadem re accipitur ratio albedinis coloris qualitatis sensibilis, & qualitatis, & hæc sunt superiora ad hanc albedinem, & ideo omnia sunt de essentia albedinis huius particularis, in qua vnitiuè continentur. Alia sunt contenta in aliquo vnitiuè quasi posteriora, quia sunt quasi passiones continentis, nec sunt res aliæ ab ipso continente: hoc modo ens continet multas passiones, quæ nõ sunt aliæ res ab ipso ente, vt probat Aristot. 4. Metaph. textu 4. & 5. sed distinguuntur ab inuicem tantum formaliter, & quidditatiuè, & etiam ab ente, formalitate dico reali, & quidditatiua; aliter Metaphysic. concludens tales passiones de ente, & illas considerans, non esset scientia realis.

Ad propositum, sicuti hoc secundo modo ens vnitiuè continet rationem vnius veri, & boni, & aliarum passionum; sic anima continet potentias istas vnitiuè quãquam formaliter sint distinctæ. Hanc sententiam confirmat persistendo in exemplo allato de ente, & suis passionibus, & accipit hanc propositionem ab eo positam, & probatam quęstione prima Prologi art. 4. in Reportatis, iuxta principiũ: quæcumque haberẽt aliquam distinctionem realem, si essent separata realiter, illam distinctionem habent secundum rationem, vbi non sunt distincta realiter; sub hac Maiori adiungit hanc Minorem: at ens, & vnum, si esent separata realiter, essent distincta distinctione quidditatiua, & reali, ergo & nunc quando sunt vnitiuè contenta in ente, retinent illam distinctionem quidditatiuam, & formalem secundum rationem (intelligere non ratiocinantem, sed ratiocinatam, licet enim amplius non sint duæ, vel plures res, habent tamen suos conceptus formales, & quidditates, quas prius habebant dum erant separata) sic in proposito, possumus accipere de intellectu, & voluntate, quæ non sunt partes essentiales animæ, sed sũt vnitiuè contentæ in anima, quasi passiones eius, propter quas anima est operatiua, nõ quod sint essentia eius formaliter, sed distinctæ sunt, idem tamen identicè, & vnitiuè, vt nos dicimus de attributis diuinis in esentia Dei; imaginandum est ergo, quod anima quasi in primo instanti naturæ, est natura talis, in secundo est operatiua, siue potens operari secundum hanc operationem, vel illam, & potentię, quæ sunt principiũ istarum operationum vnitiuè continentur in esentia eius, & secundum istam viam posunt saluari omnes illæ auctoritates, quæ dicunt, quòd

istæ

istæ potentiæ egrediuntur ab essentia animæ, & sunt quædam virtutes eius. Item quod sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, quia sunt quasi passiones animæ, & passio egreditur, & ebullit à subiecto, sunt tamen idem essentiæ animæ realiter, vt dictum est, & possunt etiam dici partes secundum quod nulla dicit totam perfectionem essentiæ continentis, sed quasi perfectionem partialem. Similiter isto modo facilè est concipere, quòd vna potentia non continet perfectiones omnium aliarum, nec totam perfectionem ipsius animæ, licet sit eadem propter illam distinctionem formalem: vnde sic contenta, non continent se mutuo, quia sunt distincta formaliter, & inter se, & à continente, cui sunt primo idem realiter.

Opin. Scoti. Hæc est positio Scoti ad verbum, quæ satis per seipsam est explicata; In hanc sententiam Scotus deuenit, quia rationes Aduersariorum non cogunt, & pluralitas sine necessitate non est ponenda: Non est autem necesse ponere istas potentias distinctas ab anima, & a seipsis realiter, & multiplicare tot entitates, vt patebit soluendo rationes Aduersariorũ; attamen in eadem quæstione respondendo ad quæsitum in corpore, adducit nonnullas rationes, quæ satis firmiter hãc sententiam comprobant, & sunt istę.

1. rō. Primò, si potentiæ animæ realiter distinguuntur ab anima, sequitur, quod anima non intelligit, nec vult, nec operatur per se, nec formaliter, sed per accidens. Consequens est falsum, & hæc falsitas probatur: quia dicere, quòd anima non habet propriam operationem, est asserere nobilissimum ens carere propria actione; Præterea, omne per accidens reducitur ad aliquid per se; debemus ergo adinuenire aliquod agens, quòd intelligat per se; sentiat per se, &c. Illud non videtur posse poni aliud quàm anima, ergo anima non per accidens, sed per se, intelligit, sentit, &c. Consequentia probatur: quia intelligere, est propriè intellectus, velle voluntatis, sentire sensitiuæ, &c. & per has potentias, anima intelligere, sentire, operari dicitur. Accipio modo, quod intelligere, & sentire, &c. est pati, & ideo, quod istæ operationes recipiuntur in his potentijs, alioquin non diceretur intellectus formaliter intelligere, nec sensus formaliter sentire, & tunc sic argumentor; Quandocumque aliqua operatio, vel actus recipitur in aliquo distincto realiter ab altero, nec potest recipi in illud alterum, nisi aliquo alio mediante, tunc illa operatio, vel actus dicitur recipi per accidens in illud alterum, in quo est mediante alio; vt exempli gratia: Color dicitur recipi per accidens, in substantia corporea, quia recipitur mediante superficie; Ita in proposito, si intelligere, sentire, &c. recipiuntur in anima per potentias distinctas realiter ab anima, nec possibile est alio modo recipi, sequitur, quod anima intelligit per accidens, vult per accidens, generat per accidens, &c. quia recipit has operationes per potentias, quæ sunt accidẽtia, & sunt quid realiter diuersum ab anima. Nec est quòd aliquis dicat: Anima habet hanc operationem dare esse, quia constituit in esse, animali, quoniam anima quatenus dat esse, est actus primus: vnde anima dicitur actus primus corporis Physici, sed vltra actum primum, habet etiam actum secũdum, inquit enim Arist. Anima est actus corporis Physici organici potentia vitam habentis; vbi per potentia vitam habentis, Aduersarij exponunt, id est potentis operari; ecce ergo, quod Arist. ait animã esse principium operandi, & exercere opera vitæ. Ex his colligitur, quod Anima, & suæ potentiæ sunt idem realiter.

2. Secundò substantia generatur à substantia, non enim accidens generat substantiam; quod probatur; quia forma generantis, quæ est principium generationis, debet esse nobilior, vel saltem æqualiter nobilis cum re genita, tam in vniuoca quam in æquiuoca generatione. Hanc propositionem probaui diffusè in Theoremate proprio; sed est impossibile formam accidentalem esse nobiliorem, & perfectiorem forma substantiali, ergo potentia si est accidens, non potest esse principium generandi immediatum, & principale. At per Arist. potentia vegetatiua est principium generandi, ergo vegetatiua, & cæterę potentiæ, non sunt accidentia, sed substantiæ, eędem, quod anima; Sed

ad hanc

Resp. Caietani. ad hanc rationem respondent Aduersarij, vt elicitur ex Caietano 1. parte quæst. 54.art.3. quod verum est quod anima secundum essentiam, est principium primum,& per se,operandi,sed agit mediatè.nempè mediantibus formis accidentalibus tamquam instrumentis:sed hæc responsio confirmat propositum nostrum, quia principium primum, & per se operationis est potentia animæ, si ergo animæ essentia primo per se operatur,& operatio primo,& per se est a potentijs,sequitur,quod potentię & animæ essentia sunt vnum,& idem realiter;Consequentia est clara,quod autem operatio primo,& per se,fit a potentijs, patet; quia Arist. dixit vegetatiuam esse principium alendi, nutriendi,& generandi,non dixit esse instrumentum,& accidens,quo anima generet, vt patet ex 2.de Anima, cap. de vegetatiua,circa text.34.42.& 48.& per totum illud caput; dixit etiam potētiam visiuam esse principium vidēdi,intellectus etiam est principium intelligendi, intellectus enim est qui formaliter intelligit, ergo si primò, & per se anima intelligit, & non per accidens, necesse est confiteri potentias animæ, & animam ipsam esse idem realiter.

3. Tertiò, Quanto aliquid ordinatum ad finem, attingit finem immediatius,tanto est maioris nobilitatis;Anima est nobilissima forma,ergo statuendum est ipsam immediatè,& seipsa attingere finem.

4. Quartò,& fortius.Eadem sunt principia essendi, & principia operandi, & ea forma, quæ dat esse, dat etiam operari, sed anima est principium essendi, ergo est etiam principium operandi:at non est principium operandi nisi in ratione potentiæ, ergo potentiæ sunt idem realiter cum anima. Ad hoc respondet Iauellus *Resp. Iau.* 2.de Anima, quæstione 22.ex Caietano vbi suprà, quod anima est principium operandi mediatum, non immediatum: Hæc responsio confirmat id, quod intendit argumentum nostrum; quia dum dicit quod anima est principium mediatū operandi,fatetur animam, & potentiam esse idem re,quia anima dicitur esse principium operationis, non secundum essentiam: quia sic est actus primus, sed quatenus dicitur potentia dat actum secundum,& est principium operandi; Vnde Aristoteles tribuit operationes potentijs, scilicet, vegetatiuæ, sensitiuæ, intellectiuæ,&c. Anima ergo operans, est potentia operans, per aduersarios anima est principium mediatum operans,ergo anima, & potentia sunt eadem res.

Quintò,Aliqua forma inferior anima, potest esse principium immediatum agēdi; patet de calore, & qualitatibus actiuis,aliter esset processus in infinitū; hoc etiam est nobilitatis,ergo hoc multo magis competere debet animæ intellectiuę, quæ est forma nobilissima. 5

Pro hac eadem opinione nostra,& contra sententiam D. Thomæ, & Aegidij faciunt rationes nonnullæ Auerroistarum, tenentium in animato esse plures animas: nam nos illas facile soluere possumus, sed secundum opinionem D. Thomæ nequaquam solui possunt, vt suo loco dicemus.

Variæ aliorum sententiæ adducuntur cum suis rationibus,& reijciuntur. Cap. II.

VAriæ sententiæ de hac materia fuerunt antiquitus;Alij enim videntur dicere, quod potentiæ animæ sint partes animæ realiter distinctæ ab inuicem;non tamen ab animæ essentia, & hæc ascribitur à Marginistis Scoti, D.Bonauenturæ, & Ricardo, Pro hac opinione, sunt variæ auctoritates; prima Aristot. 3. de Anima tex.1.ait *De parte autem animæ*,& intelligit de intellectu, Boetius in libro Diuisionum,dicit: anima diuiditur in potentias, sicut in partes virtuales;Sunt & aliæ plures auctoritates,& rationes.Hanc sententiam Scotus confutat in prædicta quæstione, sed nos de hac opinione loquemur in particulari Theoremate,in quo disputabimus,An vegetatiua,sensitiua,& intellectiua in homine sint tres animæ, realiter ab inuicē distinctę,vt tenet Zabar. & alij.

Alij verò, & hæc tribuitur Henr. dixerunt, quod potentiæ animæ sunt eędem essentiæ animæ, distinctæ tamen inter se realiter. Hæc opinio probatur: quia anima secundum se non dicit potētiam:nam potentia 9.Metaph.definitur per actum, *Opin. Her.*

& ècon-

& èconuerso; anima autem secundum se considerata,non definitur per actum, ergo non est potentia:at essentia animæ sub tali, & tali respectu dicitur talis, & talis potentia:secundum hoc igitur,quod anima secundum se, comparatur ad diuersos actus,sunt in anima diuersi respectus, qui dicuntur diuersæ potentiæ,& per huiusmodi diuersos respectus,anima determinatur ad diuersos actus,quomodo autem determinetur ad diuersos actus, declaratur: quia anima determinatur ad actus potentiarum organicarum,per organa ad intellectum agentem, & voluntatem,quæ sunt potentiæ actiuæ ex comparatione ad obiectum; & hæc determinatio est ex natura potentiarum, quia habet determinatum agere: ad intellectum verò possibilem,determinetur ex comparatione ad obiectum:sed per species receptas; quatenus ergo anima consideratur vt est iuncta organo, est potentia organica;quatenus consideratur vt potest deputare aliquod obiectum, & potest velle illud,est intellectus agens,& voluntas;quatenus recipit species, & intelligibiles, est intellectus possibilis;& sic patet,quòd potentiæ nil aliud sunt realiter, nisi ipsa animæ essentia, quæ per varios respectus distinguitur ratione, quorum respectuum potentiæ dicuntur realiter distingui.

Reijcitur. Hanc sententiam reijcit Scotus pluribus rationibus. Primò, quia hæc positio non satisfacit quæsito cōmuni, quo quæritur,an potentiæ animæ distinguantur ab inuicem: quia in hoc quæsito non quærimus de potentia, vt dicit respectum ad actum, sed quærimus de fundamento illius respectus,quasi de potentia,quæ est, vel potest esse principium operationis actiuè,vel principium receptionis passiuè; quærimus ergo de proximo fundamento relationis principij ad principiatum, siue de principio immediato actionis,vel passionis,& in hoc sēsu probat Scotus, quod opinio Henrici sit falsa; Primò, quia impossibile est absolutum cum relatione,facere principium per se vnum, sed vnius operationis per se, est vnum principium per se,ergo impossibile est,quod in ratione principij vnius operationis per se, includatur per se relatio; sed intelligere est actus per se vnus,& similiter velle,&c.ergo impossibile est, quod eorum principium includat aliquid absolutum, & respectiuum per se.

Secundò respectus non est de essentia potentiarum passiuarum, ergo nec actiuarum:consequentia patet; quia est eadē ratio vtrinque, sunt enim omnes potentiæ; Antecedens probatur: tum quia materia recipit formas per essentiam suam, non per relationem;tum etiam,quia si relatio esset de essentia materiæ, esset absoluta, & esset pars absoluti, & faceret per se vnum cum absoluto, quod est euidenter falsum; Adducit alias rationes Scotus ad hominem,quas hic nō refero:quia hæc opinio non habet his temporibus sectatores magni nominis,pro re ipsa sufficiunt rationes adductæ. Ad rationem pro hac opinione,dicitur,quòd anima formaliter non est potentia,sed materialiter,vt declaratum est nunc,& cap. præcedenti, quia est principium actiuum super quo fundantur respectiuæ potentiæ. *Ad rōnē p̄ hāc opin.*

Opin. D.T. Aliqui alij,vt D.Thomas,& Aegidius, dixerunt potentias animæ esse accidentia de secunda specie qualitatis, & ideò distingui realiter ab essentia animæ, & à seipsis. Pro hac opinione multę rationes adducuntur a Thomistis,sed duæ præsertim adducuntur à D. Thoma in prima parte,quæstione 77.artic. 1.vbi hanc sententiam ex professo substinet.

Primò; Potentia, & actus pertinent ad idem genus, sed actus potentiarum istarum,nempè intelligere, & velle, sunt accidentia animæ,ergo & potentiæ. *1. rō.*

Secundò, si potentiæ animæ essent essentia ipsiusmet animę, sequeretur quòd habens animam, semper actu operaretur; sed anima non semper intelligit, neque semper operatur, ergo. Consequentia probatur: quia sicuti, quia anima est actus primus,habens animam semper viuit,ita si esset potentia,& principium immediatum actus secundi, habens animā, semper operaretur. *2. rō.*

Tertiò, Arguunt alij ex principijs D. Thom. Esse,& operari,in quolibet creato distinguuntur realiter; quia esse reductiuè est in genere Substantiæ;operari verò in genere Accidentis; Hæc propositio *3. rō.*

proba-

probatur: quia in solo Deo idem est actio, & essentia. Ex hac propositione inferunt; ergo essentia in rebus creatis, & potentia operatiua eius, distinguuntur realiter; Consequentia deducitur: quia diuersorum actuum, diuersa sunt principia: quoniam vnusquisque actus proportionatur suo principio; sed esse, & operari, sunt diuersi actus: quia esse, est Substãtiæ, operari autem est Actus potentiæ operatiuæ, ergo principia eorum, quæ sunt essentia rei, & potentia operatiua, sunt distincta realiter.

4. rõ. Quartum argumentum. Essentia animæ est actus primus corporis: sed nõ omnes potentiæ sunt actus corporis, nec partes corporis: quoniam aliquę sunt inorganicę, vt intellectus, ergo potentię nõ sunt essentia animę: & confirmatur: quia animę essentia est simplex, & ideò non potest esse actus corporis, & separata à corpore, nisi secundum diuersa, & ita secundum essentiam est actus corporis, quò ad potentiam, scilicet intellectum, est separata.

5. rõ. Quintò, Si anima esset idem realiter quod potentiæ suę, vna non moueret aliam: quod est falsum: vt patet in 3. de Anima, in quo Philosophus dicit, phantasiam mouere appetitum; Consequentia probatur: quoniam Philosophus 8. Physicorum probauit nihil mouere seipsum.

Aegidius. Aegidius Romanus adducit talem rationem. Accidens variabile, non inest substantiæ, nisi mediante accidente inuariabili: intelligere, & velle sunt accidentia variabilia, & conueniunt animę mediante intellectu, & voluntate: ergo intellectus, & voluntas, sunt accidentia. Maior probatur: quia maior distinctio non procedit ab vnitate, nisi mediante aliqua minori distinctione.

Heruæus. Heruæus arguit sic. Nullum simplex potest esse immediatum principium, & totale diuersarum operationum; & hoc probat in illo Vbi magis videtur, nam materia vna, & simplex, non potest secundum se, esse principium receptiuum diuersarum formarum alterius rationis, nisi mediantibus dispositionibus quibusdã determinantibus ipsam ad diuersas formas, aliàs enim quodlibet posset fieri ex quolibet, quod est impossibile, 1. Phys. tex. 42. & inde, ergo vna essentia simplex, non potest esse principium immediatum diuersarum operationum, vt sunt intelligere, & velle; ergo hoc erit per potentias realiter distinctas.

Iacobus Zabarella libro de Facultatibus Animæ, c. 3. alijs argumentis D. Tho. quæ efficaciora putat, eandem sentẽtiam probat: & licet aliquatenus discrepet ab opinione D. Tho. tamen hanc sententiã, quod potentiæ animæ distinguuntur realiter ab essentia animæ, & quod sint accidentia de secunda specie qualitatis, iudicat verissimam. Zabarella.

Prima ergo ratio est hæc; Potentia naturalis, siue aptitudo ad operandum, ponitur ab Arist. in secunda specie Prædicamenti Qualitatis: potentię animę sunt aptitudines ad operandum, ergo sunt accidentia de secunda specie Qualitatis. Secundò. Si anima esset idem quod sua essentia, ipse quoque potentiæ essent idem inter se; Consequens est falsum apertè: quia tunc potentia visiua erit idem quod potentia motiua, & potentia olfactiua, & etiam omnes concedunt potentias esse plures, & non vnam; Consequentia est euidens: quia quę sunt idem alicui tertio, sunt idem inter se. Tertiò, pro eadem opinione ita argumentatur. Potentia operandi, respicit actum secundum, & operationem ipsam, sed semper perfectior, & nobilior est actus quàm potentia ipsam respiciens, ergo si potentia essentialiter, & secundum internam rationem esset anima ipsa, operatiò, quæ est accidens, esset perfectior quàm anima.

(Right margin: 1. rõ. beside "Prima ergo ratio"; 2. rõ. beside "cundò. Si anima"; 3. rõ. beside "sunt idem inter se. Tertiò".)

Quartò, Ex dictis D. Thomæ; Sicuti se habet posse ad esse, ita potentia, ad essentiam: sed in anima differt esse, à posse, ergo & potentia differt ab essentia; Quod esse differat à posse, probatur: quia anima cum sit actus primus dat esse: non tamen semper dat operari, vt contingit in oculo cæco: nam anima illi oculo dat esse, non tamen dat operari, vt patet: quia non videt cæcus. 4. rõ.

Propter has rationes Zabarella conuenit cum opinione D. Thomæ, scilicet, quod potentiæ sint accidentia de secunda specie Qualitatis, & quòd ideò realiter di-

ter distinguantur ab essentia animæ, & à seipsis: tamen discrepat ab opinione D. Tho. in alio, vt ait cap. 4. quia D. Tho. & Ægidius, existimarunt, quòd potentiæ sint agentia media inter essentiam animæ, & ipsam operationem. Hoc iudicat Zabarella esse falsum, & ait Scoti argumenta esse efficacia contra hoc, & ideò ipse vult, quòd istæ potentię sint quædam accidentia, & aptitudines ad operandũ; vult etiam quod pręsupponant aliã priorem naturam, quę est essentia animæ, à qua proueniunt ipsę potentię, tamquam a causa efficiente, non per modum trasmutationis, sed per modum emanationis: quæ prima causa est etiam immediatum principium operationis intelligendi, & volendi, &c. licet ergo istæ potentię sint quodammodo mediæ inter essentiã animę, & operationem, non sunt tamen causę medię: sed essentia ipsiusmet animę est immediatum principium operationis; & hęc colliguntur ex 2. 3. & 4. notando illius 4. cap. quibus declarat Zabarella hanc suam sententiam.

Reijcitur. Verum hæc opinio non est sustinenda, vt per rationes Scoti superius adductas satis patet; sed quoniam isti dicunt, quod istæ potentię sunt accidentia de secunda specie Qualitatis, & in hoc faciunt maximam vim, & pręsertim Zabarella: ideò hoc est diligenter considerandum. Pro clara ergo notitia huius rei est notandum, quod potentia duobus modis potest capi; Vno modo pro ipso principio, & vi, à quo aptitudo agendi, & patiendi emanat; Alio modo pro ipsamet aptitudine, & potentialitate agendi, & patiendi; mẽbra istius diuisionis patent: quia aptitudo agendi, & patiendi, est accidens, principium verò à quo emanat hęc aptitudo, est forma substantialis compositi; Modo nos ponimus duas Conclusiones, ex quibus comprobatur sententia Scoti, & opinio aduersa reijcitur 1. Potentia primo modo accepta est ipsamet essentia formę substantialis 2. Potentia secundo modo accepta, est accidens de secunda specie Qualitatis. Prima Conclusio probatur: quia secundum omnes, forma substantialis est actiua, & hoc aduersarij fatentur vbique, & probatur; quia forma distinguitur à materia, quia materia est principium passiuum, forma verò actiuum. At non esset actiua, nisi secundum essẽtiam esset principium agendi: si enim hoc principium agendi esset quid externum ipsi formę, iam forma non ageret per se, neque esset principium per se, sed per accidens; sicut lignum ignitum calefacit, non per se, sed per accidens; immò in se forma substantialis nullo modo posset dici actiua: quia cui non competit ratio denominationis, neque ipsa denominatio ei competere potest; Ratio autem qua aliquid denominatur agẽs, est principiũ, & vis agendi, ergo si tale principium non competit formę substantiali, neque ei cõpetere potest denominatio ista quidditatiuè. Pręterea formę substantiales diuersę, constituunt diuersa composita habentia diuersas aptitudines agendi, & patiendi, ergo aptitudo non est primum principium, & vis agendi, sed habet ante se aliud principium, à quo ipsa emanat, & quod est verum, & proprium principium agendi, & patiendi. Pręterea, si negemus omnem actiuitatem, & passiuitatem à formis substantialibus, erunt entia otiosa, & accidentia erunt nobiliora eis, & diuersitas actionum in substantijs prouenit ex accidentibus, non ex substantijs, non habebimus viam cognoscendi quomodo vna substantia sit nobilior altera: quia via inuestigãdi hoc, est ex effectibus, quæ sunt accidentia, & operationes, vt patet, & denique tota philosophia euertitur. Hoc etiam apertè admittit Zabarella in illo 4. capite, notando quarto, in quo dicit apertè, potentias non esse causam mediam inter animam, & operationes: sed animam ipsam esse immediatum principium operationum in genere causę efficientis; & fatetur rationes Scoti in hoc firmiter concludere aduersus Diuũ Thomam, qui vult, quod potentiæ sint causę mediæ inter animam, & operationem in genere causæ efficientis. Et notandum est, quod forma nedum est principium actiuum aptitudinis agendi; sed est principiũ passiuum, id est principium aptitudinis patiendi, vt declaraui in Theor. quod natura est principium passiuum tantũ: primum principium ergo determinatum agendi,

Marginal notes: Potẽtie animæ non sunt de prędica. qualitatis. — 1. conclus. — 2. conclus. — 1. probatur — 2. probatio — 3. probatio — Nota — Theo. 33.

2. co. cl. probatur agendi, & patiendi est forma substantialis, & sic patet prima Conclusio. Secunda Conclusio est clara, & de hac non est controuersia: quia quælibet aptitudo, siue agendi, siue patiendi, quæ consequitur essentiam formæ, fluit à forma, & sic illa aptitudo non est substantia: quia in his substantijs corruptibilibus substantia nō producitur nisi per motum, & mutationem, ergo erunt accidentia, quia accidentia fluunt per modum emanationis à Substantia, & sic est inseparabilis illa aptitudo à forma, & composito, cuius est, & illi soli competit, & semper dicitur accidens proprium, sin minus, dicitur accidens commune; & ex hoc patet, quomodo propria passio distinguatur, & non distinguatur à subiecto. Si enim propria passio accipitur pro principio aptitudinis, est substantia, non accidens; Si verò accipiatur pro aptitudine emanante a forma, est accidens de Prædicamento Qualitatis.

His habitis, vlterius dico, quod potentia naturalis, & impotentia, quæ ponitur ab Aristot. in secunda specie Qualitatis, est potentia secundo modo accepta. Probatur per rationes adductas nunc pro prima Conclusione: quia potētia primo modo accepta, est essentia, & natura ipsa formæ substantialis, & ideò est ipsamet substantia formæ substantialis; Probatur etiam ex textu Arist. in Prædicamentis cap. de Qualitate, non enim dicit Aristot. ibi, quod omnis potentia naturalis sit Qualitas: sed dicit, quòd potentia facilè aliquid faciendi, & facilè aliquid patiendi, est Qualitas, quia facilitas agendi, & patiendi inest rei propter illam qualitatem, quę pululat à forma substantiali, & hoc confirmatur exemplis Arist. ibi, quibus se declarat: inquit enim, quod durum dicitur illud, quod habet potentiam ad non facilè secari, potentia ergo ad non facilè secari, est secunda species Qualitatis; non inquit igitur Aristot. quòd potentia absolutè ad non secari, sit species Qualitatis, sed potentia non facilè secari. Ex hoc ergo manifestum est, quod vult secundam speciem qualitatis esse illam aptitudinem, & propensionem, quæ insequitur formam substantialem rei, propter quam res non est sic potens, vel impotens absolutè (quia hoc quòd sit absolutè potens, vel impotens est à forma substantiali) sed propter quam res est facilè potens, vel non facilè potēs agere, & pati, quod prouenit à Qualitate. Quod etiam declaratur exemplo de elementis: quòd enim ignis feratur sursum, non dicimus absolutè prouenire à leuitate, sed à forma substantiali ignis; sed a leuitate prouenit facilitas ascendendi sursum, & ideo leuitas est accidens, & iure dicimus ignem habere naturalem potentiam ascendendi sursum, & naturalē potentiam ascendendi sursum in igne esse leuitatem, & in terra tendendi deorsum grauitatem, &c. Quia ab his qualitatibus habent facilitatem ad suos motus naturales. Ex his etiam est notandum, quod istæ duæ potentiæ declaratæ, non cō ueniunt in aliquo genere, quia potentia primo modo est substantia, secundo modo est accidens; substantia autem, & accidens in nullo genere conueniunt; potentia igitur in se est transcendens, & dicitur de forma, quæ est substantia, & actus primus, & de operatione, quæ est accidens, & actus secundus: ita potentia primo modo, dicitur de forma ipsa, potentia secundo modo dicitur de aptitudine fluente à forma, & est accidens; & hoc egregiè confirmatur ex Arist. 9. Metaph. tex. 2. vbi Arist. ex professo agens de potētia, postquā declarauit quid sit potentia absolutè, tā actiua, quam passiua, quæ continetur sub primo membro à nobis declarato declarat deinde potentiam secundo modo dictam, his verbis: *Iterum autem hæ potentiæ dicuntur, aut solum faciendi, aut solum patiendi, aut ipsius bene, quare in harum rationibus insunt aliqualiter rationes priorum potentiarum*, vbi not. est illud verbum (aliqualiter) dicit enim Aristot. quod potentia secundo modo dicta, scilicet, potentia bene, vel malè faciendi, includit quodammodo rationem potentiæ absolutæ, quasi dicat per quandam similitudinem; non vult ergo, quod vtraque potentia contineatur sub eodem genere: quia sic simpliciter potentia secundo modo, includeret rationem potentiæ: sed vult, quod includat solum aliqualiter scilicet per similitudinem, & proportionem; Quod etiam confirmatur, quia

infra textu 3.diuidit potentias in rationales, & irrationales; & potentias rationales dicit esse principia in animatis, potentias verò irrationales esse principia in inanimatis, & dicit omnes artes, & scientias factiuas esse potentias, ideſt principia efficientia artes mechanicas, & morales, esse potentias, ideſt principia productiua actus moralis. At quis dicet principia prima efficientia huiuſmodi artes esse accidentia? dicamus ergo, quod potentia propriè accipitur pro principio primo, quod eſt ſubſtantia, & eſſentia rei, à qua emanat actio ipſa, & aptitudo; ſecundario verò pro aptitudine, quæ conſequitur ipſam formam, & eſsentiam ſubſtantię, & hęc eſt accidens, & ſecunda ſpecies Qualitatis.

His declaratis patet, quod potentiæ animæ, non ſunt potentiæ ſecundo modo, ſed primo modo, & ſic non ſunt accidentia, ſed ſubſtantiæ. Hoc etiam per rationes Scoti probatum eſt, tamen vt res certior fiat, illud idem ex Ariſtot. comprobatur euidentiſſimè.

1. rõ. cõtra adu. Ariſt. in 2. de Anima, textu 13. diuidit gradus vitę in quattuor ſpecies, ſcilicet, in vegetare, intelligere, ſentire, & moueri ſecundum locum; deinde in tex. 19. mouet duas quæſtiones Primæ. Vtrum vnuſquiſque horum graduum ſit Anima, vel pars Animæ. Secunda. Si ſit pars, vtrum ſit ſeparabilis ab alia loco, & ſubiecto, aut ratione ſolùm; & hæc ſunt verba Ariſtotel. ***Vtrum autem vnumquodque horum eſt anima, aut pars animæ***, & ſi pars, vtrum ſit ſeparabilis ratione ſolum, aut etiam loco; deinde ſoluens ſecundã, quæ ait, quòd de quibuſdam eſt certum, quod nõ ſunt ſeparabiles ab inuicem, vt patet in Enthomis deciſis, in quorum partibus deciſis eſt ſenſus, fantaſia, deſiderium, vegetatiuum, appetitus, & motus ſecũdum locum; ſed de intellectu eſt dubiũ: quia videtur quibuſdam, quòd ſit ſeparabilis ab alijs, vt æternũ à corruptibili. Ex his locis deſumitur argumẽtũ clariſſimũ, quòd potẽtię animę quæ ſunt vegetatiua, ſenſitiua, & cætera, hos enim gradus vitæ appellat Ariſt. potentias tex. 27. eiuſdẽ ſecundi, vt dicimus, ſunt partes animæ: ſed cuius totũ eſt ſubſtantia, partes quoque ſunt ſubſtantiæ, at anima, quæ eſt totum, eſt ſubſtantia, ergo potentię, quę ſunt partes animæ, erunt ſubſtantiæ.

Præterea, quãdo dicit Ariſt. quod de intellectu eſt difficultas, an ſit ſeparabilis, certũ eſt, quòd nõ intelligit per intellectũ accidens, ſed animã intellectiuam; de hac enim lis erat apud antiquos, non de accidẽte aliquo, certũ eſt enim, quòd accidẽs non eſt ſeparabile, & maximè hoc cogit Thomiſtas, qui ex hoc loco deſumunt Ariſt. ſenſiſſe animam rationalẽ eſſe immortalem: at quando dicũt, intellectũ eſſe immortalem, certum eſt, eos per intellectum non intelligere aliquod accidens, ſed ſubſtãtiam, & eſſentiam animæ intellectiuæ; Si ergo intellect⁹ eſt ſubſtãtia, ita quoque vegetatiua, ſenſitiua, motiua ſecũdum locum, & omnes potentiæ, ſunt ſubſtantiæ, quia eadẽ eſt ratio de omnibus: cum omnes dicuntur potentiæ, & ſint. 2.

Pręterea, in textu 22. eiuſdem 2. de Anima determinat Ariſt. quòd iſtæ potentiæ omnes, non ſunt ſemper in eodem ſubiecto, ſed aliquando adeſt vna tantum, vt in plantis vegetatiua ſolum, in animalibus brutis vegetatiua, ſenſitiua, & motiua ſecundum locum, tandem in homine omnes. Tunc quæro de vegetatiua, quæ eſt in planta, an ſit Accidens, vel Subſtantia? certè dicendum eſt, quod eſt ſubſtantia: quia tunc non eſt pars animæ, ſed anima, vt ibi dicit D. Thomas in expoſitione. Tunc arguo: Sed quod eſt vni ſubſtantia, non poteſt alteri eſſe Accidens, vegetatiua eſt Subſtantia, & anima in planta, ergo in homine, & aĩali non eſt Accidens. 3.

Præterea, probatur quod iſtę potentię ſint anima ipſa, & actus primus. Illud quo primo viuimus, mouemur, intelligimus, & ſentimus, eſt anima, ſed intellectiua, ſenſitiua, vegetatiua, & motiua ſecundum locum, primo intelligimus, ſentimus, & mouemur, ergo iſtæ potentiæ ſenſitiua, intellectiua, & aliæ, ſunt ipſamet Anima; Maior eſt Ariſt. 2. de Anima, tex. 24. Minor eſt clara. 4.

Præterea, in 3. lib. adſunt innumeræ authoritates, oſtendentes intellectum eſſe Subſtantiam, & animam ipſam intellectiuam, nam in primo tex. ait Philoſophus: ***De parte autem animæ***; Si intellectus eſt 5.

pars

pars animę, ergo non Accidens; in 4.tex. ait, quod est immixtus intellectus ab obiecto: hoc non potest intelligi de accidente, vt per se patet: quia loquitur de essentia intellectus, quam ostendit immixtam esse ab omnibus obiectis; in sexto autem tex. ait, intellectum esse immixtum à corpore, & organo corporeo; hoc autem certum est dici de essentia intellectiua animæ, & maximè secundum D. Thomam in septimo, ait, animam intellectiuam esse locum specierum non totam, sed intellectum; ergo intellectus est pars integralis animæ, & aliæ potentiæ, scilicet vegetatiua, & cęterę, sunt partes eti ametius.

Alia multa loca adducit Zabarella, libro de Humana mente, cap.14. in quibus ostendit Aristot. loqui in 3.lib. contra Diuum Thomam, de intellectu secundũ suam substantiam, ex quibus aduersus ipsum Zabarellam habemus validum argumentum: quia sequitur, quòd intellectus non est Accidens, sed Substantia, quod enim secundum se est accidens animę non potest de eo tractari, vt est substãtia, & essentia animę, sed per te Arist. tractat in 3. de intellectu, vt est anima intellectiua, ergo intellectus secundum se, non est accidens, sed substantia, & essentia animę intellectiuę.

Sed diceret forsan Zabarella, quod intellectus duobus modis accipi potest; Vno modo pro intellectiua anima, & sic est Substantia; alio modo pro potentia, & sic est accidens.

Contra. Hęc distinctio est falsa: nam intellectus propriè, qui est quartus gradus vitę, est potentia, & vt potentia est pars animæ, & quartus gradus vitę; Vnde Aristot. 2. de Anima, tex. 27. habet hæc verba. *Potentiarum autem animæ, quæ dictæ sunt, alijs quidem insunt omnes, alijs verò quædam, quibusdam verò vna sola; potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, secundum locum motiuum & intellectiuum*; Ecce quod appellat gradum vitæ intellectiuam potentiam; gradus autem vitæ intellectiuus est Anima intellectiua; non ergo aliud est intellectus acceptus pro potentia, & acceptus pro anima: sed idem realiter, ideo dicitur pars, & potentia animæ, respectu aliarum potentiarum, illius scilicet sensitiuę, vegetatiuæ, &c. Ex his omnibus colligitur, quod potentię animę sunt potentię Substantiales, non Accidentales, & sic non pertinent ad secundam speciem Qualitatis, sed ad Substantiam.

Sententiam Scoti sequuntur omnes ferè Philosophi his temporibus, vt Franciscus Piccolomineus, 1. libro de Materia, capite 10. Mercenarius in suis Dilucidationibus Ludouicus Buccaferreus Gregorius Ariminensis, & multi alij, apud quos adsunt rationes non spernendę: & quod dictum est de vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, dicendum est de generatrice, altrice, & nutrice: sicuti .n. illæ quattuor priores sunt potentiæ animæ intellectiuæ, ita istæ sunt potentiæ animæ vegetalis, quando anima vegetalis est sola, vt in plãtis: quando autem vegetalis est simul cũ sensitiua, & intellectiua, istæ tres facultates, generatiua, nutritiua, & cætera, sunt potentiæ quoque animæ sensitiuæ, & intellectiuæ: differunt solum, quia illæ quattuor sunt magis generales, istæ magis speciales: sed omnes sunt potẽtiæ, & idẽ sunt realiter animæ essẽtiæ, & distinctæ formaliter ab eadem; idem dicendum est de potentijs sensitiuis, vt visiua, auditiua, &c.

Pico. Mer. Bucc. Greg.

Rationes Aduersariorum soluuntur. Cap. III.

Ad 1. EX dictis patet solutio ad rationes in oppositum. Ad primam D. Thomæ respondet, & simul eam impugnat Scotus loco citato; Nam illa propositio actus, & potentia sunt eiusdem generis, includit æquiuocationem; Duobus enim modis potest accipi potentia; Vno modo, vt est principium operandi, & sic diuiditur in potentiam actiuam, & passiuam 2. & 9. Metaph. vt supra vidimus; Alio modo accipitur potentia, vt contradistinguitur ab actu; propositio allata, est vera de potentia hoc secundo modo accepta immò hoc modo accipiendo potentiam, actus, & potentia sunt nedum eiusdem generis, sed eiusdem speciei, & numero, quia idẽ indiuiduum, quod nunc est in actu, prius fuit in potentia: sed de potẽtia in hoc sen

su non loquimur in præsenti(tertio modo etiam potest considerari actus, & potentia, vt sunt passiones entis, & in hoc sensu patet, quòd non sunt eiusdẽ generis: quia in nullo prædicamento sunt, sed sunt illimitata, vt est ens; & in hoc sensu quoque patet, quod est falsa allata propositio.) Accipiendo autem potentiam primo modo, falsa est illa propositio: quia potentia, quę est principium transmutationis, vt potentia actiua, & actus illi respondẽs, non sunt rei existentis in eodem genere, neque in eadem specie, neque in eodem numero; vniuersaliter in eodem numero nũquam sunt: quia nihil producit seipsum, in eadẽ specie aliquando sunt, quia homo generat hominem, qui sunt eiusdem speciei: sed etiam sæpè sunt in diuersis speciebus, & generibus, vt cũ Substãtia generat Accidẽs, nã potentia actiua Substantiæ est in Substantia, actus illi respondens est Accidẽs, Ecce quod differũt genere, & genere generalissimo: qđ autẽ Substantia producat Accidẽs immediatè est sentẽtia Arist. 7. Metaph. in fine, textu 32. & vltimo, vbi dicit, quòd Substantia non producitur in esse, nisi à Substantia, sed quãtũ, vel quale producitur in esse nullo quanto, vel quali præsupposito in actu, sed solum in potentia. Ex quo apparet, quòd Substantia est immediatè effectiua Accidentis; De potẽtia passiua idem patet: quia Accidens, qui est actus, immediatè recipitur in Substantia alioquin esset processus in infinitum: quoniam Accidens inesset alteri, & illud alteri, & sic in infinitum.

Potentia autem passiua Substantiæ, & actus, qui est Accidens, sunt diuersi generis. Item D. Tho. ponit in anima virtutem actiuam respectu istarum potentiarum: quia eas fluere ab essentia, attribuitur virtuti actiuæ essentiæ.

Item ipsemet in 3. Sent. ait, quod essentia animæ est immediatum principium, & proximum receptiuum istarum potentiarum, quantumcumque sint Accidentia secundum ipsum, tamen secundum eundem, non sunt in eodem genere cum essentia animæ: ergo receptiuum non est semper eiusdem generis cum recepto.

Cai. Caiet. 1. par. Summæ quæst. 77. artic. 1. nititur defendere hanc rationem D. Thomæ, & pro solutione adducit hanc dist. quòd tripliciter res se habent, quædam enim sunt essentialiter in genere potentiarum; quædam verò sunt essentialiter in genere actuum; quædam participant potentiam, & actum.

Ad propositum ait, quod allata propositio: Actus, & potentia sunt in eodem genere, intelligitur de potentia essentialiter: (in proposito enim ait esse sermonem solum de his, quæ sunt essentialiter in genere potentiarum) ordinata ad actum, siue sit receptiua, siue sit actiua, vt patet in 12. Metaph. textu 26. Neque contra hoc adducitur aliqua instantia; & quod instantię adductæ à Scoto, nõ militent contra hoc, ibi nititur ostendere; Sed hæc responsio Caietani nihil obest probationibus allatis à Scoto; Etenim ista potentia essentialiter ordinata ad actum, non potest esse nisi potentia, quæ contradistinguitur ab actu; hæc potentia enim est essentialiter potentia: quia omninò secundum essentiam opponitur actui; At ratio Scoti dicebat, Propositionem illam eiusdem generis esse actum, & potentiam, in hoc sensu esse verissimam: sed non esse ad propositum: quia hic non loquimur de potentia quæ essentialiter opponitur actui, sed de potẽtia, quæ est principium transmutationis, quæ potentia non est essentialiter potentia, sed necessariò actus, vt patet de potẽtia actiua: quod enim non est actu, non potest agere, etiam passiua; quod enim nõ est, non potest transmutari; at quod rationes Scoti non militent contra Propositionem in hoc sensu concedimus: sed rationes Scoti procedunt contra potentiam primo modo acceptã, scilicet, pro principio trãsmutationis, siue sit actiuũ, siue sit passiuum: locus autẽ ille ex 12. Metaph. textu 26. nõ rectè intelligitur à Caietano, vt etiã notauimus in Theor. de Philosophiæ naturalis subiecto, dicit enim ibi Arist. quod omnium Prædicamentorũ sunt eadẽ principia, non absolutè, sed secundũ proportionẽ: quia in omnib. est actus, & potentia, quæ sunt principia illorum: sed ait Arist. quod non eodem modo in omnib. se habet actus, & potentia, quia in alijs materia est potẽtia, & actus est forma: in alijs verò est potentia, & actus: quia

Reÿcitur.

antequam essent prius erant in potentia, & postea facta sunt in actu; primo modo actus, & potentia, sunt principia Substãtię, quę componitur ex materia, & forma; secundo modo omnia Accidentia cõstant ex actu, & potentia, non quia quidẽ sint composita, ita quod accidens constet ex aliquo, quod sit potentia, & ex aliquo, quod sit forma, vt arbitratur Caietanus: quia Accidentia sunt formę simplices; sed dicuntur constare ex potentia, & actu: quia prius erant potentia, & postea facta sunt in actu, sicut dicit Philosophus 1. Physic. ex non domo fieri domum. Sed illum locum Arist. diligenter exposuimus in Theoremate de Subiecto philosophiæ naturalis.

Sed dato, quod Aristot. diceret, vt vult Caietanus, quodquodlibet Predicamentum constaret ex aliquo, quod sit potentia, & ex aliquo, quod sit actus, ita, quod Accidens, vt Quantitas, & Qualitas, &c. esset quoddam compositum, non est ad propositum: quia hęc potentia essentialiter ordinatur ad actum, vt cum illo componatur, & faciat compositum; at nos hic non loquimur de potentia, quę est pars compositi, sed de ea, quę est principium operationis.

Pręterea, talis potentia ordinata ad actum, est semper passiua, vt patet: nos autem hic loquimur de potentijs, quę sunt principium actiuum, & productiuum: nõ est ergo ad propositum hęc ratio, quę tali potentię innititur, & laborat in ęquiuoco. Reliqua quę dicit Caietanus ibi, quilibet ex dictis videre potest, quòd non sunt ad propositum.

Ian. Aliter respondet Iauellus in 2. de Anima q. 12. & tali modo videtur interpretari mentem Caietani: dicit enim, quod Propositio ista, & actus, & potentia, sunt eiusdem generis: in doctrina Diui Thomę intelligitur de primo principio actiuo, vel passiuo, quod ex primo intento authoris ordinatur ad producendum, vel recipiendum aliquem actum primo, & per se, non secundario, & per accidens; modo anima non est ordinata primò ad producendum suas potentias, quę sunt accidentia; sed ad dandum esse substantiale, & constituere, animatum, secundario verò ad producendum potentias; Potentię verò ex primo intento authoris, ordinatę sunt ad actus suos producendos per se, & non per accidens: ideo potentię, & actus sunt eiusdem generis, & consequenter cum actus sint accidentia, potentię quoque sunt accidentia.

Sed hęc interpretatio est falsa multipliciter; quia animam dare esse substantiale, & actum primum, est producere potentias; (vt vtar eius modo loquendi, qui tamen est improprius, & falsus) probo; quia quęro à Iauello, quid sit animam dare esse substantiale? certè est constituere viuens, & animal, at constituit viuens per potentiam vegetalem, & animal per sensitiuam, ergo animam dare actum primum, & producere potentias, idem sunt: alioquin posset anima dare esse substantiale, & actum primum, & non dare viuere: neque esse animal, quod est absurdũ; Ex quo habemus duo contra Iauellum; Primum, quòd falsum est, animam per se producere actum primum, & per accidens potentias: quia hęc duo sunt vnus, & idem actus; Secundum est. Quod anima, & potentię suę, sunt eiusdem generis: quia actus primus animæ, per se est productio potentiarum: quia non potest dare actum primum, nisi producendo potentias, & consequenter contra ipsum infertur, potentias esse substantias: siquidem sunt eiusdem generis cum anima. Insuper, dato, quòd potentiæ sint accidentia, falsum est, quod anima primo, & per se, non sit ordinata ad producendum eas; quia vt probatum est supra, nunc substãtia immediate producit accidens per se, alioquin accidens primum productum à substantia, non haberet causam productiuam per se, quod est absurdum: quia omne ens non per se, habet causam per se; item accidens proprium, non posset demonstrari de subiecto: quia in demonstratione ponitur solum causa per se. *Reÿcitur.*

Arguit etiam Iauellus contra id quod dicit Scotus; quod actus, & potentia sunt eiusdem generis; est verum de potentia, vt contradistinguitur ab actu: quia nedum est verum, quod sint eiusdem generis, sed eiusdẽ speciei, & idẽ numero, per hoc qui sunt termini incompossibiles, vt po- *Rñ Iauelli.*

potẽtia obiectiua rosæ, & actus entitatiuꝰ rosæ, ergo distinguuntur realiter; Dico primò, quòd ille, & Caietanus decipiuntur, dum interpretantur Scotum intelligere per potentiam, quæ contradistinguitur ab actu, potentiam obiectiuam: quia Scotus absolutè intelligit quamcumque potentiam, quæ contradistinguitur ab actu, siue sit obiectiua, siue sit subiectiua. Secundò, ad rationem dico, quod Scotus ibi nõ dicit quod potentiæ, & actus, sint idem numero; sed inquit, quod sunt in eodem numero, scilicet iu eodẽ indiuiduo: quia nedum sunt in eodem genere, & in eadẽ specie, sed etiam in eodem numero.

Resp.

Ad 2. rõnẽ princ.

Ad secundam rationem respondet Scotus, & digreditur arguẽdo cõtra eã, quòd aliàs videbimus; solutio rationis cõsistit in hoc; Negatur cõsequẽtia; Ratio negationis est: quia non valet similitudo, de dare esse, & dare operari, anima enim dat esse corpori formaliter, & in genere causę formalis; & sic valet dicere: anima est actus corporis Physici, & cætera, ergo corpus Physicum, & cætera, semper est in actu, est verò causa operationis in genere causæ efficientis: nõ est autem necesse, quòd causa efficiens semper agat; potest ergo anima esse actus primus, & forma corporis Physici, absque eo, quòd efficiat operationem, vel possit efficere: quia ista sunt diuersa genera causatum.

Instãtia Cai. & Iau.

Caitenus, & Iauellus ad hanc solutionem dicunt, quod ratio D. Thomæ concludit: quia quando dantur duo principia, quorum vnum non est expectatiuum sui actus, aliud verò est expectatiuum sui actus, illa sunt diuersa principia: sed essentia animæ non est expectatiua sui actus, quia semper dat esse, potentia verò est expectatiua, ergo sunt diuersa principia. Sed hęc ratio nulla est: quia hoc concluderet, si essent principia in eodem genere causæ: sed qu'a in proposito sunt in diuerso genere cau æ, non valet, vt dictum est: quia anima, vt est essentia, est causa formalis; vt productiua operationis, est causa efficiens; primus actus qui est formalis, non potest abesse illi, sed secũdus aliquãdo. Caietanus verò sic arguit. Ab actu, in quantum actus, non prouenit potentia: sed anima est actus, si autem daret solum actum primum, & non operationem ab ea, vt est actus, prouenirent potentia, ergo anima si est actus, etiam statim operatur. Respondetur, quòd ab actu in quantum actus est non prouenit potentia in suo genere: sed non inconuenit, quòd proueniat in alio genere: & sic ab anima inquantũ est actus formalis, non prouenit potentia in genere causæ formalis: sed prouenit potentia in genere causæ efficientis.

Resp.

Alia instãtia Caietani.

Resp.

Ad 3.

Ad tertiã negatur Cõsequẽtia; Ad probationem dico, quòd diuersorũ actuũ, diuersa sunt principia, sufficit quod sint diuersa formaliter, nõ semper realiter, essentia autem animę, & eius potentiæ, sunt diuersæ formæ formaliter, nõ realiter; Si verò formetur ratio, vt eã format Scotus: Sicut se habet esse, ad essẽtiã, ita operari, ad potentiã: tũc mutetur proportio, & dicamꝰ: Sicut se habet esse, ad operari, ita essẽtia, àd potẽtiã: sed esse, in omni creato distinguitur ab operari, ergo essentia distinguitur à potẽtia; Respõdet Scotus, qđ illa Propositio Maior: Sicut se habet esse, & cętera, est falsa: quia esse est idẽ, quod essẽtia realiter, nec differt ab illa: sed operari differt realiter à potentia, & fluit ab illa.

Ad 4.

Ad quartam dico, quòd continet expressum mendacium, & contra ipsos est. Nam dicit, quod essentia animę est actus corporis, & ideò non est separata secundum essentiam, sed solum secundum intellectum; modo ex hac ratione sequitur, quod anima intellectiua non sit separabilis à corpore, sed accidens ipsius animæ, scilicet, intellectus, qui est potentia, & accidens secundum eos, & sic solum accidens erit separabile, & accidens solum erit immortale, non essentia animæ: quę in se quam sint absurda, & etiã contra eos, patet. Ad rationem tamen dico. Quod Minor est falsa. Ad probationem iam diximus in Theoremate de Informatione animę intellectiuæ, quod licet intellectus non sit virtus organica, tamen est forma informans; & hoc ipsi quoque dicere debent, nisi sibi contradicere velint; & sic, hæc non sunt incompossibilia, quod anima intellectiua sit simplex, & inorganica, & tamen sit actus informans.

Ad 5.

Ad quintũ, iam declarauimus quomodo propositio illa de 8. Physicorum, nihil

mouet

mouet seipsum, intelligatur in Theoremate, quod elementa mouent seipsa. Oporteret etiam declarare, quomodo phãtasia moueat appetitum: sed propter prolixitatem vitandam, dico, quòd non est inconueniens, ea, quæ formaliter distinguũtur, mouere seipsa ad actum secundum: sicut non est inconueniens, quod idem realiter moueat seipsum hoc modo, licet nihil moueat se, quo ad actum primum.

Ad rõnẽ Aeg. Ad rationem Aegidij. Scotus eam reflectit aduersus Aegidium. Quæro enim vtrum potentia sit variabilis, necne? si nõ, cum anima sit ita inuariabilis, sicut potentia, ipsa anima poterit recipere actus variabiles sicut potentia: si potentia est variabilis, non potest recipere per te variabile, nisi mediante aliquo inuariabili, non ergo potest esse medium, quo essentia recipiat actus variabiles. *Ad rõnẽ Heruai.* Ad illud Heruæi resp. Scotus, negando illam propositionem: scilicet, quod idem simplex non possit esse principium diuersarum operationum; est enim falsa: quia etiam secundũ Aduersarios, Substantia animæ tunc non posset esse receptiuum immediatum triũ potentiarum; si quis dicat hoc verum esse æquè primo, tamen ordine quodam, ita vt vna recipiatur mediante alia, vel prius natura alia, non esse inconueniens, hoc impugnatur: quia vna forma in corporalibus, non est principium recipiendi aliam, vt raritas in igne, non est principiũ recipiendi calorem: nec calor in igne, est ratio recipiendi leuitatem, etiam si prius natura recipiatur calor: quia tunc leuitas nusquam reperiri posset, nisi vbi esset calor, ex quo calor esset per se ratio recipiendi leuitatem. Sic in proposito, etiam si vna prius alia recipiatur, tamen immediatè intelligere, & velle, in eodem susceptiuo recipiuntur, scilicet in essentia animæ. Quod dicit de materia, quæ non recipit diuersas formas nisi vario modo determinata, confirmat propositum: quia materia immediatè recipit saltem illa absoluta, quibus ipsa determinatur. Quod etiam dicit materiam mediantibus illis dispositionibus recipere formas, falsum est: quia quod est receptiuum, vel ratio recipiendi formam substantialẽ per se, est de substantia compositi, ergo illud absolutum quod sic disponit materiam, vel est forma substantialis, & tũc in composito essent plures formæ substantiales, quod ille negat; vel esset simpliciter accidens, & sic accidens esset de essentia compositi, quod est inconueniens; Ratio ergo nedum non concludit, sed admittit multas absurditates.

Ad primam Zabarellæ, patet ex dictis in 2. cap. quoniam potentiæ, quæ sunt de secunda specie Qualitatis, sunt aptitudines ad faciliter operandum: sed potentiæ animæ non sunt aptitudines, sed principia prima, à quibus aptitudines emanãt; istæ autem potentiæ, patet quod non differunt secundum magis, & minus, sed secundum speciem, & genus: & sic eius rationes quas facit, 1. lib. de materia, cap. 9. nullæ sunt. Cũ enim dicit: Sicut se habet actus, ad actum, ita potentia, ad potẽtiã, actus autem currendi, & bene currendi, sunt in Prędicamẽto Qualitatis, ergo potentiæ currendi, & potentiæ bene currendi, sunt in Prædicamento Qualitatis; Maior est falsa, & nititur illi Propositioni: eiusdem generis sunt actus, & potentiæ; quæ Propositio est falsa in sensu quo illã assumunt; vt declarauimus suprà in resp. ad primum D. Thomæ. Cum etiam dicit, quod sub potentia absolutè cõtinetur potentia bene agendi, ex 9. Metaph. iam dictum est in 2. cap. quomodo ille locus intelligatur: neque enim illæ potentiæ sunt species vnius generis, scilicet potentiæ in cõmuni, vt ille dicit, sicut declarauimus: sed differunt plus quam genere, & hæc potentia secundo modo dicta, quæ est accidens, continet aliqualiter, & per quandam similitudinem potentiã primo modo dictam, non vniuocè. *Ad 1. Zab.*

Ad secundã resp. quòd sunt idem realiter, sed differunt formaliter; Quod si quis arguat, vt Zabarella ibidẽ, rationes istæ formales, per quas potentiæ distinguuntur ab inuicem, vel sunt aliquid, vel nihil; non nihil, quia nihil non est causa differentiæ, ergo aliquid, & tunc, vel Substantia, vel Accidens; nõ Substantia, quia tunc erunt formæ substantiales, ergo relinquitur, quòd sint Accidentia. Resp. qđ argumentum contra nos nihil valet: quia *Ad 2.*

 dicimus,

dicimus, quod illæ formalitates sunt Substantia, nec tamen sequitur, quod sint diuersæ formæ, sicuti nec verum, bonum, & vnum, in ente, sunt diuersæ formæ, sed diuersæ formalitates, & realitates reales. Cum secundo arguit: Si potentiæ sunt idem realiter, & secundum internam rationem, sequeretur, quod potentia olfactiua, quatenus olfactiua, esset potentia visiua: quia hæc conditio, quatenus, est essentialior conditio, quæ insit potentiæ. Respondetur negando consequentiam: non enim dicimus, quod potentiæ illę sint idem secundum rationes formales, immò hoc negamus, sed solum dicimus, eas esse idem realiter: quia sunt vna met res realiter cũ essentia animæ, & cum seipsis: conditio autem illa, quatenus, infert identitatem secundum rationem formalem, vnde licet vnum, & bonum, à simili sint idẽ realiter in ente, nõ tamẽ valet ex hoc inferri, ergo bonum, in quantum bonũ, est vnũ.

Ad 3. Ad tertiam respondetur per dist. superius allatã, quod duobus modis accipitur potentia; Vno modo, prout cõtradistinguitur ab actu, & sic est vera Minor: sed sic non loquimur in proposito; Secũdo modo accipitur pro principio trãsmutationis, & sic falsa est Minor: quia potentia est nobilior actu illo secundo, scilicet operatione, & de hac loquimur in proposito.

Ad 4. Ad quartum, patet ex dictis ad tertiã pro D. Thoma, falsa enim est illa Maior: Sicut se habet esse, ad operari, ita essentia ad potentiam, quia esse, fluit, nec distinguitur ab essentia, sed est illi idem, operari verò, distinguitur à potentia, ideò non est simile.

THEOREMA LXXV.

Potentiæ intrinsecè & essentialiter distinguuntur à seipsis, sed à posteriori per actus, & per obiecta.

Exponitur Opinio Scoti, & aliorum opiniones, & rationes reyciuntur. Cap. vnicũ.

EX dictis in duob. præcedẽtibus Theorematibus patet satis conspicuè, quomodo potentiæ distinguantur ad inuicem, & per quid distinguantur; tamen, quia de hoc non consentiunt omnes, res breuiter est explicanda. Tota difficultas oritur ex verbis Arist. 2. de Anima, textu 22. & 23. in quibus locis dicere videtur, quòd potentiæ distinguantur per actus, actus per obiecta; ex hoc enim loco aliqui dicunt, quod essentialis distinctio potentiarum, & à priori, sumitur ab actu, & ab obiecto. Alij verò dicunt, quod potentiæ distinguuntur seipsis formaliter, & à priori: per actus verò distinguuntur à posteriori. Hæc secunda opinio mihi verior videtur: & ea expressè est Scoti, pluribus in locis: sed ex dictis maximè elicitur: quia cum ipsæ potentiæ a se inuicem solum formaliter distinguantur, clarũ est, quod ratio illas distinguens, est ratio formalis vniuscuiusque ipsarum potentiarum: sed hoc expressè dicit, & probat Scotus, quod lib. quæst. 13. post H.H. ponit enim hanc distinctionem, per quam explicat allatã propositionem desumptã ex Arist. quod potentias distingui per actus, potest intelligi duobus modis; Vel quod distinguantur per actus essentialiter, & à priori; vel quantum ad manifestationem, & à posteriori; Primo modo ait esse falsum; neque eo modo intelligi debere Propositionem Arist. quia quod est essentiale principiũ, & ratio distinctiua alicuius ab aliquo, nõ est posterius distincto: sed actus est posterior potentia essentialiter, ergo actus non est ratio, nec principium distinctiuum potentiæ; Maior est euidens: quia principia essentialia distinguentia rem, sunt etiam principia essentialia constituentia rem in esse, & sic præcedunt, non subsequuntur; Minor quoque est euidens: quia actus est effectus proueniens à potentia; effectus autem est posterior causa saltem natura; adeò, quod ratio est efficacissima. Hoc idem potest elici, & probari ex Scoto 2. Sent. dist. 1. q. 6. in corpore enim quæsiti probans, quod Angelus, & Anima differunt specie, & quod ratio istius distinctionis prouenit, quia anima est talis naturæ, & Angelus talis naturæ, accipit hanc Propositionẽ, & eam ibi probat; Omne potens agere, est aliquod ens habens actum primum, & in eo est prior actus primus secundum se, quàm in cõparatione ad actũ secũdum, cuius potest esse principium; ita

1. rõ. Scoti p sua opin.

2. rõ.

quòd

quòd licet illud, quo ēs tale eſt principiũ actus ſecũdi, non ſit aliud à natura ſua, nō tamen prima entitas ſua, eſt natura ſua, vt eſt principium actus ſecundi, ſed natura ſua, vt in ſe, eſt hęc; & ita prima diſtinctio entis, nō eſt per naturam ſuam, inquantũ eſt talis operationis: ſed per natura ſuam, vt hæc natura, licet per identitatē ipſa ſit principiũ actus ſecundi. Ex hac ergo propoſitione declarata, & ꝓbata à Scoto, poſſumus arguere, quòd potētiæ primo, & eſſentialiter diſtinguantur per ſe, ſic omne ens, quod eſt principium alicuius actus ſecundi, primo eſt actus primus ſecundum naturam, & in ſe, poſtea eſt principium actus ſecundi: ſed potentiæ ſunt principia productiua actiuum ſecundorum, vt diximus in præcedentibus, ergo prius ſunt entia talia ſecundum ſe, & ſunt actus primi per ſe, deinde ſunt principia actuum ſecundorũ, ergo potentiæ animæ primo, per ſe, & eſſentialiter diſtinguuntur per ſeipſas, quã per actus, vel per relationē ad actus ſecũdos. Maior eſt euidens ex dictis: & adhuc probatur ratione, & exēplo adductis ibi à Scoto: quia omne ens, quòd eſt principium alicuius operationis, ideo eſt principium talis operationis, quia eſt ens tale, & eſt talis naturæ; etiã exemplo confirmatur. Sol eſt principiũ generandi multa mixta in his inferioribus, ſi modo quæras primam diſtinctionē Solis à Planta non eſt illa potentia, vel principiũ producendi mixta: ſed eſt forma Solis, & forma Plantæ; Minor eſt probata ſatis in pręcedentibus, dum oſtendimus, quod potētiæ non ſunt accidētia: ſed quod ſunt ſubſtantiæ, & quod vnitiuè continentur in animna, & quòd manent diſtinctæ formaliter; hoc modo itaque dicendum eſt, potentias animæ diſtingui a priori.

Ad Ariſt. reſp. Ad Ariſt. autem dicimus, quod in præcitatis locis, quando dicit, quod potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta, intelligit quantum ad manifeſtationem, & à poſteriori; & confirmatur hoc: quia Ariſt. 2. de Anima, tex. 33. ait: quòd quia potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta, vult prius agere de obiectis, tamquam de notioribus, & præuijs ipſis actibus; deinde de actibus, & tãdem de potentijs. Clarum eſt ergo, quod quando dixit, actus diſtingui per obiecta, & potentias per operationes, locutus eſt ſecundum manifeſtationem, & à poſteriori: quia actus inducunt nos in cognitionē manifeſtam ipſarum potentiarum. Hanc ſentētiam optimè explicat, & tuetur Mercenarius in ſuis Dilucidationibus, & Iandunus 2. de Anima q. 8. & Henricus in ſuis Quodlibetis, & multi alij.

Poſſumus etiam dicere, quòd potentię diſtinguuntur per actus, & per obiecta tã quam per principia extrinſeca, quæ ſunt finis, & agens: actus enim eſt finis potentiæ, & obiectum eſt cum cauſa productiua ſimul cum potentia actus, eſſentialiter tamen diſtinguuntur per ſe, vt dictum eſt, & hoc idem Scotus in quodlibetis citato loco dicit.

D. Thomas p.p.q.77.artic.3. examinat *Opin.* cauſam iſtius diſtinctionis ex profeſſo, & *D.T.* apertè dicit, quòd potentiæ diſtinguuntur per actus; & rationem adducit: quia inquit, potentia ſecundum illud quod eſt potentia, ordinatur ad actum: vnde oportet rationem potentiæ accipi ex actu, ad quem ordinatur, & per conſequens oportet, quòd ratio potentiæ diuerſificetur, vt diuerſificatur ratio actus; Ex quibus verbis apertè patet, quod vult eſſentialem differentiam in potentia, pendere ab actu, ſicuti ratio, & eſſentia potentiæ includit habitudinem ad actum, ad quem ordinatur; quomodo autem obiectum diſtinguat actum, declarat ibi in reliquo corpore articuli. Hæc certè eſt opinio D. Thomæ, tamen Thomiſtæ, vt Caietanus, Iauellus, & alij, quoniam viderunt, quod hæc ſententia patitur maximas difficultates, quia actus eſt poſterior potentia, & ideo ratio, & differentia diſtinctiua eſſentialis, interna, & a priori, non poteſt ſumi ab actu, vario modo exponunt. *Interpretatio Caieta. & Iau. 1. ſenſus.* Caietanus interpretatur huiuſmodi dictum in Commento, ſcilicet, quod hæc propoſitio. Potentiæ diſtinguuntur per actus, poteſt habere quattuor ſenſus, quorũ tres adducemus, qui faciũt ad propoſitũ; prim⁹ quòd quãdo dicimus, quòd potentię diſtinguũtur per actus ly, per, denotet differentiam diſtinctiuam, ita quod actus ſint principia, quib. formaliter vt proprijs differētijs potentię diſtinguãtur, & hoc eſt omninò impoſſi-

impoſſibile, quia differentia formalis eſt interna rei, & eſt illa eadem, per quam res eſt talis, cuiuſmodi non ſunt actus reſpectu potentiarum. Secundus ſenſus eſt, quòd ly, per, denotet principium declaratiuum tantùm, vt nos diximus; & hunc ſenſum impugnat Caietanus: quia inquit illum procedere ex ignorantia Philoſophię naturalis, & ex ignorantia diſtinctionis inter actus, vt effectus potentiarum ſunt, & vt ſunt finis earũ: vnde ait: ſi hanc diſtinctionem animaduertiſſent Aſſertores talis opinionis, & etiam notaſſent id, quod dicitur in 2. Phyſ. quòd rerum naturalium optima redditur ratio à priori, cum ex fine ſumitur, non dixiſſent hanc diſtinctionem potentiarum per actus, vt per finem eſſe a poſteriori, ſed a priori. Caietanus itaque reprehendit hunc ſenſum in eo, quod nos dicimus eſſe diſtinctionem à poſteriori, non à priori: ipſe verò vult, quod ſit à priori: quia eſt per cauſam finalem, per quam quando oſtendimus aliquid, dicimur oſtendere à priori, non à poſteriori. Tandem ponit ſenſum, in quem dicit loqui D. Thomam, & eſt ſatis implicatus (ſic enim euenit cum quis fictitia dicit,) & eſt quod ly(per) denotat principium definitiuum extrinſecum quidem à re, ſed intrinſecum definitioni rei, ita quod potentiæ diſtinguuntur per actus à priori, non tamquam per differentias, nec tamquam per cauſas omninò extrinſecas, ſed tamquam per cauſas incluſas neceſſariò in definitionibus primis earum: incluſas autem dico per additamentum eo modo, quo alterum corelatiuum cadit in definitione alterius. Hæc ſunt eius verba formalia, quibus declarat hunc vltimum ſenſum; quæ verba, quilibet vel parum eruditus conſiderans, cognoſcet continere contradictiones, & tandem nullum ſenſum facere, niſi repugnãtem. Sed accipiamus ea in potiori ſenſu, quem illis tribuere poſſumus, & vt ea interpretatur quoque Iauellus, ſenſus eſt: quod potentiæ diſtinguuntur à priori, & ex natura ſua per actus: non tamen actus ſunt principia diſtinctiua eſſentialia, neque omnino principia externa, ſed ab actibus ſumitur tale principium conſtitutiuum potẽtiæ, & diſtinctiuum illius ab alijs potentijs, ad differentiam entis abſoluti, quod habet principium diſtinctiuum eſsentiale intrinſecum, & ab intrinſeco ſumptũ, adeo quod dicunt potentias eſſe relatiua, & ſicut relatiua conſtituuntur in eſſe, & diſtinguuntur ab alijs per differentiã ſumptam ad ſuum correlatiuum, quæ eſt habitudo illa eſſentialis relatiui ad correlatiuum: quæ habitudo eſt interna relatiuo, ſed ſumpta extrinſecus, ſcilicet ex ſuo correlatiuo: ita potentiæ diſtinguuntur per habitudinẽ ad actus, quæ habitudo eſt interna illi potentiæ, ſed tamen ſumitur ab externo, ſcilicet ab actu, ad quẽ habet habitudinem. Verum hæc Opinio in hoc ſenſu à Thomiſtis his expreſsa, includit repugnantiam, & eſt falſa. Primũ quidem, ea, quæ dicit aduerſus ſenſum ſecundum huius Propoſitionis, quem nos diximus eſse verum, nullius momenti ſunt; & quod aſſumit, quod ea, quæ diſtinguuntur per cauſam finalem, diſtinguuntur à priori, & hoc dici expreſsè in 2. Phyſ. dico eſse falſum: neque haberi in illo ſecundo: debebat aſſignare locum, ſi ibi expreſsè habetur. Sed pro intelligentia eſt notandũ, vt omnes ſciunt, quod cauſa finalis non cauſat neque efficit, niſi metaphoricè, eſt enim prima in intentione, ſed vltima in executione, finis mouet efficiẽs, ſed non agit, nec producit realiter, ex quo patet, quod nec etiam finis conſtituit in eſse aliquid realiter; non ergo poteſt eſſe finis cauſa diſtinguens a priori, quia illa diſtinguunt à priori, quæ conſtituunt à priori, & dant eſse reale, vti forma, materia, & efficiens: ſed finis à poſteriori, & ratione termini diſtinguit, finis enim non habet rationem principij in productione reali, ſed habet rationem termini, & diſtinctio, quæ ſumitur à fine, ſumitur tãquam à termino, & ab effectu, & ſic à poſteriori, & ab effectu: quia vt cauſa, agit ſolum ſpiritualiter, & Metaphoricè, vt dictum eſt; cum ergo potentias per actus diſtingui dicimus, eſt diſtinctio à poſteriori, non à priori. Quo ad opinionem verò in ſe, ſecundum ſenſum expoſitum ab ipſis, repugnat eis: quia in præcedentibus dixerunt, quod potentiæ ſunt Accidentia, & ſunt Qualitates de ſecunda ſpecie Qualitatis, & ſic ſunt abſolutę, nunc verò fa-

2. ſenſus.

3. ſenſus, quem ſequũtur Caie. & Iauell'.

Reiectio.

Quomodo cã finalis cauſet.

Opin. Caie. reijcitur.

rò fa-

rò faciunt has potẽtias accidentia de Prędicamento Relationis;probatur:quia dicunt, quod ratio, & principium distinctiuum istarum potentiarum,sumitur ab externo, scilicet, ab actu ad differentiam entis absoluti; & Caietanus dicit, quod ista principia distinctiua, sunt inclusa in definitionibus potentiarum per additamentum,sicut vnum correlatiuum includitur in sui correlatiui definitione;& hoc est ex se clarum; quia si potentiæ in sua definitione & in sua natura includant habitudinem ad aliquid extrinsecum, ita quod per illam habitudinem ab alijs distinguantur,certum est quod sunt relatiua:quia essentia relatiuorum est ad aliud se habere,non ergo erunt absolutæ,& sic sibi contradicunt; & certe, ex hoc laqueo
Resp. Caie. exire nequeunt; tamen Caietanus ibi in Commentario ad hoc argumentum euitandum confugit ad quandam distinctionem, qua sæpè vtitur; & in libro de Ente, & essentia, in quæstione, An inhærentia,sit de essentia Accidentis, & quæstione de indiuiduatione animę intellectiuæ; quæ distinctio est hæc: quod duplex est absolutum,aliud à termino,& hoc est propriè absolutum, vt substantia, qualitas, &c. hæc enim non habent vllum terminum, ad quem dicant habitudinem: respectiuum verò ad terminum est illud, quod respicit essentialiter aliquem terminum,vt patet, filius, &c. & hæc sunt propriè Relatiua, & in genere relationis posita;aliud est absolutum,quod dicitur absolutum ab actu, & ab obiecto, & est illud, quod non respicit actum, neque obiectum vllum; & relatiuum huic oppositum dicitur relatiuum ad actum, & ad obiectum, sed non ad terminum, & sic non est in Prædicamento Relationis, sed est absolutum. Verum hęc distinctio est voluntaria,est propositio ex Arist.in Prædicamentis,Omnia Relatiua, vel sunt secundum esse, vel secundum dici. Relatiua secundum dici, non sunt verè relatiua:quia sic etiam partes Substantię essent relatiua,vt inquit Arist.in cap.illo de Relatione; ergo vera Relatiua sunt secundũ esse: sed relatiua secundum esse, sic definiuntur ab Arist.Relatiua dicuntur,quorum esse est, omninò ad aliud se habere:

Reijcitur respõsio Caietani.

(illa enim particula, vel quocumque modo ad aliud se habere, pertinet ad relatiua secundum dici)vnde Philosophus corrigendo illam definitionem Relatiuorũ, illam partem abscindit, & dicit hanc solam esse veram definitionem. Relatiua dicuntur, quorum esse, est omninò ad aliud se habere: & quorum vnius cognitione habita, non potest aliud non cognosci;Stante hoc, ita argumentor.Ista relatiua ad actum,& obiectum,et quocumque alio modo sic se habet, quod eorum esse est omnino ad aliud,ergo sunt propriè relatiua, & debent poni in Prædicamento Relationis, & sic tam relatiua ad actum, quàm relatiua ad terminum, vel obiectum, sunt in Prędicamento Relationis, & consequenter hęc distinctio est nulla. Consequentia patet ex dictis: Antecedẽs probatur:quia tu dicis,quòd in definitione potentię,ponitur habitudo ad actum, & ad obiectum, & Thom. ait, quòd potentia secundum illud,quod est potentia, id est potentia secundum propriam naturam, dicit ordinem ad actum,& ad obiectum, ergo potentia, vt potentia secundum se, est propriè relatiuum, quia secundum suam naturam respicit aliud,scilicet, actum, & obiectum. Quod si dicas potentiam non includere habitudinem ad actum ex natura sua, sed esse additũ, tibi contradicis,& D. Thomæ; quia tunc potentia secundum quod potentia, non dicit habitudinem ad actum (nam illa reduplicatiua,secundum quod,denotat essentiam formalem potentię,& hoc etiam in sensu tuo)sed erit quid extrinsecum,& accidentale,& sic non competet illi secundum quod potentia.

Preterea, actus, & obiectum, sunt termini habitudinis potentię, & vniuersaliter omne illud, ad quod aliquid ordinatur, dicitur terminus illius; Non est ergo vera ista distinctio, quod detur aliquod relatiuum,& non sit ad terminum: quia si dicit habitudinem ex natura sua ad aliquid extra se,illud,ad quod sic dicit habitudinem, est terminus illius, & per hoc distinguitur ab absoluto: quia absolutũ non dicit habitudinem ad aliquid aliud extra se, sed est omninò intra se: in præsenti autem, potentia dicit habitudinem ad actum, 2. ro.

ad actum, & ad obiectum per vos, quæ sunt extra potentiam etiam secundum vos Aduersarios, ergo potentiæ secundum hunc sensum sunt propriè, & per se relatiua, & in Prædicamento Relationis. Est ergo dicendum cum Scoto, quòd potentiæ in se, & secundum suam naturam, sunt absolutæ: quia sunt Substantiæ, & distinguuntur à seipsis, quibus postea aduenit relatio principij ad principiatum, & causæ ad causatum: & sic extrinsecè, & ratione finis, & effectus distinguuntur à posteriori, vltra distinctionem intrinsecam: omnis enim res prius est hæc, & habet actum primum, & postea, quia habet talem actum primum, est in potentia ad talem actum secundum.

Opinio Scoti.

Sed circa prædicta occurrit dubium non dissimulandū. Dato enim quod Propositio intelligatur à posteriori, vt nos diximus, videtur adhuc falsa: quia tunc necesse esset, quod quilibet actus diuersus, prodiret à diuersa potētia, & quod quodlibet obiectum diuersum, consideraretur à diuersis potentijs; tamen hoc videmus esse falsum; & probatur de obiecto, quia obiectum visus cadit sub obiecto sensus communis, & obiectum sensus, cadit sub obiecto intellectus; de actibus verò adsunt difficultates in Theologia; responde tur, in Philosophia clarum est, quod actus diuersi specificè non proueniunt ab eadem potentia, nisi illa potentia sit illimitata: sed loquendo de potentijs limitatis, & adæquatis, quælibet habet propriū actum: & sic potentiæ distinguuntur per actus à posteriori, nam actus vegetandi, non producitur, sensitiua, nec actus visiuæ producitur à tactu, nec actus intellectus producitur à voluntate: ideo iure dixit Arist. 2. de Anima, tex. 23. Potentiæ distinguuntur per actus, & non vt aliqui dicunt, potentiæ distinguūtur per obiecta; sed postea dixit actus distingui per obiecta, certum est enim quod si obiecta sunt diuersa specie, actus qui fiunt circa illam, erunt quoque diuersæ speciei, quia actus, & à potentia, & ab obiecto producūtur: licet ergo ratione potentiæ, & initiatiuè possent dici idem, tamen terminatiuè, & formaliter sunt diuersæ speciei, quia diuersitas in illis est ab obiecto: & sic omnē distinctionem in actibus, habemus ex obiecto; ex potentia quandoque nullam, vt quando proueniunt ab eadem potentia; exempli gratia. Sensus visus videt albedinem, & rubedinem, illæ duæ visiones sunt actus specificè diuersi, & hoc illi euenit non ratione potentiæ, & visus, sed ratione obiecti; Loquendo verò de obiectis ad soluendum dubium, vtendum est hac distinctione, quam Scotus multis in locis assignat, sed præsertim primo Sent. d. 3. q. 3. art. 2. C. quòd potentiæ disparatæ tripliciter se habent ad inuicem; aut sunt omninò disparatæ, & contradistinctæ; vel sunt subordinatæ, & si sunt subordinatæ, vel sunt in eodem genere, vt cognitiua superior, & inferior; Vel in alio genere potentiarum, sicut cognitiua, & sua potentia appetitiua. Primo modo potentiæ disparatæ habent omninò obiecta disparata, & diuersa, quia nulla earum, ex quo sunt disparatæ, est per se operatiua circa obiectum, circa quod versatur alia potentia, tales sunt sensus exteriores inter se, vt visus, auditus, &c. Secundo modo potentiæ disparatæ habent obiecta prima subordinata, ita quod sicut potentia superior potest habere per se actum circa quodcumque, circa quod potest potentia inferior, ita obiectum primum potentiæ superioris continet sub se obiectum potentię inferioris: vnde primum obiectum visus, secundum suam communitatem continetur vt inferius, sub primo obiecto sensus communis. Tertio modo. Si potentia appetitiua adæquaretur cognitiuæ in operando circa quæcumque obiecta, idem esset obiectum primum vtriusque, & sub eadem ratione formali quantum est ex ratione obiecti, licet quo ad rationem potentiarum distingueretur; Si verò non adæquatur, obiectum appetitiuæ erit inferius ad obiectum cognitiuæ, sed sub eodem genere. Ex hoc patet, quomodo, sit intelligenda illa propositio: Communes potentię distinguuntur per obiecta, est enim vera de potentijs disparatis, non de subordinatis, & illę, potentię distinguuntur per actus, est vera de potentijs limitatis, non illimitatis: patet etiam quomodo sit vera illa Propositio: Actus distinguuntur per obiecta; non enim est vera præcisè: quia

Dubium.

Solu.

cisè: quia aliquando distinguuntur à potentijs,sed est vera de aliquibus,& terminatiuè,siue specificatiuè, quia quãdoque à potentia,& initiatiuè sunt idem, terminatiuè,& ratione obiecti sunt diuersi.

THEOREMA LXXVI.

Non datur sensus agens distinctus realiter à passiuis.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur, & aduersa reijcitur. *Cap. I.*

DVo sunt disputanda in præsentis Theorematis cognitione; Primum, An detur sensus agens distinctus à passiuis. Secundum, quomodo sensus passiuus sit actiuus; an scilicet sit totalis causa sensationis;vel potius partialis, & obiectum alia causa partialis, minus tamen principalis. Quo ad Primum, licet Scotus ex professo de hac re non sit locutus: tamen ex ijs quæ dicit multis in locis, colligitur ipsum existimasse, non dari sensum agentem distinctum à patiente,sed sensum ipsum passiuum,esse actiuum, & passiuũ, diuersa tamen ratione. Hanc esse opinionem Scoti colligitur ex multis locis in lib. Sent.sed præsertim 1. dist. 3. q. 7. y. exponendo auctoritates adductas pro opinione D. Thomæ,& Aegidij; & in eadẽ quæstione,soluendo primum principale;& 2. Sent. dist. 2. quæst. 10. in principio corporis quęstionis:nam in his locis,præsertim primo, declarans quomodo intelligatur auctoritas illa Philosophi: Intelligere,est pati, (& nota, quod licet Scotus in textu dicat) hic tamen non determinando (tamen quoniam alibi,vt in secundo loco citato,se remittit ad hunc locum,& inquit, vt determinatum est in primo, asserendum est,hanc esse suam opinionem, licet de hoc esset aliqualis dubitatio apud eũ, quando scripsit illam quęstionem in primo Sent.) habet hęc verba; Dico quod Philosophus locutus est communiter de potentijs animæ, in quantum sunt, quibus formaliter sumus in actu secundo, puta de sensu, in quantum est, quo formaliter sentimus; de intellectu, inquantum est,quo formaliter intelligimus?formaliter autem intelligimus intellectu, in quantum recipit intellectionem: quia etsi causet eam actiuè, non tamen dicor intelligere intellectu in quantum causat,sed in quãtum habet intellectionem, vt forma,habere enim qualitatem, est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere intellectionem, quod idem est, est ipsum esse intelligentem. Nos igitur intelligimus intellectum inquantum recipit intellectionem; ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necesse habuit dicere eum esse passiuum,& quòd intelligere est quoddam pati: hoc est,quod intellectio inquantum est quod dam, quo formalliter intelligimus, est forma quędam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea in quantum est quid causatum ab intellectu.

Hæc Scotus,& plura alia addit:ex quibus deduco suam sententiam esse, quod sensus est actiuus,& passiuus, loquitur enim simul de intellectu,& sensu:sed principaliter de intellectu; ita quòd iudicat eodem modo rem se habere, & de intellectu, & de sensu: & asserit sensum, & intellectum pro tanto dici pati; quia recipiunt sensationem, & intellectionem; non autem quia sint omnino passiui, ita quòd nullo modo producant sensationem,& intellectionem;hoc etiam expressè dicit respondendo ad primum principale.

Pro hac opinione non adducit Scotus vllas rationes: quia nulla erat dubitatio suis temporibus, an daretur sensus agens distinctus à passiuo; attamen potest hæc sententia probari expressis auctoritatibus Aristot. vt dicemus infrà. Sed prius aduersariorum sententiam exponamus.

Gandauens. 2. de Anima, quæstione 16. Apollinaris 2. quæstione 13. licet in aliquibus differat à Suessano, & alij dicunt, quod præter sensum passiuum, datur sensus agens, realiter distinctus à passiuis; immo volunt, quod sicuti sunt quinque sensus passiui, ita quoque sint quinque sensus actiui, & hanc sententiam præcipuè duabus rationibus probant. *Opin. aduers.*

Prima

1. rō. Prima longo ſermone exponitur, & quattuor innititur fundamentis, vt videre eſt apud Gandauenſem: ſed breuiter eius vis conſiſtit in hoc. Si non daretur ſenſus agens, &c. ſequeretur quod ſenſatio nullum haberet principium actiuum. Conſequens eſt euidenter falſum. Conſequentia verò probatur: quoniam tūc hoc principium eſſet vel ſenſus paſſiuus, vel obiectum, vel aliquid aliud; ſed non eſt ſenſus paſſiuus, quia tunc idem eſſet principium actiuum, & paſſiuum, ſiuè receptiuum eiuſdem, quod eſt impoſſibile; neque principium per ſe actiuum illius ſenſationis poteſt eſſe ſpecies, vel obiectum: qua tunc obiectum eſſet ratio principalis, & cauſa ſenſationis, quod eſt inconueniens: quia tunc ſequeretur, quod obiectum, & ſpecies eſſet nobilior ſenſu, quod eſt abſurdum: quoniam ſenſus eſt forma ſubſtantialis, obiectum verò, & illa ſpecies, ſunt accidentia. Conſequentia probatur; illud eſt perfectius altero, cuius perfectiſſima operatio eſt nobilior perfectiſſima operatione alterius: nam operatio indicat eſſentiam rei; at tunc producere ſenſationem eſſet perfectiſſima operatio obiecti ſenſibilis, vel ſpeciei: perfectiſſima verò operatio ſenſus tunc eſſet recipere ſenſationem, ergo obiectum, & ſpecies abſolutè eſſent nobiliora ipſomet ſenſu.

2. rō. Secunda ratio principalis, Principium actiuum ſenſationis, vel eſt ſpecies ſenſibilis, vel ſenſus agens: neque enim aliud eſſe poſſe videtur, (nam non poteſt eſſe ſenſus paſſiuus, vt argumento allato probatum eſt,) ſed non poteſt eſſe ſpecies ſenſibilis; quia ſpecies ſenſibilis, vt ipſi dicunt, eſt principium receptiuum ſenſationis: nihil autem eſt principium actiuum, & receptiuum eiuſdem; relinquitur ergo, quod neceſſario detur ſenſus agens diſtinctus à paſſiuo realiter.

3. rō. Tertia, Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad intelligibilia; ſed ſic eſt, quod ad hoc, quod intellectus potentialis intelligat intelligibilia, neceſſe eſt vt detur intellectus agens diſtinctus à potentiali, ergo etiam in ſenſu, ad hoc, vt cognoſcat ſenſibilia, debet dari ſenſus agens diſtinctus realiter à paſſiuo.

Verum hęc opinio apertè aduerſatur Ariſtoteli, nam Ariſtoteles clarè docet ſenſus paſſiuos eſſe quoque actiuos, ideo vanum eſt multiplicare entia abſque neceſſitate; præſertim autem ſecundo de Anima tex. 127. declarat, quod ſenſus paſſiui nedum patiuntur à ſenſibili, ſed agūt quoque: mouet enim ibi dubitationem: quia ſi ſentire eſt pati, plantæ quoque ſentire videntur, quia patiuntur à tangibilibus qualitatibus, vt à caliditate, & frigiditate, & tamen plantæ non dicuntur ſentire. Reÿcitur. 1. rō.

Reſpondet Ariſtoteles, quod hoc euenit: quia ibi non eſt vis ſenſitiua; vnde licet plantę patiantur ab illis qualitatibus, & aer patiatur ab odore, non tamen dicuntur ſentire: quia ſentire (inquit Ariſtoteles) eſt aliquid præter pati, ſcilicet, quia eſt agere; quod etiam declarat in fine illius textu 127. Item 2. de Anima, textu 37. aſſerit ſenſus eſse cauſas ſenſationis. 2. rō. Item Ariſt. 9. Metaph. tex. 16. ait, ſentiendi, & videndi munus eſſe actiones immanentes, ergo ſenſatio, & intellectio manēt in eo, quod illas cauſat: vt ſenſatio manet in ſenſu paſſiuo, ergo cauſatur à sēſu paſſiuo. Neque valet ſi quis dicat Ariſt. per has auctoritates denotare dari ſenſum agentem, ſed non denotare hunc ſenſum agentem eſſe diſtinctum à paſſiuo, quoniam in præcitatis locis Ariſt. expreſsè loquitur de ſenſibus paſſiuis, vt patet, maximè prima, & ſecunda auctoritate adducta ex 2. de Anima, ratio etiam deducta ex 9. Metaph. concludit euidenter de ſenſibus paſſiuis.

Arguit etiam Zabarella: quærendum eſt enim; an ambo iſti ſenſus ſentiant, an ſolus patiens: ſi ambo, ergo alter ſuperuacaneus eſt. Præterea, ergo etiam ambo patiuntur, quia ex Ariſtot. ſentire eſt pati; ergo etiam ſenſus agens patitur, & ſic ab alio agente vſque in infinitum; ſi verò ſenſus agens non ſentiat, ſequitur aliud abſurdum, ſcilicet, non cognoſcentem, eſſe nobiliorem cognoſcente. Nec valet reſpōſio Gandauenſis, quòd agens quatenus agens, eſt nobilior paſſiuo: ſed paſſiuus eſt nobilior quatenus cognoſcens; quoniam ex perfectiori operatione infertur maior perfectio abſolutè: cum ergo ſenſus paſ- 3. rō.

sus passiuus cognoscat, erit absolutè perfectior agente;& tamē ipse sustinet, quod agens est perfectior patiente, & sustinere habet, quia semper agens est perfectius patiente, ex Arist. 3. de anima, cap. de intellectu agente.

Ad 1. ratione. Ad rationes Aduersariorum. Respondetur ad primam, negando Consequentiam. Ad probationē dicimus, quod principium actiuum partim est species, partim est sensus passiuus, vt probatum est; sed species, & obiectum sensibile est minus principale agens, sensus verò est magis principale; sicuti etiam dicemus loquendo de intellectu.

Ad probationem contra hoc: quia tunc idem ageret, & reciperet, siuè pateretur ab eodem. Respondetur, quod illa propositio, super quam innititur hæc ratio, scilicet, quod idem non potest esse actiuum, & passiuum respectu eiusdem, vera est in agentibus vniuocis: non in æquiuocis, vt declarauimus in Theoremate, quod elementa à proprijs formis mouentur; & (The. 61.) clarius dicemus in materia de causis procedentibus intellectionem ex Scoto in 1. Sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primum pro secunda opinione, vbi optimè explicat hanc propositionem; nunc breuiter dicimus, quod est vera allata propositio de agente vniuoco, quia hæc agentia agūt per formam, quam actu habent. Vnde tale agens non potest agere, & pati secundum eandem formam; quia sequeretur, quod posset inducere in se formam, quam actu haberet, & per quā operatur, quod implicat contradictionem: sed in agente æquiuoco non est vera: quia tale potest agere in seipsum, & pati, quia potest inducere in seipsum formam, qua caret per aliam, quam habet, & ita sensus per propriam formam potest agere, & inducere in se sensationem, quæ est alia forma accidentalis, qua carebat. Nec valet, quod aliqui dicunt, quia tunc obiectum erit principale agens: Non valet inquam; quia licet obiectum sensibile concurrat, tamē minus principaliter concurrit: quia solū excitat potentiam sentientem, et offerendo se, siue suam speciem: sed postea sensus ex illa specie pronuit sensationem, quā postea ipsemet sensus recipit in seipso.

Ad 2. Ad secundam rationem patet per idē: procedit enim ex illo falso fundamento, quòd sensus passiuus non possit producere actiuè sensationem, eo quod nihil potest agere, & pati respectu eiusdem, quod nunc quomodo intelligatur, declaratum est.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod illa propositio: Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia: non est vera vniuersaliter, sicuti nulla comparatio vniuersaliter est vera: sed comparatio valet in hoc solum, quod sicut sensus patitur à sensibili obiecto, ita intellectus ab intelligibili obiecto patitur; & sicut sensus sentiendo patitur passione perfectiua, ita intelligendo patitur, & perficitur passione perfectiua.

Exponitur quot causæ, & quæ concurrant ad generandum sensationem, & quomodo actus sentiendi producatur. Cap. 11.

EX dictis in præcedenti cap. & ex multis alijs rationibus, quæ apud Græcos, & alios auctores colligi possunt, qui (Opin. Suess. & Bucc.) eandem sententiam sustinent, satis apertè constat non dari sensum agentem, sed passiuum producere, & recipere sensationē; Modo superest declarare modum productionis sensationis. Sed antequam hoc explicemus, considerandum est, quot causæ requirantur ad sensationem producendam.

Quidam dicunt, quod vltra obiectum sensibile, & sensum passiuum, requiritur aliud agens externum producēs speciem sensibilem, quod verò illud sit, discrepāt. Quidam, vt Suessanus dicunt, quod est Deus; quidam alij verò, vt Buccaferreus, dicunt, quod est Cælum, siue Cælestes intelligentiæ agentes per Cælum. Pro hac opinione sunt duæ rationes præsertim.

1. rō. Prima ratio est. Quoniam species sensibilis, quæ in medio, & in organo sensus producitur, est accidens spirituale: obiectum verò sensibile illius est materialis qualitas: at spirituale est nobilius materiali, ergo si solum obiectū sensibile produceret speciem sensibilem, ignobilius produceret nobilius, quod est inconueniens; necesse est ergo ad euitandum hoc absurdum,

absurdum, ponere aliud agens præter obiectum sensibilę; Et confirmatur argumento sumpto ab intellectu; quoniam Aristoteles vidit, quòd solum phantasma non potest producere speciem intelligibilem, adinuenit intellectum agentem, qui est agens nobilius intelligibili, ergo etiam in sensu hoc dicendum est: hoc autem externum agens nobilius specie intelligibili, non videtur aliud esse, nisi Deus inquit Suessanus; ideo ponit Deum esse causam primam, & remotam, quæ per medium obiectum materiale tamquam per instrumentum producat speciem sensibilem spiritualem.

2. rō. Buccaferreus verò 2. de Anima lectione 78. videtur dicere, quòd huiusmodi agens sit Cælum, & Intelligentiæ per Cælum operantes.

Reijcitur. Verum istæ duæ sententiæ, quæ in idē coincidunt, quatenus nolunt, quòd species sensibilis producatur ab obiecto materiali sensibili, sed à Deo, sunt reijciendæ, quoniam recurrere ad causas vniuersales, sine necessitate est vanum; In proposito autē possumus assignare causam particularem producentem illas species spirituales sine vllo absurdo, absque eo, quod recurramus ad Deum, & ad agens vniuersale. Præterea, ista opinio, & Suessani, & Buccaferrei, videtur asserere species sensibiles produci à Deo immediatè: nā cum natura obiecti sensibilis sit materialis, non potest, neque per se, neque vt instrumentum, producere effectum spiritualem nobiliorem se; ergo Deus erit immediatè producens speciem illam spiritualem, quod est absurdum: quia tunc species non penderet ab obiecto vllo modo; Quod si intelligat Suessanus, ideo Deū producere mediatè speciem illam spiritualem, quia primo producit obiectum materiale sensibile, deinde per illud producit speciem spiritualem, tunc asserit id, quod negat, quia tunc obiectum materiale immediatè producet speciem spiritualem per propriam naturam, quod ipse negat; Hoc eodem modo aduersus Buccaferreum agere possumus: nam vel intelligentiæ immediatè per Cælum producūt has species spirituales, vel mediante obiecto materiali; Si primo, ergo nullo modo pendent tales species ab obiecto materiali; si secundo modo, ergo materiale producit spirituale, quod ipse negabat. Si isti dicunt Deus, & intelligentiæ sunt causę vniuersales, & principales, obiectū materiale minus principalis. Contra hoc modo, Deus, & Intelligentiæ sunt causæ omnium rerum, non solum specierum sensibilium: at hic requirimus causam immediatam particularem, producentem illam speciem spiritualem: omnis enim effectus particularis vltra causam vniuersalē semper habet causam particularem propriam.

Ad primam rationem respondetur, quod illa Propositio vniuersalis, Omne spirituale est nobilius materiali, non est vniuersaliter vera; sed solum in substantijs, quia substantiæ immateriales sunt nobiliores substantijs materialibus: sed in accidentibus non valet, accidentia enim spiritualia, vt istę species sensibiles, sunt ignobiliores ipsis accidentibus materialibus, sunt enim effectus ipsorum obiectorum, & qualitatum sensibilium, sed minoris entitatis, quàm illæ: sicut enim in substantijs substantiæ abstractæ sunt causæ, sed æquiuocè substantiarum materialium, & ideo substantiæ materiales defecerunt à perfectione substantiarum immaterialium, ita accidentia materialia, sunt causæ accidentium spiritualium, sed quoddammodo æquiuocè, non enim ista accidentia sensibilia spiritualia, sunt adeo perfecta, vti sunt ipsæ qualitates sensibiles illas producentes; nam species coloris, quæ recipitur in perspicuo est ignobilior ipso colore reali; Neque est inconueniens, quòd accidens spirituale producatur à reali, si enim non est inconueniēs, quod vna qualitas producat realiter aliā qualitatem realem, vt caliditas caliditatem, multo minus erit mirum, quòd producat qualitatem ignobiliorem, vti est species spiritualis accidentalis. Ad 1.

Ad secundam negatur similitudo: non enim in omnibus similes sunt sensus, & intellectus, vt declaratum est in præcedenti cap. ad tertium. Quo ad secundum determinato, quòd non datur sensus agēs distinctus à passiuis; & quod species sensibilis producitur ab obiecto sensibili, re- Ad 2. 2. pr.

quiritur,

quiritur, quòd causæ sensationis tantum modo duæ sunt, scilicet, obiectum, siue species sensibilis, & sensus passiuus.

Opin. D. T. Videndum est modo, à quonam istorum actiuè producatur ipsa sensatio D. Thom. p. 1 q. 85. artic. 2. respondendo ad tertium, & 2. de Anima, textu 149. apertè negat omnem actiuitatē à sensu, & vult, quod sensatio actiuè producatur ab obiecto, & quod obiectum per immutationē sensus, producat sensationem; & hæc opinio tribuitur ei quoque à Scoti Marginistis; attamen Thomistæ volunt, quod ipse, & Scotus concordent, vt patet ex Caietano in Commēto illius Articuli, & ex Iauello 2. de Anima, q. 21. quidquid sit de opinione D. Th. si primo modo sustinet, est falsa, & multis rationibus potest improbari, quas adducit Scotus, probando, quod intellectio non producitur à sola specie intelligibili: (eadem enim est ratio de intellectu, & sensu, quo ad hoc.) *Impugnatur.*

Pro nunc hæc ratio sufficit, nullus effectus productus à causa æquiuoca, est nobilior causa æquiuoca: sed sensatio est accidens nobilius ipsa specie sensibili, & productus æquiuocè ab illa, ergo sensatio non prouenit à specie sensibili. Maior, & Minor sunt euidentes, & concessæ.

Opin. Græc. et Zabarel. Græci, & Zabarella, libro de Sensu agente, cap. 9. dicunt, totam actionem esse ascribendam animæ solæ, vnde capit. 8. refutat opinionem Scoti, qui dicit sensationem partim ab anima, partim ab obiecto produci; Asserunt ergo isti eandem animam, siue facultatem sensibilem esse, quæ agat, & patiatur, tamen varijs rationibus: nam anima fungitur duobus muneribus; Primò informat organū; & dat illi esse, & facit, vt organum sit receptiuum. Secundò, vtitur organo à se informato ad operandum; Quo ad primum munus, dicitur anima, & sensus pati: quia recipit speciem; Quo ad secundum, dicitur agere: quia speciem receptam iudicat; & ita recipere est solius organi animati, iudicare est solius animæ, & ratione iudicij, anima dicitur agere, quia nil aliud est sentire, quam iudicare.

Reiectio. Sed hæc opinio confutari potest omnibus illis rationibus, quibus probabimus,

quod sola anima intellectiua non est causa prodnctiua intellectionis, sed requiritur obiectum vt causa partialis; sed pro nunc hac vnica ratione confutatur: quia apud Arist. sentire est pati, dum ergo sensus formaliter sentit, non agit, sed patitur, alioquin si sentiendo ageret, sentire esset agere, & non pati.

Nec valet si dicat, quod sentire dicitur pati, quia in sensatione sensus patitur ab obiecto, quoniam vt ipse Zabarella dicit, sensum pati ab obiecto, non est sentire; quia hæc est prior operatio, quam iudicare, quod quidem iudicare, secundum eum, est sentire: & præterea tunc obiectū esset causa productiua sensationis, quia in illo actu sensus tantum patitur, & obiectum solum agit, & sic vera esset opinio D. Tho. quam ibi ipsemet Zabarella reijcit, quod sentire esset ab obiecto solū; Si ergo dicamus, quod sentire est iudicare, sentire non erit pati.

Vltimo loco Scotus, vt patet in præcitato loco suprà, eodem modo iudicat esse dicendum de intellectu, & sensu; & quoniam de intellectione asserit, quod producitur a duabus causis, ab intellectu tamquam à principali, & ab obiecto, tamquam a minus principali, idem est dicendum de sensatione, quod producatur ab obiecto, & a sensu actiuè, sed ab obiecto minus principaliter, à sensu verò principaliter; quæ omnia quo modo intelligantur, dictum est suprà in 1. cap. & melius declarabitur in Theor. de causis producentibus intellectionem; Probatio istius assertionis colligitur ex confutatione aliarum opinionum, contra quas Scotus probauit, quod nec solus intellectus, nec solum obiectum est causa actiua, & productiua intellectionis, sed vtrumque requiritur: quæ probationes, vt dixi suo loco patebunt, ne idem sæpius repetamus. *Opin. Scoti.*

Sed contra hanc opinionē Scoti arguit Zabarella eodem libro, cap. 8. & probat, quod nec obiectum sensibile, neque species, possit esse causa efficiens, nec primaria, nec secundaria sensationis, hac ratione. Sensatio est cognitio formaliter, & sentire est iudicare: sed neque species, neque obiectum iudicant, neque cognoscunt, sed sola anima, ergo. *Contra Scot. arguit Zab.*

Ii Ad

Solu. modꝰ sẽtiẽdi q̃s sit.

Ad hoc patet ſolutio ex declaratione modi ſentiendi; modus autem eſt hic, vt poteſt colligi ex ſolutione primi argumenti principalis in præcedenti cap. deſumpta ex Scoto loco vbi ibi citauimus, & poſitione Scoti poſita in 1. capite huius Theorematis, obiectum ſenſibile primo producit ſpeciem ſenſibilem, & illam imprimit in organo, tunc ſenſitiua potentia excitata ab illa ſpecie ſenſibili illam apprehendit, & iudicat, ſiue producit actum ſentiendi, & poſtea hanc ſenſationem, & actum recipit in ſe: modo in productione illius actus ſenſationis, & cognitionis, concurrunt obiectum & ſenſus, ita quòd ſicuti ſcientia patitur ex obiecto, & potentia cognoſcente, ita ſenſatio illa oritur ex obiecto, & ſenſu, alioquin ſi non penderet ſenſatio quoque ab obiecto, vna ſenſatio non diſtingueretur ab altera, neque ſenſatio perfectioris ſenſibilis eſſet perfectior ſenſatione imperfectioris ſenſibilis, & propter alias rationes, quas ſuo loco adducemus, dum loquemur de cauſis productiuis actus intelligendi: nec tamen obiectum dicitur ſentire, vel cognoſcere, quia non iudicat, nec cognoſcit, ſed eſt materia circa quam, ſiue ex qua promittitur iudicium, & cognitio, & ſic habet cauſalitatem propriam reſpectu actus ſentiendi, quæ reducitur ad efficientem, nam ſenſatio ipſa habet eſſe, & ab obiecto, & a ſenſu, vt diximus: habita hac productione, actus poſtea cum ſenſu, recipit in ſe iſtam ſenſationem, & dicitur propriè, & formaliter ſentire, quia ſentire eſt actio immanens, & ſic ſentire eſt pati, ſicut etiam intelligere eſt pati, vt declarauimus in principio primi cap. Ex his ad argumentum patet Primo, quod falſum eſt, quod actus ſentiendi non producatur & ab obiecto, & à ſenſu: nec tamen propter hoc ſequitur, quod obiectum iudicet, ſicut ſcientia prouenit ab obiecto, & ab intellectu, neque tamen ſequitur, quod obiectum intelligat.

Falſum eſt etiam, quod ſentire formaliter ſit iudicare, & ſenſatio ſit cognitio actiua, id eſt falſum eſt, quod ſenſatio ſit productio actus ſentiendi: quoniam licet ille actus prærequiratur, tamen formaliter ſentire eſt recipere in ſe actum ſentiendi, & ſic ſentire eſt pati, ideo recipere actum viſionis eſt videre, recipere actum olfactionis eſt olfacere, &c. ſicuti recipere actum ſciendi eſt ſcire; vnde ſi nos produceremus actum intelligendi, ſed illum non reciperemus in nobis, non diceremur ſcire, quia eſſe quale, eſt recipere qualitatem.

Franciſcus Piccolomineus negat ſpecies ſenſibiles producentes ſenſationem: ſed vult, quod ipſa ſenſatio ſit ipſamet ſpecies ſenſibilis, libro tertio de Humana mente, cap. ſeptimo. Sed de hoc in Theoremate de ſpeciebus intelligibilibus. *Picc.*

THEOREMA LXXVII.

Intellectus, & obiectum ſunt cauſa productiua intellectionis.

Ponuntur 7. & 8. q 1. ex 3. diſt. primi Sent. ad literam, quæ ſunt plenę mirabili doctrina.

SEcundo quero de notitia genita quæ ſit cauſa gignens, vel ratio gignendi eam.

Et quæro, vtrum pars intellectiua propriè ſumpta, vel aliquid eius, ſit cauſa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi.

Et arguitur, quod nō quia 2. de Anima, probat Philoſophus ſenſum eſſe paſſiuum, non actiuum, per hoc quod ſi eſſet actiuus, ſemper ageret, ſicut ſi combuſtibile eſſet combuſtiuum ſemper combureret; ita arguitur in propoſito, ſi pars intellectiua eſſet actiua reſpectu intellectionis, ſemper intelligeret, & ita ſine obiecto: quod eſt falſum.

Confirmatur ratio ex 2. de Anima: ſenſibilis, & ſenſus eſt vnus actus, puta ſonatio, & auditio eſt idem actus: ergo à ſimili, motio actiua obiecti, & motio paſſiua intellectus, quæ eſt intellectio, eſt idem actus, ergo intellectio eſt ab obiecto.

Secundo ſic 3. de Anima. Intellectus poſſibilis eſt, quo eſt omnia fieri, ſicut intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere, ergo intellectus poſſibilis ſaltem non erit cauſa actiua reſpectu cognitionis, ſicut potentia paſſiua non eſt actiua reſpectu actus.

Tertio ſic, Actiones diſtinguuntur penes diſtinctionem principiorum actiuorum; ſi

igitur

igitur intellectus, qui eſt indiſtinctus, ſit principium actiuum omnis intellectionis, tunc omnes intellectiones eſſent eiuſdē ſpeciei, & ſi omnes intellectiones, ergo, & omnes habitus, & ita conſequenter omnes ſcientiæ eſſent eiuſdem ſpeciei.

Ad oppoſitum Auic. 9. Metaph. cap. 13. Immaterialitas eſt ratio intellectus ſicut intelligibilis; igitur intellectus, ſiue pars de intellectiua ex immaterialitate ſua ex ſe ſola eſt actiua reſpectu intellectionis ſicut receptiua.

2. rō. *Item ſi obiectum, vel aliquid eius eſſet ratio formalis agendi: ergo intellectiones obiectorum diuerſorum ſpecie eſſent diuerſæ ſpecie quod eſt falſum.* 2. de aīa text. 33. *Conſequentia probatur, quia actus differunt ſpecie, qui ſunt à cauſis diuerſis ſpecie falſitas Conſequentis probatur, quia tunc de qualibet ſpecie ſpecialiſſima eſſet propria ſcientia, & ita de pluribus ſpeciebus ſpecialiſſimis, non poſſet eſſe vna ſcientia.*

3. rō. *Probatur etiam idem per Philoſophum 1. Ethicor. cap. 9. vbi vult, quod intelligere eſt propria operatio hominis, ſecundum quod homo, vnius autem ſpeciei eſt operatio vna ſecundum ſpeciem.*

Hēr. quod-lib 4. q. 7. & p̄-poſit. *In iſta quæſtione eſt vna opinio, quæ attribuit totam actiuitatem reſpectu intellectionis ipſi animæ. Et imponitur Auguſt. qui dicit 12. ſuper Geneſ. cap 28. Quòd quia imago corporis eſt in ſpiritu, qui eſt præſtātior corpore, ideo eſt præſtantior imago corporis in ſpiritu, quam ipſum corpus in ſua ſubſtantia, & ſequitur, nec ſanè putandum eſt facere aliquod corpus in ſpiritum, tamquam ſpiritus corpori facienti materiæ vice ſubdatur. Omni enim modo præſtantior eſt res, quæ facit illa re, de qua facit, nec vllo modo præſtantius eſt corpus ſpiritu: immo ſpiritus corpore.*

Quamuis ergo incipiat imago corporis eſſe in ſpiritu, tamen eadem imagine, non corpus in ſpiritu, ſed ſpiritus in ſeipſo facit celeritate mirabili, & ſequitur. Cuius imago mox, vt oculis viſum fuerit in ſpiritu videnti, ſine vllius puncti temporalis interpoſitione formatur.

Idem 10. de Trin. c. 5. Anima conuoluit, & rapit imagines corporum factas in ſemet ipſa: & de ſemetipſa: dat enim eis formandis quiddam ſubſtantiæ ſuæ: ſeruat autem aliquid, quo liberè de talium imaginum ſpecie iudicet: hoc eſt mens, id eſt rationalis intelligentia, quæ ſeruatur, vt iudicet. Nam illas animæ partes, quæ informantur corporum ſimilitudinibus etiam cum beſtijs communes nos habere ſentimus: igitur ipſa anima in ſe format imagines ipſorum cognitorum: vt dicit iſta auctoritas, & expreſſius præallegata.

Pro iſta opinione arguit per rationes ſic. Effectus non excedit cauſam in perfectione: melius eſt autem omne viuū nō viuente, ſecundum Aug. de Ciuit. ergo operatio vitalis non poteſt eſſe niſi à principio agendi vitali, vel viuo: iſtæ operationes cognoſcendi ſunt operationes vitales, ergo ſunt ab ipſa aīa ſicut à ratione gignendi.

Secunda ſic. Quāto forma eſt perfectior, tanto eſt actualior, & per conſequens actiuior, quia actiuum eſſe, conuenit alicui in quantum eſt in actu, ſed anima intellectiua inter omnes formas eſt actualiſſima, ergo maximè actiua, igitur ſe habet in ratione actiui, & ſe ſola ſeipſam mouet in operatione ſua, cum etiam hoc poſſint formæ imperfectiores, ſicut patet de formis elementorum, & quorundam mixtorum.

Tertio ſic. Philoſ. 2. Phyſic. tex. 15. & 16. Ethic. cap. 5. & 9. Metaph. tex. 16. diſtinguit inter actionem, & factionem, & vult, quòd actio propriè dicta manet in agente, ſicut exemplificat ibi de ſpeculatione: intellectio igitur proprie eſt operatio manens in agente: manet autem in parte intellectiua, vt dicit Phil. 9. Metaph. ergo erit ab ea, vt ab agente.

Quarto, & eſt quaſi idem. Actio propriè dicta, vt diſtinguitur contra factionem; denominat agens: intelligere autem denominat hominem ſecundum partem intellectiuam, ergo eſt actiuè à parte intellectiua, vel ab homine ſecundum partem intellectiuam.

Contra iſtam opin. quòd non ſit intentio Aug. apparet 9. de Trinit. cap. vlt. & 30. de paruis. Liquido tenendum eſt, quòd omnis res, quam cognoſcimus, congenerat in nobis notitiam ſui, ab vtroque enim paritur notitia, à cognoſcente ſcilicet & cognito. Idem 2. de Trinit. cap. 2. vel 5. Ex viſibili, & vidente gignitur viſio.

Item 15. de Trin. c. 10. & 24. vt prædi-

ctum est. Formata quippe cogitatio ab ipsa re, quam scimus: verbum est, ergo intendit attribuere aliquam causalitatem obiecto.

Hoc etiam arguitur ratione sic. Quia tantum sunt quattuor genera causarum per se, sicut apparet ex 2. Physic. tex. 28. & 5. Metaph. tex. 2 ergo illis existentibus in se perfectis, & non impeditis, & sufficienter approximatis, sequetur effectus ex illis, si sint causæ naturales, vel poterit saltem esse, si sint causæ liberè agentes, & quia forma habet esse aliquo modo per productionem, & finis sequitur productionem rei in esse, aut si præcedit, hoc est, inquantum mouet efficiens ad agendum. Ideo quando duæ causæ priores ipsa re, scilicet, efficiens & materia, sunt in se perfectæ, & approximatæ, & non impeditæ, sequitur effectus, vel saltem potest sequi: ergo si anima est totalis causa actiua notitiæ genitæ & ipsa est materia disposita siue subiectum receptiuum, vel susceptiuum respectu eiusdem, & ipsa est semper actu præsens, cum sit causa naturalis, semper erit actualis intellectio quæcũque in ea, cuius ipsa est causa, & cuius ipsa est causa de se, vel saltem aliqua, in quam potissima ipsa potest. Non enim potest opponi imperfectio alicuius causæ in se, retenta prima hypothesi, nec non approximatio, nec impeditio, quia nihil videtur tunc impediens.

Instantia de causis accidentis comparatis ad substantiam, excluditur: quia substantia est materia in qua. De responsione etiam per impedimentum, quære vbi de virtutibus, si actiuæ. Fugere autem ad causam sine qua non, quæ requiritur ad hoc, vt notitia gignatur, hoc est dicere, quod omnes per se causæ non sunt sufficientis causæ, sed requiritur aliquid aliud, à quo res causanda dependet essentialiter: ergo non erunt tantum quattuor causæ, siue quattuor genera causarum, sed plura, vel aliquid dependebit essentialiter ab aliquo, quod non est causa eius.

Item omnes causæ præter quattuor dictę sunt accidentales rei, igitur non simpliciter res dependet ab eis, nec in esse, nec in fieri. Antecedens, dicit expreßè Commen. 2. Physic. Comm 30. & 31. Item probat, quòd non sunt nisi quattuor causæ cuiuslibet rei, vel aliqua istarum, 2. Physic. cõm 68. 69. & 70. per demonstratiuam sufficientiam.

Pro hoc etiam improbantur diuersi modi ponendi tenentium istam opinionem: siue enim ponatur obiectum neceßarium in ratione causæ sine qua non, vel in ratione termini, vel in ratione excitantis, si non detur sibi aliqua per se causalitas, cum ipse per se causæ sint perfectę in se, & approximatæ, & omne impedimentum remotum, quomodo saluabit, quod ipsum necessariò requiratur, nisi ponendo quinque genera causarum?

Specialiter etiam illud de excitatione, non videtur valere. Quæro enim, quid sit excitare? si aliquid causare in intellectiua potentia: ergo obiectum aliquid causat antequam intellectiua de se agat: ergo intellectiua non est tota causa prima respectu cuiuslibet in se causati, sed etiam obiectũ. Si excitare non sit aliquid causare in potẽtia intellectiua, non aliter se habet in se post excitationem, quàm ante, & ita non magis excitatur nunc, quam prius. Hæc tamen ratio concluderet simili modo, vt videtur, contra actionem voluntatis.

Vnde ad ipsam responderi potest, quòd quando aliquę formę habent essentialem ordinem, ita quod vna recipitur mediante altera in eodem siue sit natura, siue potentia, & hoc, siue ab eodem agente, siue ab alio.

Dato etiam, quòd neutra sit ratio recipiendi alteram, nunquam secunda potest induci ab agente in suo receptiuo, nisi prima sit prius inducta.

Exemplum de volitione, & delectatione, ponendo illa esse diuersa realiter, nunquam secunda recipitur, nisi prius prima recipiatur, cum tamen secunda habet causam actiuam naturalem pręcedentem, etiam antequam sit volitio, & in huiusmodi ordinatis negatur Maior; similiter de specie intelligibili ad intellectionem, ponendo speciem intelligibilem non eße causam effectiuam, nec receptiuam intellectionis. Similiter de lumine, & si non sit actiuum, neque receptiuum respectu speciei coloris.

Aliter dicitur, quòd quãdocumque aliquam formam recipi in suo potentiali de necessitate pręexigit aliã formã recipi in suo receptiuo, falsa est illa Maior: agens perfectum approximatũ passo, & non impeditũ

potest

poteſt agere, intelligendo de potentia pro-
xima. Et hoc ſiue receptiuum formæ prio-
ris ſit eadem potentia cum receptiuo for-
mæ poſterioris. Exemplum, volitio, & dele-
ctatio in voluntate, ſiue ſint cadē realiter.
Exemplum, in anima intellectio, & voli-
tio, ponendo totaliter voluntatem actiuam
reſpectu velle, ſiue in eodem ſuppoſito reci-
piantur, non in vna natura, nec potentia.
Exemplum de phantaſmate, & intellectio-
ne: ſi negetur ſpecies intelligibilis, & actio
tota detur intellectui, ſiue in alio, & alio
ſuppoſito recipiatur forma prior, & poſte-
rior. Exēplū, lumē in aere et ī aqua à Sole.

Nec hic ſaluatur propoſitio quòd forma
prior ſit actiua reſpectu poſterioris, vel ra-
tio recipiendi ſicut lumen in medio reſpe-
ctu ſpeciei coloris: quia ſi talibus inſtetur,
nihil valet inſtantia: quia ibi actiuum pro-
ximum deficeret, vel paſſiuum proximum.

In quattuor autem inſtantijs poſitis, neu
tra conditio accidit. Nam nec volitio eſt
cauſa actiua delectationis: ſed obiectum,
nec receptiua, ſed voluntas: ſic in alijs ſe-
cundum illas opiniones.

Nec eſt dicendum, quòd Maior illa eſt
vera, niſi ab eodem ſint duo effectus neceſ-
ſarij ſecundum ordinem producibiles, quia
etiam non eſt vera, ſi neceſſariò eſt ordo
inter formas à diuerſis agentibus induci-
biles, ſicut patet in inſtātijs poſitis. Uniuer
ſaliter ergo quæcumque forma, ad hoc vt
recipiatur in ſuo paſſiuo, requirit aliam
prius recipi in quocumque. Nunquam acti-
uum formæ ſecundæ eſt in potentia acciden
tali ad agendum in receptiuum illius, niſi
forma prior iam ſit inducta; ergo poteſt di-
ci, quòd pro inſtanti pro quo cauſabilis, de-
pendet ab alijs: quia non eſt cauſabilis niſi
naturaliter poſt aliam, quæ præexigitur.
Igitur forma poſterior, quo ad fieri, depen-
det eſſentialiter ab alio, quàm à ſuis per ſe
cauſis in fieri, quæ ſunt agens, & materia.
Concedi poteſt igitur hæc concluſio, quòd
prius eſſentialiter non tātum cōuenit eſſe,
vt effectus ſit, ſed etiam poſterius. Patet in
tractatu de Primo principio. Tamen non
probabiliter negatur illa Maior, niſi oſten-
datur prioritas alterius formæ veluti acti
uę reſpectu ſecundæ, vel vt rationis reci-
piendi, vel, vt effectus propinquioris cauſæ
cōmuni, vel cauſæ neceſſario prius cauſāti.

Alia eſt opinio, quę totaliter eſt in alio Gofr.
extremo, quę dicit: ſicut colligitur ex di- qdli.
uerſis locis ſic opinantis, quòd anima intel- 1. q.
lectiua, vt intellectiua eſt, nihil habet acti 19.
uitatis, vel cauſalitatis reſpectu intelle- qdli.
ctionis. Non enim habet talem cauſalita- 13. q.
tem intellectus poſſibilis, ſiue informatus 2.
ſpecie intelligibili, quam ipſi negant, ſiue
nudus quia ſecundum eos nihil idem poteſt
agere in ſeipſum; quod probant: quia cum
agens ſit tale in actu, quale paſſum eſt in po
tentia, vt apparet 3. Phyſ. Et primo de Ge- t. 14.
neratione ſequitur tunc, quod idem eſſet in
potentia, & in actu. Quod primo videtur eſ
ſe oppoſitum primi principij Metaphyſ. noti
per rationem actus, & potentię, & tunc e-
tiam idem eſſet efficiens, & materia, quod
videtur eſſe contra Philoſ. 2. Phyſ. Mate- t. 30.
ria & efficiens non coincidunt. Tunc etiā
idem referreretur ad ſe relatione reali,
quod videtur impoſſibile, 5. Metaphyſ. Pro- t. 70.
pter oppoſitionem talium relationum, tan- t. 17.
dē ad hæc deducunt, quod poneretur quod- et 20.
libet in ſe agere, & mouere ſe, vtpote, quod
aer ad præſentiam ſolis illuminaret ſe, &
non Sol, & lignum ad pręſentiam ignis ca-
lefaceret ſe, & non ignis. Nec eſſet ratio,
quare non eſſet aliquid naturaliter ſic cau-
ſatiuum cuiuſcumque noui in ſe: quia non
eſſet vnde probaretur, quin quodlibet eſſet
cauſatiuum cuiuſcumque noui in ſe.

Ex iſtis propoſitionibus dicunt, quod a-
gens, & patiens diſtincta ſunt ſubiecto, &
dicunt, quòd quæcumque difficultates acci-
dunt in aliqua materia, non ſunt propter
eas neganda iſta principia, quia tunc tolli-
tur omnis inquiſitio veritatis per talia prī-
cipia negata, qua enim ratione negantur in
vna materia, & in alia.

Propter idem dicunt, ꝙ intellectus agēs
nō pōt aliquid cauſare effectiuè in intelle-
ctu poſſibili, quia nō diſtīguitur ab eo ſubie
cto ſed quaſi formaliter ipſū lumine ſuo p-
fundendo, vel perficiendo huius illuſtratio
nē facit; ſicut cū producitur aliquod corpus
luminoſum, in quo ſunt iſtæ duæ perfectio-
nes, ſcilicet, diaphaneitas, & ipſa lux, dici-
tur, quòd lux hoc corpus perſpicuum facit
luminoſum non tranſmutando ipſum à po-
tentia præcedēte actū ad talem actum, ſed
totum ſimul factum eſt ſecundum rationē
cauſę efficientis ab agēte extrinſeco produ-

cente corpus tale, aut tale, ad esse tale. Sed ideo dicitur lux facere illud corpus luminosum, quia est formaliter perficiens illud corpus. Ita est in proposito, intellectus agens in ratione causę efficientis, nihil agit in intellectum possibilem, sed qui creauit animam, per modum causę efficientis, ipse in ea hanc illustrationem fecit, istas potentias simul in eodem subiecto producendo.

Similiter ponunt, quòd intellectus agens nullam operationem habet respectu intellectionis, nisi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus scilicet agit ad hoc; vt illud habeat rationem mouentis, & obiecti in actu, ergo ad ipsam intellectionem prӕter ista duo intellectus agens nullam actionem immediatè habebit. Quid igitur causabit effectiuè ĩtellectionẽ?

Respondent, quod obiectum idem secundum rem efficit intellectionem, & volitionem, & hoc inquantum relucet in phantasmate illustrato ab intellectu agente, nõ effectiuè sed quasi formaliter concurrente, respectu intelligibilis.

Qualiter autem sit possibile phantasma mouere intellectum possibilem, cum tamen virtus phantastica, & intellectus possibilis sint in eadem substantia animӕ, & phantasma non distinguitur subiecto ab intellectu possibili. Dicunt, quòd anima potest considerari dupliciter, vel secundum essentiam, vel secundum potentias. Primo modo est totum in qualibet parte corporis, nec est principium alicuius operationis. Secundo modo, aliqua potẽtia determinat aliquã partem corporis, vt organica, aliqua nõ: vt intellectiua: quia ipsa sub ratione talis potentiӕ non est in ista parte corporis, nec in illa, quia in nulla est, quia per se nec in toto nec in aliqua parte, sicut nec operationes, quӕ per eam exercentur, sicut ergo potẽtia, quӕ esset in alia parte corporis, quam est phãtasia, posset immutari ab eo, quod est in phãtasia, ita potẽtia, quӕ non est determinata ad partẽ, in qua est phantasia, sed extra illã, sic quod non est ibi plus, quàm in pede, poterit immutari ab eo, quod est in phãtasia; ita est in proposito: quia illӕ potẽtiӕ nõ sunt alligatӕ, & imersӕ materiӕ sicut aliӕ.

Contra istam opinionẽ. Intellectus agens secundum eum, nihil causat, quod fit formaliter in phantasmate, sed solum fit remotio prohibentium per quendam contractũ spiritualem huius lucis ad phantasmata, qua remotione facta virtute intellectus agentis, fit informatio intellectus possibilis. Et ex hoc sequitur, quod nihil, quod est in intellectiua parte, vt intellectiua, comprehendit intellectum agentem, & possibilem, habebit aliquam rationem actiui, siuè agentis, siuè vt rationis agendi respectu cuiuscumque intellectionis, & ita tantum phantasma effectiuè se habet ad intellectionẽ, vel si sit ibi efficiẽtia aliqua, per quã effectiuè fiat irradiatio, vel illustratio super phantasmata, illa efficientia erit prӕcisè ipsius Dei qui creauit tale lumen in intellectu possibili. Vel ergo Deus agit immediatè ad intellectionem quamcumque, vel tantum phantasma erit causa omnium actionum intellectiuӕ partis, tam intellectionum, quam volitionum. Nihil ergo aliud à Deo se habet actiuè respectu intellectionis cuiuscumque, nisi phantasma solum. Hoc videtur valde inconueniens, quia vilificat valde naturam animӕ. Nullam enim videtur perfectionẽ phantasma causare posse in intellectu, quӕ excedit nobilitatem eius, quia effectus ęquiuocus non potest excedere causam suam, sed deficit, igitur nihil causatum prӕcisè à phantasmate, sicut à tota causa actiua, sicut ponit ista opinio de intellectione, potest esse perfectius phantasmate, sed necessariò imperfectius: & ita nulla operatio siue intellectio erit in homine perfectior phantasmate, quod est absurdum.

Iuxta secundam rationem contra Goffredum, videtur contra ipsum, quomodo animal phantasiatur absque sensatione exteriori, quid enim ibi mouet organum ad actum? Nil certè videtur ibi distinctum subiecto, nisi ponat memoriam sensitiuam in alio organo à phantasia, & illa moueret phantasiam ad imaginandum.

Item secundo, ex ista opinione sequitur, quòd Angelus in quo non potest poni talis distinctio in subiecto, nullam intellectionẽ posset habere nouam: quantumcumque habeat obiecta multa prӕsentia, habitualiter, immò nullam potest habere effectiuè, nisi à Deo, quia opposito posito, intellectus mouebitur à se, vel agens, & patiens erunt indistincta subiecto.

Hoc

Hoc videtur ipſe concedere, quia ponit, quòd Angelus poſſit habere nouam intellectionem, ſit mere creditum.

Hæc reſponſio non videtur Chriſtiani, ſed purè Philoſophi pagani, cum Angelus multa noua ſciat, & ſit beatus in operatione ſua.

Hoc etiam non euadit. Nullum enim creditum repugnat concluſioni ſequenti ex veris principijs. Ex iſto autem principio neceſſario, Agens, & patiens ſunt diſtincta ſubiecto, ſequitur, quòd intellectus non poteſt habere ex ſe aliquam intellectionem actiuè: ergo ſi oppoſitum huius Concluſionis eſt creditum, principium illud, ex quo ſequitur iſta Concluſio, eſt falſum: hoc magis patet de velle. Conſtat enim quòd primum velle malum Angelus immediatè non habuit à Deo: patet igitur, quòd ibi agens fuit indiſtinctum ſubiecto à paſſo.

1. rõ. Tertiò ſequitur, quòd non oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinatè intelligendum requiritur, & ſufficit, ſecundum iſtam opinionem quòd phãtaſmata ordinatè occurrant, quæ occurrentia ordinatè mouent intellectum, ſed quod ipſa ordinata occurrant, non poteſt fieri per habitum in intellectu, quia nihil in paſſo dat mouenti ordinatè mouere, aut ſaltem per habitum in phantaſia poſſunt ordinatè occurrere, abſque omni habitu in intellectu, ergo &c.

Confirmatur: quia ideo ſecundum iſtos negatur habitus in voluntate quia ipſa faciliter mouetur conformiter intellectui, ergo à ſimili cum mouetur intellectus à phantaſmatibus; eo modo, quo occurrunt, ſufficit habitus in phantaſia ad hoc, quod ordinatè occurrant. Hæc tria argumenta pondero. Fiunt talia argumenta contra eos primo ſic.

Tertio ſi phantaſma cauſat omnem intellectionem effectiuè, & cauſa naturalis non agit niſi ſecundum naturam illam, qua eſt actu, phantaſma nunquam cauſabit aliquam intellectionem in intellectu niſi conformem phantaſmati, & ita nunquam cauſabili compoſitione falſam repugnantem rationi terminorum, quorum phantaſmata ſunt in virtute phantaſtica; aut ſi quodam modo poteſt, ſicut reſpondet, quòd per vnum oppoſitum cognitum poteſt ſuum oppoſitum cognoſci: hoc non eſt, niſi quia per vnam compoſitionem veram poteſt cognoſcere oppoſitam eſſe falſam. Sed nunquam idem phãtaſma cauſabit aliquã intellectionem falſam tãquam veram, vel econuerſo.

Et ſi dicas, quòd phantaſma falsè repræſentat obiectum, ideo cauſat intellectionẽ falſam in intellectu. Sequitur, quod idem phantaſma manens idem, nunquam poteſt cauſare aſſenſum oppoſitum, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falſam.

Item quando dicitur, quòd intellectio ſecundum Philoſophum eſt actio manens intra. 3. rõ.

Reſpondent quòd intelligere, ſecundum modum ſignificandi Grammaticalem, ſignificat actiuè, & intelligi paſſiuè: tamen ſecundum rem, intelligere eſt paſſio, & quod intelligitur eſt agens: Intelligere enim nõ ſignificat aliquid, vt habet eſſe in ſubiecto in ſe, & abſolutè, ſed quaſi tendens in alterum, vt in obiectum, ſiue vt in terminum: & quia actionis eſt procedere ab agente, & tendere in paſſum, ideo tales perfectiones, quæ in re ſunt paſſiones; hoc eſt manentes in eo, quod denominatur ab eis per modum actionis, dicuntur eſſe actiones immanentes. Contra. Philoſophus diſtinguens actionem à factione 2. Phyſicorum, & 6. Etic cap. 5. & 9. Metaphyſ. aſſignat diuerſa principia propria actioni, & factioni, quod non oporteret, ſi intelligeret quòd illud quod aſſignat eſſe actionem, eſſet paſſio: quia tũc non oporteret aſſignare ſibi principiũ actiuum proprium, non enim oporteret prudentiã eſſe actiuam, ſicut ars eſt habitus factiuus, ſi actio nihil eſſet, niſi quædã forma recepta in alio, vt in eo, quod dicitur agens.

Item habitus non ponitur præcisè ad patiendum, & maximè in paſſiuo ſummè diſpoſito ad formam, non enim oportet illud facilitari ad recipiendũ, quod in ſe eſt ſummè diſpoſitum ad recipiendum, ſed intellectus eſt ſummè diſpoſitus ad quamcumque intellectionem, quia nihil habet contrarium, ergo non oporteret ponere aliquem habitum in intellectu, ſi præcisè eſſet paſſiuus reſpectu intellectionis. 4. rõ.

Probatur prima propoſitio: quia habitus eſt, quo vtimur cũ volumus, & habitus ha-

bentem perficit, & opus eius bonum reddit ex secundo Ethicorum. Omnia ista attribuunt aliquam actiuitatem habitui.

Item quomodo intellectus discurret syllogizando, vel argumentando, sic phantasma causat omnem intellectionem. Non enim videtur intelligibile quomodo phantasmata discurrentia causant omnem discursum.

Confirmatur: quia intellectus conuertẽs A. ad B. secundum talem habitudinẽ qualis est ipsorum ex natura rei, non causat relationes rationis. Puta quando comparat ea, vt differentia, vt contraria; vt totum & partem, & huiusmodi; ergo sola illa collatione causatur relatio rationis, quæ nec in esse, nec in cognosci consequitur extrema ex natura eorum; ergo extrema non sunt causa illius actus collatiui.

Item, quomodo causabuntur intentiones Logicę, vel relationes rationis? Si enim phã tasma causat omnem intellectionem, quæcumque causata ab eo erit realis, quia illa dicitur esse realis intellectio, quæ causatur immediatè à re, vel à specie repræsentante rem in se, ergo nulla intellectio causabit intentiones logicas, vel relationes rationis: quia intellectus nullo actu suo poterit conferre obiectum ad aliud, quæ collatio causat relationem rationis, vel intentionem secundam in obiecto.

Item, quomodo reflectetur intellectus supra actum suum, & hoc quomodo erit in potestate potentiæ reflectentis. Si enim phantasma causans aliquam intellectionem habet naturaliter causare reflexionem super istam actionem: pari ratione, & reflexionẽ reflexionis, & sic in infinitũ, vt dicit Aug. 15. de Trin. Si autem non habet causare reflexionem, sed tantum actum absolutum, & postea occurrat aliud phantasma, non videtur posse assignari, quomodo posset esse aliqua reflexio super aliquem actum.

Item, quomodo illud non vilificat animã quod omnem actionem suam naturalem, quæ est perfectio naturalis tam perfecti entis, effectiuè causet phantasma. Nullam enim perfectionem videtur posse causare phantasma in intellectu, quæ excedat nobilitatem eius, quia effectus ęquiuocus non potest excedere causam æquiuocam, sed deficit; igitur nihil pręcisè causatum à phantasmate. sicuti à tota causa actiua, potest esse perfecti^9 phãtasmate, sed imperfecti^9 eo, & ita nulla perfectio erit in homine maior ipso phantasmate, quod est absurdissimũ, &c.

Istarum sex rationum factarum contra opinionem Thomæ & Goffredi.

Prima non cogit cõtra eos. Quærit enim difficultatem communem omni opinioni, siue enim phantasma ponitur causa actiua intellectionis siue species intelligibilis, siue intellectus, cum quodcumque istorum sit principium naturaliter agendi non liberè, semper æquè potest quæri, quomodo opposita possunt causare in intellectu, vt nunc opinio vera, vel scientia de aliquo, nunc opinio falsa, vel error de eodem.

Secunda non cogit, quia prudentia ponitur principium actiuum propter actum alium, qui est actio, ad quã suus proprius extenditur, vt regula ad regulatum, sicut proprius actus artis extenditur ad alium, qui est factio, licet tamen neuter habitus sit propriè principium actiuum respectu sui actus.

Item illud secundi Ethicorum. Habitus est, qui habentem perficit, &c. Debet intelligi non effectiuè, quia non sic bonum reddit sed tantum inclinatiuè.

Quarto cõcludit cum tertio põderato, scilicet, quomodo habitus discurrit, vt phantasmata ordinatè in discursu occurrant: nisi ponatur ille habitus in virtute phantastica, non in intellectu, quod forte concederet.

Sextum verò quærit, quomodo in potestate nostra est, quam intellectionem habeamus post alteram: & per quid cognoscitur actus, super quem reflectimus. Primum quidem est propter voluntatem. Secundum est per vestigium derelictum ab actu illo, igitur illo derelicto, potest haberi actus reflexus per illud elicitiuè, voluntate imperante, & potest non haberi, voluntate imperante aliam intellectionem.

Aliter potest dici, quòd cognoscitur per phantasmata, quòd primo ostendit obiectũ secundo causatum ab obiecto. Tamen non erit necesse ipsum causare intellectionem intellectionis, nisi quãdo voluntas imperat.

Secundum videtur ponderandum. Si nulla comparatio est relatio rationis, quam extrema nata sunt causare in intellectu. Si enim ista propositio est vera, tunc licet intel-

lectiones

lectiones simplicium comparatorum causentur ab illis, non tamen comparatio illa, quę est in actu collatiuo, quo causatur in extremo relatio rationis.

Posset dici, quod aliqua habitudo consequitur extrema in re, & illa cognitione cõsequitur extrema cognita, puta qualitas ista est realis, alia non consequitur extrema in re, nec necessariò in cognitione: possunt tamen ipsa extrema causare actum collatiuum elicitum, quia voluntas imperat, causato autem actu collatiuo secundum talem respectum, qui non consequitur extrema in re, causatur relatio rationis.

Tertia opinio ponit, quòd intelligibile, vt simpliciter præsens intellectui, non per speciem intelligibilem, sed per phantasma, vt illustratur ab intellectu agente, est in intellectu possibili, vt in memoria, vt autem immutat actum intelligendi, est in eo, vt in intelligentia, cuius notitia terminatur in ipsum obiectum.

Et quantum ad ista duo, intellectus est passiuus, videlicet inquantum est memoria habens obiectum simpliciter præsens, & inquantum intelligentia est ab obiecto sic præsente mota ad primum actum intelligendi.

Sed intellectus factus in actu primo, naturali acumine suo potest suffodere, & discurrere in vnoquoque quid sit, componendo, diuidendo differentias conuenientes, cũ diuiso, & ratiocinãdo. & sic inquirere quod respectu intellectus simplicis, & propter quid sit, respectu complexi, vt respectu conclusionis scibilis.

Et in isto discursu intellectus, inquantum discurrit, est actiuus, inquantum tamen concipit, est passiuus.

Iste idem istam positionem de passione respectu notitiæ primæ simplicis, & confusæ, & actione respectu notitiæ distinctæ inuestigatæ, videtur retractare, & corrigere alibi, vbi inquirens de principio actiuo actionum vitalium, scilicet sensationis, & intellectionis, ponit, quòd illud principium est aliquid in ipso animato, & non solum obiectum extra, sicut & in sensu ponit ꝙ species impressa in organo tãtum inclinat, & inclinando excitat potentiam, & quasi euocat ipsam ad propriã operationem. Ita phantasma in virtute phantastica inclinat intellectum, ita quòd intellectus inclinatꝰ fit ĩ vltima dispositione ad eliciędum intellectionem, tamquam suam propriã operationẽ. Et pro ista opinione adducũt ibi vnã rationẽ pro istis actionibus, quia sunt vitales, & nulla actio transcendit perfectionẽ agẽtis, & aliã de actione manente in agẽte, & istæ sunt propriè actiones, & denominant propriè ipsum agens, sicut lucere se habet ad ipsum lucens, non illuminare.

Ad hoc concordat ratio Augustini, quod anima format in se imagines cognitorum, quæ tres rationes adductæ fuerunt prius pro prima opinione.

Contra. Neutra istarum opinionum, nec retractata, nec retractans, videtur esse vera. Non retractata: quia aut intellectus factus in actu secundum notitiam primam confusam, est actiuus virtute sui respectu intellectionis secundæ, aut virtute illius notitiæ primæ confusæ; Si virtute sui, non videtur rationabile, quòd aliqua causa possit esse actiua respectu perfectioris in aliqua specie, & nullo modo possit esse causa actiua respectu imperfectioris eiusdem rõis.

Intellectio autem confusa, & distincta, alibi videntur esse intellectiones eiusdem rationis: quia eiusdem obiecti, ergo videtur incoueniens, quod intellectus de se possit esse causatius respectu secundæ intellectionis, quæ est perfectior, & non respectu primæ. Si autem dicas, quòd respectu secundæ est actiuus virtute actus primi.

Contra, actus imperfectior non potest esse ratio formalis causandi actum perfectiorem, quia tunc non esset vnde possit probari Deum esse perfectissimum ens, si effectus posset excedere causam suam totalem in perfectione, cognitio autem distincta est nobilior cognitione confusa. ergo illa confusa non est formalis ratio eliciendi, vel causandi illam distinctam.

Opinio etiam retractans non videtur esse vera: quia quæro, quid intelligatur per inclinationem? aut aliqua forma, quæ sit in intellectu, per quam inclinetur, aut nihil. Si nihil, non magis inclinatur nunc, quam prius inclinabatur: si aliqua forma, aut actus intelligendi, & tunc oppositum opin. eorum: quia obiectum causabit actum, aut aliquid prius actu intelligendi, vt species, quam ipsi negant.

Item

Item in causis essentialiter ordinatis inferior non inclinat superiorem, sed è conuerso: respectu autem intellectionis pars intellectiua est causa superior, quàm species alicuius obiecti, vt patebit in sequenti quæstione, ergo obiectum non inclinat intellectum.

Respondeo non est habitus, nec actus, nec species, sed quoddam quartum.

Contra, quamuis hoc statim videatur inconueniens: tamen arguitur sic. Sit illud quartum A. tunc sic. Aut sine illo A. est in intellectu tota virtus actiua respectu intellectionis huius, aut non. Si sic, ergo sine illo potest intellectus in hanc intellectionem: & ita determinationem omnem requisitam: quia hæc, vt hæc, est determinatissima: & ita A. propter nihil erit necessarium: Si non, ergo dat A virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipsi intellectui, & ita actio non erit ab intra, vt à totali principio actiuo.

D T. p p q. 85. d. 2.

Quinto opinio ponit, quòd species obiecti in intellectu, vel ipsum obiectum in se præsens est gignens, vel est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu. Et ipse intellectus tantummodo se habet tamquam materiale, vel informatus illa specie, vel per obiectum supplens vicem speciei.

Cõm. 18. et 8. et 2. de anima t. 2. expõsius. te. 32 tex. 5

Ad hoc arguitur sic per Comment. 3. de Anima, Commen. 5. Intellectus se habet ad formas vniuersales sicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi; anima nostra est infimum in genere intelligibilium sicut materia in genere entium. Et 3. de Anima, & 8. Physic. Intellectus ante habitum est in potentia essentiali, sicut materia ante formam. Et 3. de Anima intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere. Ex omnibus istis concluditur, potentiam intellectiuam respectu intelligibilis esse purè potentialẽ; sed quod est purè potentiale, non potest esse principium actiuum alicuius actus, nisi informatum aliqua forma: & tunc principium formale erit forma.

Arguitur vlterius, quòd ipsa forma, quæ est principium agendi, sit similitudo obiecti: quia sicut factio est formaliter per formam qua faciens assimilatur facto: ita actio videtur esse formaliter per illam formam, qua agens assimilatur obiecto: & ita illa similitudo erit formalis ratio agendi.

Ad hoc etiam adducitur, quòd agens indeterminatum, non potest in actionem determinatam, vel circa obiectum determinatum: nisi determinetur: intellectus de se est indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectionem, ergo ad hoc quòd intelligat aliquid, requiritur determinatio aliqua: illa non est nisi per speciem intelligibilem, igitur illa species intelligibilis requiritur, vt principium determinatiuum.

Sexta Opinio quæ redit in idem quantũ ad cõclusionem huius quintæ opinionis est, quod ipsa notitia actualis genita siue in sensu, siue in intellectu, est species. Aeg. qdl. 3 q. 12. & 13.

Et nunc sicut ratio formalis gignendi speciem actualem, quæ dicitur notitia actualis, est ratio obiecti, vel species obiecti in memoria: ita sequitur quo ad propositum, quòd ratio formalis gignendi notitiã actualem, est primum obiectum, vel aliqua species in virtute obiecti.

Et hoc ita, quòd quando obiectum est in se præsens, ab eo egreditur, vel generatur species, quæ est intellectio: cum autem non est in se præsens, sed per speciem in memoria: tunc per illam speciem, vel virtute illius speciei gignetur alia species, quæ est intellectio.

Pro ista opinione, quatenus dicit speciem intelligibilem esse notitiam actualem, adducitur Aug. 2. de Trinit. cap. 2. vel 4. vbi iuquit: illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur, à solo imprimitur corpore quod videtur: quod autem imprimitur, vel gignitur à solo corpore, est species, ergo illa species est visio secundum Augustinum. tex. 138.

Hoc idem secundo probatur per Philosoph. 1. de Anima, qui vult, quòd idem sit sonatio, & auditio: quia idem est actus actiui & passiui, & per Philosophum 3. Physicorum: sed sonatio in actu causat speciem soni in aure, ergo illa species causata, est idem cum auditione: & ita species intelligibilis, & intellectio, idem sunt.

Conclusio istarum duarum opin. vltimarum improbatur per quædam argumenta facta contra opinionem secundam. Nam effectus æquiuocus nõ potest excedere in perfectione causam æquiuocam, sed desinit necessario ab ea. Intellectio esset effectus æ-

æquiuocus ſpeciei intelligibilis: ſi ab ea ſola cauſaretur, & ita ſimpiliciter eſſet imperfectior ſpecie intelligibili : quod non eſt verum.

Iſta ratio, quæ fuit prima contra ſecundam opinionem, minus eſt euidens contra iſtas: quia ſpecies intelligibitis eſt nobilior phantaſmate.

Secunda etiam ratio, & tertia contra ſecundam opinionem, non ſunt contra iſtas. Aliæ ſex rationes, quas non ponderaui, poſſunt hic fieri. Nam primo habitus, &c.

Similiter habitus non videtur neceſſarius, ſicut argutum eſt ibi in quinta ratione. Similiter quomodo fieret diſcurſus. Similiter quomodo reflexio? quomodo cauſarentur relationes, rationis, ſiue intentiones Logicæ. Quomodo complexio falſa, cui aſſentiretur tamquam veræ, ſi ſola ſpecies intelligibilis genita à phantaſmate, eſſet ratio formalis omnis intellectionis.

Similiter tunc ſpecies eſſet magis potentia intellectiua, quam intellectus, & ita ipſa ſeparata haberet eundem actum, ſicut calor ſeparatus calefaceret. Similiter 2. ſic intelligere non videretur propria perfectio ipſius intellectus, quia nihil videtur eſſentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium ſe habet in potentia contradictionis, ſicut ad accidens per accidens, ſicut calefieri non videtur propria perfectio ligni, ex quo lignum ſe habet ad calorem ſicut ad accidens per accidens, ſed ita ſe haberet intellectus, ſecundum iſtam opinionem, ad ſpeciem intelligibilem, quæ eſſet principium intellectionis, igitur & cætera. Similiter, tertia tam in ſenſu quàm in intellectu poſito eodem repræſentante, maior attentio vel contactus facit actum perfectiorem.

Idem enim habens eandem ſpeciem intelligibilem, vel phantaſma, perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus, quando minus. Ita etiam in ſenſu, eodem obiecto præſente, & in eodem lumine, & in eadem diſtantia, perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem in vidēdo. Patet etiam ex hoc, quod magis quandoque læditur viſus propter maiorem attentionem, immo cæteris paribus, vnus oculus magis attentus poſſet multum offendi in viſione alicuius, in qua minus alius offenditur, ſicut patet per experientiam. Patet etiam ſecundum Auguſt. 2. de Trin. cap. 2. quòd in attento multum remanent ſpecies poſt viſionem, quæ non remanet in oculo non attendentis.

Ad iſta tria media poteſt reſponderi. Ad primum, quòd potentia intellectiua eſt, qua intelligimus, intelligimus autem ea, inquantum ipſa habet formaliter intellectionem, ſpecies autem non eſt nata habere eam, nec eſſe ratio habendi illam. Quod adducitur, quod etiam ſeparata haberet actum, ſi intelligatur habere ſubiectiuè: patet quod non, videlicet, ſi effectiuè. Reſponſio: non habet paſſum in quod agat, præcipuè ſi non eſt nata eſſe principium agendi in aliud, quia non eſt factionis principium, ſed tantum actionis immanentis in eodem ſubecto cum ipſa.

Ad ſecundum poteſt dici, quod maior illa, ſcilicet nihil videtur eſſentialiter ordinari, &c. Falſa eſt in his, quæ non poſſunt ex ſe conſequi finem ad quem ordinantur, ſed tantum actione extrinſeci dantis ſibi aliquod accidens per quod operatur, & attingat finem ſuum, ſic eſt hic.

Ad tertium, illa atteſtatio eſt voluntatis, qua vehementius applicat ſe ad obiectum, potentia cognitiua inferior vehementius patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoſcit, licet non agat ad illum ſecundum actum.

Sed contra ſecundam opinionem arguitur ſpecialiter, quòd ipſa ſit falſa, tam in ſenſu, quā in intellectu: in ſenſu, quia ſi ſpecies iſta, quæ eſt viſio, ſit eiuſdem rationis cum illa, quæ eſt in medio, illa in medio erit formaliter viſio, ergo medium formaliter habens eam, erit formaliter videns; Si autem præter hanc ſpeciem in viſu, quæ ponitur viſio, ſit alia alterius rationis ab ea, & alia eiuſdem rationis cum illa, quæ eſt in medio, habetur propoſitum, ſcilicet, quòd licet illud, quod eſt viſio, dicatur ſpecies, tamen eſt aliquid aliud prius eo in oculo, & alterius rationis, & illud vt communiter dicitur, eſt ſpecies. Et ita ſpecies propriè dicta differret ab actione.

Si dicas, quòd ſpecies in medio differt à ſpecie in oculo, propter diuerſa recipientia, hoc nihil eſt: quia ſicut albedo eſt eiuſdem rationis in lapide, & equo, & ideo vtrumque eſt

que est formaliter albedo, secundum eandem rationem albi, ita si illa qualitas, quę dicitur species, sit eiusdem rationis in oculo, & in medio, si illa de se sit visio formaliter, visio formaliter erit in vtroque, & in quocumque est formaliter visio, illud formaliter est videns. Principale etiam propositum patet: quia in oculo cœco, manente tamen sic mixto, vt prius, causatur species. Similiter in oculo dormientis, aliàs non excitaretur ab excellēti sensibili præsente. Nō ēt aliter aliquis excitaretur à sono excellēti, nisi species esset in aure; tamen in istis nō est visio. Ita etiā in oculo bene disposito recipitur aliqua species eiusdem rationis cū illa, quæ est in medio, ex hoc, quòd ipsum organū est similis dispositionis cū medio, propter perspicuitatem vtriusque & diaphaneitatem, ex secundo de Anima, & ista nō erit formaliter visio, sed prior visione.

Quod etiam hoc de intellectu sit falsum, patet, coniungendo aliqua dicta sic opinan-
text. 12. & inde.
tis, posuit enim nullam esse aliam speciem ab essentia diuina in visione beata, & beatitudinem essentialiter consistere in sola visione. Coniunge istud dictum, quòd visio formaliter est species, & sequitur, ꝙ beatitudo nostra erit formaliter essentia diuina. Probatio: beatitudo formaliter est visio secundum eos, visio formaliter est species secundum eos, species est formaliter essentia diuina, ergo essentia diuina est formaliter beatitudo nostra. Sed hæc Cōclusio est incōueniens; aut negēt istam præmissā, ꝙ visio est species, aut ponant, quòd essentia diuina habet aliam speciem à se: aut beatitudinem essentialiter in alio, quàm in actu visionis.

Si dicatur, vbi est species intelligibilis alia ab obiecto, illa est intellectio, sed vbi non est alia species ab obiecto, ibi intellectio non est obiectum in beatitudine: igitur negarent speciem aliam ab obiecto, & actu, sed non negatur esse alia ab obiecto.

Contra. Nullius obiecti est alia species intelligibilis nisi sola intellectio, secundum istos, igitur cuius obiecti est intellectio alia ab ipso, eius est species intelligibilis: igitur ita debet concedi species in visione Dei, sicut in intellectione cuiuscumque alterius obiecti.

Nota, quòd intellectionis ad obiectū inquantum est motiuum intellectus, siue magis propriè inquantum est causatiuum intellectionis, est relatio pertinens ad secundum modum relatiuorum, sicut filij ad patrem, vel caloris geniti ad gignentem. Relatio etiam intellectus ad obiectum, vt mobilis ad motiuum, pertinet ad secundum modum, sicut relatio calefactibilis ad calefactiuum, sed præter istas relationes secundi modi. Est alia relatio intellectionis ad obiectum, vt terminati ad terminans. Non enim tantum intellectio est ab obiecto, vt a causa efficiente totali, vel partiali, sed est ad ipsum, vt ad terminans, siue vt circa quòd ipsa est differentia istarum relationum. Patet: quia vtraque est sine alia: Prima sine secunda, in calore genito, secunda sine prima in intellectione lapidis, si fieret immediatè à Deo in me.

Prima non est identica: quia idem absolutum posset fieri ab alia causa. Secunda videtur identica: quia nullus actus natus esse circa obiectum, posset esse idem, & non terminari ad idem obiectum. Secunda non est ad aliquam causam, quia positis omnibus causis, præter hoc requiritur in tali actu aliquid terminās. Pater enim diuidendo, non est forma, nec efficiens. Patet. Non finis, quia obiectum, vt est primum circa quod est actus, non est propter quod amatum elicitur actus, nec est materia circa, siue in, siue ex qua.

Secunda potest poni tertij modi, non quia sit relatio mensurati, sed quia similis illi, quia non mutua. Actus enim requirit esse circa quod sit, non ecōuerso: nec sola relatio mensurati est tertij modi, sed omnis similis, scilicet non mutua qualis est terminati ad terminans, modo prædicto; tamen & hic cōcurrit inter eadem absoluta relatio mensurati ad mensuram, sed potest poni formaliter alia ab ista relatione terminati.

Contra secundum, & quartum quomodo est alicui identica relatio ad non causam, nisi dependeat essentialiter a non causa, & ita quattuor causæ nō sufficient ad esse rei.

Item obiectum potest non esse actu existente, quomodo tunc idētidem relatio, vel etiam realis, cum terminus non sit.

Hæ duæ rationes videntur concludere ꝙ intellectio est ita forma absoluta, sicut albedo. Patet enim, quod ipsa est causabilis a Deo immediatè, ergo ab ipso solo depen-

det.

det eßentialiter, quando etiam obiectum causat, non dependet identicè: quia posset eadem aliunde causari; frequenter etiam est circa nonens. Et si dicas, est ens in specie, quod sic sit forma absoluta, vel procedemus in infinitum, & ipsa non est obiectum terminans, sed illud cuius est, quomodo ergo Philosophus septimo Physic. & alia dicta de habitibus procedunt.

Item differentia istarum relationum ponit, quia intellectus quandoque terminatur in intellegendo ad aliquid, à quo non mouetur, puta, Deus ad creaturam, vel ad relationes intrinsecas, vel attributa, cum tamē sola essentia moueat ad intellectionem, alio quin quod eßet eius obiectum primum?

Contra, tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad Creaturam, vel ad aliud obiectum.

Item secundo, quare magis vnum motiuum, quàm terminans requiritur ad vnitatem actus.

Ad primum istorum duorum, quare non potest aliqua relatio tertij modi esse rationis tantum, sicut & illa secundi, qua essentia diuina dicitur mouere ad intellectionē eius, & econuerso, sic quia non sit differentia modorum Aristotelis penes eße rei, & rationis sed penes mutuum, & non mutuū, quia si mutuum penes quantum, & quale, substantiale, vel accidētale, in actu primo, vel secundo, ita quod quilibet modus possit esse quandoque realis, quandoque rationis.

Ad Quæstionem respondeo, & dico, quod intellectio actualis est aliquid in nobis, non perpetuum: sed habens eße, post non eße, sicut experimur. Istius ergo oportet ponere aliquam causam actiuam, & aliquo modo in nobis, alioquin non eßet in potestate nostra intelligere, cum volumus, quod
t. 55. est contra Philosophum 2. de Anima; ap-
& 60. paret etiam hic, quòd oportet concurrere animam, & obiectum præsens, & hoc in specie intelligibili, sicut dictum est in præcedenti quæstione: quia alio modo non est præsens, vt actu intelligibile, loquendo de sensibili obiecto, & materiali. Dico ergo tunc, quòd istius intellectionis non est totalis causa actiua obiectum, nec in se, nec in sua specie: sicut apparet per rationes contra secundam, quintam, & sextam opinionem. Et etiam, quia tunc non posset saluari imago in mente, vt mens est: quia nihil ipsius mentis haberet rationem parentis. Nec tota causa intellectionis est anima intellectiua, vel aliquid eius formaliter, propter rationes factas contra primam opinionem.

Quæ ratio explicat rationem Philosophi in 2. de Anima, de qua tangitur arguendo ad principale ad primam partem, adduntur etiam aliæ probabilitates ad hoc, prima, quia tunc actus, &c.

Et etiam quia tunc actus non esset similitudo obiecti, nec distingueretur eßentialiter propter distinctionem obiecti, quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa: nec esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis posito æquali conatu hinc inde ex parte intellectus. Probatio, quia posita causa totali efficacius operante sequitur perfectior actio, & ita si anima eßet causa totalis, vbicumque ipsa ex parte sui perfectius ageret: ex maiori conatu perfectiorem intellectionem produceret, & ita intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, quod est contra Philosophum 10. Ethic. 1. ponentem felicitatem in speculatione obiecti perfectissimi. Videtur etiam, quod tunc eßet infinita actiuitas in intellectu, inquantum est actiuus, respectu omnium intellectionum: quia ad vnam intellectionem vnius rationis, requiritur aliqua perfectio in causa illius intellectionis, & ad aliam intellectionem alterius rationis, requiritur tāta perfectio, vel maior; ergo habens hanc & illam, est perfectius, quàm habens illam tantum, & ita habens infinitas tales, vt totalis causa, est infinitum in perfectione.

Similiter, non videretur quomodo aliqua tota scientia contineatur virtualiter in obiecto, si sola anima intellectiua haberet causalitatem respectu actus, & habitus.

Ex istis soluitur quomodo sic. Si ergo, nec anima sola, nec obiectum solum, sit causa totalis intellectionis actualis, & ista sola videntur requiri ad intellectionem, sequitur, quòd ista duo sunt vna causa integra respectu notitiæ genitæ.

Et ista est sententia Aug. 9. de Trin. c. vlt. sicut allegatum fuit arguendo contra primam opin. Liquido tenendum est, &c.

Quali-

Qualiter autem hoc sic intelligendum, distinguo de pluribus causis concurrentibus ad eundem effectum; Quædam enim ex æquo concurrunt, sicut aliqui duo trahentes aliquod idem corpus. Quædam verò nõ ex æquo: sed habentes ordinem essentialem, & hoc dupliciter; vel sic, quod superior moueat inferiorem, ita quod inferior non agat, nisi quia mouetur à superiore, & tunc inferior habet à superiore virtutem illam, qua mouet.

Quandoque nõ, sed formam ab alio, & à causa superiori solam motionem virtualem ad producendum effectum.

Quandoque autem superior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, qua mouet, sed superior de se habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agendi, nec tamen recipit virtutem istam imperfectiorem à superiori, quæ est perfectioris virtutis. Exemplum primi membri huius secundæ diuisionis, de potentia motiua, quæ est in manu, & baculo, & pila. Exemplum secundi membri, si mater ponatur virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrunt, vt duæ causæ partiales ordinatę quidem, quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suã causalitatem à causa perfectiore: nec tota illa causalitas est eminenter in causa perfectiori sed aliquid addit causa imperfectior, intantum quod effectus non solum non potest esse perfectior à causa perfectiori, plus quam ab imperfectiori: immò non potest plus esse à perfectiori tantum, quam ab imperfectiori tantum.

Ad propositum, obiectum intelligibile præsens in se, vel in specie intelligibilis, & pars intellectiua, non occurrunt vt causæ ex æquo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet causalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam, & si alterum esset perfectum, posset habere in se vno existente, totam causalitatem amborum, sicut si virtus motiua vnius esset perfecta supplet virtutem alterius, & tunc species esset quasi quidam gradus intellectualitatis supplens gradum intellectualitatis deficientem intellectui, & tunc si fieret perfectior intellectus, secundum gradum talem, posset sine specie, & sine obiecto habere actum intelligendi, quod est falsum.

Concurrunt ergo ista duo, vt habentia ordinem essentialem, non tamen primo modo: quia nec intellectus dat obiecto, vel speciei rationem suæ causalitatis. Non enim obiectum natum est in se, vel in specie sui facere intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, sed ex natura sua; nec intellectus recipit suam causalitatem ab obiecto, vel specie obiecti, sicut probatum est contra quintam, & sextam opinionem in ista quæstione.

Sunt igitur causæ essentialiter ordinatæ vltimo modo, scilicet, quòd vna est simpliciter perfectior altera, ita tamen, quod vtraque in sua partiali causalitate est perfecta, non dependens ab alia.

Si arguitur contra istud, quod in causis talibus essentialiter ordinatis neutra est perfectio alterius, ergo species intelligibilis non erit forma ipsius intellectus.

Similiter ad idem, si sit perfectio intellectus, & totum hoc sit ratio agendi, ergo vna operatio vtpote intellectio, non habebit, vnam formalem rationem agendi: sed erit ab ente per accidens, quale est hoc totum, intellectus habens speciem quod est inconueniens: quia quidquid non est per se ens, non per se est ratio formalis agendi.

Respõdeo ad primam. Accidit speciei inquantum est causa partialis respectu actus intelligendi, cum intellectu, vt cum alia causa partiali, quod ipsa perficiat intellectum, quia etsi perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquam actualitatem pertinentem ad causalitatem intellectus. Exemplum, potentia motiua manus potest vti cultello, inquantum acutum est, ad diuidendum aliquod corpus, ista acuties, si esset in manu, vt in subiecto, posset manus vti ea ad eandem operationem, & tamen accideret manui, inquantum in ea est potentia motiua, quòd in ea acuties esset, & econuerso: quia acuties nullam perfectionem daret manui, pertinentem ad potentiam motiuam, quod apparet: quia æquè perfecta est potentia motiua sine tali acutie, & ita eodem modo vtitur ea, quando est in alio cõiũcto manui, vt cultello, sicut vteretur ea si esset in manu. Ita in proposito, si species posset esse inexistens intellectui absque inhærentia per modum formæ, si isto modo inexistens

xistens

xistens esset sufficienter coniuncta intellectui, possent istæ duæ causæ partiales, intellectus & species, coniunctæ sibi inuicem in eandem operationem, in quam modo possunt, quando species informant intellectum quod etiam apparet, ponendo aliquod intelligibile præsens sine specie. illud enim obiectum est causa partialis & non informat intellectum, qui est altera causa partialis sed istæ duæ causæ partiales approximatæ absque informatione alterius ab altera, per solam approximationem debitam, causant vnum effectum communem.

Per idem patet ad secundum, quia in vnoquoque ordine causæ oportet ponere respectu vnius effectus vnam per se causam, & vnam per se rationem causandi, ita intellectus in suo ordine causalitatis est vnus, & habet vnam formalem rationem causandi, & species, vel obiectum in suo ordine causandi est vna causa, & habet vnam rationem causandi: sed non oportet talem causam, prout complectitur omnes causas partiales habere vnam rationem causandi, nisi vnitatem ordinis, quia si cum vnitate ordinis concurrat vnitas per accidens, hoc accidit: sed vnitas ordinis est per se. Exẽplum: Sol in suo ordine causandi habet vnam rationem causandi respectu prolis & pater in suo ordine causandi est vna causa vnius rationis: sed causa totalis, quæ complectitur patrem, & Solem, non habet aliquam vnã rationem formalem causandi, sicut non est vna causa, nisi vnitate ordinis. Et si contingat causas sic ordinatas præter vnitatẽ ordinis habere vnitatem per accidens, in quãtũ scilicet vna accidit alteri, hoc non cõuenit eis per se, inquantum causæ sic ordinatę.

Hoc secundum si ponitur, non sine causa ponitur fortè impossibile est accidens, quod est principium immanentis, & non transeuntis esse sufficienter coniunctum passo, nisi sit in illo subiectiuè; qualiter dicitur accidens. Nonne essentia diuina in intellectu beati, est principium intuitionis, quæ non immanet illi essentiæ, nec alicuius ipsa sit forma? Sicut charitas in patria est principium intuitionis sui, tamen nõ est in intellectu intuente; igitur intellectio est actio immanens, accipiendo actionem pro operatione.

Contra. Sic non est aliqua actio immanens, & aliqua transiens.

Respõdeo. tunc est diuisio vocis in significata: aliter actio de genere actionis immanet alteri causæ, scilicet intellectui, & respectu eius est immanens, non autem respectu reliquæ, scilicet obiecti &c.

Ad argumenta opinionũ per ordinẽ. Primo ad auctoritates Aug. dico, quòd imago, quæ ponitur ab eo esse in spiritu, oportet, quod intelligatur esse in anima, vel in aliquo animæ vt in subiecto & non præcisè in corpore sic mixto: aliter non concluderetur illã imaginẽ esse nobiliorem omni corpore, sicut dicit ipse 12. supra. Genes. quòd autem est in anima, vel in aliquo animæ, vt in subiecto, non est illa species, quæ communiter dicitur species. sed illa recipitur in parte organi, quæ est corpus sic mixtum: sed illud quod recipitur in anima, vel potentia animæ, est actus cognoscendi, ergo per imaginem intelligit ipse talem actum. Ista glossa arguitur ex dicto eius 11. de Trin c. 2. et 5. vbi vult, quòd informatio sensus, quæ fit à solo corpore, visio dicitur. Illa autem informatio est propria species, quæ recipitur in parte organi, s. in corpore sic mixto. Hoc patet ex hoc, quod dicit, quod gignitur à solo corpore quod videtur. Sicut ergo illud quod est propriè imago, dicitur visio; ita econuerso, visio põt dici imago, & multo verius, quia visio secundum veritatem est quædã qualitas, & talis qualitas est quædã similitudo obiecti, & fortè perfectior, quàm illa similitudo prior quæ dicitur vsitatè species.

Hoc intellecto faciliter patet resp. ad auctoritates ei9, cõcedo enim quod istã imaginẽ, quæ est sensatio, nõ causat corp9 in spiritu, vt totalis causa, sed aĩa causat in se mira celeritate, non tamẽ vt tota causa, sed ipsa, & obiectum. Vnde dicit ibid. 12 Genes. quod mox, vt visũ fuerit, &c. Innuens, quod præsentia obiecti requiritur in ratione visibilis, vt anima faciat in se visionem, & nõ requiritur, nisi vt aliquo modo causa partialis, sicut ipsemet exprimit 11. de Trin. cap. 2. & 5. quòd à vidẽte, & visibili gignitur visio.

Istã solutionem sic intellectam probat rõ sua in auctoritate præallegata: quia illa propositio, scilicet, quòd agens est præstantius patiente, non est immediata sed dependet ex istis tribus, scilicet agens est præstantius effectu, & effectus agentis est a-

ctus & formæ patientis, & actus est nobilior potentia, ergo agens inducens huiusmodi formam est nobilius patiente. Vbi igitur istę propositiones sunt verę, ibi propositio August. quam accipit, est vera. Ista autem, quòd agens est præstantius effectu, non est vera, nisi de causa ęquiuoca totali. Potest enim aliqua esse causa partialiter agens ad aliquem effectum nobiliorem se, sicut elementum in virtute corporum cælestium potest agere ad generationem mixti quod est nobilius ipso elemento agente, vt partiali causa. Per istud patet ad secundam auctoritatem August. 18. de Trin. c. 5. Format enim anima in se imaginē, hoc est sensationem, & de se, hoc est, ipsa est in potentia naturali ad sensationem, & non in potentia neutra, sicut superficies ad albedinem est in potentia neutra, & non naturali, & istam naturalitatem ostendit, cum dicitur, de se. Et loquitur ibi tantum de sensationibus, vt apparet: quia dicit ibidem, quod illas partes animæ, quæ corporum similitudinibus informantur, habemus communes cum bestijs. Hoc verum est de illis, quæ informantur imaginibus, hoc est sensationib. extendendo nomen imaginis ad sensationē.

Ad rationem primam pro illa opinione dico, quod concludit pro me, quia cognitio cum sit operatio vitalis, non est à non viuo, sicut à totali causa, potest tamen non viuum esse causa partialis alicuius viui, vel effectus vitalis, sicut Sol non viuus, est causa partialis cum patre ad generandum filium viuum, & multo magis in proposito est possibile: quia hic causa principalior est viua, sicut patebit in sequenti quæstione.

Cum arguitur post de forma perfecta, hoc concludit, quod aliquam actiuitatem habeat respectu propriæ operationis.

Sed quia videtur concludere totalem causalitatem in ea respectu suæ propriæ operationis.

Responsio quòd ista forma ex perfectione sua ordinatur ad habendum aliquam operationem circa totum ens, vt dicitur tertia quæstione huius distinctionis: quia verò non est simpliciter perfecta, quia non est infinita, ideo non potest in se habere totum ens: ex eius ergo perfectione cum sua imperfectione concluditur, quod aliquam actiuitatem habeat, non tamen sufficientem, quia non posset habere totalem causalitatem cognitionis respectu totius entis, nisi haberet in se totum ens: & ideo dico, quòd formæ imperfectiores bene possunt esse causæ totales respectu suarum operationum, quia operationes earum sunt limitatæ ad res, respectu quarum habere totalem actiuitatem non concludit aliquam perfectionem actiuam nisi limitatam. Sed in ista forma perfecta, quæ ordinatur ad totum ens, non potest poni totalis causalitas respectu cognitionis totius entis, tunc enim poneretur in ea virtus actiua illimitata: sed tamen potest poni causalitas partialis in ea, & partialis in obiecto, vt sic ipsa possit cooperari perfectioni suæ circa quodcumque obiectum, & obiectum etiam quodcumque cooperari sibi, magnum obiectum ad magnam perfectionem eius, & paruum ad paruam.

Alia duo argumenta de actione, vt distinguitur contra factionem, & quòd actio denominat agens. Concedo, pono enim actum intelligendi verè manere in agente, non tantum in supposito agente, ita quod non transeat extra suppositum: sed nec transit extra partem intellectiuam in sensitiuam, nec extra intellectiuam in appetitiuam, nec extra principium eius actiuum in aliam potentiam: sed manet in parte intellectiua, quæ est causa partialis eius. Non autem oportet actionem propriè dictam manere in sua totali: sed sufficit, quod maneat in sua causa partiali.

Ad Argumentum pro secunda opinione quamuis posset ibi tangi, vtrum ista causalitas quæ attribuitur parti intellectiuæ, conueniat propriè intellectui agenti, vel possibili? tamen illam difficultatem dimitto vsque aliàs.

Cum probatur, quòd possibilis non potest habere illā causalitatem, quia nihil idē agit in se. Respōdeo, quod illa ꝓpositio nō est vera, nisi de aliquo agēte vniuoco: nec ista probatio eius, quod tūc idē esset in actu, & in potētia, concludit, nisi quādo agēs agit vniuocè, hoc est inducit in passum formam eiusdē rationis cum illa, per quā agit. Si enim aliquid sic ageret in se, sequeretur, quòd simul haberet formam eiusdem rationis, ad quā mouetur, & dum moueretur ad illam careret illa, igitur simul haberet illā, & nō haberet. Saltē hoc sequitur de duabus formis

eiusdem

eiusdem speciei, vel de eadem. In agentib.
aūt æquiuocè, id est in illis agentibus, quæ
nō agunt per formā eiusdē rationis cum il-
la, ad quam arguunt, propositio illa, quòd ni
hil mouet se, non habet necessitatem, nec
probatio eius, quod aliquid sit in potentia,
& in actu respectu eiusdem aliquid conclu-
dit; non .n. ibi agens est formaliter in a-
ctu, quale passum est formaliter in potentia,
sed agens virtualiter est tale in actu, quale
formaliter est in potentia patiens, & quod
idem sit virtualiter tale in actu, & for-
maliter tale potentia, nulla est contradi-
ctio. Ista gl. de agentibus vniuocis, &
æquiuocis necessaria est: quia philoso-
phus posuit motum non tantum in gene-
re Qualitatis, sed Quantitatis; & Vbi.
In Quantitate autem, & Vbi nullum est
agens vniuocum: quia in genere Quanti-
5. ph. tatis, & Vbi nulla est forma, quæ sit prin-
t. qu. cipium inducendi similem formam, immò
& se (vt generaliter dicatur) quicumque motus
quēt. est ad formam non actiuam non est ab agen
te vniuoco: quia ex quo forma talis termi-
nans non est actiua, nulla eiusdem rationis
est principium agendi. Sunt igitur apud phi
losophum multi motus ab agente non vni-
uoco, sed æquiuoco, & ibi agens est virtua-
liter tale in actu, quale patiens formaliter
in potentia.

Si arguas, ergo in omnibus posset idem
esse in actu virtuali, & in potentia ad a-
ctum formalem, & sic quodlibet potest mo-
uere se.

Responsio, quòd in ista illatione est non
causa, vt causa: Nam ex generali ratione a-
ctus virtualis, & potentiæ ad actum forma
lem, nulla est repugnātia: quia si ex ista ra-
tione esset repugnantia, tunc, & in quoli-
bet esset repugnantia, tamen in aliquo, cum
actu virtuali concurrit aliquid aliud, prop-
ter quod repugnat sibi quandoque esse in po
tentia, vel actu formaliter tale. Exēplum:
esse calidum virtualiter in actu, & forma-
liter in potentia, de se non concludit contra-
dictionem, vel repugnātiam, & ideo in nul
lo subiecto includunt repugnantiam, quod
propter hoc non possint esse simul, nec alte-
rum esse ibi, quia alterum. Tandem Sol, qui
est calidus virtualiter, non potest esse cali-
dus formaliter: tamen hoc non est propter
repugnantiam istorum. Probo: quia Satur-
nus est frigidus virtualiter, & tamen non
potest esse calidus formaliter, ergo actus
virtualis non erat in eo causa repugnantiæ,
sed aliquid aliud, quod est commune Soli,
& Saturno, puta, quòd ista sunt corpora in-
corruptibilia, & caliditas est qualitas cor-
poris corruptibilis.

Sed si obiicias, quod talia principia Me-
taphysica, ex quo sunt generalia, non de-
bent negari propter aliquas difficultates
speciales.

Respondeo, quòd nulla sunt principia Me
taphysica, quæ habent multa singularia fal
sa; intelligendo autem, quod nihil est in a-
ctu virtualiter, & in potētia ad actum for-
malem, & quod ista repugnātia accipiatur
ex parte, vel ratione actus, & potentiæ. Nō
est principium Metaphysicum, quia mul
ta singularia satis patenter sunt falsa; ex
quo patet, quod illud non est principium
Metaphysicum, sed quod nihil est in actu
formali, & in potentia respectu eiusdem a-
ctus formalis, verum est, quod hoc sic nihil
est in actu & in potentia.

Et si omninò contendas, quòd etiam lo-
quendo de actu virtuali, & potentia ad for
malem actum, sit principium Metaphysicū:
quomodo alij erant ita cæci & iste solus vi-
dens, vt rationem communium termino-
rum Metaphysicorum non possent conci-
pere, & ex eis apprehendere veritatem ta-
lis complexi, quod ipse ponit principium
Metaphysicum? quod non tantum ab aliis
non ponitur principium, immò in multis fal
sum, & nunquam necessarium in ratione
terminorum.

Cum arguitur secundo, ex secundo Phy-
sicorum, de causa materiali, & efficiente, t. 70.
quod non coincidunt, verum est de materia,
quæ est in potentia pura, sed non de materia
secundum quid, qualis est subiectum respe-
ctu accidentis. Necesse est enim aliquid i-
dem quandoque esse materiam, & effi-
ciens, respectu eiusdem; quod apparet: quia
aliàs passio non prædicaretur per se secun-
do modo de subiecto, quia si prædicetur per
se secundo modo de eo, est eius causa ma-
terialis, sicut materia est in accidenti-
bus: quia ponitur in definitione eius, vt
additum; Si etiam est prædicatio per se, 9. me.
igitur & necessaria: sed quod est sola cau- t. 18.
sa materialis respectu alicuius, non habet

neceſſitatem reſpectu eius, ergo oportet inter cauſalitatem materiæ ponere in ſubiecto cauſalitatem efficientis, ad ſaluandum neceſſitatem.

Quod arguitur poſtea de relationib. realibus oppoſitis. Dico quòd aliquę relationes oppoſitæ ſunt incompoſſibiles in eadem natura, & in eodem ſuppoſito; aliquæ in eodem ſuppoſito, ſed non in eadem natura; aliquæ nec in eadem natura, nec in eodem ſuppoſito. Vnde ex ratione relationum realium in communi, non poteſt concludi repugnantia earum in eodem.

Exempla prædictorum, cauſa, & cauſatum in eadem natura ſiue ſuppoſito repugnat, quia ſi non, tunc idem dependeret à ſe, producens & productum non repugnant in eadem natura, quia natura poteſt communicari ſine diuiſione ſui, qualis eſt natura diuina, repugnat tamen in eodem ſuppoſito. Mouens autem, & motum in eadē natura, nec in eodem ſuppoſito repugnāt, quia hic non ponitur dependentia eſſentialis, qualem non ponunt relationes cauſæ, & cauſari; nec per idem ponitur, quod idē ſit antequam ſit, quod ponere videtur ratio producti & producentis: ſed tantum ponitur hic, ꝙ idem dependet à ſe, quātum ad actum accidentalem, ſicut motum à mouente dependet quātum ad actum accidentalem, quem recipit ab eo. Incompoſſibilitatē igitur aliquarū relationem oportet reducere ad aliquā incompoſſibilitatem priorem, & vbi iſta prior non inuenitur, ibi nec illa incōpoſſibilitas relationū oppoſitarum concludetur.

Hoc etiam amplius declarat: quia ſicut iſtæ relationes producētis, & producti, quæ ſunt repugnātes in eodem ſuppoſito, poſſunt fundari in eadē natura illimitata, ſicut in eſſentia diuina: ita iſtæ relationes mouentis, & moti, quæ multo minorem habent repugnantiam, fundari poſſunt in eadem natura aliqualiter illimitata. Quidquid autē eſt in potentia ad aliquē actum formaliter, & cum hoc habet eādem actualitatem virtualiter, ſicut cum idē mouet ſe, eſt aliqualiter illimitatū. Ponitur. n. nō tantum capax illius perfectionis, ſed vt cauſans eam: ibi igitur propter illimitationem aliqualem, benè cōpatiūtur ſe iſtæ relationes oppoſitæ.

Cōtra omnia relatiua ſunt eodē modo oppoſita, ergo eodem modo incompoſſibilia.

Ad Achillem eorum, quod quodlibet mouens ſe. Dico, quòd ſicut argutum eſt contra primam opinionem, in excludendo cauſam, ſine qua non, quod nihil eſt cauſa totalis, & perfecta, & naturalis effectiua alicuius, quin ipſum approximatum totali receptiuo, & non impeditum cauſet illud, lignum autem ſemper eſt approximatum ſibi ipſi, & ſufficienter, & non poteſt poni aliquod perpetuum impedimentum, quando ignis nō eſt præſens ſibi, quia ſi ponatur hoc impediens, amoueatur illud, & non erit impeditum, ſi aliud, amoueatur illud. Et ſic diſcurrendo per ſingula, habebitur ſibi pręſens lignum, & nullo modo impeditum; igitur ſi ipſum eſſet cauſa actiua totalis reſpectu caloris, & ipſum eſt etiam totalis cauſa receptiua; igitur ſemper eſſet calidum: non autem ſemper eſt calidum, ergo cum non poſſit poni non cauſalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationem, nec propter receptiuum, concludetur, quòd in ligno non eſt cauſalitas actiua totalis, quod eſt propoſitum. Sic igitur non omnia mouebunt ſe, vt cauſæ totales, quia nullæ tales naturæ, quæ non habent ſemper actum, ſunt cauſæ naturales totales illius actus.

Sed dices, ſaltem dicam lignum eſſe cauſam partialem, vt præſente igne coagat ad calefactionem ſui in ratione effectiui, vel actiui partialis. Nec iſta cauillatio valet: quia cauſæ duæ partiales non ponuntur reſpectu eiuſdem effectus, quando altera præcisè habet totum effectum in virtute ſua vniuocè, vel æquiuocè. Probo: ſi enim altera haberet in virtute ſua totum effectum, ſequitur, quod totum poteſt producere, igitur alia cauſa partialis nihil poteſt producere, vel idem bis produceretur, ignis autem, qui ex præcedenti argumento, concluſus fuit habere actiuitatem reſpectu calefacere in ligno, habet in ſe virtualiter totum calorem ligni, ergo lignum hic nullam habet cauſalitatem partialem.

Ad propoſitum igitur, quia anima non ſemper eſt in actu reſpectu cuiuſcumque intellectionis, cum tamen ipſa ſit receptiua reſpectu cuiuſcumque intellectionis, & ipſa ſit ſibiipſi approximata, & non ſemper impeditur, concluditur ipſam non eſſe cauſam actiuam totalem, ſed aliquid aliud requiritur:

quiritur: illud autem aliud concluditur esse obiectum, quia eo præsente, sequitur effectus, eo non præsente, non potest haberi effectus. Concluditur ergo primo, causalitas aliqualis in obiecto, nec totalis, quia obiectum propter sui imperfectionem, non potest habere in virtute sua totaliter intellectionem propter suam perfectionem, & ideo concluditur, quòd cum obiecto requiritur aliqua alia causa actiua partialis, non autem alia ab intellectiua, quia ipsa concurrente cum obiecto, sequitur intellectio. Sic ergo concluditur, hic duas esse causas partiales actiuas, et in aliis multis, non quia nihil mouet se, nec totaliter, nec partialiter. Istud etiã(quod habetur pro Achillæ) non videtur multum efficax argumentum, hæc enim videtur esse cautela quædam diuertendo à parte opponentis ad partem respondentis, quia propter defectum argumentorum, induunt tales formam respondentium, vt respondentes faciant argumenta ad probandum vnum necessarium, scilicet, quod lignum non calefaciat se.

Ad responsionem Achillis, videtur sequi, quòd lignum non calefaciet se, nisi præsente alio, sine quo non, sicut per se voluntas non volificat se, nisi præsente obiecto per cognitionem.

Si etiam dicas, quòd semper calefacit alterum, qui habet virtutem calefaciendi.

Respondetur, quod prius calefaciet se, quàm aliud, & hoc primum nõ est nisi præsente causa, sine qua nõ. Vel fortè nunquã calefacit aliud, sicut nec voluntas volificat aliam voluntatem. Nam concesso, quòd aliqua actio de genere actionis sit immanẽs, dicetur quòd quelibet, vel qualiter nõ?

Aliter contra Achillem, quod præsentibus diuersis lignis, ignibus similiter dispositis, omnia calefiunt, præsente autem eodem obiecto diuersis voluntatibus, non omnes similiter volificantur, 12. Trinit. cap. 6. Aug. igitur hic agit ignis, et nõ ibi obiectũ: quia tunc æquè ageret ĩ omnes voluntates.

Contra hoc instatur: quia si voluntates nõ similiter patiuntur præsente causa sine qua nõ hoc est q̃a agent liberè, ꝑ te, lignum præsente causa sine qua non, agit naturaliter. Ita probatur hic, quòd ignis sit causa hic, aliter quàm sine qua non. Sed dicitur tãtũ lignum est naturale, volũtas verò nõ.

Tertio modo contra Achillem, quod quidquid patitur, ab aliquo patitur, vbi ergo aliquid non potest à se pati, oportet ponere, quod patiatur ab alio, & vbi non potest ab alio, oportet ponere, quòd à se.. Voluntas non potest pati ab alio, non loquendo de Deo: tum, quia tunc volitio non esset in potestate eius; tum, quia tunc aliquod aliud mouens eodem modo se habens, & respectu eiusdem passi posset indifferenter in vtrumque oppositorum, quia voluntas potest velle, & nolle eodem modo præsentatum. Itaque necessarium est attribuere voluntati principaliter motionem sui ad velle, quia ipsa sola habet indifferentiam in agendo, proportionatam tali passo, sed lignum non habet in agendo indifferentiam proportionatam sibi in ratione passi. Est enim receptiuum qualitatum disparatarum & contrariarum etiã quarũ aliqua intensa facta corrumpit ipsum, nec habet principia tot vniuoca. Patet ẽt, quia nihil vniuocè mouet se, nec vnum principium vniuocum, quia quomodo esset ita illuminatũ, nisi dicẽdo quodlibet posse in omnes qualitates susceptibiles in ipso etiam corruptiuas sui: in voluntate autem quælibet, in quam potest, est operatio eius, & aliqualis perfectio.

Pro tertia, & quarta opinione non sunt argumenta adducta, ad quæ oporteat respondere.

Qui vult credere de actu primo simplici, & de secundo distinctè cognoscendi, vel illud dictum quartæ opinionis, quod species inclinat credat; non credenti tamen, non sit articulus fidei, nisi per rationem ostendatur.

Istæ tamen duæ opiniones, scilicet tertia, & quarta, quæ videntur inter se oppositæ, concordantur ad inuicem, & confirmãtur, & hoc sic. Ad agendum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis, agens est suppositum, ratio agendi est forma elicitiua actionis In prima igitur actionis in intellectum possibilem agens est phantasma, sed quod quid est splendens in phantasmate, est ratio agendi in ipsum, & hoc inquantũ illud, quod quid est, stat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipso lumine, & ambitur ab ipso agente: & hæc ratione agendi primum impressum in intellectum possibilem est inchoatio habitus scien- Hẽr. ad q̄dl. 4 qu. 8.

tialis, quæ inchoatio non eſt ſpecies intelligibilis, nec forma mouens ad actum intelligendi: quia obiectum eſt in ſe præſens quatenus relucet in phantaſmate, quia phantaſma præſens eſt intellectui, qui vbique eſt in corpore; igitur non requiritur aliqua alia ſpecies, per quam obiectum ſic ſit præſens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræſentans ipſum, cum ipſa impresſio prima habeat rationem, & quo, & quod, reſpectu intellectionis, quo, quia per ipſam eſt intellectus in potentia propinqua, & accidentali ad actum intelligendi, ſicut per grauitatem eſt corpus in potentia ad Vbi, & etiam eſt quo; quantum ad hoc, quod manet in intellectu impedito ab actuali intellectione eſt etiam quod, quia ſibi primo occurrit, ſicut ſecundū Auic. Primum ſenſatum eſt ſpecies, nō vt obiectum terminās, ſed vt ꝙ, quaſi deducens, non per collationem, ſed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio, & ſecunda, quo ad hoc, ꝙ prima negat ſpeciem, & ſecunda cōcedit inclinationem præcedentem actum. Quo ad hoc autem, quod prima opinio ponit intellectum eſſe pasſiuum reſpectu primi actus, & actiuum reſpectu ſecundi actus, & ſecunda opinio videtur ponere, quod anima ſeipſa eliciat actū. Hoc concordatur ſic: quia facta tali impreſſione prima in intellectum poſſibilem, ipſe intellectus occurrit tali paſſioni, quia omne paſſum occurrit agenti, inquantum paſſum nititur ſaluare ſuum eſſe, hoc etiam vult Aug. 6. Muſicæ, vbi loquitur de illis numeris occurſorijs, & de alijs. In iſto occurſu intellectus, cauſam traſmitit ad intima ſua, & tunc recipit eam à ſe intimius, quàm poſſit eam recipere ab obiecto. Illi etiam impreſſioni ſic intimatæ occurrit intellectus ſecundo, & in illo ſecundo occurſu immergit ſe illi penetrando illam, & in hoc eſt diſtincta, & perfecta cognitio intellectus.

Quidquid ſit de opinionibus illis, quas iſte medius nititur exponere, arguitur, contra multa hic dicta. Quod primo ponit, ſcilicet quod quid eſt relucens in phantaſmate, eſſe rationem agendi formalem phantaſmati.

Contra, quomodo aliquid eſt ratio agendi alicui, in quo non eſt formaliter; Aut ſi quoquo modo, quod quid eſt, ponatur in phantaſmate, cum iſtud ſit eſſe eius ſecundum quid, quia ſecundum eſſe repræſentati, & non ſecundum aliquod eſſe exiſtentiæ, quomodo ipſum, quod quid eſt, ſecundum iſtud eſſe erit ratio formalis agendi aliquā actionem realem, & ita cum iſtud phantaſma, per quod conuenit iſtud eſſe, non ſit principalis cauſa agendi, ſecundum eos, nec quod quid eſt, ſecundum quid exiſtit in eo eſt principalis ratio agendi, quod eſt contra eos.

Præterea, præter hæc quæro, quid eſt quod quid eſt ſtare in lumine intellectus agentis: Si nihil aliud eſt niſi intellectum agentem eſſe in anima, & in phantaſia eiuſdem animæ eſſe phantaſma, ergo perpetuo, quando phantaſma eſt in virtute phantaſtica, fit iſta penetratio, & ambitio, & ita erit in phrenetico, & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur, ſi aliquid aliud eſt quàm illa duo eſſe ſimul, & ſit aliqua actio noua; detur igitur eius terminus nouus, non erit in Phantaſmate, igitur erit in intellectu poſſibili, ergo quod quid eſt, non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem, quod quid eſt, ſed tantummodo quod quid eſt, cum intellectu agente, coagit cauſando aliquam impresſionem nouam in intellectu poſſibili. Hoc dicit opinio illa prima.

Si dices alia opin. ponit ſpeciem intelligibilem impreſſam, iſta non ponit ſpeciem talem, ſed inchoationē habitus ſcientialis.

Contra, iſta opin. ponit iſtam impreſſionem eſſe primum, quo intellectus eſt in potentia accidentali, cum tamen prius eſſet in potentia eſſentiali: ſed ſi per iſtam impreſſionum non eſt obiectum intelligibile præſens nunc magis quam prius, non magis eſt nunc in potentia accidentali, quàm pri⁹: ſi eſt præſens, aliquo modo nunc, quomodo non fuit prius præſens illud, quo nūc eſt præſens, eſt ſpecies intelligibilis. Hoc etiam magis apparet ex hoc, quòd primo ei occurrit tamquam oſtendenti obiectum propter naturalem continuationem ad ipſum, hoc non poſſet eſſe, niſi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationem ſpeciei.

Similiter hoc, quod dicitur, inchoationē habitus ſcientialis præcedere actum, non eſt verum: quia habitus propriè loquendo, vt Philoſophus loquitur ſecundo Ethico- c. p. et ſequ.

rum

rum generatur ex aliquo actu elicito, & sicut vltimus gradus habitus, generatur ex vltimo actu, ita primus ex primo. Ita quòd quicumque gradus habitus, est posterior aliquo actu, ergo illud, quod est simpliciter primum in intellectu possibili, non est aliquid ipsius habitus.

Hoc confirmatur secundum opinionem Her. qdl. 5 q. 9. illius Doctoris, qui exponitur: quia ponit istam inchoationem esse essentiam habitus totam.

Quod vlterius dicitur de occursu illo: 2. & 3. de anima. ratio occursus non bene assignatur: nec ad intentionem Augustini patiens enim occurens agenti nititur saluare se, & contra agere agenti corrumpenti se. Hic istud agens agit perfectionem, & salutem passi, ergo non occurrit ei propter illam rationem, vt salutet se; nec ista est intentio August. vult enim, quòd anima occurrens passioni factæ ab aere in aure, vehementius agitat illum aerem, & causat magis auditionem, quam solus sonus causaret, hoc igitur occurrere est ei coagere.

Et tunc breuiter respondeo ad August. impressione speciei sensibilis facta in organo, vel speciei intelligibilis facta in intellectu, anima per potentiam talem occurrit, id est cum illa specie impressa coagit ad actum aliquem perfectiorem, quàm posset illa species de se sola causare.

Et cum vltrà additur de illo duplici occursu, primo occurrit passioni quasi coagenti, post, passioni imbibitæ; quæro, quid significent ista verba metaphorica: si significêt, quod per secundum occursum causatur aliquid perfectius quam per primum, & illud intimius perficit, sicut dicitur materia intimius perfici à forma perfectiori, quæ magis actuat eam, ergo in secundo occursu non transmittitur passio illa ad intima magis quàm prius, sed anima coagens illi passioni, causat aliquid perfectius quod est intimius in anima quàm illa passio prius causata.

Opinio est, quod intellectus est principium intellectionis, quantum ad substantiam actus: sed obiectum est principium, quantum ad actus specificationem seu modificationem.

Contra: Nihil, nullum est principium: intellectio circumscripta modificatione seu specificatione, nihil est, ergo, &c. Maior intelligitur de nihilo, quod includit contradictionem; Minor probatur: quia prius natura intellectum præcisè est aliquid possibile esse, sed intellectio sine hoc, quod in eodem instanti naturæ sit alicuius obiecti, est contradictio, alioquin esset forma merè absoluta.

Ad auctoritatem Philosophi 3. de Anima, quod intelligere est pati, quæ adducitur pro quinta opin. Hic tamen non determinando, dico, quòd Philosophus locutus est communiter de potentijs animæ, inquantum sunt, quibus formaliter sumus in actu secundo, puta de sensu inquantum est, quo formaliter sentimus de intellectu inquantum est, quo formaliter intelligimus; formaliter autem intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem: quia si causet eam actiuè, non tamen dico intelligere intellectu in quantum causat, sed inquãtum habet intellectionem vt formam, habere enim qualitatem, est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere, quod idem est, est ipsum esse intelligentem, nos igitur intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem.

Ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necessariò habuit dicere, eum esse passiuum, & quod intelligere est quoddam pati, hoc est, quod intellectio inquãtum est quoddam, quo formaliter intelligimus, est forma quædam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea inquantum est quid causatum ab intellectu, si causatur ab eo. Nam si Deus eam causaret, & eam in intellectu nostro imprimeret, non minus ea intelligeremus, sicut dixi de intelligentia actualiter. Ita dico de scire habitualiter, quod intellectus est, quo scimus habitualiter, inquãtũ recipit habitum, nõ inquãtum istum causat, si illum causat, Dico igitur, quod omnes auctoritates quæ sonãt, passibilitatẽ intellectus possibilis possunt exponi de eo, inquantum eo cognoscimus habitualiter, vel ĩquãtum cognoscimus actualiter. Et isto modo concedo, quod est passiuus, etsi sit actiuus, nõ tamen secundum istam rationem sed accidit ei, quod sit actiuus secundum istam rationem, affirmant ergo istæ auctoritates de intellectu, quòd verum est, quòd sit passiuus, non loquentes de intellectu sub rõne actiui, sed asserentes ipsum habere rationẽ

receptiui, licet ipsum non dicant non esse actiuum; locus autem ab auctoritate non tenet negatiuè.

Et per idem respondetur ad illud de potentia accidentali, & essentiali, non enim intellectus est in potentia essentiali, quia deficiat sibi aliqua ratio causalitatis, quantum est ex parte sui, sed intellectus est in potentia essentiali, quando alia causa partialis non est sibi præsens, quam oportet esse præsentem, ad hoc, quod sequatur actio. Et quando illa causa partialis est approximata, est in potentia accidentali siue propinqua ad agendum.

Sed illa auctoritas, quæ dicit quod intellectus possibilis nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere, requirit aliam expositionem, quam intantum pertractant aliqui, vt dicant intellectum possibilem esse in pura potentia in genere intelligibilium, sicut materiam primã in genere corporalium; quæ non est intentio Philosophi: quia potentia ad accidens nunquam fundatur nisi in substantia in actu: intellectio autem, siue species intelligibilis, non est forma substantialis, sed accidentalis; igitur quod est immediatum receptiuum illius, est aliquid in actu substantiali, aut saltem, quod est mediatè receptiuum. Et tunc, quod immediatè recipit, erit aliquis actus accidentalis, sicut se habet superficies ad albedinem, intellectus igitur possibilis, secundum quod est illud in quo recipitur species intelligibilis, vel intellectio, vel illud secundum quod species recipitur in anima, non erit purum potentiale: sed erit aliquid in actu primo, licet iste respectus potentiæ, non sit aliquid in actu. Cum enim loquor de potentia receptiua albedinis, nõ loquor de potentia, quæ dicit respectum ad albedinem: ille enim respectus non est aliquid in actu, sicut nec albedo ad quam est, est aliquid in actu, sed illud, in quo est ista potentia est aliquid in actu, vt superficies, quæ est receptiua albedinis. Ita hic, licet ante intellectionem potentia ante actum, quæ est respectus ad intellectionem, non sit aliquid in actu, sicut nec intellectio ad quam est, tamen illud in quo est ista potentia, quod est fundamentum istius respectus, est aliquid in actu, & illud est intellectus possibilis.

Tho. p p.q. 82. art.1. Aeg. qdl. 1. qu. 3. et qd. a.2.q. 23.

Non est igitur apud Philosophum intellectus possibilis nihil in actu, sicut isti accipiunt: sed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo; naturaliter intelligimus primo illa, quæ primo occurrunt ex phantasmatibus, sicut dictum est in quæstione secunda huius distinctionis. Nihil igitur possumus potentia propinqua intelligere ante intellectionem alicuius imaginabilis; ideo non possumus intelligere intellectum ante intelligere alterius intelligibilis, ergo nec intellectus potest intelligi à nobis ante intelligere alterius intelligibilis, ergo non est intelligibilis ante intellectionem alicuius alterius: sicut primum antecedens est verũ, sic & consequens: ideo sic intelligendum est ipsum non esse aliquid eorum, quæ sunt ante intelligere, scilicet intelligibilium: nõ quia antequam intelligat nihil sit in actu: sed quia non est aliquid, quod possit potẽtia propinqua intelligi à nobis, ante intelligere alterius, propter intellectionem nostram naturalem incipientem à phantasmatibus.

Et cum post arguitur de illa similitudine, quòd sit ratio tam faciendi, quàm agendi: Dico quòd in faciente, benè forma est ratio faciendi, in qua forma faciens assimilat sibi factum: sed in agente nihil est productum nisi ipsa actio. Actio enim est vltimus terminus, nec habet alium terminũ, & ideo non oportet quòd in agente ratio agendi sit aliquid in quo assimiletur agens alicui alteri producto. Sed dices saltem illa est ratio agendi, in qua agens assimilat sibi productum, scilicet actionem ipsam: Benè concedo quòd species illa, quæ est similitudo obiecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productæ, est aliqua ratio agendi, sed non totalis ratio: nec etiam ratio principalis, sicut patebit in sequenti quæstione. sed quando duæ causæ cõcurrunt, sufficit in propinquiore similitudo formalis, & in remotiore virtualis siue similitudo æquiuoca, & ita intellectus quasi causa superior æquiuocè, & virtualiter assimilatur cognitioni & intellectioni: species autem quasi causa propinquior, quasi vniuocè, & formaliter assimilatur ei.

q me. t.16. & alibi.

Cum arguitur post de indeterminatione intellectus ad diuersos actus & obiecta. Respondeo, quòd alia est indeterminatio materialis propter defectum actus, alia est indeterminatio agentis propter illumina-

tionem

tionem virtutis actiuæ, sicut Sol est indeterminatus ad multa generandum. Primo modo, indeterminatum, non agit nisi determinetur per aliquem actum, quia aliàs nõ est in actu sufficiente, sed in potentia. Secundo modo, indeterminatum nulla forma alia à se determinatur, sed ex se determinatur ad producendum quemcumque effectum, ad quem ex se est indeterminatum. Et hoc præsente passo receptiuo, sicut Sol præsente passo, generat quodlibet generabile, ex quo ipsum natum est generari: ita in proposito, indeterminatio intellectus non est indeterminatio potentialitatis passiuæ in ordine causalitatis, sed est indeterminatio actualitatis, quasi illimitatæ, & ideo non determinatur per formam, quę sibi sit ratio determinatè agendi; sed tantummodo per præsentiam obiecti, circa quod determinatum nata est esse determinata intellectio.

Vel aliter posset dici, quòd sicut causa superior determinatur ad agendum, concurrente aliqua particulari causa inferiori: sicut Sol ad generandum hominem, concurrente homine agente, & bouem, concurrente boue: non autem per aliquam formam in se receptam: ita intellectus, qui est causa superior, & causa illimitata, determinatur ad hoc obiectum concurrente causa particulari determinata: puta ad agendum circa hoc obiectum, concurrente hac specie. Non enim istud determinans, determinat effectiuè causam indeterminatam superiorem: neque formaliter sicut ratio agendi, sed sic determinat, hoc est virtus actiua superior indeterminata, potest indeterminatum effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

Ad argumenta principalia. Ad primũ dico, quòd argumentum Philosophi 2. de Anima, bene concludit quòd sensus non est causa totalis respectu sensationis: quod concedo; & ita argutum est supra contra primam opinionem, quòd anima non est causa totalis actiua ad intellectionem, & hoc cõcedo: sed non concludit, quin sit partialis causa, sed non sequitur ex hoc, quòd semper sit in actu: nisi quando reliqua causa partialis concurrit.

Ad secundum, non tractando illam difficultatem: vtrum actiuitas illa competat intellectui agenti, vel possibili: dico, quòd intellectus possibilis, secundum quòd Philosophus loquitur de eo, est illud, quo formaliter sumus intelligentes, & eo modo præcisè est quo est omnia fieri: quia, vt dicebatur prius, sumus eo formaliter intelligentes, inquantum recipit, non inquantum agit, licet agat: quia hoc accidit sibi, inquantum est quo intelligimus.

Ad tertium, licet consequentia non sit necessaria: quia Sol potest esse causa multorum differentium specie, propter distinctas virtutes in ipso, quæ sufficiunt in ratione causæ effectiuæ ad distinguẽdum effectus: tamen ad propositum potest concedi consequentia: concludit enim, quòd anima non est causa totalis omnium intellectionum, quod concessum est.

Ad primum in oppositum concedo, quòd anima quia immaterialis est, est receptiua cuiuslibet intellectionis, ipsa etiam est actiua cuiuscumque intellectionis obiecti alterius à se, vt causa partialis, & actiua intellectionis de se, vt totalis causa: quia vt cognoscens, & vt cognita, secundum Aug. 9. de Trinit. cap. vltimo: sed talem intellectionem non habemus pro statu isto: sed ex immaterialitate eius non sequitur, quòd ipsa sit totalis causa cuiuscumque intellectionis obiecti alterius ab ipsa.

Ad secundum concedo Conclusionem, quòd cognitiones diuersarum specierum propriæ, scilicet virtute ipsarum habitæ, differunt specie. Quod probo: quia ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur totalis causa diuersa specie, vel aliquid in totali causa, diuersum specie ab eo, quod est in totali causa alterius indiuidui: nunc autem ad intellectionem albi, & nigri, necessariò requiruntur aliqua diuersa specie: puta album, & nigrum, vel aliqua includentia ipsa, ergo ista duo magis differunt quàm indiuidua vnius speciei, ergo differunt specie.

Ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur necessariò causa alterius speciei; probatur: quia forma est principium agendi, & est formalis terminus actionis, igitur forma vnius rationis perfecta, est quo, eiusdem rationis, respectu termini formalis eiusdem rationis, igitur respectu talis termini non requiritur aliud quo.

Cum arguis vltrà, quòd tunc omnes habitus talium differrent specie; cõcedo de habitibus qui habentur virtute propria talium obiectorum, & probatur hæc Conclusio sicut præcedens per causas.

Et cum dicis, quomodo tũc eßet vna sciẽtia de pluribus speciebus specialissimis.

Respondeo, quòd vna species specialissima potest includere multas alias species virtualiter, siue passiones earum, siue per modum causę, siue per alium ordinem eßentialem, & tunc habitus ille, qui est formaliter illius obiecti primi includentis alia, est virtualiter aliorum obiectorum, licet non formaliter & primo; est igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter continentis omnia, quæ continentur in illo: non est autem proprius cuicumque virtualiter contento in primo obiecto, sed qui eßent proprij illis, eßent distincti, sicut illa sunt distincta.

Hic quæri potest, an intellectus agens sit principium actiuum respectu intellectionis, & ibi tangatur quomodo se habeat ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit quid sit perfecta memoria: sicut August. loquitur de ea.

Restant tamen duo alia difficilia hic & alibi determinanda, scilicet de conseruatione speciei post actum contra Auicen. quæ difficultas bene potest tangi in vno argumento quæst. præcedenti de specie, & aliud difficile, de memoria propriè dicta respectu preteritorum, potest esse quæstio per se, tam hic quàm in 4.

De causa principaliori notitiæ.

QVæro de comparatione istarum duarum causarum partialium; quæ causant notitiam genitam. Vtrum principalior causa notitiæ genitæ sit obiectum in se, vel in specie præsens, vel ipsa pars intellectiua animæ. Quòd obiectum, probo. Quia illud est principalius mouens, quod mouet non motum, quàm quod mouet motum, sicut apparet in omnibus causis essentialiter ordinatis, obiectum autem mouet non motum, sicut habetur à Philosopho
t. 54. *3. de Anima: intellectus autem non mouet nisi motus. ergo &c.*

Item agens assimilat sibi effectum quantum potest. ergo illud est principalius agẽs; quod magis assimilat, vel cui magis assimilatur effectus: actus autem magis assimilatur obiectio quàm intellectui. ergo.

Item vnitas scientię assignatur penes vnitatem obiecti virtualiter continentis eam: non autem tribuitur intellectui talis continentia virtualis respectu habitus; cõtinere autem virtualiter conuenit causę actiuę: ergo principalior causa illius habitus erit obiectum quàm intellectus: & si causa habitus, igitur & actus.

Ad oppositum arguitur sic. Quanto aliquid est actualius, tanto formalius & perfectius, tanto & actiuius, ergo anima, quę est forma actualior, multis alijs causis concurrentibus erit actiuior: & ita quando cõcurrit cum eis in agendo erit principalius agens, sed in intellectione concurrit cum obiecto, tamquam causa partialis, igitur in intellectione erit causa principalior quam obiectum.

Item enti secundum quid, non conuenit actus simpliciter, sed quando habet eße tale secundum quid, per aliud simpliciter ens, tunc principalius conuenit illi enti simpliciter si illud aliquo modo sit actiuum respectu eiusdem, obiectum autem à nobis modo naturaliter intellectum, habet esse secundum quid tantum in intellectu nostro, propter esse simpliciter ipsius partis intellectiuę: quia obiectum in ea est sicut cognitum in cognoscente, ergo illius actionis, ad quã ista duo concurrunt, non erit obiectum habẽs tale eße principalis causa, sed pars intellectiua propter quã obiectũ habet tale esse.

Respondeo, quòd pars intellectiua habet principaliorum causalitatem respectu cognitionum, modo nobis naturaliter conueniẽtium. Probo primo, quia quãdo causarũ ordinatarum altera est indeterminata ad multos effectus, & quasi illuminata: altera autem quasi secundum vltimum virtutis suę determinata ad certum effectum: illa quę est illuminatior vniuersalior, videtur esse principalior & perfectior. Exẽplũ de Sole, & de particularib. generantibus, intellectus autẽ habet virtutẽ quasi illimitatam et determinatã respectu omnium intellectionum, obiecta autem à nobis naturaliter cognita, habent virtutem determinatam respectu determinatarum intellectionum,

num, quæ ſunt ab ipſis, & hoc ſecundum vltimum ſuæ virtutis, ſicut quodlibet ad intellectionem ſui, ergo intellectus eſt cauſa vniuerſalior, & principalior intellectionis, quàm obiectum pro ſtatu iſto.

Secundo: quia illa eſt principalior cauſa, qua agente, alia cauſa coagit, & non econuerſo: intellectu autem noſtro agente ad intellectionē, obiectum in ſe, vel in ſua ſpecie, coagit. Eſt enim in poteſtata noſtra intelligere: quia intelligimus, eam voluimus,

tex. 55. et 60. *mus, 2. de Anima. Hoc autem non eſt propter ſpeciem principaliter, quæ eſt forma naturalis, ſed propter intellectum, quo vti poſſumus cum volumus. Principalem autem actionem intellectus, ſequitur actio ſpeciei, quæ nata eſt eſſe ſemper vniformis ex parte ſpeciei. Tamen aliquod obiectum excedens multum facultatem partis intellectiuæ: puta obiectum beatificum, vt claret viſum, poſſet poni habere totam cauſalitatem reſpectu viſionis, aut principaliorē, quàm pars intellectiua, & hoc propter excellentiam talis obiecti, & propter defectū partis intellectiuæ. Sed de hoc in quar-*

dist. 49 et indè in q° lib. *to libro. De obiectis autē, quæ modo naturaliter cognoſcimus, prima pars ſolutionis videtur eſſe vera. Videtur enim intelligibilium naturaliter à nobis intellectorum ſpe-*

14. et 15. et 13. d. 13. *cies in intellectu eſſe, quaſi inſtrumentum ipſius intellectus, non motum ab intellectu, vt agat, quaſi ſcilicet, aliquid recipiat ab intellectu, ſed quo intellectus vtitur ad ſuā actionē, vt puta, quādo intellectus agit, ſpecies illa, tamquam minus principale agēs, coagit ad idem, vt ad effectum cōmunem.*

Contra, ita poſſumus vti ſpecie, ſaltem poſt primum actum, ſed non ante: ſic nec intellectus in primo, niſi ſicut fortius phantaſma mouet. Dico, quòd non ita immediatè, etiam intellectus eſt magis indeterminatus, vt oſtendit prima ratio. Unde probatur, quòd magis ſit in poteſtate voluntatis, vti intellectu quàm ſpecie intelligibili, vtrumque enim ex ſe eſt naturale agēs: & quare non vtrumque liberam per participationem? Reſpondeo nihil eſt participatione primo liberum, niſi quod eſt in eadem eſſentia cum voluntate.

Contra, potentiæ organicæ, & organa, et extrinſeca etiam ſunt participatione liberæ. Similiter in poteſtate noſtra non eſt aliquis actus vegetatiuæ, hoc medium eſt obſcurum: quia dubium eſt, quæ in nobis ſubſunt voluntati, & quæ non.

Ad primum argumentum dico, quòd duplex eſt actus intellectus reſpectu obiectorum, quæ non ſunt præſentia in ſe, qualia ſunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus. Primus actus eſt ſpecies, qua obiectum eſt præſens, vt obiectum actu intelligibile. Secundus actus eſt ipſa intellectio actualis, & ad vtrumque agit intellectus, non motus ab eo, quod eſt cauſa partialis ſecum concurrens ad illam actionem, licet vnum actum intellectus præcedat motio eius ad alium actum.

Ad primum autem actum agit intellectus agens, cum phantaſmate, & ibi intellectus agens eſt principalior cauſa quam phantaſma, & ambo integrant vnam totalem cauſam reſpectu ſpeciei intelligibilis.

Ad ſecundum autem actum agit pars intellectiua: ſiue intellectus agens ſiue poſſibilis, non curo modo, & ſpecies intelligibilis, ſicut duæ partiales cauſæ, & ibi agit pars intellectiua nō mota à ſpecie ſed prius mouēs, ſcilicet, agens vt ſpecies ſibi coagat. Cum igitur dicitur obiectum mouet non motum. Dico, quòd in vtraque motione obiectum eſt mouens ſecundarium, licet non ſit motum, id eſt aliquid recipiens in ſe à principali, ſiue priori mouente.

Cum dicis, quòd intellectus non mouet niſi motus. Dico, quòd non mouet ſecunda motione, niſi motus priori motione, hæc igitur eſt comparatio duarum motionum intellectus: non autem duarum cauſarum partialium concurrentium in vna motione. Si autem compares cauſas partiales in vtraque motione. Dico, quòd intellectus vtrobique mouet non motus à cauſa partiali concurrente in eadem motione.

Ad ſecundum argumentum dico, quòd effectus formaliter magis aſſimilatur cauſæ proximæ inferiori quàm remotæ & principali perfectiori ſicut apparet de filio reſpectu patris, & Solis. Unde illud argumentum eſt ad oppoſitum: quia probat, quòd actus intelligendi fit ab obiecto, vt à cauſa proxima: quia magis ſibi aſſimilatur formaliter: ita iam ſpecies intelligibilis magis formaliter aſſimilatur phantaſmati quàm intellectui agenti, & tamen minus

princi-

principaliter est à phantasmate, quàm ab intellectu agente.

Contra. Cum agens intendat assimilare sibi passum, quomodo principale agens non magis assimilat sibi formaliter?

Respondeo principalius agens communiter est æquiuocum, & eminentius habet in se perfectionem effectus quam causa vniuoca. & ideo non magis assimilatur sibi formaliter: quia hoc esset imperfectionis in causa, sic assimilari effectui, sed assimilat magis, hoc est dat magis formam effectui, per quam sibi assimilat æquiuocè, quàm det agens particulare, & ista assimilatio actiua est, ex perfectione causæ, licet non sit magis assimilatio formaliter. Similiter causa perfectior magis assimilat effectum ei, cui est assimilabilis quam imperfectior. Magis enim causat effectum qualis est causabilis & assimilabilis. Assimilabilis autem est effectus formaliter causæ propinquæ: ideo ipsa causa remotior magis assimilat effectiuè ipsum effectum causæ proximæ, quã ipsamet causa proxima sibi.

Quòd enim formaliter filius est similis patri, hoc magis est à causa remota assimilante filium patri effectiuè quàm ab ista causa propinqua: quia quæ plus dat formã, qua assimilatur, plus dat effectiuè assimilationem.

Ad tertium dico, quòd vnitas scientiæ assignatur penes obiectum, quia illud est penes quod scientiæ distinguuntur, non penes intellectum: quia intellectus vnus est respectu omnium scientiarum, & hoc modo distinguendo scientias, illa est vna quæ vt ait Arist. 8. Post tex. 43. est vnius subiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere scientiam illam virtualiter, sed hoc non est nisi vt causa partialis; Præter enim hæc, intellectus est alia causa partialis continens illam: non est igitur aliud, reducere scientiam ad obiectum primum, quàm in altera causa partiali habente in suo genere ordinem essentialem, reducere ad primum ibi simpliciter, & ab ipso assignare vnitatem effectus in quantum effectus est ab eo. sed cum hoc stat, quod multo perfectius contineatur in reliqua causa partiali.

Consideratur opinio prima, asserens solum intellectum esse causam productiuam intellectionis. Cap. 11.

EX ijs, quæ dicit Scotus in hac quæstione, vnusquisque satis perspicuè cognoscere potest, quid sit dicendum in hac materia de causalitate intellectionis; tamen quoniam nonnulli ex recentioribus aliquas istarum opinionum sequuntur, ideò illæ, & dicta recentiorum aliqualiter, & breuiter consideranda sunt. Prima itaque opinio est Henrici, & Præpositi, vt notant Marginistæ, qui dicunt intellectum esse causam totalem intellectionis. Rationes, quibus innitũtur, patent ex ipsomet Scoto. Eandem sententiam sequuntur ex recentioribus Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Mente humana, cap. 7. & Iacobus Zabarella libro de Mente agente, cap. 7. & libro de Sensu agente, cap. 8. & licet hoc in loco loquatur solum de sensatione, tamen idem intelligit de intellectione, vt patet ex libro de Sensu agente, c. 7. circa finem, & ambo vtuntur hac ratione: quia intelligere est iudicare, & cognoscere; Modo obiectum non potest cognoscere, neque iudicare: quia non est vis cognoscitiua: & vt inquit Piccolomineus, idẽ esset iudex suijpsius: solus ergo intellectus est causa producẽs actum intelligendi, siue ipsam intellectionem: obiectum autem solum aliquid sub ministrat necessarium ad ipsam intellectionem; sed ipsum obiectum nihil producit. Verum hæc opinio satis superque reijcitur per rationes adductas à Scoto, tum in confutatione illius opinionis, tum in principio expositionis suæ opinionis R. & præsertim prima ratio habet maximã efficaciam: certum est enim quod sunt tantum quattuor genera causarum per se, vt patet ex 2. Phys. & 5. Metaph. & nulla alia causa per se datur, quæ non reducatur ad alterum horum quattuor generum, cum ergo istæ causæ in se sunt perfectæ, & non impeditæ, & sint sufficiẽter approximatæ, necessariò sequitur ex illis effectus, si sint causæ naturales, quæ naturaliter agunt, & necessariò, & si sint causæ liberæ, saltem possunt producere effectum

Opinio Piccolomi nei, & Zabarellæ, rõ pro hac opin.

Reijcitur.

1. rõ.

ctum si volunt; Hoc stante fundamento certissimo, sic arguitur, actus intelligēdi, siue ipsamet intellectio, est effectus, ergo debet prouenire ab aliqua causa istorum quattuor generum: non habet autem esse à fine realiter, quia finis sequitur productionē rei quo ad esse, licet pręcedat in intentione, scilicet, inquantum mouet efficientem ad agēdum; forma quoque habet esse per productionem efficientis, est enim terminus generationis, ideo istę duę causæ non præcedunt rem productā; sed vel subsequuntur, vt finis, vel concomitātur, vt forma; causæ ergo, quæ præcedunt rem quo ad esse, sunt efficiens, & materia; tunc arguitur, quando istæ duæ causæ priores re, scilicet, materia, & efficiēs, sunt in se perfectæ, & approximatæ, & nō impeditæ, sequitur effectus, ergo si anima est totalis causa notitiæ genitæ, sequitur quod semper in anima erit quæcumque actualis intellectio, quę in ipsa anima esse potest; probatur cōsequentia: quia ipsa anima est subiectum receptiuum, siue materia in qua recipitur tale accidens, scilicet intellectio, & est dispositum, & nō impeditum: quia est talis naturæ, & conditionis secundū essentiam suam, & est substātia, quæ non alteratur; etiam ipsamet anima, stāte opinione aduersariorum, est totalis causa efficiēs ipsius intellectionis, ergo clarè patet, quòd efficiēs, & materia, quę sunt causæ præcedētes ipsā intellectionē, & illi dātes esse, sunt causę perfectę, & non impeditæ, & sunt approximatæ, quia anima est sibi maximè intima, neque est impedimentum, quia nullum tale, neque fingere possumus, ergo semper in anima est quæcumque intellectio, quæ in ipsa esse potest: at consequens est falsum, vt conspicuè patet, ergo non est dicendum, quòd anima, & intellectus sit totalis causa respectu productionis intellectionis.

respō sio ta cita.

Certè hæc ratio est efficacissima: sed forsan aduersarij dicerent, quod adest impedimentum: quia deficit obiectum; obiectum enim licet nullam habeat actionem respectu productionis notitiæ, tamē disponit, & pręparat aliquid necessarium ad ipsam intellectionem, sine qua ipsa notitia haberi non potest.

Sed hæc responsio optimè reijcitur ab eodem Scoto; Quæro enim de hoc obiecto, propter quid requiratur ad hanc notitiam, ita quod non potest haberi sine ipso hæc notitia, vel enim seruit vt causa sine qua non, & tunc vt inquit Scotus, est dicere, quòd omnes quattuor causæ per se non sunt sufficientes causæ, sed requiritur aliquod aliud, a quo res causanda dependet essentialiter, ergo & tunc non erunt tantum quattuor causæ: siue quattuor genera causarum, sed plura. Vel illud dependebit essentialiter, & necessario ab aliquo, quod non est causa illius, quorū Primum est cōtra vniuersam Philosophiam Peripateticam. Secundum implicat contradictionem.

Præterea, omnes causæ præter quattuor dictas, sunt accidentales rei, ergo res non dependet simpliciter ab illis, nec in esse, nec in fieri, & consequenter potest poni in esse sine illis; Antecedens est Aristotelis, & omnes illud admittunt. Consequentia est clara; quia causa accidentalis accidentaliter, & non necessariò concurrit ad productionem effectus: ex quo patet, quòd causa sine qua non, non est verè causa per se, sed causa accidentalis; & idem fatetur D. Thomas, 4. Sent. dist. 1. q. 1. in prima parte illius quæstionis, & hoc est de se euidens: causa enim, quæ nihil potest facere ad effectū efficiendo, vel disponēdo, nihil causalitatis habet super illam rem; vel dicerent aduersarij, cōcurrere obiectum tāquam causam per se necessariò disponentem ad intellectionem gignendam, sine qua dispositione ipsa intellectio haberi non posset, & tunc habemus intentum: quia iste necessarius concursus non est cōcursus nisi causalitatis; alioquin effectus siuè notitia genita posset causari, & effici absque concurrentia talis obiecti, vt dictum est; ista verò causalitas debet reduci ad aliquod genus illorum quattuor; & videtur, quod ad nullū aliud possit reduci, nisi ad genus causæ efficientis; adeo quod apertè colligitur ex hoc, quod obiectum habet causalitatem efficientem respectu actus intelligendi, siue notitiæ genitæ: quæ autem causalitas sit ista, & quomodo, infrà manifestabitur, dum explicabitur sententia Scoti.

Ex hoc argumēto impugnātur diuersi

modi

modi ponendi, tenentium illā opinionē: siue enim ponatur obiectum necessarium in ratione causæ sine qua non, siue in ratione termini, siue in ratione excitantis, semper quæritur ab istis, an obiectum habeat aliquam causalitatem per se, vel non: si per se dicatur, tunc vel datur secundum genus causæ per se, vel necessariò reducitur ad alterum illorū quattuor generum, nec videtur posse reduci nisi ad genus causæ efficientis, vt infrà patebit; Sed quidquid sit de hoc, satis est quod pertinet ad vnum illorum quattuor; Si dicatur, quod non habet causalitatem per se, sed per accidens, ergo sequitur, quòd notitia, & actus intelligendi, accidentaliter pendet ab obiecto, & ab intelligibili, & tunc vlterius sequitur, quòd actus intelligendi posset esse absque obiecto, quod est absurdum manifestum: vt supra ostensum est.

2. rō princ. Habes alias rationes in principio declarationis positionis Scoti ad R. quarū Prima est. Si anima, & intellectus esset totalis causa intellectionis, sequeretur, quòd actus intelligendi, siue intellectio, non esset similitudo obiecti; consequens est falsum: quoniam intellectio est imago, & similitudo rei existens in intellectu; vnde qualis est res, talis debet esse scientia, & cum habemus notitiam alicuius rei, cognoscimus, & habemus illam rem in intellectu, non materialiter, sed per similitudinem suam; sed Consequentis huius falsitas per se satis patet, & maximè conceditur ab aduersarijs, qui dicunt, notitiam esse speciem ipsam intelligibilem obiecti, vti re vera est, licet etiam concurrat species intelligibilis, quam ipsi negant, vt suo loco dicam. Consequētia verò probatur: quia si obiectum nullam habet actiuitatē respectu productionis notitiæ genitæ, sed est intellectus, qui illam notitiam de illo obiecto absque cōcursu illius obiecti producit, poterit intellectus ad libitum suū illam formare, & sic ex homine inducere notitiam, quæ habet similitudinem leonis, vel bouis, &c. Hæc Consequentia probatur exemplo; Figulus potest formare ex creta vasa alia pulchra, & in honorem, alia turpia, & in contemptum: ista diuersitas in istis vasis, prouenit ex mera voluntate figuli, quia solus figulus est, qui producit vasa sine concursu cretę, concurrit quidem creta ad generationem vasis materialiter, sed ad formationē hāc, vel illā, pulchram, vel turpem vasis, nequaquam.

Ad propositum, si obiectum concurrit solum præparando materiam ad intellectionem, sed in ipsa formatione, & productione intellectionis non concurrit obiectum, sed solum intellectus: sequitur, quod intellectus ad libitum poterit quācumque intellectionem formare ex illo obiecto, & non magis necessitabitur producere hanc notitiam, quam illam: sicut nec figulus tenetur ex illa creta formare magis hoc vas, quam illud; sed nō euenit ita in proposito: immò intellectus restringitur ad producendum ex illo obiecto talem notitiam, quia ex tali obiecto, est apta nata nasci solum talis notitia, adeo quod illa notitia est in obiecto in virtute solum, actu autem exprimitur, & educitur ab intellectu, & sic intellectus ex subiecto producit notitiam non quam vult, sed quæ nata est ex obiecto generari, & educi; Aptum exemplum ad hoc declarandum potest esse hoc. Aromatarius ex cicorea extrahit succum: quæro, quæ sit causa efficiens illius succi; certè est aromatarius. Sed certè non potest negari quin etiam ad causandum illum succum, concurrat etiam cicorea: siquidem ex suis visceribus eductus est ille succus ab aromatario: concurrunt ergo ambo, licet diuerso modo; ita in proposito, intellectus tam quàm aromatarius, extrahit ex obiecto eius notitiam, quæ notitia est propria illius obiecti: sed cum hoc stat, quod etiam ipsum obiectum concurrat ad generationem illius notitiæ, cum ex suis visceribus illa educatur, sicuti succus ex cicorea. Quod si quis dicat est intellectus solus, qui generat, & educit, sed non potest educere nisi illam notitiam, quæ in illo obiecto reperitur, non tamen obiectum actiuè concurrit. Respondere hoc modo, est sentire nobiscum in re ipsa, quando enim datur aliquis effectus, qui prouenit ex duobus necessariò, & ille effectus distinctus est ab vtroque, si alterum illorum à quo producitur, non potest illum effectū suo modo producere, sed necessariò eget altero,

exemplum aliud Aromatarij.

altero, signū est, quod non est totalis causa illius effectus, sed requiritur alterum illud, vt concausans: at in proposito notitia obiecti non potest produci ab intellectu solo sine obiecti concursu, neque potest illam notitiam determinare suo modo, sed gignere illam, vti requirit obiectum, ergo obiectum quoque est causa productiua illius effectus, scilicet notitiæ genitæ, siue actus iutelligendi. Maior est euidens: quoniam nisi requireret, posset per se causare; Minor quoque patet ex dictis; quoniam notitia est similitudo obiectus, neque sine obiecto producitur: est ergo dicendum, quod non solum intellectus concurrit ad intellectionem, sed etiam ipsummet obiectum suo modo, & ideo assimilat sibi notitiam.

Ratio breuiter formatur. Aliter potest breuiter formari sic ista ratio; Notitia est imago, & similitudo obiecti, at similitudo naturalis, habet esse ab imaginato, & habet illud esse per modum emanationis, quia emanat, & prouenit ex re, cuius est similitudo, ergo obiectum est causa effectiua intellectionis: quia ipsa intellectio est imago, & similitudo ipsius obiecti.

3. rō. prin. Tertiò principaliter sequeretur, quod notitia, & actus intelligendi, non distinguerētur essentialiter, propter distinctionem obiecti, Consequens est falsum: quia vna scientia distinguitur ab altera per obiectum, siuè per subiectum, & vnaquæque scientia, & notitia particularis, distinguitur ab altera ratione obiecti, vt notitia de homine, & notitia de luna distinguitur, quia homo, & luna sunt distincta obiecta; Consequentia probatur: quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa per se: si ergo notitia, & actus cognoscendi non pendet ab obiecto essentialiter, & per se, neque propter obiectum distinguuntur scientiæ, quod si admittis aliquam pendentiam essentialem, illa non est, nisi causalitatis, & illa non est nisi causalitatis efficientiæ, ergo obiectum effectiuè concurrit ad generationem intellectionis.

4. rō. Quartò, tunc sequeretur, quod cognitio, & notitia entis perfectioris, non esset perfectior, quàm notitia entis imperfectioris, posito æquali conatu intellectus hincinde; Consequēs est falsum: quia tūc intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, posito æquali conatu hincinde; Cōsequētia probatur: tū, quia sciētia respiceret obiectum accidētaliter, nec ab illo penderet essentialiter; tū, quia perfectio actionis pēdet ex maiori conatu causalitatis; si ergo anima æquali conatu agat ad intellectionē Dei, & muscæ, erunt notitiæ illæ æquè perfectæ, immò si maiori conatu ageret ad intellectionē muscæ, quā Dei, esset perfectior notitia muscæ, quàm notitia Dei: quod est ex se falsū, & contra Philosophū 10. c. 1. Ethicorū ponētē felicitatē in speculatione obiecti perfectissimi.

5. rō. Quintò, Obiectum virtualiter cōtinet scientiā, cuius est obiectum, vt in proprio Theoremate diximus, ergo actiuè concurrit ad gignendum scientiam, & notitiam; Ex his omnibus cōspicuè patet, obiectum necessariò habere aliquam causalitatē respectu productionis, & actus intelligēdi: quæ autē sit hæc, patet ex dictis à Scoto, in declarando propriam sententiam; & nunc infrà breuiter explicabitur.

Ad rōnē Zab. Ad obiectionem Piccolominei, & Zabarellæ patebit infrà, cum declarabimus quomodo generetur cognitio intellectiua in nobis: pro nunc respondetur, vt suprà dictum est de sensatione, quod in intellectione sunt duo actus; Primus est productio intellectionis, & expressio ipsius; Secundus est receptio ipsius intellectionis in intellectu; Primus actus nō dicitur intellectio, neque intelligere: sed secundus: quia intelligere est pati, vt optimè declarat Scotus in præmissa quæstione, respōdendo ad rationes pro quinta opinione. y. exponendo illam auctoritatē philosophi ex 3. de Anima: intelligere est pati; ideo ad rationem istarum cū dicunt, intelligere est iudicare, dico, quòd hæc propositio est falsa: quia intelligere formaliter est recipere intellectionē: ex illa enim intellectione recepta in ipsa anima, anima fit intelligēs: sicuti oculus per receptionē luminis dicitur videns, & ideo quia obiectum non recipit, sed solus intellectus, ideo solus intellectus dicitur intelligere; & licet intellectus simul cum obiecto producant intellectionem, non propter hunc actum dicuntur intelligere, neque obie-

obiectum, neque intellectus, quia producere intellectionem, non est intelligere, sed solum recipere intellectionem est intelligere formaliter, vt dictum est.

Ad hanc autem receptionem sequitur iuditium, & ita cōsecutiuè intelligere est iudicare; Vnde iudicare est colligere Conclusionem alicuius discursus facti, & con notat comparationem inter aliqua; Iudicare ergo non est intelligere formaliter, sed est vna species intellectionis; Intelligere enim est simpliciter apprehendere intellectionem; & cum dicitur ab Arist. 9. Metaph. textu 16. & alibi, intelligere esse actionem immanentem, accipit ibi pro intelligere, producere intellectionē, quæ est actio intellectus agentis, & est imanēs, vt in sequenti Theoremate dicam: non autem accipit pro intelligere formaliter.

Aliæ rationes, quæ pro aduersarijs adducuntur, vel adduci possunt, soluūtur à Scoto in præadducta quæstione, respondendo ad argumenta pro ista opinione, ideo non est necesse illa repetere.

Examinatur opinio D. Thomæ secundum varios sensus Thomistarum, & secundum omnes sensus reijcitur, & tandem breuiter declaratur mens Scoti. Cap. III.

QVæ sit vera sententia D. Th. est maxima difficultas inter Thomistas, & nos: sed re vera est ea, quam ferè omnes illi tribuunt, scilicet, Scotus in hac quæstione, Zimara, Zabarella in libro de Speciebus intelligibilibus, c. 2. & multi alij, & habetur clara ex prima parte q. 85. artic. 2. & 3. libro de Anima, textu 8. & est hæc. Quòd intellectus non est causa actiua, neque productiua intellectionis, sed species intelligibilis est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu: ipse verò intellectus tantummodo se habet tamquam materiale, informatum illa specie: adeo quòd species intelligibilis impressa intellectui, non habet rationem obiecti: sed se habet loco formæ, & actus primi, dans esse intellectiuū ipsi intellectui: quia intellectus sine ipsa specie non intelligeret: quia intellectus operatur per ipsam speciem, vt ignis per suam formam.

Opin. D. T.

Hæc ergo est opinio D. Thomæ, quod species intelligibilis est ratio formalis, per quam intellectus intelligit: intellectus verò de se, sine specie, non est intellectiuus actu, sed potentia, sed solum cum est informatus specie, est intellectiuus actu; fit enim in actu primo per illam speciem. Et hæc certè est opinio D. Thomæ quia in illa quæst. 85. art. 2. in corpore articuli, habet hæc verba. (*Et ideo dicendum est, quod species intelligibilis se habet ad intellectum, vt quo intelligit intellectus.*) Deinde hoc declarat; ex quo loco apertè constat, secundum D. Thom. intellectum in se, absque specie intelligibili, non habere actiuitatem circa intellectionem, sed totam actiuitatem esse in specie. Hanc eandem sententiam sequitur Aegidius, vt patet ex dictis à Scoto.

Verum Caietanus 1. par. quæst. 79. art. 2. negat hanc esse sententiam D. Thom. quoniam videbat eam maximis difficultatibus vegeri, & aliam opinionem Diui Thomæ tribuit; sed more suo satis perplexus est, & anceps, vt semper aliquod subterfugium inuenire possit: primo inquit statuendum esse ex D. Thom. in quodlibet 8. q. 2. art. 1. quod intellectus in actu, se solo, primo concurrit ad intellectionē; & quia opinio recitata non tribuit intellectui vllam actiuitatem, ideo ait illam non esse ad mentem D. Thom. Dicit deinde, declarādo D. Thom. quod intellectus secundum se, est in genere potentiæ passiuæ, & quòd ideo nō habet ex se vllam rationem agendi: sed quando postea intellectus recipit intelligibile in actu, scilicet, speciem intelligibilem, intellectus fit ipsum intelligibile, & tunc accipit quādam rationem agēdi, scilicet, per illam formā, quam recipit; & quoniam anima non recipit illam formam, & speciē, vt facit materia formā, sed recipit hoc modo, quod intellectus transit in ipsum intelligibile, & ipsum intelligibile imbibitur quodam modo in ipso intellectu, sequitur, quod intellectus, & species, fiant vnum totum, siue vnus actus primus, & tunc potest intelligere, siue producere intellectionem actiuè: nō ergo intellectus se habet merè passiuè, vt receptiuum actionis agendi, vt est materia, quæ recipit formam, quæ

Opin. Caie.

eſt ratio formalis agendi: quia aliter anima fit in actu ipſum cognoſcibile, & aliter materia reducitur in actũ;materia enim eſt ſubiectum,ſed anima non eſt ſubiectum,ſed fit ipſa res intelligibilis actu, Concurrit ergo intellectus actiuè;ſed deinde concludit, quòd intellectus habet quod concurrat ad intellectionem, non ex partiali ratione, vt Scotus, qui vult, quod intellectus abſque ſpecie ſit per ſe partialiter productiuus intellectionis; neque habet præcisè ex ſpecie intelligibili, vt moderna ignorantia(ait ipſe)intelligit; *ſed ex hoc ipſo, quod animalis vis in actu eſt: ita quod ex hoc quod eſt animalis vis, habet inchoatiuè, quòd facta in actu ſit actiua.* Hæc eſt concluſio, & ſententia Diui Thomæ, ſecundum Caietanum.

opin. Iau. Iauellus 3. de Anima, tenet, quod ſolus intellectus concurrat actiuè, non autem ſpecies, ſiue obiectum: ſed non vult tamen, quod ſolus intellectus nudus, ſed informatus ſpecie intelligibili,quæ tamen ſpecies non concurrit cum intellectu partialiter ad producendum intellectionem, quia ſolus intellectus habet hanc actiuitatem: ſed illa ſpecies, & obiectum concurrit tamquam terminus ſpecificans, & determinans intellectionem intellectus, qui intellectus eſt de ſe indifferens ad cognoſcendum hoc, vel illud obiectum.

opin. Capreol. Capreolus 1. Sent. diſtinct. 35. quæſt. 1.videtur ſentire,quòd opinio D.Thomę coincidat cũ opinione Scoti, adeo, quod opinio D.Thom. vario modo à varijs refertur.

Sed quidquid fuerit de eius mente,iſtí modi poſitionis ſunt cóſiderandi;hic autem eſt notandum, quòd omnes conueniunt in hoc,pręter Capreolum,quod intellectus abſque ſpecie nullam habeat actiuitatem, & in hoc primo diſcrepant à Scoto, qui vult, quòd intellectus per ſe habeat ſuam actiuitatem, & magis principalem,quàm obiectum. Principalis ratio opinionis Thomiſtarum eſt: quia Intellectus nudus in ſe,abſque ſpecie intelligibili, eſt in pura potentia paſſiua, & eſſentiali,ex Ariſt. 3.de Anima,tex. 7. Præterea,apud Ariſtot.intellectus quo intelligimus, eſt potentia paſſiua ſimpliciter, & non ſecundum quid tantum, alioquin *Princip.rõ Tho.* proceſſus Ariſtot. in 3.de Anima,tex 17, ad inueſtigandum intellectum agentem, eſſet vanus: quia fundatur ſuper hac paſſiuitate intellectus. Scotus etiam nunquam probauit, quod intellectus nudus, & de ſe, ſine ſpecie intelligibili ſit actiuus,quod tamen eſt falſum; ſuppoſuit etiam,quod intellectus nihil recipiat ab obiecto, & ſpecie intelligibili, ſed quod ſpecies intelligibilis concurrat ſolum in ratione obiecti & tamẽ verum eſt,quòd concurrit quoque in ratione actus,& formæ, quia conſtituit intellectum in actu primo, & de potentia eſſentiali reducit ipſum intellectum ad actum primum.

Hæc opinio Diui Thomæ nullo modo videtur approbanda; nam ſi accipiatur *reijc. 1. rõ.* in primo ſenſu, rationes Scoti, quas facit, contra eam, ſunt efficacisſimæ, & præſertim ea. Quia ſequeretur, quod ſpecies eſſet magis potentia intellectiua, quàm intellectus. Conſequens eſt falſum, & contra ſententiam omnium,omnes enim fatentur intellectum eſſe potentiam intellectiuam, non autem ſpeciem; Conſequentia verò probatur: quia denominatio debet fieri à nobiliori: at ſpecies eſt nobilior intellectu in ratione productionis intelligentiæ, ſecundum aduerſarios: quia ipſa eſt ratio formalis actuans intellectum, & productiua intellectionis: intellectus verò eſt vti materia.

Præterea ſequeretur, quod ipſa ſpecies *2. rõ.* ſeparata ab intellectu, produceret intellectionem;Conſequens eſt apertè falſum. Conſequentia probatur: quia ratio formalis, & totalis productiua alicuius actionis, ideò non producit per ſe abſque materia: quia non poteſt exiſtere abſque materia;at ſi poſſet exiſtere abſque materia, eandem actionem produceret: quia iam in productione illius actionis nullum auxilium accipit à ſubiecto: eſt enim totalis cauſa ipſa per ſe actionis; vnde ſi calor poſſet eſſe abſque ſubiecto, etiam calefaceret,quia ipſe calor eſt totalis cauſa productiua caliditatis. Vide alias rationes Scoti, quæ quia non tanguntur ab *aliæ rõnes effic.* aduerſarijs, nihil eſt, vt circa illas laborem,ſunt enim efficaces, quia illa abſurda, quæ enumerat Scotus, euidenter ſequuntur

quuntur

quuntur ad hanc opinionem, vt, quod non daretur discursus, non posset fieri reflexio intellectus super intelligibile, non possent causari sæcundæ intentiones, &c.

alia rõnes effic. cõtra eãdẽ opin.

Rationes etiam quas facit Scotus contra secundam opinionem, quæ ascribitur Gotfredo, asserenti solum phantasma esse principium productiuum intellectionis, valdè sunt efficaces contra hanc sententiam D. Thomæ: quia valdè vilificat naturam animæ, asserendo ipsam nullam habere actiuitatem respectu intellectionis.

opin. Cai. reijc.

Si autem exponatur mens D. Th. quomodo exponit Caietanus in eadem absurda incidit, & maiora.

1. rõ. cõtra opin. Cai.

Primo enim Caietanus est perplexus, & sibi contradicit; primo asserit & aperto ore sustinet animam nudam, & sine specie, nullam habere actiuitatem, & illud probat quia ex Aristot. intellectus est pura potentia passiua, &c. vt suprà diximus. Deinde in eodem Commento ait, quod intellectus ex eo, quòd est animalis vis, habet inchoatiuè, quòd factus in actu sit actiuus; Tunc arguo. Si intellectus quatenus est vis animalis, inchoatiuè habet, vt sit actiuus, quando est factus in actu, ergo quando est in actu, non est totaliter actiuus ratione speciei intelligilis, sed partialiter ex se, quatenus est vis animalis, quòd enim sit vis animalis non habet à specie, sed ex se: at intellectus est actiuus quando factus est in actu inchoatiuè ex se, quatenus est vis animalis, non ex specie, ergo habet aliquam actiuitatem partialem ex se, & non ex specie.

Cõfirmat.

Confirmatur: quia potentia, quæ de se est de genere potentiæ passiuæ, non potest in se esse inchoatiuè actiua, immò hoc sibi repugnat, & implicat: esse enim inchoatiuè actiuum, est proprium potentiæ, quæ est de genere actiuorum, sed est imperfecta, quæ postea facta perfecta, agit; est ergo contradictio, dicere, quòd intellectus ex se, vt est nudus, sit potentia merè passiua, & tamen inchoatiuè habeat, vt factus in actu sit actiuus; haberet enim inchoatiuè effectum sibi repugnantem, vt exempli gratia, materia est de se in genere passiuorum, ideò nunquam quis dicet, quòd ipsa ex se habeat inchoatiuè, vt facta in actu, sit actiua: hoc enim repugnat suæ naturæ, & nunquam est actiua siue in se, siue facta sit in actu. Quòd si dicat animam esse alterius considerationis, quàm materia respectu formæ: licet hæc responsio in se sit voluntaria, tamen rationem in se vitare non potest, quia implicat potentiam esse merè passiuam, & tamen inchoatiuè esse actiuam, vt dictum est.

2. rõ.

Secundò. Hæc opinio explicata à Caietano, in idem redit cum opinione D. Thom. in sensu primo assignato, & ascripto ab omnibus D. Thom. vel in se omninò est falsa; inquit enim Caietanus, quod intellectus est in potentia essentiali ad obiectum intelligibile, & ideo adueniente obiecto intelligibili, siue specie, imbibitur quodammodo hoc intelligibile ab ipso intellectu, ita quod intellectus fit actu ipsum intelligibile, & tunc hoc totum intellectus cum specie est principium actiuum intellectionis. Tunc sic arguo. Intellectus nudus absque ista imbibitione, (vt suis vocabulis vtar) non est actiuus, sed solum fit actiuus per istam imbibitionem speciei, ergo tota ratio productionis intellectionis est à specie, non à toto aggregato, scilicet, intellectu, & specie, etiam quando intellectus est in actu; Consequentia probatur: quia, quod repugnat alicui per essentiam, semper illi repugnabit, nisi essentia eius mutetur, sed intellectus antequam esset factus in actu a specie, erat de genere passiuorum secundum essentiam, ex Caietano, & cum fit in actu à specie, non mutatur secundum essentiam, ergo dum factus est in actu, etiam illi repugnabit esse actiuum, quia esse actiuum ex aduersarijs repugnat intellectui essentiæ; Ex hoc sequitur, quod sola species sit tota ratio actiuitatis, & productionis intellectionis: quia talis actiuitas repugnat intellectui in se; Et certè hæc ratio non potest solui à Caietano, nisi incidat in maius absurdum, scilicet, dicẽdo essentiam intellectus corrũpi, & mutari in hac imbibitione speciei, & transmutatione intellectus

in in-

in intelligibile: vel ergo Caietanus habet fateri intellectum nudum,& ex sua natu ra esse actiuum partialiter intellectionis, vel cogitur dicere, quod species est tota ratio productionis eo modo, quo diximus in primo sensu D.Thomæ.

Cōfir mat. Cōfirmatur. Quia illa vnio intellectus ad speciem intelligibilē, est vnio acciden talis: quia species est accidens, quod recipitur in ipso intellectu, ideò per istam vnionem non mutatur natura, & proprietas ipsius intellectus; & licet hoc sit communiter concessum, tamen probatur pro pter proteruū: quia ex 5. Phys. quattuor sunt species motus, & in substantia solū est generatio, & corruptio; ergo ista mutatio si est substantialis, esset generatio, vel corruptio, non enim est auctio, neque latio, vt patet, neque est alteratio, quia in hac mutatione non alteratur aliqua qualitas intellectus; ergo hæc mutatio est tan tum aggregatio, & vnio animæ, & speciei, quæ est mutatio accidentalis; non ergo fit vnum totum per se, sed fit vnum totum per accidens: non ergo mutatur essentia intellectus per illā receptionem speciei.

3. rō. Tertiò. Intellectus factus in actu sic per speciem, non potest habere vnam rationem per se agendi: quia non est vnum per se, sed vnum per accidens: sed sicuti sunt duo entia distincta, quorum vnum est subiectum, alterum est accidens, ità habent duas rationes agendi per se distinctas; & si negetur substantiam esse actiuam; (quod tamen esse falsum aliàs osten dimus) sequitur, quod sola species, quæ est accidens, erit tota ratio agendi; & sic sequitur primus sensus opinionis D.Tho. qui suprà improbatus est. Ex quo patet esse falsum fundamentum illud Caietani, quod ex intellectu, & ista specie, fiat magis vnum, quàm ex materia, & forma, quia hæc vnio intellectus, & speciei, facit vnum per accidens, non per se, sed vnio materiæ, & formæ facit vnum per se.

Ad rōnē Cai. Ad auctoritatem autem Auer. 2. Cæli commen. 3. super quam se fundat Caietanus, quæ est, quod ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum quam ex ma teria, & forma; Respondetur primo, quod illa propositio ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum, quàm ex materia, & forma, non habetur ibi in Auer. sed habetur hæc. Ex orbe, & intelligentia fit magis vnum, quam ex materia, & forma: sed aliqui eam deducunt, & hunc faciunt habere sensum, quod ex orbe, & intelligentia fit magis vnum indiuisibile, quàm ex materia, & forma, quia vnum ex materia, & forma corrumpitur, & resoluitur: sed illud vnum, scilicet, Cælum, & Intelligentia, licet non sit vnita, vt actus informans materiam, sed vt actus assistens, est tamen maxima vnione vnum, quia est indissolubilis, & perpetua illa vnio, & sic vera est hæc propositio, ex intellectu, idest ex intelligentia, & intelligibili, scilicet orbe, fit vnum magis indissolubile, quàm ex materia, & forma. Vel dicamus, quod hæc propositio. Ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum, quam ex materia, & forma, est vera in abstractis à materia, in quibus intellectus intelligēs, & intelligibile, sunt idem: & de his loquitur ibi Auer. vt optime do cet Mercenarius: sed in nobis est omninò falsa, vt patet ex dictis, quia ex specie, & intellectu fit vnum per accidens, non per se, vt dictum est.

Quartò. Nullum accidens perficit essentialiter substantiam, sed species est accidens, ergo non perficit essentialiter intellectum: ergo species ista non constituit intellectum in actu essentiali; vt inquit Caietanus. Minor est clara, Maior probatur: quia tunc accidens esset essentia substantiæ, sicuti forma est essentia, & quod quid est compositi, & hoc maximè valet contra Thomistas, qui dicunt quòd sola forma est, quod quid est, & essentia rei; modo si intellectus nudus, & in potentia essentiali per speciem intelligibilem constitueretur in actu primo essentiali, species esset essentia, & quod quid est illius totius intellectus in actu primo essentiali, quæ omnia absurda maxima sunt, tum quia illud totum est vnum per accidens, tum quia accidens esset essentia; & quod quid est substantiæ, quæ sunt euidentia absurda. 4. rō.

Opinio Iauelli trahit opinionem D.Th. Opin.

Iau. reijc. D.Th. ad opinionem Henrici nunc adductam in cap.antecedenti, & refutatam; ſi enim obiectum nullam habet actiuitatē, ſed ſolum requiritur, vt terminus ſpecificatiuus intellectionis, ſequitur, quod non requiritur neceſſariò: vel non ſunt ſufficiētia illa quattuor genera cauſarum per ſe; denique rationes ibi adductæ hanc eādem ſententiam infringunt; eſt etiam ipſe Iauellus perplexus; Primo dicit, quòd intellectus ſolus abſque obiecto, eſt cauſa effectiua intellectionis; Deinde dicit, quod intellectus nudus non eſt cauſa, ſed actuatus ſpecie intelligibili; Deinde dicit, quod obiectum nihil aliud faciat in intellectione, niſi quòd ſpecificat, & determinat operationem intellectus. Ecce contradictio, quia ſi intellectus nudus non eſt actiuus, ſed poſtea factus in actu per ſpeciem eſt actiuus, ergo ſpecies eſt ratio producendi intellectionem, & conſequenter non concurrit ſpecies ſolum, vt ſpecificatiua, vel ſi concurrit ſolum, vt terminus, & ſpecificans operationem, intellectus ipſe per ſe erit actiuus, vt eſt nudus: non enim per te tunc recipit aliquid à ſpecie. Ex his omnibus patet, quòd iſtæ expoſitiones redeunt in primam expoſitionem ſententiæ Diui Thomæ, & tunc ſunt falſæ propter rationes Scoti adductas; vel ſi diſſenſerunt, in ſe ſunt falſæ, propter rationes proprias factas.

Quod autem dicunt Caietanus, & Iauellus, quòd Scotus non probauit intellectum concurrere actiuè, miror: quia dum aduerſus ſecundam opinionem Gotfredi, & Diui Thomæ probat ſpeciem non eſſe totam rationem intellectionis, probat euidenter intellectum eſſe actiuum, ſcilicet per illas rationes: quia intellectus format ſecundas intentiones, diſcurritq. eſt intellectiuus, &c. & poſtea ex deſtructione illarum opinionum ſequitur probatio opinionis Scoti. Fundamentum verò eorum, quod intellectus ſit in potentia eſſentiali, eſt falſum, vt infra ſuo loco patebit. Pro nunc dico, vt inquit Scotus, quòd quando intellectus eſt denudatus à ſpecie intelligibili, non dicitur eſſe in potentia eſſentiali ad producendum intellectionem; quia ſibi deficiat aliqua ratio actiuitatis, ex parte ſui: ſed quia ſibi deficit alia cauſa partialis concurrens ſecum ad producendum intellectionem, quæ eſt ſpecies; quando autem illa acceſſit, & eſt preſens, tunc eſt in actu primo: quia ex illis duobus integratur vnum totale principium productiuum intellectionis, ſed vtrumque producit ſuo modo, vt nunc declarabo. Ex his patet veram eſſe ſententiam Scoti: cum enim intellectus non ſit totalis cauſa intellectionis, nec obiectum ſolum ſimiliter ſit totalis cauſa intellectionis, & tamen iſta duo ſola requiri videantur ad intellectionem, ſequitur, quòd iſta duo ſint vna integra cauſa intellectionis actualis. Attamen breuiter conſiſtit in hoc, quòd intellectus, & obiectum ſunt duæ cauſæ partiales, & integrant vnam cauſam totalem, & concurrunt non ex æquo, ſed vt habentes ordinem eſſentialem, non tamen ordinem talem eſſentialem habent, quod in cauſando vna cauſa dependeat ex altera: ſed vnaquæque habet ſuam cauſalitatem propriam, ſed habent ordinem eſſentialem: quia vna cauſa eſt perfectior altera, vt exempli gratia. Si mater ponatur virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa, & potentia patris concurrunt vt duæ cauſæ partiales ordinatæ quidem, quia altera eſt perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit ſuam cauſalitatem à cauſa perfectiori, nec tota illa cauſalitas eſt eminenter in cauſa perfectiori, ſed aliquid addit cauſa imperfectior, in tantum, quod effectus non ſolum non poteſt eſſe perfectior a cauſa pfectiori plus quam ab imperfectiori, ſed abſolutè non poteſt plus recipere eſſe à cauſa perfectiori ſola, quàm ab imperfectiori ſola; ita in propoſito, vtraque cauſa eſt perfecta in ſuo genere, licet abſolutè vna ſit perfectior altera, intellectus enim eſt cauſa perfectior, quàm obiectum, attamen obiectum non dependet in ſua cauſalitate ab intellectu, ſed illam habet ex ſe, ſicuti nec mater in ſua actiuitate pendet à patre, & ita intellectio pendet ab obiecto, & ab intellectu ordinatè, quamquam à duabus cauſis partialibus, quarum vna eſt principalior, alia minus principalis: quæ autem iſtarum duarum ſit principalior, & declarat Scotus in quæſtione 8. illius

Margin notes: Fūd. Tho. — Solu. — Opin. Scoti.

lius distinctionis, & declarat esse intellectum, vt est videre in tex. Notandum est autem hic, quòd non patet, quænam differentiæ intellectus sit illa, quæ est productiua intellectionis, an scilicet sit intellectus agens, vel possibilis, sed hoc determinat Scotus in quodlibet quæstione 15. & nos in Theoremate sequenti de hac re agemus.

THEOREMA LXXVIII.

Munus intellectus agentis, est abstrahere speciem intelligibilem, & producere actiuè actum intelligendi.

Ponitur maxima pars tex. Scoti ex q. 15. quodlibet. ab illis verbis de 2. primi articuli principalis (vsque ad illa verba) de secundo articulo, dico, quòd beatus, &c. in quo loco Scotus repetit, & breuiter declarat ea, quę in præcedenti Theoremate dicta sunt, scilicet, quomodo, & à quibus producatur actus intelligendi; deinde egregiè explicat munera intellectus agentis, & possibilis. Cap. I.

De secundo primi articuli principalis certum est quòd ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animæ intellectiuæ, & obiectum aliquo modo præsens, scilicet, vel in se, vel in aliquo repræsentante: sed quòd istorum debeat poni per se actiuum, respectu intellectionis auctoritates videntur variè loqui. August. 12. super Genes. cap 29. Non putandum, inquit, est corpus aliquod agere in spiritum quasi spiritus corpori facienti, materiæ vice subdatur. Omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa, de qua facit, nec vllo modo corpus præstantius spiritu: immo spiritus præstantior corpore. Quamuis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili.

Item idem 10. de Trinit. cap. 5. anima conuoluit & rapit imagines corporum.

Pro actiuitate tamen obiecti videtur dicere 15. de Trinit. 10. vel 24. formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est quod in corde dicimus. Et ibidem. Ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascitur verbum. Et cap. 12. vel 30. Verbum est similitudo rei notæ, de qua gignitur, & imago eius.

Philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti: quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliquid reducitur de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti: quia illud per quod obiectum est præsens, sub ratione actus intelligibilis, est species causata ab obiecto.

Pro hoc est illud 2. de Anima, quod prius est adductum, scilicet: vniuersalia quodammodo sunt in anima. Vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit, ac si diceret, quòd quia obiecta intelligibilia sunt præsentia animæ ideo ipsa est in potentia accidentali potens intelligere cum velit.

Sed pro actiuitate potentiæ videtur aliquibus esse illud 9. Metaphys. quòd speculatio est actio immanens. Si autem intellectio non est ab intellectu, sed tantum ab obiecto: non esset ibi actio immanens, sed tantum transiens. tex. 16.

De isto articulo potest dici quòd vtrumque concurrit in ratione principij actiui, respectu intellectionis: aliquid, scilicet ipsius animę, & ipsum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur haberi ab Augustino 9. de Trinit. cap. vlt. Liquido, inquit, tenendum est, quod omnis res, quam cumque cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui.

Ab vtroque enim pariter notitia, scilicet, à cognoscente, & cognito. Ex 2. de Trinitate cap. 2. vel 5. ex visibili & vidente, gignitur visio.

Et licet ibi subdat, informatio sensus, quæ visio dicitur, à solo imprimitur corpore, quod videtur.

Hoc non est contra illud: quia ęquiuocè accipitur hoc nomen, visio.

Primo pro actu videndi; secundo, pro ipsa similitudine rei visæ, & illa à solo corpore causatur.

Et ista ęquiuocatio potest colligi ex multis verbis illius capituli.

Pro hac Conclusione videtur esse ratio: quoniam quando obiectum intelligibile est actu pręsens intellectui, potest haberi intellectio actualis illius obiecti: sed nō potest

haberi sine principio perfectè actiuo: igitur vel alterum illorum tantũ est perfectè principium actiuum, vel ambo integrãt vnum principium perfectè actiuum: ita quod vtrũque sit partiale actiuum. Quod autem neutrum sit pfectè principiũ actiuũ probatur.

Primo de obiectio: quia aliquod obiectum non est nobilius ipsa intellectione, sicut accidens sensibile: & principium actiuum perfectum, quando est æquiuocum, necessariò est perfectius forma causata.

Secundò probatur idem: quia obiecto existente æquè præsente intellectui, si maior est conatus & maior intentio ad intelligendum, perfectior potest haberi intellectio, & hic videtur, quia perfectius vestigium derelinquitur, igitur maior intentio voluntatis causat aliquo modo perfectiorẽ intellectionem, quod non videretur probabile, si solum obiectum esset causa actiua eius: quia illud videretur sẽper agere secũdum vltimum potẽtię, cum sit agens naturale, nõ liberum per essentiã. Patet, sed nec liberum per participationem videtur, cum non sit in eadem natura cum voluntate.

Tertio ostenditur idem sic. Operatio illa non est per se perfectio agentis, quàm ipsum elicit præcisè mediante aliquo suo accidente per accidens, Exẽplum calefacere vel etiã calere, non est p se perfectio ligni calidi: quia nõ cõpetit sibi nisi per calorem, qui est accidẽs eius: illud autẽ, à quo obiectum aliud ab omnia, est præsẽs intellectui, est eius accidens per accidens: quia quandoque cõtingenter inest, quãdoque non: igitur si solum illud est principium actiuũ respectu intellectionis: intellectio non eßet propria perfectio intellectus, vel hominis.

Item secundo probatur, quòd nec totalis actiuitas conueniat intellectui: quia actus videtur propria similitudo obiecti. Videtur etiam sortiri speciem ab obiecto, licet non sicut à principio formali intrinseco: tamen sicut à per se principio extrinseco; Videtur etiam eßentialiter dependere ab obiecto propter quod refertur ad ipsam in tertio modo Relatiuorum. Hoc autem non videretur verũ, si obiectum eßet tantum causa per accidens, vel causa, sine qua non.

Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quascumque affirmatiuas, siue de intellectu, siue de obiecto. Verum quidem est quod vtrumque istorum aliquo modo est actiuum ad intellectionem, sed actiuum partiale: ambo autem integrant vnum actiuum totale.

Sed hic sunt duo dubia. Primum, quomodo ista constituant vnum perfectum principium. Secundum, de quibusdam auctoritatibus adductis, puta de illa August. Ex ipsa scientia nascitur verbum, quomodo ista facit pro obiecto; & similiter illa Aristotelis 2. de Anima, Scientia autem vniuersalium est. tex. 60.

Ad primum dico, quòd causæ concurrentes quandoque sunt eiusdem rationis & ordinis, vt plures trahentes nauem; quandoque verò sunt alterius rationis & ordinis. Et hoc dupliciter: quandoque posterior habet virtutem suam à priore. Exemplum, Sol & pater in generatione hominis; Quãdoque posterior non habet virtutem suam à priore: nec dependet in habendo suam virtutem ab ea, sed tantum dependet ab ea in agendo secundum suam virtutem: ita ꝙ superior principalius agit, & inferior minꝰ principaliter agit. Exẽplũ fortè de patre et matre in generatione prolis: vt enim videtur haberi ex 16. de Animalib. Mater aliquo modo se habet actiuè, quod videtur rationabile: cũ formã eiusdẽ speciei cõsequatur virtꝰ eiusdem speciei. Mas autem & femina nõ differunt specificè secundum Philosoph. 10. Metaph. Mater autem virtutem suam actiuam non habet à patre, nec in habendo ipsam ab illo dependet, sed dependet ab ipso in agendo secundum ipsam virtutem, & agit minus principaliter. tex. 25.

Ad propositum, intellectꝰ & obiectum non cõcurrunt primo modo: quia ille cõcursus non est neceßarius ex ratione cõcurrentium, sed tãtum ex defectu virtutis in vno: quia si duplicaretur virtus vnius, ipsum solum sufficeret, non sic hic: quia quantumcũque sit obiectum perfectum, vel intellectꝰ perfectus, neutrum tamen causaret actum sine alio; nec concurrunt secundo modo: qa intellectus non habet virtutem suam actiuã ab obiecto, nec è conuerso. Tertio igitur modo possunt dici cõcurrere. Quod autẽ eorum sit principalius, non oportet discutere.

Ad secundum dico, quòd ista tria accipit Aug. pro eodem, verbum gigni de memoria, & verbũ gigni de scientia in memoria: & ver-

& verbum gigni de re nota: quia per scientiam intelligit actum primum, per quem anima est in actu sufficienti ad actum intelligendi, & in virtute illius primi actus gignitur verbum, & in alio actu primo relucet obiectum: & pro tanto dicitur gigni de obiecto: igitur de scientia gignitur, vt de principio formali gignendi: de obiecto autem relucente in illo principio, de memoria verò vt continente illud principium, ita, quod omnes tales auctoritates Augustini secundum intentionem illius loquuntur pro auctoritate obiecti.

tex. 60. tex. 8. Consimiliter & illæ auctoritates Aristotelis, quæ dicunt, quòd per scientiam possumus intelligere cum volumus, & in 2. de Anima scientia est vniuersalium, & in 3. de Anima. Cum autem vnaquaque fiāt, vt habetur suprà.

Et est intelligendnm, quòd tam Augu. quam Arist. accipit scientiam non pro habitu illo acquisito ex actibus frequentatis, & facilitante ad similes actus, sed pro illo, per quod obiectum est præsens, vt actu intelligibile, siue ponatur species intelligibilis, siue aliquid aliud. Scientia enim est illud secundum Aristotelē, secundum quod anima educitur de potentia ad accidentalem. Hoc autem præcedit omnem actualem ītellectionem; qa illa est terminus potentiæ accidentalis: Scientia enim acquisita ex actibus & facilitans ad considerandum nō præcedit omnem actum intelligendi.

2. de aïa t. 2. & 5. & 3. me tex 8. & 8. phys. tex. 32. Similiter apud Augustinum Scientia est formalis ratio, secundum quam memoria est pariens, siue gignes. Ista autem scientia acquisita ex multis considerationibus, non est formalis ratio gignendi quamcumque intellectionem; immò gignitur ex multis præcedentibus.

Si dicas, quòd illa auctoritas 12. super Genes. non affirmat tantum de anima: sed etiam negat obiectum agere in animam.

2. & 3. de aïa. Similiter Arist. non tantum concedit obiectum agere, sed videtur negare intellectum agere: quia videtur ponere, quod intelligere sit pati quoddam.

Ad primum posset dici, quòd Aug. negat ibi obiectūm agere in animā immediatè, secundum esse materiale, quod habet extra animam.

Ad secundum Arist. videtur frequentius loqui pro actiuitate obiecti, & passibilitate potentiæ: cuius rō est: quia communiter locutus est de potentijs animæ in quantum sunt illa in quibus formaliter possumus operari, puta de sensu inquantum est, quo possumus formaliter sentire, & de intellectu quo intelligere: sicut loquitur de anima vt est illud quo formaliter viuim⁹: nunc autem licet intellectus actiuè causet intellectionem, non tamen dicitur intelligere in quantum causat: quia si Deus causaret illam eandem intellectionem, non tamen dicitur intelligere illa intellectione: sed intellectus ille, in quo causatur intellectio, igitur & modo intellectus dicitur intelligere, non quia causat, sed quia recipit intellectionem. 2. de aïa. tex. 24.

Et sic verū est quòd intelligere est quoddam pati: quia intellectum intelligere non est nisi ipsum recipere intellectionem. q. 13.

Ista autem auctoritates 9. Metaph. si faciat pro actiuitate obiecti, vel nō, patet ex quæstione de actu cognoscendi, & appetēdi.

De tertio primi articuli principalis. Videndum est, an illud in parte intellectiua, quod est actiuum ad intellectionem, sit intellectus agens, vel possibilis.

Videtur, quòd agens: quia intellectus possibilis recipit intellectionem: si igitur cum hoc sit actiuus respectu intellectionis, pari ratione posset dici, quòd respectu speciei intelligibilis, quam recipit, esset actiuus, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu.

Confirmatur illud: quia actiuum & passiuum distinguunt potentias in anima.

Secundo ad idem sic. Philosophus 3. de Anima, distinguens intellectum agentem à possibili sic ait. 3. de aïa tex. 18.

Est enim intellectus hic quidem talis, quo est omnia fieri, & de agente: ille autem, quo est omnia facere. Ex hoc videtur sequi, quòd intellectus agens adæquatur possibili in ratione actiui & passiui.

Est igitur actiuus ad omne illud, cuius possibilis est receptiuus, & per consequens ad intellectionem. 3. de aïa t. 37. et 38.

Præterea, ibidem sequitur de intellectu agente. Est sicut habitus quidam, & vt lumen: lumen autem intellectuale videtur esse principium actiuum cognoscendi veritates intelligibiles, secundum illud 12.

de Trinit. 15. Mens rebus intelligibilibus naturali ordine, disponente conditore, subiecta, sic ista videt in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, quæ in hac corporea luce circumadiacent.

tex. 19. Præterea ibidem sequitur: semper nobilius est agens patiente, & principium, materia, & subdit de intellectu agente: igitur ĩpassibilis est substãtia in actu: igitur vult, ꝙ intellect⁹ agens est nobilior possibili, vel saltem nõ minus nobilis: nunc autem imago consistit in eo quod optimũ est in nostra natura, vt probatur in primo articulo per Aug. igitur intellectus agens pertinet ad imaginẽ, sed nõ põt pertinere nisi ad memoriã, patet: sed cum memoria habeat conseruare obiectum, vel speciẽ obiecti, & exprimere, vel gignere notitiam actualem eius, patet, quòd intellectui agenti non potest cõpetere primum: quia non est virtus receptiua, nec conseruatiua: igitur competit sibi secundum scilicet, exprimere notitiam.

tex. 19. Sed pro alia parte, scilicet, intellectu possibili, arguitur primo per illud Arist. quòd intellectus agens est sicut lumen. Comment. vult ibi, quòd sicut lumen facit quodãmodo potentia colorem, actu colorem, sic intellectus agens, facit de potentia intelligibili, actu intelligibile: igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc præcedit intellectionem.

ad finem. Confirmatur per illud 3. de Anima, Comment. 18. vbi vult Commentator, quòd si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem: igitur non ponitur, nisi vt per ipsum fiat obiectum actu vniuersale, sed hoc præcedit actualem intellectionem.

cont. 19. & seq. Præterea, secundo, secundum Commentatorem, intellectus agens ponitur, vt per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem, quod sic intelligi potest.

De ordine sensibilium, ad ordinem intelligibilium, & per consequens de ordine corporalium, ad ordinem spiritualium: & quare requiritur ibi aliquod transferens proprium, ratio videtur esse: quia agens quod habet esse corporale, non habet rationem agentis nisi in passum corporale propter hoc, quòd tale agens requirit passum approximatum sibi localiter, quia si non esset localiter præsens, esset tali agenti quasi non præsens: igitur nunquã aliquod corporale potest esse ratiò immediatè causandi aliquod spirituale, nec per consequens trasferendi ab illo ordine ad alium ordinem.

Et ista videtur esse ratio August. 12. super Genes. Sed quando obiectum fit de actu intelligibili actu intellectum non transfertur sic de ordine ad ordinem: igitur non requiritur ibi intellectus agens.

Confirmatur: quia ad hoc quòd intellectum actu volitum, non ponitur talis translatio ab ordine in ordinem, & hoc ideo est: quia actu intellectum, est sufficienter proportionatum voluntati.

Cum igitur actu intelligibile habeat esse in memoria intellectiua, fit æquè sufficienter proportionatum intelligibile, ad hoc, scilicet, vt sit actu intellectum, sequitur, quòd ibi non requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

Præterea, tertiò: Si intellectus agens esset per se actiuus ad intellectionem actualem, pari ratione vbicumque poneretur potentiam esse actiuam ad propriam operationem, & cum hoc etiam potentiam receptiuam talis operationis, ibi esset distinguere potentiam agentem, & possibilem: vtpote voluntatem agentem, & voluntatem possibilem, secũdum cõmunem opinionẽ, quæ ponit voluntatẽ actiuã, & etiam receptiuam volitionis: & similiter, si sensus ponatur actiuus propter hoc fortè, ꝙ sensatio videtur nobilior ipso obiecto sẽsibili extra, esset distinguendum de sensu agente, & possibili.

Cum igitur Philosophus istam distinctionem de agente, & possibili, nusquam ponat ibi, nisi in intellectu, sequitur, quòd ista differentia non est propter illa, quæ communiter inueniuntur in alijs potentijs, & ita non propter agere & recipere actionem.

Præterea, quarto: videtur esse contra illud idem 9. de Trin. & vlt. à cognoscente, & cognito pariter notitia, intellectus autem agens non est cognoscens, sed solum possibilis: igitur ab illo patitur intellectio, & per consequens actiuè se habet respectu intellectionis.

De isto articulo, si prima via tenetur, posset dici, quòd intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima est, facere de potentia

potentia

tentia intelligibili, actu intelligibile; vel de potentia vniuersali, actu vniuersale. Secunda est, facere de potentia intellecto, actu intellectum. Primum intelligitur sic: quòd virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu.

Vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quæ, breuiter loquendo, dicatur species intelligibilis, & istam gignitionem realem repræsentatiui de repræsentatiuo, dicitur concomitari quædam gignitio metaphoricè obiecti de obiecto, scilicet intelligibilis de imaginabili: quod ideo rationabiliter dicitur, quia tale esse obiectiuum, habet obiectum in repræsentari, quale habet repræsentatiuum correspondens, & ideo translatione reali facta in repræsentatiuo, quãdo de corporali gignitur spirituale, scilicet de repræsentatiuo singulari gignitur repræsentatiuum vniuersale, consimilis dicitur; vel intelligitur traslatio in obiectis de corporali ad spirituale, vel de singulari ad vniuersale.

Secunda actio poneretur, per quam de potentia intellecto, fieret actu intellectum: vbi similiter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorum correspondens factioni reali ex parte eorum, quibus tenditur in obiecta: quia realiter speciem intelligibilem sequitur actualis intellectio, & sicut prima traslatio de potentia ad actum. Sic etiam secunda diceretur fieri per intellectum agentem, tã ex parte obiectorum, et hoc metaphoricè, quã ex parte illorũ, in quibus relucẽt obiecta, et hoc realiter, pro tãto s. quòd virtute intellectus agent de phãtasmate gigneretur species ĩtelligibilis, & sic metaphoricè de potẽtia ĩtelligibili gigneretur actu ĩtelligibile. Et secundo, virtute speciei ĩtelligibilis, gigneretur actualis intellectio, & sic metaphoricè loquẽdo, in obiectis de potentia intellecto, fieret actu intellectũ.

Cõsimiliter posset poni duplex passio ordinata in intellectu possibili correspõdens isti duplici actioni intellectus agentis, quarum prima esset receptio speciei intelligibilis à phantasmate, per primam actionem intellectus agentis: & secunda esset receptio intellectionis à specie intelligibili, per secundã actionem intellectus agentis. Et secundum hoc diceretur, quod ad memoriam intellecti uam pertinent intellectus agens & possibilis. Agens quidem, non quantum ad primam actionem, quæ est facere de potentia intelligibili actu intelligibile: immò illius actionis terminus est memoria in actu, quia per illam actionem est intellectus habens obiectum actu ĩtelligibile sibi præsens. Sed quantum ad secundam actionem quia cum memoriæ sit exprimere actualem notitiam vel intellectionem: & intellectus agentis secunda actio sit agere ad istam actionem, intellectus agens, quantum ad secundam eius actionem, includeretur in memoria. Intellectus autem possibilis, quantum ad primã eius receptionem, qua. s. recipit actu intelligibile sibi præsens, dicitur memoria. Et quãtum ad secundam receptionem, scilicet, actualis intellectionis, dicitur intelligẽtia.

Et secundum hoc responderi posset ad illa, quæ videntur adducta in contrarium, per hoc, quòd actio abstrahendi, quæ est prima actio intellectus agentis, est magis propria sibi, quàm secunda, quæ est causare intellectionem: quia illa potest competere alijs potentijs, nulla autem alia transfert obiectum suum de ordine ad ordinem, sic in telligendo de ordine corporalium, ad ordinem spiritualium: immò voluntas, licet causando actum suum, secundum aliquos, per hoc metaphoricè trãsferat obiectum suum de ordine intelligibilium ad ordinem appetibilium, tamen ista translatio non requirit voluntatem agentem, sic intelligendo, hoc est præparantem obiectum suum, vt sit actu volibile: sicut intellectus agens præparat obiectum suum, vt sit actu intellectum, est actu volibile. Non igitur requiritur aliqua actio præparans obiectum voluntati. Illæ igitur auctoritates affirmant, quòd verum est de primo actu intellectus agentis; & si quandoque dicatur, quòd propter illum solum ponitur intellectus agẽns, verum est, vt talis virtus est propria intellectui: quia est ibi tantum potentia præparãs obiectum: præter secundum enim actum, non est propriè in intellectu talis virtus agens: nam aliæ Potentiæ possunt agere ad operationem, præsupposito obiecto.

Si verò teneretur alia via, scilicet, quod illud animę, quod est actiuum ad ĩtellectionem est intellectus possibilis, & quod intellectus agens, habet tãtum actionem abstra

hendi obiectum, tunc esset dicendum quòd intellectus agens, non pertinet ad memoriam: sed actio eius terminatur ad memoriam: & hoc respectu sensibilium, quia terminatur ad illam formam, per quam obiectũ actu intelligibile relucet intellectui. & illa est forma constituens perfectam memoriam. Respectu autẽ merè intellegibilium, putà spiritualium, nullam actionem omnino haberet, & hoc si talia intelligentur nõ per speciem, vel si per speciem, tamen possunt eam causare virtute propria. Intellectus autem possibilis secundum hoc, poneretur pertinere ad memoriam, non tamen vt retinens omne repræsentatiuum obiecti actu intelligibilis, sed etiam vt exprimens actiuè notitiam actualem.

Et tunc ad illa, quæ sunt adducta contra hoc posset responderi.

Ad primum, quod potentia operatiua non est actiua sui obiecti, licet sit actiua sui actus circa obiectum, & ideo non pari ratione potest intellectus possibilis causare speciem intelligibilem, sicut potest causare intellectionem illam.

Ad cõfirmationem illã diceretur; Quod loquendo de potentia, vt dicit respectum, bene distinguitur in actiuum, & passiuum; sed loquendo de illo, quod subest respectui, quod communiter intelligimus, cum dicimus potentia, quemadmodum dicimus, quòd calor est potentia calefactiua. Sic nõ oportet, quòd actiuum, & passiuum distinguant ipsam: quia tunc voluntas esset duæ potentiæ.

Ad aliud cum arguitur secundum Aristotelem, quòd intellectus agens est, quo est omnia facere: intelligendum est sic, facere omnia actu intelligibilia.

Et hoc habetur ex eo, quòd sequitur, quod lumen facit quodammodo potentia colores, actu colores: quia facit eos actu visibiles. Sic intelligendo: quod licet natura absoluta coloris, quæ est in genere qualitatis, maneat eadem in tenebris: tamen vt sic, non est visibilis, intelligendo de potentia propinqua: quia quãdo oportet duas causas concurrere, ad agendum, vna earum scilicet, secunda, nõ est ĩ potentia propinqua, nisi alia, s. prima cõcurrat. Ad hoc aũt, quòd color agat in visum, requiritur alia causa cõcurrens ad agẽdum, s. lumen: ideo tunc solũ est color visibilis in potentia propinqua, quando est actu illuminatus. Hoc modo phantasma non potest gignere speciem intelligibilem: nisi cõcurrente actione intellectus agentis.

Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua: quia relucentia in speciebus intelligibilibus quæ prius fuerunt in potentia remota, quia tantum relucentia in repræsentatiuo materiali, & repræsentante ea sub ratione singulari, non autem quod agens est, quo est omnia facere actu intellecta.

Cum igitur concluditur adæquatio est intellectus agentis in agẽdo ad possibilem in recipiendo, debet inferri vniformiter, de actione, & receptione actu intelligibilis, nõ de actione, & receptione actu intellecti.

Ad tertium veritas principij videtur in rationib. terminorum, illæ autem rationes terminorum vt actu intelligibiles, & vniuersales, relucent intellectui per actionem lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatẽ principiorum ĩ luce intellectus agentis, nõ tãquã immediatè causante illã visionẽ, sed mediatè, s. causando rõnes terminorum in esse intelligibili, per quas postea causatur act⁹ vidẽdi veritatẽ principiorũ.

Ad quartum diceretur, quod agens est nobilius possibili, præcisè, vt respicit obiecta sensibilia: quia præcisè respectu illorum est agens in intellectum possibilem.

De isto articulo hoc tenendum videtur, quod illam distinctionem Aug. 10. de Trinit. cap. 2. memoria, intelligentia, & voluntas, comparando ad aliam Arist. in intellectum agentem, & possibilem, sic sibi inuicem correspondent quòd solus possibilis est intelligentia, quia solus recipit actum intelligendi, & sic etiam communiter Aristot. loquitur de intellectu: vt est quo intelligimus, siue quo recipimus intellectionem, etiam possibilis, pertinet ad memoriam inquantum memoriæ est recipere notitiam habitualem, secundum illud 15. de Trinit. 10. Scientia, quam memoria tenemus, & sic loquitur Arist. quandoque de intellectu possibili, vt est quo scimus: siue vt est quo habemus scientiam, per quam reducitur de potentia essentiali ad accidentalem.

Sed quo ad alium actum memoriæ, qui est gignere notitiam actualem, patet, quod hoc competit adhuc intellectui possibili per

accidens: quia quando forma actiua est alicui subiecto, actio secundum illam formam per accidens competit eidem, sicut lignum per accidens calefacit, nunc autem illud quo obiectum actiuè se habet ad gignendum intellectionem, est forma intellectus possibilis, igitur intellectus possibilis saltem per accidens gignit.

Sed si vltrà hoc quæras, an conueniat actus gignendi notitiam per se, ipsi parti intellectiuæ, potest teneri secundum prædicata, vel competere præcisè intellectui agenti, vel præcisè intellectui passibili: & secundum hoc iste, vel iste, diceretur pertinere ad memoriam.

Vel posset poni tertio modo actus gignendi vtrique competere, sed agenti tamquam principaliori, & possibili tamquam minus principali. Nec sequitur, si sint vna natura, igitur non possunt habere respectu eiusdem causalitatem principaliorem, & minus principalem. Patet enim instantia de intellectu, & voluntate: quarum vna secundum multos est actiua principalior, & alia subordinata in aliqua actione, tamen sunt vna natura.

Sed ista instantia secundum aliquos nō est similis: quia non vtraque potentia immediatè attingit idem, vt causatim: sed vna per operationem suam causatam, mouet aliam ad suam operationem.

Breuiter, si non teneretur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relatione reali, sed tantum, quod idem absolutum quodammodo illimitatum, est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius diceretur alia, & alia potentia, tunc prima via probabilis videtur.

Exponitur breuiter opinio Scoti de munere intellectus agentis, & possibilis, & comprobatur. Cap. II.

DEterminatum est superius ex Scoto in 1. dist. 3. q. 7. & 8. quod intellectus simul cū obiecto cōcurrunt ad productionem actus intelligendi: sed nondum patuit quinam intellectus sit iste, qui cōcurrit ad intellectionem generandam, an, sci licet agens, vel possibilis. In quodlib. autem q. 15. postquam confirmauit intellectum simul cum obiecto concurrere ad productionem intellectionis, inquirit an illud, quòd est actiuum intellectionis in parte intellectiua sit intellectus agēs, vel possibilis & in hac re, vt patet in textu eius quem in præcedenti cap. præmisimus, est problematicus, & asserit posse sustineri, quod intellectus possibilis sit ille, qui est productiuus intellectionis; & similiter posse sustineri, quòd sit intellectus agens; vt patet ex textu euidenter: attamen videtur magis declinare ad secundam partem; ideo breuiter opus est colligere mentem Scoti: deinde, quid alij sentiant considerabimus. Loquendo de muneribus intellectus agentis, possumus sustinere duas vias; Prima est, quòd intellectus agēs habet duas actiones ordinatas; *1. via* Prima est, facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, vel de potentia vniuersali, actu vniuersale; Secunda actio est, facere de potentia intellecto, actu intellectum: in prima actione intellectus agens format ex phantasmate speciem intelligibilem: sed quomodo eam formet, nunc infrà diligenter explicabitur, quia est res magni momenti. Pro nunc sufficit scire, *Dec. actio intel. agēt.* quod dum obiectum per phantasma est in phantasia, offertur intellectui agēti per illud phantasma, intellectus autem agēs, circa illud phantasma versans ex eo producit quandam rationem repræsentantem actu obiectum, sed vt actu intelligibile, antea enim cum erat obiectum in phantasmate, non erat actu intelligibile, sed solum potentia intelligibile: sed habita hac prima actione intellectus agentis circa illud phantasma, & deducta hac specie, & ratione, in qua obiectum relucet, vt actu intelligibile, tunc obiectum dicitur actu intelligibile, illa ratio actu repręsentans obiectū intelligibile, dicitur species intelligibilis. Notandum est autem hic, quòd hæc actio intellectus agentis, est realis: quia terminatur ad terminum realem, qui est illa species intelligibilis: sed hanc actionem realem concomitatur quædam actio metaphorica ex parte obiecti, quia sicuti obiectum reale gignit phantasma, ita phantasma, quod est singulare, & solum immaginabile actu, potentia verò intelligibile, metapho-

metaphoricè concurrit ad gignitionem istius speciei intelligibilis, quæ est vniuersalis, & intelligibilis actu, ita, quod illa species intelligibilis pendet, & ab intellectu agente, & à phantasmate: ab intellectu agente pendet, & prouenit actione reali à phantasmate, per actionem metaphoricam: dicitur autem actio metaphorica, quia est emanatio quædam non propriè motus; sed actio intellectus est verè motus, quia transmutat obiectum de vno ordine in alium effectiuè, licet sit motus spiritualis.

2. rō. decl. Secunda actio fit hoc modo; producta in esse specie intelligibili, intellectus agēs contemplatur illam speciem, quæ est obiectum intelligibile actu, & sic producit notitiam illius: sed ad productionem illius notitiæ, concurrit etiam ipsamet species agendo metaphoricè, sicuti & phantasma concurrebat ad producendum speciem intelligibilē agendo metaphoricè; & ita patet quomodo intellectio actualis producatur effectiuè ab intellectu, & ab obiecto, ab intellectu realiter, ab obiecto metaphoricè, siue per emanationē, & patet quomodo intellectus agens faciat de potētia intellecto, actu intellectum; nam per primam actionem intellectus, obiectum de potentia intelligibili, factum est actu intelligibile, quia in illa producitur species, per quam obiectum est actu intelligibile: sed tamen tunc non est actu intellecta illa species, & consequenter neque obiectum: at per secundam operationem intellectus agentis, illa species actu fit intellecta, quia intellectus agens format ex illa specie, ipsamet specie metaphoricè agente quoque ipsam intellectionem, qua intellectione actualiter recepta in intellectu possibili, ipsa species fit actu intellecta. Ponendo has duas actiones competere intellectui agenti, debemus quoque ponere alias duas passiones ordinatas in intellectu possibili, correspondentes istis duabus actionibus intellectus agētis, quarum prima est receptio speciei intelligibilis productæ ex phantasmate, & è phantasmate, & ab intellectu agente in prima actione; Secunda est receptio intellectionis productæ ab intellectu agente, & a specie intelligibili in secunda actione.

Hæc est prima via declarandi actiones, & munera intellectus agentis: & puto, quod hæc sit vera, & quod ad hanc partem magis declinauerit Scotus, licet alia quoque sit probabilis, & Scotus dicat vtrumque posse sustineri. Pro hac via Scotus adducit has rationes dimissis Theologicis.

Prima est. Intellectus possibilis recipit intellectionem: si ergo etiam esset productiuus intellectionis, pari ratione posset dici, quod possibili, quoque esset productiuus speciei intelligibilis, quàm recipit: non enim est maior ratio de vno, quam de altero; & ita non requireretur intellectus agens ad vllum actum. 1. rō. Secunda, actiuum, & passiuum distinguuntur potentias in anima, vt patet ex Arist. 3. de Anima textu 17. nam propter passionem ait requiri intellectum possibilem; propter actiuitatem probat requiri dari intellectum agentem; non ergo intellectus possibilis potest esse actiuus. 2.

Tertia. Philosophus 3. de Anima, tex. 18. distinguens intellectum agentem à possibili, sic ait, est enim intellectus hic quidem, quo est omnia fieri, & de agente ait, ille autem, quo est omnia facere; ex qua auctoritate videtur accipi, quod intellectus agens, adæquatur possibili in ratione actiui; & possibilis adæquatur agenti in ratione passibili, & sic cum possibilis sit receptiuus intellectionis, sequitur, quòd agens erit productiuus intellectionis. 3.

Quarta. Sequitur ibidem Philosophus, loquendo de intellectu agente (est sicut habitus quidam, & vt lumen) lumen autem videtur esse principium actiuum cognitionis colorum. 4.

Quinta. Ibidem sequitur Philos. Semper nobilius est agens, patiente, & principium, materia; Deinde loquens de intellectu agente: igitur impassibilis est substātia actu; ex quo patet, quod vult, quod agens sit nobilior possibili, & consequenter, quòd sit actiuus, & possibilis passiuus; ex hoc sequitur, quod agens erit productiuus, & effectiuus intellectionis, sicut passiuus est receptiuus eiusdem intellectionis. 5.

Secunda via est hæc. Possumus dicere, quod intellectus agens, habet vnicam actionem

actionem tantum: scilicet, primam, quæ est productio speciei intelligibilis de phãtasmate, & transferre obiectum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & facere obiectum de potentia intelligibile, actu intelligibile, & tunc in intellectu possibili ponerentur duæ passiones, & vna actio; prima passio est receptio speciei intelligibilis: secunda passio est receptio ipsius intellectionis; Actio verò erit productio intellectionis; Adeo, quod hic erit ordo in nostra intellectione; primò intellectus agens ex phãtasmate producit speciem intelligibilem, eo modo, quo nunc supra explicauimus primam actionem intellectus agentis: deinde recipitur hæc species in intellectu possibili: deinde intellectus possibilis simul cum specie producit intellectionem actualem concurrente specie in actione Metaphorica, vt suprà diximus; Deinde vltimò recipitur intellectio ipsa in ipsomet intellectu possibili. Rationes pro hac via, quas adducit Scotus, nunc infra adducentur, cum adducã omnes rationes aduersariorũ contra primam viam, quàm puto esse Scoti.

Rõnes pro hac 2. uia

Ad rationes autem pro prima via respondet Scotus, & illa soluit; & re vera non cogunt, sicuti nec cogunt rationes, quas pro hac secunda via adducit, vnde illas soluit, tamen prima via est probabilior: quia cum Arist. tribuat actiuitatem intellectui agenti, & passiuitatem possibili, si nulla absurditas sequitur, videtur quoque attribuendum esse ei actiuitatẽ, & productionem intellectionis; Quod autem Scotus magis ad hanc partem declinet, quam ad secundam viam, patet ex verbis vltimis istius tex. adducti, quæ sũt (*Breuiter si non tenetur distinctio potentiarum nec re absoluta nec relatione reali: sed tantum quòd idem absolutum quodam modo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius, dicetur alia, & alia potentia tunc prima via probabilis videtur*.) Hæc sunt verba Scoti, quibus apertè dicit, primam viam esse probabilem, scilicet, quæ tribuit intellectui agenti duplicem actionẽ illam, qua diximus, si sustineatur potentias animæ non distingui realiter absolutè, nec re relatiua; At Scotus sustinet potentias distingui solum formaliter, non realiter absolutè, neque re relatiua, vt diximus in proprio Theoremate de distinctione potentiarum, ergo secundum Scotum, prima via est magis probabilis. Ostendam etiam infrà, quod intellectus agens, & possibilis distinguuntur solum formaliter ab inuicem, vt aliæ potentiæ, non realiter; sustinendum est ergo, primam viam esse probabiliorem. Sed illa est adhuc magis declaranda, vt veritas magis innotescat, & præsertim declaranda est prima actio intellectus agentis, quia illa rectè cognita, multæ dubitationes diluentur. *The. 74.*

Est ergo notandum, quod phantasma existens in phantasia, est singulare, & ideo est solum sensibile, & imaginabile, siue phantasiabile, non autem intelligibile, id est tunc non potest cognosci ab intellectu, sed solum cognoscitur à phantasia, tunc hoc phantasma proponitur à phantasia ipsi intellectui, intellectus autem vellet illud phantasma intelligere, sed quia est sibi improportionatum, quia est solum sensibile, tunc, & non intelligibile, ipse intellectus laborat circa illud phantasma, & abstrahit rationem aliquam ab eo, sub qua est intelligibile, quæ ratio postea dicitur species intelligibilis, & intellectus ab hac actione dicitur agens (nam intellectus agens, & possibilis, sunt vnus intellectus realiter, solum differunt formaliter, vt suo loco dicam) hæc ratio sub qua obiectum, & phantasma fit intelligibile actu, quæ dicitur species intelligibilis, non est ipsa intellectio, sed est species, & imago, siue idolum obiecti, & phantasmatis non amplius in esse singulari, & sensibili, sed in esse vniuersali, & intelligibili, quæ præcedit actum ipsum intellectionis, & simul cum intellectu agente in secunda operatione producit metaphoricè ipsum actum intelligendi, vt probabo in Theoremate quod datur species intelligibilis ante ipsam intellectionem, & vt vno verbo dicam, species est conceptus vniuersalis illius phantasmatis, adeo quod quot sunt conceptus vniuersales illius phantasmatis, tot

Declaratur 1. actio intellect⁹ agentis.

quid sit species intelligibilis.

The. 79.

Ordo nostrę cognitionis sunt species intelligibiles illius phantasmatis, & obiecti. Seruat autem hunc ordinem intellectus agens in formando illas species. Primo format speciem, & conceptum minus vniuersalis, ex illo enim phantasmate Socratis primo abstrahit, siue format speciem intelligibilem speciei specialissimæ, scilicet, conceptum hominis, deinde generis proximi, scilicet animalis; & sic deinceps; & notandum, quòd non abstrahit primo omnes species, deinde producit intellectiones: sed facta abstractione vnius speciei, vtputa specialissimæ, statim intellectus agens simul cum illa specie, quæ metaphoricè coagit, vt diximus, producit notitiam actualem illius in intellectu possibili: & ideò diximus speciem specialissimam esse primum cognitum absolutè in Theoremate de primo cognito, habita cognitione speciei specialissimæ abstrahit speciem vniuersaliorem sibi propinquioris, qua habita, statim producit iterum simul ipsa specie coagente actione metaphorica, actualem eius intellectionem in intellectu possibili, vt dictum est, & sic deinceps. Species ergo intelligibilis est conceptus vniuersalis, siue speciei specialissimæ, siue generis, qui formatur ab intellectu agente in prima actione, & imprimitur in intellectu possibili, qui conceptus non est actualis intellectio, sed generat actualem intellectionem simul cum intellectu agente; actualis enim intellectio, siue actus intelligendi; non est conceptus ipse, sed consideratio, & cognitio, siue receptio conceptus, quæ partim oritur ex ipso conceptu illam exprimente, partim ex intellectu agente; & ideo patet ex hoc, quod necesse est, quod species illa intelligibilis præcedat actum intelligendi, quia est obiectum intelligibile, sine quo non potest fieri intellectio actualis.

Not. Notandum est etiam, quod productio, & formatio illius conceptus, & speciei, non est intelligere formaliter: neque similiter productio actualis notitiæ, & considerationis illius conceptus, & speciei, est intelligere formaliter, sed receptio illius intellectionis est actualis notitia: quia intelligere secundum Aristotelē formaliter, est pati, vt diximus in præcedenti Theoremate respondendo ad rationem Zabarellæ, & Piccolominei. Ex his patet, in quodnam agat intellectus agens, & quomodo agat, agit enim per primam actionem in phantasma, dum ab illo educit speciem intelligibilem, hoc enim est depurare phantasma a conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, hoc est transferre obiectum, de ordine sensibilium in ordinem intelligibiliū, hoc est illustrare phantasma, hoc est facere abstractionem: hæc enim omnia idem significant, agit quoque in intellectum possibilem, dum imprimit illum conceptum, & speciem in eo; in secunda actione agit etiam in intellectum possibilem, dum producit intellectionem in intellectu possibili, & illum perficit; & sic est dicendum, quod intellectus agens, agit in phantasma, & in intellectum possibilem: non ergo agit solum in phātasma, vt aliqui volunt, vel solum in intellectum possibilem, vt alij, quorum opiniones infra adducemus, & reijciemus: sed agit in vtrumque. Hæc opinio fuit Auerrois, & Scotus ex eo illam desumpsit; nam licet Auerroes sit varius in suis dictis, patet tamen eum hanc duplicē actionem tribuisse intellectui agenti, motus authoritatibus Arist. nam Aristot. 3. de Anima textu 18. declarans officium intellectus agentis, ait ipsum esse sicut lumen, nam sicut lumen facit potentia colores, actu colores, ita intellectus agens, facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia: in decimoseptimo verò textu, ex eo, quod datur intellectus possibilis, probat dari intellectum agentem, hac ratione: quia omni patienti respondet aliquod agens; ex quo patet Aristotelem velle, quod detur intellectus agens, vt agat in intellectum possibilem, sed quidquid sit de Auerroe, satis est quod hæc opinio est probabilior alijs. Hanc eandem sententiam sequitur Piccolomin. libro primo de Humana mēte, cap. 7. ductus præsertim ea ratione, quòd Aristoteles comparat intellectum agentem, arti, habitui, naturæ, sed ista verè agunt id, quod principale est, hoc autem est intelligere, ergo agens producit intelligere.

Auerrois opin.

Allata opinio probatur ex Arist. 1. locus.

Ex his

In quo loco fiat depuratio. Ex his etiam patet solutio alterius dubitationis, quæ est: In quo loco intellectus agens facit hanc depurationem phantasmatis, an scilicet in phantasia, vel potius in intellectu possibili. Ex dictis enim patet, vt notat apertè Scotus in præadducta quæstione, quodlibet. ad N. quòd intellectus agens, facit hanc depurationem circa phantasma, dum est in phantasia: quia phantasia est locus phantasmatum, non autem intellectus possibilis, vnde id, quod recipitur in intellectu possibili, non est phantasma, sed quidditas, & species intelligibilis, siue conceptus ille vniuersalis formatus ab intellectu agente, & phãtasmate, per quem obiectum & phantasma fit intelligibile actu, vt dictum est, & ideo phantasma non recipitur in intellectu possibili non potest fieri depuratio ista, sed fit, vt dictum est, in phantasia.

Rationes pro hac opin. Hæc est verior sentẽtia de munere intellectus agentis, quæ ex solutione obiectionum in contrarium, & ex confutatione aliarum opinionum, quæ ab ea discrepant, comprobabitur, & ex dicendis, magis manifestabitur; Pro prima quidem actione intellectus agentis, faciunt omnes rationes, quibus probatur dari species intelligibiles impressas, de quibus infrà suo loco tractabimus; pro secũda operatione verò faciunt rationes, quas suprà pro hac sententia adduximus.

Adducuntur rationes in contrarium, & soluuntur. Cap. III.

Rationes cõtra 2. operationẽ intellectus agentis. Contra ea quæ dicta sunt in præcedenti cap. de operationibus intellectus agentis, sunt variæ difficultates: sed ea quæ adducuntur contra primã actionem, examinabuntur in Theoremate, quod datur species intelligibilis impressa; Contra secundam operationem quoque non desunt obiectiones: plurimi enim sunt, qui existimant producere intellectionem, esse munus intellectus possibilis, non autem intellectus agentis.

1. rõ. Primò, Scotus arguit sic. Si intellectus agens est qui producit intellectionem, sequitur quod in quacumque potẽtia, quæ ponitur agere, & recipere propriam operationem, oportebit dari potentiam agentem distinctam à possibili: quod tamen est falsum, vt patet in sensitiua potentia; quia non datur sensus agens distinctus à patiente. Similiter oportebit distinguere voluntatem in agentẽ, & patientẽ: quia voluntas producit volitionem suam, & illam recipit, quod consequens tamen est absurdum.

Secundò, ex Aristotele 3. de Anima, tex. decimonono, vbi ait, quod intellectus agens est sicut lumen, vbi vult Commentator, quod sicut lumen facit quodammodo potentia colorem, actu colorem: sic intellectus agens, facit de potentia intelligibili, actu intelligibile, ex hoc habetur, quod actio intellectus agentis, terminatur ad obiectum actu intelligibile, scilicet ad primam actionem, qua abstrahit speciem: non ergo habet secundam actionem, quæ est productio intellectionis. 2.

Confirm. Confirmatur ex 3. de Anima, tex. 18. vbi vult Commentator, quod si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem. Ex hoc deducitur, ergo non ponitur intellectus agens, nisi vt per ipsum obiectum, quod est sensibile, & potentia vniuersale, fiat actu vniuersale; hæc autem actio præcedit productionem actualis intellectionis, ergo non ponitur intellectus agẽs propter secundam actionem, sed solum propter primam.

Tertiò. Secundum Commentatorem, intellectus agens ponitur, vt per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem, scilicet, de ordine sensibilium, in ordinem intelligibilium; hoc fit in prima actione, ergo, Secunda actio non competit intellectui agenti. 3.

Mercen. Quarto arguit Mercenarius in suis Dilucidationibus. Si intellectus agens esset productiuus intellectionis, intellectio non esset actio immanens, quod est contra Philosophum nono Metaphysic. textu 16. Consequentia probatur: quia vt ait Philosophus in loco citato: actio immanens est, quæ non transit in aliud, sed manet in agente: & in hoc distinguitur ab actione transeunte: Iam verò, si intelligere producitur ab intellectu 4.

agente,

agente, & recipitur in intellectu possibili, ergo erit transiens, non immanens.

5. Zab. Zabarella libro de Mente agente, capite, 7. ita arguit; Intellectio est iudicatio obiecti, sicut intelligere est iudicare: sed intellectus agens non iudicat, sed solum iungitur phantasmati, & illud illuminat, ac reddit aptum ad producendam speciem in intellectum possibilem, vt dicemus, dum opinionem Zabarellæ recensebimus; intellectus autem possibilis est, qui iudicat, ergo intellectus agens non producit intellectionem, & sic desinit ei secunda actio.

Picc. Quo in loco est notandum, quòd Piccolomineus libro primo de Humana mẽte, cap. 7. non refert rectè opinionem Scoti, patet enim ex dictis, quòd quo ad productionem intellectionis, Scotus est problematicus, & ait posse sustineri tam intellectum agentem, quàm possibilem illam producere, magis autem declinat ad primam partem, vt ostendimus, non ergo dicit Scotus, quòd intellectus agens præstantiori modo concurrat ad intellectionem, quàm possibilis: sed ait, solum agentem illam intellectionem producere cũ specie intelligibili; Rationes quas ibi adducit contra sententiam Scoti, non pertinent ad hunc locum, sed suo loco examinabuntur.

Ad tres pri- mas rõnes Scot⁹ resp. Ad illas tres primas rationes respondet Scotus vnica responsione; omnes enim concludunt, intellectum agentem dari propter primam operationem, quod est verum, quoniam enim intellectus nõ habet obiectum sibi de se proportionatũ, oportuit, quòd natura tribueret animæ intellectiuæ vim quandam, qua sibi prępararet obiectum, ideo, propter primam operationem necesse fuit ponere intellectum agentem in anima intellectiua: & quoniam omnis alia potentia habet obiectum proprium, neque opus est quòd sibi illud formet, ideò nõ est necesse quòd alię potentiæ, vt sensus, & voluntas, habeant sensum agentem, vel voluntatem agentem distinctam à passiua potentia, quia illæ habent obiectum proportionatum à natura; propter secundam operationem autem, non datur præcipuè intellectus agens, quia potentia passiua potest illum habere, tamen cum natura dederit animæ rationali intellectum agentem distinctum a possibili, & Aristoteles tribuat omnem actiuitatem intellectui agenti, vt ostendimus per rationes adductas, cum etiam hoc sit valde probabile, dicimus secundam actionem competere quoque ipsi intellectui. Ad quartam, quæ est Mercenarij, respondetur, quòd contra nos non concludit, qui sustinemus, quod intellectus agens, & possibilis, sunt vnam et substantia, & quod solum distinguuntur formaliter: ideo intellectio licet producatur ab intellectu agente, & recipiatur in possibili, non tamen propter hoc transit in aliud: quia intellectus possibilis, non est aliud subiectum ab agente, sed idem realiter, solum distinctum formaliter. Ad quintam iam sæpius suprà dictum est, quòd falsa est illa propositio: quòd intelligere sit iudicare, loquendo formaliter, super quam fundatur tota ratio. Neque Arist. in 9. Metaph. tex. 16. dicit, quòd intelligere sit actio, & iuditium, vt volunt Mercenarius, & alij, solum ait, quod intelligere est actio immanens; & ponit discrimen inter actionem immanentem, & trãseuntem. Quando deinde dicit, intellectum agẽtem nil aliud efficere, nisi quod iungitur phantasmati, ut lumen; Primo dico, quod falsum est, quod intellectus agens, habeat solum illam actionem, illud enim pertinet ad primam actionem: nos autem dicimus, quòd vltra illam primam actionem habet hanc secundam. Secundo dico, quòd falsum est, quod intellectus agens, iungatur phantasmati eo modo, quo dicit Zabarella, vt nunc infrà patebit, dum eiusdem Zabarellæ opinionem considerabimus. Ad 4. Ad 5.

Exponuntur aliorum opiniones de numeribus intellectus agentis, & reijciuntur. Cap. IV.

DE proposito munere intellectus agẽtis variæ sunt sententiæ, & vario modo explicatæ, ita, vt longum sit, omnium, & singulorum opiniones explicare: tamẽ vt videtur, ad quattuor capita reduci possunt. Aliqui dicunt, quòd agit in phantasma solum; alij, in intellectum possibilem solum; 4. ca. opin.

ſolum;alij,in vtrumque;alij dicunt,intellectum agentem intelligere formaliter. 1.ca. opin. In primo capite ſunt multi modi dicendi. Ioann. Bacchonus in prologo 1. Sent. quæſt.2.art.2.& 3.tenet,quòd intellectus agens requiratur ſolum propter phantaſma, & quòd eius munus ſit ſolum illuminare phantaſma, & nullo modo vult, quod requiratur propter intellectum poſſibilem, & conſequenter, quòd non agat in illum. Modus autē eius poſitionis eſt: non vult quòd intellectus agens, in hac operatione quam habet circa phantaſma,abſtrahat ſpeciem intelligibilem impreſſam diſtinctam ab intellectione, hāc enim penitus negat: ſed vult,quod tātum ſua præſentia faciat phantaſma intelligibile:nam ſecundum eum, phantaſma eſt intelligibile in ſe,per propriam quidditatem: quia claudit in ſe quidditatem rei materialis,ſed quia eſt inuoluta conditionibus materialibus, non poteſt intelligi ab intellectu poſſibili:adueniente autem lumine intellectus agentis, denudatur illis conditionibus materialibus, & remanet clara quidditas rei materialis, & ſic phātaſma per ſeipſum,& per propriā formam,abſque vllo alio auxilio intelligitur ab intellectu poſſibili;quod declarat exēplo. Color eſt per ſe,& per propriam formam viſibilis,ſed dum eſt in tenebris, nō poteſt videri actu, adueniente autem lumine actu videtur color, & videtur quidem per propriam formam: quia color per ſe eſt viſibilis; ita phantaſma per ſe eſt propriè intelligibile, tamen cum eſt inuolutum conditionibus materialibus, actu intelligi non poteſt, adueniente autem lumine intellectus agentis,illuminatur, & tunc intelligibile eſt per propriam formam,& quidditatem abſque vlla ſpecie intelligibili.

Opin. Caie. Thom. Caiet. p. p. q. 79. art. 3. in Commentario, tenet intellectum agentem requiri, & propter phantaſma, & propter intellectum poſſibilem: tamen in eadem p.p.q.85.art.1.ad quartum, declarando quomodo intellectus agens agat in phantaſma, ſequitur ſententiam Bacchoni, licet in reliquis poſtea diſcrepet,& quò ad modum agendi in phantaſma.Hi omnes volunt, quod intellectus agens, agat in phantaſma, non actione poſitiua, neque actione negatiua: quia nihil imprimit, & nihil remouet à phantaſmate,ſed ſola aſſiſtentia illuminat phantaſma.

Mercenarius in ſuis Dilucidationibus, tenet intellectum agentem requiri præciſè propter obiectum, vt illud transferat de ordine in ordinem; ſed tamen quo ad modum explicandi,diſcrepat,vt infra patebit. Opin. Mercen.

Quidam alij Latini his proximè accedunt,qui dicunt,operationem intellectus agentis, eſſe agere,& operari circa phantaſmata, non actione poſitiua, ſed priuatiua, non aliud poſitiuum imprimendo eis, ſed ſolum ſecernendo ab eis quidditates,& ſpecies, & relinquendo conditiones materiales, & indiuiduantes; & addunt intellectum agentem poſtea offerre illam ſpeciem intellectui poſſibili, qui illam recipit,& cum ea intellectionem producit. 2.opinio.

Tertio loco ſunt multi Alexandrei,qui dicunt, intellectum agentem agere in phantaſmata, & illis imprimere aliquid poſitiuum,nempè,formam quandam ſpiritualem,qua poſſint illa phantaſmata agere in intellectum poſſibilem;Quàm opinionem aſcribit Franc. Piccolom. Alexand. lib. 5. de Humana mente, cap. 6. & huic opinioni proximè accedit Zabar. libro de Mente,cap.4. Etenim, licet enixè tueatur intellectum agentem non agere in phantaſmata,ſed in intellectum poſſibilem, attamen dicit eo in loco, intellectum agentem iungi phantaſmatibus vt forma conſtituens obiectum motiuum intellectus patibilis; & declarando magis ſuam poſitionem,ait,quod intellectus agens, agit vt eſt habitus, & forma phantaſmatum,ita,quod ex intellectu agente, & phantaſmate,conſtituitur vnum obiectum potens producere in intellectū poſſibilem,intellectionem ipſam, quam ipſe appellat ſpeciem intelligibilem. Ex his patet, quod ſecundum Zabarellam, intellectus agens operatur quoque circa phantaſma aliquid imprimendo ei:ſi quidem facit ipſum phantaſma actu intelligibile,inhærendo ei,vt habitus,& forma. Inſuper etiam dicit, ipſum intellectum agentem agere in patibilem,quia eſt forma phan- 3.opinio.

ma phantasmatis, quod mouet intellectū patibilem, qui postea motus ab hoc obiecto, facit abstractionem, & intelligit actu: non vult autem, quod intellectus agens, neque hoc totum, producat intellectionem, sed vult, quod sit intellectus possibilis.

Reijciuntur. 1. ca. opin. Verum istæ opiniones nullo modo sūt sustinendæ. Quo ad illud quòd dicunt intellectum agentem agere in phantasma, dicunt verum: & hoc probatur per rationes, quas illi adducunt: sed sunt postea falsæ, quia negant intellectum agentem agere in intellectum possibilem, scilicet producere intellectionem in intellectum possibilem, sunt etiam falsæ, quo ad modum explicandi operationem intellectus agentis; & prima quidem opinio, quæ est Bacchoni, Caietani, & aliorum,
1. rō. deficit. Primò, quia vt inquit Mercenarius, quod aliquid sit verè agens, & nihil agat, animo consequi minimè potest, implicat enim cōtradictionem, agens enim ab actione denominatur: quod si non agit, non video quomodo verè agens dici possit: & dicere, est agens, sed non agit, perinde est, ac si dicamus, agens, non est
2. agens. Secundò, nihil potest extrahere aliquid de potentia ad actum, nisi median te actione, nam istud facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, est agere, & sic illa factio obiecti in esse intelligibili, est actio, & consequenter intellectus agens, est vere agens actione illa, & actio illa est in phantasmata. Tertiò, ista illu-
3. stratio penitus fictitia videtur: quomodo enim intellectus agens, sua præsentia illuminet phantasmata nihil agendo, non est intelligibile, neque enim intellectus agens, est quædam lucerna in anima nostra, quæ illuminet phantasmata, vt lumen coloris, vt isti imaginari videntur: si enim esset tale lumen, cum sit agens naturale, eodem modo, & in omnibus ætatibus illuminaret, & sic tam puer, quàm vir sapiens posset facere abstractionem: at videmus, quod non nisi sapientes sciūt facere huiusmodi abstractiones, ergo intellectus agens est virtus actiua, quæ quotidiè agendo perficitur, & magis fit apta abstrahere quotidie per studium; & licet Arist. dixerit, intellectum agentem esse vti lumen, & lumen nihil positiui prō ducat in coloribus secundum essentiam, non tamen propter hoc sequitur, quòd velit asserere, quòd intellectus agens nihil agat in phantasma, quia lumen quoque agi aliquid spirituale circa colores, quia iungitur illis, vt actus, & forma, & sic illos colores facit visibiles actu, qui prius erant visibiles solum potentia; lumē etiam agit in medium, repellendo tenebras; agit ergo lumen circa colores aliquo modo. Præterea, comparauit intellectum agentem nedum lumini, sed arti, naturæ, & habitui; modo ista sunt actiua, & efficiunt verè, ergo & intellectus agens comparatur lumini: quia sicut lumen efficit colores potentia visibiles, actu visibiles, ita intellectus agens, facit phantasma potentia visibile, actū visibile; exempla autem nunquam currūt quattuor pedibus, quia tunc non essent exempla, sed res eadem.

Secunda opinio, quæ dicit intellectum *2. opin.*
agentem agere in phantasma, sed actione *reijc.*
negatiua, scilicet, secernendo quidditatem à conditionibus materialibus, nō est
approbanda: quia vt optimè inquit Mer- *1. rō.*
cenarius, hæc non satisfacit quęstioni propositæ de modo operandi intellectus agētis: nam tunc adhuc quærimus, quomodo intellectus agens secernat quidditatē à conditionibus materialibus, de hoc enim est tota quæstio. Præterea, errant, di- *2. rō.*
cendo intellectum agentem agere solum actione priuatiua, non positiua: quia omnis actio priuatiua, præsupponit positiuam; priuatio enim semper supponit positiuum; & hæc propositio alibi est proba
ta. Præterea, in materia de speciebus intel *3.*
ligibilibus probatur intellectum esse agētem actione positiua, & ex dictis superius quoque patet, quia intellectus agens non esset verè agens, nisi haberet aliquam actionem positiuam.

Tertia opinio, quæ est Zabarellæ, est *3. opinio*
quoque falsa. Primò, quia concedit qui- *reijc.*
dem intellectum agere in phantasma, licet in verbis discrepet, agit enim iungendo se illi phantasmati, vt actus, & forma, vti ille dicebat: sed modus iste est impossi
bilis, ideo sic arguo: Intellectus agens si *1. rō.*
iungitur phantasmati, vt actus, & forma, vel

ma, vel iungitur illi secundum substantiam, vel iungitur secundum accidens, id est, per aliquam qualitatem productam in phantasma: non secundum, quia tunc intellectus agēs, faceret phantasma intelligibile actu, non per se, sed per accidens: sicuti candela illuminans cameram per lumen suum dicitur illuminare camerā per accidens, non per se: ita si substantia intellectus agentis non est actus, & forma phantasmatis, per quam phantasma est actu intelligibile; sed pro tanto dicitur intellectus agens esse actus, & forma phantasmatis, quia producit qualitatem in phantasma, per quàm phantasma est actu intelligibile, sequitur clarè, quod intellectus agens, erit causa per accidens, quòd phantasma actu sit intelligibile. Si verò dicatur, quòd intellectus agens sit actus, & forma phantasmatis per substātiam suam, est impossibile: quia intellectus agens secundum istos, est Deus, & prima intelligentia, quæ nullius rei mortalis potest esse actus, & forma; est enim certum, quòd actus immaterialis secundum substantiam, non potest esse actus rei materialis, & maximè prima substantia, quæ est Deus. Præterea vult, quod ex phantasmate, & intellectu agente, constituatur vnum obiectum per se intelligibile: at ex substantia æterna, & mortali, non potest constitui vnū per se, quia substantia æterna nulli est componibilis, vt patet de se.

alior. Alexād. opin. refellitur Opinio etiam aliorum Alexandræorū, qui dicunt intellectum agētem imprimere virtutem quandam in phantasma, reijcitur optimè à Mercenario: quia si intellectus agens imprimit aliquid in phantasma, vel illud est aliquid materiale, vel aliquid immateriale: si est materiale, ergo per illud non poterit phantasma eleuari ad gradum immaterialem, & fieri actu intelligibile: si est immateriale, ergo in phantasmate materiali esset aliquod immateriale, quòd dici non potest: quia materiale non est subiectum immaterialis, & abstracti.

Præterea, & fortius quæro, quomodo intellectus agens producat hāc virtutem positiuam in phantasma, vel enim illam producit per motum, & mutationem, & hoc est inconueniens, quia Deus, qui secundum istos est intellectus agens, non agit hoc modo, sed per solam emanationem; Sed neque potest agere, & producere istam virtutem in phantasma per emanationem, quia Deus non agit in res mortales immediatè, sed solum per causas secundas: oporteret ergo, quod intellectus agens produceret in phantasma hanc virtutem mediantibus alijs causis, quod est falsum: quia hæc actio, & illuminatio, tribuitur illi immediatè, & sibijpsi, non alijs cum eo.

Istæ rationes valent quoque cōtra Zabarellam, si dicat intellectum agentem esse actum phantasmatis, non secūdum substātiam suam, sed secundum aliquam qualitatem productam.

Secundum caput opinionum, est eorū, qui dicunt intellectum agentem requiri solum propter intellectum possibilem: & eius munus esse solum agere in intellectum possibilem, producendo in eo intellectionem ipsam; non vult autem, quòd intellectus agens agat in phantasma abstrahēdo speciem intellegibilem ex eo, siuè illud illuminando, vt alij dicunt, sed dicunt, quòd phantasma de se est sufficiens ad producendum speciem intelligibilem absque intellectu agente; & hanc sententiam sequitur expresse Gandauensis tertio de Anima, quæstione 23. & 24. *2. ca. opin.* *Gād. reijc.*

Considerando solum hoc, quod dicit operationem intellectus agentis esse producere actum intelligendi, dico, quòd est vera: sed est falsa in eo, quod negat intellectum agentem operari in phantasma, vt patet ex ijs, quæ supra diximus, & probatur adhuc: quia dixit Aristoteles textu 18. 3. de Anima, intellectum agentem facere potentia intelligibilia, actu intelligibilia, sicuti lumen facit colores potentia visibiles, actu visibiles; Rationes, quæ pro hac opinione adducuntur, concludunt, quòd intellectus agens agit in intellectum passibilem, sed non negatur, ipsum agere quoque in phantasma. *1. rō.*

Tertium cap. opinionum, est eorū, qui dicunt intellectum agentem agere in phantasma, & in intellectum passibilem, *3. ca. opin.*

& hanc ſententiam ſequuntur Auerroes, D.Thom.Scotus,& alij,ſed differunt poſtea ab inuicem.

D.T. D.Thom.prima parte,quæſt.79.art.3. & 4.& in Quæſtionibus diſputatis,de ſpiritualibus creaturis,art.16. & de Anima art.4.& 5. quibus in locis de hac re fuſiſſimè loquitur, aſſerit intellectus agentis neceſſitatem eſſe ex parte obiecti, quia cum apud Ariſt. formæ rerum materialium per ſe non ſubſiſtant, ſed ſolum in materia exiſtant,& quòd exiſtit in materia,non ſit per ſe intelligibile actu,ſed ſolum potentia, nos non poſſemus intelligere formas rerum ſenſibilium, & materialium, niſi ex parte intellectus daretur aliqua virtus, quæ faceret intelligibilia potentia intelligibilia in actu, per abſtractionem ſpecierum à conditionibus materialibus.Ex qua opinione videtur,quòd mens D.Thomæ fuerit,quòd intellectus agens agat ſolum in phantaſma; & ideo hanc opinionem tribuit D. Thomæ Zabarella libro de Mente agente, cap. 2.tamen veritas eſt, quod D. Thomas voluit quoque intellectum agentem agere in intellectum poſſibilem; nam, vt patet, vult, quòd munus intellectus agentis, propter quod neceſſe eſt eum dari, ſit abſtrahere ſpeciem intelligibilem: modo, dum abſtrahit ſpeciem intelligibilem, etiam illam imprimit intellectui poſſibili, per quam ſit in actu, & potens producere intellectionem ſecundum eum; adeo quòd intellectus agens ſecundum D.Th. agit in phantaſma,ex illo abſtrahēdo ſpeciem intelligibilem: agit verò in intellectum poſſibilem, imprimendo in eo ſpeciem; Et hæc eſt mens omnium Thomiſtarum,vt videre eſt apud Iauellum in 3. de Anima, in tract. de intellect. agen. Thom.Caiet.etiam in 1.parte,quæſt 79. Cai. artic.3.in Comm. ait contra Durandum, Diſc. inter D.T. & Scot. intellectum agentem eſſe neceſſarium,& propter phantaſma, & propter intellectum poſſibilem.Hæc opinio ſolum à noſtra opinione Scotica diſcrepat: quia ponit,quòd ſpecies intelligibilis ſit actus intellectus poſſibilis, de quo diſputauimus in Theoremate De Cauſis producentibus intellectionem;& illam reiecimus:diſcrepat etiam:quia negat intellectum agentē producere intellectionem,ſed vult poſſibilem:circa quod in præcedenti cap.oſtē dimus Scotum eſſe problematicum, tamen magis declinare ad eam partē,quòd intellectus agens ſit ille,qui producat intellectionem;& hanc ſententiam ſatis cōfirmauimus. Auerroes varius videtur in Auer. hac re, tamen videtur aſſeruiſſe intellectum agentem agere, & in phantaſma, & in intellectum poſſibilem: in phantaſma,quia ipſum transfert de ordine in ordinem; in intellectum poſſibilem, quia ait, quòd intellectus agens eſt forma, & actus intellectus poſſibilis, & propterea vult, quod ſit neceſſarius propter perfectionem intellectus poſſibilis,quæ opinio Auerrois in eo eſt falſa, quòd iudicauit intellectum agentem, & intellectum poſſibilem differre realiter; in quo eius opinionē reiecimus in Theoremate proprio, quòd intellectus agens, & poſſibilis ſunt differentiæ animæ noſtræ. Scotus verò,vt ſuprà retulimus, ſuſtinet intellectum agentem habere duas actiones; Prima eſt in phantaſma,abſtrahendo ſpeciem; Secūda eſt in intellectum poſſibilem, producendo in eum intellectionem, quæ abundè ſuperius probata eſt.

Quartum Caput opinionum, eſt eorū, 4. cap. opin. qui putant intellectum agentem formaliter intelligere, vt ſunt Mercenarius, in ſuis Dilucidationibus loquendo de munere intellectus agētis; & Piccolomineus, libro 1. de Humana mente,cap. 8. iſti tenent, intellectum agentem,& poſſibilem eſſe vnum, & idem eſſentia, & realiter, ſolum differre ratione, & quatenus agit, dicitur agens, quatenus patitur, dicitur poſſibilis; dicunt ergo, quòd intellectus agens agit in phantaſma actione immanente,ſcilicet iudicando phantaſma,quę actio in phantaſma, nil aliud eſt, niſi apprehenſio quidditatis in phātaſmate derelictis conditionibus materialibus;Phantaſia enim offeret phantaſma ipſi intellectui, quod quidem iucludit quidditatē, ſed inuolutam conditionibus materialibus,intellectus autem apprehendit quidditatem non apprehendendo illas conditiones materiales: & hoc modo intellectus agens, dicitur abſtrahere à conditionibus materialibus formā, & quidditatem:

tem: abstractio enim mentalis est intelligere vnum sine alio, vt docet Aristot. 11. Metaph. c.3. vbi ait Mathematicum dere lictis alijs, solum considerare quantum; Sicuti enim sensus videns lac, apprehendit albedinem, quæ sui iuris est, derelinquendo dulcedinem, quæ non est sui iuris: ita intellectus contemplando phantasma, cognoscit quidditatem, quæ sui iuris est, & derelinquit conditiones materiales, quæ non sunt sui iuris; & hoc modo dicitur intellectus agens, facere de potentia intelligibili, actu intelligibile; sic dicitur illuminare phantasma, & transferre phantasma de ordine, in ordinem. Ex hoc deducunt, quod intellectus possibilis, & agens, sunt vnusmet intellectus quo ad essentiam, & quo ad fundamentum, sed differunt ratione: secundum enim quòd diuersa munera subit, diuersa quoque nomina sortitur: Quatenus intellectus est rudis, & denudatus ab omni intelligibili, dicitur possibilis, & quatenus patitur ab obiecto, dicitur etiam possibilis, quatenus recipit intellectionem: sed quatenus intelligit in phantasmate quidditatem, & formam, non intelligendo conditiones materiales, dicitur intellectus agens; Et hinc etiam deducitur, quòd intellectus agens est qui intelligit, non autem possibilis: quia abstrahere vnum ab altero, & intelligere quidditatem sine materialibus conditionibus, est producere actum intelligendi, & intelligere formaliter; & licet dicat Arist. 3. de Anima, tex. 2. quòd intelligere est pati, dicunt hoc non esse intelligendum formaliter, sed debet intelligi concomitanter, quoniam cum intellectus intelligit patitur ab obiecto, & perficitur.

reijc. Zim. Hinc reijciunt distinctionem Zimaræ Theoremate 99. dicentis duas esse abstractiones; Vnam intellectus agentis abstrahentis speciem intelligibilem, & hanc esse sine cognitione; Alterã intellectus possibilis, quæ est cum cognitione, & reijciũt sic; Omnis abstractio est apprehensio vnius, alio derelicto, quę non potest fieri sine cognitione. Cum ergo hæc abstractio fiat ab intellectu agente, & fit cum cognitione, dicendum est quòd intellectus agẽtis munus est intelligere, non possibilis.

Picc. & Mer. Hæc opinio est Mercenarij in suis Dilucidationibus, & Piccolominei lib. 1. de Mẽte humana, cap. 7. & 8. Pro hac opinione faciunt omnes rationes, quas suprà adduximus ad probandum intellectum agentem esse verè actiuum, & faciunt quò ad illud, quod hæc opinio tribuit intellectui agenti actionem circa phantasma, & circa intellectum possibilem, & quo ad hoc admittitur: quò ad modum autem, quo declarat hanc actionem, facit illa ratio, quòd abstractio omnis mentalis est, intelligere vnum sine altero, vt probatur ex Arist. 11. Metaph. cap. 3. & alibi; Cum ergo intellectus agens faciat abstractionẽ, quia illuminat, & facit potentia intelligibile, actu intelligibile, secundum omnes, sequitur, quòd munus intellectus agentis sit intelligere, & producere actum intelligẽdi; quatenus autem patitur ab obiecto, & recipit intellectionem ipsam, dicitur possibilis, & pati, quæ passio est concomitans actũ intelligendi, non autem intelligere formaliter: Confirmatur: quia intelligere est iudicare; sed dum intellectus agens abstrahit a phantasmate, iudicat illud; quia dicere, quod abstrahit quidditatem, & illam non intelligat, neque intelligat se intelligere, est figmentum, non enim est intelligere, quod aliqua virtus cognoscitiua agat, & non cognoscat se agere. *rõnes p̃ hac opin.*

Reijcitur. Hęc opinio in tribus deficit. Primò, quia negat intellectum agentem producere species intelligibiles impressas, quas tamen dari suo loco probabimus; Deficit secundò, declarando modum abstrahendi, & operandi intellectus agentis, nam intellectus agens dum speculatur phantasma, non separat quidditatem à conditionibus materialibus, vt isti dicunt: non enim ante operationem intellectus agentis in phantasmate, est quidditas vniuersalis, sed est solum singulare, & quidditas particularis: quidditas enim vniuersalis est in pluribus, non in vno solo; humanitas ergo, quæ est in Socrate nõ est quidditas vniuersalis, sed particularis; quod confirmatur: quia vniuersalis fit ab intellectu, vt etiam ipsi fatentur; non ergo in phantasmate reperiuntur quidditas, & singularitas, quasi duæ res diuersę, ita, quòd intellectus dum contemplatur phãtasma, possit vnum intelligere, & aliud *reijc. quo ad modum. 1. rõ.* *2. rõ.*

relinquere; ſed omne, quod eſt in phan-
taſmate eſt ſingulare, & in hoc cõmuni-
ter decepti ſunt ſectatores iſtius opinio-
nis,& multi alij; Sed intellectus agens eſt,
qui formar conceptum, & ſpeciem cor-
reſpondentem quidditati, & naturæ vni-
uerſali ſpecificæ, & genericæ, vt diximus
in materia de primo cognito,& ſuperius
The. 83. in 2.c.huius Theorematis,& ideo intelle-
ctus formando cõceptum ſpecificum ex
illo phantaſmate, intelligit poſtea illum-
met conceptum, & illud ſingulare ſub il-
lo conceptu,& ſpecie,& ſic illud phantaſ
ma,quod prius erat ſolum potentia intel
ligibile,fit actu intelligibile,per illum cõ-
ceptum, & ſpeciẽ formatã ab intellectu.

Errat tertio iſta opinio; quia aſſerit in-
telligere formaliter, eſſe agere, quòd ta-
mẽ eſt cõtra Ariſt.3.de Anima,tex.2.vbi
qđ intelligere nõ ſic agere pertè ait, quòd intelligere eſt pati; Nec
valet reſponſio Mercenarij,quod hoc in-
telligitur non formaliter, ſed concomi-
tanter: quoniam Ariſt. ibi declarat quid
reſp. Mer. reijc. ſit intelligere:& dicit, quòd eſt ſicut ſen-
tire,& quod communiter eſt pati,vel ali-
quod huiuſmodi, nullibi autem dicit A-
1.rõ. riſt. quòd intelligere ſit agere; & confir-
matur:quia text. 12.eiuſdem 3.de Ani-
ma, mouet dubitationem contra deter-
minata ſuperius,& dubitatio eſt hæc.Di-
ctum eſt, quod intellectus eſt ſimplex, &
immixtus rebus materialibus, & quod
eſt impaſſibilis: quia nõ corrumpitur ab
intelligibili; Dictum eſt etiam, quòd in-
telligere eſt pati aliquid, quomodo ergo
poterit intellectus intelligere ſi eſt impaſ-
ſibilis? & reſpondet tex. 14. quòd paſſio
eſt duplex,alia corruptiua, alia perfecti-
ua;& ait, quod intelligere eſt paſſio per-
fectiua,non corruptiua, & quod ideo in-
tellectus poteſt intelligere; ecce,quod A-
riſtotel. apertè ait,intellectionem eſſe paſ
ſionem,non actionem.

2.rõ. Præterea tex.3.4.6.& denique, vſque
ad 17.tex.Ariſt.apertè dicit, intellectum
poſſibilem eſſe eum,qui intelligit,non a-
gentem; de agente verò loquens, dicit,
quòd eius munus eſt perficere intellectũ
poſſibilem, & illuminare phantaſmata,
non ait autem,quod eius munus ſit intel
ligere; Nec valet dicere,quod intellectus
agens,& poſſibilis,ſit ſub vna ſubſtantia,
quæ intelligit, quæ ſecundum diuerſa
munera dicitur agens, & poſſibilis: quo-
niam licet hoc eſſet verum, (nam, vt in-
fra dicemus, diſtinguuntur formaliter)
tamen Ariſtoteles aſſerit intellectum in-
telligere, non vt eſt agens, ſed vt eſt pa-
tiens, & intelligere ait eſſe pati, non age-
re; non ergo dicere debemus,quod intel-
lectus intelligat vt agens, & nõ vt poſ-
ſibilis. Ex his omnibus patet, quòd licet
ad intelligere concurrat actio, & produ-
ctio intellectionis: tamen ipſa actio, &
productio intellectionis,non eſt intellige
re formaliter,ſed vt ita dicam cauſatiuè:
ipſa verò paſſio, & receptio intellectio-
nis eſt intelligere formaliter.Ratio etiam
huius ſuperius ſæpe expoſita eſt, quia
qualitas,& forma denominat ſubiectum
cui inhæret,vt paries dicitur albus, quia
recipit albedinem: artifex autem produ-
cens albedinem non dicitur albus; ita
producens actum intelligendi, ſed non
recipiens, non denominatur ab eo, nec
dicitur intelligens: ſed recipiens intel-
lectionem, dicitur intelligens, & ideo
cum intellectus poſſibilis recipiat intel-
lectionem,dicitur intelligere, non autem
agens,qui illam producit ſolum. Ad ra- *Ad rõnẽ ſũptã ex abſtrac.*
tionem illam deſumptam ex abſtractio-
ne, quæ pro hac opinione adducitur, di-
co, quòd verum eſt, quod abſtractio eſt
apprehenſio vnius,alio derelicto; & pro-
pter hoc dico, quòd intellectus agens,
dum operatur circa phantaſma, dicitur
abſtractionem facere: quia dum ex phan
taſmate format conceptum vniuerſa-
lem, ſiue ſpeciem intelligibilem, & non
format conceptum particularem,produ-
cit vnum, derelinquendo aliud, & ſic di-
citur abſtrahere: neque enim abſtrahere
eſt propoſito opus intellectus,ſed volun-
tatis quoque: quia volo hoc, & non il-
lud,& ſic abſtraho; etiam ars facit abſtra
ctionem, & tamen iſta non intelligunt.
Abſtrahere ergo eſt ſumere vnum, non
ſumendo aliud. Quòd ſi quis quærat, an *obiec. & argueb.*
intellectus agens,in formando hunc con
ceptum, intelligat,an non? Reſp. quòd
non intelligit formaliter: quia cauſare
ſpeciem,non eſt intelligere,ſed præpara-
re ea quæ neceſſaria ſunt ad intelligere:
vnde ſtatim formata illa ſpecie, ſimul

cum ea

cum ea producit actum intelligendi in intellectum possibilem, & tunc fit intellectio in intellectu possibili. Sed dices, At virtus cognoscitiua dum operatur cognoscit.
fol. 1. Respondeo, quòd non semper dum operatur cognoscit formaliter, sed aliquã do disponit se, vel ea, quæ sunt necessaria ad intelligere, & postea intelligit; ita anima prius per intellectum agentem præparat obiectum intelligibile, & postea intelligit.
fol. 2. Possumus etiam dicere, quòd intellectus agens, non est virtus cognoscitiua, sed solum possibilis, sed est præparatiua obiecti, vt patet ex dictis, & dicendis modo in materia de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXIX.

Dantur species sensibiles, & species intelligibiles.

Ponitur sexta quæstio Scoti ex primo Sententiarum, distinct. 3. quæ solum de hac re pertractat, & est plena subtilissima doctrina. Cap. I.

CIrca tertiam partem distinctionis, in qua Magister agit de imagine, quæro primo de memoria; Vtrũ in parte intellectiua propriè sumpta sit memoria: propriè, id est intellectus habens speciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi.

Et videtur quod non: quia omnis species impressa ab obiecto, repræsentat illud sub illa sua ratione, qua imprimitur ab eo, & si imprimitur ab alio, adhuc repræsentat sub eadem ratione, sub qua repræsentaret si imprimeretur ab obiecto, alioquin non esset vera species eius: sed species, quando imprimitur ab obiecto, imprimitur ab eo, vt singulare est: quia actio est singularis, ergo species impressa à quocumque non potest repræsentare vniuersale, quale repræsentatur intellectui: ergo nulla species impressa repræsentat intelligibile sub ratione intelligibilis, vel vniuersalis.

Secundò sic. Præsentia obiecti est causa præsentiæ speciei, & non è contra: non enim quia species est in oculo, ideo obiectum est præsens: sed è conuerso. Ergo prima repræsentatio obiecti, non est per speciem: ergo superfluè ponitur species propter præsentiam obiecti.

Tertio sic. Qualibet species, si esset in intellectu, esset forma naturaliter agens ad intellectionem, sed multæ possunt esse in intellectu simul, si vna ponitur: ergo omnes illæ naturaliter agerent ad intellectiones sibi correspondentes, ergo simul essent plures intellectiones in intellectu correspondentes illis pluribus speciebus. Si enim aliqua illarum ageret naturaliter, & tamen non esset intellectio secundum eam, sequeretur quòd nunquam posset esse intellectio secundum eam: quia causa naturaliter agens, quando agit secundum vltimum potentiæ suæ: si tunc non potest habere effectum, nunquam habebit. 1. Cæli, te. 116. *Pluralitas autem ista specierum quæ sequitur ex hypothesi, improbatur per illam rationem Algazelis 4. Metaph. Quia sicut vnum corpus non potest simul figurari diuersis figuris; ita nõ videtur idem intellectus posse figurari simul diuersis obiectis: quod tamen sequeretur, ponẽdo simul plures species intelligibiles.*

Quartò sic. Quia tũc videtur sequi, quod intellectus non patietur ab intelligibili, sed tantum patietur passione reali, recipiendo quandam formam, quæ erit sicut perfectio eius realis: recipit enim speciem illam, vt subiectum recipit accidens reale, & ita non patitur intellectus inquantum intellectus ob intelligibile, & ex hoc sequitur, quod intelligere non erit motus rei ad animam: immò omnis intellectio erit actio eius absoluta: sicut forma stans non habens aliquem terminum extra.

Item posset conseruari species illa sine actu: & ita non necessaria conuersio ad phãtasmata.

Item voluntas habet obiectum sufficienter sibi præsens, vt circa illud possit agere, licet nihil recipiat in se ab obiecto: igitur ita potest esse in proposito, inquantum obiectum est terminatiuum actus.

Confirmatur: sicut est præsens voluntati: quia in intellectu: quare non ita de intellectu, & phantasmate?

Ad oppositum. Intellectus quãdoque est in potentia propinqua, & accidentali ad intelligendum, qui prius fuit in potentia essentiali, & remota: istud autem non est in intellectu, nisi per aliquam mutationem:

non obiecti. Patet, quia in obiecto tantum est relatio rationis, ergo ipsius intellectus. Igitur ista mutatio, quæ fit ad talem potentiam propinquam, videtur esse ad aliquam formam, per quam obiectum intelligibile est præsens intellectui, quæ forma erit prior naturaliter actu intelligendi: quia prior est natura potentia propinqua, qua quis est potens intelligere, quàm sit actus intelligendi; illa autem forma quæ per obiectum est sic præsens, vocatur species, ergo in intellectu est ponere speciem intelligibilem.

Aliter deducitur argumentum præcedens sic. Quia aliter se habet intellectus quando est in potentia essentiali, ante addiscere, & aliter quando se habet in potentia accidentali, ante intelligere. Obiectum autem se non habet aliter: sed eodem modo; intellectus igitur se habet aliter per hoc, quòd est mutatus, sed omnis mutatio terminatur ad aliquam formam, ergo aliqua forma præcedit actum intellectionis, istam non voco nisi speciem.

Hen. qdl. 4. qu. 7. 8. & 21. & qdl. 5. q. 14. In Ista quæstione negatur, omnis species intelligibilis præcedēs naturaliter actum intelligendi propter rationes positas ad primam partem quæstionis.

Modus autem ponendi est iste. Habita impressione speciei sensibilis in organum sensus, & toto illo progressu: vsque ad virtutem phantasticam, intellectus agens abstrahit ab ipso obiecto in phantasmate, & immutat intellectum possibilem ad simplicem apprehensionem essentiæ, ita tamen, quòd intellectus possibilis nullam speciem impressam recipit à phantasmate: nec est obiectum præsens intellectui, nisi quia species præsens est in imaginatione. Et hoc probatur ex ista deductione. Sensus enim recipit speciem aliam ab actu, vel quia organum est eiusdem rationis cum medio: vel quia species illa recepta, est dispositio propinqua ad actum sentiendi recipiendum: neutrum istorum concurrit in intellectu, est enim intellectus virtus non organica, & de se summè disposita ad actum intelligendi: igitur intellectus nullam speciem recipit priorem actu.

te. 6. Hæc dicitur esse intentio Arist. 3. de Anima, vbi commendat antiquos, dicentes animam esse locum specierum non totam, sed intellectiuam, hæc autem distinctio Arist. non videtur esse bona, intelligendo quòd aliæ partes non habent species: sunt enim species in parte sensitiua, sed quia aliæ partes non habent species, vt loca: sed vt subiecta habent accidentia, intellectus autem habet eas vt locus: quia vt formam expressam non impressam.

Hoc etiam accipitur ex eo quòd dicitur 3. de Anima, quod speculamur quod quid est in phantasmatibus, & quod phantasma ta se habent ad intellectum sicut sensibilia ad sensum, & quod nihil intelligimus sine phantasmate, & plura similia dicit Philosophus. te. 11. & 39. te. 30. & 39.

Ex his concludit, quod nullam ponit speciem intelligibilem: quia si ipsa poneretur, intellectus non specularetur quod quid est in phantasmatibus, sed in specie intelligibili; similiter non oportet intellectum conuerti ad phantasmata, sed sufficeret species intelligibilis: in qua haberet obiectum præsens ad quam conuerteretur.

Sic arguitur contra hoc, quia per Philosophum ibidem necessarium est, quod aut res sint in anima, aut species earum, at res non sunt, non ergo species. t. 38.

Dicit, quod ex parte intellectus est species impressa, quæ est habitus, vel actus, vel species expressa, quæ est species in phantasmate, vel quidditas, quæ quidditas relucens in phantasmate est species respectu singularis. Non enim hic lapis est in anima, sed quidditas, quæ est species respectu huius lapidis.

Hæc etiam ponitur intentio Aug. Qui vult, quod Verbum gignitur non ex specie intelligibili, sed ex habitu. Dicit enim 15. de Trin. cap. 10. & 24. Quod ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascitur Verbum; & eodem lib. cap. 2. & 18. Gignitur Verbum de scientia, quæ manet in animo.

Item, ad quod aliquid per se, & primo est in potentia per se, illud & non aliud recipit ab agente proportionabili: sed virtus apprehensiua per se solum est in potentia ad cognitionem, August. 2. de Trinit. cap. 2. ipsa forma, quæ visui imprimitur visio vocatur.

Idem ponit Doctor quidam, negando speciem intelligibilem, & pertractat illam rationem de organo, quæ tacta est in positione ista. Goff. qdl 9. q. 19. & qd.

Ponit

13.4.3. Ponit etiam aliam ratione talem; quia quæcumque potentia est in potentia primo ordinata ad aliquem actum, primo perficitur secundum actum ab agente proportionato præsente: sed potentia apprehensiua est potentia primo ordinata ad hunc actum, scilicet apprehensionem: ergo ab agente proportionato primo potentia perficitur secundum actum istum, qui est apprehendere, & per consequens intellectus ab obiecto proportionato recipit cognitionem, & non speciem.

3 de aia te 8. Contra istam opinionem arguo sic. Siue intelligatur singulare, siue non, non est cura ad propositum: certum est enim, quod vniuersale potest ab intellectu intelligi, & magis ponitur à Philosophis, quòd intellectus est potentia distincta à potentia sensitiua, propter intellectionem vniuersalis, & propter compositionem, & diuisionem, & propter syllogizationem, quam propter cognitionem singularis, si posset intelligere singulare.

Ex hoc igitur manifesto, quòd intellectus potest intelligere vniuersale, accipio hanc propositionem. Intellectus potest habere obiectum actu vniuersale, perfectè sibi præsens in ratione obiecti prius naturaliter quàm actu intelligat. Ex hoc sequitur propositum, quòd in illo priori habet obiectum sibi præsens in specie intelligibili, & ita habet speciem intelligibilem priorem actu. Antecedens assumptum videtur satis manifestum, quia obiectum in ratione obiecti, est prius naturaliter actu, igitur vniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti inquantum obiectum, præcedit actum intelligendi, & sub illa ratione oportet obiectum esse præsens: quia præsentia obiecti, præcedit naturaliter actum intelligendi. Consequentiã probo Primò, ex parte vniuersalitatis obiecti; Secundò ex parte præsentiæ, ex parte vniuersalitatis obiecti arguo sex vijs, quarum duæ primæ sumuntur ex parte phantasmatis, & repræsentantis, & duæ ex parte intellectus agentis, & duæ ex parte communioris & minus communis.

Primo arguo sic. Species ex hoc, quòd talis species habet talem rationem repræsentandi, & hoc respectu obiecti, sub tali ratione repræsentabilis: ergo eadem species manens, non habet duas rationes repræsentatiuas, nec est respectu duarum rationum repræsentabilium, sed repræsentare obiectum sub ratione vniuersalis, & singularis, requirit duplicem rationem repræsentatiuam, & est respectu duplicis rationis repræsentabilis formaliter, igitur idem manens non repræsentat sic, & ergo phantasma, quod de se repræsentat obiectum sub ratione singularis, non potest ipsum repræsentare sub ratione vniuersalis.

Vel potest sic formari ratio. Eadem species & eiusdem rationis, non est per se repræsentatiua obiecti sub oppositis rationibus repræsentabilis: ratio singularis, & ratio vniuersalis sunt oppositæ rationes in cognoscibili & repræsentabili, ergo nulla eadem species, & vnius rationis, potest esse repræsentatiua alicuius obiecti sub ratione vniuersalis, & singularis. Species in phantasmate repræsentat singulare sub ratione singularis: ergo non potest repræsentare sub ratione vniuersalis idem obiectum.

Maior probatur: quia species sub illa ratione repræsentat obiectum, qua mensuratur ab obiecto: sed idem non potest mensurari duabus mensuris oppositis, nec è conuerso: tunc enim bis diceretur, secundum Philosophum 5. Metaphys. ergo eadem species non potest repræsentare duo obiecta opposita: nec idem sub diuersis rationibus obiectiuis oppositis.

Respondetur, quod species eadem sub alio, & alio lumine repræsentat obiectum sub alia, & alia ratione, sicut nocte lucentia in lumine diei repræsentant se sub ratione colorationis coloratorum: in lumine autem noctis sub ratione lucentium. Sic in proposito per lumen intellectus, & phantasiæ, eadem specie potest repræsentare opposita in obiecto.

Contra. Repræsentatiuum prius naturaliter est aliquid in se, quàm in tali lumine, vel tali repræsentet: quia enim est talis species, ideo congruit sibi lumen, in quo repræsentet vnum, & non aliud: alioquin posset poni, quòd eadem species repræsentaret colorem, & sonum, quia species illa vt in aere tremulo, repræsentaret sonum: quæ secundum quod concurrit medium extrinsecum medio connaturali coniungitur organo auditus: vt in aere illuminato, & perspicuo,

& secundum, quòd est conueniens organo visus repræsentaret colorem, & ita non possit ostendi aliqua distinctio repræsentatiuorum; In illo igitur priori oportet intelligere vnitatem speciei in se, quam consequitur vnitas repræsentationis, & obiecti repræsentabilis per ipsam, inquantum per ipsam repræsentatur: & ita aliquid, quòd est idem in isto priori non potest habere diuersam rationem repræsentandi, nec potest repræsentare idem sub alia, & alia ratione repræsentabilis.

Vel forma sic rationem. Lumen non repræsentat: quia lumen in medio est eiusdem rationis, siue videam nigrum: quid ergo distinguit essentialiter repræsentatiuum à repræsentatiuo? Altera est tamen species, & repræsentatiuum albi, & nigri: & per consequens distinctio luminis non causat distinctam rationem repræsentandi, vel repræsentati: sed manente eadem natura repræsentatiui, semper repræsentat idem repræsentabile, & eiusdem rationis, non est ergo eadem sub diuersis rationibus.

Confirmatur ratio: quia repræsentatiuũ in lumine perfectiori nõ repræsentat aliud, sed repræsentat idem, clarius tamen, vt patet in lumine Solis quàm Lunæ, ergo licet species in organo phantastico in lumine intellectus agentis clarius repræsentet singulare, vt intellectus possit melius illud intelligere quàm in lumine proprio, scilicet phãtasmate, nunquam tamen repræsentabit obiectum vniuersale sub ratione vniuersali, per quodcumque lumen. Exemplum eorum de nocte lucentibus, non valet, sed concludit oppositum. Nam quæro, an eorum repræsentatiuo repræsentat illam diuersimodè de die, & de nocte: an alio, & alio repræsentatiuo. Non eodem: quia illa tunc repræsentarentur de die, sicut de nocte: quia repræsentatiuum prius est aliquid in se, quàm in tali, vel tali lumine representet. Si in alio, & alio representatiuo repræsentantur diuersa in nocte lucentia, habetur propositum, siue idem sit lumen, siue diuersum.

Confirmatur: quia lumen non repræsentatur formaliter, nec est ratio formalis repræsentatiui: sed tantum est illud, in quo aliquid repræsentatur. Videtur ergo, quod quanto lumen est perfectius tanto in ipso præcisius, & distinctius relucet illud, quod repræsentatiuum repræsentat.

Nec exemplum valet ad propositum, immò est ad oppositum: quia, vel duæ qualitates sunt in tali corpore, vt lux, & color, quarum altera multiplicat se in lumine maiori præsente alia in minori, quando nihil aliud efficacius mouens mouet, vel vtraque multiplicat se simul in luce maiori: sed efficacius mouens tantum percipitur, & minus efficaciter mouens non percipitur: sicut stellæ de die multiplicant radios suos, sed non videntur: quia aliud luminosius efficacius mouet visum.

Vel si vna est qualitas sensibilis in tali corpore, ipsa virtualiter continet duo repræsentatiua. Color enim quodammodo continet lucem, cum sit lux in corpore terminato, & ideo in alio lumine causat diuersa repræsentatiua; aliud scilicet in maiore, & aliud in minore, & ita semper stat, quod non sit idem repræsentatiuum obiecti, sub diuersa ratione repræsentabilis, quantumcumque aliud lumen, & aliud concurrat.

Si respondeatur, quòd idem secundum eandem qualitatem potest esse simile diuersis, sicut vnum album, secundum eandem albedinem, est simile diuersis albis. Hoc nihil est ad propositum: quia in relationibus ordinis essentialis, non potest esse alia, & alia dependentia in aliquo ad duo in eodem ordine, vt puta eiusdem mensurati ad duas mensuras in eodem ordine, nec eiusdem participantis ad duo participata, nec eiusdem affectus ad duas causas totales in eodem ordine, sicut probatum est in quæstione de vnitate Dei, ergo in ista relatione, vbi non est tantummodo similitudo, sed imitatio, & exemplatio passiua, impossibile est idem absolutum referri ad diuersa, & ita non potest esse eadem species in ratione repræsentatiui diuersorum sub ratione diuersorum.

Secundo ad istud primum membrũ arguo sic; quia representatiuum secundum totam virtutem suam repræsentãs obiectũ aliquod sub vna rõne, nõ põt simul repræsentare idẽ, vel aliud sub al a ratione obiecti: sed phãtasma, in eodem instãti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam virtutem suam repræsentat obiectum vt singulare,

virtuti phantasticæ, quia tunc est actualis imaginatio illius obiecti in singulari, & patet quod secundum totã virtutem phantasmatis, quia aliàs virtus phantastica non posset habere per phantasma ita perfectũ actum circa obiectum sicut obiectum natũ est repræsentari per illud phãtasma: igitur tunc non potest repræsentare obiectum sua alia ratione repræsentabilis.

Item quare non poterit in imaginatiua esse actio respectu obiecti actu vniuersalis, si potest esse ibi respectu talis obiecti, cum actus sit quædam species?

Ex alio membro arguitur sic. Intellectus agens est potentia merè actiua secundum Philosophos, quia est illud quo est omnia facere, sicut possibilis est, quo est omnia fieri, & secundum Philosophum est sicut ars

3. de aĩa t. 18. ad materiam, id est, ita comparatur ad intellectum possibilem, sicut ars ad materiã, omnis autẽ actio realis habet aliquem terminum realẽ, & vnum, ille autẽ terminus realis non est in phantasmate, quia intellectus agens nihil causat in phantasmatibus.

Quia illud receptum esset extensum, & ita intellectus agens nõ trasferret obiectũ ab ordine in ordinem, nec illud esset magis proportionatum intellectui possibili, quàm phantasma. Ergo est in intellectu possibili: quia nihil recipitur in intellectu agente; illud autem primum causatum, non potest poni actus intelligendi: quia primus terminus actionis intellectus agentis, est vniuersale in actu, vniuersale autem in actu præcedit actum intelligendi, sicut prædictum est in antecedente: quia obiectum sub ratione obiecti præcedit actum.

Non arguitur hic, quod phantasma cum intellectu agente, non possit causare intellectionem, sed non intentionem vniuersalis, nisi prius speciem, & in illa sola est actu vniuersale, & actu vniuersale præcedit natura intellectionem sui, & vniuersale est primus terminus eius.

Et confirmatur ratio: quia intellectus agentis est facere de non vniuersali vniuersale, vel de intellectu in potentia, intellectum in actu, sicut dicunt auctoritates Phi-

com. 18. losophi, & Cõmen. Vnde Com. 3. de Anima, dicit, quòd si essentiæ rerum essent vniuersales, sicut posuit Plato, non indigeremus secundum ipsum, intellectu agente, cũ autem vniuersale inquantum vniuersale, nihil sit in existentia, sed tantum sit in aliquo, vt repræsentante ipsum obiectum sub tali ratione.

Ista verba nullum intellectum habent, nisi quia intellectus agens facit aliquid repræsentiuum vniuersalis de eo, quod fuit repræsentatiuum singularis quomodocumque illud, de, intelligatur materialiter, vel virtualiter, hoc realiter est facere repræsentatiuum sub ratione vniuersalis, quia actio talis nõ terminatur nisi ad repræsentatiuum obiecti, sub ratione vniuersalis, ergo talis actio intellectus agentis terminatur ad formam aliquam realem in existentia, quæ formaliter repræsentat vniuersale, in quantum vniuersale, quia aliter non posset terminari actio eius ad vniuersale sub ratione vniuersalis.

Dicetur, quòd terminus actionis intellectus agentis, est obiectum vniuersale sub ratione vniuersalis, lucens in phantasmate.

Contra. Vniuersale obiectum sub ratione vniuersalis, lucens in phantasmate, non habet nisi esse diminutum: quia esse repræsentatum in imagine: sed si aliquod esse habet, hoc est inquantum in aliquo, vt in repræsentante ipsum sub illa ratione vniuersalis, ita scilicet, quòd intellectus agens sicut dictum est facere aliquod repræsentatiuum vniuersalis de eo, quod fuit repræsentatiuum singularis, cum terminus actionis realis non sit obiectum habens esse diminutum vt esse cognitum, vel repræsentatum, sed quid reale, sequitur, quòd talis actio intellectus agentis, terminetur ad formam realem in existentia, qua formaliter repræsentatur vniuersale, vt vniuersale, & quam formam realem concomitatur terminus intentionalis, vt obiectum vniuersale secundum esse repræsentatum, quòd habet in specie.

Item Secundo. Secundum istam viam sic. Intellectus agens in ratione actiui, non excedit possibilem in ratione passiui, ergo quidquid causatur ab intellectu agente, recipitur in possibili, ergo primus terminus actionis intellectus agentis, recipitur in possibili, & ita cum prima actio intellectus agentis sit ad vniuersale in actu, istud vniuersale, vel illud quod ipsum habet esse tale, recipietur in intellectu possibili.

Hic dicitur, quod actione intellectus agentis solummodo remouetur prohibens, sequestrando quidditatem à singularitate, non in essendo, sed in immutando; nec agit in phantasma, nec in intellectum possibilem, sed contingit phantasma virtualiter, hoc si exponitur, in phantasmate est, quid: & hoc, in lumine concreato possibili, ipsum autem quid, est motiuum possibilis sic illuminatum, hoc non. Exemplum. Si Sol illuminaret album, & dulce, album mouet medium illuminatum: dulce sibi coniunctum, non, ergo lumen abstrahit colorem à dulcedine, & sequestrat, quantum ad immutare, & remouet prohibens non immutatiuum.

Contra, aut quid in phantasmate habet sufficientem virtutem actiuam immutandi possibilem ad intellectionem vniuersalis, & sequitur, quòd vniuersale non est terminus actionis intellectus agentis; aut non, & requiritur aliud agens propriè agens eo modo, quo ipsi quid deest virtus actiua propriè.

Item hoc coniunctum quid, non prohibet, sicut nec quid esse, ita nec esse motiuum intellectus.

Item remouens prohibens, habet actionem præuiam actioni illius, à quo prohibetur: Da illam, hic, & in quid, & ad quem terminum terminatur. Sed hoc soluitur per illud hoc sic exponitur, quia arguit contra propriè remouens, non contra disponens passum ad recipiendum.

Secundum tertiam viam, arguitur primo sic. Habitus minus vniuersalis, & magis vniuersalis sunt distincti habitus proprij, alioquin Metaphysica, vt Metaphysica, non esset habitus distinctus intellectus, quia esset de vniuersalissimo obiecto ad omnia alia obiecta habitu autem vniuersaliori contingit vti non vtendo aliquo alio habitu minus vniuersali, ergo contingit habere actum circa vniuersalius, eo modo quo respicitur ab habitu illo vniuersaliori non habendo actum circa minus vniuersale, sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalius, nisi ipsum sub tali ratione sit præsens intellectui sub ratione præsentis: sed non habetur actus intelligendi circa ipsum in ratione præsentis, nisi sub ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse præsens intellectiui absque præsentia alicuius minus vniuersalis, sed si præcisè intelligeretur obiectum in phantasmate, nunquam esset maius vniuersale præsens nisi in minus vniuersali, quia nunquam nisi in singulari phantasiabili, ergo est præsens in specie intelligibili existente in intellectu.

Item vltimò quo ad hanc viam arguo sic. Vniuersalius nunquam apprehenditur quantum ad suam indifferentiam totam, quando apprehenditur in suo inferiori, tota enim indifferentia vniuersalioris est, secundum quòd ipsum, vt conceptum, est idem cuilibet inferiori, nunquam autem communius, vt conceptum tantum in inferiori aliquo est idem cuilibet inferiori suo, sed præcisè illi, in quo concipitur, ergo quodcumque vniuersale conceptum in singulari, vel communius in minus communi non concipitur secundum totam suam indifferentiam, potest autem intellectus concipere illud secundum totam suam indifferentiam.

Ergo non concipitur præcisè communius in minus communi, vel vniuersale in singulari, & ita non præcisè concipitur vniuersale in phantasmate, phantasma enim non est propriè nisi ipsius singularis, & hoc inquantum est singulare speciei specialissimæ & hoc si phantasma sit sibi impressum ab aliquo debitè propinquato.

De secundo membro, scilicet præsentia obiecti, probatur illa consequentia prima, primò sic. Aut intellectus potest habere obiectum sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis absque hoc, quòd sit præsens alicui potentiæ inferiori, aut non: Si non, igitur non potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentiis inferioribus: quia si non potest habere obiectum suum sibi præsens sine eis, non potest habere operationem sine eis, igitur nec esse sine eis secundum argumentum Philosophi in primo libro de Anima. Vnde non contingeret in- 2. de aia
tellectum separari à corpore, sicut perpe- t. 12.
tuum à corruptibili, nisi posset habere ope- & 13.
rationem propriam non dependentem à par- & 21.
te sensitiua. Si autem potest habere obiectum præsens absque eius præsentia potentiæ inferiori, ergo habet. Hæc consequentia probatur: quia agentia talis præsentiæ obiecti, scilicet phantasma, & intellectus agens, sunt sufficienter appropinquata intellectui

tellectui possibili, & agunt per modum naturæ & ita causant necessario in illo præsentiam cuius est receptiuus, modo obiectum non est presens intellectui possibili in cognitione abstractiua ante actum elicitum, nisi per aliquod representatiuum, quod voco speciem, & sic habeo propositum.

Secundo sic. Aliæ potentiæ cognitiuę habent obiectum presens eis non solum præsentialitate secundaria, scilicet, quia illa sunt præsentia alijs potentijs inferioribus, sed propria præsentialitate, sicut sensus cōmunis habet colorem sibi præsentem, non tantum inquantum est præsens visui, sed quia habet speciem eius presentem in organo sensus communis, ergo cum hoc sit perfectionis in potentia cognitiua scilicet posse habere obiectum sibi præsens sub ratione, qua est obiectum talis potentię, sequitur, quòd intellectus non tantum potest habere obiectum sibi præsens: quia præsens est virtuti phantasticæ, sed propria præsentialitate, inquantum scilicet relucet intellectui per aliquod quod est in intellectu.

Item potentia non potens habere actum nisi circa obiectum sibi præsens, si non potest habere illud præsens, nisi per aliquam aliam potentiam, cui coniungitur contingenter, dependet in operatione sua à tali potentia sibi contingenter coniuncta, & ita est imperfecta, intellectus certum est, quòd non potest habere operationem nisi circa obiectum sibi præsens, & per te non potest habere obiectum præsens sibi, nisi in virtute phantastica, virtus autem phantastica contingenter coniungitur intellectui, inquantum potentia est, igitur intellectus in operatione sua dependet ab illa potentia, cui contingenter coniungitur, & ita hæc positio ponit in ea imperfectionem potentiæ cognitiuæ, nulla autem imperfectio est ponenda in aliqua natura, nisi necessitas appareat in tali natura, ergo imperfectio talis non est ponenda in intellectu.

8. ph. t. 56. & 2. de gener. t. 59.

Si obijcias, pluralitas non est ponenda, nisi vbi est necessitas. Hic autem non est necessitas, cum ita benè possit poni intellectum habere actum sine specie, sicut cum specie, ergo non est ponenda talis species. Respondeo, necessitas est, quando perfectio naturę hoc requirit; licet autem hoc suppositum, quod est homo, posset habere obiectum sibi presens in phantasmate, quia homo est, tamen natura intellectualis hominis, vt intellectualis est, non habet obiectum sufficienter sibi præsens, si non habet ipsum, nisi præsentia mendicata à virtute phātastica. Hoc igitur multum vilificat naturam intellectiuam, vt intellectiua est: quia remouetur ab ea illud quod est perfectionis in potentia cognitiua, & inuenitur in potentia sensitiua, vt in virtute phantastica, ponitur igitur hæc pluralitas propter necessitatem, quia propter perfectionem naturæ perfectioris saluandam maiorem quā sit naturę imperfectioris, vel saltem æqualem.

Ad quæstionem ergo dico, quòd est necesse ponere in intellectu speciem intelligibilem, priorem naturaliter actu intelligendi, propter rationes iam positas ex parte obiecti, inquantum vniuersale, & inquantum præsens intellectui, quę duæ conditiones, vniuersalitas, scilicet, & presentia precedunt naturaliter intellectionem.

Hęc etiam videtur intentio Arist. qui 3. de Anima, volens quod anima sit quodammodo omnia, quasi probando exponit t. 37. se quod est per sensus sensibilia, & per intellectum, vel scientiam scibilia: quod aliqui exponunt, quod non loquitur vniformiter hic, & ibi, quia de sensu loquitur quantum ad speciem impressam, de intellectu autem quantum ad habitum scientiæ. Hen. & G.

Sed hæc expositio non videtur esse secundum intentionem Philosophi: quia sicut antiqui posuerunt animam esse omnia realiter, vt omnia cognosceret: sic Philosophus ponit eam esse omnia non realiter sed per quandam similitudinem. Si autem per sensus esset sensibilia propter similitudines impressas, & per intellectum esset intelligibilia, aut hoc esset propter scientiam, quæ est in intellectu, & ita non esset scibilia propter similitudinem, quia scientia de se nō est similitudo intelligibilis circumscripta omnia alia specie obiectum representante, aut propter aliquod phantasma representans obiectum intelligibile, & tunc non esset anima intelligibilia omnia per intellectum, sed anima per phantasma, nihil enim esset ibi repræsentās intelligibile nisi phan-

3. de anim. t. 25. & inde.

phantasma tantum, secundum positionem istam.

c. 32. Item Arist. 8. Physicorum ponit, quòd acquisita scientia reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem; quæro, quid intelligat per scientiam? non habitum sequentem actum, quia quando intellectus agit non fuit in potentia essentiali. Manifestum est igitur, quò ad formam præcedentem actum, ergo speciem intelligibilem. Probatio: tum quia phantasma non reducit intellectum de potentia essentiali ad potentiam accidentalem; tum quia omnis illa scientia, quæ dicitur habitus quidditatis primi obiecti, esset in phantasia, ergo ibi esset omnis habitus de eodem: quia secundum Phil. 9. Metaph. idem habitus intellectus, & scientia.

Expressius tamen est ad istud intentio August. Quod deduco sic. Nihil enim sufficienter natum est gignere notitiam actualem, nisi ipsum habeat obiectum prius naturaliter, quàm actum, præsens sibi in se, vel in aliquo repræsentante ipsum: sed negando speciem intelligibilem, tota pars intellectiua non habet ante actum intelligendi, obiectum sibi præsens in se, nec in aliquo repræsentante, ergo negando speciem intelligibilem, nihil in intellectiua parte erit sufficienter natum gignere actum intelligendi. Et ita nihil in parte intellectiua erit sufficienter memoria respectu talium intellectionum, vel gignitionum, quod negat August. 12. de Trinit. cap. 14. Si respondeas, quòd memoria est in parte intellectiua propriè sumpta, per hoc quòd intellectus factus est in actu primo intelligendi, & sic est actiuus respectu secundi actus intelligendi, ita quod habens notitiam primam confusam, actiuus est respectu notitiæ secundæ notitiæ.

Contra, hoc est contra opinionem istam, & contra Aug.

Contra opin. Quia ponit, quòd vniuersale vt in phantasmate, est ibi quasi in memoria: vt autem mouens ad actum intelligendi, est ibi præsens quasi in intelligentia, ergo per istam opinionem nullus actus intelligendi est memoriæ, sed intelligentiæ.

Est etiã hoc contra Aug. Vt apparet de Trin. 15. c. 21. Memoriæ, inquit, tribuentes omne quod scimus, etsi non inde cogitemus. Intelligentiæ verò proprio modo quodam tribuentes cogitationis informationem, & lib. eodem 15. cap. 7. Nihil intelligimus nisi per intelligentiam. Similiter arguitur ratione: quia actus ille, quo memoria est in actu primo, aut est idem cum illo actu intelligentiæ, & tunc idem erit ratio gignendi se: aut erit alius, & tunc, vel erit simul cum actu intelligentiæ, & tunc duo actus erunt simul. Aut non, & tunc memoria formaliter gignet, quando non erit: est enim memoria formaliter per te per illud quod non est, quando gignitur actus secundus.

Si etiam dicas, quod memoria est memoria per habitum scientialem: hoc non stat cum opin. Quia dicit, quòd per habitum nõ est obiectum præsens nisi in phantasmate, & ideo habentem habitum oportet recurrere ad phantasma, ad hoc, vt actu intelligat, ergo non est obiectum præsens, per habitum scientialem præcisè, sed per phantasma, quòd non est in parte intellectiua, & hoc magis patebit respondendo ad auctoritates Aug. ponentis scientiam in memoria, & non speciem impressam in intellectu, sicut arguitur ex verbis eius.

Et confirmatur hoc: quia habitus scientiæ, per quem reducitur intellectus de potenia essentiali ad accidentalem respectu actuum, de quibus loquitur Philosophus 2. de Anima, & 8. Physicorum. Præcedit actum intelligendi: sed scientia, quæ est habitus, sequitur actus: quia ex eis generatur, vnde illa scientia prima est species quædam, & habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, non tamen omnis habitus est species. t. 25. & 55. t. 32.

Et secundum istos non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu, sed tantum in virtute phantastica, quia secundum quemcumque modum est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum sunt omnia, quæ virtualiter continentur in subiecto. Igitur si obiectum vniuersale non sit per suum repræsentatiuum in intellectu, sed in virtute phantastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, maximè si phantasmata ordinatè concurrant. Et erit explicans omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit ibi fundamentaliter, &

perfe-

perfectio eius non erit perfectio intellectus, quod est contra Philosophum, & cum illa species phantastica virtualiter contineat actum intellectus, sequitur, quod actus ille erit in phantasia.

Ad quæstionem ergo dico, quòd oportet ponere in intellectu, vt habet rationem memoriæ speciem intelligibilem repræsentantem vniuersale priorem actu intelligendi naturaliter, & huius necessitas est duplex.

Vna ex conditione per se obiecti, quæ est vniuersaltas, quæ vt per se ratio obiecti semper præcedit actum, quòd non esset nisi esset species impressa in intellectu.

Alia est conditio, & dignitas potentiæ superioris, ne ipsa vilificetur. Quomodo autem vilificaretur, dictum est in præcedenti quæstione.

Ad euidentiam ergo quæstionis sciendum, quod memoria potest accipi tripliciter, vel intellectus sub ratione memoriæ.

Vno modo, vt est conseruatiua specierũ præteritorum: vt præterita sunt, & isto modo loquitur Philosophus in de Memoria, & reminiscentia. Alio modo, vt est conseruatiua specierum repræsentantium obiecta in se: siue sint realiter, siue non.

Et hoc modo loquendo de memoria dico, quòd oportet ponere speciem in intellectu, vt habet rationem memoriæ, tum propter vniuersalitatem, tum propter dignitatem potentiæ.

Tertio modo accipitur prout habet aliquod principium eliciendi aliquam notitiã actualem, quod tamen non manet sine actu secundo, quomodo posuit Auicen. Speciem in intellectu nostro, & de ista dicetur in quæstione sequenti. Hæc, quæ supra probaui

tex. 37. videtur esse intentio Philosophi 3. de Anima, vbi dicit, quòd anima est quodammodo omnia intelligibilia per intellectum, sicut sensibilia per sensum, quod non potest intelligi per habitum, quia non est similitudo repræsentatiua obiecti: quia sequitur actum aliquem habitus omnis.

Et confirmatur hoc: quia habitus scientiæ, per quam reducitur intellectus de po-

tex. 25. et 55. t. 32. tentia essentiali ad potentiam accidentalem respectu actuum, de quo loquitur Philosophus 2. de Anima. Et 8. Physic. necessario præcedit actum intelligendi scientia autem, quæ habitus est, sequitur actum, eò quòd generatur ex actibus.

Vnde ista scientia quæ reducit intellectum de potentia essentiali ad potentiam accidentalem est species, quæ verè est habitus quia nata radicari, & firmari in intellectu: sed tamen non omnis habitus est species, quia habitus actualiter radicatus, & firmatus, non est species, quæ præcedit actum nata radicari, & firmari: quia ista postea firmatur per actum.

Item secundum istos, non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu nostro, sed tantum in virtute phantastica: quia secundum quemcumque modum essendi, est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum essendi sunt omnia, quæ continentur in ipso obiecta virtualiter: igitur si obiectum non sit per suum repræsentatiuum in intellectu, sed in virtute phantastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto, erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, præcipuè si phantasmata ordinatè concurrant, explicant omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit in phantasia, & perfectio eius, & non erit perfectio intellectus, contra Philosophum; & sic cum istæ species in phantasia virtute sua contineat actum intellectus, ergo actus ille erit in phantasia.

Item August. 13. de Trin. c. 4. & 15. c. 3. inuestigat Trinitatem, vbi dicit, quòd impossibile est accipere imaginem Trinitatis ex anima nostra, vel in mente, nisi per hoc, quòd aliquid est in memoria, ex quo exprimitur aliud, tunc arguo sic. Si in mente est aliquid exprimens verbum, oportet, quòd hoc sit per aliquid intrinsecum, siue existens in memoria, sed non est exprimens verbum nisi memoria habens obiectum menti præsens intra se, aliàs non erit exprimens, ergo cum obiectum non sit præsens in memoria quidditatiuè, & realiter, nec vt est in phantasmate, necessariò erit præsens per speciem intelligibilem.

Ad argumẽta in oppositũ principalia primo apparet, quòd illud argumentũ primũ non cogit: quia si valeret, concluderet contra omnem opinionem, quòd nullo modo possit intelligi vniuersale, quidquid enim sit illud per quod vniuersale repræsentatur, similiter

ſimiliter repræſentabit, ſicut ſi eßet impreſſum ab obiecto: ſed ſi imprimeretur ab obiecto, imprimeretur à ſingulari, quia actus eſt ſingularis, ſicut argumentum dicit. Ideo reſpondeo, quòd alia poteſt eſſe ratio agendi, & alia ratio agentis. Singularitas eſt conditio agentis, non ratio agendi: ſed ratio agendi eſt ipſa forma exiſtens in ſingulari, ſecundum quam ſingulare agit. Cum ergo accipitur, quòd quæcumque ſpecies gignitur ab aliquo, repræſentat ipſum ſecundum illam rationem, ſecundum quam gignitur ab eo, ſi intelligatur de ratione gignentis, falſa eſt; ſi de ratione gignendi, concedi poteſt, & tunc non ſequitur, quòd repræſentat eum ſub ratione ſingularis, ſed ſub ratione naturæ, quia ratio naturæ eſt ratio gignendi.

Sed iſta reſponſio non videtur ſufficere: quia ita videretur, quòd ſpecies in ſenſu repræſentaret vniuerſale, & non ſingulare, quia ratio gignendi ſpeciem in ſenſu, non eſt ſingularitas, ſed ratio naturæ.

Ideo generaliter reſpondeo, quòd quando ſpecies gignitur ab aliquo, ſicut à totali cauſa, repræſentat ipſum ſub illa ratione, ſub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi, & etiam repræſentat ipſum concomitanter ſub ratione gignentis, aut ſaltem non ſub ratione oppoſita ratione gignentis, & ideo ſpecies in ſenſu non reprę ſentat obiectum ſub vna ratione vniuerſalis, quę eſt conditio oppoſita rationi gignentis ſingularis: ſed in propoſito obiectum non eſt cauſa totalis gignens reſpectu ſpeciei intelligibilis, quia cum ipſo agit intellectus agens ſicut partialis cauſa, & ideo genitum ab iſtis duabus cauſis poteſt repræſentare obiectum ſub oppoſita ratione ſingularitatis, quę eſt ratio gignentis.

Ad ſecundum de prę ſentia iſta, dico, quòd obiectum reſpectu potentię habet primo prę ſentiam realem, ſcilicet approximationem talem, vt poſſit gignere ſpeciem talem in intellectu, quę eſt forma intellectus.

Secundò, per iſtam ſpeciem genitam, quę eſt imago gignentis, eſt obiectum prę ſens ſub ratione cognoſcibilis, ſiue reprę ſentati. Prima præſentia prę cedit naturaliter ſecundam, quia prę cedit naturaliter impreſſionem ſpeciei, per quam eſt formaliter ſecunda prę ſentia: quando igitur accipitur, quòd ſpecies in intellectu non eſt cauſa prę ſentia obiecti, dico, quòd falſum eſt de prę ſentia ſub ratione cognoſcibilis, ſaltem in cognitione abſtractiua, de qua modo loquimur. Et cum probatur, quia prius eſt obiectum prę ſens, quam ſpecies ibi, hoc eſt verum de præſentia reali, qua agens eſt præſens paſſo, & intelligo ſic, quod in primo ſigno naturæ eſt obiectum in ſe, vel in phantaſmate præſens intellectui agenti: in ſecundo ſigno naturæ, in quo illa ſunt prę ſentia intellectui poſſibili, vt agentia paſſo, gignitur ſpecies in intellectu poſſibili, & tunc in tertio per ſpeciem eſt obiectum præſens ſub ratione cognoſcibilis.

Ad tertium Auguſt. 6. de Trinit. ponit memoriam eſſe multorum ſimul cognitorum habitualiter, ſicut patet ibi de perito multarum diſciplinarum, ergo oporteret ſecundum omnem opinionem ponere multa cognita in memoria habitualiter, & illa vt ſunt ibi, ſunt aliquo modo cauſa notitiæ genitæ ſecundum Auguſt. Et non niſi cauſa naturaliter, quatenus præcedunt actum voluntatis, igitur ſi argnmentum valet ſecundum omnem opinionem concluderet actualem cognitionem ſimiliter plurium.

Idem 10. de Trin. c. 5. 6. 7. & 14. c. 6.

Ideo reſpondeo, ſicut dictum eſt de primo cognito, ſecunda quæſtione huius tertiæ diſtinct. Quia cuiuſcumque ſpeciei, ſingulare fortius primo mouet ſenſum, eius phantaſma efficacius imprimitur, & primo mouet intellectum, & quo ad iſtum primum actum non eſt in poteſtate noſtra, quin intelligamus ſecundum Auguſt. 3. de Libero arbitrio. Non eſt in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur.

Sed iſto poſito actu in poteſtate noſtra, eſt cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti. De hoc diſtinct. 6. dicetur. Cum igitur dicit, aut poteſt mouere iſta ſpecies ad intellectionem, aut non. Dico, quòd poteſt. Sed ſi alia ſpecies fortius mouet, iſta impeditur ne modo moueat: poteſt autem poſtea per imperium voluntatis imperantis mouere ad cognitionem iſtius, & cuiuslibet alterius obiecti habitualiter cogniti.

Ad Algazelem dico, quòd ſimilitudo nihil valet: quia hic tollitur illud quod eſt

tex. com. 23. ibi ratio impossibilitatis, quod probatur per Aristotelem, & Commentat. 7. Metaphysices vbi volunt, quòd rationes oppositorum non sunt oppositæ in intellectu.

Ad quartum dico, quòd non tantum intellectus patitur ab obiecto reali imprimente talem speciem realem, sed ab illo obiecto, vt in specie intelligibili, patitur passione intentionali, & illa passio est receptio intellectionis, quæ est ab intelligibili, inquantum intelligibile est, relucens in specie intelligibili, & istud pati, est intelligere, sicut patebit in quæstione proxima.

Cum vltrà deducis, quod tunc intellectio non est motus rei ad animam, non sequitur, quia impressio speciei est quidam motus rei ad animam, quatenus res habet esse in illa specie, intellectio etiam sequens speciem impressam est motus rei ad animam, quatenus per intellectionem obiectum habet esse in anima actualiter cognitum, quod prius tantum habuit esse habitualiter cognitum, &c.

Ad rationes alterius opinionis; Cum primo arguitur in prima opinione, quòd recipere speciem conuenit sensui præcise, quia potentia est organica, dico quod hoc est falsum: quia illud nõ est præcisa causa, sed præcisa causa cuiuscumque potentiæ habendi speciem præsentem repræsentantem obiectum suum, est, quia ipsa est cognitiua, & natura dedit sibi, vt possit habere obiectum prius naturaliter sibi præsens, quàm cognoscat. Sed potentiæ organicæ dedit, vt obiectum sit præsens, non in potentia ipsa, sed in organo, hoc est in parte corporis, quam perficit potentia organica, & illa præsentia sufficit, quia totum cõpositum ex parte corporis sic mixta, & ex potẽtia habet speciẽ, & huic toti sufficiẽter obiectũ est præsens, quando species est in illa parte corporis. Cũ igitur intellectui nihil perfectionis auferatur, inquantum potentia cognitiua est: ex hoc, quòd non est organicus, immo magis additur sibi perfectio, sequitur, quod sibi possit esse obiectum præsens ante actum, sicut aliis potentiis: sed illa præsentia non erit per aliquid impressum organo quia non habet organum, ergo erit aliquid impressum illi potentiæ, tale autem impressum repræsentans, præcedens in potentia intellectiua actum intelligendi, voco speciem intelligibilem. Breuiter igitur dico quòd sensus habet obiectum præsens in illa parte corporis, quæ dicitur organum illius sensus: sed intellectus tam illam præsentiam priorem actu, quàm ipsum actum habet ratione eiusdem receptiui, & ideo falsum accipitur, quòd species talis non est nisi precisè propter organum. Natura enim causat talem partem talis corporis sic mixtam, vt sit perfectibilis à tali potentia animæ, & cõgruat operationi eius: quia materia est propter formam, & non è conuerso, ex 2. Physic. Et tex. Commentator primo de Anima. Membra 23.cõ. leonis non differunt à membris cerui, nisi 53. quia anima differt ab anima. Non igitur forma est propter materiam, sed è conuerso, & ideo talis pars facta est talis speciei receptiua, vt per talem speciem sit obiectum presens toti composito, quod est totum organum, vnde prima causa præsentiæ obiecti in specie non est talis dispositio corporis, sed prior causa est, vt potentia apprehensiua habeat obiectum actu cognoscibile sibi præsens: vel in seipsa, vel in aliquo, quòd est pars ipsius organi in tali operatione.

Ad aliud de Philosopho 3. de Anima, 4. ph. quòd intellectus est locus specierum, potest & in exponi, quòd intellectus dicitur locus spe- Por- cierum, quia saluans sicut dicitur, quòd ip ph. I- sius loci est seruare locatum, & organa sen sago- sitiuæ potentiæ non sunt loca, quia non ita gis. saluant species receptas in eis: species quippè intelligibiles non videntur deleri, sicut species sensibiles, ita est in organo, quod potest corrumpi per contrarium formaliter, vel per dispositionem in susceptiuo disconuenientem tali potentiæ, sicut patet per Philo ca. 1. sophum de Memoria, & reminiscentia. Senes, & iuuenes, idest pueri, sunt male reminiscitiui propter abundãtiam humorum nimiam, & etiam propter indispositionem, & læsionem organi; isto vtroque modo non est species intelligibilis in intellectu, vt per se deleatur per aliquod contrarium ad ipsam, seu per indispositionem receptiui. Aliæ multæ congruentiæ possent assignari circa illud vocabulum, locus, circa quod non oportet multum immorari.

Quod additur de Philosopho, qd speculamur, quod quid est in phantasmatibus, &c.

pro

pro omnibus talibus auctoritatibus dico, quod talis eſt connexio iſtarum potentiarum, ſcilicet, phantaſiæ, & intellectus, pro ſtatu iſto, quòd nihil intelligimus in vniuerſali niſi cuius ſingulare phantaſiamur, nec eſt alia conuerſio ad phantaſmata, niſi quòd intelligens vniuerſale imaginatur ſingulare eius, nec intellect⁹ videt, quod quid eſt in phantaſmatibus, ſicut in ratione videndi, ſed intelligens quod quid eſt, relucens in ſpecie intelligibili, videt illud in ſuo ſingulari, viſo per virtutem phantaſticam in phantaſmate.

Quod adducitur de Auguſt. quòd non ponit ſpeciem intelligibilem in memoria ſed ſcientiam.

Reſpondendo dico, quòd vbi ponit ſcientiam, ſtatim ponit aliquid, quod includit ſpeciem intelligibilem, licet non vtatur iſto vocabulo, quia 15. de Trinit. capitulo 10. cum præmiſiſſet ex ipſa ſcientia, quam memoria tenemus, gignitur verbum. Subdit, quòd formata cogitatio ab ea re, quam ſcimus, verbum eſt. Et idem de Trinit. 15. cap. 11. Cum præmiſiſſet, ſimillima eſt viſio cogitationis viſioni ſcientiæ, ſubdit. Quando ergo eſt in notitia, hoc eſt in verbo, tunc eſt verum verbum, & eodem capit. 12. Tūc enim eſt verbum ſimillimum rei notæ, de qua gignitur, & imago eius quando de viſione ſcientiæ viſio cogitationis exoritur, ſubdit. Nec intereſt, quando id didicerit, qui quod ſcit loquitur. Similiter capite 22. Quando ad memoriam meam aciem cogitationis meę aduerto, ac ſi in corde meo dico, quod ſcio, &c.

Item 15. de Trinit. 27. Quando loquitur de luce, in qua videntur vera ipſa, inquit, oſtendit verbum verum eſſe in te, quando de ſcientia tua gignitur, id eſt quando quod ſcimus dicimus. Hæc ille.

Ex iſtis omnibus apparet, quòd illud, quòd Aug. tribuit memoriæ ratione ſcientiæ, vt gignenti, exponit ſe ſemper de obiecto præſente in memoria. Non eſt autem obiectum præſens in memoria, vt memoria intellectiua eſt per ſcientiam, vt eſt habitus diſtinctus à ſpecie, ergo oportet, quòd illam præſentiam eſſe intelligentia per ſpeciem intelligibilem, & ſub illa ratione, ſub qua diſtinguitur ab habitu ſcientiæ propriè ſumptæ, & hoc modo etiam debet accipi illud verbum Philoſophi, 3. de Anima, qui cum præmiſiſſet, quod anima eſt quodam- tex.
modo omnia: ſubdit quòd per ſenſum eſt ſen- 37.
ſibilia, & per ſcientiam ſcibilia. Scientia quippè ibi tam apud Philoſophum, quàm apud Auguſt. in locis prædictis accipitur pro ipſa præſentia habituali obiecti in memoria intellectiua, quæ præſentia habitualis eſt virtualiter ſcientia: quia in obiecto ſic præſente, concipitur virtualiter tota ſciētia de tali obiecto.

Hæc ſpecies eſt illa ſcientia, quæ reducit intellectum de potentia eſſentiali ad acci-
dentalem, ſecundum Ariſt. 8. Phyſicorum, tex.
& 2. de Anima, non autem illa, quæ pro- 32.
priè dicitur ſcientia, quæ eſt habilitas que- t. 25.
dam derelicta ab actibus: nam ante iſtam, & 55.
ad primum actum conſiderandi requiritur, quòd ſit iam reductus intellectus de potentia eſſentiali, ad accidentalem, alioquin non operaretur tunc magis, quàm prius: vnde in cognitione ſpecies, in qua relucet quidditas dicitur ſcientia, non tantum virtualiter: quia totam continet, ſed formaliter poteſt dici habitus cognitiuus, quia eſt qualitas manſiua in intellectu diſponens ipſum ad actum.

Et ex hoc habetur argumentum pro ſpecie intelligibili: quia non videtur quomodo aliqua ſcientia tota dici poſſit vna ratione primi obiecti, niſi quatenus illa ſcientia continetur virtualiter in illo primo obiecto intelligibili, non enim tota illa ſcientia dicitur vna ab obiecto, quatenus relucet in phantaſmate, quia illa non eſſet vnitas alicuius habitus intellectualis, ſed alicuius imaginabilis.

Quod arguitur poſtea in ſecunda opin. quod potentia, quæ eſt ad aliquem actum ordinata, actuatur primo per illum actum. Dico, quòd quælibet potentia apprehenſiua, vt apprehenſiua eſt, eſt in potentia ad apprehendere primò primitate perfectionis, licet non primo primitate via generationis, & quandoque primo primitate generationis: quando ſcilicet obiectum in ſe eſt præſens tali potentiæ, vt actu cognoſcibile ab ea, tunc enim non oportet ante actum in potentia aliquid aliud fieri, in quo ipſum obiectum ſit præſens, ſed primum, quod fit ab eo eſt actus: quando autem obiectum non eſt natum in ſe eſſe præſens

ſub

ſub ratione actus cognoſcibilis à tali potentia, tunc quælibet potentia apprehenſiua eſt in potentia ad apprehenſionem,& ad illud, in quo cognoſcibile erit præſens, & prius ordine originis eſt in potentia ad habendum iſtam præſentiam, quàm ad habendum actum,& ita eſt in propoſito. Senſibilia enim non ſunt nata in ſe eſſe præſentia intellectiui ſub ratione actu intelligibilium,ſed tantum in ſpecie intelligibili poſſunt ſic eſſe præſentia, & hoc quantum ad intellectionem abſtractiuam, de qua eſt ſermo in propoſito, & ideo potentea appræhenſiua reſpectu talium eſt in potentia ad duplicem actum, & ab agente approximato prius ordine originis recipiet priorem actum,quam poſteriorem,nec tamen intelligo ita iſtos actus eſſe ordinatos,quòd prior ſit ratio recipiendi reſpectu poſterioris: ſicut, ſcilicet ſuperficies eſt ratio recipiendi albedinem: tunc enim intellectus reſpectu nullius intelligibilis recipere poſset actum ſecundum,qui eſt intellectio,niſi prius haberet actum primum: vt ſpeciem eiuſdem obiecti:ſed intelligo, quòd intellectus de ſe eſt ratio immediata recipiendi vtrumque actum,ipſi actus tamen inter ſe ſunt ordinati,quando obiectum non eſt natum eſſe præſens in ſe:quia tunc oportet prius naturaliter eſſe illum actum, quo obiectum eſt præſens,vt intelligibile, quàm illum, qui elicitur circa obiectum intelligibile, vt præſens.

Si inſtetur contra iſtam ſolutionem: quia nunquam pluralitas eſt ponenda niſi propter neceſſitatem, primo Phyſicorum. tex. 50. *Hic autem non videtur neceſſitas, quia obiectum videtur ſufficienter præſens in phātaſmate,ergo non eſt ponenda iſta ſpecies in intellectu. Reſpondeo, quòd neceſſitas eſt ſemper dignificare naturam nobilem quando non apparet aliquid manifeſtè repugnans: ſed magna vilificatio naturæ intellectiuæ, vt intellectiua eſt, videtur eſſe, quòd non poſſit habere obiectum ſuum ſibi præſens in ſe, abſque mendicata præſentia à potentijs inferioribus, cum quibus contingenter coniungitur in ratione potentiæ, & tamen,quòd potentiæ aliæ inferiores poſſint habere obiectum ſibi præſens vt in ſe, & ſi intellectus poſſit habere obiectum ſibi præſens in potentia inferiori, non tamen ſumma præſentialitate poſſibili præcedere actum intelligendi, & ſicut alijs potentijs cognitiuis,ita multo magis iſti potentiæ debet concedi obiectum eſſe ſummè præſens, quantum poteſt eſſe præſens, ante actum cognoſcendi, & hic non ſaluatur niſi in ſpecie intelligibili. Non etiam ponitur perfectio ſumma poſſibilis potentiæ cognitiuæ, niſi ponatur eam poſſe conſeruare ſpeciem intelligibilem præter actum, & ita habere obiectum ſuum præſens conſeruatum ſine actu,quia hoc conceditur ſenſitiuè,& perfectionis eſt in cognitiua, quòd non dependeat ab aliquo in cognitione ſua, ſed quòd poſſit habere obiectum præſens, ſine dependentia ad aliam potentiam.*

Diſputatur an dentur ſpecies ſenſibiles,& defenditur pars affirmatiua, quæ eſt Scoti. Cap. II.

LVdouicus Buccaferreus 3.de Anima, Franciſcus Piccolomineus l.3.de Humana mente,cap.8. & multi alij ſuſtinēt, quòd non datur ſpecies ſenſibilis diſtincta ab actu ſentiendi;Hanc ſuam ſententiam probant multis rationibus.

Primo,Hæc ſpecies ſenſibilis diſtincta ab actu ſentiendi,eſt inutilis,ergo non eſt ponenda; Antecedens probatur: quia Ariſt.2.de Anima,tex.141.ait, eundem eſſe actum rei ſenſibilis, & ſenſitiui: at actus ſenſitiui eſt iudicium, ſiue actus ſentiendi, ergo actus etiam ſenſibilis erit aliquod non diſtinctum à iudicio, & actu ſentiendi. 1. rō.

Secundo, Si darētur hæ ſpecies diſtinctæ ab actu ſentiendi,tunc poſſent ſeruari per memoriam abſque eo,quod præno ſcerentur,quòd minimè accidit: nam experientia percipimus ſolum id memoria ſeruari,quòd prænouimus. 2.

Tertio apertè Ariſtotel.has ſpecies diſtinctas ab actu ſentiendi reijcit in libro de ſenſu,& ſenſibili;vbi diſputans aduerſus Democritum,damnat ſentētiam eius de modo videndi:volebat enim Democritus viſionem fieri per ſpecies ex viſibilibus prodeuntes: ibi autem Ariſt. fatetur ſenſibilia agere: at negat dari ſpecies diſtinctas ab actu ſentiendi. 3.

Quarto,quidam ita argumētatur:Iſtę 4.

species sensibiles spirituales, & distinctæ ab actu sentiendi, non sunt necessariæ, ergo non sunt ponendæ; Probatur antecedens; Obiecta sensuum, & maximè quattuor vltimorum, agunt immediatè in sensu materialiter, ergo non est necessaria aliqua species spiritualis, antecedens probatur in singulis illis quattuor sensibus: in tactu non fit sensatio nisi per tactibiles qualitates, nisi per corporeum materialem contactum, ergo necessariò agunt materialiter: corpus enim calidum non potest esse contiguum corpori frigido, quin illud calefaciat: ecce, quod per actionem illam realem corpus frigidum si vim sentiendi habet, se cognoscit sentire calorem; idem de gustabili dicendum, non enim sentitur nisi gustabile tangat, & agat materialiter in linguam, & illam afficiat sapore materiali. Sonus quoque est realis motus partium aeris: vnde flante vento vehementi, feruntur ad aures nostras soni, quos non flante vento non sentiremus; ventus verò aduersus illos pellit à nobis; Idem de odoribus qui feruntur ad nos à ventis: at si essent species spirituales non sic defererentur, agunt ergo materialiter, & sic non est necesse ponere has species spirituales, & distinctas ab actu sentiendi. Propter has rationes dicunt non debere nos ponere species sensibiles, & aiunt sufficere obiecta sensibilia, quæ per se agunt in sensus, emittendo quosdam vapores in medium, quibus perceptis à sensibus, fit sensatio absque vlla specie sensibili præcedente sensationem.

Opin. Scoti probatur & refellitur opin. superior recitata. Ex altera parte Auerroes, Scotus D. Thom. & omnes ferè alij philosophi, sustinent speciem sensibilem dari & illam esse distinctam ab actu sentiendi, & præcedere actum sentiendi; est enim idolum, & imago obiecti: cum enim obiectum sensibile materialiter non possit sentiri, producit speciem sensibilem, quæ ipsum repræsentat, & defert potentiæ sensitiuę, & proinde potentia sentiens simul cum illa specie tamquàm obiecto, producit sensationem, vt diximus in Theoremate de sensu agente, cap. 2. quod ergo detur species sensibilis distincta ab actu sentiendi, probatur in primis à Scoto (licet breuiter: neque enim hæc dubitatio tunc temporis erat excitata, quia est nimis clara sententia Arist. vt nunc ostédimus) in 1. Sentent. dist. 3. q. 6. in corpore quæstionis, vt videre est in cap. antecedenti, vbi illam quæstionem adduximus totam ad litteram; probatur inquam auctoritate Arist. 3. de Anima, tex. 37. vbi ait Philosophus, quod anima est quodammodo omnia, sed diuerso modo quàm antiqui asserent: dicebant enim antiqui, quod anima erat omnia materialiter: at Philosophus ait, quod anima est omnia per similitudiné, & declarat hoc modo suam sententiam; *1. rõ.* Omnia, quæ sunt, vel sunt sensibilia, vel intelligibilia, & rursus, in textu 38. magis hoc declarat: ait enim, quod intellectus quandoque est in actu, & quandoque in potentia: & similiter sensus quandoque est in actu, & quandoque in potentia: quã do intellectus est in potentia, ita quod nõ intelligat actu, tunc est res intelligibilis non actu, sed potentia: quando autem actu illas res intelligit, fit illa res actu, & idem dicit de sensu; Modo constat, quod anima per sensum non fit res sensibiles materialiter: nam homo vidédo leonem, non fit leo materialiter, & realiter, neque audiendo sonum, fit sonus materialiter, ergo sequitur, quod fiat res sensibiles solum spiritualiter, & per similitudinem, & sic intellectus etiam fit res intelligibiles per similitudinem, quia recipit in se species rerum intelligibilium; Hoc modo etiam differt ab antiquis, qui dicebant animam esse omnia materialiter; pro tanto ergo anima dicitur fieri res sẽsibiles, quia recipit in se species repręsentantes res sensibiles, & intellectus fit res intelligibiles, quia recipit in se species rerum intelligibilium. Secundo clarissimè Aristot. voluisse *2. rõ.* dari has species sensibiles distinctas ab actu sentiendi, elicitur ex 2. de Anima, textu 121. ibi enim apertè asserit, sensum esse susceptiuum specierum sine materia: & exemplificat, vt cera annuli sine ferro, & auro recipit signum; modo forma sensibilis sine materia est ipsa imago spiritualis rei sensibilis, quam nos speciem sensibilem dicimus; Neque aliquis potest cauillare, dicendo Aristot. ibi loqui de aliquo vno sensu solum, vt de visu, quoniam ibi protestatur se loqui de omnibus sẽsibus:

ait

ait enim (*Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere: quoniam quidem ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia, &c.*) declarando magis hanc veritatem in illo textu in calce ait, quòd vnuſquiſque ſenſus patitur à proprio obiecto, vt viſus à colore, guſtus ab humore, auditus à ſono, &c. ſed non patitur ab his obiectis eo modo, quo ſunt obiecta, id eſt, à propria eorum ſubſtantia, & materialiter, ſed inquantum huiuſmodi obiecta re præſentantur per imaginem, & per quandam rationem ipſa repræſentantem; quẽ locum exponens optimè Auerroes, ait: Si ſenſus reciperet formas ſenſibiles cum materia, ſequeretur ſenſibilia habere idẽ eſſe in anima, & extra animam, quia vtrobique haberent eſſe materiale, quòd tamen eſt falſum: quia in anima ſunt intentionaliter, extra animam, materialiter. Neque valet ſi quis dicat, hanc ſpeciem de qua loquitur Ariſtot. eſſe eundem actum ſentiẽdi; eſt enim clarus text. quòd loquitur de imagine, & ſpecie repræſentãte, & mouente potentiam ſenſitiuam; ait enim, quòd ſenſus patitur ab obiecto ſenſibili nõ materialiter, ſed per imaginem, & ſimilitudinem eius; modo actus ſentiẽdi non mouet ſenſum, ſed eſt effectus motionis, & ſubſequitur motionem, vt patet. Præterea ait, quod ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia, ſicuti cera eſt ſuſceptiua ſigni annuli: ſignum autem annuli non eſt actus impreſſionis factæ in cera, ſed pura imago annuli repræſentãs annulum. Item hęc forma ſenſibilium ſine materia, quam recipit ſenſus, eſt permanens, ſicuti ſignum annuli impreſſum cerę permanet; at actus ſentiendi tranſit, imago autem illa ſenſibilis, permanet. Sed hic locus eſt nimis clarus, ideo ad alia accedamus. Hoc etiam habetur expreſ-
3. ſè ex eodem 2. de Anima, textu 138. ibi enim Ariſt. repetit eandem ſententiam, quam habet textu 121. ſcilicet, quod ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpeciei ſenſibilis ſine materia; & hoc probat, quia abeuntibus ſenſibilibus inſunt ſenſus phantaſiæ, quibus ſentiunt, id eſt, abeuntibus ſenſibilibus, etiam ſentimus, ſignum eſt ergo, quòd remanent quædam imagines ſpirituales in ſenſibus, & phantaſia, quæ repræſentant nobis ipſa ſenſibilia, quibus ſentimus; Modo iſta, quæ remanent abeuntibus ſenſibilibus non poſſunt eſſe actus ſentiendi, quia iſti actus non poſſunt manere, & eſſe ſine obiecto; ideò abeuntibus ſenſibilibus, quæ ſunt obiecta, non poſſunt manere actus. Præterea, actus ſentiendi non poteſt haberi niſi adſit obiectum, quod ſentiatur, actus etiam ipſe ſentiendi non poteſt inſeruire pro obiecto; tum, quia ipſe eget obiecto ad hoc vt ſit; tum, quia actus eſſet obiectum actus, quod eſt inconueniens; ergo ſi abeuntibus ſenſibilibus materialibus in phã taſia fiunt ſenſationes, & actus ſentiendi eliciuntur, neceſſe eſt dicere, quod in phã taſia remaneant imagines repræſentantes ſenſibilia, quæ ſint omninò diuerſa ab actu ſentiendi, & quas recipiente ſenſu, & mediante phantaſia fiant ſenſationes imaginariæ.

Quartò, fortiſſima ratio deſumitur ex dicto Ariſtot. communi, quòd ſenſibile 4.
poſitum ſupra ſenſum, non facit ſenſationem; ſed eſt neceſſe quod intercedat medium, tunc ita argumentor. In ſenſatione potentia ſenſitiua patitur à ſenſibili, quia ſentire eſt pati, & non niſi ab obiecto: at obiectum materiale non tangit ſenſum, quia poſitum ſupra ſenſum non fit ſenſatio, ergo eſt neceſſe, quod detur aliqua res ſpiritualis repræſentans ipſum ſenſibile, quæ per medium deferatur ad organum, & potentiam ſenſitiuam, à qua ſenſus patiatur, & ſic fiat ſenſatio. Quòd ſi quis dicat, ſenſibile quidem non poſſe poni ſupra ſenſum, quia non fieret ſenſatio, non tamẽ propter hoc recurrendum eſſe ad ſpeciem ſpiritualem, quoniam ſenſibile obiectum emittit quoſdam vapores, qui deferuntur ad organum ſenſus, & ſic fit ſenſatio. Contra: Si hoc eſſet verum, vt optimè notauit Zabarella, valeret ſolum in ſenſu olfactus, non enim in alijs ſenſibus ſenſatio fit per exhalationem humorum; ſed neque in hoc ſenſu valet: quia odor habet eſſe materiale tam in vapore exhalato, quàm in corpore à quo exhalatur vapor, & ideò eadem ratio eſt vtrinque: vnde ſi corpus à quo exhalatur vapor, poſitum ſupra organum, non ſentiri poteſt, neque vapor exhala-

tus positus supra organum poterit sentiri, quia est sensibile materiale: necesse est ergo reperiri speciem repræsentantem odorem, per quam fiat sensatio, & olfactio; & per hanc vltimam rationem impugnatur quoque modus, quo aduersarij dicunt fieri sensationem. Iacobus Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, capite 5. tenet, quòd species nil aliud sit, nisi ipsamet sensatio; in libro autem de Sensu agente, capite 8. & 9. tenet speciem sensibilem distingui à sensatione, & præcedere ipsam sensationem, vt patet in toto illo libro, sed præsertim confutando opinionem Scoti ait, quod obiectum non concurrit ad causandum sensationem, sed solum subministrat speciem sensibilem, sine qua fieri non potest sensatio; adeo quòd distinguit sensationem à specie, & sic est sibi inconstans: neque hæc eius inconstantia potest saluari vllo modo, quia ipse in libro de Sensu agente, capite 5. commendat opinionem Alberti, dicentis qualitates sensibiles producere, & multiplicare in medio species suas: tenet autem in eodem libro de Sensu agente, capite 8. & 9. quòd actus sentiendi producitur non ab obiecto, neque à specie sensibili, sed à sola anima: tenet enim, quod sensatio nil aliud sit nisi iudicium factum ab anima de obiecto sensibili, ex quo patet apud eum nullo modo posse esse idem, speciem sensibilem, & sensationem: quia hæc producitur ab anima solum, illa ab obiecto solum: ideo, vt sibi apertè contradicens, dimittatur. Ideo ad rationes aduersariorum est respondendum; ad primum facilis est responsio intuenti textũ illum 141. Aristotel. verum est quidem, quòd actus sensibilis, & sensitiui, est idem, & hoc dicit ibi Aristot. sicuti enim actus agẽtis, & passi, mouentis, & moti, secundum substantiam est vnus, & idem, tamen est diuersus ratione, vt in eodem tex. docet Aristot. & paulo ante in tex. 138. & 3. Phys. circa textũ 20. & inde, ita actus sensibilis, & sensitiui est vnus, & idem secundum substantiam, quia sensibile agit, & sensus patitur: secundum rationem verò differunt, quia, vt prouenit à sensibili, dicitur actio,

obin. Zab.

Ad rõnes Picc. Ad 1.

vt recipitur in sensu dicitur passio: attamen ex hoc non infringitur sententia nostra, sed potius confirmatur: quia quæro, quodnam est illud sensibile, quod producit hunc actum simul cum sensu? certè non est sensibile materiale, quia illud positum supra sensum non facit sensationem, ergo est illa species sensibilis repræsentans obiectum reale, & materiale, non ergo ex hoc habetur quod istæ species sensibiles sint redundantes.

Ad 2. Ad secundum negatur consequentia quam non probat: seruantur enim quidem in memoria, sed prius prænoscuntur, quia nihil est in memoria, quod non sit præcognitum à sensibus externis, & internis: talis autem eius consequentia, quod si tales species sensibiles dentur, possent seruari in memoria absque eo, quod prænoscantur, vnde deducatur, non video.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd Arist. sensit visionem fieri per species sensibiles colorum; ad illud verò de sensu, & sensibili, Respondetur, quòd non reijcit Democritũ in hoc, quod posuit species ex visibilibus prodire, & recipi in medio, & tandem in oculo, quia etiam hoc admittit Arist. dum sustinet, quòd visio fit per receptionem, non per extramissionem: sed reprehendit, quia Democritus putauit, quod visio nil aliud sit, nisi receptio speciei in oculo, qui est organum potentiæ visiuæ: quod est falsum: quia tunc sequeretur, quod omne illud, in quo recipitur aliqua imago, videret, & sic speculum, in quo recipiuntur species rerum, videret, quod est absurdum: Visio ergo non est receptio speciei in organo, sed est receptio cognitionis speciei, & iudicij de specie in potentia visiua, sicuti vniuersaliter est omnis sensatio, vt suo loco suprà diximus.

Ad 4. Ad quartum, dimissis multis quæ dici possẽt, breuiter conceditur obiecta illorũ quattuor sẽsuũ agere materialiter in medium; hoc enim est necessariũ: vnde etiã color, qui est obiectum visus, agit in medium perspicuũ materialiter: sed nõ propter hoc sequitur, quod nõ agãt quoque spiritualiter, & producãt species spirituales sensibiles, alioquin non possẽt producere

cere

cere sensationem, vt ostendimus quia sensus recipit species sine materia: ista autem species necessariò debet recipi, vel in medio, vel in organo; & notandum est, quod istæ species dicuntur spirituales, non quia non sint entia realia, quia si non essent entia realia, esent nihil, sed sunt quædam res tenues, & leuis entitatis admodum, & sunt imagines, quibus aliæ res repræsentantur, & istæ habent varios gradus: aliæ enim magis, aliæ minus accedunt ad materialem naturam, & sic moueri per medium posunt aliquæ magis, aliquæ minus, vt etiam notauit Zabarella libro de Sensu agente, cap. 6. Respondendo ad vltimum.

Exponitur opinio eorum qui negant dari species intelligibiles impressas.
Cap. III.

NOn leuis est difficultas inter Philosophos, nunquid dentur species intelligibiles, quas diximus in Theoremate de operatione intellectus agentis produci per primam operationem eiusdem intellectus agentis. Duæ itaque sunt omninò oppositæ sententiæ. Altera est Scoti, & D. Thom. quos nonnulli alij sequuntur, vt Gregorius Ariminensis, 2. Sent. dist. 7. q. 3. & 1. dist. 3. q. 1. Zimara Theoremate 82. & multi alij, licet Scot. & D. Thom. postea differant quantum ad modum ponendi istarum specierum; nam Scotus vult, quod gerant vicem obiecti, & inseruiant pro repræsentatione ipsius obiecti realis, quod per se non potest esse præsens intellectui. D. Thom. verò vult, quod species ipsa sit forma intellectus, mediante qua intellectus intelligat; De qua re disputauimus in Theoremate de causis producentibus intellectionem: pro nunc sufficit, quod consentiunt, quod dantur species intelligibiles impresæ. Alij verò, vt Henricus de Gandauo. Ioan. Bacchonus 2. Senten. d. 6. q. 1. art. 3. Mercenarius in suis Dilucidationibus, Franciscus Piccolomineus lib. de Humana mente, cap. 7. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 5. & per totum, Buccaferreus 3. de Anima, lectio. 22. & omnes ferè recentiores, negant dari species

Duæ opposita sent. 1. est Scoti D. T. & aliorū.

opin. Hēr. Bacc. Mer. Picc. & Zab. decl. qd sit

impresas: sed tamen inter ipsos est aliquod dissidium. Sed pro intelligentia est sciendum nunc crassa Minerua, quid sit species intelligibilis impresa; nam ex dicendis melius patebit, quid ipsa sit; pro nunc ergo species intelligibilis impresa nil aliud est, nisi quædam imago, & quoddam idolum repræsentans obiectum intelligibile, quod quidem idolum, & imago, appellata species intelligibilis, formatur ab intellectu ex phantasmate existente in phantasia; appellatur autem species impressa, quia imprimitur in ipso intellectu ante intellectionem ipsam, & remanet etiam in ipso intellectu post actum intelligendi: isti ergo qui negant dari has species impressas, dicunt sufficere phantasma absque illa specie: nam phantasma illustratum à lumine intellectus agentis, ostendit, & repræsentat intellectui possibili obiectum intelligibile sufficienter, ita, vt possit haberi intellectio absque vlla alia specie intelligibili: & ipsum phantasma appellant speciem expressam; appellant speciem, quia illuminatum ab intellectu agente, repræsentat obiectum intelligibile; in eo enim relucet: appellatur verò expresa quia non imprimitur, neque remanet in intellectu, sed tantum exprimit, & repræsentant obiectum intelligibile; omnes autem isti, & maximè recentiores, dicunt, ipsam intellectionem actualem esse veram speciem intelligibilem: quia ipsa est res intellecta in esse cognito, quæ tantum habet ese in actu, dum fit, & producitur: sed cessante operatione intellectus, ipsa quoque cessat, cum nil sit præter ipsam actualem intellectionem; & hæc potest dici species impresa; quia re vera intellectio actualis imprimitur in ipsomet intellectu actualiter: nā intellectio est in intellectu tamquam in subiecto, quo ad hoc est postea aliquod paruum dissidium, sed parui momenti; Solum in hoc aliqui discrepant, quia negant hāc intellectionem esse aliquod ens reale, id est, esse qualitatem realem receptam in intellectu; sed volunt esse tantum quādam relationem; quæ disputatio non pertinet ad præsentem locum. Redeundo ergo ad nostrum propositum, illi

spec. intel ipres.

qui negant dari species impressas distinctas ab actu intelligendi, quæ præcedat actum ipsum intelligendi, & remaneant post ipsum, vtuntur his rationibus, ex Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 6.

1. rō. cōtra spec. impr. Primò, si species imprimeretur in intellectu, sequeretur, quòd intellectus necessariò semper illam intelligeret, consequens est manifestè falsum, vt patet; Consequentia probatur: quia species non potest imprimi in intellectu nisi abiuncta à materia, & nudata conditionibus materialibus, secundum autem Arist. in Cont. 15. & 16. 3. de Anima, omne abiunctum à materia est actu intelligibile; immò intellectus, & intellectio ipsa; species ergo quæ imprimitur est intellectio; ergo nulla alia species datur, quæ sit distincta ab intellectione, & præcedat intellectionem,

2. & remaneat post eandem. Secundo fortius arguit aduersus ponentes species intelligibiles habere rationem obiecti, vti est Scotus; Sic sequeretur necessario stante hac opinione, quod intellectus semper intelligeret; consequens est apertè falsum; consequentia probatur: quia intellectus est semper aptus ad intelligendū, est enim potentia naturalis, habet obiectum actiuum, quod semper est præsens, scilicet istam speciem impressam, ergo semper intelligeret.

3. Tertiò, Nulla forma ab agente producta in patiente, potest habere locum agentis, quia nulla forma agit in suam materiam, in qua est, sed habet potius locum effecti, vt patet de forma ignis in ligno genita, non habet locum efficientis respectu illiusmet materiæ ligni, sed solum formæ effectæ, ergo frustra ponitur hæc species intelligibilis à Scoto, vt gerat vicem obiecti, & agat in intellectum, cū

4. hoc munere fungi minimè possit. Quartò, si daretur species impressa præcedens, & manens post intellectionem, sequeretur dari memoriam intellectiuam, consequentia est clara, & consequens est falsum: vt habetur ex Arist. lib. de Memoria, & reminiscentia, vbi Arist. statuit solum memoriam sensitiuam, non intelle-

5. ctiuam. Quintò, arguunt aliqui alij, vt refert Zabarella cap. 5. libri citati, sic. Aristot. 3. de Anima, tex. 5. ait, intellectum nihil esse actu eorum, quæ sunt antequā intelligat: at si poneretur species intelligibilis in intellectu præcedens operationem intellectus, intellectus esset factus aliquid antequam intelligeret; Item textu 14. eiusdem 3. de Anima, habet Aristot. quod intellectus noster antequam intelligat, est tamquam tabula rasa, in qua nihil est depictum; non vult ergo Arist. aliquā speciem in intellectu præcedere intellectionem. Huic rationi maximè innititur Bacchonus 2. Sentent. loco suprà citato.

Sextò, satis saluatur intellectio per speciem expressa, id est, per solum phantasma illustratum ab intellectu agente, ergo superfluum est ponere species impressas diuersas ab intellectione; consequentia est clara: quia frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. Antecedens patet: quoniam præsentia obiecti apti nati ad mouendum, potest sine alicuius auxilio producere intellectionem, si nihil impediat. Septimò, forma non potest esse subiectum accidentium, intellectus est forma, ergo non potest esse subiectum specierum, quæ sunt accidentia. Octauo, substantia æterna non est capax accidentium variabilium, intellectus est substantia æterna, species verò sunt accidentia labilia, ergo intellectus non potest recipere species. 6. 7. 8.

Picc. His rationibus vtitur ferè omnibus Franciscus Piccolomineus quoque in libro 3. de Humana mente, cap. 7. & insuper addit has. Nonò, Superius non perficitur ab inferiori, vt à propria forma: at mens est superior quidditate materiali, ergo intellectus non perficitur ab hac specie. Decimò, Si species reciperetur in intellectu, & in illo seruarentur, habitus non esset necesse dum colligere volumus, aliquod phantasma speculari, at Aristot. voluit, quod numquam intelligere possumus nisi speculando phantasmata; iudicauit enim Aristot. quod non possit fieri intellectio sine actione phantasmatis; & hanc rationem multum exaggerat Zabarella, capite 8. lib. eiusdem, de Speciebus intelligibilibus aduersus Scotum. Vndecimò ex 7. Phys. argumentatur textu 20. vbi Philosophus habet hæc verba. (Vt igitur ne- 9. 10. 11.

que cum

que cum dormiens excitatur, aut ebrius es-
se desinit, aut ægrotus conualescit, fit sciēs,
quamuis prius non valuerit vti, & agere
secundum scientiam, sed abeunte pertur-
batione, & ad tranquillitatem redacta
mente, inest potentia ad scientiæ vsum, ita
huiusmodi aliquid fit in prima scientiæ a-
deptione; perturbationis enim quies quæ-
dam fit & tranquillitas, &c. & colligens
inquit patet itaque quòd alteratio in sen
sibilibus, & in sentiente animæ parte, in
alia autem nulla nisi ex accidenti conspi-
cuè Philosophus affirmat in mente nil re
cipi, sed solum ex ea prodire iudicium;
quod eo loci etiam confirmat Auerroes.
Ioã. Bac. Io. Bacchonus 2. Sent. pro hac sententia
arguit multipliciter, sed maximè inniti-
tur secundæ rationi superius adductæ, &
multis auctoritatibus Auerrois; sed præ-
ter eas sic arguit; Si ponatur species im-
12. pressa, sequitur quod primus actus intel-
lectus erit reflexus, & non rectus; conse-
quens est falsum, vt patet: consequentia
probatur: quia aspectus intellectus ad il-
lud, quod est formaliter, & subiectiuè in
ipsomet intellectu, est aspectus reflexus:
at si ponitur species in quodam esse ex-
presso, & obiectiuo, & non impresso, vt cō
tingit ponendo hanc speciem esse phan-
tasma illuminatum, actus primus intelle-
ctus erit rectus: quia actus primus intelle
ctus est aspectus obiecti extra se, & non
in se impressi. Item aut intelligere est age
13. re ipsius intellectus, & tunc non oportet
ponere speciem impressam: quia poten-
tia actiua nata est se ipsa producere actū
proprium præsente illo, quod causat,
quod est species expressa nempè phantas
ma sine aliquo alio; Aut intelligere est pa
ti, causatum ab obiecto, & tunc etiam nō
oportet ponere speciem præuiam: quia
primum, quòd ponitur causari ab obie-
cto, est passio recepta in passo, quæ non
Vlt. ratio est species. Vltimo, obiectum præexigitur
potētiæ, quo ad actum suum in quodam
esse obiectiuo expresso, non impresso; An-
tecedens patet, quia hæc vnio est cogno-
scentis, & cogniti, quæ nil aliud requirit,
nisi quod cognoscibile sit præsens cogno-
scenti in esse obiectiuo expresso. Pro hac
opinione sunt multæ aliæ rationes addu-
ctæ ab Henrico, quas quoniam Scotus in
præadducta quæstione adducit, & soluit,
nolui repetere.

Allata opinio reijcitur, & sententia Scoti probatur, & declaratur. Cap. IV.

Scotus 1. Sent. dist. 3. q. 6. enixè hanc
recitatam sententiam, quam ipse tri-
buit Henrico, funditus euertere conatur,
& oppositam sustinet esse veram, scilicet,
quòd dantur species intelligibiles impres
sæ omninò distinctę ab ipsa intellectione,
præcedentes actum intellectionis, & re-
manentes post ipsam intellectionem in
intellectu; & hoc probat multis vijs, vt
patet ex quæstione eius nunc adducta in
hoc Theoremate, quæ maxima doctrina
plena est; Ego autem aliquas eius ratio-
nes breuius quo potero, adducam. Primò 1. suppositio.
supponit Scotus vnū, quod ab omnibus
conceditur, scilicet, quod intellectus co-
gnoscit vniuersale, immò de vniuersali-
bus solum sunt scientiæ, non de particu-
laribus; ex hoc supposito manifesto, acci-
pit hanc propositionem. Intellectus po-
test habere obiectum actu vniuersale per
fectè sibi præsens in ratione obiecti prius
naturaliter, quàm actu intelligat; Ex hac
propositione, quòd est antecedens, sequi-
tur propositum, scilicet, quod in illo prio
ri habet obiectum sibi præsens in specie
intelligibili, & ita intellectus habet spe-
ciem intelligibilem in se prius quam in-
telligat. Antecedens assumptum est ma-
nifestum: quia obiectum in ratione obie-
cti, præcedit actum potentiæ cuius est ob-
iectum, ergo vniuersalitas, quæ est pro-
pria conditio obiecti, inquantum obie-
ctum intellectus, vt suppositum est, præ-
cedere debet actū intelligendi, alioquin
vniuersale contradistinctum à singulari,
non posset intelligi ab intellectu, vt obie-
ctum suum. Hoc ergo est clarum, scilicet,
quod vniuersale sub ratione vniuersalis,
cum sit obiectum intellectus, præcedit
actum intelligendi, qui prouenit & ab in-
tellectu, & ab ipso obiecto vniuersali; con
sequentia verò probatur à Scoto, Primò,
ex parte vniuersalitatis obiecti; Secundò,
ex parte præsentiæ obiecti; Ex parte vni-
uersalitatis obiecti arguit sex vijs, & om-
nibus his probat, quòd obiectum illud

vniuersale, quod est sic præsens intellectui, est præsens per speciem intelligibilem, & sic probat quoque, quòd species intelligibilis præcedit actum intelligendi, (& nota, quod allatum suppositum necessariò habet concedi ab omnibus vijs, quamuis differât in assignando modum operationis intellectus agentis, quia secũdum omnes, intellectus intelligit vniuersale, & quod intelligitur, & cognoscitur ab intellectu, habet rationem obiecti: obiectum autem necessariò præcedit actum potentiæ, cuius est obiectum: ratio enim formalis obiecti est, quod obijciatur potentiæ à qua postea dum circa illud versatur, oritur actio, & operatio.)

1. rō. Primò arguit sic. Certum est, quòd phãtasma, siue species expressa est repræsentatiua singularis, quia est imago, & idolum singularis delati a sensibus externis, & traditũ phantasiæ: tunc sic, nulla eadem species est per se repræsentatiua obiecti sub oppositis rationibus: ratio singularis, & ratio vniuersalis sunt oppositæ rationes, ergo phantasma, siue species expressa, quæ est omnino eadem species nõ potest repræsentare obiectũ, & sub ratione singularis, & sub ratione vniuersalis, at repræsentat obiectũ sub ratione singularis, ergo non potest repræsentare sub ratione vniuersalis illud idem obiectum, ergo est necesse, quod detur aliqua alia species repræsentans obiectum vniuersale. Maior patet: quia eius opposita implicat repugnantiam; Minor est clara.

resp. adu. Respondetur ab aduersarijs, quòd eadem species sub alio, & alio lumine repræsentat obiectum sub alia, & alia ratione, ideo phantasma, & species expressa licet sit eadem, tamen per lumen phantasiæ repræsentat singulare, & per lumen intellectus agentis repræsentat vniuersale; Supponunt enim omnes aduersarij, quod phantasma in se claudat naturam vniuersalem cum conditionibus indiuiduantibus, & sic aliqui dicunt, quòd intellectus agens illuminando phantasma, ostendit naturam vniuersalem, & quidditatem, & sic illam intelligit intellectus possibilis; illi verò qui dicunt intellectum agentem intelligere formaliter, & non possibilem, dicunt, quòd præsentato intellectui phantasmate, intellectus percipit quidditatem derelinquendo conditiões materiales, & sic dicitur agens, totum ergo fundamentum est, quòd in phantasmate reperitur, & quidditas vniuersalis, & singularitas; ideo diuerso modo potest illud phantasma repræsentare, & singulare, & vniuersale ipsi intellectui.

Reijc. Sed pro intelligentia falsitatis huius responsionis, est notandum, quòd phantasma est singulare, & nullo modo in se claudit naturam, & quidditatem vniuersalem, vt isti supponunt, ita quod intellectus in ipso phantasmate possit intueri, & naturam singularem, & vniuersalem; & probatur hoc modo: phantasma est imago naturalis repræsentans singulare, vt Socratem in phantasia, eo modo, quo Socrates est, alioquin non esset vera imago: at Socrates, & vniuersaliter singulare quodlibet repræsentatum in phantasia per phantasma, est singulare tantum, & non claudit in se naturam, neque quidditatem vniuersalem, ergo neque phantasma potest includere in se naturam, & quidditatem vniuersalem. Maior est clara; Minor probatur: quia vniuersale fit ab intellectu etiam secundum Aduersarios, ergo vniuersalitas non est in re ante operationem intellectus.

Præt. Præterea, vniuersale, & quidditas est, quæ est in pluribus, & prædicatur de pluribus; quidditas, quę est in Socrate, est communis vni soli, scilicet ipsi Socrati, & non pluribus, ergo quidditas Socratis, non est vniuersalis.

Præt. Præterea, indiuiduum, & singulare, claudit naturam, & quidditatem in se, non absolutè, & in sua communitate: quia tunc tota natura humana esset in Socrate; sed claudit naturam, & quidditatem contractam, adeo quod includit solum vnam portionem singularem (scimus enim, quòd natura humana, & vniuersaliter quælibet natura materiata, communicatur pluribus cum sui diuisione) singulare, ergo non habere in se quidditatem vniuersalem, sed quidditatem particularem, & contractam: phantasma ergo, quod repræsentat singulare, vt Socratem eo modo, quo est, non potest repræsentare naturam, & quidditatem vniuersalem: quia illa in Socrate non est ex natura rei, sed est postea intellectus noster agens,

qui for-

qui format hos conceptus vniuersales circa illud phantasma, dum sibi oblatum est à phantasia, & laborat vt illud intelligat, vt diximus in Theoremate de Operatione intellectus agentis.

Constituta ergo hac veritate, quòd phantasma est singulare, & quòd repræsentat solum singulare, ita contra responsionem allatam arguit Scotus. Repræsentatiuum prius naturaliter est aliquid in se, quàm repræsentet: quia enim phantasma, siue species expressa (idem enim sunt) est talis res, ideo est repræsentatiua talis rei: non ergo species, & phantasma habet à lumine, quod sit repræsentatiua, sed ex propria natura: vndè quia est talis naturæ, postea congruit ei tale, & tale lumen, mediante quo repræsentat; & hoc totum probatur: quia alioquin idem phantasma posset repræsentare, & sonum, & colorem, quod est ridiculum. Ex hoc ita argumentatur; Phantasma est res singularis, & repræsentans singulare naturaliter, ergo licet varietur lumen, non tamen propter hoc variabitur ratio eius in repræsentando: immò lumen non repræsentat: sed est causa, vt repræsentatiuum clarius repræsentet: nam cum reperitur species albi, & nigri in medio, tamen non variat illas species, neque mutat illas, sed facit, quòd clarius illæ species repræsententur. Secundò principaliter. Repræsentatiuum repræsentans secundum totam virtutem suam obiectum aliquod sub vna ratione obiecti, non potest simul repræsentare illud sub alia ratione obiecti: sed phantasma in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam suam virtutem repræsentat obiectum vt singulare virtuti phantasticæ: quia tunc est imaginatio actualis illius obiecti in singulari, ergo in illo instanti phantasma non potest repræsentare vniuersale. Maior est clara; Minor probatur: quia aliàs virtus phantastica non posset habere per phantasma ita perfectum actum circa obiectum, sicut obiectum natum est repræsentare per illud phantasma. Tertia ratio principalis est ex parte intellectus agentis; Intellectus agens secũdum omnes Philosophos,

form. rõ cõtra resp.

arg.

2. rõ princ.

3. rõ princ.

est potẽtia actiua merè: quia eius est omnia facere, sicut possibilis est omnia fieri, & est agens verum, & reale, non nomine solum, licet enim agat intentionaliter, & spiritualiter, tamen est agens verum, & reale, sicuti etiam entia intentionalia, vt scientiæ ipsæ sunt entia realia, & qualitates receptæ in anima; Hoc constituto, sequitur, quòd terminus actionis intellectus agentis, est terminus realis, & vnus; (vnius enim actionis vnus terminus) subinfero amplius: ille terminus actionis intellectus agentis, non est in phantasmate: quia quod recipitur in phantasmate, est extensum, cum sit phantasma quoque extensum, & quantum: vndè tunc ille terminus actionis intellectus agentis esset extensus, hoc autem dato, tunc intellectus agens non trãsferret obiectum de ordine in ordinem, & est contra naturam ipsius intellectus agentis: qui cum sit virtus omninò immaterialis, non potest producere effectum extensum, & quodammodo materiatum: ergo ille terminus recipitur in intellectu possibili: sed ille terminus primus causatus ab intellectu agente, non potest esse actus intelligendi: quia vt supposuimus in principio, obiectum debet præcedere actum potentię, cuius est obiectum, vniuersale autem est obiectum intellectus, (quia nunc loquimur de cognitione vniuersalis,) ergo primus terminus intellectus agentis, est productio vniuersalis obiecti: illud est species repræsentans vniuersalem naturam, & quidditatem existẽtem in rebus, ergo à primo ad vltimũ, terminus primus actionis intellectus agẽtis, est species intelligibilis præcedẽs actũ intelligendi, & recepta in intellectu possibili, ergo species intelligibilis impressa datur. Hic nota, quod aliqualiter diuerso modo confeci hanc rationem, ac conficiat Scotus, vt tollam responsiones aduersariorum. Quartò, dimisso alio argumento, ex operatione intellectus agẽtis ex tertia via sic arguit; Habitus, & scientia magis vniuersalis est diuersus habitus ab habitu, & scientia minus vniuersali, vt patet de Metaphysica, quæ est habitus diuersus à Physica, & Mathematica; Hoc supposito, ita argumentatur. Contingit vni habitu

Not.

4. rõ sumptae ex 3 via

habitu magis vniuersali, non vtendo aliquo habitu minus vniuersali, ita quod quis habens habitum magis vniuersalem, potest contemplari obiectum vniuersalius, circa quod versatur ille habitus, absque eo quod contempletur obiectum minus vniuersale, circa quod versatur habitus minus vniuersalis: sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalius, nisi sit præsens in ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse præsens intellectui absque præsentia minus vniuersalis; Subinfero: at si obiectum præcisè in phantasmate intelligeretur, numquam esset maius vniuersale præsens, nisi in minus vniuersali, scilicet in singulari phantasiabili, & sic non possemus contemplari, & habere actum circa magis vniuersale, quin etiam haberemus actum circa minus vniuersale, quod esse falsum ex supposito est ostensum; ergo dicendum est, obiectum vniuersale esse præsens, non in phantasmate singulari, sed in specie intelligibili

5. existente in intellectu. Quintò, ex hac eadem via certum est, quod intellectus potest concipere vniuersale secundum totam suam indifferētiam ad inferiora, quę tota indifferentia est, quod vt est conceptum, sit idem omnibus suis inferioribus, sed vniuersale conceptum in aliquo vno singulari tantum, non est idem cuilibet inferiori, sed illi solum: dum enim concipio Socratem esse hominem, non concipio humanitatem vt communem omnibus hominibus, sed vt est in Socrate solum, vniuersaliter ergo vniuersale conceptum in singulari aliquo, non concipitur secundum totam suam indifferentiam, & consequenter neque in phantasmate, quòd est singulare alicuius speciei specialissimæ: necesse est ergo dari aliqd aliud repræsentatiuum vniuersalis secundum totam suam indifferentiam, quod est species intelligibilis impressa in intellectu.

6. Sextò, ex præsentia obiecti sic arguit; Aut intellectus potest habere obiectum sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis, absque eo, quod sit præsens alicui potentiæ inferiori, aut non: si non, ergo non potest habere aliquam operationē sibi propriam sine potentijs inferioribus, ergo neque posset esse sine eis, secundum propositionem Philosophi 1. de Anima, tex. 12. & 13. non enim posset separari, vt perpetuum à corruptibili, si non posse: habere propriam operationem (Hoc argumentum valet contra tenentes Animam immortalem, & plurificatam in specie, vt tenebat Henricus, & tenent Theologi) si autem potest habere obiectum sibi præsens absque eius præsentia ad potentiam inferiorem, ergo habet: quia agentia talis pręsentiæ, scilicet phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter approximata, & agunt per modum naturæ; modo obiectū non est præsens intellectui ante actum elicitum in cognitione abstractiua, nisi in aliquo repræsentatiuo; illud vocatur species intelligibilis, ergo habetur propositum.

Septimò, non ponendo hanc speciem 7.
intelligibilem, vilificamus animam nostram intellectiuam: si enim cæteræ potentiæ inferiores habent obiectum præsens sibi propria præsentialitate, id est non in alijs potentijs, sed in seipsis, vt sensus communis habet speciem coloris sibi præsentem, nedum in sensu exteriori visus, sed in organo sensus communis, multo magis anima intellectiua, quæ est dignior, & nobilior. Octauò, & fortius, A-
ristot. 3. de Anima, tex. 37. volens, quod 8.
anima sit quodam modo omnia, quasi probando hoc, ait: quod est omnia sensibilia per sensum, & omnia intelligibilia per intellectum: hoc autem intelligitur aduersus Antiquos, qui dicebāt animam esse omnia realiter: ipse autem ait, quod est omnia per similitudinem, modo prædicto, scilicet, per sensum sensibilia, per intellectum intelligibilia.

Sed huic rationi respondent Aduersa-
rij, quòd illæ similitudines quæ sunt in *Resp.*
sensu, & intellectu, per quas anima sensitiua est sensibilia, & intellectus intelligibilia, non sunt species intelligibiles distinctæ ab actu intelligendi, & à sensatione, & scientia, sed ipsamet sensatio, & intellectio. Sed hanc responsionem infringit
optimè Scotus quantum ad intellectum, *Reis.*
de quo nunc loquimur, hac ratione. Certum est, quod Arist. vult, quòd anima sit omnia, per similitudinem, non materialiter; at scientia præcisè absque specie intelligi-

telligi-

telligibili, non est similitudo rei intelligibilis, ergo anima non potest esse omnia intelligibilia per scientiam ipsam; Antecedens probatur secundum Aduersarios, & maximè secundum Bacchonum, Piccolomineum, & Zabarellam; Actus intelligendi est iudicare, siue iudicium, quod facit intellectus de obiecto proposito, at iudicare siue iudiciũ, non est similitudo rei iudicatæ, sed præsupponit rem iudicatã, & obiectum sibi præsens: circumscripto ergo obiecto illo, actus intelligendi non est similitudo rei cognitæ; & quidem hæc ratio est ita euidens, vt cogat etiam obstinatum: secundum autem veritatem, actus intelligendi est receptio intellectionis, & iudicij formati ab intellectu agente in intellectu possibili, vt diximus in Theoremate, de Causis producentibus intellectionem: modo actus ille recipiendi præcisè satis compertum est, quod nõ est similitudo rei cognitæ, sed præsupponit speciem, & obiectum circa quod versatur intellectus agens, & illud est, vera similitudo obiecti, etiam sumptum cum actu ipso intelligẽdi, & hoc aggregatum est similitudo rei cognitæ; sed tunc est talis similitudo non quatenus est scientia, sed propter obiectum, & speciem scitam, & contemplatam. Nono arguitur, & ex dictis hoc argumentum desumitur: Intellectio est vnio intellectus cum intelligibili; & hoc patet: quia si intelligibile non fit præsens ipsi potentiæ intellectiuæ, & illi obiecto potentia intellectiua non vniatur, non sequitur actio. Ex hoc sequitur, quod intelligibile spiritualiter imprimatur: nam quomodo erit vnio, si intelligibile maneat extra intellectum? Sed huic rationi respondent Aduersarij, vt Zabarella, loco citato, quod per hoc argumẽtum probatur dari speciem impressam, scilicet, eam, quæ est intellectio, non aliã speciem intelligibilem, quæ sit distincta ab intellectione, & præcedat actum intelligendi, & permaneat post intellectionẽ. Sed hæc responsio non soluit argumentum: nam intellectio ipsa non est obiectũ, sed præsupponit obiectum præsens ipsi intellectui spiritualiter, illud autem per quod obiectum est præsens spiritualiter, est species intelligibilis impressa ipsi intel-

Resp.

Reie.

lectui possibili; probatur hoc: quia intellectio est vnio intellectus cum obiecto intelligibili, omnis vnio præsupponit extrema in esse, ergo intellectio actualis præsupponit obiectum in esse potentiali ad actualem vnionem in obiecto; ergo actualis intellectio pręsupponit obiectum existẽs in esse spirituali in ipso intellectu. Pręterea, actualis intellectio, vel est iudiciũ vt ipsi dicunt, vel receptio iudicij, vt nos dicimus, neutrum autem horum præcisè acceptum, est similitudo rei, sed præsupponit ipsam similitudinem de qua fit iudicium, vt nunc supra dicebamus; Neque possunt dicere, quòd iudicium de phantasmate quatenus includit actum intellectus, & ipsum phantasma illustratum, fit similitudo obiecti intelligibilis, quia hæc similitudo recipitur in intellectu: at phantasma non recipitur in intellectu, sed manet in phantasia. Quod si quis dicat, quãdo est depuratum a conditionibus indiuiduantibus, manet in intellectu, & nos dicimus, quod tunc non est amplius phantasma propriè, sed species intelligibilis propriè: quia dicitur tantum phãtasma, cum est in phantasia, & est singulare; sed cum fit vniuersale per operationẽ intellectus agentis, fit specie intelligibilis, & amplius non est phantasma, quia est translatum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium. Hæc argumenta probant speciem intelligibilem impressam præcedere actum intelligendi: quod verò permaneat quoque post actum eundem, ostẽdemus in Theoremate de Memoria intellectiua. Ex his omnibus rationibus colligitur veram esse sententiam Scoti, scilicet, quòd datur species intelligibilis impressa intellectui, distincta ab actu intelligendi, quæ præcedit ipsum actum intelligendi, quę etiam remanet post ipsum actum, ita, quòd habentes eam, possunt exire in actum intelligendi quando volunt: quę quidem species intelligibilis impressa, nil aliud est, vt declarauimus fusè in Theoremate de Operatione intellectus agentis, nisi quoddam idolum, & imago obiecti realis extra animam existentis, quæ imago, & idolum, verè nil aliud est, nisi conceptus vniuersalis formatus ab intellectu agente ex phantas-

opin. Scoti.

phantasmate in prima operatione sua, vt loco citato fusè exposuimus, quæ formatio conceptus non est intelligere formaliter, quia intelligere est pati, non agere, vt supra ibidem probauimus, ille autem conceptus formatus ab intellectu agente, recipitur in intellectu possibili, & illa est prima passio respondens primo actui intellectus agentis; deinde intellectus agēs illum eundem conceptum, & speciem speculatur, & simul illamet specie cōcurrente producit intellectionem: sed actus iste producendi intellectionem, non est intelligere, quia intelligere est pati, sed intellectio postea recipitur in intellectu possibili, & tunc intellectus dicitur formaliter intelligere dū recipit intellectionem, quia intelligere est pati, vnde sicut qui recipit qualitatem, & non qui producit qualitatem est qualis, ita qui recipit hunc actum intelligendi, & intelligentiā, est intelligens, non qui producit: & propter hoc Aristot. tribuit intellectui possibili denominationem intelligentis, non agentis; Hæc est opinio Scoti, quam breuius quam potui, explicaui, & probaui, quæ magis dilucida erit, dum solutæ erūt rationes in oppositum, propter quas moderni, nec ipsam olfacere possūt, licet hoc ex eo eueuire semper iudicauerim, quod ipsam non rectè intellexerunt.

Ad 1. rōnē adu. Ad primam rationem contra sententiam Scoti, quæ est Zabarellæ, nego consequētiam; Ad probationem nego, quòd omne abiunctū à materia sit intellectus, & intellectio ipsa; Ad Aristotelem dico, quòd ibi loquitur de intelligibilibus abstractis à materia penitus, vt sunt intelligentiæ, in illis enim est idem intellectus, intelligibile, & intellectio ipsa, sed in intelligibilibus materiatis, non est verum quod intelligibile, vt est abiunctum à materia, & habet esse spirituale, in specie sit intellectio ipsa; loquimur autem nūc nos de intelligibili materiali, non de intelligentijs. Quod autem hic sit vnus sensus illius textus, conspicitur ex consideratione illius textus, nam in textu 13. Aristoteles mouet hanc quæstionem, quomodo intellectus seipsum intelligat: & arguit, quod non se intelligat: quia aut intelligit se quatenus est intellectus, aut quatenus est mixtus alicui alij rei, non hoc secundum, quia tunc intellectus non erit simplex, & impermixtus: si primum, videtur, quod omne intelligibile erit intellectus, quod est falsum. Hanc dubitationem soluit in textu decimoquinto, & ait intellectum esse intelligibilem quatenus est intellectus, quomodo etiam sunt intelligibiles intelligentiæ, quæ sunt verè intelligibilia: non tamen propter hoc sequi, omnia intelligibilia esse intellectum, sed illa solum, quæ sunt merè intelligibilia, quia sunt abstracta à materia prorsus, & in eis idem est scitum, & scientia: sed non sequitur, intelligibilia materialia esse intellectum; Ecce ergo, quod quando dicit Aristoteles in separatis à materia esse idem intellectum, & intelligibile, & intellectionem, loquitur de abstractis à materia penitus, non de intelligibilibus materialibus, hæc enim per species intelligibiles intelliguntur, quæ sunt quid diuersum ab intellectu, & pro tanto solum dicitur intellectus fieri hęc intelligibilia, quia recipit has species in seipso tamquam accidentia spiritualia.

Ad secundam rationem Zabarellæ Respondetur, quòd licet intellectus in se sit potentia naturalis, tamen est liber per participationem voluntatis, quæ ei præcipit, vt contempletur hoc, vel illud, & quādoque cesset à contemplatione, ex Scoto, 2. Sententiarum, distinctione 42. quæstione 1. in corpore. Ad 2.

Ad tertiam multa essent dicenda, sed breuiter dicimus, quod nos non ponimus speciem intelligibilem agere in intellectum, sed ponimus speciem intelligibilē simul cum intellectu agere, & producere intellectionem, ita, quod effectus actionis speciei est intellectio: intellectus enim habens speciem intelligibilem præsentem, est in actu essentiali, & propinquo ad operandum, non quidem, quia de se secundum essentiam ante receptionem speciei intelligibilis esset pura potentia in genere entis, & per speciem sit factus in actu, vt dicit D. Thomas, sed quia licet intellectus in se sit ens actuale, & perfectum, tamen, quia est causa partialis, nec per se solus sine specie intelligibili potest producere intellectionem, quando postea recipit spe- Ad 3.

pit spe-

pit speciem, fit principium completum, & ideo tunc dicitur esse in actu essentiali, & in potentia proxima. Pro tãto antem intellectus patitur à specie, quia recipit speciem in se, non quia species, producat aliquid in intellectu se sola, sed ambo, scilicet intellectus, & species producunt intellectionem, quæ cum sit actio immanens, remanet in intellectu. Pręterea, cum dicit, forma non agit in substantiam, in quam recipitur; respondeo, quod forma est duplex; alia est quæ recipitur in subiecto dans illi esse, & actum primum, & hæc non agit in illam materiam in qua recipitur; alia est quæ recipitur per modum obiecti in potentia, & de hac nego, quod non agat in subiectum, & in materiam, in qua recipitur eo modo, quo agit obiectum in potentiam, qui est mouere, & excitare potentiam.

Ad 4. Ad quartũ infrà erit particulare Theorema de Memoria intellectiua: tamẽ pro nunc dico, quòd Memoria duobus modis considerari potest: Vno modo, quatenus est conseruatiua specierum præteritorum, & est recordatio illorum; Alio modo, vt est conseruatiua specierum repræsentantium obiectum in se; primo modo loquitur Aristoteles in libro de Memoria, & reminiscentia, & illa dicitur memoria propriè; Secundo modo non loquitur Aristoteles, sed est modus loquendi Latinorum, & maximè Theologorum, qui appellant memoriam hoc totum, scilicet habentem obiectum præsens, & potens illud intelligere; vnde in Diuinis dicunt Patrem habere memoriam fœcundam, quia habet intellectum, & essentiã Diuinam, quæ est obiectum eius præsens. Dicunt etiam hanc memoriam esse principium productiuum, quia intellectus sic habens obiectum pręsens, potest intelligere, cum vult. Nunc ad argumentum respondeo, quòd vel in argumento loquitur de memoria primo modo, vel secundo modo: si loquitur primo modo, dico, quod argumentum non est ad propositum, & nego consequentiam; ratio est: quia dato, quod non daretur species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, tamen datur memoria intellectiua, loquendo de memoria, vt est conseruatiua præteritorum, quia vt suo loco ostendam, intellectus recordatur speculationum, & intellectionum quarundam, quæ non cadunt sub obiecto sensus, neque conseruari possunt in phantasia, neque in phantasmate includuntur. Probabo etiam, quòd intellectus recordatur eorum omnium, de quibus recordatur sensus. Dico ergo, quòd etiam dato, quòd species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, non detur, tamen est necesse ponere memoriam intellectiuam. Cum ergo dicunt in argumento: si datur species intelligibilis distincta, &c. sequitur, quod datur memoria intellectiua, nego consequentiam: quia non admissa hac specie, nihilominus daretur memoria intellectiua præteritorum; possumus etiam admittere consequentiam: quia intellectus non potest recordari multarũ speculationum vniuersalium, nisi conseruarentur istæ species: sicuti nec possumus habere illas speculationes à principio, nisi mediantibus his speciebus, vt diximus; in actu illo enim recordandi intellectionis præteritæ, includitur species obiecti, sicuti concurrebat in prima intellectione, & tunc nego falsitatem consequentis: & Ad Aristotelem patebit in proprio Theoremate de Memoria intellectiua quo modo neget memoriam in intellectu. Si verò accipiatur memoria secundo modo, vt nunc propriè loquimur, concedo consequentiam, & nego falsitatem consequentis. Ad Aristotelem dico, quod in libro de Memoria, & reminiscentia, non loquitur Aristoteles de memoria hoc modo, sed primo modo, vt diximus. Ex his patet Zabarellam lib. de Speciebus intelligibilibus, capite 6. non rectè intellixisse Scotum, quo ad hanc distinctionem de memoria; & obiectiones, quas ibi adducit contra Scotum, nullius esse momenti: quia non sunt ad propositum; Quòd probat Aristotelem in libro de Memoria, & reminiscentia solum concedere memoriam sensitiuam, patebit infra in proprio Theoremate. Ad alteram verò rationem, qua probat has memorias non distinguit, patet, quod non est ad propositum: quia non rectè percepit hanc distinctionem.

The. 80.

Ad

Ad 5. Ad quintum in Theoremate quod intellectus agens,& possibilis sunt differentiæ animæ nostræ, dicetur quomodo illa auctoritas ex 3. de Anima, textu 5. intelligatur,& alibi: tamen prout adducitur in proposito, ad illam, & ad auctoritatem ex textu 14. eiusdem 3. de anima, respondeo, quod intelligere duobus modis potest accipi; Vno modo pro actu intelligendi formaliter tantum; Alio modo pro aggregato ex omnibus actibus intellectus agentis, & possibilis, concurrentibus ad intellectionem. Primo modo intelligere est ipsa receptio intellectionis,& contemplationis actualis obiecti in intellectu possibili, vt diximus in Theoremate de Munere intellectus agentis, & in hoc sensu non loquitur Philosophus; alio modo accipiendo totum aggregatum, & in hoc sensu loquitur Philosophus: antequam enim intellectus agens operatur, nihil recipitur in intellectu nostro, & ipse intellectus est tamquam tabula rasa: sed cum intellectus agens incipit operari,& depurare phantasmata, quod est producere species intelligibiles, tunc incipit intellectus pingi,& recipere similitudines, quarum intellectionem, & cōtemplationem actualem cum recipit, dicitur postea formaliter intelligere;& ita patet, quòd hæc auctoritas, cui maximè inititur Bacchonus, nullius est momenti.

Ad 6. Ad sextum patet ex rationibus adductis à Scoto pro specie intelligibili, quod solum phantasma non sufficit, tum pro repræsentatione obiecti, tum propter præsentiam obiecti, & multas alias causas.

Ad 7. Ad septimum si concluderet, probaret neque animam posse recipere intellectionem: quia & intellectio est accidens spirituale. Respondetur ergo, quod duplex est forma; Alia abiūcta à materia, vt sunt intelligentiæ, & istæ non recipiunt accidentia; Alia est forma informans materiam, & hæc se sola potest recipere accidentia spiritualia, vt sunt istæ species intelligibiles, & intellectiones ipsæ, tamen accidentia materialia non recipit sine corpore.

Ad 8. Ad octauum respondetur, dato, quod anima sit immortalis ad mentem Aristotelis, vt supposuit argumentum (nam si quis teneat ipsam mortalem, vt Alexander in via Aristotelis, argumentum est nullū, quia minor est falsa) dicitur, quod duplex est forma, & substantia æterna; Quædam enim penitus abiuncta à materia, & ab ea nullo modo pendens, & de hac est verum, quod nullum accidens variabile recipit, vt est Deus, & Intelligentiæ; Alia est substantia æterna, quę est corpori mortali alligata per informationē, & ab eo pendet in ratione obiecti: pendet enim ex phantasmatibus, vt dictum est, quæ sunt materialia,& caduca,& hæc recipit accidentia.

Ad 9. Ad nonum, superius perfici ab inferiori, contingit duobus modis; Vel essentialiter; Vel accidentaliter; non est inconueniens, quod perficiatur accidentaliter, alioquin neque posset recipere intellectionem ipsam, & sic esset contra ipsum Piccolomineum, esset autem inconueniens, quod perficeretur perfectione essentiali.

Ad 10. Ad decimum respondet Scotus in hac quæstione allata, soluendo rationem tertiam pro Opinione Hērici, & in quodam extra, quod incipit. Ad quæstionem igitur, &c. litera S. quòd duabus de causis oportet intelligentem phantasmata speculari; Prima, quia est talis connexio istarum potentiarum, scilicet phantasiæ, & intellectus pro isto statu, quòd nihil intelligimus in vniuersali, nisi cuius singulare phantasiamur.

Pro tanto itaque dicitur intelligens cōuerti in intelligendo ad phātasmata, quia dum intellectus considerat vniuersale, phantasia imaginatur singulare eius, ex quo accidit, quod impedita operatione phantasiæ, impeditur intellectus, sicut operatio sensus communis impeditur, impedita operatione sensuum exteriorum particularium.

Secunda causa cōuersionis intellectus ad phantasmata est: quia intellectus abstrahit speciem a phātasmate, antequam ergo habeat speciem, necesse est quod cōuertatur intellectus ad phātasma, ex quo phantasmate simul cum intellectu agente, intellectus possibilis recipit speciem intelligibilem: recepta autem specie, conuertitur solum propter connexionem il-

larum

ſarum potentiarum, & dum conuertitur ad phantaſma, recipit intenſionem actus, quia clarius videt obiectum; Eſt ergo duplex neceſſitas conuerſionis ad phantaſmata. Prima eſt connexio neceſſaria iſtarum potentiarum. Secunda, vt recipiat ſpeciem intelligibilem. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, capite 7. contra hanc expoſitionem Scoti inſurgit, & reijcit illam primam cauſam neceſſitatis, & ſolum ait Ariſtotelem admittere ſecundam: quia vult Ariſtoteles quòd intellectus ſemper egeat phantaſia mouente & ſubminiſtrante obiectum, & hęc eſt præciſa cauſa propter quam intellectus neceſsariò conuertitur ad phantaſmata, quod probat.

1. rō. Primò ſic, ait Ariſtoteles 3. de Anima, textu 39. Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari: at phantaſia non dicitur ſpeculari, ſed ſolum intellectus, ergo opus eſt, quòd intellectus, & non phantaſia ſpeculetur phantaſmata.

2. Secundò, Quando duo ita ſe habent, quod neutrum eſt cauſa alterius, nullius neceſſarius connexus poteſt eſſe inter illa, ſed iſtarum potentiarum actus ſic ſe habent per Scotum poſt habituum acquiſitionem, quia imaginatio non eſt cauſa intellectionis, nec contra; ergo iſti actus, & operationes poſsunt ſeparari. Neque poteſt dici, quòd hoc contingat propter propinquitatem: quia in alijs facultatibus propinquis non videmus hoc euenire; dum enim fit viſio, non eſt neceſſe, quòd fiat auditio; Neque poteſt dici, quod hoc fiat ſolum in ſubordinatis: quia videmus, quod non eſt neceſse, quod phãtaſia imaginante, ſenſus exterior ſentiat; Neque valet ad propoſitum exemplum Scoti de Senſu Communi: quia ſenſus cõmunis eſt centrum ſenſuum externorũ, neque ab illis re diſtinguitur, ideo non poteſt operari, niſi illis operantibus: at intellectus non ita ſe habet reſpectu phãtaſiæ, ſed eſt facultas animæ ſeparata à phantaſia, & habet in ſe ſpecies impreſſas ſecundum Scotum, neque eget amplius phantaſia.

Ad 1. Verum iſtę obiectiones nullius ſunt momenti. Ad primam dico, quòd ſpeculari aliquid, contingit duobus modis; Vel immediatè; vel mediatè, Intellectus ſpeculatur phãtaſmata mediatè, ſcilicet mediante ſpecie intelligibili, in qua ſpecie relucent phantaſmata: intelligens etiam dicitur ſpeculari phantaſmata, quia dum phantaſia illa phãtaſmata phantaſiatur, intellectus illa eadem in ſpecie intelligibili intelligit, & dum per ſpeciem intelligibilem illa intelligit, phantaſia phantaſiatur eadem, & ita propter hanc connexionem dicitur intelligentem phantaſmata ſpeculari, non quod intelligens intellectu conſideret phantaſmata, ſed quia intelligente intellectu ſpeciem, phantaſia conſiderat phantaſmata, & ſic neceſſe eſt, quod intelligens ſpeciem, phantaſmata ſpeculetur per phantaſiam: vnde ſpeculari in hoc loco non accipitur propriè, ſed largo modo pro cognoſcere per aliud.

Ad secundam rationem dico, quod hoc euenit propter propinquitatem, & ſubordinationem iſtarum potentiarum: quod autem hoc non contingat in alijs facultatibus propinquis, & ſubordinatis, eſt, quia non ſunt ita coniunctæ, & connexæ, vnde etiam ſtante Opinione Zabarellæ, hoc concedere debet: quia dato, quod intellectus contempletur phantaſma, & non detur ſpecies intelligibilis impreſsa, etiam phantaſia imaginatur illud phantaſma, & tamen ſunt diſtinctæ potentiæ, neque vna eget altera: quia phantaſma reponitur in memoria, quæ ſecundũ Zabarellam eſt facultas diſtincta, & à phantaſia & ab intellectu, quia illa non cognoſcit, intellectus autem, & phantaſia cognoſcunt, vt habetur dicto lib. c. 6. circa finem, quæ memoria etiam inſeruit ſecũdum ipſum, & phantaſiæ, & intellectui; quæro ergo, vnde proueniat hęc neceſſitas, quod intellectu conſiderante phantaſma, etiam phantaſia illud idem imaginatur, & tamen ſunt diſtinctę facultates, & vna ſine altera poteſt legere librum ſibi apertum, ſcilicet memoriam ſenſitiuã, certè aliundè non poteſt prouenire, niſi ex maxima propinquitate, & ſubordinatione iſtarum potentiarum. Ad Vndecimum dico, quod ex eo loco nil aliud elicitur, niſi quod perturbationes, & alterationes pertinent ſolum ad animam ſentientem, non ad aliam particulam animę, niſi Ad 11.

ex ac-

ex accidenti; hoc autem non facit ad propositum nostrum: quia recipere speciem intelligibilem, non est alterari propriè, & perturbari, sed solum ex accidenti, vt ibi loquitur Aristot. alteratio enim propriè fit in qualitatibus passibilibus, quæ afficiunt animam sentientem propriè.

Ad 12. Ad Duodecimum, quod est Bacchoni. Respondetur, negando consequentiam; Ad probationem dico, quod suprà satis exposuimus quomodo, & quo ordine generetur intellectio: diximus enim, quod præsentato phantasmate à phantasia intellectui agenti, intellectus agens illud inspiciens, & considerans, format speciē intelligibilem, hic est primus actus intellectus, qui est rectus, mox ipsam speciem imprimit intellectui possibili, quam receptam iterum intellectus agens considerans, & iudicans, concurrente ipsamet specie, exprimit intellectionem, quam intellectionem, & considerationem recipiens intellectus possibilis, dicitur formaliter intelligere; Primus ergo actus intellectus est rectus, scilicet formatio speciei.

Ad 13. Ad decimumtertium dico, quod intellectio formatur & ab obiecto, & ab intellectu: sed ab intellectu magis principaliter, ab obiecto verò minus principaliter; Quod autem ex parte obiecti non requiratur species impressa, negatur: quia superius multis rationibus ostensum est, obiectum non posse intelligi nisi per speciem intelligibilem.

Ad 14. Ad decimumquartum concedo, quod obiectum præexigitur potentiæ, quo ad actum suum inesse obiecto sed quod non possit esse præsens in esse impresso, negatur: quia imprimi in forma, non tollit rationem obiecti. Deinde nos dicimus obiectum, & speciem recipi, & imprimi in intellectu possibili, intellectum agentem autem esse eum, qui contemplatur illud obiectum, & iudicat, & sic intellectus agens non habet hanc speciem impressam, sed expressam: hoc autem iudicare, & contemplari, quod facit intellectus agens, non dicimus quod sit intelligere formaliter, sed receptio illius iudicij, & considerationis est intelligere formaliter: quia intelligere est pati, & propterea intellectus possibilis est, qui intelligit, non intellectus agens, vt suo loco ostendimus abundè.

THEOREMA LXXX.

Datur Memoria Intellectiua.

Ponitur tota quæstio Scoti, quæ habetur 1. Sent. distinct. 3. post q. 6. in extra; quæ est de Memoria intellectiua, quæ incipit. Cap. I.

Secundo quæro, vtrum memoria intellectiua sit conseruatiua speciei intelligibilis, cessante actu intelligendi. Videtur quod non: quia si conseruaret vnam speciē, pari ratione, & aliam speciem alterius obiecti, & sic multas simul; Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Probatio falsitatis consequentis: quia species non est nisi quædam configuratio intelligibilis in intellectu, sed in corporalibus est impossibile idem corpus figurari diuersis figuris, ergo similiter impossibile est intellectum simul sic configurari diuersis obiectis per diuersas species, & hæc est ratio Algazelis.

Secundo sic. Omnis qualitas disponens intellectum ad operandum, vel ad operationem, & mansiua in eo, est habitus intellectualis: sed species est qualitas quædam disponens intellectum ad operationem. Igitur si est mansiua post actum intelligendi, sequitur, quòd esset habitus intellectualis: sed hoc est falsum: quia species intelligibilis præcedit actum naturaliter, & habitus sequitur, nam generatur ex actibus, ergo.

Contra. Intellectus est in potentia accidentali, non nisi quando habet speciem intelligibilem. Patet ex Philosopho 2. de Anima, & 8. Physicorum.

Hic est vna opinio, quæ imponitur Auic. 6. naturaliū, parte 5. cap. 6. vel 7. quòd ipse senserit speciem intelligibilem non habere esse mansiuum in anima post actualem considerationem; & dicunt ipsum hoc probare per hoc, quòd in organo sēsus (quia non est virtus cognitiua) potest esse species repræsentatiua obiecti, hoc est, quia organum non est natum cognoscere obiectum sensibiliter, sed in intellectu, ex quo est virtus naturaliter cognitiua, non erit aliqua species repræsentans obiectum, nisi ipsum te. 5 & 55 to 32.

obiectum

obiectum sit ibi intellectualiter, & secundum actualem considerationem, vel intellectionem. Hanc rationem dicunt ipsum innuere c. 3. post medium, cum dicit, impossibile est formam esse in anima in effectu perfectè, & non intelligi ab ea in effectu perfectè.

D.T. p.1.q. 79 art.6. Dicunt quidam, quòd hæc opinio fuit Auic. quòd nulla species manet in parte intellectiua post actum intelligendi, quod videtur: quia 6. Naturalium parte 5. cap. 6. dicit, quòd in organo sensus conseruatur species post recessum sensibilis, & hoc solum, quia organum non est natum cognoscere obiectum, sed intellectus non est potentia organica, & ideo de se est dispositus ad recipiendum, non autem ad conseruandum, quia in ipso non potest fieri talis impressio aliqua, sed tantum intellectualis immutatio.

Modus suus est, quòd posuit ordinem in intelligentijs, & dixit, vltimam intelligentiam influere speciem in intellectum nostrum, ita, quòd sicut Plato posuit, quòd per conuersionem intellectus nostri ad ideam alicuius rei habeamus scientiam alicuius rei, ita Auicen. posuit quòd per conuersionem intellectus nostri ad illam intelligentiam naturaliter influentem, habemus notitiam, & scientiam rei, quàm ad sensum eramus dispositi cogitare.

Quod si contra eum tunc diceretur, quod secundum hoc nunquam haberemus habitum scientiæ, ex quo species non manebant in intellectu nostro, nisi in actuali consideratione, quod tantum erat in actuali conuersione ad illam intelligentiam.

Respondebat (secundum quod sibi imponitur) quod ex frequenti conuersione ad illam intelligentiam, generatur quædam habilitas in homine, quæ habitus potest dici, per quam erat facilis, & habilis ad se conuertendum, & per consequens ad actum considerandi secundum scientiam.

An hoc senserit Auicen. an non, non curo, tamen posset bene excusari: nam ipse dicit ibidem, cap. 6. Quod aliquis de quæstione sibi proposita potest habere certitudinem, quod scit eam soluere, & tamen non habet in promptu solutionem, quod non esset, nisi apud se haberet speciem intelligibilem.

Item, cap. 5. vult quòd singularia non faciunt aliquam diuersitatem ad intelligendum. Vnde vult, quod facta abstractione quidditatis ab vno singulari, non oportet quòd fiat ab alijs eiusdem speciei concurrentibus: ipse expressè ibi ponit abstractionem speciei à singulari.

Item parte 4. cap. 1. dicit, quod thesaurus intellectus est memoria, quod nihil est dictu, nisi species ibi conseruarentur. Et 5. Metaph. dicit, quod species in intellectu respectu intellectus est singularis, sed respectu obiecti est vniuersalis.

Qui ergo vellet saluare Auicen. diceret, vt videtur esse eius intentio, quod duplex est species in intellectu; Vna, quæ abstrabitur à sensibilibus, & hæc manet, actu intellectus transeunte; Alia, quæ habetur ex influxu intelligentiæ ad quam conuertitur, & hæc non manet, actu intellectus non manente; nec est necesse, quod maneat illa: quia semper intelligentia illa naturaliter influit species in intellectum ad se conuersum per modum, quo aliqui dicunt intellectum, separatum intelligere sed per influxum specierum à Deo, nō ab Intelligentia.

Contra illam opinionem, quæ diceret, quod non manent species, sicut imponitur Auic. ergo sic. Intellectus habens habitum scientiæ & non considerans actu, est in potentia accidentali, ex 2. de Anima, sed supposita hypotesi, non considerans actu est in potentia essentiali respectu illius & vocatur potentia essentialis, quando ad hoc, quod exeat in actum necessario præexigitur, quod acquirat aliquam formam per quam exeat in actum. Tho. vbi supra. t. 25. & 55.

Secundo sic. Nihil præcedens actionem magis requirit actionem coexistentem, quam principium illius actionis, ex quo est prius actione, sicut & principium agendi, sed principium agendi non necessario requirit coexistentiam actionis, quia omnia principia naturalium possunt impediri ab actionibus suis, vt propter indispositionem subiecti, instrumenti, vel organi, & tamen stabunt principia, ergo cum species sit naturaliter prior actione intelligendi, vt patet ex prædictis, non coexigit existentiam actionis: & sic transeunte, vel non existente actu intellectionis, manebit species intelligibilis.

Tertio ſic. Prius natura poteſt eſſe ſine poſteriori, niſi in priori ſit neceſſitas reſpectu poſterioris, vt eſt in ſubiecto reſpectu proprij accidentis: ſed ſpecies eſt prior actu intelligendi, & non facit neceſſitatem reſpectu actus intelligendi, tum quia intellectio eſt voluntaria per participationem, quia intelligimus cum volumus: tertio de t. 10. Anima tum, quia non obſtante, quòd intellectus habeat ſpeciem intelligibilem, poteſt impediri ab actione ſicut dictum eſt: ergo, &c.

Quarto ſic. Quod eſt perfectionis in inferiori, eſt eminentius in ſuperiori eiuſdem rationis, & generis, ſed tranſeunte actu imaginationis ſiue ſenſitiuæ partis, retinere ſpecies eſt perfectionis, ergo eminentius hoc erit in parte intellectiua. Eſt enim intellectiua eiuſdem generis cum ſenſitiua, pro tanto, quia eſt cognitua ſicut ſenſitiua, eminentior tamen. Minor probatur: nam in quolibet perfectionis eſt quanto minus indiget aliquo extrinſeco in ſua operatione, ſed cæteris paribus, retinendo ſpecies, ſenſus minus indiget extrinſecis in operatione ſua, ergo hoc eſt perfectionis in eo.

Probatur etiam ex alio: quia omne illud, quòd arguit independentia, eſt perfectionis: ſed habere ſpeciem, & non intueri, vel actu intelligere, arguit quòd intellectus non dependet ab actu intelligendi, ergo, &c.

Aliqui adducunt vnam rationem ad propoſitum, quæ magis congruentia eſt, quàm ratio, & eſt talis. Vnuſcuiuſque permanentia attenditur penes nobilitatem, vel ex parte nobilitatis illius, quod recipit, ſiue re- Ratt. cipientis: nam omne quod recipitur, recipi- The. tur per modum rei recipientis, non per mo- & dum rei receptæ. Cum igitur ſpecies ſit res Au. nobilis, & recipiatur in intellectu, qui eſt 3. de incorruptibilis, ergo ipſa manebit, actu non aĩa manente.

cõ. 5. Reſpondeo, non valet: nam actus eſt res nobilior, quàm ſpecies, & recipitur in intellectu, ergo manet in intellectu, ſeipſo non manente, non ſequitur.

t. 18. & 37. & 38. & alibi ſæpè. Ad quæſtionem igitur dicendum, quod manent ſpecies in memoria, actu intelligendi non manente; cuius ratio eſt, quia vt habetur tertio de Anima, intellectus inquantum intellectus, poteſt eſſe ſapiens de ſe, ſed de ſe nullo modo eſſet ſapiens de aliquo obiecto, niſi inquantum eſſet ſibi præſens in ratione cognoſcibilis: ſed hoc non contingit niſi per ſpeciem intelligibilem ergo.

Sed tunc reſtat vna difficultas, cum ex quo habet ſpeciẽ in qua relucet obiectum, quare in actu intelligendi oportet intellectum conuerti ad phantaſmata. & quod oporteat conuerti dicit Philoſophus 3. de Anima, dicit enim, quòd quidquid intelligimus, neceſſe eſt ſimul phantaſmata ſpeculari; Hoc etiam oſtenditur experientia, aliàs læſo organo, phantaſia poſſet eſſe intellectus, in actu recto intelligendi, ex quo ſpecies habuiſſet, cuius contrarium videmus. t. 12. 30 & 39.

Ad hoc reſpondent quidam, quod pro tãto oportet fieri conuerſionem ad phantaſmata, quia proprium obiectum intellectus coniuncti, eſt quidditas rei materialis, quæ nõ eſt præciſè niſi exiſtẽs in hoc, vel in illo particulari, vel ſingulari: ſingularium autem eſt phantaſma, & ideo oportet, quòd ad hoc, quod intellectus intelligat obiectum ſuum, quòd conuertat ſe ad phantaſma, vt ſpeculetur naturam vniuerſalem exiſtentem in particulari. D T. vbi ſupra.

Sed hæc reſponſio nulla eſt: quia aut cognouit primo ſingulare, vel vniuerſale: nõ ſingulare, quia tantum cognouit ſingulare per reflexionem, ſecundum eos ſi vniuerſale, tunc arguo ſic. Nunquam ſecundum totam ſuam indifferentiam poteſt vniuerſale cognoſci in inferiori, nec tamquam in obiecto, nec tamquam in repræſentatiuo.

Præterea, dato quod verum eſſet, quòd quidditas rei materialis eſſet proprium obiectum intellectus coniuncti, quod tamen falſum eſt, vt ſupra eſt oſtenſum, tamen ratio ſua non eſt vera. Nam ſecundam ſuam rationem, angelus cum cognoſcat perfectè quidditatem rei materialis, oportet quod ipſam aſpiciat in phantaſmate, quod eſt falſum. diſt. præſenti q. 3. & 4.

Præterea. Species angeli ſiue quidditas angelica, non minus exiſtit in ſuppoſito ſuę ſpeciei, quàm quidditas rei materialis in indiuiduo eius: ſi ergo angelus non abſtrahit, nullo modo intelligit quidditatem ſuæ ſpeciei ſub ratione vniuerſalis.

Licet ergo quidditas non exiſtat niſi in

ſuppoſi-

ſuppoſito, vel ſingulari, poteſt tamen intelligi ab intellectu, non intelligendo, quod exiſtat in eo, & ſic falſum eſt: quòd aßumit, ſcilicet, quòd non poßit intelligi quidditas, niſi vt exiſtens in ſingulari intelligatur, non enim eſt de ratione quidditatis, vt quidditas eſt, quòd in ſingulari exiſtat, licet non niſi in eo exiſtat realiter.

Ideo dicendum, quòd duplex eſt neceſſitas conuerſionis intellectus ad phantaſmata. Vna eſt conformitas actionum potentiæ intellectiuæ, & phantaſiæ, quia quidquid intelligimus in vniuerſali, illud idem phantaſiamur in ſuo ſingulari, & ſimul neceſſariò, ex quo accidit, quòd impedita operatione phantaſiæ, impeditur intellectus; ſicut ſimul operatio ſenſus communis, & particularis, & impedita operatione ſenſus particularis, impeditur operatio ſenſus communis.

Quo ad cauſam ſecundam, vel neceſſitatem, eſt intelligendum, quòd ſpecies intelligibilis abſtrabitur à phantaſmate, vt actu per ipſum phantaſiatur obiectum particulare phantaſia. Antequam igitur intellectus habeat ſpeciem, neceſſariò oportet ipſum conuerti ad phantaſmata, ſicut proprium paſſiuum conuertitur ad ſuum proprium actiuum, à quo ſimul, & ab intellectu agente recipit ſpeciem intelligibilē, & ſi eam habet, recipit intēſionem actus, quia clarius videt obiectum. Stante .n. voluntate ad hoc, & phantaſia non fatigata, quanto ipſa eſt magis in actu ordinato, intellectus intenſius videt obiectum ſuum proprium.

Sed dices, ſi actus eſt intenſior, quanto plus phantaſia eſt in actu, ergo videtur quòd non habeat terminum, cuius falſitas patet in patria.

Dicendum, quòd generaliter in his, quæ ſuſcipiunt magis, & minus, ſicut in habitibus, non quilibet actus auget habitum, vel ſaltem ille actus, qui non virtualiter continet ipſum generatum. Vnde aquam calidam non facit calidiorem modicus ignis, vel modicus calor, puta tepidum, ſed calor intenſior, puta calor, qui virtute eſt talis. ſi autem formæ tales habent terminum, non amplius illi actus intendunt habitum, ita ex propoſito.

Ad argumentum primum dicendum, quòd ſunt ibi plures ſimul. Ad probationem dicendum, quòd ſecundum Philoſophum 7. Metaphyſ. & Commentatorem, ea, t. 23. quæ oppoſitionem habent in re, non habent oppoſitionem in mente: nam ſpecies contrariorum ſimul ſunt in anima, cum tamen contraria ſimul eſſe non poſſint in eodem ſubiecto, poſſunt tamen aliqualiter eſſe idem in eſſe cognito: nam vnum eſt ratio cognoſcendi alterum, ſicut rectum eſt index ſui, & obliqui 1. de Anima. t. 23.

Ad ſecundum dicitur, quòd illa ſpecies dicitur, & eſt, habitus, non tamen eiuſdem rationis cum illo qui per actus acquiritur: natura ex actibus non acquiritur niſi habilitas ad actus conſimiles, nunquam tamen per illam habilitatem fit obiectum in intellectu præſens, per habitum autem, qui eſt ſpecies, fit præſens.

Hæc Scotus.

VBi eſt notandum, quòd Memoria intellectiua apud Scotum, & com- notādum. muniter apud Latinos, & maximè Theologos, duobus modis accipitur; Vno modo vt eſt conſeruatiua ſpecierum repræſentantium obiecta in ſe, & memoria hoc modo accepta, nil aliud eſt, niſi intellectus habens ſpeciem intelligibilem præſentem ſibi, & impreſſam: & memoria hoc modo eſt principium productiuum perfectum intellectionis: & ad hanc memoriam non pertinet recordatio, & de hac memoria tractat Scotus in 1. diſt. 3. q. 6. & quæſtio, quæ nunc hic ſubnectitur, loquitur de hac memoria.

Memoria autem alio modo accipitur, & propriè, ſcilicet prout eſt conſeruatiua ſpecierum præteritorum, vt præteritorum, & hæc dicitur recordatio præteritorum, & hæc memoria eſt quoque in intellectu, quia intellectus recordatur præteritorum intelligibilium, & de hac loquitur Scotus in 4. Sentent. in quæſtione, quam ſubnectemus hic in 2. cap. & de illa eſt difficultas, an detur. Quia aliqui volunt, quòd in parte intellectiua non detur memoria, quę eſt recordatio præteritorum; Prima autem memoria pertinet ad tractationem de ſpecie intelligibili, de qua ſatis locuti ſumus in ſuperiori Theoremate, ideò de ea nunc non eſt ſermo: ſed ſo-

Iam hanc quæstionem hic adduximus ad vberiorem doctrinam, & ad tollendam ambiguitatem in his memorijs. Secunda Memoria expostulat particularem disputationem, de qua nunc infra.

Ponitur tota quæstio tertia Scoti ex 4. Sententiarum dist. 45. qua Scotus longo sermone, & ex professo loquitur de Memoria tam sensitiua, quàm intellectiua. Caput secundum.

Tertio quæro. Vtrum anima separata possit recordari præteritorum, quæ ipsa nouit coniuncta. Quòd non, Philosophus in libro de Memoria, & reminiscentia, ponit, quòd memoria est vis sensitiua. Damasc. etiam lib. 2 c. de memoratiuo, ponit idem. Nulla autem sensitiua manet in anima separata quantum ad possibilitatem habendi actum, ergo &c. Præterea, Obiectum intellectus est vniuersale, vt habetur à Philosopho 1. Physic. & 2. de Anima, sed t. 49. t. 60. *vniuersale abstrahit ab hoc, & nunc fuisse, & fore, & huiusmodi conditionibus respicientibus existentiam.*

Memoria autem respicit conditionem determinatam pertinentem ad existentiã, vtpote, præteritionem, ergo memoria repugnat parti intellectiuæ, ergo non manet in anima separata.

Præterea. Tunc sequeretur, quòd pari ratione anima beata haberet recordationem omnium præteritorum, & per consequens anima beata haberet recordationem peccati commissi.

Consequens est falsum, tum quia Isaia 65. Ecce ego creo cælum nouum, & sequitur.

Obliuioni tradentur angustiæ priores. Et Greg. exponens illud, dicit eandem sententiam: tum, quia beatus nullam patietur miseriam.

Recordatio autem ista esset causa magnę miseriæ, quia magnæ displicentiæ.

Non enim posset beatus complacere in malo commisso, nec neutro modo se habere, id est nec complacendo nec displicẽdo, quia non staret hoc cum perfecta charitate, ergo habere displicentiam, & de aliquo irreuocabili, ergo tristitiam.

Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c.

Idem vult August. super illud Psalmi 108. Fiant filij eius orphani, & idem 9. Confess. quòd mortui habent memoriam nostri.

Præterea. Si non haberent memoriam peccatorum commissorum in vita mortali, non haberent materiam gratias referendi Deo de eius misericordia, & est argumentum Greg. fundantis se super illud Psalm. 88. Misericordias Domini in æternum cãtabo. Quomodo in æternum misericordiam canit, qui miseriæ non meminerit? 4. mo-ra. ad finẽ, super illud Tob. 3. par uus, & magnus.

Circa istam quæstionem. Primò, inquirendum est an memoria propriè dicta, cuius scilicet est recordari præteriti, sit in parte sensitiua.

Secundò, an sit in parte intellectiua. Istis autem duobus supponitur quoddam certum vtrique parti commune, scilicet, quòd aliquis actus cognoscendi præteritum, vt præteritum, est in nobis, hoc patet: eo quod aliàs desineret nobis prima pars prudẽtiæ, quæ est secundum Tullium recordatio præteriti; Sequeretur etiam secundò, quòd virtuosi non possent iustè cognoscere se iustè præmiandos, nec vitiosi se iustè puniendos, quæ præmiatio, & punitio fit propter malum vel bonum præteritum: nec isti, nec illi, ex hypothesi cognoscunt illud præteritum in seipsis, ergo nec iustitiam in præmiatione vel punitione. Hæc positio destruit omnem politiam, quia omnem coordinationem in præmiationem vel punitionem iustè secundum legem inferendam. Præterea, Præteritum plus habet de veritate, quam futurum. Cuius probatio est: quia veritas futurorum est contingens, præteritorum necessaria, iuxta illud Philosophi 6. Ethic. hoc solo priuatur Deus, ingenita facere, quæ facta sunt. Sed possumus habere aliquam cognitionem futurorum, vt futura sunt, vt experimur. Alioquin non possemus nobis prouidere ad procurandum nobis commoda, vel ad vitandum incommoda, ergo multo magis possumus habere aliquam cognitionem de præteritis vt præterita sunt, & ita recordationem.

Hoc supposito, tamquam certo, quòd possit nobis inesse actus cognoscendi præteritum, inquantum præteritum, vt obiectum; addo,

addo, quòd ille actus qui dicitur recordari, non est cuiuscumque præteriti immediatè, sed tantum alicuius actus præteriti, qui influit ipsi supposito recordanti. Et qui fuit in ipso actu humano, ad excludendum actus vegetatiuæ, & causales, siue generaliter imperceptibiles. Non enim recordor eius quod est te sedisse, nisi, quia recordor me vidisse, vel nosse. Vnde licet cognoscam me natum sub ratione præteriti, vel mundum creatum, non tamen recordor istius, vel illius, quia non noui aliquem actum meum in præterito transeunte super hoc vel illud.

Ex hac ergo ratione nominis, recordatio est cognitio, seu cognitio actus alicuius præteriti ipsius recordantis, & hoc in quãtum præteriti: sequuntur quædam ex hoc, quod dicitur præteriti, quædam autem ex hoc quod talis obiecti. Ex hoc enim, quid præteriti, sequuntur primo quattuor certa; quorum Primum est illud, quod potentia recordatiua habet actum post tempus, alioquin non esset præteriti, vt præteriti. Et istud dictum Philosoph. in illo libro, quòd memoria habet actum post tempus, debet intelligi per se, ita quod actus recordandi per se, succedit recordato. Sunt autem hæc verba sua (post tempus memoria omnis fit) Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud instans, vel tempus in quo fuit illud, quod est obiectum recordationis, & instãs præsentis perceptionis. Tertium quod obiectum recordationis quando obijcitur recordationi non est in se præsens: quia tunc non esset recordatio eius, vt præteriti. Quartum cum oporteat obiectum aliquo modo esse præsens ad actum, & non potest esse in se præsens, oportet quod sit præsens per speciem. Et tunc potentia recordatiua erit conseruatiua speciei. Et hoc loquendo de totali potentia requisita ad recordationem. Siue enim sint duæ, quarum vna conseruet speciem, alia recordetur, siue sit vna, habens vtrumque actum, non curo, saltem ad recordationem requiritur conseruatio speciei obiecti recordabilis. Ex recordatione autem illius obiecti speciali, scilicet, actu præteriti ipsius recordantis, sequuntur quattuor certa.

Primum quidem est, quòd recordatio erit duplicis obiecti, vnius remoti, vel vltimi, scilicet, alicuius circa quod recordans quandoque habuit actum humanum; & alterius vt proximi, scilicet, actus humani, & præteriti tendentis in obiectum illud.

Secundum, quod cum oporteat potentiã recordatiuã habere speciem, & hoc loquendo de tota integra requisita ad recordationem, & non possit ista imprimi ab obiecto quando non est; vel quando non est in se præsens, necesse est eam imprimi ab obiecto, quando est actus præsens, illud autem obiectum proximum est actus humanus prę teritus, ergo dum ille fuit, imprimebatur species necessaria.

Tertium, quòd nullus potest habere recordationem nisi de actu proprio, & hoc humano, quia per solum illum cognitum, vt obiectum proximum, cognoscitur obiectum eius vt obiectum remotum, & per consequens non potest recordari actus eiusdem rationis in alio, cuius in seipso recordatur.

Quartum, cum non possit imprimi actus humani præteriti species in aliam potentiam, nisi cuius ille actus est obiectum, sequitur quòd oportet actum cognoscendi præteritum esse obiectum potentiæ recordatiuæ. Iuxta hoc potest dubium inferri, & est, an recordatiua cognoscat actum illum dum est, cuius vt præteriti est recordatio tamquam obiecti immediati.

Videtur enim, quòd si illum tunc non cognoscat, nec postea recordabitur.

Sed non est probatio necessaria, quia sensus non videtur esse reflexiuus super actum alterius sensus, & esto, quod non percipiat actum alterius sensus, dum præsens est, non apparet demonstratiuè, quare non poterit percipere illum vt prętęritum, postquam præterijt, saltem illis certis suppositis inquiratur conclusio illius articuli, videtur, quod recordatio non possit poni actus partis sensitiuæ, primo ex illa conditione, quę est percipere tempus; Tempus autem est numerus motus secundum prius, & posterius, 4. Phys. hoc autem percipi non potest sine collatione posterioris ad prius, collationem autem nullus sensus habere potest, quia hoc est propriũ intellectiuę. Pręt. Dictũ est in sexto illato, ꝙ oportet recordãtem percipere actũ dum est pręsens, sed sensitiua non potest percipere actum sentiendi, dum pręsens est, saltem non vniuersaliter, tex. 101.

quia actus supremæ sensitiuæ non potest percipi ab aliquo sensu, nec ab inferiori nec à superiori, patet: nec à seipsa, quia non est potentia illa super se, nec super actum suum conuersiua, & tamen cuiuslibet sensationis in nobis potest esse recordatio, vt experimur, ergo non est illa recordatio generaliter alicuius sensitiuæ.

Sed quia hic arguitur ex quodam quod prius dictum fuit esse dubium, ideo arguitur ex 6. tamquam certo sic. Sensitiua non percipit primo nisi qualitatem aliquam sen-
t.237 sibilem, vt 2. de Anima Philosophus, vt cōcedat visionem aliquo modo esse perceptam à visu, dicit illam esse aliquo modo coloratam: sed nec recipit speciem propriam, nisi alicuius talis qualitatis: sed sensatio illa cuius est recordatio, non potest aliquo modo poni qualitas sensibilis, quia quæcumque sensatio, vt coloris, vel soni, vel saporis, æquè potest esse recordata, ergo illa species requisita ad recordationem, non est sensus alicuius vt potentiæ receptiuæ; Præterea, nō oportet ponere in parte sensitiua aliquā operationem sensitiuam, quæ nō potest cōcludi esse in bruto; hoc probat: quia in aliquo bruto potest esse excellens sensitiua, quantum ad omnes actus sensitiuę, quos experimur in nobis: sed ista recordatio non potest concludi esse in bruto ex eius actibus.

Probatio minoris; Videmus actus omnes brutorum, ex quibus magis posset concludi, vtpote, quia videtur actus prudentiæ, vel prouidentiæ, vt patet de formica recolligente grana ad eundem locum, & tempore determinato, scilicet, in æstate. Similiter actus vindicandi vel quasi, iustitiæ retributiuæ, puta obsequendi benefacientibus, & puniendi offendentes, videtur in brutis competere eis inquantum cognoscunt præteritum vt tale.

Similiter tertio, de actibus pertinentibus ad conseruationem speciei, vtpote de nidificatione auium, & nutritione pullorum, & huiusmodi, quæ non videntur posse competere eis naturaliter absque cognitione præteriti, vt præteriti.

Et quanto aliqua sunt disciplinabilia, vt vult Philosoph. de Memoria, & de reminiscentia, & de Sensu, & sensato, quod non est sine memoria præteriti, vt præteritum est. Hæc autem omnia possunt sustineri sine recordatione præteriti, vt præteriti, ergo nullus actus bruti concludit illum actum inesse bruto.

Minor istius probatur discurrendo per illos actus de vniformitate enim quantum ad locum, & tempus, vt patet in formica, potest saluari per solam apprehensionem, & retentionem speciei eius, quo est delectabilis, sine apprehensione præteriti, vt præteritum: si enim delectabilis fuit huic formicæ hic reponere granum, & illa species delectabilis, quæ remanet in phantasia mouebit appetitum sensitiuum ad quærendum illud tamquam delectabile, & ita de nouo adueniendum ad illum locum; quare autem in vno tempore recolligit, & in alio non, oportet dare rationem ex parte suæ complexionis, quare est sibi delectabile sic recolligere grana, & sic non, siue hoc imponatur naturali industriæ, siue aliæ causæ, saltem illud de tempore non concludit recordationē: quia formica hoc anno genita, quę numquam prius est experta penuriam hiemalem, ita recolliget in ęstate ista grana, sicut alia decem annorum si tantum posset viuere, ergo ex recordatione prędeteritorum non habet illum actum pro tali tempore. Si autem frequentatio eiusdem loci arguatur ex præterito.

Responsum est, quòd illa est ex delectabilibus apprehensio absque apprehensione pręteriti, vt pręteriti.

Consimiliter ad secundum de vindicta, vel beneficiatione ab animali lęso vel placato, breuiter dico, quòd phantasma delectabilis placentis, vel tristabilis offendentis imprimitur, & semper impulsat appetitum sensitiuum ad motum conformem illi obiecto vindicandi, vel beneficiandi, quando cessat saltem aliud delectabile, vel tristabile pręsens fortius mouens.

Et ideo si tempore intermedio suspendatur ista actio, per aliud pręsens in fine temporis, statim illud phantasma mouet, & sequitur in appetitu sensitiuo motio proportionata isti obiecto, quę prius non sequebatur, quia erat impeditum ab alio obiecto fortius mouente: non est ergo hic apprehensio pręteriti, vt pręteritum, sed tantum eius, quod est pręteritum, cuius species manens mouet ad vindictam, vel gratiam, cessant fortius alio mouente.

Consimiliter de tertio, quia delectabile inest brutis his vndecumque, saltem causam oportet conuincere intrinsecam ex complexione nunc taliter dispositâ, vel alterata ad congregandum talia. & talia ligna ad faciendum nidum, vel ad sic componendum, & illud non est aliàs delectabile, complexione tunc aliter se habente, & ex ista delectatione, non autem apprehensione pręteriti, vt præteritum operantur. Cuius probatio est: quia si esset aliquod brutum propagatum in primo anno, ęquè prouideret sibi necessaria ad nidificationem, sicut si esset quotcumque annorum, ergo ex cognitione pręteriti, vt pręteritum, non est ista nidificatio, & concurrit cum primo.

Quantum autem de disciplinatione, facilius soluitur, & concurrit cum secunda. soluitur autem per hoc: quòd ex frequenti sensatione delectabilis, & tristabilis coniunctorum, impressum est isti animali phantasma delectabiliter.

Et hoc modo, quòd quandocumque mouet vnum statim ex coniunctione mouet aliud, ergo quando cibus pręsens mouet appetitum ad sumendum, statim phantasma virgæ percutientis simul mouet, & per consequens vt tristabile ad fugiendum, etsi ex magna frequentia imprimatur phantasma huius, vt valde tristabilis, magis retrahit à delectabili, quàm delectabile alliciat ad seipsum.

Sustinendo tamen intentionem Arist. in illo libello, quòd memoria sit in parte sensitiua. Potest responderi ad ista, & quasi ducendo ea ad oppositum. Primum enim de perceptione temporis, concedit ibi Aristoteles dicens, quòd primo sensitiuo quo percipimus magnitudinem, percipimus & tempus: nec obstat quod est successiuum, quia motus est successiuus, tamen motus est per se sensibilis, ex secundo de Anima.
t. 63. *Nec obstat quod dicitur numerus, quia nu-*
t. 64. *merus est per se sensibilis ibidem, & in 4. Physic. capitulo de tempore comment. 11. vult Commentator, quod si percipiatur solus motus phantasmatum, percipitur tempus: sed istud posset exponi, quod talis motus percipitur ab intellectu, non à virtute phantastica.*

Ad aliud poterit dici, quòd aliquis sensus poterit recipere speciem actus sentiendi, & speciem illam retinere transeunte actu, & per consequens per illam potest habere actum post tempus, & ita recordari.

Et cum obijcitur de actu supremæ potentiæ sensitiuæ, potest concedi, quod recordatio actus eius non competit alicui sensui, sicut nec sensui alij competit recordari proprij actus, vt accipitur ab August. 2. de Lib. arb tantum hoc competit superiori respectu actus inferioris sensitiuæ.

Aliter posset dici secundum quod Pilo- t. 137 & in dè.
sophus videtur sentire 2 de Anima, quòd visus aliquo modo sentit se videre: quia visio est aliquo modo colorata, & ita posset concedi, quòd sensatio supremæ sensitiuæ continetur quodammodo sub obiecto supremo memoratiuæ.

Et si arguas reflexionem illius sensitiuæ supra se, non magis concludit hic, quàm concludat contra Aristotel. de visu percipiente visionem.

Ad vltimum, licet probabiliter possent actus brutorum saluari non ponendo memorationem propriè in eis, sed solum imaginatiuam cognitiuam obiecti, quòd est præteritum, licet non vt præteritum, tamen ea, quæ videmus in actibus eorum, facilius soluuntur ponendo in eis memoriam.

De secundo Articulo principali videtur Arist. quædam dicere in illo libro, ex quibus concluditur memoria in parte intellectiua.

Dicit enim; Quorundam intelligibilium memoramur, vt quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis &c. Hic quidem, qui didicit, & fuit speculatus.

Respondetur secundum eum ibidem, quòd memoria intelligibilium non est sine phantasmate.

Contra; Non propter hoc negandum est memoriam esse in intellectu, sicut non negatur intelligere in intellectu, & tamen secundum ipsum ibi, non intelligimus sine phantasmate. Aliter respondetur, quòd intelligibilium memoramur per accidens.

Vnde dicit ibi, loquens de illis, quare intellectus, id est partis intellectiuæ secundum accidēs erit supple memoria, & Dam. vbi prius intelligibilium, sicut didicimus, memoramur, substantiæ autem ipsorum memoriam non habemus.

Contra; Quęcumque virtus cognoscit actum, vt est obiecti, aliquo modo cognoscit obiectum: sed hoc obiectum, triangulum habere tres, vt est verum demonstratum, vel scitum, potest intellectus solus cognoscere, ita quod nullus sensus potest cognoscere illum actum me speculatum fuisse triangulum habere tres.

Pręterea Aristotel. concedit ibi, quod reminiscētia soli homini inest, & hoc vult Auicen. vbi prius capitulo tertio, quia ibi est sola syllogizatio; ex hoc arguitur dupliciter; Primo, quia cognitio propria ipsi homini videtur esse ipsius intellectus.

Secundo efficacius: quia cognitio per discursum syllogisticū pertinet ad solū intellectum, huiusmodi est cognitio reminiscentię. Nam reminiscens discurrit à quibusdam notis, ad illud, quod aliqualiter decidit cuius vult recuperare recordationem, & licet non sit ibi syllogismus, quia semper est ex præmissis ad conclusionem, proceditur enim ibi à contrarijs, vel à similibus, vel à quibuscumque habentibus ordinem aliquem in sentiri ad illud, quod quęrimus: tamen nec talis collatio potest competere virtuti sensitiuæ, vt videtur eidem autem virtuti competit discursus, & cognitio terminans discursum: recordari autem terminat illum discursum, ergo, &c. Contra istam rationem obijcit, Primò, quia Aristoteles dicit quosdam bene reminiscitiuos, quosdam male, propter diuersitatem organi; ergo reminiscitiua attribuitur parti sensitiuæ. Pręterea. Quod reminiscentia sit impossibilis, adducitur argumentum, quod recitat Themistius 1. Poster. de seruo fugitiuo, per quod probatur, quòd impossibile sit aliquid addiscere: quia aut illud fuit prius scitum, & ita non addiscitur: aut non, & ita si occurrit intellectui, nescit illud esse quod requirit. Hoc quidem argumentum ibi non habet euidentiam: quia quidquid necessariò infertur ex pręmissis necessarijs, ex hoc ipso scitur. Nec oportet, quòd sciam illud quod quæsiui scire, nisi in generali, quia quæsiui scire quidquid potuit inferri ex illis notis, sed in proposito habet difficultatem.

Arguitur enim sic; Aut ille perfectè oblitus est eius, quod est A. aut non, si sic, si per reminiscentiam possit redire ad memoriam eius, nescit illud esse cuius recordationem quæsiuit, & per consequens non reminiscitur: quia reminiscens recordatur alicuius de nouo, vt prius memorati, & post tempore intermedio obliti, si non est perfectè oblitus A. ergo non potest reminisci A.

Confirmatur primum membrum per Auicennam vbi prius, cap. 3. Desiderium recordandi in particulari nulli bruto inest, si enim non memorat memorari non desiderat. 6. natural. parte 5.

Similiter Aristoteles libro 2. videtur ponere memoriam pertinere ad virtutem phantasticam, cuius inquit Aristoteles, scilicet partis animæ memoria sit manifestum est, quando, & cuius phantasia est, illius etiam memoria est, & Damasc. vbi prius, Memoria est imaginatio derelicta à sensu, secundum actum. lib. 2. c. 20.

Ad intellectum illarum auctoritatum dico, sicut prius dictum est, quòd actus recordandi habet duplex obiectum, scilicet, proximum, & remotum. Præteritio autem quandoque requiritur in vtroque obiecto, vt obiectum est, quandoque in altero tantum: sensus autem quia non cognoscit obiectum suum, nisi secundum aliquam dispositionem, quam habet dum sentitur, iuxta illud septimo Metaphysices Abeuntibus sensibilibus à sensu, non est palam vtrum sit an non, ideo non potest habere recordationem actus sui, vt præteriti, quin etiam habeat obiecti sensati, vt præteriti, quia vt tantummodo sic se habentis, sicut sentiebatur dum mansit actus sentiendi, intellectus autem non requirit præteritionem in vtroque obiecto, sed tantum in proximo, quia enim actus eius potest esse alicuius, vt est necessarium, sicut speculandi triangulum habere tres? ideo actus recordandi illum actum speculandi, potest habere obiectum remotum, non vt præteritum, sed vt semper vniformiter se habens; Quantum ergo ad istam conditionem, respicere obiectum præteritum, vt præteritum, tam scilicet remotum, quam propinquum, ita quòd vtrumque cognoscatur præcisè, & necessariò, vt præteritum, memoria est necessariò sensitiuæ, non autem necessariò intellectiuæ, licet sic posset esse eius, vt statim dicetur in solutione. t. 55.

Ad aliud dico, quod memoria in parte sensitiua est sufficiens ad operandum sine intellectu, vt patet in brutis; sed è conuerso in memoria intellectiua non sufficit ad operandum sine memoria sensitiua, sicut nec possumus sine phantasmate intelligere, ideo non diceret Arist. hominem benè, & malè memorari, inde, quia intellectus eius benè, vel malè conseruet speciem alicuius præintellecti: sed quia memoria eius sensitiua, quæ concurrit cum intellectiua, etiam ad recordationem intellectiuam est benè, vel malè retentiua, fortè enim memoria intellectiua quamcumque semper conseruat speciem, sed non potest in suum actum, quia species sensibilis deleta est à memoria sensitiua, sine qua illa non sufficit ad operandum.

Prat. 5. concl ps. 5. idē in cō. & Themist. 3. de aïa.

Hoc probatur primo; quia receptum videtur esse in recipiente, per modum recipientis, & per consequens cum intellectus sit virtus immaterialis, & immutabilis ab his passionibus corporalibus, videtur, quod species eius maneat indelebiliter; propter hoc enim Aristoteles tantum assignat labilitatem speciei in memoria sensitiua, quia organum sic vel sic patitur, vel mouetur. Probatur idem secundo: quia quando aliquis reminiscitur, oportet quod habeat aliquid apud se manens, per quod illud esse sciat cuius prius meminit, & post oblitus est, vt argumentum procedit de seruo fugitiuo. Istud autem manens, non potest poni in parte sensitiua, quia illud est deletum, saltem non remanet perfectè, nec sufficienter ad actum recordandi, ergo probabile est, quod illud sit species in intellectu manens perfectè, & sic recuperata specie in memoria sensitiua, quæ aliqualiter decidit per collationem ad speciem intelligibilem manentem, cognoscitur illud obiectum recordatum esse illud, quod fuit prius memorialiter notum; Sic igitur quantum ad primitatem, vel radicem seu sufficientiam ex se ad actum non solum est memoria in parte intellectiua, sed in sensitiua etiam in nobis.

Dico ergo, quantum ad istum articulum, quòd in intellectiua est memoria, & actus recordandi propriè dictus: supposito enim quòd intellectus non tantum cognoscat vniuersalia, quòd quidem verum est de intellectione abstractiua, de qua loquitur Philosophus: quia sola illa est scientifica, sed etiam intuitiuè cognoscat illa, quæ sensus cognoscit, quia perfectior, & superior cognoscitiua in eodem cognoscit illud quòd inferior, & etiam, quòd cognoscit sensationes, & vtrumque probatur per hoc, quod cognoscit propositiones contingenter veras, & ex eis syllogizat: formare autem propositiones, & syllogizare, proprium est intellectui. Illarum autem veritas est de obiectis, vt intuitiuè cognitis sub ratione scilicet existentiæ, sub qua cognoscuntur à sensu, sequitur, quod in intellectu possint inueniri omnes conditiones prius dictæ pertinentes ad recordari.

Percipere enim potest tempus, & habere actum post tempus, & sic de cæteris, & potest breuiter recordari cuiuscumque obiecti, cuius potest memoria sensitiua recordari, quia potest illum actum, qui est proximum obiectum intuitiuæ, cognoscere quando est, & ita recordari postquam fuit.

Potest etiam recordari multorum obiectorum proximorum quorum non potest sensitiua recordari, vtpotè, omnis intellectionis, & volitionis præteritæ. Quod enim talium recordetur homo, probatur: quia aliàs non posset penitere de malis volitionibus, nec præteritam intellectionem, vt præteritam, conferre ad futuram, nec per consequens ex eo, quod ista speculatus est, ordinare se ad speculandum alia sequentia ex istis, & breuiter omnia destruuntur si intellectionum, & volitionum præteritarum non recordamur.

Istarum autem non potest aliquis sensus recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus. ergo illa recordatio est propria intellectus, & hoc ratione obiecti proximi; est etiam alia propria non solum ratione obiecti pioximi, sed remoti, vt recordatio, quæ tendit in necessarium, vt necessarium, vt in obiectum remotum, cuiusmodi est recordatio, habens pro obiecto remoto triangulum habere tres. Nam obiectum proximum recordationis, scilicet, actus tendens in tale obiectum, non potest esse nisi actus partis intellectiuæ.

Sic ergo patet, quod aliqua rocordatio est propria intellectui ex ratione vtriusque obiecti, actus scilicet, tam proximi, quàm remoti,

remoti, aliqua etiam ratione obiecti proximi est ita propria, quòd non posset competere sensui; aliqua ex ratione obiecti proximi competit intellectui, tamen potest competere sensui, vtpote si intellectus intuitiuè intellexit me videre album, postea intellectus recordatur me vidisse album.

Hoc quidem obiectum proximum, & remotum posset esse obiectum recordationis non solum sensitiuæ, sed etiam potest esse obiectum recordationis intellectiuæ, & est, quandocumque fit collatio ex tali recordatione per discursum ad aliud syllogisticè concludendum, alicuius tamen sensitiuæ, vtpotè supremæ, sensatio præterita nō potest esse obiectum proximum, nisi tantum recordationis intellectiuæ, vt tactum est in articulo præcedenti. Nulla tamen recordatio pertinet ad intellectum, inquantum est præcisè abstractiuè intelligens. Nulla etiam ex hoc, quòd pertinet ad intellectum requirit duplicem præteritionem, scilicet, in vtroque obiecto.

Nulla etiam pertinet ad intellectum tamquam primariè, & radicaliter sufficientem ad recordandum, & propter has tres conditiones, vel aliquam earum, intelligendæ sunt, vel expondæ omnes auctoritates Aristot. & aliorum negantium in parte intellectiua memoriam.

Quando enim obijcitur cōtra secundam rationem in illo articulo quæ procedit ex actu reminiscendi, per hoc, quòd Philosophus ponit reminiscitiuos, & non reminiscitiuos ex dispositione organi, patet ex dictis, & specialiter ex tertia conditione, & explicatum est satis supra. Ad illud de seruo fugitiuo est solutum, si verum est, quòd species intelligibilis semper manet, & sensitiua aliqualiter perdita per collationem quandam, vel vsum aliarum specierum similium, recuperatur perfectè, tunc enim scitur istud nūc recordatum esse illud quòd prius, vel post fuit recordatum, & post oblitum, per speciem quiescentem in intellectu, sicut si species Petri, nisi quiescat in virtute phantastica, licet nunquam vtar illa, po-
6. idē 9. Trinit. c.6. stea tamen occurrente Petro visui, statim cognosco ipsum esse Petrum per collationem ad hanc notitiam intrinsecam, secundum quòd docet August. 8. de Trinit. cap. 6.

Si autem nihil poneretur remanere in tali obliuione per collationem, ad quod posset sciri illud esse, quod reminiscendo quærebatur, non videtur, quòd in fine posset sciri illud esse magis, quàm de seruo fugitiuo ignoto.

Ad aliud, quòd ponitur habitus phantasiæ saltem non habetur ex hoc, nisi de memoria sensitiua, quòd enim præter illam sit alia, quæ est firmitas intellectus, in illo libro patet, vbi dicit, scientiam, aut sensum cuius habitum dicimus esse memoriam, sciētiam pro intellectu, sensum pro phantasia, cuius prius dixit memoriam esse habitum. Ista tamen auctoritas quæreret expositionem, si poneretur memoria sensitiua distincta potentia, sed non est ad propositum hic de hoc discutere.

Quod adducitur de Damasceno substantiæ ipsorum memoriam non habemus, verum est, vt obiectorum præteritorum & sic non est recordatio eorum, quæ requirit duplicem præteritionem.

Ad quæstionem ergo patet, quòd cum in anima coniuncta sit aliqua memoria intellectiua, illa remanet etiam in anima separata, & per consequens notitia habitualis omnium illorum, quæ vsque ad separationem in ea manserunt, & per consequens potest vti illis remanentibus ad actum memorandi, sicut posset vti coniuncta, (quia sicut dictum est in precedenti quæstione) omnes formæ intellectuales, & operationes consequentes, quæ poterant haberi à coniuncta poterunt haberi à separata, memoria autē sensitiua loquendo de totali potentia non manet in anima separata, sicut nec aliqua potentia sensitiua.

Dixi autem totali: quia etsi anima sit illud, quod est formale in potentia sensitiua, tamen potentia sensitiua formaliter includit formam quandam totius compositi ex corpore sic mixto, & anima perficiente proportionaliter ad actum correspondentem tali toti, & per consequens cum recordari sensitiuæ sit totius, illud non potest competere animæ separatæ.

Breuiter ergo omnium eorum quorum recordatur coniuncta, potest recordari separata: quia quorumcumque fuit memoria sensitiua, eorum fuit intellectiua, propter cognitionem intuitiuam, concomitantem

autem

autem omnem perfectam, sensitiuam perfectam, sed non omni recordatione potest recordari separata, qua potuit coniuncta.

Si obiicitur, sola species in memoria intellectiua non sufficiebat in anima coniuncta ad recordandum, sine alia in memoria sensitiua, vt est dictum in secundo articulo, ergo nec modo sufficiat: quia non est modo perfectior, quàm prius.

Responsum est in præcedenti quæstione in simili: quia nec modo possumus vti specie intelligibili sine phantasmate, tunc autem poterimus, non propter nouam perfectionem, sed quia non est ibi ille ordo illarum potentiarum in operando, qui nunc non est.

Ad argumenta principalia. *Ad primum*, concedo in homine esse memoriam sensitiuam, sed ex hoc non sequitur, quòd nulla sit in eo intellectiua.

Non enim debet negari superiori cognitiuæ, quod est perfectionis in inferiori: vnde si Deus posset habere actum post tempus, nec haberet vnum actum stantem in æternitate posset recordari, & sic scriptura c. 15. concedit eum recordari, in Threnis Recordare Domine quid acciderit nobis.

Inquantum scilicet ille actus, qui in se non est post tempus, consideratur vt coexistens priori tempori, & nunc isti, & sic quasi post tempus. Angeli autem quia non omnes intellectiones habent perpetuas, possunt absolutè recordari. Fatuum est enim dicere, quòd Lucifer non recordatur se peccasse, nec boni Angeli recordantur tales actus intelligibiles habuisse, vel etiam aliquos exteriores circa corpus.

Ad secundum, illa auctoritas loquitur de intellectu, vt habet intellectionem scientificam qualis est sola scientia abstractiua, & tamen si sic non est præcisa ex natura intellectus, quia in illa intellectione abstractiua, potest intelligi singulare, licet non modo à nobis, de hoc alibi.

Si obiicias, potentia non cognoscens sin- in 3. dist. p. 1. in 2 dist. 2. gulare, vt singulare, non recordatur: quia recordans cognoscit aliquid, vt hic, & hûc, quòd est proprium singulari.

Respondeo, existentia actualis primo conuenit naturæ: vnde hæc natura non existẽs formaliter, quia hic, sed per naturam, illam autem naturam, vt existentem intuitiuè cognoscit intellectus, & ista cognitio existentis, vt existentis, sufficit ad hoc, quòd eius possit esse recordatio. Cum ergo dicis, potentia recordatiua cognoscit hoc, vt hoc, nego. Tu probas, cognoscit aliquid, vt hic, & nunc: si intelligas per nunc existens, & per hic, in se præsens, concedo, quòd cognoscit aliquid vt in se præsentialiter existens, & sic vltra hic, & nunc, sunt propria singulari, ita quòd non possunt esse naturæ, non vt singulariter. Licet enim non sint alicuius, nisi quòd est in singulari singularitate intrinseca, vel adiuncta, tamen non includunt formaliter nec per se præsuppositiuè singularitatem tamquam præcisam rationem secundum quam illa insunt.

Ad alterum dicitur vno modo, quod beati recordantur peccata commissa, nec tamen est eis ad pœnam sed gaudent de misericordia diuina remittente, & de liberatione à pœna. Et probatur hoc per illud Psalmi. Misericordias Domini. Vbi Gregorius. Quomodo in æternum misericordias Domini canunt, qui miseriæ non meminerunt. Contra licet hoc, quòd est Deum remisisse peccatum Petro, includat Petrum peccasse, tamen ista sunt simpliciter distincta intelligibilia, nec secundum includit primum in esse, patet, quando Petrus peccauit, nec per consequens in intelligi, ergo possibile est intellectum Petri sistere in sic peccasse, absque hoc, quòd cõsideret Deum remisisse illa peccata; Et quamquam contendas, quòd nunquam sit vnus actus sine alio in Petro, tamen saltem sunt duo obiecta, & distinctæ intellectiones, & etiam intellectio eius quod est Petrum peccasse, est prior natura. Quæro ergo, hanc recordationem qua se peccasse recordatur, quis actus voluntatis sequitur? aut velle, siue complacere; aut nolle, siue displicere; aut nullus, nec placet, nec displicet, si primum, Petrus malus est: quia complacet in peccato quòd commisit; si secundum, miser est: quia nolitum euenisse, quòd scitur euenisse, causat tristitiam, per August. de Ciuit. Dei 14. c. 15. Tristitia est ex illis rebus, quæ nobis nolentibus acciderunt; si neque sic, neque sic, iterum malus: si enim viator non potest completa deliberatione recordari peccatum suum commissum, quin detestetur, vel displiceat, alioquin peccat ad minus omit-

tendo,

tendo, quanto magis ad hoc tenetur beatus, ratio enim cōmunis magis ligat beatum, quàm viatorem, quæ eſt perfecta Dei dilectio, quæ ſemper impellit ad odiendum illud, quod eſt contra Deum, quando actu cognoſcitur, vel cogitatur.

Quod autem adducitur de Pſalmo, & ex hoc arguitur: miſericordiam non canit, qui miſeriæ non meminit. Reſpondeo in vniuerſali meminit miſeriæ, ſed non in particulari: quia ſcit iam ſe eſſe beatum.

Dico tamen, quòd poſſibile eſt totaliter deleri à memoria beati peccatum, quod ipſe commiſit, nec in hoc derogatur beato, immò videtur pertinere ad beatitudinem accidentalem eius.

Si enim innocens gaudebit de innocentia, ſpeciali gaudio, vt tactum eſt ſuprà di-
q. 6. *ſtinctione 1. licet ille non poſſit gaudere de innocentia: quia tunc eſſet eius falſum gaudium, tamen poteſt innocentia de eius memoria deleri, vt de illa non habeat aliquā materiam triſtitiæ. Poteſt etiam Deus ſtāte memoria habituali peccati commiſſi, præſeruare beatum, ne vnquam exeat in actum conſiderandi ſe illud commiſiſſe, & hoc iterum ſufficeret ad excludendum occaſionem proximam triſtitiæ, licet non remotam, nec priuatio talis notitiæ habitualis, vel actualis, faceret eum in aliquo imperfectum: quia ſecundum Philoſophum, quo-*
in 3. *rundam obliuiſci turpium, melius eſt quā*
d.p. in *reminiſci, quòd maximè verum eſt, loquen-*
4. d. 2 *do de illo, qui turpe commiſit cui pœnale eſt reminiſci; & ſcriptura dicit, Deum obluiſci peccatorum, & ea eſse tecta, quòd licet oporteat exponere propter infinitatem intellectionis diuinæ, quàm nullum cognoſcibile poſitiuum, vel priuatiuum poteſt ſubterfugere, tamen quod realiter ſint abſcondita, vel oblita illis, qui commiſerunt nullum inconueniens eſset.*

Si hoc non placet, quia ſemper remanebit in eis memoria habitualis peccatorum, & quandocumque exibunt in actualem recordationem, tunc ad vitandum triſtitiam, dicendum eſt, vel quòd Deus ſuſpendat cauſalitatem illam, quam recordatio nata eſſet habere reſpectu triſtitiæ, & hoc quidem poſſibile eſt, ſicut ſuſpendit naturalem actionem ignis, reſpectu puerorum in camino, ſed tunc erit miraculum quoties recordantur, quod non triſtentur, vel ſi fugitur miraculum, oportet dicere, quòd cauſa naturalis poteſt impediri per contrarium excellens, ne cauſet effectum, & maximè quando contrarium totaliter replet capacitatem paſſi; ita in propoſito, gaudium de obiecto beatifico replet totaliter capacitatem beati, & ideo non eſt capax triſtitiæ, quæ nata eſset conſequi illam recordationem.

Vincit enim illud obiectum in cauſando gaudium, virtutem illius recordationis in cauſando triſtitiam: quia ſecundum Ariſtotel. 7. Ethicor. delectatio vehemens excludit quamcumque triſtitiam, non ſolum contrariam, ſed etiam contingentem. Contra habet nolle reſpectu iſtius recordati, ergo non habet quidquid vult: igitur non eſt beatus, ex 13. de Trinit. cap. 5. Reſpondeo; Beatus habet quidquid vult de præſenti, vel de futuro, de præterito autem quidquid vult, hoc eſt velle non fuiſſe, non habet: nec hoc arguit miſeriam, quia impoſſibile eſt præteritum non fuiße.

Hæc Scotus.

Breuiter explicatur mens Scoti, & comprobatur, & rationes Aduerſariorum reijciuntur. Cap. III.

QVæ ſit mens Scoti circa materiam de Memoria, ex quæſtione recitata euidenter patet. Ipſe enim lucidiſſimè quidquid ad illam pertinet, conſiderat, & determinat; breuiter tamen cōſiſtit in hoc; primo ſupponit vnum certū, ſcilicet, quòd aliquis actus cognoſcendi præteritum vt præteritum, eſt in nobis; hoc ex ſe patet, & Scotus probat in textu, & addit, quòd hic actus de quo recordamur fuiſſe, debet eſſe actus humanus, & debet infuiſſe ipſi recordanti; non enim actuum aliorum, de quibus nos non habuimus notitiam, recordamur, ſed ſolum actuum noſtrorū, quos animaduertimus, & voluimus. Secūdò ſupponit, quòd hæc ſit cōmunis deſcriptio recordationis; Recordatio eſt cognitio, ſeu cogitatio actus alicuius præteriti, in quantū præteriti. Ex hac deſcriptione ſequuntur octo certa, quattuor ex hoc, q̄ dicitur præteriti, ī quātum præteriti, & alia quattuor ex hoc, q̄d

dicitur

dicitur actus; prima quattuor sunt hæc; Primum est, quod potentia recordatiua habet actum post tempus, alioquin recordatio non esset præteriti, vt præteriti; Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud instans, vel tempus, in quo fuit actus de quo recordatur, & instans præsentis perceptionis illius actus. Tertium, quod obiectū recordationis, quando obijcitur recordationi, non est in se præsens, quia non esset recordatio eius, vt præteriti; Quartum, quod cum obiectum debet esse presens ad actum, & non possit esse in se præsens, necesse est, quod sit præsens per speciē; Alia quattuor ex parte actus, sunt ista, Primum. Recordatio est duplicis obiecti, vnius remoti, vel vltimi, scilicet, alicuius obiecti, circa quod recordans quandoque habuit actum humanum, & alterius proximi, scilicet, actus præteriti tendentis in illud obiectum, secundum quod species necessaria ad recordationē, imprimitur ab actu, qui actus dicitur obiectum proximum, quando est præsens. Tertium, quod nullus potest habere recordationem, nisi de proprio actu, & eo quidem humano; Quartum, actus cognoscendi præteritum actum, est obiectum potentiæ recordatiuæ.

His octo tamquam certis, & veris suppositis, inquirenda est conclusio, scilicet, an recordatio præteriti, quæ est memoria propriè dicta, sit in parte sensitiua, & intellectiua, Scotus quo ad memoriam in parte sensitiua, disputat ad vtramque partem, scilicet, quod non sit in parte sensitiua, & quod sit in parte sensitiua: sed tandem concludit cum Arist. quod Memoria propriè dicta, est ponenda in parte sensitiua, & soluit rationes factas in contrarium, vt patet in textu ipsius quæstionis.

Quo verò ad partem intellectiuam est difficultas maxima, & de hac loquitur in artic. 2. quæstionis allatæ, & in corpore quæstionis, & breuiter sententia Scoti consistit in hoc, in parte intellectiua est memoria propriè dicta, quæ est recordatio actus præteriti in quantum præteritum; probatur: quia in intellectu possunt reperiri illæ octo conditiones certæ, quas nunc supra enumerauimus, potest enim

De mem. intel.

intellectus percipere tempus, & habere actum post tempus, &c. Immò intellectus potest recordari, & memorari eorum omnium de quibus recordatur, & memoratur memoria sensitiua, quoniam, vt dictum est aliàs, omnia quæ cognoscuntur à sensibus, etiam cognoscuntur ab intellectu, quia potentia superior, cognoscit omnia, quæ cognoscit inferior, & nobiliori modo, & ideo potest intellectus cogitare actum præteritum, quem habuit circa aliquod singulare, & cognoscere fluxum temporis, quod interfuit inter illam primam cognitionem, & hanc, quam modo habet, & potest habere speciem illius obiecti remoti, quoniam cum illud obiectum sit absēs, nec per se cognoscatur, sed per speciem, species erit in intellectu, &c. Clarum est ergo quòd cum intellectus cognoscat omnia, quæ cognoscit sensus, quod poterit memorari omnium eorum de quibus memoratur sensus, sed vlterius (quod magis probat dari memoriam intellectiuam) Intellectus de aliquibus memorari potest, de quibus nō potest sensus, ergo præter memoriam sensitiuam datur intellectiua. Antecedens probatur: quia intellectus potest memorari multorum obiectorum proximorum, (id est actuum) quorum nō potest sensitiua, vt puta omnis intellectionis & volitionis præteriæ: quod enim talium recordetur homo, probatur: quia aliàs non posset penitere de malis volitionibus, nec præteritam intellectionem, vt præteritam, conferre ad futuram, nec per consequens ex eo, quod ista speculatus est ordinare se ad speculandum alia sequentia ex istis; & breuiter omnia destruuntur si intellectionis & volitionis non recordamur. Clarum est autem, quod istarum intellectionum non potest aliquis sensus recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus, ergo illa recordatio, & memoria est propria intellectui, etiam in parte intellectiua, est memoria propria, & recordatio ratione obiecti remoti, vt recordatio quæ tendit in necessarium, vt necessarium, cuiusmodi est recordatio habens pro obiecto remoto Triangulum habentem tres: nam obiectum proximum recordationis, scilicet, actus tendens

1. rō.

2. rō.

dens in tale obiectum, non poteſt eſſe niſi actus partis intellectiuæ:neque enim ſenſus poteſt cogitare,& cognoſcere omnem Triangulum neceſſariò habere tres angulos , ſed ſenſus cognoſcit hunc Triangulum habere tres ; num verò illud ſit neceſſarium,vel contingens, non cognoſcit; Ex his ergo patet , quòd in intellectu eſt memoria,& recordatio præteriti, & hæc memoria eſt multiplex ; Aliqua enim eſt memoria intellectiua eorum omnium , de quibus eſt ſenſitiua ; Aliqua eſt de aliquibus actibus,& obiectis proximis, quæ non poteſt competere ſenſui. Ex his ergo concluditur,quòd datur memoria intellectiua propriè dicta, & diſtincta à ſenſitiua,& hoc maximè concluditur ex memoria , quam experimur habere in nobis ſecundi,& tertij generis , quæ nullo modo poſſunt competere ſenſui.

3. rō. Ad hoc etiam videtur eſſe mens Ariſt. qui in illo libro de Memoria , & reminiſcentia,dicit, quorundam intelligibilium memoramur, vt quòd Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis , &c. & infra,& in hoc quidem ,quia didicit,& ſpeculatus eſt; Ex hac auctoritate colligitur,quòd nos memoramur aliquarum intellectionum,quas non poſſumus ſenſibus percipere, neque cognoſcere; neceſſe eſt ergo,quod in intellectu ſit memoria. *taci-ta re-ſponſ. reiec* Nec valet reſponſio,quod memoria intelligibilium non eſt ſine Phantaſmate: quia non propter hoc eſt neganda memoria intellectiua ſicuti nec negatur intelligere in intellectu,licet intelligere non ſit ſine phantaſmate.

alia reſp. Nec valet aliorum reſponſio,qui dicūt quòd memoramur intelligibilium per accidens.

reiec. Non valet inquam : quia quæcumque virtus cognoſcit aliquod obiectum, ita , quod ipſa ſola,& non alia, illud obiectū cognoſcere poteſt,dicitur illud obiectum propriè,& per ſe, & non per accidens cognoſcere,& ſpeculari:& ſimiliter cum recordatur ſpeculaſſe tale obiectum , propriè,& per ſe recordari dicitur, alioquin nulla memoria eſſet per ſe : ſed hoc obiectum,Triangulum habere tres, vt eſt verum,demonſtratum,ſolus intellectus poteſt cognoſcere, non autem vllus ſenſus , ergo nullus ſenſus poteſt cognoſcere nūc me ſpeculatum fuiſſe Triangulum habere tres, ergo recordatio, & memoria huius actus,eſt propria intellectui,& nō alicui ſenſui. *4. rō.* Quarto,clarū eſt,quod manēt in nobis habitus ſcientiarum,& recordamur multarum concluſionum integrantium illum habitum , vt patet de eo, qui habet habitum Philoſophiæ naturalis,habet memoriam multarum concluſionum demonſtratarum in illa ſcientia:at iſti habitus , & notitia iſtarum concluſionum , non conſeruantur in phantaſia:quia non cadunt ſub obiecto ſenſus, ergo manent , & conſeruantur in intellectu. Ex hoc argumento concluditur, ſimul dari memoriam intellectiuam, quæ eſt propriè memoria,ſcilicet,recordatio præteriti,vt præteriti; & probatur dari etiam ſpeciem intelligibilem impreſſam diſtinctam à phātaſmate , quæ ſimul cum intellectu facit memoriam fecundam, & potentem producere intellectionem, de qua locuti fuimus ſuprà,ſoluendo quartum argumentum de memoria intellectiua ; Ratio autem eſt : quia habitus ſcientialis non poteſt conſeruari niſi prius adſit ſpecies intelligibilis obiecti,circa quam,tamquam circa obiectum verſatur actus intelligendi,& ſciendi;Cum ergo ſeruatur in intellectu ſcientia iſta, Triangulus habet tres angulos pares duobus rectis æquales,ſeruatur etiam ſpecies Trianguli, & ſcientia illius Concluſionis,non quidem, quod actus cognoſcendi, & ſpeculandi illam cōcluſionem,ſeruetur : quia ille actus tranſit:ſed remanet ſpecies intelligibilis Concluſionis,quæ nil aliud eſt,niſi idolum, & conceptus Trianguli,cum conuenientia illius prædicati, habere tres, &c. (dictum eſt enim ſuprà , quòd ſpecies intelligibilis nil aliud eſt niſi conceptus formatus ab intellectu de re.) Cum ergo ſeruentur habitus ſpeculatiui in intellectu noſtro , vt experientia patet:ſequitur clarè,quod conſeruantur ſpecies intelligibiles obiectorum illorum, de quibus ſunt tales habitus, & ſcientiæ; ſequitur etiam, quod conſeruantur illæ ſpecies cum conuenientia,& relatione ad illa prædicata,quæ demonſtrantur de illis in illis habitibus , & ſic cum hæc neque in phantaſia , neque

in vllo alio sensu recipi possint, sequitur, quod seruentur in intellectu, & ità in intellectu datur memoria.

Quid sit intellectus in habitu. Sed oportet hic declarare, quomodo intellectus dicatur in habitu: nam intellectus in habitu & memoria intellectiua, sunt idem, secundum Scotum, vndè in 1. distin. 2. quæst. 6. in 2. quæstione addita ex intellectu in habitu, concludit dari memoriam intellectiuam. Intellectus itaque in habitu tunc dicitur, quando recipit speciem intelligibilem impressam in se, sed actu illam non contemplatur, sed illam ad suum libitum contemplari potest; & hoc modo loquitur Aristot. in 3. de Anima, textu 8. de intellectu in habitu. Sed hic est difficultas, quomodo tunc dicantur seruari habitus scientiarum in intellectu nostro, non enim seruantur in intellectu nostro solum species obiectorum, circa quas versatur, & negotiatur intellectus, sed seruatur ipsa scientia, & conclusio, vt patet de viris doctis, qui habẽt plures conclusiones diuersarum scientiarum in intellectu suo, alioquin non essent sapiẽtiores rusticis, & ijs, qui nihil vnquam didicerunt; Respondeo vt dixi in Theoremate de muneribus intellectus agentis, quod species intelligibilis, nil aliud est nisi conceptus rei formatus ab intellectu agente. Modò intellectus agens præsenta to phantasmate, laborat circa illud phantasma, & format conceptum abstrahendo, & etiam discurrendo, & sic format idolum sibi de illo phantasmate, annuente tamen ipso phantasmate quoque. Istud autem idolum, nil aliud est nisi conceptus aggregatus ex diuersis prædicatis, sic fabricatus per diuersos syllogismos, adeo quod in illo conceptu, & specie, includuntur Conclusiones variæ; Cum ergo sunt in intellectu possibili istæ species, & conceptus, tunc intellectus dicitur in habitu, quia habet tunc habitum, & scientiam rerum illarum, sed non actu, sed solum potentia proxima; Cum autem postea intellectus agens promit intellectionem ex his speciebus, & conceptibus, id est, actu istos conceptus, & species speculatur, & intellectus possibilis illam intellectionẽ actualem recipit, dicitur actu intelligens: tunc ergo intellectus est in habitu, & habet habitus scientiarum, quando habet species intelligibiles rerum, quæ ad illam scientiam spectant: tunc verò est in actu, quando actu recipit contemplationem actualem illorum conceptuum. (dictum est enim vbi suprà, quod intellectus agens, non dicitur intelligere, licet promat, & producat intellectionem: quia intelligere est pati.) Hinc patet, quomodo intellectus recordatur Conclusionem scitam prius: recordatur enim quia species, & cõceptus obiectorum de quibus sunt, seruantur in intellectu, & intellectus postea actu quando vult, illas inet Conclusiones speculatur, & intelligit: & quod hoc modo re vera intellectus dicatur in habitu, probabitur modo contra Zabarellam.

opin. Zab. quõ intellectus dicatur in habitu. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 8. declarat quomodo intellectus dicatur in habitu, & inquit, quod intellectus sit in habitu, non quia species intelligibilis seruetur in illo, sed quia ex pluribus actibus, & intellectionibus factus est aptus ad intelligendum, dum cõuertitur ad phantasmata, quod facere non poterat, antequam plures illos actus eliceret; Dat exemplum de manu ad scribendum, quæ in principio est in potentia valde remota ad scribẽdum, sed post plures actus est in potentia propinqua, & in habitu: sic est intellectus, in principio est rudis, & in potentia valdè remota ad intelligendum, sed postquam exercitatus est per multos actus, fit in potentia propinqua, & in habitu ad intelligendum faciliter, cum conuertitur ad phantasmata, adeo, quod secundum ipsum, habitus intellectuales nil aliud sunt, nisi quædam habilitates, & promptitudines ad intelligendum.

Hanc opinionem confirmat auctoritate Aristot. 2. de Anima, textu 59. vbi ait, quod sensus naturaliter est similis intellectui in habitu: quod non intelligitur aliter, nisi quia sensus nascitur cum potentia proxima operandi: sed intellectus multum laborat antequam habeat promptitudinem ad operandum: signum est ergo, quod secundum Arist. intellectus in habitu, est intellectus, qui propter multas actiones factus est habilis ad promptè operandum.

Contra

Reie. Contra hanc ſententiam arguo: quia non eſt ad mentem Ariſtot. nam Philoſophus 3. de Anima, tex. 8. ait, quòd intellectus, cum eſt factus ſingula, tunc eſt in habitu, & eſt veluti ſciens, qui poteſt operari, quãdo vult; & ſubinfert in eodem tex. quòd tunc intellectus non eſt omninò in actu, ſed aliquo modo eſt in potentia, ſed proxima, non remota; Stante hac intentione Ariſt. ita argumentor; Tunc intellectus eſt in habitu, cum eſt factus ſingula, ſed non fit ſingula propter habilitatem ad operandum, ſed ſolum cum recipit ſpecies rerum, ergo intellectus eſt in habitu ſolum, quando habet in ſe actu ſpecies intelligibiles impreſſas. Maior eſt Ariſtot. Minor probatur: quia quando recipit ſpecies impreſſas, fit res illæ, quarum ſpecies recipit: ſed quando non recipit ſpecies, licet ſit habilis ad operandum, non eſt factus ſingula, ergo intellectus ſecundum Ariſt. non dicitur factus in habitu per ſolam habilitationẽ ad operandum. Ex hoc *reijc. Zab.* loco etiam reijcitur aſſertio Zabarellæ, quòd intellectio ſit ſpecies intelligibilis, & quòd intellectus fiat res per intellectionem: quoniam ait Ariſt. quod quando intellectus eſt factus ſingula, eſt aliquo modo in potentia, ſcilicet, proxima: quia eſt veluti ſciens, qui conſiderare poteſt, quando vult: at quando intellectus actu intelligit, & contemplauit, nullo modo eſt in potentia, ſed omnino in actu, ergo non poteſt dici, quod intellectus actu intelligens, per intellectionem fiat ſingulæ res, quia tunc non eſſet aliquo modo in potentia, ſed ſimpliciter in actu. Ariſt. autem dicit, quòd cum intellectus eſt factus ſingula, eſt aliquo modo in potentia. Preterea, intellectus cum eſt factus ſingula, ait Ariſt. quod eſt in habitu; at ſi intellectus fit ſingula per intellectionem, intellectus ſingula factus, non erit intellectus in habitu, ſed intellectus in actu, quia ſolum tunc fieret ſingula, quãdo actu res cognoſceret, & contemplaretur. *Ad rõnẽ.* Ad rationem Zabarellæ dicitur, quod per illam probatur intellectum multum laborare antequam ſit in potentia proxima ad operandum, & hoc concedimus: attamen non ſequitur, quod fiat in potentia proxima ad operandum, per illam habilitatem ſolum, ſed fit in potẽtia proxima per productionem ſpeciei intelligibilis, circa cuius productionem multum laborat, vt viſum eſt ſuo loco.

1. rõ. cõtra Memor. intel. Sed quod non detur Memoria intellectiua, omnes ferè Antiqui, & Moderni Philoſophi probant hoc vno Argumẽto: quia Ariſt. in libro de Memoria, & reminiſcentia, negat memoriam intellectiuã, & ſtatuit memoriam ſenſitiuam tantum, quam vult inſeruire, & imaginatiuæ, & intellectiuæ; Ac primo quidem imaginatiuæ inſeruit, ſecundario verò, & per accidens, inſeruit intellectui. *2. rõ.* Secundò, Franciſcus Piccolomineus, libro de Senſibus internis, cap. 15. Arguit, & ipſe ſic. Nouas recipere formas, & tamquam ſubiectum illas ſeruare, non poteſt fieri ſine inſtrumento aliquo corporeo, ergo. *3. rõ.* Præterea Memoria eſt ſpecierum ſenſibilium complicatarum cum continuo tempore, quæ ſingulares ſunt. Intellectus autem eſt vniuerſalium, ergo. *4. rõ.* Præterea, Mens eſt æterna, & ita non eſt obnoxia varietati, & alterationi, & ſic non poteſt eſſe ſubiectũ nouorum accidentium, & variabilium, vt etiã ſe habet de cæteris à materia ſolutis.

Solu. Not. Pro intelligentia clariori veritatis, & ſolutione iſtarum rationum, eſt notandum, quod re vera datur memoria intellectiua, vt patet per rationes adductas, attamen eſt conſiderandum, quod ſicuti dicebamus in præcedenti Theoremate, intellectus & phantaſia ſunt potentiæ adeò cõnexæ & coniunctæ, quod vna non poteſt intelligi ſine altera, neque enim intellectus poteſt intelligere aliquam ſpeciem, quin phantaſia verſetur circa phantaſma eiuſdem ſpeciei: ita euenit in recordatione, & memoria præteritorum: non enim intellectus alicuius ſpeciei recordari poteſt, quin phantaſia quoque phantaſmatis illius eiuſdem ſpeciei non recordetur, & cum phantaſia ſit radix, & origo intellectionis, conſequenter etiam eſt origo, & radix memoriæ intellectus: & hinc fit, quod intellectus dum recordatur alicuius rei intellectæ, vt alicuius ſpeciei intelligibilis, habet non ſolum cognitionem abſtractiuam, ſed etiam intuitiuam, id eſt, non ſpeculatur precisè vniuerſale, ſed ſimul ſpeculatur, & intuetur ſingulare

inuolu-

inuolutum conditionibus singularibus, quod est intuitiuè cognoscere, vt alibi docuimus; & hinc est quod Scotus ait, quòd nulla recordatio pertinet ad intellectum, inquantum est præcisè abstractiuè intelligens: nam est necesse, quòd in recordatione, dum intellectus speculatur speciẽ intelligibilem, intueatur quoque singulare materiale propter vicinitatem phantasię, quæ quoque tunc imaginatur phãtasma singulare; & hæc est vna ex causis præcipuis, propter quam multi dicunt sufficere sensitiuam memoriam: quia dum intellectus intelligit, & recordatur, phantasia quoque recordatur, & phantasia est prima, & principalis radix memoriæ, vnde intellectus non posset per se recordari sine phantasia, sicuti nec potest intelligere nisi phantasia conuertatur ad phantasmata, propter connexionem istarum potentiarum pro hoc statu, in quo ex sensibus mendicamus omnem nostram cognitionem (in alio autem statu secundũ Theologos, erit alius modus intelligendi quàm per conuersionem ad phantasmata, & sic alius modus memorandi,) & propter hoc Arist. dixit memoriam esse in parte sensitiua, & inseruire quoque intellectui. Est *Not.* etiam notandum, quod (vt dictum est) actus recordandi habet duplex obiectum, scilicet proximum, & remotum: obiectũ proximum est actus pręteritus, obiectum remotum est obiectum, in quod tẽdebat ille actus: in memoria sensitiua est præteritio vtriusque obiecti, adeo quod illud, de quo recordatur sensus, erat præteritum, & quo ad actum, & quo ad obiectum in quod tendebat actus, & sic sensus non recordatur actus præteriti, quin recordetur etiam obiecti sensati, vt præteriti; Ratio est: quia obiectum sensus, sentitur ab obiecto semper secundum aliquam dispositionem, quæ postea transit, & sic obiectũ illud mutatur, & præterit: in intellectiua memoria non est præteritio necessariò vtriusque obiecti, sed solum obiecti proximi: sed non est necessaria præteritio obiecti remoti, quia illud potest esse ens necessarium, & sic vniformiter se habens semper, etiã potest intellectus recipere illud obiectum vt vniformiter se habens; aliquãdo etiam obiectum remotum memoriæ intellectiuæ est præteritum, & recordatur illius vt est præteritum, vt cum recordatur singularium intuitiuè cognitorum, & modo quò à sensibus cognoscuntur; vt diximus nunc supra, sed non est semper necessarium; in hoc ergo discrepat memoria intellectiua à sensitiua, quia sensitiua requirit præteritionem in vtroque obiecto, intellectiua in altero tãtum, Hac de causa sẽsitiua videtur habere maiorem rationem recordationis, quàm intellectiua, & propter hoc Aristotel. multum tribuit memoriæ sensitiuæ, & parum intellectiuæ.

Ex his ad rationes in oppositum. Ad primam dico, quod Aristoteles in libro de Memoria, & reminiscentia concedit in homine esse memoriam sensitiuam, quæ inseruit intellectui: sed ex hoc non sequitur, quod in intellectu nulla sit memoria; dixit autem memoriam sensitiuam inseruire intellectui, quia est radix memoriæ intellectiuæ, & intellectus non potest recordari sine sensu, sed sensus potest recordari sine intellectu, vt patet in brutis; & propter hoc multum tribuit memoriæ sensitiuæ. *Ad 1.*

Ad secundum, quæ est Piccolominei, Negatur antecedens, scilicet quod nouæ formę non possint recipi sine instrumento corporeo: nam species intelligibiles in intellectu recipiuntur absque vllo instrumento corporeo, requisito pro subiecto. *Ad 2.*

Ad tertium concedo, quod aliqua memoria est sensibilium specierum, &c. sed nego quod intellectus non possit eorum quoque recordari: nam si cognoscit quæcumque cognoscit sensus, etiam eorum potest recordari, Negatur etiam, quod omnis memoria sit specierum sensibilium, ostendimus enim nos quod datur quoque memoria specierum intelligibilium, conseruatiua, quæ est in intellectu. *Ad 3.*

Ad quartum dico, quod verum est, quod forma omnino abstracta à materia, non est susceptiua accidentium variabilium, vt sunt Intelligentiæ abstractæ? Sed forma, quæ est actus, & forma materiæ, vti est intellectus humanus, est capax accidentium variabilium. *Ad 4.*

Aliæ rationes, & earum solutiones, habentur apud Scotum, quæ quia ibi adducuntur, & soluuntur, & ex his facilè intelligi possunt, omittimus in præsenti.

THEOREMA LXXXI.

Intellectus agens est differentia animæ nostræ.

Exponitur opinio Alexandri. Cap. I.

QVid sit intellectus agens, variæ extant sententiæ, ideo prius aliorum sententias examinabimus: deinde quid de hoc senserit Scotus manifestabimus. Putauit Alexāder Aphrodisęus libro 1. de Anima, cap. de Intellectu agente, & eius sectatores, quod intellectus agens sit Deus, & prima causa: arbitratus est enim Alexander, quod intellectus agens sit Mens, & forma abiuncta per essentiam à materia, & quod nō sit alia nisi omnium prima. Ratio eius fuit: quia cęterę Intelligentię sunt virtutes particulares, & ad mouendos orbes proprios applicatæ, neque habent vim vniuersalem, quę ad rerum omnium regimen extendatur. Sed prima Intelligentia habet vniuersalem virtutem, quia prima non mouet solum primum orbem, sed totum simul cęlestem globum, immò & mūdum vniuersum, & est omnium rerum prima causa, omnia gubernans, omnia perficiens, omnia conseruans virtute sua diffusa per omnia. Modo cum hæc prima Intelligentia omnibus rebus adsit, illas regat, & gubernet secundum suas proprias naturas, & ideo licet omnibus rebus adsit, non tamē facit omnes res intelligere, sed solum humanum intellectum, quia solus intellectus humanus, qui possibilis dicitur, aptus est recipere lumen diuini intellectus, & fieri intelligens: res verò alię, quia non habent talem naturam, ideò non intelligunt per operationem intellectus agētis; sicuti etiā videmus lumen solis, cum idē sit penetrare vitrum, non tamen penetrare lapidem propter diuersas horum corporum naturas, sic calor solis lutum indurat, ceram liquefacit: quoniam agens non agit nisi in patiens idoneum ad recipiendum, & quoniam in hoc mundo inferiori nulla est natura, quę sit susceptiua intellectionis, nisi natura intellectus possibilis, qui est forma hominis, ideò intellectus agens, facit intelligere solum hominem, non alias naturas. Zabarella hanc sententiam sequitur, & maximè tuetur libro de Humana mente, à c. 10. vsque ad finem; & plures alij. Pro hac sententia arguit Zabarella libro de Humana mente cap. 9. & 10. & inde, his rationibus.

Alexander.

Intellectus agēs, & possibilis, sunt duæ substantiæ essentialiter distinctæ, ergo intellectus agens, est prima forma abiuncta à materia, quæ est Deus. Antecedens probatur multis argumentis, quæ infrà capite 3. adducemus, dum declarabimus intellectum agentem, & possibilem, esse vnam substantiam, & eadem soluemus. Cōsequentia verò probatur rationibus deductis ex intellectu patiente, hoc modo. Intellectus possibilis, vel est forma separata à materia, nec dans esse homini, vt existimauit Auerroes: vel est forma informans materiam, & cōstituens hominem, vt Alexander, & Latini omnes dicūt: si primo modo, ergo, multo magis intellectus agens, erit forma abiuncta a materia: cum intellectus agens ex Aristotele, sit nobilior patiente. Si verò intellectus possibilis est forma informans materiam, & constituens hominem, agens, qui præstātior est patiente, non potest esse forma informās materiam: quia si intellectus patibilis informat materiam, & est forma specifica hominis, ergo quidquid aduenit illi in homine, & est excellentius ipso intellectu patibili, excedit naturam humanam. Præterea, non potest agēs esse forma informās; quia nulla forma informans nobilior potest vltimę ac specificę differentiæ superuenire; sed ita superueniet, vt nauta naui iam constitutæ, & formatæ; ergo omnibus modis fateri necesse est, intellectum agentem non esse formam alicuius corporis, sed esse substantiam penitus immaterialem: non potest autem esse alia, quā prima, quia cæterę sunt agentia particularia, prima sola est virtus vniuersalis, vt nūc diximus suprà, ergo. Secundò, Aristotel. 3. de Anima, tex. 19. dixit, agentem esse immixtum, separatum, & impatibilem, &

1. rō. *Prēt.* *2.*

lem,& probauit,quod hæc prædicata cõpetant intellectui agenti,per hoc mediũ: quia intellectus agens est secundum suã substantiam actio: tunc subinfert, sed, quod est secundum suam substantiam actio, est forma abiuncta à materia, ergo intellectus agẽs est forma abiuncta à materia: non potest esse vlla alia,nisi prima, ergo intellectus agens est prima, quæ est Deus. Maiorem probat ex vi verborum Græcorum:non enim illa particula secundum substantiam actio,est quarta conditio, vt aliqui Græcę linguæ ignari existimant, sed est medium ad probandum illa tria prędicata inesse intellectui agenti. Minor est clara ex 12. Metaph.textu 39. vbi apertè ait Aristoteles in separatis à materia, esse idem intellectum, intelligens,& intelligere.

3. Tertiò, Arist. 2. de Anima, textu 20. ait, intellectum agentem esse semper intelligentem, & esse id, quod est, id est quod est actus purus,& ipsamet entitas. Modo hæc omnia sunt prædicata, quæ competunt Menti abiunctæ à materia per essentiam,ergo intellectus agens est intelligentia separata à materia per essentiam, non autem alia,quàm prima,vt suprà dictum est, ergo intellectus agens est Deus. His tribus rationibus probatur, quod intellectus agens est substantia à materia separata; Alteram verò Consequentiam, scilicet, quòd intellectus agens non sit alia intelligentia, quàm prima, probat in sequenti capite, sic. Cum intellectus agens sit forma abiuncta à materia, non potest esse vlla præter eas, quæ mouent Orbes, quoniam alia inferior non datur, secundum Aristotelem, qui nec Dæmones nouit, nec aliquam aliam formam à materia abiunctam, præter eas, quæ mouent Orbes; vnde in 12. Metaph. textu 43.& inde, ad numerum Orbium venatus est numerum Intelligentiarum: inter Mentes autem mouentes Orbes, ratio suadet, quod sit prima: quia reliquæ sunt particulares,& proprio Orbi applicatæ;sed prima est vniuersalis,& totum mundum gubernat, & sic assistendo homini, facit illum intelligere, eo modo quo exposuimus in principio huius capitis de mente Alexandri.

Quartò, adducit argumentum ipsius Alexandri lib. 1.de Anima, capite de Intellectu agente,quod putat insolubile, & est hoc. In omni genere, in quo est aliquid per se,& prius tale,& aliqua secundariò talia,necessarium est quod illa,quę sunt secundariò talia, habeant quod sint talia ab illo primo,quod est per se:& primo tale. Hæc propositio probatur inductione à Zabarella:nam substantia est primum ens,& maximè ens,accidentia verò sunt secundariò entia, ergo accidens est ens propter substantiam; sic inter visibilia primũ visibile est lux, & maximè omnium lux solis; ab hoc ergo alia visibilia habent vt sint visibilia: sic etiam omnia bona, dicuntur bona per primi boni participationem. Hæc propositio sic probata, accipitur pro Maiori propositione, & sub ea accipit hanc Minorem. Sed res potestate intelligibiles sunt secũdariò intelligibiles, ergo non debent reddi intelligibiles, nisi ab eo, quod est maximè intelligibile,scilicet ab intelligibili per essentiam;Deus autẽ est maximè omniũ intelligibilis, ergo intellectus agens est Deus. 4.

Quintò probatur hæc opinio sic; Vis cognoscens quo est præstantior, eo eget externo aliquo præstantiori; patet exemplo: quia oculus corporeus eget lumine externo solis corporei: at mens est vis cognoscitiua præstantior, quia est incorporea,& potest dici oculus incorporeus, ergo eget lumine eminentiori, scilicet solis incorporei, qui est Deus, ergo intellectus agens,qui illuminat intellectum nostrum, & mentem patibilem, est Deus. Quam sententiam confirmat verbis Aristotelis ex 3. de Anima, superius adductis, textu 20. vbi Aristoteles ait, intellectum agentem esse id, quod est, quæ est propria cõditio Dei, in quo solo est idem esse,& essentia, in alijs enim rebus differt esse,ab essentia. 5.

Rationes in contrarium adducuntur. Cap. II.

Contra hanc sententiam multi argu-unt validissimis rationibus. Primò arguitur sic. Aristoteles in 3. de Anima, textu 17. vocauit intellectum agentem, *Reijcitur.*

& intellectum possibilem, animæ nostræ differentias: ergo voluit Aristoteles, quod vterque intellectus, scilicet agens, & possibilis, sint aliquid humanum, & animæ nostræ humanæ partes, ergo intellectus agens non est Deus. Huic rationi vario modo respondent Alexandræi, quorum multas adducit, & reijcit Piccolomineus, libro de Mente, capite 10. quas dimitto.

Resp. Zab. Zabarella autem respondet sic, libro de Mente agente, cap. 16. Aristoteles loco citato non dicit intellectum agentem, & patientem, esse duas differentias animæ nostræ, vt sumitur in argumento: sed ait eo loco, in anima nostra esse has duas differentias, scilicet, agentis, & patientis, hoc est in anima dari agens, & patiens, verum est autem Deum esse agens in anima nostra, quia Deus vbique est, & eius lumen iungitur phantasmatibus existentibus in anima, vt perfectio, & sic est agẽs in anima; est ergo Deus vtique in anima nostra, sed non est animæ nostræ pars, sed extrinsecus adueniens, & hic est sensus, qui colligitur ex illo textu.

reiectio. Sed hęc responsio non tollit argumentum: nam certum est quod Aristoteles concludit in illo textu 17. debet reperiri in anima has duas differentias agentis, & patientis, non quo ad actum secundum, sed quo ad actum primum, id est, non intendit ibi concludere quòd in anima sit actio, & passio: sed intelligit, quod in anima debet esse vis patiens, & vis agens; quod probatur: quia prius probauit in anima nostra esse intellectum patibilem, quo ad actum primum, & ex eo concludit debere quoque in anima esse intellectum agentem, qui deducat possibilem ad actum, ea ratione, quia omni passiuo respondet suum actiuum proprium: at intellectus possibilis est in anima quo ad actum primum: est enim vis potens pati, ergo intellectus agens quoque debet esse in anima quo ad actum primum, & esse debet vis agens potens deducere possibilem ad actum; & hoc patet clarè ex verbis textus, ait enim Aristoteles, quod in omni genere est aliquid vt natura, & potentia, alterum verò vt causa, & factiuum: ecce vtitur his verbis, factiuum, & causa, quæ clarè denotant actum primum, non secundum. Hoc ergo iacto fundamento, tunc sic arguo. Si differentia agens, quæ est in anima, est Deus, ergo Deus quo ad actum primum, scilicet, quo ad substantiam suam, erit differentia existens in anima nostra: sed hoc est absurdum maximum, quod substantia Dei existat in anima nostra, etiam vt assistens, nedum vt pars animæ nostræ: quia secundum Philosophum substantiæ separatæ à materia, secundum substantiam sunt extra mundum, & extra omnem molem corpoream: quia illæ non sunt in loco. Locus enim est passio corporis naturalis; illæ autem sunt seiunctæ à corpore, ergo prima substantia immaterialis, non est in anima nostra secundum substantiam. Prima etiam substantia ex Aristoteles 12. Metaphys. textu 38. 44. & inde, assistit primo Orbi secundum substantiam solum, non autem alijs Orbibus vel alijs rebus, licet omnia gubernet mouendo illum primum Orbem; non ergo assistit secundum substantiam, neque inexistit secundum substantiam animæ nostræ, sicuti nec vlli alteri rei præterquam primo Orbi. Si dicat inesse secũdum virtutem, contra: quia tunc in anima nostra nõ esset differentia agens secundũ actum primum, sed solum secundum actum secũdum; pro tanto enim Deus diceretur esse differentia animæ nostræ, quia actio, & operatio Dei, esset in anima nostra, sed secundum actum primum in anima nostra nulla esset vis agens, quod est contra intẽtionem Aistot. vt vidimus in supposito. Præterea, Aristot. in illo tex. 17. concludit dari in anima aliquid agens particulare, & proprium, respondens intellectui possibili: sed Deus non est agens particulare, & proprium, sed vniuersale, etiã in hac operatione intellectionis, secundum illos: vt patet ex dictis in expositione suæ opinionis; ergo non intelligit Arist. cõcludere hoc agẽs esse Deum. Minor vt dictum est clara est & concessa; Maior probatur: quia tex. sententia est hæc, vt omnes fatẽtur: quoniã in omni natura, in qua est aliquid vt materia, quod est potentia omnia illius generis, etiam alterum reperitur, *Arguitur.*

quod

quod est causa, & factiuum omnium eorum illius generis, ergo necesse est in anima has esse differentias; & subinfert in textu 18. & est intellectus hic quidem in omnia fieri, ille verò in omnia facere. Hęc est sententia textus: at clarum est, quòd in antecedente loquitur Philosophus de agente proprio, & particulari, respondente illi passiuo in illa natura, & genere, nō de agente vniuersali: ait enim, quod in omni natura, in qua est aliquid vt materia, & est potentia omnia illius generis, reperitur agens quod illi respondet, & facit omnia illa, hoc non intelligitur de agente vniuersali: quia præter illud dantur agentia propria, & proxima, & illa sunt, quæ actiua, & agentia dicuntur in illo genere, & in illa natura. Et confirmatur: quia Aristoteles dicit, quòd in omni natura, in qua est aliquid vt materia, datur agens, quod est factiuum omnia illa, ergo agens, quod est factiuum omnia illa, debet quoque esse in natura illa, siuè pertinere ad naturam illam: non ergo debet esse agens vniuersale, quia non est illius naturæ, nec generis; Et confirmatur per exemplum allatum ab eo: ait enim, vt ars ad materiam; modo principium actiuum artis faciens omnia, ad quæ est in potentia materia artis, non est agens vniuersale, & Deus, sed est agens proprium, pertinens ad artem; & licet materia, & illud agens, postea inter se differant, hoc nihil refert, satis est quòd illi materiæ respondet agens, quod est illi appropriatum, & non est agens vniuersale.

Præt. Præterea, illud agens vniuersale concurrit ad omnes res, ideo non erat necesse, quòd Aristoteles probaret in anima esse hoc agens, siquidem clarum est, quòd est in omnibus rebus; loquitur ergo de agente proprio, & particulari: & ita cum ex hoc antecedente, quod in omni natura est patiens, & agens proprium respondens illi patienti, Aristoteles infert, in anima esse has differentias, agens, & patiens, concludit in anima esse agens proprium, & particulare respondens illi patienti, non autem agens vniuersale, vti ipsi dicunt; Et confirmatur: quia in omni natura vbi est aliquod patiens, datur aliquod agens proprium respondens illi, & illud perficiens, præter agens vniuersale: vt elementa in natura sunt patientia, Cælum est agens illis respondens. Similiter in animalibus, in quibus est principium passiuum, scilicet fęmina, est quoque proprium principium actiuum illi respondēs præter agens vniuersale, vt mas; & sic in reliquis rebus, alioquin nō posset aliquid generari, neque moueri. Si ergo in omni natura datur proprium agens particulare, ad quid volumus in actionibus animæ confugere ad agens vniuersale, & negare proprium agens, & particulare eiusdem naturæ? Per hæc eadem argumenta reijciuntur responsiones aliorum sectatorum Alexandri, qui ad hoc argumentum respondentes, confugiunt ad hoc, quod aiunt in anima esse has differentias agentis, & patientis, quo ad actum secundum, quòd superius confutatum est.

Secundò principaliter. Si intellectus agens esset Deus, intellectio non esset in nostra potestate; consequens est falsum: quia intelligimus dum volumus; Consequentia probatur: quia illa actio dicitur esse in nostra potestate, quæ pendet à principio nostro formali: quæ verò pendet à principio externo, in potestate nostra esse non potest, sicut neque illud principiū est in potestate nostra: Deus autem est externum principium, ergo si ipse esset intellectus agens, intellectio non esset posita in nostra potestate, & voluntate: sed vel omnia semper intelligeremus, vel ea solum, & tunc solum, quæ, & quando Deus vellet. 2.

Huic rationi respondet Zabarella, negando consequentiam; Ad probationem dicit, quod esset efficax, si Deus aliquando nobis suam operam recusaret, nec ad nos semper effunderet lumen suum. Sed non ita res se habet, quia lumen suū semper nobis adest: sed ex parte nostra quandoque prouenit defectus: quia vel non habemus habitum, vel organum phantasiæ est indispositum. *Resp. Zab.*

Sed hæc responsio impellit Zabarellam in aliud absurdū maius, nempè, quia tunc sequeretur, quòd quando homo habet habitum, & organū, & est dispositus, necessariò semper intelligeret, & nedum semper intelligeret, sed ea, quæ semel *Reijcitur.*

mel didicit, semper intelligeret, & cōtemplaretur; quod cōsequens est absurdum: nam sæpè quis est dispositus, & habet habitum, & non vult intelligere, neque speculari, nedum ea, quæ semel didicit, sed nihil: sed vult dormire, vel operationi sensitiuæ incumbere: Consequentia verò probatur: quia Deus est agens necessarium, non liberum, de mente Aristot. & ideo semper agit, & eodem modo agit (non autem est agens liberum, vt supponit Zabarella; vnde trāsit ad Theologos, vt seruet hanc positionem, nos autem sumus in via Aristot. nunc,) cum ergo semper illuminet phantasma, & phantasma agat in mente patibili, quæ similiter sunt agens, & patiens necessarium, ipsa mens non poterit non iudicare phantasma, abstrahere, & intelligere, & sic homo dispositus necessariò semper intelligat, & eadem intelliget; at si dicamus, intellectum agentem esse partem animæ nostræ, in hoc absurdum non incidimus: quia tunc erit sub imperio voluntatis nostræ, vt aliæ potentiæ naturales, & sic intelligemus cum voluerimus.

3. rō. Tertiò principaliter arguo ipse ratione, quam puto insolubilem. Deus est sua operatio per essentiam, ita quod operatio eius est essentia eius, quod est ex se verum, & conceditur à Zabarella eodem libro de Mente agente, c. 9. declarando verba tex. 19. 3. de Anima; ergo si intellectus agens est Deus, operatio intellectus agentis erit substantia Dei. Hoc totum patet: sed falsum est quòd operatio intellectus agentis sit substantia Dei, ergo falsum est quoque quod intellectus agens sit Deus. Quod falsum sit, quòd operatio intellectus agentis sit substantia Dei, patet ex se: tamen probatur propter proteruum. Operatio intellectus agentis secundum Zabarellam, est agere in intellectum patibilem simul cum phantasmate: at actio illa est accidens, non substātia Dei; quod probatur: quia actio illa est motus quidam spiritualis, qui prouenit partim ab obiecto, & phantasmate, partim ab intellectu agente, non enim intellectus agens, se solo agit in intellectum patibilem, sed vt forma phantasmatis, ex ipso Zabarella: at substantia Dei non pendet, neque habet esse ab obiecto, & phantasmate rerum mortalium, neque ponitur in esse, post non esse, vt illa actio, ergo actio illa in intellectum patibilem, non est substantia Dei. Præterea, intellectio nostra est operatio intellectus agentis, & passibilis, ab vtroque enim pendet tamquam à causis necessariò concurrentibus, & agentibus: at intellectio nostra non est substantia Dei, sed accidens, alioquin intelligeremus nos per substantiam Dei formaliter, quia intellectione formaliter intelligimus, ergo intellectus agentis operatio, non est substantia Dei, & consequenter intellectus agens non est Deus. Pręt.

Quartò principaliter arguit Piccolomineus argumento Themistij: cum Aristot. 3. de Anima, tex. 20. dixisset, hoc solum immortale, & æternum, statim addit, non reminiscimur autem post mortem, indicans nos maximò esse mentem illam æternam, quæ quamuis seruetur, tamen non reminiscimur: quare, si mens agens esset Deus, nos per eum supremè constituti, & intelligentes Dij essemus. 4.

Quinta ratio principalis est. Intellectus agens, & possibilis, sunt vnam et substantia realiter: at intellectus possibilis nō est Deus, ergo neque intellectus agens; Minor est clara; Maior probabitur infrà, dum declarabimus intellectum agentem, & possibilem, esse vnam substantiam realiter, sed differre formaliter. Adducuntur aliæ variæ rationes ab Auerroistis, & alijs: sed quia aliquo pacto euadere illas possent Alexandræi, illas missas facio. 5.

Ad 1. Alexandri. Ad rationes pro opinione Alexandri respondetur. Ad primam, negatur antecedens, scilicet, quod agens, & possibilis, sint diuersæ substantiæ realiter distinctæ; argumenta probantia illud infra cap. 3. soluentur.

Ad 2. Ad secundum, argumentum, diligenter est considerādus ille tex. 19. quoniam in illo tex. Arist. explicat naturam intellectus agentis: concedo equidem, quod explicat naturam intellectus agentis per illa tria prædicata, dicens, quod intellectus agens, est separatus, immixtus, & impatibilis; & probat hæc prædicata competere intellectui agenti per illam conditionem: quia intellectus agens est substantia

 actus,

actus, siue operatio (nã ibi per actum intelligit, non actum primum, sed actum secundum, vt verba Græca, & sensus textus indicant.) Sed est notandum, quòd cum dicit Aristot. quod intellectus agens, est substantia actu, non vult dicere, quòd intellectus agens sit actio per essentiam, ita quòd actio, & essentia in ipso sint idem, sicut euenit in substantijs abstractis, vt existimat Zabarella, quoniam operatio intellectus agentis est accidens, non substãtia ipsius intellectus agentis, sed vult dicere Arist. quòd intellectus agens, est substantia semper actu operans, ita quod eius natura est operari, & agere, sicuti natura intellectus possibilis est, esse potentia omnia, & fieri omnia; quæ expositio comprobatur: quia iam differunt de intellectu possibili, & dixit ipsum esse potentia omnia: quod nõ intellexit quo ad actum primum, cũ intellectus possibilis sit actus primus, nõ potentia: sed intellexit de actu secundo, adeò, quod voluit dicere, quòd natura intellectus possibilis, est recipere omnia intelligibilia, & fieri illa; dixit deinde debere dari agẽtem intellectum, qui perficeret intellectum possibilem, agendo, & operando; & ideo tunc declarans naturam intellectus agentis, præcipuè notauit illud, in quo intellectus agens differt ab intellectu possibili, quod est, quia natura intellectus agentis est operari, & agere, & perficere intellectum possibilẽ; sicuti natura intellectus possibilis est perfici, & reddi actu ab intellectu agente; Dum ergo Aristoteles ait, intellectus agẽs est substantia actio, non vult dicere, quòd intellectus agens sit actio, & operatio per essentiam, vt accipit Zabarella, & communiter Alexãdræi: sed vult dicere, quod intellectus agens est substantia operans, & agẽs, sicut intellectus possibilis est substantia patiens. Et sic habemus rationem in textu, quomodo per illam conditionẽ, quòd intellectus agens est substantia actio, probet intellectui agenti competere illa tria prædicata, scilicet, quòd est separatus, immixtus, & impatibilis; nã suprà, loquendo de intellectu possibili, probaue rat, illa prædicata ei competere, & tamẽ eius natura non est ita nobilis, sicuti natura intellectus agẽtis: quia intellectus possibilis, est substantia potentialis: sed agẽs est substantia actio operans. Infert ergo Philosophus. Hic intellectus agens, est separatus, impassibilis possibilitate, & immixtus, quoniam est substantia actio, qua si dicat. Si intellectus possibilis est perpetuus, immixtus, & impatibilis, multo magis intellectus agens est dicendus separatus, immixtus, & perpetuus, quia est nobilior, quoniam est substantia non patiens, sed agens, & operans; vnde hanc rationẽ subinfert postea in sequentibus verbis textus: semper enim honorabilius est agens, patiente, & principium materia; non ergo ex hoc textu habetur, quod intellectus agens sit sua operatio per essentiam, & consequenter neque habetur, quod intellectus agens sit forma separata, & Deus. Sed potius colligitur, quod est eadẽ substantia, quod intellectus possibilis: quia habet eadem prædicata, & quòd solum differunt formaliter ab inuicem, quia intellectus possibilis esse potentialis, agens verò, est substantia operans; Et hæc expositio nullam vim infert verbis textus.

Ad tertium respondetur, quod Arist. in textu 20. 3. de Anima, loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idẽ, quod intellectus possibilis: quando enim possibilis per agentem deductus est ad actum, dicitur in actu; Modo Arist. loquitur ibi de hoc intellectu, etiam secundum Alexandrum, & de eo tria dicit; Primò, quod est idem, quod res scita; Secundum, quod hic intellectus in actu est quodammodo posterior ipso intellectu possibili; Tertium, quod hic est separatus à corpore hoc solum, quod est; de hoc intellectu verificatur illud prædicatũ, quod actu semper intelligit; Quod verò ait Zabarella Arist. ibi dicere, intellectum hunc, qui semper intelligit, esse id, quod est, non est verum: sed Aristot. habet hæc verba: *Separatus est autem solum hoc, quòd verè est, & hoc solum immortale, & incorruptibile*; quæ verba faciunt hunc sensum, quod intellectus actu est separatus, sed non absolutè, sed solum quo ad id quod est, id est, est separatus solum quo ad quidditatem, & essentiam; non quo ad alia, scilicet, quo ad intelligere, & reliqua: quia intelligere corrumpitur, li- Ad 3.

tur, licet essentia remaneat: vnde subinfert, quòd non reminiscimur post mortem: quia phantasia corrumpitur, sine qua intellectus actu nihil intelligit; Ex quibus verbis etiam patet, quod ille intellectus de quo loquitur ibi Aristot. non potest dici, quod sit Deus: quia subinfert, quod licet ille intellectus sit separatus, immortalis, & æternus, tamen non recordamur post mortem; Signum est ergo, quod ille intellectus, de quo ibi loquitur Arist. est ille intellectus, quo nos modo formaliter intelligimus mediantibus phantasmatibus: vnde, si phantasia remaneret post mortem, sicut intellectus ille manet, nos recordaremur; Ex hoc infero: at nos non intelligimus modo formaliter Deo, sed intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo intellectus ille non est Deus, sed pars animæ nostræ; Et confirmatur: quia falsum est, quod Deus non intelligat corrupta phantasia, sed bene verum est de intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo sequitur, quod ibi non intelligit Aristoteles de intellectu, qui est Deus, sed de intellectu, qui est pars hominis.

Ad 4. Ad quartum, quod est argumentum Alexandri, respondet Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Humana mente, cap. 10. tripliciter; sed illæ sunt satis concisæ, & obscuræ responsiones: ideo respondendum est, quod illa Maior Alexandri, non est vniuersaliter vera, sed solum est vera quando coincidit cum illa propositione maxima: Omne ens per participationem reducitur ad ens per essentiam, quæ est verissima; & tunc hic est sensus illius Maioris, quoniam in aliquo genere est aliquid, quod est primò, & per se tale; & aliud est secundariò tale, id est tale per participationem illius, quod est primò, & per se tale; illud quod est secundariò tale, habet ab illo primo, quod sit tale: & in hoc sensu est vera Maior: sed absolutè sumpta, est falsa; quod probo inductione in exemplo allato à Zabarella. Inter omnia visibilia primum visibile est lux, & maximè omnium lux Solis, & tamē non est verum, quod omnia alia visibilia habeant à luce solis, quod sint visibilia: nam lux ignis non est visibilis propter lumen solis; & lux lapidis pretiosi, non est visibilis per lumen solis; Idem euenit in corporibus perspicuis; ecce ergo, quod non est vera vniuersaliter: at si lux ignis, & lapidis pretiosi, essent visibiles per participationem lucis solis, essent quidem visibiles per lucem solis; sed quia lux ignis, & lux lapidis, sunt per se visibiles, & illa visibilitas non inest illis per aliud visibile, quod ipsę participent, hinc est, quod sunt per se visibiles, licet sint secundariò visibiles; est ergo vera Maior propositio solum tunc, quando illud, quod est secundariò tale, est tale per participationem illius, quod est per se primo tale: sed si sit tale secundariò, quia scilicet non est ita excellens tale in illo genere, vti illud primum, tunc non est vera illa Maior; accepta ergo Maiori in sensu, quo est vera, tunc Minor est falsa: non enim reliqua entia sunt intelligibilia, quia participent Deum, qui est primum intelligibile; sed ipsa per se sunt intelligibilia, quia sunt entia per se distincta à Deo: quia alia est entitas Dei, & alia est entitas creaturarum, licet creaturæ non sint ita eccellentia intelligibilia, vti est Deus; Cum ergo dicit in Minori: sed Deus est primum, & per se intelligibile, concedo, quod est primum, id est excellentissimum intelligibile, reliqua verò sunt secundariò intelligibilia, id est, non ita excellentia intelligibilia, sed si intelligit in Minori, Deus est per se, & primo intelligibile, id est causa, & radix intelligibilitatis, & reliqua sunt intelligibilia per parcipationem Dei, est falsa: quia ipsa sunt per se intelligibilia, licet effectiuè quo ad entitatem sint à Deo. Quod si quis dicat, entia sūt effectiuè entia à Deo, ergo sunt intelligibilia per ipsum Deum; respondeo, harmonia, & sonus est ab artifice sonante effectiuè, ergo harmonia, & sonus est delectabilis per artificem: non valet; loquendo formaliter: sed est verum solum effectiuè; Ita creaturæ sunt entia per Deum, & consequenter intelligibilia per Deum, est verum effectiuè, non formaliter; at in proposito, loquimur formaliter, non effectiuè; omnia enim à Deo sunt effectiuè, & consequenter sunt talis naturæ, & conditionis effectiuè per Deū, tamen formaliter quælibet est talis per

ſe,& per ſuam naturam. Dum ergo dicitur: Omnia entia ſunt intelligibilia ſecundariò; id eſt, per participationem Dei, eſt falſum : quia illa ſunt primò, & per ſe intelligibilia formaliter, licet non ſint excellentiſſima intelligibilia, & hoc modo ſunt ſecundario, intelligibilia.

Ad 5. Ad quintum, Opus præſtantius eget lumine præſtantiori, reſpondetur, quod eget lumine præſtantiori, ſed proprio, non vniuerſali, huiuſmodi autem eſt mẽs hominis, quæ eſt præſtantior ſenſu; Vel dicamus, & melius, quod frequẽter quo facultas eſt præſtantior, eo eget paucioribus extrinſecus, & ſic maior eſt falſa. Ad auctoritatem ex 3. de Anima textu 20. iam reſponſum eſt nunc, ſoluendo tertium principale, quomodo intelligatur ille textus.

Exponitur, & reijcitur opinio eorum, qui dicunt intellectum agentem, & poſſibilem, eſſe duas partes realiter diſtinctas, componentes animam intellectiuam, & eorum qui dicunt ſolum ratione illos differre. *Cap. III.*

Auer & Zim. AVerroes è conuerſo, & multi ſui ſectatores, & præſertim Zimara, Theoremate 41. & 21. Metaph. tex. 17. tenent, quod intellectus agens, eſt pars eſſentialis animæ intellectiuæ, volunt enim, quòd anima rationalis componatur ex duabus partibus ſubſtantialibus, tamquã ex materia, & forma; & quòd intellectus poſſibilis, habeat rationem materiæ, & intellectus agens, habeat rationem formæ. Pro hac opinione variæ rationes, & 1. rõ. auctoritates adducuntur. Primò adducitur auctoritas Ariſtotelis 3. de Anima, textu 1. vbi Ariſtot. ait. *De parte autem animæ*, &c. quo in loco patet, quod Philoſophus appellat intellectum partem animæ: ſed intellectus non poteſt eſſe pars animæ intellectiuæ, niſi anima intellectiua conſtet ex partibus, quarum vna, & materialis ſit poſſibilis, altera, & forma-
2. rõ. lis ſit intellectus agens. Secundo tex. 17. eiuſdem 3. de Anima ait Ariſt. *Neceſſe eſt in anima has eſſe differentias, ſcilicet intellectum agentem, & patientem*: at non diceretur hos duos intellectus eſſe animæ differentias, niſi eſſent duæ partes animæ eſſentiales. Adſunt deinde variæ auctoritates Commentatoris, quem fuiſſe huius opinionis, clarum eſt ex ijs quæ ſcribit in Commentarijs 3. de Anima, tex. 4. 5. 13. 20. & alibi ſæpè. Tertiò, quod cau- 3. rõ.
ſatur ex duobus, quorum vnum eſt pura potentia, & aliud eſt purus actus, eſt compoſitum ex illis tamquàm ex partibus eſſentialibus; ſed anima rationalis conſtat ex intellectu poſſibili, qui eſt potentia pura, & ex intellectu agente, qui eſt purus actus, ergo anima rationalis eſt compoſita ex illis tamquam ex partibus eſſentialibus. Secunda pars Minoris probatur: ſcilicet, quod intellectus poſſibilis; ſit pura potentia, & intellectus agens, ſit purus actus; nam de intellectu poſſibili Ariſt. loquens 3. de Anima, textu 5. ait, quod intellectus nullam naturã habet, niſi quod eſt poſſibilis, & quod nihil eſt actu eorum, quæ ſunt ante intelligere; de intellectu vero agente ait eodem 3. de Anima textu 19. quod eſt ſubſtantia actus. Cum ergo anima rationalis conſtet ex his, patet quod eſt compoſita ex partibus eſſentialibus. Quarto, intellectus poſſibilis de 4. rõ.
ſe non eſt actus, neque in actu, ſed pura potentia, ergo eſt neceſſe, quod fiat in actu ab aliquo actu: nihil aliud autem aſſignari poteſt, quod facia actu ipſum intellectum, niſi intellectus agens, ergo anima rationalis componitur ex intellectu poſſibili, & agente, tamquam ex duabus partibus eſſentialibus; Antecedens primũ probatur: quia quod eſt actus, vel in actu, actiuè concurrit ad aliquam operationem: ſed intellectus poſſibilis, non concurrit actiuè ad vllam operationem antequam ſit factus in actu ab intellectu agente, ergo intellectus poſſibilis, eſt merè potentialis pars animæ. Quintò, Si a- 5. rõ.
nima rationalis eſſet ſimplex, & non compoſita ex actu & potentia reali, intelligeret ſeipſam per ſuam eſſentiam, ſicuti ſubſtantiæ ſeparate, in quibus eſt idem intellectus, intelligens, & intellectio; ſed hoc eſt falſum : quia anima rationalis non intelligit, niſi per cognitionem aliorum à ſe. Sexto Zimara Theoremate 6. rõ.
41. ſic arguit. Sicuti innoteſcit nobis multitudo intellectuum abſtractorum

per

per diuerſitate ſuarum actionum, ita innoteſcit nobis diuerſitas intellectus agentis, ab intellectu poſſibili, ex eorum actionibus diuerſis: ſed actiones diuerſæ abſtractorum indicant diuerſa abſtracta ſecundum eſſentiam, ergo & diuerſitas actionum intellectus agentis, & poſſibilis, indicant nobis diuerſitatem ſecũdum eſſentiam intellectus agentis, & poſſibilis.

7. rõ. Septimò, Ariſtoteles voluit, quod in anima eſſent agens, & patiẽs, vti ſunt in qualibet natura: ſed in omni natura agens, & patiens, ſunt diuerſa realiter, quia nihil agit in ſeipſum, ergo intellectus agens, & poſſibilis, differunt realiter, & ſunt eſſentiæ diuerſæ. Pro hac opinione aliquo modo faciũt rationes Zabarellæ, quibus probat hos duos intellectus non eſſe per ſe vnam, & eandem ſubſtantiam, quæ infrà adducam poſtquam opinionem Scoti recitauero, & ſoluam.

Reijcitur. Hæc opinio nullo modo eſt ſuſtinẽda, & contra eam valent rationes, quas facit Scotus 2. Sent. diſt. 16. Et confutando opinionem Henrici, qui dicebat, potentias animæ eſſe partes animæ realiter diſtinctas inter ſe, non tamẽ ab eſſentia animæ; nam & iſta opinio dicit, quod intellectus agens, & poſſibilis, ſunt duæ partes animæ, ex quibus anima ipſa componitur; poſſent ergo adduci omnes rationes, quibus probauimus, potentias animæ diſtingui ſolum formaliter. Sed pro nunc ex Scoto adduco pręcipuè illas rationes, quę de directo hanc ſententiam infringunt.

1. rõ. Prima ratio eſt hęc, Loco citato, dimiſſis Theologicis, pars in eſſe naturali præcedit ſuum totum origine: ſed intellectus agens, & poſsibilis, & quæcumque alia potentia, ſequuntur eſsentiam animæ, ergo iſtæ potentiæ non ſunt partes animæ. Maior eſt clara experientia; Minor quoque patet: quoniam intellectus poſsibilis, non præcedit origine eſsentiam animæ, alioquin poſſet eſſe intellectus poſſibilis in homine, & tamen ille homo non haberet animam rationalem, quoniam anima rationalis ſolum habet eſſe, ſtante hac opinione, ab intellectu agente, qui eſt actus poſſibilis: manifeſtum eſt autem, quod in quolibet compoſito materia præcedit cõpoſitum, nedum origine, ſed tempore: nõ ergo intellectus poſſibilis eſt pars eſſentialis animæ rationalis.

Secunda ratio. Si intellectus poſſibilis eſſet materia intellectiua agentis, ſequeretur, quòd intellectus non poſſet informare hominem, conſequẽs eſt apertè falſum, conſequentia probatur: quia, quod eſt potentia, non poteſt eſſe actus, & forma, ſibi enim repugnat, ſed ſtante hac opinione, anima rationalis eſſet potentialis partialiter, ergo non poteſt informare, & actuare corpus; Minor eſt conceſſa: Maior probatur: quia potentia receptiua, & perfectibilis ab alia potentia, non poteſt eſſe minus dependens quàm materia ignis, vel alterius corporis: quia vbique eſt compoſitio realis ex potentia, & actu: ſed materia ignis, ſiuè ignis ipſe, nõ poteſt ineſſe alicui, ipſum informando, ergo neque anima poteſt eſſe forma, vel actus primus alicuius corporis, qui ſuæ parti eſſentiali, ſcilicet potentię repugnat in formare, & actuare, cum ipſa ſit potentia, ergo tota anima rationalis non poteſt eſſe forma informans alicuius corporis. 2. rõ.

Tertio. Pluralitas eſt fugienda, niſi adſit neceſſitas: ſed dicere iſtos duos intellectus differre realiter, eſt admittere pluralitatem abſque neceſſitate, quoniam omnia rectè ſaluare poſſumus, dicendo, illos diſtingui ſolum formaliter, ergo non eſt ponendum illos diſtingui realiter. 3.

Quartò. Sequeretur quod anima eſſet ſubſtantia compoſita, quod eſt falſum: Conſequentia patet; Conſequentis falſitas probatur; quia Ariſt. in principio 2. de Anima, tex. 2. diuidit ſubſtantiam in tres partes, ſcilicet, in ſubſtãtiam quæ eſt materia, in ſubſtantiam, quæ eſt forma, & in compoſitum; Deinde in quarto textu concludit, & probat, quòd anima non eſt ſubſtantia, quę eſt materia, neque eſt compoſitum, ſed quod eſt ſubſtantia, quæ eſt forma, & actus, & hæc ſunt verba eius. *Neceſſe eſt ergo animam ſubſtantiam eſſe ſicut ſpeciem corporis Phyſici potentia vitam habentis.* 4.

Quinto. Potentia ad accidens non fundatur, niſi in ſubſtantia actu: ſed in intellectu poſſibili fundatur potentia ad recipiendum ſpecies, & intellectiones, ergo intellectus poſſibilis eſt ſubſtantia actu, 5.

non pu-

non pura potentia. Hæc ratio desumitur ex Scoto 1. Sententiarum distinctione 3. quæstione 7. Respondetur, quod possibilis non recipit intellectiones, nisi mediante intellectu agente, qui actuat intellectum possibilem, & tunc intelligit.

Contra; Sequeretur tunc, quod intellectus agens quoque esset potentia; probatur Consequentia: quia actus, & forma est, quæ dat esse rei, adeo quod qualis est actus talis est res, & natura eius; materia enim nihil agit, sed solum patitur: at per vos intellectus agens est actus possibilis, ita quòd intellectus possibilis habet esse ab agente (de se enim est pura potentia) sed intellectus possibilis est receptiuus, & possibilis, ergo intellectus agens quoque est receptiuus, & possibilis, quoniam dat esse per informationem intellectui possibili; at talis est intellectus possibilis, qualis est eius forma dans illi esse; sicuti diaphanum est receptiuum luminis, & non alia de causa, nisi quia forma diaphani est receptiua luminis, & aqua est calefactibilis, non alia de causa, nisi quia forma aquæ est receptiua caliditatis.

6. Sexto; Intellectus possibilis est actus corporis humani: quoniam anima est actus corporis humani, & hoc verificatur de tota anima, non de aliqua eius parte; alioquin anima esset actus, & non actus corporis humani; ergo non est potentia; Consequentia patet, siue dicatur quòd intellectus possibilis est actus informans, siue assistens.

7. Septimo. Anima intellectiua est simplicior quàm forma naturalis, sed forma naturalis, vt forma lapidis, non integratur ex duabus substantijs, ergo à fortiori, neque anima intellectiua; Maior, & Minor communiter conceduntur.

Alias rationes habes apud Mercenarium, Piccolomineũ, & alios; pauci enim hodie sequuntur illam Opinionem. Rationes adductæ pro illa Opinione infra soluentur, postquam Opinionem Scoti exposuerimus.

D. T. opin. Diuus Thomas, & sui sectatores, vt patet ex Iauello, 3. de Anima, quæst. 2. de intellectu possibili, sustinent, quòd intellectus possibilis, non est pura potentia in genere entium, sed solum in genere intelligibilium, vt diximus in Theoremate de causis producentibus intellectionem; tamen cum hoc simul dicunt, quòd intellectus possibilis, est potentia animæ intellectiuæ, & quod est accidens, scilicet, qualitas de secunda specie: & hoc idem dicunt de intellectu agente, quia sustinent illum quoque esse potentiam animæ, & ipsi cōmuniter sustinent, quòd potentiæ animæ sint accidentia, & sic realiter distinguuntur, neque ex eis fit vnũ, sed distincti manent. Ab eis discrepat Caiet. in Materia de intellectu agente, in qua sequitur Alexand. Aphrod. Opinionem, quòd sit Deus; eius rationes infra cum rationibus Zabarellæ soluam, scilicet, in cap. sequenti. *Theo. 77.*

Reijciuntur. Non opus est immorari circa confutationem Opinionis Diui Thomæ; quia sufficiunt ea, quæ diximus in Theoremate de potentijs animæ. Opinio verò Caietani reijcitur per ea, quæ diximus contra Opinionem Alexandri.

Reijcitur Piccolominei & Mercenarij opinio. Alij vero ex opposito, vt Piccolomineus lib. primo de Humana mente, cap. 12. & Mercenarius in suis Dilucidationibus, & alij nonnulli dicunt, quòd intellectus possibilis, & agens, non sunt duæ partes realiter distinctæ, componentes animam intellectiuam, sed est vna essentia vtriusque mentis, & quòd solum ratione distinguũtur, quatenus enim mens est nudata formis, & est in potentia ad recipiendum species intelligibiles, siue intellectiones, & patitur, siue excitatur à phantasmatibus, dicitur mens potentia, siue intellectus possibilis, quatenus verò iudicat, abstrahit, ratiocinatur, & componit, dicitur agens.

rōnes Abāt. opin. Pro hac Opin. faciunt rationes, quibus recta est sententia illorum, qui dicebant hos duos intellectus, esse duas partes animæ realiter distinctas; cum enim falsum sit, quod isti intellectus sint diuersi realiter, sequitur quòd realiter sint vnum, & idem, & sola ratione distinguantur.

Reijcitur. Verum hæc Opinio, etsi proximius ad veritatem accedat, quàm aliæ, tamen absolutè non est vera: potest enim habere duplicem sensum: Primus est, quòd intellectus possibilis, & agens, distinguantur ratione tantum, id est ratione ratiocinante, & solum per meram operationem intellectus nostri, sed ex natura rei nullam admit-

admittant distinctionem: & in hoc sensu
1. rō. non est sustinenda hæc Opinio; Ratio est: quia Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias animæ: at si ex parte rei nullo modo differrent, sed solum per operationem nostri intellectus, non possent dici differentiæ animæ: non enim in anima ex propria natura essent, sed essent imaginationes intellectus nostri. Præte-
2. rea, Aristoteles 3. de Anima, tex. 17. ostendit dari intellectum agentem in anima, eo quod in eadē anima datur intellectus possibilis: at si idem sunt penitus intellectus possibilis, & agens, ex parte rei, & sola ratione distinguuntur, probaret dari idem ex eo, quod idem datur, & sic esset petitio principij.

3. Denique necesse est ponere aliquam distinctionem ex parte rei in istis intellectibus, ad saluandum aliquas auctoritates Aristotelis, qui sæpè hos intellectus appellat partes animæ, & illis competere diuersa munera; dat etiam eis diuersas definitiones: quia dicit 3. de Anima, textu 19. quod intellectus agens, est substantia operatio, & textu 5. eiusdem ait, quòd intellectus possibilis natura est esse omnia potentia.

2. Alius sensus istius Opinionis est, quod intellectus possibilis, & agens, sunt vnamet substantia, & essentia realiter, tamen distinguuntur ratione, id est ratione ratiocinata, quod est dicere, differunt formaliter, & ex natura rei; & in hoc sensu est approbanda, & coincidit cum Opinione Scoti, vt patebit ex capite sequenti, & in hoc sensu loqui videtur Mercenarius: quia hos intellectus appellat gradus, & differentias animæ, ex qua appellatione videtur, quod non vult illos differre purè per operationem intellectus, sed aliquo modo ex parte rei.

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IV.

EXpositis aliorum Opinionibus, reliquum est, vt sententiam Scoti explicemus, quæ habetur ab eo in Quodlibetis, quæstione 15. id est in calce primi artic. principalis: ibi enim loquendo de intellectu agente, & possibili, habet hæc verba. [*Si non tenetur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relatiua: sed tantum, quòd idem absolutum quodāmodo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius actus, dicetur alia, & alia potentia; tunc prima via est probabilis.*] ergo Signum est, quòd de mente Scoti intellectus possibilis, & agens, sunt duæ potentiæ animæ: appellat enim eos potentias intellectiuas; at potentiæ animæ distinguuntur solum formaliter, non realiter, vt declarauimus in proprio Theoremate, ergo hoc eodem modo dicendum est, quòd intellectus possibilis, & agens distinguuntur formaliter, non realiter, vel ratione ratiocinante solum: & ita, quæ dicta sunt de potentijs animæ, dicenda sunt de his duobus intellectibus: & rationes, quæ adductæ sunt pro comprobanda illa sententia Scoti, & quæ dicta sunt pro defensione illius, eadem dicenda sunt pro hac positione comprobanda, & defendēda. Probatur autem præsertim hæc Opinio Scoti per rationes adductas in præcedenti capite; Cum enim isti duo intellectus non distinguantur realiter, vt probatum est contra Auerroem, neque distinguantur ratione solum, vt probatum est contra Piccolomineum, & Mercenarium, sequitur, quod distinguantur solum formaliter, ita quod isti duo intellectus sunt duæ virtutes, & realitates existentes in anima eadem, quæ sunt principia illarum actionum, quas supra retulimus, dum de eorum muneribus loquerεmur; & propter hoc Aristoteles appellat illas differentias in anima, & illis diuersas definitiones assignat, nec tamen sequitur, quod anima intellectiua sit composita, vt diximus in materia de potētijs, quia pluralitas realitatum non arguit compositionem in re, sed distinctionem formalem solum.

The. 74.

Fundam̄tum opin. Scoti.

Sed contra hanc sententiam Scoti sunt 1. rō in oppositum.
rationes multæ. In primis arguit Zabarella, libro de Mente agente, cap. 10. quod isti duo intellectus nō possint esse vna, & eadem substantia, ex Arist. 7. & 8. Phys. habetur hæc propositio certa: quod nullum simplex mouet seipsum, sed quidquid mouet, ab alio mouetur, & hoc verificari

rificari particulariter de ipsa anima, docet Aristot. in 1. libro de Anima, quando confutat Opinionem illorum, qui dicebant animam mouere seipsam: at Aristoteles in 3. de Anima, textu 17. adinuenit intellectum agentem, vt agat in intellectum possibilem, ergo intellectus agens, & possibilis, non sunt vna met substantia, & eadem, sed diuersa: quia tunc idem ageret in semetipsum, quod est impossibile, vt vidimus. 2. rō. Secundò, exempla quæ adducit Aristoteles in 3. de Anima textu 17. hoc idem ostendunt: nam in tota natura agens, & patiens, sunt distincta secūdum substantiam, & omnis ars est distincta à materia, in quam agit: at Aristoteles ait intellectum agentem esse, vt ars respectu patientis, ergo voluit, quòd intellectus agens, & possibilis, sint distincta realiter.

3. rō. Tertiò, hoc idem significat exemplum luminis, nam lumen est essentialiter distinctum à colore, cui iungitur, & à visu, in quem agit: at voluit Aristoteles quòd eum locum haberet agens in intellectiua anima, quem habet lumen in visione, ergo voluit, quòd agens esset substantia distincta à possibili. 4. rō. Quartò Ratio Aristotelis, qua ostendit dari intellectum agentem, hoc idem probat: nam Aristoteles ostēdit dari intellectum agentem, eo quod datur intellectus possibilis; at si intellectus agens esset idem realiter quòd possibilis, non deberet Aristoteles ostendere, quòd intellectus agens datur, quia possibilis datur: sed solum deberet ostendere, quòd possibilis agit, & habet vim actiuam, cuius ratione dicitur quoque agens.

5. rō. Quintò, hoc idem apertè manifestare videntur verba Aristoteles in 3. de Anima, textu 19. & 20. in quibus locis ait, quòd agens est honorabilius patiente, & quòd agens est secundum substantiam actio; ait etiam quod est idipsum quod est, scilicet, pura quidditas, purus actus; De intellectu verò possibili, eodem 3. de Anima textu 5. dixit, quod est pura potentia; ecce, quod habent diuersas naturas, & essentias. Insuper, dixit intellectum agentem esse semper intelligentem: de possibili verò dixit, quod non intelligit semper: at eadem substantia non potest dici semper intelligens, & non semper intelligens, ergo isti duo intellectus distinguuntur realiter, & sunt duæ diuersæ substantiæ. Thomas Caietanus 3. de Anima, textu 18. sustinet & ipse, quod intellectus agens, sit substantia diuersa ab intellectu possibili: quia arbitratur illum esse Deum, vt Alexander Aphrodisæus. Pro se habet primam rationem nunc adductam ex Zabarella: & insuper ita argumentatur. Loquens Aristoteles de intellectu agente, textu 19. ait quòd est substantia actu ens: sed natura, intellectualis actu non est potentia animæ, quia tunc potentia animæ esset perfectiori modo intellectualis, quam ipsa substantia animæ, quæ est potentialis intellectualis in genere intellectualium; cum ergo agens non sit potentia animæ, & intellectus possibilis sit potentia animę, dicendum est, quòd intellectus possibilis, & agens, sunt diuersæ naturæ. Præterea dicit eodem loco, quòd intellectus agens semper intelligit, & quòd est idem quod res scita: sed istæ conditiones non possunt verificari de potentia animæ: non enim intellectus humanus est idem, quod res scita, nec datur intellectus in nobis, qui semper intelligat, ergo ex his dictis patet, quod intellectus agens, non est potentia animæ: & ita differt realiter, & est diuersa substantia ab intellectu possibili. 6. rō. Caie. 7. rō.

Verum istæ rationes non cogunt; & ad primam respondeo, quod sæpius expositum est, quomodo illa propositio, nihil agit in seipsum, intelligatur, & præsertim in Theoremate, quod elementa mouentur à seipsis, & ibi declarata est intentio Aristotelis in 7. & 8. Phys. ideo nunc breuiter dico, quod valet in agente vniuoco, non in agente æquiuoco, id est valet in illo agente, qui agit per formam, quæ est omninò eiusdem rationis cum forma, quam inducit in passum: nam si tale agens posset agere in seipsum, induceret in seipso formam, quam iam actu haberet, & per quam operatur, quòd implicat contradictionem; sed non valet de agente æquiuoco, id est de illo agente, quod inducit formam in passum alterius rationis ab ea, per quam ipsum agens operatur: quia non est inconueniens, Ad 1.

quod

quod aliquid sit in actu, & potentia respectu diuersorum: potest enim aliquid esse actu frigidum, & potentia calidum, & sic per motum potest inducere actu in se caliditatem, quam habebat solum potentia.

Ad illud ex 1. de Anima, quod anima non mouet seipsam, dico, quod intelligitur tota illa disputatio, sicuti etiam intelligitur eadem, quam habet in 8. Phys. textu 3. de eadem anima: vnde concedo, quod anima, vt est agens vniuocum, non potest agere in seipsam, sed vt est agens æquiuocum, potest; dum verò producit in seipsam intellectionem concurrente specie intelligibili, est agens æquiuocum.

Præterea, hoc argumentum concludit solum distinctionem formalem, non realem propriè, quam intendunt, quæ est inter rem, & rem: sufficit enim quod agés, & patiens, distinguantur ex natura rei. Alij dicunt, quod illa maior est vera solum in motu corporali, & materiali, non in motu spirituali, vti est motus animæ in intelligendo; sed prima responsio est realior, quam fusè declarauimus, & tutati sumus contra Zabarellam Theoremate de motu elementorum à seipsis, capite primo, & vltimo.

Ad 2. & 3. Ad secundum, & tertium respódetur, quòd illa similitudo, & illa exempla, non debent accipi secundum omnimodam similitudinē: quia semper similitudo claudicat, sed debent omnes similitudines, & exempla sumi, quo ad illud solum, quod intendit author. Modo Aristoteles, quando dixit intellectum agentem esse, vt ars, & vt lumen, non voluit propter hoc inferre, quod sicut ars, & materia sunt distincta realiter, similiter lumen, & visus, ita intellectus agens, & possibilis sint distincta realiter: sed similitudo consistit tantum in hoc, quod sicuti in generando cópositо artificiali, requiritur aliquod agés, vt ars, quod deducat de potentia ad actum, & aliquid patiens, vt materia, ita in generatione intellectionis sequitur aliquid, quod habeat rationem agentis, vt ars in artificiatis, & aliquid quòd habeat rationem patientis, vt materia: & ita concludit, quod debet dari intellectus agés, et possibilis, quorū prim⁹ agit, alter patitur.

Ad quartum respondetur, quòd probat hos duos intellectus differre formaliter, non realiter; non enim dicimus nos, quod differant ratione tantum, sicuti argumentum assumit; sed dicimus, quod differunt formaliter, & ex natura rei, licet non differant realiter, quia non sunt duæ res separatæ, vt lignum, & lapis: etenim anima est vna res numero, in qua sunt istæ duæ virtutes diuersæ formaliter, & ex natura rei; vndè Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias, non res diuersas. Ad 4.

Ad quintum, dictum est supra soluendo rationes Alexandri, quomodo illi textus exponendi sunt, & intelligendi: nam in tex. 19. loquitur de intellectu agente, in textu 20. de intellectu in actu, in 19. autem habetur, quòd differunt formaliter, & quidditatiuè solum: quia habent diuersas definitiones, & diuersas quidditates, non autem concluditur, quod sint diuersæ res realiter seiunctæ, vt dictum est suprà. Ad 5.

Ad primam pro Opinione eorum, qui dicunt hos duos intellectus esse partes essentiales animæ.

Ad primam, quæ est auctoritas Aristotelis ex primo tex. 3. de Anima, respondetur, quòd mos Aristotelis est appellare potentias animæ partes, non quia sint reuera partes essentiales distinctæ realiter, sed quia sunt differentiæ, & realitates animæ distinctę formaliter, vt declarauimus supra, & etiam diximus in Theoremate de Potentijs animæ. Ad 1.

Ad secundam auctoritatem ex dictis patet; quia per illam egregiè explicat Aristoteles hos duos intellectus esse duas realitates formaliter tantum distinctas, & non realiter. Ad 2.

Ad tertium negatur Minor; Ad probationem dico, quod quando Aristot. dixit 3. de Anima, tex. 5. quod intellectus possibilis nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere, sed est potentia, vt aliàs sępiùs dictum est, non loquitur de potentia essentiali quo ad esse, vt ipsi arbitrantur: quia intellectus possibilis est actus; sed sensus Arist. est, quod intellectus possibilis antequam aliquid intelligat, non est cómixtus cum intelligibilibus sed est verè Ad 3.

in potentia ad recipiendum illa intelligibilia, & sic quo ad actum secundum est in potentia, non quo ad actum primum: est enim substantia, & actus potens recipere intelligibilia per suas species, & intellectiones eorum, sed non est actu recipiēs ante intellectionem, sed solum post intellectionem, siue in intellectione ipsa, adeo quòd intellectus possibilis natura, est esse potentia receptiuum obiectorum intelligibilium, quæ potentia, vt patet, pertinet ad actum secundum, scilicet ad recipere, non ad actum primum.

Ad illam auctoritatem autem ex 3. de Anima, tex. 19. diximus supra soluendo argumenta pro Alexandro; Vel dicamus ad auctoritatem illam ex 5. textu 3. de Anima, vt inquit Scotus 1. Sent. d. 3. q. 7. Z.

Ad 4. Ad quartum negatur primum Antecedēs; Ad probationem dico, quod aliquid esse puram potentiam, potest intelligi duobus modis, vel respectu intelligibilium; vel in genere entis; Primo modo verum est, quod intellectus possibilis est pura potentia, quia non est actu aliquod intelligibile, sed solum est aptum recipere, & recipit intelligibilia; Sed Secundo modo est actus, & non potentia, & hoc modo loquimur in proposito.

Ad 5. Ad quintum negatur cōsequentia; Ad probationem dico, quòd licet anima rationalis sit substantia simplex: non tamen propter hoc potest intelligere se per suā essentiam, vti intelligētiæ abstractæ, quia ipsa est forma informans corpus, & est colligata sensibus, sine quibus nihil intelligere potest; substantiæ autem separatæ non sunt formæ alicuius corporis, sed omninò abstractæ, ideo intelligūt se per suas essentias.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quòd diuersitas realis effectuum, non arguit diuersitatem realem causarum, & principiorū: quia non opus est tantum esse distinctionem in principijs, quantum in principiatis, vnde vegetare, nutrire, & generare, sunt effectus omninò diuersi realiter, & tamen non arguunt diuersitatem realem in istis potentijs, sed solum formalem, vt suo loco dictum est.

Ad 7. Ad septimum superius respondendo ad secundum Zabarellæ, dictum est quo modo illa similitudo Aristot. intelligatur. Ad illas duas rationes Caietani, patet ex dictis in solutione rationum pro Alexandro, ibi enim exposuimus quomodo illi text. intelligantur: nam verum est quidē quod in textu 19. loquitur Arist. de intellectu agente, & dicit quòd est substantia actu, sed ibi intelligit de actu secundo, nō de primo, ita quod est, ac si dicat, est substantia operans: sicut è conuerso, intellectus possibilis est potentia recipiens, & patiens, in textu vero 20. loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idem quod possibilis, & ideo profert illa prædicata, quæ intelliguntur eo modo, quo supra exposuimus.

THEOREMA LXXXII.

Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

Explicatur intellectus propositi Theorematis; & Aduersæ obiectiones reijciuntur. Cap. vnicum.

SCotus non loquitur neque tractat ex professo disputationem hanc de partibilitate animæ, tamen varijs in locis declarat suam intentionem, & sententiam circa hoc, præsertim autem in 4. Sent. distinct. 1. quæstione 5. in corpore, reijciendo opinionem D. Thomæ, quo ad secundam quæst. ibi motam, statim in principio; & in eodem 4. distinct. 43. quæst. 2. G. nam in his duobus locis, præsertim asserit solam animam intellectiuam esse totam in toto, & totam in qualibet parte: quia ipsa sola inter omnes formas informantes, & perficientes materiam, est inextensa, (sedem autem eius esse in corde primo, ait 1. d. 18. q. 3. H.) sensitiua verò, & vegetatiua, sunt extensæ, & sic sensitiua quidem est tota in toto, sed non est tota in qualibet parte, sed pars in parte; idē de vegetatiua dicendum est; ad hoc autē nullam adducit rationem, sed supponit eam esse veram; attamen circa hoc, sunt varię dubitationes, ideò vt distinctè procedamus, primo loquemur de Intellectiua, secundo de alijs Animabus, & formis. Verum est notandum ante omnia, quod

Not. quod hoc Theorema, poteſt accipi in tribus ſenſibus, vt omnes communiter loquentes de hac re, aſſerunt; cum enim omnis Anima habeat eſſentiam quantitatem,(licet per accidens, cum ad corporis extenſionem extenſa eſſe videatur,)& potentias, propoſitum Theorema poteſt cõ-

Exp. The. quo ad ſẽſũ. ſiderari ſecundum omnes tres ſenſus, & videri, an Anima ſecũdum eſſentiam primo ſit tota in toto, & tota in qualibet parte; Secundo, an Anima ſecundum quantitatem ſit tota in toto, & tota in qualibet parte; & denique an Anima ſecũdum potentias, ſit tota in toto, & tota in qualibet parte; vel ſecundum aliquam potentiam ſit in vna parte, ſecundum aliam in alia parte. Quo ad primam cõſiderationem, propoſitum Theorema eſt verum de omni anima: nam omnis anima quò ad eſſentiam eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, & eius intellectus eſt hic, quod anima non habet partes eſſentiales, ita quod vna pars eius ſit vnius rationis, & altera pars alterius rationis; ſic enim eſset quidem tota in toto, ſed nõ eſset tota in qualibet parte: nam vna pars non eſset in alia, quoniam eſſent tunc diſtinctæ, & alterius rationis, & hoc proprium eſt cuiuſlibet formæ ſimplicis, in qua omnes partes ſunt eiuſdem rationis, & hoc dico de Anima, & forma in ſe abſque conſideratione corporis; poteſt etiam anima, quo ad eſsentiam comparari corpori, & ſic dico etiam, quod tota anima, id eſt, tota eſſentia, eſt in toto corpore, & in qualibet parte corporis, ita quod eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, non autem tota in toto, ſed pars in parte, vt exiſtimauit Plato, qui arbitrabatur animam habere varias partes, & illis reſpondere in corpore varios locos; quę opinio reijcitur ab Ariſtot. in 2. de Anima, textu 20. argumento deſumpto ab animalibus illis imperfectis, quæ inciſa in partes, adhuc viuunt, vt ſunt lacertæ: nam cum in cauda lacertæ deciſa appareant omnes partes animæ, vt vis motiua, ſenſitiua, habet enim tactum, & phantaſma, &c. vt ibi docet Ariſtot. ſignum eſt quòd tota anima, id eſt, omnes partes animæ ſunt in qualibet parte illius animalis, non vna pars, in vna parte corporis, & alia pars in alia; ſicuti ergo anima in ſe eſt eſsentia ſimplex, & eſt tota in toto, & in qualibet parte, neceſſe eſt etiam, quod ſit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, & non pars in parte.

Sed hic eſt dubium: quia licet anima ſit impartibilis quo ad eſsentiam, tamen nõ videtur quod ſecundum eſsentiam inſit omnibus partibus corporis, vnde non parua controuerſia eſt de ſede animæ in corpore ſecundum eſsentiam. *q̃ ſit ſedes aĩa ĩ corp.* Albertus quidem dixit Animam ſecundum eſsẽtiam, nõ ineſse omnibus partibus corporis, ſed ſolum ineſse membro præcipuo, ſecundum eſsentiam & ſubſtantiam, in alijs verò animalis partibus eſse ſecundum potentias, quas eſse accidentia putat; pro hac opinione arguitur.

Primò, quia ſi ſubſtantia animæ eſset 1. rõ. in parte corporis, vt in oculo, ibi eſſet tota ſubſtantia animæ, quia ſubſtantia, & eſsẽtia animæ eſt impartibilis; hoc autem admiſso, vlterius ſequeretur, quòd auulſo oculo, animal moreretur; & ita in reliquo corpore non remaneret anima. Secundò, ſi Anima ſecundum eſsentiam eſ- 2. ſet in qualibet parte corporis, ergo manus abſciſa deberet aliquamdiu viuere, quia ſi ibi eſt forma ſubſtantialis, illa non interit, niſi præuijs diſpoſitionibus, ſed illæ nõ fiunt niſi in tempore, ergo. Tertiò. 3. Tunc quælibet pars animalis eſset animal: conſequens eſt falſum, Conſequentia probatur: quia vbi eſt anima, ibi eſt perfecta, & integra anima; vbi eſt perfecta, & integra anima, ibi eſt perfectum animal.

Sed hæc opinio reijcitur ab omnibus reijcit. ferè, & aduerſa ſuſtinetur, nempè, vt diximus, quod eſsentia animæ eſt in toto corpore, & in qualibet parte corporis, hac ratione pręſertim: quia ſi eſsentia animæ non eſſet in qualibet parte corporis, ſequeretur, quod totum corpus non eſset animatum, & ſic totum animal non eſset animatum; 1. ſed ſi vellet intelligere, quod potentiæ illę, quæ ſunt in alijs partibus, ſunt ſubſtantia ipſiuſmet animæ, tunc eſt vera eius opinio, & redit in opinionem noſtrã, quod anima ſit in qualibet parte corporis; Si vero dicat eſse accidentia, illa non poſsunt animare, & tunc totum corpus

non

non esset animatum. Secundo Anima secundum Arist. est actus corporis organici: at totum corpus animatum est organicum, ergo anima est actus nedum vnius partis, sed totius corporis, cum totum sit organicum; Est ergo dicendum, quòd substantia quidem animæ est in toto corpore, & in qualibet parte: sed tamen præcipuè, & principaliori modo est in vna parte, quàm in alia, scilicet, in membro præcipuo, quod est veluti radix eius, vt in animalibus sanguineis, in corde; Hinc ad argumenta pro Alberto, Ad primum, neganda est secunda consequentia. Ad probationem dico, quòd licet anima sit in oculo tota, secundum essentiam, quia est indiuisibilis, non tamen desinit animal viuere auulso oculo, quia nedum est in illo membro, sed in alijs partibus, ideò illud viuere potest illo membro sublato. Ad secundum; Aliquis dicere posset aliquando membra diuisa aliquantulum viuere, vt aliqui dicunt de capite abscisso: tamen dicere melius possumus, quòd hoc euenit, quia in illis membris, non est anima radicaliter secundum essentiam, sed deriuatiuè. Ad probationem, quia ibi est tota anima, quæ non corrumpitur nisi præuijs dispositionibus. Respondetur, quòd hoc est verum de forma respectu totius compositi, quod est perfectibile adæquatum, & respectu membri præcipui, non respectu cuiuslibet partis, sed aliquis dicet: partes animalium imperfectorum incisæ viuunt, vt patet de entomis, & etiam de plantis. Ad hoc respondetur, quod hoc euenit, quia in illis membrum præcipuum est quidam humor aqueus per totam longitudinem animalis, & plantæ diffusus, & homogeneus, quod recipit diuisionem, & sic cum partes decisæ habeant partem membri præcipui. Hinc fit, quod illæ partes incisæ, aliquādiu viuunt. Ad tertium negatur Consequentia: quia ad hoc, vt aliquid sit animal, opus est, quòd habeat corpus integrū, & organicum, vt possit varias operationes edere, ideo non satis est, quòd habeat essentiā animæ, & sic reliqua mēbra, licet habeant essentiā animæ, tamen propter hoc non sunt, nec debent dici aīalia.

Considerando autē animam secundū quantitatem, sensus Theorematis est, quòd anima est tota in toto, & tota in parte qualibet corporis, id est anima, non est extensa nec diuidua, neque habet partem extra partem, sed est indiuisibilis, & in hoc sensu, propriè loquitur Scotus, & tunc propositum Theorema est verum solum de anima intellectiua, non de cæteris animabus: sed illæ sunt extensæ, ita quòd anima est tota in toto, sed non tota in qualibet parte, sed pars in parte, cum enim sint materiales, & quantæ, & extensæ, pars animæ, quæ se extendit ad caput, non est in pede, & ideò animæ illæ scindi, & diuidi possunt ad diuisionem corporum, vt patet in animalibus imperfectis, & plantis, nam in qualibet parte plantæ est tota anima secundum essentiam, vt dictum est, sed non est ibi tota secundum extensionem, sed solum vna pars, quia hoc modo habet partem extrà partem, vt dictum est. Hæc sententia Scoti potest probari quo ad animam rationalem, quia anima rationalis est immaterialis, & inorganica, vt diximus in Theoremate de immortalitate animæ, & ideò cū sit immixta corpori, & organo corporeo, nec sit qualis, neque etiā per se est quanta, tamē non est inconueniens si dicamus per accidens esse quantā: quia cum informet corpus, & totum corpus, est quodammodo, extensa per accidens, quia informat totū corpus, quod est quantum, tamē per se, vt dictum est, est inextēsa, & hac ratione est indiuisibilis, neque vna pars eius separari, & seiugi potest ab altera: cæteræ verò animæ, vt vegetatiua, & sensitiua, sunt extensę, & quātę, & ideo sunt diuisibiles per se, vt patet in plantis, & in entomis incisis, in quibus partes separatæ viuunt, & sentiūt saltem aliquantulum.

Sed contra hoc sunt dubia ex duabus partibus, primo enim Diuus Tho. prima parte, quæst. 76. artic. 8. tenet, quòd nedum anima intellectiua, sed etiam animæ animalium perfectorum sunt inextensæ, & non quantę. Secundo, quod dicimus nos rationalem esse extensam per accidens, ipse negat: quia dicit, quod est indiuisibilis per se, & per accidens; De hoc secundo dubio non est discrepantia inter D.Tho. & nos, quia ipse dicit, quòd quan-

Margin notes: 2. — Ad 1. — Ad 2. — Ad 3. — Expl. — Theo. quo ad sīn sēsū. — The. 68. — D. T. opin. — opin. D.T.

titas id est diuisibilitas non competit animæ, neque per se, id est secundum essentiam, neque per accidens, id est ratione quantitatis, quæ sibi insit per se, (nam substantia per se non est diuisibilis, sed quantitas, ergo substantia est diuisibilis per accidens, scilicet ratione quantitatis, quæ est sibi iuncta, non per se; ideo ipse dicit animam esse indiuisibilem per se, quia est substantia, & per accidens, quia non habet quantitatem sibi iunctam, vt aliæ substantiæ per quam sit diuisibilis per accidens.) nos etiam idem dicimus, scilicet, quod anima est indiuisibilis, & inextensa, tum ratione essentiæ, quod suprà determinauimus declarando sensum priorem Theorematis, tum etiam absolutè, quia illi non inest quantitas per quam possit dici extensa, & diuisibilis: nos autem appellamus diuisibile per se, quod habet quantitatem annexam essentialiter, diuisibile verò per accidens, quod non habet quantitatem sibi annexam essentialiter; sed iungitur alicui alteri, quod habet quãtitatem annexam essentialiter, & ideò dicimus animam esse extensam per accidens, quia informat corpus, quod est quãtum per se, neque hoc ipse D. Thom. negaret, sed quò ad primam partem dubij, scilicet, an cæteræ animalium perfectorum animæ, ab intellectiua sint diuisibiles, & extensæ, est alicuius momenti, D. Tho. nullam adducit rationem ad ostendendum illas animas esse inextensas, sed Caietanus in Commentario illud probare nititur, primo ex ratione, quæ adducitur a D. Tho. sic; Illa forma, quæ habet diuersam habitudinem ad totum, & partes, est indiuisibilis, sed anima animaliũ perfectorum diuerso modo respicit totum, & partẽ, ergo; probatur Minor, quia anima animalium respicit totum, vt proportionatum perfectibile, partem verò, vt improportionatum perfectibile: forma verò diuisibilis extensa respicit æquè totum, & partem, vt proportionatum perfectibile, quia æquè perficit totum, & partem, & ideò manet in parte diuisa: vt patet de anima plantæ, & alijs partibus formarum partialium, & confirmatur hęc ratio forma extensa cum est diuisa in partes, illa pars decisa retinet eandem speciem, & fit alia forma numero, à destructione consequentis, ergo illa forma, cuius partes decisæ, & separatæ à toto, seorsum manere non possunt, & eandem speciem non retinẽt, non est extensa, vt sunt animæ animalium, ergo non sunt extensæ. Secundo principaliter, forma extensa in maiori quanto est maior, in minori quanto est minor: at nos experientia videmus sæpè, quod animalia magni corporis sunt debiliora alijs animalibus minoris corporis eiusdem speciei, ergo forma illa animalium non est extensa.

1. rō Cai. & D. Tho.

Verum hæc sententia non est sustinenda ratione prius allata, quia cæteræ animæ ab anima intellectiua sunt materiales, & mortales, & ipsi corpori commixtæ, etiam secundum Diuum Thomam, ergo necessario sunt quantæ, & extensæ, & hoc est clarum, vt diximus de sensitiua, & vegetatiua in enthomis decisis, at vegetatiua, & sensitiua enthomorum, & animalium perfectorum, sunt eiusdem generis, & differunt secundum magis, & minus in perfectione, quæ non variat speciem, & multo minus genus, ideo si sensitiua enthomorum est diuisibils, & quanta, etiam sensitiua, & vegetatiua animalium perfectorum. Dicendum est ergo, quod sensitiua, & vegetatiua in animalibus perfectis, actu diuiditur ad diuisionem corporis, sicuti etiam diuiditur anima animalium imperfectorum, sed non remanent partes separatæ, propter rationem nunc superius adductam: anima enim requirit corpus organicum, & membrum præcipuũ, in quo principaliter residet; & quia in parte decisa non est tale membrum perfectum, vel præcipuum; hinc fit, quod separatæ non manent, & quia quo anima est perfectior, eo corpus magis organicum, & nobiliori modo dispositũ habet; hinc fit, quod partes animæ talis diuisæ, citius pereunt, quia statim destruitur eius sedes, & corrumpitur, qua ablata, ipsa quoque quod pereat necesse est. Ad primam rationem Caietani respondetur, quod illa Maior est insufficiens, & cõsequẽter absolutè prolata est falsa, nam anima animaliũ imperfectorum, vt lacertæ, habet habitudinem diuersam ad totum, & partes, quia respicit totum, vt adæquatũ, &

Reijcitur hæc opin.

Ad 1. Caie.

pro-

proportionatum,respicit vero partes, vt inadæquatum,& improportionatum per fectibile,& tamen est extensa, & quanta, & diuiditur, vt patet. Per hoc patet ad cōfirmationem, quia antecedens, & consequens sunt falsa, non enim omnes formæ extensæ sunt huius conditionis, quod eorum partes separatæ manere possint; potest enim esse extensa, licet eius partes separatæ non maneant, ac eandem speciem non retineant, vt dictum est de animalibus imperfectis. Ideo formando argumētum in forma sic. Si anima est extensa, eius pars separata manebit, & eandem speciem retinebit: sed partes animæ animalium perfectorum non manent separatæ, &c. ergo animæ tales non sunt extensæ. Maior est falsa propter rationem adductam.

Ad. Secunda ratio principalis facit pro nobis: quia regulariter videmus, quod animalia eiusdem speciei, cæteris paribus, quæ sunt maioris molis, sunt fortiora: fortior enim est bos, quàm vitulus, & equus magnus quàm paruus, & similiter bos magnus quàm paruus. Ad argumentum ergo dicendum est, quod illud euenit aliquando propter aliquam indispositionē, sed cæteris paribus, oppositum est verū, adeo quod ex hoc argumento concludimus oppositum.

Dubitatur Sed hic est dubium, quia nos diximus supra, quod in homine est vnica anima, & illa est intellectiua, quæ in se continet vegetalem, & sensitiuam tāquam potentias; modo vel in homine intellectiua est extensa, vel dicendum est, quod vegetatiua, & sensitiua animalium perfectorum non est extensa. Ad hoc dubium breuiter

resp. est respondendum, quod intellectiua cōtinet in se vnitiuè essentiam vegetalis, & sensitiuæ, vt suprà diximus: sed illas continet modo inextenso; & licet sensitiua per se sit organo commixta, & similiter vegetatiua, tamen vt est in intellectiua nequaquam: attamen quia informat corpus iā habens formam mixti, & corporeitatis, fungitur munere eodem, quo anima ipsa sensitiua, & vegetalis, si per se adessent: est enim tantæ virtutis illa forma intellectiua, quod licet non sit commixta materiæ, tamen illi intimè inexistit, sicuti si esset illi commixta, sicuti & ipse intellectus, licet non sit commixtus organo corporeo, tamen intimè inest illi corpori per informationem, ita quod dat illi vitam, & esse operari.

Ex alia parte principali, sunt dubia ex Zabarella, libro de Partitione animæ, capite vndecimo. Qui sustinet, quod omnis forma informans, est extensa, & quanta, ita quod pars quę inest vni parti corporis, non inest alteri parti corporis, & hoc etiam intelligit de intellectiua. *opin. Zab & eius rōnes.*

Prima ratio, per hoc distinguitur forma informans ab assistente, quia assistens non est alligata materiæ, sed forma constituens compositum in specie, & informans corpus, est alligata corpori, ergo ad diuisionem corporis, consequenter diuiditur. *1. rō.*

Secundo arguitur ex Aristotele tertio de Celo textu septimo, vbi dicit, nullum diuisibile esse in indiuisibili aliquo, quare neque indiuisibile in aliquo toto diuisibili inerit. 2.

Tertio ex Aristotele octauo Physicorum, textu 78. vbi Aristoteles volens probare primum motorem esse formam ab iunctam à materia, hoc fundamentum statuit, quod forma materialis diuiditur ad diuisionem materię, & corporis, ita, vt in parte materię sit pars formę, non forma tota; at si daretur forma aliqua informans materiam, quę in singulis partibus materię inesset indiuisibiliter, & tota, illud fundamentum Aristotelis euerteretur. 3.

Quarto arguitur ex Aristotele secundo de Anima, textu nono, vbi ab oculo ad totum animal argumentatur, & probat ita se habere partem animæ ad totam animam, sicut se habet pars animalis ad animal totum; Putat ergo Aristoteles Animam habere partes secundum extensionem, & in parte corporis partem animæ esse, totam verò animam, in toto animali. 4.

Hæc opinio est reijcienda, quoniam, vt diximus, anima rationalis est incorporea, immaterialis, & inextensa, vt etiam ipsemet Zabarella concedit, respondendo ad auctoritates eorum, qui probant animam rationalem esse formam assisten-

tem, in libro de Humana mente ; Cum ergo anima rationalis sit inextensa;& incorporea,non possumus dicere,quod illa sit diuisibilis, & quanta ,nedum enim anima rationalis secundum essentiam nō est extensa, quia sit nulla substantia , est extensa quo ad substantiam,quia substantia per se est impatibilis,& præcedit rationē quantitatem:sed etiam dico,quòd absolutè est substantia inextensa:quia illi nō aduenit quantitas per quam fiat extensa, vt aliæ substantiæ, & in hoc differt à formis materialibus, & corporeis: non ergo est pars in parte, ita quod pars animæ , quæ est in capite, non sit in pede : quia in anima non possumus reperire huiusmodi partes secundum quantitatem , & ideò sicuti essentia animæ , quæ est in capite, eadem est in pede, ita eadem pars secundum quantitatem, quæ est in capite , est in pede quantum est ex parte animæ, quæ est indiuisibilis,tamen per accidens dici potest extensa, quatenus scilicet informat,& dat esse corpori , quod est quantum ; & hoc est quod nos decipit , quia enim videmus corpus quantum,non possumus imaginari , quòd anima quoque non sit extensa . Sed hoc non debet nos turbare : quia anima non dat corpori esse extensum , sed forma mixtionis; ipsa anima verò , tantummodo dat corpori vitam , & quia dat vitam omnibus partibus , est in omnibus partibus secundum essentiam , & etiam in se est indiuisibilis:sed potest dici quanta,habita ratione corporis,quod est quantum, & habet esse ab ea, sed hoc est illam esse quantam per accidens . Et si hoc modo intelligeret Zabarella, esset nobiscum ; sed ipse videtur velle, quòd anima sit extensa secundum se,ita quod ipsa sit quanta vt cæteræ formæ naturales, licet eius essentia sit non quanta; neque hoc , quod nos dicimus mirum est, sicuti enim dicimus, quòd essentia animæ est impartibilis,& tamen est tota in qualibet parte,ita absolutè dicere possumus , animam non esse quantam ex se vllo modo, sed solum in ratione ad corpus, quod ab illa recipit vitam;non est autem inconueniens, quòd aliquod indiuisibile,det vitam, & esse vitale alicui corpori, cum illud esse, etiam sit indiuisibile per se : sed esset inconueniens, quod indiuisibile daret esse diuisibile;Nos dicimus primo modo, scilicet, dare esse indiuisibiliter : Aduersarij putant animam dare esse secundo modo, scilicet diuisibiliter.

Ideo ad rationes Zabarellæ, Respondetur. Ad primum dico , quòd illud non est discrimen formæ informantis , à forma non informante , & assistente , sed hoc quod forma informans dat esse specificum siue essentiale composito , & facit vnum per se, sed assistens facit vnum per accidens, neque dat esse specificum , & essentiale : sola ergo illa forma informans dat esse extensum , quæ in se est quanta,& extensa,& materialis, quantitas enim insequitur materiam,forma verò,quæ non est materialis,neque extensa, non dat esse extensum, Anima rationalis est huiusmodi secundum Aristotelem, & ideo non dat corpori esse extensum,sed illud præcedit in corpore per formam mixtionis aduentum animæ. *Ad 1.*

Ad secundā rationem dico, quòd Aristoteles ibi dicit, quod diuisibile non recipitur in indiuisibili : non autem propter hoc sequitur , quod indiuisibile non possit recipi in indiuisibili secundum quantitatem; vndè non valet consequentia:nam secundum Zabarellam , forma substantialis quælibet, est indiuisibilis secundum essentiam, & tamen recipitur in materia quanta , apud ipsum, qui sustinet dimensiones interminatas, quæ sunt de prædicamento quantitatis, præcedere in materia prima formam substantialem. *Ad 2.*

Ad tertium dico, quod ibi probat virtutem infinitā non posse esse in magnitudine finita: quia illa tandem consumeretur per ablationem partium,sed hoc non est contra nos: quia nos concedimus formam existentem in magnitudine, & quæ est materialis,esse extensam, & diuiduā, & ideo illam per ablationem partium cō sumari, & ita iure concludit Aristoteles primum motorem non habere magnitudinem, neque esse formam materialem, quia mouet per infinitum tempus , non tamen propter hoc sequitur fieri nō posse , quod aliqua forma immaterialis infor- *Ad 3.*

informet materiam extensam, absque eo quòd ipsa sit extensa, & quanta in se: quoniam Aristoteles ibi intendit probare solum, quod primus motor nō est virtus in magnitudine, & materialis: & illud per rationem illam obtinet; hoc autem non intendit probare de quacumque forma obiuncta: quia de aliqua fuit dubius. Nos autem dicimus, animam rationalē esse formam immaterialem, & incorpoream, nullam molem in se habentem, & solum ea ratione posse dici materialem, quia est actus materiæ, tamen in se est immaterialis, & inextensa, de qua dubium est, an sit mortalis, vel immortalis apud Aristotelem, vt suo loco diximus.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod ibi Aristoteles appellat visum partem animæ, quia visus est potentia animæ, potentiæ autem, quia vnitiuè continentur in anima, & formaliter distinguuntur ab ea, ideo quodammodo partes ipsius dicuntur, vt diximus in Theoremate de Potentijs animæ.

Explicatur The. in 3. sēsu. Considerando tādem Theorema quo ad tertium sensum, scilicet, an anima sit in qualibet parte secundum potētias; Dico, quòd est respondendum affirmatiuè: quia cum potentiæ animæ sint ipsamet substantia animæ, & ipsa substantia animæ sit in omnibus, & singulis partibus corporis, necesse est, quod potentiæ quoque sint in illis, non tamen operatur in omnibus locis, & partibus, quia in illis non habet organa necessaria. Dicere itaque possumus, potentias esse in omnibus partibus quo ad substantiam, non quo ad operationem, &c.

THEOREMA LXXXIII.

Primū cognitū est species specialissima.

Declaratur sensus Theorematis. Cap. I.

PRO clara notitia huius Theorematis sciendum est, quòd secundum omnes, qui tractant hanc materiam, hic non quærimus primum cognitum in qualibet cognitione: quia in diuersis cognitionibus, diuersa quoque sunt prima cognita: cum ergo plures dentur cognitiones, de qua sit sermo, videndum est; Vna est cognitio sensitiua, quæ communis est nobis cum brutis, de hac non loquimur; Alia est intellectiua, & de hac loquimur, & asserimus, primum cognitum apud intellectum esse speciem specialissimam, & inter species specialissimas, illam, cuius singulare fortius mouet sensum, in intellectu verò triplicem cognitionem possumus ponere; Vel secundum ordinem originis, vel perfectionis, vel causalitatis pręcisè, nam sicuti res in se habent triplicem ordinem, ita in cognitione nostra triplicem ordinem habere possunt, quandoque enim ordinantur res secūdum viam generationis, vt illa sint prima, quæ habent prius esse in generatione; aliquando illa prima sunt, quæ sunt perfectiora; aliquando illa sunt prima, quæ sunt causa adæquata sui effectus; in præsenti non loquimur de ordine secundo, nec de tertio, sed solum consideramus ordinem generationis, & asserimus in cognitione intellectiua, quo ad ordinem originis primū cognitum esse speciem specialissimam, ita quòd cum quærimus quodnam sit illud, cuius cognitio prius generatur in intellectu? Respondemus, esse speciem specialissimam. Stando autem in hoc ordine originis, adhuc potest esse triplex cognitio nostra, scilicet, actualis, habitualis, & virtualis: Hic non loquimur de cognitione secundo modo; Nec tertio modo, sed de cognitione primo modo, quæ est actualis; ita, quòd cum quærimus, quodnam sit illud, cuius cognitio actualis primo generatur in nobis? respondemus, esse speciem specialissimam. Hæc autem cognitio actualis rursus duplex est; Confusa, & Distincta, loquimur de cognitione confusa, non de distincta. Sed hic notandum est, quòd aliud est cognoscere confusum, & aliud est confusè cognoscere rem; quia cognoscere confusè, est cognoscere, quo ad quid nominis, & non secundum propriam quidditatem, & essentiam; cognoscere confusum, est cognoscere rem confusam, confusum enim est, quod indistinctum est, & quod in se indistinctè multa continet; & hoc cōfusum est duplex, scilicet, actuale, & potentiale, actuale, vt singulare Notandum.

potentiale, vt vniuerſale, non loquimur de cognitione confuſi, ſed de cognitione confuſa rei: eſt ergo nunc ſermo, & quæſitio noſtra, quid ſit illud, quod primo cognoſcitur cognitione indiſtincta, & confuſa; quærere autem quid ſit primum cognitum hoc modo, eſt quærere quodnam ſit primo, & abſolutè cognitum ab intellectu noſtro, quando eſt omnino ignorãs, & vt tabula raſa: quia cognitio confuſa abſolutè præcedit cognitionem diſtinctam: quia nos primo cognoſcimus confuſo modo res, mox diſtinctè, illud ergo, quòd erit primum cognitum cognitione confuſa via originis, erit primum cognitum ab intellectu abſolutè, & ſic cum Scotus ſuſtineat, quòd ſpecies ſpecialiſſima ſit primum cognitum via originis cognitione confuſa, ſpecies ſpecialiſſima abſolutè erit primum cognitum ſecundum Scotum, quidquid dicat Franciſcus Piccolomineus, lib. 3. de Mente humana, cap. 12. vt infra patebit, & inter ſpecies ſpecialiſſimas, illa, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum.

Opinio Scoti. Cap. II.

SCotus 1. Sententiarum, diſtinctione 3. quæſtione 2. litera K. tenet, quòd primum cognitum ordine confuſo actuali cognitione ſit ſpecies ſpecialiſſima, vt dictum eſt, & inter ſpecies ſpecialiſſimas, illa, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum, & eam multis rationibus comprobat.

B.r8. Primò ſic, omnis cauſa naturalis non impedita agit ad effectum ſuum ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, & ſic effectum nobiliorem producit, quem producere valeat: at intellectus, & aliæ cauſæ, quæ concurrunt ad intellectionem, ſunt cauſæ naturales, & non impeditæ, ergo producunt nobiliorem effectum, quem poſſunt producere: at ille effectus non poteſt eſſe conceptus alicuius communioris, quia quanto quid eſt communius, tãto eſt imperfectius, ergo minus communis; ſed hic eſt conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ, ergo primum cognitum non erit ens, neque magis vniuerſale, vt D. Thomas, & alij volunt, ſed minus vniuerſale vt eſt ſpecies ſpecialiſſima; Maior propoſitio clara eſt, nam omnis cauſa naturalis cum ſine ratione, & natura agat, ſi non impediatur, tota vi agit, & propterea nobiliorem effectum producit, quem poteſt; Minor quoque patet: quia cauſæ, quæ concurrunt ad intellectionem, ſunt ſolum phantaſma, intellectus agens, & poſſibilis, vt ego oſtendam in diſputatione de Officio intellectus agentis at omnia iſta ſunt agentia naturalia, quia præcedũt omnem actum voluntatis, ergo.

Secundò ſic, Metaphyſica eſt vltima ordine doctrinæ, ergo ordine doctrinæ 1.r8. multæ ſcientiæ præcedunt, & maximè Philoſophia naturalis, ergo principia harum ſcientiarum, & termini illorum principiorum, cognoſcuntur prius, quàm principia Metaphyſices cognoſcantur, at illi termini ſcientiarum præcedentium Metaphyſicam ſunt minus communes, & minus vniuerſales termini, & Metaphyſicæ ſunt vniuerſaliores, ergo prius cognoſcuntur termini minus vniuerſaliores, quàm magis vniuerſales, ergo conceptus termini minus vniuerſalis eſt prius cognitus, & ſic conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt primum cognitum.

Tertiò arguit Scotus. Si prius cognoſcerentur vniuerſaliora, ſequeretur quòd intellectus præſentato ſibi à ſenſu ſingulari, intercederet multum tempus antequam cognoſceret illud ſingulare, quia tunc primo intellectus pertranſiret per totam lineam Prædicamentalem à ſupremo genere antequam deueniret ad hoc ſingulare: at hoc videmus eſſe falſum, quia cito intellectus cognoſcit illud ſingulare illa cognitione confuſa, ſcit ſtatim illud diſtinguere ab alio, ſub illa ratione confuſa, ergo primum cognitum eſt minus vniuerſale. 3.

Quartò ex verbis Scoti, quę habet in ſolutione cuiuſdam argumenti poteſt formari hæc ratio. Illud eſt primo cognitum, quod facilius abſtrahitur à ſingularibus intellectui agenti obiectis: ſed minus vniuerſale facilius abſtrahitur, quam magis vniuerſale, ergo; Probatur Minor, quia magis vniuerſale, eſt magis inſenſibile, & magis remotum à ſenſibus, ideò eſt maior labor abſtrahere conceptum illum 4.

lum remotiorem, quam illum, qui est propinquior singularibus, & certè hæc ratio habet maximam euidentiam; & confirmatur: nam dixit Aristot. 1. Poster. textu 12. ea, quæ sunt propinquiora sensibus nostris, esse notiora nobis; quod declaratur: quia cum phantasma singulare offertur intellectui agenti, offertur sub accidentibus particularibus, & conditionibus indiuidualibus, cum ipsum phantasma sit singulare: hęc omnia statum mouent intellectum; intellectus autem debet abstrahere ab hoc singulari phantasmate cum omnibus his conditionibus conceptum magis conuenientem, & magis proximũ illi phantasmati inuoluto illis accidentibus; at hic non potest esse conceptus singularis, quia singulare non cognoscitur; nec magis vniuersalis, quia ille conceptus est valde remotus ab illo singulari phantasmate, & ab illis conditionibus singularibus illud consequentibus: sed ex his omnibus necessariò debet formare in mente sua idolũ, & conceptũ, cui cõpetant hæc omnia, quæ inuoluta sunt in illo phantasmate; Hic nõ potest esse nisi cõceptus speciei specialissimæ: quia huic soli omnia illa cõpetunt; Cõceptibus verò magis vniuersalibus illæ conditiones competere nõ possunt, & quo magis ascenditur, minus competũt, vt patet: quia magis vniuersalia magis distant à singularibus.

Sed quis dicet: Si intellectus primo intelligeret has omnes conditiones in phantasmate, sequeretur, quod cognosceret distinctè primo singulare illud, dico, quod hoc non sequitur: quia hæc omnia tantum confuso modo generant conceptum speciei in illa prima præsentatione phantasmatis: quomodo postea intellectus distinctè cognoscant speciem, & singulare, infra patebit.

Adducuntur obiectiones Aduersariorum contra primam rationem Scoti, & soluuntur. Cap. III.

CONtra primã rationem multi multis insurgunt. Primo insurgunt Caiet. lib. de Ente, & essentia, & quidam Moderni, cum illo, & Zab. lib. de Ordine intelligendi, & primo contra Maiorem primi argumenti. Vel enim (dicũt ipsi) est falsa, vel nihil concludit: nam vel Scotus intelligit, quod causæ naturales primo producũt perfectiorem effectum, quem pro tunc possunt: vel absolutè effectum perfectiorem, quem possunt; si Scotus intelligit modo secũdo, est falsa: quia nulla causa naturalis primo producit effectum nobilissimum, quem absolutè potest, quia natura progreditur ab imperfectis ad perfecta; vt ignis non producit primo calorem in summo, sed paulatim; si intelligit primo modo, nihil concludit: quia dicet Thomista, quod nobilior effectus, quem causæ concurrentes ad intellectionem primo possunt producere, est conceptus magis vniuersalis, hoc enim requirit ordo naturæ, quò ad imperfectiora; & sic retorquet rationem Scoti contra Scotum. eodem modo respondet Franciscus Piccol. Zab. similiter sic insurgit: Si Maior Scoti est absolutè vera, ergo concludit, quòd conceptus speciei specialissimæ erit primum cognitum cognitione distincta; quia hic est perfectior conceptus quam conceptus confusè cognitus speciei specialissimæ, Est ergo dicendum (ait Zab.) quòd hæc propositio sumpta absolutè, id est secundo modo, est falsa: quia causa naturalis non potest producere effectum nobilissimum, nisi sit disposita, vt patet de materia prima, quæ licet omnes formas recipere possit, non tamen illas recipit primo, quia non est disposita: licet ergo causæ producentes intellectionem sint naturales, non tamen in prima cognitione intellectus sunt ita dispositæ, vt possint perfectissimum effectum, & conceptum producere; alioquin producerent conceptum distinctum speciei specialissimæ, quod est contra Scotum, sustinet enim Scotus, quod conceptus speciei specialissimæ, est primum cognitum cognitione confusa, nõ distincta. Ocham dicit, quod ratio Scoti concludit pro se, quia cõcedit maiorem, & totum primum syllogismũ; sed cum infertur, quòd conceptus speciei specialissimæ, est conceptus nobilissimus, negat hoc, & subinfert ipse Minorem, quod singulare est nobilius specie specialissima, & propterea Aristot. in Prædicamentis, cap. de Substantia, dicebat, Ocha

quod primæ substantiæ sunt nobilissimę, ergo; & sic omnes ferè Philosophi hanc rationem Scoti contra Scotum, & pro seipsis valere dicunt. Hęobiectiones videntur habere maximam euidentiam: sed hoc euenit, quia hęc optima ratio Scoti à paucis est intellecta; Respondeamus ergo ad has omnes obiectiones, & patebit efficacia rationis Scoti.

Ad primum Caietani, & Pererij, dico, quod Scotus intelligit in sua Maiori secundum sensum, ita quod hic est sensus. Causę naturales non impeditę, agunt secundum vltimum suę potentię, & propterea producunt effectum nobilissimum absolutè, quem possunt, ideo causę producentes intellectionem, cum sint naturales producunt conceptum speciei specialissimę, quia est nobilissimus; cum impugnatur, quia natura procedit ab imperfecto ad perfectum, & per exemplum de igne, quia paulatim inducit calorem. Respondeo, quod hę obiectiones nihil obsunt, propositioni Scoti: quia hoc prouenit, quia corpus, in quod inducitur ignis, non est rectè dispositum, & propterea nō statim inducit perfectum colorem, & hac eadem causa natura procedit ab imperfecto ad perfectū, quia agens naturale, vt plurimū reperit resistentiam ex parte passi: at vbi nulla est indispositio, neque resistentia, nulla potest assignari ratio propter quàm agēs naturale primo non producat effectū nobiliorem, quē potest absolutè. Scoti autē Maior propositio dicit, quod causæ naturales naturaliter agentes, & nō impeditę, primo producunt effectum nobiliorē, quem possūt absolutè, adeo quod Maior ita circūstātionata, proculdubio est vera. Item, quare in fine producunt nobiliorem effectū? quia sunt optimè dispositæ, & nullum est impedimentū, ergo ēt in prima intellectione si sunt dispositæ optimè, effectū nobiliorē producēt. Tota difficultas itaque est in Minori, & tūc augētur difficultates: q̄a accipiēdo Maiorē propositionē rationis Scoti in sensu pręexposito, tunc Aduersarij negāt Minorē, scilicet, quod intellectus sit dispositus, & non impeditus, oportet ergo probare Minorem, quam ita probo. Si in intellectu in prima intellectione est aliqua indispositio, vel hæc est positiua, vel priuatiua; me declaro, vel hæc indispositio prouenit, eo quia deficit aliquid intellectui, quod ei est necessariū ad intellectionē, & propter defectum istius rei, non potest toto impetu agere, & hæc erit indispositio priuatiua; vel hæc indispositio prouenit ex aliquo impedimento positiuo existente in ipso intellectu, quod impediat ipsum intellectum, & debilitet, siue retardet, ita quod non possit toto impetu agere; sed neutrum istorū est dicendum, ergo neque etiam est dicendum, intellectum in prima intellectione esse indispositum, Maior huius rationis est euidens per sufficientem diuisionē: necesse est enim, quòd quælibet indispositio contineatur sub altero illorum membrorū; Minor probatur: & primo, quod nihil deficiat, quod requiratur ad intellectionem; etenim solum intellectus agens, & possibilis phantasma, & species intelligibiles requiruntur ad intellectionem, & præter hæc nihil amplius: & hoc conceditur ab Aduersarijs, & ego aliàs ostendam in quæstione de Officio intellectus agentis; licet enim aliqui istorum speciem intelligibilem negent, tamen nemo alia plura requiri ad intellectionem asserit, modo hæc omnia in quacūque intellectione necessariò requiruntur, quia deficiēte altero istorum, nulla prorsus intellectio haberi potest, ergo etiā in prima intellectione hæc omnia adesse debent, alioquin, neque illa prima intellectio haberi potest, ergo nulla adest indispositio priuatiua, id est, in prima intellectione nihil necessarium ei deficit, quòd verò nulla adsit indispositio impediens, siue, quòd nullum adsit impedimentum debilitās, vel retardans, vel prohibens intellectum, quod nos dicimus indispositionem positiuam, probatur: quia istud impedimentum, vel esset ex parte intellectus agentis, vel intellectus possibilis, vel ex parte phantasmatis, non est dicendū quòd sit ex parte intellectus agentis, vel possibilis, secundum Latinos, quia tenent, quòd intellectus agens, & possibilis, realiter sint vnus intellectus, & vna essentia, quæ est in actu primo perfectè, & sic nullam habet indispositionem, & neque secundum Zabarellā, qui sustinet, quod

intelle-

intellectus agens est Deus, & intellectus possibilis est potentia pura passiua, dans esse substantiale homini, quia Deus est perfectissimus, & intellectus possibilis est in actu primo perfectè, & est capax oĩum intellectionum; & tandem omnes hoc cõcedere coguntur, qa intellectus est forma substantialis habẽs omnẽ perfectionẽ substantialẽ sibi requisitã, neque suscipit magis, vel minus indies, solum recipit perfectionem accidentalem, cum res intelligit; Quãtum est ergo ex parte intellectus nulla est indispositio, & sic tã in prima intellectione, quã in alijs, præsentato sibi obiecto, totis viribus agere potest, cum quãtũ est ex se, sit ita perfectus in prima intellectione, quam in alijs: sed neque adest impedimẽtũ ex parte phãtasmatis: quia phãtasma existẽs præsẽs intellectui, repræsentat quidquid in se continet, & est repræsentatiuum naturale, ergo nihil impedit, quin intellectus agens, vel secũdum alios possibilis, versans circa huiusmodi phantasma, non agat totis viribus, & sic producat conceptum nobiliorem, quem producere potest ex illo phantasmate. Quod si quis dicat, quòd intellectus est agẽs naturale, & agentia naturalia sunt talis conditionis, quòd incipiunt ab imperfectis, & tẽdunt ad perfecta, & sic intellectus prius producit notitiam cõceptus imperfectioris, quàm magis perfecti, contra hoc iam dictũ est, quòd si agens naturale sit perfectum, & absolutũ, clarum est, quòd totis viribus agit, quantum est ex se; vnde si agentia quædam naturalia reperiuntur, quæ incipiant à minus perfectis, & tendant ad magis perfecta; veluti, contingit, vt plurimum, hoc prouenit, quia non statim sunt agentia perfecta, sed paulatim perficiuntur, vt ignis in principio non producit perfectissimum calorem, quia non est ita perfectus, sicuti est in fine, & confirmatur hæc ratio Scoti.

Si intellectus non posset producere in prima intellectione cum alijs causis conceptum nobiliorem, quem potest, nõ posset amplius illum producere, quia in hac prima intellectione, cum sit agens naturale, & similiter aliæ causæ ad intellectionem conuenientes, sint naturales, agunt totis viribus; effectum ergo, quem tunc producere non possunt, nunquam producere poterunt, nisi perfectiores sint, quòd illis repugnare ostendimus: quia non suscipiunt magis nec minus, & per hoc impugnatur responsio Caietani, dicit enim, quod intellectus nobiliorem conceptum paulatim producet: nam sic sunt agentia naturalia, quod prius producunt effectũ imperfectiorem, & postea magis perfectum, vt Leo producit Leonem, non tamen in principio generationis producit Leonem, ita intellectus producit prius cognitionem conceptus minus perfecti, vt entis, deinde magis perfecti, & tandem speciei specialissimæ, qui est in alijs perfectior. Hæc responsio inquam non valet: quia ad productionem Leonis, concurrunt multa alia agentia præter Leonem, vt Influentiæ Cælestes, & Deus, vt aliàs ego in hac materia dicam: immò leo, sicut & animalia alia perfectius, quòd efficere potest in generatione Leonis, est productio seminis, quo emisso, Leo nil amplius agit, sed leena fouet, & aliæ virtutes cælestes coadiuuant, & perficiunt fętum; & denique quando causæ naturales sic paulatim procedunt ad producendum effectum nobiliorẽ, semper euenit, quia aliquid necessarium eis deest, vel aliquid impedit, vt suprà diximus, quoniam penitus est irrationabile dicere, causa est naturalis, & naturaliter agit, & non est impedita, & tamen prius producit effectum ignobiliorem, deinde nobiliorem, hoc ergo non potest euenire in intellectione: quia ad eam nil aliud concurrit, nisi intellectus, & phantasma, quòd si intellectus cum phantasmate non potest producere primo effectum nobiliorem, nunquam illum producet: quia nulla alia virtus ad hanc intellectionem concurrit, neque ipse intellectus, vel phantasma susciperent perfectionem maiorem, quã habeant in principio, quia vtrumque est in actu primo perfectè, & complete, tam in prima intellectione, quàm in alijs. Neque similiter valet, quòd ait Zabarella, scilicet, quod intellectus possibilis se habeat veluti materia prima, respectu formarum, quæ prius recipit formas imperfectas, deinde perfectiores; non valet inquam: quia hoc prouenit in mate-

materia, quia agentia naturalia sunt imperfecta, & impedita, & ideo non possunt primo inducere in materiam primo formam perfectiorem; at si esset agens perfectum, vt Deus, posset statim inducere in materiam primam formam nobilissimã. In proposito autem intellectus est agens perfectissimum in suo genere, & habet totam perfectionem quam habere potest, & est ita potens in principio, quàm in fine, loquendo de perfectione essentiali, quæ est causa intellectionis. Neque etiam valet illud, quod inquit Caietanus, scilicet quòd intellectus noster non potest cognoscere speciem, nisi prius cognoscat conceptus magis vniuersales, propter coordinationem Prædicamentalem, quoniam hoc quidem verum est in cognitione distincta, in qua vnus conceptus cognoscitur distinctus ab alio, vt nunc infra dicam: sed in cognitione confusa non valet, quia in hac non requiritur cognitio distincta partium, vt cognoscamus totũ, sat est cognitio quædam rudis, & crassa de illa re, quæ nobis offertur per phantasma, & secundum totum, & secundum partes simul.

Ad rõnes cõtra mino. rem, quas magni faciunt recentio-res.

Ad obiectionem Zabarellæ, & aliorũ, cum impugnãt Minorem huius rationis, dicẽtes, quòd si intellectus esset perfectè dispositus, produceret cognitionem distinctam speciei specialissimæ, quia hic est perfectior conceptus.

Respondeo, & pro responsione notandum est, quod cognitio confusa requiritur tamquam medium ad habendam distinctam cognitionem rei; est enim impossibile, quod cognoscamus aliqua distinctè, nisi præcesserit in nobis aliqua cognitio confusa, & hoc annuit Scotus in illis verbis, quæ legunt post hanc primam rationem ibi (ordo in generationibus, hic respondeo, per imperfectum, vt medium) est enim hic sensus, quod sicut in generatione rerum est ordo, ita in cognitione quoque nostra est ordo: sed ordo imperfectus respondet hic vt medium, quia in hac cognitione nostra ordo imperfectus, & confusus, inseruit nobis pro medio ad habendam perfectam, & distinctam cognitionem rerũ; vnde nisi egeremus hoc ordine confuso pro medio in cognitione distincta, intellectus noster prima intellectione cognosceret obiectum definitiuè: sed hoc efficere non potest; quia ad cognitionem distinctã requiritur cognitio multarum partium, quas prius cognoscimus cognitione confusa, deinde paulatim distinctè, & sic postea cognoscimus res definitiuè, & distinctè.

Ad argumentum ergo patet, quod intellectus in prima intellectione non potest cognoscere speciem specialissimam distinctè: sed hoc non prouenit ex parte causarum producentium intellectionem, sed ex parte effectus, scilicet, notitiæ distinctæ, quæ nõ potest poni in esse, nisi pręcedat cognitio confusa. Exemplum, vt aliquis alloquatur Regem, necesse est, quod primo alloquatur ministros, qui illum inducant ad Regem, modo quod iste non alloquatur primò Regem, non prouenit ex defectu suo, vel impotentia, sed ex conditione curiæ Regis, ita, quod intellectus noster non intelligat primo conceptum distinctum speciei, non est ex defectu intellectus, vel phantasmatis, sed ex conditione cognitionis distinctæ speciei, quæ prærequirit cognitionem confusam; ideò intellectus primò habet cognitionem cõfusam, & in illa producit effectum nobilissimum. Sed quis dicet, ergo in ordine distinctè cognoscendi via originis primũ cognitum erit species specialissima, propter eandem rationem: quia sunt eædem causæ naturales, & non impeditæ, ergo in illo ordine distinctæ cognitionis producent quoque nobilissimum effectum primo quem possunt; & tamen hoc est contra Scotum, qui sustinet, quòd magis vniuersale est primum cognitum in cognitione distincta. Respondetur, quòd hoc non sequitur in cognitione distincta, quia in distincta cognitione speciei specialissimæ requiritur cognitio distincta plurium partium ipsam constituentium; ideò oportet, quòd intellectus prius illas cognoscat distinctè, deinde cognoscet speciem specialissimam.

Obiectio.

Solu.

Vndè ad tollendum hoc effugium, potest sic formari ratio, Causæ naturales, & naturaliter agentes, & non impeditæ, primò producunt effectum nobiliorem, quẽ absolutè possunt in illo ordine effectuum,

qué prius naturaliter natæ sunt habere, quando natæ sunt habere varios ordines naturaliter ordinatos: sed sic est: quòd causæ producentes intellectionem, sunt naturales,& naturaliter agunt,& nõ sunt impeditæ,& naturaliter natæ sunt producere prius ordinem cognitionis confusæ, quàm distinctæ, ergo istæ primo producunt effectum nobiliorem, quem absolutè possunt in illo ordine, at ille conceptus est conceptus speciei specialissimæ, ergo species specialissima est primũ cognitũ.

Responsiones recentiorum ad alia argumenta Scoti, non egent noua confutatione, sunt enim illæmet, quæ ibi reijciuntur.

Ad rõnẽ Ocha. Ad Ocham: qui dicebat, quod hæc ratio probat, quòd singulare est primum cognitum,& quòd ideo hæc ratio facit pro eo: pro nunc respondeo, quod hæc ratio probat illud esse primum cognitum ab intellectu, quod ab eodem intellectu intelligi potest: sed singulare non potest cognosci ab intellectu, pro hoc statu, vt in proprio quæsito ostendam, ideò nihil habet Ocham aduersus Scotum, & pro se, ex hac ratione.

Adducuntur obiectiones contra alias rationes Scoti, & reijciuntur. Cap. IV.

Resp. Caie. AD secundam rationem Respondet Caietanus, quod ipsi non dicunt, quod primum cognitũ sint termini Metaphysicales, qui sunt cõmunissimi, quia isti sunt per maximam abstractionem; sed inquiunt, quod significatum entis cõcreti, id est, quidditatis sensibilis particularis, est primum cognitum. Hęc sunt verba eius: Puto quòd velit dicere, quod illud concretum particulare, & quidditas particularis, includit in se ens:& quòd ille conceptus entis in illo particulari inclusus, est primum cognitum, non vt est abstractum, sed vt est in illo concreto. Sed *Obiectio.* optimè hoc confutat Lichetus: nam quæro de illo conceptu entis? vel est abstractus ab illo particulari, & tunc est ille, qui est conceptus Metaphysicalis; vel est conceptus particularis, vt contradistinguitur ab illo vniuersali, & tunc singulare erit primo cognitum, non magis vniuersale, & hoc est per se euidens; manet enim in suo robore ratio Scoti.

Resp Zab. Alij respondent aliter, inquit Zabarella, quæro à te Scote, an scientiæ debeant ordinari secundum cognitionem distinctam, vel confusam? si dicas, quod secundum cognitionem distinctam, vt dicendum est, ergo Metaphysica debet poni in primo loco; quia secundum se, Metaphysica est prima cognitione distincta, & sic argumentum est contra te; Si verò dicas, secundum cognitionem confusam debere ordinari scientias, ergo minus communes deberent præcedere, & sic libri de Cęlo,& Mundo,& libri de Anima, deberent præcedere libros Physicorũ, quod est manifestè falsum; & sic argumentum habet maxima absurda: quia si ordine doctrinæ illud est vltimum, quod est de vniuersalioribus, ergo illud erit primum, quod est de minus vniuersalibus, ergo libri de Animalibus, & cæteri, essent priores libris de Physico auditu, quod est absurdum.

Reijcitur. Hæc obiectio Zabarellæ nulla est: quia procedit ex falso fundamento, scilicet, quod scientiæ semper debeant ordinari ordine compositiuo, quod est falsum, vt diximus in quæstione de ordine doctrinæ in Logicis Theorematibus: nam ordo doctrinæ non respicit nostram cognitionem distinctam, vel confusam. Vnde Aristot. 5. Metaphysices, tex. 1. dixit, quod ordine doctrinæ illud est primum, vnde quis facilius addiscit, nõ apposuit distinctius, & ideò videmus Aristot. aliquando præponere minus vniuersalia magis vniuersalibus, vt fecit in primo Physicorũ, vbi prius egit de principijs corporis generabilis, quàm de principijs corporis naturalis, & tamen principia corporis naturalis sunt magis vniuersalia; hoc autem fecit propter nostram faciliorem cognitionem, vt fatetur ipsemet Zabarella in libro de Cõstitutione philosophiæ naturalis; non ergo est de essentia ordinis doctrinæ, vt incipiat semper à magis vniuersalibus, & notioribus nobis cognitione distincta, sed quandoque ab vniuersalibus, quãdoque à minus vniuersalibus, & notis nobis cognitione confusa, prout nos facilius res addiscere possumus. Hinc est, quod Aristoteles in ordinandis scientijs præposuit Physi-

Physicam Metaphysicæ; quia est de rebus facilioribus cognitu nobis, vnde his cognitis, facilius res Metaphysicales addiscimus: præposuit deinde in philosophia naturali libros de Physico auditu libris de Animalibus, quia hoc nostra facilior cognitio expostulat; è conuerso, præposuit libros de Animalibus, plantis, quæ sunt vniuersaliores, quia hoc expostulabat nostra facilior cognitio. Argumentum ergo Scoti habet maximam vim, quia ex eo, quod Arist. primo loco posuit scientias minus vniuersales, quia eius termini sunt faciliores cognitu, elicitur, quod minus vniuersale priori loco cognoscitur, & sic minus vniuersale est primo cognitum, non magis vniuersale.

Ad 3. Ad tertium. Caietanus respondet dupliciter; Primò, quod sufficit, quod primo cognoscat, quod est ens: quia in hoc continentur virtualiter omnes conceptus, ideò hoc habito, statim cognoscit singulare.

Præterea inquit, quod inter hos conceptus non datur ordo essentialis, ideò non est opus quod singulos concipiat.

Reijcitur. Sed profecto est ridiculum hoc: quia ratio Caietani adducta contra primam rationē Scoti, dicebat, quod natura procedit ab imperfectioribus ad perfecta, & quod magis vniuersalia erant imperfectiora, ergo necessario debet gradatim procedere à cognitione magis confusi ad minus confusum, & sic vsque ad speciem specialissimam, quam sine his medijs cognoscere non potest; immò soluendo rationem primam Scoti, dicebat, quod non potest intellectus primo cognoscere speciem, quia requiritur cognitio generum, & specierum, quæ præcedunt in Prædicamento, ergo debet ordinatim procedere, ergo sibimet contradicit, nec soluit rationem.

Resp. Zab. Ideò Zabarella, & alij respondēt, quod argumentum hoc est cōtra Scotum: quia sic dicet Thomista, ergo maxima distantia temporis erit ab intelligentia speciei ad cognitionem vniuersalis, quod tamen cognoscimus cito. *Reijcitur.* Contra, concedo, quod non ita cito cognoscimus magis vniuersale sicut singulare, quia cum video singulare aliquod, quod sit in debita dispositione, statim cognosco, & distinguo illud ab alijs singularibus antequam faciā illas abstractiones de diuersis conceptibus magis vniuersalibus: Ex hoc autem sequitur, quod prius cognosco singulare sub conceptu minus vniuersali, quam magis vniuersali, ergo si solum cognoscerem, quod est ens, nescirem distinguere illud statim ab alijs rebus singularibus; quia hic conceptus entis non est distinctiuus, sed causa conuenientiæ, & sic aufero totam illam longam verbositatem, qua laborant retorquere argumentum contra Scotum, quem dicere aiunt, quòd non est necesse, quod in ascendendo à specie ad magis vniuersale, cognoscamus omnia intermedia, quod tamen Scotus non dicit; immò secundum Scotum intellectus percepta cognitione confusa speciei, paulatim abstrahit conceptus vniuersales propinquiores ei, & tādem peruenit ad ens, deinde retrocedit in cognitione distincta, & à magis vniuersali ad minus vniuersale, & tandem ad speciem specialissimam descendit.

Ad quartum Respondent Caietanus, Pererius, & Zabarella, quod falsum est, quòd facilior sit abstractio speciei, quàm magis vniuersalis; & licet diuersis verbis vtantur, tamen in hunc sensum conueniunt, quia licet ordine Prædicamentali species specialissima sit proximior sēsui, tamen hoc non sic se habet respectu cognitionis, sed species generum communiorum sunt propinquiores sensibus, vt species corporis, & animalis, nam corpus vt genus est, verum est, quod est longius: sed vt indiuiduum, & vt hoc corpus, est in rebus, & est singulare, & hoc modo magis mouet sensum, & sic intellectus facilius potest abstrahere conceptum corporis, quàm hominis. Similiter Zabarella in hoc coincidit; quia inquit, ille ordo Categoriarum non seruatur necessariò in ordine intelligendi, quia non semper à specie specialissima, sed ab indiuiduis generum, vt nūc dixi, incipimus, & sic fit prius abstractio magis vniuersalis, quam speciei specialissimę. *Ad 4. Resp. Caie. Pererij, & Zab.*

Reijcitur. Sed falsitas huius respōsionis conuincitur multis; Primò falsum est, quod indiuiduū generis moueat per se solum: quia vt habetur 1. Metaph. in proœmio, natura specifica sola est, quæ

mouet sensum, vt ego in proprio quæsito dicam, non genus, neque singularitas. Sed hoc omisso, patet falsitas etiam huius responsionis, ex his quæ dicta sunt in ratione: quoniam nunquam offertur sensui nostro indiuiduum generis sine indiuiduo speciei: immò si offertur indiuiduum generis, offeruntur mediante indiuiduo speciei: & hoc est clarius, quàm quod probare valeam: certum est enim, quòd sensus noster solum intuetur singularia sensibilia: est autem impossibile, quod detur aliquod singulare sensibile, quod non sit alicuius determinati generis, & non alicuius determinatæ speciei: quomodo poterit præsentari ergo sensui nostro indiuiduum generis sine indiuiduo speciei, & consequenter intellectui, si non datur indiuiduum generis denudatum ab indiuiduo speciei? indiuiduum ergo sensibile, quòd offertur sensui, est alicuius determinatæ speciei, & sic in se continet speciem, & consequenter omnia genera superiora: sed illa natura specifica est propinquior singularitati, & consequẽter sensui, quàm natura generis, nedũ in arbore Prædicamentali, sed secundum rem ipsam, ergo. Constat etiam, quod arbor Prædicamentalis est ordinata secundum ordinem naturalem conceptuum, alioquin Porphyr. & Arist. malè Prædicamenta ordinassent; & certè negare, quod indiuiduum generis, non magis distet à singulari sensibili, quàm indiuiduum speciei, non est ingenui Philosophi. Quæ ergo ratio persuadere poterit, quod sensus moueatur à conceptu minus sensibili, & non à magis sensibili, & minus abstracto. Præterea, cum offertur singulare phantasma sensui, & consequenter intellectui, in seipso claudit omnes conceptus, tam magis vniuersales, quam minus vniuersales: quia exempli gratia, Socrates est homo, est animal, est substantia, & est ens, omnes isti conceptus sunt naturaliter intelligibiles, & sic aggregati in illo indiuiduo mouent omnes simul intellectum, quia hic motus est naturalis, & sic colligati simul, cum omnes moueant, omnes percipiuntur ab intellectu, (qui quoque naturaliter agit) eo modo quo potest, non enim tunc discernit hoc, ab alio, quia hoc facit postea in cognitione distincta potius per imperium voluntatis: omnes autem isti conceptus simul congregati, sunt conceptus integri speciei specialissimæ: quia illa claudit in se omnia superiora, ergo conceptus speciei sic confusus, est primum cognitum; quòd si dicas non omnes mouent simul, sed magis vnus, quàm alter, hoc est falsum: quia cum naturaliter agant, omnes quoque mouent, licet postea vnus magis, quàm alius; hoc nihil refert: tamen admisso illo, dico quòd ille cõceptus magis mouebit, quia erit magis sensibilis; sed ille est magis sensibilis, quia magis appropinquat singularitati, ex Arist. primo Post. tex. 12. hic autem est cõceptus speciei specialissimæ, ergo non cõceptus generis magis remoti, sed cõcept⁹ speciei specialissimæ est primũ cognitũ.

Recentiores verò quidam respondent, hoc argumentum cõcludere de cognitione abstractiua, & habituali, nõ de simplici apprehensione, & originaria, de qua dicũt se intelligere propositam quæstionẽ: quia inquiunt, pueri cũ primo cõcipiunt animal, non abstrahunt illud à boue, leone, &c. sed simpliciter illud apprehẽdũt. Contra, Omnis cognitio vniuersalium est abstractiua, ergo cognitio, quã habet puer de animali, est abstractiua. Præterea, animalis conceptus differt à conceptu singularis indiuidui: ergo dum puer concipit, animal, necessariò abstrahit à singulari, quia est diuersus à conceptu singularis. Præterea, puer cũ primo apprehendit animal, non videt animal seiunctum à specieb⁹, nec videt simul multas species, sed vnã, nec plura indiuidua simul, sed vnũ, in quo apprehendit simul conceptum animalis, & hominis, & huius hominis: at cõceptus animalis cum aggregatione conceptus speciei, & singularis vagi, est conceptus confusus speciei, vt patet, non generis tantum, ergo prima apprehensione puer originaliter apprehendit speciem specialissimam, vt supra arguebamus.

Adducitur opinio Gregorij Ocham, Durãdi, Piccolominei. Zabarellæ, & multorũ aliorum, cum suis fundamentis. Cap V.

NVnc aliorum opiniones examinãdæ sunt: rationes enim pro comprobatione

tione aliarum opinionum, militant aduersus hanc opinionem Scoti, ideò videndum est, quid roboris in se contineant. Notandum est, quod aliqui ita distinguunt in præsenti materia: possumus comparare singulare ad vniuersale, & tunc multi dicunt, quod singulare est prius cognitum; Vel possumus facere comparationem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, & tunc aliqui dicunt, quòd minus vniuersale est primo cognitum; Aliqui verò dicunt, quod primo cognitum est magis vniuersale: nos autem primo adducemus opinionem existimantium singulare esse primo cognitum, deinde opinionem eorum, qui dicunt esse magis vniuersale, & aliorum, si qui adderunt.

Prima opin. Prima opinio est Gregorij Arimin. Ocham, Durádi, Fräcisci Piccolominei lib. 1. de Humana mente, cap. 15. Zabarellæ, Pererij, Burlæi, & multorum aliorum, hi omnes dicunt, quòd primum cognitum ab intellectu nostro est singulare.

1. rō. Prima ratio est Gregorij 1. Sent. d. 3. q. 3. artic. 2. & Zabarellæ lib. 30. suæ Philosophiæ, qui inscribitur de Ordine intelligendi, cap. 5. quæ etiam adducitur ab omnibus sectatoribus huius opinionis. Potentia abstrahens aliquem conceptum ab aliquo, necessariò prius cognoscit illud, a quo abstrahit, quàm abstractum; sed sic est, quòd intellectus abstrahit à singularibus vniuersale, ergo prius cognoscit singulare, quàm vniuersale; Maior patet ex se; quia quomodo poterit intellectus abstrahere aliquem conceptum ab aliquo, nisi illud prius cognoscat? nam tunc ab asino singulari posset quis abstrahere conceptum leonis, nisi cognosceret singulare; Minor probatur ex communi omnium sententia; & ex dictis ipsius Aristotelis pluribus in locis, & maximè in 2. Post. cap. vltimo, vbi dicit, quòd ex multis experimentis generatur Ars, & scientia: at experientia est circa singularia: præterea omnes concedunt, quod intellectus comparando pluria singularia ad inuicem, ex illis abstrahit communem conceptum, & facit vniuersale.

2. Secundò Aristot. docet, omnem nostram scientiam pendere ex cognitione principiorum, & principia ex cognitione singularium, per inductionem, ergo prius ab intellectu cognoscitur singulare.

Tertiò, Illud prius cognoscitur ab intellectu, quod facilius cognoscitur, sed singulare facilius cognoscitur, ergo. Minor probatur: quia singulare est quodam modo confusum, & confusum facilius cognoscitur, 1. Physicorum, textu 3. ab intellectu, tum, quia videmus, quòd non nisi viri docti cognoscunt vniuersalia, & nisi per cognitionem maximam singularium; tum quia singulare est propinquum sensibus, hæc autem ex Aristot. 1. Post. c. 2. sunt notiora, ergo. 3.

Quartò, Hoc significatur Arist. in 10. textu 3. de Anima, dum dixit, intellectum cognoscere carnem, & singulare per solam motionem à sensu factam; quidditatem verò, & vniuersale non nisi ope intellectus agentis illustrantis phantasma, & hoc attestatur, quòd subiungit de linea recta, & flexa, quia manifestum est legentibus eum locum, cognitionem singularis comparari cum linea recta, & vniuersalis cum flexa: quia singulare recta linea fertur à phantasia ad intellectum; sed vniuersale linea flexa, scilicet, per reflexionem luminis intellectus agentis illustrantis phantasma; dum enim à phantasia, in quam proijcitur, reflectitur illud lumen ad intellectum, intellectus cognoscit vniuersale. 4.

Quintò. Hoc probatur ex ordine facultatum animæ, quia ibi desinit inferior potentia, vbi incipit superior: at sensus exterior desinit in singulari præsente, phantasia verò versatur circa singulare præsens, deinde absens, intellectus autem mouetur à phantasia imaginante actu singulare, ergo intellectus primo cognoscit singulare. 5.

Sextò, Intellectus est potentia passiua, & non actiua, ergo primum obiectum, quod intelligit, non potest ab ipso intellectu fingi, nec fabricari, ergo intellectus primo res extra animam intelligit: at solum singularia, & non vniuersalia sunt extra animam, ergo prius singularia, quàm vniuersalia intelligit. 6.

Septimò, Ocham sic arguit; Certum est quòd

quòd singulare cognoscitur ab intellectu, si ergo non primo cognoscitur, hoc erit, quia non potest cognosci per se, sed solum per conceptum speciei specialissimę, vel vniuersalis:sed hoc est falsū: quia singulare non potest distinctè concipi per cõceptum speciei, & vniuersalis:quia illa in differenter se habent ad omnia singularia,& sic confusè, & non distinctè continet quodlibet singulare.

8. Octauo, Si vniuersale est primo cognitum,aut prima notitia illius esset,qua cognosceretur,vt signum rerum extra, aut qua cognosceretur,vt quædam res secundum se:sed primum est impossibile: quia signum est alicuius rei signum,& sic notitia signi,præsupponit notitiam signati; si dicatur secundum,tunc, cum vniuersale sit quædã res particularis,licet significet, vt vniuersale;& plura,sequitur,quòd singulare erit primum cognitum.

9. Nonò,Ponentes vniuersale esse primo cognitum,hoc faciunt, vt per vniuersale cognoscamus singularia : sed hoc nihil prodest,quia per vniuersale nõ possumus cognoscere singulare, quia vniuersale repræsentat omnia indistinctè singularia,sicut est etiam indifferens ad omnia singularia,sed distinctè nullum, non ergo per conceptum vniuersalis possumus cognoscere singulare.

10. Decimò, Prius cognoscitur singulare mere intelligibile, vt intellectio, & volitio,quàm vniuersale illi commune, ergo. Antecedens patet:quia quilibet grossus, & rudis nouit per proprium intellectum suam volitionem determinatè, qua vult aliquam rem singularem, & tamen constat quod talis non habet aliquē conceptum vniuersalem specificum proprium illi:quia hoc est solum virorum sapientū; Consequentia probatur : quia singulare sensibile est intelligibile ab intellectu,ergo est eadem ratio de illo, quæ est de alijs singularibus:sed singulare intelligibile prius cognoscitur, quàm vniuersale sibi commune,ergo.

11. Vndecimò, Quidam alij sic arguunt. Prior est cognitio directa, quàm reflexa: sed intellectus cognoscit singulare,& quę sunt extra animam directè, ea verò,quæ sunt in anima,reflexè, ergo singulare est primum cognitum.

Duodecimò,Intellectus imponit nomina rebus:at nomina imponuntur prius singularibus quàm vniuersalibus,ergo. 12.

Decimotertiò,Aristot.in 1. de Anima, ait,quòd vniuersale aut nihil est, aut posterius est:cum ergo vniuersale, & ordine naturæ, & secundum nos, posterius quid sit,non est inconueniens, quòd etiam sit posterius cognitum, & sic singulare erit primum cognitum. 13.

Decimoquartò . Tandem intellectus practicus secundum nos est prior speculatiuo, quia necessitas, vel etiam voluptas rerum,quæ pertinent ad humanæ vitæ, & ciuilis societatis conuersationem, cogunt nos prius occupare mentem nostrã in actionibus,quàm in speculationibus : sed hic est, quod actiones practicæ sunt circa singularia,non vniuersalia,ergo his rationibus moti, quidã dicunt, quod singulare magis sensatum,vt accidentia corporis,scilicet,figura,qualitas,&c.sunt primo cognita, habes alias rationes infra in Theoremate, quod singulare non cognoscitur sub proprio conceptu singularitatis pro hoc statu. 14.

Pere-rius.

Prædicta opinio impugnatur, & rationes pro ea soluuntur. Cap. VI.

VErum hic est notandum, quod singulare cognosci à nobis pro hoc statu, qui solus notus fuit Aristoteli, potest intelligi duobus modis; Vel cognitione intuitiua,vel abstractiua; si Aduersarij intelligerent de cognitione intuitiua, essent cũ Scoto, quia vt in sequenti Theoremate manifestabitur, Scotus sustinet, quod intellectus cognoscit singulare intuitiua cognitione, & hæc est prima cognitione intellectus: sed si intelligant de cognitione abstractiua, est falsa: & quia in hoc sensu loquuntur isti,eorum opinio non est sustinenda:quia, vt ostendam in sequenti Theoremate,singulare licet per se, & sub conceptu singulari sit cognoscibile cognitione abstractiua, non tamen pro hoc statu potest cognosci sub proprio conceptu singulari : sed cognoscitur solum sub conceptu vniuersalis, & determinatio: conceptus, quem possimus pro

Notã-dum.

hoc

hoc ſtatu habere de ſingulari; eſt conceptus ſpeciei cum ſigno particulari; vt determinatior conceptus, quem poſſim habere de Socrate, eſt, quod eſt hic homo: ſed proprius conceptus ſingularis Socratis nō poteſt haberi, vt puta non poſſum cognoſcere differentiam ſubſtantialem indiuidualem, qua differt Socrates à Platone, & à Socrate, veluti facio in homine, quia cognoſco hominem ſub proprio conceptu ſuo, quo diſtinguitur ab alijs ſpeciebus, vt à boue, aſino, &c. ſed de Frāciſco non poſſum ſcire magis proprium conceptum, quàm conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſcilicet, quòd eſt animal rationale; modo conceptus, Hic, eſt conceptus ſpeciei, id eſt hominis, dum ergo cognoſco, quod Socrates eſt animal rationale, ſiue homo, non cognoſco Socratem ſub conceptu ſingulari, ſed ſub conceptu ſpeciei, & ſic ſingulare eſt primum cognitum, non eſt autem primum cognitum ſub conceptu ſingulari, ſed ſub conceptu ſpeciei ſpecialiſsimæ, adeo, quod primus conceptus, qui recipitur in intellectu de aliquo ſingulari, non eſt conceptus ſingularis vt ſingulare, ſed eſt conceptus ſpeciei, & ſic iure Scotus dixit, primum cognitum eſſe conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſiue ſpeciem ſpecialiſsimam, quod idem eſt, quia ſpecies ſpecialiſsima, & conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ idem ſunt: Hoc autem diligentius in ſequenti Theoremate declarabitur, & probabitur.

Ex hoc fundamento patet fálſitas huius opinionis; & ex eodem patet ſolutio ad omnes rationes. Formemus ergo hanc diſtinctionem pro reſponſione formali ad argumenta. Singulare duobus modis cognoſci poteſt; Vel ſub proprio conceptu ſingularitatis; vel ſub conceptu ſpeciei ſpecialiſſimæ; Primo modo non poteſt cognoſci, & conſequenter ſingulare propriè non poteſt eſſe primum cognitum. Secundo modo concedo, quod cognoſcitur, & quod eſt primum cognitum; ſed hoc dicere, eſt dicere ſpeciem ſpecialiſſimam, vel conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ eſſe primum cognitum, vt declarauimus: quia conceptus, quem percipit intellectus de ſingulari, eſt conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ, non ſingularis.

Ad primum argumentum, pro nunc dico ad Maiorem, quod potentia abſtrahens aliquem cōceptum ab aliquo, prior illud cognoſcit, &c. eſt vera hac conditione, ſcilicet, eo modo, quo poteſt: nō enim eſt vera abſolutè, quod potentia abſtrahens aliquem conceptum ab aliqua re perfectè, & ſecundum propriam quidditatem rem illam, à qua abſtrahit conceptum, cognoſcat: & ſic dico, quod intellectus dum abſtrahit à ſingulari vniuerſalem conceptum, cognoſcit ſingulare, ſed eo modo quo poteſt: at patet ſolum illud intelligere ſub conceptu ſpeciei ſpecialiſſimę, ideò argumentum eſt pro me. *Ad primum argumentum.*

Ad ſecundum. Per eandem reſponſionem ſatisfacio; quia intellectus quidem cognoſcit ſingulare, ſed ſub conceptu ſpeciei ſpecialiſſimæ, vt dictum eſt. *Ad 2.*

Ad tertium. Dico, quod immò ſingulare eſt difficilimum cognitu, vt oſtendemus: quia non poteſt cognoſci ſub proprio conceptu ſingulari, ſed ſolum cognoſcitur ſub conceptu vniuerſali: facilior autem conceptus cognitu, eſt conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ: ideò cum dicitur ſingulare eſſe facile cognitu, intelligitur eo modo, quo poteſt intelligi, & per hoc patet ad illas tres ſuas probationes. *Ad 3.*

Ad quartum Zabarellæ dico, quod Ariſt. ait in illo 10. textu 3. de Anima, quod intellectus cognoſcit ſingulare adminiculo ſenſus, & vniuerſale ſeipſo: ſed non dicit, quòd cognoſcat illud ſub ratione ſingularis; Ad id de linea flexa dico, quod Ariſt. ait, quod intellectus in intelligendo ſingulare, ſe habet veluti linea flexa: in intelligendo vniuerſale, ſe habet veluti linea recta; & quod hoc ſit verum, hæc ſunt verba textu. [*Senſitiuo, quidem igitur calidum, & frigidum indicat, & quorum ratio, quædam caro, alio autem aut ſeparato, aut ſicut circumflexa linea ſe habet ad ipſam cum extenſa ſit, carnis eſſe diſcernit.*] Ex his verbis clarum eſt quod ait, intellectum ſenſitiuo cognoſcere calidum, & frigidum, & quorum ratio quędam caro eſt, ideſt ſingulare, & deinde ſubinfert; alio autem aut ſeparato, aut ſe ipſo habente ſicut circumflexa linea ad ſeipſum cū extenſa ſit, carnis eſſe cognoſcit, clarum *Ad 4.*

est, quòd ait intellectum cognoscere quiditatem, & esse carnis aliqua facultate separata vel seipso, sed in hac cognitione se habere ad seipsum, vti linea circumflexa, quando est extensa: ecce, quod ait, quod intellectus se habet in cognitione vniuersalis, vt linea flexa, sed non quatenus est flexa, sed quatenus est exensa, ergo vult, quod intellectus cognoscat vniuersale, linea recta, & non flexa. & ex hoc patet verus intellectus illius textus; comparat enim Aristotel. cognitionem intellectus de singulari lineę flexæ, quia in prima intellectione, cum singulare offertur à phantasia intellectui, mouet ipsum intellectũ, & tunc intellectus reflexit se supra singulare, vt illud cognoscat, & sic in illo cognoscendo se habet vt linea flexa: in cognitione vero vniuersalis se habeat, vt linea recta, quia facta hac reflexione, redit ad cognoscendum vniuersale, & sic quasi, vt linea, quæ prius erat flexa, extenditur, & de directo postea intelligit vniuersale, & ideo ait, quòd intellectus se habet in intellectione vniuersalis, veluti linea circumflexa, cum fuerit extensa, in illla autem reflexione, quæ fit in cognitione singularis, eget sensu, & laborat, vt cognoscat singulare sub proprio conceptu, & cum non possit, cognoscit, & apprehendit sub propinquiore conceptu, quẽ potest, vt est conceptus speciei specialissimæ. Vel dicas, quod ibi concludit intellectum cognoscere singulare adminiculo sensus cognitione intuitiua, non abstractiua, & hæc expositio est magis consona textui.

Alia resp.

Ad 5. Ad quintum. Concedo, quòd intellectus incipit à singulari in cognitione, sed tamen nego, quòd ipsum cognoscat sub proprio conceptu singularitatis.

Ad 6. Ad sextum. Nego, quòd intellectus sit tantum potentia passiua, vt in proprio loco declarabitur: adest enim intellectus agens, cuius est omnia facere, hic facit vniuersale, quod postea percipitur ab intellectu possibili.

Ad 7. Ad septimum. Iam dictum est, quòd singulare non potest distinctè cognosci sub proprio conceptu singulari, sed solum modo cognoscitur sub conceptu vniuersali, ideò quod habet ipse pro absurdo, non est re vera absurdum, vt ipse supponit; Cum verò ait, intellectus non poterit distinguere vnum singulare ab altero, patebit Theoremate 86.

Ad 8. Ad octauum respondeo, & dico, quod hoc argumentum nil aliud concludit, nisi quod intellectus primo simul non potest intelligere plura, sed vnum solum, & consequenter intelligit vniuersale, non vt est plura, vel signum plurium, sed vt est vnum, & dicit vnum conceptum, & hoc nos concedimus; dicimus enim, quod cum singulare offertur intellectu, intellectus in seipso primo cognoscit conceptum speciei specialissimæ, qui est vnus, sed vnus conceptus communis pluribus, ex hoc autem non sequitur, vt cognoscat illud secundum quod est res singularis.

Ad 9. A nonum, Dictum est, quomodo sub conceptu vniuersalis cognoscimus singulare, & clarius infrà dicetur: non enim vniuersale cognoscitur sub vna specie, in singulari sub alia specie, vt isti supponunt: sed offertur phãtasma singulare intellectui; intellectus autem in illo primo intelligit conceptum, quem habere potest, non potest autem habere conceptum singularem, & particularem, ideò percipit, & intelligit eum conceptum vniuersalem, quem habere potest: hic est conceptus speciei specialissimæ, circa quem minus laborat. Ad Decimum. Similiter concedo, quòd intellectus primo percipit singulare, sed nego, quod illud cognoscat, & percipiat sub conceptu singulari. Vnde si quęratur à rustico, quid sit illa volitio, non sciet adducere conceptum singularem, sed assignabit conceptum vniuersalem, vt puta quod est quoddam desiderium, & appetitus; ecce, quod non cognoscit primo singularem conceptum, immo nunquam aliquis pro hoc statu hunc conceptum particularem cognoscet. Ad vndecimum, Dictum est quomodo singulare directè, vel reflexè cognoscatur supra ad quartum.

Ad 10.

Ad 11.

Ad 12. Ad duodecimum. Dico, quod hoc facit, quia cognoscit sigulare, non sub conceptu singulari, sed vniuersali; Vnde videmus, quod præter singularia speciei

humanæ, singularia aliarum specierum non habent nomen impositum particulare, sed solum habent nomina specierum, & indiuiduis humanæ speciei imponimus nomina particularia, non quia cognoscamus conceptum particularem huius, vel illius, sed quia cognoscimus conceptũ speciei in illo particulari, vt quòd hoc particulare est animal rationale, & vltra cognoscimus, quasdam differentias accidentales, ex indiuiduatione particulari prouenientes, vt est figura, forma, patria, Pater, &c. & propter has huic particulari imponimus hoc nomen particulare Antonius, &c. quod denotant nobis hunc hominem particularem habentem humanitatem, & illa accidentia propria: attamen non cognoscimus particularem essentiam eius, vt est singulare. Ad 13. Ad decimumtertium dico, quod vniuersale est posterius, quia formatur, & fit ab intellectu agente, vt dicam in Theoremate de munere intellectus agentis, & post quam est formatum, intelligitur, & ante ipsius formationem nihil intelligitur, nec singulare, nec vniuersale. Ad 14. Ad decimum quartum dico, quòd praxis, & operatio practica re vera est circa particularia, immo solum circa particularia, & sic cognitio practica se extendit ad singularia, non tamen sequitur, quod cognoscat singularia sub proprio conceptu singulari, sed sufficit si cognoscat eo modo quo potest: non potest autem nisi sub conceptu vniuersalis, & cum accidentibus illis particularibus proprijs, quæ gerunt vicem proprij conceptus particularis: & ita ratio nihil concludit. Ista autem distinctio, super qua innititur solutio omnium ferè istorũ rationum, in Theoremate sequenti magis confirmabitur.

Exponitur opinio D. Th. & aliquorũ aliorum cum suis fundamentis. Cap. VII.

Opin. Thomistarum. POsitio est D. Thomæ prima parte Sũmæ, q. 85. artic. 3. & in Proœmio Physicæ auscultationis, & in libro de Ente, & essentia, & Caietani libro de Ente, & essentia, quæstione 1. & omnium Thomistarum, qui dicunt omnes, quòd primum 1. rõ. cognitum est magis vniuersale, vt ens. Pro D. Thoma sic arguit Caietanus. Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus entis est imperfectissimus omnium, ergo. Maior probatur ex Aristot. 9. Metaph. vbi dicit, quod imperfectiora sunt priora via generationis, & perfectiora sunt posteriora origine; Minor probatur: quia omnis alius cõceptus addit aliquid supra ipsum ens: at quod addit alicui, se habet vt totum respectu illius, & illud aliud, vt pars, ergo conceptus alius respectu entis se habet, vt totum, & ens vt pars; ergo alius conceptus est perfectior. 2. rõ. Secunda ratio, Cognitio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio terminorum primorum principiorum, est prima cognitio incomplexa: Antecedens patet: quia notitia principiorum præsupponitur apud omnes, & omnes prima principia concedunt, & sunt nota per se; Consequentia probatur: quia termini debent esse noti, si velimus cognoscere prima principia, quia terminus cognitis cognoscuntur principia; at inter terminos ex quibus principium primum conflatur, est ens, ergo in cognitione incomplexa primum cognitum est ens.

3. Tertia, Arguunt alij ex Arist. 1. Physicorum, tex. 3. sunt nobis notiora confusa magis: at confusiora sunt magis vniuersalia, quia plura continent, quàm singularia, & continent in potentia, & non in actu, quæ est causa maioris confusionis, ergo ens est primum cognitum.

4. Quarta. Per exemplum illius, qui à longe conspicitur, quia primo videtur ens, postea corpus, postea animal, postea tale animal.

Cum D. Thomæ est Auerroes, & Iandunus, & etiã multi Auerroistæ quoque videntur consentire, & Græci omnes, & Zabarella acriter hanc sententiam contra Scotum tuetur, vltimo lib. suæ Philosophiæ, de ordine intelligendi: tenet enim, quòd comparando vniuersale ad singulare, singulare sit primum cognitũ, & in hoc est cum Gregorio, & alijs, quos suprà citauimus: sed faciendo comparationem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, tenet quod magis vniuersale sit primum cognitum. Primum argumẽ- 1. rõ.

Zab. tum sumitur ex auctoritate Arist. quòd ab vniuersalibus tamquam à notioribus nobis ad singularia procedere oportet, & hoc probat: quia totum notius est nobis suis partibus, & nomen circuli, quàm definitio circuli, ergo. Si quis dicat, quòd Arist. loquitur ibi de cognitione distincta, dicit, quòd ille ita respondens non intelligit artificium Arist. vnde dicit, quòd verum est, quod quando Arist. dicit ab vniuersalioribus ad singularia procedendum esse, loquitur de cognitione distincta, quam cognitionem distinctam debet ipse Arist. tradere in illis libris, quam dicit incipere ab vniuersalibus, & tamen ad hoc probandum assumit hanc propositionem: quod vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, vt patet per illas tres probationes: nam totum est notius sensu suis partibus, non cognitione distincta, sed confusa: nomen circuli est notius quàm definitio circuli cognitione confusa: & cum pueri primo appellant omnes homines Patres, & feminas Matres, est cognitio confusa, ita, quod vult, quod hoc sit artificium Aristot. quod ex ordine cognitionis confusę probet ordinem cognitionis distinctæ: sicut enim nobis naturali cognitione, quæ est confusa, sunt notiora magis vniuersalia, sic vult, quod distincta cognitio incipiat ab vniuersalioribus, & ita ars imitetur naturam, ergo ex sententia Aristot. vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa. Secundo ex dictis Scoti sumit argumentum, quod putat validissimum; Scotus dixit in quæstione sua soluendo argumentum (vt dicam) quod vniuersalia magis, non possunt esse primum cognitum, quia sunt difficilioris abstractionis: accipit hoc dictum, & subinfert Minorem contra Scotum sic; Illud est primum cognitum, quod est facilioris abstractionis, sed magis vniuersale est facilioris abstractionis, quam minus vniuersale, ergo. Probatur Minor: quia abstrahere est vnum intelligere, & relinquere alterum: at hoc est facilius in magis vniuersalibus, quàm in minus vniuersalibus, Probatur: quia minus vniuersalia habent plures differentias actuales, quàm magis vniuersalia, & propterea difficilius intellectus abstrahit omnes differentias minus vniuersales, quam illas paucas, quas habet vniuersale magis, ergo magis vniuersale est primum cognitum.

Tertio sensus ostendunt nobis facilius singularia sensibilia magis vniuersalium, quàm minus vniuersalium, ergo prius à nobis cognoscuntur magis vniuersalia. Antecedens probatur: nam accidens corporis sæpius offertur, quàm animalis, vt quantitas, & cum ex multis motionibus causetur conceptus, sequitur, quòd prius causabitur conceptus de magis vniuersalibus, quàm de minus vniuersalibus. *3.*

Vltimò arguit Franciscus Piccolomineus sic. Scotus primo Metaph. quæst. vlt. & 7. Metaph. quęst. 15. ait, quòd primum quod percipitur, est singulare vagum, & insuper 1. Sent. d. 3. q. 2. ait mentem in sui cognitione sequi sensum; ex his concessis à Scoto ita arguitur; Vt singulare vagum se habet ad distinctum, ita magis vagum, ad minus vagum: at singulare vagum cognoscitur prius distinctè singulari, ergo magis vagum prius cognoscitur minus vago: sed singulare magis vagum, repræsentat id quòd est magis vniuersale, ergo magis vniuersale est aptum prius nosci, quam minus vniuersale. Sed notandum, quòd Piccolom. quo ad hoc parum distat à Scoto: quia tenet, quòd ante abstractionem, minus vniuersale est primum cognitum, post abstractionem verò magis vniuersale: nos autem loquimur solum ante abstractionem. *Picc.*

Soluuntur rationes pro Diuo Thoma, & alijs superius adductis. Cap. VIII.

FAlsitas illius opinionis patet ex argumentis adductis pro opinione Scoti, & magis manifestatur ex solutione argumentorum, quæ adducta sunt pro ea.

Ad primum Caietani negatur Maior, scilicet, quod conceptus imperfectissimus sit primus in cognitione via generationis. *Ad 1. 1. responsio.*

Ad probationem ex Arist. 9. Metaph.

possunt esse variæ responsiones ; Primo dico, quòd verum est, quando causæ sunt impeditæ: & quia causæ naturales ordinariæ requirunt multas dispositiones, & cõcessas, quas statim habere non possunt , hinc est quòd non statim perfectiorem effectum, sed ignobiliorem producunt: at hoc non est verum de causis, quæ concurrunt ad intellectionem, quia illæ ponuntur non impeditæ, sed dispositæ optimè, vt superius discursum est.

2. responsio. Secundo dico, quòd illud verum est in productione perfecta : & propterea si in proposito concludit, concludit in ordine cognitionis distinctę, in qua est perfecta generatio, & ideo in eo ordine prius producuntur imperfectiora: & hoc pacto cõcedo, quia non est contra nos, sed pro nobis: sed in ordine cognitionis confusæ , non valet: quia hæc est productio imperfecta.

Ad 2. Ad secundum argumentum, Respondeo, quòd cognitio principiorum est prima, sed non absolutè prima, sed est prima in ordine distinctè cognoscendi: ex quo enim homo confusam quandam cognitionem rerum omnium habet, facit illas propositiones vniuersalissimas, & illis assentitur, non autem euenit aliundè hoc, nisi quia exercitatus est in huiusmodi cognitione confusa rerum, & ita ex hac concludit, quod termini illorum principiorum sunt primo cogniti cognitione distincta , non confusa. Præterea, non valet arguere à cognitione illorum principiorum, quæ est complexa, ad cognitionem incomplexam, quia non sunt similes: antequàm enim habeatur cognitio complexa principiorũ, opus est multos terminos simplices cognoscere, quoniam ex primis terminis simplicibus apprehensis, non innotescunt principia, sed post multum examen terminorum multorum: in apprehendendo autem terminos simplices, & conceptus simplices, non est necesse prius cognoscere alios terminos, sed hic qui sunt sensibiliores, primo innotescunt, vt dictum est.

Ad 3. Ad tertium Respondet Scotus in solutione obiectionum, quas contra se facit, & dicit, quòd Arist. ibi per confusa magis, intelligit, non vniuersale, sed singulare; nam duplex est confusum: aliud actuale, vt singulare; aliud potentiale , vt vniuersale. Arist. ibi intelligit de confuso actuali, quod est singulare , siuè totum essentiale, quod idem est; & quod hoc sit verum, confirmatur ex eo, quod habetur 1. Poster. c. 2. textu 12. quod aliqua sunt notiora nobis, & aliqua natura ; notiora nobis, ait esse, quæ sunt propinquiora sensibus, & notiora natura, quæ sunt remotiora à sensibus: & dat exemplum de remotis à sensibus, vt sunt vniuersalia, & de propinquioribus sensibus, vt singularia; qui locus Posteriorum declarat illum locum primi Phys. vt egregiè ibi docet Viccomercatus ; intelligit ergo per confusa magis, singularia, & hæc sunt notiora nobis, à quibus innata est via nobis, vt incipiamus. At dicent, ergo Scotus sibi contradicit: quia tunc sequitur quòd primũ cognitum non erit species specialissima , sed singulare, quod nos negamus.

Respondeo , quòd iam dictum est , quod singulare cognoscitur, sed non cognoscitur sub proprio conceptu , sed sub conceptu speciei specialissimæ , & quòd primus conceptus , qui offertur intellectui nostro , est conceptus speciei specialissimæ. Cum ergo Aristotel. dicit, quod confusa magis, idest ipsa singularia , sunt notiora nobis, (intellige tu eo modo, quo possunt cognosci) at cognoscuntur sub conceptu speciei specialissimæ, & sic singulare erit primum cognitum, & species specialissia primum cognitum , sed species per se primo , singulare non per se primo, sed per speciem , hæc est vera expositio illius loci : dicant quidquid velint alij; & cum probatur, quod vniuersaliora sunt magis confusa , quia continent, non actu, sed potentia , & sic est maior confusio. Respondeo, quòd duplex est confusio; Altera, quæ prouenit ex multitudine rerum, quæ in vno continentur ; Alia quæ prouenit ex potentialitate , & hæc opponitur intelligibilitati secundum quod dicere solemus, quod illud est magis intelligibile , quod magis participat de actu , & illud minus intelligibile , quod minus participat de actu , & magis de potentia; Ad propositum , quando ait Aristot. quòd magis confusa sunt nobis notiora, intelligit de confusione ,

quæ

quæ prouenit ex multitudine rerum in vno, & quod ſic plura continet, eſt magis confuſum, & nobis notius, non autem de confuſione, quæ prouenit ex potentialitate, quia hæc opponitur intelligibilitati, ideo cum vniuerſaliora contineant plura, ſed in potentia, illa non ſunt notiora, ſed ignotiora: at ſingularia cum plura contineant in actu, ſunt magis confuſa, etſi notiora nobis.

Ad 4. Ad quartum, de exemplo de illo, qui videt aliquem à longe. Reſpondet Scotus egregiè, quòd hoc eſt per accidens, nam prouenit quia illud obiectum non eſt in debita diſpoſitione, & proximitate ad ſenſum, & propter hoc obiectum illud non mouet ſenſum ad cognoſcendum ſe ſub propria ratione perfectiſſima, ſed ſub ratione imperfecta, & tunc intellectus, qui ſequitur ſenſum, apprehendit illud ſub ratione non propria, ſed imperfecta: nam Antonius à longe, non manifeſtat viſui ſua particularia accidentia, per quæ innoteſceret, vt Antonius, ſed ſolum ſe illi offert, vt eſt res, vel lapis, vel vt arbor, denique ſub conceptu imperfecto, & ideo ſenſus exterior defert Antonium ad ſenſum communem, & phantaſiá ſub illo conceptu, quo illi oblatus eſt: & hinc fit, quod intellectus ſequens ſenſum, decipitur, & non cognoſcit primo Antoniũ ſub conceptu minus vniuerſali, ſed vt eſt res, & ens: at ſi ſenſus ſit in debita diſpoſitione, & proximitate, ita quòd percipiat obiectum ſub perfectiſſima ratione, vt Antonium, tunc nõ eſt dubium, quod deferret idolum Antonij ad phantaſiam, & intellectus tunc primo illum cognoſcet ſub conceptu ſpeciei: intellectus enim ſequitur ſenſum. Scotus autem tenet, quòd ſpecies ſpecialiſſima ſit primum cognitum, ſupponendo, quòd ſenſus ſit in debita proximitate.

Contra hanc reſponſionem arguit Pererius ſic. Illud agens, quod remotius manens fortius agit aliquo agente, quod propinquius eſt, ſi illud eſſet proximum ſicut illud aliud agens, etiam fortius ageret.

Hanc Maiorẽ probat à ſimili; de duobus ignibus, quorum vnus ſit paruus, & alius maior, ille, qui eſt maior, in maiori diſtantia magis calefaciet, quàm minor, ergo ſi ille ignis maior propinquius fieret ſicut ille ignis minor, proculdubio fortius ageret, quam ille paruus, ergo eſt vera Maior; Subinfert Minorem: ſed ſic eſt, quòd ſingularia, & indiuidua magis vniuerſalis, vt corpus, & figura, magis mouent etiam ſi remotiora exiſtent, quam ſingularia ſpeciei ſpecialiſſimæ, vt videmus in exemplo nunc adducto, quia Antonius à longe non cognoſcitur, vt homo, neque, vt animal primo, ſed prius ſub ratione figuræ, & corporis: ergo & in proportionata diſtantia magis mouebit ſingulare corporis, quam ſpeciei ſpecialiſſimæ, ergo prius cognoſcitur ſingulare corporis, & magis vniuerſalis, quàm minus vniuerſalis, & ipſius ſpeciei. Eodem medio Zabarella eandem reſponſionem impugnat: quia ſi magis vniuerſale magis mouet à longè, ſignum eſt, quòd eſt fortius, ergo magis mouebit cum erit in proxima diſtantia, & ſic erit primum cognitum. Sed hæc ratio nihil concludit: quia, vt ait Scotus, ratio generis non eſt ratio mouendi, quando obiectum diſtat, vt Aduerſarij putant, & male: ſed eſt ratio ſpeciei, quia eſt perfectior, & quod eſt perfectius, magis agit à longe, & magis mouet, quàm minus perfectum; ſed vndè eſt, quòd mouet, vt ſpecies, nec cognoſcitur, vt ſpecies, ſed potius ſub rationis imperfecta, & magis vniuerſalis? Reſpondet Scotus: quia diſtantia impedit aſſimilationem, non enim ſpecies poteſt aſſimilare ſibi ſpeciem ſenſibilem in medio, dum diſtat nimis, ſicut facit quando eſt in debita diſtantia; licet ergo ſpecies ſpecialiſſima moueat, non tamen perfectè cognoſcit illam ſenſus: quia ratio ſpeciei non poteſt aſſimilare ſibi perfectiſſimo modo ſpeciem ſenſibilem: & ſic ad argumẽtum nego, quòd ratio generis, ſiue magis vniuerſalis, magis moueat, quã ratio ſpeciei à longe; nam eſt ratio ſpeciei, quę mouet: quia eſt perfectior: & quod dicit Piccolomineus contra hoc, quod accidentia generis magis mouent, negatur: immò dicimus, accidentia ſpeciei magis mouere: quia ſunt perfectiora. Exemplum de igne nõ eſt ad propoſitum, quia *Solu.*

maior ignis non agit per formam diuersam à forma ignis parui, sed per eandem formam specificè, differt solum, quia forma ignis maioris est intensior forma ignis minoris: in proposito autem, forma generis est diuersa à forma speciei; immò facit pro nobis: quia in illo exemplo habetur, quod forma inteńsior, & perfectior, magis moueat: at ratio speciei est intensior in virtute, quia est perfectior, ergo ipsa magis mouet etiam à longe, quàm forma generis, & magis vniuersalis.

Ad 5. Ad quintum Zabarellæ Respondeo, dimissis innumeris alijs responsionibus, quod Arist. in illo 4. textu loquitur de ordine, quem vult seruare in tractando de quæstionibus principiorum, & ait se velle incipere à magis vniuersalibus, quia vniuersaliora sunt notiora nobis, & concedo, quod ibi intelligit de cognitione confusa, & probationes illæ verè concludũt, quod vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, neque tamen propter hoc sequitur, quod Aristoteles velit asserere vniuersaliora, secundum quod sunt vniuersalia, esse nobis notiora cognitione confusa minus vniuersalibus, ideo est annotanda doctissima distinctio, quam adducit Franciscus Viccomercatus in expositione illius textus, quod vniuersale duobus modis potest considerari; Vel vt pars; Vel vt totũ. Cõsiderare vniuersale, vt pars, est considerare illud sub propria ratione: quia re vera vniuersalia sunt partes minus vniuersalium, nam animal est pars hominis, &c. Considerare vniuersale, vt totum, est considerare illud sub extranea, ac accidentali ratione: quia solũ pro tanto dicitur totum, quia potentia inferiora continet, sicuti inferius continet actu superiora. Ad propositum si vniuersale consideretur vt totum, habet quandam similitudinem cum singulari: est enim quodammodo confusum, quia plura habet in se potentia, sicuti singulare, & compositum actu, & ideo secundum hãc considerationem, quodammodo dici potest notius nobis, quam singulare: quia vniuersale habet rationem totius, & confusi, minus vniuersale, & singulare habet rationem partis; Vnde Arist. volens hoc innuere, protulit hæc verba in eo textu *Totum enim secundum sensum notius est*, vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit vniuersale, vt partes secundum ergo hanc considerationem, non est inconueniens quod vniuersale dicatur notum cognitione confusa: attamen si consideretur vt pars, quæ est propria eius consideratio, est enim re vera pars, non totum, quia actu includitur in toto singulari, vt pars, dicemus, quod est notius nobis cognitione distincta, ad eam enim habendam prius debemus distinctè cognoscere partes, deinde totum distinctè cognoscimus; nos autem in præsenti loquimur de vniuersali, & minus vniuersali secundum propriam considerationem, non secundum similitudinariã, & accidentalem. Aristoteles autem accipit ibi vniuersale, prout est quoddam totum confusum, & secundum significationem accidentalem: quia proposuit agere in tractando de principijs prius de quæstionibus principiorum magis vniuersalibus, quia diuidentibus illis, notæ postea fiunt quæstiones minus vniuersales, & sic vult incipere ab vniuersalibus, quatenus sunt magis confusa: sunt autem magis cõfusa, vt habent similitudinem totius, non secundum propriam naturam, sed accidentaliter, scilicet, ratione continentiæ potentialis, sicut singulare compositum est verè totum, & confusum ratione continentiæ actualis, & hic est verus intellectus illius loci, vt optimè legi potest apud Viccomercatum.

Ad sextum negatur Minor. Ad comprobationem dico, quod difficultas abstractionis, non prouenit ab abstractione multorum, vel paucorum, sed prouenit ex vicinitate, vel longinquitate conceptuum à sensu, & ideo cum magis vniuersalia sint remotiora, fit, quòd difficiliori modo intellectus intelligit conceptus remotos illorum; Ratio huius dicta est supra sæpius: quia ordo nostrę cognitionis est incipere à propinquioribus sensibus nostris, quia nostra cognitio ortum habet à sensu, & sic conceptus qui sunt propinquiores sensibus, sunt faciliores cognitu, vt dictum est supra in probatione opinionis Scoti, & dicam tractando de Munere intellectus agentis. Præterea, est etiam Ad 6.

falsum,

falſum, quòd conceptus inferior ſit plures conceptus, quoniam eſt tantum vnus, ſed eſt perfectus, continens actu ſuperiores,& hæc continentia actualis, eſt cauſa quod eſt facilius intelligibile: quia eſt minus abſtractus,& ſeparatus à ſenſibus. Falſum eſt etiam, quod abſtrahere, ſit intelligere vnum ſine alio, vt ſuo loco dicam; Vide Theorema de Munere intellectus agentis.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, quòd quando ſenſus, eſt in debita diſpoſitione, tunc nobis oſtendit ſemper ſenſibilia minus vniuerſalis: quia quidquid offertur ſenſui, eſt ſingulare, & ſic eſt determinatę ſpeciei; quòd autem quando non eſt in debita diſpoſitione, oſtendat illud ſenſibile ſub ſpecie magis vniuerſalis, hoc eſt propter diſtantiam improportionatam,& hoc eſt per accidens, vt dictum eſt.

Nunc ad quartum, quod conſpitur ex hoc, ſi quis offerat mihi aliquod corpus, & ignotem cuiusnam generis ſit, ſciam tamen quod non eſt animal tantum, neque figura tantum, &c. ſed ſciam quod eſt aliquid determinatæ ſpeciei, licet illã non cognoſcam diſtinctè, cognoſcam etiam, quòd non eſt huius ſpeciei, neque huius,&c. hoc autem eſt cognoſcere propriam ſpeciem illius, & conceptum minus vniuerſalem, ſed confuſo modo.

Ad vltimum Picc. Ad vltimum Piccolominei patebit ex dicendis in ſequentibus Theorematibus, in quibus declarabitur, quomodo ſingulare cognoſcatur ab intellectu; Pro nunc ad argumentum dico, quod Scotus concedit ſingulare vagum cognoſci primo ab intellectu, ſed non dicit, quòd cognoſcatur prius, quàm ſingula determinatum, & ſignatum, ſiue diſtinctum, vt ipſe Piccolomineus dicit, quia ſecundum Scotũ iſtud non cognoſcitur ſub proprio conceptu particulari: cognoſcere autem ſingulare vagum eſt cognoſcere ſpeciem ſpecialiſſimam, vt infra patebit: & tunc concedimus, quod hic conceptus eſt primus, qui habetur ab intellectu noſtro in cognitione confuſa: ſed hoc magis patebit ex ſequentibus.

Ponitur opinio Zimaræ, & Achillini, & reijcitur. Cap. IX.

Zimara, & Achillinus volunt, quod quandoque magis vniuerſale, quandoque minus vniuerſale ſit primum cognitum; quod probant: quia ſæpè videmus, quod cum alicui offertur herba, cognoſcit quod eſt herba, ſed quæ ſpecies herbæ, non cognoſcit: ecce, quòd magis vniuerſale tunc prius cognoſcitur; quandoque cognoſcit ſpeciem, vt cum alicui offertur equus, cognoſcit prius quòd eſt equus, quàm ipſius genus equi: quia in multis ignorantur media genera, vt quòd ſit proximum genus, equi, & muli: tunc ergo cognoſcit prius, minus vniuerſale, ſcilicet ſpeciem, quàm magis vniuerſale, ſcilicet genus. *Opin. Zim. et Achil.*

Falſitas huius opinionis quo ad id, quod ait, aliquando prius cognoſci magis vniuerſale, patet ex dictis nunc ſuprà: ideo ad argumentum Zimaræ per illud exemplum de herba, dico, quòd prima facie, etiam ruſticus cognoſcit ſpeciem herbæ, ſed confuſo modo, & hoc eſſe verum probo; ſi quis interroget eum, an illa herba ſit lactuca, aut cicorea, vel aliqua alia ſpecies herbę nota, dicet, quòd non: ſed ſolum dicet, eſt herba habens talem figuram, talem colorem, talem ſaporem; Sicuti etiam ſi quis peteret à ruſtico, quid eſt homo, reſponderet ruſticus eſt res habens duos oculos in fronte, manus,& pedes,&c. neſciret enim dicere eſt animal rationale; Hæc cognitio, eſſet cognitio confuſa conceptus ſpeciei, non autem generis: quod ſi ſolum haberet conceptum generis, neſciret illam herbam diſtinguere ab alijs herbis, quia conceptus generis non notificat ſpecies diſtinctas: hic autem cognoſcit, quòd non eſt huius, vel illius ſpeciei, ſignum ergo eſt, quod aliquam cognitionem de ſpecie eius habet, ſed non habet illam diſtinctè. *Reijcitur.*

Quid ſit primum cognitum cognitione diſtincta. Cap. X.

Loquendo verò de cognitione actuali diſtincta, aſſerit Scotus rem è con- *Quid ſit pri*

mum cogni tũ co gni- tione distin cta. 1. rō. uerso se habere: quia primum distinctè conceptum & communissimum, & quæ sunt ei propinquiora, sunt prius nota in ordine cognitionis distinctæ, & quæ sunt remotiora in tali cognitione, sunt posteriora in tali cognitione. Hanc sententiam sic probat. Nihil concipitur distinctè, nisi quando concipiuntur omnia, quę includuntur in ratione eius essentiali: at ens includitur quidditatiuè in omnibus conceptibus quidditatiuis inferioribus, ergo nullus conceptus inferior concipitur distinctè, nisi concepto ente: ens autem non potest concipi, nisi distinctè: quia habet conceptum simpliciter simplicem, id est, non habet conceptum suprà se, per quem possit definiri, vel explicari, vt est simplicissimus; ideò vel totus scitur, vel totus ignoratur: ergo potest concipi distinctè sine alijs, & alij non sine eo, ergo ens est primus conceptus distinctè conceptibilis.

2. Præterea, cognitio distincta habetur per definitionem; sed definitio inquiritur per diuisionem, ex Arist. 2. Post. c. 13. & 14. & inde: sed diuisio incipit ab ente, & à magis vniuersalibus, vt ibidem docet Arist. vsque quo peruenerimus ad conceptum proprium definiti, ergo magis vniuersalia sunt nobis notiora in cognitione di-

3. stincta. Præterea, probat idem principaliter: quia Metaph. est prima secundum ordinem distinctè cognoscendi, ipsa enim habet certificare principia aliarum scientiarum, ergo termini eius, & eius cognoscibilia, sunt primò distinctè cognoscibilia.

Obiectio. Sed contra hanc rationem obijcitur: quia tunc Scotus sibi contradicit: quia superius in Theoremate isto dixit, quod Metaph. est vltima ordine doctrinæ: at si ipsa est prima in ordine distinctè cognoscendi, ergo videtur quòd etiam sit prima in ordine doctrinæ.

Solu. Respondet Scotus ipse, quod in his dictis quæ fuerunt Auicennæ prius, non est repugnantia: quia scientiæ inferiores Metaphys. constant ex terminis sensibilioribus, de quibus intellectus habet quandã cognitionem confusam, quæ sufficit ad cognoscendum complexionem illorum terminorum ad inuicem, esse veram, ex quibus complexionibus fiunt principia illarum scientiarum, & ideo illę scientiæ nobis sunt faciliores: non tamen propter hoc repugnat, quòd postea procedentes ab illis scientijs specialibus ad vniuersaliores, & ad Metaph. quæ docet distinctè principia aliarum omnium, illos terminos postea distinctè cognoscamus, & sic Metaph. est vltima in ordine doctrinę: q a est de difficilioribus, & minus sẽsibilibus: sed est prima in ordine distinctę cognitionis, quia est de magis vniuersalib. quorũ cognitio requiritur ad distinctam cognitionem inferiorum. His habitis, concludit Scotus, quòd comparando totum ordinẽ confusè concipiendi, ad totum ordinem distinctè concipiendi, totus ordo confusè concipiendi, est prior, & ideo, primum in illo ordine est simpliciter primum; adeò, quòd cum queritur absolutè, quodnam est primum cognitum? Respondendũ est, quòd est species specialissima, & inter illas species ea, quæ fortius mouet sensum: cum autem solum accidens moueat sensum, species accidentis magis sensibilis, erit primum cognitum absolutè, ab intellectu nostro via originis. *Conclusio opin. Scoti.*

Quid sit primum cognitum cognitione habituali, & virtuali via originis; & quid sit primum cognitum primitate perfectionis, & adæquationis. Caput vlt.

DIximus in primo capite cum Scoto, quæstionem hanc de primo cognito, posse tractari tribus modis; Primò de primo cognito primitate originis, & perfectionis; Secundo, de primo cognito primitate perfectionis; Tertio, de primo cognito primitate adæquationis. Loquendò autem de primo cognito primitate originis, & perfectionis, adhuc tribus modis quæstio tractari poterat; Primò, de primo cognito cognitione actuali; Secundo, de primo cognito cognitione habituali, & virtuali; Huc vsque egimus de primo cognito cognitione actuali, tam confusa, quàm distincta: sequitur vt agamus de primo cognito cognitione habituali, & virtuali, vt sciamus, quid sit primum cognitum via originis quacũque cognitione: deinde videamus quid sit primo cognitum, primitate perfectionis, & primitate adæquationis.

Vt au-

Vt autem intelligamus, quid sit primo cognitum cognitione habituali, & virtuali, declarandum est, quid sit cognitio habitualis, & cognitio virtualis, prout Scotus hos terminos intelligit, & communiter intelliguntur. Illa ergo est cognitio habitualis, quam natus est habere intellectus de obiecto iam actualiter cognito, dum sibi est præsens in ratione intelligibilis actus. Quod hæc sit cognitio habitualis, desumitur ex Aristot. 3. de Anima, textu, 8. qui ibi describens intellectum in habitu, ait illum esse talem, cum factus est sinngula, id est, cum recepit species intelligibiles, quod fit per actualem cognitionem, & potest exire in actum contemplandi cum vult. Quod etiam hæc sit intentio Scoti patet ex verbis suis, quæ sunt hæc. *Habitualem notitiam voco, quando obiectum sic est præsens intellectui, in ratione intelligibilis actu, vt intellectus statim possit habere actum circa illud obiectum.* Ecce non dicit habitualem cognitionem esse illam, qua obiectum est in potentia ad intelligi actu, ab intellectu prima intellectione, vel quam intellectus est aptus natus habere de obiecto prima intellectione, quæ postea reducatur ad actum, cum actu intellectus intelligit primò, quæ est cognitio potentialis simpliciter, vt male Zabarella libro de Ordine intelligendi cap. 9. & quidam recentiores intellexerunt: quia non inquit cognitionem habitualem esse quando obiectum est præsens intellectui, in ratione intelligibilis, potentia, sed ait in ratione intelligibilis actu: vult ergo Scotus, quòd cum intellectus primo actualiter cognoscit aliquod obiectum, actu recipiat speciem, & fiat in habitu, & deinde factus in habitu, iterum illud obiectum speculari possit cum vult, & tunc illa secunda cognitio, quam habere potest, dicitur cognitio habitualis, & ad illam intellectus est in potentia, & respectu illius dicitur potentialis, non simpliciter, sicuti antequam actu illud obiectum aliquo modo intellexisset: sed dicitur potentialis secundum quid, siue in potentia proxima, non remota. Ex hoc sequitur Scotum non errare (hic enim erat secundus error, quem Zabarella, & recentiores Scoto tribuebant) sed verè contraria dicta de cognitione actuali confusa, & habituali, protulit, vt videbimus: quia istæ sunt distinctæ cognitiones, vt diximus, & ipsi fatentur; quod amplius manifestum erit est explicatione, quid sit primo cognitum cognitione habituali, & virtuali secundum Scotum. Cognitio virtualis paulò obscurè explicatur à Scoto; sed breuiter, est ea, quam habet intellectus de his, quæ veluti partes continentur in obiecto, quod primo, & totaliter terminat intellectionem intellectus e. g. Cum intellectus intelligit hominem, intelligit quoque animal, corpus, & reliqua, quæ in homine, tamquam partes eius continenter, non tamen sunt primum, & totale inlellectum, cognitio istorum dicitur virtualis: quia intellectus cognoscendo primum obiectum, vt hominem, virtute eius cognoscit quoque virtualiter corpus, &c. satis enim propriè illud dicitur virtualiter cognitum, quod non cognoscitur propria cognitione, sed cognitione alterius, licet alijs modis accipiatur quoque. Verba autem Scoti sunt hæc. *Voco autem virtualem cognitionem, quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, non autem, vt primum intellectum, siue vt totale terminans intellectionem: sicut cum intelligitur homo, intelligitur animal in homine, vt pars intellecti, non vt intellectum primum, siuè totale, terminans intellectionem.* Ex quibus verbis patet colligi sensum, quem præmisimus.

Quid sit cognitio habitualis.

Cognitio virtualis quid.

Conclusio Scoti.

Posita declaratione terminorum ponit Scotus conclusionem vnicam de vtraque cognitione, tam habituali, quàm actuali, quæ est. In cognitione habituali, & virtuali communiora sunt prius nota via originis, & generationis. Eam probat sic. Conceptus communiores, & imperfectiores, via originis prius concipiuntur, quàm minus communes, si seorsim, & per se ab intellectu intelligantur: at idem ordo seruatur in conceptibus intelligendis, quando virtualiter illi in vno vnico continentur, & virtute illius recipiuntur in intellectu, qui seruaretur si seorsum manerent,

& vnus-

& vnusquisque reciperetur per semetipsum in intellectu, ergo in cognitione habituali, & virtuali, in qua virtute obiecti præsentis intellectui, & actu intelligibilis, generatur in intellectu cognitio conceptuum, qui virtualiter in illo obiecto continentur: prius cognoscuntur conceptus vniuersaliores, & communiores, deinde minus vniuersales. Maior propositio supponitur vt tota ex dictis suprà de cognitione distincta, ostendi enim non posse cognosci aliquem conceptum distinctè, nisi concipiantur omnes conceptus inclusi in illo, & quia vniuersaliores conceptus continentur in inferioribus, & minus communibus, hinc sequitur, esse necessarium vt prius cognoscantur magis vniuersales, deinde minus vniuersales; verum est ergo, quod conceptus magis vniuersales via originis prius cognoscuntur, ergo in cognitione habituali, & confusa, prius cognoscuntur, quàm minus vniuersales. Minor verò probatur à simili: quia sicut diuersæ formæ perficientes idem perfectibile, ordine quodam natæ sunt mediatius, & immediatius informare, vel perficere illud, ita si eadem forma contineat in se virtualiter perfectionem illarum formarum ordinatarum, quasi consimili ordine naturæ perficiet illud perfectibile, e. g. Si forma Substantiæ per se esset, & forma Corporis, per se esset, & sic de reliquis, prius forma Substantiæ informaret subiectum, quàm forma Corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius, quia proceditur a potentia ad actum: ità, si vna forma includat virtualiter omnes illas, ipsa quasi prius perficiet materiam sub ratione Substantiæ, quàm Corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius; ita in proposito, si obiectum sit præsens intellectui, qui continet in se virtualiter omnes conceptus vniuersaliores, & minus vniuersales, perficiet intellectum prius sub ratione conceptus vniuersalioris, quàm sub ratione conceptus minus vniuersalis.

Obiectio. Verum hic est obiectio grauis: quia hic ordo videtur esse seruandus quoque in cognitione actuali confusa: nam ordo naturalis, & aptus natus competere intellectui, & rebus intelligendis, debet seruari in actuali intellectione, alioquin frustra daretur talis ordo in illis, ergo male Scotus suprà dixit, in actuali cognitione confusa, primum cognitum esse minus vniuersale; immò hæc assertio videtur contraria illi: quia ordo naturalis, & potentialis debet seruari in actuali cognitione rerum, non contrarius.

Solutio. Respondetur, vt suprà diximus, aliud esse loqui de prima cognitione actuali cõfusa, & aliud loqui de cognitione habituali, quæ præsupponit iam cognitionem actualem confusam acquisitam ab intellectu: nam in prima cognitione offertur obiectum intellectui implicitum in phantasmate, cum omnibus conceptibus communibus, & minus communibus, & singularibus, ideo tunc intellectus primò eum apprehendit sub conceptu illo confuso, qui sibi est possibilis in illo ordine cognitionis confusæ, qui est conceptus minus vniuersalis, scilicet, speciei specialissimæ, vt diximus: at in cognitione habituali offertur illudmet obiectum, sed iam cognitum confusè, quò ad omnes conceptus, tam vniuersales, quàm minus vniuersales, & tunc intellectus incipit denuo intelligere illud obiectum sic actu intelligibile secundum conceptus, quos habet in se, & vult producere cognitionem distinctam, quæ requirit, vt prius vniuersaliores, & imperfectiores cognoscantur, quàm perfectiores, ideo ab vniuersalioribus incipit: quia hic ordo naturaliter competit cognitioni distinctæ. Vnde supponit Scotus, quòd omnis cognitio habitualis, sit distincta, & quod versetur circa obiectum non omnino ignotum, & potentia intelligibile tantum: sed circa obiectum cognitum cognitione confusa, totaliter, & cognoscibile cognitione distincta, vnde sequitur, cognitionem habitualem mediare inter cognitionem confusam actualem, & cognitionem distinctam actualem. Idem dicendum est de cognitione virtuali: nam primum cognitum, vt pars alterius principaliter cogniti (quod est esse primum cognitum virtualiter) est ille conceptus, qui est pars vniuersalior illius principaliter concepti: vt si homo sit totale, & primum intelle-

ctum

ctum cognitione habituali, ens siue substantia est primum cognitum virtualiter: quia ordine originis, & cognitione distincta, primus conceptus, qui natus sit concipi, vt pars hominis, est Ens, deinde Substantia, & sic de reliquis.

Quid sit primum cogn. primitate pfect. Loquendo deinde de primo cognito primitate perfectionis, nulla est difficultas: quia certum est illud esse id, quod est perfectius intelligibile: perfectius autem intelligibile, à nobis potest dupliciter intelligi; Aut simpliciter; Aut secundum proportionem; Perfectius intelligibile simpliciter, est illud, quod secundum se est perfectius intelligibile, licet in ordine ad intellectum non perfectè cognoscatur. Perfectius cognoscibile secundum proportionem, est, quod perfectius ab intellectu cognoscitur, vt visio candelæ est perfectior quo ad nos, quàm visio Solis: quia nos perfectius videmus candelam, quàm Solem, & candelæ lumen est perfectius visibile nobis, quàm visio solis Aquilæ: quia nos perfectius apprehendimus lumen candelæ, quam faciat Aquila lumen Solis: licet Solis lumen simpliciter sit nobilius candelę lumine. Ad propositum, loquendo de primo cognito primitate perfectionis simpliciter, illud est Deus, etiam naturaliter loquendo; Vnde *Felicitas in quo sita sit secundum Aris.* Arist. 10. Ethicorum cap. 10. posuit felicitatem in speculatione Substantiarum abstractarum; deinde est species specialissima perfectior in vniuerso; deinde species proxima illi, & sic vsque ad vltimam speciem; & post omnes species specialissimas, primum cognitum est genus proximum abstrahibile à specie perfectissima, & sic semper resoluendo; Et ratio omnium istorum est: quia illa est cognitio perfectior simpliciter, quæ attingit obiectum actualius, & perfectius: nam talis cognitio habet perfectionem eandem ex parte potentiæ, quam habent cæteræ intellectiones, & cognitiones, vel saltem non minorem; habet deinde multo maiorem perfectionem ex parte obiecti, quàm aliæ cognitiones. Ex his duabus autem partibus, scilicet ex parte potentiæ, & ex parte obiecti, oritur nobilitas scientiæ ex Arist. 1. de Anima, textu 1.

Cæterum, ex parte potentiæ esset difficultas, an sit æqualis cognitio Dei, & aliarum rerum sensibilium; posset dici, quod cognitio Dei habet specialem difficultatem: quia intellectus noster magis attingit hæc inferiora, quam abstracta à materia. Vnde Aristot. 11. de Animalibus, & primo de partibus animalium, capite 5. vult, quod de immaterialibus habeamus minima cognitionem, tamen vult illam esse desiderabiliorem alijs: at de alijs speciebus, & entibus enumeratis, non est difficultas.

Loquendo verò de primo cognito primitate perfectionis secundum proportionem, inquit illa esse primo cognita, & perfectiora cognoscibilia, quæ efficacius mouent sensum; Ratio est: quia intellectus noster plus attingit ad illa secundum gradus cognoscibilitatis eorum, quam ad perfectissima obiecta secundum se: & hac ratione, scilicet, secundum proportionem, cognitio abstractorum dicitur minima respectu cognitionis horum sensibilium materialium. *Primo cognito primitate perfectionis secundum proportionem.*

Loquendo de primo cognito primitate adęquationis, dicendum est illud esse Ens, vt Ens est, hoc enim est obiectum adæquatum intellectus, de quo loquuti sumus suo loco. *Quid sit primo cogn. primitate adæquationis*

THEOREMA LXXXIV.

Singulare est per se cognoscibile.

Exponitur opinio Scoti, & D. Thomæ cum suis fundamentis. Cap. I.

Circa cognitionē Singularis sunt quattuor examinanda, Primum; An Singulare sit per se intelligibile; Secundum, An intelligatur ab intellectu nostro, & quomodo. Tertium, An intellectus noster pro hoc statu cognoscat Singulare sub ratione, & conceptu Singularitatis. Quartum, An sensus cognoscat Singulare. Nunc primum, & secundum discutiamus. Pro intelligentia est notandum, quòd Singulare duobus modis potest cōsiderari; Vno modo, vt abstrahit ab existentia, & ab omnibus accidentibus, vt hic, & nunc, &c. & tale Singulare nihil includit nisi naturam specificam, & differen- *Quattuor quæ sunt examinanda de sing.*

feren-

ferentiam indiuidualem, per quàm est hoc; neque est impossibilis hæc abstractio: quia existentia non est propria passio Singularis, sed cuiuslibet entis realis, vt dixi in Theoremate de Actu entitatiuo materiæ; & in proprio Theoremate de Esse, & existentia. Secundo modo consideratur cum existentia, & alijs accidentibus consequentibus, vt cum Quantitate, Qualitate, Tempore, Loco, &c. & sic Singulare est vnum totum aggregatum per accidés; & hoc est Singulare, quod à Thomistis appellatur Singulare materiale, Sensibile, & Signatum, & de hoc erit controuersia inter D. Thom. & Scotum. Sciédum est etiam, quòd duplex est cognitio intellectus nostri circa Singulare, scilicet, abstractiua, & intuitiua; Quæ distinctio infrà cap. 2. declaratur. His præmissis, nunc videamus quid dicat Scotus.

Scoti opin. Scotus in Quodlib. quæstione 13. art. 2. ad R. & 3. Sent. d. 3. quæstione 11. coufutando secundam opinionem ad D. & 2. d. 9. quæstione 2. de locutione Angelorum cófutando primam opinionem, quo ad primum articulum, & 4. Sent. d. 45. quæstione 3. in corpore quæsiti, in principio, & multis alijs in locis, loquitur de cognitione Singularis; ex quibus habetur quidquid scire possumus de cognitione Singularium. Ex omnibus istis locis colligitur in primis hæc conclusio.

1. Cóclus. Singulare quouis modo acceptum est per se, & secundum propriam naturam singularem cognoscibile ab intellectu nostro, etiam cognitione abstractiua. Ex eisdem locis possumus colligere has rationes pro hac Cóclusione ex 2. Sent. distin. 3. quæstione 11. ex solutione primi argumenti pro Henrico possumus colligere hanc rationem, quæ etiam adducitur ab Antonio Andræa pro hac Conclusione.

1. rõ. Omnis entitas realis, est verè per se intelligibilis; Probatur: quia intelligibilitas sequitur entitatem, ens enim est adæquatum obiectum intellectus; Minor probatur: quia Singulare addit super vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est entitas positiua, vt patebit ex quæstione de indiuiduatione, etiam existentia est entitas realis, & tempus, & locus, & alia accidentia, quæ constituunt Singulare materiale, & sensibile, sunt entia realia, vt patet ex se, ergo singulare materiale, & vniuersaliter singulare, quocumque modo acceptum, est per se intelligibile. Ex eodem loco in responsione ad secundum quo ad Thomistas Theologos possumus sic arguere. Si repugnaret Singulari materiali, & sensibili intelligibilitas secundum propriam naturam, & per se, sequeretur, quòd neque Deus posset illud cognoscere: at Deus illud cognoscit, vt concedunt Theologi, ergo. Maior est euidens: quia Deus non potest ea, quæ implicant contradictionem; at si singulari per se repugnaret intelligibilitas, implicaret dicere, quòd Deus illud intelligeret.

Secunda Conclusio pro Scoto. Intellectus cognoscit Singulare secundum naturam singularem cognitione intuitiua. Hæc habetur 4. Sent. distinct. 45. quæstione 3. litera I. Prima ratio. Quidquid potest potentia inferior cognoscitiua, illud idem potest potentia superior cognoscitiua, & nobiliori modo, sed sensus cognoscit singulare sub propria existentia cum alijs accidentibus, vt tempore, loco, &c. quod est cognoscere obiectum intuitiuè, & præsentialiter, ergo intellectus qui est potentia cognoscitiua superior, nobiliori modo potest illud cognoscere, ergo intellectus cognoscit singulare intuitiuè. Eandem rationem in virtute habet quæstione 13. quodlibetali, vt suprà dixi. Secundò. Intellectus cognoscit propositiones contingenter veras, & ex eis syllogizat: formare autem propositiones, & syllogizare, pertinet ad intellectum; quia hoc est componere, & discurrere, quæ sunt operationes intellectus; at propositiones contingentes constant ex singularibus sensibilibus cum illis accidentibus, hic, & nunc, &c. vt si dicam Socrates nũc venit, ergo intellectus cognoscit singulare sensibile, & materiale; sic autem singulare habet rationem obiecti, vt intuitiuè cogniti. Tertio. Distincta memoria est, ex distincta apprehensione rei cognitæ: at intellectus habet distinctam memoriam de singularibus cum his accidentibus, ergo. Antecedens probatur in quæstione, An detur memoria intellectiua; &

patet

patet experientia. Alias rationes quære in Antonio Andræa in hoc quæsito. Hanc opinionem Scoti multi sequuntur ex Antiquis, & Moderni, sed præcipuè his temporibus Zabarella, lib. de Ordine cognoscendi; & has duas rationes valdè exaggerat & Excellētissimus Piccolomineus; libro 1. de Mente humana, omnes enim eorum rationes concludunt intellectum cognoscere singulare intuitiuè, sed non concludunt, quod cognoscat illud abstractiuè sub proprio conceptu singularitatis, vt infra declarabitur Theoremate sequenti.

Zab. Picc.

D.T. Oppositam sententiam tenet D. Thomæ. Nam prima parte Summæ, quæst. 86. art. 1. respondendo ad tertium, tenet, quod singulare immateriale, vt intellectus, sit per se intelligibile: sed loquendo de singulari materiali, vt est Socrates, ait, quod hoc per se non est intelligibile; ponit tamen quod est intelligibile indirectè, & per reflexionem: quia postquam intellectus agens abstraxit species intelligibiles per quas intelligit vniuersalia, non potest intelligere secundum eas species, ipsamet vniuersalia, nisi conuertat se ad phantasmata, in quibus intelligit species intelligibiles vniuersalium, & tunc quodam modo dicitur intelligere phantasmata singularis, scilicet, indirectè: quia intelligit species intelligibiles vniuersalium in ipsis singularibus, & tunc format huiusmodi propositiones. Socrates est homo, adeo, quod D. Thom. & Scotus in vno conueniunt, & discordant in duobus; Conueniunt in hoc, quod singulare immateriale, est per se intelligibile: nam Scotus tenet vniuersaliter, quod omne singulare, tam materiale, quàm immateriale, est intelligibile per se, & sic consequenter concedit singulare immateriale esse per se intelligibile; D. Thom. verò solum cōcedit singulare immateriale esse per se intelligibile: differunt verò in duobus; Primo, quia ait Scotus, quod singulare materiale, & sensibile, cum omnibus conditionibus suis, est intelligibile per se; D. Thom. verò negat. Secundo differunt: quia dicit Scotus, quod singulare materiale, nedum est per se intelligibile, sed de facto intellectus noster illud intelligit intuitiuè, licet non cognoscat illud abstractiuè, sub proprio conceptu singularitatis; D. Thomas vero ait, quod singulare non intelligitur vllo modo in se, ab intellectu: sed solum indirectè, & per speciem vniuersalis; vult enim vt ait, respondendo ad quartum, quòd pro tanto singulare intelligitur, pro quanto intelligitur Vniuersale singularis: sed singulare in se neque intelligitur, neque est intelligibile.

Pro prima Conclusione in qua differunt D. Thom. & Scotus adducit D. Th. hanc rationem pro se, contra opinionem Scoti: quia in tantum aliquid est intelligibile, inquantum est immateriale: sed singulare materiale non est sine materia, immò constituitur in esse singulari per materiam: quia in rebus materialibus, principium singularitatis est materia indiuidualis, ergo singulare materiale, non est per se intelligibile; Minor est probata; Maior probatur ab eodem: quia intellectus noster intelligit solum abstrahendo speciem intelligibilem ab huiusmodi materia, quæ ergo tali materiæ sunt complicata, non possunt intelligi ab intellectu nostro, & sic non sunt intelligibilia per se, & directè. 1. rō.

Pro hac Conclusione D. Th. arguunt alij. Arist. 3. de Anima, textu 13. & 16. ait, Omne actu intelligibile, esse sine materia: materiale vero non esse actu intelligibile, sed potestate solum: singulare ergo materiale, non est actu intelligibile apud Aristot. sed solum Vniuersale, quod est sine materia, & abiunctum à singularibus,

Præterea, Arist. in tex. 57. diuidit ea, quæ sunt, alia, in intelligibilia, & alia, in sensibilia, ergo signū est, quod non vult, quod ea, quæ sunt sensibilia, sint intelligibilia; Communiter autem dicit Aristot. quod singularia sunt sensibilia: immo si ipsa essent intelligibilia, nulla entia darentur, quæ essent sensibilia, & sic frustra esset illa diuisio Arist. ergo singulare non est per se intelligibile. 3.

Quarto. Si singulare esset per se intelligibile, non esset necesse ponere intellectum agentem, quia hic ponitur, ad hoc, vt faciat res potentia intelligibiles, actu intelligibiles. 4.

Quintò.

Quintò. Aristoteles 1. Phys. textu 49. ait, quòd Vniuersale secundum rationem est notum: Singulare verò secundum sensum, ergo intellectus non cognoscit Singulare materiale, & sensibile.

6. Pro hac opinione arguunt quidam Auerroistæ. Quidquid recipitur, recipitur per modum recipientis: sed intellectus est immaterialis, quia est forma separata à materia, ergo quidquid recipitur in ipso, debet esse immateriale: sed Singulare est materiale, & conditionibus materialibus alligatum, vt sunt hic, & nunc,

7. &c. ergo intellectus non potest intelligere Singulare. Præterea, Intellectus in intelligendo non vtitur organo corporeo, & sic in operatione sua est immaterialis, ergo non potest intelligere, neque recipere materiale quale est Singulare.

8. Octauò, sequeretur, quòd intellectus non distingueretur à sensu; Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia potentiæ distinguuntur per obiecta: si ergo intellectus, & sensus, habent idem obiectum, istæ potentiæ non distinguuntur.

9. Nonò. Aristoteles multis in locis, sed præsertim 2. Posterior. cap. vltimo, & 2. de Anima, textu 60. ponit differentiam inter sensum, & intellectum, per hoc, quod intellectus est Vniuersalium, sensus vero Singularium; Ecce quòd Aristoteles negat intellectum cognoscere singularia. Dicendum est ergo, quod intellectus non potest cognoscere Singularia.

2. Cō clus. Pro secunda Conclusione sic arguit D. Thom. Intellectus non potest intelligere actu secundum species intelligibiles, nisi per conuersionem ad phantasmata, in quibus sunt illæ species, ideo est necesse, quod quodammodo etiã intelligat phantasmata intelligendo species vniuersales in illis: at hoc est intelligere non directè, sed cognoscere Singulare in Vniuersali, vel sub specie Vniuersalis, idem enim est: ergo intellectus non cognoscit Singulare, vt est Singulare materiale, & sensibile, sed sub specie Vniuersalis.

Confutatio Opinionis D. Thomæ. Cap. II.

Verum hæc opinio non est admittenda, propter rationes factas pro opinione Scoti. Ostenditur quo ad primam Conclusionem. Nam omne ens, & quod est ens, est intelligibile secundum propriam naturam: at Singulare materiale, & sensibile, est ens, ergo est per se, & secundum propriam naturam intelligibile; Maior probatur ex Theoremate de Obiecto intellectus; nam ibi ostenditur, quòd ens est obiectum adæquatum intellectus. Tunc sic, Quando statuitur aliquod commune pro obiecto adæquato alicuius potentiæ, quidquid per se continetur sub illo obiecto, etiam mouet per se illam potentiam; Hæc propositio probatur inductione. In obiectis aliarum potentiarum, color pro nunc est obiectum visus, & ideo albedo, rubedo, & cæteræ species coloris, sunt per se visibiles. Item audibile, siuè sonus, est obiectum auditus, ideo quilibet sonus per se est audibilis, & sic de alijs; Minor quoque est clara: certum est enim, quòd Singulare materiale, id est Singulare cum illis conditionibus indiuiduantibus, vt est differentia indiuidualis, quæ secundum Aduersarios est materia signata, est ens reale, & alia accidentia, vt Quãtitas, Locus, Tempus, &c. sũt entia realia, ergo omne quod est in Singulari sensibili, est intelligibile, cum sit ens. 1. Cō clus.

Præterea, quod est in actu, est per se intelligibile: sed singulare est maximè actu inter res materiales, ergo est maximè intelligibile; Maior est clara, quia actus est causa cognoscibilitatis, maximè secundũ Aduersarios, sicuti potentia impedit cognoscibilitatem; Minor non eget probatione. 2. rō.

Præterea, contra fundamentum eorũ arguo sic. Cum dicunt, quòd materia est impedimentum, propter quod Singulari repugnat intelligibilitas, quæro, de qua materia intelligunt. Vel intelligunt de materia, quæ est pars compositi; Vel de differentia indiuiduali: & de vtraque videtur intelligere D. Thom. at materia, 3. rō.

quæ est

quæ est pars compositi, non potest esse: quia tunc nulla res naturalis esset per se intelligibilis; quia quælibet est composita ex materia; immò nec vniuersalia ipsa: quia & ipsa constant ex materia, & forma, vt sunt omnes species: & per hanc compositionem differunt ab intelligentijs; Neque potest esse materia signata, siue differentia constituens indiuiduum, quæcumque illa sit pro nunc: quia tunc Angelus, qui est vnus numero, non esset intelligibilis, sustinendo quòd Angeli differant numero, vt ad mentem Scoti sustineo in Disputationibus Theologicis Deo dante; Sed Philosophicè sic illud probo. Quanto aliquid est cōstitutiuum rei magis actualis, tanto est magis actuale; sed sic est, quòd differentia indiuidualis constituit rem maximè in actu, quia facit vnum numero, ergo differentia indiuidualis est maximè actualis: sed quod est maximè actuale, est maximè per se intelligibile, ergo differentia indiuidualis, nedum erit per se intelligibilis, sed maximè intelligibilis.

1. Concl. Quod verò intellectus intuitiuè cognoscat Singulare, vt Singulare est, patet ex rationibus adductis à Scoto pro hac sua secunda Conclusione; probant enim illæ, quod intellectus noster cognoscit Singulare sub conditionibus materialibus, & sensibilibus, & eædem sunt efficacissimæ: sed quia duabus primis rationibus respōdet D. Thom. & Caietanus in Comentario loco citato, responsiones bonas esse affirmat: ideo Primò ostendam responsiones illas nullas esse; Secundò, alias rationes eiusdem Scoti pro eadem Conclusione validissimas adducam.

Resp. D. T. ad 1. rōnē Scoti. Ad primam rationem respondet D. Thom. (quæ ratio ab ipso D. Thom. 4. loco adducitur) sic. Quòd virtus superior potest illud, quod virtus inferior, sed eminentiori modo; Vnde in proposito concedit, quòd intellectus cognoscat Singulare, sed inquit, quod illud cognoscit eminentiori modo, quàm sensus; nam sensus cognoscit Singulare materialiter, & concretiuè, sed intellectus cognoscit illud immaterialiter, & abstractè, quòd est cognoscere in vniuersali. Ex hac responsione elicitur, quod intellectus non potest intueri Singulare sensibile, siuè complicatum accidentibus materialibus, hic, & nunc: quia talis cognitio ei repugnat, sed pro tanto cognoscit Singulare, quia cognoscit Vniuersale, quòd nihil aliud est, quàm Singulare abstractum à materialitate, & conditionibus illis accidentalibus; cognoscit ergo virtus superior, scilicet intellectus, id, quod cognoscit virtus inferior, scilicet, sensus: nempe, Singulare: sed Singulare, vt intelligitur ab ipso intellectu, non est amplius Singulare, sed Vniuersale. Per hoc idem respondet ad secundam rationem, & dicit, quòd pro tanto scit formare intellectus hanc propositionem. Socrates est homo, quia cognoscit Vniuersale per speciem intelligibilem, quæ est in Phantasmatibus Singularium, non intelligit quidem Phantasmata, sed solum Vniuersalia in illis, & pro tanto intelligit Singularia, quia intelligit Vniuersalia Singularium, & sic cognoscit hāc propositionem, Socrates est homo: quia cognoscit Vniuersale Socratis. Adeo quod elicitur apertè ex his, quod D. Thomas non vult, quod intellectus intueatur singulare sensibile in se, sed in alio, quod est cognoscere illud solum abstractiuè, & sub conceptu, & specie vniuersalis, & vt inquit Caietanus, non cognoscit singulare in proprio conceptu, & sub propria notitia, sed solum arguitiuè ex notitia vniuersalis, & sic negat cognitionem intuitiuam singularis materialis. *resp. ad 2. rōnē Scoti.*

Pro confutatione harum respōsionum hic est animaduertendum, quòd ad rationes pro prima Conclusione nihil dicunt, scilicet, quod singulare, vt singulare, sit per se cognoscibile cognitione abstractiua: quia sunt per se euidentes: solum respondent ad rationes pro secunda Conclusione. *Reijcitur.*

Ideò, vt hæc res dilucida fiat, notandum est, quod de singulari duplex est cognitio; Vna intuitiua; Alia abstractiua; Intuitiua est cognoscere singulare, vt existens est cum illis accidentibus, vt Tempore, Loco, Quantitate, &c. Abstractiua est, cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis, vt præscindit ab existentia hic, & nunc, &c. vt puta cognoscere Socratem, non vt existit, neque vt est *Cogn. dupl. intuitiua, & abstrac. & qd vnaquaque.*

hic,

hic, & nunc, &c. sed cognoſcere propriũ conceptum eſſentialem ſingularitatis Socratis, quo ex intrinſeco Socrates differt numero ab alijs indiuiduis; & differunt iſtæ duæ cognitiones: quia prima non includit ſecundam, nec ſecunda primam; nam contingere poteſt, quod ego intuear aliquod ſingulare, vt puta, video aliquod ſingulare exiſtens in tali loco nunc, ſed quid illud ſit, an lapis, an lignum, vel quid aliud, ignoro; tunc habeo cognitionem intuitiuam illius ſingularis, ſed non abſtractiuam: quia non cognoſco conceptum eius, & ignoro quid ſit: Aliquando non video aliquod ſingulare exiſtere, ſed ex diſcurſu intellectus mei, & ex alijs rebus & idolis cognitis, venio in cognitionem quid illud ſit, vt cognoſco intelligentiam Saturni, neque illam vidi. Modo D. Thomas de ſingulari negat primam cognitionem, ſcilicet intuitiuam: quia inquit, quòd talis repugnat intellectui noſtro: concedit ſolum ſecundam, ſcilicet abſtractiuam, Scotus verò vtramque concedit, & quo ad cognitionem abſtractiuam ſingularis, pro hoc ſtatu erunt concordes, vt oſtendam in ſequenti quæſito, vbi oſtẽdam, quod intellectus noſter pro hoc ſtatu non cognoſcit ſingulare ſub cõceptu ſingularitatis, licet ipſum in ſe, vt dictum eſt, ſit per ſe cognoſcibile; ſed ſolum illud cognoſcit ſub conceptu Vniuerſalis; ſed quò ad cognitionem intuitiuam diſcrepat Scotus à D. Thoma, & rationes Scoti nunc adductæ, probant neceſſariò nunc, & pro hoc ſtatu dari cognitionem intuitiuam in intellectu, reſpectu ſingularis: nempè, quod intellectus cognoſcat, & intueatur ſingulare ſenſibile, & materiale. Sed nota, quod cognitio intuitiua eſt duplex; Alia enim eſt cognitio rei exiſtentis in ſe, quæ excludit omnem ſpeciem, qualis eſt apud Theologos cognitio Beatorum in Patria, reſpectu Dei, qua Deum in ſeipſo vident, abſque vlla ſpecie ipſum repræſentante, & qualis eſſet cognitio oculi, ſi poſſet intueri obiectum ſenſibile, vt parietem ſine ſpecie ſenſibili delata per medium aeris: ſic enim eſſet cognitio intuitiua propriiſſimè dicta. Alia eſt cognitio intuitiua, quæ eſt per ſpeciem, ſed per ſpeciem ſenſibilem repræſentantem obiectum ſub exiſtentia, & illis conditionibus, quæ omninò in illo obiecto ſunt, vt in ſeipſo eſt, & exiſtit, vti eſt cognitio, quam habet viſus de pariete: licet enim non intueatur parietem in ſe, ſed illum cognoſcat per ſpeciem ſenſibilem, quia tamen illa ſpecies repræſentat parietem cum exiſtentia, & conditionibus ſingularibus, ideò illa dicitur cognitio intuitiua.

Huic ſimilis eſt cognitio intuitiua intellectus: ſic enim intellectus intuetur ſingulare per ſpeciem ſenſibilem poſitam in phantaſia; quia enim hæc ſpecies repræſentat ſingulare cum ſua exiſtentia, & conditionibus conſequentibus, ideo dicitur intuitiua, & contradiſtinguitur ab abſtractiua eiuſdem intellectus, quæ eſt cognitio rei per ſpeciem repræſentantem quidditatem tantum, non vt exiſtit, neque vt habet conditiones indiuiduantes, & ſingularitates illas conſequentes.

Modo quod reſponſiones allatæ ad rationes Scoti non ſoluant, probo; non ſoluit primam rationem: quia maior Scoti eſt. Quidquid poteſt virtus inferior, illud idem poteſt & ſuperior. Reſpondet D. Thomas quòd eſt vera cum hac limitatione, ſed non eodem modo: quia virtus ſuperior cognoſcit eminentiori modo, adeo quod concedit omne illud, quod cognoſcit ſenſus, illud etiam cognoſcere intellectum, ſed non eodem modo. *1. reſponſ. reijc.*

Tunc ſic arguo. Omnis virtus ſuperior cognoſcens quidquid cognoſcit virtus inferior, cognoſcit quodlibet obiectum, quod cognoſcitur à virtute inferiori: ſed ſenſus per te, & re vera cognoſcit obiectum ſingulare ſenſibile, ergo hoc obiectum neceſſariò debet cognoſci ab intellectu, qui eſt virtus ſuperior. Sed dices, illud cognoſcit modo eminentiori, ſcilicet, in vniuerſali; Contra. Nihil poteſt intelligi in alio, quod in illo alio non continetur: ſed entitas ſingularis ſenſibilis, non continetur in Vniuerſali: quia ſingulare ſenſibile repugnat Vniuerſali, ergo ſingulare ſenſibile non poteſt cognoſci ſub Vniuerſali ab intellectu. Nec valet dicere, quòd ſingulare nil aliud eſt niſi Vniuerſale, & quod Vniuerſale eſt idem, quòd ſingulare, ſed ſine materialitate, & conditio- *1. rõ.*

conditionibus indiuiduantibus: quia hoc est falsum: nam secundum veritatem Singulare addit super Vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est quid positiuum, etiam secundum D. Thomam quodcumque illud sit.

Præterea, illæ conditiones materiales, vt Locus, Tempus, Quando, &c. sunt entia realia sensibilia, quæ non clauduntur in Vniuersali. ergo differt Singulare ab Vniuersali: & ideò licet intellectus cognoscat Vniuersale, non propter hoc cognosceret Singulare: quia est res diuersa omnino ab Vniuersali. Similiter nec responsio ad secundum valet, quia dum cognosco Vniuersale, non possum cognoscere per illud Vniuersale Singulare sensibile: quia est obiectum omninò diuersum, immò repugnans Vniuersali, & sic non potest contineri sub Vniuersali. Cum ergo sit certum, quòd intellectus cognoscit hanc propositionem, Socrates est homo, vbi Socrates est singulare sensibile, signū est, quòd intellectus cognoscit hoc singulare, Socratem secundum se, vt est sensibile, & materiale, non autem in vniuersali; immò dicere, intellectus intelligit singulare in vniuersali, est dicere, intellectus cognoscit singulare, sed quo ad conceptus vniuersales, non quo ad singulares: sed sic cognoscere singulare, non est cognoscere singulare, sed vniuersale, sicuti cognoscere de Socrate, quod est Substantia corporea tantum, non est cognoscere ipsum esse hominem, neque esse Socratem.

2. Præterea, arguit Scotus 2. Sent. dist. 9. quæstione 1. quòd singulare non possit cognosci per speciem vniuersalis, siue in vniuersali sic. Sicuti se habet res ad esse, ita ad cognosci: sed sic est, quod singulare addit entitatem positiuam super se vniuersale, vt dictum est in quæstione de Indiuiduatione, ergo vniuersale cognitum, non potest esse ratio perfectè cognoscendi singulare secundum totam suam cognoscibilitatem; Vide alias rationes Scoti in eodem loco, quæ quia fiunt circa cognitionem Angelorum, illas non adducam.

3. Præterea, arguitur ab alijs. Species vniuersalis est indifferens, ad hoc, & ad illud singulare, ergo per speciem vniuersalis non possum magis intelligere Socratem, quàm Antonium, ergo non est dicendū, quod singulare cognoscatur per speciem vniuersalis. Habes alias rationes pro hac Conclusione apud Antonium Andream 7. Metaphysices, quęstione 15. Conclusione prima Animastica, apud Franciscum Piccolomineum, Zabarellam, & alios.

Iauellus 7. Metaphysices, quæst. 16. vnica distinctione respondet ad omnia argumenta: quòd intellectum cognoscere Singulare, potest intelligi duobus modis; Vel per se solum; Vel adiutus cogitatiua. Per se solum, non intelligit singulare, sed solum mediante cogitatiua; immò dicit, quod est cognitiua, quæ cognoscit singulare, non autem intellectus. Sed hæc distinctio impugnatur: quia non videtur ad mentem D. Tho. vult enim D. Tho. quòd intellectus intelligat singulare, licet alio modo, quàm sensus; Sed sic dicere, vt Iauellus dicit, est omninò negare intellectū cognoscere singulare. Sed quidquid sit de hoc, argumenta facta impugnant de directò hanc responsionem, vt patet de primo, & secundo: quia probant, quod intellectus per se intuetur singulare, vt singulare. Etiam tertia ratio adducta pro opinione Scoti eandem validissimè impugnat, recordamur enim singularium intelligibilium, quando facimus hanc propositionem, Socrates est homo, non est cogitatiua, quæ faciat illam, sed intellectus, quia discurrere, & componere, est operatio propria intellectus, non sensus: dicere autem, quod intellectus facit hanc complexionem, & quod non cognoscat hoc extremum, & sciat esse veram complexionem, est dicere apertum mendacium, quomodo enim vnquam quis cognoscet aliquod prædicatum inesse alicui subiecto, si subiectum ipsum in se non cognoscat, cognitio enim complexa præsupponit incomplexam.

Solutio rationum Aduersariorum. Cap. III.

AD rationes Aduersariorum. Ad primā rationē pro prima Cōclusione negatur Maior, quam esse falsam arguendo contra eam ostendimus. Ad probationem,

nem, nego quòd intellectus noster intelligat solum abstrahendo speciem vniuersalem à singularibus; dixi enim, quòd datur duplex cognitio intellectiua, scilicet abstractiua, & intuitiua: verum est, quòd cognitione abstractiua non cognoscit singulare, sed cognitione intuitiua maximè.

Ad 2. Ad secundam dico, quod re vera ibi Aristoteles quando dicit actu intelligibile esse sine materia, vult intelligibile debere esse vniuersale: nam vniuersale est sine materia indiuiduali, & conditionibus illam consequentibus, & sic hoc est actu intelligibile; Singulare autem, quia est cũ conditionibus indiuidualibus, non est actu intelligibile, sed potentia; & quòd hic sit sensus illius loci, probatur: quia si intelligeret ibi de materia, quæ est pars compositi, nulla quidditas materialis esset intelligibilis, & sic de rebus naturalibus nulla esset scientia. Insuper, species sensibilis esset per se intelligibilis, vt hæc species albedinis: quia est sine materia, quod tamẽ non intendit ibi Aristoteles; Tamen hoc argumentum non concludit: quia ibi Aristoteles loquitur de cognitione abstractiua, non de intuitiua: nam vt dicam in sequenti, pro hoc statu quem solum nouit Arist. intellectus noster non cognoscit singularia cognitione abstractiua, sub proprio conceptu, sed solum sub conceptu vniuersalis: & quia cognitio abstractiua est propria, & vera cognitio intellectus, ex qua scientiam conficit; Hinc sæpè dicit Arist. quod intellectus non cognoscit singularia, non tamen negat, quin cognoscat ea cognitione intuiua: & sic concedo, quòd singulare cognitione abstractiua pro hoc statu, non est cognoscibile actu, scilicet sub proprio conceptu, sed potentia, scilicet in vniuersali, quod quidem vniuersale sic solum est per se intelligibile.

Ad 3. Ad tertiam dico, quòd entia alia sunt solum intelligibilia, & non sensibilia, alia vero sunt intelligibilia, & sensibilia: & hoc voluit innuere ibi Aristot. non enim negauit, quòd sensibilia sint intelligibilia; Vel dicamus, vt suprà, quod illa distinctio veritatem habet de cognitione abstractiua, de qua ibi Aristoteles loquitur, non de intuitiua; Vnde cõcedo, quod alia sunt, quæ sunt intelligibilia ab intellectu cognitione abstractiua, & illa nõ sunt sensibilia; & alia, quæ sunt sensibilia, & hæc non sunt cognoscibilia tali cognitione abstractiua: illa sunt vniuersalia, hæc particularia.

Ad quartum dico, quòd intellectus agens ponitur propter cognitionẽ abractiuam, non propter intuitiuam: est autem valde necessaria cognitio abstractiua, quia hæc est scientialis: sed intuitiua est satis imperfecta pro hoc statu. Ad 4.

Ad quintum dico, quod Arist. in eo loco, & in alijs, tribuit cognitionem vniuersalis intellectui: quia vniuersale solum cognoscitur ab intellectu, non a sensu, & ideo dicit Arist. quod singulare cognoscitur à sensu, sed non ob hoc negat, quin intellectus idem singulare intelligat. Ad 5.

Ad sextam, pro nunc quocumque modo intelligatur illa propositio; Ad argumentum dico, quod singulare recipitur prius per proprium phantasma in phantasia, phantasma autem illud non est materiale, sed spirituale, vt patet, & tunc singulare, vt in phantasia existens, obijcitur intellectui agenti, qui de illo pro hoc statu non producit cognitionem abstractiuam sub ratione propria singularitatis, sed solum sub ratione vniuersalis: producit verò de illo, vt est singulare, intuitionem, siue cognitionem intuitiuam, quę recipitur in intellectu possibili, & tunc formaliter singulare cognoscitur ab intellectu possibili, & sic patet quomodo singulare recipitur in intellectu per modum recipientis. Ad 6.

Ad septimam per eandem responsionem satisfieri potest. Ad 7.

Ad octauam dico, quòd differentia potentiarum per obiecta, est à posteriori, & ideo non est prima, & sic licet haberẽt idem obiectum, non tamen propter hoc sequeretur, quòd ipsæ potentiæ non essẽt per se distinctę: tamen dico, quòd etiam per obiecta distinguuntur, non quidem, quòd vna sit circa vnum obiectum, & alia circa aliud: sed quia vna est circa vnã partem obiecti, vt sẽsus est tãtũ circa vnũ obiectũ, scilicet, circa singulare, altera verò, s. intellectus, est circa totũ obiectũ, scilicet singulare, & etiam circa vniuersale. Ad 8.

Ad 9. Ad nonam ex dictis patet, non enim Arist. ponit intellectum differre à sensu, quia sensus sit singularium, & intellectus solum vniuersalium: sed quia sensus est solum singularium, intellectus verò, & vniuersalium & singularium.

THEOREMA LXXXV.

Obiectum intellectus adæquatū, est ens ex natura potentiæ, sed pro hoc statu est quidditas rei sensibilis.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur. Cap. I.

Scotus q. 14. quodlibetali art. 2. principali, ad N. & 1. Sent. d. 3. q. 3. ad A, & multis alijs in locis, apertè sustinet, quod obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ, non est quidditas rei materialis: sed est ens, quod est commune Vniuocum Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti. Pro hac sententia varias rationes adducit; Sed est animaduertendum, quòd hæc assertio pertractatur, & in via Theologorum, & in via Philosophorum; & in via Theologorum quidem non potest negari; Principaliter autem Scotus illam pertractat in via Theologorum, & ideò illam examinabo in Theorematibus Theologicis Deo dante; nunc in via Philosophorum illam pertracto. Scotus ergo ponit duas Conclusiones. Primā. Obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ est ens in communi. Secundā. Obiectum intellectus adęquatum pro statu isto, est quidditas rei sensibilis.

Pro prima Conclusione arguit Scotus multis rationibus; pręcipua est hęc in via Philosophica, quę simul impugnant opinionem D. Thomę, asserentem, ex natura potentię esse quidditatem rei materialis.

1. ra. Primò. Nulla potētia fertur in aliquid, quod sit extra obiectum suum adęquatū. Hęc patet ex se: illud enim est obiectum adęquatum potentiæ, quod adæquat totam virtutem potentię, ita quòd potentia illa non potest in aliud, quàm in tale obiectum, alioquin non esset obiectum adęquatum. Hoc etiam patet experientia: quia potentia visiua, non potest in aliud, quàm in colorem, siue in visibile; neque potest cognoscere aliquid sub communiori ratione, quàm sit color, vel visibile. Idem patet de alijs potentijs, in respectu ad obiecta adęquata. Minor. Sed sic est, quòd intellectus noster fertur in aliquid, & illud cognoscit, quod tamen nō continetur sub quidditate rei materialis, sed solum sub ente in cōmuni, ergo quidditas rei materialis non est obiectum adęquatum intellectus, sed ens in communi. Minor probatur: quia intellectus noster cognoscit Metaphysicalia, & tamen illa non continentur sub quidditate rei materialis, quia separata sunt à materia; sed solum sub ente. Minor itaque est vera: & sic sequitur Conclusio, quod obiectum intellectus est ens.

Secundò. Nullum desiderium naturale est ad impossibile: quia tunc tale desiderium esset frustra; nihil tale autem facit natura: at intellectus habet naturale desiderium cognoscendi entia immaterialia, quę non continentur sub quidditate materiali, sed solum sub ente, ergo tale desiderium non est frustra, neque ad impossibile, ergo potest illas substantias intelligere, ergo obiectum intellectus nostri adæquatum, non est quidditas rei materialis, sed ens. Minor probatur: quia intellectus videns effectum, desiderat cognoscere causam, & cognita causa in vniuersali, desiderat eam cognoscere in particulari: entia autem immaterialia, sunt causę horum effectuum materialium, & ex hoc apparet Minorem esse veram, & consequenter quod obiectum adęquatum intellectus, non est quidditas rei materialis, sed ens in communi. 2.

Tertiò, & concludit, quasi cum prima ratione. Quidquid cognoscitur per se, à potentia cognitiua, vel est eius obiectum primum, vel continetur sub illo obiecto: ens autem vt est communius re sensibili, & quidditati materiali, per se intelligitur à Metaph. ergo ens, & non quidditas rei materialis, est obiectum adęquatum potētię intellectiuæ. Maior patet ex dictis in prima ratione. Minor quoque patet: alioquin Metaphysica non esset scientia distincta à Physica. Hęc quo ad obiectum intellectus ex natura potentię. 3.

2. Cõclusio Si verò consideremus potentiam intellectus quo ad hunc statum, & accipiamus pro obiecto non quodcũque, quod intellectus intelligere potest, sed solum id, quod potest mouere intellectum, ponit aliam conclusionem, quæ est, quod obiectum motiuum intellectus, pro hoc statu, est quidditas rei sensibilis. Ex hoc patet quòd Franciscus Piccolomineus non rectè protulit mentem Scoti primo libro de humana mente, c.8. Hæc conclusio habetur à Scoto 1. Sententiarum, dist. 3. q. 3. in calce quæstionis, an verum sit obiectum intellectus, soluendo vnum dubiũ litera F, & quodlibetis, q. 14. loco citato supra. Ad hanc Conclusionem habemus duo fundamenta; vnum secundum Theologos; aliud secundum Philosophos. Secũdum Theologos diceremus, quod hoc prouenit ratione legum Diuinæ Sapientiæ, quibus stabilitum est, quòd pro hoc statu solum illa intelligamus, quorum species in phantasmate relucent, & vlterior ratio talis ordinationis potest adduci pęna peccati originalis: nam ait August. de Trinitate, lib. 15. cap. vltimo, vt refert Scotus 2. Sentent. dist. 3. q. 8. soluendo primum principale, quòd causa cur acie fixa non possumus videre ipsam lucem, scilicet ęternam, est infirmitas: & hanc infirmitatem nos contraxisse propter iniquitatem, ibidem testatur. Sed dimisso fundamento Theologorum, cum Philosopho dicimus, quòd causa est ordo, & concordia potentiarum naturalium animæ in operando, sic enim dispositę sunt, quòd omnes operantur circa idem: vnde, tam sensus exteriores, quam interiores, & intellectus, versantur circa idem: illud enim quod defertur à sensibus externis ad sensus internos, est, quod à sensibus internis cognoscitur; & illud idem phantasma est circa quod speculatur intellectus. Cum ergo omnes istæ potentiæ concordes sunt in operando, & circa idem, licet diuerso modo, & excellentiori modo vna, quàm altera, sequitur, quod nihil possit mouere intellectum nostrum, nisi quòd mouet sensum: id autem quod mouet sensum, est solum quidditas rei sensibilis, vt dictum est in proprio quęsito: ideo iure statuitur à Scoto quidditas rei sensibilis pro obiecto adæquato intellectus nostri pro hoc statu; & nota, quod per quidditatem sensibilem rei, non intelligit solum puram quidditatem sensibilem: sed quidquid includitur virtualiter, vel essentialiter, vel causaliter in illa quidditate sensibili: & hac de causa intellectus potest cognoscere Substantias abstractas, & multa alia, quæ non sunt propriè sensibilia per quidditatem sensibilem cognitam; ita quod pro hac Conclusione possumus sic arguere; Illud obiectum adæquatum intellectus, quod est aptum mouere potentiam intellectiuam, & illam reducere ad actum: sed sic est, quòd solum illud est quidditas rei sensibilis, ergo quidditas rei sensibilis est obiectum adæquatũ intellectus. Minor probata est: quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensu, & ex dictis in ordine intelligendi patet. Maior quoque est clara ex ratione obiecti adæquati; id enim solum est obiectum adæquatum, quod mouet aliquam potentiam, & eam solam, & illa potentia non potest in aliquid aliud præterquam in illud obiectum, vt suprà dictum est.

Picc. Hinc patet, quòd Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Mente humana, cap. 20. coincidit cum opinione Scoti, licet ipse arbitretur aliud sentire Scotum: nam in eod. c. ait ipsemet, quod obiectũ propriũ duob. modis accipi potest; Vel pro omni eo, q́ est aptũ natũ intelligi ab intellectu quouis modo, & sic omnis essentia est obiectũ mẽtis. Ecce quod coincidit cum prima Concl. Scoti, quæ est, q́ ens est obiectũ adæquatum potentiæ ex natura potentiæ. Dicit deinde, quod accipiendo obiectum proprium adæquatum, pro eo quod est aptum natum mouere mentem, vel per suum phantasma, vel per phantasmata propriorum accidentium existentium in eo, est quidditas rei materialis. Ecce, quod hæc Conclusio coincidit cũ secunda Conclusione Scoti, quæ est, quòd obiectũ adæquatum pro hoc statu, scilicet obiectum motuum, est quidditas rei sensibilis: nã, q́ ipse intelligit per quidditatẽ materialẽ, idem nos intelligimus per quidditatem sensibilem: quia oẽs intelligimus illud, quod potest mouere intellectum nostrum ad cognoscendum. Sed tamen est

hoc notandū, quod melius, & magis propriè loquitur Scotus, quia quidditas rei materialis nō mouet intellectum nostrū: nam vt supra patuit, Substantia non mouet intellectum, neque illum immutat ad sui intellectionem, sed est Accidens; quidditas autem rei materialis significat propriè quidditatem substantiæ materialis: quia materia est Substantia, & pars Substantiæ materialis: ideo non possumus iure, & propriè loquendo, dicere, quod quidditas rei materialis moueat intellectum, sed est Accidens quòd est propriè sensibile, & sic quidditas accidentiū est, quæ mouet intellectum, & Substantia dicitur mouere intellectum, pro tanto, quia mouet intellectum, non per se, sed mediantibus accidentibus existentibus in ipsamet substantia, & ideo dicēdo, quod obiectum motiuum adæquatum intellectus est quidditas rei sensibilis magis proprie loquimur; & confirmatur: quia dum dicimus quidditatem rei materialis esse obiectum, videmur cōprehendere quidditatem accidentis, quę primo mouet intellectum, quia accidens non est propriè loquendo materiale, quia non constat ex materia, ex qua, sed solum in qua, vt longo sermone docet Arist. 12. Metaph. ante textū 26. sed solum dicuntur materialia: quia insunt substantiæ materiali, ideo rectius dicimus obiectum motiuum adæquatum, esse quidditatem rei sensibilis, quia sic explicitè, & propriè exprimimus obiectum motiuum intellectus. Rationes autem ibi adductæ pro quidditate materiali, concludunt (quæ concludunt) pro quidditate sensibili, cum pro vno, & eodem accipiantur.

Exponitur opinio D. Th. cum suis fundamentis, & reijcitur. Cap. 11.

Circa primam Conclusionem est dissensio inter Scotum, & D. Th. nam D.T. D. Th. prima parte Sū. q. 12. art. 4 in corpore, apertè sustinet, quod quidditas rei materialis est obiectū adæquatum intellectus nostri, ex natura potentiæ, quærit enim ibi, an intellectus noster proprijs viribus naturalibus possit videre essentiam diuinam? & respondet negatiuè; adducēs autem rationem dicit, quòd obiectum debet proportionari potentiæ in modo essendi; Vnde si modus essendi rei cognitę, excedat modum essendi potentiæ cognoscētis, necesse est etiam quòd cognitio illius rei cognitæ sit supra naturam rei cognoscentis: adeo, quòd secundum D. Thom. omnis potentia cognoscens, ex natura sua habet, quod cognoscat solum ea, quæ habent eundem modum essendi, quem habet ipsa potentia, & natura cognoscens; quod si habent diuersum modum essendi à re cognita, ipsa res cognita est improportionata tali naturæ cognoscenti, & si illam rem cognoscat, hoc est per modum supernaturalem; non autem naturalem; Ratio huius fundamenti deducitur vlterius ex alio fundamento, nempè, quia cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscente, cognitum autem est in cognoscente, per modum cognoscentis, vnde si modus essendi rei cognitæ sit diuersus à modo essendi naturæ cognoscentis, non potest recipi in cognoscente, & sic non potest ab illa natura cognosci: quia pro tanto res cognoscitur, pro quanto est in cognoscente. Hoc habito fundamento, facit distinctionem: triplex est potentia cognoscitiua; Alia est omnino coniuncta materiæ in essendo, & operando, vt sensus, qui vtitur organo in operando; Alia est omnino separata à materia, & in essendo, & in operando, vt intellectus abstractorum; Alia autem est coniuncta materiæ in essendo solum: sed non in operando, vt intellectus noster: quia non vtitur organo; ea igitur, quæ nō habent esse, nisi in materia indiuiduali, & signata, cognoscere est nobis connaturale, eo quod anima nostra, per quā cognoscimus, est forma alicuius materiæ, & tūc habent eundem modum essendi res cognita, & potētia cognoscens; hæc autem, quæ sunt in materia signata, habēt duplicem modum essendi in illa; Alia enim sūt omninò in illa, & quo ad esse, & quo ad cognosci, vt singularia, & hæc cognoscit mediāte sensu, quia est potentia cōiuncta materię, & quo ad esse, & quo ad operari; alia sūt separata à materia quo ad cognosci, sed non quo ad esse, vt sunt vniuersalia, quæ quidē sunt in singularibus, sed nō in-

intelliguntur, vt in singularibus, sed vt abstrahuntur, hæc cognoscit intellectus, qui est potentia cognoscitiua coniuncta materiæ, quo ad esse, quia est forma materiæ, sed non quo ad operari, quia operatur sine organo: illa verò, quæ sunt separata à materia quo ad esse, & quo ad cognosci, vt intelligentiæ, cognoscuntur ab intellectu separato à materia quoque, quo ad esse, & quo ad operari, & sic concludit, quod intellectus noster ex natura potentiæ non potest cognoscere essentiã Dei quia est separata à materia, quo ad esse, & quo ad cognosci, & sic habet diuersum modum essendi, à modo essendi intellectus, adeo, quod solum anima nostra ex natura potentiæ potest intelligere quidditatem rei materialis, sensus quidẽ res singulares, intellectus verò quidditatem rerum singularium, & materialium: & sic relinquitur, quòd de mente D. Thomæ obiectum adæquatum intellectus nostri, ex natura potentiæ est quidditas rei materialis. Hæc est opinio D. Thomæ cum suis fundamentis, vt videre est in præcitato loco, & alibi sæpè.

Reijcitur. Contra hanc opinionem sunt rationes adductæ nunc supra pro opinione Scoti, secundum Theologos, quod sit falsa ostendo in 4. disp. 42. c. 2. quod vero sit falsa secundum Philosophos, nunc probatur per rationes adductas pro opinione Scoti: probant enim quod nihil minus commune enti, potest esse obiectum adęquatum intellectus, quidditas autem rei materialis est multo minus communis, quàm ens, sequeretur enim quod non possemus habere cognitionem de rebus Metaphysicalibus, neque de intelligentijs, quia non cadunt sub quidditate rei materialis, quod tamen est falsum. Contra hanc eandem opinionem militant rationes, quas facit Antonius Andręas, 2. Metaphysices, quæstione 3. Præterea, fundamentum, quo hæc opinio innititur, est falsum, & contra ipsum sic arguit Scotus. Verum est quidem, quod obiectum debet esse proportionatum potentiæ, sed hæc proportio non est in modo essendi, sed est proportio mouentis, & mobilis, obiectum enim mouet potentiam ad operandum. Tunc sic arguo. Proportio motiui, & mobilis requirit dissimilitudinem in modo essendi; at proportio obiecti, & potentiæ cognoscitiuæ est proportio motiui, & mobilis, ergo requirit dissimilitudinem in modo essendi circa motiuum, & mobile; falsum est ergo, quod proportio obiecti, & potentiæ debeat esse in modo essendi, quod erat fundamentum opinionis D. Tho. Maior probatur à simili in omnibus, nam actus, & potentia, causa, & effectus, & alia proportionata in actione patet, quod habent dissimilem modum essendi; vnde oculus videt Cælum, & tamen non habet motum essendi similem Cælo: quia Cælum est incorruptibile, visus autem corruptibilis; Minor est ex se euidens, & concessa etiam ab alijs.

(margin, left column: 1. rō. — beside "ne Scoti: probant enim"; 2. — beside "materialis, quod tamen est falsum")

Defensio pro D. Thoma, & confutatio eiusdem. Cap. III.

Iau. IAuellus 5. libro de Anima, quæstione de obiecto intellectus possibilis, aperte ait, Scotum, & alios decipi, quia mentem D. Thomæ non perceperunt; vnde ait, D. Thomam asserere quoque obiectũ adæquatum intellectus ex natura potentiæ, esse ens; & hoc probat in quæstione prima de obiecto intellectus; quando autem D. Thomas dixit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus, loquitur de obiecto adæquato pro hoc statu, siue de obiecto motiuo intellectus pro hoc statu: manifestum est autem, quod hoc est quidditas rei materialis, & ideo frustra arguunt Scotus, & alij contra D. Thomam. Si hæc sit mens D. Thomæ, patet quod Scotus, & ipse concordes sunt, sed re vera hæc non est mens D. Thomæ, vt patet inspicienti opinionẽ eius, quàm retulimus: clarum est enim, quod loquitur D. Thomas de obiecto adæquato intellectus ex natura potentiæ, vnde assignans rationem, propter quam quidditas rei materialis est obiectum intellectus, sumpsit fundamentum à natura potentiarum cognitiuarum, non à statu, & dixit animam nostram ex eo, quod est forma materiæ, non posse cognoscere nisi ea, quæ sunt materialia: modo, quod anima sit forma materiæ, competit ei ex propria natura, & per hoc distinguitur ab

intelligentijs;ergo cum dixit obiectum intellectus esse quidditatem rei materialis, locutus est de intellectu secundum naturam potentiæ, non pro hoc statu tantũ: immò loquendo de cognitione essentiæ Diuinæ, quam secundum Theologos habebit anima nostra in alio statu, ait, quòd illam non habebit ex virtute potentiæ propriæ intellectus, sed per lumen gloriæ, & supernaturaliter: quia ex propria virtute solum obiecta naturalia intelligere potest, ergo loquitur ex natura potentiæ in quocumque statu.

Caie. Ideo Caietanus in expositione articuli quarti illius, quæstione 12. multa dicit, vt tueatur D. Thomam, & quorum maxima pars pertinet ad Theologos: tamen prout sufficit ad præsentis quæstionis dilucidationem, pauca quædam adducam, licet difficile admodum sit colligere, quæ sit eius sententia; difficultatibus enim pressus modo in hanc partem, modo in aliam se vertit. Aliter igitur respondet pro D. Th. quam Iauellus, & concedit mentem D. Thomæ esse quòd quidditas rei materialis est obiectum adæquatum intellectus nostri ex natura potentiæ, vt patet ex ijs, quæ dicit in corpore illius expositionis, & respondendo ad argumenta, & maximè ad quartum, vbi habet hæc verba. Concedo, quòd intellectus ex natura sua non potest quidditatiuè cognoscere altius quid quam sit natura animæ nostræ; cum quo tamen stat, quod potest per gratiam eleuari ad cognoscendum quidditatiuè, etiam Deum: non enim inconuenit, potentiam eleuari ad cognoscendum aliquid quidditatiuè, quod est extra obiectum quidditatiuè cognoscibile à se naturaliter. Ex his verbis apparet, quòd secũdum eum obiectũ adæquatũ intellectus ex natura potẽtię cognoscibile, quidditatiuè ab ipso est eiusdẽ ordinis, & generis, cui⁹ est anima, neque aliud ens altioris generis, vel ordinis potest intelligi, & percipi ab anima quidditatiuè ex natura animæ: anima aũt est quidditas materialis, quia est forma materiæ, & sic obiectum eius materialiter, & quidditatiuè cognitum, est quidditas rei materialis, quia est eiusdem ordinis cum anima, Si verò loquamur secundum gratiam Dei, potest quidem etiam intellectus noster Deum intelligere, & hoc est, quod dicit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus adæquatum intensiuè solum, non extensiuè, quia obiectum intellectus extensiuè est omne ens, nam anima ex propria natura non potest inteadere plus quam in quidditatem rei materialis: sed ex gratia potest extendere se ad cognitionem cuiusuis entis, etiam extra quidditatem rei materialis, & quia Scotus impugnauit fundamentũ D. Thomæ, ex quo hæc Conclusio deducitur, quod erat hoc. Potentia cognoscẽs, & obiectum cognitum, debent esse proportionata in modo essendi; ex quo postea deducebatur, quod cum anima sit forma in materia, obiectum eius est solùm quidditas materialis; Illud fundamentum nititur declarare, & corroborare, sed circa hoc multa dicit, quæ quomodo vera sint, studiosus lector discutere poterit (neque enim omnia eius dicta, & Aduersariorum non vera impugnare decreui, sed solum vbi doctrinam Scoti impugnare, & debilitare conantur) quantum tamen pertinet ad præsens negotium, inquit, quod Scotus imponit literæ D. Thomæ falsum, nempè, quòd dicat D. Thomas, debere esse æqualitatem, seu similitudinem inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se, (neque enim ait ipse hoc somniauimus) declarat deinde sensum literæ, & fundamentum D. Thomæ satis perplexè, tamen habet hæc verba (litera hic docuit, quod inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se exigitur non excessus ex parte cogniti, & sermo est de non excessu in modo essendi generico, & cognito quidditatiuè, ac naturaliter) quæ verba perspectis antecedentibus, sunt implicata satis: tamen videntur inferre secundum Caietanũ fundamentũ D. Thomæ esse hoc. Debet esse proportio inter cognitum, & potentiã cognoscitiuam, sic, quod cognitio quidditatiua obiecti, non debet excedere modum cognoscendi potentiæ, & insuper debet habere eundem modum essendi, non quidem specificè, sed genericè, ita quod debent esse eiusdem ordinis, & generis, non autem cognitum debet esse altioris ordinis, ita quod modus essendi obiecti cogniti,

gniti, excedat modum essendi potentiæ cognoscitiuæ, quia cognitio huiusmdi cogniti, excedit vires naturæ inferioris. Scotus autem arbitratur D. Thomam voluisse, quòd potentia cognoscitiua, & obiectũ cognitum sint æqualia & similia in modo essendi specifico: siue quod debeant habere naturam eiusdem speciei; vnde arguebat. Oculus videt Cælum, nec tamen habet eundem modum essendi, quia Cælũ est incorruptibile, visus corruptibilis; Ecce quòd non habent eundem modũ essendi in natura specifica, quia sunt diuersarum specierum; Sed non valet argumentum, inquit Caietanus, quia sunt eiusdem
t 55. generis in modo essendi, quia Cælum in quantum est visibile, est mixtum, & sic cognitum, nempè Cælum non excedit modum essendi oculi. Argumenta autem Scoti concludunt, quòd non possunt esse eiusdem speciei secundum se, & secundũ esse reale, & sic non sunt contra D. Thomam. Et hoc fundamento respondet ad obiectiones Scoti, contra fundamentũ ab eo adductas, quæ omnes ferè sũt Theologicæ. Ad eam vero rationẽ, quam ego ex oculo supra adduxi, inquit, patet, quòd ꝓcedit ex falso intellectu fundamenti D. Thomæ, concludit enim quod obiectũ, & potentia cognoscens, nõ possunt esse eiusdem speciei, & ordinis secundum esse naturæ, quod non negatur à D. Thoma. Ad rationes contra Conclusionem non respõdet, neque illas adducit, forsan quia putaui, quod essent extra propositum; Verum
Reijcitur. quòd hæc defensio Caietani nulla sit, facilè cõspicitur ex rationibus adductis à Scoto; Primò, ipsa Cõclusio est falsa, scilicet, quod quidditas rei materialis sit obiectũ adæquatum ex natura potẽtiæ, vt probãt rationes ibi adductæ, & præsertim illæ.

Contra responsionẽ ad rationes cõtra Cõclusionem Nulla enim potentia potest vllo modo attingere obiectũ sibi improportionatum: sed sic est quod Substantiæ immateriales per Aduersarios sunt obiectũ improportionatum, & etiam entia metaphysicalia intellectni nostro, ergo intellectus noster nullo modo potest illas attingere, neque perfecto modo, neque imperfecto, quod tamen est falsum; maior patet ex ratione obiecti adæquati, quæ superius toties dicta est, patet etiam à simili in alijs potentijs cognitiuis, nam visus non potest videre aliquid, quod non sit coloratum, neque enim perfecto, neque imperfecto modo potest videre sonum, vel saporem, quia hæc sunt extra suum obiectum adæquatum.

Præterea, desiderium nostrum naturale, non est ad cognoscendum illas Substantias imperfecto modo: sed desiderat illas cognoscere quidditatiuè, ergo ex natura potentię est inclinatio ad illas cognoscendas; hoc desiderium non est frustra, ergo dicendum est, quòd intellectus noster non est restrictus ad quidditates materiales cognoscendum ex natura potentiæ, sed vltrà se extendit, scilicet ad omne ens. Ad sunt aliæ rationes, quas non oportet recensere.

Quod etiam fundamentum, de quo est *Contra fund.* lis, sit falsum, probatur, quia vt videtur glossa hæc Caietani potest habere quattuor sensus ad summum; Primus est, quòd obiectum secundum cognitionem quidditatiuam naturalem, non debet excedere modum cognoscendi potentię cognoscentis. Secundus, quod obiectum cognosens, & potentia cognoscitiua, debent esse ęqualia in modo essendi generico: scilicet, debent esse entitatis eiusdem generis; Tertius sensus est, quod obiectum, & potentia cognoscitiua, licet non sint eiusdem generis, tamen conueniãt in modo essendi genericè, vt puta, quia vtrumque est mixtum. Quartus, quòd obiectũ, & potentia, debent conuenire in modo essendi cognito generico, scilicet, obiecto, & potentię debet competere idem genus cognoscibilitatis, vel cognitionis. Sed pro clara cognitione istius Theorematis, & pro perspiciendis erroribus Caietani, est notandum, quòd verum est quidẽ, quòd cognitum recipitur in cognoscente per modum cognoscentis, scilicet, quidquid intelligitur ab anima, intelligitur eo modo, quo ipsa anima est apta nata res intelligere: anima autem est apta nata intelligere res solum per abstractionem, & per species intelligibiles, & per phantasmata sensibilia, ideo quidquid intelligit, hoc modo intelligit, & sic lapis cognitus est in cognoscente per modum cognoscẽtis,

tis, quia recipitur in cognoſcente per ſpeciem ſuam, & mediantibus phantaſmatibus.

3. ſen ſus. Ex hoc fundamento ſequitur falſitas primi ſenſus: non enim ex hoc ſequitur, quod obiectum adęquatum potentię noſtræ intellectiuę, ſecundum quidditatiuã, & naturalem cognitionem, non debeat excedere modum cognoſcendi potentiæ ipſius intellectiuę: quia tunc nullum erit obiectum adęquatum intellectus, quia quodlibet ens imperfectiſſimum, excedit hunc modum cognoſcendi intellectus noſtri, ſecundum naturalem ſuam cognitionem quidditatiuam: quoniam ſecundum ſuam naturam eſt cognoſcibile intuitiuè, & abſque ſpecie, & abſque phantaſmatibus, & abſque ſenſuum adminiculo, & lucidiori modo, quàm pro hoc ſtatu cognoſcatur; propter enim hanc colligantiam potentiarum ſenſitiuam cum intellectu, non poteſt intellectus cognoſcere res perfectiori modo: at in alio ſtatu lucidiori, & excellentiori modo cognoſcemus res, & illa erit cognitio quidditatiua, & naturalis rebus ipſis, non ſupra vires illarum rerum; & hæc ratio apud Theologos vim habet; Pręterea, quodlibet ens eſt cognoſcibile, & in facto cognoſcitur quidditatiuè ab Angelo: quia cognitio quidditatiua rei eſt perfectior, quàm poſſit haberi de illa re; Angelus autem perfectiſſimo modo cognoſcit quodlibet ens, etiam imperfectiſſimum; & hęc non repugnat rebus, immo maximè competit. Angelus autem habet alium modum cognoſcendi diuerſum ab anima, vt patet; ergo quodlibet ens, excedit ſecundum propriam cognitionem naturalem, & quidditatiuam modum cognoſcendi potentię noſtrę intellectiuę; & hę duę rationes vitari non poſſunt à Theologo.

1. rõ. Sed Philoſophicè ex hac propoſitione deſumitur argumentatio pro nobis. Quia tunc omne ens erit obiectum adęquatum intellectus noſtri, & nullum ens excedet modum cognoſcendi potentię intellectiuę, quod ipſi negant; probatur: Quidquid intelligitur; intelligitur eo modo, quo eſt aptum natum intelligi ab anima: Probatur: nam intellectus poſſibilis eſt omnia fieri, quia hoc modo ſibi competit, ſcilicet, per abſtractionem intelligere omnia, & intellectus agentis eſt omnia facere, vt patet ex 3. de Anima, & confirmatur, quia intellectus intelligit omnia materialia, & immaterialia eodem modo, vt patet de entibus Metaphyſicalibus, & illa eſt cognitio quidditatiua, alioquin in lib. 12. Metaphyſices, in quo agitur de ſubſtantijs abſtractis, non haberemus prædicata quidditatiua de Deo, & Intelligentijs; quãdo autem de aliquo ſubiecto habemus prædicata quidditatiua, illud quidditatiuè cognoſcimus; Cum ergo omne ens recipiatur in intellectu noſtro ſecundum modum intellectus noſtri, & ſecundum quidditatiuam, & naturalem ſuam cognitionem, omne ens erit obiectum intellectus noſtri, & ſic ens in communi erit obiectum adæquatum.

Præterea, ex hoc admiſſo ſecundum eorũ 2. rõ.
intellectum, non poteſt concludi, quòd quidditas rei materialis ſit obiectum adæquatum intellectus: quia quidditas rei ſpiritualis, vt ſpecies intelligibilis & ſpecies ſenſibilis ſecundum quidditatiuam eſſentiam ſuam non excedunt modum cognoſcendi intellectus noſtri: at ipſæ non ſunt quidditates materiales, ſed ſpirituales, vt per ſe patet, & nos declarauim[9] in Theoremate de lumine, ergo obiectum adæquatum non eſt quidditas rei materialis, ſed quidditas rei ſenſibilis, vt dixit Scotus in ſecunda Concluſione, quæ quidẽ Concluſio non eſt vera, conſiderãdo capacitatem potentiæ ex natura potentiæ, ſed pro hoc ſtatu. Quod ſi Caietanus velit intelligere de obiecto intellectus pro hoc ſtatu aliquo modo poſſet conciliari, vt dictum eſt capite 2. ſed ipſe intelligit de obiecto adæquato potentiæ ex natura potentiæ.

Præterea, inquit Caietanus in eodem 3. rõ.
Cõmento, quod radix cognitionis eſt, vt virt[9] cognoſcitiua fiat res cognita: & hęc fundatur ſuper hoc, quod cognitũ eſt in cognoſcẽte per modum cognoſcentis; ex quo deducit, quod ſi natura cognoſcentis eſt inferioris ordinis, quàm natura cogniti, non poterit cognoſcere illud ex proprijs viribus quidditatiuè, quia non põt fieri illud, niſi modo ꝓprio ipſi virtuti cognoſcenti, quod eſt, non eſſe illud, niſi diminuta quadã participatione, quę ad viſionem,

sionem, id est ad cognitionem perfectam non sufficit. Hoc fundamentum Caiet. est falsum: quia verum est quidem, quod cognitio fit, quia intellectus fit res cognita: dum enim intellectus intelligit lapidem, fit lapis per similitudinem, quia recipit lapidis speciem; sed dum inquit sequi ex hoc, quod anima nostra non potest intelligere substãtias abstractas quidditatiuè, quia nõ potest fieri illas, nisi proprio modo, scilicet, per speciem, quod est fieri illas diminuitè, consequentia est falsa: quia si hæc esset ratio propter quàm intellectus non potest intelligere substantias abstractas quidditatiuè, sequeretur quod anima nostra intellectiua non posset intelligere res materiales quidditatiuè, neque seipsam, non res materiales, quia illas intelligit per suas species intelligibiles, & sic fit res materiales diminutè: neque enim anima intelligendo lapidem, fit lapis secundum esse lapidis perfecti, sed secundum esse diminutum, & per similitudinem; neque seipsam: quia intelligit se per species aliarum rerum materialium, & euadendo aliæ res diminutiuè, in illis intelligit seipsam. Hęc ergo ratio est vanissima.

2. sẽs. Secundus sensus, nempè quòd inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur proportio in modo essendi generico id est quod sint entitatis eiusdem generis (propter hoc enim D. Thom. ponit quidditatem rei materialis esse obiectum adæquatum intellectus: quia anima quoque est quidditas materialis, & sic sunt eiusdem generis in entitate) quo-

reijc. 1. rõ. que est falsus: quia intellectus noster intelligit plãtas, lapides, & mineralia, & tamen non sunt eiusdem generis cum anima, quia anima continetur sub animali, illa verò nequaquam. Dices, licet non conueniant in hoc genere proximo animali, conueniunt in remoto, scilicet, in substantia corporea. Contra à pari ergo intellectus noster poterit cognoscere ex natura potentiæ substantias abstractas, quod tu negas, quia illæ quoque conueniunt in genere remoto cum anima nostra: quia continentur sub Substantia, & sunt in Prædicamento Substantiæ, vt etiã ipsemet D. Thom. fatetur; Sed dices, conueniunt quidem in genere remoto, & Substantia, sed differunt postea: quia hęc est forma materiæ, illæ sine materia. Contra, sufficit mihi quod conueniant in genere vniuoco, quia tunc sunt eiusdem ordinis, licet per aliquas differentias postea discrepent, nam etiam homo, & leo sunt sub eodem genere, & tamen per aliquas differentias differunt; vel ergo quando dicis cognitum, & virtus cognoscitiua, debent conuenire in modo essendi generico, intelligis de modo essendi generico proximo, vel remoto: si de proximo, ergo anima ex natura potentiæ non poterit cognoscere lapides, neque ligna, quia non sunt sub eodem genere proximo; Si intelligis de remoto, ergo poterit ex natura potentiæ intelligere substantias abstractas, quia conueniunt sub genere remoto, scilicet substantia, & hoc, licet negarent Auerroistæ, tamen Thomistæ hoc admittunt: quia secundum eos oportet quod æternum, & corruptibile conueniant in genere Metaphysico, licet non Physico.

Præterea, tunc non posset intelligere ea, 1. rõ.
quæ sunt in genere proximo, quia esset extra obiectum adæquatum. Præterea, a- 2. rõ.
nima est Substantia, Quantitas, & Relatio sunt Accidentia; Accidens, & Substantia in nullo genere conueniunt, & sic differunt in modo essendi generico, & tamen anima cognoscit accidentia quidditatiuè.

Præterea, proportio obiecti ad poten- 3. rõ.
tiam cognitiuam est proportio motus ad mobile, hoc patet de obiectis aliarum potentiarum cognitarum, vt de obiecto sensuum; tunc enim sunt proportionata, cũ mouere possunt potentiam, & talis proportio non requirit similitudinem in modo esendi, sed potius dissimilitudinem, vt patet in obiectis aliarum potẽtiarum: nam alius est modus esendi visibilis, alius oculi, siue visus.

Nec tertius sensus est verus, scilicet, di- 3 sẽs.
cere, quod conueniunt in modo esendi reijc.
generico, quia ambo sunt mixta: quia si similitudo modi esendi eset ratio cur obiectum poset mouere potentiam cognitiuam, quanto obiectum eset similius in modo esendi potentiæ, tanto facilius cognosceretur ab illa potentia, & sic illa,

quæ

quæ sunt eiusdem speciei cum potentia cognoscitiua, & in proximiori genere, facilius, clarius, & distinctius cognoscerentur: at videmus oppositum, quia intellectus facilius cognoscit accidentia, quàm substantias & inter substantias illas, quæ magis distant ab homine, quàm hominem, vt lapides, plantas, &c. ex horum enim cognitione venit in cognitionem hominis.

4. resp. Si quis autem asserat Caiet. loqui in quarto sensu, scilicet, quod inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur proportio in modo essendi, cogniti, scilicet, quod obiectum, & potentia sint eiusdem cognitionis generis, improbatur. Cognitum, & potentia cognoscens, non possunt conuenire in modo essendi cognito, nisi quantum ad entitatem conueniat, quia cognitio, & modus cognoscendi sequitur rem, & qualis est res, talis est eius cognitio, siue modus cognoscẽdi eum: si enim obiectum cognitum habeat entitatem nobiliorem potentia cognoscente, excedit proculdubio potentiã cognoscentem in modo essendi cognito, vnde est alius, & nobilior modus essendi cognitioni, quæ competit Angelo, quàm animæ, ergo proportio in modo essendi cognito, reducitur ad modum essendi secũdum entitatem, ergo si inter obiectum, & potentiam per se requiritur modus idem essendi genericè cognitum, requiritur quoque modus essendi idem secundum entitatem: quia hic est radix illius, & tunc sequuntur argumenta Scoti, vt prius. Vel alio modo formetur ratio. Dicere obiectum cognitum quidditatiuè, non debet excedere potentiam cognoscẽtem in modo essendi, cognito generico (loquendo in hoc sensu) est idem, quod dicere obiectum cognitum quidditatiuè, debet esse cognoscibile eiusdem generis cognitionis, cuius est potentia cognoscẽs; at quod competat huic obiecto, & huic tale genus, vel tale cognitionis genus, oritur ex entitate talis obiecti: quia cognitio sequitur rem, & illa est vera cognitio, quæ competit rei, sicuti est; non est ergo modus cognoscendi, qui determinet rem cognoscibilem, sed entitas rei cognoscibilis, siuẽ modus essendi rei cognoscibilis est, qui determinat genus cognitionis. Ex hoc colligitur, quòd si inter obiectum cognitum requiritur proportio modi cogniti, quod hoc prouenit, quia obiectum, & potentia cognoscens, habent eandem entitatem in genere, & eundem modum essendi in genere; hoc enim est fundamentum identitatis generis cognitionis: Si ergo inter obiectum non requiratur proportio entitatis in genere, neque etiã requiritur proportio modi essendi cogniti generici, siue non requiretur, quod sint eiusdem generis cognitionis: at per argumenta Scoti probatur, quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem, non requiritur proportio entitatis, siue modi essendi, ergo neque requiritur proportio in modo cognoscendi generico, & sic ruit defensio Caietani.

Et quod respondet ad exemplum Oculi, & Cæli, quod Cælum habet eundem modum essendi visibilẽ cum oculo, non est ad propositum: quia Scotus solum adduxit illud exemplum ad probandum, quod non requiritur inter obiectum, & potentiam proportio in entitate, & in modo essendi reali, & hoc concludit per illud exemplum, quod Oculus, & Cælum sunt diuersæ entitatis, & habent diuersum modum essendi, & tamen Oculus videt Cælum. Præterea, dum dicit Caietanus, quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem, requiritur idem modus cognitionis in genere: vel intelligit, quod requiritur idem modus cognitionis in genere proximo, vel remoto: si primo modo, ergo anima non poterit cognoscere aliquam aliam rem naturalem à se distinctam. Consequens est apertè falsum. Consequentia vero probatur: quia modus cognoscendi aliarum rerum naturalium, est per proprias species: sed animæ modus cognoscẽdi est non per propriam speciem, sed per species aliorum, vt ipsemet D. Thom. & omnes fatentur, ergo modus essendi cogniti animæ, & aliarum rerum materialium, est diuersus genere proximo. Item, alius est modus cognoscendi Substantiæ, & alius Accidentis, vt in sequenti Theoremate patebit: quia Substantia cognoscitur mediantibus Accidentibus: sed Accidens per seipsum: anima au-

Solu. Caie. ad argum Scoti resp. 1. rō.

2. rō.

ma autem est Substantia, & non Accidēs, ergo non posset cognoscere Accidens. Si intelligat de genere remoto, ergo & substantiæ immateriales poterunt quidditatiuè cognosci ab anima nostra, quod ipse negat. Probatur Consequentia: quia habent eundem modum essendi cogniti quem substantiæ materiales, saltem in genere remoto: quia sicuti substantiæ materiales cognoscuntur per effectus, & accidentia naturalia, ita substantiæ abstractæ cognoscuntur per effectus, & accidentia rerum naturalium, vt patet, & eorum cognitio est quidditatiua: quia cognoscuntur per conceptus proprios, sicuti etiam de substantijs materialibus inuestigamus conceptus proprios per eorum effectus. Confirmatur: quia visus percipit colorem, & percipit illum per speciem sensibilem coloris, tamen visus, scilicet potentia visiua, non percipitur ab alia virtute cognoscente eam per speciem aliquam sensibilem, quia potentia visiua non est sensibilis, licet organum eius sit sensibile, sed solum intelligibilis, neque enim ab vllo sensu exteriori potest cognosci, neque cōsequenter à sensibus internis: quia illi solum cognoscunt ea, quæ sibi subministrantur à sensibus externis; alius est ergo modus cognoscendi coloris, alius potentiæ receptiuæ coloris: & est alius nedum specie, sed genere: quia neque per speciem percipitur, vti color, neque potentia eiusdem speciei, sed à potentia diuersa; non rectè ergo infertur ex hac propositione vera. Obiectum cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis, ergo obiectum, & potentia cognoscēs, debet habere eundem modum cognoscibilitatis; immò est omnino falsa. Probatur insuper. Angelus cognoscit res materiales, & sic res materiales recipiuntur in Angelo per modum, quo Angelus cognoscit res, ergo res materiales, & Angelus, debent habere eundem modum cognoscibilitatis? at patet, quòd non sequitur, sed est falsissimum: solum sequitur ex hoc fundamento, quod potentia cognoscens, non potest cognoscere res, quibus est incompossibilis modus, quo talis potentia cognoscit, vt substantia à sensu.

Obiectiones nonnullæ aduersus opinionem Scoti adducuntur, & reijciuntur; & an verum sit obiectum Intellectus, aperitur. Caput Quartum.

ADuersus opinionem Scoti superius explicatam, & probatam, quod Ens sit obiectum Intellectus nostri adæquatum, solent fieri variæ obiectiones, præsertim autem istæ ex Alphonso Toletano 3. de Anima, quæstione 1. desumptæ.

Primò ergo impugnat opinionem in se, quò ad Conclusionem principalem. Illud non est obiectum adæquatum Intellectus nostri, quod excedit improportionabiliter capacitatem intellectus nostri. Huiusmodi est Ens in tota sua latitudine, vt dicitur de Deo, & Creatura, ergo. Maior est euidens. Minor probatur: quia Ens in tota sua latitudine est obiectum adæquatum Intellectus Diuini, ergo excedit capacitatem Intellectus Creati. Consequentia patet: quia Intellectus Diuinus excedit in infinitum capacitatem Intellectus Creati, ergo obiectū eius quoque excedit in infinitum capacitatem Intellectus Creati.

Confirmatur: Quia quandocumque duo Intellectus se habent per modum excedentis, & excessi, quidquid adæquat capacitatem excedentis, excedit capacitatem excessi: sic se habent Intellectus Diuinus, & humanus, ergo. Minor principalis probatur; quia Ens in sua latitudine continet Ens finitum, & infinitum: solus autem Intellectus Diuinus intelligit infinitum, ideo Ens in tota sua latitudine adæquat Intellectum Diuinum, & sic excedit Intellectum creatum.

Secundò. Si obiectum adæquatum Intellectus nostri esset Ens in sua Communitate, sine aliqua restrictione, sequeretur, quòd Intellectus noster posset cognoscere Diuinam Essentiam, quæ est infinita, sub ratione infinita. Consequens est falsum, ergo. Consequentia probatur: quia infinitum continetur sub Ente in Communi accepto; infinitum enim est Ens. Falsitas Consequentis est euidens: quia sequeretur, quod Intellectus humanus

manus esset infinitus, quod est impossibile.

3. rō. Tertiò. Si Ens sub ratione Entis esset obiectum adæquatum Intellectus humani, & creati, sequeretur, quòd Ens infinitum, non esset adæquatum Intellectui creato, sed excederetur ab Intellectu creato: ex quo sequeretur, quod Intellectus creatus esset plus quam infinitus; Consequens est apertè falsum; ergo. Consequentia probatur; Nullum membrum contentum sub obiecto adæquato alicuius potentiæ, adæquat illam potentiam: sed sic est, quòd infinitum est pars subiectiua entis in Communi, Ens enim in Communi continet sub se Ens finitum, & infinitum, ergo infinitum Ens, non est adæquatum obiectum intellectus creati, sed exceditur ab illo.

4. rō. Quartò. Si Ens inquantum ens, esset obiectum adæquatum Intellectus, sequeretur dari potentiam naturalem passiuã, cui non responderet potentia actiua naturalis: Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Consequentia probatur: Quia Veritates Theologicæ sunt Entia scibilia, & tamen naturaliter sciri non possunt, sed necesse est reuelari ab Agente supernaturali creato, Intellectus habet potentiam passiuam ad has veritates perficiendas, & non habet actiuam. Falsitas Consequentis probatur: quia nisi daretur potentia actiua proportionata potentiæ passiuæ, illa potentia passiua frustra daretur in rerum natura.

Præterea, potentia passiua naturalis, & potentia actiua naturalis, non potentia supernaturalis, sunt Correlatiua, ergo, posita potentia passiua naturali, debet poni potentia actiua naturalis ei respondẽs, quia Relatiua sunt simul natura, & est impossibile dari vnum Relatiuum, sine suo Correlatiuo.

5. rō. Quintò. Opinio Scoti nullum ponit discrimen in Ente quatenus est obiectum Intellectus Diuini, & quatenus est obiectum Intellectus Creati, quod omninò est impossibile.

6. rō. Sextò. Ponit Scotus multa fundamenta falsa. Primum, quia ponit Ens habere differentias, per quas descendit in ista specialia. Secundo, quia ponit, quòd Ens non prædicatur quidditatiuè de passionibus, & differentijs transcendentibus. Tertium, quia dicit Ens esse vnius rationis ad Deum, & Creaturas, quæ omnia videntur falsa, vt suis locis ostendere se aiunt.

Cæterum istæ obiectiones, quæ potius Theologicæ sunt, quàm Philosophicæ, ex dictis supra, facilè solui possunt: magis tamen facilè soluuntur ex prima disputatione primi libri Sententiarum, ex declaratione 1. Argumenti principalis Scoti, quod est illud idem, quod primo hic conficitur ab Alphonso, & ab alijs: & proinde ego aliàs hæc argumenta neglexi, nunc adduco, vt quibusdam satisfaciam. Solu.

Ad Primum negatur Minor. Ad probationem respondetur, quòd aliud est obiectum naturalis inclinationis, & naturalis capacitatis; & aliud est naturalis attingentiæ; Ens est obiectum adæquatum Intellectus creati primo modo tantum; secundo modo est obiectum adæquatum Dei. Quod autem Ens in sua latitudine, sit obiectum adæquatum primo modo, patet: alioquin Intellectus creatus non posset recipere cognitionem vllam Entis infiniti, vt infinitum est: sicut visus non potest percipere vllam cognitionem soni, quia est extra suum obiectum adæquatum. Et cum arguitur, Ens in tota sua latitudine est obiectum adæquatum Intellectus Diuini, ergo excedit potentiam creatam, & ideò illi non adæquatur in capacitate, sed excedit. Ad 1.

Respondeo ex Scoto in primo, distinctione prima, quæstione prima, ad tertiũ principale, quod idem est obiectum adæquatũ Intellectus Diuini, & Creati, quò ad capacitatem, sed est diuersum, quò ad attingentiam: quia illud idem obiectum cuius vterque intellectus est capax, maiori modo est attingibile à Diuino, quàm à Creato; ideo obiectum intellectus Diuini, non est maius in se, neque quò ad capacitatem, sed quò ad actum attingẽtiæ; quia Diuinus illud attingit secũdum omnem modum quò est cognoscibile, non sic Creatus. Exemplum: Visus aliquis perfectus videt album, vt centum, aliquis

alius visus cæcutiens, videt illud album, vt decem tantum, obiectum vtriusque visus est idem in ratione obiecti, & ratione capacitatis; sed ratione attingentiæ, & perfectionis, actus est maior respectu visus perfecti, quàm visus cæcutientis. Ita Ens in sua latitudine est obiectum intellectus Diuini, & Creati, & nullum est discrimen: sed ratione attingentiæ, & actus circa illud maius est respectu intellectus Diuini, quàm Creati, quia Diuinus illud percipit sub perfectissima ratione, & omnimodo, intellectus Creatus imperfectissimè, & non omnimodo.

Ad 2. Ad secundum negatur consequentia: quia ad cognoscendum essentiam infinitam, & maximè sub ratione infinita, requiritur virtus actiua in intellectu: non sufficit enim capacitas infinita: intellectus autem creatus habet actiuitatem finitam, ideo non potest attingere obiectũ infinitum; tenendo autem intellectum solum passiuè concurrere ad intellectionem Dei claram, dico, quod si visio creata infinita dari posset, intellectus creatus illam recipere posset, propter suam capacitatem infinitam: non potest ergo habere infinitam cognitionem; quia illa dari non potest in se, non quia intellectus illius non sit capax, si daretur.

Ad 3. Ad Tertium. Negatur Consequentia. Ad Probationem respondetur: quod ens infinitum, est pars subiectiua entis in Cõmuni, non vt species essentialiter distincta ab alia specie sub eodem genere, sed vt totum distinguitur à parte: ens infinitum enim se habet veluti totum respectu entis finiti; quia ens diuiditur in illa per gradus intrinsecos, vt albedo in albedinẽ, vt centum, & in albedinem vt decem, ideò, potentia, quæ habet pro obiecto adæquato Ens, habet etiam pro obiecto adæquato Ens infinitum, & sic ex neutra parte est excessus.

Ad 4. Ad Quartum. Negatur falsitas Consequentis: quia sufficit, quod in tota coordinatione entium, detur agens ipsam deducens ad actum; Et per hoc patet ad primam probationem Consequentis, quod frustra non datur. Ad secundam dicitur, quòd potentia actiua, & passiua sunt Relatiua, ideò posito vno, ponitur & reliquum; at potentia actiua naturalis, & passiua naturalis, non sunt relatiua: vndè sæpè potentia passiua naturalis, deducitur ad actum per potentiam actiuam supernaturalem, vt in proposito.

Ad 5. Ad Quintum patet ex dictis. Ad primum, quomodo Ens est obiectum Intellectus Diuini, aliter, quàm Humani, licet sit obiectum vtriusque adæquatum: quia Diuini est obiectum adæquatum inclinationis, & attingentiæ perfectæ, Humani est tantum obiectum adæquatum inclinationis.

Ad 6. Ad Sextum iam dictum est de vnaquaque illarum difficultatum in proprijs locis, & Theorematibus, ideo non sunt repetenda.

An verũ sit obiectum intellect⁹. Ex dictis patet, quòd Verum non est obiectum intellectus propriè loquendo: quia non continet sub se omnia intelligibilia; Verum enim, quod est relatiuum, scilicet, conformitas rei ad Intellectum, est passio entis, ideò non continet sub se entia absoluta intelligibilia, neque ipsum ens cum sit eius passio: passio autem non continet sub se suum subiectum, potest tamen aliquo modo dici Verum esse obiectum inellectus: quia Verum est passio entis, quòd est obiectum adæquatum Intellectus, & illi inest in ordine ad Intellectum. Ens enim pro tanto dicitur Verũ, quia est intelligibile ab Intellectu eo modo quo est.

An bonũ sit obiectum volũtatis. Sed de hac re, & de obiecto Voluntatis, an sit Bonum, seorsum tractamus in disputatione. An Intellectus sit potentia nobilior Voluntate; vel è conuerso: res enim hęc eget multa discussione, ideò non potest hic pertractari.

THEOREMA LXXXVI.

Singulare non cognoscitur pro hoc statu, sub conceptu proprio singularitatis, cognitione abstractiua.

Exponitur sententia Scoti cum suis fundamentis; & rationes in oppositum soluuntur. Cap. Unicum.

HÆC propositio habetur in Scoto pluribus in locis, in libris Sent. & præser-

præsertim 2.Sent.dist.3.quæst.11.soluen-
do secundam rationem pro Henrico; vbi
dicit, quòd licet singulare sit per se cogno
scibile, non tamen intellectus noster illud
cognoscit pro hoc statu; quia hoc est im-
perfectionis in intellectu nostro; sed in a-
lio statu, vbi intellectus non erit imperfe-
ctus, illud cognoscet. Sed clarius habetur
4. Sententiarum, distinctione 45. quæ-
stione 3. respondendo ad tertium princi-
pale, vbi dicit, quod singulare est cogno-
scibile sub proprio conceptu singularita-
tis cognitione abstractiua, sed non pro
hoc statu. Sed clarissimè ponitur in 3. Sen
tentiarum, distinctione 10. quæstione 3.
respondendo ad vltimum principale, vbi
docet, quam ob causam intellectus ani-
mæ Christi cognoscebat singularia sub
proprio conceptu singularitatis cognitio-
ne abstractiua: intellectus autem noster
hoc non posset efficere in via. Hanc Con-
clusionem ponit etiam apertè in 7. Meta-
phys. quæst. 15. & eam probat; & licet ea,
quæ in quæstionibus illis Metaphysicali-
bus dicit, sint valdè suspecta, quia sunt
valdè implicata, neque clara, sed vt plu-
rimum, quid velit asserrere cognoscere
sit impossibile: tamen hæc in re est satis
dilucidus, & clarus, ideò poterit vnusquis
que eum locum videre. Ratio fundamen-
talis huius Conclusionis est hæc adducta
in 3. Sent. loco citato, & etiam 1. Senten.
distin. 3. quæstion. 6. respondendo ad pri-
mum principale, & in Metaphysica: quia
intellectus noster pro hoc statu, non in-
telligit rem nisi eo modo, quo sibi præsen
tatur à phantasmatibus: quia nihil est in
intellectu, quin prius fuerit in sensu; ne-
que enim intellectus potest ferre se in a-
liquam entitatem sine sensu, & hoc eue-
nit loquendo Philosophicè propter ordi-
nem, & connexionem naturalem poten-
tiarum, quæ sic sunt dispositæ: sed secun-
dum Theologos dicimus, quòd euenit
propter peccatum; vt ait Scotus ex Augu
stino 1. Sent. d. 3. q. 3. parum ante quam
soluat argumenta principalia; sed stando
in Philosophia, dicimus, quòd intellectus
coniunctus, in hoc statu, non intelligit rē,
nisi eo modo, quo sibi præsentatur à phan
tasmate: phantasma autem non repræ-
sentat rem sub conceptu proprio singu-
laritatis, sed solum sub conceptu naturæ
specificæ, & vniuersalis; & ratio huius est:
quia natura singularis, siue singularitas,
non est ratio motiua potentiæ sensitiuæ,
sed natura specifica, licet natura specifi-
ca non moueat, nisi vt est existens in sin-
gulari, vt optimè declarabo in sequenti
Theoremate ad mentem Scoti, & re vera
secundum veritatem, vbi ostēdam, quod
sensus non cognoscit singulare sub ratio-
ne singularitatis: ita quod veritas huius
Theorematis pendet ex veritate sequen-
tis Theorematis. Habemus ergo, quod
intellectus pro hoc statu, siue in via Phi-
losophi, qui non nouit alium statum, quā
præsentem, quod intellectus non potest
cognoscere singulare sub conceptu singu
laritatis, loquendo de cognitione abstra-
ctiua; quia à phantasmate non potest ab-
strahere conceptum proprium singula-
ritatis, non enim potest sub alio concep-
tu intelligere rem, nisi sub eo, quo res mo-
uet sensum: at singulare non mouet sen-
sum, sed solum natura specifica est quæ
mouet sensum: & sic intellectus solum ab-
strahit conceptum vniuersalem; Vnde si
quis quærat, quid est Socrates, determi-
natior conceptus, quem possim adduce-
re, est dicere, Socrates est animal rationa-
le hoc: hic non est conceptus proprius So
cratis, sed competit etiam Francisco, &
alijs indiuiduis, demptis conditionibus
accidentalibus, quæ non pertinent ad
quidditatem, & conceptum essentialem.
Possumus tamen pro hac Conclusione 1. rō.
arguere specialiter sic. Ex Scoto in 7. Me-
taph. quæst. 15. Omnis potentia cogno-
scens aliquod obiectum sub propria ra-
tione: potest illud cognoscere, & distin-
guere à quocumque alio, circumscripto
omni alio, ipso obiecto solo manente: sed
sic est, quòd intellectus noster non est hu-
iusmodi respectu singularis, ergo non co-
gnoscit singulare sub propria ratione sin-
gularitatis; Maior est clara per se; Minor
probatur inductione; Accipiatur singula-
re signatum, vt Socrates, circumscriba-
mus à Socrate locum, tempus, figuram,
& omne aliud accidens, quod non est ip-
samet singularitas Socratis tunc intelle-
ctus noster nesciet distinguere Socratem
ab alio singulari eiusdem speciei, si ei
ostenda-

ostendatur, circumscriptis similiter, loco, tempore, &c. Non est ergo dicendum, quòd intellectus noster cognoscat illud singulare sub proprio conceptu singularitatis.

2. rō. Hoc etiam clarum est experiētia, quia pro tanto nos cognoscimus aliquod singulare signatum, & scimus illud distinguere ab alijs, quia intuemur in illo accidentia, quæ non intuemur in alijs; quòd si circumscribamus illa accidentia, profectò ignoramus illud singulare, neque scimus illud distinguere ab alijs eiusdem speciei, neque alterius. Hinc apparet confirmatio Theorematis 84. quia cognitio, quam nunc habemus de singularibus, est cognitio intuitiua, quia illa singularia intuetur intellectus noster in specie sensibili: sed non potest intellectus abstrahere ab illa specie sensibili conceptum proprium singularitatis, sed solum conceptum vniuersalis, & sic pro hoc statu non possumus abstractiuè cognoscere singulare sub proprio conceptu, licet intuitiuè cognoscamus singulare vt singulare: sed hæc cognitio intuitiua non est scientifica, sed abstractiua est scientifica; Neque istæ duæ cognitiones coincidunt, vt supra dixi, ideo non valet dicere: cognoscimus singulare intuitiuè, ergo abstractiuè: quia cognoscere singulare intuitiuè, est intueri naturam singularem tantum in accidentibus materialibus inuolutam, sed non secundum conceptus particulares; Sed cognoscere singulare abstractiuè sub proprio conceptu, est cognoscere propriè singularem naturam secundum conceptus particulares, vt puta Socrateitatem sine vllis accidentibus, & conditionibus materialibus. Hinc etiam facilè conspicitur, quomodo singulare cognoscitur ab intellectu: nam cum phantasma offertur intellectui, intellectus cognoscit illud phantasma singulare intuitiuè, quia intuetur illud totum, quod sibi à phantasia præsentatur, hoc totum autem est singlare; hoc facto, intellectus agens vult illud singulare cognoscere quid sit, & sic quodammodo reflectit se suprà singulare, & auxilio sensus incipit abstrahere cōceptus ex illo singulari, siuè formare conceptus de illo: nam abstrahere, est formare conceptus vniuersales, vt suo loco dicam, & primo abstrahit conceptum speciei specialissimæ, & hic incipit cognitio abstractiua: deinde conceptum vniuersalem, speciei proximum, & sic ascendit, vt diximus in quæstione de primo cognito, vsque ad magis vniuersale; modo quando intellectus in initio cognitionis abstractiuæ percipit conceptum speciei specialissimæ, singularis dicitur cognoscere singulare, quia cognoscit eo modo, quo potest, cum non possit cognoscere illud sub proprio conceptu singularitatis. Habito ordine confuso reflectitur, & descendit vsque ad speciem specialissimam, ibi autem circa singulare laborat iterum, vt abstrahat conceptum proprium, & distinctum singularitatis, & cum illum habere non possit, cognoscit singulare sub natura specifica cum differentia indiuiduali in communi, id est vt est indiuiduum vagum, & hic est determinatior cōceptus, quem de singulari pro hoc statu habere possimus, qui conceptus vt patet, non est proprius, & quidditatiuus conceptus Socratis, vel Francisci, sed indiuidui vagi, & indiuidui in communi; nam de Socrate verum est dicere: est aliquis homo, &c. Sed conceptus proprius, & particularis Socratis, qui non possit alijs competere, non potest haberi, vt probatum est.

Quō singulare cognoscatur ab intellectu.

Et sic ad omnia argumenta respondere possumus, quę probant, quod singulare cognoscitur ab intellectu, quod verum est, quòd cognoscitur cognitione intuitiua in principio, non abstractiua: loquendo etiam de abstractiua, dicimus, quòd cognoscitur etiam cognitione abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, & sic patet ad omnia argumenta Gregorij, & Ocham.

Ad argumenta, quæ pbāt singulare cognosci ab intellectu.

Quò etiam ad ordinem cognitionis dico, quod singulare est primum cognitum cognitione intuitiua, deinde etiam abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptu speciei specialissimæ, & tunc dicere, singulare est primum cognitum, est dicere, primum cognitum est species specialissima: quia conceptus primus, qui percipitur ab intellectu de singulari, est conceptus speciei specialissimæ; quòd autem intelle-

ctus intueatur singulare, & illud cognoscat cognitione intuitiua, non repugnat huic, quod dicimus intellectum non cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua: qa illa cognitio intuitiua, non est apprehensio alicuius prædicati, vel conceptus singularis, sed simplex intuitio, vel vt propriè loquar, motio intellectus à singulari, ideo non repugnat, quòd intellectus moueatur à phantasmate, & sic inspiciat singulare phantasma, & tamen cum intellectus postea incipit intelligere conceptus, & prædicata illius singularis, quæ est cognitio abstractiua, incipiat à minus vniuersalibus.

Cōtra hanc determinationē sunt multæ rationes, quarum maximā partem adduximus, & soluimus in Theoremate de primo cognito; sed adhuc nonnullæ aliæ supersunt, quas soluere non erit inutile ad maiorem dilucidationem Theorematis. Arguit Franciscus Piccolom. lib. 1. de

1. rō. in oppositū Humana mente, cap. 16. specialiter sic. Facultas, comparans duo inter se, & cognoscens differentias, & similitudinem illorum inter se, cognoscit illa distinctè, sed sic est, quod homo cognoscit vniuersale, & singulare, & ponit differentiam inter illa, & similitudinem, & hæc cognitio non fit per sensum, quia sensus non cognoscit vniuersale, ergo hoc facit per intellectū, & mentē, ergo intellectus cognoscit singulare distinctè, vt contradistinguitur ab vniuersali; & consequenter, vt singulare est, ergo intellectus quoque cognoscit singulare.

2. Secundò. Intellectus corrigit sensum 3. de Anima, tex. 57. & confirmatur experientia: quia sensus videns virgā in aqua, iudicat eam esse flexam, quam tamen nō esse flexā, cognoscit intellectus, & sic corrigit sensum: sed virtus dirigens aliquam potentiā circa aliquid, debet cognoscere illud, de quo fit directio, alioquin se haberet, vt si Scita instrueret Arabum, & vnus non intelligeret quid denotent voces alterius, sed sensus cognoscit singularia.

3. Tertiò. Intellectus format inductiones ex singularibus, ergo cognoscit singularia. Reliqua argumenta soluta sunt in Theoremate.

Quartò. Omnia, quæ nos noscimus, ex accidentibus noscimus, ex accidentibus propriæ speciei elicimus propriam notionem speciei, ergo ex accidentibus particularibus, venimus in cognitionem substantiæ particularis. 4.

Quintò. Scotus ex sententia Arist. statuens pro obiecto Mentis Ens, videtur sibimet aduersari, dum dicit pro hoc statu mentem non posse cognoscere singularia sub propria ratione, siquidem, & sub propria ratione singularitas est Ens. Ad hæc argumenta facilis est responsio. 5.

Ad primum concedo, quod intellectus cognoscit differentiam, quæ est inter vniuersale, & singulare in communi, & hoc concludit argumentum; sed nego, quod intellectus cognoscat conceptum propriū huius singularis, vt Socratis, vt Socrates est, & dico, quod illum non cognoscit, & de hoc nos loquimur.

Sed dices. Intellectus distinguit Socratem à Francisco; dico, quòd distinguit: quia cognoscit naturam specificam hominis non esse totam in hoc indiuiduo, sed partem, & sic distinguit Socratem à Francisco, quia cognoscit Socratem esse hominem hunc, & Franciscum hominem hūc, sed non cognoscit propriam naturam singularem Socratis, neque Francisci.

Ad secundum dico, quod concludit intellectum cognoscere singulare, sed non concludit, quod cognoscat illud sub ratione singularitatis, vt patet, cum neque sensus eum hoc modo cognoscat.

Ad tertium dico, quod facit pro nobis, quia ex eo quod intellectus in singularibus solum cognoscit conceptus vniuersales, ideo facit vniuersale per inductionem.

Ad quartum dico, quod hoc argumentum facit pro me, quia verum est quod ex accidentibus venimus in cognitionem substantiæ, sed adhuc est difficultas de accidentib. particularibus, & singularibus: dico enim, quod non cognoscimus accidētia singularia sub proprio cōceptu singularitatis, nō enim nouimus cōceptum particularem proprium huius albedinis, qui non conueniat huic alteri albedini: & propterea dico, quod cum nos non cognoscamus accidētia sub propria natura

singularitatis, sed sub rationibus vniuersalibus, ita etiam non manifestant substãtiam singularem sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptius vniuersalibus.

Ad quintum dico, quod Scotus supponit, quod ens sit obiectum adęquatum potentię intellectiuę ex natura potentię, & ideo sequitur, quod singulare sub propria ratione singularis, est cognoscibile, & hoc non negat Scotus: sed non propter hoc sequitur, quod intellectus actu attingat cognitionem illam singularis sub natura singulari, pro hoc statu: quia multa alia sunt scibilia, de quibus non potest haberi scientia, propter varia impedimenta prodeuntia non ex natura obiecti, neque potentię, sed ratione mediorum, & sic nõ sibi repugnat Scotus.

THEOREMA LXXXVII.

Obiectum sensus est singulare, non sub ratione singularitatis, sed sub ratione vniuersalitatis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propositum, & aliorum obiectiones reijciuntur. Caput Primum.

Scotus varijs in locis sustinet, quòd obiectum sensus non est aliquid sub ratione singularitatis, sed aliquid sub ratione vniuersalitatis: & dimissis aliorum probationibus. Scotus præcipuè hoc probat in 2. Sentent. dist. 3. quæstione 1. ad literam C. sed prius declaremus Theorema.

Notandum est, quod in singulari duo sunt. Primò, est ipsa singularitas, siuè differentia indiuidualis, quæ contrahit naturam communem. Secundò, ibi est natura communis, quæ præcedit ipsam differentiam indiuidualem: vt exempli gratia in Socrate est humanitas, quia est homo, & est differentia indiuidualis, quæ contrahit humanitatem, & facit illam particularem, & indiuiduam, quæ est Socrateitas, natura communis, vt diximus in proprio Theoremate; habet vnitatem, quia est vna, quæ tamen vnitas est minor vnitate numerali, quia vnitas numeralis est vltima vnitas; est etiam maior vnitas quacumque vnitate vniuersali, vt in accidentibus; exemplum est: Albedo est natura communis, hæc albedo est particulare, contractum per differentiam indiuidualem, quæcumque illa sit: quando ergo singulare sentitur, & mouet sensum, non mouet sensum sub ratione singularitatis, id est illa singularitas, & principium singularitatis nõ est ratio motiua sensus: sed est illa natura communis realis, quæ est in hoc albo, vt albedinis natura; Et si queratis, quid ergo ibi agit singularitas, cum non sit ratio motiua sensus? Respondet Scotus in 1. Sent. dist. 3. quæst. 6. respõdendo ad primum principale, quòd singularitas est conditio agentis, non ratio agendi: quia, vt videbimus, actiones sunt singularium: quia licet natura communis sit ratio agendi, tamen est singulare, quod agit; adeo quod est principium actionis, vt quod, & propter hoc singularitas dicitur conditio agentis, non ratio agendi; requiritur ergo in obiecto singularitas, vt conditio agentis, non vt ratio agendi, quod est, ac si dicamus, vt ait Antonius Andræas singularitas est causa sine qua non: quia sine singularitate non potest obiectũ sentiri, vt albedo videri, &c. 1. metaph. q. 8.
Positio hoc modo intellecta probatur à Scoto in 2. Sent. dist. 2. quæst. 1. ad C. Et nota, quod hoc argumentum formaliter nõ est in Scoto ibi, sed in virtute, aliud enim intendit ibi Scotus. Potentia cognoscens aliquod obiectum sub ratione singularitatis, potest illud distinguere à quocumque alio, quod non est ipsum numero, sed sic est, quòd sensus non potest distinguere obiectum, quod cognoscit ab alio, quod non est numero idem cum ipso, ergo non cognoscit obiectum suũ sub ratione singularitatis; Minor probatur: quia radij Solis sunt distincti numero, sensus visus cognoscit radios Solis, nec tamen scit illos distingnere ab inuicem numero, ergo non cognoscit illos sub ratione singularitatis. 1. rõ.

Item, si per potentiam Diuinam ponerentur duo alba, aliqua in eadem qualitate, & quantitate, quæ essent penitus similia circumscriptis loco, situ, &c. sensus visus non iudicaret illa esse duo alba distincta, Confirm.

stincta, sed vnum: at hoc esse non posset, si cognosceret illa sub ratione singularitatis, ergo est verum, quòd sensus visus cognoscit obiectum solum sub ratione vnius conceptus realis, qui est communis, scilicet sub ratione naturæ communis, ita quod obiectum per se sensus motiuum formaliter est natura communis.

2. Secunda ratio potest deduci ex Scoto 2.Sent.dist.24.quæst.1. ad secundum. Si singularitas esset obiectum, siue ratio obiectiua sensus, sequeretur, quòd quot sunt singularia, tot essent obiecta sensus: sed sic est, quod vnusquisque sensus solum habet vnum obiectum, ergo. Consequentia probatur: nam sensus distinguuntur per obiecta; colligitur ergo, quòd obiectum debet esse aliquod commune vniuersale, in quo omnia singularia conueniant.

3. Tertiò, potentiæ distinguuntur per obiecta, siue ostenduntur distinctæ per obiecta: quia distinctio illa per obiecta, est à posteriori: at non potest ostendi esse distinctas per singularia, tum quia quot sunt singularia, tot deberent esse potentiæ sensitiuæ: tum, quia singulare idem est obiectum visus, soni, tactus, & huiusmodi, ergo sensus non distinguuntur per singularia, & consequenter singularitas non est ratio obiectiua sensus.

4. Quartò. Sicut se habet potentia materiæ respectu formarum eiusdem rationis, ita potentia cognoscitiua respectu obiectorum eiusdem generis: sed sic est, quod potentia materiæ respectu formarum eiusdem generis, est vna, non numero, sed in vniuersali genere, ergo potentia sensitiua respectu obiectorum eiusdem generis, erit vna, non numero, sed genere illis obiectis respondens; obiectum ergo non erit aliquod vnum numero, & singulare, sed aliquod vnum vnitate vniuoca, scilicet natura communis.

Opin. Zim. Zimara in Adnotationibus in Iandunum 3. Metaph. errore 2. soluendo argumentum quintum pro Scoto, contra hãc determinationem arguit, & rationes *1. rõ.* Scoti soluit. Primò arguit, quòd obiectũ sensationis sit singulare, non natura communis; sic, omnis sensatio extra animam est singularis, ergo obiectum à quo causatur, est singulare, & mouet potentiam per vnitatem numeralem, non per vnitatem minorem vnitate numerali. Antecedens patet; Consequentia probatur ex Arist. in 2.Phys.tex.38.& 5. Metaph.tex.3. Particularium causæ sunt particulares, & vniuersaliũ etiam causæ sunt vniuersales.

Secundò, & hæc est principalis ratio, & fundamentum eius, non datur vnitas naturę specificę distincta ab vnitate numerali, quæ sit vnitas realis, nempè vnitas naturæ specificæ, qualem existimat Scotus dari, sed omnis vnitas realis est numeralis; vnitas autem specifica est rationis: quia vniuersalia fiunt ab intellectu, non autem ex se in re sunt, & sic vnitas specifica, vel generica, fit ab intellectu; at obiectum mouens potentiam sensitiuam, debet esse vnum vnitate reali, ergo solum singulare, quod est vnum vnitate numerali, est obiectum sensus, non natura specifica; Quòd autem non detur natura specifica communis, vel generica, habẽs propriam vnitatem præter opus intellectus, probat ibi longo sermone; De qua re habuimus propriam disputationem in proprio Theoremate. 2.

Tertiò arguitur per auctoritatẽ Arist. 1.Post.tex.45. vbi apertè docet, quò sensus non cognoscit vniuersalia, sed solum singularia; tunc sic. Frustra ponitur illud esse obiectum sensus, quod non cognoscitur à sensu: sed vniuersale ex Aristotele in prædicto loco, non cognoscitur à sensu, ergo vniuersale, siuè natura specifica, non est obiectum sensus. 3.

Ad rationem verò Scoti primam, respondet ad Minorem: quod si sensus visus non potest discernere vnum radium Solis ab alio radio, non est, quia radius singularis non moueat sensum visus, sed hoc prouenit, quia isti radij non sunt distincti loco, neque subiecto ad inuicem: natura autem, & conditio sensus est, vt in cognitione abstrahat à materia, non à conditionibus materiæ; conditiones autem materiales sunt existentia, locus, tempus, &c. ideo hi radij, quia non sunt loco, neque subiecto distincti, neque seiunctim existentes, hinc fit, quod sensus non potest cognoscere illos radios distinctos ab inuicem numero. *Ad 1. rõnẽ Scoti.*

Ad aliud de duobus quantis,ait, quòd casus secundum Aristot. est impossibilis: quia daretur penetratio corporum, quę est impossibilis; Vel aliter, quod hoc prouenit:quia tunc sensus decipitur, sicut sępè decipitur in iudicando vnum esse duo.

Reijcitur. Sed quod hæc opinio Zimarę sit absurda,& opinio Scoti verissima, conspicitur ex hoc, quòd hęc responsio allata nullius est momenti:ait enim,quod vnitas singularis est,quæ mouet sensum, sed non potest sensus illam percipere sine conditionibus materialibus, licet illum cognoscat sine materia;& ad argumẽtum ait,quod sensus visus mouetur à radio singulari,siue ab vnitate numerali radij:sed quia cõditiones materiales sunt permixtæ, vt locus,& subiectum, existentia, & cætera, hinc fit, quòd non potest distinguere vnũ radium ab altero.

Contra ex hac responsione sequitur, quod sensus non cognoscit singularis entitatem, neque ab illa mouetur; nam si sensus semper cognoscit obiectum cum conditionibus materialibus, ergo cum non cognoscit conditiones materiales obiecti,non cognoscit obiectum; Hæc consequentia est clara ex dictis, & concessis; subinfero:at per te dicitur, quòd cum Oculus videt radios Solis, non cognoscit conditiones materiales vniuscuiusque illorum: quia dicis, quòd sunt permixtę, & indistinctæ, & quòd hac ratione visus non potest cognoscere vtrum iste radius sit alter ab illo numero, quia non sunt in diuersis sitibus,& locis, ergo sensus visus non cognoscit illum singularem radium sub ratione singularitatis.

Præterea, vel istæ conditiones materiales singularis sunt de intrinseca ratione entis singularis, vel non:non est dicendũ quòd sic:quia illæ sunt posteriores entitate singulari, ab illa enim fluunt, & sunt accidentia: illi ergo non sunt de interna ratione illius: sed omne prius potest cognosci absque suo posteriori, ergo entitas singularis radij, potest cognosci à visu, licet visus non cognoscat conditiones materiales radij,& poterit cognoscere entitatem singularis illius radij, & sic distinguere illum à cæteris absque eo,quòd cognoscat conditiones materiales illius; at hoc non efficit, ergo singularitas non mouet ipsum.

Ad 1. ronẽ. Ad eius rationes. Ad primam dico, quod si concludit, valet etiam de intellectu:quia omnis intellectio est singularis; quæcumque enim intellectio est vna numero, & singularis, ergo obiectum intellectus producens talem intellectionem, debet esse singulare; Quòd si velit dicere, quod intellectio vniuersalis, quia est de obiecto vniuersali, à pari ego dicam de sensatione, quòd est vniuersalis, quia est de natura communi, sed est in conditionibus singularibus, quia illæ sunt conditiones agentis, ideò ad Aristotelem dico, quod per effectum vniuersalem intelligit effectum communem;hic enim est à causa vniuersali,& communi, sicut effectus particularis prouenit à causa particulari: neque enim causa particularis effectum communem producere valet, & sic effectus particularis est à causa particulari, & vniuersalis ab vniuersali. Vel est dicendum, quòd causam vniuersalem producere effectum vniuersalem, potest contingere duobus modis, scilicet, formaliter,vel obiectiuè. In proposito natura communis existens in singulari, producit sensationem, quæ formaliter est singularis,& vna numero, sed obiectiuè est vniuersalis,quia est circa obiectum commune.

Ad 2. Ad secundam rationẽ dictum est proprio quæsito.

Ad 3. Ad tertiam dico, quòd pro tanto dicimus sensum non cognoscere vniuersalia, quia, quod à sensu cognoscitur, sub conditionibus vniuersalibus non cognoscitur,vt dictum est suprà.

Dubitationes. Sed contra hãc determinationem sunt multę obiectiones. Prima, quia tunc nulla esset differentia inter obiectum sensus, & intellectus: quia intellectus est circa vniuersale,ergo intellectus,& sensus haberent idem obiectum. Accedunt multæ auctoritates Arist. quę sonare vidẽtur,quod sensus sint circa singularia: nam Arist. 1. Metaphys. dicit, quod cognitiones singularium, maximę sunt propriæ sensibus.

Item

Item 2.de Anima habet,quod dum ſin gulare ſentitur, vniuerſale intelligitur. Item,in libro de Somno,& vigilia.Sentire eſt ipſius ſingularis , ergo obiectum ſenſus eſt ſingulare, non vniuerſale .

Solutio. Ad hæc egregiè reſpondet Scotus in quodlibetis, q.13. articulo 2. parum infra; ibi enim egregiè Scotus oſtendit differentiam,quæ eſt inter ſenſum, & intellectum: licet ergo,quod potentiæ ſunt in duplici conſideratione, aliæ ſunt diſparatæ,& aliæ ſunt ſubordinatæ potentiæ: quę ſunt diſparatę , habent omninò diuerſa obiecta, vt viſus, auditus, & guſtus; alię ſunt ſubordinatę, vt ſenſus communis,& ſenſus particularis; iſti enim ſic ſunt ſubordinati,quod vnus eſt ſuperior,& conſequenter habet obiectum vniuerſalius, & plura cognoſcit, quàm inferior, quia ille ſenſus ſuperior cognoſcit omnia, quę inferior,ſed inferior non cognoſcit omnia , quę ſuperior ; loquor modo in eodem ordine,vt dixi de ſenſu communi, & ſenſibus particularibus. Ad propoſitum applicando ; potentię diſparatę habent omninò diuerſum obiectum: ſed ſubordinatę habent idem obiectum : ſed hęc eſt differentia, quod illa, quę eſt ſuperior,cognoſcit illud obiectum ſub aliqua ratione , ſub qua inferior illud cognoſcere non poteſt,inſuper poteſt quoque alia multa obiecta cognoſcere, quæ non poteſt potentia inferior:non tamen propter hoc dicēdum eſt, quod potētia inferior cognoſcat aliquod obiectum, vel ſub aliqua ratione cognoſcat idem obiectum,ſub qua nō cognoſcat potentia ſuperior;& propter hoc ad propoſitum dicit,quod intellectus , & ſenſus ſunt potentię ſubordinatę,& intellectus eſt potentia ſuperior, & ſenſus eſt inferior : non ergo debent habere omnimodè diuerſa obiecta , quia ſunt potentię cognnſcitiuę ſubordinatę,& ſunt eiuſdem generis: quia ambę cognitiuę ſunt , ergo non habent obiecta penitus diuerſa, ſed ſolum penes hoc , eorum obiecta diſtinguuntur, quod vnum eſt magis commune,& magis vniuerſale, quam aliud, ſcilicet obiectum potentię ſuperioris, eſt magis vniuerſale,ſiue cognoſcit illud ſub ratione magis vniuerſali,ſub qua non cognoſcit potentia inferior, quæ eſt ſenſus , ergo idem obiectum, tamen diuerſo modo poterit cngnoſci ab vtraque potentia, & nihil mali ſequitur .

Ad auctoritates adductas. Ad omnes ergo auctoritates , quæ dicunt , quod potentiæ diſtinguuntur per obiecta,dicendum eſt, quòd valet in potentijs diſparatis,non ſubordinatis: & ſic cum dicitur,ſenſus eſt ſingularium,& intellectus vniuerſalium, non debet intelligi tamquam ſint potentiæ dlſparatæ, ſed vt ſubordinatæ,& ſic reſpōdere debemus ad omnes auctoritates , quæ adducuntur in oppoſitum:vt etiam diximus in Theoremate,Potentiæ diſtinguūtur per actus , & actus per obiecta. Ad auctoritatem ex 1.Metaphyſices,& 2.de Anima,& de Sōno,& vigilia dicitur,quod Ariſt.non vult dicere,quòd obiectum ſenſus ſit ſingularitas, ſed vult notare , quod ſingularitas eſt conditio agentis , quia obiectum non mouet ſenſum,niſi vt eſt in ſingulari aliquo,& indiuiduo, vt diximus .

Actiones ſunt ſuppoſitorum; quomodo intelligatur. *Caput ſecundum.*

EX doctrina tradita elicitur , quis ſit verus intellectus illius axiomatis : actiones ſunt ſuppoſitorum,quod ſolet ex primo Metaph. in proœmio deduci,licet ibi Ariſt.non habeat hanc propoſitionem in terminis iſtis,ſed iſtam: Actiones ſunt circa ſingularia; tamen ex illa deducitur; nam ſi actiones ſunt circa ſingularia,tam quam circa obiectum , neceſſe eſt quod oriantur etiam à ſuppoſito , quod eſt ſingulare,vt ab agente: quia ſingularitas eſt conditio agentis, vt dictum eſt ſupra, ex Scoto : ſingulare autem & ſuppoſitum apud Ariſt. idem ſunt. Senſus autem verus eſt, quòd actiones ſunt ſuppoſitorum denominatiuè , non formaliter, nec effectiuè,ſed effectiuè,& formaliter, ſunt ipſius formæ.Hæc expoſitio habetur ex Scoto in 4.diſt.12.q.3. ad 2. principale, & 1. Sēt. diſt.12.q.1.ad 2.principale,& quodlib.4. in reſponſione ad 1. principale, de qua re in Metaph.amplius dicemus. *Actiones ſunt ſuppoſitorum quō intelligatur.*

Pro nunc probatur : quia forma eſt, quæ dat eſſe, & operari cōpoſito,ratio autem ſuppoſiti dat eſſe ſingulare,& incommunicabile ipſi cōpoſito,non eſſe,& con- *1. ra.*

ſequenter nec operari: quòd autem dat eſſe, & operari, eſt principium, & ratio agendi, ergò forma eſt ratio, & principiũ agendi ipſi compoſito, non ratio ſuppoſiti, non ergo ſuppoſitum vt ſuppoſitum & ſingulare, eſt quod agit propriè & formaliter, ſed tantum eſt id, quòd denominetur vltimatè agere.

Confirmatur. Actiones proportionantur ſuis principijs, at actiones proportionantur formis non ſuppoſitis. ergo: maior, & minor patent experientia, nam in accidentibus calefactio manat à calore, frigefactio, à frigore, viuere ab anima, tale viuere à tali anima, immo in his accidentibus actio manat à forma proximè, à ſuppoſito verò accidentaliter, quatenus ſcilicet ſuſtentificat formã accidentalem. ergo actio eſt formæ verè, & propriè, ſuppoſiti verò per accidens, & denominatiuè, quod dictum eſt de actionib. Accidentium, dicendum eſt de actionibus Subſtãtiæ: quia venimus in cognitionem ſubſtantiæ ex accidentibus. Tandem confirmatur: quia ſubſiſtentia, ſicut exiſtẽtia eſt modus eſſendi rei, non res: at modus eſſendi rei, non agit, ſed res ipſa eſt quæ agit; at ſuppoſitum formaliter eſt ſubſiſtentia in concreto, ſuppoſitum enim eſt natura incommunicabiliter exiſtens, ergo ſuppoſitum non agit.

Relinquitur ergo, vt actio ſit ſuppoſiti, vt vltimatè denominati: nam ſubſiſtentia & ratio ſuppoſiti requiritur in natura, ad hoc vt poſſit agere; quia eſt conditio agentis, ſicut dicebamus ſuprà de ſingularitate, quæ non agit, ſed eſt conditio agentis, quæ tamen præcedit neceſſario ipſam actionem, & per ſe, non per accidens ad illam requiritur, quia nulla forma neque natura agere poteſt, niſi prius habeat eſſe ſingulare, & ſuppoſitale.

Dicitur autem actionem eſſe ſuppoſiti, vt vltimatè denominati: quia actio eadem quandoque plura denominat, ſicut forma, à qua manat, ineſt pluribus, ſed ſubordinatim, vt anima primo ineſt animali, 2. homini, 3. Socrati: ideo prius denominat animal, 2. hominem, 3. Socratem; ita actio primò ineſt formæ, & primò illam denominat; 2. compoſitum, cuius eſt forma ſecundum eſſe eſſentiale, quod eſt commune, quod recipit ab illa forma; Tertiò & vltimò, denominat ſuppoſitum illud, à quo prouenit: quia omnis actio eſt ſingularis, & prouenit à forma exiſtente in vno ſingulari ſuppoſito: quoniam vniuerſalia per ſe exiſtentia ſeparata à ſingularibus, & per ſe operantia non dantur. Hanc ſententiam tenet Suarez quoque in Metaphyſ. diſp. 34. ſect. 7. quam probat argumento Theologico, quia Chriſtus habuit omnes operationes humanas, & conſequenter habuit totale principium humanarum operationum, & tamen non habuit ſuppoſitum Creatũ. Quod ſi quis dicat ſuppoſitum Diuinum ſuppleuiſſe actionem ſuppoſiti Creati, falſum eſt: quia ſuppoſitum Diuinum in Chriſto non ſupplet ſubſiſtentiam Creatam quo ad aliquam actiuitatem, ſed ſolum quo ad terminationem, alioquin aliqua actio ad extra competeret Verbo, quæ non competeret alijs perſonis, quod eſt contra illud Axioma Theologicum: Actiones ad extra ſunt cõmunes toti Trinitati, quod eſt efficaciſſimum argumentum contra ipſummet Suarez, & Thomiſtas, in materia de valore meriti Chriſti. Ex dictis patet ſolutio ad fundamentũ Aduerſariorũ, quod eſt: Si ſuppoſitum non agit æquè ac natura, ſequitur, quod per accidens tantummodo, & denominatione quadã valde accidentaria actiones ei tribuantur. Reſp. n. cõſequẽtiam nõ valere: quia per ſe concurrit, quia concurrit tãquã cõditio agentis p ſe neceſſaria, non tanquã ratio agendi, niſi. n. natura ſubſiſtat, agere non poteſt; vndè poteſt eſſe ratio, propter quã natura ſit in potentia ꝓxima ad agendũ, & ideo per ſe concurrit. *Ad fundamẽtum aduerſariorum.*

THEOREMA LXXXVIII.

Subſtantia non poteſt cognoſci pro hoc ſtatu ſub proprio conceptu quidditatiuo, ſed ſolum ſub conceptu entis adminiculo accidentis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propoſitum, & aliorum obiectiones reijciuntur. Caput Vnicum.

HOc Theorema apertè elicitur ex Scoto 1. Sententiarum, d. 3. qæſt. 3.

K. &

K. & ex eodem 1.diſtin.22.q.1.in corpo-
re; Probat enim Scotus in primo loco,
quòd ens eſt commune Vniuocum Sub-
ſtantiæ, accidenti, & ex ratione maximè,
quia ſi ſit Æquiuocum, ſequeretur quòd
non poſſemus in hoc ſtatu habere con-
ceptum quidditatiuum de Subſtantia.
Ad probandum autem hanc Conſequen
tiam, aſſumit hanc propoſitionem: quod
Subſtantia non immutat intellectum no-
ſtrum ad aliquam intellectionem ſui, ſed
ſolum Accidens ſenſibile; vnde quidquid
intelligimus de Subſtantia, illud abſtrahi-
mus à conceptu Accidentis: quod ſi Acci-
dens, & Subſtantia in nullo conceptu vni
uoco conueniant, ſequitur neceſſariò,
quod de Subſtantia nullum poſſimus ha
bere conceptum quidditatiuum: at ſi con
ueniunt in ente vniuocè, dum abſtrahi-
mus ab Accidente conceptum entis, ha-
bebimus etiam conceptum quidditatiuũ
Subſtautiæ: quia ſi hic conceptus ſit illi
vniuocus, erit etiam ei quidditatiuus, cũ
omnis conceptus vniuocus ſuperior, ſit de
quidditate inferioris. Hanc eandem Con-
cluſionẽ habet in diſtinctione 22.quęſt.1.
in corpore, & ait ſe illam probaſſe in hac
tertia diſtinctione primi libri. Poſſumus
itaque pro hac Opinione Scoti ex ipſo ſic
1. rô. argumentari. Quæcumque cognitio, quã
poſſumus habere de Subſtantia, illam ha
bemus mediante Accidente ſenſibili; Ac-
cidens non poteſt manifeſtare nobis quid
ditatem Subſtantiæ, ergo intellectus no-
ſter non poteſt cognoſcere quidditatem
Subſtantiæ pro hoc ſtatu; Minor proba-
tur; quia Accidens non repræſentat niſi
id, quod habet in ſe, non habet autem in
ſe, neque actu, vt patet, neque virtualiter
quidditatem, vel conceptum quidditati-
uum Subſtantiæ, quia nihil ignobilius cõ-
tinet virtualiter nobilius in ſe, ſed ſolum
habet conceptum entis actũ in ſe; Maior
probatur: quia illud immediatè, & per ſe
cognoſcitur ab intellectu, quod immutat
intellectum immediatè, & per ſe: ſed Sub-
ſtantia non immutat intellectum imme-
diatè, & per ſe, ſed Accidens ſenſibile, er-
go Subſtantia non cognoſcitur immedia-
tè per ſe, ſed ſolum cognoſcitur eo mo-
do, quo intellectui præſentatur ab Acci-
dente ſenſibili. Quod Subſtantia non im-
mutet intellectum immediatè, probat;
Quidquid ſua præſentia immutat intel-
lectum, eius abſentia poteſt naturaliter
cognoſci ab intellectu, quando non im-
mutatur. Exemplum eſt in 2. de Anima,
tex. 113. vbi dicitur, quòd viſus eſt tene-
bræ perceptiuus, quando ſcilicet lux non
eſt præſens, ergo ſi intellectus naturaliter
immutaretur à Subſtantia immediatè ad
actum circa ipſam, ſequeretur quod quã-
do Subſtantia non eſſet præſens, poſſet na
turaliter cognoſci non eſſe præſens, & ita
naturaliter poſſet cognoſci in Hoſtia alta
ris conſecrata abſentia Subſtantiæ, quod
eſt manifeſtè falſum ſecundum fidem.
Sed omiſſo hoc exemplo de fide, ratio eſt
ex ſe euidens; & ratione naturali poteſt
confirmari: quia certum eſt, quod quid-
quid eſt in intellectu, ortum ducit à ſen-
ſu, & qui careret omnibus ſenſibus, ſi fie-
ri poſſet, nihil intelligeret: quia ordo natu
ræ eſt, quòd iſtæ potentiæ ſint ſubordina-
tæ, ita quod intellectus non poteſt opera
ri, niſi præceſſerit operatio ſenſus, ſenſus
autem non ſe profundat vſque ad Sub-
ſtantiam; quod patet conſiderando obie-
cta ſenſuum, quæ ſecundum omnes non
ſunt Subſtantiæ, ſed aliquod Accidẽs ſen-
ſibile, vt patet ex Ariſt. 2. de Anima.

Subſtantia igitur non immutat intelle-
ctum immediatè, ſed ſpecies obiectorum
ſenſibilium; primò immutat intellectum,
quia illæ deferũtur à ſenſib. ad intellectũ:
deinde intellectus in illis ſpecieb. ſenſibi-
libus intelligit Subſtãtiam per abſtractio-
nem, vt dicemus loquendo de munere in
tellectus agentis. Eſt ergo dicendum, vt in
quit ipſemet Scotus, & hęc sũt eius verba
formalia: quod nullus conceptus quiddi-
tatiuus habetur naturaliter de Subſtãtia,
immediatè cauſatus à Subſtantia, ſed tã-
tum habetur conceptus cauſatus vel ab-
ſtractus primo de Accidẽte, & illud nõ eſt
niſi cõceptus entis. Quod ſi quis dicat, hęc
ratio valet contra cognitionem intuitiuã
tantum ſubſtantiæ, nõ cõtra abſtractiuã,
quia ad abſtractiuam non requiritur, q̃d
obiectum immutet intellectũ: dico, quod
valet cõtra vtramque: quia in abſtractiua
requiritur ſi non obiectum in ſe, ſaltem in
ſua ſpecie repræſentatũ, modo nulla ſpe-
cies ſubſtantiæ immediatè immutat intel

lectum, propter rationes alatas: sed est spe cies accidentiũ, ex quibus postea format intellectus conceptus Substantiæ. *Præt.* Præterea, cognitio abstractiua substantiæ, ẽt originatur in intellectu per speciem sensibilem, vt dictum est: nunquam ergo substantia immutat intellectum; & ideò sem per stat ratio, quod intellectus noster de substantia non potest habere conceptus proprios, sed eos, quos potest virtute, & mediãtib. accidentibus, vel speciebus acci dentium. *Diffi-cult.* Sed hic est maxima difficultas: nam nos assignamus definitiones quidditatiuas partium substantiæ, & distinguimus inter prædicata quidditatiua, & accidentalia, pertinentia ad substantiam: quomodo ergo vera est hęc sententia Sco ti, quod de Substantia non habeamus prę dicata quidditatiua. *Sol'u. diffi-cult.* Respondeo quod illa, quæ nos appellamus prædicata quiddi tatiua substantiæ, non sunt verè prædicata quidditatiua, sed gerunt vicem prædicatorum quidditatiuorum: quomodo autem hoc contingat, cognoscitur, notificando quomodo substantia cognoscatur; Dictum est, quod substantia cognoscitur ex accidentibus; quomodo autem substantia cognoscatur ex accidentibus, declarat Scotus 1. Sent. d. 22. q. 1. in corpore quæsiti, ex D. August. *Quo sub-stantia cogno-scatur.* Nos autem declarauimus in Theorematibus Logicis Theoremate de Regressu, & an omnia per demonstrationem cognoscantur; vbi ostendimus, quod substantia cognoscitur à po steriori ex effectibus, & accidentibus suis, vt puta, nos cognoscimus accidentia ista, vt Quantitatem, & Qualitatem, & videmus hæc accidentia esse distincta, quia vnum sine alio esse potest; videmus etiam, esse aliquid illis substratum, quod semper manet etiam illis corruptis, hoc appellamus substantiam; videmus deinde alias actiones, & effectus illius entis substrati, & sic paulatim venimus in cognitionem eius, mediantibus illis accidentibus, & ex diuersis actionibus, & proprietatibus imponimus nomina ipsis substan tijs, formamus diuersos conceptus, quos quia videmus huic substantiæ, & non illi competere, iudicamus esse illi quidditatiuo: sed re vera non sunt quidditatiui, sed pro hoc statu; & apud Philosophum dicuntur quidditatiui: quia ipse nullum alium statum admittit. Adeo, quod concludere debemus, quod loquendo cum Philosophis Theologis, vti sunt Thomistę, & alij multi Latini, Theorema istud est sic sustinendum, vt diximus. Loquendo verò cum puris Philosophis Peripateticis, dicimus, quòd de substantia immediatè, & per se, non habentur conceptus quidditatiui, quia ipsa non immutat intellectum nostrum, sed habentur conceptus quidditatiui à posteriori, & per effectus, & accidentia. Hæc est germana opinio Scoti, & vera, vt ostendimus. Ex his insuper patet, quis sit ordo nostræ cognitionis intellectiuæ, respectu accidentis, & substantiæ, nam cognitio confusa accidẽtis, præcedit origine cognitionem substãtiæ tam confusam, quam distinctam: quoniam vt dictum est, cognitio substantiæ non habetur, nisi ex accidentib. sensibilib. quibus comparatis per multũ examẽ ad suam causam, quæ est substantia, postea intellectus venit in cognitionem distinctã substãtiæ: at cognitio distincta accidẽtium, est posterior cognitione distincta substantiæ: nunquam enim Accidẽtia distinctè cognosci possunt, nisi distinctè cognoscatur sua causa: at causa accidẽtiũ est substãtia, ergo substantia prius cognoscitur, quàm accidẽs cognoscatur distinctè.

Tho-mistæ Sed quò ad vltimum hoc, Thomistæ aliam opinionem habere videntur, vt patet ex dictis à Iauello 7. Metaphys. quęst. 3. ponit enim ibi duas conclusiones; *1. con-clus.* quarum prima est, quod substantia quo ad prædicata communia, à quibus trahitur cognitio confusa eiusdem prius apprehẽditur ab intellectu nostro, quam accidẽs; *1. rõ. Iau.* Hanc conclusionem probat primo sic. Cõceptus substantiæ necessario supponitur conceptui accidentis, ergo conceptus sub stantiæ prius apprehenditur quam Accidens. cõsequẽtia est nota; antecedens probatur ex Arist. 7. Met. tex. 4. vbi dicit, qđ in definitione accidentis necesse est ponere definitionem substantiæ. *1. rõ.* Secundò. In Scientia, cuius subiectum est substantia, necesse est ante oĩa præcognoscere de sub iecto quid est, vt in libro de Anima, & in libro de Cælo manifestũ est, ergo ante ap prehẽsionem accidẽtis cuiuscumque, ne-

cesse est præcognoscere substantiam Animæ, & Cæli, saltem quò ad prædicata cõmunia. Secunda Conclusio. Substantia quò ad conceptum distinctum, quo apprehendimus eius proprium genus, & differentiam, cognoscitur posterius accidente. Hanc Conclusionem probat: quia genera, & differentiæ nobis innotescunt ex effectibus, & proprijs accidentibus; deinde ponit ordinem nostræ cognitionis, dicens, quòd primo loco intellectus agens producit speciem repræsentatiuam substantię, & per hanc intellectus cognoscit substantiam quò ad prædicata communia; hic est primus gradus. Secundò, per viam sensus cognoscimus accidentia propria substantiæ prius apprehensæ in communi. Tertiò ex his accidentibus deuenimus in cognitionem substantiæ propriam, & distinctam. At allata Opinio non videtur approbanda, propter rationes superius allatas; cum enim substantia non immutet intellectum immediatè, sed mediantibus accidentibus, necesse est, quod primò intellectus cognoscat accidentia, quàm substantias, & sic patet falsitas primæ Conclusionis, & ordinis nostræ cognitionis adinuenti à Iauello. Ad rationes pro prima Conclusione dico, quòd concludunt de cognitione distincta accidentis: concedimus enim nos, vt suprà dixi, quod accidens non potest cognosci distinctè, nisi cognita sua causa: illa autem est substantia; sed nos dicimus, quod primò cognoscimus accidens confusè, deinde per multam collationem illius ad suam causam, quæ est substantia, venimus in cognitionem substantiæ paulatim, ita quod habita cognitione confusa, tandem acquirimus distinctam præcedente illa collatione effectus, & accidentis ad causam, & substantiam. Secunda conclusio est pro nobis, vt patet ex dictis. Hanc eandem sententiam tuetur cum Scoto Franciscus Piccolomineus, lib. 1. de Humana mente, capite 21. dubitatione quarta.

2. con clus. — reijc. — Picc.

THEOREMA LXXXIX.

Habitus dicitur practicus ab obiecto.

Exponitur opinio eorum, qui negant habitum dici practicum ab obiecto, sed à fine, vel aliundè; & reijcitur, & veritas declaratur. Caput Vnicum.

GOtfredus de Fontibus ait, quod ab alio habitus dicitur practicus, & ab alio Intellectus; uult, quod habitus dicatur practicus ab obiecto, & sic habitus speculatiuus, & practicus secundum eũ differunt secundum differentiam formalem obiectorum, quæ est, quòd obiectum practici est operabile, obiectum speculatiui non est operabile, & sic habitus practicus, & speculatiuus differunt per hanc differentiam formalem obiectorum, operabile, & nõ operabile: intellectus practicus verò, & speculatiuus differunt solum per differentiam quandam accidentalẽ, quæ est finis, siue ordo actualis ad opus, nam intellectus dum apprehendit, & intelligit aliquod obiectum operabile, non statim dicitur practicus, sed requiritur, quòd intellectus ordinet illud obiectum actualiter ad opus, non potest autem ordinare ad opus, nisi sit motus a fine. Intellectus ergo fit practicus à fine, quia intellectus à fine mouetur ad ordinandum actum, obiectum operabile ordinatur ad opus; ordo autem hic actualis obiecti operabilis ad opus, accidit illi obiecto, licet illi non accidat ordinabile esse, & consequenter quoque accidit ei finis propter quem fit talis ordo actualis: & ideo licet habitus, & actus de tali obiecto sint practici ex obiecto, siue ex differentia formali obiecti, tamen intellectus non est practicus ex ea, sed ex fine, scilicet, ex ordine actuali ad opus: ab alio ergo habitus est practicus, & ab alio intellectus. Habitus est practicus à differentia formali obiectorum intellectus à fine, qui facit, vt ordinetur obiectum illud actu ad opus.

Gotf.

Contra hanc opinionem arguit Scotus in 1. Sentent. in prologo, quæst. de praxi, & probat, quod habitus dicatur practicus à fine, & sic falsum erit, quòd ab alio

habitus

habitus sit practicus, & ab alio intellectus, sed vterque erit practicus à fine.

Auctoritas est Arist. 2. Metaph. tex. 3. finis speculatiuæ est veritas, & practicę opus, ergo habitus à fine, est practicus, & consequenter ab eodem intellectus, & habitus sunt practici.

2. Secundò, habitus practicus esset in intellectu speculatiuo, & intellectus non diceretur practicus ab illo, quod est inconueniens: quia habens habitum denominatur secundum naturam habitus.

Resp. Respondet Gotfredus ad primam rationem, quod verum est, quòd practicus habitus denominatur à fine, sed remotè, nō proximè, intellectus autem proximè, quia Theorica ordinatur ad opus, non actu, sed potentia: quia est de obiecto operabili, aptitudine; vltrà hoc autem requiritur ordinatio actualis habitus ad opus, quàm facit intellectus, motus ex fine; habitus ergo aptitudine ordinatur ad opus, & sic opus est finis habitus, sed remotè: habitus intellectus verò proximè; Habitus aūt hic actualis intellectus, est diuersus ab habitu practico ab obiecto; & primus habitus non sufficit absque hoc secundo: primus denominatur a fine, sed remotè, & ab obiecto proximè, & per se, hic secundus à fine, & obiecto, sed proximè, & per se à fine.

Ad secundum dicit, quòd tunc intellectus potest dici denominatiuè practicus, secundum quid, non simpliciter, scilicet faciendo denominationem ab habitu solum.

cōtra respō. Contra arguit Scotus, ergo habitus, & actus practicus, esse possunt in intellectu speculatiuo, quod est falsum; Consequentia patet: quia habitus practicus ex obiecto, poterit esse in intellectu, absque eo quod intellectus actualiter ordinet illum habitum ad opus; hoc est inconueniens in se, tamen apud Gotfredum non esset inconueniens; Sed contra. Non est necesse multiplicare hos habitus in intellectu: quia primus habitus practicus ex obiecto, sufficit: nam dum actu intellectus ordinat habitum ad opus ex imperio voluntatis, non dat aliam rationem illi considerationi, præter eam, quam naturaliter habet ab obiecto, & consequenter habitus generatus ex illis actibus, non habet diuersam rationem à primò habitu, & sic non est diuersus; Antecedens patet: quia actus practicus, & habitus practicus ab obiecto, sunt de eodem obiecto.

Præterea, sequeretur quod multa accidentia eiusdem speciei, essent in eodem intellectu, & realiter distincta de eodem obiecto, quod est falsum; Nec sufficit distinctio voluntatis, ad distinctionem illorum actuum, vel habituum: non enim possumus dicere, quod illi duo habitus sint diuersæ speciei ratione ordinis voluntatis, quia ordo voluntatis, vel non ordo, non potest facere, quod distinguātur specificè: sed requiritur, quòd obiectum sit distinctum specificè, quod clarum est, & ipse concedit, vt suprà patet; concedit enim habitum practicum dici ab obiecto practico, licet postea non concedat intellectum fieri practicum ab obiecto, sed a fine.

Tertiò arguit contra opinionem in se. 3. Subiectum magis denominatur à conditione per se, & essentiali sui accidentis, quàm à conditione accidentali eiusdem, ergo si per se intellectus potest dici practicus ex conditione accidentali sui habitus, vel actus, scilicet, ex ordine voluntatis ordinantis actus illius obiecti ad aliud, multo magis potest dici practicus à conditione essentiali illius habitus, vel actus, quæ est, quod est essentialiter practicus, & de sui natura ordinabile ad opus ex obiecto, vt actus Artis Medicinæ; quare potius debet dici practicus ab ordinatione ipsius voluntatis ad aliquod particulare opus, quàm à propria natura, quæ est, quod est ordinabile ad hoc particulare opus, hoc enim est sibi essentiale, illud accidentale. Concludit ergo, quod intellectus dicitur practicus ab eo, quo habitus, siuè actus dicitur practicus, sed illi ab obiecto, ergo & intellectus ab obiecto, sed cum hoc discrimine, quia obiectum denominat actum, & habitum per se, intellectum verò per accidens; ex eo enim, quod denominat habitum, qui est accidens existens in intellectu, denominat quoque ipsum intellectum: obiectum ergo respectu intellectus est accidens per accidēs, id est, illi accidit per aliud accidens, scilicet, per

habitum,

habitum,& sic denominat illum.

Hēr. opin. Secunda opinio, quæ tribuitur Henrico, dicit, quod habitus, & actus dicuntur practici à fine; & in hoc dissentit à præterita opinione: quia illa dicebat habitum, & actum dici practicos ab obiecto: sed intellectum dicebat fieri practicum à fine, adeo quod volebat habitum dici practicum ab vno, & intellectum ab alio; Hæc autem vult, quod habitus, & actus, & intellectus, dicantur practici ab vno, & eodem, scilicet, fine. Pro hac opinione arguitur Primo sic. Habitus dicitur practicus, vel à fine, vel ab obiecto; non ab obiecto: quia intellectus extensione fit practicus, ex Arist. 3. de Anima, tex. 49. Hoc nō potest intelligi, nisi quod ille intellectus, qui prius erat speculatiuus, fit practicus; se extendendo ad aliquid extra se, scilicet ad opus, ergo circa idem obiectum potest esse consideratio practica, & speculatiua: quia dum intellectus considerat illud obiectum, non se extendendo ad opus, est speculatiuus: dum autem considerat, sed se extendendo, fit practicus.

1. rō.

opin. Greg. de Arim. Sustinet eandem opin. Greg. de Arimino, & adducit exemplum q. 5. Prologi, artic. 3. ad declarandum hanc rationem. Potest enim quis scire de ira, quod est ebullitio sanguinis circa cor: hæc est notitia speculatiua, potest etiam scire, pro qua causa, & qualiter est elicienda, & hæc est notitia practica, non ergo ab obiecto habitus dicitur practicus, sed ab alio, scilicet, à fine, à quo mouetur ad extensionem ad opus.

1. rō.

2. Secundò confirmatur; quia medicina est tota de eodem obiecto, & tamen alia est practica, alia speculatiua, ergo non ab obiecto est habitus practicus.

3. Tertiò; actus practicus dicitur bonus, vel malus, moraliter, bonitas, & malitia moris, competunt actui ex circumstantijs, vna autem ex primis circumstantijs est finis, ergo a fine debet dici actus, vel habitus practicus.

4. Præterea, arguit sic Gregorius. Stante hac opinione, sequeretur, quod de nulla re mundi posset haberi scientia speculatiua: Consequens est falsum, & contra Scotum, qui concedit dari aliquas scientias speculatiuas; Consequentia probatur: quia nulla res est in mundo, quæ non sit bona, & per consequens, quæ non contineat virtualiter aliquam notitiam directiuam operationis voluntatis circa ipsam.

Quinto arguit. Quilibet actus speculatiuus tendit in scire, tamquam in proprium finem; practicus verò tendit in operari, vltra scire, tamquam in proprium finem, ergo à fine distinguuntur isti habitus. Vtraque pars antecedentis patet ex se; Consequentia est clara. 5.

Hæc Conclusio probatur multis auctoritatibus: nam Philosophus 2. Metaphysices, textu 3. ait, quod Theoricæ finis est Veritas, practicæ verò, Opus. 6.

Item 3. de Anima, textu 49. Intellectus practicus differt à speculatiuo, fine.

Contra hanc positionem doctissimè arguit Scotus, primo sic. 7.

argu. 1. contra positionem. Quando dicimus, quod intellectus extensione fit practicus, vel intelligimus de extensione actuali, vel de aptitudinali: nō de actuali, vt probatū est à Scoto in quæstione citata in 2. articulo, quia tunc faber actu non operans, non haberet cognitionem practicam: intelligitur ergo de extensione aptitudinali; Tunc sic arguitur: Sed aptitudo non conuenit vni naturæ, & eadem alteri naturæ repugnat, nisi propter aliquod absolutum in illis naturis, propter quod huic conuenit, & alteri repugnat, quia enim hæc natura est talis, ideò illi hæc aptitudo repugnat; hæc ergo aptitudo, per quam dicitur aliqua scientia practica, supponit aliquod absolutum intrinsecum in illa scientia, sine habitu: hoc autem absolutum, non potest esse nisi aliqua causa illius scientiæ à qua illa scientia est, hæ sunt tantum intellectus, & obiectum, ergo ista aptitudo conuenit illi scientiæ, vel ab intellectu, vel ab obiecto: sed non ab intellectu, quia tunc omnis scientia esset practica, cum omnis scientia sit partialiter ab intellectu, ergo sibi conuenit ab obiecto; Hoc argumentum pulcherrimum est, & concludit, sed habet aliquas difficultates, quas de medio tollit Scotus.

Primò posset respondere Henricus, quod finis quoque est causa scientiæ, immo quod est prima causa, quia finis est Resp.

omnium

omnium prima, ex Auicenna sexto Metaph. & ita concedendo, quæ dicta sunt in argumento potest finis esse causa propter quam illi scientiæ conueniat talis aptitudo. Hanc obiectionem tollit Scotus: quia finis non est causa, nisi quando mouet in ratione amati, & desiderati, quod fit à voluntate: at ista aptitudo dirigendi opus, conuenit scientiæ, siuè finis sit amatus, siuè non, immò etiam si voluntas non sit coniuncta intellectioni, & nullam habeat actionem, hæc aptitudo conuenit scientiæ, non potest ergo hæc aptitudo causari à fine, siquidem illa non est causa, sine qua etiam effectus causatur. Se-

Obie. cunda. Finis est aptus natus amari, antequam hæc aptitudo sit in scientia, ergo hæc aptitudo causatur à fine. Hæc obiectio est ridicula: quia effectus nihil habet à causa, eo quod causa est apta nata causare, sed oportet quod actu causet, ideo hæc aptitudo non concludit propositum.

Præt. Præterea, vel finis causat vti elicitus extra ipsum habitum ab ipso habitu, & sic non: quia sic est posterior habitu, & habet rationem effectus, effectus autem non distinguit causam; Vel finis causat, vt intentus, & consideratus: sed non vt intentus, quia sic etiam est posterior ipso habitu realiter; si enim intenditur ab habitu, ergo habitus præcedit ipsum finem, & consequẽter ante finem habitus habet hanc aptitudinem, ergo finis causat vt consideratus: sed vt consideratus, sic habet rationem obiecti, non finis, non ergo finis, sed obiectum est causa aptitudinis huius extensionis. Præterea, sequeretur, quòd moralis

Præt. scientia non esset practica, quia ordinatur ad felicitatem, ex primo, & 10. Ethic. quæ felicitas ex 10. consistit in speculatione, non praxi: non ergo finis efficit scientiam practicam; Nec quando dicitur intellectus extensione, fit practicus, intelligitur extensione ad praxim, vt ad finem, sed extensione aptitudinali ad praxim, quæ aptitudo causata est ab obiecto. Hoc argumentum habet quasdam responsiones, & confutationes, quas propter prolixitatem omitto: vide illas in Scoto.

Opin. Scoti. Ponit ergo propriam sententiam, quæ est. Habitus non dicitur primo practicus ab actu suo, quia hic actus habet ab alia causa priori, quòd sit practicus, vt nunc visum est: neque à fine habitus dicitur practicus, vt dictum est contra Henricum, sed ab obiecto: tamen potest dici aliquis habitus practicus à fine, non in quantum finis est, sed in quantum est obiectum. Hoc vltimum probat sic, quo ad ambas partes; quo ad primam partem, scilicet, quod habitus quandoque dicatur practicus à fine, probat: quia quandoque prima principia practica sumuntur à fine praxis, & ita ille finis habet rationem causæ, & virtualiter includit totam illam notitiam, & ita illa notitia habet illam quidditatem, & aptitudinem ab illo fine.

Secũda pars probatur, scilicet, quòd à fine dicitur practicus, sed non in ratione finis, sed obiecti: quia ideo finis praxis dat talem aptitudinem illi scientiæ, siue dat naturam habentem talem aptitudinem; quia ille finis est obiectum includẽs principia, & per illas Conclusiones, & ita totam notitiam, & hoc probatur: tum, quia finis, vt finis, non causat, nisi vt amatus, & desideratus, vt dictum est, tum propter alias rationes, quæ sunt in textu Scoti; & per rationes contra alios nunc adductas.

Ad primum, argumentum nihil concludit, quia falsum est, quod de eodem obiecto possit esse scientia speculatiua, & practica; Ad probationem per illa exempla, falsum est, quod de ira ex propria ratione formali possit haberi simul practica, & speculatiua scientia, primo, & per se: quia vna cognitio illi conuenit per se, & altera per accidens, vt suprà dictum est. Sic de febribus, de herbis, plantis, &c. Ad auctoritatem Arist. 3. de Anima. Intellectus extensione fit practicus, dictum est, quòd ibi loquitur de extensione aptitudinali, quam habet ab obiecto habitus, non de actuali, vt suprà nunc probatum est; Possumus etiam dicere, quòd practicum, & speculatiuum sunt differentiæ essentiales habituum, & accidentales intellectus: vnde licet intellectus extensiuè fiat practicus, tamen hoc non sequitur de habitibus, scilicet, quòd habitus dicatur practicus ab extensione actuali ad opus, sed solum ex obiecto, à quo primo habet Ad 1.

hanc

hanc aptitudinem extensionis ad opus.

Ad 2. Ad secundum argumentum dicitur, quòd tota medicina re vera est practica quia est de obiecto operabili, & tota est apta nata dirigere praxim: tamen medicina distinguitur in duas partes, scilicet, in partem, quæ est de vniuersalibus causis, & curis, & in partem, quæ est de particularibus causis, & curis, & quia illa vniuersalior est magis remota à praxi, ista autem de particularibus est proximior praxi, & operi, hinc est, quod medici illam appellant speculatiuam, & hanc practicam; sed re vera vtraque pars est practica, quia vtraque versatur circa obiectum idē operabile, licet vna proximior sit praxi eliciendæ, & altera magis remota.

Obiec. Greg. Obijcit hic Gregorius: quia pars Medicinæ speculatiuæ non versatur circa curas, neque in vniuersali, neque in particulari, quia tunc pertineret ad practicam, contra quam distinguitur.

Præterea, Auicenna dicit illam partem speculatiuam esse verè speculatiuam; Auicennæ autem debemus credere: quia erat doctissimus. Ratio etiam Scoti, propter quam non vult, quod illa pars medicinæ sit verè speculatiua, est falsa: quia inquit, ex principijs speculatiuis tunc possent deduci Conclusiones practicæ; quoniam hoc non est inconueniens: quia ex principio speculatiuo, & practico, sequitur Conclusio practica, vt exempli gratia, ex hoc principio.

Contraria contrariorum oppositione curanda sunt, & ex hoc alio practico, talis egritudo est ex superabundantia caloris, sequitur hæc conclusio practica, ergo talis ægritudo est curanda per appositionem frigidorum.

Resp. Ad hæc respondetur ad primum; pars medicinæ, quæ speculatiua dicitur, tractat de cognitione humorum, & membrorum corporis humani, in quibus, & ex quibus prodit sanitas, & infirmitas corporis humani, & docet quomodo contraria sint, & quomodo conueniant, & hoc modo agit de curis in vniuersali: quia ex cognitione horum, innotescit quomodo curari debeant infirmi, ergo ordinatur ex natura sua ad opus, & sic est verè practica.

Ad Auicennā dico, quòd secutus est in hoc communem distinctionem Medicorum, non autem Philosophos. Ad obiectionem contra rationem Scoti, dico, quod exemplum concludit, quia vtraque propositio est practica, vt patet.

Ad tertiū negatur, quod omnis actus sit primo bonus, ex circumstantia finis, immo est bonus ex circumstantia obiecti, vt diligere Deum, est actus bonus ex obiecto; falsum est ergo, quod à fine, vt distinguitur contra obiectum actus moralis, accipiat primo bonitatem. Alias responsiones habes apud Scotum. Ad 3.

Ad quartum respondetur, negando cōsequentiā; Ad probationem dico, quòd omnis res est bona bonitate entis, non tamen omnis res est operabilis, id est, talis naturæ, quòd sit subiectum alicuius operationis, vt Corpus naturale, Cælum, Elemēta, Ens in communi, vt Ens, &c. neque enim circa ista aliquid homo operari potest: quia non sunt propter opera nostra, Cum ergo obijciuntur nobis, & illa speculamur, non possunt gignere in nobis notitiā, quę sit directiua nostrę praxis, & operationis circa ipsa, siquidem circa illa nō habemus vllā operationem (stādo nunc in Philosophia Arist.) at corpus sanabile, virtus, vitium, sunt obiecta operabilia, circa quæ nos operamur cum ista, obijciuntur nobis, etiā eorū cognitio est directiua nostrarū operationū circa illa; illis enim cognitis, sic scimus quomodo circa illa operari debeamus; eorū ergo notitia est directiua praxis, quia sūt obiecta operabilia. Ad 4.

Ad quintum conçedo Antecedens, nego Consequentiam, quæ non probatur: nam si actus tendit in scire, tantum est, quia est de obiecto scibili, non operabili, vt dictum est. Ad 5.

Ad illas auctoritates, ad primam de 2. Metaph. textu 1. dico, quòd speculatiua, & practica habent diuersos fines, infra genus cognitionis; Sed prior distinctio in eis est ex obiecto, vt dictum est. Ad 1.

Ad aliam de 3. de Anima, dico, quòd finis duobus modis potest intelligi; Vno modo vt contradistinguitur ab obiecto, & sic non intelligit Aristoteles; Alio modo, vt coincidit cum obiecto, & sic conceditur, vt dictum est suprà. Ad 2.

THEO-

THEOREMA XC.

Vltima realitas formæ est principium indiuiduationis substantiæ materialis.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

DE hac materia loquitur Scotus pluribus in locis, vt in quodlib. q. 2. art. 2. sed præcipuè agit de ea in 2. Sent. distin. 3. à quæst. 1. vsque ad sextam inclusiuè, vbi multorum opiniones damnat, & tandem q. 6. suam sententiam aperit, & comprobat. Quoniam autem hæc materia difficilis est, & quæ sit sententia Scoti, non rectè percipitur, decreui primò mentem Scoti aperire, & comprobare, deinde aliorum opiniones examinare.

opin. Scoti. Hæc est proculdubio opinio Scoti, quàm explicat disertè in corpore illius q. 6. Primo supponere debemus, quod datur natura communis quæ contrahitur ad vnitatem singularem, & indiuiduam per aliquas differentias, & hoc supponere debemus, inquam contra illos, qui negant dari naturam communem realem extra intellectum: sed volunt quòd omne Ens reale extra animam sit singulare: vnde isti dicunt, non esse quærendam caussam indiuiduationis substantiæ materialis; quia dicunt, quòd quæcumque substantia materialis de se est hæc, & singularis, sed potius est quærenda causa, quomodo fiat vniuersalis.

Contra quàm opinionem disputat Scotus in 2. Sententiarum, distin. 3. quæst. 1. & nos suo loco de hac re disputabimus. *Contradictio Aduersariorũ.* Quo in loco non possum non mirari Zimaram, & Thomistas, & maximè Caietanum, qui & ipsi cum illis sustinent, non dari vllam naturam communem præter opus intellectus, & postea cum alijs quærunt, quodnam sit principium constitutiuum indiuidiui: quod nil aliud est, quã quærere per quid natura communis contrahatur ad esse singulare, & indiuiduale; vbi apertè sibi cõtradicunt, sed de hoc aliàs. Proposuit ergo Scotus suam sententiam, & postquam ostendit, quòd tale cõtrahens non est negatio, neque vllum accidens, statuit esse asserendum, quòd est aliqua entitas positiua substantialis: quæ autem entitas sit, hęc longo sermone declarat; declarat autem eam maximè per comparationem ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica: est enim imaginandum, quod sicuti differentia specifica adueniens generi, tamquam materiæ, constituit speciem: ita differentia indiuidualis adueniens speciei, constituit indiuiduum; Cum ergo sit maxima similitudo inter entitatem, à qua sumitur differentia specifica, & inter entitatem, à qua sumitur differentia indiuidualis, hãc entitatem indiuidualem nititur declarare per comparationem ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica, quæ est nota; differentia autem specifica, siuè entitas, à qua sumitur differentia specifica, potest comparari ad tria, ad inferius, ad superius, & ad æquale: Si primo modo illi differentiæ specificæ, siuè entitati, à qua sumitur differentia specifica repugnat, per se diuidi in plura specie, & propter hoc repugnat etiam toti, scilicet speciei, cuius illa est pars: ita in proposito huic differentiæ indiuiduali, siuè entitati, à qua talis differentia sumitur, repugnat per se diuidi in quascumque partes subiectiuas, & per illam repugnat tali toti indiuiduo, cuius ipsa est pars; tantummodo differentia est in hoc, quia vnitas illa naturæ specificæ est minor hac vnitate numerali, & propter hoc illa non excludit omnem diuisionem, quæ est secundum partes subiectiuas, sed solum illam, quæ est secundum partes essentiales, & specificas, hæc verò excludit omnem, & quamcumque diuisionem. Comparando verò differentiam specificam ad id, quod est suprà se, realitas illa, à qua sumitur differentia specifica, est actualis respectu realitatis generis; actuat enim, & contrahit genus, quod erat potentiale, ad esse specificum; ita in proposito, entitas ista indiuidua est actualis respectu speciei, quia contrahit speciem potentialem ad esse indiuiduale; adest differentia in hoc, maximè, vt facit ad propositum, quod differentia specifica constituit compositum, cuius est pars, in esse quidditatiuo, quod esse est esse commune, & plurificabile:

bile: sed hæc entitas, à qua sumitur differentia indiuidualis; constituit compositum, cuius est pars, scilicet, indiuiduum in esse alterius rationis, scilicet, in esse subijcibili, & materiali, quod declaratur: quia apud Philosophum sæpè quidditas dicitur forma, & omnis quidditas est prædicabilis, & sic differentia specifica constituit compositum, cuius est pars, scilicet, speciem in esse prædicabili: sed hæc differentia indiuidualis non constituit suum compositum in esse prædicabili: quia illud non est quidditas, neque vniuersale, sed est singulare, quod de nullo prædicatur, sed solum subijcitur prædicationi aliorum, quia omnia prædicantur de illo, sed solum constituit in esse subijcibili; quia autem esse subijcibile est ratio materiæ, Hinc est, quod Scotus hanc entitatem, à qua sumitur differentia indiuidualis, appellat materiam. Tertiò, differentia specifica potest comparari ad id, quod est iuxta se, scilicet, ad aliam differentiam specificam, & tunc licet aliquando coniungat quod aliquæ differentiæ specificę non sint primo diuersę, sed conueniant in aliqua ratione communi, tamen vltimæ differentiæ specificæ sunt primo diuersæ, ita quod in nulla ratione communi conueniunt, quæ possit habere rationem speciei, sed sunt primò diuersæ specie, & seipsis distinctæ, & non per aliud. In proposito differentiæ indiuiduales assimilantur differentijs specificis vltimis, quia sunt primò diuersæ in nulla communi ratione numerali conuenięntes.

obiec. Quæ sint primo diuersa. Vbi nota, quod ex Aristotele 10. Metaphysic. tex. 12. apertè illa dicuntur primo diuersa, quæ se totis differunt, exemplum affertur à Scoto 1. Sent. dist. 7. q. 1. §. Ad argumēta igitur in oppositum, &c. respondendo ad primum. Differentiæ indiuiduales sunt primò diuersæ: quia secundum totam suam rationem formalē, vna nō est alia; indiuidua verò vt Petrus, & Franciscus, non sunt primo diuersa: quia conueniunt in specie hominis, & ideo non differunt secundum se tota, sed solum secundum vnam partem, id est, per differentiam indiuidualem; sicut etiam rationale, & irrationale sunt primo diuersa, & tamen homo, & brutum, non sunt primo diuersa: quia conueniunt in genere. Solæ ergo vltimæ differentiæ sunt primo diuersæ: quia in sua proxima ratione formali, vna non includit aliquid alterius. Et nota, quod licet conueniant in prædicatis superioribus aliquibus, vt in Ente, Substantia, & similibus, hoc non impedit: quia sic nulla dari possent entia, quæ essent primo diuersa, & tamen omnes concedunt vltimas differentias esse primo diuersas. Sufficit ergo, vt secundū proximas suas rationes formales sint vltima distinctiua, & nihil vt sic, habeant commune. Si quis arguat, ergo constituta in esse per has differentias indiuiduales, non erūt eiusdem vnius speciei, quod tamen falsum est: quia indiuidua hominis sunt eiusdem speciei. Respondetur enim, quod non valet arguere ab indiuiduis, ad differentias indiuiduales: *Solu.* indiuidua enim sunt eiusdem speciei, quia vltra differentiam indiuidualem includunt speciem, sicuti species præter differentiā specificam includit genus, & ideo sunt eiusdem generis: sed differentia indiuidualis, quia est vltimum diuisibile, in nullo cum alia differentia conuenit: vt puta, nominetur Socraeitas differentia indiuidualis Socratis, & Platoneitas differentia indiuidualis Platonis. Socrateitas, & Platoneitas in nullo conueniunt, sed sunt primo diuersa, vt rationale, & hinnibile sunt primò differentia, & tamen homo, & equus non sunt primò diuersa, sed sunt eiusdem generis.

Habita hac declaratione de natura, & conditione differentiæ, siue entitatis, à qua sumitur differentia indiuidualis, declarat quænam sit entitas hæc, à qua sumitur differentia indiuidualis, & quærit, nunquid sit materia, vel forma, vel compositum? & respondet, quod neque materia, neque forma, neque compositum est talis entitas, in quantum quodlibet istorum est natura; Rationem adducit: quia natura, & quidditas, de se non est hæc, sed est indifferens ad esse hanc, & non esse, & ita nullum istorum est principium indiuiduationis; quid ergo erit hæc entitas? Respondet, quòd est vltima realitas entis, quod est materia, vel vltima realitas formæ, vel compositi: quodlibet enim

istorum

istorum entium est commune, & tamen est determinabile: quamuis enim quodlibet istorum sit vna res, potest tamen distingui in plures realitates formaliter distinctas, quarum hæc, non est illa; & sic in forma est vna realitas, qua forma est natura formaliter, in illa adhuc sunt plures realitates, quarum vnaquæque est entitas singularis formaliter; Idem dicẽdum de materia, & de composito; adeo quod secundum Scotum, neque materia, neque forma, neque compositum ex illis, vt species, est principium indiuiduationis, sed vltima realitas materiæ, vel formæ, vel compositi; quodnam autem horum sit, non determinat.

Quædam dubitationes circa opinionem Scoti, soluuntur, & eadem opinio comprobatur. Cap. II.

Primum notãdum. PRimo notandum, quòd huiusmodi entitas, à qua sumitur differentia indiuidualis, non est res realiter distincta à materia, vel forma, vel composito; sed realitas materiæ, vel formæ, vel compositi, tantum formaliter distincta ab eis, ad denotandum quòd hæc entitas non est extrinseca ipsi indiuiduo, neque est alia res adueniens ipsi speciei, sed est solum realitas ipsius formę, vel materię, vel compositi, quę ipsam speciem diuidit, & determinat ad esse indiuiduale, & singulare: sicuti etiam realitas, à qua sumitur differentia specifica, non est res distincta realiter à genere, sed solum formaliter: non enim rationalitas est res realiter distincta ab animali, sed solum formaliter, & est realitas vltima animalis, quæ ipsum animal contrahit ad esse hominem; Vnde omnes dicunt, quod species illas differentias habet à genere, vt dixit Porphyrius in capite de Differentia.

Secũdum notãdum. Notandum est secundo, quod appellat hanc entitatem, siuè realitatem, à qua sumitur differentia indiuidualis nomine materiæ: quia constituit in esse subijcibili, & contrahit quidditatem: omne autem contrahens, & constituens in esse subijcibili, habet rationem materiæ, & Arist. appellat illud nomine materiæ; ita quod materia duobus modis accipitur apud Aristotelem; Vno modo pro eo, quod est receptiuum formæ, & hoc modo accipitur in libris Physicorum, & alibi; alio modo pro omni eo, quod contrahit quidditatem aliquam, & hoc modo accipit Aristoteles 12. Metaphysices textu 49. quando dixit vnum esse motorem primum, quia non habet materiam: intelligebat enim non de materia, quę est receptiua formę, sed de materia, quæ est ratio contrahens quidditatem, vt dicam suo loco, & hæc est mens Scoti, tam in 2. Sententiarum loco citato, quam in quodlibetis, quęstione 2. articulo 2. Qua in re notandus est error illorum, qui dicunt Scotum dicere materiam totius esse principium indiuiduationis: decipiuntur enim Primò, quia Scotus numquam appellauit hanc realitatem, à qua sumitur indiuiduatio, materiam totius, sed solum dixit esse materiam, vt est videre in vtroque loco tam in 2. *Sent.* quàm in Quodlibetis, & in Metaphysica, lib. 12. sed neque hoc dicere potest: quia vt declarauimus ex Scoto, in Theoremate, quod totum est alia entitas à suis partibus, materia totius respondet formę totius: forma autem totius est quidditas in abstracto resultans ex vnione partium, vt in homine humanitas: materia totius, est concretum respondens illi quidditati in abstracto, scilicet illa entitas tertia, vt homo. Modo quis non videt hoc pugnare cum sententia Scoti: ait enim Scotus, quod neque materia, neque forma, neque compositum, vt sunt natura, sunt principium indiuiduationis, sed esse, vel realitatem materię, vel formæ, vel compositi; quę procul dubio non est materia totius; & licet Antonius Andræas 5. Metaph. q. 5. oppositum sentiat, tamen ratio ab eo me dissentire cogit. Qua in re etiam patet Zabarellam, Mercenarium, & Franciscum Piccolomineum, mentem Scoti non rectè percepisse. Notandum est etiam, quod illud nomen, Hæcheitas, vel vt alij legunt Hæcceitas, vel vt alij, Hæc entitas, non inuenitur apud Scotum, sed à quibusdam Scotistis adinuentum est fortasse, vt rei claræ obscuritatem offunderent, vt fuit moris multorum illorum. Verum cum Scotus non determinauerit, quæ nam reali-

Aliquorũ error.

Ant. And. Zab. Mer. Picc.

realitas sit hæc, à qua sumitur differentia indiuidualis, scilicet, an sit realitas materiæ, vel formæ, vel compositi: non erit ab re determinare, quænam sit hæc realitas. Ego iudico asserendum esse realitatem vltimam formæ. Ratio est hæc: Forma est quæ constituit rem in esse: quod autem dat esse, dat etiam distinctionem a quocumque alio, quod non est ipsum; cum ergo forma specifica constituat naturam in esse specifico, & actuet materiam, & cõpositum resultet ex ea, & materia, ita dicendum est, quod realitas formæ vltima, sit ea, quæ constituat in esse indiuiduali, & actuet vltimam realitatem materiæ, ex qua realitate materiæ, & realitate formæ, resultat indiuiduum; cum enim materia non habeat rationem constitutiui, sed potius constituti, realitas vltima materiæ non potest esse tale principium indiuiduationis, neque vltima realitas compositi, potest esse tale principium: quia illa est, quæ resultat, & habet esse à constituente, & ideo non potest esse constituens; erit ergo principium indiuiduationis vltima realitas formæ specificæ: forma enim vniuersaliter de se est multiplicabilis numero, non per materiam, neque per aliquid aliud, vt infrà ostendetur, loquendo de substantijs abstractis; Neque in hoc contradicimus Scoto, quia ipse asserit tantum quòd vltima realitas, vel materiæ, vel formę, vel compositi, est tale principium, tamen noluit postea determinare quodnam istorum sit re vera tale principium; Nos autem ex suis principijs, & ratione duce, hanc determinare possumus, vt iam nunc dictum est, & notandum, quod hic loquimur de principio indiuiduationis per se, & interno, non de externo, & accidentali, quia accidentale, & externum sunt accidentia illa, de quibus Porphyrius capite de Specie, scilicet, locus, tempus, forma, &c. Comprobatur hæc opinio Scoti ex confutatione aliorũ opinionum, tamen Scotus duas rationes adducit particulariter pro ea, quarum prima est.

Quæ realitas sit principiũ indiuiduationis.

Duplex principiũ indiuiduationis per se, & per accidẽs.

1. rõ. Vnitas in communi sequitur entitatẽ in cõmuni: quia vnitas est passio entis, ergo quæcumque vnitas respicit aliquam entitatem, & sic vnitas simpliciter, qualis est vnitas numeralis, cum detur rerum natura secundum omnes habebit maximam, & propriam entitatem: hæc autem entitas non potest esse entitas naturæ, quia illam insequitur vnitas specifica: igitur ad hanc vnitatem numeralem con sequitur alia entitas realis determinans illam entitatem naturę, & simul cum illa faciens indiuiduum, sicuti vnitas numeralis diuidit, & determinat vnitatem specificam; hæc entitas, vt patet necessariò est substantia: quia in substantia naturali datur hæc vnitas numeralis, non potest autem esse entitas naturæ, vt dictum est, sed est inferior illa, ergo sequitur, quòd hæc sit vltima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, quod est natura.

Secunda ratio. Omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua primò diuersa. Hæc est Maior, quæ probatur: quia alioquin non daretur status in differentijs. Sensus est: Omnis differentia, per quam aliqua differunt, debet ipsa esse quid diuersum, vel includere aliquid, in quo illa, quæ differunt, nullo modo conueniant, sed secundum illud sint primò diuersa; Probatur: alioquin si ea differentia non sit primò diuersa, vel non includat aliquid primò diuersum, non dabitur status in illis differentibus, quia illa tunc non differrent per illam differentiam, sed conuenirent; opus est ergo, quòd omnis differentia differentium reducatur ad aliqua primò diuersa. subiungitur Minor: sed indiuidua propriè differunt, quia sunt diuersa entia, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primò diuersa; hæc primò diuersa non sunt natura in hoc, & in illo: quia quod est causa conuenientiæ formalis, non est causa distinctionis realis, natura autem est causa conuenientiæ indiuiduorum ad inuicem, ergo non est causa distinctionis illorum: & sic nec materia, nec forma, nec compositum, vt sunt natura, sunt causa talis distinctionis: quia hæc non sunt primò diuersa in hoc, & in illo indiuiduo, sed sunt eadem; Neque hæc primò diuersa possunt esse negationes, quia vltrà rationes, quas proprio loco adducam, omnis negatio præsupponit positiuum, & sic negatio non potest esse *2. rõ.*

primum distinctiuum, neque potest esse aliquod accidens, quia hoc est posterius substantia, vt suo loco dicetur. Relinquitur ergo, quod sit realitas vltima, vel materiæ, vel formæ, vel compositi. Addamus nos: sed hæc non potest esse vltima realitas materiæ, neque compositi, vt supra diximus, ergo erit vltima realitas formæ, & ita sicuti differentiæ educuntur ex genere, & additæ ipsi illud contrahunt ad speciem, ita vltimæ realitates formæ, quę exeunt à forma, quę sunt inominatę, sed possumus illas appellare, vt Socrateitaté, Platoneitatem, &c. adueniunt speciei, & illam contrahunt ad esse indiuiduale, & vnum numero. His rationibus Aduersarij varijs modis respondent: sed in confutando eorum opiniones, eorum responsiones considerabuntur, quod fiet, confutando opinionem Auerroistarum, quod forma sit principium indiuiduationis, infrà capite nono.

Rationes Aduersariorum contra opinionem Scoti. Cap. III.

1. rō. Her-uæi. ADuersus Scotum insurgunt multi, sed pręcipuè Herueus Quodlibeto 3. quęstio. nona, & impugnat dupliciter Scotum. Primò, quando Scotus ait, principium indiuiduationis non posse sumi à materia, neque à forma, quia sunt communes omnibus indiuiduis, vel intelligit, quod sunt communes secundum rem extra animam; aut intelligit, quòd solum sunt communes secundum rationem; Si intelligit primo modo, vt re vera intelligit Scotus, est falsum: quia tunc daretur aliquod vniuersale actu extra animam, quod est falsum, ex Aristot. 1. de Anima, textu 8. vbi ait, quod vniuersale, aut nihil est, aut posterius; Vniuersale ergo fit solum ab intellectu; Et confirmatur: quia tale vniuersale, aut per se subsisteret, & hoc est absurdum; Vel esset in singularibus, & tunc esset singulare: quia quidquid est in singularibus, est singulare; Si verò Scotus intelligat de communitate secundum rationem, hæc non impedit, quia similiter ab omnibus realitatibus illis, siue vt illi vocant Hæcceitatibus, poterit abstrahi aliqua ratio communis singulis Hæcceitatibus, & ita si propter talem communitatem, neque materia, neque forma possunt esse principium indiuiduationis, neque Hæcceitates, siue illæ realitates.

Secundò quærit Herueus, quid sit illa realitas, siue Hæcceitas, quam ponimus principium indiuiduationis? Vel est Substantia, vel Accidens; si Substantia, vel materia, vel forma, vel compositum; Si Accidens, vel absolutum, vel respectiuum; si absolutum, vel Quantitas, vel Qualitas: at nihil horum dicere potest Scotus, quia laberetur in opiniones, quas reijcit in 2. Sententiarum, ergo Hæcceitas nihil est. 2. rō.

Caietanus libro de Ente, & essentia, capite 2. aduersus Opinionem Scoti quatuor rationibus arguit; Prima est hæc. Omnis actus singularis præexigit potentiam singularem, quā actuat: sed Hæcceitas, siue illa realitas, est actus singularis, ergo præexigit potentiam singularem, quā actuat. Sed illa potentia est natura, seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum Hæcceitatis, & ita Hæcceitas non est principium indiuiduationis. Propositiones assumptæ (ait ipse) sunt Scoti in hac materia, tamen probat Maiorem ex Aristot. 2. Physic. textu 38. vbi docet comparationes causarum: docet enim, quòd forma particularis præexigit materiam particularem, ergo forma particularis potentiā particularem. 1. rō Caie.

Secūdò Caietanus arguit sic. Illa, quæ sunt principium indiuiduationis, sunt se ipsis primò diuersa, Hæcceitas Socratis, & Platonis non sunt seipsis primò diuersæ, ergo illæ non sunt principium indiuiduationis. Maior est Scoti; Minor probatur; Id, quod conuenit magis cum vno, quàm cum altero, non est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit. Sed Hæcceitas Platonis magis conuenit cum Hæcceitate Socratis, quàm cum Hæcceitate albedinis, ergo hę Hęcceitates Platonis, & Socratis non sunt primo diuersę. Maior Syllogismi patet ex terminis; Minor probatur Primò: quia Hęcceitates Socratis, & Platonis cōueniunt in specie Hęcceitates Socratis, & albedinis differūt genere. 2. rō.

genere. Secundò, quia illa magis conueniunt, quæ magis assimilantur: magis autem assimilantur, quæ sunt magis comparabilia: Hæcceitates autem Socratis, & Platonis sunt magis comparabiles, quàm Hæcceitates Socratis, & albedinis; sicut vniuersaliter res eiusdem Prædicamenti sunt magis comparabiles, quàm res diuersorum Prędicamentorum.

3. rō. Tertiò, sic arguit; quod cōuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei, præexigit necessariò distinctionē ipsorum: proprietas indiuidualis, puta Socrateitas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni, qui est eiusdem speciei; ergo proprietas indiuidualis pręexigit distinctionem Socratis à Platone, & sic proprietas indiuidualis non est quo primò Socrates distinguitur à Platone. Conclusio est contra Scotum: Pręmissę autem sunt suę. Maior est eius in Quodlibetis, quęst. 2. Minor verò est Conclusio Scoti, ergo ex seipso conuincitur falsus Scotus.

4. rō. Quartò hæc positio contradicit Peripateticis 12. Metaphysices textu 49. fit hæc Consequentia. Si primum Cælum, id est primum principium, est vnum specie, & plura numero, ergo habet materiam multam; Hæc Consequentia esset nulla, si principium indiuiduationis esset Hæcceitas, & non materia. Quod autem glossa Scoti exponentis ibi per materiam proprietatem indiuidualem, sit destructiua textus, probatur per Comentatorem ibi, & per textus antecedentes, vt ex textu 30. eiusdem, vbi Arist. ait, motorem Cæli non habere materiam, & loquitur de materia ad Vbi, & ad Esse. Eadē glossa improbatur ex 3. Metaphysices, tex. 11. vbi ait Arist. quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem. Item, ex 1. Cæli, tex. 92. & 93. cum dico Cælum dico materiam. Vbi Aristot. & Auerroes assignant vnitatem, & pluralitatem Indiuiduorum in eadem specie in rebus materialibus ex materia.

1. rō. Bacc. Ioannes Bacchonus 3. Sentēt. dist. 8. q. 2. artic. 1. contra hanc opinionem Scoti ita argumentatur. Hęc realitas, quam

2. rō. ponit Scotus esse principiū indiuiduationis, non est Relatio, neque aliud Accidēs, ex Scoto, sed est quid absolutum, ergo vel est materia, vel forma, vel compositum, vel aliud quartum ab his in genere substantiæ, quod est contra Aristot. qui nunquam diuisit substantiam in aliud ab his tribus. Possumus etiam formare alteram rationem ex his, quæ dicit ibi, sic. Hæc realitas habet rationē actus: quia contrahit species; habet rationē potentiæ: quia ipsa est, quæ contrahitur; nec distinguitur à realitate specifica secundum Scotum, sed quæ sunt actus, & potentia, sunt realiter distincta: quia opponūtur. ergo hæc realitas, & natura distinguuntur realiter contra Scotum, & cōsequēter cū hęc realitas non sit materia, neque forma, neque cōpositū, erit quarta substantia realiter distincta ab his, quod est contra Arist. qui solum triplicem substantiam adinuenit.

Paulus Soncinas 7. Metaph. q. 32. contra hanc opinionem Scoti quattuor rationibus arguit. Primò sic. Stante positione, sequitur, quod quodlibet indiuiduum sit tria indiuidua: Consequens euidenter falsum est; ergo, & Antecedens. Consequentia probatur: quia in quocumque sunt tres Hęcceitates, ibi sunt tria indiuidua, per Scotum, in quolibet indiuiduo sunt tres Hæcceitates, ergo in quolibet indiuiduo sunt tria indiuidua. Maior est Scoti; Minor etiā probatur: quia vult Scotus, ꝙ alia sit Hæcceitas siue realitas materiæ, & alia realitas formę, & alia cōpositi; Modo hæc tria sunt in quolibet indiuiduo, ergo qđlibet indiuiduū est triplex indiuiduū. 1. rō. Socin.

Secūdò sequeretur, quòd forma vniretur materiæ mediāte aliqua alia realitate præter realitatem formæ; Consequens est falsum, & contra Arist. 8. Metaph. tex. 16. & 2. de Anima tex. 7. Consequentia probatur; Hæc realitas, siue Hæcceitas, quā ipse appellat modum intrinsecum formæ, est alia à realitate, qua forma est natura, & etiam est sibi intimior quam vnio formæ ad materiam: quia forma potest esse sine materia, sed non potest esse sine hac realitate. His stātibus, sic arguit. Hæcceitas formę est intimior formę, quam vnio formæ ad materiam, ergo dum forma vnitur materiæ, prius natura sibi competit hæc hæcceitas, quàm vnio illa ad materiam, ergo vnio præsupponit illam 2. rō.

Hęcceitatem,& consequenter illa media.
3. rō. Tertiò sequeretur, quòd materia separata ab omni forma, esset nedum in actu entitatiuo,sed etiam in actu formali:Consequens est falsum, & etiam contra Scotũ, ergo & Antecedens. Consequentia probatur: quia per se haberet propriam Hęcceitatem: sed illa Hęcceitas est actus formalis;probatur : quia per se determinat materiam,vt sit hæc; determinare autem est proprium actus formalis: sic enim determinare,est qualificare; & magis confirmatur: quia Scotus dicit, quòd comparata ad materiam,illam qualificat, &
4. rō. determinat. Quartò Hæcceitas Socratis,& Hecceitas Platonis,solum differunt numero,& sunt eiusdem rationis, ergo oportet quærere aliquid per quod distinguantur,& per consequens ipsæ non sunt prima distinctiua. Nec valet responsio, quòd ista sint primò,& se ipsis diuersa : quia ens quidditatiuè de illis prædicatur. Adsunt multæ aliæ rationes, quas adducendo alias opiniones recensebo, omnes rationes enim pro opinione D.Thomæ,& Auerroistarum, & aliorum faciunt contra opinionem Scoti.

1. rō. Mercenarij & Achillini. Mercenarius in suis Dilucidationibus particulariter cõtra Scotum arguit. Hęc vltima realitas entis Scoti,est materia totius, per Scotum:sed hæc non datur apud Arist.ergo;Antecedens multipliciter probatur ab eo.Item Achillinus lib.1.de Elementis,c.16. conclus.8.arguit contra Scotum, sed non est digna, vt adducatur,ex dictis enim facilè soluitur.

Solutio istarum rationum. Cap. IV.

PRo solutione istarum rationum non sunt iaciẽda alia fundamenta, quàm ea,quæ exposuimus in declaratione Opinionis Scoti; qui enim rectè intellexerit opinionem Scoti, facilè has obiectiones
Ad 1. Heruæi. de medio tollet. Ad primam itaque Heruæi concedo,quòd neque materia,neque forma,possunt esse principium indiuiduationis: quia sunt communes omnibus indiuiduis secundum rem. Ad impugnationem contra hoc: quia tunc daretur vniuersale, &c. dico, quòd datur natura communis realis existens in rerum natura, quæ de se est indifferens ad esse vniuersale, & ad esse indiuisibile, vt in proprio quæsito ostendam, Arist.autem pro nunc loquitur de vniuersali completo, non de tali natura communi.

Præterea,ibi Arist.loquitur contra Platonem: nos autem non sumus cum Platone. Quòd autem materia, & forma, vt sunt partes naturę,constituant vnam naturam realem communem pluribus secundum rem, pręter rationes adductas proprio loco, potest sic probari:quia si istæ naturæ communes,vt homo animal, &c. vt sunt communes, habent esse solũ à ratione,erunt tantummodo dum fiunt, sicuti & secundæ intentiones, quæ habent esse per opus intellectus,sunt solũ, dum fiunt, quod quàm sit absurdum, ex se patet. 1. rō. quod detur natura cõmunis.

Præterea, Scientiæ,quæ sunt de his naturis communibus, essent Scientię rationales,quia esent de entibus rationis, non realibus, quale autem est obiectum, talis est Scientia. 2. rō.

Pręterea homo, & bos, non differrent realiter,neque animal,& lapis,sed solum ratione,& per operationem intellectus : at qui negat has species differre solũ per opus intellectus,similis est illi, qui negat ignem calefacere, indiget enim verberatione;Neque valet, si quis dicat, differũt realiter, quia differunt numero, nõ valet inquam,quia pręter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum rem;nam Franciscus differt à Socrate, & ab hoc equo numero tamen; postea rursus differt ab hoc equo, alio modo, quo non differt à Socrate, & hęc est pręter opus intellectus, & realis: nam ille est equus,& Franciscus est homo;& certè,qui negat ista, est dimittendus. 3. rō.

Ad secundum argumentum Heruæi dico,quòd illa realitas est substantia, & est vltima realitas formę, neque tamen incidit Scotus in alias Opiniones, quas reijcit, vt visum est in declaratione suæ Opinionis. Ad secũdum.

Ad argumentum Primum Caietani dico,quòd Maior in eo sensu,quo ipse accipit,est falsa; neque est Scoti in eo sensu; quod probatur:quia actus,qui cõstituit, & determinat aliquid indeterminatum, Ad primũ Caie.

non

non præsupponit illud esse determinatũ: sed est actus ipse, qui illud indeterminatum determinat, vnde actus specificus non præsupponit potentiam specificam, (nisi intelligat de potentia logica, quæ est non repugnantia) sed præsupponit solum genericam; ipse autem actus specificus est, qui determinat potẽtiam specificam, restringens, & actuans potentiam genericam, quæ erat indeterminata. Ideo respondeo, quod actus est duplex; Primus, & Secundus; vera est propositio de actu secundo, non de primo, vt nunc visum est: nos autem in præsenti loquimur de actu primo, qui dat esse, & constituit in esse. Vera est autem de actu secundo: quia actus singularis agit, & operatur in potentiam singularem, actus vniuersalis in potentiam vniuersalem, & ita actus vniuersalis producit effectum vniuersalem, actus particularis effectum particularem; & hoc modo intendit Aristoteles 2. Phys. tex. 38. vbi ait, quòd omnis causa proportionatur suo effectui, vniuersalis, effectui vniuersali, & particularis, particulari; & sic Scotus vsus est hac propositione in hoc sensu.

Ad 2. Ad secũdum Caietani ex se patet quid dicendum; Dico igitur, quod istæ realitates sunt per se primo diuersæ, & non magis conuenit vna cum alia, quàm cum altera. Ad impugnationem dico, quod vltima realitas, qua constituitur in esse indiuiduali Plato, æquè diuersa est ab vltima realitate albedinis, & Socratis, quantum est ex cõditione talis realitatis: quia ab omnibus numero differt ęquè, licet postea inter illas alia differentia quãdoque adsit, vt diuersitas specifica; vel genere; Hoc nihil efficit: quia hęc differentia non inest illis, vt sunt vltimæ realitates, sed vt sunt sub diuersis generibus, & speciebus, sat est, quod numero æqualiter distent ab inuicem, & quod secundum suum totum esse formale, vna non includat aliquid alterius, vt dictum est. Præterea, nos loquimur de indiuiduis eiusdem speciei, non de indiuiduis diuersarum specierum, & generum: in indiuiduis autem eiusdem speciei, patet, quod vna realitas non differt magis ab vna, quàm ab alia; cum enim quæritur principium indiuiduationis, quæritur quæ sit ratio distinctionis numeralis in eadẽ specie: quia distinctio specifica, & generica aliundè petuntur.

Ad tertium Caietani dico, quod illa Maior debet sic intelligi, quod repugnat vni, & conuenit alteri, præexigit distinctionem ipsorum: addi debet, nisi illud sit distinctiuum ipsorum; modo in proposito istæ realitates sunt principia distinctiua illorum, ideò non præexigunt aliam priorem distinctionem. Scotus autem protulit hanc propositionem de ijs, quæ non sunt distinctiua, sed pręsupponunt distinctionem, vti sunt proprietates, de quibus loquitur ibi, & in his valet. Vide eum in Quodlibetis, quæstione 2. art. 1. considerando primam rationem versus finem, ad literam C.

Ad quartam rationem Caietani, & ad illas auctoritates dicam soluendo rationes pro Opinione D. Thomæ, infrà. Ad 4.

Ad primam Bacchoni pro solutione est notandum illud, quod in declaratione Opinionis Scoti tetigimus, nempè, quod vt habet ipsemet Scotus in corpore illius quæsiti, & 1. Sent. distin. 8. quæst. 3. in corpore quęsiti, differentia specifica quandoque à re sumitur, & quandoque à realitate sumitur, quando sumitur à re, tũc addit aliquid supra genus, vt cum corpus contrahitur per animatum, hæc enim est forma, quę aduenit corpori; quando sumitur à realitate, non addit aliquid supra genus, vt sunt vltimæ differentię, quod conspicitur in accidentibus, dum enim color contrahitur per albedinem, nigredinem, &c. non contrahitur per illas tamquam per res; quia illæ non sunt formæ diuersę aliquam formam addentes ad colorem, sed sunt realitates coloris, quę contrahũt illum: ita in substantijs materialibus vltimæ differentię, vt differentię contrahentes animal, non sunt formę, & res extra accidentes, & aliquid addentes animali, sed realitates generis, quę contrahunt ipsum ad vltimas quidditates, in quas est diuisibile. Ad 1. Bacchoni.

Ad propositum istę differentię indiuiduales non sumuntur à re, sed à realitate formę, vt diximus, & sic illa realitas non differt realiter à forma, cuius est realitas, neque est alia res ab illa, sed solum dif-

differt formaliter,& eſt alia realitas ab illa. Nunc ad argumentum dico, quod hæc realitas non eſt accidens, ſed ſubſtantia, non tamen eſt quarta res à materia, forma,& compoſito,ſed eadem res quod forma, ſed ſolum alia realitas ab ea diſtincta formaliter. De his autem diſtinctionibus ſuo loco dictum eſt.

Ad2. Per idem ad ſecundum patet: quia nõ eſt neceſſe,quod quæ ſunt actus, & potentia,ſemper diſtincta ſint realiter:ſed ſufficit ſi diſtinguantur formaliter.

Ad1. Ad primum argumẽtum Pauli Soncinatis,negatur Conſequentia. Ad probationem negatur Minor; ad probationem dico,quod Scotus non vult,quod in quolibet indiuiduo ſint tres realitates, ſiue hæcceitates,ſed vna;ait enim, quod principium indiuiduationis eſt vltima realitas,vel materiæ,vel formæ,vel compoſiti, adeo quod vult, non quamlibet realitatẽ eſſe principium indiuiduationis, ſed aliquam illarum,quam nos poſtea diximus eſse vltimam realitatem formæ.

Ad2. Ad ſecundum nego Conſequentiam. Ad probationem dico, quod forma poteſt duobus modis conſiderari; Vno modo vt natura; Alio modo vt eſt contracta ad eſse indiuiduale. Primo modo vnitur materiæ immediatè. Secundo modo concedo,quod vnitur materiæ mediante hac realitate: hæc enim realitas, eſt principiũ indiuiduans, & contrahens formam, & materiam ad eſse indiuiduale:neque hoc eſt inconueniens,neque contra Ariſt. ſi enim eſt principium indiuiduationis naturæ,porrò eſt neceſſarium,quod ipſa natura, & forma mediante hac realitate contrahatur ad eſſe indiuiduale.

Ad3. Ad tertium, ſi aliquid efficacitatis haberet,concluderet magis contra eos:quia ipſi ſuſtinent, quod materia ſit principiũ indiuiduationis,tunc ſic: Ergo materia erit actus formalis, nedum actus entitatiuus; nos autem reſpondemus, quòd licet materia habet proprias realitates,non tamen illæ ſunt principium indiuiduationis: ſed ſunt realitates formæ, quia illæ ſunt, quæ agunt, realitates materiæ vero patiuntur, immò determinantur actu à realitatibus formæ.

Ad4. Ad quartum dico, quod illæ realitates formæ ſunt primò diuerſæ; Ad probationem cum dicit, quod Ens prædicatur de illis quidditatiuè, & ſic non ſunt primò diuerſæ;Ad hoc dico,quod Ens non prædicatur de vltimis differentijs quidditatiuè,ſed eſſentialiter,vt in materia de vniuocatione in hoc propoſito dicam: ſed pro nunc dico, quod vltimæ differentiæ dicuntur primo diuerſæ, quia ſunt vltimæ quidditates indiuiſibiles in alias quidditates, & ſic vna differt ab alia non per aliam differentiam, quia ſic partim conueniret cum illa alia differentia vltima, & partim non conueniret, & ſic non eſſent primò diuerſæ; Sed ſunt diuerſæ: quia ſeipſis omninò diſtinguũtur ab inuicem,& ſic licet habeant ens commune ipſis, & etiam alia genera,tamen dicuntur prima diuerſa: quia ipſa ſunt vltima diſtinguentia indiſtinguibilia; & propter hoc ait Scotus, quod ens non eſt vniuocum prædicatum de eis in quid,ſed quod tantum eſſentialiter includitur in illis, id eſt, ens non prædicatur de vltimis quidditatibus indiuiſibilibus indiuiſibiliter includentibus ens per modum communis, & diuiſibilis:ita ſunt iſtæ differentiæ indiuiduales, ſunt enim primo diuerſæ,quia ſunt vltimum indiuiſibile,in quod reſoluitur ens,quod vt ſic, & ſecundum ſuum eſſe formale, cum nullo alio conuenit.

Ad Mer. Ad Mercenarium ex dictis patet,quòd vana eſt,& futilis tota illa diſputatio,quã habent Sarnanus,& ipſe:neuter enim illorum mentem Scoti percepit,neque rationes eius intellexit,neque enim dixit materiam totius,eſſe principium indiuiduationis:ſed vltimam realitatem entis, quam nos dicimus eſſe formam, quam realitatem dixit habere rationem materiæ:quia conſtituit in eſse ſubijcibili, vt materia, non in eſse quidditatiuo. Conſtat autem quod hæc non eſt materia, quæ dicitur materia totius, vt patet ex Theoremate de diſtinctione totius à partibus, vbi materiam totius, & formam totius declarauimus:eam autem dari eo modo,quo ibi declarauimus,nemo negare audebit, neque rationes Mercenarij contra eam militant.

Opinio eorum, qui dicunt negationes esse principium indiuiduationis, & eorum, qui ponunt esse existentiam, & eorundem confutatio. Cap. V.

DEclarata Opinione Scoti, quam cęteris veriorem puto, oportet aliorum Opiniones adducere, & considerare, ex confutatione enim earum patebit Opinionem Scoti esse verissimam.

Septem ad summum sunt Opiniones in hac materia. Aliqui enim existimauerunt, quòd nullum debeat dari principium indiuiduationis, & quòd talis quæstio sit frustra: sed quòd debeat potius quæri, per quid natura fiat vniuersalis, & debet pro causa assignari intellectus, quia aiunt, quod quælibet natura est de se hæc, & singularis, de qua infra Theoremate 93. & Alij dicunt, quòd principium indiuiduationis sint negationes; Alij, qđ sit Quantitas; Alij, quod Existentia, quā Scotus recitat 2. quæstione illius tertię distinctionis, & eam tribuit Henrico. Alij, quòd sit materia signata; Alij, quòd sit forma; & tandem adest Opinio Scoti; quam vidimus.

1. rō. Prima Opinio, quæ asserit negationes esse principium indiuiduationis, vtitur his rationibus, Indiuiduatio dicit solum negationem duplicem, ergo non est quærere de aliqua causa, quæ sit eius principium. Antecedens probatur: quia vnum numero, & indiuiduū est, quod est diuisum à quocumque alio, siue non idem cū quocumque alio, & indiuisum à seipso; hęc ergo duplex negatio diuisionis est principium indiuiduationis, vt Socrates est vnus numero, quia non est idem cum Platone, nec cum quocūque indiuiduo, & ipse in plures homines non potest diuidi.

2. Secunda ratio est hæc; Si principium indiuiduationis esset quid positiuum, vel illud esset materia, vel forma, vel aliquid consequens materiam, vel formam; & illud esset absolutum: vel respectiuum: sed non potest esse materia, propter rationes quas infra nos contra hanc Opinionem adducemus, quarum vnam possumus adducere pro nunc, quæ est, quod in fundamento naturę nihil est diuisum, ex Arist. 1. Metaph. tex. 17. Neque forma: quia nō per seipsam: quia sic est natura, & natura non est causa distinctionis, sed conuenientiæ, ergo per aliquod aliud; & sic quæram de illo, vsque in infinitum; Neque potest esse aliquid consequens absolutum: quia adhuc quęram de illo, si est absolutum, vel est materia, vel forma, neutrum autem esse potest eadem ratione, neque potest esse aliquid respectiuum, quia respectus præsupponit fundamentum absolutum, & sic iste respectus non indiuiduat ipsum. Has duas rationes adducit Scotus pro hac opinione, sed cum hęc Opinio non sit sustinenda, ipsam confutat his rationibus.

Primò, nihil repugnat alicui per solā priuationem, vel negationem: sed per aliquid positiuum internum, ergo diuidi in partes subiectiuas, non repugnat huic lapidi, vel huic homini per negationem, vel priuationem in ipso; Probatur Antecedens: quia negatio tollit solum potentiā proximam ad agere, vel pati, sed non ponit repugnantiam in illo ente ad aliud agere, vel pati. Exēplum. Intelligatur Substantia cum negatione Quantitatis scilicet substantia non quanta, tunc substantia non est diuisibilis actu, neque potentia proxima, illa enim negatio tollit potentiam proximam diuisibilitatis in substantia, tamen non ponit repugnantiam formalem in substantia ad diuidi: non enim, quia substantia non est quanta, ideò illi repugnat diuidi, quia sibi tūc repugnaret recipere quantitatem: sed substantia intellecta vt non quanta, potest recipere quantitatem; similiter non habere visum tollit potentiam proximam videndi, sed non ponit repugnantiam, quia potest stare eadem natura positiua cum opposito illius negationis, scilicet, potest habere visum, quia illi non repugnat, licet illum non habeat, & ego non sum Episcopus, non tamen mihi repugnat esse Episcopum. Ad propositum, principium indiuiduationis est principium, quo alicui repugnat diuidi in plura numero subiectiuè, ergo principium indiuiduationis non potest esse negatio, sed erit aliquid positiuum. *Reijcitur.*

2\. Secundo nihil formaliter constituitur per negationem in perfectiori entitate, quam sit illa entitas, quæ præsupponitur negationi: sed prima substantia, & Indiuiduum per principium indiuiduationis cõstituitur in perfectiori entitate, quam sit illa, quam prius habebat, ergo tale principium non est negatio. Probatur Maior: quia si negatio constitueret in perfectiori entitate, ipsa esset entitas positiua formaliter. Probatur Minor: quia indiuiduũ est prima substantia, quæ ex Arist. in Prędicamentis est maximè substantia, & magis substantia, quàm secunda; substantia aũt prima cõstituitur in tali esse per principium indiuiduationis, & distinguitur à secunda substantia.

3\. Tertiò, hæc positio non satisfacit quæsito: quia adhuc quæstio manet; nam si dicas, lapis non est plurificabilis in plures subiectiuè, quia est indiuisus à se, & non idem cum alijs, adhuc quæro, propter quid repugnat sibi non diuidi à seipso, & esse idem cum alijs, & sic omninò confugere habes ad aliquod positiuũ. Alias rationes habes apud Scotum 2. Sentent. dist. 3. quæst. 2. vide ibi.

Ad 1. ꝓ hac opin. Ad rationes pro hac Opinione. Ad primam negatur Antecedens. Ad probationem dico, quod falsum est, quod indiuiduum solum dicat illam duplicem negationem, vt in proprio quæsito ostendam. Præterea, dato, quòd diceret illam duplicem negationem, non tamen sequitur, quin hæc duplex negatio insit illi per aliquid positiuum.

Ad 2. Ad secundam dicimus, quòd non est materia, neque forma, neque accidẽs, sed vltima realitas formæ, vt suprà declarauimus.

2\. opi. Quidam alij existimauerunt principium Indiuiduationis esse existentiam. Pro hac Opinione Scotus nullam rationem adducit: sed ipse pro ea talem rationem conficit. Actus determinat, & distinguit, ergo vltimus actus determinat, & distinguit, sed vltimus actus est actus existentiæ, quia omne aliud esse, & actus est in potentia ad ipsum, ergo existere, siue existentia, est principium indiuiduationis.

reiic. 1. rõ. Verum cum neque hæc sit sustinẽda, aduersus eam ita argumentatur. Illud, quod præsupponit distinctionem alterius, non est prima ratio distinguendi illud, sed esse existentiæ determinatum præsupponit distinctionem, & determinationem essentiarum, subsequitur enim existere ad esse essentiæ: quia quælibet essentia existit, nõ ergo existentia potest esse principium cõstituendi essentiam siue rem substantialem, & non valet dicere, quòd existere subsequitur ad esse omne, præter quam ad esse indiuiduale, hoc enim est falsum, quia prima substantia maximè existit, & sic si existentia est posterior essentijs alijs, & substantijs, multo magis erit posterior prima substantia, cui præcipuè competit existentia; Et confirmatur: quia in coordinatione Prædicamentali sunt omnia, quæ per se pertinent ad illam coordinationem circumscripto quocũque, quod nihil est illius coordinationis: ergo sicut inuenitur supremum genus in quolibet Prædicamento, & genera intermedia, & species secundum esse essentiæ, ita etiam debet reperiri infimum, quod est indiuiduum, & singulare absque omni existentia. Con- firm. Præterea, neque hæc Opinio satisfacit quæsito; adhuc enim est quærendum, 2. rõ. à quo existentia contrahatur ad esse hãc, est enim existentia de se communis, sicuti & natura, & est de se indifferens ad esse vniuersale, & esse singulare, vnde tam homo existit, quam hic homo, vt dictum est in quæstione de actu entitatiuo materiæ: & dicam in quæstione, an natura cõmunis habeat esse reale, vel solum sit ens rationis. Ad rationem pro Opinione respondet Scotus ex dictis, quod actus essẽtialis distinguit essentialiter, sicuti actus accidentalis distinguit accidentaliter. Ad rõnẽ ꝓ hac opin. Existentia est quodammodo actus accidentalis: quia sequitur ad actum essentialem, prius enim res constituitur in esse suo essentiali, deinde ad illam sequitur existentia, & ita Indiuiduum constituitur prius in esse indiuiduali per principium internum essentiale: deinde ad illud sequitur existentia particularis. Existentia ergo constituit vltimatè indiuiduum in esse, quia est vltimus actus, sed cum sit actus accidentalis, constituit in esse accidentale, ante ipsum verò adest actus substantialis per se ipsi dans esse, quem nos di-

nos dicimus esse vltimam realitatem formæ.

Opinio eorum, qui asserunt principium indiuiduationis esse Quantitatem, & eiusdem confutatio. Cap. VI.

QVidam alij, vt Gotfredus, & quidã alij, asseruerunt principium indiuiduationis esse Quantitatem,
1. rō. qui pro se habent has rationes. Prima, quod conuenit vni per se, competit cuilibet alteri per illud: sed diuidi in partes, est proprietas, quæ solum competit Quantitati ex 5. Metaphys. tex. 18. ergo conuenit substantiæ per Quantitatem, & sic Quantitas est principium indiuiduatio-
2. rō. nis. Secunda ratio. Hic ignis non differt ab illo igne, nisi quia forma differt à forma, nec forma differt à forma, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materię, nec pars materiæ ab alia parte materiæ, nisi quia est sub alia parte Quantitatis, ergo hęc distinctio huius ignis, ab illo, reducetur ad quantitatem tamquam ad primũ distinctiuum, & diuisiuum, ergo quantitas est principium indiuiduationis; si quidem, illud, est id, quod est primum diuisiuum, & constitutiuum indiuidui. Ter-
3. rō. tiò. Generans generat aliud propter diuersitatem materiæ, ex Aristotele 7. Metaph. tex. Comm. 28. tunc sic: materia ista geniti præsupponitur necessariò quanta, & sub Quantitate distincta, ergo Quantitas est principium distinctionis substantiæ materialis. Antecedens probatur quo ad primam partem: quod hæc materia geniti presupponatur quanta, quia agens naturale non potest agere nisi in quantũ. Quo ad secundam partem etiam probatur, scilicet, quod hęc materia sit sub Quãtitate distincta à materia generantis: quia certum est, quod non potest esse quantitas generantis, quia illa præcedit, sicuti generans pręcedit genitum. Cum ergo hęc quantitas pręsupponatur genito, & sic causa distinctiua geniti, est dicendum,
4. rō. quod sit principiũ indiuiduationis. Hęc Scotus. Pro hac Opinione alij quidam sic arguuunt, secundum Auerroem 1. Phys. tex. 6. & secundum Aristot. 3. Metaphys. tex. 1. Omnis distinctio, aut est secundum formam, aut secundum quantitatem: sed inter ea, quę sunt eiusdem speciei, non est distinctio secundum formam: quia est forma specifica, & quidditatiua, in qua conueniunt, ergo est secundum quantitatem. Secundò, vel indiuidua differunt aliqua differentia essentiali, vel accidentali, 5. rō.
non per substantialem, quia vltima differentia substantialis est specifica, in qua omnia indiuidua illius speciei conueniũt, ergo erit accidentalis: sed primum omnium accidentium est quantitas, ergo quantitas erit præcipua causa distinctionis numeralis. Vltimò confirmatur exem 6. rō.
plo aquæ, quæ si diuidatur in tres partes, quælibet pars aquę existit vna numero, & est distincta à qualibet alia parte numero; at hæc distinctio, & multiplicatio aquarum, non aliundè orta est, quam ex diuisione secundum quantitatem, vt patet in hoc exemplo, etiam iudicio sensuum; ergo quantitas est principium multiplicationis numeralis, & distinctionis indiuiduorum, & sic Indiuiduationis principium, & radix erit quantitas.

Contra hanc Opinionem diffusè Sco- resp.
tus arguit 2. Sentent. dist. 3. q. 4. Nos breuiores, & faciliores hic adducemus, quilibet videre poterit apud Scotum ibi primò. Si quantitas est principium indiui- 1. rō.
duationis, erit quantitas terminata, quia interminata est indistincta, & confusa in materia propria; at quantitas terminata, est posterior substantia composita, quia insequitur formam in composito, principium autem constitutiuum in esse alicuius, est prius illo, ergo quantitas non potest esse principium indiuiduationis substantiæ materialis.

Præterea, Prædicamenta sunt imper- 2. rō.
mixta, & nihil vnius Prædicamenti constituitur in esse, per aliquid alterius Prædicamenti, ex secunda regula Antepraedicamentali. Diuersorum generum, & non subalternatim positorũ diuersæ sunt species, & differentiæ, non enim linea constituitur in esse per colorem, vel aliquid alterius Prædicamenti, tunc sic. Ergo indiuiduum, quod est prima, & nobilissima substantia, & fundamentum aliarum substantiarum, non constituitur in esse per

quan-

quantitatem, quod est accidens, & alterius Prædicamenti.

3. rō. Tertiò. Accidentia consequuntur substantiam, & insunt substantiæ tamquam in subiecto: sed substantia non est subiectum accidentis, nisi vt est completa, & perfecta, & maximè accidentis terminati, non loquendo modo de dimensione interminata, non est autem substantia completa, & perfecta, nisi substantia composita, ergo substantia prius est completa, & hæc quam sit quanta, & sic quantitas non potest esse principium indiuiduationis substantiæ materialis.

4. rō. Quartò. Generatio substantialis terminatur ad substantiam: at si quantitas esset principium constitutiuum indiuidui, generatio terminaretur ad Quātitatem, & ad accidens per se, quod omnes vident quàm sit absurdum.

5. rō. Quintò prima substantia esset ens per accidens; quia esset aggregatum ex substantia, & accidente; sed de ente per accidens nulla est prædicatio per se, de prima substātia autem omnia superiora per se prædicantur, quia est vltimum subijcibile, ergo prima substātia non est ens per accidens, & sic non constituitur in esse indiuiduali per Quantitatem. Alias rationes vide apud Scotum.

Ad 1. Ad rationes Opinionis. Ad primam respondetur, quod duplex est diuisio; Alia est diuisio totius continui quantitatiui, in partes, quantitatiuas, & alia est diuisio totius vniuersalis in parte subiectiuas. Aristot. loquitur de prima diuisione, non de secunda. Concedimus autem nos, quod totum cōtinuum diuiditur in partes, per quantitatem, sed hoc non valet de toto vniuersali, hoc enim sine quantitate diuiditur in suas species, & species in sua indiuidua, per quid positiuum eiusdem generis.

Ad 2. Ad secundam rationem falsæ sunt illæ duæ propositiones: prima; quòd forma differt à forma nō alia de causa, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ, & quòd hæc pars materiæ differt ab alia parte, quia recipitur in alia quantitate, prima est falsa: quia forma est, quæ dat esse, & distinctionem materiæ, & illam determinat, non è conuerso; Similiter secunda est falsa; quia prior est distinctio partium materiæ, quàm quātitatis, quia hoc aliquid, & indiuiduum est subiectū huius accidentis, quod est quantitas, & sic prius est diuisa, & determinata materia, ex qua constituitur in esse indiuiduū, quàm sit distincta quantitas, quæ inest illi substantiæ tamquam in subiecto.

Ad 3. Ad tertiam negatur, quòd generans requirat materiam, ita quod quantitas materiæ præsupponatur generationi, hoc enim est falsum: sed concomitanter requirit quantitatem in materia, quia inducit talem formam in tali materia, & generat tale compositum, ad quod consequitur tanta quantitas; illa autem propositio vulgata, quod agens particulare non attingit ad substantiam materiæ, sed solum inquantum quantam, si intelligatur, quòd quantitas si ratio mediante qua agens attingat materiam, est falsa, si autem intelligatur concomitanter, concedo, neque est contra nos.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd est distinctio secundum formam; sed hæc est duplex; Alia enim est distinctio simpliciter per formam, vti est distinctio specifica; alia est per realitates formæ, & hoc modo est ista, quæ est inter indiuidua.

Ad 5. Ad quintum patet per idem, quod hęc distinctio est substantialis; falsum est autem, quod distinctio substantialis vltima, sit per formam, quia vltima est per realitates vltimas formæ.

Ad 6. Ad sextum, diuisio aquæ potest considerari duobus modis, vel enim est diuisio aquę, vt totius in partes integrales, & quantitatiuas, & hanc concedo esse per quantitatem, vel est diuisio aquę in suas partes subiectiuas, quarum vnaquęquę est aqua singularis, & aqua in communi, prædicatur per se, de illis, & hęc non fit per quantitates, sed per vltimas realitates formæ aquæ. Declaratio huius responsionis patet ex responsione ad secundum, & tertiū, pro hac opinione: aquę enim forma in homogeneis non determinat sibi certam quantitatem, & ideò indiuidua in homogeneis fiunt per simplicem distinctionem, vide Theor. 36.

Opinio

Opinio D. Thomæ, & Mercenarij; & eius confutatio. Cap. VII.

QVæ sit opinio vera D.Thomæ, est satis controuersum inter Thomistas; Certum est quidem D. Thomam asserere, materiam signatam esse principium indiuiduationis; Scotus tamen in 2.Sent.d.3.q.5.ei tribuit, quod asserat, materiam absolutè esse principium indiuiduationis; & quidem hæc est sententia D.Thomæ, p.p.q.50.art. 4. & pro hac opinione faciunt auctoritates Arist. adductæ suprà cap.3.à Caietano. Verum, quia difficile est sustinere hanc opinionem, quoniam materia vt sic, videtur esse pars speciei, & naturæ communis, non indiuidui, & particularis: ideo Thomistæ conueniunt, D.Thomam per materiam intelligere materiam signatam: sed quę sit hęc materia signata, contendunt ad inuicem Thomistæ, tamen omnes conueniunt in hoc, vt ait Caietanus, in expositione libri de Ente, & essentia: quia omnes concedunt, quod duo concurrunt ad indiuiduationem, scilicet, Materia, & Quantitas: sed in hoc differunt, quia aliqui volunt, quod materia signata sit aggregatum ex Materia simul, & Quantitate, & quod Materia det incommunicabilitatem à se, & Quantitas distinctionem ab alijs; & hanc non approbat Caietanus; sed eam sequitur Paulus Soncinas, 7. Metaphysices, quæstione 33.& 34. pro se adducit rationes illas, quas ex Scoto nos nunc adduximus pro Gotfredo, quibus probabat, quòd indiuiduum est actu distinctũ ab alio, per quantitatem: sed quia illæ iam solutæ sunt, non est immorandem circa illas; Rationes verò, quas adducit ad probãdum, quòd materia sit principium indiuiduationis, nunc cum rationibus Caietani adducentur.

Alij verò, cum quibus est Caietanus, & Iauellus, 5. Metaphysices, quæstione 15. volunt, quod materia signata, sit materia non vt est sub quantitate actu, sed materia prout est capax, & receptiua huius quantitatis, non illius; adeo quod materia signata secundum Caietanum, est materia cum relatione ad quãtitatem, & vult, quod hęc relatio, siuè capacitas, & potentia in materia ad quantitatem, sit ipsamet materia realiter, sicut potentia materiæ ad formam, est idem realiter materiæ. Opinionem hanc secundum sensum Caietani sequitur Aegidius Quodlibeto 1.q.5.art.1.vt ei tribuit Scotus, immò Caietanus trahit mentem D. Tho. ad hanc opinionem Aegidij, vt vitet argumenta facta contra quantitatem, re vera enim hæc non est opinio D. Tho. vt infrà dicã, dicit ergo Aegidius, quod signatio materię, licet causaliter insit sibi à quantitate, tamen signatio hęc materię præcedit extensionem quantitatis sicuti extensio materię pręcedit extensionem quantitatis in materia, veluti vniuersaliter omnis Substantia pręcedit Quantitatem, & Accidens; neque hęc signatio est quid realiter distinctum à substantia materię, sed benè distincta à signatione quantitatis.

Vndè sicuti materia habet suas partes per se, sine quantitate: ita habet suam signationem sine quantitate: habet tamen hanc signationem causaliter à quantitate: quia dependet à quantitate: patet autem quod hæc est eadem opinio Caietani: quia hęc signatio est capacitas illa huius Quantitatis, & non illius, & est idem realiter illi materię, quę tamen illi materię inest per quantitatem, sicuti secũdum ipsum Caietanum potentia materię ad formam substantialem, est materia realiter, tamen inest ipsi materiæ à forma.

Pro hac opinione sic declarata, arguit Caietanus tribus medijs. Primo sic. Illud est principium indiuiduationis intrinsecum, cui primo repugnat communicari pluribus per modum, quo vniuersale cõmunicatur particulari, sed materia signata est huiusmodi: ergo materia signata est principium indiuiduationis. Maior est concessa ab omnibus; Minor probatur. Illud primò competit materiæ signatæ, quod circumscripto quocumque alio sibi conuenit, & ipsa circumscripta nulli alteri competit. Hæc est Arist. 1. Posteriorum, sed non communicari pluribus, vt vniuersale particulari, competit materiæ signatæ circumscripto quocumque alio existente in materia sensibili, & circumscripta ipsa materia signata, nulli 1. rõ Caie.

compe-

competit, ergo primo competit materiæ signatæ non communicari pluribus, vt vniuersale. Adhuc probatur Minor quo ad vtramque partem: & quo ad primam sic. Id, quod materia signata præcisè sumpta sibi vendicat, ita quod sub eius opposito non est intelligibilis, conuenit sibi circumscripto quocumque alio; hæc patet ex terminis: sed sic est, quod incommunicabilitas competit materiæ signatæ præcisè, vt est signata, ita quod sub eius opposito materia signata non est intelligibilis, scilicet, vt est communicabilis; non enim materia proprij indiuidui potest intelligi communicabilis, ergo incommunicabilitas competit materiæ signatæ primò. Secunda pars minoris etiam probatur per exemplum: quia circumscripta à Socrate materia signata, certū est, quod Socrates non remanet hic: quia neque eius forma remanebit, cum non adsit materia, in qua existat.

2. rõ. Secunda ratio. Quod fieri potest per pauciora æquè, & benè, absurdum est fieri per plura: sed sic est, quod potest sufficienter saluari indiuiduatio per materiam signatam, ergo frustra quæruntur alia principia; Minor probatur: quia ipsi respondent ad omnes rationes Aduersariorum, & tollunt omnia inconuenientia.

3. rõ. Tertiò arguitur auctoritatibus Aristotelis, & hæ adducuntur ab omnibus Thomistis, sunt autem illę, quas suprà adduxi in tertio capite pro quarta ratione Caietani, & præter illas, Aristotel. 5. Metaph. tex. 12. ait, vnum numero esse id, cuius materia est vna; vndè definit vnitatem numeralem per materiam, ergo materia est ratio vnitatis numeralis; & 7. Metaphys. ait, quòd generans generat aliud, propter materiam, ergo materia est causa diuersitatis; & hoc passim habetur in multis alijs locis: at materia per se vna est, & indeterminata, & indifferens, ergo opus est quod illi accedat illa signatio, siuè ordo, & dependentia ad quantitatem determinatam, & sic indiuiduatur, & est principium indiuiduationis.

Mercen. Archangelus Mercenarius in suis Dilucidationibus, in hac propria disputatione his auctoritatibus, maximè innititur, & per illas arguit aduersus Scotum, & ipse suam opinionem, quæ est opinio D. Tho. comprobat.

Sono. Paulus Soncinas præter has auctoritates adducit vnam rationem, quæ in virtute est hæc. Quod est causa prima non essendi in alio, est principium indiuiduationis: quia indiuiduum includit in sua ratione formali incommunicabilitatem: at materia est prima causa non essendi in alio, ergo; probatur Minor: quia materia est primum non receptibile in alio, si enim materia reciperetur in alio, oporteret, quod illud aliud esset magis potentiale materia; nihil autem est potentialius materia: Cum ergo ipsa materia non sit receptibilis in alio, sed ipsa recipiat alia, est causa non essendi in alio, & sic est principium indiuiduationis. Pro hac opinione solent variæ aliæ rationes adduci, sed istæ sunt, quæ à præcipuis Thomistis adducuntur. 4.

Reijcitur. Contra opinionem D. Thomæ in primo sensu, scilicet, quod materia absolutè sit principium indiuiduationis, arguit Scotus in 2. distin. 3. quęst. 5. & auctoritatibus Arist. & ratione, ad quas Aduersarij nihil dicunt: quia non putant D. Thomam in illo sensu sustinere eam primo, ergo arguit authoritate Arist. 7. Metaph. tex. 39. in illis verbis, *Palam autem est, quòd anima, &c.* loquens de partibus distinctionis, dicit, quod duplex est forma, & materia, & compositum, quòd ex eis sit, scilicet, vniuersale, & particulare, ex materia, & forma, in vniuersali, fit homo, aut animal in communi, ex materia verò, & forma particulari, fit homo in particulari, vt Coriscus, & Socrates. Ex quo colligit, quod materia, & forma in vniuersali sunt partes definitionis, non materia, & forma in particulari. Et superius in eodem 7. tex. 35. in illis verbis. *Homo autem, aut Equus, &c.* dixit, quòd homo, & equus considerata in vniuersali, constant ex materia, & forma determinata, non secundum esse singulare; sed secundum esse vniuersale specificum; singulare verò vt Socrates, constat ex vltima materia. Ex his locis conspicuè apparet, quod materia in se considerata, non est ratio indiuiduationis, & singularitatis alicuius Sub-

stantiæ;

stantiæ: sed est pars speciei, & vniuersalis; sed ratio indiuiduationis est vltima materia, vel materia hæc; Vndè quęrendum remanet per quid materia fiat vltima materia, & hæc, & singularis. Præterea, in 12. Metaph. tex. 27. ait, quod principia secundum esse vniuersale, sunt eadem specie, scilicet, materia, & forma in omnibus; sed singulariter sunt diuersa: quia alia est materia tua, & alia est materia mea, & alia est forma tua, & alia est forma mea: ergo ita concedit distinctionem formæ, sicut & materiæ in particulari, & ita vnitatem materiæ in communi sicut formæ: & ideò debet quærere, quomodo materia sit hæc: ergo materia non est principium indiuiduationis. Præterea, ex Aristot. 7. Metaph. tex. 34. & indè, materia est de essentia substantiæ compositæ, puta hominis: at illud compositum non potest esse de se hoc, vt probatum est supra cap. 5. ergo neque materia, quæ est pars eius, potest esse de se hæc: quoniam non potest esse compositum cõmune, & eiusdem rationis in diuersis, quia quodlibet, quod est de essentia eius, posset esse eiusdem rationis cum eis. Vltimò arguit per rationem. Materia est eadem in genito, & corrupto: sed genitum, & corruptum differunt numero: ergo materia vt est in genito, & corrupto, non potest esse eadem numero, quia tunc, & genitum, & corruptum essent idem numero: si enim principium essentiale maneret idem numero, necesse esset, vt compositum vtrumque corruptum, & genitum, essent vnum numero. Est ergo dicẽdum, quod est vna specie, non numero, in genito, & corrupto; & ideo quærendum est, quodnam sit illud, per quod materia sit vna numero, & substantia indiuiduatur. Secundum hunc sensum ergo hęc opinio est falsa, & ideo Thomistæ in hoc sensu eam non sustinent.

Contra eandem sententiam, vt exponitur à Thomistis, nimirum, intelligendo per materiam, non materiam absolutè, sed materiam signatam, arguitur quoque, & primò contra primum sensum, quem sequitur Soncinas.

Ad 1. Nullum Ens per accidens est principiũ constitutiuum Entis per se aggregatum ex materia, & quantitate, est Ens per accidens, ergo non potest esse principium cõstitutiuum indiuidui, quod est Ens maximè per se, vtraque propositio patet.

Secundò. Quãtitas est accidens, & nullum accidẽs est principium internum cõstitutiuum substantiæ, quia tunc substantia non esset Ens per se, sed Ens per accidens; quod quàm sit absurdum, patet. Præterea, omnes rationes supra factæ contra quantitatem, quę erat opinio Gotfredi, valent etiam contra hanc opinionem: quia ipsi asserunt materiam per se, non esse sufficiens principium indiuiduationis; sed requiri quantitatem, suprà autem ostenditur, quòd Quantitas non potest esse tale principium, & maximè hęc concludit contra D. Thomam, qui non vult, quòd vllum accidens pręcedat formam substantialem in composito. *Ad 2.*

Sed Mercenarius, qui eandem opinionem quam D. Thomas de principio indiuiduationis sustinet, dicit, non esse inconueniens accidens pręcedere formam substantialem in composito: quia ipse sustinet, quod dispositiones accidentales pręcedunt formam substantialem; & quod agens materiam prius sic disponit per accidentia, & sic fit hæc ante aduentum formæ, & sic forma indiuiduatur per materiam. *Resp. Mer.*

Et cum arguitur cõtra: quia Substantia pręcedit Accidẽs, & quod ideo non possunt istæ dispositiones, & quantitates pręcedere ipsam formam substantialem. Respondet, quod Substantia potest duobus modis considerari; Vel vt Substantia; vel vt Indiuidua, verum est ait, quod substantia, vt substantia, præcedit accidens, sed non vt indiuidua, sicuti paries pręcedit albedinem absolutè, sed paries albus est posterior albedine, vt effectus formalis est posterior causa formali.

Sed neque ipse vitat vim argumentorum: quia omissa modo disputatione illa, an accidentia præcedant formam substãtialem in cõposito, de qua suo loco; certum est quod etiã dato, quòd illa accidẽtia, & dispositiones præcedant, quod tamen est falsum, non tamen dant esse indiuiduale composito; Probo: quia esse indiuiduale, est esse maximè substantiale; *Reÿcitur.*

Si ergo

Si ergo illa accidentia darent esse indiuiduale, darent esse substantiale, quod repugnat illis, & postea forma substantialis esset superflua.

Præterea, dare esse indiuiduale, est constituere entitatem indiuidui: sed accidentia non possunt constituere entitatem substantialem, ergo. Præterea, non vitat argumentum: quia quæro de illis dispositionibus; Vel sunt internum principium indiuidui, vel non; si non, non sunt ad propositum, quia nos quærimus principium internum indiuiduationis; si internum, ergo illæ dispositiones sunt essentiale principium substantiæ primę, & sic substantia primò constituetur in esse, per accidens. Præterea, ens per accidens, vti est illa materia cum illis dispositionibus, erit principium constitutiuum entis per se; quæ omnia per se esse absurda, conspicuum est. Responsio etiam ad argumentum, quod substantia pręcedit accidens, est nullius valoris; quia sic arguo. Per te substantia, vt substantia, pręcedit accidens; at substantia, vt indiuiduum, est maximè substantia, ergo substantia vt indiuiduum, præcedit maximè accidens. Minor probatur: quia substantia vt species, vel vt genus, est secunda substantia, siuè substantia vt communicabilis est secũda substantia: sed vt incommunicabilis, est maximè substantia, quia prima est fundamentum aliarum. Prąterea, esse communicabile, vel incommunicabile, est passio consequens entitatem, quia incommunicabilitas, est alicuius entitatis incommunicabilitas, prius ergo indiuiduum est ens, quàm sit incommunicabile. Tunc sic. Nullum ens substantiale accipit suas proprietates ab accidente, quia proprietas est effectus formalis proueniens à forma substantiali talis entis, vt risibilitas in homine prouenit à rationali: at incommunicabilitas, est proprietas entitatis indiuidualis, ergo non dependet à quantitate tamquam à causa formali; Minor quoque est clara.

Exemplum illud de pariete albo, non est ad propositum: quia esse album in pariete, non est effectus formalis intrinsecè consequens entitatem parietis, sed est accidentalis, & externus posterior tempore, & ideo non est mirum, si non potest inesse parieti, nisi per albedinem; sed si esset effectus intrinsecè proueniens à pariete, vt incommunicabilitas ab indiuiduo, nõ poset inesse parieti ab accidente posteriore ipso pariete.

Contra opinionem Caietani insurgit Scotus validissimè, 2. Sententiarum, distinctione 3. q 4. dum opinionem Ægidij confutat; hæc enim, vt suprà diximus, coincidit cum opinione Aegidij: & Caietanus vt vitaret argumenta Scoti, quę videbat efficacissima, mentem D. Thomæ nititur trahere ad hunc sensum; arguit ergo primò sic Scotus. *Contra Caie.*

Hæc positio includit contradictionem duobus modis. Primò, quia est impossibile, quòd id, quod dependet à posteriori, sit idem à priori naturaliter, & maximè quando est prioritas, & posterioritas secundum rem, quia tũc idem esset prius, & posterius respectu eiusdem, quod implicat. Minor, sed sic est, quòd substantia est prior quantitate etiam per Aduersarios, ergo id, quod est causatum per quantitatem, siue dependens, & præexigens naturam quantitatis, vt est hęc signatio in materia, & capacitas quantitatis, non potest esse idem realiter substantię, alioquin esset prior, & posterior quantitate realiter, immò hæc signatio haberet esse ante causam suam, scilicet, ante Quantitatem, siquidem est idem realiter cum materia, quę est Substantia, & præcedit Quantitatem. *1. rō.*

Secundò. Illud, quod est conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato; quia tunc causa inquantum sufficiens, & apta ad causandum, produceretur à causato, & sic causatum esset causa suijpsius, quia esset causa suimetipsius causæ, in quantum illud causat, quod implicat euidentissimè. *2.*

Sed ista signatio, & capacitas materiæ, est conditio necessaria in materia ad causandum postea quantitatem in materia ipsa, per eos, ergo hæc signatio, & capacitas quantitatis in materia, non potest prouenire, neque causari à quantitate; quia tunc quantitas, quæ ponitur causa signationis, esset causata à signatione simul cum materia.

Tertiò

3. Tertiò quæro, quid est quantitatem causare hâc signationem in materia; Vel enim est causare aliquid, quod præfuit in materia, & tunc non causatur à quantitate: si enim præfuit ante quantitatem, quomodo causatur à quantitate? ergo erit aliquid posterius, sed hoc est impossibile, quia deberet causari à quantitate in genere causæ efficientis; at quantitas non est forma actiua. Præterea, tunc prius inesset accidens, scilicet, quantitas ipsi indiuidua, quàm esset indiuiduum, quod est contra ipsos. Hanc secundum probationem non habet Scotus, sed tamen est efficax.

4. Quartò. Quare quantitas magis derelinquit huiusmodi signationem realiter eidem materię, quàm qualitas quantitati? cum ipsa qualitas etiam sit per se forma informans quantitatem.

Quintò. Hæc quantitas, qua materia est signata, vel est terminata; vel interminata; non terminata: quia illa sequitur esse formæ in materia, & consequenter consequitur singularitatem in substantia; neque interminata: quia illa manet eadem in generato, & corrupto. Alia varia argumenta adducit Scotus contra hanc positionem, quę ibi videre poteris, ea enim omitto, tum, quia hęc, & alia, quæ mox adducam, sufficiunt ad conuincendum hanc opinionem, tum, quia prolixitas huius quæstionis legentes tędio afficit.

resp. Caie. Ad 1. Caietanus lib. de Ente, & essentia, his rationibus respondere nititur; & ad Primam rationem negat Maiorem; & ratio negationis est: quia proportio materię signatę ad quantitatem, est proportio potentię ad proprium actum, vnde, sicut potẽtia materię ad formam substantialem, est eadem realiter ipsi materię, & tamen dependet à forma substantiali, quę est posterior, ita non est inconueniens, quòd hæc signatio, & capacitas materiæ signatæ, sit idem realiter materiæ, & tamen dependeat à quantitate; propter argumentum autem distinguit, quod potentiam esse priorem, & posteriorem, potest intelligi duobus modis.

Vno modo quo ad causam materialem, & sic potentia est prior forma, & hæc signatio est prior quantitate.

Alio modo in genere causæ formalis, & sic forma est prior materia, & quantitas hac signatione materiæ, neque hoc est inconueniens; quia causæ sunt sibi inuicem causę, ex 2. Phys. textu 30. & per hoc negat Maiorem. Ad probationem inquit, quod non est inconueniens, quod aliquid sit prius, & posterius eodem, in diuersis generibus causarum; in proposito autem sunt diuersa genera: quia signatio est prior quantitate in generæ causę materialis, posterior in genere causę formalis, per hanc distinctionem respondet ad omnia argumenta.

Ad secundum respondet ex eodem fundamento, negat enim Maiorem: nam falsa est in diuersis generibus causarũ, quomodo est in proposito, quia materia signata est causa quantitatis in genere causę materialis, quantitas verò est causa signationis materię in genere causæ formalis. Ad 2.

Ad tertiam dicit, quod quantitatem causare in materia hanc signationem, est agens facere hanc materiam capacẽ quãtitatis huius, & non illius: & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ, vt actus, per quem fit talis capacitas; agens verò vt efficiens. Ad 3.

Ad quartam, non rectè illam conficit, vt facit Scotus; ideo neque ad illam respondet in proposito. Ad 4.

Ad quintam dicit, quòd hæc quantitas signans materiam est terminata, neque obstat, licet ipsa sequatur ad esse formam, quia etiam forma substantialis sequitur potentiam materiæ, & tamen hęc potentia causatur à forma; & sic permanens in hoc suo fundamento prius dicto, concedit hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis; quantitatem verò esse causam formalem huius substantię, hæc Caietanus. Ad 5.

Confutatio responsionum Caietani; & solutio rationum. Cap. VIII.

Contra has responsiones non esset arguendum, cum ipse ex seipsis absurditatem ostendant, nisi auctoritas viri aliquando moueret ad credendum, ipsas aliquam speciem veritatis habere. Primò itaque

itaque ostendam rationes has Scoti esse validas; Deinde ipse alijs rationibus aduersus Caietanum insurgam. Quo ad primum, vanum est prorsus hoc fundamentum Caietani, quo nixus has omnes rationes soluere nititur, scilicet, quod hæc signatio, & potentia receptiua quantitatis in materia causetur à quantitate, & simul, quòd materia sit causa quantitatis, & quod hæc causatio fiat in diuersis generibus causarum, scilicet, materiali, & formali, vt dictum est suprà, & quia innititur maximè exemplo de potentia materiæ respectu formæ substantialis, & ait, quòd potentia materiæ est causa materialis formæ, sed postea forma est causa formalis potentiæ materiæ, hoc est declarandum, ex hoc enim patebit vigor nostrarum rationum, & ineptia responsionum Caietani. In primis est considerandum quid intelligat Caietanus, cum inquit, quod materia est causa materialis formæ, & forma est causa formalis potentiæ materiæ, & omisso primo membro, scilicet, quod materia sit causa formæ, quod aliquo modo admittere possemus, quia forma naturalis educitur de potentia materiæ, & sic materia potest dici causa formæ. Considerandum est secundum membrum, scilicet, an forma sit causa formalis materię, siue potẽtiæ materiæ: cum dicit formam esse causam formalem materiæ, non potest intelligere, quod forma causet entitatem materiæ, quia si materia est fundamentum, ex quo forma materialis educitur ab agente, forma non potest causare entitatem materię, quomodo ergo verum erit dicere, quòd forma est causa formalis materiæ? certè forma dat esse materiæ hoc vnico modo, quod millies ab ipso conceditur in alijs locis, scilicet, quia dat actum materiæ, & illam perficit: materia enim de se est informis, indeterminata, & imperfecta, forma autem dat illi actũ, & perfectionem, adeo quod causatio, quam habet forma circa materiam, non est circa entitatem materiæ, quia entitas materiæ pręsupponitur formæ, cum sit illa, ex qua forma educitur ab agente, sed est ci[illegible] perfectionem, & actum materię, qui [illegible]minatur ad esse compositi; & certè hæc [illegible] causalitas forme in materia, & qui alio modo vult istam causalitatem explicare, vult proteruiare, non veritatem, vel saltem rationabilitatem sequi. Quando autem Arist. 2. Phys. tex. 30. ait, quod aliquando causæ sunt sibi inuicem causę, intelligit secundum modum proprium cuiuslibet causæ, & sic materia est causa efficientis eo modo, quo causat materia, & efficiens est causa materiæ, eo modo, quo efficiens causat, & sic forma est causa materiæ eo modo, quo forma causat, forma causat autem modo, quo prædictum est, scilicet, perficiendo materiam, & constituendo in esse compositum, non dando esse absolutè materiæ. Secundò supponendum est, quòd potentia materiæ per nos, est passio propria materiæ, per Thomistas est ipsamet essentia, & entitas materiæ, vt patet in quæstione de actu entitatiuo: adeo quod magis vrgebit ratio contra eos, tunc enim sic arguo. Forma non potest causare entitatem materiæ, neque aliquid quod sit de essentia eius; patet ex primo supposito, quia forma educitur de materia: at potentia est essentia, & entitas materiæ, ergo potentia materiæ non causatur à forma, sed præsupponitur formæ, & hoc est, quod communiter dicitur tam ab illis, quam ab omnibus, quod formæ materiales educuntur de potentia materiæ, tãtum ergo abest quod potentia materiæ causetur formaliter a forma, quod potius oppositum est verum, quia potentia materiæ dat esse formæ, cum forma ex ipsa potentia materiæ, quæ est essentia materiæ educatur. Ita in proposito, cum per te sit similitudo, si hæc potentia, & signatio materiæ est idem realiter cum materia, immò est ipsamet materia, non potest habere esse à quantitate, sed solum quantitas potest per se illam capacitatem, & potentiam perficere, & educere ad actum quantitatiuum, vti facit forma substantialis potentiam materiæ, & hoc est dare esse formale: at patet, quod dare tale esse formale, non est causare ipsam signationem, & potentiam materiæ ad quantitatem, quia iam præsupponitur, sed est illam actuare, & perficere. Hinc patet, quod argumenta Scoti habeut maximum vim. Neque valet

The. 21.

Arg. 1. Scoti confirm.

hæc so-

hæc solutio, cum innitatur falso fundamento. Primum quidem argumentum concludit: quia hic est contradictio, quòd ista signatio sit materia, quæ præcedit quantitatem, & tamen producatur à quātitate, tunc enim esset prior, & posterior respectu quantitatis. Nec valet dicere, quod sit prior in causa formali: quia licet verum sit, quòd materia, & hæc signatio (dato quòd sit realiter materia) sit causa quantitatis in esse materiali, non tamē quantitas est causa huius potentiæ, & signationis in genere causæ formalis; siquidem, potentia ad quantitatem, siue signatio, non producitur quantitate, sed solum actus, & perfectio huius signationis, scilicet, ipsum compositum quantum, est enim illud, quod producitur à quantitate formaliter, vt declaratum est, nos autem cum Caietano loquimur de illa potentia, & signatione in se, non de perfectione, & actualitate illius, hęc autem non dependet à quantitate, vt à causa formali, nec vllo modo.

2. arg. Per hoc idem, patet falsitas responsionis ad secundum argumentum. Si enim materia signata, id est materia cum hac capacitate, est materialis causa quantitatis, quæ postea actu existit in indiuiduo quantitatis, non potest esse causa huius signationis, & capacitatis formaliter: quia materia præsupponitur cuicumque causalitati formæ, nedum accidentali, sed etiam substantiali, & sic nec materia, nec aliquid de essentia materiæ, potest esse terminum causalitatis formalis, non ergo signatio illa materiæ cum sit essentia materię, & præcedat materialiter quantitatem, potest causari formaliter postea à quantitate.

Item dicere, quòd quantitas causat hanc signationem in genere causę formalis, est dicere, vt dictum est, quòd quantitas perficit, & actuat potentiam illam materię, sed illam potentiam in se iam presupponit.

3. In responsione ad tertium, sibi contradicit; habetur enim ex eo, quod agens efficit illam capacitatem in materia, non quantitas, sed agens efficit illam propter quantitatem, siue in ordine ad quantitatē; Modo sic dicere, est dicere, quòd quātitas est causa finalis, siquidem dicis, qđ pro tanto quātitas est causa huius signationis, quia agens efficit illam signationē propter ipsam quantitatem. Sed dices, forma, & finis coincidunt; quandoque verū est, sed causalitas formę, & causalitas finis propriè loquendo non coincidunt, vt patet ex se, quia causalitas finis est motio metaphorica, quia est mouere agens, causalitas formę est actuare, & perficere, & constituere aliquid in esse.

Si ergo quantitas est causa finalis, quia mouet agens ad causandū illā potentiā in materia propter se, hęc non est causalitas formę, & sic non coincidunt in proprio.

Pręterea, si illa signatio ponitur in esse per causalitatem efficientis, non ponitur per causalitatem formalem quātitatis. Ex dictis in primo supposito, & secundo, patet impugnatio respōsionis ad quintum.

Pręter rationes Scoti possumus sic arguere. Ait Caiet. omnes Thomistas conuenire in hoc, quod duo concurrunt ad indiuiduationem, scilicet materia, & quātitas; tunc sic: Vel materia ex se sufficit, & tunc superuacanea est quantitas; Vel materia cum quantitate, & sic prima substātia dependet à quātitate in esse, quod est falsum: quia substantia constitueretur in esse per accidens, & sic accidens esset de ratione interna essentiali primę substantiæ, quod est falsum, vt patet, quod si Caietanus non habet hoc pro incōueniēti, scilicet quòd differentia, & ratio constituens in esse primā substantiā, sit accidēs, & aliquid alterius Prædicamenti, vt dicit in responsione, ad sextum, potest etiā dicere, quod non est inconueniens, quòd species substantiæ constituatur in esse per accidēs aliquod, vt per albedinē: quia si prima substantia constituitur in esse per aliquod extra Prædicamētū Substantiæ, multo magis possunt constitui secundæ substantiæ, quæ sunt imperfectiores substantiæ. Sed contra obstinatum quid plura?

Secundo ait Caietanus, materiā in ordine ad quātitatē, [illegible] materiam signatā, quæ est principiu[illegible] [illegible]iuiduationis, tunc admittit Caieta[illegible] [illegible]pectum esse principium indiuidua[illegible] (nam illa signatio materiæ, vel est [illegible]s, vel ordo mate- 2.

rię ad quantitatẽ, & sic est relatio:) at nullus respectus potest constituere in esse absolutum, & maximè substantiam, prima autem substantia est absoluta, ergo.

Tertiò, secundum Thomistas, & nos, materia prius respicit formam substantialem, quam accidentalem, ergo prius perficitur per formá substantialem quá per accidentalem, ergo nec quantitas, nec ordo ad quantitatem, est principiũ indiuiduationis, sed potius forma substantialis, vel ordo ad formam substantialem, si ordo, & relatio posset esse tale principium.

Ad 1. p Thomist. Ad rationes Thomistarum. Ad primá Caietani negatur Minor; & ad probationem iterum negatur Minor, & ad probationem eius adhuc negatur Minor, quæ est. Incommunicabilitas competit materię signatę pręcisè, vt est signata: quia talis incommunicabilitas non competit illi, vt est signata pręcisè, sed propter vltimam realitatem formæ ipsam materiam indiuiduantem, ad quam postea sequitur talis quantitas, & signatio; & licet materia signata non sit intelligibilis sub opposito modo, non tamen propter hoc hęc incommunicabilitas ei competit per se, & primò, sed propter vltimam realitatem formę, vnde etiam indiuiduum non est communicabile; nec tamen hæc incommunicabilitas ei competit per se primo, sed per vltimam realitatem formę. *Ad 2.* Ad secundam, patet per rationes factas aduersus hanc opinionem, quia varia inconuenientia occurrunt. Ad tertiam rationem, quę innititur auctoritatibus respondet Scotus ad omnes illas auctoritates in hac dist. 3. sed maximè in 3. quodlibeto, articulo 2. circa finem, & in expositione in libros Metaphysices, & inquit quod Philosophus in diuersis locis diuerso modo accipit materiam; Vno modo accipit in 1. Physicorum vbi appellat materiam id, quod est receptiuum formarum, & quod facit compositionem actu simul cum forma. Alio modo accipitur materia pro omni eo, quod contrahit aliquam quidditatem, & ipsam dete[illegible]nat. Ad propositum, prima aucto[illegible] 12. Metaphys. tex. 49. intelligitur [illegible]teria accepta secundo modo, qu[illegible]ferentia indiuidualis, non de mat[illegible]tis, & ita Arist. ibi probat essentiam primi Motoris non esset multiplicatam numero: quia in eo non est vlla differentia contrahens illam quidditatem, sed est de se hęc.

Per hanc distinctionem respondet etiá ad omnes alias auctoritates, vbi Aristot. ait, materiam esse causam distinctionis numeralis; quod ibi accipit materiam non pro receptiuo formę, siuè pro materia partis, quę est propriè materia, sed pro contrahente, & determinante quidditatem, qualis est illa entitas indiuidualis, quę est materia inpropriè dicta, sed dicitur materia pro tanto, quia constituit in esse subijcibili.

Sed insurgunt Caietanus vbi suprà, & Mercenarius in disputatione prima, & secunda aduersus Sarnanum, de principio indiuiduationis aduersus responsionem Scoti, ad primá auctoritatem de 12. Metaph. tex. 49. quòd hæc glossa non valet: quia Arist. iam ante tex. 30. dixit, primũ motorem carere materia ad Vbi, & ad Esse; ideo dum dicit in textu 49. quod est vnus numero, quia caret materia, intelligit de materia partis, qua carere primum motorem iam ostendit. *Alia obiec. Caie. & Mercen.*

Mercenarius verò quod in alijs auctoritatibus non valeat glossa Scoti, & maximè ad auctoritatem illam de 5. Metaphysices tex. 12. sic arguit. Ait Aristot. vnum numero est, cuius materia est vna; Diuersa numero, quorum materiæ diuersæ. Tunc sic. Illa materia est causa vnius numero, quæ est causa distinctionis numero, sed hæc est materia ex qua, & materia partis, ergo; probat Minorem auctoritate Arist. 7. Metaph. tex. 28. vbi Arist. ait, quod generãs generat aliud propter materiam, & Socrates, & Callias diuersa sũt, propter materiam, & quod hic intelligat materiam partis, probatur per eius verba, quæ sunt. *Iã verò talis species in ijs carnibus, & ossibus, at caro, & ossa sunt materia ex qua, & partis.* Confirmatur eadẽ 3. expositio ex eodem 7. Metaph. tex. 35. vbi ait, quod cõstat ex vltima materia, singulare est; per vltimam materiam nõ intelligit entitatem indiuidualẽ, vt putat Scot⁹, sed materiam partis: nam inquit, sicut ex anima, & ex hoc corpore in communi fit homo: ita ex hac anima, & ex hoc corpore

pore fit hic homo: at hoc corpus est vltima materia, & est materia partis. Con-
4. firmatur ex 1. Cæli textu 93. & 94. cum enim Philosophus in textu 93. dixisset quòd ideo mundus est tantum vnus numero, quia constat ex tota materia; rem hanc in textu 94. declarans sic dicit, vt si ex omnibus carnibus, & ex ossibus vna tãtum fieret caro, & vnum os, vna esset tantum numero forma, & vnus tantum numero homo, & non plures, quoniam vna esset tantum eius materia, & non plures: patet autem, quòd caro, & ossa sunt materia partis, ergo intelligit per materiam,
5. materiam partis. In secunda disputatione adducit hanc rationem. Numerus oritur ex diuisione continui, quia prout continuum diuiditur, ita numerus oritur, & augetur, sed continuum est materia quantitate affecta, ergo pluralitas numeralis oritur ex diuisione materiæ quantæ.

Respõsio ad auctoritates allatas. Pro responsione ad has auctoritates notandum est, quòd sæpè Arist. variè locutus est de materia: quandoque enim dicit materiam esse principium, & causam vnitatis numeralis, vt conspicitur ex adductis auctoritatibus; quandoque etiam dicit, quòd materia est causa vnitatis genericæ, vt patet expresse in 5. Metaph. textu 10. vbi declarans, quæ sint vnum genere, ait: *Dicuntur autem vnum, & quorum genus vnum differens oppositis differentijs*; & inde exemplificat, *vt Homo, Canis, Equus, vnum quidem, quia omnia animalia, & modo itaque simili sicut materia vna.* Vbi expresse dicit, quod Homo, Equus, & Canis, sunt vnum, sicut illa sunt vnum, quorum materia est vna: at hic intelligit, quod sunt vnũ genere, ergo quorum materia est vna, sunt vnum genere, non numero, & alibi sæpè alio modo.

Cum ergo vario modo loquitur Arist. de materia in causando vnitatem, auctoritates eius exponendæ sunt conformiter rationi: neque insistendum est puræ literæ: nam quoque alibi Arist. ait, quod forma est, quæ facit hoc aliquid, modo hoc aliquid est singulare, ergo debemus sequi rationem, & ideo cum ratio indiuiduans sit contrahens quidditatem in esse subijcibili, iure dici potest materia; & sic cum Aristot. ait materiam esse causam indiuiduationis, siue vnitatis numeralis, debemus exponere per materiam entitatem indiuidualem, quæ est vltima realitas formæ, & hoc modo quidem exponere debemus auctoritates illas, quæ non loquuntur expresse de materia partis, vt est illa de 5. Metaphys. tex. 12. dum ait, illa sunt vnum numero, quorum materia est vna, id est illa sunt vnum numero, quorum vnica est ratio contractiua, quæ enim habet plures rationes contrahentes, sunt pluribus communicabiles, & sic non sunt indiuidua, sed quæ habent vnicam rationem contractiuam, per quam constituta sunt, iam sunt singularia, & non sunt pluribus communicabilia, non enim hic exemplificat de materia partis, neque vllum aliud verbum addit, per quod cogamur eum intelligere de materia partis.

Ad auctoritates autem, quæ loquuntur expresse de materia partis, vt est illa de 7. Metaphys. tex. 28. alio modo est respondendum, vt dicitur expresse ab ipsomet Scoto in 7. Metaphys. textu 28. in expositione, vbi adducit nunc allatam expositionem ad auctoritatem adductam, deinde aliam, quam magis commendat.

Alia solutio ergo est, quod materiam esse causam indiuiduationis, potest duobus modis intelligi; Vel quod sit causa prima, & principalis, & hoc negat, quia hæc est forma; adducit rationem: quia sicuti forma est, quæ dat esse, est etiam ea, quæ dat distinctionem ab alio; Alio modo, q̃d materia sit causa consecutiuè, siue minus principalis, & sic materia est causa indiuiduationis, quia ad constitutionem indiuidui factam a forma, sequitur vnitas numeralis in materia, cum sit pars indiuidui. Per hoc idem respondetur ad auctoritatem illam de 1. Cæli, tex. 49. Dicimus enim quòd ratio principalis, qua mundus est numero vnus, non est materia, sed forma: si enim multiplicarentur formæ mundi in hac materia, essent plures mundi, & multiplicarent materiam, sicuti faciunt aliæ formæ.

Per idem respõdetur ad auctoritatem de 7. Metaphys. textu 35. Ad Caietanum

concedo equidem, quod libro 12. tex. 30. Metaph. probat materiam partis, quæ est potentia, non inesse primo Motori, non tamen propter hoc sequitur, quod in tex. 49. postea intelligat de illa materia partis, sed loquitur de ratione indiuiduali, quia illa, quæ sunt plura numero, habent multam materiam, id est sunt quidditates, non de se hęc, sed habent plures differentias indiuiduales, per quas sunt pluribus communicabiles, quæ in quidditate primi Motoris non reperiuntur; & ita quidditas, quæ est de se hæc, etiam ipsa est vnum numero; Cui non placet hæc responsio, afferat secundam, cui proximè accedit responsio Zabarellę, ad has auctoritates in suo libro de Constitutione indiuidui, capite 10. & aliorum Modernorũ tenentium, formam esse principium indiuiduationis.

Ad 4. Ad rationem Pauli Soncinatis peccat per ęquiuocationem, duplex enim est receptibilitas, sicuti duplex est communicabilitas; Vna est receptibilitas, quæ respicit formam, & de hac concedo, quòd materia est vltimum receptibile; Alia est receptibilitas, quę respicit communicabilitatem superioris, & quò ad hanc, nego materiam esse vltimum receptibile, sed illud est vltima realitas formę, siue rationes indiuiduales.

Opinio eorum, qui asserunt formam esse principium indiuiduationis. Cap. IX.

VLtimo loco accedunt, qui sustinent formam esse principiũ indiuiduationis. Quid Auerroes senserit in hac materia, non est facilè cognoscere, siquidem ità variè locutus est, vt modo videatur asserere id esse materiam, modo formam; tamen plurimi Auerroistæ iudicant ipsum sensisse formam esse principium indiuiduationis; & huius quidem sententiæ fuit Achillinus 1. libro de Elementis, cap. 26. Conclusione 8. & Ioannes Bacchonus 3. Sent. distinct. 11. quæst. 2. articulo 2. & Plusquam Commentator in secundum librum Artis paruæ Galeni, & multi alij, qui dicunt, formam solam esse principiũ indiuiduationis, materiã autem esse principium per accidens, quatenus est subiectum formæ.

Auerroistę. Achillinus. Bacconus

Pro hac opinione primo sic arguitur. Materia vna est communis omnibus formis generabilibus, & corruptibilibus: forma verò vna est tantum vnius materię, ergo principium indiuiduationis est forma, non materia. Probatur Antecedens, quò ad vtramque partem: quia vna materia est subiecta infinitis formis, non simul, sed successiuè, vt patet in continua generatione: at vna forma neque simul, neque successiuè pluribus materiebus cõmunicatur, sed vni solum. Consequentia etiam probatur: nam indiuiduum est incommunicabile, igitur cum forma sit maximè incommunicabilis, vt visum est, & materia valde communicabilis, forma erit principium indiuiduationis. *1. ra.* *Reijcitur.*

Secundò. Nihil potest constituere alterum sub opposita ratione suæ naturæ: sed materia est communis, ergo non potest constituere in esse incommunicabile, forma autem est incommunicabilis, ergo ipsa erit hoc principium indiuiduationis. *2.*

Tertiò Achillinus loco citato Conclusione 9.

Illud est principium indiuiduationis, quod est principium distinctionis à priori ab alijs, & principium essendi: sed per formam vnus distinguitur ab alio, & constituitur in esse, ergo forma est principiũ indiuiduationis. Minor probatur auctoritate Aristot. 7. Metaph. tex. 49. vbi inquit. Actus est qui separat, & qui distinguit; & ex Aristot. auctoritate eam adducente Auerroe in primo de anima, tex. 53. vbi dicit, quòd membra Cerui non differunt à membris Leonis, nisi quia anima Cerui differt ab anima Leonis. Distinctio ergo est ab anima, & à forma, non à materia.

Ioannes Bacchonus 3. Sent. d. 11. q. 2. articulo 2. multas rationes ex Auer. & auctoritates eiusdem adducit pro hac opinione: sed quia parui momenti sunt, & ex dicendis facilè soluentur, ad vitandam prolixitatem omittuntur. *Bacc.*

Alij verò Auerroistæ sustinent quod forma, & materia sunt principium indiuiduationis: sed forma principaliter, materia verò minus principaliter; & huius præ-

Opin. Zim. cipuus Auctor est Zimara, in proprio quęsito, qui statuit tres Conclusiones.

1. Conclus. Prima: Principia interna indiuidui sūt materia, & forma, quam sic probat: principia essendi rei, sunt etiam principia indiuiduationis & vnitatis numeralis, quia ens, & vnum sunt idem, ex 4. Metaph. textu 3. quæ ergo sunt principia entitatis singularis, sunt principia vnitatis singularis. Hęc autem principia essendi sunt materia, & forma absque dubio, ergo.

2. Conclus. Secunda Conclusio, forma est magis principalis causa, materia verò minus principalis, quam etiam sic probat. Illud est principalior causa, à qua res primo habet esse, sed primò res habet esse à forma, ergo.

Item auctoritate Aristot. 2. de Anima, tex. 2. Forma est substantia, per quam est hoc aliquid.

3. Conclus. Tertia Conclusio est de principio externo, quę sunt illa accidentia enumerata à Porphyrio, de quibus non est difficultas.

Zab. Picc. Hanc eiusdē sententiam postea secuti sūt quidam Moderni, vt Iacobus Zabarella, in lib. de Constitutione indiuidui, Franciscus Piccolomineus libro 3. de Materia, capite 27. & alij. Ait enim Zabarella, quod materia est causa, sine qua non, forma autem est causa principalis, & vtitur ijsdē rationibus, quas suprà adduximus. Alio modo autem declarat opinionem hanc, vt videbimus infrà.

Reijcitur. Contra hanc Opinionem maxime faciunt rationes illę duę, quas adduxit Scotus ad comprobandum suam Opinionē, & quas suprà capite 2. adduximus, neque eas hic repetere breuiter erit inutile, propter respōsiones Aduersariorū. Probo itaque quòd forma nullo modo potest esse principiū indiuiduationis, neque principale, neque minus principale, sic. *1. rō.* Cuilibet vnitati respondet propria entitas, sed vnitas numeralis est maxima vnitas, ergo illi competit maxima entitas, sed illa entitas non potest esse natura, quia illā sequitur vnitas specifica, neque entitas generica, quia illam sequitur vnitatem genericā: debet ergo esse aliqua alia entitas diuersa ab entitate generica, & ab entitate naturę specificæ, & à partibus suis, quæ sunt materia, & forma, ergo forma non potest esse principium indiuiduationis; sed erit aliqua alia entitas inferior, vt suprà diximus; & maximè concludit hęc ratio contra formam: quia forma est quę dat esse materię specificę; Maior propositio est euidens, quia Vnum, & Ens conuertuntur, & ideò si datur Vnum, datur Ens illi Vno correspondens, & si Vnum est diuersum, diuersum quoque erit Ens illi correspondens. Sed adhuc magis probatur in Theoremate quod datur natura cōmunis præter opus intellectus. Minor quoque probatur: quia si eadem entitas corresponderet entitati genericæ, & specificę, sequeretur, quod idē ens esset vnū numero, & specie, & sic quod esset idem & non idem, secundū idē, nempè, secūdū propriam entitatem esset communicabile pluribus, & incommunicabile pluribus, quod implicat contradictionem.

Secunda ratio. Omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua primò diuersa, alioquin daretur processus in infinitum in differentibus, sed forma in hoc indiuiduo, & in illo, non sunt primò diuersa, immò sunt causa identitatis, & similitudinis indiuiduorum, ergo forma non potest esse principium indiuiduationis. *2. rō.*

Zimara primę rationi respondet negando Maiorem, negat enim, quod detur vnitas realis alia pręter vnitatem numeralem; Sed hęc propositio est Arist. 5. Metaph. textu 12. vbi ait, quod quadruplex est vnum, scilicet numero, genere, specie, & proportione (patet autem, quod ibi loquitur de vnitatibus realibus, vnitas enim proportionis, quę est minor vnitas, est realis, neque enim hoc negare poterit, nisi etiam asserat omnem proportionem, & similitudinem esse ens rationis, quod est per se absurdum) Si ergo minor vnitas, scilicet proportionis, est realis, certè maior vnitas erit quoque realis, qualis est generica, & specifica; Sed de hac reabūdè locuti sumus in Theoremate, quod datur natura communis realis extra animam: Vnde si datur natura communis realis, quia quale est Ens, talis est Vnitas, cum Vnum sit passio Entis, datur quoque necessariò Vnitas realis illi respondens, quę non est numeralis. *Resp. Zim. ad 1. reijc.*

Ad secundam rationem diuersi diuersas responsiones afferunt. Suessanus in suo Dilucidario, libro 5. quæst. 5. respondet, quod indiuidua sunt primò diuersa in coordinatione Prædicamentali, non autem secundum rationem differentiæ, & diuersitatis.

Sed vt inquit Mercenarius, hæc respōsio nullius est momēti: nec est ad propositum; nam cum indiuidua eiusdem speciei per aliqua distinguãtur, vel ipsa sunt primo diuersa, vel nō, si sic, habemus propositū, & quærimus, quæ sint hæc, ergo per alia distinguuntur, quia ex Arist. 10. Met. & 12. in hoc differunt, primò diuersa, & diuersa tantum, quia illa distinguuntur seipsis, hæc verò per aliud, est ergo vera illa Maior, quod omnis differentia debet reduci ad aliqua primo diuersa, indiuidua autem differunt, vt patet, vel ergo differunt per aliqua primò diuersa, vel per aliqua, quæ non sunt primò diuersa, si secundum, ergo illa adhuc per alia, & sic indiuidua non essent vltima diuisa, si primum, habetur propositum, quia hæc primo diuisa non sunt materia, neque forma, neque enim hæc sunt primò diuersa.

respō. Zim. & Zabarel. Ideò Zimara aliter respondet, & cōcedit, quod indiuidua differunt per aliqua primò diuersa: sed cum ait, hæc primò diuersa nō sunt materia, neque forma, hoc negat, & ad illa, quibus indiuidua sunt primo diuersa, esse formas substantiales, hoc eodem modo responderet Zabarella, & alij qui sunt huius Opinionis.

Contra hanc Opinionem arguo, & suppono primò vnum, quod conceditur ab omnibus, nempè, quòd forma dat esse rei per informationem, & per inhęrentiam suijpsius intrinsecam rei compositę, & constitutæ per ipsam, vt forma facit ignem, quia ipsa inhæret, & informat materiam ignis, & fit pars eius, vnde ex hoc euenit, quod qualis est forma, tale est cōpositum constitutum per formam. Hoc stante, quæro, an forma sit entitas vniuersalis, vel particularis, vel indifferens ad vniuersalitatem, & particularitatem; si dicas vltimum, tunc apertè sequitur, quòd ipsa non potest esse principium indiuiduationis, immò ipsa indiget aliquo alio ipsam indiuiduante, & determinante ad singularitatem, siquidem ipsa de se indifferens est ad singularitatem, & vniuersalitatem, quodcumque autem sit illud, illud erit principium indiuiduationis, si autem forma sit entitas vniuersalis, multo minus potest constituere indiuiduum, quia vt dictum est in supposito, forma constituit rem quam constituit per informationem, & inhærentiam intrinsecam sui, cum re, quam constituit: & sic sequitur necessariò, quod tale est compositū, qualis est forma. Si ergo forma est entitas vniuersalis, constituit compositum vniuersale, non particulare: nam nihil dat, quod non habet, neque constituit rem sub opposito modo, qui sibi competit: si vero dicatur, quod sit entitas singularis: Contra, ergo forma non poterit constituere in esse reali naturam specificam, & sic natura specifica, vt homo, non habebit esse à forma: quia si forma est entitas singularis, necessariò compositum, quod habet esse per formam, erit singulare, & sic natura non habebit esse per formam, quod tamen est falsum: quia si forma non dat esse naturæ specificę, à quo ergo habebit esse natura specifica? cum omne esse sit à forma.

Huic rationi, quam efficacissimam, & insolubilem puto quattuor modis ab Aduersarijs responderi posset. *resp. 4. adu.*

Primò dicit Zimara, duplex est forma; Alia vniuersalis, & hęc constituit speciem, siue naturam specificam; Alia particularis, & hæc constituit indiuiduum. 1.

Secundò dicet forsan, forma vt est entitas realis, est singularis, & sic constituit indiuiduum singulare; forma autem, vt dat esse naturæ specificæ, & vniuersali, nō est entitas realis, sed rationis, quia non datur illa natura communis, quę sit ens reale, sed ens rationis tantum. 2.

Tertiò, alij responderent, vt Zabarella, Forma duobus modis considerari potest; Vel vt dat esse essentiæ; Vel vt dat esse existentiæ; vt dat esse essentiæ, est vniuersalis; vt dat esse existentiæ, est singularis, & constituit indiuiduum. 3. Quarto. Alij vt Pererius, responderent, quòd forma de se nec est vniuersalis, per particulare, sed est vniuersalis per abstractionē intellectus, est autem singularis per productionem 4.

agentis:

agentis: nam quod producitur ab agente in materia quadam ſingulari , & per diſpoſitiones quaſdam ſingulares , neceſse eſt, quòd ſit ſingulare ; forma itaque ſit ſingularis extrinſecè, id eſt, vel ab agente, vel à diſpoſitionibus ipſis.

Reijc. 1. reſponſ. Contra Primam reſponſionem arguo. Tunc ſequeretur, quod in quolibet indiuiduo eſsent duæ formæ ſubſtantiales , vna qua eſset homo , & altera, quę eſset hic homo ; ſiquidem Socrates eſt homo, & eſt hic homo: hoc autem quam abſurdum ſit, ex ſe patet ; & licet aliqui admittant in compoſito plures formas ſubſtantiales, non tamen dicunt, quod in compoſito ſingulari adſit vna forma, qua eſt homo, & in ſpecie, & altera, qua ſit ſingularis, & hic homo ; quod ſi hoc admittant non eſse inconueniens, dimittendi ſunt, & ducendi ad contradictiones, quia omnes iſti Aduerſarij ſic vbique cōcedunt, quòd eſt eadem forma, qua Socrates eſt homo , & hic homo.

Reijc. 2. & p̄batur dari naturā cōmunē Contra Secundam nō eſt hic multum laborandū, quia in proprio Theoremate oſtenſum eſt, quod natura cōmunis ſpecifica eſt natura realis, & entitas realis extra intellectum, & propterea forma conſtituens illam entitatem, eſt forma realis, & extra intellectum: & propterea ſi forma eſt de ſe ſingularis , non poterit dare eſse naturæ communi. *Arguitur.* Poſsumus etiā nūc ſic arguere. Forma, quæ de ſe eſt hæc, non poteſt p ſe intelligi, vt vniuerſalis, neque vt dans eſse vniuerſale : quia intellectus intelligens rem ſub oppoſito modo rei , eſt intellectus falſus, & plenus deceptione, ergo, ſi forma eſt de ſe hæc, & particularis, vt eſt Ens reale, nō pōt per vim rationis eſse vniuerſalis, & dare eſse naturæ vniuerſalis. *reſpō.* Si dicas: Intellectus abſtrahit à formis particularibus, formā vnā vniuerſalē, & hęc conſtituit ſpeciē. *reijc.* Contra, ergo Socrates eſt in ſpecie hominis, nō per propriā formā realē, quę ſibi dat eſse reale , ſed per illam formam abſtractā ab intellectu, ſiquidē illa nō eſt forma ſpecifica , nec faciens ſpeciem, hęc verò facit ſpeciē. Hoc autem eſt abſurdum: quia tunc hæc propoſitio non eſset vera ex parte rei, & realiter Socrates eſt homo, ſed falſa: quia Socrates ex parte rei non eſset homo, ſed ſolum per operationē noſtri intellectus , qua ceſsante, Socrates non eſset homo: at certè negare quod nullo intellectu cogitante Socrates ſit homo, eſt negare ſenſū. Item à pari poſset à forma particulari Socratis, & huius Leonis, & huius Bouis abſtrahere vnam formam communem ſpecificam , ſiquidē per Aduerſarios forma ſpecifica eſt forma cōfecta ab intellectu , cur autem hoc non facit intellectus, certe opus eſt, quod reſpondeant: quia eſt repugnātia ex parte rei, ſiue opere intellectus. Ita niſi Socrates, Plato, &c. haberent vnā formam realem communem à parte rei , intellectus non poſset ab eis illam abſtrahere , quod etiam ipſi fatentur loquendo de munere intellectus agentis. Item probo, quod forma non ſit ſingularis, neque de ſe hæc, quia quod eſt de ſe hoc, eſt primo diuerſum à quocumque alio , & ſic non eſt cauſa ſimilitudinis cum alijs, ſed cauſa diuerſitatis: at Ariſtotel. 7. Metaph. tex. 27. contra Platonem ait, non eſse neceſse ponere Idęas propter generationē , quia agens naturale habet ſimilitudinē ex forma, diſtinctionem vero ex materia : ergo forma eſt cauſa ſimilitudinis , & intendit ſimilitudinem realem, vt eſt ſpecifica, non per rationem , ergo forma non eſt de ſe hæc, & ſingularis.

Contra tertiam reſponſionem primò. *Cōtra 3.* hęc non eſt ad argumētum: quia oportet reſpōdere, an forma ſit vniuerſalis, vel ſingularis, vel indifferens, & tunc quodcumque dabitur, impugnaretur, vt ſupra. Similiter, debet dicere, an ſit vna, vel plures, & arguitur, ſicut tunc ſupra; Sed videtur dicere, quod forma de ſe ſit indifferēs, & quod modo dicatur vniuerſalis , modo particularis ; quatenus dat eſse eſsentię , eſt vniuerſalis; quatenus dat eſse exiſtentię, eſt ſingularis. Sed contra. Eadem forma non poteſt formaliter dare duos modos eſsendi oppoſitos : at ſuprà probatū eſt, quod eſse vniuerſale , & ſingulare, ſūt modi oppoſiti eſsendi, quia vnum eſt cōmunicabile, & aliud incommunicabile ; Antecedens probatur: quia forma dat eſſe per informationem. Pręterea, tunc forma abſolutè non eſset principiū indiuiduationis, ſed exiſtētiæ, quia inquit quod forma vt dat exiſtentiam, eſt principium *Prat.*

indiuiduationis. Forma ergo non se sola sed cum existentia est principium indiuiduationis. Sed hæc Opinio supra capite 5. confutata est, quia existentia est passio entis, & subsequitur ad entitatem realē: prius ergo habet entitatem propriam cōpletam indiuiduum, quàm existat, & sic existentia non potest esse principium indiuiduationis.

Contra Quarta responsio est penitus absurda, quia agens est principium externum, non internum; nos hic loquimur de interno; Item quia forma de se est indifferens ad esse singulare, & vniuersale, non potest esse principium primum indiuiduationis; quod si illa fiat singularis per dispositiones illas intrinsecè inductas ab agente, ergo illæ dispositiones erunt primum principium indiuiduationis: sed hæ dispositiones sunt accidentia, ergo accidentia erūt primum principium indiuiduationis; quam Opinionem ipsi quoque reijciunt, & ego supra reieci.

In quo sensu opinio hęc sit vera. Cap. X.

PEr rationes factas in præcedenti capite contra hāc Opinionem patet, qđ nisi aliter declaretur, nō est vera: si autem exponatur alio modo, quem forsan ipsi sub nube videbant, erit vera, & omnino conueniet cum Opinione Scoti.

Sciendum est itaque Primò, quòd forma quæcumque de se est cōmunis, quia forma est, quæ cōstituit quidditatem rei, quæ quidditas de se semper est communicabilis, & secundum, quod sunt formę, ita sunt magis, & minus cōmunicabiles; nō loquor modo de abstractis à materia.

Secundò sciendum est, quod forma habet varias realitates, per quas est contrahibilis, & communicabilis pluribus, vt dictum est suprà capite 2. huius Theorematis; Forma specifica ergo est communis, & communicabilis; sed est communicabilis, quia habet diuersas realitates, & per has est cōmunicabilis: rationalitas enim est forma realis communis, sed in ea clauduntur multæ realitates, quas nomine proprio ignoramus, & istæ sunt, quæ dāt esse indiuiduis: vna enim realitas dat esse huic indiuiduo Socrati, quam pro nunc possumus appellare Socrateitatem: alia dat esse Platoni, & hāc appellabimus Platoneitatem, & sic de alijs; adeo quod sicut hæc forma, animal, est communicabilis per varias realitates, quas includit, vt est rationalitas, & aliæ differentiæ constituētes alias species animalis, ita rationalitas est cōtrahibilis per has realitates, Platoneitas, Socrateitas, &c. quæ dicūtur differentiæ indiuiduales: istæ autem realitates non distinguuntur ab inuicem per alias differentias, sed sunt primò diuersæ, & istæ sunt quæ appellantur formæ particulares: realitas enim qua Socrates est homo, dicitur forma particularis Socratis: sed non est forma distincta realiter à rationalitate in communi, sed est eadē realiter cū forma, quæ dat esse reale speciei, sed solū distinguitur formaliter ab ea, & huius ratio aliundè peti non potest, nisi quia sunt talis conditionis, & naturæ.

Quidditates autem abstractę, vt intelligentiarum, non habētes huiusmodi realitates, secundum Philosophum, ideò non multiplicantur plures in vna specie; distinguendum est igitur sic: forma duobus modis accipi potest; Vno modo pro forma communi; Alio modo pro vltima realitate formæ; in primo sensu est falsa, in secundo est vera: patet autem quod hæc Opinio hoc modo declarata, est eadem Opinio Scoti. Ex his patet responsio ad rationes in oppositum.

Ad primam rationem plus quam Commentatoris cum inquit vna forma est vnius materiæ, distinguo; Vel accipis formam pro forma propriè, & tunc nego illam propositionem, quia forma est natura, & natura est communicabilis plurib. materijs, quia pluribus indiuiduis; Vel intelligis pro forma vltimam realitatē formæ, quæ iure dici potest forma particularis, & de hac concedo, & sumus simul. *Ad rōnes in oppositum.*

Per eandē distinctionē respondetur ad secūdum: verū enim est, quod forma per realitatē vltimę formę, nō est cōmunicabilis, sed forma in se est communicabilis. *Ad 2.*

Per idem ad tertiū: nō enim forma est causa distinctionis in se, sed forma, quę est vltima realitas formæ, & quādo Arist. ait quod forma est, quę distinguit, & separat, vel ītelligit, quo ad quidditates, & tūc loquitur *Ad 3.*

quitur

quitur de forma in se;vel si loquitur de distinctione numerali, intelligit de forma, quæ est vltima realitas formæ, & per hāc distinctionē vniuersaliter respondetur ad omnes auctoritates Arist. in duob. tamē locis citatis ab Achil. Arist. non loquitur de distinctione numerali,sed q̄dditatiua.

Ad Zim. Ad Zimarā similiter respōdetur,quòd si accipit formā in se absolutè,illa non est principiū essendi indiuidui,quia est cōis; si vero accipit formā pro vltima realitate formæ, sic est vera,& concedo,quod talis realitas est principium essendi indiuidui, & quod est causa indiuiduationis, & sic vtraque eius Conclusionem concedo, & etiā tertiam, dè qua nulla est difficultas, & hic sit finis huius arduæ difficultatis.

Quodnam sit principium Indiuiduationis accidentium. Cap. Vltimum.

EX cognitione principij indiuiduationis substantiæ materialis, facilè elicitur, quodnam sit principium indiuiduationis accidentium; Qua in re breuiter sunt duæ opiniones. Prima est,quòd indiuiduentur per subiectum in quo existūt.Hæc opinio est D. Thomæ,p.p.q.29. Opin. D.T. artic.1.vbi apertè ait,quòd substantia indiuiduatur per seipsam, accidentia verò indiuiduantur per subiectum, quod est substantia. Idem habet alibi passim,vt eadem p.p.q.39.art.3.& alibi aiunt tamen quidam, eum hanc sententiam limitare, ac dicere,veram esse in alijs omnibus accidentibus præterquam in Quantitate, quam ait per seipsam indiuiduari; quod innuit quoque Caietanus eadem p. p. q. 29.art.1.eum postea sequuntur locis citatis cæteri Thomistæ,& alij multi.Fundamentum principale pro hac opinione est id,quod adducit Caietanus p.p.q.29.art. 1.nimirum: quia accidens in esse dependet à subiecto,quod est substantia,substātia autem non dependet ab accidente,neque ab vlla alia re,ideò substantia indiuiduatur per seipsam,loquendo in communi, accidens verò à substantia.Consequētia probatur:quia vnaquæque res indiuiduari debet ex eisdem principijs à quibus habet esse. Præterea,nisi accidentia indiuiduarētur à subiecto, duo accidentia eiusdem speciei,solo numero differentia, possent manere in eodem subiecto:Consequens est falsum;Consequentia est euidens:quia Identitas numeralis subiecti, non impedire posset distinctionem numeralem accidentium. Falsitas Consequentis probatur quoque: quia duo colores numero,vt duæ albedines,non possunt recipi in eodem subiecto.

Ex altera parte Scotus in 4. dist. 12. q. 2.confutando primam rationem Ægidij. Opin. Scoti. apertè tenet accidens nō indiuiduari per substantiam,& hoc tenet vniuersaliter de omni accidente, quod etiam potest elici ex dictis supra, tractando de indiuiduatione substantiæ materialis. Fundamentum principale est:quia nihil vnius generis, & Prædicamenti ponitur in esse per aliquid alterius Prædicamenti, & præsertim hoc verificatur de primo in illo Prædicamento,cuiusmodi sunt singularia in vnoquoque Prædicamento: sed Substantia,& Accidentia, sunt in diuersis Prædicamentis.ergo. Maior patet:quia Prædicamenta sunt impermixta; & præterea Accidens singulare, secundum se consideratum,non esset vnum Ens per se, sed per Accidens; scilicet, compositum ex Substantia & Accidente,quod est absurdum.

Præterea, in quolibet genere est reperire supremum in illo genere, & omnia 1. rō. media genera, & species, ergo est inuenire quoque infimum per se in illo genere,de quo omnia illa prædicentur alioquin prædicationes superiorum de inferioribus in illis generibus, non essent per se, sed per accidens; quia supremum esset præcisè de illo Prædicamento Accidentis, singulare esset partim illius Prædicamenti,partim Substantię, principiū enim indiuiduationis per se, & intrinsecum,de quò nunc loquimur, intrinsecè constituit indiuiduum,ideo si sit substantiale, substantia intrinsecè constituet accidens,quod est absurdum.

Prętereа, si accidētia numero differrēt 2. rō. per subiectum substātiale, nulla duo, vel plura accidētia,nedum eiusdem speciei, sed neque diuersarum specierum, possent esse in eodem subiecto; Consequens est apertè falsum: quia in eodem indiuiduo

uiduo

uiduo substantiæ est quantitas hęc, & qualitas hæc: nam in eadem parte lactis est albedo, & dulcedo, quantitas, & qualitas, & diuersæ qualitates specie, & numero diuersæ. Consequentia est euidens; quia idem principium indiuiduationis non potest esse principium indiuiduationis plurium indiuiduorum numero, sed vnumquodque constituit proprium indiuiduũ; Hanc eandem sententiam sustinent quoque Suarez in Metaphysica disputatione quinta, sectione septima, & alij, & ex dictis supra amplius potest probari.

Ad rõnes Aduersariorũ. Ad fundamentum Aduersariorum, respondeo, quod pendere ab alio, contingit duobus modis; Vno modo, quo ad esse essentiæ intrinsecum; Alio modo, quo ad esse existentiæ, & quo ad esse existentiæ adhuc duobus modis; Vno modo, quod dependens non habeat aliam existentiam nisi subiecti; Alio modo, quod licet habeat propriam existentiam, non possit tamen per se existere, sed necessariò alij coexistat propter suam imperfectionem, dico, quod accidens pendet à substantia nõ quo ad esse essentiæ; sed existentiæ solum, & quo ad hoc non primo sed secundo modo tantum. Ex hoc autem non sequitur, quòd substantia debeat esse principium indiuiduans internum ipsius accidentis, quia illud pertinet ad esse essentiæ, non existentiæ.

Ad secundum in propria disputatione in Metaph. ostendam duo accidentia ma nere posse in eodem subiecto; interim vide tertio Sententiarum, disput. 8. de duabus filiationibus in Christo, quæ diximus in nostris disputationibus Theologicis.

THEOREMA XCI.

Intelligentiæ secundum Philosophum non sunt plures numero distinctæ. Cap. Vnicum.

Dissidium quorũdã Scotistarũ & Thomistarum. DE Indiuiduatione substantiarum abstractarum, est maxima disputatio inter quosdam Thomistas, & quosdam Scotistas. Aliqui enim Scotistę, de mente Scoti, & hoc in via Arist. asserunt, quod in substantijs abstractis datur pluralitas numeralis, & quod in vnaquaque specie sunt plura indiuidua, quę distinguuntur numero; e conuerso Thomistæ asserunt, quod in huiusmodi substantijs sub eadem specie non possunt esse plura indiuidua numero. Ego autem horum cõtentionem inanem, & vanam existimaui, quia si Scotum diligenter legissent, veluti ipsius sectatores profitentur, se hac in re aduersari Scoto, non suffragari, cognouissent. Vt ergo clarè pateat, quæ sit mens Scoti in hac materia, sciendum, quòd hęc disputatio potest tractari, vel secundum Theologos, vel secundum Philosophos: si secundum Theologos, non est dubium, Scotum asserere in vna specie posse esse plures Angelos numero distinctos; sed secundum hunc sensum modo non disputamus; sed in quæstionibus Theologicis de hoc fiet sermo: si verò loquamur secundum Arist. Scotus 2. Sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primum principale, clarissimè mentem suam explicat, & sustinet ad mentem Philosophi, intelligentias non esse distinctas numero, sed specie solum, ita quòd non vult, quod in vnica specie sint plures Angeli, sed vult, quod vnũ indiuiduum constituat vnam speciem, ita quòd conuenit in conclusione cũ Thomistis, sed differt in ratione: ratio enim Scoti non est ratio, quam alij adducunt: ait enim Scotus, quòd hoc euenit, quia Philosophus concessit hanc propositionem, omne illud, quod non habet materiam pro parte quidditatis, est idem primo suo, quod quid est; & omne tale, quod quid est, est de se hoc, & facit rem hanc per se, & indiuisibilem: sed quod quid est rerum cum materia coniunctarum, non est de se hoc; quia non est primo idem cum re cuius est quod quid est; sed secundario. Sed vnde est, quod Arist. existimauit, quòd quod quid est in separatis à materia, sit de se hoc: in concretis verò cum materia, non sit de se hoc, sed sit diuisibile in plura numero? Respondet Scotus quòd causa fuit, quia Philosophus posuit esse formaliter necessarium, omne illud quod non habet materiam partem sui, & ideò quidquid potest esse in tali quod quid est, necessariò in eo est. Si ergo esset multiplicabile tale quod quid est, & quidditas, quæ est necessaria ex se in plura

Vera mens Scoti aperitur.

Dub.

Solu.

in plura indiuidua; Hæc multiplicatio indiuiduorum in ipsa esset actu; si autem esset multiplicabilis, esset multiplicabilis in infinitum, vt sunt cæteræ quidditates, ergo in quocumque quod quid est, & in quacumque quidditate separata, essent infinita indiuidua actu, quod est impossibile. (Alij verò dicunt, & Thomistæ hoc tenétur dicere, si volunt stare in suis principijs, licet aliqui fugiant, quod ratio, propter quam quidditates substătiarum abstractarum non sunt multiplicabiles numero, est: quia carent materia, & quantitate, quæ erant principia indiuiduationis, vt vidimus supra in præcedenti disputatione de substantijs in materialibus.) in hoc verò differt Theologus à Philosopho, quia Theologus negat illud principium Philosophi: quidditas non habens materiam, est formaliter necessaria, & hac de causa etiam Theologus habet discordare in Conclusione à Philosopho, quæ ex illo principio pendet, & sic vbi Philosophus ex hoc principio deducit, ergo quęlibet intelligĕtia est de se hęc, quia si esset multiplicabilis, esset multiplicabilis in infinitum; quidquid autem ibi esse potest, actu adest: quia in separatis à materia, idem est esse, & posse; Theologus non debet talem conclusionem deducere: sed potius oppositam, si rationes eum cogant, vt in pręsenti faciunt, veluti ostĕdam in Theologia: hoc enim modo concordare cum Philosopho non est rectè Philosophari, nec Theologicè sentire. Cũ itaque in Conclusione non sit dissensio: solum de ratione Conclusionis est disputandum; neque multum in hac immorari opus est; optimè enim rationem aduersariorum confutat Mercenarius in hoc quęsito, solum in eo est reprehendendus, quod tribuit Scoto in via Aristot. sensisse intelligentias differre numero, & multiplicari in specie, quod tamẽ falsum est, vt

1. rõ cõtra Thomist. dximus. Dicunt ergo Aduersarij, quod ratio propter quam vnaqueque intelligentia constituit vnam speciem, est de se hæc, & consequenter est distincta ab vnaquaque alia intelligentia specie, quia caret materia signata, quæ est principium indiuiduationis, & multiplicationis numeralis. Cæterum hoc falsum est: quia nulla res potest fieri hæc; & specie distincta ab alia per negationem primo, sed solum per positiuum aliquod adueniens; vel per propriam entitatem, quæ de se sit hæc, & talis: negatio enim sicut non potest constituere entitatem in esse, sic non potest esse prima, & formalis ratio distinctiua alicuius ab alio. Vndè possumus ita argumentari; Omnis distinctio realis prima, inter aliqua duo, est per quid positiuum. Hæc probatur: quia negatio semper præsupponit positiuum: at carentia materiæ est priuatio quædam, & negatio, ergo ipsa non potest esse principium distinctionis inter intelligentias. Minor est clara, & concessa; immò ex hoc habetur efficax argumentum contra Thomistas de principio indiuiduationis in substantia materiali, quia si materia, & quantitas est principium multiplicationis numeralis, ergo carentia ipsius materiæ, & quantitatis, siue habitudinis ad quantitatem, est principium constituens quidditatem multiplicabilem, & de se hanc. Hoc autem est falsum: quia nullum priuatiuum, vt dictum est, est principium distinctionis, sed præsupponit positiuum. Consequentia patet: quia si præsentia materiæ est causa vnius effectus, ergo existente absentia eiusdem, talis effectus non habebit esse: at effectus materiæ per te est communicabilitas numeralis, ergo hic effectus cessat, cessante tali causa. Secundò 2. rõ. ex Aristot. 7. Metaph. tex. 41. & 3. de Anima, tex. 9. in separatis à materia, idem est quidditas, & indiuiduum: at quidditas substantiarum abstractarum non constituitur in esse per carentiam materiæ: ergo neque indiuiduum, quod est idem cũ illa quidditate, constituitur in esse per talem carentiam materiæ. Tertiò idem A- 3. rõ. rist. 8. Metaph. vltimo, ait: *Quæ neque sensibilem neque intelligibilem materiam habent, sicut sunt substantiæ separatæ seipsis sunt Ens, & Vnum*. ergo non per carentiam materiæ, & quantitatis.

Dub. Sed contra hanc opinionem videntur esse duę Auctoritates Aristot. Prima est in 12. Metaph. tex. 49. in quo loco ait Philosophus, quòd non possunt esse plures primi Motores, hac ratione: quia essent veluti homines, qui sunt vnum specie, & plures

plures numero; sed qui sunt plures numero, & vnum specie, multam habent materiam; primus Motor autem caret materia, & propter hoc plures non possunt esse Motores; ergo videtur, quod Aristot. pro causa non multiplicationis numeralis in intelligentijs assignet carentiam materiæ. Resp. Respondetur secundum Scotum in hac distinct. 3. quæst. 6. soluendo argumenta pro opinione D. Thomæ: nam exponit hunc locum sic, quod potest intelligi de vltima realitate constituente indiuiduum, quia illa, quæ sunt vnum specie, & plura numero, habent multam materiam, id est, plures rationes indiuiduantes: sed primus Motor non habet talem materiam, quia eius quidditas non est contrahibilis per tale principium, neque per aliud, quia est de se hæc; & non est indiuiduabilis. Vel dicamus quod, quæ sunt vnum specie, & plura numero, habent plurimam materiam, hoc intelligitur de materia partis, quoniã tales quidditates, quæ sunt coniunctæ cum materia partis, sunt multiplicabiles, quia non sunt de se hæc, & consequenter primus Motor, quia eius quidditas est segregata à materia, non est multiplicabilis, & sic nõ est indiuidua, & tunc semper exponitur de materia partis: non ergo carentia materiæ, est prima causa non multiplicationis numeralis, sed quasi secundaria, & consecutiua; prima autem est, quia tales quidditates sunt de se hæc, ex eo enim quòd primus Motor est talis naturæ, & quidditatis, quòd est incommunicabilis, eo etiam caret materia partis. Alia resp. Vel dicas, quòd auctoritas loquitur de materia partis: sed ratio illa est à concomitantibus, quia enim quidditas multiplicabilis habet annexam materiam secundum eum: quidditas verò incommunicabilis non habet materiam; ideo Aristot. ait primũ motorem non esse vnum numero, quia quidditas non est plurificabilis numeraliter; quòd verò non sit multiplicabilis numero, probat à concomitanti: quia non habet materiam.

2. Secunda Auct. est Aristot. in 3. de Anima, 9. tex. & 7. Metaph. tex. 41. vbi ait, quod in separatis à materia, idem est, quod quid est, cum illo cuius est, sed in concretis cum materia, nõ est idem quod quid est, cum illo cuius est; ex qua deducunt, quod materia sit causa propter quam indiuiduum non est idem cum sua quidditate, sed est quid diuersum, ergo materia est causa indiuidui, quod differt à quidditate per ipsam materiam, per quam est quoquo pacto particularizatum, & contractum, & sic differt.

Respondetur, quòd primò falsum est, quod in concretis cum materia, non sit idem quod quid est, cum illo, cuius est, vt patet 7. Metaph. tex. 20. Est ergo idẽ; sed sensus illarum auctoritatum est, quod in concretis cum materia, quod quid est, nõ est idem cum illo cuius est, primò, sed secundariò, quoniam tale, quod est materiale, non est de se hoc, & indiuisibile, sed multiplicabile, & sic diuiditur in indiuidua, quæ indiuidua differũt ab illo, quod quid est, non per materiam partis, quia illa includitur in quod quid est materiale, sed differunt per differentiam indiuidualem. Vnde expresſè ait Aristoteles, aliud est caro, & carnis esse, vbi exponitur caro, per singulare, non ergo in concretis cũ materia, singulare differt à suo, quod quid est primò; sed secundariò; neque illa differentia secundaria est propter materiam, sed propter principium indiuiduationis; & quia illud, quod quid est, non est de se hoc; sed connexio materiæ est causa remota; talia enim sunt omnia, quod quid est, cum materia coniuncta; ex quo enim sunt communicabilia, ideo habent materiam, non è conuerso; substantia autem abiuncta à materia, est de se hęc, & indiuidua, adeo quod in ipsa est idem vnitas specifica, & numeralis: quia eius quidditas est indiuisibilis, & incommunicabilis, vt dictum est.

THEOREMA XCII.

Anima intellectiua indiuiduatur per seipsam, non per vnionem ad corpus.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Caput I.

Circa hanc materiam non parua lis est inter Scotistas, & Thomistas. *Opin. Scoti.*

Scotus

Scotus in quodlib. quæst. secunda, in principio, vbi quærit, an hæc propositio, in Diuinis solum sunt duę productiones, teneatur sola fide, vel etiam ratione; ibi adducit vnam opinionem, quæ dicebat, quod tenetur ratione; & hanc præcipuè: quia forma eiusdem speciei non potest multiplicari, nisi secundum materiam: at in Diuinis, non est materia, ergo ibi non possunt esse plures Filij, nec plures Spiritus sancti. Hanc opinionem Scotus reijcit, & probat, quòd innitatur falso fundamēto: quia innititur huic propositioni: Forma eiusdem speciei, non potest mutliplicari, nisi per materiam, & quod sit falsa, post multas rationes adducit hanc. Anima intellectiua in hominibus est eiusdē speciei, & non habet materiam, & prius natura, quam vniatur corpori est de se hæc, & terminus creationis, ergo illa propositio est falsa. Ex eo loco apertè colligitur, quod Scotus iudicauit animā intellectiuam esse indiuiduatam per seipsam, & de se esse hanc, non per materiam, nec per quantitatem. Hanc eandem sententiam colligimus ex secundo Sent. dist. 3. quæstione 7. ratione quarta pro sua Conclusione; ibi enim quoque sustinet plures Angelos esse in eadem specie Theologicè loquendo, & illos indiuiduari per proprias hæcceitates. Hanc opinionem nonnullis rationibus sic confirmat.

1. rō. Anima prius naturaliter est terminus creationis, quam sit vnita, & infusa corpori, ergo prius naturaliter est hæc, & singularis, quàm vnita corpori, ergo singularitas eius præcedit vnitatem, ad materiam, sed vnde est singularis, est indiuidua, & distincta à quocumque alio; ergo anima humana habet vnitatem à seipsa, & sic per seipsam est indiuidua, non per vnionem ad materiam. Antecedens est communiter concessum, non dico enim, quod præcedat tempore, sed natura. Consequentia probatur per Aristotelem, 5. Metaphysices, capite de Priori, vbi ait, *Aliquæ secundum materiam, & substantiam sunt priora, quæcumque contingit esse sine alijs, & illa non sine illis*; adeò, quod in his verbis ait Philosophus, quod illa sunt priora natūra aliquo, quæ possunt esse sine alio sine contradictione, id est sine repugnantia, & contradictione, licet actu vnum non sit sine alio; & hoc etiam confirmatur ex 7. Metaphysices, vbi dicit, quòd Substantia est prior natura Accidente, quia sine contradictione est separabilis ab accidente, licet nunquam separetur: at anima vt est terminus creationis Diuinæ, nedum secundum essentiam, & substantiam, sed etiam secundum existentiam actualem per Diuinam potentiam potest esse absque materia, ergo est prius hæc per se, quàm sit vnita corpori, & similiter non potest esse in materia, nisi sit hæc. Quod si quis dicat, animam intellectiuam esse indiuiduam, non per vnionem actualem animæ ad corpus, sed per vnionem aptitudinalem ad corpus. Contra, hæc aptitudo insequitur esse animæ, ergo prius est anima, hæc quam sit apta vniri huic corpori, ergo hæc aptitudo nō potest esse causa indiuiduationis. Tunc sic arguitur, quòd conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non conuenit huic per se, secundum illud in quo ista distinguuntur: sed aptitudo animæ ad hanc materiam conuenit huic animæ, & alteri non, ergo hæc aptitudo competit huic animæ non secundum illud in quo conueniunt, sed secundum illud quo distinguūtur, ergo prius sunt distincta numero, nō ergo illa aptititudo est caussa distinctionis numeralis, sed ipsamet anima.

Secūdò, aptitudo dicit relationem: sed relatio non potest constituere absolutū, cuiusmodi est anima, ergo. Antecedens est clarum: quia aliter posset intelligi, esse ad se, & esse absolutum; quod est falsum: quia aptitudo aliud respicit.

Secunda ratio. Quo aliquid est extra suam causam, & intellectum, eo est hoc primo: sed sic est, quòd quæcumque entitas absoluta est per propriam entitatem particularem extra intellectum, & suas causas, quia per entitatem vniuersalem potius est in intellectu, & in suis causis, quàm extra, ergo entitas particularis cuiuslibet est principium suę indiuiduationis, non materialiter. Cōfirmatur Minor: quia entitas particularis est, quæ primo recedit à nō esse ad esse, illa enim est, quæ generatur, ergo illa est causa indiuiduationis suæ, & licet concurrat materia, 2.

& for-

& forma; nulla tamen illarum est causa essendi primo illi indiuiduo.

3. Tertia ratio potest desumi ex secundo Sententiarum; quia si omnis distinctio numeralis esset per materiam, animæ humanæ, quæ carent materia, non distinguerentur numero, sed specie: quia non habent materiam; quod tamen est falsum; ergo materialitas non est causa indiuiduationis animæ intellectiuæ. Hæc difficultas habet locum apud quæstionem de principio indiuiduationis, quia hæc pendet ex illa.

Opinio Caietani, & Thomistarum. Cap. II.

CAietanus libro de Ente, & essentia, cap. 6. exponit mentem D. Thomæ, & soluit has rationes Scoti, militant enim contra D. Thomam, qui sustinet, quod materialitas, siue materia signata, quæ est materia cum aptitudine ad formam hanc, est causa indiuiduationis. Mentem D. Thomę ait esse, quod anima intellectiua indiuiduetur per suam commensurationem substantialem ad corpus suum. Commensuratio enim dupliciter potest considerari; Vel vt est relatio; Vel vt est commensuratio substantialis, & coaptatio substantialis rei. In proposito, anima intellectiua indiuiduatur suis commensurationibus substantialibus ad corpus proprium, & hoc declarat, quia sicuti de essentia animæ humanæ in communi est, quòd sit proportionata corpori Physico organico, quod ponitur in eius definitione, ita hæc anima est perfectiua, & proportionata ita huic corpori, quòd non illi; & sicuti commensuratio ad corpus humanum, non sequitur animam iam humanam, sed facit ipsam animam esse humanam, & constituit illam in esse humano; ita substantialis commensuratio huius animæ ad hoc corpus, non sequitur esse huius animæ: sed constituit illam animam hanc. Antecedens probatur: scilicet quod anima humana constituatur in esse, per illam proportionem ad corpus humanum: quia per hanc primo distinguitur ab anima bouina, quia illa est actus corporis bouini, hæc autem est actus corporis humani. Probat hanc positionem auctoritate Aristotelis in primo libro de partibus animalium, qui ait: quod differentiæ diuidentes aliquod, debent esse distinguentes per se, in eo, quod tale, vt differentiæ diuidentes animal non debent esse album, & nigrum: quia non diuidunt animal per se, quia cum albo, & nigro stat vnitas animalis, ergo istæ differentiæ diuidentes animam corporis Physici erunt hæ, quod est actus corporis talis, & talis, & ita quælibet anima distinguetur realiter ab altera anima, per cōmensurationem substantialem ad hoc corpus, & ad illud, quæ commēsuratio non est quid absolutum à suo perfectibili, & receptiuo, sicuti nec ipsa anima est quid absolutum à suo perfectibili, quod est corpus; & quia Scotus hoc non animaduertit, sed iudicauit animam esse absolutam à corpore, ideo posuit in animali idem principium indiuiduationis, quod posuit in substantijs absolutis.

Confutatio huius opinionis. Cap. III.

REuera hęc opinio Caietani est adeo obscura, & ipse adeo perplexus, vt varia dicat, neque ipse scire videtur quid dicat: videtur enim dicere, quòd illæ commensurationes, quas esse dicit principiū indiuiduationis animæ, esse accidentia, dicit enim in initio 2. capitis illius disputationis, quod non debet hæc positio probari: quia suprà probatum est, quod omnis distinctio numeralis prouenit à Quantitate, ergo istæ commensurationes debent esse species Quantitatis, vel Relationes fundatæ super quantitate corporis ad animam; vel fundatæ in anima ad quantitatem illam corporis: alioquin non poterunt esse radix distinctionis numeralis animarum: quia sola quantitas per eum est talis radix: dum postea declarat suam hanc positionem, appellat has commensurationes substantiales commensurationes: dum angitur ab argumentis Scoti, illas appellat substantiales; rursus dicit, quòd sunt absolutę à termino, sed non à subiecto: secundum eum autem ibi sola substantia est absoluta à subiecto, & receptiuo, quia non recipitur in alio, ergo istæ

commen-

commensurationes erunt accidentia aliqua, adeo quòd quàm sit vana hæc opinio, per se patet. Possumus autem breuiter sic arguere. Istæ commensurationes, vel sunt species substantiæ; vel accidentis: si substantiæ, ergo erunt ipsamet anima, cum ipsa sit simplex substantia, absque vlla compositione partis, vel realitatis: si accidentis, nullum accidens dat esse substantiæ, vt in quæstione de indiuiduatione disputauimus; ergo hęc positio quocumque modo, vel est falsa, vel non discrepabit à Scoto, quod tamen ipse intendit: ideo iudico hanc voluisse suam esse sententiam.

Ponit, quòd anima est indiuidua per coaptationem, & commensurationem aptitudinalem ad materiam hanc, quantitate signatam, quæ est in hac anima, nõ in illa, & consequenter, quod materialitas cum tali quantitate sit principium indiuiduationis; à materia enim quanta habet hanc commensurationem, & ideo cõtra illam valent rationes superius factæ contra materiam signatam, hæc enim positio ex illa fundamentum habet, & hoc voluit dicere Caietanus, quando in principio huius suæ positionis ait, quòd non opus est probare: quia supra probatum est quãtitatem signatam esse principium distinctionis numeralis. Si verò quis dicat, quod hæc commensuratio est ab ipsa anima, tunc diuersa erit: & etiam potest impugnari: quia hæc commensuratio nil aliud est, nisi quędam aptitudo insequens animam, vt hæc, ideo est prius hæc quam sit commensurata substantiæ, ergo hæc commensuratio non est prima ratio distinctionis numeralis; quod optimè probatur per rationes Scoti allatas. Relinquitur ergo solum, quòd responsiones, quas affert ad argumenta Scoti, excludamus.

Resp. Caiet. confutatur Ad primum argumentum concedit, quod anima non indiuiduatur per vnionem actualem, sed per vnionem aptitudinalem; quæ est illa commensuratio substantialis, vt dictum est; argumentum verò concludit de vnione actuali. *Resp. ad primũ.* Ad illud contra hanc responsionem, Respondet, *Reijcitur.* quod assumit hanc propositionem falsam, quod anima sit prius hæc, quam habeat illam aptitudinem substantialem cõmensuratiuam, vnde falsa est illa Maior argumenti formati ad hoc, scilicet, quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi competere per aliquod commune, sed per aliquod, per quod prius distinguatur: quia istud sæpè est causa distinctionis, & non præexigens distinctionem, vt rationale, & irrationale, nam irrationale repugnat homini, & conuenit bruto, & rationale competit homini, & repugnat bruto, & tamen nõ pręexigit aliquod distinctiuum, sed ipsa est differentia distinctiua, immò à pari posset argui contra Scotum, quòd hæcceitates non essent distinctiuæ, sed præexigerent aliquid prius distinctum, quod Scotus non concederet.

Responsio ad hoc primum argumentum est nulla: negat enim hanc propositionem, quod aptitudo insequatur esse rei; & dicit, quod aptitudo quandoque constituit rem in esse, & ideo non est posterior. Contra, aptitudo est passio consequens ad rem, sicuti risibilitas, disciplinabilitas, sunt passiones hominis, & tamen nil aliud sunt, nisi aptitudines ad ridendum, & discendum, ergo aptitudo consequitur ad rem, & qui negat hoc est de numero eorum, quibus dicitur: Contra negantes principia non est disputandum: at constitutiuum in esse, præcedit rem, quia est principium rei, vt materia, & forma, & genus, & differentia ad rem, quando hoc confirmat per rationale, dico, quod hæc non sunt aptitudines ab alia forma priori tendentes, sed sunt principia constitutiua: rationale enim non est aptitudo hominis, sed principium essentiale actuale primum constitutiuum hominis: at illa commensuratio per te est aptitudo huius animæ. *Reijcitur.*

Idem ad id de hæcceitatibus, illæ non sunt passiones, sed differentiæ constitutiuæ in esse indiuiduali; vnde Maior profectò secundi argumenti Scoti, valet de passionibus, non de differentijs, dicit enim sic: quando aliquid conuenit vni, & repugnat alteri, id est quando vna passio cõpetit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi conuenire per aliquod commune illis, sed per aliquod non commune,

mune, est verissima; vnde esse leue in Frãcisco, & tardum in Petro, non competit illis per speciem: quia essent eiusdem leuitatis, sicuti ambo sunt risibiles, ergo per aliquod non commune, vt per complexionem, quæ est vna in Francisco, & altera in Petro; valet itaque de passionibus, quæ sunt posteriores; de his loquitur ibi Scotus, non de differentijs constitutiuis: & hoc etiam manifestat modus loquendi; dicit enim, quod competit vni, & repugnat alteri, & cętera: dicere autem, hoc non competit illi subiecto, supponit subiectum iam habere esse, & passionem inesse illi, ergo dum dicit, quòd competit vni, & repugnat alteri, loquitur de eo, quod illis competere potest, dum sunt in esse: hæc est passio, quæ consequitur.

Resp. ad secũdũ. Ad secundum argumẽtum contra hãc responsionem Respondet, quòd illa aptitudo est relatio, non ad terminum, sed ad receptiuum, & hoc non est inconueniens: quia hoc modo quoque quantitas, & qualitas sunt relatiua, & tamen sunt absoluta. *Reijcitur.* Contra hanc responsionem aliàs ostensum est quòd hæc distinctio est nulla: scilicet, in quæstione de inhærentia, an sit de essentia accidentis; quęre ibi. Pro nunc sic arguo. Respectiuum ad subiectum per Caietanum in loco citato, est quod recipitur in alio tamquam in subiecto, ita, quòd per se stare non potest, & hoc modo substantia, non est respectiuũ, sed solum omne accidẽs: at ipse ait, quòd aptitudo est substantia, & non accidens, ergo non potest esse relatiuum, vt ad subiectum, & sic si est relatiuum, erit, vt ad terminum, & sic erit accidens respectiuum, vt paternitas, &c.

Resp. ad secũdũ principale. Ad secundum principale negat primo Maiorem: scilicet, quòd res sit hæc primo per illud, quod est extra suas causas, & intellectũ: inquit enim, quòd res per aliud est, & per aliud est hæc; per esse est, per hæcceitates est hæc, ergo falsa est Maior. Minor quoque est falsa: scilicet, quod res primò sit extra suam causam, & intellectum, per suam entitatem: quia res non est primò extra suas causas per se, sed per suam existentiam actualem.

Reijcitur. Contra, Maior est verissima; quòd probatur: quia primum esse quod habet res extra suas causas, est esse hoc particulare: quia solum singularia sunt quæ generantur, & producuntur; & natura communis solum in illis habet esse: nõ ergo prius res est sub esse vniuersali, quàm indiuiduali, & particulari: quia generatio terminatur ad particulare, non ad vniuersale, siue ad commune; Hoc stante, patet veritas Maioris; dicit enim sic: res est hæc primò per illud, per quod est extra suas causas; probatur: quia producitur primò in esse singulari, & particulari, ergo per esse singulare, & particulare primò est extra suas causas, & consequenter est hæc. Minor quoque per hoc probatur: quia res particularis est hæc primò per seipsam, scilicet, per suam differentiam indiuidualem, quæ non est existentia actualis: quia hæc est posterior ad res, & subsequitur rem iam indiuiduatam, ideo non potest esse principium indiuiduationis. Contra hanc positionem arguit Scotus. Vide in quæstione de principio Indiuiduationis suprà.

Ad tertium principale, negat consequẽtiam: non enim sequitur, quòd animæ non distinguantur specie, sed bene de intelligentijs valet: quia animæ distinguuntur per proprias commensurationes, licet non habeant materiam. Angeli verò non possunt hoc modo distingui: ideo benè concludimus, in Angelis non est materia, ergo distinguuntur specie: quia ibi nulla alia differentia est, hic verò adsunt propriè commensurationes, vt dictum est. *Resp. 3.* Contra hanc responsionem: Vel hæc commensuratio pendet à materia; vel ab anima; si à materia, ergo essentia, & singularitas animæ pendet à materia, quod est falsum: quia tunc esset materialis: quia quod habet esse internum per principium materiale, est materiale: anima per te habet esse indiuiduale, quod est esse internum, & per te per mensurationem pendentem à materia, & consequenter materialem, ergo est materialis, & hoc est quod concludit argumentum; Si non pendet à materia, sed ab anima, est alia responsio: contra quam arguitum est suprà; quia tunc esset aptitudo animę, quæ est posterior anima, & consequenter, non potest esse principium indiuiduale. *Reijcitur.*

le. Ad argumentum pro opinione Caieta ni, ad illam propositionem Maiorem, cũ dicitur, quòd est de essentia animæ humanæ in communi, quòd sit proportionata corpori Physico organico, &c. Respondeo, quòd duobus modis potest intelligi aliquid esse de essentia, siue esse essentiale alicui. Vno modo in primo modo dicẽdi per se, & hoc modo nego illam proportionem, & commensurationem esse de essentia animæ. Alio modo aliquid est de essentia, siue essentiale alicui, quod illi competit in secundo modo dicendi per se: ita concedo, quod illa proportio est de essentia animæ in communi: quia est eius propria passio, ex eo enim quod est forma talis, & talis, ei competit informare tale, & tale corpus: patet enim quod hæc proportio est quidam respectus consequens formam tamquam fundamentũ, & corpus vt terminum, & consequenter præsupponit formam, quæ est substantia absoluta in suo esse, & sic cum non verificetur hoc de proportione animæ in communi, neque verificatur de proportione huius animæ particulari. Cum inquit, quod illa proportio est coaptatio, quæ ponitur in definitione animæ assignata ab Aristot. in 2. de Anima, dum dixit, Anima est actus corporis Physici organici, &c. Ecce quod ait, est actus, est perfectio, ergo illa proportio, & coaptatio, quæ explicatur per illud verbum, actus, illi competit in primo modo dicendi per se, non in secundo modo, vt dicebam.

Ad rat. Caie.

Respondeo, quod clara est intelligentia illius definitionis: nam ibi Aristoteles per actum non intelligit aliquam relationem: sed actum primum, qui est substantia; Vnde, ibi se declarat, quod anima est actus, non secundus, sed primus, qui est forma dans esse, sicuti actus secundus est operatio ipsius formæ; vel ipsa forma operans; Modo satis patet quod relatio nõ est actus primus, cum neque sit substantia, neque sit principium operatiuum. Insuper Aristoteles in calce 1. libri de Anima, contra antiquos, & in initio 2. statuit animam esse substantiam, non accidens; dum ergo dicit, quòd anima est perfectio corporis Physici, & actus eius, non intelligit per actum relationem vllam, neque in illa definitione ponitur vlla relatio, neque accidens. Illud quidem verum est, quòd cum anima sit forma, & omnis forma sit forma corporis, ad animam sicuti ad formam, sequitur illa habitudo, & proportio ad corpus, tamquam quædam propria passio: sed neque forma, neque anima esse suum substantiale recipit ab illa ratione, sed præcedit illam, saltem natura. Ad Auctoritatem Aristotelis ex 1. de partibus animalium, concedo illam, scilicet, quod differentiæ diuidentes, debent esse distinguentes per se, in eo quod tale, sed cum inquit huiusmodi esse tales commensurationes, hoc nego, propter rationem nunc dictam; Quæ autem sint hę differentię, iam nunc abundè suprà declarauimus in dilucidando opinionem Scoti.

THEOREMA XCIII.

Natura communis habet esse pręter opus intellectus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Caput I.

SCotus libro 2. Sententiarum, distinctione 3. quæstione 1. adducit quandam opinionem, quę existimabat, quod natura sit de se hæc, & particularis: ita quod non oportet quęrere causam, propter quam ipsa indiuiduatur, cum ipsa per se sit indiuidua, sed potius est quærenda causa, propter quam ipsa fiat vniuersalis, & pro causa assignandus est intellectus, solum enim intellectus est, qui facit illam vniuersalem; Vnde natura habet duo esse; Vnum verum, extra suas causas. Aliud in anima, & secundum hoc est vniuersalis, adeo quod vniuersalitas, & communitas in natura, est ab intellectu. Ipse Scotus è conuerso probat, quòd natura communis habeat esse reale extra animam, & prius sit communis, & deinde contrahatur ad singularitatẽ per differẽtias indiuiduales, his rationib. Primò. Si natura de se esset singularis, non posset intelligi sub opposito modo, scilicet sub esse vniuersali; sed hoc est falsũ: ergo; Cõsequẽtia probatur: qa ĩtellectio sequitur rẽ, & qualis est res, talis *1. rõ.*

talis intellectio esse debet. Falsitas Consequentis est euidens: quia intelligere hominem esse quid commune indiuiduis, est vera, non falsa intellectio. Secundò, quod est vnum, vnitate reali, minori vnitate numerali (id est quod est vnum vnitate generica reali, non est de se, hoc, & singulare, sed quid commune, reale: at natura lapidis, & natura hominis, &c. habēt vnitatem realem minorem vnitate numerali, ergo natura communis non est de se hæc, & particularis, sed est realis, & communis. Maior est euidens ex se. Minor probatur: quia si natura non habet vnitatem realem minorem vnitate numerali, sequitur hoc absurdum, quòd non dabitur alia vnitas realis præter numeralem: hoc autem est falsum: & hęc falsitas probatur præcipuè quattuor vijs.

Primò; In vnoquoque genere est vnū, quod est metrum, & mensura omnium, quæ sunt in illo genere, quæ omnia sunt realia, & realiter mensurata, ex Aristot. 10. Metaph. tex. 2. Ens autem reale, non mensuratur realiter ab ente rationis, eo modo, quo dicit Aristot. quia Ens rationis, nō est metrum Entis realis; vnitas ergo illa mensurantis, est realis, non potest autem esse vnitas numeralis: quia secundum Philosophum in 3. Metaph. in indiuiduis non est hoc prius, illud vero posterius, textu 11. ergo vnum non potest esse mensura alterius indiuidui: quia illud mensurans, non est aliquod singulare, ergo mensurans, in vnoquoque genere est aliqua prima species, & sic vnitas mensurantis est specifica, illa vnitas mensurantis est realis, & tamen alia ab vnitate numerali, ergo illa natura specifica, cuius est hæc vnitas, est realis, vt habet hanc vnitatem.

Secundò, eadem falsitas probatur: ait Aristot. 7. Phys. tex. 29. Comparatio fit in specie Atoma, quia est vna natura, non in genere, quia genus non habet talem vnitatem. Hac auctoritate Arist. intendit, quòd natura specifica habet vnam vnitatem realem, in qua fit comparatio, quam non habet genus, alioquin, si vnitas speciei esset rationis, non diceret Arist. quod esset diuersa ab vnitate generis: quia & illa per aduersarios est rationis, ergo præter vnitatem numeralem, datur alia vnitas, quæ est realis, & communis.

Tertiò, 5. Metaph. cap. de ad aliquid, istæ relationes de identitate æquali, & simili fundantur super vnum, ita quod Relatio non est realis, nisi fundetur super aliqua vnitate reali: quæ enim sunt idem, vel æqualia, vel similia, conueniunt in aliqua vnitate reali, quæ sunt idem. Hæc vnitas non est numeralis, quia nihil idem numero, est ęquale, & simile sibi: ergo est aliqua alia vnitas; non alia, nisi Specifica; vel generica. Quartò, vnius oppositionis realis, sunt extrema realia: sed sic est, quòd ista extrema sunt vnum, & non vnitate numerali, vt album, & nigrum, ergo datur vnitas realis, quæ non est numeralis.

Tertiò principaliter, si omnis vnitas realis est numeralis, ergo omnis diuersitas realis est æqualis, ita quod omnia essent æquè distincta: & sic non magis distingueretur lapis à Socrate, quam Socrates à Platone; neque posset intellectus abstrahere aliquod commune magis à Socrate & Platone, quam à Socrate, & linea. Consequens est falsum, vt patet. Consequentia probatur: quia vnum, & multa, idem, & diuersum, sunt opposita, ergo quot modis dicitur vnum, tot modis dicitur, & reliquum oppositorū; ergo cuilibet vnitati respondet propria diuersitas, & è conuerso. Si ergo datur vnitas realis numeralis tantum, ergo solum datur diuersitas numeralis tantum. *Tertio principaliter.*

Quartò, idem probatur: quia si in re est tantum vnitas numeralis realis, ergo quæcumque entitas est in re, est vna numero: at quæ sunt vnum numero, sunt primò diuersa, ergo hoc, & illud, secundum omne entitatem, quam habent, sunt primo diuersa, & in nullo aliquo modo conuenientia quo ad rem, quod est falsum. 4.

Quinta ratio; Vniuersale quoque esset purum figmentum. 5.

Sexta si istæ naturæ communes, vt homo, animal, & cætera, vt sunt communes, habent esse solum à ratione erūt tantummodo dum fiunt: sicuti & secundæ intentiones, quæ habent esse per opus intellectus, sunt solum dum fiunt: quod quam sit absurdum, ex se patet. 6.

Præterea, scientiæ, quæ sunt de his naturis 7.

turis communibus, essent scientiæ rationales, quia essent de entibus rationis, nõ realibus: quale autem est obiectum, talis est scientia.

8. Octauo, Homo, & Bos non differunt realiter, neque animal, & lapis, sed solum ratione, & per operationem intellectus: at qui asserit has species differre ratione, & solum per opus intellectus tantum, est similis illi, qui negat ignem calefacere: indiget enim verberatione; Neque valet, si quis dicat, differunt, quia differunt numero, non valet inquam: quia præter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum rem: nam Franciscus differt à Socrate, & ab hoc equo, numero, tamen postea rursus differt alio modo ab hoc, equo, quo non differt a Socrate, & hæc differentia est præter opus intellectus, nam ille est equus, Franciscus verò est homo; & certè, qui negat ista, est dimittendus.

9. Nono Arist. 1. Post. cap. 5. tex. 39. declarans secundum errorem circa vniuersale, asserit, quòd quando dantur plures species, quæ habent genus innominatum, si quis monstret prædicatum illius generis de omnibus illis speciebus simul, vel diuisim, non est propositio vniuersalis, quia illud prædicatum inest primo illi generi: ex hoc deducitur, quod ex parte rei naturæ generis est diuersa ab omnib. suis speciebus, & singularibus, etiam simul sumptis.

10. Decimo Arist. 1. Post. tex. 81. improbat opinionem Platonis de Idæis, sed concedit dari vniuersale in multis, de quo est scientia, & concedit illud esse diuersum à singularibus ex parte rei: quia singularia corrumpuntur, sed illud vniuersale est æternum: neque illud vniuersale est ens rationis: quia ens rationis non est æternũ, sed contingens, ergo datur natura communis per se distincta à singularibus, ex parte rei. Propter has rationes Scotus sustinet, quod natura communis, vt humanitas, siue homo, habet esse reale extra suas causas, & non est de se hæc, siue singularis, sed est indifferens ad esse singulare, & esse vniuersale, & propterea potest esse vniuersalis, & particularis; erit particularis, si contrahatur per differentias indiuiduales; erit vniuersalis, si ab intellectu reducatur ad esse vniuersale, quod consistit in dici de multis, natura ergo secundũ se præcedit, & vnitatem singularem, & vniuersalitatem completam, sed potest esse vniuersalis, & particularis, & secundũ hanc Entitatem intelligitur a Metaph. & definitur: hanc intelligit Scotus non esse de se hanc, & particularem. Sed nota, quòd quando dicimus, quod intellectus facit vniuersalitatem in rebus, non est intelligendum, quòd intellectus faciat illud vniuersale totaliter, ita quod uniuersale sit solum opus intellectus: quia ante istã denudationem, iam ibi est illa natura cõmunis in re, antequam habeat res esse in intellectu: sed dicitur fieri uniuersale, quia uniuersale, ut dicitur 1. Post. tex. 81. est quod est in multis, & dicitur de multis, potentia proxima, & actu, modo illa natura communis in re, ut est una actu, & proximè, non dicitur de multis, nec est in multis, sed de se est indifferens ad esse uniuersale, & particulare, sed secundario est in multis, & fit uniuersale completè, Intellectus enim est ille, qui facit illam actu vniuersalem, quod declaratur sic ex Arist. 1. Post. tex. 81. Vniuersale est, quod est vnum in multis, & de multis, natura autem illa communis, vt præcedit actum intellectus, non est actu vnum in multis, & de multis, sed solum remotè: tunc enim solum est vnum in multis, & de multis proximè, & actu, quando actu concipitur ab intellectu illa natura esse idem cũ hoc, & illo, & illo indiuiduo, & facit prædicationem illam, hoc est hoc; quando autem natura consideratur ante intellectus apprehensionem, non verificatur de ea proximè prædicatio naturæ de indiuiduis, hoc est hoc, sed solum remotè, & potentialiter: propter hoc igitur, quia intellectus est qui facit illam naturam communem actu prædicari de indiuiduis præ dicatione dicẽte, hoc est hoc, ideò intellectus dicitur facere vniuersale in rebus, & sic vniuersale est ab intellectu completiuè: sed fundamentum est reale in re, differentijs indiuidualibus vero fit particularis. Notandum est etiam, quod non vult Scotus, quòd hæc natura communis sit separata à suis singularibus, & per se existens: quia sic esset Idęa Platonis, vt habetur ex responsione ipsius ad secundam obie-

Opin. Scoti declaratur (margin, beside "Propter has rationes Scotus sustinet")

Not. (margin, beside "Notandum est etiam")

obiectionem factam contra se, & ad argumenta principalia, sed vult quòd nullum habeat esse, nisi in suis singularibus. Sed tamen, vt in illis est, habet suum esse reale per se distinctum ab esse numerali, & vnitatem communem minorem vnitate numerali, ita quod hæc natura, homo, non est quid purè fabricatum ab intellectu: sed natura communis realiter diuisa in omnes homines, & habens propriam existentiam, licet actu non sit seiuncta à singularibus, quia omne Ens reale habet propriam existentiam, vt suo loco dictum est.

Rationes Aduersariorum contra Scotũ; solutiones ad rationes Scoti ab eisdem allatæ, & earundem confutatio. Caput II.

Caie. CAietanus libro de Ente, & essentia cap. 4. arguit contra Scotum, tribus rationib. præcipuè; existimat enim quòd natura quidẽ sit ens reale extra animam, sed non vt est communis: sed vt est particularis, & vna numero: sed quo ad esse cõmune, est vna formaliter: at sic non est extra animam, sed solum in intellectu; hoc uoluit inferre ipse articulo 5. in solutione primi dubij, dum posuit differentiam inter Scotum, & D. Thomam, & etiam articulo 3. ponendo illas tres Conclusiones, licet obscurus sit; quod ergo natura communis non sit ens reale extra suas causas, ut est communis, primò probat sic. Quod est existens in rerum natura, debet habere quidditatem existentem per se in rerũ natura: sed unitas communis, siue natura communis, non habet hanc quidditatem existentem per se in rerum natura distinctã à singularibus, ergo Maior est clara;
1. rõ. Alioquin nõ existeret per se; Minor etiã patet: quia natura communis solum habet esse in particularibus, non per se. Hæc
2. est prima ratio Caietani in uirtute. Secundo, Omnis res existens in rerũ natura, est res particularis, nulla unitas communis extra animam est res particularis, ergo non existit. Maior est omnium Peripateticorum. Minor probatur: quia res particularis est alicui uni supposito propria, aliter non esset particularis: at res communis nullius est particularis, ergo non datur hæc vnitas vniuersalis. Hæc ratio est 3.
declaratiua primæ. Tertiò, Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, prædicatur sine aliqua additione, & simpliciter de supposito illius naturæ: sed per Scotum, communitas sequitur naturam humanam ratione sui; ergo communitas prædicatur de supposito illius naturæ; processus bonus, sed conclusio falsa, ergo aliqua præmissarum: non Maior, vt probabitur: ergo Minor; sed Minor est Conclusio tua; ergo ò Scote est falsa tua opinio; falsitas Conclusionis probatur; hæc enim propositio est falsa, Socrates est communis. Maior probatur: quia quæ sequuntur realiter naturam communem, etiam prædicantur de suis inferioribus; quia enim homo est rationalis, ideò Socrates est rationalis, &c. ex ijs ergo habemus, qđ natura vt est cõmunis, nõ habet esse extra animã, siue, quòd cõmmunitas nõ competit ei vt est res; sed solum ab intellectu, & sic habet esse commune ab intellectu solum.

Pro solutione argumentorum Scoti animaduertit duo fundamenta; in quibus ait errasse Scotum, primum in omnibus argumentis Scoti est æquiuocatio huius termini, per se, siue ex se: quia potest duobus modis accipi, vno modo positiuè, & sonat natura ex se: id; est cũ suppositis, & non solitariè; alio modo ex se accipitur negatiuè, & sonat naturam ex se sine suppositis, & solitariè: Scotus in suis argumentis quando dicit, natura, de se est communis, accipit naturam per se primo modo, quod est falsum: quia sic natura est particularis, & non communis: secundo modo autem est communis: sed illa tunc natura nihil est, nisi ens fabricatum à ratione. Secundus error Scoti, & fundamentum Caietani est, quod non valet processus à propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito, cum reduplicatione, vt si dicã: homo in eo, quod homo, non est albus; ad hoc non sequitur, ergo homo in eo, quòd homo, non est albus: quia tunc homo nunquam posset esse albus: at argumenta Scoti habent huiusmodi processum, arguit enim sic: natura, vt natura, non est de se hæc, ergo natura, vt natura, est cõmunis, & non propria: natura cõmunis enim idem est, quod non propria;

Ad rõnẽ Scoti.

propria; huiusmodi processus ergo nullus est, per hæc ait Caietanus, omnia argumenta Scoti solui possunt.

Sonc. Paulus Soncinas 7. Metaph. quæst. 40. disputat de hoc: sed ipse est cum Scoto: dat enim distinctionem, quod natura potest tripliciter considerari; Vno modo secundum se, & hoc pacto dicit naturam esse vnam, & vnitate vniuoca reali; Secundo modo, vt est in suis inferioribus; & sic nec est vna, nec plures per se, sed per accidens; Tertiò, vt est in intellectu nostro per speciem intelligibilē, & hanc probat non esse vnam vnitate reali, & hoc non est contra Scotum: quia & Scotus concedit, vt diximus, quòd natura fit vniuersalis ab intellectu, & vt est in intellectu, non habet esse reale, sed per intellectum; tunc enim est vniuersale completè; ideò argumenta eius facta pro hac Conclusione, non sunt contra Scotum.

Bucc. Ludouicus Buccaferreus lib. primò de Anima, tex. 8. sustinet in hoc opinionem Thomistarum, & præter eorum rationes, adducit hanc. Pluralitas entium est fugienda, sed ponere hanc naturam communem distinctam à singularibus, est multiplicare entia sine necessitate; sed sufficit entitas indiuidualis; quod confirmatur: quia omnis res, à qua habet esse, habet etiam esse vnum, & indiuiduum, & sic solum dantur indiuidua particularia, quæ realia sunt, non autem illa natura cōmunis. Dat etiam aliquas responsiones ad aliquas rationes Scoti: sed quia ex confutatione aliarum responsionum hæ quoque facile confutantur, non oportet illas adducere.

Suarez. Franciscus Suarez in sua Metaph. disp. 6. sect. 1. & infrà, aduersus realem entitatem naturę communis, multa disputat, & est adeò prolixus, vt quemlibet patientissimum fatigare possit, & tandem solo fundamento Caietani innititur, quòd hæc natura communis non habet existentiam in rerū natura extra singularia, & quòd ideò non potest habere vnitatem realem, neque ipsa entitas valet per se manere, vt est præcisa à suis indiuiduis; hæ autem videntur esse suæ rationes præcipuæ disputatione 5. sect. 1. & disp. 5. sect. 3. & alibi.

1. rō. Si natura communis per se est vna, vel est vna per vnitatem numeralem, vel est vna per vnitatem vniuersalem; Primum repugnat, & destruit sententiam Scoti; Secundum dici non potest: quia vnitas vniuersalis, non datur ex parte rei distincta à singularibus: & ideò inter illa non potest cadere distinctio ex parte rei, sed solum per intellectum. Secundò; Non potest dari distinctio realis ex parte rei præcedens operationem intellectus, nisi inter entitatem realem, & modum eius: sed in proposito non datur ex parte rei natura communis, ergo illa ex parte rei non potest distingui à differentia indiuiduali; Minor probatur: quia, quod per se est in rerum natura, est existens extra causas suas: hoc autem est solum singulare, & sic, si natura illa datur, debet esse seipsa singularis, non vniuersalis: quia nihil potest esse terminus causarum, & habere existentiam, nisi quod est singulare. Tertiò; Illa non distinguuntur ex natura rei, quæ per Diuinam potentiam non possunt seiuncta manere: sed natura communis, & differentia indiuidualis, per Diuinam potentiam non posſunt seiunctè manere, ergo non distinguuntur ex natura rei. Ad rationes autem Scoti Respondet, non ad omnes, sed ad aliquas, per vnicum fundamentum, quod omnes probant naturam communem habere vnitatem formalem, quam ipse non vult esse realem, sed solū rationis, & si est aliquo modo realis, est realis fundamentaliter, quatenus intellectus in indiuiduis reperit similitudinem, & conuenientiam quandam formę, à qua abstrahit, & format vnitatem illam formalem. 2. 3. *Ad rōnes Scoti.*

Dilucidatio opinione Scoti, & confutatio rationum, & solutionum ad rationes Scoti nunc adductarum. Cap. III.

AD ostendendam veritatē opinionis Scoti, non sunt adducenda alia fundaméta, præter adducta in opinione Scoti comprobanda, sed solum videndū est, nunquid argumenta Scoti per ea quæ dicit Caietanus, & alij, soluantur, nec ne; denique soluendæ sunt rationes oppositæ. Prima quidem ratio est optima, & nullo pacto ad eam accomodatur responsio *Defēsio 1. rōnis;*

Scoti. ex dictis Caietani: ait enim Scotus obiectum præcedit naturaliter actum intellectus, ergo intelligitur primo obiectum ab intellectu eo modo, quo est ante intellectus operationem; ergo si omne ens reale extra animam est singulare, non potest intelligi sub ratione vniuersalis: quia tūc intelligeretur aliter quàm sit; at intellectio debet sequi rem; res ex se est singularis, ergo solum vt singularis, debet intelligi, si verè debet intelligi; Quòd si tu dicas: Natura habet vnitatem formalem, secundum quam est communis, & secundum hanc potest intelligi ab intellectu, vt in ea est vnitas specifica. Contra: Vel hæc vnitas communis formalis, est realis, & extra omnem intellectum; vel est rationis; si secundum, sequitur argumentum, vt prius, quia intellectus non intelligit rem sicuti est extra: si est realis vt fatetur Caietanus, tunc quæro; Vel est vnitas alicuius entis realis; Vel entis rationis; non rationis: quia vnitas realis, vel non potest esse passio entis rationis, ergo entis realis; si entis realis, vel entis singularis, vel communis; non singularis; quia eidem enti non potest competere duplex vnitas opposita, esset enim contradictio; Insuper singulare, & indiuiduum esset commune multis, quòd implicat: non ergo singulari competit vnitas communis, & specifica secundum se: at omnia singularia habent secundum se vnitatem singularem, ergo hæc vnitas formalis communis, quæ contradistinguitur ab vnitate numerali, erit vnitas entis realis communis; hæc est natura communis, ergo non video quomodo per dicta Caietani possit solui hæc ratio; immo per dicta eius habemus argumenta contra ipsum validissima; quando enim dicit, quòd Socrates habet vnitatē numeralem, & præter hanc habet vnitatem formalem specificam, quæ est homo, & conuenit cū illis hominibus in hoc conceptu formali homo. Quæro, hæc vnitas specifica formalis cōpetit Socrati vel per vim intellectus, vel ratione entitatis singularis, vel entitatis communis; non per intellectum quia Socrates, & Plato non sunt eiusdem speciei soli per vim intellectus, non ratione entitatis singularis, quia per illam Socrates differt ab alijs hominibus particularibus, ergo per aliquam entitatem communem omnibus ipsis realem, quæ est diuisa in omnibus illis; Hęc est natura communis realis eo modo, quo sustinet Scotus. ergo velit, nolit, fatetur re, quod negat ore. Fortasse dicet, hæc natura communis, vt humanitas, solum existit in singularibus, non est per se separata, ideò vt communis non potest dici ens reale.

Resp. tacita.

Contra, ens reale illud dicitur, quod habet esse extra intellectum, & realiter; licet per se solum non existat: nam hoc pacto nec forma substantialis posset dici ens reale, quia non est sine materia, & composito: tamen non valet dicere, forma substantialis non manet per se solum considerata, ergo est ens rationis; insuper ostendimus in quæstione de esse, & essentia, quod existentia est compositi siue naturæ communis, & materiæ per se, & forma per se existit, quia sunt extra suas causas realiter. Præterea, sequeretur, quod secundæ substantiæ non essent entia realia, vt animal, corpus animatum, & cætera; ergo essent entia rationis: & quia secundæ substantiæ sunt communes, & dum animal definitur, non definiretur ens reale, sed ens rationis, & passio animalis, vt esse sensibile, non esset passio propria entis realis, sed entis rationis; vel si entis realis, esset passio propria huius indiuidui, quod est ridiculum; quia quæ sunt propria entis particularis, non possunt competere pluribus: sic discurre per reliqua. Præterea, certum est quod Socrates est magis vnū cum Antonio, quàm cum hoc equo; quæro, quæ vnitas sit ista: si dicas, rationis: Contra: quia cessante operatione cuiuscumque intellectus, Socrates est magis vnum cum Antonio, quàm cum hoc equo, ergo hęc vnitas præcedit operationē intellectus, sed hęc vnitas est vnitas naturę specificæ, ergo natura specifica est quid reale ex parte rei; si dicas, quòd est realis, habeo intentum. Fortasse quis dicet Socrates, & Antonius non sunt vnum realiter per aliquam naturam cōmunem realem, sed per propriam naturam particularem, quam habent. Contra hoc nihil est: quia per naturam particularem sunt diuersa numero, non ergo per eandem

Reijcitur. 1. 2. 3.

Alia rō Scoti confirmatur.

possunt

Marginal notes (left): Resp. — Reijc. — Alia rō noua cōtra Caie.

possunt esse vnum ; necesse est ergo quod in eis sit aliqua entitas communis , per quam sunt vnum , quia vnitas sequitur entitatem, vt etiam ipsi fatentur.

Præterea, nemo negabit, Socratem esse magis similem Antonio , quam huic equo, & hæc similitudo est ex parte rei præter opus nostri intellectus ; similitudo ex Arist. 5. Metaph. tex. 20. est Relatio, quæ fundatur super vnitate, hæ enim tres relationes Identitas, Similitudo, & Aequalitas, fundantur super vnum, hæc ergo similitudo Socratis , & Antonij fundatur super vnū, sed hoc vnū est quid reale, quia hæc similitudo est realis, & consequenter ens reale, ens autem reale , non fundatur super ēte rationis, ergo hæc vnitas est realis , cui respondet propria entitas non est entitas indiuidualis , quia in tali entitate non fundatur relatio illa similitudinis, sed potio relatio diuersitatis, quia per entitatem numeralē differūt, ergo est entitas naturæ communis diuersa ab entitate particularis; & hæc ratio magis valet in proposito: quia Socrates, & Antonius non propriè sunt similes : quia similitudo fundatur in Qualitate: at ista duo indiuidua nedū similia sunt in Qualitatib. sed in Substantia , similitudo autem Substantiæ est propriè identitas, quæ similiter fundatur in vno, vt ibidem ait Aristoteles . Conueniūt ergo in aliqua vna substātia, hæc nō est particularis, vt patet, & est etiam declaratum, ergo est substantia communis .

Per has rationes patet, quod responsio Suarez ad rationes Scoti nulla est, probāt enim, vt visum est, naturam communem habere propriam entitatem distinctam à parte rei, ab entitate indiuiduali, & habere propriam vnitatem formalem realem distinctam ab vnitate numerali , & ideo non est amplius circa hoc laborandum , argumenta sunt fortissima, neque ex dictis Caietani vel aliorum, aliæ responsiones adaptari possunt, quam prædictę, quæ quam falsæ sint, ex dictis patet .

Ad rōnes adversarijs.

Pro solutione rationum Aduersariorū in hac quæstione de entitate reali naturæ: Notandum est , quod aduersariorum fundamentum totum est hoc, quod quia natura communis, vt sic considerata, non existit per se, sed solum in suis indiuiduis , ideo non possunt capere, quomodo possit dici vna vnitate reali, & habere esse reale extra suas causas. Ideo notanda est distinctio per quam notificatur causa eorum ignorationis, & eorum obiectiones soluuntur .

Distinctio est hæc, aliud est aliquid pręscindere ab entitate alicuius alterius , & aliud est præscindere ab existentia illius , potest enim esse quòd aliquid præscindat ab entitate alicuius , & tamen non præscindat ab existentia illius , idest potest esse , quod aliquid habeat entitatem propriam seiūctam ab entitate alicuius , & tamen non possit existere sine existentia illius (non quod non habeat propriā existentiam : quia omne ens reale habet propriam existentiam : sed propter ordinem vniuersi, non possunt seiunctim existere) exempli gratia; forma non potest existere sine materia in rerum natura, tamen entitas formæ est alia entitas ex natura rei, & realiter distincta ab entitate materiæ, & hoc aduersarij non negarent; vnde simili argumentatione possumus eorum errorem detegere , si quis ita argumentaretur, forma , non potest existere per se in rerum natura , vt præscindit à materia , ergo forma non est entitas præscisa, & distincta ex natura rei à materia ; quis non videt hanc consequutionem esse ridiculam ? at ita in proposito arguunt Aduersarij ; Natura communis non potest se sola existere in rerum natura , sed solum existit in suis singularibus, ergo natura communis non est entitas distincta , & præcisa ex natura rei à suis singularibus, ecce, quòd est similis argumentatio , ad quam eodem modo respōdemus: quia non valet arguere a non præcisione existentiæ ad non præcisionem entitatis , sicuti ergo forma est entitas realis ex natura rei distincta à materia, licet non possit per se existere, sed semper existat in materia , ita natura communis est entitas realis ex natura rei præcedens operationem intellectus , distincta ab entitate indiuiduali, licet actu existere non possit, nisi in omnibus suis singularibus . Sed dicet aliquis, manet diuisa, ergo non est vna realiter: quia est diuisa realiter, dico, quod non est vna numero, quia numero est diuisa ,

sed est vna specie, quæ vnitas realis est minor vnitate numerali: vnde Socrates, & Antonius sunt magis vnum ex parte rei, quàm Socrates, & hic lapis; & quia Aduersarij vident illam naturam non esse vnam numero, putant nullo modo ex parte rei esse vnam, sed decipiuntur: quia & vnitas specifica, & generica sunt vnitates reales, vt probant argumenta adducta: sed mininores vnitate numerali.

Ad duo argu Suarez. Per hæc patet ad duo prima argumēta Suarez: quia falsum est, quòd non detur natura communis realis existens præcisa a singularibus, licet non existat seiuncta a singularibus, vt dictum est. Ad tertium negatur Maior: quia Deus non potest separare risibilitatem ab homine, & tamen risibilitas, & homo ex natura rei, & non per intellectum distinguuntur.

Ad fundamenta Caietani in quibus dicit patere quid sit dicendum ad argumēta Scoti, dico ad Primum, quòd reuera Scotus accipit naturam solitariè, sine suis indiuiduis, sub proprio conceptu naturæ, & hanc non solum dicit esse realem: sed probat, & rationibus Scoti nihil respondetur, vt visum est.

Ad 2. Ad secundū dico, quòd Scotus non arguit à propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito: sed à negatione vnius contrarij ad affirmationem sui contrarij, quæ consequentia ex Arist. c. de Oppositis, est validissima, quando contraria non habent medium, vt si dicam, numerus binarius non est impar, ergo est par, est bona Consequentia: quia inter hæc contraria non datur medium. Ita pariter dicens natura non est de se hęc, & particularis, ergo est communis, est bona Consequentia: quia inter esse particulare, & vniuersale, nullum est medium, & hoc pacto procedunt argumenta Scoti: multa enim procedunt ostendendo, quod natura sit entitas vna communis, & sic concludunt, quod non sit vna vnitate particulari, & alia ostendunt, quod non sit vna vnitate numerali, & sic concludunt, quod est vna vnitate communi. Ad rationes Caietani; Ad primam negatur maior; Ad probationem dico, quod non dicit Scotus, quòd natura humana sit per se existens, siue sit subsistens extra singularia: quia sic esset idea Platonis: sed ait, quòd natura communis cōsiderata in seipsa, absque singularibus, est realis: quia non est quid pure ab intellectu effectum, sed habet entitatem realem ex se existentem, hęc tamen existentia non est seiuncta a subsistentia singularium, sed simul sunt, & ita coexistunt: quia natura communis existit diuisa in singularibus.

Ad 2. Per idem patet ad secundum: negamus enim Maiorem, quia natura communis, licet non subsistat, tamen existit, vt dictū est in singularibus: quia omne illud existit, quod habet esse, præter opus intellectus, sic est talis natura communis.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd peccat per fallaciam: nam fit transitus à prædicatis primæ intentionis, ad prædicata secundæ intentionis, & est ac si dicat: Omne quod competit animali, competit specieb. animalis, vt Homini, Leoni, &c. at animali cōpetit hoc prædicatum genus, ergo debet competere homini; tamē est falsum: quia homo, non est genus: ita cum dicit, naturæ competit hoc Prædicatum cōmunis, ergo debet competere singularibus, dico, quòd non valet, quia fit transitus à Prædicatis primæ intentionis ad Prædicata secundæ intentionis, valet autem illa regula tantum stando in Prædicatis primæ intentioeis, non in Prædicatis secundæ intentionis.

Sed aliquis cōtra hanc solutionem arguet. Si hæc solutio est vera, sequitur, qđ si ratio Caiet. non concludit, nec concludet ratio Scoti in 2. Sent. d. 3. q. 1. ad principale in oppositum, qua probat, ꝙ substantia materialis non sit de se hæc, & indiuidua, arguit enim sic. Quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei; in quocumque sit: igitur si natura lapidis, de se est hæc, in quocumque est natura lapidis, ista natura esset hic lapis. Consequens est absurdum, loquendo de singularitate determinata, de qua est quæstio. Sed ratio illa Scoti valet, ergo & ratio Caietani.

Respondetur, non esse eandem argumentationem Doctoris nostri, & Caietani, neque Maiorem esse eandem, similiter nec Minorem: nam Maior Caiet. est hæc. Quòd de se competit superiori, per

se com-

se competit, siue prædicetur de inferiori contento sub eo; vndè subinfert: sed per te esse commune competit per se naturæ communi, ergo debet competere quoque omnibus contentis sub se: sed suppositum continetur sub natura communi, ergo cõmune debet prædicari, & inesse supposito particulari, quod est absurdum. At Scoti maior est hæc. Quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei in quocumque sit. Vide quam diuersa sit hæc Maior ab illa Caietani, illa dicit, quod inest per se naturæ, inest suis inferioribus; hæc ait, quod inest naturæ per se, inest eidem naturæ in quocumque sit. Vndè infert Scotus Consequentiam hanc: ergo si natura lapidis est de se hæc, in quocumque erit lapidis natura, illa natura erit de se hæc, & sic illa natura esset hic lapis, quod bene sequitur: quia solũ singulare est de se hoc. Consequens autem illud est falsum, ideo & antecedens, scilicet, quod natura sit de se hęc. Non est ergo eadem ratio Caietani, & Scoti, & illa Scoti concludit, non illa Caietani: quia maior illa Caietani non est vera, nisi in Prædicatis primę intentionis, non in Predicatis secũdę intentionis. Quod si quis illam rationem Scoti retorqueat contra nos, sic arguendo; Quod cõpetit alicui naturę secundum se, illud ei inest in quocumqae sit: sed esse commune per se inest naturæ, ergo inest ei in quocumque sit: sed natura est in singulari, ergo singulare erit commune; tunc assumptum in subsyllogismo est distinguendũ: quod natura duobus modis considerari potest. Vno modo vt natura; alio modo, vt hæc natura, vt natura est communis, vt hæc natura, siue vt contracta, non est cõmunis. Ad propositum non dicit Scotus, quod esse commune insit naturæ secundum se absolutè, & quomodocumque cõsideratæ; sed inquit quod inest ei in se considerata absolutè, vt est indifferens ad esse vniuersale actu, & esse singulare actu: at quando est in singulari, non est ibi secundum hanc indifferentiam: sed vt est contracta per differentiam indiuidualẽ. Vndè Maior Scoti debet intelligi cũ hac glossa, quod inest alicui absolutè secundum se, & quomodocumque considerato, non est ab eo inseparabile, & inest ei in quocumque est: Aduersarij autem illi, quos Scotus ibi impugnat, dicebant, quod natura secundum se, absolutè, & quomodocumque considerata, est de se hæc, & proindè bene concludit aduersus illos, quòd natura in lapide erit hic lapis, non autem valet contra nos, quia dicimus illud Prædicatum commune in esse naturæ consideratæ præcisè in esse suo formali, & indifferenti vt natura est, non vt est contracta ad singularitatem. Ad rationem Buccaferrei dico, quod nullius est momenti, propterea quod apparet euidens necessitate admittendi naturam cõmunẽ realem, vt patet ex dictis in explicatione opinionis Scoti, & in solutione rationum Aduersariorum. *Ad rõnẽ Bucc.*

Responsiones Zimaræ ad rationes Scoti, & earumdem confutatio. Cap. 11.

Zimara in annotationibus super Iandunum libro secundo Met. q. 2. errore secundo, soluit multas rationes Scoti factas in hac materia, & primo nititur soluere rationem illam, qua Scotus probat dari in rerum natura vnitatem realem minorem vnitate numerali, quæ innitebatur auctoritate Arist. *In omni genere datur vnum, quod est metrum & mensura omnium*, &c. Respondet Zimara, quod hæc ratio petit principium: quia supponit illud quod debet probare, supponit enim, quod mensurata in aliquo genere sint realia, & realiter mensurata; at hoc est quod est in controuersia: quia vel sunt realia realitate singulari, & hoc est contra Scotum; vel realitate distincta à singularitate, & hoc erat probandum, ergo petit. Vnde respondet, quòd illa mensurata sunt realia, sed realitate singulari, non realitate, distincta a singulari, quia vniuersalitas est ab intellectu agente, nedum quo ad esse cognitum, sed quo ad esse in multis, & dici de multis: itaque vniuersalitas vniuersaliter est ab intellectu, licet fundamentaliter sit extra rem, scilicet, in singularibus. *Ad 1.*

Contra hanc responsionẽ probo, quòd Scoti ratio non petat, sed sit efficacissima. ratio Scoti innititur auctoritati Arist. & nihil supponit, nisi auctoritatem Aristot. *Reijcitur.*

videa-

videamus ſenſum illius auctoritatis, & erit clara ratio Scoti. Ait Ariſtot. in vnoquoque genere eſt vnum, quod eſt metrum & menſura omnium. Scotus dicit, quòd hæc menſura eſt realis, & communis: tu dicis, quòd eſt rationis; videamus, vtrum horum ſit verum. Ariſtot. autem habet hanc propoſitionem in 2. Metaph. tex. 2. circa medium, vbi inquit, quòd illud, quod eſt primum in vnoquoque genere, ideò eſt primum, quia eſt menſura, & metrum aliorum in eo genere, & hoc maximè competit generi quantitatis, vnde ab ipſa deſcendit ad alia genera, quia in quantitate primum eſt vnitas, & eſt propter hoc primum, quia eſt metrum, & menſura aliarum quantitatum, quia quantitas cognoſcitur per menſuram, & metrum, quæ eſt ſibi propria: hæc autem menſura eſt vnitas, vnde per vnitates, ex quibus numerus cognoſcitur quanta ſit quantitas. Hæc profectò dicit Ariſt. ibi, e quo poſtea etiam in alijs generibus per ſimilitudinem datur vnum, quod eſt metrum, & menſura omnium in ſuo genere, ſicut vnitas in quãtitate, illud primum autem eſt id, quod eſt primum in quocũque genere; modo quæro à te, per vnitatem ibi intelligit ne vnitatem, quæ eſt ſingulare, vel vnitatem, quæ eſt ſpecies numeri, & principium numeri ſecundum eſſe ſpecificum? Certè dicere, quòd ibi intelligit de vnitate numerali, eſt deſtruere textum: quia eſſe menſuram, & metrum generis quantitatis, non competit vni indiuiduo, ſed ſpeciei primæ, quæ eſt illius generis, & hoc eſt, quod ipſe Ariſt. explicat: ſi enim intelligeret, quòd vnitas hæc, id eſt vnum indiuiduũ, vnitatis eſſet metrum, non poſſet competere alteri vnitati: quia quod competit vni indiuiduo ſolum, non poteſt alteri competere; ſi autem competit alteri vnitati, & omni vnitati numerali, hoc eſt, quia competit vnitati ſpecificæ, in qua conueniunt, ergo intelligit vnitatem, quæ eſt ſpecies; tunc ſic quæro, an mẽſuret realiter, ſi dicas, quòd non, ergo dum dicimus, hic numerus binarius eſt par, & ternarius eſt impar, non erit verum ex parte rei, quia numerus, & vnitas non menſurat realiter, quod tamẽ eſt ridiculum dictu; ergo dicẽdum, quod menſurat realiter, ſi ſic, ergo eſt menſura realis; quia menſura rationis non menſurat ex parte rei, ſed ſolum per intellectũ, ſi eſt menſura realis, ergo vnitas ſpecifica eſt realis. Quòd dixi de vnitate, dico de cæteris, quæ ſunt menſura, & metrum omnium.

Ad ſecundam rationem Reſpondent, quòd verum eſt, quod comparatio fit in ſpecie atoma, ſed non tamen propter hoc ſequitur, quod detur aliqua vnitas extra animam realis, correſpondens huic naturæ, in qua fit comparatio, ſed ſolum illa vnitas eſt ab intellectu, vt dictum eſt. Ad 2.

Contra hanc reſponſionem eſt clarè ipſemet text. & ratio Scoti non indiget adiutorio: nam ratio propter quam Ariſtot. ait comparationem fieri in ſpecie Atoma, eſt, quia illa eſt maximè vniuoca, genus autem non eſt ita vniuocum, quia alibi dixit in genere, multæ latent æquiuocationes, ſi ergo entitas ſpecifica eſt vniuoca, & propriè vniuoca, debet eſſe realis, ita quòd debet includi in ſuis inferioribus, nedum quo ad nomen, & quo ad conceptum ſolum formatum ab intellectu, ſed quo ad ſubſtantiam, & realitatem, vnde vniuoca definiuntur eſſe illa, quorum nomen, & ratio ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eſt in ſuis inferioribus, ergo homo non eſt ſolum in ſuis inferioribus quo ad nomen, & quo ad intellectum, ſed quo ad rem, ergo homo in ſe eſt aliqua res, præter intellectus operationem: non enim conceptus rei eſt vniuocus propter operationem intellectus: ſed ex parte rei ante omnem operationẽ intellectus, quia conceptus ſequitur rem, & ſicut res ſunt naturales, ita conceptus eiſdem reſpondent ex natura rei. Vnde dicebat Ariſtot. in primo Perihermenias, quod res, & conceptus, ſunt ijdem apud omnes gentes, ſicuti voces, & literę ſunt ad placitum, in hoc eſt vis rationis Scoti. reijc.

Ad tertiam rationem reſpondet, quòd illæ relationes, idem ſimile, & æquale nõ fundantur ſub aliqua vnitate reali minore vnitate numerali, ſed ſolum vnitas illa eſt vnitas rationis fundata ſuper vnitatẽ numeralem particularem, quæ eſt potentialis, à qua intellectus accipit vnitatem ſpecificam, ipſam conficiendo. Vnde illa Ad 3.

æqua-

æqualitas, & similitudo non fundatur super aliqua vnitate reali actuali, sed solum rationis, quæ fundamentaliter est realis.

Rejjcitur. Hæc solutio non est ad argumentum Scoti, quia Scotus illam directè impugnat: probat enim quòd illa vnitas specifica super quam fundatur equalitas, & similitudo, est realis formaliter, per hoc medium; quia illæ relationes sunt reales, vt patet, sunt enim præter opus intellectus: at relatio realis debet habere fundamentum reale, alioquin nō erit realis relatio, sed rationis, ergo vnitas illa super quam fundatur, debet esse realis quod patet clarè intuenti has relationes; Si duo dicuntur æquales in magnitudine, oportet, quod nedum illa duo sint realia, sed oportet, quod magnitudo vtriusque conueniat in aliqua vnitate reali, vt in bicubitalitate, vel tricubitalitate, & hęc bicubitalitas est vnitas quędam realis formaliter, alioquin illa duo non essent vtrumque bicubitum, si illa vnitas bicubitalis non esset realis; nec ipsa ęqualitas esset ęqualitas realis; & hoc valet de vnitate actuali: quia per actualem vnitatem sunt ęqualia; Similiter identitas, illa enim dicuntur idem albedine, quæ habent eādem vnam albedinem re, quia si haberent diuersam ex parte rei, iam non essent vnum albedine, quæ sunt idem entitate, habent vnam entitatem, ergo illa entitas, est vna in illis, & vna realiter, si sint entia realia, & tamen non est numeralis: quia per illam sunt duo, nec possent dici idem, quia identitas est relatio, quę requirit extrema realiter distincta. Clarum est ergo quòd argumentum Scoti probat illam vnitatem, super quam fundatur identitas, & cætera, esse realem.

Ad 4. Ad quartum respondet per idem fundamentum, scilicet, quòd talis vnitas est rationis: non realis. Per hoc idem fundamentum ad sextum.

Ad 6. Sed nota quòd necessariò cogente ratione concedit quòd natura communis est realis, sed addit, quòd illa realitas nil aliud est, nisi ipsum singulare: quia illa vnitas non distinguitur à singulari, sed est ipsum singulare, vnde videtur existimare Scotum putasse quod illa natura habeat esse extra sua singularia, quemadmodum dicebat Plato: sed iam dixi, quòd non sic existimauit Scotus, neque hoc somniauit, vt patet ex eius dictis: sed quęrit de illa natura, quæ est in Socrate, vt de illa humanitate Socratis, de animalitate, de huiusmodi, num sit illamet, quę est Socrateitas, Platoneitas, & huiusmodi, & solum distincta per intellectum, vel potius sit entitas realiter distincta à Socrateitate, licet non existat per se, sed solum in Socrateitate.

Vnde si dicas primū Antonius, & Franciscus erunt idem ratione, non aliqua natura reali, quę est humanitas, sed solum per rationem, & ex parte rei nullam realem communitatem habebunt; immò ille conceptus, homo animal, erit conceptus rationis, non realis, & sic Ens rationis erit vniuocum enti reali, scilicet Socrati, & Platoni, quę omnia quàm absurda sint, nemo est qui non videat. Scotus autem sustinet secundam partem.

Ad quintam rationem vide propriam disputationem de sensū, an sentiat singulare sub ratione singularitatis, in quęstionibus Metaphysicę, primo lib. Vide Theoremate 87. *Ad 5.*

THEOREMA XCIV.

Ens dicit vnum conceptum formalem ex parte rei pręcisum à suis inferioribus.

Exponitur, & comprobatur propositum Theorema. Caput primum.

DE conceptu Entis est non parua dissensio inter Metaphysicos; & quia maxime necessaria pro disputationibus futuris, ideò est explicanda. Notandum est ergo, quòd duplex est conceptus, (vt omnes ferè fatentur.) Alius dicitur formalis; alius obiectiuus: Formalis conceptus est conceptio ipsa intellectus alicuius rei; conceptus obiectiuus est res ipsa, quę cōcipitur ab intellectu, quatenus obijcitur ipsi intellectui; vt conceptus hominis formalis est intellectio ipsa hominis in intellectu meo; conceptus obiectiuus est homo ipse intellectus, & repręsentatus illo actu intellectionis. In proposito dubium est, an ens habeat vnum conceptum formalem, *Dub. Aliquorū opin.*

malem, & aliqui videntur dicere, quod non habeat vnum cōceptum formalem, vt sunt illi, qui volunt ens esse non vniuocū, sed analogum. Isti enim volunt, quòd sicut Ens est analogum, & nō vniuocum, ita non possit parere conceptum realem per se vnum distinctum, & præcisum à suis inferioribus, sed conceptus eius sit multiplex, licet per proportionem, & similitudinem videatur vnus, vt ridens, si concipiatur, vt est commune ad hominē, & pratum, non potest concipi vnus, quia res significata non est vna, sed plures, & si concipiatur, vt competit vni solum, vt puta homini, tunc postea non consideratur secundum totam suam communitatem.

Reijcitur. Sed hæc opinio a nonnullis iure confutatur: quia nos in præsenti consideramus Ens, vt Ens est, id est hanc vocem Ens, & quærimus an ei competat vnus proprius conceptus, non autem cōsideramus Ens, vt extenditur ad res, quæ sub ipso sunt, sicut cum quærimus conceptum animalis, consideramus animal, vt abstrahit à suis inferioribus, & est in se quid vnum, & dicimus, quòd habet proprium cōceptum distinctum à suis inferioribus, non autem consideramus animal, vt est in suis inferioribus participatum, quia sic non est vnum, neque habet vnum conceptum; quòd autem huic nomini enti vt ens est, competat vnus conceptus proprius formalis, patet experientia, audito enim nomine entis, experimur mentem nostram non distrahi, neque diuidi in plures conceptus, sed potius colligi ad vnum, sicut cum concipit hominem, animal, & similia, experimur etiam nos intelligere per Ens conceptum quendam, qui est diuersus ab omnibus conceptibus suorum inferiorum, vt a Substantia, Accidente, &c. ergo est vnus conceptus in se diuersus ab alijs, quòd autem aduersarij negant Ens importare vnum conceptum per se distinctum ab alijs, nihil est, quia à simili nos possemus negare animal importare vnum conceptum per se, quia animal est quid diuisum in plures species animaliū. vt est homo, equus, leo, quæ sunt multum diuersæ.

De cōceptu De conceptu obiectiuo consequenter dicitur, qui enim negant ens habere vnū conceptum formalem, negant illud quoque habere conceptum per se vnum obiectalem formali respondente, è conuerso qui asserunt ens habere vnum conceptum formalem, dicunt habere conceptum obiectalem illi respondentem, licet in hoc postea varij varia dicant, quæ potius obscurant huius difficultatis intelligentiam, quam vllo pacto illustrent. *obiectiuo entis.*

opini. propria. Dicimus ergo, quòd Enti respondet conceptus obiectiuus, qui non dicit Deū, nec Creaturam, nec substantiam, nec accidens, ex se, & expresse, sed conceptum vnum communem omnibus his. Immò amplius addimus, quòd hic conceptus obiectiuus ex parte rei est præcisus ante operationem intellectus à suis inferioribus, quia cum dicimus ens, intelligimus rem, & conceptum, qui cessante omni operatione intellectus non est substantia, nec accidens expressè, sed quid illis communius.

Rationes ī oppositum. Sed contra hanc sententiam insurgunt omnes negantes vniuocationem entis, & multi alij eandem statuentes, vt sunt illi, qui negant naturam communem habere aliquam realitatem per se distinctam à singularibus.

Suarez. Vnde Suarez in sua Metaph. tomo primo, disputatione secunda, sectione tertia, licet sustineat ens habere proprium conceptum formalem distinctum à conceptibus suorum inferiorum, tamen negat huiusmodi conceptum ex natura rei, siue ante operationem intellectus esse distinctū à conceptibus suorum inferiorum, sed vult ex parte rei esse idem cum illis, & solum ratione distingui, neque vult conceptum obiectalem, siue obiectiuum esse ens extra animam positiuum, sed esse ens rationis: quia entia rationis sunt obiectū intellectus, & negationes, & priuationes, quæ non sunt entia positiua. Quod autem entis conceptus obiectiuus in re ipsa ante intellectum, non sit aliquo modo distinctus, vel præcisus ab inferioribus, probat.

1. rō. Primò sic. Si ens in communi, & substantia, quæ est inferior ex natura rei distinguuntur, vel se habent, vt totum, & pars, seu, vt includens, & inclusum, vel omnino, vt contradistincta, sed neutro

modo

modo se habere possunt, ergo.

Non secundo modo: quia hoc nemo dicit, & apertè est falsum; quia tunc substantia præcisè in se accepta, non includeret ens, quia ab illo contradistingueretur: at clarum est, quod ens includitur in conceptu essentiali substantiæ: nec primum, quia si ens est totum, & substantia est pars: tunc substantia posset resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos. Consequentia est clara: quia constaret ex potentia, & actu, vt ex conceptu contracto, & contrahente. Falsitas consequentis probatur ex parte entis, & modi contrahentis. Ex parte entis probatur: quia si conceptus entis ex parte rei est distinctus à modo, quo contrahitur ad substantiam: quæro quale ens sit illud, quod intelligitur manere præciso, & ablato illo modo contrahente; aut enim est commune abstractum à singularibus omnibus, aut ens determinatum, & singulare. Non primo modo, quia tunc daretur vniuersale per se existens in re ipsa vniuersaliter, quòd repugnat: quia omne ens per se existens, est singulare; si secundo modo, sequitur, quod conceptus ille entis in communi ex parte rei, non est distinctus à singulari, & à suo inferiori, sed est idem, & sic non est opus quod ad hoc, vt conceptus, entis in communi determinetur ad tale ens, inter ea distinctio ex natura rei fingatur.

Secundo id ostenditur ex parte modi contractiui entis; vel enim in illo includitur ens, vel non: si non, nihil est, ergo substantia nihil addit suprà ens, ergo non distinguit, nec contrahit: quia quod nihil est, hæc munera obire nō potest; si autem includitur, de illo modo redit quæstio, an distinguatur ex natura rei, ab ente in cōmuni, vel non. Si non, idem potest dici de substantia; si sic, iterum, ille modus poterit resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos, vt dictum est de ente in communi, & sic dabitur processus in infinitum. Vel formatur ratio sic breuius, & clarius. Si Ens & Substantia distinguuntur, vel distinguuntur vt omninò contradistincta, vel vt includens, & inclusum; non primum: quia tunc substantia non esset ens vt dictum est. Nec secundum; quia tunc substantia posset resolui in duos cōceptus distinctos ex natura rei, quorum vnus esset contrahens, scilicet ratio substantiæ, & alius contractus, scilicet ratio entis: hoc autem est falsum. Probatur tam ex parte Entis, quàm Substantiæ, qui est modus contrahens. Ex parte Entis sic, nam tunc ens vt præscindit à substantia, vel est ens in communi, vel ens particulare, non primum, quia tale ens est nihil reale. Præterea cum reperiatur in qualibet substantia particulari, est quid singulare non quid vniuersale: ergo est ens particulare; tunc quæro an in eo sit distinctio ex natura rei inter rationem entis in communi, & tale ens, vel non; Si primum, ergo ille conceptus entis particularis, est diuisibilis in duos conceptus distinctos ex natura rei, & sic erit processus in infinitum. Si non, ergo à simili modo est necessarium dicere, quod ratio entis in communi distinguatur ex natura rei à ratione substantiæ, quæ est modus contrahens.

Secundo principaliter. Conceptus entis in communi præscindit nedum à Creaturis, sed etiam à Deo: sed in Deo non distinguitur conceptus entis in communi ab ente infinito, ergo neque in cæteris entibus. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia tunc sequeretur, quod Deus esset compositus ex duobus, ex natura rei distinctis. Præterea, sequeretur, quod in re daretur aliqua ratio prior ipso Deo, quod est falsum; quia Deus est primum ens duratione, perfectione, & natura. 2.

Tertio, Sola distinctio conceptuum nostrorum, quibus aliquid concipimus per modum communis, & particularis, non indicant sufficienter distinctionem ex natura rei in re concepta. Ergo neque illam indicant in conceptu entis respectu inferiorum, ergo nulla est talis distinctio. Vltima consequentia patet: quia nulla distinctio est ponenda sine necessitate. Prima consequentia patet etiam, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero. Primum verò antecedens probatur primo in diuinis. 3.

Nam conceptus personę diuinę cōmunis est tribus diuinis personis, & tamen in vna-

in vnaquaque ratio personæ distinguitur non ex natura rei, sed ratione solum. Probatur etiam in cōmunibus Deo, & Creaturis, vt patet de ente, ens enim in Deo non distinguitur ex natura rei ab ente infinito, sic sapientia increata in Deo, & sapientia in communi, non distinguuntur ex natura rei, alioquin ibi non esset summa simplicitas, neque sapientia creata, & sapiētia in communi ex natura rei distinguuntur, quia deberet dari ratio sapientiæ in communi à parte rei distincta à sapientia creata, & increata, quod est absurdum, quia quidquid est in sapientia creata, illud totum est creatum, & sic sapientia creata non potest constare ex aliquo communi sapientiæ increatæ, quia illud esset increatum.

Probatur ex rationibus communibus solis rebus creatis; quia vniuersale non dicit naturam vnam realem distinctam ex natura rei à particularibus, vt suo loco patebit; & probatur ratione; quia conceptus superiores, & inferiores possunt variari infinitis modis pro subtilitate intellectus nostri, & modo concipiendi nostro supposito aliquo modo similitudinis conuenientiæ, aut eminentiæ ipsarum rerum, alioquin si requireretur ad has distinctiones formandas distinctio ex natura rei in re, sequeretur, quòd in quacumque re essent infiniti modi distincti ex natura rei, quibus in se constituatur, & ab alijs plenè distinguatur. Quod cōfirmatur exemplo; Lumen solis habet virtutem illuminandi, & exsiccandi, ab ea virtute potest intellectus varios conceptus abstrahere, quos omnes existimare ex natura rei distinctos, friuolum est, & sine fundamento.

Reÿcitur. Pro impugnanda hac opinione non est opus iacere alia fundamenta, quam ea, quæ iecimus Theoremate, quòd natura communis habet esse reale præter opus intellectus, & propriam vnitatem; ideo rationes sunt ex eo petendæ, declaratur enim ibi, quomodo vniuersaliter natura communis sit ex parte rei distincta à singularibus, & sic valet etiam in proposito; ens enim in communi est entitas, & natura communis non Physica, sed Metaphysica realis, distincta à suis inferioribus, vt à Substantia, & Accidente, præter opus rationis, propter eandem rationem; licet aliquo modo differat; quia ens est quid transcendens; ibi autem præsertim est sermo de natura specifica, & generica, quæ sunt limitata. Pro nunc sufficiat hæc ratio; Quòd si vniuersalia, & naturæ communes, de quibus sunt scientiæ reales, vt Metaphysica, & Physica, non sint entia distincta à particularibus, quo ad entitatem, licet non quo ad existentiam, sequitur hoc absurdum, quod nulla erit differentia inter Vniuersalia, quæ dicuntur entia rationis, & considerantur à Logica, vt est Genus, Species, & cætera, & inter vniuersalia ista realia; Falsitas consequentis est clara, & concessa communiter. Consequentia probatur; quia entia rationis formantur ab intellectu fundamento reperto in re, vt genus est conceptus formatus à ratione fundatus in entibus realibus, & per hoc differt à figmento, ergo si homo, & animal similiter est ens formatum ab intellectu, propter fundamentum repertum in singularibus, & in se nullam dicit entitatem realem ex parte rei, vt præscindit à singularibus, non differt ab ente rationis; & hęc ratio est clara; In hoc ergo stat differētia, quod vniuersalia realia, sunt naturæ communes reales ex parte rei in se, vt præscindunt à singularibus; licet non existant sine singularibus; sed entia rationis formaliter habent esse per operationem intellectus. Quod autem ens dicat proprium conceptum distinctum à suis inferioribus ex parte rei; Efficaces sunt rationes, quas facit Scotus pro vniuocatione entis, præsertim prima, quæ in proprio Theoremate dilucidatæ sunt. Ad has autem rationes facilè respondetur.

Ad primum pro solutione notandum est, quòd alia est distinctio formalis, siue ex natura rei; & alia est distinctio realis, vt patet ex formalitatibus; ens & communiter omnia superiora, distinguuntur à suis inferioribus formaliter, vt animal à rationali, vt diximus in Formalitatibus. *Ad 1.* Ad argumentum, ergo dico, quod ens, & substantia, se habent vt pars, & totum; Ad probationem contra hoc concedo Consequentiam, & nego falsitatem Consequen-

sequen-

sequentis. Ad probationem ex parte entis concedo, quod ens illud, quod remanet distinctum, est ens abstractum à singularibus, illud enim formaliter differt à Substantia, Accidente, & ab alijs inferioribus: sed cum infert, ergo est ens per se existens separatum à singularibus, & sic est Idæa Platonis, quod est inconueniens.

Respondeo, ens esse separatum, & abstractum à singularibus, duobus modis intelligi potest; Vel quod sit abstractum quo ad entitatem solum; Vel quo ad entitatem & existentiam: valeret Consequentia si ens esset abstractum à suis inferioribus, & quo ad entitatem, & quo ad existentiam: sed nos dicimus esse solum separatum quo ad entitatem, non quo ad existentiam, quæ distinctio est satis declarata, & probata in Theoremate de natura communi.

Vndè ens illud, quod præscindit à substantia est idem realiter, quòd substantia, & est ens particulare realiter, sed formaliter est distinctum: quia alia est ratio substantiæ, vt est ens, & alia, vt est substantia, sicut animal, quod est in rationali, est eadem entitas, quæ rationalis realiter, sed diuersa formaliter: quia aliud est rationale, vt est animal, & aliud, vt est rationale, & hic datur status: nam conceptus entis, non est amplius compositus: sicut enim rationale diuiditur in conceptum animalitatis, & rationalitatis, & conceptus animalitatis est vltimus, nec amplius diuiditur, ita substantia diuiditur in ens, & proprium conceptum, & ibi datur status. Per hoc idem ad aliam partem de modo: modus enim includit ens realiter non formaliter, & sicut rationale includit realiter animal, non formaliter adæquatè: quia alia est ratio animalis, alia ratio rationalis adæquatè, & ibi datur status.

Sed contra quis arguet, tu præscindis entis conceptum à substãtia ergo substantia non est ens, quia si iam præscindis conceptum entis à substantia, substantia non potest esse ens: quia esset ens, & non ens. Respondetur hoc procedere contra quodcũque superius respectu sui inferioris; nam etiam conceptus animalis est præcisus à conceptu hominis & bouis; vnde à pari posset argui.

Ergo homo non est animal: quia iam præscidisti animalis conceptum ab homine. Respondetur ergo, quod præscindit conceptum entis, vt in se, non contractè consideratur; sed non vt est contractus ad substantiam; & sic dico, quod substantia est ens, non in communi, sed est ens contractum ad substantiam, sicut homo non est animal in communi, sed animal contractum per rationale primo animal tale.

Ad secundam dico, quòd ens diuiditur in ens infinitum, & finitum, per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem, vt dicam in Theoremate proprio. *Ad 2.*

Ad tertiam negatur primum Antecedens. Ad probationem per exemplum de persona in Diuinis dico, quod persona in Diuinis dicit conceptum realem, sed negatiuum communem ex natura rei, distinctum à personis particularibus, sicut alia communia. *Ad 3.*

Ad secũdam, & tertiam probationem, iam dictum est nunc, & infrà magis patebit proprio Theoremate, an Deus sit in genere, quod distinguitur ex natura rei à Deo, & tamen Deus est simplex. Quomodo autem ens, sapientia, bonitas, & huiusmodi, licet prædicentur de Deo, & sint quid commune Deo, & Creaturis, non tamen faciunt compositionem: quia illa nõ diuiduntur per differentias oppositas, sed per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem.

Quædam obiectiones aliorum. Cap. 11.

CONTRA dicta sunt quædam obiectiones Aduersariorum quorũdam, qui sustinent ens non dicere conceptum realem præcisum à conceptibus suorum inferiorum; & obiectiones procedunt ex duplici capite; Primò, quod assertio mea, qua dico ens dicere cõceptum præcisum ab inferioribus, non sit ad mentem Scoti; Secundo, quod sit falsa. *1. rō.*

Primum probant primò: quia Scotus in 1. dist. 3. q. 2. soluens argumentum Hẽrici habet hæc verba. *Respondeo consequẽtia non valet: Socrates enim in quantum Socrates,*

Socrates, est singulare, & tamen à particulari plura possunt abstrahi prædicata, & ideo singularitas alicuius non impedit quin ab eo, quod singulare est, possit abstrahi aliquis conceptus communis: & licet verba notanda sint inquiunt quidquid est ibi in re, singulare, sit in existendo ex se, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem, tamen illud idem potest concipi, vt hoc in re, & quodammodo indistincte, & ita vt singulare, vel vt commune. Ex his verbis Scoti videtur elici, quod Scotus velit conceptum entis, de quo ibi loquitur, non esse desumptum ab aliqua realitate communi Deo, & creaturæ præcisa ab vtroque, quæ sit contracta per aliquid aliud ad singularitatem: sed conceptum entis esse abstractum ab ipsa singularitate per opus intellectus nostri. Confirmatur: quia Scotus soluendo illud argumentum, concedit in Deo non esse plures realitates, quarum vna sit communis, & contrahibilis, alia singularis, & contrahens ad esse singulare Dei: at si ens diceret realitatem cõmunem præcisam à realitate Dei, & creaturæ, deberet contrahi per realitatem singularem constituẽtem Deum in esse Dei, & sic Deus constaret ex realitate contrahibili, & contrahente.

2. Secundò, Scotus 1. dist. 8. quæst. 3. soluendo illud argumentum Henrici, quod erat: Quæ sunt primò diuersa, in nullo conueniunt; at Deus, & creatura sunt primò diuersa, ergo in nullo conueniunt. Respondet his verbis. *Ad secundum patebit in artic. 2. quòd Deus, & creatura, non sunt primò diuersa in conceptibus, tamen sunt primò diuersa in realitate: quia in nulla realitate conueniunt.* Ex hoc loco clarissimè elici videtur, quod ens in communi, non dicat realitatem præcisam à suis inferioribus: sed solum dicat cõceptum formatum ab intellectu nostro, quia cum Deus, & creatura secundum Scotum conueniant in ente in communi, si ens in communi diceret realitatem præcisam, Deus, & creatura conuenirent in aliqua realitate, quod negatur à Scoto.

3. rõ. Tertiò probatur ex eadem quæst. littera L. ibi enim probat Scotus, quod Deus non est in genere: quia tunc realitas illa generis vel esset necesse esse, vel non necesse esse, &c. addit hæc verba: *Sed hæc ratio probat, quòd necesse esse nihil haberet commune cum alio, quia intentio illa communis est non necesse esse, correspondens intentioni entis, quæ est communis Deo, & creaturæ,* respondet dicens. *Respõdeo intentio intellectu id est entis, non includit necessitatem, seu possibilitatem, sed est indifferens, illud autem in re, quod correspondet intentioni, id est entis, in hoc, id est in Deo est necesse esse, in illo verò, id est creatura, est possibile esse.* Ecce quòd Scotus non vult, quod enti in communi in re correspondeat realitas communis; sed Deo Deitas, quæ est necesse esse, & creaturæ, ratio creaturæ, quæ est possibilis esse, licet ratio entis abstracta per intellectum ab vtroque modo abstrahat; & quòd hæc sit intentio Scoti, patet: quia statim addit, quod intentioni generis correspõdet propria realitas, & non sic alij intentioni communi id est entis.

Confirmatur; quia ibidem Scotus ait, cum dicimus Deus est ens, ibi solum est compositio conceptionum, quæ compositio est signum identitatis significatorũ.

Tandem confirmatur ex 1. distin. 26. littera Y. vbi Scotus à relationibus Diuinis conceptum communem realem abstrahi posse asserit, & tamen relationibus diuinis nulla realitas communis est, cum sint primò diuersæ. 4. rõ.

Connfirmatur; Scotistæ celeberrimi, vt Lichetus, Vigerius, Trombetta, & alij, hanc eandem esse opinionem Scoti docent, & eam approbant.

Quò ad secundum verò principale, scilicet, quod falsa sit opinio nostra, scilicet, quòd ens dicat conceptum præcisum à suis inferioribus à parte rei, probant primò; Si ens diceret conceptum præcisum à suis inferioribus, sequeretur Deum esse compositum saltem compositione Metaphysica, hoc est absurdum, ergo. Consequentia probatur: quia Deus constabit ex duplici realitate, quarum vna est contracta, scilicet, realitas entis; Altera est contrahens, scilicet, realitas Deitatis. *Cõtra opin. quæ sit falsa. 1. rõ.*

Quòd si dicas ens contrahitur per modos intrinsecos, ideo Consequentia non valet.

Contra hæc responsio primò supponit

vnum falsum, scilicet, vnam realitatem communem posse contrahi ad plura realiter distincta, per modos intrinsecos, quod est falsum: quia modus intrinsecus quicumque sit, est extra essentiam, & quidditatem illius, cuius est modus, & non variat illud essentialiter, ergo non potest esse prima ratio contrahendi realitatem communem ad plura essentialiter distincta; Consequentia probatur: quia prima ratio contrahendi realitatem communem, ad aliud particulare sub illa realitate communi, est de quidditate, & essentia illius particularis, & facit illud essentialiter diuersum: at modus intrinsecus neque est de quidditate, neque facit differre essentialiter, ergo modus intrinsecus non potest esse huiusmodi distinctiuum. Minor est communiter concessa à Scotistis. Confirmatur: quod non est differentia essentialis, non potest facere differre essentialiter, modi intrinseci non sunt differentiæ essentiales, ergo non possunt facere differre essentialiter.

Supponit secundò, quòd finitum, & infinitum, sint modi intrinseci entis, qui cũ enti adueniunt, Deum, & Creaturam cõstituunt; quod falsum est: quia secundum Scotum, 1. dist. 2. infinitas est modus intrinsecus Deitatis, & ideo supponit Deitatem constitutam in esse, non constitui aliundè, ergo est ratio contractiua entis ad Deum.

Tandem admissis his suppositis, respõsio non soluit argumentum: quia cum realitas communis à potentialitate liberari non possit, in Deo esset realitas aliqua potentialis, scilicet realitas entis, & alia actualis, scilicet infinitas, & sic Deus esset compositus.

2. rõ. Secundò principaliter, Quidquid est in Deo, est de se hoc, ergo non est ibi realitas contracta per modum intrinsecum ad Deitatem, Antecedens patet: quia Deus est de se singularissimus: at si in eo esset ratio communis contrahibilis, non esset de se hic, & singularissimus, hæc est ratio Henrici.

3. rõ. Tertiò. Si ens diceret realitatem communem Deo, & Creaturæ, Deus, & Creatura non essent primò diuersa; Consequens est falsum, ergo. Consequentia probatur: quia primò diuersa, se totis differunt, & in nullo conueniunt. Confirmatur: quia primò diuersa ex Scoto in 1. dist. 26. sunt in duplici discrimine; Quædam sunt primò diuersa in realitate tantum, & hæc illa sunt, quæ nullam realitatem communem habent. Quædam verò sunt primò diuersa in conceptu, & hæc illa sunt, quę nedum realitatem, sed nec vllũ conceptum communem habent, vt sunt vltimæ differentiæ, ergo si Deus & Creatura habent realitatem entis communẽ, non sunt primò diuersa.

Quartò. Si ens dicit realitatem commu- 4. rõ.
nem Deo, & Creaturæ, vel illa realitas est necesse esse positiuè, vel non: neutrum istorũ dici potest, ergo. Maior patet: quia membra illa cõtradictoriè opponuntur, ideò alterum illorum est necessariò dandum; Minor probatur, & Primò, quo ad primam partem. Si illa entitas communis esset, necesse esse positiuè, iam creatura esset necesse esse positiuè, quod est absurdum. Quo ad secundam partem probatur: quia tũc in Deo esset aliquid, quod non est necesse positiuè, quod ab omnibus, vt erroneum reprobatur.

Quintò probatur, & declaratur simul, 5. rõ.
quod conceptus entis, etiam si non sit pręcisus à suis singularibus à parte rei, sed solùm per operationem nostri intellectus, possit dici conceptus realis. Declarant autem hoc modo, inquiunt. Res duobus modis potest intelligi; Vno modo distinctè; Alio modo indistinctè, & confusè, siue adæquatè, & inadæquatè; Primo modo res intelligitur adæquatè, quando intelligitur in conceptu repræsentare rem sicut est; Secundo modo verò, scilicet indistinctè, & inadæquatè, res intelligitur dupliciter; Vno modo cum concipitur sub conceptu aliquo communi, cui à parte rei realitas aliqua correspondet, vt cũ Socrates concipitur sub conceptu hominis, vel animalis: conceptui enim hominis, vel animalis correspondet realitas vna à parte rei; Alio modo cum concipitur sub aliquo conceptu communi, cui à parte rei non correspondet aliqua realitas, tamen propter similitudinem quam habent illæ res à parte rei, videtur ei correspondere aliqua realitas, licet reuera non

correſpondeat: exemplum differentiæ ſpecificæ animalis, præter rationale, concipiuntur ſub conceptu quodam communi, quem explicamus per irrationale, cui vt patet nulla realitas correſpondet, qui ergo intelligit differentiam ſpecificam bouis, ſub conceptu irrationalis, concipit illam indiſtinctè inadæquatè, & confuſo modo, & hic modus eſt diuerſus à primo modo concipiendi aliquod confuſè, & indiſtinctè: tunc addunt, quòd vterque conceptus iſte communis, ſub quo res concipiuntur, indiſtinctè eſt realis. Probatur de primo: quia ei correſpondet realitas communis à parte rei. De ſecundo probatur: quia licet illi conceptui non correſpondeat realitas realis communis, correſpondent tamen res particulares habentes aliquam ſimilitudinem inter ſe, ratione cuius poteſt intellectus abſtrahere illum cõceptum communem, & hoc pacto dicunt conceptum entis in communi eſse conceptum realem, licet ei non correſpondeat à parte rei realitas præciſa à ſingularib. à parte rei: ſufficit. n. quòd ei correſpõdeat Deus, & Creatura in eſſe ſingulari, quæ habent aliquã ſimilitudinem, à qua intellectus huiuſmodi conceptum abſtrahere poteſt. Hæc omnia quibuſdam auctoritatibus Scoti comprobare nitũtur: ſed quia ex dicendis facilè reijciuntur, breuitatis cauſa eas omitto.

Obiectiones allatæ ſoluuntur, & opinio auctoris magis confirmatur. Cap. III.

Licet ex dictis in hoc Theoremate c. 1. Theoremate 96. quòd Deus non eſt in genere, Theoremate 97. quomodo ens diuidatur in decem Prædicamenta. Theoremate 93. de natura cõmuni. Theoremate 95. de vniuocatione entis, & alibi dictis, hæ obiectiones facilè quoque dilui poſſint, nihilominus, breuiter eas diſſoluere volui.

Opin. auct. alla. Scoti. Quod autem attinet ad primam partẽ, ſcilicet, quod opinio Scoti ſit, Ens in communi dicere cõceptum realem præciſum à ſuis inferioribus, à parte rei pręter locis citatis adducta, lege Scotum in 1. diſt. 8. q. 3. littera Y. ad primum argumentum principale, ibi enim habet hęc verba. *Concedo, quòd ipſe conceptus dictus de Deo, & de Creatura, in quid, contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale contrahẽtes.* Ergo per Scotum conceptus entis contrahitur: at conceptus, cui aliqua realitas realis ex parte rei non reſpondet, non poteſt contrahi verè, & realiter, vt de ſe patet. Sequitur Scotus ibi hoc egregiè declarans, & mouet dubium contra determinationem ibi factam, quæ erat, quòd licet ens ſit commune Deo, & Creaturæ, tamen Deus non eſt in genere: quia conceptus entis in communi ad Deum, & Creaturam, non eſt conceptus generis: quia non eſt potentialis, nec contrahibilis per differentias oppoſitas: ſed ſolum per modos intrinſecos. Contra hoc autem eſt dubium iſtud: quia cum ens contrahatur ad Deũ, & Creaturam, per modos intrinſecos, ſcilicet per finitum, & infinitum, illud à quo deſumitur conceptus entis, videtur eſſe potentiale, & habere rationem generis ad realitatem contrahentem, ex quo ſequitur poſtea, quòd res compoſita ex realitate potentiali, & ex realitate contrahente, ſit compoſita, & in genere; vndè in propoſito ſequeretur, quod Deus eſſet compoſitus ex realitate entis in communi, & ex realitate infiniti, & hæc compoſitio eſſet ex parte rei: quia ipſę realitates ſunt diſtinctæ ex parre rei, quod autem Deus ſit compoſitus, ſic eſt inconueniens, quia Deus eſſet in genere.

Reſpondet Scotus hoc egregiè declarando, quòd illud à quo accipitur conceptus communis entis, diſtinguitur ab illo à quo accipitur conceptus proprius, ſiuè modus intrinſecus, non ſicut diſtinguitur realitas, & realitas, ſed ſicut realitas, & modus proprius eius, & intrinſecus; conceptus autem generis & differentiæ requirunt diſtinctionem realitatis, & realitatis, non autem tantum diſtinctionem realitatis, & eius modi; Dat exemplum de albedine, nam albedo in communi, & albedo vt decem gradus, non diſtinguuntur vt realitas potentialis, & realitas actualis, ſed vt realitas, & modus eius intrinſecus: ideò albedo vt decem, non eſt compoſita, ſed eſt concepta minus perfectè, quàm ſi conciperetur abſolutè, & ſub omnibus gradibus albedinis: ita Deus

compo-

componitur ex ente, & infinitate, sed ens, & infinitas, non se habent, vt entitas potentialis, & actualis, sed vt realitas, & modus eius; infinitas enim est modus intrinsecus entis, & ens infinitum non est quid compositum ex realitate potentiali, & actuali, sed est realitas entis concepta cum omnibus gradibus intrinsecis entis, & perfectè, sicut ens infinitum est realitas entis concepta cum finitis gradibus entitatis, & imperfectè. Vndè Scotus ibi paulò infrà applicando hæc ad propositum, habet hæc verba. *Requiritur igitur distinctio inter illud à quo accipitur conceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, id est inter ens, & modum eius intrinsecum, vt est infinitas, & finitas, non vt distinctio realitatis, & realitatis sed vt realitatis, et modi eius intrinseci*; & paulò infrà. *Sed conceptus generis, & differentiæ, requirunt distinctionem realitatum, non tantùm eiusdem realitatis perfectè, & imperfectè conceptæ* Apertè ergo Scotus supponit illud à quo sumitur conceptus entis in communi, esse realitatem realem, non tamen esse genus, vt est sic communis contrahibilis: quia illam appellat hoc nomine *realitatis*, & hoc est ibi adeò clarum, vt non egeat declaratione: nam non solum conceptus Scoti conuincit Aduersarios, sed ipsa verba textus. Declarat etiam ibi Scotus, quid sit modus intrinsecus, & quomodo differat à differentia; quem locum, & similes, si vidissent Aduersarij, non dicerent secundum Scotum ens in communi non habere realitatem propriam, vt contrahitur per modos intrinsecos; nec dicerent non habere conceptum præcisum realem à suis inferioribus. Possem alias auctoritates Scoti adducere, sed hæ sufficiant, quia est proprius locus.

Ad 1. rōnē ex 1. c. Ad primam rationem Aduersariorū. Illa loca quæ adducuntur ab Aduersarijs, nihil eis fauent, immò ex eis optimè conspicitur Aduersarios nutritos esse in doctrina Caietani, & Suarez, & proinde non posse rectè intelligere Scotum. Ad primum ergo ex 1. Sententiarum distinctione 3. quæstione 2. soluendo argumentum Henrici, dico, quòd licet Socrates sit singularis, & quidquid est in eo, sit singulare, tamen ab eo possunt abstrahi plura Prædicata, & plures conceptus: neque singularitas Socratis hoc impedit: quia includit in seipso plures naturas communes, vt humanitatem, animalitatem, substantiā, ens, &c. non in esse communi, sed singularizato, & contracto: & ideò possunt abstrahi prædicata, quibus ipsæ realitates, & naturæ communes in esse communi, reali, non singularizato, nec contracto respondent, vt clarè ostendimus in Theoremate, de natura communi, non ergo habetur ex hoc loco, quòd conceptus communis, qui à Socrate contrahitur, vt quod Socrates sit homo, animal, ens, sint puri cōceptus formati ab intellectu, quibus à parte rei non respōdeat realitas cōmunis, vt ipsi somniant, eadem enim est ratio de homine, animali, & ente, non puto autem Aduersarios dicere, hominem, & animalitatem, non dicere realitatem realem cōmunem à parte rei præcisam à suis singularibus.

Ad secundam patet ex dictis suprà, sensum esse, quòd Deus & Creatura sunt primò diuersa in realitate non quacumque, sed potentiali, & generica: quia Deus non est in genere, neque Ens commune Deo & Creaturæ, est genus: quia realitas communis, quæ ei respondet, non est potentialis, & contrahibilis per differentias, & cōsequenter non est generica: sed habet realitatem contrahibilem tantum per modos intrinsecos, vt diximus in Theoremate, an Deus sit in genere, & suprà explicauimus. *Ad 2.*

Ad tertiam dico Primò, quòd illa verba non sunt ex vero textu Scoti: sed sunt additiones. Secundò dico, quòd non adducuntur fideliter, vt est videre in textu; Tertiò dico, quòd non discrepant à superioribus: quia illa verba *illud autem in re, quod correspondet intentioni*, apertè indicant Scotum iudicare aliquid in re correspondere illi intentioni: illud autem in re est realitas communis, quæ in Deo est necesse esse, in creatura est possibilis, sicut substantia in Deo est infinita, in Creatura est finita. Cum verò subinfert intentioni generis correspondere propriam realitatem, non sic alij intentioni communi, intelligit de realitate potentiali, hæc enim *Ad 3.*

soli generi competit, speciei enim correspondet propria realitas; nec puto aduersarios hoc negare: albedini enim correspondet propria realitas, quæ tamen certè est realitas realis, sed non est potentialis, vndè non potest negare ibi Scotus vniuersaliter, quòd nulli intentioni præter generis, competat realitas propria, & ipse loquitur vniuersaliter, nec nominat ens; hæc enim sunt verba, ***& non sic alij intentoni communi.***

Quod deindè ait ibidem Scotum dicere, quòd cum dicimus Deus est ens, ibi solum est compositio conceptionum, &c. hoc non inuenio apud Scotum, solùm ait ibi, quod prædicata, quæ dicuntur de Deo, sunt illimitata non in genere, & sic ens, sapientia, bonitas, &c. quatenus prędicantur de Deo, sunt illimitata, & transcendentia, quòd si adessent, deberent intelligi iuxta sensum expositum.

Ad 3. Illud verò ex dist. 26. de conceptu communi ad relationes personales in Diuinis, est alia quæstio, & petit illam difficultatem. An persona dicat conceptum realem. De qua in opere Theologico dissero, quem si isti recentiores Scotistæ vidisset, vel legissent Scotũ in 1. dist. 23. §. Ad quęstionem, versiculo, ad primum istorum dico, &c. cognouissent quàm aberrent in hac re: ideò illos remitto ad eum locum, quem in nostris Disputationibus Theologicis abundè explicauimus, pro nunc dico, à relationibus diuinis posse abstrahi communem conceptum realem negatiuum, non positiuum; Quomodo autem aliquis conceptus possit esse realis, & tamen negatiuus, non positiuus, legant ibi; at conceptus realis communis Deo, & Creaturæ, non est conceptus negatiuus, sed positiu⁹; ideò necessariò ei respõdere debet aliqua realitas positiua, non autem conceptui communi reali abstracto à relationibus Diuinis.

Quod verò ait præcipuos Scotistas illam opinionem sustinere, non est curandum: quia etiam in alijs reb. pessimè Scotum intellexerunt; quod patet ex eo fundamento quod puto esse Achillem ipsorum, nimirum omne ens rationis, esse relationem, & fieri per opus intellectus: nã hoc non solùm est contra Scotum, sed cõtra omnes Philosophos, & Theologos, quia communiter appellamus illud ens rationis, quod habet esse præcisè per solam operationem intellectus. Vndè datur illa solemnis distinctio alia distinguuntur sola ratione, alia ex parte rei, vt cum Thomistæ dicunt relationes in Diuinis distingui sola ratione, non ex natura rei, & nos negamus, nullus miscetur actus collatiuus intellectus, sed solùm disputatur an id per quod distinguuntur, siue an distinctio ipsa sit quid à parte rei, vel sit præcisè opus intellectus, quòd si concedant ibi esse actum collatiuum intellectus, pari modo poterit fingi ens in communi, habere esse per actum collatiuum intellectus comparantis Deum, & Creaturam ad inuicem, in illo conceptu communi entis, cui in re nihil commune respondet. Vndè licet respectu Dei, & Creaturæ, vt sunt in re distincti, posset dici quid reale, tamen vt significat quid commune, esset purum ens rationis, hoc autem est, quod nos dicimus esse falsum.

Quantum ad secundum principale, an scilicet opinio mea sit vera, non est immorandum, quia ex dictis patet, quòd mea ratio principalis habet vim, quia si ens vt in communi accipitur ad Deum, & Creaturam non dicit realitatem realẽ, obiectalem, præcisam à suis inferioribus, non potest esse vniuocum Deo, & Creaturæ, substantiæ, & accidenti, sicut si Animal non diceret conceptum obiectalem realem præcisum à suis inferioribus, non posset prædicari vniuocè de illis, quia quod in se non est realitas, non potest realiter includi, & prædicari de suis inferioribus actualiter formaliter: conceptus autem vniuocus prædicatur, & includitur actu. *Opin. auctoris est vera.*

Ad primã rationẽ pro hac parte, quòd Deus esset compositus per differẽtias; Respondeo responsione allata ab eis, quæ est responsio Scoti: scilicet, non valere Cõsequentiam: quia ens non contrahitur ad Deum, & Creaturam per differentias: sed per modos intrinsecos. Ad primam rationem contra hoc, concedo nos supponere vnam realitatem communem, posse contrahi ad plura realiter distincta per *Ad 1. rõnẽ.*

cta per modos intrinsecos; sic enim dicimus ens diuidi & contrahi ad decem Prędicamenta; Ad rationem contra hoc, respondetur, quòd Deus, & Creatura, propriè loquendo, non differunt essentialiter: sed sicut perfectissimum, & minus perfectum in infinitum; quod declaro; Illa differunt essentialiter, quæ per differentias sub eodem genere constituuntur in diuerso esse formali, & essentiali, differentia enim, vt rationale, est actus extrinsecus, qui adueniens animali, generi, illud actuat & contrahit ad hominem, & facit differre à brutis, non sic est modus intrinsecus: quia non est quid extrinsecum essentialiter à realitate, cui aduenit, vt cum albedo diuiditur per albedinem vt centum, & albedinem vt decem, albedo vt centum, non variat essentiam albedinis, nec differt essentialiter ab albedine; sed solum vt albedo particularis ab albedine in communi; & albedo vt decem, & albedo infinita, si daretur, nō differt essentialiter, & specificè, propriè loquendo, sed solum vt perfectum in infinitum, & minus perfectum in infinitum: ita creatura differt à Deo: quia Deus est ens infinitum, Creatura est ens finitum. Hæc autem differentia non est propriè essentialis. Et per hoc patet ad confirmationem: Supponit enim quòd modus intrinsecus debeat esse differentia essentialis, quod est falsum.

Ad secundam rationem contra secundum suppositum, dico, reuera nos supponere finitum, & infinitum esse modos intrinsecos entis; Ad rationem contra hoc: quia infinitas est modus intrinsecus Deitatis, quæ est quorundam Scotistarum magna doctrina; Dico quòd est ridicula argumentatio: nam stant simul, quod infinitas sit modus intrinsecus entis, & simul Dei: sicut rationale dicitur differentia animalis, & hominis; animalis: quia ipsum diuidit, & contrahit; hominis: quia ipsum constituit; ita infinitum est modus intrinsecus entis, quia ipsum diuidit, Dei, quia ipsum constituit non vt differentia, sed vt gradus intrinsecus.

Ad rationem verò ipsam, qua dicit responsionem non soluere: quia realitas communis entis, non soluitur à potentialitate, iam patet ex dictis, quod illa realitas entis, non est potentialis ad modum suum intrinsecum; quia ille modus non est differentia, sed modus cuius natura est diuersa à differentia, sicut albedo non est potentialis ad decem gradus albedinis.

Ad secundam rationem principalem patet ex eodem; realitas enim contrahibilis est duplex; Alia communis, quæ contrahitur per differentiam indiuidualem ad esse indiuiduum, & singulare, & sic ens non contrahitur in proposito per infinitum ad Deum: sed per differentias genericas, & specificas ad sua inferiora. Alio modo contrahitur aliquid ad aliquod, per modos intrinsecos, vt albedo in communi ad albedinem vt centum, & hoc modo concedere aliquid commune Deo, non est inconueniens, nec tollit singularitatē Dei; quia ens contractum per infinitum, est singularissimum, nec tamen compositum, sed simplicissimum vt dictum est. *Ad 2. rōnē.*

Ad tertiam iam responsum est ex Scoto, quod Deus, & Creatura sunt primò diuersa, non omninò, ita quod in nulla realitate conueniant: sed quia non conueniunt in realitate generica, & potentiali; Vbi nota vt diximus in Theoremate de indiuiduatione substantiæ materialis, capite 1. quod aliqua non dicuntur primò diuersa: quia in nulla realitate conueniunt, quia tunc differentiæ specificæ vltimæ animalis, non essent primò diuersæ, quod tamen est falsum; etiam differentiæ indiuiduales eiusdem speciei sunt primò diuersæ, & tamen hæc omnia conueniunt in realitate substantiæ, & animalitatis: sunt enim omnia hæc substantiæ in obliquo, & continentur in animali, & homine, indistinctè, differentiæ autem substantiæ, & animalis conueniunt in animali: quoniam species, & indiuidua, illas accipiunt à genere, & à specie, sed dicuntur primo diuersæ, quia se totis secūdum rationes proprias formales adæquatas differunt. *Ad 3.*

Ad quartam, responsum est in Theoremate 95. cap. vltimo. Ad secundam rationem Aureoli, & ad primam Pauli Soncinatis, dico, tamen insuper nunc, quod ens in se non est necesse esse, neque non *Ad 4.*

necesse esse, quia abstrahit ab vtroque, sicut animal in se non est rationale, neque irrationale actu, sed vtrumque permissiuè, siuè potentia: ita ens est necesse esse, & non necesse esse potentia, & permissiuè. Cum arguitur contra, quia inter contradictoria non datur medium, ideò ens est necesse esse positiuè, vel non est necesse esse positiuè. Respondeo, quòd determinatè non est necesse esse, neque non necesse esse, sed indeterminatè est vel necesse esse, vel non necesse esse, sicut animal non est determinatè rationale, nec irrationale, sed indeterminatè est rationale, vel irrationale: se habet enim commune potentiale ad differẽtias oppositas ipsum contrahentes, sicut propositiones contradictoriæ de futuro contingenti, quarum nulla determinatè est vera, vel falsa, indeterminatè verò altera est vera, & altera est falsa, vt si dicas Socrates cras leget, cras, non leget, determinatè loquendo, nulla est vera, & nulla est falsa: & tamen inter contradictoria non datur medium. Respondetur ergo, quod in contradictorijs altera pars semper est vera, & altera falsa, vel determinatè, vel indeterminatè in proposito altera est vera, & altera falsa indeterminatè, non determinatè, & ita ens in se non est necesse esse, necnon necesse esse determinatè, sed indeterminatè, quia potest cõtrahi ad necesse esse, vel ad non necesse esse.

Ad 5. Ad quintam illud fundamentum, quo declarant suam positionem, assumit falsum: scilicet, quòd conceptus ille communis, cui non correspondet realitas communis, sed res particulares sit realis positiuè; est enim falsum: quia ille conceptus est formatus præcisè ab intellectu, & ideò est opus rationis actualiter, formaliter, vt patet, & ideò de eo vt sic, non potest esse scientia: nec est aliquid reale in se, quia cessante operatione intellectus, nihil reale commune remanet: esse enim, quod conceptus ille habet in singularibus, non est commune, sed singulare: ideò ille conceptus, vt sic, non habet aliquid realitatis ab illis, & ita hac ratione non potuit dici realis.

Præterea, reflecto rationem contra eos: aiunt enim, singularia habere aliquam similitudinem, & conuenientiam inter se, ratione cuius potest ille conceptus communis abstrahi ab illis; Quæro quid sit illa similitudo, & conuenientia inter illa indiuidua. Vel enim est aliquid essentiale illis commune, & sic habeo intentum: quia hoc erit realitas, super quam fundatur conceptus, vel est aliquid formatum ab intellectu, & sic non erit conuenientia, super quam possit fundari ille conceptus: sed erit similitudo, & conuenientia fictitia; Sed de hac re plura diximus in Theoremate, de vnitate naturæ communis.

THEOREMA XCV.

Ens vniuocè dicitur de Deo, & Creatura, Substantia, & Accidente.

Exponuntur isti termini Vniuocum, Aequiuocum, Analogum, ab vno, & ad vnum, & ostenditur, quomodo Analogia stet cum Vniuocatione. Caput I.

Licet huiusmodi disputatio sit tota Metaphysicalis, attamen, quia est quoddam principium maximum, quod omnibus disputationibus inseruit, & ab ipso pendent multæ assertiones Scoti, ideo opus est de illa verba facere, & quoniam non leuis est æquiuocatio in his terminis, Aequiuocum, Analogum, Vniuocum, ab vno, & ad vnum; decreui prius hos terminos declarare; deinde rem ipsam aggredi. Quo ad primum, circa hos terminos Aequiuocum, & Vniuocum clara est sententia Arist. in Antepræedicamẽtis, dicentis: *Aequiuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est diuersa secundum illud nomen. Vniuoca verò dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen.* Ex quo loco colligitur, quòd illud est nomen vniuocum, quod est commune pluribus secundum nomẽ, & secundum definitionem, quod nobis indicat illa particula, *secundum illud nomen*, quotiescumque enim aliqua inferiora conueniunt in aliquo communi nomine, & in ratione communi secundum illud nomen, illud commune nomen est vniuocum, quia est commune illis, & clauditur

ditur in illis, & quo ad nomen, & quo ad definitionem, vt Animal, respectu Hominis, & Equi; nam Equo, & Homini competit nomen Animal, & ratio Animalis, adeo quod licet Homo, & Equus, vt sunt diuersæ species, habeant diuersas definitiones, tamen, vt conueniunt in illo communi nomine, Animal, habent eandem definitionem, quæ est, esse substantiam animatam sensibilem. E conuerso, *Aequiuoca dicuntur, quorum nomen solum est commune, sed ratio substantiæ, & definitio est diuersa, vt canis respectu Animalis latrabilis, Piscis marini, & Sideris Cælestis*, est enim commune solum, quo ad nomẽ, non quo ad rationem, & definitionem, quia Canis, in communi, non habet vnam definitionem, & rationem substantialem in qua conueniant Animal latrabile, Piscis marinus, & Sidus Cæleste. Hucusque conueniunt omnes.

Et ex his colligitur citra controuersiã, in vniuoco nomine requiri has duas conditiones.

Prima, quòd habeat conceptum per se vnum distinctum à conceptu inferiorum.

Secundam, quod iste conceptus sit inclusus in suis inferioribus, quæ duæ conditiones patent in exemplo allato ab Aristot. animal enim habet conceptum per se, distinctum à conceptu Hominis, & Bouis, & eius conceptus clauditur in illis inferioribus: est difficultas de modo: an istę conceptus dum participatur ab inferioribus, debeat participari æqualiter, vel nihil impediat vniuocationem, etiam si participetur secundum prius, & posterius, & ordine quodam ab inferioribus, & in hoc discrepant Scotistæ à Thomistis, & à quibusdam alijs: nam alij dicunt, quòd illud nomen, quod habet conceptum participatum in inferioribus ordine illo secundum prius, & posterius, est analogum, & est distinctum ab vniuoco; illud verò nomen, cuius conceptus participatur æqualiter à suis inferioribus, est vniuocum. Scotistæ verò concedunt illud nomen, quod sic participatur secundum prius, & posterius, esse Analogum, & concedunt Analogum distingui ab Vniuoco formaliter, ita quod alia est vnitas Vniuoca, & alia est vnitas Analogica formaliter, tamen sustinent, cum hoc Analogiam stare cum Vniuocatione, ita quod Analogum est Vniuocum, licet non omne Vniuocum sit Analogum. Vt autẽ hoc distinctè cognoscatur, declarandum est breuiter, quid sit nomen Analogum. Vbi dimissis multis subtilitatibus, & nugis, quæ nõ faciunt ad propositum, dico breuiter, qđ duplex est Analogum; Alterum quod propriè dicitur Analogum, & est id, quod est vnum proportione, siue similitudine. Exempla plura habemus apud Arist. in libris de Animalibus, vt membrum, quod est principium vitæ in animali, est vnum analogicè, siuè vnũ analogia, non enim id in omnibus est cor: sed solum in sanguineis; in alijs verò, quæ sanguine carent, est aliquid cordi, proportione, & similitudine respondens, quod fungitur eo munere in ijs animalibus, quo fungitur in animalibus sanguineis cor. Hoc genere analogię dicuntur vnum os, & spina, quia eisdem muneribus funguntur. Et notandũ quod in his non est pendentia vnius ab altero, vel ab vno tertio: sed solum inter ea est proportio, & similitudo, & propter hoc dicuntur vnũ proportione: & hæc est verè Analogia; & hoc modo vnũ est vnũ Analogicè, quæ ab alijs dicitur communiter Analogia proportionis, vniuersaliter ergo omnia, quæ in aliquo similia sunt, possunt dici vnum Analogicè, hoc modo.

Aliud genꝰ Analogiæ est attributionis, siue cõparationis, quæ propriè dicitur ab Arist. ab vno, siue ad vnũ, de qua loquitur Arist. in principio 4. Metaph. & hoc modo illa dicũtur vnum, quę ab vno aliquo, ad quod habent attributionem, depẽdẽt, quatenus talia sũt, vt sana omnia dicũtur quatenus referũtur, & comparãtur ad sanitatẽ corporis, quæ finis est, & sic sanum, est vnũ Analogicè, siue vnũ Analogia attributionis, quod est idẽ dictu, quod hoc nomen, sanum, est nomen commune ab vno, & ad vnum. Hęc vnitas attributionis est ea, de qua ait Scotus 1. Sentent. dist. 8. q. 3. respondendo ad tertium, & eodem 1. distinct. 3. quæst. 3. Q. respondendo ad secundum cõtra Vniuocationẽ entis, quod est vnitas minor vnitate Vniuocationis, & quod tamen stat cum vnitate Vniuocationis, quod sit minor vnitas, patet: quia

quæ sunt vnum per attributionem, non est necesse quod attribuãtur ad illud primum, secundum eandem rationem, sed sufficit si attribuantur ad illud primum secundum aliquid commune eis aliquo modo ex parte rei, siue sit intrinsecum, siue extrinsecum; vt patet in hoc exemplo Arist. Medicina Dieta, & Vrina, dicuntur sana in ordine ad sanitatem animalis: ecce omnia illa attribuuntur ad sanitatem, vnde omnia sana sunt: non tamen attribuuntur ad sanitatem sub eadem ratione: quia Medicina dicit attributionem ad sanitatem, quatenus est effectiua sanitatis. Vrina quatenus est signum sanitatis, Dieta quatenus est conseruatiua sanitatis, & sic de alijs: at ea, quæ sunt vnum vnitate Vniuocationis, dicuntur vnum, quia includunt eandem rationem intrinsecè, quam primum includit, licet illa ratio, & natura sit primo, & excellentiori modo in vno, quàm in alio, vt homo, equus, leo, & similia, includunt animalis rationem; iure ergo inquit Scotus, quòd vnitas attributionis, est vnitas minor vnitate Vniuoca, quia ad vnitatem Analogiæ attributionis, sufficit, quod attributa habeant attributionem ad vnum, siue intrinsecè, siue extrinsecè, hoc nihil refert, sed ad vnitatem vniuocam requiritur, quod vniuocata includant rationem eandem intrinsecè, vt dictum est.

vnitas analogia stat cũ vniuocatione. 1. rõ. Quod modo ista vnitas Attributionis possit stare cum vnitate Vniuocationis, probat in citatis locis sic. Aristoteles decimo Metaphysicæ concedit ordinem essẽtialem inter species eiusdem generis: quia ibi vult, quòd in quolibet genere sit vnũ primum, quod est metrum, & mensura omnium aliorum in illo genere; mensurata autem habent essentialem ordinem ad mensuram, & tamen non obstante hac attributione, quilibet concederet vnum esse conceptum generis distinctum à conceptibus suarum specierum, & quod vniuocè dicitur de illis, aliàs genus non prædicaretur in quid, de pluribus differentibus specie; si enim genus non haberet cõceptum aliarum, à conceptibus specierũ, nullus conceptus diceretur in quid, de pluribus: sed tantum quilibet de seipso, & tunc nihil prędicaretur, vt genus de specie, sed vt idem, de eodem. Ecce quod attributio specierum ad vnum primum, non tollit Vniuocationem specierum in genere; Ita in proposito: in ratione entis est vnitas attributtionis: quia accidens habet dependentiam ad substantiam, & ens finitum, ad infinitum; tamen cũ hoc stat vnitas Vniuocationis, quia stat vnitas conceptus abstrahibilis, vt patuit de cõceptu generis respectu suarum specierũ: & probat insuper: quia nunquã aliqua comparantur, vt mensurata, ad mensuram, vel excessa, ad excedẽs, nisi in aliquo vno conueniant, sicut enim cõparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco, 7. Phys. tex. 24. & inde, ita omnis cõparatio est in aliqualiter vniuoco: quãdo enim dicitur hoc est perfecti⁹ illo, si quæratur quid perfectius, oportet ibi assignare aliquid cõmune vtrique extremo comparationis, non enim Homo est perfectior Homo, quã Asinus, sed perfectius animal. Et ita, si aliqua cõparantur in entitate, in qua est attributio vnius ad alterum, hoc est perfectius illo, quid perfectius? ens perfectius, ergo oportet entitatem aliquo modo esse communem vtrique extremo; & sic patet quomodo cum vnitate attributionis stet vnitas vniuocationis; Vndè licet ens sit ad vnum, & dicatur vnum per attributionem, non ob hoc sequitur, quin sit vniuocum.

Confirmatur rursus, hæc Analoga esse aliquo pacto Vniuoca, siue posse stare cũ Vniuocis hac communi ratione. Proportio est Relatio, quæ fundatur super vnitatem ex Arist. 5. Metaph. c. de Relatiuis, vbi dicit: hæc tria, scilicet, Aequale, Idem, & Simile, fundari super vnum, sed omne Analogum attributionis, includit similitudinem: conueniunt enim simul, & in vnum per similitudinem, & per attributionem, ergo illa similitudo fundatur in aliqua vnitate rei communis sibi omnibus, secundum quam sit similitudo, & attributio, ergo istud Analogũ est aliquo modo vnũ, & sic ei non repugnat stare cum Vniuoco, licet formaliter nõ sit Vniuocũ, nec ita perfectè vnum sit Vniuocum. *Confirm.*

Verũ est hic notandũ, quòd Analogia, proportionis, quãdoque est Aequiuoca; vnde, si fundetur super nomine tãtum, & nõ re, est Analogia Æquiuoca, vt homo

viuus,

viuus,& homo pictus, sunt vnum proportione Aequiuoca, & ridere in homine, & ridere in pratis, sunt vnum proportione Aequiuoca;non enim similia sunt in re vllo modo,sed solum impositione nominis; si vero proportio, & similitudo fundetur in re aliquo modo, est vnitas Attributionis,quæ est minor vnitate Vniuoca, non tamen Aequiuoca, sed quasi media inter Vniuocum & Aequiuocum; Quod vero arguunt aliqui, quòd vnitas analogiæ nō mediet inter vniuocum, & æquiuocum, quoniam inter contradictoria non datur medium;at esse commune pluribus secūdum rationem, quod constituit vniuocū, & non esse commune secundum rationē, quod constituit æquiuocum, sunt contradictoria,& ideo Analogum, vel dicit rationem communem pluribus,& sic est vniuocum;vel non dicit rationem communem pluribus;& sic est æquiuocum, ergo verè est medium, nihil valet contra me; Scotus enim ait, quod vnitas attributionis, non est formaliter vnitas vniuocationis,sed minor, ergo etiam secundum Scotum est vnitas aliquo modo media; Ideo ad rationem dico, quòd esse commune secundum nomen,& rationem,competit quomodo Analogo,vt visum est;sed modo differenti ab Vniuoco puro; Concedo ergo,quod Analogum stat cum Vniuoco, & est aliquo modo Vniuocum, non tamē Analogum est formaliter Vniuocum, vt declaratum est, sed secundum suam rationem formalem, dicit vnitatem minorem vnitate Vniuocationis.

Dilucidatur prima ratio Scoti, qua probat ens esse vniuocum Deo, & Creaturæ, Substantiæ,& Accidenti. Cap. 11.

EST modo maxima difficultas, an ens sit commune vniuocum substantiæ, & accidenti,Deo, & Creaturæ;partem affirmatiuā sustinet Scotus vbique, sed præsertim 1.Sent.dist.3.q.1.respondendo ad quæstionem B. Verum, vt rationes eius magis dilucidè appareant,notandum est, quod duo probanda sunt, vt clarè conspiciatur ens esse vniuocum.

Primum est. Quod ens dicit conceptū vnum per se verè,& propriè.

Secundum. Quod iste conceptus includitur per se in substantia,& accidente, & in suis inferioribus, hæc enim duo ad perfectum vniuocum requiruntur, vt vidimus suprà.

Probat ergo Scotus, quòd ens dicat vnum conceptum per se distinctum à conceptibus suorum inferiorum: ad hoc enim sequitur postea, quòd sit inclusus in suis inferioribus, & assumit hunc terminum Deus, & probat, quod conceptus entis est vnus,& diuersus ab alijs conceptibus inferioribus. Ratio prima est hæc.

Omnis intellectus certus de vno conceptu,& dubius de diuersis, habet conceptum,de quo est certus, alium à conceptibus,de quibus est dubius. Hæc est maior. Sed intellectus hominis viatoris,potest esse certus de Deo,quod sit ens, & esse dubius,an sit finitum,vel infinitū,creatū,vel increatū, ergo intellectus viatoris in Deo habet conceptū entis, alium à conceptib. finiti,& infiniti, creati, & increati; & ita ex se conceptus entis est neuter: sed in vtroque illorum includitur,ergo est vniuocus; Maior istius rationis est clara: quia subiectum includit prædicatum,vt patet, & probatur: Quia nullus idem conceptus est dubius, & certus eidem intellectui: quia est aperta repugnantia,dicere,quòd intellectus meus de eodem conceptu rei sit certus,& dubius, cum certum, & dubium, sint contraria, vt calidum,& frigidum, quæ eidem subiecto simul nunquā inesse possunt.

Minor probatur: quia quilibet Philosophus fuit certus,quòd illud, quod ipse ponebat primum principium,erat ens,vt qui dicebat ignem esse principiū, certus erat,quod ignis erat ens, & ille qui ponebat aquā,certus erat,quod aqua erat ens, sed quilibet Philosophus fuit dubius, an illud quod ipse ponebat esse primū principium,esset ens creatum,vel increatum: neque erat certus, an esset primum ens, vel non primum, non erat certus, quod esset increatum,vel primum: quia tunc fuisset certus, de falso, falsum enim est, quod ignis sit ens increatum & primum: at de falso non potest quis esse certus, vt de vero: quia falsum non est scibile: neque erat certus, quòd esset ens creatum,

& pro-

& productum, & non primum, quia tunc non posuisset illud esse primum principium; est ergo vera Minor, scilicet, quòd intellectus hominis pro hoc statu, & vita, potest esse certus de Deo, & quauis alia re, quod sit ens, & potest simul esse dubius, an sit creata, vel increata. Ex hoc sequitur clara Conclusio, quod iste conceptus entis est diuersus ab alijs conceptibus, & ista diuersitas est ex parte rei, & ipsiusmet entis. Ex hoc habet euidentiam illa alia Consequentia, quam facit Scotus, ergo cōceptus est vnus, & neuter ex se, quia nisi esset vnus, & neuter ex se, non posset diuersificari ab illis. Alia etiam Consequētia patet: scilicet, quod sit inclusus in illis: quia iam in Minori dicebamus, quòd intellectus est certus de Deo, quod est ens, sed dubitat, an sit creatum, vel increatū, ergo signum est, quod admittit in creato, & in increato reperiri hunc conceptum entis, si enim arbitraretur ens non includi in increato, & creato, frustra quæreret, an Deus, sit ens creatum, vel increatum, primum, cum iam sciret Deum esse ens, & ens non includitur in creato, & in increato. Confirmat Scotus hanc suam rationem: quia aliquis videns Philosophos discordare in asserendo, quodnam sit primum principium, potest esse certus, de quocumque illorum, quòd posuerunt illud primum principium esse ens, & tamē propter cōtrarietatem ipsorum potest simul esse certus, quod quilibet dubitabat vtrum tale principium sit hoc ens, vel illud, vt ignis, vel aqua; ecce quod ignis, & aquæ sunt alij conceptus ab entis conceptu. Insuper si tali dubitanti fieret demonstratio destruens, quòd ignis non sit primum ens, sed quod sit quid posterius primo ente, propter hoc non destrueretur ille conceptus primus sibi certus quem habuit de igne, scilicet, quòd sit ens, sed saluaretur in illo conceptu particulari, de igne, per hoc autem maximè probatur, quod conceptus entis manet inclusus in inferioribus, quia ille iam erat certus, quod ignis erat ens, aqua erat ens, & huiusmodi, quia certus erat, quòd primum principium erat ens, & consequenter opus erat, quod ista essent ens, cum assereret ignem esse primum principium. Hæc ratio certè est euidentissima.

Huic rationi respondent Thomistæ, vt Caietanus, lib. de Ente, & essentia, c. 2. & Iauellus 4. Metaph. q. 1. quos etiam sequitur Franciscus Piccolomineus, lib. de Cælo c. 14. & alij. Quod ista ratio si quid concludit, concludit alietatem conceptus entis à conceptu suorum inferiorum, sed nō concludit vniuocationem; Quod gratis conceditur, quia ipsi, vt videbimus, sustinent, quod ens sit Analogum non Vniuocum: quia volunt nunquam analogum stare cum vniuoco. *Resp. Tho.*

Verum pro clariori notitia, & vt facilè varias euasiones tollere possimus, est notandum, quod vt in 1. cap. diximus, Arist. vniuocum nomen dixit esse illud, quod habet duas conditiones. Primā, quod habeat vnicum conceptum. Secundā, quod includatur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem: hæc enim sunt verba formalia Arist. in Antepraedicamentis. *Vniuoca dicuntur quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen*; omne ergo quod est commune pluribus secundum nomen, est etiam secundum rationem substantiæ, secundum illud nomen absque dubio est vniuocū, siue postea sit cōmune illis pluribus ordine, quodam, & secundum prius, & posterius, hoc nihil refert, sufficit quod habeat conditiones requisitas, quas assignat Aristot. si enim aliquæ aliæ requirerentur, & istæ non sufficerent, esset diminutus Arist. non addidit autem Arist. ad hoc, quod nomen sit vniuocum, quod eius conceptus æqualiter participetur à suis inferioribus, & exemplificat de animali viuo, cuius conceptus participatur secūdum prius, & posterius, vt supra diximus, & infra dicemus, sed pro nunc hoc sufficit, quod ad vniuocationem Arist. nullam aliam conditionem assignat, nisi, quod sit commune pluribus secundum nomen, & secundum rationē, & per hoc distinguitur ab æquiuoco. *reijc.*

Et ex hoc habetur impugnatio illius responsionis, quam communiter adducunt Thomistæ: Ens est Analogū, non vniuocum: quia licet includatur in suis inferioribus, includitur tamen secundum prius, & posterius, & Analogicè; tollitur inquam: quia

quia non propter hoc tollitur, quin claudatur in illis secundum conceptum suũ, & consequenter vniuocè; non soluit ergo dicere, includitur Analogicè, ergo non Vniuocè: quia modus non variat rem, ordo autem ille, est modus quo ens clauditur in suis inferioribus; non ergo valet inferre ex modo, negationem absolutam inclusionis conceptus; Stante hoc fundamẽto, hæc responsio reijcitur apertè ex dictis in probanda secunda Consequentia facta in ratione ista nunc: nam cum dicit Scotus in Minori, quod aliquis potest esse certus de Deo, quòd est ens, & potest dubitare, an sit creatum, vel increatum, certum est, quòd arbitratur increatum, & creatum claudere in se conceptum entis, & esse entia, alioquin si creatum, & increatum, non clauderent in se ens, esset impossibile, quòd illi dubitanti posset in animum cadere Deum posse esse increatum, vel creatũ, cum iam sciat Deum esse ens; Ratio itaque concludit, ens includi in increato, & creato, & primò, & non primò secundum nomen, & secundum conceptum, & substantiam suam; Quod autem includitur in aliquibus, secundum nomẽ, & rationem, est Vniuocum, ergo ens est Vniuocum. Præterea concedit, quod hæc ratio concludit conceptum entis esse aliũ, & neutrum à conceptibus inferiorum; tunc quæro: vel substantia, & accidens includunt hunc conceptum entis, vel non; si non, ergo non possunt dici entia; Et hęc propositio est falsa, substantia est ens, & accidens est ens, sicuti ista, homo est lapis, quia homo non claudit in se conceptum lapidis: si autem claudit, vt fateri habent, quia omnia superiora includuntur actu in inferioribus, ergo vniuocè prædicatur ens de substantia, & accidente, quia includitur secundum nomen, & secundum rationem in substantia, & accidente.

Aliorum resp. Alij respondent concedendo Maiorẽ; sed ad Minorem dicunt, quod qui cognoscit de Deo, quod est ens, & de Creatura, quod est ens, & dubitat postea, an sit finitum, vel infinitum, est certus de aliquo vno conceptu disiuncto: sed dubitat tamen de qualibet parte disiuncti, & consequenter, (vt arbitror eos velle dicere) dubitat, an conceptus disiunctus claudatur in partibus conceptus disiuncti, & sic dubitant, an sit Vniuocus, sed hæc solutio est nulla: quia primo hęc responsio concedit, quod ens est conceptus vnus per se, neuter à conceptibus suorum inferiorum. *reijc.* Ex quo clarè habetur, quod ens non est nomen Aequiuocum, quia nomini Aequiuoco non respondet vnus per se conceptus: sed est purum nomen commune; & hoc est quod primo intendit ratio Scoti, vt suprà diximus: quod modo iste conceptus vnus entis, claudatur in substantia, & accidente, creato, & increato, & alijs inferioribus, patet per rationes nunc adductas contra responsionem Caietani.

Aliorum resp. Alij respondent, quod ens, quod dicitur de Deo, & ens, quod dicitur de Creatura, non important vnum conceptum, sed duos conceptus, qui propter maximã propinquitatem, & similitudinem videtur vnus conceptus. Hanc responsionem euertit Scotus in litera; quia destruit viã inueniendi conceptum vniuocum, quia dicam quoque animal, quod dicitur de Homine, & animal, quod dicitur de Asino, non importare vnum conceptum, sed duos, qui propter similitudinem videantur vnus. Habes alias rationes ibi apud Scotum. Præterea, si illi essent duo conceptus, & intellectui videantur vnus, deciperetur intellectus, cum rem intelligeret aliter ac sit. Insuper est impossibile, quod si sint duo diuersi conceptus, intellectus apprehendat vt vnum. Probatur hæc propositio: quia quotiescumque intellectus apprehendit aliquem conceptum propriũ, apprehendit illum sub ratione propria: sed ratio propria illi est alteri incompossibilis, ergo dum intellectus apprehendit conceptum proprium alicuius rei, distinguit illum à quacumque alia re: quia talis conceptus est incompossibilis cuicumque alij rei, ergo si conceptus entis, quod dicitur de Deo, & conceptus entis quod dicitur de Creatura, sunt diuersi, nunquã poterunt videri idem conceptus intellectui apprehendenti illos verè.

Aliorum resp. Alij respondent, quòd hæc ratio nihil concludit: quia illa Maior est falsa; quòd probatur exẽplis. Primo; Sint tres in vna camera obscura, qui vocentur hoc nomine Socrates, aliquis istorum percutiat me existen-

existentem in illa camera, tunc certus sũ q̃ Socrates me percussit, dubito autẽ vtrũ hic, vel ille Socrates, ergo Socrates importat vnum conceptum communem pluribus? Non valet; Similiter, ponatur piscis marinus in sacco vno, & animal latrabile, qui quoque dicitur canis, in eodem sacco, aliquis eorum moueatur, tunc certus sum quod ille qui mouetur, est canis, dubito tamen, an sit piscis marinus, vel canis latrabilis, ergo canis, importat conceptum communem vtrique? non valet, ergo. Illa Maior est falsa. Item, certum est quod vniuersale, id est, natura communis secundum Scotum, est ens reale, secundum D. Thom. est ens rationis: vterque istorum est certus, quod vniuersale est, dubitat autem an sit reale, vel rationis, ergo conceptus entis est vnus, & neuter à conceptu entis realis, & rationis, non valet; quia illis nihil est commune vniuocum. Istæ obiectiones adducuntur ab Antonio Trombetta in sua quæstione de vniuocatione entis, & multa dicit, vt illas soluat, quibus dimissis, breuiter dici potest, quod licet prima facie videantur efficaces, vt solent omnes fallaciæ, tamen cum recte rationem Scoti consideramus, euanescunt. Notandum est ergo, quod maior Scoti dicit sic. Intellectus certus de vno conceptu in aliqua re, & dubius de alijs illius rei, habet conceptum de quo est certus, alium à conceptibus, de quibus est dubius. Hęc propositio est certa, & clara, vt suprà probauimus; modo in exemplis allatis non affertur aliquis conceptus vnius rei, de quo intellectus sit certus, & aliqui, de quibus sit dubius: sed solum affertur effectus, qui prouenit ab altera illarum causarum, sed ignoratur à quanam proueniat; Cum enim dicitur in primo exemplo; Certus sum, quòd Socrates me percussit: ecce hoc est effectus, qui est mihi notus, ignoro autem quis Socrates fuerit, id est quæ fuerit causa determinata huius meæ percussionis. Idem de secundo exemplo, notus est effectus canis mihi; notus est enim motus, sed ignoro cuius canis, vt causæ sit effectus. Ecce quod in his exemplis non datur vnus conceptus notus, & alter ignotus, sed effectus notus, & ignoratio, cuius causæ determinatæ sit effectus, & ideo non sunt ad propositum. In tertio vero exemplo non datur aliquis cõceptus de quo vterque Scotus, & Diuus Thom. sint certi, licet dentur conceptus de quibus sunt dubij: sed disputant de primo conceptu vniuersalis, an sit ens reale, vel ens rationis; Exempla ergo ista nõ sunt ad propositum: quia non sunt similia. Notandum est autem ad vberiorem doctrinam, quod ens, quod est commune enti reali, & enti rationis, non habet vnicum conceptum communem, præter opus intellectus, sed est nomen æquiuocum purum, formatum ab intellectu: at antiqui Philosophi cum concipiebant Deum, erant certi, quod est ens, id est ens reale existens in rerum natura; Ecce quod habebant vnum conceptum realem, præter opus intellectus de Deo, dubitant autem de alijs, scilicet, an sit primum, vel non primum, creatum, vel increatum. Nota etiam quod hæc ratio supponit dari cõceptum communem pluribus, vt omnes concedunt, nemo enim negat dari conceptum vniuocum, licet disputetur, quisnam sit ille, & stante hac suppositione communissima, ratio est efficacissima: quia concludit talem conceptum communem esse in illo, de quo intellectus in illa re est certus, tunc enim necessariò ille conceptus de quo intellectus est certus, est alius, & neuter ab alijs conceptibus, de quibus est dubius, & inclusus in illis, vt diximus supra declarando hanc rationem; quia intellectus non potest esse certus, & dubius de eodem conceptu, ergo est vniuocus. Hoc argumentum probat etiam, quo ens sit vniuocum Deo, & Creaturæ: potest autem per idem probari quod sit vniuocum Substantię, & Accidenti: quia Philosophi disputant de lumine, an sit substantia, vel accidens, & tamen sunt certi, quod lumẽ est ens reale, ergo est alius conceptus à substantia, & accidente, & vniuocè inclusus in illis.

Margin notes: *notãdum.* (left, beside "nescunt. Notandum est ergo"); *notãdum.* (right, beside "Notandum est autem")

Adducuntur aliæ rationes ad eandem vniuocationem probandam. Cap. III.

SEcundò principaliter arguit Scotus ad eandem Conclusionem; & Primò facit, *2. rõ princ.*

facit, & probat hoc fundamentum, quod in intellectu viatoris, non potest naturaliter causari aliquis conceptus simplex, nisi ille qui fieri potest à phantasmate, siue ab obiecto relucente in phantasmate, & ab intellectu agente. Hoc fundamentum probat sic. Nullus conceptus causatur naturaliter in intellectu viatoris, nisi ab his, quæ sunt motiua intellectus nostri naturaliter, hæc autem motiua naturaliter sunt solum obiectum in phantasmate, & intellectus agens, ergo nullus alius conceptus simplex fit naturaliter in intellectu nostro, pro hoc statu, nisi qui causatur ab obiecto in phantasmate relucente, & intellectu agente. Secundò supponit, quod conceptus iste ens dicitur de Deo, qui secundum aduersarios non est Vniuocus, sed Analogus sit prior, & præstantior conceptu Creaturæ: tunc sic arguit. Obiectum quodcumque, siue relucens in phantasmate, siue in specie intelligibili, cum intellectu agente vel possibili cooperante (non vult modo disputare, quinam intellectus sit, qui producat intellectionem, de qua re nos suo loco) secundum vltimum virtutis, facit in intellectu sicut effectum sibi adæquatum, conceptũ omnium essentialiter, & virtualiter contẽtorum in ipso: sed ille conceptus ens, qui ponitur Analogus, dictus de Deo, non est essentialiter, vel virtualiter inclusus in isto, neque est iste per Aduersarios: quia dicunt non cõuenire in aliqua ratione cum illo obiecto virtualiter, & consequenter in illo non contineri virtualiter, ergo ille conceptus non potest produci in intellectu nostro ab obiecto relucente in phantasmate: Sed hoc est falsum; patet enim, quod Philosophus naturaliter habet multos conceptus de Deo, ergo dicendum est virtualiter contineri in obiecto naturali intellectus, & consequenter conuenire in aliquo conceptu vniuoco cum creatura. Minor patet ex secundo supposito: nihil enim nobilius, & prius, virtualiter clauditur in ignobiliori, & posteriori. Maior quoque est clara: quia nihil agit vltra propriam virtutem.

Resp. Caie. Huic rationi respondet Caietanus loco citato, & negat Maiorem, dicens, eam esse diminutam: quia non solum obiectum potest producere cognitionem sui, & suorum effectuum, quos in se continet causaliter, sed etiam eorum, quos continet participatiuè: ad propositum, obiectum existens in intellectu, est creatura, & est effectus Dei: omnis autem effectus participat causam suam, & sic continet suam causam, non virtualiter, neque essentialiter, sed participatiuè, & sic potest gignere notitiam suæ causæ; Neque est necesse, quod tale continens participatiuè, sit prius & nobilius contento, sed necesse est quod sit ignobilius; Cum itaque omnis creatura contineat Deum participatiuè, potest gignere conceptum de Deo. Hæc responsio confirmat rationem Scoti: nam concedit, quòd Creatura participat Deum, vel virtutem Dei, tunc; sic non potest participare virtutem Dei nisi participet entitatem cum Deo; quia virtus sequitur entitatem, & sicuti in Deo est infinita virtus, quia entitas infinita, ita in creatura cum sit virtus finita, aderit entitas finita. Cum ergo creatura participet virtutem Dei; debet quoque participare entitatem cum Deo, & sic ens, siue entitas est commune vniuocum Deo, & creaturæ. Præterea, quæ aliquam rem participant realiter, conueniunt in illa re realiter, & illa res participata est illis communis, adeo quod licet in participando dentur gradus, & ordo, tamen id, quod participatur, est eiusdem rationis in omnibus; exempli gratia; Dulcedo à melle participatur & à lacte, licet participetur aliquo ordine, & secundum prius, & posterius, tamen dulcedo lactis, & mellis est eiusdem rationis, & vniuoca: alioquin si dulcedo mellis, & lactis essent diuersæ rationis, & non vniuocæ, non dicerentur participare dulcedinem eandem, sed diuersam; neque illa continentia posset dici participatio: quia participatio est captio partis alicuius totius cõmunis. Ecce ergo quod necesse est quod illud, quod participatur sit vniuocum, & eiusdem rationis in participatis. Cũ ergo dicitur, quod Creatura participat Deum, necesse est quod in Deo sit aliquod cõmune reale vniuocũ, quod à Creatura participetur quod si sint omnino diuersæ rationes in

omnibus

omnibus conceptibus, creatura nõ poteſt participare Deũ. Effectus ergo participat cauſam tunc ſolum, cũ conuenit cum ſua cauſa in aliquo conceptu: quod ſi ſint omninò in omnibus diuerſa, non poterit dici, quod effectus participet cauſam: quod etiam communi vſu loquendi confirmamus: quia dicimus creaturam participare bonitatem Dei, virtutem, cognitionẽ, quia hæc omnia ſunt in Deo, & Creatura, licet ſint in Deo perfectiſſimo modo, in Creatura imperfectè, tamen ratio bonitatis communis, eſt eadem in Deo, & Creatura: ſed Deus eam includit ſecundum omnes gradus, & ſimpliciter, Creatura autem valdè imperfectè.

Præterea ratio Scoti ſtat in ſuo robore, Licet enim Creaturæ vt effectus Dei, contineant Deum in ſe participatiuè, niſi etiam contineant cauſaliter aliquem conceptum communem vniuocè ſibi, & Deo, numquam poterunt cauſare cognitionẽ conceptus alicuius de Deo. Probo hoc Aſſumptum: quia cauſæ producentes intellectionem, reducuntur ad cauſam efficientem; modo cauſa efficiens non poteſt producere effectum, qui non contineatur in ea virtualiter, vt patet: quia nihil agit vltra vires ſuas, ergo effectus non poteſt gignere, & producere conceptum de cauſa, niſi contineat illum conceptum in ſe virtualiter, (licet contineat illam cauſam participatiuè, vt dicunt: quia illa continentia virtualis, & illa continentia participatiuè, non ſunt eiuſdem rationis, ſed diuerſæ) non poteſt autem continere in ſe virtualiter illum conceptum: quia in nullo cum eo conuenit, & eſt omnino alterius rationis ab ea, & ſuperioris nobilitatis. Certum eſt etiam ſecundum Aduerſarios, quod naturaliter venimus in cognitionem abſtractorum ex ſenſibilibus phãtaſmatibus: ſi ergo abſtracta cum ſenſibilibus in nullo conceptu vniuoco conueniunt, eſt impoſſibile habere naturaliter aliquem conceptum verum de abſtractis per hæc phantaſmata inferiora, non enim cognita vna re diſparata, per eam cognoſcimus aliam diſparatam; vt per conceptum Equi, non cognoſcimus Hominem: quia ſunt conceptus diſparati, & diuerſi; Quòd confirmatur exemplo: neque enim dicam, quòd Hominis phantaſma poſſit producere conceptum, & notitiam Angeli in intellectu meo: quia circumſcripto ente, & ſubſtantia, in nullo conueniunt Homo, & Angelus, ideò licet phantaſma hominis poſſet gignere in intellectu meo conceptum entis, & ſubſtantiæ, in quibus conuenit cum Angelo, non tamen poterit gignere conceptum incorporeitatis, & aliorum, in quibus differt Homo ab Angelo. Ideo Iauelius aliter reſpondet huic rationi, & inquit, quòd ratio Scoti peccat in hoc: quia ſupponit, quod ens Analogum, vt ipſi ponunt, dicat plures conceptus, & alterius rationis, hoc enim dato, ratio Scoti haberet aliquam vim, quia oſtendit, quod ſi conceptus de Deo, & cõceptus dictus de Creatura, ſint diuerſi, nullus conceptus de Deo haberi poterit naturaliter; Sed hoc ipſi non dicunt: immò aſſerunt, ens eſſe Analogum, ita, quod habet vnum conceptum, ſed ille participatur à ſuis inferioribus ſecundum prius, & poſterius & ordine quodam. *Reſp. Ian.*

Reijc. Hæc reſponſio ſimiliter confirmat rationem Scoti; quia concedit, quod ens habeat vnum conceptum, qui includitur in ſuis inferioribus, ſecundum eandem rationem realem licet ordine quodam; Diximus autem ſuprà, quod huiuſmodi conceptus Analogus, eſt etiam Vniuocus; & pluries hoc probatum eſt ſuprà; & ratio iſta adhuc idem confirmat, vt viſum eſt; & in hoc eſt differentia inter Scotum, & D. Thomam, ſiue Thomiſtas, quod ipſi fateri nolunt, ens eſſe Vniuocum, ſed purum Analogum. Scotus autem ſuſtinet illud eſſe Vniuocum, & ſimul Analogũ. Ratio etiam probat, quod conceptus entis dictus de Deo, nedum debet eſſe Analogus, ſed Vniuocus; alioquin naturaliter non poſſet haberi à Viatore, quòd eſt clarè falſum.

3. rõ Princ. Tertia ratio principalis Scoti, Omnis inquiſitio Metaphyſ. cognitionis Dei procedit ſic: Primò conſideramus rationes formales verum in ſe; Deinde ablata imperfectione, quam habent in Creaturis, transferimus in Deum, cum omni perfectione, ergo neceſſe eſt, quod ratio illa formalis dicatur Vniuocè de Deo, & de Creatura; Exemplum videmus in nobis, intel-

lectum

fectum secundum suam rationem formalem dicere perfectionem, illum attribuimus Deo, remota quacumque imperfectione, idem dicendum de voluntate, de sapientia, & alijs attributis, secundum Theologos.

Quod si quis dicat. Alia est ratio formalis intellectus, vt cōpetit Deo, & alia, vt est in creatura. Hoc reijcitur: quia tunc ex creaturis male, & falso concluderemus aliquem conceptum de Deo; neque esset vera ista: Deus est intelligens, immò non magis concluderetur, quod Deus est sapiens formaliter, ex ratione sapientiæ, quam apprehendimus ex creaturis, quā quod Deus est lapis: si enim sunt omninò diuersæ rationis, ex vno non potest concludi aliud.

Huic rationi respondent Caietanus, & cęteri Thomistæ, persistendo in eadem ratione: vnde negant consequentiam, & dicunt sufficere analogiam illius rationis formalis. Sed hæc responsio iam suprà est confutata, & hanc rationem non tollit, quia illa ratio formalis si sit purè Analoga, & non Vniuoca, vt ipsi dicere debent, erit in se diuersæ rationis, & non poterit inducere cognitionem, & conceptum certum de abstractis, sed falsum, vt dictum est. Præterea, si intellectus, vt dicitur in nobis, & vt dicitur in abstractis, non conuenit, nisi in proportione, & analogia pura, non essent veræ istæ: Deus habet intellectum; Deus est ens; & similes; sed essent veræ proportionaliter, id est, quod in Deo non est intellectus, sed aliquid proportione quadam remota omni vniuocatione, respondens intellectui; Similiter Deus non erit ens, sed aliquid simile enti, remota omni vniuocatione, & sic de alijs: Fatentur enim, quòd non est eadem ratio formalis intellectus, entis, & aliorum in Deo, & in nobis: sed solum Analogicè, purè, quod est per quādam attributionem, & similitudinem sine Vniuocatione omnino: at hoc est contra Theologos, & Philosophos: nam ponimus in Deo intellectum ex Aristot. in 12. Metaph. tex. 39. Sæpè, & uoluntatem, & sapientiam secundum Theologos, secundum eandem rationem, quam ponimus in nobis, ablata solum imperfectione: auferre autem imperfectionem à re, uel addere perfectionem, nō est mutare rationem formalem: quia magis, & minus non variant speciē; Necesse est ergo dicere, quod isti conceptus Metaphysici, dicti de Deo, & Creatura, nedum sunt ijdem Analogicè, & per similitudinem, sed etiam Vniuocè, sicuti suprà diximus Analogiam stare cum Vniuocatione, alioquin non essent veræ propositiones formatæ à nobis de abstractis, cum huiusmodi conceptibus; Quod si quis dicat, conceptum entis, qui dicitur de Deo, & qui de Creatura, habere in se quandam similitudinem, per quam intelligere possumus vnum ex alio, fatentur tunc esse vniuocum: quia non possunt esse similes in se, nisi rationem aliquo modo Vniuocam includant, licet cum maximis differentijs, hoc enim est Vniuocum Analogum, vt suprà dixi. *resp.*

Has tres rationes iterum pertractat Scotus 1. Sent. dist. 8. quæst. 3. & adducit varias responsiones, quæ ab Henrico, & antiquis adducebantur: quas, quoniam ibi confutātur, non adduxi, solum adduxi præcipuas, quæ à posterioribus productæ sunt.

4. Quarta ratio desumitur ex Arist. apud Scotum, in eadem quæst. & est hæc. Substantia non immutat immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionē sui, sed solum accidens sensibile; Cum ergo solum accidens sensibile immutat intellectum nostrum, opus est, quod si intellectus noster habet aliquem conceptum quidditatiuum de substantia, ille sit abstrahibilis ab accidente: at nullus alius conceptus ab accidente potest abstrahi, qui conueniat Substantiæ, simul cum accidente, nisi ens, ergo si neque ens sit Vniuocum, nullus conceptus Vniuocus, & Quidditatiuus de substantia habebitur, qui explicet, & ingrediatur essentiam substantiæ.

Huic rationi respondent Caietanus, & alij: sed quia hęc ratio illam difficultatem exposcit, scilicet an substantia immutet intellectum, ideo hic Supersedeo. *Resp. Caie. vide Theorema 88.*

5. Quinto arguo ipse ex principijs Arist. & ratio ista mihi efficacissima videtur. Illud est nomen Vniuocum, quod prædicatur de pluribus secundum nomen, & secundum

cundum rationem eandem: sed ens prędicatur de pluribus inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, ergo ens est nomen vniuocum suis inferioribus.

Maior est Arist. in Antepraedicamentis, & ab omnibus conceditur; Minor verò probatur: quia quod inferiora contenta sub ente, includant rationem entis, patet; quod etiam includant nomen entis, id est, conceptum, probatur: quia ens reale describitur esse illud, quod habet esse in rerum natura, praeter opus intellectus, vel similibus verbis eundem conceptum significantibus: modo patet, quod quaelibet res accepta sub ente, vt est substantia, & accidens, includit huiusmodi conceptum entis, quia de qualibet verum est dicere, quod est in rerum natura praeter opus intellectus, ergo ens est vniuocum.

resp. aliquorum. Huic rationi respondent, qui dicunt ens esse Aequiuocum, quod ens nullum habet vnum conceptum, neque definitionem, sed purum nomen, & quod propterea non potest esse commune pluribus secundum rationem, & quod ratio, & descriptio assignata, est definitio verbalis.

reijc. Contra, *Si haec responsio istorum valeret*, sequeretur, quod neque substantia, neque vllum genus generalissimum, sit vniuocum, Consequens est apertè falsum. Quod si quis concedat de substātia, quod non sit vniuocum, neque supremum genus in Cathegoria Substantiae, ne fiat cōtentio in verbis, accipiamus illud, quod est supremum genus in Cathegoria Substantiae, siue illud sit Corpus, siue Substantia, dico, quod hoc non erit Vniuocum, quòd tamen omnes habent pro absurdo manifesto; Hoc probatur: quia huiusmodi genus generalissimum, nullam habet definitionem, neque enim habet suprà se genus, quod ingrediatur eius definitionem: solum ergo poterit describi eius conceptus; vt substantia sic describatur. Substantia est, quae in subiecto non est; hoc enim modo saepè Aristot. ponit discrimen inter substantiam, & accidens, & in Praedicamentis tali descriptione describit substantiam; Modo ego quoque dicam hanc descriptionem esse verbalem. Est ergo dicendum, quod cum ista sint suprema, scilicet ens reale, & genera generalissima, propter hoc non habent perfectas definitiones, tamen habent conceptus suos, qui per descriptiones explicantur, & ideo cum claudantur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, siue secundum hos conceptus explicatos per has descriptiones, ens, & genera generalissima sunt vniuoca. Quod etiam confirmatur: quia Aristot. quando in Antepraedicamentis describendo Vniuoca dixit. *Vniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiae est eadem*, per rationem substantiae intellexit conceptum quidditatiuum, non definitionem propriam; patet; quia in capite de Substantia, explicando proprietates substantiae, dixit: substantiae esse proprium, praedicari Vniuocè: sed hoc non competere soli substantiae, sed etiam differentijs substantialibus, vt rationali, & alijs. Modo clarū est, quod rationale, & huiusmodi differentiae, non habent proprias definitiones: quia non habent alias differentias, neque habent in recto genus supra se, vnde si quis definire vellet rationale, non diceret: rationale est animal, quia animal non praedicatur in recto de rationali; necesse ergo erit describere eam meliori modo quo fieri poterit, & ita praedicabitur Vniuocè de suis inferioribus, scilicet indiuiduis suae speciei, & tamen non habet definitionem propriè dictam. Clarum est ergo, quod Aristot. per rationem substantię, intellexit conceptum quidditatiuum, siue per definitionem, siue per descriptionem explicetur. Cum itaque ens sit commune pluribus secundum nomē, & secundum rationem, & secundum conceptum quidditatiuum, est dicendum, quòd sit Vniuocum; qui verò concedunt, ens non esse Aequiuocum, sed habere proprium conceptum, siue sit Analogum, siue non, non possunt vitare quin sit Vniuocum, quia cui competit definitio Vniuoci assignata ab Aristot. est Vniuocum, sed sic est, quòd enti, vt visum est, competit definitio Vniuocorum, ergo est Vniuocum; Nec valet afferre diuersas differentias inter Vniuocum, & Analogum, illae enim non assignantur ab Aristot. & etiam non auferunt Vniuocationem, vt visum

est sit-

est suprà, & dicemus respondendo ad rationes Aduersariorum. Concludendum est ergo, quod ens Vniuocè, & Analogicè prædicatur de suis inferioribus, & quod Analogia stare potest, & stat in præsenti cum Vniuocatione. Alias rationes habes apud Antonium And. Io. Canonicum, & Anton. Trombettam. Sed istæ sunt præcipuæ, desumptæ ex ipsomet Scoto. Rursus habes alias rationes in Theoremate, Ens diuiditur in decem Prædicamenta, per modos essendi.

4. metaph. qu. 1. 2. ph. qu 3. 4 metaph qu 2. Theo. 97.

Explicatur quomodo ens prædicetur de suis passionibus & vltimis differentijs. Cap. IV.

POstquam probauit Scotus, quod ens Vniuocè prædicatur de Deo, & Creatura, Substantia, & Accidente, in 3. q. eiusdem 3. distin. respondendo ad quæst. ait, quòd licet ens vniuocè prædicetur, non tamen est vniuocum Prædicatũ in quid, de omnib. per se intelligibilibus; Ex quo orta est vna dist. inter Scotistas: quod aliud est, Vniuocè prædicari, & aliud esse vniuocum Prædicatum, & volunt, quod ens vniuocè prædicetur de omnibus per se intelligibilibus: sed nolunt quod sit vniuocum prædicatum; Quæ distinctio ab alijs varijs modis explicatur; Sed quia hæc distinctio parit maximam confusionem in hac materia, & est commentum quorundam non intelligentium Scotum, licet in aliquo sensu sit admittenda, & admittat eam Scotus alibi, vide Scotum in 3. Sent. d. 7. quæst. 1. §. quarto videndum est, &c. & quę ibi nos diximus in disput. Theologicis, ideo declaranda est sententia Scoti in hac re, vt quid ipse de vniuocatione entis senserit, vnusquisque apertè cognoscat. Notandum est ergo, quod Scotus loco citato inquit: quod ens non est vniuocum dictum in quid, de omnibus per se intelligibilibus, quia non de vltimis differentijs, neque de proprijs passionibus, vbi est aduertendum, quòd non negat ens vniuocè prædicari de omnib. per se intelligibilibus: quia iã probauit, quod ens vniuocè dicitur de Creatura, & Deo, de Substantia, & Accidente; Modo sub his quattuor membris continentur omnia per se intelligibilia; si autem modo negaret, ens esse vniuocum, dictum de omnibus per se intelligibilibus, sibi expressè contradiceret; Nec valeret solutio illa quod Scotus dicat ens non esse vniuocũ prædicatum, non autem non vniuocè prædicari, vt quidã Scotistæ respondent: quia clarum est, quod illud quod vniuocè prædicatur, appellatur vniuocum prædicatũ: & ideo si hæc est vera, ens vniuocè prędicatur, etiam hęc est uera: ens est vniuocũ prędicatum; Esset ergo ridicula respõsio; vltra quod non est ad mentem Scoti. Dicendum est igitur, quod Scotus loco citato, non negat ens vniuocè prædicari de omnibus per se intelligibilibus: sed negat ens vniuocè prædicari in quid, de omnibus per se intelligibilibus, & hoc est quod clarè ipse dicit, & probat ibi, licet pauci, vel nullus, quod viderim, illud animaduerterint; sed opus est hoc declarare, videtur enim prima facie quoddam magnum absurdum.

Sciendum est ergo, quod duplex est prædicatio propria, scilicet, in quid, & in quale, ex Porphyrio. Genus, & Species prædicantur in quid, Differentia verò, Proprium, & Accidens, in quale; illa in quale essentiale; istud, in quale accidentale; Omnia ergo Genera, & Species, appellantur prædicata quidditatiua: quia prædicantur in quid, & ita in illis subiectis inferioribus, in quibus clauduntur, dicuntur claudi, & inesse quidditatiuè. Differentia verò dicitur prædicatum qualificatiuum, quia qualificat, & determinat, licet substantialiter, & propterea differentiæ non dicuntur claudi, & inesse quidditatiuè suis subiectis, sed potius qualificatiuè, sed essentialiter. Ex hoc apparet, quòd quæ prædicantur in quid, cum sint soli Genera, & Species, habent rationem totius, & determinabilis, & communicabilis inferioribus; Differentia autem non habet rationem determinabilis, & totius, sed solum habet rationem determinatiui, & qualificatiui: quia determinat, & qualificat illud commune substantialiter, cum illis dat esse tale. Ex his apparet propositum, quoniã inquit Scotus, quod ens prædicatur vniuocè de omnibus, sed non prædicatur vniuocè de omnibus in quid:

quid:quia non prædicatur de vltimis differentijs in quid; Ratio est, quia licet ens claudatur in vltimis differentijs vniuocè, id est secundum nomen,& secundum rationem: tamen non clauditur in eis vt aliquod totum, & vt communicabile pluribus,& determinabile:quia tunc illa differentia vltima adhuc esset diuisibilis, qđ est inconueniens, cum sit vltima differentia; clauditur ergo in vltimis differentijs vt determinatiuum, quia illa differentia non est diuisibilis, sed vltimum determinatiuum entis, & sic ens prædicatur de vltimis differentijs vniuocè, non in quid, sed in quale,vnde dato,quod vltima differentia sit A.hæc propositio, A. est ens, non est in quid, sed quasi per accidens, quia est in quale, vt ait respondendo ad primum argumentum factum contra vniuocationem entis lit.N. Similiter prædicatur de proprijs passionibus vniuocè, sed non in quid, quia neque in illis clauditur, vt aliquod totum communicabile pluribus, sed clauditur in illis tamquàm in vltimum terminum suum, & ideò vltimæ differentiæ,& propriæ passiones entis appellantur à Scoto conceptus simpliciter simplices,id est non resolubiles in vlteriores conceptus, quia sunt vltimi termini entis, non amplius diuisibilis, nec determinabilis. Et nota ad vitandam ambiguitatem,quod etiam prædicata sumpta ex differentijs, & in se differentiæ appellātur quandoque, & sæpè prędicata quidditatiua,vt rationale,dicitur prędicatum quidditatiuum, & in primo modo dicendi per se hominis, sed tamen nō dicuntur prędicata quidditatiua, eo quod prędicentur in quid de suo subiecto, non enim prędicantur in quid, sed in quale: sed dicuntur prædicata quidditatiua, quia pertinēt ad quidditatem rei,ideo in alio sensū illa accipiuntur, cum prædicata quidditatiua dicuntur, atque in præsenti nos loquamur. Vnde potest formari talis distinctio;Prædicatum aliquod esse quidditatiuum,vel prædicari in quid,potest duobus modis intelligi;Vno modo quatenus pertinet ad essentiam rei in primo modo, & sic concedimus ens esse prædicatum quidditatiuum, & prædicari in quid, de omnibus etiam differentijs vltimis, alio modo quatenus tale prædicatum prædicatur in quid, & hoc modo negamus ens esse prædicatum quidditatiuum respectu vltimarum differentiarum, & propriarū passionum, & in hoc sensu loquimur in præsenti;& per hanc distinctionem soluūtur omnes obiectiones Thomistarū, quia non intelligunt positionem Scoti; Prædicatio vero entis de suis passionibus nullo modo est in quid,sed in quale,vt declaratum est:quia ens includitur in illis per modum qualificantis, & determinantis, non per modum determinabilis. *Thomist.*

Quod autem hæc sit intentio Scoti, patet ex probationibus suis:probat enim qđ ens non prædicetur in quid de vltimis differentijs,duabus rationibus;Prima.Si vltimæ differentiæ includunt ens quidditatiuè,certum est, quod differunt, ergo alijs differentijs differunt; vel ergo illæ aliæ includunt iterum quidditatiuè ens,& sic alijs differentijs different, & dabitur processus in infinitum, vel stabitur ad differentias vltimas, quæ non includant ens quidditatiuè, Hæc ratio clarissimè probat ens non prædicari in quid de differentijs vltimis, modo, quo exposuimus:non autem probat, quod ens non sit vniuocum prædicatum de vltimis differentijs. *1. rō. Scoti.*

Secunda ratio. Omnis res composita, componitur ex actu,& potentia,& ex determinato, & determinabili, & sic entia composita vltimo resoluuntur ad potentiam vltimam,& actū vltimum,quæ sunt simpliciter simplicia; & sic vniuersaliter omnis conceptus resoluitur ad conceptū determinabilem tantūm, & ad conceptū determinatiuum tantū: conceptus determinabilis tantū,est ens; conceptus determinatiuus tantū,est conceptus vltimæ differentiæ, ergo isti conceptus sunt primò diuersi, ita quod vnus nihil includit alterius; non ergo est eis aliquid commune, vt Genus, neque ipsum Ens est veluti Genus ipsis vltimis differentijs, sed solum clauditur in illis: quia conceptus vltimarum differentiarum sunt termini, & extremitates entis, vt diximus: & sic patet, quod includitur ens in vltimis differentijs secundum nomen,& rationem,& cōsequenter Vniuocè, sed non includitur vt Genus,& ut determinabile,& consequenter *2. rō.*

ter non prædicatur in quid, de illis. Probat idem de proprijs passionibus entis: quia propria passio prædicatur per se secundo modo de suo subiecto; Modo, propriæ passiones, & vniuersaliter prędicata, quę sunt in secundo modo dicendi per se, includūt suum subiectum in definitione propria, vt additum, ergo subiectum non prędicatur de suis passionibus in primo modo, & sic non prędicatur quidditatiuè, cum Genera, & Species, quę quidditatiuè prędicantur, vt ostendimus, prędicētur de suis inferioribus solum in primo modo, non de suis proprijs passionibus. Secundò, ens diuiditur quidditatiuè in ens increatum, & in decem Genera: patet enim quod ens de his prędicatur quidditatiuè, & includunt ens, vt determinabile, & communicabile, (quod non est verum de ente increato, quia illud non est determinabile, vt Genus, vt infrà dicet Scotus:) at passiones entis non sunt aliquod Prędicamentum, neque aliqua pars illorum: quia sunt transcendentia; ergo sequitur, quod non includunt ens quidditatiuè, sed solum qualificatiuè, & vt extremitates vltimę, vt dictum est: non propter hoc tamen sequitur, quod ens sit Genus, sed solum, quod est commune, ut Genus, & plus quam Genus, cum sit transcēdens. De qua re loquemur dum disputabimus de modo, quo ens descendit in decem Prædicamenta.

Sonc. Iau. Ex his patet, non esse ad propositum rationes quas faciunt Paulus Soncinas, in 4. Metaph. q. 19. & Iauellus eodem 4. q. 5. quia non percipiunt mentem Scoti, neque enim negamus ens includi in passionibus, & differentijs: sed negamus includi, vt determinabile: ipsi verò arbitrantur nos dicere, ens esse extra vltimas differentias, & passiones eius omninò. Ad argumentum ex 3. Metaph. tex. 10. respondetur in capite sequenti ad primum, ad alia duo Iauelli patet ex distinctione iam suprà allata in hoc capite. Iam patet, ea non esse ad propositum, quę tanta proli-

Suar xitate verborum dicit Suarez in sua Metaph. disp. 2. sect. 5. per ultimam differentiam enim intelligit Scotus differētiam, quæ non est amplius diuisibilis in alias à quocumque illa sumatur, ut ibi se declarat ut exempli gratia. Sensitiuum non est vltima differentia, quia & illa diuiditur in alias rationales: ergo est vltima differentia specifica, & indiuidualis vltima absolutè, & sic patet quòd non sunt ad propositum illius rationes; Quomodo autem in illis claudatur ens, secundum Scotum, iam dictum est.

Adducuntur rationes præcipuæ aduersus Vniuocationem entis, & variæ opiniones aduersæ explicantur. Cap. V.

Declarata veritate, Scotus aduersus eam multipliciter arguit, tum ex propria mente, tum ex fundamentis aliorum. Arguit Primò in illa met 3. d. q. 3. sic 1. rō,
Philosophus 3. Metaphys. tex. 10. habet, quod ens non est Genus, & adducit hanc rationem: quia tunc differentia non esset ens: at si ponatur ens commune dictum in quid de pluribus specie differentibus (quod sequitur si ponatur esse vniuocū,) ens erit Genus. Secundo Arist. 4. Metaph. 2.
tex. 2. vult, quod ens dicatur de entibus, sicut sanus de sanis, & vult, quod Metaphys. sit una scientia, non quia illa omnia, de quibus est Metaphyca, dicantur secundum unum, sed ad unum, scilicet non Vniuocè, sed Analogicè, ergo ens est Analogum, non Vniuocum. Item 7. Metaph. tex. 15. dicit: Accidentia sunt entia; sicut 3.
Logici dicunt, non ens esse ens, & non scibile esse scibile, & sicut dicitur salubre, in omnibus istis exemplis non est uniuocatio eius, quod dicitur de pluribus, ergo neque entis, immò in his exemplis uidetur potiꝰ ęquiuocatio eius, quod dicitur ens.
Item Porphyrius ait. Si quis omnia entia 4.
uocet, æquiuocè nūcupabit. Item 1. Phys.
tex. 13. principium est contra Melissum, 5.
& Parmenidem, quod ens multiplicetur; & arguit quod si omnia sint unum ens, ergo omnia sunt, uel hoc unum ens, uel illud; quod non sequeretur, si ens esset uniuocum, sicuti non sequitur, omnis homo est unus homo, ergo, uel iste unus homo, uel ille unus homo. Sextò, per rationem, si 6.
esset uniuocum ad decem Prędicamenta, ergo descenderet in ista per aliquas differentias; Sint igitur istæ differentiæ A. & B. aut igitur istæ includunt ens quiddita-

tiuè; aut istæ non sunt entia. Si prima, ergo in quolibet conceptu generis generalissimi committitur nugatio, dum assumitur talis differentia cum ente in conceptu illius generis generalissimi; Aut est dicendum, quod istæ differentiæ sint non entia: quod enim non includit ens, est non ens, & tunc sequitur peius absurdum, quod non ens erit de conceptu entis. Adducit Scotus alias rationes contra vniuocationẽ
1. rō. Henrici. entis, ex Henrico, in 8. dist. 1. q. 3. in principio. Primã. Illis, quæ sunt totaliter, & immediatè sub extremis contradictionis, nihil est commune vniuocũ, Deus, & Creatura, sunt omnino, & immediatè sub extremis contradictionis, scilicet sub dependere, & non dependere: quia Deus non dependet, Creatura dependet, sub causato, & non causato, esse ab alio, & non ab alio; ergo nihil eis est commune Vniuo-
2. cum. Secundã. Omnis conceptus communis est neuter, respectu illorũ quibus est communis: sed nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum: quia est alter eorum, ergo Deo, & Creaturæ, qui sunt sub contradictorijs, nihil est commune Vniuocum; & hæc ratio est confirma-
3. tio præcedentis. Tertiã. Primò diuersa in nullo conueniunt: sed Deus est primò diuersus à quacumque Creatura; alioquin haberet quo conueniret, & quo differret, & ita non esset simpliciter simplex; ergo Deus in nullo conuenit cũ creatura, & ita, nec in aliquo cõmuni conceptu Vniuoco.
4. Quartã. Vbi est vnitas attributionis solũ, non potest esse vnitas vniuocationis: sed creaturæ ad Deũ opus est ponere vnitatẽ attributionis in ratione entis, ergo in ratione entis in illis non est Vniuocatio.

Caie. 1. rō. Caietanus libro de Ente, & essentia, cap. 2. aduersus hanc vniuocationem entis, arguit quoque.

Primò sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuocati, habet aliquid plus quam reliquum vniuocatum: substantia, & accidens sunt vniuocata per nos in ente; ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoca, scilicet entis, quã substantia; Discursus bonus, sed Conclusio falsa, ergo altera præmissarum: non Maior, quia illa habetur ex Antepraedicamẽtis, ergo Minor: sed Minor est Conclusio Scoti, ergo falsum est, quod ens sit vniuocum substantiæ, & accidentis; falsitas Conclusionis habetur 7. Metaph. tex. 2. & 3. vbi dicitur, quod in ratione accidentis in quantum ens, ponitur substantia: at in ratione, & conceptu substantiæ, vt est ens, non ponitur, neque accidens, nec substantia: quia secundum Aristot. & Commentatorem, conceptus substantiæ abstrahit ab vtroque, scilicet ab accidente, & à substantia.

Secundo. Ens est vniuocum prædicatũ 2. in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiuè inclusũ, ergo est genus, quod est falsum. Consequentia tenet ex definitione generis, Scotus etiam illam concedit 1. Sent. d. 3. q. 3. soluendo primum argumentum contra vniuocationem entis. Antecedens est Scoti quo ad primam, & secundam partem, quo ad tertiam verò, scilicet, quod ens nõ includatur quidditatiuè in aliqua differẽtia, probatur: quia tunc accipiatur aliquod genus, & illi addatur differentia nõ vltima, erit nugatio, quod est incõueniẽs; Probo cõsequentiã: quia in illo genere bis poneretur ens eodẽ modo, scilicet, semel ratione Generis, & semel ratione Differẽtiæ, & sic ponitur supranugatio expressa.

Tertiò si est vniuocũ substantiæ, & ac- 3. cidentis, ergo in ratione substãtiæ expressè ponitur ens, ergo in definitione hominis expressè ponitur ens, hoc est inconueniens, contra Aristotelem & communem viam, ergo, & Antecedens. Prima consequẽtia probatur: quia omne superius vniuocum explicitè ponitur in definitione essentiali sui inferioris: sicut animal ponitur in ratione hominis explicitè. Secunda 2. seconsequentia probatur auctoritate Ari- quentis pstotelis posita in 2. lib. Topic. illa, scilicet, batur quando aliquid ponitur in definitione alicuius, loco illius si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus; cum ergo substantia ponatur in definitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere rationem substantiæ, & in rationes substantiæ explicitè ponatur ens, sequitur quod in definitione hominis debeat poni ens explicitè, vt clarior sit definitio hominis.

Aureolus, vt refert Ioannes Canoni- Opin. cus, 1. Physicorum, quæst. 3. habet opi- Aur. nionem

nionem ab alijs diuersam; tenet enim, quod conceptus entis nullam dicat rationem communem, in qua conueniant omnia entia: sed vult, quod ens sit spoliatum, & denudatum ab omni ratione. Si hæc sit positio ipsius, sustinere habet, quod ens sit æquiuocum, quia purum nomen absque conceptu communi pluribus, est æquiuocum, vt suprà diximus. Rationes itaque probantes hanc opinionem, contradicunt positioni nostræ, ideo sunt adducendæ, & eo magis; quia putat se demonstrare.

1. rō. Prima ratio est hæc. Conceptus, qui est idem omnibus rationibus, nullo penitus acquisito, & nulla sibi facta additione, non habet in se aliquam vnam rationem communem, sed est omnes rationes confusè, & indistinctè, conceptus entis est idē omnibus rationibus nullo penitus addito, ergo. Maior habet duas partes, vnam negatiuam, aliam affirmatiuam. Negatiua probatur: quod ille conceptus, qui est idem omnibus rationibus, nullo penitus acquisito, non habeat aliquam rationem communem, quia tenet, ait ipse, virtute illius principij, quæcumque vni, & eidem sunt eadem, eodem modo identitatis, quo sunt idem in illo tertio, sunt idem inter se; Declaratur: quia omnia entia habent proprias rationes, & diuersas, vt entia sunt, quia sunt entia diuersa, ergo nō possunt esse penitus idem alicui vni rationi; quia saltem addunt aliquam propriam rationem illi; pars affirmatiua probatur: quia nisi ille conceptus in idem coincideret cum omni ratione determinata, etiā si esset confusus, & indeterminatus, non coincideret cum omnibus. Minor probatur: quia illud additum esset ens, & sic non esset aliquid diuersum ab ente, & consequenter Minor est vera.

2. rō. Secunda ratio, quam appellat demonstrationem. Nullus conceptus, qui diuiditur per differentias, inter quas non est dare medium, per abnegationem, & indifferentiam vtriusque, est vnus, sed est denudatus ab omni vna ratione, sed conceptus entis diuiditur per absolutum, & per respectiuum, quorum non est mediū per abnegationem extremorum, ergo conceptus entis non habet vnam rationem. Maior patet: quia si illud est commune, & diuiditur per differētias, oportet, quòd illa ratio communis sit indifferēs rationibus diuidētibus; Minor etiam probatur: quia non potest imaginari aliqua ratio, quæ non sit absoluta, vel respectiua. Iandunus 4. Metaph. q. 1. arguit primò sic. Illud quod est vniuocū, habet rationem & conceptum distinctū à conceptu inferiorum: sed ens non habet cōceptum vnū distinctum à cōceptu suorum inferiorū, ergo. Minor probatur: quia ens in suâ communitate consideratū, nihil dicit, nisi purum nomē, & suum esse est in decem Prædicamentis inclusum, adeo quod suum esse formaliter est substantia, accidēs, & cętera Prædicamenta. Confirmatur: Nullū significatū termini essentialiter prædicatur de modo essendi, à quo sumitur ratio ipsius termini, id est, Nullū subiectū prædicatur de differentia, à qua constituitur in esse, vt animal essentialiter non prædicatur de sensibilitate; sed ens prædicatur essentialiter de esse formaliter, quia esse formaliter, est ens, ergo ens non dicit vnum conceptum, & significatum per se. Iand. 1. rō. 2.

Tertio ab alijs arguitur. Definitio quid nominis illius subiecti, quod habet conceptum propriū, differt à definitione quid rei eiusdem, sed sic est quod in ente eadē est definitio quid nominis, & quid rei, ergo. Maior patet exēplo de animali, in quo alia est definitio quid rei, & alia quid nominis, & in alijs. Minor quoque de se est euidens. Si quæras enim quid significat ens; Respondetur, quod est id, quod est in rerum natura; Si quæras definitionem quid rei, idem respondebitur. 3.

Paulus Soncinas 4. Metaph. quæst. 4. varias rationes adducit, quarum multæ coincidunt cum multis iam suprà adductis: præsertim tamen sic. Quidditas entis præcisa, & abstracta, aut est necesse, aut non est necesse si est necesse, ergo omne ens est necesse, quod est absurdum; si non est necesse, ergo aliquid est in Deo, quod non est necesse esse. Soncinas 1.

Secundo, omne quod est vniuocum, cōtrahitur per aliquid, quod est extra rationem sui, vt dicit Philosophus 7. Metaph. sed nihil est extra rationē entis, quia ens prædicatur de omnibus nedum identicè, 2.

sed formaliter,ergo ens non est vniuocũ. Reliquæ rationes partim superius adductę sunt,partim ex se facile solui possunt.

Suessani 1. rõ. Suessanus 1. Metaph.q.1.& 4.q.1.multipliciter arguit contra vniuocationem entis, sed præcipuè his. Illud in quo vnum per se,& essentialiter antecedit aliud,non potest esse illi vniuocum; sed Deus antecedit essentialiter omnia entia in ente,ergo non potest in ente vniuocè conuenire cum alijs entibus.

2. Secundo. Ad, quod per essentiam capit aliquid, non potest conuenire vniuocè cum illis,qui capiunt illud per participationem:sed Deus est ens per essentiam: cætera sunt entia per participationem,ergo ens non est illis vniuocum. Maior probatur:quia ideo Socrates,& Plato conueniunt vniuocè in humanitate, quia capiũt humanitatem per essentiam,ergo per conuersionem,per contrapositionem,quæ nõ capiunt idem per essentiam, non possunt in eodem conuenire vniuocè.

Aeg. ratio. Tertio ex Aegidio,nullum vniuocũ saluatur in vno simpliciter, & in alijs secundum quid , sed ens saluatur in Deo simpliciter,in alijs secũdum quid,quia Deus est ens simpliciter ; alia entia sunt entia secundum quid. Ex his patet quot Aduersarios habeat Scotus in hac positione.

Quattuor opin. Sunt ergo ad summum quattuor opiniones contrariæ.

Prima,quòd ens sit æquiuocum;quam sequitur Porphyrius, & multi ex Græcis illam sequi videntur,& pro hac opinione faciunt illæ auctoritates, & rationes, quæ videntur probare, ens non habere vnum proprium conceptum distinctum à suis inferioribus.

2. opi. Secunda est,quod ens,neque sit vniuocum,neque æquiuocum,neque analogũ, sed quidam conceptus confusus, & indistinctus,vt videtur dicere Aureolus.

3. Tertia est,quòd ens sit non vniuocum; neque purum æquiuocum, sed analogũ, vt Thomistæ, Auerroistæ, & multi ex Modernis.

4. Quarta est Scoti,quod sit vniuocum,& analogum,quam suprà probauimus.

Opiniones aduersariorum ex dictis reijciuntur; & eorum rationes soluuntur. Cap. VI.

EX dictis suprà patet falsitas istarum opinionum, quod ens non sit æquiuocum,vt dicebat prima opinio, expresse conuincitur ex prima ratione adducta 2. capite,& ex vltima in 3.capite, & etiam ex alijs, sed ex illis duabus præsertim, ijs enim ostenditur, quod ens habet conceptum vnum per se distinctum à suis inferioribus,& quod non sit purum nomen. *1. opi. reijc.* Opinio verò Aureoli re ipsa coincidit cũ opinione eorum, qui dicũt esse Analogũ, Vel nobiscum;fatetur enim, quod ens nõ sit purum nomen,sed quod habeat conceptum entis cui respondeat aliqua vna ratio communis, in qua communicent sua inferiora. *Opin. 2. reijcitur.* Possumus ergo ita eam impugnare; Vel ens est purum nomen, nullum habens conceptum proprium, vel non:si primum,iam est impugnatum ijsdem rationibus, quibus suprà diximus nunc impugnari, ens esse æquiuocum; si non est purum nomen, sed habet conceptum ex parte rei,ergo in se est conceptibile,& intelligibile : sed quod est conceptibile sub aliqua ratione est conceptibile: ergo videtur contradictio dicere quod ens habeat conceptum,& illi conceptui nulla respondeat propria ratio,cum conceptus, & ratio,qua intelligitur,sint idem;immò conceptus nil aliud est, nisi intellectio concepta ab intellectu de aliqua re intelligibili. Dicere etiã,quod ens habeat conceptum, sed illum esse indistinctum,& confusum, est fateri ens habere proprium conceptũ distinctum ab alijs,quia omne commune est indistinctum,& confusum,cum potẽtia omnia inferiora contineat, & omnia entia diuersa in illo vno communi contineantur. Denique si statuat ens non esse æquiuocum, ergo erit,vel Analogum,vel vniuocum,vel simul vtrumque, cum secũdum omnes Philosophos nullus medius conceptus detur. Tertia vero opinio, quæ est Thomistarum, & Auerroistarũ, quod ens sit purum analogum, & non vniuocum, reijcitur per rationes assignatas à Scoto,nunc adductas 2.& 3.capite; dum etiam *opin. Tho. reijc.*

etiam ipsi probant, ens esse Analogum, non contradicunt nobis: quia & nos asserimus esse Analogum; sed dum negant esse vniuocum, in hoc dissentimus, & rationes adductæ pro parte Scoti, vt patet, sūt efficaces. Reliquum est itaque vt rationes oppositas soluamus, ex quarum sano intellectu magis confirmabitur opinio nostra.

Ad i. rōnē adu. Ad primam rationem respondet Scotus loco citato. Primò, quod ratio illa posset negari: quia quæ dicit Philosophus in 3. Metaph. dicit disputando in vtramque partem: tamen tenendum est, quod illa ratio sit bona, ait Scotus, quod magis cōcludit pro nobis, quàm pro Aduersarijs. Formaliter itaque respondendo, negatur consequentia vltima, scilicet, quòd si ponatur ens esse vniuocum, sequatur, quòd ens sit genus, quia ad hoc quod aliquis conceptus sit genus, multa alia requiruntur, quæ non sunt in conceptu entis, vt mox dicam. Sed est modo considerandū, qua de causa ens non sit genus & Aristoteles ibi neget ens esse genus, cum prædicetur in quid, de suis inferioribus. Re-

Qua cau sa ēs nō sit genus spondet Scotus, quòd Aristoteles ibi negauit ens esse genus, non quia ens sit æquiuocum, vt Aduersarij quidam dicebant: sed quia ens est nimis commune, prædicatur enim per se de aliqua differentia, quòd non competit generi, & ideo enti non potest competere ratio generis. Sed in hoc Scotus sibi contradicere videtur: diximus enim suprà ex eodē Scoto, quod ens non prædicatur in quid, de vltimis differentijs. Huic contradictioni respondet ipse, quòd duplex est differentia, scilicet, vltima differentia, & non vltima differentia quando dixit supra, quod ens non prædicatur in quid de differentijs, intellexit de vltimis differentijs, vt etiam ibi exposuit se: quia vltimæ differentiæ sunt simpliciter simplices: sed aliæ differētiæ, quæ non sunt vltimæ, quia non sunt simpliciter simplices, includunt ens quidditatiuè, & nedum, vt determinatiuū, sed vt determinabile. Vnde hæ differentiæ, sensibile corporeum, & huiusmodi, diuiduntur, & resoluuntur in alias differentias, vti genus in species, & ideo claudunt ens in quid. Ad propositum modo Aristoteles negat ab ente rationem generis, quia ens est nimis commune, quia prædicatur per se in primo modo de istis differentijs non vltimis, quod generi competere non potest: nam genus de nulla differentia prędicatur in quid, siuè illa sit vltima differentia, siue non: ens autem prædicatur in quid de differentijs non vltimis, ergo ens non potest esse genus. Minor nunc est declarata. Maior ostenditur à Scoto in octaua distinctione Primi quæstione tertia hac ratione: quia genus est semper potentiale ad differentiam, per quam contrahitur, & sic est determinabile per illam, & ideo non prædicatur in quid de illa: sed in quale: vnde ista: Rationale est animal, non est in quid, sed in quale: rationē, & discrimen suprà diximus capite 4. sed si dicam rationale est ens, est in quid, & per se in primo modo: non ergo ens prædicatur in quale de differentijs non vltimis, sed in quid; genus verò prædicatur semper in quale de quacumque differentia; vt si dicam rationale est animal, non est vera quidditatiuè in primo modo, sed qualificatiuè, & determinatiuè, & propter hanc suam communitatem, ens non est genus. Sed hic est dubium, quia si differentiæ non vltimæ includunt ens quidditatiuè, ergo dum talis differentia additur generi, fit nugatio, vt cum dico, substantia corporea, nā bis summo ens, quia ens clauditur in substantia, & in differentia illa corporea: quod videtur absurdū. Respondet Scotus, & responsio consistit in hoc, quod si ens, quod clauditur in differentijs quidditatiuè, & additur generi, adderetur solum quidditatiuè, esset nugatio, vt si dicerē animal, rationalitas, quia in his duobus clauditur ens solum quidditatiuè, sed quoniam additur nedum quidditatiuè, sed etiam denominatiuè, ideo non fit negatio, vt cum dicimus animal rationale, rationalitas enim in se claudit ens quidditatiuè, sed cum additur generi, claudit etiam ens denominatiuè, non est autem inconueniens, quod aliquod commune denominet seipsum particulariter sumptum, & vario modo conceptum: sicut albedo potest denominare ens, animal hominē, & similia absque nugatione, vel breuius dicas, quòd Dub.

non eſt nugatio: quia non ponitur bis ens eodem modo conceptum. Vnde licet in differẽtia claudatur ens, & in genere claudatur ens, diuerſo tamen modo, & ſub diuerſis conceptibus, & ideo non fit nugatio, quia in genere clauditur ſolum quidditatiuè, in differentia quidditatiuè, & denominatiuè, vnde in hac non fit nugatio, animal rationale, quia rationale, licet includat ens quidditatiuè, tamen vltrà hoc denominat, & determinat animal: ſed in iſta fit nugatio, animal, rationalitas: quia in rationalitate nulla eſt denominatio, & determinatio reſpectu animalis.

Ad 2. Ad ſecundam rationem ex 4. Metaph. reſpondet, quod ibi non negat ab ente abſolutè vniuocationem: ſed negat vniuocationem Phyſicam, non Logicam, ſiue Metaphyſicam, id eſt, dicit, quod ens non habet vnitatem naturæ Phyſicæ, ſed tamen non negat, quin habeat vnitatem conceptus; Vbi eſt notandum, quod duplex eſt vniuocatio, Phyſica, & Metaphyſica, (nota, quod ex hoc loco Scotiſtę ſumunt diſtinctionem illã de triplici vniuocatione, ſcilicet Phyſica, Logica, & Metaphyſica; ſed Scotus ponit ſolum duos modos, Phyſicam, & Logicã, & vnitas Logica, & Metaphyſica ſecundum horum deſcriptiones coincidunt: ſed quidquid ſit de hoc, parum refert.) Vniuocatio Phyſica fit ſolum vbi eſt vnitas naturæ ſpecificæ, & hęc eſt maxima vniuocatio. Vnde dixit Philoſophus in 7. Phyſic. quòd in genere multæ latent æquiuocationes, quia in genere non eſt vniuocatio Phyſica, ſcilicet vnitas vnius naturæ ſpecificæ, ſed multę naturæ adunantur ſub vno conceptu generis, qui conceptus generis etiam reſpicit vnam, ſed magis cõmunem, vt diximus in Theoremate, Vniuerſale dicit vnam naturam communem realem. Dicit ergo Philoſophus, quod ens, non eſt ad vnum, id eſt, non eſt vniuocum, Phyſicè, tamen non negat, quod ſit vniuocum Logicæ, & Metaphyſicè, & hoc generis vniuocationis datur, alioquin nullum generis eſset vniuocum. Ad id vero quod dicitur, quod eſt ad vnum, & analogum; reſpondet, quod quæ ſunt ad vnum, non habent aliquod commune vniuocum Phyſicè: ſed habent aliquod commune vniuocum Logicè, & Metaphyſicè, quia quæ ſunt ad vnum, habent diuerſitatem realem naturę, cum ea tamen ſtat vnitas conceptus abſtrahibilis ab eis, vt patet in exemplo de genere: habet enim Ariſtoteles 10. Metaphyſices textu 2. quod in ſpeciebus eiuſdem ordinis datur ordo eſſentialis: quia in quolibet genere eſt vnum primum, quod eſt metrum, & menſura omnium eorum, quę ſunt in illo genere; licet ergo ſpecies habeant attributionem ad vnum primũ illud generis, non tamen propter hoc ſequitur, quin genus dicat vnum conceptũ realem vniuocum ſpeciebus, quia ſi genus non haberet conceptum proprium diſtinctum a conceptibus ſpecierum, nullus conceptus diceretur in quid de illis ſpeciebus: ſed tantum quilibet de ſeipſo. Ecce, quod etiam Scotus hic concedit vniuocationem, & analogiam ſtare ſimul, ſcilicet, vniuocationem Logicam, ſiue Metaphyſicam de qua in pręſenti loquimur, vt eſt vniuocatio generis.

dupl. vniu. phyſ. & Met.

The. 93.

Ad tertiam Reſpondet Scotus, quod ex Paragrapho vltimo illius materiæ habetur declaratio, & intellectus illarum auctoritatum; quærit enim ibi Philoſophus, quorum ſit definitio, & determinat, quòd per ſe primo eſt ſubſtantiæ per ſe, ſed non primo eſt accidentis, vt Quantitatis, Qualitatis, & ſimilium: per accidens verò, & ſecundum quid, eſt entis per accidens, vt hominis albi; & adducit rationem iſtorum: quia ſubſtantia eſt ens per ſe, & primo, ſed accidens eſt per ſe ens, ſed non primo, eſt ens per ſe, quia Ariſtotel. 5. Metaphyſ. textu 14. diuidens ens per ſe, dixit: aliud eſt ſubſtantia; & aliud quantitas, & cætera, ſed non eſt ens per ſe primò, quia pendet à ſubſtantia, ſed ens per accidens, quia non eſt ens per ſe, neque primò, neque ſecundo, non habet definitionem per ſe, ſed ſolum ſecundum quid. Ex his patet quomodo illæ auctoritates intelligantur: accidentia enim non ſunt entia, quia non ſunt per ſe primo entia, & hoc modo, quod non eſt ſcibile per ſe primo, dicitur non ſcibile, licet ſit ſcibile per ſe, ſed ſecundo, & vas dicitur ſalubre non per ſe primo, ſed per ſe ſecundo: notant ergo iſtæ auctoritates attributionem, & ordinem accidentis ad

ſubſtan-

substantiam, sed cum hoc ordine stat vniuocatio ipsorum in ente.

Ad 4. Ad quartam respondet, quod allegat Aristot. sed vbi hoc dixerit Arist. non habetur, in Logica quidem nullibi habetur, in Metaphysica dicit, quod iam allegatum illud est expositum, quare auctoritas illa nulla est.

Ad 5. Ad quintam, quæ innititur auctoritati Aristot. ex 2. Physic. dicit Scotus, quod principium Aristot. est, quod ens dicitur multipliciter, sed ibi Arist. per multipliciter, non intelligit æquiuocè: sed quod ens dicitur multipliciter, id est, de multis, hoc modo enim sufficit ipsi Aristot. ad arguêdum contra Parmenidem, & Melissum, & destruendum opinionem illorum; dicebant enim omnia esse vnum ens; Sicut ergo si quis diceret omnia esse vnum animal, contra eum possemus arguere distinguendo animal, & quærendo de quo animali intelligat; animal enim dicitur de homine, equo, leone, & alijs: vel ergo intelligit, quod omnia sunt vnus homo, vel vnus equus, & huiusmodi; ita Philosophus arguit contra Parmenidem, & Melissum, dicebant enim omnia esse vnum ens; tunc arguit. Ens dicitur multipliciter, scilicet de aqua, aere, & huiusmodi, vel ergo omnia sunt vnus aer, vel aqua, & similia: non tamen propter hoc tollitur vniuocatio entis. Cum ergo dicebatur in argumento, quòd si ens esset vniuocum, non valeret consequentia: patet hoc nihil impedire, immò optimè sic tenet: ad probationem contra hoc concedo, quòd illa consequentia non valet absolutè, valet tamen contra illos Philosophos, quia illi dixerunt omnia esse vnum ens determinatè, non autem esse vnum ens in communi & in confuso, & sic valet Consequêtia: si omnia sunt vnum ens determinatè, ergo, vel hoc vnum ens, vel illud, vnde si ipsi intellexissent omnia esse vnum in communi, & in confuso; consequentia Arist. peccaret per fallaciam consequentis, sicut peccat ista, omnis homo est vnus homo, ergo iste vnus homo vel ille vnus homo, non enim valet Consequentia formaliter descendendo a prædicato tantum confuse accepto ad particularia determinata, vt si quis diceret substantia corporea est animal, ergo est homo, vel equus, & huiusmodi, quia hoc prædicatum, animal, stat confusè, & se tenet confuso modo, & indeterminato; ita dicere: Omnia sunt vnum ens in communi, ergo omnia sunt hoc vnum ens, vel illud vnum ens, non valeret, sicuti neque illa: omnis homo est vnus homo, ergo, vel iste homo, vel ille homo, quia in antecedente homo se tenet confusè pro specie.

Ad sextam patet ex dictis ad argumentum primum, & ideo Scotus nihil respondet ad illam rationem; Dico ergo, quod ens diuiditur in decem Prædicamenta, per modos intrinsecos, vt inferius patebit, qui includunt ens quidditatiuè, nec tamen fit nugatio propter rationem ibi dictam: quia scilicet non ponitur ens, in his eodem modo conceptum ex natura rei. Sexta.

Ad primam rationem Henrici respondet Scotus, quod Henricus in Minori, vel intelligit, quòd Creatura, & Deus sunt præcisè illa extrema contradictionis; vel intelligit quod tam Deus, quam Creatura est aliquid, cui conuenit alterum extremum contradictionis. Si intelligat primo modo, Minor est falsa: quia Deus non est præcisè hæc negatio, scilicet, non esse ab alio, neque Creatura est præcisè illa negatio, non necesse esse, si verò intelligat secundo modo, tunc maior est falsa, quæ erit hæc; Illa quibus conueniunt extrema contradictionis, non vniuocantur in aliquo, nam omnia per se diuidentia aliquod commune, sunt talia, quod de ipsis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocantur in ipso diuiso; ita in proposito: Deus, & Creatura possunt secundum se recipere prædicationem contradictionis, vt necesse esse, dicitur de Deo, non necesse, dicitur de Creatura; tamen potest esse aliquod substratum illis commune; Illa autem propositio, inter contradictoria non datur medium, valet de his, quæ sunt actu: quia omne quod est actu, est sub altero extremo contradictionis, non autem valet de his, quæ sunt potentia: quia ista sunt sub neutro extremo contradictionis, quantû est de se, possunt tamen fieri sub vtroque extremo contradictionis

Ad 1. rône Hen.

Inter côtra dictoria nô datur medium de q. busve

rifice tur. dictionis non ſimul; ſed diuiſim.

Ad2. Ad ſecundam, quæ eſt confirmatio iſtius Reſpondetur: quod cōceptum communem eſſe neutrum, poteſt intelligi duobus modis; Vno modo, quod ſit neutrum formaliter, & hoc modo conceditur: quia conceptus communis formaliter eſt alius à particularibus, in quos diuiditur, & ſic conceptus entis, eſt alius formaliter à conceptu creati, & increati; Alio modo intelligitur, quod ſit alius prædicatiuè, id eſt quod non prædicetur de vllo contradictoriorum; & hoc eſt falſum: quia prædicatur de vtroque contradictoriorum, vt Animal, licet ſit alius conceptus formaliter à rationali, & irrationali, tamen de vtroque prædicatur.

Ad3. Ad tertiam reſpondetur, quod Deus, & Creatura, non ſunt primo diuerſa in conceptibus, licet in realitatibus nullo pacto conueniant; ideo conceptus entis diuiditur per modos intrinſecos, quæ nō ſunt differentiæ, & ſic ens diuiditur per infinitum, & finitum, & tamen ens finitum nō eſt compoſitum, ſicut nec ens infinitum: nec eſt inconueniens, quòd Deus hoc modo conueniat cum creatura, & diſtinguatur etiam ab ea, cum ſit ſine compoſitione, vt infra dicam in diſputatione, an Deus ſit in genere.

Ad4. Ad quartam dicitur, quod immò cum vnitate vniuocationis ſtat vnitas attributionis, licet non ſit formaliter illa, vt ſuprà declarauimus capite 1. 2. & 3. & hic locus eſt ille præcipuus, ex quo colligitur, quod vnitas Analogiæ ſtat ſimul cum vnitate Vniuoca.

Ad1. Caie. Ad primum argumentum Caietani reſpondetur, negando falſitatem Concluſionis; Ad probationem dico, quod 2. Metaph. tex. 2. habetur, quod in definitione accidentis ponitur ſubſtantia: ſed hoc dicit Ariſtot. de definitione accidentis, vt accidens eſt, non vt accidens eſt ens, & hoc ipſi Thomiſtæ concedunt, qui ex eo loco ſumunt argumentum ad probandum, quod inhærentia aptitudinalis ſit de eſſentia accidentis; dicunt enim, quod Ariſtot. ponit diſcrimen accidentis à ſubſtantia, quia in accidentis definitione includitur inhærentia ad ſubſtantiam. Vndè hæc ſunt verba formalia Ariſtot. *Accidens eſt ens eo quod entis; quæ alio modo ponitur in Prædicamentis; Accidens eſt quod ſemper eſt in ſubiecto, id eſt in ſubſtantia;* Ecce quod hæc definitio eſt accidentis, vt accidens eſt, & contradiſtinguitur à ſubſtantia; non autem eſt accidentis, vt ens eſt; non eſt autem inconueniēs, quod vnum vniuocatorum ſecundū proprias definitiones aliquid claudat, quod non claudatur in alio, vt homo, & equus, diuerſas habent definitiones, vt ſunt particulares ſpecies: ſed vt animalia, habent eādem definitionem omninò; ita ſubſtantia, & accidens propriè accepta, habent proprias, & diuerſas definitiones: ſed vt conueniunt in ente, eadem eſt definitio, ſiuè deſcriptio accidentis, & ſubſtantiæ.

Ad ſecundum argumentum, patet reſponſio ex dictis in ſolutione primi argumenti Scoti, Caietanus enim ſumpſit hoc argumentum ex Scoto, & in eo fecit vim: quia non intellexit ſolutionem Scoti. Ad argumentum itaque nego vltimam partem Antecedentis, ſcilicet, quod ens non includatur quidditatiuè in differentijs: quia clauditur in differentijs non vltimis, vt declaraui ſoluendo primum Scoti; Ad probationem dico, quod non committitur nugatio, vt ibi expoſui: quia eſſet nugatio ſi ens eodem modo, & ſub eodem conceptu penitus poneretur bis in genere, ſed non ponitur bis ſub eodem conceptu, & eodem modo, quia ens, vt clauditur in differentijs non vltimis, habet etiā rationem determinatiui, & qualificatiui, & ſic includitur quidditatiuè quidem, ſed cum hoc etiam determinatiuè, adeo quod cum vnitur differentia generi, clauditur ens bis in genere, ſed diuerſo modo, & quando differentia additur generi, licet in ſeipſa claudat ens quidditatiuè, tamen vnitur generi, vt claudit ens determinatiuè, & denominatiuè. Præterea, valent contra eam rationes allatæ contra modum dicendi ſequentem. *Ad2.*

Ad tertium argumentum dico, quòd concludit: quod ſi eſt vniuocum, debet poni in definitione hominis, ad clariorē definitionem hominis, & hoc non eſt inconueniens: tamen quando res eſt per ſe clara, negligitur explicitè poni ſuperius: quia iam in alijs inferioribus implicitè *Ad3.*

clauditur;

clauditur;ideo, sufficit dicere: homo est animal rationale: quia cum dicimus,animal,dicimus corpus, substantiam, ens, si tamen velimus explicitè dicere: homo est ens, substantia, animal rationale, est explicatior definitio; & Aristoteles in prædicto loco dicit, quod ratio definiti debet poni loco definitionis, vt definitio sit explicatior,non absolutè; Ratio ergo ista est nullius valoris. Præterea, si ratio ista valeret, nedum concluderet de ente, sed de substantia,& de quocumque superiori Vniuoco, & sic in definitione speciei specialissimæ, necesse esset ponere omnia genera superiora explicitè: quod tamen non fit, quia superfluum est; quandoque tamen in vsu venit, vt cum non est ita clarum, illa superiora claudi in definito.

Prat.

Ad primam rationem Aureoli, dimissis aliorum responsionibus, negatur illa Maior, est enim falsissima, & manifestè; immò eius contradictoria est verissima; quia hæc competit omnibus Vniuocis, nam conceptus cuiusuis Vniuoci est idē omnibus rationibus suorum inferiorum, vt in illo conueniunt nullo penitus acquisito,& nulla ei facta additione:quia quādo fit ei additio, non est amplius conceptus communis, sed cōtrahitur per illam additionem,& fit particularis;Ad hoc sequitur ergo,quod necesse est, quod conceptus communis, qui est idem omnibus rationibus suorum inferiorum, habeat rationem, quæ sit idem cum rationibus suorum inferiorum, nulla sibi facta additione;& sic videmus,quod conceptus substantiæ in seipso nulla sibi facta additione est idem omnibus suis inferioribus, & habent consequenter rationem communem,in qua omnia inferiora participant, & communicant: & licet postea ab inuicem differant; sat est, quod quatenus in illo conceptu conueniunt, habeant eandem definitionem. Ad probationem dico, quod illa propositio non est ad propositum;neque illa propositio deducitur ex illo principio; sed ex eo principio deducitur solum quod eo modo,quo rationes inferiores sunt eædem in illo tertio,scilicet, ente, sunt eædem inter se, quod est verissimum: quia in illo tertio conueniunt,scilicet in ente,quia entia sunt; ita in seipsis conueniunt, quia sunt entia, & cum negat hoc,dico, quod entia inferiora non differunt ab inuicem, quatenus entia: sed quatenus sunt talia, & talia entia, conueniunt in ratione communi entis,sed differunt in rationibus particularibus,sicuti homo,& equus, conueniūt in animali,differunt verò,vt est homo, & vt est equus;ideo arguere sic,entia particularia differunt, & non sunt idem inter se,vt sunt particularia,ergo neque vt conueniunt in illo communi,est committere fallaciam consequentis, quia ex illo principio non deducitur illud consequens.

Ad 1. Aur.

Ad proba-tionē.

Ad secundam rationem Aureoli, quā vocat demonstrationem, Maior, & Minor sunt falsæ; Maior,quia implicat contradictionem: dicere enim, quod sit aliquis conceptus, qui diuidatur per differētias oppositas,& tamen non sit indifferēs, siuè non habeat rationem indifferentem ad illas,est contradictio:quia si diuiditur per differētias oppositas,necesse est,quòd sit quid illis commune,& sit neutra differentia actu,sed vtraque potentia,vti videmus euenire in omnibus vniuocis: nam animal, quod diuiditur per rationale, & irrationale,est neuter acta,sed vtrūque, potentia; Maior ergò includit contradictionem,scilicet,quod aliquæ differentiæ diuidant aliquod commune,& illud commune non sit aliquid diuersum, & indifferens medium per abnegationem vtriusque differentiæ actualiter; Minor quoque est falsa: concedo quidem, quod ens diuiditur per absolutum, & respectiuū: sed nego,quod ens non sit commune eis, & medium per abnegationem vtriusque extremi.Ad probationem, quæ est,quod absolutum,& respectiuum,sunt contradictoria,inter quæ non datur medium vllū, neque per abnegationem extremorum; nego, quod absolutum, & respectiuum, siuè esse à se,& esse ad aliud,sint contradictoria;sunt quidem disparata, vt substantia,& accidens, sed non contradictoria. Præterea, ijs, quæ sunt sub extremis contradictionis, nihil impedit, quin sit aliquid commune vniuocum,vt diximus ad primum Henrici, quod cōfirmatur:quia si valeret illud argumentum, neque ani-

Ad 2.

Ad proba-tionē.

mal esset vniuocum rationali, & irrationali, neque esset medium per abnegationem extremorum: quia hæc est vera, omne animal, vel est irrationale, vel rationale, adeo quod nullum est animal, quod non contineatur sub aliqua istarum duarum; ergo animal non dicit vnum conceptum per se medium, non valet: vt patet; Quomodo autē intelligatur illa propositio: Inter contradictoria non datur medium, dictum est suprà ad primum Henrici, ergo neque in proposito valet: Omne ens, vel est absolutum, vel respectiuum, ergo ens non dicit vnum conceptum per se neutrum, & medium ab increato, & creato, & ente quod per se est, & quod est in alio? non valet.

Ad 1. Iand. Ad primam rationem Ianduni negatur Minor; Ad probationem eius dico, quòd ens non dicit purum nomen, quia tūc, neque esset Analogum, quod ipse negat: sed habet proprium conceptum, secundum quem est commune substantiæ, & accidenti, vt supra ostendimus: vnde substantia non est purum ens, sed talè ens, & accidens est tale ens, & sic differt substantia ab accidente: quod si quis contendat de illo conceptu, dicendum est, quod sicuti primum genus in Categoria Substantiæ est vniuocum alijs inferioribus, & tamen non habet definitionem completam, sed solum descriptionem, ita in proposito euenit.

Ad 2. Ad secundam rationem Ianduni respondetur, quod ens nullam habet differentiam à qua constituatur in esse, quia est communissimum, & non contrahitur ad esse aliquod particulare. Præterea, non est genus: & hac de causa prædicatur de omnibus inferioribus in quid: animal verò, quia est genus, non potest prędicari de suis differentijs in quid, vt diximus suprà, soluendo primum argumentum adductum à Scoto, tertia distinctione primi.

Ad 3. Ad tertiam dicitur. Quod si in ente eadem est definitio quid nominis, & quid rei, hoc euenit propter maximam eius communitatem; Hoc idem euenit in generibus generalissimis? in quibus eadem est definitio quid nominis, & quid rei, & tamen sunt Vniuoca, vt patet de Qualitate, & Substantia, & alijs.

Ad primam Pauli Soncinatis respondetur vt ad secundam Aureoli, scilicet, quod quidditas, & ratio entis, abstrahit à necesse esse, & non necesse esse, siue contingens esse, quia actu non est necesse esse, neque non necesse esse, sed vtrumque potentia, sicuti animal non est actu rationale, neque irrationale, sed potentia vtrūque: ideo falsa est illa Maior. Ad illud de contradictorijs dictum est suprà, soluendo primam rationem Henrici, quod ens non est vniuocum extremis contradictionis: sed ijs, quæ sunt sub extremis contradictionis, vt sunt Deus, & Creatura, quorum alteri competit necesse esse, alteri non necesse esse. Ad 1. Sonc.

Ad secundam dicitur, quod ens contrahitur per modos intrinsecos, non per differentias, vt infra patebit: reliquæ, per dicta facilè soluuntur. Ad 2.

Ad primam Suessani negatur Maior, quia dictum est, quod vnitas Analogiæ stat cum Vniuocatione. Ad 1. Suessani.

Ad secundam dico, quòd Minor potest habere duplicem sensum; Primus est, quod Deus sit fons, & radix entitatis, & illam habeat à se, & non ab alio: Creatura verò, & alia, habeant esse ab alio: & hoc modo Minor est vera: sed Maior est falsa: quia cum hoc stat, quod Deus, & Creatura, conueniant in essentia entis. Ad 2.

Alio modo potest intelligi, quod Deus sit ens per essentiam, ita quod solus Deus includat ens secundum essentiam, & secundum conceptum suum: creatura verò nequaquam, sed quodammodo per accidens, & tunc Minor est falsa; quia tam Deus, quàm Creatura includit essentiam, & naturam entis, licet Deus eccellentissimo modo, Creatura, infimo modo.

Ad rationem Aegidij patet, quod concludit ens esse Vniuocum Analogum; negatur ergo Maior: scilicet, quod nullum vniuocum saluetur in aliquibus simpliciter, in aliquibus verò secundum quid, accipiendo hic, secundum quid, secundum esse eiusdem rationis, sed tamen ignobilioris: ita, quod sit sensus, quod aliquod vniuocum saluetur in aliquibus nobiliori modo, & per prius; in alijs verò Ad rōnē. Aegi.

ignobi-

ignobiliori modo, scilicet, per posterius. Reliquæ rationes ex his facilè solui possunt, quas breuitatis causâ omisimus.

THEOREMA XCVI.

Deus non est in genere.

Exponitur mens Scoti, & probatur. Caput Primum.

HÆc quoque quæstio: An Deus sit in Genere, est merè Metaphysica, & Theologica: attamen, quia etiã eius cognitio est veluti quoddam principium, quod iuuat ad multas alias dubitationes tollendas, ideo iure illam examinare decreui: & eo magis, quia maximam lucem præbet præhabito Theoremati, quod ens sit vniuocum: inter obiectiones enim, illa erat valida: quia si ens est vniuocũ Deo, & Creaturæ, videtur quod ens sit genus, & consequenter, quod Deus sit in genere: ideo declarandum est, quomodo ens est commune vniuocum Deo, & Creaturæ, & tamen non est genus. Scotus itaque 1. Sent. dist. 8. q. 3. quærit, an cum simplicitate Diuina stet, quod Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, id est, an Deus cum sit simplicissimus, possit contineri sub genere, vel saltem aliquod prædicatum eius possit cõtineri sub genere; & respondendo ad quæsitum, duas adducit opiniones extremas.

Duæ opiniones extremæ.

Prima est negatiua, quæ asserit, nullũ cõceptum nedum genericum, sed neque vniuocum esse communem Deo, & Creaturæ; adeo quod nec Deus, nec aliquid dictum de Deo, continetur sub aliquo genere, neque sub aliquo conceptu communi vniuoco, quæ fuit opinio Henrici, & aliorum, qui negat vniuocationem entis, quas supra adduximus.

Altera est opinio affirmatiua, quæ asserit, quod Deus nedum continetur sub aliquo conceptu vniuoco generico, ita quod Deus est in genere, & multa dicta de Deo sunt in genere; quæ opinio tribuitur à Marginistis Alberto de Saxonia, & Roberto Olchot; Scotus tenet mediam opinionem, vt ibi dicit, respondendo secundum propriam mentem, ad quæsitum, scilicet, quod Deo, & Creaturæ est aliquod commune vniuocum, scilicet ens, vt ostendimus in superiori Theoremate, in quo discordat à prima opinione negatiua: sed tamen tenet, quod ille conceptus non est genus, & sic discordat à secunda opinione affirmatiua; & quoniam primam partem superius probauerat, & nos in præcedenti Theoremate de illa satis superq. locuti sumus. Secundam partem probat in corpore quæsiti, de qua nunc habebimus sermonem. Probat ergo Scotus, quòd nec Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, præsertim duobus medijs. Primum sumitur ex infinitate; Secundum ex necessitate.

Opin. Scoti.

Prima ratio est hæc. Conceptus habens indifferentiam ad aliqua, ad quæ non potest conceptus generis esse indifferens, non potest esse conceptus generis: sed quidquid dicitur communiter de Deo, & Creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum: nullum autem genus est indifferens ad finitum, & infinitum, ergo talis conceptus communis dictus de Deo, & Creatura, non est genus, & consequenter Deus non est in genere, nec aliquid dictum de Deo eadem ratione: quia quidquid est in Deo, est ipsemet Deus, (Omitto illud membrum, & nõ finitum: quia addit illud membrum Scotus propter relationes Diuinas, quas sustinet, neque finitas, neque infinitas esse, quæ disputatio est merè Theol[illegible]., & ad præsens negotium nihil conducit;) Maior est euidens per se: quia subiectum includit prædicatum, est enim, ac si dicat, conceptus cui repugnat proprietas generis, nõ potest esse genus; conceptui qui est communis Deo repugnat proprietas, & natura generis, ergo ille conceptus non est genus. Minor ergo in qua est tota difficultas, probatur à Scoto, & quia habet duplicem partem, vtrãque probat: prima pars Minoris est, quasi quidquid dicitur Communiter de Deo, & Creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum; Quæ probatur: quia Deus, & quidquid dicitur de Deo, est infinitum formaliter (non loquor modo de relationibus Diuinis)

1. rõ. Opin. Scoti.

Creatura verò, & quidquid est in Creatura, est finitum formaliter; Conceptus ergo qui est communis Deo, & Creaturæ, debet esse indifferens ad finitum, & infinitum, sicuti omnis conceptus communis superioris est indifferens ad conceptus inferiores.

Secunda pars minoris est, quod nullum genus potest esse indifferens ad finitum, & infinitum. Hanc partem probat, & probatio est diligenter annotáda, quia in ipsa consistit declaratio totius naturæ generis; Probatur ergo sic: Genus sumitur à realitate, quæ secundum se est potentialis ad realitatem à qua sumitur differentia: sed nullum infinitum est potentiale ad aliquid: quia infinitum non est componibile, sed est summè simplex; Maior huius argumenti in qua consistit tota natura generis, probatur primo auctoritate Aristot. 8 Metaph. cap. 5. vbi Arist. ait: *Oportet terminum*, scilicet, definitionem, *Esse orationem longam, quia significat aliquid de aliquo, ita quod oportet illud esse materiam, & illud esse formam*; Constat autem quod Aristot. per materiam intelligit genus: quia ponitur in definitione vti materia; differentia verò habet rationem formæ.

2. rō. Secundo probatur ratione: quia si illa realitas, à qua accipitur genus, esset verè tota quidditas rei, non autem pars potentialis ad differentiam, vt ad formam, genus solum definiret completè, & differentia esset superuacanea; definitio etiam constans ex genere, & differentia, non indicaret idem primo definitio, quia vnaquæque res est semel ipsa; Hæc autem Definitio indicaret bis eandem rem, & sic non esset idem definitio primò, & adæquatè: sed definitio in duplum excederet definitum: quia idem bis diceret; Vt autem hæc ratio, & natura generis melius cognoscatur, pertractat Scotus hanc rationem, & eam declarat sic; In aliquibus creaturis, siuè in aliquibus entibus, excepto Deo, genus & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, sicut ponendo plures formas in homine, animal acciperetur à sensitiua, & rationale, sub intellectiua, (hoc dicit causa exempli: quia licet Scotus sustineat in eodem composito plures formas substantiales, non tamen sustinet in homine plures animas numero distinctas,) Hoc exemplo apparet, quod res, à qua sumitur genus, est re vera potentialis, & perfectibilis à re, à qua accipitur differentia: aliquando ibi non sunt res, vt in accidentibus, id est aliquæ aliæ res sunt, in quibus non accipitur genus à re, neque differentia ab alia re: quia in illis rebus non est res, & res, sed ibi est tunc realitas, ita quod ab vna realitate rei, accipitur genus, ab altera realitate accipitur differentia, vt in colore euenit, color enim non est res diuersa ab albedine, sed solum realitas diuersa, & perfectibilis à differentia albedinis, quæ similiter differentia albedinis non est res, sed realitas, quæ est actus, & perficit colorem constituendo albedinem, sed est notandum quod licet actu non prius sit color, deinde adueniat albedo perficiens, sed actu vnumquodque simul producatur, ab agente in eodem toto, & proindè albedo non composita, sed sit forma simplex: tamen considerando vtramque realitatem secundum se, color est potentiale, & perfectibile ab albedine: adeo, quod si color per se produceretur sine albedine, verè color esset potentialis ad albedinem, & perfectibilis ab ea, & albedo esset composita. Ex his patet, quæ sit natura generis; Vel enim genus est conceptus sumptus à re potentiali perfectibili à re, à qua sumitur differentia, vel genus conceptus sumptus à realitate potentiali perfectibili à realitate à qua sumitur differentia: adeo quod semper genus est quid potentiale, & quid perfectibile, & ablata hac potentialitate, & perfectibilitate à conceptu, ille conceptus nunquam erit genus. Ex hoc apparet probatio secundæ partis Minoris, scilicet, quod nullum genus potest esse indifferens ad infinitum, & finitum: quia infinitum nunquam est potentiale, & perfectibile ab alio, & sic genus, vel conceptus generis, cum semper sit potentiale, non potest claudere infinitum sub se: quia quidquid clauditur in genere, est perfectibile, & potentiale: genus ergo claudit solum in se finitum; & sic manet probata clarè secunda pars Minoris, scilicet quod genus non est in-

differens ad infinitum, & finitum: & quod non claudit infinitum, & finitum indifferenter: nullum ergo prædicatum quod dicitur de Deo, est in genere, nec est genus, quia omnia illa sunt infinita, vel indifferentia ad infinitum, & finitum, & sic non sunt potentialia, neque perfectibilia, & consequenter, non sunt genera, neque sunt in genere.

Resp. Greg. Huic rationi respondet Gregorius de Arimino, 1. Sent. dist. 8. quæst. 3. Primo, quod Auctoritas Arist. de definitione ex 8. Metaph. tex. 9. non est ad propositum: quia Aristot. ibi loquitur de substantia composita, ideò per illam auctoritatem non potest concludi aliquam compositionem in accidentibus, neque in substantijs simplicibus; Præterea ait, quod genus non est pars rei, sed est totum, & Philosophus non ait, quòd genus sit materia: sed vt materia, quod intelligitur per assimilationem; quia sicuti forma adueniens materiæ, complet rem, ita differentia adueniens generi, complet definitionem speciei: si etiam genus haberet rationem partis, tunc substantiæ simplices non essent in genere, quia non habent partem. Ad rationem autem negat consequentiam. Ad probationem dicit, quòd differentia ponitur ad significandum explicitè totam essentiam definiti, sed iam genus per se totam illam essentiam significabat, sed non explicitè, & sic in definitione non est nugatio; significant etiam diuerso modo, & sic nihil valet quod dicitur, quòd non significarent idem primo.

Reiectio. Sed hæc sunt adeò fatua, vt vix refutatione egeant; Prima responsio reijcitur: quia licet Aristot. ibi loquatur de substantia composita, non tamen propter hoc sequitur, quod non habeatur ex eo loco, quod genus habet rationem materiæ, id est potentialis: differentia verò rationem formæ, id est, actus, quod est intentum Scoti. Quod vero ait, non per hoc concludi compositionem in accidentibus, vt substantijs simplicibus: dico, quod illud quod est in genere, est compositum, vel componibile, species est composita, genus est componibile, differentia est compositiua, & sic genus est potentiale, differentia est actus, & compositiua, & hoc est quòd intendit Scotus: & nihil est in genere, quod non cadat sub aliquo horum trium modorum, quorum neutrum dici potest de Deo: quia Deus licet sit actus, non tamen est alicuius potentiæ perfectiuus: vnde accidentia licet non componantur ex re, & re, vt dictum est: tamen componuntur ex realitate, & realitate, & sic quodlibet accidens continetur sub altero illorum trium membrorum; Quod verò dicit genus ex Arist. non esse materiam, sed vt materiam, concedimus: sed si differentia perficit definitionem speciei, vt forma materiam, nonne genus habet ratioñe partis, & perfectibilis vti materia? Ad illud de substantijs simplicibus, vt est materia, & forma, quod non essent in genere, quia non habent partes, dico, quod sunt in genere, quia sunt partes à non ergo sunt in genere, vt substantiæ compositæ, sed vt partes ipsarum. Respõsio verò ad rationem patet ex se, quam sit falsa; quoniam clarum est, quod genus, & superiora, non sunt actu sua inferiora, sed potentia: ideo, cum dico animal, non dico hominem, nisi potentia: quomodo ergo genus potest explicare illud, quod non actu continet in se? Præterea, clarum est, quod differentia contrahit, & actuat genus, & constituit talem speciem in actu, alioquin esset superflua: vt dicebatur in ratione, Dicere autem quod ponitur ad explicandum essentiam definiti explicitè, est nihil dicere: quia neque implicitè per genus explicatur tota species, nisi vt dictum est in potentia, & in confuso siue in vniuersali: sed propria essentia non habetur; immò, neque in vniuersali, & in confuso genus continet speciem, nisi quia etiam includit in confuso differentiam: quia differentia est pars essentialis speciei re distincta à genere; Est ergo impossibile concipere, vel explicitè, vel implicitè speciem sine differentia: sicuti est impossibile concipere totum absque suis partibus, Sed hæc clariora sunt, quam ut probari possint; manent etiam in suo robore illæ rationes, quòd ibi esset nugatio, & idem bis diceretur, tunc enim tota essentia hominis explicaretur per genus, & rursus tota per differentiam, per genus implicitè, per differentiam

rentiam

rentiam explicitè, ergo ſufficeret ſola differentia, & ſic ſuperflueret genus, quia iam dicis, quòd differentia explicat explicitè eſſentiam rei, iam in definitione non quærimus aliud, niſi cognitione explicitè rei, quam ſi per ſolam differentiam habemus, ſuperfluum eſt genus.

Alia reſp. reijc. Reſponſio ad aliud argumentum probans quod definitio non indicaret idem primo definito, nulla eſt; Primò, quia patet, quod differentia non explicat alio modo definitum, ſed ſolum perfectè explicat; explicat enim id, quòd genus non explicabat; Deinde, admiſſa non ſoluit; quia licet diuerſo modo in definitione eadem res explicetur, cum tamen bis explicatur, non eſt idem primo illi definito: quia illa res eſt tantum eadem ſemel, definitio verò bis illa explicat, & ſic non conuertitur definitio cum definito, neque eſt adæquata.

2. rõ princ. Scoti. Secundo, ex eodem medio arguit Scotus (& ex hoc medio clarè elicitur, quid ſit modus intrinſecus ſecũdum Scotum,) conceptus ſpeciei non eſt tantum conceptus realitatis, & modi intrinſeci eiuſdem realitatis, quia tunc albedo poſſet eſse genus, & gradus intrinſeci albedinis poſsent eſse differẽtiæ ſpecificæ. (*q̃d ſit mod⁹ extrĩſecus.* Nota hic, quod modus intrinſecus appellatur à Scoto gradus intrinſecus rei, vnde ex Scoto, modi intrinſeci non ſunt aliud, quam gradus intrinſeci rei,) quod eſt inconueniens; Hac accepta pro Maiori, ſubinfert Minorem: ſed illa per quæ commune ad Deum, & Creaturam contrahitur, ſunt modus, & gradus intrinſeci illius rei communis, ſcilicet, finitum, & infinitum, qui nihil ſunt; niſi gradus intrinſeci entis, ergo iſta contrahentia non poſsunt eſse veræ differentiæ, neque cum contracto conſtituunt compoſitum, vt eſt ſpecies, immò talis conceptus conſtitutus ex tali cõmuni contracto, & ex modis intrinſecis contrahentibus eſt ſimplicior, quàm poſſit eſse conceptus ſpeciei, immò eſt ſimpliciſſimus, quia hic nulla adeſt compoſitio.

3. rõ ex 2. medio. Ex hoc patet, quòd ens non eſt genus, quia tunc ens infinitum eſſet ſpecies. At ens infinitum non eſt ſpecies, quia non eſt compoſitum, vti eſt ſpecies, ſed eſt quid ſimplex; & ratio huius eſt: quia vt dictum eſt ſuprà, genus eſt quid potentiale, & differentia eſt quid actuale, & quodammodo quid extraneum à genere, vndè facit veram compoſitionem. At ens cum contrahitur à ſuo modo, & gradu intrinſeco, non eſt potentiale, neque contrahitur ab aliquo perfectibili: ſed ſolum diuiditur in ſuos gradus intrinſecos, vt infrà ſoluendo primum argumentum Scoti, clarius dicetur.

Ex ſecundo medio, ſcilicet, ex neceſſe eſse, tertio loco arguit ſic. Si neceſſe eſſe, includit in ſe genus, vel genus, ſiuè cõceptus generis, eſt neceſſe eſse ex ſe, vel non, ſi ſic, ergo genus ſemper habet differentiam actu in ſe: quia genus non eſt in actu vltimo ſine differentia. Quod autem eſt ex ſe neceſſe eſſe, eſt ex ſe in actu vltimo, ſi enim non eſt in actu vltimo, ſequitur, quod neceſse eſſe, ſit conſtitutum ex eo quod non eſt neceſse eſſe, quod implicat contradictionem. Ex hoc colligitur quod neceſse non includit genus. At Deus eſt ex ſe neceſse eſse, ergo Deus non includit in ſe genus, non ergo Deus eſt ſub genere, ſiue in genere: quia tunc includeret in ſe genus. Hoc quod dictum eſt de Deo, concluditur quoque eſse dicendum de ijs, quæ prædicantur de Deo formaliter, (quod addit propter relationes Diuinas,) Ratio eſt: quia quod eſt in genere, eſt limitatum; quidquid verò dicitur de Deo formaliter, eſt illimitatum, & infinitum.

Hanc rationẽ retorquere nititur Gregorius aduerſus Scotum, quia Scotus ponit ens eſse vniuocum Deo, & Creaturæ; tunc ſic arguatur. Ens, vel eſt neceſſe eſse ex ſe, vel non: ſi ſic, ergo Creatura eſt neceſse eſse, quia ens eſt commune Creaturæ, & Deo; ſi non: ergo neceſse erit conſtitutum ex eo, quod non eſt neceſse eſse, quod eſt abſurdum. *Reſp. Greg.*

Deinde rationem ſoluit, dicens, quòd intentio generis dicitur de Deo, tamen non eſt neceſse eſse, neque pars, vel aliquid intrinſecum eius, quod eſt neceſſe eſse, licet ſignificet id, quod eſt neceſſe eſse, & etiam id, quod non eſt neceſſe eſse.

Sed neque reſponſio eſt vllius momen- *Reijc.*

ti, &

ti, & reflexio facilè vitatur, reflexio quidem nulla est: quia non est par ratio de ente, & de conceptu generis: nam ens est indifferens ad necesse esse, & non necesse esse: neque est determinatum ad alteram partem: sed genus est determinatum ad alteram partem, scilicet, ad non necesse esse: quia est potentiale; Vnde, cum dicimus ens, vel est necesse esse, vel non necesse esse; Ad hanc Maiorem dico, quod est vtrumque indeterminatè, & neutrum determinatè, vt diximus in Theoremate de Vniuocatione entis, soluendo primum argumentum Henrici: sed de genere hoc dici non potest, quia genus est potentiale; & vltrà, si genus esset necesse esse, necessariò actu semper haberet differentiam, vt probabat argumentum Scoti, & tunc non esset amplius gen⁹, sed natura eius destrueretur, quæ est, quod sit potentiale: non ergo genus est indeterminatum, sed determinatum ad non necesse esse; ideo valet argumentum, genus vel est necesse esse, vel non: si non, est potentiale, ergo non clauditur in necesse esse, quia necesse esse, tunc esset compositum, ex non necesse esse; si dicas est necesse esse, destruis naturam generis: quia tunc necessariò habebit differentiam, quia per illam est in actu vltimo; & quod est necesse esse, est in actu vltimo ex se, non potest dicere quod genus est indifferens eadem ratione: quia natura generis tunc destrueretur, quoniam illa est quod sit potentiale, & consequenter pertinet ad non necesse esse. Hoc membrum reticuit Scotus: quia ex se est manifestum; solutio verò nulla est: quia aliud est loqui de intentione generis, aliud de re concepta, & significata, per intentionem generis, licet intentio generis, quæ est relatio rationis, non sit pars rei: tamen res primæ intentionis, quæ significatur per illam intentionem, semper est pars inferioris, vnde genus secundum omnes, diuiditur in suas species per differentias; & licet genus, id est, respectus rationis, non sit pars hominis, tamen animal, quod significatur per genus, est pars hominis. Insuper, genus, & intentio ipsa generis, habet rationem partis sui inferioris, quia illa intentio generis significat rem, quæ de sui natura est pars inferioris speciei; est ergo ridiculum dicere, quòd genus significat necesse esse, & non necesse esse, & tamen est pars, si enim illæ sunt differentiæ generis, necesse est quod genus diuidatur per illas, & constituatur in species quarum erit pars, & respectu earum erit potentiale, & si Deus sit species generis, cum Deus sit necesse esse, genus erit pars necesse esse, & inclusum essentialiter in necesse esse.

Præterea, probatũ est, quòd genus cõtinetur sub nõ necesse esse, nõ ergo significat necesse esse, neque est quid indifferens, & commune ad necesse esse, & nõ necesse esse, sed solum significat aliquid quod non est necesse esse.

Dub. Sed tunc est dubium, qualia sint illa prædicata, quæ de Deo dicuntur formaliter, vt sapiens, bonus, &c.

Quæ sint prædicata transcẽdẽtia. Respondet Scotus, quod illa dicuntur prædicata transcendentia: quia illa prædicata sunt communia Deo, & Creaturæ, & consequẽter, sicut ens quod est commune Deo, & Creaturæ, nõ est genus, sed prædicatum transcendens, ita bonus, sapiens, &c. *Solu.* Vnde sapientia infinita cõuenit Deo, sapientia finita conuenit Creaturæ; sed sapientia indeterminatè, & in communi, competit enti in cõmuni, & ita sicuti ens, est transcendens, ità sapientia, & reliqua prædicata, sunt trãscẽdentia, sicuti etiam ens diuiditur prius per finitum, & infinitum, qui sunt modi intrinseci, deinde finitum in decem Prædicamẽta, similiter per modos intrinsecos, ita sapientia, bonitas, &c. diuiditur per infinitam, & finitam; finita competit Creaturis, & partitur per illas, infinita vero competit Deo.

Dub. Sed tunc est aliud dubium, quomodo verum est quod sapientia, iustitia, &c. sint prædicata transcendentia, videtur enim hoc esse falsum; quoniam transcendentia sunt cõmunia omnibus entibus: at sapientia non competit omnibus entibus, neque iustitia, ergo videtur male dictum, quod ista prædicata sint transcendentia; *Solu.* Respondet Scotus, quòd sicuti de ratione generis generalissimi, non est habere plures species sub se, sed non habere aliud genus supra se, sicuti hoc Prædicamentum, Quando: quia non habet supra se genus, est ge-

est generalissimum, licet habeat paucas species, vel nullas; ita transcendens proprium habet, quod non habeat supra se aliquod genus, sub quo cōtineatur; Quod autem sit commune ad multa, hoc illi accidit, quod declarat exemplo; Ens non tātum habet passiones simplices conuertibiles sicut vnum, verum, bonum, &c. sed habet aliquas passiones distinctas vti opposita distinguuntur contra se, sicut necesse esse, & possibile, actus, potentia, &c. Modo, sicut passiones simplices conuertibiles sunt transcendentes, quia consequūtur ens, inquantum est transcendens, & nondum limitatum ad aliquod genus: ita & passiones disiunctæ sunt transcendentes, & vtrumque membrum illius disiuncti, est transcendens, & tamen alterum illorum membrorum formaliter non competit nisi vni enti, vt in ista diuisione, necesse, vel possibile, necesse competit vni enti solum, scilicet Deo, & tamen, necesse est prædicatum transcendens, quia non constituit genus, nam ens necesse esse, nō est genus, sed quid illimitatum; ita ad propositum, licet sapientia, & iustitia, non competant omnibus entibus, tamē quia supra se non habent aliquod superueniens genus, sunt prædicata illimitata; solum ergo illud est transcendens prædicatum de omnibus entibus, quod conuertitur cum primo transcendenti, scilicet cum ente.

Adducuntur quædam Argumenta Scoti facta contra se, & eorum solutiones, ex quibus clarius confirmatur prædictum Theorema, & declaratur; quid sit modus intrinsecus. Caput 11.

1. 76. IN prædicta quæstione 3. Scotus ante oppositum, adducit quædam Argumenta, ex quorum declaratione valdè dilucidatur istud Theorema, Primum argumentum: Ens est conceptus communis dictus in quid, de Deo, & Creatura, vt dictū est in materia de Vniuocatione: sed conceptus communis non potest determinari ad Deum, & Creaturam, nisi contrahatur per aliquem conceptum determinantem: at conceptus determinans habet rationem Qualis, & differentiæ, ergo conceptus determinatus habet rationem generis, ergo ens est genus.

Secundò. Auicennas 2. Metaphys. cap. 1. ens in subiecto, & ens non in subiecto non habent medium, ergo Deus cum sit ens, erit sub aliquo istorum duorum mēbrorum: sed non est ens in subiecto, ergo erit ens non in subiecto. Ens non in subiecto, est substantia, ergo Deus est substantia: sed substantia est genus, ergo Deus est in genere. 2.

Tertiò. Sapientia dicitur de Deo, & Creatura, secundum eandem rationem formalem, vt probatum est in Theoremate de Vniuocatione, ergo dum contrahitur sapientia ad Diuinam, & humanam, diuiditur in species, & sic sapientia dicta de Deo, est vna species, & sapientia dicta de Creatura, est alia species, ergo sapientia in communi est genus. 3.

Quarto Boetius in libro de Trinitate videtur dicere, quod in Diuinis manent duo genera, ergo. 4.

Quinto Philosophus 10. Metaph. tex. 7. dicit esse vnam primam substantiam, quæ est mensura aliarum, & Commentator dicit eam esse primum Motorem. Tūc sic. Sicut in alijs generibus à substantia primum est aliquid illius generis, ita in substantia primum erit aliquid generis substantiæ ergo primus Motor erit de genere substantiæ. 5.

Sextò potest concipi substantia creata, & increata, & neuter conceptus est simpliciter simplex, ergo resoluendo, remanebit ratio substantiæ indifferens ad vtrumque contrahens, & sic substantia indifferenter accepta, videtur habere rationem generis. 6.

Septimò, Simplicitas Dei non excludit eum a genere: quia Angeli sunt simplices, & immateriales, & tamen ponuntur in genere; etiam accidentia sunt simplicia, & tamen ponuntur in genere, ergo Deus est in genere. 7.

Ad primum Argumentum respondet Scotus, quod conceptus dictus de Deo, & Creatura, in quid, vt est ens, contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale: tamen conceptus ille communis dictus de Deo, & Creatura, non est genus, neque illi conceptus contrahentes sunt differentiæ: Ad 1.

tiæ: sed ille conceptus cōtradictus est prędicatum trascendens, & conceptus contrahentes sunt modi intrinseci illius, non differentiæ, vt in proposito, ens est conceptus, & prædicatum transcendens, infinitum, & finitum, sunt modi intrinseci entis; Vt autem intelligatur quomodo illi conceptus contrahentes contrahant, & habeant rationem Qualitatis, & tamen non sint differentiæ, & similiter ens sit cō tractum per hos conceptus, & non sit genus, & ens finitum non sit quid compositum, opus est declarare quid sit modus intrinsecus.

Decl. qd sit mod° intrinsecus. Modus intrinsecus rei, vt habet Scotus in hoc citato loco, nil aliud est, nisi gradus intrinsecus realitatis rei, vnde Scotus in secundo argumento superius allato in primo cap. pro eodem accepit modum intrinsecum, & gradum intrinsecum realitatis rei, & ibi hoc dilucidè, & in solutione huius argumenti declarat, sumpto exēplo albedinis; Albedo enim est realitas, hæc habet suos gradus: quia quandoque est intensa, quo ad decem gradus, quandoque quo ad octo, &c. isti gradus intrinseci albedinis, sunt modi intrinseci albedinis; vnde si albedo diuideretur in albedinem vt sex, & in albedinem vt decem, hæc diuisio non esset per differentias, sed per gradus, & modos intrinsecos albedinis, & in hoc differt modus intrinsecus à differentia, quia differentia habet rationē extrinseci actus, & perfectiui, & conceptus generis qui contrahitur per differentias, habet rationem potentialis, ita quod differentia videtur esse quid externū ipsi generi; Vnde in quocumque gradu intelligatur animalitas, numquam reperietur in ea rationalitas, vel irrationalitas, quia rationale est quid extrinsecum ab animali. Hinc fit, quod cum rationalitas aduenit animali facit compositionem, & sic homo est compositum: sed gradus intrinsecus realitatis, vt gradus dicimus albedinis, dum aduenit albedini, non facit compositionem, quia non est quid extrinsecum ab albedine, sed quid intrinsecum ipsimet albedini: solum facit albedinem esse perfectiorē; quod confirmatur: quia differētia addita rei, variat essentiam rei, & constituit aliam rem: sed gradus intrinsecus additus rei, non variat rem, neque diuersam constituit, sed solum perfectiorem facit; Hæc est differentia inter modū intrinsecum, & differentiam.

Sed vlterius est declarandum, quomodo conceptus communis contrahatur per modum intrinsecum non enim videtur quod realitas, & conceptus communis, possit contrahi per hos modos intrinsecos: quia videretur contrahi per semetipsum; hoc ergo est declarandum, & hoc est illud, in quo laborat Scotus in præsenti; Declaratur autem hoc modo, Quæcumque realitas potest duobus modis intelligi. *Quō conceptus cōtrahatur p modos intrinsecos.*

Vno modo in confuso, absque certa cognitione, & consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, vt in telligendo albedinem in communi, non considerando intensionem albedinis, siue sit quo ad octo, siue quo ad decem gradus.

Secundo modo potest considerari realitas cum modo intrinseco, vt cum intelligo albedinem quo ad decem gradus, differunt isti duo modi cognoscendi, quia primo modo est cognitio imperfecta, & habemus conceptum albedinis, vt decem imperfectum; secundo modo habemus conceptum perfectum albedinis, primus est conceptus communis omni albedini, secundus est proprius huic albedini decē graduum, vnde conceptus albedinis in se, absque consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, potest esse communis, de facto est communis huic albedini vt octo, & huic vt decem, &c. & tunc fit proprius, & distinguitur ab alijs, cum cōsideratur vt octo, distinguitur enim ab albedine quæ consideratur, & est, vt decē, & ab ea, quæ consideratur vt sex; sicuti ergo animal in communi est indifferens ad rationale, & irrationale, & antequam sumatur rationale, animal non distinguitur ab irrationali, sed est quid commune, cū verò sumitur, & consideratur, cum rationale contrahitur; & non est amplius quid commune, sed fit particulare, & propriè homo: ita realitas in communi, absque cō sideratione graduum est communis: sed cum consideratur, & actu contrahitur per gradus suos intrinsecos, vt per octo gradus, per decem, &c. diuiditur in va-

rias partes, & non est amplius quid commune, sed fit conceptus proprius. Ex his clarè apparet, quid sit modus intrinsecus, & quomodo possit dari conceptus communis, qui contrahitur per alios conceptus dicentes quale, & tamen ille conceptus contractus, non est genus, neque conceptus contrahentes, sunt differentiæ, quia genus, & differentia requirunt diuersas realitates: sed conceptus transcendens & modus intrinsecus, requirunt eandem realitatem, solum sub diuersis gradibus conceptam, & participatam; Patet etiam, quomodo idem non contrahitur per seipsum, nisi dicamus commune contrahi per suos gradus internos, quod non est inconueniens: esset inconueniens, quod idem commune contraheretur per seipsum commune; Hoc modo euenit in proposito de ente: ens enim est conceptus, & quædam realitas communissima, habet suos gradus intrinsecos, per quos diuiditur, quorum primi sunt, infinitas, & finitas; Diuiditur ergo in istos, vt in suos gradus, non autem, vt in differentias, quia finitas, & infinitas non habent rationem extrinseci, & qualificantis ens, quia ita est simplex ens finitũ, & ens infinitum, sicuti est ens, & sicuti albedo, vt decem, non est compositior albedine, vt sex, neque albedo, vt decem, & albedo, vt sex, sunt compositiores albedine in cõmuni: ita ens infinitum, non est magis compositum ente finito, neque vtrumque est magis compositum ente in communi, quod non possumus dicere de animali rationali, & animali irrationali respectu animalis, quia animal rationale, est proculdubio aliquid magis compositum, quàm animal.

Ad 1. Per hoc patet ad Primum argumentum, quod ens non est genus, & per idem soluuntur multa argumenta Aduersariorum, qui non possunt capere, quomodo ens sit vniuocum Deo, & Creaturæ, & nõ sit genus; Quod si quis obijciat, ens, vt est contrahibile ad infinitum, & finitum, est potentiale. Respondeo, quod propriè non est potentiale, sed indifferens, vt declaratum est.

Ad 2. Ad secundam rationem Respondetur ex dictis Scoti, ad argumenta pro opinione Ruberti Olchot, quod Deus est ens formaliter, & non est in subiecto; sed cum infertur, ergo est substantia: negatur consequentia: quia ens, quod non est in subiecto, est duplicis generis; Aliud enim est illimitatum; & aliud est limitatum: ens nõ in subiecto illimitatum, non est substantia, quod est genus generalissimum, sed ens limitatum non in subiecto, constituit genus generalissimum substantiæ. Sed dices, Deus dicitur substantia, ergo Deus continetur sub substantia. Dico, quòd tũc hoc prædicatum, substantia, est transcendens, & idem est, ac si dicamus, Deus est ens infinitum, non existens in subiecto: tribuitur ergo nomẽ substantiæ Deo quo ad perfectionem, non quo ad imperfectionem: & quia substantia, vt est genus, habet annexam imperfectionem, scilicet, potentialitatem, vt dictum est, ideo substantia, vt est conceptus generis, non prædicatur de Deo, sed vt transcendente. *obiec.* *Solutio.*

Ad tertium dicitur similiter, vt dictum est suprà in primo capite, quod ista prædicata Sapientia, Iustitia, &c. sunt prædicata, transcendentia & quatenus transferuntur ad Diuina, non transferuntur secundum rationem generis; & denique, vt dictum est de ente, ita dicendum est de reliquis prædicatis, quæ competunt Deo, & Creaturæ. *Ad 3.*

Ad quartum, dico, quod Damascenus, nullibi dicit expressè Deum esse in genere propriè: sed in multis locis in quibus videtur dicere Deum esse in genere, est exponendus, quod per genus intelligit transcendens, & sic ait in Elementario, cap. 8. Genus generalissimum substantiæ, continere supersubstantialiter increatam Deitatem, cognoscibiliter autem, & contentiuè omnem Creaturam; vbi patet, quod non accipit genus generalissimum substãtiæ propriè, vt est potentiale, sed secundũ quod est transcendens; vnde ait, genus generalissimum substantiæ continere supersubstantialiter increatam Deitatem, id est excellentissimo modo, & non modo ordinario quo cæteræ Creaturæ continentur in ipso genere substantiæ: quia Creaturæ continentur in substantia, vt est genus propriè, sed Deus continetur in sub- *Ad 4.*

ſubſtantia vt eſt tranſcendens, apud Damaſcenum, ergo idem eſt genus generaliſſimum in propoſito quod tranſcendens.

Ad Boet. Ad Boetium reſpondet Scotus, quod nuſquam dixit duo genera manere in Diuinis,& conſequenter,neque differentias generum, neque modos, neque rationes eorum:quia hæc omnia ſunt limitata;ſed quia videtur dicere,quod in Deo ſint ſubſtantia,& relatio, Reſpondetur,quod intelligit remanere duos modos prædicandi, ſcilicet, modum prædicandi relatiui, & modum prædicandi eſſentialis, quos modos appellat Diuus Auguſtinus ad ſe, & ad aliud: prædicata ad ſe, Boetius appellat ſubſtantialia, & ad aliud relatiua, & propter hoc videtur dicere, quod duo iſta genera maneant in Diuinis. Sed iam dictum eſt,quod hæc prædicata accipiuntur tranſcendentaliter, non vt ſunt in genere.

Ad 5. Ad quintũ reſpondetur,quod id,quod eſt menſura aliorum in genere ſubſtantiæ,eſt prima ſubſtantia illius generis,cui competit vnitas, loquendo de menſura intrinſeca:primus motor autem eſt menſura extrinſeca,nedum ſubſtantiæ, ſed aliorum generum: eſt tamen principaliter ſubſtantiæ, & ſic vel Auerroes non habet intentionem Ariſt.vel locutus eſt de menſura extrinſeca. Ad rationem verò, antecedens eſt verum de menſura intrinſeca, non de extrinſeca.

Ad 6 Ad ſextum reſpondetur,quod ſi abſtrahas ſubſtantiam à creata,& increata,non accipitur ibi ſubſtantia pro conceptu generis generaliſſimi:quia increata ſubſtantia repugnat generi,vt dictum eſt,ſed accipitur tunc ſubſtantia pro ente in ſe, & non in alio, cuius conceptus prior eſt, & communior conceptu ſubſtantiæ, vt eſt genus,vt ſuprà diximus.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondetur, quod perfectiſſima ſimpliciter repugnat generi, ſcilicet illa ſimplicitas,quæ excludit compoſitionem rei,& rei,realitatis,& realitatis.At Angelus,licet ſit ſimplex,quia non conſtat ex re, & re, tamen ſecundum aliquos eſt compoſitus ex realitate, & realitate,vel ſaltem, vt diximus ſuprà, licet actu non ſit compoſitus ex realitate, & realitate,eſt tamẽ componibilis, ita quod conſtet ex realitate potentiali, ad aliam realitatem perfectiuam: quia ſuprà diximus,quod omnis creatura eſt componibilis,cum nõ habeat omnem perfectionem poſſibilem:realitas autem infinita, vti eſt realitas Dei, non eſt poſſibilis, nec perfectibilis ab vlla alia: & hac de cauſa Deus non poteſt eſſe in genere; Intelligentiæ etiam recipiunt propriam intellectionem, quæ eſt accidens ſecundum Theologos.

Exponuntur rationes Aduerſariorum,probantes Deum eſſe in genere,& ſoluuntur; ac eorum opiniones falſas eſſe ex dictis oſtenditur. Cap. III.

DE hac materia ſunt obiectiones ex duabus partibus. Aliqui contendũt oſtẽdere,quod Deus eſt in genere. Alij ex aduerſo oſtendere nituntur, quod nec Deus, nec Angeli ſunt in genere. Primò examinabimus rationes pro prima opinione;Deinde rationes pro alia.

Ioãnes Bacchonus 1.Sent.diſt.9.queſt. *Bacc.* vnica,licet non teneat abſolutè Deum eſſe in genere, (vt ipſe ait) attamen impugnat rationem fundamẽtalem Scoti,propter quam ſuſtinet,Deum non eſſe in genere, quæ erat, quod genus eſt ſemper potentiale, & ideo, quod eſt in genere, eſt potentiale, quod dici non poteſt de Deo, qui eſt actus infinitus, & puriſſimus. Pro impugnando autem hoc, aſſumit, quod genus quodlibet diuiditur per duas differentias, quarum vna eſt poſitiua,alia eſt priuatiua. Secundo aſſumit, quod differentia priuatiua quandoque ſignificat rem imperfectam:.vt cum ſubſtantia diuiditur per animatã, & inanimatã, aliquando ſignificat aliquid perfectum,vt cum diuiditur per corporeã,& incorpoream; incorporea enim ſignificat quid nobilius,quam corporea. Vnde Porphyrius cap.de Differẽtia,dicit:quòd immortale additum Dijs, ſeparat nos à Dijs,his aſſumptis,ſic arguit. Illud cui cõpetit determinari per differentias, eſt res generis: ſed Deo competit determinari per differẽtias,quia dicitur de Deo,quod eſt ſubſtãtia incorporea,indepẽdens,im-

mortalis,&c.ergo Deus est res generis, & consequenter est in genere.

2. Secundò. Impugnat aliud fundamentum Scoti, nempè, quod infinitum non est in genere sic posita linea infinita, nihilominus linea est in genere, scilicet in Quantitate; ergo infinitas non ponit aliquid extra genus; Antecedens probatur: quia linea infinita recipit prædicationem Quantitatis essentialiter: quia hæc est propositio essentialis; Linea infinita est Quātitas.

3. Tertiò, Infinitum, & finitum, competunt Quantitati, ergo infinitum est in genere.

4. Quartò. Cui competit ratio formalis generis, est in genere, sed Deo competit ratio formalis generis, ergo. Minor probatur: quia Deo competit Relatio, & Actio secundum quod sunt genera, ergo.

5. Quintò. Illud quod descendit in inferiora per differentias, est genus, & illud, quod continetur sub illis differentijs, est in genere: sed substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream ex Porphyrio, & sub incorporea continetur Deus, ergo Deus est in genere. Dicit tamen, quod nō debemus dicere absolutè Deum esse in genere, sed cum depuratione imperfectionis, ita, quod retinet formalem rationem generis, sed aufert omnem imperfectionem. Hæc opinio in se est eadem cum opinione Scoti: sed secundum mentem opinantis, est falsa, & implicat contradictionem. Nam cum dicit, quod genus potest transferri ad Diuina, cum depuratione, & & ablatione imperfectionis, vel intelligit de rebus, quæ in generibus sunt, vt est Substantia, Relatio, &c. Vel intelligit de ipsomet genere formaliter: si primum, vt dicere habet, & vt eius exempla, & rationes indicant, coincidit cum opinione Scoti, quia & nos ponimus substantiam, & relationem in Diuinis, ablata imperfectione, & limitatione: sed tunc non sunt amplius illi conceptus, conceptus generis, siue generici sed sunt transcendentes: quia implicat dicere, quod illi conceptus sint in genere, & sint illimitati, & sine imperfectione, vt dictum est: Sapientia enim, Bonitas, Relatio, &c. quæ conueniunt Deo, & Creaturæ, secundum propriam rationem formalem, sunt illimitata, sicuti ens & primum, competunt enti in sua maxima communitate, vt est commune finito, & infinito, postea diuiduntur in sapiētiam finitam, & infinitam, vt ens; & sapiētia finita, bonitas, & reliqua, sunt finita, & in genere, ista autem prædicata finita, non possunt attribui Deo, secundum hanc rationē, qua sunt in genere, quia sic sunt finita, manent ergo in Diuinis depurata limitatione, & imperfectione, & tūc sunt prædicata transcendentia, non generica. Vidit Ioannes Bacconus, quod hæc depuratio ponebat hos conceptus extra genus, & faciebat eos illimitatos, ideo nixus est eam vitare per hoc quod si depuratio limitationis à relatione, poneret relationē extra genus, poneret etiam eam extra rationem formalem relationis. Sed hæc Cōsequentia est nulla, vt visum est: concedimus enim, quod Relatio, & alia manet in Deo, secundum suam rationem formalē, sapientia enim manet in Deo secundum rationem formalem sapientiæ: non tamē dicimus illa manere secundum rationem generis, sed vt transcendentia; & hoc probauimus; secundum mentem vero opinātis, hæc positio implicat contradictionē: quia ponit, quod ratio, generis possit depurari à limitatione, quod implicat: quia illimitatum opponitur priuatiuè, immò contradictoriè ei, quod est in genere, id enim dicitur illimitatum, quod non est in genere; quomodo ergo ratio ipsiusmet generis potest esse illimitata? est ergo impossibile, quod Deus retineat formalem rationem generis, & sit illimitatus.

Reijcitur.

Ad rationes autem pro eius opinione. Ad primam dico, quod si ipsa concluderet, concluderet maximum absurdum, quod neque ipse admittere potest, scilicet, quod Deus esset compositus, si non ex positiuo, & positiuo, saltem ex positiuo, & priuatiuo: quia Deus est simplicissimus, vt omnes, & Philosophi, & Theologi asserunt. Consequentia probatur: quia dicis, quod genus diuiditur per differentias duas, quarum vna est positiua, altera priuatiua, & quod priuatiua quandoque dicit perfectionem, vt in proposito, & quod propterea dum substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, Deus conti-*Ad 1.*

netur

netur sub substantia incorporea: Tunc Arguo sic. Ergo substantia incorporea, est quid compositum, in quo substantia est potentiale, incorporea est differentia; hoc autem est manifestè falsum: quia Deus non componitur, neque ex positiuo, neque ex priuatiuo. Quod si quis dicat, non est inconueniens, quod Deus componatur ex priuatiuo dicente perfectionem, Contra, inconueniens est, ponere in Deo potentiam, & actum, siue actus dicat perfectionem, vel imperfectionem, ergo quæcumque sit illa differentia, dummodò habeat rationem differentiæ quæ est actuare, & contrahere genus, non potest poni in Deo, alioquin hęc propositio esset vera: Deus est compositus; quam propositionem Theologi in Deo omninò abhorrẽ; neque Arist. ipse admittit: quia potentia semper habet annexam imperfectionem, & ipse in 12. Metaph. tex. 30. & inde, & vbique, in Intelligentijs negat omnem potentiam, & compositionem; Est ergo dicendum, quod ratio ista non concludit.

Arguitur. *Reiectio.*

Ad 1 fundamentum Porphyry. Ad illud primum fundamentum assumptum, quod genus diuiditur per duas differentias, quarum vna est positiua, & altera est priuatiua, dico, quòd hoc est falsum, licet Porphyrius diuidendo genus substantiæ, exemplificauerit de huiusmodi differentijs, & nos communiter ad imitationem Porphyrij sic diuidamus genera per differentias positiuas, & priuatiuas; Sed dico, quòd omnis differentia diuidens, & contrahens genus, est positiua; Probatur: quia differentia est actus, & contrahit, & ponit in esse: At nuda priuatio, non ponit in esse, non dat esse substantiæ, non dat esse specificum, vt patet; differentiæ ergo contrahentes animal, non sunt rationale, & irrationale, sed rationale, & hinnibile, rudibile, &c. & sic de alijs est dicendum; sed quia differentiæ contrahentes genera, si vna est cognita, reliquæ nos latent; volentes diuidere illud genus, accipimus differentiam notã, & priuationem illius, per quam reliquas omnes differentias intelligimus, & hoc fit ad vitandum prolixitatem quoque. Vnde irrationale non est differentia vna specifica animalis, sed plura continet sub se, vt omnia bruta. Ad propositum ergo, cum diximus Deus est substantia incorporea, independens, &c. istæ priuationes non sunt differentiæ, sed puræ negationes, quæ describunt nobis Deum, definitio autem per negationes propriè conuenit illimitatis, de quibus cum non possimus ostendere quid sint, ostendimus quid non sint; vnde cum dicimus Deum esse incorporeum, independentem, innanimatum, &c. tantum abest vt per hæc fateamur ipsum esse in genere, quod potius per hæc remouemus ab ipso omne genus, & omnem imperfectionem; non est ergo verum, quod substantia incorporea sit vna species substantiæ, sed est prædicatum transcendens, & ita de reliquis; Sed contra alibi admittimus, & communiter admittimus substantiam incorpoream esse primam speciem substantiæ; Respondeo, quod tunc loquimur secundum vsum cõmunem, vt suprà diximus, non propriè, & eam admitto esse primam speciem substantiæ, quatenus incorporea, innuit primas differentias positiuas diuidentes substantiam contra corpoream, quas quia vel ignoramus, vel nolumus statim breuitatis causa adducere, per illam significamus.

Ad secundum Resp. Scotus, postquã rationem D. Thom. reprobauit, quia ipsemet D. Tho. probabat Deum non esse in genere; hanc enim obiectionem facit aduersum se, & validiori modo, sed solutio breuiter hæc est; quod duplex est infinitum, scilicet, simpliciter, & secundum quid; infinitũ simpliciter, est illud, quod ex nulla parte excedi potest, & dicit summam perfectionem: infinitum secundum quid est, quod non dicit summam perfectionem, & licet in vna re non possit excedi, in multis alijs potest excedi; primò modo est Deus, secundo modo est linea, quia linea est infinita, solum quò ad dimensionem longitudinis, non tamen est ens summum, quod non possit excedi in entitate, & in omnibus perfectionibus; Quando autem dicit Scotus, quòd infinitum non potest esse in genere, loquebatur de infinito simpliciter, non de infinito secundum quid, & per hoc patet quoque ad tertium. *Ad 2. & 3.*

Ad quartũ negatur Minor. Ad proba- *Ad 4.*

tionem iam dictum est, quod relatio, & actio, vt dicuntur de Deo, sunt prædicata transcendentia.

Ad 5. Ad quintum patet ex dictis, quod incorporeum independens, non sunt differentiæ contrahentes substantiam, sed negationes, quæ nobis describunt Deum.

Greg. rõnes cõtra Scotũ Gregorius de Arimino, 1. Sentent. distinctione octaua, quæstione 3. aduersus opinionem Scoti, multis medijs insurgit; Primo impugnat fundamentum opinionis Scoti. Secundo ipsammet conclusionem euertere nititur. Quo ad primum, asserit opinionem Scoti esse falsam: quo ad id, quod genus habet rationem partis, & partis potentialis, & hoc falsum esse probare nititur, tam in substantia, quam in accidente.

1. rõ. Prima ratio est hæc. Si genus haberet rationem partis, sequeretur, quod non plus genus prædicaretur in quid, de specie, quam differentia. Consequens est falsum, ergo & antecedens, & nihil amplius dicit.

2. Secundo. Si genus haberet rationem partis, genus sumeretur à forma, vt exempli gratia, Animal à sensitiua, Rationale ab intellectiua, (dato quod essent diuersæ formæ) tunc subinfert: sed nulla forma est perfectibilis ab alia, quia omnis forma perficit materiam non formam; dato etiam, quod plures formæ essent in eodem composito, ergo tunc genus non habebit rationem partis perfectibilis.

1. rõ. q̃ accidentia sint cõposita. Quo ad accidentia verò probat, quòd realitas, à qua sumitur genus accidentis, non sit potentialis, respectu realitatis à qua sumitur differentia accidentalis, & quod in hoc quoque Scotus defecerit, primo sic. Ponit Scotus in accidentibus compositionem realitatis, & realitatis, ergo non minus est compositio rei, & rei, in accidentibus, quàm in substantia; Consequentia probatur: quia vel illæ realitates sunt res, (nisi ad placitum velint appellare componentia accidentia, realitates, componentia verò substãtias res,) & tunc habetur propositum; Vel sunt diuersæ realitates, & tamen vna res simplex per identitatem, ita quod inter ipsas est distinctio formalis, non realis: & tunc quæro de illis realitatibus, an vna sit eadem ex natura rei, rei communis id est speciei, vel non: si non, ergo non est eadem res cum alia realitate, & sic sunt duæ res; si sic, cum illa formaliter aliquo modo distinguatur ab ea re communi, necessariò distinguetur per aliam formalitatem, & sic dabitur procesus in infinitum: Consequentia prima probatur: quia per Scotum nihil potest eodem primo cum aliquo conuenire, & ab eo distingui, illa formalitas conuenit cum re communi, seipsa, ergo seipsa non potest ab illa distingui, sed necessariò per aliam formalitatem, deinde illa per aliam; & sic in infinitum.

Secundò, Scotus sibi expresse contradicit; nam in Reportatis, dist. 33. quæst. 2. tenet, quod forma accidentalis est simplex, & nullo modo composita ex realitatibus; Dicit etiam, quòd in tali forma non est alia realitas, à qua sumitur genus, & alia, à qua sumitur differentia; verba autem Scoti, vt refert Gregorius, sunt ista, vult ostendere Scotus, quod aliqua quandoque sunt eadem simpliciter, & tamen non adæquatè, & ait sic. Nisi etiam multa essent eadem simpliciter, quæ non sunt adæquatè eadem, sequeretur, quod forma accidentalis, vt albedo, esset composita realiter: nam si ratio communioris à qua sumitur ratio generis, esset alia realitas ab ea, à qua sumitur ratio differentiæ specificæ albedinis, tunc albedo esset composita ex duabus realitatibus: quod negatur communiter; Sunt ergo vna realitas hæc duo in albedine, & tamen neutrum adæquatè est realitas albedinis per se, quoniam tunc vnum, vel reliquum superflueret. Hæc Scotus In quibus verbis apertè videtur Scotus sibi contradicere, quo ad conclusionem, quòd accidentia sint composita, & quo ad fundamentum Conclusionis, quia negat aliam esse realitatem, à qua sumitur genus, & aliam à qua sumitur differentia.

Secundò principaliter probat, quòd Deus sit in genere; & primo probat, quòd res, quæ importatur per hoc nomẽ, Deus, sit in genere; Secundo, quòd prædicata dicta de Deo, sint in genere, Primũ probat *Quod Deus sit in genere.* *1. rõ.*

hac

hac ratione. Omne, quod prædicatur in quid de aliquibus ſpecie differentibus, eſt genus ad illa: ſed ſpiritus prædicatur in quid de Deo, & Angelis, ergo ſpiritus eſt genus ad Deum, & Angelos, ergo Deus eſt in genere; ſpiritus autem eſt in Prædicamento Subſtantiæ, ergo Deus eſt in genere Subſtantię. Maior patet ex definitione generis; Si etiam negetur Maior, tunc etiam negari poterit, quamlibet aliam rem eſse in genere: quia non habebimus vllam rationem ad hoc probandum. Minor verò patet: quia ſi quis interrogetur, Quid eſt Deus, verè reſpondemus, eſt ſpiritus, vt Io. cap. 4. Deus ſpiritus eſt. Prędicatur etiam de Angelis, in quid, quia in ſcripturis Michael, & Angeli dicuntur ſpiritus: ſpiritus ergo eſt genus, & dicitur ſecundum eandem rationem, vti genus dicitur de ſpeciebus.

2. rō. Secundo principaliter arguit auctoritatibus Ariſtotelis in 12. Metaphyſices volens de Deo loqui, qui eſt ſubſtantia, diuidit primo ens in ſubſtantiam, & in alia Prædicamenta; deinde diuidit ſubſtantiam in inſenſibilem, & ſenſibilem, corruptibilem, & ęternam, ergo ſubſtantia ęterna ſub qua continetur Deus ſecundum Ariſtotelem eſt in Prędicamento Subſtantię, de prædicatis verò, quę de Deo dicuntur, patet, quod ſunt in genere, quia de Deo dicuntur, Pater, Filius, Creator, Principium, & plurima ſimilia, quę in diuerſis Prędicamentis re vera cōtinentur, & iſta re vera, & propriè dicuntur de Deo, ſecundum omnes Catholicos.

Reijcitur. Hæc opinio Gregorij ex dictis ſuperius contra opinionem Bacchoni, redditur falſa: ideo non eſt immorandum circa illam: iam enim ſatis diffuſè probatum eſt, quod genus eſt potentiale, & quod ideo ſi Deus eſſet in genere, neceſſe eſſet quod Deus eſſet compoſitus, vel componibilis, quod eſt maximum inconueniēs, & propter alias rationes ſuperius adductas, ideo eius rationes ſoluendæ ſunt.

Ad 1. Ad Primam reſpondetur, negando Cōſequentiam, quā non probat ratio negationis eſt: quia differentia non prædicatur in quid, rationem cuius adduximus in diſputatione de Vniuocatione entis, c. 4.

Præterea, falſitas Conſequētis non probatur ab eo: at nos Conſequens illud non habemus pro inconuenienti; quia genus eſt tantum pars ſpeciei, & differentia eſt altera pars, ergo non plus debet prædicari genus de ſpecie, quam differentia: ſed hæc non eſt ratio propter quam genus prædicatur in quid, de ſpecie, & differentia in quale quid, ſed ea, quam loco citato diximus, ſcilicet, quia differentia habet rationem qualificantis, & determinantis ſubſtantialiter, ideo prædicatur in quale: genus verò habet rationem determinabilis, & propter hoc prædicatur in quid; ideo hæc inſtantia non eſt ad propoſitum: ſed fundamentum ex quo deducitur, eſt pro nobis: quia oſtendit genus eſſe potentiale reſpectu differentiæ, & conſequenter habere rationem partis.

Ad 2. Ad ſecundam reſpondetur, quod res generis ſumitur quidem à parte, vt à forma aliqua priori, cum impugnatur: quia nulla forma perficitur per aliam. Reſpondetur, quod forma illa, à qua ſumitur ratio generis, conſtituit aliquod totum ſimul cum materia, quod poſtea totum eſt perfectibile ab alia forma, vt mixtum eſt conſtitutum per formam ſubſtantiæ mixti, & tamen eſt poſtea perfectibile ab anima, quæ eſt alia forma; forma itaque generis cum det eſſe toto, quod eſt genus, dicitur eſſe res, à qua ſumitur, genus, neque ipſa perficitur à forma adueniente, ſed eſt totum illud, quod perficitur: debebat autem probare ipſe, quod forma generis non poſſit hoc modò perfici ab alijs formis; Sed de hac re abūdè locuti ſumus in materia de pluralitate formarum in eodem compoſito.

Ad 1. de accidente. Ad primum, de accidente in formalitatibus infra diffuſè declarabitur, quæ differentia ſit inter rem, & realitatem, pro nunc quantum ad argumentum ſufficit, dico, quòd ſi Gregorius rectè cōſideraſſet Literam Scoti, vidiſset hoc argumentum, & ſequens, in quo dicit Scotum ſibi contradicere, non eſſe ad propoſitum. Dico igitur, quod in accidente non eſt cōpoſitio actualis, ſed potētialis: dicebat enim Scotus, quod realitas, à qua ſumitur genus, eſt potentialis, & perfectibilis

à rea-

à realitate à qua sumitur differentia: si autem actu non perficiatur, vt euenit in accidentibus, hoc ideo est, quia vtraque realitas est idem realiter alicui toto, quod primo producitur ab aliquo agente, in quo ambæ simul producuntur, & sic actu vna non perficit aliam, & consequenter accidens illud, vt albedo, non est actu compositum, sed forma simplex; tamen si illæ realitates non essent idem illi toto, & consequenter non simul producerentur in illo, sed vna prius, altera posterius, vna esset perfectibilis ab alia, & actu perficeretur, vt realitas coloris à realitate differentię constituentis albedinem. Ecce, quod argumentum tuum non est ad propositum, quia Scotus non dicit in accidētibus actu esse compositionem realitatis, & realitatis, sed dicit absolutè aliam esse realitatem generis, aliam differentiæ, & vnam esse perfectibilem per aliam, & licet quandoque hoc actu non verificetur, vt in accidentibus, tamen potentialiter semper est verum. Vel dicas, quod accidens est forma simplex, quia non constat ex re, & re, sed ex realitate, & realitate, plures autem realitates non auferunt simplicitatem, vt diximus in disput. de Attributis in Theologia.

Ad 2. Ad secundum, patet per hoc, quia in Reportatis non sibi contradicit: nam vbique dicit accidentalem formam, vt est albedo, non esse compositam actu; & ratio huius adducta est nunc: sed realitas generis, & realitas differentiæ, facta est vnamet realitas ab agente, propter identitatem quam habent in illo toto; sunt ergo idem realiter, quia vna sola realitas facta sunt actu, tamen in se secundum propriam naturam, sunt duę realitates, & vna est perfectibilis ab alia; & sic patet propositum Scoti in eo loco, nempè, quod aliqua sunt idem, neque tamen adæquatè idem; Neque sibi contradicit, quia sunt idem realiter, diuersa formaliter.

Ad 1. Ad primam rationem contra Conclusionem. Ad Maiorem dico, quòd in illa definitione subintelligitur vna particula, quod genus possit diuidi, & actuari per differentias; alioquin si aliquid prædicaretur in quid, de pluribus differentibus specie, & tamen non posset diuidi per differentias, non esset genus; quod autem subintelligatur hæc conditio in genere, licet non apponatur ibi à Porphyrio, colligitur ex capite de Differentia, vbi docet differentiam esse diuisiuam generis, & constitutiuam speciei; & ex Aristotele, vt dictum est suprà. Tunc Minor est insufficiens: quia licet spiritus prædicetur in quid, de pluribus differentibus specie, tamen vt dicitur de Deo, & est prædicatum transcendens, neque includit hanc potentialitatem, & sic non est conceptus generis.

Ad 2. Ad secundam, quæ est auctoritas Aristotelis, dico, quòd si Gregorius vidisset Commentatorem, & eius sequaces, qui sustinent, quòd nedum Deus non est in genere, sed quòd neque cæteræ substantiæ abstractæ, sunt in genere, & dicunt substantiam esse æquiuocum nomen, & corpus de Prædicamento substantiæ esse primum genus vniuocum, non dixisset esse clarum Aristotelem sensisse Deum esse in genere. Dicimus tamen nos, quod re vera Aristoteles diuidit ens in decem Prædicamenta, & Substantia est primum Prædicamentum, & quòd substantiæ abstractæ comprehenduntur sub Substantia, quod est primum Prædicamentum, Sed tamen Aristoteles cum postea loquitur de quidditate primæ substantiæ, & reperit eam esse infinitam, perfectissimam, nullo modo potentialem, & nulla carentem perfectione, tunc illam eximit à genere aliarum substantiarum, & dicit esse substantiam, sed substantiam perfectissimam, infinitam, &c. adeo quod non amplius accipit Substantiam pro substantia, quæ est genus: quia hæc est potentialis, & perfectibilis: sed accipit Substantiam pro substantia cum omni perfectione, quæ tunc est prædicatum transcendens. Appellauit autem Aristoteles Deum substantiam, quia hoc est nobilius prædicatum, quod de aliqua re possumus habere pro hoc statu. Quod si magis proprium prædicatum habuisset, eo illam nuncupasset, vt eam à nomine generis segregaret; quod etiā patet; quia Substantia, quæ est Prædicamentum substat accidentibus: sed prima Substantia nequaquam, quia in ea nullum est accidens,

etiam secundum Aristotelem. Sed pro tanto dicitur Substantia, quia per se stat, & non est in alio.

Ad 3. Ad tertiam dictum est, quod illa prædicata sunt transcendétia, & declaratum est quomodo nunc suprà contra Bacchonem. Opinio eorum, qui negant Angelos esse in genere, quæ est omninò opposita in proprio Theoremate 64. est disputata, vbi est ostensum, quod omnes intelligentiæ præter primam, sunt in genere.

THEOREMA XCVII.

Ens diuiditur in decem Prædicamenta per modos intrinsecos.

Exponitur veritas, & Aduersarij reijciuntur. Cap. vnicum.

EX determinatis in superioribus patet, quod Ens dicit conceptum communem vniuocum Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti, & consequéter decem Prædicamentis, quia ens. Prima diuisione loquédo de ente reali, (quia ens in communi ad ens reale, & ad ens secundæ intentionis, non est vniuocum, sed æquiuocum) diuiditur in ens finitum, & infinitum (dimitto enim illam distinctionem in ens quantum, & non quantum, quia est merè Theologica.) Deinde ens finitum, & creatum diuiditur in decem Prædicamenta; Dictum est etiam, quòd ens non est genus; oportet modo declarare quomodo ens descendat in decem Prędicamenta, an per modos essendi; an per modos prædicandi.

Ant. And. De hac re loquitur Antonius Andręas 5. Metaphysices, quæstione 7. & optimè confutat opinionem illam, quæ asserit ens descendere in decem Prædicamenta per modos prædicandi, multis rationibus, sed præcipuè, quia modus prædicandi præsupponit modum essendi: ideo diuisio per modos prædicandi, non potest esse prima, sed præsupponit diuisionem per modos essendi; hoc autem quomodo intelligi debeat, patet ex dictis suprà, sicuti enim ens contrahitur per finitum & infinitum, ita ens finitum contrahitur, & diuiditur in decem Prædicamenta per modos essendi intrinsecos entis, siue per gradus intrinsecos; Quę autem differentia sit inter modum intrinsecum, & differentiam, iam ostédimus suprà in Theoremate, An Deus sit in genere, cap. 2. vbi etiam defendimus, & declarauimus, quomodo possit ens contrahi per hos modos, & tamen non sit genus; & hic est notandum, vt inquit Antonius Andræas in hoc quæsito, & ex dictis deducitur, quod diuisio entis in decem Prædicamenta, est immediata, ita quod ens finitum immediatè descendit in decem Prædicamenta; quod etiam ex dictis colligitur; vnde distinctio illa entis, in substantiam, & accidens, non est prior diuisione entis in decem Prædicamenta, sed est eadem breuius explicata, sub accidente enim intelligimus reliqua nouem Prædicamenta. Notã dum.

Sed occurrit dubitatio, & controuersia cum Thomistis: nam Caietanus libro de Ente, & essentia, capite 1. Paulus Soncinas, decimo Metaphysices, Iauellus, & omnes, de mente D. Thomę, tenent, quòd ens non sit vniuocum, & ideo nolunt, quod possit contrahi, & diuidi, neque per modos intrinsecos, neque per differentias, sed volunt, quòd ens per se sit quædam similitudo Analogica omnium graduum entis, realiter verò sit esse cuiuslibet gradus entis particularis, siue sit gradus genericus, siue specificus, siue indiuidualis, & ideo dicunt, quod decem prima genera sunt primo per se diuersa, in nullo vno communi vniuoco conuenientia: & ideo ens non descendit in decem Prædicamenta per modos intrinsecos essendi, sed solum per modos prædicandi: quia ens nihil commune est secundum rem, sed solum secundum prædicationem. Thomistæ

Pro hac opinione tribus medijs arguit Caietanus loco citato.

Primum est auctoritate Aristot. 8. Metaph. textu 16. vbi soluens quæstionem: Quare quidditas sit vna, dicit, quod in substantijs separatis non est quęrenda alia causa, quia in eis non est nisi forma, quæ statim seipsa est ens, & vnum; & subdit: quemadmodum ens statim seipso est Substantia, & Quantitas, &c. Prędicamenta, non expectans aliud faciens ipsum naturas prædicamentales. Ex qua auctori- 1.

auctortiate ſic arguit Caietanus. Si ens ſignificat realitatem priorem Prædicamentis, ergo expectat aliquod contrahẽs ipſum ad Prædicamenta; Conſequentia eſt clara, & conceſſa à nobis: Conſequens autem eſt contra Ariſtotelem, ergo Antecedens eſt falſum; quia à deſtructionem Conſequentis, valet Conſequentia ad deſtructionem Antecedentis.

2. Secundo arguit auctoritate Commentatoris.

3. Tertio in corpore quæſiti in declaratione ſecundæ Concluſionis ſic arguit. Si ens dicit gradum ſuperiorem ad ſubſtantiam, & genera, & ſpecies entis, ſequitur, quod paſſiones entis non erunt in illis generibus, & ſpeciebus præciſè ſumptis ſecundum eſſe eorum genericum, & ſpecificum: ſed hoc Conſequens eſt falſum, ergo & Antecedens. Probatur Conſequentia: quia animal dicit alium gradum ab homine: quia homo conſideratur præciſè, vt rationalis: at ſecundum ſuum eſſe ſpecificum, non includit paſſiones generis; nam homo, vt eſt rationalis, non eſt ſenſibilis, ſed vt animal, ergo à pari, ſi ens eſt gradus ſupra ſubſtantiam in ſubſtantia, & in animali, & alijs entibus, non erunt paſſiones entis, accipiendo hæc entia ſecundum gradus genericos, & ſpecificos: falſitas Conſequentis probatur: quia homo præciſè, vt rationalis, eſt vnum ens: ecce quòd paſſiones entis competunt ei ſecundum gradum ſpecificum, quia vnum eſt paſſio entis; & magis vrget: quia prima propoſitio, ſiue Antecedens, eſt Scoti 2. Sentent. diſtinctione 3. quæſt. 1.

4. Quarto arguitur, quęcumque ſunt primò diuerſa, in nullo conueniunt: decem Prædicamenta ſunt primò diuerſa, vt inquit Porphyrius in Prędicabilibus, & Ariſtot. 3. Phyſ. tex. 4. ait, quod Subſtantiæ, Qualitati, & Quantitati nihil eſt commune ſecundum rem, ergo.

Reijcitur. Hęc opinio reijcitur ex dictis in materia de Vniuocatione entis: quia ibi probatum eſt, quod ens eſt Vniuocum, & conſequenter neceſſe eſt, quod ſi tranſit in decem Prędicamenta, deſcendat, vel per differentias, vel per modos intrinſecos: non poteſt autem deſcendere per differentias, ergo per modos intrinſecos, vt dictum eſt.

Quod autem ens dicat conceptum vnum per ſe Vniuocum, præter rationes ibi adductas, confirmatur adhuc his; ait Ariſtot. 4. Metaph. tex. 1. quod de ente in 1. rō. communi, eſt ſcientia, quæ eſt Metaph. at de puro nomine, vel de ſimilitudine Analoga, quæ non dicit aliquam entitatem ſecundum ſe, nulla eſt ſcientia; quia tunc eſſet ſcientia de puro nomine, ſcientia autem eſt de re, & ſcientia realis eſt de ente reali, Metaph. autem eſt ſcientia realis, & maxima ſcientia.

Præterea; iſti ſuſtinent, quod ens eſt ſu- 2. biectum in Metaph. at nullum æquiuocum poteſt eſſe ſubiectum ſcientiæ, quia ſcientia non eſt de æquiuocis: ſed nomen cui non reſpondet gradus diſtinctus entitatis, eſt purum nomen ſine re, ergo eſt Aequiuocum; ſi dicas, eſt Analogum, tũc arguo; Vel eſt tale Analogum, cui reſpondeat vna diſtincta ratio diuerſimodè participata, vel non; Si ſecundo modo, eſt purum Æquiuocum: ſi primo modo, eſt Vniuocum: quia nomen cui competit ratio vna communis pluribus, eſt Vniuocum ex definitione Ariſt. in Anteprædicamentis. Neque illud diuerſimodè participari ab alijs, aliquid impedit: quia non apponitur in definitione Æquiuocorum aſſignata ab Ariſt. Sufficit ergo ſi habeat nomen commune, & rationem communem ſecundum illud nomen.

Preterea vel enti, vt eſt ſimilitudo Ana 3. loga, reſpondet aliqua vna ratio, vel non: ſi non, ergo eſt purum nomen abſque cõceptu, & ſic eſt Æquiuocum, quod ipſi Theo. negant, vt vidimus in quæſtione de vni- 95. uocatione; Si verò aliqua ratio ei reſpondet, ergo ei reſpondet aliquis gradus entitatis ſecundum ſuam communitatem, ſecundum quam competit ei talis ratio, & definitio. Conſequentia probatur: quia omnis definitio, ſiue ratio, & conceptus, eſt rei ſignificatiuus, & explicatiuus; quia ex primo Perihermenias, voces ſignificãt conceptus, & conceptus res, ergo ſi ens habet rationem, & conceptum, in illa ſua communitate, ergo habet entitatem, alioquin haberet conceptum, & non rem, quod implicat; quia conceptus

est de re, & significat rem.

2. rō princ. Secundò principaliter enti in communi competunt passiones, vt vnum, verum, bonum, &c. & non competunt enti nisi in sua maxima communitate: sed puro nomini non competit vlla propria passio, ergo ens in communi dicit aliquam rem, & entitatem realem.

Ad rōnes pro ad uersa ejs. Ideò ad eorum rationes respondetur, quòd ens contrahi per aliquid, duobus modis potest intelligi; Vno modo quod contrahatur per aliquid extrinsecum, vt per differentias, quo modo genus contrahitur ad species; Alio modo, quod contrahatur per aliquid intrinsecum enti, non diuersum ab ipso, neque mutans essentiam eius, vt per suos modos vel gradus intrinsecos, Aristot. negat primum modum, non secundum; quæ responsio vltrà quod habetur ex dictis suprà etiam expresè adducitur à Scoto, in expositione illius tex. scilicet, 16. octaui Metaph. Hoc eodem modo potest responderi ad Commentatorem, licet non sit multum æstimanda eius Auctoritas, cum sit contrariæ sententiæ.

Ad 3. Ad tertium. Negatur falsitas Consequentis. Ad probationem, cum dicitur, quod rationale vt rationale, siue homo præcisè vt rationalis, est vnum ens; nego hanc propositionem; est enim falsissima; sicuti enim hæc est falsa, homo præcisè vt homo, est sensibilis; ita ista, homo vt homo, vel vt rationalis, est vnum ens, est falsa. Ratio est: quia ista prædicata, licet insint realiter homini, non tamen insunt illi per se primo, & vniuersaliter, & quatenus ipsum, sed per se secundo, sed illud prædicatum, homo est rationalis, est prædicatum, quod inest homini primo, & secundum quod ipsum, si ergo circumscribantur ab homine omnia superiora, vt quod sit substantia, animal, &c. & consideretur præcisè, vt rationalis de homine, non verificabuntur illa prædicata, quæ illi competuut ratione superiorum, & sic ista non erit vera, homo est sensibilis, homo est corpus, quia hæc prædicata non insunt homini, quatenus homo, sed quatenus est animal, & substantia: est ergo falsa illa propositio quam reputat veram Caietanus, & Consequens quod habet pro absurdo, est verissimum, & propositio Scoti est verissima.

Ad quartum dico, quòd licet Porphyrius existimauerit decem Prædicamenta nullum habere conceptum Vniuocum supra se, tamen in hoc non creditur ei: quia pro se adducit Aristot. qui vbi illud dixerit non apparet. Ad Aristot. verò in 3. Physic. & alibi, vbi dicit, quòd Substantiæ, Quantitati, Qualitati, &c. nihil est commune, & sunt primò diuersa, est respondendum, quod eis nihil est commune vt genus, vt intendit ibi Aristot. tamen nihil impedit, quin sit eis aliquid commune vniuocum transcendens. Sunt ergo decem genera primò diuersa, quia in nullo genere conueniunt, tamen non propter hoc sequitur, quod non conueniant in ente Vniuocè, quod est transcendens. Ad 4.

THEOREMA XCVIII.

Intellectio & volitio sunt qualitates. In intellectione, volitione, sẽsatione, & alijs operationibus immanentibus, est per se mutatio. Notitia, volitio, &c. sunt termini mutationis, non tamen dicuntur generari, neque produci.

Ponitur quæstio Scoti ad literam, quæ habetur in fine quæstionis sextæ, tertia distinct. 1. Sent. in qua breuiter, & dilucidè hæc tria Theoremata Scotus diligenter examinat, & comprobat, quæ quæstio incipit.

Caput Primum.

Quæritur vtrum in intellectu nostro sit actualis notitia genita, vel producta. Arguo, quòd non. Actionis non est actio, nec vt termini, nec vt subiecti, nec passionis est passio 5. Physic. t. 10. & inde. *Sed notitia actualis est actio, vel passio, ergo ipsa non est genita, vel producta, quia hoc esset alia passione, vel actione, & ita esset terminus actionis, vel passionis. Minorem probo primo sic. Notitia est actus secundus, sed omnis actus secundus est actio, vel passio: ergo. Secundus sic. Nullum entium consistit præcise in fieri, & successione, nisi*

ne, nisi sit actio, vel passio, notitia non est permanentium, ergo &c.

t.16. Tertiò sic. Philos. 9. Metaph. distinguit actionem in immanentem, & transeuntem: sed notitia est operatio immanens, ergo est actio quia continetur sub vna specie actionis, scilicet immanentis.

Secundo sic, à principali. Augustin. 4. super Genes. cap. 8. dicit, quòd aer præsente lumine non est factus lucidus, sed fit: quia si factus esset lucidus, & non fieret, absente corpore luminoso maneret lucidus. Ex his habeo, quod illud quod factum est intrat, & de se manet, sed illa notitia non manet, ergo non est facta, nec est genita.

t.22. 27. et 32. Tertiò sic. Philosophus 7. Metaphys. probat, quòd formæ non est generatio, sed tantum compositi, sed notitia non dicit compositum sed tantum forma, ergo, &c.

Contra. August. 9 de Trinitate c. 12. & 13. liquido tenendum est, quod omnis res quantumcumque cognoscimus, cum generat in nobis notitiam sui, ab vtroque enim notitia patitur, & à cognoscente, & à cognito, & aliquantulum infrà, partum mentis antecedit appetitus quidam quo id, quod nosce volumus quærendo, & inueniēdo, nascitur proles notitia ipsa.

1 quæstion. Hic sunt tres breues quæstiones. Prima, cuiusmodi entitas sit intellectio, & volitio & huiusmodi operationes immanentes.

Vbi intelligendum est, quòd vt ex diuisione entis patet, non sunt Substantiæ: quia intellectio adest, & abest præter subiecti corruptionem; nec Quantitas, quia non est nisi in corporibus, vel in pluribus realiter distinctis, vt numerus; Nec sunt Habitus, nec Positio, nec Quandò, nec Vbi: quia hęc dicunt habitudinem ad corpora; vel sunt passiones corporalium, nec aliquid aliorum, vt Actio vel Passio, aut Relatio, ergo Qualitas; Quod autem dico de intellectione, hoc idem dico de volitione, visione, auditione, & sic de aliis operationibus immanentibus.

Et Primò probo, quòd non sit Relatio, nec Actio, nec Passio, quia operatio immanens est vltima perfectio naturæ absolutæ operantis, sed nulla Relatio, Actio, vel Passio est huiusmodi, ergo, &c. Tamen bene potest importare Relationem. Minor patet: quòd, scilicet, vltima perfectio naturæ, non sit Relatio, Relatio enim perfectionem non importat, inquantum huiusmodi, & quòd vltima perfectio esset Relatio, repugnantiam includit; nec est Actio, quia Actio non perficit agentem, sed passum.

Præterea. Actionis est aliqualis terminus realis. Hic autem præter intellectionem non est aliqualis terminus, nec est Passio, quia non esset vltima perfectio: quare, &c.

Secundò probo specialiter de quolibet. Primò quòd intellectio non sit Relatio, sic. August. 7. de Trinitate, cap. 1. Omnis essentia, quæ Relatiuè dicitur, est aliquid excepto eo quod Relatiuè dicitur, &c.

Sed intellectio subest Relationi: quia dicitur Relatiuè ad obiectum. Sicut enim scientia refertur ad scibile, vt mensuratum ad mensuram, 5. Metaphys. ita & intellectio, ergo secundum rem, & absolutum tex. 2. 9. 10.
suum, siue positiuum suum, non est Relatio. Quod autem non sit Actio, vel Passio, probo sic. Actio, & Passio sunt alicuius termini accipientis esse per ipsas: sed operationes immanentes sunt vltimi termini, quibus nihil accipit esse, non anima, nec obiectum, nec enim obiectum accipit esse per ipsas.

Quod si dicas, quòd cum per actus, habitus generantur: habitus est terminus dictarum operationum, & sic sunt Actio, vel Passio.

Dicendum, quòd dicta obiectio magis est ad oppositum. Nam quod non est forma actiua, non est principium formale inducendi aliquam formam, sed per operationes immanentes inducitur habitus qui est aliqua forma, ergo operationes immanentes non sunt Relatio, Actio, vel Passio, actus ergo quia virtualiter continent habitum, ipsum generant, & intendunt.

Ad argumentum tamen (licet sit ad oppositum) dicendum, quòd actio illa, quæ propriè, est ad terminum, non potest intelligi sine termino: sed operationes huiusmodi possunt intelligi sine habitu, & esse, vt patet in habentibus habitum intensissimum, vt in beatis, ergo propriè non dicitur terminus quasi intrinsecus, sed quasi consequens, & accidentalis. Cum ergo huiusmodi operationes aliquid sint, & probatum est, quòd non sunt Substantia, nec Relatio, nec

Actio,

Actio, aut Passio, neque Quantitas, vel aliquid extrinsecus aduenientium, relinquitur quod sint in genere Qualitatis. Et constat, quod non sunt in tertia, vel quarta specie, quia tali a solum sunt corporalia nec in secunda, quia illa sunt naturalis potentia, vel impotentia. Sunt ergo in prima in qua credo est omnis perfectio Substantiæ spiritualis, quæ non est Deus, vel quæ non est de eius Substantia, ergo Qualitates.

2. qu. Secunda quæstio est, An, ad huiusmodi operationes sit aliqua per se mutatio. Et est dicendum breuiter, quòd sic.

t. 12. & 13. Quod patet. Nam secundum Philos. 6. Physic. mutari, est aliter se habere nunc, quam prius: sed intellectus actu intelligēs, se habet aliter nunc quàm prius, ergo verè est mutatio per se, ergo propriè mutatio ad huiusmodi operationes terminatur.

3. qu. t. 22. 27. et 33. Tertia quæstio. An huiusmodi operationum sit productio, vel generatio: vbi intelligendum, quod secundum Philosophum 7. Metaphysic. forma per se non generatur, sed compositum tam in generatione subiectali, quàm secundum quid; & sua ratio est: quia omne quod fit, fit ex materia tamquam ex eo, quòd est pars ipsius quod fit. Cum igitur materia non sit pars nisi compositi, generatio per se solius erit compositi.

Primo. Generatio cum sit via de non esse, ad esse, illius per se est generatio, cuius per se est esse; compositi autem, siue suppositi per se est esse ergo, &c.

Secundum ergo intentionem Philosophorum: Quod per se generatur, est diuisibile in duo, scilicet, in materiam, & formam. Et ideo dixerunt quidam quòd forma accidentalis habet suum potentiale ex quo fit, & suum formale, tamquam intrinseca sui generis. Quod non videtur: quia accidentia non habent materiam, ex qua, sed in qua. Necesse ad intentionem Philosophi, quia ipse intelligit, quòd compositum in generatione per accidens, per se generatur. Compositum dico ex subiecto, & accidente, sicut sua exempla ostendunt; & ratio sua est; quod generatur, ex eo generatur, quòd præexistebat.

8. me taph. t. 12.

7. & 12. Ergo dicendum est, quòd etsi notitia possit esse terminus mutationis non tamen generatur nec producitur, sed per se intellectus noscens, vel potius homo noscens, quia actiones sunt suppositorum, quare, &c.

Contra hoc arguo, quòd intellectus noscens, non per se generatur: quia non est ens per accidens, ergo non est per se terminus generationis.

Item notitia est per se terminus productionis quia mutationis: sed omne tale producitur, ergo notitia producitur, & generatur.

Ad primam dicendum, quod est ens secundum quid, & per accidens est simpliciter per accidens, & secundum quid sicut homo mortuus est homo secundum quid, simpliciter autem dicitur homo mortuus: generatio ergo simpliciter est in substantia, secundum quid verò in accidentibus, primo de generatione, generatio ergo entis per accidens, & secundum quid, est generatio simpliciter per accidens, & secundum quid. t. 17. & dicitur idē 5 phys. tex.

Ad secundum dicendum, quod est terminus alterationis, & mutationis, terminus autem alterationis est forma, & similiter mutationis, non tamen productionis, vbi intelligendum, quòd mutatio est per se mutabilis, alteratio alterabilis, & motus mobilis. Illud autem dicitur propriè alterari, & mutari, quòd de non tali, fit tale, puta de non albo, album, de non nascente, nascens: forma ergo, qua fit tale, propriè est terminus mutationis, non tamen mutatur, sed tantum mutabile mutatur. Productio autem propriè est solius termini, cui per productionem acquiritur esse; Cum ergo forma quæ est mutationis terminus, non habeat esse propriè, sed sit illud, quo compositum habet esse, ideò ipsa non dicitur produci nec esse terminus productionis, sed tantum compositum, siue illud compositum sit ens per se, siue per accidens. Et huiusmodi differentia patet: quia de termino mutationis, vel de forma, non dicitur quòd mutetur, vel alteretur, sed est terminus mutationis tantum; de termino autem generationis, & productionis dicitur, quòd est generatus, & productus, siue generatur, & producitur.

Ex his corollariè potest concludi, quòd intelligere, & velle, in Deo, non sunt actus productiui, nec per consequens principia actuum notionalium, qui sunt generare, & spirare,

ſpirare, intelligere enim & velle in Deo, actus operatiui ſunt, quibus ipſe beatus quaſi perficitur, non autem ſunt productiui. Ex quo patet, quod nec notitia ſimplex, nec amor ſimplex, ſunt rationes productiuæ, ſine quibus perſonæ non producuntur, vt quidam dicit, & ſuperius eſt improbatum. Vnde intelligere, & velle, in nobis non ſunt actiones, vel paſſiones, vt dictum eſt. Dicere autem, ſiue intellectionem producere, & ſpirare, ſeu amorem elicere, ſunt actiones in nobis, & genere actionis, vel quaſi de genere actionis, quare, &c.

Hen. vbi ſuprà. diſ. 2. ba 2.

Ad argumenta principalia. Ad primum dicendum, quod maior eſt vera, ſed Minor eſt falſa. Ad euidentiam autem eius, & argumentorum, quibus ipſa Minor probatur, intelligendum, quod actio propriè ſumpta, tres habet proprietates.

Vna eſt, quod eſt in continuo fieri: æquè enim dependet ab agente in ſecundo, & vltimo inſtanti, & in primo; immò in quolibet quantum durat.

Secunda proprietas eſt, quod eſt circa aliquod receptiuum, in quo eſt, vt in ſubiecto nam actio non eſt in agente, ſed in paſſo.

Tertia proprietas eſt, quod eſt circa aliquem terminum, ad quem terminatur, qui eſſe accipit per eam. Idem intellige de paſſione; operationes ergo immanentes, aſſimilantur actioni, & paſſioni in prima conditione, & ſecunda, non autem in tertia, quæ eſt completiua.

Ad argumentum ergo primum quo prædicta Minor probatur, concedo, quod eſt actus ſecundus, nego tamen, quod omnis actus ſecundus ſit Actio vel Paſſio, immò eſt Qualitas.

Ad ſecundum dicendum, quod aſſimilatur in ſecunda conditione, vnde lumen, etſi ſit etiam continuo, non tamen eſt Actio, ſed Actionis terminus.

Ad tertium dicendum, quod diuiſio Actionis quædam eſt immanens, quædam tranſiens. Vno modo eſt Aequiuoci ſiue vocis in ſua ſignificata.

Alio modo Vniuoci ſiue generis in ſuas ſpecies. Si enim accipiatur Actio tranſiẽs, & Operatio immanens, quæ eſt intelligere, velle, videre, & huiuſmodi, ſignificata ſunt vnius vocis tantum, ſcilicet, Actionis, & nullius Vniuoci. Si autem dicatur Actio quædam eſt tranſiens, quædam immanens, vt elicitio intellectionis, quæ immanet, ſicut, & ipſa intellectio, tunc eſt diuiſio Vniuoci in ſuas ſpecies.

Ad ſecundum principale dicendum, quod non intendit Auguſt. negare lumen eſſe, vt fieri ab agente, & factum eſſe ſimul, ſed non permanet ſine præſentia agentis, ſicut nec creatura rationalis conſeruatur in gratia ſine diuina præſentia, nam ad hoc ipſe eam inducit.

Ad tertium patet per prædicta in tertia quæſtione, quare, &c.

Declaratur quomodo actiones immanentes, & habitus generati ex illis, ſint Qualitates. Cap. 11.

QVod actiones immanentes ſint qualitates, ſatis aperte patet ex his, quæ dicit Scotus in his tribus quæſtionibus breuibus. Idem efficacius probat in Quodlibetis, quæſtione 13. articulo 1. & rationes ibi adductæ æquè concludunt pro habitibus generatis per actiones illas immanentes. (Verum quomodo Actio ſit Relatio vide Theorema 41. & in noſtris diſputationibus Theologicis vltimo editis in 2. Sent. diſp. 3. cap. vltimo, & per totam.)

Prima ratio. Vltima perfectio ſubſtan- 1. ra.
tiæ viuæ, non eſt relatio ſola: at operatio iſta intelligere, ſentire, & cætera, eſt vltimæ perfectio ſubſtantiæ viuæ, ergo non eſt ſola relatio. Maior patet: quia ſola Relatio non appetitur à natura, & ab electione perfectiſſimè, vt patet: ſed vltima perfectio appetitur, & naturaliter, & ex electione perfectiſſimè, ergo. Maior probatur per Philoſophum 10. Ethicorum, & primò, vbi vult, quod finis vltimus, qui eſt felicitas conſiſtat in intelligere, & 12. Metaph. tex. 39. ait, quod ſi Deus non eſſet actu ſua intellectio non eſſet perfectiſſimus, & beatiſſimus.

Secundo. Nulla Relatio realis poteſt 2.
eſſe noua ſine nouitate alicuius abſoluti prioris in ſubiecto, vel in termino: ſed operatio poteſt eſſe noua ſine nouitate alicuius alterius prioris abſoluti, ergo. Minor probatur per Philoſophum 5. Phyſ. tex. 10.

tex.10.vbi negat motum in Ad aliquid, etiam ratione patet: quia Relatio realis propriè dicta, necessariò sequitur extrema simul posita:& ita non potest esse noua sine nouitate aliqua in extremis. Minor probatur quo ad subiectum: quia subiectum exit de potentia accidentali ad actum, non de potentia essentiali, & sic non recipit aliquam formam de nouo priorem operatione:quia tunc non fuisset prius in potentia accidentali,sed essentiali. Quo ad terminum etiam patet: quia clarum est,quod in visibili per hoc, quod videtur, nihil noui recipitur.

Tertio.Relatio realis, posito in esse fundamento, & termino,ponitur quoque ipsa in esse necessario: at ipsam potentiam operatiuam non necessariò concomitatur operatio actualis, posito obiecto, ergo. Hanc rationem aliter format Scotus. Istæ rationes concludunt tantum de operationibus immanentibus, vt Scotus aperte se declarat; concludunt etiam de habitu: quia rationes immanentes sunt idem quod habitus,differunt solum,quia habitus est in facto esse, operationes sunt habitus in fieri. Vndè Scotus ponit has operationes in prima specie Qualitatis,in qua continetur Habitus, vide Scotum Quodlib.13.a.1.& 3.articulo principali; Vide etiam quomodo istę operations sint Relationes, quatenus sunt Actiones. Theoremate 41.& in Disp.nostris,2.Sentent.disp.2.de Actionibus immanentibus nemo videtur oppositum dicere. Paulus Soncinas in 9. Metaphys.in proprio quæsito,de hac materia tractat, & sentit cum Scoto,scilicet quod sint Qualitates. Zabarella etiam libro de Speciebus intelligibilibus,cap.5.agit de hac re,circa medium, & recenset Opinionem quorundam, dicentium, intellectionem, & scientiam esse relationem;sed qui isti sint,ipse non dicit, nec vllas pro eis rationes adducit,& sententiam eandem habet cum Scoto. Quo ad habitus verò Francisc.Piccolom. in sua Morali tenet, quod Scientia, quæ est habitus,sit Relatio,non Qualitas; de qua re nunc dicemus: sed de actionibus ipsis immanentibus nihil dicit.Sunt ergo istæ Actiones immanentes Qualitates, & ideo debent esse in aliqua specie Qualitatis:& cum non possint esse in secunda,nec in tertia, nec in quarta, erunt in prima adeo quod erunt dispositiones ad Habitum; actiones enim istæ tam sensus,quã intellectus facilè mobiles sunt ab intellectu,& à sensu,in quo recipiuntur, & iteratæ sæpius generant habitum. Et notandum quod dum ait Scotus hic, quod in prima specie Qualitatis est omnis perfectio substantiæ spiritualis, quæ non est Deus,vel quæ non est eius substantia, loquitur secundum Theologos, non secundum Philosophos,quia Aristoteles tenet, quod intellectio, in intelligentijs est idem quod essentia,& intellectus intelligentiæ. Sed Theologi tenet intellectionem Angelorum esse accidens perficiens accidentaliter intellectum Angelicum,sicut intellectio nostra est accidens perficiens intellectum nostrum etiam secundum Aristotelem.Notandum est insuper, quod istæ sunt Qualitates spirituales, non corporales; naturam autem, & entitatem harum spiritualium qualitatum explicauimus in Theoremate quodam de lumine; & sunt Qualitates perficientes animam; vnde Aristotel.3.de Anima dixit, animam pati passione perfectiua,non corruptiua; & ideo non est inconueniens, quod intellectus hac alteratione spirituali perfectiua alteretur,& per hoc soluuntur multæ auctoritates, & rationes probantes has actiones non esse Qualitates, sed Relationes: quia essent in anima intellectiua alterationes,quod negat Aristoteles; Dicimus enim eum negare alterationes corporales,& materiales, non spirituales, & perfectiuas.

Soncinas. *Zabarella.* *Piccolom.* *notandum.* *notandum.* *The. 66.*

Exponitur sententia Aliorum & reijcitur. Cap. III.

EX dictis à Scoto satis apertè patet, quod intellectio, & volitio, & habitus generati ex ipsis, sunt Qualitates; & hæc etiam est communior Opinio, vt dixi:Attamen Aliqui sunt, qui è contrario putant,quod scientia,volitio, intellectio, & huiusmodi, non sunt Qualitates, sed Relationes,inter quos præsertim est Franciscus Piccolomineus in sua Philosophia Morali, *Picc.*

Morali, gradu 5. cap. 5. & quod non sint Qualitates, his rationibus præsertim probare conantur.

Primo. Ratio Arist. quam fecit 7. Physicorum tex. 20. inanis redderetur: ibi enim Philosophus vult ostendere, quod in mente non est alteratio; & id probat: quia sciens maxime ad aliud refertur: at si sciētia aliqua consideratione esset Qualitas mentis, ea ratio esset inanis, quia dicerem in mente esse alterationem, quatenus sciētia Qualitas est, & ad Qualitatem est alteratio.

Esset etiam falsa ratio Arist. quam adducit in eodem 7. tex. 20. dum dicit (*Vt igitur dormiens, cum excitatur, non dicitur factus sciens, quamuis prius non voluerit vti scientia, sed solo impedimento ablato sciens apparet, ita qui à principio acquirit scientiam, per solam remotionem perturbationis, redditur sciens*, &c.) His verbis enim aperte asserit Philosophus, in mente nullam recipi Qualitatem, dum homo non sciens, redditur sciens.

Tertiò. Si virtus mentis (vt est scientia, prudentia, &c.) esset Qualitas, tunc se haberet in mente eo modo, quo se habet virtus sensitiua ad sensitiuam, & ita sicut in sensitiua est alteratio per acquisitionem harum virtutum, sic esset alteratio in mente. At Aristot. colligit in calce tex. 20. ex eo quo in mente nulla fit permutatio, alterationem attinere ad partem animæ sentientem, & ad nullum aliud, nisi ex accidenti.

Quartò Habitus non est Qualitas, sed Relatio, sed scientias, & huiusmodi sunt Habitus, ergo non sunt Qualitates; sed Relationes. Maior probatur à Piccolomineo in sua Morali, gradu secundo, cap. 7. præsertim hac ratione: quia Philosophus errasset 7. Phys. textu 12. dum ostensurus in prima specie Qualitatis, non esse motum, sumit pro medio (quia habitus sunt virtutes, & vitia, virtus autem, & vitium, eorum sunt, quæ sunt Ad aliquid: at ea, quæ sunt Ad aliquid, nec sunt generationes, nec per se termini generationis, & motus.) nam possemus dicere, quod Habitus, vt Qualis, est terminus generationis, & motus; ergo videtur ex his dicendum, quod scienta, volitio, intellectio, & huiusmodi, non sint Qualitates, sed Relationes. Vnde ipse Piccolomineus iudicat solum habitus mentis quatenus referuntur ad facultatem sentientem, vt ad memoriam, & phantasiam, sine quibus isti habitus in mente conseruari non possunt, dici Qualitates, quia facultas sentiens cū sit obnoxia morti, potest alterari, & sic recipere potest Qualitates. Si verò referantur ad mentem, cum ipsa sit immortalis, nullam qualitatem recipere potest, & sic scientia, volitio, & huiusmodi, sunt Relationes tantum: nempè habitudo sola intellectus ad obiectum, qua iudicat obiectum. Addit insuper Piccolomineus, in Philosophia Morali secundo gradu, cap. 7. Habitum non esse speciem Qualitatis, & ideo negat esse quattuor species qualitatis, sed ait esse duas tantum: reijcit enim Habitum, & Dispositionem, naturalem potentiam, & impotentiam, & relinquit solum duas vltimas species. Pro hac sententia arguitur primo sic; Aristot. 7. Physic. tex. 20. ait, motum alterationis esse solum in tertia specie Qualitatis, quæ est Passio, & passibilis qualitas, non prima id est in Habitu (Deinde Philosophus in eodem loco ait quod in parte sensitiua est alteratio, & motus) at si habitus est species qualitatis diuersa a tertia specie, & constituens primam, sequitur contra Philosophum quod in prima specie sit motus (quia in anima sensitiua acquiritur habitus per motum.) ergo habitus non est prima species Qualitatis; neque hoc argumentum solui potest per communem responsionem expositorum, sed solum asserendo habitum nō esse Qualitatem. Hoc argumentum est obiectio, quam in eo cap. facit Piccolomineus, quam ait non posse solui per communem expositionem.

Duas esse species Qualitatis tātū de mente Piccol.

Secundo, Habitus, & Dispositio dupliciter considerari possunt; Vno modo absolutè, & sic sunt Relationes, vt patefecit Arist. 7. Phys. tex. 17. & sequentibus; Secundo modo, vt sunt talis Qualitatis Habitus, & Dispositio, & tunc Habitus nil aliud est nisi illamet Qualitas, quatenus est de difficili mobilis à subiecto; Vel est Dispositio quatenus est de facili mobilis à subiecto: nā esse facilè, vel difficilè mobile 2.

bile à subiecto, non est Qualitas sed Modus, quo Qualitas inhæret subiecto, & sic Habitus, non distinguitur à Qualitate inhærente, sed est eadem: solum addit firmitatem, & stabilitatem inhærentiæ.

3. Tertio. Arist. in 7. Phys. ait. Animi Habitus esse Qualitates scilicet de tertia specie, in qua etiam sunt ipsa obiecta, sensibilia; & iure profectò: quia illi habitus nil aliud sunt, nisi ipsamet sensibilia in esse cognito, quæ non recipiuntur in anima, nisi mediante aliqua mutatione corporea, & spirituum. At Arist. in Prædicamẽtis, dicit, quod locutus est populariter, nõ secundum veritatem, vt etiam Græci expositores dicunt.

Reijcuntur. Verum hanc sententiam Piccolominei quo ad primam partem, ex dictis in præcedenti cap. ex Scoto, patet esse falsam, ideo ad rationes eius est respondendum.

Ad 1. Ad primam autem formaliter Respondet Scotus, in Quodlibetis loco citato, articulo 2. respondendo ad secundum argumentum adductum in eodem capite, & dat triplicem responsionem. Primã, quod non esset inconueniens, dicere quod Aristot. ibi loquitur ad mentem Platonis, qui negabat generari de nouo scientiam in nobis, sed volebat dari solum reminiscentiam, & sic Aristot. secundum opinionem Platonis procedens, dicit scientiam esse in nobis sine generatione, & sine alteratione: sed secundum propriam mentem, quæ nõ est, quod scientia de nouo acquiratur, nõ est vera; & hanc expositionem videtur Scotus elicere ex Cõmẽtatore ibidem, in fine Commenti; Dat deinde aliam expositionem, quæ est, quod Aristot. vult, quod illa forma solum sit per se terminus motus, quæ primo per motum, & mutationem acquiritur; forma verò illa, quæ non acquiritur propria acquisitione, sed subsequitur ad aliam formam primo per motum, & mutationem acquisitam, vt est Relatio, non est per se terminus motus, vel mutationis, siue ad illam non est per se motus, vel mutatio: & quoniam intellectio, & habitus mentis, non est primus terminus mutationis, sed subsequitur ad sensationem, & alterationem factam in sensu, obiectum enim non primo causat intellectionem in intellectu, sed primus causat sensationem: exterius enim mouet, deinde causat intellectionem: adeo, quod intellectio, licet sit Qualitas, tamen non est primus terminus motus, vel mutationis. Ad has autem Qualitates non vult Arist. quod sit per se primo motus, ideo negat motum, & alterationem in anima intellectiua; quia tales Qualitates non sunt primi termini mutationis, vt dictum est.

Est autem notandum, quod, vt inquit Scotus in ijsdem locis, habitus includit etiam respectum ad scibile: quæ relatio fundatur in illa qualitate, quæ dicitur scientia, & terminatur ad scibile; & idem dicendum de actione immanente, sed nõ est solum illa relatio, sed aliquid, cui inest Relatio; tunc ad Argumentum Piccolominei dico, quod Aristoteles considerat habitum, vt dicit hanc Relationem, & ideo ad ipsum non est alteratio. Cum infertur, ergo saltem ex ea parte, qua est Qualitas, esse poterit terminus alterationis, non sequitur: quia, vt dictum est, ad tales qualitates, quæ non acquiruntur per mutationem pimo, sed sequuntur ad aliam formam prius acquisitam mutatione, non vult Philosophus, quod sit per se motus & alteratio, sed solum per accidẽs. Notandum.

Ad 2. Per hoc idem patet ad secundum pro tanto; ait enim scientiam fieri in nobis perturbationibus ablatis, quia vult illam qualitatem, esse verum terminum motus alterationis, quæ primo per alterationem acquiritur, ea autem est qualitas acquisita in sensitiua parte, scilicet sensatio, ad quam postea sequitur intellectio.

Ad 3. Per idem patet ad tertium: dictum est enim, quomodo ad intellectum est motus solum per accidens.

Ad 4. Ad quartum dictum est respondendo ad primum: idem enim est. Tertio loco Scotus in eodem Quodlibeto dat aliam distinctionem, quę est omninò vera, licet non deducatur ex loco citato Aristotelis & est, quòd Aristoteles appellat alterationem, & motum illum solum, qui fit in subiecto mutabili, & alterabili, & denique corporeo, cuiusmodi non est intellectus; & ideo negat in mente alterationẽ: sensus verò, quia est corporea, & diuisibilis potentia, ideo ait in ea fieri alterationem, & motum, non in mente; de motu

autem, & alteratione spirituali, non loquitur Arist. intellectio autem est terminus motus spiritualis, & per hanc satisfacit per ordinem ad omnes rationes adductas. Accipe quam vis.

An species Qualitatis sint quattuor. Quo ad aliud verò, scilicet, an sint quattuor, vel duæ tantum species Qualitatis. Scotus vbique tenet, quod sint quattuor, de Habitu, & Dispositione ostendimus nunc, & ex Quodlibetis, quæst. 13. & ex 1. Sententiarum, dist. 17. q. 2. post R. §. Ad primum argumentum; De secunda specie Qualitatis diximus in Theoremate de potentijs animæ, an sint Accidentia, vel Substantiæ, ideo ad rationes Piccolominei.

Ad 1. Ad primam dico, quod Aristoteles in 2. Physicorum, textu 20. negat solum ad habitum mentis esse motum, non vniuersaliter ad omnem habitum: ideo ille locus non impedit, quin habitus sensitiuæ partis possit per alterationem acquiri, & quod in habitu aliquando non possit esse motus.

Ad 2. Ad secundum iam responsum est, quomodo habitus dicatur Ad aliquid.

Ad 3. Ad tertium negatur Aristotelem dicere, habitus animi esse Qualitates de tertia specie. Ad rationem dicimus, quod non sunt repræsentationes sensibilium, quia illæ sunt phantasmata, sed sunt cognitiones habituales productæ ex sensu, & phantasmate ab intellectu.

THEOREMA XCIX.

Stellæ agunt in hæc inferiora.

Ponitur tota quæstio tertia, ex 2. Sentent. distinct. 14. in qua Scotus exactè loquitur de actione, & influentia stellarum, quæ incipit. Cap. I.

Circa tertium, scilicet, vtrum stellæ agant in hæc inferiora, Arguitur, quod non secundum Philosophum 7. Physicorum; Oportet mouens, & motum esse simul; vel immediatè, vel mediante medio: sed stellæ, & hæc inferiora non sunt simul; Patet: quia multum distant; nec possunt esse, quantum ad agere mediante medio; quia illud medium esset aliquis Orbis, vel aliqui Orbes. Huiusmodi autem Orbes non recipiunt impressiones tales, quibus scilicet hæc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur, ergo, &c.

Præterea. Si stellæ agerent in hæc inferiora, cum ipsæ determinatè agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, siue quantum ad generationem, & corruptionem ipsorum: non esset aliqua contingentia, nec contingenter ibi aliquid eueniret. Cæli t. 21. & indè.

Præterea. Si agerent in hæc inferiora: hoc esset per aliquem motum localem, vel per aliquam formam permanentem; non primo modo: quia motus localis non est qualitas actiua, nec principium agendi, cum tantum sit: Vbi fluens, & sic non videtur dicere formam absolutam substantialem, nec accidentalem. Nec etiam per formam permanentem substantialem, vel accidentalem: quia tunc stante motu, scilicet, si starent, possent agere, & per consequens stante cælo, & cessante motu, possent esse alterationes, & huiusmodi mutationes, & motus in istis inferioribus, quod est contra Aristotelem qui vult, quod primo motu cessante, impossibile est esse, aliquem alium inferiorem. 8. ph. & 2. gen. i fine.

Contra Genes. 1 dicitur de stellis, quòd positæ sunt in firmamento, vt sint in signa, & tempora, & non solum aeris, & terræ, vt exponit Magister.

Præterea, 2. Physicorum, dicit Aristot. Homo generat Hominem, & Sol. Et 2. de generatione, dicit, quod motus Solis in circulo obliquo, est causa perpetuæ generationis, & corruptionis in istis inferioribus. t. 26. t. 36.

Preterea ratione sic. Si stellæ non haberent aliquam actionem in hæc inferiora, frustra poneretur varius motus in Orbibus: nam Orbis in se vniformis est, & motus Orbis vniformis, & ideo oportet varietatem effectuum reduci in varietatem naturæ stellarum.

Dico ad quæstionem, quod stellæ habent actionem in hæc inferiora in elemēta mixta inanimata, & animata irrationalia. Ita elementa habent actionem dupliciter: & quo ad alterationem, & quo ad generationem. Accedente enim Sole, & alijs stellis

calidis ad zenith alicuius regionis, elementa superiora scilicet, ignis, & aer, augentur, & inferiora scilicet, terra, & aqua, minuuntur, & conuertuntur in superiora, & è conuerso recedente Sole, & accidentibus stellis effectiuè frigidis, vt est Saturnus, & Mercurius, accidit generatio elementorũ, aquæ & terræ.

Et si dicatur, quod tunc sphæra aquæ erit aliquando minor, aliquando maior, & etiam videtur esse vacuum, si non tantum augmentatur vnum elementum, quantum aliud minuitur. Dico, quod sicut accedente planeta, puta Sole, ad zenith huius regionis, generatur ibi per eius excessum plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione, generatur plus proportionabiliter de elementis frigidis, & minuitur de calidis, & sic generatur ibi æqualitas, quo ad totum.

Præterea secundo. Stellæ habent actionem quo ad loci mutationem. Superior enim pars aeris fertur circulariter ad motum cæli, quod patet: quia impressiones ignitæ, vt Cometæ, & huiusmodi, quæ in illis locis generantur, videmus transferri circulariter, & multo magis sphæra ignis, quæ est propinquior cælo mouetur motu circulari ad motum corporis cælestis.

Præterea. Corpora cælestia non solum causant motum in istis elementis sibi propinquis, sed in remotioribus, vt in aqua.

Nam Luna causat motum in mari, qui vocatur fluxus, & refluxus, & ex hoc supponunt Astrologi per experimentum, quod Luna habet dominium super humida, sicut Sol super sicca: super quãcumque enim regionem eleuatur Luna, aqua maris ascendit directè tamquam versus causam suam: ita, quòd aqua maris in illo loco, qui directè supponitur centro Lunæ, est altior, quã in quocumque alio loco.

Iste autem locus habetur per lineam ductam à centro terræ, ad Orbem Lunæ. Illa enim linea necessariò transibit per locum illum, qui est eminentior in aqua, & vocatur tumor aquæ.

Quomodo autem ista eleuatio fiat effectiuè à Luna, diuersimodè dicitur.

Vno modo ponitur, quod Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attrahendum ad se aquas maris, sicut magnes trahit ferrum.

Alio modo dicitur, quod hoc sit propter diuersitatem angulorum, quos faciunt radij Lunæ super aquas in principio ortus Lunæ, & in medio cęli existentis. Ponitur exemplum de pulmento in olla super ignem: & de vapore resoluto à cibo faciente animal dormire; De hoc nihil ad præsens.

Prima opinio fuit Albumasar, 2. Maioris Introductorij in Astronomia. Sed sequendo viam illam, quæ communis est vtrique, scilicet, quòd tumor ille semper est in directo Lunæ, vbicumque sit Luna: sequitur, quòd ille tumor circuit totam terram in tanto tempore quanto Luna circuit suum orbem per motum firmamenti, scilicet 25. fere horis: quia Luna ab ortu eius vsque ad eius iteratum ortum, consumit plus temporis quàm sit dies naturalis, habens 24. horas, per spatium temporis in quo oriuntur 13. gradus æquinoctiales: quia in vna reuolutione firmamenti tantum pertransit Lunæ, de spatio motu suo proprio, qui est ad Orientem contra motum firmamenti: sed eleuatio 5. graduum æquinoctialis, facit vnam horam: ideo ferunt quod Luna percurrit orbem suum in 25. horis, minus duobus gradibus; & tumor aquæ in totidem horis circuit totum Oceanum regulariter: & si tamen irregulariter accidat fluxus in maribus Mediterraneis, & fluuijs, ratio est: quia innundatio aliorum marium venit in isto tumore Oceani, in directo alicuius regionis, & tumore Oceani, in directo motus Lunæ. Pars autem aquæ eiusdem tumescentis in Oceano, fluit ad locum, & alueos humiles vicinos, propter naturam grauitatis aquę, & fluunt tunc maria Mediterranea.

Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ, recedit tumor prędictus: & per consequens in loco Oceani, vbi prius fuit aqua eminentior, quam in mari, & in fluminibus Meditareneis, iam per recessum illius tumoris fit aqua ibidem humilior terra, & ideo aquæ innundantes ad loca illorum fluuiorum, propter loci humilitatem, ex eodem lege naturę fluunt ad Oceanum. Et hęc est causa in generali fluxus, & refluxus maris.

Sed mare Mediteraneũ magnum, quod decurrit ab Occidente, in Orientem, diui-

dens Italiam ab Aegypto; & ab alijs regionibus Africæ, & Asiæ, non fluit ex illa causa ita sensibiliter: quia Oceanus ingreditur mare illud per angustum introitũ ex parte Orientis versus Hispaniam, qui vocatur angustia maris: regulariter tamen non accidit in alijs maribus sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceano tanto citius fluunt: sicut maria Septentrionalia præcipuè mare inter Noruegiam, & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam, maria autem distantia tardius.

Sed quare bis in die fluit, & refluit. Albumasar vbi suprà, dicit, quod Luna in quartis terræ oppositis: ita quod sicut in quarta Orientali inter Orientem, & Meridiem, dum Luna est in ascendendo super hemisphærium, tunc habet fluxum, in hac quarta, & descendente Luna à puncto Meridiei ad Occidentem continuè incipit mare decrescere in illa quarta, in qua prius creuit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente sub terram, vsque ad angulum mediæ noctis fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quartæ oppositæ, in qua tunc est Luna; & ita iam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de alijs.

Sed quæ sit causa huius, ipse non dicit; Nam videtur, quod radij Lunæ, non posint penetrare terram, & ideo videtur, quòd eundem effectum, quem causauit per radios incidentes: dum esset in quarta Orientali sub terra, eandem causet tunc per radios suos reflexus à firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

Secundo dico quod planetæ, & stellæ, habent actionem super mixta: nam mixta imperfecta, vt impressiones quædam generãtur ab illis: nam materia illarum impressionum quæ est vapor, non eleuatur ad locum generationis illarum, nisi per calorem incorporatum, vel virtute alicuius stellæ: & hoc maximè patet in stellis Comatis, quę non tantum mouentur ab Oriente, in Occidens sequẽdo motũ Cæli: sed ab Aquilone in Austrũ, sequendo scilicet, determinatũ motum alicuius planetæ, à qua generãtur.

Sed dices, ex quo habent talem causalitatem Stellæ, & Orbes super inferiora, quæ quidem causalitas est determinata, & necessaria; quare non iudicant determinatè Astrologi de effectibus eorum.

Dico, quod causa huius est: quia non sciũt perfectè qualitates, & virtutes cælorum, & stellarum concurrentium ad talẽ effectum, quas si cognoscerent, possent de his iudicare: & ideo credo, quod Angeli habent harum perfectam notitiam: ita quod possunt de his benè iudicare, & quo ad tẽpus, quando venturi sunt illi effectus, & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatẽ, & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellam. Poterunt enim scire, quod non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire si erunt venti dissipantes, & in quo situ: & vbi dissipabuntur, & cadent.

Hæc verò omnia, quia non plenè nouerunt Astrologi, ideo nec plenè, nec perfectè nec securè de his possunt iudicare. Tot enim causas oportet ibi concurrere quod nimis est difficile iudicare de talibus.

Tertio dico, quod habent actionem in mixta perfecta inanimata, vt sunt metalla, quæ in quibusdam regionibus generãtur ex constellatione habente respectum ad illam regionem, & non ad aliam. Nam terra non est actiua huius diuersitatis.

Quarto dico, quod habent actionem super animata, alterando scilicet corpora mixta ad qualitatem conuenientem, vel disconuenientem animæ perficienti tale corpus, & ita posunt agere ad generationem, & corruptionem; & ita similiter in sensitiuis, nam organa sensuum quæ sunt corpora mixta, possunt immutari, & alterari ad aliquem gradum conuenientem illis: vt nata sunt esse organa sensuum, & etiam ad disconuenientem sensui: & ita posset organum corrumpi, & lędi, & per consequens, poßunt habere aliquam actionem quo ad intellectionem quodammodo: quia si deordinatur sensus in actu suo, per consequens, deordinatur intellectus, vt puta in Phreneticis, & Lunaticis, in quibus est imaginatio confusa: & etiam quoad hoc, potest esse causa deordinationis in voluntate.

Potest enim appetitum sensitiuum alterare, vt magis inclinetur ad hoc, quam ad illud.

Et quia in viatore voluntas rationalis inclinetur ad prosequendum, quod efficaci-

ter appetitur ab appetitu sensitiuo: ideo hoc modo inclinant voluntatem planetę, & alia corpora cælestia. In nullo tamen necessitatur absolutè voluntas propter hoc, sed ex sua libertate potest cōtraire, & propter istam pronitatem ad sequēdum appetitum sensitiuum, contra dictamen rationis, quam causant corpora cælestia, accidit frequenter Astrologos verè prænosticare, de moribus hominum, puta, quod erunt luxuriosi; vel per huiusmodi constellationes natiuitatis, non quod ita eueniat necessariò quod non posset aliter esse de his, quæ dependēt à voluntate rationali, si homo vellet magis sequi, per voluntatem legem rationis, quàm sensus: sed cogitationes hominū pronæ sunt ad malum, Genes. 8. & Ecclesiastes 1. Peruersi difficilè corriguntur; et stultorum infinitus est numerus.

Ad Primum argumentum dico, quod sufficit, quod agens, & patiens sunt simul, vel secundum contractum, vel mediante aliquo medio; sed hic est simul secundum medium.

Et ad probationem in oppositum dico, quod non oportet, quod medium sit capax actionis, secundum eandem rationem cum extremo, idq. perfectè dicitur esse alteratio: sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis: puta sub ratione luminis, benè est capax cælum. Omnis enim pars cæli, quæ potest esse sub septem pyramidibus, potest esse tenebrosa, patet de Luna, & alijs, quæ patiuntur tenebras, & huiusmodi. Et patet per exemplum commune de pisce, qui per rete medium facit stuporem, qui tamen stupor non est in rete.

Ad secundum dico, quod circumscripto omni libero arbitrio Humano Angelico, & Diuino, omnia euenirent de necessitate, & nihil contingenter eueniret, & nihil esset in entibus in potentia ad contradictoria.

Si enim aliqua causa nata esset eleuare vaporem, de necessitate generaret pluuiā. Si vero fortior causa in oppositum eueniret, de necessitate impediretur, & hoc notum est Angelo: & secundum hoc, quidquid ex talibus causis euenit pro illo instanti, in quo euenit, & in sensu diuisionis, non euenit contingenter, ita quod possit non euenire.

Sed quid de infirmitatib. Agunt ne ad hoc? Dico, quod sic. Habent enim aliquam actionem dispositiuam in remittendo, & intendendo qualitates, & huiusmodi, & sic est conueniens, & necessarium, quod bonus medicus habeat scientiam Astronomiæ; possunt enim propinare aliquo tempore medicinam, quæ interficit, quæ tamen alio tēpore liberaret.

Ad tertium dico, quod non possunt tantum per motum localem: quia omnis forma absoluta est perfectior respectiua, ergo oportet, quod sit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem quod concedo.

Tu dicis contra. Quia tunc si planeta, vel corpus cæleste staret, causaret. Concedo, causaret quantum de se esset: nec eius motus localis facit ad actionem suam: latio enim, vel motus solis requiritur ad hoc; vt adducat agens. Patet 2. de Gener. nec valet illud: cessante primo motu, &c. quod enim est primum Solis, secundum eminentiam, & non essentialiter respectu aliorum, non oportet quod ipso destructo, alia à destruantur.

Exponitur, quæ sit sententia Scoti, circa influxus. Cap. II.

DIfficilis est hæc materia, & inter Philosophos Antiquos, & Recentiores satis exagitata: & pro vtraque parte sunt validissimæ rationes, & grauissimi Philosophi; De qua re potest inspici Franciscus Piccolomineus, libro de Cælo, cap. 38. 39. & 40. Zimara Theoremate 45. & alij multi.

Scotus in hac materia nullam opinionem tangit, nec refutat, sed videtur supponere esse veram opinionem Astronomorum, qui concedunt influxus varios Planetarum distinctos à motu, & mutatione; tamen ex alia parte, cum agit de actione Lunæ in aquam, propter quam generatur fluxus, & refluxus Maris, & de alijs actionibus Planetarum, nunquam segregat has actiones à motu, & lumine, quapropter iudico Scotum media via quadam procedere.

Duæ enim sunt extremæ opiniones hac in materia. Quidam dicunt corpora Cælestia, & stellas agere in hæc inferiora lumine, & motu; sed præter hæc duo, dicūt *Duæ extremæ o-*

Opiniones. *1. opinio.* Cælum effundere virtutem ſuam in hæc inferiora latenter, per quandam occultam influentiam, quæ eſt diſtinctum inſtrumentum à motu, & lumine, vnde vnicuique corpori cæleſti tribuũt propriam virtutem, qua latenter influunt in hæc inferiora, etiam abſque motu, & lumine.

2. opi. Alij ex oppoſito volunt, quod Cælum agat in hæc inferiora duobus inſtrumentis tantum: ſcilicet, motu, & lumine, noluntq. alium effectum prodire à Cælo in nos, niſi lumen, & motum; quæ duo inſtrumenta efficiunt poſtea apud nos quẽcumque effectum productum à Cælo ex ſola varietate intenſionis, & remiſſionis luminis, & motus, ſine aliqua diſtinctione, & differẽtia ſumpta ex propria aliqua conditione corporum quorum ſunt.

3. opi. Tertia eſt opinio media, quod corpora cęleſtia prædita ſint varijs, & diſtinctis virtutibus, & ideo in hæc inferiora diſtinctos, & varios effectus producant; tamen inſtrumenta quibus vtuntur in communicando has virtutes, & qualitates, ſolum ſunt lumen, & motus: adeo quod lumen, & motus, vt ſunt diſtincti Orbis, & Syderis, etiam ſunt prædita aliqua facultate diſtincta, non ex ſola intenſione, & remiſſione luminis, & motus prodeunte.

Hæc mihi rationabilior videtur, & minores habere difficultates, quam ſequitur quoque Piccolomineus, libro de Cęlo, cap 40. Hæc eadem mihi videtur eſſe de mẽte Scoti, qui licet tribuat virtutem Cęlo, & Syderibus, vt Lunę ſuper aquam, non tamen eam virtutem ſeiungit à lumine, & motu, & omnem virtutem corporum cęleſtium videtur cõcedere communicari his inferioribus, non aliqua oculta via, ſed mediantibus lumine, & motu.

Quod autem hæc opinio ſit verior, patet: quia reliquæ duæ opiniones extremę, habent obiectiones difficillimas, quas ſoluere non poſſunt.

1. opi. reijc. Prima quidem opinio, quæ ponit influxus, & vult, quòd Cęlum agat in hæc inferiora tertio inſtrumento diſtincto à lumine, & motu, patitur has difficultates.

1. rō. Primò, quod poteſt fieri per pauciora æquè, & benè, abſurdum eſt fieri per plura: omnia autem poſſumus ſaluare ponendo Cælum vti motu, & lumine tantum pro inſtrumentis, ergo abſurdum eſt ponere alia inſtrumenta; quod autem omnia ſaluentur, patet ſecundum hanc noſtram tertiam viam mediam: quia ponimus Sydera habere proprias qualitates, ſed eas mortalibus communicare mediãte motu, & lumine, & proinde lumen vt eſt talis corporis, habere talem virtutem; vt eſt alterius, habere aliam virtutem, &c. Sed qui negant influxus, vt illi de ſecunda opinione, & volunt omnia ſaluare per intenſionem, & remiſſionem luminis, & caloris, non poſſunt ſaluare fieri omnia, vt patebit per dubia, quę contra eam tangentur. Et confirmatur hęc ratio: *Cõfirmatur.* quia certiſſimum eſt, quod cęlum ideo agit in hæc inferiora, quia eſt continuus huic orbi mortali, vt habet etiam Ariſtoteles in 1. Meteororum, & omnis actio Phyſica fit per contactum corporalem: at cælum tangit hæc inferiora ſolum lumine, & ſuperiora corpora huius mundi inferioris, ſcilicet, ignem per contactum corporalem, vnde ad motum ſui, mouet ignem, & calefacit. Hæc verò inferiora mouet per lumen tantum, ergo præter lumen, & motum, non datur aliud inſtrumentum, per quod agat in hæc inferiora. *reſp.* Quod ſi quis recurrat ad actionem ſpiritualem, dicendo, quod agat ſpiritualiter: *reijc.* hæc reſponſio non ſoluit; quia quæro de actione illa ſpirituali; Vel eſt purè ſpiritualis, quod nullo modo eſt corporalis, vt ſunt Intelligentiæ, & talis actio non prouenit à corpore, quia actio eſſet nobilior agente, & cauſante; Vel eſt ſpiritualis, quia non eſt multum materiata, & craſſa, ſed tenuiſſima, vt eſt lux, & lumen, & vt ſunt ſpecies ſenſibiles receptæ in organis, vt diximus in Theoremate de lumine, *Theo. 66.* & de ſenſu agente, & tales actiones neceſſariò abſolutè ſunt corporeæ, & ſic per corpora debent deferri ad nos, & ad hæc inferiora: nullum eſt autem corpus, per quod deferri poſſint, niſi lumen, quia ſolum lumen effunditur à Sydere, & tendit ad nos: motus autem non eſt corpus, ſed actio corporis; virtus ergo illa, quæ effunditur per motum ſolum, pertingit ad corpora mota a cælo, & mota ab eis, cuiuſmodi eſt elementum

ignis,

ignis,& superior portio aeris. Sed hæc inferiora, solo lumine, & virtute delata per lumen, gubernantur à Cælo; ponere ergo instrumentum aliud ab his duobus, est multiplicare superuacaneum, & loqui sine ratione.

2. opi. Reijc. 1. rõ. Alia, etiam opinio omninò negans influxus, id est negans corporibus Cælestibus proprias quasdam virtutes quibus agant in hæc inferiora, distincto modo, & volens omnem varietatem effectuũ prouenire ex remissione, vel intensione luminis, & motus, patitur maiores difficultates; primò, quia frigiditas, quæ est vna ex quattuor primis Qualitatibus, non produceretur à Cælo, quod tamen falsum est: quia sicuti reliquæ primæ Qualitates à Cælo producuntur, & conseruantur, ita, & frigiditas. Quod autem quattuor Elemēta, & primæ Qualitates pendeant, & conseruentur à Cęlo, patet ex Arist. 1. Meteororum, propter hoc enim ponitur hic Orbis inferior continuus Cęlo, vt ab ipso regatur; quod si quattuor primæ Qualitates non conseruarentur; nec producerentur à Cęlo, hic Orbis inferior nõ egeret gubernatione, & conseruatione superioris, quia omnia fiunt ex quattuor elementis.

Resp. reijc. Nec valet responsio eorum, qui dicunt frigiditatem produci à calore Cęlesti, qui est proles huius, & artifex vniuersalis: quoniam calor Cęlestis, & Elementaris, sunt vnius speciei: vnde calor Cęlestis auget calorem elementalem, & calor cęlestis iunctus elementari; fiunt vniusmet calor: at calor Elemētaris non producit frigiditatem, alioquin destrueret seipsum, ergo nec calor Cælestis, cum sit eiusdem speciei.

Alia resp. reijc. Nec valet responsio aliorum, qui dicunt cęlum ex approximatione producere calorem; ex remotione, & ex distantia, frigiditatem; quoniam tunc frigiditas, quæ est vna ex primis Qualitatibus (& est quid positiuum: quia calidum, & frigidum opponuntur formaliter, & positiuè, non priuatiuè, ex Aristotele in Postprædicamentis, cap. de Oppositis.) produceretur ex accidenti, neque haberet causam per se, quod est absurdum, vt patet. Præterea, omne priuatiuum supponit positiuum, priuatio enim cum nihil ex se formaliter sit, non potest esse prima causa alicuius rei, sed necesse est quòd supponat aliquid positiuum. Nec valet respõsio Zimaræ Theoremate 45. quod causa positiua frigiditatis, est causa particularis, non vniuersalis, scilicet, venti, vel vapores eleuati ab aqua, & à terra: quoniã frigiditas nedum generatur quo ad partes, sed quo ad totum, & pendet in esse à causis cõseruantibus, & dantibus illi esse: ideo debent habere causam vniuersalem dãtem illi esse, & etiam conseruantem. Præterea, etiã cętera Elementa solum quo ad partes generantur, & tamen habent causas vniuersales positiuas conseruantes ea in esse, quo ad totum, ergo frigiditas sic se habere debet: quia est qualitas positiua, non priuatiua, vt dictum est: opponitur enim formaliter calido, non priuatiuè. Alia resp. reijc.

Pręterea, tot varietates temporum, pluuiarum, caliditatum, serenitatis, infirmitatum, valitudinis, & aliarum rerum Meteorologicarum, patet quòd per solum motum, & lumen, si non sint prædita diuersis virtutibus, non possunt rationabiliter assignari. Præt.

Sed contra hoc quod dicimus virtutes celestes cõmunicari his inferioribus per lumen, & motum, sed præsertim per lumen, & non per occultam qualitatem distinctam à lumine, & motu, vt isti dicunt, sunt varia dubia. Rõ & in oppositum.

Primò, quia in visceribus terræ generantur multa metalla, sine virtute luminis, vel motus, quia nec radij luminis nec motus pertingunt vsque ad partes illas, sed calor, & lumen fit in superficie terræ, & habet fines suos, & terminos, nec potest pertingere vsque ad partes illas in quibus generantur metalla, & maximè, quia ei obsistit terræ frigiditas. 1.

Præterea vidimus ferrum Magnete aspersum, trahi ad Polum Articum, vt patet in instrumento nautico, & in horologijs solaribus; Idem de Helitropio, & fluxu maris; Nec valet dicere, quod fiat ex lumine: quia nullo existente lumine, fit, cum nautę sunt in tenebris tempestatum, in noctibus cum lumen non adest; ergo dicendum est hæc fieri per aliquam virtutem occultam. Respondetur ad hæc dubia, 2.

dubia, quòd vt dictum est, necesse est virtutem cælorum deferri ad hæc corpora per aliquod instrumentum: illud autem iure ponitur lumen, vel motus; quia lumen exit à corpore luminoso, & tangit hæc corpora, & sic potest varias qualitates imprimere in eis.

Ad 1. Ad primum ergo dicitur, quòd calor genitus à lumine, penetrat viscera terræ, sicut etiam & frigus genitum à cælo penetrat viscera terræ, & hoc magis, & minus secundum virtutem, & aspectum Syderis à quo producitur. Preterea, lumen illas virtutes, & qualitates producit in terra, non quatenus per calorem agit tantum, sed vt habet virtutem vnitam ei impressam à Sydere, à quo procedit; Vnde videmus in visceribus terræ fieri exhalationes generantes terræmotus, & alias impressiones calidas, & frigidas, quæ proueniunt à corporibus celestibus quidem, sed mediante lumine agente in terram, & illas virtutes, & qualitates imprimente.

Ad 2. Ad secundum similiter dicitur, quod oculto modo lumen agit in illos lapides, in Magnetem, in Helitropium, in aquam maris; & cum dicitur, quod hæc de nocte fiunt, vbi nullus est radius luminis, dico, quòd licet sint tenebræ ad nostrum Hemisphærium propter recessum Solis, tamen adsunt alia Sydera illuminantia; & licet vapores, & nubes, ea impediant, nihilominus semper splendent, & sic semper per lumen agunt, & sic non deficit lumen totaliter: ideo semper illuminatur aer, vel multum, vel parum, & sic semper effunditur virtus ad hæc corpora per lumen, licet vario modo, quod etiam est causa varietatis effectus. Haberent euidentiam rationes, si lumen ageret ex intensione, & remissione solum: sed dicimus, quòd agit ex qualitate impressa sibi à Sydere, & sic varios effectus producit, licet sit remissum, vel intensum.

Alius mod⁹ dicendi. Cui hæc media opinio non placet, quia videtur valde difficile saluare, quomodo virtutes syderum deferantur ad corpora hæc inferiora, & illis mediantibus producant effectus, quos producunt in his inferioribus, posset dicere, quòd ad actionem physicam non requiritur necessariò contactus corporeus, sed requiritur solum proportio agentis & passi: ideo, cum datur agens proportionatum, & passum proportionatum, fit actio, licet illa localiter distent. Quod autem non requiratur contactus corporeus, probauimus in Theologicis Disputationibus, quas nuper edidimus ex Scoto, in 1. Sent. dist. 37. ideo vide Disput. 52. cap. 4. vbi ex Scoto probamus agens posse agere in passum distans, proportionatum. Quod verò ait Arist. ad actionem physicam requiri contactum corporeum, hoc est propter ordinem vniuersi, non de interna natura agentis, & passi; & ideo non quodlibet agens agit in passum sibi immediatè coniunctum, sed solum in illud, quod est sibi proportionatum, & agit in illud etiam si sit distans, & aliud corpus, in quod non agat, mediat. Vndè non est dicendum, Astra agere per lumen, vel motum, vel aliquam occultam qualitatem, quia non requiritur hic contactus, sed solum, quia est agẽs proportionatum tali passo: ideo, licet sit distans, hoc nihil impedit, approximatio enim vt diximus, est necessaria, propter ordinem vniuersi, non ex natura intrinseca agentis, & sic debet intelligi propositio Aristot. Mouens, & motum, debent esse simul.

THEOREMA C.

Sensus interni sunt tantum tres.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

MVlta addere debebamus in hac secunda editione, quia multæ aliæ materiæ pertinentes ad Philosophiam naturalem explicatæ à Scoto, & tractatæ à Philosophis, desiderantur in hoc opere; sed quia commodius alibi de his tractabimus, hæc tria Theoremata tantum addere libuit, quia habent maximam connexionem cum alijs materijs Animasticis in hoc Opere explicatis. Grauis autem est difficultas de numero internorum sensuum, propter quod variæ exstant sententiæ. Primò explicabimus opinionem Scoti; Deinde videbimus, quid alij sentiant.

Antonius

Opin. Ant. And. reijc.

Antonius Andræas 1. Metaph. q.5.apertè cum Auicenna ponit quinque sensus internos, scilicet, sensum communem, quem quoque ait vocari Phantasiam; Imaginatiuam, Cogitatiuam; Aestimatiuam, & memoriam. Ego autem puto hanc sententiam non esse conformem doctrinæ Scoti, & esse falsam; non est conformis doctrinæ Scoti; quia licet nullibi, quod ego viderim, rem hanc Scotus ex professo tractet, tamen ex ijs, quæ dicit in 1.Sent.d.3.q.2. F. ibi, quinto dico, elicitur Scotum non admittere Cogitatiuam, neque Aestimatiuam; & de Cogitatiua probatur: quia ponentes Cogitatiuam, dicunt munus eius esse facere compositionem inter ea, quæ conseruantur in imaginatione, vnde per hanc potentiam aiunt non posse cogitare solem viridem, vel montem aureum: at Scotus in præcitato loco, asserit hoc munus esse Imaginatiuæ, ergo apud Scotum Cogitatiua non contradistinguitur ab Imaginatiua; Aestimatiuā quoque ibidem Scotus confutando Henricum, reijcit: dicebat enim Henricus, quod hac venimus in cognitionem Dei & eorum, quæ competunt ei ex speciebus Creaturarum; quia scilicet suffodiendo sub illis speciebus inuestigamus ea, quæ competunt Deo; & dabat exemplū: Sicut Aestimatiua in brutis sub speciebus sensatis cognoscit intentiones non sensatas, vt nociui, & proficui, quæ nunquam ceciderunt sub aliquo sensu particulari: at Scotus inquit Henricum ibi adducere falsum, ad confirmationem falsi, etiam ostendit, quod Aestimatiua ista est figmentum: quia si agnus fugit lupum, & sequitur ouem, non est, quia suffodiat aliquam intentionem non sensatam ex sensibilibus speciebus notis: sed quia species sensatæ repræsentant sensibilia conuenientia, & tunc agnus sequitur ea, vel disconuenientia, & sic fugit. Vnde si per miraculum ouis quantum ad accidentia externa mutaretur in lupum, & tamen retineret naturam ouis, nihilo minus agnus fugeret ouem sic mutatam, & tamen nulla esset intensio nociui sub illis speciebus. Hæc ergo Æstimatiua apud Scotum est figmentum, & apud eundem ille effectus, fuga, & prosequutio, sunt effectus appetitus sensitiui, qui fugit disconuenientia, & sequitur conuenientia: qui appetitus sensitiuus est in omnibus animalibus, etiam imperfectis; quod nouit Zabarella, lib. de Facultatibus Animæ, cap. 12. Asserit etiam Antonius Andręas, vbi suprà, quod Sensus communis vocatur Phantasia, & est idem quod phantasia; Hoc etiam secundum Scotum est falsum: quia Scotus vbique loquitur de Phātasia, & de Sensu communi tamquam de duobus sensibus internis distinctis, sed præsertim 1.Sent.dist. 3.q. 6. post E. vbi probat necessitatem speciei intelligibilis ex præsentia obiecti ratione secunda; ibi enim apertè tenet, Sensum communem esse aliam virtutem cognoscitiuam distinctam à Phantasia, quoniam arguit à minori sic: Sensus communis est virtus sensitiua cognoscitiua, & tamen habet speciem pręsentem non solum in inferioribus sensibus, sed in proprio organo, ergo multo magis Intellectus, qui est virtus cognoscitiua superior, debet habere obiectum sibi præsens, non solum in phantasia, sed in propria præsentialitate, inquantum relucet intellectui aliquid, quod est in intellectu, illud autem est species; & in eadem quæstione ad 5. habetur idem clarius.

Sēsus cōis nō est phantasia.

Dicamus ergo, quod secundum Scotum sunt tres Sensus interni tantum, scilicet, Sensus communis; Phantasia, siuè Imaginatiua; & Memoria; Quæ opinio etiam est vera de mente Aristot. nam ipse Aristoteles in 2. de Anima, posuit tantum Sensum communem, & Phantasiam; in libro verò de Memoria, & reminiscentia, ponit alterum Sensum internum, scilicet, Memoriam, vt patet; & confirmatur: quia pluralitas non est ponenda sine necessitate: sed hic non est necessitas, quia possumus saluare omnia munera, quæ tribuunt Cogitatiuæ, & Æstimatiuæ per Imaginatiuam. Tertio, potentiæ sensitiua, & materiales, distinguuntur per organum: quia vnaquæque debet habere proprium organum, at in cerebro secundum Anatomistas sunt tantummodo tres ventriculi, siuè tres cauitates, sensus autem interni sunt potentiæ materiales organicæ, ergo non possunt esse nisi tres,

Opin. vera est es se tres sēsus inter nos.

2. rō.

3. rō.

neque

neque potest dici, quòd ventriculus medius inseruiat tribus potentijs sensitiuis, vt dicit Auicenna, quia vt dicunt Anatomistæ, ille ventriculus medius, est ex omni parte æqualis, neque est magis cauus in vna parte, quam in alia, sed se habet ad modum canalis, siuè vehiculi, vel foraminis; at potentiæ diuersæ, requirunt organa diuersa: quia instrumentum quod accommodatur ad vnam operationem, nō accommodatur alteri operationi: istæ potentiæ, & sensus interiores, sunt diuersæ potentiæ, & habent diuersa munera, ergo non possunt vti omnes tres eodem organo. 4. rō. Quartò. Clarum est, Aristotelem voluisse compositionem, & diuisionem, & multo magis discursum esse operationes solius intellectus, vt patet in 3. de Anima, tex. 21. & inde, ideo vanum est ponere aliquam facultatem sensitiuam esse Ratiocinatricem, vel componere, ac diuidere: at Cogitatiua, & Aestimatiua, per illos Doctores componunt ac diuidunt, immò discurrunt, ergo sunt abijciendæ. Auerros præcipuus auctor fuit huius Cogitatiuæ, vt saluaret hominem intelligere: & voluit hanc esse eius formam informantem, qua ex coniunctione intellectus intelligeret; sed Scotus, & nos, alibi, scilicet, in Theoremate de Multiplicatione Intellectus, & secundum Aristotelem, & secundum veritatem, ostendimus, esse opinionem falsissimam. *The. 70.* Sed est obiectio: *Obiectio.* quia in somnum Intellectus non operatur, neque sensus externi: quia sunt ligati per somnum, & tamen discurrimus, & facimus compositiones quarundam rerum, quas nunquam vidimus, componimus, diuidimus, facimus monstra, imaginamur Montem aureum, &c. ergo, hæc præstantur à sensibus internis. *So lu.* Respondetur quod hæc omnia fiunt a Phantasia, siuè ab Imaginatiua, vt dicebat Aristoteles, 2. de Anima, tex. 156. & probatur: quia Phantasia ex Arist. eodem 2. de Anima, tex. eodem, in vltimis verbis, est motus ab externo sensu factus. Proinde, nihil potest esse in Phantasia, quin prius fuerit in Sensibus externis; species ergo, illorum singularium, quæ demandata fuere ad sensum communem, in Phantasia manent, & dicuntur Phantasmata, quæ deindè sic permixtim offeruntur ipsi Phantasiæ; & ex hoc accidit, quod imaginatur Montem aureum, quia habet Phantasma auri, & habet Phantasma montis: accidit autem quod Phantasma Auri, & Montis in vnum complicata, se præsentent Phantasiæ, & tunc apprehendit Montem aureum; Hæc ergo apprehensio, non est vera compositio, ita quod Phantasia enunciet hoc de illo, sed est apprehensio simplex, quia illa offeruntur ei tamquam entia singularia, & tamquam vnum sic compositum; Hanc eandem sententiam sequitur Franciscus Piccolomineus, libro de Sensibus internis, cap. 12. eamq. esse Græcorum omnium testatur, quam varijs rationibus comprobat, alijs reiectis.

Aliorum opiniones adducuntur, & reijciuntur. Cap. 11.

EX his facilè confutantur aliorum opiniones de numero internorum sensuum, quæ ad summum sunt quattuor.

Prima asserit sensum internum esse vnicum tantum, quam Tartaretus in 2. de Anima, in fine recenset, & sequitur. *Opin. Tartareti.* Hanc eandem opinionem sustinet Halensis 2. par. quæst. 70. Membro 2. & nonnulli alij, quam ita declarant; Sensus interni si considerentur secundum substantiam, & essentiam, vnum sunt: si verò considerentur quo ad munera diuersa, quæ obeunt, sic diuersa sunt; Sed hæc diuersitas, & distinctio, est rationis, non realis; est ergo vna interna facultas secundum esseētiam, sed ratione sunt plures. *1. rō.* Præcipuum fundamentum est: quia dicunt illa omnia munera, quæ proficisci dicuntur ab istis diuersis sensibus, vt puta à Phantasia, à Sensu communi, & alijs, posse saluari in vnico sensu: & quia pluralitas non est ponenda sine necessitate, vnus, non plures, est ponendus sensus internus. *Reijcitur.* Hæc opinio in aliquo sensu est vera, tamen in proposito est falsa: est vera, considerando hos sensus internos realiter, sic enim identificantur cum anima sensitiua realiter, quæ est vna, & ideo realiter sunt vna substantia, & essentia, vt dixi in Theoremate de Distinctione potentiarum animæ *The. 74.* inter

inter se, & ab anima: Sed considerando hos sensus formaliter, vt in præsenti consideramus, sunt distincti formaliter: quia sunt diuersæ potentiæ animæ, quæ non ratione, sed formaliter ad inuicem distinguuntur, vt ostensum est in prædicto Theoremate.

1. Probatur Primò; quia hæc opinio est contra Aristotelem, qui vt diximus sup. 2. de Anima, tex. 155. & inde, distinguit Phantasiam à Sensu communi, & alibi à Memoria.

2. Secundò; quia munera Sensus communis, & Phantasiæ, sunt omninò diuersa: quoniam Sensus communis immutatur à sensibus externis: vnde illis quiescentibus, & nihil præsentantibus, ipse quoque quiescit, & absentibus illorum actionibus, nihil operatur. Phantasia verò immediatè mouetur à Sensu communi, & quiescentibus sensibus externis, & absentibus, operatur, obiectis realibus ipsa ea percipit, & iudicat; ergo diuersa sunt munera horum sensuum, & per hoc soluitur eius fundamentum.

2. opinio. Opin. Fonseca, & Collegij. 1. rõ. Secunda opinio est eorum, qui asserũt sensus internos esse duos tantum: sed isti inter se differunt, aliqui enim vt Fonseca 5. Metaph. c. 28. q. 7. sect. 4. tenet hos duos esse Sensum communem, & Phantasiam, Memoriam verò vult eandem esse cum Phantasia; quam opinionem etiam commendat Collegium Conimbricense, 3. de Anima, (secundum eorum partitionem) cap. 2. quęstione 2. & probant in primis: quia Aristot. 2. de Anima, vbi ex instituto de Sensibus internis loquitur, tantum verba facit de Sensu communi, & Phantasia: & licet Arist. in lib. de Memoria, & reminiscentia, loquatur de Memoria, non tamen propter hoc elicitur, quod loquatur de Memoria, quatenus sit sensus distinctus à Phantasia: quia in 1. capite illius libri, ponit actum memorandi in ea potentia animæ, in qua est Phantasia, sine actus imaginandi, ergo potentia memorandi, non est distincta à potentia imaginatiua.

2. Secundo confirmatur à simili: quia Intellectus, & Memoria intellectiua, secundum omnes, non distinguuntur, sed sunt vna, & eadem potentia, sed à diuersis actibus, diuerso nomine nuncupatur; quatenus enim Intellectus actu intelligit Intellectus dicitur; quatenus verò habet speciem intelligibilem præsentem, & potest exire in actum intelligẽdi, dicitur Memoria intellectiua; ita Phantasia quatenus conseruat species sensatas, dicitur Memoria: quatenus verò iudicat; & cognoscit, dicitur Phantasia. Alij verò hos duos sensus internos ponunt esse Sensum communẽ, & Cogitatiuam: sub Sensu communi ponunt Phantasiam, sub Cogitatiua ponunt Memoriam. *Aliorũ opinio.* Alij verò volunt hos duos sẽsus esse facultatem iudicandi, & facultatem conseruandi, ita quod isti omnem facultatem cognoscitiuam internam nolũt esse vnicam potentiam, vt Sensum communem, Phantasiam, Cogitatiuam, & si aliæ dentur ab alijs, Memoriam verò alteram. *Alia opin.* Fundamentum istarum duarum opinionum quoad id, in quo conueniunt, scilicet, de numero sensuum internorum, est, quod in cerebro sunt tantummodo duo ventriculi distincti, qui habent diuersa temperamenta, ideo sunt quoque duo sensus interni.

Primus mod⁹ huius opinionis reijc. Primus modus huius opinionis, licet videatur habere aliquam probabilitatẽ, tamen est contra Aristot. & falsus; quod ostenditur: quia Aristotel. venatur numerum sensuum, præsertim ex diuersitate operationum, & ex diuersitate organorum, propter hoc distinxit Sensum communem à Sensibus externis, scilicet, quia sensus externi non possunt iudicare obiecta diuersa sensibilium, ideo opus fuit dari Sensum communem qui iudicaret, & discerneret differentias obiectorum sensuum externorum, vt album à dulci: & rursus, inuenit Phantasiam esse diuersam à Sensu communi: quia ipsa iudicat de sensibilibus etiam ipsis absentibus, quod non facit Sensus communis, & ideo, cum sit operatio diuersa, diuersam quoque esse Phantasiam iudicauit; ita in proposito apertè in libro de Memoria, & reminiscentia, ostendit Aristot. operationem Memoriæ esse diuersam à Sensibus, & à Phantasia; inquit enim, quod operatio, & actus Memoriæ, non est futurorum: sed isti pertinent ad scientiam, quę ab aliquibus diuinatiua dicitur neque

neque eſt præſentium, quia hæc pertinet ad ſenſum, ſenſus enim ſolum præſentia cognoſcit, & cum præſentium cognitio alia ſit conſiderare, alia verò ſit intelligere, nullum horum inquit Ariſtot. eſt memorari, ſed dicuntur conſiderare, & intelligere, & ſunt actus virtutis Cognoſcitiuæ, ſiue ſit Senſus, ſiue ſit Intellectus: actus ergo memoriæ ſunt reſpectu præteritorum, cognitio ergo eius, non eſt per actus, qui tunc fiant, ſed qui facti fuerunt, vt aliquis recordatur, quia vel vidit, vel audiuit, &c. Cum ergo operatio Memoriæ ſit diuerſa ab operationibus Phantaſiæ, vt quia eſt cognitio, ſed per actus præteritos, non præſentes, Phantaſię verò actus ſit cognitio per actus de præſenti factos, ſequitur quoque, Senſum eſſe diuerſum à Phantaſia. Secundo habet organum diuerſum à Phantaſia: quia ibidem Ariſtot. quærens quare aliqui facilè addiſcunt, ſed difficilè memorantur, aliqui è conuerſo difficilè addiſcunt, ſed facilè memorantur, reſpondet, quòd hoc accidit, quia illi, qui de facili addiſcunt habent temperamentum molle, & humidum, in quo facilè imprimitur ſpecies, & facilè etiam elabitur, ſicut qui imprimit aliquid in aquam, vel ceram, è conuerſo ijs qui facilè memorantur, ſed difficilè addiſcunt, habet temperamentum ſiccum, & durum, ideo difficilè imprimuntur ſpecies, ſed quando poſtea ſunt impreſſæ, de difficili elabuntur, vt qui imprimit aliquid in lapide marmoreo, difficilè imprimit, ſed durat per multum tempus. Ex his patet, organum Memorię debere eſſe ſiccum, potentiarum verò cognoſcitiuarum, humidum, & molle, ergo organum Memoriæ eſt diuerſum ab alijs, & conſequenter Memoria eſt diuerſa ab alijs. Neque valet reſponſio eorum, dum dicunt organum Phantaſiæ præditum eſſe tali temperamento, & mediocritate, vt & non difficilè recipiat, & recepta diu retineat, eſt enim hoc contra experientiam; quia videmus, facilimam eſſe cognitionem ſenſitiuam ſimplicium, vnico enim actu præſentationis, illa cognoſcimus: ad hoc verò, vt illorum memoremur, neceſſe eſt iterare ſæpè ac ſępius actus cognitionis, vt Memorię figantur; ſignum eſt ergo, quod organum Memorię naturaliter eſt ſiccum, & omnino diuerſum ab organo Phantaſię, quę eſt facultas cognoſcens pręſentia tantum. Ad rationes pro illa opinione. Ad primum reſpondetur, quòd ſi locus ille Ariſtot. 10. de Memoria, & reminiſcentia debet intelligi, vt illi dicunt, ſequeretur pertinere ad Senſum communem: quia ille eſt primo ſenſitiuus, quod tamen ipſi non admittunt; Eſt ergo dicendum, quod verum eſt quidem, quod in 2. lib. de Anima, locutus eſt tantum de Senſu communi, & Phantaſia, non de Memoria: ſed voluit differre in alium locum ſibi commodiorem, tractat enim ibi de alijs pertinentibus ad ſenſus, vt eſt lib. de Senſu, & ſenſibili, & ideo hoc nihil eſt; Quòd verò in libro de Memoria, dicat Ariſtot. Memoriam eſſe in Phantaſia, falſum eſt: verba Ariſtot. ſunt hęc (*Quare intellectus ſecundum accidens vtique erit, per ſe autem primi ſenſitiui (ſupple)* Memoria) & ſenſus eſt, quod Memoria inſeruit per accidens Intellectui, per ſe verò Senſui: quia recordamur intelligibilium, & ſenſibilium, ſed recordamur ſenſibilium perceptorum à Senſu communi, & conſequenter à Phantaſia per ſe, Intelligibilium verò per accidens, ſcilicet, mediantibus illis Phantaſmatibus ſenſibilibus repoſitis in Memoria.

Ad 1. rōnē.

Ad ſecundum reſpondetur, quod Memoria in hoc ſenſu accepta, ſcilicet, pro Intellectu, & obiecto pręſente, eſt Memoria impropriè dicta, quę potius eſt in vſu apud Theologos, quam Philoſophos, Memoria autem apud Philoſophos eſt recordatio præteritorum, vt diximus in Theoremate, de Memoria Intellectiua, ideo hoc ſimile nihil concludit in propoſito, vbi de Memoria ſecundum Philoſophos & ſenſitiua Memoria loquimur. *Ad 2.*

Altera opinio reijcitur per idem fundamentum; oſtēſum eſt enim quod nedum Memoria, & Phantaſia diſtinguuntur: ſed etiam Senſus communis, & Phantaſia, præſertim, quia Senſus communis immutatur à Senſibus externis immediatè, Phantaſia mediante, Senſus communis apprehendit tantum obiecta præſentia, ac ſimul cum ſenſibus externis: Phantaſia verò *Alia Opin. reij-citur.*

ſia verò

sia verò apprehendit absentia, & quiescentibus externis sensibus, Sensus communis apprehendit tantum Phantasmata sensata,& ex illis etiam non sensata, ergo diuersa officia, & diuersas potentias arguunt.

Ad fũ damẽ tum. Ad fundamentum illorum dicendum, quod falsum est, duos tantum esse ventriculos, vt suprà diximus; Deinde hoc fundamentum est satis dubium: aliqui enim Anatomistæ volunt illos esse duos, alij tres, alij quinque, alij vnum, ideo res satis est dubia.

3 opi. Tertia est Auerrois, in libro de Memoria,& reminiscentia,& in 3. libro de Anima, Com. 6. quem sequitur quo ad hoc D.Thom.p.p.quęst.78.artic.4.& Caietanus ibi in Commentario, & alij, qui asserunt quattuor esse Sensus internos, scilicet, Sensum Communem; Phantasiam; Memoriam; & Cogitatiuam in homine, loco cuius, in brutis volunt esse Aestimatiuam, De tribus prioribus sensibus non est difficultas: sed tota res consistit in Cogitatiua, quam esse necessariam probant

1. ro. Primò sic. Arist. 2. de Anima, tex. 153. habet hęc verba: [Phantasia non fit sine sensu,& sine hac non fit Aestimatio;] Ex hoc patet, quod Aristot. præter Phantasiam, concedit vim Aestimandi, siue cogitandi.

2. Secundo Aristotel. in libro de Memoria, & reminiscentia, concedit dari vim reminiscendi: sed reminiscentia fit cum discursu, discursus autem competit tantum virtuti cogitatiuæ, ergo Aristot. admittit cogitatiuam. Tertiò, datur facultas, quæ circa singularia componit, diuidit,& ratiocinatur; insuper excitat appetitum ad prosequẽdum, vel fugiendum, hęc non est Intellectus, neque Phantasia, ergo.

Quarta opinio est Auicennæ, in 6. suorum Naturalium, parte 4 cap. 1.& Magni Alberti, in 2. de Anima, qui supra illos quattuor addunt Æstimatiuam, propter eam rationem, scilicet, vt ex speciebus sensatis cognoscat, & subfodiat intentiones insensatas, vt dicit Antonius Andræas.

Reijcion. amba Sed ambæ istæ opiniones refutantur facilè per argumenta superius adducta, & præsertim, quia munera istarum potentiarum, scilicet, Cogitatiuę, & Aestimatiuæ, pertinent vel ad Intellectum, vel ad Phantasiam, ideo non debent istæ potentię multiplicari. ista opin.

Ad 1. Ad primum pro tertia opinione, dico, quod Aristot. in 2. de Anima, textu 153. dum dixit, Æstimationem mediare inter Sensum, & Phantasiam, per Aestimationem non intellexit aliquem sensum medium, sed iudicium Mentis, à quo ibi distinguit Phantasiam, sicut & ab alijs rebus.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod Aristotel. ibi innuit tantummodo, quod reminiscentia fit adiutorio Mentis, vnde non est in Brutis, nisi Metaphoricè.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod illa facultas est Phantasia, quę iudicat hoc, vel illud bonum, secundum quod hoc, vel illud, est sibi iucundum, vel non iucundũ, & ita prosequitur, vel fugit. Phantasia quoque est, quę excitat Intellectum, quia ipsa est quæ illi offert obiectum: Phantasia enim præsentando Phantasmata excitat Intellectum.

THEOREMA CI.

Appetitus non distinguitur à virtute cognoscente.

Aliorum opiniones reijciuntur, & probatur opinio Scoti.
Caput Primum.

EST magna difficultas, an appetitus sit potentia distincta à virtute cognoscente, & de numero appetituum D.Th. p.p.quæst.78.artic.2.& 3. quem sequitur Zabarella, lib. de Facultatibus Animę, cap. 12. dicunt, appetituum esse distinctam potentiam à virtutibus cognoscitiuis,& esse vnam; Ratio Diui Thomæ ibi videtur esse hęc: quia alius videtur esse finis appetitus absolutè, alius videtur esse finis appetitus virtutis cognoscitiuæ: nam visus appetit solum obiectum visibile ad videndum, animal autem appetit illud obiectum ad alios vsus; Cum ergo diuersus sit finis appetitus simpliciter animalis, & finis appetitus virtutum cognoscitiuarum, operationes sunt variæ, & opin. D.T. Zab.

riæ, & distinctæ, & consequenter cum ex operationibus distinguantur potentiæ, virtus cognoscitiua, & virtus appetitiua, erunt diuersę potentiæ, & virtutes. Za-
1. rō. Zab. barella verò hoc idem probat auctoritate Aristot. 2. de Anima, tex. 27. vbi Arist. enumerans potentias animæ, enumerat appetitiuam facultatem, vt ab alijs distinctã, inquit enim. *Potentias verò dicimus vegetatiuum, appetitiuum, sensitiuum, motiuum secundum locum, at intellectiuum, vegetatiuum, & sensitiuum sunt distinctæ potentiæ, ergo & appetitiuum debet differre ab alijs*; Idem dicit alibi sæpe Aristoteles.

Secundò, ex muneris discrimine distingui videntur, quæ enim munera diuersa habent, diuersas quoque essentias habere coguntur: quia diuersæ formæ, diuersas operationes habent; quod autem sint munera diuersa, munus appetitus, & virtutum cognoscitiuarum, probat hoc modo. Cognoscere, & sentire, fit per transitum obiecti ad animam, in cognitione enim obiectum quodammodo ad animã trahitur, at in appetitu anima potius trahitur ad obiectum prosequendum, ergo operatio diuersa est, & cõsequenter quoque sunt diuersæ potentiæ. Insuper, potentia cognoscens, est recipiẽs obiectum, at appetitus est propensio ad prosequendum; ex his sequitur, quod appetitus distinguitur à virtutibus cognoscitiuis, & quod est vnus.

Ex altera parte Scotus in 3. Sent. d. 17.
Scoti opin. quæst. 1. in corpore, quæst. videtur velle, quod appetitus sensitiuus, de quo modo loquimur, non distinguatur à virtute cognoscitiua, siue apprehensiua: quoniam inquit ibi, quod præter appetitum sensitiuum, qui consequitur virtutem imaginatiuam, est necesse quod ponantur tot appetitus distincti, quot virtutes apprehensiuæ distinctę ponuntur, Insuper dicit, quod sicut Phantasia imaginatur obiecta omnium sensuum, & in præsentia illorum, & absentia, ita suo appetitu delectatur in illis, si sint conuenientia, vel dolet de illis, si sint disconuenientia; hoc idem etiam est dicendum de alijs sensibus particularibus. Ex his videtur velle Scotus, quod appetitus nihil aliud sit, nisi propensio naturalis potentiæ sensitiuæ ad obiectum: si enim illud obiectum sit conueniens potentiæ apprehendenti illud, prosequitur: si sit disconueniens, fugit, & consequenter appetitus non est virtus distincta à potentia cognoscente, sed est eadem realiter cum illa, siquidem est eius inclinatio naturalis, inquantum respicit obiectum determinatum, & tale. Quæ sententia videtur quoque esse Auerrois, in 12. Metaph. tex. 39. vbi dicit, etiam de mente Alexandri, quod voluptas consequitur comprehensionem, sicut vmbra corpus: at videmus, quod potentia apprehendens obiectum aliquod, si est conueniens, gaudet & habet voluptatem, non alia de causa, nisi quia obiectum est conueniens; si verò non est conueniens, tristatur; isti sunt actus appetitus; at isti sunt actus virtutis cognoscitiuæ, vt dictum est: quia virtus cognoscitiua est, quæ apprehendendo delectatur, vel tristatur, ergo virtus appetitiua non distinguitur à virtute cognoscitiua. Ex his apertè patet, quod appetitus multiplicantur apud Scotum, & hoc est clarum. Videtur etiam elici ex dictis, quod appetitus non distinguatur à virtute cognoscente (licet apertè hoc non dicat Scotus, propter rationes superius assignatas) & confirmatur auctoritate Arist. 3. de Anima, tex. 29. vbi apertè dicit, quod appetitus vitandi, vel prosequendi, neque inter se, neque à sensu re distinguuntur, sed solum ratione; & verba eius sunt hæc; *Et non aliud est appetitiuum, & fugitiuum neque à se inuicem, neque à sensitiuo; sed esse aliud est*.

Hanc eandem sententiam Scoti, quantum ad multiplicationem, videtur sequi Franciscus Piccolomineus, lib. de Sensibus internis, capite vltimo, conditione tertia, ait enim appetitum tribus modis considerari posse; Vel ratione fundamenti; Vel rationem propria; Vel ratione obiectorum; Primo modo est vnus appetitus, quia fundamentum principale est vnum, scilicet Phantasia; & hoc est fundamentum denominationis, vt etiam dicebat Scotus: quia in isto completur actus appetendi: nam Phantasia est quæ iudicat iucundum, vel aduersum, propria ratione verò, & ex parte obiectorum, multipli- Picc. est cũ Scoto.

cari ait,

cari ait, & tot esse appetitus, quot facultates cognoscentes ; Conuenit etiam cum Scoto in altero, scilicet, quod appetitus non distinguitur à virtute cognoscente , accipiendo appetitum pro facultate appetente, & ait illam esse Phantasiam quatenus apprehendit aliquid sensibile, tamquam vtile, & delectabile, vel aduersum, & reddit animal procliue ad prosecutionem, vel fugam: & hoc intelligit de appetitu perfecto, & completo: nam iste est solum in Phantasia : & propterea ista sola appellatur appetititus, aliæ verò virtutes, & sensus cognoscitiui sunt appetitus imperfecti, & proinde in omnibus animalibus etiam imperfectis, præter sensus externos, est Phantasia, licet in perfectis sit perfecta , in brutis verò sit imaginatio confusa.

Ad 1. rōnē, qua est D. Tho. Ad primam rationem, quæ est D. Thomæ, respondetur, assumere falsum: quoniam falsum est, quod appetitus animalis appetat res sensibiles propter alios vsus, quàm propter vsum sensuum externorum , quoniam res sensibiles nullo vsui inseruire possunt nisi vsibus externorum sensuum, quorum sunt obiecta; substantia enim non est sensibilis , omnia alia accidentia vel obiecta propria, vel cómunia , quæ omnia percipiuntur à sensibus externis : in coniunctione enim obiectorum cum his sensibus externis , sequitur tristitia, vel gaudium, & deinde fuga , vel prosecutio. Præterea, dato quod argumentum concluderet, sequeretur appetitum esse distinctum à sensibus externis , non tamen à Phantasia , quia Phantasia est quæ cognoscit vtile, & nociuum, ac varijs vsibus illa acommodat.

Ad 2. Ad secundam rationem, quæ est auctoritas Aristotelis dico, quod ibi per appetitum intelligit Phantasiam siue Imaginatiuam in communi, prout continet sub se Imaginatiuam perfectam, & imperfectam: vnde in textu 20. eiusdem 2. dixerat in entomis incisis, esse Phantasiam, & Desiderium: quia in vtraque parte est voluptas, & tristitia; est ergo appetitus potentia quidem, sed tamen non est realiter distincta à sensitiua, alioquin constitueret alium gradum vitæ, & sic esset quintus gradus vitæ, contra Aristot. in eodem 2. textu 23. scilicet, Vegetatiua; Sẽsitiua; Intellectiua; Appetitiua; & Phantasia. Vel dicamus, quod sufficit definitio formalis inter Sensitiuam, & Appetitiuam; Insuper, deberet habere propria organa distincta à Phantasia, & à Sensibus cognoscitiuis , quod tamen est falsum.

Ad tertium respondetur, quod illa munera non sunt ita diuersa , vt constituant diuersas potentias : quia ille tractus est propter determinationem consequentem cognitionem virtutis cognoscitiuæ, vnde est potius propensio, & proprietas cognoscentis, quàm alia potentia distincta. *Ad 3.*

THEOREMA CII.

Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti.

Adducitur, & confutatur opinio eorum ; qui asserunt intellectum possibilem esse puram potentiam. Cap. I.

DVplex est difficultas circa hanc propositionem; Primo, an ipsa ex Arist. deducatur, & reuera ipsam Aristoteles asseruerit tertio de anima textu 4. ex quo loco ipsam desumpsit Auerroes præsertim, & alij sequentes eum; Secunda difficultas est de eius veritate . Quantum ad primum non desunt viri docti , qui asserunt propositionem allatam non elici ex dictis Aristotelis & maximè in illo 4. textu 3. de Anima, quod ostenditur sic. Clarum est , quod hæc propositio formaliter non habetur in textu, vt videre vnusquisque potest ; Si ergo in illo textu continetur, implicitè contineri necesse est, at neque hoc verum esse videtur: quod ostenditur sic. Putauit Auer. quod Arist. in illo textu 4. colligeret Intellectum possibilem esse inmixtum à subiecto , & à corpore, ita quod hæc sit argumentatio Arist. Omne recipiens debet esse denudatũ à natura recepti: at intellectus recipit, siue intelligit omnia materialia, ergo non debet esse res materialis, sed immixta, & denudata à corpore, & à materia; Maiorem probat (quæ explicitè non est in textu sed im-

Duplex difficultas circa propositionẽ appositam. Quorũdã opin. 1. rõ.

plicitè) quia intus existens, prohibet extraneum, & obstruet, ergo si intellectus sit materiæ & corpori mixtus, illa materia, & forma corporis, impediat illum à receptione, & intellectione aliorum. Verum hæc non est argumentatio Arist. eo in loco, dicunt isti, neque scopus Arist. est ille, quem sibi formauit Auer. sed scopus Aristot. est, probare, quòd intellectus potentialis, siue possibilis, est pura potentia, & indeterminatus, ita quod nullam determinatam naturam habet, vt postea colligit tex. 5. describendo ipsum. Voluerũt enim Alex. Aphrodis. & Caietanus in 3. de Anima, & alij eorum sectatores, quòd Intellectus possibilis, nullam habeat naturam determinatam, sed sit pura potentia, vti volunt Thomistæ esse materiam primã; quòd probant à simili: quia sicut si materia prima haberet aliquam determinatam formam, non posset recipere omnes alias formas, ita intellectus possibilis si haberet aliquam determinatam formam, & naturam, non posset intelligere omnia, quia illa forma, & natura determinata impediret receptionem aliorum, & vitiaret iudicium illius. Quòd cõfirmant: quia sicuti si oculus habeat colorem flauum in seipso, omnia flaua iudicat, & lingua affectabilis amara, iudicat omnia amara, ita intellectus si haberet aliquam vnam determinatam naturam, non posset intelligere, nec iudicare alia, neque illa recipere. Ad propositum ergo volunt Arist. in illo 4. tex. probare Intellectum non esse alicuius determinatæ naturæ: sed esse meram potentiam, vt possit recipere omnia intelligibilia; & cum probatur esse immixtum, dicunt debere intelligi duobus modis; Primo modo, quòd est immixtus ab intelligibilibus, quia non communicat cum rebus intelligibilibus in natura, & principijs, ex quibus ipsæ res constant, & hic sensus est is, quem significauit Arist. in 3. de Anima, 3. textu, dum dixit intellectum debere esse impassibilem, passione scilicet corruptiua; secundo modo est immixtus: quia non communicat Intellectus cum rebus, nec simpliciter quantum ad constitutionem naturæ, sed nec quantum ad rationem cognitionis, vt volebat Plato, qui ponebat Ideas, siue rationes cognoscibilium in anima, & proinde volebat intellectum esse mixtum rebus intelligibilibus, & obiectis quantum ad Ideas, & quantum ad has rationes cognoscibilium; quando ergo Arist. in 4. tex. concludit Intellectum esse immixtum, loquitur de hac secunda immixtione, ita quod vult, quod Intellectus fit immixtus ab Ideis, id est non limitatus, nec determinatus per aliquam actualem similitudinem, vel Ideam sibi coniunctam, sed est omnino pura potentia respectu obiectorum intelligibilium; & quoniam omnia intelligit, necesse est quòd ipse in se sit omninò indeterminatus, & nullam habeat determinatam naturã: quia illa determinatio ipsum impediret à receptione aliorum intelligibilium. Argumentum ergo est istud. Omnia intelligens patiendo, & recipiendo species debet esse immixtum, id est non limitatum per aliquam actualem similitudinem sibi coniunctam ad ea, quæ recipit, & intelligit, at intellectus intelligit omnia prædicto modo, ergo intellectus debet esse immixtus ab omnibus obiectis, ita vt nullam illorum obiectorum actualem similitudinẽ in se contineat; Maiorem probat: quia alienum iuxtà apparens prohibet, atque seiungit; cuius propositionis sensus est: quandocumque aliqua facultas est intrinsecè determinata, est impedita à receptione alieni; Maior ergo probatur sic. Facultas intrinsecè determinata, est impedita à receptione alieni, intellectus intelligit omnia, ergo intellectus debet esse immixtus ab omnibus, id est non debet esse determinatè aliquid, sed esset indeterminatus in se, & esset indeterminatè, & potentia omnia. Hæc opinio est subtilis, & ingeniosa, (& vno excepto) vera mihi videtur. Illud quidem certum est, quòd propositio allata: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, in sensu, quo illam intellexit Auer. non habetur ab Aristotele in illo 4. textu 3. de Anima, neque est vera, vt infrà patebit: tamen in vero sensu non potest negari quin sit Aristotelis, & non deducatur ex eo textu 4. Similiter certissimum est, quòd Aristoteles in 4. textu, non loquitur de immixtione intellectus à corpore, vt voluit Auer.

Duplex sensus. Argumẽtum.

sed

ſed loquitur de immixtione ab obiecto, vt aliàs dixi, & infrà patebit. Tamen illud mihi probari non poteſt, quod aſſerunt Ariſtotel. in illo 4. textu probare intellectum eſſe puram potentiam, & nullam habere determinatam naturam, niſi hæc propoſitio reducatur ad bonum ſenſum; nam iſta propoſitio poteſt duobus modis intelligi; Vno modo, quòd intellectus eſſentia non ſit ſubſtantia aliqua vna determinata in genere entium, ſed ſit pura poteſtas. Secundo modo, quod in genere entis, & ſubſtantiæ, ſit determinata quædam natura, tamen non habeat in ſe vllo modo aliquod obiectum, nec materialiter, nec ſpiritualiter, ſed ſit merè in potentia ad omnia illa; Hic ſecundus ſenſus eſt verus, vt infrà patebit; & ſi hoc modo ipſi intelligerent, eſſemus concordes; & hunc ſenſum videntur amplecti aliqui: nam ad illud argumentum, quod afferri ſolet contra hanc poſitionem, ſcilicet, quòd intellectus eſt facultas vnius formæ, omnis forma eſt actu, ergo eſt determinatus, & non eſt pura potentia; Reſpondent, quod intellectus duobus modis poteſt conſiderari; ſcilicet, ſubiectiuè, & obiectiuè; eſt determinatus ſubiectiuè, ſed eſt indeterminatus obiectiuè. Ex qua reſponſione videntur velle, quod ipſa potentia ſit eſſentia, & ſubſtantia quædam determinata in ſe, tamen ratione obiectorum ſit indeterminata, vt quę nullum obiectum habeat actu in ſe materialiter, nec ſpiritualiter, per quod determinetur. Tamen ipſi accipiunt primum ſenſum; Quæ fuit opinio Alexandri Aphrodiſæi, qui 1. libro ſuo de Anima, cap. de Intellectu ſpeculatiuo, & 2. libro cap. de Intellectu materiali, conſiderans id, quod ab Ariſtotele dicitur in textu 14. 3. libri de Anima. Intellectum eſſe vt tabellam raſam, in qua nihil eſt deſcriptum; inquit melius fortaſſe comparari priuationi inſcriptionis, quam tabellæ nondum ſcriptæ: tabella enim eſt in numero eorum, quæ ſunt actu: at intellectus eſt mera poteſtas; Ex quo loco patet Alexandrum apertè voluiſſe Intellectum non eſſe formam ſubſtantialem aliquam, ſed ſolum promptitudinem, ſiue præparationem, & poteſtatem ipſius animæ recipiendi

Duplex ſẽſus.

intelligibilia; Quam opinionem defendere volentes ſectatores Alexãdri ab obiectionibus Auerrois, quarum præcipua eſt, quia Ariſtoteles in 3. libro agit de Intellectu, qui eſt ſubſtantia, reſpondent hoc eſſe falſum: ſed Ariſtotelem loqui in 3. de potentia animæ rationalis, non de ipſa anima rationali, quæ eſt forma hominis, & ideo in 4. textu cum concludit Ariſtotel. Intellectum eſſe immixtum, loqui volunt de potentia animæ, non de forma; & denique in 5. textu cum definit Intellectum eſſe poteſtatem, ſimiliter volunt eum definire potentiam, non eſſentiam, neque aliquam formam ſubſtantialem. Verum hoc nunquam mihi placere potuit; Primo: quia concedo quod agat Ariſtoteles in 3. libro de Anima, de potentia animæ, quæ eſt Intellectus, ſed nõ ſequitur propter hoc eum non agere de ſubſtantia, & forma hominis: quia vt dixi in Theoremate de Diſtinctione potentiarum, potentiæ animæ non ſunt accidẽtia, vt voluerunt D. Thom. Zabarella, & alij: ſed ſunt ſubſtantiæ: ideò Intellectus quoque licet ſit potentia, tamen eſt etiam formaliter ſubſtantia, & forma ſubſtantialis hominis, ergo non eſt pura potentia in genere entis, ſed eſt determinata forma ſubſtantialis. Confirmatur: quia potentia duobus modis poteſt accipi; Vno modo pro carentia alicuius formæ aptæ natæ, vt eſt potentia materiæ primæ; Alio modo accipitur potentia pro virtute, & facultate, ſiue principio actiuo productiuo alicuius operationis, quomodo loquitur Ariſtoteles de potentia 9. Metaphyſ. loquendo de potentijs actiuis, & paſſiuis; ad propoſitum cum Alexandræi dicunt Intellectum eſſe puram potentiam, videntur accipere primum ſenſum, ita quod intellectus, & potentiæ animæ, ſint tantum quædã promptitudines, & carẽtiæ formarum recipiendarum; at hoc eſt falſum: quia potentiæ animæ non ſolum ſunt paſſiuæ, ſed etiam principaliter ſunt actiuæ, quia ſunt principia productiua ſuarum operationum, vt patet de ſenſitiuis potẽtijs, vt etiam de Intellectu, vt oſtendimus in Theoremate de Munerib. Intellectus, reijciendo opinionem Diui Thomæ, & aliorum, volentium Intellectum concur-

Reijc. 1. rō.

The. 74.

2. rō.

The. 78.

rere passiuè, obiectum verò solum actiuè, ergo Intellectus non est pura potentia, & penitus indeterminatus in genere entis: sed ad minus, nisi velint fateri esse substantiam, vt nos dicimus, erit accidens quoddam determinatum. Probatur Consequentia, quia pura potentia, & ens in se indeterminatum, non potest esse principium determinatæ operationis: Intellectus autem est principium determinatæ operationis, ergo est determinata forma.

3. Tertio potestas pura, vt est Intellectus, de mente istorum, non patitur, neque recipit, sed est ratio recipiendi, & patiendi, quemadmodum etiam id, quod recipit materiales formas, non est potentia primæ materiæ, sed materia ipsa, potentia verò existens in materia, est ratio ipsi materiæ recipiendi: at Aristoteles 3. de Anima, ait hanc potentiam, scilicet Intellectum recipere, & pati, non autem esse rationem recipiendi, & patiendi, ergo illa potentia Intellectus non est pura potentia indeterminata in genere entis, quædā entitas positiua determinata in se, existens tamen potentia ad recipiendum omnia intelligibilia, & denique est ipsamet anima intellectiua.

4. Quarto Aristoteles 3. de Anima, tex. 8. & 18. ait Intellectum intelligendo fieri omnia: at aptitudo recipiendi non dicitur fieri aliquid, sed subiectū potens, & aptum fit illud, quod recipit: sic etiam potentia primæ materiæ non dicitur fieri lapis, vel homo, sed est materia, quæ per receptionem formarum diuersarum dicitur fieri hoc, vel illud.

5. Quinto Aristoteles 4. textu arguit ex auctoritate Anaxagoræ, Mentem debere esse immixtā: in hoc enim laudat Aristoteles Anaxagoram, ergo accipit Mentem debere esse similem Menti, quam ponebat Anaxagoras esse secretam à Chao: at hæc non erat pura præparatio, sed essentia, & forma formarum, ergo hæc Mens, quæ imixta statuitur ab Aristotele, vt volebat Anaxagoras, non est immixta, id est indeterminata in genere entis, ita quod non sit aliqua forma, vel essentia determinata in se, vt colligunt Aduersarij: sed est essentia segregata ab omnibus obiectis; Cōcluditur ergo, Intellectum esse formam quandam vnius determinatæ naturæ, potentem recipere omnia intelligibilia. Plurima alia adduci possent, sed hæc satis sint.

Ad rationes pro opinione, dico, quod concludunt potentiam intellectiuam non includere in se aliquod obiectum externum: quia tunc illud impediret, & vitiaret iudicium: sed non concludunt potentiam esse omninò purum nihil; nam aer recipiens perspicuum, non est in se purum non ens, sed est quædam species entis determinata, scilicet, aer, & oculus recipiens flauum colorem, non est nihil, sed aliquid; & materia prima recipiens formas, non est nihil, sed aliquid determinatum in generatione entis, est enim substantia ingenerabilis, & æterna: ideo etiā Intellectus recipiens intelligibilia, est aliquid in se determinatum in generatione entis, existens tamen in potentia ad recipiendus formas. Concludimus ergo, Intellectū esse puram potentiam ratione obiectorum intelligibilium, non autem esse in ratione entis puram potentiam, atque in hoc sensu elici ex Aristotele in illo 4. textu, 3. de Anima, ex eiusdem rationibus apertè colligitur. *Adrōnes p opin.* *Conc. princ.*

Quomodo allata propositio intelligatur; opinio Auerrois, & eiusdem confutatio. Caput II.

NVnc de veritate propositionis super est differendum. Primo loco occurrit Auerroes, qui multis in locis glossat hanc propositionem, sed præsertim 2. Cæli, Com. 67. & 2. de Anima, Com. 67. præcipuè tamen eam pertractat 3. lib. de Anima, textu 4. & ibi eam declarat, & probat; Ait ergo, vt videre est apud eum clarè, & omnes ei tribuunt, vt Zimara, Theorem. 83. Mercenarius, Piccolomineus & alij pertractantes hanc propositionem, quod propositio allata est intelligenda sic. Quod omne recipiens debet esse denudatū à natura recepti, secundū speciē, non secundū genus, maximè remotum, Adiungit Auer. in 2. de Anima, textu 67. vt notat Zimara, in citato Theoremate, quod hæc propositio est vniuersaliter vera, tam in receptione materiali, quàm in receptione spirituali, ita quod recipiens

aliquid

aliquid spiritualiter, vt oculus colorem, debet esse denudatum à natura illius recepti spiritualiter, secundum speciem, non autem secundum genus, & maximè remotum, vt oculus non debet carere natura lucidi, sed natura coloris. Recipiens etiam aliquid materialiter, debet esse denudatum à natura recepti materialiter, secundum speciem, non autem secundũ genus, & maximè remotum, ita quod recipiens non sit substantia recepti in specie, vt materia prima recipiens formam aquæ, non debet esse forma, & substantia aquæ. Iuxta hunc sensum idem Auerroes 3. Cæli, & mundi Comment. 67. dicit, quod si sit aliquid recipiens omnes formas, oportet absolutè, & simpliciter illud subiectum esse denudatum ab omni forma, ita, quod non sit aliqua illarum, nec habens aliquod ex illis formis, quas recipit sibi proprium: sed est indifferenter se habens ad omnes formas, & hoc modo se habet materia prima respectu formarum materialium in receptione materiali, & Intellectus possibilis eodem modo se habere debet in receptione spirituali intelligibilium; Si verò subiectum non sit receptiuum omnium obiectorum, sed tantummodo aliquorum, non debet esse denudatum ab omnibus secundum speciem, sed tantummodo ab illis obiectis, quæ recipit: & hoc modo Elementa non debent carere proprijs formis: quia non sunt receptiua illarum, sed formarum mixtorum; sunt enim Elementa subiectum secundarium. Notandum est insuper, quod cum in propositione ista dicitur, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, ibi per naturam recepti, secundum speciem intelligitur natura & essentia materialis, non spiritualis, ita quod sensus est, quod omne recipiens non debet communicare in natura, & essẽtia specifica materiali illius quòd recipit, sed debet esse denudatum à natura specifica materiali, & reali illius; & hoc verum est, tam in receptione materiali, quàm spirituali: si enim recipiens recipiat aliquid materialiter, vt materia prima, formaliter debet esse denudatum à natura illa materiali, secundum esse materiale, & substantiale specificum; Si etiam recipiat illud spiritualiter, vt oculus colorem, debet etiam esse denudatum à natura materiali, & specifica ipsius coloris. Vnde oculus non est materialiter coloratus, alioquin secundum Auerroem oculus non posset recipere speciem coloris, quæ species est spiritualis. Hunc sensum tribuit Auerroi Mercenarius, & reuera colligitur ex dictis Auerrois, ex hoc enim deducit, Intellectum esse immixtum ab esse materiali rerum materialium: quia omnes res materiales intelligit, ergo debet esse denudatus ab illis secundum esse specificum materiale, & proinde in se non potest esse aliqua forma materialis. Ratio Auerrois pro hac sua opinione habetur tex. illo quarto, in 3. de Anima, quæ est: Si recipiens non esset denudatum à natura specifica recepti, sequeretur, quod idem reciperet seipsum, & quòd idem esset mouens, & motum, quod est apertè falsum; Consequentia probatur: quia quæ sunt eiusdem speciei, quidquid per se conuenit vni, conuenit quoque alteri; & ideo si fuerint duo indiuidua eiusdem speciei, quorum vnũ esset recipiens, alterum pariformiter posset recipere seipsum; Hoc modo format hanc rationẽ Zimara ex Auerroe, Theoremate illo 83. Sequeretur etiam, quod idem esset mouens, & motum, & consequenter in actu, & in potentia.

notãdum.

Ratio Auerrois.

Hæc expositio Auerrois patitur magnas difficultates; & Primo, quantum ad receptionem materialem. Scotus 2. Sent. distinct. 15. quæstione vnica §. Hic est vna opinio Auicennæ, &c. aduersus eam ita arguit. Si glossa hæc Auerrois valeret, scilicet, quod recipiens materialiter aliquid, debeat esse denudatum a natura specifica recepti, sequeretur, quod materia prima existens sub forma aquæ, posset recipere formam ignis; Consequens est impossibile: quia forma ignis, & forma aquæ, sunt incompossibiles in eodem subiecto; Consequentia est euidens: quia tunc materia est denudata à natura specifica ignis. Hoc argumentum facit Auerroes contra se, 3. Cæli; & mundi, Com. 67. Sed illud soluit sic: Quod formæ Elementares licet sint diuersæ speciei, tamen sunt eiusdem ordinis in substantialitate:

Reijc.

1. rõ. Scoti.

Resp. Aue.

hoc modo verò differunt à formis mixtorum, ideo non potest vna forma Elemētalis recipi in subiecto, & materia, nisi materia denudetur à forma alterius Elementi: quia sunt quasi eiusdem speciei ; Vnde propositio allata debet intelligi, quòd recipiens debet esse denudatum à natura recepti, secundum speciem, vel secundum genus proximum, non secundum genus remotum. Vnde materia habens formam Elementi, potest recipere simul formam mixti, nec debet denudari à forma Elementi, vt recipiat formam mixti: quia formæ Elementorum, & formæ mixtorum non sunt eiusdem speciei, neque etiam eiusdem ordinis in substantialitate, siue eiusdem generis, & proximi in substantialitate: sed tantum sunt eiusdem generis remoti. Contra hanc responsionem arguit Scotus sic. Si hæc responsio valet, sequitur, quòd lapis existens lapis, possit recipere animam intellectiuam, nihil amplius dicit Scotus. Sed declaratur ratio: quia responsio asserit, quod recipiens debet esse denudatum à natura specifica recepti, & à genere proximo, non à genere remoto. Scotus arguit contra; Lapis existens lapis, est denudatus à natura specifica, & à genere proximo animæ rationalis, vt patet: conueniunt enim solum in genere remoto, vt in substantia, ergo. Consequentia valet, quod lapis poterit recipere animam Intellectiuam, hæc ratio est efficacissima, & concludit: nam si Elementum potest recipere formam mixti absque corruptione propriæ formæ, quia forma Elementi, & forma mixtorum non conueniunt in genere proximo, ita lapis existens lapis, absque eo quod forma eius corrumpatur, poterit recipere animam Intellectiuam: quia non conueniunt in genere proximo, sed remoto. Secundo. Aqua habens caliditatem remissam vt duo, potest recipere caliditatem intensam, vt quattuor, quæ est eiusdem speciei cum caliditate remissa vt duo, ergo falsum est, quòd recipiens debeat esse denudatum à natura specifica. Tertio, ratio propter quam recipiens debet esse denudatum à natura specifica recepti, est: quia formæ specificæ, & eiusdem substantialitatis repugnant sibi, & sunt sibi incompossibiles, vt dicit Com. 4. Cæli, & mundi textu 67. at formæ diuersorum generum remotorum, etiam repugnant, & sunt incompossibiles sibi inuicem, vt forma ferri, & forma plantæ, in eodem subiecto, ergo cum sit eadem ratio vtriusque, recipiens debet esse denudatum à natura recepti, nedum secundum speciem, sed etiam secundum genus remotum.

Reijc. à Scoto.

2. rō.

3. rō.

Quantum verò ad receptionem spiritualem, est falsa; quod probatur Primo: quia oculus suffusus colore croceo videt colorem croceum alterius icterici; hoc enim conspicuum est: quoniam si duo accipiantur icterici, vnus videt colorem croceum alterius icterici, ergo habens aliquam naturam, & formam materialiter, potest recipere eandem secundum esse spirituale, & intentionale. Confirmatur: quia si accipiatur cristallum affectum aliquo colore reali, vt colore viridi, illud cristallum recipit colorem eiusdem speciei inexistentem alteri subiecto, vnde per illud cristallum coloratum defertur ad oculum, vt patet inspicienti per inspicilia colorata, Insuper si accipiatur cristallum nullo colore affectum, recipit speciem alterius cristalli, vnde videns per inspicilia, videt illud aliud cristallum, ergo habens aliquam naturam specificam materialiter, potest recipere eandem secundum esse intentionale, & ita redditur falsa illa expositio, quòd recipiens spiritualiter debeat esse denudatum à natura specifica materiali illius recepti. Rationes pro Auerroe quomodo concludant, dicetur infrà c. 4.

Reijc. expositio Auerrois quo ad receptionē spiritualem. 1. rō. 2. rō.

Rationes Auerrois soluūtur infrà c. 4.

Sententiæ aliorum adducuntur, & reijciuntur. Cap. III.

FRanciscus Piccolomineus libro 1. de Humana mente, cap. 5. exponens intellectum propositionis allatæ, consentit cum Auerroe, sed magis rem explanat; inquit ergo, quod prædicta propositio est vera cum duplici limitatione. Prima est, quod est intelligenda de eo, quod se primo recipere debet, non de eo, quod per consecutionem, & ex accidenti recipit. Altera limitatio est, quod recipiens debet

esse

esse denudatum specie, non genere, ne-
que gradu, ab eo,quod recipere debet,
(quid tamen intelligat,per gradum, non
sibi constat: quia parũ infrà colligit hanc
Conclusionem;Recipiens vel realiter, vel
spiritualiter, vel cum cognitione,vel sine
cognitione, debet in specie, vel in gradu
esse realiter nudatum eo.Vbi videtur sibi
contradicere:nam ibi dicit, non debere es
se nudatum genere,nec gradu, hic verò
dicit,debere esse nudatum specie, & gra-
du. Propositionem ergo acceptã cum his
duabus limitationibus inquit Piccolomi-
neus esse veram, tam de receptione reali,
quàm intentionali,siue spirituali; Vnde
1. conclus. profert tres Conclusiones.Primam.Reci-
piens aliquid realiter, debet realiter esse
nudatum eo,vt nec sit id, nec id in se ha-
beat. Hoc probat exemplo de materia,&
2. loco. Secũda est Cõclusio. Esse spirituale
existens in aliquo,nec impedit, nec pro-
3. dest, pro receptione similis. Tertia.Reci-
piens aliquod spiritualiter, neque est,ne-
que includit realiter id,quod est recipien
dum;& in hoc sensu ait Aristot.hanc pro-
positionem accepisse in 3. de Anima,tex-
tu 5. Fundamentum est eadem ratio A-
uerrois, ne scilicet idem agat in seipsum,
& sit agens,& patiens.

Reijciuntur cõclus. Hæc opinio cum sit eadem cum opi-
nione Auerrois,paulò amplius declarata,
per easdem rationes reijcitur, per quas
reijcitur sententia Auerrois: & primo qui
dem loquendo de receptione reali, falsa
est Prima conclusio Piccolominei, pro-
pter rationes adductas suprà contra A-
uerroem sequeretur enim, quòd lapis
existens lapis,posset recipere animam in-
tellectiuam: & ferrum existens ferrum,
formam plantæ: quia lapis, & ferrum,
nudata sunt à specifica natura animæ ra-
tionalis,& formæ plantæ, non genere re-
moto. Tertia Conclusio quoque est fal-
sa,scilicet in receptione spirituali: quia
tunc anima rationalis non posset intelli-
gere seipsam, quia est ipsamet nedum
specie,sed numero realiter,quod est aper
tè falsum, vt patet: at respondet huic ra-
tioni, & cum eo Mercenarius in suis Di-
lucidationibus, per primam limitatio-
nem regulæ, est enim vera de eo, quod
per se primo recipitur in anima, non de
eo,quod recipitur consequenter,& ex ac-
cidenti: anima autem non recipit spe-
ciem sui per se primo, sed secundario,
& ex accidenti: quia intelligit se per
species aliorum; At hæc responsio,est *reijc.*
nulla; & probatur ex fundamento re- 1.
gulæ assignato quoque ab eo, nam ideo
recipiens potest recipere aliquid quia
est denudatum ab eo, & est in poten-
tia ad illud: at potentia receptiua est
denudata nedum ab eo, quod primo re-
cipit per se primo, sed etiam ab eo, quod
recipit ex consequentia, nisi enim esset
eo denudata, non posset illud percipere,
nec primo,nec ex consequenti, siue ex ac-
cidenti, quia eadem est ratio vtrinque.
Præterea, quod recipitur ex consequenti 2.
mouet potentiam, & agit in ipsam, non
primo,sed ex consequenti, ergo si esset i-
dem quòd potentia,& facultas, idem es-
set mouens, & motum,si non in his,quæ
primo se mouent, saltem in his, quæ se-
cundariò, & ex accidenti mouentur: hoc
autem non minus repugnat, quàm pri-
mum: nam quòd est idem alicui, non po-
test recipi in illo, quia recipiens tunc non
esset in potentia respectu illius: sed in a-
ctu,implicat autem dicere,quod idem sit
in potentia, & in actu respectu eiusdem
simul, & semel; tertio,ratio Scoti, quam
facit 1.Sẽtentiarum distinct. 3.quæstione
8.soluendo tertium principale, est effica-
cissima;est autem hæc:Intellectus intelli- 3.
git omne ens, ex Aristotele 3. de Anima,
textu 4. ergo intellectus stante expositio-
ne Piccolominei erit nihil; Consequentia
est euidens: quia si anima esset aliquid,
esset intelligibilis,quia esse ens,est intelli-
gibile, quia omne ens est intelligibile, &
receptibile in Anima, at recipiens est de-
nudatum à natura specifica reali recepti,
ergo anima esset denudata à seipsa. Præ- 4.
terea dicunt,quod anima ad hoc vt per in
tellectionem recipiat omnia obiecta, ne-
cesse est esse denudatam à natura speci-
fica illorum tantum: at anima percipit
obiecta non solum secundum speciem,
sed secundum genus proximum,& remo-
tum,ergo potentia debet esse denudata à
natura recepti,etiam secundum genus, a-
lioquin idem secundum genus esset reci-
piens, & receptum,mouens, & motum,

quòd eadem ratione implicat contradictionem; Exemplis declaratur Primò. Accipiatur idem oculus, & præter naturam affectus, vt colore flauo, secundum istos, non poterit recipere speciem coloris flaui, extra ipsum positi: tamen experiẽtia ostendit contrarium: nam si obijciatur color flauus oculo flauo, iudicabit de illo; quod patet: quia iudicabit de figura colorati, quænam sit, modo figura est sensibile commune, quod non potest agere per se sine actione sensibilis proprij, patitur ergo oculus flauus à colore flauo; deinde oculus naturaliter affectus est aquea perspicuitate, & tamen percipimus perspicuitatem aqueam, videmus enim aquam esse transparentem. Idem patet in alijs sensibus, vt febricitans qui habet linguã amaram, propter bilem in ea aspersam, percipit amaritudinem externam, vt pharmaci: ergo falsa est hæc propositio, quod recipiens aliquid spiritualiter, debeat esse denudatum eo realiter.

Resp. Picc. At respondet Piccolomineus, quòd color ille flauus præter naturam receptus in oculo, & humor biliosus in lingua sunt alieni ab organis gustus, & visus, & ideo, vt aliena percipi. Contra asserit Piccolomineus, quod ista propositio est vera hoc modo, quod recipiens non est id, neque habet id, quod recipit ad propositum; Verum est quidem, quod organum oculi non est color flauus, neque organum gustus est bilis, neque illa qualitas amaritudo, tamen non ob hoc sequitur, quod oculus & gustus non habeant in se colorem flauũ, & bilem, ideo nisi hoc melius declaretur, argumentum stat in suo robore: quia organum oculi, & organum gustus, non sunt denudata realiter ab illis Qualitatibus; & denique argumentum vltimum sumptum à perspicuitate oculi, concludit: nam organum oculi, est naturaliter perspicuum perspicuitate aquea, & tamen percipit speciem perspicuitatis aqueæ, ergo falsa est ista propositio, quod recipiens aliquid spiritualiter, debeat esse denudatum realiter à natura illius recepti. *reijc.*

Gandauensis super 3. de Anima, quæstione 4. propositam propositionem dicit esse veram, sub hac tamen distinctione; Aliquid dicitur esse ab alio denudatum dupliciter; Vno modo secundum existentiam: sicut dicimus, quod Socrates est separatus à Platone, & vniuersaliter quæcumque quorum vnum est internum alteri, secundum existentiam. Alio modo aliquid dicitur denudatum ab alio secundum essentiam, vt cum vnum non includit aliud in sua essentia, sicut dicimus materiam esse denudatam forma, secundum essentiam, tunc inquit, quod adducta propositio est vera in secundo sensu, non in primo, ita quod sensus propositionis est, quod omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, secundum essentiam: quod facit hunc sensum; Recipiens non est idem essentialiter cum natura recepti; in primo verò sensu est falsa: quia non est necesse, quod recipiens sit denudatum à natura recepti secundum existẽtiam; probat: quia oculus recipit colores, & tamen oculus non est denudatus à colore secundum esse, quod autem oculus sit coloratus, probatur ex Aristot. in libro de Sensu, & sensibili, vbi inquit, quod omnia corpora colore participant; vnde cum oculus corpus sit, sequitur quoque ipsum esse coloratum: sed tamen: quia secundum essentiam non est coloratus, sed solum secundum existentiam, quia oculus non est eiusdem speciei cum colore, ideo potest recipere colores. Pro hac eadem adducitur ratio ex Sensu tactus; Sensus enim tactus recipit tangibiles qualitates, & tamen non est denudatus à tangibilibus Qualitatibus secundum existentiam: quia Sensus tactus consistit in quadam mediocritate primarum qualitatum, ex Arist. 2. de Anima, in tractau de Tactu. *1. tẽ.* *2.*

Verum hæc opinio Gandauensis, quo ad primam partem, qua conuenit cum Auerroe, scilicet, quod recipiens debeat esse denudatum à natura recepti secundum essentiam, reijcitur per rationes factas contra Auerroem; Quo ad secundam partem quoque est falsa: & iure reijcitur à Zimara citato Theoremate 83. & à Mercenario in suis Dilucidationibus: quia Arist. propositionis intellectus est, quod recipiens sit denudatum à natura recepti dupliciter; Primò, quod sit denudatum

tum

tum secũdum essentiam, & substantiam, ita vt substantia recipiens, non sit substantia recepti; Secundò, quod sit denudatum quo ad esse, siue quo ad existentiam, ita, quod recipiens in se non habeat receptũ, alioquin Aristot. non concluderet, in illo 4. tex. 3. de Anima, Intellectum esse denudatum à natura recepti secundum existẽtiam, sed solum secundum essentiam: at concludit Intellectum non solum non esse idem specie cum intelligibilibus, sed neque continere in seipsa intelligibilia secundum esse, siue secundum existere; Vnde in 5. textu deducit, Intellectum nihil esse actu eorum, quæ sunt ante intelligere. Cõfirmatur: quia Arist. propositio, *Intus enim apparens prohibet extraneũ*: quæ est probatio illius propositionis: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, est vera, siue intelligatur primo, siue secundo modo: intus enim apparens, siue secundum essentiam, siue secundum existentiam, prohibet extraneum, vt patet de amaritudine existente ex bili in lingua, & de flauo colore in oculo icterici; ergo hæc expositio non est bona. Ad rationes patebit vltimo cap. in fine.

Cõfirmatio

Caie. Quidam alij dicunt, quod hæc propositio est intelligenda, ita, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, tamquam a ratione recipiendi: vnde conueniunt isti cum Gandauense, quod recipiens non debeat esse denudatum à natura recepti secundum existentiam, sed addunt, quod natura illa inexistens non sit tamquam ratio recipiendi: quia tunc à tali debet esse denudatum. Verum hæc opinio iure reijcitur à Mercenario: quia non est de intentione Arist. quoniã tunc ex demonstratione facta textu 4. Aristot. non concluderet Intellectum debere esse denudatum ab omnibus intelligibilibus secundum existentiam, sed solum tamquam à ratione recipiendi; Consequentia est euidens: quia illa Conclusio deducitur ex virtute huius propositionis: Omne recipiens debet esse denudatũ à natura recepti. Si itaque ista propositio non intelligitur quo ad existentiam, sed quo ad rationem recipiendi, etiam solum concludet Intellectum ab omnibus intelligibilibus denudatum esse, sed solum tamquam à ratione recipiendi; Consequens autem est falsum: quia tex. 5. concludit ex dictis, quod Intellectus nihil est actu eorum quæ sunt, antequam intelligat: sed est potentia omnia.

reijc.

Exponitur opinio Scoti; & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IV.

HAnc propositionem perpendit Scotus 2. Sentent. distinctione 2. quæst. 8. soluendo tertium argumentum principale; Et quia hæc propositio: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, potest intelligi duobus modis; Vno modo in communi, vt se extendit ad receptionem realem, & intentionalẽ, sed quæ fit sine cognitione, vt receptio luminis in perspicuo; Secundo modo in speciali, & contractè, vt se extendit ad receptionem spiritualem, quæ fit cum cognitione; Scotus eam considerat tantum, quatenus est contracta ad receptionem per cognitionem factam, & proinde considerat, quomodo veritatem habeat in potentijs cognoscitiuis, vt sunt Sensus, & Intellectus, quæ cognoscunt per receptionem specierum spiritualium suorum obiectorum; Ex quo statim apparet, quàm inconsultè, & incautè Franciscus Piccolomineus, lib. 1. de Humana mente, cap. 4. & 5. legerit Scotum: quippè qui Scoto tribuit, quod in eo loco asserat hanc propositionem: Omne recipiens, &c. verificari tantum de potentijs organicis, & materiatis, non de Mente, siuè Intellectu, neque in vniuersali esse veram: patet enim legenti Scotum ibidem, hæc apud ipsum non reperiri: sed Scotus ostendit solum se velle considerare quam veritatem habeat hæc propositio in potentijs sensitiuis, & in Intellectu, non autem quomodo vniuersaliter sit vera; Tamen, quoniam vt dictum est, hæc propositio duobus modis considerari potest; Primo modo in vniuersali, & in sua maxima communitate, vt se extendit ad omne recipiens tam in esse reali, quàm intentionali; Alio modo potest considerari contractè, vt se extendit ad potentias cognoscitiuas; Nos vtrumque sensum considerabimus. Accipiendo ergo propositionem in primo sensu,

Francisci Picc. calũnia ẽ Scotũ vindicatur

Duos sẽsus habet propositio, sensus explica-

tur, & probatur sensu, est vniuersaliter vera: scilicet, tam in receptione reali, quàm in receptione spirituali: sed est intelligenda in hoc sensu, quod recipiens debet esse denudatum à natura reali recepti, & secundum essentiam, & secundum existentiam, adeo, quod essentialiter non debet esse idem cum recepto, nec includere receptum in seipso. *Opin. Picc.* Fundamentum huius assertionis ex Francisco Piccolomineo libro 1. de Humana mente, capite 5. desumitur ex conditione agentis, & ex conditione recipientis; ex conditione agentis: quia nihil agit in semetipsum, sed in contrarium priuatiuum; ex conditione verò recipientis: quia debet esse in potentia, & priuatum eo quod recipere debet: nisi enim recipiens esset priuatum eo, quod recipit, illud nunquam recipere posset. Verum ista non sufficiunt ad verificandum hanc propositionem: nam stant simul, quod Materia prima accepta vna forma, sit denudata alia forma, & sit in potentia ad illam, & tamen manente forma priori in materia, non potest recipere alias formas: manente enim forma aquæ in materia, materia est denudata forma ignis, & est in potentia ad illam, & tamen illam recipere non potest. Si itaque illa propositio est vera. Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, non pendet solum ex illo fundamento, *2. rō.* sed requiritur aliquid aliud. Præterea, tunc probatio Aristotel. quæ dicit: Intus existens prohibet extraneum, non esset ad propositum: sed deberet dicere, Intus existens prohibet recipi seipsum, quia iam tunc non esset in potentia ad seipsum, sed esset in actu. *Alexandræorum opin.* Aliqui Alexandræi dicunt, rationem regulæ esse: quia si quid per naturam vnum includit, definitum est ad illud, nec amplius est indifferens, vt lingua includens bilem, determinatur ad amaritudinem, & ideo cuncta iudicat amara; *Reijcitur.* Sed hæc expositio, & ratio, non est vera, nec Aristoteli consona: quia Aristotel. non dicit, quod intus apparens potentiam illam contrahat ad vnam partem, & auferat eius indifferentiam: sed quod prohibet alienum. Præterea, vt 1. capite latè probatum est, necesse est, quod potentia receptiua sit determinatæ naturæ, ad hoc, vt recipere possit, alioquin esset nihil, & pura potentia, quæ nihil recipere posset.

Est itaque dicendum, quod propositio ista fundatur super duplex principium. *Opin. Autoris.*

Primum est illud, quod assignauit Piccolomineus, scilicet, natura agentis, & natura recipientis, quia enim nihil agit in seipsum, neque recipit seipsum; item nihil recipit id, quod iam habet, sed id quod est in potentia: hinc oritur, quod debet esse denudatum ab illo, quod recipit, secundum essentiam, & secundum existentiam.

Secundum fundamentum est: quia duæ formæ, vel numero, vel specie, vel genere distinctæ, non possunt recipi in eodem subiecto numero simul, & semel, propter formalem incompossibilitatem, repugnat enim duas animas numero distinctas, esse in eodem corpore numero, & vniuersaliter vnicuique formæ respondet determinatum subiectum: ideo dum materia prima est actu sub forma ignis, non potest esse sub formæ aquæ: & dum est sub hac forma aquæ, non est sub alia forma aquæ; & virtute huius principij valet probatio Aristotel. Intus enim existens, prohibet extraneum; Cum enim aliqua forma recepta est in materia, siue sit recepta naturaliter, ita quod sit idem cum recipiente, siuè extrinsecè inhærent, illa impedit aliarum receptionem, Vnde sensus est. Omne recipiens plura, realiter debet esse denudatum ab essentia, & existentia vniuscuiusque recepti: quia intus apparens prohibet extraneum, & obstruit. Hinc est, quod illud quod est receptiuum aliquorum, debet esse denudatum ab illis omnibus, & ab vnoquoque illorum; Quod verò recipit omnia, debet esse denudatum ab omnibus receptibilibus, & à quolibet, vt possit illa omnia recipere, vt patet de materia prima, quæ cum sit receptiua omnium, est denudata ab omnibus, & à qualibet forma. *Secundum fundamentum.* At quis obijcere posset: dum materia est sub forma Elementi, recipit formam mixti, ergo falsa est secunda propositio assumpta, quod duæ formæ diuersæ specie, vel genere, non possint esse in *Obiectio.*

se in eodem recipente numero simul, & semel. *Resp.* Respondeo, quod materia recipiens formam aquæ, & Elementi, non est idem recipiens, quod recipit formam mixti, forma enim mixti non inhæret immediatè materiæ primæ, sed recipiens eius proximum, & immediatum est corpus Elementare, ideo non concludit: quia non est vnum recipiens, sed duo diuersa recipientia sunt. De propositione in hoc sensu non est locutus Aristotel. 3. de Anima textu 4. & 2. de Anima, tex. 71. & 118. In receptione etiam spirituali idem euenit: quia aer ideo recipit colorem spiritualiter, quia aer non est coloratus realiter, neque secundum essentiam, neque secundum existentiam.

Secūdus sēsus explicatur & probatur Secundus sensus propositionis est, accipiendo propositionem contractè, vt solum se extendit ad receptionem spiritualem, quæ fit per cognitionem. Scotus itaque 2. Sentent. distinct. 3. quæstione 8. soluendo tertium principale, asserit intellectum verum huius propositionis in potentijs cognoscitiuis esse, quod recipiens debet carere suo obiecto secundum esse materiale, & sensibile, & non tantum actu, sed etiam potentia, ita, quod non sit receptiuum illius secundum esse materiale, nec actu, nec potentia. Ratio autem est: quia potentia receptiua per cognitionem recipit species spirituales obiectorum, non ipsa obiecta materialiter, vt patet de sensu, & intellectu; Ad hoc autem, vt possit recipere illas species spirituales, debet esse ita disposita, vt illas recipere valeat: at communiter quidquid est receptiuum formæ sine materia, non est receptiuum formæ cum materia: quia oppositæ dispositiones requiruntur in illis receptiuis: ideo quod recipit materialiter, non potest recipere spiritualiter, & quod recipit spiritualiter aliquid, non potest illud recipere materialiter, sicut apparet de colore, cuius receptiuum secundum esse materiale, est superficies corporis terminati, receptiuum autem eius sine materia, est corpus perspicuum, siuè non terminatum. Cum ergo sensus recipiat obiecta sensibilia sine materia, & similiter Intellectus, necesse est quod Sensus, & Intellectus sint denudati, & immixti ab eorum obiectis, secundum esse materiale; Insuper quia species sensibiles obiectorum sine materia recipiuntur in organis sensuum, necesse est quod organum sensus licet sit in se materiale, nec actu, nec potentia sit aptum natum recipere obiectum cum materia, sed solum sine materia. Verum quia organum cuiuslibet sensus est receptiuum aliquorum obiectorum secundum esse materiale, habet aliquam determinatam naturam materialem, & corpoream: quod si organum sensus non esset receptiuum alicuius obiecti secundum materiam, sed omnia reciperet sine materia, necessariò in se esset immateriale, quia si esset materiale, esset alicuius determinatæ naturæ corporeæ, propter quam reciperet aliqua materialiter, & proinde non posset recipere omnia materialia obiecta sine materia: quia id quod reciperet cum materia, non posset recipere sine materia: quia requiritur opposita dispositio in receptiuo rerum spiritualium, & in receptiuo rerum corporalium, & materialium. Ex hoc sequitur propositum Philosophi 3. de Anima, textu 5. quod Intellectus, quia intelligit omnia, sit inorganicus si enim esset organicus, organum esset determinatæ naturæ corporeæ, & proinde reciperet aliqua cum materia, quæ autem reciperet cum materia, non posset recipere sine materia, & proinde illa non posset intelligere. Quod si quis obijciat, Aristotel. in illo 4. textu 3. de Anima, asserere Intellectum esse immixtum ab obiecto intelligibili, quo ad esse spirituale; quia aduersus Platonem tenet, quòd Intellectus est denudatus formis, & Ideis rerum intelligibilium, cuius oppositum tenebat Plato. *Obiectio.* Respondeo hoc esse falsum: quia esse Spirituale, & Ideale, non impedit receptionem spiritualem aliarum rerum spiritualium: alioquin sequeretur, quod quando Intellectus noster habet vnam speciem intelligibilem vnius obiecti, non posset recipere aliam, quod manifestæ experientiæ aduersatur. *Solu.* Sed rursus aliquis alius obijciet. Sensus gustus, siue organum eius, recipit sapores materialiter, vt patet de febricitante recipiente atram bilem in lingua, & tamen *Alia obiec.*

recipit

recipit eandem ſpiritualiter, iudicat enim bilem eſſe amarã, immò omnia alia etiam iudicat amara. *Solu.* Reſpondet Scotus, quod Senſus tactus habet particularem difficultatem, in eo enim non eſt certum, quod recipiat ſimul cum materia, & ſine materia, & quia guſtus proximè accedit ad tactum, vti habet Ariſtotel. 2. de Anima, cap. de Senſu guſtus, & tactus, ideo hoc requirit particularem diſputationẽ; nihilominus dicendum eſt, quod neque etiam organum tactus recipit obiecta materialiter, vt dixi in theoremate de Speciebus sẽſibilibus, & intelligibilibus: quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, non facit ſenſationem; quod eſt verum de omnibus ſenſibus, vt aliàs dicam. Dico ad argumentum, quod atra bilis ſecundum materiam, non inhæret organo guſtus, qui eſt infra carnem linguæ, quidquid illud ſit, ſed ſolum inhæret carni, ſpecies autem eius ſaporis, ſcilicet, amaritudinis, defertur ad organum guſtus, & deinde ſenſus guſtus iudicat; Similiter color flauus inhæret exteriori cuticulæ oculi, quæ non eſt organum, ſed organum eſt intra oculi cuticulam. *Differẽtia opin. Scoti ab alijs.* Verum aliquis forſan dubitabit, quod opinio Scoti coincidat cum tertia aſſertione Franciſci Piccolominei, qui dicebat, quod recipiens debet eſſe denudatum à natura reali illius, quod recipit, ſpiritualiter: hoc autem videtur quoque dicere Scotus, dum aſſerit, recipiens non debere recipere obiectum materialiter, ſed eſſe immixtum ab illo. Sed eſt latum diſcrimen: nam Piccolomineus cum Auerroe, & plures alij, volunt, quod recipiens, in nullo eſſe reali, ſit tale in ſpecie, & in genere proximo, quale eſt receptum ſpiritualiter in ſuo eſſe reali, vnde limitant illam Regulam, quod intelligitur recipiens debere eſſe denudatum ſpecie, non genere: at Scotus non dicit hoc, immò habet totum oppoſitum: quia vult, quod recipiens ſpiritualiter, poſſit eſſe tale, quale eſt receptum ſecundum eſſe reale, nedum ſpecie, & genere, ſed numero: vnde inquit, Intellectus poteſt intelligere ſe ſpiritualiter, & ſuos habitus, & quodcumque in ſe habet, & tamen non eſt denudatus à ſeipſo, nedum ſpecie, ſed neque etiam numero, vt patet, neque ab alijs ipſam informantibus, vt ab habitibus, ſed illos in ſe actu realiter habet, & tamen ſpiritualiter recipit. Item, poteſt Intellectus intelligere Intelligentias, & ſecundum Theologos, Anima ſeparata intelligit aliam animam ſeparatam, & tamen ſunt eiuſdem ſpeciei. Senſus ergo Scoti eſt, quod recipiens ſpiritualiter, non debet eſſe talis diſpoſitionis, quod poſſit recipere obiecta ſecundum ſuum eſſe materiale, & corporeum, ſed ſolum debet eſſe aptum natum recipere illud ſpiritualiter, ſiue poſtea in ſe recipiens quo ad eſſe reale ſit corporeum, vel idem ſpecie, vel genere, vel numero, cum recepto, quo ad eſſe reale. Hoc nihil refert, vt patet de organo ſenſuum, quod eſt materiale, & tamen recipit ſpirituales ſpecies; & ita ſenſus illius propoſitionis: Intellectus eſt immixtus ab intelligibilibus, eſt hic, quod Intellectus non recipit obiecta ſecundum eſſe materiale, neque illis ſe commiſcet, neque fit illa, quo ad eſſe materiale, ſed ſolum illa recipit, & fit illa ſecundum eſſe ſpirituale. *Quare oculus perſpicuus recipiat ſpeciẽ ſpiritualẽ perſpicuitatis aquæ.* Hinc eſt, quod oculus licet ſit perſpicuitatis aqueæ, poteſt recipere ſpeciem perſpicuitatis aquæ: quia licet ſecundum eſſe reale ſit eiuſdem ſpeciei, non tamen eſt aptum natum recipere ipſam aquam, vel perſpicuitatem aquæ realiter. Ex his facile ſolui poſſunt quæcumque difficultates quæ in oppoſitum adduci poſſent.

Ad rõnes pro Auerroe. Ad rationes pro Auerroe patet, quòd magis concludunt pro nobis, quàm pro ipſo; Si enim loquamur de receptione reali, concludunt, quòd recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, ſecundum eſſentiam, & ſecundum exiſtentiam, vt dictum eſt in hoc capite in principio: ſi enim recipiens contineret receptum ſecundum eſſentiam, & exiſtentiam, tunc verum eſſet, quòd idem moueret, & moueretur, & quod idem reciperet ſeipſum; ſi verò loquamur de receptione ſpirituali, quæ fit per cognitionem, non eſt inconueniens, quod idem ſecundum eſſe reale, recipiat ſeipſum ſecundum eſſe intẽtionale, & ita diuerſo modo conſideratum, & actione æquiuoca agat in ſeipſum, & moueat ſe, ac moueatur.

Ad i. Gandauē fis. Ad rationes Gandauensis. Ad primam, negatur quod oculus sit coloratus, Ad probationem dico cum Mercenario, quod color bifariam accipi potest; Primo modo latè, pro qualitates visibili, vt etiam lucem comprehendit, & hoc modo oculus est coloratus, id est, lucidus; Alio modo color accipitur propriè pro mixtione resultante ex lucido, cum opaco, & sic falsum est, quod oculus sit coloratus. Aristoteles loquitur de colore primo modo, non secundo modo.

Ad secundum Gandauensis respondetur, quòd tactus consistit in mediocritate qualitatum tangibilium, ideo hanc mediocritatem non percipit, sed solum excessus, qualitatum tangibilium, & ab illis est denudatus.

TRA-

TRACTATVS DE FORMALITATIBVS

EXPONITVR MENS, ET PROPOSITVM Auctoris, & Tractatus. Caput Primum.

Xtat Tractatus quidam in Schola Scotistarum, vulgo nuncupatus Tractatus Formalitatum; in quo quidem multa explicantur, & disputantur, quæ sunt scitu digna: sed certè multa alia à quibusdam his cōmiscentur, quæ ego nunquam audire, nec probare potui, cum in seipsis intelligibilitatem, ne dicam veritatem vllam contineant, sed sunt commenta, & fictiones quorundam, qui doctrinam Scoti satis per se subtilem, & obscuram, magis inuoluere voluerunt, & quod magis vrget, est, quod hæc pleno ore esse asserta Scoti tradunt, nec tamen vbi ea dicat Scotus, assignant, cum nec illa somniauerit Scotus. Propterea opere pretium esse duxi, si breuiter, quid in his Formalitatibus, rectè, & verè, & ad mentem Scoti disputatur, seorsum segregauero, & clarius explicauero, reiectis his comentis, quæ doctrinam Scoti potius obliterant, quàm eam quid minimum iuuent. In primis hic magna est contentio de subiecto huius tractatus, & de definitione Formalitatis, quæ omnia vanitates sunt. Vt igitur veritas cognoscatur, breuiter est notandum, quod antiqua fuit disputatio, & modo etiam viget inter Thomistas, Auerroistas, & quosdam alios, ex vna parte, & Scotistas ex alia, de distinctione rerum inter se. Thomistæ, & alij volunt, quod omnis distinctio reducatur ad duo membra: scilicet, ad distinctionem rationis, & ad distinctionem realem: ita quod volunt, quod omnis res distinguatur ab alia realiter, vel ratione solum; Econuerso volunt Scotistæ, quòd dentur plures distinctiones, quàm istæ duæ, & præsertim contendunt, quod detur quædam alia tertia distinctio, quæ dicitur distinctio formalis, quæ non est rationis, nec realis, sed media, & proprio nomine dicitur formalis, & occasio huius questionis ortum habet ex Sacra Theologia, in Misterio Trinitatis; nam cum persona Diuina constituatur in esse ex essentia, & relatione, & essentia sit communicabilis, & persona incommunicabilis, non videtur posse saluari pluralitas personarum cum vnitate essentiæ, nisi ponatur aliqua distinctio inter essentiam, & relationem, quę constituit suppositum, & ista distinctio præcedat operationem intellectus: quia essentia realiter est communicabilis, & persona incommunicabilis ante quamcumque operationem intellectus, nec tamen dici potest essentiam, & relationem distingui realiter: quia Theologi non vtuntur hoc modo loquendi, quod essentia, & relatio, distinguantur realiter; & sic Scotus adinuenit hunc medium modum, quod essentia, & relatio distinguantur formaliter. Thomistæ verò volunt, quod solum distinguantur ratione.

Opin. Thomistarũ de distinctione rerũ. Opin. Scotistarũ.

Ortum etiam habuit hæc quæstio ex distinctione attributorum in Deo, contendentibus, ex vna parte Diuo Thoma & suis sequacibus, quod distinguantur solum ratione; & ex altera parte Scoto, & suis sequacibus, quod distinguantur non solum ratione, & per operationem nostri intellectus, sed ex parte rei; non tamen volunt, quod distinguantur realiter, & sic adineniunt hanc distinctionem mediam, quę dicitur distinctio formalis. Ex his orta est disputatio, an hæc distinctio formalis, quæ est media inter distinctionem re-

alem, &

alem, & rationis, detur, nec ne; & hinc variæ rationes pro vna parte, & altera adductæ sunt. Sed crescentibus difficultatibus, factum est, vt Scotistæ multi à primo scopo deuiauerint, & interposuerint in hac quæstione innumeras alias quæstiones, quæ alijs in locis à Scoto pertractantur, & numerum distinctionum auxerint plus æquo. *Scopus tractat. Formal.* Ex hoc patet, quis sit scopus Formalitatum, & quid Formalitatum tractatus contineat, & quid sit ipsa Formalitas; nam scopus tractatus Formalitatum, est, probare dari distinctionem formalem. Vnde omnes formalistæ proponunt quæstionem principalem, vt Antonius Sirectus, qui dicitur Magister Formalitatum, quem postea omnes fere alij sequuti sunt, eius quęstionem exponendo, sub hoc titulo.

Vtrum illa, quæ distinguuntur realiter, distinguantur formaliter; patet etiam ex hoc, quid sit tractatus Formalitatum; est enim quæstio in qua quæritur, an detur distinctio formalis distincta à distinctione reali & à distinctione rationis. Ex quo patet, frustra illos laborare, qui dum quærunt subiectum huius tractatus, volunt hic reperire conditiones subiecti assignatas ab Aristotele, vt quod habeat principia, partes, &c. cum tale subiectum solum reperiatur in scientijs perfectis de aliqua re cognoscenda, & scibili; hic verò pertractatur vnica quęstio in qua nullum est subiectum propriè, & verè dictum, sed scopus Auctoris mouentis illam pro subiecto, satis impropriè vsurpatur.

Rō inscriptionis Cur vero inscribatur hic tractatus de Formalitatibus, est aperiendum; Sciendū est, quod hæc distinctio formalis, quam contendunt Scotistæ dari, non cadit inter rem, & rem, sed inter realitatem, & realitatem, siue inter rem, & realitatem: appellamus autem rem omne ens reale, per se existens in rerum natura, extra suas causas, siue sit substantia, siue accidens, vt Socrates, Plato, hoc lignum, &c. realitas verò appellatur illud ens reale, quod est in rerum natura præter operationem intellectus, sed non existit per se seiunctum à subiecto, & loco ab alio, sed existit in aliqua re, aliquo tamen modo ex parte rei sine operatione intellectus, distinctum à re cuius est, & ab alijs; vt anima est vna res, intellectus, & voluntas in anima, dicuntur realitates animę, sunt enim entia realia præter opus rationis existentia in anima, sed non existunt per se distinctæ loco, & subiecto ab anima, & à se inuicem, vt res, sed existunt simul in eadem re: tamen ex parte rei habent aliquam distinctionem, & conceptibilitatem sine operatione intellectus, ab anima, & inter se. Aliud exemplum, vt in albedine color, & disgregatiuum; Ad propositum, distinctio formalis non cadit inter rem, & rem, vt inter Socratem, & Socratem, & Socratem, & hoc lignum, & lignum, & album, sed inter istas realitates, siue inter rem, & realitatem; dicunt enim Scotistæ, quod Intellectus & Voluntas in anima sunt vna res, & sunt idem realiter, tamen distinguuntur formaliter: quia sunt diuersæ formalitates. Sic attributa in Diuinis aiunt distingui formaliter, non realiter, quia sunt vna res, scilicet Deus ipse; tamen distinguuntur formaliter; sic Essentia, & Relatio in Diuinis, non distinguuntur realiter, sed formaliter; Hinc fit, quòd cum hęc distinctio formalis cadat inter has realitates, quæ dicuntur quoque formalitates, tractatus hic, & hæc quæstio appellata est quæstio de Formalitatibus, & sic à subiecta materia, in qua fit hæc distinctio formalis, facta est hæc inscriptio, & denominatio.

Istę realitates etiam dicuntur formalitales, *qd sit form.* non quia sint formæ, vel à diuersis formis: sed quia sunt quasi diuersæ formæ, vnde diminuunt à forma, & sic diminutiuè dicuntur formalitates: intellectus enim, & voluntas in anima, color, & disgregatiuum in albedine, non sunt diuersæ formæ, sed sunt quædam entitates, ex natura rei diuersæ præter operationes intellectus, vnde illis competunt diuersæ rationes, sub quibus concipiuntur ex parte rei, & propter hoc ab aliquibus dum formalitatis definitio assignatur, dicitur, quod est ratio conceptibilis præter operationem intellectus. Ex his clarè vt puto, patet quid contineat iste tractatus, & circa quæ versaturi simus; patet etiam, quomodo multi hic inutilia permisceant, & nullo modo ad rem pertinentia; nos tamen

men omnia tangemus, ſed breuiter, & quod erit explicandum, explicabimus, quod vero non, omittemus, & notabimus; Nunc vero rem ipſam aggrediamur.

Rationes pro opinione aduerſariorum adducuntur. Cap. II.

PRimo loco opus eſt rationes, & fundamenta adducere, quibus Aduerſarij maximè innituntur. Pro opinione itaque Thomiſtarum, & aliorum, eandem opinionem ſequentium, quæ eſt, quod non detur hæc tertia diſtinctio media, quæ formalis dicitur, ſolent variæ rationes adduci: præcipuæ autem videntur eſſe iſtæ, quas formaliſtæ in medium proferunt, & ſoluunt.

1. rō. Prima, quę eſt radix, & fundamentum principale opinionis Aduerſariorum, eſt hæc. Nulla propria paſſio protenditur vltrà proprium ſuum, & adæquatum ſubiectum: ſed diſtinctio eſt paſſio entis, ergo non protenditur vltrà ens: ſed ens eſt duplex tantum, ſcilicet reale, & ens rationis, vt patet 5. Metaph. ergo omnis diſtinctio, vel eſt realis, vel eſt rationis, ergo nulla datur diſtinctio media, vt eſt diſtinctio formalis, ſed neceſſario cadit ſub altero membro, nempè, ſub reali, vel ſub diſtinctione rationis.

2. Secundò, quæcumque diſtinguuntur numero, diſtinguuntur realiter, ſed quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur numero, ergo diſtinctio formalis eſt idē, quod diſtinctio realis. Maior patet: quia quæ diſtinguuntur numero, vnum abſque contradictione poteſt eſſe ſine altero; Minor probatur: quia quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quidditatiuè, & quæ diſtinguuntur quidditatiuè, diſtinguuntur ſpecificè, ſed diſtinctio ſpecifica eſt maior, quàm diſtinctio numeralis, & maior, arguit minorem, quæ enim ſpecie diſtinguuntur, etiam numero diſtincta ſunt, ergo à primo ad vltimum, quæ formaliter diſtinguuntur, etiam realiter diſtinguuntur.

3. Tertiò, quæ habent formas diuerſas realiter, diſtinguuntur realiter, & eſſentialiter; patet per ſe: ſed quæ diſtinguuntur formaliter, habent diuerſas formas ex vi vocabuli, ergo, quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur realiter.

4. Quarto omnis diſtinctio formalis, eſt inter formalitates, ſed formalitas omnis eſt res, ergo diſtinctio formalis erit inter res, & ſic diſtinctio formalis eſt diſtinctio realis, quia illa eſt diſtinctio realis, quæ eſt inter rem, & rem; Maior eſt clara. Minor probatur: accipiantur duæ formalitates, & dicantur A. & B. vel A. & B. ſunt aliquæ res, vel non; tunc ſic: ſi non, ergo ſunt nihil, quia res, & nihil ſunt immediata; ſi ſunt res, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quoque realiter.

5. Quinto, quę diſtinguuntur ex natura rei ſunt diſtincta realiter: patet ex virtute vocabuli, dicere enim, aliqua diſtinguuntur ex natura rei, eſt dicere, illa diſtinguuntur ex parte rei, ſiue realiter, ſed quæ diſtinguuntur formaliter diſtinguūtur ex natura rei, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur realiter; Minor probatur quia certum eſt; quod quæ diſtinguuntur formaliter, non diſtinguuntur per operationem intellectus, quia tunc eſſet diſtinctio rationis, ergo diſtinguuntur ex natura rei.

6. Sexto, quod eſt ſubſtantia, eſt res vera, ſed formalitas ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, ergo eſt res, & conſequenter diſtinguuntur ab alia formalitate realiter.

7. Septimo quęcumque habent diuerſas definitiones, diſtinguuntur realiter: ſed quæ diſtinguuntur formaliter, habent diuerſas definitiones, ergo. Maior probatur: quia definitio ratione differentiæ in ea incluſa, videtur ſufficere ad diſtinctionem realem.

8. Octauo, ſi quæ ſunt idem realiter, diſtinguerentur formaliter, ſequeretur, quod ab vno, & eodem ſumeretur vnitas, & diſtinctio ſecundum rem, quod implicat contradictionem.

9. Nono, eſſentia, quidditas, & res, ſunt vnum, & idem: at quæ diſtinguuntur formaliter, habent diuerſas eſſentias, & quidditates, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur per diuerſas res, & ſic realiter diſtinguuntur.

10. Decima ratio eſt Theologica, qua in

Diuinis

Diuinis vbi propriè excitatur hæc quæstio confirmantur omnes rationes allatę; Omnis differentia rationis facit compositionem rationis, ergo omnis differentia ex natura rei, facit compositionem ex natura rei: sed in diuinis, & in simpliciter simplici, nulla est compositio, ergo ibi nulla est distinctio ex natura rei, & sic inter essentiam & relationem in Diuinis nulla est distinctio ex natura rei, nec minus inter attributa Diuina, sed solum distinctio rationis. Aliæ rationes quoque ab alijs adducuntur, sed hæ sunt potissimæ, quibus Aduersarij tollere de medio nituntur distinctionem formalem.

Opinio Aduersariorum reijcitur. Cap. III.

Dist. not. VT veritas huius disputationis plenè intelligatur, est notanda diligenter vna distinctio, quæ totam hanc litem dirimit, & opinionem Scoti esse veram, vel saltem rationabiliorem esse ostendit. Cum loquimur de distinctione, & identitate reali, & de re, duobus modis loqui possumus. Primo modo intelligendo pro re, omne illud, quod non est, nec fit per puram operationem intellectus nostri, sed est in rerum natura ante quamcumque operationem nostri intellectus: & sic distinctio realis omnis illa dici potest, quę cadit in rebus, cessante, & circumscripta operatione intellectus: & tunc verum est, quod omnis distinctio, vel est à parte rei, sine opere intellectus nostri, vel est ex parte intellectus nostri cogitantis, & operantis tantum, & in hoc sensu loquuntur Aduersarij. Verum non est hic quiescendum: res enim sic communiter accepta, est multiplex, & inter se res ipsæ varijs, & diuersis modis distinguuntur: ideo vt tollatur omnis ambiguitas, & æquiuocatio, oportet dicere, quod hæc distinctio, quæ est ex parte rei, est multiplex, neque vnico modo fit, & hinc fit quod Scotistæ multiplicauerunt distinctionem istam ex parte rei, de qua multiplicatione postea dicemus; pro nunc, vt pertinet ad propositum, oportet necessariò hanc distinctionem, quę est ex parte rei, diuidere in duas distinctiones: nam quæ distinguuntur ex parte rei, quædam ita distinguũtur, quod vna potest esse sine altera, absque contradictione ab intrinseco proueniente, vt Socrates, & Plato, animal, & arbor, substantia, & accidens: nam licet accidens non possit actu reperiri per se, sine substantia, hæc repugnantia non prouenit ab intrinseco, ita quod accidens sit aliquid substantiæ, & non habeat proprium esse suũ extra causas suas, sed prouenit ratione ordinis vniuersi. Vnde videmus, quod hoc accidens corrumpitur, in hoc, & illo subiecto, absque subiecti corruptione. Ista ergo, quæ sic sunt entia, existentia extra causas suas, quorum vnum potest esse sine altero absque contradictione, dicuntur propriè res: & distinctio quæ cadit inter eas, dicitur distinctio realis propriè, & est maxima distinctio: quia est inter rem, & rem; Alia autem sunt, quæ distinguuntur ex parte rei, id est sine operatione intellectus, non tamen ita distinguuntur, quod vnum possit esse sine altero absque contradictione, immò sunt à se inuicem inseparabilia, tamen ex parte rei habent essentiam, & naturam diuersam, etiam nullo intellectu cogitante, & istæ dicuntur non res, sed realitates rerum, quæ plures possunt esse in eadem re, vt Intellectus, & Voluntas in anima Intellectiua; Vnum, Verum, Bonum in ente; Risibilitas in homine; ista enim sunt entia realia, verè existentia in rerum natura, tamẽ in se sic sunt connexa, quod vnum existere non potest sine altero, absque contradictione in rerum natura; neque enim Ens potest esse, & nõ esse; Vnum, Verum, Bonum, &c. nec potest esse anima rationalis, quin sit Intellectus, & Voluntas: sunt ergo illa entia, vera entia realiter: tamen sunt ex parte rei ante operationem intellectus quoquo modo diuersa, & distincta.

Hæc distinctio appellatur à Scoto, & suis sequacibus, distinctio formalis, quæ vt patet, etiam ipsa est ex parte rei, & sine operatione intellectus, & hoc nomine potest dici realis: tamen, quia non est maxima distinctio ex parte rei, & non est inter rem, & rem, propriè dictã, vt suprà explicauimus, dicitur proprio nomi-

nomine diſtinctio formalis.

Hinc patet in quo conſiſtat punctus difficultatis inter Aduerſarios, & nos: negant enim Aduerſarij, dari hanc diſtinctionem formalem, & eam eſſe ex parte rei, & admittunt ſolum diſtinctionem realem propriè dictam ex parte rei: tamen aliqui ſunt, qui illam concedunt, ſed ſub alio nomine, ſcilicet ſub nomine diſtinctionis rationis ratiocinatæ: diſtinguunt enim diſtinctionem rationis in duo membra, ſcilicet in diſtinctionem rationis ratiocinantis, & hac aiunt diſtingui illa, quę ſolum per operationem intellectus diſtinguuntur, & in diſtinctionem rationis ratiocinatę, & hæc aiunt diſtingui illa, quę per rationem quidem diſtinguuntur, ſed ratio reperit occaſionem, & fundamentum in re, quę in idem fere coincidit cum hac diſtinctione formali, quā nos dicimus eſſe mediam, ſi explicetur rectè: tamen reuera non conueniunt, nec ſunt idem, ſecundum expoſitionem quorundam Thomiſtarum, vt patet in quæſtione de diſtinctione attributorum in Deo, & de potentijs animę; voluit enim quod diſtinctio ex natura rei, ſit ex parte rei fundamentaliter tantum, non actualiter: ſed actualiter perficiatur ab intellectu. Nos verò volumus, quod & fundamentaliter, & actualiter diſtinctio ſit ex parte rei. Sed vt omnis ambiguitas tollatur, nos dicimus, illa diſtingui formaliter, quibus ex parte rei nullo cogitante intellectu competit diuerſa quidditas, & eſſentia, ita quod actu eſt diſtinctio in re ſine opere intellectus, non autem fundamentaliter tantum, ita, vt perficiatur ab intellectu, vt patet in exemplis adductis; Quod ſi hoc modo Aduerſarij intelligunt diſtinctionem rationis, ratiocinatę, ſunt nobiſcum: ſi verò aliter, diſſentiunt. Modo quod detur talis diſtinctio formalis, eſt probandum; deinde rationibus Aduerſariorum ſatisfaciemus.

Opin. Scoti probatur. 1. rō.

Primo quidem Theologicè facilimè probatur pluribus rationibus, de quibus in quæſtionibus Theologicis. Pro nunc vna, vel altera tantum contenti erimus; Prima deſumitur ex Scoto 1. Sentent. diſtinct. 8. quæſt. 4. confutando opin. D. Th. de diſt. attributorum, & eſt hæc. In Deo reperitur Intellectus, & Voluntas ſecundum propriam rationem formalem ſuā, ante quamcumque operationem noſtri intellectus. Vnde nullo cogitante intellectu creato in Deo, eſt intellectus, & voluntas ſecundum propriam rationem, & formaliter; Hoc de ſe patet: alioquin quando dicimus in Diuinis Filium produci per modum intellectus, hoc non eſſet quid reale, ſed quid intentionale, & ſic Trinitas in Diuinis, & emanationes; eſſent quid intentionale: ſi enim principia emanationum eſſent in Deo intentionaliter tantum, conſequenter etiam, & reliqua, quæ proueniunt ab eis, eſſent intentionalia, & non realia; Hoc ſuppoſito facto, probo quod intellectus formaliter diſtinguitur à voluntate in Deo, Intellectus, & Voluntas diſtinguuntur in Deo, ſed non diſtinguuntur realiter, nec ratione tantum, ergo diſtinguuntur formaliter; Maior propoſitio eſt euidens, patet enim, quod cū dicimus Intellectum, & Voluntatem, non ſignificamus eandem rem, ſed quid diuerſum quomodocumque illud ſit pro nunc diuerſum; Minor habet duo membra; Primum, quod non diſtinguuntur realiter, per ſe patet: quia Intellectus Diuinus non poteſt eſſe ſine Voluntate, nec per ſe exiſtere, neque vllus Theologus dicit, quod Intellectus, & Voluntas Dei, diſtinguantur realiter, vt perſonæ Diuinæ: loquimur enim nunc nos de diſtinctione reali propria, quæ eſt inter rem, & rē. Secundum membrum eſt, quod non diſtinguuntur ratione; quod probatur ſic: Si Intellectus, & Voluntas ſolum per rationem diſtinguerētur, ſequeretur, quod ex parte rei idem eſſet principium Filij, quod eſt Spiritusſancti, & ſic quādo dicimus Filium produci per Intellectum, & Spiritumſanctum per Voluntatem, hęc diuerſitas eſset tantum per noſtrum modum intelligendi, ſed ex parte rei non minus poſset dici Spiritumſanctum produci per Intellectum, & Filium per Voluntatem: quia iſta duo principia eſsent ſolum diſtincta ratione. Sed iſta ſunt erronea, & falſa: quia illæ productiones, & emanationes, eſsent entia intentionalia, & entia rationis, quod eſt blaſphemū. Nec valet reſponſio Caietani, & aliorum Thomi-

ſtarum ,

Resp. Caie. & recētio rum reijc. ſtarum, vt Suarez, Molinæ, Vaſquez, & aliorum, quod diſtinctio Intellectus, & Voluntatis eſt in Diuinis formaliter fundamentaliter, non formaliter actualiter; nam ſi fundamentaliter, & non actualiter diſtinguitur Intellectus à Voluntate in Deo, ergo Filius formaliter actualiter nō producitur per Intellectum, nec Spiritusſanctus actualiter formaliter, per Voluntatem; Sed cum per Caietanum Intellectus, & Voluntas ſint idem actualiter formaliter, erit verum dicere, ex parte rei, Spiritusſanctus actualiter formaliter producitur per voluntatem; Conſequentia deducitur: quia ſi Intellectus Diuinus, & Voluntas, non diſtinguuntur actualiter formaliter ex parte rei, ergo ſunt idem actualiter formaliter ex parte rei; Conſequentia patet: quoniam idem actualiter formaliter, & non idem actualiter formaliter, ſunt contradictoria, inter quæ non cadit medium; Si autem Intellectus, & Voluntas ſunt idem actualiter formaliter ex parte rei, ergo qua ratione dicimus Filium producit per modum Intellectus, & Spiritumſanctum per modum Voluntatis, poterimus dicere, quod Spiritusſanctus producitur per modum Intellectus, & Filius per modum Voluntatis ex parte rei, quia Intellectus, & Voluntas ſunt idem ex parte rei actualiter formaliter. Præterea, dicit Caietanus, quod Intellectus, & Voluntas formaliter fundamentaliter diſtinguuntur: quia licet eſſentia Diuina in ſua ratione formali contineat omnia attributa formaliter, vt Intellectum, Voluntatem, &c. tamen formaliter eſſentia Diuina exequitur ita cuiuſlibet attributi propria, ac ſi illud attributum eſſet formaliter, & actu diſtinctum ab alio, vt Intellectus à Voluntate; & propter hoc etiam dicit, quod Intellectus, & Voluntas, ante omne opus intellectus diſtinguuntur non formaliter, ſed virtualiter; At ex hac reſponſione ſequitur, quod ante operationem intellectus noſtri, eſſentia eſſet quæ generaret, & ſpiraret, vt principium proximum quo, quod eſt falſum; Probo Conſequentiam: quia dicis, quod eſſentia Diuina exequitur propria cuiuslibet attributi, ac ſi illud eſſet actu diſtinctum ab alijs: at generare, eſt proprium intellectus, vt principium proximum quo, ſpirare eſt proprium voluntatis, vt principium proximum quo, ergo ſi eſſentia exequitur propria intellectus, eſſentia eſt principium proximum, quo formaliter ex parte rei Filius producitur, & eſſentia eſt principium proximum quo formaliter Spiritusſanctus ſpiratur à Patre, & Filio; Inſuper ſi virtualiter tantum diſtinguuntur, & non actu, ſequitur vt in priori argumento dicebamus, quod non minus erit verum dicere Spiritusſanctus actualiter formaliter producitur per intellectum, &c.

2. reijcitur.

2. pricipale. Secundum argumentum Theologicum omnino quoque cōuincens eſt, quod ſupponitur 1. capite tetigimus, certum eſt ſecundum Theologos, quod perſona Diuina conſtituitur ex eſſentia, & relatione ſaltem ſecundum D. Thom. at eſſentia eſt communicabilis ex parte rei, perſona eſt incommunicabilis ex parte rei, & hæc incommunicabilitas ineſt perſonæ per relationem perſonam conſtituentem: hoc totum eſt certum; tunc ſic, quandocumque ſunt aliqua duo, quorum vnum diſtinguitur ab altero per ſolam operationem intellectus: ſed ex parte rei ſunt omnino idem, ſi ambo conſtituunt tertium, alterum illorum non poteſt dare conſtituto modum eſſendi oppoſitum alteri conſtituenti: ſed ſic eſt, quod relatio dat perſonæ, quæ eſt conſtitutum ex eſſentia, & ipſamet relatione oppoſitum modum eſſendi ipſi eſſentiæ, ergo relatio diſtinguitur ab eſſentia, nedum ratione, ſed ex parte rei. Minor eſt clara; Maior quoque eſt euidens: quia ſi aliqua duo ex parte rei ſint omninò idem, & ſolum per operationem intellectus noſtri diſtinguuntur, quando veniunt in conſtitutionem alicuius tertij (præterquam quod non facient conſtitutionem ex parte rei) vnum non poterit dare eſse diuerſum ab altero ex parte rei, quia ex parte rei iam ſunt omnino idem.

3. Tertio certum eſt, quod eſſentia diuina non eſt diſtincta à tribus perſonis realiter: quia in Diuinis eſset quaternitas, quod eſt hæreticum, nec eſt diuerſa ſolum per cogitationem intellectus noſtri: quia tunc ex natura rei non competerent

alia prædicata essentiæ, & alia personis ; de essentia enim verum est dicere est tantum vna est communicabilis , &c. quæ prædicata non competunt Diuinis personis; Insuper dicimus, Pater generat,Filius spirat,&c.quæ non competunt essentiæ , ergo essentia distinguitur à personis aliquo modo ex parte rei; Hanc appellamus distinctionem formalem,ergo distin-
4. ctio formalis datur. Sed vt aliquas rationes Philosophicas adducamus , & vt hæc disputatio ab omnibus intelligetur,notandum est illud,quod habet Arist.in principio Primi Perihermenias, scilicet, quod nomina significant conceptus , quos in mente habemus; conceptus autem significant res;ex hoc deduco, quod quando nos explicamus aliquam rem per diuersa prædicata,illa prædicata cum sint voces , & termini, significãt conceptus,& illi cōceptus significant res proprias,non quid fabricatum ab intellectu: licet enim nomina sint imposita ad placitum , tamen res , quibus sunt imposita, non sunt ad placitum,sed in rerum natura: non significant autem semper res , quarum vna possit esse sine alia absque contradictione,non enim risibile significat rem , quæ possit esse sine homine,idem de vno, bono, &c. quæ non possunt esse sine ente , &c.& istæ dictæ sunt realitates, istæ ergo entitates significatæ per hæc prædicata , non sunt entia rationis, alioquin omnia , quæ intelligimus, essent entia rationis in se, siquidem illa percipimus,& intelligimus per conceptus, & prædicata ea significantia; Stante hoc fundamento, arguitur sic, vnicuique competunt diuersa prędicata,vt homini competunt intelligens , sapiens,disciplinæ capax, &c. & ista prædicata competunt homini ex parte rei : quia nullo intellectu cogitãte insunt ipsi homini;at ista prædicata significant res , non autem res per se existentes , & quarum vna possit esse sine altera : quia ista prædicata sunt inseparabilia ab homine; neque etiam distinguuntur sola ratione ab homine, & inter seipsa, ergo entitates significatæ per ista prædicata, distinguuntur formaliter. Quod si quis dicat hoc nō valere:quia etiam dicimus homo est species,animal est genus,&c. quæ prædicata insunt homini, & animali, & tamen non significant entitates ex natura rei distinctas. Respondeo,quod ista prædicata, species, genus, &c. non sunt imposita ad significandum res reales,sed ad significandum res intentionales fabricatas ab intellectu nostro: immò vt fiat differentia inter prædicata realia,& intentionalia , debemus ponere distinctionem formalem : nam prædicata realia distinguuntur formaliter inter se, non autem prædicata intentionalia . Vnde consequenter ad hoc diximus in Theoremate de Pluraritate *The.*
formarum,contra Iandunum, & alios , *78.*
quod in composito non sunt tot formæ , quot prædicata:quia prædicata quandoque sumuntur à realitatibus , non à formis;est ergo sæpè vna res tantum , & tamen ibi sunt plures formalitates, & realitates quæ formaliter distinguuntur.

Secundo probatur auctoritate Aristo- 5.
telis qui 3. Physicorum textu 18. & 19. vsque ad 24.mouet vnam dubitationem: an motus sit vnus ; & arguens ad partem negatiuam, inquit, quod non videtur vnus,quia motus est ab agente ad passiuum: actio autem , & passio non videntur vnus motus; & soluens quæstionem, inquit , quod motus , qui est inter agens , & patiens,est vnus numero,sed plures rationes vt est in agente, est actio;vt est in patiente,est passio; Ex quo patet, quod si quis quærat ab Aristotele an actio , & passio sint diuersi motus realiter, respōdebit Aristoteles nequaquam, sed vnus, tamen ait, quod actio, & passio , distinguuntur ratione,id est formaliter: nam actio, & passio non distinguuntur per opus nostri intellectus,experimur enim in effectu , & ex parte rei , quod non solum fundamentaliter,sed actu ante operationem intellectus agere non est pati , nec actio est passio, ergo intelligit, quod sunt diuersi ratione, id est quidditate, & essentia, & ex parte rei , ergo ex Aristotele datur identitas realis, cum qua stat distinctio formalis . Alia argumenta habentur apud Formalistas.

Rationes pro Aduersarijs soluuntur. Caput IV.

Notandum. Rationes omnes Aduersariorum facilè soluuntur, sed præsertim per illam distinctionem, quam in initio capitis præcedentis explicauimus. Dico igitur, quod distinctio realis, duobus modis accipi potest; Vno modo, pro omni illa distinctione, quæ est præter opus intellectus nostri: & sic omnia, quæ distinguuntur aliquo modo ex parte rei, possunt dici realiter distingui: & hoc modo currunt argumenta Aduersariorum; & sic concedimus, quod ea, quę distinguuntur formaliter, distinguuntur quoque realiter, id est distinguuntur aliquo modo ex parte rei sine opere intellectus; Alio modo accipitur distinctio realis propriè, scilicet, pro illa distinctione, quę cadit inter rem, & rem, quarum vna potest esse sine altera, absque contradictione intrinseca, & hoc modo non concludunt argumenta Aduersariorum; Nos autem intendimus ostendere, quod inter distinctionem realem propriè acceptam, & inter distinctionem per opus rationis, tantum cadit distinctio media, quæ non est inter rem, & rem, sed inter realitatem, & realitatẽ, quam nos appellamus distinctionem formalem.

Ad 1. argumentum. Hinc ad Primum argumentum, concedimus totum primum Syllogismum: sed cum dicit in Minori Prosyllogismi, Omne ens, vel est reale, vel rationis, respondeo: Quòd omne ens, vel est reale, id est opus rationis, vel est rationis, id est per opus intellectus, & hoc modo concedo, quod omnis distinctio, vel est realis, vel rationis: sed nego quod omnis distinctio sit realis, id est inter rem, & rem; vel rationis, id est per opus intellectus nostri, quia inter illas distinctiones mediat distinctio formalis, & ex natura rei.

Ad 2. Ad Secundum, nego Minorem. Ad probationem, concedo primam propositionem, quod quæ distinguuntur formaliter, distinguantur quidditatiuè; & cum dicit, quæ distinguuntur quidditatiuè, distinguuntur specificè, licet ab alijs hæc propositio negetur, & rationabiliter: quia distinctio specifica, propriè loquendo, est rerum, non realitatum; distinctio formalis verò est realitatum. Declaratur: distinctio specifica propriè loquendo, est, quæ cadit inter species specialissimas; (quæ enim differunt specie subalterna, potius dicuntur differre genere, quam specie,) & complectitur nedum species in communi, & præcisas à singularibus, sed simul complectitur naturam communẽ, & singularia, & sic Homo dicitur specificè differre à Leone, quia Homo est natura communis, complectens omnes Homines, & Leo est natura communis complectens omnes Leones; quæ duæ naturę communes, cum suis singularibus, differunt maximè realiter, id est, non solum numero, vt indiuidua eiusdem speciei, sed magis: quia addunt differentiam specificam, quę est penes naturam communem, & ipsa quoque est realis, & maxima ex parte rei: quia videmus maximè differre Socratem ab hoc boue. Differentia verò formalis tantum est inter realitates, quę ab inuicem in actuali existentia separatæ manere non possunt, vt Intellectus, & Voluntas in Anima, quę secundum nos, sunt ipsamet essentia animę rationalis, & eadem res realiter, & tamen habent rationem suam formalem, siue conceptibilitatem distinctam, vt Vnum, Verum, & Bonum in ente. Tamen accipiendo differentiam specificam largè, pro distinctione quæ est inter aliqua secundum conceptum, & quidditatem propriam, quæcumque illa sit, potest concedi illa Maior; Sed cum ait, distinctio specifica arguit distinctionem numeralem, nego hanc propositionem; quia licet distinctio specifica sit maior, quam numeralis, non tamen semper arguit, & infert distinctionem numeralem, vt actio, & passio, specificè distinguuntur, & tamen non distinguuntur numero; Item in Socrate, Socrateitas, & Socrates distinguuntur specificè, nec tamen distinguuntur numero; Item, in lacte dulcedo, & albedo distinguuntur specie, licet non distinguantur numero, secundum Thomistas, qui aiunt, accidentia indiuiduari ex indiuiduatione subiecti; modò, subiectum dulcedinis, & albedinis *Alia responsio.*

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

in lacte, est idem numero, ergo & illa duo accidentia sunt idem numero, licet secundum nos, & reuera differant numero; & sic de multis alijs; Non ergo semper distinctio specifica arguit distinctionem numeralem, sed aliquando, scilicet, quando est differentia specifica propriè, id est sumitur à diuersis naturis communibus habentibus propria indiuidua, & singularia quæ existere possunt quantum est ex se sine alijs naturis, non autem hoc verificatur de differentia specifica impropriè accepta, quæ est propriè differentia formalis, vt dictum est.

Vel respondeamus vt infrà, cap. vltimo, negando Maiorem: est enim falsum, quod quæcumque distinguuntur numero, distinguuntur realiter, accipiendo distinctionem realem in sensu, quem suprà explicauimus, id est pro differentia, quæ est inter rem, & rem: multa enim differunt numero sic, quæ tamen non differunt realiter, vt vnum attributum ab alio, & voluntas, & intellectus in anima, Vnum, Bonum, & Verum, in ente, & sic de alijs; ideo est notandum, quod aliquid differre numero, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod differat subiecto ab alijs, vt loquuntur Græci, & hoc pacto illa solum distinguuntur realiter, quæ sunt res omnino separatæ, & vnum existere potest, vel actu existit sine altero, vt Socrates, & Franciscus, & similia; vel quæ sunt in diuersis subiectis, vt albedo Socratis, & albedo Platonis. Alio modo aliqua differunt numero: quia ratione propriæ realitatis differunt, ita quod vnum non est alterum, & vnum, quantum est ex sua ratione formali, posset esse sine altero, si esset tantæ entitatis, vt posset per se existere, & sic in eodem subiecto possunt esse plura numero distincta, & tamen non sunt subiecto distincta; Exemplum; In eodem subiecto sunt plura accidentia numero, vt in lacte eodem, est dulcedo, & albedo, quæ numero differunt: in eodem Ente est Vnitas hæc, Bonitas hæc, & Veritas hæc. Quod patet: quia sunt in diuersis Prędicamenti, & in vnoquoque Prædicamento sunt omnia pertinentia ad complementum illius Prædicamenti: quia Prædicamenta sunt impermixta, ideo singularia vnius Prædicamenti, non constituuntur per aliquid alterius Prædicamenti, alioquin fieri posset vt aliquid vnum numero, esset secundum essentiam in varijs Prædicamentis, contra secundam Regulam Antepredicamentalem Aristotelis, Diuersorum generum, &c.) hoc pacto diuersæ formalitates differunt numero in eodem subiecto, & ista, quæ hoc modo differunt numero, non est necesse vt semper differant realiter: sicut albedo, & dulcedo in lacte: sed sufficit, quod differant formaliter: vt Vnitas, Bonitas, & Veritas in eodem ente; Illa ergo propositio; Quæcumque differunt numero, differunt realiter, non est vniuersaliter vera, nisi in ijs, quæ differunt numero: quia sunt in diuersis subiectis; in alijs verò fallit, & præsertim in ijs, quæ differunt numero ratione propriæ realitatis.

Ad 3. Ad tertium negatur, quod ea; quæ distinguuntur formaliter, distinguantur per formas distinguuntur enim per formalitates, & realitates; non per formas.

Ad 4. Ad quartum Respondetur ex dictis; ad secundum tamen breuiter dicitur, quod formalitas est res, accipiendo rem prout distinguitur ab ente rationis, non propriè, prout accipitur in distinctione reali.

Ad 5. Ad quintum Respondetur, quod quæ distinguuntur ex natura rei, distinguuntur realiter, non propriè, sed prout distingui realiter est idem quod distingui præter operationem intellectus.

Ad 6. Ad sextum dicitur, quod formalitas substantiæ, est realiter substantia, & substantia omnis est res, vt res accipitur communiter pro ente, quod non fit per operationem intellectus; non tamen verum est quod omnis substantia tam in recto, quam in obliquo, id est omne quod est aliquid substantiæ, sit res propriè dicta: nam rationale est substantia, & tamen non est res per se existens sine animali, & sine homine.

Ad 7. & 8. Ad septimum respondetur vt ad secundum,

cundum, & per hoc idem patet ad octauum.

Ad 9. Ad nonum iam patet ex dictis, quod verum est, quod res, & quidditas sunt idem, accipiendo rem, vt contradistinguitur ab ente per operationem intellectus facto.

Ad 10. Ad decimum respondetur communiter, quod non valet Consequentia, qui ad faciendam compositionem, necesse est quod aliquid habeat rationem actus, & aliquid potentiæ, & tunc fit compositio: sed quandocumque non aduenit ratio potentiæ, & actus, ibi non euenit compositio. Ad propositum, non semper quæcumque distinguuntur formaliter, habent rationem actus, & potentiæ, vt sunt attributa, & relationes in Deo, in quo non faciunt compositionem. Sed de his vberius agam in Disputationibus Theologicis fauente Deo.

Considerantur duæ diuisiones; Altera est entis, in ens reale, & rationis; Altera est de triplici esse, scilicet, essentia, existentia, & subsistentia. Cap. V.

Ordo dicendorũ. HVcusque probatum est dari distinctionem formalem contra Thomistas, & alios extra Scholam Scoti. Supersunt modo non pauca dubia, & contentiones inter Scotistas circa declarationem istius distinctionis formalis.

Primo est dubium de numero distinctionum: ex dictis enim tres tantum sunt distinctiones, & tres identitates eis respõdentes, nempè, identitas, & distinctio rationis, identitas, & distinctio realis, identitas, & distinctio formalis, quæ est media inter distinctionem realem, & rationis.

Est ergo primum dubium principale, an dentur plures aliæ distinctiones præter has tres.

Secundum dubium principale est in declaratione istius distinctionis formalis. Antequam autem hæc dubia examinentur, oportet considerare quasdam diuisiones præuias, quas Scotistæ præmittũt, quarum cognitio non est inutilis. Antonius Sirectus, quem omnes alijs sequuntur, in quæstione de Formalitatibus, antequam respondeat ad propositam difficultatem, præmittit quasdam diuisiones, quarum Prima est hæc. Ens diuiditur in ens reale, & ens rationis; & subinfert, quod hæc est diuisio Aequiuoca Analogi in sua Aequiuocata Analogata. Hic nonnulli introducunt quæstionem de vniuocatione entis: sed hæc est aliena à præsenti instituto, & de ea egimus suo loco; Notanda est tamen breuiter solutio cuiusdam contradictionis, quæ apparet in Scoto: nam Scotus 1. Sentent. distinct. 3. quæstione 3. A. & quæst. 2. in corporis principio, dum loquitur de vniuocatione entis, apertè disputat de ente reali, quod est commune Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti, & hoc etiam statuit obiectum adæquatum Intellectus, vt suo loco diximus: nec vnquam dixit, quod ens commune enti reali, & enti rationis, sit vniuocum. Et secundum hunc sensum loquuntur omnes Scotistæ, cum dicunt ens esse vniuocum; tamen ipsemet Scotus in tertia quæstione Quodlibetali, articulo 1. in principio, apertè dicit, quod ens communissimè acceptum, prout se extendit ad ens reale, & ad ens rationis, & vniuersaliter ad quodlibet conceptibile, quod non includit contradictionem, possit poni obiectum adæquatum intellectus nostri; & adiungit, quod non curat, an hæc communitas entis, ad ens reale, & ens rationis, sit communitas Analogiæ, vel Vniuocationis, & adducit rationem: quia nihil potest esse intelligibile, quod non includat rationem entis hoc modo, quoniam includens contradictionem, non est intelligibile; est ergo contradictio in dictis Scoti. Respondent communiter, & rectè omnes Scotistę, quod duplex est obiectum Intellectus, scilicet, motiuum, & terminatiuum; motiuum est, à quo mouetur Intellectus; terminatiuum est, quod non mouet, sed producitur ab Intellectu, & postea ab ipsomet Intellectu cognoscitur, vt sunt secundę intentiones; quia ergo cognitio Intellectus terminatur quoque ad ista entia rationis, cognoscuntur enim ab Intellectu & tamen Intellectum non mouent, hinc fit, quod

1. diuisio.

Contradictio ĩ Scoto.

Solu.

iure ens rationis dicitur obiectum terminatiuum Intellectus. Ad contradictionem igitur dicitur, quod ens reale est obiectum adequatum, motiuum, ens verò commune ad ens reale, & rationis, est obiectum adequatum terminatiuum.

aliud dub. Sed tunc est aliud dubium: quia hoc ens commune enti reali, & rationis, si est obiectum Intellectus, debet habere aliquam vnitatem, non ergo erit Aequiuocum, vt dicunt Sirectus, & alij Formalistę: sed erit Vniuocum, vel Analogum. Ad hoc respondet Valonus, quod habet vnitatem proportionis, & tamen est Aequiuocum; & hoc modo etiam alij respondent, & responsio est bona: nam vt diximus in Theoremate de Vniuocatione entis, capite 1. Analogia proportionis, & attributionis, licet propriè accepta sit vnitas minor vnitate vniuocationis, tamen etiam quandoque stat cum Aequiuocatione, vt quando fundatur super nomina, non super rem; vt ridere in homine, & in pratis est Aequiuocum Analogum secundum proportionem: ridere enim in homine, & in prato ex parte rei nullo modo conueniunt, sed solum secundum impositionem nominis, quia communiter dicitur homo ridere, cum exultat, & prata cum florent, dicuntur ridere; etiam Animal latrabile, Piscis marinus, & Sydus cæleste, dicuntur Canes, per communem appellationem, sed ex parte rei nulla est conuenientia: tamen ridere secundum communem modum loquendi, propriè competit homini: pratis verò per similitudinem quandam, sed quæ tota ficta est ab homine; & ita hæc proportio est Analogia Aequiuoca; ita in proposito, vt etiam dicit Scotus in illa tertia Quodlibetali, secundum communem appellationem, omne illud, quod est conceptibile sine contradictione, siue sit ens reale, siue sit ens rationis, dicitur res: & ita entia rationis dicuntur res, & conueniunt in hac voce (Ens) quæ significat quid conceptibile ab intellectu secundum communissimam appellationem hominum: tamen ex parte rei nullam habent conuenientiam, & sic est nomen Aequiuocum, & tamen est etiam Analogum: quia ens reale propriè, & verè dicitur ens, & res, ens verò rationis, tantum per quandam voluntariam proportionem appellatur ens, & res, & sic ens commune enti reali, & enti rationis est Aequiuocum Analogum; habet ergo vnitatem proportionis Aequiuocæ, Sed dices, quod est Aequiuocum, non potest poni obiectum Intellectus, Respondeo, quod obiectum motiuum Intellectus non potest esse æquiuocum: sed hoc non est necessarium de obiecto terminatiuo. Ex hoc patet etiam quomodo intelligibilitas competat secundis intentionibus: competit enim eis non primò, sed secundario: quia non sunt entia vera, sed facta ab Intellectu.

Alia diuisio communiter assignatur, sed præsertim à Scoto, 3. Sententiarum, distinctione 6. questione 1. in principio solutionis questionis, quæ est, quod triplex est esse, scilicet, Subsistentiæ; Existentiæ; & Essentiæ; Esse subsistentiæ competit enti, quod est incommunicabile, vt quo, & vt quod; Quid autem sit esse incommunicabile, vt quod, & vt quo, declaratur per eius oppositum; illud est communicabile, vt quod, quod habet inferiora sub se, de quibus prædicatur, vt homo de indiuiduis; ergo per oppositum incommunicabile, vt quod, est, quod non habet inferiora sub se, quibus communicetur, & de quibus prædicetur, vt Socrates, &c. communicabile, vt quo, est, quod dat esse formale alicui rei: & sic omnis forma tam substantialis, quam accidentalis, dicitur communicabilis, vt quo: talis autem denominatio in vsu recepta est: quia si quis quærit, quo homo est homo respondemus rationali; adeo quod cum forma sit, qua res est, talis forma dicitur communicabilis, vt quo; è conuerso, illud est incommunicabile, vt quo, quod non est forma, nec dat esse formale alicui rei. Ad propositum indiuidua de Prædicamento Substantiæ dicuntur incommunicabilia, vt quod, & vt quo, quia non habent inferiora sub se, de quibus prædicentur, nec sunt formæ dantes esse alicui rei, & illa indiuidua dicuntur habere esse subsistentiæ: quia sunt incommunicabilia, vt quod, & vt quo;

2. diuisio. *Esse subsistētia quid.*

Esse

Esse subsistentiæ igitur est existere extra causas suas per se, & non in alio, cuiusmo-
Esse existentia quid. di est esse solum substantiæ primæ; esse existentiæ, est esse extra suas causas præter operationem Intellectus, & sic omne illud, quod est in rerum natura extra causas suas, & extra Intellectum, dicitur habere esse existentiæ: vnde hoc esse est vniuersalius, quam esse subsistentiæ: quia esse subsistentiæ competit tantum primis substantijs; at esse existentiæ omnibus Prædicamentis, & partibus Substantiæ, vt Materiæ per se, Formæ per se,
Esse essentia quid. Quantitati, &c. Tertio loco est esse essentiæ, quod ponitur à multis, sed quid illud sit, non conuenit inter omnes; Pro intelligentia est notandum, quod esse essentiæ venit ab essentia, essentia autem est, quæ explicatur per definitionem, & dicitur quidditas: quod ergo habet quidditatem, & definitionem, habet quoque essentiam, & consequenter quoque habet esse essentiæ, quod est dictum habet esse cognitum, siue esse cognoscibile; Multa autem sunt, quæ habent hoc esse essentiæ solum, siue vllo esse subsistentiæ, vel existentiæ, vt rosa in hieme, quæ nullibi est, & Creaturæ in Mente Diuina antequam sint productæ ad extra, & denique omne illud, quod habet esse in causis suis tantum, sed actu non est extra suas causas; hæc enim entia sunt cognoscibilia per suam essentiam, & quidditatem, sed extra suas causas non sunt, nec existunt. Est modo
Quid sit esse essetia. non leuis disputatio, an hoc esse essentiæ sit aliquod esse reale, distinctum ab esse existentiæ; ita quod rosa cum habet esse essentiæ habeat esse reale, licet non sit extra suas causas, & non habeat esse
Hēr. opin. existentiæ. Henricus, vt recitat Scotus, 1. Sententiarum distinctione 36. in princ. quæstion. putauit, quod esse essentiæ sit esse reale distinctum ab esse existentiæ; Vnde voluit, quod esse, quod habent Creaturæ in Mente Diuina, antequam actu creantur, sit aliquod esse reale ipsarum Creaturarum, quod postea simul cum existentia faciat compositionem, Thomistæ eandem senten-
Tho. tiam sustinent: quoniam dicunt res creatas esse compositas ex esse, & essentia, ita, quod volunt essentiam rei esse quid distinctum realiter ab existentia eiusdē, & facere compositionem cum illa. Zaba- *Zab.*
rella quoque libro 2. de Materia, cap. 3. ponit hanc distinctionem; Entitas potest sumi duobus modis; Primo modo potest significare essentiam, nempè, cum sumitur entitas pro genere rerum, vt animal significat essentiam hominis; significat vero existentiam, quòd est accidens intentionale, cum sumitur pro accidente quodam intentionali, adueniente ipsi essentiæ, iudicat enim, quod existentia nil aliud sit nisi accidens intentionale adueniens enti habenti essentiam. Sed hanc *reijc.*
sententiam reijcit Scotus ibi, multis rationibus; De qua re aliàs in Theologia; Sufficiant hę rationes pro nunc, si illud esse, quod Creaturę habent in Mente Diuina, esset esse reale Creaturarum, Creaturę non crearentur in tempore à Deo: quia creatio est productio ex nihilo, & transitus à non ente penitus, ad esse, nihilo prę-supposito; At stante hac sententia, Creatio non esset productio ex nihilo omninò, sed ex aliquo ente reali, & sic creatio non esset creatio, sed generatio, siue quædam alteratio. Secundò Philosophicè, si 2.
rosa in hieme, & vniuersaliter ens, quod habet esse in causis suis, habet verum esse reale, sequitur, quod quando producitur ab efficiente, non producitur nisi secundum nouum respectum ad efficiens, scilicet, quia prius habebat esse reale: sed vno modo, nunc autem postquam productum est, habet idem esse, sed alio modo, scilicet existentiæ; non producitur, ergo res ab efficiente simpliciter, sed solum secundum diuersum respectum, siue producitur tantum nouus respectus in eadem re. Immò sequitur, quod res ab efficiente producitur non simpliciter, sed secundum quid, scilicet, secundum existentiā: tamen secundum entitatem realem iam erat in esse, dum habebat esse essentię; Vel est dicendum, quòd idem ens reale bis producitur; Primò, cum habet esse essentię; Secundò, cum habet esse existentię. Quę vero dicit Zabarella, sunt *Zab. reijc.*
multo magis absurda, scilicet, quod existentia sit accidens intentionale, quia tunc res cum reciperet esse existentię,

non

non vere res produceretur realiter, sed intentionaliter: quod patet etiam per exemplum ipsius Zabarellæ, cum enim dicimus Cometa est, existente Cometa, vera est propositio realiter, non intentionaliter: at si existentia esset accidens intentionale, sequeretur, quòd esset vera intentionaliter, non realiter. Præterea, per ipsum, forma dat existentiam materiæ, ergo forma daret esse intentionale materiæ, & sic omne esse, quod haberet, materia à forma, esset intentionale, & non reale. Est ergo dicendum, quod esse essentiæ, est esse cognitum tantummodo, si formaliter, & in seipso consideretur: & si est aliquo modo ens reale, nihil aliud est nisi sua causa, vt rosa in hieme habet esse essentiæ, illud esse vt est rosæ, est solum esse cognitum: quia essentia rosæ est cognoscibilis, & cognoscitur: sed ipsa rosa nullum esse reale habet secundum esse formale rosæ; sed esse reale quod rosa tunc habet, nihil aliud est, nisi esse causarum, in quibus est, vt esse spinarum in quibus est virtualiter, & esse Creaturarum reale in Mente Diuina, nil aliud est, nisi esse ipsiusmet Dei. Sed dices, ille creaturæ in Mente Diuina, & rosa in hieme, sunt quid potentiale, possunt enim esse, & erunt, ergo non sunt purum non ens. Respondeo, quòd eorum esse, est potentiale quidem, sed quod est potentiale purum, in se nihil est, esse enim illud potentiale, est potentiale potentia obiectiua, quæ formaliter, vt consideratur in ipsa rosa, & in Creaturis, & in Mente Diuina, est potentia Logica, id est non repugnantia, vt diximus in Theoremate de Actu entitatiuo materiæ, declarando potentiam obiectiuam, & sic concludimus, quòd esse essentiæ, cum est quid reale, non manet distinctum ab esse existentiæ. *The. 22.*

Hanc eandem sententiam sequutus est Piccolomineus, lib. 1. de Materia, capite 7. & eam probat hac præsertim ratione: quia demptis primis substantijs, nihil est aliorum remanere, ex Philosopho in prædicamento substantiæ: existentia autem propriè est primarum substantiarum (accipiendo nunc existere pro esse extra causas suas) essentiæ autem de quibus sunt scientiæ, abstrahunt ab existentia, & à singularibus, sed sine illis primis substantijs minimè sunt, ergo essentia non seruatur sine existentia in esse reali, sed solum est diuersa, quo ad esse cognoscibile. *Picc.*

Quædam aliæ præambulæ diuisiones adducuntur. Cap. VI.

TErtia diuisio est, quod ens rationis est triplex; scilicet, ens rationis subiectiuè; ens rationis obiectiuè, & secunda intentio; Primum est omne illud, quod ponitur in Mente, & Intellectu tamquam in subiecto, vt habitus scientiarum, &c. Secundum est omne illud, quod potest intelligi ab Intellectu; & hæc duo entia rationis, in se sunt entia realia, sed denominatiuè dicuntur entia rationis, quia eorum subiectum, est Intellectus; vel ipsa sunt obiectum Intellectus. Tertium est ens, quòd fit ab Intellectu per actum cōparatiuum Intellectus vnius obiecti ad alterum, vt secundæ intentiones, & de hac diuisione nulla est dubitatio. *3. diuisio.*

Quarta diuisio, ens reale prima sua diuisione diuiditur in ens quantum, & non quantum. De hac diuisione est magna controuersia inter Theologos: sed hæc quæstio est merè Theologica: quia excitatur propter relationes originis constituentes Diuinas personas, quæ secundum Scotum, nec dicunt perfectionem, nec imperfectionem; De qua re loquitur Scotus in 5. quæstione Quodlibetali; itaque de hac re erit sermo in proprio loco, Deo dante: hic enim præter institutum tractatur. *4. diuisio.*

Alia diuisio est, Ens aliud est finitum, & aliud infinitum; & iterum, ens aliud est absolutum, & aliud est respectiuum, quæ duæ diuisiones conceduntur ab omnibus. *5. diuisio.*

Alia diuisio est. Relatio est duplex; alia intrinsecus adueniens, & alia extrinsecus adueniens. Relatio intrinsecus adueniens est, quæ positis extremis in esse, statim consurgit virtute extremorum, vt sunt omnes relationes de quarto Prædicamento, scilicet, de Prædicamento, Ad aliquid. Relatio extrinsecus adueniens, est, quæ positis extremis in esse, non statim consurgit, sed requiritur aliqua cau- *6. diuisio. Relatio duplex.*

qua causa externa, vt præsentia corporis mei in platea, non enim statim cum positum est corpus meum in esse, & posita est platea in esse, insurgit relatio præsentialitatis in corpore meo ad plateam: sed requiritur aliqua causa externa, vt puta motus corporis mei ad plateam, & huiusmodi sunt sex vltima Prædicamenta. De his Relationibus extrinsecus aduenientibus, est maxima contentio inter Scotistas, & alios, an dentur. Sed de hoc habebimus particularem Disputationem in Quæstionibus Metaphysicalibus; Vide in 4. Sentent. disp. 25. c. 2.

7. diuisio. Alia diuisio est. Ens finitum diuiditur in Substantiam, & Accidens, siuè in decem Prædicamenta; & nota, quod cum ens finitum diuiditur in Substantiam, & Accidens, Substantia non complectitur Deum: quia Deus non est in genere, vt suo loco diximus. Substantia autem quæ est in genere, vel est completa, vt compositum; vel incompleta, vt materia, & forma, quæ sunt partes substantiæ compositæ.

8. diuisio. Accidens etiam duobus modis accipitur; Vno modo pro omni eo, quod licet sit idem realiter cum aliquo, tamen non est de definitione illius, vt propria passio respectu subiecti. Secundo modo accipitur accidens pro eo, quod accidentaliter perficit aliquid, iam in se perfectum essentialiter, & hoc est proprie accidens, quod definitur ex se illud, quod adest, & abest, præter subiecti corruptionem.

9. diuisio. Res etiam duobus modis potest accipi; Vno modo, vt venit à reor reris, quod est opinor, & sic omne quod est res realiter existens in rerum natura, siue sit ens opinabile, & habens esse solum obiectiuè, potest dici res; Alio modo potest accipi res, prout venit à ratus, rata, ratum, quod est firmum, & sic solum ens quod habet esse extra causas suas, est res. Multas alias diuisiones pertinentes ad Vniuocationem Entis, hic ponunt Scotistæ, quarum aliquas non puto rectè adductas esse: alias verò puto superuacaneas, de quibus omnibus abundè loquuti sumus in Theoremate de Vniuocatione Entis, & ad hunc tractatum non spectant.

Est denique vna diuisio, quæ multum inseruit huic nostro instituto, scilicet, quod Ens diuiditur in Ens simplex, & in Ens compositum; Simplex dicitur multis modis. The. 95.

10. diuisio. Primo modo dicitur simplex, quod non est compositum, nec componibile, & hoc modo solus Deus dicitur simplex: quia est summè simplex, & omne aliud à Deo est compositum, vt compositio opponitur summæ simplicitati.

Secundo modo dicitur simplex, quod non habet conceptum quidditatiuum, & qualificatiuum, id est quod non constat ex aliquo, quod habeat rationem generis, & alio quod habeat rationem differentiæ: differentia enim qualificat substantialiter ipsum genus; & hoc modo illud dicitur simplex, quod habet conceptum simpliciter simplicem, id est quod non est resolubile in alios conceptus ipsum explicantes, & definientes, vt sunt Ens, & passiones Entis, modi intrinseci, & differentiæ vltimæ, de quibus loquuti sumus in Theoremate, Quod Deus non est in genere; Ista autem, quę sunt simpliciter simplicia, actu simplici distinctè possunt cognosci: vnde, vel totaliter sciuntur, vel totaliter ignorantur: quia non habent aliquid secundum quod possint sciri, & aliquid secundum quod possint ignorari, quæ autem opponuntur huic simplicitati, sunt illa, quæ constant ex genere, & differentia, & ex conceptu determinabili, & determinatiuo. The. 96.

Tertio modo aliquid dicitur simplex, quia non est compositum ex re, & re, cuiusmodi sunt omnia Accidentia; Materia prima; Forma substantialis; compositio huic opposita, est compositio ex materia, & forma.

Quarto modo simplex dicitur illud, quod non est mixtum, vt Cęlum; quattuor elementa; quę licet composita ex materia, & forma, tamen sunt simplicia: quia non sunt mixta. Mixtio autem est compositio, huic simplicitati opposita.

Duplex compositio. Tandem duplex est adhuc compositio, scilicet, compositio ex his, & compositio cum his; compositio ex his, facit compositum essentiale, vt Socrates constans ex anima, & corpore, dicitur esse compositum

situm ex his, scilicet, ex materia, & forma: quia materia, & forma faciunt vnum per se. Compositio cum his, est compositio, & vnio eorum, quæ non faciunt vnum per se, sed vnum per accidens, vt substantia cum albedine in homine, vel substantia cum substantia, vel accidens cum accidente; Et hæc distinctio est notanda: quia tollit multas ambiguitates.

Solent etiam Scotistę ponere hic aliam diuisionem entis, in dependens, & non dependens, & sic introducere quæstionem, an depẽdentia Creaturæ ad Deum, distinguatur realiter ab ipsa Creatura: sed quia hæc quæstio non pertinet ad propositum nostrum, & disputatur à Theologis in 2. Sentent. distinct. 1. ideo illam omitto. Omitto etiam diuisionem entis in necessarium, & contingens, & quæstiones motas ab alijs circa ipsam, vt non pertinentes ad hanc materiam, & alias diuisiones entis, & difficultates circa ipsas, quia de his tractabimus in Metaphysica.

Exponitur communiter sententia Scotistarum, de numero distinctionum, & identitatum. Cap. VII.

HIs præmissis, quorum cognitio nõnihil iuuat ad dilucidandum hanc materiam, ad propositum principale est accedendum. Primò autem adducam opinionem communem Scotistarum de numero distinctionum, & identitatum principalium, & de definitionibus earundem. Secundò dicam quid sentio. Quo ad Primam, Antonius Sirectus, qui vocatur Magister Formalitatum, Maironus, Trõbetta, & Valonus, quos omnes fere alij sequuntur, asserunt septem esse identitates, & distinctiones illis respondentes; non solùm enim admittunt distinctionem formalem, quæ mediat inter distinctionem realem, & rationis, sed volunt præter eas tres, dari alias quattuor, scilicet distinctionem ex natura rei; distinctionem essentialem; distinctionem se totis subiectiuè; & distinctionem se totis, obiectiuè.

1 distin- Declarant ergo has distinctiones, per ordinem; Primo loco ponunt distinctionem, & identitatem rationis, quas optimè declarant per duas Conclusiones. ctio & identitas.

Prima illa sunt idem ratione, quæ habent conceptum omninò indistinctum à parte Intellectus, vt homo est idem sibi ipsi, & omnia, quæ sunt in tertio modo dicendi per se, 1. Poster. cap. 4.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur ratione, quæ distinguuntur per actum collatiuum intellectus præcisè; vel vt alij dicunt, per solam operationem intellectus: vt in omni propositione in qua prædicatur idem de seipso, subiectum, & prædicatum distinguuntur ratione, e. g. Homo est Homo, hic ex parte rei, inter hos duos terminos nulla est differentia: sed sunt omnino idem, solum ex parte intellectus distinguuntur: quia vnum est prædicatum, alterum est subiectum.

Ex dictis deducitur, quod distinctio rationis cadit inter entia rationis inter se, & inter entia rationis, & entia realia, vt genus, & species distinguuntur ratione; item genus, & animal; quia ambo, vel alterum extremorum, est ens rationis; & nota quod hæc est distinctio rationis ratiocinantis, non rationis ratiocinabilis, siue rationis ratiocinatæ, quia hæc à Scotistis appellatur distinctio formalis, & ex natura rei, & tamen est discrimen, quod supra c. 3. notauimus.

Sed aliqui obijciunt contra hanc distinctonem; nam videtur vana: quia omnis distinctio quæ non sortitur robur à re, videtur vana, distinctio ista rationis est talis, ergo.

Secundò, Intellectus intelligens rem aliter quam sit, est falsus: ergo si Intellectus intelligat rem esse distinctam, & non sit distincta, intellectus falso intelligit. 2.

Respondetur communiter ad primũ, quod distinctio rationis est vana, si non sortitur robur à re, vel à non repugnantia rei. Ad 1.

Per idem ad secundum; nam intelligere rem aliter quam sit, contingit duobus modis; Vno modo, quod intelligat rem sub modo repugnanti, & sic Intellectus est falsus; Alio modo, quod intelligat rem alio modo quam est, sed non sub modo Solu. Ad 2.

repu-

repugnanti, & sic non est falsus; Vel dicere possumus, quod sicut duplex est res, scilicet, realis, & rationis, distinctio rationis sumit robur ab ente rationis, sicut realis ab ente reali, & per hoc patet etiam ad secundum argumentum, quod si Intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, & non sit distinctum ratione, est falsus Intellectus, sed si Intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, licet ex parte rei nulla sit distinctio, dummodo ex parte rationis adsit hæc distinctio, non est falsus Intellectus.

2. distinctio, & identitas princ. Secunda distinctio, & identitas principalis est identitas, & distinctio ex natura rei, quæ declaratur per duas Conclusiones.

Prima est. Illa sunt idem ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita secluso opere intellectus, verificari nõ possunt.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur ex natura rei, de quibus duo contradictoria verificantur secluso opere intellectus: addunt exemplum de definito, & definitione: quia secluso opere intellectus, definitio est constitutiua, definitum est constitutum: illa vero sunt idem ex natura rei, inter quæ cessante operatione intellectus, nulla cadit distinctio ex parte rei.

3. distinctio, & identitas. Tertia distinctio, & identitas principalis, est Formalis. Pro intelligentia cuius est notanda vna diuisio, quam omnes Scotistæ ponunt, & nos pluries suprà retigimus, nempe quod formale venit à forma, sed forma accipitur pluribus modis.

Primo modo accipitur pro altera parte compositi, quæ cum materia constituit compositum.

Alio modo accipitur pro forma totius, de qua diximus in Theoremate de toto, & partibus: alio modo accipitur pro accidente, vt albedo dicitur forma accidentalis, alio modo accipitur pro intelligentia separata, quia intelligentiæ dicuntur formæ abstractæ: nullo horum modorum accipitur in proposito forma; Denique accipitur forma pro quacumque ratione, sub qua ex natura rei aliquid potest concipi, quod est idem quod realitas siue formalitas, & hoc modo capitur in præsenti, & ab hac forma descendit formale, & denique identitas, & distinctio formalis.

His sic stantibus ponitur prima Conclusio à Mag. Formalitatum. Illa sunt idem formaliter, quorum vnum includit alterum in sua ratione formali, & per se primo modo: intelligunt autem hanc definitionem in hoc sensu, quod inferiora sint idem suis superioribus: quia inferiora includunt superiora in primo modo dicendi per se: at nolunt superiora esse sic idem formaliter suis inferioribus, quia superiora non includunt inferiora in sua ratione formali. *1. conclus.*

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur formaliter, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, quarum neutra includit alteram in sua ratione formali, & per se primo modo, quam etiam intelligunt in præallegato sensu. *2. conclus.*

Distinctio realis. Quarta identitas, & distinctio principalis est realis, quæ similiter explicatur duabus Conclusionibus. Prima est. Illa sunt idem realiter, quæ sic se habẽt, quod vnum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo hæc impossibilitas non proueniat à causa extrinseca, & quod vnum respectu alterius non sit originans, & aliud originatũ, & quod nõ sint in pluribus rebus distinctis realiter. *1. conclus.*

Ponitur prima particula conditionalis, ad denotandum quod aliqua distinguuntur realiter, & tamen vnum non potest separari ab altero, propter causam externam illa coniungẽte simul, vt Cælum, & eius motus: motus enim Cæli, secundũ Philosophũ, non potest separari à Cælo, & tamen est realiter distinctus à Cœlo.

Secunda particula ponitur propter Diuinas personas, quarum vna non potest ab altera separari, & tamen distinguuntur realiter. Sed hoc est peculiare personarum in Trinitate.

Tertia conditio ponitur propter Relationes, vt paternitas, & filiatio, quæ distinguuntur realiter, & tamen vna, non potest esse sine altera, & tamen de his est manifestũ, quod distinguuntur realiter; quia sunt in subiectis realiter diuersis.

Secunda Conclusio est. Illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero sine contradictione; vel *2. conclus.*

sunt

sunt in diuersis rebus realiter distinctis; vel vnum est producens; & aliud est productum.

Prima Conclusio probatur à Scoto longo sermone, in 2. Sententiarum, distinctione 1. quæstione 5. præsertim sic. Nihil est idem realiter A, sine quo A, potest esse realiter sine contradictione, quia aliter idem simul esset, & non esset, quod videtur esse oppositum primi principij, duo contradictoria non possunt inesse eidem, secundum idem. Ex quo primo principio, videtur statim concludi diuersitas entium: quia si de aliquibus dicantur contradictoria, eo modo quo dicuntur de eis, videntur non esse idem; & confirmatur ratio: quia si ista propositio negetur à proteruo, illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero, non videtur relinqui, vnde possit distinctio entium probari; diceret enim proteruus, quod Socrates, & Plato, sunt idem realiter, & si arguas contra, Socrates potest esse sine Platone, ergo distinguuntur realiter; negaret hanc consequentiam: quia negat propositionem, cui innititur, nempè, quod illa, quorum vnum potest esse sine altero, distinguantur realiter. Contra definitionem hanc arguit Caietanus, & alij, quorum confutationem habes in 2. Sentent. dist. 8. c. 1.

Obiectiones Caietani, & aliorum contra definitionem distinctionis, & identitatis realis habentur in secundo Sententiarum distinct. 8. cap. 1.

5. distinctio. Quinta distinctio, & identitas est essētialis; Sed est hic notandum, ne in æquiuoco laboremus, quod identitas essentialis capitur dupliciter; Vno modo pro illa identitate, qua aliqua identificantur vni essentiæ singulari, & sic inter identitatem essentialem, & realem, nulla est differentia, præter quam in Diuinis, quia tres personæ Diuinę sunt eædem realiter vni essentię singularissimæ, & per consequens dicuntur esse idem essentialiter, & tamen inter se distinguuntur realiter; in Creaturis verò, quæ sunt eadem vni essentię singulari, sunt etiam idem realiter, absque vllo dubio.

Alio modo illa dicuntur esse idem essentialiter, quæ sunt de essentia alicuius, siue quæ concurrunt intrinsecè ad constituendum essentiam alicuius, & sic animal, & rationale sunt idem essentialiter: quia sunt de essentia hominis. Sed in præsenti maximè loquimur secundum primum modum, & tunc est Prima Conclusio; Illa sunt idem essentialiter, quę identificantur vni essentiæ singulari, Secunda Conclusio. Illa distinguuntur essentialiter, quæ non identificantur alicui vni essentiæ singulari.

Sexta distinctio & identitas est se totis subiectiuè, de qua sunt duo modi dicendi; Primus. Illa dicuntur esse idem se totis subiectiuè, quæ quidditatiuè conueniunt in aliqua realitate potentiali, & contrahibili per realitatem differentiæ: quæ verò non conueniunt in tali realitate quidditatiuè, distinguuntur se totis subiectiuè. Alius modus dicendi est, quod illa sunt idem se totis subiectiuè, quorum realitates possunt simul esse in eadem re; vel per identitatem realem, vel per modum informantis, vel informabilis; & per oppositum illa distinguuntur se totis subiectiuè, quorum realitates non possunt esse simul in eodem numero altero prædictorum modorum; & in hoc sensu, omnia quæ sunt in eodem indiuiduo, siue sint superiora, siue accidentia absoluta, siue respectiua, sunt idem se totis subiectiuè, & è conuerso duo contraria, vel opposita relatiua, distinguuntur se totis subiectiuè, quia non possunt esse in eodem subiecto. *6. distinc.*

Septima distinctio, & identitas est se totis obiectiuè, quæ declaratur per duas Cōclusiones, quarum Prima est. Illa sunt idem se totis obiectiuè, de quibus potest prædicari aliquod prædicatum quidditatiuè, siue illud sit limitatum, siue illimitatum, siue dicat realitatem potentialem, siue non. Secunda Conclusio. Illa distinguuntur se totis obiectiuè, de quibus non potest prędicari tale prædicatum quidditatiuè, ex quo deducunt, quòd Deus, & Creatura, & omnia Prædicamenta sunt idem se totis obiectiuè, passiones verò entis, & vltimæ differentiæ, & ipsum ens, sunt diuersa se totis obiectiuè, quia nec ens, nec vllum prædicatum est, quod de illis quidditatiuè prædicatur. Hęc com- *7. distinc.*

muniter a Scotistis tractantibus de Formalitatibus acceptantur, & pro veris admittuntur.

Reijcitur communis sententia circa assignationem identitatis, & distinctionis formalis; & quis sit germanus sensus ad mentem Scoti declaratur. Cap. VIII.

DVo sunt, quæ ipse nunquam probare potui in hac communi sententia Scotistarum. Primum est, intellectus definitionis identitatis; & distinctionis formalis, quem ipsi afferunt. Secundum est, numerus distinctionum, & identitatum principalium; Quo ad Primum, vt innotescat veritas, examinare necesse est sententiam Sirecti, & aliorum eum sequentium, & eorum fundamenta, quæ vt pateant, sciendum est, quod Scotus 1. Sentent.d.2.quæst.7. in corpore quæsiti. H.H.loquens de identitate, & distinctione formali, habet hæc verba *Voco autem identitatem formalem vbi illud, quod dicitur sic idem, includit illud, cui sic est idem in sua ratione formali per consequens per se primo modo* (Et hoc idem repetit in eodem 1.Sent.distin.8.q.4.§.ad quæstionem; & magis se declarat his verbis. *Hoc declaro: quia includere formaliter, est includerè aliquid in ratione sua essentiali: ita quod si Definitio includentis assignetur, inclusum esset definitio, vel pars definitionis.*) Hæc definitio assignata à Scoto, ita intelligitur à Magistro Formalitatum, quem sequuntur Mauritius, Valonus, & alij; quod illud, quod includit alterum, sit idem formaliter includenti: vnde deducunt hoc Corrolarium. Quod inferius est idem formaliter suo superiori; quia includit superius in primo modo per se; sed superius non est idem formaliter suo inferiori, vt homo est idem formaliter animali, sed animal non est idem formaliter homini: quia animal non includit hominem in sua definitione formali. Antonius Trombetta verò in suis Formalitatibus contradicit Magistro Formalitatum, & ex opposito vult, quòd superius sit idem formaliter inferiori, nó autem inferius superiori; & hic fit magna contentio inter Formalistas. Ego autem hanc pugnam semper inanem existimaui, & neutram opinionem veram esse arbitror.

Probo itaque esse impossibile, quod si superius sit idem formaliter inferiori, inferius non sit idem formaliter superiori, & è conuerso, quod si inferius est idem formaliter superiori, est impossibile, quod superius non sit idem formaliter inferiori, & primo sic; Identitas, æqualitas, & similitudo, ex Aristotele 5. Metaphysices capitulo de Ad aliquid, tex. 20. & ex Scoto in expositione ibidem, sunt relationes primi modi, & fundantur super vnum: at Relationes primi modi sunt mutuæ, ita quod vnum extremum refertur ad alterum, & alterum ad primum, (solum enim Relationes tertij modi sunt nó mutuæ, vt scientia, & scibile, vt ibidem tradit Aristoteles apertè, & Scotus in expositione.) ergo identitas in quocumque sit, erit mutua: at per Magistrum Formalitatum inferius est idem Formaliter superiori, ergo superius quoque est idem inferiori; alioquin identitas non esset relatio mutua.

Sed respondet Mauritius apud Valonem, quod non valet consequentia: Relationes primi modi sunt mutuæ, ergo si inferius est idem formaliter superiori, mutuo superius quoque erit idé inferiori; Ratio negationis est: quia inquit, formaliter est dictio distrahens, & sic non valet, quod si est relatio ex vna parte, sit quoque ex alia, & consequenter sit mutua. *Mauritij resp.*

Sed re vera hæc responsio est mera euasio argumenti: quia siue formaliter sit dictio distrahens, siue non, hoc non tollit, quin identitas formalis sit relatio primi modi. Similiter distinctio formalis, quæ fundatur super vnum, etiam est mutua ex Aristotele, & Scoto, in illo 5. Metaphysices; vel enim concedunt identitatem formalem esse relationem primi modi; vel non: si negant, contradicunt Aristoteli & Scoto, qui ponit identitatem, æqualitatem, & similitudinem: quæ fundantur super vnum in primo modo relatiuorum; si concedunt, quod competit generi, *reijc.*

neri, competit quoque speciebus, illæ relationes primi modi sunt mutuæ ex Aristotele ibi, vt dictum est, & distinguuntur à relationibus tertij modi per hoc, quod illæ sunt mutuæ, istæ nequaquam, ergo identitas formalis est mutua. Præterea, dicere, quod formaliter sit dictio distrahens, est mera euasio: quia formaliter est dictio, & modus specificans identitatem, & distinctionem; nam plures sunt species identitatum, vt patet ex eorum opinionibus, scilicet rationis: ex natura rei, &c. vt ergo intelligatur quænam identitas sit hæc, dicitur identitas, & distinctio formalis. Præterea, dictio distrahens, est quæ diminuit, & destruit rem cui adiungitur, vt si dicam, homo pictus, vel homo mortuus: nam hæc dictio, mortuus, destruit hominem; nam homo mortuus, non est amplius homo; at hæc dictio formaliter non destruit identitatem, nec distinctionem, sed solum specificat; alioquin si destrueret identitatem, & distinctionem, identitas formalis, & distinctio formalis, non essent vera identitas, nec vera distinctio, sicut homo mortuus, non est verus homo.

alia resp. Alia responsio eiusdem adducta à Valone, scilicet, quod in inferiori est relatio identitatis formaliter, in superiori verò est terminatiuè, similiter est falsa: quia tunc hæc relatio identitatis formalis, non esset primi modi, quia non esset mutua, quod est contra Aristotelem, vt dictum est.

resp. Val. Valonus cognoscens has responsiones non satisfacere, ipse aliter soluere nititur, & ait, quod idẽtitas est relatio mutua, quotiescumque in vtroque extremo est eadem ratio fundandi, sed in proposito non est eadem ratio in inferiori, & superiori, quia superius non habet eandem rationem fundandi quam habet inferius.

resp. Sed nec ipsa est alicuius momenti: quia hæc identitas fundatur in vnitate formali, siue formalitatis alicuius, quæ est vna, & eadem in duobus; alioquin si non est in vtroque illorum, alterum non potest dici esse idem illi: quoniam nunquam erit illi idem formaliter, nisi in vnitate formali conueniat cum illo, est ergo eadem ratio fundandi in vtroque.

Præterea, æqualitas, similitudo, & identitas, sunt eiusdem rationis: quia sunt in primo modo, & fundantur super vnum: at non est intelligibile, quod æqualitas, & similitudo non sint mutuæ, non enim est intelligibile, quod Socrates sit similis Petro, & tamen Petrus in eodem genere similitudinis non sit similis Socrati, idem de æqualitate, ergo etiam non est intelligibile, quod inferius, vt homo sit idem animali, & animal non sit idem homini, eodem genere identitatis: at per istos homo est idem formaliter animali, ergo animal quoque erit idem formaliter homini, quia æqualitas, similitudo, & identitas sunt eiusdem rationis, & modi, nempe primi.

Præterea confirmatur: quia nulla duo reperiri possent, quę essent idem formaliter; quoniam nulla duo reperiri possunt, quæ se mutuo includant in suis definitionibus quidditatiuis, & in primo modo. Solum enim inferius includit superius; at superius non includit inferius, & tamen hoc consequens est absurdum: quia quod competit generi, competit quoque speciebus; at identitati in genere competit mutuitas, quia est in primo modo relatiuorum, ergo etiam competere debet suis speciebus, ergo, & identitati formali, quę est species identatis: cęteræ etiam species identitatis sunt mutuę, vt identitas realis, ex natura rei, &c. ergo, & identitas formalis debet esse mutua.

Præterea, sequeretur, quod sicut inferius est idem superiori formaliter, sed superius non est idem formaliter inferiori, ita superius distingueretur formaliter ab inferiori: Sed inferius non distingueretur formaliter à superiori, quod implicat contradictionem. Consequentia est euidens: quia non esse idem formaliter, & distingui formaliter ęquipollent.

Pręterea, vbi est fundamentum relationis, ibi est relatio, quando relatio est intrinsecus adueniens, vt est identitas formalis: sed in vtroque extremo illorum, quę dicuntur idem formaliter, est fundamentum identitatis formalis, scilicet, vnitas formalis, ergo identitas formalis est

relatio

relatio mutua, & in vtroque extremo Minor probatur: quia inferius non potest esse idem formaliter superiori, nec vniuersaliter aliquid potest esse idem alicui, nisi conueniat cum illo in aliqua vnitate; si ergo inferius est idem formaliter superiori, necesse est, quod inferius, & superius conueniant in aliqua vnitate formali, quia si superius nihil habet commune cum inferiori in quolibet genere vnitatis formalis, nunquam inferius poterit esse idem illi superiori: si enim est illi idem, necesse est; quod in aliqua formalitate sit idem. Ex hoc clarè patet, quod in vtroque extremo est fundamentum identitatis, scilicet vnitas formalis, siue vnitas alicuius formalitatis, ergo identitas formalis est mutua, & in vtroque extremo fundatur.

Contra eos etiam est locus Scoti in Reportatis 1. libro, distinctione 33. quæstione 2. quem locum citant pro se Mauritius, & Valonus; postquam enim Scotus dixit, quod homo est idem formaliter animali, paulo infra ait, homo, & animal sunt idem, identitate non adæquata (intelligit de identitate formali, vt infrà patebit) ecce quod putat Scotus, quod identitas sit mutua, quia dicit de vtroque illa esse idem; isti enim nolunt, quod possit dici, homo, & animal sunt idem formaliter: quia hæc propositio, secundum eos est falsa: quia animal non est idem homini; sed volunt quod dicamus, homo est idem animali tantum: at Scotus ait de vtroque quod sunt idem.

Opin. auctoris. Reiecta igitur hæc expositione, quæ prorsus vana est, licet ex verbis Scoti primo aspectu habeat magnam probabilitatem, ego puto germanum sensum distinctionis, & identitatis formalis esse hunc, Illa sunt idem formaliter quæ habent eãdem definitionem, siue eandem conceptibilitatem ex parte rei; illa verò distinguũtur formaliter, quæ non habent eandem definitionem, nec conceptibilitatem ex parte rei. Agnoscunt Magister Formalitatum, & sui sequaces, hunc sensum distinctionis, & identitatis formalis: sed aiunt, hoc esse impropriè, & abusiuè vt identitate formali: at ex dictis iam patet, quod eorum expositio, & sensus, est improprius, & falsus; hunc autem esse germanum, nunc probabimus.

Quando Scotus dicit 1. Sentent. dist. 2. quęst. 7. H. H. & alibi, vt citauimus suprà (voco identitatem formalem, vbi illud quod dicitur sic idem, includit illud cui sic est idem, in ratione sua formali, & per consequens in primo modo dicendi per se) sensus est, voco identitatem formalem, illam identitatem in qua aliqua conuenire dicuntur, quia habent eandem definitionem in primo modo dicendi per se, quæ ergo habent eandem definitionem, sunt idem formaliter: quando enim sunt aliqua duo, quę habeant eandem definitionem quidditatiuam, vt Socrates, & Plato, vnum includit alterum in sua ratione formali, in primo modo dicendi per se: quia definitio quidditatiua vnius est definitio quidditatiua alterius; verum est notandum, quod hęc identitas formalis est duplex, vt notat Scotus egregiè in Reportatis, distinct. 33. quæst. 2. Alia enim est identitas formalis adæquata; & Alia est identitas formalis inadæquata; identitas formalis adæquata, est, quando definitio vnius, nil aliud continet, nisi illud, quod continetur in definitione alterius; inadæquata verò est, quando vnum continet aliquid quod continetur in definitione alterius: sed tamen vel aliquid adiungit, vel aliquid minuit, & tunc ista duo dicuntur idem formaliter, sed inadæquatè: & adducit exemplũ Scotus in Reportatis, quod Aduersarij habent semper præ manibus, nec illud intelligunt, vt homo, & animal sunt idem formaliter, sed inadæqurtè: quia definitio animalis est eadẽ quæ definitio hominis: & definitio hominis est eadem, quæ definitio animalis, sed inadæquè: quia vt ibi inquit Scotus, definitio hominis plus includit, quã definitio animalis, scilicet, rationale: animalis etiã definitio habet aliquid, quod nõ habet definitio hominis, scilicet, communicabilitatem pluribus speciebus; ecce rem optimè declaratã à Scoto: homo, & animal sunt idem formaliter: quia includunt eandem definitionem, siue eandem conceptibilitatẽ ex parte rei præter opus intellectus: nam homo est substantia ani-

mata sensibilis, etiam animal est substantia animata sensibilis: sunt ergo idem formaliter: quia vnum includit aliud in sua ratione formali mutuo; at non sunt idem formaliter adæquatè; quia animal includit aliquid, quod non includitur in homine, scilicet, communicabilitatem ad plures species; etiam homo includit aliquid, quod non includitur in animali, scilicet rationalitatem. ergo homo, & animal non sunt idem adæquatè formaliter. Hoc idem habes apud Scotum 1. Sentent. dist. 13. quæst. 1. §. Ad quæstionem respondeo, vbi declarat, quomodo emanationes formaliter primo se totis, differant, vbi declarat quomodo aliqua primo formaliter differunt, aliqua verò formaliter differant, sed non primo, his verbis. Distingui autem primo formaliter, non est distingui per aliquod inclusum in vno aliquo, & in aliquo conuenire, sed se toto formaliter distingui etiam si per impossibile omne aliud à ratione sua circumscribatur &c. vide ibi. Si verò animal nihil includeret, nisi quod includit homo, & homo nihil includeret, nisi illud præcisè, quod includit animal, essent idem formaliterr, & adæquatè: dat exemplum Scotus ibidem de definitione, & definito, nihil enim clauditur in definito, quod non claudatur in definitione, nec aliquid ponitur in definitione, quod illud totum nō contineatur in definito.

Hoc est illud idem, quod dicit Scotus in 1. Sententiarum, distinctione 8. quæstione 4. respondendo ad quæsitum (includere formaliter, est includere aliquid in sua ratione essentiali, ita quod si definitio includentis assignetur, inclusum est tota definitio, vel pars definitionis) quem locum Aduersarij non possunt declarare: quia si intelligatur vt ipsi dicunt, scilicet, quod inferius tantum est idem formaliter suo superiori, tamquam inclusum est tota definitio, quia superius nunquam est tota definitio inferioris, sed semper est pars.

Sensus germanus ergo est, quod quando est identitas formalis adæquata, inclusum est tota definitio: quia includens nil aliud includit, nisi inclusum, vt definitum nil aliud continet, nisi definitionem; & sic de alijs; Quando verò aliqua duo habent eandem definitionem, vnum potest dici tota definitio alterius, quia si assignetur vnius definitio, est tota definitio alterius.

Sed quando non est identitas formalis adæquata, tunc inclusum est pars definitionis alterius, vt definitio animalis, est pars definitionis hominis, & definitio hominis est pars definitionis animalis, vt declaratum est.

Viso quid sit identitas formalis, ex opposito patet quid sit distinctio formalis: ipsa enim est quoque duplex; scilicet, distinctio formalis adęquata; & distinctio formalis inadæquata; distinctio formalis adæquata, est, quando vnum in sua ratione formali, & in primo modo dicendi per se, non includit vllo pacto alterum, nec vt totum, nec vt partem, Qualitas, & Relatio; & denique, quę omnino diuersam definitionem, & conceptibilitatem habent; Distinctio formalis inadęquata est, quando aliqua duo in aliquibus prædicatis quidditatiuis, & formalibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, vt homo, & animal, sicuti enim dicuntur idem formaliter inadęquatę, ita possunt distingui formaliter inadequatę: quia in aliquibus prędicatis, & formalitatibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, & sic non sunt idem adæquatè formaliter.

distinctio form. dupl.

Ex his patet, quomodo Scotus intelligat essentiam Diuinam, & Relationes, siue Proprietates personales in Diuinis distingui formaliter, est enim hęc ratio: quia si Essentia Diuina definitur, & Relatio quoque definiatur, nullo pacto formaliter conueniunt (Quando autem Scotus in reportatis, distinct. 33. ait Essentiam, & Relationes non esse idem adęquatè, non loquitur in hoc sensu, in quo nos nūc loquimur: sed sensus eius est, quod non sunt idem adęquatè absolutè: quia licet sint idem realiter, tamen non sunt idem formaliter, & sic non sunt adęquatè idē, id est, absolutè: quia non sunt idem formaliter, licet sint idem realiter) quia haberent definitiones omninò diuersas, quarum vna non includeret aliam adæquatè, nec inadęquatè; etenim Essentia Diuina,

& Re-

&Relationes, in nullo prædicato conue-
niunt, ſed ſunt omninò diuerſæ formali-
ter,nedum adæquatè, ſed etiã inadæqua-
tè. Item Attributa Diuina: quia nulla de-
finitio vnius, adæquatè eſt definitio alte-
rius; neque vllum prædicatum quiddita-
tiuum vnius Attributi,vel ſaltem non om
nia, includuntur in definitione quiddita-
tiua alterius Attributi; propter hoc diſtin
guuntur formaliter; habent enim ex par-
te rei ceſſante omni opere intellectus, di-
uerſas conceptibilitates, ſiue quiddita-
tes:& propter hoc, dicuntur diuerſa for-
maliter.Sed de his fuſius aliàs in Theolo-
gia.

Diſputatur de numero diſtinctionum, & identitatum principalium. Cap. IX.

SEcundum principale dubium, pro-
pter quod ſententia communis mihi
non probatur, eſt circa numerum diſtin-
ctionum principalium,& identitatum.In
primis arbitror, quod diſtinctio forma-
lis, & ex natura rei, ſint vna met diſtin-
1. rõ. ctio, & identitas. Quod probo ex defini-
tione diſtinctionis,& identitatis,ex natu-
ra rei ſuperius allata, quam omnes Sco-
tiſtæ concedunt;Quæ definitio eſt hæc.
Illa ſunt idem ex natura rei, de quibus
duo prædicata oppoſita ſecluſo opere in-
tellectus,verificari non poſſunt; Illa verò
diſtinguuntur ex natura rei, de quibus
duo prædicata oppoſita verificari poſ-
ſunt; at prima definitio verificatur ſolum
de ijs,quæ habent eaſdem definitiones,&
formalitates,ſiue conceptibilitates ex par
te rei.
Secunda definitio,ſcilicet,definitio di-
ſtinctionis ex natura rei verificatur ſolum
de ijs, quæ habent diuerſas formalitates,
& definitiones ex parte rei, quarum vna
non includit alteram in ſua ratione for-
mali, ergo identitas ex natura rei, & di-
ſtinctio ex natura rei,ſunt idem quod idẽ-
titas formalis, & diſtinctio formalis; Aſ-
ſumptum patet: quia quæ ſunt idem for-
maliter adæquatè, habent omnino eadẽ
prædicata,& quæ competunt vni,compe
tunt & alteri; quæ verò diſtinguuntur
formaliter,ſunt quæ habẽt diuerſas quid
ditates,& conſequenter de illis verifican-
tur prædicata oppoſita.
Accedit, quòd nunquam Scotus dixit, 2.
diſtinctionem formalem diſtingui à di-
ſtinctione ex natura rei: neque enim aſſi-
gnant locum Formaliſtæ; ex dictis autem
Scoti colligitur oppoſitum: quia 1. Sent.
diſtinct.2.loco citato,ait, quod diſtinctio
iſta, quæ eſt inter Eſſentiam, & Relatio-
nes, quam vocat formalem, vt ſuprà o-
ſtendimus, eſt minima diſtinctio in ſuo
ordine,id eſt inter omnes,quæ præcedunt
operationem intellectus, & propter hoc
ait eſſe immanifeſtum,
Præterea, in eodem loco ait Scotus, 3.
quod hæc diſtinctio formalis, appellatur
ab alijs diſtinctio rationis, non vt ratio ac
cipitur vt formatur ab intellectu, ſed vt
accipitur pro quidditate rei, ſecundum
quod quidditas eſt obiectum intellectus;
at Formaliſtæ dum loquuntur de diſtin-
ctione ex natura rei,dicunt,quod ab alijs
appellatur diſtinctio rationis non ratioci-
nantis, ſed ratiocinatæ, & quod eſt mini-
ma inter diſtinctiones ex parte rei; ergo
hæc diſtinctio ex natura rei, eſt idẽ quod
diſtinctio formalis; item Scotus ibidem
magis declarando hanc diſtinctionem for
malem habet hæc verba. [*Breuiter dico,* 4.
quod in Eſſentia Diuina ante actum intel-
lectus, eſt entitas A. & entitas B. & hæc
non eſt formaliter illa, ita quod intellectus
paternus conſiderans A. & conſiderans
B habet ex natura rei, vnde illa compoſitio
ſit vera A, non eſt formaliter B, non au-
tem præciſè ex aliquo actu intellectus cir-
ca A, & B,] Ex his aperte patet, quod a-
pud Scotum, idem eſt diſtinctio, & non
identitas formalis, quod diſtinctio, &
non identitas ex natura rei. Hoc idem 5.
patet ex communi modo loquendi, quo
vtitur Scotus, aliquando enim & indif-
ferenter vocat diſtinctionem forma-
lem diſtinctionem ex natura rei,& è con-
uerſo. 6.
Sexto,& vltimò diſtinctio formalis ca-
dit inter diuerſas formalitates, & realita-
tes: ſed diſtinctio ex natura rei, ſe habet
hoc modo,ergo ſunt vnum, & idem. Ac-
cedit,quod cum Scotiſtæ volunt declara-
re diſtinctionem ex natura rei adducunt
exemplum de definitione, & definito: at

Scotus in Reportatis, vt cap. præcedenti vidimus adducit illud exemplum ad declarandum diſtinctionem formalem, ergo identitas,& diſtinctio ex natura rei, & formalis, idem ſunt, quæ vero dicunt Mauritius,& Valonus, vt tueantur has identitates, & diſtinctiones eſſe diuerſas, nullius ſunt momenti, & propterea illa omitto.

Quantum ad alias identitates, illas puto ſuperuacaneas, nam identitas eſſentialis, ſi Philoſophicè procedamus, eſt idem quod diſtinctio, & identitas realis, vt diximus ſuprà declarando eam, capite 7. in Theologia verò eſt diuerſa, vt ibidē diximus. At diſtinctio,& identitas ſe totis ſubiectiuè, accepta in primo ſenſu, eſt idem quod vnitas,& pluralitas genericè, in ſecundo ſenſu eſt idem, quod vnitas numeralis,& pluralitas numeralis; At lata eſt differentia inter identitatem, & vnitatem: ſunt enim diuerſæ paſſiones entis; & inſuper vnitas eſt quid largius quàm identitas. Vnde vnitas numeralis, quæ eſt maxima vnitas, ſecum patitur omnes diſtinctiones, & præſertim diſtinctionem realem: nam homo albus, eſt vnum numero tamen homo, & albus, realiter diſtinguuntur. Item Socrates eſt vnus numero, & tamen anima, & corpus diſtinguuntur realiter; Nos autem,& Scotiſtæ, profitemur hic inueſtigare numerum identitatum non vnitatum, alioquin debebant numerare vnitatem genericam, ſpecificam &c. Verum eſt quod quandoque identitates,& vnitates confunduntur. Identitas verò,& diſtinctio ſe totis obiectiuè nulla eſt: nihil enim reperitur, quod non communicet cum ente,& cum alijs, & ideo omnia ſunt idem hoc modo. Sed iſti Scotiſtæ illam ponunt, quia tenent illud falſum fundamentum, quod ens non prædicetur in quid de ſuis paſſionibus, & vltimis differentijs. Sed illud nos declarauimus in Theoremate de vniuocatione entis, ideo hic non eſt repetendum. (Thē. 95.) Multa alia dicta à diuerſis in illis Formalitatibus poſſunt reuocari in dubium: ſed quia ſunt paruæ vtilitatis,& breuitas iuuat intelligentiam, hic finem impono.

Variæ obiectiones aduerſus doctrinam ſuperius traditam de diſtinctionibus,& identitatibus. Cap. X.

LIcet ex dictis hucuſque in hoc tractatu Formalitatum facilè poſſint diſſolui omnes difficultates incidentes circa diſtinctiones, nihilominus ad maiorem prędictorum declarationem,& confirmationem decreui addere nonnullas obiectiones (obiect. 1. Sueſ. cōtra diſt. form.) quæ ſolent faceſſere aliquibus negocium, & illas diſſoluere; Et licet hæc diſputatio ſit tota Metaphyſica, & ego Deo dante editurus ſim Metaphyſicam Scoti, in qua omnia ad Metaphyſicam ſpectantia dilucidare tentabo: multaque ad philoſophiam naturalem pertinentia addam: tamen quoniam hic Tractatus de Formalitatibus peculiariter de hac re agit, ne eadem materia varijs locis diſſecetur, has difficultates hic ſubiungere decreui.

Primo ergo eſt difficultas contra diſtinctionem formalem. Sueſſanus 1. Metaphyſ. diſput. 1. quæſt. 3. argumentatur aduerſus diſtinctionem formalem, ſiue ex natura rei, primo, quod non ſit Peripatetica, quia Ariſtot. 5. Metaphyſ. cap. de eodem 5. textu 15. enumerans modum, quò aliquid dicitur idem, vel diuerſum; non ponit hanc identitatem, vel diſtinctionem ex natura rei. Ait enim Ariſtot. ibi: Omnia quæ ſunt, eſſe eadem, aut non eadem; ſi eadem, aut per ſe, aut per accidens, ſi per accidens, vel quia eidem ambo accidunt, aut quia alterum alteri, ſi eadem per ſe ſunt, erunt vel ſpecie, vel numero, aut ſubſtantiæ ratione eadem erunt; ſi autem ſunt non eadem, hæc ſunt, vel quia plures ſpecies aut materiæ, aut ratio ſubſtantiæ non eadem, ſi verò differentia, aut genere, aut ſpecie, aut proportione, ex hac diuiſione Ariſtot. patet ait iſte, quod hæc identitas, ſiue diſtinctio formalis non datur.

Secundo, ens non prædicaretur in quid de paſſionibus,& vltimis differētijs, quod tamen eſt falſum: cum ſecundum Scotum vniuocè prædicetur de illis; Conſequentia probatur: quia ſi ens diſtinguitur formaliter à proprijs paſſionibus, & vltimis

diffe-

differentijs, non includitur in quidditate, & essentia illorum, & consequenter non prædicatur in quid, de illis.

3. Tertio sequeretur, quod inter ens realiter, & nihil, daretur medium, scilicet ens formaliter, at hoc est falsum; quia tunc sequeretur, quod daretur aliquis alius conceptus tertius, qui non esset ens realiter, nec ens formaliter, & tamen esset ens reale, quod est absurdum. Probatur Consequentia: quia conuenientia est relatio realis, & omnis relatio realis fundatur super fundamentum reale, ergo ista conuenientia habet fundamentum reale, istud erit ens, & ita erit tertius conceptus.

4. Quarto. Intellectus est certus de Apassione, quod sit ens, & dubitat an sit ens formaliter, vel ens realiter, igitur datur diuersus conceptus entis, qui non est ens formaliter, neque ens realiter, & ita est tertius conceptus, quod est absurdum.

argu. ex 2. cap. Ex alio capite arguitur. Non videntur istæ tres distinctiones, scilicet, distinctio rationis, distinctio formalis, siue ex natura rei, & distinctio realis, esse sufficientes, sed aliquas alias requiri; quod Primo ostenditur sic. Partes continui dum sunt in continuo, distinguuntur ab inuicem: quoniam sunt partes alicuius totius integralis, vt partes corporis homogenei, siue heterogenei, & tamen non distinguuntur ratione: quia præter operationem intellectus diuersæ sunt; Neque realiter: quia sunt vna res realis, vt Mare Mediteraneum, & Oceanus est vna res, & hæc linea est vna res, non ergo sunt duæ res, neque formaliter, quia habent eandem rationem formalem, siue conceptum formalem, ergo aliqua alia distinctione distinguuntur, quæ ab aliquibus appellatur distinctio formalis potentialis, & ab alijs distinctio potentialis tantum: quoniam illæ partes actu non distinguuntur, sed potentia; Similiter materia, & forma vnitè distinguuntur, neque tamen distinguuntur realiter: quia faciunt vnum compositum, quod est vna res; Neque ratione tantum, vt patet; Neque etiam tantum formaliter: quia possunt separari, & per se existere, vt anima rationalis, & corpus, & communiter materia sine forma existere potest. Item positiuum, & priuatiuum, vt motus, & quies, distinguuntur, neque tamen videntur reduci ad aliquod genus illarum trium distinctionum. Item includens, & inclusum distinguuntur, neque videtur reduci ad aliquod genus istarum trium distinctionum, ergo videtur quod non sint sufficienter enumeratæ omnes distinctiones rerum.

Ex alio cap. oritur difficultas, scilicet, contra definitionem distinctionis realis: nam Paternitas, & Filiatio, distinguuntur realiter, neque tamen vnum potest esse sine altero absque contradictione intrinsecus proueniente: quia relatiua sunt simul natura. Præterea, animal, & rationale, videntur distingui realiter, quia animal potest esse sine homine: quia omne prius potest esse absque posteriori, vt substantia absque accidente, & tamen dictũ est, quod distinguuntur solum formaliter. Præterea, ab alijs varia signa adducuntur, quæ videntur necessaria ad cognoscendum distinctionem realem, vti sunt actualis separatio distinctorum, distinctio existentiarum eorundem, diuersa productio, & corruptio eorundem, ratio producentis, & producti in eisdem, de quibus nos nullam fecimus mentionem, & tamen sine illis non potest ritè cognosci distinctio realis rerum. *ex tertio c. arguitur.*

Quarto loco, ex alio capite oritur etiã difficultas: quoniam identitas, & vnitas, similiter pluralitas, & diuersitas, idem videntur esse, at Arist. sufficienter enumerauit modos vnitatis, & pluralitatis, in 5. Metaph. tex. 15. & alibi sæpè in illis quat tuor speciebus, scilicet, vnum numero, vnum specie, vnum genere, & vnum pronum specie, ergo istæ distinctiones sunt superfluæ. *4. Ex 4. ca.*

Prædictæ obiectiones soluuntur. Cap. XI.

VErum obiectiones istæ nullius sunt momenti; ideo ad primam ex 1. c. respondetur, quod distinctio, & identitas formalis, clauditur in illo membro posito ab Aristot. Eadem substantiæ ratione, *Ad 1.*

ne,& diuersa substantiæ ratione, quia illa sunt idem formaliter, vel diuersa formaliter, quæ habent eandem, vel diuersam definitionem;vt late diximus suprà, declarando, quid sit distinctio, & identitas formalis.

Ad 2. Ad secundam respondetur vt diximus Theoremate de Vniuocatione entis, cap. 4.quod prædicari in quid, de aliquo, potest intelligi duobus modis; Vno modo, vt est idem, quod includi in essentia & quidditate alicuius, quod est idem, quod inesse alicui in primo modo dicendi per se, & in hoc sensu nunc non loquimur, nec loquitur Scotus:quia cum ens vniuocè prędicetur de vltimis differentijs, & proprijs passionibus; & propter hoc etiā claudatur in essentia illorum directè, vt superius Vniuocum in suis inferioribus Vniuocatis, etiam prædicatur in quid, hoc modo de illis,ideo accipiendo prædicari in quid, prout superius directè includitur in inferioribus vniuocè,sic ens prædicatur de omnibus in quid: sed accipiendo prędicari in quid, prout est superius prędicari vt aliquid determinabile, & vt communicabile suis inferioribus, & vt genus, vel species de illis; dicendum est ens non prædicari in quid: quia non prædicatur de suis proprijs passionibus, & vltimis differentijs vt aliquid commune, & determinabile, sed vt aliquid determinatiuum, & qualificatiuum, vt dictum est late ibi, & dicetur in quarto Metaphysices quæstione 3. Dicit ergo Scotus,quod ens prædicatur de proprijs passionibus, non in quid,id est non primo modo, sed in secundo modo dicendi per se; præcisè propter hoc: quia communiter contingit subiectum prædicari de suis passionibus in secundo modo; ens autem non prædicatur vt genus de illis, quomodo prædicantur illa, quæ de suis inferioribus directè prædicantur in primo modo, non autem dixit, quia non sciret quod ens clauditur in illis directè,& essentialiter; Ex quo colligitur, quod licet differentiæ vltimę, & propriæ passiones entis, sint idem realiter cum ente, tamen differunt formaliter ab ente in communi sumpto, quia ens in communi, clauditur in alijs omnibus vt aliquid determinabile; in his

ens nō pdicatur in qd de suis Īferioribus.

verò vt determinatiuum, & qualificatiuum; & ideo varia prędicata, & opposita competunt ei, his duobus modis sumpto.

Ad 3. Ad tertiam negatur consequentia; Ad probationem respondetur, quod ens reale communiter dicitur illud, quod contradistinguitur ab ente rationis: hoc autem ens est multiplex: quia aliud est res, & aliud est realitas, vt animal est aliud ens reale, quàm sensibilitas, & tamen vtrumque est ens reale; Dico ergo ad argumentum, quod non est inconueniens dari ens commune reale, ad ens reale acceptum vt est res, & ad ens reale acceptum pro realitate: quę tamen communitas non est generica, nec specifica, sed transcendens, sicut est ipsum ens. Vel si hoc olfacere non possunt Aduersarij, dicas esse vnitatem per modum totius in partes integrales, & per hoc patet.

Ad 4. Ad quartum, neque enim est conceptus communis, vt genus, vt vel vt species,sed transcendens, vel vt totum integrale respectu suarum partium; diximus enim Theoremate 97. quod ens descendit in decem Prædicamenta,non per differentias, sed per modos intrinsecos:non ergo ens in communi, est ens aliud realiter distinctum ab entibus inferioribus; sicut ergo aliquis intellectus potest esse certus,quod hæc linea est Quantitas, & tamen dubitare, an sit bipedalis, vel pedalis, & tamen conceptus iste non est diuersus à conceptu illarum partium in ratione quantitatis; ita intellectus potest esse certus de aliquo ente, quod est ens reale, & esse dubius, an sit tot graduum, quod possit per se existere; vel non possit per se existere,quod sit res, vel quod sit realitas, neque tamen hic conceptus est diuersus à conceptibus illorum entium, in quantum entia sunt, sed erit solum dubius de eorum differentijs, & entitate propria,sicut ens in communi ad ens absolutum, & respectiuum, non est diuersum ab vtroque in quantum entia sunt, sed secundum suas rationes particulares.

Obiect. 10. Ad obiectiones ex secundo capite patet,quod istæ tres distinctiones sunt sufficientes:

nes ex 2. ca. cientes: quia omnes aliæ distinctiones ad has tres reducuntur, vt dictum est capite nono; Ideo ad primum exemplum de partibus integralibus alicuius totius, dico, quod distinguuntur realiter, non actu, sed quia vna pars potest esse sine altera, vt mare Oceanum, potest esse sine Meditarraneo, etiam pars corporis Heterogenei, vt manus sine alijs partibus, licet enim postea sit imperfectum, nihil obstat, & partes lineæ sine alijs partibus lineæ, quæ ab alijs dicuntur distingui potentialiter, nulla enim est contradictio illas partes sic separari actu; Sunt ergo vna res totalis, & plures partiales; & hoc sufficit, vt possint separari; Idem dicendum de materia, & forma; inter positiuum verò, & priuatiuum, & inter priuatiuum, & priuatiuum, cadit distinctio realis, quæ dicitur distinctio realis priuatiua, vel negatiua; priuationes enim & negationes distinguuntur sicut positiua, quibus opponuntur: & ideo qualis est distinctio inter positiua proportionaliter, est inter priuationes illis oppositas.

Obiectiones ex 3. Ad obiectiones ex 3. capite, quæ procedunt contra distinctionem realem. Respondetur. Ad Primum, quod proculdubio rectè est assignata definitio distinctionis, & identitatis realis; quod probatum est in cap. 7. declarando distinctionem, & identitatem realem ex Scoto, ad quas rationes Aduersarij nihil dicunt, ideo ad argumentum dicendum, quod dum assignauimus definitionem distinctionis realis in 2. cap. adiunximus tertiam conditionem, scilicet dummodo non sint in pluribus rebus distinctis: quam apposuimus propter relationes oppositas, vt ibi diximus, quas esse realiter distinctas est euidens, cum sint in subiectis realiter distinctis; quod autem dicit Iauellus 10. Metaphys. quæst. 7. *Iauellus* quod non potest separari effectus à relatione dependentiæ ad causam efficientem vel subiectum à propria passione, propter dependentiam effectus ad causam, tamen distinguuntur realiter, supponit falsum: quia ex hoc ipso quod separari non possunt, etiam per potentiam Dei absolutam, concluditur, quod sunt eadem propter rationes adductas à Scoto in probatione definitionis distinctionis realis, dicimus enim relationem creationis in creatura, esse idem realiter cum creatura, vide in 2. Sent. distinc. 1. quæst. 5.

Ad secundum. Ad secundum responsum est in 8. cap. vbi dictum est, quod animal, & homo distinguuntur formaliter inadæquatè: sed sunt idem realiter, & cum dicitur, quod animal potest esse sine homine, respondetur esse falsum: quia superiora actu sunt in inferioribus, & sine inferioribus esse non possunt, ideo est impossibile separare actu superiora, ab inferioribus in re, ita, quod vnum existat, & aliud non existat.

Ad tertium. Ad tertium, fateor à varijs, varia signa assignari: nam ad distinctionem realem alij assignãt diuersitatem existentiarum; alij diuersitatem generationum; ita quod quæ habent diuersas existentias, vel diuersis generationibus generantur, distinguuntur realiter: alij alietatem causæ, & effectus, vel producentis, & producti, vel suppositorum, alij omnes istas ponunt, alij aliquas tantummodo sufficere existimant. Ad distinctionem formalem assignant præsertim hoc signum, quod alterum extremum est res, & aliud est modus, & alij aliquid aliud: sed hæc omnia varias difficultates patiuntur, & sunt obscura, & prolixa nimis: & in eo, in quo vera sunt coincidunt cum opinione Scoti; Est ergo dicendum, quod verum, & germanum signum cognoscendi, quando aliqua distinguuntur realiter, desumitur ex definitione distinctionis realis, cum illis tribus conditionibus, scilicet, ex separabilitate vnius ab altero, siue vtraque extrema per se separata manere possint, siue vnum sine altero, vt probatum est per rationes; Adiunctę autem sunt illæ tres conditiones in definitione identitatis realis, dummodo impossibilitas non proueniat ab extrinseco, & non sint alterum producens, & productum, neque sint in diuersis distinctè productis, quæ solent explicari per illam conditionem, dummodo inter ea non sit essentialis dependentia, quia quando inter aliqua plura est essentialis dependentia, vt est inter correlatiua, inter producens, & productum, &

Fons. Met. l. 5. c. 5 qu. 5. & Suar. i Metaph. disp. 6. sec.

quãdo sunt in pluribus realiter distinctis, tunc est manifesta eorum distinctio, licet ad actum non possit reduci eorum separatio propter aliquod impedimentum, vt duæ relationes oppositæ non possunt separari ab inuicem, sed tamen eorum distinctio realis est manifesta, quia sunt in distinctis realiter; Item motus cæli est distinctus ab ipso cælo, & producens, ac productum in eadem essentia, vt Diuinæ Personæ. At hic obijciunt hoc signum separationis valere ad cognoscendum res illas realiter distingui, quæ hucusque separatæ sunt ab inuicem à natura, vel Deo, tamen non est signum adęquatum: quia adhuc multa sunt, quę distinguuntur realiter, ac separari possunt, quę tamen Deus, neque natura hucusque separauit, vt materia, & forma cęli, ergo separatio non est signum sufficiens ad cognoscendum distinctionem realem omnium: & ideo alia signa sunt quęrenda. Respondetur, quod ea quę adhuc neque a natura separata sunt, neque a Deo, iudicanda sunt esse eadem realiter nisi eorum inseparabilitas actualis proueniat ex aliqua illarum trium conditionum; Exemplum; Motus cęli a principio mundi numquam a cęlo est separatus, & tamen distinguitur realiter; ratio est: quia impeditur à causa externa, scilicet, ab Intelligentia.

Preterea, satis est, quod cognoscatur non esse contradictio intrinseca, quod res separetur, licet postea hęc separatio actu numquam facta sit, hoc nihil impedit; An verò sit contradictio hoc separari ab illo, cognoscitur ex cognitione essentiæ rerum; Separabilitas ergo est verum signũ desumptum ex definitione distinctionis realis; signum etiam clarum, & certum discernendi distinctionem formalem petendum est ex definitione eiusdem: quæcumque enim habent diuersam conceptibilitatem ex parte rei, ita, quod de eis possunt verificari prædicata contradictoria, illa distinguuntur formaliter quæcumque illa sint.

Ad obiectiones ex 4. c. Ad obiectiones ex quarto capite. Pro intelligentia notandum est, quod identitas est passio diuersa ab vnitate, vnde numeratur ab Aristotele in 4. Metaphysices textu 4. tamquam diuersa ab vno, & est de numero passionum disiunctarum, siue oppositarum, quas ibi, & in sequentibus in eo libro, ac decimum, & vndecimum, recenset, & declarat, non est tamen diuersa ab vnitate tamquam sit diuersæ speciei, sed est diuersa tamquam species à genere, quoniam identitas, similitudo, æqualitas, sunt species vnitatis, & fundantur in vnitate, vt docet Scotus in Commentario illius libri textu 4. circa finem, & desumitur ex eodem Aristotele in lib. 5. textu decimoquinto, circa medium, vbi habet hæc verba. Palam quia identitas, vnitas quædam plurium essendi: ex quo patet, quod identitas fundatur in vnitate ex tex. vigesimo, eiusdem libri habetur, quod identitas, æqualitas, & similitudo, fundentur super vno; Etiam elicitur ex Scoto, in 1. dist. 2. quæst. 4. G. G. vbi Scotus enumerans species vnitatis, ex parte rei, quinto loco ponit vnitatem simplicitatis, quam appellat veram identitatem; & sexto loco enumerat vnitatem formalem siue identitatem formalem: inquit enim esse multos gradus vnitatis; In primo gradu est vnitas aggregationis, quæ est minima vnitas; in secundo gradu est vnitas ordinis, quæ addit aliquid suprà vnitatem aggregationis; in tertio est vnitas per accidens, in qua vltrà ordinẽ, est informatio licet accidentalis vnius ab altero, eorum, quæ sic sunt vnum; in quarto est vnitas per se compositi, ex principijs essentialibus ex per se actu, & ex per se potentia; in quinto est vnitas simplicitatis, quæ est verè identitas; quidquid enim est ibi realiter, est idem cuilibet, & non tantum est vnum illi vnitate vnionis, sicut in alijs modis; ità adhuc vltra omnes hos modos est identitas formalis; Ex his omnibus habemus necessitatem ponendi distinctiones istas tres, scilicet, rationis, realem, & formalem: quia in qualibet vnitate reperitur quandoque aliqua istarum distinctionum; & de distinctione quidem rationis, patet: nam in vnitate numerali, quæ est maxima, stat distinctio rationis: quia Socrates ipse potest esse distinctus à seipso considerato quandoque vt subiectum, quandoque vt prædicatum propositionis alicuius, & alijs innume- *Obie. 3a.*

numeris modis, vt diximus in declaratione distinctionis rationis: per intellectum enim sæpè distinguimus ea, quæ nullo modo ex parte rei distincta sunt. Distinctio autem realis, est in vno numero clarè: nam Socrates est vnus numero, quia ex Aristotele in eodem 5. libro, textu 15. Vnum numero est, cuius materia est vna. Socratis autem completè existentis, est materia vna, scilicet, illa tota, qua est: attamen in Socrate multa sunt, quæ realiter distinguuntur, & diuersa sunt realiter, vt forma, & materia, substantia, & accidens, & alia huiusmodi.

Adest etiam distinctio formalis, vt inter intellectiuam, & sensitiuam animam, inter sensus externos, & internos, inter colorem, & disgregatiuum in albedine, & huiusmodi; multo magis in vnitate specifica, etiam generica est diuersitas realis: quia primo adest pluralitas numeralis in diuiduorum, quæ est maxima distinctio realis; Deinde est distinctio aliarum rerum, quæ quoque est in indiuiduis, vt substantiæ, & accidentis: nam Substantia in homine, & Quantitas eius realiter distinguuntur; sicut in Socrate; erat ergo necessarium præter vnitates distinctè assignare identitates, & diuersitates, siue distinctiones. Hæc eadem doctrina sumitur ex Aristotele 10. Metaphysic. textu 9. & 10. Sed aliquis obijciet; Distinctio realis videtur esse idem quod distinctio numeralis, & distinctio formalis idē quòd distinctio specifica, ergo non sunt multiplicādæ istæ identitates, & distinctiones. Respondetur, quod lata est differentia inter distinctionem numeralem, & distinctionem realem: quia distinctio, siue pluralitas numeralis, est inter indiuidua, vel singularia eiusdem speciei, vel diuersarum, quæ sunt entia completa, vt inter Socratem, & Petrum; vel hanc albedinem, & illam, quæ subiecto differunt, & vnum actu est separatum ab altero: at distinctio realis in plus se habet, quia non solum est inter illa, quæ actu separata sunt, sed inter illa, quæ actu coniuncta sunt in vno subiecto, sed separari possunt, vt inter substantiam, & accidens, & materiam, & formam, & alia huiusmodi, Distinctio etiam specifica propriè est inter species diuersas completas: sed distinctio formalis est inter species, & genera, vt inter animal, & hominem, & inter formalitates rerum eiusdem speciei & denique inter illa, de quibus verificari possunt duo contradictoria, quæ non videntur esse propriè diuersæ speciei, vt sunt res, & modus eius: ens, & existentia: accidens, & modus eius essendi qui est esse in alio; & alia huiusmodi, &c. Hæc de distinctionibus, & identitatibus.

Obiectio.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff, Et Tabula per ſe patet.

827

Censuram Subtilis & doctissimi Operis huius, adhibuit correctoriam, Illustrissimorum Rei literariæ Triumuirum concessione, & admodum Reuerendi Auctoris Theologi assensu, Doct. Huppertus Faber, Vbius, Agrippinas, Germanus, I. C. minimus, Anno partus Virginis Deiparæ 1622. Finemq. imposuit ipsis Idibus Quinctilis, Venetijs.

VENETIIS, MDCXXII.

Apud Franciſcum & Felicem Bertonos, fratres germanos.

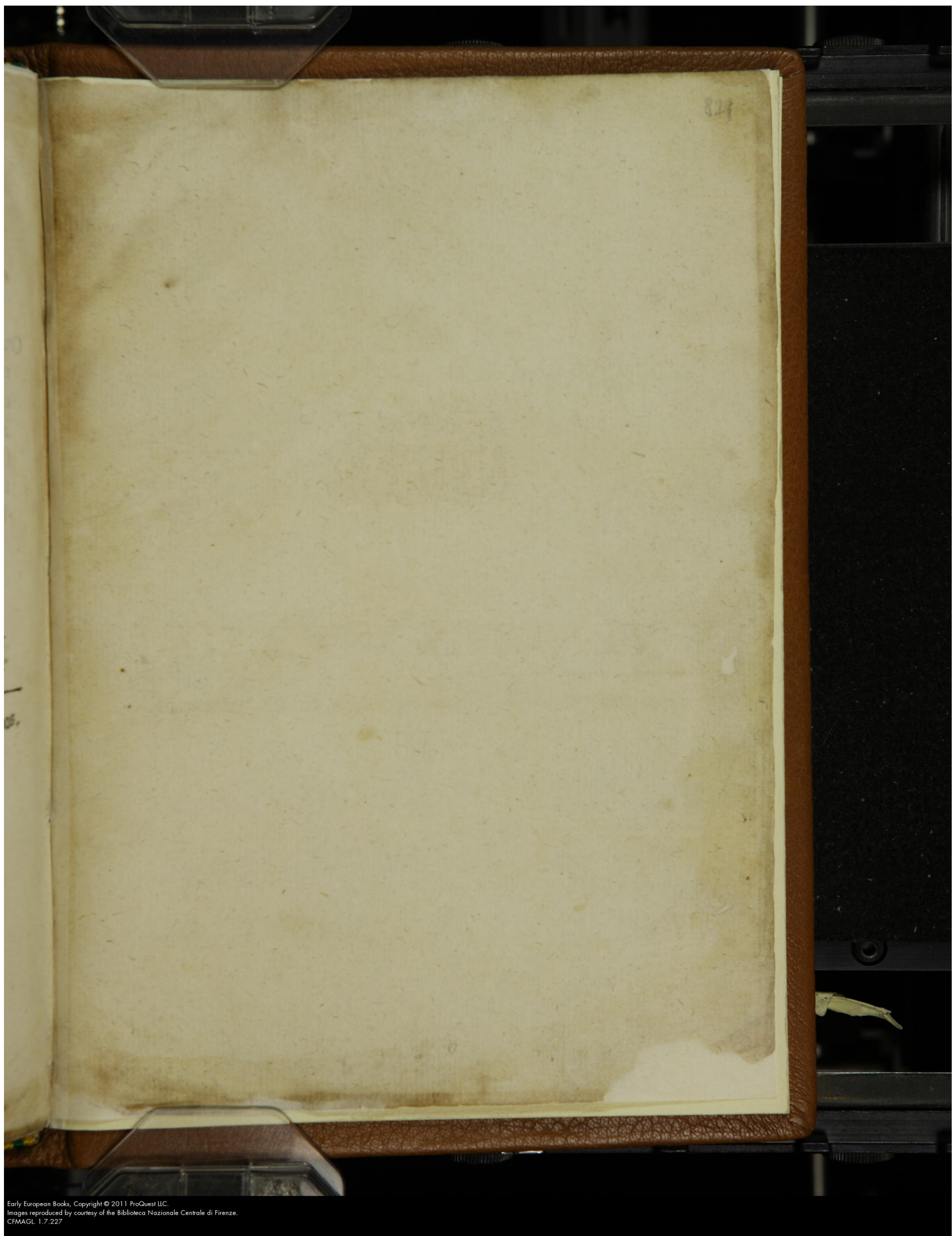

PHILOSOPHIA
NATURALIS
DUNS SCOTI